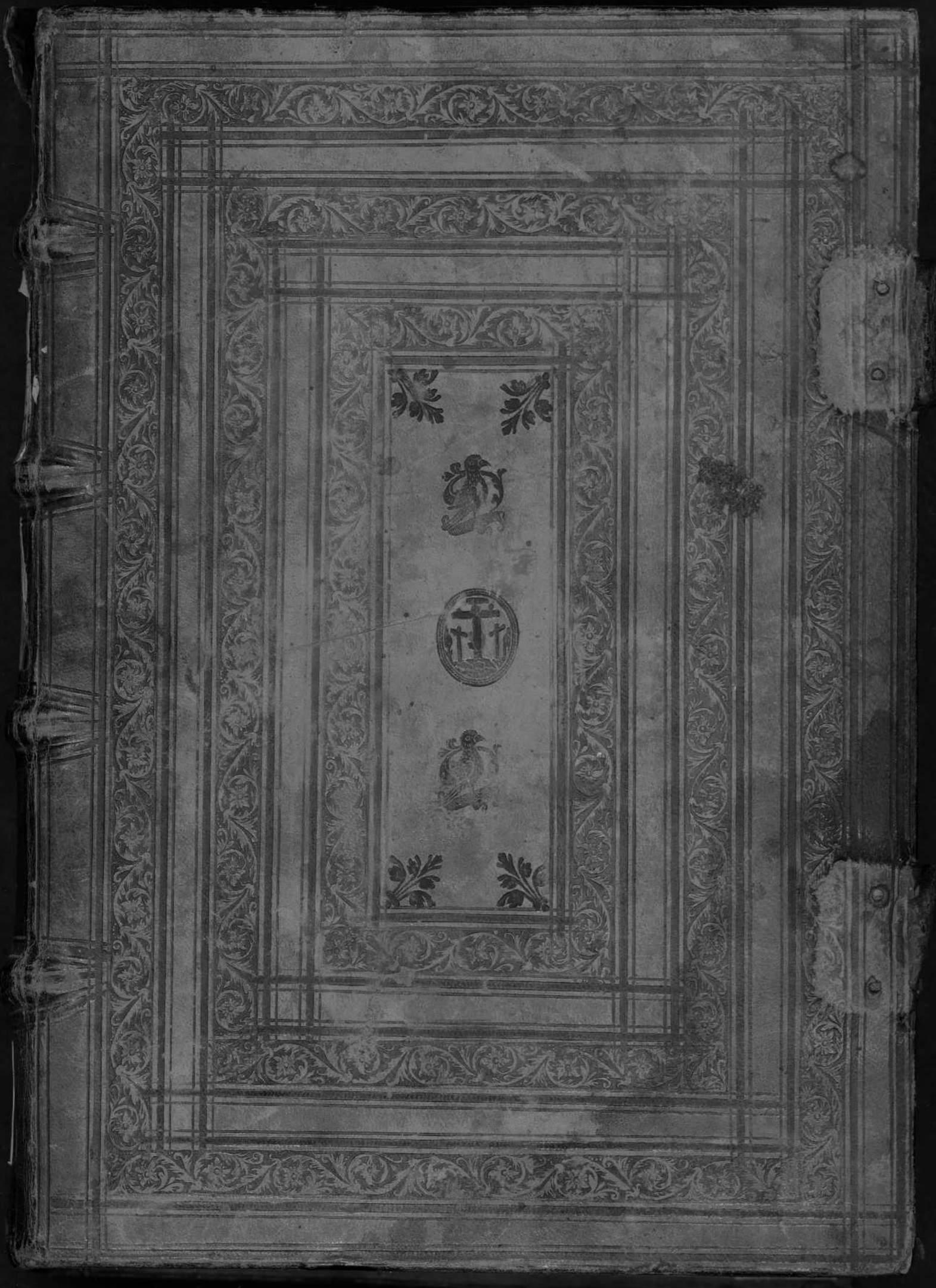

Cost 33 Vo

Gst 29
Aud 2a
Vol 8

COMMENTARIORVM FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS,

Theologi, ordinis Prædicatorum, Cæsareæ Maiestati à sacris confessionibus, publici apud Salmanticenses professoris, in Quartum Sententiarum.

TOMVS PRIMVS.

Cum indice copiosissimo, atque locupletissimo.

CVM PRIVILEGIO.

SALMANTICÆ

Apud Ioannem Mariam à Terranoua.

M. D. LXX.

Esta tassado à tres marauedis el pliego.

BIBLIOTECA PROVINCIAL SORIA

es de la Gª de Soria

El Rey.

DON Phelippe por la gra de Dios Rey de Caſtilla, de Leō de Aragon, de las dos Sicilias, de Ieruſalé, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen: Cōde de Flandes y de Tirol &c. A todos los Corregidores, aſsiſtētes, Gouernadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otras Iuſticias y Iuezes qualeſquier de todas las ciudades villas y lugares de los nros Reynos y ſeñorios, y a cada vno, y qualquier de vos en vros lugares y juriſdictiōes: aquiē eſta nra carta fuere moſtrada ſalud y gra. Sepades q̄ por parte del deuoto padre F. Domingo de Soto de la ordē de. S. Domingo, nos fue fecha relació, diziēdo q̄ por nos ſele dio licēcia y priuilegio para imprimir el Quarto de las Sētēcias, y q̄ por ſer muy grāde, yua en dos cuerpos, y el vno eſtaua acabado, y el otro ſe comēcaua a imprimir: y q̄ a cauſa de la Prematica por nos nueuamente fecha ſobre la orden q̄ ſe ha d̄ tener en la impreſsiō de los libros, ningū librero q̄ria acabar de imprimir la dicha obra: ſuplicādonos os diēſſemos licēcia, pa ello ſin embargo de lo cōtenido en la dicha prematica, o como la nra merced fueſſe: ſobre lo qual por vna nra carta, dimos licēcia y facultad, pa q̄ qualquier impreſſor deſtos nros reynos pudieſſe imprimir el dicho libro, ſin por ello caer ni incurrir en pena alguna: con q̄ deſpues de impreſſo no ſe pudieſſe vēder ſin q̄ primero ſe truxeſſe al nro cōſejo, para q̄ ſe vieſſe, y examinaſſe, y ſe dieſſe licēcia pa lo poder vēder, y ſe taſſaſſe el p̄cio en q̄ cada volumē ſe vuieſſe d̄ vēder ſo ciertas penas, ſegun mas largo en la dicha nra carta ſe cōtenia, por virtud de la qual ſe imprimio el dicho libro, y impreſſo ſe truxo, y preſento ante los del nro cōſejo, dōde fue viſto y examinado cōforme a la dicha prematica. Y por parte del dicho F. Domingo de Soto nos fue ſuplicado mādaſſemos dar licēcia y facultad para q̄ el dicho libro ſe pudieſſe vēder, y taſſaſſemos el precio en q̄ cada volumē ſe vuieſſe de vēder, o como la nra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nro cōſejo, fue acordado q̄ deuiamos mādar dar eſta nra carta para vos en la dicha razō, y nos tuuimos lo por bie, y por la p̄ſente damos licēcia y facultad para q̄ qualquier librero deſtos nros Reynos y otras qualeſquier p̄ſonas dellos pueda vēder y vēdā el dicho libro a tres marauedis cada pliego del, ſin q̄ por ello caygā ni incurrā en pena alguna de las cōtenidas en la dicha prematica. Dada en la ciudad de Toledo. A treze dias del mes de Henero. Año del naſcimiento de nueſtro ſaluador Ieſu Chriſto de mil y quinientos y ſeſenta años.

El Marques. El Licenciado Montaluo. El Licenciado Arrieta. El Doctor Diego Caſca. El Doctor Hernando Perez. El Licenciado Villagomez.

Yo Franciſco de Caſtillo eſcriuano de Camara de ſu Majeſtad la fize eſcreuir por ſu mandado con acuerdo de los de ſu Conſejo.

El Rey.

DON Phelippe por la gracia de Dios, Rey de Caſtilla, de Leō, de Aragō, de las dos Sicilias, de Ieruſalé, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valēcia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaē, Cōde de Flandes, y de Tirol. &c. Por quanto por parte de Vos Maria de Neyla y ruan Baptiſta de Terranoua vezinos de Salamāca, nos a ſido fecha relacion diziendo q̄ vos con licencia nueſtra auiades imprimido los quartos de las Sentencias de fray Domingo de Soto y q̄ agora nos trayades las erratas de impreſſas ſuplicādo nos vos diēſſemos licēcia y facultad, para q̄ anſi miſmo las pudieſſedes imprimir y juntamente con la dicha licencia taſſa por q̄ ſe ouieſſe de vender el dicho libro o como la nueſtra merced fueſſe, lo qual viſto por los del nueſtro conſejo por quāto en las dichas Erratas ſe fizo la diligēcia q̄ en la prematica por nos agora nueuamēte fecha diſpone, fue acordado q̄ deuiamos mādar dar eſta nra carta pa vos en la dicha razō, e nos tuuimos lo por bie, y por la p̄ſente damos licēcia y facultad a qualquier impreſſor de eſtos nros reynos para q̄ pueda imprimir las dichas Erratas q̄ de ſuſo ſe haze mencīō: Sin q̄ por ello caygā ni incurrā en pena alguna, y mandamos q̄ la tal impreſsiō ſe aga de las dichas erratas originales q̄ vā rubricadas cada plana y firmado al fin dellas del licēciado Hurtado corrector de libros en eſta nra corte, y aprobadas por el maeſtro frācisco Sācho Canonigo de la igleſia Cathedral de Salamanca, y q̄ deſpues de impreſſas ſe pōgā iuntamēte con el dicho libro, y para q̄ podays vender cada pliego del dicho libro a tres marauedis y no mas y no faga des en de al ſopena de la nueſtra merced y de veynte mil marauedis para la nueſtra camara. Dada en Madrid. A treze dias del mes de Deziēbre de mil e quinientos y ſeſenta y ocho años.

Dominus Cardinalis Seguntinus. El Licēciado Viruieſca de Muñatones. El Licenciado Pedro Gaſco. El Licenciado ruan Thomas. El Doctor Franciſco hernādez de Liebana

Yo Domingo de Cauala eſcriuano de camara de ſu. M. la fize eſcriuir por ſu mādado con acuerdo de los del ſu Conſejo.

YO Domingo de Çauala eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad doy fe q̄ por los ſeñores del Cōſejo d̄ ſu Mageſtad fue taſſado el libro del quarto d̄ Soto ſobre las ſentētias primera y ſegūda parte a tres marauedis cada pliego. En fe de lo qual lo firme de mi nombre. Fecha en Madrid a diez y ſeys de Febrero de mill y quinientos y ſetenta e quatro años.

Domingo de çauala.

Errata, primi tomi, Soti, ſuper quarto Sentent.

Pag. col. lin.	Pro	lege
9. 1. 15	optimæ	optimè
12. 2. 3.	eis	ex
13. 2. 49.	euangeli	euânge-
16. 1. 14.	Definitio-	Definitione
2. 5.	eum	cum
17. 2. 47.	iudicabant	indicabant
19. 1. 47.	ctōrahi	contrahi
20. 2. 17.	præteruit	præteriuit
47.	na	ne
22. 1. 3.	negotio	negatio
25. 2. 34.	proprij ſo-	propriis lo-
26. 1. 35.	cbluo	abluo
28. 2. 21.	patris	patria
29. 2. 44.	emergo	mergo
31. 1. 22.	abſoluo	abſueluo
33. 1. 44.	ſubdit	ſubdidit
2. pen.	ſolicitatiores	ſolicititiores
35. 1. 36.	ſenſum	ſenſuum
37. 2. 5.	in-	im-
41. 2. pen.	delectionem,	deletionem
42. 2 8.	bilis,	billis
44. 1. 28.	Hogonis	Hugonis
46. 1. 52.	ſi	ſit
52. 1. 28.	negauimus	negabimus
54. 1. 28.	ſtantionis	ſtantiationis
2. 14.	babere	habere
52.	admouendi	admonendi
56. 2. 50.	virtutem	virtutum
64. 2. 16.	cicatum	citatum
69. 1. 10.	Iraque	Itaque
antep.	aſsignatore	à ſignatore
71. 1. antep.	iumentum	inſtrumentum.
pen.	inſtrumentum	iumentum
2. 42.	appoſito	appoſitio
72. 2 29.	quoddam	quodam
73 1. 7.	aut	ad aut
75. 2. 39.	in perfectum	imperfectum
76. 2. 46.	diſtinat	deſtinatur
83 1. pen.	in &	ibid. & in
84. 1. 25.	intellige	intelliget
86. 1. 45.	ſacra	ſacramenta
93. 1. 23.	tantum	tantam
33.	redemptor poteſtatem	demptor potuerit poteſtatem
94. 2. 18.	tenere	teneret
47.	quem	quam
96. 1.	1. Coloſſ. 1.	Coloſſ. 2.
103. 2. 19.	immortali	in mortali
104. 2. 38.	nequeas	queas
105. 1. 3.	offerret	afferret
106. 2. 47.	nominatum	nominatim
108. 1. 41.	in culpa te	inculpatè
110. 2. 3.	vitiatoribus	viatoribus
15.	via	vita
111. 1. antep.	caſalia	caſualia
2. 30.	nulla, eſſet	nulla eſſet
pen.	intentio ue	intentione,
112. 1. 49.	ferri	referri
fin.	requitur	requiritur
120. 1. 48.	iraſcibilis	concupiſcibilis
121. 2. 2.	vſus	eſus.
133. 2. 2.	ſi ſit	
138 1. antep.	prope	propter
140. 1 24.	natura quàm	quàm natura
148. 2. 30.	Paulus condemnat	Paulus illic condemnat
160. 2. 25.	viſi	vſi
165. 2. antep.	factis	fatis
170. 1. 16.	quarta	quarto
175. 1. 2.	illo	vllo
179. 1. 8.	ſint	ſit
182. 1. antep.	cum	eum
186. 1. 23.	probatio	prolatio
198. 2. 2.	reperitur	repetitur
206. 1. 48.	quæſt.	diſt.
207. 2. 23.	aquæ	agni
212. 1. 6.	præce-	perce-
216. 2. 32.	nullius	nullis
34.	maſculis	maſculus.
221. 1. 11.	quod	quot
223. 1. 1.	complexum	complexim
225. 1. pen.	baptizatus	baptizatis
227. 1. 1.	comitatur	comitatu
228. 1. 3.	deferas	differas
237. 2. 11.	pedem	pedum
238. 2. 52.	Man-	Mun-
244. 2. 5.	vterentur	vtrentur
248. 1. 32.	ad id	id ad
250. 1. 20.	iuræ	iure
37.	cuius	ciuis
263. 1. 29.	villa	vt illa
306. 1 fin.	accedendi	accendendi
432. 1. 24.	que	quæ
467. 2. 27.	fectum	fectuum
523. 1. 25.	definita eſſe ad-	definita ad
527. 2. 12.	nunc	tunc
531. 1. fin.	qui quidem	
563. 2. 37.	quis	qui
818. 2. 45.	Nihilominus	Nihil minus
912. 2. 17.	ſi indulgen-	ſi in indulgen-
989. 1. 32.	cædem	eadem

En Madrid a viij. de Hebrero de M.D.LXXIIII. años.

El Rey.

DO Rquanto par parte de vos el monaſterio de ſant Pablo de la ciudad de Burgos nos a ſido fecha relacion, q̃ nos auiamos dado licẽcia priuilegio y facultad a fray Domingo de Soto hijo del dicho monaſterio Maeſtro en ſancta Theologia, y Cathedratico q̃ fue de la vniuerſidad de Salamanca ya defuncto, para q̃ por cierto tiempo pudieſſe imprimir y vẽder los libros de Iuſtitia & Iure, y el Quarto de las Sentencias y otras obras, y q̃ en el dicho tiẽpo ninguna otra perſona le pudieſſe imprimir ni vẽder ſo graues penas, con q̃ cada pliego de molde dela dicha impreſsion vendieſſe a cierto precio y no mas: ſegun mas largamente en las dichas cedulas e priuilegios q̃ dello le dimos ſe cõtiene, y por q̃ los dichos libros y obras ſon muy vtiles y prouechoſas nos ſuplicaſtes y pediſtes por merced mandaſſemos prorrogar el termino de las dichas licencias por el tiẽpo q̃ fueſſemos ſeruido, o como la nueſtra merced fueſſe: lo qual viſto por los del nueſtro conſejo y cõ nos conſultado fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Y por la preſente por hazer bien y merced a los herederos del dicho Fray Domingo de Soto, les prorrogamos e alargamos el termino contenido en la dicha licencia por otros cinco años mas: los quales corren è ſe quenten deſpues de ſer cumplido el termino en ellas contenido: durante el qual dicho tiempo les doy licẽcia y facultad a los dichos herederos del dicho Fray Domingo de Soto, o a la perſona que ſu poder ouiere para que puedan imprimir e vender en eſtos nueſtros Reynos los dichos libros y obras al precio y ſegũ y como por las dichas cedulas eſta mandado, y mandamos que durãte el dicho tiempo de los dichos cinco años ninguna perſona pueda imprimir ni vẽder, ſin tener poder dellos: ſopena que pierda la impreſsion que hiziere y vendiere, y los moldes y aparejos con que los fiziere: y mas incurra en pena de diez mil marauedis, y la tercia parte ſea para la perſona que lo acuſare, y la otra tercia parte para la Iuſticia que lo ſentenciare, y la otra tercia parte para la nueſtra camara y fiſco. Y mando a los del mi Conſejo Preſidente e Oydores de las nueſtras audiencias Alcaldes Alguazi les de la nueſtra caſa e Corte y Chancillerias y otras qualeſquier nueſtras Iuſticias de los nueſtros reynos y ſeñorios, y a cada vno dellos en ſu juriſdiction que guarden e cumplã e fagan guardar y cũplir eſta mi licencia por el dicho tiẽpo de los dichos cinco años: y contra lo contenido en ella no vayan ni paſſen ni conſientan yr ni paſar. Fecha en Aranxuez a veynte y ſiete dias del mes de Mayo de. 1561. Años.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu Majeſtad
Iuan Bazquez.

CAROLO MAGNO, HIſpaniarum ſereniſsimo principi ſuus frater Dominicus Soto fœlicitatem.

VO ſunt clariſsima lumina, Carole Princeps maximè, iuſtitia, ſcilicet, & religio, quæ dum in rege fauente numine, regnare contingit, tunc ſalus reipublicæ omni eſt periculo vacua. Per illam ſiquidem, vt quæ in media rerum caligine lubrici huius ſeculi lucet, reges pro rei dignitate regnant: per hanc verò, quæ cœleſtia nobis refulgent, & reges & populi in acceſſæ maieſtati Dei obſequi, ſubdiq́ue diſcunt, quod regnis cunctis & potentatibus longè præſtat. Quare iuſtitiæ iubar, niſi quandiu ab inclyto religionis ſydere, quòd & cœli fax eſt, & mundi oculus ſuum mutuatur lumen, nec rem quidem virtutis, nec verum nomen habet. Eam ob rem opus, quod de Iuſtitia, & Iure, Celſitudini tuæ nũcupaui, mancum eſſe rebar, niſi alterum de ſeptem eccleſię ſacramentis, in quorum myſtica cultura ſumma orthodoxæ religionis noſtrę poſita eſt, ei adhiberẽ. Igitur cùm duos libros, quaſi vno partu, ediderim, atque illum Serenitas tua animi candore & alacritate quę tua eſt omnium virtutum indoles, acceperit, & hunc non ſum cunctatus poſt ſuum gemellum fratrem ad eandem Claritudinem tuam ſubinde mittere. Primus regem inſtituit, ſecundus (quod vobis gentile cognomen eſt) catholicum regem. Vnus enarrat quemadmodum Deus per ſe ſuoſq́ue miniſtros leges cunctis gentibus de omni iure tulerit, omniaq; humanitatis vincula iuſſerit, quibus humanum genus in officio continetur: alter verò, quemadmodum, vt iuſſa capeſſere valeamus, diuina nobis auxilia contulerit. Horum namque meditatio, dum labentibus diuino ordine rebus ad regnorum gubernacula ſederis, vſui tibi eſſe poteſt: nempe, vt iuris prudentia moderarite clauum doceat, cœleſtiumque ſapientia polum indicet, ſed ſacroſancta fidei religio ſupernum ſcopum, quò proram dirigas. Quo vtique venerando comitatu vallatum omnium te ſubinde ſtipabit virtutum chorus, vt procelloſo huic

mundi

mundi pelago tuam regiam maiestatem permittere ausis. Vtinam enim te nunquam rerum vsus doceat, quàm sit regijs classibus malè fidum. Enimuerò qui nauigijs exiguis nauiculantur, quò sese minus audent in altum cõijcere, eò se minoribus naufragijs obijciunt: At verò qui illustrissimas cõscendunt naues, quanto maiori testudinis vastitate vectantur, quanto grauiori exornantur diuitiarum pondere, quanto sunt impeditiore armorum strepitu instructi, quanto denique amplioribus velis suo honori velificãt, tanto magis reflantium ventorum vim, furentumque insaniam fluctuum metuere debent: procellarumque rabiem, ac perinde prominentes scopulos, in quos ingentiores rates, vt rapidissimo feruntur impetu, ita periculosissimè impingere solent, suosque patronos illidere. Deus autem Optimus Maximus, in cuius manibus cor regis est, vt tui tibi populi maximè imprecantur, hos æquoris tumores tibi complanet, & nubila soluat, vt ad eam, quę eius te destinatu manet, sempiternam fœlicitatem sereno cœlo valeas peruenire Vale.

INDEX COPIOSISSI mus rerum maximè notabilium quæ in hoc primo tomo Commentariorum in Quartum librum Sententiarum continentur ordine Alphabetico digestus.

Cui in gratiam Canonistarum, addidimus indicem locorum Iuris Canonici, quæ in hoc opere peculiariter aut declarantur aut emendantur.

SVMMA BREVIS VIGINTI trium Distinctionum, Quæstionum, Articulorum, quibus hic Primus Tomus perficitur.

Aduerte candide Lector. a. columnã primam. b. columnam. secundam significare.

Distinctio prima de sacramẽtis in genere, Quęstiones sex continet. pag. 3. a

¶ Quæstio prima de definitione sacramenti & eius partibus, cuius sunt articuli octo.

Primus, vtrùm sacramẽtum sit in genere signi. 6. b.

Secundus, vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum. 11. b

Tertius, vtrùm sacramentum sit signum vnius reitantum. 16. b

Quartus, vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis. 17. b

Quintus, vtrùm requirantur determinatæ res ad sacramenta. 19. b

Sextus vtrũ in significatione sacramentorũ requirantur determinata verba. 21. a

Septimus, vtrũ requirantur determinata verba in sacramentis. 24. a

Octauus, vtrùm liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum, 27. a

¶ Quæstio secunda de sacramentorum necessitate & institutionis causa & tẽpore, cuius sunt artic. quatuor.

Primus, vtrùm sacramẽta sint necessaria ad humanam salutem. 32, a

Secundus, vtrũ ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. 34. b

Tertius, vtrũ post peccatum ante Christum sacramenta debuerint esse. 37. b

Quartus, vtrùm post Christũ debuerint esse alia sacramenta. 44. b

¶ Quæstio tertia de præcipuo effectu sacramentorum, qui est gratia, cuius sunt articul. sex.

Primus, vtrùm sacramenta sint causa gratiæ. 45. b

Secundus, vtrum gratia sacramẽtalis addat supra gratiam virtutum & donorum. 55. b

Tertius, vtrùm sacramenta nouę legis cõtineãt gratiam. 59. a

Quartus, vtrum in sacramẽtis sit aliqua virtus effectrix gratiæ. 60. a

Quintus, vtrũ sacramenta nouæ legis habeant virtutem à passione Christi. 26. b

Sextus, vtrũ sacramẽta veteris legis essent causa gratiæ. 65. b

¶ Quæstio quarta de Characẽtere, continet articulos sex.

Primus, vtrùm sacramenta imprimant aliquẽ characterem in anima. 76. a

Secundus, vtrùm character sit spiritualis potestas. 71. a

Tertius, vtrũ character sacramentalis sit character Christi. 76. b

Quartus, vtrũ character sit in potentijs animę. 78. a

Quintus, vtrũ character insit animæ indelebiliter. 81. a

Sextus, vtrũ per omnia sacramẽta nouæ legis imprimatur character. 82. a

¶ Quæstio quinta de sacramentorũ ministris articulis perficitur decem.

Pri-

Primus,vtrũ ſolus Deus operetur interius adeffectum ſacramenti.83.b
Secundus,vtrùm ſacramenta ſint ſolum ex inſtitutione diuina.87.b
Tertius,vtrũ Chriſtus inquantum homo poteſtatem habuerit operandi interiore effectũ ſacramenti.90.b
Quartus,vtrùm Chriſtus poteſtatem ſuã quam habuit in ſacramentis,potuerit miniſtris cõmunicare.92.b
Quintus,vtrùm per malos miniſtros ſacramentaconferri poſsint.97.a
Sextus,vtrùm malè miniſtrantes ſacramẽtapeccent.101.a
Septimus,vtrũ angeli poſsint ſacramenta miniſtrare.109.b
Octauus,vtrum intentio miniſtri requiraturad perfectionem ſacramenti.111.a
Nonus,vtrũ fides miniſtri ſit de neceſsitate ſacramenti.117.a
Decimus,vtrũ intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.118.a.
¶Quæſtio ſexta articulos habet.4.
Primus,vtrũ debeant eſſe ſeptem ſacramẽta eccleſiæ.119.a
Secundus,vtrũ ſacramẽta ſecundum ordinem prædictum in priori parte præcedentis articuli conuenienter ordinentur.123.b
Tertius,vtrum ſacramẽtum euchariſtiæ ſit potiſsimum inter ſacramenta.125.a
Quartus, vtrũ omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.126.b

Diſtinctio ſecunda de circunciſione & baptiſmo Ioan.queſtiones poſtulat duas.127.a

¶Quæſtio prima de circunciſione articulis ex ornatur quatuor.
Primus,vtrùm circunciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.129.
Secundus,vtrũ circunciſio fuerit cõuenienter inſtituta.131.b
Tertius, vtrùm ritus circunciſionis fuerit conueniens.136.b
Quartus,vtrũ circunciſio conferret ad gratiam iuſtificantem.139.b
¶Quęſtio ſecunda de baptiſmo Ioannis articulos poſtulat quatuor.
Primus, vtrùm fuerit conueniens baptiſmum Ioannis ante baptiſmum Criſti duinitus inſtitui.151.a
Secundus,vtrùm in baptiſmo ioannis gratia daretur.154.a
Tertius,vtrũ conueniẽs fuerit,vt Criſtus inter alios baptiſmo Ioannis fuerit baptizatus.156.b
Quartus,vtrùm baptizati baptiſmo Ioannis deberent poſtea baptiſmo Chriſti baptizari.158.a

Diſtinctio tertia de baptiſmi definitione & eius partibus queſtionem vnicam continet.159.b

¶Quæſtio vnica de baptiſmi ſubſtantia & partibus art.complectitur duodecim.
Primus,vtrùm baptiſmus ſit ipſa ablutio.161.b
Secundus,vtrũ baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſsionem.166.a
Tertius,vtrùm aqua ſit propria materia baptiſmi.173.b
Quartus,vtrũ ad baptiſmum requiratur aqua ſimplex,175.a
Quintus,vtrũ hæc ſit conueniens forma baptiſmi.177.b
Sextus,vtrũ nomine Chriſti poſsit dari baptiſmus.185.b
Septimus,vtrũ immerſio in aqua ſit de neceſsitate baptiſmi.191.b
Octauus,vtrum trina merſio ſit de neceſsitate baptiſmi.194.b
Nonus,vtrum baptiſmus poſsit iterari.198.a
Decimus,vtrum ritus,quo eccleſia in baptizando vtitur,ſit cõueniens.204.b
Vndecimus,vtrum conuenienter deſcribantur tria baptiſmata.207.a
Duodecimus,vtrũ baptiſmus ſanguinis ſit omnium potiſsimus.212.a

Diſtinctio quarta de miniſtris baptiſmi.quæſtioneetiam vnicacõtẽta eſt.213.b

¶Quęſtio vnica de miniſtrisbaptiſmi articulos adſciſcit quinque.
Primus,vtrùm ad officium presbyterorum pertineat baptizare.214.b
Secundus,vtrũ laicus poſsit baptizare.216.b
Tertius,vtrũ non baptizatus poſsit ſacramentum baptiſmi conferre.218.a
Quartus, vtrùm plures poſsint vnum baptizare.220.a
Quintus,vtrùm in baptiſmo requiratur aliquis qui baptizatum leuet de ſacro fonte.225.a

Diſtinctio quinta de ſuſcipientibus baptiſmum vnica quęſtione perficitur. 227.b

¶Quæſtio vnica de ſuſcipientibus baptiſmum articulis contenta eſt duodecim.

Primus, vtrùm omnes teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi. 229.b.

Secundus, vtrū ſine baptiſmo aliquis poſsit ſaluari. 234.b

Tertius, vtrū ſit baptiſmus differendus. 248.a

Quartus, vtrū peccatores ſint baptizādi. 251.a

Quintus, vtrum peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda. 454. aliàs. 254.a

Sextus, vtrum peccatores ad baptiſmum accedentes teneantur peccata ſua cōfiteri. 255.b

Septimus, vtrum ex parte baptizandi requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi. 256.b

Octauus, vtrum fides requiratur exparte baptizati. 260.b

Nonus, vtrum pueri ſint baptizandi. 261.b

Decimus, vtrùm pueri Iudæorum vel aliorum infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi. 265.b

Vndecimus, vtrū pueri in maternis vteris poſiti ſint baptizandi. 277.a

Duodecimus, vtrū futioſi & amentes debeant baptizari. 279.b

Diſtinctio ſexta, de effectibus baptiſmi deque eius catechiſmis & exorciſmis in duabus quæſtionibus conſiſtit. 281.o

¶Quæſtio prima, de effectibus baptiſmi articulos vult octo.

Primus, vtrum per baptiſmū tollantur omnia peccata quo ad culpam & pœnam. 282.b

Secundus, vtrum per baptiſmum deleantur pœnalitates huius vitæ. 286.a

Tertius, vtrum per baptiſmum non ſolū infundantur gratia & virtutes: verùm aliqui virtutum actus illi peculiariter attribuātur. 289.a

Quartus, vtrùm pueri in baptiſmo conſequantur gratiam & virtutes. 291.b

Quintus, vtrùm effectus baptiſmi ſit apertio ianuæ cœleſtis. 293.a

Sextus, vtrū baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum. 294.a

Septimus, vtrum fictio impediat effectum baptiſmi. 298.a

Octauus, vtrum fictione recedente baptiſmus ſuum effectum conſequatur. 302.a

¶Quæſtio de catechiſmis & exorciſmis baptiſmi, articulos poſcit quatuor.

Primus, vtrum catechiſmus debeat præcedere baptiſmum. 306.a

Secundus, vtrum exorciſmus debeat præcedere baptiſmum. 307.a

Tertius, vtrum ea quæ aguntur in exorciſmo aliquid efficiant. 309.a

Quartus, vtrum catechizare & exorcizare ſit ſacerdotis officium. 311.a

Diſtinctio ſeptima, de ſacramento confirma. quæſtionem vnicam habet. 313.a

¶Quæſtio vnica, de ſacramento cōfirmationis articulorum eſt duodecim.

Primus, vtrum confirmatio ſit ſacramentum. 313.a

Secundus, vtrum chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti. 315.b

Tertius, vtrum ſit de neceſsitate huius ſacramēti, vt chriſma ſit ab epiſcopo conſecratum. 318.b

Quartus, vtrum forma, qua eccleſia vtitur, ſit conueniens. 320.b

Quintus, vtrum ſacramentum confirmationis imprimat characterem. 322.a

Sextus, vtrum character confirmationis characterem baptiſmi præſupponat. 323.b

Septimus, vtrum per ſacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens. 324.b

Octauus, vtrum hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum. 326.a

Nonus, vtrum hoc ſacramentum ſit hominicō ferendum in fronte. 329.b

Decimus, vtrum ille qui confirmatur debeat teneri ab illo. 330.b

Vndecimus, vtrum ſolus epiſcopus hoc ſacramentum cōferre poſsit. 331.a

Duodecimus, vtrum ritus huius ſacramenti ſit conueniens. 336.a

Diſtinctio octaua, de ſacramento euchariſtiæ ſecundùm ſe, vnica etiam quæſtione conficitur. 336.a

¶Quæſtio vnica, de ſacramento euchariſtiæ ſecundum ſe, art. exornatur ſex.

Primus

Primus, Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum. 338.a
Secũdus, Vtrũ hoc ſacramentum ſit vnum an plura. 340.b
Tertius, Vtrũ Euchariſtia ſit de neceſsitate ſalutis. 342.a
Quartus, Vtrùm conuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur. 344.b
Quintus, Vtrũ inſtitutio huius ſacramenti fuerit conueniens. 346.a
Sextus, Vtrũ agnus paſchalis fuerit præcipua figura huius ſacramenti. 347.b

Diſtinctio nona de materia huius ſacramenti, deq; eius conuerſione in corpus & ſanguinẽ Chriſti quæſtionibus illuſtratur duabus. 349.a
¶ Quæſtio prima, de materia Euchariſtiæ in ſex articulis verſatur.
Primus, Vtrũ materia huius ſacramenti ſit panis & vinum. 351.a
Secundus, Vtrũ requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti. 353.a
Tetius, Vtrũ requiratur ad materiam huius ſacramenti quòd ſit panis triticeus. 356.a
Quartus, Vtrum hoc ſacramẽtum debeat confici ex pane azymo. 360.b
Quintus, Vtrũ vinum vitis ſit propria materia huius ſacramenti. 369.b
Sextus, Vtrum aqua ſit vino permiſcenda, quę in ipſum conuertatur. 371.b
¶ Quæſtio ſecunda, de conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti articulos continet octo.
Primus, Vtrùm in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem. 374.b
Secundus, Vtrũ in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationẽ, 382.b
Tertius, Vtrũ ſubſtantia panis vel vini poſt cõſecrationẽ huiꝰ ſacramẽti annihiletur. 388.b
Quartus, Vtrũ panis poſsit conuerti in corpus Chriſti. 389.b
Quintus, Vtrũ in hoc ſacramento remaneant accidentia panis & vini. 398.b
Sextus, Vtrũ facta conſecratione remaneat in hoc ſacramento ſubſtantialis panis. 400.b
Septimus, Vtrũ iſta conuerſio fiat in inſtanti. 402.a
Octauus, Vtrũ hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti. 404.

Diſtinctio. 10. de modo quo & Chriſtus & accidentia exiſtunt in ſacramento quæſtionum eſt duarum. 406.b
¶ Quæſtio prima, de modo quo Chriſtus exiſtit in hoc ſacramento arti. octo tractatur.
Primus, Vtrũ Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento. 408.a
Secundus, Vtrũ totus Chriſtus cõtineatur ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti. 412.a
Tertius, Vtrũ ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis & vini. 413.b
Quartus, Vtrũ tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento. 416.a
Quintus, Vtrũ corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſicut in loco. 420.a
Sextus, Vtrum corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacrmento. 423.b
Septimus, Vtrum corpus Chriſti prout eſt in hoc ſacramento poſsit videri ab aliquo oculo ſaltem glorificato. 427.a
Octauus, Vtrum quando in hoc ſacramento apparet miraculoſè caro vel puer, ſit ibi corpus Chriſti. 430.a
Quæſtio ſecunda, de accidentibus remanentibus in hoc ſacramento, articul. gerit octo.
Primus, Vtrũ accidentia remaneant ſine ſubiecto in hoc ſacramento. 432.a
Secundus, Vtrũ in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis & vini ſit aliorum accidentium ſubiectum. 434.a
Tertius, Vtrũ ſpecies ſacramẽtales poſsint immutare aliquod extrinſecum. 437.a
Quartus, Vtrũ ſpecies ſacramentales poſsint corrumpi. 438.a
Quintus, Vtrũ ex ſpeciebus cõſecratis aliquid poſsit generari. 449. aliàs. 439.b
Sextus, Vtrũ ſpecies ſacramentales poſsint nutrire. 442.b
Septimus. Vtrum ſpecies ſacramentales frangantur. 443.a
Octauus, Vtrũ aliquis liquor poſsit vino conſecrato commiſceri. 444.a

Diſtinctio vndecima, de forma & effectibus ſacramenti, duplici queſtione conficitur. 447.
¶ Quæſtio prima, de forma huius ſacramenti artic. requirit ſex.
Primus, Vtrùm forma ſacramenti Euchariſtię,

ſit Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei.448.a
Secundus, vtrū hæc ſic conueniens forma conſecrationis panis, Hoc eſt corpus meū.449.b
Tertius, vtrum hæc ſit conueniens forma conſecrationis vini, Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.454.a
Quartus, vtrùm in prædictis formarum verbis inſit aliqua virtus creata conſecrationis effectiua.458.b
Quintus, vtrùm prædictæ formarum loquutiones ſint veræ.460.a
Sextus, vtrum forma cōſecrationis panis conſequatur ſuum effectum antequam perficiatur forma conſecrationis vini.466.b
¶Quæſtio ſecunda de effectibus huius ſacramēti, articulos efflagitat octo.
Primus, vtrùm per hoc ſacramentum conferatur gratia.467.b
Secundus, vtrum effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.471.b
Tertius, vtrùm effectus huius ſacramenti ſit remiſsio peccati mortalis.472.b
Quartus, vtrum per hoc ſacramentum remittātur peccata venialia.474.a
Quintus, vtrum per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.475.a
Sextus, vtrùm per hoc ſacramentum præſeruetur homo a peccatis futuris.477.b
Septimus, vtrùm hoc ſacramentum profit alijs quàm ſumentibus.479.a
Octauus, vtrùm perveniale peccatum impediatur effectus huius ſacramenti.480.b

Diſtinctio duodecima de vſu & ſumptione huius ſacramēti, quæſtiones cupit duas.483.a

¶Quæſtio prima de vſu & ſumptione huius ſacramenti in cōmuni articulis illuſtratur duodecim.
Primus, vtrum diſtingui debeant duo modi mā ducandi corpus Chriſti.485.a
Secūdus, vtrum ſolius hominis ſit hoc ſacramētum ſpiritualiter ſumere.486.b
Tertius, vtrum ſolus homo iuſtus poſsit Chriſtū ſacramentaliter manducare.487.b
Quartus, vtrum peccator ſacramētaliter ſumēs corpus Criſti peccet.490.a
Quintus, vtrum accedere ad hoc ſacramentum cum conſciētia peccati mortalis ſit grauiſsimum omnium peccatorum.499.a
Sextus, vtrum ſacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti.501.b
Septimus: vtrùm nocturna pollutio aliquē impediat à ſumptione huius ſacramenti.507.a
Octauus, vtrùm cibus vel potus præaſſumptus impediat ſumptionē huius ſacramenti.512.a
Nonus, vtrum non habentes vſum rationis debeant accipere hoc ſacramentum.514.b
Decimus, vtrùm liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.517.a
Vndecimus, vtrùm liceat omnino à cōmunione ceſſare.522.b
Duodecimus, vtrum liceat corpus Chriſti ſumere ſine ſanguine.526.b
¶Quæſtio ſecūda, de modo quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento articu. fert quatuor.
Primus, vtrùm Chriſtus ſumpſerit ſuū corpus & ſanguinem.531.a
Secundus, vtrum Chriſtus dederit Iudæis corpus ſuum.533.a
Tertius, vtrum Chriſtus ſumpſerit, & diſcipulis ſuis dederit corpus impaſsibile.535.a
Quartus, vtrùm ſi hoc ſacramentum tempore paſsionis fuiſſet ſeruatum, ibi Chriſtus moreretur.536.a

Diſtinctio decima tertia, De miniſtro huius ſacramenti, & de ratione, qua eſt ſacrificium quæſtiones habet duas.36.

¶Quæſtio prima de miniſtro huius ſacramenti articulos amplexatur decem.
Primus, vtrū conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdotis.538.a
Secundus, vtrū Plures ſacerdotes poſsint vnam ſimul eandemque hoſtiam conſecrare.540.b
Tertius, vtrum diſpenſatio huius ſacramēti pertineat ſolum ad ſacerdotem.543.a
Quartus, vtrum ſacerdos conſecrans teneatur ſumere hoc ſacramentum.545.a
Quintus, vtrū malus ſacerdos euchariſtiam cōſecrare poſsit.546.b
Sextus, vtrum miſſa mali ſacerdotis minus valeat, quàm miſſa ſacerdotis boni.547.b
Septimus, vtrum hęretici ſchiſmatici & excommunicati poſsint conſecrare.550.b.
Octauus, vtrū ſacerdos degradatus poſsit hoc ſacramentum conficere.551.b
Nonus, vtrum liceat ab excōmunicatis vel hæreticis ſeu peccatoribus communionem recipere & eorum miſſam audire.553.a
Decimus, vtrū liceat ſacerdoti omnino à conſecratione euchariſtię ceſſare.554.b
¶Quæſtio ſecunda articulos optat ſex.
Primus, vtrum in hoc ſacramento Chriſtus im

mole

moletur.556.b
Secundus, vtrum conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.565.a
Tertius, vtrum oporteat hoc sacramentū celebrari in domo & vasis sacris.569.b
Quartus, vtrum conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur.576.a
Quintus, vtrum ea quæ in celebratione huius sacramenti aguntur, sint cōuenientia. 586.b
Sextus, vtrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta ecclesiæ seruando. 591.a

Distinctio decimaquarta, de pœnitentia secundū se duplici quæstione tractatur.564.b

¶ Quæstio prima de sacramento pœnitentiæ, qua ratione est sacramentum, art. habet.10.
Primus, vtrū pœnitētia sit sacramentū. 595.b
Secundus, vtrum peccata sint propria materia huius sacramenti.601.a
Tertius, vtrum hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.602.b
Quartus, vtrū manuū impositio sacerdotis requiratur, ad hoc sacramentum.607.b
Quintus, vtrū hoc sacramentum sit de necessitate salutis.609.a
Sextus, vtrum pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.611.b
Septimus, vtrū hoc sacramentum fuerit cōuenienter in noua lege institutum.612.b
Octauus, vtrū pœnitentia debeat durare vsq; ad finem vitæ.615.a
Nonus, vtrum pœnitentia possit esse continua.615.b
Decimus, vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.617.a
¶ Quæstio secunda de sacramento pœnitentię secundum quod est virtus arti. sex habet.
Primus, vtrum pœnitentia sit virtus.620.b
Secundus, vtrum pœnitentia sit specialis virtus.625.a
Tertius, vtrum virtus pœnitentiæ sit pars iustitiæ.629.b
Quartus, vtrū voluntas sit proprium obiectū pœnitentiæ.633.a
Quintus, vtrum initium pœnitentiæ sit ex timore.634.
Sextus, vtrum pœnitentia sit prima virtutum. 641.b

Distinctio decimaquinta de effectu pœnitentiæ, quęstiones offert duas.645.

¶ Quæstio prima de effectu pœnitentiæ quantum ad remissionem mortalium, articulis discutitur sex.
Primus, vtrum per pœnitētiam omnia peccata remoueantur.646.b
Secundus, vtrum sine pœnitentia peccatum remitti possit.652.a
Tertius, vtrum possit per pœnitētiam vnum peccatum sine alio remitti.661.a
Quartus, vtrum remissa culpa per pœnitentiā remaneat reatus pœnæ.663.a
Quintus, vtrum remissa culpa mortali tollantur omnes reliquiæ peccati.665.b
Sextus, vtrum remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.667.a
¶ Quæstio secunda per quatuor articulos tractatur.
Primus, vtrum peccatū veniale possit remitti sine pœnitentia.669.b
Secundus, vtrum ad remissionem venialium requiratur gratiæ infusio.674.a
Tertius, vtrum peccata venialia remittantur per aquā benedictam & alia sacramentalia. 730.b
Quartus, vtrum veniale peccatū possit remitti sine mortali.732.b.

Distinctio decimasexta de reditu peccatorum & recuperatione virtutum, Quæstionibus duabus examinatur.680.b

¶ Quæstio prima articulos tenet.4.
Primus, vtrum peccata remissa redeant per sequens peccatum.682.a
Secundus, vtrum peccata remissa redeant per ingratitudinem, quæ specialiter est secundū odium fraternum, apostasiam à fide, cōtemptum confessionis, & dolorē de pœnitentia habita.686.a
Tertius, vtrum per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tātus reatus quantus fuerat peccatorum prius dimissorum.688.a
Quartus, vtrū ingratitudo ratione cuius peccata dimissa redeūt, sit speciale peccatū.689.a
¶ Quæstio secunda, de recuperatione virtutū post pœnitentiam articulis declaratur sex.
Primus, vtrū per pœnitentiam virtutes restituantur.690.a
Secundus, vtrū post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.691.a
Tertius, vtrum per pœnitentiā restituatur homo in pristinam dignitatem.697.b
Quartus, vtrum opera virtutum in charitate facta

facta posint mortificari.699.b
Quintus, Vtrũ opera per peccatũ mortificata per pœnitentiam reuiuiscant.700.b
Sextus, Vtrùm per pœnitentiam subsequentem opera etiam mortua viuificẽtur.702.a

Distinctio decimaseptima duabus quæstionibus clara fit. 803.b

¶ Quæstio prima de partibus pœnitentiæ in genere articulis enodatur quatuor.
Primus, vtrùm pœnitentię debeant partes assignari.705.a
Secundus, vtrùm conuenienter assignẽtur partes pœnitentiæ contritio, confessio, & satisfactio.705.b
Tertius, vtrùm prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.720.aliàs.708.b
Quartus, vtrum conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, & pœnitentiam mortalium, & pœnitẽtiam venialium.709.b
¶ Quæstio secunda de prima parte pœnitẽtię, quæ est contritio, articulos monstrat sex.
Primus, vtrum contritio sit dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi.710.b
Secundus, vtrum contritio tantùm sit de peccatis præteritis actualibus proprijs.713.b
Tertius, vtrum de singulis mortalibus culpis requiratur singularis contritio.715.a
Quartus, vtrum contritio dolor esse debeat maximus qui esse potest per naturam.717.a
Quintus, vtrum attritio sic à contritione differat, vt fieri nequeat contritio.723.a
Sextus, vtrum vllum extet contritionis diuinũ præceptum.729.b

Distinctio decima octaua, de cõfessione, quæstiones quatuor tradit.732.a

¶ Quæstio prima de necessitate confessionis articulis elucet quinque.
Primus, vtrum sacramentalis cõfessio fuerit à Christo instituta tanquam ad salutem necessaria.734.a
Secũdus, vtrum necessitas confessionis fuerit de iure naturali aut scripto ante euangeliũ. 801.a
Tertius, vtrum omnibus hominibus & de omnibus peccatis confessio sit necessaria.802.b
Quartus, vtrum statim homo vt peccat confiteri teneatur, an verò solum semel in anno, aut etiam in articulo mortis.749.
Quintus, vtrum in præceptum confessionis cadat dispensatio.753.b
¶ Quæstio secunda de quidditate & qualitatibus confessionis articulos ostendit sex.
Primus, vtrum sacramentalis cõfessio sit sacramentalis peccatorũ accusatio ad indulgẽtiã virtute clauiũ ecclesiæ obtinendam.754.b
Secundus, vtrùm sexdecim conditiones, quæ confessioni assignari à patribus solent, sint congruentes.756.a
Tertius, vtrũ confessio debeat esse integra sic vt omnia peccata pœnitẽs cõfiteatur.757.b
Quartus, vtrum singula peccata quoad numerum cum omnibus suis circustãtijs sunt fideliter confitenda.759.a
Quintus, vtrum necessarium sit omnia peccata eidem confiteri.768.a
Sextus, vtrùm confessio debeat esse secreta. 779.a
¶ Quæstio tertia de effectibus & defectibus cõfessionis articulis elucidatur tribus.
Primus, vtrum confessio liberet à morte peccati.783.a.b
Secundus, vtrum confessio posite esse informis 784.b
Tertius, vtrum informis confessio eatenus sit valida, vt non sit necessario iteranda.787.b
¶ Quæstio quarta de ministris sacramenti pœnitentiæ articulos poscit sex.
Primus, vtrum necessarius minister sacramẽti pœnitentiæ sit sacerdos, cui soli confiteri licet.793.b
Secundus, vtrum sit necessarium proprio cõfiteri sacerdoti.797.a
Tertius, vtrum licitum sit alteri quàm proprio sacerdoti ex priuilegio vel mandato superioris confiteri.803.b
Quartus, vtrũ in articulo mortis possit quisq; per quencunque sacerdotem à quibuscunque peccatis & censuris absolui.810.b
Quintus, vtrũ sacerdos in quolibet casu sigillũ teneatur seruare confessionis.812.a
Sextus, vtrùm peccatum quod sacerdos in cõfessione nouit, possit vel de licentia pœnitẽtis, vel si alia via illud nouit, prodere.820.b

Distinctio decimanona de satisfactione & de purgatorio quæstiones tres affert.823.a

¶ Quæstio prima de quidditate & necessitate satisfactionis articulis illustratur quinque.
Primus, vtrum satisfactio sit virtus iustitiæ. 825.a
Secũdus, vtrum satisfacere deo sit homini possibile

ſibile.827.b &.828.a
Tertius, vtrũ ſatisfactio ſit ante ingreſſum gloriæ neceſſaria.830.a
Quartus, vtrum poſsit homo pro vno peccato ſine alio ſatisfacere. 833.b
Quintus, vtrum ſatisfactio in peccato facta adueniẽte charitate effectum ſuũ ſortiatur remiſsionis pœnę.836.b
¶ Quæſtio ſecunda de ijs per quæ fieri debet ſatisfactio, articulos poſsidet ſex.
Primus, vtrum ſatisfactionem per opera pœnalia fieri oporteat.840.a
Secundus, vtrum flagella, quibus à Deo in hac vita punimur, ſint ſatisfactoria. 843.a
Tertius, vtrum conuenienter tria enumerentur ſatisfactoria opera. 845.b
Quartus, vtrum vnus poſsit pro alio ſatisfacere.847.b
Quartus, vtrũ aliqua pœnitẽtia debeat publicari vel ſolennizari.849.b
Sextus, vtrum in extremo vitæ articulo poſsit quis veram agere pœnitentiam.852.a
¶ Quæſtio tertia de purgatorio ar.optat tres.
Primus, vtrum purgatorium ſit poſt hanc vitam.854.a
Secundus, vtrũ pœna purgatorij excedat omnem pœnam tẽporalem huius vitæ.858.a
Tertius, vtrum pœna exiſtentiũ in purgatorio adeo ſit illis voluntaria, vt ſit etiã meritoria. 861.b

Diſtinctio vigeſima de clauibus quæſtiones duas deſiderat. 863.b

¶ Quæſtio prima de clauium aſſertione articulis fulcitur quinque.
Primus, vtrum claues ſint in eccleſia.865.b
Secundus, vtrum clauium poteſtatẽ Chriſtus apoſtolis contulerit. Ioann. 20. accipite Spiritum ſanctum, &c.870.b
Tertius, vtrum claues in ſolis ſacerdotibus Euangelicis exiſtant.873.b
Quartus, vtrum poteſtas iuriſdictionis in vtroque foro fuerit ſic collata eccleſiæ, vt in toto corpore immediatè reſideat, an verò in prælatis eius.877.b
Quintus, vtrum quilibet ſacerdos poſsit vti claue iñ quemlibet.883.a
¶ Quęſtio ſecunda de virtute & effectu clauiũ articulis examinatur tribus.
Primus, vtrum effectus clauium ſe extẽdat ad remiſsionem peccati, quo ad culpam & pœnam.884.b
Secundus, vtrum ſacerdos virtute clauiũ poſſit pœnitentem ad pœnas ligare.889.b
Tertius, vtrum ſacerdos ſecundum proprium arbitrium ligare poſsit & ſoluere.893.a

Diſtinctio vigeſimaprima de indulgentijs, Quæſtionibus duabus illuſtratur.96.b

¶ Quæſtio prima de indulgentiarũ poteſtate & eius ſubiecto articulos profert quatuor.
Primus, vtrum poteſtatis clauium quæ eſt in eccleſia ſit quippiam deſatisfactoria pœna relaxare.898.a
Secundus, vtrum indulgentias cõferre, ſit pœnas pro peccatis ſoluere, an verò ab illis abſoluere.900.b
Tertius, vtrum indulgentiarum vſus ſit in eccleſia à tempore Apoſtolorum antiquus. 904.b
Quartus, vtrum ſolus Papa & reliqui prælati poſsint indulgentias conferre.906.b
¶ Quæſtio ſecunda de valore indulgentiarum articulis diſputatur quatuor.
Primus, vtrum indulgentiæ tantum valeant, quantum ſonant. 910.a
Secundus, vtrum ad valorem indulgentiarum requiratur iuſta & pia cauſa illas conferẽdi. 914.a
Tertius, vtrum indulgentiæ illis etiam valeant qui ſunt in peccato mortali.920.a
Quintus, vtrum cõpoſitiones, quæ bullis cruciatæ appenduntur, ſint licitæ.924.a

Diſtinctio vigeſima ſecũda de excõmunicatione tribus quęſtionibus diſtinguitur.926.b

¶ Quæſtio prima de autoritate & cauſis excõmunicandi, articulis cõtexitur quatuor.
Primus, vtrum in eccleſia ſit excommunicandi facultas.929.a
Secundo, vtrum pro quocunq; peccato etiam temporali damno iuſtè poſsit homo excommunicari.936.b
Tertius, vtrum excommunicatio iniuſtè lata nullius ſit effectus.942.b
Quartus, vtrum liceat cum excommunicato & in externis corporalibusq; actionibus communicare.946.a
¶ Quæſtio ſecunda de ijs qui excommunicare poſſunt & abſoluere, ac de ijs qui ſunt excommunicandi, articulos profert tres.
Primus, vtrum quilibet ſacerdos poſsit excõmunicare.953.b

Secun

Secundus, Vtrùm posit quispiam seipsum vel superiorem aut æqualem excommunicare. 956.a

Tertius, Vtrùm quilibet sacerdos posit suum parochianum, quacunque excommunicatione absoluere. 959.a

¶ Quæstio tertia de interdicto & cessatione à diuinis articulis nectitur duobus.

Primus, Vtrùm interdictū sit expediens censura. 964.b

Secūdus, Vtrùm cessatio à diuins sit licita. 670 aliàs. 970.

Distinctio vigesimatertia, de sacramento extremæ vnctionis, quæstiones vult duas. 971.b

¶ Quæstio prima de substantia sacramenti extremæ vnctionis, & eius effectu & partibus, articulorum est quatuor.

Primus, Vtrùm extrema vnctio sit sacramentum. 973.b

Secūdus, Vtrum effectus extremæ vnctionis si peccatorum remissio & sanitas corporalis. 977.a

Tertius, Vtrùm materia huius sacramenti sit oleum simplex ab episcopo consecratum. 982.a

Quartus, Vtrùm forma huius sacramenti per verbum deprecatiuum sit congruens. 984.a

¶ Quæstio secunda de ministrantibus & suscipientibus sacramentum extremæ vnctionis articulos constituit tres.

Primus, Vtrùm solis & omnibus sacerdotibus hoc sacramētū administrare cōpetat. 989.a

Secundus, Vtrùm hoc sacramentū sanis, furiosis, & pueris sit exhibendum. 987.

Tertius, Vtrùm hoc sacramēto non tōtum corpus, sed certæ partes sint vngendæ. 989.b

Finis indicis Distinctionum, Quæstionum, & Articulorum.

LOCA IVRIS CANONICI in hoc primo tomo Commentariorum in Quartum librum Sententiarum peculiariter aut declarata, aut emendata.

A N. Literis. dist. 3. 314. b

Can. Nullus. & can. Preter. 32. dist. 105. a

Can. Engelthrudam. 3. q. 4. 930. a

Can. Quidam. 5. q. 1. 936. a

Can. Hi qui de baptis. 99. a

Can. Conlideret. de pœnitent. dist. 5. 892. a

Can. Multiplex. de pœnitent. dist. 1. 742. b

Can. Pœnit. de pœnite. dist. 1. 614. b

Can. Is qui in infirmitate. 26. q. 7. 770. a

Can. Missas. & Can. Qui die solenni. de consecratio. dist. 1. 564. a

Can. Aquam. de consecra. dist. 3. 122. a

Can. Quæsitum. 13. q. 2. 525. b

Can. Tua. de sent. excommu. 960. a

Can. Non sanat. 1. q. 1. 98. b

Can. A quodam. de consecrat. dist. 4. 185. a. & 191. a

Can. Achatius. el. 1. 14. q. 1. 962. b

Can. Multi sunt. de consecratione distinctione. 4. 195. b

Can. Sufficit. de cōsecratione distinctione prima. 59. a

Can. Peruenit. de conse. dist. 2. 543. a

Can. Si per negligentiam. de consecratione distinct. 2. 594. a

Can. Si inter bonos. de consecratio. distinct. 4. 296. a

Can. Quod quidam. §. opponitur prim. quæst. 1. 552. b

Can. Omnis. de pœnit. dist. 1. 798. b

Can. Sanctum est. de consecratione distinctione. 4. 812. a

Can. Placuit. de pœnitentia. distin. 6. & ibi eius glos. corrigitur. 803. a

Can. Quinon bene. de consecratione distinct. 2. 594. a

Can. Omni tempore. de cons. distinct. 4. & Cā. Presbyter. 95. dist. 332. b

Can. Cui est illata. 11. q. 3. cuius gloss. refellitur 945. a

Cano. Omnes fideles. de consecr. 329. a

Can. Firmiter. de Summa Trinit. & fide Catholic. 559. a

Can. Presbyteri. de consec. dist. 4. 206. a

Can.

Can. Diacones. de consecrat. distinct. 4. quē falso citat Caietanus tāquā Pelagij, cum sit Gelasij 215.
Can. Nec quēquam. de consecr. dist. 4. 192. b
Cano. Cœpit. 24. q. 1. 554. a.
Cano. Perlectis. distinc. 25. 538. a.
Cano. Nulli de consecr. distinct. 4. 518. b.
Cano. Super quibus. 30. quæst. 3. 216. b.
Cano. Si qui sunt. 81. distinct. 104. a.
Cano. Necesse. de consecra. distin. 1. 568. b.
Cano. Tabernaculum. de consecratio. distin. 1. 570. a.
Cano. De presbyterorum. 17. q. 4. 930. a.
Cano. Manifestum. 1. q. 1. 118. a.
Cano. Romanus. de consec. dist. 4. 218. a.
Cano. Si qui. de consecr. distin. 4. 518. a.
Cano. Lachrymæ. de pœniten. dist. 1. 743. b.
Cano. Nouissimæ. de consecr. dist. 5. 335. b.
Cano. Quod quidam. de pœniten. distinct. 1. 789.
Cano. Retulerunt. de cōsecr. dist. 4. 26. b.
Cano. Si quis per ebrietatem. de consecra. distinct. 4 488. b.
Cano. Canonica. 11. q. 3. 961. b.
Cano. Ex authoritate. 16. q. 1. 805. a
Cano. Peruenit. 95. distin. 334. a.
Cano. Qui perfectionem. 1. q. 1. 99. a.
Cano. Aliter. 30. quæstio. 5. 954. b.
Cano. Si quis suadente. 17. q. 4. limitatur septē modis. 664. a. aliàs. 964.
Cano. Animæ defunctorum. 13. q. 2. 923. a.
Cano. Cùm excommunicato. 11. quæstio. 3. 930. b. &. 951. a.
cano. Sententia pastoris. 11. quæstio. 3. 943. a. & sequent.
cano. Insuper ad euitandum scandala. 946. & sequent.
¶ Capit. Alma mater. de sentent. excommunica. in. 6. 967. b. & sequent.
capit. cum ex eo. & eius glos. 907. & sequē.
capit. Si quem. de senten. excōmuni. 937. a.
cap. Sacris. de ijs quæ vi met. caus. fiunt. 951. & sequent.
cap. Quanto. de consuetudine. 331. b.
capit. Sicut. de Iudæ. 276. b.
cap. Sufficiat. 27. quæstio. 2. 19. a.
cap. Ad liberandam. de Iudæis. 905. b.
Cap. Ex literis. de cō uers. infide. 273. b
Capit. In quadam. de celebratione Missarum 63. a
Capit. Conquæst. de sententia excommunicationis. 961. b
Capit. quæsitum. capit. Decus. de poenitent. & remiss. 855. b.
Capit. Quorundam. distinct. 23. 224. b.
Capitul. Si concubinæ. de sentent. excommunicatio. 962. a.
Cap. Ex literarum. de apostatis. 203. a.
Cap. Maiores. de baptismo. 259. a.
Capit. Si canonici. de offic. ordina. libro sexto. 931. a.
Clement. Ne in agro. de statu monachorum 748. b.
Clement. Grauis. 969. b.
¶ Gloss. cap. Quod autem. de poeniten. & remiss. 910. a.
Gloss. cap. a nobis. in secund. de sentent. excō municat. 941. a. b.
Gloss. cano. Sicut. de consecrat. distinct. 2. reprobatur. 370. a
Gloss. ridicula in cap. Pastoralis de sacramen. non iter. 316. b
Glos. in cano. Qui recedunt. 26. quæstio sexta. reijcitur. 516. a
Glos. cap. Ex parte. de celebrat. missarum. quā sit friuola. 514. a
Glos. erronea Hugonis. cano quod a patribus. distinct. 75. 515. a
Glos. erronea in cano. Tribus. de consecratio. distinct. 4. 514. a
Glos. in calce. capitu. Maiores. de baptism. & eius effect. 257. a
Glos. cano. Detrahe. prima. q. 1. 196. a
Glo. Ioan. Teutonici. manifestus error. in cano. Petrus. distinc. 1.
Glos. in capitu. Pastoralis. de offic. ordinarij. 811. b
Gloss. Error. in canon. Accedens. 50. distinctio. 552. b
Glos. in clement. Dudum. 806. a
Glos. in can. Solet. de consecr. distin. 4. 257. a
Gloss. Bernardi in cano. Omnis vtriusque. in verb. Alieno. de poenitentijs dist. reproba. ta. 805. a

Finis Indicis locorum Iuris canonici.

INDEX COPIOSISSIMUS rerum maximè notabilium, quæ in hoc primo Commentariorũ tomo continentur ordine alphabetico digeſtus.

A denotat primam columnam. B. ſecundam.

A.

ABbates & monachi peccant forſan mortaliter ſi ſuſceptores ſint in baptiſmate. 227.a

Abbatiſſæ non habent iuriſdictionem ordinariam. 880.b

Abbatiſſæ vel prioriſſæ non habent ſpiritualem poteſtatem ad ſtatuẽdum præceptum. 881.b

¶ Abraham quãdo actum credendi habuit iam erat in gratia, quã reputari illi ad iuſtitiã, fuit reputari ad meritum de condigno. 147.b

¶ Abſentem nullatenus abſoluere licet. 822.a

¶ Abſolutio à peccatis in mortis articulo à quouis ſacerdote fieri poteſt iure poſitiuo 810.a.

Abſolutio quæ fit per ſacramẽtum & quæ fit per indulgentias in quo differant. 904.a

Abſolutio a cenſuris poteſt per literas obtineri. 781.

Abſolui poteſt in octo caſibus quis ab excommunicatione Papæ reſeruata per ſuũ parochum. 964.a

¶ Accidentia relinquũtur ſacramẽto altaris ſine ſubiecto, videlicet ſine ſubſtãtia. 432.a

Accidentia quæ remanent in euchariſtia ſunt ſicut in ſubiecto in quantitate dimenſiua panis vel vini remanente. 434.a

Accidentia etiam quanti prædicabilis manẽt in euchariſtia ſine ſubiecto. 98. 432. 433.

Accidentia nõ ſubſiſtunt in euchariſtia per naturam ſuam. 432.b

Accidentia alia a quantitate poteſt Deus ſeruare in euchariſtia ſine quantitate. 436.

Accidentium panis & vini eędem habẽtur notitiæ intuitiuæ ante cõſecrationem & poſt, non tamen iudicatiuæ in Chriſtianis. 399.a

Accidere ad euchariſtiã cum cõſcientia peccati mortalis, qđ genꝰ peccati ſit. 499.a.b.

Actus pœnitendi non eſt ei neceſſarius qui ſic eſt peccatorum oblitus, vt facta diligẽti indagine nequeat vllius reminiſci. 654. alias. 655.a

Actus charitatis quantũcunq. egregius nullꝰ valet ad ſalutem exiſtenti in peccato mortali præter martyrium. 654.a

Actus poenitẽtiæ a timore ſeruili procedit ſicut à primo motu noſtri affectus ad hoc ordinato. 635.a

¶ Adam cum ſcientias omnes infuſas haberet vtrum vtebatur phantaſmate. 35.a

¶ Adorare & ſuſcipere ſacramentũ non idem ſunt. 470.b.

¶ Aetas idonea ſuſcipiendi ſacramentũ euchariſtiæ. 518.b.

¶ Affinitas triplex ſpiritualis cõtrahitur in baptiſmo impediens matrimoniũ contrahendum & dirimẽs contractum. 225.b. 226.a.

Affinitas ſpiritualis contrahitur ſi nõ baptizatus baptizet, nõ tamen ſi baptizatum de fonte leuet. 226.b.

Affinitas ſpiritualis contrahitur etiam ſi ſuſcipiens puerũ in baptiſmo ſit hæreticus. ibid.

Affinitas cõtrahitur in baptiſmo priuato, qui fit in neceſsitate, non in publico catechiſmo qui in eccleſia fit. 227.a

Affinitas triplex ſpiritualis impediens matrimonium contrahendum & dirimens cõtractum, contrahitur in confirmatione. 330.b. & 331.a. vide Confirmatio.

¶ Agni paſchalis eſus proprie erat ſacramentum. 14.b

¶ Alexander. vj. pontifex vtrum commiſerit dominium occidẽtalium inſularum regibus Catholicis. 272.a

¶ Alba qua induitur ſacerdos ſacra facturus quid ſignificet. 576.b

¶ Alchimicæ aquæ & ex herbarum ſuccis expreſſæ, æquiuoce dicuntur aquæ. 177.b

¶ Altare vnde dicatur. 571.b

Altare quid deſignet ibidem.

Altare neceſſe eſt conſecretur euchariſtiæ ſacrificio celebrando. 573.b.

¶ Amentẽ a natiuitate baptizari poſſe, & corpus

pus Chriſti in neceſsitate recipere poſſe ait gloſſ. in canon. Qui recedunt. 26. quæſt. 6. 516.a.

Amentibus & furioſis per interualla an ſit ad miniſtrandū ſacramētum. 515.b. &. 516.a.

Amictus qui imponitur capiti ſacerdotis velū ſignificat, quo Iudæi faciē Chriſti velabant dicentes, Prophetiza nobis. &c. 576.b.

¶ Anabaptiſtæ quare baptizatos in infantia putent rebaptizandos. 265.a.

¶ Anaſtaſius veram intentionē habuit baptizandi, licet ioco id fecerit. 114.a.

¶ Angariare quid. 368.a.&.b.

¶ Angelus via ordinaria ſacramenta miniſtrare non poteſt. 110.a.

Angelus nō poteſt euchariſtiā ſpiritualiter ſumere, quia re ipſa ſumere nō poteſt. 487. b.

Angeli vtrum diem iudicij nouerint. 421.a.

Angeli poſſunt à Chriſto virtutē accipere miniſtrandi ſacramenta. 110.a.

Angelorum ruinas per hominū aſſumptionē reparandas eſſe, quomodo intelligendū ſit. 296.b.

¶ Anima Chriſti ex vi conſecrationis ſolū eſt in euchariſtia, qua ratiōe dat eſſe corporū. 409.b.&.410.a.

Animæ nonnūquā alibi quàm in purgatorio purgantur. 858.a.

Animas à purgatorio eripi tāgēdo benedictū calculū, vel recitādo Aue Maria, aut Pater noſter, deberet populo diſſuaderi. 917. b.

¶ Annihilatum nō poteſt idem numero iterato creari ſecundùm D. Thom. 441.a.

¶ Antiochus cum ſubuerſionē Hieroſolymorum moliretur, quare veniam non obtinuerit. 649.b.

¶ Applicatio ſacrificiorum vnius ad alterū valet de cōdigno, ſimiliter ieiuniorum & aliorum operum. 908.b.

¶ Apoſtoli creati ſunt à Chriſto epi. 891.a.

Apoſtoli etiā poſt confirmationē habuerunt habitum pœnitentiæ. 641.a.

Apoſtoli an ſolùm per manuū impoſitionem confirmarint. 314.a.b.

Apoſtoli poſtlatum præceptum baptiſmi tenebantur Euangelico ſacramento baptizari. 236.b.

Apoſtolos baptizatos fuiſſe baptiſmo Chriſti pro certo tenendum eſt. 237.a.

¶ Aqua quæ fluxit de latere Chriſti pendentis in cruce, naturalis fuit. 176.b.&.177.a.

¶ Aqua benedicta virtute operis, valet contra dæmonum inſidias, & ad venialiū remiſsionem. 301.b.

Aqua benedicta non eſt ſacramentum. 122.a.

Aqua & quodlibet aliud elementum habere poteſt qualitates ſecundas, non quidē natiuas, ſed peregrinas. 176.b.&.177.a.

Aqua benedicta & alia ſacramentalia delent venialia peccata ſine diſplicentia actuali ex opē operatio virtute clauiū. 671.b.&.677.b

Aqua in ea quātitate eſt miſcenda vino ad cōficiendum ſacramentum euchariſtiæ, qua facilè poſsit in vinum conuerti. 374.a.

Aqua eſt ſpecies atoma, quare non poſſunt duæ aquæ ſpecie differre. 176.a.

Aqua an ſit de neceſsitate ſacramenti euchariſtiæ. 371.b.&ſeq.

Aqua deficiēte an ſit paruulus iam iam moriturus in puteum aut proximum flumē projiciendus ne moriatur non baptizatus. 146. b.&.167.a.

Aqua qualicunque tranſmutatione tranſmutatur dummodo non ſoluatur ſpecies aquę poteſt fieri baptiſmus. 175.b.

Aquæ ſumptio impedit euchariſtię ſuſceptionem. 514.a.

Aquæ mixtio cum vino nō eſt de neceſsitate ſacramenti euchariſtiæ, ſed de neceſsitate præcepti. 371.

Aquam exire de corpore Chriſti iam mortui miraculum fuit. 177.a.&ſequen.

¶ Aranea in calicem cōſecratum incidens extrahitur & comburitur & ſpecies ſumuntur. 592.b.

¶ Articulus mortis quis dicatur. 811.a.

¶ Attritio exiſtimata cōtritio ſufficiens diſpoſitio eſt ad ſuſcipienda oīa ſacramēta. 492.a

Attritio cognita ſolùm ſufficit ad baptiſmum ſufficiendum. 492.b.

Attritio exiſtimata contritio, eſt ſufficiens diſpoſitio ad ſumendā euchariſtiā: & cōfirmationem. 492. 494.&ſeq.&.325.b.

Attritio cognita non ſufficit. 425.b.

Attritio duplex. 725.b.

Attritio an ſic à cōtritione differat, vt fieri nequeat contritio. 725.b.

Attritio ſine ſacramento non ſufficit quanuis contrarium dicat Caietanus. 725.a.

Attritum fieri cōtritum per ſacramentū non eſt certum ſecundùm fidem. ibidem. b.

¶ Augmentū meriti etiam minimū pluris eſt æſtimādum, quàm liberatio à maxima pœna purgatorij. 914.a.

¶ Auxiliū ſpeciale neceſſarium eſt ad infuſionem primā gratiæ ex parte peccatoris: vel vt conuertatur peccator. 638. per totam & ſeq. contra Scotum & alios.

¶ Azymi quo die fiebāt apud Iudeos: vbi pulcherrima diſputatio de die quo Chriſtus pa

cha celebrauit. 366.a.b.

B.

BAlſamum non eſt neceſſariò adhibendum in materia confirmatio nis neceſsitate ſacramenti, ſed ne ceſsitate præcepti. 316.b.

Balſamũ ex Chriſti inſtitutione miſcendũ eſt vnguento in materia cõfirmationis. 317.b.

¶ Baptiſma triplex in peccati remediũ. 207.a.

Baptiſma verum quantum requirat aquam. 193.b.

Baptiſmus collatus in homine genitoris & geniti & procedentis ab vtroque an valeat. 184.a.b.

Vtrùm etiã valeat in nomine Chriſti & in nomine trinitatis. 185.vſq; ad. 191.

Baptiſmatum trium aſſertio & à ſanctis celebratur, & à ſacris literis fundamentum habet. 208.a.

Baptiſmus aquæ ſolus inter baptiſmata eſt ꝓ priè baptiſmus. 209.b.

Baptiſmus flaminis præſtat ſimpliciter baptiſmo aquæ, vtriq; tamen præſtat baptiſmus ſanguinis. 213.a.

Baptiſmus flaminis & ſanguinis quare ſic dicantur, & quid ſint. 208. 209.

Baptiſmus flaminis & ſanguinis quomodo ſuppleant vicem baptiſmi aquæ. 210. a. & 235.b.

Baptiſmꝰ aquæ ſolus inter baptiſmata eſt ſimpliciter in præcepto & ſimpliciter neceſſarius ad originalis remiſsionem. 220.a.

Baptiſmus flaminis & ſanguinis nõ ſufficiunt ſimpliciter ad ſalutẽ, neq; excuſant ab obligatione baptiſmi aquæ. 210. 232.a.a.235.b. 290.b.

Baptiſmus ſanguinis & flaminis quomodo differant. 211.b.

Baptiſmus de iure diuino non eſt repetendus. 199.a.& ſequenti.

Baptiſmus in conſilio fuit vſq; ad Chriſti paſſionẽ: inde tamẽ in præcepto. 169.b. 233.b.

Baptiſmus valet ſi infans inuitis parentibus in fidelibus baptizetur. 264.a.

Baptiſmus ſolus repreſentat paſsionẽ Chriſti. 199.b. 254.b.

Baptiſmus geminandus eſt ſuper monſtrum. quando ſunt duo ſuppoſita. 202.b.

Baptiſmus ſub conditione eſt licitus quoties adhibita diligẽtia non poſſumus aſſequi ſit ne infans baptizatus necne. 202.a.

Baptiſmus minuit in hac vita concupiſcentiam, & aufert pœnalitates in reſurrectione. 286.a.b.

Baptiſmus flaminis ſuapte natura totam pœnam remittit. 213.a.

Baptiſmus neceſſarius eſt & neceſsitate finis & neceſsitate præcepti. 229, vſq; 232.

Baptiſmus ſolẽnis quãdo in primitiua eccleſia celebrabatur, baptizatos ſtatim confirmabat Epiſcopus. 206.a.b.

Baptiſmus eſt in genere actionis vel paſsionis 11.a.b.& 164.b.& 165.a.

Baptiſmus multis nominibus nuncupatur à ſanctis. 162.b.& 163.a.

Baptiſmus per Antonomaſiam eſt & dicitur ſacramentum fidei. 163.a.

Baptiſmus ſupponit ſolũ pro ablutione paſsiua connotando, ꝙ fiat ſub tali forma. 12.b. & 161.vſq; 166.

Baptiſmus Ioannis à Ioãne Deo inſpirante inſtitutus eſt ritè anteceſſurus Chriſti baptiſmum. 151.b.

Baptiſmus Ioannis nõ fuit ſacramentũ etiam ad eum modum, quo legis veteris ſacramentum. 153.b.

Baptiſmus Ioãnis non fuit in præcepto populo Iudæorum. 153.a.

Baptiſmus Ioannis erat diſpoſitio remota & quodammodo extrinſeca baptiſmi Chriſti. 155.a.

Baptiſmus Ioannis non conferebat gratiam. 154.b.& ſeq.

Baptiſmus inſtitutus fuit cũ Chriſtus baptizatus fuit in Iordane. 167.b.

Baptiſmus in nomine Chriſti tantũ, nũc temporis non eſt validus. 186.b.

Baptiſmus quantum circunciſioni præcellat. 166.b.

Baptiſmus Ioannis partim fuit à Deo, partim ab ipſo Ioanne. 151.b.

Baptiſmus imprimit characterem, quem circunciſio non imprimebat. 140.b.

Baptiſmus in adultis vſq; ad certum tempus differri poteſt. 248.a.

Baptiſmus in pueris differri non debet. 248.a.

Baptiſmus ſub illa forma collatus à pluribus noſte baptizamus, nõ videtur eſſe ſacramẽtum. 220.a.

Baptiſmus verus eſt etiam ſi cũ periculo mortis paruulus in flumen mergitur & emergitur. 192.a.b.

Baptiſmus an poſsit fieri per modũ aſperſionis. 191.b.

Baptiſmus Ioannis nõ excuſabat baptizatos à baptiſmo Chriſti ſuſcipiendo. 158. 159.

Baptiſmus non erat repetendus in quadã muliere Luſitana, quæ conuerſa fuit in virum. 116.a.

Baptiſmi definitiones. 162.& ſeq.

Baptiſmi forma in nomine patris re inſtituta eſt à Chriſto, quando ipſe in Iordane bapti zatus eſt. 169.&.186.b.
Baptiſmi aqua dicitur à ſanctis patribus Chri ſti ſanguine rubricata. 175.a.
Baptiſmi præceptum habetur Ioannis tertiò. Matthæi. 28. Marci. vlti. 230.& ſeq.
Baptiſmi inſtitutio & vſus præceſſerunt Chri ſti paſsionem. 167.& ſeq.
Baptiſmi ſuſcipiendi tempus prefinire potuit eccleſia cunctis baptiſmi notitiam habenti bus. 240.a.b.
Baptiſmi forma & ablutio debēt eſſe ſimul nō mathematico ſed humano more. 196.a.
Baptiſmi ſacramentum nemo ſimpliciter inui tus ſuſcipit: tamen conditionaliter inuitus etiam metu mortis. 257.a.
Baptiſmi proprius effectus eſt apertio regni cœlorum. 293.a.b.
Baptiſmi gratia par eſt in omnibus paruulis: in adultis diſpar, iuxta variā cuiuſque diſpo ſitionem. 294.a.& ſeq.&. 297.a.&.b.
Baptiſmi proprius effectus eſt cōdonatio om nis culpæ, & omnis pœnæ. 282.b. & infra. 293.
Baptiſmi Chriſti præceptum habebant apo ſtoli, quo baptizati ſunt viuente Chriſto. 236.b.&. 237.a.
Baptiſmi præceptum ſimul cum iure naturæ obligat patres, ſuos baptizare filios. 248.b.
Baptiſmi ritus & cæremoniæ explicātur. 204. b.&. 205.& ſeq.
In baptiſmi forma neceſſe eſt, vt cōferatur ſa cramētum, quod explicetur actus, qui exer cetur à miniſtro cum inuocatione trinita tis. 178.b.
In baptiſmi forma non poteſt exprimi actus niſi ſimul, & perſona recipiens explicetur. 180.b.
Baptiſmi forma qua vtuntur Græci ſit ne legi tima, & an liceat noſtris illa vti, & Græcis noſtra. 178.& ſeq.
In baptiſmi forma quid ſignificet dictio, In no mine. 183.a.
Baptiſmi duplex materia: aqua ſcilicet & ablu tio. 163.b.
Baptiſmi materiā congruentiſsimam inſtituit Chriſtus aquam. 173.& ſeq.
Baptiſmi materia eſſe poteſt aqua, in quam re ſoluuntur nix & grādo, gelu, & nō nix ipſa vel grando. 176.b.
Baptiſmi materia non ſunt ſudor, lacrymę, vri na, ceruiſia, ptiſana, aquę Alchimicæ, vel ex pane aut herbis expreſſæ. 177.a.b.
Baptiſmi miniſtri ex officio ſunt ſacerdotes. 217.a.b.
Baptiſmi vtendi neceſsitas inducta fuit homi nibus poſt paſsionem & reſurrectionem. 266.b.
Baptiſmi duo tempora. 205.a.b.
Baptiſmi tempus ab eccleſia conſtitutum ex pectantes ſi repentina morte occupētur, in ſuo deſiderio ſaluantur. 248.a.
Baptiſmi dilatio quando non ſit facienda in adultis. 248.b.
Baptiſmi integritas tollitur deficiente aliquo ad plenāinuocationem trinitatis. 185.b.
Baptiſmū ꝙ cōgruè præcedat catechiſmus & exorciſmus. Vide Exorciſmus. 307.a.b.
Baptiſmum ſuſcipere tenetur adultus quiſq; ubi primum rationis vſum attigerit. 248.b.
Baptiſmum qui nō aſſumpſerunt, non ligātur eccleſiæ præceptis. 661.b.
Baptiſmum verum ſuſcipit peccator impeni tens, ſi cum intētione eccleſiæ baptizetur. 253.a.
Ad baptiſmum non licet quenquam cogere. 267.a.
Per baptiſmū ſatisfactio Chriſti reputatur ple naria noſtra. 255.a.
Baptiſmū Ioannis ſuſcipientes quomodo cō fitebantur peccata. 175.a.b.
Baptiſmus fieri bina aut trina merſione acci dentarium eſt, & non neceſſarium. 194.b.
Baptiſmo peculiari ratione tribuitur quòd il luminat intellectum & fœcūdat affectum. 291.a.
Baptiſmo flaminis & ſanguinis baptizatus fuit Chriſtus. 209.b.
Baptiſmo flaminis non ſunt baptizati ſan cti innocentes: ſed baptiſmo ſanguinis. 209.b.
Sine baptiſmo in re vel in voto nemo poteſt ſalutem aſſequi. 235.& ſeq.
Baptiſmo Ioannis quare voluerit Chriſtus ba ptizari. 156.& ſequen.
Baptiſmo Ioānis baptizari aliquos ante Chri ſtum alios poſt Chriſtum congruum fuit. 157.a.b.
Baptiſmo Chriſti baptizata eſt virgo Maria. 238.a.
Baptiſmo Chriſti baptizatus eſt Ioannes Ba ptiſta. 237.b.
Sine baptiſmo aquæ affirmare eſſe aliquod re medium quod pueris ſufficiat ad ſalutem error eſt: temere autem dictum, quòd ſup pleatur in illis effectus baptiſmi. 238.& ſe quen.
In baptiſmo ſolenni ſacerdotes ſeruare tenen tur ritū matricis eccleſiæ, non Metropolita

næ aut Romanæ. 195.a.
Baptizo, verbò Græco conuenientius vtitur ecclesia in forma baptismi, quàm latino verbo abluo. 26.a.
Baptizare se nemo potest. 182.b.
Baptizare potest non baptizatus. 218.a.
Baptizare solenniter nemo alius, quàm plebanus potest, in sua parœcia, nisi ex priuilegio vel plebani facultate. 215.a.b.
Baptizare licet puerum iam iam moriturum recusantibus parentibus infidelibus, non tamen multùm pugnantibus. 276.b.
Baptizare simul plures quando liceat, & qua forma tunc vtendum sit. 225.a.b.
Baptizare posse mutum nutibus error est. 224.a.
Baptizare puerum cum intentione ei nocēdi in vita tēporali aut alio finistro proposito licèt sit peccatum graue, non tamen tollit veritatem sacramenti. 197.a.
Baptizari possunt in fidelium filij absq; parentum consensu si ab illis conueniri non possint. 274.b.&.275.a.
Baptizari possunt inuitis parētibus infideliū filij ratione iam vtentes. 275.a.
Baptizari an possit pars pueri excisa ex vtero materno. 275.b.
Baptizari nemo debet inuitus. 257.a.
Baptizabāt apostoli ante passionem sub hac forma, in nomine Christi. 169.a.
Baptizauerunt semper apostoli post Christi passionem, in nomine patris &c. nisi quòd forsitan addebant dictioni, filij, Iesu Christi. 189.b.
¶ Quòd si quando baptizauerunt in nomine Christi, id factum est speciali reuelatione. 189.b.&.160.a.
Baptizās domi citra necessitatem castigatur. 219.a.
Si baptizantes sint simul plures: ille baptizat solùm qui priùs formam profert, reliqui verò tanquam sacrilegi sunt rebaptizatores. 220.a.
Baptizandi sunt furiosi quidam, alij verò minimè baptizandi sunt. 279.280.
Baptizādi nō sunt pueri si dubitatur an aqua sit vera. Quod si baptizentur, sub conditione sunt baptizandi. 177.b.
Baptizandi non sunt ob scrupulum aliquem, adulti è Christianis inter Christianos nati. 202.a.
Baptizandi non sunt infidelium filij antequā vsum rationis habeant parentibus inuitis, aut tutoribus, si vtroq; parente sint orbati, 272.&infra.
Baptizādi sunt pueri vt moris est octauo die. 205.a.b.&.246.a.&.205.a.b.
In baptizando adulto per se requiritur voluntas. 258.&seq.
In baptizando peccatore adulto, requiritur pœnitentia virtus, non autem pœnitentia sacramentū. 251.a.b.& infra. 254.&.255.
In baptizandis adultis in insulis vbi nouo plātatur ecclesia, consilium esset vt seruaretur tempus quod in primitiua ecclesia. 205.b.
¶ Imò oppositum esset peccatum mortale. 248.a.b.
Baptizati quotquot fuerunt baptismo Ioannis erant postea baptizādi baptismo Christi. 158.b.
Baptizati infantes postmodū sunt ad fidem compellendi. 265.a.b.
Baptizatus non maneret, si quis ita aspergeretur, vt aqua nullam corporis partem tangeret, sed vestes tantùm. 194.
Baptizatus inuitus recipit characterem, non tamen gratiam. 257.b.
Baptizatus de sacro fonte ab aliquo quasi in institutionem & tutelam suscipiendus est. 225.a.
Baptizatis pueris domi in ecclesia sunt adhibendi catechismi, & exorcismi. 202.b.
In baptizato requiritur recta fides ad suscipiē dam gratiam baptismi, non characterem. 260.a.
Baptizatos chrismare in fronte nulla ratione licet presbyteris. 206.b.
¶ Beati non sunt ministri sacramentorum, licèt potestatem ministrandi sacramenta habeant in cœlo. 110.a.
¶ Benedictio aquæ baptismalis nō est de essentia baptismi. 319.a.
¶ Blasphemia grauius peccatū est genere suo quàm homicidium. 500.b.
¶ Bonum nullum est, quòd nō præmietur, an verificetur in damnatis. 700.a.b.
¶ Buccella quam Christus Iudę porrexit, fuit vino intincta. 534.b.
¶ Bulla cœnæ Dominicæ quos casus comprehendat. 963.a.b.
Bulla cœnæ Dominicæ cessat cum ipso Papa. 963.a.
Bulla cœnæ Dominicæ non admodum antiqua. 962.b.
Bulla cruciatæ quem intelligat per Idoneum 808.a.
Bulla cruciatæ an requirat, vt suscipiens sit in gratia. 921.a.
Bulla cruciatæ dat licentiam eligendi cōfessorem. 808.a.

Bullæ cruciatæ antiquitas & origo.905.b.

C.

COelum quieſcens præſtantiùs erit poſt conſummationem ſeculi, q̃ mouens ſe.559.a.

¶ Cœna Domini vtrùm facta fuerit quarta decima luna, an verò tertiadecima.461.b. & ſequen.

¶ Cadaueris forma fuit in Chriſto defuncto. 410.a.contra quàm alij exiſtimant.

¶ Calix quando primùm eleuari cœpit diſcoopertus.591.a.

¶ Capitulum Cathedralis eccleſiæ ſede vacante nō poteſt indulgentias concedere.908.a.

¶ Carere vſu rationis quis dicitur duplici modo.515.b.

¶ Carthuſianorum inſtitutio, vt nocte etiam citra culpā polluti ad gradus altaris non accedant plus affert pudoris religioſis quàm reuerentiæ ſacramento.511.b.

¶ Caſus cœnæ Dominicæ.775.a.

Caſus reſeruati quādo ſint tam cōſitendi quā abſoluendi.772.a.

Caſus quod poſsit reſeruare ſuperior.ibid.b.

¶ Catechiſm⁹ & catechumen⁹ qd ſint.306.a.

Catechiſmus præcedere debet baptiſmum. 306.a.

Catechumenus defunctus ante baptiſmū an ingrediatur viam ſalutis.236.a.

Catechizationis forma ab Apoſtolis ad nos vſq; deriuata.306.b.

Celebrare in locis non conſecratis vel benedictis vtrùm ſit peccatum mortale.572.a.

Celebrare bis in die quando liceat.617.b.

Celebrare vtrū liceat ī eccleſis violatis.573.a.

Celebrare extra eccleſiam ſi cōtemptus abſit nunquam eſt peccatum mortale.573.a.

¶ Cæremoniæ legales quæ & quotſint.15.a.

Cæremoniæ quæ baptiſmū exornant in tria diuiduntur.306.a.

Cæremoniæ miſſæ an congruenter ſint inſtitutæ.586.a.

¶ Ceſſatio à diuinis eſt miniſtrorum prohibitio,ne ſacra faciant.965.b.

Ceſſatio an ſit licita.670.aliàs. 970.a.

Ceſſatio poteſt tolli etiam citra iuſſum Pontificis partibus concordantibus.971.a.

¶ Charitas perfecta dupliciter dicitur.859.a.

¶ Character in quo ſit tanquam in ſubiecto. 78.& ſeq.

Character in quo prædicamento & ſpecie collocetur.71.vſq;.76.

Character non eſt nouum inuentum Theologorum.68.a.&.200.a.b.

Character non eſt primarius effectus ſacramē ti.79.a.b.

Character quam conſequentiam habeat cum fide & gratia.75.b.

Character idem per diuerſos reſpectus dicitur poteſtas.869.b.

Character cōfirmationis neceſſariò p̃ſuppōnit characterē baptiſmi,ita vt ſi quis baptizatus confirmaretur nihil reciperet.323.

Character an ſit res diſtincta ab anima.869.b.

Character eſt res & ſacramentum.162.a.

Character eſt omnino indelebilis.81.82.

Character quomodo intelligatur eſſe diſpoſitio ad gratiam.79.a.

Character ſignificat ſignum diſtinctiuum mē brorum Chriſti ab infidelibus.70.a.

Character ſacerdotalis non eſt neceſſarius ad conferendas indulgentias.908.a.

Characteris definito aſsignatur & examinatur.72.a.

Characterē non imprimebat circūciſio.140.b

Characterem tria tantùm ſacramenta imprimunt.69.b.

Charactere aſsimilamur Chriſti ſacerdotio. 76.77.

De charactere tenuiſsimā opinionem habuit Scotus.67.b.

¶ Chriſtus in cœna miniſtrauit Iudæ euchariſtiam,vt ex euangelio colligitur.533.b.

Chriſtus poſt cœnam euchariſtiā ſumpſit & miniſtrauit,vt priùs impleret figurā quàm veritatem inſtitueret.513.a.

Chriſtus nullū ſibi præmiū eſſentiale meruit gratiæ.ſ.gloriæ:cuius anima cūmulatiſsima debebatur ratione vnionis.901.a.

Chriſtus nobis eſſentiale præmiū promeruit: ſibi verò quia redemptor orbis,fuit accidentale, nempe vt in nomine eius omne genu flectatur.901.a.

Chriſtus in ſumptione euchariſtiæ ſenſit ſpiritualem guſtum & dulcedinem.530.b.

Chriſtus non tradit Luc.22.præceptum communicandi ſub vtraq; ſpecie, imò verò nec exemplum.529.b.

Chriſt⁹ quare claues reliq̃rit in eccleſia.867.a

Chriſtus poteſtatem authoritatis quā habuit inquātum Deus nemini communicare potuit,ſicut nec ſuam eſſentiam.93.a.

Chriſtus an priùs fregit panem quàm conſecrauerit.451.a.b.

Chriſtus in quantum homo operatur in ſacramentis interiores effectus meritoriè & efficienter.91.a.

Chriſtus inſtituit prælatos per quos ſuam regeret eccleſiam.878.

Chriſtus nulla lege ad circunciſionem teneba

tur.139.b.
Chriſtus priùs propriũ corpus ſumpſit quàm diſcipulis ſumendum daret.531.a.
Chriſtum baptizari baptiſmo Ioannis quare conueniens fuerit.156.b.&ſeq.
¶Chriſma cõficiposſe à ſimplici ſacerdote ex epiſcopi cõmiſſione rationi conſonum eſt. 320.a.b.
Chriſma conficere edocuit Chriſtus in cœna. 314.b.&.317.b.
Chriſma cõfirmationis neceſſe eſt cõſecretur ab epiſcopo.318.b.&ſeq.
Chriſma cõfirmationis quot rebus cõſtare debeat.316.&ſeq.
Chriſmanomen quid ſignificet.316.a.
Chriſmatis nomen Græcum cõuenienter eccleſia latina vſurpauit.26.a.
Chriſmatis cõſecratio eſt de iure diuino: quo tamen iure nulla eſt præſcripta cõſecrationis forma.320.a.
Chriſmate vtebantur apoſtoli dum confirmabant.318.a.
Chriſmatio neceſſe eſt fiat in forma crucis. 321.b.
An ſit neceſſe vt fiat in fronte.329.b.
¶Cibus & potus ex inſtitutione eccleſiæ impediunt ſumptionem ſacramẽti triplici de cauſa.512.a.
¶Circunciſio per traditionẽ habebatur ante legem ſcriptam.133.a
Circũciſio fuit in p̃cepto Iudæis vſq; ad Chriſti paſsionẽ,poſt ne in cõſilio quidẽ.165.b.
Circũciſio ſecũda à Ioſue facta quid ſignificet quare petrino cultello facta ſit.142.a
Circunciſio inſtituta eſt in remediũ originalis peccati,quanuis fœminis applicari nõ poſſit.136.
Circũciſio quo tẽpore inſtituta fuerit.132.a
Circũciſio ſoli populo Iudæorum eſt præcepta,licèt vniuerſis gẽtibus in remedium ſit data.134.b
Circunciſio licèt ante octauum diẽ nõ fieret. tamen pueri in fide parentum ſaluabantur, quod non idem eſt de baptiſmo.138.a
Circũciſio fuit præparatoria figura baptiſmi. 129.b.&.130.a
Circunciſio cõueniẽter fuit inſtituta in Abraham.131.b
Circunciſionis definitiones.128.a
Circunciſionis ritus conueniẽtes eſſe explicatur.136.vſq;.139.
Circũciſionis p̃cepti Geneſi.17.edictum explicatur.133.a.b
Circunciſionis præceptum quodã ratione dici poteſt legis naturæ:cõmodiùs autem dicitur legis ſcriptæ.133.b
Circunciſionis myſteria.131.a
Circunciſionis inſtituendæ neceſsitas.130.a
Circunciſionem licebat differre per totã vitã, ſi puero circũcidendo periculũ mortis immineret.138.b
In circunciſionẽ applicante nullus fidei habitus requirebatur, ſed actus quo circũciſum offerret Deo.144.b
Ante circunciſionẽ nõ requirebatur aliquod ſignum ſenſibile,quo fieret fidei proteſtatio in remiſsionem originalem.146.&ſeq.
In circũciſione cõferebatur gratia quoad omnes effectus,non tamen virtute circunciſionis,neque tam copioſa quàm in baptiſmo 139.vſque.143.
In circunciſione etiam actualia peccata cõdonabantur adultis.143.b
Circũciſus adultus cum attritione iuſtificabatur.143.a.b.
Circunciſis non patebat aditus regni cœlorum, quia tota natura manebat in debito. 141.a.b
Circũcidere nemo poterat in lege veteri Ethnicorõ filios ante rationis vſum inuitis parentibus.275.a.b
Circuncidi tenebãtur ſanctificati in vtero matris.139.a.b
Circuncidi tenebantur Iudęorũ pueri quibus applicatum fuerat remedium legis naturæ ſi ſuperſtites euaſiſſent.138.b
Circũcidi voluit Chriſtus multis d̃ cauſis,quãuis non teneretur.139.a.b
Circũcidi non tenebatur inuitus quiſquã qui ex femine Abrahæ nõ deſcenderet,ſiue ſeruus,ſiue liber.134.b.&.135.a
¶Circunſtantiæ quæ tollant rationem culpę, vel quæ de mortali faciunt veniale,ſunt neceſſariò confitendæ.762.b
Circunſtantiæ mutant ſpeciem.764.a.b
¶Claues ſunt diſcernendi ſcientia & potentia iudicandi.866.b
Claues quare ſunt in eccleſia.867.a.b
Clauium effectus eſt remiſsio culpæ &pœnę, 884.vſque.889.
Clauiũ poteſtas in ſolis ſacerdotibus Euangelicis poſita eſt.875.a.b
Clauium triplex munus.866.a
Clauium poteſtas ex quo loco ſcripturæ colligatur.871.a.&deinceps.
¶Clerici primæ tonſuræ coniugati perdunt oñia priuilegia clericalia pręter duo.968.a
¶Clodouæo Francorum Regi cùm baptizaretur neq; eſſet copia Chriſmatis columba roſtro illud aduolando attulit.110.b

¶Co-

¶Cogere ad fidem vel ad baptiſmum neminē licet.267.a.
¶Cōmunio ſub vtraq; ſpecie nō eſt adeò prohibita ſecularibus, quin poſsit indulgeri illuſtribus viris.527.b.
Cōmunio in quibus caſibus ſit licita abſq; cōfeſsione.498.a.
Cōmunicans papa cùm excommunicato nō peccat,cæteriverò peccant.951.b.
Cōmunicare cum excommunicatis in quibus caſibus ſit licitum.951.a.
Cōmunicare cū excōmunicato an liceat metu mortis graue dubium.951.b.& ſeq.
¶Cōpoſitio debitorum per pontificem qualiter ſit facienda.925.a.b.
¶Concilium non eſſe ſupra papam oſtenditur.878.a.
Concilium repræſentare vniuerſalem eccleſiam quomodo intelligatur.882.b.
¶ Concupiſcentia ipſa in baptizatis quātum ad ſubſtantiam,nec diminuitur, nec debilitatur.228.a.
Concupiſcentia poſt baptiſmum non habet prorſus rationem peccati aut reatum culpæ.227.b.
Concupiſcētia carnis quæ eſt in vno iuſto, an ſit peccatum.284.a.
¶Confeſsio vt eſt pars ſacramenti poteſt eſſe informis.784.a.
Confeſsio vt eſt actus virtutis non poteſt eſſe informis.785.a.
Confeſsio quid ſit & quot conditiones illius. 757.a.
Confeſsio integra an requiratur,vt eidem fiat ſacerdoti de omnibus.769.a.
Confeſsio in articulo mortis apud quemlibet ſacerdotem catholicum fieri poteſt iure pōtificio.810.a.
Confeſsio informis quot caſibus ſit iteranda. 788.vſq;.793.
Confeſsio ſacramentalis non fuit in lege veteri.155.b.
Cōfeſsio quę ſit ſacerdoti non habenti iuriſdictionem vel intentionem abſoluendi eſt invalida,atq; adeò iteranda.788.a.b.
Cōfeſsio cùm diuiditur vtrùm ſit vnicū ſacramentum, quod ex duabus partibus cōſtat, & vnica conferatur gratia.775.b.
Confeſsio quā faciebant ſuſcipiētes baptiſmū Ioannis an eſſet vocalis.155.a.b.
Confeſsio vbi abeſt peccatum mortale nō eſt in præcepto iuris diuini aut poſitiui.124.b.
Confeſsio multis locis iuris diuini fundatur. 738.a.b.
Confeſsio quam non ſubſequitur abſolutio licèt poſsit vtiliter fieri, neutiquam tamē eſt valida ad complendum præceptū.789.b.
Confeſsio quanuis nō eſſet iuſſa diuino iure. an poſſet eccleſia de ea ſancire præceptum humanum.741.a.
Confeſsio an debeat confirmationem præcedere.328.a.
Confeſsio ſacramentalis an neceſſariò debeat præcedere ſumptionem euchariſtiæ, an verò ſit ſatis domi conſcientiam examinare. 496.a.b.
Cōfeſsio an fieri poſsit per nutum, nuntium, literas,interpretem.780.b.781.a.
Confeſsio cū abſolutione non ſolùm à culpa, verùm & à pœna liberat tam æterna, quàm temporali.784.a.
Confeſsio de iure diuino eſt neceſſaria in articulo mortis.750.a.
Confeſsionis præceptum quo tempore obliget.549.b.
Confeſsionis materia non ſunt peccata ante baptiſmum commiſſa.255.b.&.256.a.
Confeſsionis miniſter proprius ſacerdos eſt aut cui ille commiſerit.798.a.
Confeſsionis integritas ex numero mortaliū, & circunſtantiarū penſatur.959.vſq;.768.
Confeſsionis ſecretū ex parte ſacerdotis quatenus ſeruandum ſit.812.vſque.834. Vide. Sigillum confeſsionis.
Confeſsionis conditiones ſexdecim.755.
Confeſsionem eſſe ſecretam non eſt de neceſſitate ſacramenti.779.a.b.
Confeſsionem ſacramentalem eſſe ab orbe redempto ad ſalutem neceſſariā fuit ſemper catholica veritas.742.a.
Confiteri non poteſt qui nullius actualis culpæ conſcius eſt.602.a.
Confiteri non tenetur peccator iure eccleſiaſtico niſi ſemel in anno.749.b.
Confiteri laico in nullo prorſus euentu licèt. 795.a.
Confeſſarij munus.765.b.
Confeſſarij an teneantur interrogare pœnitētes.765.b.
Confeſſarij quas qualitates habere debeant. 808.b.
Confeſſarij regum nunquam deberēt corā eis de peccatis reipub.prædicare.815.b.
Confeſſus ſemel in anno ſi poſtea recordetur alicuius peccati obliti,an poſsit differre eius confeſsionem in ſequentem annum.752.b
¶Confirmatio characterem imprimit.322.b.
Confirmatio gratiā confert copioſiorē quàm cætera ſacramenta,exceptis euchariſtia, & ordine forſan ſacerdotali.324.b.

Confirmatio efficit chriſtianos publicos milites fidei. 325. a.
Confirmatio quando dicatur contẽni. 329. b.
Confirmatio pueris ante rationis vſum exhibita ſacramentum eſt. 327. a.
Confirmatio nõ eſt neceſſaria ad ſalutem neceſsitate finis. 315. a.
Confirmatio non eſt in præcepto diuino, aut pontificio. 328. b.
Confirmationis forma, conſigno te, &c. vſque ad concilium Florentinum literis expreſſa non habetur. 321. a.
In confirmationis materia adhibendũ eſt balſamũ vnguento ex precepto Chriſti nõ ex neceſsitate ſacramenti. 316. b. & ſeq.
Confirmationis gratia differt à baptiſmali & eam perficit. 126. a.
Cõfirmationis characterem neceſſariò debet præcedere baptiſmus. 323. b.
Cõfirmationis ſacramentũ inſtituit Chriſtus non exhibendo, ſed promittendo in cœna plenitudinem ſpiritus ſancti. 314. b.
Confirmationis miniſter eſt epiſcopus, vel ex cõmiſsione ſolius Papæ ſimplex ſacerdos. 331. a. & ſeq.
Confirmationis ſacramentum exhibendũ eſt omnibus & ſolis baptizatis. 326. a.
Confirmationis votum includitur in voto baptiſmi. 324. a.
Confirmationis ſacramentum nõ eſſe à Chriſto inſtitutum, error eſt dicere. ibid.
Confirmationis ſacramentum iterantes non ideo ſunt irregulares. 323. a.
Cõfirmationẽ neceſſariò debet præcedere cõtritio in habẽte peccatũ mortale, nõ tamen confeſsio. 328. a.
Confirmãdi nõ ſunt pueri ante ſeptimum annum. 327. b.
Confirmãdi an ſint muti, ſurdi, amẽtes. 328. a.
Cõfirmandi neceſſariò ab alio teneri debent, quaſi in pugna ſpirituali erudiendi. 330. b.
Confirmati olim viſibiliter ſpiritum ſanctum ſuſcipiebant, ita vt linguis etiam loquerentur. 325. a.
Confirmatis ſolis ſunt conferenda reliqua ſacramenta præter baptiſmũ, alioquim peccatum eſt, licèt non mortale. 324. a. & 328. a.
Confirmantes iam cõfirmatum cuius pœnæ ſunt rei. 323. a.
¶ Coniugis congreſſus an arceat à ſumptione euchariſtiæ. 512. a.
¶ Conſecrare ſine ara conſecrata niſi de ſummi pontificis licentia peccatũ mortale eſt. 573. b.
Conſecrare iterum quãdo caro aut ſanguis in euchariſtia apparet, conſilium eſt, non præceptum. 546. a.
Conſecrare ſanguinem qui intẽderet per illa tantùm verba. Hic eſt calix ſanguinis mei, cõficeret quidem ſacramẽtum, peccaret tamen mortaliter. 454. b.
Conſecrare chriſma an poſsit ſimplex ſacerdos ex commiſsione epiſcopi. 320. a.
Conſecratio non perficitur niſi tota prolata forma euchariſtiæ. 452. a.
¶ Conſuetudo miniſtrandi paruulis euchariſtiam iure optimo exploſa eſt. 518. a.
Conſtãtinus ꝙ per baptiſmum fuerit à lepra mundatus, non vſq; adeò authenticum eſt, vt aſſerit Caietanus. 298. a.
¶ Conuerſio panis & vini in euchariſtia inſtãtanea eſt. 403. & ſeq.
Conuerſio hæc ſignificãti vocabulo tranſſubſtantiatio dicitur. 390. b.
Cõuerſio panis & vini eſt cauſa preſentiæ corporis & ſanguinis in euchariſtia. 386. b.
Cõuerſio in hoc ordinatur, vt corpus Chriſti contineatur ſicuti panis ſub ſpeciebus ſeclusa inhærentia ſpecierum. 395. a.
Conuerſio in euchariſtia tria continet. 449. b.
¶ Contritio per ſe & ſuapte natura requiritur ſingulorum mortalium ſingularis & ſpecialis. 711. a.
Contritio eſt maximus dolor non intenſiuè, ſed appretiatiuè. 719. b.
Contritio ſpecialis ſingulorum dicitur haberi quãdo pro peccatis ſingulis tempore & loco oblatis dolet homo. 716. b.
Contritio non poteſt eſſe per ſe nimia, ſed ex adiuncto dolore ſenſus. 718. b.
Contritio non eſt de originali peccato, ſed de actuali. 747. b.
Contritio legitima confeſsionis votũ ſuo tempore faciendæ debet claudere. 606. a.
Contritio tanto maior eſſe debet appretiatiuè quanto maior eſt culpa. 719. b. Vide dolor.
Cõtritio ſi ſit legitima delet peccata antequã fiat ſingulorum indagatio. 661. b.
Contritio poteſt eſſe tanta, & feruor vt vnico actu tollatur tota pœna. 665. a.
Contritio definitur, cuius ſubiectum eſt volũtas. 711. a.
Contritio generalis peccatorũ quatenus ſunt Dei offenſa ſufficit, quando nõ datur tempus, vel commoditas. 715. b.
Contritio multis modis differt ab attritione. 724. a.
Contritio non requirit determinatã intenſionem neq; tempus definitum contra Adrianum

num & Scotum.721.a.
Contritio in ſacra ſcriptura qua ſignificatione accipiatur.711.b.&712.a.
Contritio quæ eſt pars ſacramenti pœnitentiæ neceſſaria eſt de omnibus peccatis mortalibus.714.a.
Cõtritio peccatorum in genere neceſſaria immemori.654.a.
Contritio non eſt deteſtatio actualis vel virtualis.613.a.
Contritio interior ſine vocali cõfeſsione quare nõ ſat ſit.737.b.
Contritio nunquàm dicitur virtualis.717.a.
Cõtritio malè definita ab illo qui ſummã confeſſorum lingua Hiſpana tractauit.658.a.
Cõtritio vera an verò attritio ſola requiratur à peccatore accedente ad baptiſmũ.299.a.
Contritionis cauſa eſt confeſsio & abſolutio peccatorum.601.a.
¶Corpus Chriſti in euchariſtia per nullã potentiam videri poteſt oculo corporali multiplicatis ſpeciebus à corpore ipſo.427.b.
Corpus Chriſti in euchariſtia videtur oculis ipſius Chriſti per ſpecies quas per ſe ipſum multiplicat.429.b.
Corpus Chriſti in euchariſtia videtur à dęmonibus, non intuitiuè, ſed abſtractiuè per coactam fidem.430.a.
Corpus & ſanguinem Chriſti contineri ſub ſpeciebus panis & vini fides eſt ad credendum inter quatuordecim propoſita.374. vſq;.382.
Corpus & ſanguis Chriſti incipiunt eſſe in euchariſtia per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis & vini in totã ſubſtantiam corporis & ſanguinis nulla facta annihilatiõe aut reſolutione.388.vſq;.402.
Corpus Chriſti etiam cum ab indigno euchariſtia ſumitur deſcendit ad ſtomachũ & ad vẽtrem ſi digeſtio ſpecierum per morbum in ſtomacho facta non ſit.488.b.
Corpus Chriſti in euchariſtia nõ habet ſuum propriũ motum, ſed mouetur localiter per accidens ad motum ſpecierum.423. & ſeq.
Corpus Chriſti in euchariſtia eſt ſacramentaliter nõ circunſcriptiuè aut definitiuè.420. &.421.
Corpus Chriſti non poteſt in euchariſtia alterari vel augeri etiam per accidens.425.b.
Corpus Chriſti quo modo eſt in euchariſtia, non poteſt ab vllo intellectu creato etiam ipſius Chriſti per naturã cognoſci.428.a.b.
Corpus Chriſti per accidens & ſacramẽtaliter diuiditur ad diuiſionem ſpecierum.443.b.
Corpus Chriſti aut ſanguis per ſe non frangitur ac perinde totũ eſt ſub quacunque particula diuiſa.ibidem.
Corpus quod Chriſtus in ſpecie ſacramẽti dabat non erat in paſsibile.535.b.
Corpus quomodo accipiatur cum dicitur, corpus eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi ſacramenti.409.a.
Corpus Chriſti in ſacramento non eſt per ſe ipſum in loco.420.a.
¶Corruptio an poſsit fieri in ſpeciebus ſacramentalibus.440.a.
¶Creare adeò proprium Dei eſt, vt hoc nulli creaturæ nec tanquam creatoris inſtrumẽto poſsit impartiri.49.a.
¶Credere euangelio Chriſti nihil aliud eſt q̃ habere fidem explicitã de Chriſto.243.a.
¶Cuſtodia hoſtiæ in die cœnæ in monumentis vnde fluxit.567.a.
¶Cyprianus Carthaginenſis epiſcopus, vt ait Auguſtinus, Donatiſtarum errore cõmaculatus vſq; ad mortem perſtitit.98.a.
Cyprianus etiã illo errore fuit intinctus qđ hę retici nõ poſſent ſacramenta cõferre.118.a

D.

Dæmones moriẽtibus hominibus ſtãt. 861.
Dæmones habẽt virtutem, animam, aut corpus, mouendi localiter, aut aliqua qualitate afficiendi.310.a.
¶Dalmatica quid ſignificet.578.a.
¶Debitum à coniuge petere pridie quàm accedendũ ſit ad euchariſtiam irreuerẽtia eſt, non tamen mortalis.510.a.&.511.b.
¶Deteſtatio malefactorum virtutis actus eſt. 621.b.
Debitorum compoſitionem facere poteſt põtifex, quæ incertis dominis debẽtur.924.b.
¶Decimæ & oblationes in veteri lege habebantur loco ſacramentorum.122.b.
¶Deus per legem iubet & per ſacramenta iuuat.34.b.
Deus liberè agit, non tamen temerè.32.b.
Deus poteſt quancunq; rem in alterã conuertere, non tamen in ſeipſum.398.a.
Deus an poſsit idẽ corpus in duobus locis ponere.421.b.&ſeq.
Deus nunquam humanum genus ſine remedio deſtituit.147.a.
Deus quemadmodum cõuertit panem in corpus, an ſic poſsit quodlibet aliud corpus cõuertere.397.a.
Deus ſolus tanquã principale agens internum ſacramenti effectum operatur.83.b.
Deuotio an debeat præcedere augmentũ gratiæ.482.b.

¶ Diaconatus & ſubdiaconatus ordines ſunt partiales cum ſacerdotio in vnum coeuntes ſacramentum. 130.a

Diaconus corpus Chriſti diſpenſare poteſt vrgente neceſsitate ſi abſit ſacerdos, aut ſi ſacerdos non poſsit ex illius licentia. 544.b. &. 545.a.

Idem poteſt ex conceſsione Papæ. 546.a

Diaconus ex officio ſanguinē diſpēſat. 544.b.

Diaconus in peccato ſolenniter officiū exercens non peccat mortaliter. 17.a. 52.a.

Diacones vnde dicti. 215.a.

Diaconi & ſubdiaconi ex cōmiſsione epiſcopi in primitiua eccleſia baptizabant ſolenniter. 215.b.

Diaconū & ſubdiaconum ſolēniter miniſtrantes in peccato mortali probabilius eſt non peccare mortaliter quàm oppoſitū. 103.a.

¶ Dies computādi ratio, tum in veteri tum in noua lege. 365.a.

¶ Dilectionis Dei talem actum, Volo Deo in omnibus placere, poteſt quis habere ex puris naturalibus. 924. a.b.

¶ Diſpenſatio in aliquibus tenet, quanuis nō ſit cauſa, & peccet diſpenſans: in alijs verò non. 918.b.

Diſpenſatio votorū niſi legitima de cauſa fiat non tenet. 919.a.

Diſpenſationis pontificis præſumenda eſt legitima cauſa, quando non eſt manifeſtus error. 919.a.b.

Diſpenſare non poteſt eccleſia in præcepto confeſsionis, quantum ad ſubſtantiam præcepti. 753.b.

¶ Diſplicere dupliciter ſumitur. 616.a.

¶ Diſpoſitio ad ſuſcipiendum ſacramentum in Chriſtiano qualis requiratur. 491.b

Diſpoſitiones, quas peccati reliquias vocāt, nihil prohibet remanere remiſſa culpa. 666.a.

¶ Diuinitas non eſt in Euchariſtia ex vi ſacramenti. 411.a.

¶ Dolor maior eſſe debet de peccato proprio minus graui, quàm de alieno magis graui. 720.b.

Dolor maior eſſe debet de peccato proprio, quàm de paſsione Chriſti. 721.a.

Dolor idem in eodem appetitu ſenſitiuo vtrū habitum generet, ſicut deteſtatio illum generat in voluntate. 624.a.

Dolor in ſenſu dupliciter gignitur. 718.a

Dolor contritionis qualis eſſe debeat. 717.b.

Dolorem lamentabilem pœnitentibus excitare ſaluberrimum eſt conſilium. 218.

¶ Dormientes an ſint baptizandi imminente periculo. 280.a.

E.

Eccleſia quibus de cauſis violetur. 572.b.

Eccleſia cōſecrata ſi violetur, reconciliatur per ſolum epiſcopum; benedicta verò per ſimplicem ſacerdotem. 573.a.

In eccleſia violata violatione publica nō licèt abſq; graui neceſsitate celebrare. 573.a.

Eccleſia tempus perſcripſit implendi præcepti diuini de ſumptione euchariſtiæ. 525.a.

Eccleſiæ dedicandæ ſunt celebrando eucharistiæ ſacrificio. 569. & ſeq.

Eccleſiæ ſoli Deo nō ſanctis dicantur. 571.a.

Eccleſiæ non neceſſariò ſunt conſecrandæ euchariſtiæ ſacrificio celebrando, ſed ſatis eſt vt benedicantur. 572.a.

Eccleſiæ & altaria per conſecrationem habēt virtutem inſtrumētalem, vt Deus noſtram deuotionem excitet. 574.a.

Eccleſia licèt habeat in potentia iuriſdictionē in vniuerſum orbē ſi fidem ſuſceperit, actu tamen vim coactiuam exercere no poteſt. 266.b.

Extra eccleſiam catholicā & apoſtolicam nō eſſe ſalutem nec remiſsionem peccatorum quomodo intelligatur. 278.b.

Eccleſiam hodie ſufficit benedici, nec requiritur conſecratio. 572.a.

¶ Effectus ſacramenti & ſacrificij quātum differant. 476.

¶ Eleemoſynæ pro miſſa à pluribus recipi nō poſſunt in ordine D. Domini. 563.b.

¶ Epiſcopus ſi in peccato mortali conferat indulgentias, an illæ ſuo fruſtrentur fructu. 909.b.

Epiſcopi & prælati tenētur curare, quòd quotidie miſſæ cōuentualiter dicantur in eccleſijs collegiatis & religioſorum cōuentibus. 566.a.b.

Epiſcopi olim ieiuni confirmabant. 336.a.

Epiſcopi qualiter intelligendi ſint per alios baptizare. 216.a.

¶ Eraſmus de fide iocatur. 933.b.

Eraſmus errauit aſſerens tempore Hieronymi non fuiſſe præceptum pœnitentiæ. 744. b.

Eraſmus Anabaptiſtis fauet. 98.b.

Eraſmus aſſerit verba hęc, hoc eſt corpus meū eſſe potius verba porrigentis quàm conſecrantis. 450.a.

¶ Error pauperum de Lugduno. 99.a.

Error qui contingit in intentione an vitiet ſacramentum. 119.a.

¶ Euāgeliſtarum nomine qui comprehendantur. 103.b.

Euangelium an debeat etiam per vim infideli bus

libus promulgari.267.b.&ſeq.
Euangelij promulgãdi vbiq; terrarum ius eſt cuicunq; Chriſtiano, tam diuinum, quàm naturale.266.b
¶Euchariſtia non eſt ſumenda quotidie ab ijs qui quotidie peccãt, rurſus pœnitent etiam ſi ſint ſacerdotes.521.a
Euchariſtia omnium ſacramentorum cõſummatio & finis.82.b
Euchariſtia eſt ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti quo vita ſpiritualis nutritur. 336.b
Euchariſtia conferebatur infantulis mox à baptiſmo etiam ante confirmationem: adultis autem poſt confirmationẽ, niſi abeſſet epiſcopus qui confirmaret.124.a.b
Euchariſtia efficit attritũ, qui ſe exiſtimat contritum re ipſa contritũ etiam ſi actualem deuotionem non habeat.470.a.&.495.
Euchariſtia ſi porrigatur infantibus an conferat illis gratiam.518.b
Euchariſtia in varijs nominibus compellatur. 344.b
Euchariſtia quandoq; cõferre poteſt primam gratiam.494.b
Euchariſtia cauſa per ſe eſt adeptionis gloriæ. 371.b.&.472.a
Euchariſtia hoc ſibi proprium vendicat, vt ſpiritualem vitam perpetuam efficiat.478.a
Euchariſtia conſumi debet à ſacerdote, nõ cremari ſicut ſacrificia legis veteris.545.b
In euchariſtia & ſub ſingulis ſpeciebus & in ſingulis partibus ſpecierum totus Chriſtus eſt.498.a
In Euchariſtia ſub ſpeciebus panis eſt ex vicõ ſecrationis corpus Chriſti, ſiue viuum ſiue mortuum, pro altera parte compoſiti connotando formam à qua recipit eſſe corporeum.408.vſque.412.
Euchariſtia nõ modo ſacramentũ, ſed & ſacrificium eſt Chriſtianis vnicũ.557.a.b
Euchariſtia nõ eſt vltro offerẽda peccatori occulto non petenti.503.b
Euchariſtia an miniſtrãda ſit peccatori publico in vno loco, petenti tamen illam in alio loco.593.a
In euchariſtia ſpecies panis & vini ſunt, ſacramentum tantùm, gratia res tantùm, corpus & ſanguis res & ſacramentum.339.&ſeq.
Euchariſtia quando deneganda ſit quãdo porrigenda peccatori occulto.504.a.&ſeq.
Euchariſtia non habet per ſe remittere peccata mortalia.474.a.b
Euchariſtia & baptiſmus habent ex ſua natura proprie vt venialia condonent.474.b
Euchariſtia non eſt miniſtranda amentibus à natiuitate.515.b.&ſeq.
Euchariſtia eſt de neceſsitate ſalutis, ſcilicet vt homo per gratiam fiat membrũ vnum eccleſiæ.342.a
Euchariſtia directè nullã habet vim remittẽdi pœnam: ſed ſolũ ex concomitantia.475.b
Euchariſtia operatur peccatorum remiſsionẽ dupliciter.473.a
Euchariſtia an legitimè denegetur dãnatis ad mortem apud Hiſpanos.525.b
Euchariſtia publicis excommunicatis non eſt miniſtrãda etiam ſi conſtet in foro conſciẽtiæ eſſe in gratia: idem iudiciũ eſt de occultis.504.b.&ſeq.
In euchariſtia Chriſtum ſumet ſacramẽtaliter non baptizatus ſi intendat ſumere quod eccleſia confert, non tamen illi proderit tanq; ſacramentum.489.a
Euchariſtiæ ſacrificij effectũ cõſequuntur offerentes per modũ meriti, per modũ ſatisfactionis, & per modum impetrationis.550.a &.560.b.961.a
Euchariſtiæ effectus non confertur ei qui adorat ſacramentum, aut votum habet illius ſuſcipiendi, ſed ſolum re ipſa ſuſcipienti. 54.b 470.b.485.a.b
Euchariſtiæ ſumptionem iure diuino præcedat neceſſe eſt confeſsio in eo qui peccauit mortaliter, ſi confeſſarius legitimus adſit. 497.b
Euchariſtiæ ſacramentum initio naſcentis eccleſiæ & Latini & Greci in azymo conficiebant.365.a.b
Euchariſtiæ ſacrificium quare quotidie iteretur.558.b.&.565.b.
Euchariſtiæ fructus quibus ſit applicandus. 566.b. vide Miſſa.
Euchariſtiæ ſumptio aliquando veniale peccatum eſt.491.b.
Euchariſtiæ materia non terminatur in quantitate penes magnitudinẽ, vel paruitatem, 355.a
In euchariſtiæ materia cõuenientiùs vtuntur Latini azymis quã Græci fermẽtato.361.a
Euchariſtiæ communionem ſub vtraq; ſpecie ſanctiſsimè interdixit eccleſia populo.521 b.&ſequen.
Euchariſtiæ ſacramentum Chriſtus confecit in azymis.394.a.b
Euchariſtiæ manducationes ſpirituales quatuor.486.b
Euchariſtiæ materia eſt omnis panis triticeus & ſolus ille.356.vſq;.360.
Euchariſtiæ ſacrificiũ conſtat oblatione conſecra,

ſecratione ſumptione corporis & ſanguinis Chriſti. 560. a. b.
In euchariſtiæ formis verba accipiuntur recitatiuè quaſi à Chriſto dicta: at ſignificatiuè tamen in perſona ipſius Chriſti nō ſacerdotis. 461. b.
Euchariſtiæ effectū quoad ſpiritualem dulcedinem impediunt peccata venialia in actu, non tamen quoad augmentum gratiæ. 481 & 482.
Euchariſtiæ formis ineſt virtus creata ad conuerſionem faciendam. 458. b. & 496. a.
Euchariſtiæ ſacramentū tunc cōfert gratiam cùm primùm comeſtū eſt, non poſt autem nec antè. 469. b.
Euchariſtiæ ſacrificium offerri nō poteſt pro infidelibus & pro excōmunicatis. 480. a.
Euchariſtiæ ſacramentū eſt vnum propriè & ſimpliciter. 123.
Euchariſtię ſumptio ſub mortis articulum eſt neceſſaria, ſi ſecundū eccleſiæ ritus ſumi valeat. 515. a.
Euchariſtiæ ſumptio ſub vtraq; ſpecie nō eſt contra ius diuinum: quinimò antiquæ eccleſiæ conſuetudine probari videtur. 527. a. b.
Euchariſtiæ materia eſt omne & ſolùm vinū vitis. 369. b.
Euchariſtiæ effectus eſt de neceſsitate ſalutis: percipitur tamen per votum. 342. a. b.
Euchariſtiæ reliquias quas poſt lotionem reperit ſacerdos ſumere debēt niſi ſint notabilis quantitatis. 515. b.
Euchariſtiæ effectus non redit ſublata fictione. 470. a. & 482. a.
Euchariſtiæ materia eſſe poteſt muſtum ab vuis expreſſum. 370. b. 371. a.
Euchariſtiæ materia conſecranda præſens eſſe debet ſacerdoti. 354. b.
Euchariſtiæ Sacramentū per ſe nō eſt neceſſarium in re, ſed in voto tantùm. 343. a.
Euchariſtiæ ſacrificiū quātuncunq; multiplicentur ij pro quibus offertur ex inſtitutione eccleſiæ non habet in ſingulis minorem effectum. 562. b. & 563. a.
Euchariſtiæ, qua ratione eſt ſacramentū effectus differt ab effectu euchariſtię qua ratione eſt ſacrificium. 476. b.
Euchariſtię ſacrificiū prodeſt ijs omnibus pro quibus offertur: ſi tamen in gratia ſint etiā ſi actu deuotionem non habeant. 480. a.
Euchariſtię materia ſunt panis & vinum. 351. & ſequen.
Euchariſtiæ ſacrificij effectus, an augeatur ad augmentū deuotionis ipſius offerētis. 476. a. & 561. b.
Euchariſtiæ ſacramentum tribus de cauſis appellatur panis. 385. b.
Euchariſtiæ effectus ſunt ſex. 467. b.
Euchariſtiæ ſacrificium non prodeſt æqualiter omnibus habentibus æqualem deuotionem: ſed illis ampliùs pro quibus ſingulariter offertur. 476. a.
Euchariſtiæ ſacramentū in azymo conficere peccatum eſt Græcis, & Latinis in fermēto. 368. b.
Euchariſtiæ ſacrificium Miſſa dicitur. 560. a.
Per euchariſtiæ ſacrificium pleniſsima poteſt fieri remiſsio omnium peccatorū, quæ quo ad culpam condonata ſunt. 562. a.
Euchariſtiæ ſacrificium offerentes ſunt in triplici differentia. 560. b. & 561. a.
Euchariſtiæ ſacrificiū effectum habet virtute operis operantis & operati. 570. b. 477. a.
Per euchariſtiæ frequentationem quanta gratia ſacerdotibus accreſcat. 483. a.
Euchariſtiæ valor, quanto in plures diſtribuitur ex ſacerdotis intentione, tanto ſingulis euenit. 563. a. Vide miſſa.
Euchariſtiæ ſacramentum in eo qui cum conſcientia peccati mortalis recipit, quid operetur. 472. b.
Euchariſtiā non ſumere in mortis articulo nō eſt peccatū mortale illi qui in ſanitate hoc ſacramentū frequentaſſet, neq; conſcius ſibi eſſet peccati alicuius. 525. b.
Euchariſtiā in primitiua eccleſia quotidie ſumebant fideles, deinde ſingulis dominicis diebus. poſteà ter in anno, tandem ſemel in paſchate. 520. a. b.
Euchariſtiā variæ præceſſerunt in ſtatu naturæ integræ & legis veteris figuræ. 247. b. & ſequent.
Euchariſtiam ſumere poteſt quis ante mortalis peccati cōfeſsionem in quatuor caſibus. 498. a.
Euchariſtiā ritè ſuſcipiens gratiā recipit: etiā ſi miniſter non habeat intentionem conferendi ſacramentum. 85. a. b.
Ad euchariſtiā accedere ſemel in hebdomade debent ſeculares homines probitate inſignes. 522. b.
Ad euchariſtiā accedentes non decet vt confiteantur peccata quorū fuerant obliti, ſacerdoti iam iam in altari exiſtenti. ibid.
Euchariſtiam in peccato mortali ſumens ſi ſumendo nō peccet, ſemper ſuſcipit primam gratiam. 495. a. b
Euchariſtiā cum conſcientia peccati mortalis ſumens ſacrilegium cōmittit. 490. a. & ſeq.

Euchariſtiam negare damnatis ad mortem, quod in Hiſpania ſit, non probatur ab authore.525.b.
Euchariſtiam ſumere in mortis articulo non eſt fortaſsis præceptum diuinũ ſed tantùm ſemel in vita.515.a.imò eſt diuinum præceptum ex Apoſtolorum traditione deſcendens.525.b.neq; tantùm ſemel in vita obligat.ibidem.524.b.
Euchariſtiam miniſtrare debet quibet ſacerdos peccatori occulto publicè petẽti.504.b
Euchariſtiam nõ poteſt angelus ſpiritualiter ſumere:quia in re ſumere nõ poteſt.487.a.
Euchariſtiam ſumere ſine conſcientia venialium conſilium eſt:quãuis ſumere cum illorum cõſcientia forſan nec veniale ſit.491.b
Euchariſtiam ſumpſit Chriſtus, non aliud ſacramentum,vt eius nobis excellentiam cõmendaret.767.a.
Euchariſtiam ſumere cum cõſcientia peccati mortalis grauius peccatum eſt genere ſuo, quàm quodcunq; contra creaturas cõmiſſum.499.b.
Euchariſtiam quotidie ſumens nõ ſtatim peccat mortaliter,niſi in peccato mortali communicet.521.a.
Euchariſtiam per ſe mãducãdi in re duo ſunt tantùm modi.485.b.
¶Excellentiæ poteſtas quatuor rebus continetur.93.a.
Excellentiæ poteſtatem quoad ſingula membra quomodo potuerit Chriſtus cõmunicare.93.& ſequen.
Excellentiæ poteſtatem temerarium eſt affirmare,quod Chriſtus cõicauerit.96.a.
¶Excommunicatio quare dicatur minor & à quibus priuet.935.a.
Excõmunicatio à quo bono priuet, cũm bonum ſit triplex.933.b.
Excõmunicatio quæ errorem non habet niſi intenſionem peſsimã ferentis illam valida eſt,quando autẽ ſit vel non ſit valida ,vide. 943.b.& ſeq.
Excommunicatio maior incurritur per omne ſacrilegiũ.959.b. Vide alia p quæ incurrit.
Excõmunicatio quando non incurritur propter ignorantiam,quotuplex ſit ignorãtia, & quæ excuſat.941.a.b.
¶Excõmunicatio non poteſt fieri pro peccato præterito,quod monitio nulla præceſsit. 932.b.
Excõicatio minor ſemper eſt à iure.959.b.
Excõmunicatio priuationẽ dicit à cœtu fidelium & cõmunibus bonis ſpiritualibus orationibus & ſuffragijs.931.a.
Excommunicatio minor potest fieri pro peccato mortali.937.a.
Excõmunicatio an ſit ex iure diuino.932.b.
Excommunicatio maior non poteſt ferri niſi pro peccato mortali.936.b.
Excõmunicatio & ſententia lata à iudice excommunicato eſt valida ſi neſcitur eſſe excommunicatus.955.b.
Excõmunicatio non tranſit in tertiam perſonam.948.a.b.
Excõmunicatio & anathema quid ſit,& vnde dicatur.930.a.b.
Excõicatio in quib⁹ caſibus nõ tenet.940.a.b.
Excõicationis minoris explicatio.959.a.
Excõmunicationis abſolutionis reſeruatę Papæ vide plurimos caſus.962.963.
Excõmunicationis error ſi ſententiam nõ annullat habet excõmunicatio ſuũ effectum, ſi annullet,non.943.a.
Excõmunicationis abuſum,& quot modis cõtingat excommunicatum exteriùs eſſe immunem in conſcientia.940.a.b.
Excõicationis ſentẽtia in vniuerſitatẽ vel collegiũ nullatenus poteſt pronũciari.957.b.
Excõmunicationi nõ ſufficit mortale peccatum, niſi ſit peccatum in obedientiæ cõtra eccleſiam:in obedientiæ verò non cenſetur peccatũ niſi admonitio præceſſerit, vel ab homine vel à iure.937.b.
Excõmunicationem minorem ſoluere poteſt quicunq; poteſt à mortalibus peccatis abſoluere.960.a.
Excommunicationem trina debet præcedere monitio,vel vna cum interuallis.963.b.
Excommunicationem non incurrit percutiẽs clericum in caſibus ſeptem.964.a.
Ab excõmunicatione lata ab homine poteſt abſoluere iudex qui illã tulit. 960.a. poteſt & ſuperior.ibidem.b.
Excommunicatus ſacerdos celebrans peccat mortaliter,fitq; irregularis.948.b.
Excõmunicatus minori excõicatione nõ peccat ſi requiſitus cõferat ſacramẽtũ.959.a.b
Excommunicatus poteſt audire cõciones,nõ tamen poteſt concionari.949.b.
Excommunicatus nõ eſt apud Deum nec eccleſiæ priuatus ſuffragijs, qui ſibi eſt conſcius non feciſſe peccatum pro quo excommunicatio fertur & ſi iudicetur eſſe exterius.937.b.944.b.
Excõmunicatus an poſsit abſolui à peccatis priùs quàm ab excõmunicatione.935.a.
Excommunicatus quãdo dicatur traditus Satanæ.932.a.b.
Excõmunicatus etiã iniuſtè debet humiliter obedi-

obire.943.a.
Excommunicatus poteſt abſolui in abſentia & inuitus.564.b.
Excommunicatus maiori excommunicatione priuatus eſt ſub mortali peccato tã actiua quàm paſsiua electione.948.b.
Excõmunicatus à iure cuiuſcunq; generis poteſt abſolui à parochiali ſacerdote niſi ſpecialiter ſit reſeruata, vel epiſcopo vel papæ.961.a.
Excommunicatus poteſt iterum excõmunicari grauiori cẽſura, etiam propter idem crimen.958.a.
Excommunicatus qui antequàm abſoluatur conteritur verè, an tũc gaudeat eccleſiæ beneficijs.934.b.
Excommunicatus ab vno epiſcopo an poſsit abſolui ab alio ſatisfacta parte.961.a.
Excommunicatus pluribus excõmunicationibus poteſt ab vna abſolui ſine alijs.994.b.
Excommunicatus non eſt irregularis, ſed tũc ſit irregularis quando excõmunicatus celebrat.948.b.
Excommunicato nullatenus poteſt conferri ſacramentum pœnitentiæ: quia abſolutio eſſet nulla.847.b.
Excommunicato impenſa ſacramenta ſint ne irrita an vera, graue dubium.935. a. b. & 836.a.
Excommunicato intrante eccleſiã dimitti debet incepta miſſa quoad expellatur: ſi expelli non poteſt: omnino dimittatur ſi nondum ſit conſecratio facta.949.b.
Excõicati quibus priuentur.448.b.& ſeq.
Excommunicatorum fuerunt figura leproſi in veteri lege.933.a.
Excommunicatis excommunicare, vide communicare.
Excommunicatis nõ eſt prohibitus ingreſſus eccleſiæ ad orandum.949.b.
Pro excõmunicatis an liceat orare, quibus & vbi liceat.934.a.b.
Cum excõmunicatis quanuis poſsimus cõmunicare, non tamen poſſumus illis ſacramenta conferre.947.b.
Excommunicatos non tenemur euitare, niſi propter notoriam percuſsionem clericiue nominatim ſint excommunicati.949.a.b.
Excõmunicatos nominatim tenemur in quatuor caſibus euitare ſub mortali, & alia vide, in quibus non mortaliter peccamus cõmunicando.553.b.949.a.
Excommunicandi authoritas collata fuit Petro in illis verbis Matthæi.19. ſit tibi quaſi Ethnicus.932.a.
¶ Excõmunicandi authoritatẽ nõ habẽt parochiales nec ſimplices ſacerdotes.955.a.
Excommunicãdi poteſtas eſt in epiſcopis ex officio & in omnibus prælatis, non in alijs: poteſtq; ita excommunicare ſubditum epiſcopus, vt in tota eccleſia ſit excommunicatus.954.a.
Excommunicandi poteſtas vnde dicatur gladius.933.a.
Excõmunicat eccleſia, Dei exemplo.931.b.
Excommunicauit Paulus incæſtuoſum.1. ad Corinth.5.932.a.
Excõicare non poteſt ſuſpenſus vel excõmunicatus maiori excommunicatione.955.a.
Excommunicare an poſsit epiſcopus Salmantinus ſubditum exiſtentem in altera diœceſi.954.b.
Excommunicare nemo poteſt ſe ipſum æqualem vel ſuperiorem.956.a.
Excommunicari poteſt papa à cõcilio.956.a.
Excommunicari non poteſt defunctus: quitamen decedit è vita excõmunicatus, ſic manet defunctus.958.b.
¶ Exiſtentia corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia effectus eſt conſecrationis non ſacramenti.468.b.
Exiſtentia corporis Chriſti in euchariſtia videri poteſt ab intellectu beati.427.b.
¶ Exorciſmus quid.307.b.
Exorciſmi cõuenienter pręcedunt baptiſmũ.307.a. Vide baptiſmus.
Exorciſmi efficiunt quod ſignificant, multò aliter quàm ſacramenta.309.a.
Exorciſmi baptiſmales ſemper cohibẽt dæmones, ne ſacramenti fructum impediant, niſi recipientis nequitia obſtet.310.b.
Exorciſmi nõ ſemper ſunt efficaces ad expellendos dæmones ab obſeſsis corporibus.ibidem.
Exorciſmi & ſacramenta diſtinguuntur, ſicut meritum de congruo & de condigno.ibid.
Exorciſmorum & catechumenorum ordo.308.a.
Exorcizare & catechizare quorum ſit munus proprium.311.a.b.
Extrema vnctio, vide vnctio extrema.

F.

FOElicitas in quibus reb⁹ poſita fuerit à philoſophis.40.b.
¶ Fœmina, Vide mulier.
¶ Fictio quando impediat effectum ſacramenti.297.a.
Fictio quid ſit.298.b.
¶ Fictionis duo genera.298.b.
¶ Fides quæ ſupernaturale donũ eſt, ſemper fuit

fuit ad ſalutem neceſſaria.39.b.
Fides Chriſti implicita ſemper fuit neceſſaria ad iuſtificationem.39.a.
Fides antiquorum & noſtra eadem eſt ex parte obiecti.45.a.
Fides noſtra multo maioris eſt virtutis, quàm antiquorum.243.a.
Fides explicita Chriſti neceſſaria eſt tempore legis Euangelicę ad ſalutem & in pręcepto. 242.b.&ſeq.
Fides mortua eſt nonnulla præparatio ad gratiam & aliquale fundamentum ad ſalutem. 253.b.
Fides explicita quæ dicatur.243.
Fides explicita an ſit neceſſaria,vt quis ingratia Dei conſtituatur.242.b.
Fides aliena non valet ad ſalutem ſpiritualem: ad corporalem verò valet.296.b.
Fides recta in eo qui baptizatur neceſſaria eſt ad conſequendum vltimum baptiſmi effectum.260.b.
Fides quando requiratur ad validitatem ſacramenti.617.a.
Fides in lege naturæ vtrùm applicabitur per aliquod ſignũ extrinſecus neceſſarium ad modum ſacramenti.145.a.b.
Fidei explicitæ obligatio ante ſufficientẽ Euãgelij promulgationem incepit.244.a.b.
Per fidẽ ſolam implicitam nemo hodie iam in Deum conuertitur.245.a.
Ad fidẽ cogere neminẽ licet.267.a.&ſeq.
Fidem proteſtari quid.36.a.
Sine fide explicita ꝓpter inuincibilẽ ignorantiam multi excuſantur, ac proinde gloriam obtinent.240.b.&ſeq.
In fide promulganda quæ conſiderari debeant.267.a.
¶Fidelis ſumens euchariſtiam ex odio Dei in vilipendium grauiùs peccaret, quàm infidelis qui eam ſumeret.501.a.b.
Fideles omnes deputantur ad gloriam ſignaculo gratiæ.76.b.
Fideles omnes per aliqua ſacramenta aliquo ſpirituali charactere inſigniuntur.67.a.
¶Figurata dicendi loquutio ex accommodatione vſus retinet in ſacramẽtis legitimum ſenſum.30.a.
Figuræ in veteri lege quæ fuerint ſacramenti euchariſtiæ.347.b.
¶Flagella Iob.844.a.
Flagella naturalia vnde proueniant.ibid.a.
Flagella ſi æquo animo acceptentur ſunt patienti ſatisfactoria.843.b.
¶Fluxum ſeminis an ſic liceat deſiderare, vt naturaliter accidat.509.a.
¶Forma abſolutionis ab excommunicatione non eſt certa,ſed poteſt variari, & quomodo.964.b.
Forma euchariſtiæ.449.a.
Forma conſecrationis quæ.452.a.
Forma qua nos vtimur in conficiendo euchariſtiæ ſacramento vſus eſt Chriſtus in cœna.449.&ſeq.
Forma euchariſtię quatenus eſt vera cauſa cõuerſionis.466.b.
Forma euchariſtiæ in genere cauſę efficientis prius natura eſt vera, quàm fiat conuerſio, contra in genere cauſæ obiectiuæ.466.b.
Forma altera ſortitur ſuum effectum ſine altera:eſſet tamẽ ſacrilegium priùs conſecrare ſanguinem quàm corpus.467.a.
Forma ſacramenti pœnitentiæ.29.b.&.602.b &.603.a.b.
Forma baptiſmi Græcorum.187.b.
Forma ſacramenti matrimonij non eſt de iure diuino,niſi quatenus conſenſus coniugalis exprimit.31.a.
Forma ſubſtantialis panis non manet in ſacramento.401.a.
Forma ſacramenti pœnitentiæ an ſit adeò neceſſaria,vt non liceat loco illius alterã æquiualentem ſubſtituere.607.a.b.
Forma abſoluendi ab excõicatione.964.a.b.
Formæ ſacramẽtorum an ſint de iure diuino. 24.b.
¶Fractio ſpecierũ ſubiectatur in quãtitate dimenſiua ſicut & alia accidentia.443.a.
¶Furioſi & amentes perinde baptizari poſſunt in fide eccleſiæ,vt pueri ante vſum rationis.279.b.
Furioſi per lucida interualla baptizari poſſũt in amentia dum timetur periculum.280.a.
¶Furtum omne in eccleſia factum an ſit ſacrilegium.662.a.

G.

Germanorum pernicies vnde orta fuerit.539.b.
¶Gloſſatores Decretorum quoties in ius diuinum ſeſe immergunt,nõ poſſunt non multis erroribus intincti inde ſeſe emergere.744.a.
¶Gratia donum eſt hominibus gratis impenſum abſq; meritis.17.a.
Gratia generali nomine diuiditur in auxilium ſpeciale,& gratiam gratum facientem.57.a
Gratia tota deperdita an per baptiſmum reſtituatur.696.
Gratia non eſt proprium operandi,ſed eſſendi ſpiritualiter.56.a.
Gratia eadem præciſè confertur ſacerdotibus ſub

ſub vtraque ſpecie: quæ populo ſub altera. 530.b.
Gratia non operatur per ſe, ſed per virtutes ſi cut anima per potentias. 625.b.
Gratia augetur ſine augmento charitatis ſum pta in genere gratiæ. 674.b.
Gratia confertur reſurgenti per pœnitẽtiam ratione meritorum mortificatorum, prẽter eam, quæ confertur ratione contritionis. 694.b.&.597.b.
Gratia gratum faciens confertur in ſacramen to confirmationis. 324.b.
Gratia & virtutis actus per baptiſmum infun duntur. 289.a.&ſeq.
Gratia ſacramentalis accipitur pro gratia gra tum faciente connotando Dei auxilium ad effectum ſpecialem ſacramenti. 56.a.
Gratia ſacramentalis addit ſupra gratiam vir tutum & donorum. 56.a.
Gratia aliter conferebatur in circunciſione, q̃ in baptiſmo. 140.a.
Gratia ſolius euãgelicę legis perfecta eſt. 149. b.&.150.a.
Gratia cõtinetur in ſacramẽto nouæ legis tan quã in ſigno & in cauſa inſtrumẽtali. 59. a.
Gratiæ nomen rarò in veteri teſtamento re peritur. 150.b.
Gratiæ gratũ facientes oẽs ſunt eiuſdẽ ſpeciei quatenus faciunt hominem gratũ. 326.a.
Gratiæ infuſio ad remiſsionem venialium nõ requiritur. 674.a.
Grãæ infuſionẽ quid appellet D. Tho. 674.b.
Gratiæ infuſio quomodocunq; fiat an per ſe ſola abſq; actu charitatis ſuſcipientis remit tat venialia omnia. 677.a.
Grãæ infuſio an poſsit fieri recipiẽti ſacramen tum precibus miniſtri, aut aſtantiũ. 295.b.
Gratiam alteri cõferre quinq; modis accidit. 95.b.
Gratum eſſe quempiam Deo quid ſit. 51.b.
¶Græci ſi in azymo cõficerent perinde pecca rẽt ac nos ſi in fermẽtato cõficerem⁹. 368.b.
Græci dicentes Ioannem corrigere alios euan geliſtas, quomodo fallantur. 366.a.
Græci in fermentato cõſecrantes qua ratione defendi poſsint. 361.a.
¶ Guardiani Diui Frãciſci quam poteſtatem habent. 881.b.

H.

Hæreticus mentaliter tantum nõ eſt excõmunicatus. 562.b. 987.a.
Hæreticus vtrum baptizato chara cterem imprimat. 69.a.
Hæretici, ſchiſmatici, & præciſi an poſsint cõ ſecrare. 550.b.
Hæretici qui negauerint confirmationis ſacra mentum. 313.a.
Hæretici qui negauerint purgatorium poſt hanc vitam. 854.b.
Hæretici qui primum negauerunt confeſsio nis neceſsitatem. 734.b.&.735.a.
Hæretici in baptiſmũ blaſphemi. 262.a.
Hęretici quid de indulgentijs dixerint. 891.a.
Hæretici qui ſeruant formam eccleſiæ ſacra mentum quidem conferunt, nõ tamen gra tiam. 118.a.
Hæreſis dicentium fidem in baptiſmo eſſe ſa tis ad ſalutem. 253.a.b.
Hæreſis pertinax quæ. 962.b.
Hæreſes variæ negantium veram exiſtẽtiam corporis Chriſti in ſacramento altaris. 375. a.b.& ſequen.
¶Hiſpani licẽt egrè proferãt. m. in fine dictio nis nõ propterea vitiatur forma verborum in conſecratione euchariſtiæ. 30.a.
¶ Hoſtia nulli ſuſpecto de crimine dari debet ad eius examinationem. 506.b.
In hoſtia ante Chriſti paſsionem cõſecrata maneret in triduo idem corpus ſicuti mane bat in ſepulchro. 410.a.
In hoſtia conſecrata in triduo eſſet ex vi cõ ſecrationis forma cadaueris, cui in die reſur rectionis ſuccederet anima ſi ſeruaretur ho ſtia. 410.b.
In hoſtia conſecrata, ſanguis eſt per conco mitãtiam, in ſanguine corpus niſi in triduo fieret conſecratio. 412.a.
Hoſtia cõſecrata ſi degluteretur à bruto, non propterea deſineret ſubſtantia corporis Chriſti, ſub ſpeciebus quãdiu illæ maneant. 489.b.
Hoſtiæ diuiſio in miſſa quid ſignificet. 588.b.
Hoſtiã non conſecratã an liceat porrigere vo lenti peccatori communicare. 506.a.b.
Hoſtiã non conſecratam ſumere aut per ſimu lationem celebrare grauius peccatum eſt, quàm euchariſtiam indignè ſumere. 506.b.

I.

Ignorãtia excuſans à peccato, excu ſat ab excõmunicatione. 962.b.
Ignorantia inuincibilis & in culpa ta quanuis non ſufficiat delere peccata præ terita, facit tamen hominem ſecurum, vt di gnè poſsit accedere ad ſacramẽtum. 494. b.
Ignorantia facti quando excuſet ab irregula ritate. 203.b.
¶Immolatio quid ſit. 559.b.
¶Indulgentia dupliciter ſumitur. 898.b.
Indulgentia eccleſiaſtica eſt relaxatio pœnæ peccato debitę, q̃ extra ſacramentũ fit. ibi.

Indulgentia plenaria & pleniſsima quid ſit. 913.a.
Indulgentia pleniſsima debet raro & grauiſsimis de cauſis fieri. 913.a.
Indulgentia cum cauſa pia tantùm valet quantum ſonat. 910.b.
Indulgentia nihil proſunt exiſtentibus in peccato mortali. 920.b.
Indulgentiæ an proſint ſuſcipiēti diploma in peccato mortali, quanuis poſtea conuertatur. 921.a.b.
Indulgentiæ conferuntur mortuis per modū ſuffragij: viuis autē ſubditis per iuriſdictionem clauium. 903.a.
Indulgentiæ qualiter magis aut minus nobis applicentur. 903.a.
Indulgentiæ qualiter dicūtur tantum valeant quantum ſonant. 919.b.
Indulgentiæ ut valeant prærequirūt authoritatem dantis, charitatē recipientis, & piam cauſam. 915.b.
Iudulgentiæ debēt habere cauſam proportionatā, vt maiores dentur vel minores. 916.b.
Indulgentiæ quadraginta dierum nō æqualiter proſunt omnibus in purgatorio exiſtentibus. 912.a.
Indulgentiæ intelliguntur abſolutè etiam & non iniunctis pœnitentijs, niſi oppoſitum ſit in ipſa forma. 912.a.
Indulgentiæ ſine proportionabili cauſa non valent quantum ſonant. 918.b.
Indulgentiæ centum aut mille annorum nunquam conceduntur à papa. 912.a.
Indulgentiarum conceſsio eſt vera abſolutio & remiſsio pœnæ, quæ fit virtute paſsionis Chriſti & ſanctorum. 903.a.
Indulgentiarum grandium frequentia offuscat authoritatem eccleſiæ. 920.a.
Indulgentiarum cauſas diſcernendo poteſt errare illas largiens. 917.a.
Indulgentiarum valor quātus ſit vide plures opiniones. 910.a.b.
Indulgentiarum quadragena quid ſit. 912.a.
Indulgentiarum dies vel anni intelligūtur de diebus iniunctis vel iniungendis in hoc ſeculo pro peccatis & de pœnis purgatorij illis reſpondentibus. 911.a.
Indulgentiarū dies & anni ſumpti ſunt ex antiquo iure, quo ſeptem anni pro quolibet mortali peccato iniungebantur: & pro grauiſsimis decem & plures. 911.a.
Indulgentiarum diſtributio non pertinet ad iuſtitiam diſtributiuam: ſed eſt opus miſericordiæ. 901.b.
Indulgentiarum largitio an non ſit aliud quā applicatio theſauri vt ſit ſolutio pœnæ: an verò ſit vera abſolutio. 901.b.
Indulgentiarum largitio eſt ſolutio reſpectu Chriſti & ſanctorum qui ſoluerunt pro illo, qui ſuſcipit indulgentias. 903.a.
Indulgentiarum conceſsio nō ita eſt mera abſolutio, quin ſolutio interueniat. 903.b.
Indulgentiarum collatio & ſatisfactio quam quis facit pro alio differunt. 904.a.b.
Indulgentiarum nomen inter canonicas ſcripturas ante quadringentos annos relatū legimus. 905.a.
Indulgentiarum nomen quando cœperit, & vnde diplomata Cruciatæ nomen ſumpſerint. 905.b.
Indulgentiarum nomen quanuis non ſit antiquius, res tamen eſt à tempore apoſtolorū. 906.a.
Indulgentiarum aſſertio eſt de iure diuino, negatio autem hæreſis. 906.b.
Indulgentiarum vſus duplici de cauſa cœpit frequentari. 906.a.
Indulgentiarum odium fuit principum hæreſum Lutheri. 899.a.
Indulgentiarum quæſtores deridenda nonnū quam prædicant. 912.a.
Indulgētijs nō abſtulit cauſam S. Tho. 916.b.
Indulgentias conſequitur quicunque in gratia exiſtens facit quod præcipit pontifex. 922.a.b.
Indulgentias eccleſia militans non poteſt concedere defunctis niſi tantùm per modū ſuffragij. 923.a.
Indulgentias conferre eſt actus iuriſdictionis, & ideo non poteſt, niſi erga ſubditos exerceri. 903.a.
Indulgētias cōferēdi habēt authoritatē epiſcopi ex iure diuino, parochialis aūt nō. 907.b
Indulgentias conferendi authoritatem habēt epiſcopi ſubiecti tantùm ſummo pontifici. 908.a.
Ad indulgentias conferendas non requiritur character ſacerdotalis, ſed poteſt eas largiri electus in epiſcopum antequam ordinetur. 908.a.
Indulgentias conferens tanquā pars Reipub. eodem poteſt beneficio frui. 909.a.b.
Indulgentias pias eccleſiæ fraudes dixit eſſe Lutherus. 910.b.
Indulgentias ſuſcipere non dicit per ſe imperfectionem religionis. 913.b.
Indulgentias nullas recipere an eſſet conſiliū. 914.a.
¶ Infideles propter iniquitates ſuas an liceat perſequi & delere. 266.a.

Infideles, Vtrùm ad fidem cogi debeant. 266. a. & ſeq.
Infideles an liceat armis ſubijcere vt poſtea facilius ad fidem conuertantur. 270. a. b.
¶ Infantes vide, Paruuli.
¶ Infirmus adorans euchariſtiam in peccato mortali: quia ſuſcipere nō valet, peccat mortaliter. 544. a.
¶ Ignis ſolus nullis adiuuātibus miniſtris animas in purgatorio caſtigat. 861. a.
¶ Ingratitudo peccantis quādoq; eſt ſpeciale peccatum: quandoque autem circunſtantia. 689. a.
Ingratitudo quæ faciat redire priora remiſſa. 686. b.
¶ Innocentia triplex genus. 687. a.
¶ Inſulani Occidentales quo iure capi potuerint à regibus Catholicis. 272. a.
¶ Inſufflare nō eſt legendum in manualibus, in quibus exorciſmi modus traditur, ſed exufflare. 308. a.
¶ Intentio habitualis non ſufficit ad ſacramētum. 115. a.
Intentio ex parte baptizandi an ſit neceſſaria. 256. b.
Intentio actualis functioni ſacramēti adeſſe nō requiritur. 115. a.
Intentio miniſtri peruerſa an impediat validitatem ſacramenti. 118. b.
Intentio miniſtri ad eſſentiam ſacramenti pertinet de iure diuino. 111. a.
Intētio miniſtri qualis eſſe debeat vt ſacramētum conficiat. 112. a. b.
Intentio miniſtri eſſe debet actus mentis interior. 113. a. & ſeq.
Intentio miniſtri ſi deſit, ſuppleri nō poteſt in infantibus defectus ſacramenti, bene tamē in adultis, vt infundatur gratia, nō vt imprimatur character. 114. a. b.
Intentio faciendi quod facit eccleſia Chriſti, quomodo in ſacramentorum miniſtro requiratur. 112. b. & 115. b.
Intentio virtualis requiritur & ſufficit in miniſtro, vt ſacramentum conficiat. 115. a. b.
Intentio recta miniſtri an requiratur in ſacramentis. 118. b.
Intentio iocoſa miniſtri in ſacramento interdum peior eſt, quàm quæcunq; alia peruerſa. 118. b. & 119. a.
Intentio erronea miniſtri quando tollat ſacramentū, quando non. 116. a. b.
¶ Interdictum eccleſiaſticum eſt prohibitio à ſacris. 965. b.
Interdictum canonicum quid. ibid. b.
Interdictum à iudice decretum poteſt ab eodem ſuſpendi, relaxari, & tolli in toto & in parte. 967. b.
Interdictum à iure manente cauſa nec ſuſpendi nec tolli pōt per ſummū pōtificē. 967. b.
Interdictū legitimè poſitū res eſt eccleſiæ gubernaculo neceſſaria. 966. a.
Interdictum duplex, ſcilicet, loci & perſonarum. 966. a.
Interdicti tempore tenentur audire ſacra qui ſunt priuilegiati. 968. a.
Interdicti effectus ſunt, diuinis non intereſſe, certa ſacramenta nō ſuſcipere, in loco ſacro non ſepeliri. 965. b.
Interdicti tempore quæ ſacramēta poſsint ad miniſtrari, & quibus, & quæ officia celebrari. 968. a.
Interdicto in aliquibus locis Hiſpaniæ ſæpe tota ciuitas obnubilatur minima de cauſa, qđ non eſſet ferendum. 967. a.
Interdicere idem eſt quod prohibere. 965. a.
Interdicere quæ perſonæ poſsint. 966. b.
Interdicturus debet præmonere excōmunicatum monitione canonica in ſcriptis. 967. a.
¶ Interdicendus nō eſt populus pro cauſa pecuniaria. 967. a. b.
¶ Interpres an teneatur ſigillū cōfeſsionis ſeruare, quid etiam de eo qui caſu confeſsionē alterius audiuit. 816. a.
¶ Ioannes Baptiſta. Vide baptiſmum Ioānis.
Ioānes Baptiſta confiniū fuit prædicationis legis veteris & nouæ non tantùm ceſſationis vnius & obligationis alterius. 171.
Ioannes baptiſta etiā alios poſt Chriſtum baptizauit. 157. a.
¶ Irregularitas duplex. 967. b.
Irregularitas eſt indignitas ſecundū canones, nequis poſsit ad eccleſiaſticos ordines promoueri, vel ſi promotus fuerit, nequeat in eis miniſtrare. 965. b.
Irregularitas quæ ob ſignificationem decernitur ſine culpa contrahitur, non tamen quæ in pœnam culpæ. 203. a. b.
Irregularitas omnis an tolli poſsit per abſolutionem authoritate bullæ cruciatæ impenſam. 965. b.
Irregularitas nō incurritur propter celebrationem in eccleſia violata, ſed ſolùm quādo eſt à iudice interdicta. 573. b.
Irregularitas etiam ſecreto & citra peccatum committitur. 692. b.
Irregularitatem nō incurrunt iterantes ſacramenta, præter baptiſmum. 323. a.
¶ Iubilei annus quid & vnde. 913. a.
¶ Iudas ſuſcepit à Chriſto euchariſtiā in cœna 533. b.

¶Iudæi non ſunt ſerui ſicut mancipia principum, ſed ſub tributo illis ſeruiunt. 276. a. b.
Iudæi non tenentur alio præcepto ad fidem quàm reliqui homines. 176. a.
Iudæi cadē nocte Iouis qua Chriſtus, agni cœnam fecerunt, videlicet quartadecima luna. 363. a.
¶Iudex non debet procedere ad inquiſitionē rei, quam ſolùm ſciuit per viam confeſsionis. 820. b.
Iudex ordinarius & iudex arbiter qui dicuntur, & in quo differunt. 736.
¶Iuriſdictio in ſacerdote an ſit de iure diuino 883. b.
Iuſti qui à culpa & pœna in hoc ſeculo abſoluti ſunt abſq; tranſitu per purgatorium in cœlum recipiuntur. 857. a.

L.

LAicus an poſsit abſoluere à cēſuris in articulo mortis. 811. b.
Laicus, Vtrùm poſsit tangere hoſtiam. 544. a.
Laicus citra neceſsitatem baptizās an peccet mortaliter. 219. a.
Laico ſacramentaliter abſoluendi quæ pœna imponenda. 796. a.
Laicos & præſertim fœminas tāgere vaſa aut veſtes ſacras, an ſit ſacrilegium. 574. b.
¶Lex ſimul atq; edicitur obligat vniuerſos, licèt illi ad quorum notitiam non peruenit excuſentur. 173. a.
¶Lex naturę non ideo ſic dicta eſt, quia nullū contineret præceptū ſupernaturale. 43. a.
Lex vetus quando ceſſauerit, quādo obligauerit noua. 166. & ſeq.
Lex euangelica quot quantiſq; rebus præſtet Moſaycæ. 148. b. & 149. a.
¶Legis antiquæ patres comparantur ijs qui oblæſæ maieſtatis crimen iuſsi eſſent expectare Regis filium, qui illis veniam à patre impetraret. 150. b.
Legis naturæ tēpore viguit in oī repub. in qua fides erat, originalis culpæ cognitio. 145. a.
In lege naturæ nullū fuit ſacramentum. 145. a b. & ſequenti.
In lege naturæ poterat iuſtus quiſq; alienū filium inuitis parentibus infidelibus Deo offerre, vt illi applicaret fidem. 274. a.
Leges tantum ſubditos ligant, non autem ad extraneos extenduntur. 39. a.
Leges tres diſtinguuntur, naturæ, ſcripta, & euangelica. 42. b.
¶Legitima ætas, vide Ætas.
¶Liber de vera & falſa pœnitentia an ſit D. Auguſtini. 853. b.
¶Lingua materna Theologiam ſcribere, vt alii qui noſtra ętate fecerunt, reprobat author. 657. b. & 658. a.
¶Liquor mixtus vino conſecrato an mutet ſubſtantiam ſacramenti. 444. a. b.
¶Lites inter Chriſtianos quare magis execrabiles ſint, quàm inter cæteros homines. 345. b.
¶Luſitana quædam verſa in virum. 116. a.
¶Lutherus quia negauit ſatisfactionē in pœnitentia, negauit ieiunia, purgatorium &c. 164. a.
Lutherus quid ſenſerit de ſacramēto pœnitentiæ & eius partibus. 706. a.
Lutherus non prorſus denegauit veritatem ſacramenti. 512. b.
Lutherus ſola fide nullo autem ſacramēto hominem iuſtificari aſſeruit. 47. b.
Lutherus quàm abſurdè exiſtimet nos à Deo cogi ad peccandum. 647. a.
Lutherus q̄ iniquè aſſeruerit omnes homines eſſe ſacerdotes aptos conficiendo ſacramento. 538. b.
Lutherus adeò fuit Pelagio in aſſerenda originali macula contrarius, vt diceret neutiquā per baptiſmum radicitus deleri. 283. a.
Lutheri verba execranda in euchariſtiæ figuram. 348. a.

M.

MAnducatio ſacramentalis duplex. 530. a.
Māducatio ſpiritualis quadruplex. 486. b.
Māducare ſpiritualiter ſolis hominibus cōuenit. 487. a.
Manducare indignè quid ſit. 490. b.
Manducare & deglutire poteſt brutum ſacramentū, non tamen ſacramentaliter. 489. b.
Māducari poteſt corpus Chriſti ſpiritualiter, & ſacramentaliter à peccatoribus. 487. a.
¶ Manuum impoſitio à veteri lege mutata. 608. a.
Manuū impoſitio nō requiritur ad ſacramētū pœnitentiæ ſicut neq; in baptiſmo. 607. b.
¶Maria virgo an cōfiteretur Ioāni Baptiſtæ. 602. a.
Maria virgo an fuerit baptizata. 237. b. & 238. a.
¶ Martyres ſunt omnes infantes pro Chriſto occiſi, fortaſsis exiſtētes etiam in maternis uteris. 210. 211.
Martyrium qualiter deleat peccata ſine pœnitentia. 673. a. b.
Martyriū non eſt ſacramentū, neq; cōfert gratiam ex opere operato. 123. a. & 211. b.

Ad martyriū qui requiratur. 211. a. Vide Baptiſmus ſanguinis.
Martyriū ſufficit ſine pœnitentia ad ſalutem, quando eius ſubita oblatio impedit actum pœnitendi, ſecùs non. 654. a. b.
Martyriū in quo differt à baptiſmo flaminis. 211. b.
Martyriū an ſuppleat vicem baptiſmi. 235. b.
Martyrium omnem remittit culpam. 211. a.
¶ Mathathias. 1. Macha. 2. an potuerit infidelium filios circuncidere. 275. b.
¶ Materia ſacramenti pœnitentiæ. 601. a.
Materia baptiſmi duplex. 163. b.
Materia & forma in ſacramento quid ſignificet. 22. a.
Materia ſacramenti Euchariſtiæ non potuit eſſe caro. 361. a.
Materia conſecrādaan debeat eſſe præſens necceſſariò. 353. b.
¶ Matrimonium conſtat ex materia & forma ipſis ſignis explicantibus cōſenſum. 233. a.
Matrimonium quatenus ſacramētum nō eſt neceſſarium ſimpliciter. 126. b.
Matrimonium inſtitutū eſt in remedium concupiſcentiæ: cùm tamen in aliorum peccatorum remedium nullum ſit inſtitutum ſacramentum. 121. b.
Matrimonium in peccato cōtrahere nō ideo peccatum eſt, quia contrahentes ſint miniſtri. 109. b.
Matrimonium ſolùm inter ſacramēta nō conferitur ſi error ſit perſonæ. 116. b. & 182. a.
Matrimonium eſt digniſsimū ſacramētorum ratione ſignificationis. 126. a.
Matrimoniū nullum reſultat niſi verba de futuro præceſſerint, quāuis vtroq; mente intrinſecus in matrimonio conſentiente ſeſe toro commiſceant. 23. b.
Matrimonij forma nō alia eſt à Chriſto inſtituta, q̄ quæ in lege naturæ eſſet ſatis. 24. b.
Matrimonij formam variare dummodo conſenſus exprimatur nō eſt peccatum. 75.
Matrimonij miniſtri ſunt cōtrahētes ipſi, qui ſibi ipſi inuicem gratiā conferunt. 94. b.
Matrimonio num Deus aliquos aliquādo ſociauerit citra ipſorū cōſenſum. 88. b. & 89. a
¶ Melchiſedech ſacrificiū forſitā fuit ſacramētum. 44. b.
Mendacium quodcunq; in confeſsione an ſit peccatum mortale. 761. a. b.
¶ Metaphoras prophanas valde cauere debēt ſacrarum literarum expoſitores. 20. b.
¶ Metanœa Heſiodi. 714. a.
Metus mortis à rege Chriſtiano incuſſus quatenus excuſat. 952.
¶ Meritum in charitate fundatur. 901. b.
Meritum nullū eſt operātis in peccato. 838. a. Vide opera.
Meritū vnius alteri prodeſt: quia ſumus vniuſ corporis membra. 931. a. b.
Meritum eſt cauſa præmij. 54. a.
Meritum de condigno duplex. 94. a.
Meritum de congruo quid ſit. 561. a.
Meritum de cōdigno & meritum de cōgruo quantum differant. 296. a.
Meritum de condigno ſolùm apud Deū dicitur ſuo gradu iuſtitia. 147. a.
Meriti gradus. 680. a.
Meruit Chriſtus per quemlibet actum redemptionem noſtram quantum ad ſufficientiā ſed omnes ſimul obtulit tanquam plenam ſatisfactionem. 64. b.
¶ Meretrix non debet ſigillatim omnes ſuas turpitudines confeſſori recenſere, ſed ſatis eſt dicat deciesaut centies. 717. a.
Merſio non eſt de neceſsitate baptiſmi, peccat tamen qui illam prætermittit. 192. a. & 194. Vide Baptiſmus.
Merſio trina an ſit facieda cum periculo mortis illius qui baptizatur. 196. b.
Merſio ſubſequēs cōtinuò prolationē formæ baptiſmi, pars eſt ſacramenti. 191. & ſeq.
¶ Mergere quas ſit neceſſe corporis partes ad ablutionem baptiſmi. 193. b.
Qui dum mergit dicit, aſpergo, aut cōtra, peccat: & baptiſmus ille ſub conditione debet iterari. 193. a.
¶ Miniſter debet habere intētionem per quā id intendat facere, quod per formam ſignificatur. 24. b.
Miniſter ſi per mutationem verborum intendat alium ritum inducere, qui non ſit ab eccleſia receptus, non videtur ſacramentum perficere. 27. a.
Miniſter quomodo eſt inſtrumentum ſacramenti. 84. a.
Miniſter nequā ſi ab eccleſia toleratur, licet ab illo ſacramenta ſuſcipere. 104. b.
Miniſter malè ſacramēti bifariā intelligit. 87. b
Miniſter gratiam confert. 84. a
Miniſter qui nefariam intētionem ſacramentis adiungit grauiſsimum ſcelus cōmittit, idque duplex. 118. b.
Miniſtri eccleſiæ poſſunt ſacramēta conferre etiam ſi ſint mali. 97. a
Miniſtri præciſi ſi in extrema neceſsitate baptizent, an peccent. 109. a
Miniſtri an neceſſariò habere debeant intentionē quam habet eccleſia Romana. 112. b.
Miniſtri an requiratur interior intentio, an verò

vero ſufficiat exterior verborum prolatio. 113.a.
Miniſtri matrimonij ſunt ipſi contrahentes. 84.a.b.
Miniſtri intentio ſi deſit an Chriſtus ſupplebit in pueris defectum. 114.a.b.
Miniſtri intentio vide in verbo, Intentio.
Miniſtri probitas in moribus nō ad eſſentiam ſed ad decentiam pertinet ſacramenti. 97.b
Et quomodo hic intelligatur. ibid. 101.b. & 102.a.
Miniſtri nequam actioni in ſacramento quomodo cooperatur Chriſtus. 101.a.
Miniſtri qui dicantur tolerati, qui excommunicati. 17.b.& ſeq.&. 553.b.
Miniſtrū ad internū ſacramenti effectum concurrere negare hæreticum eſt. 84.a.
Miniſtrū improbum non paratum neq; offerentem ſacramentum nemini licet ad id inducere. 105.b.
Miniſtrorum qui malè ſacramenta cōferunt, quinq; gradus. 97.a.& ſeq.
Miniſtris ſacramentorū ſimul cum poteſtate miniſtrandi gratiam curat Deus infundere. 100.b.
Miniſtros ſacramentorū toleratos ab eccleſia quādo etiā non paratos ad cōferenda ſacramenta, inducere: quādo ſolū à paratis ſuſcipere liceat. 105.& ſeq.
Et quādo hoc ipſum in præciſis. 106.b.& ſeq.
Miniſteriū ſacrametale ab angelis perfici poteſt,& ratum haberi debet. 110.a.
Quāuis ad ſolos homines miniſtrare ſacramēta pertineat. ibid.a.
Miniſtrare in mortali peccato ſacramēta, peccatum eſt genere ſuo mortale. 101.
¶Miſſa pro pluribus oblata an tātum valeat ſingulis, acſi pro vno quolibet illorum ſolū offerretur. 561.a.&. 475.b.
Miſſa boni ſacerdotis ſimpliciter melior eſt q̄ mali. 549.a.
Miſſa ſacerdotis præciſi & orationes, quas ibi fundit, pſint ne ijs pro quib⁹ offert. 552.a.b
Pro vna miſſa nō ſunt plures pitantiæ recipiēdę. 563.b.
Miſſa improbi ſacerdotis quantū ad ſacramētum nō minus valet quàm probi. 547.b.
Miſſa triplex in natali Domini quid ſignificet. 567.a.
Miſſa ſolennis vt celebretur ſex ſunt requiſita. 565.a.
Miſſa certis precibus conſtat, quarum inſtitutio aptiſsima demonſtratur. 578. vſque. 586.
Miſſa celebrari debet ab aurora vſque ad meridiem. 569.a.
Miſſæ ſacrificium ter in anno conficere tenentur ſacerdotes. 555.a.
Miſſæ quæ à malo peragitur ſacerdote valor. 550.a. 561.b.
Miſſæ valor non variatur propter numerum aut ſanctitatem iuſtorum maiorem aut minorem. 550.a.
Miſſæ canon ab Apoſtolis ad nos peruenit. 582.b.&. 583.a.
In miſſæ ſacramento vtrùm ſit ſacrificium ſolùm ipſum ſacramētum, an verò orationes. 548.b.
¶Miſſæ triplex effectus. 550.a.
Miſſæ partes præcipuæ. 578.b.
Miſſam totam quis dicatur audire, & quæ attentio requiratur in audienda miſſa. 564.a.
Miſſam propriam diei feſti non eſt neceſſe audire. 564.b.
Miſſam dicere tenetur parochus, quoties populus audire: in alijs diebus pro ratione ſtipendij. 566.a.
Miſſam dicunt inſtituiſſe petrus Iacobus Baſilius Cæſarienſis, eo quòd vnuſquiſque in ſua eccleſia ſolennem miſſæ celebrationem inſtituerit, 578.b.
Miſſam ab alio cœptam an teneatur ſacerdos perficere. 592.a.
Miſſam non debet ſolus ſacerdos celebrare, niſi ſit vrgens neceſsitas ex diſpenſatione. 590.b.
Miſſam priuatam dicere in die Paraſceue eſt peccatum mortale. 567.a.
Miſſam abſq; vaſis & veſtibus ſacris ſine ara lapidea, linteolis lineis, lumine, dicere mortale eſt. Quod excuſari poteſt ſi abſit contemptus. 475.b. 578.a.
Miſſam audiēdi domi priuilegio quatenus vti liceat. 572.a.b.
Miſſam nō licet dicere ſuper mare, aut flumē. 572.a.b.
Miſſam dicere paulò ante vel poſt meridiē ſi adſit legitima cauſa non eſt mortale. 566.a.
Miſſam celebrare nō perſolutis matutinis horis non eſt mortale. ibid.
Miſſam audire in diebus feſtis vtrùm ſit præceptum ſub reatu mortali. 563.b.
In miſſa non ſunt plures dicendæ orationes q̄ inſtituerit eccleſia. 578.a.& ſeq.
In miſſa cæremoniæ quomodo fieri debeant. 586.
In miſſa defectibus eueniētibus quomodo occurrendum ſit. 591.b.& ſeq.
A miſſa audienda quæ perſonæ excuſantur. 564.b.&. 465.a.

Miſſas plures quàm duas nunquã licet dicere niſi in die natalis Domini. 567. b.
¶ Monſtrum an debeat gemino baptiſmo intingi. 202. b.
¶ Mos ſumẽdi euchariſtiã in die Cœnæ poſt feculares epulas, vnde ortũ habuerit, & quãdo abrogatus fuerit. 513. a. b.
Mos eccleſiæ vt à ieiunis Euchariſtia ſumatur à Chriſtõ deriuatus eſt. 512. b.
Mos tradẽdi euchariſtiam infantibus tempore diui Dionyſij in aliquot eccleſijs viguit. 517. b.
¶ Mulier baptizare nõ debet ſi adſit copia viri. 216. b. 217. a.
Niſi forte ſit peritior baptizandi quàm vir. 217. b.
Mulier an ſit capax ſpiritualis poteſtatis. 880 a. b.
Mulier ante partũ moritura, aut iure ad mortem damnata, non eſt incidẽda, vt baptizetur filius. 277. b. & ſeq.
¶ Mutatio verborum an vitiet ſacramentum 187. a. b.
¶ Muſtũ rectè cõſecrari pot. 270. b. & 271. a.
Myſteria circumciſionis. 131. a. b.

N.

NEceſsitas vrgens requiritur, vt quis eucharistiam poſsit ſumere ſine confeſsione mortalium, eo quòd non habeat copiam confeſſoris. 498. a.
Neceſsitas implendi præceptum eccleſiæ etiã citra articulum mortis an ſatisfactionis inducẽdi peccatorem non paratum, vt adminiſtret ſacramentum. 106. a.
Neceſſarium aliquid eſſe diſpliciter intelligitur. 32. b. 127. a.
¶ Niſi manducaueritis carnem &c. quomodo intelligatur. 524. b.
¶ Notitia tam intellectiua quàm ſenſitiua panis & vini, vtrũm maneat poſt conſecrationem. 399. a.
¶ Notorium crimen quod dici poſsit. 502. & ſequen.
¶ Nominis voce quid intelligatur in baptiſmo. 183. a.
Numerus peccatorum eſt de neceſsitate confeſsionis, vt ſcilicet, quiſque confiteatur. 760. a.
¶ Nuptiarũ ſolennitas & benedictio fieri poteſt die beatiſsimæ virginis aſſumpto tempore interdicti. 968. a.

O.

OBlatio Melchiſedech, an fuerit ſacramentum. 15. b.
Oblatio an debeat fieri expreſſo nomine, an verò ſatis ſit in genere offerre. 479 a. b.
Oblatio quanuis ex ſui quãtitate ſufficiat pro ſatisfactione totius pœnæ: tamen in re non habet efficaciã, niſi pro ratione deuotionis & feruoris tam offerentis quàm illorũ, pro quibus offertur. 476. a.
¶ Officium Theologorũ eſt eccleſiæ dogmata in ſacris eloquijs fundare. 68. a.
¶ Offerentes ſacrificiũ ſunt in triplici gradu. 560. b.
Offerentium numerus non minuit valorẽ ſacrificij. 562. b.
¶ Oleum conſecratum an ſit de eſſentia ſacramenti vnctionis. 982. b.
Oleum vnctionis ex cõmiſsione Papę, an poſsit conſecrari à presbytero. 984. a.
Omnes creaturæ ſigna ſunt ſacrarũ rerũ. 12. a
¶ Originale peccatũ radicitus tollitur per baptiſmum. 282. a. & ſeq.
Originali culpa remiſſa an cẽſeantur remiſſa actualia. 284. b.
¶ Ordo quatuor librorum Magiſtri ſententiarum. 6. b.
Ordo Diui Thomæ in ſumma. ibid.
Ordo Diui Thomæ imitandus. 7. a.
Ordo exorciſmorũ & catechiſmorũ. 318. a.
Ordinis ſacramentum nõ eſt vnquàm collatũ ab Apoſtolis per ſolam manuũ impoſitionem. 318. a. b.
Opera per quæ ſatisfactio fieri debet, debent eſſe pœnalia. 841. b.
Opera omnia ſatisfactoria ad hæc tria reducũtur, quæ ſunt ieiunium, oratio, & eleemoſyna. 845. b.
Opera omnia Chriſti fuerunt infinitè meritoria & ſatisfactoria. 64. a.
Opera mortificata quę dicãtur à ſancto Tho. 703. a.
Opera in peccato facta an minuãt inferni cruciatus. 739. b.
Opera omnia meritoria generali ratione ſunt ſatisfactoria. 840. b.
Opera pœnalia per antonomaſiam dicuntur ſatisfactoria. 841. b.
Opera peccatoris nullius ſunt meriti ne tẽporalis quidem. 838. a. & 679.
Opera in charitate facta mortificari dicuntur per ſequens mortale peccatum. 699. b.
Opera bona quare dicantur per peccatũ mortificata, non mortua, & an præmientur ſi quis in peccato decedat. 700. a. b.
Opera mortificata per pœnitentiam reuiniſcunt. 700. b. & 701. a.
Opera bona non pereunt, quanuis facienti illa

la non remunerentur.ibid.
Opera secũdùm se bona in peccato facta quæ non possunt viuificari, hæc dicuntur mortua.702.a.b.
Operum tria genera in lege veteri, mortalia, iudicialia, cæremonialia.140.b.
Orare pro excõmunicato an possit sacerdos in Memento & in orationibus communis. 634.b.949.a.
Orandum nõ est pro excõmunicato.932.b.

P.

Panis incoctus non est legitima materia eucharistiæ.360.a.
Panis qui aqua artificiali commassatur non est materia eucharistiæ.373.b.
Panis triticeus est propria & necessaria materia sacramenti eucharistiæ.356.a.
Panis azymus an necessariò requiratur in eucharistia conficienda.361.a.
Panem sine vino aut contra nõ licet consecrare.352.& seq.b.&.515.a.
¶ Ex pane fit corpus, an sit propositio falsa. 405.a.
¶ Papa potest esse hæreticus.957.a.
Papa an potuerit concedere priuilegiũ religiosis audiendi confessiones secularium. 804.a
Papa dispensare non potest vt quis confiteatur.753.a.
Papa solus & reliqui prælati an soli possint indulgentias conferre.906.b.& seq.
¶ Parabola serui suffocantis conseruum exponitur pulcherrimè.985.& seq.
¶ Parasceue quid.367.a.
¶ Parœci qui curam habent animarũ quando obligantur sacrum facere. 566.b.
¶ Paruuli ante duodecimum annũ non tenentur eucharistiam sumere.518.b.
Paruuli ante vsum rationis an sint confirmandi.327.a.
Paruuli dum baptizantur in voto ecclesiæ suscipiunt eucharistiam.342.b.
Paruuli ante vsum rationis si baptismi copia non fit, an ingrediantur viam salutis.128.a.
Paruuli qua ætate censentur vsum rationis attingere, quo possint inuitis parentibus baptizari.274.a.
Paruuli in maternis vteris positi, nequaquam sunt baptizandi.277.a.
Paruulis tempore Dionysij eucharistia administrabatur.517.b.
Paruulis ad salutẽ sufficere signum crucis cũ inuocatione trinitatis si deest baptismus asserit Caieta. quod tamẽ citra errorem defendi non potest.237.a.b.
Paruulis Iudæorũ pericitantibus ante octauũ diem circuncisionis applicari poterat remedium legis naturę, non tamen sanis.138.b.
In paruulis dum baptizantur quomodo reperiatur fides & intentio.263.& seq.
Paruulis si sacerdos offerret eucharistiã an esset sacramentum cõferens gratiam.518.b.
Paruulos proijcere in flumẽ absque intẽtione & arte leuãdi nõ põt dici baptismus. 197.a.
¶ Pascha fieri quid sit in euangelio.364.a.
¶ Passio Christi fuit causa efficiẽs gratiæ quæ in veteri lege collata est. 38.a. sed oppositũ colligitur.66.a.
Passio Christi multò aliter fuit meritoria quã sanctorum.96.b.
Passio Christi non potuit esse antequam esset exhibita causa efficiens gratiæ.169.a.
Passio Christi triplicem nobis vtilitatem contulit.550.a.
Passioni Christi specialiter atribuitur nostra redemptio, etiam si per alia opera nobis meruerit.64.b.
¶ Pati nonnunquam est perfici.73.b.
¶ Patientia eorum qui purgantur in purgatorio nõ potest esse causa accumulandæ gratiæ.862.b.
Pauli locus. 1.Corin. 11. declaratur.523.a.
¶ Peccatum mortale sequens non facit redire peccata priùs abolita ex parte cõuersionis ad bonum creatum, bene tamen quoad auersionem à Deo.682.a.b.
Peccatum sequens nõ necessariò affert tantũ reatũ, quantũ fuerat peccatorũ dimissorũ, sed potest esse minor & maior.638.a.b.
Peccatum in spiritũ sanctum quod sit, quidq; peccatum ad mortem.650.a.&.500.a.
Per peccatum læsit homo amicitiam Dei atq; iustitiã: quare quanuis per pœnitentiã amicitiam recuperet, debet soluere pœnas rationeiustitiæ.663.b.in fin. & seq.
Peccatum veniale nullo modo dimittitur quãdo eius adest complacentia.672.a.
Peccatum veniale non pellitur per actum charitatis quantuncunq; feruidum nisi sit sibi contrarius.672.b.
Peccatũ mortale atq; veniale separant à Deo illud quidẽ perfectè, hoc imperfectè, vtrumque autẽ per pœnitentiã remittitur.669.b.
Peccatum veniale remittitur per displicẽtiam virtualem quæ requiritur, non tamen sufficit hæc ad mortalis remissionem.670.a.
Peccatum mortale consequitur reatus pœnæ æternæ ex parte auersionis à Deo.663.a.
Peccatum veniale non remittitur existenti in peccato mortali.672.b.
Peccatũ genere suo grauius est peccatũ cõtra

Chriſtum in ſpecie propria viuētem, quàm contra ipſum latentem in euchariſtia. 499. & ſequen.
Peccatum irremiſibile nullum. 648.b.
Peccatum nullū remitti poteſt, niſi per Chriſtum & meritum paſsionis eius. 679.a.
Peccatum actuale mortale cuipiam ſine pœnitentia remitti impoſsibile eſt. 652.b.
Peccatum dupliciter occurrit memoriæ, ſpeculatiuè & practicè. 730.b.
Peccatum omne per baptiſmū tollitur. 282.b.
Peccatum nullum eſt, quod per veram pœnitentiam remitti non poſsit. 447.a.
Peccatum vnum non poteſt per pœnitētiam remitti ſine alio. 661.a.
Peccata venialia an impediāt effectū ſacramēti euchariſtiæ. 480.b.
Peccata venialia neceſſariò confiteri nō tenetur homo. 747.b.
Peccata dæmonum hominumq; damnatorū per nullam pœnitentiam deleri poſſunt. 646.b.
Peccata omnia quæ poſt baptiſmum cōmiſſa ſunt & in memoria habētur cum omnibus ſuis circunſtantijs ſunt de neceſsitate confeſsionis. 749.a.
Peccata non tolluntur per actum mentis, ſed voluntatis. 886.
Peccata venialia remittuntur quandocunque de nouo gratia infunditur. 674.a.b.
Peccata venialia nō ſunt obices gratiæ. 480.b.
Peccata dimittere in Deo non eſt nolle punire, ſed peccatorem in gratiam reuocare. 659.b.
Peccata venialia qualiter dimittātur per ſacramentalia, vide lucidam diſputationem. 676.b.
Peccata præterita ſpeciali quadam ratione facit redire in gratitudo quatuor generū peccatorum. 686.b.
Peccata venialia an remittātur in purgatorio quo ad culpam. 675.b.& ſeq.&. 863.a.
Peccata venialia vtrùm remittantur per orationes, eleemoſynas, & ieiunia. 672.b.
Peccatorum præcedentiū macula atq; reatus quatenus ex ipſis procedebat per peccatū ſequēs nullatenus poteſt redire: bene tamē aliter. 682.b.& ſeq.
Peccator nō ſtatim tenetur agere pœnitentiā niſi tempore neceſsitatis. 728.b.& ſeq.
Peccator qui ſumit in peccato euchariſtiam quantum ſacrilegium committat. 490.a.
Peccator permanens in peccato ſi cum intentione eccleſię baptizetur, verū ſuſcipit ſacramentū & characterem ſine gratia. 251.b.
Peccatori publico in alio loco petēti ſacramētum an ſit miniſtrandum per ſciētem ſacerdotem. 503.a.
Peccatores in euchariſtia Chriſtum ſacramētaliter manducant. 488.a.
Peccatores publici qui dici debeant. 502.a.
Peccatoribus manifeſtis ſacra communio cōcedi non debet. 501.b.
Non eſt tamen deneganda poſt pœnitentiam & eccleſiæ reconciliationem. 502.a.
Pœnitentia eſt ſacramentū nouæ legis. 596.a.
Pœnitentia publica quatenus iuſta ſit. 850.a.
Pœnitentia in mortis articulo difficilis. 853.a
Pœnitentia conſequitur maiorem vel minorē gratiam, ſecundum quod motus liberi arbitrij eſt intenſior vel remiſior. 691.a.
In pœnitentia eſt aliquid quod eſt ſacramentum tantùm, res & ſacramentum res ſacramenti. 651.b.
Pœnitentia includit in ſe quinq;. 674.a.
Pœnitentia quatenus virtus eſt peccatū actuale mortale dimitti non poteſt nec ab ipſo Deo. 652.b.&. 670.a.
Pœnitentia eſt ſpecialis virtus. 625.a.
Pœnitentia non claudit in ſua eſſentia aliquā ſenſualem paſsionem vel affectionē. 633.b.
Pœnitentia eſt ſpecialis virtus: quia reſpicit peccatum quatenus eſt offenſa ſub ratione emendabilis propter Dei amicitiam. 629.b.
Pœnitentia expellit actiuè oia peccata. 628.a
In pœnitentia non conſideratur iuſtum ſimpliciter ſed ſecundum quid. 629.b.
Pœnitentia quo ad actus, quibus Deo operanti cooperamur, conſiſtit in ſex motibus. 634.b.
Pœnitentia ab vno ſacerdote impoſita an poſſit mutari per alium. 896.a.
Pœnitētia an poſsit eſſe poſt hanc vitā. 731.b
Pœnitentia interior debet durare vſq; ad finē vitæ. exterior verò minimè. 615.b.
Pœnitentia continua eſſe debet in habitu nō autem in actu. ibid.
Pœnitentia ſi accipiatur pro paſsione non eſt in voluntate, ſed concupiſcibili. 633.a.
Pœnitentia publica duplex. 850.a.b.
Pœnitentia dilata vſq; ad extremū mortis articulum præſertim in illis qui vitam perditè egerunt, non eſt tuta, niſi dum homo egregiè compunctus apparet. 853.a.
Pœnitentia expreſſa actualis & diligens non requiritur ad remiſsionem venialium. 67.a.
Pœnitentia vtrum non ſolùm quātum ad deteſtationem peccati ſit formaliter neceſſaria: verùm quantum ad propoſitum emendandi vitam. 657.a.

Pœnitentia pluries eſt iterabilis quamuis contra plures hæretici ſenſerint. 617.
Pœnitentia in quo differat à cæteris ſacramẽtis. 599.a.
Pœnitentia perfectior exigitur ad remiſsionẽ mortalis culpæ. 970.a.
Pœnitẽtia an ſit prima virtutũ. 641.b. & ſeq.
Pœnitentia eſt virtus de iure naturæ. 622. & 623.a.
Pœnitentia an poſsit dici dolor cùm nõ ſit in ſenſu. 711.a.
Pœnitentia eſt ſolius peccati proprij. 714.b.
Pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium. 611.b.
Pœnitentia nomen latinum eſt. 621.a.
Pœnitẽtia an ſit virtus vel act⁹ virtutis. 620.b.
Pœnitentia ſacramenti formę non eſt neceſſe addere, à peccatis tuis. 607.b.
Pœnitentiæ ſacramento non eſt conueniens manuum impoſitio. 607.b.
Pœnitentiæ ſacramentum non eſt abſolutio peccatoris contra Scotum. 597.a.b.
Pœnitentiæ ſacramentum non eſt cõfeſsio & abſolutio contra Durandum. 598.a.b.
Pœnitẽtiæ ſacramentũ accipitur pro actibus pœnitentis connotando formam. 598.a.
Pœnitentiæ materia differt ab aliorum ſacramentorum materia, quòd hæc eſt ſupernaturalis. 599.a.
Pœnitẽtiæ ſacramẽti materia proxima actus pœnitentis ſunt. 601.a.
Remota verò materia ſunt peccata per pœnitentiam remouenda. ibid.
Pœnitentiæ forma, Ego te abſoluo, cõuenientiſsima eſt. 602.a.
Pœnitentiæ ſacramentum maiorem gradum gratiæ tribuit quam baptiſmus. 696.a.
Pœnitentiam eſſe remedium peccatorum tripliciter intelligitur. 588. aliàs. 114.
Per pœnitentiam quocunq; temporis articulo homo habeat iudicium ſanum poteſt cõuerti. 852.b.
Pœnitentiã nõ poſſunt habere damnati quæ illis proſit ad remiſsionẽ peccatorum. 64.b.
Ad pœnitentiam verã requiritur propoſitum cauendi in futurum formaliter. 657.a.
Per pœnitentiam ſimul cum culpa remittitur reatus pœnæ æternę, poteſt tamen manere aliqua pœna temporalis. 663.a.
Per pœnitentiam impoſsibile eſt vnum peccatum ſine alio remitti. 663.b.
Pœnitens an teneatur acceptare iniunctã pœnitentiam. 891.a.
Pœnitens ſeró ſe dubiæ aleæ exponũt. 853.a.
Pœnitentibus nondum perfectis ſalubre conſilium eſt triſtitiam & lachrymas excitare. 633.b.
Pœnitentibus ſatisfacere paratis iniungendæ ſunt dignæ pœnitentiæ in ſatisfactionem. 720.a.
Pœnitere quid ſignificet. 621.a.
Pœnitere perpetuo actu impoſsibile eſt. 615.b.
Pœnitere nõ ſtatim conſtringitur homo cùm ſentit ſe culpæ reum. 728.b.
Pœnitentiæ præceptum conſtat diuino iure. 739.b. & ſeq.
Pœnitentiæ ſacramentum metaphoricè dicitur ſecunda tabula. 611.b.
Pœnitentiæ ſacramentũ conuenienter in noua lege fuit inſtitutum. 612.b.
Pœnitentiæ ſacramentum quando à Chriſto inſtitutum. 735.a.
Pœnitentię ſacramentum eſt neceſſarium ex ſuppoſitione, hoc eſt illis qui poſt baptiſmum mortaliter peccauerunt. 609.a.
Pœnitentiæ virtus præcipitur de iure diuino. 623.a.
Pœnitentiæ ſacramentum conſtat ex duabus partibus eſſentialibus, rebus & verbis. 705.b.
Pœnitentiæ partes integrales ſunt contritio, confeſsio, & ſatisfactio. 720.b. aliàs. 708.
Pœnitentiæ actus procedit à timore ſeruili ſicut à primò motu noſtri affectus ad hoc ordinato: procedit etiam à timore filiali. 635.a.
Pœnitentiæ habitus immediatè à Deo infunditur nobis diſpoſitiuè tantùm cooperantibus per aliquos actus. 634.b.
Pœnitentiæ ſeræ impedimenta. 853.a. & incõmoda. 853.b.
Pœnitentiæ iniunctæ ſi in peccato ſint nunquam per gratiam viuificabuntur. 837.b.
Pœnitentiæ publicæ abuſus ſublatus à Leone can. quanuis. de pœnit. diſt. 1. 780.b.
Pœnitentiæ publicæ qualis hodie ſit vſus. 851.a.
Pœnitẽtiæ publicæ relaxatio fuit noſtrarum indulgentiarum figura. 906.a.
Pœnitentiæ ſacramentum concurrit ad remiſſionem culpæ tanquam inſtrumẽtalis: gratia verò tanq; cauſa magis principalis. 667.a
Pœnitentiæ iniungendæ optimus modus. 894.b.
Pœnitentiæ ſolennis cæremoniæ. 850.b.
In pœnitentiæ ſacramento ſi quis diceret abſoluit te, vel, abſoluat te Chriſtus, verè abſolueret, licèt peccaret. 280.b.
Pœna damni an ſit eadem in omnibus damnatis

tis.684.a.
Pœna tripliciter remitti poteſt.902.b.
Pœna quam patiuntur exiſtentes in purgatorio an ſit maxima earum quæ ſit in hoc ſeculo.859.b.
¶Pelagiani licèt originis labē in paruulis non agnoſcerent, nihilominus tamen eos baptizabant.231.a.
¶Periculum mortis inducit neceſsitatem confeſsionis.751.a.
¶Permutatio verborū in ſacramento fit quinque modis.27.b.
¶Pignus & arra in quo differant.68.b.
¶Plinius ſcribit Traiano Chriſtianis morem fuiſſe conueniendi ad capiendū cibum promiſcuum & innoxium.513.b.
¶Pollutio quanuis enormis nō impedit deneceſsitate poſt legitimam pœnitentiam ſumptionem euchariſtiæ.511.a.
Pollutio etiam ſeclusō peccato impedit excōgruitate ſumptionē euchariſtię infra diem. ibid.b.&.507.a.b.
Pollutio in ſomnis procedens ex cauſa libera quæ fuit peccatum, eſt peccatum.508.a.
Pollutio nocturna quanto tempore arceat à communione.511.b.
In pollutione accedente ſine culpa an liceat complacere.509.a.
Pollutum ſua culpa irreuerentia eſſet culpabilis etiam poſt pœnitētiam accedere eadem die ad euchariſtiam.511.b.
¶Poteſtas clauium gratiæ effectrix nulla fuit ante orbem redemptum, aut in lege naturę aut in lege ſcripta.874.b.
Poteſtas clauium in quibus locis euangelij tradita ſit eccleſiæ.871.a.
Poteſtas clauium ſe extendit etiam ad remittendam pœnam temporalem.888.a.
Poteſtas clauium nihil aliud quàm ſacerdotalis character.869.a.
Poteſtas clauium an fuerit conceſſa tanquam perpetuo in eccleſia duratura.872.b.
Poteſtas iuriſdictionis non reſidet immediatè in toto corpore eccleſiæ, ſed in prælatis. 878.a.
Poteſtas remittendi non eſt ſacramentis alligata.900.
Poteſtas clauium ſacramentalis in ſolis ſacerdotibus exiſtit.875.a.
Poteſtas ſpiritualis duplex.866.a.
Poteſtas iure diuino conuenit eccleſiæ.878.a
Poteſtates eccleſiaſticæ ſunt ſupernaturales. 874.a.
¶Præceptū pōtificiū audiēdi miſſam diebus feſtis eſt diuino iure fundatū.563.b.564.a.
Præceptum pœnitentiæ nō ſtatim obligat vt quis conteratur.728.b.
Præceptum ſpirituale abbatiſſæ non poſſunt ponere.881.b.
Præceptum ſcriptum nullum fuit ante legem Moyſi.42.b.
Præceptum confeſsionis obligat tantùm fideles qui peccant.746.b.& ſeq.
Præceptum confitendi eſt de iure diuino, determinatio verò temporis eſt de iure humano.147.b.
Præceptum diuinum in ordine habendi fuit ante Abraham.42.a.
Præceptum diuinum fidei ſpei & charitatis inſpiratū fuit Adæ atq; in illo toti orbi. 42.a.
Præceptum diuinum eſt de ſumenda euchariſtia Luc.22.& Io.6.à Chriſto edictum.522.b.& ſequen.
Præceptū euchariſtiæ quādo obliget.514.b.
¶Prædicare an conueniat omnibus & ſolis ſacerdotibus.103.b.
Prædicare in peccato mortali vtrum ſit mortale.103.b.
Prædicandi actus ex officio conuenit epiſcopis, ex priuilegio religioſis, committi etiam poteſt diaconibus.216.a.
Prædicatores nō myſticè explicent prophanas fabulas.20.b.
Prædicationem euāgelicam ſi quis nolens cohiberet, iure poſſemus armis ſubigere. 266. b.& ſequen.
¶Preces mali ſacerdotis quam vim habeant. 552.b.
Preces quæ in ſacramento funduntur nomine eccleſiæ funduntur, quæ licèt miniſter gratus non ſit, ſemper exauditur.86.b.
¶Prælatus religionis poſtquàm facta ſunt ſacrificia non poteſt ea applicare.908.b.
Prælatus qui ad inquiſitionem proceſſerat cōtra religioſum, cuius peccata in ſcriptis fortè repererat, caſtigatus fuit.820.a.b.
Prelati religionum non ſimpliciter ſunt eccleſiæ prælati: & quāuis poſſunt ſacrificia ſubditorum applicare cui voluerint, non tamē poſſunt indulgentias conferre.908.a.b.
Prælati dum ab eis petitur facultas abſoluēdi à reſeruatis, tenentur ad ſigillum.816.b.
¶Presbyteri vide Sacerdotes.
¶Priuilegium confitendi alij quàm parœciano.803.b.
¶Promulgatio euangelij quibus modis fieri debeat.267.b.
¶Pronomen, hoc, & hic, in conſecratione panis & vini quid demonſtret.491.a.
¶Proteſtari fidē tripliciter contingit.39.a.

¶Pur-

¶Purgatorium ſupereſſe poſt hanc vitã ſecũdum fidem ſtatuitur.854. vſq;.858.
Purgatorius locus vbi ſitus ſit.857.b.
Purgatorius ignis qualiter agat in aias.860.1.
Purgatorius ignis idem qui inferni.857.b.
Purgatorij pœna an remittatur per pœnitentiam arbitrio ſacerdotis iniunctam.894.a.
Purgatorij pœna quanta ſit & quantum duret. Vide Indulgentia.
Purgatorij pœna voluntaria ſimpliciter non eſt nec meritoria.862.a.
Purgatoriũ an omnes poſt hanc vitam ingredientur.854.a.b.& ſeq.
In purgatorio exiſtentes ſunt certiſsimi de ſalute ſua.858.b.
In purgatorio quanto tẽpore quis eſſe poſsit.861.b.
In purgatorio duplex pœna.858.b.

Q.

QVantitas non eſt tam intrinſicè diuiſibilis quàm anima indiuiſibilis.418.a.
Quantitas res alia eſt à re quanta.435.a.b.
Quantitas eſt ſubiectum in euchariſtia, quod reliquorum accidentium nõ eſſe acquiſito de nouo.435.& ſeq.
Quantitas panis & vini in ſacramento euchariſtiæ an debeat eſſe determinata.353.a.
Quantitas tota dimenſiua corporis Chriſti an ſit in ſacramento euchariſtiæ.416.a.b.
Quantitati panis & vino non ſolũ per ſe ſubſiſtere in cõſecratione tribuitur, verùm etiã, vt ſit primũ ſubiectum reliquarum formarum accidentaliũ & ſubſtantialiũ.440.b.
Ex quantitate ſacramenti euchariſtię ſit generatio: quia ex illa producit materia in quã inducitur forma.441.& ſeq.
¶Quotidie ad ſacramentũ accedere an ſit laudabilius quàm abſtinere.521.a.

R.

RAtiones duæ ſacramenti & ſacrificij quomodo diſtinguãtur in euchariſtia.569.a.b.
Rationis vſu carentibus an ſit denegãdum ſacramentum.515.b.
¶Reatus pœnæ an remaneat remiſſa culpa per penitentiam.663.a.& ſeq.
¶Rebaptizatio non eſt ſacramentum.119.a.
Rebaptizari ſub cõditione, vtrum liceat eum qui iam certiſsime baptizatus eſt.201.b.
Rebaptizari dupliciter contingit.198.b.
Rebaptizans an excuſetur ab irregularitatis pœna ignorantia iuris.203.& ſeq.
Rebaptizantis & rebaptizati pœna,202.b.& ſequent.
Rebaptizatum excuſat ignorantia facti inculpabilis.203.b.
¶Reconciliari cum Deo poteſt quilibet peccator quotieſcunq; voluerit.619.a.
¶Recogitare annos apud Eſaiã.38.cap. quid ſit.716.a.
¶Regnum cœlorum vim patitur quomodo intelligendum ſit.627.a.
¶Reges catholici quomodo acceperint dominium inſularum occidentalium.272.a.
¶Religioſi confeſſarij eſſe poſſunt.807.b.
Religioſi ceſſationem ſeruare tenẽtur ſub pœna excommunicationis.971.a.
Religionis Chriſtianæ præſtantia.33.a.
¶Reliquiæ poſt potionem inuentæ conſumi debent.515.b.
¶Remiſsio culpæ an infuſio gratiæ, motus liberi arbitrij, an gratia prius ſit vel poſteriꝰ: quæ actiuè ſe habeant formaliter ſeu materialiter.668.a.b.
Remiſsio culpæ, pœnitẽtiæ effectus eſt principaliter quidẽ quatenus eſt ſacramentũ, ſed etiã propriè quatenus eſt virtus.667.a.
Remiſsio culpæ licèt pœnam dãni ſemper tollat: non tamen ſemper totum reatũ temporalis pœnæ condonat.831.a.
Remiſsionis venialium cauſa triplex.676.b.
Ad venialium remiſsionem nõ requiritur gratiæ infuſio, ſed ſufficit motus eius & charitatis.674.a.
Ad remiſsionem culpæ concurrit pœnitentię ſacramentum inſtrumentaliter, grata verò principaliter cauſa.667.a.
Ad remiſsionem mortalis requiritur vt homo actualiter deteſtetur peccatum cõmiſſum, & adhibeat diligentiam ſingula memorari, vt ſingula deteſtetur.670,a.
Remiſſa culpa an ſit neceſſario ſatisfactio.663.b.& ſequen.
Remiſſæ culpæ crebra cogitatio an ſit laudabilis.616.a.
Remitti peccatum quid ſit.658.b.
¶Reſtitutio quantum differat à ſatisfactione.826.b.
¶Reſurgens à peccato, ſemper ad maiorẽ gratiam reſurgit, q̃ ſit quantitas contritionis ratione meritorum mortificatorum.695.a.
¶Res vt ſit definibilis quinq; requirũtur.12.a
¶Reuelatio quã Chriſtus fecit Ioanni de proditione Iudæ neceſſaria fuit.535.a.

S.

SAcerdos cui occultus peccator inoteſcit an debeat hoſtiam porrigere.502.

Sacerdos proprius qui.797.b.
Sacerdos quod ante confeſsionem nouit,poteſt legitimè reuelare.ibid.
Sacerdos ſi nõ eſt abſolutus pœnitens an poſſit in aliquo caſu interrogatus reſpondere. 814.
Sacerdos degradat⁹ an poſsit cõſecrare.551.b
Sacerdos concubinarius non tenetur miſſam proſequi.592.a.
Sacerdos bifariàm ligat pœnitentem ad pœnam.890.a.
Sacerdos tanquam miniſter & inſtrumẽtum Dei dum abſoluit peccata dimittit.885.a.
Sacerdos nunquam niſi iciunus celebrare poteſt.567.b.
Sacerdos ſic poteſt pœnitẽtem ad aliquã pœnitentiam obligare,vt niſi manifeſtus error appareat,teneatur eam acceptare ac ſubinde implere ſub mortali.891.a.
Sacerdos quicunq; tenetur cõfeſsionem celare,& quicunq; ſigillum reſerarit, ſacrilegus eſt.812.b.
Sacerdos in pœnitentijs iniungendis quid aduertere debeat.893.b.
Sacerdos poſt prandiũ propter neceſsitatẽ infirmi an poſsit cõſecrare, ſine veſtib⁹ & miſſa,& an poſsit porrigere panẽ fermentatũ? Maioris dicit,q̃ poteſt:error tñ eſt.515.a.
Sacerdos eſt iudex ordinarius & nõ arbiter in ſacramento pœnitentiæ.736.a.
Sacerdos non poteſt pro ſuo arbitrio pœnitẽtiam imponere.863.b.
Sacerdos non poteſt pœnitentiã ab alio ſacerdote iniunctam mutare pœnitenti. 896.a.
Sacerdos abſq; iuriſdictione non poteſt abſoluere.883.a.
Sacerdos eſt neceſſarius miniſter cõfeſsionis. 794.a.
Sacerdos quiuis Catholicus in articulo mortis quemuis poteſt abſoluere non diuino iure, ſed pontificio.810.a.
Sacerdos virtute clauium & abſoluere & ligare poteſt.889.b.
Sacerdos ſolus miniſter eſt euchariſtiæ.538.a & ſequen.
Sacerdos qui in altari meminit ſe nõ eſſe iciunum, aut excõmunicatum ,aut in mortali, an teneatur miſſam proſequi.592.b.
Sacerdos qui euchariſtiam conficit ſumere tenetur vtranq; ſpeciem.515.a.531.b.545.a. 559.b.
Sacerdos venenũ in calice deprehendens poſt conſecrationem tenetur iterum cõſecrare. 592.b.
Sacerdoti non licet per totam vitam à conſecratione ceſſare.554.b.
Sacerdotes qui ſemel baptizatum etiã ſub cõditione baptizant ſunt ſacrilegi & irregulares.201.b.
Sacerdotes plures tripliciter concurrere poſſunt ad vnius hoſtiæ conſecrationem.540. b.& ſequen.
Sacerdotes ſi plures eandem hoſtiam conſecrent,habeat tamen quiſq; ſuam per ſe intentionem,qui primò formam abſoluit, ſolus ille conſecrat.542.b.
Sacerdotes in primitiua eccleſia quãdo ſacris initiabantur recitabant canonem cum verbis cõſecrationis ſine intentione conſecrandi.541.b.
Sacerdotes noui ſimul cũ epiſcopo conſecrantes debent paulò moroſius,q̃ epiſcopus verba conſecrationis proferre.542.b.
Sacerdotes ſoli poſſunt iure diuino corpus Chriſti in euchariſtia diſpenſare.543.a.
Sacerdotes ethnicorum cũ de templis vbi oracula accipiebant exibant quare muſitantes ori digitum admouebant.8.a.
Sacerdotes quo tpe obligant celebrare.555.b
Sacerdotes etiã ſi nõ ſunt iuſti,ſed peccatores poſſunt euchariſtiam conſecrare.546.b.
Sacerdotes illi maximè erant,qui arbitrantur ſatis eſſe in genere offerre pro illis quibus magis tenentur.479.a.
Sacerdotes legis naturæ, veteris & noſtræ in quo differant.877.a.
Sacerdotum poteſtas. Vide Claues.
Sacerdotium veteris legis non erat ſpirituale. 70.b.in fin.41.b.
Sacramentum quid.13.b.vbi eius definitio diſcutitur.14.a.
Sacramentum,vtrùm ſit in genere ſigni.7.b.
Sacramentum vnde dictum.ibid.
Sacramẽtum variè accipitur in ſacra.pag.7.b.
Sacramentum in quo prædicamento reponatur.8.a.
Sacramentum nõ eſt merum ens rationis, ſed in rebus verè realibus conſiſtit.12.b.
Sacramentum nullum inſtitutum eſt in lege naturæ.88.a.
Sacramentum petere nõ licẽt ab eo, quem noui inde in libidinem incitandum.105.b.
Sacramẽtum vniuocè dicitur de ſacramentis. 11.a.b.
Sacramentum ſignum practicum dicitur non quia efficit quod ſignificat: ſed quia ſignificat rem ſanctificantem.12.a.
Sacramentũ rectè definit, ſacrę rei ſignũ.14.a.
Sacramentum non vnius tantum rei ſignum eſt.16.a.

Sacramentū potiſsimùm ſignificat gratiā quę nos ſanctificat formaliter. 15.a.
Sacramentum eſt ſignum ſenſibile. 18.a.
Sacramentum nouæ legis res determinatas requirit ex diuina inſtitutione. 20.a.
Sacramentum nouæ legis quatenus verba requirit. 21.a.
Sacramentum in remiſsionem actualium peccatorum nullum fuit in lege veteri. 41.b.
Sacramentum ſuſcipere ab eo nō licèt qui nominatim excommunicatus eſt. 107.b.
Sacramentum rectè perficitur per duo nomina eandem ſignificationem habentia. 30.a.
Sacramentum euchariſtiæ eſt inter omnia ſacramenta potiſsimum. 125.a.
Sacramētū percipere licèt à quocūq; per ſimplicem excōmunicationem præciſo. 106.b
Sacramēti interīum effectum tanq̄ principale agens Deus operatur. 83.b
Sacramenti effectus non datur melior per meliorem miniſtrum. 86.b.& ſeq.
Sacramētie effectus nuſquam ſuppletur vbi ſacramentum vel quidpiam eius eſſentiæ deeſt. 113.b.& ſeq.
Sacramenti nomen tripliciter vſurpatur. 7.b
Sacramēti nomine vt theologi vtūtur vſi ſunt Hieron y. Auguſt. Lactantius. 8.b.
Sacramenti effectus nō impetratur oratione eccleſiæ, aut miniſtri, ſed ex merito paſsionis Chriſti. 86.b
Sacramenta imaginem rei gerunt, quam ſignificant. 9.a
Sacramenta ſunt remedia & medicamina contra peccati morbum. 9.b
Sacramenta ob id dicuntur, quia ſub tegumēto corporalium rerum, diuina virtus ſecretiùs operatur ſalutem. 10.a.b
Sacramenta ſunt ſigna practica. 12.a
Sacramenta an fuerint ante legē ſcripta. 13.a
Sacramenta non habent aliā virtutem gratiæ effectiuam præter motū actualem diuinæ virtutis. 61.a
Sacramenta eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſsione Chriſti. 62.b.
Sacramenta quare ex latere Chriſti dormientis in cruce dicantur effluxiſſe. 63.a.b.
Sacramenta tantò plus gratiæ conferunt quātò plura fuerunt opera quæ pro nobis Chriſtus obtulit. 61.b.& ſeq.
Sacramenta nouæ legis ante paſsionem Chriſti plenariam ſuam virtutem non habebāt. 65.a.
Sacramenta quæ imprimant characterem. Vide Character.
Sacramenta tripliciter pertinent ad diuinum cultum, 82.b.
Sacramēta nouæ legis à ſolo Deo tanquàm à primario authore potuerūt inſtitui. 88.a.b.
Sacramenta quædam negare à Chriſto inſtituta hæreticum eſt, quædā autem temerarium tantùm. 88.& ſeq.
Sacramenta quædam ſunt ſimpliciter neceſſaria, quædam ſecūdùm quid: alia ſingulis hominibus, alia vniuerſitati fidelium. 126.b.& ſeq.& 315.a.
Sacramenta oia non remittere venialia probabilius eſt quā oppoſitū. 474.a.b.& 482.b.
Sacramenta nouæ legis cauſam eſſe gratiæ dogma fidei catholicæ eſt. 47.a.b.
Sacramenta eſſe cauſam gratiæ quibus modis probent theologi. 48.b.& ſeq.
Sacramenta nouæ legis gratiam cōtinent tanquam cauſa per ſe inſtrumentalis. 59.a.& 140.& ſequen.
Sacramenta veteris legis gratiæ cauſa nō erāt. 66.a.
Sacramēta in ſtatu naturæ integræ nullatenus eſſent neceſſaria. 34.b. Neceſſaria verò ſemper fuerunt in ſtatu naturæ lapſæ. 38.a.
Sacramenta nouæ legis ex opere operato gratiā conferre quomodo ſit accipiendū. 42.a.
Sacramenta tribus perficiuntur, materia, verbis, & perſona miniſtri. 28.a.
Sacramenta antiqua nō tam commemorativa præteritorum erant, quàm futurorū prognoſtica. 17.b
Sacramenta ſunt eccleſiæ fundamentū. 89.b.
Sacramenta quomodo intelliguntur gratiam conferre. 59.b.
Sacramenta quędam inſtitui neceſſe fuit ante aduentum Chriſti. 38.a.
Sacramenta noua oportuit eſſe in lege Chriſti. 45.a.
Sacramenta omnia an ſint de neceſsitate ſalutis. 126.b.
Sacramenta quinq; certum eſt à Chriſto fuiſſe inſtituta. 88.b.
Sacramenta nulla ſunt in cœlo. 45.a.
Sacramenta quàndo propter dubium ſint iterāda. 30.b.
Sacramenta omnia inſtitutione diuina verba habēt eatenus determinata, vt planè effectū gratiæ talis ſacramēti repreſentent. 24.b.
Sacramenta confirmationis & extremæ vnctionis fuiſſe Chriſti propriè inſtituta negare, non vſque adeò conſtat hæreticum eſſe. 89.a.
Sacramentorū numerus licèt ex ſacra ſcriptura nō tāta euidētia colligi poſsit, abundetamē authoritate eccleſiæ cōſtabilis eſt. 88.b.

Sacra-

Sacramentorum formæ triplices.25.a.
Sacramẽtorum virtus nihil aliud eſt q̃ motus quem recſpiunt.61.a.
Sacramẽtorum neceſsitas ex triplici cauſa oſtenditur.32.b.&.33.a.b.
Sacramentorum veteris legis cauſa finali fuit paſsio Chriſti, ſed ipſius gratiæ eadẽ paſsio fuit cauſa efficiens.38.a.
Sacramentorũ inſtituendorum ſcopus.9.b.
Sacramentorũ virtus à diuinitate Chriſti per humanitatem deriuata eſt.61.b.
Sacramẽtorum ſeptenarius numerus optimè diſtinctus colligitur.119.120.121.
Sacramentorum ordo.123.b.
In ſacramẽtis nouæ legis oportet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis.20.a.
Sacramentalis gratia addit ſupra gratiã donorum & virtutũ quoddam diuinum auxiliũ ad conſequendũ ſacramenti finem.56.a.
Sacramẽtalis formæ variatio quatenus tollat vel non impediat effectum ſacramenti. 24. vſque.32.
Sacramentalia an habeant virtutem remittendi venialia.677.b.
¶Sacrificium & ſacramentũ in quo differant.559.a.b.
Sacrificium iniuſti miniſtri quantum valeat.561.b.
Sacrificium quibus ſit applicandum.566.b.
Sacrificia aliqua & oblationes in particulari, vt decimæ & primitiæ in ſtatu naturæ fuerunt ab vnaquaq; bene inſtitutæ repub. inſtinctu naturali poſita.43.b.
Sacrificia & oblationes in lege naturæ nũ gratiam cõferebãt virtute operis operati.44.a
Sacrificia Abel & Cain non fuerunt ex inſtitutione diuina in particulari.ibidem.
Sacrificiorum veterum tria genera.557.b.
¶Sagarellorum hæreſis dicentium, quòd eccleſia conſecrata non plus valet ad orandũ quàm ſtabulum porcorum.569.b.
¶Saluari quaſi per ignem quomodo intelligatur.253.b.
¶Sanguis & reliqui humores ſunt de integritate corporis.413.a.
Sanguis Chriſti quare ſeculari populo nõ propinetur.526.b.
¶Satisfactio quid ſit.825.b.
Satisfactio tripliciter accipitur.ibid.
Satisfactio in diuerſis vtrùm penſetur ſolùm ad æqualitatem deuotionis.476.a.b.
Satisfactio propterea quòd ſit redditio debiti an minuat rationem meriti.827.a.
Satisfactio an ſit ante ingreſſum gloriæ neceſſaria.830.b.& ſequen.
Satisfactio quæ fit per euchariſtiam qualis & quàm egregia.477.a.b.
Satisfactio eſt opus iuſtitiæ, qua parte pœnitẽtia iuſtitia dicitur.826.a.
Satisfactio hominis in Chriſto iuſtificati habet peculiarem dignitatis gradum.829.b.
Satisfactio pro pœna fieri non poteſt niſi remiſſa culpa.834.a.
Satisfactio nulla eſt niſi qui ſatisfacere nititur ſit in gratia Dei.834.a.
Satisfactio pro pœna nõ de cõgruo.835.a.
Satisfactio in inferno nulla eſſe poteſt ne pro veniali quidem.836.a.b.
Satisfactio non eſt pœnitẽtia, ſed pœnitentiæ fructus.823.b.
Satisfactio viui pro mortuo an valeat de condigno id eſt, de iuſtitia & lege.923.a.b.
Satisfactio quę fit in peccato mortali nunquã per aduentũ charitatis obtinebit valorem veræ ſatisfactionis.837.a.
Satisfactio debet fieri per opera bona & pœnalia.840.a.b.
Satisfactio fit cõmuni quodãmodo per opera meritoria.841.a.
Satisfactio licèt poſsit fieri per opera aliàs debita tamen non debet ordinario more imponi, vt per talia fiat.841.b.
Satisfactio fit per flagella diuina patienter accepta.843.b.
Satisfactio vnius pro altero an ſit de cõdigno, & non ſolùm de congruo.849.a.b.
Satisfacere poteſt quis pro alio.848.a.
Satisfacere poſsibile eſt homini remiſſa culpa pro pœna debita.819.b.
Satisfacere pro vno peccato nõ poteſt homo quin ſatisfaciat pro omnibus.835.b.
¶Scribere peccata ne memoria excidant an ſit vtile.768.a.
¶Scholares tenentur confiteri curato eius parœciæ in qua habent domicilium.801.b.
¶Scotus licet nõ verbis, re tamen negauit ſacramenta eſſe cauſam gratiæ.49.b.
¶Senſationes quas habet Chriſtus in cœlo habet in ſacramẽto per cõcomittantiã.426.b.
¶Serpens æneus nõ fuit ſuſpenſus colẽdæ religionis gratia, & ideo nõ fuit ſacramẽtum. 15.a.
¶Sigillũ confeſsionis etiam venialia comprehendit.814.b.
Sigillum cõfeſsionis ob nullum caſum reſerare licet.813.b.
Sigillum confeſsionis poteſt ſacerdos de licentia pœnitentis reuelare.820.a.
Sigillum confeſsionis vnius an poſsit referri in alia.819.b.

Sigillum confeſsionis non ſolùm comprehendit perſonam pœnitentis, verùm & alia quęcunq; illic explicita quibus poſſet fama lædi. 814.b.
Sigillum confeſsionis nunquam occurrit niſi vbi confeſsio eſt ſacramentalis. 816.a.b.
Sigillum cõfeſsionis eſt de iure diuino. 813.a.
Sigillum confeſsionis in quibus caſibus liceat referare. 817.b.
¶ Signa profana non ſunt exponenda myſticę. 20.b.
¶ Siligo quid, & an ſit apta materia ſacramenti. 358.b.
¶ Species ſacramentales inſtrumenta ſunt cõferendi gratiam. 530.b.
Species ſacramentales in euchariſtia naturaliter agunt & patiuntur. 437. & ſeq.
Species ſacramentales in euchariſtia corrumpuntur, quemadmodum corrumperentur ad corruptionem ſubiecti. 439.a.
Species ſacramẽtales in euchariſtia nutriunt. 442.b.
Species panis & vini manent in Euchariſtia, etiam ſi caro ibi appareat, ſaltem ſecundùm id quod principale eſt in eis. 431.b.
Species ſacramenti, quandiu durant, durãt & ſacramenta. 488.a.
¶ Sub ſpeciebus panis, caro ſimul & ſanguis ſumitur. 529.a.b.
¶ Spelta & far non ſunt ſpecies tritici nec idonea euchariſtiæ, quanuis ſenſerit Albertus. 358.b.
¶ Spiritus ſanctus non ſecundùm ſe: ſed ſecundùm ſua dona dicitur gratia. 17.a.
¶ Status noſter quantum præſtantior ſit quã fuiſſet in ſtatu naturæ integræ. 228.a.
¶ Stola quid. 577.a.
¶ Stoici negabant vllam in hominem ſapientem cadere paſsionem. 623.a.
¶ Stuprum an ſit circunſtantia ſimpliciter diſtans à fornicatione. 765.a.
¶ Subſtantia panis & vini in ſacramento altaris non remanet poſt conſecrationem. 383.a. 388.b.
¶ Summa confeſſorum malè definitionẽ contritionis aſsignauit. 658.a.
¶ Surdi muti & amentes an ſint idonei ſacramento confirmationis. 328.a.
¶ Suſceptor non eſt de eſſentia confirmationis. 330.b.
Suſceptor quid teneatur filium ſpiritualẽ docere. 225.b.
¶ Suſceptor eſſe iure prohibetur, qui non eſt baptizatus, non tamen hæreticus. 226.b.
¶ Suſceptor eſſe poteſt filij pater naturalis in extrema neceſsitate, neq; vllũ inde matrimonio cõtracto oriũ impedimentũ, impedi tur tamen contrahendum. 226.b.& 227.a.
Suſceptor an ſit de eſsẽtia baptiſmi. ibid. 225.a
Suſceptoris munus. 227.a.
Suſceptoris vices ſupplet mater eccleſia quãdo ille non adeſt. 227.a.

T.

Eleta Teletorũ cur appelletur myſterium euchariſtiæ. 344.b.
¶ Tempus neceſsitatis cõfeſsionis. 751.b.
Tempus præcepti contritionis quod. 729.b. in fine.
¶ Timor inferni eſt bonus, & incipiẽtibus plurimum conferens. 635.b.
Timor ſeruilis cõparatur ſetæ ſutoris. 636.a.b
Timor Dei præuenientis ſemper eſt neceſſarius ad pœnitentiam. 637.b.
¶ Tranſſubſtantiationis nomen à tempore Innocẽtij receptum eſt: res autem ſignificata antiqua eſt, & ex euangelio collecta. 390.b.
¶ Triſtitia moderata de peccatis eſt actus virtutis contra Stoicos & Senecam. 623.a.& 634.a.
Triſtitiæ vel doloris carentia non eſt ſignum impœnitentiæ, quãuis vt plurimum pullulet ex deteſtatione peccatorum. 633.b.
¶ Triſtari quia alij peccant nõ eſt effectus pœnitentiæ. 714.b.

V.

As pro interfectionis inſtrumento ſumitur: eò quod Gentiles vaſe venenum mortiferum propinabant. 59.b.
¶ Venenum ſi deprehenſum ſit in calice poſt conſecrationem, non tenetur ſacerdos ſumere. 546.a.
¶ Verecundia ſola non poteſt eſſe cauſa accedendi ad euchariſtiam ſine præuia cõfeſsione mortalium. 499.a.
¶ Verba ſacerdotis in pœnitentia non ſunt minoris efficaciæ quàm in cæteris ſacramẽtis. 608.b.
Verba dum à ſacerdote proferuntur ſignificatiuè ſummuntur, & non tantum materialiter. 460.
Verba an ſint neceſſaria in ſignificatione ſacramentorum. 21.a.b.
Verba tãtùm illa, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſpectant ad eſſentiam formæ cõſecrationis calicis, quæ deinde ſequuntur vſq; peccatorum, ad integritatem ſolùm. 454.b.& ſeq.
Verborũ determinata forma multò magis requiritur in ſacramentis nouæ legis quàm determi-

Determinatus rerum vſus.24.b.
Verborum tranſpoſitio an vitiet formam ſacramenti.32.a.
In verbis formalibus ſacramenti euchariſtiæ eſt quædam virtus creata ad eius conuerſionem faciendam, inſtrumẽtalis tamen. 458. b.& ſeq.
¶ Veſtimenta ſacerdotum veteris & nouæ legis.576.a.b.& ſeq.
¶ Vigiliæ Paſchatis & Pentecoſtes erant tempora præfinita pro ſolenni tantùm celebratione capituli cum hymnis & alijs cæremonijs.247.a.
¶ Vinũ vitis ſolum eſt materia idonea euchariſtiæ.349.a.
Vini vbi non eſt copia, nullatenus corpus eſt conſecrandum.467.a.
¶ Virgo quæ moreretur in propoſito nubendi, fortaſſe non eſſet virgo.699.a.
¶ Virtus quæ & quomodo ſit una alijs prior, ſimiliter an ſit actus vel habitus.641.b.& ſequen.
Virtus infuſa duplex.642.a.
Virtus ſalutifera à diuinitate Chriſti per eius humanitatem in ſacramenta.62.b.
Virtutes omnes reſtituũtur per pœnitentiã. 690.a.
Virtutum duo genera.290.a.
¶ Vita Chriſti & ſingulæ eius actiones ab inſtanti ſuæ conceptionis fuerunt nobis meritoriæ.64.a.
¶ Viui poſſunt defunctis ſuffragari tripliciter.923.a.
¶ Vnctio triplex.673.aliàs.974.a.
Vnctio extrema ſacramentum eſt à Chriſto Domino inſtitutum.ibid.&.976.b.
Vnctio extrema pueris & amentibus non eſt conferenda.989.a
Vnctio extrema poteſt iterari.990.b.
Vnctio extrema nullum characterem imprimit.981.b.
Vnctio in renib⁹ poſſet optimè excuſari: quare in religionibus non eſt in vſu.990.b.
Vnctio in baptizato an ſit neceſſaria. 205.b.
Vnctio extrema quomodo intelligatur eſſe diſpoſitio ad euchariſtiam.125.b.
Vnctionis extremæ effectus non eſt remiſsio peccati mortalis.979.b.
Vnctionis extremæ effectus eſt per gratiã auferre peccatorũ reliquias.677.b.& ſeq.
Secundarius autem effectus eſt ſanitas corporalis.980.a.
Vnctionis extremę materia eſt oleũ ſimplex. oliuarum benedictum ab epiſcopo de neceſsitate ſacramenti.982.b.& ſeq.
Vnctionis extremæ forma conuenienter per modum deprecationis profertur.984.985.
Vnctionis miniſter de neceſsitate ſacramenti eſt ſacerdos.686.a.&.b.
Vnctionis extremæ capaces ſunt infirmi de quorum vita timetur: alioqui non eſt ſacramentum.687.b.
Vnctione extrema ſunt vngẽda organa quinque ſenſuũ de neceſsitate ſacramenti. 990.a
Vngere frõtem baptizati nullatenus presbytero licèt.206.a.
Vnguentum deſcẽdens in barbam Aaron interpretari poteſt de ſacramento chriſmatis. 315.b.
¶ Vnum tripliciter dici.340.b.
Vniuerſitatis an poſsit excõmunicari.957.b.
¶ Vomitus hoſtiæ conſecratæ aſſeruãdus eſt tanq̃ verum ſacramentum.488.b.
¶ Votum expreſſum confeſsionis non eſt neceſſarium ad ſalutem vſque ad tempus quo alligatur præcepto confitendi.610.a.
Votũ an poſsit per indulgẽtias remitti. 919.a
Votũ cõfitendi pro tẽpore eſt neceſſariũ quotieſcunq; eſt neceſſaria contritio.750.b.
Votum baptiſmi ſufficit ad ſalutem.235.a.
Votum & deſyderium euchariſtiæ non ſufficit ad conferendam gratiam eius ſacramentalem.470.b.
¶ Vſus ſacramentorum duplex.615.a.
¶ Vvaldenſis nobiliſsimus antiquitatum ſcrutator.68.a.
Vvaldenſis ſecundùm Guidonem Carmelitã non conſecrabant in forma Chriſti.448.b.

FINIS.

FRATRIS DOMINICI Soto Segobienſis, Theologi, ordinis Prædicatorum, publici apud Salmanticenſes profeſſoris, in Quartum Sententiarum Commentarij.

PROOEMIVM.

SENTENTIAS PATRVM, quas Petrus Lombardus, de ſacra Theologia bene meritus, in quatuor libros graphicè digeſsit, animus mihi ſemper tulerat à primo libro exordiri, vt meo tenui calamo totas exponerem. At verò quoniam mihi, alijs laboribus iam protrito, omnes cernunt, vires in dies elangueſcere, metuentes ne me in medio curſu ſpiritus deficeret, inſtantiùs precando ex me multis efflagitarunt, vt à quarto libro rem auſpicarer, quem libris de Iuſtitia & Iure adhiberem. Sunt enim huiuſmodi materię, adeò, tum germanæ, tum præcipuè moribus populi componendis, informandiſque accommodæ, ac perinde tam iuriſconſultis, quam Theologis ſcitu neceſſariæ, vt facilè mihi perſuaſerint, ſi qua mihi ſuppetit ſcribendi facultas, nullibi à me fructuoſiùs collocari potuiſſe. Annui ergo, diuino numini confiſus, petentium votis. Qua de cauſa, cùm eum bis iam publicitus prælegerim, hoc vigeſimo anno noſtræ prælegendi prouinciæ, quo velut in iubileo, iugo ſoluti, ocio donamur, hic idem liber tertiò nobis interpretandus aſsignatus eſt. Nihil verò aliud quàm operæpretium duxi (neſcio quònam ſit ab alijs calculo denotandum) breuiuſculum textum ſententiarum compilare, qui ſit veluti epitome, vbi Theologiæ axiomata, & veritates, quæ vel omnibus citra controuerſiam, vel probatiſsimis authoribus receptiſsimæ ſunt, compendioſè & lucidè connecterentur. Nam ſententiarum magiſter, licèt ſua laude non careat, longè tamen diuerſum habuit propoſitum: videlicet, aſſerta cuncta & ſcita Patrum, etiam ſi multa ad eandem pertinerent ſententiam congerere. Qui quidem labor tunc temporis, dum ſtudioſi nimia librorum raritate laborabant, pretioſiſsimus fuit. Iam verò quando priſcorum opera in tanta ſunt nobis copia impreſſa, congeſtio illa non apparet vſqueadeò neceſſaria. Præterquam quòd nec ita multa luce

Textũ Autor adornat ab illo Magiſtri paulò diuerſum.

Magiſter ſententiarũ.

ordinis fulget, quippe quòd de eadem re multis in locis meminerit & in eodem loco de rebus diuerſis. Neque verò concluſiones ex authorum dictis tam liquidò enucleauerit. Id quod, ſalua eius nominis celebritate, occaſionem ſcriptoribus deinceps obtulit, vt rem theologam minori multò, quàm par erat, ordinis perſpicuitate tractarent, ac ſubin de eiuſdem ſacræ facultatis ſtudioſis cauſam dedit, vt & temporis non mediocre diſpendium, & ſtudiorum non minorem iacturam facerent.

Ordo procedendi. Quamobrem D. Thom. in ſumma diſpoſitiorem alium ordinem ſecutus eſt. Quod autem nos in præfato textu molimur, hoc prorſum eſt, vt

Quinquaginta diſtinctiones proponuntur. concluſionum epitome, quæ ſunt quæſtionibus examinandæ, in fronte cuiuſque diſtinctionis appendatur. Ita vt poſsit etiam ſeorſum quaſi enchiridion in ſubſidium memoriæ circunferri. In proceſſu ergo operam pro mea virili dabo, vt ordine D. Thom. cuius potiſsimùm expoſitor prodeo, obſeruato, à Magiſtri ſerie quàm minimè potero deflectam. Imò verò diſtinctionum quinquagenario numero cùm ipſo cõueniam. In quarum ſingulis, ſi quid aut varium, aut diuerſum inter ambos patres ſeſe obtulerit, lectorem admonendum curabo. Deus ergo Optim. Maxi. in quem vnicè cogitatum noſtrũ iactamus, ea nobis ſuggerat, quæ & à me, & ad Theologos, & de hac diuina ſapientia pro rei dignitate dicantur: nempe, vt inter tam multos rei huius authores atque interpretes labor noſter non ſit ſuperuacaneus, ac ſubinde moleſtum potiùs onus, quàm vtilis fructus. Quo vtique malo poſtquam

Chalœgraphia nonnihil nocet. chalcographorum vſus percrebuit, ſcientiarum omnium ſcholæ plurimùm laborant. Nam, vt nihil probatis autoribus detraham, nonnullos (quod bona venia dixerim) offendas, quos non tam docendi facultas, quàm impreſsionum facilitas allexit, vt aliena incomptè tranſcribendo, ſuam ſcribendi libidinem traduxerint. Quem ergo lapidem cùm

Pollicitatio authoris. præſpexerim, ſi in eundem impegero, abſurdiùs deliquiſſe me fateor. Sin verò aut quæ apud graues autores ſub obſcura extant, elucidando, ſiue quæ alij minoris notæ commenti ſunt, reſecando, ſiue aliqua pro captu noſtro adhibendo, locupletando, amplificando, & in ordinem dirigendo, quidpiam emolumenti in gazophylacium Domini mea diligentia & labor improbus contulerit, ipſi luminum fonti, cuius eccleſiæ cenſuræ aſſerta noſtra ſubmittimus, acceptum referatur. In cuius proinde laudem & gloriam totum conferendum eſt.

DISTIN-

DISTINCTIO PRIMA DE SACRAMENTIS in genere.

Text⁹. Cap. 1.

CVM QVARtus hic sententiarum liber de ecclesiasticis sacramentis definiendis, adiecta beatitudinis contemplatione, sit institutus, ratio docendi postulat, vt ab eisdem in genere prælibādis exordiamur.

Sex in hac prima dist. ꝓponũtur.

Quocirca de sex nempe, de eorum quidditate, necessitate, effectibus, tam de principali, qui est gratia, quàm de altero, qui est character, de causa deniq́ue eorum, ac numero, præsenti distinctione nobis præfandum est. Igitur si ex multis vocis significatis, vnicum, quod ad rem pertinet, vsurpemus, Sacramentum (vt ex verbis Augustin. 10. de Ciuit. Dei colligitur) est sacræ rei signum, seu inuisibilis gratiæ visibilis forma. Est enim signum 2. de doctri. Christia. eodem authore, res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire. Lotio nanq́ue sacramentalis, qua minister sub certa verborum forma corpus foris intingit, latentem animæ ablutionem, quæ fit à culpa per gratiam, designat, secundùm illud eiusdem Augustin. tracta. super Ioan. 80. Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Sacramenta ergo, vt in concilio. Florentino expositum nobis est, tribus perficiuntur: videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit ecclesia.

Aug. 10. de ciuit. Dei. c. 5. de conse. dist. 4. can. sacrificium. Augu. 2. de doctr. Christia. cap. 1.

Aug. super Ioan. tract. 80. 1. q. 1. can. Detrahe.

Concilium Florent.

¶ Eorum autem, vt venerabilis Hugo. libr. 1. par. 9. de sacramentis author est, trina fuit necessitas: scilicet, eruditio, humiliatio, & exercitatio nostra. Nam cùm prouidentia diuina sit, vnicuiq́ue reiiuxta suam naturam, & ingenium suauiter prospicere: & intellectus noster suapte natura sensuum adminiculo vtatur, congruens fuit, vt per hæc visibilia signa de latentibus mysterijs diuinitus erudiremur. Mox quoniam in morbum inde collapsi sumus, quòd mundi nos elementis, relicto Deo, subiecimus, id nobis antidotum cõgruebat, vt sensibilibus quoque elementis imperio Deisubiecti, nostram edomaremus superbiã. Ac demum, quia Christiana religio occiosa esse non debuit,

Cap. 2. *Hugo. libr. 1. par. 9. de sacra. c. 3.*

ciusmodi sacramentorum cæremonijs nos decuit exercitari.

Cap. 3. ¶ Sunt ergo Sacramentorum nouæ legis effectus duo. Prior, idéque potissimus, gratia iustificans, secundùm verbum Apost. ad Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Cui eo. tractat. super Ioan. August. alludens. Vnde, inquit, ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens Et in epist. 23. ad Bonifacium, super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. Sicuti spiritus, inquit, sanctus, sic & ipsa aqua nostræ regenerationis est causa. Et de eucharistia ait Christus. Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam. Et ne in ambiguo maneret, sacramentum ipsum esse causam eiusdem æternæ vitæ subdit. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Hoc ergo sacramenta nostra illis antiquorum præstant, vt Concilium idem Florentinum nos docuit, quòd cùm illa, vt ait ad Galat. Paul. in firma essent, egenaque elementa, inquinatos (vt ait ad Hebræ. 10.) sanctificabant ad emundationem carnis non animæ. Quo circa non nisi vt signa futuræ Christianæ veritatis instituebantur: nostra verò, vt quæ ex Christi latere pendentis in cruce pro manarunt, virtutem habent eiusdem conferendæ gratiæ, quam significant. Nam lex, inquit Ioan. per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Paul. ad Ephes. 5.

Aug. tract. 80. super Ioan. 1. q. 1 can. Detrahe.

Aug. Epist. 23. ad Bonifac.

Ioan. 6.

Ad Gala. 4

Ad Hebræ. 10.

Ioan. 1.

¶ Neque verò sacramenta euangelica tantùm gratiæ efficacia sunt, verùm & tria eorum alterum habent effectum, qui est character. Ait quippe. 2. Corinth. 1. Apost. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus incordibus nostris. Signare autem characteris munus est, vnde August. lib. 2. contra Parmenianum de sæcularis militis charactere loquens. An minùs fortè, inquit, hærent sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota? (scilicet, qua miles insignitur.) Est autem character, tum facultas aliquid sacrum suscipiendi, aut agendi, tùm subinde distinctiuum signaculum. Baptismi nanque charactere ad reliqua sacramenta Christi suscipienda adornamur, quo perinde, ceu eius grex, à reliquis orbis gentibus seiungimur. Cha-

Cap. 4.

2. Cor. 1.

Aug. lib. 2. contra Parmenianũ. c. 13. 1. q. 1. cano. Quod quidem.

racter

racter verò confirmationis est, quo velut pugiles eiusdem Christi ad eius fidem publicitùs propugnandam insignimur: atque adeò à cæteris nuperrimè baptizatis, qui sunt (vt ait Petrus) sicut modò geniti infantes, dignoscimur. Sed & ministri sacramentorum characterem ordinis, qui facultas est ea administrandi, suscipiunt, quo subinde reliquo orthodoxorum cœtui antecellunt. Meritissimò ergo Concilium Florentinum tria hæc sacramenta nos cum Armenis adnuit characterem imprimere.

2. Petri. 2.

Concilium Florent.

Cap. 5. ¶ Sed & sacramentorum causa primaria Deus ipse fuit, qui & iuxta nostram naturam hæc nobis subsidia contulit, & per ipsa intimè, ceu principalis causa, sua natiua authoritate gratiam infundit, iuxta illud ad Romanos 8. Deus est, qui iustificat. Cæterum & ministri secundùm ipsum, eorum administratione fungentes, causa eiusdem gratiæ instrumentalis existunt.

Rom. 8.

At verò Christus, cui ea ratione, quarex est regni cœlorum, data est (ipso fatente) omnis potestas in cœlo & in terra, quemadmodum inquantum Deus diuinam habuit in sacramenris authoritatem, sic & inquantum homo excellentiæ potestatem: nempe, vt cuius virtus operatur in sacramentis, eius nomine eadem sanctificentur: & quia ea solus instituit, eorum valeat effectus absque ipsis elargiri. Ipse ergo est, qui per ministros suos sacramenta dispensat, secundùm oraculum illud, quod Baptistæ cœlitus affulsit. Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in spiritu sancto. Illam autem excellentiæ potestatem (ait super eundem locum August.) potuit qui dem, si vellet, in seruum aliquem transferre, noluit tamen, nequis in seruo spem collocaret. Contulit tamen ministerium, inquit, in bonos, & in malos. Quare siue paganus sit qui baptizat, (vti ait Isido.) siue Iudæus, (vt ait Nicolaus) siue hæreticus, siue deniq; probus, siue improbus, sacramentum non inde mutatur. Nam, vt ait ibidem August. Baptismus talis est, qualis ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, per cuius ministerium datur. Vnde contra Gresconium libr. 3. cùm sit inter ministros alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur, & nullo modo est malus, qui per malum datur, quando idem baptismus datur. Quia baptisma non est ministrorum, sed eius, (nempe Christi) de quo ait Ioan. ipse

Ioan. 1.

Aug. tract. 5. sup Ioã.

Can. Romanus, & can. Aquodã. de cõse. dist. 4.

De cõsecr. dist. 4. can. Baptismus.

Aug. cõtra Gresconiũ lib. 3. cap. 6

eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.

Cap. 6. ¶ Numerus deniq; ſacramentorum (vt in eodem Cõcilio Florentino decernitur) ſeptenarius eſt. Quorum & ſi perfectionis ordine Euchariſtia, quę Chriſti corpus & ſanguinem in ſe continet, omnium ſit pręſtantiſsimum, generationis verò talis nectitur ordo. Baptiſmus, quo in Chriſto renaſcimur. Confirmatio, qua in eius gratia irroboramur. Euchariſtia, qua ſpiritualiter reficimur, ac nutrimur. Pœnitentia, qua ſanamur. Extrema vnctio, qua per purgamur & cõfouemur. Ordo, quo ad publica ſacramentorum miniſteria inſtituimur. Ac demũ coniugium, quo ad idoneam noſtri generis propagationem, ſexus alter alteri copulatur. Horum autem tria ſunt ſimpliciter neceſſaria, tametſi paulò differẽter. Baptiſmus ſiquidem per ſe ſimpliciter, & abſolutè ſingulis

Ioan. 3. perſonis, iuxta illud, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Pœnitentia verò per accidens illis, qui in mortale crimen fuerint prolapſi, iuxta illud

Luc. 13. Luc. 13. Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis. Sed ordo neceſſarius eſt, nõ quidem ſingulis, attamen eccleſiæ. Reliqua quatuor ſunt ſecundũ quid neceſſaria ad cõmoditatem Chriſtianæ vitæ. Tametſi matrimonium quatenus officiũ naturæ, neceſſarium ſit etiã reipublicæ,

DISTINCTIONIS primæ, Quæſt. 1. de definitione ſacramenti, & eius partibus.

Sanct. Tho. 3. par. quæſt. 60.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ſacramentum ſit in genere ſigni.

IN primo capite textus materiam primùm libri deſignauimus: quæ eſt de ſacramẽtis, & de beatitudine. Cùm enim ſacra theologia in Dei cõtemplatione verſetur, ille autẽ, vt eſt in Apocalypſi, ſit α. & ω. principiũ & finis, ſpecioſa diſtributio eſt, vt lib. primus de eius diuinitate, qua ratione in ſe ſubſiſtit, quatenus noſtrũ fert ingeniũ, conſideratio præmittat. Et in ſecũdo de creaturis, qua ratiõe ab ipſo dimanãt, diſputetur. In tertio verò de Chriſti incarnatione ſubtexat ſermo: quippe qui initiũ & caput eſt noſtri in Deũ regreſſus. Ac demũ in quarto de eius ſacramẽtis, qb⁹ veluti ſuis ipſi⁹ organis, ad eius beatitudinẽ ꝓducimur. Itaq; ſicut ſecũdus ad primũ, ſic ſe habet ad tertiũ quartus. Nam ſicut formatio mũdi per creationẽ, opus eſt puri Dei, ſic & hominis reformatio per ſacramẽta, redẽptionis op⁹ eſt incarnati dei. Hoc igitur aureo circulo, quo egredimur à Deo, in ipſumq; regredimur, theologa ei⁹ cognitio cõcludit. Atq; hãc ob rẽ cũ theologia, aut de rebus ſit, aut de ſignis, in trib⁹ primis libris agit de reb⁹, vt de trinit. deq; creaturis, & de Chriſto: atque in hoc quarto plurimũ de ſignis. Sacramẽta eñ ſunt ſanctificatiõis ſigna. Attamẽ D. Tho. rem locupletiùs amplificãs, prima parte ſuæ ſummæ duos primos libros complexus eſt: & ſecũdam de moribus interſerens,

Apo. 21. Ordo quatuor librorũ ſententiarũ.

Ordo Diui Thomæ in ſumma.

rens, in tertia duos alteros complecti propoſuerat. Nam vſque ad quæſtionem quinquageſimam nonam myſteria Chriſti proſequutus, à ſexageſima, quam hìc facimus primam, de ſacramentis ſermonem inierat. Quem per intempeſtiuum obitum non niſi vſque ad nonageſimam protendere licuit. Fit ergo conſequens, vt prima libri huius diuiſio ſit in duo. Nam prima tractatio vſque ad diſtinctionem quadrageſimam ſecundam de ſacramentis inſtituitur: ſecunda verò inde vſque ad finem de beatitudine. Exigit autē philoſophicus ordo vt generalis rei meditatio, ſpeciebus omnibus communis, peculiares ſingularum antecedat. Quapropter prima diſtinctio de ſacramentis in genere præiacitur. Et quanuis Petrus Lombardus in duas partes eam ſubſecuerit (nam in ſecunda parte de circunciſione ſermonem ſub nexuit) illum nos tamen ſermonem in ſecundam diſtinctionem reiecimus: tum quòd generalis ſacramentorum conſideratio abſque vllo additamento, iuſtam diſtinctionem explet: tùm quòd circunciſio, cùm inter præparatoria baptiſmi cōnumeretur, congruentiùs in alia diſtinctione collocatur. Et quanuis Petrus Lombardus quatuor tātùm de ſacramentis in genere quæſita propoſuerit, tamen lucu lentius illa in quinque Diuus Thomas partitur. Quocirca textum in ſex capitula diſtribui mus. Iuxta quem perinde numerum, elucidatio huius diſtinctionis ſex quæſtiones expoſcit. Adornamus autem, vt præfati ſumus, ordinem Di. Thom. articulatim proſequi. Non quidem eius literam, vt iacet, trāſcribēdo: hoc enim grauis moles veriùs eſſet, quàm neceſſarium opus, ſed (quod in libris de Iuſtitia & Iure obſeruauimus) paraphraſticam eius narrationem præmittendo: hoc eſt eius ſententias variato aliquatenus ſtylo explicādo. Nā cùm eorum qui publicè diuum Thomam profiten tur, non infimus labor ſit, eius concluſiones di gnoſcere, earumque rationes informare, eos decreuimus hoc angore liberare. Itaque vt opere commemorato fecimus, ſic modo ex eius doctrina, & noſtris commentis, & amplificationibus vnam perpetuam extruemus oratio nem.

Diuiſio quarti huius libri.

Prima diſt.

Ordo Di. Tho. imitandus.

Quæſt. prima de ſacramēti definitione.

¶ Proponitur ergo quæſtio prima de ſacramenti definitione: quæ octo complectitur articulos, quorum primus eſt de eius genere. Nā vt lib. 1. de offi. author eſt Cicero. Omnis, quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio: debet à definitione ꝓficiſci, vt intelligatur, quid eſt, quod dicitur. Et cùm definitio ex genere conſtet, & differentia Ariſtotel. 2. poſter. cap. 5. docet genus eius priùs rimādum, vt inde ad perſcrutandas differentias deſcenſus fiat. Quę ſtio igitur eſt, vtrùm ſacramentum ſit in gene re ſigni: ſicuti homo eſt in prædicamento ſub ſtantiæ, & calidum in prædicamento qualitatis. Et arguit Diuus Thomas in contrariū tripliciter. Primo: Sacramentū dicitur à ſacrando, ſicuti mendicamentum à medicando: ergo potiùs in genere actionis, & cauſæ, quàm in genere ſigni collocatur. Rurſum ſacramentum videtur aliquid occultum ſignificare, iuxta illud Tobiæ. 12. Sacramentum regis abſcondere bonum eſt: res autem occulta non habet rationem ſigni, cùm ſignū ſecundùm Auguſtin. 2. de doctrina Chriſtiana, debeat eſſe ſenſibile. Tertiò deniq́ue arguitur. Sacramentum nonnunquā idem eſt, quod iuramentū: vt. 22. q. 5. can. Paruuli. Iuramentum autem non eſt ſignum, ſed veritatis confirmatio.

Quæſt. articuli.

Ariſt. 3. poſt. cap. 5.

¶ Reſpondet autem vnica concluſione affirmatiua. Sacramētum ponitur in genere ſigni, hoc eſt, ſacramentum eſt quoddam ſignum: ſicut homo quædam ſubſtantia. Cuius author eſt Auguſt. 10. de Ciuitate Dei. cap. 5. quod refertur de Conſ. diſtinct. 4. cap. ſacrificium. vbi ait. Sacraficium viſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt. Vbi & altera eiuſdem figuræ aſſuitur eiuſdem Augu. definitio: nempè, quòd ſacramentum ſit inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. Quocirca Diuus Thomas non tam contendit concluſionem ratione conſtabilire, quàm velut receptiſsimam ab Auguſt. & ſanctis patribus præſupponere. Et ideo ratio quam ſubiungit, potiùs eſt concluſionis expoſitoria, quàm demonſtratoria. Rationem autem accerſit ex Ariſtotel. 4. Metaphyſic. text. 2. vbi docet analoga eſſe, quę in ter ſe ad idem ſignificatum proportionem habent: quæ ideo ab eadem forma diuerſimodè denominantur. Vt ſanum, primùm dicitur de animali in quo formaliter eſt ſanitas: mox de medicina, quæ eius eſt cauſa, ac ſubinde de vrina, quæ eſt eius ſignum. Et pari modo eſt de hoc nomine ſacramentum ſentiendum.

Concluſio.

Auguſt.

Ariſt. 4. Meta. tex. 2

¶ Ad cuius vtique intelligentiam notandum eſt, ſacramētum à ſacro deriuari: ſicut medicamentum à medicina. Niſi ꝙ medicamentum ſignificat medicinam per modum cauſæ efficientis, veluti honeſtamentū honorem, quem alteri deferimus. Sacramentum autem ſignificat rem ſacram generaliter, hoc eſt, rem quæ, vel in ſe habet ſanctitatem, vel illam efficit, vel per illam efficitur, vel illi dedicatur, vel illā repræſentat: vt patet in nomine, ſanum. Vnde ſacramentum primū omnium idem ſignificat,

Expoſiti articuli.

Sacrum mysterium.

quod ſacrũ myſterium in quo latet ſanctitas, ſi cuti ſanum ſignificat animal. Quæ quidẽ vſurpatio celebertima eſt in ſacris biblijs: nõ ſic autem apud Ciceronẽ aliosq; id genus priſcorũ latinos. Enimuerò Tobiæ duodecimo, vbi græce habetur. Myſteriũ regis abſcondere bonũ eſt. Latinè legimus, ſacramentũ regis, &c. Et ad Epheſ. 1. græcè eſt, vt notũ faceret myſterium voluntatis ſuæ: & interpres traduxit, ſacramẽtum. Idẽ ad Epheſ. 5. & Sapien. 2. & Apoc. 17. Itaq; in ſcriptura ſacra idem eſt ſacramẽtum, quod ſacrũ arcanum. Et vt obiter id notemus, *Euſeb.* Euſeb. lib. 2. de præparatione Euangelica, arbitratur myſterium dici à μύειν, quod eſt ſcelus, ſeu odium: quaſi ſceleſtum ſit, & odioſum ſecreta pandere. Refragatur autẽ orthographia. Etenim μύειν per. i. iota ſcribitur. Myſteriũ ve- *Nucerinus.* rò per. y pſilon. Quare, vt ait Nucerinus græcè doctiſsimus non fit niſi ex μῦω, quod eſt claudo, & στόμα, quod eſt os, quo perinde illi admonentur, quibus ſecretum committitur, os compeſcere, vt pote quòd dum interrogãtur, non eis liceat niſi preſsis labris muſitare. Vnde *Dionyſius.* Diony. cap. 1. Eccleſ. Hiera. ait, quòd profanæ multitudini fas non eſt, vel ipſa myſteriorum ſigna contingere. Quapropter Ethnicorum ſacerdotibus mos erat cùm de fanis exibant, vbi reſponſa Deorum accipiebant, muſitantes digitoq; ori admoto ſecreta celari.

Reſponſum ſecũdi argumenti. S. Thom. ¶ Igitur (vt ad argumenta D. Tho. reſpondeamus) per hanc acceptionem ſoluitur ſecundũ. Reſpondet enim ipſe, ꝙ ratio illa procedit accipiendo ſacramentum pro eo, quod eſt ſacrum ſecretum: quale eſt Dei & regis, & reipublicæ: quod quidem propterea ſacroſanctum reputatur, ꝙ grande ſit nefas, illud quod ad rempublicam pertinet, violare: ſicuti ciuitatis muros, & publicos magiſtratus. Haud tamen expreſsit quo in prędicamẽto ſacramentũ ſic acceptum reponat: id aũt reliquit ex rõne cõcluſiõis colligendũ. Ponit eñ in prædicamẽto qualitatis: ſicuti ſanũ dictũ de animali. Eſt enim cõtinens in ſe ſanctitatẽ: ac ſi dicas, ſanctum, & ſacrum.

Sacramẽtũ pro myſterio in prędicamento qualitatis.

Sacramẽtũ pro iureiurando. Vegetius. ¶ Secũda acceptio huius vocis ſacramentum, fuit Ethnicis latinis ſolennis: haud tamen in ſacra pagina reperitur. Apud latinos, inquã, antiquos ſacramentũ idẽ eſt, quod iuramentũ, ſeu iuſiurandum. Atq; illud potiſsimũ quo milites militiæ addicebantur. De quo Vegetius lib. 2. de re militari. Milites iurare ſolẽt: & ideo ſacramenta militię dicũtur. Imò & ipſi milites ſacramentarij nuncupabãtur. Apud Ciceronẽ & Liuium creberrima ſunt teſtimonia, atq; adeò apud Iuriſcõſultos vt C. Si aduerſus vẽditionẽ. l. 2. Sacramenta puberũ ſpõte facta. &c. inuiolabiliter cuſtodiant. Ac ſubinde ad ius Canonicũ eadẽ eſt ſignificatio deriuata. vt. 22. q. 4. canon. Qui ſacramẽto. &. q. 5. can. Paruuli. vbi cauetur ne periuri ad ſacramẽtũ, id eſt, ad iuramẽtum ampliùs accedãt. Ad eandẽ propemodũ ſignificationẽ refertur & illa iuridica, quæ eſt apud Cicero. lib. de Orat. Sacramẽto cõtẽdere. *Sacramento contendere* Erat enim lis, quãdo litigantes certũ æris pondus deponebant: ſicuti modò fit, cùm appellat ad Cæſarẽ depoſitis mille quingentis aureis: & ille q vincebat, reſumebat ſuos numos: alterius verò pecunia, qui cauſa cadebat, erat ſacro ærario dedicata, quæ ideo dicebatur ſacramentũ.

Reſponſio tertij argumẽti S. Tho. ¶ Atqui ex hac nominis ſignificatione reſpõſio tertij argumẽti S. Tho. colligitur. Ad quod ipſe hoc ſolum reſpondet, ꝙ cùm iuramẽtum quandã habitudinem habeat ad rem ſacrã per quã fit, meritò dicitur ſacramentũ. Silet tamen in quo prædicamẽto ponatur. Intelligit verò poni in prædicamento actionis: ſicuti ſanũ dictum de medicina. Eſt enim actio quædam & confirmatio quæ fit per ſacra.

Sacramentum pro iuramento, in genere actionis.

Tertia ſignificatio. ¶ Tertia demum ſignificatio huius vocis eſt: qua ſignificat ſenſibilia ſigna gratiæ. In qua vtiq; ſignificatione nõ modò apud Ethnicos nõ reperitur, cuius quidẽ ratio eſt, ꝙ neq; res ipſa ſacramenti gentilitati innotuerat: verùm neq; in ſacra ſcriptura nominantur ſacramẽta. Sed ſpeciatim Baptiſmus, circunciſio, peccatorum remiſsio, vnctio, &c. Imò verò Dionyſij interpres generali nomine nõ appellat ea, niſi ſymbola, vt eſt græcè. Quãobrem præter manifeſtarios hæreticos, ſacramentorũ veritatem, & gratiã abnegãtes, quibus. q. 3. reſpondebimus, etiam alij latini nobis obganniunt, ꝙ voce minus latina vtamur. Quare nollent vocari niſi, vel ſymbola, vel ſacra, vel myſtica ſigna. At verò non debet nobis vitio dari, quòd nouis inuẽtis rebus, vt lib. 1. Academicarũ Quæſtio. permittit Cicero. noua adaptemus nomina. Quare Hieronymus, Auguſtinus, & Lactãtius lib. 3. de vera ſapientia ca. 26. & lib. 4. ca. 22. & veteriſsimus Tertullianus aduerſus Marcionẽ lib. 1. nõ abhorret ab hoc nomine, Sacramẽtũ, in hac noſtra ſignificatione. Nã ſi dicũtur ſymbola, hoc eſt latentis gratię indicia, cur nõ & ſacramenta? Sicuti iuramentũ, quia per ſacrũ fit, ſacramentũ dicitur. Quapropter ſecundũ hãc acceptionẽ ſacramẽtũ ponitur in genere ſigni: ſicuti ſanũ dictũ de vrina. ¶ Vnde ad primũ argumẽtũ emẽdatiùs reſpõdet in prędentiarũ D. Tho. q̃ in. 4. q. 1. Illic nãq; ob authoritatẽ Magiſtri, tenẽtis, ſola noſtra eſſe propriè ſacramẽta, quia efficacia ſunt gratiæ, non autem antiqua, admiſit ſacramentũ dici à ſacrando, ſicut medi-

Cicero.

Vox ſacramentum.

Primum argumentum S. Tho.

Euſeb. *Nucerinus.* *Dionyſius.* *C. ſi aduerſus uendi.*

medicamentum à medicando, & ideo poni in prędicamento actionis: quā opinionē ferè oēs doctores ſequuti ſunt. Hìc verò, re oculatiùs inſpecta, id negat, dicens, ꝙ licèt medicina nomine medicamenti ſignificetur per modum cauſæ efficiētis, tamen ſanctitas nomine ſacramenti non ſignificatur, niſi aut ſub ratione formę, aut ſub ratione finis. Baptiſmus enim ſignificat gratiā, nō quatenùs illā efficit, ſed quatenus per illā ij, qui baptizātur, formaliter, ab originali abluūtur. Sacramēta verò vetera ſignificabant gratiā per modū cauſæ finalis, quæ per Chriſtū nobis erat cōferenda, vt arti. proximo rurſus explicabitur. ¶ Ex his omnibus in calce ſolutionis tertij argumenti optimè infert. D. Tho. corolariū, ꝙ hęc vox, ſacramētū, nō ęquiuocè illa tria ſignificat, quę trib⁹ argumētis ꝓpoſita ſunt, ſed analogicè, videlicet, ſignificando proportionē: quā illa tria habēt ad vnā formam: ſcilicet, ſanctitatē, ſecūdùm varias habitudines ad illam: vt ſuperioribus exēplis monſtratum eſt. ¶ Super hæc autem eſt mēs cōcluſionis cōtemplanda, ac ſubinde patētiùs dēmōſtranda, ac demū, perpendendū quidnā referat ſit ne ſacramentū in genere ſigni. Igitur cùm dicimus ſacramentū conſtitui in genere ſigni, nō accipimus vocē ſacramēti pro ipſa materia liter: nā hoc pacto etiam vox, homo, eſt ſignū. Eſt ergo deridicula quorūdā interrogatio quę nā vox ſit ſacramentū cōplexa ne, an incōplexa. Nō em̄ de vocibus ſed de reb⁹ ſermonē inimus, quas hìc dūtaxat intēdim⁹ definire. Illā ergo ablutionē aquę in baptiſmo, vnctionēq́; in cōfirmatione cū adiunctis ſibi verbis dicimus eſſe in genere ſigni. Hoc eſt, propterea eſſe ſacramēta, ꝙ gratiam illic recōditam inſtitutione Dei repreſentant. Quādoquidē nō voces tā tùm, verū & res ipſæ vt. 2. de doctrina chriſtiana author eſt Auguſt. inſtitui poſſunt ad ſignificandū: idq́; potiſsimū à Deo earū conditore, cuius imperio ſubduntur vniuerſa. Signū em̄, inquit, eſt res, prętер ſpeciē, quam ingerit ſenſibus aliquid aliud faciens ex ſe in cognitionem venire. Signorūq́; alia ſunt naturalia, vt fumus ignis, & veſtigium pedis, alia, data, vt tubæ ſonitus in bello. Cuius generis ſunt ſacramenta diuino placito inſtituta. ¶ Tametſi Chriſtus ſacramentorū inſtitutor naturæ etiam ipſarū rerum rationē habuerit. Nam vt Epiſtola. 23. ad Bonifaciū ait Auguſt. quē refert Magiſter: ſacramentum eius ſimilitudinem gerit, cuius ſignum eſt. Si enim non haberent ſimilitudinē rerū, quarū ſacramenta ſunt, propriè ſacramenta nō dicerentur. Ob ſimilitudinē nanq; inter ſpiritualē corporalemq́; ablutionē, baptiſmus inſtitutus eſt ad ſignificandū abluentem gratiam, & propter ſimilitudinē paſtus corporis & animæ ſacramētum in pane & vino cōſtitutum eſt ad refectionem ſignificandā animarū. Quòd ſi arguas, ſubinde conſequi naturalia ſigna, vt fumum, & veſtigium, eſſe ſigna data ad placitū, nam Deus illis tribuit naturā: per quā ſignificāt, negat illatio: quoniā Deus nō impoſuit illa ad ſignificandū, ſed tantùm creauit, vt eſſent: naturaliter autē cōſequitur, vt effectus ſuam cauſam repreſentet, ſicuti res vna quælibet ſibi ſimilem. Flatus enim ille Ioan. 20. quo Chriſtus apoſtolos ſpiritu ſancto repleuit nō ex impoſitione, ſed naturaliter repreſentabat ſpiritum ſanctum: quare non erat ſacramentum. Actionē autē aquæ, & vnctionē olei per adiunctam verborū formam accōmodauit ad ſignificandū ſanctitatem animæ: ob idq́; ſacramenta non gratis & merè liberè ſunt impoſita ad ſignificandū gratiā, ſicuti nomina & verba ad ſignificādū res, ſed ratione ſimilitudinis rei ad rē. Ob idq́; ait Hugo. lib. 1. de ſacra. par. 9. c. 1. quòd ſacramētum ex ſimilitudine repreſentat, & ex inſtitutione ſignificat gratiam. Quapropter ridiculum eſſet ſacramenta vocare terminos: aut propoſitiones.

¶ Hoc autem ſuppoſito demōſtrāda reſtat cōcluſio: nā D. Tho. (vt diximus) ceu Auguſtini, ſanctorumq́; aſſertionem illam præſupponit: cuius ideo ſola expoſitione contentus eſt. Repetamus ergo primū eius argumētū. Sacramēta Euangelica non modò ſigna ſunt gratiæ, verùm & cauſę, vt. q. 3. patebit: cur ergo ſacramētum non in genere locatur actionis? Et confirmatur. Virtus ſacramenti euangelici, vt ea. q. ar. 4. patebit, reductiuè ponitur in prędicamento qualitatis, vbi ponit gratia & charitas, quas inſtrumentaliter producit: haud ergo ſacramētum in genere ſigni exiſtit.

¶ Ad rei huius intelligentiā meditatiſsimè ſacramentorū inſtitutio conſideranda eſt, cuius ratio, ceu ſcopus totius ſacramentorū materię eſt hìc ſtatim in initio ob oculos proponenda. In Chriſto nanq; dño noſtro & eius paſsione duo ſunt animaduertenda: nempè, ꝙ in cruce fuit tum redēptor noſter, per quē ſalutē ſpiritualē cōſequimur, tū ſubinde religionis noſtrę inſtitutor. Illic nanq; tanq̄ primus princeps ſacerdosque noſter ſeſe obtulit ſacrificiū pro noſtra recōciliatione. Ex quibus alia duo ſimilia colligitur in eſſe ſacramentis noſtris, quæ inde effluxerunt. Primum, ꝙ ſunt remedia & medicamina noſtra cōtra peccati morbū, deinde, ꝙ ſunt religionis noſtræ cæremoniæ. Inſtituit enim illa vt ſimul eſſent, & officia quibus Deū

Mens cōcl.

Sacramenta imaginē rei gerunt quam ſignificant.

Auguſt.

Notandum

Ioan. 20.

Hugo.

Cōcluſiōis demonſtratio.

Notanda ſacramētorū inſtitutio ut ſcopus tot⁹ materię

coleremus,& beneficia, quibus nobis ipſe vicißim vitam ſpiritualem impenderet,iuxta hiſtoriam illam Samaritani Lucæ. 10. Chriſtum ſignificãtis,qui vinum & oleũ plagis ſemiuiui imponẽs,vulnera eius alligauit,quod ſacerdos & leuita non fecerat,quoniã lex illa vetus ani
Simile. mam non ſanctificabat. Vt enim putre vulnus acumine vini exuritur,dolorem autem,olei lenitas mitigat, ſic & ſacramenta nobis medentur. In ſacramẽto pœnitentię id oculatiùs cõſpicias:ſanè vbi rigor ille increpandi caſtigandique crimina atq; ignoſcendi lenitas noſtris medendis plagis accommodantur.Pari modo Deus antiquis Hebræis illa ſacramenta inſtituit,quæ ſimul eſſent,& religionis cæremonię & gratiæ ſignificatrices, quæ vel tunc conferebatur in remiſsionem originalis, vt in circũciſione, vel per Chriſtum erat in noua lege cõferẽda.¶Ex his ergo planè colligitur ſubſtantiã
Ratio conclußionis egregia. ſacramentorum eſſe,vt ſint ſigna gratiæ , non autem vt ſint cauſæ.Sunt quippe in hoc inſtituta,vt per ipſa,ceu per religionis profeſsionẽ beneficium ſalutis confiteamur, quod nobis Deus ſub illis impendit.Cum enim nos ſenſuales ſimus, decuit (quod quæſt ſequenti latiùs patebit) vt per hæc ſenſibilia ſigna ignorantia noſtra, quam ex peccato originali contraximus,de diuinis edoceremur, ac perinde admoneremur, quemadmodum per Deum iuſtificamur.Nam dũ baptizamur,lotione illa profitemur ſpiritualem ablutionem diuinitus tunc nos recipere,iuxta illud Matth.vlt.Qui crediderit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit & dum ſacramentũ euchariſtiæ recipimus, fatemur tũc ſpiritualiter à Deo refici . Iuxta illud Ioan.6. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam . De quibus ideo beneficijs eidem Deo noſtro gratias debemus , qui quidem per ſacramenta & noſtræ vtilitati conſulit,& ſuam à nobis gloriam viciſſim expoſtulat.Quòd autem ſacramenta cauſæ eiuſdem noſtræ ſalutis exiſtant,ad neceſſariam confeſsionem fidei,& religionis minimè pertinet:ſed(vt.q.3.videbimus)ſub diſputationem cadit,eſtq; priuilegium ſacramentorum nouæ legis.Obidque ſacramentum non ponitur in genere cauſæ.Genus enim eſt de ſubſtãtia rei.Egregie hoc docet Gregorius in illa definitione ſacramenti, quæ refertur. 1.q.1.ca. Multi.citarique ſolet ex. Aug. in lib.corporis Chriſti:vbi ait:quòd ſacramenta obid dicuntur,quia ſub tegumento corporalũ rerum diuina virtus ſecretiùs operatur ſalutem.Non ergo eſt de ſubſtantia ſacramenti,quod ſit cauſa, ſed quod ſit ſignũ effectus,quẽ illic diuina virtus ſecretiùs operatur . Quapropter quod illicò ibidem ſubdit,ſacramenta dici à ſecretis virtutibus,non intelligit à virtutibus,quę ſunt in ſacramẽtis,ſed à virtute diuina, quæ ſecretiùs ſub illis operatur.Præter q̃ quod illic de ſacramẽtis nouæ legis loquit,quæ appellauerat, baptiſma,chriſma,&c.quę vt infra patebit, virtutẽ habẽt inſtrumẽtalẽ ſanctificãdi. ¶Soluta ergo reſtant argumẽta modò facta.Nam ad primũ reddita eſt ratio cur ſacramentum in genere actionis non ponatur. Ad alterum verò reſpõdetur aliã eſſe rationẽ ſacramẽti,quod quãtum ad ſuam ſubſtãtiã eſt in genere ſigni, aliã verò inſtrumẽtalis virtutis, quæ peculiaris eſt ſacramẽtis noſtris.Hæc enim ad ſpeciẽ qualitatis reducitur,quę eſt naturalis potẽtia.¶At ne ſolùm inuẽtũ ſcolaſticorũ exiſtimetur , ſacramentũ eſſe in genere ſigni, nõ ſolùm authoritate ſanctorũ,& ratione, verũ & teſtimonij ſacræ paginæ corroboratur.Primũ ex illo Luc. 22.&. 1.Cori. 11.vbi euchariſtia oſtenditur,vt paſsionis ſignum rememoratiuũ. Hæc quotie ſcunq; feceritis in mei memoria facietis. Et baptiſmũ Paul.ad Roma.6.ſignũ eſſe ait ſepulturæ,qua cõſepelimur Chriſto,& primę ad Cor. decimoquinto.c.illo verbo. Qui baptizantur pro mortuis , inſinuat immerſione illa atque emerſione baptiſmi, reſurrectionem eorũ deſignari,qui in Chriſto moriuntur , & ad nouam vitam reſurgũt. ¶Animaduertendũ ergo eſt, quãti referat ſcire,ſacramentũ eſſe in genere ſigni.Primũ enim id refert, vt Chriſtianis cõpertum ſit,quò tendat ſacramentorũ religio.Pertinet enim ad hoc , vt in illis diuina beneficia agnoſcamus, Deoque ipſa referamus accepta. Deinde id etiam ad hoc cõfert,vt ſciamus vtrũ eſſe propriè ſacramentum tam illis legis Moſaicæ,q̃ noſtris vniuocè , hoc eſt eadẽ ratione cõueniat.Enimuerò ſi de ſubſtantia ſacramenti eſt eſſe cauſam gratiæ,tunc non vniuocè,ſed æquiuocè de illis & noſtris prædicabitur. Id quod D.Thom.in.4.di.1.q.2.ſubſequenter ad opinionem,quam illic ſuſtinebat,cõceſsit. At verò iuxta illam,quam hic ſecundũ rei veritatem edocet :nempe q̃ ſacramenti intrinſeca ratio nõ eſt niſi eſſe gratiæ ſignum, genus vniuocum eſt & illis & noſtris. Quare & hoc cenſendus eſt hic emẽdaſſe,ſicuti illud q̃ ſacramentũ nõ dicatur à ſacrando.Quocirca illa tã propriè fuerũt ſacramenta , q̃ noſtra, ceu ſigna gratiæ per Chriſtũ cõferẽdæ.Licèt nõ eſſent tam perfecta propter virtutẽ,quæ in noſtris eſt cõferẽdi eandẽ gratiã.Quemadmodũ equus tam proprie eſt animal,q̃ homo, tametſi nõ tã pfectũ: Quapropter condẽnantur illi,qui aiunt ſacramen-

Soluuntur arg. facta.

Scripturæ ſacræ teſtimonia.

Refert ſcire ſacramẽtũ eſſe in genere ſigni.

mentum vno mod o accipi generaliter,vt com prehendit vetera, alio ſtrictè, vt peculiariter prædicatur de noſtris. Imò verò abſolutè dictum non accipitur, niſi vno modo : vniuocè ad antiqua & noſtra. Sicut animal non accipitur niſi pro vt eſt cunctis animātibus commune. Igitur ſi dialecticam explanationem cupis, hæc enuntiatio,Sacramentum eſt ſignū,eſſen tialis prædicatio & quidditatiua eſt:ſicuti homo eſt animal:hæc verò,ſacramentū,eſt cauſa gratiæ:indirecta & accidentaria:veluti animal eſt riſibile.Sed ſi dicas ſacramentum euangeli cum eſt cauſa gratiæ, eſt prædicatio proprij, veluti homo eſt riſibilis.

Dialectica explanatio

Interrogatio.

¶In calce hic denique Dialecticæ ſtudioſi for ſan ſciſcitētur:quod nam ſit hoc genus ſeu prę dicamentū ſigni, in quo ſacramentū ponitur: Ariſto.nanq; decē duntaxat prædicamenta di ſcreuit,ad quorum capita res omnes reducun tur,quæ in aliquo ſunt prædicamēto. Quocirca Sco.in.4.d.1.q.2. ait ſignum poni in prædi camento relationis : quare tunc non eſſet generaliſsimū,ſed genus ſubalternum illius præ dicamēti.Ratio eius eſt,q̄ ſignum non dicitur niſi per reſpectū ad ſignatum,vti pater per reſpectū ad filium.Per parui tamen ad rē theologicam hoc refert:nihilominus forſan verò ſimi lius eſt,genus ſigni non eſſe inter decem prędi camenta,ſed extra vagari, tanquàm aliud generaliſsimum ad omnia entia rationis, qualia ſunt,vniuerſale,genus,ſpecies,&c. atq; in iſto ordine poni ſacramentū.Nā vt.5,Metaph.author eſt philoſ.decē prędicamenta tātum ſunt entiū realiū,hæc autem modò nominata cenſentur entia non realia,ſed rationis. Nam nulla res per naturam eſt vniuerſalis, ſed per operationem intellectus abſtrahētis naturam vnā v.g.omnib⁹ animalibus vel hominibus cōmunem.Et pari modo ſigna ſignificantia ad placitum,vt voces & literæ, ac pariter ſacramenta, per ſolam operationem intellectus imponētis ea ad ſignificādum ſunt ſigna. Et ideo quantū ad eorum formalem rationem dicuntur entia rationis.Dixerim ſigna ad placitum ſignificātia,nam illa quæ ſignificant à natura,vt fumus & veſtigium pedis:quia ſignificare habent ex natura rei,dici poſſunt entia,non rationis ,ſed realia.Hęc autē indigna ſunt in quibus theologus tempus terat.

Scotus.

Argumētū

¶Grauiorē autem dubitationē hoc ſecū affert argumentum.Genus & ſpecies in eodem ſunt prædicamēto:vt animal & homo: ſpecialia verò ſacramenta ſunt in genere actionis ſeu paſſionis. Eſt enim baptiſmus ablutio quædam, & ſacramentum cōfirmationis chriſmatio ſeu vnctio & ſuſceptio ſacramenti euchariſtiæ nutritio & refectio (vt ſingulorum locis patebit)quæ omnia deſignant actiones ſeu paſsiones,ergo ſacramentum in eodem prædicamēto collocatur.Reſpondetur.Sacramēta vniuerſa quatenus ſacramenta ſunt,hoc eſt, ratione ſuæ formæ,quæ eſt ſignificare gratuitos effectus,collocari in genere ſigni. Singula tamē ſecundùm ſuas naturales ſubſtātias collocari in genere actionis ſeu paſsionis,vt argumentum probat,&c.d.3.& ſubſequentibus patebit.Quē admodum ſtatua ratione ſuæ naturalis ſubſtātiæ collocatur in genere ſubſtantiæ : eſt enim aut lignū aut lapis,ſed ratione artificiatæ formæ eſt in genere qualitatis.

ARTICVLVS.II.

Vtrùm omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

COnſtituto iam ſacramento in ſuo genere exploratur eius differentia, per quam eius definitio perficitur. Quāobrem non quęritur,vtrū omne ſignum ſit ſacramentū:planum ſi quidem eſt ſigna naturalia,vt fumum;& veſtigiū,quin uerò neq; voces ipſas eſſe ſacramenta,ſed ſunt aliæ ſignorū ſpecies,veluti animal multas ſpecies ſub ſe continet. Sed quæritur an omne ſignū rei ſacræ ſit ſacramentū, ſicuti omne animal rationale eſt homo.Quod eſt quærere, vtrū hoc ſolùm quod eſt, eſſe rei ſacræ, ſit tota differētia,quę ſignum cōſtituat in ſpecie ſacramēti. Nam certē ſi ſcholaſticos alios doctores cōſulas,lōgiores multò comminiſcētur definitiones.¶Attamē D.Tho:vniça cōclusione reſpōdet,q̄ omne ſignū rei ſacrę, inquātū homines eſt ſanctificās,eſt ſacramētum. Quoniā cū Deus,vt in textu dicebamus, vnicuiq; rei iuxta naturam ſuam cōſulat,& rationale hominis ingeniū ſit per ea quæ foris patēt abſcōdita deprehendere,ſit vt ſacramētum nihil aliud ſit,q̄ ſacrę rei ſignū ad hominū ſanctitatē pertinētis. Haud verò additio illa quēpiā fallat. In quātū eſt ſanctificās homines.Nō enim eſt ſenſus, q̄ ſignum inquantū eſt ſanctificans,ſit ſacramētum. Alioqui ſolis euāgelicis conueniret, quæ ſunt gratię cauſa,ſibiq; ipſe Doctor cōtradiceret,qui art.præcedenti negauit ſacramentū dici à ſacrādo:& hic in ſolutione ſecūdi argumēti fatetur cæremonias quaſdā vetuſtę legis fuiſſe ſacramēta,licèt nō ſanctificarēt.Sed ſenſus eſt, quod

Concluſio.

q̃ signum rei sacræ, quæ non quomodocunq; est sacra, sed sanctificans, sit sacramentũ. Quod & Mosaycis sacramentis cõpetebat. Nam circuncisio gratiam sanctificantem significabat, licet illam nõ efficeret. Adiecit ergo illam particulam ad explicandam sacramenti naturam, quæ à sanctificandis hominibus illud sortitur nomen. ¶ Per idq; respondet D. Thom. argumẽto suo primo. Omnes enim creaturæ signa sunt sacrarum rerum: nempe, diuinarum perfectionum, vt sunt omnipotentia, sapientia: &c. Siquidẽ per hæc visibilia, authore Paulo, inuisibilia Dei conspicimus, nihilominus creaturę nõ sunt hac ratiõe sacramẽta. Et ratio est, quia non significant res illas diuinas, quatenus nos sacrãt, sed tanquàm supremas suas causas, quę per tales creatos effectus repræsentãtur. ¶ Ex hac conclusione colligi solet, sacramenta esse signa practica, sunt enim alia signa quædã speculatiua, vt voces: in hoc scilicet pręcise institutæ, vt conceptus significent: alia verò practica, quę efficiunt, quod significant, vt verba cõsecrationis. Hoc est corpus meũ: & illa verba Christi ad Lazarum. Veni foras, per quæ eum luci restituit. Et hoc modo sunt, qui putant sacramenta esse signa practica. Verũtamen per hãc rationẽ sola Christiana sacramẽta hoc nomine digna essent: quando quidẽ Mosayca nõ fiebant sacramenta, vt efficerent, quod significabãt. Si ergo vis, vt qualitas hæc etiã circuncisioni congruat, dic sacramentum omne esse signũ hac ratione practicũ, quòd significat rẽ sacrã vel actũ, qua ratione res illa vel actio homines sanctificat. Siue sanctificatio per sacramenta fiat, vt in nostris: siue sola actione Dei, vt in circũcisione, iuxta illud Greg. Quia sub tegumẽto corporaliũ rerũ diuina virtus secretius salutem operatur. Reliqua enim vetera sacramenta neutiq; erãt practica. ¶ Contra hãc autem definitionem duo solẽt extrui argumẽtorum ordines. Alter scilicet metaphysicus ad theologum non ita multum referẽs: alter verò theologis proprius. Priorẽ Scotus dilatat in. 4. d. 1. q. 2. Vt ænim quippiã definiri valeat, quinquẽ habere debet. Primùm, vt sit ens positiuũ secundũ Aristo. 1. Topico. Cæcitas enim quæ priuatio est, nõ definitur nisi per visum, cuius est carentia. Debetq; esse res per se vna: vt. 7. Metaphy. habetur: nam plurium rerum plures sunt definitiones, nõ vna: vt homo albus nõ definitur quidditatiue, sed alia est definitio hominis alia verò albedinis. Tertiò conuenit vt sit ens reale, vt patet. 5. metaphy. text. 14. quia ens rationis nõ est simpliciter res quæ habeat quidditatem, vt possit finitione quidditatiua definiri, vt mõstrum, quod ratio fingit esse chimeram. Oportet item esse compositum aut ex partibus, vt homo, aut saltem ex genere & differentia, vt Angelus: quare Deus non est definibilis. Ac demum esse debet res vniuersalis. Et quidem sacramento tres cæteræ conditiones palàm insunt. Est enim quid positiuum, compositum, ex materia, scilicet, ex rebus & verbis, & ex genere & differentia limitatũ. Est deniq; vniuersale ad plures species sacramẽtorum & individua. Sed tamen neq; videtur esse per se vnum, neq; reale: quoniam cõstat ex rebus & verbis, quæ sunt genere diuersa: & iam suprà cõfessum est esse ens rationis. Ad primũ autem respondetur quòd vti. 5. metaph. tex. 7. ait Aris. cõtingit aliqua esse in vno genere plura, & in altero vnũ: vt dom⁹ quę in genere substantię est plura, nẽpe lapides & ligna, in genere qualitatis est vnũ, propter vnam formã: quã nihil refert esse in vna vel in pluribus reb⁹. Idẽque de statua, & omnibus artificialibus sentiẽdum. Et pariter sacramẽtum, licèt ex rebus & verbis constet, vt baptismus, ex aqua & forma verborũ, quæ sunt res naturales diuersæ, tamẽ illæ in genere signi faciunt vnũ. Accedit enim verbum, ait August. ad elemẽtum, & fit sacramentum. Quare ablutio vt materia & verborum forma: vt artic. 6. ait D. Tho. integrãt vnũ signum ablutionis animę, & cõsecrationes panis & vini sunt vnius signũ spiritualis refectionis, quæ instar fit cibi & potus. Et quanuis homo albus secũdùm Philosophũ per se nõ defiiniatur: quia albedo cum homine non faciunt vnũ per se, sed definitur per accides ratione albedinis, nihil de hoc disputamus: satis est, q̃ forma sacramenti & materia faciãt vnũ signũ, instar materię & formę in artificialibus. Quod idcirco addiderim, quoniã compositio materiæ & formæ in baptismo non est essentialis: quare sacramẽtũ baptismi (vt. d. 3. videbimus) non supponit pro aggregato ex ablutione & forma verborum sicut homo pro cõposito ex materia & forma, sed pro ablutione cõnotando significationem, quam habet à forma, sicuti nomẽ statuæ nõ supponit pro cõiuncto ex ligno & forma artificiata, sed pro ligno illam connotando. Idemq; de omnibus sacramẽtis dicendũ atq; adeo de ipso generico nomine, sacramentũ. Ad secũdũ autẽ respondetur, quòd sacramentũ non est merum ens rationis vt mõstrũ, quod fingitur, sed in rebus verè realibus consistit: tametsi significatio, quæ est eius ratio, sit ens rationis. Consistit enim in conceptione mentis. Quare non digladiamur an definitio eius sit quidditatiua propriè, satis enim

Respõsio. 1. Argumẽti. S. Thom.

Rom. 1

Sacramẽta sunt signa practica.

Ordo metaphysicus argumẽtorũ. Scotus.

Quinq; requirũtur, ut res sit definibilis.

enim est esse quidditatiuam eo modò, quo ens rationis habet quidditatem. Quicquid enim mente concepimus, possumus aliqua definitione explicare, etiam chimæram: imò & Deum ipsum, quãuis re uera nulla sit definitione quidditatiua cõprehensibilis. Neq; in hoc est theologo vlla facienda mora.

¶ Ad rem ergo theologicam propriùs, quòd definitio hæc, Sacramentum est sacræ rei signum, sit iusto breuior, arguit venerabilis Hugo de sancto victore, vir egregiæ authoritatis lib. 1. de sacramentis, part. 9. cap. 2. Nam literæ, inquit, sacræ sunt reconditorum sensuum signa, & imagines & crux, sunt sacrarũ rerum signacula: & tamen non sunt sacramenta. Quapropter prædicta, inquit, descriptio ad interpretationem, siue expositionem vocis magis quàm ad definitionem referenda videtur. ¶ Vrgentiùs autem in eandem sententiam arguit D. Thom. 2. argumen. Omnia, quæ in antiqua lege fiebant, erant signa rei sacræ, nempe Christi, in cuius figuram, vt ait Paul. 1. ad Corin. 20. omnia contingebant illis: & ad Coloss. 2. ait, legem illam vmbram fuisse futurorum, corpus autem Christi: & tamen non erant sacramenta. Sed & alij explicatiùs argumentantur. Esus agni paschalis signum erat rei sacræ: nimirum occidendi Christi: & serpens æneus, quem (vt legitur Numero. 21.) Moyses suspendit in ligno, signum quoque, quòd esset Christus cruci affigendus, & transitus maris rubri, indicium erat gratiæ baptismalis: & fluxus aquæ de petra prognosticum lauantis nos aquæ lateris Christi, & manna de cœlo cadens, præsagium Christi, qui fuit verus panis de cœlo descendens. Vnde Paulus Omnes, inquit, in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerũt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Imò verò vniuersa sacrificia, & oblationes, quibus peccata expiabantur, vmbra esse videbantur sacramentalis gratię, quam nostra conferunt sacramenta. Quinetiam aliquatenus iustificabant, mundabant enim à lepra, lustrabantque homines ab alijs maculis, vt possent limina templi adire, secundùm illud ad Hæbræos. 9. Sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis, non animæ: nam qui mortuum tangebat, immundus erat.

Hugo de sãcto uictore

2. Argum. D. Thomę.

Hebræ. 9.

¶ Ad hæc & ante scriptam legem coniugium primorum parentum signum fuit rei sacræ: videlicet sacramentum, vt ait Paul. ad Ephe. 5. Christi & ecclesię: & sacrificiũ Melchisedech in pane & vino, eucharistiam nostram, & Christi sacerdotium, vt est in Psal. 109. & ad Hebr. 7. præsignabat. Sicuti oblatio Abel de pinguibus ouium, oblationem agni immaculati: & tamen nõ erant sacramẽta de quibus loquimur.

Ante legẽ scriptam arguitur fuisse sacramẽta.

¶ Adde quòd & in noua lege multa fuere signa rei sacræ, quæ non erant sacramẽta. Vt columba cœlitus super Christum descendens, & ignitæ linguæ super Apostolos: ac denique verba illa ipsius ad Magdalenã Lucę. 7. Remittuntur tibi peccata tua, signa fuerunt sanctificationis eius: & tamen non erant sacramentum: quippe cùm Christus absque sacramentis poterat crimina cõdonare. Non ergo definitio hęc ad rationem sufficit sacramenti.

In noua lege.

Luc. 7.

¶ Igitur Hugo propter suum argumentum, aliam est definitionem sacramenti meditatus. Ait enim: Sacramentum est corporale vel materiale elementum, foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, & ex institutione significans, & sanctificatione continens aliquam inuisibilem, & spiritualem gratiam. Ex similitudine scilicet repræsentans. Quoniam, vt artic. præcedenti diximus, propter similitudinem, quæ est in materia sacramẽti ad effectum gratiæ institutum est, vt accedente verborum forma significet gratiam. Quod autem adiecit, gratiam continens, ad efficaciam sacramẽtorum nouæ legis spectat. Quamobrem eandem definitionem Magister Sententiarum, qui sub id temporis fuit, paulò scilicet Hugone posterior, explicatiùs expressit dicens. Sacramentum propriè sic est signũ gratiæ Dei, vt ipsius imaginem gerat & causa existat. Dixit propriè, vt vetera excluderet sacramẽta, quę (vt. quęst. 3. videbitur) non erant causa gratiæ atque adeo, vt ipse arbitratus est, nec erant propriè sacramenta. Inde ergo cœptum est inter Magistri interpretes definitionibus sacramenti longioribus vti, quàm artificiosis. Ait quippe Sco. in. 4. d. 1. q. 2. Sacramentum esse signum sensibile, gratiã Dei, vel eius effectum gratuitum ex institutione diuina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris. Atque alij addunt, cuius virtute operis operati confertur gratia, quibus alia supperaddunt multa. Definitiones autem huiuscemodi præterquàm quòd antiqua sacramenta non comprehendunt, sed sola euangelica, quæ gratiam conferunt, artem definiendi nequaquã referunt. Authore enim Cicero. Rhetoric. lib. 4. definitio esse debet breuis circunscriptaque quædam rei explicatio.

Hugonis definitio.

Sẽtentiarũ Magister

Scotus.

Cicero Rhetoric. 4.

Quare Aristot. 6. top. secundam eius labem notat, si superfluum quippiam contineat, quod

Arist. 6. topic.

Definitiõis natura.

quod reſecari poſsit. Quandoquidem definitio communis debet eſſe animi conceptio omnibus diſputantibus: obidque nihil eorum quę ſub iudice ſunt, debet in ea poni. Diſputatur autem vtrum ſacramenta gratiam conferant, quod non ſoli hæretici, verùm & ſcholarium multi, ſi non voce, re tamen (vt quæſtio. 3. patebit) negant. Rurſus ſi alius quàm Deus inſtituere valeat ſacramenta, licèt falſum ſit, tamen diſputatione indiget. Imò an debeant eſſe ſenſibilia ſigna, diſputabimus. Quare hæc non debent definitionem intrare. Quibus ergo comunatæ iſtæ definitiones placent, non poſſunt in eandem conuenire: quare vnus quilibet ſuam comminiſcitur. Meditatò igitur opus eſt, quòd non definimus in præſentiarum ſacramentum, vt ſolis euangelicis peculiariter conuenit, ſed in genere: quod, vt arti. præcedẽti conſtituimus, vniuocè cõmune eſt antiquis & noſtris: illisque tam propriè, quàm iſtis conueniens.

¶ Satis ergo pro definitione eſt dicere. Sacramentum eſſe ſacræ rei ſignum, ſi rei ſacræ ſignificatum ſatis perſpiciamus. Ad cuius intelligentiam illius ſemper meminiſſe oportet, quod articulo præcedenti, tanquam ſcopum præſentis materiæ oculis præfiximus: nempe, ad ſacramentorum naturam duo eſſentialiter pertinere, ſunt enim tum medicinæ & remedia, quibus noſtris Deus peccatis medetur: tum etiam cæremoniæ religionis Chriſtianæ, quibus nos ipſum vicisſim colimus. Ex quo inibi collegimus, quòd ſubſtantia fidei noſtræ eſt per hæc ſacramenta doceri, ac perinde eorum exercitio confiteri, quemadmodum Deus nos eorum ſuſceptione ſanctificat. Quòd autem illa ſint eiuſdem ſanctificationis cauſa inſtrumentalis, non pertinet ad religionem fidei, ſed hoc tantùm, vt ait Gregorius, quòd ſub eorum tegumento diuina virtus noſtram operatur ſalutem. Haud ergo opus eſt in definitione ſacramenti aliud ponere, quàm quòd ſit ſignum rei ſacræ. Quæſtione enim tertia de noſtris diſputandum reſtat, vtrum ſingulari priuilegio gaudeant eandem efficiendi gratiam. Quocirca Waldenſis nobiliſsimus author tom. 2. de ſacramentis. cap. 20. illam præciſam definitionem ait eſſe in vniuerſum patribus receptiſsimam. Igitur vt ad definitionis ſenſum deſcendamus, cùm dicitur ſacramentum eſſe ſignum rei ſacræ, non accipitur res ſacra pro re quomodocunque ſacra, hoc eſt, Deo dicata, vt doctiſsimus aliàs Hugo ſuo argumento arbitratus eſt, videlicet aut pro ſanctis, quos eorum imagines repręſentant, veluti & crux repræſentat Chriſtum, aut pro ſacris ſenſibus, quos literæ ſacræ ſignificãt, ſed pro gratia gratum faciente, eiuſque actione: ipſa enim theologorum vſu ſimpliciter & abſolutè nuncupatur res ſacra, vt potè quæ Deo, in quo ſuprema conſiſtit felicitas, animas conſecrat, ad quam perinde conſecrationem vniuerſa, quæ in eccleſia cõſecrantur: vt altaria, ſacerdotes, & vaſa, & reliqua ordinãtur & referuntur. Quapropter neque ſacramẽtum eãdem gratiam quomodolibet ſignificat, ſed vt S. Thom. docet, qua ratione eſt in actu ſacrandi ſanctificandique & expurgãdi nos à peccatis. Ablutio enim illa baptiſmi eſt ſacræ rei ſignum: quia ſignificat nos tunc ſpiritualiter ablui, ſicut abluitur corpus, & ſuſceptio euchariſtiæ eſt ſignum ſpiritualis cibationis, quę tunc actu fit. Itaque ſacramentum eſt ſignum ſacræ actionis, ſiue quæ tunc ſit in anima, vt in noſtris ſacramẽtis, ſiue quę futura eſt per Chriſtum. Sacramenta enim legis veteris gratiam per Chriſtum futuram præſignabant. Et quoniam ſacramẽta, huiuſmodi actiones, quę per antonomaſiam, ſacræ dicuntur, deſignãt, ſimpliciter dicũtur res ſacrę. Cùm enim ſacroſanctam euchariſtiam conſecramus, dicimur rem facere ſacram. Idemque de cæteris ſacramẽtis dicere poſſumus: vnde & ſacerdotes, ſacramentorum miniſtri, vt. 1. capit. Eccleſiaſticæ Hierarch. ait Dionyſ. ſacri dicuntur: videlicet, ſacris ordinibus ſacrati, & ſacramẽtorum miniſterio ſacrãtes.

¶ Vnde ad argumẽta propoſita lõgè limatiùs. D. Tho. quàm ſentẽtiarum Magiſter eiusque aſſeclæ, reſpõdet. Ille nanque illam ſolam virtutẽ in antiquis ſacramẽtis cõtemplatus, carnem, vt ait Paul. nõ animam emundabãt: quia gratiam nõ conferebant, cuncta negat fuiſſe propriè ſacramẽta: quoniam mundatio illa nõ erat propriè res ſacra, nec ſanctitas. At verò. S. Thom. cõſiderans nõnullas illarum cæremoniarum prefigurando ſignificaſſe euãgelicam gratiam quatenus per Chriſtum erat exhibẽda, licèt gratiam talem nõ cõferrent, concedit nihilominus eiuſcemodi cæremonias verè & propriè fuiſſe ſacramẽta: dummodo religionis cauſa ad id ſignificãdum eſſent inſtitutæ.

S. Th. limatiùs quam Magiſt. reſpondet.

Exempli gratia. Circũciſio propriè erat ſacramentum: nam erat ſignum ad cultum religionis ſpectãs, ſignum ſcilicet gratiæ, quæ virtute fidei Chriſti per eandem circũciſionem applicatæ conferebatur, licèt ipſa circũciſio illã non conferret. Quoniam conferre gratiam nõ eſt de eſſentia ſacramenti in genere. Pari modo eſus paſchalis agni, tametſi alij id negent, ſacramen

Circũciſio.

Thom. Vualden. Definitiõis ſenſus.

crementum erat propriè, vt.S. Thom.3. part. quæst.73. docere videtur quoniam institutus erat religionis causa,tãquam signum prognosticum passionis Christi, cuius sanguine seruati sumus, vt Iudæi in Ægypto sanguine agni.

1. Cor. 5. Quare Paul. 1. ad Corinth. 5. Pascha,inquit, nostrum immolatus est Christus, alludens ad passionem, cuius agni immolatio sacramentum erat. Quo fit vt ad rationem sacramenti non sit vniuersim opus, vt proximè gratiam significet,qua ille formaliter sanctificatur, cui sacramentum admouetur, vt facit baptismus: sed satis est significare rem sacram : nempè, Christum per modum, quo nos sanctificat. Nam & nostra eucharistia, non modò quatenus gratiam significat,sed quatenus rememoratiua est passionis Christi, sacramentum est. Eadem ergo ratione quia illa occisio & manducatio tanquàm religionis cultus eiusdem erat passionis prognostica,sacramentum erat, Et hoc est quod innuit.D. Thom. superiori articulo in solutione primi,dicẽs quòd sacramẽtum significat sanctitatem per modum causæ formalis, vt baptismus significat illam, qua baptizatus formaliter mundatur ab originali: vel finalis: quemadmodum sacramẽta vetera, vt esus agni paschalis significabat gratiam per Christum nobis conferendam.

Aliæ cæremoniæ non erant sacramenta. ¶Hinc ergo fit nullum aliorum, quæ inter arguendum recensebamus,fuisse sacramentum. Nam illa purgatoria sacrificia,licèt essent religionis gratia instituta,tamẽ quia (vt ait Paul.) non attingebant animam, in qua propriè est res sacra,non dicebantur absolutè sacramenta sed cum diminutione : puta egena & infirma vt ait ad Gala.5.Paul.Hoc est corpus expiantia.Nisi forsan aliqua signa essent conferendæ gratiæ per Christum. Reliqua verò etsi signa essent & figura gratiæ euangelicæ sanctificantis,tamen non erant tanquam religionis cultus instituta.Serpens enim æneus non fuit suspensus ad religionem colendam, sed in medelam illius plagæ, quæ tunc grassabatur in populum.Et manna de cœlo cadens,aquaque de petra fluens ad cibandum tunc potandumque populum fuit: & transitus maris, vt hostiles manus effugeret. Quare nullum eorum erat sacramentum. Idemq; & de matrimonio in lege naturæ respondendum, quòd tantùm erat officium naturæ, non autem religionis cęremonia. At matrimonium Christianorum ad cultum etiã pertinet religionis, postquam est sacramentum . Appellauit autem Paul. illud primorum parentum sacramentum, hoc est præsagium & prognosticum mysterium coniugij Christi & ecclesiæ.

¶Concinit ergo distinctio hæc. D. Thom. decreto concilij Florentini:vbi legales cæremoniæ diuiduntur in sacra, & sacrificia, & sacramenta.Sacra enim erãt templa & eius vasa:sacrificia verò illa,quæ illic offerebantur: sed sacramenta illa , quæ per modum religionis & cultus euangelicam gratiam præsignabãt. De oblatione autem Melchisedech Christi sacerdotium,vt ait Paul.designante, fit ne probabile fuisse sacramentum.q.proxima.articu. 3.dicturi sumus. Oblatio vero Abel nõ magis fuit sacramentum,quàm oblatio Cain,licet vtraq; ad cultum attinebat:quoniam non erat instituta ad significandum euangelicam gratiam,sed vt Deus tanquam rerum creator & parens coleretur.

Concilium Florentinũ

Oblatio Melchisedech.

¶Pari ratione nec in nouo testamento missio columbæ, ignitarumve linguarum fuit sacramentum:nempe,quòd non erant institutæ ad religionis cultum,Neque verò crux,licèt eius adoratio religionis officium sit,quia non significat rem sacram per modum sacrantis, sed Christum passum,ceu rem quampiam. Et eadem ratione nec verba Christi ad Magdalenã, aut sacramentum erant,aut sacramenti forma: quia non erant instituta ad religionis cultum, sicuti verba sacerdotis,Ego te absoluo.

¶Supereſt autem tertiũ argumentum Sanct. Thom.Consecratio altaris & vasorum ecclesiæ est signũ rei sacræ,quatenus sacræ, & multò euidentiùs aspersio aquæ lustralis, & tamẽ nullum istorum est sacramentũ:aliàs cùm sint euangelica,essent plura,quàm septem.

3. Argum.

Aqua lustralis non est sacramẽtum.

¶ Ad hæc omnia eadem ratione negat aliquod eorum esse sacramentum : quia non conferunt perfectam sanctitatem, sed ad illam disponunt.Tametsi potuisset nonnihil discrimi nis inter hæc constituere. Nam consecratio templi & vasorũ nec significat, nec efficit sanctificationem hominis , quod suprà dictum est,nomine rei sacræ designari , sed consecrationem illarum rerum: aqua verò lustralis benedicta pertinet ad sanctitatem hominis:quãdoquidem peccata venialia remittit. At verò ne quis eum redargueret quòd cõsecrationes vasorum ordinem haberent ad eucharistiam, per quem homines sanctificantur : & ideo apparere sacramenta, maluit respondere illas consecrationes non esse sanctificatorias propriè , sed præparatorias & disponentes ad nostram salutem : videlicet, ad pastum eucharistiæ, &ideò neque esse sacramenta sed tamen à sacramento , ad quod referuntur,denominantur sacramentalia . Sed & aquam lustra-

lustralem, quanuis expressiorem præseferat sacramẽti effigiem, tamẽ quia gratiam non cõfert, quæ est perfecta sanctitas hominis, pariter negat esse sacramentum. Verũtamen quia tollit eius impedimenta abigendo dæmones, augetq; eius feruorem remittendo venialia, est sacramẽtale quoddam. De hoc autem inferiùs quæst.6.ar.1.latiùs, vbi exponenda sunt verba Alexand.de consec.dist.3.c. Aquã. quibus videtur eam asserere esse sacramentum.

ARTICVLVS.III.

Vtrùm sacramentum sit signum vnius rei tantùm.

DEfinitione ergo sacramẽtorum ob oculos posita, sex subinde articuli subnectuntur, quibus membratim luculẽtiùs exponitur. Hoc itaq; presenti, quid nomine rei sacræ denotetur, exquiritur. Cum enim dictum fuerit sacramẽtum rem significare homines sacrantem: sacra re verò commune verbũ sit tam causæ efficiẽtis quàm formalis, imò & finalis necesse fuit percõtari, vtrùm nomine rei sacræ omnes istæ causæ designentur. Atqui vnica Diuus Tho. conclusione respondet, affirmans sacramentum non esse signum vnius tantùm rei, sed illarum trium causarum. Nam cùm sacramentum sanctificationem nostram ex Dei institutione repræsentet, cuius causa efficiẽs, passio Christi fuit, formalis verò gratia & virtutes, sed finalis vita æterna, necesse est vt horũ sit omnium signum. Ex quo fit consequens, vt à tribus significatis tria subinde sortiatur nomina. Est enim signum præteritæ passionis commemoratiuũ, præsentisque gratiæ demonstratiuum, & finalis gloriæ pronosticum.

Cõclusio articu.

Sacramentũ signum. triplex. Expositio articuli.

Sentẽtia hæc vniuersalis omnium patrum est, quam nemo in dubium reuocare potest: quippe quam non modò ratio assignata declarat, verùm & sacra scriptura affirmat, confessioq; ecclesiæ comprobat. Etenim de formali causa quæ est gratia, iam satis monstratum est, quẽadmodũ per sacramentũ significetur: alias verò duas, quinimò omnes tres ad Rom.6. Paul. docet baptismate designari: vbi ait. Quicunq; baptizati sumus in Chro Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Vbi docet baptisma esse passionis commemoratiuum: & addit continuò. Cõsepulti enim sumus cũ illo per baptismum in morte, vt quomodo Chrus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quibus verbis admonet esse demonstratiuum gratiæ ac subinde virtutum, quæ eum ipsa nobis donantur, per quas spirituali gressu ambulantes, vitam degimus nouã. Et subdit. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Subindicat ergo nobis idem baptismus vitam æternam, ad quam nos perducit. Quare tum Diony.2.cap.Eccles. Hier. tum & Damas.lib.4.cap.10. Baptismum affirmat fuisse typum mortis Christi & sepulturæ: trina scilicet mersione significantem, tum tres diuinitatis personas, tum triduum sepulturæ Christi. Sed in sacrosancta eucharistia res etiam est perspicua. Ait siquidem Christus Lucæ.22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Est ergo eucharistiæ sacrificium, signum passionis rememoratiuũ. Præmiserat autem dicens, Dico enim vobis, Ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et rursus, Non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat. Præsignat ergo regnum Dei. Et Paulus.1.ad Corinth.11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annũtiabitis, donec veniat. Quo vltimo verbo aduentum finalem iuxta verbũ ipsius Christi Ioan.6. designat. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Vnde ecclesia in antipho. corporis Christi. O, inquit, sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur: recolitur memoria passionis eius: mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. At qui in prima collecta missæ mentio primi modi fit. Deus qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti, &c. Et in secunda fit secundi, Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine vnitatis & pacis propitius dona concede, quę sub oblatis muneribus mysticè designatur. Ac demum in tertia fit mentio tertij, Fac nos quæsumus Domine diuinitatis tuæ sempiterna fruitione repleri, quã pretiosi corporis & sanguinis tui temporalis perceptio præfigurat. ¶ Arguit autem D. Thom. primo loco, quod tunc sacramentum esset signum ambiguum, quòd fallẽdi occasionẽ offerret: sed negat illationẽ. Non enim illa tanquã multa promiscuè absq; ordine significat, sed tanquam in vnum relata: ficuti homo materiam significat & formam, ex quibus vna res compingitur. Significat enim, vt ait in solutione secundi, passionem vt causam

Rom.6.

1. Argum. S.Thom.

sam:gratiam verò, vt effectum & formā perquam sanctificat, ac denique gloriam, cuius gratia pignus est.

Dubium. ¶Dubium autem ex hac solutione suboritur quodnam istorū trium,prius significet. Appa ret nanq; sacramentū primùm ac potissimùm causam finalem,hoc est gloriam representare, quippe quę prima est potissimaq; omniū cau sa,deinde efficientem,videlicet passionem. Ni

Responsio. hilominus respondetur, cum sancto Doctore in initio quarti,principem eius significatū esse causam formalem, quæ est gratia vt sanctifi cans.Non enim significat illa tria secundū gra dus,quos inter se habent, sed quatenus ad nostrā sanctificationē referūtur,quæ quidem san ctificatio formaliter ac perinde proximè fit per gratiā :& ideo alia duo tanquā causas gratiæ consignificat.

Vt demonstratiuum multa significat. ¶Ad hæc id etiam adijcito,q̄ sacramentū tan quam signum demonstratiuū non tantùm gra tiam significat,quę iustificationis est virtus & forma,sed etiam alios eius effectus, vt sacramē tum eucharistiæ corpus subindicat Christi & sanguinem,quę sub speciebus continet,ac sub inde gratiam quam sumentibus impertitur, at q̄ adeò fidelium vnionem & communionē, &,vt est in collecta,vnitatem,& pacem.Cuius autor est Aug.quem D.Tho.ex libr.sententia rum Prosperi citat.In sacramēto enim,inquit, altaris est duplex res significata. Scilicet corpus Christi verū & mysticū.Quāobrem Scot.

Sco.4.di.1.q.2. in.4.dist.1.q.2.art.3. non satis ducit in definitione sacramenti ponere,q̄ sit gratiā Dei significans sed addit vel effectum eius gratuitum. Censet enim Corpus Christi non esse gratiam

Okam. sed effectum gratuitum . Okam verò in initio Quarti satis existimat:si dicatur, effectum gratuitum significans.Nam hoc nomine tam gratia cōprehēditur, quàm corpus Christi:quare alij eius discipuli vocāt idem corpus gratiam substantialem. Hæc autē omnia ob id isti multiplicant,q̄ renuunt in definitione solēni persistere:scilicet,sacræ rei signum, vbi cuncta cō prehendūtur.Imprimis enim,q̄ aliqui cōmini scuntur Deum in se esse gratiam increatam, ineptissimum est.Gratia enim.vt ad Rom. 11. admonet Paul. nō est nisi donum hominibus absq; suis meritis gratis impensum. Quocirca spiritus sanctus non secundùm se, sed secun

Impugnatur Sco. & Okam. dùm sua dona dicitur gratia. Ob idque non est incongruū,quod Sco.& Okam aiunt, existentiam corporis Christi in altari esse effectum gratuitū:sicuti est ipsa incarnatio Christi,iuxta illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum,vt filium suum vnigenitū daret. Ac proinde si vera esset Magistri senten. opinio,in.1. distin.27. Quòd spiritus ipse sanctus nobis donatur, posset quoque dici gratuitus effectus. At verò nihil opus erat id definitioni adijcere: nomine siquidem rei sacræ etiam corpus Christi comprehenditur:quippe quòd non significatur illic, vt in se est sanctum, sed vt nos est per gratiam sanctificans. Et vice versa si nobis Deus sub aliquo signo aliud quidpiam donaret,quàm gratiam iustificantem,putà ꝓphetiam aut donum linguarum sicut dedit apostolis,illud esset signum effectum gratuitū significans: & tamen non esset sacramentum.

Dubium. ¶Quòd si quis scire desiderat,vtrùm omnibus sacramentis,tam noui quàm veteris testamenti hæc trina significatio conueniat. Respondetur etsi quòd euangelicis,largo modo , id cunctis congruat,propterea q̄ gratiam designant, virtute passionis Christi,ad vitam æternam nobis impensam,haud tamen effigiem & imaginem tam expressam præseferunt eiusdem passionis quàm baptismus & eucharistia. Nisi de ordine sacerdotali dixeris, quòd sacerdos in altari sacerdotium Christi refert.Nec opus est tam presim ista exigere, vt omnibus æquè congruant. Sacramenta verò antiqua nō tam cōmemoratiua præteritorū erant, quàm futurorum prognostica. Sicuti enim sacramenta nostra gloriam præmonstrant, sic &illa Christum & eius gratiam, ac subinde gloriam præsignabant. Agnus verò paschalis sic erat prognosticus passionis Christi,vt esset etiam commemoratiuus liberationis populi ex Ægypto per sanguinem agni,qui eiusdem præfuerat Christi vmbra. Sabbatum autem commemoratiuum erat quietis Dei septima die à rerum creatione: atque alia festa aliorum item beneficiorum:sed tamen non erant sacramenta:quia gratiam non significabant. Circuncisio verò fuit demonstratiuum gratiæ:nam per abscisionem pelliculæ membri generationis denotabatur illic culpam condonari, quæ per generationem contrahitur. Sicuti & alia sacrificia & expiationes suas etiam munditias corporum demonstrabant, quas Deus ibidem operabatur. Attamen quia absolutam animæ sanctitatem nec præstabant,nec iudicabant,iā suprà diximus non fuisse sacramenta.

Responsio.

Sacramenta uetera.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

QVinque ſubſequentes articuli in expoſitione illius vocis, ſignum, expenduntur. Vnde quia in definitione tantùmodo aſſertum eſt ſacramentum eſſe ſignum, quæritur iam nũc, vtrùm ſemper oporteat eſſe rẽ ſenſibilẽ. Perſpice q̃ ſeruat D. Tho. ne ea quę ſub iudice ſunt, in definitione ponat, ſed in diſputatione.

Concluſio. Reſpõdet autem affirmatiua concluſione. Sacramentũ debet eſſe ſenſibile ſignũ, ſecũdùm illud Aug. ſuper Ioan. tract. 80. quod refertur. 1. q. 1. ca. Detrahe. Accedit verbũ ad elemẽtũ, & fit ſacramẽtum, vbi tam verbum q̃ elementum: hoc eſt, tam forma, q̃ materia, res ſenſibilis affirmatur. Et ratio eſt quam ſemel iam ſu pra tetigimus. Nam Deus, vt Sapien. 8. habetur, omnia diſponit ſuauiter, vnicuiq;, vt Matthæ. 25. legitur, ſecundùm propriam virtutẽ tribuens. Cùm ergo humanũ ingenium ſenſibus ſuapte natura erudiatur, atque adeò per

Roma. 1. ſenſibilia, vt ait Paul. inuiſibiliũ notitiam adipiſcamur, cõgruens fuit, vt ſenſibilibus ſignis gratiam ſalutis edoceremur, quã nobis Deus

Expoſitio articuli. Diony. ſub eiſdem ſignis impertitur. ¶ Concluſio eſt patribus à tempore Apoſtolorum ſolenniter receptiſsima. Hoc enim interſtitium Diony. ca. 1. Eccleſiaſiaſt. Hierar. inter cæleſtem, & eccleſiaſticam hierarchias conſtituit, quòd illa ex rebus intelligibilibus, hæc verò ex ſenſibilibus conſtet. Ob idq; ait, quòd principes noſtri viſibilibus ſymbolis cæleſtia ſacramenta texuerunt: ideoq; ſacramenta vbiq; & ſigna, & ſymbola, hoc eſt, indicia appellat. Quapropter omnes vniuerſim patres (vt articulis præcedentibus ſatis ſuperq; monſtratum eſt) conſenſerunt, ſacramenta ex viſibilibus formis, rebusq; corporeis cõſtare. Viſibile autẽ, quia is ſenſus præſtantiſsimus eſt, audibilia quoque, & tangibilia cõprehendit. In ſacramento enim pœnitentiæ, & matrimonij, tam materia, quàm forma non ſunt niſi audibilia verba

Dubium. conceptus explicantia. At dubitet hìc tamen illico quiſpiam. Quid opus erat, vt nos Deus doceret quemadmodum nobis ſalutis beneficia conferret? Satis enim fuiſſet nobis, ſi nos

Sol. dubij. latenter ſanaſſet. Reſpondetur per idipſum documentum, quod in primo artic. præfixum reliquimus: videlicet, neceſſum fuiſſe, non quidẽ Deo, ſed nobis, vt per cæremonias religionis noſtræ eadem beneficia ſub illis nobis impenſa, cognoſceremus: nempe, vt gratias ſeruatori noſtro continenter referremus. Quã quidẽ cognitionem per ſenſus nobis ſuggeri, propinariq; decuit. ¶ Verũtamen cœtu ſanctorum non obſtante, OKam initio ſtatim Quarti cõmentus eſt non eſſe ſacramento neceſſariũ, vt ſit ſenſuale ſignum. Nam ſi Deus ſpirituale, inqt, aliquod remediũ peccati inſtituiſſet, illud eſſet verè ſacramentũ: vt ſi ſanxiſſet p ſo lã meditationẽ ſuæ paſsionis, aut per delicto rum mẽtalem deteſtationem, indulgentiã eorundem fieri delictorum. Ad hoc autem ſatis eſt reſpõdere, definitionem non docere quid Deus potuiſſet, ſed quam re vera ſacramentorum materiam inſtituerit: inſtituit autẽ eam in rebus ſenſibilibus. ¶ Meditatior autem, ac doctior reſponſio eſt, quã hìc. S. Thom. ſpeculatur. Arguit enim ipſe primo loco, aliquos eſſe effectus intelligibiles, vt ſcientiam reſpectu demonſtrationis: effectus autẽ omnis eſt ſignum ſuæ cauſæ: nõ ergo omnia ſigna ſunt ſenſibilia: quòd ideo in ſacramentis videtur poſſe contingere. Et reſpondet, vnumquodq; ab eo denominari, quod ei per ſe primò conuenit. Quæ autẽ res primò nobis innoteſcunt, ſunt ſenſibilia: quibus ideò ſecũdùm Auguſt. 2. de doctri. Chriſti. primò conuenit eſſe ſigna. Intelligibilibus vero conceptibus id non competit, niſi per ſenſibilia. Eodem ergo pacto reſpondemus OKam: videlicet, quod contemplatio, & cõtritio nõ eſſent propriè ſigna niſi exteriùs ſenſibiliter prodirent, atq; adeò nec eſſent propriè ſacramẽta. Eò vel maximè quòd, vt modò diſſerebamus, ſacramẽtis genuinum eſt, vt ſint religionis cæremoniæ, quę eſſe propriè nequeunt, niſi externa ſint exercitamenta, & plurimùm per miniſtros eccleſiæ applicita. Quare Diony. eodem loco, vt artic. 2. dicebamus, ſacerdotes appellat ſacratos, & ſacrantes, illuminatos, & illuminantes, perfectos, & perficientes. ¶ Igitur per hoc ad argumẽta ſecundum & tertiũ D. Tho. reſpondetur. Arguit enim ſecundo loco. Sacramenta pertinẽt ad cultum, vel regnum dei: res autem ſenſibiles non videntur ad eundem cultum pertinere, ſecundùm illud Ioan. 4. Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare. Et ad Roma. 4, Non eſt regnum Dei eſca, & potus. Et ſecundùm Auguſt. 1. lib. de libero arbitrio res ſenſibiles minimè bonæ ſunt: non ergo in illis ſacramenta debuerunt conſtitui. Reſpondetur autem quòd & ſi ſenſibilia in ſua natura minima ſint bona reſpectu ſpiritualium, tamẽ quatenus eorundem ſunt ſpiritualiũ indicia, præcipui ſunt momenti ad noſtram eruditionem. Qua ergo ratione meritò ſunt in vſum ſacramentorum aſſumpta. ¶ Poſſet verò hic quiſpiam de baptiſmo paruulorũ arguere, quòd cùm

OKam.

1. Argum. S. Thom.

Auguſt.

Diony.

2. Argum. S. Thom.

De baptiſmo paruulorũ.

cùm minimè ea,quæ circa eos fiant percipiãt, ſuperuacaneũ illis eſt ſenſibile ſignum. Reſpõdetur tamen ſatis eſſe ad ſacramenti rationem, vt ſit per ſe ſignificans. Infantibus autem ſicut ipſi non per ſe actu credunt (licèt habitũ fidei recipiant) ſed per ſuos ſuſceptores, qui eorum vice fidei obſeruantiã proteſtantur, ad quam idcirco obſeruãtiam illos obligãt: ſic ſatis eſt, vt per ipſos etiam ſacramentale ſignum percipiant. Quando autem baptiſmus non fit ſolenniter, ille ipſe, qui priuatim baptizat, vt nomine infantis credit, ita & eius nomine fidẽ per ſenſibile ſignum profitetur.

¶ Aliud autem argumentum hic ſe offert de corpore Chriſti in ſacramento: quod (vt diſt. 8. videbitur) ſacramentum eſt, & tamẽ non eſt ſignum illic ſenſibile. Ad hoc verò (quod illic repetendum reſtat) bifariã reſpõdetur. Primò, ꝙ corpus Chriſti non dicitur ſacramẽtum niſi perſynecdochen: qua nomen totius dicitur de parte. Eſt enim corpus Chriſti non tã ſacramẽtum quàm virtus ſacramenti: nempe, ſenſibiliũ ſpecierum, qua ſuſcipientes recipiunt gratiã: ob idq́ue reſpectu ſpecierum eſt res, reſpectu verò gratiæ eſt ſacramentum. Et ideo ſicut virtutem baptiſmi nõ opus eſt eſſe per ſe ſenſibilem, ita neque corpus Chriſti. Satis quippe eſt totum ſacramentum euchariſtiæ eſſe ſignum ſenſibile. Secundò reſpondetur idem corpus illic & ſanguinem eſſe ſenſibilia, non per ſe, ſed ſacramentaliter per ſpecies panis & vini illud repræſentantes. Quemadmodum & character baptiſmalis, qui, vt. q. 4. videbimus, res etiã eſt & ſacramentum, per exteriora baptiſmi ſigna fit ſenſibilis. Quamobrẽ, vt in. 4. diſt. 1. q. 1. ait D. Thom. character & corpus Chriſti verum non dicuntur ſacramenta, niſi quatenus ſignis ſenſibilibus coniunguntur. Quocircà melior eſt prior ſolutio. Et pari ratione indiſſolubilis vnio matrimonialis, quæ ſacramentum eſt vnionis Chriſti, & eccleſiæ, per verba exteriora ſentitur.

Durandus. ¶ Durandus autem, in. 4. diſt. 1. q. 3. ſacramento matrimonij cæteros autores redarguit, ꝙ non ſit ſignũ ſenſibile, etiã ſi ſit ſacramẽtũ (de quo tamen nõ omnino certus eſt.) Nam ſacramẽtum, inquit, illud, ſine verbis cõtrahi poteſt per literas, aut per nutus. Veruntamẽ argumẽtum hoc debiliſsimum eſt: quoniam literæ, & nutus ſigna cenſentur ſenſibilia. De Durãdo verò inferiùs iterum art. 6. Acrius autem argumentum ſumitur ex ca. Sufficiat. 27. q. 2. vbi Nicolaus Papa ait, ad matrimoniũ ſufficere cõſenſus eorum, qui cõtrahunt. Idemq́; Alex. 3. ca. Cùm locũ. de ſponſalib. decernit, vbi Panormitanus ſuper verbo, ſufficit, notat ſolum conſenſum contrahentium ſufficere, ita vt nihil aliud requiratur. Et idem ait glo. ſuper. d. ca. Sufficiat. Vnde nonnulli colligunt Panor. tenere, quòd non ſolùm verba non requirantur, verùm neque aliqua exterior expreſsio, ſed quòd ſufficiat internus cõſenſus. At verò nec Panormit. hoc videtur ſignificare, neq; cenſendus eſt tali errore hallucinatus. Aliàs indignus eſſet, vt eius opinio recitaretur, tantum abeſt, vt vlla ei deberetur de hac re fides: quoniã ſacramentum matrimonij non eſt ſimplex donatio, ſed contractus do vt des, atque adeò requirit non qualẽcunq; conſenſum, ſed mutuũ amborum. Mutuus aũt eſſe neutiquã poteſt niſi vtriuſq́; conſenſus alteri cõſtet: quod ſine verbis, aut literis, aut nutib⁹ fieri nequit. Id quod ipſiſsim⁹ Alexã. ca. Licet. de ſponſa. duorũ. admonet dicens, oportere vt vterq́; in ſuo mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſsè alterum recipiat. Quo fit vt in mutis, & verecundis ſaltem nutus requiratur, vt patet ca. Cùm apud. de ſponſal. Et vbi ſponſalia de futuro præceſſerunt, ſi copula ſubſequatur, ipſa ſignum reputatur matrimoniũ perficiens, vt art. 6. clariùs explicabitur. Quando ergo Pontifices aiunt ſolum cõſenſum ſufficere, non fit excluſio cuiuſcunque ſigni exterioris, ſed ſolùm docetur, quòd non requiritur conſenſus parentum, vt ſcitè ait illic Panor. nec copula carnalis. Imò nec conſenſus in illam, vt patet de beatæ virginis immaculato coniugio. Neque requiritur benedictio per eccleſiæ miniſtros, quæ ad ſolam ſolẽnitatem ſpectat. Quin verò nec certa verborum forma, vt in reliquis ſacramẽtis. Nam illa capituli, Licèt, Ego accipio te in meã, quanuis ſit accommodatiſsima, atque adeò vbi fieri poteſt cõmodè vſurpari debeat, nequaquã tamen eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed ſolus exigitur mutuus cõſenſus. Cùm autem dicitur mutuus, palàm docetur debere eſſe expreſſum, quæ quidem expreſsio per ſignũ ſenſibile fit.

Sola copula ſignum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm requirantur determinatæ res ad ſacramenta.

SI SACRAMENTVM ſignum debet eſſe ſenſibile, vt proximè definitum eſt, quod quidem ex materia & forma, vt ſuprà dicebamus, cõficitur, explorandũ de vtraq́; reſtat. Et primũ de materia, vtrũ vnicuiq́; ſacramẽto res

determinatæ coaptentur. Et reſpondet Diuus Thom. hac affirmatiua cõcluſione, plus aſſerente quàm quæſitum fuerat. In ſacramentis nouæ legis opertet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis. Hanc primùm exẽplo baptiſmi cõmõſtrat, de quo Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt intrare in regnum Dei. Id quod & de cæteris intelligitur. Rationẽ autem ſubdit huiuſmodi. In ſacramentorũ vſu, & cultum diuinũ eſt conſiderare, qui eſt hominis ad Deum: & deinde ſanctificationem, quę vice verſa à Deo promanat in hominem & quia res determinare ad eum tantùm pertinet, in cuius ſunt poteſtate, fit vt non homini, ſed ſoli Deo, in cuius poteſtate eſt noſtra ſanctificatio, competat res ſacramentorum nouæ legis condere, & determinare, quibus homines ipſe ſanctificat, iuxta illud. 1. Corint. 6. Abluti eſtis, ſancti ficati eſtis. Id eſt, quia abluti, ideo ſanctificati. Perpende rationem. Si enim ſacramenta ad religionis tantũmodo cultum ſpectarent, quã quam aliquod inde argumentum ſumeretur, quòd à Deo eſſent determinanda (vt pote cuius arbitrij eſt quibus velit cæremonijs coli, vt in lege antiqua fecit) non tamẽ eſſet vſque adeò efficax argumentum, quoniam poſſunt quoque homines alios atque alios inſtituere Dei cultus & ritus, vt eccleſiæ Chriſtianæ moris eſt. Verùm quoniam ſacramenta nouæ legis eadem, & cultus rationem habere decebat & ſimul virtutem per quam Deus nos iuſtificaret, ex hac ſecunda parte ſolus ipſe debuit ritus illos inſtituere, ſub quibus nos ſanctificaret: vt certiſsima eſſent documenta noſtrę ſalutis. Quare nomine rerum non ſolùm res ipſæ intelliguntur, vt aqua in baptiſmo, & oleũ in confirmatione, verùm & actus ipſi ſenſibiles, ſcilicet, eorum applicatio, vt ablutio, & vnctio, vt artic. proximo ad. 2. autor eſt D. Tho. Conſtituit enim Deus non ſolùm quibus rebus, verùm & quibus earum vſibus ſacramenta conſtarent.

Concluſio articuli.

Ratio.

1. Corin. 6.

¶ Cõcluſio hęc quoniã in ſingulis ſacramẽtorũ ſuis exemplis liquebit: nõ eſt, ꝙ nos hîc debeat remorari. Videtur autem D. Tho. eã plùs nimio ad ſacramenta nouæ legis reſtrinxiſſe, nam cùm & vniuerſas cæremonias teſtamenti veteris, quanuis inſtrumẽta non erant, quibus Deus gratiam conferret, idem ipſe inſtituerit, conſequens fit concluſionem non noſtris ſacramentis peculiariter adaptandam, neque eius rationem eſſe efficacem: videlicet, quòd euangelica ſacramẽta, quia inſtrumenta ſunt, quibus ipſe noſtram operatur ſalutem, debuerint ab ipſo ſolo inſtitui. Reſpondetur autem, quòd cæremonias illas, non eadem ratione, qua noſtra ſacramenta per ſe ipſe Deus inſtituit: ſcilicet, vt eſſent gratiæ inſtrumenta, ſed quia prognoſtica erant venturi Meſsiæ, quæ res erat ſupranaturalis, cuius ideo populus ille inſtinctu naturæ certa figura per viam religionis inſtituere nequiuerat. Quapropter res illæ ſacramentorũ veteris teſtamẽti nõ ſe habẽt vt materia ſicut res ſacramentorũ Euãgeli cælegis ſe habent reſpectu verborũ ad conſtituendum vnum inſtrumentum conferendæ gratiæ, ſed tanquàm futurorum prognoſticæ.

Expoſitio articuli.

¶ Cæterum contra eandem concluſionem videtur mos eccleſiæ militare, vt potè quæ multa circa ſacramenta inſtituit, quæ Chriſtus prætęuit, vt exorciſmos in baptiſmo, vnctioneſque illic, & in ordinibus, & in ſacramento altaris cæremonias plurimas. Non ergo ſola inſtitutione Dei ſacramentorum res determinantur. Facilis tamen reſponſio eſt, quòd hæc nec ſacramenta ſunt, nec de eorum eſſentia, ſed ſacramentalia, vt quæſtio. 5. vidimus. ¶ Grauius autem dubium auget ſacramentum pœnitentiæ, & potiſsimùm matrimonij, in quibus nullæ ſunt res determinatæ, ſed ſola verba. De hoc autem articulo ſequenti latiùs contra Durandum. ¶ Argumentum primum D. Thom. eſt huiuſcemodi. Non minori certitudine Deus in ſacra ſcriptura ſignificatur, quàm eius gratia in ſacramẽtis: ſed illic ipſe ſignis diuerſis & metaphoris deſignatur, vt nunc lapide, nunc verò leone aut igne: ergo ſimili ratione poteſt gratia cuiuſlibet ſacramenti multis indeterminatiſque ſignis ſignificari. Reſponſio autem, quæ ſubobſcura videtur, conſiſtit in hoc, quòd & ſi diuerſis rebus ſenſibilibus per metaphoram Deus ſignificetur, id vſu venit propter diuerſas eius virtutes. Ob idque ſicut ſpiritui ſancto incumbit vnicuiq; diuinæ virtuti ſuam propriam metaphoram coaptare, ita quoniam vnumquodlibet ſacramẽtum ſuam habet peculiarem gratiã, eundẽ ſpiritum ſanctũ decuit vnicuique ſacramento res certas applicare. ¶ Hic ergo ſanctè admonendi ſunt ſacrorum expoſitores & concionatores, nę ſignis profanis temere vtantur ad ſacros ſenſus exprimendos: In quo non nulli plurimùm oblectantur. Quãuis enim pictoribus atque poẽtis comœdijs vti liceat, & imaginibus ad mores hominum taxandos, vt in Sardanapalo laſciuiam, & in Mida auaritiam cotempleris, & in Parmenone vafriciẽ, nemini tamen in ſacris ita liberè fas eſt profanis vti, ſed illis, quæ ſpiritus ſanctus ſecundùm

Mos eccleſiæ.

Sacramentum pœnitẽtiæ & matrimonij.

1. Argum.

Cauendũm in ſacris à profanis metaphoris.

dùm ecclesiasticos interpretes reuelauit. Etenim qui propterea quod aduersariũ nostrum diabolum,leonẽ appellat Petrus, quem Christus deuicit,imagine Herculis leonem laceran tis Christum significaret, vel ob id quòd eundem Satanam, qui animas in suam cauernam obtrudebat,superauit,effigie eiusdem Herculis Cacum claua tundentis eum representaret, plus nimiò esset profanus,ac fortasse blasphemus.Quapropter qui in Rosa fragante mysteria scripturæ sacræ sub profanissima imagine secularium aulicorumq; virorum, ac mulierum, profanare apud nos cœperãt,meritissimò sunt prohibiti.

2. Argum. S.Thomę. ¶Pari modo respondet D.Thom.ad secundũ, ꝙ in corporalibus medicamẽtis,eò quòd diuersæ res eidem medendo morbo habere possunt naturales virtutes: possunt medici alterũ pro altero adhibere.In salute autẽ spirituali secùs censendum. Decuit nanq; diuersis effectibus gratiæ,quæ in diuersis latent sacramentis, diuersas res coaptari.

Tertium. ¶In tertio argumento docet sub lege naturæ sua etiam viguisse sacramẽta non tamẽ per expressam institutionem Dei decreta,sed solo interiori instinctu,quo homines ad Dei culturã mouebantur.Et ideo nõ fuit necesse eadem sacramenta apud omnes extitisse,sed in diuersis prouincijs diuersa.At quoniam quæst. proxima de sacramentis legis naturæ singularis nos manet articulus, illuc ysque est de hoc supersedendum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in significatione sacramentorum requirantur verba.

QVemadmodum de rebus, quæ ad sacramenti significationem attinent, sic & de verbis disputatur an sint necessaria. Et respondet Diu. Thom.simplici affirmatiua conclusione: nempe verba quoque esse necessaria. Quàm doctè profectò triplici ex capite corroborat. Primò ex parte causæ sanctitatem nostram efficientis,quæ principem habet locum in sacramentis. Vt quemadmodum diuinum verbum carne vestitum nos sanctificat,sic & per sensibile signum verbo informatum id nobis beneficium præstet. Secundò ex parte hominis, qui sanctificatur. Nam cùm ex anima constet & corpore, congruens fuit, vt sacramentum per sensibile elemẽtum corpus tãgeret, & per verbum ab anima crederetur, secundum illud Augustſuper verbum Ioan. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem meum. Vbi ait. Vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat?non quia dicitur, sed quia creditur.Et tertiò ex parte significationis ad quam vt.2. de doctrina Christiana idem author est, verba inter homines principatum obtinent. Sunt enim res quædam, quæ non ex institutione significant,sed natura sua. Fumus quippe & vestigium natura non fecit, vt significarent,sed quoniam effectus signa causarum sua rum existunt,significant illas. Gemitus verò, & nonnullas interiectiones, licèt significandi causa eadem natura genuerit,sunt tamen muta signa. At verò verba in hoc prorsum data sunt nobis,vt expressa essent nostrorum conceptuum signa.Quò fit vt sacramentorum res absque verbis imperfecta sint signa.Tinctio enim aquę ablutionem ob suam humiditatem significare potest, & propter suam frigiditatem,refrigerium. Ob idque necessarium fuit, vt adueniens verborum forma, Ego te baptizo,restringeret res ad significandum ablutionem animæ.Et hoc est,quod suprà citatus Hugo ait,sacramenta ex similitudine representa re,& ex institutione significare gratiam.

Aug.tract. 80.supioã.

Ex materia ¶ Hic primum omnium hoc adnotatu opus est,ꝙ hactenus D.Thom.non dixit sacramentum constare ex materia & forma, sed ex rebus & verbis. Quæ quidem sententia ex illo modo loquendi Augustſ. desumpta est. Accedit verbum ad elementum & fit sacramẽtum.

Innocen. Quod Innocen.de baptismo. ca. Non vt apponeres.etiam vsurpat. ¶ At scisciteris fortasse, huiusmodi sacramentorum partes quid nã authoritatis habeant:nimirum vtrùm in solo testimonio sanctorum fundentur, an verò in sacra scriptura?Respondetur,quòd quanuis sub his terminis rerum, & verborum, sacris eloquijs non sint expressæ, ex ipsis tamen colliguntur. Ait enim Paul. ad Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiã,& tradidit semetipsum pro ea, vt eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.Quòd Chryso. & Græci de verbo sacramentali intelligunt,quanquã Hiero.nõ nisi de verbis scripturæ.Quin verò Christus Ioan.3.ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. & Marc. vlt. Baptizantes eos in nomine patris,&c.Ecce aquam & verba. Et de sacramento eucharistiæ.Accepit panẽ& fregit.&c. dicens.Hoc est corpus meũ,vbi exprimuntur panis & verba. Et de extrema vnctione Iacobus admonet presbyteros, vt orent super infirmum,yngentes eũ oleo in nomine Domini.

Paul.Ephes.5.

Ioan.3.

Cõclusioarticuli.

Quare quòd ſacramenta rebus & verbis conſtent, veritas eſt catholicæ fidei, cuius perin
a de negotio hęreſis eſſet manifeſtaria. At verò, quòd res nuncupetur materia, verba verò forma vt Sanct. Thom. in ſolutione. 2. loquitur.
Materia & forma. doctorum vſus obtinuit. Nec tamen eſt cur hoc illis vitio detur. Primitiua enim harū vocum ſignificatio ex re mechanica ortum duxit. Rude nanque ſaxum & lignū materia eſt, arti ſubiecta, ex qua artifex ſuas ſtatuas aut res alias efformat. Inde autem, phyſicis ea ſignificatio in vſum venit: poſtquam duas partes compoſiti agnouerunt. Eam enim ob rem
Ariſtot. 1. Phyſic. 1. Phyſic. philoſophus per Analogiā ad artifi cialia materiam rimari docet in naturalibus, Tertiò Mathematici eundem ſignificatum in re ſecretiori vſurparunt: nam genus in definitione materiam cenſent, quæ differentiæ ſubijcitur contrahenti illam ad conſtituendā ſpeciem. Licuit ergo eodem iure Theologis in re ſimilima eiſdem nominibus vti. Nam cùm res ſacramenti confuſè indiſcreteque ſignificent, vt exemplo baptiſmalis aquæ modo declarabamus, per verborum formam ad certum effectum gratiæ: ſcilicet, ablutionem ſignificandum coarctantur. Pari modo cùm vnctio fieri poſsit vel ad leniendum, vel ad medendum vulnus & certè ad confouendū irroborādum que vires, vt in pugilibus, per formam confirmationis accōmodatur ad ſignificandum robur fidei. Et cùm ex pane & vino multa fieri poſsint, per formam ſacramenti altaris applicantur ad ſignificandum tranſſubſtātiationē eorum in corpus & ſanguinem. Quapropter res ſe habent vt materia, quæ per verborum formā limitatur & perficitur. Et ideo ex ambobus ſicut ex materia & forma, vt in ſolutione ſecundi author eſt D. Thom. vnum reſultat ſacramentū. Hoc demum doctorū idio-
Cōciliū Florentinū. ma ſacrum concilium Florentinum ſua autoritate comprobauit, dicens omnia ſacramenta tribus perfici: ſcilicet, rebus, tanquam materia, & verbis, tanquam forma, & perſona miniſtri. Ac ſubinde ſuas ſingulis ſacramentis materias & formas, attribuit. ¶ At Durand. concilio antiquior in. 4. diſt. 1. quęſt. 3. moleſtiam hic nobis exhibet de ſacramēto matrimonij, de quo non ſānè ſentit, negans eſſe propriè ſacramentum nouæ legis. Ait quippe nihil illi ſupra id, quod habebat in lege naturæ, & in veteri teſtamento additum, niſi fortè indiuiſibilitatem. Quapropter aduerſus hos tres articulos tribus modis arguit. Primùm, vt. arti. 4. prænotauimus arguit, quod in matrimonio nō ſint res ſenſibiles, quoniā nutibus & literis
Durand.

celebrari poteſt. Secundò arguit cōtra cōcluſionem articuli præcedentis, q̄ non in omni ſacramēto ſint res: nam videntur res à verbis diſtingui, quādoquidem ſibi inuicem contra ponuntur, & tamen in ſacramentis pœnitentiæ & matrimonij nullæ diſcernuntur res præter verba. Imò è conuerſo in matrimonio vt dictum eſt, non ſemper verba exprimuntur, Tertiò addit, q̄ in iſtis duobus ſacramētis ſaltim in matrimonio nullatenus poſſet diſtingui materia & forma: nam materia eſt, quæ ſe habet vt res reſpectu verbi, & illic nullius contrahentium verba cenſeri poſſunt forma, quæ verba alterius informet. Atq; ob id maximè quòd verba contrahentium de pari (vt ait) ſe, habent: neutra ergo eſſe poſſunt materia, vt altera ſint forma. His argutijs lafebactare ſibi videtur hanc rerum, & verborum, materiæq; & formæ conditionem, concludens non eſſe omnium ſacramentorum generalem. In cuius ſentētiam videtur Adria. in. 4. in fine ſecundæ quæſtionis de baptiſmo ſubſcribere.

¶ At verò ad primū iam ſuprà à nobis reſponſum eſt: nempe, nutus & literas matrimonij ſi gna eſſe ſenſibilia, quæ quidem verborum loco habentur. Ad reliqua verò duo facilè Di. Thom. in. 4. diſt. 26. q. 2. artic. 1. reſpondet: q̄ cùm tam pœnitentia quàm matrimoniū non per rem aliam, quàm per actum ſuſcipientis perficiatur: in neutro horum ſacramentorum alia eſt neceſſaria materia, quàm actus ſuſcipientis ſenſui ſubiectus, qui quidem vicem habet elementi. De quo ait Augu. Accedit verbum ad elementum. &c. Quocirca non vſque adeo ſtrictè accipitur hìc nomen rerum contra verba, ſed res appellatur quicquid eſſe poteſt materia ſacramenti, vt diſtinguitur à forma, licèt ſit etiam verbum. Huius autem cauſam præter locum modò citatum explicatiùs ennarrat quoque idem S. Doctor eodem. 4. di. 14. q. 1. art. 1. dicens, quòd quēadmodū corporalium medicinarum quædā in ſola paſsione ægri cōſiſtunt, vt emplaſtri impoſitio, quædā verò in eius actione, vt exercitatio: ſic in q̄nque ſacramentis nulla requiritur ſuſcipientis exterior actio præter intentionē: quare in illis requiritur materia quaſi extrinſecus appoſita, vt aqua, oleum, &c. At quoniam in pœnitentia & matrimonio actus ſuſcipientis ſunt neceſſarij, illi gerunt vicem materiæ. Et quidē in pœnitentia res perſpicua eſt. Nā confeſsio pœnitentis ſignificationē habet informem, & ad multa indifferentem, atq; adeò materialē. Poteſt enim fieri gloriationis cauſa, more illorum, qui lætantur cùm malè fecerint deinde ad

Reſpondetur Duran.

D. Thom.

In pœnitē.

de ad capiendum consilium: prætereà, vt via sit cõdemnationis, sicuti reus iudici cõfitetur. Et ideo forma illa sacerdotis, Ego te absoluo, denotat, confessionem illam esse sacramentalis pœnitentiæ. Neque hoc iam in dubium reuocare licet, quandoquidem concilio Florẽtino sancitur, q̃ quasi materia pœnitẽtiæ sunt illi tres actus, contritio, confessio, & satisfactio. Hoc est, materia sunt peccata cõtrita, & cõfessa, & satisfactioni exposita. In matrimonio verò paulò pluris difficultatis est materiã & formam discernere. Quare concilium Florentinũ licèt reliquis sacramentis easdem consignet partes, matrimonio tamen non item, sed tantùm causam, qui est mutuus cõsensus per quẽ sacramentum celebratur. Petrus verò Palud. in. 4. distin. 1. quæstio. 4. bifariàm matrimonio materiam & formam adscribere nititur. Primùm, quòd materia sint ipsæ personæ contrahentes. Itaque eandem existimat materiam in qua, & ex qua. Hoc autem ineptum est. Quoniam materia sacramenti pars eius essentialis esse debet: suscipiens autem nõ est pars, sed subiectum sacramenti. Secundò ad rem propinquius, ait, consensum vnius esse materiam, consensum verò alterius, formã. Veruntamẽ cùm partes istę sacramenti, vt iam constitutum est, res debeant esse sensibiles, neque modus iste satisfacit. Eò præsertim, quòd consensus causa sunt efficiens matrimonij: nõ ergo sunt materia. Quocircà. Capreolus in. 4. distinct. 26. in solutione septimi in omne se latus vertẽs, quatuor multiplicat dicendi modos: nam his nunc prædictis addit, quòd consensus interni sunt materia: externa verò verba, forma: cùm tamen vtrumq̃ deberet ponere signum sensibile. Præterquam quòd verba incongruentissimè dicuntur conceptum internorum forma. Sunt autem quibus videtur D. Thom. in 3. distin. 1. arcu. 4. ad quintum, tenere consensus contrahentium verbis expressos esse materiam, benedictionem verò sacerdotis qui sacramentum consecrat, esse formam. Cùm tamen Doctor ipse sanctus distin. 26. quæstio. 2. ar. 1. expresè contrariũ doceat: nempè, quòd verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma, non autem benedictio sacerdotis: quippe quæ ad essentiam sacramenti non pertinet, sed ad formæ solennitatem.

¶ Ad dubium ergo facilè cùm eodem sancto doctore respondetur, verba, seu nutus seu literas, quibus consensus mutui exprimuntur, sibi inuicem esse materiam & formam. Et hic fuit primus modus dicendi Capreoli, in quo debuisset persistere. Etenim cùm id censeatur materia, quod est informe: forma verò id, per quod species perficitur: cõsensus verò vnius matrimonio conficiendo non sufficiat, sed alter alteri adiunctus illud conglutinet, fit vt vnus sit materia, alter verò forma. Et quanuis posset quis fingere verba priùs prolata: vt verba mulieris in solẽni matrimonio esse materiam, & alia superuenientia esse formam, cõgruentiùs tamen ambo censentur sibi mutuò esse materiam & formam: tum quòd nil refert vter coniugum prior cõsentiat, tum maximè quòd posterior etiam consensus per priorem informatur: & ideo æqua ratione vterque ab altero pendet. Et per hoc respondetur argutioni, quam insinuat Durand. Nẽpè, quòd in matrimonio quilibet coniugum de pari se habet ad matrimonium, quare neutrius verba esse possunt aliorum forma. Respondetur, inquam, argumentum potiùs cõcludere, vtriusque verba pari iure esse sibi inuicem materiam & formam, quod planè fatemur. Quemadmodum in numeris quanuis vltima trium numerata vnitas compleat ternarium: tamẽ quia quælibet in illa specie pendet ab alia, vna quælibet potest considerari vt forma, & reliquæ vt materia.

¶ Superest verò postremum argumentum. Quando solis sponsalibus de futuro præcedentibus superuenit coniugalis copula fit matrimonium: vt habetur extra de sponsal. cap. Veniẽs. & tamen neque sponsalia præcedentia sunt materia, nec superueniens copula, forma. Respondetur, quòd si copulatio affectu maritali non fiat, sed fornicario, non perficitur coniugium: si verò illo fiat affectu, tũc eadem copula virtute præcedentiũ spõsalium est in vtroque coniugum sensibile signum cõsensuum maritalium interpres. Itaque copula eadem respectu, vnius est materia & respectu alterius, forma: & vice versa.

¶ Ex quo responso hæc subsequitur appendix maximè adnotanda, quòd nisi verba de futuro præcesserint, quanuis vtroque mente intrinsecus in matrimonio consentiente, sese toro commisceant: ita vt nunc nullo alio signo suos cõsensus sibi inuicem significent: nullum resultat matrimonium. Id quod Palu. loco citato. in. 4. dist. 1. q. 4. probè adnotasse mihi videtur: quoniã copula per se non est consensus matrimonialis sufficiens signum.

¶ Primum argumentum D. Thom. facilimũ est. Arguit siquidem, res sacramenti quædam esse verba, atq; adeò dum rebus verba adhibentur, superuacaneam esse cõgeminationẽ. Responsio autem est, res non esse perfecta verba, sed quasi muta: & ideo indigere verbis, per quæ earum

Concilium Florẽtinũ.

Inmatrimonio.

Petr⁹ Pal.

Capreolus.

Resolutio quæstionis

Argumentum.

Corollariũ adnotandũ.

1. Argum. S. Thom.

2. Argum. significatio fiat expreſsior. ¶Ex qua ratione & ſolutio ſecundi enaſcitur, quod quidem arti culo primo inter diſputandum an ſacramentum ſit res vna, prælibauimus. Cùm enim res & verba diuerſarum ſint ſpecierum, videntur non poſſe vnam conſtituere. Reſpondetur verò, quòd & ſi in genere naturæ ſint diuerſa, tamen in genere ſigni in vnam coëunt ſignificantiam, vt expoſitum eſt: & ideo inſtar materiæ & formæ artificialium (vt illic explanatũ reliquimus) faciunt vnum: eò quòd ſignificatio rerum per verba perficitur. Nomine autẽ rerum, actiones ipſæ comprehenduntur, vt ablutio & vnctio, &c.

3. Argum. ¶Tertium argumentum eſt. Sacramenta nouæ legis vt lib. 19. contra Fauſtum autor eſt Aug. Moſaycis ſucceſſerunt: in eorum autem vſu nulla leguntur neceſſaria verba: fit ergo vt neque in noſtris ſint operæpretium. Subijcitur verò reſponſum, quòd cùm illa prænuntia fuerint venturi Chriſti, non ita perfectæ erant ſignificationis ac noſtra. Loquebatur enim illis patribus olim Deus, vt ait Paulus in prophetis, nouiſsimè autem nobis in filio, qui cùm verbum ſit carne veſtitum, condecens fuit, planis nobis, vt verbis alloqueretur. Et ideo quod illic res mutæ quaſi ſub vmbra muſitabant, vt immolatio agni, abſciſio præputij, &c: id ſacramẽta noſtra expreſsis verbis adaperiunt. Quare vt illic nullæ erant res ſacramentorum, vt art. præcedenti diximus, quæ eſſent ſicut materia ſacramenti, ſic nec erant tunc neceſſaria verba tanquã forma. Quanuis credibile ſit aliquem fuiſſe tunc verborum vſum, etiam in circunciſione: nam & de ſacerdotibus, qui illa miniſtrabant ſacramenta, legitur Numer. 6. Sic benedicetis filijs Iſrael. Benedicat tibi Dominus, cuſtodiat te, &c. Et de illis, qui illa ſuſcipiebant, ſcribitur Deutero. 16. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c. Verba autem illa Nume. 5. quibus ſacerdos in expurgatione adulteræ vtebatur, quam ſi abſque culpa erat, benedicebat: ſin vero in culpa, maledictis reſpergebat, nihil ad rem, quoniam cæremonia illa Zelotypiæ non erat ſacramentum.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm requirantur determinata verba in ſacramentis.

NOn ſatis eſt noſſe verba in ſacramẽtis requiri: niſi ſciam⁹, an in vnoquoq; requirãtur determinata & certa. Ad q̃ D. Tho. hac reſpõdet affirmatiua cõcluſione. Multò magis requiritur in ſacramentis nouę legis determinata verborum forma, q̃ determinatus rerum vſus. Vnde Chriſtus determinatis verbis venerabile ſacramentum confecit dicens. Hoc eſt corpus meum. Neq; apoſtolorum arbitrio cõmiſit, quibus verbis baptizare vellent: ſed edixit, vt baptizarent in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti. Atqui ratio concluſionis ex ſimilitudine rerũ naturalium eruitur. Nam in compoſitis ex materia & forma, initium determinationis & ordinis ad rem conſtituendam à forma enaſcitur, quę rationem ſpeciei complet. Materia verò non exigit his aut illis diſpoſitionibus aut organis præparari, niſi ſecundùm exigentiã formæ, quæ eius eſt finis. Pari ergo iure in ſacramẽto determinatio materiæ: putà aquæ, aut olei non requiritur, niſi ſecundùm aptitudinem ad formã: quare ſi rebus opus eſt determinatis, multò magis verbis. Hactenus D. Tho. Accedit autẽ & ex ſuperioribus noua ratio. Diximus enim res ſacramenti non ſignificare, ceu verba, ad placitum, ſed proportione & analogia rerum materialiũ ad ſpiritualia, qualis eſt ablutionis corporis ad mundiciem animę: hæc autẽ ſignificatio confuſa eſt, quocirca condecens fuit, vt earum ſignicatio per verborum adiectionẽ fieret perſpicua. ¶Cõcluſio præſens vſque adeò vera eſt atque omnibus recepta, vt ſit habenda pro fide catholica. Colligitur enim ex ſacra pagina, vt modò dicebamus. Et in concilio Florentino tanquàm ſacra veritas proponitur. Habet nihilominus nõnihil ambiguitatis, vtrùm vniuerſis ſacramentis ſit iure diuino ad ſcripta certa verborum forma, cuius variatio ſacramentum irritaret. Nam in matrimonio, vt proximè viſum eſt, nulla ſunt certa verba neceſſaria. Et in baptiſmo, vt ſuo loco videbimus, apoſtoli vſi ſunt alia forma. Et Græci nõ dicunt. Ego te baptizo, ſed baptizetur ſeruus Chriſti. Imò de ſacramento euchariſtiæ proprio loco diſputabimus, vtrùm forma tota cõſecrandi calicem ſit tota de neceſsitate ſacramenti, an ſolùm de neceſsitate præcepti.

Concluſio.

Expoſitio articuli.

Vtrum formæ ſacramẽtorũ ſint de iure diuino.

¶Interrogatio hęc tribus cõcluſionibus abſoluitur. Prima. Omnia ſacramẽta inſtitutione diuina, nẽpe Chriſti, verba habẽt eatenus determinata & definita, vt planè effectũ gratię talis ſacramẽti repreſentent. Probatur. Nã vt quæſtione quinta monſtrabitur, ſolus Deus eſt, qui poteſt inſtituere ſacramenta: qua vtique

1. Cõcluſio

pote

potestate factus homo tanquam autor gratiæ functus est. Cui autem competit sacramentum instituere, eidem soli incumbit & res & verba essentialia sacramenti præscribere, quibus eiusdem sacramenti effectus designatur. Atqui eodem ratio illa pertinet, quam articulo quarto. D. Thomas tractabat, nempe quòd eidem soli cui competit salutem & gratiam per sacramenta elargiri, congruit & res & multò iustiùs verba definire quibus eandem sanctitatem operatur.

2. Cõciusio ¶ Secunda conclusio. Non omnium sacramentorum formæ eodem gradu explicitæ sunt à Christo. Imò in triplici sunt ordine. Quædam enim sunt in euangelio expressæ, vt forma baptismi. Matth. vlti. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Et forma consecrationis Matth. 26. Hoc est corpus meum, &c. Aliæ verò sunt quæ ex euangelio facilè depromuntur, & per apostolorum traditionem ecclesia habet tanquam de fide receptissimas: vt patet de forma sacramenti pœnitentiæ. Ego te absoluo, quæ ex loco illo elicitur Matth. 16. quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Notabile. Extant enim in ecclesia Christi documenta complura verbo tenus ab Apostolis edocta secundùm illud. 2. Thessal. 2. Seruate traditiones, quas accepistis, siue per epistolas, siue per sermonem, hoc est citra scripturam. &. 1. ad Corinth. 11. Cætera (inquit) cum venero disponam: quæ tamen dispositio nusquam in sacris Biblijs legitur. At verò sacramentorum institutiones, ac perinde materiæ & formæ, non sunt inter apostolorum traditiones, tanquam eorum instituta censendæ. Distinguit enim Paul. 1. ad Corinth. 7. inter Dei mandata, & sua. Præcipio enim, inquit, non ego, sed Dominus, & infra. Nam cæteris ego dico & nõ Dominus. At quicquid de essentia sacramenti est, non tantummodo vt apostolorum est censendum. Qui porrò vt quæst. 5. monstrabitur, sacramenta instituere nequiuerant, sed ita est existimandum quasi ab ore Christi ipsi susceperint, & ecclesiæ promulgauerint. Et idem est de alijs tribus formis, scilicet, confirmatio-

Sacramẽtũ matrimo. nis, extremæ vnctionis, & ordinis. In tertio ordine est forma sacramenti matrimonij. Haud enim explicatiorem Christus tradidit, quàm quæ iure naturæ coniugalem assensum exprimere sufficit, quibuscunq; id verbis aut nutibus fiat. Illa enim forma in ca. Licet. de sponsduorum. Ego accipio te in meam, &c. etsi sit congrua & ideo dum matrimonium fit solen-

Ratio notãda. niter seruanda, haud tamen est necessaria. Ratio autem eius triformis discriminis est, quòd sacramentum baptismi & Eucharistiæ omni populo simpliciter sunt necessaria. Nam nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto & manducauerit carnem filij hominis, non intrabit in regnum cælorum. Et ideo illæ formæ ipsissimis verbis explicatæ sunt à Christo. Post hæc duo, peccatoribus etiam necessaria est pœnitentia. Quare eius formã licèt non tã liquido insinuauerit, tamen dicens Matth. 16. Matt. 16. Quodcunq; solueris, & Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, illam designauit. Quocirca, & si ecclesia verbum, absoluo, elegerit, tamen per verbum, remitto perfici potest sacramentum, licèt non absque culpa mutetur. Obidq; D. Thom. in. 4. distin. 14. statim quæstiuncula prima ad secundum, ait non esse vsque adeò determinatam formam in pœnitentia, quàm in eucharistia & baptismo: eo quòd nec in cõsecratione materiæ consistit, veluti Eucharistia, nec in vsu & applicatione, vt baptismus & confirmatio: sed in remotione potiùs materiæ nempe peccatorum. At quoniam confirmatio, & ordo, & extrema vnctio non sunt sacramenta vsque adeò necessaria, non existunt eorum formæ tam perspicuè ab ore Christi in euangelio prolatæ. Apostoli nihilominus ab illo audientes, illas docuerunt ecclesiam. Reliqua verò quæ ecclesia, ornatus & religionis gratia in sacramentis adhibuit, de eorum necessitate nequâquam existunt, vt benedictiones deprecationesq; baptismi, & sacrificij missæ & sacramenti pœnitentiæ & cæterorum. Reliqua argumenta de forma baptismi & consecratione calicis suis proprijs locis adnotabuntur.

1. Argum. S. Thom. ¶ Perspice autem primum argumentum literæ. Salus, quæ per sacramenta conquiritur, eadem est apud omnes: voces autem vt ait li. 1. Periher. Aristo. diuersæ sunt in diuersis linguis: ergo nõ requiruntur determinata verba sed alia apud Latinos, & apud Græcos alia. Responsio est, cõclusionem non sic esse intelligendam, vt sacramenta eadem verba in omni natione exposulent, sed sic determinata in qualibet lingua, vt in vniuersis nationibus idẽ fit sensus Nam vt autor est August. super Ioã. Auguſt. ca. 15. Verbum in sacramentis non operatur, quia exteriori sono vocis dicitur, sed quia intus mente creditur. Idem autem sensus verba faciunt, seu latinè, seu græcè, seu hebraicè proferãtur: ¶ Secundum argumentum est. Verba ratione significationis exiguntur in sacramentis, contingit autem per diuersa verba idem in eadem lingua significari. Nam quod significat, baptizo, idem reddit abluo,

2. Argum.

& tingo, nullum ergo eorum eſt neceſſario præſcriptum. Reſponſio verò eſt, quòd inter plura eiuſdem ſignificationis verba, illud aſſumi debuit in ſignificationem ſacramenti, quo præcipuè vniuerſaliùſq; homines illius idiomatis ad id ſignificandum vtuntur. Sicuti & res illæ vſurpantur, quibus vſitatiùs illa actio exercetur, per quam ſacramenti effectus deſignatur: putà aqua in baptiſmo, quo fit ſpiritualis ablutio. ¶Hæc autem regula quanuis ab omnibus ſit receptiſsima, geminum tamen includit ſenſum. Dubium ideò ſecum affert, vtrùm illa vſitatiſsima vox eatenus ſit neceſſaria, vt per eius mutationem irritum fiat, & caſſum ſacramentum, an duntaxat contrahatur culpa, manente ſolido ſacramento. Quod quidem dubium confeſtim articulo proximo reſerabitur, vbi de verborum permutatione diſputaturi ſumus. ¶Interim autē animaduertendum eſt, non ſolum illam vocē cenſeri præcipuam, & vſitatiorē, quæ eiuſdē linguæ natiua eſt, verum & illam nonnunquam quæ ab alia lingua celebri vſu fuerit recepta. Baptizo enim nomen græcum eſt, quo tamē omnes nationes Chriſtiani ſmum profeſſæ vtuntur. Sicuti & nomen Criſmatis, q̄ vniuerſæ informa confirmationis vſurpant.

Dubitatio

Animaduertēdum.

Contra Caietā. ¶Potuiſſet ergo Caieta. in præſentiarum illam ſubticere cenſuram, qua videtur eccleſiæ curam ſubmordere. Inſinuat enim conſultiùs fuiſſe non introducere verba græca ſacramentorum in eccleſiam latinam. Nam qui rudes, inquit, ſunt linguæ, ſignificatum vocis non ita lucidè percipiunt, ac ſi dixiſſent audiſſentq;. Ego te abluo, & ego te vngo vnguento ſalutis. Quæ quidem cenſura non erat hîc neceſſaria. Imò verò vniuerſalis eccleſia non temerè ſed conſultiſsimè verbum retinuit græcum, quanuis hebraicè fuerit à Chriſto prolatum: eo quòd primum Biblia in græcū, quod vniuerſalius idioma tunc erat, tradu&ta ſunt: imò Apoſtoli eodem vſi cenſentur. Poſtulabat nāq; maieſtas ſacramenti Baptiſmi, quo profeſsio fit fidei regenerationiq; in Chriſto, vt eodem verbo nationes omnes Chriſtianæ vterētur, vt vel per hoc vnitas fidei in Chriſtiana vniuerſitate ſplendeſceret. Prēterquàm quòd & propter amplitudinem ſuæ ſignificationis ſeruatum eſt. Significat enim idem quod, mergo: obluo, & tingo, quibus tribus modis baptiſmus fieri poteſt. Et ideò non decuit per aliquod illorum transferri, ne eius ſignificatus coarctaretur. Quandoquidem per quodlibet miniſtratus baptiſmus, verum ſit ſacramentum. Eadem ratione propter verbi dignitatem interpretes aliena verba reſeruant. Vt Emanuel, Epheta. Et idem eſt de Chriſmate, imò ipſum verbum baptizo, ſeruauit interpres Iudi. 12. Baptizabat ſe fonte. & Eccleſia. 34. Qui baptizatur à mortuo quid proficit eius lauatio? Neque eſſe vllus poteſt tanta ignorantia cæcutiens, cui non per vſus ſolennitatem notiſsimum ſit, quid baptizo ſignificet & Chriſma.

Baptizo.

¶Tertium argumentum adhibet D. Thom. vt decretum Zachariæ exponat, canon. Retulerunt. de conſecra. diſtinct. 4. Vbi eos, quos quidam ſacerdos baptizauerat in nomine patria & filia & ſpiritua ſancta, vel fortè, patrias pro legitimè baptizatis ducit. Eſt ergo argumentum. Corruptio rei cuiuſlibet ſpeciem variat, vt cùm vinum fit acetum, corrupta autem verba non mutāt ſacramenti ſpeciem: vt Papa decernit in illiteratis, & balbis: non ergo determinata verba eſſentialia ſunt ſacramento. Reſponſio autem quatuor habet mēbra. Primum. Ille qui de induſtria corruptè verba proferret, non videretur ſacramentum conficere, quia non videretur id intendere, ſic. quod facit eccleſia. Secundum aſſertum. Vbi autem quis non de induſtria, ſed errore vel lapſu, vel balbutie linguæ id facit, corruptio autem ſit tanta, quæ omnino ſenſum auferat loquutionis, non videtur perfici ſacramentum. Tertium. Si verò non taliter auferatur ſenſus loquutionis, nihilominus perficitur ſacramentum. Subdit autem huiuſmodi diſcriminis percipiendi nonnullum indicium: videlicet, quòd quando corruptio fit in initio dictionis, tunc plurimum ſignificatio legitima mutatur, & ſubſtantia nominis, vt ſi pro patris, dicamus matris, aut pro filij milij. Variatio autem, inquit, in fine dictionis vt plurimùm mutat coniugationem. Sic enim legendum eſt aut, declinationem: non, conſignificationem, vt patet in ſubiunctis verbis. Quæ tamen coniugatio ſecundùm Græcos variatur, etiam ſecundùm principium dictionis in declinationibus verborum. Augent enim verba in principio per modos & tempora. Vbi ergo ſola declinatio variatur, vt pater patris, patrem, ſubſtantia nominis manet. Et ideo baptiſmus illius capituli. Retulerunt. vbi per ignorantiam dicebatur patria & filia, toleratus eſt. Quanuis enim inquit, D. Thom. eiuſmodi verba corruptè prolata nihil ſignificent ex virtute impoſitionis: non autem intelligas ſingula per ſe verba: nihil ſignificare, quia patria patriam ſignificat, & filiam, filia, ſed tota oratio propter incongruitatem

3. Argum. De conſ. d. 4. cā. Retulerunt.

Quadrimē bris reſpon ſio.

non

non ſignificat ex impoſitione : nihilominus ex accommodatione vſus:nempe, quia illam baptizando ſacerdos proferebat,eundem red debat ſenſum , ac ſi dixiſſet in nomine patris & filij.Itaq; licèt ſingula verba ſignificationē mutarent,tota nihilominus oratio legitimum ſenſum ex vſus accōmodatione retinuit. Huic autem regulæ minùs fidens adhibet quartum membrum:ſcilicet,conſultiùs attendendā eſſe corruptionis quantitatē: quoniam tam à principio quàm in fine eſſe poteſt tanta corruptio,quę legitimum ſenſum auferat,tamq; vtrobique tenuis vt illum obſeruet. Vt tamen reſponſio hæc vnà cum cōcluſionibus ſubſequētis articuli perſpicaciùs examinetur,illum ſubiungamus.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm liceat aliquid addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum.

SVperiori articulo annexū eſt perſcrutari vtrùm formæ ſacramētorū, quam diximus certis determinatisq; verbis conſtare,aliquid addere li ceat vel ſubtrahere vel mutare. Ad quam queſtionē D. Tho. prefixo in capite documēto ſex cōcluſionibus reſpōdet. Documentum eſt,ꝙ in huiuſmodi mutationibus duo ſunt attēdenda. Vnum à parte eius qui ſacramentum miniſtrat,nempe intentio,quæ omnino neceſſaria eſt:alterū verò ex parte ſignificationis verborum. ¶Circa prius membrum ſtatuitur prima generalis concluſio. Si miniſter per mutationem verborum, ſeu addendo ſeu ſubtrahendo intendat alium ritum inducere qui nō ſit ab eccleſia receptus, non videtur ſacramentum perficere, quia videtur intendere quod eccleſia intendit.

¶Poſterius verò membrum ex parte ſignificationis verborum ſubdiſtinguitur:nam cum verba ſecundùm ſenſus operentur, ſubnectitur ſecunda concluſio. Si per eiuſmodi mutationem aut ſubtractionē tollatur debitus ſenſus verborum, etiam ſi intentio debita adſit, non perficitur ſacramentum: nam id tollitur quod de eius ſubſtantia exiſtit. Quare,vt ait Didymus in libro de Spiritu ſancto : qui baptizaret aliquod trium nominum Trinitatis prætermittendo:ſine perfectione baptizaret.

Documētū.

1.Cōcluſio

2.Cōcluſio

Didymus.

¶Tertia concluſio. Si verò per mutationem non tolleretur debitus ſenſus , talis mutatio, quia non tollit id quod eſt de ſacramenti ſubſtantia, non aufert eius veritatem. Et ad hoc propoſitum adducit Græcorum morem , qui non dicunt, Ego te baptizo , ſed baptizetur ſeruus Chriſti: vbi idem retinetur ſenſus. Quo circa , qui de forma conſecrationis corporis ſubticeret particulam,enim, nō ſubinde perfectioni ſacramenti obſiſteret : nam legitimus maneret ſenſus. 3.Cōcluſio

¶Quarta concluſio. Qui eiuſmodi minutiora prętermitteret,peccaret quidem,ſi ex cōtemptu vel negligentia id faceret. 4.Cōcluſio

¶Quinta & ſexta concluſiones peculiariter ad additionem ſpectant. Eſt enim quinta. Si quis aliquid formæ ſacramētiapponat , quod ſit corruptiuum debiti ſenſus , veritatem tollit ſacramenti : vt ſi quiſpiam ex Arrianis diceret , Baptizote in nomine patris maioris & filij minoris. 5.Cōcluſio

¶Sexta concluſio. Si verò talis additio legitimum ſenſum non excludat,non tollitur ſacramenti veritas : ſiue in principio ſiue in medio ſiue in fine id fiat. Vt ſi quis dicat, Ego te baptizo in nomine patris omnipotentis & filij eius vnigenti , & ſpiritus ſancti paracleti , vel ſi in fine addat , beata virgo te adiuuet: nam cum hæc adiectio non fiat in eodem caſu eodemque tenore, planum eſt non fieri , vt partem formæ. At verò ſi ſub eodem tenore adderetur:ſcilicet , in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti,& beatę virginis, quantum ad vim verborum attinet,non eſſet ſacramētum: quoniam inducitur virgo Maria quaſi eius nomine,ſicuti patris& filij,celebretur ſacramētum. Quod eſt peſtilens error contra illud Pauli. 1:ad Corinth. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt?aut in nomine Pauli baptizati eſtis?Eſſet nihilominùs conſulenda baptizantis intentio.Nam ſi nomen virginis non ſic induceretur quòd ipſa gratiam conferret , ſed tanquam aduocatrix & adiutrix ad illam impetrandam,ſacramentum extaret. 6.Cōcluſio

¶ Igitur vt vniuerſas permutationis ſpecies ob oculos ſimul colligas, quinque ſunt numero.Nempe,corruptio,de qua in calce ſuperioris articuli:additio,& ſubtractio,de quibus in præſentiarum. Ac denique interruptio temporis & verborum tranſpoſitio , de quibus inferius in ſolutione tertij. Quò autem hæc omnia per ordinem acutiori examine expendantur , primam concluſionem reprobare videtur Paludan. in. 4. diſtinctio. 3. quæſtione prima affirmans , quod quanuis baptizans

Permutationes quinque.

Palu. impugnatio.

ptizans per verborum mutationē inducere in tendat errorem, nihilominus dummodo intendat id facere, quod facit ecclesia, neque tanta sit corruptio, quin seruetur legitimus sensus, perficitur sacramentum. Nam tunc cū acta seruantur, quæ sunt de substantia sacramenti. Græci nanque conficientes in fermentato, errorem sustinent, quòd sic Christus confecerit, neque in azymo conficere liceat: & tamen verè consecrant. Idem ergo erit de mutatione formę: si maneat legitimus sensus. Item hæretici semper in illo versantur errore, quòd sua ecclesia sit catholica, cuius quidem ecclesiæ intentionem habent, dum baptizant & tamen si secundùm veritatem facere in genere proponant, quod facit ecclesia Christi, verè baptizant. Vt Lutherani quanuis credant Christum non esse in sacramento altaris tamen si consecrantes id intēdant facere q̄ vera ecclesia profitetur, verè consecrant.

Respondetur. ¶ Ad hoc autem respondetur Diuum Thomam nunquam negasse, quin vbicunque interfuerit intentio faciendi quod facit ecclesia, verborumque legitimus sensus, verè perficiatur sacramentum, si modò simul adsit suscipientis intentio, de qua postea dicturi sumus. Est enim hæc constantissima veritas quā *Aug. cōtra Donatistas* Augustin. contra Donatistas vbique confirmat: præcipuè libr. 6. de baptismo contra illos ca. 25. & refertur de consecratione distin. 4. cap. si non sanctificatur, Ait quippe baptismum Christi, id est verbis Euangelicis consecratum, vbique eundem esse. Et ideo baptizati ab hæreticis non sunt rebaptizandi. Vnde in Florentino concilio, vt in textu retulimus, tribus decretum est sacramenta perfici: videlicet, rebus tanquam materia, & verbis, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit ecclesia. At sanctum Doctorem profectò neque à suis discipulis satis hîc intellectum video. *Sēsus Tho.* Cùm enim duo ad sacramentorum veritatem attendenda doceat: scilicet, & intentionem faciendi, qđ ecclesia facit, & integrum verborum sensum, quantùm ad priorem rationem duas similimas conclusiones constituit. Prior est in responsione tertij superioris articu, Ille qui de industria corrupit verba sacramentalia, non videtur intendere facere quòd facit ecclesia, ac perinde neque videtur perficere sacramentum. Posterior est hic prima. Qui intendit per mutationem alium ritum inducere, qui non sit ab ecclesia receptus, non videtur perficere sacramentum: quia non videtur habere intentionem ecclesiæ. Vides quòd vtrobique ob id negat sacramentum perfici, quòd non adest intentio ecclesiæ. A contrario ergo sensu: si illa adesset, etiam hæreticus baptizaret, dummodò seruaret legitimum sensum. Exempli gratia. Græci, vt infrà distinctione. tertia. articulo quinto. iterum videbimus, baptizant dicentes. Baptizetur seruus Christi, illa cauentes disidia. prima. ad Corint. primo. ne quis putet baptizari à Paulo vel ab Apollo, quasi virtus sacramenti ab homine promanet. Et conficiunt in fermentato. Illi tamen ritus permittuntur ab ecclesia nostra, vt in Concilio Florentino sub Eugenio patet. Et ideo sic baptizantes, seruant intentionem catholicæ ecclesiæ. Vnde si nostra ecclesia illos execrare tur condemnaret q̄ritus, profectò non verè perficerent sacramenta: quia illos inducentes intentioni ecclesiæ aduersaretur. Et hoc habe tur expressè in cap. citato. retulerunt, vbi ait Papa, quòd si ille sacerdos baptizans in nomine patris noluit inducere errorem: videlicet, Deum habere, filiam, baptismus valebat: alioqui, minimè: quia non seruaret ecclesiæ inten tionem: vt pote, quæ cum illo errore stare si mul nequit.

¶ Sed rogas, quid si quis verba mutaret de industria: intendens scilicet corrumpere ritum, seruando tamen intentionem ecclesiæ: vt si quispiam forsan sciens & prudens baptizaret sicuti sacerdos illius capituli. In nomine patria & filia & spiritua sancta: non quidem quasi hæreticus ab intentione ecclesiæ deflectens, sed suo arbitrio volens vti mala grammatica sicut, si in consecratione diceret, Hoc est corpus meus. Profectò certò crediderim verè tunc confici sacramentum: licèt illa mutatio non careret culpa. Nam illic seruaretur quicquid est de substantia sacramenti. Illa siquidem verba ex accommodatione vsus perinde retinerent legitimum sensum consultò & per culpam prolata, ac si sine culpa proferrentur ex insciti a aut ex balbutie: quoniam modus proferendi, significationem non mutat, quæ ex accomodatione vsus oritur. Secùs si velle t errorem inuehere dicendo filia ac si Deus habeat filiam fœminam: nam tunc non seruaret intentionem ecclesiæ, vt idem illic Papa admonet, Cùm eccle sia non intendat baptizare nisi in nomine patris & filij.

¶ Sed tunc fortè ex hac sic asserta sententia inferas, ergo falsa fuit assertio sancti Thomæ vniuersalis, quòd qui de industria corrumpit verba, non conficit sacramentum. Nam nulla esset excusatio, si diceremus,

cum

eum id intelligere quando corruptio tanta esset, quæ sensum legitimum tolleret, quandoquidem illa corruptio, etiam si non sit ex industria, sed ex ignorantia tollit veritatem sacramẽti: vt ipse statim subdit. Responsio ergo est, quòd istam ob causam non simpliciter negauit illic perfici sacramentum, sed cum moderamine dixit, videtur. Voluit enim docere quòd vbi quis de industria corrũpit verba, etiam si seruetur ex accõmodatione vsus debitus sensus, tunc quantum colligitur ex illa sua voluntate censendus ille est non habuisse intentionem ecclesiæ. Et ideo nisi aliunde constiterit legitimam habuisse intentionem, sacramentum habendum esset pro irrito. Si tamen aliunde constaret legitimã habuisse, tunc illa verborum corruptio veritatem non euacuaret sacramenti. Et eadem ratione hic vbi loquitur de mutatione ritus non simpliciter ait, quòd vbicunque mutatur ritus, cassum sit sacramentum, sed ait videtur non subesse intentionem ecclesiæ: quæ ideo si aliunde constaret adfuisse, sacramẽtum perficeretur. Graviter ergo hallucinatus est Palud. nõ animaduertens, aliud esse eum qui hæresi infectus est sacramentũ ministrare: aliud verò in ipsa administratione errorem suum impingere. Haud enim ob id, quòd qui sacramentum administrat hæreticus est, synceritas veritasq; sacramenti tollitur, sed ob id quòd errorem illicin tendit profiteri. Id quod profectò negare erroneum est, Enimuerò licèt Arrianus esset qui crederet filium minorẽ patre, si tamen id non poneret in forma, sed intenderet id quod ecclesia intendit, baptizaretq; nostra forma, verè baptizaret. Si tamen in forma errorẽ suum poneret, profectò non baptizaret quoniã nõ simul cohærere possunt, vt quis dicens, & filij minoris, tunc habeat intentionem ecclesiæ, quia nec eius confessionem profitetur. Et ideo D. Thom. non simpliciter dixit, quòd baptisma Arrianorum non esset validum: sed si fieret in nomine patris maioris, &c. Vnde in concilio Arelatensi, quod refertur de consecrat. distinctio. 4. Cano. de Arrianis. & canone. Ab antiqua, qui est Gregorij, non simpliciter præcipitur, vt Arriani venientes ad ecclesiam baptizentur, sed vt interrogentur qua forma fuerint baptizati. In canone autem, hi verò, simpliciter Bonosiani & Cataphrygæ iubentur denuo baptizari: quia peruersa confessione Trinitatis baptizabant. Et pariter Donatistæ licèt crederent eos, qui ab hæreticis baptizantur iterum baptizandos, quando tamen nostra forma baptizabant, verè baptizabant: si verò eorrorem suum in forma baptizandi ponerent, dicentes, Si ego hæreticus sum, aut si tu hæreticus es, non te baptizo, sed si sum catholicus, tunc certè non intenderent facere, quod eccclesia facit, atque adeò neque verum ministrarent sacramentum, quoniam absolutè intendit, vt per quemcunque ministrum, & cuicunque detur baptismus, sit validum sacramentum, licèt hæreticis in peccato existentibus gratiam non conferat. Neque hoc orthodoxorum vlli in dubium reuocare licet. Sicuti si Lutheranus credens corpus Christi non re, sed in figura esse in sacramento, intendens illum errorem, diceret, hoc quodammodo est corpus meum, certè non conficeret: quia nec sensum ecclesiæ neque eius intentionem præsefert: secus si nostra vteretur forma, id intẽdens, quòd ecclesia.

¶Hæc de erroribus ex parte intentionis. Errores autem in verborum mutatione, dum seruatur intentio, ad duo reducuntur. Si enim corruptio, vel additio, vel subtractio, &c. significationem mutet, non fit sacramentum, si verò seruet, est sacramentum. Exempla igitur à primo capite exordiamur. Dictum enim est in superiori articulo in solutione secundi illa esse vtendum voce in vnaquaque lingua, quæ illi est frequentior in vsu. Quanuis autem aliam eiusdem significatus eidem substituas, non euacuatur sacramentum, vt si pro baptizo, dicas abluo, aut tingo. Nam & Paul. ad Roma. 6. baptizatis ait abluti estis. Et Cyprian. in epistola ad Cœcilium verbum baptizantes transfert per hoc quod est tingentes. Quod verbum Hieronym. super Matthæum capite vltimo, & alij patres sæpe vsurpant. Non autem satis tutus auderem dicere sacramentum valere: vbi diceretur, ego te immergo: quoniam cùm immersio non semper ad abluendum fiat, debet per formam restringi immersio ad significandam lotionem. Nisi quod fortè ex accommodatione vsus, emergo, tunc esset, baptizo. Neque si diceretur ego te mundo aut compurgo: nam debet significari peccatorum illic mundatio per modum ablutionis, sicuti neque in forma sacramenti pœnitentiæ liceret dicere, Ego te abluo à peccatis citra violationem sacramenti: quia effectus prius illius sacramenti est condonari peccata, per modum absolutionis, vt facit iudex. Non tamen eneruaretur pœnitentiæ sacramentum, si diceretur, remitto tibi peccata vt suprà diximus, quoniam eodem verbo vtitur Chri-

Defendit. D. Thom.

Hallucinatio Paludani.

Decõsec. d. 4. Cano. de Arrianis.

Lutherãus.

Errores in substantia verborum.

Forma baptismi.

Cyprianus

Forma sacramẽti pœnitentiæ.

Christus. Ioannis vltim. Eodem iure qui in altari pro, hoc, diceret, istud, verè consecraret. Nam quanuis, istud, latinè aliud quàm, hoc, significet: nonnunquam tamē pro eodem vsurpantur. Vtrùm autem nomina patris & filij liceat mutare in genitoris & geniti. distinct. 3. in materia baptismi disputabitur. ¶ Adde, ꝙ si ex vsus accomodatione, duo nomina eādē habeant significationem, per vtrumque verè fit sacramentum. Vt si quis absoluēdo nobilē diceret, Ego absoluo vos. Et pariter qui absoluendo Cæsarem diceret absoluo maiestatem vestram, quanuis ridiculus esset, qui illa reuerentia vteretur, verè tamen absolueret. Sicuti. sic è conuerso episcopus diceret. Nos absoluimus te. Ratio istorum est, ꝙ vbiuis idem est verborum sensus, eadem existimatur forma. Cùm ergo accomodatio vsus vim in secularibus sermonibus obtineat, nō est, cur nō eādem quoque retineat in sacramētis. ¶ Adde quòd & figuratus loquendi modus ex accommodatione vsus retinet in sacramētis legitimum sensum. Etenim secundùm primæuum verborum sonum forma illa. Hic est calix &c. nō significat versionem vini in sanguinem: imò in calicem. Cæterùm, quia per synecdochen continens accipitur pro contento, vel per metaphoram, calix accipitur pro passione qua effusus fuit sanguis: vt proprio articulo explicaturi sumus, sinceritas sacramenti seruatur. ¶ Percontetur hìc autem quispiam fortasis, vtrùm si quis apud seipsum imponeret nomina idem significantia, quod forma ecclesię, vt si consecraret per cifras. H. E. C. M. substantiam eneruaret sacramenti? Respondetur. Pro culdubio eneruaret. Haud enim satis est verba ipsi ministro significare, sed habere debent solennem significatum vsu linguæ apud omnes. Quare, si ille apud plebem posset imponere voces idem significātes quod, Ego te baptizo, verè baptizaret per illa. Idem in corruptione verborum animaduertendum, nempè, quanta sit corruptio. Qui enim pro corpore diceret, Hoc est cor meum, profectò nō cōsecraret. Sunt autem peiores, quàm scrupulosi & morosi, qui putant si pro, meum, finali, m, dicant meun per, n, non consecrare. Est enim deridendus scrupulus. Hispani nanque ęgrè proferimus, m, in fine. Imò si pro, est, velocitate linguæ dicatur, es, nullus exurgere debet scrupulus, quoniam, t, post, s, in fine difficilè etiam Hispani proferunt. Ex accommodatione enim vsus seruatur legitimus sensus: sicuti in balbutientibus. Per hæc de reliquis mutationibus facilè vnus quilibet iudicabit, de quibus infrà dist. in. 3. artic. 5. iterum redibit sermo.

Forma Eucharistiæ.

Ex vsus accomodatione.

Figurata locutio.

Interrogatio.

Exēpla corruptionis.

¶ Circa hæc tamen omnia vnum est remedium, vt re dubia iteretur sacramentum. At verò non vbique æquale periculum offertur. Nam in sacramentis non iterandis, vt in baptismo periculosius est propter tenuem scrupulum sacramentum iterare: at vbi dubium rationabile est, iterandum est sub conditione, Si nō es baptizatus, &c. iuxta tenorem capituli. de quibus dubium, extra de baptismo & eius effectu. In alijs verò vt in pœnitentia & eucharistia, minus dubium sufficit, vt forma iterari possit.

Remediū.

¶ Superest autem quarta conclusio diui Thomæ expendenda, qua ait illum, qui mutationem quamlibet siue negligentia siue ex contemptu facit, peccare, licèt debitus custodiatur sensus: vt si quis formæ consecrandi corpus voculam, enim, adimeret. Quæstio enim est quale quantumque delictum existat. Ad qđ duabus cōclusionibus respondetur. Prior est. Eiusmodi delicta sunt in genere sacrilegij: quod vtique est religioni contrariū, quo scilicèt res sacratissima violatur. Ex quo planè fit genere suo esse mortalia. Est enim ratione obiecti & materiæ grauissimum. ¶ Secunda conclusio. Potest nihilominùs vel ratione leuitatis materiæ, quia tenuissima est corruptio, vel quia deliberatio non fuit plena, vel ex leui negligentia fieri veniale. Cùm enim hac triplici de causa genus omne peccati, etiam si sit iuri naturali ac diuino aduersum, fiat veniale, non est cur nō & in præsenti materia id ipsum accidat. ¶ Si autem sciscitèris, quo discerniculo iudicabitur quando est tam grauis mutatio, vt sit mortalis: & quando tam tenuis, vt sit venialis, profectò iudicio potiùs prudentium arbitrandum est, quàm certà regula constituendum. Primum omnium, vbi de industria tanta fieret vel mutatio vel corruptio, vt sacramenti integritas vitiaretur, nec maneret legitimus sensus: citra dubium esset mortale sacrilegium, idemq; enormissimū. Imò etiam si fieret ex notabili negligentia vix posset excusari à mortali. Fieret quippe insignis iniuria rei sacræ. Tametsi negligentia potuerit esse tam modica: nempe, tam præcipitata prolatio, vt non esset grauior, quàm venialis. Quinetiam posset casus adeò repētinus accidere, quo ministri animus ab eo quod agebat diuelleretur vt etiam si formā sacramenti prætermitteret, nulla constitueretur in culpa. Vbi autem mutatio aut coruptio nō aufert legitimum sensum, vix ad mortalem culpam cōdēnarem: nisi

De permutationis culpa.

1. Cōclusio

2. Cōclusio

Prudentiæ regula.

niſi id ex contemptu procederet,vel in re gra ui ordo præceptioq; eccleſiæ violaretur. Qui enim ſacramenti deſpectu aut faſtidio vocu lam,enim,inter conſecrandum corpus, deme ret, culpa ſe fortè mortali contaminaret. Dixerim, forte,quoniam & contemptus ra tione tenuitatis materiæ poteſt eſſe venialis. Si autē fieret ex negligentia, quātumuis craſ ſa &ſupina,corruptio hæc atque aliæ eiuſmo di paruæ nō eſſent niſi veniales. Imò quanuis non adhibeatur diligentia proferendi,m,fina le in,meum, vel ſi fortè ſi non proferatur,t,in verboeſt, nullā profectò reor culpam incur ri. Deus enim non eſt tam iſtarum minutiarū obſeruator. ¶In mutatione verò, vbi verba ſunt ęquipollentia:vt ſi pro baptizo, dicas,ab luo: aut pro abſoluo,remitto, culpa quidem eſt,nō autem vt arbitror,mortalis: niſi fortaſ ſe ratione ſcandali. Idem de eo exiſtimādum, qui patrio vulgariq; idiomate miniſtraret ſa cramenta: vt, ſi Hiſpanè quis diceret. Yo te baptizo, ò yo te abſoluo. Imò verò dum ſe culares,præſertim mulierculæ, ingruente pe riculo infantes intingunt, fortaſſe conſultius vterentur patria lingua:ſanè cùm latinam in eptiſsimè proferant.

In mutatio nibus.

Tranſgreſſio præcep tionis eccle ſiæ.

¶Diximus tranſgreſsionē ordinationis eccle ſię impingere nōnunquā peccatum mortale. Quod intelligit etiā vbi verba & cęremoniade eſſentia ſacramēti nō fuerint corrupta. In forma nanq; cōſecrationis calicis ſola prima ver ba,Hic eſt calix ſanguinis mei,ſunt de eſſentia ſacramēti. Qui autem ſubſequentia proferre negligeret,lethaliter delinqueret. Imò qui ſi ne cæremonijs miſſæ conſecraret: & ſacerdos, qui ſine cathechiſmis & exorciſmis ſolenniter baptizaret, atq; epiſcopus, qui ſine præſcri ptis cæremonijs ſolenniter ordinaret. Qui ve rò in abſolutione ſacramentali illas precatio nes,Miſereatur tui, &c.ſilentio præteriret,nō ob id eſſet reus mortalis culpę: quoniam non ſunt in tanto gradu ab eccleſia inſtitutæ.

Forma ſacramēti matrimonij.

¶Forma autem ſacramenti matrimonij non eſt, vt ſuprà diximus,de iure diuino, niſi qua tenus conſenſus coniugalis exprimit: nulla er go eſt culpa qualitercunq; mutetur. Tametſi cùm ſacramentum ſolenniter celebratur, ſer uanda eſt forma eccleſiæ, Ego te accipio in meam,&c.quæ præſcribitur capit. Si inter. de deſponſatione impuberum.

1.Argum.

¶Primum argumentum Diui Thomæ eſt, Nihil addere fas eſt verbis ſacræ ſcripturæ:er go neque verbis ſacramenti: quandoquidem ab ſpiritu ſancto ſunt pariter inſtituta. Re ſponſio autem conſiſtit in diſtinctione ante cedentis ac ſubinde conſequentis. Sicut enim ſacris oraculis licet aliquid addere ad expoſi tionem, non tamen quod ſubſtantiam ſigni ficationis demutet, ſic & verbis ſacramentali bus licet addere, verbi gratia, patris omnipo tentis,&c.non tamen patris maioris & filij mi noris.

¶Secundum argumentum ſumitur ex Ariſto tele. 8. Metaphyſ. dicentis, quòd, vt in nu meris, ſic in formis quæcunque additio ſpeciē mutat. Conſiſtit enim perfectio ſpeciei in in diuiſibili. Cùm ergo verba, ſint ſacramento rum formæ, quælibet additio mutaret ſpe ciem. Reſpondet autem, quod cùm verba ra tione ſenſus ſignificati habeant vicem formæ, mutatio verborum nō mutat ſpeciem, niſi mu tet ſenſus. *2.Argum.*

¶Tertio argumento tanguntur duæ aliæ va riationes formarum, hactenus intactæ. Quæ ſunt interruptio & tranſpoſitio. Requiritur enim ſicut certus verborum numerus, ſic & certa eorum continuatio & ordinatio. Si er go additio & detractio quandoque licent, fit vt fas ſit etiam verba pauſando interrumpe re, ac perinde tranſponere. Reſponſio verò ſuperioribus ſimilima eſt. Si enim interrup tio eſt tanta,vt intentiò pronuntiantis interci piatur, tollitur ſacramenti veritas. Secùs ſi ſit parua. Idemque de tranſpoſitione ſentien dum. *3.Argum.*

¶Vbi adnotādum eſt interruptionem vſu ve nire poſſe,aut per ſimplicē ceſſationē & pau ſationem. Vt ſi quis poſtquàm dixerit in no mine patris. tantam faceret pauſam, vt ſubſe quentia verba non connecterentur cum prio ribus in vnam orationem, tunc non eſſet ſa cramentum. Si autem eſſet parua morula, ve propter tuſsim aut aliud accidens interpol lans tempus, nihilominùs eſſet ſacramētum. Poteſt tamen fieri per interpoſitionem pere grini verbi, vt ſi poſtquam dixerit ſacerdos, Ego te baptizo in nomine patris, diceret mi niſtro: porrige aquam, aut quid ſimile. Hoc enim vitium non ad additionem reducitur, ſed ad interruptionē: nihilominus nō euacua retur ſacramentum, ſi poſteà reliqua appone ret verba, ſecùs ſi longam extraneamq; ora tionem interſereret.

Si intercida tur intētio.

¶Quid autē ſi interciſa fuerit intētio? Cœpiſti verbi gratia, cōſecrare dicendo, hoc eſt, & tūc mente dixiſti. Nolo conſecrare. Reſpondetur q̄ ſi intētione illa negatoria durāte reliquum formæ proferas, manifeſtum eſt non perfici ſacramentum. Si autem illico pœnitentia du ctus priorem integras intentionem, quam ha

bebas à principio, & continuas formam, non video cur non sit sacramentum: quandoquidem toto tempore prolationis formæ adfuit legitima intentio. ¶ Simili iudicio de transpositione arbitrandum. Siue enim dicas, Te ego baptizo, siue, Te in nomine patris baptizo, & filij & spiritus sancti, sacramentum conficis, quanuis non sine aliqua culpa. Imò quanuis dicas, vt ait Scotus in. 4. dist. 1. quæst. 2. In nomine filij & patris, dummodo errorem non intendas inducere, quòd filius sit principium patris, sacramentum non cassatur. Cauendum tamen est ne transpositis terminis significatio permutetur. Nam quanuis dicendo: Hoc, corpus meum est, legitimus seruetur sensus, vt pronomen sit subiectum, &, corpus meum prædicatū, perinde est ac si dicas, hoc est corpꝰ meū, tamen si dicas. Meum est hoc corpus, profectò dubium esset grauissimum, esset ne sacramentum. Nam tunc pronomen demonstraret determinatè corpus: ob idque non significaretur aliquid fieri corpus: sed quòd corpus Christi esset corpus Christi. Quapropter pronomen, hoc, vagè (quod aiunt) & in confuso debet illud demonstrare, quod sub speciebus continetur: quòd priùs est panis, post verò corpꝰ. Sed de hoc articulo proprio in materia Eucharistiæ.

Transpositio.

Scotus.

QVÆSTIO SECVNda, De sacramentorum necessitate & institutionis causa & tẽpore.

S. Thomas, 3. part. quæst. 61.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramẽta sint necessaria ad humanam salutem.

Secundum capitulum textus præsentis distinctionis erat, de sacramentorum necessitate & institutionis causa. Pro cuius ergo examine subiungitur quæstio secunda, quatuor continens articulos. Quorum primus est. Vtrùm fuerint ad humanam salutem necessaria. Est autem præsens titulus propter Neotericos theologos perpendẽdus. Putant enim, vt est videre apud Gabrielem distinctio. prima. quæstione secunda. nulla prorsus necessitate, aut ex parte Dei aut ex parte finis, sacramenta esse instituta, sed solùm necessitate consequentiæ: scilicet, si Deus sic res ordinauit, necesse est sic fieri. Quæ profecto theologia, vt bona venia dixerim, deridicula, est. Haud enim potest in dubium verti, quin quod Deus prædestinauit, id sit subinde futurum. Theologi autem est in huiusmodi Dei institutis rationes perscrutari diuinæ voluntatis: cur scilicet id prædestinauerit, nam nisi sic fore expediret, nunquàm id prædestinaret. Etenim quanuis Dei voluntas à nulla superiori causa pendeat, disponit tamen pro sua sapientia (vt ipsa capitu. octauo affirmat) omnia suauiter, à fine vsque ad finem fortiter attingens, hoc est, omnia in suos proprios fines referens. Secus de hominum prædestinatione: quoniam cur Iacob dilexerit, Esau verò odio habuerit, nulla est creata causa. Cùm ergo sic Deus in rebus liberè agat, vt tamen nihil temerè sed per summam prudentiam, meritò quæritur, cur sacramenta instituerit. Et planum est non extitisse aliam causam, quàm vt per eadem sacramenta congruentissima suauitate nostram operaretur salutem. Necessarium quippe, vt crebrò ex. 5. Metaphysic. citare solemus (inter alias eius acceptiones) à fine sumitur, idque bifariàm. Etenim vno modo necessariū est id, sine quo finis neutiquàm obtinetur: vt victus, ad vitam. Altero modo, sine quo commodè & congruè ad ipsum non peruenitur: vt equus, ad longum peragendum iter. Neutiquam ergò ambigimus, quin Deus, cuius potestas nulli alligatur creaturæ, absq; sacramentis potuisset nostris mederi morbis, sicuti Magdalenæ & multis crimina absq; sacramento condonauit. Sed congruentiā sacramẽtorum decentiāq; exploramus. Respondet ergo Diuus Tho. vnica affirmatiua conclusione: empe, sacramenta necessaria esse ad humanam salutem, idque tribus de causis. Quas quidem venerabilis Hugo eloquentissimè simul ac locupletissimè libro primo, de sacrament. ante Magistrum Sententia. disseruit, part. 9. cap. 3. Is enim coætaneus eius fuit, imò paulò senior sub annum centensimū post millesimum. Prima sumitur ex diuina prouidentia, cui natiuum est vnicuique secundùm suam naturam prouidere. Est autem natura nostra vt per sensibilia (vt ait Paulus) inuisibilia intelligamus. Et ne hûc rursus reuertamur, causa sic

Quæstionis titulus.

Necessarium.

Cõclusio articuli.

Hugo.

1. Ratio.

sic locupletanda est. Cùm omnis religio, siue vera sit, siue falsa, in cultura Dei sui cõsistat, nequit gens vna, cùm corporei simus, in vnam religionem coalescere, vt contra Faustum libro.9. author est Augustin. nisi aliquo signaculorũ seu sacrorũ visibilium consortiò coadunetur, quibus palàm sibi cõstet eadem religione colligari: Christiana verò religio hac (quæ meditatissimè cõsideranda est) ratione cæteris præstat, quòd cùm Ethnici per sua sacrificia bona tẽporalia à suis dijs postularent, Hebræi verò per sua, nõnullas leprarum mundationes à vero Deo obtinerent, & sub circuncisione per fidem vẽturi purgationẽ quoq; originalis maculæ, nobis adeò fuit Christus noster mirificè beneficus, vt sacramenta instituerit, per quæ, si modò à nobis dignè suscipiantur, non quidem peteremus, sed certò certiùs consequeremur, haud qualiacunq; bona, sed re vera eius gratiam: nostrarumq; animarum salutẽ. Quapropter cõsentaneum fuit, vt talia sacramenta nobis daret, quæ signa essent, quibus beneficiũ doceremur, quod sub illis nobis elargitur: atque adeò religiosè profiteremur idem nobis ab ipso beneficium impendi. Hac enim de causa suprà diximus sacramentum constitui in genere signi, vt sicùt per naturales creaturas authore Paulo, virtutes Dei, quibus rerum naturaliũ causa existit, cognoscimus, sic per eiusmodi sacramẽta eiusdem virtutem, qua super naturam nos saluat & beat, doceremur. Vnde scitè Hugo sacramẽta vasis comparat, quibus pharmaca propinantur, nempè, vt qui infirmi sumus: per vasis effigiem medicaminis virtutẽ intelligamus. Itaq; hæc prima causa sic ex parte nostra congruentiam ostendit, vt præcipuè in diuinum honorem referatur.

Præstantia religionis christianæ.

Hugo.

Secundaratio.

¶ Secunda ratio sumitur ex conditione miseri lapsus nostri, quo de illa innocẽtia, in qua creati sumus, cecidimus. Decuit enim antidotum morbo respondere. Etenim quandiu Adam in illo perstitit statu, vniuersis dominans corporalibus, solo Deo subdebatur: dum verò se in misero pomo corporalibus subdit, Deum abnegauit. Si ergo nos post eius lapsum in nudis spiritualibus occupasset, cùm tẽporalibus nostrapte natura dediti simus, non tam promptè ad illa spiritualia animum applicaremus. Per hæc autem corporalia, quibus affecti sumus, ad illa diuina capessenda allicimur. Hugo tamen & Sententiarum Magister aliter hanc causam inducunt. Nempe, vt homo, qui ob superbiam Deo se subduxerat, istis sacramentorum elementis in sua comparanda salute subderetur, quasi ab illis pendens, vt suam vilitatẽ recognoscens, per humilitatẽ edomaret superbiã. ¶ Tertia ratio sumitur ex studio rationis humanæ, quæ præcipuè in sensibiliũ varietate delectatur. Dũ enim homo in statu innocẽtiæ persistebat, sola diuina contẽplatione fruebat: ad hæc autem ima per peccatũ demissus, rerũ varietate gaudet. Id quod Christus in illis sororibus nos admonuit, quarum actuosa Martha erga plurima se solicitante contemplatrici Mariæ dixit, vnum esse necessarium. Si ergo puris spiritualibus homo iuberetur vacare, esset à sua natura violenter abstractus: quod certè ægerrimè ferret. Morem ergo Deus nobis gessit, vt sacramentorũ varietate oblectati, ad nostram comparandam salutem essemus propensiores. Delectat enim nos nũc basilicas extruere, mox sacrificia celebrare, deinde orare, & nõ nunquàm hymnos cantusque intonare diuinos. Alijs incumbit sacramenta ministrare, atque alios expedit suscipere: per quæ quidem virtutum munera à cunctis idolorum seruitutibus distrahimur. Id quod in illis Neophytis noui orbis experimento comperitur. Mirum enim in modum inistiusmodi cæremonijs exhilarantur, per quas à sua idololatria semouẽtur. Optimè ergo tandem colligit Diuus Thom. hominem per sacramentorum institutionem congruenter naturæ suæ per sensibilia erudiri, & dum sibi per corporalia subuenitur, subiectum se illis cognoscens, humiliari: ac demum per salubria sacramentorũ exercitia: à noxijs actionibus præseruari. Abeant ergo Lutherani atque alij, quos Hugo subnotauit, hæretici, qui putãt nos quasi idolõlatras in istis sensibilibus nostram collocãre salutem. Nõ enim credimus ista nobis præcipuè eã efficere, sed Deũ in ipsis. Neque ab ipsis illam expectamus, sed à Deo per illa, vt ipse nobis prouidentissimè iusserit. Nam & præter rationes præfatas aliam nihilò debiliorem habemus: nempe, vt per sensibilia signa non solùm magis alliceremur ad inquirendam salutem, verùm & certiores efficeremur illam fuisse consequutos. Si enim mera spiritualia nobis proposita essent, non tot viæ nobis paterent ad inquirendum gratiam. Modò autem aliud gratiæ munus obtinemus per baptismum, aliud per confirmationem, aliumq; atq; alium effectum per eucharistiã & alia sacramenta. Imo verò si per solã (verbi gratia) cõtritionem aut alium quemuis animi motum proposita nobis esset salus, socordiores segnioresque ad illam conquirendam essemus: dum tamen sacramẽtorum præceptis incitamur, solicitatiores sumus in opere, instãtiusq; ad sacramentales gratias anhelamus. Ad hæc

Tertia ratio.

Insulares.

Contra Lutheranos.

Alia ratio.

Hugo.

& tutiores euadimus, adeptos eas fuiſſe. Nam cùm animi motus nos lateant, certè quàm rariſsimè tuti eſſemus, an contritio vel deuotio vſque ad gratiæ cõſequutionem pertinge ret. Dum verò ſacramentum ſuſcipimus: vbi certò credimus, niſi per nos ſteterit, ex pacto diuino nobis conferri gratiã, multò certiores reddimur noſtræ ſalutis. Eò præſertim, quòd ſæpenumerò per ſacramentum cum attritione beneficium gratiæ adipiſcimur, cuius attritio non eſſet efficax. Hæc contra hæreticos noſtræ tempeſtatis libuit paulò latiùs meditari. Sanè qui dum religionem Chriſtianam, iſtis ſacramẽtis ſenſibilibuſq; exercitijs de medio ſublatis, ad ſolos animi affectus reuocare contendunt, otioſam, ac deſidem, ſituq́ue torpentem efficiunt. De hac verò re, non ſemel, ſed ſæpe recurret ſermo.

Argumen. ¶ Argumẽta Diui Tho. quàm facillima ſunt.
D. Thom. Primum eſt authoritas Pauli. 1. ad Timot. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt. Vſus autem ſacramentorũ corporalis eſt. Reſpondetur, quòd & ſi corporalis exercitatio quatenus corporalis, non ſit multũ vtilis: exercitatio tamẽ ſacramentorũ nõ purè corporalis eſt, ſed ſpiritualis ratione ſignificantiæ & efficaciæ. ¶ Secundum eſt alia authoritas apud ipſum Apoſtolũ. 1. ad Corinth. 12. ſufficit tibi gratia mea: nõ ergo ſacramẽta ſunt neceſſaria. Reſponſio autem eſt ad cõſequentiam, q̃ & ſi gratia Dei nobis ad ſalutẽ ſufficiat, nihilominus quia nobis, vt dictum eſt, conuẽnit illam per ſacramẽta recipere ad eam ipſam ſunt nobis neceſſaria. Sicuti ad vitam ſufficit victus & veſtitus, tamen ad id ipſum neceſſarium eſt terram colere, & ouium vellera tondere.

Secundum

Tertium. ¶ Pari modo reſpõdetur ad tertium, quod eſt hoc. Poſita ſufficienti cauſa ponitur effectus: ſufficiens autem cauſa noſtræ ſalutis fuit paſſio Chriſti, per quam, vt ait Paulus ad Romanos quinto. reconciliati ſumus Deo: ergo ſacramenta ſunt ſuperuacanea. Negatur enim ſimiliter conſequẽtia. Requiritur nanque vt per ſacramenta fiat nobis eiuſdem paſsionis applicatio, cuius virtute noſtram operantur ſalutem. Quemadmodum & ſi ad fabricã ars ſufficiat, non tamen inſtrumentorum neceſsitas excluditur, quorum vſus eſt neceſſarius.

Aliud arg. ¶ Quòd ſi rurſum arguas. Ad conſequendam ſalutem ſufficit obſeruatio mandatorum: iuxta illud euangelicum, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: ergo ſacramenta redundant. Reſpondetur, quòd eiuſmodi obſeruatio ſine fide & gratia præueniente non ſufficit. Nam ſine fide (vt ait Paulus) impoſsibile eſt placere Deo. Ad illam ergo fidem & gratiam requiritur baptiſmus, quæ ſi perdatur, exigit pœnitẽtiam. Quare & inter mandata ſunt etiam præcepta ſacramentorum: non ſolùm ad illam primam gratiam ineũdam, verùm & ad alios effectus gratiæ, quales ſunt confirmationis & euchariſtiæ, quibus debilitas, quam per peccatũ cõtraximus, irroboretur, vt legis naturalis mãdata valentiùs obſeruemus. Vnde Deus per legem iubet, & per ſacramenta iuuat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta.

POſt explicatam ſacramentorum neceſsitatem, cùm non ſint de iure naturæ, ſed ſuper naturam nobis donata, proximum eſt, vt tempus exploremus, quo fuerint inſtituta. Sunt autem, de quibus hæſitari poteſt, tres temporum differentiæ. Prima dum innocens natura integra vigebat. Secunda ab ingreſſu peccati in orbem vſque ad Chriſtum incarnatũ: ac demum tertia ab eius protinus incarnatione. De prima ergo temporis mora diſputatur hoc ſecundo articulo. Et reſpondet D. Thom. breuiſsima con cluſione negatiua. In ſtatu innocẽtiæ ante peccatum ſacramenta neceſſaria nõ fuerunt. Probat primò, quoniam ſacramenta nobis ſunt, vt dictum eſt, ſpirituales medicinæ, vt autem ait Chriſtus, Matthæ. 9. non eſt opus valentibus medicus: tunc autem nullum erat peccati vulnus: ergo nec ſacramenti neceſsitas. Quòd eẽ ſacramenta medicina ſint, iam ſuprà per exemplum illius Luc. 10. cõmonſtrauimus, qui incidit in latrones, cuius vulneribus curãdis Samaritanus, hoc eſt Chriſtus, vinum & oleum, hoc eſt ſacramenta porrexit. Ex qua vtique ſacramentorum natura quęſt. 3. firmiſsimum elicimus argumentum, quòd nonnunquam ſacramenta conferãt primam gratiam, aliàs nũquã ſanitatem conferrent, atque adeò neq; eſſent medicamina, ſed de hoc ibi. Secũdò id probat Diuus Thom. locupletiùs hoc pacto. Sacramẽta, vt proximè conſtitutum eſt, ob neceſsitatem duntaxat humanæ ſalutis ſunt inſtituta: tunc autẽ temporis illis homo non indigebat. Nam vel indigeret, quatenus ordinantur ad remedium peccati, vel quatenus ad perfectionem animæ conferunt, hoc eſt, quatenus ad religionis culturam ſpectant: neutra tamen ratione ſacra

Concluſio.

Ratio Sãct. Thom.

ne ſacramenti tunc opus erat. Cuius quidem ratio ex rectitudine illius ſtatus colligitur. Tunc enim ſuperiora inferioribus dominabãtur, neque vllo pacto ab illis pendebant. Enim uero iuſtitia originalis id præſtabat, vt quemadmodum mens humana ſubdita erat Deo, in quo & ratio gratiæ conſiſtit, & excluſio culpæ, ita vires animæ inferiores, ſcilicet, ſenſuales, ſubderẽtur rationi ſuperiorum intellectualium, atque ipſi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem fuiſſet, ſi anima vel quantum ad ſcientiam, vel quantum ad gratiam per aliqua corporalia, vt ſit in ſacramentis, perficeretur. ¶ Vide quemadmodum Diuus Thomas non modò explodit ab illo ſtatu neceſsitatem ſacramentorum ad comparandam gratiam, qua remittuntur peccata, verùm ad obtinendum quodcunque gratiæ genus, quæ per culturam virtutum nobis accreſcit: imò neque ad ſcientiæ perfectionem ſentit fuiſſe neceſſaria. Eſt autem ratio hæc ſecunda ſubobſcura, & ambigua. Poteſt enim intelligi, aut de ſolo Adam, aut de ſua quoq; ſobole, quandiu ille ſtatus duraſſet. Quare primùm diſputandum nobis eſt de ſcientia, mox de gratia. De priori mẽbro Caietanus hic diſputat, neſcio tamen an neruum tetigerit. Arguit enim, dictum Diui Thomæ, ſcilicet, vires ſuperiores in illo ſtatu non dependiſſe in acquirendis ſcientijs à viribus inferioribus, non intelligi de poſteritate Adæ, ſed de ipſo duntaxat viuente. Fuit nanque diſcrimen, quòd Adam tanquam ſemen humanæ naturæ omnium fuit ſcientiarum lumine perfuſus, poſteri verò eius non fuiſſent nati cum ſcientijs, ſed illas progreſſu temporis adminiculo etiam ſenſum, acquiſiuiſſent. Vt 1. parte quæſtio. 101. ſanctus ipſe doctor author eſt. Quapropter ait Caietanus, quod D. Thom. non loquitur de communi illo ſtatu, ſed de primo parẽte, in quo ſolo re vera fuit ille ſtatus. Quòd ſi & de Adam quis contra arguat, quòd etiam in vſu ſciẽtiarum infuſarum vtebatur phantaſmate, nam eius intellectus eiuſdem erat ſpeciei cum noſtro, imò & ſcientia eius cum noſtra, & vt ait Philoſophus. 3. de anima. text. 39. neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari, quare & vires eius ſuperiores ab inferioribus pendebant. Reſpondet Caieta. quòd cùm ſcientias per infuſionem ſuſcepiſſet, non vtebatur phantaſmate, quaſi ab illo dependens in ſua perfectione, ſed vtens illo quaſi inferiori. Nihilominus fatetur, quòd nec filij Adæ indiguiſſent ſacramentis: quia geniti fuiſſent in gratia, vt ait Diuus Thom. 1. par. quæſt. 100. cum qua recepiſſent dona intellectus & perfectionem ſupernaturalis ſcientiæ, ad quam requiruntur ſacramenta. ¶ Miror autem, vt ſalua eius reuerentia loquar, quod neget ſermonem hic haberi à D. Thom. de toto illo ſtatu etiã ſi perduraſſet in filijs Adæ, cùm planè quæſtione præſenti de tribus temporis differentijs loquatur, quorum prima erat ille ſtatus. Quin etiam magis mirandum eſt, quòd agnoſcat concluſionem hic Diui Thomæ toti illi ſtatui congruere: ſcilicet, tam primo parẽti, quàm eius poſteris, & tamen concluſionis rationem ſoli Adæ adaptari. Cùm vtique ratio concluſioni debeat adæquari. Mentem ergo Diui Thomæ vt percipias, adnotato quòd ſcientiarum perfectio, alia eſt naturalis, atque alia ſupernaturalis. Hic autem non loquitur de priori, ſed de poſteriori. Hæc enim nobis peculiariter per ſacramenta donatur, vt infuſio fidei, donorumque intellectualium. Igitur cùm ait illo ſtatu indignum fuiſſe mentem perfici per inferiora, non loquitur de naturali perfectione. Nam & de Adam. 1. part. q. 64. artic. 3. concedit quòd quantum admodum ſcientiæ anima eius experimentis profecit: ſed loquitur de perfectione, hoc eſt, de ſupernaturali diuinorum notione, quæ ſimpliciter perfectionis nomine cenſetur, quam nos per ſacramenta recipimus & docemur: in illo autem ſtatu abſque illis per infuſionem in ipſa cõceptione reciperetur, & facillimo parentum negotio perficeretur. ¶ De neceſsitate verò ſacramentorũ in illo ſtatu ad gratiæ acquiſitionem Alexander Alen. 4. p. quæſt. 1. Memb. art. 1. non abſolutè ſed per diſtinctionem reſpondet. Cuius quidem ſententiam Duran. in. 4. d. 1. q. 2. vltrò amplexus eſt. Aiunt quippe ambo, quòd ſi nomine ſacramentorum intelligantur illa remedia gratiæ qua remittũtur peccata, planum eſt in illo ſtatu nulla fuiſſe, propterea q̃ neque erant peccata. Si autem eodem nomine intelligamus ſacrificia & ſigna, quibus fit proteſtatio fidei de Deo ſaluatore, quibus quidem ſacrificijs augetur gratia, minimè negãdum eſt, inquiunt, illic fuiſſe eiuſmodi ſacramẽta. Nam neque negandum eſt fuiſſe illic religionis cultum, qui in proteſtatione fidei cõſiſtit. Huiuſmodi autem proteſtatio fit oblationibus & ſacrificijs, quæ non ſolum ſunt neceſſaria ad propitiandum nobis Deum, quem piaculis habemus offenſum, verum & ad gratiarum actiones de beneficijs ſuſceptis, quæ vtique in illo ſtatu recipiebantur ampliſſima. Hanc autem opinionem refert D. Thom. in. 4. diſtinct. 1. artic. 2. quæſtio. 2. quam refutat, dicens, non ſolùm non fuiſſe tunc neceſſaria ſacramenta ratione

Expoſitio articuli.

Declaratio rationis.

Caietan.

Ariſtot. 3. de anima.

Contra Caie.

Mẽs S. Th.

Alexãd. & Durand.

Cõtra Alexan. & Durand.

tione peccati, verùm neque ratione eruditionis aut alia de causa. Et primò vt hanc sententiam comprobemus, quanuis illa tunc extitissent sacrificia, profectò neutiquam mererentur sacramẽtorum nomina: quia non fuissent causa gratiæ, nisi per modum meriti sicut virtutum opera. Oblationes enim non aliter sunt gratiæ causa quàm eleemosynæ & ieiunia. Sed præterea probatur quòd neque illa sacrificia tunc erant necessaria. Imprimis Hugo loco citato, cui magister sententiarum. dist. 1. subscribit nullam necessitatem sacramentorum in illo statu agnoscit. Nam homo, inquit, ante peccatum sine medio Deum videbat, hoc est, satis eum sine corporalium adminiculo agnoscebat. Per peccatum autem habuit vt nequaquã diuina queat capere, nisi humanis exercitatus. Hæc ille. Nobiscum sentit Scot. 4. d. 1. q. 3. & Palud. eadem. d. &. q. Et probatur ratione, fortasse valida. Protestari fidem contingit tripliciter: aut per interiores actus, quibus Deum confitemur esse vnum & trinum, ac perinde seruatorem glorificatoremque nostrum: eumque subinde laudamus. Secundò per virtutum officia & exteriores etiam laudes. Atqui duo hæc protestationum genera religionisque munia non negamus quin illo fuissent statu. Nam fides sine operibus, vt ait Iacobus, mortua est. Fuisset nanque cum primis contemplatio, deinde prolium generatio & educatio & obediẽtia filiorum erga parentes, & omnium erga Deum in abstinentia ab esu ligni scientiæ boni & mali. Hæc autem non appellantur nisi largissimo modo sacrificia, sed fuissent merita apud Deum. Tertio modo protestamur fidem per sacrificia & oblationes. Hæc autem quod non fuerint tunc temporis necessaria, probatur. Quatuor enim quinque ve aut sex de causis nobis sunt eiusmodi sacrificia congruentia. Primùm vt per hæc pro peccatis nostris satisfacianmus: tunc autem nulla fuissent peccata. Secundò vt per ea dignoscatur religio nostra ab exteris sectis. Nõ enim vniuersus orbis eiusdem est religionis. Hæc autem causa illic cessasset: essent quippe omnes veluti in cœlo eiusdem religionis, eodemque ore adorãtes vnum Deum. Tertiò sunt nobis in hunc vsum, vt nobis mutuò constet eandem religionem colere. Etenim quanuis totus mundus eandem profiteretur, tamẽ eo quòd corporei sumus, fieri nisi per ista externa sacrificia non posset, vt nobis inter nos mutuò cõstaret vna religio. Qualis enim Deus adoratur talia sacrificia instituũtur. Illic autem omnibus constaret natos esse in gratia Dei in eiusque seruitio & obedientia, sicuti in cœlesti patria, viuere. Quartò sunt nobis operæpretium, vt per ea seruemus memoriam beneficiorum Dei: sicut per sacrificium missæ memoriam perpetuamus passionis Christi, qua seruati sumus, docemurque quãtum illi debemus: illic autẽ quid opus eruditione supernaturalium? Nam simul cum gratia imbuerentur donis necessarijs. Præterea parentes facilimo negotio erudirent natos: quare huiusmodi exteris elementis nihil opus haberent: sed sicut angeli Dei in paradiso semper omnes Deum laudibus colerent. Sed ais. Saltem eorum vsus opportunus fuisset ad reddendum Deo gratias: videlicet vt de receptis ab ipso partem ei rependerẽt, secundùm illud. 1. Paralipo. 29. Tua sunt omnia, & de ijs quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Sed in contrarium facit, quòd causa ista vana esset in nobis, nisi ea quæ Deo offeruntur, in vsum templorum ac ministrorum cederent: tunc autem cum non essent sacramenta, non essent ministri, neq; verò templa, quia nec aëris inclemẽtia tectis egeret, sed simplici corde & ore laudum encomia Deo dicerent. Facere autem sacrificia qualia tempora Mosis, nempe litare pecudes & pecora, nisi ratione significationis, quæ tunc non fuisset necessaria, vanum futileque censetur. ¶ His demum accedit quòd tũc omnia fuissent communia, quare nullus posset de proprio quicquam offerre: neque alius indigeret vt ab alio sibi quippiam suppeditaretur: atque adeò tunc eiusmodi oblationes nullius essent emolumenti, neq; idcirco vllius vel meriti vel laudis. ¶ Argumenta ergo duo D. Thomæ satis soluta sunt. Primum enim est. Tunc homo indigebat gratia, ergo & sacramẽtis. Cuius consequentia non valet. Nam etsi gratia indiguisset, non tamen ea per sensibilia conquireret. ¶ Secundum est. Homini secundum suam naturam, vt dictum est, congruũt, sacramenta, tunc autem habuisset eandem naturam, ergo eadem illi conuenirent sacramenta. Negatur tamen consequentia: quoniam natura non haberet eundem statum, vt partem superiorem deceret per inferiorem de supernis edoceri. ¶ Tertium argumentum est. Matrimoniũ Adæ, secundũ apostolum ad Ephes. 5. Sacramẽtum magnum fuit in Christo & ecclesia: ergo ante peccatum fuit sacramentum. Distinguitur autem antecedens. Matrimoniũ enim, non quidem quatenus est sacramentum fuit in illo statu institutum, quia non erat tũc instrumentum passionis Christi gratiam conferens, sed in officium naturæ. ¶ Sed arguis, saltem erat sacramentum eo modo quo dictũ est

Ratio nulla.

Alia egregia ratio.

1. Argum. S. Thom.

Matrimonium Adæ.

eſt ſuprà eſum agni paſchalis fuiſſe propriè ſacramentum :quia ſignum rei ſacræ in lege noſtra futuræ. Negatur aſſumptum: quoniam non fuit inſtitutum quaſi actus religionis ad id ſignificandum,ſed in officiū duntaxat multiplicandæ naturæ,vt patet Geneſ.1.&.2.Veruntamen ex conſequenti, vt ait D. Tho. hoc eſt,ex ſua ipſius coniunctionis natura ſignificabat vnionemChriſti cum eccleſia ſicuti vnū quodque ſuum ſimile. Quare vbi ait Paul. ſacramentum fuiſſe Chriſti & eccleſiæ, ſacramē tum accipit pro eo quod eſt myſterium. Adde cum Durando loco citato, quòd neque illam Chriſti coniunctionem ſignificaſſet niſi hominum lapſus fuiſſet futurus: quoniam ſi nullum extitiſſet peccatum, Chriſtus nō fuiſſet carne indutus,in qua ſibi deſponſaret eccleſiam: quare & ipſa eius ſignificatio ad ſtatum peccati refertur. Sed prior ſolutio per ſe ſatis eſt ſolida.¶ Alijs tamen argumentis ſolet concluſio impugnari. Deus enim propenſior eſt in miſericordiam, quàm in iuſtitiam: preſcius autem humanorum ſcelerū prouidit ante peccatum Adæ infernorum ignem, ergo æquiori ratione debuiſſet tunc prouidere ſacramenta.Eò vel maximè quòd & ſalutiferas herbas, & quæ corporeis ægritudinibus medicandis erant neceſſaria antequam morbi eſſent,creauit.Addequòd prouidentiſsimus quiſque medicus non modò præſentaneis ægritudinibus medetur,verùm & ab illis quæ timētur, ſanos præſeruat:debuit ergo ſtatum illum Deus ſacramētis exornare,vt homo ab illa culpa,quā poſtea contraxit,præſeruaretur. ¶ Reſpondetur tamen quòd & ſi propenſior ſit Deus ad clemētiam, nihilominus debet ſuauiter omnia ſecundùm rerum naturas & indigentias diſponere,ignis autem inferni fuit elementalis atque adeò ad opus creationis pertinens. Aut enim debuiſſet illum locum tūc creare vacuū, aut ſi alia eum ſubſtantia oppleuiſſet, debuiſſet illam poſt peccatum corrumpere vt infernum illum illic accederet ignem: quod creandi ſapientiæ non congruit. Vnde vt habetur Eccleſia.18.Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul.Idq; de purgatorio quod vnus eſt ſinus inferni:& de naturalibus herbis & alijs medicaminibus reſpondendum eſt: nempe quòd omnia pertinent ad creationis opus. Præterquam quod perhorrendus ille ignis, Satanæ & angelis eius deſtinatus fuerit. Quorum quidem peccatum ante ſtatum innocentiæ præceſſerat.Vnde ChriſtusMatth.25.Ite,inquit, in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Illi enim quoniam per pœnitentiā reuocari in gratiā nequiuerant,ſtatim poſt culpā illuc obtruſi ſunt: hominibus autē, qui per reſipiſcētiam & erratorū pœnitudinē euadere tormēta illa poſſunt,non eſt paratus niſi ad terrorem,vt eum caueremus, niſi noſtra in pœnitentia ſimiles nos dæmonibus efficeret. ¶ Ad rem ergo vt redeā,ſacramēta nō ſunt res naturales,ſed ſupernaturaliter inſtituta in remedium peccati.In illo autem ſtatu per iuſtitiam originalem congruentiſsimè illis ac ſuffi cientiſsimè proſpectū erat,vt illo durante ſtatu nec peccatum homines facerent,neque mouerent,quia nec ignorantia nec corruptis affectionibus laborabant.Quare nec alia præſeruatiua opus habebant medicina.Sanè quæ nō applicatur, niſi illis, quibus morbus timetur. Præſertim cùm vſus ſacramentorū illic locum nō habuiſſet,ſuperuacanea fuiſſet eorum inſtitutio,etiam ad præſeruandum. Sed iuſtitia originalis commodiſsimè id illis præſtabat. At cùm liberum arbitrium non habuiſſent confirmatum in gratia, cadere ab illa potuerunt, ac ſubinde ceciderunt.¶Poſtremū argumentum inde ſumi poteſt, ſi admittitur potuiſſe in illo ſtatu cōmitti peccatū veniale :non quidem ad uerſus D.Tho.qui id negat, ſed aduerſus Scotum,qui cùm illud concedat,negat tamen vllo illic fuiſſe opus ſacramento. Reſponderet ille tamen,quod peccata venialia ad ſui remiſsionem nullam expoſtulant ſacramenti virtutē. Sanè quòd per talia peccata gratia non perdatur,quæ ſit per ſacramentum recuperāda: ſed poterant remitti per internam pœnitentiam aut per alium æquialentem motum charitatis in Deum.Et pariter reſponderet ipſe ad argumentum ſecundùm ſuā opinionem, q̄ etiā ſi Adam non peccaſſet,Chriſtus veniſſet atq; adeò inſtituiſſet ſacramenta. Reſponderet,inquam,quòd non veniſſet tāquam redemptor, atque adeo neque vllum inſtituiſſet ſacramentum. At profectò efficaciùs, ex ſuperioribus colligitur,quòd non veniſſet.

Durandus.

Alia argu.

Argumentū de peccato uenialī.

Ignis inferni.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm poſt peccatum ante Chriſtum ſacramenta debuerint eſſe.

SEcundam temporis differentiam ſuperiori articulo deſignauimus à lapſu prioris Adam, vſque ad reſtaurationem ſecundi:nēpe, Chriſti. De hac ergo tēporis intercapedine quæritur,vtrùm tunc debuerint ſacramenta inſtitui

Conclusio. Ad quod D. Tho. vnica conclusione affirmatiua respondet: nempe, quod ante aduentū Christi necesse fuit quædā sacramēta instituī. Hāc primò probat autoritate Aug. 19. contra Faustum, dicētis sacramēta, quæ celebrātur prænuntia fuisse venturi Christi: erat autem necessarium eius aduentum prænunciari. Ratio autem est eiusdē necessitatis expositoria. Sacramenta enim eò sunt ad humanam salutem necessaria, quòd sensibilia signa existūt inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur: nemo autem sanctificari vnquam post lapsum Adæ potuit, nisi per Christū: quē vt ad Rom. 3. ait Paul. proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Oportebat ergo Christi aduētui antecessisse visibilia signa, quibus ipsum venturum homines protestarentur, quæ quidem signa dicuntur sacramēnta. ¶ Perpende primum omnium conclusionem. Quoniam licèt autoritas Augustini de sacramentis Mosaycis intelligatur, tamen D. Tho. ampliorem constituit conclusionem: quæ scilicet, non solùm ad legem scriptam, sed ad legem naturæ suo gradu potest adaptari. Et ratio est subinde notanda. Nam cum sacramenta sint religionis indicia, quibus profitemur, diuinitus nos obtinere salutem, quam omnes per Christum suscipimus, necesse est, vt quotquot eius fide saluantur per sacramenta, eandem protestentur fidem. ¶ Sunt autem argumenta Doctoris sancti considerate meditanda. Dictū enim est in solutione tertij primi articuli, per sacramenta passionē Christi hominibus applicari: vnde fit consequens passionem ad sacramenta comparari, sicuti causam ad effectum: effectus autē non antecedit causam, sed è conuerso: nulla ergo ante eandem passionem fuerunt sacramenta. Respondetur, quòd passio Christi respectu veterum sacramentorū erat veluti causa finalis, eò quòd ad ipsam significandam erant instituta: causa autem finalis non præcedit tempore suum effectum, sed intētione. Artifex enim cudit lapides dolatque ligna ob extruendam domum, à qua futura domo per intentionem mouetur ad opus. ¶ Hæc autē re-

Examinatio respons. sponsio potest tyroni Theologiæ scrupulum inijcere. Passio enim Christi fuit causa salutis tam antiquorum quàm nostræ, non solùm finalis, verùm meritoria & efficiēs vt D. Tho. 3. p. q. 49. artic. 1. docet. Imò autoritas hæc citata Pauli id ostēdit. quippe, qua asserit fuisse propitiatorē iustumq; iustificantem. Cum ergo fuerit salutis nostræ efficiens causa, quomodo ait D. Tho. quòd fuerit finalis respectu veterum sacramentorum? Respondetur, quòd non negat fuisse causam efficientem vniuersæ gratię, quæ post lapsum Adæ fuerit hominibus collata. Quòd illicò post verba modò citata ostendit Paul. ad Roman. 3. dicens per fidem fuisse propitiatorem in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorum in sustētatione Dei. Quasi diceret, omnium præcedentium delicta remisit Deus propter Christi passionem, quæ ideo quando exhibita fuit, tunc omnem gratiam quæ post Adæ præuaricationem hominibus donata est, & meruit & effecit. Et ideo sustinebantur antiqui patres in limbo quo ad vsq; eadem passio fuisset exhibita. Sed tantùm ait. S. Doctor, ꝙ erat vt causa finalis non gratiæ antiquorum, sed veterum sacramētorum: nostrorū autem vt efficiens. Deus enim factus homo instituit nostra, non illa: sed instituebātur à Deo tanquàm prænuntia signa futuræ passionis. Et rursum passio operabatur in antiquis per modū causæ finalis: per fidem scilicet applicata, in nobis autem operatur per sacramenta, ceu per sua instrumenta. Et ideo dicturi sumus quęstione sequenti ꝙ sacramenta nostra conferunt gratiam, tanquam signa fidei Christi memoratiua eiusque adeò passionis instrumēta. Antiqua verò minimè: sed per fidem passio tūc operabatur, quam sacramenta illa prænuntiabant. Cur autem necesse fuerit Christum per illa sacramenta prænuntiari, alia quæstio est. Haud enim decuit ipsum in mundi primordijs incarnari, vt. 1. q. huius tertiæ partis art. 5. ostensum est. Imò decuit multis antea sæculis expectari, tum vt humanum genus suam necessitatē magis cognosceret, tum etiam vt tam excelsum mysterium tam multis sæculis expectatum & prænuntiatum, fieret cùm aduenirēt credibilius, & ideo sacramenta debuerunt esse eius prænuntia.

Quæstio de lebris de fide. ¶ Hic præterea celeberrima illa quæstio non nullum locum habet, vtrùm semper in lege naturæ fuerit vnicuique ad salutem necessaria fides, quæ per supernaturale auxilium donaretur. Dixerim fidem supernaturalem, quoniam de fide, si intelligas de cognitione vnius remuneratoris Dei, in quæstionem non cadit: dicente ad Hebræos. 11. Paulo, sine fide impossibile est placere Deo. Neque verò in dubium cadit, quin semper fuerit auxilium speciale necessarium ad conuersionem in Deū, affirmante Christo Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum. Et contraria est Pelagianorum Hæresis: nempe, quòd liberum arbitrium sufficeret. vt. 2. 2. quęstio. 6. artic. 1. ait D. Thom. At cum illicò Paul. eandem fidem explicans subiunxerit. Accedentem ad

Deum

Deum oportet credere, quia remunerator est? dubitare quis posset, vtrum in lege naturæ potuisset sapiens aliquis naturali lumine cognoscere Deum esse, & remuneratorem esse, quiquidem per auxilium speciale, quo eius super naturam voluntas moueretur, conuerteretur in Deum. Itaque illa naturalis cognitio intelligeretur nomine fidei. Neque vero in dubium vertitur, quin semper cum gratia iustificante infunderetur supernaturalis habitus fidei, spei & charitatis, sed tantum loquimur. de actuali cognitione ad cõuersionem adulti necessaria. Ad hæc neq; ambigere vllus potest, quin vniuersis fuerit necessaria fides Christi saltim implicita, vt hic ait D. Tho. &. 2. 2. q. 2. arti. 7. Nã, vt ait Petrus, Actuum. 4. Non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri: &. 1. ad Corint. 3. Paul. fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quæ quidem asserta ad omne tempus à lapsu Adæ referenda sunt. Vnde August. lib. de correctio. & gratia. Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem, siue maioris, siue ætatis paruæ liberari à contagio mortis & obligatione peccati, nisi per vnum mediatorem Dei & hominis, Iesum Christum. Diceret autem quispiam forsan, illam naturalem cognitionem quòd Deus est & remunerator est, implicitè referri ad Christũ, licèt in quacunque ætate vt ait loco proximè citato D. Thom. fuissent proceres, qui explicitam supernaturaliter haberent, vt Iob. Credo quòd redemptor meus viuit, &c. qui plebem docerent. Minoribus tamen illa cognitio naturalis à maioribus mendicata cum auxilio speciali voluntatem mouente fortè quis diceret sufficere. Neque deficerent huiusmodi opinioni apparentia argumẽta. Primum est ex Paul. ad Roma. 1. asserente, q̃ cùm gentes Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Et loquitur de cognitione naturali, per ea, quę facta sunt ad inuisibilia penetrante. Prætereà arguitur ratione, q̃ Paul. non aliam fidem exigere videtur ad salutem necessariam præter illam quod est, & remunerator est: hæc autem naturali lumine videtur acquiri posse. Ad hæc. Videtur in lege naturæ nullum fuisse præceptũ nisi naturale: propterea enim dici videtur lex naturæ: fit ergo inde consequens nullum extitisse tunc præceptum supernaturalis fidei habendæ: quòd si tale tũc non extabat præceptum, consequi sanè apparet quòd nec talis cognitio fuisset singulis necessaria. Antiquis enim in lege Moysi & nobis, quoniam illa supernaturalis fides necessaria est, præceptum subinde datum est disponendi nos ad eam recipiendum. Si ergo tunc nõ erat tale præceptum, apparet nec fuisse tũc actum supernaturalem fidei necessarium ad recipiendam gratiam. Eandem opinionem D. Thom. visus est sequi super illud ad Roman. 2. Gentes quę legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, id est, per legem naturalem ostendentem eis, quid sit agendum, licèt non excluditur quin necessarium sit spirituale auxilium ad mouendum affectum. Hæc ille in secunda illius loci expositione. Quare illud ad Ephe. 2. Fides donum Dei est, gloss. aret illa opinio, & de fide explicata lege veteri & nostrę necessaria, & de illa quę in lege naturæ reuelabatur maioribus per quos minores docerentur. ¶ Quapropter hanc conclusionem olim sub dubio defensauimus in impressione prima Veneta libri nostri de natu. & gra. lib. 2. ca. 11. Re tamen postea oculatius inspecta, in impressione Parisiensi, & Salmanticensi sententiam mutauimus, quam puto esse assertu necessariam. Nempe quod nulli vnquam patuit salus, nisi per fidem quæ supernaturale donum est. Ad hoc autem probandum non opus est loca sacra sanctorumve patrum, quæ innumera sunt, coaceruare, quibus asseritur neminem sine fide, vt ait Paul. iustificari. Hoc enim est in re non dubia testes instaurare nõ necessarios. Sed in hoc incumbendum est, quod illa fides semper fuit singulis requisita, quæ est donum supernaturale: illa scilicet actualis cognitio, vt se quisque in Deum conuerteret. ¶ Hoc ergo præterquàm quòd nomen fidei assensum designat non naturaliter conquisitum, sed diuina autoritate susceptum, multis probatur & autoritatibus & rationibus. Primum enim illud ad Ephes. 2. proximè citatum, gratia estis saluati per fidem, non ex vobis, ne quis glorietur: donum enim Dei est, vbi fides asseritur gratię donum, licèt Iudæis peculiariter dictũ sit, de omnibus tamen pariter intelligitur, vt D. Thom. 2. 2. quæstione. 6. artic. primo. enarrat. Per fidẽ enim supernaturalem homo eleuatur vt se in Deum conuertat. Id quod & ratio commonstrat. Nam cùm voluntas intellectu ducatur, quodcunque ille bonum ostendat, potest ipsa amare, ex quo fit, quòd si ipsa nequit sine speciali diuina ope in Deum conuerti, pari auxilio intellectus egeat, qui ipsam illuminando dirigat. Et hæc ratio est, quàm Diuus Thom. 2. 2. quæstione. 2. articul. 3. insinuat, nempe, quod cum natura hominis à superiori natura pendeat, hoc est ordinetur ad supernaturalem fœlicitatem, nõ sufficit in hac vita ad eius

S. Thom.

Responsio authoris.

Probatio cõclusionis.

Apparẽtia argumenta

perfectionem naturalis cognitio, sed requiritur supernaturalis, quæ est cognitio fidei. At que huc germane attinet citatum illud verbū
Ioan. 6. Christi Ioan. 6. Nam postquam dixerat. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum (vbi planè de speciali subsidio sermo fit) subdit, Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: discere autem intellectualem fidem designat quam asserit esse à pa
S. Thom. tre. Vnde D. Tho. 1.2. quæstione. 113. articul. 4. vbi loquitur de motibus quibus homo in Deum conuertitur, vt iustificetur (quos quidem motus planum est esse supranaturales, eò quod iustificatio opus est supranaturale) ait primum esse motum per fidem, secundùm illud ad Hebræ. 11. Accedentē ad Deum oportet credere quia est, &c. Vbi planè asserit locum illum intelligi de motu fidei supernatura
2. Corin. 3. li. Tertio id palàm constat ex illo secundæ ad Corint. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis. Vbi cogitationis voce motus fidei designatur. Vnde cū
Pelagiani. Pelagiani coacti suam hæresim retractare: nempe, gratiam Dei secundùm merita nostra dari, id saltem retinere pertenderent, quòd initium fidei esset à nobis, de hoc quoque errore condemnati fuêre. Quocircà cum eodem errore & Augustin. antequā esset episcopus laborauerit, vt in de prædestinatione sanctorū cap. 3. patet, illū postea, vt lib. 2. de bono perseuerantiæ. cap. 20. & libr. 1. retracta. cap. 23. constat, retractauit, asserens ob istam Pauli auto-
Concil. Mileuitan. ritatem, neque vllum initium fidei esse à nobis. Quapropter in Concilio Mileuitano cap. 4. sub anathematis cōminatiōe definitur vtrūque esse donū Dei, & scire quid facere debeamus, & eligere quid faciamus. Idque in synodo Tridentina confirmatum est.

Vis argu. ¶ Ad vim ergo argumenti quod contra obiecimus, Paulus non exigit aliam fidem ad salutem, quàm credere quia est & inquirentibus se remunerator est: ad hanc autem cognitionem lumine naturali poterāt philosophi pertingere, illamque populos docere. Respondetur quod nō satis erat sub lege naturæ qualemcunque remunerationem Dei cognoscere, sed
Veritatis neruus. aliquam supernaturalem. Et hic est veritatis neruus. Requirebatur inquam fides, quòd Deus aliqua sui contemplatione & societate deberet suam beare familiam: hoc enim paulò ante admonuerat Paul. vbi definiens fidem, prædixerat esse sperandarum substantiam rerum, argumentum non apparentium: id est cognitionem æternorū supernaturaliumque bonorum: quæ ideo lumine naturali non apparent. Erat ergo necessaria fides, quòd in participatione illorum æternorum bonorum cōsisteret nostra fœlicitas, quæ subinde supranaturale esset beneficium, naturæ vires excedēs, quod quidem Deus sua benignitate suis cultoribus impendit.

¶ Philosophi autem id non cognouerunt, sed opinabantur in campis Eliseis sedes beatorum esse positas, quorum fœlicitas esset quædam requies, non autem quòd Dei consortio fruerentur. Et quanuis aliqui arbitrarentur viros virtute illustres in cœlum rapi, non tamen faciebant illos deos per veri Dei consortium. Et quanquam Aristoteles contemplatiuam fœlicitatem in contemplatione substātiarum seperatarum collocauit, non tamen eò attigit, vt cognosceret quòd sempiterna fœlicitas in contemplatione Dei consisteret. Sed arguis. Satis erat hoc primoribus reuelare qui ea plebem docerent. Respondetur quòd plebeij non poterant sine auxilio speciali Dei id firmiter credere. Sicuti neque illi quibus nos modò fidem nostram prædicamus, assentiri ei digne, nisi diuina ope suffulti valent. Imò verò nec fides qualiscunque mediatoris sufficiebat, nisi aliquam originalis peccati notitiā haberent, pro quaille erat interceſſurus, quam certè notitiam lumine naturali, vt in materia circuncisionis dicturi sumus, attingere nequiueraut. Vnde Sanct. Thom. 2.2. quæstione. 2. articulo. 7. Vbi hanc constituit conclusionem. Maiores, inquit, sub illa lege per reuelationem explicitè cognoscebant futurum mediatorem, quem suis sacrificijs quodammodo præsignabant: minores autem sub velamine illorum sacrificiorum habebant velatam cognitionem. Et in solutione. 3. sic, inquit, saluati fuerunt, quibus reuelatio non fuit facta, non tamen fuerunt salui sine fide mediatoris in diuina prouidentia implicita. Credentes enim Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, fidem habebant Christi mediatoris implicitam. Et
Philosopho rum placita de fœlicitate.
Fides mediatoris.
August. August. Hypog. libr. 3. fide, inquit, non alia, nisi quæ nunc est, salui facti sunt omnes sancti, qui ab exordio vsque ad finem mundi salui facti, faciendique sunt. Et quanuis hæc & similia sanctorum dicta gloſſari possent, q̄ sit eadem tantùm ex obiecto: scilicet, quantum ad credibilia implicitè, vel, explicitè, tamen profectò etiam intelligitur quantùm ad modum scilicet, q̄ sicut nobis est supranaturalis, ita & vniuersis, iuxtà illud Sapien. 9. Mitte sapientiam
Sapiens. de cœlis sanctis tuis. De qua cœlesti sapientia infrà. Nam per sapientiam sanati sunt quicunque

quæ placuerunt tibi Domine à principio. Sed de hoc satis, quia locus præsens plura non gratis fert.

Ad argum. cõtrarium. ¶ Ad argumentũ autem in contrariũ ex Paul. ad Rom. 1. desumptũ respondetur, ob id gẽtes condemnasse, quod Deum, quem naturali lumine cognouerant, nõ subinde qualiter ius naturę iubebat, coluerint: ꝙ si ius illud naturę seruassent, Deus illis altiori fidei radio affulsisset, vt salui fierent. ¶ Aliud verò argumentum patebat, vtrùm in lege naturæ fuerit præceptum aliquod diuinum supernaturale fidei, & spei, & charitatis: de quo pergimus q̃ primum dicere. ¶ In secundo igitur argumẽto Diuus Thomas expli cat cõfusionem, quam in genere de tẽpore ante aduentũ Christi cõstituerat, quod quidem tempus duas habuit differentias: scilicet, ante Abraham, & post ipsum. Est igitur argumentũ. Sacramenta (vt. 19. contra Faustum autor est August.) debent statui humani generis conuenire, ille autem à lapsu Adæ vsque ad Christũ nunquam fuit mutatus: ergo nec debuerunt mutari sacramenta, vt præter illa, quę erant in lege naturæ alia statuerentur in lege Moysi. Est autem responsio bimẽbris. Primũ enim, ait statum humani generis à peccãte Adam vsq; ad seruatorem Christum dupliciter posse considerari. Vno scilicet, modo, quantũ ad rationem & substantiam fidei, atq; hoc pacto semper idem permansit. Sanè ꝙ vniuersi (vt modo dicebamus) per vnam fidem venturi seruabantur. Alio modo, quantum ad maiorem intensionẽ peccati, expressioremq́; cognitionem de Christo: progressus nanque humani generis, vt à suę creationis primordijs in dies distantiùs elongabatur, ita ad Christum propinquiùs accedebat, & ideo per incrementa temporum & ratione recessus à suo exordio peccatum valentiùs in humanum genus grassabatur, adeò vt ratione per ipsum obtenebrata, mandata legis naturæ homini ad recte viuẽdum non sufficerent: & ratione accessus ad Christum necesse erat vt fidei quoque sacramenta augerentur. Vnde Grego. fidei, inquit cognitio per temporum incrementa creuit. Vtraque ergo de causa tempore Abrahæ circuncisio, & pòst tempore Moysi alia sacrameta fuerunt legi naturæ adhibita. Et per hoc dissoluitur argumentũ. Addit veruntamen secundò eorũdem sacramẽtorum interuallum: nempe, quòd illa, quæ fuerunt in lege naturæ ante Abraham, fuerunt indeterminata: quia tunc non fuit determinatè homini præfixum quibus sacramentis vteretur, sicut fuit Abrahę circũcisio præscripta. Id quod ob vtranque causam commemoratam fuit necessum scilicet, & propter caliginem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

2. Argum. S. Thom.

Gregor.

¶ Circa hoc autem vltimum verbum dubium exurgit illi simile, quod de statu innocentiæ disputauimus, quanuis obscuriùs: videlicèt. Vtrum in statu legis naturę ante Abraham fuerint aliqua sacramenta. Potest autem quæstio intelligi tam de sacramentis in remissionem peccatorum, sicut sunt nostra, quàm de sacrificijs & oblationibus ad protestationem fidei. Et quidem de sacramentis ad remissionem actualium nulla opus est disputatione: constantissimùm enim est neque in lege naturæ, neque verò in lege Moysi vllum fuisse huiusce modi sacramentum. Imò hoc legi euangelicæ proprium est, vt sacramentis in remissionem peccatorum actualium abundet. Quapropter nescio quid in mentem venerit Durand. in. 4. d. 1. q. 5. vt assereret vnctionem sacerdotis antiqua lege fuisse sacramentum, gratiam conferens, sicuti sacramentum ordinis in noua: inde enim fieret consequens, vt actualia remitteret, quod reuera nulla probabilitate uiget. Nam cum sacerdotium illud non esset spirituale, neque ad administranda sacramenta spiritualia conferentia gratiam vim haberet, veluti est modò sacerdotium euangelicum, nulla per illam vnctionem conferebatur gratia ratione operis, sed ex meritò forsan & & deuotione illius, qui vngebatur. At de sacramentis in remissionem originalis, an videlicet fuerit in lege naturæ sacrificium aliquod singulare diuinitus institutũ, sub iudice est. Hæc autẽ ambiguitas dist. proxima inter disputandum de circuncisione enodanda venit. Tenet enim Sco. in. 4. q. 3. affirmatiuam partem, quã illic examinabimus. Restat ergo in præsentiarum quæstio solùm tractanda de sacramentis, si hoc nomine appellemus sacrificia, & oblationes ad protestãdã fidem, placandũq́; Deũ, illiq; gratias referendas: vtrùm scilicet in lege naturæ ante scriptam fuerint aliqua eiusmodi supra legem naturæ diuinitus instituta. Et quidem venera. Hugo li. 1. de sacram. p. 11. cap. 3. ait, sacramenta legis naturæ non fuisse ex præcepto obligantia, sed ex voto, inquit, celebrabantur secundum quod vnicuiq; sua dictabat mens, vt fidem suam alijs exteriori signo profiteretur. Quam quidem sententiam ad literam refert, approbatq́; D. Tho. in. 4. d. 1. q. 2. articul. 6. quæstiunc. 3. Hæc autem verba intelliguntur de sacramentis, quæ suo modo ordinabantur ad delectionem peccati vel originalis vel actualis. Dicemus enim in materia

Quæstio.

Contra duran.

Scot.

Hugo.

D. Thom.

de circuncisione, quòd licèt peccatum originale per actum interiorem tũc remitteretur adultis, & per eundem actum posset fides applicari paruulis sufficienter, vt originale illis remitteretur: nihilominus erant aliqua sacrificia ad id etiam adhibita, quæ suo modo appellabantur sacramenta (vt ait D. Tho. in. 4. d. 1. art. 2. quæstiunc. 3.) De his autem in materia circuncisionis disputabimus. Nunc autem de sacrificijs, & oblationibus ad protestãdam fidẽ, qualia sunt in lege nostra, disquirimus. ¶ Est ergo sentẽtia Durand. in. 4. d. 1. q. 2. quę duo habet membra Primùm enim, inquit, ante Abrahã fuisse quidẽ, non sacramenta propriè, sed tamẽ sacrificia & oblationes ad protestãdã fidem, vt de statu innocentiæ prædixerat. Secundò ait illa sacrificia fuisse necessitatis in communi: scilicet, vt aliquid tunc homines facerent, sed in particulari erant voluntatis, quia non arctabantur ad hoc vel illud sacrificiũ, imò vnusquilibet posset, quibus, vellet vti. Non tamen explicat vtrum illud præceptum necessitatis in genere esset diuinum, an tantùm naturale. Profectò res est non parum ambigua. Nam ꝙ esset aliquod præceptum diuinũ protestandę fidei ex eo colligitur qđ supra definitum est: videlicet fuisse sub illa lege necessariam cognitionem aliquam fidei supranaturalem: si ergo illa cognitio erat necessaria, fit vt etiam fuerit præceptũ diuinum, tum illius habendæ, tum etiam protestandæ: nã vt ait Paul. ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autẽ confessio fit ad salutẽ. Quare qui prȩcepto diuino fidem tenentur habere, simili eandem protestari constringuntur. Quando quidẽ nuda natura ad id, quod supra ipsam est, obligare non valet. Attamen ex altera parte apparet nullum fuisse tale præceptum: quoniã lex naturæ hoc sonare videtur, ꝙ solis naturalibus præceptionibus fuerit contenta. Id quod D. Tho. q. præce. arti. 5. ad. 3. insinuare videtur, dicens, ꝙ tunc homines nulla legẽ exteriùs data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum.

¶ Ad hãc ergo quæstionẽ, quã alij affirmanter alij neganter expediunt, sub tali conclusionũ moderamine respondendum arbitror.

1. Cõclusio ¶ Prima conclusio sit. Sub lege naturæ ante Abraham fuit diuinum præceptum in genere habendi, ac perinde modo aliquo protestandi supranaturalem fidem. Hanc puto conclusionem superiùs valido argumento demonstratam. Si enim erat supranaturalis cognitio ad salutem necessaria, fit vt quando reuelaretur, præceptum esset illã recipere. Arguitur enim sic. Seruanti ritè ius naturæ Deus singulari auxilio illo tẽpore affulsisset lumine fidei: ergo ille, cui illa reuelatio fiebat, tenebatur illi assensum præbere: illa autem obligatio à sola natura non poterat oriri: ergo erat diuina. Secundò arguitur. Domus quibusdam proceribus eiusmodi reuelationes tunc temporis fieri vt D. Tho. 2. 2. q. 2. arti. 7. ait, vt Iob, & nonnullis Sybilis, atq; alijs. Si illi postea eandem fidem plebeios docerẽt, ac debitis coniecturis persuaderent, sicut modò nostri prædicatores apud insulanos faciunt, tenerẽtur auditores illam suscipere, vt si Enoch, & Noe illud præstarent docẽdi officiũ. Et tamen illi promulgãtes fidẽ, tunc nõ iniungebant prȩceptũ: ergo illud erat omnibus diuinitus positum.

¶ Et cõfirmatur. Propterea nunc præceptum est vniuersis hominibus positum suscipiẽdę fidei Christianæ: eiusque protestandę: quinimò spei, & charitatis, quia motus isti sunt ad salutẽ necessarij. Cùm ergo in omni lege eandem habuerint necessitatem, fit vt semper eadem exiterint præcepta.

2. Cõclusio ¶ At propter argumentum in contrarium formatum subiungitur secunda conclusio. Nullum ante legem Moysi fuit præceptum exteriùs scriptum diuinum, neq; de fide, neq; de vlla re alia, præter naturalia, sed tantùm internum. Hãc itidem conclusionẽ probat præfatum suprà argumentum: hoc enim sonat nomen legis naturæ. Distinguntur nanq; tres leges: scilicet, naturæ, scripta, & euangelica. Scripta autẽ dicta fuit propterea quòd illam scripto Deus tradidit Moysi, consequitur ergo vt status legis naturæ nullum habuerit scriptum exterius præceptum, neque in genere, neque in singulari, imo verò neque consilium scripto datum. Tres leges.

¶ Et confirmatur, quia si aliquod fuisset, illud profectò fuisset vniuerso orbi positum, idque Moyses, qui omnia ab Adam vsque diuina fide denarrauit, in sua historia non prætermisisset. Atq; hinc eliciemus distin. seq. quę stio. de circuncisione, argumentum aduersus Scot. qui ait fuisse in lege naturæ diuinum sacramentum pro remissione originalis: nã tunc profectò necesse esset cõcedere fuisse vnicum in toto orbe, quòd nullatenùs nisi scripto potuisset quouis gẽtium euulgari, quare tunc nõ diceretur ille status legis naturæ. Hæc fuit expressa assertio S. Tho. quæstione præcedenti. articu. 5. ad. 3. vbi ait, quòd sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exteriùs data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deũ colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus

bus ad Dei cultum vterentur. Atque idem ait in præsenti solutione ad.2.scilicet, ante legem non fuisse determinatè præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem. Cùm verò ait, interiori instinctu, non solum intelligit naturali, imò quandoque supra naturali. Vnde in.4.di.1.q.2.ar.6.in fine, similiter ait, quòd in lege naturæ fides ipsa, quando tempus habebatur, instigabat, vt se aliquibus signis exterioribus demõstraret. Et. 1.2.quæst. 103.artic.1.ait ante legem scriptam fuisse cæremonias colendi Deum, non quidem authoritate alicuius legis determinatas (& intelligit legis diuinæ) sed solum à voluntate & deuotione hominum Deum colentium. Nihilominus, inquit, credendum est fuisse aliquos viros præcipuos spiritu prophetico pollentes, qui ex instinctu diuino, quasi ex quadam priuata lege inducerentur ad aliquem certum modũ colendi Deum, qui interiori cultui cõueniret, ac perinde congrueret ad significanda Christi mysteria. Vnde illud. 1.ad Corin.10. Omnia in figura contingebãt illis, etiam statui naturæ quodammodo adaptari censet. Lex ergo naturæ (vt argumentum suprà factum dissoluamus) non ideo dicebatur, quod nullum tũc esset præceptum supranaturale, sed quod nullum tale exterius scriptum & determinatum continebat.

¶Quòd si quæras: Quomodo ergo præceptũ illud diuinũ erat tunc tẽporis inditum & promulgatum? Audi cõclusionẽ tertiam. Illud præceptum diuinum fidei, spei, & charitatis inspiratum fuit Adę, atq; in illo: toti orbi nã in ipso tunc vniuersitas humani generis cõtinebatur. Fuit autẽ deinceps per patres suæ posteritatis: nempe, per Seth, Enoch. Noe, &c. viua voce deriuatũ. Hanc conclusionẽ docet D. Tho. in hac. 3.p.q.70.ar.2.ad.2.vbi ait, q̃ patres ante legem scriptam familias suas instruxerunt de diuinis per modum paternæ admonitionis. Vnde & dominus dicit de Abraha. Gene. 18. Scio q̃ præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini. Hæc ille. Atq; eadem ratione fuit etiam promulgatum in gentilitatem per insignes personas, vt per Iob, &c. Et sæpenumerò priuatim multis reuelabatur, qui legem naturæ, more & vsu seruabant. Quod si arguas. Ad impossibile nemo obligatur, cognitio autem fidei excedit naturæ vires: ergo nullum extat eius præceptum. Hoc iam locum alium vbi disputetur, exigit. Sed respondetur interim ad id obligare tale præceptũ, vt nõ resistamus speciali auxilio Dei, quod seruanti ius naturæ ipse impertit

3.Cõclusio

Argumẽtũ

¶Ecce (vt ad rem præsentem descendamus) quo pacto in lege naturæ fuerit præceptum diuinum protestandæ fidei in genere, non autem in particulari de hoc vel illo protestationis modo.

Quapropter quarta subnectitur cõclusio. Ali qua sacrificia & oblationes in particulari vt decimæ & primitiæ aliæq; id genus fuerunt in illo statu ab vnaquãq; bene instituta republica instinctu naturali posita, & est verisimile multa fuisse scripta, & nonnunquam ex instinctu diuino deriuata. Conclusio est D. Thom. quo ad vtranque partẽ loco citato. 1.2. quæst. 103.art.1. Quæ quidem sacrificia & oblationes erant de iure positiuo, sicut modò sunt sacrificia & oblationes nostræ, quæ non sunt sacramenta. Ius enim naturæ vniuersos admonebat, qui vnum Deum agnouerant, vt eius fidẽ debito modo protestarentur, iuxta illud Dauidicum. Signatũ est super nos lumen vultus tui Domine: & præterea (vt dictum est) proceres ad id diuinis inspirationibus instigabantur.

4.Cõclusio

Quocirca præcepta illa nõ erant eadem apud omnes, sed vnaquæque natio, prout spiritus sibi super naturalis suggerebat, suis abundabat prę ceptionibus, quæ obligabant etiam sub reatu mortali. Dixerim à republica bene instituta. Nam plurimæ adeò fuerunt scelerum, idolatriæq; caligine obductæ, vt vix vllus rationis vsus in illis vigeret. Et hoc est, quod ait in præsentiarum S. Thom. ante legem non fuisse præfixum homini quibus sacramentis vteretur, scilicet, lege diuina, sed hoc præmittebatur legi naturæ, vt quæst. præcedenti artic.5. ad.3. prædixerat. Quod autem talia essent sacrificia, confirmatur autoritate illa citata August. libr. 19. contra Faustum. In nullum nomen religionis coadunari homines possunt, ni si aliquo sacramentorum visibilium consortio colligentur. Secundò probatur ratione suprà relata. Post vitiatam naturam protinus homo indiguit, tum per visibilia de supernis erudiri, tum etiam per illam & fidem protestari, & Deum placare, & ab ipso beneficia postulare: in hæc autem officia necessariæ erant oblationes, atque alia religionis symbola. Item tertio. In omni mundi ætate necessarius fuit religionis cultus, atque adeò necessarij sacerdotes vt de sacerdotijs Ægypti Genes. 47. legitur: necessaria ergo fuit aliqua decimarũ primitiarũq; ratio in eorum alimoniam. ¶Sed forsan hic quispiam ex eadem autoritate Aug. argumentũ informet. Si enim vna religio sine certis signis coalescere nequit, cũ omnes veri Dei cultores eandem religionem colerent, fit vt eisdem

eiſdem deberent ſacrificijs vti, quod niſi per diuinam inſtitutionem, & reuelationem contingere nequiuerat. Reſpondetur autem, q̃ ſi hęc ratio efficax eſſet, non ſolùm concluderet fuiſſe præceptum in genere, ſed ſingularia mandata diuina non ſolum contra originale, verùm & de certis cæremonijs, vt in lege ſcripta, & noſtra, quod nemo cõcedit. Satis ergo fuerit omnia illa ſacrificia, & oblationes eatenùs conuenire, vt vnius veri Dei profeſsionem referrẽt, licèt eſſent inter ſe variæ. Cuius rationẽ egregiè D. Tho. 3. par. q. 7. articu. 4. ad. 2. argumentum, quòd infrà videbimus, aſsignat. Cũ enim inquit, ante Abraham nõdum homines fideles ſeorſum ab infidelibus ad cultum vnius Dei adunari cœpiſſent: nòdum neceſſum erat diuinis præceptionibus in particulari erudiri, at q̃ adeò neque eiſdem vniuerſum orbem teneri, ſed vnamquãq; nationẽ pro temporũ diuerſitate ſuis proprijs. Vnde ſtatim homine la pſo, ex duobus fratribus, Cain quidem de frugibus terræ obtulit, Abel vero de pinguibus ouium. Quocirca ſacrificia illorũ fratrum non fuerunt, vt Alexander Alenſis inſinuat. 4. par q. 1. mẽb. 2. ar. 2. ex inſtitutione diuina expreſſa in particulari, ſed ſolùm in inſtinctu interiori etiam naturali, quo ad Dei cultum inſtigabãtur, iuxta verbum Hogonis citatum, vbi ait, ſacramenta legis naturæ non fuiſſe ex præcepto obligantia, ſed ex voto, inquit, celebrabantur ſecundùm quòd vnicuique dictabat ſua mens, vt fidem ſuam alijs exteriori ſigno profiteretur.

8. Thom.

5. Cõcluſio ¶ Quinta concluſio. Illa ſacrificia, & oblationes minimè virtute operis (quod aiunt operati) gratiam conferebãt, atque adeò neque propriè erant ſacramenta veluti noſtra, ſicuti neque ſacerdotes illius ſeculi erãt tam propriè ſacerdotes, imò verò non aliter quã noſtrę oblationes, quæ non ſunt ſacramenta. Quòd enim non conferrent gratiam, expreſsè affirmat D. Tho. in. 4. quæſt. 2. art. 6. quęſtiuncu. 3. dicens, q̃ quando illa ſigna adhibebãtur, quibus fidei proteſtatio fiebat, non erãt efficacia remiſsionis culpæ, quanuis poterant eſſe meritoria.

Interrogatio. ¶ Sed rogas, Cur ergo appellabantur ſacramẽta? ſicut D. Tho. in. 4. diſtin. 1. quæſt. 1. arti. 2. & Alex. & omnes docto. ſecundùm Hugonem loquuntur. Reſpondetur quòd cùm ſacramentum idem ſit, quòd peccati medela, & nos habeamus ſeptem medicamina adeò excellẽtia, vt virtute operis efficacia ſint gratiæ, ſola illa nomine ſacramenti veneramur, reliqua vero, quæ eadem virtute carent, nõ item. In lege autẽ naturę, quoniã nullũ tunc mortales medicamẽ huiuſcemodi habebãt, illa ſacrificia, quibus fidem proteſtabantur, per quã ſalutem obtinebant, ſuo modo cenſentur nomine ſacramẽti.

¶ Tertio argumento S. Tho. procedit contra id, quod dictũ eſt in ſolutione ſecũdi: ſcilicet, quòd ſacramenta legis Moſaicæ explicatiùs fidem Chriſti ſignificabant, quã illa legis naturæ, eò quòd quanto Chriſti aduentus per ſacramenta illa ſignificatus, propinquiùs aduentabat, tantò inſtitui eius fidei explicatiora decebat. Cuius tamen contrarium apparet. Nam vt eſt in Pſal. 19. & ad Hebr. 7. ait Paul. Sacrificiũ Melchiſedech, quod fuit in lege naturæ, apertiùs repræſentauit ſacerdotium Chriſti, quàm ſacrificium Aaron, quod fuit in lege ſcripta. Reſpõdet Diuus Thom. quòd etſi ratione materiæ: nẽpè, panis & vini, quòd vt habetur Geneſ. 14. erat ſacrificium Melchiſedech, expreſſiorem ſimilitudinẽ haberet ſacroſanctı ſacrificij noſtri miſſæ, tamen rei contentæ in noſtro ſacramento: nempe, Chriſto occiſo ſimiliora erant ſacramenta legis Moſaicæ: & inter ea potiſsimùm immolatio paſchalis agni.

3. Argum.

Sacrificiũ Melchiſedech.

¶ At poſtquã in ſermonẽ incidimus ſacrificij Melchiſedech, quanuis in quinta concluſione proximè negauerimus in lege naturæ vllum fuiſſe prorſus re uera ſacramentũ, haud tamen eſſet prorſus à ratione alienũ illud excipere, affirmareq̃; fuiſſe ſacramentũ: ſcilicet, quod fuerit a Deo inſtitutum propter ſignificationem: quia ſoluẽs illi Abrahã decimas in myſterio recognouit ſacerdotiũ Aarõ ſubditum iri ſacerdotio Chriſti, vt Pau. loco citato ediſſerit. Qua ratione illic memoratur, fuiſſe ſacerdotẽ Dei altiſsimi. Veruntamen non eſt neceſſaria conſequentia. Nam ſicut Cain naturaliter obtulit fruges, & Abel de ouibus, aliaq̃ alij, ita & Melchiſedech inſtinctu naturæ, & fortè fidei offerebat panem & vinum. Erant enim lege naturæ proprij ſacerdotes, qui vbi verus colebatur Deus, pro populo offerebant, orabantq̃. Quibus ſuo ordine & gradu illud etiam Paul. ad Hebræ. 5. congruebat. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, &c.

ARTICVLV S. IIII.

Vtrùm poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua ſacramenta.

Tertia

TErtia denique temporis differentia eſt poſt Chriſtum natum. De qua hic Di. Tho. vnica concluſione reſpõdet. Oportet quædã noua ſacramenta eſſe in noua lege Chriſti. Probat primò authoritate Auguſtini ſæpè contra Fauſtum citati. li. 19. ca. 13. Sacramenta enim, inquit, veteris legis ſunt ablata, qa impleta, & alia ſunt inſtituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Et ſuper Pſal. 73. Mutata ſunt ſacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, fœliciora. Secũdò probatur ratiõe. Sicuti antiqui patres ſalui facti ſunt per fidem Chriſti venturi, ita & nos per fidem eiuſdem nati, & paſsi ſaluamur: ſunt autem ſacramenta ſigna quædam fidem proteſtantia, qua iuſtificamur. Futurum verò aliter quã prę teritum, & præſens ſignificatur, vt eodẽ libro ait Auguſtinus. cap. 16. Eadem ſiquidem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, ſicut ipſa hæc verba paſſurus, & paſſus, non ſimiliter ſonant. Oportuit ergo noua ſacramenta in lege euangelica inſtitui, quibus ea per Chriſtũ ſignificentur impleta, quæ ſacramenta veteris legis pronunciabant futura.

Concluſio.

Expoſitio articuli.

¶ Articulus præſens non eſt, q̃ vllum nobis ſaceſſat exponendi negotium. Eſt enim perſpicuus ſi hoc duntaxat conſideretur, quòd fides antiquorum, & noſtra eadem fuit ex parte obiecti ſolis temporũ differentijs enũciationum variata. Nã & ipſi, & nos credimus Chriſti natiuitatem, paſsionem, &c. ſed ipſi futuras, nos verò præteritas: quare differentia, quæ eſt in verbis ſeruatur in ſacramentis.

1. Argum. S. Thom.

¶ Argumentũ primũ ſancti doctoris eſt, q̃ veniẽte veritate debuit ceſſare figura: gratia aũt, & veritas, vt legitur Ioã. 1. per Chriſtum facta eſt: cùm ergo ſacramenta ſint gratiæ, & veritatis ſigna, nulla debuerunt, poſt ipſum permanere. Reſponſio autẽ ſumitur ex Dionyſio. 5. ca. cœleſtis Hierarchiæ. Nẽpè, quòd ſtatus euãgelicus medius eſt inter ſtatum legis veteris,

In cœlo nulla ſunt ſacramenta.

& ſtatum gloriæ. In cœlo ergo vbi omnis veritas erit patentiſsima, nullus erit ſacramentorum locus: nobis autem, qui adhuc per ſpeculum, vt ait Paul. & in ænigmate Deum cognoſcimus, ſacramenta congruunt, quibus delatenti ſub illis gratia erudiamur. Ad vim ergo argumenti reſpõdetur, q̃ preſente veritate Chriſti debuerũt ceſſare figura, & vmbræ antiquę, quæ illum præſignabant venturum, non tamẽ ſigna velatæ gratiæ, quæ per eius paſsionẽ recipimus. Imò verò ob id, q̃ ſol ipſe iuſtitiæ prę ſens affulgebat, author in cruce redemptionis noſtrę, atque adeò ſanctificatricis gratiæ eadebuit ſacramenta inſtituere, quæ eſſent tum explicatoria ſigna gratiæ, tum ſubinde eiuſdem conferendæ efficacia inſtrumenta.

2. Argum.

¶ Secundum argumentũ ſumitur ex diſcrimine inter patres, & nos. Illi enim, vt ad Gala. ait Paulus, quia erant paruuli, ſub elementis mundi ſeruiebãt. Iam verò tẽporis plenitudine præſente nõ ſumus nos paruuli: nõ ergo debemus ijs elemẽtis ſubiungari. Reſpõſio verò eſt, quòd illa dicebãtur infirma, & egena elementa, quia gratiam non continebant, & ideo quaſi ſerui erant ſub illis. Nos verò quia chariſmatũ beneficio per ipſa donamur, non vti ſerui ſub illis exiſtimus, ſed quaſi liberi eorũ gr̃a perfruẽtes.

3. Argum.

¶ Tertiũ argumentũ. Apud Deum, vt habetur Iacob. 1. non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio: hæc autem ſacramentorũ ſub mutatio videtur nonnullam voluntatis mutabilitatem Deo impingere: non ergo eum decet. Reſponſio autem eſt, hoc nõ pertinere ad diuinam mutabilitatem, ſed ad varietatem, humanæ conditionis pro diuerſis ætatibus. Non enim mutabilis exiſtimatur paterfamiliàs ſi alijs legibus inſtruat liberos, dum ſunt paruuli & dum ſunt adulti, aliterque in æſtate familiæ prouideat, & aliter in hyeme. Nam & lex ipſa naturalis, quæ in ſtatu innocentię iubebat omnia eſſe communia, natura deinde lapſa, ius peperit gentium diuidendarum rerum.

QVÆSTIO TERTIA

De præcipuo effectu ſacramentorum, qui eſt gratia.

S. Thom. 3. part. q. 62.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ſacramenta ſint cauſa gratiæ.

TERTIVM CAPitulum textus diſtinctionis præſentis fuit de præcipuo ſacramentorum nouæ legis effectu, qui eſt gratia. De quo idcirco præſenti quæſtione agen

agendum. Est ergo primus idemque generalis articulus, vtrum sacramenta sint causa gratiæ. Ad quam quæstionem Diu. Thom. qua
1. Cõclusio tuor conclusionibus respondet. Prima est generalis, & fundamentalis. Necesse est dicere sacramenta nouæ legis per aliquem modum causam esse gratiæ. Et dum ait necesse, denotat hoc non esse fas in dubium vertere, sed ab omnibus esse confitendum. Obidque rationem subdens ait. Manifestum enim est ꝙ per sacramenta nouæ legis homo Christo incorporatur. Manifestum est, inquit, vt de baptismo ad Gala. 3. Apost. pronunciat dicens. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: membrũ autem viuens Christi nemo nisi per gratiam fieri potest.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclusio. Non satis rei fit si quis asserat sacramentũ esse causam gratiæ, non quidem aliquid operando, sed quia sacramẽtis adhibitis Deus per se solus in anima gratiã operatur. Sunt enim qui hac tenentur opinione. Id quod exẽplo plũbei denarij declarant. Aiunt enim sacramenta non verius esse causam gratiæ quàm si rex talentũ auri cuipiã pollicitus, plumbeũ signaculum, quasi testem sui promissi, ei daret, vt quãdo illud sibi præsentaret, promissum solueret talentũ. Clarũ enim est plumbum illud non esse causam donati talenti, sed signum donandi. Sic aiunt quippiam Christum nobiscum pepegisse, vt quoties quis sacro fonte intingeretur, per suam ipse diuinam virtutem eius animam gratia ablueret.

Bernardus Fulciuntur isti Bernardi, vt putant, suffragio, qui in quodam sermone de cœna Domini ait. Sicut inuestitur canonicus per librũ, abbas per baculum, episcopus per annuliũ, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis.

¶ Probat autem Diuus Thomas aduersum istos contrariam conclusionem suam: quoniam modus iste non transcendit rationem signi. Nam illud plumbeum sigillum nullatenus causa sed signũ penitus regiæ promissionis seu ordinationis esset. Nec liber est causa, sed signum traditionis canonicatus. Ob idque hac ratione sacramenta nouę legis à veteribus nihil distarent, cum tamen omnes sancti dicant illa tantum signa fuisse fidei, qua homines iustificabantur: nostra verò efficere quod significant.

3. Cõclusio ¶ Tertia conclusio. Cum duplex si effectrix causa: nempè, principalis, in qua primum inest virtus agendi. & instrumentalis, solus Deus tanquam causa principalis est, essęque potest causa gratiæ. Probatur. Hoc enim interest inter causam principalem: & instrumentalem, quòd principalis agit propria virtute suæ formæ, qua intẽdit passum sibi simile proferre. Instrumentalis verò non nisi virtute superioris seu tãquàm eius virtus. Ignis si quidẽ ignem gignit, per calorem tamen, qui eius est virtus. Egregiè ergo huic conclusioni authoritatem Petri accõmodauit. Effectus enim causæ principalis nihil aliud est, quàm quædã eiusdem causę participatio. Ignis quippe, dũ ignẽ generat, aut homo dum hominem, suã genito naturam impertitur, gratia verò est quædam participatio diuinæ naturæ: iuxta illud. 2. Petri. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ, eã ergo solus Deus elargiri valet. 2. Petri. 1.

¶ Quarta conclusio. Sacramenta nouæ legis, 4. Cõclusio
ceu instrumenta Dei, & peculiariter passionis Christi, causa sunt gratię. Adhibẽtur enim ex diuina ordinatione hominibus ad gratiam eis conferendam. Et quòd instrumentorum similitudinem gerant, probatur. Nam instrumentũ. quia non agit virtute propria, non attingit formam geniti, vt eam sibi assimilet, sed assimilatur principali agenti: actio nanq; instrumenti duplex est: scilicet propria: vt serræ, serrare: altera verò altior quam ab agente, sortitur: vt serrare ex arte appositè ad extruendum lectũ, quare lectus non assimilatur serræ, sed arti quæ est in mente artificis. Pari ergo modo cum propria actio aquæ non sit nisi corpus abluere, assumpta tamen est à diuina prouidentia, vt sit instrumentum abluendæ animæ. Et ideò baptizatus non assimilatur aquæ, sed virtuti Christi: iuxta illud verbum citati Pauli. Quotquot baptizati estis Christum induistis. Cõfirmatur nihilominus conclusio gemino loco Augustini. Priori scilicet tractatu. 80. su- Augusti.
illud verbum Ioan. 15. Mundi estis propter sermonem, &c. Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? Posterior verò est libr. 19. contra Faustum. Hæc omnia, scilicet sacramenta, sunt & transeunt, virtus tamẽ scilicet Dei, quæ per ea operatur, iugiter manet. Cùm igitur Deus per ista sacramenta operetur iuxta illud ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, fit vt sint eius instrumenta.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens inter omnes princeps est, quæ hactenus sunt disputatę. Neq; tam parui refert eius veritatẽ nosse, q̃ multi neotericorũ arbitrati sunt, credẽtes per parũ interesse quo modo sacramenta euãgelica sint causa gratiæ:

Pri

Primùm ergo omnium phraſin ſcholariũ vſu receptam,audiamus. Aiunt enim ſacramenta nouæ legis ex opere operato gratiam conferre: quod quidem verbum non modò in ſacra ſcriptura non extat, verùm neque apud antiquos patres reperitur. Quare etſi. D. Tho. in 4.diſtin. 1.q.1.arti. 5.illius meminerit,quoniã tunc fortè illud idioma ſerpere incipiebat,non tamen quaſi ex ſua opinione: ſed ait ipſum ſacramentum à quibuſdã dici opus operatũ: hic verò in ſumma illud non vſurpat, eſt enim verbum barbarum. Operatum nanque veriùs actionem,quàm paſſionẽ ſignificat: ſicuti operari. Quare ſacramentum exhibitum non poteſt ſubinde dici operatum. Nõnulli verò ſcholaſtici: quò patentiùs diſcrimen aperirent inter gratiam, quam quis, vel diuinitus adiutus ſuis meritis auget,vel qua ſuſcipiens ſacramentum ob ſuam deuotionem auctiorem ſuſcipit: & illam quæ per ipſum ſacramentum inſtitutione diuina tanquam per eius inſtrumentum confertur,illam vocem in ſcolas inuexerunt. Quod profectò non erat neceſſarium. Enimuerò ſi dicamus ſacramẽtũ gratiam per ſe ipſum ſeu virtute operis efficere,aut conferre, vel, ſicut ait.S.Tho.cauſare, ſatis gratia ſacramentalis deſignatur, ab alijs vtique diſtincta, quę per meritum ſuſcipientis ſacramẽtum aut ex merito ſtudioſè operantis accumulatur. Vbi ergò latinè cuilibet loqui libuerit, ab hoc barbariſsimo abſtineat. Tametſi in ſcholis vanum ſit Theologis adeò eſſe verborum affectatoribus quo minùs indulgere nonnunquã vulgo debeant ſuum fandi modum.

Ex opere operato.

Duo tractãda.

¶ Ad rem ergo deſcendamus. Duo ſunt in præſenti quæſtione tractanda. Priùs ſcilicet de re quæ prima concluſione aſſerta eſt: nempe,neceſſariũ eſſe ſacramenta nouæ legis per aliquẽ verum modũ eſſe cauſam gratiæ: poſterius verò de modo eiuſdem ſententiæ aſſerendæ. Circà prius membrũ videndum eſt, quo gradu cõfitendum ſit ſacramenta euangelica gratiam efficere, vtrùm hoc ſcilicet vſqueadeo ſit catholicum,vt contrarium ſit hæreticum: nempe,ceu ſacræ ſcripturæ aut iuri pontificio diſſonans. Nam quòd hoc negare,hæreticum nõ ſit, inde videtur colligi,quod in ſacra ſcriptura non apparet expreſſum. Pro altera tamen parte ſunt ibidem ſacra oracula, æquipollentibus propemodum verbis id aſſerentia,& præterea ſanctorum teſtimonia,idipſum conteſtãtia, ac demum eccleſiæ decreta, quibus id definitum videtur. Etenim de baptiſmo cum primis ait Chriſtus Mar.vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit. Nam quanuis rigore verborum ſolùm affirmetur in baptiſmo conferri gratiã ac ſubinde eſſe eius certiſsimũ ſignum,in quo,vt.q.1.art.1.dicebamus conſiſtit ſubſtantia ſacramẽti, nihilominùs eiuſmodi locutio cauſam etiam videtur deſignare. Nã & ſi Geneſ.17. perſimile de circũciſione legamus,ſcilicet,Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: tamen illic ſola exprimitur circunciſionis neceſsitas,non tamen habetur,quòd circunciſio ſaluos faceret, ſanè cùm illam Paul. ad Romanos. 4. tantùm appellet ſignaculum fidei, quæ quidem tunc fides ſola, vt ſuprà dictum eſt,iuſtificabat. Chriſtus autem componens cum fide baptiſma, admonet, quòd baptiſmus perinde ac fides ſaluum faciat baptizatum. Qua ratione Luthe. de hac hæreſi condemnatus eſt, nempè, quòd ſola fide nullo autem ſacramento fatebatur hominem iuſtificari: vt in articulo primo eorum,qui à Leone condemnati ſunt, eſt videre. Callidè tamen, quæ ſua erat vafricies,veritatem hanc repellebat, dicens,quòd cùm in negatione ibidem nõ ſubdatur niſi,qui verò non crediderit condemnabitur,indicium eſt ſolam fidem eſſe neceſſariam. At verò,vt nos contra ipſum lib.2. de natu.& gratia.c.10.commonſtrabamus, affirmatio eſt fida negationis interpres. Et ideo pariter intelligitur,qui verò non crediderit vel nõ fuerit baptizatus,dummodo poſsit, condemnabitur. Sed facta eſt tãtùm fidei repetitio eò, ꝙ qui non baptizatur,cenſetur id facere defectu fidei. Namvbi eſt copia baptiſmi,fides ſine illo non eſt legitima. Eodem pertinet citatum teſtimonium Pauli ad Galat.3. Quotquot baptizati eſtis Chriſtum induiſtis. Cui accinit aliud ad Rom.6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus. Hoc eſt virtus paſsionis eius per baptiſmũ nobis admota eſt. Conſepulti enim ſumus cũ illo ꝑ baptiſmũ & peccatis cõmortui. Cui & aliud ad Titũ.3.conſonat. Saluos nos fecit per lauacrũ. Nam vocula,per,modũ efficiẽdi inſtrumẽtalem & organicum deſignat: videmus enim per oculos,& per literas loquimur. At quoniã etiam inſtrumentũ effectiuo caſu exprimitur (ſcribimus enim calamo) ait ad Epheſ.5. Mundans eccleſiã lauacro aquæ in verbo vitæ. Et de ſacroſancta euchariſtia Ioã.6. Qui mãducat meã carnẽ & bibit meum ſanguinẽ, habet vitã æternam. Vbi quanuis primo verborum ſonitu non deſignetur niſi, ꝙ illic cõferatur gratia tanquã ſub illo ſigno,ſubdit tamẽ. Caro enim mea verè eſt cibus: verè ſcilicet animã cibans: ſicuti materialis cibus cauſa eſt alendi animal:

Galat.3.

Epheſ.5.

Vtrũ ſit de fide ſacramenta gratiã cõferre.

Sacra teſtimonia.

mal: & ſanguis meus verè eſt potus. Et de pœnitẽtia. Ioã. 20. Quorũ remiſeritis peccata, remittũtur eis. Vnde planè colligit ſacerdotes remittere peccata, & verè abſoluere, vt eſt cõcilio Conſtantienſi decretũ, haud verò aliter q̃ per ſacramẽta remittunt. Chriſto nanq; tanq̃ capiti proprium erat ſacramentorum gratiam abſque illis impertiri. ¶ Accedunt & ſanctorũ teſtimonia, quorũ authoritate ſacra pagina eſt interpretanda. Vnde Augu. de baptiſmo paruulorum, & refertur de conſecratio. diſt. 4. canon filius. Per fidẽ, inquit, & baptiſmũ eius à peccato homo per iuſtificationem liberatur. Quæ quidem dexterrimaillius gloſſa eſt, qui crediderit & baptizatus fuerit. Et ſuper Ioannem loco iam citato. Quæ eſt iſta virtus aquæ quæ corpus tangit, & cor abluit? Et in epiſtola 23. ad Bonifacium ſuper illud. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, ait q̃ ſicuti ſpiritus ſanctus, ſic & ipſa aqua noſtræ regenerationis eſt cauſa: ille ſcilicet principalis, & ipſa inſtrumentalis: vt ſanctus Tho. in præſentiarũ declarat. Super quo loco Cyril. li. 2. ſuper Ioãnem. ca. 42. egregia vtitur alluſione. Ait enim quòd cùm homo conſtet ex anima & corpore, quemadmodum viribus ignis intẽſius aqua calfacta non aliter quàm ignis viribus vrit, ſic ſpiritus ſancti operatio ad diuinam aquæ reformatur virtutem, qua baptizati corpus abſtergunt. Et in eundem locum Chryſo. Hom. 25. ſuper Ioann. ait, quòd aqua baptiſmi animas rationales parit. Et Orige, ſuper Nu. Ho. 5. per aquam inquit baptiſmi repurgatæ ſunt animę noſtræ. Cui & Ambroſ. concinit lib. 1. de ſacramen. c. 5. & refertur de conſecra. d. 4. canõ. Per aquam. Per aquã, inquit, baptiſmi tranſitus eſt de terrenis ad cœleſtia. Et infrà. Non omnis aqua ſanat, ſed illa quæ habet gratiam Chriſti. Et ſuprà citatus Grego. Canon. Quod apud. Quòd apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres vel pro paruulis ſola fides. Ecce ſicut fides tunc ſola ſic modò aqua iuſtificat. Et Beda ſuper. 3. cap. Luc. Chriſtus tactu ſuæ mundiſsimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Cui adſtipulatur Chryſoſt. ſuper Ioan. de conſec. diſtin. 4. Cano. Nunquam. ait, Nunquam aqua baptiſmi purgare peccata credentiũ poſſet, niſi tactu Dominici corporis fuiſſet tacta. Et Hugo vir egregiæ autoritatis lib. 1. de ſacramen. p. 9. c. 2. ait, quòd ſacramentum debet eſſe ex inſtitutione ſignificans & ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem & ſpiritualem gratiam. Ex quibus demũ omnibus ſententiarum Magiſt. in. 4. d. 1. illam collegit particulam definitionis ſacramẽti: nẽpè, quòd ſit ſignum gratiæ, cuius imaginem gerat, & cauſa exiſtat. Ac ſubindè excellentiam noſtrorũ ſacramentorum dignoſcit, qua veteribus præſtant: videlicet, quod illa promittebant tantum & ſignificabant, noſtra verò dãt ſalutem. Quæ quidem ſunt verba Aug. ſuper Pſalm. 73. ac denique aſſertiſsima confeſsio Innocentij Papæ in. ca. Maiores. extra de baptiſmo & eius effe. Idq̃ adeò vniuerſi patres vt receptiſsimum axioma celebrãt. Præſertim cùm ſuper his omnibus iam nunc decretũ extet concilij Florentini ſub Eugen. 4. vbi hæc ſerè verba Auguſtini referuntur: videlicet, quòd illa ſacramenta veteris legis nõ cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionem Chriſti dãdam eſſe figurabant, noſtra verò ſeptem, & cõtinent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt. Sed explicatiſsimè iam modò in cõcilio Tridẽtino ſeſsio. 5. in Prologo Canon. 5. decretum eſt, vt qui per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam quæ in baptiſmate confertur, reatũ originalis peccati remitti negauerit, Anathema ſit. Et Seſsion. 7. canon. 6. Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non cõtinere gratiam, quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantùm externa ſint acceptæ per fidem gratiæ vel iuſtitiæ, anathema ſit. Cũ ergo cõcilia hæc vt catholicam veritatẽ hanc cõſtituerint: atq; adeò aduerſus Lutherum, vt dictum eſt fuerit contrarius articulus damnatus, nullus ſit reliquus ambigẽdi locus. Quocircà (vt ad propoſitum dubium reſpõdeamus) qui ſub his verbis generalibus negauerit ſacramenta eſſe cauſam gratiæ, nõ poterit nõ ſubinde temeritatis reus fieri: vt pote patrum vniuerſitatem abnegans, imo nec poterit non haberi ſacrilegus aduerſum ſacram ſcripturam ſanctorum interpretamento explicatam: ac demum nec poterit ab hæreſi contra eccleſiaſticas definitiones excuſari. Dixerim ſub his generalibus verbis: quoniam ſi gratiam conferãt diſponendo, vel per virtutem quæ ſit qualitas ſibi inhærẽs, vel abſq̃ illo, non eſt in ſacris definitũ. ¶ Proximũ ergo eſt vt de ſecundo mẽbro dicamus: nẽpè, quomodo ſint cauſa. De hac enim dubietate tres ſunt dicẽdi modi. Vnus quippe eſt, quem D. Tho. ſecunda concluſione refutat: nempè, q̃ ſint cauſa, vt iſti loquuntur, ſine qua nõ ſcilicet q̃ Deus ſtatuerit ad eorũ præſentiam gratiam cõferre. Quæ quidem opinio eſt fere omnium doctorum, putà Alexã. in. 4. p. quæſt. 8. membr. 3. arti. 5. Et Bonauent. in. 4. d. 2. q. 3. Et Okam. in. 4. q. 1. & Richar. d. 1. artic. 4. q. 1. Et Sco. d. 1. q. 4. & 5. Et expreſſè Durãd. ea. d. q. 4.

Vbi

Ioan. 20.

Teſtimonia ſanctorũ.

Auguſt.

Innoc.

Concilium Florentinũ

Cõcil. Tridentinum.

Græci.

Ambroſ.

Gregor.

Beda.

Hugo.

Senten. Magiſter.

Reſpon.

Primæ triũ opinionum

Vbi ait nullum ſanctorum poſuiſſe in definitione ſacramenti, quòd eſſent cauſa gratię præter ſolùm Magiſtrum ſententiarum. Sed neſcio quo charactere hoc dictum ſubnotem. Sanè cùm tam multi citati authores, licèt non dicant ſacramenta eſſe cauſam, dicant tamen cõferre, & donare gratiam, purgareque & ſanare animam à peccatis, &c. Eſt etiã opinio Marſilij in.4.q.2.art.3. atque aliorum inferioris notæ, quos citato minimè opus eſt. Sunt enim veluti hedera aliorum ſequaces. Omnes ergo iſti vnica formidine tenentur. Nempè quòd cùm gratia ſit ſpiritualis ſupernaturalisque forma & qualitas, quæ idcirco nequit educi de potẽtia materiæ, ac ſubinde neque niſi per creationem, vt anima rationalis, produci impoſsibile conceſſu arbitrãtur quòd creatura, qualia ſunt res ſacramentorum & verba, poſsit illam producere. Atq; hac de cauſa ſtatim in frõte Quarti libri, multas paginas de creationis materia compingunt: cum tamen his non ſuerit illic locus. Concedit nanq; imò egregiè probat Diu. Thom. 1.p.q.45.articu.5. adeo eſſe proprium Dei, creare, vt hoc nulli creaturæ nec tãquàm creationis inſtrumento poſsit impertiri. Nam inſtrumentum non poteſt ad opus artificis eleuari, niſi aliquam circa eandem materiam habeat actionem propriam. Nequiret enim ſtatuarius in ſculpenda ſtatua aſcia vti, niſi eandem poſſet ad lapidem admouere. Cùm ergo creatio fiat ex nihilo, creatura autem ad nihilum admoueri nequeat, ſed ad materiam, ſit vt neq; inſtrumẽtum eſſe poſsit creationis. Quãuis ergo hoc agnouerit S. Tho. non tamẽ ideo metuit dicere ſacramenta gratiam conferre, ſanè quòd ad hunc effectum nõ opus eſt vt creatura creet, quemadmodum inter eius explicãdum opinionem patebit. Igitur vt ad prænarratam opinionem reuertamur, tametſi à tam multis defenſſetur, tamẽ quòd ſcripturę ſacræ ſanctorumque & patrum & cõciliorum aſſertis non ſatisfaciat, profectò planiſsimum eſt. Nam, vt ait S. Thom. nihil aliud ſacramẽto iſti tribuunt, quàm quòd ſit ſignum applicatæ fidei, quod profectò nec Lutherani negãt. Cùm ergo eccleſia cõtra illos ſanciuerit ſacramenta conferre gratiam, aliud quidpiam altius ſenſit, nempè verè & propriè eſſe cauſam, & non prę ciſè Deum expacto illam abſque vllo inſtrumento producere.

Creatura creare non poteſt.

Lutherani.

¶ Enimuerò quòd hoc non ſit, ſacramentum cauſam eſſe gratiæ, profectò confeſsio eſt quorundam ipſorum, qui opinionem ſuſtinent. Durãd. nanq; acutè hoc agnouit, & ideò dixit quòd nemo vſq; ad Magiſtrum Sentent. dixit ſacramentum eſſe cauſam gratiæ, quod quàm ſit veritati etiam ſacri euangelij contrarium, iam proximè monſtrauimus. Et Gabri. in.4. diſt.1.q.1, adeò idem planè fatetur, vt quo ſacramentum ſuſtineat nihil efficientiæ habere circa gratiam, neq; in ratione inſtrumenti, ſubſequenter cum ſuo Aliaco id ipſum de omnibus cauſis naturalibus adſtruat. Ait ſiquidem nec ſolem illuminare, nec ignẽ calefacere, ſed Deum ſolum ad eorum præſentiam. Vide quo modo iſti vniuerſum rerum naturalium ordinem euertant, ludibrioq; exponant. Profectò fruſtra, vt omnium eſt philoſophorum confeſſio, Deus feciſſet & cœlos, & elementa, & omnes ſecũdas cauſas, ſi eas reliquiſſet ociosas, & non potiùs ad agẽdum aptas inſtituiſſet. Quo circà Cõmentator. 9. Metaphy. commento. 7. huius opinionis patronos (nam fuit antiquorum deliriũ) non arbitrabatur cerebrum habere ad philoſophiã idoneũ. Et. 2. Senten. diſtin. 1. artic. 4. D. Tho. ſtultitiam potiùs quàm opinionem cenſet. Nam vt alia omiſſa faciamus argumenta, ex hac opinione ſit planè conſequens, non cõſtare nobis ſolem eſſe lucidum, aut ignem calidum. Etenim ſi nec ille illuminat, nec hic calfacit, quomodo eorũ natura à nobis percipietur? Mox conſequitur hominẽ eſſe cauſam creationis animæ rationalis, quando quidem ad eius præſentiam Deus illam producit. Ac deniq; tertiò pari leuitate deberent iſti concedere intellectum noſtrũ aut voluntatem nullum actum producere, ſed Deum ad eius præſentiam. Ac ſubinde nec dum bonum volumus, nobis apponeretur ad meritum, nec dum mala per voluntatem proponimus, aut opere exequimur, imputaretur nobis ad culpam. Imò ſequeretur, quòd Deus ad præſentiam voluntatis noſtræ produceret odium ſui ipſius. At ſuperuacaneum eſt de hoc quenquam ſolicitum eſſe, ſatis enim ſuperq; cum iſtis. 2. Phyſic. digladiati ſumus.

Durandus.

Gabriel.

Commentator.

¶ Scotus autem licèt non verbis, re tamen negat ſacramenta eſſe cauſam gratię. Ait quippe ob id duntaxat dici eius cauſam quodammodo actiuam & inſtrumentalẽ gratiæ: q eorum ſuſceptio eſt diſpoſitio ad gratiæ infuſionẽ neceſsitans, non quidẽ per formam intrinſecam, nec per diſpoſitionem, ſed per aſsiſtentiam Dei cauſantis illum effectum. At profectò modus iſte loquendi non altiùs eleuat ſacramentum, quàm vt ſit merum ſignum: & quòd Doctores citati aiunt, cauſa ſine qua non. Quoniã hoc pacto nil aliud facit ſacramentum quàm Dei aſsiſtentiam per certitudinem ſignificare. Cauſa autem ſine qua non vt. 2. Phyſic. diſputaba

Scotus impugnatur.

D

tabamus, niſi ad aliquod quatuor cauſarum genus reducatur, videlicet, niſi moueat, aut effectum recipiat, aut forma ſit aut finis, nulla tenus niſi per abuſum, eſt cauſa: aut forſan per accidens, veluti ſi citharœdus ædificet. Iſti autem nullam ſacramẽto efficientiam tribuunt, ſed ſoli Deo: perinde ac dum dęmõ cum malefico paciſcitur, vt quoties certa protulerit verba, ipſe quippiam faciat miraculo ſimile. Tũc eã verba illa malefici nõ ſunt, cauſa, ſed ſignũ. Dicere autem ꝙ ſacramẽtum nihil efficiendo ſit cauſa, abuſus loquendi eſt. Neq; verò exemplũ quod de motu, Scotus ſubiũgit: videlicet quòd licèt ſit cauſa reſpectu termini, tamẽ nullam habet actionem ad illum efficiẽdum, vlla eſt cõtra nos exceptio. Quoniã motus, ſi paſſiuè accipitur, non eſt cauſa, ſed acquiſitio termini, calfieri enim eſt calorem recipere. Neq; verò ſi accipiatur actiuè propriè eſt cauſa, ſed ipſiſsima actio. Sunt enim tria & re & nomine diſtincta: nempe, cauſa, actio, & effectus. De merito autem, quod etiam aſſerit eſſe cauſam præmij: & tamen nõ cauſare actiuè: illico dicemus. ¶ Ex his fit conſequẽs reſponſa quæ Scotus ad Magiſtrum & ad Aug. cõminiſcitur, nihil ad rem facere. Tribuit Magiſter ſacramẽto duo: ſcilicèt, ꝙ ſit ſignum gratię: cuius ſimilitudinẽ gerit, & cauſa exiſtit. Et reſpõdet Scotus, quòd cauſam exiſtere nihil aliud eſt, quam ſignum eſſe efficax, & non ait efficax hoc eſt efficiens, ſed certò ſignificans actionem Dei: cùm tamen Magiſt. hoc in priori membro intellexerat. Ait item Auguſt. Quæ eſt iſta virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Et reſpondet Scot. quòd virtus illa nihil aliud eſt quàm veritas ſignificãdi. Et ad diſcrimẽ, quod ex Doctoribus ſanctis Magiſt. collegit inter ſacramẽta veteris legis, & noſtra: nẽpè, ꝙ illa non cõferrent gratiam, noſtra verò cõferunt, Reſpondet, diſcrimen non eſſe vniuerſale, ſed intelligi de aliquibus antiquis: nempe, de cæremonijs, Cùm tamen patres generaliter diſcrimen ſtatuerint. Quare nec circũciſio, (vt Scot. arbitratur) quod inferiùs patebit, illã cõferebat ¶ Sed hoc tamẽ in Docto. ſubtili magis miror ꝙ vt fateri caueat ſacramentũ eſſe inſtrumentum efficiendæ gratiæ, negat inſtrumentũ naturale actiuum eſſe. Imo ait calorem, quẽ ignis in aquã inducit, nõ effectiuè expellere inde frigus, ſed formaliter: quia ſunt formę ſibi inuicẽ repugnãtes. At verò maior repugantia in dictis eſt, quòd expellat & non actiuè, cũ expellere actionẽ per ſe ſonet. Imò verò cùm agens ſecũdũ Philoſophũ nõ agat niſi per contactũ, niſi calor virtus eſſet ignis, per quã frigus ſuperaret, nunquã illud expelleret. Quapropter licèt oẽs formæ cõtrariæ ſint in eodẽ ſubiecto incõpatibiles, non tamẽ ſe mutuo pellũt, qua tenus formæ, ſed quatenus actiuæ & paſsiuæ. Albedo enim, quia non eſt actiua qualitas, nũquàm nigredinem expelleret, niſi ratione qualitatum primarũ, quæ ſunt actiuę. Quin verò ait, ꝙ cùm ad præſentiã vnius corporis, aliud eodẽ loco pellitur, intrãs nõ expellit aliud niſi in genere cauſæ formalis. At verò quis neget, cũ ego moueor motu meo interſecare aerem. ¶ Illa ergo opinione dimiſſa, in cuius cõfutationem longiuſculè digreſsi ſumus, ſecundus modus eſt, ſacramẽta eſſe cauſam gratiæ, non ꝙ illam attingant, ſed ꝙ ſubiectum diſponant producẽdo aliam formã, nempe: characterem in illis tribus ſacramẽtis, quę ipſum imprimũt, vt ſunt baptiſmus, confirmatio, & ordo: cętera verò producunt, vt aiunt, ornatum quem cõſequitur gratia. Hanc opinione primus eorum, quos viderim, docuit Alexan. Alen. p. 4. q. 8. mẽb. 3. articu. 5. & expreſſiùs. q. 19. memb. 2. quem ſubinde ſecutus eſt D. Tho. in. 4. d. 1. q. 1. art. 4. quã ceu priſcã refert & de veri. q. 27. ar. 4. ad. 3. Permanſit autẽ apud Capreolum. d. 1. q. 1. & apud Palud. eadẽ di. & quæſt. & penes Thomiſtas alios pręter Caietanũ. Iſti autẽ pręter authoritatẽ, quam exiſtimãt eſſe ſancti Tho. hac ſe ratione cõmuniunt, ꝙ iſta via ſic fateri cenſent ſacramenta eſſe cauſam gratiæ, vt ſimul concedere caueant, eam qualitatẽ ab illis creari. Et vtuntur exẽplo generationis hominum. Pater nanq; animam quidem prolis nõ gignit: vt pote quę diuinitus creatur: diſponit tamen ac præparat materiã in quam inducatur, id ergo ſacramẽtalis actio ſecũdùm iſtos facit reſpectu gratiæ. ¶ At verò opinio hæc paulò quàm præcedẽs tolerabilior eſt. In primis enim cõſtantiſsimũ eſt D. Tho. neutiquã in illa, vt iſti putant, perduraſſe. Nam aliàs procul dubio eã hoc loco iteratò affirmaret, cùm tamen id non fecerit, ſed aſſeruerit ſacramẽta gratiã abſq; vllo intermedio efficere. Accedit quod duas quęſtiones in præſentiarum diſtinxit: priorẽ ſcilicet hanc, vbi cõſtituit ſacramẽta cõferre gratiã, qua efficimur participes naturæ diuinæ ac ſubinde grati Deo, & poſteriorem quæ ſubſequitur: vbi idem de charactere adiecit, & tamen ſi character eſſet diſpoſitio gratiæ: de illo ſermonem præmiſiſſet. Sed ratione arguitur. Character tam ſpirituale accidens eſt, quàm gratia, idemq; diuinitus impreſſum, ergo ſi hac de cauſa ſacramentum nõ poteſt gratiam cõferre, eadem profectò nec characterem imprimere. Idemq; argumẽtum de qua-

Reſponſa Scoti infirma.

Commen. Scot.

2. *Opinio.*

S. Thom.

Impugnatio ſecundæ opi.

1. *Ratio.*

quacunq; alia dispositione militat, quam finxeris esse præuiam: vel ad gratiam vel ad characterem. Secūdò, character, vt quæstione proxima videbimus, forsan, nō est qualitas ab anima distincta, & quanuis sit, non tamen est sic dispositio gratiæ: vt sit in eodē subiecto. Imò quāuis gratia vt Doctor sanct. 1. 2. q. 111. ar. 4. docet, sit in essentia animæ: tamen character non est nisi in intellectu. Vnde aliud argumentum colligitur: nempè, quòd sicut potentiæ fluunt ex animæ essentia: sic character consequitur gratiam: licèt dum obex opponitur, sine illa imprimatur, vt distin. sequenti explicabitur. Est enim potestas colendi Christianam fidem, ad quam homo per gratiam baptismatis adstringitur: id autem quod posterius est, minimè ad id prę parat, quod prius infunditur. Quare sacramentum non potest ad gratiā disponere, characterem ante gignendo. Dicitur autē character quodāmodo dispositio ad gratiam, eò quòd ad vsum gratiæ: nempe, ad culturam fidei requiritur character.

2. Ratio.

3. Ratio.

Cōtra ornatum. ¶ Sed id quod de ornatu fingitur, multò est minoris probabilitatis. Est enim absq; vlla necessitate rem superuacaneam multiplicare: quod. 1. Phys. Arist. antiquis vitio apponit. Ecquis enim credat sacramentum pœnitentiæ aut Eucharistię, ob id quod characterem non imprimit, ornatū impingere, qui gratiæ in anima antecedat? Cùm gratia per se sit ipsissimū animæ ornamētum & decus. Et secundò id confirmatur. Cùm quis numine adiutus se se ad Deum per contritionem vertit: tunc Dei gratiam absque vllo præuio ornatu recipit: ergo & dū per sacramentum pœnitentiæ in eandem gratiam reuocatur. Frustra ergo nonnulli discipuli. D. Thom. ista se opinione contorquent. Plurima nanque eorum quæ super Magistrum Sententiarum, quasi aliena congerens, cōmētatus est, post maturiùs digestè collimauit in summa.

Vera sentētia. ¶ Est ergo tertia opinio, vt arbitror, tum omnium sanctorum patrum, tum adeò D. Thom. quam si posteri dexterè voluissent intelligere, absq; vlla, vt reor, renitētia amplexati fuissent. Igitur rei veritas est, sacramenta eo sensu conferre gratiam, quo hominem absque vlla inter media dispositione Deo gratum acceptumq; faciunt, pro eo quod vel viuū membrū Christi atque adeò Dei filium cōstituunt, dum primā gratiā cōferunt, vel dum illam augent, ipsum arctiori amicitia cū Deo semper cōglutinant. Et quoniam potissimum argumentum, quod cōtrarios authores ab hac veritate alienat, est, quòd inde consequi censent creaturam creare, animaduertendum est, quòd ad hoc vt homo sit Deo gratus quantum ad rei naturam attinet, nihil refert id per gratiam fieri quæ sit distincta qualitas, aut absq; vllo, quod in nobis sit, tali accidente. Nam Deo quempiā esse gratū, nihil aliud est quàm ab ipso esse dilectū atq; ad cœlestem fœlicitatē acceptū. Et inter homines ego non sum amico meo gratus, per aliquā quæ in me sit qualitatē, sed quia ab illo diligor, ac subinde obiectū sum dilectionis suę, qua me prosequitur. Pariter ergo fieri possit inter nos & Deū: scilicet, vt ipse per suū amorē vt rei veritas est, me diligeret, & ego ipsum per meū, absq; alia qualitate à qua denominarer gratus. At verò quoniam Deus eum quem diligit, participem consortemq; vt ait Petrus, facit suæ naturæ, confert illi formā illam, qua ad esse diuinum eleuatur. Tametsi Scot. quod non est præsentis speculationis, aliam qualitatem, quæ sit gratia præter charitatē non agnoscat, cum tamen distinctissimæ sint res (licèt cōnexæ) quod ego Deum diligam, & quòd dicor ab illo dilectus. ¶ Igitur qui sanè intelligere cupit, quomodo sacrament a gratiā conferant, id primùm constituat oportet, fingendo, nullam eiusmodi qualitatem esse necessariam. Nam profectò patres nunquam de illa disputare cogitarunt, imò res est non adeò antiqua. Enimuero in concilio Vienensi propter paruulos ante vsum rationis sacro fonte intinctos sanxerunt, vt probabilius: & nuper in Tridēti no vt certius, qualitates illas quæ sunt gratia & virtutes, baptizatis infundi, sed hoc tātum à tē pore apostolorum docti, docereque postmodum posteros contendebant, quod sacramenta nouæ legis in hoc sensu gratiam cōferrent, quòd homines facerent Dei amicos, siue per qualitatem id fiat, siue sine illa, vt inter homines accidit. Quare Sanct. Tho. illius hic qualitatis non meminit, Hoc ergo modo primùm constituamus: sacramenta euangelica gratiam conferre, & deinde ad argumentum respondebimus de illa qualitate, qualem sacramenta videntur creare. ¶ Arguitur ergo sic primò. Per sacramenta euangelica cōmunicatur nobis virtus passionis Christi, eò quòd ex eius latere pēdentis in cruce effluxerūt, quod Mosaycis nō conueniebat: virtus autem passionis est, nos membra Christi efficere, vt in baptismo per quem in Christo cōplantamur, & tanquam eius membra nos vegetare, atq; adeo facere, vt tāquā filij cohęredes Christi diligamur à Deo: hoc aūt est Deo nos facere gratos. Etenim vti omnes ob id in Adam peccauimus, quòd in ipso veluti in seminario totum genus humanum continebatur, ideoq; eius voluntas fuit,

De gratia quomodo sentiendū.

Sanus sensus.

Simile.

vt noſtra: reputata, acſubinde & nobis imputata: ſic quotquot in Chriſto per baptiſmum renaſcimur in ipſo ſumus Deo grati. Sicut eũ illle cum tota ſua poſteritate inuiſus fuit Deo: ita & Chriſtus cum ſua ſobole eidem complacuit. Quam quidem vocẽ propterea pater protulit in baptiſmo Chriſti, vt per idem ſacramẽtum denotaret nos incorporari Chriſto, ac perinde fieri illi gratos.

2. Argum. ¶Quod ſi quis inde negauerit conſequi, ſacramentum eſſe cauſam gratiæ, ſecundò explicãdo etiam num argumenti vim arguitur. Hæc cauſalis eſt vera: quia homo baptizatur, virtute operis fit Deo gratus, & qui alia ſacramenta recipit fit gratior: ergo ſacramenta ſunt cauſa gratiæ. Tam vera enim eſt iſta. Quia hic baptizatur fit filius Dei, atque adeò ei dilectus: quàm iſta, Quia Philippus à Carolo genitus eſt, fit ei filius, à quo ſubinde diligitur: quare ſicut generatio carnalis eſt cauſa dilectionis paternæ, ſic & baptiſmus eſt cauſa diuinæ gratię. Et hoc eſt quod patres iuxta teſtimonia ſacra nos docuerunt. Nam diſputare de illa qualitate, nihil ad hanc theologiã referebat.

Argumen. ¶Quòd ſi arguas de circunciſione pariter cauſalis hæc vere enũciabatur. Quia hic circunciditur fit gratus Deo: & tamen in ſubſequentibus negauimus circunciſionem contuliſſe gratiam, ergo veritas huius cauſalis ad id non ſufficit. Reſpondetur negata illa priori præmiſſa. Haud enim quia paruulus circũcidebatur, fiebat Deo gratus: quippe cùm circunciſio non fuerit inſtrumentũ, vt diximus, paſsionis Chriſti, ſed quia applicabatur ei fides per circunciſionem, quę erat ſignum eiuſdem paſsionis.

Arg. quòd ſacramẽtũ creet gratiã ¶Sed antequam argumentorũ ſeries longiùs procedat, arguitur contra. Iam conſtitutũ eſt ab eccleſia hominẽ nõ fieri gratũ niſi per qualitatem ei inhærentem: ergo ſi ſacramentum eſt cauſa faciendi hominem gratum, eſt ſubinde cauſa eiuſdem qualitatis: illa autem nõ educitur de potentia materiæ, vt calor: ſed eſt ſpiritualis ſupraq; naturaliter per creationẽ producta: ergo ſi ſacramentũ eſt cauſa illius: fit vt ſacramẽtum verè creet, quod oẽs & D. Thom. omnibus creaturis conuenire negãt, etiam in ratione inſtrumenti.

Sacramẽtũ eſſe cauſam moralem reprobatur. ¶Hoc argumentum eſt, quod negotium nobis faceſsit. Ad quod doctiquidam reſpõdent, ſacramentum non eſſe cauſam gratiæ ad modum cauſarum naturæ, vt ignis eſt cauſa caloris illum attingendo, hoc eſt producendo, ſed per modum cauſæ moralis, quia Deum mouet, vt illam qualitatem producat: veluti qui alium prece aut conſilio mouet ad aliquod cõferendum beneficium. Quę quidem ſententia partim ſcopum tangit, in hoc ſcilicet, quod ait non omnino accidere in ſacramentis vt in cauſis naturalibus, ſed quodãmodo mouere Deũ. Quòd autem id faciant ad modum cauſarum moralium, minimè rei conſonat. Neque verò Diuus Thom. aut vllus ſanctorum patrum talem vnquam ſimilitudinẽ agnouit. Cauſa nanque moralis non eſt inſtrumentum illius, qui mouetur ad principalem effectũ, ſed alterius, qui mouet ipſum. Preces enim aut pretiũ, aut cõſilium vel metus quibus Petrus mouet Paulum ad aliquod beneficiũ conferendũ, aut ad aliquid operandũ, non ſunt inſtrumenta Pauli, quibus beneficiũ cõferat: quia nec ſunt eius effectus ſed ſunt inſtrumẽta Petri. In ſacramẽtis verò cõtrariũ accidit. Nõ enim Deũ mouẽt ad cõferendã cõcreãdamq; gratiã, quaſi priùs natura mouentia, quàm ipſe, ſed ſunt inſtrumenta eius inſtituta motaque ab ipſo, quibus gratum facit hominem cõcreando illam qualitatem quæ eſt gratia. Sicut enim ignis per calorem operatur, & artifex per inſtrumenta, ſic Deus per ſacramenta, dando illis virtutem agendi, operatur gratiam. Quare in hoc potiùs ſimilitudinem præſeferunt cauſarum naturalium. Ait quippe D. Thom. vt paulò inferiùs articul. 5. videbimus, gratiam à Deo deriuari in homines per humanitatem Chriſti tanquam per inſtrumentum coniunctum, & per ſacramenta tanquam per inſtrumenta ſeparata. *Infra ar. 5*

3. Argum. ¶Atq; ex hoc elicitur tertiũ argumentum ad principalem concluſionem. Criſtus per ſuam humanitatem quam in cruce obtulit, fuit nobis cauſa gratiæ, tãquam per inſtrumentum coniunctum, idq; tripliciter, vt illic ait D. Tho. ſcilicet ſatisfactoriè offerendo illam in pretiũ redẽptionis: & meritoriè, quia erat infinitè gratus Deo: & tertiò effectiuè qui tertius diſtinctus modus (vt. 3. par. q. 49. art. 1. explicatiſsimè ait autor ipſe) in quantum caro Chriſti erat inſtrumentũ diuinitatis, quod. q. 5. artic. 3. iterum contra Durand. & Scot. repetendũ nobis eſt. Itaque ſicut illa voce Lazare veni foras, inſtrumẽtaliter ſuſcitauit mortuũ: & tactu digitorum ſanabat oculos, ſua deniq; humanitate faciebat miracula. Et quod ad rem maximè facit, verbo illo Matth. 9. Remittũtur tibi peccata tua: remiſsionis gratiã Paralytico largitus eſt, ita per eandem humanitatẽ fuit nobis efficiens cauſa gratiæ: ergo cum ſacramenta ab eadem paſsione effluxerint, ipſis ceu inſtrumẽtis ſeparatis vtitur ad reddendos nos deo gratos. Niſi quod paſsio fuit cauſa vniuerſalis gratiæ quantum ad ſufficiẽtiam, ſacramen-

mentum verò est, per quod nobis eadem applicatur quātùm ad efficaciam: videlicet, ad aliquem eiusdem gratiæ gradum adipiscendum.

4. Argum. ¶Et quartò ad idem arguitur. Sicut Apocaly. 5. ait Ioan. quòd lauit nos Christus à peccatis nostris in sanguine suo, & de martyribus cap. 7. quòd lauerunt stolas in sanguine agni: & Paul. 1. Corinth. 1. sanguis Christi emundat nos ab omni delicto, sic & ad Ephes. 5. ad baptismum alludens, ait mūdans eam (scilicet ecclesiam) lauacro aquę in verbo vitę: ergo Christus sicut sanguine suo tanquam instrumento coniuncto, ita baptismo suo tanquam instrumento separato facit nos Deo gratos, quod quidem similitudinem potius naturalis instrumēti, quàm causarum moralium gerit. Fateor equidē quatenùs meritorie Christus per passionem nobis fuit gratiæ causa similitudinem habuisse nostrorū moraliū meritorū, attamē sacramenta fluxerunt inde etiā quatenus fuit causa efficiens. Id ministros sacramētorū non nihil moralis similitudinis habere fateor cum ministris principum, quibus facultatem conferunt negocium aliquod transigendi: sed tamē vt quæstio. sequent. de charactere videbimus, virtute characteris sacerdotalis aliquid altiùs habent. ¶Igitur ad argumentum de creatione

Respōsum. Caietan. aliter hic Caietan. respondet, negando scilicet sacramētum creare illam qualitatē, quę est gratia, ideo quòd illa, cùm sit accidens, non producitur, sed comproducitur ad productionē hominis grati: quare non fit ex nihilo atq; adeò non creatur, sed cōcreatur: Et pari ratione eadem gratia per peccatum nō annihilatur, quia cùm per se non desinat esse, sed ad desitionem hominis grati, non vertitur in nihilum. Et vide

S. Thom. tur esse responsio S. Tho. 1.2.q.110.ar.2.ad.3. vbi ait, quod accidentia non producuntur: sed comproducuntur ad esse subiecti, eorū enim est produci, quorum est esse, accidentium autē vt habetur. 2. Metaphysi. nō est esse, sed inesse. ¶Ex hac autem responsione subsequi videtur quod licet sacramētum illam qualitatem non creet, concreat tamen faciendo hominem gra-

Creaturam creare in subiecto re probatur. tum. Ex quo rursum aliqui ex nostris inferunt non esse inconueniens, quòd creatura aliquid creet in subiecto, licèt illud nō possit extra subiectum. Quod profectò ego nequaquam concederem. Nam creare aliquid in subiecto, est ipsum producere non educendo de potentia

Sentētia authoris. subiecti, quod esset producere ex nihilo perinde ac si fieret extra subiectū. ¶At verò vt postremū hic verbum addamus, quanuis verū sit qualitatē illam nō creari à Deo sed concreari ab ipso (vt ibidem ait. S. Th. dum per ipsum fit homo gratus) non tamen ita facilè concederē concreari à sacramento: neq; id vnquam dixit S. Tho. licet instrumētaliter concurrat ad constituendum hominem gratum. Nam quando accidens educitur de potentia subiecti, quæcunq; causa producens subiectum comproducit accidēs: vt sol generans plantam, cōgenerat eius accidentia: attamen cùm illa qualitas non educatur de potentia subiecti, sed sit supranaturalis producta per concreationem à Deo, illa qualitatis productio non immediatè attingitur à sacramento, & ideo diximus non habere omnino similitudiuē causæ naturalis. ¶Dicamus ergo in summa, vt hic tandē insinuat Cai. quod sacramentum est instrumentum Dei ad hoc immediatè attingēs vt faciat hominē gratū, quod est esse causam gratiæ formaliter abstrahendo à qualitate sicut inter homines qui facit duos amicos, est causa amicitiæ illorū, sed quia apud Deū non nectitur amicitia, nisi per eiusmodi qualitatem, idem sacramentum est consecutiue causa mediata, quod Deus faciendo hominem gratum cōcreat illam. Et hoc arbitror adeò esse planum, vt ægerrimè possit impugnari. Suppeditat namque natura nobis aliquod exemplum: homo enim neque animam gignit, neq; concreat, sed creatur à Deo, verissimè tamen gignit hominem, eò quod est causa coniunctionis animæ cum corpore. Pariter ergo sacramentum est instrumentum immediatum faciendi hominem Deo gratum, cōsecutiuè autē & mediatè faciendi, vt Deus concreet illam qualitatem, quæ virtute sacramenti informat hominem. Quanuis sit discrimen, quòd anima cùm sit substatia per se existens, creatur, gratia verò, qa est accidēs, cōcreatur.

Resolutio totius materiæ.

Simile ex naturalib⁹.

5. Argum. ¶Quinto ad principalem conclusionē arguitur. Fac aliquot sęculis contigisse amicitiam cōglutinari inter homines & Deum absque aliqua qualitate, vt fit inter homines, pfectò nulla existeret difficultas in intelligendo, quomodo sacramentum esset causa gratiæ. Igitur si postmodum institueret, vt cuicunque amico infunderet illam qualitatem, nihilominus intelligitur esse causa eiusdem gratiæ & consecutiuè illius qualitatis.

Sextum. ¶Sextò ad eandem principalem conclusionē arguitur. Gratia est causa gloriæ, non autem ex sua ipsius natura, quatenus qualitas est, sed ex institutione diuina, neq; verò tātum causa sine qua non, sed vere causa, vt cuiq; illam habenti Deus conferat gloriam: pari ergo modo & sacramenta sunt causa sanctificandi hominem, quod fit per infusionem eiusdem gratiæ.

Septimum. ¶Præterea & septimo argumentum meriti

quod Scotus putat nobis refragari, potiùs ſuffragatur. Ait quippe meritum eſſe cauſam præmij, & tamē non habere cauſalitatem eius actiuam. Et Caiet. negat antecedens. Nam meritum, inquit, eſt à merente, præmium autem à præmiante. Gratiā enim & gloriam dabit Dominus. Ego verò illud lubēs concederem antecedens, negarem tamen non habere cauſalitatem reſpectu præmij. Ecquis enim neget operas mercenarij cauſam eſſe mercedis? Nam & ſi ſoluens illam ſit proxima eius cauſa, nihilominùs mouetur ab opere mercenarij, vt illam rependat. Et ſic Deus profectò merita noſtra, quæ ab eius gratia dimanāt, in cauſam ſui glorioſi præmij affert. Eſuriui & dediſtis mihi mā ducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Ideo venite, &c. percipite regnum: ſic ergo quia iſte baptizatus eſt, fit Deo grat⁹ perinde ac ſi nulla opus eſſet qualitate, quæ eſt gratia: in quo ſenſu veriſimum eſt eſſe cauſam gratiæ. Quo circa Scotus concedens ſacramentum cauſam gratiæ, veluti meritum eſt cauſa præmij, negare non debuit eſſe verè cauſam. ¶ Octauò arguitur, quòd ſacramētum ſuperno & ineffabili modo gratum Deo efficiat hominem. Verba ſacramētalia, Hoc eſt corpus meum, modo ineffabili ſunt cauſa inſtrumentalis tranſſubſtantionis panis in corpus. Neque videre mihi videor cur hoc Scotus loco citato negauerit. Sunt nanque, vt omnes fatentur, verba practica, id ſcilicet quod ſignificant efficientia. Sicut enim Chriſtus illis verbis cōſecrauit: ſic & eiſdem tāquam eis, in quibus ſua ineſt virtus, nobis contulit vt conſecraremus, quare multò efficacius, quàm ignis aërem in flammā, tranſformant totam ſubſtantiam panis in corpus. Neque vlla (vt Scot. credit) illic accedit annihilatio, vel creatio: ſed tranſſubſtātiatio huius in hoc: quæ vltimo inſtanti prolationis perficitur. Id quod in materia euchariſtiæ apertiùs fiet: ergo eadem ratione Deus & dare potuit, & vere ſua inſtitutione ſacramentis vim dedit organicam ſanctificandi hominem, quod eſt ipſum facere Deo gratum.

Caiet. — 8. Argum. — Scotus. — Hoc eſt corpus meum.

¶ Alteram argumentorū phalangem aduerſarij D. Tho. obmoliuntur, arbitrati eum ita ſacramentis virtutem adſcripſſe, acſi ſit diſtincta qualitas perinde ſacramento inhærens ineſt atq; albor papyro: vt eſt videre apud Scotum, Durān. & alios. At verò art. 4. vbi de hac virtute D. Tho. ex profeſſo diſputat: vim eorūdem argumentorum facilimè diluemus: nimirum demonſtrantes. S. Doctorem nunquam eiuſmodi virtutum eo modo, quo iſti ei impōnunt, excogitaſſe. Sed ſatis eſt res & verba ad illud officium Deum inſtituiſſe, & per eius miniſtrum ad eundem effectum applicari. Itaq; vt vno exemplo cuncta deprehendas, virtus aquæ baptiſmalis nō eſt niſi motus eius: ſcilicet, ablutio corporalis facta ſub ſacra verborum forma ad abluendam animam. Et pariter de vnctione olei in confirmatione & extrema vnctione ſentiendum. ¶ Sed arguit nihilominùs Scotus ſic in contrarium. Inſtrumentum nō fit aptū ad opus per vſum, ſed priùs debet habere formam, qua agat: ſerra nanque, niſi priùs habeat dentes, nō poteſt aſſumi in vſum ſerrādi: pari ergo modo ſi ſacramenta ſunt inſtrumēta & cauſa gratiæ, debent priùs habere virtutem: quam tamen D. Thom. aſsignare nequit. Reſpōdetur quod aqua baptiſmi per hoc quòd natura ſua abluēdis corporibus apta eſt, fit idonea, quæ ad ſimilem ſpiritualem vſum animæ diuinitus aſſumatur: Atque hoc inſinuat Auguſt. cùm ait. Quæ eſt iſta virtus aquę, quæ corpus tangit & cor abluit?

De virtute ſacramenti. — Argumētū Scoti.

¶ Veruntamen per hoc reſponſum non vſquequaque vis argumenti eneruatur. Reſpondendum quippe reſtat, quando ſacramentum gratiam conferat. Nam toto tempore prolationis verborum id facere nequit, eò quòd gratia, cùm res ſit indiuiſibilis, in vno tēporis momento producitur. Si dicas illam produci in inſtāti poſtremo, iam tūc verba elapſa ſunt, quæ ideo nihil tunc operātur. Ad hoc autem, licèt forſan vtrolibet modo dicas, eodē recidat, conſideratiùs tamen reſpōdetur verba ſimul cum ablutione toto tempore prolationis illam conferre. quandoquidem non diximus ſacramentum illam qualitatē immediatè attingere, ſed hominem facere gratum: id autem fit per totā actionem ſacramenti. Quare concedimus quodammodo illam qualitatem fieri ante quam fit. Hoc eſt, ſacramētum antea applicari cuius virtute fit. Si autem actionem Dei conſideres, in poſtremo verborū prolatu infunditur.

¶ Vt ergo dictorū ſummam colligamus. Sacramentum per ſe (quod aiunt) ex opere operato, hoc eſt ratione ipſius operis, homini applicato confert gratiā, quæ dicitur ſacramēta lis, præter illam quæ merito ſuſcipientis vel miniſtrantis ſacramentum donatur. Itaque ſi duo equali prorſus animi motu baptiſmum ſitiāt, ſed alter, quia non habuit copiam non ſuſcepit, alter verò ſuſcepit, hic aſſequetur alium gradum gratiæ, quo ille orbatur. Vnde in materia euchariſtiæ admouendi maximè ſunt ſacerdotes, vt niſi euidens in infirmo impedimētum demonſtretur, non ceſſent euchariſtiam illi porrigere. Putant enim idiotæ idē eſſe

Admonitio

eſſe adorare, & ſuſcipere: quod eſt erroneum, niſi quantùm ad præcepti impletionem. Nam qui non ſuſcipit, licèt iuſta id fiat de cauſa, ſacramentali gratia nō donatur. Hoc quippe ſonat verbum ex opere operato, quod eſt dicere, ratione realis applicationis ſacramēti. Alior ſum enim tendūt verba Aug. crede & māduca ſti: vt illic explicabitur. ¶ Sequitur ſecundò, nonnunquàm ex ſola vi ſacramēti infundi gratiam, quæ ſine eius applicatione nulla infunderetur: vt liquidò in puerorum baptiſmo conſtat ante vſum rationis. Quinuerò & adultos, dū attriti accedūt ad ſacramēta, eo ſcilicet animi motu, qui ad obtinendam gratiam non ſufficit, diſputabimus infra gratia virtute ſacramentorum ſuffundi. Sunt enim medicinæ per ſe ſalutem conferentes, niſi obicem inueniant. Sed de his ſuis ſingulorū locis explicatior adhibebitur, elucidatio.

Crede & māducaſti. Corollaria

1. Argum. S. Thom.

¶ Primum argumentum S. Tho. eſt. Signū & cauſa non videntur in idem coincidere, nā eſſe ſignum, propriè cōuenit effectui reſpectu cauſæ: ſacramenta ſunt ſigna, ergo nō ſunt cauſæ. Reſponſio eſt, q̄ cauſa principalis non eſt ſignum effectus: vt ignis nec eſt fumi ſignū, nec caloris: licèt calor eſſet occultus: ſed econuerſo effectus eſt ſignū cauſæ. Cauſa verò inſtrumentalis, quando eſt manifeſta, cū ipſa ſit quodammodo effectus, eò q̄ mouetur à principali agente, dici poteſt ſignum occulti effectus. Et ideo ſacramēta euangelica ſunt ſimul & ſignum & cauſa gratię. Ex quo infert eadem noſtra ſacramenta, perfectè habere rationem ſacramenti. Non dicit, verè, quoniam aliqua ex antiquis veriſimè quoq; erant ſacramenta, vt noſtra: vt quæſt. 60. art. 2. ad. 2. expreſſè faſſus eſt D. Tho. ſed noſtra ſunt perfecta propter efficaciam quam habent gratiæ. Nam veritas ſacramenti in eo ſeruatur, q̄ ſit ſacrę rei ſignum, vt illic expoſitum eſt. Perfectio verò in hoc q̄ ſit eiuſdem ſacræ rei cauſa. ¶ Secundum argumentum eſt. Corporale nō poteſt agere in rē ſpiritualē, cùm corporalis actio ſit extenſa, ſubiectū verò ſpirituale, indiuiſibile. Quare, vt. 12. ſuper Geneſ. ad literam ait Auguſt. agens honorabilius eſt patiente: mens autem hominis eſt ſubiectum gratiæ: ſacramēta verò ſunt corporalia. Reſponſio eſt, q̄ cùm duplex ſit actio inſtrumēti altera, ſcilicet, propria, vt quæ ei ſe cūdùm propriā formā conuenit, vt ſecuri ſcindere, altera verò quam recipit ex principali agente, vt facere lectū, in quantū eſt artis inſtrumentum, tamen nequit inſtrumentalem actionem perficere, niſi exercēdo propriā. Securis enim ſcindendo facit lectum. Pari modo propria actio aquæ eſt abluere corpus: per virtutem autem Dei eleuatur, vt abluendo corpus animam emūdet. Et hoc eſt quod ait Auguſt. Quæ eſt iſta virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Cùm ergo hic audis duas inſtrumenti actiones: videlicet, propriā & quam recipit ab artifice, ne intelligas, priori actione poſſe per ſe moueri ſecurim ſine aliquo mouente: ſed hoc tantùm quòd forma ſecuris indifferēs eſt ad faciendū lectum vel arcā vel aliud quoduis artificiatum, ſed tantùm eſt illi proprium ſcindere. Quòd autem ſcindat ſic vel ſic, hoc recipit ab arte. Itaque non tam ſunt duæ actiones, q̄ duæ rationes eiuſdē actionis: & prior eſt materialis, & quam recipit ab artifice, eſt formalis priorem determinans. Et pariter in ſacramento, tactus aquæ eſt ſicut materialis actio, fieri autem ad abluēdum animam, eſt ſicut formalis ratio determinans illum ad talem effectum. Hoc autem ar. 4. explicatiùs diſſerendū eſt. ¶ Arguit autem Scot. in. 4. d. 1. q. 5. hoc nō eſſe poſsibile in ſacramentis, vt actio corporalis & ſpiritualis vnà concurrant: quoniā actio corporalis ſacramēti indiget temporis ſucceſſu: virtus autem Dei eſt infinita quæ agit in inſtanti. Reſpondetur autem, quòd quemadmodū in cauſis naturalibus Deus vtitur cœli motu ad producendos effectus, ſic vtitur actione ſucceſsiua ſacramenti ad producēdam gratiā, hoc eſt ad faciendum hominem ſibi gratum: licèt id non perficiat vſque ad fidem prolationis verborū. ¶ Tertium argumētum eſt. Illud quod eſt proprium Dei nō debet creaturæ attribui: gratiam autem largiri eſt proprius effectus Dei. Reſpondet ad minorem, quòd efficere gratiam ceu cauſam principalem eſt proprium Dei quod nemini participatur: efficere autem tanquam inſtrumentum poteſt ipſe creaturæ impartiri: eo ſcilicet modo qui explicatus eſt.

Alia eſt ueritas ſacramenti, alia uerò perfectio.

2. Argum. S. Thom. Auguſt.

Expoſitio.

Scot. arguit

3. Argum. S. Thom.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm gratia ſacramentalis addat ſupra gratiam virtutum & donorum.

CIrca titulum quæſtionis notādum, quòd gratia communiter dicta, eſt gratia gratum faciens nudè conſiderata: ea ſcilicet præciſa ratione, qua facit hominem Deo gratum: cum qua ſimul infunduntur virtutes & dona in potētijs. Gratia verò ſacramentalis dicit eā-

dem gratiam gratũ facientẽ in ordine ad effectum peculiarẽ ſacramenti: qui eſt vel regenerationis, vt in baptiſmo, vel alimonia ſpiritualis, vt in euchariſtia, &c. Quæritur ergo vtrũ gratia ſacramentalis alia ſit ab illa virtutũ & donorum, quidpiãq; illi addat. Et reſpondet D. Th. vnica cõcluſione bimembri. Sicut virtutes & dona addũt ſupra gratiã communiter dictam quãdam perfectionẽ, determinatè ordinatam ad proprios actus potẽtiarum, ita gratia ſacramentalis addit ſupra eãdem gratiã cõmuniter dictam & ſupra virtutes & dona quoddã diuinum auxilium ad conſequendũ ſacramenti finem. Et per hunc modũ gratia ſacramẽtalis addit ſupra gratiam virtutum & donorum. *Concluſio.*

¶ Probatur vtraq; pars cõcluſionis. Gratia ſecundũ ſe conſiderata vt. 1. 2. q. 110. doctor declarat, eſt habitus perficiens eſſentiã animę, tribuens illi ſupranaturale quoddam diuinũ eſſe, iuxta illud. 2. Petri. 1. Maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ conſortes naturę. Vnde ſicut ab eſſentia animæ ordine naturæ fluunt eius potẽtię, quibus operatur, ſic quando gratia infunditur, ſimul tanquam ab illa diffluẽtes infundũtur virtutes: nempe, fides, ſpes & charitas, & aliæ morales, ac ſubinde dona ſpiritus ſancti, quæ exiſtunt in potẽtijs, quas ad ſuos actus perficiũt. Quocircà gratia non eſt proximum principium operãdi, ſed eſſendi ſpiritualiter, & ideo non eſt in potẽtijs, ſed in eſſentia animæ, virtutes autem & dona non ſunt per ſe gratia gratum faciens ſed eius virtutes & inſtrumenta ad operandum. Dicuntur tamen gratia generali, nomine, quia ſunt gratuita dona: atq; hoc modo dicuntur addere ſupra gratiam. Sacramenta verò ordinantur ad alios effectus peculiares gratiæ, vt baptiſmus ad regenerationem ſpiritualem: confirmatio ad robur ſpirituale, & euchariſtia ad alimoniam, vt infrà. q. 6. patebit: ergo gratia ſacramentalis aliquid addit ſupra gratiam communiter dictam & ſupra virtutes & dona: nempe, ſingularia auxilia ad certos effectus. Exempli gratia. Dũ paruulus ante vſum rationis, vel adultus per baptiſmũ recipit gratiã, cuius effectus eſt regeneratio ſpiritualis, ſimul ſuffunduntur potentiæ virtutibus: dum tamen poſtea recipit ſacramentum confirmationis recipit augmẽtum eiuſdem gratię ad hominem corroborandum in fide, quaſi tunc perfectã ætatem ſpiriritualem recipiat. Cum autem recipit euchariſtiam, augetur illi eadem gratia gratum faciẽs ad effectũ ſpiritualis alimoniæ, qui quidem effectus ſunt ſingulares præter virtutem & dona. Itaq; licet ſacramenta ſuos omnes effectus ſortiantur in fundendo vel augendo gratiam gratum faciẽtem, ordinãtur tamen ad diuerſos effectus gratiæ, quos propriè ſignificant. Confirmat autẽ D. Tho. eandem concluſionem egregiè. Nam ſi gratia ſacramentalis nihil adderet ſupra gratiam communiter dictam & virtutes & dona, fuſtrà tantus ſacramẽtorum numerus eſſet inſtitutus.

¶ Quęſtio hęc celebris eſt inter antiquos: ſunt tamen de illa opiniones duæ. Vna, quòd gratia ſacramẽtalis eadem eſt prorſus cum gratia cõmuniter dicta, neq; quicquam illi addit. Nã gratia: quę infunditur in ſacramentis: nõ eſt niſi gratum faciẽs, quæ tam per virtutum officia augetur, quàm per ſuperueniẽtia alia ſacramẽta. Quam opinionem Petr. Palu. in. 4. diſtin. 1. quæſt. 3. ait eſſe cõmunem. In cuius confirmationem adducit quinq; rationes. Quare ſecundum hanc opinionem gratia ſacramentalis ſolo nomine differt à gratũ faciẽte: ſcilicet, quia infunditur per ſacramenta. *Expoſitio articuli.* *Petr. Pala.*

¶ Hęc tamen opinio ſufficienter impugnatur ratione S. Thom. Nam ſi gratia ſacramentalis nihil aliud eſſet prorſus, quàm gratia gratũ faciens nudè conſiderata, nihil opus erat tanta ſacramentorum frequẽtia. Sufficeret enim baptiſmus, quo gratia cũ virtutibus infunditur. Nam dicere quòd ſolùm ſunt inſtituta ad augmentum eiuſdem gratiæ, non ſatisfacit: tum quòd ſatis poſſet augeri exercitio virtutũ, tũ maximè quod ad hoc ſatis erat vno ſacramento, quod iterũ atque iterũ reciperetur. Profectò ſi baptiſmi effectus nõ eſſet alius quã infũdere & augere gratiã, nulla eſſet cauſa cur nõ poſſet iterari. Sed propterea nõ iteratur, quòd eſt regeneratio ſpiritualis, quæ non debet eſſe niſi vna. Et pariter poſſet iterari confirmatio. Cùm ergo Chriſtus ſeptẽ inſtituerit ſacramenta: nouos effectus proſpexit in ſingulis. Verbi gratia: Qui cõfirmatur, vngitur in fronte chriſmate: qui verò in extremis vngendus eſt, vngitur oleo in alijs mẽbris: ſi autem ſacramẽta nõ ſeruirent, niſi ad augẽdam gratiam, quid opus eſſet illa diuerſa cæremonia? Imò quid opus eſſet tunc aliud ſacramentũ minſtrari ſub forma ablutionis: atq; aliud ſub forma abſolutionis? & aliud ſub forma cibationis. Secundo arguitur. Ille qui non eſt confirmatus, quanuis per virtutem exercitamenta habere poſsit copioſiorem gratiam, q̃ confirmatus, nihilominus caret illo dono gratię, nẽpe robore adultę fidei, quod eſt in cõfirmato. Tertiò arguitur. In ſtatu innocentiæ fuiſſet gratia gratum faciens cum omnibus virtutibus: & tamen *Impugnatur opinio.*

non

non fuisset gratia sacramentalis cum suis effectibus: ergo sunt quadā ratione diuersæ. Quarto deniq; virtutes, quę cum gratia infundūtur, sunt connexæ, nulla enim sine alia infunditur: gratię autem virtutesq; sacramētales minime: quia quælibet seorsum producitur. Vide quāti referat quęstionis huius solutionē perscrutari.

2. Opinio D. Thom. ¶Est ergo secūda opinio D. Tho. q̄ gratiæ sacramentales addunt supra gratiam cōmuniter dictam & virtutes, auxilia quædā ad diuersos effectus. Hoc autem discipuli eius diuersimodè interpretātur. Petrus enim à Palude loco citato, licèt non adeò clarè loquatur, tamē in vltimis verbis quęstionis sub indicat, huiusmodi auxilia esse diuersos habit⁹. Ita q;, vt cēset, præter gratiā & virtutes & dona in baptismo peculiaris habitus regeneratiuus infunditur, & alius in cōfirmatione corroboratiuus, &c. Hos verò habitus Capreolus in. 4. dist. 3. q. 3. non alios agnoscit, quàm characterem in tribus sacramentis, quæ characterem imprimunt, & in cæteris ornatum. Quocirca longiùs à mente S. Th. hac parte loquitur, quàm Palud. Primū quòd vt in articulo præcedenti diximus, assertio illa ornatus, fictio est finere, tum quòd character ad aliud negotium ponitur quàm sit ille de quo in præsentiarum loquimur. Effectus enim primus ac pręcipuus sacramēti baptismi est hominem in nouā vitam regenerare: quod fit per gratiam. Character autē consequitur in fusionem fidei in intellectu, ad distinguēdum Christianum à cæteris infidelibus, & nōnunq̄ infunditur sine gratia. Et pariter effectus præcipuus cōfirmationis est corroborare hominē ad profitendam fidē: Character autē est signū illius roboris. ¶Attamen neq; opinio Paludani multò verisimilior est. Primum, quòd ponere alios habitus infundi per sacramenta, est res absque necessitate multiplicare. Enimuerò baptismus non per aliū habitum hominem regenerat, quàm per gratiam gratum faciētem, neque eucharistia per alium pascit, quàm per eādem. Sed sunt diuersi effectus eiusdem gratiæ. Quapropter Caietanus certiùs attigit veritatem, quam bene ex berbo D. Thom. colligit. Nempe quòd gratia sacramentalis nihil addit supra gratiam gratum facientem & virtutes & dona, quòd sit habitus, sed solùm concursum actualem Dei ad singularē effectū. Hoc enim sonant verba D. Th. scilicet, auxilium quoddā Enimuerò loco citato. 1.2.q. 110. arti. 2. gratiā generali nomine dictam diuidit in auxiliū speciale, quod est actualis motio Dei gratuita, & gratiā gratum faciētem, quæ est habitus essentiæ animę. Quocirca hic auxilium vocat gratiam, quam sacramētalis addit supra cōmunē. Vnde fit: vanum esse quærere pro quo suppo nat gratia sacramentalis: sunt enim qui autumant supponere pro auxilio Dei actuali: imò sunt qui dicāt supponere pro Deo: quia dicūt auxilium non distingui à Deo auxiliante. Veritas autem est, quòd supponit pro ipsa gratia gratum faciēte sub ea cōnotatione, quod eius virtute Deus sacramentum recipienti ad aliquem certum effectum subsidium affert. Itaque gratia cōfirmationis est gratia gratum faciens, quæ tunc vel infunditur vel augetur, virtute cuius deus auxiliatur confirmato ad confitendam publicitus fidem. ¶Sed contra. Inde sequitur esse, vt ait Paludanus, permanentem habitum: nā manet ille habilis ad plures actus, postea quocunque tempore exercendos. Negatur cōsequentia. Illud enim auxilium nihil aliud est quàm quòd virtute gratiæ confirmationis Deus est noua lege paratus ad opitulādum illi in publica confessione fidei inter eius hostes: nō quod sine confirmatione non possit illi auxiliari: sed quòd eius virtute adhibetur noua ratio subueniēdi. Pariter virtute gratiæ ordinis paratus est Deus opem ferre sacerdoti ad exercēda sua ministeria: & virtute gratiæ matrimonialis ad dignè exercendam rem vxoriam, nisi homo eidem auxilio renitatur. Et hanc suam esse mentem aperit inferius D. Thom. quæst. 72. articu. 7. ad. 3. Vbi gratiam confirmationis ait, quantum ad cōmunem rationem gratiæ, addere nihil super baptismalē, sed quæ prius inerat augetur. Addit tamen aliquid effectiuum specialis effectus: nempe, auxilium, & per hoc specie differt ab illa. Hāc arbitror fuisse Priscorum sententiam vt Alexandri Alis. 4. part. quæst. 8. memb. 4. art. 1. vbi ait quòd gratia sacramentalis, quantum ad substantiam, eadem est quæ gratum faciens, quā virtutes & dona subsequuntur: sed datur, quātum ad aliud, hoc est, aliud includit auxilium. Idem videtur sentire Bonauentur. 4. libro. distinct. 1. principali, quæstiun. 6. vbi ait, quòd sacramentalis gratia supra gratiam virtutum addit aliquem effectum. Idemque sentit Richardus de media Villa. distinctio. 1. articul. 4. quæstiuncul. 4. licèt parum differenter hoc explicet. Ait enim gratiam sacramentalem per se immediatè ordinari ad sanandum naturam per originalem culpam læsam. Et sic per baptismum remittitur originalis labes: & per confirmationem corroboratur anima: & per eucharistiam cibatur. Eadem autem dicitur gratum faciens, ea ratione qua homi-

Paludanus.

Capreol.

Contra Petrū à Palu.

Caietan.

Alexand.

Bonauent.

Richard.

minem facit gratum. Virtutes autem cõferuntur potentijs, quibus perficiantur ad operandum.

Argumẽta primæ opinionis.

¶Argumentorum ergo primæ opinionis ad probandum eandem esse omnino gratiam cõmuniter dictam & sacramẽtalem, primum est. Gratia communiter dicta & sacramentalis nõ differunt, nisi sicut sanitas, quæ fit per naturam, & illa quæ fit per artem. Quoniam sacrameta sunt medicinę: eadem autem sanitas est, quæ fit per naturam & quæ per artem. vt. 7. metaphy. ait Arist. ergo eadem est gratia. Respondetur ad maiorem, quòd non sic solùm differunt: imò quanuis per virtutes, quæ cum gratia communiter dicta infunduntur, homo efficiatur habilis ad operandum, tamen gratię sacramentales adferunt nobis auxilia contra lãguorem naturę: Itaque ad eandem operã cõcurrunt virtutes & illa auxilia, sed tamẽ diuersis rationibus. Exempli gratia. Ad fidem firmiter protestandam fides ipsa concurrit: imò & fortitudo, quæ est virtus moralis: sed insuper adhibetur per confirmationem auxilium, sicuti ad rem vxoriam digne excedendam concurrit temperantia: sed gratia sacramentalis nouam fert opem. Alia sunt huius figuræ, quæ quisque potest apud Paludanum videre, & facilè diluere.

Argumẽtũ aliud.

¶Contra hanc verò sententiam militare aliud videtur postremum hoc argumentum. Si gratia sacramentalis aliqua ratione à gratum faciente differt, sequitur, quod ille qui plura sacramenta recepit, & per peccatum mortale à gratia cecidit, dum postea à peccato resurgit, non solùm ad gratiam gratum facientem resurgat, verùm & ad sacramentales, secundùm proportionem conatus, quo resurgit: quando quidem non est maior ratio, vt resurgat ad vnam quàm ad alias: consequens tamen videtur falsum. Sint enim, verbi gratia, Petrus qui non aliam recipit gratiam quàm gratum facientem in baptismo: Paulus verò fuit præterea confirmatus: sed nihilominus Petrus exercitio virtutum in gratia æqualis gratum faciẽte existit cum Paulo: delinquant ergo ambo æquali culpa, resurgãtq; postea æquali conatu, tunc clarum est ad gratiam æqualem gratum facientem ambo resurgere: ergo Paulus. non recuperat gratiam nouam virtute confirmationis: aliàs illa esset auctior: quod si gratia confirmationis non recuperat, cum recuperet illam quę est gratum faciens, fit vt inter se differant. Respõdetur, ꝙ licèt ad gratiam æqualẽ & amicitiam Dei resurgant, nihilominus Paulus recuperat illam cum auxilio speciali gratię confirmationis quo caruit Petrus. Idẽque de alijs sacramentis sentiendum. ¶Primum argumentũ S. Tho. est. Per gratiam virtutũ & donorũ sufficienter anima perficitur & quantũ ad eius essentiam & quantũ ad potentias: Gratia autem non ordinatur nisi ad animæ perfectionem: ergo gratia sacramentalis superuacanea est. Respondetur ad maiorem, quòd gratia virtutũ & donorũ sufficienter animam perficit quantũ ad generalẽ ordinẽ studiosè agendi: sed tamen gratia sacramentalis addit singularia auxilia Dei respectu singulariũ effectuũ modo expositio. ¶Secundum argumentum est. Gratia ordinatur ad compurgandũ animã à peccatis, ex quibus omnis defectus inserpit, per gratiam autẽ virtutum & donorum sufficienter excluduntur omnia peccata: nullum est enim peccatum, cui nõ sit aliqua virtus cõtraria: gratia ergo virtutum & sacramentalis, cùm ad eosdem defectus tollendos referatur eadem sunt. Respõsio autẽ est, quòd per virtutes, & dona satis excluduntur peccata quantum ad præsens & futurum, vt pote per quæ obsistitur ne homo peccet. Sed tamen per sacramenta Deus fert nobis opem respectu præteritorum. Per baptismum enim remittitur nobis originale, & per confirmationem corroboratur debilitas, quã inde cõtraximus: & per pœnitentiam remittuntur actualia peccata cõmissa: & per eucharistiam cibamur ad reficiendum spiritualẽ calorem, quẽ nobis peccata restrinxerãt: & per extremam vnctionẽ absterguntur peccatorũ reliquię: per gratiam ordinis adiuuamur aduersus torporem & segnitiem, vt dignè administremus sacramẽta: ac deniq; per gratiã matrimonij speciali auxilio debilitatur mala cõcupiscẽtia. ¶Tertiũ argumẽtum est. Omnis additio vel subtractio informis. vt. 8. metaphy. Arist. docuit, speciẽ variat. Si ergo sacramentalis gratia aliquid addit supra gratiã virtutum & donorũ, æquiuocè gratia dicitur: vnde fit cõsequens, vt cùm definiuimus sacramenta nobis cõferre gratiam, non in de certiores facti sumus, ꝙ aliqua Dei amicitia inde nobis accrescat, Est autem responsio notanda, nempe, ꝙ gratia sacramentalis non est prorsus diuersa à gratia communiter dicta: sed habet se sicut species ad genus: gratia enim cõmuniter dicta idẽ est, quod supranaturale donum, quòd est commune ad gratiam gratum facientem, & ad quæcũq; gratuita auxilia: gratia verò sacramentalis, vt expositum est, dicit infusionem gratiæ gratum faciẽtis, vel eius augmentum cum certo auxilio: & ideo habent se sicut homo ad animal.

1. Argum. S. Thom.

2. Argum.

Sacramẽtorũ auxilia.

3. Argum.

ART I.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

QVæstio hæc videri legenti potest superuacanea: nam postquã definitum est sacramenta nouæ legis gratiam conferre, inde fieri videtur consequens gratiam continere: siquidem effectus omnis in sua continetur causa. Mouetur autem ad maiorem explicationem. Est nanq; modus loquendi sumptus ex Hugone loco supra citato lib. 1. de sacram. par. 9. c. 2. dicẽte, q̃ sacramentũ nouæ legis ex sanctificatione cõtinet inuisibilem aliquam & supernaturalem gratiam, quem quidem loquendi modum cõcilium Florentinum in institutione Armenorum suscepit: vbi habetur, quòd nostra sacramenta & continent gratiam, & dignè suscipiẽtibus conferunt. ¶Quapropter supposita distinctione D. Tho. facilibus conclusionibus respondet. Distinctio est. Aliquid dicitur esse in alio multipliciter: scilicet, in loco vt cõuentus D. Stephani est Salmanticę: vel in tempore, vt qui viuimus, modò sumus, ac multis alijs modis. Duo autem sunt ad propositũ: quare duæ statuuntur conclusiones. ¶Prior est. Gratia continetur in sacramento nouæ legis tãquam in signo: eoq̃ue per diuinam institutionem est signum eius certissimum. Atq; hoc pacto gratia quoq; continebatur in sacramento circũcisionis veteris legis: vt pote, quę institutione diuina certissimum erat gratiæ signum sub illa cæremonia collatæ. Quòd autẽ res significata contineatur in signo, quando signum est certum, non est fictio, sed veritas. Quando enim cuipiam rex chirographum confert, quo vel magistratum vel aliud quodpiam beneficium pollicetur, in illo signo beneficium illud continetur. Cùm ergo Deus sacramentum tanquã signum instituerit sub quo gratiam proculdubio collaturus est, eadem gratia continetur in illo. ¶Posterior conclusio. Gratia continetur in sacramento nouæ legis tanquam in causa instrumentali. Effectus enim cõtinetur in causa, quæ perfectè est causa, tanquàm in eius virtute vnde emãnat: sicuti arbor & seges in semine. Dixerim autem in causa per se: nã effectus causæ per accidens non propriè continetur in illa. Cũ enim citharœdus est medicus, sanitas non cõtinetur in citharœdo, sed in medico. Et cùm fodiẽs vineam inuenit in fossum aurum, thesaurus ille non continebatur in fossione illa, vt pote quæ ad illum effectum minimè referebatur. Tripliciter autem contingit effectum contineri in causa. Vno modo tãquam in causa vniuoca: vt filius cõtinetur in patre, qui est eiusdem speciei & ordinis: & hoc pacto gratia non continetur in sacramẽto, vt pote cùm gratia sit spiritualis, sacramentum verò sensibile, atque adeò non sunt eiusdem speciei. Secũdo modo tanquam in causa æquiuoca, vt homo continetur in sole, qui est alterius speciei & ordinis: nam sol & homo generant hominẽ. Sed neq; hoc pacto gratia continetur in sacramento. Nam causa æquiuoca formam habet propriam, permanentemq; agendi virtutem: sicut sol per eminentem virtutem naturalem, quæ in ipso permanet, hęc inferiora producit. Quo vtiq; modo virtus gratiæ non est in sacramento. Quare hoc pacto gratia est in solo Deo, cuius propria virtute & authoritate, quę altioris ordinis est, gratia in nos effunditur. Est ergo gratia in sacramento nouæ legis tanquam in virtute instrumentali recepta à superiori agẽte: sicuti lectus est in dolabra & in serra. Per virtutem enim Dei sacramentum gratiam confert.

¶Res est plana, in qua nihil immorandum est. Sed hoc tantùm adnotandum, quòd sacramẽtum non per accidens est causa gratiæ, sed per se instrumentalis, eademq; ex institutione diuina certissima: quippe quę ad illum effectum ordinatur vt instrumentum artis, & non sicut dicebam⁹ de fossione thesauri. Aliàs gratia nõ contineretur in illis.

¶Primum argumentum D. Tho. est facilimũ. Gratia non est in sacramento, neq; tanquam in subiecto, neq; tanquam in vase: quia vas est locus, & gratia cùm sit spiritualis non est in loco: ergo nullatenus est in illo. Argumentum hoc fecit ad exponendum illud Ezech. 9. Vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua, vbi vas non accipitur pro loco, sed pro instrumento interfectionis. Et hoc pacto gratia est in sacramento, non vt in subiecto aut in vase, si accipiatur pro loco, sed si accipiatur pro instrumento. Inde autem sumptum est, vt vas pro interfectionis instrumento accipiat, quòd gentiles in vase propinabant reis lethale venenum. Secundò arguitur. Sacramenta in hoc in stituta sunt, vt per illa, gratia recipiatur. Gratia autem non potest de subiecto in subiectum transire: ergo si postea est in anima, non erat priùs in sacramento. Respondetur argumẽto concludi, gratiam non esse in sacramento tanquam in subiecto: alioqui eadem non transiret in animam, sed quia infunditur à Deo in ani-

Hugo.

Concil. Florentinum.

Prior cõcl.

Posterior conclusio.

Tripliciter effectus cõtinetur in causa.

Expositio articuli.

1. Argum. S. Thom.

2. Argum.

animam per ſacramẽtum, eſt in Deo tãquam in cauſa principali, & in ſacramento tanquam inſtrumẽtali, ac demum in anima tanquam in ſubiecto. ¶ Tertiò arguitur. Spirituale, etiã ſi ſit in corporali, non tamen continetur ab illo: vt anima nõ continetur à corpore, ſed ipſum continet: quia ipſum conſeruat. Ergo & ſi gratia ſit in ſacramento, non cõtinetur ab illo. Reſpondetur, quòd quando ſpirituale permanẽter eſt in aliquo tanquam in ſubiecto, illud potiùs continet quàm contineatur ab illo: quando verò eſt in illo ſecundũ eſſe fluens, hoc eſt, emanat ab illo, aut fit per illud, non inconuenienter dicitur continere in illo, tanquam in cauſa vel principali vel inſtrumentali.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ſacramentis ſit aliqua virtus effectrix gratiæ.

ET hic quoq; articulus ad exponẽdũ modũ, quo ſacramẽta gratiã cõferãt, adhibetur. Tribus ergo cõcluſionib⁹ reſpondetur. Prima eſt. Illi qui ponunt ſacramenta non eſſe propriè gratiæ cauſam aliquid operando ſed tãquàm ſignum ad cuius præſentiã Deus illam ſolus operatur nullam in ſacramento affirmant eſſe virtutẽ, præterquã illam ſolã, qua Deus eſt ſacramento aſſiſtens. Illã aũt opinionem ſatis ſuprà articulo primo reprobatam reliquimus. 1. Cõcluſio

¶ Secunda concluſio. Illis, qui affirmant (vt res habet) ſacramentum nouæ legis eſſe cauſam inſtrumentalem gratiæ, neceſſarium eſt ſimul fateri, quòd in illo ſit quædam inſtrumẽtalis virtus ad eundem effectum. Atque hæc eſt aſſertio Augu. ſuper Ioannem vbi ait. Vnde tanta vis ſeu virtus aquę, vt corpus tãgat & cor abluat? & Beda ſuper Lucam. Dominus, inquit, tactu ſuæ mundiſsimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. 2. Cõcluſio

¶ Tertia cõcluſio. Virtus principalis agẽtis habet permanẽs & cõpletum eſſe in natura, ſicuti eſt virtus Dei ad conferendam gratiam: virtus autem inſtrumentalis, quæ eſt in ſacramẽto, habet eſſe in completum & tranſiẽs ex vno in aliud: ſcilicet, à Deo in hominem: velut motus eſt actus imperfectus, & fluxus quidam ab agente in patiens. Probatur concluſio. Virtus enim inſtrumentalis eandem proportionem habet ad virtutem principalis agentis, quam habet inſtrumentũ ad ipſum principale agẽs. Inſtrumentum autem, vt dictum eſt, non operatur niſi motum à principali: ergo virtus inſtrumenti, hoc eſt, ſacramenti, non eſt niſi motus & fluxus tranſiens à virtute, quæ permanet in Deo ad animã ſuſcipientis ſacramentũ. 3. Cõcluſio

¶ De hac virtute vt D. Thom. docet, ſunt duæ opiniones. Prima Scoti & neotericorum ferè omnium, quòd in ſacramento nulla eſt virtus præter diuinam illic aſsiſtentem. Sed tamen hæc opinio negat ſacramenta ad gratiam concurrere, quod iam ſuprà impugnatũ eſt. Alia eſt. S. Thom. & antiquorum omnium, vt illic monſtrauimus, quòd ſacramenta ſunt inſtrumenta conferendæ gratiæ: ad quam fit conſequens aliquam eis ineſſe inſtrumentalem virtutem à principali agente: nempe à Deo illis impreſſam. Quænam autem res ſit hæc virtus diſcipuli Sanct. Tho. diuerſe ſentiunt. Sunt enim tripartiti. Paludanus in. 4. diſtin. 1. q. 1. & Capreo. eodem loco arbitrantur præter motum, verbi gratia, quo aqua baptiſmi abluit, in eſſe in ipſa & verbis quandam qualitatem diuinitus impreſſam, quæ ſit virtus conferendæ gratiæ. Niſi quòd Palud. exiſtimat illam ex parte ſubiecti, & ideo arbitratur illam eſſe corpoream. Capreo. verò ex parte effectus, qui ſpiritualis eſt, eam conſiderans, ait eſſe ſpiritualem. Et in hoc ſimiliùs loquitur & veritati & dictis S. Thom. qui in primo argumento ſpirituales eam appellat. Contra hanc autem opinionem tam Durand. in. 4. quæſt. 1. quæſt. 4. quàm Scotus. d. eadẽ. q. 5. multis modis argumentantur. Primùm quod ſi eſt corporalis: nõ poteſt effectum ſpiritualem, qualis eſt gratiæ, attingere. Si verò ſpiritualis, nequit in ſubiecto corporali exiſtere. Anima enim: quia eſt in toto corpore & in qualibet parte, intelligitur animare corpus: habitus autem vel actus ſpiritualis, cũ ſit impartibilis, recipi in corpore quãto nõ intelligitur: ſicuti neq; corporale accidẽs poteſt ſpirituali ſubiecto inhærere. Secũdò, quia qua ratione ineſt rebus, quæ ſunt materia ſacramenti, deberet ineſſe verbis, imò & miniſtro, quandoquidè omnia ſunt de eius eſſentia: vnam autem virtutem in ſubiectis tã diuerſis collocare, diſſonum rationi eſt. Si autem in ſingulis ſingulæ eſſent virtutes, iam nõ vna virtus, ſed plures eſſent, quæ eſſet maxima rerũ multiplicatio. Imò de verbis arguit, ꝙ cũ ſint entia ſucceſsiua, neq; vni dictioni cõtinuetur alia, neq; verò ſyllabæ ſyllaba, in qua libet deberet eſſe ſua virtus. Quòd ſi dicas nõ eſſe niſi in vltima eòꝙ tũc confertur gratia, in contrariũ facit, ꝙ tota verborũ forma cõcurrit ad gratiam: quare in tota deberet eſſe: quod tñ difficilimum intellectu eſt. Nam ſi illa virtus

Expoſitio articuli.

Paludanus.

Cõtrà. arg. Duran. & Scot.

eſt

eſt permanens, non poteſt rei ſucceſsiuæ inhærere. Si autem eſt fluens, ſicut oratio, tunc ſatis eſt illam virtutem eſſe motum aquæ, & verborum, quo inſtitutione diuina, vt inquit Aug. corpus tangitur & cor abluitur.

Palud. ¶Hæc autem atq; id genus plura argumenta Palu. & quod ſuum ingenium eſt Capreo. multò fuſiùs loco citato diſſoluere contendit. Id autē in prę ſentiarū ſuperuacaneū duxerim, eò quòd licet poſſent vtcūq; dilui, arbitror tamē iſtam opinionem rationi neq; D. Th. eſſe germanam. Eſt enim, entitates, quas vocant, nulla cogente neceſsitate multiplicare.

Vera opinio. D. Thom. ¶Eſt ergo mens D. Tho. vero cōſonantiſsima: quā Caiet. loco prę ſenti ſcienter exponit. Nē pe virtutē ſacramētorū nihil aliud eſſe, quàm motum, quem recipiunt. Hoc autē multis probatur. Primò, ratione communi inſtrumenti. Prædixerat enim D. Tho. ar. 1. cauſam inſtrumentalem non agere per virtutem ſuæ formę, ſed ſolùm per motum, quo mouetur à principali agēte: & hoc modo ſacramentum eſſe cauſam: non ergo habet aliquam formam agēdi prę ter naturalem virtutem abluēdi, ſicut ſerra non habet niſi dentes. Vnde ſicut ſerra mota per artem non recipit aliam virtutem fabricandi lectum, quàm motum ſerrandi hoc vel illo modo: ita aqua baptiſmi non recipit à Deo, authore gratię, virtutem aliam, quā motum, quo per eius miniſtrū ex ſua ipſius inſtitutione mouetur intentione faciendi hominē ei gratum. Idem hīc prorſus ait S. Tho. Nempe, q̄ virtus inſtrumētalis, ſacramenti, habet eſſe tranſiens à Deo in hominem, ſicuti motus, qui trāſit ab agente in patiēs. Alludit huic authoritas Bedę ſcilicet, q̄ dominus tactu ſuæ mundiſsimę carnis vim regeneratiuā contulit aquis. Vbi vox illa, vis, nō ſignificat qualitatē aliquam aquæ impreſſam, ſed tātùm eius idoneitatem ad illū effectū: hoc eſt, q̄ tunc aquā Chriſtus ad illud deſtinauit officium, quę quidē quodammodo fuit inchoatio virtutis, ergo cū poſtea re vera Chriſtus eadē aqua ad eundē effectū per ſuum miniſtrū vtitur, nihil ei confert aliud, q̄ motū.

Ar. cōtra. ¶Quod ſi contra arguas. Dum quis emittit ſagittam ſecūdùm opinionem magis cōmunem & Ariſt. 8. Phyſi. magis aſſonantem imprimitur in ea impetus, aliàs nequiret ſagitta, poſtquā à ſaggitante elongatur, moueri, cùm motus ille ſit violētus. Sacramētum autē videtur inſtrumentum ſeparatum à Chriſto: nō enim eſt ſicut manus eius, aut calamus quē ſolo motu moueret: ergo pari modo imprimit in eo aliquam virtutem. Reſpōdetur autem per interemptionē minoris. Imò hoc argumētum rem elucidat: cū enim artifex mouet inſtrumētum tactu coniunctum, vt calamū vel ſerram, nihil aliud ille imprimit q̄ motum: ſecus autem dum mouet inſtrumentum ſeparatū, vt ſagittam: re ſpectu verò Dei omnia ſunt inſtrumenta coniuncta, eo potiſsimū q̄ Chriſtus inquātùm homò exercet ſacramētalem actionē per ſuū miniſtrum, cui ideo eſt inſtrumentū coniunctū.

1. Argum. S. Thom. ¶Argumentorum ſolutionibus S. Tho. veritatem apertiùs confirmat. Eſt enim primum idipſum quod Sco. & Durā. faciunt. Virtus gratię collatiua eſt ſpiritualis: ſicuti ipſa gratia: virtus autē ſpiritualis eſſe nequit in corpore, neque tāquam ei propria: quoniā cùm virtus rei profluat ex eius eſſentia, ſicuti potētię ab anima, non poteſt eandem eſſentiā tranſcendere: & tamen ſpiritus tranſcendit eſſentiam corpoream, neq; ſicut recepta ab alio, nam forma recipitur ad modū recipiētis: quare ſpiritus non eſt in corpore, niſi anima, quæ eſt in qualibet parte corporis. Reſpōdet autem q̄ licet virtus ſpiritualis non poſsit eſſe in corpore per modum permanentis, poteſt tamen, quādo eſt in ſtrumētalis, eſſe in illo, quatenus illud corpus mouetur à ſubſtātia ſpirituali ad effectum ſpiritualem. Ecce illa virtus non eſt niſi motus. Et ſubdit exemplum aptiſsimū. Sicut corporalis vox eò q̄ ab ſpirituali intellectu mouetur cum intentione ſignificādi, per illum motum generat quoq; ſpiritualem effectum in mente audientis. Idem eſt de muſico qui fides percutit lyræ. Oportet enim meminiſſe illius duplicis motus inſtrumenti, quem ſuprà denotauimus. Quorum alter eſt eius proprius, alter verò artificis, & prior eſt materialis reſpectu poſterioris, poſteriorq́ue priorem informat. Enimuerò ſiquis abſque arte chordas lyræ tangat, nullam certè muſicam, ſed rudes tantummodo edet ſonos, illarum proprios: dum autem per artem mouētur, recipiunt motum artis qui eſt virtus faciēdi muſicam. Idem eſt de calamo, ſi moueretur ab illo, qui ſcribere neſcit, tātùm duceret ineptas lineas per propriū motum calami: dum autem mouetur ab illo qui eſt ſcribendi peritus, delineat characteres. Pari ergo modo in ſacramento, verbi gratia, baptiſmi, ſi quis puerum ablueret non intentione Chriſti, & motu ab illo inſtituto, tātùm ablueret corpus motu proprio aquæ. Quando verò aquàm illam mouet intentione Chriſti, facit hominem Deo gratum.

Exēplum.

Duplex motus inſtrumēti.

2. Argum. ¶Eodem tendit ſolutio ſecundi quod eſt hoc. Omne quod eſt reducitur ad aliquod gen⁹ entis, & ad aliquem gradū boni, virtus autem ſacramenti, non apparet in quo prædicamento ponatur, quia

quia neq; eſt ſubſtantia, neq; qualitas &c. Neque apparet quo gradu ſit inter bona. Sunt enim tres bonorum gradus in hac vita. Infima nanq; ſunt bona temporalia, vt potè quæ non ſunt ad æternam fœlicitatem neceſſaria, inter quæ non annumerantur ſacramenta, quippe quæ ſunt de neceſsitate ſalutis. Alia ſunt media, vt potentiæ naturales animę, quibus bene & malè poſſumus operari, quibus neq; ſacramenta cõnumerantur, cùm ſint virtutes ſupra naturales. Alia ſunt maxima bona vt gratia, & charitas, & reliquæ virtutes animæ, quæ tantùm ſunt ad bene operandum, ad quem vtiq; gradum ſacramenta non videntur attingere. Reſpondet autem perſiſtendo in eo, quòd huiuſmodi virtus non ſit niſi motus diuinitus influxus. Motus autem non eſt perſe in prædicamẽto, ſed reducitur ad genus ſui termini, tãquam imperfectum ad perfectum vt alteratio ad genus qualitatis, & augmentatio ad genus quãtitatis: quia illa, dum paſsiuè accipitur, eſt imperfecta acquiſitio qualitatis, & hæc quãtitatis. Eodem ergo modo virtus ſacramẽti non eſt propriè in aliquo genere, ſed reducitur ad genus & ſpeciẽ perfectę virtutis, videlicet, qualitatis, in quo ponũtur gratia & charitas & cæteræ virtutes: quæ virtute ſacramentali infunduntur. ¶ Caue ergo, ne contendas ſanctũ Doctorem redarguere, eò quod. q. 1. aſſeruerit ſacramentum poni in genere ſigni, nunc autem dicat virtutem eius reduci ad genus qualitatis. Aliud enim eſt loqui, vt illic admonuimus, de ſacramẽto in genere & in vniuerſali, quatenus eſt commune noſtris & antiquis, quòd in eo cõſiſtit quòd eſt eſſe ſignum: aliud verò de virtute ſacramenti nouæ legis, quæ eſt productiua gratię. Prętera adnotato, quòd virtutes infuſas collocamus in prædicamento qualitatis, vbi ponũtur acquiſitę. Tametſi quatenus ſunt ſupranaturaliter infuſę, poſſet dici quòd tranſcẽdunt omne prædicamentum, ſicuti Deus.

Expoſitio. S. Thom.

3. Argum. S. Thom. ¶ Tertium argumentum eſt. Si talis virtus ſacramentis ineſt, non efficitur niſi per creationem a Deo, incõueniẽs autem videtur, vt protinus peracto ſacramento tam inſignis virtus diſpereat. Reſpõdet quòd quia talis virtus nõ recipitur in ſacramento niſi quatenus ipſum à Deo mouetur, hoc eſt, quatenus & benedictione & applicatione miniſtri accomodatur ad vſum, nihil abſurditatis eſt, vt vſu illo ſacramẽti trãſeunte, virtus ſimul diffluat, quę erat eius motus. Vnde Auguſt. dicit in quodã ſermone de Epiphania. Nec mirum quòd aquam, hoc eſt, ſubſtantiam corporalem ad purificãdam animam dicimus peruenire: peruenit planè & penetrat conſcientiæ vniuerſa latibula. Quantuis enim ipſa ſit ſubtilis & tenuis, benedictione tamen facta ſubtilior occultans vitę cauſas, ad ſecreta mentis ſubtiliore pertranſit.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis habeãt virtutem à paſsione Chriſti.

ARTIculus hic optima conſequentia ſuperiori adiũgitur. Enimuerò quoniam dictum eſt ſacramentis ineſſe virtutem diuinam tanquam Dei inſtrumentis conſequens eſt inquirere, vtrùm illa virtus effluat à Deo ſecundùm ſuam diuinitatem, ceu virtutes naturales rerum, an verò à Chriſto inquantum eſt homo, & ſi ab ipſo, vtrùm à tota eius vita efficaciam habuit, quandoquidem per totam meruit nobis gratiarum Chariſmata, an verò à paſsione eius peculiariter, potiùs quàm à natiuitate vel à reſurrectione. D. ergo Thom. ſuppoſita diſtinctione duabus concluſionibus reſpondet. Prior eſt. Virtus ſaluti fera à diuinitate Chriſti per eius humanitatẽ in ſacramenta deriuatur. Probatur. Sacramenta vt dictum eſt, ſunt velut diuina inſtrumẽta: inſtrumẽtum autem reſpectu principalis agẽtis duplex eſt: vnum ſcilicet coniunctum tanquam eius membrum: atque aliud ſeparatum: vt baculus. Et per coniunctum mouet ſeparatum. Vt homo manu mouet baculum. Cauſa autem principalis gratiæ, Deus eſt, & peculiariter filius: nempe, Chriſtus: inſtrumentum verò ſibi coniũctum eſt eius humanitas, per quã noſtram eſt operatus ſalutem: iuxta illud Pauli ad Romanos. 8. Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne: inſtrumẽtum autem ſeparatum eſt ſacramentum, atq; adeò ſicut motus ab homine per manum pertingit ad baculum, ſic & virtus gratiæ à Deo per humanitatem deriuatur in ſacramenta.

Prior cõcl.

Rom. 8.

¶ Poſterior concluſio eſt magis particularis. Sacramenta eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſsione Chriſti, per quæ ſcilicet ſacramenta virtus eiuſdem paſsionis nobis quodãmodo copulatur. Et eſt egregia demonſtratio. Sacramẽtum enim, vt à quæſtione prima huc vſquè ſæpe repetiuimus, ad duo ordinem habet, videlicet & vt remedium ſit & medicamen ad expiãda peccata ſeu originalia, ſeu actualia, quæ tranſeunt actu & manent reatu & præ-

Poſterior concluſio.

& preterea vt tanquam religionis cæremonię animam ad Dei cultum perficiant. Vtraq; autē ratione ſpecialiter deriuantur à Chriſti paſſione. Priori ſcilicet, quia Chriſtus præcipuè per ſuam paſsionē liberauit nos à peccatis noſtris, non ſolùm efficienter & meritoriè, ſed etiā ſatisfactoriè: poſteriori verò, quia per eādem paſsionem initiauit ritum Chriſtianæ religionis, offerēs ſe ipſum: vt habetur ad Epheſ. 5. oblationem & hoſtiam Deo. In cuius ideo memoriam præcepit nobis offerri quotidianum ſacrificium miſſæ, ad quod vniuerſa noſtra ſacramenta & ſacrificia referuntur. Colligitur ergò cōcluſio, quòd ſpecialiter ſacramēta à virtute paſsionis Chriſti habent efficaciam. In cuius ſignum ex latere Chriſti pendētis in cruce fluxerunt aqua & ſanguis. Quorum prius pertinet ad baptiſmum, poſterius verò ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſsima ſacramenta.

Expoſitio articuli. ¶Hic primum omnium adnotandum eſt inſtrumentum coniunctum bifariam dici, ſcilicet, aut per informationem, & cōtinuationem vt membrum: aut per conctatum. Vnde baculus dicitur ſeparatum vt opponitur coniuncto priori modo, ſed tamen dicitur coniunctū poſteriori modo, reſpectu inſtrumenti ſeparati, id eſt, quòd elongatum ab agente mouetur: vt ſagitta. Quemadmodum artic. 1. & 4. diximus ſacramenta eſſe inſtrumenta Deo coniūcta per aſsiſtentiam: quibus ideo Deus non aliam imprimit virtutem, quàm motum: ſicut homo nullā aliā imprimit baculo. In preſentiarum ergo accipitur coniunctum, vt membrū & ſeparatum vt baculus qui eſt per contactū coniunctus.

Arguitur de huma. Chriſti. ¶Arguitur autem quòd humanitas Chriſti non fuerit eius inſtrumentum. Etenim inſtrumentum coniunctum per cōtinuationem nō dicitur niſi membrū: vt oculus, manus. &c. humanitas autem eſt tota natura. Reſpondetur argumentum probare in homine puro humanitatem non eſſe inſtrumentum: attamē quia Chriſtus abſque humanitate erat per ſe ſuppoſitum diuinum, dū illam aſſumpſit, in qua etiā homo ſubſiſteret, quodāmodo dicitur per eā tanquam per inſtrumentum humana opera exercuiſſe.

Ex latere Chriſti fluxit ſanguis & aqua. Canones. ¶Cæterum authoritatem illam gloſſæ ad Roma. 5. quòd ex latere Chriſti effluxit aqua & ſanguis, quibus potiſsimè ſacramenta deſignātur, Hęretici iam pridē bifariā deprauare conati ſunt, vt de celeb. miſſa. c. In quadam. & clem. de ſum. trin. & fid. catho. refertur: videlicet, q̄ non aqua exierit, ſed phlegmaticus humor, in quem ideo aquam calici infuſam conuerti aiebant: propterea quòd aqua pura ex homine exire non poteſt. Secundò cenſebant humores illos non exijſſe de Chriſto mortuo, ſed de viuente: nam à cadauere exire non conſueuerūt. Quare quod ait Ioā. c. 19. quòd cū milites vidiſſent eum mortuū, non fregerunt ei crura ſed vnus eorum lancea latus eius aperuit, non arbitrabantur eodem ordine geſtum, quo Euāgeliſta refert: ſed per recapitulacionē vulnus lateris retuliſſe, quod antea factū fuerat. Vterque autem eſt error duobus allegatis locis cōdemnatus. Imò verò Euangeliſta ſatis vtrunque reſpuit. Ait ſiquidem aquam exiuiſſe cum ſanguine, idque poſt mortem. Nam cùm dicat, non fregerunt ei crura, ſed vnus militum, &c. coniunctio ſed, cōtinuationem ſignificat. Quòd autem aqua exierit, miraculo tribuitur, ad deſignandum ſacramentum baptiſmi. Quale autem miraculum illud fuerit, infrà. diſt. 3. art. 4. vbi hoc rurſus argumentum redibit, diſputabitur. ¶Hoc autem ex hac veritate argumentum emergit. *Argumen.* Si fluxus ille defuncto iam Chriſto contigit, nequiuit eſſe meritorius, ſanè cùm Chriſtus, niſi quandiu erat viator, mereri non potuit, gratiam autem ſacramentorum Chriſtus in cruce meruit, non ergo per illum fluxum collata eſt ſacramentis virtus eandem conferendi gratiam. Ad hoc autem bifariàm reſpōderi poteſt. Primùm quòd cùm tam anima, quàm corpus manſiſſent diuinitati coniūcta, potuit tunc diuinitas ipſa per illas partes humanitatis mereri. *Reſponſio.* Hæc autem ſolutio non apparet legitima: nam cùm anima eſſet à corpore ſeparata, non erat tunc Chriſtus homo, atq; adeò nec viator: cuius proprium eſt mereri. Ideo ſecundò reſpondetur, quòd Chriſtus per ſuam paſsionē trifariàm vt hic ait D. Tho. operatus eſt noſtram ſalutem: ſcilicet, efficienter: quatenus humanitas inſtrumentum erat eius coniunctum omnium operum, quæ ipſe fecit: ac meritorè, nā ſolus ipſe potuit mereri alijs de condigno, & ſatisfactoriè effundendo ſanguinem in preciū ſalutis noſtræ. Poſt mortem ergo licèt ille fluxus non potuerit eſſe meritorius, potuit tamen eſſe cauſa inſtrumentalis, gratiæ. vel, ſi verbum D. Thom. ſpectes, potius ſignum patratæ ſalutis noſtræ per paſsionem. Vbi enim dixit, conſummatum eſt, ſignificauit illa ſpiritus exhalatione myſterium redemptionis perfectum iri, in cuius ſignum effluxit aqua & ſanguis, quaſi tunc eſſet apertus fons, ex quo gratia ſacramentorum ſcaturiret, ac ſubinde cœlorum ianua recluſa, quò nos eadem ſacramenta perducunt.

¶Ad

¶ At verò contra hanc ſententiã arguitur. Tota vita Chriſti, & ſingulæ eius actiones ab inſtanti ſuæ conceptionis fuerunt nobis meritoriæ: nam totam vitam pro ſalute noſtra obtulit Deo patri, atque adeò per totam meruit nobis remiſsionem peccatorum, ſicuti per paſsionem: non ergo peculiarius à paſsione, quàm à tota vita deriuata eſt ſacramentorum virtus. Quòd ſi dicas paſsionem fuiſſe magis meritoriam, hoc non ſatisfacit. Primùm, quia tunc ſatis eſſet dicere magis deriuari à paſsione, quã ab alijs myſterijs. Et tamẽ D. Thom. ait, quòd ſpecialiter deriuata eſt à paſsione. Si aũt dicas quòd per paſsionem, quia erat opus pœnale ſatisfacit: & non per alia opera hoc falſum eſt: nam licèt operibus pœnalibus peculiare ſit eſſe ſatisfactoria, tamẽ omnia meritoria ſunt eo ipſo ſatisfactoria. Præterquàm quòd Chriſtus multa alia opera pertulit pœnalia, vt circunciſionem, ieiunia, ſitim & famẽ, ac alios labores.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Quodcunque opus Chriſti fuit infinitè meritorium & ſatisfactorium: quia erat ſuppoſiti infinitè gratum Deo: non ergo paſsio fuit opus magis meritorium, aut ſatisfactorium quàm aliorum quodlibet.

Reſponſio. ¶ Ad hæc argumenta reſpõderi vno modo poſſet, vt in. 3. diſtin. 18. & 19. reſpondere videntur Duran. & alij: quòd licet Chriſtus quolibet opere meruerit nobis ſufficiẽter, quia infinitè, nihilominùs per paſsionem meruit nouo actu: & ideo meruit aliud & alio modo, & fortè ampliori. Itaq; id q̃ debebatur ratione prioris actus, debebatur nouo debito ratione ſubſequentis. Hæc tamen ſolutio profectò nõ

Impugnatio. ad plenum ſatisfacit: nam ſi quodlibet opus oblatum fuiſſet, & acceptum tanquàm totale meritum & pretium redemptionis, ſuperflua eſſent opera ſubſequentia. Præterea, non magis nos per paſsionẽ redimiſſet, quàm per alia opera: cuius contrarium ſacra teſtimonia affirmãt: atque adeò nec ſacramenta ab eadem paſsione potiùs quàm alio quolibet eius opere habuiſſent virtutem. Reſpondetur ergo q̃

Reſpõſio legitima. de vita Chriſti, quantùm ad eius meritum & ſatisfactionem attinet, ita ſentiendum eſt, ac ſi tota fuiſſet vnus actus ex pluribus partialibus actionibus cõſtans, quæ quidem vita conſummata fuit in paſsione. Enimuerò cũ Chriſtus redempturus nos eſſet à peccatis, quę per Adã contraximus, & illi ſi de ligno ſcientiæ boni & mali ederet, ꝓpoſita fuerit pœna mortis. (Vnde Paulus. Per vnũ homne introiuit peccatũ in orbẽ, & per peccatum mors) decuit vt Chriſtus non niſi per ſuam mortem plenè ſatisfaceret à peccatis: quare hæc fuit potiſsima & ſapientiſsima Dei conſtitutio. Ex hoc ergo ſit conſequens, quod cordatiſsimè in præſentiarum animaduertẽdum eſt, Chriſtum & ſi per quemlibet actum nobis meruerit, nullum tamen obtuliſſe tanquam plenarium meritum, totalemq́ue ſatisfactionem redemptionis noſtræ: ſicuti ſi per vnam actionem prolixam ſtatuiſſet nos redimere, nõ ſingulas partes obtuliſſet tanquam integrum prætium redemptionis, ſed tanquam partem. Conſequitur ergo, quòd per paſsionem non ſolùm magis meruit aut ſatisfecit, quàm per alium actum, ſed quòd tunc expleuerit, ac perſoluerit redemptionis pretium. Quapropter vbique ſacræ ſcripturæ paſsioni meritiſsimò attribuunt redemptionem noſtram, vt cicatum eſt ad Roma. 3. & Apocalyp. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et tunc ſumus Deo reconciliati, iuxta illud ad Roma. 5. Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius. Et tunc ſumus redempti à maledicto legis, iuxta illud ad Galat. 3. Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Et tunc liberati ſumus à poteſtate dæmonum, vnde Ioa. 12. imminente paſsione dixit Chriſtus, nunc princeps huius mundi eijcietur foràs. Tunc demum aperta eſt nobis ianua cœleſtis, ſecundũ illud ad Hebr. 10. Habemus fiduciam in introitum ſanctorũ, ſcilicet, cœleſtium in ſanguine Chriſti.

Valdè notãda.

Effectꝰ paſſionis.

¶ Vnde ad argumenta in contrarium reſpondetur, quòd & ſi per quamlibet actionẽ Chriſtus meruerit nobis, & quidẽ meritò, quod ratione ſuppoſiti de ſe erat infinitum, quantùm ad ſufficientiam: tamen quantùm ad oblationem & applicationem non fuit oblatum tanquam totale, ſed tãquam pars illius, quod erat in paſsione conſummandum. Vnde licèt ſingula eorum meritorum fuerint quoad ſufficientiam infinita, tamen quo ad efficaciam quanto plura fuerunt tanto plus gratiæ confertur nobis per ſacramenta. Volo dicere, quòd ſi tantum Deus paſſus eſſet, & nullum aliud feciſſet opus, non tantum nobis impenderetur gratiæ quando efficimur eius membra. Abſurdum enim eſt negare, quin ſingulis operum Chriſti reſpondeat in nobis ſingularis effectus gratiæ: aliàs fruſtra quãtum ad nos attinet tot fuiſſent exhibita, cùm tamẽ totam vitam in noſtrũ cõmodum diſpenderit. Ecce qua ratione virtus ſacramentorum etſi generaliter à tota vita Chriſti, tamen ſpecialiter ab eius paſsione deriuatur. ¶ Arguitur autem poſtremò contra hãc ſententiam. Sacramenta fuerunt ante paſsionẽ inſtituta, vt Euchariſtia

in cœ

In cœna Domini, & baptiſmus etiam Ioan.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,&c.atque adeò(vt inferius videbimus)iam inde habebat ſuum effectum mundandi ab originali:ergo eorum virtus non deriuatur à paſſione.Reſpondetur,quòd etſi antea fuerint inſtituta, inſtituebantur tamen quaſi poſt paſſionem tanquam eius inſtrumenta duratura, atque eius virtute efficaciam habitura. Eò vel maximè:quòd(vt modo dicebamus) tota vita Chriſti reputanda eſſet ſicut vna eius actio in paſsione conſummanda, vnde iam ipſo viuente paſsio erat in fieri,atque adeò virtute paſsionis dabat illis Chriſtus vigorem. Nihilominus nec baptiſmus,nec aliud ſacramentum aperiebat tũc ianuam cœleſtem antequàm paſsio eſſet exhibita,quare tunc ſacramenta ſunt plenariam virtutem ſortita.

1. Argum. S. Thom. ¶ Primum argumentum Sanct. Thom.ſumitur ex Auguſt.ſuper illud Ioannis, verbum erat in principio apud Deum,vbi ait,quòd verbum prout erat apud Deum,viuificat animas, ſecundùm autem quod factum eſt caro, viuificat corpora, paſsio autem Chriſti pertinet ad carnem: virtus verò ſacramenti ad viuificandas animas,ergo talis virtus à ſolo verbo diuino emanat, & non à paſsione. Reſponſio autem eſt,ſenſum Auguſtini eſſe,quòd verbum, ſecundùm diuinitatem eſt agens principale viuificandi animas,hoc eſt, effundendi gratiam in remiſsionem peccatorum:carnem autem & myſteriain ea peracta cauſam inſtrumentalẽ, qua ratione virtus ſacramentorum effluxit à paſsione. Vita tamen corporalis Chriſti non ſolùm tanquàm inſtrumentum, ſed tanquàm cauſa exemplaris,fuit cauſa ſalutis noſtræ, docendo nos operari iuxta illud Ioan.13.Exemplum meum dedi vobis,&c.& primæ Petri.2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquẽs exemplum,vt ſequamini veſtigia eius.Et eadẽ de cauſa(vt ait Paul.ad Philippenſes.3.)reformabitur in gloria corpus humilitatis noſtræ cõfiguratum corpori claritatis ſuæ:& hoc eſt, quod ait Auguſt. quòd caro factum viuificat corpora noſtra.

2. Argum. S. Thom. ¶ Secundum argumentum pluſculum difficultatis affert.Arguitur enim quòd, licèt virtus ſacramentalis emanauerit à Chriſto, non tamen magis ab eius humanitate, quàm à diuinitate,nec magis à paſsione, quàm à natiuitate:imò quàm à tota vita. Sacramenta nanque à fide catholica pendent, iuxta verbum Auguſtini ſupra citatum, verbum Dei perficit ſacramentum, non quia dicitur, ſed quia creditur:confeſsio autem fidei ad diuinitatem Chriſti primùm refertur, ac perinde ad totam vitam,quam in humanitate tranſegit.Nihil ergo reſtat, cur magis à paſsione, quàm à reliquis myſterijs deriuetur. Reſpondetur, quod aliud eſt loqui de virtute Chriſti abſolutè, & aliud de virtute peccatorum remiſsiua.Virtus enim Chriſti ſimpliciter, ſicuti & Chriſtus ipſe, formaliter copulatur nobis per fidem: nam vt ait Paul.ad Epheſ.3.Per fidem habitat Chriſtus in nobis.Quare credentes in eum in corporamur ipſi tanquam eius membra, virtus verò ſacramentalis eſt cauſa inſtrumentalis peculiaris ad remittenda peccata, ſiue originalia,ſiue actualia (vt dictum eſt.) Remiſsionem autem hanc Chriſtus per paſsionem operatus eſt, ſecundùm illud ad Roma.3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.Vbi fidem cum ſanguine coniunxit in diuerſis caſibus,eò quòd fides eſt cauſa formalis per quàm illi copulamur, ſanguis verò eſt cauſa inſtrumentalis eiuſdem remiſsionis, quæ propriè à diuinitate (vt diximus) tanquam ab agenti principali,& à paſsione inſtrumentaliter deriuatur.

3. Argum. S. Thom. ¶ Tertium demum argumentum eſt. Sacramẽta ordinantur ad noſtram iuſtificationem. ſecundùm illud.1.ad Corint.6.Abluti eſtis, iuſtificati eſtis. Iuſtificatio autem tribuitur reſurrectioni,ſecundùm illud ad Roma.4.Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: ergo ab illa potius quàm à paſsione virtus ſacramentorum emanauit. Reſponſio autem eſt, quòd cum iuſtificatio duos dicat terminos, ſcilicet à quo,qui eſt peccatorum remiſsio, & ad quem,qui eſt noua vita per gratiam, prior attribuitur paſsioni,poſterior verò reſurrectioni. Quare Paul. ambos coniunxit dicens. Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Virtus autem ſacramentalis eſt peccatorum remiſſoria.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm ſacramenta veteris legis eſſent cauſa gratiæ.

CONSTITVTO, SAcramenta nouæ legis gratiam diuina virtute, tanquam Dei inſtrumenta,continere,& conferre: ſubſequitur articulus poſtremus de ſacramentis antiqui teſtamenti, vtrum eandem habuerint

virtutem, an potiùs in hoc fuerint à noſtris differentia, & deficietia. Et reſpõdet Diuus Thõ. tribus concluſionibus.

1. Cõcluſio ¶ Prima. Nõ poteſt dici, quòd ſacramenta veteris legis conferrent gratiam iuſtificãtem per ſe ipſa, id eſt, pròpria virtute. Concluſio hæc ſi militer poteſt & de ſacramentis nouæ legis affirmari. Nam ſi ſacramentum aliquod, vel aliqua creatura virtutem ex ſe haberet iuſtificandi, ſuperuacanea fuiſſet paſsio Chriſti, quã in hunc tantum effectum pertulit: vnde Paulus ad Gala. 2. ſi ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt.

2. Cõcluſio ¶ Secunda cõcluſio. Nec dici poteſt, quòd ex paſsione Chriſti virtutem haberent conferendi gratiam iuſtificãdi. Probatio autem eſt pulcherrima. Supponitur enim tã veteres quàm nos, imò vniuerſos poſt peccatum Adæ per ſolam Chriſti paſsionem obtinere ſalutem, iuxta illud ad Roma. 5. Reconciliati ſumus Deo, per mortem filij eius. Cùm autem nulla cauſa valeat, niſi per eius applicationem ſuum effectum aſſequi, nemo niſi per applicationẽ eiuſdem paſsionis, ſalutem conſequitur. Applicatur autem cauſa patiẽti dupliciter, ſcilicet: vel per ſolam internam intentionẽ, ſicut finis, per quam mouet agentem: aut per realem exterioremq; actionem, quemadmodum applicatur cauſa efficiens, quando paſſum attingit. Ait ergo D. Thom. paſsionem Chriſti bifariàm nobis: nempe, cunctis mortalibus copulari, nimirum & per fidem, (vt artic. præcedenti dicebamus) & per ſacramenta. Differt tamen inter iſtas applicationes, quòd applicatio per fidem fit per actum internum animæ, applicatio verò per ſacramẽta fit per vſum externarũ rerũ. Nihil autem prohibet, id quod eſt poſterius tempore copulari per actum animæ alicui præcedenti homini. Finis nanque antequã fit, concipitur ab agente, & ſecundùm quod eſt apprehenſus & deſideratus, mouet ipſum agentem. Id autem quod non eſt in rerum natura, non poteſt mouere ſecundum vſum exteriorum rerum, nam hoc habet rationem cauſæ efficientis, quæ non poteſt eſſe poſterior effectu, ſicut cauſa finalis. Ex his ergo colligitur concluſio. Nam paſsio Chriſti exhibita, quæ tunc fuit cauſa noſtræ iuſtificationis, potuit tanquam cauſa efficiens virtutem præbere ſacramentis nouæ legis, vt eorum vſu conferretur gratia non autẽ ſacramentis antiquis: quia cum nondum eſſet exhibita, non poterat applicari niſi duntaxat tãquam cauſa finalis per fidem, per quam ideo illi patres iuſtificabantur, ſicut & nos vbi non eſſet copia baptiſmi per actum internæ fidei formatæ iuſtificaremur. Infert appendix corollarium. Sacramẽta ergo illa veteris legis non in aliud ſeruiebant, niſi vt eſſent proteſtationes eiuſdem fidei, quatenus ſcilicet futuram paſsionẽ, eiuſq; effectus præſignabant. ¶ Tertia cõcluſio. Patet ergo, quod ſacramenta veteris legis nullã habebant in ſe virtutem, qua operarentur ad conferendã gratiam iuſtificãtem, ſed ſolùm ſignificabant fidem, per quam illi homines iuſtificabantur. Cõcluſio colligitur ex ſuperioribus: nam ſi neque habebant illam virtutem de ſe, neq; tanq; inſtrumenta paſsionis Chriſti, non reſtat quo modo aliter habuiſſent. 3. Cõcluſio

Expoſitio articuli. ¶ Quæſtio præſens egregium aperiebat nobis locum diſputãdi de diſcrimine, nõ ſolùm inter ſacramẽta noua & vetera, verùm & inter totam legem illam Moſaycam, & euangelicam: pro eo, q vt Paul. Roma. 3. & Gala. 2. affirmat, ex operibus legis (& loquitur cum Iudæis) non iuſtificabitur omnis viuens, & Hebr. 9. appellat illam iuſtitiam carnis. Vnde Ioan. 1. Lex, inquit, per Moyſen data eſt: gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, Quare illa vocatur lex ſcripta, noſtra verò gratiæ. At verò quanuis locus præſens in hanc nos diſputationem euocare videatur, nequit tamen tam lucidè hìc res tractari quàm diſt. proximè ſequenti. Prior nanque eius quæſtio de circunciſione inſtituitur, in cuius artic. 4. exprofeſſo diſputatur, vtrùm ſacramentum illud conferret gratiam iuſtificãtem. Expectãdus ergo nobis eſt locus ille: vbi hęc pro captu noſtro elucidabũtur. Quare in præſentiarum ſicco pede prætereamus.

1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Tho. eſt. Sacramẽta nouæ legis habent efficaciam ex fide paſsionis Chriſti, fides autẽ eadem fuit illis nobiſcũ communis, iuxta illud. 2. Corint. 4. Habemus eundem ſpiritũ fidei, ergo ſacramẽta illa perinde ac noſtra cõferebant gratiã. Reſponſio aũt eſt, q cùm illis paſsio ſolùm futura applicãretur, applicatio fiebat dũtaxat per internam fidem tãquam cauſæ finalis. Nobis autem applicatur paſsio per fidem tanquam iam exhibita, atq; adeò tanquam cauſa efficiens, quæ ſecundùm realem vſum ſacramẽtalium verũ operatur. 2. Argum. ¶ Secundum argumentũ eſt. Per ſacramẽta veteris legis homines ſanctificabãtur, ſecundùm illud Leuit. 8. Cum ſanctificaſſet Moyſes Aaron & filios ſuos in veſtitu eius, &c. ſanctificatio autem fit per gratiam: ergo illam conferebant. Reſpondetur, quòd illa ſanctificatio non erat per gratiam gratum facientem: ſed tãtùm figuralis Chriſti per quam miniſtri tẽpli diuino cultui dedicabantur. ¶ Tertium autem argu-

argumentum totum vsq; ad distinctionem sequentem exponendum reseruatur,vbi eisdem prorsus verbis repetitur.In cuius solutione patebit q̃ circuncisio gratiam non conferebat.

QVÆSTIO QVARTA, de Charactere.

S.Tho.3.par.quæst. 63.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentum imprimat aliquẽ Characterem in anima.

QVartum capitulum in textu adiectum fuit de Charactere , qui secundus effectus quorundam sacramentorum nouæ legis exiſtit, de quo ideo subsequitur. quæst.4. cuius primus art.non de hoc aut illo sacramẽto,sed sub forma generali indefinitè proponitur. Vtrùm sacramẽtum nouæ legis imprimat characterẽ in anima. Art.enim sexto disputabitur,quibus hoc peculiariter sacramentis conueniat.Et respondet D. Thom. vnica affirmatiua conclu-
Conclusio. sione,Omnes fideles per aliqua sacramẽta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur primò autoritate Apostoli.2.ad Corint.1. Qui vnxit nos Deus est , & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Signare autem characterem importat,qui est signatio quædã.Autoritati autem subiungitur ratio,ex natura sacramenti desumpta . Sacramenta nanque,vt sæpissimè resumpsimus,prę terquàm quod sunt medicinæ , quibus Deus nostram nobis confert salutem, sunt & cæremoniæ & officia , quibus ipsum colimus, ceu eius milites bellum aduersus dæmones carnisq́ue tentamenta sustinentes: in militia autem sęculari illi qui dant nomina sua,aliquo charactere insigniuntur,vt in militari religione apparet,vbi alij signãtur cruce in pectore rubea, atque alij alba:ergo consequens est,vt qui per sacramenta spirituali militię deputãtur,aliquo indelebili signo cõsignentur,quod characteris nomine appellatur. Cõfirmatur tertiò eadem
Augusti. conclusio autoritate Augusti.2.lib.contra Parmenianum, quam nos protinus exponemus. Ait quippe. Si militiæ characterem in corpore suo non militans pauidus exhorruerit,& ad clementiam imperatoris confugerit , ac prece fusa,& venia impetrata militare iam cœperit, nunquid homine liberato atque correcto character ille repetitur,ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minus hærent sacramenta christiana,quàm corporalis hæc nota ? Primũ Expositio omnium de hac characteris assertione dubiũ articuli. est,quàm fuerit antiqua,quãq́ue subinde certa . Sunt enim qui putent , neque ita multum esse priscam , neque omnino creditu necessariam. Characterem enim vt Hieron. si eius est, Character. lib.triformis interpretationis ait , Græca vox est idem prorsus significans,quod signum,seu insigne quoddam, & figura . Tametsi quod illic habetur videlicet , Character per,a , in penultima significare impressam formam : character vero per,e,significare ferrum quo imprimitur,correctione forsan indiget,vt pro, character, legendum sit cauterium . Nam character per,e,nusquàm Græcè reperitur. Est autẽ character,non quęcunque forma aut signum, sed illa quæ vel cauterio vel alia via, etiam per generationem imprimitur. Vnde ad Hebræ.1. vbi ait de Christo Paul.quod est figura substãtiæ patris,Græcè est character substantiæ . Et in Apocaly.cap.13.& subseq.Bestiarum characteres nominantur,figuræ illæ,quas in fronte vel in manu gestabant. ¶ Scotus ergo in.4. di. Scotus. 6.quęstio.9.tenuissimam opinionem ostendit se habere de charactere. Contendit enim probare,huiuscemodi assertionem neq; è sacris literis,neque ex sanctorum patrum testimonijs colligi posse,neque vero per rationem naturalem.Et subiungit,q̃ cum neq; Magister sentẽtiarum,neque Gratianus de consecra. d. 4. vbi sententias patrum de baptismo compilauit,de charactere mentionem fecerit,indiciũ est non esse effectum ita multũ necessarium . Quinuerò idem argumentum facit de Augusti. contra Donatistas,quem putat de charactere nõ meminisse. Quapropter conatur omnes autoritates Characteris infirmare,& aliorsum glossare.Et arguit licèt nomine aliorũ characterem negantium)quod nõ est ponenda in operibus Dei pluralitas sine necessitate,nulla autem videtur,inquit necessitas ponendi characterem. Item arguit,q̃ si character esset ponendus,imprimeretur nõnunquã absq; gratia:vt in ficto, qui baptizari quidem vult,sed gratiæ obstaculum obijcit:consequens aũt videtur Dei sapiẽtiæ dissonum videlicet,vt eius inimico tantum conferat beneficium. Nihilominus propter solam ecclesiæ autoritatem tutum nõ existimat ipsum negare. Ad eundem modum loquũtur recentiores,Quare Durand. dist.4.q.1.solum Durand.

ait, omnes modernos confiteri imprimi characterem. Et addit, quod de charactere baptismi nulla est probabilitas, tametsi de charactere ordinis sit nonnulla, cuius rationes articulo proximo expendemus. Imò & hic Caieta. exemplo ferè Scoti loquitur. Ait quippe è sacra scriptura characterem non elici, sed ecclesiæ autoritate non multum antiqua. Alludens fortè ad autoritatem Innocen. in ca. maiores. De bapt. & eius effectu, vbi impressionē characteris affirmat vel ad tempus Augustū. quo cum Donati. litigauit. ¶ Sed re vera nescio an hæc verba tam Scoti, quàm Caieta. & Durād. sint satis circunspecta. Et ideo pro constanti habenda est præsens hęc conclusio. Aliqua sacramenta nouæ legis characterem imprimunt. Quæ quidē tanquam veritas à tempore apostolorum ecclesiæ receptissima proculdubio est suscipienda, siue talis character res sit ab anima vel ab intellectu distincta, siue secus. Etenim verò si characteris dogma autoritate ecclesiæ receptum est, vt Scotus ipse, & Caiet. ac omnes affirmāt, inde fit consequens ex sacris literis secundum apostolorum traditionem id recepisse. Nā res tanti momenti, quanti sunt sacramentorum effectus, non minori autoritate fidelibus tradidisset, quàm apostolorum dogmate instructa. Vnde Thom. Vualdēsis nobilissimus antiquitatum scrutator tomo. 2. de sacramentis. cap. 109. erroris loco apponit Ioanni Vuicleff, q aduersus christianorum characterem obmurmurasset. Aiebat enim Hæreticus ille. 4. Trialogi. ca. 15. quod quidam multiplicant in ordinibus, & sacramētis characteres sine fundatiōe & fructu, & sine scriptura sacra. Contra quem ait. Docuit nos semper à primæua fidei institutione mater ecclesia quomodo ex sacramentorum quorūdā acceptione relinquitur in Christi membris signaculum saluatoris, quod expresso nomine voluerunt appellare characterem. Quocirca verba Scoti nō sine indignatione refert: nempe, q hoc non fundetur in sacra scriptura, sed in sola traditione ecclesiæ. Nā si Aug. (inquit) cōtra hęreticos aliam nō habuisset arguēdi viam, nisi quia ecclesia tū superstes sic docebat, nullatenus eos deuicisset, nec tam prolixis disputationibus opus esset. Officium ergo theologorum est ecclesiæ dogmata in sacris eloquijs fundare. Rursus si oporteret semper patentissima scripturę loca afferre, nihil catholicus posset cōtra hęreticos proficere, quia rarissimæ sunt tam euidentes. Satis ergo est testimonijs secundum sanctorū interpretamēta vti. Quandoquidem vt. 1. Ethic. author est Philosophus, non semper exigenda est demōstratio, sed vnum quodcūq;, pro vt fert rei natura, exigendū est. Et idem, inquit. Vvalden. de charactere sentiendū: nam quod vniuersa ecclesia olim sanxit, ab apostolis venisse credimus. Et profectò quando nullū aliud esset testimoniū, id satis inde comprobatur, q in. c. Maiores. & vbicunq; apud antiquos habetur characteris memoria, nō fit mentio tanquā rei quæ tūc instituebatur, sed tanquam de re omni memoria hominū antiquiore. ¶ Sed multa prætereà, eademq; egregia illic Vvald. in hanc sententiam recenset. Primū illud ad Ephes. 4. Nolite cōtristare spiritū sanctum Dei, in quo signati estis in diem redēptionis. Super quo verbo Hiero. in annotationibus ait. Symbolū spiritus sancti in die baptismi accepistis, nouum signaculum habere cœpistis. Et Haymo. Sigillati & assignati estis Deo in diem redemptionis. Quāuis hunc locū. D. Tho. art. 3. de gratia interpretetur, Deinde illud. 2. ad Corin. 1 quod hic refert S. Thom. Qui vnxit nos, Deus: & qui signauit nos, Deus, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Loquitur enim apostolus de vnctiōe, quæ fit per gratiam, ex qua duplex oritur effectus. s. baptizatos cōsignari, quod est propriū characteris: & pignus accipere glorię, quod est ipsa gratia. Tametsi pignus pro arrha accipiatur. Pignus enim, vt ait. 1. par. serm. 21. Augu. est. quod dum nō soluitur pretiū, apud creditorem deponit, & pretio soluto repetitur. Arrha verò est pars pretij, quæ non repetitur. Et talis est, gratia, quippe quæ gloriæ inchoatio est & cū ipsa permanet cōsummata. Expēdēda ergo est vis prædictæ autoritatis. Accidit enim hominē cōsignatū esse baptismi charactere absq; gratiæ pignore: nēpe, quando quis baptizari proponit & baptizatur, sed tamen obicem opponit gratiæ. Idemq; cōtingit dū per peccatū amittitur gratia, manente fide mortua cū charactere. Ecce ergo rationem cur sancti & ecclesia ab apostolis edocta characterē fatetur. Nēpe, vt cognoscatur, quis est Christi miles, etiā dum nō pro dignitate militat, sed peccādo militiam deserit. Videlicet, vt sicut rex militē de infidelitate conuincit, q nō secundū suum insigne militauit: sic Christus in die iūdicij corruptos Christianos inde condemnet q nō secundum suū characterē hostiū incursus sustinuerint. Nā qui non credit, id est, qui fidē nunquā suscepit (vt habetur Ioan. 3.) iam iudicatus est. Colligamus igitur, q cùm sacramenta duo habeāt, vt idētidem cōmemorauimus. s. vt sint tū pecatorū medicamina, tū & religionis cultus: ratione priori cōferunt gratiam, ratione verò posteriori nōnulla characterem. ¶ Hinc ergo

Caieta.

Characteris assertio.

Vualdensis.

Pignus & Arrha quid differant.

Collectio

sumi-

2. Argum. sumitur ad rem secundum argumentum. August.enim,& antiqui patres aduersus Donatistas,non aliunde argumenta petebant ad probandum, ꝙ baptizati ab hæreticis non erant rebaptizãdi,nisi ꝙ hæreticus quanuis esset de sertor militiæ christianę,nihilominùs dum nomine Christi baptizabat, christianum characterẽ baptizato imprimebat. Quapropter nõ erat alter imprimendus,sed ille comprobãdus.

Lis cũ Donatistis. Iraq; lis erat,ꝙ illi dicebant,baptizatos ab hæreticis,eò ꝙ gratiam nõ reciperent esse rebaptizandos:Catholici verò ꝙ quia characterẽ christianũ recipiebãt,si modò fuissẽt nomine Christi baptizati,nõ erant rebaptizandi. Vnde illo

August. loco,quẽ hic D.Tho.citat.2.lib.cõtra Parmenianum.c.15.&refertur.1.q.1.canone. Quod quidã elegãti similitudine charecteris regij ad hoc propositũ characteris baptismi vtitur, dicens.Quòd si desertor militiæ:nempe,hæreticus,priuatum aliquẽ nota militari signet, hoc est,charactere christiano quãdo eum baptizat (vtitur enim metaphora dũ postea ille signatus,id est,baptizatus ad clementiam imperatoris confugerit:videlicet,ad ecclesiã venerit, ac prece fusa:& impetrata iam venia militare cœperit,nunquid homine illo liberato atq; correcto character ille repetit,id est,iterato baptismo nouus imprimitur?Quasi dicat nullatenùs repetẽdus est:sed ille recept⁹ ab hęreticis agnitus approbatur. Non enim minus hærent sacramenta christiana hoc est, characteres per ipsa impressi,quàm corporalis hæc nota, qua scilicet sęculares reges suos milites insigniunt, Idem fermè repetit aduersus Cresconium lib. 1.c.30.& de baptismo contra Donatist. lib.6. c.1.& concione super gestis cum emerito Donatista,& super Ioannem tractat. 6. In quibus omnibus locis characterẽ baptismalem, qui esse sine gratia potest affirmat.Et priori loco cõtra Parmenianũ characterem itidem sacerdolem commõstrat,virtute cuius ait,sacerdotem hæreticum verè baptizare(vt eodem canone. Quod quidã.refertur) imò & eucharistiam cõficere.Et.3.part.sermone. 117. appellat oues dominicas,quotquot habent characterem dominicum,etiam si ab hæreticis fuerint baptizati:quia non nomine Pauli aut Apollo,sed nomine Christi baptizantur.Idem in epistola ad Bonifacium cõtra Donatistas,plus,inquit,habetiuris quia in eis(scilicet, baptizatis ab hæreticis)dominicus character agnoscitur. Et in frà.Neque enim si regio charactere quisquam assignatore desertore signetur,hoc est,ab hæretico,& accipiat indulgentiam, in aliquo eorum character ille rescinditur.Et lib.2. contra Petilianũ.Destruimus,dum baptizatus ab hæreticis venit ad ecclesiam perfidiã desertoris, nõ destruimus characterem imperatoris.Hæc demũ homil.4.super canonicam Ioannis. Videat,inquit,baptizatus quicũq; si habeat charitatem,vt tunc dicat:natus sum ex Deo: si autem illam non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor vocatur scilicet christianæ militiæ. Ob hæc ergo & similia testimonia Innoc.in ca.maiores.de bapt. & eius effectu.eos qui fictè baptizãtur suscipere cha

Caieta. racterem absque gratia testatur,sed ait Caieta. litem illam de non baptizandis hæreticis,non esse antiquã,& inde ortã esse characteris assertionem. Imò verò est antiquissima: nẽpe ante annũ.40.ab orbe redempto.Cæterum nec tũc cœpit characteris religio,quin potiùs tãquam res esset à temporibus apostolorũ è sacra scriptura collecta,fic illos hæreticos August.asserti͂oe characteris expugnabat. Quare idẽ Vvaldensis.ca.citato.110. Dionysij ,qui apostolos vidit autoritatẽ characteris affert,quã S.Tho.

Damascen. ar.seq.citat.Et Damasce.lib.4.ca.10.ait.ꝙ p baptismа primitias spiritus sancti accipim⁹,& initium alterius vitæ fit in nobis.i.primitiæ regenerationis & signaculum & tutela & illumina

Scotus. tio.Scotus verò ait,idem esse regenerationem & signaculũ:cũ tamen Damascenus intelligat per regenerationem fieri sigillũ hoc est, charakterem.Missa alia cõplura facimus egregia loca,Isidori,Cypri.Ambro.Ansel. &aliorũ quæ Vvaldensis eodẽ loco in eandẽ sententiã cõgerit.¶ Haud ergo fas est negare,quin aliqua sa-

Conclusio. cramenta characterẽ imprimãt,si nolumus hęreticis applaudere.Eò præsertim , ꝙ in concil. Floren.iam sancitũ est, tria sacramẽta nempe,

Concil.Florent. Baptismũ,confirmationem, & ordinem charakterẽ.i.spirituale quoddã signũ à cæteris distinctiuũ in anima imprimere indelebile.Quã obrẽ hæc tria sacramẽta nõ sunt iterabilia. Alioqui nulla existeret causa cur non vt cætera,iterũ reciperentur.In cuius demũ postremã confirmationẽ accedit,ꝙ hæc tantũ tria vnctione chrismatis in fronte per modum crucis,aut in vertice capitis celebrãtur,per quã vtiq; vnctionem prædicta characteris impressio designatur,licèt nõ tũc,sed qñ sacramentũ perficitur, imprimatur. Vnde Hiero. super illud citatum Hiero. 2.ad Corinth.1.Signauit nos,&c.Signauit, inquit,nos spũ sancto,vel chrismate.Et Ansel.super illud ad Ephes. 4. In quo signati estis , &c. Signati,inquit,estis.i.diuisi à gregè diaboli per spiritũ sanctũ signo crucis. ¶ Et de charactere

Contra Durand. baptismi contra Durandũ est egregia ratio:nã per baptismũ necesse est signũ imprimi, quo

Chriſtiani ab infidelibus dignoſcãtur. Gratia verò gratũ faciens eſſe nequit huius diſtinctionis ſignaculũ: nam & eſſe poteſt homo in gratia antequã baptizetur, aut Chriſtianus fiat, vt pote per deſideriũ baptiſmi, & rurſum poteſt fieri Chriſtianus ſine acceſſione gratiæ, vt patet in eo, qui obicẽ illi opponit. ¶ Reſpõdetur ergo ad Scoti argumẽta, quòd etſi in ſacra ſcriptura nõ fiat expreſſa nominatio characteris: colligitur tamẽ inde, tum per ſanctorum interpretationẽ, tum per eccleſiæ morẽ ab apoſtolis vſq; deductũ, cui ideò inſanũ eſt reclamare. Sed hoc eſt pluſquã mirandũ, q̃ neget Augu. vllam apud Donatiſtas de charactere feciſſe mentionẽ, cùm tam crebrò (vt modò diximus) rem characteris contra ipſos in hac ſignificatione inculcauerit, indeq; conuicerit baptizatos ab hæreticis non eſſe rebaptizãdos. Quare ad illud cõmune dictũ Scoti & aliorum, q̃ nõ ſunt res multiplicandæ ſine neceſsitate, Reſpõdetur, q̃ non eſt exigenda neceſsitas omnino ſimpliciter. Multa enim Deus fecit, quę potuit aliter facere, ſed ſuauiùs ſic fecit, & ſatis eſt doctores eccleſiæ ſic nos docuiſſe. Nec verò ratio naturalis deeſt, quæ characteri patrocinetur. Suffragatur enim ei ſimilitudo & exemplum, quod à re militari D. Tho. imò & ſæpiſſimè D. Auguſt. adducit. ¶ Poſtrema deniq; ratio, quã nobis obmolitur. ſ. q̃ fieret cõſequẽs vt Deus fictè accedenti ad baptiſmum beneficiũ characteris cõferret, pariter cõtra eũ ipſum militat. Negare enim nõ poteſt, quin cuicunq; accidenti cũ intentione ſuſcipiẽdi ſacramentũ eccleſiæ, exiſtenti tamen in peccato mortali, infundatur fides mortua, quæ eſt etiam beneficium ſupranaturale Dei. Pari ergo modo eſt concedendum, q̃ imprimitur character, vt Auguſt. de illis qui ab hæreticis baptizantur, frequenter repetit. Neq; Gratianus rẽ characteris ignorauit quippe qui. 1. q. 1. ca. quod quidam. ſentẽtiam Aug. de charactere retulit. Neq; verò Magiſt. ſenten. de charactere ſubticuit, imò diſt. 6. ex verbis Aug, adſtruit, q̃ baptizati ab hæreticis ſeruato charactere Chriſti, nõ ſunt rebaptizãdi. ¶ Primũ argumẽtũ S. Tho. eſt. Character ſignificat ſignũ diſtinctiuũ (vt illico patebit) membrorũ Chriſti ab infidelibus: diſtinctio aũt illa fit per æternã prædeſtinationem, quæ nihil ponit in prædeſtinato. Dicitur eñ 2. ad Timot. 2. Firmũ fundamentũ Dei ſtat, habẽs ſignaculũ hoc, nouit Dñs, q̃ ſunt ſui: ſuper nacaneus ergo eſt character. Reſpõdetur, negãdo cõſequentiã: quoniam per prædeſtinationem diſtinguũtur homines quantũ ad deputationem ad gloriã: ſed tamen per characterem, quantũ ad deputationẽ ad agẽdas actiones religionis chriſtianæ. Ex quo fit, q̃ vt multi fuerunt prędeſtinati, quibus nunquã fuit impreſſus character: nẽpe, q̃ in lege naturę & ſcripta in gratia obierũt, & præſertim boni angeli: ita nũc multi ſunt chriſtiani charactere inſigniti, qui nõ ſunt prędeſtinati. ¶ Secundũ argumentum eſt. Character eſt ſignũ diſtinctiuũ: ſignũ autẽ debet eſſe ſenſibile: quod. ſ. vt. 2. de doctrina chriſtiana autor eſt Augu. præter ſpeciem quã ingerit ſenſibus, aliud facit in cognitionẽ venire: ſed nihil, quod eſt in anima eſt ſenſibile: ergo null⁹ illic extat character. Prior reſpõſio eſt, q̃ eſt ſignum ſenſibile nõ per ſe, ſed per ſacramentum. Poſteriùs verò reſpõdet, q̃ non oportet characterem propriè eſſe ſignũ, quia nec eſt ſacramentum: ſed res ſacramenti ſ. effectus eius. Dicitur autem per ſe ſignaculum per quandã ſimilitudinẽ, quia eſt quid animæ impreſſum ad cõfigurandũ chriſtianũ ſuo redemptori, atq; ad diſtinguendũ illum ab alijs, qui nõ ſunt eius mẽbra. Et hęc ſecũda reſponſio videtur magis legitima. Tametſi prima fuit etiã neceſſaria: quoniã aliàs fieret argumentum, q̃ cum character ſit ſignũ diſtinctiuum chriſtiani gregis inter homines: debuit eſſe ſignum hominibus perceptibile. Percipitur ergo per ſacramẽtum: nam cũ ait Paul. baptizatos gratia baptiſmatis vngi, ac ſubinde conſignari: inde cognoſcimus ſignatos eſſe eos, qui baptizantur. Quãuis & ſi characteres in via non cognoſceremus, ſatis eſt, q̃ in die iudicij reuelabũtur nobis. ¶ Tertiò arguitur. Sicut per ſacramẽta nouæ legis diſcernuntur fideles ab infidelibus, ita & per ſacramenta veteris: ſed per illa nullus imprimebatur character: ergo nec per noſtra. Ad hoc argumentum Scotus in. 4. diſtin. 6. q. vlt. reſpondet, q̃ dici poteſt circũciſionem contuliſſe characterẽ. Cuius ſequaces id etiam affirmatiùs aiunt. Et poſſet eorũ opinio inde fulciri, q̃ ſicut noſter baptiſmus profeſsio eſt noſtræ legis, ſic & circunciſio illius Moſaicæ: quare ſicut nunc charactere inſignimur ad colendũ Deum ſecundũ chriſtianam militiã: ſic deberet ille populus inſigniri ad obſeruantiã ſuæ legis. Nihilominùs D. Tho. abſq; diſcrimine negat, vllum ſacramentorũ illius legis characterem impreſsiſſe. Et ratio eſt, quoniã vt ait apoſtolus ad Hebr. 9. Sacramenta illa erãt tantum iuſtitia carnis, quæ. ſ. nõ per ſe attingebãt ad mundandã animam. Atq; adeò neq; vllam habebant ſpiritualem virtutem cõferendi gratiam, vel aliud quidpiã ſpirituale. Et q̃ nullus eſſet character ordinis clarũ eſt, ſi q̃dẽ ſacerdotiũ illud non erat ſpirituale. Neq; verò circũci

Reſpondetur Scoto.

Ratio characteris.

1. Argum. S. Thom.

2. Argum. S. Thom.

3. Argum. S. Thom.

Scot.

ſio erat ianua ſacramentorum ſpiritualium ſicut noſter baptiſmus, quare non recipiebatur illic poteſtas ad ſuſcipiendum aliqua ſacramẽta ſpiritualia, ſed ipſa carnis circũciſio, quæ (vt ait Paul.) erat ſignaculum fidei, erat perinde character, quo populus ille à reliquo orbe diſtinguebatur.

ARTICVLVS. II.

Virùm character ſit ſpiritualis poteſtas.

ABſoluta quęſtione an eſt, nempe cõſtituto characterem eſſe, ſubſequitur peripatetico ordine quæſtio quid eſt? Videlicet vtrũ huiuſmodi character ſit ſubſtantia, an verò ex aliquo accidentium genere. Et reſpondet. D. Thom. tribus concluſionibus. ¶ Prima. Character importat quandam potentiam ſpiritualem ordinatam ad ea, quæ ſunt diuini cultus. Et primò quòd ſit potentia, probat ex ſufficienti diuiſione, ſuppoſito quod nõ eſt ipſa eſſentia animę, ſed aliquod eius accidens. Quicquid enim eſt in anima, vt 2. Ethic. Philoſoph⁹ docet, vel eſt potẽtia, vel habitus, vel paſsio. Paſsio aũt facilè trãſit: quare character, quia (vt infrà patebit) indelebilis eſt, non eſt paſsio. Habitus verò non indifferens ad bene vel malè agendum, ſed ad vnam partem determinatus. Neque enim vitioſo habitu bene vtimur, neque virtute malè. Charactere autem & bene vtimur, cùm adeſt virtus: & malè cùm abeſt. ſicuti intellectu & alia quauis potentia. Reſtat ergo vt ſit potentia. Quod autem huiuſmodi potentia ſpiritualis ſit ad diuinum cultum exercendum, probatur. Sacramenta ea ratione charrcterem imprimũt, qua per ea (vt ſuprà dictũ eſt) homines ad Dei cultum, nõ vtcũq;, ſed ſecundũ chriſtianã religionem addicuntur. Vnde Diony. 2. c. Eccle. Hierar. cùm dixiſſet, q̃ Deus quodam ſigno tradit ſui participationẽ accedenti ad baptiſmũ, ſubiungit. Perficiẽs eum diuinũ & communicatorem diuinorũ. Diuinus autem cultus conſiſtit vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradẽdo: per baptiſmũ enim diſponimur ad ſuſcipiẽda ſacramẽta, & per ſacramentũ ordinis creantur ſacerdotes ad illa adminiſtrãda: ergo character eſt potẽtia, vel paſsiua ad ſuſcipiendũ, vel actiua ad conferendũ res diuinas. ¶ Secunda concluſio. Character eſt potentia inſtrumentalis. Probatur. Nã virtus perpenditur è natura ſubiecti, character autem eſt in miniſtro, qui ſecũdum Ariſt. 1. Politic. eſt iumentum quoddam. Ait, enim, q̃ ſeruus & inſtrumentum ſunt inſtrumẽta quædã. Ait verò quædam, id eſt, quodammodo: quia non ſunt prorſum inſtrumenta, vt malleus, ſed viuentia quæ ſe mouent.

1. Cõcluſio

Dionyſius.

2. Cõcluſio

¶ Tertia concluſio. Character non eſt in prædicamento directè tãquam genus vel ſpecies; ſed reducitur ad ſecundã ſpeciẽ qualitatis, quę eſt naturalis potentia vel impotentia. Probatur. Virtus ſacramenti (vt. q. preced. art. 4. dixi mus) non eſt in prædicamento directe, ſed reducitur ad primam ſpeciem qualitatis, quæ eſt habitus, propterea q̃ eſt inſtrumẽtũ, quo producũtur gratiæ & virtutes: ſed pari modo character eſt potentia inſtrumentalis; ergo reducitur in eam ſpeciem quę eſt naturalis potentia.

3. Cõcluſio

¶ In primis poſt quã quæſtio hæc de quiddita te characteris initũ, ſupponendũ eſt quid eſt. Sed qa illa deffinitio ex autoritate Diony. elicitur, eãdẽ prius autoritatẽ examinemus. Hãc inquã Diony. autoritatem, quã hic D. Tho. ad primã cõcluſionem allegat, & vniuerſi doctores ad idem propoſitũ citant, refert illic. c. 1 10. Vvalden. Sco. verò cui Durand. d. 4. q. 1. adhæret, negat vllum habere ſenſum de charactere. Sed ait, quòd illic fit mentio de ſigno, quo Hierarcha. i. põtifex manum illi qui baptizabatur imponẽs ſignabat eũ, adſcribebatq; catalogo catechumenorum. Vvald. verò Scotum inſimulat: quod locũ Dionyſi. perperã intelligat. Et reuera, ſi legitim⁹ textus è græco deſumpt⁹ conſulatur, ſic habet. Eũ verò: nẽpè, ad baptiſmũ accedentẽ diuina beatitudo (ſeu diuina maieſtas) in ſuam participationem recipit, & proprio lumine, tanquàm quodã ipſi ſigno tradit diuinũ perficiens & cõmunicantem diuinorũ partis & ſacrę ordinationis. Hactenus ergo nõ loquitur de Hierarcha, hoc eſt, de põtifice, ſed planè de Deo, qui baptizatum facit ſui participem. Et ideo cum ait: Diuino lumine, manifeſtè ſignificat gratiam gratum facientem, qua (vt ait Petrus) efficimur diuinæ conſortes naturæ. Ob idq; dicens, proprio lumine, tanquã quodã ipſi ſigno (vt quod ſentio vere fatear) appoſito eſt, & quã rhetorici dicunt definitionem. Quaſi dicat proprio lumine gratię, quod eſt ſibi ſignum, hoc eſt, ſui ſimilitudo: nam per hoc nos facit ſui participes, quod nos facit ſui ſimiles. Et ideo ſubdit. Diuinũ (ſcilicet hominẽ, perficiẽs, & communicantem partis diuinorũ) id eſt, efficit eum participem ſuorũ bonorũ, & ſacræ ordinationis, hoc eſt, religionis chriſtianæ. Sed nihilominus appellatione luminis gratiam poſſumus intelligere, quatenus charactere nos conſignat, & facit Chriſti gregem, ac perinde diuinorum communicantes, hoc eſt ſacramentorum participes. Quapropter (vt artic. ſubſeq. patebit) gratia eſt ſignum, quo de-

Expoſitio articuli.

Vualden.

putamur ad participationem diuinorum in ec clesia triumphanti, & character, quo deputatur ad cultum in hac militanti. Vnde subsequitur in text. Quorum est symbolum (hoc est indicium) sacrum à Hierar. putà à pontifice aduenienti donatum signaculum, quod profectò arbitror intelligi de signo crucis in fronte, quod est characteris signaculum. Bene ergo D. Thom. subscribente Vvaldense, inde elicit characterē esse, per quem homo fit aptus communicare diuina: scilicet, sacramenta, vt per sacramentum baptismi fiat homo aptus ad suscipienda reliqua, & per sacramentum ordinis potens ad eadē administrāda. Atque hinc colligitur definitio characteris, quam ponit D. Thom. in solutione secundi. Est enim signum sanctæ communionis fidei, & sanctæ ordinationis. i. quo fidem per sacramēta profitemur. Articulo tamen sequenti aliam prolixiorem subiungemus definitionem.

Character quid.

¶ De tertia verò conclusione: nempe, de constitutione characteris in prædicamento adeo inter doctores controuersatur, vt tot sint sensus quot capita, suppudeatq; omnium opiniones recensere. Eò potissimum, quòd quæstio est in visceribus metaphysices abstrusa, & ideo cunctis molestior, quàm theologis necessaria. Haud tamen possumus sic silere, quin aliquid dicamus.

Prima opinio Duran.

¶ Prima opinio est Durandi loco citato dist. 4. quæst. 1. qui cùm negauerit characterem, negat subinde in aliquo esse prædicamento. Sententia ergo eius est, Characterem neque vllam esse quantitatem, neq; vllam prorsus rem, seu (quod aiunt) entitatem ab anima quoquo pacto distinctam, sed esse merum ens rationis. Itaque sicut numisma, quando princeps eius valorē vel auget, vel minuit, nihil prorsus acquirit, sed institutione regis fit huius aut illius pretij, quod est ens rationis ex mera regis voluntate resultans: sic qui baptizatur, nihil præter gratiam & virtutes acquirit, sed institutione Dei fit idoneus ad recipienda alia sacramenta: & qui ordinatur fit potens illa conferre, & hoc est habere characterem. Commodius exemplum est. Cùm Papa creet episcopum, vel rex prætorem, aut scholasticus magistrum, nullā prorsus rem, quæ ipsi inhæreat, illi creaturæ accrescit: sed hoc duntaxat, quod per institutionem fit potens aliqua facere, quæ antea non poterat. Probatio eius potissima est, quia vt habetur Ecclesiast. 24. Qui sapientiam elucidat vitam æternam habebit, hoc autem modo theologia fit plana & perspicua, illis verò entitatibus multiplicatis obscurescit. Et confirmatur ex modo loquendi D. Thom. Ait quippe, eò quòd homines deputantur ad ministeria Dei characterē insigniri. Deputare autem solum dicit actum voluntatis deputantis, atque adeò solùm est ens rationis in deputato. Accidētarium verò est, militi deputato ad militiam quòd corporali aliquo insigni denotetur. Pari ratione negat virtutem sacramentorum ad conferendam gratiam. Sed contra characterem baptismi peculiarem informat ratio nem: nam character, inquit, etiam si poneretur, non debet poni nisi potestas actiua. Baptizatus autem nihil potest agere erga sacramenta, quòd non possit agere etiam non baptizatus: nam nihil potest agere nisi baptizare, & hoc etiam potest non baptizatus. Item aduersus sacramentum ordinis arguit: Quia sicut virtus, quæ ponitur in sacramentis, nō ponitur nisi per modum transeuntis, quæ cessante sacramento cessat: sic & character in ministro, qui (vt fatetur. Sanct. Tho.) est quoddam instrumentum, non deberet poni nisi pro articulo, quo sacramentum administrat: ponitur autem ab omnibus indelebilis, sibi ergo ipsis repugnant.

Duran. contra characterem.

¶ Hæc, fateor, opinio, quātum ad id quod ponit, characterem nō esse rem distinctam à subiecto, nūquàm mihi visa est à veritate ita multum aliena. Cum quoddam tamen moderamine. Nam profectò istarum rerum multiplicatio, vbi excusari potest, nullibi mihi arrisit. Moderamen tamen est, quòd quanuis quispiam non censeat characterem rem esse ab intellectu distinctam, non tamen subinde negādum est sacramentum characterem imprimere, essēque qualitatem secundæ speciei. Enimuerò quanquam nominales negent quantitatem distingui à re quanta non ideò negare debent, quantitatem esse aliud prædicamentum à substantia, imò nec cōcedere debent formaliter, q substantia sit quantitas: sed quòd est res quæ est quanta. Item neque negare illis licet, quin motus augmentationis terminetur ad quantitatem & non ad substantiam. Nam per hoc quod res illæ habēt diuersas definitiones, possunt huiusmodi diuersæ enunciationes vt cunque verificari. Et quanuis dicant potentias re non distingui ab anima, nihilominus anima est substantia: intellectus verò & volūtas sunt in secunda specie qualitatis. Etenim quando sancti patres characterem dixerunt imprimi in sacramentis, forsan nihil cogitabāt, esset ne res distincta, an verò eadem cum anima: (sicuti superiori, quæst. de gratia adnotauimus) quādo dixerunt, quòd sacramenta conferunt gratiam.

Sententia autoris de charactere probabilis.

tiam. Quare si quis hoc modo sentire voluerit, nihil prorsus renuerim. Neque verò argumenta in contrarium multum vrgent, scilicet,

Respondetur ad argumẽta de charactere

Quòd cùm character sit terminus actionis realis, debet esse res realis. Item, quòd cùm sit potestas agendi aliquid reale: nempe, suscipiendi, aut ad administrandi sacramenta, non est merum ens rationis. Eadem enim argumenta currunt de prætore & iudice à rege instituto. Institutio siquidem est actio realis, per quam facultas sit illi exercendi reales actiones iuridicas, tamen nihil acquirit nisi respectum rationis scilicet, quòd est persona instituta ad illud officium. Et confirmatur responsio. Nam quãdo Deus ipse instituit Dauidem in regem, & quando Christus instituit Petrum in suum vicarium, præter gratias & virtutes nihil resultauit in illis electis nisi respectus rationis: nihilominùs acquisiuerunt potestates reales ad hũc sensum, quod fuerunt ad reales actiones realiter instituti. Eodem ergo pacto dici potest, eò quòd per baptismum quis adsciscitur in Christianam rempublicam, fieri potentem recipiẽdi eius sacramenta, & per hoc ꝙ ordinatur fieri potentẽ illa ministrare, & illæ potestates dicuntur characteres, licèt nõ sint ab anima realiter distincti.

Sẽtẽtia probabilior.

¶ At verò consonantius sanctorum dictis est, ac perinde probabilius, quòd character sit res distincta ab anima: nempe, vt illi modi loquendi, qui cùm sint locutiones transitiuæ, videntur distinctionem inter rem impressam & subiectum cui imprimitur insinuare, syncerius obseruentur. Videlicet, Characterem imprimi: qui indelebiliter intellectui inest & similes. Item Deus operatur ad modum naturæ, ergo, sicut potentiæ animæ secundùm Aristotel. distinguuntur ab anima: sic & potẽtię quas Deus infundit. Et quod maximum est omniũ argumentum. Gratia per quam homo acquirit diuinum esse: est qualitas ab essentia animę distincta: & virtutes à potentijs: ergo & character, qui per modum potentiæ in intellectu insculpitur.

Argumentorũ respõsa.

¶ Et per hæc ad argumenta contraria respondetur, quòd opera Dei altiora sunt operibus hominum. Cùm enim homo alterum diligit, nihil in dilecto exurgit præter ens rationis: nẽpè, quod obiectum est dilectionis. Deus autẽ ei, quem diligit, gratiam infundit cum virtutibus, quæ quidẽ sunt distinctæ qualitates. Deũ enim quempiam amare, est bonum ei facere: ergo quanuis rex, cùm prætorem instituit: aut Papa cùm creat episcopum, nullam rem in eo nouam creet, quia non potest, Deus tamẽ qui potens est, & omnia suauiter disponit, quando hominẽ per baptismũ signo sui gregis sigillat, aut sacerdotem instituit, characterẽ illi imprimit. Quapropter, vbi S. Tho. inde quòd homo deputatur ad cultum Dei, infert characterem recipere, loquitur non de deputatione quacũque, sed de illa qua deputatus perficitur. Electio autem Petri in pastorem & Dauidis in regem non requirebat characteris impressionẽ.

¶ Et ideo ad aliud argumentum Duran. respõdetur, quod hoc est magis elucidare sapientiã. Neque hac ratione res sine necessitate multiplicantur, est enim congruentia maxima.

¶ Ad aliud autem, quod addit cõtra characterẽ baptismi. Respondetur, non esse necessariũ omnem characterem esse potentiam actiuam. Confert enim character baptismi tum ad configurandum nos Christo, tum ad discernendũ nos ab alijs, qui nõ sunt sui gregis, ac domũ est potestas passiua recipiendi alia sacramẽta, quę nemo nõ baptizatus recipere valet. Neq; ideò fit consequens (vt quidam arguunt) ꝙ dicat imperfectionẽ, eò ꝙ pati, impotẽtia est & imperfectio. Etenim pati, qđ est imperfectio, nõ est nisi quãdo subiectũ contra suã naturã patitur vt quãdo aqua calefit. *Pati nõnĩ quãm est perfici.*

¶ Ad postremũ denique argumentũ cõtra characterẽ ordinis, respõdetur, ꝙ nõ est necesse ministri potentiã transeũter recipi, vt virtutẽ sacramẽti. Sacramentum enim nõ est nisi merũ instrumẽtũ quãdiu aptè applicatur: quapropter suã virtus non est nisi motus. Minister autẽ etiam dũ nõ operatur, retinet ministri potestatẽ: quia est instrumentũ viuens ac per se operãs. Quis enim dicat sacerdotem dum dormit nõ habere sacerdotalẽ potestatẽ? ¶ Supposito autẽ characterẽ esse rẽ distinctã, nosse restat, sit ne relatio aliqua realis, an verò res absoluta. Est ergo. 2. opinio Sco. loco citato in. 4. scilicet. d. 6. q. 10. characterẽ nõ esse nisi relationẽ realem. Probatio eius est, ꝙ qñ aliquid nobis occultũ saluare possumus minori posita entitate, qualis est relatio, nõ opus est gratis concedere esse rẽ absolutã: ad omnia autem, quæ de charactere dicũtur respondere possumus, si sit quædã relatio: ergo nõ est asserendũ esse rem absolutã. Minor patet: nã character baptismi est quædã similitudo nostri ad Christum, dissimilitudo autem ab infidelibus: Character autem sacerdotalis, quidam respectus eminentiæ sacerdotis ad subditos. *Secũda opinio Scot. quòd character sit relatio.*

¶ Hanc opinionem tangit D. Thom. argum. 3. Character enim, inquit, est signum sanctæ cõmunionis fidei, signum verò est in genere relationis, nõ autẽ in genere potestatis: nõ ergo est potestas de secũda specie. In solutione autem *Arg. 3. D. Thom.*

cōcedit ſignum importare relationem ad rem ſignificatā. Cōceditque perinde characterem dicere relationem, nō autem quòd ſit ipſamet relatio, ſed eius fundamētum. ¶ Ad intellectū autem ſolutionis, quæ cùm ſit metaphyſica non eſt adeò clara, aduotandum eſt relationē ſemper habere in ſuo ſubiecto fundamentum aliquod. Vt ſimilitudo, quæ eſt oui ad ouum. vel in albore, vel in figura fundatur. Quocirca illo ſuppoſito fundamento, relatio illico conſequitur in ſubiecto, ſi terminus exiſtat: vt cū carbo rubere incipit, fit ſimilis reb⁹ alijs rubeis, ſic & dum nigreſcit, fit ſimilis nigris. Hāc ob rem Philoſophus. 5. Phyſi. tex. 10. ait ad relationem nō eſſe per ſe motum duabus de cauſis. Primò, quia poteſt quid fieri ſimile ſine mutatione ſui: eò enim q̄ alter fit albus, efficior ego ſine mea mutatione illi ſimilis. Vnde argumentū ſumitur, relationem non eſſe rem à fundamento diſtinctam. Secundo, quia ad poſitionem fundamenti cōſequitur relatio: vt per hoc q̄ ego caneſcam, ſine alio nouo motu efficior ſimilis alijs canis. Quocircà cū eſſe relationis, non ſit eſſe in ſe, ſed eſſe ad aliud, propriè non producitur, ſed ſimul cū ſuo fundamento naſcitur. Ait ergo D. Tho. quòd fundamētum relationis, verbi gratia ſimilitudinis, vel diſſimilitudinis, quā dicit character, nō poteſt eſſe anima ipſa, vel aliqua eius potentia, aliàs ipſa poſita connaſceretur relatio, & ſic omnis anima ſeu omnis intellectus haberet relationē ad Chriſtum & ad infideles, quā importat character: quod conſtat eſſe falſum: ergo fundamentū talis relationis nō eſt intellectus, qui eſt ſubiectum eiuſdē relationis, ſed aliqua res abſoluta: nimirum ſupernaturalis potentia, quæ per actionem ſacramenti in eodem intellectu producitur. Sicuti per actionem ignis producitur calor in ligno qui eſt fundamētū relationis ſimilitudinis ad alia calida. Et illa res eſt character. Scot⁹ verò ait ſuſtineri poſſe, q̄ character ſit res abſoluta, & probabilius q̄ ſit relatiua: quoniā hęc, inquit, ratio D. Tho. nō cōcludit. Nā licèt relatio intrinſecus adueniēs nō acquiratur immediatè per aliquem motū (vt ait Ariſto.) ſed per illum, quo producitur fundamentum: tamen relatio extrinſecus adueniens poteſt de nouo produci ſine productione alicuius fundamēti. Appellat relationē intrinſecus aduenientē illam, quæ poſito fundamento & termino illico exurgit, vt ſimilitudo, ęqualitas &c. Extrinſecus autē aduenientē illā, quę poſito fundamēto & termino nō ſtatim profertur, & ideo producitur per nouū motū: & talis, inquit, eſt character. Hęc autē diſtinctio, ſi locus

Explicatio relationis.

Ariſtot. 5. Phyſi.

Scot.

hîc eſſet de illa diſputādi, mera inuentio Scoti eſt, & petitio principij. Nulla enim eſſe poteſt relatio extrinſecus aduenięs ad inentē eius, ſe cūdū Ariſtotelicā doctrinā. Impoſsibile nanq; eſt eſſe relationem, & non cōſequi naturaliter ex eius fundamento & termino. Nam ipſiſsima relationis natura eſt eſſe habitudinem inter duo, quibus ſubinde poſitis ponitur. Et exē pla ſua manifeſtè ſunt contra Ariſtot. Ait, inquam, Scotus, quòd per motum localem acquiritur, vbi, quæ eſt mera relatio. Et ſic ſtat mobile eſſe & locum, & non conſurgere relationem, ſed illam immediatè acquiri per motum. At verò cùm Ariſtot. expreſsè dicat per motum localem acquiri, vbi, ſicut per alterationem, qualitatem, & per augmentationem, quantitatem: & nihilominus dicat ad relationem non eſſe per ſe motum, ſine diſtinctione intrinſecus, extrinſecuſue aduenientis, manifeſtiſsime docet, vbi nō eſſe relationem, ſicut re vera non eſt, ſed eſt eſſe in tali loco, ex quo cō ſequūtur relationes diſtantiarum ad alia loca. Nec aliud exemplum de agēte, & patiente illi ſuffragatur. Ob id enim quòd ſtat ignem eſſe & aquam, & tamen non eſſe relationem actionis, arbitratur relationem illam acquiri immediatè per alterationis motum, atque adeò eſſe extrinſecus aduenientem. Et tamen Ariſt. ipſe ponit exemplum, quòd ad actionem non eſt per ſe motus, eo quòd eſt ipſemet motus ſeu alteratio, ſeu augmentatio, &c. Et ideo fallitur Scotus attribuendo ſubiectis id quod eſt proprium fundamenti. Ignis ſi quidem & aqua nō ſunt fundamenta relationis actionis, & paſsionis, ſed ſubiecta. Fundamentum autem relationis actionis eſt ipſum agere, & fundamentum relationis paſsionis ipſum pati. Et ideo actio, eſt prędicamentum abſolutum. Poſita autem actione & paſsione non ſtat, quin ſequatur relatio, qua agens denominatur agens, & altera, qua paſſum denominatur patiens. Idem dicē dum de relatione dextri & ſiniſtri in columna reſpectu hominis. Non enim fundamentum illius eſt homo, aut columna, ſed vbi & ſitus, in quo eſt homo, qui quidē acquiritur per motū, in quo loco ſi ponat homo, colūna fit dextra. Attende ergo ſemper ad fundamenta, & nulla reperies relationem extrinſecus aduenientē.

Nulla eſſe relatio extrinſecus aduenięs.

¶¶ Eſt igitur profecto ſolidiſsima ratio S. Th. quod ſi character eſſet relatio, non haberet aliud fundamentum, quàm intellectum: & ideo poſito intellectu poneretur illa relatio, quod cum ſit falſum, fit vt character non ſit relatio, ſed relationis fundamentum, quod actione ſacramenti producitur, cum quo oritur relatio.

Solida ratio. S. Thom.

Et ideò

Et ideo eſt relatiuum ſecundū dici: vt ſcientia: quod.ſ.explicatur per relationē quā ſecū importat,ſed non eſt relatio ſecundum eſſe. Imò verò (vt hoc vltimum verbum addā) Scotus, qui tam vrgenter harum rerum multiplicationem reprehendit,debuiſſet diſtinctiones relationum à ſuis fundamentis condemnare, quippe quæ,vt in prædicamentis,&.5.Phyſico.diſputabamus,mera ſunt figmēta. Habemus ergo cōtra primā opinionē, q̄ character eſt res diſtincta ab anima,& contra ſecundam, quòd eſt res abſoluta:vnde cū prædicamenta ſimpliciter abſoluta ſint tantū ſubſtantia, & quantitas & qualitas, inter reliquos omnes doctores cōuenit nec eſſe ſubſtātiā,neq; quantitatē,ſed qualitatē. Cùm autē qualitas quatuor habeat ſpecies,adhuc lis non extinguitur.

3. Opinio Ricard. ¶Eſt ergo tertia opinio Ricard.in. 4.d.5.ar.1. q.2.quod character propriè non eſt in prædicamento , eò q̄ eſt qualitas ſupernaturalis,& Ariſt.in prædicamentis non poſuit niſi res naturales.Quare in ſecunda ſpecie ponit naturalem potentiā vel impotentiā.Habet nihilominùs ſimilitudinē cū omnibus fermè ſpeciebus, nempe cum prima,quæ eſt habitus & diſpoſitio,in quantū eſt habitus diſponens ad gratiā, & cum.2.in quantum eſt ſupernaturalis potētia,& cum quarta,quæ eſt forma vel figura,in quantum configurat nos Chriſto.

Impugnatio opinionis. ¶Verūtamen hæc opinio nō tangit ſcopū: nā etſi Deus nō ſit in prædicamento, ob id quòd nullatenus limitatur: habitus autē ſupra naturales,quos infundit,nō ſunt eadē ratione infiniti quin poſſint in eodē poni prædicamento,in quo ſunt habitus acquiſiti, vt ſuprà de virtute ſacramenti diximus,ſunt enim entitates finitæ.Et quāuis character aliarum qualitatis ſpecierum imaginem pr̄ſeferat, nihilominùs inquirimus in quo eius quidditas conſiſtat, & hoc eſt quęrere in qua ſpecie ponatur.¶Igitur quarta opinio poſt tres recitatas fuit, q̄ ſit in prima ſpecie qualitatis,vt.ſ. ſit habitus vel diſpoſitio.Et hæc eſt opinio Alex.Alēſis.4.par. q.19.mēb.1.art.2.Ratio eius eſt,quia(vt quæſtio.præced.diximus)perſiſtit in hoc,q̄ potiſſima natura characteris ſit eſſe diſpoſitionem ad gratiā.Id quod Scotus cū diſtinct.1.negaſſet,pòſt diſtin.6.q.10.approbauit.Hoc autem ar.4.mōſtrabitur eſſe falſum.Haud enim characteris natura eſt gratiā diſponere. Neq; eā eſt in eſſentia animæ, vbi eſt gratia, ſed in intellectu:neq; natura ſua eſt prior q̄ gratia, ſed conſequitur fidem,quæ quando ſuo ordine vi ua producitur,poſterior eſt quàm gratia.

Reprobatio opinionis. ¶Interim tamen contra hanc opinionem ratio.S.Th.ſatis habet efficaciæ. In prima enim ſpecie non ponuntur niſi habitus: qui natura ſua determinati ſunt vel ad bonū, vt virtutes, vel ad malū,vt vitia. Character autē quædā facultas eſt in baptizato ad verè ſuſcipiendum ſacramenta,ſiue dignè illa ſuſcipiat, ſiue indignè. Qui enim in peccato recipit euchariſtiā, verè ſacramentū recipit,licet malè. Et pariter character ordinis facultas eſt miniſtrandi ſacramenta,etiam ſi in peccato illa ſacerdos miniſtret.Ex quibus omnibus elicitur opinio S. Thomæ.nēpe,characterem eſſe potentiā in ſecunda ſpecie qualitatis.Nam potentia non eſt niſi facultas operandi indifferenter ad bonū & ad malū.Ex quo fit,gratis Scotū concedere, q̄ poteſt poni vel in prima, vel in ſecūda ſpecie. Arguit quippe contra rationem D.Thom.Habitus enim, inquit, indifferens etiā eſſe poteſt ad bene vel male agēdum,ſicuti potētia . Nam poſſunt eſſe actus indifferentes, vt ambulare, & loqui,ex quibus ſimilis habitus poteſt inge nerari. Reſpondetur autē, nullum eſſe actum in particulari indifferentē:nam ſi habeat bonū finem,bonus eſt,ſin verò illo careat,malus, neque eſt dare mediū. Atque adeò multò minori probabilitate affirmantur habitus indifferentes. *4. Opinio S.Thomæ.*

¶Vnum autem argumentum reſtat hic cō tra D.Tho. Cōtulit enim characterē cū virtute ſacramenti,ex hoc ſcilicet, q̄ character erat virtus inſtrumentalis,inferēs nō directè,ſed reductiuè poni in prædicamēto,ſicuti virtus ponitur ſacramentalis. Virtus autem ſacramentalis(vt dictum eſt) reducitur ad primam ſpeciem qualitatis,vbi eſt gratia & charitas, quas producit:ergo æqua ratione character debuit reduci ad primam. *Arg. cōtra S.Thom.*

¶Reſpōdetur autē.Id quod non ponitur directè in genere, ſed reducitur ad genus , hoc habet ex eo q̄ eſt quodāmodo in perfectū in illo genere.Hæc autē imperfectio,alia cōſideratur in virtute ſacramētali,& alia in charactere.Virtus ſiquidem ſacramētalis dicitur imperfecta, quia eſt motus , ſicut alteratio eſt acquiſitio qualitatis,quæ eſt in fieri, & ideò reducitur ad illā ſpeciē,in qua eſt perfectus terminus.Character autē non habet illam rationem imperfecti , quam motus, habet enim,eſſe permanens & indelebile : ſed ſicut inſtrumentū habet imperfectā rationē cauſæ reſpectu cauſæ principalis,& ideo reducitur ad illā ſpeciē, in qua eſt potētia naturalis,licèt ipſe ſit ſupranaturalis. *Egregia autoris reſpō.*

¶Sexta nihilominus opinio, vt ordinem argumētorū D.Tho.ſequamur, eſt q̄ character ponit in quarta ſpecie qualitatis , quæ eſt figura. Quāquidē opinionē amplexatus eſt Marſili. *6. Opinio Marſil.*

in.4.

1. Argum. S. Thom. in. 4. q. 4. art. 1. concluſ. 7. Arguit igitur D. Th. primo loco. Character idem eſſe videtur quod figura: nam vt ſuprà dictũ eſt vbi ad Hebræ. 1. habetur. Figura ſubſtantiæ eius, Græcè legitur character. Figura autẽ eſt quartę ſpeciei qualitatis. Reſponſio tamen S. Tho. eſt egregia per diſtinctionem maioris pręmiſſæ, quòd character dicitur figura, non per proprietatem, ſed per metaphoram. Figura nãq; (vt ait philoſophus) eſt terminus quãtitatis, quare vbi nõ eſt quantitas, nec eſt propriè figura. Character autem res ſpiritualis eſt, & inuiſibilis. Dicitur verò per tranſlationem figura: quia per illum ſpiritualiter cõſignamur, tãquam mẽbra Chriſti quæ ſumus capiti noſtro ſimilia. Res autẽ non ponitur in prædicamento ſecundum id quod per metaphoram de illa dicitur. ¶ Septima opinio eſt, quòd ſit de tertia ſpecie, vbi ponuntur ſenſibiles qualitates, color & calor, &c. Vnde arguit D. Tho. ſecundo argumẽto. Character eſt lumen quoddam, vt ex Dionyſio iam citatum eſt. Lumen autem eſt ſenſibilis qualitas: nempe, obiectum ſenſus, ergo eſt in tertia ſpecie. Reſpondet autẽ eodem modo, quoad primum: ꝙ character non eſt ſenſibile lumen, ſed per metaphorã velut i gratia dicitur lumẽ: quẽ admodum enim illa peccatorum tenebras abigit, ſic & character quædã eſt intellectus lux ad colendum Deũ. In tertia verò ſpecie ſolùm ponuntur qualitates ſenſibiles.

Reſponſio optima. 7. Opinio 2. Argum. S. Thom.

Argum. ¶ Quòd ſi quis cõtra arguat. Ad fugandas pec catorũ tenebras ſufficit gratia: ad illuſtrandũ verò intellectum ſufficit lumen fidei cùm donis ſapientiæ, & ſciẽtię, & intellectus, ergo character nullatenus eſt lumen. Reſpondetur, quòd dicitur eſſe lumen quoddam propter auctoritatem Dionyſij, non tamẽ eſt lumen ſicut fides, quæ (vt ait Paulus,) eſt cognitio rerũ ſperandũ: character nanq; nõ eſt cognitio, ſed dicitur lumen, quia eſt facultas colendi Deũ in hac militari vita ſecũdùm cognitionẽ fidei, vt ar. 4. emũctiùs explicabitur. ¶ Quartũ verò argumentũ S. Th. eſt. In definitione characteris, ſecundùm autoritatẽ Dionyſij, ponitur ſignũ (vt argumen. 3. citatum eſt) ſignum autem habet rationem effectus, vt fumus reſpectu ignis, potentia autem rationem dicit principij: ergo character non ponitur in ſecunda ſpecie quæ eſt potentia. Reſpondetur ad maiorẽ, ꝙ character ſecundùm ſe non eſt ſenſibile ſignũ, ſed adiunctus ſacramento ſenſibili: ſecundùm ſe autẽ non habet niſi rationẽ principij. Igitur cum multa characteri adſcribantur, ſcilicet eſſe potentiam, eſſe ſignũ, & figurã, & rationem, neceſſe eſt, vt quæ dicta ſunt ſummatim colligamus. Character, inquã quantũ ad ſuam quidditatem natiuamque definitionẽ, eſt qualitas, quę eſt ſupernaturalis potentia, eſt autem fundamentum proximum relationum, quibus efficimur ſimiles Chriſto: diſſimilesque in fidelibus, eſt denique figura & lumen per metaphoram, ac demum cõtectus ſenſibili ſacramento eſt ſenſibile ſignum. De ſingulis triũ characterum dicemus articulo ſexto.

Reſponſio. 4. Argum. S. Tho. Epilogus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm character ſacramentalis ſit character Chriſti.

TItulus hìc propter genitiuũ Chriſti diuerſos poteſt exhibere ſenſus. Vnus eſt. Vtrùm character, qui eſt in nobis, ſit eiuſdẽ rationis cũ illo, qui eſt in Chriſto. Et quæſtio hæc non eſt diſputabilis, nam Chriſtus (vt infrà ar. 5. ait D. Th.) vt nullũ recipit ſacramentũ nouę legis, ita neq; vllũ habuit characterẽ, niſi conſubſtãtialem patri: qua vtique ratione appellauit eum Paulus figurã ſubſtantiæ eius. Neq; verò indiguit, quoniam ſuopte iure eminente poteſtate capitis pollebat ad adminiſtrandũ ſi voluiſſet ſacramenta, (nã recipere nõ egebat) & ad diuinũ fidei cultũ inſtituẽdũ. Alius ſenſus eſt, vtrùm character noſter imprimatur à Chriſto, tanquã à cauſa efficienti principali. Et neq; de hoc ſenſu ambigitur. Senſus ergo præſentis quæſtionis eſt vtrũ character ſacramẽtalis ſit, quo configuramur Chriſto tãquã eius milites, ſicut in bello crux alba dicitur eſſe character vnius regis, crux verò rubea, alterius. Nam cùm per religionem & Deum colamus, quatenùs Deus eſt vnus & trinus: & Chriſtum inquantũ hominẽ, & redemptorem noſtrum, quæſtio emergit, vtrum per characterem trinitati cuius eſt noſtra confeſſio, cõfiguremur, an potiùs Chriſto. Ad quam quæſtionẽ D. Thom. reſpondet ſuppoſita diſtinctione tribus cõcluſionib⁹. Diſtinctio eſt, ꝙ character eſt ſignaculũ quoddã, vt ex ijs, q̃ dicta ſunt, patet, quo aliquid inſignitur, ad aliquem finẽ ordinatũ. Sicuti ſigillum nũmi, quo in vſum cõmutationũ cuditur, & ſignũ militũ, quo ad militiã deputãtur. Fidelis autem homo ad duo diſtinat. Primò quidẽ ad fruitionẽ gloriæ triũphantiũ. Secũdò ad cultũ fidei militantium. ¶ Prima ergo concluſio eſt. Fideles deputantur ad gloriam ſignaculo gratiæ, iuxta illud Ezechie. 9. ſigna Thau ſuper frontes virorum gemẽtium & dolentium, & Apoca. 7.

Senſus quæſtio. 1. Cõcluſio

Nolite

Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus quousque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.

2. Cōclusio ¶Secunda conclusio. Per characterem deputatur homo ad cultum huius militiæ, quæ consistit in recipiendis tradendis, ad ministrandisque sacramentis. Quæ quidem conclusio iā satis suprà demonstrata est.

3. Cōclusio ¶Tertia cōclusio. Character sacramētalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio cōfigurantur fideles secūdū sacramētales characteres. Probatur, quoniam cultus christianæ religionis à sacerdotio Christi deriuatur, qui sese primus sacrificium in cruce obtulit. Quapropter characteres nihil aliud sunt, quā quædam participationes eiusdem sacerdotij Christi ab ipso deriuatæ. Confirmat eandem tertiā conclusionem altera characteris definitione, quę superius data est. Est enim distinctio à charactere æterno impressa animæ rationali secūdum imaginem consignans trinitatem creatū trinitati creanti & recreanti, & distinguens à non configuratis secundùm statum fidei. Vnde cùm character æternus sit Christus, qui secundùm Apostolū est figura substātiæ patris, fit vt character configuret nos Christo. Quod autē ait, consignās nos trinitati creāti & recreanti, alludit ad professionē fidei trinitatis, quæ nos & in natura creauit, & in gratia recreauit, Colimus tamē illā charactere Christi insigniti.

Expositio articuli. ¶Quæstio est facilima, quæ nulli⁹ eget discussionis, sed hoc tantùm notandum, quòd conclusio tertia plus respondet, quàm fuerat quæsitum. Interrogatum enim est, vtrùm character sacramentalis esset character Christi, & responsum est, quòd est character Christi, non vtcunq;, sed secundùm eius sacerdotium. Christus enim caput nostrū, & noster redemptor fuit: & rex subinde regni cœlorum, ac demum sacerdos, de quo Paul. ad Hebræ. 9. Christus, inquit, assistens pontifex futurorum bonorum, æterna redemptione inuenta. Et quatenus rex posuit nobis leges, redditurusque est bonis & malis, prout quisque gessit in corpore. Sed quatenùs sacerdos re & verbis cōstituit diuinum sacrificiorum sacramētorumque cultum, offerens se in cruce hostiam viuam Deo patri. Ob idque virtus sacramentorum ex eadem passione promanans & gratiam nobis instrumentaliter confert deletricem peccatorū, & characterem, qui est sacerdotij potestas ad colendum Deum, iuxta illud. 1. Petri. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gēs sancta, &c. Omnes enim Christiani quatenus sese Dei cultu sacrificant, regales sacerdotes dicuntur à Christo rege.

Christi epitheta.

¶Illas autem authoritates Ezechie. & Apoc. quas hic D. Th. citat, Waldensis loco suprà citato intelligit de charactere. At D. Thom. germanius arbitratur conuenire gratiæ, & ideo nos illas in. 1. art. prætermisimus. Gratia enim est, quæ velut Thau in fronte gementibus & dolētibus medetur, & quæ seruos Dei propriè secernit ab alijs. Nā statquempiā habere characterem in peccato, quando est seruus diaboli, & è conuerso gratia absque charactere in lege ge naturali & scripta faciebat seruos Dei.

Authoritates D. Th. exponit.

¶Primo argumento D. Thom. pergit exponere illud ad Ephe. 4. Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis: non de signo characteris, sed de signo gratiæ. Hęc siquidem est, quæ spiritu sancto attribuitur in quantùm ex amore procedit, vt Deus nobis aliquid gratis largiatur. Amor autem attribuitur spiritui sancto, vnde. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus. Tametsi spiritui sancto etiā tribui potest, charactere insignire, quatenùs gratiam consequitur.

1. Argum.

¶Secundum argumentum est. Character habet rationem signi: est nanque signum gratię, quę per sacramentum confertur, gratia autem à tota trinitate animæ infunditur, secundùm illud Psalmi. Gratiam & gloriam dabit Dominus: ergo character nō debet Christo attribui. Respondetur, quòd character est res respectu sacramenti, hoc est eius effectus, sed est sacramentum respectu vltimi effectus, id est signum quodammodo gratiæ. Et ideo dupliciter aliquid charecteri adscribitur. Vno modo quatenùs est quodammodo sacramentum: & sic est signum inuisibilis gratiæ: eò pacto quo articul. 1. ad. 2. expositum est. Alio modo secundùm propriam rationem characteris atque hac ratione est signum configuratiuum alicui principi, penes quē est authoritas eius, qui per characterem ad munus aliquod deputatur, sicuti milites insigniuntur charactere ducis: & hoc modo character sacramentalis est character Christi. Memento hic illius, quod in calce præcedentis articuli diximus, nempe, characterem ratione sacramēti exterioris, quo designatur, esse quodammodo sensibile signū gratiæ, per se autem est figura Christi metaphoricè.

2. Argum.

¶Tertiò arguitur. Character imprimitur, vt eò homo ab infidelibus discernatur, saltē character baptismi: distinctio autē sanctorum ab alijs fit per charitatē, vnde filij perditionis characterem quoque bestiæ, hoc est satanæ (vt patet Apocalyp. 13.) gestare dicuntur: charitas

3. Argum.

tas autem non attribuitur Christo, sed magis spiritui sancto secūdum illud ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis: vel patri, secundū illud. 2. ad Corinth. vlti. Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei: ergo character nō est Christo adscribendus. Responsio autē est, distinctionem seruorum Dei in ordine ad sempiternam gloriam à seruis diaboli in ordine ad postremum supplicū fieri per charitatem: distinctionem vero militantium in acie Christi in hac vita, siue sint membra viua siue mortua, ab alijs qui Christum non adorant: fieri per characterem. *Nota.* ¶Illud tamen adnotato, q̄ charitas atribuitur spiritui sancto, quatenus charitas ipsa est amor: patri verò, quatenùs ipse est omnium bonorū principium sine principio. *Character dæmonis.* Character autem dæmonis non habet propriam rationē characteris nam character proprius effectus est sacramenti, sed vel obstinata malitia, qua quis est filius perditionis, vel professio idololatrici cultus, quia opponitur characteri, dicitur abusiuè character.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm character sit in potentijs animæ, sicut in subiecto.

POstquàm visum est quid est character, proximū est explorare de eius subiecto. Cū enim sit spiritualis potestas, sit vt nec sit in corpore, nec in sensu, sed in anima, vel in eius potentia. Quæritur ergo, vtrū sit in essentia animæ, sicut gratia, an in intellectu, sicut fides, an verò in volūtate, sicut charitas. Et respōdet D. Tho. duabus conclusioni- *Prior cōcl.* bus. Prior est indefinita. Character non est, sicut in subiecto, in essentia animæ, sed in ei⁹ potentia. *Posterior cōclusio.* Posterior est specialis in solutione tertij. Character est in intellectu. Probatur prior cōclusio duabus rationibus iuxta duas characteris qualitates. Est enim signum, quo Christo configuramur, configuramur autem trinitati non secundùm essentiam animæ sed secūdùm eius potentias: ergo character est in aliqua potentia, eò q̄ Christus vna est trinitatis persona: Secūdo habet character, vt sit potestas colēdi Deū vel suscipiendo vel tradendo sacramenta: iste autem cultus cōsistit in quibusdā actionibus: actiones verò exeunt proximè à potentia: ergo character est in potentia. Hinc fit gradus ad posteriorē cōclusionem probandā. Isti enim diuini cultus ad fidei protestationē attinent, quæ fit per exteriora signa secundùm definitionem characteris suprà assignatā. Est enim signum sanctæ communionis fidei: ergo in eadem est potentia, in qua est fides: nempe, in intellectu.

Expositio articuli. ¶Quemadmodum de characteris quidditate, sic & de eius subiecto plurimæ variantur opiniones. Et quo ab ijs in quibus minor est probabilitas exordiamur, Prima opinio est Du- *1. Opinio Durand.* randi, loco citato. d. 4. q. 1. q̄ character non est in anima, sed in potētia executiua administrādi sacramenta. Nullatenus enim characterem baptismi agnoscit ob rationem iam suprà reprobatam. Sed si aliquis, inquit, ponitur est in sacerdote: cuius ideo character hæret in lingua, & in manibus, quibus accipit, cōsecratq̄; species sacramentales. Et probat, quia character cùm non sit cognitio, sicut fides: neq; hominem ad cognoscēdum perficiat, non est in intellectu, atque adeo cùm nec ipsum perficiat ad appetendum, non est in volūtate: sed quia est ad instrumentaliter operādum, scilicet ad administrandū sacramenta, ponēdus est in organis quibus illa ministrātur. Idq; confirmat exemplo artis, quæ cū sit ad cognoscendū est in intellectu: sed tamē virtus operatiua musici & scribētis est in manu, idq; per modum transeuntis, sicut est virtus in sacramentis. Itaq; nō manet, inquit, nisi quandiu lingua est in vsu administrandi sacramenta. *Reprobatio opinionis.* ¶Est autem opinio hæc delira. Primùm enim character est potestas spiritualis, sicut gratia: cōpertissimum ergo est esse in anima. Quare D. Tho. non reuocat in quæstionē: an sit in anima. Et concilium *Conci. Florentinum.* Florentinum, quasi cōfessionē omnium constantissimam affirmat, tria sacramenta characterem animæ imprimere. Et exemplum artis nihil ei patrocinatur: nullus enim habitus vel virtus est in manu artificis, nisi forsitan agilitas ex vsu: sed tota virtus agendi est ars, quę est in intellectu, illa enim mouet manus. Item character ordinis per ordinis susceptionē imprimitur, & indelebiliter ineſt, non ergo per modū transeuntis, vt est omniū generalis confessio etiā concilio approbata. Ridiculū enim esset asserere, q̄ cùm sacerdos ordinatur recipere characterem, qui tamen non est in illo, nisi quando administrat sacramenta. Fieret enim consequens vt si nunquam administraret, nunq̄ esset in illo. Præterea vt in solutione 3. ait D. Thom. character post hanc vitam permanet, potentia autem corporea omnis corrumpitur, ergo non est in illa, sed in potentia incorruptibili. Ad hæc character vnus non potest esse in lingua & in manibus: deberent

ergo

ergo esse plures:imò alius deberet esse in fauci bus:atque alius in palato:quæ sunt organa vo cis. Sed quid immoramur cum homine contendere, qui asserit per sacramentum aliquid imprimi corporale,& extensum & qui numerum negat ternarium characterum,quos eccle sia tradit?

Responsio. ¶Ad eius ergo argutionē respondetur, ꝙ quā uis character non sit habitus cognoscitiuus,vt fides, est tamen facultas ipsius fidei ad colendum Deum,sicut ipsa docet. Itaq; sicut ars est cognitio practica,ita fides charactere vtitur ad opus, & ideo dicitur quoddam lumē,quod pa riter est in baptizato ad suscipienda sacramenta,sicut in ordinato ad administrāda.Quapropter vt in baptizato non potest esse in mēbro corporali,sed in anima,ita neq; in ordinato.

2.Opinio Marsilij. ¶Secunda opinio vt ordinem argumentorū S.Tho.sequamur,est eorum, qui putāt characterem esse in essentia animæ. Quam opinionem sustinet Marsilius in.4.q.4.art.1.In cuius

1. Argum. fauorem arguit D.Tho.1.loco Character dicitur esse dispositio ad gratiā: gratia autē est in essentia animæ,vt.1.2.q.110.visum est, dispositio verò debet esse in eodem subiecto,in quo forma recipitur,ergo est in essentia animę. Respondet autem, quòd Character (vt mōstrauit)est potestas ad colendum Deū,ob idq; proximè disponit ad illas actiones & receptiones sacramentorum quibus Deus colitur, sed qui illas homo dignè exercere non valet absque gratia,(iuxta illud Ioā.4.Eos,qui adorāt Deū, in spiritu & veritate adorare oportet.) Ex consequenti diuina largitas confert cum characte re gratiam ad dignè eosdē actus exercendos, quare remotè disponit ad gratiam, non debet autem esse in illo subiecto,in quo est forma,ad quam remotè disponit sed in eo, in quo est actio ad quam disponit proximè. Quare Alexā.loco suprà citato.4.par.q.19. quāuis dicat, characterem esse dispositionem ad gratiā, collocat tamen eum in intellectu.

Quomodo character intelligatur esse dispositio ad gratiam. ¶Hæc autem responsio nōnulla eget excussione.Posset enim quispiā falli,arbitratus gratiam sacramentorum non conferri nisi ex consequenti propter characterem ad dignè eius actiones explendas,quod est falsissimum. Nā gratia est primarius sacramentorum effectus, vt in capite præcedentis quæstionis S. Thom. confessus est.Ordinantur enim (vt sæpissimè diximus) sacramenta ad duo, scilicet, & in remedium tanquam peccatorum medicinæ, & ad colendum Deum.Quorum prius potius est,& quia peccata nō remittūtur, nisi per gratiam,illa est effectus omnium sacramentorum potissimus,quem omnes alij consequuntur. Alioqui si gratia non cōferretur, nisi propter characterem,non omnia illam conferrent,nisi tantùm tria.

¶Ex ijs fit planè consequens, characterē non esse propriè dispositionē ad gratiam. Primū, quia non est in eodem subiecto.Secundò,quia consequitur fidem:est enim(vt eius definitione docemur)signū sanctæ communionis fidei, fides autem suapte natura consequitur gratiā. Enimuerò vt nos D.Tho.1.2.q.110.ar.4.sciētissimè docuit, quemadmodū ab essentia animæ effluunt potētiæ,sic & à gratia, quæ perficit animę essentiam effluunt potentiarum virtutes,vt fides,& charitas. Quapropter vbi gratia cū virtutibus infunditur, prius natura ipsa, quàm illæ,infunditur, atque adeò quàm fides, quam cōsequitur character. Exquo fit,vt character nō dispositio sit gratiæ,sed eius effectus. At verò quoniam consequitur fidē, siue mortuam siue viuam,accidentarium est, vt in illo, qui gratiæ obicem opponit,sine ipsa imprimatur character ob id,quòd sine gratia donatur fides mortua. Atque eam ob rem non ait D. Thom.quòd character sit dispositio ad gratiā, hoc eñ dixerat in. 4. quod in summa deseruit sed hoc ait hic duntaxat, quòd cū vsus characteris sit Deum colere, quod sine gratia dignè fieri non potest,qui dat characterem, ex consequenti,dat gratiā,non quòd ipsa cōsequatur ex charactere,ita ꝙ effectus sacramenti prior sit character, quàm gratia in non opponente obicem, imò prius natura dat gratiam ad remissionem peccatorum, quàm characterem ad cultū,sed quòd Deus prouidenter,dum dat characterem, qui est potentia operandi de se indifferens ad bene vel malè agendum, tribuit gratiam nō opponenti obicem etiam ad hoc vt vsus characteris sit perfectus. Colligamus ergo,ꝙ si characterem cum habitu gratiæ conferamus,nō est eius dispositio. Si autem vsum characteris ad vsus gratiæ referamus, tunc in gratia duplex est vsus. Prior ad remittendum peccata,& iste suapte natura est prior, quàm vsus characteris,qui est colere Deum. Posterior verò vsus gratiæ est, bene colere Deum, & ad hunc quodammodo disponit vsus characteris.Prius,inquam, natura est colere Deum simpliciter,q̄ bene colere,& hoc est ex consequenti ad characterem, conferre gratiam ad hunc vsum.Et hac ratione character nō secundum se, sed secundùm suū vsum quodāmodo dicitur dispositio ad gratiā. Quocircà nō opus est,vt sit in eodem prorsum subiecto. Ex quo fit:ꝙ character,licèt(vt art.proximo dictū est)

rationę

ratione visibilis sacramenti, dicatur signũ gratiæ, non tamen illam veluti sacramentum confert: imò tam ipse quàm gratia est effectus sacramenti. ¶ Secundum argumentum D. Thomæ eodem tendit. Potentia enim, inquit, animæ non videtur esse subiectum, nisi tantùmodò habitus vel dispositionis, essentia autem est subiectum potentiæ: character verò (vt dictũ est nõ est habitus vel dispositio, sed potiùs potentia: ergo potiùs est in animæ essentia, in qua est) intellectus, quàm in ipso intellectu. Respondet autem per quam egregiè per distinctionem minoris, quòd character non est potentia naturalis, aliàs esset in essentia, sed supranaturalis, & idcircò sicuti gratia perficit animæ essentiam dando ei esse supranaturale, sic character supranaturaliter perficit intellectum, quia est potentia naturalis, non autem perficit tanquàm habitus. Nam habitus perficit potentiam determinando ipsam ad actus bonos vel malos: character verò perficit intellectum supranaturaliter simpliciter ad agendum siue bene siue malè.

3. Argum. ¶ Tertium quoq; argumentum D. Thom. eũdem habet scopum. Potentia enim animæ vel cognoscitiua est, vel appetitiua: character autem neq; est habitus cognoscitiuus, neq; appetitiuus: ergo in neutra est, & multò minus in vtraque: ergo est in essentia. Respondet autem concedendo quòd neq; proprie ordinatur ad cognoscendum, neq; ad appetendum, sed ad operãdum, scilicet ad protestandum fidem, & ideò quia fides est in intellectu, illic est & character, vt iam suprà expositum est.

Respondẽt Marsilio. ¶ Et per hanc sententiam soluitur argumẽtum Marsilij, quo suam fundat opinionem. Character enim, inquit, est signũ eorũ, quæ in sacramentis conferũtur: ea autem essentiam animæ perficiunt, vt gratia & virtutes. Item quia anima est, quę per characterem adscribitur ad cultum, ergo eius inest essentiæ. Respondetur autem ad primũ negãdo characterem esse signũ eorum, quæ per sacramenta conferuntur: sed facultatem protestandæ fidei, quæ est in intellectu. Et quanuis anima, imò totus homo per ipsum deputetur diuino cultui, non tamẽ ideò esse debet in anima, sed in illa potentia, vbi est fides, quæ nos ad diuinum dirigit cultum.

3. Opinio. S. Thom. ¶ Est ergo tertia opinio eademque verissima, S. Tho. quòd character est in intellectu. Vnũ autem argumentum cõtra ipsum existit. Character (vt in eius definitione articu. proximo dictum est) consignat Trinitatem creatam trinitati increatæ: & ideò in præsenti articu. primum argumentum cur sit in potentijs, & non in essentia animæ, fuit, quòd imprimitur animæ secũdum q̃ est imago: imago autẽ non sumitur secundum vnam potentiam, sed secundùm omnes tres: ergo est in omnibus tribus, scilicet, in memoria, intellectu, & voluntate.

Arguitur ad uersus D. Thom.

S. Thom. Propter hoc argumentum D. Thom. in. 4. distinct. 14. quæst. 1. art. 3. dixit, quòd quanuis insit soli intellectui: nihilominus est in alijs potentijs mouendo eas, sicut virtus vnius potentiæ solet alijs imperare: quia omnes concurrunt ad cultum diuinum, atque adeò vtuntur illo. Hìc autem non dicit nisi quòd est simpliciter in intellectu. Rationem ergo hanc prę ter superiores subscribere possumus, quòd cũ per tres omnes potentias trinitati configuremur, sic tamen quòd memoria repræsentat patrem in quo est generandi fœcunditas: intellectus autem filium, qui per modum intellectus gignitur: voluntas verò spiritum sanctum, qui per modum voluntatis aspiratur, fit vt character, quia est configuratio Christi, collocetur in intellectu, ipsum repræsentante. Quocirca non probauit hic characterem esse in potentijs, eo quòd imago trinitatis sit in ipsis, quasi volens characterem esse in omnibus, sed per analogiam.

Aßignatur ratio.

Scot. ¶ Quarta nihilominus opinio est Scot. distin. 6. citata. q. 11. quòd character sit in voluutate. Cuius duo sunt fundamenta. Vnum, quòd est dispositio ad gratiam. Alterum verò quòd gratia est idẽ quod charitas. Vnde cùm charitas sit in voluntate, manifestè sequitur eidem inesse characterem. Et confirmatur, quoniam character est obligatio quædam ad diuinũ cultum, voluntas autem ob id quòd libera est, fit proprium obligationis subiectum. Vtrunque autem suorum fundamentorũ falsum est, quoniam neque gratia est charitas, vt secundum. Tho. 1. 2. q. 110. art. 3. solemus sæpe repetere, neque verò character est dispositio ad gratiã, vt iam dudum differebamus.

Argumẽtũ Caiet. ¶ Aliter verò arguit Caie. Character est potestas colendi Deũ vt dictũ est: ergo pertinet ad virtutem religionis: virtus autẽ religionis, quoniã pars est iustitiæ, volũtati inest, ergo ibidẽ est character. Ad hoc verò satis D. Tho. respõdit arti. 3. q̃ quia character nõ est potestas ad appetendum, non est in voluntate, neque verò determinatè ad bene vel ad malè operandum. In voluntate autem non sunt, nisi habitus determinati vel ad bonum, vel ad malum, & ideo religio quæ determinatur ad bonum est in volũtate, character autẽ, licèt ad religionẽ pertineat, attinet tamẽ ad illã mediãte fide: est enim potestas protestandi mysteria fidei.

ARTI-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm character insit animæ indelebiliter.

DEmonstrato subiecto.i. cui nã potentię character inhæreat, subsequitur constituere modum, quo insit, nempe vtrum per modũ passionis transeunter, vt sacramenti virtus: an verò permanenter. Et si permanenter, vtrùm per modum habitus, vt charitas, quæ quãdiu gratia manet, durat, & illa corrupta, perit: vel vtrùm sit diuturnior, quàm gratia: nimirum sicut fides quæ abeunte gratia permanet mortua. Imò verò vtrùm firmiùs hæreat, quàm fides, nam hęc per actum infidelitatis corrumpitur in hæretico. Vtrũ ergo in illo permaneat character, & in apostata & in cœlo, & in inferno, ita vt nisi anima annihilata, non pereat?

Cõclusio. Respondet D. Tho. vnica conclusione affirmatiua. Quemadmodũ intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, sic character, qui in illo existit indelebiliter manet in anima. Probat primò autoritate Augustini supra inducta aduersus Parmenianum. lib. 2. vbi ait, non minùs hærere sacramenta christiana, quàm militarem notam: illa verò, quanuis miles militiam deserat, si reuertitur, non noua imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur. Ratio autẽ sumitur ex sacerdotio Christi, cui per characterem configuramur. Character enim sacramentalis, vt artic. 3. dicebamus, est participatio quædã sacerdotij Christi, nẽpè spiritualis potestas colendi Deum per sacramenta: quare Christo nõ competebat habere characterem, quia per se ipse absque vllo sacramenti administrantis culo plenissimam habebat omnium potestatẽ in cœlo & in terra: vnde character: noster deriuatio est potestatis illius. Sacerdotium autem Christi fuit æternum, secundum illud Psalmi. 109. Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech: ergo & sacramentalis character est æternus. Confirmatur ratio aliorũ similitudine, quæ inde deriuantur. Omnis enim sanctificatio, quæ per Christi sacerdotiũ fit, est perpetua vt consecratio templi, & calicis, & similes, dum subiecta non destruuntur, semper durãt. Cùm ergo anima, cui character imprimitur, sit perpetua, fit vt & ipse indelebiliter insit.

Expositio articuli. ¶ Conclusio hæc confessio vniuersalis est omniũ doctorũ, qui characterẽ agnoscunt. Quæ quidem etiam concilij Florentini assertio est. Et ratio ex eius natura elicitur secũdùm authoritatem Augustini aduersus Donatistas. Inde enim (vt iam dictũ est) colligebatur baptismum neutiquã esse iterandum, neq; sacramentum ordinis, quòd licèt Christianus etiam sacerdos in peccatũ incideret, aut in hæresin laberetur, per quam perditur fides & in apostasiam, semper in illo manet signaculum Saluatoris. Itaq; cùm gratia contrarium habeat quodcunq; mortale crimẽ, per quòd corrumpitur, & fides hæresin: character verò nullum contrarium patitur, per quod actione humana deleri possit. Dixit enim actione humana, nam si character res est distincta subiecto, planum est per omnipotentiam Dei absolutã posse deleri manente intellectu. Sed conclusio asseritur de potentia Dei ordinaria.

Explicatio rationis Sã. Thomat. ¶ Est autem nonnihil obscuritatis in ratione. S. Thom. obid quòd character deriuatur à sacerdotio Christi, inferẽtis esse indelebilem potentiãnã & virtus sacramẽti, est virtus instrumentalis eiusdem Christi, & tamen est corruptibilis. Respondet Caietanus, etiam virtutem sacramenti esse sacramento coæuam, hoc est. tandiu durare, quãdiu ipsum durat: nam sacramentum non est, nisi dum applicatur, Character autem habet subiectum perpetuum, & ideò est perpetuus. At verò forsan & altera solutio adhiberi potest: nempe quòd character non solùm inde est indelebilis, quòd deriuatur à potestate Christi, sed inde quoque quòd est quædam cõfiguratio eius sacerdotij. Sacramẽtum enim (vt dudum dicebamus) est merum instrumentum: character verò est quædam potestas: qua efficimur consacerdotes Christi, atq; adeò sacerdotes in ęternum, sicut est ipse.

1. Argum. ¶ Primum argumentum. D. Thom. est. Quò aliquod accidens perfectius est, eò diuturnius: gratia autem est charactere perfectior, ergo suapte natura diuturnior: & nihilominùs deletur, ergo character est delebilis. Responsio autem ad consequentiam dirigitur, quæ ideo negatur quòd non sunt cætera paria. Gratia eñ quia inest animæ, nõ tanquàm instrumentũ, sed tanquàm habitus, habens in ipsa esse completum, insequitur naturam ipsius subiecti, scilicet animæ, quæ cùm sit per liberum arbitriũ mutabilis, in causa est, vt gratia adsit, & absit. Character verò nõ inest, nisi tanquàm virtus quædam instrumentalis sacerdotij Christi, & ideò non sequitur mutabilitatem subiecti, sed æternitatem principalis causæ. Itaque quòd sit indelebilis non prouenit ex maiori eius perfectiõe, sed ex natura principalis agẽtis. Neq; quòd gratia sit delebilis prouenit ex minori

eius perfectione, ſed ex natura ſubiecti. Et eodem recidit ſi dicas, q̃ gratia poteſt habere cõtrarium per liberum arbitrium: character verò
2. Argum. minimè. ¶ Eadem ferè ſolutio eſt ſecundi argumenti, quod eſt huiuſmodi. Character eſt deputatio ad diuinum cultum, per apoſtaſiam autem fit tranſitus ad alium cultum: vt ſi quis Chriſtianus in ſectam Mahumeticam tranſfugiat, ergo ſaltem illum apparet characterem amittere. Reſpondet autem cum Auguſtino eodem lib. 2. contra Parmenianum, quòd etiã in apoſtatis, & trãsfugis permanet character, & ideò cùm reſipiſcunt, ad eccleſiam regreſſi non rebaptizantur. Et ratio eſt, quia virtus inſtrumentalis à ſolo agenti principali pendet, & non ex arbitrio ſubiecti: quare quomodocunq; ſe Chriſtianus per voluntatem moueat,
3. Argum. permanet character Chriſti. ¶ Tertium argumentum eſt. Ceſſante fine, ceſſat medium ad finem: aliàs fruſtrà maneret, ſicuti fruſtrà poſt reſurrectionem eſſet matrimoniũ, quia nulla eſt futura generatio: ſed poſt hanc vitam nullus futurus eſt religionis cultus per ſacramẽta, ergo tunc non manebit character. Reſpondet D. Tho. quòd licèt non manebit cultus, manebit autem eius finis, nempe ſempiterna poſſeſſio & fruitio Dei. Et ideò in bonis manebit character ad gloriam, in prauis verò ad ignominam, ſicuti in militia ſæculari contingit. Nam & emeriti milites inſigne ſemper ſeruant militare, etiam ſi domi ſedeant, & qui militiam deſeruerunt, eodem inſigniuntur, dum publici tus ad ſupplicium rapiuntur.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm per omnia ſacramẽta nouæ legis imprimatur character.

QVONIAM hactenus non niſi indefinitè monſtratum eſt, ſacramentũ nouæ legis characterem imprimere, reſtat demũ quærere, an vniuerſim omnia ſacramẽta eundẽ ſortiantur effectũ. Et reſpondet D. Tho. duabus cõcluſionibus. Prior. Licèt omnia ſacramenta gratiam
Prior cõcl. conferant, non tamen omnia characterem imprimunt. Probatur, ad duo enim ſemper dicimus ſacramenta eſſe inſtituta, ſcilicèt & in remedium peccati, & in diuinum cultum. Prior aũt ratio vniuerſis congruit, vnde & cùm peccata non niſi per gratiam remittantur: cunctis competit gratiam conferre. Nõ autem omnia directè ad diuinum cultum ordinantur: & ideò adhibetur poſterior concluſio. Per tria tãtùm ſacramenta character imprimitur, ſcilicet per baptiſmum: confirmationem, & ordinem. Cõcluſio eſt omnibus in confeſſo, & ſic determinatur in concilio Florentino. Cuius prima potiſſimaq́; ratio ſumitur ex ritu eccleſiæ, ſecundum quem hæc tantùm tria ſacramenta non ſunt iterabilia, cùm reliqua quatuor iterentur. Atque adeò hæc tria chriſmate celebrantur. Rationes verò ſingulorum quatuor particularium, cur ſcilicet characterem nõ imprimant, ſuis proprijs locis afferendæ ſunt. Nihilominus hîc D. Thom. ſummatim & perfunctoriè non nullas tangit: declarando hæc tantùm tria ſacramenta directè referri ad diuinum cultum. Pertinet enim ſacramentum ad huiuſmodi culturam tripliciter. Vno modo per modum actionis: ſcilicet quòd ipſamet ſuſceptio vel adminiſtratio ſacramẽti ſit diuinus cultus. Secũdo modo per modum agentis: nempe, vt per talem actionem conſtituatur homo miniſter eiuſdem cultus. Et tertio modo per modum patientis: videlicet, vt per eandem actionẽ fiat illa facultas exercendi eundem cultum. Et quidem per modum actionis vniuerſa ſacramenta pertinent ad Dei cultum: nam omnium ſuſceptio & adminiſtratio eſt actus & exercitiũ diuini cultus. Quatuor autem nihilampliùs habent, quàm quòd ad cultum attinent per modum actionis, & ideò non imprimunt characterem. Venerabile, inquam, ſacramentum euchariſtiæ, tam dum conſecratur, quàm dum ſuſcipitur, eſt actio diuini cultus. Haud tamen illic ſuſcipitur noua facultas aut ſuſcipiendi, aut adminiſtrandi alia ſacramenta. Imò (vt ait. 3. capit. cœleſtis Hierarchiæ Dionyſius) eſt potiùs omnium ſacramentorum conſummatio & finis: ſanè quo Chriſtus ipſe, in quo nõ eſt character, continetur. Pari ratione nec per ſuſceptionem ſacramenti pœnitentiæ ſuſcipitur noua facultas, ſed reſtituitur homo in priſtinam dignitatem gratiæ. Neq; in ſacramento extremæ vnctionis, vt pote quòd migrantibus iamiam ex hoc ſeculo confertur. Neque verò per matrimonium vlla ſpiritualis fit coniugibus poteſtas, ſed fiunt duo in carne vna. At verò per ſacramentum baptiſmi aperitur reliquorum ianua, & ideo illic fit poteſtas reliqua ſuſcipiendi, atque adeò agendi ea ſecundũ Chriſtianam religionem, quę ad propriam cõferunt ſalutẽ. Et in confirmatione recipit homo quaſi fide iam adultus, robur ad reſiſtendum publicis hoſtibus fidei. Ac demum in ordine poteſtatem adminiſtrandi ſacramẽta.

Poſterior concluſio.

Concil. Florẽtinum.

Sacramẽta ad cultũ diuinũ tripliciter pertinent.

Dionyſius.

Baptiſmus aliorum ſacramẽtorũ ianua.

Fit

Fit ergo consequens, vt per hæc tria imprimatur character. Et hæc in præsentiarum vsque ad singulorum loca sufficiant. Illam autē opinionem ornatuum, quam (vt quæstio. præcedenti dicebamus) D. Thom. in. 4. distinctio. 1. quæstio. 1. sustinuit: videlicet, reliqua quatuor sacramenta ornatum imprimere, postmodum, vt illic diximus, re maturiùs perspecta, deseruit: cuius ideo in summa nullam mentionem fecit. Quare non opùs est vt vllum contra illam verbum repetamus.

Opinio ornatuum.

1. Argum. ¶ Primum argumentum D. Thomæ est. Per omne sacramentum fit homo particeps sacerdotij Christi: sed character sacramentalis est participatio eiusdem sacerdotij, ergo per omne sacramentum imprimitur. Respōdetur per distinctionem maioris, quod per omne sacramentum fit homo particeps eiusdem sacerdotij: quia ipsa susceptio est cultus, per quam recipitur gratia virtute passionis eius, non tamen per omne recipitur noua potestas, atque adeò neque character.

2. Argum. ¶ Secundum argumentum est. Character est quædam animæ consecratio: sed per omne sacramentum consecratur anima: ergo omne sacramentum imprimit characterem. Respondet per distinctionē minoris: per omne enim sacramētum consecratur anima, hoc est à peccato emundatur per gratiam: nō tamen si consecratio vsurpetur pro deputatione ad cultum ministrandum aut suscipiendum.

3. Argum. ¶ Tertium argumentum est. Character est res & sacramentum: sed in omni sacramento nouæ legis est signare aliquid quod sit sacramentum, & aliquid quod sit res, & tertium quod sit vtrunque: ergo per omne sacramentum imprimitur character. Respondet negando consequentiam, quia licèt character sit res & sacramentum: non tamen quicquid est res & sacramentū, est character. Dicitur enim aliquid res sacramenti, quia est effectus eius: & ideò character est res. Et dicitur sacramentum, quia signū gratiæ vbi non opponitur obex: & ideo character est sacramentum. In sacramento autem eucharistiæ, corpus Christi verū, est res, quia effectus sacramenti, & sacramentum seu potiùs virtus sacramenti, quia confert gratiā. An verò in omni sacramento signādum sit aliquid quod sit res in sacramentum, & singulis disputabitur.

QVÆSTIO QVINTA, De sacramentorum ministris.

S. Tho. 3. par. quæst. 64.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm solus Deus operetur interiùs ad effectum sacramenti.

POST SACRAMENtorum effectus, subsequitur vt de eorum causa disputemus. De qua re quintum erat capitulum textus. Est autem duplex, vt in illo loco dicebamus: scilicet, primaria, quæ est Deus. Et secundaria, quæ est minister, de quarum vtraque præsenti quæst. differendum est. Quocirca sicuti de vniuersis sacramētis definitum est, esse instrumenta Dei ad conferendam gratiam, sic in isto primo articulo propter ministrum interrogatur, vtrùm solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti, an verò etiam minister. Vbi palām est sermonem fidei de sacramentis nouæ legis, de quorum effectibus duabus præcedentibus quæstionibus disputatum est. Vnde & D. Thom. eadem distinctione (vt illic) suppositā, duabus similibus conclusionibus respondet. Bifariàm enim contingit quidpiam ab aliquo fieri. Vno modo tanquam à principali agente. Atque alio tanquam ab instrumento. ¶ Prima ergo cōclusio sit. Solus Deus tanquam principale agens internum sacramēti effectum operatur. Probatur ratione duplici. Primò, quia nihil operatur vbi non est. Solus autē Deus potest intus in animā illabi, vbi sacramenti effectus infunditur, id est, solus illic per essentiam adesse, quia est vbique: homo verò minimè: ergo solus ipse illic immediatè operatur, hoc est tanquam causa, quæ non ab alia dependet. Secundò, quia gratia est à solo Deo, iuxta illud Psalmi. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Et iuxta illud ad Roman. 8. Deus est, qui iustificat. Ac subinde character, qui pariter est res spiritualis intus animæ inhærens, ab illo solo produci potest.

1. Cōclusio

¶ Secunda conclusio. Secundò modo, id est, ministerialiter homo potest ad eosdem internos effectus gratiæ, & characteris pertingere

2. Cōclusio

applicando ſacramenta. Nam eadem fermè eſt ratio ſacramenti & miniſtri (vt ſuprà dictũ eſt.) Quapropter vt ſacramentum, ita & miniſter ſuam virtutem à Deo principali agente recipit. *Expoſitio articuli.* ¶Circa primam concluſionem adnotandum, autoritatem Dei in conferenda gratia ſacramentorum, quã hic D. Tho. appellat principalem cauſam, in hoc conſiſtere, quòd ſit naturalis, à nulla alia prorſus dependẽs, vt poſſit ſiue per modum meriti, ſiue per modum ſacramenti, ſiue abſq; vlla creata cauſa illam infundere. Quemadmodum primo angelo, & primo parenti, & ſanctificatis in vtero illam contulit, ad modum, quo mundum creauit. Conuenit enim hoc, Deo, ſicut ſoli lucere, & igni calfacere: quare poteſt gratum hominem facere, ſiue intus cor mouendo, ſiue abſque vllo motu, vt infantulis illam influit. Quę ideò autoritas, vt arti. 4. monſtrabitur, per nullam Dei potentiam eſt puræ creaturæ communicabilis, eſſet enim facere alium Deum.

¶Circa ſecundã autem parũ immorandũ eſt. Qui enim modum, quo ſacramentum eſt cauſa gratiæ quæſtione tertia explicatum, intelleXerit, facile & hunc ſubinde intellige. *Miniſter quomõ eſt inſtrumentum.* Hoc tamen ſemper obſeruato, quòd miniſter nõ eſt merum inſtrumentum: quod nullatenus mouetur, niſi ab alio motum. Eſt enim viuens qđ ſe mouet, quanuis à Deo ſit inſtitutus, & ad eius miniſterium moueatur. Atque in hoc habet ſimilitudinem cum inſtrumento. *Aſſertio euãgelica.* Quòd autem miniſter gratiam conferat, non ſolùm aſſertio doctorũ eſt, aut ſolius eccleſiæ: verùm apertiùs e ſacris literis colligitur, quàm quòd illa per ſacramenta infundatur. Habetur enim Ioã. 20. Quorũ remiſeritis peccata remiſſa erunt: peccata autem, niſi per gratiam, remitti nequeunt: ergo ſacerdotes per eadem ſacramenta ad gratiæ infuſionem concurrunt. Et ita in concilio Conſtantienſi cõcluſum eſt, & *Conci. Conſtantienſe.* in concilio Florẽtino: vbi habetur, quòd ſacramẽta tribus perficiuntur: ſcilicet, materia, forma, & miniſtro. Patet prætereà concluſio ex forma ſacramenti pœnitentię, Ego te abſoluo, quæ ex illis verbis colligitur Matth. 18. Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Verum eſt quidem ſecundum Magiſtrum Sententiarum (vt infra in materia pœnitẽtiæ videbimus) ſenſum eſſe. Ego oſtendo te abſolutum. Monſtrabitur tamen illic, non eſſe, niſi, Ego te abſoluo tanquam Dei miniſter. Si ergo miniſter abſoluit, cõcurrit ad gratiam ſacramenti, per quam fit abſolutio.

¶Cõfirmatur deinde ex forma baptiſmi. Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Senſus enim nõ eſt pręciſus. Ego te corporaliter abluo, ſed certè ſpiritualiter in anima: aliàs non opus eſſet addere, in nomine, patris, & filij &c. hoc eſt, in eius poteſtate. Nam ad abluendum tantũ corpus, diuina illa poteſtate minimè opus erat. Nefas ergo eſſet negare, imò hæreticum, miniſtrum ad internum ſacramenti effectum concurrere. *Hæreſis eſt negare miniſtrum cõcurrere ad gratiam.*

¶Huic tamen ſententiæ obijcere quis poſſet argumentum hoc. Sequeretur, non ſolùm miniſtros adminiſtrãdis ſacramentis deputatos, verùm & illos, quibus ex officio id non incumbit, ad gratiæ effectum cõcurrere. Vt dum laicus puerum baptizat, nam pari modo & ſacramentum applicat, & formam profert. *Obiectio.* Conſequens autem inde apparet falſum, quòd nomine miniſtri ſolùm illi comprehendi videntur, qui ad id ſunt diuina inſtitutione conſecripti, ſicuti ſunt ſacramẽta ad eundem effectum inſtituta. *Dilatio.*

¶Circa hoc argumẽtum notato, quinq; ſacramenta nõ niſi à proprijs miniſtris, qui ordinis charactere ad id deputati ſunt, adminiſtrari poſſe. Baptiſmus verò, quoniam ſacramentũ neceſſitatis eſt, poteſt tempore neceſſitatis à laico exhiberi. Sacramentum autem matrimonij: quantum ad neceſſitatem ſacramenti: non habet alium miniſtrum quàm ipſos cõtrahentes. Poſſet ergo quis forſan tenere, quod miniſter baptiſmi quando non eſt ſacerdos, non concurrit ad gratiam, propterea, q̃ non eſt diuinitus ad id inſtitutus. At verò cõtrariũ multo certius eſt, imò arbitror certiſsimũ, ob id q̃ eadẽ vtit forma, qua vtit ſacerdos ſcilicet, Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quæ ideo nõ intelligit de ablutione corporali, ſed certè de ſpirituali, vt ſubiuncta verba in nomine patris, &c. oſtendunt. Atq; adeò ſi non ablueret animã, falſa eſſet forma. Vnde ad argumentum in contrarium reſpondetur, quòd quanuis laicus non ſic dicatur inſtitutus, quòd ſit ad id muneris conſecratus, eſt tamen eatenus delegatus, vt in neceſſitate poſſit eodem munere fungi, quanuis etiam ſi extra neceſſitatem ſacramentum miniſtraret, licèt delictũ cõmitteret, nihilomin⁹ baptizaret. *Notãdum. Miniſtri matrimonij ipſi concubentes.*

¶Secundò ad id arguitur. Contrahentes matrimoniũ ſine alio tertio miniſtro, verè conficiunt ſacramentum: ergo recipiũt gratiam, & non niſi ſuo ipſorum miniſterio: ergo miniſtri non conſecrati conferunt gratiam. Probo primum aſſumptum, ſi id forſitan quis negare cõtẽderet dicens, vbi inter partes ſine ſacerdote *2. Argum. de matrimonio.*

aut

aut alio miniſtro contrahitur matrimonium, non eſſe verum ſacramentum conferens gratiam: propterea quòd in concilio Florentino, tribus aſſeritur perfici ſacramentum, ſcilicet, materia, forma, & miniſtro. Quorũ ſi aliquod defecerit, non eſt ſacramentum. Arguitur, inquam, contra hoc. Miniſter matrimonij non eſt neceſſarius quando ſponſos benedicit: nã tunc certè ratũ eſt iam vinculatum q́ue matrimonium per mutuum conſenſum, quandoquidẽ ſolennitas illa non eſt de neceſsitate ſacramenti. Neque verò concurrit ad gratiam, quando adeſſet ſponſis pręſtantibus mutuum conſenſum, interrogando vtrumq́ue an alterum velit capere in coniugem. Quoniam miniſter nullatenus concurrit ad gratiã, niſi applicando materiam & formam ſacramenti: vt in baptiſmo. Ego te baptizo, & in confirmatione. Ego te chriſmo, &c. Vel ſolam formam, vt in ſacramento pœnitentiæ. Ego te abſoluo. Vel ſaltem ſacramenti virtutem, vt cum ſacerdos cõſecratam buccellam porrigit. Ille autem miniſter in matrimonio neque formam applicat, neque materiam, & ideo neque virtutem. Nam materia & forma ſunt illa verba à contrahentibus prolata. Ego te accipio in meam, vel in meum. Atque adeò ipſi proferentes ſunt miniſtri applicãtes materiam & formam: ac ſubinde conferentes ſibi miniſtraliter gratiam. Quocirca concilium Florentinum non affirmat requiri conſecratum miniſtrum, ad ſacramentum, ſed miniſtrum. Vnde ſicut in baptiſmo laicus, qui applicat materiam & formam, eſt miniſter, ſic & in matrimonio contrahentes ipſi.

¶ Profectò vrgentiſsima ſunt argumenta hęc, quòd miniſter non conſecratus ad gratiæ collationem concurrat. Extat nihilominùs in cõtrarium argumentum. Sequeretur enim inde quòd infidelis poſſet Deo coagere ad conferendam gratiam. Patet ſi cum intentione eccleſiæ baptizaret: nam (vt articul. 9. videbimus) infideles poſſunt vtique ſacramentum baptiſmi adminiſtrare. Reſpondetur nihil abſurditatis habere conſequens: nam veram etiã profert formã. Ego te baptizo in nomine patris, &c. Maius autẽ dubiũ eſſet, ſi quiſquam ſeculariũ, etiã infidelium, qui cõſecrare nequeũt cõſecratã hoſtiam temerè porrigeret Chriſtiano, apparet enim illum non conferre gratiã nam & puer ante vſum rationis, eandẽ poſſet porrigere, quinuerò ſimia. Reſponderi ergo poteſt talem miniſtrũ non efficere gratiam: quoniam non applicat formam, ſicut in baptiſmo, & in matrimonio: ſed ſolùm corpus, quod per ſe eſt virtus conferendæ gratiæ. Quod quidem corpus eandem conferret, etiam ſi qui porrexit, intentionem non haberet miniſtrandi ſacramentum, dummodo ſuſcipiens legitimam haberet intentionem. Secùs de ſacerdote, qui cùm virtutẽ habeat conſecrãdi, quando ſacramentum adminiſtrat, ad gratiam concurrit.

Maius dubiam.

¶ Hæc autem quæſtio aliã ſuſcitat. Arguitur enim inde fieri conſequens, vt in quocunq; miniſtro etiam non conſecrato deberet eſſe virtus conferendi gratiam: ſiquidem ob id, quòd omne ſacramentum confert gratiam: in quolibet virtutem diximus ineſſe. Conſequens autem apparet falſum, quoniam in ſolis cõſecratis ineſt character, qui eſt poteſtas adminiſtrandi ſacramenta. Petrus Palud. in. 4. d. 1. q. 1. cui Capreolus eadem. d. & q. ſubſcribit, ait virtutem conferendi gratiam exiſtere in miniſtris conſecratis, non autem in illis, qui non conſecrantur. Alij verò ſunt qui putant ridiculum eſſe, talem virtutem miniſtris attribui, dicentes, quòd illam iſti ob id fingunt, quòd cenſent miniſtros attingere productionem illius qualitatis, quæ eſt gratia, per modum cauſæ naturalis: ſicuti ignis attingit ignem, quem producit in ligno. At verò quanuis non illa ratione qualitatis illius productionem attingant, vt quæſtio. 3. de ſacramento monſtrauimus: nihilominus negari non debet, quin in miniſtris conſecratis ſit virtus permanens conferendæ gratiæ formaliter, id eſt, faciendi hominem gratum Deo. Tota nanque. q. præcedenti conſtitutum eſt, characterem ordinis eſſe poteſtatem adminiſtrandi ſacramenta, (idq; in materia ordinum eſt iterum repetendum) ſicuti character baptiſmalis eſt poteſtas eadem ſuſcipiendi. Cùm ergo per ſacramenta gratia conferatur, id eſt, homo fiat Deo gratus, conſequitur, vt idem ſacerdotalis character ſit poteſtas conferendi gratiam, ſicut & character baptiſmalis poteſtas eſt eiuſdem ſuſcipiendæ. Et hoc eſt, quod ait D. Thom. Miniſtrum ſortiri interiorem effectum ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus. Haud tamen diſplicet, miniſtrum cauſam eſſe (vt quidam autumant) morali ſimilem, hoc eſt, familiari. Quemadmodum enim quis facit poteſtatem ſeruo redimendi captiuum dando illi redemptionis pretium: ſic ſe quodammodo habet miniſter ſacramenti cõferendo ſacramentum, quod Chriſtus in hoc remedium conſtituit. Quãuis ſacramẽto, vt. q. 3. diſputauimus, eadem ſimilitudo nequeat tam propriè coaptari: quia nõ eſt inſtrumentũ viuum, cui negotium

Alia quæſtio.

Paludanus.

tium demandetur, ſicuti miniſtri, ſed eſt merũ inſtrumentum inſtar inſtrumenti artificis, qđ ab agente nihil recipit, niſi motum, & applicationem ad opus. Sed tamen illa non obſtante ſimilitudine non eſt negandum, quin in ſacerdote exiſtat ad id muneris vera virtus, nempe, character. Iam enim ſuprà diſcrimen conſtituimus inter illum, qui ab humano principe ad aliquod deputatur officium, & ſacerdotem: nam in illo nulla vtique à principe creatur virtus ad agendum, in hoc verò dum miniſter ſacramentorum inſtituitur, character imprimitur. Imò & quando applicat ſacramentum cũ intentione Dei, illa etiam applicatio virtus eſt inſtrumentalis Dei, vt pote motus ſacramenti. Atque hanc ſolam à Deo recipit ille miniſter, qui per conſecrationem non eſt deputatus: vt laicus dũ in neceſsitate baptizat: atque illi qui matrimonium contrahunt. Et eo pacto ſubintelligi etiam poteſt verbum D. Tho. quòd etiam iſti miniſtri ſortiuntur interiorem effectum ex virtute Dei: quia eius intentione & nomine ſacramenta adminiſtrant.

¶ Argumenta S. Thomæ, procedunt ad probandum, quòd non ſolus Deus, ſed miniſter ad gratiam concurrat. Et reſponſiones in hoc ipſum tendunt, vt concluſiones explicent, ſci licèt, quòd ſolus Deus concurrit, vt cauſa principalis, miniſter verò minimè, niſi vt inſtrumẽtalis, applicando ſacramentum. Eſt ergo primum argumentum. Interior ſacramenti effectus eſt, vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam: ad miniſtros autem eccleſiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, vt. 5. cap. eccleſiaſticæ Hierarch. autor eſt Dionyſius. Ergo non ſolus Deus, ſed etiam miniſtri interiùs operantur. Reſpõſio autem eſt, quòd purgatio illa non intelligitur de interiore per gratiam: ſed diaconi dicuntur purgare: quoniam officiũ ſuum eſt, & immundos à cœtu fideliũ eijcere, & eos, quæ recepturi ſunt ſacramenta, catechiſmus, alijſq; ſalutaribus monitis diſponere. Similiter & ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populũ, non quidẽ gratiam infundendo, ſacramenta gratiæ tradẽdo, vt illic ait Dionyſius. Eſt autem hoc verbum apprimè adnotandũ in confirmationem illius, quod quæſtione. 1. conſtituimus, & nũc proximè retulimus, quòd ſacramentũ non attingit immediatè infuſionẽ qualitatis, quæ eſt gratia: aliàs ſacerdos tradendo ſacramentum illam quodammodo infunderet. Sed eſt cauſa hominis grati perinde, ac ſi gratia non eſſet diſtincta qualitas, mediate autem & conſecutiuè eſt cauſa: quare illam Deus faciendo hominem gratum concreet. Et eodem pacto miniſter ſuo gradu ad eandem gratiam concurrit admouendo ſacramentum.

1. Argum.

Nota.

¶ Secundũ argumentum pluſculũ ſecũ difficultatis adfert. Eſt autẽ huiuſmodi. In collatione ſacramentorum quædã orationũ ſuffragia ꝓponũtur, vt maximè in baptiſmo cernitur: ſed orationes iuſtorum acceptiores ſunt apud Deum, quàm aliorum quorũlibet, ſecundùm illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor, voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit: ergo maiorem videtur effectum ſacramenti ille conſequi, qui ipſum à bono recipit miniſtro: atque adeò & miniſter aliquid operatur ad infuſionem gratiæ. Intendit autem concludere, immediatè per autoritatem ſicut Deus, quod eſt falſum. Obidque inter reſpondendum quinque ait. Primũ, quòd preces illæ, quæ in ſacramento funduntur, offeruntur nomine eccleſiæ: quæ quidem, licèt miniſter non ſit Deo gratus, ſemper exauditur, ſecũdùm illud Matthę. 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quãcunque petierint: fiet illis à patre meo. Quoniam eccleſia ſemper eſt Deo accepta. Secundum aſſertum eſt. Nihil prohibet quo minus deuotio viri iuſti: nempe, ſancti miniſtri ad hoc aliquod operetur. Tertium eſt, ꝙ ſacramẽti effectus non impetratur oratione eccleſiæ, aut miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti, cuius virtus operatur in ſacramẽtis. Quod eſt dicere, non datur ille per modũ meriti, ſed virtute operis, quod vocant operatum. Ex quo ſubſequitur quartum, quòd effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum, vt ait Auguſt. contra Creſconiũ, & refertur de conſecra. diſtinctione quarta, canon. Si inter bonos. Subdit tamen quintò, quòd ratione deuotionis miniſtri aliquid recipiens, ſacramẽtum poteſt annexum ſacramento recipere, quòd tamen miniſter nõ per ſe facit, ſed impetrat à Deo: vt ipſe idipſum donet. Circa hanc ſolutionẽ diſputandum erat, vtrũ baptizatis propter preces, aut parentum, aut miniſtrorũ, aut alia quauis cauſa, copioſior gratia infundatur, dum baptizãtur: cuius affirmatiuam partem & Scot. in. 4. diſtinctio. 4. quæſtione ſeptima, & Caietanus ſuſtinent. Extat tamen inferius diſtinctione ſexta quæſtione prima articulo ſexto: quæſtio in terminis, vtrũ baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum: & ideo vſq; ad illum locum expectanda eſt diſputatio hæc. ¶ Ac negatiuè illic de paruulis reſpõdebitur: ſcilicet, ꝙ nemo illis poteſt mereri gratiæ augmentũ, quia nemo alteri meretur huiuſmodi gratiam, niſi de con-

2. Argum.

Quinq; D. Th. aſſerta. 1.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Conſtituẽs bonis utimi niſtris.

congruo merēdo illi bonū motum in Deum, quem tamen paruulus habere non poteſt: ſecùs de adulto, cui amicus poteſt mereri talem motum, vt in Deum cōuertatur, ſicut Stephanus Paulo: & ideo exponendum eſt hìc quid profint preces eccleſiæ & miniſtri: deinde qđ nam eſt illud annexum quod ait S. Tho. poſſe virtute talium precū adiungi. Reſpondetur ad primum, preces eccleſiæ ad hoc prodeſſe, vt Deus ſi adultus recipit ſacramētum, obicem eius tollat, vt effectum recipiat, & deuotionē ei augeat. Deinde (quoad paruulos) vt ad vſum rationis peruenientes pro dignitate gratiā officijs colant, quam tunc recipiunt, eoſq; à dæmonum incurſibus protegat, atq; alia quæ ſine bono paruulorum motu illis tunc de congruo alij mereri valent. Ad quod etiam congruè deuotio boni miniſtri conducere poteſt.

¶Quocircà non eſt vana religio bonos miniſtros, etiam baptiſmi, procurare, dummodò non credatur per malum nō dari idem baptiſmi ſubſtantialis effectus, qui eſt gratia cum virtutibus & charactere. De miniſterio verò mali miniſtri articu. quinto. Annexum ergo illud, quod Sanct. Thomas ait prece miniſtri impetrari poſſe recipienti ſacramentum, poteſt eſſe vel in adulto (vt dictum eſt) bonus motus, vel in paruulo aliquæ egregię dotes: & gratiæ gratis datæ: ſicut de Nicolao legitur, q̄ iam inde ab incunabulis aliqua abſtinentiæ, aliorumq; virtutis ſeminum documenta de ſe præſtabat. Quinuerò & aliquod temporale beneficium & corporale: ſicuti de Conſtantino nonnulli referunt, qui fonte baptiſmatis (forſan Syueſtri precibus) à lepra mundatus eſt.

Nicolaus.

Conſtanti.

3. Argum. ¶Tertium argumentum facillimum eſt. Homo dignior eſt re inanimata: aqua ſacramenti ad gratiam concurrit, vt pote quæ ſecundùm Auguſtinum corpus tangit, & cor abluit: ergo & homo. In reſponſione tum ſimilitudinē conſtituit inter ſacramentum & miniſtrum, q̄ tam hic quàm illud virtute Dei ceu inſtrumētum concurrit: tum etiam diſſimilitudinis nō nihil, quòd ſacramentū eſt ſicut inſtrumentū mortuū, miniſter autē ſicut viuum, quod applicando ſacramentum concurrit ad gratiam.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ſacramenta ſint ſolùm ex inſtitutione diuina.

HIC titulus imprimis intelligitur de ſacramentis nouæ legis, quæ virtutem habēt & robur ſanctificandi. Et reſpōdet vnica cōcluſione affirmatiua. Solus Deus eſt ſacramentorū inſtitutor. Probat primò, quia ille tātùm rem inſtituit, qui robur & virtutem illi tribuit, vt exemplo patet inſtituentium leges. Etenim quia ſolus rex (aut reſpublica) vim poteſt legi tribuere ad obligandum, ille ſolus poteſt eā inſtituere: ſacramento autem ſolus Deus impertiri poteſt virtutem ſanctificandi, ergo ille duntaxat poteſt ſacramētum inſtituere, quod talem habeat virtutem. Secūdò eadem ferè ratione: prēterquàm quòd explicatior eſt, arguitur. Sacramenta inſtrumenta ſunt ſpiritualiū effectuum: inſtrumentum autem virtutem habet à principali agenti, agens vero reſpectu ſacramenti duplex eſt: ſcilicet, inſtituens & vtens: virtus autem ſacramēti ab eo, qui eo vtitur, deriuari non poteſt: nam & ipſe in virtute ſuperioris agit, quandoquidem non niſi per modum miniſterij operatur: fit ergo vt eadem virtus ab eo tantùm deriuetur, qui ſacramentum inſtituit. Cùm ergo (vt ſupra dictum eſt) eiuſmodi virtus à Deo promanet, cōſequitur, vt ipſe ſolus ſacramēta inſtituat.

¶Quæſtio hæc in duplici ſenſu diſputari poteſt: videlicet, de poſsibili, aut in facti contingentia. In præſentiarum autem ſolùm loquitur poſteriori modo: nempe, quòd reuera ſolus Deus inſtituit ſacramenta nouæ legis: articul. autem. 4. diſputabitur, an Deus eiuſmodi poteſtatem potuerit ſuis miniſtris commitere: & dabitur affirmatiuum reſponſum. At verò quoniam in prima ratione de poſsibili etiam hìc concluditur, ſolùm Deum hoc poſſe, ad conciliandum ambos articulos notandum eſt. Inſtituere ſacramenta bifariam cuipiam competere poſſe. Vno modo tanquam cauſæ, cui ſuapte natura, ſuapte veiure & authoritate proprium eſt. Altero verò modo per commiſsionem. In præſenti ergo articul. probatur nō modò quòd ſolus Deus inſtituerit, verùm q̄ nemo alius per ſe potuerit ſacramenta inſtituere. Quocirca rationes preſentes non ſolùm vt cōgruentiæ exiſtimari debent, verum vti demonſtrationes, quas ratio fert theologa. Etenim ſicut nemo legem inſtituere poteſt, niſi qui vim habet gubernandi: ita neque ſacramenta, quæ inſtrumenta ſunt gratiæ, niſi qui talem virtutem illis poteſt impertiri. Quamobrem contra hunc ſenſum nullus poteſt vllū argumētū obijcere, quod vllius ſit

Expoſitio articuli.

Diſtinctio. notandum.

momenti. Quinuerò eadem ratio non modò apud D. Tho. concludit, & apud omnes, qui in ſacramentis nouæ legis virtutem agnoſcunt ſanctificandi: imò & apud Scotum & alios, qui illam negant, ſed aiunt ſigna eſſe certa aſsiſtentis iuſtificatricis virtutis Dei. Talia inquam, ſi gna nemo niſi Deus inſtituere poteſt, niſi forte ex eius commiſsione, vt ar. 4. patebit.

Primatem porum differentia. ¶ Colligitur ergo ex ſuperioribus trina temporum differentia. In lege enim mera naturę vſque ad Abraham nullũ fuit (vt quæſt. 2. diſputabamus) ſacramentum à Deo exterius inſtitutum, ſed hoc tantùm quòd vnaquæq; natio inſtinctu interiori, ac naturali, quã ſupernaturalis etiam lux fidei vtcunq; illuſtrabat, aliqua religionis ſacrificia inſtituebat, quibus ſidem vnius Dei proteſtaretur, quæ ſubinde ſacrificia erant de iure poſitiuo humano, quemadmodum & nunc eccleſiæ leges. Et ratio erat: quia eiuſmodi ſacramẽta non habebãt virtutem conferendæ gratię, neque vero figurabant Chriſtum niſi implicitè & valde obſcurè. Abrahæ verò Deus circunciſionem imperauit, eò quòd iam inde coadunandus erat vnus populus in Dei cultum, quod antea factũ nondum fuerat. Ac ſubinde ſacrificia veteris legis omnia fuerunt à Deo inſtituta, non tamen illa ratione, qua noſtra ſacramenta: ſed ob hoc tantummodò (vt ſupra diximus (quòd præſagia erant venturi Meſsiæ, quem populus ille naturaliter agnoſcere, expectareque nequiuerat. Noſtra verò ſacramẽta propter ſupernaturalem virtutem, quam habent ſanctificandi, à ſolo Deo poſſunt, ceu à primario autore, inſtitui. Vnde quod de ſacramentis affirmamus & de eorum partibus eſſentialibus ſentiẽdum eſt, videlicet q̃ neq; materiam, neq; formam, nec miniſtrum neceſſariũ poteſt eccleſia, vel alius quiſpiam mutare, niſi ſolus Deus.

Nota. ¶ Et nota, quòd cùm in concluſione ſolum Deum aſſerat poſſe inſtituere ſacramenta, in ſolutione primi id ipſum de Chriſto aſſerit, reſpectu legis gratiæ quatenus Deus & homo eſt. Nam quatenus Deus primæuam ſupremã q̃ habet ad id autoritatem, & inquãtum homo iure proprio redemptionis ſibi congruit, iuxta illud Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in tera. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.

Dubium. ¶ Dubitatio autem occupare forſan lectoris animum poteſt, vtrùm omnia prorſum ſacramenta euangelica à Chriſto ipſo fuerint inſtituta, & quo firmitatis gradu id credendum eſt. Et ratio hæſitandi inde deſcendit, quòd potuit (vt articulo. 4. videbimus) id muneris alijs commitere. Poſſemus autem ab hac dubitatione in præſentiarũ ſuperſedere, eò quod de ſingulis in ſuis proprijs locis id ad amuſim differendum eſt. Nihilominus in communi non nihil dicendum, eò quòd hæretici in hac quæſtione nobis aduerſi ſunt, & inter nonnullos catholicos nonnihil variatur. Hæretici, inquã, vt Lutherani, vix baptiſmum ex omnibus ſacramentis reliquum faciunt, negãtes Chriſtũ vllum aliud inſtituiſſe, ſed inuenta eſſe eccleſiæ. Igitur vt aliquo propoſitionum numero reſpondeamus. *Lutherani.*

¶ Prima aduerſus hæreticos fuerit. Quanuis ex ſacra ſcriptura non tanta euidentia, quàm ipſi deſiderant, ſacramentorum numerus colligeretur, abundè id eſſet authoritate eccleſiæ, quæ ſpiritu ſancto regitur, conſtabilitum. Nam & ſacra euangelia, quæ ipſi recipiunt, non aliter quàm authoritate eccleſiæ tenemus, ſecundùm illud Auguſtin. Euangelio non crederem, niſi eccleſiæ me moueret authoritas. Cùm ergo ſacramenta non ſint minoris neceſsitatis, imò ſi ad eorum virtutem ſanctificandi ſpectes, maioris: ſatis eſſet eccleſiæ authoritas ad probãdum illa à Chriſto fuiſſe inſtituta, vel per eius cõmiſsionem ab Apoſtolis. *1 Cõcluſio*

¶ At quoniam hîc nõ eſt locus cum hæreticis contẽdendi, ſit ſecunda propoſitio. Quinque ſacramẽta adeò certum eſt à Chriſto fuiſſe inſtituta, vt ex catholicis nemo ſit, qui neget. Enimuerò de baptiſmo nec hæretici negant, ſecundùm illud Ioan. 1. Super quem videris ſpiritum ſanctũ deſcendentem, & manentem ſuper eũ hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Et extat præceptum eius Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei. Et illic legitur, quòd omnes eius diſcipuli baptizabant. Et Matthę. vltimo præſcripta eſt ab illo forma. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris. &c. Et de euchariſtia Matthæ. 26. extat teſtimoniũ, quando ſuum ipſe corpus conſecrauit, vt D. ipſe Paul. 1. ad Corinth. 11. exponit. Quod perinde qui negant, manifeſtarij hęretici habentur. Et illic, vbi ſubiũxit: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis, palàm monſtratur Apoſtolos, ſacerdotes inſtituiſſe, quod eſt ſacramentum ordinis. Quapropter & ordinẽ ſacerdotalem non dubium, quin Chriſtus in cœna inſtituerit. Cui adiũxit & diaconos, quorum illicò poſt aſcenſionẽ in Actis apoſtolorum creberrima fit mentio. De matrimonio autem habetur Matthæ. 19. vbi, quo Iudæorum duritiam cordis denota *2. Cõcluſio de ſacramẽtorũ inſtitutione.*

rçt

ret(quapropter conceſſus illis fuit libellus repudij)perpetuam vnionem indiſſolubilis matrimonij docuit,concludens: Quod Deus coniunxit homo non ſeparet. Atque adeò illic ſacramentum matrimonij inſtituit. At quoniã hæ autoritates non omnes adeò ſunt perſpicuè negotium concludentes.S.Tho. vſque ad propria locaillas reſeruauit.Pœnitentiam autem non defuerunt qui dicerent à Iacobo fuiſſe inſtitutam capi.5.vbi ait. Confitemini alter vtrùm peccata veſtra. Id autem falſiſsimum eſt: inſtitutum enim fuit illud ſacramentum, Matth. 16.&. 18. per illa verba. Quæcunque ligaueritis ſuper terram,ligata erunt & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo: tum expreſsiùs Ioan. 20. Sicut miſit me viuens pater, & ego mitto vos,accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt.Poteſtas enim illa remittendi peccata,inſtitutio fuit ſacramẽti pœnitentiæ.Vnde iam olim in quadam extrauagante condemnatus fuit de hoc errore quidam Hiſpanus Oſomenſis, qui aiebat, ſacramentum confeſsionis non eſſe de iure diuino.Quocircâ de iſtis quinque ſacramentis probè ſtatuitur ſecunda concluſio.Hæreticum ſcilicet eſſe negare, hæc omnia inſtituta fuiſſe à Chriſto.

3.Cõcluſio ¶Tertia. Non vſqueadeò conſtat hæreticum eſſe, negare ſacramenta confirmationis & extremæ vnctionis fuiſſe ore Chriſti proprio inſtituta: eſſet tamen hæreticum negare eſſe de iure diuino.Nam etiam ſi admitteretur, Apoſtolos illa inſtituiſſe,id tamen ex Chriſti commiſsione fecerunt.Prima pars cõcluſionis probatur: nam de confirmatione (vt in eius tractatu videbimus) fuerunt variæ opiniones. Nec apparet in ſcriptura expreſſus locus vbi Alexander ea Chriſtus inſtituerit. Quapropter Alexander Alenſis quarta parte quæſtione vigeſima quarta in concilio Meldenſi credit fuiſſe inſtitutum, cui videtur adhærere Bonauentura in quarto diſtinctione ſeptima quæſtione prima, quod ſuo loco monſtrabitur eſſe falſum. Hugo. Sacramentum vero extremæ vnctionis Hugo libro ſecundo de ſacramentis.part. 15. capitu. 2. ait,inſtitutum fuiſſe à Iacobo, vt legitur cap.5.quam ſententiam ipſis eiuſdem verbis amplectitur Magiſter in.4.diſtinct.23.Secunda verò pars concluſionis, ſcilicet,hæreticum eſſe negare eſſe de iure diuino probatur, quoniam Deus ſolus eſt, qui ſuapte autoritate ſacramentorum inſtitutor exiſtit, atque adeo niſi ex eius commiſsione nemo illa inſtituere valet.Quapropter non eſt tuta (vt ſuo loco videbimus) opinio Alexandri, quòd ſcilicet, neque ab apoſtolis fuerit ſacramentum confirmationis inſtitutum. Nam licèt concilium eccleſię generale inſtinctu ſpiritus ſancti vtatur,non tamen dicitur fungi commiſsione Dei. Commiſsio enim ſonat viuam vocem, qua ad Apoſtolos Chriſtus vtebatur. Quare Apoſtoli ipſi credendi ſunt idem ſacramentũ adminiſtraſſe. ¶Quarta concluſio Iã verò pro 4.Cõcluſio fectò temerariũ eſſet, negare omnia ſacramenta fuiſſe à Chriſto inſtituta,nã ſacramẽta ſunt eccleſiæ fundamẽtum,quod (vt ait Paul.) nemo alius ponere poteſt, niſi Chriſtus Ieſus. Eo potiſsimum, quòd cùm ſolus Deus (vt dictum eſt) virtutem ſanctificandi poſsit illis tribuere,de quo nemo ambigit, neque citra inſignem errorem ambigere poteſt,non eſt credibile, quòd Deus eorum inſtitutionem cuipiã commiſerit. Sed confirmationem promiſit Ioan. 16,dicens,Si abiero mittam Paracletum ad vos.Qui quidem die Pentecoſtes illos confirmabit. Et deinceps, vt inſtructi ab ipſo erant,cœperunt populos confirmare. Et pariter dicendum eſt de extrema vnctione quòd Chriſtus illam inſtituerit:licèt eandem, ſicuti & confirmationem Apoſtolis reliquerit propagandam,vt autor eſt D.Tho.4.d.23.quæſt. 1.arti.1. ¶Primum argumentũ D. Thom. eſt 1. Argum. huiuſmodi. Illa quæ ſunt de iure diuino in ſacra ſcriptura traduntur:adhibẽtur tamen multa in ſacramentis, quorum nulla eſt in ſacra pagina memoria,vt oleum, chriſma, & huiuſmodi, non ergo ſolus Deus poteſt ſacramenta inſtituere.Reſpondet duo. Primum, quòd illa, quæ inſtitutione eccleſiæ adhibentur nõ ſunt de neceſsitate ſacramenti, ſed adiunguntur ad deuotionem excitandam hominum, & ad reuerentiam exhibendam Deo.Secundum eſt,quod omnia, quæ ſunt de eſſentia, à Chriſto ſunt inſtituta, & quanuis omnia non ſint in ſcripturis expreſſa,nihilominus eccleſia familiari Apoſtolorum traditione illa citra ſcripturam recipit: iuxta illud. 1.ad Corinth. 11. cætera cùm venero diſponam.

¶Cõtra primũ autẽ reſponſionis mẽbrũ argui Argum. tur. Eccleſiæ donata eſt à Chriſto pleniſsima poteſtas remittendi peccata,iuxta illud citatũ Matt.16.Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris ſuper terrã, erit ligatũ & in cælo:& quodcunque ſolueris ſuper terram erit ſolutum, & in cœlo. Et ſecundùm illud Ioan.20.Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra,ſicut miſit me viuens pater, ego mitto vos, accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, &c.

Vbi nulla eſt adiecta eiuſdem poteſtatis reſtrictio, ergo illa virtute poteſt eccleſia ſacramenta vel inſtituere, vel variare ad remittenda peccata. Et confirmatur, quia eadē virtute eccleſia inſtituit aquam benedictam, atq; alia ſacramētalia ad remittendū venialia, & indulgētias ad remittenda peccata quoad pœnam.

Reſponſio. ¶Ad hoc autem reſpondetur, quòd cùm peccata mortalia non niſi per gratiam quoad culpam remittantur, cuius quidem gratiæ Deus eſt principalis autor, ex ipſa natura rei cōſtat, talem virtutem remittendi mortalia crimina, non eſſe datam apoſtolis niſi ſacramentis alligatam, quorum virtus à Deo ipſo deriuatur. Secùs de remiſsione venialium, quæ citra gratiæ infuſionem remitti poſſunt, ac de remiſsione ſatisfactionis debitæ pro mortalibus, quorum pœnæ eadem ratione extra ſacramēta cō donari poſſunt.

2. Argum. S. Thom. ¶Secundū argumentum eſt. Sacramenta ſunt ſigna quędam: res autem ſenſibiles naturaliter nonnullæ ſignificant, nec poteſt dici quorundam ſignificationibus Deum præ alijs delectari: quandoquidem omnia, quæ fecit, vidit eſſe bona ſed dæmones ſuis quibuſdam ſignis illiciuntur, iuxta illud Augu. libr. 21. de ciuitate Dei cap. 6. Illiciuntur dæmones per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit delectabilibus pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis: non ergo videtur Deus ſacramenta inſtituiſſe. Reſponſio autem eſt, quòd res ſenſibiles aptitudinem quandam habent ad ſignificandos ſpirituales effectus ex ſui natura: ſed iſta aptitudo inſtitutione diuina ad ſpecialem ſignificationem determinatur: ſicuti aqua ablutionem ſuapte natura ſignificans: inſtitutione diuina determinatur ad ſignificādum ablutionem animę à peccatis. Vnde Hugo ſupra citatus lib. 1. de ſacramentis. par. 9. cap. 2. ſacramentum, inquit, eſt ex ſimilitudine repræſentans: & ex inſtitutione ſignificans. Quòd ergo Deus has vel illas res ad ſacramenta præelegerit, non eſt q̄ ipſe ad alias inanimes præ alijs afficiatur: ſed quòd congruentiùs res ſignificantior ad effectū ſacramenti accōmodetur. Illud autem quod de dæmonibus ait Aug. ſic intelligitur, quòd cū dæmones non ſint carnales, neq; cibis neque venereis, vti animalia, delectantur, ſed vt ſpiritus oblectantur ſignis, quibus innoteſcunt. Vnde qui immūditię & libidini præſunt, igne delectantur: quare in quodam Veneris fano lucerna legitur perpetuo igne dæmonū incantamento olim arſiſſe. Et qui ſuperbiæ præficiū tur, genuflexionibus oblectantur. Et hunc in modum de alijs ſentiendum.

¶Tertium argumentū eſt. Apoſtoli vicē Dei geſſerunt in terris: ſecundum illud. 2. ad Corinthi. 2. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti, id eſt, ac ſi ipſe Chriſtus donaſſet: ergo videntur apoſtoli ſacramenta inſtituere potuiſſe. Reſpondetur, apoſtolorum facultatem & eorū ſucceſſorum non eſſe, niſi vt ſint vicarij Dei quantùm ad eccleſiæ regimen, quæ quidem per fidem fideiq́ue ſacramenta conſtituta eſt. Vnde ſicut non licet eis fidem aliam, aliāmue eccleſiā conſtituere, ita neq; alia ſacramēta, quàm illa quæ de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt quibus eccleſia fabricata eſt. *3. Argum. S. Tho.*

ARTICVLVS. III.

Vtrùm Chriſtus inquantum homo poteſtatē habuerit, operandi interiorem effectum ſacramenti.

IN duobus ſuperioribus articulis diſputatum eſt de cauſa prima ſupremaq́; tā ſacramentorum, quàm eorundem effectuum, qualis eſt Deus qui ſuapte natura & autoritate, tum & ſacramentorum gratiam operatur, tum & ipſa ſacramenta inſtituit. Iam verò hinc ſermo incipitur de miniſtris. At verò quoniam Chriſtus vtrumq́ue complectitur: nam quatenus Deus, ſuprema cauſa eſt, & quatenus homo, ſupremus miniſter, pulcherrimo ordine duos D. Thom. articulos de ipſo interſerit. Eſt ergo hic ordine tertius, vtrùm Chriſtus inquantum homo ſit cauſa gratię ſacramentorum. Et reſpondet quatuor concluſionibus. Ad quarū intellectum adnotandum, triplicem eſſe poteſtatem ſacramētorum, nempe ſupremam per propriam autoritatem, infimam per merum miniſterium: & mediam per quādam miniſterij excellentiā. Prima cōuenit Deo, Secūda puris hominibus. Tertia verò Chriſto quatenus eccleſiæ caput eſt. ¶Eſt ergo prima cōcluſio. Chriſtus inquantū Deus operatur in ſacramē tis per autoritatē. Erat ſiquidē verè Deus. At q; hāc fortè autoritatē deſignauit Matth. 19. Vt ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatē in terra dimittendi peccata. Quaſi dixiſſet, vt ſciatis, quòd filius hominis eſt ipſiſsimus De⁹, qui per ſuam naturam virtutem habet, vt ſibi libuerit ſiue per meritū aut ſacramentum ſiue abſque vlla prorſus creata cauſa peccata condona- *1. Cōcluſio*

2.Cõclusio donare. ¶Secunda conclusio. Christus inquantũ homo operatur in sacramentis interiores effectus meritoriè & efficiẽter. Hanc iã suprà. q.3.ar.1.&.ar.5.demonstrauimus. Tripliciter nãq; diximus passionẽ Christi fuisse causam nostrę salutis, scilicet, meritoriã, effectiuã, & satisfactoriã. Tertius verò modus hoc loco, quia ad rem non facit, prætermittitur.

3.Cõclusio ¶Tertia conclusio. Christus quemadmodum inquantum Deus polletin sacramentis autoritatis potestate, sic & inquantùm homo fungitur potestate ministerij præcipui, hoc est, per excellẽtiam. Prior pars probata est, & posterior inde colligitur, q; reliqui ministri, sicuti & sacramenta, quæ administrant, sunt Christi instrumenta separata, vt baculus respectu hominis. Humanitas verò est instrumẽtum coniunctũ, vt manus. Instrumentũ autẽ coniunctum

4.Cõclusio excellentius est. ¶Quarta conclusio. Excellentia hæc consistit in quatuor. Primũ in hoc, q; meritum & virtus eius passionis operatur in sacramẽtis. Itaque sacramẽtorum virtus ab eius passione dimanat, (vt suprà dictũ est) non autẽ ex aliquo reliquorũ ministrorũ merito. Secundum membrũ eiusdẽ excellentiæ est, q; in nomine Christi sacramenta celebrantur & sanctificantur: non autem per inuocationem alius ministri. Et ratio est: quòd virtus eiusdẽ passionis per fidem Christi quã inuocamus copulatur nobis secundùm illud ad Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorẽ per fidẽ in sanguine ipsius. Vbi (vt suprà diximus) tã causa formalis, quàm instrumentalis eiusdem applicationis designatur. Tertiò eadem excellentia in hoc consistit, quòd Christus potuit instituere sacramenta. Et ratio est, quòd cùm nõ nisi per institutionẽ virtutẽ sanctificã di obtineant: & virtus illa ex eius passione deriuetur, ad ipsum quatenus per humanitatẽ redemptor est, pertinet ipsa instituere. Quarta denique excellentia Christi potestatis est, quòd potest effectũ sacramentorum sine ipsis præstare. Cuius ratio est: q; licèt effectus dependeat à causa, vt sacramentũ à Christo: causa autem non dependet ab effectu, vnde sicut Deus sine causis secundis potest earũ effectus producere, sic Christus sacramentorum gratiam absque eorum adminiculo.

Expositio articuli. ¶Circa primam conclusionem nihil notandum est, sed circa secundam hoc vnũ meditatione repetendum: quod bis iam antea tetigimus, scilicet. quæstione. 3. artic. 1. & articul. 5. nempe, quòd passio Christi nõ fuit solùm causa meritoria gratiæ nostræ, sed efficiens & instrumentalis, contra quam Scotus distinct. 2. quæstio. 1. & Duran. d. 5. quæstio. 3. senserunt dicentes non fuisse causam nisi meritoriã. Ob idenim, quod hunc modũ causæ in Christo nunquam autores præter D. Tho. vt bona venia dixerim, intellexerũt, accidit illis, vt neque intelligere possent, quemadmodũ sacramenta essent verè instrumentalis causa gratiæ. Quòd autem Christus per passionem fuerit vere causa efficiens, videtur Ioan. capit. 1. docuisse, vbi ait. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Cùm enim Christum cum Moyse cõtulit, de ipso quatenus homo loquebatur. Et cùm ait, facta est, non solùm meritoriam causam designat, sed quòd etiam per passionem instrumentaliter in genere causę efficientis illam fuerit operatus, iuxta illud Apoca. 5. Lauit nos in sanguine suo. Tenuissimè ergo Durand. illic sentit de Christo dicens, quòd solùm inquantum Deus operatur effectum interiorẽ sacramenti, & non inquantum homo. Hoc enim verum est tanquã per propriam innatam q; autoritatẽ, vt. 1. conclusione dicebamus. Attamen & inquantum homo non solùm meritoriè (vt ipse ait) verũ & effectiuè per potestatẽ diuinitus susceptam fuit etiã causa gratię. Quod patet ex illo Ioan. 20. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra Accipite spiritũ sanctũ. Quorum remiseritis peccata remissa erunt, &. Cùm enim dixit data, non solùm intellexit de illa ęterna, quam per diuinã habuit generationẽ, sed de ilIa quam accepit inquantũ homo. Efficientia enim hæc (vt locis citatis explicuimus) in hoc consistit, q; sicut tactu oculorum cęci, restituit ei visum, & sicut pictor manu pingit, sic & passione sua per humanitatẽ tanquam instrumẽtum sibi etiã ad hoc officiũ vnitum, fuit causa faciendi nos gratos Deo. Itaq; illa passio quatenus suppositi infinitè grati offerentis illam Deo, erat infinitè meritoria quoad sufficientiã, & quatenus per illam soluebatur pretium erat satisfactoria, & quatenus instrumentum coniunctum Dei erat instrumẽtalis causa gratiæ admodum, qui quæst. 3. artic. 1. de sacramẽtis expositus est. Illa enim qualitas quę est gra oculus multorũ fascinauit, ne adduci possent vt crederẽt vel sacramẽta vel passionẽ esse causam gratiæ, credẽtes inde sequi, q; creatura illam crearet qualitatẽ. Passio ergo fuit instrumentum immediatum constituendi homines in gratia Dei perinde ac si nulla existeret talis qualitas. Consecutiuè autẽ causa extitit mouendi Deũ, vt creãdo homines gratos illã con

Contra opinionẽ Scot. & Duran.

crearet. ¶Eandẽ conclusionem quinque sais argumentis D. Thom. comprobat. Cùm enim

Quinq; ar g. S. Tho.

vt

vt Ioan. 1. legitur. ſuper quem ſpiritus ſanctus deſcendit, ſit qui baptizat in ſpiritu ſancto, quod eſt internam gratiam infundere, & ſpiritus ſanctus deſcenderit ſuper eum, non inquã tum Deum, ſed inquantum hominem, ſit vt illa etiam ratione ſpiritum ſanctum conferat, non quidem autoritatiuè, (hoc enim habet in quantum Deus) ſed per humanitatem inſtrumentaliter. Vnde flatu illo & voce Ioann. 20. Accipite ſpiritum ſanctum, donum eius apoſtolis cõtulit ad remittendum peccata per gratiam. ¶Secũdò id patet ex illo Matth. 9. Sciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terris dimittẽdi peccata. Quem locum ſiniſtrè illic Duran. intelligit. ſ. præciſè inquantũ Chriſtus erat Deus, & ſolùm miniſterialiter inquãtùm homo. Imò verò non ſolùm fuit ratione humanitatis miniſter ſacramentorum, verùm & autor gratiæ modo expoſito. ¶Eodem etiam pertinet tertium argumentum. Nam cũ eidem competat ſacramentorum inſtitutio, cui competit operari, tanquam ſuperiori cauſæ interiorem eorum effectum, & Chriſtus in quantum homo illa inſtituerit, ſit vt eadem etiam ratione talem producat effectum.

¶Quartò cùm nullus poſsit abſque ſacramẽto eius effectum conferre: niſi propriam habeat virtùtem in eundem effectũ: & Chriſtus inquantum homo remittat peccatum ſine ſacramento: vt patet in Magdalena, ſit vt ſecundùm humanitatem poſsit etiam conferre gratiam. ¶Quinto idem ex eo confirmatur, quod virtute paſsionis eius ſacramenta habent efficaciam. Ex quo fit vt per eandem paſsionem ſit cauſa gratiæ ſub eiſdem latentis. Omnia igitur argumenta ad hoc direxit, vt probaret, q̃ Chriſtus, inquantum homo per natiuam autoritatem operaretur interiorem effectum ſacramentorum. Omnium autem ſolutionem committit lectori ex concluſionibus eliciendum: videlicet, ad argumenta non concludere, vt patet in argumento. Sed contra: quoniã virtus, quæ in ſacramentis ſecretiùs operatur ſalutem vt Augu. & Grego. aiunt. 1. quæſt. 1. cano. Multi. eſt diuina, quare non competit Chriſto niſi qua ratione eſt Deus. Concludit autem, quòd per autoritatem excellentię, quatenus homini ſibi collatum, eundem effectum per humanitatem tanquàm per proprium inſtrumentum producat. Atque eãdem ob rem tanquàm rem claram non curauit argumenta ſoluere, ſed dixit omnium ſolutiones ex ſuperioribus colligi.

¶Circa ſecundam autem excellentiam eſt du-
Dubium. bium: quomodo ſacramenta ſanctificantur in nomine Chriſti. Ad quod ſunt qui reſpon- Solutio.
deant vt Durand. loco citato, illud intelligi de more antiquo quo apoſtoli vtebantur baptizando in nomine Chriſti: qui quidem mos iã ceſſauit. At verò San. Thom. non ſingulariter de baptiſmo ſed vniuerſim de omnibus ſacramentis id affirmat, neque rem arctat ad priſcũ tempus, ſed ſimpliciter de præſenti loquitur: quare ſenſus non eſt ille, ſed quòd vniuerſa ſacramenta nomine eius ſanctificantur, hoc eſt, celebrantur: atque inuocatione eius adminiſtrantur, quaſi ſacramentorum miniſtri eius fungantur vice & autoritate. Vnde emanauit illa reprehenſio Paul. 1. ad Corinth. 1. qui ſeſe iactabant vel à Paulo, vel ab Apollo baptizatos. Nũquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quaſi dixerit, non niſi ſolo nomine Chriſti. Atque in hoc ſenſu ipſe ſe S. Thom. argumento vltimo exponit. Verum eſt tamen, quòd ex hac generali conditione omnium ſacramentorum, per reuelationẽ emanauit vſus ille priſcus baptizandi in nomine Chriſti.

¶Circa tertiam itidem excellentiam adnotandum, q̃ Chriſto tanquam regi regni cælorum competens fuit, cuncta remedia ad illum finẽ prouidere atq; adeò ſacramẽta inſtituere, quibus non ſolum per modum meriti, ſed per modum cauſæ efficientis, vt dictum eſt, virtutem gratiæ effectricem elargitur. ¶Atque eadem ratione & quartam excellentiam, eodem plano ſenſu percipere oportet, quam Durãd. loco citato, in eadem hærens ſalebra, non propriè intellexit. Ait quippe, quòd Chriſtus nunquàm ſine ſacramento contulit effectum ſacramenti, niſi inquantum Deus, ſed in quantum homo duntaxat eundem effectum meruit. Haud ergo ſic præciſè intelligendum eſt. Imò verò quando Magdalenæ dixit, remittuntur tibi peccata tua, per illa verba (tametſi non fuerint ſacramẽtalia) tanquam per inſtrumentum contulit ei gratiam, ſicut per illud verbum Epheta, quod eſt aperire, cæco oculos aperuit. Et ſicut per conſecratoria verba: Hoc eſt corpus meum tranſſubſtantiatur panis in corpus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, potuerit miniſtris cõmunicare.

Sub

SVBSEQVITVR de ista potestate Christi, an potuerit illam alijs communicare. Et Respondet. D.Tho. sub distinctione duabus conclusionibus. ¶Prior est. Potestatem autoritatis, quam Christus habuit inquantum Deus, nemini cõmunicare potuit, sicut nec suã essentiã: quæ eadem res est, quæ sua autoritas: fit enim plana conclusio ex illo, quod artic. 1. dicebamus. Hæc siquidem diuina autoritas in hoc consistit, quòd sit Dei naturalis, à nulla alia causa dependens, vt gratiam conferre possit non solùm merendo aut satisfaciẽdo, sed prorsus pro suo libito id efficiendo. Sicut enim sol illuminat, & ignis calfacit, sic ipse potest facere quemcunq; voluerit sibi gratum: quare hoc implicat contradictionem creaturæ communicari. ¶Posterior conclusio. Potestatem excellentiæ, quam habuit inquantum homo potuit ministris cõmunicare quantum ad omnia quatuor membra. Potuit, inquam, apostolis & subindè ecclesiæ tantum gratiæ plenitudinem impertiri, vt eorum meritum, ad sacramẽtorum effectum operaretur: & vt ad eorum inuocationem sacramenta sanctificarẽtur: & vt sacramenta possent instituere, & vt eorum effectus absque ipsis solo suo imperio producerentur. Et ratio est: quia instrumentum coniunctũ, quantò fuerit fortius, tanto efficacius virtutem suam instrumento separato impingit, sicut manus baculo.

prior. cõcl.

posterior conclusio.

¶Conclusione hanc, q̃ redemptor potestatẽ excellentię apostolis cõmunicare, Scholastici in verbis Aug. fundãt tract. 5. super Ioan. Quæ retulit Senten. Magist. in. 4. dist. 5. Ait quippe potuisse Dominum Iesum, si vellet, transferre à se baptizandi potestatem, constituereq; in aliquo seruo suo, & tantam vim dare baptismati translato in seruo suo quantam vim haberet baptisma datum à Domino, sed noluit, &c. Idq́ue probat ex illo Ioan. 1. Ego nesciebam illum, quod hic Diuus Thom. allegauit, & refertur de consecra. dist. 4. can. Baptismus. Dicit enim quod Ioannes non nouerat potestatem baptismi ipsum Dominum sibi retenturũ (scilicet excellentię) si autem non esset cõmunicabilis, non dubitaret Ioannes, an Christus illam non esset cõmunicaturus. Accedit & glos. 1. Corint. 1. quam Diuus Thom. citat in solutione secundi, quæ est hæc. Potuit Christus eis dare autoritatem baptismi, quibus cõtulit ministeriũ. Autoritas autem supra ministerium non erat nisi potestas excellentiæ. Et subiungitur ratio hæc. Nihil, quod Christo in quantum homini communicatum est cõmunicari puro homini repugnat, quãdoquidem humanitas eiusdem speciei est in Christo & in cæteris hominibus, cum ergo illa potestas excellentię fuerit illi collata inquantum homini, fit vt sit etiam alijs communicabilis.

Expositio articuli.

Ratio cõcl.

¶Nihilominus de singulis membris eiusmodi potestatis sunt qui ambigant, potuerit ne ea Christus communicare alicui. Et primùm ex cellentia prima, quòd potuerit communicare alicui, vt scilicet virtus sui meriti operaretur in sacramentis, non caret dubio, eodemq́ue non facili. Nam vt proprium meritum vnius personę vim habeat in sacramentis necessario exigitur, vt illi possit alijs de cõdigno mereri, qđ ad gratiam capitis spectat, qualis fuit in Christo, hoc autem non est puro homini possibile, ergo neque est communicabile. Quinuero si Durand. in. 3. distinct. 20. quæstione. 3. & in. 4. dist. 5. quæst. 4. audiendus est, neque Christus ipse aut alijs, aut sibi ipsi de condigno mereri valuit apud Deum. Enimuerò meritũ de condigno expostulat & vt sit debito æquale, & vt sit ipsum aliàs indebitum. Nam si ego do quòd aliàs debebam, non satisfacio pro eo, quod modo debeo. Deo autem vt ait Aristo. 8. Ethicor. æquale: reddere non possumus, & quicquid ei tribuimus, priùs illi pro beneficijs acceptis debebamus. Quare Christus per humanitatem, quæ finita erat, nequiuit Deo æquale reddere, & quicquid redderet, iam pro beneficio suscepto incarnationis debebat tanquàm patri. ¶At verò Durãdo illico de Christo respondebimus. Quod autem purus homo non possit mereri alteri de condigno, atq; adeò neque eius meritum possit operari in sacramentis, probabili opinione tenet Pal. in. di. 5. q. 1. Et probatur, quia nemo mereri valet sacramentorum virtutem, nisi potuerit satisfacere pro peccatis omnium hominum, eorumq́ue vniuersos gradus gloriæ mereri. Hoc autem arguit infinitam potentiã, quæ puræ creaturæ communicari non potest. ¶Et ad maiorem elucidationẽ arguitur secũdò. Id quod humanitati Christi quatenus diuino verbo in vno suppositio vnitæ competebat, non potest puræ creaturæ communicari, sanè cùm talis cõiunctio fieri nisi in persona diuina nequeat. Quòd autem Christus de condigno meruerit gratiam, proq́ue vniuersis peccatis satisfecerit, conueniebat ei ratione eiusmodi vnionis, inquantum scilicet erat Deus & homo. Elicitur minor ex illo Ioan. 1. vidimus illud (scilicet incarnatum verbum) quasi vnigenitum à partre, plenum gratiæ & veritatis, hoc est.

Argnitur 1. Excellentia.

Durand.

Paludanus

Ioan.

est, ideo plenum: quòd vnigenitum à patre, & ideò de plenitudine eius omnes accipimus.

Leo papa. Vnde Leo papa in sermone de natiuitate. Nisi esset, inquit, Deus non afferret remedium. Et in Extrauagant. Clementis sexti. Vnigenitus.

Cle. Dudū. inserta in Cle. Dudum. de pœnit. & remissio. Non tantùm, inquit, Christus guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem adverbum pro redemptione totius humani generis sufficisset, sed copiosum velut quoddam profluuium noscitur effudisse. Sanguis ergo propter vnionem ad verbum fuit de cõdigno meritorius & satisfactorius. Et confirmatur,

S. Thom. quia S. Thom. 3. part. q. 1. artic. 2. ad. 2. ait, q̃ puri hominis satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato, satisfactione condigna per adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ. ¶ Et tandem ex his, quæ hactenus dicta sunt, arguitur. Christus per humanitatem, quasi per instrumentum diuinitati coniunctum operatus est redemptionem nostrã: è cuius ideo passione efluxit sacramentorum riuulus, habere autem naturam creatam diuinitati coniunctam non potest puræ creaturæ communicari. Quapropter D. Thom. super illud Ioan. 1. lectio. 14. licèt dicat Christum potuisse communicare Petro: vt nomine ipsius conferrentur sacramenta, tamen de alijs excellentijs sub dubio id enũciat. Apparet ergo neque esse vsq; adeò certum quod hic affirmat.

Rẽsponsio. Dupelx. ratio meriti condigni. ¶ Igitur, vt veritas in præsentiarum eluceat, notandum est duplex esse meritum atq; adeò satisfactionem de condigno, vt D. Thom. loco proximè citato. 3. par. q. 1. adnotauit, alterum scilicet secundùm perfectam rationem condigni meriti & satisfactionis, quæ consistit in hoc, q̃ adæquatio meriti ad debitum teneat se, non ex parte illius, cui fit satisfactio, sed solùm ex parte satisfacientis. Et hoc modo nec mereri nec satisfacere vllo modo potest puræ creaturæ cõmunicari, vt illic idem ipse ait. Ad hanc enim virtutẽ requiritur, vt ipse qui meretur & satisfacit, per se sit infinitè Deo gratus, at q; adeò infiniti valoris, quẽ possit suo merito & satisfactioni tribuere, quod non potest nisi diuinæ personæ competere. Et hæc fuit causa incarnationis Christi. Nam etiam si nullam habuisset gratiam creatam, quia erat suppositum diuinum, & opera eius, licèt exercita per humanitatem, quia actiones sunt suppositorũ, erant infiniti valoris, satisfeciisset. Quare hoc non conueniebat humanitati nisi quatenus verbo diuino coniunctæ. Et hoc est q̃d argumenta â nobis proximè instructa cõuincunt, non esse creaturis communicabile, sed alia est ratio & meriti satisfactionis de condigno, non quidem simpliciter, absolutè, & perfectè, sed ex suppositione: nempe, suppositâ gratia Dei. Atque hæc ratio merendi & satisfaciendi de condigno est, quam hic asserit D. Thom. posse communicari ecclesiæ vel vnipuræ creaturæ, cuius vnica hæc demonstratio sufficit. Quicquid non repugnat in rebus fieri, Deus per se facere potest: in hoc autem nulla est repugnantia, aut si vlla est, aduersarius eam demonstrare tenetur. Quod profectò faciet nunquam. Potuit enim Deus (vt exempli gratia dicamus) gratiam capitis Diuo Petro, aut beatæ Marię impertiri, hoc est tantam elargiri gratiæ plenitudinem, vt eius opera acceptarẽtur ad meritum & satisfactionem pro vniuersis piaculis humani generis. Hoc autem non se tenere simpliciter ex parte satisfacientis, sed ex parte illius cui fit satisfactio, nam fundaretur in gratia, quam Deus ei priùs contulit. Vt si meus mihi creditor pecuniam suppeditaret, quam illi pro debito persoluerem. Quare neque argueret infinitam virtutẽ, nec fieret per instrumẽtum coniunctum diuinitati, sed per gratiam diuinitus susceptam. Et eadem ratione posset tale meritum & satisfactio operari in sacramentis, hoc est, vt sacramenta essent velut instrumenta applicandi meritum indulta dimanaret, fit ergo Deum posse huiusmodi virtutem communicare, quinuerò & Christum ipsum inquantũ hominẽ. Hic enim est sensus D. Thom. vt bene hic Caieta. adnotauit. Nam qua ratione ipse illam suscepit, eandem alijs participare potuit.

¶ At forsan hic quispiam argutè inferat non solùm per gratiam susceptam, sed quasi per propriam, quemadmodum Christus, posse purum hominem mereri de condigno: nam gratia baptismalis, quippe qua efficimur membra Christi, quodammodo nostra est, quod enim caput nostrum meruit, nostrum reputatur. Quare Paulus. Prima. Corinth. 1. Christus factus est nobis sapientia & iustitia & sanctificatio. Potuit ergo tanquam membro Christi cuipiam communicari gratia capitis: vt de condigno mereretur alijs. Respondetur, quòd etiam si gratia postquem efficimur Christi membra sit quodammodò nostra, nihilominus nemo nascitur natura sua eius membrum, sed quòd in ipso renascamur est mera gratia: qua de causa semper nostrum meritum procedit ex suppositione susceptæ gratiæ. Ex his sequitur pariter potuisse communicare ecclesiæ vel alicui discipulo, vt eius nomine sacramenta sanctificarentur. Atque adeò

Argumẽ.

ter

tertiam,vt eccleſia vel apoſtoli poſſent ſacra-
Sco. Durã. menta inſtituere, non obſtante quòd Scotus in.4.diſt.1.quæſt.3.arti.2.& Duran.d.2.q.1. & Gabri.d.1.q.2. aſſeueranter adſtruant ſolùm Deum poſſe inſtituere ſacramenta.Quorum ratio illûc tendit, vt nec hanc virtutẽ poſſit alijs cõmunicare.Aiunt enim illius ſolius eſſe ſignum certũ gratiæ inſtituere,cuius eſt eãdem gratiã influere: ſolus autem Deus poteſt illam infundere. Subiungunt verò creaturam poſſe inſtitutionem diuinã ſacramẽti promulgare,vt Iacobus promulgauit inſtitutionem diuinam ſacramenti extremæ vnctionis,Et cõ
Magiſt.ſen. firmatur iſtorũ ratio, nam Magiſt. Sententi. in.4.d.5.inter exponendum verba Auguſt.de hac communicatione excellẽtiæ aſſeruit Deũ poſſe cõmunicare creaturæ, vt interna mũdatione per gratiam cooperetur Deo, & ex conſequenti poſſe ei communicare, vt ſimul cum Deo ipſo creet,nam plus eſt illam gratiam infundere, quàm, creare. In quo quidẽ Magiſt. Senten.non tenetur,imò reprobatur. Pariter ergo reprobanda eſt hîc ſententia. S. Thom. Nihilominus vera eſt aſſertio D. Tho. vt quæ ex verbis Augu. ſuprà citati planê colligitur, quibus ait Chriſtum ſuam poteſtatem baptiſmi,quam ſibi retinuit,potuiſſe alijs impertiri. ¶Idcirco ad iſtorum argumentũ reſpõdetur, non ſolùm illum, qui propria autoritate internum ſacramenti effectum operatur, poſſe ſacramenta inſtituere, verùm & illũ qui per gratiam capitis ſibi participatam poteſt pro alijs de condigno mereri & ſatisfacere. Enimuerò quemadmodum Deus ſtatuit,vt ad præſentiã ſacramenti, q̃ ipſe inſtituit, ſtatim per ipſum gratiam infunderet,potuit etiam ſancire & paciſci, vt applicato quocunq; ſacramẽto,quòd ille ſibi amiciſsimus & gratiſsimus homo inſtitueret,propter eius meritum, quod ex gratia, quam illi Deus ipſe contulerat,procedebat,aſſiſteret ad conferendam gratiam per idem ſacramentum.Quare illud tam certũ eſſet ſignũ gratiæ, quàm alia quæ ipſe inſtituit, nam pariter etiã à ſua diuina inſtitutione & pacto promanaret. ¶Ad id autem, quodde Magiſtro
Interpreta.Magiſt. inſertum eſt,forſan quis dicet eum intellexiſſe,poſſe hominem concurrere cum Deo ad iuſtificationem,quaſi per ſuam autoritatem.Itaque ſicut Deus dedit igni virtutem propriam & naturalem calfaciendi,ita poſſet homini impertiri, vt per ſe haberet virtutem iuſtificandi non ſolùm merendo & ſatisfaciendo, ſed efficiendo vt Deus, quod in prima concluſione aſſertum à nobis eſt eſſe impoſsibile:nam hoc eſſet facere illum Deum. Non eſt autem credendũ ſic fuiſſe Magiſtrũ excæcatum. Reſpõdetur ergo id duntaxat fuiſſe opinatũ, q̃ poſſet homo vnà cũ Deo immediatè concurrere ad illã qualitatem,quæ eſt gratia, atq; adeò cõcurrere ad creationẽ.Quod vt ait D.Th.in ſolutione ſecundi eſt impoſsibile. Et idcirco meritò in hoc non tenetur.Æqua ratione potuit Chriſtus communicare eccleſiæ, vel alicui iuſto: vt gratiam ſine ſacramento cõferret per ſuum meritũ de condigno merendo illã de cõdigno per ſuam gratiã capitis. ¶Collige ergo *Collectio ſũ maria.* quinque membrorũ ſentẽtiam.Gratiam quippe alteri cõferre,hoc eſt hominem facere gratum accidit quinque modis:ſcilicet autoritatiuè, & effectiuè,ideſt nec merendo illi,nec ſatisfaciendo pro illo, ſed faciendo eũ gratũ ſicut ignis calfacit.Et hoc ita eſt propriũ Dei: vt ſit impoſsibile creaturæ communicare. Secundo modo applicando ſacramenta, & hoc habent miniſtri eccleſiæ.Tertio merendo alteri de cõgruo conuerſionẽ in Deum, id eſt, quòd ipſe alter conuertatur. Et hoc pacto quicunque iuſtus poteſt alteri mereri gratiam,ſicut Stephanus Paulo. Quarto modo merendo illi primã gratiam de condigno perfectè, & ad æqualitatem: vt dignitas ſe teneat ſimpliciter ex parte ſatisfacientis.Et hoc propriè ita cõuenit Chriſto ratione vnionis ad ſuppoſitum diuinũ, q̃ nemini id, vt diximus, poſsit communicare. Quinto merendo alteri de condigno primam gratiã,& ſic ſatisfaciendo pro peccatis, nõ quidem ſimpliciter: vt modo dicebamus, ſed ex ſuppoſitione,ideſt,ſuppoſita gratia capitis ſibi indulta. Et hanc potuit Chriſtus creaturæ communicare. ¶Atqui per hæc patet ſolutio ſecundi argumenti. S.Thom. quod eſt huiuſmodi. Maius eſt ex impio iuſtum fieri, quàm cælũ & terrã creari,vt Augu.ſuper illud Ioan. 14. Maiora horũ faciet,autor eſt, creare autẽ cælum & terram Deus nõ potuit cõicare creaturæ,ergo nec iuſtificare impium,quod Chriſtus fecit per poteſtatem,quam habebat in ſacramentis.Reſpondet argumentum concludere q̃ nemini potuit communicare vt per poteſtatem autoritatis iuſtificaret, quod eſt proprium Dei. Tametſi poteſtas illa excellentię per cõparationem ad alios miniſtros dici etiã poteſt autoritatis, ſecundùm glo. ſuper illud. 1.Corint.1.Diuiſus eſt Chriſtus, vbi habetur, q̃ potuit eis dare autoritatem baptiſmi, quibus contulit miniſterium. ¶Hoc ſuppoſito explorare ſupereſt vtrùm Chriſtus hanc poteſtatem excellentię alicui cõmunicauerit,vel totam vel aliquam eius partem.Arguitur nanque illam reuera communicaſſe.Ait ſiquidem

Paul.

Paul. ad Coloſſ. 1. Gaudeo in paſsionibus meis pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſsionum Chriſti in corpore meo, p corpore eius, quod eſt eccleſia, ſupplere autem ea, quæ deſunt paſsionũ Chriſti id eſſe videtur, quod ſanctos per ſuas paſsiones mereri alijs de condigno, perinde atque meruit Chriſtus per ſuam: ergo communicauit illis, vt proprium meritũ operaretur in ſacramentis. Et confirmatur, nã ex hoc capite, nempe, ex theſauro ſatisfactionum ſanctorum fons excaturiuit indulgẽtiarum, vt in Extrauag. ſupra citata, Vnigenitus. de pœnitent. & remiſsi. autor eſt Clemens ſextus. Si ergo ille theſaurus applicatur nobis per indulgẽtias, applicari etiam nobis cenſebitur per ſacramenta. Reſpõdetur nihilominus nullatenus poteſtatem excellentiæ Chriſtum eccleſiæ vel apoſtolis, vel vlli creaturæ communicaſſe: quoniam hoc eius dignitati maximè congruũ erat, vt ſibi illam proprie retineret.

Auguſt. Aſſertio eſt expreſſa Diui Aug. loco ſupra citato, cuius aliquas adfert congruẽtias, quas in argumentis refert D. Tho.

1. Argum. ¶ Arguit ſiquidem primo loco argumento Auguſti. contra Maximum. Si potuit Chriſtus cõmunicare illam poteſtatem & noluit, ergo inuidus fuit: non autem fuit inuidus, ergo ſi non communicauit, eſt quia non potuit. Et reſpõdet illã non communicaſſe, non quia non potuit, vel quia inuidus fuit, ſed propter noſtram vtilitatem, videlicet, vt ſpem noſtrã vt ait Auguſt. non in ſeruo, ſed in ipſo Domino collocaremus: cuius ope & opera iuſtificamur. Si enim in ſeruorum inuocatione ſalutẽ conſequeremur, illos potiſsimùm coleremus. Qua ratione Apoſtolus. 1. Corint. 1. eos obiurgat, qui putabãt ſe vel à Paulo, vel ab Apollo, vel à Cepha baptizatos, quaſi illi fuiſſent pro ipſis crucifixi. Quare alius ſe iactabat eſſe

3. Argum. Pauli, alius Cephæ, alius Apollo. ¶ Secundam autem congruentiam adducit argumento tertio, q eſt huiuſmodi. Chriſto quatenus caput eſt eccleſiæ, competit, vt ab ipſo grãtia deriuetur in alios, ſecũdum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: hoc autem non videtur cõmunicabile: nam tunc multa eſſent capita. Reſpondet autem argumentum non probare Chriſtum non habuiſſe facultatem communicandi illam excellentiam, ſed non fuiſſe congruum illam communicare, ne eſſent multa capita. Tunc enim diuerſa à diuerſis inſtituerentur ſacramenta, vt vnum eſſet vnius apoſtoli, aliud alius.

Dubium. ¶ Quòd ſi ex me ſciſciteris, quo gradu confitendum ſit Chriſtum talem poteſtatem excellentię non communicaſſe, nec merendi pro alio, nec certè inſtituendi ſacramenta, quæ ſacramẽta ar. 2. proculdubio cõcluſimus à Chriſto fuiſſe cuncta inſtituta. Reſpondeo licèt nõ auſim contrariam aſſertionem hæreticum errorem appellare, ob id q neque in ſacra pagina, neque in ſanctis ſynodis hãc veritatem definitam ſit reperire: tamen illam profectò negare, temerariũ eſſet, hoc eſt, abſque vlla ratione aſſertum, & cõtra autoritatem Aug. ſuprà adductã: imò periculoſum & ſacris literis egerrimè conſonans, & eccleſiæ profeſsioni diſſonum: quæ certe nullam aliter cognoſcit miniſtrorum poteſtatẽ in cõferenda gratia, quam per ſacramentorum adminiſtrationem, ſecundum illud. 2. Corinth. 3. Qui idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. & 1. Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo vt Dei miniſtros, & diſpẽſatores miniſterioru Dei, quaſi dicat nullam ſuperiorem habentes poteſtatem, & cap. Ad abolendam, de hæreticis, excommunicantur qui aliter de ſacramentis, quàm eccleſia Romana ſenſerint. Et q nemini fuerit communicatum, quod eius nomini conferatur ſacramẽtum patet, quoniam iuſsio Chriſti eſt, vt Apoſtoli non baptizarent niſi in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, & quoties euchariſtiã celebrarẽt, in eius memoriam id facerent. In ſumma concilium iam Florentinum decreuit ſacramenta conferre gratiam, ergo cùm Chriſtus fuerit eorũ autor, plus quàm temerarium eſſet concedere, q alij præter ipſum abſque eius expreſſa cõmiſsione vel inſtituere poſsint ſacramentum: vel materiam aut formam, quicquã ve, quod ad ſacramẽti neceſsitatem pertineat, vllo pacto immutare. ¶ Ad illud ergo quod allatum eſt ex Paulo ad Coloſſ. 1. reſpondetur, latum intereſſe diſcrimen inter paſsionem Chriſti & Apoſtolorũ ſeu cuiuſq; iuſti: nam paſsio Chriſti fuit nobis cauſa gratiæ meritoria, ſatisfactoria, & vt dictũ eſt, efficiẽs per modum redemptionis, qua nos quo ad ſufficientiam cõſtituit iuſtos: ſacramenta autẽ ſunt remedia noſtræ iuſtificationis, atq; adeò inſtrumenta eiuſdem paſsionis, per quæ idcirco ſola paſsio Chriſti applicatur. Neque hoc fuit ſanctorum paſsionibus communicatum, vt potè qui non ſunt noſtri redemptores. Attamẽ ordinatione ſpiritus ſancti eorũ paſsiones in theſauro eccleſiæ repoſitę ſunt, vt nobis applicentur per indulgentias. Nam licèt paſsio Chriſti infinita fuerit quoad ſufficientiam, tamẽ quo ad efficaciã non applicatur in ſacramentis niſi ſecundũ certũ gradũ, & deinde per noſtra opera, ſecundum quod nos ipſos per dei auxilium diſpo

Cõciliũ Florẽtinum.

Reſponſio.

disponimus. Passiones autē sanctorum applicantur per authoritatem ecclesiæ ad id supplēdum, quod nobis deest. Quare id minimè ad potestatem attinet excellentiæ.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm per malos ministros sacramenta cōferri possint.

POSQVAM DVOBVS primis articulis de Deo visum est, qui principalis est autor virtutis sacramentorum, & in duobus sequentibus de Christo, qui potestatem eorum habuit excelenter, subsequuntur alij duo articuli, in quibus de qualitate ministrorum, quibus merum incumbit ministerium, disputatur. Quæritur ergo quintò, vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint. Ad quod respondet *Conclusio.* D.Tho. vnica conclusione. Ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. Probatur. authoritate Augustī. loco citato *Augu. trac. 5. sup Ioā.* tract. 5. super Ioan. dicentis, nouisse Ioannem potestatem baptismi Christum habiturum, & sibi retenturum: sed ministerium transiturum in bonos & malos. Et subdit. Quid tibi facit malus minister vbi bonus est dominus? Ratio autem est liquida. Ministri enim ecclesiæ instrumentaliter operantur: eadem enim est ratio, vt. 1. Politic. author est Arist. ministri & instrumenti: instrumentum autem non agit secundum propriam formā & virtutem, sed virtute eius à quo mouetur, ob idque accidentarium est instrumento inquantum est instrumentum, qualemcunque habeat formam, præter illam, quæ instrumentalis est: sicut accidit corpori medici infirmum esse aut sanū, si modò intellectus arte medica polleat: accidit què subinde & fistulæ, per quam aqua transit, argentea ne sit an plumbea.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens, quanquàm iam nunc tēporis nullius sit ambiguitatis, eò quòd asserta cōclusio solēniter sit ab ecclesia receptissima, fuit olim tū propter hæreticos molestissima. Ministrorū enim qui mali sunt, multi sunt gradus. Alij scilicet sunt abiectissimi, vt infideles, qui fidem nostrā, nunquam susceperūt. Mox apostatæ, qui eam omnino abnegarunt. Deinde hęretici & schismatici. Prętereà illi, qui licet non per hæresim sint præcisi, tamen per ecclesiasticam censuram sunt suspensi & irregulares. Ac demum in infimo gradu sunt christiani ministri peccato mortali irretiti. Et conclusio præsens de vniuersis intelligitur in suo cuiusque gradu. Itaque & laicus infidelis baptizās, verè baptizat, & sacerdotes hęretici, schismatici, & apostatę verè consecrant, & episcopi verè ordinant: Malus siquidem sacramenti minister bifariàm intelligitur: videlicet, & cui id, quod est de essentia sacramenti deest, & hic est illegitimus, vt si non sacerdos consecrare pręsumeret, aut absoluere: aut si quis absque legitima intentione ecclesiæ: aut sine forma, aut vera materia baptizare tentaret. Atque hunc planum est, non perficere sacramentum. Sed alia est malitia extra essentiam sacramenti, ad mores scilicet pertinens, & hæc ei non officit, quo minus celebretur sacramentum. Ait quippe Philo. 2. Ethic. posse quempiam esse bonū artificem, vt pote pictorem, aut argentarium, licèt non sit bonus homo. Et per hoc soluitur argumētum, si cui occurrerit. Ineptum instrumentum artifici impedimēto est, at si ferra nō sit bene dētata, aut calamus malè temperatus: ergo pariter ministri vitium sacramento officit. Respondetur, inquam, quòd si minister habeat illa, quæ sunt de essentia sacramenti, satis habet, quoad integritatem instrumenti, quatenus est instrumentum.

Cōclusionis sensus.

Minister malus bifariàm.

Philosophi.

¶ Atque hoc docet Diuus Thom. argumen. tertio, quod est huiusmodi. Si desit aliquod eorum, quod debitum est inesse sacramēto, non perficitur sacramentum, sed debitus minister est, qui caret macula, secundum illud Leuitici. 21. Homo de semine tuo, qui habuerit maculam, non offeret panes domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, ergo sacramentū illius vanum est. Respondetur autem ad minorem, quòd bonitas morum in ministro non est de essentia sacramenti, sed ad decētiam eius pertinens. *3. Argum.*

¶ Quòd si cui appareat petitio principij dicere, quòd malitia morū est accidentaria, & non de essentia, attendat bene autoritatem Aug. interpretantis verbum Ioannis. Cum enim Christus ipse sit, qui baptizat in spiritu sancto, internam scilicèt gratiam infundendo, fit, vt qualitas ministri, per quē sacramentū applicatur, accidentaria sit. Sicuti, quòd hortorum aqua (quod est illic exemplum Augu.) per lapides transeat, non obstat quominus fructus eosdē proferat, quos si per canales aureos transiret. Ad quod maximè pertinet doctrina primi articuli præsentis quæstionis, vbi conclusum est solum Deum tāquam principale agens ad gratiam sacramentorum concurrere: deuotionem autem ministri iusti nihil ad eūdem effectum

Exemplum Augustī.

qui conferturvirtute sacramenti attinere: & ideò ille non datur melior per meliorem ministrum. Id quòd rursus dist. 6. art. 6. luculentius est demonstrãdum. ¶ At quanuis veritas hæc iam sit catholica, duo tamen præcesserunt eius contrarij errores. Prior solennissimus Donatistarum, qui aiebãt, baptismum ab hæreticis datum non esse legitimum, sed iterandum. Et ratio erroris fuit, q̃ non discernebant inter duos effectus baptismi, qui sunt character & gratia. Potest enim baptismus, vbi obicem gratiæ inuenit in peccatore, qui baptizatur, characterẽ absq; gratia imprimere, ac subinde mortuam fidem. Status ergo litis erat, q̃ Donatistæ aiebant, quòd cum hæretici tam suscipientes, q̃ conferentes sacramentum in peccato existerent, eorum baptismus nõ conferret gratiam, ob idq; nullius esset valoris. Augustinus verò & catholici demonstrabant satis esse, vt per characterem verè faceret christianos, vt non denuò iteraretur, sed dum illi baptizati reconciliarentur ecclesiæ, & pœnitentiã agerent, tunc virtute sacramenti præsuscepti reciperent remissionem originalis, atq; adeò omnium actualium, iuxta verbum Aug. de consecra. dist. 4. Tunc valere incipit ad salutẽ baptismus, cum fictio veraci confessione recesserit. Præterquã, quòd si qui baptizatur ab hæretico, aut nondum ad vsum rationis peruenit, aut catholicus est sine mortali obice, gratiam pariter cum charactere suscipit. De hac ergo re plurimos Augustinus conscripsit libros, nempe septẽ contra Donatistas in genere, contra Cresconium, contra Parmenianum, & aduersus Petilianum, de vnico baptismo. At qui illo errore cõmaculatus fuit Cyprianus Carthaginensis episcopus: vir alioqui doctissimus, simulatq; integerrimus, postmodũ martyr. Extat enim eius epistola ad Iubaianum, vbi eundẽ errorem cõpluribus sacrorum oraculis roborare cõtendit, vt per illud. Ite baptizantes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quam, inquit, confessionẽ, qui integrã non habet, trinitatis fidem habere nequit. Et per illud. Accipite spiritũ sanctum, quorũ remiseritis peccata &c. Aliaque eiusdẽ sententiæ adducit multa, quæ omnia per ea, quæ dicta sunt, soluuntur. Qui enim baptizat in nomine trinitatis, in illo nomine & gratiã sacramenti confert, & fidẽ, licet ipsa careat, baptizat enim autoritate spiritus sancti, quẽ Christus etiam in hunc effectũ eis contulit, qui eo carent. Neque verò primus autor eius erroris Cyprianus fuit, sed Agrippinus quidã (vt Aug. libr. 3. de baptis. cont. Donati. refert) Qui quidẽ error vsque adeò deinceps succreuit, vt concilium extet inter opera Cypr. octoginta episcoporum eiusdẽ dogmatis. Vtrum verò Cypria. viuens errorẽ illũ deposuerit. lib. 2. cõtra Donati. cap. 4. dubitat Aug. licèt illicò cap. 5. illuc annuat q̃ in illo vsq; ad mortẽ perstiterit. Sed tamen vbertate charitatis, vt dixerat lib. 2. c. 28. error ille cõpensatus ab illo est, & passionis falce cõpurgatus. Post obitum autẽ Cypriani coactũ est concilium Carthaginense primũ præsidente Grato episcopo, vbi decretũ est hæreticorũ baptisma, si fiat intentione & forma ecclesiæ esse omnino validũ. Cui quidẽ concilio, vt idẽ ait Aug. si Cyprianus interfuisset, pro sua eximia humilitate, & pacis desiderio in sententiã patrum veniisset. Quocirca absit, vt vllo vnquã fuerit tẽpore ceu hæreticus existimatus: nam sua ætate non erat ille error ab ecclesia condẽnatus. Post verò temporis ex eisdem Augustinianis disputationibus, ex alijsq; subinde patribus multa decreta in dist. 4. de conse. relata sunt. Vnde q̃ baptismus à pagano collatus sit validus, habetur ex Isidoro can. Romana. Et q̃ collatus à Iudæõ habetur ex Nicol. can. A quo dã. Et quòd hæretici verè baptizẽt, si formã seruent trinitatis, habetur can. Si qui. & Quãuis. vbi decernitur, q̃ hæretici baptismũ in suã perniciem accipiunt, nihilominus verũ. In summa q̃ baptismus siue à iusto siue ab iniquo, siue à quocũq; cõferatur, sit validus, habet. can. Si inter. & can. Baptismus. & 1. q. 1. can. Nõ nocet. & multis alijs. ¶ Has veruntamẽ sacrosanctas sanctiones non multũ reueritus Erasmus, audi quæ verba in præfatione super Cyprianum scribere ausus est. Porrò qui diuersam, inquit, sententiam (scilicèt catholicã aduersus Cyprianum) sequi maluerunt, mihi quidẽ non tam argumentis videntur cõmoti, quàm fuisse ei parti, quæ magis abhorreret à schismate. Et infrà. Quod si res ab argumẽtis humanis penderet, & nisi cõcordia fauorem vbiq; mereretur, potiùs haberi poterat quod sequitur Cyprianus, quàm quod est receptũ. Hæc ille. Erasmo nanque anabatistæ (vt bona venia dixerim) nunquam satis displicuerunt.

¶ Sunt autem nonnulli canones, qui prima facie videntur huic catholicæ sententiæ aduersi, vt. 1. q. 1. can. Nõ sanat. qui est Ambrosij de catechizandis rudibus, vbi ait. Nõ sanat baptismus perfidorũ, non mũdat, sed polluit. Quod quidẽ verbum Scotus in. 4. d. 5. q. 2. arbitratur intelligi, quando quis extra ecclesiam baptismũ suscipit, vt fiat discipulus baptizãtis hæretici. At re vera si legitima seruetur intẽtio ecclesiæ tã in conferente, quàm in suscipiẽte, baptismus valet, licèt baptizatus velit esse hæreticus.

Donatistarũ hæresis. Status litis. Cyprianus. Agrippin. Cyprianus. Concilium Carthaginense. Canones. Erasmus. Canones q̃ uidẽtur ueritati aduersi.

ticus.Et ideo dexteriùs intelligitur secundum
Sentẽtia autoris. Gratianum in canon. statim proximo. Hi qui de baptismo,quẽ perfidi non seruantes formã ecclesię administrãt,vel planiùs profectò glos sa ritextus potest,q̃ non sanat baptismus rece ptus in hæresi,vel in peccato mortali, quia nõ confert gratiã.Et ad autoritatẽ Pauli,quę illic
Omne quod non est ex fide. subijcitur ad Ro. 15.Omne quod non est ex fi de peccatum est:respondetur posse tã collatio nem sacramenti,q̃ susceptionem esse peccatũ, seruata substantia sacramenti, iuxta verbum Augu.1.q.1.can.Separati,vbi ait,q̃ iniqui for mã ecclesiæ habere possunt in baptizãdo,vir tus tamen in eis esse non potest, licèt per illos in alios transeat. ¶ Maiorem autẽ videtur ha bere difficultatem can.Qui perfectionem ead.
Can.qui pfectionẽ. causa &.q.vbi ait Innoc.Qui perfectionem spi ritus sancti,quã acceperant,perdiderunt, non dare alijs plenitudinem possunt.Sed tamẽ hoc intelligitur de plenitudine quoad executionẽ sacramenti susceptι. Vnde benè ait illic glo.q̃ episcopus quãtuncũq; hęreticus,schismaticus & apostata sit,tñ verè ordinat: sed tñ ordinat⁹ irregularis est ne possit exercere ordines. At que hoc pacto intelligũtur plures canones e iusdẽ causæ & quæstionis, de ijs qui per simoniã ordinãtur.Sũt enim omnes ab administra tione sacramentorũ suspẽsi:& in hoc sensu di cuntur sacramẽta cõferre non posse:veruntа men si ea administrẽt,legitima sunt, præter sa cramentũ pœnitentiæ. Qui enim à iurisdictio ne suspensus,vel quocunq; modo eos, qui nõ sunt ei subditi,absoluit,nõ perficit sacramẽtũ.
Secũdus error qui fuit Vuitcleff. ¶ Post Donatistarũ errorem, fuit etiam error pauperũ de Lugduno,quẽ Ioannes Hus & Ioã nes Witcleff complexi sunt:videlicet,q̃ Deus quencũque prelatũ, vel viatorẽ suspẽdit à suo officio vel ministerio quando incidit in morta
Vualdenſis. le. Verba sunt Witcleff quæ refert Tho. Wal denſis tomo.2.de sacra. canõ.3. vbi per multa capita eundem errorẽ impugnat. Quẽ etiam D.Tho.absurdum ostendit.4.lib.contra gen tes.ca.77. Nã secundũ istos hæreticos nõ solũ sacramentum ab hæretico collatum,verùm & à quocũque, qui mortali crimine sordesceret,
Armachanus. nullum esset.Simile huic dogma tenet Arma chan.lib.10.cap.4.nempe, q̃ temporale domi nium per quodcunq; mortale delictum perdi tur,siue regnum sit,siue quodcunq; inferius.
Impugnatio horum errorum. ¶ Quã pluribus autem iaculis deliriũ hoc con foditur. Primũ enim si similitudinẽ naturaliũ
1. Argum. vti Basilius ait in hexamero, spectes.Deus so li virtutẽ fulgendi tribuit,& cœlis mouẽdi, ter rę̃q; & animalibus generãdi, quę perpetuò in illis permaneret, quam vtiq; virtutẽ ob nulla mortaliũ scelera,& flagitia rebus naturalibus adimit,sed solem suũ oririfacit super bonos & malos,& pluit sup iustos & iniustos:debuit au tẽ multo consultiùs,atq; adeò certiùs nobis in rebus spiritualibus perspicere: firmiore ergo ratione ministris ecclesiæ perpetuã cõtulit po testatẽ, quæ quantũuis mutatis eorũ moribus nunquã mutaretur.Quare & characteres ordi nis,qui facultates sunt administrãdi sacramen ta,indelebiles sunt. ¶ Et aperitur secundo hu- *Secundum.*
ius rationis radix.Dona spiritus sancti,quę nõ in vtilitatẽ eorũ,quibus cõferuntur,sed in pu blicũ omnium cõmodum Deus suę reipublicę donat,ea quidem propter perditos eorum mo res minimè subtrahit, vt patet de dono pro-
phetiæ,& sanitate,&c. Vnde,vt Matthæ.7.le- *Matth.7.*
gitur,multi iniqui dicent in die iudicij: Domi ne, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?Quib⁹ Christus respondebit.Nescio vos, potestas au tem administrandi sacramẽta in communem vsum christianæ reipublicæ tribuit ministris: ergo ex moribus posidentiũ neutiquam pen det. ¶ Et tertiò ad maiorẽ huius explicationẽ *Tertium.*
arguitur.Effectus sacramentorũ sunt super na turales,ad quos ideo producendos nulla boni tas ministri sufficit:ergo neq; vlla malitia, quę bonitati est contraria, potest illos cohibere quominus à Deo producantur. Maledictus e nim homo.vt Hiere.17.legitur,qui confidit in homine: si autem ex ministrorũ bonitate no stra penderet salus,multum fiduciæ nostræ in hominẽ esset iactandum, quòd Deo,in quo tota est collocãda,iniuriosum esset. ¶ Accedit *Quartum.*
quartò in eandem rationem,q̃ characteres, vt q.præcedẽti dicebamus, nõ imprimũtur vt ha bitus virtutum & vitiorũ, qui potentias deter minant,perstringuntq; ad bene vel malè agen dum, sed per modum potentiarum, quæ sunt ad vtrunq; indifferẽtes. Quare sicut character baptismalis potentia est suscipiendi sacramen ta siue bene siue malè, ita & character ordinis potestas est vtrolibet modo administrandi.
¶ Ad hæc quintò.Sacramentũ,vt suprà dictũ *Quintum.*
est,virtute operis gratiam confert,quod alij di cunt ex opere operato: ergo hoc fit virtute di uina, quæ à bonitate ministri nullatenus de pendet. ¶ Præterea sextò. Effectus non debet *Sextum.*
assimilari instrumento, sed principali agenti, vt domus nõ debet assimilari dolabræ aut ser ræ,quæ est instrumentum, sed arti, quæ est in mente artificis: ergo quanuis minister sacra menti gratia careat, nihilominus Deus per sa cramentum illam confert, per quam suscipiẽs similis ei fiat non ministro. ¶ Iam septimò in *Septimum.*

candem ſententiam Augu. eod. tract. 5. ſuper Ioan. adducit illud Apoſtoli. 1. Cor. 3. Ego plãtaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementũ dedit. Neque qui plantat eſt aliquid neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Ex quo loco analogia exurgit, q̃ ſi morum malitia nihil naturalibus fructibus obſtat, ita neq; ſupra naturalib⁹, quos Deus in generat. Legitur eñ Ioan. 4. diſcipulos Chriſti baptizandi munus exercuiſſe, inter quos nõ dubium quin nequã Iudas idem obierit officium. Quapropter ait Augu. aduerſus Donatiſtas (quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit) Dedit baptiſmũ Iudas, & non baptizatum eſt poſt Iudam: dedit Ioannes, & baptizatum eſt poſt Ioannem: quia qui datus eſt à Iuda. baptiſmus Chriſti eſt, qui à Ioanne. Ioannis erat. Non Iudam Ioãni, ſed baptiſmum Chriſti etiã per Iudæ manus datum baptiſmo Ioannis rectè præponimus.

Octauum. ¶Inſuper & octauò arguitur. Nemini iuriſdictio ob peccatum mortale ſubtrahitur, tametſi iſti hæretici negẽt. Iubet enim Petrus. 1. Pet. 2. dicens. Filij obedite præpoſitis veſtris nõ ſolùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis, Imò & Chriſtus ipſe Matth. 23. De antiquis Phariſeis, de quibus minor extabat ratio. Super cathedram, inquit, Moyſi ſederũt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite, ſecũdum autem opera illorũ nolite facere: vrgentiori ergo ratione in peccatoribus noui teſtamẽti manet iuriſdictio & poteſtas.

Nonum. ¶Et nonò arguitur. Conſecrationes baſilicarum, altarium, & vaſorum eccleſiæ perpetuæ ſunt, tandiu ſcilicet permanẽtes, quandiu ipſę durant: cùm ergo hæc in miniſterium ſacerdotum ſint conſecrata, congruentiùs & eorum conſecrationes ſunt indelebiles.

Decimum. ¶Deniq; & poſtremò arguitur. Si vera eſſet iſtorũ veſania, cũcta eſſent ſpiritualia in ancipiti & ambiguo: peccata nãq; mortalia nõ modò ſecretiſsimè cõmittũtur, verùm & interno ipſo actu cordis, de quo homines iudicare non poſſunt: ſi ergo quouis crimine eccleſiaſtica poteſtas miniſtris deperiret nemo eſſet certus an verè à ſuo prẽlato abſolueret, alia ve ſacramenta legitimè reciperet: quæ cùm ſint cauſa gratiæ, maxima conturbatione & confuſione vexarentur fideles. Quo igitur eccleſiæ autoritate cuncta cõcludamus, meritiſsimò eiuſmodi hæreſis in concilio Conſtantiẽſi ſeſsi. 8. cõtra Ioan. Witcleff, & ſeſsi. 15. aduerſus Ioan. Hus fuit anathemate condennata.

1. Argum. ¶Argumẽta cõtrarię opinionis ad hęc fere reducũtur quę facit S. Tho. Quorũ primũ eſt. Sacramẽta nouę legis ordinantur ad emundationem culpæ & collationem gratiæ: peccator autem immũdus eſt, & gratia caret: ergo neq; alium mundare valet ſecundũ illud Eccleſiaſt. 34. Ab immundo quis mundabitur? Neq; gratiam conferre, quia nemo dat quod nõ habet. Vnde Paul. Roma. 7. Minor, inquit, à maiore benedicitur. Reſpondetur autem, quòd miniſter nec per ſe mundat, nec gratiam confert niſi per applicationem ſacramẽti, quod eſt Chriſti illam infundentis.

S. Thom.

2. Argum. ¶Et pariter reſpõdetur ad ſecundum, q̃ eſt huiuſmodi. Qui charitate caret, præciſus eſt à Chriſto, vt potè per quam, vt habetur. 1. Ioan. 4. Et in Deo manemus: & ipſe in nobis: præciſus autẽ nõ poteſt eſſe inſtrumẽtũ cauſę, à qua prę ſcinditur. Reſpõdetur, inquã, q̃ etſi, ille qui charitate orbatur, mortuus ſit vt habetur. 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte, atque adeò ſit præciſus, poteſt tamen Chriſtus vti inſtrumento mortuo, dum modò ſit ei coniunctum per intentionem eccleſię id adminiſtrandi, quod ipſe inſtituit. Quare ad autoritatem Pauli reſpondetur, q̃ ſatis eſt eum, qui benedicit, eſſe maiorem dignitate & officio, quàm eũ qui benedicitur, licet q̃bitate & merito apud Deum ſit inferior.

Obiectio. ¶Quòd ſi contra aduerſarii illud nobis obiecerint Ioan. 20. vbi Chriſtus apoſtolis poteſtatem remittendi peccata non contulit, niſi ſimul eis donando ſpiritum ſanctum. Accipite enim, inquit, ſpiritũ ſanctum, quorum remiſeritis peccata, &c. Reſpondetur prouidentiſsimum Deum, cuius perfecta ſunt opera nemini poteſtatẽ impertiri adminiſtrãdi ſacramenta, cui non ſimul & gratiam infundendam curet, vt quod ſanctũ eſt ſanctè perficiat, ſi autem ille ob ſuam culpã eadem gratia caruerit non idcirco Deus ſuis ſacramentis deeſt, quominus per ea internum fructum in ſuſcipiẽtibus operetur. Vnde Aug. eod. tract. 5. ſuper Ioan. & refertur de conſecra. d. 4. canon. Baptiſmus. Ego dico & nos dicimus omnes, quia iuſtos oportet eſſe omnes, per quos baptizatur: iuſtos oportet eſſe tanti iudicis miniſtros, ſi miniſtrare iuſtè voluerint, ſi autem noluerint eſſe iuſti qui in cathedra Moyſi ſedẽt, ſecurum me fecit magiſter meus, de quo ſpiritus eius dicit. Hic eſt qui baptizat. Item nõ timeo adulterum, non ebrioſum, non homicidam: quia columbam attendo per quam mihi dicitur. Hic eſt qui baptizat.

3. Argum. ¶Poſtremũ autem iſtorũ argumentũ, quod ipſi vrgentiſsimum exiſtimant, eſt huiuſmodi. Peccatores adminiſtrãtes ſacramenta mortaliter peccãt, iuxta illud Diony. 1. c. Eccl. Hierar. Malis non eſt fas nec tangere ſymbola, id eſt ſo

est sacramentalia signa: Deus autem nemini cooperatur ad malum: nam vt ait Iacobus ca. 1. Deus intentator malorum est: ergo Deus ad illas actiones non concurrit, atq; adeo nec illis tanquam instrumentis suis vtitur ad conferendam gratiã. Respõdetur verò ad consequentiã per distinctionem cõsequentis: illa quippe ministri actio cõsiderari potest, aut tanquam humana, qua ratione est peccatum, atque hac ratione ad illam Deus non coagit peccatori. Secundo modo potest intelligi, tanquam super naturale diuinumq; instrumentũ ad conferendam gratiam, qui est proprius effectus Dei. Et hoc pacto nihil absurditatis est, Deũ illa ad bonum effectum vti. Nihil enim repugnat, quin Deus licèt non sit causa peccatorum nostrorũ illis tamen vtatur in bonũ, quemadmodũ peccato hominis vtitur tum vt illũ pudore cõfundat, ac subinde ad pœnitentiam inducat, tũ vt alios à simili patrando deterreat.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm malè ministrantes sacramenta peccent.

POstquam definitum est sacramenta per malos ministros exhibita, esse valida, consequens est inquirere: An eisdem ministris delictum sit illa exhibere. Apparet enim cùm diuinum ministerium exerceant, non peccare. Respondetur nihilominus duabus conclusionibus. Prior. Non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorum peccent. Probatur, nam operari id quod iustum est, non secundùm quod oportet, vt Philoso. lib. 2. Ethic. autor existit, peccatum est. Ministri autem Dei, qui ei, dum eius ministerium exequuntur, nõ assimilãtur, operantur non vt oportet, iuxta illud Leuitici. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum: & Ecclesiast. 10. Secundũ iudicem populi, sic & ministri eius: ergo tunc peccant. ¶ Posterior conclusio. Eiusmodi peccatũ genere suo est mortale. Probatur, quoniam licèt sacramenta secũdũ seipsa incõtaminabilia sint, illa tñ indecẽs eorum administratio ex parte ipsius administrantis, & ad cõtaminationẽ sacramentorum pertinet, & subinde ad irreuerentiam Dei, quę genere suo est mortalis. Confirmantur pariter ambæ cõclusiones ex Diony. 1. ca. Eccles. Hierar. dicentis, quòd malis non est fas nec tangere symbola, id est sacramẽtalia signa. Et in epistola ad Demophilum ait. Talis (scilicet peccator) audax videtur sacerdotalibus manũ apponens, & nõ timet, neq; verecũdatur diuina prę ter dignitatem exequens, & Deũ putans ignorare, quę ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat falso nomine patrem ab ipso appellatũ, & audet immundas infamias (ne dicã orationes) super diuina signa Christi formiter enũciare. ¶ Quæstio hæc nõnullas offert dubitandi causas, & primum omnium inter malos ministros discernendi sunt illi gradus, quos arti. præcedenti distinximus: de apostatis, hæreticis, & quacunque ratione ab ecclesia præcisis: nempe, siue excõmunicati sint siue suspensi, siue irregulares, aut degradati. Et inter nõ præcisos alij sunt publici peccatores, alij occulti. Prę terea dijudicandum est vtrùm solenniter illa administrent tanquàm ex officio, an verò priuatim baptizando. Rursus vtrũ sese ingerant, an necessitate cogantur. Nam secundum huiusmodi qualitates augetur minuiturve peccati quãtitas dum sacramenta administrant. Ob idq; conclusiones præsentes in genere constituuntur: nẽpe, administrationem sacramentorum in peccato, peccatũ esse, idq; genere suo mortale. Postmodum nanq; ad singula descẽdendum est, vtrũ nonnunquã excusari possit à tali culpa. ¶ Et quidem cõclusio prior, quòd sit aliquale peccatũ, in dubium cuocari nõ potest: nam id, quòd sanctum est, indignè tractare ratio ipsa naturalis statim admonet esse peccatum. Peccatori nanq;, vt est in Psal. 49. dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meũ per os tuum? Si enim linguã res sanctas tangere delictum est, manu illas, & officio cõtrectare, grauius erit. Et Deuter. 16. Iuste quod iustũ est exequeris. At verò secunda, quòd sit mortale genere suo, non apparet vsque adeò certa. Et enim (vt ar. proximo visum est) morum probitas ministrò non ad essentiam, sed ad decentiam attinet sacramenti: omittere autem id quod nõ est de essentia, non est vitiare sacramentum, sed non illud meliori modo possibili tractare: eiusmodi aũt omissio non est cur cẽseatur mortalis. Si quis enim nõ oret, aut eleemosynam eroget, quam bene possit, nõ ideò mortaliter delinquit, vt si sacris cooperto capite, aut indebitè recubans aut garriens interfit.

Expositio articuli.

Conclusio prior probatur.

Cõtra secũdã cõclusionem.

¶ Docta hic distinctione Caietanus respõdet. Exhibitio siquidem sacramenti bifariàm cõsideratur. Vno modo ex opere, quod aiunt, operato: scilicet, ex obiecto tãquã opus exhibitũ, hoc est tanquam Dei instrumentum, quo ipse vtitur ad gratiæ infusionem: & secundum hãc

Responsio.

rationem probitas ministri non est de eius essentia, vt potè sine qua suum sortitur effectũ. Sed altero modo consideratur, vt opus operantis: videlicet, vt actio humana exiens à ministro, atque illa ratione requirit, vt reuerenter fiat: eo quòd cùm homo tunc sit minister Dei, ipsi coagens, debet simili sanctitate, qua ipse, operari.

1. Argum. S. Thom. ¶In contrarium autem videtur argumentum militare, quod primo loco facit San. Thomas. Quemadmodũ Deo in sacris ministratur, sic & per omnia opera charitatis, secundum illud ad Hebræ. vltim. Beneficẽtiæ & communicationis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus: peccatores autem nõ peccant, si in peccato opera charitatis aliarumq; virtutũ exerceãt. Respondet autem sapiẽter, quòd reliqua virtutum officia nulla sunt cõsecratione sanctificata, sed sunt partes iustitiæ, quas si iustus iuste exequatur, iustificatur adhuc, sin minùs, peccator extra gratiam per eas disponitur, vt illam suscipiat. Sacramẽta verò in seipsis quandam habẽt mysticam sanctificationẽ & cõsecrationẽ: quare genere suo exigunt similem sanctitatẽ in ministro, vt suo ministerio respondeat, qua idcircò sanctitate si careat indigne se ministrum exhibet. Perspice duas Sanct. Thomæ rationes, antea enim monstrauit peccatum esse mortale ex genere suo propter irreuerẽtiã ministri respectu Dei, quia nõ se præstat illi conformẽ: modò autem id probat ex obiecti sanctitate similẽ in ministro exposcẽte. Confirmatur præterea vtraque ratio ex autoritate superius allegata, Ioan. 20. Accipite spiritũ sanctum, quorũ remiseritis peccata. &c. Christus enim suis ministris gratiam impertitur, vt patet in collatione sacramẽti ordinis, vt sua munera dignè administrent, sicut eandẽ confert in baptismo, vt baptizati eadẽ sacramẽta dignè suscipiãt. Itaque collatio illa gratiæ obligationẽ insinuat tũ dignè ministrãdi, tũ digne suscipiẽdi sacramẽta: qua propter indigne id exequi peccatum est.

¶Sed roges. Cur mortale? Nã tractare indignè sacra nõ semper est mortale (vt suprà dixim⁹) vt osculo tangere hostiã cõsecratã in peccato aut indignè illam adorare, aut sacrorũ vasa & Responsio. vestes indignè contrectare. Respondetur hæc omnia esse sacrilegia, sed tamẽ ex obiecti quãtitate pensandũ est, quando sit mortale, vt in furto. Sacramenta enim quia sunt, nõ vtcũq; sancta, sed dũ exhibẽtur, per Dei virtutẽ sanctificantia, suapte natura & ingenio ostẽdunt in dignã eorũ collationẽ esse genere suo lethalẽ. Secus de alijs sentiendũ, quæ minutiora sunt, Quocirca quanuis Adrian. in quæstio. de baptismo art. 3. in. 2. part. existimet, quòd eleuare consecratã hostiam de terra aut luto in peccato mortali, fit etiã mortale, nõ est verò simile: nam illic nulla est administratio sacramẽti, nec illud est opus: ad quod ministris conferatur gratia, vt teneãtur peccata deponere antequã illud præstẽt seruitium. Quare potiùs credo illud esse opus religionis atque adeò virtutis si non adsit sacerdos alius, qui digniùs possit illam leuare, & reuerenter fiat. Adrianus.

¶Accedit in confirmationẽ conclusionis argumentũ. Sacramentum indignè suscipere, vt pote obicem accipiendæ gratiæ opponendo, est mortale peccatum. Qui enim, inquit, Paulus. 1. Corinth. 11. manducat & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini: scilicet, quia non discernit cibum illũ ab alijs profanis, sed velut ad mẽsam secularem sic ad cõtremẽdũ altare accedit. At neque minister, qui sacramentũ in mortali exhibet, perinde actionem illam exercet, ac si esset profana & secularis: ergo pariter est cõtaminator sacramẽti atque adeò lethaliter sacrilegus. Aliud argumentum. Paul. 1. Cor. 11.

¶Hanc conclusionem latè comprobat D. Aug. libr. 2. contra epistolam Parmeniani Donatistæ, Congerebant nanque hæretici illi complura sacrorũ testimonia, q̃ improbi ministri administrantes sacramenta contra Dei nutum id facerẽt, atque adeò per illa Deus neminem iustificaret. Et respondet Augu. eiusmodi testimonia id tantum cõprobare, q̃ illi lethale sacrilegium cõmitterent: nihilominùs sacramenta ipsa solida permanerẽt Dei instrumenta ad iustificandum. Atque ex eius libris multa cõgesta sunt decreta. 1. q. 1. vt cano. Per Esaiam, vbi citatur illud Esaiæ vltim. facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum, quasi canẽ occidat, & qui coquit similaginem, quasi sanguinem porcinũ, & qui offert thus in memoriã quasi blasphemus. Et canon. Omnia. Omnia, inquit sacramenta obsunt indignè tractãtibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus. Et canõ. Quod quidam Separati, inquit, non dubium quin dare possint sacramẽta, sed tamen illa pernicioſè tradunt. Idem in cano. Remissionẽ, & canon. Necesse est. Munda, inquit: sit manus, q̃ sordes diluere curat: scriptũ enim est. Esa. 52. Mundamini qui fertis vasa domini. Et de consecra. distinct. 4. canon. Baptismus. Paulò antè citato. Iustos, inquit, oportet esse tanti iudicis ministros si iustè ministrare voluerint. Et Leuit. 22. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel domino Confirmat conclusio canonibus sacris.

mino,in quo est immūditia, peribit coram domino. Et Exod. 19. Sacerdotes, qui accedunt ad Dominū Deum,sanctificentur,ne forte derelinquat eos dominus. Si ergo sacerdotes antiquæ legis, qui legena illa sacramenta, vti ait Paul. nullatenus sanctificantia tāta cum sanctitate ad altare accedere iubebantur,quātò gratiori sacrilegio sacerdotes euangelici communicare creduntur,dum sacramenta,quæ de latere Christi ad sanctificandum animas effluxerunt,non pro dignitate cōtrectant? Vnde de temporib. ordi. cap. Quæsitum. admonitum est,vt sacerdotes,qui sunt in crimine,sub interminatione diuini iudicij sint obtestandi, vt in testimonium suæ damnationis in susceptis ordinibus non ministrēt. ¶ Ex his fit consequēs, quòd quāto quis maiore culpa,aut magis præcisus est absurdius peccabit,vt apostata quàm hæreticus,& hæreticus quàm suspensus: & degradatus quàm simpliciter excommunicatus, & publicus peccator,quàm occultus. Idem ex parte sacramenti grauius sacrilegium esset eu charistiā celebrare,quā aliud administrare sacramētum: nam propter reuerētiam corporis Christi illic contēti ait peculiariter Paul. Probet autem seipsum homo,& sic de pane illo edat,& de calice bibat. Haud enim tātum edere & bibere,verū & cōsecrare in peccato mortali lethale esset: nam est actus ille excellenter hierarchicus. Tametsi qui confitetur se celebrasse in mortali,ambo vno verbo cōfitetur. Dictum est autem administrare sacramentum in peccato mortali,esse mortale ex genere: nā ex imperfectione actus non erit mortale, vt si quis furetur ouum. Hæc autē imperfectio potest attendi ex parte obiecti, vt si quis in peccato cōtrectaret vasa sacra. Item licèt contrectaret sacramēta,nō tamē actione perfecta. ¶ Quocirca dubium est de diacono & subdiacono in sacramento altaris ministrantibus: nam ex vna parte apparet esse mortale,si in peccato administrēt: confertur nanq; eis dum ordinātur gratia,vt dignè administrēt. Quare (vt supra diximus) obligatio inde resultat dignè administrādi. Ex altera verò parte durū profectò apparet illos tam acriter condēnare. Ad hoc in primis respondetur,q̄ cātare in peccato epistolam in ecclesia etiam publicè ei, qui non est subdiaconus, nullum est peccatum: mos enim est sacristarum. De diacono autem,& subdiacono vbi solenniter administrāt, qui dixerit propter argumētum factum peccare mortaliter, nihil affirmauit quod sit improbabile. At verò lubentius dicerem non esse mortale, nā & si gratiam ad hoc recipiāt, tamen imperfectio actionis ad

Corollarium

De diacono & subdiacono.

monere videtur, non esse tam strictam obligationem, q̄ in sacerdote, siquidem per illā lectionem Euangelij & suā administrationem nullā operantur sanctitatem, nisi, vt dictū est, imperfecte. ¶ Ex administratione sacramenti gradū hic fecit Caiet. ad prædicatores, vtrum prædicare in peccato mortali, sit mortale. Quæ quidem ambiguitas ex duplici capite dirimenda est. Primò ex obiecto, vtrum illud sit officium alicui ordini annexū, vt ad id munus exequendum gratia conferatur. Secundò ratione effectus, & fructus prædicationis qui impeditur, dum sit in peccato mortali. Et ratione prioris capitis ait hic Caietanus esse mortale: quia prę dicare, inquit, est actus, ad quem minister consecratur: nam eius, ait, minister ex officio est Episcopus primò, & secundario sacerdos. At profecto ex isto capite nō est cur officiū prædicandi, dum sit immortali, sit mortale. Nā primùm ex iure diuino prædicare non est officiū annexum ordini sacro, imò prophetæ antiquitus prædicatores erāt, essentq̄ modò si existerent: & eremitæ patres prædicabāt in eremo, nec tamen erant sacerdotes, neq; ideo mos ille reprobatur. Quinuerò Gregor. 1. dialogorum libro. quendam laicum Equitium nomine, laudibus commendat, q̄ prædicaret populo. Ad de quòd in ordinatione sacerdotum nulla fit mentio prędicandi, neq; illis deceret absq; maiore examine parem facultatem impartiri. Nā de diacono iam suprà diximus, q̄ datur ei potestas legendi Euangelium, & docendi articulos fidei. Tametsi Ambrosius super illud ad Ephes. 4. Dedit quosdam Euangelistas, dixerit nomine euangelistarum cōprehendi etiā diaconos, quibus olim euangelizare licuit sine cathedra. At verò iam non possunt sine episcopi facultate. ¶ De iure autem positiuo prædicare omnes prohibentur, nisi sint sacerdotes, vt. 27. quæst. 1. cap. Adiecimus. est videre. Et de Hæreticis. cap. Sicut præcipitur. cohibentur laici prædicare. Et cap. Excōmunicamus. el. 1. eod. tit. sub excommunicationis sententia prohibetur prędicare, nisi cui ex officio, vel cōmissione incumbit. At verò neq; hinc sequitur omnibus sacerdotibus ex officio id competere, neque ipsis solis. Quòd enim non omnibus, patet ex decretis concilij Constantiensis sessione. 8. &. 15. vbi condemnatur Ioan. Witcleff, & Ioan. Hus dicētes, vniuersis sacerdotibus virtute suæ ordinationis incumbere officium prę dicandi. Imò requiritur episcoporum licentia, iuxta illud Paul. ad Rom. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Verum est tamen, q̄ vbi sacerdoti confertur beneficium, cui anne-

De prædicātibus in mortali.

Caietan.

Ambrosius

xa eſt animarum cura, conceditur ſubinde ei prædicandi munus. At verò etiam diaconi ex commiſsione epiſcopi prędicare poſſunt: imò epiſcopi non ſacerdotes. Igitur ex iſto capite prædicare in peccato mortali non eſt mortale, quia nō eſt officium, ad quod per ordinem ſacrum confertur gratia. Atque re perfectiùs perſpecta, id ipſum tenet ipſe Caiet. in ſumma, verbo prædicatorum peccata.

Alterum caput. ¶Alterum verò caput maiorem infert difficultatem. Vnde ſubdit illic Caietan. prædicare in peccato mortali eſſe mortale propter iniuriā, quæ fit prædicationi, iuxta illud Pſalmi. 49. Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Exiſtimaſti, iniique, quod ero tui ſimilis, quaſi bona iubens, & mala faciens? Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam, id eſt, te ipſum tuis proponam oculis, vt in te cernas, vtrùm tua prædicatio tuis ſit moribus congruens. Et Paul. ad Roma. 2. Qui prædicas nō furandum, furaris, &c. At verò hoc moderamine Caieta. ſuam ſentētiam mitigat, vt intelligatur, dum prædicator prædicat ſtudio, & animo prædicandi indigne: nā ſi cum tremore, & reuerentia malens prædicare dignè, officium exercet, nō eſſet, inquit, peccatum mortale.

Bona diſtinctio. ¶Sed forſan aliter æquiùs diſtinguendum eſt, vt ſi ſit peccator publicus, prædicare profectò non poſſet abſque mortali crimine: nam tunc propter ſcandalum directè fructui prædicationis obſtat, iuxta verbum Grego. in paſtorali. *Gregor.* Neceſſe eſt cuius vita deſpicitur, eius prædicatio contemnatur. Et Ariſt. 10. Ethicorum. Dū ſermones, inquit, moribus diſſonant, contemnuntur, & veritatē interimunt. Quare vt Paul. loco citato ad Roma. 2. ait, per huiuſmodi prædicatores, qui prædicant non furandum, & publici ſunt latrones, nomen Dei blaſphemari inter gentes. Quando verò quis eſt occultus peccator, quod nullum ſiniſtrum dedit exemplū, & tunc maximè quando ex officio incumbit, non eſſet peccatum cum timore, & reuerentia prædicare: nam poſſet ſua prædicatio eſſe fructuoſa. Contemptus verò ſemper eſt mortalis. Vt ſi quis tam impudenter prædicationem vilipenderet, vt indignum non putaret illam in peccato exercere.

2. Argu. S. Thom. ¶Vt ad rem igitur redeamus, ordinemque D. Thom. ſequamur, quæritur ſecundo argumento, vtrùm ſimili ſe culpa conuoluant, qui ab huiuſmodi nequam miniſtris ſacramenta ſuſcipiunt. Arguitur enim. Qui alicui in peccato communicat, reus ipſe eiuſdem fit ſceleris, ſecundum illud ad Roma. 1. Digni ſunt morte nō ſolùm ij, qui talia faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus: ſi autem mali miniſtrādo peccāt, illi qui ab eiſdē ſacramēta ſuſcipiunt, illis cōmunicant in crimine: ergo & peccant, quod apparet in cōueniens. Reſpōdetur autē ſub diſtinctione. Dupliciter ſiquidē contingit miniſtrū eſſe malum: ſcilicet, aut dū toleratur ab eccleſia, aut dum non toleratur, ſed eſt ab ipſa præciſus: videlicet: quia degradatus eſt, vel ſuſpenſus, vel excommunicatus. Duæ igitur conſtituuntur cōcluſiones. Prior. Si miniſter ille nequā toleratur ab eccleſia, tūc licet ab illo ſacramēta ſuſcipere, neque vllum delictum eſt. Et eſt ratio, quia cum permittēte eccleſia ſuo quiſque vtatur iure, non cenſetur tunc homo cōmunicare ſceleſto illi miniſtro in quantū delinquens eſt, atque adeò nec eius ſceleri, ſed functioni eccleſię, cuius miniſter exiſtit. *Prior concluſio.* Poſterior cōcluſio. Si autē ab eccleſia nō toleret, ſed ſit vel degradatus vel ſuſpēſus, vel excōmunicatus, nō licet ab eo ſacramentū ſuſcipere, imo eſt peccatū. Cuius ratio eſt, qa tūc qui ſacramentū ab eo ſuſcipit, facit cōtra obedientiā eccleſię. *Posterior concluſio.* ¶Vtraq; autem iſtarum concluſionū nonnihil adfert difficultatis. Prior ſcilicet, quia ſi tā generaliter veritatē contineret, ſequeretur, q̄ liceret etiā peccatorē non præciſum inducere ad cōferendū ſacramentū. Et pariter ſi ſecūda tam ſtrictim eſſet intelligēda, ſequeretur, q̄ nec in extrema neceſsitate fas eſſet à præciſo ſacramētum expetere. Quorum vtrunq; conſequēs videtur rationi diſſonum. Igitur vt ab argumentis abſtineamus, perſpectius per octo ſubſequētes propoſitiones ambas cōcluſiones elucidabimus. Videas nāq; inter doctores tanta confuſione & perplexitate rem hanc pertractari, vt vix inde certi quidpiā venari nequeas. Prima itaque propoſitio ſit. A quocūq; ſacramentorū miniſtro, nō præciſo, ſed tolerato ab eccleſia, dū modo paratus ſit ſacramentū miniſtrare, licet cuicunq; illud ſuſcipere, ſiue in neceſsitate ſiue extra, ſi modò ex officio aut priuilegio poſſet illud miniſtrare: nā niſi vel prælatus ſit, vel delegatus nemo poteſt extra mortis articulū ſacramēta exhibere. Exēpli gratia, licet mihi per diplomatis priuilegium, quem maluero confeſſarium eligere, ſunt plures ad audiendas cōfeſsiones ſedentes, quorum Petrum ego ſcio in cōcubinatu viuere, tunc quāuis poſsim eligere alium probum, licet etiam mihi eligere Petrū. Imò verò ſi ille eſt doctior, qui ſapiētiùs valet meā conſcientiam diſcutere, cōſultiùs fecero, ſi eū præ alijs elegero. Verum eſt, quod ſi in cæteris omnes ſint pares, nonnulla culpa erit illum præopta

Cōcluſionū elucidatio.

1. propoſ.

re nunquàm tamen erit mortalis, nisi forsan tam esset publicus peccator, vt mea eiusmodi confessio scãdalum offerret populo. Scot. aũt in.4.d.5.q.2.dicit, cæteris paribus semper eum esse eligendũ, cui id ex officio incumbit. Quin etiam dum occurrente extrema necessitate baptismi laicus probus adest, & sacerdos improbus, citiùs eligendus est sacerdos, qui baptizet, quàm laicus. Quod quidem (cùm tunc baptizare sine solẽnitate in peccato non sit peccatum, vt infrà videbimus) verum est. Si autem solenniter esset baptizandum potiùs eligendus est ille, qui creditur sine peccato suo functurus munere. Concluſio hæc vniuersis est citra cõtrouersiam assertissima, atque hũc sensum facit prior propositio Sanct. Tho. quã & eius ratio inducta demonstrat. Qui enim sic suscipit sacramentũ, nullo modo cooperatur peccato alterius: solũ enim ille dicitur cooperari alteri, qui eius peccati causa est, in hoc aũt casu cùm conferens sit paratissimus, & suscipiens nullatenùs eum moueat, fit vt neq; eius peccati simul causa. Eò potissimè, quòd non postulat vt alter peccet, sed vt sacramentum det, quod potest resipiscendo iustè facere. Adhibent nonnulli rationem, quòd cùm quisque sit bonus existimandus, ille qui petit, existimare debet peccatorem illum mente conuertendum antequàm officium suũ præstet. At verò hæc existimatio non est necessaria. Quinimò quanuis petẽs sciat, quòd ille non sit contritio nẽ habiturus, nil refert, quia alter sibi solus est causa, sicuti dũ quis ab exposito vsurario mutuum fœnerato petit. Textus est expressus 15.q.8.canon. Scisciantibus. vbi Nicolaus ad consulta Bulgarorum eandem concluſionem decernit: scilicet, vt à quocũque sacerdote siue adultero, siue alia siniſtra fama respersо (quousque iudicio episcoporum reprobetur) communio percipienda sit. Quoniam mali administrando se tantummodo lædunt, &c. fax accensa sibi quidem detrimentũ præstat, alijs verò lumen in tenebris administrat, & vnde alijs commodum exhibet, inde sibi dispẽdium præbet Hæc ibi.

¶ In contrarium autem militare videtur text. in canon. Si qui sunt. 8.1.d. vbi Grego. cohibet omnes officijs eorum presbyterorũ interesse, qui sint in publico concubinatu. Respondetur canonem intelligi de notoriè cõcubinarijs, qui olim suspensi erant ab officio, & ideo interdicebatur populus ne eorum sacra audiret, vt patet can. Nullus. & canon. Præter. d.32. Iam verò arbitror illud non esse in vsu quousque per sententiam condemnentur, imò si postea corrigantur non sunt ipso iure suspensi, vt habet glos. in dicto can. nullus.

¶ Aliter autẽ cõtra ea, quæ dicta sunt arguitur Sequeretur inde licitum esse ab eo sacerdote, qui paratus est sacramentum simoniacè vendere, illud mercari. Item quanuis quis crederet per suam auricularem confessionem confessarium, vel in libidinem concitandum, vt si hõnesta puella ipsi confiteretur: vel in homicidium irritandũ, vt si qui patrem sacerdotis occidit, non alium nanciſci posset, cui confitere tur, quàm eius filium, qui timeretur mortem patris simili damno vindicaturus. Respondetur neutiquam huiusmodi consequentias valere. Et quidẽ de baptismo, an scilicet propter eius extremam necessitatem in periculo mortis infantuli liceat eum à simoniaco emere, nõ ad hunc locum disputare pertinet, sed ad materiam simoniæ. Quare D. Thom. 2.2. quæst. 100. art. 2. ad hoc respondet, & nos satis copiosè lib. 9. de Iustitia & iure. q. 6. art. 1. id discussimus. Sed alia emere sacramenta omni procul dubio nullo modo licet: hoc enim qui faceret non solùm cooperaretur flagitio ministri, sed per se ipse sceleſtus esset: quoniam sacramentum, non solùm vendere: verùm & coemere, peccatum est.

¶ Respondetur ergo præsentem cõclusionem solùm intelligi de peccato præcisè, quod est administratio sacramẽti, hoc enim ille qui petit, dum minister paratus est, euitare non cogitur. Secus de alijs adiunctis. Haud ergo puellæ in tali casu aut homicidæ licet confiteri eiusmodi sacerdoti, vt in.4.d.17.q.3.art.3. author est S. Thom. Neque hoc in dubium venire potest, vt illic fusiùs disputabimus. Nã (vt ait Bernar.) quod pro charitate institutum est, cõtra charitatem militare non debet.

¶ Secunda propositio. Nemini licet eiusmodi improbum ministrum non paratum, neque offerentem sacramentum ad id inducere, nisi vel petentem necessitas cogat, vel exhibẽtem officiũ obliget. Probatur, quia quẽpiã in peccatũ inducere, peccatũ est, eò q̃ sit causam dare peccãdi. Et sicut de dãno ait regula iuris, sic & qui causam culpæ dat, culpã dedisse videt. Quemadmodũ neq; licet eũ, qui ad id non est paratus ad mutuãdum cum fœnore inducere.

¶ Quòd si cõtra vt superiùs, arguas. Ille q̃ sacramentũ pœnitẽtiæ petit nõ inducit aliũ vt delictũ faciat, sed vt sacramentũ cõferat. quod resipiscẽs ipse exhibere iustè potest. Respõdetur, q̃ si ille qui inducit scit, aut credit aliũ non esse cõuertendũ licèt non concurrat formaliter ad eius peccatum, cõcurrit tamen materialiter ad

Scotus.

2. Propoſ.

Argumẽtũ

illud opus, quod ſcit in illo fore peccatum. Vt ſi quis delectationis gratia, & non vt faciat malum, ſuccēderet ignem, quo ſcit arſuras alienas ſegetes, neutiquam à culpa eximeretur. Secùs quādo ille eſt paratus, quia tūc petēs neq; mouet ad crimen formaliter, neq; materialiter.

3. propoſi. ¶Tertia propoſitio. Licitum eſt eum qui non eſt præciſus, & quē ſcio indignè adminiſtratu rum ſacramentū, inducere ſi ſit meꝰ prelatus.

4. propoſi. ¶Quarta. Licet etiam eundem inducere, quamuis nō ſit meus prælatus, ego tameu ſim in neceſsitate ſacramenti conſtitutus. Has duas cōcluſiones adſtruit in preſentiarum Caie. & (vt credo) pbè & rectè. Probatur ergo tertia. Prælatus meus, etiam extra neceſsitatem, tenetur mihi niſi ab eccleſia cohibitus ſit, quoties petiero ſacramētum miniſtrare, ergo dum peto, & induco, & cogo, meo vtor iure, qui autem vtitur iure ſuo, vt eſt in. c. Cum eccleſia Vulterana. de electio. & in. l. Iniuriarū. ff. de iniurijs nemini iniuriam facit: ergo licitnm eſt petere. Eodem prorſus modo arguitur ad quartā concluſionem, quoniam dum quis extremæ ſubeſt neceſsitati, vnuſquiſq; ei, ſi poteſt tenetur opem ferre, atque adeò id petens ius habet vnumquemlibet inducendi ad adminiſtrādum ſacramentum. Quòd ſi arguas. Inducere ad malum de ſe eſt malum, ergo nullo caſu licèt. Reſpondetur, hoc non eſſe propriè inducere ad malum, ſed inducere ad id, quod ius eſt petentis: quod quidem alter facere tenetur, atque adeò benefacere, quare ſi non vult ſe in gratiam Dei recipere vt id faciat, ſua erit culpa. Et idem eſt in extrema neceſsitate. Secùs extra hos duos caſus: nam tunc non hab eo ius inducendi ad collationem ſacramenti. ¶Hic autem non præteribo hanc moderari neceſsitatem. Hæſitabit enim lector, vtrùm ſolum neceſsitas implendi præceptum eccleſiæ, etiam citra articulum mortis, faciat ſibi ius inducendi peccatorem non paratum, vt ei adminiſtret ſacramentum. Exempli gratia. Sub articulum Paſchatis confiteri teneor, habeo indulgētiarum gratiam, vt poſsim eligere cōfeſſarium, vtrùm poſsim inducere non paratum? Reſpondetur ſi ſit meus prælatus poſſum quidem, quia cùm ipſe teneatur, ius habeo illum vrgendi. Alium verò miniſtrum minimè: nam licèt priuilegium mihi facultatem faciat quemlibet eligēdi: nemo autem, qui meus non eſt prælatus, tenetur meam audire confeſsionem: quare ego non habeo ius compellendi atque adeò nec inducēdi, ſed ſolùm in extrema neceſsitate mortis: quia cùm confeſsio & abſolutio hominem poſsit facere ex atrito contritum, periculum eſt, ac perinde, vbi ſacerdotis copia haberi poteſt, nefarium crimē abſque ſacramento abſolutionis de vita decedere. Et multò æquiùs ſacramentum baptiſmi in extrema neceſsitate à quocunque, quantunuis peccatore exigitur. Atque hæc de malo miniſtro non præciſo.

Concluſionis moderatio.

De miniſtro præciſo.

¶In tranſitu autem ad præciſos præmittenda eſt conſtitutio Conſtantienſis Concilij paulò poſt tempus D. Tho. celebratum, vbi ad conſulendum timoratis cōſcientijs indultum vniuerſis Chriſtianis eſt, vt poſsimus cum quolibet excommunicato communicare, tam in ſaeris etiam recipiendis, quàm extrà ſacra, duobus preciſè exceptis caſibus, videlicet ſi ſit aut nominatim excommunicatus, aut manifeſtus clerici percuſſor. Tametſi text. ille non ſit in Concilio Conſtantienſi, ſed in Baſilienſi. At verò vt Diuus Antoninus. 3. part. tit. 25. cap. 2. refert, decretum illud in concilio Cōſtantiē ſi fuit definitū, & ſtatim in Baſilienſi ſub Martino quinto receptum. Adrian. autem in. 4. in quæſt. de cōfeſsione art. 3. de clauibus ait concilium Baſiliēſe excepiſſe ſuper Cōſtantienſe vniuerſos notoriè excommunicatos ob quodcunque crimen, quod nulla poſsit tergiuerſatione celari, & ita ipſe dictum decretum ſuſtinet. At verò hoc eſſet timoratas conſcientias illaqueare, quibus Cōſtantienſis ſynodus conſultum voluit. Nam ſæpe in dubio verſatur vtrùm crimen ſit vſqueadeò notorium. Quapropter vſus eccleſiæ tam amplam exceptionem non recepit niſi illam duntaxat concilij Conſtātienſis, quā quidem cōſtitutionem (vt Antoninus inquit) Papa Martinꝰ viua voce in perpetuum confirmauit. ¶Hac ergo præiacta conſtitutione ſubijcitur quinta concluſio. A quocunque per ſimplicem excōmunicationē præciſo (ſi non fuerit nominatim excommunicatus, aut manifeſtus percuſſor clericorum) ſit quē paratus ſacramentum miniſtrare licet cuicunque tam in neceſsitate, quàm extra, ſacramentum percipere perinde acſi non eſſet præciſus. Si autem fuerit nominatum excommunicatus, aut manifeſtus clericorum percuſſor, minimè, licèt Concluſio hęc nulla indiget, præter autoritatem concilij, alia probatione.

Adrianus.

5. propoſi.

Dubium.

¶Dubium autem hinc emergit, vtrùm eiuſmodi excommunicatum non nominatum liceret perinde inducere ac ſi non eſſet præciſus in duobus ſuperioribus caſibus, ſcilicet, vel quo eſſet inducentis prælatus, vel quo inducens eſſet in extrema neceſsitate ſacramenti. Et ambiguitatis ratio eſt, quòd qui non eſt excommunicatus per ſolam animi contritionem licitè poteſt conferre ſacramentum,

tum, ad quod inducitur. Si autem sit excommunicatus, quanuis non nominatim, etiam si sit in gratia, nō potest iustè id perficere antequàm absoluatur ab ecclesia, quare alter inducit eum ad id quod sine culpa facere nequit quod apparet nefas, eo præsertim, quòd indicto cōcilij decreto subditur. Per hoc autem nō intendimus ipsos excommunicatos in aliquo releuare, aut eis quomodolibet suffragari. Propter quod verbum Adrian. in quæst. de baptis. artic. 3. in. 2. argumento ad oppositum tenet huiusmodi excōmunicatos ministrādo sacramenta peccare, quamuis alij licitè eadem ab illis recipiant. Paludan. autē in. 4. distin. 5. quæst. 2. ait excōmunicatum in extrema necessitate baptizando non peccare, propter necessitatem illius sacramenti, de cæteris autem silet. ¶ His autem non obstantibus addiderim conclusionem sextam. Licèt eiusmodi prælatum excommunicatum, sed non nominatim etiam extra necessitatem, ad sacramenti collationem inducere. Primo enim quispiam probare hoc posset, dicēs, quod quāquā ipse minister iniq; agat, nihil ad inducentē qui vtitur iure suo, sicuti qui petit iuramentum ab infideli quē certissimo scit iuraturum per falsos Deos. At quoniam nimis est rigidum hominē compellere, qui nō possit ab excōmunicatione absolui, ac perinde (vt Adria. putat) nec sine peccato ministrare, secūdo id efficacius probatur. Illi, inquam, citra nominationem excommunicati administrantes sacramenta casu, quo petens habet ius petendi, & inducēdi, nēpe quia parœcianus eius est: si modo per internū animi motum conterantur, nulla inficiuntur culpa in excommunicatione ministrando sacramenta. Hoc enim ex dicto concilio colligitur. Cum enim consulendo timoratis conscientijs, in bonum petentium concesserit illam communicationem cum excommunicatis, ex rei consequentia concesserit ipsis excommunicatis, vt sacramenta præberent quando aliàs tenerentur. Alioqui nonsatis fuisset petentibus consultum, nam tunc illi ministri perplexitate cōplicarētur, vtrinque scilicet, siue sacramētum præberēt, siue secus, peccatum timentes. Imò possent se iuste defendere allegātes se non posse id facere sine scelere, quod nulla prorsus de causa vlli fas est cōmittere. ¶ Huic ergo cōclusioni septimā adiunxerim. In extrema necessitate pariter licet quencūq; inducere, etiam excōmunicatum non nominatim, nec clericorū percussorē. Quę quidem cōclusio eodem rationis vigore cōprobatur, quando quidē tunc quisq; potest cū quocūq; taliter excōmunicato cōmunicare. Itaq; quo rem cōcludamus, idem est prorsus de illis permissis in concilio Cōstantiensi, quod de alijs superioribus, toleratis ab ecclesia. Hāc igitur ob rem cùm audieris, toleratū ab ecclesia, intellige non nominatim excōmunicatū, nec percussorem clericorū. Cùm verò audies præcisos, intellige nominatim excōmunicatos, aut percussores clericorum atq; alios, quos protinus explicabimus. Quod ergo continuò in concilio subnectitur. Non intendimus eos tñ releuare, &c. eatenus intelligitur, q̄ illi excōmunicati nec possunt susc̄ipere sacramēta, nec ad ea cōferēda sese ingerere, nisi iure compulsi. Quare si nō sint prælati, aut petens in extrema necessitate, nullo modo nec à quouis requisiti debent sacramenta administrare. Neq; vero in hisce casibus excusantur, nisi per contritionē apud Deū emē dati, quoniam ministrare in peccato extra necessitatē baptismi, vt cōfestim videbimus, semper peccatum esset. ¶ Octaua deniq; conclusio. Ab illis, qui præcisi sunt videlicet, aut per excōmunicationem pronūciati, & nominati, aut per notoriam clericorū percussionem excōmunicatione condemnati: neutiquam licet sacramentum susc̄ipere, neq; eos inducendo, neque etiā si ipsi sint parati dare, neque si sint prælati. Hoc patet, quia esset cōtra obedientiā ecclesiæ, & hic est sensus secundæ cōclusionis S. Tho. in hac solutione. 2. Sed censendū est de illis quantum ad hoc ac si nō essent sacramentorum ministri. ¶ At verò animaduertendum est, q̄ nomine excōmunicatorū nominatim veniūt hæretici, schismatici, & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis cōdemnati, atq; etiam simoniaci atq; adeò omnes qui per sententiam fuerint pronuntiati, & cōdemnati alicuius criminis, cui annexa est excōmunicatio: & pręterea quicunq; proprio nomine propter aliquod aliud delictum fuerit pronunciatus excōmunicatus. Pariter nec licet à degradatis qui in perpetuū pręcisi sunt, nec ab alijs, qui per publicā sententiam sunt suspensi, nec ab irregularibus, quoniā cōcilium solùm permittit cōmunicationē cū ijs qui nō acriori censura tenentur, q̄ excōmunicatione. Vtrùm vero ab hac generali cōclusione vllus sit excipiēdus casus extremæ necessitatis, noua quæstio est, quam iam iam excutere properamus.

¶ Est ergo tertiū argumentū S. Tho. Nulla in lege Dei cōtingit perplexitas, qa sic homo coger et desperare quasi nō potēs peccatū euadere: sed si mali peccarēt sacramenta tradēdo, essent perplexi, quia etiam quandoque peccarent si sacramenta non traderent, puta cùm officij

Adria.

Palud.

6. Propos.

Sentētia autoris.

7. Propos.

Nota resolutionem.

Postrema propos.

1. Argum. S. Thom.

officij necessitas eos cogit. Habetur enim. 1. Corin. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit. Quandoq; etiam propter periculum, vt si infans periculo mortis subiectus peccatori baptizãdus offeratur: ergo peccator non contrahit nouã culpam sacramento administrando. Responsio autẽ est trimẽbris. Primum enim ait, q̃ peccator dum necessitas officij occurit, potest per internam pœnitentiam gratiam inire cum Deo, & tunc iuste ministrare.

1. Assertũ.

Distinctio. ¶Ad huius autem, & subsequentiũ intellectũ supponẽda est illa superior distinctio mali ministri, qui esse potest, aut præcisus ab ecclesia, aut tolleratus. Et quidem D. Thom. absq; vlla hac restrictiõe loquitur, tametsi de illo sermonẽ videatur facere, qui nõ est præcisus: nam dicit prælatũ, dũ officij necessitas occurrit, per pœnitentiam contritum posse exhibere sacramentum. Et tamen si esset præcisus, hoc non sufficeret, vt ritè id faceret, nisi absolueret ab excõmunicatione. Interpretãdũ ergo hoc est iuxta illius tenorẽ, quod diximus in sexta conclusione proximè posita. Quòd si peccator, vel nulli subest ecclesiasticæ censuræ, vel est tolleratus iuxta tenorẽ concilij Constantiensis, scilicet, quòd nõ est nominatim excõmunicatus, &c. tũc sufficit ei interna pœnitentia, vt rectè administret. Secus si sit omnino præcisus.

2. Dictum. ¶Secundum autẽ dictum S. Tho. est, q̃ in articulo necessitatis non peccaret qui existens in peccato baptizaret, in casu, in quo laicꝰ baptizare posset, quia tunc non se exhiberet ministrum ecclesiæ, sed necessitatẽ patienti subueniret. Neq; hic distinguit inter præcisum, & nõ præcisum. Per hoc autẽ, quòd dicit in casu, in quo posset etiã laicus baptizare, insinuat, q̃ etiã si sit sacerdos, potest in tali casu in culpa rebaptizare.

Duran. ¶Duran. autẽ in. 4. dist. 5. q. 2. quorũdam opinionẽ refert, quãuis illã nõ retineat q̃ nullus peccator sine discrimine inter præcisum, & nõ præcisum, sacerdotẽ vel laicũ quãuis extrema migruat baptismi necessitas, potest absq; culpa baptizare. Et rationes opinionis sunt duæ, his quas D. Tho. insinuat, cõtrarie. Prior, q̃ nũ quã occurrit necessitas baptizãdi in peccato: nã in potestate cuiusq; est se in gratiã per Dei auxilij cõstituere, vt rectè baptizet. Secũdò, quia nemo potest baptismũ administrare nisi vt minister ecclesiæ, nam in tanta necessitate omnes sunt ministri, quare qui tunc in peccato baptizat, omnino peccat.

¶Nihilominus vera stat sententia D. Tho. quę omnino, etiã Durandi, confessio est, q̃ quãuis solenniter baptizare in peccato, nemo absque noua culpa valeat, tamen in necessitate absq; solennitate nõ peccatũ. Et ratio capitalis est: quia tũc homo non se exhibet, vt minister in hoc sensu. quòd gratiã ad id muneris susceperit, quòd quidem per hoc ostenditur, quòd lacus etiã tunc baptizat. Quare cùm omnes tũc sint ministri, nullus propriè destinatur. Atque hinc emergit secunda ratio, q̃ cùm necessitas vniuersos homines tũc cogat baptizare, durissimum creditu est omnes tũc in eas angustias cogere, vt teneantur pœnitudinem habere peccatorum: quòd reuera sæpe difficilimum est, non solum, vt exploretur discutiaturq; cõscientia, ad quod in illo momento necessitatis tempus non suppeteret: verùm neque vt legitima semp habeatur in genere scelerũ detestatio.

Probatur sententia S. Thom.

¶Dubium autẽ, quod hic nõnihil videtur habere difficultatis est, an videlicet ista sententia vsq; ad præcisos etiam illos qui neque à cõcilio Constantiensi tolerantur, protendatur vt baptizando non peccent. Scotus, nanque & Paludan. dist. 5. quæst. 2. ac subinde, Adrian. in quæstio. de bap. art. 3. quorundam referunt opinionem tenentium, quòd non liceat ab huiusmodi ministris nec sacramentum baptismi in extrema necessitate recipere. Imò si ille, qui baptizari optat, adultus est, & alius non adest minister, baptismo flaminis sit contentus. Si verò pater cupit suum infantulum baptizari, nec ipse tamen habet manus aut linguam, vt id gnato suo præstet, neque aliũ sortiri potest ministrum, quàm præcisus, potiùs debet inquiunt, illum mori permittere, æternaliter periturũ, quàm illo vtatur ministro, quia vbi nõ est nisi minister præcisus, perinde est, ac si nullus adesset. Sed reuera nullum talis opinionis autorem legi: citatur enim in illam sententiam in margine Scoti Ricard. in. 4. dist. 5. articul. 3. quæst. 3. vbi expressè contrarium tenet, sicut hic sanct. Thom. qui etiam illic cum eo allegatur. Non ergo in quæstionem vertitur, vtrùm ab eiusmodi præcisis sacramentum suscipere liceat, quandoquidem artic. præcedenti constitutum est, ab ipsis hæreticis baptisma posse celebrari. Et quod in tanta maximè necessitate sit eiusmodi susceptio laudabilis, est expressa sententia Augu. lib. 1. de vnico baptis. & refertur. 24. q. 1. can. Si quem fortè. vbi quẽdam laude cõmendat, qui in articulo mortis baptismũ ab hæretico & petijt, & susceepit, & Adria. refert Chrysostomum (vt allegatur, inquit in libr. canon. pœnitentialium) in hæc verba. Si qui infirmitate detẽtus morti appropinquauerit, & sacerdos vel clericus defuerit, tũc ab alio

Dubium de præcisis.

Augustin.

in no

in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizari poterit: pœnitentia autem & cõmunio à nullo suscipienda est, nisi à catholico. Quasi dicat, baptismum verò etiam ab hęretico. Rationem autem huius veritatis subdit Scot. quòd præceptũ superioris plus obligat, quàm inferioris. In necessitate autem Deus præcipit baptismum suscipi, nullum determinando ministrũ, ergo prohibitio ecclesię cohibentis prędictos ab illo munere in hoc casu cessat. Quòd si ratio hæc alicui petitio appareat principij, eò quòd cùm ecclesia diuino spiritu regatur, dicere ille posset, præceptum diuinum intelligendum esse secundùm ecclesiæ determinationẽ, atque adeò si ipsa prohibet à præcisis in necessitate baptismum suscipi, Deus id approbat. Formatur sic argumentum, quòd consultissima ecclesia in illo arctissimo casu quo paruulo aliter succurri non potest, nullatenus creditur vetuisse, quominus à quouis possit sacramentum suscipi: nam etsi præcisos communicare cum cæteris prohibeat, tamẽ in temporalibus quando quis extremam patitur necessitatem, aut famis aut morbi, minimè eũ vetat ad præcisos reccurrere, qui ei subueniant. Quòd si cõtrà ex dicto Sancti Thomæ arguas sanè qui in solu. 2. absolutè dixit, non licere, ab illo qui non toleratur ab ecclesia, sacramentum suscipere, quia hoc esset eius peccato cõmunicare, vbi insinuat tam peccare eũ, qui suscipit, quã ipsum qui cõfert. Respondetur, vt bene hic ait Caie. ipsum subintellexisse exceptionẽ quam expressit in. 4. dist. 5. quæst. 2. art. 2. quæstiun. 5. scilicet in extrema necessitate baptismi quã do etiam à pagano, & Iudæo suscipi potest.

¶Si autem adultus in articulo mortis desiderio ardet baptismi, tunc vt illic ait Scot. nõ caret dubio, an possit à præciso suscipi, dum nõ est alius ministri copia, proeò, quòd tunc cum baptismus flaminis sufficiat, nõ videtur extrema necessitas ingruere. Omnib⁹ tamẽ, inquit, pensatis melius esset, vt susciperet. Hęc ille, At verò si tunc potest, proculdubio, vt bene ait. Adrian. tenetur suscipere. Aliàs baptismus flaminis nihil prodesset.

Dubium ult.

¶Res. ergo, quæ postremam dubitationẽ, offert, est vtrũ ipsi præcisi in illa extrema necessitate sine solennitate baptizando vbi nullus alius adest minister, peccent: nã postquã absolutè absq; vllo moderamine præscinduntur videntur peccare. Nihilominus respõdetur tũc, non peccare. Nam si tunc ecclesia illos cohibere cogitaret, non satisprouide baptismi necessitati prospiceret, quoniam cum non sint faciẽda mala, vt inde eueniant bona, iustè se illi à functione tunc baptizandi excusarent, vtpote quod sine culpa præstare nequirent. Quocirca prouidentissima ecclesia quãuis hæreticos, atque alios absolutè prescindat, neutiquã tamen hunc casum cogitat comprehendere. Imò vt superius de concilio Constantiensi, ita & nũc dicimus, quòd permittens nobis in extrema necessitate baptismum à præscisis, suscipere, subinde permittit ipsis illũ conferre. Quare hoc secundum dictum Sanct. Tho. absolutè de quolibet malo ministro præciso siue non præciso intelligitur, quòd scilicet non peccat baptizando. ¶Ex quo demum amplissima colligitur cõclusio. Vniuersos mortales nemine excepto ministros esse baptismi in extrema necessitate, si modò defectus naturæ non obstet: nam (vti ait distin. 6. quæst. 1. Scotus) cùm tria sint ad baptismum necessaria: nempe materia, forma, & intentio, & manum habere debet, qua aquam aspergat, linguam quæ formam proferat, & sanam mentem, qua id facere intendat quòd ecclesia iubet.

¶Tertium dictum eiusdem Sanct. Doctoris, est, quò vno excepto baptismo, in cæteris sacramentis: quæ non sunt tantæ necessitatis, non sunt excusandi eiusmodi peccatores, si in peccato eadem administrent. Imò neque illa sacramẽta fas est ab ipsis suscipere. Vtrùm verò ab eiusmodi præcisis vbi nullus haberi potest alius minister, in extremo articulo mortis sacramentum pœnitentiæ suscipere liceat, in materia de confessione examinandum restat. 3. Dictum S. Tho.

¶Sacramẽtũ autẽ matrimonij in peccato cõtrahere, propterea peccatum est, quòd opponitur obex recipiendæ gratiæ, non autẽ ex altero capite: eo scilicet, quod contrahẽtes (vt suprà diximus) sunt ministri quoniã nõ sunt ministri cõsecrati, sed sicut laicus in necessitate baptizans. Sacramentum matrimonij.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm angeli possint sacramẽta ministrare.

POstquam homines definitũ est esse sacramentorũ ministros, sequitur de angelis, tam dãnatis, q̃ beatis, de quibus D. Tho. quatuor cõclusionibus respõdet.

¶Prima. Ad homines pertinet dispẽsare sacramenta, & in eis ministrare, nõ autem ad angelos. Probatur præcipuè ex illo ad Heb. 5. Ois põtifex ex hominib⁹ assumptus, pro hominibus cõstituitur in ijs, quæ sunt ad Deũ (qualia sunt sacramenta) angeli nanq; non sunt ex homini 1. Conclusio.

minibus. Et ſubiungitur ratio. Tota ſacramentorũ virtus à paſsione Chriſti deriuatur, quã pertulit inquantum homo, cui in natura homines ſimiles ſumus, non autem angeli, imò ſecundùm eandem paſsionem, vt legitur ad Hebræ. 2. modico ab illis minoratus eſt: ergo homines miniſtri eſſe debẽt illius, non angeli.

2. Concluſio. ¶Secunda cõcluſio. Nihilominus ipſe poteſt Chriſtus angelis virtutem tribuere, eadem miniſtrandi ſacramenta. Probatur, quia ſicut virtutem ſuam ſacramentis non alligauit, quin poſsit ſine ipſis eorum effectus largiri, ita neque alligauit eam miniſtris quominus poſsit eandem functionem alijs committere.

3. Cõcluſio. ¶Tertia concluſio. Si conſtaret aliquod ſacramentale miniſterium à bonis angelis perfici, habendum eſſet pro rato: quippe cùm, vt nomen angeli ſonat, nuncij ſint veritatis, conſtaret ſubinde volũtate diuina id perfeciſſe: ſicut conſtat templa quædam angelico miniſterio conſecrata.

4. Cõcluſio. ¶Quarta concluſio. Si verò dæmones eiuſmodi ſacramẽtale miniſteriũ exhiberent, nõ eſſet ratũ exiſtimandũ, quia cùm ſint ſpiritus mẽdaces, timẽdũ eſſet ne fallere contẽderent.

Expoſitio articuli. ¶Quæſtiũcula hęc facillimę expeditionis eſt. Quanuis Caietan. inter D. Thom. & Scotum litem intexere cõtendat, quæ forſan nulla eſt. Ait quippe Scotum tenere diſtin. 5. q. 1. angelum poſſe ſacramentũ baptiſmi conferre, quia poteſt loqui & immergere puerũ cum intentione eccleſiæ. At verò cùm duplex ſit ſacramentorũ miniſter, alter ordinarius, ſcilicet per latam à Chriſto legem cõſtitutus, de quo Sanctus Thom. primam adſtruit concluſionem ꝙ ille ſit ſolus homo, alter vero per comiſsionẽ, de quo ſubdit in ſecũda, ꝙ poſsit eſſe angelus: Scotus nihil diſcrepare videt, ſed ſimiliter ait ꝙ ſi bonus angelus baptizaret, credendũ eſſet diuino præcepto id facere, atque adeò baptiſmum tenere. Etenim ſicut in feſto Michaelis legitur, quòd prohibuit ne homines eccleſiam in mõte Gargano dedicarẽt, quippe ꝙ ſibi illud officiũ diuinitus eſſet cõmiſſum: ita Deus poteſt ſacramentum baptiſmi per angelũ perficere. Nemo ergo eſt qui neget via ordinaria non niſi homines inſtitutos à Chriſto ſacramentorum miniſtros. Primùm propter autoritatem illam ad Hebræ. 5. Omnis põtifex ex hominibus aſſumptus &c. Secundò quia Chriſtus Matt. 28. ſolis hominibus dixit. Ite, docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, &c. Tertiò propter congruentiã egregiã Chriſtus, vti ait Paul. nunq̃ angelũ aſſumpſit, ſed hominem in quo humanũ genus redimeret, quare & hominibus eum decuit ſua committere miniſteria. Imò hac ratione id non cõmiſit niſi vitiatoribus. Nẽpe vt miniſtri, & quibus miniſtratur, eiuſdẽ eſſent militiæ, vel actu vel potentia: nam baptiſmi, vt dictũ eſt, quilibet homo poteſt eſſe miniſter. Quare dum in in concilio Florẽtino ſancitur, tribus perfici ſacramentum, ſcilicet, materia & forma, & perſona miniſtri, homo, illic deſignatur. Concilium Florẽtinũ.

¶Verũtamen his nihil obſtantibus poteſt idẽ redẽptor noſter ſimilem extraordinariè potestatẽ angelis bonis cõmittere, propter aliquã excellentiã perſonæ, quæ baptizatur, tãquam egregiũ miraculum fidei, ſicuti de Clodouæo Frãcorum rege in via Remigij legitur, ꝙ cùm ad fidem conuerſus ſacro fonte tingeretur: neque haberetur copia chriſmatis, colũba roſtro illud in ampulla aduolando attulit. Igitur Caieta. illud argumentum, quod Scoto obmollitur, tenetur ipſe in fauorẽ D. Tho. diſſoluere. Arguit quippe Caiet. angelum propterea non poſſe baptizare, ꝙ nõ poteſt loqui, vt homo, ſed æquiuocè: nam locutio hominis eſt actio viuẽtis, cùm autem Angelus in aſſumpto corpore loquitur, nõ niſi linguã mouet corporis vita carentis. Reſpondetur autem ſatis eſſe, vt angelus, tãquam Dei miniſter, baptizet, quòd voces humanas nutu Dei efformatas proferat, quibus Dei mentem, cuius poteſtate loquitur ſignificet. Veluti de rubo, vt Exod. 3. legitur, locutus eſt Moyſi. Ego ſum Deus patris tui, &c. Quin etiam eadẽ ratione nihil obſtat, quominus animabus beatis poſsit idem Chriſtus cõmittere vt reſumptis corporibus id perficiãt. Imò ſi D. Petrus huc rediret, poſſet ſine noua cõmiſsione ratione characteris, quẽ habet indelebilem ſacerdotalẽ ſacramenta miniſtrare, ſicuti dũ erat viator, vt ex ſolutione. 2. colligimus. De clodonæo. Agumẽtũ. Caiet.

¶De dęmonibus autẽ dãnatis maius eſſet dubium. In primis ergo licèt cõſtaret à dæmone hominẽ aliquẽ baptizatũ, nõ eſſet illud ſacramentũ habendũ pro rato, quia cùm ſint illi patres mẽdacij, nõ eſſet credẽdũ legitimã habuiſſe intentionẽ. ¶Quid autẽ ſi certiſsima reuelatione cõſtaſſet, habuiſſe legitimã intentionẽ eccleſiæ, adhibuiſſetq̃; verã materiã & formã? Apparet quidem inde, tunc verum reſultaſſe ſacramentum, vtpote vbi omnia cõuenerant, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti. De dæmone. Nota.

¶Ad hoc Alex. 4. par. q. 16. mẽbro. 4. ait, neq; illud eſſe pro ſacramẽto ducendũ. Et ratio eſt, ꝙ cũ lege à Chriſto hactenus ędita, nullus ſit miniſter ſacramentorum, niſi homo inſtitutus, nullus angelorum, niſi ex eius ſpeciali diſpenſa- Alex. Ale.

ſpenſatione eſt miniſter. Quare etſi liquidò cõſtaret conueniſſe illuc materiam & formam & intentionem, deeſſet nihilominùs legitimus miniſter, niſi apertiſsima reuelatione conſtaret id diſpẽſatione & inſsione Dei fuiſſe factũ. Nunquam tamen credendum eſt, Deum talibus ſacramentorum miniſtris vſurum, quibus homines ſanctificat.

1. Argum. S. Thom. ¶ Argumenta. S. Tho. facillima ſunt. Primum eſt. Angeli ſecũdum Diony. de cœleſti hier. ſuperiores miniſtri ſunt quã homines: quidquid autẽ poteſt inferior, poteſt ſuperior: ergo angeli ſunt ſacramentorum miniſtri. Reſponſio autem eſt argumentum cõcludere, ea quæ homines more ſuæ naturæ perſenſibilia ſacramẽta faciũt, angelos ſuperiori modo efficere: purgando ſcilicet, illuminando, & perficiẽdo.

2. Argum. ¶ Secũdum argumentum eſt. Homines ſancti vt habetur Mat. 22. ſunt in cœlo ſimiles angelis: aliqui verò eorũ, qui fuerũt presbyteri ratione characteris ſacerdotalis, quẽ habent indelebilẽ, poſſunt ſacramenta conferre ſi huc redirent: ergo & angeli. Negatur cõſequẽtia: quia licet ſint hominibus in gloria ſimiles, non tamẽ ſunt in materia & ſacerdotio. Concedit ergo D. Tho. q beati poſſunt, vt nouiſsimè diximus, poteſtate ordinaria ſacramẽta miniſtrare.

3. Argum. ¶ Tertium argumentũ eſt. Homines mali poſſunt ſacramenta miniſtrare, ergo & diabolus qui eſt malorum caput. Negatur conſequẽtia: quoniam homines peruerſi non per malitiam, per quam ſunt membra diaboli, ſed per Dei inſtitutionem cõferre poſſunt ſacramenta.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm intẽtio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

AD tractatum miniſtrorũ attinet de eorũ intentione inquirere, an ſit neceſſaria. Ad quã quæſtionẽ D. Tho.

Concluſio. vnica reſpõdet concluſione. Oportet in miniſtro eſſe intentionẽ, per quã id intẽdat facere, quod per formã ſignificatur. Probatur primò, quia ſacramentalis actio debet eſſe humana, hoc eſt iudicio deliberata: ergo debet ex intentione ad propriũ effectũ dirigi, ſicut actio artificis. Quæ enim abſq; intẽtione fiũt, vt 2. Phy. ait Philoſoph⁹, caſalia ſunt, & fortuita, q actioni, quę fit à miniſtro Dei maximè derogaret. Secũdò, id quod ad multa indifferẽs eſt, per aliquid debet ad vnum determinari. Illa autẽ ablutio, quæ fit in baptiſmo ad multa ordinari poteſt, vt ad corporalem munditiem, ad ſanitatem, & ludum &c. ergo opus eſt ad illum vnum effectum baptiſmi per miniſtrum determinari, vt ſcilicet baptizare intendat baptiſmo eccleſiæ quemadmodum id per formam ſignificat. Ego te baptizo in nomine patris, &c. ¶ Concluſio præſens non ſolũ intelligitur quantùm ad decentem ſacramenti ornatum, imò intentio de eius exiſtit eſſentia, quẽadmodum in cõcilio Florentino declaratũ eſt. Quin verò eſt de iure diuino, nam vbi Chriſtus apoſtolis dixit Matth. 28. baptizãtes, ea intẽtione eis inſsit munus exequi, qua ipſe ſacramentũ inſtituerat. Et idẽ de euchariſtia. Hæc quotieſcunque feceritis in mei memoriam facietis. Et de pœnitentia. Accipite ſpiritũ ſanctũ, quorum remiſeritis peccata, &c. In ſumma ea ratione diſcipulos ſuos ſacramentorum miniſtros ſibi ſubſtituit, vt ſua ipſius intẽtione huiuſmodi obſequia perficerent. ¶ At verò quoniã nõ ſat eſt theologis, dicere, ſic Deus inſtituit: imò cùm ille cuncta ſuauiter diſponat, rationẽ eos reddere condecet, cur ſic Deus inſtituerit. Alexand. 4. p. q. 13. mẽb. 1. art. 1. dicit rationẽ eſſe propter reuerentiã ſacramenti. Attamen ſi intentio non eſſet neceſſaria, vel nulla, eſſẽt irreuerentia illã omittere, vel ſaltem ſine illa ſacramentum perficeretur. Ob id ergo S. Tho. aliã rationẽ adducit, quãuis eã paulo differẽter poſuerat in. 4. d. 6. q. 2. ar. 2. cum Richardi eadem. d. ar. 1. hoc modo. Vbi plura ad vnum effectũ concurrunt, oportet per vnum cõiungi, vt aliquo modo vniãtur: in ſacramẽto autem cõcurrũt & materia, & forma ad vnã ſanctificationẽ, oportet ergo vt vna intẽtione miniſtri coniungãtur. Scot. verò d. 6. q. 5. hanc rationẽ impugnat, dicens, ſatis eſſe, vt illa plura inſtitutione Dei inſtituẽtis faciãt vnum ſignum & cauſam. Attamen impugnatio hæc multò minùs videtur habere efficaciæ, quàm ratio: quoniã miniſter habere poteſt intentionem aliã, quã fuerit diuina inſtitutio, & ideo requiritur in eo intentio ſimilis intẽtioni Dei. Exactiùs nihilominùs illam hic rationem D. Tho. explicat dicens, quòd opus eſt illam actionẽ ſacramenti, quæ de ſe indifferens eſt ad plura, per intentionem miniſtri determinari ad illũ effectum, ad quem Deus illã inſtituit. ¶ Quòd ſi in contrariũ arguas. Superius D. Th. q. 60. art. 7. docuiſſe per verborum formã determinari materialem actionem ad illum effectum, ac proinde non opus eſſe alia intentione. Negatur conſequẽtia: quia illa verba, Ego te baptizo, niſi illa eſſent

Expoſitio articuli.

Scot.

Argumẽtũ

essent intētione vestita faciendi, quòd facit ecclesia, nunquàm ablutionem ad sanctificationem referrent. Itaque intentio proximè determinat formam, & per formam materiā.

1. Argum. ¶Hoc autem explicatiùs. S. Thom. in solutione primi exponit. Arguit siquidem. Minister in sacramento non operatur nisi tanquam instrumentum, actio autem nō perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundùm illam, quæ est in principali agente mouente instrumentum, ergo sufficit intentio Dei sine alia ministri. Respondetur secundam præmissam solùm habere locum in instrumentis inanimatis, quæ non agunt per cognitionem, calamus nanque non propria, sed sola intentione scribentis mouetur. Minister autem, vt sæpe diximus, nō est merum instrumentum, sed animatū, vt pote qui licèt moueatur imperio directioneq́; superioris, nihilominus etiam suū adhibet consensum, & ideo requiritur in ipso intentio similis principali agēti, vt scilicet intē dat facere, ꝙ facit Christus & ecclesia.

Dubitatio. ¶Circa hoc tamē postremū verbū adnotandū est, de huiusmodi intentione trinam esse ambiguitatem. Prima versatur circa eius obiectum, quid nempe debeat minister intendere: & hæc tangitur presenti verbo. Secunda circa eius existentiam, videlicèt, an semper requiratur internus mentis actus an verò sola sufficiat externa verborum prolatio: & hæc tangitur in. 2. argumēto. Tertia, vtrùm ille actus debeat esse presens, dum sacramentum cōfertur, an verò sufficiat esse in habitu vel in virtute. Et quidē de primo mēbro. S. Tho. nihil aliud dicit, quàm quod requiritur intentio faciendi quod facit Christus & ecclesia. Atque id in cō

Concilium Florentinū Scot. cilio Florentino sub eisdem verbis determinatum est. Et profectò hoc satis est ministris nosse. Scotus verò ad huius luculentiorem explicationem in. 4. dist. 6. quæst. 5. distinguit de obiecto huius intentionis. Potest enim, inquit, quis primò intendere abluere hominem. Atque hanc primā intentionem ait esse requisitā aliàs non esset actus humanus, vt suprà dictū est. Secundò inquit potest ferri intentio in finem illius ablutionis, aut supremum, qui est facere hominem Dei filium per gratiā, per quā acceptatur ad gloriam: aut proximum, qui est facere illum Christianum, hoc est membrum Christi seu viuū seu mortuū, quale fit sine gratia per fidē informē. Ait ergo non requiri intētionem: quæ feratur in illum supremū finem: quoniā paganus dum baptizat aut credit per illam cæremoniam baptizatum illum diuinitus acceptari in vitam æternam: requitur tamen, vt feratur in proximum finem. Et quidem conclusio hæc quantū ad priorem partem certissima est ex iure canonico, nam. 1. q. 1. can. Spiritus sanctus, refertur historia ecclesiastica de puero Anastasio, qui fingendo se episcopum ludo baptizabat pueros, intendēs Alexandriæ episcopum representare, hoc est: id facere intēdens, quod ille solebat. Quos ipse Alexander vere baptizatos censuit, & tamen puer ille tunc nihil de vita æterna cogitabat. Et can. Non illud de consecra. d. 4. ait ad Bonifacium August. quòd licèt quis non propter finem vitæ æternæ, sed propter aliquem temporalem finem baptizet suos paruulos, verum est sacramentū (intellige si fiat cum intentione ecclesiæ.) Quinimò vt. art. 10. apud D. Th. patebit, licèt quis intentione peccādi mortaliter baptizaret, intendēdo scilicet adulteriū vel homicidiū, si tamē vnà intēderet facere, quod ecclesia facit, esset baptismus. Quòd autem requiratur intentio faciendi hominem Christianum: non aliter probat Scotus, quàm vt illa lotio distingueretur ab alijs profanis, & fieret intentione Christi, qui id intendit. Nihilominus neque ista requiritur expressa & in particulari, sed confusa & in genere faciendi quod Christus & ecclesia facit, quidquid illud sit. Quare nec duæ requiruntur expresè, scilicet, vna abluendi, & altera huius effectus, sed hæc sola generalis modo dicta. Ob idq́; prudenter S. Th. de nulla præterea meminit. Neq; verò concilium Florentinum, sed hanc omnino. D. Tho. ait sufficere. ¶Contra hoc autem arguitur. In uestigando vtrùm requiratur intentio faciendi quod facit ecclesia Romana vel catholica. Hæretici nanque non habent huiusmodi intētionem, imò neque Græci ad Romanam ecclesiam specialiter aspiciunt. Respondetur, quòd neque hoc exprimere opus est, sed sufficit generalissima intentio faciēdi quòd Christus instituit, vel orthodoxa ecclesia, quęcunque illa sit. Quare licèt hæreticus erret sit ne sua ecclesia vel alia, verè baptizat. Imò nec requiritur vt formaliter dicat, quod facit ecclesia, sed satis est si intendat talem cæremoniam in remissionem peccatorum facere, vel quòd per illam Deo sit ille dedicatus. Imò, vt statim de Anastasio puero dicemus, satis est intendere id facere, quod facit episcopus vel sacerdos, hæc enim omnia eandem habent virtutem.

Non requirit expressio huius uel illius ecclesiæ.

¶In secundo argumento tangitur secunda difficultas. Arguitur enim. Nemini esse potest nota alterius intentio: si ergo intētio ministri ad sacramenti substantiam sit necessaria, tunc ille qui susscipit, certus esse nequit an susceperit: & cùm

2. Argum. S. Thom.

& cùm aliqua ſint ſacramenta ad ſalutem neceſſaria, vt baptiſmus, nemo certitudinem habere poſſet ſuæ ſalutis. In reſponſione autem impugnata vna opinione, ſequitur altera. Ait ſiquidē quorundā opinionē fuiſſe, quòd & ſimentalis intentio miniſtri ſit neceſſaria (audiui quoſdam legere ſpecialis, ſed ſi ad literam attendas, nullatenus legendum iudicabis niſi mē talis (tamen vbi illa deeſt, defectum illū in pueris, qui baptiſmum flaminis habere nequeunt, ſupplet Chriſtus, qui interiùs baptizat: adultis verò, baptizari cupientibus, ſua fides & deuotio ſufficit. Reprobat autem hoc D. Tho. dicens, quòd licet id ſuſtineri poſſet quātum ad gratiam iuſtificantem, non autem quātum ad characterem, qui verè facit chriſtianum: nam ille per ſolam deuotionem ſuſcipientis ſine ſacramento in re non imprimitur. Solutio ergo vera eſt, quòd cùm miniſter in perſona totius eccleſiæ agat, cuius eſt miniſter, prolatio formæ ſatis exprimit intentionem eccleſiæ, quæ ad ſuſceptionem ſacramenti ſufficit, niſi cōtrarium exterius vel ex parte miniſtri, vel ex parte ſuſcipientis exprimatur.

Exponitur mens D. Thom.

¶ Vt autem ab hoc poſtremo verbo exordiamur, videtur hìc D. Thom. inſinuare nullam exigi intentionem miniſtri interiùs in mente, ſed ſatis eſſe exteriorem verborum prolationem. Quam quidem opinionem Palud. diſt. 6. q. 2. articu. 3. vt probabilem recitat, non tamen tanquàm S. Thomæ ſed aliorum ea nomine refert. Aiebant enim illi, quòd in ſacramentis, vbi miniſter non eſt principale agens, ſed merum inſtrumentum, non requiritur mentalis intentio faciendi, quod Chriſtus vel eccleſia facit, ſed ſolùm applicandi illam materiam, & proferendi illam formam, tunc enim intentio eccleſiæ ſufficit. Nam dū dominus per ſeruum rem ſuam vendit, licèt ſeruus ille minimè intendat transferrè rei illius dominium, non vitiatur contractus. Et dum quis per interpretem confitetur, aut per nuntium contrahit matrimonium quanquam interpres aut nuntius nihil intendat niſi proferre verba, ſacramentum & contractus tenet. Et dum quis ſtuppā applicat igni, quanuis non intendat illam inflammare, nihilominus inflammabitur. Et apparet eidem opinioni verbum Augu. patrocinari. 5. tract. ſuper Ioan. quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. vbi ait. Non timeo ebrioſum in actu baptizandi. Ebrius autem nequit intentionem habere. Item illa hiſtoria can. ſpiritus ſanctus. ea cauſa. &. q. de puero. Anaſtaſio, qui ludo baptizabat pueros, vbi idcirco nullam videbatur habere intentionem eccleſiæ, cuius tamen baptiſma Alex. ratum habuit. In matrimonio autem, dicebat illa opinio requiritur intentio contrahentium: quoniam contrahentes non ſunt mera inſtrumenta, ſed principales cauſæ ipſum contrahendi. Et pariter omni ſuſcipiente ſacramentū: quia ſuſcipiens nō eſt inſtrumentum, ſed ille qui ſanctificari intēdit.

Palud.

¶ Dur. autem. diſt. 6. q. 2. hanc opinionem impugnat, atque Adri. in. q. de bap. ar. 3. quæſtiū cu. 4. Niſi quòd Dur. non recitat eam tanq̄ S. Thom. ſed Adrian. eſt, qui ei ipſam propter hæc verba impingit. At profectò vt eſt falſiſſima, ita nullatenus eſt S. Thom. Primùm enim ſi nulla eſſet intentio neceſſaria faciendi, quod facit eccleſia, vana eſſet aſſertio doctorum, & concilij Florentini, qua definitur requiri præter materiam & formam, intentionē miniſtri: nam in hoc, quod dicitur materia & forma intelligitur, cp velit tam materiā applicare quàm formā: actus enim exterior & volitio interior pro eodem reputantur. Cùm ergo inſuper addatur requiri intentionem, alia intelligitur. Itē quia tūc ſiquis merè iocando aliū baptizaret, non intendendo facere quod facit eccleſia, ſed ſolùm volēdo applicare materiam & formam quas ipſe applicat, eſſet verus baptiſmus: quod eſt erroneum. Ad hæc ſi intentio ſuſcipientis requiritur: vt infrà. d. 5. arti. 7. patebit, ob id cp ille eſt ſubiectum recipiens, multò efficacius requiritur in miniſtro: nam actio potiùs penſatur ex parte agentis, quàm ex parte paſſi.

Duran. & Adrian.

¶ Et quod illa non ſit opinio. S. Tho. palā hìc eſt manifeſtum. Ait enim, quod requiritur intentio (quod quidem nomen ſonat actum mētis) quo determinentur materia & forma ad talem effectum. Requiritur ergo ſecundùm eum intentio non ſolùm applicandi materiā & formam, ſed ipſius effectus, quem ſubinde explicat in ſolutione primi, dicens cp licèt in inſtrumento inanimato non requiritur intentio, requiritur tamen in eo, quod eſt animatum: atque adeò requiritur in miniſtro intentio faciēdi, quod facit Chriſtus & eccleſia. Non ergo credendus eſt illico in ſolutione. 2. ſibi contradixiſſe. Quapropter Palu. hanc etiam cenſet opinionem S. Thom.

Eſt ſententia S. Thom.

¶ Vnde ad argumenta alterius opinionis reſpondetur, quòd quando dominus vult per voluntatem, & prudentiam ſerui negocium tranſigi, profectò eius intentio etiam requiritur: Chriſtus autem voluit per miniſtros ſacramenta adminiſtrari, tanquam per illos, quibus negocium demandabatur, & ideò requiritur in ipſis intentio faciendi, quod ipſe inſtituit. Ad illud autem Augu. Non timeo ebrioſum reſpon-

Ad argumēta cōtrariæ opinio.

respondetur, non dixisse ebrium, qui est ille, qui actu caret rationis vsu. Ille enim non magis potest baptizare, quàm mẽte captus: ebrio sus autem habere quandoque potest rationis lumen, vt baptizet. Ad aliud autem de historia. Anastasij respondet bene Hugo. lib. 2. par. 6. cap. 13. quòd hominem quidpiam facere ioco, stat dupliciter. Vno modo, fingendo se facere: quòd non facit: vt cùm quis in comœdia fingit se lugere, & non luget: & per talem fictionem non fieret sacramentum. Altero modo verè id faciẽdo licèt ioco: & isto modo faciebat ille Anastasius: ludendo enim intendebat facere, quod episcopus faciebat, non solùm applicare materiam & formam: sed facere quicquid ille intẽdebat, quod perinde valebat ac si habuisset intentionẽ faciendi, quod facit ecclesia. Secùs si per merum iocum id fieret. Ait enim August. lib. 7. contra Donatistas cap. 53. & refertur de consecra. dist. 4. can. Solet. ꝙ vbi totum ludicrè, & mimicè, & iocularitèr ageretur, vtrùm approbãdus esset ille baptismus, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum esset expectandum. Hæc ille. At verò vbi res esset dubia, non opus esset miraculum expetere, sed denuò iterandum esset sub conditione sacramentum.

De Anastasio puero Hugo.

Exponitur S. Thom.

¶ Tandem ad Adria. qui arbitratus est illam reprobatam opinionem fuisse S. Tho. respondetur cum Caietano, quòd ex eius argumento debuisset eius mentem expiscari: argumentum enim instituebatur non de intentione si requiratur, sed solum de certitudine suscipientis: & ideò nõ somniauit dicere sufficere in ministro prolationem verborum sine mẽtali intentione faciendi, quod facit ecclesia sed illam prolationem sufficere ad conscientiam suscipientis pacandam, nempe, vt certò credat ministrum talem habuisse intentionem: nisi contrarium alia via certiùs constiterit.

¶ Sed ais. Illa non est euidens certitudo. Fatemur equidem ingenuè, sed nec requiritur euidens, sed illa satis est ad conscientiæ quietem: quoniam neq; semper certitudinem habemus an ministri sint verè sacerdotes, sed cùm videmus homines probos vti forma, & materia ecclesiæ: credimus sanas etiam, Christianasque habere mentes dum sacramenta ministrant.

Dubium Graue.

¶ Grauius tamen profectò dubiũ emergit ex primo mẽbro solutionis, vbi videtur D. Tho. cõsentire, ꝙ si desit intentio ministri, Christus in pueris supplebit defectum, saltem conferendo gratiam. Hoc enim vsque adeò non est certum, vt sit temerarium credere. Id quod vbicunque locus occurrerit, admonere non cessabo. Est enim opinio, quàm (vt Gabri. refert) ex Alexan. 4. par. q. 13. membro. 1. art. 1. solutione ad. 4. multi eliciũt. Quã & Dur. loco citato. d. 6. q. 2. ꝓ certa affirmat, At verò Alex. in illa non perstitit, nec verò potuit. Nã vt. d. 6. q. 1. artic. 6. latè disputabimus, nemo alteri primã gratiam meretur, nisi merendo illi bonum motum in Deum, quo se per Dei fauorem ad illam præparet. Hoc enim soli reseruatum est Christo. Alioqui non redderet Deus vnicuique secundùm opera sua, & prout gessit in corpore. Cùm ergo paruulus ante vsum rationis talem motum habere nequeat, & sacramentum ei nullum applicetur, nihil illic Deus supplebit. Stat enim lex generalis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Quare ille peribit propter peccatum originale. Aliàs confiteri deberes, quòd etiam si nulla applicaretur puero exterior cæremonia baptismi, Deus supplere defectum, siue id esset ex incuria parẽtum, siue secùs: nam puer nihil fecit cur non saluetur. Ex quo rursus sequeretur, quòd baptismus non esset ad salutem necessarius: quod est manifestè hæreticum. Præterea confirmatur: quoniam sequeretur, vt si postea constaret ministrum non habuisse intentionem, non opus esset illum puerum baptizare saltem propter gratiam illi infundendam, nisi propter præceptum parentum: quod est falsum. Ac demum sequeretur, quòd si sacerdos non intenderet consecrare, pariter Deus suppleret defectum quod est assertu temerarium. De hoc autem distin. 5. artic. 2. latiùs. D. ergo Tho, in præsentiarum noluit id dicere, quod prima facie sonat, vt ab alijs allegatur. Cùm enim illam opinionem recitaret quoad supplementum gratiæ in puero & in adulto, postea tamen in impugnatione nihil resumpsit de puero, imò quia non erat hic locus de illo disputandi, id præter misit: sed de solo adulto resumpsit, ꝙ licèt per deuotionem recipiẽdi sacramentũ, possit suppleri defectus sacramenti: vt infundatur gratia, non tamen vt imprimatur character. Nimirum insinuans, quod de puero non habente deuotionem neque quoad gratiam suppleri possit.

¶ Tertium tandem argumentum tertiam ambiguitatem eneruat. Arguitur enim. Intentio hominis non potest esse circa id, ad quod non est attentus: ille autem, qui sacramentum ministrat, quandoque ad id non attendit propter mentis diuagationem: ergo tunc non perficeretur sacramentum. Respondet autem, sufficere habitualem intẽtionem, vt scilicet cùm

3. Arg.

facer-

ſacerdos accedit ad baptizandum id intendat facere, quod eccleſia præcipit. Vnde ſi dum eſt in officio, mens aliorſum rapitur, in virtute prioris intentionis perficitur ſacramentum.

Triplex intentio. ¶Hic autem animaduertendū eſt ſecundùm Scotum. d. 6. q. 6. triplicem eſſe intentionem. ſcilicet, habitualem, & actualem, & mediā virtualem. Habitualis eſt habitus, qui eſt in dormiente, quando de re nihil cogitat. Vnde prima ſit hic propoſitio. Habitualis intentio non ſufficit ad ſacramentum: quoniam ſacramentalis actio vt ſuprà diximus, debet eſſe actus humanus iudicio deliberatus: habitus autem ſolus non ſufficit facere actum deliberatū, niſi aliqua interueniat mentis aduertentia. Habet quis habitum miſericordiæ, ſed fortè nihil de illa virtute cogitans proijcit pecuniam, quam pauper colligit, ille actus non eſt miſericordiæ imò poteſt eſſe indeliberatus. Item medicus artem habet, qua ſibi mederi poteſt, tamen nihil de ſanitate meditās deambulat & ſanatur: illud tunc exercitium non fit ex arte. Pariter ſi quis habens habitum baptizandi, qui hodie ſemper fuit mente alienatus, licèt fortè materiam, & formam applicet puero, non eſſet baptiſmus defectu intentionis. Et confirmatur hoc. Dormientes & amantes vice verſa ex habitu multa faciunt in ſomno & in amentia: nā habitus, vti ait Ariſt. operatur ad modū naturæ: atq; adeò nonnunquàm ex impetu abſq; deliberatione: quare dormiens profectò poſſet ex habitu baptizare: qui tamen baptiſmus defectu intentionis non eſſet baptiſmus, imò nec actio libera. Requiritur ergo, vt aliquis mētis actus miniſtri præcedat in ſacramento.

1. Propoſitio.

2. Propoſitio. ¶Secunda propoſitio. Neque actualem intentionem functioni ſacramenti adeſſe requiritur propter rationem D. Thomę. Obligaret enim nos Deus ad impoſsibile: quandoquidem humanum ingeniū adeò eſt lubricum, vt cogitationem nō diu in re vna retinere poſsit. Vnde Aug. in lib. de libero arbitrio. Non eſt, inquit, in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur.

3. Propoſitio. ¶Ex his ergo colligitur propoſitio tertia. Requiritur ſemper aut actualis intentio aut ſaltē virtualis. Probatur à ſufficienti diuiſione: quia ſi habitualis non ſufficit, & actus non ſemper requiritur, fit vt abſenti actu requiratur, & ſufficiat virtualis intentio. Hæc autem eſt quando præceſsit intentio actualis, quæ mouit potentias ad agendum, qui quidem motus ceſſante priore intentione ſemper durat, niſi per contrarium actum interrumpatur. Triuiale exemplum eſt, dum quis proponit viſitare Apoſtolorum liminia, & in medio itinere edormit, atque alia cogitat, manet enim tunc virtus primi propoſiti.

¶Eſt autem deridicula opinio, vt illic bene ait Scotus, dicentium, illam primam intentionem imprimere virtuti motiuæ membrorū virtutē illius finis, ad quem mouentur, qui durat poſtea ſicut proiectorum impetus. Eſt inquam ludrica opinio, quoniam nihil aliud eſt manere in virtute, quàm initio mouiſſe membra ad illum finem.

¶Forſan ergo quiſpiam D. Thom. remordeat, quòd hic dixerit habitualem intentionem ſufficere. Enimuerò, vt hic ait Caieta. non ipſum latuit differentia hæc: imò licèt dixit habitualem, expreſsit tamen virtualem, dicens ſufficere, quòd ſacerdos accedens ad baptizandum intendat facere, quod facit eccleſia, in cuius intentionis virtute poſtea operatur. At vocauit habitualem, quia fortaſſe tempore ſuo non ſic vocabatur: quoniam operatur ad modum habitus permanenter abſente actu. Imò poſſet eſſe virtualis intentio ſine habitu. Vt ſi quis modò inciperet ſacramenta miniſtrare, nondum genito firmatoque habitu.

¶Ac forſan hîc quiſpiam pulſaret animum, quanta ſcilicet intercapedo temporis ſufficiat, vt illa, quæ præceſsit intentio, neque in virtute duret. Planum enim eſt, quòd ſi ſacerdos illa die, qua naſcitur infans, proponat illum baptizare, ſed tamen in toto dierum octonario nunquàm amplius de eo cogitet, ſed ſicut dum quis barbam abſque vlla cogitatione fricat, ſic illum fortuitò octauo die baptizet, profectò videtur baptiſmus ille abſque legitima intentione fieri. Ad hoc aūt non opus eſt alia reſpōſione, quàm verba S. Thom. repetere. Ait nam quę virtualem intentionem requiri, vt quando ſacerdos ad ſacramentum miniſtrandum accedat, tunc intendat facere, quod facit eccleſia. Itaque requiritur tam proxima intentio, vt illa moueat membra, vel ad eundem in eccleſiam, vel ad præparandum ſe, &c. ita, vt tota illa actio ſit actus humanus in virtute prioris deliberationis. *Bona dubitatio.*

¶Multò autem vrgentiùs mouet, quòd ſunt multi ſacerdotes, qui nunquā cogitant facere, quod facit eccleſia: imò forſan qui in tota vita ſua nūquam illam intentionem ſub illa forma habuerunt. Propterea dicunt aliqui, exigi quidem vel actualem, vel virtualem intentionem ad applicandam materiam, & formam in baptiſmo, vel ad proferenda verba in euchariſtia, &c. vt tales actiones ſint humanæ, ſed tamen de fine illo faciendi, quod facit eccleſia, ſufficere habitualem intentionem. Sed tamē ſi *Vrgens dubium.*

hoc nomine intelligatur habitus genitus ex pluribus ſimilibus actibus, forſan neque hic requiritur, quia fortaſsis ſacerdos neq; huiuſmodi actus vnquam habuit. Reſpõdetur ergo, q̃ non requiritur ſemper intentio formalis huius, quod eſt facere, quod facit Chriſtus, vel eccleſia, ſed aliqua confuſa, in qua hæc includitur. Dixerim exempli gratia, quòd ſi quis ordines ſacros ſuſcipit intentione, vt ſit ſacerdos, & miniſter eccleſiæ, & poſtea conſueſcit celebrare, & alia adminiſtrare ſacramenta, neque vnquam per actum contrarium cogitat aliter miniſtrare, quàm Chriſtus eccleſiaq́ue iubet, illa conſuetudo, quæ nominari poteſt habitus, ſufficit, vt quoties per actus humanos adminiſtrat, intendere cenſeatur facere, quod facit eccleſia.

Reſponſio notanda.

¶ Ex his ergo ſit conſequens neque dormientem, neque amentem defectu intentionis poſſe ſacramentum conferre. Quòd ſi contra arguas. Si quis dum iuit dormitum vel in amentiam lapſus eſt, habuit intentionem ſuſcipiendi baptiſmum, illumq́; poſtea in amentia, vel in ſomno ſuſcipiat, baptiſmus tenet, vt in cap. Maiores. de bap. ait Inno. ergo & pari ratione ſiquis, dum iuit dormitum, vel incidit in amentiam, propoſitum habeat conferendi ſacramẽtum, illud erit ratum, licet in ſomno, vel amentia illud conferat, Negatur conſequentia: quoniam recipiens non eſt agens: cui ideo hoc dũtaxat eſt neceſſarium, vt obicem non opponat, vt illic ait Innoc. cõferens verò eſt agens: qui ideo tenetur per operationem humanam ſacramentum miniſtrare.

Dubium.

¶ Poſtremum deniq́ue dubium eſt de errore, qui contingere aſſolet in intentione, vt ſi cui cæco miniſtro, qui putat ſe baptizare Petrum ſupponeretur Ioannes, quem ille pro Petro baptizaret. Apparet enim nullum eſſe ſacramentum, tum quòd cùm dicit te, intentionem non dirigit ad illũ, tum etiam q̃ matrimonium errore perſonæ caſſatur, vt ſiquis putans du-

Hoſtienſis.

cere Mariam, ducat Annam. ¶ Sylueſt. verb. Baptiſmus. 3. §. vlt. refert Hoſtienſem dicentẽ, q̃ error in ſexu, vt ſiquis intendens ſingulariter baptizare maſculum, cui nomen Petrum imponit, baptizaret puellam, ſacramentum tolleret. Secus ſi intenderet baptizare hunc. Tunc enim vtriuſlibet eum ſexus putaret, baptiſma valeret. At verò vana hæc eſt in præſen

Nota hiſtoriam.

tiarum ſexus diſtinctio. Quinimò, vt audiui nonnunquàm pernicioſa. Fertur nanq́ue accidiſſe Luſitaniæ, quòd cuidam iam prouecta, ætate, qui ſemper fuerat fœmina exiſtimatus prominuerint foras viri membra, quæ illuc vſque habuerat ventre incluſa (ſæpe enim contingere ſolet) qui ideo iterum fuit baptizatus. Quod quidem error fuit ſacrilegus rebaptizationis: ſed tantum fuerat illi commutandum per epiſcopum nomen fœmininum in maſculinum. Fuit ergo conſilium eorum quitheologiam non ex proprijs rationibus, ſed mera ex tranеorum authoritate tractant. Abiecta ergo huiuſmodi diſtinctione, quæ ad rem nihil pertinet, obſeruandum hoc documentũ eſt, quòd ſi quis haberet intentionẽ ſingularẽ baptizandi Petrũ: ſcilicet, filiũ regis cum excluſione cuiuſcunq́; alterius, videlicet, vt ſi mẽte diceret, ſi non es filius regis nõ te baptizo, tunc ſi quẽ alium baptizaret, ſeu fœminam, ſacramẽtum non eſſet validũ: quia nõ interfuiſſet intentio baptizandi illũ, qui baptizatur. Sed eiuſmodi miniſter ſacrilegus eſſet, ſuo ſcilicet abutẽs miniſterio, debet enim quiſque prius explorare quem baptizat, & intentionẽ dirigere ad hũc. Et tũc licet cogitatione ſpeculatiua arbitretur eſſe Petrum, ſit tamen alius quicunq; ſiue maſculus, ſiue fœmina baptiſmus tenet: quia in intẽtione illa practica, qua ſcilicet applicat huic baptiſmũ, continetur intentio eccleſiæ. Secùs autẽ de matrimonio, vt ait D. Tho. in. 4. d. 30. q. 1. art. 1. ad. 3. quoniã character baptiſmi nõ imprimitur ex intentione baptizãtis directè, ſed ex ſacramento, quare intẽtio illic miniſtri ſolùm ſeruit ad applicandum ſacramentum, q̃ cuicunq; baptizato illum imprimit. Vinculũ autem matrimonij directè oritur ex conſenſu vtriuſq; partis, quare qui non intendit ducere Mariam, ſed Ioannam, ſi ſubſtituatur Maria vti Iacob accidit, nullum contrahit matrimonium. Iniurium enim eſſet, vt quis arctiſsimo illo vinculo illã ſibi copularet, cuius nũquam habuit affectum.

¶ Admonet demũ in calce S. Tho. vt licèt hęc vera ſint, nihilominus ſtudioſè miniſter ſatagat cõſeruare actualem intentionẽ in functione ſacramẽti, idq́; potiſsimùm in ſacroſancto euchariſtiæ myſterio, vt illic iterum admonebimus. Tametſi illud non ſit ſemper in hominis poteſtate. Quapropter cõquerebatur Pſal miſta dicens. Cor meũ dereliquit me. Hæc autem actualis intentio non ſic eſt intelligenda vt miniſter ſemper mente dicat, intendo facere quod facit eccleſia, aut intendo baptizare, ſed vt mente operi aſsiſtat: ſcilicet, attendat quomodo conſecret, & quomodo abluat puerum in remiſsionem peccatorum, quomodo illic Deus ſpiritus ſancti gratiam influat, quomodo in euchariſtia panem in corpus trãſſubſtantiet, & vinum in ſanguinem in memoriam

Salutifera admonitio.

Chriſti

Christi passi. Atque his similia mente quā maximè anttentè queat, reuoluat.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm fides ministri sit de necessitate sacramenti.

QVoniam intentio sacramneti videtur in eo esse non posse, qui eiusdem sacramēti nullam habet credulitatem, meritò quæritur, vtrùm ad habendam huiusmodi intentionem necessaria
Conclusio. sit fides. Et respondet. D. Thom. vnica negatiua conclusione. Non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius (scilicet sacramēti.) Probatur authoritate Aug. contra Petilianū. Mementote sacramentis Dei nihil obesse mores malorū hominum, vt illa nō sint, vel minus sancta sint. Et subijcitur ratio, quòd cùm minister solùm instrumentaliter operetur, nō agit in virtute propria, sed in virtute Christi: virtus autem ministri propria est tā fides quàm charitas: ergo sicut non requiritur in eo charitas, nā & peccatores possunt sacramenta ministrare, ita nec requiritur fides, imo & infideles quoq; possunt esse sacramentorum ministri.

Expositio articuli. ¶ Præhabitis illis, quæ articul. 5. &. 6. pertracta ta sunt, nihil hic superest adhibendū, nisi vt intelligatur conclusio non solùm de fide infusa, quæ non est necessaria, verū, & actu circa aliquem articulum fidei. Mox discretio sacramē torum fiat. Baptismum nanq; etiam infideles, qui nunquam fidem nostram susceperunt, exhibere possunt, vt can. Romanus. & ca. Aquodam de conf. d. 4. decretum est. Reliqua verò sacramenta quia non nisi à sacerdote conferri possunt, & qui baptismatis vnda non est lotus sacerdos esse nequit, fit vt nisi abillo, qui fidē susceperit, ministrari nequeant. Possunt tamen ab hæreticis, qui fidem amiserunt, confici, ita vt sint valida, præter sacramentum pœnitētię, quod iurisdictionem exigit. Tametsi ipsi ministrantes peccent. Matrimonium autem licèt inter infideles contrahatur, non est in illis sacramentum. Hæc omnia ex superioribus aperte eliciuntur.

1. Argum. ¶ Est autē. 1. argu. S. Thom. fides vt ait contra Iulia. Aug. intentionē dirigit, qui enim in Deū non credit, neutiq; potest in ipsum officia sua referre: intentio autem necessaria est: ergo & fides. Respondetur, quòd potest cōtingere defectus fidei in vna veritate & nō in alia, potest enim quis errare credens nullum esse licitum iuramentū, & nihilominùs rectam habere fidem circa sacramentum: quare huiusmodi homo dum sacramentum ministrat, dirigere intentionem valet. Si verò circa ipsam etiam sacramentū erret, arbitratus per illam cæremoniā nihil fieri, nihilominùs credere potest christianam ecclesiā per illas cæremonias intendere mysteriū aliquod: quare id genus homo, licèt infidelis sit prorsus, nihilominùs per illam actualem credulitatē potest id intendere, quod ecclesia facit: per illam enim intentionem applicare fides ecclesiæ, credentis saluificam gratiam per sacramentum infundi.

¶ Sed rogas quid si nulla existeret in toto orbe fides? Respondetur casum esse legi euangelicæ reluctantem: nēpe, pollicitationi illi Christi Lucæ. 22. Orabo pro te, vt non deficiat fides tua. Quare non amplius duraturus est mūdus, quàm fides. Attamen licet id per impossibile admitteretur, si modò memoria maneret christianæ ecclesiæ, intentio faciendi quod Christus instituit, aut qđ ecclesia christiana, dum superstes erat, faciebat, sufficiens esset ad baptismum. Collige hinc ergo, ꝙ non solùm non requiritur fides aut in actu, aut in habitu alicuius articuli, verùm neque vlla sacramentalis virtutis credulitas, sed quamuis quispiā quic quid facit ecclesia arbitretur esse ludicrū, si tamen id faciat quod ipsa intendit, verè baptizat. *Dubitatio.*

¶ Sed saltem vtrùm illa cognitio requiratur, quam S. Thom. exigi affirmat: scilicet, ꝙ baptizans non ignoret, ecclesiam catholicam intendere per ea quæ exteriùs aguntur sacramentum præbere. Respondetur neq; hoc esse necessarium. Imò licet putaret ecclesiam huiusmodi cœremonias non seriò tanquā res vtiles, sed ioco facere, dummodò ipse intentionē ad hoc dirigeret, vt quicquid ipsa siue ioco siue seriò, vel quomodocunq; faceret, hoc ipse perficeret, verū esset sacramentū: nam profectò omnia cōcurrunt, quæ sunt de necessitate sacramenti. Sed ob hoc id S. Tho. dicit, ꝙ qui ignoraret ecclesiam id facere tanquam sacramentum, nunquam id curaret facere cum intentione ecclesiæ, sed iocandi gratia. Quin etiam de suscipiente dicendum est, quod & si crederet ecclesiam ioco id facere, dummodò id intenderet susciperе, quod ecclesia intendit, susciperet sacramentum, eiusque characterem, non tamen gratiam: quoniam error ille intellectus peccatum ei esset, atque adeò obex gratiæ. *Dubitatio.*

¶ Secundum argumentum est. Qui vera fide caret hæreticus est: hæretici verò inania falsaque sacramenta conferunt, secundùm *2. Argum.*

verbum Leonis papæ in epiſtola ad Leonem Auguſtum, & refertur. 1.q. 1.can. Manifeſtũ. ergo fides eſt neceſſaria. Reſpondetur autem hæreticos, qui non ſeruant formam eccleſiæ, nullũ conferre ſacramentum, vt ſuprà dictum eſt: qui autem illam ſeruant, ſacramentum quidem conferunt, non tamen gratiam, iuxta verba Auguſt. ad Petrum, & refertur. 1.q. 1. can. Firmiſsimè dicentis, extra eccleſiam baptizatis, ſi ad eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perniciem. Ait verò S. Thom. hoc intelligi de hæreticis manifeſtè præciſis: nam tunc qui ſacramenta ab illis ſuſcipiunt, peccant, atque adeò obicem gratiæ ponunt. Excipe tamẽ caſum neceſsitatis baptiſmi, in qua neque qui ab eis baptizantur, neq; ipſi baptizantes peccant, ſi abſque ſolennitate id faciant. vt art. 6. dictum eſt. Sũt præterea qui eccleſiæ ritus pervertunt: & de iſtis loquebatur Leo, quorũ veſania in Alexãdrina ſede omnium cœleſtium ſacramentorum lumen extinguebatur: ſcilicet decor: licèt vera ſacramenta cõferrent, Me
Cyprianus minit S. Tho. de Cypriano, qui & vt ſuprà dixi mus, errore illo fuit attactus, quòd hæretici nõ poſſent ſacramenta conferre, ſecundùm quem ſubſequebatur, vt fides ſit miniſtro neceſſaria. Sed ait Auguſt. lib. 1. contra Donatiſtas quòd luce charitatis, ſi quid in eo purgandum erat, paſsionis falce ſublatum fuit. Ait verò. Si quid in eo purgandum fuit, quoniam cùm ille error vt artic. 5. diximus, ſua ætate non fuiſſet condemnatus, non ſolùm non fuit pertinax, verũ
3. Argum. nec forſan peccauit mortaliter. Similem exceptionem facito in ſolutione tertij argumenti de excommunicatis, qui licèt ratione characteris ſacramenta cõferant, peccant tamen cõferendo. Et pariter qui ab illis recipiunt, niſi in neceſsitate baptiſmi, aut quia ignorant eſſe excommunicatos. Præterea illos excipe, qui ſunt excommunicati non nominatim, iuxta ſanctionem concilij Conſtantienſis artic. 6. expoſitam.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

CVm fuerit concluſum, intentionem in ſacramento eſſe neceſſariam, neceſſum eſt ſcire de eius qualitate, an recta etiam exigatur. Et reſpondet D. Tho. ſub diſtinct. duabus concluſionibus. Vno enim modo poteſt intentio non eſſe recta, quando miniſter non intendit ſacramentum perficere, ſed deridere & fallere.

¶ Et de hac ſit prima concluſio, quòd talis per *1. Cõcluſio* uerſitas tollit veritatem ſacramẽti, quia tollit eſſentiam ſacramenti, cùm eius obiectum tollatur, quod eſt facere, quod facit eccleſia. Moderatur autem cõcluſionem dicens. Præcipuè quando ſuam intentionem exterius manifeſtat. Non quòd ſi talis adſit intentionis peruerſitas, ſub dubio ſit eſſe ſacramentum, imò nullum eſt, ſed quòd quando exterius non propalatur, ambigitur, qualis fuerit intẽtio, & ideo præſumitur fuiſſe legitima. Alio modo poteſt intentio miniſtri accidentariè peruerti, quantum ad id, quod ſequitur ſacramentum, vt ſi quis intendens verè baptizare, ſimul intendat peccatũ aliquod, vt abuſum puellæ, quam baptizat, aut ſub ſpeciebus, quas conſecrat, venenum alicui porrigere.

¶ Et de hac ait ſecunda concluſio, quòd talis *2. Cõcluſio* intentionis peruerſitas veritatem ſacramenti non tollit. Et ratio eſt, quòd cùm intentio conficiendi ſacramentum ab altera non pendeat, fit vt neque propter ipſam deſinat eſſe legitima. ¶ Res eſt clariſsima, quam iam ſuprà art. *Expoſitio articuli.* 8. tetigimus. Si enim quis dum alium baptizat, intẽdit facere, quod facit eccleſia, quãcunque aliam illi coniungat ſceleſtiſsimam impiẽtiſsimamq; intentionem, ſacramentum conficit, etiam ſi finem proponeret ſupremo ſacramenti fructui ex diametro contrariũ. Vt ſi Satanicus homo quempiã baptizaret, vt poſtea Chriſtianus ille peius nomen Dei blaſphemaret, ab illoque apoſtataret. Eiuſmodi autem miniſter, qui nefarias intentiones ſacramentali adiungeret, grauiſsimum ſcelus committeret, *Grauè ſacrilegium.* idque duplex. Vt ſi per ſacramentum intenderet homicidium, eſſet homicida & ſacrilegus: & ſi fornicationem, fornicator & pariter ſacrilegus: nam illa intentio eſſet contaminatrix, violatrixque ſacramenti, per quam ſcilicet fœdiſsimè pollueretur.

¶ Primum argumentum S. Thom. eſt. Intẽ- *1. Argum.* tio miniſtri debet eſſe conformis eccleſiæ intẽtioni: ſed hæc ſemper eſt recta: ergo & in miniſtro talis eſſe debet. Reſpondetur intentionis eccleſiæ duas eſſe rectitudines. Vnam ſcilicet conficiendi ſacramentum: & hæc eſt ſacramenti eſſentialis ipſum perficiẽs. Alteram verò quantum ad ſanctum vſum, quæ in meritum cedit. Et ideò miniſter, qui priorem fine poſteriori habet rectitudinem, perficit quidem ſacramentum, ſed caret merito, imò demeretur ſupplicium. ¶ Secundò arguitur. *2. Argum.* Peruerſa intentio deterior eſſe videtur, quàm iocoſa:

iocoſa:ſed iocoſa tollit ſacramētū: ergo & peruerſa. Poſſet quidem reſponderi ad maiorem non ſemper in ſacramēto aliam peruerſam intentionē peiorem eſſe quàm iocoſam:imò qui vt fidei Chriſti inſubſannaret, mimicè cæremonias ſacramenti repræſentaret, peius q̄ fornicator peccaret. At quoniam neruus in hoc non conſiſtit,negatur cōſequentia:quoniam iocoſa intentio tollit ſubſtantiam intētionis neceſſariæ,peruerſa verò non.

3. Argum. ¶Tertiò arguitur. Peruerſa intentio totum opus vitiat,iuxta illud Lucæ.12. Si oculus tuus fuerit nequam,totum corpus tuū tenebroſum erit,ſacramentum verò ſecundùm Aug.contra Petilianum,per malos homines nō vitiatur: ergo vbi eſt peruerſa intentio nullū eſt ſacramētum. Reſpōdetur per iniquam intentionem viciari functionem ſacramēti, quatenus eſt opus ipſius miniſtri: eſt enim ei delictum, non tamē quatenus eſt opus Chriſti gratiam cōferentis. Sicuti ſi ſeruus ſiniſtra intētione pecuniam domini erogaret pauperibus, quā ipſe bono animo illi commiſerat vt iuſtè diſpenderet.

QVÆSTIO SEXTA DE numero & neceſsitate ſacramentorum.

Sanct.Tho.3.par.quæſt.65.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm debeant eſſe ſeptem ſacramenta eccleſiæ.

POſtremum capitulum textus fuit de ſacramentorū numero, de quo præſenti quæſtio, per quatuor articulos diſputatur. Quorum primus eſt, plura ne ſint, pauciora ve q̄ ſeptē. Et quāuis hæc ſit tituli forma, tamē non quæritur de numeri certitudine,illa ſiquidem eccleſię traditione & vſu citra diſputationē conſtantiſsima eſt. Sed de eius cōuenientia, hoc enim eſt theologi officiū vt ait Petrus apoſtolus. 1.Pet.3.rationē reddere eorū dogmatū, quæ eccleſia per

Concluſio ſpiritū ſanctū ſanciuit. Cōcluſione ergo vnica reſpōdetur huiuſmodi. Cōueniēter ſeptē ſacramēta eccleſiæ,ponūtur. Quam quidē cōcluſionem ex duabus illis celeberrimis qualitatibus ſacramentorum quas ab initio per totum decurſum,ceu duo lumina præ oculis adduxim⁹, probatur. Sunt enim tum religionis cæremonię,quibus nos ad Deum colendū perficimur, tū medicamina,quibus Deus viciſsim depulſis noſtris ſpiritualibus morbis noſtrā operatur ſalutē. Ex quorū vtroq; capite mirificè profectò D.Tho.eiuſmodi congruentiā ad decentiā deducit. Nā quantū ad primū inſtar corporalis vitæ in ſpūali perficimur. In corporali verò, cū homo ſit ciuile animal & ſociale,duabus rationibus perficitur.ſ.& quantū ad propriā perſonā,& reſpectu aliorum quatenus reipublicæ membrū. Reſpectu aūt propriæ perſonæ bifariā:nimirū tam per ſe acquirendo,quæ ſibi cōueniunt,q̄ per accidens ea quæ nocēt obſtacula propellendo,vt morbos,atque alia id genus incōmoda. Per ſe autē ſibi conuenientia acquirit tria. Primū.ſ.per generationē eſſe & viuere, q̄d aliorū eſt omniū primū fundamentū. Atq; huic in vita ſpirituali reſpondet baptiſmus q̄d (vt ad Titū.3.ait Paul.) eſt lauacrum regenerationis. Vnde Chriſtus Ioan.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,non poteſt introire in regnū Dei. Secundò per augmentū acquirit homo iuſtā ætatē, ac ſubinde virium virtutumq̄; robur ad exercēda opera vitæ. Atque huic augmēto in vita ſpirituali reſpondet cōfirmatio. Vnde baptizatis Apoſtolis dictū eſt Lucæ vlt. Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Tertiò deniq; requiritur in homine nutritio per quotidianū cibū,ſine quo temporalis vita cōſiſtere nō poſſet. Et vicē huius in vita ſpirituali gerit euchariſtia:ſecūdùm illud Ioan.6. Niſi māducaueritis carnē filij hominis,& biberitis eius ſanguinē,non habebitis vitā in vobis. Ecce tria,quæ homini ideò per ſe conuenire dicuntur in vita tēporali, q̄ ſi illam haberet perpetuā, vt in ſtatu naturæ integræ, nullo alio indigeret,imò hæc tria illi ſufficerēt. At quoniā ex peccato multa incurrit detrimēta,tam corporalia q̄ ſpiritualia in vtraque vita indiget duobus alijs remedijs, vno.ſ. ad ſanitatem comparandā quando incidit in morbum, & locum huius in vita ſpirituali tenet pœnitentia,iuxta illud pſalmi, Sana animā meam, quia peccaui tibi:atq; altero ad recuperandam priſtinam valetudinem ex languore per dietam & exercitium. Cui in vita ſpirituali reſpondet extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias,hominemq̄ue adeò ad iter cœleſtis gloriæ capeſſendum paratum reddit. De qua re Iacobi.5. Et ſi in peccatis eſt remittentur ei. Ecce quinque ſacramenta,quæ homini,quantum ad ſuam propriam perſonam congruētia

ſunt. Reſpectu autem humanæ ſocietatis duobus præterea modis homo perficitur: vno ſcilicet ſuſcipiendo poteſtatem adminiſtrandæ reipublicæ. Et imaginem huius in vita ſpirituali gerit ſacramentum ordinis: ſecundùm illud ad Hebræ. 7. Sacerdotes hoſtias offerunt non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro populo: altero modo quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium in vtraq; vita. Eſt enim & officium naturæ & ſacramentum gratiæ, quo idcirco licèt generentur homines naturaliter filij iræ, in hoc tamen procreantur vt renaſcantur filij gratiæ.

¶ Eiſdem ferè rationibus colligitur idem numerus ſi ſacramenta conſiderentur quatenus ſunt medicinæ, & remedia contra peccatum, Nam baptiſmus inſtitutus eſt contra carentiã vitæ quæ fit per peccatum originale. Confirmatio verò contra infirmitatem, & imbecillitatem, quæ eſt in nuperrimè natis, hoc eſt in neophytis incipientibus chriſtianam vitam. Sed euchariſtia contra labilitatem, quàm ex originali contraximus ad aſsiduè cadendũ, recidendumq; identidem in peccata. Sicut enim in vita temporali humidum, quod per continentem caloris actionem conſumitur, per aſsiduos cibos recuperamus, ita fit per ſumptionem ſacri alimenti altaris. Pœnitentia verò valet cõtra actualia peccata poſt baptiſmũ commiſſa. Ac demum extrema vnctio contra reliquias peccatorum: nempe, contra corruptos habitus & inclinationes, quæ nobis ex vſu pecandi relinquuntur. De his enim peccatorum effectibus latè doctèq; D. Thom. 1.2. quæſt. 85. diſſerit.

¶ Subdit autem hoc loco, quoſdam, numerum ſacramentorum venari, per quandam adaptationem eorum ad ſeptem virtutes, tres ſcilicet theologas, & quatuor cardinales, & contra tria peccatorum, quatuor autem pœnalitatũ genera. Cùm enim Chriſtus ab omni nos culpa & pœna per ſacramentorum gratiam, & virtutes liberauerit, & ex culpa originali præter labilitatem in mortale & veniale, omnis potentia per aliquam pœnã fuerit læſa, vt intellectus per ignorantiam, & voluntas per malitiam, & iraſcibilis per infirmitatem, ac denique iraſcibilis per concupiſcentiam, virtuti fidei reſpondet baptiſmus contra culpam originalem. Spei verò extrema vnctio contra venialem. Charitati autem euchariſtia contra malitiæ pœnalitatem, charitati contrariam. Sed ordo coaptatur prudentiæ contra pœnam ignorantiæ, & iuſtitiæ pœnitentia contra peccatum mortale. Temperantiæ autem matrimonium contra pœnam concupiſcentiæ. Ac demum fortitudini confirmatio contra infirmitatem.

¶ Concluſio præſentis articuli, vt initio dicebamus, non eſt ſolùm doctorum aſſertio, ſed eccleſiæ orthodoxæ cath olica fides: quã ideò negare hæreticum eſſet. Hunc enim numerum concilium Florentinum in inſtructione Armenorum expreſsit, vnde & Tridẽtinum poſtea eundem ſuſcepit numerum. Et in cap. ad abolendam. de hære. tanquàm hæretici excommunicantur qui aliter de ſacramentis eccleſiæ ſenſerint, quàm docet eccleſia Romana. *Expoſitio articuli.*

¶ Igitur vt Deus ſeptem dierũ curriculo mundum creauit, ſic & Chriſtus ſeptẽ ſacramentorũ ordine recreationis myſteriũ nobis impertitur, quæ illuminandis perficiendisq; noſtris ſeptem virtutibus ceu ſeptẽ ſplẽdidiſsimę planetarum ſtellæ ſub fidei firmamẽto nobis irradiarent, noſtriſq; medẽdis ſceleribus, quæ per ſeptem plagas Ægypti deſignantur, ſalutifera eſſent medicamina. Rationem autem huius numeri Alexan. 4. parte. q. 8. Memb. 7. artic. 2. quem ferè omnes doctores ſequuntur, hoc ſecundo modo, quem in calce D. Thom. ſubiunxit, explicat, quare illo duntaxat idem doctor ſanctus in. 4. diſtinct. 2. contentus fuit. Hìc verò alterum excogitauit modum multò luculẽtiùs rem exprimentem: quem deinde Duran. diſtinct. 2. q. 2. complexus eſt. Quocirca qui S. Thom. non in ſumma, vbi deberent, ſed in quarto legunt, ſine cauſa eundem modũ Durando attribuunt: connumerantes D. Thomam cum reliquo vulgo in opinione Alexandri. In ſecundo autem modo ſcias id quod dicitur, ſacramentum extremæ vnctionis ordinari contra culpam venialem, poſtmodum in eius proprio loco examinandum eſſe, imò reprobandum: quia non ordinatur niſi contra languores, qui criminibus noſtris & delictis relinquuntur. *Alexan.*

¶ Primum argumentum S. Thom. eſt. Vna eſt diuina virtus, vnaque Chriſti paſsio, qua Chriſtus, vt habetur ad Hebræ. 10. vna oblatione conſummauit noſtram ſalutem: ergo vnicum debuit eſſe ſacramentum. Negatur autem conſequentia: quia vna cauſa principalis ad plures effectus pluribus vtitur inſtrumentis, qualia ſunt ſacramenta. *1. Argum.*

¶ Secundum argumentum eſt. Sacramenta inſtituuntur contra defectus peccati: illi autem ſunt tantùm duo, ſcilicet culpa & pœna: ergo duo tantum ſufficiebant ſacramenta. Reſpondetur ad minorem, quòd licèt culpa ſit vna genere, habet tamen plures ſpecies: & *2. Argum.*

pariter

pariter pœnæ sunt diuersæ,vt in postrema parte articuli dictum est, quare sacramenta condecuit esse plura.

3.Argum. ¶ Tertiò arguitur. Sacramenta pertinent ad actiones hierarchicas,vt Dionysius libro eccle siasticæ hierarchiæ autor est : illæ autem sunt tãtùm tres,scilicet purgatio,illuminatio,& perfectio: ergo tria satis erant sacramenta. In responsione autem addit tertium modum colligendi septenarium sacramentorum numerũ, considerando illa quantum ad ecclesiasticam hierarchiam.In hierarchia nanque considerãtur & illi,qui sacra tribuunt,& illi qui illa suscipiunt, atque actiones ipsæ. Quantum ad agentes ministros institutum est sacramẽtum ordinis,per quod potestatem conferendi sacra accipiunt,& quantum ad susceipientes,sacramentũ matrimonij:per quod homines ad Dei culturam generantur. At verò quantum ad actiones purgatio sola non potest sacramento nouæ legis congruere.Purgatio enim est illa,per quam homines præparantur ad sacra,quod in veteri lege fiebat per legales sacramentales q; purgationes:sacramenta verò nouę legis,quia gratiã conferunt, non illo præcise modo purgant,sed expurgant animas à peccatis, simul illuminando per infusam fidem. Atq; hoc potissimum pertinet secundùm Dionys. ad baptismum, & propter recidiuum relabentium in actualia, ad pœnitentiam & extremam Vnctionem. Perfectio autem quantum ad robur virtutis ad ambulandum in via Dei, conuenit cõfirmationi,sed quantum ad assequutionem finis spiritualis omnium sacramentorũ in hac vita competit sacrosanctæ eucharistiæ.

¶ At verò contra hoc D. Thomæ responsum est argumentum,quòd Diony. illic non recen suit sacramentum matrimonij,neque verò pœnitentiæ:quare tantùm explicuit quinque.Respondetur autem cum D.Thom.in.4.distinct. 2.q.1. arti.2.quòd Dionysij intentio illic non erat,omnia pernarrare sacramẽta,sed actiones hierarchicas, per quas homo & consecrat, & consecratur. In baptismo nanq; confirmatione,ordine,& extrema vnctione, per vnctionẽ consecratur homo, & in eucharistia consecratur corpus & sanguis. In pœnitentia verò & matrimonio nulla fit consecratio. Prudentia tamen D.Thomæ fuit, hæc eadem duo sacramenta ad illam hierarchiam reducere. Atqui Durando neganti,vt distin. 1. diximus,matrimonium esse sacramentum,in eius proprio lo
4.Argum. co respondebitur. ¶ Quartò arguitur ex Augusst. qui lib. 19.contra Faustum ait,sacramenta nouæ legis esse numero pauciora quàm sacramenta veteris:illic autem etsi circũcisio baptismo respondeat, & vsus agni paschalis eucharistiæ,& consecrationes sacerdotum ordinibus,& expiationes peccatorum pœnitẽtiæ, ac demum erat matrimonium: nullum tamen erat sacramentum, respondens aut extremæ vnctioni,aut confirmationi. Egregia profectò est responsio,videlicet, q̃ quia per cõfirmationem datur spiritus sancti robur, quod illi legi non competebat, quia non abundabat sacramentis conferentibus gratiam sicut nostra, in qua est plenitudo spiritus sancti: & extrema vnctio præparat hominem ad cœli ingressum,cuius ostium nondum erat apertum:non fuit tunc sacramentum indultum, quod istis responderet.Nihilominus propter multitudinem sacrificiorum,& cæremoniarum illius legis,septem nostra sunt illis pauciora.

¶ Quintò denique arguitur. Luxuria non est 5.Argu. peccatorũ grauissimum:ergo cùm in remediũ aliorum nullũ fuerit institutum sacramẽtum, fit,vt nec debuerit in remediũ concupiscentię institui sacramentum coniugij.Respõderi quidem in superficie posset, quòd,quia matrimonium erat necessarium officium naturæ, factũ est sacramentum contra luxuriam. At verò quia argumẽtum probare contendit satis fuisse vt maneret tanquam officium naturæ & virtutis temperantiæ,nec fuisse necessarium instituti tanquam sacramentum, respondetur idcirco fuisse institutum sacramentũ gratiæ, quod fomes ille concupiscentiæ ex originali culpa relictus,non solùm personam,sed naturam humanam inficit. Ob hoc enim originalis culpa dicitur peccatum naturæ, quare abluta persona per baptismum à culpa traducitur ille fomes cum natura per generationem. Secundò quia concupiscentiæ proprium est plurimùm iudicium absorbere rationis : quare cùm inter omnia officia naturæ,matrimonium sit maximè necessarium, decuit ad illam exorbitantiã reprimendam illud statui sacramentum,quod esset gratiæ efficax.

¶ Ecce argumenta quinque soluta, quibus cõtenditur, non debuisse tot sacramenta instituti.Possumus autem, & hoc adhibere. Sacra- *Aliud argumentum.* menta sunt in remissionem peccatorum instituta , tria sunt tantùm peccatorum genera: vt originale, mortale, & veniale, ergo duntaxat baptismus, pœnitentia, extrema vnctio formaliter distinguũtur in ratione sacramenti . Argumentum est Guilielmi cuiusdam de Rubione, quo conuictus ait,sola hæc tria sacramenta formaliter distingui, reliqua verò materialiter, tanquam dispositiones, aut per-

fectiones horũ. Vt ordo eſt diſpoſitio ad omnia conferenda, & matrimonium quodammodo ad omnia ſuſcipienda, eucharistia verò finis eſt omnium, ſed confirmatio eſt baptiſmi perfectio. At verò opinio hæc iam eſt extincta: imò ſacramenta omnia formaliter diſtinguntur ex ſuis proprijs peculiaribusq; effectibus. Sicut enim in vita temporali alia eſt ſpecies motus, vel mutationis generatio, qua acquiritur eſſe, & alia augmentatio, qua acquiritur quantitas, & alia nutritio, qua cõſeruatur eſſe, & alia ſanitas, qua pellitur morbus, atque alia vegetatio, contra debilitatem valetudinarij: ſic in vita ſpirituali formaliter diſtinguntur baptiſmus, cõfirmatio, euchariſtia, pœnitentia, & extrema vnctio. Inter ordines autem ſacramentum, & matrimonium, quoniam ad procreandos naturales filios, illud verò ad propagandos ſpirituales inſtituta ſunt, liquida eſt differentia.

1. Argu. q. ſunt plura. ¶ Sunt deinceps, & argumenta alia, q̃ debuerint eſſe plura. Primum, (quod apud S. Thom. eſt ſextum) Sãctificationes altaris & vaſorum eccleſiæ, atque aqua benedicta videtur eſſe ſacramenta. Negatur tamen, imò conſecrationes illæ ſunt diſpoſitiones ad ſacramẽta perfi-

Aqua bene dicta. cienda, vt ad euchariſtiam & reliqua. Aqua verò benedicta, ait S. Thom. valet tum contra dæmonum inſidias, tùm etiam ad remiſsionẽ venialium, ac perinde ad idoneam ſacramentorum tam collationem, quàm ſuſceptionem: & ideò dicitur aqua luſtralis, id eſt purificatoria, & expiatoria. Atque hoc pacto intelligendus

De cõ. d. 3. can. Aquã. eſt can. Aquam. de conſecra. diſt. 3. qui eſt Alexan. 5. vbi ait aquam ſale cõſperſam valere ad coinquinatorum ſanctificationem, & purgationem. Ex quo nonnulli ſcioli ſibi videntur elicere eſſe ſacramentum. At verò ipſe ſe ſe exponit, ſanctificationem vocans purgationem à venialibus.

¶ Sed arguis. Illum habet effectum ex opere operato: ergo eſt ſacramentum. Conceditur antecedens. Haud enim tantùm per modum meriti, vt reliqua virtutis officia, quę augendo charitatis feruorem & meritum, remittunt venialia, ſed virtute operis illa abluit ad modum ſacramenti. Negatur tamen cõſequentia, qua infertur eſſe ſacramentum, vt D. Thom. q. 60. artic. 2. docuit: quoniam nec eſt ſignum, nec cauſa gratiæ: atq; adeò nõ perfectam ſanctitatem ſed diſpoſitionẽ operatur. Si enim eſſet ſacramentum, non potuiſſet ab eccleſia inſtitui: eatenus enim penitus protenditur eius facultas, vt poſsit ſacramentalia inſtituere.

7. Argum. S. Thom. ¶ Septimò arguit S. Thom. ex Hugone, ponens enim ille oblationes, & decimas & ſacrificia veteris legis, ait, omnia tria fuiſſe ſacramenta: ergo ſicut ſacrificium altaris eſt ſacramentum, pariter ſunt & decimæ & oblationes. Reſpondetur tam oblationes, quàm decimas ſub vtraque lege, naturæ, & ſcripta, eò fuiſſe habita loco ſacramentorum, quòd erant noſtrorum figuræ. Quare, cùm in noſtra lege deſierint eſſe figuræ, fit vt nec ſint nomine ſacramenti digna.

¶ Octauo arguitur. Tria ſunt peccatorum genera: ſed contra originale ſunt inſtituta ſacramenta baptiſmi, & pœnitentiæ: ergo contra veniale debuit aliud adhiberi. Hoc argumentum non currit contra alios doctores, quippe cùm plerique omnium cenſeant ſacramẽtum extremæ vnctionis ordinari contra veniale. At quoniam S. Thom. non dicit niſi valere cõtra reliquias peccatorum, reſpondet, quòd cùm ad deletionem venialis non requiratur gratię infuſio, qui eſt effectus ſacramentorum nouę legis, nullo opus fuit ſacramento ad eius remiſsionem, ſed remittitur per luſtralem aquam, & tunſionem pectoris, atque alia id genus ſacramentalia. *8. Argum.*

Alia minora argumẽta. ¶ His autem alia appenduntur minutiora argumenta. Primum. Multa ſunt ordinum ſacramenta, vt diaconatus, & ſubdiaconatus, imò verò epiſcopatus cenſeri poteſt ordo: multò enim magis apparet rationi conſonum, vt epiſcopo conferatur gratia & character ad adminiſtrandam ſuam diœceſim, quàm ſacerdoti: ergo plura ſunt quàm ſeptem.

¶ Secundò. Corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis conſecratis eſt ſacramentum, quod adoramus: nempè, continens rem ſacram, & pariter ſanguis ſub ſpeciebus vini: præterea ſumptio eiuſdem corporis & ſanguinis eſt ſacramentũ gratiam conferens: & in matrimonio conſenſus amborum ſunt ſacramẽtum: nam per illos gratia confertur, & poſtea dicitur manere ſacramentũ matrimonij, quia manet vinculum: ergo ſunt plura, quàm ſeptem.

¶ Tertiò. Martyrium eſt ſacramentum: nam virtute operis gratiam confert, non ponenti obicem, ſicut baptiſmus. ¶ Hæc autem atque *Reſponſa.* his ſimilia nõ eſt hic diſputandi locus, ſed ſuis ſingulorum ſedibus. In materia nanque ordinum diſt. 24. videbimus diaconatum & ſubdiaconatum ordines eſſe partiales, qui cum ſacerdotio in vnum cocunt ſacramentum, & de epiſcopatu videbimus diſtin. 24. non deeſſe, qui cum velint facere ſacramentum, cõferens gratiam, connumerantes illum ſacris ordinibus, proco quòd plus, inquiũt, gratiæ epiſcopo ad

ſuam

ad ſuam adminiſtrationem neceſſarium eſt, q̃ ſacerdoti ad ſuam. At verò, vt illic D. Thom. q.3.artic.2.author eſt, neutiquam hoc dici poteſt: quia epiſcopus non accipit nouã poteſtatem ſuprà corpus Chriſti, ad quod omnes ordines referuntur, ſed ſolùm ſupra myſticum. Quare gratia epiſcopo neceſſaria non eſt noua, præter illam, quam accepit in ſacerdotio. Et licèt aliquam poteſtatẽ indelebilẽ recipiat, non tamẽ proprie characterem, niſi dicas characterem ſacerdotis amplius in epiſcopo extẽdi ad conferenda noua ſacramenta: ſcilicet, cõfirmationem & ordines.

¶ Pari modo de ſacramento altaris, vt ſuo loco videbimus, dicẽdum, corpus ſub ſpeciebus panis, & ſanguinem ſub ſpeciebus vini, duo eſſe partialia ſacramenta ex quibus vnum conſtat. Eſt enim vnum conuiuium, quod ex cibo & potu fit integrum. Sumptio autem non tam dicitur ſacramentum, quàm ſumptio ſacramenti, neque illa propriè gratiam confert, ſed corpus ipſum, quod ſumitur, ſicut neque conſecratio eſt ſacramentum, ſed ſpecies corporis & ſanguinis. Eſt enim diſcrimen inter euchariſtiam, & alia ſacramenta, quæ conſiſtunt in vſu. Aqua enim baptiſmi nõ habet in ſe virtutem ſanctificãdi, ſed illa virtus eſt in vſu per modum tranſeuntis: quare baptizatio ipſa eſt, quæ gratiam confert, ſicut chriſmatio in confirmatione, &c. Sacramentum autem euchariſtiæ non eſt eius vſus, ſed ſpecies corporis & ſanguinis: quapropter res iſtæ contentæ ſunt virtus per quã gratia confertur. In matrimonio verò conſenſus mutui ſunt ſacramentum: ibi nanque gratia confertur, ſed poſtea manet inſolubile vinculum, quod non eſt ſacramentum, ſed effectus ſacramenti.

¶ Martyrium autem non eſſe ſacramentum, diſtinctio.3.artic.vlt. diſputabitur, vbi monſtrabitur eſſe baptiſmum ſanguinis. Haud enim gratiam confert tanquam ſignum eius ad id inſtitutum, ſed per modum meriti tanquam actus fortitudinis. ¶ Quòd ſi arguas. Secundùm illam opinionem, quæ tenet ſacramenta non aliter conferre gratiam, quàm in genere ſigni, videtur pari ratione non ſolùm martyrium, ſed omnia officia, quæ ex charitate procedunt eſſe ſacramenta, quandoquidem propter illa nobis Deus gratiam impertitur. Reſpõdetur primò illam opinionem eſſe falſam. Secundò, etiam ſecundùm eam eſt lata differentia: nam ſacramenta ſunt ſigna ex inſtitutione diuina gratiæ, quæ ſub illis confertur. Opera verò charitatis non ſunt hoc modo diuinitus inſtituta tanq̃ ſigna gratiæ, ſed ſuapte natura tanquam virtutum officia, ſi modò ex gratia fiant, ſunt merita apud Deum ex pacto ipſius conducentis operarios in vineã ſuam, vt quod iuſtum fuerit reddat eis.

Argumẽtũ

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ſacramenta ſecundùm ordinẽ prædictum in priori parte præcedentis articuli conuenienter ordinentur.

POST ſacramentorum numerum ſequitur de eorum ordine: nam ordo in numero eſt, & numerus ordine lucet. Et reſpondet D. Thom. vnica concluſione. Debitus ordo ſeptem ſacramentorum eſt huiuſmodi, baptiſmus, confirmatio, euchariſtia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Probatio autem triplex habet membrum. Primũ, cùm vnitas naturaliter ſit multitudine prior, illa quinque ſacramenta, quæ ad perfectionẽ cuiuſq; perſonæ attinent, priora ſuapte natura ſunt, quàm ordo & matrimoniũ, quæ reſpectu multitudinis ſunt inſtituta. Ordo autem quia ad filios procreãdos gubernandosq; ſpirituales refertur, prior eſt matrimonio, per quod generantur filij naturales, & carnales. Secundò inter illa, quæ ad perfectionem vnius cuiuſlibet perſonæ diriguntur, illa tria naturaliter præcedunt, quæ per ſe vitæ ſpirituali competunt, quàm pœnitentia, & extrema vnctio, quæ per accidens illi ad remouendum noxia adiungũtur. Pœnitentia verò per quam ſanitas recuperatur, prior natura eſt q̃ extrema vnctio, per quam conſeruatur. Tertiò deniq̃ inter tria illa priora manifeſtum eſt primum eſſe baptiſmum, per quem fit regeneratio, acquiriturq̃ ſpirituale eſſe. Mox confirmatio, per quam virtus augetur, roboratur, & perficitur. Deinde euchariſtia, in qua finis in hoc ſeculo totius chriſtianæ vitæ conſiſtit. ¶ Res eſt clariſsima, quæ nulla indiget diſcuſsione, ſi hoc duntaxat animaduertas, quod hîc nõ exploratur perfectionis ordo inter ſacramenta, de hoc enim artic. proximo dicendum reſtat. Neque verò ordo generationis eorum accidentarius. Nam præter baptiſmum, qui neceſſariò primum requiritur, quippe ſine quo nullum aliud poteſt recipi, inter reliqua nullus eſt neceſſarius ordo. Poteſt enim pœnitentia recipi ante confirmationem imò & euchariſtia. Rurſus & matrimonium poteſt eſſe validum abſque euchariſtia vel

Concluſio.

Expoſitio articuli.

vel pœnitẽtia. Sed cõstituimus ordinem, qui ex natura rei colligitur. Et post baptismum vt vsu primitiuæ ecclesiæ docemur, illico si episcopus aderat, neophytus confirmabatur, ac subinde porrigebat eucharistia: quia qui post baptismum non incidit in mortale, nullo indiget sacramento pœnitentiæ. Errant ergo qui sacramentum pœnitentiæ ordine administrationis eucharistiæ præferunt.

1. Argum. ¶ Primum igitur argumentum D. Thom. est secundum Paul. 1. Corinth. 15. Prius, quod animale est, deinde quod spirituale: per matrimoniũ autem generatur animalis homo: ergo prius est quàm baptismꝰ, quo regeneratur spiritualis. Respondetur, quòd matrimoniũ quatenus ad vitam animalem ordinatur, nihil habet spiritualitatis, sed est officium naturæ, hac igitur ratione non habet certum ordinem inter sacramenta. Quatenus autem est sacramentum: quia minimum habet spiritualitatis, collocatur vltimum.

2. Argum. ¶ Secundo per sacramẽtum ordinis suscipitur potestas administrandi alia sacramenta: agens autem prius est actione: ergo ordo est prior baptismo, & cæteris personalibus. Respondetur, quòd agens debet esse prius in se perfectum, quàm alia perficiat: & ideo sacramenta, quæ personam propriè exornant, priora sunt illis, quæ respectũ habent ad aliorum perfectionem.

3. Argum. ¶ Tertio eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio verò comparatur augmento: nutrimentum autem est causa augmenti: ergo prior est eucharistia confirmatione. Inter respondendum, concordiam cõciliat inter Dionysium, & Magistrũ Senten. Diony. nanque lib. de eccles. hierarch. anteponit eucharistiam cõfirmationi, Magister verò in. 4. in initio distinctionis. 2. præponit confirmationem, & vterque est sustẽtabilis. Nam nutrimentum antecedit augmento, sicut causa effectui: augetur enim homo per nutrimentum. Subsequitur verò augmentationem sicut conseruans hominem, in quantitate & virtute perfecta. Priorem ergo rationem secutus est Diony. s. posteriorem verò Magister: cuius opinio à pluribus est recepta. Tametsi ead. distinctio. D. Thom. quæst. 1. art. 3. aliam subiunxerit rationem: nempe, quòd Diony. ordinem magis aspexit dispensationis, quàm effectum. Nam eucharistia, inquit, in primordijs ecclesiæ illico conferebatur baptizatis, non autem confirmatio. Hoc autem intelligendum arbitror, quia episcopus non præsto aderat vniuscuiusque baptismo: nam quando erat præsens crediderim, vt suprà diximus, quòd protinus baptizatum ad minus, si erat adultus, confirmabat, & fortè antequàm eucharistiam sumeret. Infantulis autem conferebatur eucharistia, vt q. de sumptione eucharistiæ, adnotabimus. Et forsan sine confirmatione. Nam confirmatio aliqualem cognitionem in suscipiẽte exigit, vt dist. 7. videbimus. Hãc igitur ob causam prius de cõfirmatione, quàm de eucharistia à doctoribus tractatur. Quibus, & alia adiũgitur ratio vt infrà apud S. Tho. q. 73. art. 1. videbitur, q̃ augmentũ est perfectio intrinseca quantitatis hominis, mutatio verò fit per sumptionem extrinsecus cibi, intrinseca autem perfectio dignior est.

Dionysius et magister cõciliãtur.

4. Argum. ¶ Quartum argumentum est. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: ergo est prior. Respõdetur ad antecedens, q̃ illa præparatio non est per se necessaria, sed per accidens: nam si homo innocenter sine peccato mortali viueret, nulla indigeret pœnitẽtia, iuxta illud. 2. Paralipo. vlt. Tu domine iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, & ideo consequentia non est valida.

Nota. ¶ Hic ergo adnotandum vbi non est peccatũ mortale, nullam esse necessariam confessionem neque propter præceptum ecclesiæ semel in anno: quoniam illud non est nisi determinatio iuris diuini: iure autem diuino sacramentum pœnitentiæ non est institutum, nisi ad recuperandam gratiam, & amicitiam Dei iuxta illud Lucæ. 13. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis: per peccatum autem veniale, neque amicitia perditur, neque homines pereunt. Quare præcedenti articulo dixit D. Thom. ob peccatum veniale nullum esse sacramentum institutum, saltem de pœnitentia (quicquid alij de extrema vnctione dixerint) certum est. Et reuera si peccata venialia cadunt sub præcepto ecclesiæ, nũ quam canon iussisset, vt vnusquisq; omnia sua peccata cõfiteretur: quandoquidem de venialibus id non fit humano more possibile.

5. Argu. ¶ Quintò deniq̃ arguitur. Extrema vnctio, quæ non datur nisi iamiam decessuris, propinquior quàm reliqua sacramenta est, vltimo fini beatitudinis: ergo est sacramentorum vltimum. Respondetur cõclusionem consequi, si intelligatur de sacramentis quæ ad vnam personam spectãt. Ordo autem, & matrimonium sunt postrema.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramentum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

Post

POST ordinem sacramentorum, sequitur eorum exploranda comparatio in perfectione. De qua re D. Thom. duabus conclusionibus respondet.

Prior conclusio. Prior. Sacramentum eucharistiæ est inter omnia sacramenta potissimum. Probatur tripliciter. Primò ratione eius rei, quam continet: est enim sub eius speciebus Christi corpus substantialiter. In reliquis verò non nisi quædam eius virtus participata, vt quæstio. 3. visum est. Id autem quod est per essentiam, præstantius est eo, quod sit per participationem, vt ignis, quàm alia calida. Secundò quia sacramentum eucharistiæ, vt hactenus crebrò diximus, est cæterorum finis. Sacramentum siquidem ordinis ad eius consecrationem institutum est: baptismus verò ad eius susceptionem ordinatur, ad quam etiam perficitur homo per confirmationem. Pœnitentia autem & extrema vnctio est, sicut præparatio ad eius sumptionem. Matrimonium saltem sua significatione hoc etiam sacramẽtum attingit quatenus coniunctionem significat Christi, & ecclesiæ, cuius vnitas per sacramentum eucharistiæ designatur, ea ratione qua Christo illic per nostram incorporationem vnimur. Vnde Paul. ad Ephes. 5. Sacramentum hoc (scilicet matrimonij) magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Tertiò, id probatur ex sacramentorũ ritu, nam vt. 3. cap. ecclesiast. hier. author est Diony. pleraque sacramenta in eucharistia consummantur. Ordinati nanque illico communicant & etiam baptizati si sint adulti. Imò & in primitiua ecclesia, (vt in. q. de suscipiẽtibus eucharistiam patebit) etiam paruulis porrigebatur eucharistia.

Posterior conclusio. ¶ Posterior conclusio. Aliorum sacramentorum comparatio adinuicem potest esse multiplex: quare secundùm diuersas qualitates habent se, sicut excedens, & excessum. Nam si necessitatem spectes, baptismus est omnium potissimum, eò q̃ sine illo neque poterit esse salus, neque vllum aliud recipi sacramentum. Si verò perfectionem consideres, ordo post eucharistiã alijs præcellit. Deinde confirmatio. Pòst verò pœnitentia & extrema vnctio ob id, quòd non per se, sed per accidens, vt dictum est, sunt necessaria ad remouendas incidentes culpas. Et inter hæc duo, pœnitentia est maioris necessitatis ad delenda peccata, extrema verò vnctio est maioris perfectionis: quia purificat etiam peccatorum reliquias. Refertur enim ad pœnitentiam: sicuti confirmatio ad baptismum. Nam sicut absterſa per baptismum originali culpa augetur per confirmationem gratia: sic respectu actualium delictorum vsu venit in pœnitentia & extrema vnctione.

Expositio articuli. ¶ Perspicua hæc omnia sunt & cuicunq; peruia. Sed si quis arguat non eucharistiam, sed baptismum omnium esse simpliciter perfectissimum, eò quòd cùm sacramenta ordinentur in nostram salutem, illud apparet simpliciter perfectissimum, quod est simpliciter necessarium: negatur, ex necessitate argui simpliciter perfectionem, imò ex ipsa rei substantia estimanda est: substantia autem sacramenti est id, quod in se continet. Et ideò eucharistia est simpliciter perfectissimum, baptismus verò secundùm quid. Aliàs eadem ratione dicere pœnitentiam esse pariter perfectiorẽ, quia existenti in peccato magis est necessaria. Et quòd fortitudo est magis perfecta quàm iustitia, quia in bello est magis necessaria. In summa quòd pecunia est magis perfecta sapiẽtia, quia pauperi est magis necessaria. Quæ omnia falsissima sunt.

¶ Sed si rursus in D. Thom. insurgas, vbi ait, pœnitentiam & extremam vnctionem esse dispositionem ad eucharistiam: eò quòd, tunc se queretur priùs esse infirmũ vngendum, quàm cõsecrata viatica buccella ei porrigeretur. Respondetur, quòd extrema vnctio non perinde est præparatio ad eucharistiam, vt pœnitentia, sed quodammodo quantùm ad effectũ. Sanitas enim animæ est præparatio, vt vniamur Christo, & quia extrema vnctio perficit illam sanitatem, dicitur præparatio ad eucharistiam. At verò ad illam suscipiendam sufficit pœnitentia, per quam remouentur peccatorũ culpæ. Postmodũ verò per extremã vnctionẽ remouentur eorum vestigia & cicatrices, vt dignè accedentes in cælo ad illã mensam, quam Christus nobis disposuit, edamus & bibamus supra cælestem eucharistiam hoc est, eius glorioso corpore & sanguine facie ad faciem saturemur, iuxta illud eius verbum Matth. 26. Nõ bibam amodò de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, quo illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei.

1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Thom. est de matrimonio, quod inter respondendum prætermiserat. Bonum commune præstantius est particulari, vt. 1. Ethic. Aristot. author est, matrimonium autẽ ordinatur in bonum cõmune propagationis humani generis, eucharistia verò in fructum peculiarem sumentis: ergo illud præstantius est. Respondetur priorem præmissam esse veram cæteris paribus: matrimonium autẽ ordinatur in bonũ naturale & temporale,

porale, ordo verò sacramentorum æstimatur penes rem spiritualem, qua vtique ratione eucharistia est maximum, & matrimonium minimum. ¶ Secundò. Illa videntur digniora sa-
2. Argum. cramenta, quæ superiores expostulant ministros: confirmatio autem & ordo nō nisi per episcopos conferuntur: ergò sunt digniora, quàm sacramentū eucharistiæ, quod simplex sacerdos conficit. Negatur maior præmissa, ordinem enim & confirmationem, non quia digniora, sed quia per ipsa instituuntur ordinati & cōfirmati ad publica officia, principibus, quales sunt episcopi, conferre incumbit, instar reipublicæ humanæ. Sacerdotes quippe ordinantur ad administranda populo sacramenta: per confirmationem autem Christiani instituuntur ad propugnādam fidem aduersus publicos hostes. Quod si arguas, aquam baptismalem, cùm valeat ad colendam fidem, valere quoque ad illam tuendam. Respondetur, gratiam baptismalem opem ferre contra peculiares hostes fidei in propria persona, scilicet, cōtra infestationem carnis, & dæmonum: gratia autem confirmationis ad defendendum illam aduersus publicos hostes: nempe, aduersus hæreticos, tyrānos, & infideles. Idcircò per illam constituitur homo publicus miles fidei.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Illa sacramenta sunt potiora, quæ vehementiorem habent virtutem, tria ergo sacramenta characterem imprimētia perfectiora sunt, quàm eucharistia. Negatur vtique consequentia: nam per characteres configuramur sacerdotio Christi: maior autem virtus ineſt eucharistię, per quam ipsi Christo in
4. Argum. corporamur. ¶ Quartò deniq; arguitur. Illud est præeminentius sacramētum, ex quo aliud pendet, sine baptismo autem nō potest eucharistia susci pi: ergo est præeminentior. Respondetur argumentum solum probare præeminētiam baptismi respectu necessitatis. Imò inde præstantia eucharistiæ arguitur, quòd est posterior generatione, posterius enim viuit fœtus anima rationali, quàm sensuali. Subdit autem D. Thom. quòd sicut ordo, & confirma-
2. Propoſt. tio sunt digniora sacramenta ratione ministri à quo conferuntur, sic & matrimonium ratione significationis est dignissimùm, significat enim, vt ait Paulus. ad Ephes. 5. coniūctionem Christi & ecclesiæ.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

SVpereſt demum post sacramentorum perfectionem, & circa eorum necessitatem perscrutari, an omnia sint necessaria. Et respōdet D. Tho. sub distinctione duabus cōclusionibus. Necessarium enim, vt. 5, Metaphysi. tex. 6. ait Philosophus, multis modis dicitur. Accipitur enim & pro naturali, vt necesse est graui si permittatur, deorsum ferri, & leui: sursum: & pro violento: vt necesse est iaculum proiectum moueri, & quod ad rem pertinet respectu finis, atque id dupliciter. Vno modo, simpliciter, vt sine quo finis obtineri nequit, vt cibus est necessarius ad vitā. Atque alio modo, secundùm quid vt sine quo attingi commodè non potest: quē admodum itineri longo peragendo necessarius est equus.

¶ Est ergo prior conclusio. Primo modo ne- Prior cōclu
cessitatis tria sunt sacramenta necessaria, licèt sio.
diuersimodè. Baptismus enim est per se simpliciter, & absolutè cuicunq; singulari personæ necessarius, pœnitentia verò per accidens, supposito scilicet peccato mortali: sed sacramentum ordinis, est quidem simpliciter necessariū nō tamen singulari personæ, sed ecclesiæ in cōmuni, hoc est: fidelium vniuersitati, imò cuicūque prouinciæ. Probatur, quia sine sacerdotibus, & episcopis non posset diuinus cultus administrari, iuxta illud Prouerb. 11. V binō est gubernator populus corruet.

¶ Posterior conclusio. Secundo modo necessi- Posterior
tatis reliqua quatuor sacramenta sunt necessaria. cōclusio.
Probatur, quia confirmatio, vt suprà diximus, quodammodò perficit baptismum: sicut extrema vnctio, pœnitentiam. Matrimonium verò ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat. Sed eucharistia est spiritualis alimonia ad reficiēdam virtutem, quæ assidua infestatione dæmonum, & sensualitatis quotidie deteritur.

¶ Neque hic quippiā est, quod nos debeat re- Expositio
morari, nisi quod forsan quis dubitet cur ma- articuli.
trimoniū non est in priori conclusione, collocatū. Quandoquidem sicut ordo, sic & ipsum est reipublicæ necessarium. Respōdetur, quòd rātione spiritualitatis, quatenus est sacramentum, non est simpliciter necessariū, sed quatenus officiū naturæ, quod illi in lege naturæ, pariter cōpetebat, & ideò nō cōnumeratur inter ea sacramēta nouæ legis, quæ sunt simpliciter necessaria. ¶ Primum igitur argumentum D. 1. Argum.
Thom. iam est solutum, quod est hoc. In operibus Dei nihil est superfluum, quia esset frustra: id autem quod non est necessārium est superfluum: ergo omnia sacramenta

sunt

sunt necessaria. Respondetur nanque ad minorem negando, id quod non est simpliciter necessarium, esse subinde superfluum. Satis est enim, quòd sit secundo modo necessarium ad finis commoditatem. ¶ Sed in secundo argumento maior inest difficultas. Sicut de baptismo Ioan. 3. legitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: ita Ioan. 6. de eucharistia. Nisi mā ducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis vitam in vobis: ergo sicut baptismus, ita & eucharistia est sacramentum simpliciter necessarium. Respondet breuissime, quòd illud verbum eucharistię secundum August. in commentarijs eiusdem loci, intelligitur de manducatione spirituali, & non sacramentali.

2. Argum.

Argumētū ¶ Contra hanc autem solutionem est argumentum, & ad rem, & ad hominem. Nam sumptio eucharistiæ est in præcepto diuino, quod ecclesia determinat fieri semel in anno: atque ipsum D. Thom. infrà quæst. 80. articu. 11. in hoc testimonio Christi fundat: ergo manducatio eucharistiæ nō solùm spiritualis, sed realis est simpliciter necessaria priori modo necessitatis.

¶ Ad huius intellectum animaduertendū est, aliquid esse necessarium simpliciter bifariam. Vno modo necessitate finis, & altero necessitate precepti. Id dicitur necessarium necessitate, finis, sine quo finis obtineri non potest. Et isto modo tria sacramenta prioris conclusionis sunt simpliciter necessaria, & eucharistia quantum ad manducationem spiritualem per fidem vt docet August. & nos infrà distinct. 8. art. 3. declarabimus. Vbi eadem quæstio mouebitur, vtrùm eucharistia sit ad salutem necessaria. Et enim quia ipsa est proprius finis baptismi, ad quem ille ordinatur, per fidem quæ recipitur in baptismo, suscipitur eucharistia in voto. Et hoc est quod ait August. crede & mā ducasti. Necessitate autem præcepti sumptio eucharistiæ in re est necessaria. Quare Diuus Thom. quæst. 73. artic. 3. Tam baptismus, inquit, quàm eucharistia sunt sacramenta necessaria, diuersimodè tamen. Quòd si rogas, cùm verba citata de vtroque sacramento sint simillima, vnde illa discrepantia fingitur, illic eruemus causam ex natura rei. Nam baptismus est necessarius ad inchoādam spiritualem vitam: quare sine illo in re vbi copia eius adest, non possumus inire primam gratiam cum Deo, quòd est esse necessarium necessitate finis. Eucharistia autem est necessaria sicut consummatio baptismi, & ideo sumptio eiusdem eucharistiæ in voto sufficit ad gratiā, licèt vis maneat præcepti, vt tempore ab ecclesia destinato suscipiatur in re.

¶ Tertium argumentum est. Sine baptismo potest quis assequi salutem, nisi adsit eius contemptus, vt distinct. 3. articu. 11. patebit: sed omnium sacramentorum contemptus pariter nocet saluti: ergo omnia sunt pariter necessaria. Respondetur, omnium quidem contemptum esse delictum, sed differentia est, quòd alia sacramenta non suscipere, etiam si adsit eo pia illorum, non est contemptus, vt de ordine & matrimonio patet: imò & de eucharistia & pœnitentia, quando non vrget præceptum ecclesiæ. Baptismum autem, vbi adest opportunitas, non suscipere contemptus est. Atque hoc arguit ipsum esse solùm sacramētum simpliciter necessitatis. Et hæc de sacramentis in genere. De qua re distinctio prima fuerat instituta.

3. Argum.

DISTINCTIO secunda de circuncisione, & baptismo Ioannis.

Textº. Cap. 1.

DRæmissis in prologo, quæ de sacramētis in genere præ notanda occurrebant, ordo nos docendi commonere videbatur, tractatum illicò Christiani baptismatis exordiri. At quoniam duæ antiquitus cæremoniæ: nēpe circuncisio, & Ioannis baptizatio illustris huius nostri sacramenti præambulæ antecesserūt, decet, vt hac priùs secunda distinctione, legentium oculis proponantur. Vt enim circuncisio præparatorium sacramentum nostri baptismi extitit, ita &

Ioan.

Ioannis baptiſma ſacramentalis quæ iam fuit eiuſdem diſpoſitio.

¶ In priori ergo parte diſtinctionis huius quatuor de circunciſione noſſe oportet. Fuit enim, ſi definitionem cupis, ſacramentum applicandæ fidei in remiſsionem originalis. Seu inciſio præputij tanquàm ſignaculum, vt ait Paul. iuſtitiæ fidei fuitque, vt libro quarto Damaſ. Orthodoxæ fidei Damaſcenus ait, ſignum diſtinguens Iſrael à reliquo orbe.

Definitio circunciſionis.

Cap. 2. ¶ Inſtituendæ autem circunciſionis cauſa multiplex refertur. Prima namque princepſque fuit: Hugo. vt ex Hugone lib. 1. de ſacrament. parte. 11. colligitur, quòd creſcente ex vna parte ſcelerum colluuie, ex altera verò Chriſto iam aduentante, charactere illo membri generationis oportuit tum originis labem, quæ radix omnium malorum fuit, tum etiam fidem generandi ex illis patribus Chriſti, qui vnica fuit noſtræ ſalutis cauſa, apertiùs ſignificari. Quapropter congruentiſsimè in patriarcha illo Abraham (vt Geneſ. 17. legitur) pacto præceptoque Dei ſacramentum illud fuit inſtitutum. Tunc enim & flagitia ardentiùs flagrabant, & fides Chriſti ex eius ſemine venturi in patre illo quàm firmiſsimè viguit. Propter quod ait ad Roma. Paul. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, ac proinde illi duntaxat eiuſque ſemini huiuſmodi ſacramenti præceptum iniunctum eſt.

Geneſ. 17.

Paul. Ro. 4

¶ Sed & eius ritus congruentiſsimi fuerunt. Primùm, vt tantùm in maſculino ſexu, illoque fieret membro per quod & originis lues deriuatur, & Chriſti generatio ex illo ſemine denotabatur futura. Atque octaua die, vt circunciſionem ſpiritualem, quæ fit in anima per gratiam Chriſti, & omnimodam ſpoliationem mortalis carnis, quæ in reſurrectione perficienda eſt, præſignaret. Vtraque enim ſpiritualis, ſcilicet, & glorioſa circunciſio, octaua die fit. Nam cùm lex vetus, vt libr. ſexto contra Fauſtum author eſt Auguſtiñ. nomine ſabbati, quæ ſeptima dies eſt deſignetur, lex gratiæ per Dominicam ſignificatur. Qua ideo Chriſtus reſurrexit, tum gratiam nobis impertitus, tum & reſurrectionis pollicitus gloriam.

Cap. 3.

Aug. lib. 6. contra Fauſtum. cap. 3.

¶ At quanuis ſub circunciſionis ſignaculo gratia ad remiſsionem originalis culpæ infunderetur: non tamen eam circunciſio, vt noſter baptiſmus, ſed fides illo ſacramento applicata præſtabat. Nam Paul. ad Galat. quarto. indiſcriminatim cuncta illius temporis ſacramenta infirma egenaque elementa cenſet, quaſi nihil gratiæ ad ſalutem conferentia. Eademque adeò ſola fides ante circun-

Cap. 4.

Paul. Gal. 4

cunciſionem in lege naturæ contra eandem originis maculam vnicum remedium erat, iuxta verbum Gregor. 4. libr. Moralium. Quod apud nos valet aqua baptiſmi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſactificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium circunciſionis.

Greg. 4. libr. moral. de cõſecra. diſt. 4. cap. Quodapud

Cap. 5. ¶ In altera diſtinctionis parte duo itidem de baptiſmo Ioannis ſunt contemplanda. Fuit quippe decentiſsimum, vt ritus ille ante Chriſti baptiſma Deo inſpirante imperanteque inſtitueretur, iuxta illud Ioã. 1. Qui miſit me baptizare in aqua ille mihi dixit, &c. Nempe, vt illic tactu ſuæ mundiſsimæ carnis (vt ait Beda) Chriſtus aquas ad ſuum baptiſmum conſecraret, ac perinde populo innoteſceret, tanquam ille qui futurus erat in ſpiritu ſancto baptizatus. Sed & Iudaici quoque illius populi cauſa eundem ritum inſtitui decuit, vt lotionis illius aſſuetudine ad euangelicum baptiſma afficeretur, & pœnitentia, quam illic Ioannes prædicabat, ad eundem idoneè ſuſcipiendum præpararetur. Vnde

Matth. 21 redemptor ipſe Matth. 21. Baptiſmus, inquit, Ioannis vnde erat è cœlo, an ex hominibus? quaſi dicat, è cœlo.

¶ Veruntamen baptiſmus ille gratiam iuſtificantem nemini contu-

Matth. 3. lit, teſtante id ipſo Baptiſta Matth. 3. Ego enim inquit, baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta portare, ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igne. Imo verò nec ſacramentum fuit propriè, ſed ſacramentale quoddam noſtri baptiſmi. Ex quo fit conſequens, vt qui in Ioannis baptiſmate (vt actuum 19. legitur) eſſent baptizati, iterum Chriſti baptiſmo tenerentur intingi.

DISTINCTIONIS. 2. Quæſtio. 1. de circunciſione.

Sanct. Thom. 3. par. quæſt. 70.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm circunciſio fuerit præparatoria, & figuratiua baptiſmi.

DIſtinctionem præſentem in duo partiti ſumus. Prior namque pars tractatum circunciſionis continet, poſterior verò diſputationem baptiſmi Ioannis. Nam etſi D. Thom. de circunciſione in calce tractatus de baptiſmo quæſtionem ſubiungat, viſum tamen mihi eſt, tum quòd antiquius ſacramentum, tùm quod ad noſtrum baptiſma quaſi præambulum fuit ſermonem eius anteponere, cumq; illo, qui eſt de baptiſmo Ioannis coniungere: vt iſtæ ambæ cæremoniæ aditum nobis ad materiã baptiſmi aperiant. Eſt ergo quæſtionis primæ articulus primus. Vtrùm circunciſio fuerit præparatoria. Ad quam hac affirmatiua concluſione D. Thom. reſpondet. Circunciſio fuit præparatoria figura baptiſmi, quam probat autoritate

Paul. ad Coloſſen. Apoſtoli ad Coloſ. 2. Circunciſi eſtis circunciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis, ſed circunciſione Ieſu Chriſto conſepulti ei in baptiſmo. Vbi baptiſmum Apoſtolus ob id circunciſionem appellat, quod per

Concluſio articuli. antiquam circunciſionē præfigurabatur, ſcilicet veritati ipſi nomē figuræ accomodās propter eiuſdem culpæ remiſionem, quæ illic fiebat per fidem, & hic per ſacramentum. Rationem præterea ex eodē Diuo Augu. hic Sanct. Thomas, firmiſsimā ſubiungit. Fides nanque antiquorum patrum & noſtra, eadem eſt: nam ea, quæ illi futura credebant, nos facta confitemur, iuxta illud. 2. ad Corint. 4. habentes eundem ſpiritum fidei credimus: circunciſio autē erat eiuſdem fidei ꝓteſtatio, & profeſsio, ſicuti apud nos baptiſmus: ſecundum illud ad Ga-

Paul. Gal. 5 lat. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, quoniā debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.

Pau. Ro. 4. Vnde ad Roma. 4. Paul. Abraham, inquit, accepit circunciſionem tanquā ſignaculū fidei, quo ſcilicet homines tunc cœtui fideliū aggregabantur, veluti modo per baptiſmū: ſit ergo conſequens, vt fuerit illa huius preparatoria figura. ¶ Animaduertendum eſt in præſentia-

Expoſitio articuli. rū Manichæos in circunciſionē abſurdiſsimè

Manichæorū blaſphemia. fuiſſe blaſphemos. Aiebant enim nunquā bonum Deum & honeſtū in illo depudendo mēbro regenerationē ſui filij preſignaſſe, ſed inuētum fuiſſe mali turpiſsimiq; Dei: qui pueros illo vulnere cruciare conſtituit. Quam quidē blaſphemiā D. Augu. libr. 6. contra Fauſtum cap. 3. retūdit, dicens, ꝙ ſecundum Paulum ad Titum. 1. omnia ſunt munda mundis, ac potiſsimūm Deo: qui ideo decenter ea parte potuit tūm originis labem, tū & Chriſti geniturā deſignare. At præter Manichæos etiam Pela-

Pelagiano rū hæreſis. giani, quia vitium originale non agnoſcebant, ſubinde ſacramentū circunciſionis tanquam eius remedium abnegabant. Contra quos idē

Auguſt. Auguſtinus libro. 6. cōtra Iulianum capitulo tercio concluſionem hanc diui Thom. affirmat. Cuius gratia Sanct. Doctor præſentem articulum ſcripſit.

Contra S. Thom. ¶ Videri tamen hic cuipiā poteſt Diuū Thomam initialem articulum prætermiſiſſe: debuiſſet nanque priùs neceſsitatem circunciſionis declarare. Nam cùm vt quæſtione. 2. diſtinctionis præcedētis oſtendebamus, omni tempore legis naturæ fuerint aliqua ſacrificia conſtituta, quæ ſuo modo erant ſacramenta, etiā in remedium originalis culpæ, nulla apparet neceſsitas circunciſionē adhibendi. Hanc tamen neceſsitatem ſuprà eadē quæſtio. 6. 1. articu. 3. ad ſecundum explicuit. Nam cùm proceſſu temporis quantò plus humanum genus à ſuo elōgabatur initio peiùs peccata rationis lucem obſcuraſſent, & quanto propiùs aduentus Chriſti appropinquaſſet, tanto debuiſſent fidei ſacramēta explicatiora inſtitui, decuit, vt tempore Abrahę ſacramentum inſtitueretur, quod explicatiùs tùm originalem maculam, tùm etiam aduentantis Chriſti generationem luculentiùs declararet. Sententia eſt Hugonis *Hug. li. 1.* libr. 1. de ſacramētis parte. 1 1. capitu. 6. ac eadem de Alexandri Alenſis quarta parte quæſtio. 7. *Alex. Ale.* membro ſecundo, & Diui Thomæ in. 4. diſtin. 1. quæſtio ſecunda. Quocirca neceſsitas circūciſionis non fuit ſimpliciter ad delendum peccatum: nam antea etiam delebatur per fidem Chriſti, vt paulò inferiùs explicabitur, aliter applicatam, ſed vt eadem fides ad illam abſtergendam maculam. expreſsiori ſigno applicaretur.

¶ Contendit hìc Alexander, & D. Thomas *Definitiones circuncisionis.* circunciſionis definitiones accumulare, quæ diuerſas eius qualitates explicant. Fuit enim, ſi ad primarium eius effectum attendas, circūciſio ſignaculum curationis ab originali. Sed in hoc nō differebat à baptiſmo, niſi intelligamus fidei ſignaculum duntaxat & non cauſa gratiæ iuxta verbum citatum Pauli ad Romanos quarto. Nam baptiſmus ſic eſt ſignaculū, vt ſit etiam cauſa gratiæ. Fuit etiam ſignum: vt ait libro quarto Damaſcenus. capit. 2 6. di- *Damaſ.* ſtinguens Iſrael à reliquo gentilium orbe. Hìc enim fuit ſecundarius eius effectus.

¶ At verò nos in textu exactiùs forſan ſacramētum hoc duobus modis definiuimus. Nam cùm ſacramenta, vt diſtinct. 1. quæſt. 1. artic. 1. monſtrauimus, & generaliter ſigna ſint & peculiariter actiones quædam & paſsiones, vtraque ratione commodiſsimè diffiniuntur. Primo, vt ſacramentum ponatur loco generis, loco autem differentiæ effectus peculiaris eiuſdem ſacramenti. Et ſecundo modo ſi illa *Definitio legitima authoris.* actio vel paſsio fungatur vice generis. Priori ergo ratione circunciſiò eſt ſacramentum applicandæ fidei in remiſsionem originalis culpæ: & poſteriori, eſt inciſio præputij tanquā ſignaculum iuſtitiæ fidei. Ambabus enim rationibus definitio generalis ſacramenti ſcilicet, ſacræ rei ſignum, ad hoc ſingulare adaptatur. Et quoniam illic fiebat profeſsio fidei, conferebaturq; gratia ad eius culturam, illic imponebatur circunciſio, nomē, quaſi ille tūc nomen ſuum daret in illam religionem. Quare licèt angelus attulerit de cœlo nomen Ieſus, non illud ipſe ei impoſuit, ſed iuſsit Ioſepho vt ſic eum vocaret, quod ipſe in die circun-

cunciſionis fecit. ¶ Sed eſt primum argumentum Sancti Thomæ. Figura ſimilitudinem aliquam cum figurato habere debet, circunciſio autem nullam videbatur habere baptiſmi: ſanè cum illa ferro, hic autem aqua fiat.

1. Argum. Similitudinis circũcisionis baptiſmi.

¶ Ad hoc argumentum aliter in. 4. quàm hic reſpondet. Non enim tantùm ſimilitudinem cum baptiſmo decuit habere, verùm & expreſſiorem ſignificationem tum originalis culpæ, tum curationis à Chriſto exhibendę. Culpam autem deſignabat, primò quia in membro generationis ſculpebatur, perquam contrahitur. Secundò, quia circulariter fiebat, ad denotandum quòd priùs perſona Adæ infecit naturam, quæ quidem natura ſingulas poſtea perſonas commaculat. Et tertio, quia dolorem cõtra delectationem concupiſcentiæ excitabat. Sed in ſanguinis effuſione ſignificabat paſſionem, qua Chriſtus vitium illud erat curaturus, cuius vtique generatio charactere quoque illius membri deſignabatur. Quæ potiſſima eius inſtitutionis cauſa fuit: videlicet, vt tam celebri ſacramento naſciturus Meſsias mentibus illius gentis impingeretur. Hic autem dum taxat adducit ſimilitudinem cum baptiſmo. Nam præter effectum ſpiritualem remiſsionis culpæ, forma ipſa ſacramenti erat quædam imago baptiſmi. Et enim ſicut in circunciſione auferebatur carnalis pellicula, ita & in baptiſmo expoliamur, à carnali conuerſatione. Et eſt doctrina Diui Auguſtin. loco ſuprà citato contra Fauſtum lib. 6. & Damaſceni loco proxime allegato. Illic enim quod generationi neceſſarium erat, non amputabatur, ſed membri operculum, quod ſuperfluam voluptatem gignit. Et pariter in baptiſmo non expoliamur à conuerſatione carnis, quæ eſt vitæ neceſſaria, vt cibo, & potu, & cæteris. Sed relinquere tunc profitemur ſuperfluam concupiſcentiam, quæ ex originali culpa ſuccreuit.

Aug. & Damaſce.

Circunciſionis myſteria.

Quocircà comprehenſim myſteria circunciſionis colligamus, fuit ſignum in primis diſtinctiuum illius populi à reliquis gentibus, memoratiuum originalis culpæ: ac ſuo modo eiuſdem purgatiuum, quatenùs per fidem illic applicitam diluebatur: figuratiuum baptiſmi, allegoricum Chriſti, morale, quo admonebantur homines caſtitatem ſeruare, atque anagogicum deponendæ corruptibilitatis carnis & ſanguinis in poſtrema reſurrectione glorificatorum corporum.

2. Argum.

¶ Secundum argumentum facilè eſt. Paul. 1. ad Corin. 10. potius meminit maris, per quod priſcus populus per deſertum tranſiuit, & nubis, qua fuit protectus tanquam figurarum baptiſmi, dicens, quòd in nube, & mari fuerunt baptizati, ergo illæ potiùs res, quàm circunciſio fuerant figura. Reſpondetur, quòd res illæ quantùm ad materiam baptiſmi, eiuſque virtutem expreſsiorem cõtinebant effigiem baptiſmi, baptizamur em̃ in aqua, & ſpiritu ſancto, vt habetur Ioan. 3. qui quidẽ ſpiritus nube illa præſignabatur, & tantùm hoc ſignificauit Paul. At nõ erant ſacramenta ſicut circunciſio: quæ ideò dicitur ſacramentum præparatorium baptiſmi.

¶ Tertium deniq́ue argumentum eſt. Baptiſmus Ioannis fuit etiam præparatorius baptiſmi Chriſti, ſi ergo idem etiam habebat circunciſio, alterũ ſuperfluebat. Reſpondetur, quòd baptiſmus Ioannis, non fuit verè ſacramentum, vt infrà dicemus, nec fidei profeſsio, ſed quædam diſpoſitio ad exercitium baptiſmi, quia fiebat in aqua, & ideò dici poteſt ſacramentale quoddam baptiſmi. Circunciſio autem erat verè ſacramentum & fidei quidem profeſsio, quam etiam in baptiſmo profitemur: & idcirco longè propinquiùs ad rationẽ baptiſmi accedebat. 3. Argum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm circunciſio fuerit conuenienter inſtituta.

SI ergo neceſſaria fuit modo expoſito circunciſio, ſcire reſtat, vtrùm tempore congruo fuerit inſtituta. Nam arguit, quod inſtitui debuerit illico poſt peccatum, vt poté in cuius remediũ inſtituebatur: vel ſi inſtitutio eius differri debuit oportuiſſe videtur, vt in lege Moyſi fieret, cuius legis ſacramentum erat: & tamen non fuit inſtituta niſi tempore Abrahæ. Reſpondet nihilominùs Diuus Thomas vnica vt apparet concluſione, videlicet. Conuenienter circunciſio inſtituta fuit in Abraham. Sed eſt notandum, q̃ non ſolùm ait, tẽpore Abrahæ, ſed in Abraham, duas ſcilicet innuens concluſiones. Vnam, quòd tempus Abrahæ fuerit huiuſcemodi inſtitutioni aptum. Alteram verò, quòd ipſi tantùm, ſuoque ſemini inter mortales fuerit præcepta. Et primò probat ſimul ambas: quia inſtitutio fuit facta à Deo Geneſ. 17. cuius perfecta ſunt opera. Secundò ſic. Duplex fuit ratio inſtituendæ circunciſionis, videlicet, vt eſſet profeſsio fidei Chriſti,

1. Cõcluſio
2. Cõcluſio

Geneſ. 17.

ſti, & vt per illam ſingularis populus, vnde Chriſtus erat naſciturus, à reliquo ſecerneretur orbe. Vtraque autem ratio reperta fuit in Abraham: nam & ipſe primus iuſſus à Deo fuit egredi de terra ſua, & de generatione ſua vt Geneſ. 12. legitur. Ipſique poſtmodum, vt Geneſ. 22. habetur, prima facta fuit promiſsio naſcituri Chriſti ex ſuo ſemine, in quo omnes gentes benedicerentur: ergo in ipſo fuit congruentiſsimè illud circunciſionis ſacramẽtum inſtitutum.

Expoſitio articuli. ¶ Hic primùm circa tempus Abrahæ aduertendum eſt, illud fuiſſe initium tertiæ ætatis mundi. Durauit enim mundi infantia, vſque ad diluuium annis. 1656. Pueritia verò inde vſque ad Abrahã ferme. 300. annis. Ortus enim fuit anno mundi. 1948. Cùm autem. 75. eſſet annorum, vt legitur Geneſ. 12. iuſſus eſt egredi terra ſua, & cognatiõe ſua, quippe quæ in generationibus Nembroth, plena iam erat ſpurcitia, & idololatria. Paulò emm ante eius ortum Ninus in Babylone idololatriæ initium fecerat: vt pote qui Belo patri diuinos honores inſtituerat. Et quoniã cũ idololatria ſemper nefandum vitium ſuccreuit, illo etiã tempore viguit Sodomorum, Gomorrheorumq; ſpurcitia. Deinde cùm. 99. annorum eſſe cœpiſſet, vt legitur Geneſ. 17. fœdus pepigit cũ Deo ſeruandæ fidei venturi Meſsiæ, atq; adeò in ſignum fœderis præceptum accepit circunciſionis: quo à reliquis gentibus diſcerneretur. Inſtituta fuit ergo circunciſio anno ab orbe condito. 2048. Deinde effluxit tertia mundi ætas: nempe, adoleſcentia quadringentis annis, & eo amplius vſque ad latam legem per Moyſen. Atque inde proceſsit quarta vſque ad Dauid, & quinta vſque ad captiuitatem Babyloniæ. Et ſexta vſque ad Chriſtum, qui initium fecit ſeptimæ, anno mundi. 3960. Vnde fit vt inter ortum Abrahæ & ortum Chriſti interfluxerint duo annorum millia adiectis. 12.

Initium idololatriæ per Ninũ.

Inſtitutæ circunciſio quando.

1. Argum. D. Thom. ¶ Hæc ergo ad intellectum articuli huius adnotare opus fuit. Per hæc nanque primum, & ſecundum argumentum D. Thomæ facilè diluuntur. Haud enim illico poſt peccatum Adæ neceſſaria fuit circunciſio, vel ad explicandam originalem maculam, vel ad exprimendam veritatem fidei venturi Chriſti. Nam Adam ipſe vtriuſque diuinitus doctrina imbutus erat, quam ſuam poſteritatem viua voce docebat. Sed illa fides propter ſuccreſcentia indies gentium ſcelera tempore Abrahæ, vt dictum eſt, obnubilabatur & tenebreſcebat.

2. Argum. ¶ Secundum argumentum eſt, quòd cùm per circunciſionem, vt ait Paul. ad Galat. 5. ſic retlegis profeſsio, condecere videbatur, vt nõ in Abraham, ſed in Moyſe, per quem lata eſt lex, inſtitueretur. Reſpondetur autem potiùs fuiſſe congruum, & ad rem neceſſarium, vt populis ante in vnam religionem coadunaretur, quàm illi ſcriberetur lex: nam legis fundamentum, religio eſt, quippe cum lex ad bonum publicum populi referatur, coadunatio autem populi fit aliquo ſigno ſenſibili. Nam, vt ait ſæpe citatus Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum, non poteſt ſine ſigno ſenſibili coadunari religio. Quapropter decuit peculiarem illum populum illo charactere ante legem inſigniri. Addit autem illos patres, qui fuerunt ante legem, familias ſuas de diuinis per modum paternæ admonitionis inſtruxiſſe, iuxta verbum Domini de Abraham Geneſis. 18. Scio quòd præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini. Hoc autem verbum in duplici ſenſu legi poteſt. Primo modo, vt ſolum intelligatur de patribus ſuccedentibus inter Abraham, & legem vt de Iſaac, Iacob, & reliquis. Non enim ait ante circunciſionem, ſed ante legem, vt tacitæ obiectioni reſpondeat. Si enim circunciſio tanto temporis curriculo ante legem fuit præcepta, & non fuit ſcripto promulgata: quomodo potuit durare in memoria hominum vſque ad legem? Et reſpondet, quòd viua voce parentum ad filios, filiorumque ad nepotes. Et hìc eſt legitimus ſenſus huius literæ. Nihilominùs verum eſt, quòd ante circunciſionem etiam patres edocebant ſuas familias de diuinis viua voce, & quantùm ad notitiam originalis culpæ, & quã tùm ad fidem, per quam remittebatur, licèt ante tempus Abrahæ iam illa notitia contenebreſceret. *Geneſ. 18.*

¶ Tertium argumentum maioris eſt ponderis: nam eſto tempore Abrahæ debuerit circunciſio inſtitui, non tamen apparet eius ſoli ſemini præcipi debuiſſe: imò cum figura eſſet baptiſmi, qui vniuerſis populis conferendus erat, debuit & ipſa pariter vniuerſo orbi iniungi. Et quidem D. Thom. hoc tantùm reſpondet, quòd cùm baptiſmus perfectionem in ſe ſalutis contineat, ad quam Deus vniuerſos mortales euocat, iuxta illud. 1. Timothe. 2. Qui vult omnes homines ſaluos fieri, debuit vniuerſis exhiberi, circunciſio verò non erat niſi figura quædam Chriſti, qui ex illo ſingulari populo naſciturus erat, & ideo non debuit niſi illi populo iuberi. *3. Argum.*

¶ Quò autem reſponſio apertior fiat, adnotanda

Circũciſionis inſtitutio.

tanda ſunt inſtitutionis verba Geneſ. 17. Sunt enim huiuſmodi. Hoc eſt pactũ meum, quod obſeruabitis inter me, & vos, & ſemen tuum poſt te. Et loquebatur Deus peculiariter Abrahæ. Circuncidetur ex vobis omne maſculinum, & circuncidetis carnem præputij veſtri, vt ſit ſignum fœderis inter me, & vos. Vbi pro nomina illa ſecundæ perſonæ toties repetita deſignant præceptum ſoli illi genti poſitum. Sed eſt præterea notandum diſcrimen inter ſacramentum circunciſionis, & alia, quæ fuerunt iuris naturæ. Illa enim, vt diſtinct. 1. quæſtio. 2. dicebamus, non fuerunt determinata præcepto diuino exteriùs, ſed tãtùm erat obligatio interior, vt aliqua fieret fidei proteſtatio, quam ſingulæ nationes ſuis proprijs ſacrificijs deſignabant, quoniam ſola fides parentum quocunque ſigno etiam interiori applicita, vt infrà patebit, delendæ originali culpæ ſufficiebat. De circunciſione autem fuit poſitum peculiare præceptum. Et hoc eſt, quod ait venerabilis Hugo. lib. 1. de ſacramentis. par. 12. cap. 2. videlicet, ſacramenta antiquiora ſecundum voluntatem hominum fuiſſe inſtituta, circunciſionem autem præcepto Dei, idque adeo fuit primùm, quod de ſacramentis in ſacra pagina reperitur. Itaque verbum illud circuncidetur ex vobis. &c. æditionem præcepti deſignat. Ad cuius vtique vehementiorem exaggerationem ſubditur. Maſculus, cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.

Diſcrimen inter circũciſionẽ, & ſacramenta legis naturæ.

Circũciſionis præceptum.

Delebitur.

¶ Verbum autem delere, bifariàm exponi ſolet, quemadmodum nomen pacti de duplici pacto intelligi valet. Nam ſi delere, ad perpetuam animæ damnationem referatur, tũc non quadrat, quòd pactum intelligatur de illo tunc cum Abraham inito: nam cùm paruulus ante vſum rationis non circunciſus pactum illud non frangeret, quia culpam non committebat, non erat cur idcirco damnaretur. Et ideo Auguſt. 16. de ciuita. Dei. capit. 27. ad illam deletionem alludens, ait, nomen pacti referendum eſſe non ad illud, ſed ad aliud antiquum, Adæ propoſitum. In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris: ſcilicet, ſpirituali, & mortalitate corporali. Itaque ſenſus ſit, anima cuiuſque incircunciſi peribit ob peccatum originale, quod ab Adam frangente Dei pactum contraxit. Et hunc ſenſum ſequitur Hugo loco citato, & antiqui patres. Alijs autem violentus apparet eiuſmodi ſenſus: videtur enim litera de pacto præſenti loqui, & deleri animam de populo potiùs alludere ad vitam corporalem, quæ in ſacris literis vocatur anima: vt ſi ſenſus, capite plectetur homo ille. At profectò ſi circuncidi legatur paſsiuè, non quadrat interpretatio hæc nam paruulus ob id, quòd non circunciderentur, nullam merebatur corporalem pœnam ſed tamen Hebraicè legitur circuncidere actiuè, putà clauſus (ſic enim vocabatur circunciſus) qui non circuncidet carnem præputij ſui, peribit, &c. Et ſic legit Auguſt. Et tunc poteſt verbum adaptari ad adultos, qui niſi ſuam carnem ſuorumque liberorum circunciderent, pœnam ſubirent mortis. Et profectò vtraque lectio ſuſtineri poteſt. Imò arbitror vtrunque ſimul ſenſum in illis verbis contineri. Nam quòd abſque circunciſione nulli tunc maſculo illius populi poſt octauum diem pateret ſalus, certiſsima fides eſt. Quòd autem ſupplicium capitis eſſet adulto non ſe, aut ſuum filium circuncidere, non eſt dubitandum, nam idem ſupplicium extat nunc Chriſtiano & Chriſtiani filio ſi baptizari ſe, aut prolem ſuam renueret. Et confirmatur ex illo Exodi. 4. vbi legitur, quòd Deus voluit Moyſen perimere, eo quòd proles ſuas maſculinas non circuncidiſſet. Stat ergo ſententia, quòd circunciſio fuit ſoli ſemini Abrahæ à Deo ante legem præcepta.

Aug. 16. de ciui. ca. 27.

Hugo.

Argumẽta.

¶ Arguitur nihilominùs contra ſingulas particulas. Primùm ſequeretur præceptum illud potiùs cenſendum eſſe legis naturæ quàm ſcriptæ, eo quòd pluribus quàm quadringentis annis ante ſcriptam legem fuerit poſitum. Conſequens tamen videtur falſum: nam cùm per circunciſionem fieret profeſsio legis ſcriptæ, vt ait Paulus ad Galatas quinto. & ſolis Hebræis fuiſſet poſita, & ceſſante lege ceſſaue rit, apparet potius præceptũ legis Moſaycæ. Reſpondetur autem, præceptum illud quoddammodo dici poſſe legis naturæ quantum ad tempus inſtitutionis: commodiùs autem & ſignificantiùs dicitur præceptum legis ſcriptæ, propter rationes modo tactas. Præcepta nanque naturalia vniuerſo orbi ſunt poſita: circunciſio verò ſolis Hebræis mandata, tanquam præparatio quædam ad legem ſcriptam, vt dictum eſt. Et hoc eſt, quod Chriſtus docuit Ioan. 7. Moyſes dedit vobis circunciſionem, non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus, ſcilicet, Abraham, & ſua ſobole. Imò verò hoc etiam circunciſio à lege Moyſi differebat, quòd ipſa à ſolo Deo immediatè per angelum fuit præcepta, lex autem per Moyſen data. Et ratio diſcriminis fuit, quòd verum

Ioan. 7.

ſacramentum conferens gratiam (vt ſuprà diximus) à ſolo Deo debet inſtitui, qui autor eſt gratiæ: quare Chriſtus ſolus noſtra inſtituit ſacramenta, morum autem leges condit Deus per legiſlatores, iuxta illud Prouerbio. octauo. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur contra ſolutionẽ D. Thomæ quòd quia baptiſmus perfectionem continet ſalutis, debet dari vniuerſo orbi, circunciſio verò, quia tantùm erat figura Chriſti, non niſi illi populo. Nam poſtquam circunciſio ad delendum originale inſtituebatur quod vniuerſos mortales infecerat, ſemper viget argumentum, quòd quanuis eſſet figura Chriſti, nihilominùs deberet vniuerſis proponi.

3. Argum. ¶ Tertiò Hieremiæ. 9. legitur. Ecce dies venient, dicit dominus, & viſitabo ſuper omnem, qui circunciſum habent præputium, ſuper Ægyptum, & ſuper Iudam & ſuper Edon & ſuper filios Ammon, & ſuper Moab. Vbi ait Hieronymus omnes illas gentium nationes habuiſſe in more circunciſionem licèt non eſſent Iſraelitæ.

4. Argum. ¶ Quartò confirmatur ex hiſtoria Iſmael, qui circunciſus fuit, vt legitur Geneſ. 17. ergo ſua ſoboles, eadem lege tenebatur, & tamen fuit excluſus præcepto domini à familia Abrahæ, vt legitur Geneſ. 21. Eijce ancillam, & filium eius. Idemque ſit argumentum de Eſau, qui ſeparatus eſt à familia Iſaac. iuxta illud Pauli ad Roman. 9. Iacob dilexit, Eſau autem odio habuit, ergo non ſolùm ſemen Abrahæ tenebatur circuncidi.

5. Argum. ¶ Et quintò arguitur. Abraham non ſolùm iuſſus eſt filios circuncidere, verùm & ſeruos tam vernaculos, quàm emptitios, qui non erant de ſua familia, eoſdemque præceptum exequens circuncidit, vt Geneſ. 17. legitur: ergo non ſola Abrahæ generatio lege circunciſionis obligabatur.

Ad ſecũdũ ¶ Ad ſecundùm reſpondetur, quod cùm fides venturi Meſsiæ tam eſſet ſublimis, & creditu difficilis, non eam illico Deus in vniuerſum orbem euulgauit, quoniam non erat tanti myſterij capax, ſed ſelegit præſtantiſsimum tunc omnium mortalium Abraham, cui myſteriũ ſeorſum concredidit. Et quia credidit ex Sara iam ſterili ſuper naturam ſuſcepturum prolem, quæ erat myſterium Chriſti ex virgine naſcituri, patrem eum tùm ſecundùm carnem vnigeniti filij ſui, tùm ſecundũ ſpiritum, vt ait Paul. Rom. 4. omnium credentium elegit. Ob idque iuſsit eum exire de domo, & cognatione ſua, vt in regione illi conſignata ſemotus: à reliquo orbe, illo circũciſionis charactere inſignitus, tanquam ſeminarium Chriſti vitam degeret. Quare & inditum eſt illi nomen, Abraham, quod eſt, pater multorum.

Vnde ad formam argumenti reſpondetur: quòd circunciſio duo habuit. Fuit enim & remedium contra morbum, & præceptum: & tanquam remedium fuit vniuerſaliter propoſita gentibus cunctis, quæ illam ſua ſponte vellent recipere, vt legitur Exod. 12. Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe domini, circuncidetur priùs omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ. Sed tamen quia non ſolùm propter originale, vt diximus, ſed propter myſterium generandi expectandique Chriſti potiſsimùm inſtituebatur, illi populo peculiariter fuit in præceptum, atque adeò in illo generationis membro. Reliquo verò orbi ſufficiebant ſua ſacrificia vt antea. Circunciſio duo habuit.

¶ Ad tertium reſpondetur, Gentes illic commemoratas religionem circunciſionis ſuſcepiſſe, non tanquam ſacramentum, quod iuxta verbum Pauli profeſsio erat ſeruandæ legis Iudaicæ, ſed propter imitationem, quia placebat eis illa cæremonia. Qua ratione etiam Mahumetus ſuæ familiæ illam iuſsit: quare per illam non mundabantur ab originali, velut ſi modò aliquæ gentes baptizarentur abſque intentione profitendi legem euangelicam. Et ideo Deus propoſuit illas gentes in exemplum Iudæis, dicens, quòd cùm ipſi, ſcilicet Iudæi, incircunciſi eſſent corde legem præuaricantes, non plus illis proderat circunciſio, quàm Amonitis, aut Moabitis. Ad tertiũ.

¶ Ad quartum verò reſpondetur, quòd deſcendentes ab Iſmael, qui dicuntur Agareni, ab Agar eius matre, & deſcendentes ab Eſau qui dicuntur Idumæi, licèt primi eorum parentes fuiſſent circunciſi, tamen quia iuſſu Dei fuerunt excluſi à familia Abrahæ, non tenebantur lege circunciſionis, ſed ſaluari poterant in lege naturæ. Secùs de decem tribubus cenſendum eſt, quæ ſub Ieroboam ſeceſſerunt à reliquis duabus vt refert hiſtoria. 3. Regum. 12. nam illa non fuit excluſio à familia Abrahæ, ſed diuiſio vnius populi in duos: quare illi, qui ſeceſſerunt, nomen retinuerunt Iſraelitarum. Ad quartũ. 3. Reg. 12

¶ Quòd ſi me roges, vtrùm ſi quis illius populi per apoſtaſiam tranſiret ad gentilitatem, teneretur nihilominùs filios ſuos circuncidere. Reſpõdetur, quòd reuera tenebat, ſed poſtmodum Dubitatio.

dum lapsu longi temporis possent sui posteri laborare ignorãtia inuincibili legis Mosaycæ, & ideo possent saluari sicut reliqui in lege naturæ. ¶ At verò quintum argumentum maioris est momenti, tam de vernaculis, quàm de emptitijs seruis. Sunt enim qui teneant affirmatiuam partem, videlicet, quod Abraham, & quicunque Iudæus teneretur circuncidere famulos, & seruos suos, etiam inuitos. Cuius sentẽtię fuit Caieta. super eodem loco Genes. 17. propterea, q̃ ait textus, Abraham circunci disse omnes vernaculos domus suæ, id est, qui in domo sua nati erant, vniuersos q̃; quos emerat: & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ. Vnde infert, quod etiam pastores, & procuratores suos, & eorum filios circuncidere tenebatur. Abulensis verò super Genes. 17. & super Exod. 12. quæst. 56. distinctiùs loquitur. Ait quippe, quod tenebantur Iudæi circuncidere emptitios seruos, non autem alios, qui liberè seruiebant. Eò quòd seruus, vt ait Philosophus Ethico. 5. & Poli. 2. est possessio domini, & ideo sicut de equo suo, ita valet de illo liberè disponere.

Ad quintũ. *Caietanus.* *Abulensis.* *Aristoteles*

¶ Respondetur ergo primùm, quòd reuera amplitudo opinionis Caieta. de mercenarijs neutiquam sustineri potest: nam cùm illi, qui non descendebant ex semine Abrahæ, non tenerentur lege illa circuncisionis, nullum erat ius eos cogendi. Imò verò neque opinioni Abulensis meo calculo suffragarer, quinuerò arbitror nec seruum nec liberum, qui non descenderet ex semine Abrahę, vigore illius legis fuisse inuitum circuncidendum. Et ratio est, quia lex illa semini duntaxat Abrahæ, vt ait Hugo lib. de sacramen. par. 12. cap. 2. posita fuit, vt distingueretur à reliquis mundi gentibus: igitur siquis seruus vel bello caperetur, vel emeretur pretio, non subinde obligabatur illi legi, atque adeò nec poterat vi vlla circuncidi, nisi sua sponte vellet eidem religioni mancipare. Et confirmatur hoc planè. Qui circuncidebatur, vt ait ad Galat. Paul. debitor efficiebatur vniuersæ legis faciendæ: nemo autem inuitus potest legibus alicuius reipublicæ, cuius ille non est membrum, vinciri. Adde quòd si inuiti illi circuncriderentur, non reciperent gratiam remissionis originalis, sicut neq; modo qui coacti & reclamantes baptizarentur. Iniuria ergo illis irrogaretur maxima, si circũciderentur inuiti. Neque vlla ratione credendum est, quòd domini deberent seruos ob id solùm circuncidere, vt dignoscerentur esse suæ familiæ: nam cùm illa cæremonia esset instituta ad applicãdam fidem venturi, & ad suscipiẽdam illam legem, illi qui renuebant illam suscipere, non erant charactere illo consignandi, aliàs esset mẽdax signum. Et sequitur præterea, quòd si inuitus circuncisus vellet postea sua sponte fieri Iudæus, neutiquã illi posset applicari sacramentũ: quia nullum ei restaret rescindendum præputium. Multò ergo minus tenebantur domini circũcidere mercenariorũ infantes, & vernaculos descendentes ex hominibus liberis, nisi consentientibus parẽtibus, si illos haberent. Qui autẽ nascerẽtur domi ex ancillis vel seruis iam Iudæis, iure poterant circuncidi: nam & qui modò filij sunt Christianorum ad baptisma cogendi sunt. Item infantuli ex seruis non Iudæis nati, si essent parẽtibus orbati, possent ante vsum rationis à dominis circuncidi, eò q̃ haberent eorum curam, sicut modò possent baptizari. ¶ Si quis autem contendere pergat, quòd Iudęus non deberet admittere mercenarios in domum suam, nisi se vellent circuncidere, gratis loqueretur. Cur enim non possent admittere famulos incircuncisos? Præterquàm quòd Exodi. 12. expressè habetur, quòd aduena, & mercenarius, non deberent edere paschalem agnum, quia non erant circuncisi. Vnde colligitur, in domibus Iudæorum fuisse famulos incircuncisos.

Sententia authoris. *Hugo.* *Notandum* *Excussio ea uili.* *Exod. 12.*

¶ Ad legem ergo illam Genes. 17. quòd vernaculi, & emptitij serui erant circuncidendi, respondetur intelligendam esse conditionaliter, si vltrò ipsi vellent. Et ita tenet Alex. 4. par. q. 7. membro. 3. art. 2. Et colligitur hìc sensus ex verbis illis Exodi. 12. de esu paschali. Omnis autẽ seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Hoc est, si comedere voluerit, circuncidatur priùs, sin minùs, ad conuiuium minimè admittatur. Atque hac ratione Genes. 17. bis ponitur, circuncidetur, vt priùs sit absolutum præceptum, posteriùs vero conditionale: Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris. Hactenus est præceptum. Tam vernaculus, quàm emptitius circuncidetur, & quicunq; non fuerit de stirpe vestra. Hoc est conditionale, si vellent. Nam cùm hæc tria postera membra sub eodem contextu connectantur, & eos, qui nõ erãt de stirpe, manifestũ sit non potuisse cogi, planum fit idem esse, tùm de vernaculis, tùm etiam de emptitijs sentiendum. Quocircà dum præceptum resumitur: Masculus, cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima eius de populo suo, quia pactum meum irritũ fecit, nihil resumitur de vernaculis, aut emptitijs, aut alienis ab illa stirpe: quia non erat illis simpliciter necessaria circũcisio, sed soli semini

Expositio legis circũcisionis. *Alexãder.* *Nota egregiam expositionem.*

Abrahæ, cum quo pactũ initũ erat. Quòd autem Abraham circumcideret vniuersos mares familiæ suæ, ait Bonauentura lib. 4. distinct. 1. fuisse opus superabundantis iustitiæ. Haud tamen crediderim vllum renitentem circunciditse inuitum, sed cùm esset vir integerrimus, & eximiæ autoritatis apud suos, omnibus religionem illam persuasit, & sic circuncisi sunt vniuersi. ¶ Quartum denique argumentum D. Thom. est de sexus distinctione. Spiritualis circũcisio: nempe, baptismus indiscriminatim vtriq; sexui conuenit: nam autore Paulo ad Gala. 3. in Christo Iesu nõ est masculus, & fœmina: figura autem debuit veritati congruere, incõgruè ergo solis masculis data fuit. Hic nota, si quæratur cur circũcisio sub tali forma fieret in masculis, & non in fœminis ridicula fit quæstio: nam fœminis accomodari non poterat. Sed tamen quæstio est, cur fuerit institutum illud sacramentum, quod solis masculis posset accõmodari. Respondet igitur D. Tho. duas rationes illius distinctionis. Prior est omnium potissima: nempe, quòd data fuerit in signum fidei, quem iam suprà diximus masculum Abraham suscepisse vẽturi Christi ex semine suo. Qua de causa ait Paul. ad Galat. 3. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: & ideo masculis peculiariter congruebat. Item quia data fuit ad expressionem peccati originalis, quod peculiariter ex prænaricatione viri Adæ contraximus: nam licèt Eua prior deliquerit, tamen si ipse non peccasset, nos originalem labem non contraxissemꝰ, dicente Paulo: Omnes in Adam peccauerunt, ideoq; masculis, & in membro generationis signata est. Baptismus verò, quia virtutem continet Christi, qui est vniuersalis causa gratiæ, & salutis omnium, vtriq; sexui adaptatur. Hugo autem lib. 1. de sacram. par. 12. cap. 2. aliam comminiscitur causam: nempe, q̃ sacra scriptura per masculinum sexum, animam: per muliebrem verò, carnem significare solet: & ideo, vt ostenderetur circuncisionem animabus conferre salutẽ, sed carni non auferre corruptionem, iussa est masculis. Adde & quartam, ad temperandam libidinem, vt supra diximus: fœmellis ergo relictũ est beneficium legis naturæ: videlicet applicatio fidei per illud sacrificium, vel actum ante Abraham consuetum.

Bonauẽtu.

4. Argum. S. Thom.

Nota.

Hugo.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ritus circuncisionis fuerit conueniens.

EXPEDITA INSTItutione circuncisionis, sequitur de eius ritu, vtrùm fuerit conueniens. Ad quod D. Thom breuissime affirmatiua conclusione respondet, nempe, fuisse conuenientem: fuit enim iustituta in signum fidei, cui idcirco explicandæ omnia seruiebant, quæ illic exercebantur. Nã erat institutio Dei, cuius sapientiæ non est numerus, determinare autem omnia conuenientia ad finem opus sapientis est. Ritus verò ille refertur in gloss. super illud ad Roma. 4. signum accepit circuncisionis.

Conclusio.

¶ Restat nihilominus mẽbratim singulas eius cæremonias ordine argumentorum D. Thom. exequi. Prima erat, quòd fiebat in mẽbro generationis. Arguitur ergo. Circũcisio erat quę dã fidei professio, vt dictum est: sed fides est in intellectu, cuius operationes sunt in capite: ergo in capite debuit fieri. Nam eadem ratione nobis tanquam effigies characteris eiusdem fidei, crux chrismate signatur in fronte. Respondet D. Thom. triplici de causa, fuisse in mẽbro generationis. Primò quia signum erat fidei, qua Abraham credidit è suo semine nasciturũ Christum. Secundò, quia erat in remediũ peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Et tertiò, quia fiebat ad reprimendam concupiscẽtiam, quæ operculo illo ardẽtiùs concitatur. Adde quartò secundùm Augustinum lib. 6. contra Faustũ cap. 3. q̃ quia circuncisio significabat expoliationẽ carnis per vitã spiritualem, in via, & mortalitatis per gloriam in patria, congruè fiebat in parte, ex qua affectus & carnalis, & mortalis exoritur.

1. Argum. S. Thom.

In mẽbro generationis.

Augustin.

¶ Nihilominùs contra solutionem arguitur. Esto, deberet sacramentum illud originalis culpæ in membro illo consignari, apparet nõ debuisse per circuncisionem fieri, sed satis fuisset aliqua vnctio, sicut fit nobis in fronte. Benignitas enim Dei pœnam sensus nemini, nisi propter actualem propriam culpam, infligit: quapropter pueri absq; sacramento decedẽtes nõ nisi pœna damni plectũtur: alioqui si propter peccatũ Adæ illud pendebant supplicium, filius (contra id quod habetur Ezechiel. 18.) portaret iniquitatẽ patris. Cùm ergo paruuli nullũ cõmisissent peccatũ, dura apparet lex, quæ illa plaga tenellos infantes affligebat. Atq; eò potissimùm, q̃ fœmellæ nullo percutiebantur vulnere. Neq; verò in lege naturæ aut gratiæ vllũ fuit aut est sacramentũ molestiã inferens. Quamobrem Sephora (Exodi. 4.) quia cùm Idumæa esset, cogebatur propter maritum

Obiectio.

Iudæum

Iudæum circuncidere suos pueros, conquerebatur apud ipsum dicens. Sponsus sanguinum tu mihi es.

Dilutio. ¶ Ad hoc respondetur, quòd cùm Deus sit autor tam naturæ, quàm gratiæ, libere potuit sacramentum fidei, cuius applicatione conferebat gratiam, cum aliquo detrimento naturæ instituere. Sed tamen quoniam suauiter cuncta disponit, id non caruit congruentissimis causis iam suprà explanatis. Respondetur ergo, quòd etsi infantes ante vsum rationis non habeant personam actuali culpa maculatam, contrahunt tamen vitiatam naturam, iuxta illud Paul. ad Ephes. 2. Natura sumus filij iræ ratione cuius mortalitati, atq; adeò varijs morbis nascuntur obnoxij: & ideo nulla fiebat eis iniuria, si ad delendū peccatū originale tantillum illud doloris, & vulneris paterētur. Vnde hoc non est prorsus filium portare iniquitatē patris. Imò cùm omnes, vt ait Paul. in Adam fuerint prævaricati, pœnam pendebant suæ culpæ: sicuti cùm alijs corporū calamitatibus affligimur. Atque illic locum quodammodo habere poterat sententia illa Exod. 20. Ego sum Deus Zelotes, visitans iniquitatem patrū in filios. Secus autem de pœna sensus, quæ infligitur in alio seculo. Nam peccato originali solùm respondet pœna damni quo ad animā, & mortalitas corporum, quam consequuntur infirmitates, & calamitates temporales huius vitæ, quibus annumerabantur circuncisionis plaga. Pœna verò sensus æterna nemini, nisi propter eius actuale delictum decernitur. Atque inibi habet verum, quòd filius non portat iniquitatem patris. In lege autem naturę quia non erat tanta explicatio necessaria aut originalis culpæ, aut venturi Christi, neque tale sacramētum erat necessarium, & multò minùs in lege gratiæ, cuius onus leue est, & iugum suauissimum.

Exo. 20.

2. Argum. S. Thom. ¶ Secunda cæremonia circuncisionis erat, quòd fiebat cultello. Et sunt, qui putant, vt refert Hugo libr. 1. de sacramen. par. 12. addendum esse petrino. Huic sententiæ applaudit Magist. in. 4. distinctio. 1. propterea, quòd Sephora vxor Moysi, vt Exod. 4. legitur, illo instrumento circuncidit filium suum, & Iosue 5. eodem iussus fuit populus circūcidi. In contrarium autem est solutio argumenti secundi Diui Thomæ, illud enim instrumentum erat tunc circuncisioni aptius, cuius frequentior erat vsus, sicut nūc est aqua in baptismo, & panis in eucharistia. Culter verò ferreus est magis in vsu, quàm petrinus, & sic concluditur petrinum non fuisse de necessitate circuncisionis, neque tale præceptum legitur, neque creduntur illo Iudæi fuisse vsi: quare in hoc non tenetur Magister. Vnde Hugo loco citato ait Sephoram ob festinationem petram illam arripuisse, quia videbat mortem marito imminere, eò quòd filios non circuncidisset. Iosue verò ob typum, & figuram veri Iesu Christi, quem Paul. 1. Corinth. 10. petram appellat, illud instrumentum elegit.

Culter lapideus secundum Magistrū necessarius.

2. Argum.

Nō erat necessarius. *Hugo.*

¶ Tertia cæremonia erat de tempore. Designabatur enim eidem sacramento octauus dies, iuxta verbum legis. Infans octo dierum circuncidetur in vobis. Arguitur ergo tertiò contrà. Circuncisio perinde ac baptismus erat remedium originalis culpæ: baptismus autem nullo tempore differtur, dum necessitas poposcerit, ne puer damnationem incurrat. Item potest vltra octauum diem differri, non ergo erat cur circuncisio necessariò fieret in octauo die. In responsione Diu. Thom. tria dicit. Primùm quòd octauus dies designabatur duplici de causa, vna propter mysterium. Locupletiùs tamen Hugo loco proximè citato. libro. 1. part. 12. hanc rationem edisserit. Sunt enim tres circuncisiones. Prima sacramentalis in carne exteriùs manu facta, vt ait Paul. Secunda spiritualis in anima, quæ fit per gratiam Christi, quam vocat idem apostolus non manu factam. Tertia denique gloriosa, quæ erit in patria per expoliationem mortalitatis. Et tam secunda, quàm tertia fiunt octauo die: nam lex vetus (vt author est Augustin. libro. 6. contra Faustum capit. 3. & 16. de Ciuita. cap. 26.) nomine Sabbati designatur, quod est septima dies. Lex verò gratiæ designatur per diem dominicam, quæ est octaua. Per quam etiam denotatur finalis resurrectio post septem ætates mundi. In quorum testimonium Christus die dominica resurrexit. Igitur cùm circuncisio illa carnalis figura esset duarum sequentium, iussa fuit die octauo fieri: ita vt neque præueniri, neque præteriri posset. Secunda causa est literalis propter teneritudinem infantilis carnis, quæ ante illum diem ægerrimè ferret tantùm dolorem. Vnde etiam & de alijs animalibus Leuitici. 22. cauebatur, ne ante diem octauam offerrentur. Ait quippe lex. Bos, ouis, & capra cùm genita fuerit, septem diebus erit sub vbere matris suæ: die autem octaua, & deinceps offerri poterunt domino: & si dilataretur tempus, durities forsan carnis dolorem augeret. Secundò ait Diu. Thom. quòd octauus dies erat de necessitate præcepti propter significationem

3. Argum. S. Thom. *De octauo die.*

Hugo. Tres circūcisiones.

2. Causa. *Leui. 22.*

myſterij: nã illa erat forma legis. Infans octo dierum circuncidetur in vobis, ita vt illam præterire eſſet peccatum mortale, quanuis occurreret in Sabbato, iuxta illud Ioan. 7. Circuncisionem accipit homo in Sabbato, vt non prætereatur lex Moyſi. Itaque illa non cenſebatur violatio Sabbati. Tertiò addit quòd non erat de neceſsitate ſacramenti. Nam prætermiſſo octauo die ſemper manebat præceptum circuncisionis, atque adeò erat verum ſacramentum. Quartò denique addit ſecundum quoſdam propter periculum imminẽtis mortis potuiſſe diem illum præueniri. Quam ſententiam amplecti videtur, licèt ſub dubio Sententiarum Magiſter in. 4. diſtinctio. 1. Sicuti modò præuenitur baptiſmus. At verò in hoc non tenetur, imò ſequenda eſt ſententia Hugonis loco citato libr. 1. de ſacramen. par. 12. cap. 2. videlicet, non licuiſſe vlla neceſsitate illum diem præueniri propter ſignificationẽ myſterij. Vnde ſuper illud Prouerb. 4. de Salomone. Vnigenitus eram coram matre mea, ait gloſſa, alium Bethſabeæ, paruulum, eo nõ fuiſſe computatum, quòd ante octauum diem mortuus, nomen non accepit, atque adeò non fuit circuncisus, quia in circuncisione indebatur nomen. Saluãbantur ergo tunc maſculi vita ante octauum diem defuncti, per fidem parentum applicatam, ſicut tunc fœmellæ: atque omnes vtriuſque ſexus in lege naturæ. Secùs de baptiſmo, qui quolibet die miniſtrari poteſt.

Magiſter. 4. lib. d. 1. *Repbatur Hugo.* *Ioan. 7.*

¶ Dubium autem hinc duplex emergit. Vnũ ſcilicet, vtrũ illa applicatio fidei deberet fieri per aliquem actum exteriorem ad modũ ſacramenti. De quo dubio illico art. ſequenti in ſolutione. 2. videbimus, vbi de ſacramento legis naturæ dicendum nobis eſt.

¶ Alterum verò eſt hic dubium peculiare, vtrùm, ſi in lege Moyſi puero ante octauum diem nullatenus periclitanti, ſed ſano applicaretur fides parentum per ſacramentum legis naturæ, valere ad delendum originale. Arguitur nanque pro parte affirmatiua. Illa applicatio ante legem ſcriptam quocunque die fieret, eſſet valida, & per legem Moſaycam non fuit reuocata, nam manſit in fœmellis, quibus cùm primũ naſcerentur, poſſet applicari: ergo ſi eodem tempore applicaretur maſculis valeret. Secũdò, applicatio illa virtute operis cõferebat gratiam ad modum ſacramenti: ergo q̃ puer eſſet in periculo mortis, anverò ſanus, nihil ad rem referebat. Forſan quiſpiam prope hæc argumenta diceret, applicationẽ illã etiã ſano puero valuiſſe, ſed nihilominus octauo die fuiſſe circũcidendũ ratione præcepti, vt fieret Iudæus. At verò ſolutio hæc nulla probabilitate ſuſtineri poteſt: nam cum ſacramentũ illud circuncisionis inſtitutũ eſſet pro maſculis ad remiſsionẽ originalis, certũ eſt, vt ſicut modo non niſi per baptiſmum illud remittitur, ita nec tunc niſi vrgente neceſsitate per aliud remittebatur. Et ideo dicendum omnino de illa cæremonia legis naturæ, ſicut nũc de ſacramẽto extremę vnctionis. Itaque ſicut materia huius ſacramenti non eſt homo quicunque, ſed ille qui grauiter infirmatur, cui mors timetur, ita quòd ſi ſano applicaretur, non eſſet ſacramentum: pari modò in lege Moſayca, ſi ante octauum diem ſano puero applicaretur fides admodum legis naturæ nullam ei gratiam conferret.

Bonum dubium. *Repbatur ſolutio.* *Solutio uera.*

¶ Vnde ad argumentum primum reſpondetur, modum illum applicandi legis naturæ fuiſſe per legem circuncisionis reuocatum pro maſculis, niſi extrema neceſsitas vrgeret. Referebat ergo eſſet ne puer ſanus, an in periculo mortis.

¶ At verò ſcrupulus non prorſus extinguitur. Demus illud applicari puero ante octauum diem, cui mors timebatur, vtrùm omnibus periclitantibus indiſcriminatim remittetur originale? Apparet enim nõ omnibus: nam ſi poſtea illi viuerent, circuncidendi erant, dum periculum euaderent: ergo euadentibus illis non antea, ſed per circuncisionem expurgabatur originale. Marſil. in. 4. quæſt. 2. artic. 1. ait, fidẽ applicatam puero ante octauum diem contuliſſe tunc ei gratiam, ſi eſſet moriturus: ſi autẽ viuiturus, minimè. Hoc autem non eſt verò ſimile: tunc enim collatio gratiæ dependeret ex futuro contingenti: cùm tamen Deus non niſi ſimpliciter eam conferat. Item forſan etiam ſi moriturus eſſet negligentia medici, poſſet nihilominùs ſuperuenire alius, per cuius diligentiam ſuperuiueret: imò id fortaſſe per miraculum accidere poſſet: non tamen deberet infuſio gratiæ ex tot fortuitis euentis pendere. Indubiè ergo reſpondẽdum eſt, quòd dum pueri ſecundum iudicium prudentium periculo imminentis mortis laborabant: applicanda erat fides ſicut in lege naturæ, & tunc vniuerſis conferebatur gratia, ſicut nunc omnibus infirmis per extremam vnctionem, licèt ſint euaſuri. Si autem ſuperuiuerent, circuncidendi erant, vt fierent Iudæi, ſicut nunc baptizandi etiam eſſent, ſi qui in maternis vteris ſanctificarentur.

Alia dubitatio. *Marſilius.* *Reſoluto ria reſpoſio.*

¶ Reſtat tamẽ ambiguitas circa ſecũdũ dictũ. Vtrũ i p̃ceptũ illud octaui diei aliqua de cauſa caderet *Dubium.*

caderet diſpenſatio,vt procraſtinaretur. Apparet enim inde pars negatiua, ꝙ qua ratione non poterat præueniri,nec poſsit differri : nã etiam per dilationem violaretur ſignificatio myſterij. Sed tamen ab altera parte eſt argumentum,quòd ſi fortaſſe octauo die infantulus aliqua teneretur ægritudine, quæ periculum mortis offerret,ſi circũcideretur nimis eſſet rigida lex,quæ paruulum propter circunciſionem in tales periculi anguſtias conijceret. Et augeretur dubiũ.Populus in deſerto, vt legitur Ioſue.5.quadraginta annos oberrauit in circunciſus.Qui quidem(vt art.ſequenti videbimus)ob incertum tempus præſiandi, quia deberent ſemper eſſe parati,excuſatus fuit.Pari igitur ratione poterat miſer infirmus excuſari.Quòd ſi dicas elapſo ſine culpa octauo die poſtmodum puerum ſaluari in ſola fide parẽtum ſine circunciſione ſicut ante octauũ, nulla eſt veri ſimilitudo,quia ante octauum præuentio mortis excuſabat eum à circunciſione, qui tamen eſſet poſt octauũ diem ſuperſtes, ſi per negligentiæ culpã eſſet incircunciſus, ſem per tenebatur præcepto obnoxius , vt probè autor eſt Hugo loco citato : ergo pariter ſi iuſta de cauſa non eſſet tunc circunciſus . Fit ergo profectò conſequens,dubiũ non eſſe, quin infirmitatis cauſa liceret diem octauum differre . Et ita certò credo , aliàs crudeliſsima eſſet lex:imò verò crediderim,quòd ſi ſemper præſentaneum eſſet propter circunciſionem periculum mortis, liceret infantem ſinere incircũciſum mori quocunque tempore poſt octauũ diem,& tunc ſaluaretur,ſicut ante octauũ : nã propter ſignificationem myſterij,non eſſet interficiendus puer.Cùm autem fieret à morbo, liber eſſet ſub præcepto circuncidendus, ſicut circunciſus eſt populus Ioſue. 5. & quacunq; ætate circuncidebantur proſelyti ex gentibus venientes ad Iudaiſmum.

Obiectio. ¶At percontetur quiſpiam, vtrùm qui eſſent in vtero ſanctificati tenerentur ad circunciſionem,vt Hieremias,& Ioannes. Apparet enim fuiſſe lege circunciſionis ſolutos ſanè cum propter remiſsionem originalis fuerit inſtituta, quam gratiam illi iam habebant. Reſpõdetur proculdubio fuiſſe eidem legi ſubiectos, ſicuti etiam ſi quis modò ſanctificaretur in vtero teneretur ad baptiſmum , quia eſt præceptum profeſsionis legis,& tale erat illud.Quare Ioãnes circunciſus fuit,& illic ſuſcepit nomen . Et enim ſicut modò in baptiſmo , ſic in circunciſione indebatur nomen profitẽtibus tũc legẽ.

Dilutio.

Chriſti circunciſio. ¶Chriſtus autem nulla lege ad circũciſionem tenebatur,quia neque virili ſemine, quo originale contrahitur,genitus erat,ac ſubinde neq; linea maſculina naturalis erat filius Abrahæ. Suſcepit autem (vt autor eſt.3.p.Diu. Thom. quæſtio. 18.)ſicut ſua voluntate mortem noſtram,ſic & ſua ſponte circunciſionem.Primò vt ſe offenderet veram habuiſſe carnem cõtra Manichæum , atq; adeò legalem fuiſſe filium Abrahæ per Ioſeph, naturalem verò per virginem. Mox vt circunciſionis ritum re ipſa approbaret , excuſationemque ſubinde Iudæis tolleret , ne ipſum tanquam incircuciſum repudiarent . Deinde , vt obedientiæ virtutem ſuo nos exemplo doceret . Ac denique ne qui ſimilitudinem carnis peccati aſſumpſerat , remedium carnalis peccati reſpueret, & ſic legis onus ſuſtinens,ab onere nos legis liberaret,ſecundùm illud ad Galat . 4 . Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege,vt eos,qui ſub lege erãt, redimeret.

ARTICVLVS.IIII.

Vtrùm circunciſio conferret gratiam iuſtificantem.

TAndem diſputandum de circunciſionis effectu, vtrùm perinde atque baptiſmus gratiam conferret. Et quanuis de ſola gratia proponatur quæſtio, reſpondetur etiam de charactere. Et in quæſtione Diu.Thom.duo expedit.Primum enim excludit tres opiniones circa hoc errantes,ac deinde tribus concluſionibus veritatem docet.Ad intellectum autem rei præſentis adnotandum: nemine vnquã antiquorum theologorum auſum fuiſſe adæquare virtutem circunciſionis virtuti baptiſmi ob id, quod Paul.ad Gala. 4. vocat ſacramenta antiquæ legis egena , & infirma, & ad Galat. 2.qđ primo argumento hìc refertur , ait,ꝙ ex lege, cuius profeſsio erat ciruncisio , non erat iuſtitia . Hoc autem diſcrimen inter circunciſionem , & baptiſmum vel poteſt fingi in effectu ipſo gratiæ , qui non ſit æqualis , vel in modo eandem gratiam conferendi . Igitur quotquot diſcrimen in modo non agnouerunt , ob id conſtituerunt illud in effectu . Conuenerunt ergo omnes in illum effectum , quod in circunciſione auferretur peccatum originale: fuit enim hæc confeſsio patribus ſemper omnibus receptiſsima, quorum illico teſtimonia recitabimus . Dicebat ergo prima opinio , ꝙ circunciſio ſolùm auferebat peccatum , non autem

1. Opinio.

autem cõferebat gratiam. Et hæc videtur fuiſſe Magiſt.Senten. in.4.circa finem. 1.diſtinct. Eſt tamen opinio,quæ vt erronea repudiatur. Culpa enim non poteſt niſi per gratiam remitti,ſecũdum illud.Rom.3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius.Ob idque alij moderatius dixerunt circunciſionem contuliſſe gratiam quantum ad effectum remiſsionis culpæ, non autem quo ad effectus poſitiuos implendi mandata legis, ne fateri cogerentur legem antiquam fuiſſe ſufficientem ad iuſtitiam, atque adeò ſuperfluum fuiſſe aduentum Chriſti.

2. Opinio.

Sed neque iſta poſitio ſuſtineri valet : tùm q illic conferebatur gratia ſufficiens ad perueniendum ad gloriam, qui eſt vltimus effectus gratiæ & legis, tum deinde quòd ſequendo modum naturæ effectus formales, & poſitiui priores ſunt negatiuis.Priùs enim natura in genere cauſæ formalis inducitur gradus caloris in aquam, quàm ſimilis gradus frigoris expellatur:licèt in genere cauſæ materialis priùs ſit expulſio vnius quàm introductio contrarij: quare gratia in genere cauſæ formalis, priùs natura quàm expellat peccatum facit amicũ.

3. Opinio. Tertij igitur dixerunt, quod in circunciſione conferebatur gratia quantùm ad illum effectũ poſitiuum,qui eſt facere amicum,dignumque vita æterna,non autem quantum ad reprimẽdam concupiſcentiam, quæ impedit impletionem mandatorum. Atque hanc opinionem tenuit D.Thom.in.4.diſtinctio. 1.quæſtio.2. articul.4.quæſtiuncu.3.quia nondum rei punctum coniecerat. Diligenter tamen conſiderando,eam poſtmodum opinionem meritiſsimò reiecit. Minima enim gratia,ſi adſit, valet cuicunque concupiſcentiæ reſiſtere,omnemque vitare mortalem legis tranſgreſsionem: nam & minima charitate, quæ gratiam concomitatur plus diligitur Deus, quàm cupiditas deſideret millia auri,& argenti,atque omne tẽporale bonum.

¶His ergo refutatis erroribus, ad quęſtionem reſpondet tribus concluſionibus, veram conſtituendo differentiam inter circunciſionem, & baptiſmum,non in re ipſa gratiæ,ſed in modo illam conferendi.

1. Cõcluſio ¶Prima concluſio. In circunciſione conferebatur gratia quoad omnes eius effectus.Hanc reliquit tanquam ſuperioribus rationibus cõfirmatam.

2. Cõcluſio ¶Secunda.Aliter conferebatur in circunciſione gratia quàm in baptiſmo. Probatur. Nam in baptiſmo confertur gratia virtute ipſius baptiſmi, qua vtiq; virtute pollet tanquã inſtrumentum paſsionis Chriſti iam exhibitę. In circunciſione verò conferebatur gratia, non ex virtute circũciſionis, ſed ex virtute fidei paſsionis Chriſti,cuius ſignum erat circunciſio. Itaque circunciſus illo ſigno profitebatur ſe tunc ſuſcipere huiuſmodi fidem,vel adultus nomine paruuli.Confirmatur ex illo Paul. ad Rom. 4.Abraham accepit ſignum circunciſionis ſignaculum iuſtitiæ fidei : quia ſcilicet iuſtitia proueniebat ex fide ſignificata, & non ex circunciſione eam ſignificante.

3. Cõcluſio ¶Tertia concluſio bimembris eſt. Baptiſmus imprimit characterem,quem circunciſio non imprimebat.Et ratio eſt,quia baptiſmus, cùm ſit inſtrumentum paſsionis Chriſti, incorporat nos Chriſto. Character autem eſt ſignum membri Chriſti.Circunciſio verò erat tantùm ſignum fidei venturi Chriſti cuius nos eramus futura membra,&ideo non imprimebat ſpiritualem Characterem,incorporantem illos veteres Chriſto,ſed ipſamet circunciſio erat corporalis character,profitentium eius fidem. Secũda pars eſt, quòd eadem ratione baptiſmus confert copioſiorem gratiam, quàm conferebatur ſub ſigno circunciſionis,nam inſtrumẽtum Chriſti iam paſsi efficacius eſt, ac virtuoſius,quàm fides venturi.

Expoſitio articuli. ¶Præſentẽ materiam diſt.præcedẽti. q.3.quæ apud D.Thomam eſt. 62.articu.6.tetigimus, ſed in hunc eius proprium locum repoſuimus. Et quidem opiniones antiquorum negantium ſub circunciſionis cæremonia gratiã fuiſſe conferri ſolitam quoad omnes eius effectus,ſatis à Diuo Thoma reprobatæ ſunt. Superſunt nihilominus recẽtiorum ſcita,quæ D. Thomę aduerſantur,perpẽdenda. Vbi tria primùm omnium ſupponendum eſt, fuiſſe operum genera in veteri lege : nempe Moralium, iudicialium,& cæremonialium.Moralia enim fuerunt eadem ipſa, quæ in lege euangelica: ſcilicet,decem præcepta Decalogi. Iudicialia verò alia diuerſa,vt de vxoribus ducendis:videlicet,vt nemo vxorem niſi de ſua tribu ſibi copularet,vt Num.vlt.legitur, & quòd frater illius qui abſque liberis defunctus eſſet,vxorem eius duceret.Quæ quidem lex extabat Deute. 25.atque alia id genus cæremonialia. Sed erãt numero quam plurima. Vt eſſus agni paſchalis,oblationes,vnctiones,lotiones, atque huiuſcemodi reliqua.

Tria genera operum legis.

Moralia. ¶Igitur quantũ ad moralia, nullũ extat prorſus inter ipſos,& nos diſcrimẽ. Haud eũ ratione operis gratiã cõferebãt,niſi per modũ meriti,ſicut apud nos,dummodò procederẽt ex fide Chriſti formata,aliàs eſſent quidem moraliter bona,nõ tamẽ grata apud Deũ. Hoc enim eſt,

eſt,quod Paul.prioribus octo capitibus ad Roman.& ad Gala.diſertiſsimè conſtituit, quòd nullius opera legis valuerunt vnquàm nec valent ſine fide Chriſti placere Deo. Et quia illam gratiam (vt artic.proximo dicebamus) in ſua paſsione vniuerſis meruit, dicitur noſtra lex gratiæ : iuxta illud citatum Ioannis. Lex per Moyſen data eſt,quæ ſcilicet duntaxat iubebat,non autem iuuabat.Gratia verò,& illarum figurarum veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.Idem etiam prorſus de iudicialibus ſentiendum eſt.

Scotus. ¶ De cæremonialibus verò Scotus in. 4. d. 1. quæſt.6.quem Durand.diſtinctio. 1. quæſt. 5. & ferè omnes eius poſteri ſequuntur, diſtinguit. Ait enim ſolam circunciſionem gratiam virtute operis contuliſſe,veluti noſter confert baptiſmus. Reliquarum autem cæremoniarũ nullam tali viguiſſe virtute,ſed omnino perinde ac reliqua opera quando fierent in gratia, illam per modum meriti augerent, & quando in peccato eſſent tantummodò opera moraliter bona.Et quantùm ad reliquas cæremonias facilè D. Thomas, & vniuerſi in eandem ſen-

Status litis inter San. Th.et.Sco. & alios. tentiam conſentiunt. Sed tamen de circunciſione eſt inter nos, & ipſum diſcrimen, quòd ex ijs,quæ diſtin. 1.quæſt.3.artic. 1.diſputauimus,ortum habet.Scotus enim,& Alexander, ac plerique alij, quos ibidem citauimus, non agnoſcunt ſacramenta nouæ legis eſſe gratiæ cauſam,niſi tanquam ſignum, vt illic expoſitum,expugnatumque reliquimus. Quocirca neque vllam illis virtutem tribuunt agendi, ſed ſolùm ſignificandi,vt articul. 4.illic retulimus.Si autem ſacramenta euangelica,hoc tantùm haberent, nullatenus à circunciſione differret:nam & illa etiam eatenus erat verum ſacramentum quatenus erat ſignum certiſsimũ gratiæ,quæ illic conferebatur.Qui ergo tenuerit ſacramentum conferre gratiam, non eſſe aliud,quàm illam ſignificare,fateri conſequenter cogitur circunciſionem gratiam contuliſſe.Itaque quod Scotus, & Durand. & eorum

Diſcrimen inter S.Th. & alios. conſortes dicunt, circunciſionem contuliſſe gratiam,id non eſt,quia agnoſcant fuiſſe verè cauſam,ſicut Diu.Thom.& nos in tota illa.q. 3. demonſtrare de euangelicis contendebamus. Et quando nos negamus ſacramentum illud gratiam contuliſſe, in re non negamus quòd Scotus affirmat: nempe, fuiſſe ſignum, ſed negamus id ſufficere: vt cẽſeatur fuiſſe cauſa conferens gratiam. Quapropter totum diſſidium eſt de ratione conferendi gratiam, in quo conſiſtat. Neque verò verbalis eſt tantum controuerſia, ſed verè realis. Obidque nihil opùs eſt hìc noua diſputatione, præter illam, quam tota illa quæſtione produximus ad probandum, quòd noſtra ſacramenta verè ſint cauſa inſtrumentalis paſsionis Chriſti, atque adeò conferendi gratiam, non autem antiqua. Apoſtolus namque abſque vllo diſcrimine omnia illa ſacramenta, vt etiam circunciſionem comprehendat,appellat egena, & infirma elementa, quaſi de ſe virtute operis nihil gratiæ præſtantia. Cui conſonantiſsimè concilium Florentinum loquitur, decernens illius legis ſacramenta non cõtuliſſe gratiam, vnde non modò circunciſionem non excipit, verum & illam notare videtur.Quã ideo Paul. Rom.4. ſolùmmodò appellat ſignaculum iuſtitiæ fidei. Hoc eſt gratiæ iuſtificantis, quæ per ſolam fidem conferebatur, quam ideo iuſtitiam iam ante circunciſionem,vt ibidem ait Apoſtolus,ſuſceperat Abraham per fidem. Quocirca vt legi idem Paulus nunquam attribuit iuſtificationem,patrum, ita nec vlli ſacramento,ſed ſolæ fidei. Vnde ad Hebræ. 11. Sicuti Abel,Enoch, & Noe circunciſionem præcedentes, per ſolam fidem, ait, fuiſſe obedientes Deo,ita & de Abraham, qui circunciſionẽ recepit, fide, inquit, obediuit in locum exire, & fide Iacob moriens filios benedixit, & fide Ioſeph,& fide Moyſes,& fide denique omnes ait Deo placuiſſe.

¶ Conuenit ergo in præſentiarum inter Diu. Thomam,& Scotum ac ſuos conſortes in prima concluſione.ſ.quod in circunciſione conferebatur gratia.Differt autem in ſecunda, ꝙ illam gratiam circunciſio nõ exhibebat, vt noſter exhibet baptiſmus, ſed ſola fides. Et hoc pacto diximus diſtinctione præcedenti.q. 1. poſſe circunciſionem dici ſignum practicum. eò quòd per fidem ſub eo velatam conferebatur gratiã. Alia verò quæ propterea dicebantur ſacramenta,vt eſus agni paſchalis, ꝙ gratiam per Chriſtum conferendam prænunciabant,non poterant dici ſigna practica.

Argumẽto rũ mèsnotanda. ¶ Eſt autem mens argumentorũ Sancti. Thomæ notanda, ne lector decipiatur. Videtur enim arguere ad probandum partem negatiuam, ſcilicet circunciſionem ſua virtute non contuliſſe gratiam, quaſi partem affirmatiuam ipſe teneat, quod eſt falſum. Igitur,cùm ait, videtur quòd circunciſio non conferret gratiam,intendit arguere contra primam ſuã concluſionem, quod neque illic conferebatur. Ait enim Paulus ad Galat. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, ideſt, ſine cauſa.Sed circunciſio erat quędam obligatio legis implẽdæ,vt idẽ apoſtol⁹ Gal.5.refert,

ergo

ergo eadem ratione ſi ex circunciſione eſſet iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſſet, quod quidem conſequens eſt hęreticum. Nam vt ait idē Apoſtolus ad Rom. 8. quia impoſsibile erat legi iuſtificare, miſit Deus filium ſuū, &c. Sed vide quàm ſit breuis reſpōſio. Ait quippe quòd argumentum procederet, ſi aliter ex circunciſione eſſet iuſtitia, quàm per fidem paſsionis. Quaſi dicat. Non conceditur, quòd ex circunciſione quaſi ex ſua virtute eſſet iuſtitia ſicut virtute baptiſmi, hoc enim probat apoſtolus: ſed ex circūciſione, ideſt, ex fide paſsionis per circunciſionem applicata, quod quidem nihil neceſsitati paſsionis obſtat.

¶ Videntur autem plura ſanctorū teſtimonia à parte Scoti aduerſus Diuum Thom. depugnare. Vt eſt illud Aug. quod præſenti articu. allegat D. Thom. & refertur de conſecra. d. 4. can. Ex quo. Extat autem libr. 2. ad Valerium de nuptijs. cap. 11. Verba ſunt hæc. Ex quo inſtituta eſt circunciſio in populo Dei (quæ erat tunc ſignaculum iuſtitiæ fidei) ad ſignificationem purgationis valebat paruulis originalis, veteriſque peccati, ſicut & baptiſmus ex illo valere cœpit ad innouationē hominis ex quo inſtitutus eſt. Haud enim legendum eſt, ad ſanctificationem, vt referri ſolet, ſed ad ſignificationem, vt habet verus textus. Nam in ſanctificatione purgationis nō cohærent verba. Reſpondetur ergo comparationem nō eſſe omnimodam. Baptiſmus ſiquidem valet, vt inſtrumentum, circunciſio vero vt ſignum, vt ipſe ſe Augu. exponit dicens valere ad ſignificationem, vt ſignum iuſtitiæ fidei. Pariter D. Thom. q. 62. artic. 6. ad. 3. gloſſauit ſimile Bedæ teſtimonium in homilia circunciſionis, q̄ refert & Hugo lib. 1. de ſacramen. pa. 12. cap. 2. & Magiſter Sent. in. 4. diſtinctio. 1. Idem ſalutiferæ curationis auxilium circunciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptiſmus agere reuelatæ tempore gratiæ conſueuit. Haud enim docet, circunciſionem virtutem habuiſſe efficiendi gratiam, ſed fuiſſe ſignum fidei neceſſarium ad remiſsionē originalis, ſicut tunc eſt baptiſmus. Et pariter intelligitur illud Gregorij, quod protinus artic. 2. hic adducitur, videlicet, pro ijs, qui de Abrahæ ſtirpe prodierunt myſterium circunciſionis hoc egiſſe quod apud nos agit baptiſmus. In ſumma, vt hoc diſcrimen perſpectum ſit, differentia eſt, quòd baptiſmus & ſacramenta euangelica ſunt vere cauſæ inſtrumentales conferendæ gratiæ, vt calamus ſcripturæ: circunciſio vero non niſi applicatio cauſæ. Admotio enim ignis ad ſtupam non eſt cauſa inflāmationis, ſed ignis ipſe qui applicatur. Itaq; applicatio non eſt agens, ſed cōditio agētis, vt agat.

Auguſt. Beda. Hugo.

¶ Secundum argumentum, quoniam latioris eſt diſputationis in calce ſubijcitur.

¶ Tertium verò ſumitur ex hiſtoria Ioſue. 5. per quam conſtat populum Iſrael illis incircūciſis, qui illic naſcebantur, quadraginta annos per deſertum diuagatum fuiſſe. Si ergo circuncuſio ad delendum peccatum neceſſaria erat, cōſequens ſit, vt totus ille populus in ſempiternum perierit. Reſpōdet autem quatuor. Primùm, quòd poterat ille populus citra contemptum mandatū circunciſionis prætermittere, tum quòd cum nutu Dei mouerentur, ne ſciebant quando eſſent caſtra mouenda, aut illis etiam contra hoſtes bellandum, quod ſine periculo nuperrimè circunciſorum paruulorum fieri nequibat. Tum etiam quòd, vt ait li. 4. Damaſce. ca. 26. Cùm in ſolitudine ab alijs gentibus ſemoti tunc viuerent, nullo opus habebant diſtinctionis ſigno. Secundò ait, quòd cùm Auguſtinus nihilominus eoſdem incircūciſos appellet inobedientes, vt patet in gloſſa illius loci, quæ extat lib. 6. quæſt. vet. teſtamē. cap. 6. neceſſe eſt verbum illud intelligi de illis, qui ſic per contemptū fuerunt incircunciſi. Tertio ait fortaſſe illic nullum fuiſſe mortuum incircunciſum, ſecundùm illud, Pſalmi. Non erat in tribubus eorū infirmus, ſed ſoli illi cenſentur illic mortui iudicio Dei, qui ex Ægypto egreſsi fuerāt, quia omnes erant circūciſi. At quia textus non ait ſolos illos in deſerto perijſſe, ſed omnes inde egreſſos, præter quos forte alij in deſerto nati mortui ibidem ſunt, additur quod ſi quis forſan eorum, qui in deſerto nati ſunt, mortem illic obijt, ſaluatus eſt per fidem parentum ſigno legis naturæ applicatam, ſicut paruuli ante octauum diem. At verò in ingreſſu terræ promiſsionis omnes circuncidi iuſsi ſunt petrinis cultris in figuram Chriſti, qui eſt per metaphoram petra, cuius virtute vniuerſi cœleſtem patriam ingreſſuri ſumus. Quare illa illic vocatur ſecunda circūciſio, videlicet, ſolennis totius populi poſt illam, qua Abraham ſuam totam familiā circūciderat. Itaque prima fuit propter ſolennem confeſsionem fidei Abrahæ, qua fideles viam huius ſeculi percurrimus, & ſecunda propter ſignificationem patriæ, per eādem fidem ingrediemur.

3. Argum. Damaſc. Auguſt. 2. Circūcīſio.

¶ Quartū argumētum petit differentiā aliam inter circunciſionem & baptiſmum. Arguitur enim. Introitus cœleſtis regni nō niſi per peccatū occluditur. Circunciſio verò ante Chriſti paſsio-

4. Argum. S. Thom.

passionem nō patebat ad regnum aditus, non ergo recipiebant remissionis gratiā. Respondetur, ꝙ in circuncisione auferebatur originale peccatum (nusquam ait per circuncisionem, sed in circūcisione) ex parte personę, quia persona manebat grata, tamen remanebat impedimentum intrandi regnum ex parte totius naturæ, quod fuit sublatum per passionē Christi. Et ideo neque baptismus viuente Christo aperiebat regnum cœleste. Et vice versa in circuncisione, si in suo vigore post passionem permansisset, idem aperiretur.

Contra ra tionē S. Th. ¶ Est autem ratio hæc D. Tho. non vsq; adeo perspicua, nam pariter in baptismo licèt originale peccatum personæ remittatur, nihilominus natura manet infecta, vt baptizatus eandē sic infectā traducat per generationem in prolem. Quare non apparet huiusmodi differentia satis solida. Respondetur non in hoc differē tiam consistere, quam D. Thom. cōstituit, sed in impedimento ingrediendi regnum. Post baptismum nanque licèt natura maneat infecta quantùm ad eius traductionē in proles, tamen persona adeò manet grata, vt protinus baptizatus euolet in cœlum, si de vita protinus decedat, eò quòd Christus pretium redemptionis totius naturæ humanæ in cruce persoluit, cœlorūq; subinde valuas aperuit. Sed in lege veteri quanquàm persona Deo esset grata, tamen, quia tota natura manebat in debito, detinebatur in limbo, quasi in deposito quousque pro ea Christus pretium penderet: iuxta illud *Rom. 3.* Paul. Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorē per fidem in sanguine ipsius ad ostēsionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum (nempe ab orbe condito) in sustentatione Dei, (quo scilicet illos in limbo sustinebat) ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. Quasi tempore passionis generalis fuerit totius naturę redēptio peracta quo ad sufficientiā pro illis, qui vellent baptismum suscipere.

¶ Quintū argumentū Sanct. Thom. est. Peccatum originale non dimittitur sine actuali, quia vt ait August. impiū est à Deo dimidiam sperare veniam, sed nusquàm legitur, quòd per circūcisionem remitteretur alicui actuale delictum: ergo neque remittebatur originalis macula. Respondet Diu. Thom. quòd adultis remittebantur simul cum originali omnia actualia, vt modò per baptismum, non tamen omnis pœna, quoniam baptismus, eò quòd est instrumentum passionis iam exhibitæ, copiosiorem gratiam influit, quàm circuncisio, non modo quantum ad intensionem, vt theologi loquuntur, verùm & extensiuè quantùm ad remissionem pœnæ secundùm illud ad Titū. 3. Saluos nos fecit per lauacrū regenetationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Per baptismum enim renascimur spiritualiter, iuxta verbum Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Renasci autem est in nouā vitam resurgere. Et hoc significatur cùm dicitur. Non intrabit in regnū cœlorum. Quasi per baptismum, valuæ cœlorum pandantur absque transitu per purgatorium. In circuncisione verò, cùm non esset nisi signaculum fidei, non tam affluenter infundebatur gratia. Vnde, quòd ait Aug. hic citatus contra Iulianum, circuncisionem valuisse ad expurgationem originalis, sicut nunc valet baptismus: non dicit omnimodam valoris æqualitatem, sed quod tunc remittebatur originale per fidem circuncisione applicitam, vt nunc per baptismum.

¶ At verò sententia hæc S. Thomæ profectò ambiguitate non caret, scilicet quòd adulti, quando circucidebantur, consequebantur remissionem, non solùm originalis, sed etiam actualium peccatorum. Videtur enim, id non solùm sentire ratione meriti, sed etiam ratione fidei initar sacramenti, quatenus per circūcisionem applicabatur. Hoc enim petebat argumentum. Nam aliàs etiam si non circūciderentur, per actum contritionis conuerterētur in Deum, licèt tenerentur postea præcepto circuncisionis. Item sentire videtur, imò ita credo, sentit, quòd addulti præter gratiam merito respondentem reciperent gradum illum virtute applicatæ fidei per sacramentum, quē paruuli recipiebant. Attamen in contrarium militat non infirmum argumentum. Sequeretur enim, quòd si quis cum fide, quæ tunc requirebatur Dei & Messiæ non nisi attritus sic ad circuncisionem accederet, vt sacramentum vellet suscipere in remissionem peccatorum, reciperet, gratiam, sicuti distinctio. 6. dicturi sumus de accedente ad baptismum. Probatur, quia consequenter dicendum est illam fidem sic applicatam iustificare eum, qui non opponeret obicem. Et reuera. S. Thom. non aliud discrimen constituit inter baptismum & circuncisionē, quàm quòd in circuncisione nō tam copiosa cōferretur gratia, nec fieret remissio totius reatus pœnæ: cæterū actualia omnia remitterentur. Profectò arbitror hāc esse opinionem S. Thomæ. *Dubitatio egregia.*

¶ Sed arguitur contra. Illi qui attritus accedebat, per circuncisionem non augebatur fides neque *Opinio. S. Thom. Argumēta.*

neque circunciſio gratiam conferebat: neque ipſa per ſe fides vim habet ad modum ſacramẽti remittẽdi peccata: ergo ſi illa fides ſola cum attritione non ſufficiebat ad iuſtificationem, fit vt neque cum circũciſione. Item paulò nos inferiùs dicturi ſumus quòd in lege naturæ adulti neutiquam poterant obtinere remiſſionem, niſi per verã contritionem & conuerſionem: quia fides non poterat aliter eis applicari, quàm per proprium actum: ergo cum circũciſio non conferret gratiam: idem de Iudæis dicendum videtur.

Reſponſio. ¶ Reſpondetur ad primum, q̃ licèt fides per circunciſionem non augeretur, nihilominùs aliter applicabatur per illud ſacramentum, atque eam ob rem ex pacto Dei, qui illud inſtituerat, conferebatur gratiã. Et eſt ſimile, ſi opinionem Scoti & Durandi ſpectes dicentium, baptiſmum non conferre gratiam, niſi tanquam ſignum, ad cuius præſentiam ex pacto Dei confertur. Quare nihil diſcriminis inter ipſum & circunciſionem ponunt. Similiter ergo nos dicimus, q̃ ad præſentiã circunciſionis virtute fidei ſic applicatæ Deus conferret gratiam. Nos enim circunciſioni nihil, quod iſti tribuunt, auferimus. Ad aliud reſpondetur diuerſam eſſe rationem: quoniam in lege naturæ nullum erat peculiare ſacramentum diuini tus inſtitutum applicandæ fidei.

2. Argum. ¶ Sequitur in calce ſecundum argumentum, quod egregiam tangit difficultatem de ſacrificio expurgandi originalem culpam in lege naturæ. Quod eſt huiuſmodi. Ante inſtitutionẽ circunciſionis ſola fides ad iuſtificationem ſufficiebat, ſecundum ſententiam Grego. 4. libr. Moraliũ, quę refertur de cõſe. d. 4. c. q̃ d apud. Quod apud nos, inquit, valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres pro paruulis ſola fides. Reſpondet D. Thom. in hoc fuiſſe ſimilitudinem legis naturæ & ſcriptę, quòd ſicut ante circunciſionem ſola fides iuſtificabat tam paruulos, quàm adultos, ita & data circunciſione. Sed erat differentia, q̃ ante circunciſionem nullum requirebatur ſignum eiuſdem fidei proteſtatiuum. Et ratio erat, quia nondum homines fideles ſeorſum ab infidelibus ad cultum vnius Dei cœperant adunari. A tempore tamen Abrahæ neceſſaria erat proteſtatio fidei per circunciſionem. Probabile tamen eſt, inquit, q̃ etiam in lege naturæ parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo exiſtentibus aliquas preces Deo funderẽt, vel aliquam benedictionem eis adhiberent, quod erat quoddam ſignaculum fidei, ſicuti adulti pro ſe etiam preces, & ſacrificia offerebant.

Expoſitio articuli. ¶ Hic ergo celebrem illam quæſtionem examinemus, quam. d. 1. q. 2. arti. 3. hìc polliciti ſumus enucleare de ſacrificio delendi originalis, quod erat in lege naturę. Et primũ ait S. Tho. ſolam fidem tunc iuſtificaſſe, ſicuti in lege ſcripta. Vnde illud theologorum axioma ortum habuit, q̃ tunc paruuli ſaluabantur in fide parentum. Atqui fides illa erat, de qua ad Hebr. 11. Paul. ait. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia remunerator eſt. Et nomine remuneratoris intelligit Chriſtum de quo legitur Actuum. 4. Nõ eſt datum aliud nomen ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Illud enim de tota mortalium vniuerſitate à lapſu primi parentis vſque ad finem mundi intelligendum eſt. Requiſita fuit ergo in omni ſeculo naturæ corruptæ, vt loco citato cõſtituimus, ſupernaturalis aliqua mediatoris cognitio, licèt confuſa, vt D. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. luculenter docuit. *Nota deſinitio.*

¶ In præſentiarum igitur ſolùm duo ſunt exploranda. Vnum ſcilicet, quomodo illa fides erat applicanda tam paruulis, quàm adultis. ſ. vtrùm actus fidei requireretur, an verò habitꝰ ſufficeret, vel applicantis, vel eccleſię: alterum verò, vtrùm neceſſarium eſſet ſacrificium aliquod exterius, quod eſſet ſicut ſacramentum, quo illa fides applicaretur. Ad hoc vtique nenos opinionum turba conturbet, prima reſpõſionis concluſio ſit hæc, de qua nullatenus cõtrouertitur. Nullus habitus fidei charitate formatus erat in applicante neceſſarius. Imo etiã ſi in peccato mortali eſſet, ſicuti modò qui baptiſmum confert nihil nocebat paruulo. Aſſertio eſt D. Thom. in. 4. d. 1. q. 2. arti. 6. quoniam fides tunc virtute propria quodammodo velut ſacramentum abſque merito applicãtis iuſtificabat. *Duo quæſtd.* *1. cõcluſio.* *S. Thom.*

¶ At verò vtrùm requireretur fides tũc formata eccleſiæ, cuius miniſtrũ ille agebat, qui eam applicabat, ambigitur. Duran. quippe in. 4. d. 1. q. 8. id putat fuiſſe requiſitũ: quoniã arbitratus eſt, fidem tunc non ſanctificare per modũ ſacramenti, quia, inquit, in lege naturæ nullũ erat. Et ideo neceſſe eſt, inquit, dicere, quòd iuſtificabat per modum meriti & ſuffragij. Meritum autem ſine charitate nullũ eſt, & ideo eam vim illa applicatio habebat ex fide formata eccleſię. At profectò neq; illa charitas tũc in tota eccleſia requirebatur, vt bene ait Palu. ead. diſt. q. 5. ar. 5. quoniã & nũc etiam ſi per impoſſibile nulla eſſet charitas in tota eccleſia, baptizans intendens facere, quod facit eccleſia, verum conferret ſacramentũ. Fallitur ergo Durand. in ſuo merito, & ſuffragio: imò tũc applicata *Durand.* *Reprobatio.*

cata fides instar sacramenti, vt illic ait D. Tho. iustificabat. ¶ Secunda conclusio. Neq; requirebatur in applicāte vllus habitus fidei formatus, neq; informis. Nā sicut modò infidelis baptizans verum confert sacramētum, ita & tūc qui applicabat fidem. Par enim militat ratio. Eandem probat illic D. Thom. egregie, quoniā fides tunc erat medicina totius naturæ, & ideo non iustificabat, qua ratione erat actus personæ, sed ratione obiecti, quia scilicet erat fides Christi. Cæterum addiderim cum Paludano contra Durandum, quòd etiam si nullus habitus fidei esset in tota ecclesia, satis esset, vt applicans intēderet facere, quod ecclesia faceret, quando vera Dei cognitione pollebat. Idem enim, vt suprà diximus, nūc in baptizante sufficeret. Quod si rogites. Quid ergo erat dicere, in fide parentum si neque in illis requirebatur? Respondetur axioma inde traxisse originem, quòd parentum cura est proles suas religione instituere, & mortales non alia lege liberos imbuunt, quàm ipsi profitentur. Nihilominus si infidelis in vera fide infantulum Deo offerret, quanuis nullis esset fidelibus parētibus ortus, valeret oblatio, siuè suus ille filius esset, siue alienus. ¶ Ex his ergo colligitur tertia conclusio. Requirebatur, sufficiebatque in applicante aliquis actus fidei: nempe, cognitio aliqua, qua puerum illum Deo offerret, qui est omnium remunerator. Quem quidem actum nemo poterat per naturam consequi, sed vel per reuelationem peculiariter illi factā, vel per aliorum suggestionem & doctrinam, quibus talis fuisset facta reuelatio. Atqui ex his consequitur in omni republica bene instituta viguisse tūc etiam cognitionem aliquam originalis culpę, aliàs neq; vlla irradiare potuisset mediatoris fides. Quæ quidem cognitio vt lib. 2. de Natura & gratia. cap. 11. dicebamus, nequit esse naturalis, sed fuit per reuelationem suscepta, & per ora parētum in filios deriuata. Dispersò verò per orbem humano genere, vbi lex naturę more & vsu seruabatur, semper fiebat quibusdam proceribus aliqua reuelatio expressa Christi seruatoris, vt S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. exēplo Iob, Sibyllarumque & aliorum monstrat, quibus à Deo illa originalis lues innotescebat, quā alijs prædicabāt. Minoribus verò satis erat habere Christi fidem in diuina prouidentia implicitā, credendo D. Tho. Deum esse liberatorem hominum, vt illic subdit. Quare dum suas proles sub hac fide Deo dicabant, satis erat ad delendam originalem maculam: tametsi illam non expresse nouissent.

¶ Alterum verò dubium plusculum ambiguitatis offert: videlicet, vtrùm in lege naturæ aliquod esset signum extrinsecus necessariū, per quod ad modum sacramenti applicaretur fides. Scotus nanque in. 4. dist. 1. q. 3. & explicatiùs quæst. 7. partem sustinet affirmatiuam, cui eadem dist. subscribunt Durand. quæstio. 8. & Paludan. quæst. 5. Et intelligunt, si verba eorū expendantur, fuisse illud necessarium ex institutione diuina atque adeò propriè sacramentum, vt erat circūcisio. Ratio enim eorum est, quòd nunquàm Deus pro sua immensa bonitate humanum genus destituit, quominùs remedium illis præberet ad delendum originalem culpam. Illud autem debuit esse certum signum gratiæ: certum autem esse non potuit, nisi esset à Deo institutum: homo enim talem certitudinem habere non posset, nisi ei constaret signum illud à Deo fuisse acceptatum, qui solus remissor est condonatorque culparum. Hinc etiam colligunt debuisse esse sensibile, sicuti fuit circuncisio & sunt nostra sacramenta. Nam homines viatores, nisi per huiusce modi sensibilia signa nō possumus certiores fieri gratiæ, quæ nostros sensus latet.

¶ Secundò arguunt tam Scot. quàm Durand. Adultus, qui vsu rationis pollebat, poterat quidem per propriam fidem quanuis informem mereri sibi de congruo primam gratiam, qua ei remitteretur originale, iuxta illud Roma. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatū est illi ad iustitiam: at verò fides vnius non potest alteri prodesse, nisi per aliquem actum applicetur. Et quòd actio illa debuerit esse sensibilis, probat Durandus secundùm suam opinionem: quoniam prodesse alteri non poterat applicatio illa nisi per modū meriti aut suffragij. Quare debebat, inquit, per illū actū applicari fides ecclesiæ, quæ semper est informata charitate: fides autē ecclesiæ nō potest applicari nisi per actum exteriorē, quia nihil ipsa de occultis iudicat. Quòd si dicas non per modum meriti, sed instar, vt dictum est, sacramenti applicationem tunc temporis valuisse, tunc validiùs istorum opinio irroboratur. Illud enim, quod illam vim habet, vt illo posito infundatur gratia, non potest purus homo instituere, sed solus Deus. Hac enim ratione. d. 1. quæst. 5. monstrauimus solum Deum posse instituere sacramenta. Quod si illud Deus instituit, profectò apparet vt ad modum naturæ humanæ, quæ sensibilis est, fuerit sensibile signum, vt in lege scripta & nostra vsu venit. Enimuero dist in. 1. q. 1. art. 4. monstrauimus ob id sacramēta esse debuisse sensibilia signa, quod nos nostrapte natura per sensus cognitionem de rebus ab-

2. Cōclusio

Paludan.

3. Cōclusio

Cognitio originalis culpæ.

Præcipua quæst.

Scotus.

Roma. 4.

conditis mendicamus,& Deus vnicuiq; ſecundùm ſuum ingenium prouidit.

¶ Ad hæc. Quicquid tunc remittebat originale, quia ad inſtar ſacramenti faciebat, idem eſſe decebat pro paruulis & adultis: pro adultis autem fatetur Gregorius valuiſſe virtutem ſacrificij: ergo illa erat etiã pro paruulis neceſſaria.

Reſponſio. ¶ His tamen nihil obſtantibus D. Thom. in præſentiarum partem edocet negatiuam, dicens, q̃ ante inſtitutionem circunciſionis non requirebatur aliquod ſenſibile ſignum proteſtatiuum fidei. Idemq; explicatius in. 4. diſtin. 1. quæſt. 2. artic. 6. quæſtiuncu. 2. vbi recitat opinionem contrariam, quòd requireretur ſignũ exterius, qua repulſa, ait probabilius alios dicere, quòd ſufficiebat ſola fides ſine vllo exteriori ſigno. Hic autem non ait probabilius, ſed aſſertiſsimè illud affirmat. Et ratio potiſsima ſua vtrobiq; eſt verbum Gregorij: ſcilicet, pro paruulis ſola fides. Nã gloſſa Scoti quòd ſola fides intelligitur cũ actu exteriori ipſam proteſtante, manifeſtè aduerſatur textui: quoniam tunc non eſſet differentia ſecundũ Grego. inter paruulos & adultos, cùm tamen Grego. dicat, pro paruulis ſola fides, pro maioribꝰ autem virtus ſacrificij. Quapropter Durand. cuius ingenium eſt liberè loqui, ingenuè fatetur Gregorium non poſſe in alium ſenſum gloſſari: & ideo ait opinionem ſuam fuiſſe, nõ requiri actum exteriorem, ſed non oportet, in quit, eum teneri.

Durand.

Concluſionis confirmatio. ¶ At præter authoritatem Gregorij, quę certè non debet ita temerè repulſam pati, arguitur ſic. Illa quæ expreſſa authoritate eccleſiæ, vel ſcripturæ non conſtant, maximè ſi ſupernaturalia ſunt, non debent niſi ratione certa conſtitui: cùm ergo in lege naturæ nullibi legatur illiuſmodi ſacramenti inſtitutio, recurrendum eſt ad eius neceſsitatem, quæ certè nulla eſt: nam cùm fides tantundem deberet paruulo apud Deum applicari, cui ſoli peccatorum culpas remittere competebat, fit vt per actum interiorem tam commodè applicaretur, quàm per exteriorem: nam illa applicatio non erat niſi paruulum illum Deo offerre, quod actu mẽtis commodiſsimè fieri poterat. Item quia circunciſio ob id inſtituta fuit, vt ſignificaret Meſsiam deſcẽſurum ex ſemine Abrahæ, cui data iuſſaq́ue fuit, quæ quidem neceſsitas antea non habebat locum.

¶ Ad hæc Auguſt. ſæpe citatus. 19. lib. contra Fauſtum nullam aliam neceſsitatem huiuſmodi ſignaculorum viſibilium allegat, niſi quòd in nullum nomen religionis homines poſſunt coadunari, niſi aliquo ſignaculorum viſibilium conſortio colligentur: tunc autem nulli mortalium erant coadunati in veram religionem Dei, ſed erant per orbem diſperſi, ergo nullum tunc extabat eiuſmodi viſibile ſignum diuinitus tanquàm certum & ſingulare ad id neceſſarium inſtitutum. Hæc enim fuit alia cauſa inſtitutionis, circunciſionis, vt ſcilicet populus ille antequam legem ſuſciperet, per illud ſignaculum circunciſionis coadunaretur. Itaq;, vt mentem Sanct. Thomæ vno verbo deprehendas, memento, in lege naturæ nullum fuiſſe ſacramẽtum neceſſarium, in ſingulari diuinitus inſtitutum, vt diſtinctione prima quæſtione ſecunda art. 3. latiſsimè demonſtrauimus: licèt fuiſſent ſacrificia, in vnaquaq; natione diuerſa, quibus per ſuos ſacerdotes verum Deum colebant. Loquimur enim de illis hominibus, in quibus cognitio veri Dei vigebat. Cõtraria verò opinio tenet fuiſſe certum ſacramentum diuinum applicandæ fidei ad remiſsionem originalis culpæ.

Mens Sãct. Thom.

¶ Potiſsimum autem omnium, quæ me aduerſus illam opinionem mouent, argumentorum eſt, quod diſtinct. illa tetigimus. Illud enim ſignum exterius aut erat ex inſtitutione humana, aut diuina: non ex humana, vt authores cõtrariæ opinionis planè confitentur: quia tunc non haberet illã certitudinẽ, q̃ illo poſito conferretur gratia: imo eſſent apud diuerſas nationes diuerſiſsima, quòd nõ congruit ſacramẽtis in quibus prętermeritũ cõferretur gratia. Si autem eſſet inſtitutum à Deo, vt ipſi cõtendunt, illud profectò deberet eſſe vnũ in toto orbe, ſicut in lege ſcripta fuit vnũ in populo Iſrael, & apud nos vnus baptiſmus. Cùm enim eſſet ſupernaturale, & ad applicandam fidem ſupernaturale, nulla erat ratio, cur Deus aliud inſtitueret in vna ratione, atque aliud in alia. Quin uerò ſi ſacramentum erat diuinitus inſtitutũ, atque adeò ad ſalutem neceſſarium, ad eãdem opinionem conſequitur, vt eſſet ſub arctiſsimo præcepto vniuerſo orbi propoſitum: nam ſacramentum ad ſalutem neceſſarium ſemper habet annexum præceptum, vt de circunciſione patet, & noſtro baptiſmo. Si autem detur fuiſſe vnum ſacramentum, idemq; ſub præcepto cõſtitutum, fit vt non potuerit in vniuerſum euulgari niſi ſcripto: quod eſſe falſum inde patet, quòd tunc illa lex non diceretur naturæ, ſed ſcripta, ſicut lex Moyſi. Prætereà vel in aliqua ethnicorũ hiſtoria memoriæ id proditum fuiſſet, vel ſaltem Moyſes, qui Dei numine omnia ab orbe condito ſcripſit, illud enarrare non prætermiſiſſet. Nam ſi apud aliquos vnum illud ſacramentum fuiſſet celebra-

Potiſsimũ argumentũ

tum,

tum, id maximè in illa patrum linea ab Adam vsq; ad ipsum, quos ipse percēfuit. Accedit demum autoritas Hugonis libr. 1. de sacra. p. 11. cap. 3. vbi ait, sacrificia in lege naturæ non fuisse necessitatis, sed pro voto quęuis natio sua instituebat. Et S. Thom. (vt suprà visum est). q. 61. art. 3. dicit, in lege naturæ non fuisse homini præfixū, quibus sacramentis vteretur. ¶ Ad hæc tandem accedit, ꝙ interrogati illi neophyti ex Iudæis, qui in Hispania morabantur, imò & illi ipsi, qui in eadē caligine perseuerāt, quos ego Venetijs, & Romæ, & in Germania vidi, vtrūm aliquod signū ad modū sacramēti legis naturæ applicēt suis fœmellis, ridentes respondent, nunq̄ talem ritum inter eos fuisse auditū, sed tantùm eas offerūt Deo nullo signo certo seruato. Et tamen (vt modò dicebam) si in aliqua natione signū illud debuisset durare, erat in illa vnde Abraham genus duxit. Imò verò si tale fuisset, illucusque sacramentum, quando circuncisionem Deus illi indixit, eum pariter admonuisset, vt in fœmellis idem legis naturæ sacramētū perpetuò obseruaret. Quod cùm non admonuit, coniectura fit nullum fuisse.

Hugo.

Ad argumē ta cōtrariæ opinionis.

¶ Præterea solutiones argumentorum contrariæ opinionis rem dilucidiùs illustrant. Ad primum enim conceditur, ꝙ Deus nunquam humanum genus sine remedio destituit: remedium autem fuit in lege naturę non quidem sacramētum vllum, sed sola fides mediatoris iuxta illud actuum. 4. Non est datum aliud nomē sub cœlo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: applicationem autem illius, (quia nō erat sacramentum) non opus erat tunc à Deo institui singulariter & determinatè, vt in lege scripta vel gratiæ: sed satis erat, vt instinctu naturali, instigante etiam fide ipsa, vt dist. 1. quę. 2. art. 3. declarabamus, vnusquilibet suas offerret proles Deo. Quapropter necessariū opus erat eiusmodi certitudinem ab aliquo signo exteriori venari.

Nullum est meritum de congruo respectu primę.

¶ Ad secundum respondetur, falsissimum esse adultum de cōgruo potuisse sibi per fidem informē mereri primam gratiam (vt lib. 2. de natura & gratia capit. 4. pro meo captu me constituisse arbitror.) Tametsi ad rem modò parum referat. Imò sicut ille modò, qui est in peccato mortali per auxilium speciale debet se disponere cōuertendo se in Deum, cui Deus gratiam sine merito infundat, aliàs (vt ait Paulus) gratia non esset gratia, ita & tunc adultus motu fidei per auxilium speciale Dei, tum intellectu illustrāte, tum voluntate aliciente, cōuertebatur in Deum, iuxta illud. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum.

Ioan. 6.

Quare dispositio illa qua ratione in genere causæ materialis natura præcedit gratiam, nullius habet rationem meriti. Et illud ad Roman. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, peruersè profectò ad meritum cō grui allegatur: quādo enim illud actū credendi habuit Abraham, iam erat in gratia (vt illic lib. 3. cap. 1. explicuimus) quare reputari illi ad iustitiam, fuit reputari ad meritum de cōdigno: illud enim solum apud Deum dicitur suo gradu iustitia. Ad rem autem cōcedimus illo modò fidem non potuisse paruulos prodesse, sed instar sacramenti applicata. Enimuerò cùm originis labes ex aliena parentis culpa contrahatur, misericordiam Dei condecet, vt per eius fidem aliena actione applicatam eam deleat. Attamen cùm illa applicatio tunc temporis non esset sacramentum, nec opus erat, vt esset sensibilis.

Credidit Abraham Deo. &c.

¶ Ad aliud Durandi iam suprà responsum est. Negauimus enim illam applicationē habuisse rationem meriti aut suffragij: quare illa ratione nō oportebat applicari fidem ecclesiæ per actum exteriorem, sed fidem Christi, quæ dicitur ecclesiæ, per quencunq; actum, quo Deo paruulus offerretur.

¶ Ad aliud, iterum atq; iterum negatur, quòd applicatio illa instar sacramenti tūc operetur. Hic enim latet anguis, qui autores istos vbiq; mordet: sed fides ipsa illum habebat effectum quomodocunque applicaretur, etiam interiori mentis actu.

¶ Atqui eodem mucrone iugulatur aliud argumentū, quòd sacramenta debuit semper Deus nobis instituere sensibilia, ad modum nostræ naturæ. Id enim nos libenter concedimus, sed negamus illam applicationem fuisse vllo pacto sacramentum, nec illa quicquam operabatur, sed applicata fides: sicuti admotio ignis ad stupam non calfacit, sed ignis ipse admotus: vt suprà de circuncisione dicebamus: nisi quòd illa erat sacramentum, vt putà signum conferendæ salutis per Christum, & ideo erat sensibilis. ¶ Ad aliud, conceditur, quidquid tunc remittebat paruulis originale, remisisse & adultis: nempe, vnicam fidem, vt expresse loco citato in. 4. distinct. 1. quæst. 2. art. 6. quæstiuncu. 3. adstruit. S. Tho. Ait quippe, quòd sicut modò adultis, vbi nō est copia aquæ, sufficit actus fidei (scilicet baptismus flaminis.) Ita & tunc, imò à fortiori, sola fides sufficiebat, nisi quòd paruulis valebat applicata instar sacramenti, adultis verò non nisi per modum conuersionis in Deū, vt nuperrimè explicabamus. Haud enim adultis poterat applicari fides per alie-

Neque in adultis requirebatur nisi fides.

num actum. Et hoc est irrefragabile argumentum, nullum tunc fuisse sacramentum necessarium applicandę fidei pro paruulis, alioqui vaGregor. luisset etiam adultis vt circuncisio olim, & modò baptismus. Quod ergo addit Grego. pro maioribus virtus sacrificij, non id dixit, quasi sacrificium exterius illis necessarium esset ad applicandam suam fidem, sed quòd postea habita opportunitate fides ipsa instigabat, vt se aliquibus signis exterioribus demonstraret, quæ essent protestationes eiusdē fidei. Illa autem signa inquit D. Thom. quando adhibebātur, non erant efficacia remissionis culpæ, id enim sola fides perficiebat: quare neque erant sacramenta.

Optimū corollarium. ¶Ex quo fit cōsequens quòd tunc nullatenus adultis potuit fieri ex attrito contritus: quia illis tunc fides non per modum sacramēti conferebat gratiam, neq; vllum erat, quod talem effectum præstaret, qualem nobis baptismus. Quare contraria opinio tenens, aliquod tunc fuisse propriè sacramentum subsequenter dicere habet non exigisse aliud in suscipiente adulto, quàm quòd non opponeret obicem. Quod profectò falsissimū est, cùm adulto nullum posset applicari sacramentum, nec verò fides per alienum actum.

Discrimina latissima inter legē ueterem & nostram. ¶Ex his ergo quæ de circuncisione dicta sunt, atque adeo de sacramentis antiquæ legis, colligere discrimen operæpretium est inter leges illas & nostrā. Nempe, vt frequentia scripturæ loca, & præcipuè Pauli dexterè intelligamus, quibus latissima interualla inter legem veterē & nouam cōstituuntur. Posset enim quispiam arbitrari, vbi Paul. ad Roma. 3. & Galat. 2. ait, hominem nō iustificari ex operibus legis, sed per fidem Iesu Christi, & vbi ait Ioannes. c. 1. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christū facta est, hoc discrimen inter legem illam vetustam & nostram constitui, neque verò aliud quàm hoc sacramentorū, quòd scilicet, illa, nō cōferrent gratiam, nostra verò illam efficerent, quod reuera falsum est. ¶Igitur ad rectum horum similiumq; intellectum, primum omnium animaduertenda est conuenientia inter omnes leges. Hoc enim à lapsu primi hominis commune semper fuit omni legi & seculo, vt non nisi per vnicam fidem mediatoris, magis minusve implicitā vel explicitam, pateret vlli vnquā mortalium salus, iuxta citata testimonia Actuum. 4. & ad Hebræ. 11. Non est aliud nomē sub cœlo datum hominibus, &c. & accedentem ad Deum oportet credere. &c. Atqui hoc est, quod Paul. ad Roma. 3. vsque ad. 8. & ad Galat. 2. vsque ad. 5. caput constituere contendit. Quare cùm ait, Arbitramur iustificari hominem per fidem, & non ex operibus legis, non intendit peculiare interstitium inter legem veterem & nostram constituere, vt nonnulli falsò arbitrantur, dicentes de operibus legis antiquæ illic propriè haberi sermonem: scilicet, de illis cæremonijs obseruationibusque legalibus. Imò vt Augu. August. in libr. de spiritu & litera, cap. 14. planè docet, de omnibus moralibus operibus, & Decalogi præceptionibus id intelligitur. Cùm enim populus ille de hoc sese iactaret, quòd per opera legis, quam diuinitus susceperat, & virtute propria circuncisionis amicitiam Dei promeruisset, contendit aduersus illos probare, quòd nullius gentis opera, neque gentilium, neque illorum, neque verò ipsa circuncisio, nisi quatenus fide Christi erant subnixa, digna erant gratiæ apud Deum, & vitæ æternæ. Idemque de nostris pariter dixisset quibuscunque operibus, si per se considerentur absque fide Christi, & diuina ope. Itaque non constituebat differentiam inter legem & legem, sed inter opera cuiuscunq; legis, siue naturalis siue scriptæ, quanuis diuinitus conditæ, siue humanæ, & fidem Christi: scilicet, quòd sola fides per Dei auxilium tribuit quibuscunque operibus totius mundi, vt sint Deo grata, atq; ad vitam æternam accepta. In summa, errorem illum Paulus condemnat, qui postea Pelagium Pelagius. excæcauit dicentem, posse hominem viribus naturalibus proprijsque meritis gratiam Dei promereri.

¶ Sed roges. Quid ergo discriminis inter legē veterem, & nostram interest? Respōdeturnon vnum, sed multa.

¶Prima enim eademque omnium fundamentum, excellentia legis nostræ est hæc, quā modò insinuabamus: scilicet, quòd illam virtutem & gratiam, quæ causa fuit, vt opera cuiuscunque mortalium post hominis lapsum Deo essent grata, nemo vnquam nisi solus Christus author nouę legis, operatus est, iuxta illud ad Hebræ. 9. vbi ait Paul. mortem Christi interceſsisse in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento: vt remissionem, inquit, accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Vnde quod ait Ioan. De plenitudine eius nos omnes accepimus, ad vniuersos mortales à præuaricatione Adæ vsque ad finem mundi refertur. Ioan. 1.

¶Et hoc est, quod subdit. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vbi secunda adnotatur excellentia ex parte datoris vnius, & conditoris alterius legis.

Excellentia primæ legis nostræ super ueteri.

Notabilis cōuenientia omniū seculorum.

Secunda excellentia.

gis. Enimuerò, Moyses non condidit, sed dedit legem, quam Deus condiderat, quæ per se non iustificabat. Gratia autem, per quam illa iustificabat, per Iesum Christum non solùm data, sed facta est. Et pariter ueritas, nempe, lex euangelica, quam non tantùm ipse dedit, sed fecit, quæ idcirco dicitur veritas: quòd illa Mosayca erat eius vmbra. Et hoc est, quod ait Paulus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est (id est, sine causa.) Et hæc est ratio quare illa dicitur scripta ad differentiã legis naturalis: nostra verò lex gratiç. Videlicet, quòd Christus eius lator, qui summa fuit gratia mundo collata, legem vtique cõdens, qua nos doceret quid agere deberemus, gratiam simul contulit, qua illam dignè apud Deũ implere possemus. Et propterea ait Paul. ad. Roma. 7. quòd lex vetus iubendo docebat cognitionem peccati: nostra verò iuuando iustificat.

3. Excellentia. ¶ At qui hinc colligitur tertia excellẽtia: videlicet, quòd lex illa scripta fertur in tabulis lapideis, nostra verò in cordibus, iuxta illud Hieremiæ capit. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Lex enim euangelica non fuit primò tradita in scripto, sed diuino ipso ore Christi viua viuificanteque voce vsque ad audientium corda penetrante, vbi adiutricem gratiam, qua illam impleamus, instillat. Vnde. 2. ad Corin. 3. Paul. Epistola, inquit, estis Christi ministrata à nobis, & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4. Excellentia. ¶ Ex eadem prima excellentia, subsequitur & quarta quantùm ad sacramenta: videlicet, quòd lege naturæ nullum fuit singulari institutione Dei determinatum, & præfixũ, atque adeò nullum extitit propriè sacramentum illius applicandæ fidei. In lege autem scripta fuerunt quidem propriè sacramenta: nempe, vere signa gratiæ per Christum promerendæ & efficiendæ: in hoc enim ratio propriè sacramenti consistit. Nullum tamen gratiam contulit. Quare nullum fuit perfectum, sed omnia infirma (vt ait Paul.) & egena. Nam etsi circuncisio fuerit sacramentum necessarium ad applicandam iustificatricem fidem: tamen de illa perinde atque de lege probat Apostolus Roma. 4. neminem iustificasse, sed tantùm fuisse signaculum iustitiæ fidei. Lex verò euangelica non solùm ad remissionem originalis, verum & ad alios gratuitos effectus sacramentis affluit, quæ tum propria, tum etiam perfecta sunt: vt pote quæ gratiæ non tantùm signa sunt, verùm & instrumentales causæ. Atque hac etiam de causa lex gratiæ dicitur: nempe, quòd tam multis abundet instrumẽtis, quibus illam suis cultoribus dispensat.

¶ Quinta hinc subsequitur excellentia, quod lex illa ianuam cœli non aperiebat, sed id solus author nostræ euangelicæ præstitit. Vnde modus tunc loquendi de mortuis erat, quòd in infernum descenderent, vt Iacob Gene. 37. Descendam, inquit, ad filium meum lugens in infernum. Et Iob. 17. Infernus domus mea est. Nempe, quòd quantouis essent gradu in amicitia Dei, ad limbum nihilominus descendebant, vt illic aduentum Christi præstolarẽtur. In lege verò euangelica, bonam inquit Paul. voluntatem habemus peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum. Et ad Philippen. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo: qua si inter gressum huius vitæ & ingressum cœli nulla intersit re mora, nisi quã nostra fecit culpa. Vnde Christus ad latronem. Hodie mecum eris in paradiso. *Quinta excellentia.*

¶ Sexta subinde additur excellentia, quòd cultores illius legis non plenè perfectèque merebantur filiorum Dei nomen: nam quanuis essent regni hæredes, non tamen in eius possessionem admittebantur, atque adeò seruorum habebantur loco, iuxta verbum Pauli ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, &c. Ita & nos cùm essemus paruuli sub elementis mundi huius eramus seruientes. At vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, &c. vt adoptionem filiorum reciperemus. Qua vtique ratione ait de Christo Ioan. capit. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, &c. Non quòd non omnes ab Adam vsque per eandem fidem gratiam recepissent, sed quòd post Christum passum filij in paternam hæreditatem fuerint admissi. Vnde Paul. Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum (sicuti sub antiqua lege) in timore (scilicet seruitutis) sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus abba pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Qui quidem cùm antea non fuisset incarnatus, non erat antiquitas digna, vt mortales tunc, eius dicerentur cohæredes. *Sexta excellentia.*

¶ Septima ergo excellentia, vt rem concludamus, euangelicæ legis est, quòd eius gratia perfectum obtinuit, absolutumque, & completissimum nomen gratiæ, quod quidem gratiæ legis antiquæ in hac sublimitate non competebat. *Septima excellentia.*

bat. Non dixerim antiquitus non viguisse inter patres propriam rationē gratiæ apud Deū: id enim sacræ paginæ aduersaretur. Fuerunt si quidem multi sancti patres sub illo testamēto in amicitia Dei, tum viuentes tum etiā morientes. Propria enim ratio gratiæ in eo consistit, quòd hominem acceptum faciat ad vitam æternam, siue illico post mortem, siue aliquo post tempore conferendam. In qua ambigere non licet, quin fuerit innocens Abel, cuius viuentis munera, morientisque patientia Deo placuerūt. Et de Abraham Genes. 15. legitur, quòd credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiā. Qui igitur, vt habetur Iacobi. 2. amicus Dei appellatus est. Et de Moyse legitur Ecclesiastici. 45. quòd fuit Deo dilectus, & de multis alijs id astruit Paul. ad Hebræ. 11. Et de Ioāne Baptista egregiū encomiū contexuit Christus, vbi inter natos mulierum maiorem nemi nem fuisse pronunciauit. Quinuerò in lege naturæ etiam Iob legitur fuisse iustus & rectus & timēs Deum. Et de alijs compluribus id creditur. Sacratissimam autem virginem eo hic inter patres illius legis non connumeramus, quam tamē cœlestis paranymphus gratia plenam pronunciauit, quòd cùm non esset ante Christi passionem mortem obitura: fit, vt nec deberet ad limbum descendere, sed illico super choros angelorum euolare, quare ad gratiam noui testamenti pertinet.

¶ Illa ergo hîc prætermissa, quòd gratia illorum seculorum ad completū, absolutum, perfectumque gradum gratiæ non pertigerit, argumentum est, quòd amici, illi quidem sunt, quibus ea omnia sunt communia, in quibus ius amicitiæ fundatur: ea verò, in quibus amicitia inter Deum & homines fundamentum habet, sunt illa cœlestia sempiternæ vitæ: illa autem ante Christum passum nemini Deus concesit: ergo homines illorum temporum non erant in gratia Dei absoluta & consummata. Profectò si quis ob crimen aliquod læsę maiestatis suis esset mulctatus bonis, quanuis postea veniam principis obtineret, quousque illum in integrum honorem, & statum pristinum restitueret, non diceretur in eius amicitiā perfectam recōciliatus, sed potiùs semper esse in debito ac subinde in depositō seruari quousque pretium illius patrati sceleris alius pro illo persolueret. Hoc autem exemplo ait Pau. Ro. 3. Christum remissionem præcedentium delictorum suo sanguine fecisse, eorū, scilicet, omnium hominum, qui illucusque fuerant in sustentatione Dei. Ergo quousque Christus gratiam redemptionis, ex qua illi pendebant, meruit, fecitque in cruce, nō erant in perfecta gratia Dei.

¶ Accedit, quòd si perfectè fuissent grati & amici, loco filiorum fuissent tractati: nam amicus Dei, filius subinde eius est, atq; adeò in hæreditatem paternam fuissent recepti. Inter homines nanque ob id filius, nisi mortuo patre, hæreditatem non adit, quòd temporale patrimonium vtrique non sufficit: regnum autem infinitum Dei mundis infinitis sufficeret, & nihilominus, vti ait Paul. sicuti paruuli sub tutore cōtinebantur, patres illi vt serui, quousque more humano (vt ad Hebr. 9. Paul. ait) morte intercedente Christi hereditatē adirent. Quin uerò, & in hoc etiam habebantur: vt serui, q̄ secreta diuina non illis communicabantur, vt in lege noua. Quare Christus ad eorum differentiam ait euangelij cultoribus. Ioan. 15. Iam nō dicam vos seruos, sed amicos: quia quæcunq; audiui à patre meo nota feci vobis. Secreta siquidem prudentissimus quisque nō seruis cōcredit, sed amicis pandit. Gratia ergo illius legis non ad iustum suum culmen ascenderat. Qua vtiq; ratione (quod rem maximè confirmat) nomen gratiæ apud Deum in hac euangelica significatione vix vno aut altero loco in toto testamento veteri reperias, sed solùm nomen iustificatricis fidei, qua Paul. ad Hebr. 11. (vt paulò antè dicebamus) omnes iusti ostā in lege naturæ, quàm in scripta, ait, Deo obedientiam præstitisse.

Ioan. 15.

Secreta.

Gratia ratiò antiquitus nomina ta.

¶ Sic ergo cultores illius priscæ legis contemplari licet, ac si ciues qui regis maiestatem læsissent, veniā ab illo deprecātes, nec repulsam omnino paterentur, neque verò omnimodam obtinerent indulgentiā, sed expectare regium filium iuberentur, qui eorū veniā apud ipsum promereretur.

Cōtemplatio patrum antiquæ legis.

QVÆSTIO SECVNda, De baptismo Ioannis.

Sanct. Thom. 3. part. quęst. 38.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm fuerit conueniens baptismum Ioannis ante baptismum Christi diuinitus institui.

DE

DE BAPTISMO Ioannis Diu. Thom. hîc in ſumma in hoc ſacramentorum tractatu nihil meminit, propterea, quòd ſuperiùs diſtinct. 38. inter enarrãdam vitã Chriſti de illo ſatis prædixerat, vnde nos articulos quæſtionis huius deſumpſimus, eò quòd exactiùs illic, quàm in. 4. rem definierit. At verò quoniam Diu. Thom. ſæpenumerò ſolet maioris elucidationis gratia materias in minutiſſimos articulos diſpertiri, nonnunquam in ſubſequentibus eos, qui facillimi fuerint, in breuius compendium perſtringemus. Igitur licèt ſex ſeptemve ipſe multiplicet, quatuor nobis, quibus illos comprehendamus, ſatis erunt.

¶ Primò ergo de eius inſtitutione quæritur, an fuerit conueniens. Et arguitur à parte negatiua. Omnis ſacramentalis ritus ad aliquam legem pertinet, vt patet in antiquis & noſtris: Ioannes autem non fuit alicuius legis inſtitutor, nec in illo vlla incepit lex noua, ſed vt Lucæ. 1. habetur, fuit tantùm propheta altiſſimi: prophetarum autem non fuit ritum, aliquem introducere nouum, ſed ad legis poſitæ obſeruationem populum inducere: ergo nihil opus erat baptiſmate illo, eo potiſsimè, quòd populus ille tanta baptiſmatum ſuperfluitate redundabat, vt amplior multiplicatio nocua appareret. Legitur enim Marci. 7. quòd Phariſæi & Iudæi non manducabant, niſi crebrò manus lauarent, abundabantque baptiſmatibus calicũ, & vrceorum, &c.

¶ Secũdò, quòd non fuerit diuinitus inſtitutus ex ipſo proprio nomine conſtat, ſi enim à Deo fuiſſet inſtitutus, non diceretur baptiſmus Ioannis, propterea enim baptiſmus Chriſti non dicitur Pauli nec Apollo, vt 1. Corinth. 1. ait Apoſtolus, cum tamen Chriſtus ipſe Matthæi. 21. Ioannis ipſum appellet, interrogans, à cœlo an ex hominibus fuerit. Sed præterea tertiò id inde confirmatur, quòd nullum fuit vnquam diuinum ſacramentũ, quod non aliquibus miraculis eſſet confirmatum. Ob hoc enim Dominus (vt Exod. 4. legitur) Moyſi poteſtatem dedit ſigna faciendi. Et ad Hebræ. 2. ait Paul. fidem noſtram, dum principium accepit, conſtante Deo, ſignis & prodigijs fuiſſe confirmatam. Item ſacramenta diuinitus inſtituta, vt quæſt. præcedenti dicebamus, præcepto aliquo debent eſſe propoſita, de Baptiſta autem legitur Ioan. 10. quòd ſignum fecit nullum: neque verò de eius baptiſmo vllum extat in euangelio præceptum: ergo nec fuit diuinitus inſtitutus.

¶ In contrarium eſt locus ille Ioannis. 1. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit. &c.

¶ Ad hanc quæſtionem tribus concluſionibus reſpondetur. Prima. Cõueniens fuit, vt ritus ille baptizandi Ioannis, baptiſmum Chriſti antecederet. Probatur rationibus quatuor. Prima eſt Auguſt. ſuper Ioan. tract. 5. quia oportebat Chriſtum ab illo baptizari, vt tactu ſuæ mundiſsimæ carnis vim regeneratiuã conferret aquis, quæ eſſent materia baptiſmi ſui. Secundò vt illic Chriſtus innoteſceret populo, iuxta verbum ipſius Baptiſtæ, vt manifeſtetur in Iſrael propterea veni ego in aqua baptizans. Confluentibus enim ad eum turbis, eum annunciabat eſſe Meſsiam, qui baptizaturus erat ſpiritu ſancto & igne, atque adeò agnum, qui tolleret peccata mũdi. Id quod vt ſuper Ioan. cap. 1. ait Chryſoſto. commodiùs fiebat, quàm ſi Ioãni per ſingulos vicos & domos diſcurrendum eſſet. Tertiò vt ſuo baptiſmo aſſuefaceret homines ad baptiſmum Chriſti. Vnde Gregor. in quadam homilia, ideò Ioãnes, inquit, baptizauit, vt præcurſionis ſuæ ordinem ſeruans, qui naſciturum Dominum naſcendo præuenerat, baptizando quoque baptizaturum præueniret. Quartò, vt ad pœnitentiam homines inducens eos, ad digne ſuſcipiendum baptiſmum Chriſti præpararet. Vnde Beda ſuper Ioan. cap. 1. Quantùm, inquit, catechumenis nõdum baptizatis prodeſt doctrina fidei, tantùm profuit baptiſmus Ioannis ante baptiſma Chriſti.

1. Cõcluſio

Chryſoſt.

Gregor.

Beda.

¶ Secunda concluſio. Baptiſmus Ioannis partim fuit à Deo, partimque ab ipſo Ioanne. Nã ſi ritum baptizandi conſideres, familiariſpiritus ſancti reuelatione ad id Ioannes fuit miſſus, vt verba citata mõſtrant. Qui miſit me baptizare, &c. Si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Ioannes ipſe non poſſet præſtare. Quoniam, vt illico dicturiſumus, gratiam non conferebat, ſed tantùm abluebat corpora.

2. Cõcluſio

¶ Tertia concluſio. Baptiſmus ille non fuit ſacramentum. Contrarium aſſerit. D. Thom. in 4. diſt. 2. quæſt. 2. art. 1. Tamen. 3. part. quæſt. quam hîc tractamus, art. 1. in ſolutione. 1. mutato propoſito hanc concluſionem affirmat, dicens, quòd non erat per ſe ſacramentum, ſed quaſi quoddam ſacramẽtale diſponens ad baptiſmum Chriſti.

3. Cõcluſio

¶ De baptiſmo Ioannis Matthæ. 3. complura ſcripta reliquimus. Fuit enim apprime condecens, vt quemadmodum erat apud Malachiã præcantatum, Deus Baptiſtam mitteret, ceu

Expoſitio articuli.

angelum ante faciem Christi, qui præpararet viam eius ante ipsum. Nam cùm tunc temporis Iudæorum superbia ipsos eousque excæcasset, vt Messiam cum pompa & throno temporali venturum expectarent, ipse tamen venturus esset sedens super asinam & pullum sub iugalem: vix vllus populi eum agnosceret, sed omnes repudiarent, vt proceres fecerunt. Fuit ergo maximè operæpretium, vt eius præcursor tam stupenda vitæ sanctimonia antecederet, vt idem ipse Messias posset existimari, vt postquam tantam nanciscerentur authoritatē suo ipsius testimonio populum ad Christum, vt ad verum Messiā remitteret. Atqui vt hanc authoritatem Christus illi cōciliaret, tam egregio laudis encomio illum ad turbas commendando extulit. Ob idque cùm circuncisio tam chara illis fuisset, tantiq; eam, vt quam à Deo acceperant, æstimarēt, durissimum erat, vt illam relinquerent baptizantiq; Christo fabri filio, auscultarent. Et ideo oportuit, vt Ioānes de genere sacerdotum, quibus oportebat circuncisionis cæremoniam tueri, illo baptizandi ritu ab illa diuerso, populum demulceret, & ad baptismum Christi inclinaret. Hac ergo ratione tam prima, quàm secūda conclusio probatur: nempe, & quòd ritus ille fuit decens, & quòd ideò fuit Deo inspirante institutus.

Cōgruētia baptismi Ioan.

Adnotāda differentia.

¶ Adnotāda est tamen differentia inter illum ritum & circuncisionem & nostra sacramenta. Nam circuncisionem Deus ipse instituit, iussitq; nostra sacramenta Christus. Ritum tamen illum Ioānes instituit, licet diuinitus affulsus. Aliud est enim Deum ipsum per se aliquid instituere, aliud verò hominem diuinitus afflatum. Nam sacramenta Deus instituit: sacramentalia verò, atque alias cæremonias ecclesia per appulsum spiritus sancti. Quare sacramenta dicuntur de iure diuino, sacramentalia verò & leges ecclesiæ, de iure pontificio. Ob idque non est dicendū simpliciter baptismum Ioannis fuisse de iure diuino, sed cū moderamine (vt ait S. Thom.) fuisse à solo Deo in quantum Deus in homine operatur.

Argument.

¶ Sed arguis. Ergo isto modo cæremoniæ sacramentales quas ecclesia instituit, possent dici de iure diuino. Negatur consequentia: quia ecclesia solum vtitur speciali inspiratione in genere, & manutenentia quadā, ne in suis sanctionibus erret. Ioannes autem specialem & expressam reuelationem ad modum prophetæ suscepit illius ritus: neque verò solam reuelationem & instinctum, vt id faceret, sicuti de Christo legitur, quòd fuit ductus ab spiritu in desertum, sed vt credibilius est præceptū etiā audiuit diuinum vel mente vel certè voce, hoc enim sonat & admonet verbū. Qui misit me. Quam obrem D. Tho. bene ait in. 4. distin. 2. quæst. 2. art. 1. q Ioannes suum baptismum instituit præcepto diuino, vnde institutio ipsius fuit à Deo per authoritatē. & à Ioanne per ministerium. Itaq; Ioannes non fuit nudus minister, vt ministri sacramentorum Christi, qui nihil faciunt nisi applicare sacramenta. Sed fuit institutor, præcepto tamen Dei. Quorum vtrunq; simul docuit nos Christus Matth. 21. dicens. Baptismus Ioānis vnde erat, à cœlo, an ex hominibus? Quasi dixisset, Ioānis erat tam quam institutoris & ministri, cœlitus tamen præceptum acceperat.

¶ Igitur ad primum argumentum in capite sa- *Ad. 1. arg.*
ctum respondetur, q etsi in Ioanne nulla lex cœperit, cuius ipse fuerit lator, cœpit tamē noua cuius fuit dispositor. Vnde Matth. 11. Prophetæ & lex vsque ad Ioannem: ab eius tamē diebus regnum cœlorum vim patitur. Quare ritus ille nullatenus ad antiquam legem pertinebat, sed ad euangelicam. Non quidem tanquam sacramentum, hoc enim constituere legislatori reseruatur, sed tāquam dispositio & præparatio. Ac proinde ad id quod subditur, respondetur: Ioannem non tantùm fuisse prophetam, sed plusquam prophetam. Vnde Augustī. super Ioan. tract. 1. baptizare, inquit, nulli vnquam prophetarum aut iustorum cōcessum fuit, vt eius diceretur baptismus, sed soli Ioanni, qui sic fuit terminus antiquæ legis, vt initium esset nouæ, tanquā homines ab illius cæremonijs & ritibus auertēs ad huiusq; obseruantiā subinde cōuertens. Quapropter eius baptismus nō est ea trutina pēdendus, quo illa Iudæorū inania baptismata, quę præter corporis munditiā nihil aliud egregiū præstabant.

¶ Ad secundum respondetur, baptismū Ioan- *Ad secundū*
nis ob id fuisse permissum ministri nomine appellari, q sola corpora abluebat, non animā, secundum illud Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, ille baptizabit in spiritu sancto: quare nihil faciebat, quod homo non posset facere. Baptismus vero Christi intus mundat animam: quare non potest tribui ministro, vt Paulo, Cephæ, aut Apollo, sed Christo, qui author est gratiæ. Secunda ratio est, vt ait in. 4. S. Thom. quam hic declarauimus: nempe, quòd Ioānes institutor fuit illius baptismi. Quin verò ipse solus eius promulgator solusq; minister, quātum ad vsum, quippe cui peculiariter fuit commissum ministerium, vt nemo alius illo ritu baptizaret.

¶ Ad tertium respondetur, quòd cùm tota *Ad tertiū.*

Ioan-

Ioannis doctrina & operatio ad Christum ordinaretur, qui & suam ipsius prædicationem & Ioannis, signorum multitudine confirmauit, non decuit eundem Baptistam vllo clarere miraculo, ne homines in illū, sicuti in Christum oculos conijcerent, sed omnes ad solum Christum attentionem dirigerent. Vnde Ioannes quærentibus quis esset, non miraculis, sed solo Esaiæ testimonio respondit, vox clamantis in deserto, &c. Tametsi eximia vitæ sanctimonia pro multis miraculis valeret ad suā authoritatē adstruendā. Mirabile enim erat, vti ait illic Chrysostomus, in humano corpore tā tam pœnitentiā videre. Præcepto autem illius baptismi nō opus erat publico, quod in sacrā scripturā postmodum referretur, eo quòd nō erat nisi per exiguo tempore duraturus, sed satis erat per intrinsecam reuelationem inditū fuisse Ioanni. ¶ Quod si arguas. Si Ioānes tenebatur baptizare, cōsequitur, vt & populus etiā baptizari obligaretur, atq; adeò necessarium erat præceptum publicum. Negatur populū peculiari præcepto diuino obligari tunc ad illum baptismum: quia nullum eiusmodi extat mandatum, neque ille erat ad salutem necessarius, sed forsan iure naturæ conuincebātur, vt viro tanta morum doctrinæque claritudine splendenti audientes essent.

Nullū erat præceptum

¶ Circa tertiam verò conclusionem hoc certū est, neminem illum ritum censuisse perfectum sacramentum, vti sunt euangelica: quia, vt illico patebit, gratiam non conferebat. Quòd tamen esset propriè sacramentum, sicut illa veteris legis, est argumentum: quòd ratio sacramēti in hoc consistit, vt sit signum gratiæ, vt erat circūcisio, & esus agni paschalis: baptismus autem ille perinde erat signum baptismi Christi, atq; esus agni paschalis signum erat cœnæ dominici altaris. ¶ Secundò arguitur. Illic erat vera materia, & vera forma. Ait enim Magist. in.4.dist.2. Ioannem baptizasse in nomine vēturi: nihil ergo deerat quominus verum esset sacramentum. Item Hugo.lib.2.de sacram.pa. 6.cap.6.appellat eum sacramentum, dicens, in baptismo Ioannis per intinctionem aquæ solum sacramentum dabatur. ¶ Igitur propter hoc verbum Hugonis omnes antiqui consenserunt, illum fuisse propriè sacramētum eo modo, vt ait Alexander quart.par.quæst.9. membro secun. quo sacramentum dicitur sacræ rei signum, eò quòd fuit signum baptismi. Idemque asseruit Magist.in.4.d.2. ac perinde ibidē S.Thom. At verò multò doctius id negauit in summa. Ad rationē enim sacramenti non sufficit, vt sit signum significans sacramētum nouæ legis. Nam illo modo etiam trāsitus maris rubri diceretur propriè sacramētum, quod tamen distinct.1.quæst.1.art.1. inter cætera nō nominauimus, sed debet significare, vt illic dixit S.Thom. actionem aliquam ipsius Christi sanctificantis, sicut esus agni paschalis significauit eius passionem, qua nos sanctificauit, & pariter cœnam, quam ipse cum apostolis cœnauit eos sui corporis communione sanctificans, quod baptismo Ioannis non conueniebat. Item, licèt ille ritus significaret baptismū Christi, non tamen fuit propriè ad id significādum institutus, sed ad præparandum homines ad ipsum recipiendum, sicut catechismi, & exorcismi. Quare Beda super Ioan. suprà citatus. Quantum catechumenis, inquit, nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantum profuit baptismus Ioannis ante baptismum Christi, vbi baptismum Ioannis catechismis comparat, quorum similitudinem art. proximo explicabimus.

Circatertiā conclusio.

Hugo.

Beda.

¶ Id autem, quod de forma subiunctum est, multò minus mouet. Nam profectò ingenuè me fateor non intelligere, cur doctores tam asserte dixerint, Ioannem baptizasse in nomine venturi. Tametsi opinio fuerit Hieronymi, & Ambrosij. Collegerunt enim illud ex illo. Actuum. 19. vbi Ephesij à Paulo rogati in quo essent baptizati, responderunt, in Ioannis baptismate, quibus Paulus, Ioānes, inquit, baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent. Inde nanque Hieronym. super Iohelem cap.2. & in epistola de viro vnius vxoris: ait, Ioannē baptizasse in nomine venturi. Idēque Ambros. lib. de spiritu sancto. Ex quibus Hugo loco citato lib.2.part.6.cap.6. & Magist. Senten. distinct.2. & Alexand. de Ales & S.Tho. non solùm in.4. sed in.3. part. quæst. præsenti. artic.6.ad.5. argumentum eandem opinionem ebiberunt. At verò (vt Durand. in 4.distinct.2.quæst.3.benè ait) profectò quicquid sit de conclusione, tamen ex illo loco illa forma non colligitur. Quoniam ibi non dicit Paul. Ioannem vsum esse illa forma, sed quòd inter baptizandum, vt ait super Matth. Chrysost. homilia.4. prædicabat, vt crederent in eū, qui esset venturus. Nam & si iam in carne venisset, erat nihilominus venturus ad baptizandum in spiritu sancto, suamque laturus legem, quam nondū tulerat. Et ideo aiebat. Qui post me venturus est, ante me factus est. Idest, qui post meam prædicationem & baptizationem in aqua prædicaturus baptizaturusque est in spiritu, remissuruseq; adeò peccata. Et cōfirma

De forma baptismi Ioan.

Hieron.

Ambros.

Hugo.

Duran.

Responsio authoris.

tur, quòd nõ vteretur illa forma. Eodem enim modo baptizauit Christũ quo alios: Christũ autem non est credibile baptizasse in nomine venturi, quandoquidem eundem ipsum esse cognoscebat. Item circunciſionis, quæ erat verum ſacramentum, ſub quo per fidem conſerebatur gratia, nulla legitur certa forma, ergo multò minùs neceſſaria erit in baptiſmo Ioannis. Profectò multò fuiſſet congruentius, vt Iudæi in ſua circunciſione illa vterentur forma: qua tamen non vtebantur. Meritò ergo illic Duran. & in eodem loco Scotus aiunt fortaſſe Ioannem nulla fuiſſe vſum forma. Quòd ſanè ratione deinde optima cõfirmatur. Fuit nanq; ritus ille medius inter ſacramenta noſtra & vetera: in materia ſiquidem cõueniebat cum noſtro baptiſmo: cum antiquis verò in hoc, quòd gratiam non conferebat. Et quia forma in hoc tantùm adhibetur, vt exprimat effectum interiorem animæ, qui à miniſtro per Dei authoritatẽ procedit, & illic nihil fiebat, quod purus homo non poſſet præſtare, non opus erat dicere in nomine venturi. Ob id enim nos dicimus in nomine patris, & filij, &c. vt trinitatem exprimamus, in cuius virtute confertur gratia. Quare ſi pariter Ioan. baptizaret in nomine vẽturi, denotaret, illic gratiã infundi: quod proprium erat vẽturi beneficium. Neq; quod illic continuò ſubditur, His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu, illi opinioni ſuffragatur. Nam cùm venturus, & dominus Ieſus, idem eſſet, non bene verba cohærerent, vt propterea quòd erant baptizati in nomine vẽturi, baptizarentur in nomine Domini. Imò quia Ioannis in forma baptiſmi nomen Domini non nominauerat, illo ſunt nomine baptizati. Fateor authoritatem Hierony. & Ambroſij quos tam multi ſequũtur, grauiſsimam eſſe: veruntamen coniecturæ ſunt iſtæ in contrarium nihilominus vrgentes.

Optima ratio.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in baptiſmo Joannis gratia daretur.

DE effectu illius baptiſmi quæritur qualis fuerit. Apparet enim contuliſſe gratiam. Primò ex illo Mar. 1. fuit Ioan. in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum, eiuſmodi quippe remiſsio non fit niſi per gratiam. Secundò ex illo ibidem loco & Matth. 3. vbi habetur, eos qui à Ioanne baptizabantur, confiteri peccata ſua: confeſsio nanque peccatorum ad eorum indulgentiam, quæ fit per gratiam, ordinatur. In contrarium eſt illud ibidẽ apud Matthæ. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, &c.

¶ Ad quæſtionem duabus breuiſsimis concluſionibus reſpondetur. Prima eſt negatiua. Baptiſmus Ioannis gratiam non conferebat. Probatur: quoniam tota doctrina eius & operatio, præparatoria erat ad Chriſtum, ſicut inferioris miniſtri eſt præparare materiam ad formam, quã inducturus eſt principalis artifex. Vt in extructione ædium miniſtrorum non eſt niſi lapides quadrare, quibus ſecundum artem architecti conſtruendum eſt ædificium. Gratia autem conferenda erat hominibus per Chriſtum, ſecundùm illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Cauillari autem quis poſſet rationem hanc quæ. Sãct. Thomæ eſt, dicens, tantùm probare quod Ioãnes non per propriam authoritatem cõferret gratiam, non autem, quòd nec tanquam miniſter Dei eam cõferret: quãdoquidem eius baptiſmus diuinitus erat inſtitutus. At verò ratio bene intellecta, bona eſt. Nõ enim tantùm huic nititur fundamento, quòd Ioannes non erat niſi miniſter Chriſti, nam & eius miniſtri poſtea per ſacramenta cõferebant gratiã. Sed in hoc fundatur, q̃ non erat miniſter niſi tanquam præparans materiã, eò quod anteceſsit Chriſtum, eiuſq; baptiſmi inſtitutionẽ. Quare ſuus baptiſmus nõ erat ad gratiam cõferendã inſtitutus. Et eſt quidem ratio duntaxat concluſionis expoſitoria: nam concluſio non indiget ratione, qua probatur, quippe cùm ſit de ſi de loco citato Matthæ. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, &c. ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igne. Quaſi dixiſſet, virtus quidem mea ad corpus tãtùm aqua materiali pertingit, ſed virtꝰ, quæ fortior eſt, Chriſti ſpiritu & igni vſque ad animam penetrauit. Vnde Grego. in quadam homilia eũdem locum exponens. Ioannes, inquit, nõ ſpiritu, ſed aqua baptizat, quia peccata ſoluere non valebat. Et Ioan. 2. vbi idem Baptiſta cum negaſſet ſe eſſe Meſsiam, interrogatur cur in aqua baptizaret, reſpondit. Ego baptizo in aqua, quaſi dicat nõ in ſpiritu, &c. Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & ſuper eum manentem, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Vnde Auguſt. in enchiridio, quod

Prior concluſio.

quod de conſecra.diſtinct.4.refertur.Non regenerabantur,inquit, vel renaſcebãtur qui baptizabantur baptiſmo Ioannis, ſed præparabat viam Domino Chriſto, in quo ſolo renaſci poterant,qui parabantur.

2.Cõcluſio ¶Secunda concluſio. Effectus baptiſmi Ioannis erat præparare ad gratiam per Chriſtum conferendam.Hæc iam ſuprà probata eſt, vbi diximus baptiſmum illum fuiſſe quodammodo ſacramentale baptiſmi Chriſti.Quare citatus illic Beda comparat illum doctrinæ catechumenorum. Nam ſicut catechumeni ante baptiſmum priùs & quantum ad intellectum per catechiſmum eruditur de fide, quam profeſſuri ſunt ac deinde quantũ ad effectum peccatorum redarguuntur, admonenturque renunciare diabolo, ac demum peccatorum remiſsio illis promittitur. Sic & Ioannes admonebat,vt in Chriſtum crederent, & peccatorũ populum redarguens, remiſsionem illis per Chriſti baptiſmum pollicebatur: atq; aſſuefaciebat populum illo lauandi ritu, vt paratior ad baptiſma Chriſti fieret. Et ideo ſicut catechiſmi & exorciſmi ſunt diſpoſitiones proximę & quodammodo intrinſecæ baptiſmo.Sic baptiſmus Ioannis erat diſpoſitio remotior,& quodammodo extrinſeca.

Ad.1.arg. ¶Vis autem primi argumenti, quod contra fecimus,in expoſitione illius loci Marci conſiſtit.Fuit Ioannes baptizans & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. At bifariàm legi poteſt. Vno modo, quòd baptizaret baptiſmo ſuo prędicãdo eundem eſſe baptiſmum pœnitentiæ, non quòd eſſet ſacramentum pœnitentię,ſed quòd inducebat ad pœnitẽtiam:eò quòd qui illum ſuſcipiebant, profitebantur ſe pœnitentiam acturos, ad quã baptiſmus ipſe alliciebat, per hoc quòd lotio illa corporalis munditiem animæ ſignificabat, quæ fit per pœnitentiam. Itaque Hierony. vti ait illic Hierony.gratia, quæ per baptiſmũ Chriſti danda erat, quodãmodo per paranymphum initiabatur. Secunda autem lectio eſſe poteſt,quòd erat baptizãs baptiſmate ſuo prędicans autem baptiſmum Chriſti, qui eſt baptiſmus pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum.Prædicabat enim dicens.Ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto.

De cõfeſsione antiquæ legis. ¶Secundus autem locus apud Matthæ. pluſculum difficultatis habet, quomodo ſcilicet, illi ad baptiſmum Ioannis confluentes confitebantur peccata.S.enim Thom.in hac queſt. quàm interpretamur, nihil aliud ait, quàm quòd confeſsio illa peccatorum non fiebat ad eorum remiſsionem, ſtatim per baptiſmum Ioannis exhibendam, ſed conſequendam poſtea per pœnitentiam & baptiſmum Chriſti, ad quem pœnitentia præparabat.Concediter go aliquam illic fieri confeſsionem, quam verò facerent,nõ explicat.Et hic inferiùs quæſt. 68. artic. 6. ait, quòd accedentes ad baptiſma Ioannis confitebantur peccata, vt ſecundùm qualitatem peccatorum eis pœnitentia determinaretur.Vbi in ſuperficie videtur ſentire, ꝙ eſſet illa cõfeſsio ſacramentalis. Quòd autem penitus id non ſentiat,manifeſtum hic fit, vbi ait,quòd in baptiſmo Ioannis nulla recipiebatur gratia.Quod ſi baptiſmus, ſacramẽtum nõ erat,fit vt neque illa confeſsio.

Caieta. ¶Atque eam ob rem Caieta.in expoſitione illius loci ſuper Matthæ.ait, quòd non confitebantur,vocaliter, ſed per idipſum quod ablue bantur confitebantur ſe eſſe peccatores. Itaque ablutio illa erat confeſsio. Interprætatio tamen illa non videtur conſona textui, vt pote cùm tanquam duo illic connumerentur, baptizari, & confiteri peccata. Et eſt præterea contraria Diuo Thomæ dicenti, quod ſecundùm qualitatem peccatorũ imponebatur eis pœnitentia.

Abulenſis. ¶Abulenſis autem ſuper eũdem locum dicit, quòd confitebantur vocaliter,non tamen exprimendo peccata ſicut nos. Attamen præter quam quòd etiam in hoc contradicit S. Thomæ,qui ait, qualitates peccatorum illos tunc exprimere,aduerſatur verbo confeſsionis. Nã confeſsio generalis, putà cùm quis dicit. Ego ſum peccator,non eſt propriè confeſsio peccatorum, hæc enim ſonat expreſsionẽ aliquam, vt iudex de illis iudicet.

Tho. Vual. ¶Thomas igitur Waldenſis tomo.2. de ſacramentis cap.136. monſtrare nititur in lege veteri apud Iudæos in more fuiſſe peccatorum confeſsionem expreſſam.Confitebantur ſcilicet, inquit, grauia peccata, potiſsimùm tria, adulterium,homicidium,& blaſphemiam, nõ tamen peccata cordis. Attamen nullum profectò eorum, quæ adfert, teſtimonium id planè conuincit. Nam maximè illud Leuitic. 16. Leuit.16. vbi legitur quòd oblato hirco emiſſario ſacerdos imponens ei manus orabat pro peccatis populi. Vnde colligit Vvaldenſis iam tunc ſacerdoti, per confeſsionem clanculum fuiſſe narrata. At reuera conſequentia nulla eſt: nam illa confeſsio non erat niſi generalis, ſicut ſacerdos modo in eccleſia orat pro peccatis populi.

Sentẽtia au thoris. ¶De hac ergo re vnũ certiſsimũ eſt, ꝙ in lege antiqua non fuit cõfeſsio ſacramẽtalis, in qua conferretur gratia. Sola enim circunciſio erat

ciuſmo-

eiuſmodi gratiæ ſignum ad delendum originale. Aliud autem ſacramentum ad remiſsionem actualium, error eſſet concedere fuiſſe in illa lege. Et ratio eſt, quia ſacerdotes illic claues ſpirituales non habebant, quibus dictum à Deo eſſet. Quorũ remiſeritis peccata remiſſa erũt. Quare nihil in illis ſacramentis ſpirituale reconditum latitabat, præter cultum religionis, & corporis ablutiones in figuram ſpiritualiũ, quæ in lege Chriſti erant futuræ: iuxta illud
Hebr. 9. Paul. ad Hebræ. 9. Sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aſperſus (hæc enim erant cæremoniæ expiandi piacula) inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, hoc eſt, ad tollendas irregularitates, quæ ex peccatis contrahebant. Obligare autem Hebræos illos ad detegenda ſua occultiſima crimina ſacerdoti minori præmio quàm nobis propoſitum eſt, vt ſcilicet, per eundem ſacerdotem vice Dei fungentis omnia remitterentur, duriſsima eſſet lex.

Nota. ¶ Alterum, quòd hìc ſubijcimus, eſt, quod forſan illi genti moris erat confiteri ſacerdotibus in templo peccata publica, vt ſacerdos pro delinquente oraret, & fortaſſe clanculum etiam aliqua confitebantur, non vt gratiam tãquam per ſacramentum ſuſciperent, ſed vt aliqua ſalutaria monita & conſilia à ſacerdote audirẽt, & illis forſan caſtigatorias aliquas pœnitẽtias imponerent, vt ait D. Thom. Nam erant tunc quàm plurimæ oblationes animalium legales pro expiatione diuerſorum peccatorum conſtitutæ. Atqui eiuſmodi cõfeſsiones fuiſſe tũc conſuetas, ex prædictis verbis Matth. non tenuiter cõfirmatur. Cùm enim ait Euangeliſta, eos, qui baptizabantur à Ioanne confiteri peccata ſua, non ſolùm hoc dicit propterea quòd Ioannes pœnitentiam prædicabat præparatoriam baptiſmi Chriſti, ſed quòd forſan mos ille ſolennis erat illis quoties ad aliquam rem ſacram accederent. Eadem autem confeſsio mul
Lucæ. 3. tùm ex verbis Lucæ. 3. innoteſcit. Ait enim q̃ homines diuerſæ ſortis & ſtatus diuerſa documenta à Ioanne tunc ſuſcipiebant. Diuites enim quærebant quid facerent. Et reſpõdebat, quòd qui haberet duas tunicas daret vnam nõ habenti. Publicanos verò idem quærentes cõmonebat, vt nihil aliud reciperent quàm conſtitutum eis eſſet. Sed & militibus imperabat, ne quempiam cõcuterent, neque calumniam facerent. Et hoc eſt quòd ait euangeliſta. Ioannem prædicaſſe fructus pœnitẽtiæ. Et D. Thom. eis pœnitentias fuiſſe determinatas.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm conueniens fuerit vt Chriſtus inter alios baptiſmo Ioannis fuerit baptizatus.

VÆſtionis titulus duo implicat, vnum, an fuerit cõdecens Chriſtum baptizari, Alterũ, an fuerit congruens vt non ille ſolus ſed alij præterea eodẽ baptiſmate intingerent. Dua bus ergo concluſionibus reſpondetur. Prima. 1. Cõclaſio
Conueniens fuit Chriſtum baptizari baptiſmo Ioannis. Nam ſuo ipſius non ſolùm ſuperfluũ fuiſſet, verùm & valde indecens. Fit enim ille in remiſsionem peccatorum, quorum nullum ipſe contraxit.

¶ Et poſſet quidem ſtatim concluſio generalibus rationibus demõſtrari. Qui enim pro nobis factus eſt homo, nec dedignatus eſt vſque ad mortẽ crucis obediẽs eſſe, ſemper voluit in officijs religionis, ceu vnum quemlibet deplebeſe exhibere, niſi quòd egregiùs id faciebat. Quare & circuncidi ſe permiſit, & offerri in tẽplo. Atque adeò cùm populus tunc religionis gratia ad baptiſmum Ioannis conuolaret, profectò quando nulla alia interueniſſet ratio, ſimul cum alijs cõcurreret. Sed deinde par erat, vt ritum illum, qui ſuo diuino applauſu erat inſtitutus, ſuo ipſe opere approbaret. Præterea etiam oportebat, vt honorem illum Ioanni ad augendam eius authoritatẽ deferret. Quæ quidem authoritas, vt paulò ante dicebamus, ad perhibẽdum teſtimonium de ipſo erat eidem Ioanni neceſſaria.

¶ At præter has tres congruentias, quarta ea- 4. Congruẽ demq; inter particulares potiſsima ſumitur ra tia.
tione ſui baptiſmi, quæ iam ſuprà explicata eſt, ſcilicet, vt vim regeneratiuam (quod ait Beda) conferret aquis, in qua materia ſuum confeſtim inſtitueret baptiſmum: nempe, vt verus ipſe baptiſmus alteri extẽplò ſuccederet: qui fuerat eius præparatio. Vnde Ambroſ. ſuper Luc. cap. 2. Baptizatus, inquit, eſt Dominus non mundari volens, ſed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Chriſti, qui peccatum non cognouit: baptiſmatis vim haberent ad abluẽda peccata.

¶ Quinta congruentia ſumitur ratione aſſum- 5. Cõgruẽ ptæ humanitatis, quæ licèt nõ in illo, in nobis tia.
tamen peccatrix eſt. Etenim ſicut Chryſoſt. in imperfecto hom. 4. ait. Quanuis ipſe non eſſet peccator, tamen naturam ſuſcepit genere ſuo peccatricem, in ſimilitudinem carnis peccati:

cati: propterea & si pro se baptismate non indigebat,tamen in alijs,carnalis natura eo opus habebat. Vnde Grego. Nazan. baptizatus est Christus vt totum veteranum Adam immergat aqua.

Sexta. ¶ Sexta fuit ratio,vt nostram captaret obediẽtiam. Vt enim ait August. in sermone de Epiphania.Facere id voluit priùs, quod faciẽdum omnib⁹ imperauit. Et hoc est, quod ipse dicit, Sic decet nos implere omnem iustitiam,iuxta verbũ Ambros. eodem loco super Lucã. Hæc est iustitia,vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, vt tuo alios horteris exemplo.

Septima. ¶ Hanc autem decẽtiam nisi aliam septimam esse velis, egregiè differit August. super Ioan. tract.4. Voluit nanque nobis exemplum obedientiæ relinquere,quam suo baptismo singulari obligatione debemus.Est enim eius baptismus tantæ necessitatis, vt vbi eius oportunitas datur,nulla sanctitas sine illo sufficiat. Voluit ergo quanuis innocentissimus baptismo illo,qui figuram præseferebat pœnitẽtiæ, subijci,vt omnem excusationem baptismi sui cuicunque præscinderet. Contingere enim posset, quòd quis ante baptismum, vt Cornelius & Paulus singulari morũ probitate polleret, & fide etiam apud Deum, tuncque idcirco diceret nullo indigere baptismate,quòd nullum in se agnosceret peccatum. Admonitos ergo voluit Christus vniuersos baptizari se volens, nullum prætextum innocentiæ homines ab eius baptismate excusare.

2.Cõclusio ¶ Secunda conclusio.Alios etiam decuit ante & post Christum eodem Ioannis baptismate baptizari. Primò patet ex historia euãgelica, quæ cum sancto flamine gubernetur, non potuit non esse decentissima.Legitur enim Matthæ.3. quòd postquàm alij baptizarentur à Ioanne, tunc venit Iesus, vt baptizaretur. Et Ioannis.3.refertur,quòd baptizatus Iesus morabatur in Iudæa,& ibi baptizabat,& tũc Ioãnes baptizabat in Aenon iuxta Salim. Plures huius conclusionis congruentiæ præcedentibus articulis positæ sunt,scilicet: vt Iudæi per doctrinam Ioannis & pœnitentiam & assuetudinem ad baptismum Christi susciendum præpararentur.Sed aliam illic super Ioannem

August. affert August.videlicet,quòd si solus Christus illo baptismate fuisset lotus, facilè existimari posset, fuisse præstantius baptismate eiusdem Christi: vtpote quòd nemo præter ipsum fuisset dignus illum recipere. Quod autem illicò baptizato Christo non debuit Ioannes à baptizãdo cessare,cõsilium fuit,primo, ne plebs existimaret illũ zelo id vel ira facere, eo quòd videret Christum per suos discipulos baptizare, & ne ipsi discipuli Ioannis acriori inuidia vrerentur, sed Ioannes eos erudiret ac deliniret,mittens eos ad Christum. Præterea, quia illud baptismatum confinium non debuit fieri in puncto,sed suauiter: vt aliquantulo tempore ambo concurrerent, quousque Christus satis esset populo manifestus. Atque adeò sicut in morte Christi incipiente euangelica lege synagoga non fuit de repentè sopita,sed decuit eius cæremonias tantisper seruari,vt cum honore sepeliretur,sic & de baptismo Ioannis censendum.

¶ Sunt autem contra has conclusiones tenuissima argumenta. Contra priorem quidem, quia debuit Christus honori suo consulere, discipiens autem cum reliquo vulgo baptismatis illud pœnitentiæ, quod homines confitentes peccata recipiebant, videbatur sese peccatorem profiteri, cùm tamen esset innocentissimus agnus,qui ad tollendum venerat peccata mundi. Nam si circuncidi se permisit, id fecit vt legis vinculum, licet illo non esset obligatus,impleret, ne si violator illius esset,repudiaretur à populo. Baptismi autem Ioannis nulla erat obligatio.Imò si exemplum à rerum natura ducamus, sicut primũ cœlorum mouens, immobile est,sic illum, qui fons erat baptismi, baptizari non decuit. *Argumẽta incõtrariũ soluuntur.*

¶ Respondetur autem,quòd vt dictum est,nõ fuit baptizatus vt aquis ablueretur,sed vt illas ablueret.Et licèt in aliquam veniret sinistram suspicionem, non tamen ob id ea debuit prætermittere, quæ per ipsum fieri conueniebat. Omnes enim eiusmodi suspiciones post resurrectionem erant diluendæ. Vnde sicut debuit circuncidi, vt vetustam legem impleret: sic & baptizari, vt nouam suam ritè & rectè inchoaret. Postremum autem argumẽti verbum hoc tantùm concludit, quod cùm fons fuerit & caput baptismi euangelici, qui sit in spiritu sancto,non debuerit illo baptizari.

¶ Contra secũdam verò cõclusionẽ arguitur. Baptisma Ioannis, vt August. ait super Ioan. tract.4.&.5.in hoc institutum fuit,vt Christus baptizaretur: ergo ille solus debuit baptizari, saltem post ipsum,nemo: nam vt ipse fatebatur Baptista, vt Christus manifestaretur in Israel venit in aqua baptizãs: manifestatus autẽ fuit dum fuit baptizatus, & illic eius cœpit baptismus,ergo illic debuit baptisma Ioãnis cessare.Imò id videtur loco citato August.asserere dicens. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptisma. *Argumẽta cõtra.2.cõclusionem.*

¶ Præterea, si ob id conueniebat, alios illud recipe-

recipere baptiſma vt ad Chriſti ſacramentum præpararentur, quotquot erāt baptiſmū euangelicum ſuſcepturi debebāt illud antea recipere, & tamen nulli aut ex gentilibus, aut ex pueris leguntur illud ſuſcepiſſe. ¶ Ad primū iam reſponſum eſt, quòd licèt vt Chriſtus illo ritu baptizaretur, vna fuerit eius inſtitutionis cauſa, non tamen ſola. Et quanuis dum baptizatus eſt, fuit manifeſtus: non tamen ſatis quouſque ipſe per ſuos diſcipulos baptizaſſet. Quare, quòd ait Aug. Baptizauit Chriſtus, & ceſſauit Ioannis baptiſma: non intelligitur eodem temporis momento, ſed Paulo poſt cùm Ioannes Herodis iuſſu captus eſſet. Vnde Chryſoſto. eodem loco ſuper Ioan. Exiſtimo, inquit, propter hoc permiſſam eſſe mortem Ioannis, vt eo ſublato de medio Chriſtus maximè prædicare inciperet, vt omnis affectio ad Chriſtū tranſiret, & non vltra his, quę de vtroq; erant, ſentētijs ſcinderetur. Ad poſtremum denique reſpondetur, quòd ob eandem allegatam cauſam, ſcilicèt quod ille baptiſmus erat præparatio ſacramenti Chriſti, pueri, qui ante vſum rationis nec erudiri poterant, neque ad rem aliquam affici, non debebant illum ſuſcipere. Neque verò gentes, Iudæorum ritu erāt ad viam ſalutis præparandæ, ſed ſoli Chriſto, qui vt legitur Geneſ. 49. erat expectatio gentium, munus illud reſeruabatur. Eò vel maximè, quòd cùm Chriſtus ipſe inhibuerit apoſtolis ante reſurrectionem in viam gentium declinare, multo minus congruebat, vt eoſdē ethnicos Ioannes ad ſuum baptiſmum admitteret.

Chryſoſt.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm baptizati baptiſmo Ioannis deberent poſtea baptiſmo Chriſti baptizari.

QVæſtio hæc ſatis per concluſionem articuli ſecundi deciſa erat. Nam ſi baptiſma Ioannis gratiam non conferebat, ſacramentum Chriſti non excuſabat, quin eſſet poſt recipiendum, ſed propter quorūdam errorem denuò mouetur. Inter reſpōdendum ergo refelletur primò erronea illa opinio duabus rationibus. Et tandem vnica concluſione affirmatiua reſpondetur. Opinio illa prima fuit Magiſt. Sentent. in 4. diſtinct. 2. vbi illos qui à Ioanne baptizati erant, ſic diſtinguit. Illi enim, inquit, qui neſcientes ſpiritum ſanctum eſſe in Ilo baptiſmate ſpem ſuam poſuerunt, baptizari poſtea tenebantur baptiſmate Chriſti. Et de illis intelligitur locus ille Actuum. 19. vbi baptizati à Ioanne, denuò baptizati leguntur in nomine Domini Ieſu. Illi verò, qui ſpem non poſuerunt in baptiſmo Ioannis, & patrem & filium & ſpiritum ſanctum credebant: non fuerunt poſtea baptizati, neque verò indigebant, ſed impoſitione manuum apoſtolorum ſpiritum ſanctum receperunt.

Opinio Magiſt.

¶ Hæc autem ſecunda pars huius aſſertionis erronea eſt, & (vt inquit D. Thom.) irrationabilis: in qua ideo non tenetur Magiſt. Imò generaliter ponitur concluſio. Quotquot baptizati eſſent ab Ioanne, erant poſtea baptiſmo Chriſti baptizandi. Patet primò, authoritate Auguſt. tract. 1. ſuper Ioannem, vbi ait. Qui baptizati ſunt baptiſmate Ioannis, oportebat, vt baptizarentur baptiſmate Chriſti. Et probatur ratione duplici. Prima, quia baptiſma Ioannis, vt dictum eſt, neque conferebat gratiam, neque characterem imprimebat, ſed erat ſolùm in aqua, vt ipſe ait Matth. 3. ergo quantumuis quiſpiam ſpem ſuam in illo non collocaret, ſed fidem haberet certā Chriſti, in quem ſuam iactaret ſpem, non poſſet per ſolam illā fidem & ſpem vllo modo, characterem Chriſti recipere, imò verò fortè nec gratiam, niſi adiūcto propoſito recipiendi baptiſmum Chriſti, quem tunc Ioannes prædicabat baptizaturū in ſpiritu ſancto. Sicuti modò quis poteſt per baptiſmum flaminis illam recipere. Dixerim fortè, quia ſiquis inuincibiliter ignoraſſet ſtatuēdum à Chriſto poſt reſurrectionem baptiſmum ſub præcepto, poſſet per modum meriti ſubijciendo ſe Ioannis prædicationi, gratiam conſequi, quandoquidem baptiſmi obligatio non cœpit currere niſi poſt reſurrectionem. Secundò, quādo aliquid in ſacramento omittitur, quod eſt de eius neceſsitate, non ſatis eſt ſuppleri, quæ defuerunt, ſed oportet totaliter innouari: vt ſi quis baptizatur in vino cum debita forma, non ſatis eſt vt poſtea tingatur aqua ſine forma, ſed totum debet integrari: ſubſtantia autem baptiſmi Chriſti non tantùm in hoc cōſiſtit, quod fiat in aqua, ſed potiſsimùm in ſpiritu ſancto, iuxta verbum Chriſti Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Baptiſmus verò Ioannis non fiebat in ſpiritu ſancto, ſed, vt ipſe ait Matth. 3. ſolùm in aqua: ergo poſtea non ſatis erat ſuplemētum illud ſpiritus ſancti per manus impoſitionem adhibere, ſed totum erat innouandum, vt ſcilicet homo tingeretur aqua in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Aut ſicuti illic Actuum. 19. legitur in nomine domini Ieſu.

Reproba. tur opinio. Magiſt. Concluſio.

¶ Res

Argumẽtũ ¶ Res est satis clara, sed si aliqua sunt emergentia dubia argumentis examinantur.

¶ Arguitur ergo primo. Ioannes non fuit Apostolis inferior, quippe de quo ait Christus Ioan. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior: qui autem ab apostolis, imò ab alijs discipulis baptizabantur, non rebaptizabantur, sed vt de baptizatis à Philippo legitur Actuum. 8. per impositiones manuum apostolorum recipiebant spiritum sanctum: ergo idē de baptizatis à Ioanne sentiēdum est. Ad hoc autem, quod Magistrum Sententiarum moAugust. uere potuit, respondet August. super Ioan. tract. 5. & refertur de consecra. distinct. 4. canon aliud. & 1. quæst. 1. can. Dedit Iudas. dicens, post Ioannem baptizatum esse, quia non dabat baptismum Christi, sed suum, post Iudam verò minimè, quia dabat baptismū Christi, Nam baptismus talis est, qualis est ille in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et idem erat de baptizatis à Philippo, idemque esset de baptizatis à quouis infideli. Manuum verò illa impositio, quæ apostolis super baptizatis fiebat, non denotabat non recepisse gratiam in baptismo, sed erat confirmatio, quæ, ideo quando non erant alij episcopi, ab alijs fieri nō poterat quàm ab apostolis: sicut modò non datur nisi per eorum successores episcopos. Illo verò tempore descendebat spiritus sanctus visibiliter super apostolos.

2. Argum. ¶ Secundum argumentum est. Multi ex apostolis baptizati sunt baptismo Ioannis, quia multi fuerant eius discipuli, & tamen non leguntur baptizati postmodum baptismo Christi: ergo baptisma Ioan. non opus erat baptismi Christi. Ad hoc etiam idem August. respōdet epist. ad Seleuc. dicens. Intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis sicut nonnulli arbitrantur: siue (quod magis credibile est) baptismo Christi. Hoc autem distinct. 5. artic. 2. presiùs dilucidabimus, coniectantes fuisse baptizatos Christo in mortali carne viuente. Quinuerò & Ioannes ipse, vt ibidem simul cum Chrysostomo & Hieronymo adnotauimus, fuit etiam eodem Christi sacramento intinctus.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur ex allegato loco Actuum 19. argumento Magistri Senten. legitur nanque ibidem, quòd Ephesij interrogati an spiritum sanctum accepissent credentes, responderunt neq; si spiritus sanctus est, audiuimus. Et rursus requisiti in quo essent baptizati, dixerunt in Ioannis baptismate. Et illico sequitur. Baptizati sunt iterum in nomine Domini Iesu. Tota ergo causa, quare oportuit eos denuò baptizari, fuit, quia non receperant spiritum sanctum, iuxta verbum Hierony. super Iohelem. cap. 2. & in epistola de viro vnius vxoris dicentis. Qui spiritum sanctum nescibant cùm baptismum à Ioanne receperunt, iterum baptizati sunt baptismo Christi. Et idem ait Ambro. in lib. de spiritu sancto. Quorum testimonio hallucinatus Magist. dixit, non omnes baptizatos à Ioanne oportuisse à Christo baptizari, sed eos duntaxat, qui spiritum sanctum nō acceperant, quia spem in Ioanne collocauerant. Respondetur autem, quòd Hiero. & Ambro. non faciunt illam diuisionem, sed intelligunt, quòd omnes baptizati à Ioanne denuò baptizati sunt, quia virtute illius baptismi eo quòd non esset baptismus Christi, non receperant spiritum sanctum.

¶ Postremum argumentum posset adhiberi, quòd si baptizabat in nomine venturi, non erat iterandus baptismus in nomine Domini Iesu: quia idem erat. Nos autem iam suprà nostram opinionē declarauimus, quòd fortè credibilius est, illa forma non fuisse vsum: cuius vnum argumentum hoc ipsum fecimus. At verò D. Thom. & alij contrarium opinantes respondent in hoc, quod dicebat, venturi, insinuasse nō baptizare baptismo Christi, quinōdum fuerat institutus. *Postremum argumentū*

DISTINCTIO tertia de baptismi definitione, & eius partibus.

HIS ergo præiactis, ad baptismum sacramentorum primum descēdamus. Est enim baptismus, vt ex Christi verbo Ioan. 3. colligitur, sacramentum regenerationis ex Spiritu sancto. Et vt Apostolus ad Ephes. 5. insinuat, lauacrum Cap. 1. *Definitio baptismi.* *Paul. Ephe.* 5.

uacrum ſeu ablutio aquæ in verbo vitæ ab originali culpa. Quod doctores explicatiùs aiunt. Baptiſmus eſt ablutio corporis, exteriùs facta ſub præſcripta verborum forma. Vnde Auguſt. tract. 15. ſuper Ioan. Tolle, inquit, aquam, non eſt baptiſmus. Et tract. 80. verbo baptiſma conſecratur. Detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.

Aug. tract. 15. ſuper Ioan.

Aug. tract. 80.

Cap. 2. ¶ Chriſtus autem ſeruator noſter hoc ſacramentum illic inſtituit, vbi vim ei tribuit ſanctificandi: nempe vbi baptiſmate Ioannis intinctus vim regeneratiuam (vt ait Beda) contulit aquis. Vnde Auguſt. in ſermone Epiphaniæ. Ex quo Chriſtus, inquit, in aqua mergitur ex eo omnium peccata abluit aqua. Eius autem neceſsitatem vniuerſis mortalibus poſtquàm reſurrexit indixit: vti apoſtolos in orbē dimittens ait. Docete omnes gentes. &c.

Aug. in ſermone Epipha.

Cap. 3. ¶ Materia ergo neceſſaria baptiſmi eſt aqua ſimplex: nempe, quæ legitimam aquæ ſpeciem ſeruet, ad monente Chriſto, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. Huiuſmodi quippe elementum, vt quo viuentia procreantur regenerandis mortalium animis aptum erat, præterquàm, quòd adeò ubiq́ue peruium eſt, & commune, vt exuberantiſsima eius copia neceſsitati baptiſmi maximè congruat.

Ioan. 3.

¶ Forma autem verborum illa eſt, quam Chriſtus docuiſſe iuſiſſeq́ue modò dicebamus. Ego te baptizo, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Vbi confeſsio expreſſa fit trinitatis, cuius fidem baptiſmate profitemur. In huius enim teſtimonium in baptiſmate Chriſti tres omnes Trinitatis perſonæ comparuerunt: videlicet, pater in voce, filius in carne, & Spiritus ſanctus in effigie columbæ. Vnde Zacharias Papa. can In ſynodo. de conſecratio. diſtinct. 4. Perfectus inquit, chriſtianus nemo eſt, niſi in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti fuerit baptizatus. Nā ſi quis vnam de Trinitate perſonam in baptiſmo non nominaret, illud baptiſma verum eſſe non poſſet. Tametſi Apoſtoli, vt in Actis Apoſtolorum crebrò legitur, flamine ſancto aſpirati, vt nomen Chriſti celebrarent, in tempus viſi ſunt forma baptizandi in nomine Chriſti, quem vſum iam pridem eccleſia dimiſit.

Cap. 4.

Can. in ſy. nodo. de cō ſecr. diſt. 4.

¶ Forma verò actionis ſolenniſsima eſt immerſio, qua Chriſti ſepultura cōmemoratur, iuxta verbum Apoſt. ad Ro. 6. Quicunq́; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmū in mortem. Vnde Chryſoſto. ſuper Ioan. cap. 3. Sicut in quodam ſepulchro in aqua ſubmergentibus

Cap. 5.

Paul. Ro. 6.

Chryſ. ſup. Ioan. c. 3.

bus nobis capita vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nouus rursus ascendit. Quinuerò olim in honorem sanctæ Trinitatis, vsus trinæ mersionis fuit celeberrimus, vt inter canones apostolorum cano. Si quis presbyter. extat. Hęc autem forma non est de necessitate, quinuerò trinæ mersionis vsus quàm rarissimus est. Cæterùm quanuis vnica mersio, vbi cõmodè fieri potest, obseruanda sit, tamen iustis de causis nonnunquam licitè prætermittitur.

Cap.6. Paul.ad Ephes.4. ¶ Atqui cùm authore ad Ephes. 4. Apostolo sicut vnica fides, ita & vnicum sit baptisma, haut quaquàm illud iterari licet: nam quod vnum est, geminari non debet: vnde qui contrarium sentiunt hæretici sunt, & sacris canonibus aduersi. de consecratio. distinctio. 4. cap. Re baptizari quinimò & Apostolorum symbolo, vbi vnicum confitemur baptisma in remissionem peccatorum.

Decõsec.d. 4.can.Rebaptizari.

Cap.7. Apocal.7. ¶ Veruntamen licèt vnicum sit baptismi sacramentum, tria tamen hoc nomine denotantur propterea, quòd & baptismus tam sanguinis quàm flaminis sacramenti baptismi vicem supplent. Nam & martyrium Apocalyſ. 7. illis designatur lotionis verbis. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Et baptismum flaminis insinuauit. Esai. capit. 4. dicens Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Horum autem baptismatum excellentissimũ est sanguinis, iuxta verbum Domini Ioan. 15. Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, quam vt animam suã ponat quis pro amicis suis.

Esa.cap.4.

Ioan.15.

DISTINCTIO. TERtiæ. Quæst. vnica. De Baptismi substantia, & partibus.

Sanct. Thom. 3. par. quæst. 66.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm baptismus sit ipsa ablutio.

MATERIA BAPTISmi, qui primum sacramentorum est, atque adeò eorũ initium & caput, quatuor distinctionibus, vt in textu propositũ est, absoluetur. Prima est de essentialibus partibus baptismi: quæ vnica quæstione, per duodecim articulos distributa elucidabit. Proponitur ergo primus articulus de definitione baptismi. Nam licèt interrogatio non fiat, nisi de eius genere, sit ne ablutio, an ipsa aqua, totam tamen definitionem perscrutatur. At quoniam in baptismo tria est considerare, videlicet, id quod est sacramẽtum tãtùm, & id quod est res, & sacramentum, ac deniq; id, quod est res tantùm, tribus conclusionibus respõdetur. Id enim, quod est sacramentum tantùm, est signum sensibile exterius interioris effectus: in hoc enim consistit propria ratio sacramenti. De hoc igitur asserit prima conclusio. Baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Quæ quidem definitio à Magist. Sent. dist. 3. cõstituitur. Fuit enim inter Hugonẽ, & ipsum nonnulla, saltẽ verbalis, differentia. Definiuit inquam prius Hugo sacramẽtum in genere. lib. 1. de sacra. p. 9. ca. 2.

Definitio baptismi. 1. Cõclusio

Hugo.

vt dist. 1. quæst. 1. visum est, quòd esset corporale, vel materiale elementum, &c. Et postmodum libr. 2. par. 6. ca. 2. subsequèter dixit, quòd baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata. Vnde quidam collegerunt, sacramentum non esse actionem, sed materiam ipsam, scilicet, aquam. Exactiùs autem Magister dixit esse ablutionem, seu actionem, seu passionem. Quod patet primò ex illo Eccle. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuũ, quid proficit lauatio eius? vbi baptismus dicitur lauatio. Secundò id confirmatur ratione. Cùm sacramenta nouæ legis sanctificationem operentur, ibi perficitur ratio sacramenti vbi perficitur sanctificatio: in aqua autem nõ perficitur sanctificatio, tametsi in aqua virtus instrumentalis insit, nõ permanens, sed fluens in hominem, qui sanctificationem recipit, vt distin. 1. quæst. 3. explicatum est: sed sanctificatio perficitur in vsu, & applicatione ipsius aquæ, quæ est lotio: per quam virtus aquæ effluit in hominem, ergo sacramentum baptismi est lotio.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclusio. Res & sacramentum est character: est enim res per externam ablutionem significata, est tamen signũ, vt d. 1. quæst. 4. expositum est, internæ gratiæ.

3. Cõclusio ¶ Tertia conclusio. Gratia ipsa iustificans, seu iustificatio, quæ per ipsam fit, est res tantum, significatur enim, & non significat.

Expositio articuli. ¶ At quoniam variæ definitiones tam ab antiquis patribus, quàm à neotericis scholasticis baptismo adscribuntur, notandum est, rẽ quãlibet ex omnibus eius partibus, causis, & effectibus posse, aut definiri, aut quodammodo circunscribi. Vnde Damascen. libr. 4. cap. 26. propter argumentum primum, quod hic affert D. Thom. videlicet, quod baptism⁹ debet manere in baptizato: ablutio autem non manet, definuit ipsum ab effectu, dicẽs, quòd est regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio: quæ vtique omnia permanent in baptizato. Atque hac ratione Altisiodorensis libr. 4. tract. 3. cap. 2. dixit baptismum non esse solam ablutionem, sed aggregatum ex ipsa & charactere manente in anima. At vero cum character sit effectus baptismi, nequit eius esse pars. Respondetur ergo ad hæc, quod baptismus quantum ad id, quod est proprie sacramentum tantum, non est res permanens, sed actio transiens. Dicitur enim, quisque baptizatus, quia ablutus in forma ecclesiæ: permanet autem illi effectus, quos exprimit Damascen. Quare illæ prædicationes, baptismus est regeneratio, & sigillum, &c. non sunt idemticæ

1. Argum. S. Thom. Damascen.

Altisiodorensis.

sed causales, id est, baptismus est sacramẽtum, per quod fit regeneratio & sigillatio, &c. Acsi dicas. Ignis est calfactio. Permanent inquam duo eius effectus: scilicet, character indelebiliter, iustificatio verò amissibiliter. Character nanque est sigillum, vt distinct. 1. quæstio. 4. expositum est, quo secernuntur Christiani ab extraneis. Ac subinde est animæ custodia. Nam suapte natura ipsam custodit, nisi per suam libertatem homo illam amittat. Gratia autem iustificans, seu ipsa iustificatio ob id dicitur regeneratio, quòd est inchoatio spiritualis vitæ.

¶ At vero quoniam, vt distinct. præcedenti circa circuncisionem dicebamus, baptismus & sacramentum est, & actio quædam vel passio, vtroque modo aptissimè definitur adijciendo loco differentiæ id, quod proprius eius effectus est. Vnde definitiones duas, quas in textu posuimus, exactè puto esse constructas: scilicet, Baptismus est sacramentum regenerationis ex aqua & spiritu sancto: & est ablutio aquæ in verbo vitæ ab originali culpa. Quarum prior ex Christi verbis: posterior vero ex Paulo colligitur. Vbi autem ait D. Thom. Baptismus est ablutio corporis exterior sub certa verborũ forma verbo illo, exterior, significatur id, quod est tantùm sacramentũ: nam res sacramenti est ablutio animæ interior, iuxta illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Nascimur enim ex Adã, vti ad Ephes. 2. ait Paulus natura filij iræ, & per baptismum renascimur in Christo filij misericordiæ: secundùm illud Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri ijs, qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis (scilicet, vt ex Adam) sed ex Deo nati sunt.

Definitiões legitimæ.

Ioan. 1.

¶ Perpende quo nos honore dignetur Deo plenus Euangelista. Non enim satis duxit vocare nos filios adoptionis, vt crebro Paulus, sed (quod Christus est per naturam) ex Deo nos per gratiam appellauit natos. Dicitur etiam baptismus illuminatio, eò quòd illuminatio fit per intellectualem fidem, cuius baptismus sacramentum est, & protestatio. Vnde ad Hebræ. 10. Apostolus, Rememoramini, inquit, pristinos dies (scilicet dum baptizati estis) in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. Alijs etiam nominibus nuncupat hoc sacramentum Chrysostomus illa oratione ad baptizatos quæ incipit. Quam dulcis (vt est ipsa dulcissima.) Dicitur enim expurgatio: nam per baptismum, vt ait Paul. expurgamus

Prima cõsideratio.

Chrysost.

vetus

vetus fermentum, vt ſimus noua conſperſio. Appellatur & ſepultura, & plantatio, & crux Chriſti: nam omnia hæc inſinuauit idem Apoſtolus Roman. 6. dicens, quod complantati, & conſepulti ſumus Chriſto per baptiſmum, & quod illic vetus homo noſter crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati.

Arguitur. ¶ Arguitur autem contra rationem, qua baptiſmus dicitur eſſe illuminatio: nempe, quia baptiſmus eſt proteſtatio fidei. Vniuerſa ſacramenta, vt diſtinctio. 1. quæſtio. 1. conſtituimus, ſunt quædam proteſtationes fidei. Diximus enim eſſe religionis cæremonias, quibus fidem colimus, confitentes ſub huiuſmodi ſignis beneficia nos gratiæ ſuſcipere: ergo omnia eſſent illuminationes. Reſpondetur, cætera ſacramenta, generaliter dici proteſtationes fidei. Quia membratim per ſingula profitemur peculiaria gratiæ munera ſuſcipere. Vt per euchariſtiam, ſpiritualem paſtum, & per pœnitentiam ſanitatem ab actualium peccatorum morbis. Cæterum baptiſmus peculiari ſua natura & per antonomaſiam eſt, diciturque ſacramentum fidei, vt epiſtola. 23. ad Bonifacium ait Auguſtinus. Et refertur de conſecratione diſtinctio. 4. can. Nihil eſt. quia per ipſum confitemur profitemurque totam fidem, illam ſuſcipientes, familiæque nos Chriſtianæ mancipantes, obligantesque nos adeò ipſos ad obſeruantiam totius Chriſtianæ legis. Et ideo eſt regeneratio & introitus ad fidem. Quocircà vbi ait Sanct. Thom. quòd eſt proteſtatio fidei, intelligit nouam totius fidei profeſsionem & ſuſceptionem ac ſubinde illu

Paul. minationem. Eramus enim, inquit, Paulus, aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Per alia verò ſacramenta eãdem fidem per partes colimus, quam in baptiſmo totam ſuſcepimus.

Dionyſ. ¶ Poteſt item baptiſmus per cauſam finalem circunſcribi, quemadmodum Dionyſius capit. 2. Eccleſia. Hierar. ipſum definiuit, dicens, eſſe quoddam principium ſanctiſsimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptiuam opportunitatem formans noſtros animales habitus. Eſt ſiquidem finis baptiſmi proximus adaptare nos ad reliqua ſuſcipienda ſacramenta, vt potè quæ non niſi baptizato exhiberi valent. Finis verò vltimus eius eſt vita æterna: & ideo ſubdit, ad ſuper cœleſtis quietis anagogen (hoc eſt, ad excelſam contemplationem) noſtrum iter faciens. Quod autem ſubiungit. Sacræ & diuiniſsimæ noſtræ regenerationis traditio, effectus eſt proximus, vt dictum eſt, baptiſmalis gratiæ.

¶ Poteſt præterea definiri per cauſam materialem. Sed duplex eſt eius materia, ſcilicet, remota, vt aqua, qua fit ablutio, & proxima quæ eſt ipſa ablutio, quippe cui proximè adiungitur verborum forma: ego te baptizo. *Duplex materia baptiſmi.* Hugo igitur definiuit per materiã remotam, *Hugo.* dicens: baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus per verbum Dei ſanctificata. Quapropter, vt in ſolutione ſecundi ait Diuus Thom. aut auſcultandus non eſt, aut eſt certè gloſſandus in ſenſu cauſali, hoc eſt, Baptiſmus eſt ablutio quæ fit per aquam. Nam quòd non ſit aqua, ſed ablutio, nomen ipſum in primis palàm clamat. Eſt enim baptiſmus græcè verbale no- *Baptiſmus eſt ablutio.* men, idem ſignificans, quod ablutio, ſeu tinctio. Et deinde ratio quam modò tetigimus. Subſtantia enim baptiſmi eſt illa, quæ explicatur per formam: forma autem eſt: ego te baptizo: hoc eſt ego te abluo: ablutio ergo eſt baptiſmus, qui eſt res ſucceſsiua: aqua verò eſt res permanens.

¶ Ad hæc, ſacramentum, vt diſtinctio. 1. quæſtione prima explicuimus, ſignificat, non ſimpliciter gratiam, ſed eius actionem: ſcilicet, iuſtificationem hominis, quæ eſt ablutio animæ: illa autem non per aquam, ſed per externam ablutionem ſignificatur: quæ fit per aquam, ſicuti iuſtificatio, per gratiam. Ablutio ergo eſt ſacramentum baptiſmi. Et confirmatur præterea authoritate Apoſtoli ad Epheſios. 5. Mundans eam lauacro aquæ. Vnde Auguſtinus tracta. 15. ſuper Ioannem planè *Auguſt.* infert nihil aliud eſſe baptiſmum, quàm lauacrum: & tracta. 80. colligit, quòd baptiſmus eſt tinctio in aqua verbo vitæ ſanctificata. Quare illud quod ſubdit: accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, non ſic intelligitur, vt ipſum elementum aquæ fiat ſacramentum, ſed vt Magiſter diſtinct. 3. ait, ipſa ablutio facta in elemento ſit ſacramentũ. Seu potiùs vt hìc in ſolutione ad tertiam explicatiùs ait Sanct. Thom. in ipſo homine per vſum aquæ fit ſacramentum.

¶ Ex quo fit, vt ſcitè ait Richardus in. 4. diſtin. *Ablutio paſsio.* 3. & Scot. diſtinctio. 6. quæſtio. 2. quòd & ſi actio & paſsio ſecundùm philoſophum. 3. phyſicorum idem ſint motus, diuerſas connotantes relationes, vt motus ad calorem eſt actio, quatenus procedit ab igne, & paſsio, quatenus in ligno recipitur, tamen baptiſmus potiùs eſt ablutio, quatenùs paſsio recepta in homine, qui abluitur: quandoquidem in ipſo

recipitur sacramentum. Sunt enim sacramenta, cæremoniæ illæ quibus iustificamur, atque adeo actiones quatenus in nobis recipiuntur. Vnde si quis simul eadem aquæ aspersione plures baptizaret, tot multiplicarentur baptismata, quot essent homines illa recipientes.

1. Argum. ¶ Cæterum quanuis hæc vera sint, maiori etiamnum opus habent elucidatione. Arguitur ergo primò contra rationem. D. Thom. nempe, quòd quia sacramentum nouæ legis operatur iustificationem, actio ipsa exterior est sacramentum. Circuncisio non conferebat gratiam, & nihilominùs non culter, sed ipsa præputij incisio erat sacramentum: ergo illa non est adæquata ratio. Respõdetur, quod licet hoc D. Thom. ad maiorem explicationẽ afferat, satis tamen est ad rationem sacramenti, quòd sit signum iustificationis: & ideò, quia non per cultellum, sed per illam expoliationem pelliculæ, significabatur purgatio originis culpæ, actio illa erat sacramentum, sicuti modò ablutio.

Secundum. ¶ Secundò arguitur, sacramentum altaris post consecrationem & ante sumptionem dum latet in pixide est sacramentum: tamen non est actio. Respondetur, non intelligi conclusionẽ sic vniuersaliter, quòd omne sacramentum cõsistat in actione. Est enim sacramentum, id quod continet sacrum: interest autem: vt infrà distinctio. 8. quæstio. 1. videbimus, inter eu chariſtiam & reliqua sacramenta, quòd reliqua non habent in se virtutem vllam sanctificandi, nec significandi, nisi in ipsorum vsu, & ideò actiones ipsæ, seu passiones recipientium sunt sacramenta: scilicet, ablutio, vnctio, &c. Species verò consecratæ significant virtutem, quam continent: nempe, corpus & sanguinem quæ sunt sanctificandi virtus: ideoque verè sunt sacramenta. Consecratio verò & sumptio dicuntur non tam sacramenta quàm consecratio & sumptio sacramenti: vt illic patebit.

Tertium. ¶ Tertiò arguitur. Baptismus, vt distinctio. 1. quæstio. 1. tetigimus, & infra est iterum repetendum, constat ex materia & forma, quæ sunt ablutio & verborum prolatio: supponit ergo pro toto composito: sicuti homo pro coniuncto ex materia & forma, atque adeò non est ablutio, sed totum aggregatum. Scotus in. 4. distinctio. 3. quæstio. 1. licèt vtranque partem probabilem existimet, gratiùs tamen huc propendet, quòd baptismus supponit pro toto aggregato, eò quod relatio significandi sacramentalis in toto fundatur. Et Marsil. in. 4. distinctio. 3. articul. 1. affirmatiùs id asseuerat. Sed reuera & Theologia & philosophia vna voce reclamant. Vnde D. Thom. ac subinde Richardus de media Villa eadem distinctio. & quæstio. secundum veram philosophiam Aristot. 2. Physic. respondent, quòd baptismus non est velut compositum in genere substantiæ, sed sicuti res artificiata, cuius tota substantia est ipsa materia. Statua enim non supponit pro aggregato ex ære & forma, veluti homo pro corpore & anima, sed pro ære, habente talem formam: sicuti album non est compositum ex papyro & albedine, sed corpus habens albedinem. Sic ergo baptismus, cùm idem sit quòd ablutio, vt nomen sonat, de qua rogo alia re, quàm de ablutione affirmetur? Ecquis enim dicat, dum mulier ait, ego lauo lintea, ablutionem esse aggregatum ex ablutione & verbo? Arbitratur autem Scotus subiectum relationis sacramenti: scilicet, significandi esse totum aggregatum, & ideo totum esse materiam, pro qua supponit sacramentum: quod profectò est falsum: nam forma nõ est pars materiæ, sed ablutio facta sub illa forma est tota materia suscipiens formam. Sed quid pluribus opus est? Cùm ipse in definitione dicat: baptismus est ablutio hominis, &c. vbi eadem res per subiectum & prædicatum significatur, quo pacto dubitare potest quominus baptismus pro sola ablutione supponat? Hoc autem verisimum est, quòd supponit pro ablutione, connotando fieri sub tali forma. Nam vt ait Augustinus: si detrahas verbum ab elemento, nihil manet nisi mera aqua & ablutio secularis & profana. Igitur indubitanter deberet Scotus affirmare relationem significandi non in aggregato ex ablutione & verbis fundari, sed in ablutione, quatenus sub illis fit verbis. Nam vt hoc physicis demus, duplex est fundamentum relationis, alterum remotum, quod ab illa denominatur, alterum verò proximum, quo mediante illa relatio inest, sicut homo est, qui denominatur pater mediante actu generandi. Pariter ergo ablutio est, quæ denominatur baptismus, significans effectum gratiæ mediante verborum forma, quæ idcirco à philosophis nũcupatur, fundamentum quo.

Scotus.

Quartum. ¶ Per hoc soluitur aliud argumentum, quod sit quartum. Dictum est distinct. 1. sacramentum poni in genere signi: species autem & genus in eodem esse debent prædicamento: baptismus ergo non est actio vel passio sed signum

signum.Respondetur,in quam,cum D.Thom. in.4.distinctio.3.quæstio.1.quòd quanuis ratio cunctis sacramentis communis sit esse signum latentis gratiæ, qua ratione habent, vt sint sacramenta, nihilominùs rationem illā sortiuntur à forma, in qua vt diximus distinctio.1.consistit perfecta ratio significandi. Attamen res artificiatæ non ponuntur in genere ratione formæ, sicut species substantiæ, sed ratione materiæ, quæ est tota eorum substantia. Statua enim & domus non collocatur in genere qualitatis, nisi secundùm quid ratione formæ. Simpliciter autem sunt in genere substantiæ, vbi sunt ligna & lapides. Pariter ergo baptismus in quantum sacramentum quidem est in genere signi, sed simpliciter in genere actionis vel passionis. Posset vtique definiri ratione formæ sic : baptismus est sacramentum ablutionis, &c. Sed tamen aptiùs per materiale genus, quod est proximum definitur.

Quintum. ¶ Quintum argumentum est nominalium. Ablutio nihil aliud est,quàm aqua ipsa qua res abluitur:ergo eodem recidit dicere:baptismus est ablutio,& dicere,est aqua.

Glossator decreti. ¶ Bernardus super cap. Detrahe. prima quæstio . prima . citat Gandulphum quendam dicentem, baptismum esse aquam : ex quo infert asinum posse bibere sacramentum. Quam vtique quæstionem Scotus in. 4. distinctio. 6. quæstio.3. meritò appellat asininam . Alij verò recentiores aiunt,quòd asinus sacramētum bibere potest, non tamen potest bibere sacramentum.Sunt autem in theologo futilia hæc verba.Et quando concedendum esset ablutionem esse aquam, libentiùs dicerem, non esse nisi hominem, qui abluitur. Iam enim dictum est,ablutionem in præsentiarum vsurpari passiue.Legitima autem solutio est, nec ablutionem actiuam esse aquam, neque verò passiuam,hominem, sed ablutio est actio & passio. Nam si prædicamenta realiter distinguantur, res est plana . Et quanuis non distinguerentur tanquam res & res, licèt in sensu identico motus & actio & passio , essent eadem res, quæ est substantia , nihilominùs in sensu formali falsissimum est, substantiam esse actionem vel passionem . Quandoquidem ad veritatem huiusmodi sensus non sat est, quòd sint eadem res , siquidem ob solam diuersitatem definitionem substantialium Aristotel. appellauit propositiones immediatæ veritatis negationes illas in quibus vnum generalissimū negatur de alio,vt substantia non est qualitas, neque relatio,ne que actio.Quocircà si quis insistiterit quærens quæ nam res est ablutio ? Respondetur nihil aliud, quàm quòd est actio vel passio.Ob id enim Aristotel.constituit decem prædicamenta , vt cùm responsio peruenerit ad vnum generalissimum,illic interrogatio sistatur . Quapropter ineptiùs alij distinguunt, baptismum accipi dupliciter : vno modò pro aggregato ex ablutione & verbis : alio modo pro sola ablutione:isti nanque,vt clarè loquātur,inepta proferunt.

Legitima solutio.

¶ Nihilominùs esto baptismus sit ablutio , arguitur sextò , quòd definitio non sit satis plena. Si enim quis seipsum baptizaret , aut certè alium,sed tamen vel inuitum,vel iam baptizatum,vel sine legitima intentione, esset ablutio sub certa verborum forma, & tamen non esset baptismus:ergo definitio curta.Propter huiusce modi argutias Scotus in. 4 . distinctio . 3. quæstio . 1 . longiorem hanc comminiscitur definitionem . Baptismus est ablutio hominis aliqualiter consentientis facta ab alio in aqua, verba simul certa cum intentione debita proferente, significans efficaciter ex institutione diuina ablutionem animæ à peccato . Et Gabriel addit , quòd sit ablutio hominis viatoris , facta in aqua elementari fluida ab alio, cùm legitima intentione &c . Huiusmodi autem comatas definitiones,iam diximus distinctio. 1. quæstio. 1. esse à peripatetica definiendi arte alienas: quippe quæ suffarcinationes potiùs existunt vniuersorum , de quibus figillatim disputandum est , quàm definitiones, quæ communes esse debent animi conceptiones , atque adeò nil dubietatis continentes. Enimuerò vtrùm quis possit seipsum baptizare,aut si requiritur consensus positiuus baptizati, & similia , in disputationem postmodum sunt proferenda . Præterquàm quòd Gabriel plurima in definitione inculcat non necessaria . Ecquis enim dubitet non posse nisi viatorem baptizari , cùm in patria non sint sacramenta ? Item quid opus est dicere,in aqua elementari & fluida ? Quandoquidem quæ non est elementaris , non est aqua , neque verò nix & grando. Vno ergo verbo possumus ad omnia respondere, dicentes, vt paulò antè tetigimus,in definitione intelligi genus,quod est sacramentum, hoc est, baptismus est sacramentum lotionis,&c.

6. Argum. *Definitio Scot.& Gabri.* *Vera respō sio.*

¶ Quando autem aliquid eorum,quæ in præfactis argumentis tanguntur contingit , non est sacramentum , atque adeò nec baptismus. Secundò respondetur , omnium solutiones

comprehendi, cùm dicimus, Baptismus est ablutio sub certa forma verborùm, quæ quidem post modum peculiaribus articulis est explicanda: vt potè, ego te baptizo. Quam quidem formam falsò profert qui seipsum baptizat, & qui baptizat, in aqua: quæ non sit vera aqua, nam illa non est ablutio: & qui sine legitima intentione baptizat: quoniam verba debent esse conceptuum signa, vt articu. 1. periher. Aristotel. & qui inuitum vel iam baptizatum baptizat: siquidem accusatiuus, te, non solùm alium significat à baptizante, verùm illum præcisè, qui legitima est materia baptismi.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

POST DEFINITIONEM baptismi, quę eius substantiam explicat, protinus subsequitur disputatio de eius institutione. Supponimus enim ex distinctio. 1. quæstio. 5. omnia sacramenta nouæ legis à Christo esse instituta, & idcirco quæritur, vtrùm baptisma antè eius passionem, an verò postquam resurrexit instituerit. Ad quod D. Thom. sub distinctione respondet duabus conclusionibus. Aliud quippe est loqui de institutione baptismi, vt saluificam haberet virtutem: aliud verò de vsus eius necessitate.

1. Cõclusio ¶ Est ergo prior conclusio. Baptisini sacramentum, fuit institutum à Christo seruatore nostro ante eius passionem. Tunc, scilicet, quando in Iordane baptismate Ioannis intinctus fuit. Probatur ratione. Sacramenta nouæ legis ex sua institutione, vt distinctio. 1. quæstio. 3. ostensum est, gratiam conferunt iustificatricem: baptismus autem illam tunc virtutem suscepit, quando Christus baptizatus fuit, iuxta illud Bedæ in homilia Epiphaniæ. Tactu mundissimæ suæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis: ergo tunc institutus est. Accedit & testimonium Augustini in quodam sermone eiusdem celebritatis. Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.

¶ Secunda conclusio. Necessitas vtendi sacramento baptismi indicta fuit hominibus post passionem & resurrectionem. Probatur primò, quia cessatio vnius legis fuit obligatio alterius: figuræ autem antiquæ legis, atque adeò eius vinculum in Christi passione, & resurrectione sopita fuere, ergo tunc cœpit obligatio nouæ, cuius baptismus professio est. Secundò, per baptismum configuramur, vt ait Paulus, passioni & resurrectioni Christi, quatenùs tunc peccato morimur, & ad nouam iustitiæ vitam resurgimus: ergo oportuit priùs Christum pati, & resurgere à mortuis, quàm indiceretur hominibus necessitas configurandi se illi: siquidem exemplaris causa prior esse debet effectu. 2. Cõclusio

¶ Vtraque verò conclusio grauem offert disputationem, Quocircà, vt à prima exordientes, id quod est notissimum supponamus, negari nequit, baptismum fuisse ante passionẽ Christi institutum. Sed forsan quispiam in introitu statim hæsitet, quidnam opus erat circuncisionem aboleri, vt eius vice subrogaretur baptismus: quandoquidem sub circuncisione originalis culpa deleretur? Ad hoc respondetur, ex illo fundamento suprà iacto Hugonis libro. 1. de sacramen. par. 11. cap. 6. & libr. 2. part. 6. capit. 3. Quãto Christi humanatio propinquiùs aduentabat: tantò debebant esse sacramenta fuæ fidei clariora. Vnde sicut circuncisionem oportuit in lege scripta institui, vt figura venturi: sic, imò multò congruentiùs, decuit incarnato iam Deo in lege gratiæ sacramenta gratiæ ab ipso gratiæ authore institui. Primùm ergo omnium baptismus in hoc circuncisioni præstat, quòd, vt distinctio. precedenti dictum est, illa erat huius figura: hic autem illius veritas. Secundò, quia illa erat peculiari populo & sexui indicta: hìc autem omnibus gentibus & sexibus vniuersalis. Christus siquidem vniuersorum redemptor, vnam totius orbis ecclesiam compegit. Tertiò quantùm ad efficaciam, illa erat tantùm signum gratiæ, quæ nec omnem pœnam condonabat, vt proxima distinctio. visum est, nec characterem habebat annexum: hìc autem non solùm signum sed instrumentum passionis Christi est, gratiam conferens in remissionem omnium culparum & pœnarum, ianuamque subinde cœli aperiens, atque adeò perfectissimam amicitiam Dei concilians. Sunt enim amici, vt philosophorum axioma admonet, quibus omnia

Expositio articuli.

Dubitatio.

Hugo.

Baptismi excellentia

nia sunt communia, in quibus amicitia fundatur, bona autem in quibus fundatur amicitia Dei, sunt dona cœlestia, quibus per baptismū, nisi obstaculum nos ipsi opponamus, illico vita defuncti potimur. Quapropter circuncisionis forma non tam expresse exprimebat gratiam, nisi per modum expoliationis à peccato, baptismus autem per modum perfectę ablutionis. Ac proinde illa non dicebatur simpliciter regeneratio, sicut dicitur baptismus, vt patet Ioan. 3. Nisi quis renatus, &c. At demum postrema differentia est, quòd illa cum dolore applicabatur: hic autem fit in aqua cuius tactus suauissimus est.

¶ Ad tempus autem vt reuertamur, si Alexandrum Alensem. 4. part. quæstio. 12. membro. 3. & Richardum in quarto. distinct. 3. articu. 5. inspexeris, pluries aiunt institutum fuisse baptismum, secundùm eius diuersas qualitates. Haud tamen opus est tam multis incisionibus rem confundere, sed satis est dicere fuisse institutum quantum ad vim generatiuam ante passionem, & quantum ad obligatiuam post passionem, vt hic ait D. Thomas. & Hugo. libr. 2. de sacramen. par. 6. capit. 4. Gessit se nanque in hac re Christus instar medici, qui priùs apud pharmacopolā salutiferum conficit pharmacum, virtutem habens quoscunque sanandi, qui illo vtantur. Postmodum verò præcepto iubet ægrotis illo vti, tanquam eis ad salutem necessario.

Hugo.

Aptũ exemplum.

¶ Enimuerò quòd passionem præcesserit tam institutio, quàm vsus baptismi Christi, in dubium reuocari non potest. Ait quippe redemptor ipse Ioan. 3. ad Nicodemum. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Et dicit ex aqua & spiritu sancto, ad designandum suum baptisma. Nam Ioannes, vt ipse capit. 1. fatetur, solùm baptizabat in aqua non iustificante, sed in pœnitentiam. At de Christo, super quē descendit spiritus sanctus, hic est, inquit, qui baptizat in spiritu sancto. Et quanuis necessitas illa, nisi quis renatus fuerit, non nisi ad tempus post passionem referatur, quando cœpit obligatio, tamen saltem ostenditur quantum ad virtutem iustificantem iam fuisse institutum. Quia verisimile est, hoc illum discipulum admonuisse, vt eodem se baptismo regeneraret, quod & ipse fecisse creditur. Atqui illo verbo: non potest introire in regnum Dei, significatur introitus cœli, quem circuncisio non præstabat. Accedit & testimonium ex vsu. Nam illico eodem capitulo subiungitur,

Ioan. 3.

quòd ipse baptizaret & omnes venirent ad eum. Quamuis capitulo. 4. dicat Euangelista, quòd non Christus, sed discipuli eius baptizabant. Nec dubium est quin baptismo Christi, vt diserte Augustinus docet in Epistola ad Seleucianum, quæstio. 108. Nam præter eius authoritatem accedit ratio. Quoniam cùm ipse non baptizaret, sed discipuli eius: si illud esset baptisma Ioannis, potiùs Ioannes quàm Christus diceretur baptizare. Neque verò discipuli Ioannis vsqueadeò conquerentur, quòd Christus plures baptizaret, nisi diuersum esset baptisma. Ad hæc cùm illos ad prędicandum dimisit, vt Matthæ. 10. & Lucæ. 10. legitur, fortasse & baptizandi munus illis etiam demandauit.

Vsus baptismi Christi ante eius passionem.

¶ At verò etsi certum sit ante passionem institutum hoc sacramentum fuisse, non tamen ita perspicuè constat, quando. Quinimò Scotus in. 4. distinctio. 3. quæstio. 4. sub dubio articulum illum temporis relinquit. Nam quando Christus baptizatus est, non vsus est (inquit) baptismo suo, neque eius forma, sed Ioannis: quare tunc solùm videtur designasse aquam in materiam baptismi. Et quando dixit Nicodemo: Nisi quis renatus, &c. non est verisimile, quòd tam celebre sacramentum tunc in conclaui coram priuata persona instituerit. Respondetur autem, postquam constat institutum fuisse ante passionem, non ita multùm referre quando. Secundò adijcimus cum Diuo Thom. & Magistro Sententiarum distinctio. 3. qui eandem tenet opinionē: quòd illud instituerit, cùm baptizatus fuit in Iordane, eò, quòd tunc vim contulit aquis. Quam opinionem videtur amplexus Hugo loco citato.

Scotus.

Tempus institutionis.

¶ Quòd si arguas, virtutem baptismi non esse permanentem, sed transeuntem, atque in vsu, & applicatione aquæ consistentem: quare tunc nulla fuit aquis impressa qualitas. Respondetur, esto ita sit, nihilosecius tactus ille, quo aquam designauit in materiam baptismi, dicitur quodammodo virtus, atque adeò facto ipso consecrauit ipsum vsum aquæ in illum effectum, facto inquam, non Ioannis baptzantis, sed suo proprio tangentis aquam. Tametsi Diuus Thomas non dicat facto solo sacramentum instituisse. Imò credendum est, illic explicuisse formam sui baptismi, quia (vt ait Ioannes) multa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in Euangelio. Quare tunc apparuit trinitas: nempe, vox patris, persona filij, & columba spiritus sancti, cuius

quidem trinitatis nomine consecratur baptisma, apertique sunt cœli, ad quod nos transmittit. Et quoniam datum fuerat Ioannis signum, vt super quem videret columbam descendentem, ipse foret, qui baptizaturus erat spiritu sancto, consequens fit, vt illico Christus, formã sui baptismi præscriberet.

¶ Quinque autem extant argumenta, quibus argui potest, baptismum ante passionem institutum, atque adeo illum quo discipuli tunc temporis baptizabant, non fuisse Christi. Tria sunt D. Thom. Primum hoc. Sacramenta nouæ legis efficiunt gratiam virtute passionis Christi, ex cuius latere, vt ait glossa ad Ephesi. 5. effluxerunt. Et præsertim baptismus, dicente ad Rom. 6. apostolo. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: causa autem debet effectum præcedere. Cùm ergo tunc temporis passio non fuisset exhibita, baptismus non conferebat gratiam, ac subinde nec erat baptismus Christi. Et confirmatur authoritate Chrysostomi homilia. 28. super illud Ioannis. 7. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Vbi ait, quod ante Christi resurrectionem non fuit datus spiritus sanctus in sacramentis. Quam vtique opinionem sequitur Theophilactus super capit. 3. Ioannis.

¶ Secundò arguit D. Thomas. Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Christi: mandatum autem Christi non est nisi post passionem positum. Matthæ. vlti. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. ergo baptismus non fuit ante passionem institutus.

¶ Tertio. Baptismus est sacramentum necessitatis, ergo vbi primum fuit institutus, cœpit obligare, sed ante passionem non obligabat, eò quod circũcisio suam retinebat virtutem: ergo neque ante passionem fuit institutus.

¶ Quarto deinde arguitur. Forma baptismi in nomine patris & filij & spiritus sancti nusquam in euangelio legitur, nisi post resurrectionem loco modò citato. Baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Quare nunquam videntur apostoli antea illa fuisse vsi.

¶ Quintò. Ministri proprij baptismi sunt sacerdotes: apostoli autem non fuerunt sacerdotio initiati, nisi in cœna Domini: antea ergo non baptizabant baptismo Christi.

¶ Propter hæc argumenta non deerunt forsan qui dicant baptismum Christi non fuisse institutum, nisi post eius passionem. Mathę. 28. Quo videtur alludere Leo Papa in epist. 62. ad Episcopos Siciliæ, quæ refertur de consecrat. distin. 4. can. Proprie. Cuius verba sunt. (Qualitas docet celebrãdæ generaliter gratiæ scilicet baptizandi catechumenos) diem legitimum eum esse (videlicet Paschatis) in quo orta est & virtus, & species actionis, quando dominus postquam resurrexit discipulis eius formam, & potestatem tradidit baptizandi, dicens. Euntes docete omnes gentes baptizãtes, &c. De quo vtique eos & ante passionem potuisset instituere nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse. Et can. Si quis, statim proximo, ait, quod Christus regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismi.

¶ His veruntamen non obstantibus neutiquã aliud defendi posset, quàm quòd Apostoli ante passionem baptizarent baptismo Christi. Non solum propter authoritatem Augustini & Bedæ, verum propter rationes factas, & cõmunem omnium opinionem quæ ex euangelio colligitur. Et est præterea glossa super illud Lucæ. 3. Baptizato Iesu Baptizatur Dominus non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aquas mundans vt vim abluendi haberent. Vnde ad primum argumentum respondet hic D. Thom. quòd baptismus etiam ante passionem Christi efficaciam habebat ab ipsa passione: scilicet in genere causæ finalis, quia nondum erat in re. Aliter tamen quàm sacramenta veteris legis: nam illa erant figuræ tantum: baptismus autem virtutem habebat à Christo institutore. Etenim si passio ab ipso habuit virtutem, quæ effluxit in sacramenta, ipse potuit eandem virtutem dare baptismo ante passionem. Eo vel maximè, quòd tũc viuente Christo, passio quodammodo erat inchoata, tota enim eius vita fuit nobis meritoria. Quare cùm per baptismum illa merita applicarentur, erat quodammodo instrumentum passionis. Tametsi ianuam cœli tunc nequaquam aperiebat: hoc enim non habuit quousque Christus resurrexit à mortuis. Et ad authoritatem Chrysostomi respondet Diuus Thom. super Ioannem dicens, illud testimonium Ioannis. Spiritus nondum erat datus, sic intelligi, quod ante passionem non dabatur in signo visibili, sicut postmodum (vt infra patebit.) ¶ Ad secundum respondet D. Thom. quod cum homines non deberent cæremonijs duarum legũ coarctari, & circuncisio duraret vsq;

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

5. Argum.

Leo Papa.

Responsio.

Responsio. Ad. 1. arg.

Ad secundũ

vsque ad passionem,noluit præceptum baptismi ponere vsq; post passionem,vt esset tam Iudæis,quàm gentibus generale nihilominus tamen ante præceptum voluit ipsum instituere in exercitium,præcipuè in populo Iudæorum vt illi sacramento assuefierent, obidque ex tunc adeò habuit efficaciam conferendi gratiam.Sententia est Hugonis loco citato lib. 2. part.6.cap.4.

Ad tertium ¶Ac perinde respondet ad tertiũ, quòd cùm sacramenta non sint obligatoria nisi à tempore positi præcepti, nihil vetat baptismũ fuisse institutum ante passionem,& non obligare nisi post eam.

Ad quartũ. ¶Ad quartum de forma, qua tunc temporis vtebantur Apostoli,nulla est in euangelio scripta memoria. Neque verò tenuem egomet mihi coniecturam fecerim, quòd forte tunc baptizassent in nomine Christi, de qua forma dicturi sumus articulo. 6. Et coniectura mea est, quod cùm Ioannes,vt Actorum. 19. legitur baptizaret dicens, vt in eum, qui venturus esset post ipsum crederent, forsan docuit illos Christus baptizare in nomine suo ipsius, vt se illum ipsum ostenderet de quo loquebatur Ioannes.Atque hac fortasse ratione acriori inuidia remordebantur discipuli Ioannis: ideoque missi sunt ab illo scisitatum à Christo an esset ille, qui venturus erat. Ac proinde forsan (vt ait Leo) primùm data est forma baptizandi in nomine patris, &c. Matth. 28. postquàm Christus resurrexit. Magister verò Sentent. in quarto. distinct. 3. ait, quòd illam formam illis tradiderat ante passionem, quod fortè est probabiliùs, vt pote quò videtur Diuus Thom.alludere hic inferiùs in calce articul. 6. Nec desunt rationes. Prima,quòd Ioanni reuelatum fuerat eum baptizaturum in spiritu sancto. Secunda,quòd illic tota, vt diximus,comparuit trinitas.Tertia,q̃ si Christus, vt illico dicemus, quempiam apostolorum baptizauit, non est credendum dixisse, Baptizo te in nomine meo,sed in nomine patris,&c.

¶Ad authoritatem autem Leonis respondetur,quòd cùm passio antequàm esset exhibita non potuisset esse causa efficiens gratiæ, sed solùm finalis, & baptismus non habuerit perfectam rationem sacramenti regenerationis, vt cœli claustra reseraret, nisi per passionem, ideo ait, quòd illuc vsque non fuit institutum sacramentum in sua plenaria potestate,ac sub inde cum vi obligatoria. Ad quod etiam alludit illud. 1.Petr. 1.Regenerauit nos in spem *1.Petri.1.* viuam per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis.Atque illud ad Ephes.5.Tradidit semetipsum pro ea(scilicet ecclesia)mundans eã lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ista plenaria potestas sacramentorum dicitur effluxisse de latere Christi in genere causæ efficientis.

¶Ad quintum demũ respondetur, non opus fuisse proprios ministros baptismi instituti ante ipsum sacramentum. *Ad quintũ.*

¶Ex his colligere poteramus alterius quæstionis solutionem,quam distinct. proxima tetigimus:vtrùm scilicet apostoli fuerint baptismate Christi ante passionem initiati. Sed tamen eam vsq; ad distin.5.art.2.reponimus, vt pote quod illi loco vbi de suscipiẽtibus baptismum magis congruit.

¶Secunda conclusio amplius nobis negotium exhiberet differendi de tempore cessationis legalium obligationisque legis nouæ, nisi quòd hanc materiam propriè Diuus Thomas prima secundæ tractat.quæst. 103. & nos latissimè lib.2.de Iustitia & iure ventilauimus quæstio.5.art.4. Sunt nihilominus hic tum aliqua inde accersenda, tum nonnulla etiam propriè adhibenda. *2.Cõclusio*

¶Tria quippe tempora secundum Augustinum distinximus : videlicet,tempus antiquæ legis vsque ad Christi passionem & resurrectionem, quo scilicet tota lex etiam legalia, & cæremonialia viua erant, & obligantia. In quo etiam Hieronymus cum illo conuenit. Secundùm, ab ipso articulo passionis & resurrectionis, à quo lex vetus extincta fuit, & mortua, & lex nostra cœpit obligare, in quibus duobus etiam consentit Hieronymus. Addit autem Augustinus quòd non illico vt mortua fuit,erat quoque mortifera,sed licebat eam vsque ad promulgationem Euangelij seruare, minimè autem spes in ea erat collocanda,sed vt synagoga honorificè sepeliretur. Et hoc est secundùm tempus Augustini in quo dissentit Hieronymus dicens, protinus vt fuit mortua,fuisse mortiferam.Ecclesiæ verò vsus, & Concilium Florentinum sententiam approbat Augustini. Tertium tempus fuit post promulgationem euangelij, ex quo iam lex vetus est mortifera. *Tria tẽpora de cessatione legalium.* *Concilium Florẽtinũ.*

¶Ex his secũdùm D.Tho.colligimus quatuor documenta. *S.Tho.quatuor documenta.*

¶Primum quòd etsi ab institutione baptismi fuerit in consilio vsque ad passionem & resurrectionem, nihilominus circuncisio cum tota lege veteri manebat tunc in præcepto. Secundum, quòd statim à passione

Christi & resurrectione, vt tota lex vetus totam suam vim perdidit, & iustificādi, & obligā di, adeò vt nec sub cōsilio maneret, ita baptismus & tota lex noua cœpit esse, non solùm in cōsilio, verùm & in præcepto, licèt illi, ad quos non pertingeret promulgatio, ignorantia excusarentur. Tertium dictum est, quod nihilominùs (vt ait Augustinus) nonnullo tempore post passionem licebat mortuam legem veterem seruare, vt synagoga cū honore sepeliretur. Quartum denique assertum fuit, post sufficientem promulgationem nulla prorsus ratione legem veterem citra impietatis crimen seruari posse. In his omnibus vniuersi ferè cū Diuo Tho. consentiunt.

Scotus. ¶ Scotus autem in quarta distinctio. 3. quæstio. 4. quodammodo discrepat in tribus. Primùm quantum ad baptismum, videlicet quod ab eius institutione, nō solùm vsque ad passionem (vt nos dicimus) verum vsque ad sufficientem promulgationem Euangelij mansit solùm in consilio, & non in præcepto. Itaque sub articulum passionis aut resurrectionis nihil discriminatum est de illo, sed cœpit esse in præcepto post sufficientem promulgationem. Secundò differt quantum ad legalia, nam quicquid sit de alijs, ait circuncisionem non mansisse in præcepto vsque ad passionem, sed vsque ad institutum baptismum, & inde cucurrisse sub consilio cum baptismo. Neque verò ait illud consilium circuncisionis extinctum in passione, sed perdurasse vsque ad sufficientem promulgationem. Et hoc est tertium, in quo differt à Diuo Thoma, dicens, quòd ab institutione baptismi vsque ad sufficientem promulgationem, neque baptismi, neque circuncisioni erat præceptum, sed apud Iudæos vnus quilibet eorum liberè poterat circuncidi, vel baptizari.

Probatur opinio D. Tho. & cō munis. ¶ Asserta autem Diui Thom. illic satis corroborauimus. Enimuero quòd, legū confinium, quo vetus quantum ad vim obligandi expirauit, nouaque obligare cœpit, fuerit articulus passionis, & resurrectionis, inde palàm cōstat, quòd vetus illa lex figura erat & vmbra futuræ Christi redemptionis per passionem & resurrectionem, vmbra autem per lucis præsentiam aboletur. Vbi ergo Christus dixit, Consummatum est, & velum templi in duo fuit discissum, vetus extincta est, & noua emicare cœpit quo ad vim obligandi, instar naturalium, quorum vtique corruptio vnius, generatio est alterius. Quo alludit illud redemptoris Matthæi. 5. Non veni soluere legē, *Matth. 5.* sed adimplere. Fuit enim sub illo temporis articulo vetus impleta. Accedit illatio Paul. ad Roma. 7. vbi ex eò quòd fumus liberati à peccato, infert, nos pariter esse iugo legis exemptos: liberatio autem prima in morte fuit, ergo & secunda. Et subiungit aptissimum exemplum coniugatæ mulieris. Quemadmodum enim illa morte viri libera fit matrimonij lege, ita & synagoga morte Christi à legis vinculo. Deinde adhibetur & aliud planum testimonium eiusdem Paul. Hæbræ. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat: in morte autem translatum fuit sacerdotium priscum in alterum Christi: tunc enim Christus assistens pontifex futurorum bonorū introiuit in sancta, æterna redemptione per sui corporis hostiam inuenta. Tuncque confirmatum est eius sanguine testamentum nouum, quod, vt eadem epistola capit. 8. legitur, veterauit prius. Hæc demum confirmat autoritas tam Augustini, quàm Hieronymi, qui licèt aliter dissideant, tamen (vt est videre in epistol. 19. Augustini) in hoc vnanimes consentiunt. Verba Augustin. sunt. Venit fides, quæ primis illis oblationibus prænunciata est, post mortem, & resurrectionem Domini reuelata: & tunc illa sacramenta vetera amiserunt vitam officij sui. *Paul. Roma. 7.* *Hebr. 7.* *Augu.*

¶ Adde contra Scotum, quòd si reliqua antiquæ legis mandata vsque ad passionem obligarunt, cur non & circuncisio, quæ professio erat totius legis, non illucusque perdurasset sub præcepto? Nam reuera eius argumentum nullius est vigoris. Arguit siquidem. Præceptum baptismi totaliter aufert circuncisionem, ergo & consilium eiusdem baptismi tollit circuncisionis necessitatem, relinquendo eam sub consilio. Hæc autem collectio solùm illic haberet locum, vbi præcepta illa secum pugnarent. Cui enim præcipitur virginitas, omnino interdicuntur nuptiæ, & ideo consilium virginitatis tollit necessarium nuptiarum præceptum. Consilium autem baptismi perinde secum patitur præceptum circuncisionis, vt in quadragesima consilium orationis simul esse potest cum præcepto ieiunij. Quapropter licèt Iudæus vellet suas proles baptizare, quæ per baptismum donarentur gratia remissionis originalis: nihilominus, quia tenebatur Iudaica lege vsque ad passionem, tenebatur perinde masculos charactere circuncisionis insignire. Veluti, licèt quis modò aliunde gratia perfunderetur, nihilominus teneretur *Argu. Sco.*

sacro

sacro baptismate initiari.

¶ Quòd si quis nobis illud obijciat Christi Matthæ. 11. Omnes prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. Vnde colligi videtur in Ioanne ante Christi obitum cessasse legem veterem. Respondetur, nullam ibi fieri mentionem de cessatione legis, sed de prophetia: nempe, quòd Ioānes fuit vltimus prophetarum antiquæ legis, in quo subinde cœpit prædicari noua, vt Lucæ. 16. legitur. Lex enim, inquit, & prophetæ vsque ad Ioannem. Ex quo regnum Dei euangelizatur. Ipse enim primus cœpit prædicare pœnitentiam: quia appropinquaret regnum cœlorum, quòd illu cuique prophetarum vaticinijs, legisque figuris fuerat præsignatum. Quare & illud fuit Christi prothema: & tunc baptisma suū, quòd erat suæ legis initium, instituit. Itaque confinium prædicationis fuit in Ioanne, qui Christum digito indicauit, qui fuit veritas Mosayca legis. Confinium autē cassatæ obligationis vnius legis, alteriusque exortę fuit in morte & resurrectione. Quod autem in concilio Florentino habetur, legalia veniente Christo cessasse, non intelligitur cùm primùm natus fuit, sed veniente, & per passionem & resurrectionem legem complente: iuxta illud ad Hebræos. 6. Sacrificium & oblationem noluisti: tunc dixi, ecce venio: corpus autem adaptasti mihi: per quod scilicet oblatum in cruce, sacrificia vetera expirauerunt.

Dilutio.

Concilium Florētinū.

Hebr. 6.

¶ Firma ergo extat hæc pars, q̄ lex tota Mosayca durauit vsq; ad passionem. Quòd autem non inde cœperit obligare noua: duplici via arguitur. Primum enim apparet ante passionem fuisse obligationē, ex illo Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod si cum Diuo Thom. in solutione ad. 3. sic exponas, quòd respiciat futurum tempus post passionem, videtur primum omnium Augustinus reclamare libro de fide ad Petrum capitulo. 3. dicens, ex illo tempore, quo dixit Christus. Nisi quis renatus, &c. fit vt nemo possit sine baptismo introire in regnū Dei. Vbi videtur insinuare, quòd ex illo temporis articulo cucurrit baptismi necessitas.

1. Argum.

Augustin.

1. Argum.

¶ Secūdò id apparet ex verbo adiūcto. Oportet vos nasci denuò. Oportet, scilicet, de præsenti, non oportebit. Et cōfirmatur: quia Nicodemus quærebat salutis remedium & legē, qua posset saluari, responsio ergo illa Christi videtur, id tanquàm iam tunc necessarium illi proposuisse.

¶ Deinde tertiò arguitur. Alia præcepta Christi obligabant ante passionem, vt præceptum adhibendæ fidei eius dictis. Illud enim Ioannis. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, palàm edocet, quòd tunc quando prædicabat, tenebantur audientes illi credere. Quare & illud Lucæ. 22. Hoc (scilicet, celebrationem eucharistiæ) facite in meam commemorationem, ex illo momento vim habuisse videtur obligandi.

Tertium.

¶ Præterea quartò. Si id. Nisi quis renatus. &c. non fuit præceptum tunc positum, sequitur, nullibi extare præceptum baptismi in Euangelio expressum: nam illud Matthæi. 28. Docete omnes gentes baptizantes eos, &c. potius apparet præceptū apostolis impositum, vt munere fungerentur, tū docendi, tum etiam baptizandi, quàm populis propositum suscipiendi baptisma.

Quartum.

¶ Ad hæc quintò. Sub articulum passionis & resurrectionis nullam Christus edixit legem: ergo ab illo articulo nō cœpit obligare lex noua, sed vel antea, vel postea.

Quintum.

¶ Postremò denique & sextò arguitur. In passione dixit Christus. Consummatum est: ergo tunc abolita est lex vetus, ac subinde inchoauit obligatio nouę ante resurrectionem: non ergo debuit dicere S. Th. quòd necessitas indicta fuit post resurrectionem.

Sextum.

¶ Secūda via arguit Scotus loco citato. quòd lex euangelica non cœpit statim obligare à resurrectione Christi. Nullus enim, inquit, aliter se nunc habet ad aliquam legem, quàm priùs nisi quia est sibi aliter promulgata, sed post passionem Christi nemini fuit lex Euangelica promulgata, quousque Apostoli eam diuulgarunt: ergo illucusque nullus tenebatur baptismi lege aliter quàm ante passionem. Et pari ratione sibi habet persuasum Iudæos ad eiusmodi promulgationem solennem, quæ Hierosolymis facta fuit de pēteco-stes, atque in alijs subinde locis, alijs temporibus, legi circuncisionis obnoxios fuisse, eo nempe quòd illis nondum erat lex euangelica euulgata.

Scot.

¶ Ad hæc autem suo ordine respondetur. Ad primum scilicet, quòd cùm Augustinus ait. Ex illo tempore, non intelligit ex illo momento, quo Christus id dixit Nicodemo, sed ex illo Christi tempore. Comparat enim illud ad tempus legis veteris quorum vnum cessauit alterumque cœpit in morte & resurrectione Christi. Simili nan-

Respōsio ad primum

que

que phraſi dictum eſt Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitã in vobis: & tamẽ liquidum eſt minimimè ex illo temporis momento obligaſſe. Sanè cùm tunc nondum eſſet ſacramentum euchariſtiæ inſtitutum.

Ad ſecũdũ. ¶ Ad ſecundùm autem reſpondetur, verbum, oportet, non ſignificare neceſsitatem inde incipientem, ſed conditionem legis euangelicæ, quam ille prædicabat, cuius vinculum ligaturum erat poſt paſsionem. Quaſi dicat, oportet eos qui legem meam fuerint profeſsi dum vim obtinuerit obligandi, naſci denuò. Quare tunc Chriſtus Nicodemo non id tanquam præceptum ex tunc obligans edixit, ſed legem futuram docuit. Vnde Hugo. libr. 2. de ſacramento. part. 6. ca. 5. Quando Chriſtus, inquit. Nicodemo dixit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c. amico reuelatum eſt conſilium. Quando verò poſtea dixit Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. informandis omnibus expoſitum eſt præceptum.

Hugo.

Ad tertium. ¶ Ad tertium negatur præceptum vllum peculiare euangelij ante paſsionem obligaſſe, tametſi Chriſto homines credere tenerentur. Illa enim obligatio non oriebatur ex præcepto euangelico, ſed ex lege veteri: nempe, ex illo Deutero. 18. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum. Qui autẽ verba eius audire noluerit qui loquetur in nomine meo, ego vltor exiſtam. Item proueniebat ex oraculis prophetarum, & figuris illius legis quę Chriſtum prædixerant fore Meſsiam, atque adeò Deum, qui vt lex etiam docet naturalis, mentiri neſcit. Itaque cùm dixit, Niſi quis renatus fuerit, &c. adhibenda illi erat fides inſenſu, quo id loquebatur. Illud autem, Hoc facite in meam commemorationem, non obligabat, niſi pro tempore quo eſſent apoſtoli ſacrum illud facturi, quod non erat niſi poſtquam corpus fuiſſet traditum, ſanguiſque eius effuſus.

Ad quartũ. ¶ Propter quartũ autem argumentum ſciolus forſan quiſpiam ſuſpicabitur, non extare in euangelio præceptum baptiſmi: eſſet tamen error abſurdiſsimus: nam quando non eſſent niſi illa duo loca in argumento adducta, abũdè rem comprobant. Cùm enim ait Chriſtus. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Vbi neceſsitatem baptiſmi pro tempore ſuæ legis orientem expreſsit, palàm fit conſequens aut tũc, aut aliàs eiuſmodi poſuiſſe præceptum. Enimuerò cùm in baptiſmo fiat legis profeſsio, & ſit catholica fides, ad ſuam ipſius legem vniuerſum orbem perſtrinxiſſe, planum euadit, præceptum baptiſmi aliquando poſuiſſe. Idemque ex altero loco colligitur. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. Quo enim præcepto illos docere, baptizareque iuſsit, alterum includitur, quo audientes conſtrinxit vt crederent, & baptizarentur. Vnde ſubditur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. Quemadmodum vbi Ioan. 20. poteſtatem largitus eſt apoſtolis remittendi peccata, præceptum incluſit ſacramenti confeſsionis.

¶ Ad quintum. Conceditur in paſsione nullam fuiſſe legem à Chriſto indictam. Ad argumentum verò inde collectum vno modo reſponderi poſſet, non omnia euangelica mãdata fuiſſe per Chriſtum ante ſuam paſsionem poſita, ſed nonnulla poſt reſurrectionem, vt mandatum baptiſmi Matthæ. 28. atque alterum de ſacramento pœnitentiæ Ioann. 20. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c. Quod ſi verum eſt, non tota lex euangelica ab articulo ſtatim paſsionis et reſurrectionis vim obtinuit obligandi. Atque huc alludere videtur Diuus Thom. in. 2. argumento. Ego verò pro mea ingenij tenuitate crediderim (nec Sanct. Thomæ ſententiæ hoc repugnat) Chriſtum ante paſsionem ſaltem verbo priuatim, propoſuiſſe omnia ſuæ legis mandata, quæ erant ad ſalutem neceſſaria, qualia potiſsimùm ſunt ſacramenta: licèt forſan non omnium formas & ritus tunc expreſſerit. Et coniectura mea eſt, quòd ante paſsionem ipſe munus prædicandi perfecit, ex quo conſequi apparet & totam ſuam legem inſtituiſſe, per quam abolenda erat antiqua, idque inſinuaſſe cùm in cruce dixit. Conſummatum eſt. Quam obrem Diu. Thom. 1. 2. quæſtio. 103. articul. 4. in paſsione & reſurrectione, ait, mortuam fuiſſe antiquam legem, nouamque ſubinde inchoatam: id quod nos loco citato de Iuſtitia & iure locupletiùs confirmauimus. Inſinuauit tamen omnia illa tunc poſita mandata tanquàm ab articulo paſsionis & reſurrectionis vim obligandi obtentura. Quapropter cùm dixit. Ite, docete omnes gentes, &c. non expreſsit mandatum gentium obediendi apoſtolis, quaſi illud iam apoſtolis ipſis cõſtaret à tempore paſsionis vigorẽ habuiſſe. At quia ante paſsionem non fuerant permiſſi ad gentes diuertere, ſed ad oues duntaxat

Ad quintũ.

Sententia toris.

ire

ire quæ perierant domus Israel, iam tunc fecit illis facultatem liberè quocunque gentium peragrandi. Ob idque consultò subdidit Matth. 28. Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis, quasi iam antea totam tulisset legem. Atque idem de pœnitentia coniectandum. Crediderim enim quando sacramentum eucharistię instituit sacramentum pœnitentię tradidisse, sed tamen postea peculiariter tradidit eis spiritum sanctum, vt illo perfungerentur munere.

Ad sextum ¶ Ad sextum denique argumentum, respõdetur quòd etsi moriens protulerit, Consummatum est, referendum est tamen ad resurrectionem, vbi completa est redemptio & iustificatio nostra, atque adeò lex vetus. Habet enim iustificatio duos terminos, scilicet, à quo, qui est, mori peccato, & ad quem qui est in nouam vitã resurgere. Vnde Apostolus Roma. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ob idq; lex vetus non solùm passionis, verùm & resurrectionis figura erat, quæ idcirco illucusque nõ erat perfectè completa. Atque hanc ob rem sancti patres totum triduũ passionis & resurrectionis pro vno duxerunt puncto, quo testamentum vetus antiquatum est, & nouũ exortum, id quod in præsentiarum D. Thom. scientissimè docuit.

Egregia annotatio.

Ad argum. Scoti. ¶ Ad alteram verò arguendi viam, qua Scotus contendit, nec legem veterem cessasse, nec nouam obligasse nisi post sufficientem promulgationem in vnaqualibet prouincia, negatur quod nullus aliter quàm priùs se habeat ad legem, antequàm illi sit promulgata. Imò verò cùm primùm pontifex, vel rex, edicit publicitus in curia legem, vniuersos obligat: tametsi illi, ad quorum notitiam non peruenit, excusentur per ignorantiam. Etenim dũ præco in ciuitate distante à curia euulgat legem nõ ponit illam, neque tunc obligat, sed declarat posi tam esse, tollitque adeo ignorantiam excusantem. Pari modo dum Apostoli, promulgabant legem, non erant legislatores, sed legem à Christo conditam enunciabant, atque adeò tollebant ignorantiæ excusationem. Ac perinde Iudæi post resurrectionem non erant obstricti simpliciter circuncisionis lege, sed erat obligatio ex ignorantia procedens, quia, scilicet, non putabant extinctam suam legem. Et reuera contra assertum Scoti quo ait, Iudæos tunc liberè potuisse aut baptismo, aut circuncisione vti, existit in eluctabile argumentum. Aut enim loquitur de Iudæis qui inuincibiliter ignorabant euangelium, aut de illis, qui illud vel sciebant, vel culpabiliter ignorabant. Si de prioribus, falsum est potuisse baptizari, & non circuncidi: nam ex sua ignorantia obligabantur circuncidi. Si de posterioribus, itidem falsissimum est, nam simpliciter tenebantur baptizari. Cùm eis iam esset lex euangelica promulgata. Nullos ergo potest assignare Iudæos, qui post resurrectionem possent alterutrũ sub cõsilio eligere. Reliqua loco citato. 2. lib. de Iusti tia, & Iure amplificantur.

Cõtra Scot.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm aqua sit propria materia baptismi.

DEfinitione institutioneque baptismi cõstabilitis, subsequitur, vt de eius partib⁹ dicamus, in duob⁹ scilicet articulis de materia, atque in alijs quatuor d forma. Quęritur ergo tertiò. An materia baptismi sit aqua. Distincta nanque suprà nobis est duplex materia baptismi, scilicet, proxima, & remota. Proxima quidem est ablutio, vt satis probatum est. Quæritur ergo modò de remota: nẽpe in quo liquore debeat ablutio baptismi fieri. Et respondet D. Tho. vnica affirmatiua conclusione plus asserente, quã quæsitum est. Ex institutione diuina aqua est propria materia baptismi. Non ait hæc vel illa aqua, sed omnis & sola illa quæ re & nomine verè sit aqua. Probat vtranque partem ex illo citato Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Vbi diuina institutio explicatur. Quocirca conclusio est de fide, expressa in euangelio, ac subinde per ecclesiam receptissima, vt capit. In quadam. de celebratione Missarum, vbi Innocen. probat veram aquam exiuisse de latere Christi ad significandum non nisi in vera aqua posse fieri baptisma. Et in concilio Florentino habetur, quòd vera & naturalis aqua sit huius sacramenti materia. ¶ Adducit autem Diu. Thom. quatuor conuenientias, sed si vis eas locupletiùs amplificare, lege Hieronymum in Epistola ad Oceanum, vbi aquas ad hoc propositum per multis laudibus, accumulat, atque Ambros. lib. 1. secundoq; de sacramẽtis. Prima ergo cõueniẽtia sumitur ex natiua ipsa baptismi ratione quæ

Cõcl. fidei.

4. conuenięntias.

Hieron. ad Oceanum.

1. cõuenientia.

ne quæ eſt regeneratio ſpiritualis, cui idcirco aqua congruit, eò quòd viuentium genituræ accommodata eſt. In ipſo nanque mundi primordio ante quàm terra quicquam proferret, luxq́ue emicaret de cœlo, ſed dum tenebræ informem rudemq́ue illam molem operirent, ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. *Geneſ. 1.* Quaſi mundus ex aqua, & ſpiritu formandus eſſet, qui in homine ex aqua itidem & ſpiritu ſancto erat reformandus. Adde quòd, vt inibi ait Hierony. primum viuentium ſenſibilium ex aqua egreſſum fuit: quinta quippe die dictum eſt. Producant aquæ reptile animæ viuentis & volatile. Quemadmodum baptiſmus ſenſata pennataq́; profert animalia, in cœlum euolantia. Atque adeò illic inſinuatū eſt, cuncta viuentia, vt hic ait Diu. Thom. ex humidis ſeminibus progigni, aqueoq́ue humore coaleſcere, & vegetari. Vnde Thales Mileſius (vt. 1. Phyſico. retulit Ariſtot.) primum omnium rerum principium poſuit aquam. *Thales.* Huc etiam pertinet, quod plantata illa paradiſo terreſtri fons, illico in quatuor celeberrima flumina ad quatuor mundi plagas erupit, qui diuerſam illic arborum varietatem procreando viuificaret. Veluti ſacroſanctus eccleſiæ fons ad quatuor mundi partes promanās, cunctis nationibus vitam perhibet ſempiternam. Hac nanq; ratione in benedictione ſacri fontis illorum fit mentio quatuor fluminum. Atque in huius figuram Ezechie, cap. 47. aquas egredi conſpexit ſubter limen domus ab oriente, ad quas vniuerſi venientes, ſanabuntur, inquit, & viuent. Quapropter in Paſchate eccleſia ſuper baptizatos viſionem illam egredientis aquæ de templo canit.

2. cōueniē-tia. ¶Secundò conuenientia ſumitur ex effectibus baptiſmi: quibus aquæ proprietates competunt. Eſt enim effectus baptiſmi primus animam perpurgare, aqua verò inter omnes liquores obtinet, vt rem ab eis omnibus emundet. Oleum nanque vinumq́ue & ſanguis & reliqui non mundant, ſed polluunt. Aquam verò vniuerſis ſordibus abſtergendis aptitiſsimā natura produxit.

Ad. 2. arg. S. Thom. ¶Et per hoc ſoluit Diuus Thom. ſecundum argumentum: nam licèt vinum alijq́ue humores nonnunquàm in vſum abluendi aſſumantur, ſaltem odore rem inficiunt, quem aqua diluit. Cuius inſtar aqua baptiſmi omnē culpæ maculam & pœnam prorſus abluendo aufert. Secundò aqua ſua frigiditate ſuperfluitatem temperat caloris: qua ratione etiam competit baptiſmo, cuius ſecundus effectus eſt ardorem concupiſcentiæ mitigare & fœdare. Tertiò aqua ſua diaphaneitate eſt luminis ſuſcepti ua: conuenit ergo ſacramento fidei, per quod illuminamur. Atque hæc ſacramentalis aquæ ſupra cœleſtis dignitas, deſignata videtur in ipſa mundi conditione. Haud enim modò ſub firmamento Deus aquas condidit, verum & ſuper ipſum cœlum congelatas alias, ac ſubin de inſtar cryſtalli prælucentes. Et Ezechie. ca. 1. quaſi aſpectum cryſtalli horribilis ſuper euā geliſtarum capita conſpexit, ad ſignificandū ſacramentum fidei, quæ ſuo lumine ſuper cœlos nos euehit.

¶Ac per hoc Diuus Thom. ſoluit argumentū 1. apparet enim ex hac parte congruentiùs debuiſſe fieri baptiſmum in igne, qui eſt elementum illuminans: potiſsimū cum Ioan. prænuncians Chriſti baptiſma dixerit. Ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto, & igne. Reſpondet, in quàm, quòd baptiſmus non eſt illuminās, ſed ſacramentum fidei illuminantis, ideo facit nos aptos ad ſuſcipiendum lumen. Quare ignis potiùs deſignat fidem illuminantem, diaphaneitas verò aquæ aptitudinem baptiſmi. Quòd autem dixit Ioannes. Baptizabit vos in ſpiritu ſancto & igne, aut intelligitur ſecundū Hierony. de ipſo ſpiritu ſancto, qui in linguis igneis apparuit, aut de igne tribulationis, vt ait ſuper Matthæum Chryſoſtomus. Nam tribulatio fidelium, & peccata purgat, & concupiſcentiam reſtinguit. Aut ſecundùm Hylarium, quia baptizatis in ſpiritu ſancto ſupereſt iudicium ignis.

Ad. 1. arg. D. Thom.

Baptizabit uos igne.

¶Tertia conuenientia quare materia baptiſmi eſt aqua, eſt ad ſignificandum myſteria Chriſti, quæ in eo celebrantur, ait enim Paul. Roman. 6. conſepeliri nos per baptiſmum, complantariq́ue Chriſto. Hæc autem ſignificatio nec per terram fieri poſſet propter ſuam denſitatem, nec per aērem propter ſuam raritatem, nec per ignem, quia nos combureret. Fit ergo (vt Chryſoſto. ſuper illud Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit, &c. annotauit) commodiſsime per aquā baptiſmi. Quocirca Paulus ad Coloſſenſ. ſecundo inquit. Conſepulti ei (ſcilicet Chriſto) in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis. In aqua nanque velut in quodam ſepulchro ſubmergētibus nobis capita vetus homo ſepelitur, vt ait ibidem Chriſoſto. & ſubmerſus deorſum occultatur, & deinde rurſus nouus aſcendit.

3. cōueniē-tia aquæ.

Chryſoſt.

Pau. Colo: ſecundo.

¶Quarta deniq; conuenientia aquæ in baptiſmo eſt rationis ſuæ communitatis. Cum enim baptiſmus generale ſit ſacramētum vniuerſis

4. cōueniē-tia.

necessarium, debuit eius materia vbicunque esse in promptu, vt absque illo dispendio aut tēporis, aut pretij applicatu esset facillima. Accedit & demum ratio si Euangelij cultores cum patribus vetustæ legis conferamus. Illi siquidē, cùm vt ait ad Galatas. 4. Paulus, veluti carnales serui essent in timore seruientes ferreo illo aut petrino circuncisionis sacramento congruè exercebantur, quòd vlcere illo eos remissæ culpæ admoneret. Nos autem, qui, vt ait idem Apostolus ad Romanos. 8. non accepimus spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, non quidem talibus instrumentis, sed suauissimo sacramento quod fit in aqua, donari debuimus: quæ quidē aqua de latere Christi exiuit, qui est vera petra quam (vt Exod. 8. refertur) Moyses virga fidei percutiens, aqua manauit, vt populus in deserto sitibundus potaretur.

3. Argum. ¶ Vnde responsio colligitur ad. 3. argumentū S. Thomæ, quod est eiusmodi. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt è latere Christi pendentis in cruce, inde autem non aqua solùm, sed etiam sanguis manauit: ergo vtroque debet fieri baptismus. Potissimùm cùm sanguis passionem eius repræsentet, cuius virtuti nititur baptismus. Vnde Apocal. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Respondetur, inquam, quòd ex latere Christi effluxit aqua ad abluēdum & sanguis ad redimendum. Et ideo aqua conuenit baptismo, & sanguis sacramento eucharistiæ in quo fit passionis memoria. Aqua verò baptismi à sanguine virtutem habet, ob idque apud sanctos patres dicitur aqua sanguine rubricata, vt Inno. ait ca. Maiores. de bapt. Quocirca in vtroque dicimur abluti. In sanguine, scilicet tanquam in instrumento coniūcto Christi: atque in aqua tanquam instrumento separato. Quartum quintumq; argumentū nullam præseferunt ambiguitatem.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ad baptismum requiratur aqua simplex.

NON satis est nosse aquam esse baptismi materiā, nisi vlterius doceamur, quæ nam eius mutatio inhabilem reddat, vt sit materia. Ideo quæritur, vtrum requiratur aqua simplex et pura. Et respondet Diuus Thomas duabus conclusionibus in calce articuli. Prior. Qualitercunque transmutetur aqua, dummodo non soluatur species aquæ, potest fieri baptismus. Si verò soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus. Ambas autem conclusiones vno simplici verbo probat. Propria materia baptismi est aqua: ergo vbicunque seruatur aqua, est baptismus, vbicunque verò non seruatur non erit baptismus. Nomine autem aquæ intelligitur simplex & pura: hoc est, vbi seruatur species aquæ. Ad cuius intellectum notandū, aquam suam puritatem, & simplicitatem bisariàm posse amittere, scilicet, & per admixtionem alterius corporis, & per alterationē, quorum vtrunque tam accidere potest per artem, quàm per naturam. Ars autem per se in hoc deficit à natura, quòd non potest formam substantialem præbere, sed accidentalem: vt est forma statuæ, vasis, &c. Quando autem per artem applicatur agēs naturale suo passo, potest mutare speciem: quare panis coctus forsan differt specie à massa, vt cineres à ligno, & magi Pharaonis, vt Exodi. 8. legitur, applicando corruptibilia virgis & aquæ fecerunt serpētes & ranas. Fit ergo, vt vbi non fit transmutatio in aqua nisi per puram artem, tunc non soluatur species aquæ, quare in tali aqua potest fieri baptismus. Vt si per artem mutaretur color, aut odor, aut sapor aquæ, aut si ei gutta vini admisceretur. Nisi forsan admixtio fieret tanta, vt esset potius res admixta, quàm aqua. Vt si aquæ apponas plurimum vini, aut terræ, in vino illo lymphato fieri nequit baptismus, ac multò minùs in luto. Similiter per naturam transmutatio soluit speciem, sicut aqua irrigans terram calore vitis, vertitur in vinum, & calore oliuæ, in oleum. Quare in illis fieri non potest baptismus. Aliquando autem huiusmodi naturalis mutatio non soluit speciem: siue per alterationem fiat, vt dū aqua calefit; siue per admixtionem, sicut in aqua turbida, aut in salsedine maris, quæ secūdùm Aristotelem per admixtionem fit terrestrium partium. Quapropter in eis fieri potest baptisma.

Prior cōcl.

Posterior conclusio.

¶ Hic primùm omnium ad diluenda minutiora dubia, quæ hoc loco submoueri solent, vnico opus est breuissimo fundamento: nempe, quòd omnis, & sola aqua pura & simplex, videlicet quæ retinet substantiam aquæ, legitima est materia baptismi. Quanuis accidentalem puritatem, & simplicitatem non habeat. Veluti si sit calida, vel amara, vel turbida, &c. Vnde quanuis omnes ferè adstruant debere esse elemētalem, tamen

Expositio articuli.

D. Tho.

Diu. Thomas prudenter illud ſubticuit: quia forſan quis contenderet aquam, quæ eſt purè elementum ſpecie ab aqua maris, & ab alia noſtra vſuali ob id diſtare, quòd purum elementum à quibuſcunq; ſecundis qualitatibus purum eſt: vſualis verò aqua illis plurimùm eſt infecta. At verò ſiue ſpecie differant, ſiue conueniant, impertinens eſt ad noſtrum propoſitum. Nam cùm tam elementalis, quàm noſtra verè ſit aqua, vtraque ſufficiens eſt ad baptiſmum, quanuis noſtra non eſſet elementalis. Enimuerò (vt in materia euchariſtiæ videbimus) ſiue vinum rubrum, & album eiuſdem ſint ſpeciei, ſiue ſpecie differant, in vtroque poteſt euchariſtia celebrari, quia vtrūque eſt verè vinum. Quare, vt bene ait Scot. diſt. 3. q. 3. differentias noſſe ſpecificas rerū, nec theologo incumbit, nec decretorum prudenti, ſed phyſico.

Scot.

Dubitatio. ¶ At fortaſſe hîc quiſpiam addubitet, fieri neposſit, vt vna aqua differat ſpecie ab altera, ſi vtraque ſit vera aqua. Atqui nominales nihil hæſitant id fieri poſſe, quia aiunt: id omnipotētiæ Dei minimè repugnare duas aquas creare ſpecie differentes. Loquuntur autem ſuperficie tenus, viſcera philoſophiæ minimè penetrantes. Enimuerò ſi aqua nomē eſt ſpeciei ſpecialiſsimæ, vt hîc D. Tho. ſapienter arbitratur, repugnantia eſt manifeſta Deum id poſſe facere: nam ſpecies ſpecialiſsima non eſt per aliam differentiam ſubſtantialem contrahibilis, qua re Deus homines duos ſpecie differētes nequaquam condere poteſt. Aut enim vterque eſſet præciſe animal rationale, & tunc non differrēt ſpecie, aut alter eorum præter rationalitatem aliam vlteriùs ſubſtantiæ differentiam haberet, & tūc ille certè nō eſſet homo, ſed quidpiā aliud. Quare bene ait S. Tho. q vbi ſolueretur ſpecies aquæ per aliam ſubſtantialem differentiam non eſſet verè aqua. Arbitrantur quippe aquam eſſe ſpeciem ſpecialiſsimam. Qui autē diceret elementū aquæ, & aquā maris, aut quā libet, aliā differre ſpecie, fateri teneretur aquā eſſe ſpecie ſubalternam, ſicut eſt canis, quæ in plures ſpecies diſpartitur.

1. Argum. ¶ Primum igitur argumentum D. Thom. eſt. Aqua quæ apud nos eſt, nō eſt pura, hoc eſt purum elementum, potiſsimū aqua maris, & aliæ, quæ ſunt qualitatibus ſecundis affectæ, & tamen in his noſtris fieri poteſt baptiſmus.

Solutio. Reſpondet, alterationes aquæ, quæ ſunt apud nos, non mutare ſpeciē aquę ſubſtantialem, & ideo eſſe veras aquas. Bifariàm enim hoc poteſt contingere. Primùm vt ſalſedo maris, & aliæ ſimiles aquæ infectiones non inſint aquæ ſed particulis terreſtribus illi commixtis. Atq; huc videtur alludere Ariſtot. & hic S. Thom. dum ait, id fieri permixtione terreſtrium partium. Sed ſecundò nihiloſecius probabiliter dici poteſt, vt ait Palud. d. 3. q. 3. q etſi elementum ab intrinſeco habere nequeat qualitates ſecundas natiuas, nihil vetat quominus forinſecus poſsit eas peregrinas recipere. *Palud.*

¶ De niue autem, & gelu, & grandine diuerſa eſt ratio. Sunt enim qui arbitrentur non differre ſpecie ab aqua, ſed ob id tantùm non poſſe in illis celebrari baptiſma, q non ſunt liquida. At re vera hæc non eſt cauſa, quia in niue bene poſſet puer madefieri. Cauſa ergo eſt, quod nix, & grando re vera non ſunt cōpletè aquæ: & ideo nec ſunt lotioni aptæ. S. verò Thom. cenſeret differre ſpecie, idque ego crediderim, vt ſpiſsitudo & denſitas manifeſto ſunt documento. At verò quoniam ſunt ſpecies imperfectiſsimę, facillima alteratione tranſmutātur in aquam. Et ideo illa aqua, in quā nix, & grando reſoluitur, baptiſmus fieri poteſt: ſicuti in vapore, & rore eleuato à terra, dum ad iuſtā condenſationem aquæ peruenerit. *Nix et grando.*

¶ Secundum argumentum eſt. In ſacro fonte admiſcetur chriſma: quo puritas ſynceritaſq; aquæ videtur amitti, & nihilominus illic fit ſolennis baptiſmus. Reſpondetur per illam admixtionem non ſolui ſpeciem aquæ: ſicut neque ſoluitur per elixationem carnium, aut piſcium in aqua: quare in huiuſmodi aquis fieri quoq; valet baptiſmus niſi forſan tanta fuerit reſolutio corporum elixatorum, vt liquor plus illius pinguedinis habeat, quàm aquæ, ita vt illa non ſit verè aqua. Si autem rurſus aliqua arte poſſet inde exugi, exprimiq́ue pura aqua, eſſet ſacramento idonea, ſicuti & illa, quæ exprimeretur ex luto. Et pari ratione ſi à vino lymphato poſſet per artem extrahi aqua ſi quidem antequàm immiſceretur, erat aqua. *2. Argum.*

¶ Tertiò arguit. Aqua fluens ex latere Chriſti pendentis in cruce fuit ſignum baptiſmi, & tamē nō videtur fuiſſe aqua pura, ſed phlegma: nam in corpore mixto non ſunt elementa in actu: ergo non requiritur aqua pura. Reſpondetur, illam non fuiſſe humorē phlegmaticū, vt quidam dixerunt, quia in tali humore non poteſt fieri baptiſmus, ſicut neq; in ſanguine, neque in vino. Fuit ergo aqua pura miraculoſe egrediens à corpore mortuo, ſicut & ſanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis contra Manichæorū errorem: vt per aquam cōprobaretur, fuiſſe mixtum ex quatuor elementis, & per ſanguinem ex quatuor humo- *3. Argum. de aqua e latere Chriſti fluente.* *Solutio.*

Innoc. humoribus.Hæc est sententia Innoc.vt distin. 1.quæst.3.artic.5.dicebamus in ca. citato. In quadam.de celebra.missa. adducentis illud. 1. Ioan. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo,pater,verbum,& spiritus sanctus: & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus aqua,& sanguis. Testimoniũ, scilicet,q; Christus esset verus homo constãs ex anima & corpore.Per hoc enim quod inclinato capite voce magna tradidit spiritum,testatus est habuisse animam. Per hoc verò quòd manauit aqua & sanguis,testatus est habuisse corpus nõ phãtasticum,sed verum.

Aqua illa an fuerit de nouo creata. ¶Sub dubio tamen relinquit,vtrum fuerit naturalis,an verò miraculosa de nouo creata. At verò,quòd non fuerit de nouo creata,validissimum est argumentum:tunc enim non esset testimoniũ veritatis corporis Christi : nam etiã in phantastico miraculosè potuit creari, veluti & in aëre.Quapropter exitus ille aquæ,nullum præberet documẽtum solidi corporis. Arbitror igitur argumentum perurgere,miraculum nõ fuisse illud, vt aqua crearetur:sed prorsus hoc,vt ait D.Thom. quòd exiret de corpore mortuo.Vbi annuit,q; de viuente sine miraculo posset exire.Poterat enim siue in stomacho,siue in venis existere.Et ideo ait deinde Innoc.per miraculum fuisse corpus ex elementis compositum in illam aquam resolutum: sicuti viuens sudorem emisit,quasi sanguinis guttas. Sanguis autem fortassis citra miraculum manare è corpore potuit tam recenter defuncto, vigente adhuc in eodẽ sanguine calore, vt exiliret. Amputato nanq; homini capite sanguis cum impetu prosilit. ¶Hic autem adnotato opus est,quòd sudor, & lachrimæ nullatenus aquæ sunt ad baptismum idoneę:nam etsi sint resolutiones corporum, non tamen aquæ puræ,vt illa,quæ de latere Christi exiuit.Et multò minùs vrina,est enim digestionis egestio.

Notato.

4.Argum. ¶Quartum argumentum est. Lixiuium, atq; sulphureorum, & balneorũ aquæ non videntur esse puræ , vt ex amara proprietate calfaciendi,& exiccãdi coniectura fit:& tamen apparet baptismum in ipsis posse celebrari. Respondet autem concessa minori: quoniã sunt verè aquæ : transitus enim ille per cineres, aut per illas venas nõ prorsus substãtiam aquæ destruit.Palu.verò præsenti.d.q.3.contrariũ censet.At re vera absq; ratione. Tametsi non negauerim,quin tãtum possit commisceri cinerũ in aqua,tantumq; exustionis fieri,vt lixiuium alia fit species quàm aqua.De ceruisia verò & ptisana,atq; id genus potabilibus liquoribus, quorum in multis partibus frequens est vsus, ambigere non licet,quin sint aliæ species ab aqua,in quibus idcirco sacramentum baptismi perfici non potest. Quoniã neque illi, qui voto adstricti sunt ieiunare in pane & aqua,possunt huiusmodi potibus vti. Nisi quis de ptisana dubitet, propterea, quòd non est nisi aqua ex hordeo, quod est frumentum, expressa. Sed tamen neque illam in tali ieiunio admitterem, nam verè est potus ab aqua differẽs. Imò neque si ex pane cocto calido distilaretur aqua,vt solet officio ignis, admittenda esset in baptismo:quoniam non est certum esse veram aquam. ¶Est veruntamen hic adnotanda regula,quòd cùm in quibusdam non satis deprehendi valeat,sit ne vera aqua , dum res est dubia,cauendum est ne in huiusmodi liquoribus quispiam baptizetur,quòd si forsan fuerit baptizatus,solenni remedio vtendum est,vt huiusmodi puer sub illa conditione baptizetur, si non es baptizatus.&c.

Paluda.

Ceruisia. &c.

Notãda regula.

¶ Quintum demum argumẽtum est de aqua rosacea,ac de alijs herbarum succis, deque alchimicis aquis:sed de istis nulla extat dubitandi ratio.Palàm enim est non esse aquas:tametsi cum addito propter apparentiam sic æquiuocè appellentur :sed sunt expressiones omnium humorum, ex quibus herbæ componũtur. Ars verò alchimica nunquam ad hoc pertingit,vt possit formam veram substantialem auri,vel aquæ,ceu natura ipsa producere.

5. Argum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm hæc sit conueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

EXPLICATA MAteria baptismi , subsequitur de altera eius parte, quæ est forma .Est autem forma duplex. Altera verborum, quæ est de essentia baptismi : atque altera actionis,vt pote mersionis . De priori disputatur in duobus articulis, ac de altera in alijs duobus.Quæritur ergo quintò, vtrũ forma baptismi conueniens sit illa,quæ exprimitur Matth. 28.Et respondet D.Thom.vnica conclusione. Hæc est conueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti, Probatur ex Christi institutione loco citato.Euntes docete omnes gentes baptizãtes

Forma baptismi duplex.

Conclusio.

eosin nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Subiũgit autem ſubinde rationem .Baptiſmus per ſuam formã cõſecratur, ſecũdum illud ad Epheſ.5.Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.Et Auguſtinus lib.de vnico baptiſmo ait,baptiſmum verbis euangelicis conſecrari. Cùm autem conſecratio huiuſmodi à cauſa efficienti deriuetur, conſequens ſit, vt in forma debeat eadem cauſa efficens exprimi . Illa autem eſt duplex:ſcilicet,principalis,quæ eſt trinitas , & minus principalis ,quæ eſt miniſter. Vtraque ergo debet ibidem explicari . Quare illa eſt legitima forma.

Expoſitio articuli. ¶ Hic primùm omnium meminiſſe oportet illius aſſerti Sco.di.præſent.q.3.&.4. dicentis, formam propriè baptiſmi non eſſe niſi relationem ſignificandi,qua baptiſmus eſt formaliter ſacramentum. Et quia ipſa relatio , vt ipſe probabiliùs indicat, fundatur in ablutione ſimul & verbis,tam ablutio quàm verba,inquit, dicitur materia:tametſi verba reſpectu ablutionis quodammodò dicatur forma . Quod quidem aſſertum non ita multum theologum eſt. Nam relatio non eſt forma de qua in præſentiarũ loquimur: licèt ſit ratio , qua ablutio denominatur ſignũ ac perinde ſacramentum.Neque verò verba niſi ineptiſsimè dicuntur materia:imò vt diximus.d. 1.q. 1. arti. 6. eò quòd determinant contrahuntq; ablutionem ad ſignificandũ talẽ effectũ gratię, omnino ſunt, dicuntu rq; formæ : inſtar formæ in naturalibus,quę determinat materiam . Quocirca relatio illa ſignificandi,vt arti. 1, monſtrauimus, non fundatur in verbis,ita vt verba ſimul cum ablutione denominentur baptiſmus , ſed fundatur in ablutione mediantibus illis verbis. Nam ſatis illic demonſtratum eſt, quòd baptiſmus , hoc eſt , ablutio,non ſupponit pro toto aggregato ex ablutione & verbis,ſed pro ablutione, quæ eſt materia proxima , ſicut ſtatua pro ære habente formam.

¶ Secundò , adnotandum eſt , quatuor in baptiſmo diſcerni:videlicet,actum ipſum,deinde perſonam recipientem,præterea cauſam principalem,ac demum miniſtrum . Quæ idcirco omnia congruit, vt in forma exprimantur: & ideo quatuor ſunt membra formæ.Ego, te baptizo,in nomine patris,&c.Quapropter concluſio preſens de congruitate intelligenda eſt, non autem,quantum ad omnia de neceſsitate.

1. Argum. S. Thom. ¶ Igitur,vt ordinem D.Thomę imitemur,primo argumento quæritur, an pronomen, Ego, ſit de eſſentia . Arguitur enim . Actus potiùs principali agenti , quàm inſtrumento adſcribitur:in ſacramento autem miniſter eſt,vt inſtrumentum, vt diſtinct. 1. dictum eſt , & qui principaliter baptizat eſt Chriſtus, ſecundum illud Ioan. 1. Super quem videris ſpiritum deſcendentem,& manentem , hic eſt, qui baptizat:ergo incongruè ait miniſter,Ego te baptizo,ſed deberet dicere, Chriſtus te baptizat. Et confirmatur.In verbo,baptizo, intelligitur pronomẽ ego:ergo eius expreſsio ſuperfluit. Præſertim cum Chriſtus Matth. 28.illius pronominis non meminerit . Atque iterum confirmatur. Græci non apponunt illud pronomen,ſed aiunt , Baptizetur ſeruus Chriſti , & tamen, vt in concilio Florentino ſancitum eſt, verè baptizant: ergo pronomen illud non eſt de eſſentia.

¶ Ad hoc reſpondet D.Thom.quòd miniſter etſi ſit cauſa minùs principalis, eſt tamen cauſa proxima , & immediata : nam cauſa principalis concurrit tanquam id, in cuius virtute fit actio : & ideò congruè miniſter ponitur tã quam exercens actum. Et hoc expreſsit Chriſtus dicens , Baptizantes , vbi exercitium attribuit diſcipulis . Cùm autem adhibetur , In nomine patris, &c. exprimitur princeps cauſa in cuius virtute fit opus . Græci autem metuentes diſsidium illud, de quo Apoſtolus . 1. ad Corinth. 1. meminit , quòd alij gloriabantur baptizari ab Apollo, alij à Paulo , &c. cauent in forma explicare miniſtrum , & ideo baptizant per tertiam perſonam dicentes , Baptizetur ſeruus Chriſti, &c. At quoniam exprimũt actum baptizãdi,qui reuera abipſis miniſtris cum inuocatione trinitatis exercetur, verè baptizant.

De eſſentia baptiſmi. ¶ Collige ergo de eſſentia baptiſmi eſſe , vt ex primatur actus,qui exercetur à miniſtro, cum inuocatione Trinitatis,vt habetur in concilio Florentino,nam illicvirtualiter ſubnotatur miniſter.Quando autem per primam perſonam exprimitur actus , illic virtute ipſa locutionis ſubintelligitur miniſter. Vt ſi quis dicat, baptizo te in nomine patris, &c. in verbo ſubintelligitur pronomen:quare,ego, non eſt de eſſentia, ſed de congruentia ad maiorem expreſsionem . Quod ſi contra hoc poſtremum aſſertum obieceris illud Alexandri tertij, de baptiſmo, & eius effectu,capit. Si quis puerum, vbi ait , quòd ſi quis puerum in aqua immerſerit, in nomine patris &c.& non dixerit . Ego te baptizo,non eſt puer baptizatus . Reſpondetur , vim illic quæſtionis non conſiſtere in pronomine, ego, ſed in expreſsione actus . Vult ergo definire pontifex , quòd licèt quis mergat in nomine patris, &c. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat.

Si

Si verò dicat. Baptizo te, sufficit ad essentiam.

¶ Quòd si sciscíteris quanta esset culpa baptizare sine expresione pronominis, profectò censeo non esse mortalem, nisi fortasse graue suboriretur scandalum, quod nunquam, arbitror posse tam magnum oriri.

¶ At contra illam Græcorum formã est argumentum, quòd non sint valida. Si quis in forma sacramenti inducere contendat errorem, non perficit sacramentum, vt si Arrianus diceret. Baptizo te in nomine patris maioris, & filij minoris, &c. aut si Lutheranus diceret. Hoc est quodammodo corpus meum, intendens non esse re, sed in figura. Græci autem intendunt per illam formã inducere errorem: nempe: q nos atribuentes ministro actum baptizãdi diſsidium ferimus, quod abominatus est Paulus, atque adeò à nobis non celebrari legitimũ baptisma, sed esse rebaptizandos eos, qui à nobis baptizantur, vt habetur de baptismo & eius effectu cap. finali. ergo illi non conficiunt sacramentum.

¶ Ad hoc nos iam satis suprà. d. 1. q. 1. ar. 7. & 8. respõdimus. Duas ergo ex illis articulis generales regulas repetamus: vnam scilicet de intẽtione ministri, quę formã vitiare potest: atq; alterã de verborũ mutatione. Prima. Quocunq; errore ille qui baptizat infectus sit illũ autẽ in forma nõ inducat, sed legitimã intẽtionẽ ecclesię, & necessaria formę, verba seruet, verè baptizat. Si autem illum errorem in forma induxerit, error tamen ille intentionem ecclesiæ secum permittat, & necessaria verba proferat, verè perficit sacramentũ: aliàs minimè. Quocirca, quãdo ille error toleratur ab ecclesia, vt loco citato artic. 6. expressè ait. D. Tho. nihil eiusdem ecclesiæ intentioni officit.

¶ De mutatione autem verborum colligitur 2. Regula. secunda regula. Dum mutatio, siue sit additio, siue demptio, siue transpositio, siue corruptio, verba necessaria nõ corrũpit, seruata legitima intentione, sacramentum perficitur. Si autem quippiam verborũ, quod necessariũ est, destruxerit, cassum fit. Cùm ergo ecclesia errorem Græcorum toleret, ferat scilicet, vt credant per perã nos baptizare, nihil repugnat, quin illi habeant legitimam intẽtionẽ faciendi, quod ecclesia facit, & cum verè ponant in forma omnia, quæ sunt de essentia, fit, vt verè baptizent. Secus autẽ si Lutheranus dicat. Hoc est quodammodo (hoc est in figura) corpus meum, nam ille error non secum patitur intẽtionem ecclesiæ, quæ quidem intendit consecrare verum corpus. Et pariter Arrianus, licèt ipse crederet patrem esse maiorem filio, vbi tamen errorem non induceret in forma, posset quidẽ habere intentionem ecclesiæ. Si autem in forma diceret, patris maioris, intentioni ecclesiæ aduersaretur, quæ baptizare intẽdit in nomine, & fide trium personarum æqualium. Pari modo si quis baptizaret in forma. cap. Retulerunt. de consec. dist. 4. In nomine patria & filia, intendens Deum habere filiam, non baptizaret, secùs si ex balbutie pro, filij, diceret, filia, de his autem in citatis articulis amplissimè diximus. Hoc autem præterea admonuerim, quòd forsan error Græcorum non illucusque protenditur, vt putet, nos non baptizare: nam citatum cap. finale, nihil aliud refert, quàm q Greci eousque cœperunt abominari Latinos, vt baptizatos ab ipsis ausu temerario rebaptizare præsumerent. Forsan quia nos prohæreticis ducebant, & cum Donatistis existimabant, baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos.

¶ Percontaberis autem, quid si Latinorum *Dubitatio.* quispiam apud nos, Græcorum forma vteretur, vtrùm verè baptizaret: quòd si sic baptizaret quantam committeret culpam. Ad primũ membrum Innoc. alioqui vir doctissimus, in *Innoc.* ca. 1. de bapt. & eius effectu, respõdet, q si qui spiã apud nos baptizaret sub hac forma. Baptizet te, vel baptizat te Christus, vel Petrus, vel sacerdos, se demõstrato, vel baptizeris à Christo, vel à tali homine, nõ baptizaret, quia non seruaret formam latinam. Verum tamẽ in alia prouincia, quæ nostram formam nunquam recepit, verè baptizaret. Et alludit ad Græcos verè baptizantes.

¶ Multa hîc tamen cõplicat. Innoc. Primùm, quòd apud Græcos idem est dicere baptizetur seruus Christi, ac si diceretur, baptizeris in Christo, vel baptizet te Christus. Atque hoc probè quidem: nam ipsi non intendunt dicere baptizetur seruus Christi à me, aliàs pariter dicerent. Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi ab ipso. Quare similiter dicere possent baptizet Christus. De hoc autẽ quod subdit, baptismum sub illa forma si apud nos à latino vsurparetur, non fore tunc baptismũ, meritò profectò, salua tanti viri autoritate, reprehenditur ab Adriano in 4. quæst. 1. arti. 3. *Adrian.* id quippe nullam habet probabilitatẽ. Enimuero cum vbicunque seruantur omnia, quæ sunt de essentia sacramenti, fiat sacramentum, & in illa Græcorum forma seruentur omnia, aliàs nec illis esset sacramentum, fit vt etiam a apud nos sit sacramentum. Vnde sit consequens, vt quicquid est sacramentum apud aliquos, sit pariter apud omnes. Quoniam eccle-

sia nequit formas apud diuersas nationes variare quantum ad suam essentiam, ac proinde nec quantum ad hoc, quòd teneant in vno loco, & non in alio. Sed vbicunque exprimitur actus baptizandi cum persona baptizati, & in uocatione trinitatis, vt habetur in cõcilio Florentino, fit baptismus. Secùs quantum ad culpam baptizantis si non seruat formam ecclesiæ. Neque verò obstat illa forma per tertiam personam. Baptizet te Christus: nam si per pasiuam quis dicere potest baptizetur seruus Christi à Christo Iesu vt intelligunt Græci: cur non poterit verbum verti in vocem actiuam? Eò præsertim, quòd in confirmatione Constantini imperatoris, vt patet in prologo ante Synodum Nicænam, vsus est Syluester illa forma. Signat te Deus sigillo fidei in nomine patris & filij, &c. Qua vtique ratione, & in sacramento pœnitentiæ, licèt quis diceret absoluit te, vel absoluat te Christus, verè absolueret. Quanuis peccaret. Nam & forma extremæ vnctionis est, indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per visum, &c. In summa, si expressio solius ministri sufficit, vt exercentis actum, Ego te baptizo, cur nõ suffi ciat expressio Christi, qui per suũ ministrũ baptizat?

Cõfirmatio Cõstãtini.

Argumẽt. contra.

¶ Sed forsan quis arguat. Hæc forma videtur excludere actionem ministri, quasi ipse non baptizet, quam quidem actionem Christus ministris attribuit, dicens. Baptizantes eos: sicuti & actionem remittendi peccata eis pariter adscribit, tanquam ministris. Ioan. 19. Quorum remiseritis peccata, &c. ergo forma hæc non est legitima. Secundò, quia in verbo, baptizo, intelligitur non solum ablutio interior, verùm & exterior, illam significans, iuxta verbum Augustini. Quæ est ista virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Christus autem, vt lib. 3. contra literas Petilia. cap. 49. idem ait August. non abluit exteriùs sed interiùs. Sacerdos, inquit, exteriùs tangit corpus, & Christus interius abluit, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris, &c. ipse est qui baptizat in spiritu sancto: ergo necessum est personam ministri, vel exprimere, vel subnotare. Respondetur, quòd vtraque ablutio fit, & à Christo per ministrum, & à ministro vice Christi. Quare non solùm est verùm, quòd Christus baptizat interiùs, sed etiam, exteriùs. Nam cùm Ioann. 3. affirmatum esset, quòd Christus baptizaret: statim capit. 4. declarat Euangelista, quòd ipse non baptizabat, sed discipuli eius. Baptizat ergo Christus exteriùs per discipulos, & vicissim internam gratiam mediante actione discipulorum infundit. Augustin. ergo hoc duntaxat vult dicere, quod Christus per se quidem tangit cor, non autem per se corpus. Igitur vt sum matim cuncta comprehendamus, si quis in forma actionem ministri excluderet, dicens, Baptizet, vel absoluat te Deus, vel Christus quẽ ego nullatenus baptizo, aut quem ego non absoluo, profectò non baptizaret, quia aduersaretur intentioni Christi, & ecclesiæ, sed si illa non fiat exclusio, sufficiens est forma exprimendo solum Christum, qui intelligitur per suum ministrum baptizare. Quo fit, vt si forma Græcorum esset, Baptizetur seruus Christi à Christo, & nullatenus à me, certe ecclesia illum errorem non toleraret, sed toleratur sub ticere nomen ministri, cuius tamen actio illic intelligitur.

Summa responsionis.

¶ Longe autem minus probabilitatis habet aliud quod Innoc. subdit: videlicet, quòd non esset baptismus si quis diceret. Ego Petrus, aut ego sacerdos baptizo te, & baptizetur seruus Christi à me Petro sese designando. Quia hìc nihil sanè de essentia formę variatur. Imò quanuis baptizans crederet illam esse necessariam formam, ita ꝙ sine illa expresione forma non esset sufficiens, illa ignorantia non tolleret veritatem sacramenti: quia licèt esset contra scientiam ecclesiæ, potest tamen cum illa ignorantia extare legitima intentio faciendi, quod facit ecclesia.

Ego Petrus &c.

¶ De culpa verò mutantium formas ecclesiæ: vt si Latinus apud nos vteretur forma Græcorum, re vera genere suo esset peccatum mortale. Nam postquam ecclesia dicitur illos tolerare, signum est grauem esse errorem credentium nos perperã baptizare: & ideo qui apud nos vteretur illa forma intendẽs illum errorẽ, grauissimo delinqueret peccato. Quinuerò licèt eundem errorem non intenderet, sed pro libito suo vellet vti illa forma, vix posset propter scandalum, & suspicionem eximi à mortali. Quanuis fortasse secluso scandalo in secreto non esset grauius quàm veniale. Nihilo minus ecclesia grauiter sacerdotem ob suspicionem puniret. Vtrùm autem Græci peccẽt, Scot. præsenti distinctio. quæstio. 2. articulo. 2. dicit, quòd aliquando eis fuit licitum propter permissionem ecclesiæ. Si autem postea ecclesia latina id prohibuit, peccant. At verò nusquam talis prohibitio legitur, & ideò non peccant: imò forsan peccarent vtendo nostra forma propter scandalum, quod apud illos oriretur. Alia verò additio. Ego Petrus, vel ego sacerdos te baptizo, nihil culpę, aut

De culpa mutãtium formam.

Scot.

quàm

quàm minimum affert.

¶ De mutatione autem verbi, baptizo, in alia æquipollentia, an scilicet dicere liceat, Ego te abluo, tingo, mergo, &c. non parũ inter doctores controuertitur. Innoc, enim loco citato in ca. 1. de bapt. ait, non esse baptismũ, si quis dicat balneo, vel abluo. Et glossator Decreti super ca. Multi. de consec. dist. 4. ait non esse sacramentum si quis dicat. Ego te mergo. Et ex theologis Alex. 4. par. quæst. 13. membr. 3. ar. 3. idem sentit. Et Gabriel dist. præsenti. q. vnica circa finẽ: quia, inquit, hæc verba non sunt synonima cũ verbo, baptizo, eò quòd, baptizo, non quamcunque ablutionem significat, sed hanc sacram.

¶ At verò iam suprà. d. 1. de his satis superque dictum est. Licèt enim vti verbis loco verbi, baptizo, exprimentibus eundem actum, & effectum: nam tunc nihil mutatur, quod sit de essentia sacramenti. Quandoquidem etsi Christus Hębraicè protulerit illã formã, nihilominus ecclesia retinuit verbum Græcum, baptizo, rationibus per nos illic allatis. Et Hieronym. eodem loco super Matth. pro, baptizantes, semper legit, tingentes. Et August. baptismus, inquit, est tinctio aquæ, &c. Tutiùs ergo possumus dicere, abluo, vt pote quòd explicatiùs significat naturam baptismi, quàm tingo. Eò potissimum, quòd cùm vnusquisque possit in sua lingua baptizare atque adeò nomina patris & filij maternis vocibus pronuntiare, non est cur nõ & verbum, baptizo, possit alia voce exprimere. Ad hæc, cùm Apostolus ad Ephes. 5. baptismum appellet lauacrum aquę, nullus sit reliquus metus, quin pro, baptizo, dicere liceat, lauo, sicuti seculares in extrema necessitate baptizantes dicere nonnunquàm consueuerunt. Imò vt articulo. 7. videbimus, cùm quis per effusionem, vel aspersionem baptizat, quanuis non dicat nisi. Ego te aqua vel infundo, vel aspergo, erit baptismus. De

Mergo. verbo autem, mergo, obscurius esset dubium: quia mergere nõ tam propriè significat abluere, aut intingere, cùm fiat etiam ad suffocandum, & ad alios effectus. Attamen ex acommodatione vsus quando fit sub illa forma, idẽ valet quod abluo. Imo baptizo, omnia illa significat. Vnde quanuis verba non sint omnino synonima, eodem prorsus modo significãtia, satis est vt eundem sanctum effectum ex vsus accommodatione repræsentent. Quocirca si quis diceret. Ego te balneo, non ita tutò asserere auderem esse baptismum: quia balnea re, alium effectum significat. Multò autem minùs si quis diceret. Ego te mitto, aut conjicio in aquas: non enim vsqueadeò laxanda est licentia. Quare hoc modo baptizatos consilium esset sub conditione denuò baptizare. *Nõ est laxã di licentia.*

Qui autem diceret, Ego te mundo ab originali, non baptizaret: quia baptismus nõ quomodocunque mundat, sed per formam ablutionis, quæ ideo explicanda est. Sicut in sacramẽto pœnitentiæ non licèt dicere, Ego te abluo à peccatis tuis, sed Ego te absoluo. Quòd autẽ pro baptizo, posset dicere episcopus baptizamus, & pro te vos, si regem baptizaret, iam dis. 1. satis id affirmauimus, vbi de omnibus formæ mutationibus, videlicet, additionibus, detractionibus, transmutationibus, corruptionibus, & interpollationibus adeò copiosè dissertum à nobis est, vt nihil aliud quàm fastidium generaret eorum repetitio. Quo loco & intellectum can. Detulerunt. de consecr. distinct. 4. interpretati sumus.

¶ Secundum argumentum D. Tho. est. Eum qui actum quempiam exercet, non oportet illum exprimere, vt qui docet, non indiget dicere. Ego vos doceo, quia actu ipso docendi id exprimit. Sicuti ille qui se munit signo crucis, non opus est vt dicat. Ego me signo, sed faciendo signum se signat. Quinuero in sacramento eucharistiæ consecrans non dicit. Ego consecro corpus. Ergo vbi Christus dixit, Docete baptizantes, non præcepit, vt id diceret, sed vt id facerent. Respondet D. Tho. non esse idem de alijs actibus, & de actionibus sacramẽtorum: nam actio sacramentalis debet significare id, quod fit interiùs. Ablutio autem in aqua, ad multos effectus fieri potest, & ideo nisi per formam accommodaretur ad significandum hunc peculiarem, vaga, confusaque esset significatio. Et ideo, vt habetur cap. 1. de bapt. quanuis quis puerum mergat in nomine patris & filij & spiritus sancti, nisi explicet cum intentione actu baptizandi non baptizat. Nã cùm etiam in omnibus actionibus prophanis, vt ad Colos. 3. refert Paul. debeamus inuocare nomen Domini, fit, vt neque illa inuocatio sola, in nomine patris, &c. satis exprimeret sacramentalem actionem. De sacramento verò eucharistiæ diuersa est ratio: nam illud nõ consistit in vsu & applicatione sacramenti sed in consecratione, quæ fit per verba. Hoc est corpus meum. *2. Argum.*

¶ Tertiò argumento quæritur de pronomine, te, an sit necessariũ. Sæpe nanque baptizatur surdus, imò plurimum puer nihil audiens: at vt Eccles. 32. legitur, vbi non est auditus, frustra sermo effunditur: ergo non opus est sermonem ad baptizatum dirigere, dicendo, Ego *3. Argum. D. Tho.*

te &c. Responsio autem est, illa verba non solũ proferri, vt apud baptizatum significent sed ad explicandam sacramenti efficaciam, quę il li applicatur. Qua vtiq; ratione etiam ad creaturas irrationales solet exorcismus dirigi: vt cùm dicitur. Exorcizo te creatura salis.

Necesse est exprimere personam quæ baptizatur.

¶Ex hac ergo solutione collige necessarium esse personã, cui sacramentum applicatur, exprimere. Quapropter decretum Florentini cõcilij, vbi habetur satis esse ad essentiam sacramenti, vt actus ministri baptizantis cũ inuocatione trinitatis exprimatur: sic intelligendum est, vt exprimatur actus, & eius applicatio ad recipientem: quia non satis exprimitur actus, nisi exprimatur subiectum in quod terminatur. Neq; de hoc controuersia est, sed est firma sententia, quę quidẽ primùm colligitur ex verbis Christi, baptizantes eos. Item ex natura ipsius sacramenti ruitur, quæ consistit in vsu, & applicatione materię ad subiectũ: quare nisi illud etiam exprimatur in forma, non satis exprimitur actus. Atque idem patet in sacramẽtis confirmationis, pœnitentiæ, & extremę vnctionis. Non enim satis esset dicere. Ego chrismo, vel absoluo, nisi adderes, te. Pari modo nõ esset baptismus si solummodò diceres. Ego baptizo in nomine patris, &c. Potest tamen per parsiuã exprimi. Tu baptizaris à me, licèt culpa esset formam sic mutare, vel in tertia persona sub communi nomine, velut Græci dicunt, baptizetur seruus Christi. Quocirca pariter esset baptismus, si quis loco pronominis diceret. Baptizo hunc vel Ioannem, vt loco citato ait Gabriel. Nam illa expresio tanta est, quanta quæ per pronomen fit.

Argumẽtũ

¶Sed contra hoc fit argumentum. Si liceret loco, te, dicere Petrum, sequeretur quòd si putãs, baptizare Petrum, baptizaret Ioannẽ, vt si baptizans esset cæcus, cui traderetur alter pro altero, non esset verus baptismus: quia non baptizat eum, quẽ intendit. Quemadmodũ & in matrimonio si quis putãs ducere Mariã duceret Ioannã, nõ esse matrimoniũ. Consequens tamẽ est falsum: nam intentio ecclesiæ est baptizare hunc quisquis sit. De hoc satis suprà diximus distinct. 1. q. 5. artic. 8. Et ideo hìc sat est consequentiam negare. Quemcunq; enim sacerdos arbitretur baptizare, semper in illo virtute manet intentio ecclesiæ, quæ est baptizare hunc, siue dicat hunc siue te, siue Ioannẽ, Quicquid nanque sacerdos intellectu putet, non habet intentionem negatiuam, vt si non sit Ioannes, cum non baptizet, alioqui sacrilegus esset & sacramentum non perficeret. Debet enim determinatè baptizarę hunc. Secùs autem in matrimonio, quòd quidem cùm sit vinculũ perpetuæ cohabitationis, errore substantiæ personæ vitiatur. Reuise quæ illic adiecimus.

Nemo sepotest baptizare.

¶Ex hac solutione colligitur neminem posse seipsum baptizare, vt ait D. Tho. in solutione ad. 4. & decernitur in cap. Debitum. de baptis. & eius effectu. Exigitur enim distinctio inter baptizatum, & baptizantem, aliàs forma, Ego te, &c. esset falsa. Quare & Christus etiam ab alio scilicet à Ioanne voluit baptizari. Addit nihilominùs Innocen. in eodem cap. quòd Iudæus, qui se ipsum in aquam sub forma baptismi immersit, si absque alio baptismo de vita decessisset, ad patriã protinus euolasset propter sacramenti fidem: at non propter fidei sacramentum.

4. Argum.

¶Igitur de. 4. argumento D. Thomæ. An scilicet vnus possit plures simul baptizare, vnus ve à pluribus, nihil hic amplius, quoniam. d. sequenti art. 6. peculiaris de hoc redibit quæstio.

5. Argum.

¶Neque vero quintum magni est momenti: quo arguitur, eò quòd baptismus virtutem habet à passione Christi debere eius mentionem in forma fieri: nam etsi virtutem inde recipiat (quare ipsa passio pricipalior est causa, quàm baptismus) tamen quia eadem passio instrumentum est trinitatis, non opus est, vt exprimatur vel ipsa vel Christus nisi in nomine filij. Adde, quòd si quis baptizaret in nomine patris & Christi & spiritus sancti, verum esset baptisma. Si autem diceret Christi in quantum hominis, volendo eum tali ratione æquare trinitati, baptismum vitiaret: nam Christus quatenus homo non infundit gratiam propria autoritate, id est increata, sicut inquãtum Deus. Si autem quis post tria nomina trinitatis adderet, & Christi intelligens per suam humanitatem instrumẽtaliter infundere gratiam baptismi, verum perficeret sacramentum: sicut si adderet, & beatæ virginis, intelligens non nomine eius, sed eius præcibus gratiam donari, sed nonnulla esset culpa illa verborum superfluitate vti.

6. Argum.

¶Sextum argumentum est. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt personarũ proprietates. s. paternitas, filiatio, & spiratio passiua: ergo tria nomina. Atque adeò dicendum est, non singulariter, in nomine, sed pluraliter, in nominibus. Respõdet, quod etsi sint tria nomina personalia, est tamen vnum essentiale Dei: & cùm virtus, quæ in baptismo operatur, pertineat ad essẽtiã: nã vt est theologorũ axioma. Opera trinitatis indiuisa sunt ad extrà, dicendum est, in nomine, & non in nominibus.

¶ Apparet nihilominus responsio hæc non
Dubitatio. satis lucida. Emergit siquidem dubium, vtrum dicere in nomine: sit tantùm de præcepto baptizãtis, vt non peccet, an verò de essentia baptismi, vt si dicat in nominibus, nullum sit baptisma. Et ratio dubitandi est, quia si quis dice
In nomine ret repetendo. In nomine patris, & in nomine filij, & in nomine spiritus sancti, profectò baptismus esset: quia idem repetitur nomen: cur
Dubitatio. ergo non, si dicat in nominibus? Item quæritur quid hic voce nominis intelligitur: si enim intelligitur inuocatio, quid obstat tribus inuocationibus inuocare personas? Si autem intelligitur autoritas, aut virtus, quidnam vetat illã pluraliter inuocare postq̃ est in omnibus personis? Quòd si dicas intelligi nomen Dei prout est commune tribus, deberemus tũc dicere in nomine Dei.

Hugo. ¶ Hunc locum egregiè tractat Hug. libr. 2. de sacra. part. 6. cap. 2. vbi ait, quòd cum nomen idem sit, quod notamen, fit, vt nomẽ designet notitiam rei: quare qui latissima fama nomen suum celebrauit, magnum dicitur habere nomen, iuxta illud Psal. Quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Notitia verò Dei habetur per fidem: ergo idem est dicere in nomine, quòd in fide patris & filij, &c. Et quoniã eadem est fides trium personarum, dicendum est in nomine, & nõ in nominibus. Atque huic expositioni maximè illud consonat euangelicum. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Vbi fides cum baptismo, quasi forma cum
Ephes. 4. materia cõiũgitur. Atq; illud deinde ad Ephe. 4. vnus Deus, vna fides, vnum baptisma. Imò nomen non solùm internam fidem significat, verùm illam ore confessam, vnde ad Roman.
Rom. 10. 10. Paul. Corde, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: quasi salus illa quam baptismate comparamus, fidei confessione nobis obueniat. Vnde baptismus dicitur sacramentum fidei, idest, quo fidem inuocatione trinitatis profitemur. Quapropter nõ
Magist. illa perplacet Magistri interpretatio. dist. 3. vt in nomine, idẽ sit quod in inuocatione, & confessione trinitatis: nam hoc ipsum dicere in nomine patris, &c. est ipsa inuocatio & cõfessio. Inuocatio autẽ non fit inuocatione. Designatur ergo fides Dei vnius & trini, quę habet quidem diuersos articulos personarum, sed tamẽ ad vnam primò terminatur essentiam, quæ. cõ
Alexan. munis est tribus. At verò quanuis expositio hæc legitima sit, quam Alex. 4. q. 13. membr. 32. & D. Tho. præs. d. in. 4. artic. 2. secuti sunt, nihilominus non ineptè exponi etiam potest in nomine, hoc est in authoritate, potestate, & virtute patris & filij, &c. quod in præsentiarũ D. Thom. insinuat. Quemadmodum prætor id quod facit. nomine, idest, autoritate regis facit. Enimuerò non solùm hac cõfessione Deũ trinum confitemur, verùm & eius potestate & fauore salutem atque nos eius gratiam per baptismum cõsequi. Id quod etiam designamus dicentes in nomine patris, &c. secundum illud Psal. 19. Hi in curribus & hi in equis, nos aũt in nomine dñi Dei nostri inuocabimus. Atque illud, Deus in nomine tuo saluum me fac. Quod quidem, nomẽ, omnipotẽtiam Dei significat.

¶ Vt ergo ad dubium respondeamus Marsi. q. 3. arti. 4. ait, q̃ si quis, saltẽ ex ignorantia, vel lapsu linguæ, pro eo q̃ est, nomine, diceret, nominibus, non audet definire non esse sacramẽtum, si intentionẽ habeat ecclesiæ: nam fortè, inquit, Deus ratum haberet. At verò contra facit, quòd si ille, qui sciens & prudẽs sic loqueretur, non perficeret sacramentũ, profectò neq; si ex ignorantia id proferat. Igitur cum Magistro Sent. præs. d. respondetur, particulam, in nomine, esse de essentia sacramenti, ita vt si dicatur in nominibus, nullum erit. Atque adeò hic est sensus. S. Thomæ in præsentiarum. Ait enim. Hiero. super illud ad Ephes. 4. vnũ baptisma, quòd nõ baptizamur in nominibus patris, &c. sed in vno nomine, quod intelligitur Deꝰ: qui scilicet vnus est, vbi Hiero. docet, nomen: in præsentiarum non accipi personaliter, sed essentialiter. *Respõ. dubij Marsi.*

¶ Vnde ad argumentũ fateor, q̃ licèt quis diceret in nomine patris, & in nomine filij, & in nomine spiritus sancti, perficeret quidẽ sacramentum, quia nõ ideo asserit esse plura nomina, sicut qui diceret in nominibus, sed idẽ essentiale Dei nomẽ repetit commune tribus. Quocirca qui diceret in nomine hoc, quod est pater, & in nomine, quod est filius, & in nomine quod est spiritus sanctus, non baptizaret, bene tamẽ, qui diceret in nomine Dei patris, &c. quia nomẽ nõ refertur ad illa personalia, sed ad hoc essentiale. Qui autẽ nõ diceret, in nomine sed in virtute patris, &c. ait Inno. in. c. 1. de ba. *Innoc.*
eum non perficere sacramentum, quia virtus nõ dicit totũ quod nomẽ. Et forsan verum ait. Nam & si hic D. Tho. vim huius quod est nomen, per id quod est virtus exprimat, tamẽ cũ nomen suo ambitu & fidẽ sonet & virtutem, & autoritatem, & potestatẽ, &c. nefas esset aliquod illorum loco huius, quod est nomen, subrogare. Imò præterquàm q̃ esset crimen, nequaquam esset tutũ illud existimare sacramẽtum. Imò deberet sub conditione iterari.

¶ Septimũ argumen. D. Thom. plusculũ ambi- 7. Argũ.
guita

guitatis habet. An videlicet liceat personas trinitatis per alia exprimere nomina, quã patris, &c. Arguitur.n. Persona patris multis alijs nominibus significatur: nempe, innascibilis, genitoris, & persona filij nomine geniti, & verbi: & persona spiritus sancti, nomine procedẽtis, & paracleti, & amoris, &c. ergo satis est dicere, in nomine genitoris & geniti, & paracleti. Respondet, quòd sicut in materiam baptismi assumitur aqua, eò ꝙ eius cõmunior est vsus ad abluendum: ita ad significandas personas diuinas assumuntur illa nomina; quæ magis sunt in vsu in lingua, in qua fit baptismus. Hæc autem sunt pater, filius, & spiritus sanctus, quare in alijs inquit, non perficitur sacramentum.

In nomine trinitatis nõ fit sacramentum.

Hic primũ omniũ supponit D. Thom. baptismum (id quod in. 4. d. præsenti. arti. 2. ad. 4. expresse affirmat) in nomine trinitatis, nisi personæ exprimantur, non esse sacramentum, quæ quidẽ (præterquàm Caietan, quem art. sequẽ. confutabimus) omniũ est generalis confessio. ¶ Hoc ergo interim, nũc supposito, suboritur dubiũ, vtrum per alia nomina satis sit easdem personas exprimere. Et quidẽ sententia est omnium concors doctorum, non esse sacramentum, nisi his nominibus exprimantur personæ. Fuit.n. sententia Altisio. loco citato libr. 3. tra. 3. ca. 4. quæstiun. 4. Alex. 4. p. q. 13. memb. 3. ar. 3. Bona. d. præse. q. 5. & Ric. artic. 3. q. 3. & Scot. & Durand. q. 2. Marsi. quæst. 3. arti. 4. ac subinde aliorum minoris notæ, quos nõ opus est allegare. Bene ergo ait Gab. d. præs. esse opinionem omnium Theologorũ. Cõtrariũ tenet glo. in ca. Multi sunt. de cõsecra. d. 4. Ex Theologis autem Palu. d. præse. q. 1. hęsitare cœpit.

Altisiod.

Caieta.

Caieta. verò audenter affirmat non annullari sacramentum si quis dicat, in nomine genitoris & geniti, & procedentis ab vtroque. Et adducit rationes quinq;. Primum autoritatẽ Nicolai de consec. d. 4. can. A quodã. vbi ait, in nomine Christi ideo valere baptismum, quia vnũ & idem est significatum, ac si dicatur, in nomine patris, &c. vbi subinde docet satis esse explicare personas nominibus æquipollentibus. Genitor autem & genitus & procedens easdẽ personas significant, quas, pater & filius & spiritus sanctus. Neq; obstat, inquit, argumẽtum in contrarium, quòd genitor significat actum notionalem de formali, scilicet, generationem, pater verò relationem paternitatis: nam non est, ait, habenda ratio significati formalis, sed materialis, putà personæ, quæ vtroque nomine significatur. Et cõfirmatur ratio: quoniam suprà distin. 1. quæst. 1. articu. 7. dictum est, satis esse vt nomina ex accommodatione vsus idẽ significẽt: vt si dicat quis baptizamus, pro baptizo, aut in noĩe patria, ꝑ patris: genitor autem & genitus & procedens ab vtroque ex accommodatione vsus idem significant, quod pater & filius & spiritus sanctus: quoniam neque nomina patris, &c. virtute significationis propriè significant personas diuinas, sed generatim vniuersos etiam patres, & filios creatos, sed vsu loquẽdi significãt propriè illas personas, & pariter genitor & genitus. Secundum testimonium est autoritas Ambrosij in libr. de spiritu sancto ca. 3. vbi ait, quòd nomine Christi, quod est vnctus, intelligitur pater, à quo vnctus est, & spiritus sanctꝰ, in quo est vnctus. Multò autem explicatiùs eædem personæ explicãtur nomine genitoris & geniti. Tertia autoritas est concilij Florentini, vbi decernitur, ꝙ si exprimatur actus qui per ministrũ exercetur, cum sanctæ trinitatis inuocatione, perficitur sacramentum. Et. 4. quia si quis inuocet trinitatem nomine genitoris & geniti & procedentis, tam perfectè eam inuocat, ac si dicat patris, & filij, & spiritus sancti. Et qui fidem eiusdem trinitatis per illa nomina cõfiteretur, legitimè illam confiteretur. Et quintò arguitur, quia si quis diceret in nomine patris & Iesu Christi & spiritus sancti plenum administraret sacramentum: cur ergo non si dicat geniti? In summa ait, quòd Christus iubens baptizare in nomine patris, &c. non coarctauit ministros ad illa verba, quod est dicere, non accepit illa materialiter tanquam necessaria, sed solùm vt exprimerentur illę personę legitimis nominibus.

¶ Et quidem fateor argumenta ista nonnullam præse ferre probabilitatem, eò vel maximè, quòd sacramentum pœnitentiæ, quod Christus instituisse videtur sub illis verbis. ¶ Quorum remiseritis peccata, ecclesia administrat sub illo verbo absoluo. Ac demum arguitur. In quacunque lingua licet proprijs nominibus personarum vti, esse tamen potest aliqua, in qua non est proprium nomẽ patris, sed per periphrasin explicatur. Sicut Cantabri non dicunt Deum, sed supernum Dominum, & Galli non dicunt auum, sed magnum patrem. Quare baptizantes in illa lingua non dicent patris, & nihilominus perficient sacramentum. Cur ergo non liceat dicere genitoris. Atque ob id potissimum quòd etiam Latini sæpe pro patre dicunt genitor. At verò quoniam in verbis sacramentalibus non licet ad libitum loqui, neque forsan tam rationibus enitendum est, quàm testimonijs sacris secundum vniuersorum Doctorum interpre-

tamen-

tamenta expositis: profecto nō esset satis tutū singulari opinioni Caietani, contra vniuersalem Doctorum adhærere. Nam primum glos. quam, assertioni D. Thom. assuere connititur, nulla prorsus est. Ait quippe, sensum Sāct. Thomæ non esse, q̄ alijs nominibus nō perficeretur sacramentum quantum ad sacramenti essentiam, sed quantum ad præceptum. Itaq; peccatum esset mutare illa nomina, nihilominus valeret sacramentum. Glossa hæc, inquā, manifestè aduersatur textui. Nam vbicunque aiunt Doctores nō perfici sacramentū, intelligunt nullum esse. Quare D. Thom. voluit tenere cum toto cœtu Doctorum, Neq; arbitratus est hoc cadere in dubium. Et ratio Altisiodorensis est, quam omnes sequuntur, q̄ forma sacramenti virtutem habet ex Christi institutione: constituit autem Christus virtutem hāc in formā baptismi illis, peculiariter verbis impertiri, quæ hypostases personarum significant, ideo quòd cum illa in omni lingua habeātur tanquàm propria personarū nomina, condecentissimum ergo fuit, vt sacramentum, in quo professio fit fideiad confessionem sub illis nominibus esset coarctatum.

Nō est satis tuta opinio Caieta.

Ad argum. Caieta.

¶ Igitur argumenta Caiet. non sunt tanti vigoris. Ad id enim, quòd adducit ex can. A quodam. respondetur, non concludere q̄ nomine Christi possit nunc conferri sacramentum, sed tunc quando erat dispensatio, vt art. sequenti videbimus. Et eodem pacto respondebitur ad Ambrosium. In vtroque enim Caiet. diuersus est à D. Tho. scilicet, quòd valeat baptismus in nomine genitoris, & geniti, & quòd modò valeat in nomine Christi. Neque illud de accommodatione vsus tantam vim habet in proposito: nam quando Christus instituit formam sacramenti, siue fuerit tunc Matth. 28. siue ante, quādo fuit baptizatus, nulla erat forma ex accommodatione vsus significās propriè & singulariter personas trinitatis, sed ipse instituit illa, quæ sunt propria. Personæ nanque non cōstituuntur per actus notionales, qui significantur nomine genitoris & geniti: sed per relationem patris & filij & spirationis passiuæ, quam importat spiritus sanctus. Quare illa habentur pro nominibus proprijs, sicut si pater appellaretur Petrus, & filius, Ioannes. Quod autem adducitur ex concilio Florentino, nullius est vigoris: nā quod dicitur sub inuocatione trinitatis, intelligitur sub expressis nominibus, vt in verbis proximè præcedētibus fuerat explicatum. Ad quartū verò respōdetur, q̄ etsi extra sacramentum abundè quis cōfiteatur, trinitatem sub illis nominibus genitoris & geniti & procedentis, non tamen in sacramento propter Christi institutionem. Ad quintum autem iam suprà diximus, quòd si loco filij quis dicat Iesu Christi, non coarctando ad id, quod est inquātum homo, plenū est sacramentū: quia Iesus Christus etiā est nomē personæ diuinæ, sicuti filius, sed inquantū homo habet creatā potestatē, quæ nō est illa essentialis cōmunis tribus, & ideò nō esset sacramentū. Ad aliud negamus Christum nō coarctasse ad illa verba: nā quanuis nō accepit illa materialiter, tñ iussit illo pacto exprimi personas. Ad aliud de sacramēto pœnitētię respōdetur, q̄ nō solū per verbum, remitto, sed per verbum absoluo, Christus dixit. Quodcūq; solueris super terrā erit solutū & in cœlis. Eò præsertim, q̄ actionē sacramenti liberiùs possumus per verba æquipollētia efferre, q̄ personas trinitatis, quarū est necessaria cōfessio. Ad postremū respōdetur, q̄ qui nō habent nomen propriū patris, aut filij, nō coguntur vti nisi illo, quod pro proprio ducunt. His ergo vtrinq; iactatis, vel (quod tutius est) opinionē communem doctorum contra Caietanum sustinendam omnino censuerim, vel saltem problema eousque relinquitur dubium, vt si quis sub alijs nominibus quàm patris & filij & spiritus sancti baptizaretur, esset iteratò sub conditione baptizandus.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in nomine Christi possit dari baptismus.

QVāuis articulo superiori satis cōstitutū sit personarū trinitatis expressionē necessariam esse in baptismo, tamē propter vsum Apostolorum priscū, qui (vt legitur Actuū. 8.) nomine Christi baptizabant, quæritur, peculiariter, vtrùm in nomine Christi possit dari baptismus, sic vt verus esset, licèt modò quis illa forma vteret, Nam de culpa nemo dubitat, quin ab eo, qui hoc tēpore baptizaret, committeretur. Et D. Tho. nō respondet in forma, sed tamē vnicam conclusionem negatiuā constituit, quæ in virtute alterā continet responsalē. Conclusio est. Quicquid desit ad plenā inuocationē trinitatis, tollit integritatē baptismi. Probat cōclusionem dupliciter. Primò ratione sic. Sacramēta, vt suprà dictum est, ex institutione Christi habent efficaciam: ergo si aliquid prætermittatur eorum, quæ ipse circa baptismū instituit, efficacia caret: nisi fortè speciali eius dispensa-

1. Cōclusio

tione, qui ſuam virtutem ſacramentis non alligauit, illa fiat prætermiſsio. Chriſtus autem inſtituit ſacramentū baptiſmi dari in nomine trinitatis, expreſsis perſonarum nominibus: ergo ſi aliquid eorum omittatur, non erit baptiſmus. ¶ Reſpondet autē tacitæ obiectioni, quæ ex verbis Ambroſij in lib. 1. de ſpiri. ſancti. cap. 3. emergit. Verba autē eius hęc ſunt. Si patrem dicas, & filium eius, & ſpiritū oris eius pariter indicaſti. Et ſi ſpiritum dicas, & Deum patrem à quo procedit ſpiritus, & filium quia filij quoq; eſt ſpiritus nuncupaſti. Quare vna perſona prolata, ſi integra ſit intus fides: plenum eſt, inquit, ſacramētum. Et accedit authoritas euāgelij. Vos autē baptizabimini ſpiritu ſancto. Vbi vna ſola perſona nominatur. Concludit ergo Ambro. q̄ propter horum nominum mutuas relationes vna nominata perſona: ſi in mente ſit omnium fides, ſatis eſt ad ſacramentum. Hic autem Ambroſij locus magnum antiquis negotium interpretandi faceſſit, quoniam neq; Magiſt. neq; vllus vnquam hoc concedere auſus eſt ei, vt probatio vnius perſonæ in baptizando ſufficiat. Vnde Altiſiodorenſis. Altiſio. lib. ſuæ ſummæ. tract. 3. cap. 4. q. 2. quem Alexan. atque omnes pòſt ſequuntur, bifariā aſſertum hoc gloſſat. Vno modo, q̄ intelligat plenum tunc eſſe ſacramentū, hoc eſt plenam fidem eius qui ſacramentum adminiſtrat, non autem q̄ ſacramentū ſit integrum. Sed gloſſa hæc nō eſt niſi merum diuerticulū: nā Ambr. videtur de ſacramenti plenitudine ſermonem habere. Et ideo idem adhibet gloſſam ſecundam, videlicet quòd intelligatur plenum ſacramētum in tempore neceſsitatis: vtpote ſi vna prolata perſona moriatur puer, aut baptizans obmuteſcat. Tūc enim, inquit, Deus ſupplebit quod omiſſum eſt. Attamen ſecunda hæc expoſitio multò prę ſefert minus authoritatis, vt d. 1. q. 5. art. 1. & 8. viſum eſt, & infrà. d. 5. artic. 2. latius. Sūt enim vt art. 11. patebit, tria baptiſmata, quorum vnum eſt neceſſarium. Quādo autem non concurrit integra forma, nullus eſt baptiſmus fluminis, baptiſmus autem flaminis fieri nequit, niſi per actum mentis propriū ipſius, qui gratiam eſt conſecuturus. Quare cum paruulus talem actum habere nequeat, ſine integra forma baptiſmi nullum habet remedium niſi baptiſmum ſanguinis, quod modò ad rem non pertinet: & ideo tunc non modò nulla eſt certitudo, quòd Deus ſuppleat id, quod deeſt, verùm neque id tutum eſt, imò temerarium aſſerere. Expreſsè enim ennunciauit redēptor. Niſi quis renatus fuerit ex aqua: & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum. Obidq; ſapiēter venerabilis Hugo lib. de ſacramen. part. 6. cap. 2. non audet illud fictitium ſupplemētum approbare. Igitur cùm D. Thom. vidiſſet ſententiam Ambroſij per nullam gloſſam poſſe tutò defendi, prudenti modeſtia tacito eius nomine, eius rationem diſſoluit. Et potuiſſet quidem negari, quòd nomine patris intelligatur ſpiritus ſanctus: nam nomen patris ſolum refertur ad filium. Hoc tamen prætermiſſo reſpondet, quòd licet in nomine patris implicitè intelligatur filius, nō tamēn id ſufficit ad perfectionem ſacramenti. Quoniam ſicut requiritur viſibilis materia ita non ſufficit interna trinitatis fides, niſi ſenſibilibus verbis exprimantur perſonæ: vt ſcilicet forma, quemadmodum diximus artic. præcedenti, confeſsioni reſpondeat illius, qui baptizatur, credentis in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Corde enim, inquit. Paul. creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutē. Confirmat deinde Sanct. Thom. concluſionē authoritate euangelica: nam in baptiſmo, quo baptizatus fuit Chriſtus, tres perſonæ diſtinctæ ſenſibiliter apparuerunt: nempe pater in voce, filius in carne, & ſpiritus ſanctus in colūba, Tunc ergo D. Tho. inſinuat fuiſſe formam trinitatis inſtitutam, ſed Matth. 28. repetitam, & iuſſam. Hugo.

¶ Ex hac ergo concluſione oritur altera, quæ in hac virtualiter continetur, videlicet. Baptiſmus in nomine Chriſti, tantùm nunc temporis non eſt validus. Probatur, quia in tali forma non exprimuntur trinitatis perſonæ more per Chriſtum inſtituto. Confirmatur præterea concluſio duobus teſtimonijs. Prius eſt Pelagij Papæ ad Gaudentium de conſecrat. diſtinct. 4. canon. Si reuera. cuius verba ſunt. Si ij, qui in locis dilectioni tuæ vicinis commorari dicuntur, ſe ſolummodò in nomine Domini baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cuiuſq́ue dubitationis ambiguo eos ad fidem catholicam venientes in ſanctæ trinitatis nomine baptizabis. cui reſpondet, & canon. Multi. eiuſdem pontificis. Accedit, & teſtimonium Didymi in libr. de ſpiritu ſancto. Licèt quis enim, inquit, poſsit exiſtere mente alienus, qui ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus (ſcilicet trium perſonarum) prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit. 2. Cōcluſio. Altera concluſio. Pelag.

¶ Sentētia hæc D. Tho. de nomine Chriſti per plexa etiamnū magis eſt, q̄ illa præcedens de genitore & genito, propterea, q̄ plures, maioresq́; authoritatis aduerſarios ſuſtinet. Quāuis habeat quidē præcipuos patronos, quales ſunt Perplexa quæſtio.

Altiſio-

Patro. S. Tho. Altisiodorensis lib.3.tract.3.ca.4. quæst.2.& Alexan.4.par.q.3.memb.3.articu.2.& Bonauen.presenti.d.q.3.& Paluda.q.vnica. & Marsili.q.3.atque alij iuniores. Ricard. nanque presenti dist.arti.2.q.3. neutram partem definire audet, sed ait baptizatum nomine Christi sub conditione, esse rebaptizandum. Atq; sub eodem dubio vacillat Scotus eadē dist. q.2. Aduersariorum autem tenentium baptismum in nomine Christi valere, primus fuit (nisi Ambrosium primū censeas) Athanasius in lib. de trinita. & spū sancto, & Cypria. epist. ad Quirinum, Beda super Luc. ca.2.atq; author imperfecti homilia.3. super Matth. Deinde venerabilis Hugo lib.2. de sacra. par.6. cap.3. & secundum ipsum Magist. Sent. presenti dist. quos sequuntur Canonistarum glossæ in ca. A quodam. & can. Multi de consecra. distinct. 4. Sed inter omnes hic Caietanus asseueranter id adstruit, quem Adrianus Papa. quæst. 1. artic. 2. quæstiun. 2. imitatur. Ac totus quidem neruus opinionis S. Thom. ex Christi verbo suum habet robur: scilicet. Baptizantes eos in nomine patris, &c. vnde colligit absque eius speciali dispensatione non posse huiusmodi expressionem prætermitti. Caieta. autem contendit authoritatem hanc infringere, dicens eiusmodi Christi institutionem non coarctari ad voces, sed ad eorū significata. Quare satis est, inquit, implicitè & confuse significentur, sicut significantur nomine Christi, imò, vt ipse vult, nomine trinitatis.

Aduersarij

Neruus opinionis S. Tho.

Caieta.

Impugnatur Caie. de nomine trinitatis. ¶ At profectò, vt cum bona venia loquar, vix potest glossa hæc à nota nescio quali excusari. Vnde vt prius de nomine trinitatis disputemus, non modo D. Thom. in.4.d. præsenti. artic.2. quæstiun.2. atque omnes, quos hic proximè in eius sententiam de nomine Christi citauimus, omni procul dubio negant nomine trinitatis, sic prolatæ, perfici sacramentum, verum neq; Ambrosius cōtrarium dixit, neque vllus eorum, qui nomine Christi propter Ambrosij authoritatem sufficere arbitrātur, de nomine trinitatis id vel opinari ausi sunt, vt est videre apud Hugonem. & Senten. Magistrum, atque alios. Iussit Christus baptizare in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vbi singularum personarum nomina exprimuntur, atq; eadem, quæ relationes significant quibus hypostases cōstituuntur, quo ergo ausu quis sufficere dicat, vt cōfuso nomine trinitatis personæ implicitè denotentur, ac si nihil inter expressissimam illā prolationem, & generalissimam trinitatis vocem intersit? ¶ Accedunt expressa sanctorum testimonia, vt est illud Fulgentij celeberrimum. Mysterium enim, inquit, illud redemptionis nullo modo habetur si patris & filij & spiritus sancti nomen subtrahatur. Atq; illud Didymi in lib. de spiritu sancto. Si quis ita baptizare conetur, vt vnum ex prædictis nominibus omittat: scilicet, patris & filij & spiritus sancti, sine perfectione baptizabit. Atque sententia omnium expressissima Zachariæ pontificis in ca. In synodo. suprà citato. Vbi ait, q̄ perfectus Christianus nemo est, nisi in nomine patris, & filij, & spiritus sancti fuerit baptizatus. Et subdit, quod si quis vnam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verū esse non posset. Sed vide lepidam Caietani glossam, ait quippe Papam ibi intelligere, si quis trinitatem explicitè vel implicite non nominauerit. Ait Papa non esse verum Christianum nisi qui baptizatur in nomine patris & filij & spiritus sancti, & quòd si vna prætermittatur persona, non est verum baptisma: vbi planè docet sigillatim singulas trinitatis personas necessario exprimendas, & reclamat Caietanus sat esse eas implicitè nominare. Adiungitur demum & authoritas iuris canonici, vbicunque enim ibidem legitur in nomine trinitatis, intelligitur personarū expressio. Id quod prudens Innoc. de sum. trinitate. & fide catho. ca. firmiter. sapienter admonuit, dicens sacramentum baptismi, quod ad Dei inuocationem (alludēs ad illud, in nomine) indiuiduæ trinitatis videlicet patris, & filij, & spiritus sancti, consecratur in aqua, &c. Vnde quod canon. A quodā. de consecra. distinct. 4. Nicolaus Papa in nomine sanctæ trinitatis valere baptismum, inquit, id in can. Multi. ea. distinct. explicat Pelagius dicens, quod Christus nos admonuit in nomine trinitatis mergere, dicens, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Atque eidem lib. 4. cap. 10. docuit Damasc. Quocirca si apud aliquem sanctorum inueniatur baptismū in nomine trinitatis sufficere, vt allegatur Bernar. in quadam epist. intelligitur expressis tribus nominibus, vt bene ait Marsi. quæstio. 3. artic. 4.

Caieta. gloss.

Innoc.

Sanctorum testimonia.

¶ Iā verò ratione huius veritatis subijciamus. Enimuerò cum sacramentū baptismi sit sacramentū fidei, necesse est in illo integrā fidē cōfiteri & profiteri: sub noie autē trinitatis solùm significatur personarū numerus, nō aūt ordo & habitudo earū, & proprietates. Nō. s. exprimitur an personę sint fratres, an verò nullum habentes ordinē. Ad fidem aūt non modò necessarium est confiteri esse tres, verum & eo ordine distingui, vt sint pater & filius & spiritus sanc-

Ratio conclusionis.

Obiectio. ſanctus. Vnde ſi arguas. Nomine trinitatis earum virtus exprimitur, imò nomine vnius perſonæ tota authoritas, quæ eſt in ſingulis: ergo ſufficit nomen vnum perſonarum confiteri,
Dilutio. aut vnam perſonam. Negatur conſequentia: quia opus eſt exprimere quomodo illa virtus & autoritas participatur à ſingulis. Qui enim diceret in nomine patris tantum, quanuis in ipſo denotaret filium, non tamen cõfiteretur æqualem eſſe eandem poteſtatem in filio, ve-
Augu. et ecclesiæ vſus. luti cùm ait, in nomine patris & filij, &c. Hæc demum omnia planiſsimo Auguſt. teſtimonio ad Neophytos quod refertur de conſecra. d. 4. can. Prima igitur. ac denique celeberrimo eccleſiæ vſu confirmatur. Interrogatur enim, inquit Augu. ter ille, qui baptizatur, proximè ante merſionem, an credat in patrem, & an credat in Ieſum Chriſtum, & an credat in ſpiritũ ſanctum. Et poſtquam ad ſingula diſiunctim reſpondet, credo, baptizatur in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Ad denotandum q; ſicut aperta ſigillatimq; diſtincta perſonarum trinitatis cõfeſsio requiritur in baptizato, ita earũdem expreſsio exigatur in forma. Et hoc eſt, quòd ait D. Thom. requiri formam ſenGloſ. Caie. ſibilem, ſicut materiam. Quare gloſſa Caieta. nulla eſt. ſ. ſatis eſſe ſenſibilem nominationem trinitatis, licèt confuſam. Debet enim exprimi forma, vt à baptizato, vel eius ſuſceptore audiatur expreſſa fides, quam confitetur. Quod autem in interrogatione ſubditur, Credis in ſanctam eccleſiam &c. non perinde ſumitur (vt ibidem ait Auguſt) atque credere in Deum. Eccleſia ſiquidẽ nõ eſt primus author ſalutis noſtræ, ſed credimus illam eſſe ſanctã, quæ in Deum credit, & ideo non eſt de neceſſitate formæ, vt eccleſię nomen proferatur. Et quanuis dicamus credere in Ieſum Chriſtum, propter eius incarnationis myſteria, nihilominus in forma non ponitur niſi nomen filij, vt ſecundùm diuinitatem eum nominemus, quæ ſibi cõmunis eſt cum patre & ſpiritu ſancto. Igitur de baptiſmate in nomine trinitatis nullatenus arbitror hæſitandum, ſed negandum prorſus validũ eſſe. Quare ego ſic baptizatum non ſub conditione, vt in re dubia, ſed abſolutè tanquam non baptizatum baptizarem.

De nomine Chriſti. ¶ Sed & de nomine Chriſti ſunt validiſsima hæc eadem argumenta, quæ modo deſumpta ſunt tam ex euangelio, quàm ex his canonum textibus, atq; ex ſanctorũ alijs. Ad hęc autem adhibẽtur & duo canones Pelagij ad Gaudẽt.
Duo. c. Pelu. eadẽ epiſtola, qui reſeruntur de cõſec. d. 4. can. Si reuera. & can. Multi ſunt. In quorum priori ait Papa: baptizatos in nomine Dñi ſine cuiuſq; dubij ambiguo eſſe rebaptizãdos in nomine trinitatis. Et in poſteriori ait, q; cũ multi in nomine Chriſti vnica merſione ſe aſſerant baptizare, euãgelicũ nihilominus præceptum admonet vt trina merſione fiat baptiſmus in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Gloſſa autẽ Caiet. eſt, põtificem nõ negare baptiſmũ in nomine Chriſti valere, ſed in nomine Dñi. At reuera gloſſa hæc ingratiſsima eſt textui. In nomine Domini. Enimuerò nunquã ad pontificẽ delatũ eſt aliquos baptizatos fuiſſe præciſe in nomine dñi: quia nullus vnq; talis extitit vſus apud apoſtolos, ſed ſemper in nomine Ieſu Chriſti, vt patet Actuum. 2. 8. &. 10. At quoniam mos erat apoſtolis ſolẽnis, Chriſtum appellare Dominum, vt cùm poſt reſurrectionem apparuit eis. Dñs, inquiunt, eſt. Pontifex pro eodem accepit, in nomine Ieſu Chriſti, & in nomine Dñi. Quòd autẽ Actuũ. 2. &. 19. allegatur quoſdã baptizatos in noĩe Dñi Ieſu, vel intelligitur Ieſu Chriſti: vel ſi ſatis eis erat dicere in noĩe Dñi Ieſu, eadẽ eſt cẽſura quę de nomine Chriſti. Itaq; quô uis te vertas, pro eodẽ accepit põtifex nomen Dñi, & nomẽ Dñi Ieſu, ſeu Ieſu Chriſti, & neutrum cenſet ſufficere iam modò ad baptiſmũ. Gloſ. Caie. Nã gloſ. in. c. Multi. dicẽs nõ prohiberi baptiſmũ in nomine Chriſti, contraria eſt textui. Et pariter gloſſa Caiet. dicẽtis, q; ſolùm illic põtifex præfert baptiſmũ in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, illi, qui fit in nomine Chriſti. Cũ enim dicat pontifex, licèt multi vnica merſione in nomine Chriſti baptizent, nihilominus euãgelicum eſſe præceptum baptizare in nomine trinitatis, ſcilicet, patris & filij & ſpiritus ſancti, etiã trina merſione, nõ ſolũ præfert hoc illi, ſed dicit hoc eſſe neceſſarium: nempe, de præcepto. Neq; vero illo modo ſtare poteſt gloſſa, ſolũ illic eos reprehendi, qui vnica merſione baptizabant: ſiquidem præceptum euangelicum, nec eſt de vna, nec de trina merſione, vt artic. ſequenti patebit, ſed de forma baptizandi in nomine patris, &c. Vnde expreſſe põtifex non ait, niſi q; euangelicum præceptum dicente & tradente Domino, ſolùm nos admonet, vt in nomine patris baptizemus. Quod autem ſubdit, etiam trina merſione, non refertur ad præceptum, ſed ad congruum ſtylum baptizandi qui tunc more celebrabatur. Profectò & prior apertus eſt textus, & poſterior apertiſsimus, in fauorem S. Tho. Nec video quo modo eorum ſenſus valeant aliorſum diuerti. Quibus præterea Florentinum concilium adiungitur: nam cum illic Græcis præſcribatur forma baptiſmi, permittaturq; illis dicere. Baptizetur ſeruus Chriſti, ſed nihilominus admo-

admoneantur, vt non nisi in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizent, egregium est testimonium non censeri legitimum baptismum sub nomine Christi: aliàs eius inibi fuisset adiecta mentio.

1. Argum. ¶ Fundamenta ergo cõtrariæ opinionis sunt tria hæc, quę tribus hîc argumentis D. Thom. tangit. Primùm scilicet ex more apostolorũ, qui (vt Actuũ. 8. & reliquis allegatis locis legitur) baptizabant in nomine Iesu Christi.

Considerat. autoris. ¶ Vbi ante responsum D. Thomæ, id non filebo, quod mihi semper verò simillimum visum est, videlicet, q nunquàm apostoli solennem formã euangelij baptizantes prætermiserint. Id quod nõ propter authoritatem Armacani affirmauerim, qui lib. 8. de quæstionibus Armenorum. ca. 3. & infra eãdem opinionem sequitur. Scio enim non esse de ecclesia tam benemeritum, vt tãta sit dignus authoritate, sed quod alijs coniecturis adducar. Conijcio enim morem illum apostolicũ baptizandi in nomine Domini Iesu causa baptismi Ioannis fuisse introductum. Fuerant enim Hebræi & Samaritani, atque alij circumiacentes sic ad illud baptisma affecti, vt multi forsan illo baptismate tincti renuerent baptizari baptismo Christi, atque alij non baptizati peterent baptizari baptismo Ioãnis. Præterquam q alij iactabantur se baptizatos, vel à Paulo, vel ab Apollo, vt. 1. Corinth. 1. docet Apostolus. Et ideo admonebant eos quos baptizabãt, nos baptizare alio baptismate, quàm Domini Iesu. Non q dicerent, Baptizo te in nomine Iesu, quasi illa esset forma, sed quòd admonebant eos baptizare baptismate Domini Iesu, & in nomine & potestate eius. Sed tamen sub illa forma, In nomine patris & filij & spiritus sancti. Atque ad Actuũ. 19. hoc alludit illud Actu. 19. Cùm enim Paul. venisset Ephesum, quæsiuisset q in quo essent baptizati, respõderunt, in Ioãnis baptismate. Tunc ait illis Paulus, Ioãnes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesu. Atque his auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu Christi, hoc est, sicut Ioannes non paptizabat sub illa forma. Baptizo te in nomine venturi, sed dum baptizabat, admonebat, vt crederent in eum, qui venturus esset, sic baptizare in nomine Dñi Iesu erat baptizare in fidem eius, sicut, ait, ad Corin. Paul. Quotquot baptizati estis, in Christo Iesu baptizati estis. Et ad idem pertinere videtur illud Actu. 8. de eunucho, qui cùm interrogatus an crederet ex toto corde, respondisset, Credo filium Dei esse Iesum Christum, baptizauit eum Philippus in nomine forsan eiusdem Iesu Christi modo exposito. Et forsan huic sententiæ applaudit Damas. lib. 4. cap. 10. dicens, q baptizari in Christo significat, credentes in Christum ablui, confessionem tamen edoctos in patrẽ & filium & spiritum sanctum, quasi hæc sit forma baptismi. Quapropter Apostoli remotas gentes fortè non baptizabant, nisi simpliciter in nomine patris & filij & spiritus sancti. Illa enim forma Abdias Babylonicus episcopus, refert, Thomam apostolum Indiæ regem baptizasse. *Damasc.* *Abdias Babylonicus.*

¶ Quòd si hæc interpretatio nõ omnibus arrideat, saltem vehemẽter opinor nomen Iesu Christi ipsi formæ solẽni immiscuisse, dicẽtes. Baptizo te in nomine patris & filij Iesu Christi, seu, qui est Iesus Christus & spiritus sancti. Etenim ad cõmendandũ nomẽ Iesu Christi nihil opus erat formã solennem prætermittere. Imò ad eius cõmendationẽ maxime referebat docere eundẽ esse patris filium, qui erat Iesus Christus, quem ipsi prædicabant. Atque adeò hoc inde forsan in vsum ecclesiæ relictum est, vt catechumeni postquã interrogãtur, an credant in Deum patrẽ omnipotentẽ, interrogentur an credãt in Iesum Christum: licèt iam nõ ponatur in forma nisi filius. Atqui secundum istã interpretationẽ, nõ opus est recurrere ad reuelationẽ, vtpotè sine qua illi poterant eiusmodi adiectionẽ facere. Neq; verò dubiũ est, quin id ipsum modò liceret. Quinimò in insulis, vel inter infideles, vbi noua fieret euangelij prędicatio, nõ solũ nulla esset culpa, verũ fortè esset operæpretium baptizare, dicẽdo, in noie patris & filij, q est Iesus Christ⁹, & spũs sancti. ¶ Veruntamẽ propter authoritatẽ, & honorẽ multorũ patrũ, q arbitrati sunt apostolos quã doq; baptizasse in noie solũ Iesu Christi sub tacitis alijs trinitatis ꝑsonis. Accedit tertia solutio D. Th. quę est ferè generalis omniũ: videlicet, illũ eos morẽ speciali reuelatione Christi suscepisse, vt eius nomẽ, quod Iudæis erat scandalũ, gentibus autẽ stultitia, ob id honorabile, amabileq; redderetur, quòd ad eius inuocationem spiritus sanctus visibiliter descendebat. Contraria verò opinio, ait eiusmodi reuelationem merum esse cõmentum, quia nec legitur vbi facta fuerit, neq; vbi fuerit reuocata. Neq; verò Ambrosius morem illum ad illam reuelationem refert, sed ad mysterium: quia nomine Christi omnes personæ denotantur. Status ergo cõtrouersiæ in hoc pũcto consistit: nam si solùm ex reuelatione fiebat, vera est opinio S. Th. q, scilicet, iam cessauerit, postquã Ecclesia vsum illũ baptizãdi iam modò repudiauit. *Solutio Diui Thom.* *Status controuersiæ.*

Si au-

Si autem non ex reuelatione ſic baptizabant & quia nomen Chriſti tantum valet, quãtum nomen patris, &c. cùm nũc idem nomen eandem retineat ſignificationẽ, fit conſequens, vt ſi talis baptiſmus modo fieret, ſolidus eſſet.

1. Argum. S. Thom. ¶ Hoc autem non poſſumus liquidis rationibus cõmonſtrare, ſed ſolùm coniecturis ſuadere. Igitur q̃ ſolùm tunc ex reuelatione id facerent, ſi tamen ſic baptizabant, primum argumentũ eſt, quod D. Tho. ſatis eſſe putat. Chriſtus præcepit baptizare in nomine patris &c. cõtra inſtitutionẽ autem Chriſti, cùm ſit diuina, nemo niſi ex eius diſpenſatione agere poteſt: ergo tunc erat diſpenſatum.

¶ Secũdum autem argumentũ adhibebo. Iam modò non licet baptizare in nomine Chriſti, imò profectò eſſet peccatum mortale, & tanquam tale puniretur ab Eccleſia. Nam quicquid ſit pro tẽpore Nicolai authoris canonis. A quodam Iudæo. iam ab illo tempore in auditus eſt talis baptiſmus. Et cùm tam multi authores negent baptiſmum tali modò iam valere, ſacrilegium certè eſſet ſolenni forma omiſſa, quæ certa eſt dubiam vſurpare. Hoc ergo ſuppoſito, quòd credo nullus contrariæ opinionis negaret, ſic arguitur. Eccleſia nullam fecit prohibitionem huius ſpecialem, ſed cenſet talem baptiſmum fieri contra præceptũ Chriſti, vt expreſſè habetur in dict. can. Multi ſunt. contra quod quidem præceptum non fiebat tempore apoſtolorum: hæc autem varietas eſſe non poteſt, niſi quia tunc erat diſpenſatum. & modò non.

¶ Tertiò arguitur. Si apoſtoli illo ſeculo non ex diſpẽſatione & iuſſu Chriſti illa forma vtebantur, ſed quia æquipollebat alij euangelicæ ſibi propoſitę: conſequitur, vt promiſcuè vterentur vna aut altera, ita vt quandoq́ue baptizarent in nomine patris, &c. & tamẽ illo tempore, quod refertur in Actibus apoſtolorum propè aſcenſum Domini, nunquam leguntur baptizaſſe, niſi in nomine Ieſu Chriſti: ergo ſignum eſt aliquo tempore habuiſſe mãdatum ſic baptizãdi, quo fortè ipſis viuẽtibus ceſſante, cœperunt in alijs regionibus ſolenniter baptizare in nomine patris, &c. Et quartò tandẽ confirmatur, quia ſi tũc ille vſus non ex diſpẽſatione manabat, ſed quia idem eſt in nomine Chriſti, & in nomine patris, &c. re vera nulla apparet ratio, cur eccleſia nunc nõ permittat abſq; vllo diſcrimine vtranq; formam. Baptizabant ergo ſub illa forma ex reuelatione.

2. Argum. ¶ Secundum fundamentum eiuſdẽ opinionis, eſt Ambroſij lib. 1. de ſpiritu ſancto. c. 3. quod eſt ſecundũ argumentũ D. Thomæ. Ait quippe, nomẽ, Chriſtus, idẽ eſſe quod vnctus, quare eodẽ nomine intelligitur pater, à quo vnctus eſt, & ſpũs ſanctus, in quo vnctus eſt S. verò Tho. reſpõdet neutiquã D. Ambroſiũ aſsignare abſolutã rationem, vt forma, in nomine Chriſti de ſe tantũ valeat, ſicut in nomine patris, &c, ſed eatenus hoc dixiſſe, vt explicaret, quòd illa diſpenſatio non erat omnino contraria præcepto baptizãdi in nomine patris, &c. quia ſaltem in illa intelligibiliter, id eſt, implicitè quãtùm ad myſterium includebãtur tres perſonæ. At verò niſi diſpenſatio adſit, nõ eſt ſufficiens de ſe forma ad ſacramẽtum: vt potè, quod earundem perſonarum ſenſibilem exigit expreſsionem. ¶ Veruntamen expoſitionem hanc cõtraria opinio adſcititiam & fictã arbitratur, pro eo q̃ Ambroſius nihil de diſpẽſatione meminit, ſed tantùm ad ſignificationem nominis recurrit. At verò licèt de illa nõ meminerit, neceſſum tamen eſt eius ſententiam vel ſic interpretari, vel certè ſubterfugere, vt videtur S. Thom. feciſſe. Enimuerò ſi tanta eſſet fides in hac parte Ambroſio arroganda, non ſolùm, in nomine Chriſti, verum & in nomine ſolius patris, aut ſolius filij, aut ſolius ſpiritus ſancti eſſet legitimus baptiſmus, quoniam in vna, inquit, perſona, cęteræ intelliguntur. Quod tamen nullus vnquam voluit hactenus illi concedere niſi ſolus Adrianus, qui tor tuoſiſsimè gloſſat canonem. In ſynodo. dicẽs, quòd intelligitur nomine vnius perſonæ non perfici ſacramentum, quãdo baptizans intendit ſolam illam perſonã confiteri, & non aliàs. Quæ quidem expoſitio profectò iniurioſa eſt textui, & ſacramento. Requiritur enim ſenſibilis oris expreſsio perſonarum, qualis corde creditur, iuxta verbum ſæpe citatũ Pauli. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutẽ. Si ergo neq; Hugo, neq; Magiſt. nec vllus antiquorũ Ambroſio de hac re ſubſcribere auſus eſt, nihil mirum ſi neque in expoſitione de nomine Chriſti, ſimpliciter ſuſtineatur, ſed vel gloſſetur, vel cum omni veneratione eius authoritas diſsimuletur, poſtquàm euangeliũ, & dicta aliorũ ſanctorũ reclamant. Etenim, q̃ in nomine Chriſti, intelligatur pater vngẽs, & ſpiritus in quo vngitur, nimis reconditũ myſteriũ eſt. Primũ enim quãuis non eſſet vnctus à patre, ſed vel à propheta, vel ab angelo, fuiſſet verè vnctus. Et pſalmus non dicit: niſi. Et vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ, nihil inter patrẽ & ſpiritum ſanctũ diſtinguens, quanuis Act. 10. dicatur, quem vnxit Deus ſpiritu ſancto. Imò quicquid chariſmatum vel vnctionis Chriſtus in quãtum homo perce-

Nota de Ambro.

Adrianus.

percepit,à tota Trinitate ſuſcepit,cuius opera ſunt extra indiuiſa. Ad hæc demum fortaſſe non opus erat apoſtolis exprimere nomen Chriſtus:nam vt habetur.Act.2.&.19.& alijs locis,etiam ſæpe habetur, ꝙ baptizabāt in nomine domini Ieſu.Quicquid autem de hoc ſit, certè non baptizabant in nomine Chriſti, propter myſterium illud, ſed vt amabile illud nomen redderetur: atque adeò ex diſpenſatione id faciebant. ¶ Tertiū fundamentū, atq; adeò Achilles cōtrariæ opinionis eſt authoritas Nicolai papæ ad conſulta Bulgarorū de cōſecra. d.4.can.A quodā Iudæo.quam S.Thom. tertio argumento refert.Et fateor hoc eſſe maximum eorum molimen. Ait quippe pontifex. Qui in nomine tantùm ſanctæ trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti (ſicut in actibus apoſtolorum legitur) baptizati ſunt, (vnum quippe idemq; eſt,vt S.ait Ambroſius) rebaptizari non debent. Planè ergo cenſet baptiſmum in nomine Chriſti eſſe validum,non propter diſpenſationem, ſed quia idem eſt, vt ait Ambroſius, quod in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.Reſpondet autem D. Thom.nihil aliud,quàm ꝙ cùm Nicolaus dictum ſuum ex duobus præmiſsis cōfirmet:ſcilicet, ex vſu apoſtolorum,& authoritate Ambroſij eiſdem ſolutionibus ſit illi ſatis.

¶ Hæc autem reſponſio,à patronis contrariæ opinionis eluſio potiùs iudicatur, quàm dilutio authoritatis.Nā vel vult ſentire,ꝙ determinatio Nicolai ad tempus apoſtolorum referēda ſit, ita vt dicere voluerit tunc temporis valuiſſe baptiſmum.Et ita Duran.& Palud. præſenti diſt.q.1.interpretātur.At profectò gloſſa hæc nihil habet amicitiæ cū textu. Quoniā Nicolaus per quingentos,& pluſquā quinquaginta annos diſtauit ab aſcenſu Domini: quare ſi apoſtoli per ſolā diſpenſationem ſic baptizabāt,iam diu illa diſpenſatio ceſſauiſſet,& tamen tunc ſuo tēpore baptizatos ſub nomine Chriſti approbat.Vel vult dicere S.Thom. ꝙ Nicolaus ratū habuit baptiſmū miniſtratū ab illo Iudæo,ob id,ꝙ eandē habuiſſet reuelationem,quam apoſtoli. Et hæc eſt interpretatio Marſilij.At verò neq; iſta gloſſa textui eſt grata: quoniā papa nullā facit reuelationis mētionem,ſed ait,ordinario iure valere baptiſmum, quia illa forma æquipollet alteri in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Et ideò apparet hîc,& quandoq; mihī etiā apparuit in extricabilis nodus contra D.Tho. ¶ Sed tamen ſenſu reſponſionis eius cōſideratius perpenſo, non adeò apparet difficilis.Videtur enim dicere,ꝙ poſtquā Nicolaus ſoli vſui apoſtolorum,& authoritati Ambroſij ſubnixus eſt, noluit papa maiorē ſibi arrogare fidem, q̄ habuit Ambroſius:& ideò licèt re vera arbitratus fuerit pōtifex, quòd tēpore ſuo valeret baptiſmus in nomine Chriſti,non hoc decreuit tanquam articulum fidei,ſed ſolùm tanquā opinionē, quam putauit eſſe Ambroſij. Et ideò non obſtante ſua aſſertione teneri poteſt, & debet cōtraria opinio quæ authoritate Euangelij & aliorum pontificum, & ſanctorum patrum validius cō probatur. Nam re vera ſi textus Zachariæ, & Pelagij perpēdas,multò vehementiùs rem vrgent, ꝙ eiuſmodi baptiſmus nunc temporis non valeat in nomine Chriſti, quàm verba Nicolai oſtendant voluiſſe contrarium definire tanquam de fide: ſummi nanque pontifices, quod extra conciliū decernūt, non ſemper cōſtituunt tanquā articulū fidei, maximè quando authorē citant, ſicuti ſi diſpēſarent in voto ſolenni, & in matrimonio rato nō conſumma to,nō propterea condemnant contrariam opinionem tanquā erroneam,ſed ſequūtur illam opinionem,quam alij fortè pontifices non ſequerentur.Optimè ergo ſe excuſat D.Thom. aliam ſolutionem Nicolao tribuere, quàm ꝙ apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti ex diſpenſatione,ſicq; fuiſſe intelligēdum Ambroſium.In ſumma ergo, aut nulla profectò eſt in contraria opinione probabilitas, aut certè tenuiſsima. Quare non ſolùm qui modò baptizaretur in nomine Chriſti rebaptizādus eſſet, vt Ricard.& Scot.aiunt, verum fortaſſe etiam tanquā non baptizatus abſq; adhibita conditione.Ex quo fit cōſequens,vt poſtquā eccleſiatā multis retroactis ſeculis illā formam reſpuit,& ſola, quæ exprimitur in euāgelio,vtitur, proculdubio eſſet nūc lethale facinus ſub prædicta forma in nomine Chriſti baptizare.

3.Argum. S.Thom.de can. A quo dā Iudæo.

Impugnatur Thom.

Mens Sācti Tho.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm immerſio in aqua ſit de neceſſitate baptiſmi.

EActenus de forma verborum diſputatum eſt, nunc ſequitur de actionis figura,vtrùm neceſſaria ſit merſio, an verò aſperſio ſufficiat,vel effuſio.Ad quod D. Tho.duabus cōcluſionibus reſpondet. Prior. Quāuis tutius ſit baptizare per modū immerſionis: quia hoc cōmunior habet vſus, poteſt tū fieri baptiſmus p modū aſperſionis, vel per modum effuſionis ex vaſe. Ait quippe Paul. Heb.10.Accedamus cū vero corde in plenitudine

Prior concluſio.

dine fidei aſperſi corda à conſcientia mala & abluti corpus aqua munda. Et Ezechiel. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam. Qua vtique forma Laurenti. legitur baptizaſſe. Ratio autem concluſionis eſt, ꝙ cùm aqua in ſacramento aſſumatur ad ablutionem corporis, ablutionem animæ ſignificantem: ablutio verò non ſolùm immerſione, verùm etiam effuſione, & aſperſione fieri poſsit, vno quolibet iſtorum modorum celebrari poteſt baptiſmus. Subiungit autem cauſas quatuor, ob quas nō merſione, ſed alijs modis fiat. Prima, ſcilicet, propter magnam baptizandorum multitudinem. Leguntur nanque Actuum. 2. &. 4. vna die tria millia, altera verò quinq; millia baptizati, quòd per merſionē fieri nequiuerat, ſed vel aſperſione, vel effuſione. Secunda neceſsitas eſſe poteſt inopia aquæ non ſufficiens ad merſionem. Et tertia languor baptizantis, ſuſtinere nō valentis baptizandum. Atq; adeò quarta, baptizandi morbus, cui à merſione periculum immineret. Poſterior cōcluſio ex hac priori colligitur. Merſio non eſt de neceſsitate baptiſmi, ſed de congruitate. Atque hæc in ſolutione primi argumenti cōfirmatur, quod eſt hoc. ¶ Sicut vna eſt fides, ita & vnum baptiſma, vt habetur ad Hebræ. 4. plurimùm autem baptiſmus non fit niſi per immerſionem: ergo nullus eſt alius admittendus. Reſponſio autem eſt, in baptiſmo aliquid eſſe de eſſentia, vt ablutionē, iuxta illud ad Epheſ. 5. vbi Apoſtolus baptiſmum appellat lauacrum aquæ: aliud verò accidentarium: nempe, vt ablutio hoc, vel illo modo fiat.

Poſterior concluſio.

1. Argum.

Notandum ¶ Ex his igitur concluſionibus collige merſionem eſſe in baptiſmo vſqueadeò congruentē, vt niſi ob aliquam cauſam neceſſariam vel ſaltem honeſtam: & rationi conſonam, non debeat aliter fieri. Si autē abſq; vlla prorſus cauſa fiat, vel per aſperſionē, vel per effuſionem, erit nihilominus ſacramētum, culpam tamen baptizans cōmittet. Tametſi in nullo caſu crediderim eſſe mortalem. Neque verò hæ ſolæ cauſæ, quas hic D. Thom. recenſet, excuſare à culpa non mergendi poſſunt, nam & honeſtas excuſabit. Etenim dum vir adultus baptizatur, non eſt immergendus, ſicut Chriſtus non fuit immerſus, ſed per effuſionem baptizatus. Imò ſi filij principis eodem honore baptizentur, nulla eſſet culpa. At verò non ob quācunq; cauſam eſt immerſio prętermittenda. ſ. quia infantulus nimis eſt parentibus dilectus, ne frigefiat, aut ne ploret, &c. Quod ergo ait D. Thom. tutius eſſe mergere, intellige extra articulum neceſsitatis, & honeſtatis: nam dum infantulus infirmatur tutius eſt nō mergere: & cùm adultus baptizatur, decentiùs eſt ei aquā ſuperfundere. Tametſi, vt ait ad Neophytos Auguſt. & refertur de conſec. diſtinct. 4. can. Prima. Toti tunc honeſtè nudi intingebantur in fonte

¶ Contra hoc autem eſt argumentum. 2. D. Thom. In ſacramento baptiſmi cōſepelimur Chriſto, iuxta illud Apoſt. Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: ſepultura autem ſignificari non poteſt niſi immerſione. Ait quippe Chryſoſto. ſuper illud Ioanis. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto. Sicut inquodā ſepulchro ſubmergentidus nobis capita vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouus rurſus aſcendit, immerſio ergo videtur neceſſaria. Et confirmatur per multis authoritatibus ſacrorum canonum de conſecrat. diſt. 4. videlicet, can. De trina. & can. Eodem modo. per quos conſtat ritū mergendi fuiſſe ſemper in eccleſia ſolennem. Imò & canon. Multi ſunt. aſſerere videtur hoc eſſe præceptum euangelicum. *2. Argum. S. Thom.*

¶ Reſpondet D. Thom. in virtute tria. Primū enim fatetur neceſſariam eſſe in baptiſmo aliqualem Chriſti ſepulturæ repræſentationem. Et hæc eſt multò cordatior locutio, quàm Paluda. diſt. præſenti. quæſt. 3. aliorumq; dicentium, non ſemper opus eſſe in baptiſmo talem apparere repræſentationem. Secundò ſubinde confitetur ob teſtimonium Pauli, & ſacrorum canonum vſq; adeò eſſe merſionem magis, tum vniuerſalem tum laudabilem, vt citra cauſam (vt modò dicebamus) non ſit prætermittenda. Tertiò deniq; ſubdit in alijs duobus modis nonnullam extare ſepulturæ repræſentationem: nam ſiue aſperſio fiat, ſiue effuſio aquæ, dū illis ſubijcitur: vel caput, vel alia pars hominis, fit quaſi ſepultus illa aqua, Canon autem. Multi. iam ſuprà expoſitus eſt, videlicet, præceptum euangelicum illic non referri ad trinam merſionem, ſed ad formam verborum in nomine trinitatis. Cypria. lib. 4. Epiſtolarū epiſtola. 7. & refertur de cōſecra. diſtin. 4. can. Nec quenquam. meminit aſperſionis, & profuſionis aquæ: attamen potius de aſperſione aquæ benedictæ ſuper ægros videtur loqui, quàm de aqua baptiſmi. *Reſponſio S. Thom.*

¶ Sed arguitur contra eiuſmodi baptiſmatum figuras. Sequeretur, quòd ſi dum quis mergendo baptizat, diceret: Ego te aqua aſpergo, vel è conuerſo dum aſpergeret, Ego te immergo, non *Argumē.*

non verè baptizaret,quia mẽtitur. Ad hoc imprimis reſpondetur,quòd ſi dum mergit dicat, Ego te immergo,& dum aſpergit,Ego te aſpergo, & dum effundit, Ego te aqua infundo in nomine patris, &c. eſt verè baptiſmus,ſed non nulla erit culpa mutare formam ſolennem. Ob id enim diximus diſt. 1.quæſt. 1.inter alias cauſas retentum eſſe in eccleſia verbum Græcum, baptizo, quod omnes illas formas cõprehendit,& pariter latinum, abluo. Aſpergo autem, & infundo tantùm poſſet dare ſcandalum, vt eſſet culpa mortalis. Qui autem dum mergit dicit,aſpergo vel è conuerſo,mendax eſt, quoniam tamen mendacium illud non attingit ſacramenti ſubſtantiam, nam vtrumq; verbum ex accommodatione vſus tantùm valet ſicut baptizo,fortaſſe erit verum ſacramẽtum:tametſi non vſqueadeò id affirmauerim, quin forſan propter ſcrupulum ſit ſub conditione iterandum. 3.Argum. ¶ Tertium argumentum D. Thomæ eſt huiuſmodi. Si ſine merſione totius corporis poſſet fieri baptiſmus, quamlibet corporis partem ſufficeret aqua perfundi,originale autem peccatũ,cuius ablutioni baptiſmus deſeruit,in toto eſt corpore: ergo citra merſionem nequit fieri commodè. Reſpondet: quòd ſi totum corpus perfundi commodè non poteſt, oportet caput perfundi, in quo principium animalis vitæ manifeſtatur. Eſt enim externorum membrorum præcipuum, vt potè in quo vigent tam interni, quàm externi ſenſus. Vnde licèt per generationis membra traducatur originale,tamen quia baptiſmus illum traductionis actum non abluit,ſed pollutam animã, commodiùs caput, in quo ſenſus ſunt animæ, quàm illa membra,abluitur. Patres autem antiquæ legis,qua ſpe Chriſti pendebant ex ſuis lumbis procreandi, in illis membris ſacramentum remittendi originalis ſuſceperunt.

¶ Hanc formam tingendi caput inſinuat Chryſoſtom.loco proximè citato,& Auguſt. homilia ſuper Ioannem capit.9. & refertur de conſecratio.diſtinctio.4.can.Poſtquam. Poſtquam enim,inquit,vos credere promiſiſtis,tertiò capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. Quocirca niſi cauſa id legitima prohiberet, legitimus baptiſmi ritus eſt caput intingere:quare abſq; cauſa id prætermittere peccatum eſt. Imò ſi conſultò quis baptizans nollet intingere caput, ſed brachium, aut tibiam, tantum poſſet ſcandalum dare,vt mortaliter delinqueret, & hoc ſonat verbum D.Thom.oportet. Non autem tantam importat neceſsitatem, quin etiã ſi præter caput bona pars corporis intingatur, ſit integrum ſacramentum.

Decõſe.di. 4.can.poſt quam.

¶ Sed arguis. Ergo quantum ad integritatem ſatis eſſet intingere digitum vel manus vel pedes. Reſpondetur,ꝙ quantum ad culpã reſatti net, quanto minor pars intingeretur, maior eſſet, ſed quantum ad neceſsitatem ſacramenti quandoq; eſſet certum, vt ſi totum pectus,aut ſcapulæ infunderẽtur: aliquando verò dubiũ. Vnde ſi ſolus digitus intingeretur, profectò non eſſet res certa,ſed eſſet eiuſmodi ſacramentum ſub conditione iterandũ. Videbimus nanque diſtin.5.art.11.apud D.Thomam,dum infans ex vtero matris extrahit non caput, ſed ſolam manum,in illo membro eſſe baptizandum, nihilominùs poſtquam totus in lucem prodierit:eſſe ſub conditione rebaptizandum. *Si minima pars tingatur.*

¶ Atque idem de aqua reſpondendum, ſiquis hæſitauerit an ſit certa quantitas neceſſaria, reſpondẽdum, inquam, illam eſſe neceſſariam quæ ſufficit, vt homo dicatur ablui. Si autem tam exiles eſſent,tamq; paucæ guttæ,vt reuera non cenſeretur ablutio,non eſſet ſacramentum. Et aliquando etiam maneret res dubia, vt eſſet ſub conditione iterandum. *De aquæ quãtitate.*

¶ Ecquid autem ſi tantum capilli capitis aqua perfundantur? quæ neq; ad carnem neque ad faciem neq; omnino ad cutem corporis deſcẽdat,apparet enim ex vna parte eſſe baptiſmũ, quoniam vulgari idiomate caput tunc dicitur ablui:ex altera verò apparet non eſſe baptiſmum,eò ꝙ aqua verè corpus non tangit: & tamen Augu.ait. Quæ eſt iſta virtus aquæ, quæ corpus tangit,& cor abluit? Reuera hæc non ſunt vſq; adeò certa,vt abſq; ullo ſcrupulo definiri queãt. Crediderim tamẽ eſſe baptiſmũ: quia capilli ſuo modo partes ſunt capitis:nam licèt ſint eius excrementa,viuũt tamẽ ſine ſenſu,quandoquidem creſcunt. Non tamen omnino ſcrupuloſum hominem condemnarem, ſi cum conditione eiuſmodi baptizatum rebaptizaret. *De capillis.*

¶ Dubium autem grauioris ſolutionis eſt dum aqua vel effuſa,vel aſperſa nullam corporis partem attingit:neq; verò capillos, ſed duntaxat veſtes,vtpotè ſiquis obtectis manicis manibus,& perſonata facie omnino contectus baptizaretur ſiue aſperſione, ſiue immerſione,ſiue effuſione. Apparet enim huiuſmodi homo verè baptizatus: nã vulgo verè dicitur aſperſus,& immerſus,& effuſus aqua. Sed tamen ab altera parte pugnat,quod,vt modò citatus Augu.inſinuat, debet aqua corpus tangere,tamen hoc pacto non tangit. *Dubium.*

¶ Reuera res eſt quodammodo anceps. Et licet quis forſan poſsit in partem affirmatiuam vergere,tutior mihi apparet negatiua. Nã præter autoritatẽ citati Auguſtini, baptizare idem *Sẽtentia Authoris.*

eſt, quod abluere ſiue aſperſione, ſiue quacunque alia forma fiat: & tamen ille, qui vndequaque contectus intingitur, propriè non abluitur. Vnde S. Thom. infra. q. 68. artic. 11. de neceſsitate baptiſmi, inquit, eſt, ꝙ corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur. Item arguitur. Si quis in culeum inſutus, hoc eſt, in bouino vtre incluſus baptizaretur, taliter vt aqua nullatenus eum tangeret, non eſſet baptiſmus, vt Gabri. diſtinct. 4. quæſt. 2. aſſeruit, quanuis non fortaſſe ob illationem, quam ipſe facit: ex eo ſcilicet, quòd in vtero matris non poteſt fœtus baptizari. Etenim ratio huius non eſt, ob id ſolum, quòd aqua non pertingit ad fœtum, ſed ob id præſertim, quòd etiam ſi viuat, non eſt omnino per ſe ſuppoſitum, ſed reputatur aliquid matris. Attamen alia ratione, ille, qui ſic in bouino vtre incluſus mergitur, nō cenſetur baptizatus, videlicet, quia vere ille nō abluitur, quare falſa eſſet forma, Ego te baptizo, aliàs deberes concedere, quod etiam incluſus in lignea capſa poſſet baptizari, quod eſſet abſurdum. Colligamus igitur, quòd ſi quis ſit incluſus in ligno, vel corio, vel ferro, vt ſi ſit cataphractus, vel certè obuolutus panno (indifferens enim eſt ad ſubſtantiam ſacramenti) non eſt ſacramentum. Saltem crediderim huiuſmodi hominem ſub conditione baptizandum. Quod ſi mihi acta Apoſtolorum obieceris. cap. 2. & 4. quibus referuntur tot hominum millia vno die baptizata, vbi apparet per aſperſionem fuiſſe celebratum baptiſmum, atque adeò non attigiſſe aquam omnes, niſi vſque ad veſtes. Reſpondetur, nullatenus credendum, ita temerè fuiſſe aſperſos, ſed tranſibant coram miniſtro (nam plures erant miniſtri) bini & bini, aut fortè terni, vel quaterni, vt ſuper ſingulorum capita certo iactu, vel effuſione caderet aqua, ſub illa forma. Ego te, aut vos baptizo in nomine patris & filij, &c. Quod enim Paludanus ait, diſtinct. 1. quæſtio. 1. prope tertiam concluſionem: videlicet, quanuis aqua nullatenus tangat eum qui baptizatur, Deum id ſupplere, temerè dictum eſt, & arbitror peius eſſe quàm falſum, quod diſtinct. 1. quæſtio. 5. artic. 2. latiùs diſputabimus.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm trina merſio ſit de neceſsitate baptiſmi.

NOn modo à primordijs eccleſiæ celebratus vſus fuit merſionis in baptiſmo, verùm & ſolenniſsimũ trina merſione ipſum perficere. De qua ergo trina merſione quæritur, vtrùm ſit neceſſaria. Reſpondet D. Thom. tribus cõcluſionibus. Prima. Quantum ad neceſsitatem attinet, baptiſmi accidentarium eſt, & nihil referens vnica, an trina merſione fieri. Primò, concluſio probatur authoritate Gregorij ad Leonardũ epiſcopum, quæ refertur de conſecrati. diſtinct. 4. cap. De trina. Reprehenſibile enim, inquit, eſſe, nullatenus poteſt infantem in baptiſmo vel ter vel ſemel immergere. Secundò probatur ratione ſuperioris articuli. De eſſentia nanq; & neceſsitate baptiſmi ſolùm eſt vt fiat ablutio: modus autẽ mergendi, aut effundendi eſt accidentarius: ergo à fortiori quòd vna fiat, vel trina merſio. Et confirmatur ratione, quam illic adfert Greg. Quoniam in tribus merſionib⁹ & perſonarum trinitas, & triduum ſepulturæ Chriſti ſignificatur: in vna verò & diuinitatis ſingularitas, & Chriſti mors vna deſignatur. 1. Cõcluſio

¶ Secunda concluſio. Diuerſis temporibus nouis exurgentibus cauſis, ſecundum eccleſiæ ſanctiones, quandoque inſtitutus eſt vnus modus, quandoque alius. In principio nanque orientis eccleſiæ quidam de trinitate male ſentiebant, Chriſtum purum hominem, vti Arriani, exiſtimãtes, nec dici filium Dei niſi propter meritũ, quod præcipuè habuit in morte. Qui ideò hæretici non in nomine trinitatis, nec trina merſione baptizabant, ſed in commemoratione mortis Chriſti merſione vna. Contra quos inſtitutus eſt modus baptizandi trina merſione in nomine patris & filij, &c. vt habetur ead. diſt. can. Si quis presbyter. qui eſt inter canones apoſtolorum. Vbi ſacerdos baptizãs in morte domini deponi iubetur. Atq; ad id pertinet canon Pelagij. Multi ſunt. Poſtmodum verò orta hæreſi Donatiſtarum rebaptizantium eos qui baptizati erant ab hæreticis, in odium illius hæreſis inhibita fuit trina merſio, iuſſumque vt vna ſola baptizaretur, vt eſt videre in concilio Toletano quarto, quod ead. diſt. refertur. can. Propter. Verba canonis ſunt Propter vitãdum ſchiſmatis ſcãdalum, vel hæretici dogmatis vſum, ſimplã teneamus baptiſmatis merſionem. Tametſi in illo concilio alia datur cauſa: ſcilicet, ne quis putaret tres eſſe Deos. Tertia concluſio. S. Thomæ eſt trinem bris. Ceſſante huiuſmodi cauſa communiter ſeruatur in baptiſmo trina merſio, & ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum eccleſiæ 2. Cõcluſio 3. Cõcluſio

cleſiæ non obſeruans. Nihilominùs tamen eſſet baptiſmus.

Expoſitio articuli. ¶ Hic præter illa, quæ præcedenti art.notata ſunt,vix quidpiam noui reſtat,niſi quod tempore D. Tho. vſus ſemper celebrabatur trinæ merſionis, qui quidem iam rariſsimus eſt. Sed

Nota. præterea notandum ꝙ quilibet ſacerdotum in ſolenni baptiſmo debet ritum Eccleſiæ matricis obſeruare,vt ait diſt.preſenti Palud.quæſt. 3.ar.2.non autem eccleſiæ Romanæ, aut Metropolitanę Archiepiſcopi. Alioqui ait D.Th. grauiter peccaret. Et neſcio an intelligat mortaliter,arbitror tamen vt ſuprà diximus ſecluſo ſcandalo non eſſe mortale,imò occurrentibus cauſis ſuprà proxime narratis nulla eſt culpa.Neque dum priuatim in neceſsitate baptizatur infantulus,tunc enim nullus eſt mergendi vſus.

1.Argum. ¶ Primùm argumentum.S.Tho. eſt autoritas quædam D.Auguſt.quæ refertur can.ſuprà citato.Poſtquam vos de conſecra. diſtinctio. 4. Vbi docet baptizandorum capita tertio in aquam mergi conſueuiſſe. Et ſubdit. Rectè tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmũ in nomine ſanctæ trinitatis. Rectè tertiò merſi eſtis qui accepiſtis baptiſmũ in nomine Ieſu Chriſti,qui tertia die reſurrexit à mortuis.Tertiò repetita immerſio,typum dominicæ exprimit ſepulturæ,per quam Chriſto conſepulti eſtis in baptiſmo. Vtrunque autem: ſcilicet, tam expreſsio trinitatis,quàm figura ſepulturæ Chriſti eſt neceſſaria in baptiſmo:ergo & trina merſio.Reſpondet quòd cùm trinitas ſit principale agẽs in baptiſmo, debet eius effectus ad ſubiectum per formam pertingere, & non per materiam. Agens enim naturale non per materiam, ſed per formam aſsimilat ſibi paſſum, & ideò in baptiſmo per verborum formam applicatur trinitas baptizato:quare vſum materiæ trina fieri merſione, cõgruum quidem eſt, non autem neceſſarium.Sepultura autẽ Chriſti etiam vna merſione, quinuerò aſperſione, vel effuſione quodammodo, vt ſuprà dictum eſt, ſignificatur. Sed tamen triduum eius non fuit de neceſsitate ſalutis:nam ſi vna die fuiſſet mortuus,ſatis ad noſtram fuiſſet ſalutem. Sed triduum fuit neceſſarium ad oſtendendam veritatem mortis.Trina ergo merſio nõ eſt, propter illud tridui myſterium ad baptiſmum neceſſaria.Collige autem ex his verbis (id,quod ſupra contra Caietanum, aliàs inſtituimus)nõ ſatis eſſe in baptiſmo trinitatem in confuſo & implicitè nominare,ſed neceſſarium eſſe perſonas exprimere.

1.Argum. ¶ Secundùm argumentum ſumitur ex verbis Pelagij can.Multi ſunt.de conſecra. diſt.4.vbi ait,euangelicum præceptum admonere, vt in nomine trinitatis trina etiam merſione baptiſma tribuatur.Reſpondet autem D.Thom. quòd Papa non intelligit trinam merſionem eſſe de mandato Chriſti, niſi in ſuo ſimili, in hoc ſcilicet, quòd præcepit baptizare in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.Planiùs tamen videtur reſponſum, quod nos ſuprà dedimus, ſcilicet id, quod ait,pontifex euangelicũ præceptum, ſolùm ferri in illud quòd baptiſmus fiat in nomine trinitatis.Quod verò ſubditur, trina etiam merſione,congruentia duntaxat eſt,quæ ex dicto præcepto colligitur.

3.Argum. ¶ Tertium denique argumentum eſt.Si trina merſio neceſſaria non eſſet, in prima perficeretur ſacramentum: quare duæ reliquæ rebaptizationem ſubolerent. Reſpondetur autem ꝙ ex intentione miniſtri eccleſiæ, qui intẽdit vnum baptiſmũ trina merſione perficere, fit vt ex omnibus tribus vnum duntaxat euadat baptiſma,iuxta verbũ Hierony. ſuper epiſtolam ad Philipp.licet ter baptizetur,id eſt, immergatur,propter myſterium trinitatis,tamẽ vnum baptiſma reputatur. Si verò in ſingulis merſionibus integram proferret formam, tria intendens baptiſmata,ter baptizaret,atque adeò tanquãrebaptizator peccaret grauiſsimè.

¶ Sed arguat quis fortè cõtra.Ex priori membro huius ſolutionis conſequeretur,ꝙ ſi ſacerdos trina merſione vnicum intendens baptiſma,duas vel vnam omitteret,nullatenus baptizaret:nam cùm intentio ſit neceſſaria, & illa non referatur niſi ad omnes ſimul, licèt in prima totã proferat formam,non erit baptiſmus. Et confirmatur authoritate Diui Thomæ in quarto.præſenti diſtinctione.articulo.quarto. dicẽtis,quòd ſi trina intendatur immerſio,baptiſmus nõ perficitur niſi in extrema. Conſequẽs autem eſt falſum:nam ſi trina immerſio de ſe non eſt neceſſaria, intentio miniſtri non facit eã neceſſariam.Argumentum eſt Caietani,ad quod bene reſpõdet negando primã illationẽ:intẽtio enim miniſtri fundatur in ritu eccleſiæ,quæ non conſtituit trinam merſionẽ tãquam neceſſariam,ſed tãquam congruentem. Quare ſi totius formæ prolatio non perficiatur vſq; ad tertiam merſionem, illucuſq; non confertur ſacramẽtalis gratia, licèt virtute omnium tunc infundatur. Et hoc eſt quod ait. S. Thom.in.4.vbi enim fiebãt tres merſiones,ad prolationem vniuſcuiuſq; nominis,ſcilicet,patris &c.fiebat vna.At licet intẽtio triũ habeatur,ſi tamen vnica tantùm fiat cum forma, illa ſufficit.Quocirca Palud.diſt.præſenti. q. 3. Caietanus. Palud.

circa finem nō eſt in hac parte audiendus. Ait. ſiquidem, quòd ſi intētio, referatur ad tertiam merſionem, illucuſque non ſit ſacramentum, quod niſi intelligat quando forma non antea tota profertur, falſum dicit. ¶ Quando autem forma integrè profertur in prima, ait Caietanus duas ſubſequentes nō eſſe partes ſacramēti: quia prolatio, inquit, formę, & merſiones debent eſſe ſimul. Occaſione autem huius verbi, quia hanc quæſtiunculam Diuus Thomas nō tetigit, quæritur demum in calce materiæ & formæ baptiſmi, vtrùm debeant ſimul concurrere. Et quidem ſub his generalibus verbis res nō eſt dubia, ſed planum eſt prolationem verborum, ac materiæ vſum debere ſimul cōcurrere. Etenim cùm verbum ipſum baptizo, præſens deſignet tēpus, niſi tūc ſimul fieret opus, falſa eſſet forma. Et confirmatur, quia ſi, vt ait Augu. verbum detrahas ab elemento, non erit niſi ablutio quædā prophana, & mera aqua.

Caietanus.

Dubium vero eſt, quàm ſimul debeant concurrere: nam glo. in can. Detrahe. 1. quæſt. 1. intelligit, quod punctim mathematico more. Itaque ſi eodem inſtanti adæquatè, quo verbum profertur, puer non mergatur, vel intingatur, non erit ſacramentum. In eandem ſententiam religioſiſsimè, ne dicā ſuperſtitioſè, ſubſcribit Caieta. quod lib. 1. quæſt. 16. eāmque pluribus, quàm opus eſt, rationibus confirmare nititur. Vnde concludit ſaltem neceſſarium eſſe, vt pars aliqua prolatæ formæ ſimul cum aliqua parte actionis concurrat, licèt non ſit neceſſarium, vt adæquatè incipiant, & deſinant eſſe ſimul. At verò bene ait Scotus. diſtin. 6. q. 3. cum Richardo. d. 3. art. 4. q. 1. non debere vſqueadeò ſtrictim hoc ſimul intelligi, ſed morali modo, hoc eſt, vt humanus habet vſus. Qui enim phyalam ori admouens, ait, ego bibo, & cōtinuo bibit, ſimul cēſetur id dicere & facere: & pariter ſi dicat crucē oſculor, & ſtatim oſculum porrigat. Pari ergo ratione ſiquis priùs dicat, ego te baptizo, vel ego te chriſmo, & protinus mergat, vel chriſmate vngat, ſat eſt. Illud enim proximum tempus cenſetur humano more præſens. Sic ergo intelligendum eſt verbum euangelicum. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Quocirca licèt paululò ante finiatur prolatio formæ, nihilominùs merſio continuo ſubſequens pars erit ſacramenti. Sicut quando baptiſmus fit vnica merſione, nihil periculi eſt, ſi prolata tota forma confeſtim poſt verbum, ſpiritus ſancti, fiat immerſio. Nullum inquam eſt dubium, quin miniſter attentus eſſe debeat, vt ſimul applicando materiam verba proferat. Neque omnimoda careret culpa ſi negligens in hoc eſſet. Si tamen nō tanta intercederet diligentia, non ideo ſacramentum cenſendum eſt nullum. Et multo minùs periculi exiſtit in cōſecratione ordinum, de qua illic Caietan. diſputat, ſi priùs dicat epiſcopus, accipe poteſtatem cōſecrandi, &c. & continenter abſque notabili mora initiandus calicem cum hoſtia tangat: quoniam accipe, nō eſt niſi imperandi modi exigens, vt audiens, vel ſimul, vel illico accipiat. Si autem tantum temporis interuallum interciperetur, vt ſecūdum vſum humanum forma, & actio nō eſſent ſimul, tunc nullum perficeretur ſacramentum. Quapropter ſi epiſcopus ſemel tantum omnibus diceret, accipite poteſtatem, &c. & illi poſtmodū ſucceſsiuè longo temporis tractu attingerent calicem, res eſſet valde dubia, & forte vt illic ait Caietan. non fieret ſacramentum. De qua ergo re ſuo proprio loco in materia ordinum iterum recurret ſermo. Pari modo ſi quis poſt quā protulit verba, aliud negotij ageret antequam applicaret materiam. ¶ Solet hic ſubinde de huiuſmodi merſionibus diſputari, vtrùm etiam cum periculo mortis illius, qui baptizatur, ſint faciendæ. Diſputat hoc Scotus in. 4. diſtinct. 5. quæſt. 3. & Paluda. diſtinct. 3. quæſt. 3. & diſtinct. 6. quæſt. 1. & plerique alij. Exempli gratia. Si puer eſt morti vicinus, & conſuetudo viget ter mergendi, vtrùm facienda ſit trina merſio. Atqui de hoc nulla ſubeſt hæſitandi ratio: haud enim cum illo periculo ſeruāda eſt conſuetudo, ſed ſemel eſt ille mergendus. Imò ſatis eſſet, quinuero ſatiùs, leuiſsimè aſpergere. Aliàs, inquit. Paluda. ſi ſacerdos ritum eccleſiæ de trina merſione tunc ſeruaret, & interim moreretur in prima, nōdum completa forma, damnaretur quidem ille, & ſacerdos maneret irregularis. Hoc autem ſecūdum neſcio ex quo canone eccleſiæ colligatur, quanuis grauiſacrilegio, & homicidio delinqueret. ¶ Quid autem ſi nulla ſit aquæ copia, quæ citra periculum applicari poſsit, vt ſi nō ſit niſi altus puteus, aut flumen ſub altum pontem fluens, nec tamen ſuppetit vas ad aquam ahuriendā. Omnes aiunt ſaltem pannos eſſe funē demittendos in aquam, poſteaque ſuper puerum in formam baptiſmi exprimēdos. Quid verò ſi nec adſint panni? Tunc cuncti, & quidem bene reſpondent, quòd ſi adſit cribrum aut calathus, quo poſsit commodè funē puer immergi, & emergi, demittendus eſt. Quòd ſi res in has redigatur anguſtias, vt nec ſit tale vaſculū, quæritur vtrùm tunc puerum iam iam moriturū, de quo nulla eſt reliqua ſpes ſalutis, liceat in flumen, vel in puteum ſub forma baptiſmi projice-

Gloſſa.

Caieta.

Scotus.

In mortis periculo.

Paluda.

Dubiū nō eſt aquæ copia.

proijcere,vt ſaltem ante quàm ſpiritum exhalet,gratiam ſuſcipiat baptiſmalem. Apparet enim hoc eſſe licitum:quoniam ſpiritualis vita preferenda eſt corporali, & tunc maximè quãdo de corporali nulla ſit ſpes reliqua. Panormitanus in cap. Nõ vt. de baptiſmo. narrat ſimile factum contigiſſe, & ait probabile eſſe talem puerum ſic proiectum fuiſſe verè baptizatum, ſi tamen viuus aquam attigit. Et Gabri. diſt. 4. q. 2. allegat Olkot idem tenentem, ac dicentẽ quòd Deus tũc perficiet, quod baptizans perficere nequiuit. Neque ipſe id reputat improbabile. Scotus verò loco citato, & Palud. & reliquus Theologorum cœtus, duo aiunt. Priùs ſcilicet, quòd illa proiectio ſit peccatum mortale homicidij. Poſteriùs, quòd nec ſit baptiſmus. Nam baptiſmus inquit Scot. ordinatur ad vitam baptizati, illa autem proiectio, ordinatur ad mortem: quare deficit recta intentio ad baptiſmum neceſſaria. ¶ Quo autem hæc omnia perſpicuè diluantur, nonnulla aſſerta ſubiecerim. Primùm. Baptizare puerum cum intentione ei nocendi in vita temporali, imò eum occidendi, vel alio ſiniſtro propoſito, licèt peccatum ſit graue, non tamen tollit veritatem ſacramenti, ſi cum forma adſit etiam intentio verè baptizandi, vt diſtinct. 1. quæſt. 5. artic. vlt. dicebamus. Nam vbi omnia concurrunt, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti, ſolidum eſt ſacramentum. Nihil autem repugnat, vt ſimul dum quis intendit puerum baptizare, eius procuret mortem, videlicet, nimio rigore frigoris, aut caloris aquæ eum offendendo. Secundum aſſertum eſt. Proijcere in flumen vel in puteum abſq; intentione, & arte lauandi ipſum, non eſt baptiſmus. Probatur: quia cùm illa proiectio non habeat formam merſionis, quippe quam nulla ſuccedit emerſio, neque aſperſionis, neque infuſionis aquæ, ſit vt neq; formam gerat ablutionis, quæ eſt ad baptiſmũ neceſſaria. Quòd enim Deus ſuppleat quod in baptiſmo fluminis omittitur, niſi per baptiſmum flaminis illius, qui baptizatur, diſtinct. 5. artic. 2. demonſtrauimus abſque vlla probabilitate affirmari. Quòd autem ille ſic proiectus cenſendus ſit Chriſti martyr, ridiculum eſt. Tertium dictum ſit, quòd ſiue ſit baptiſmus, ſiue minimè, eſſet tamen graue peccatum homicidij, ex quo irregularitas incurrere tur. Secùs ſi dum manibus ſacerdos puerum mergit caſu elaberetur in aquas: tunc enim baptiſmus eſſet, & culpa careret. Quarta propoſit. Si ſune poſſet commodè puer immergi, & viuus emergi, dummodo aqua corpus tangeret, verum eſſet baptiſma, etiam ſi fieret cum periculo mortis. Patet, quia illic concurrunt omnia neceſſaria ad baptiſmum: quoniam nõ eſt de neceſsitate baptiſmi, vt miniſter puerum manibus teneat. Quinta propoſitio quo ad culpam. Quando puero ſi baptizetur, periculum creatur, ita vt mors inde illi immineat, non eſt dubium, quin ſit differendus baptiſmus. Quare qui illum tunc baptizaret, homicida eſſet, & irregularis: non enim facienda ſunt mala, vt inde eueniant bona. Neque Chriſtus, cuius iugum ſuaue eſt, & onus leue, cum periculo mortis ſua nos iuſsit ſacramenta ſuſcipere. Quid autem ſi nulla ſit ſpes vitæ pueri, timetur tamen ex baptizatione acceleratio mortis. Videtur nanque non eſſe baptizandus: nam anticipatio mortis, genus quoddam occiſionis iudicatur. Materia hæc cum moralis ſit, non eſt nimia ſubtilitate tractanda. Reſpondetur ergo, quòd quando per multum temporis acceleratur mors, genus eſſet homicidij, & nunquam eſſet licitum. Quando verò minima eſſet acceleratio, nõ cenſeretur homicidium, quia minimũ pro nihilo reputatur. Ex quo fit, quòd vbi aqua præſto eſt admanum, accidere non poteſt tantùm periculi: nam ſi dum infans moritur mergi non poteſt, ſatis eſt vt tenuiſsimis guttis aſpergatur. Aſperſio autem illa non poteſt ſenſibile temporis mortem anticipare. Neq; verò eſſet ambigendum, quin puer poſſet cum periculo aliqualis accelerationis mortis ad locum aſportari, vbi eſſet aqua: haud enim ſunt hæc adeò ſcrupuloſè tractanda. ¶ Vbi tamen aqua non eſt ſic parata, ſed in alto puteo, vel flumine, tunc reſtat ſupremum dubium, vtrùm ſi aqua per aliam artem hauriri nequit, potiùs ſit puer ſine baptiſmo mori permittendus, quàm cùm vel certò, vel multum probabili periculo mortis baptizetur. Cuipiam nanque videri poſſet potiùs eſſe baptizãdum, quoniã vita ſpiritualis præferenda eſt temporali, & illi puero nulla niſi per baptiſmum patet ſalutis via. Nam in lege veteri, vt diſtinctio. præcedenti dicebamus, licèt in periculo mortis puer non circuncideretur, patebat illi ſalus per remedium legis naturæ. His tamen non obſtantibus proculdubio in nullo caſu vllus eſt cũ tali periculo mortis baptizandus, videlicet vt baptiſmus ſit ei cauſa vel mortis, vel multæ eius acceleratiõnis: præſertim quandiu ſpes eius vitæ durat: quare in his multa opus eſt prudentia. Sed cenſendum eſt de illo, ac ſi nulla eſſet aquæ copia. Nec mirum ſi perire ſinatur poſtquam omnis homo naſcitur filius iræ. Deus enim ſatis prouidit aquam, quæ communiſsimum eſt elemen-

Panormit. *Scot.* *Sententia autoris per 4 poſitiones.* *Prima propoſitio.* *Secũda propoſitio.* *Tertia propoſitio.* *Quarta propoſitio.* *Quinta propoſitio.* *Notandum* *Poſtremũ dubium.*

tum. Si autem ſine periculo mortis applicari non poteſt: iudiciũ Dei abyſſus multa, qui Iacob dilexit, Eſau autem odio habuit.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm baptiſmus poſsit iterari.

IC ARTICVLVS DE iteratione baptiſmi, quanuis eum Magiſt. ſententiarum diſtinct. 6. vbi de miniſtris agit, collocet, tamen ad hãc attinet diſtinctionem: ſpectat nanque ad formam & figuram baptiſmi, quæ pluribus fit merſionibus. Reſpondet ergo D. Tho. vnica negatiua concluſione. Baptiſmus iterari non poteſt. Eandemque primò fundat in autoritate Apoſtoli ad Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. Nam ſicut vnicus eſt omniũ Deus, ita & vna fides, & vnum commune baptiſma gentibus vniuerſis neceſſarium. Atque adeò idem eſt à quocunque miniſtro fiat, ſiue à malo, ſiue à bono, ſiue ab hæretico, ſiue ab infideli. Quare à quouis miniſtretur, non eſt iterandum. Sed tamen authoritati quatuor adhibet confirmatorias rationes. Prima, ſumitur ex intima ipſa natura baptiſmi. Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio, qua, ſcilicet, homo veterem exuit vitam, & nouam induit, ſecundùm illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. Vnius autem vitæ vnica eſt generatio, ergo ſicut carnalis natiuitas non iteratur, ita nec baptiſmus. Vnde Auguſt. ſuper illud, Ioann. 3. Nunquid poteſt iteratò in ventrem matris ſuæ introire & renaſci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatem ſpiritus, quo modo intelligit Nicodemus natiuitatem carnis. Quo modo enim vterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. Secunda ratio ſumitur ex ſimilitudine baptiſmi ad mortem Chriſti: nam per ipſum commorimur, conſepellimurq; (vt ait, Paulus) Chriſto. Chriſtus autem ſemel tantùm mortuus eſt: non ergo baptiſmum iterare licet. Propter quod ad Hebr. 6. quibuſdam rebaptizari ſe volentibus improperat, quòd contendant Dei filium in ſemetipſis iterum crucifigere. Vbi ait gloſſa, vna Chriſti mors vnum baptiſma conſecrauit. Tertia ratio alludit ad effectum baptiſmi, qui eſt indelebilis character, qua ratione ſicut calices, & reliqua vaſa non niſi ſemel conſecrantur, ita nec baptiſmus iteratur. Quapropter Auguſtinus ſecundo libro contra epiſtolam Parmeniani, Character, inquit, militaris non reperitur: non enim minùs hæret ſacramẽtum Chriſti, quàm corporalis nota militum, ſed permanet etiam in apoſtatis. Quare redeuntibus ad eccleſiam per pœnitentiam, non repetitur baptiſmus. Quarta demum ratio eruitur ex alio eius effectu, qui eſt originalis culpæ remiſsio: vnde ſicut illa non iteratur, ita nec baptiſmus. Quia vt ad Roma. 5. ait Paulus, ſicut per vnius delictũ in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ.

Cõcluſio.

¶ Concluſio præſentis articuli citra controuerſiã eſt vniuerſis orthodoxis receptiſsima. Eſt enim ſanctionibus eccleſiæ multis decreta, vt canon. Hi qui. prima quæſtione prima. vbi Leo papa in eadem authoritate Pauli ad Epheſios quarto, quam hìc affert Diuus Thomas eandem fundat veritatem. Et de conſecratio. diſtinct. 4. can. Non licet. qui eſt concilij Carthaginenſis. 4. & cap. Rebaptizare. qui eſt Auguſt. ad Maximum. cuius verba ſunt. Rebaptizare hæreticum hominem peccatum eſt, rebaptizare autem catholicum hominem, immaniſsimum ſcelus eſt. Duplex ſiquidem eſt huius ſancti dogmatis membrum. Quòd enim quis rebaptizari aut rebaptizare contendat, bifariam contingit. Aut quia baptizatus eſt ab hæreticis, & quia per tale baptiſma gratia non ſuſcipitur, rebaptizari procurat. Et hæc fuit Donatiſtarum ſecta, de quibus diſtinctio. ſequenti redibit ſermo. Atque hoc licèt ſit pecatum, videtur tamen nonnihil excuſationis habere. Aut quia abſque vlla cauſa id procurat, & propterea hoc dicitur immaniſsimum ſcelus, quod ex ſuſpicione defectus baptiſmi naſcitur, quaſi vnus non ſit ſufficiens ad iuſtitiam. Ex quo fit eodem ſcelere fœdiſsimè ſecõplicare Anabaptiſtas, qui infantulos baptizatos, cùm venerint ad vſum rationis iterum rebaptizant. Anabaptiſta enim idẽ eſt quod rebaptizator, niſi quòd per antonomaſiam iſti ſic appellantur. De quibus inferiùs redibit diſputatio. Quinuerò & lege ciuili extat Codex. Ne ſanctum iteretur baptiſma. Et eſt in odium Donatiſtarum iniuncta irregularitatis pœna, tam rebaptizatis, quàm rebaptizantibus, quod in calce articuli referendum nobis reſtat. Ecce quibus teſtimonijs concluſio conſtabilitur, ſitque certiſsima.

Expoſitio articuli.

Duplex rebaptizãti culpa.

Donatiſtarum ſecta.

C. Ne ſanct. itere. baptiſma.

¶ At verò de rationibus nõnihil variãt doctores. Scotus nanq; diſtinct. 6. quæſt. 7. ait, quòd ratio initerabilitatis baptiſmi eſt inſtitutio diuina, cuius non eſt aliqua cauſa prior, niſi eius volun-

Scotus.

voluntas.Sed tamen institutio illa fuit rationabilis.Hactenus ille.Attamen huiusmodi institutionem diuinam non legimus in euangelio expresse.Imò venerabilis Hugo lib.2. de sacramentis par.6.capit.13.non eam censet nisi institutionem sanctorum patrum. Verba eius sunt.Apostolus dicit.Vna fides,vnum baptisma:hac enim authoritate vniuersi vtuntur. Quod ergo vnũ est,geminari non potest:quapropter valde rationabili definitione à sanctis patribus institutum est,vt qui semel sacramentum baptismi percepisse cognoscitur, nulla ratione illud iteratò accipiat,siue in ecclesia siue extra ecclesiam, hoc est, siue à catholico siue ab hæretico fuerit baptizatus.Hæc ille. Alludit enim ad petitionem Augustini proximè explanatam.¶ Crediderim tamen hoc dogma ab ipso apostolorum tempore fuisse certissimum. Imò non solùm iure pontificio,sed & iure diuino,vt Scotus innuit,constabiliri. Sic enim semper Paulinum illud ad Ephes.4.vnus Deus,vna fides,vnum baptisma à patribus intellectum fuit,vt à quocunque daretur, non esset iterandum. Atque eam ob rem contra re baptizatores adiectum est in symbolo Nicæno.Cõfiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum. Vnum scilicet, quod si legitima intentione,materiaq;,&forma fiat,iterari non debuit. Reducitur ergo conclusio præsens ad articulum fidei.Neque verò Christus pro suo mero arbitrio id de quibusdam sacramentis instituit, & non de alijs,sed natura ipsa baptismi exigente,quod alia iterabilia sacramenta,scilicet,pœnitentia,matrimonium, & extrema vnctio non expostulant. Quare rationes istæ, quas D.Thom.adducit, non solùm tanquàm congruentes sunt auscultandæ, imò tanquàm necessariæ iuxta naturam sacramenti. Natura enim ipsa generationis spiritualis,Christianæque professionis,secum intimè adfert vt non nisi semel fiat.Quocirca vbi Christus Ioann.3. dixit,Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, appellans baptismum regenerationem, docuit non posse bis eidem ministrari. Vnde conclusio non solùm sic est intelligenda,quòd rebaptizatio sit peccatum, & sacrilegus sacramenti abusus,verùm quòd nec sit sacramentum. Itaq; materia baptismi sit homo non baptizatus,sicuti materia consecrationis eucharistiæ sunt panis & vinum non consecrata.Qui enim species consecratas iteratò consecrare tentaret:nullum faceret sacramentum.

Hugo.

Est de iure diuino.

Articulus fidei.

Rebaptizatio non est sacramẽtũ.

Argumẽtũ

¶ Arguitur autem contra. Ergo rebaptizatio non est peccatum nec adeò pœna dignum, quandoquidem nullum geminatur sacramentum.Negatur cõsequentia. Imò ob id est peccatum,quòd iterari tentatur id, quod non est iterabile. Veluti si quis viuente vxore alteram duceret.¶ Secundam verò rationem D. Thomæ ideo illic Scotus redarguit quòd minimè illam fideliter refert. Ait siquidem rationem non concludere,quia baptismus virtutem habet à passione Christi nõ esse iterandum:quoniam & alia,inquit,sacramenta iterabilia, inde quoque virtutem suscipiunt. Attamẽ D.Tho. non adfert hanc rationem, sed quòd per baptismũ commorimur peccato, consepelimurque,& configuramur morienti Christo. Itaq; ratio fundatur nõ in hoc quòd baptismus virtutem habet à passione Christi,sed in similitudine ad eandem mortem, quæ reliquis sacramentis non conuenit.Ob idque Paul. ad Hebræ.sexto ait,eos,qui semel sunt illuminati(scilicet lumine fidei baptismalis) gustauerũt etiã donum cœleste(scilicet regenerationis)& prolapsi sunt,non rursus renouari posse, ad pœnitentiam, crucifigentes sibimetipsis filium Dei. Quod Nouatus hæreticus sinistrè intellexit, impossibile.s.absolutè esse, eum, qui post baptismum cadit,rursus veniam obtinere posse. Cuius idcircò vesaniam retundit Augustinus de vera & falsa pœnitentia capite tertio.eò q; Apostolus in compluribus locis homines ad pœnitentiam commonet. Ipse ergo se Apostolus exponit dicens,iterum crucifigentes filium Dei, hoc est iterum se baptizari contendentes.Per baptismum nanque configuramur crucifixioni Christi: veterem hominem quoad culpam & pœnam exuentes, & induentes nouum. Vnde quoniam signum veræ rei assimilari debet, sicut vnica fuit mors Christi, ita vnicum debet esse baptisma. Ideoque concludit illic Augu.quòd per illud verbum Pauli cõsuetudo ecclesiæ est,non baptizare nisi semel. Per pœnitentiam aũt licèt crucifixionis Christi efficiamur participes, non tamen prorsus similes.Atqui hæc est receptissima doctorum expositio,vt Dam.in libr.4.capi.decimo, & reliquorum.Tametsi Hiero.contra Iouinianum eundem locum de pœnitentia intelligat,glossat nanque impossibile,id est, difficile est peccatori per pœnitentiam in viam reuocari.Sed certè verbum illud, iterum crucifigẽtes, demõstrare videtur non esse nisi sensum de iteratione baptismi.Et confirmatur, quoniam Paulus illic contra quosdam sermonẽ inierat,qui perinde de baptismo censebant,ac de baptismatibus antiquæ legis,quæ cũ ad ablutionẽ corporalium sordium instituta fuissent, iterũ atque iterum repetebantur. Amouet ergo errorem

Secunda ratio.

Hebræ.6.

Augusti.

Hyerony.

illum: quoniã baptiſmus, cum omnem prorſus pœnam & culpã diluat, iterari nõ indiget, imo nec vere poteſt ſicut non poteſt homo renaſci corporaliter. Vnde quando peccator per pœnitentiam reſurgit, non renaſcitur, ſed ad eandem vitam redit, in qua natus fuit per baptiſmum. ¶ Iam verò & idipſum Apoſtolus ad Roma. 6. exhortari contendebat Romanos: nempè, vt mortui per baptiſmum cũ Chriſto cauerent, ne vitam, quam illic nacti erant, amitterent. Quia ꝙ Chriſtus mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel. Quaſi dixiſſet, ſicut ille non poteſt iterũ mori, ita nec nos ei ipſi per baptiſmũ iteratò cõmori. Atq; hac eadẽ ratione Hier. appellauit pœnitẽtiã, ſecundã tabulã poſt naufragiũ, nẽpe ꝙ baptiſmus ſit ceu integra nauis, quæ poſtquàm fracta eſt, recuperari non poteſt, ſed per pœnitentiã deinceps ſeruantur. Ex his igitur Paulinis locis ſimiliter colligitur ſententiam non iterandi baptiſmi eſſe de iure diuino. ¶ Contra hoc igitur illicò militat quintum argumentum D. Thomæ. Euchariſtia eſt ſacramentum commemoratiuum dominicæ paſſionis perinde ac baptiſmus: iuxta illud, Hæc in mei memoriam facietis. Imò magis commemoratiuum, cùm ſit præſtantius ſacramentum, Sed Euchariſtia iteratur: ergo & baptiſmus eſt iterabilis. Reſpondetur, ꝙ conſecratio euchariſtiæ non iteratur ſub eadẽ materia, & in hoc eſt baptiſmati ſimilis. Sũptio autem eius diſsimiliter eſt memoria paſsionis: nã in baptiſmo commemoratur mors, eò ꝙ per ipſum commorimur Chriſto, regeneramurque in nouam vitam. Perſumptionem verò euchariſtiæ commemoratur paſsio quatenùs illic porrigitur nobis Chriſtus paſſus, quaſi paſchale conuiuium, iuxta illud primæ ad Corinthios. 5. Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus, itaq; epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. Homo autem ſemel naſcitur, ſæpiſsimè tamen cibatur. ¶ Tertiam deinde rationem diui Thomæ de charactere idem Scotus infirmari ibidem contendit. Nam ꝙ baptiſmus non ſit iterandus, res eſt, inquit, à primordijs eccleſiæ antiquiſsima: ꝙ autem characterem imprimat, à tempore forſan Auguſtini in opinione eſſe cœpit: ergo impreſsio characteris non eſt cauſa, ꝙ non ſit iterandus baptiſmus. Et conſolidatur ratio. Sententia non iterãdi baptiſmi notior eſt multò & certior, quã impreſsionis characteris. Nam illa, vt diximus, eſt de fide, hæc verò non item. His verò nihil obſtantibus ratio hæc tertia eſt in præcipuis, & neceſſarijs non iterandi baptiſmum. Enimuerò Auguſt. nõ ſolùm illo loco contra Parmenianum, quẽ hic citat D. Tho. verùm & vbiq; contra Donatiſtas, vt. d. 1. q. 4. latiùs deduximus, & diſt. proxima repetemus, hoc vno ariete hæreticos concutit, ad probandũ, ꝙ baptizati ab hæreticis nõ ſunt rebaptizandi, ꝙ etſi gratiam non ſuſcipiant, quia ſunt extra eccleſiam, ſuſcipiunt nihilominùs indelebilem characterem Chriſtianæ militiæ, qui quidem character, cùm veniunt ad eccleſiam, ab ipſa eccleſia recognoſcitur, Et ideo tunc valere incipit illis baptiſmus, quando per pœnitentiam conuertuntur, vt refertur can. Tunc valere. de conſecra. d. 4. Accedit autoritas Florentini concilij, quo decernitur illa ſacramenta non eſſe iterabilia, quæ characterem imprimunt: quomodò ergo ratio characteris excludi poteſt, ne ſit cauſa non iterandi baptiſmum? Reſpondetur ergo Scoto, ꝙ etſi nomen characteris non fuerat forſan ita notum & frequens in eccleſia ante tempus Auguſtini, nihilominùs res ipſa fuerat ſemper confeſsiſsima: nẽpe, ꝙ per quædam ſacramenta conſecrabantur ſuſcipientes ad aliqua obeunda munia, vt diſt. 1. q. 4. expoſitũ reliquimus: & ideò illa nõ erant iterabilia, quia conſecrationes illæ erant indelebiles, quas verò poſtea eccleſia appellauit characteres.

¶ Quarta ratio negari non poteſt, ſicut nec prima, quia eſt æquali euidentia manifeſta.

¶ Reſponſio autem primi argumenti S. Thomæ eſt attentè meditanda. Eſt enim argumentum. Baptiſmus videtur inſtitutus ad ablutionem peccatorum: peccata autem iterantur: ergo & iterãdus eſt baptiſmus: quandoquidem miſericordia Chriſti culpas exuperat noſtras. Et poterat quidem reſponderi, ꝙ cùm baptiſmus, ad remiſsionẽ potiùs originalis peccati, quod nõ iteratur, ſit inſtitutus: pœnitentia verò ad remiſionem actualium, hæc iteratur, ille verò minimè. Atverò quoniã reſponſio hæc nimis eſt ſuperficialis, medullitùs reſpondet, ꝙ cùm baptiſmus in virtute paſsionis Chriſti operetur, fit, vt ſicut peccatum ſubſequens nõ ſic tollat paſsionẽ, vt ſit iteranda, ita nec tollat baptiſmum. Sed impedit vtriuſque virtutem: quare ſatis eſt, vt per pœnitentiã illud impedimentum tollatur iterum atque iterum quoties peccatur, vt baptiſmus ſuum effectum recuperet. Tametſi non ſit neceſſarium, vt ſemper auferatur & culpa & pœna, qui eſt plenus effectus baptiſmi. Alioqui nulla opus eſſet poſt pœnitentiã ſatisfactione. Sed recuperatur vita ſpiritualis baptiſmi quo ad gratiam & ſecundùm quantitatem cõtritionis & ſatisfactionis quoad remiſsionem pœnæ. Imò verò peccatum veniale, licèt non ſit impedimentum

Roma. 6

Secunda tabula.

5. Argum. D. Thom.

Tertia ratio.

Auguſt.

Cõcil. Flo.

Reſpondetur Scoto.

1. Argum.

tum baptismi, vt vitam tollat, remittit tamen feruorem, & aliquem impingit reatũ pœnæ.

1. Argum. ¶ Secundò arguit D. Thom. Ioannes Baptista præcipuo fuit præconio Christi commendatus: nempe, cùm de eo affirmauerit, non fuisse inter natos mulierum maiorem: baptizatos verò à Ioãne, vt legitur Actuum. 19. Paulus, & reliqui apostoli rebaptizabãt: ergo decentiùs qui ab hæreticis baptizantur, sunt rebaptizãdi. Respondetur diuersam esse rationem: nam baptismus Ioannis non erat Christi, nec gratiam conferens, nec characterem imprimens: baptismus verò hæreticorum est Christi characterem imprimens, quinuerò gratiam paruulis conferens, qui suis erroribus nõ consentiunt. Vnde Aug. super illud Ioan. 1. Sed ego nesciebam eum, quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quoniam Ioannes dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi, quod quidem sacramentũ tam sanctum est, vt nec ministrante homicida polluatur.

3. Argum. ¶ Tertiò arguit ex decreto Niceni concilij, qđ refertur. 1. q. 1. can. Si quis cõfugerit: vbi decretum est, vt Paulianistæ, & Cataphrygæ, ad ecclesiam venientes rebaptizarẽtur. Ex quo idẽ de omnibus hæreticis censendum apparet. Responsio autem est, q̃ baptizati ab hæreticis in forma ecclesiæ, non sunt rebaptizãdi, vt habetur de conse. d. 4. can. De Arrianis. quod est decretum Arelatensis concilij, & cã. Ab antiqua. ex Gregorio ad Quiricum. Nam Arriani dum baptizabãt in nomine patris & filij & spiritus sancti, non apponendo in nomine patris maioris, verum ministrabant sacramẽtum. Illi verò suprà nominati in concilio Nicæno, & Bonasiani, quos illis Gregorius annumerat eadẽ dist. &. q. can. Hi verò, quia neq; Christum credebant esse hominem, neq; spiritum sanctũ confitebantur, ac perinde neque in nomine veræ trinitatis baptizabantur, erant cùm reconciliabantur, cum ecclesia baptizãdi. De his autem dist. sequenti iterabitur sermo.

4. Argum. de bap. sub cõditione. ¶ Quartum argumẽtum de illis instituitur, de quibus dubiũ est sint ne baptizati, qui eam ob causam sub dubio baptizandi videntur. Respõdet autem S. Tho. per decretalẽ Alexandri tertij. De quibus dubiũ, de baptis. & eius effectu. q̃ illi sub conditione sunt, non quidem rebaptizandi, sed his verbis baptizandi. Si baptizatus es, non te rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Vbi adnotandum, q̃ rebaptizatio, neq; sub conditione, vllo pacto est licita. Quare illa secunda non censetur rebaptizatio, sed cõditionalis baptizatio. Quę idcirco, si accidat illum fuisse baptizatum, nõ est sacramentum.

¶ Circa hãc igitur solutionem, de duobus abusibus, qui inter ignaros sacerdotes creberrimi sunt, admonendum est maximè. Sunt, in quã, qui nullum periculum imminere putant, dum modò sub conditione rebaptizẽt: & ideò non solum nõ ad modum perscrutari curant, sit ne puer baptizatus, verum etiam si constet esse domi baptizatum, iterum sub conditione solẽniter eum in ecclesia sacro fonte baptizãt, quod est immane sacrilegium. Neque vllo pacto à censura irregularitatis huiusmodi sacerdotes excusantur: nam forma hæc baptizandi, solùm in illis permittitur (vt ait canon) de quibus dubium est. Quare nisi morale sit dubium, hoc est, q̃ dum cõtrouersia oritur, facta diligenti indagine definiri nõ valeat, puerum esse baptizatum necne, nemo est rebaptizandus, quanuis sub conditione fiat. Audi Augustinum quem de hac re. d. 1. q. 5. arti. 8. can. Solet. de conse. d. 4. citauimus. Ait quippe: q̃ quãdo quis ludicrè, & mimicè, & ioculariter fuisset baptizatus, deberet diuinum iudicium per miraculum alicuius reuelationis explorari, an tequàm ad rebaptizationem recurreretur. Non dico in vsu esse huiusmodi postulare reuelationes, sed eatenus hoc meminerim, vt admonitos habeã sacerdotes quanta sit diligẽtia adhibenda priusquàm conditionalis baptizatio fiat. Quòd si mihi Scotum obieceris dist. 6. q. 8. dicentem, nõ teneri quencunque sacerdotem facere strictam diligentiam & exquisitionem, an vetula infantulum baptizauerit. Intelligitur quando de hoc nulla est quæstio. Tametsi semper consilium sit id interrogare. Noui nanque in quibusdam ecclesijs, tantam inoleuisse huius, rei peruersitatẽ vt ferè omnes domi baptizati, in ecclesia rebaptizẽtur. Adeò vt viderim inter quendam ciuem & suum plebanum hanc contestatam litem, q̃ quanuis cõstantissimum esset filium suum baptizatum domi, nihilominus expostulabat, vt iterum in ecclesia baptizaretur, quia sic erat consuetum qua de re renuentem sacerdotem coram episcopo in iudicium euocauit, parumq̃ abfuit, vt causam vinceret.

Abusus rebaptizãtiũ

Augustin.

Scot.

¶ Ex hoc alter enascitur paulo minor abusus: nempe, quòd omnes cùm primum nascuntur, indiscriminatim etiam si nullo subsint mortis periculo, baptizẽtur. Qui quidem abusus in causa est, quòd multi vel rebaptizentur, vel nunquam solenniter baptizentur. Nam est adnotandum, quòd quomodocun-

que laicus baptizet, etiam ſine neceſsitate baptiſmus tenet, atq; adeo nõ eſt iterãdus, quod diſtin. ſequen. art. 3. repetendum eſt, vbi ſubin de patebit peccatum eſſe laico mortale, extra neceſsitatem baptizare. Haud ergo id fieri debet, niſi vbi periculum imminet, ſed expectandum eſt quoad poſsit in eccleſia baptiſmus ſolenniter celebrari.

Dubium. ¶ Quod ſi ſciſciteris quale debet eſſe dubium, vt baptizatio conditionalis fiat. Reſpondetur, quòd dum præmiſſa ſolerti indagine neutriparti poſsit aſſentiri, ſed ſuſpenſus ſemper manet animus, ſit ne baptizatus infans necne, tũc eſt res dubia, conditionalem baptizationem expoſtulãs. Si verò aſſenſus ſit probabilis partis affirmatiuæ, & nullus negatiuæ, tunc nec ſub conditione licèt baptizare. Quare bene ait *Paludanus.* Palud. in. 4. diſt. 6. quæſt. 4. vnum teſtem ſufficere, vt vetulam, quæ baptizauit, vt non ſit licitum puerũ amplius baptizare. Tametſi ad cõdemnandũ eum, qui rebaptizauit: vel rebaptizatus eſt, cùm ſit actus iuridicus, duo aut tres exigantur.

Nota appẽ dicem. ¶ Fit præterea ex his cõſequens, homines iam ætate prouectos ex Chriſtianis natos, interq; Chriſtianos enutritos ob nullum ſcrupulum eſſe rebaptizandos: nam illa præſumptio, pro certitudine habenda eſt, donec certiſsimis forſitan argumentis contrarium probaretur, vt bene admonet Innoc. Papa in cap. Veniens. de presbytero non baptizato. Eo præſertim, q̃ vbi ignorantia inuincibilis contingit, tunc homo articulum vſus rationis excedẽs per officia charitatis obtinet remiſsionem, tam originalis, q̃ actualiũ, & per reliqua ſacramenta: vt idem fateturpõtifex capit. Apoſtolicam, eod. titu. Sicuti vſu etiam venit per baptiſmum flaminis, vbi nõ eſt aquæ copia. Siquis autẽ in nemore paruulus eſſet inuentus, de quo dubium exiſteret quibus eſſet parentibus natus, debe-

Expoſiti. ret ſub conditione baptizari. Expoſiti verò infantuli, ſi inſcriptum ferant fuiſſe baptizatos, quanuis nomen teſtis non prodatur, nullatenùs ſunt rebaptizandi, imò ſi per ætatem iudicarentur ante mẽſem aut viginti dies nati, ego neutiquam eos auderẽ baptizare. Ætas enim ſufficiens eſſet teſtimonium ſuſcepti baptiſmi inter Chriſtianos, niſi ex colore, vel indicio ſuſpicio oriretur vehemens, eſſe prolem infidelis ſerui. Illi verò qui inter infideles nati ſunt etiã ex parẽtibus Chriſtianis, & poſtea redemptis parentibus, aut mortuis ſuperſtites ſunt, poſtmodum cùm ad nos veniunt, niſi manifeſtis indicijs cõſtet eſſe baptizatos, baptizandi ſunt: nam præſumptio eſt non fuiſſe baptizatos. Et de iſtis intelligẽdi veniunt canones. Paruulus. Placuit. Cùm itaq̃ue. Si nulla. de conſec. diſt. 4.

¶ Maxime ergo cauẽda eſt rebaptizatio. Quãdo verò quempiam domi baptizare vſu venerit, deferendus poſtmodum in eccleſiam eſt, adhibendiq̃ue illi ſunt catechiſmi & exorciſmi qui defuerant, iuxta cautionem canonis. Spiritus ſanctus. 1. quæſt. 1. videlicèt, quòd adimplere ea debent, quæ ſacerdotibus moris ſunt. *Can. ſpiritus ſanctus*

¶ Cautiſsimè autem glo. ſuper eod. verbo, lege, ſcilicèt, nõ eſſe reiterandum ſacramentum, licèt non ſit perfectum. Eſt enim intelligendũ quando ſacramento nihil defuit, quod de eius eſſet ſubſtantia, vt caſu præſenti, aut ſi paruulus non fuit chriſmate inſignitus: tunc enim ſatis eſt ſuppleri quod defuit. Si autem defuit vel forma quæ in ſubmerſione non fuit prolata, nõ ſatis eſt poſt vnam, aut duas horas formam proferre, ſed iteranda eſt merſio. At ſi aquam, in qua quis baptizatus eſt, poſtea conſtiterit non fuiſſe veram aquam, ſed roſaceam, non ſatis eſt poſtmodum mergere, niſi etiam ſimul forma repetatur. Aliter enim neq; primum, neq; ſecundum eſſet ſacramentum. Imò in ſecundo omnes ſunt ſolennitates repetẽdæ, eò q̃ primùm nullum fuerat ſacramentum: licèt nonnulli Iuriſtæ, vt ait Palud. diſt. 6. quæſt. 4. id ſine vlla probabilitate negent. *Caut. gloſ.*

¶ Ad hunc locum etiam diſputatio pertinet, an monſtrum debeat gemino baptiſmo intingi. Non autem de omni mõſtro dubium eſt, vt ſi quis cùm ſex digitis naſcatur, aut vno tantùm crure, ſed ſi ex præcipuis membris aliqua haberet geminata, vt ſi haberet duo capita, aut duo pectora, &c. tunc enim videtur geminandũ eſſe baptiſmum, ac ſi duo eſſent homines, aut ſub illa forma eſſe baptizandos, Ego vos baptizo. De hoc autẽ certiſsima eſt, quæ fallere nequit, regula, q̃ vbi conſtiterit vnicum eſſe ſuppoſitum, ſimplici forma baptizandum eſt, vbi verò fuerint duo, geminandus eſt baptiſmus. Rariſsimè autem accidere poteſt vt ſint duo, niſi vbi duo eſſent integra capita, & pectorum diuiſio, ſic vt altero quieſcẽte capite. alterum vitales operationes haberet. Quando autem caput, & pectus vnum eſt, etiam ſi ex vmbilico alter homuncio enaſcatur, ab humeris integer, quòd monſtrum & ſuo tempore Palud. vidiſſe ait, & ego mea ætate conſpexi non niſi vnicum eſt ſuppoſitum, tametſi poſsit ille pendulus ante alterum mori, læſionem enim illius, totus ſentit. *De mõſtro.* *Regula.*

¶ Vnum hic autem D. Thom. prætermiſit pũctum: quod ad pœnas attinet tam rebaptizatorum, quàm rebaptizãtium. Capitulo nanq; *De pœnis rebaptizãtium.*

Ex

Ex literarum.de apostatis, cõdemnatur irregularitatis acolytus, qui rebaptizanti ministrauit.& Codice.Ne sanctum baptisma iteretur.l. 1.ait Cesar.Antistitem,qui sanctitatem baptismatis illicita vsurpatione geminauerit, sacertio indignum esse censemus.Quanuis hęc non nisi allegatio iuris canonici sit. Pœna siquidē irregularitatis ecclesiastica est, de qua vtique constituēda nihil ad Cęsarē:lege autem.2. supplicio etiam capitis addicitur tam rebaptizās, q̃ rebaptizatus.Tantũ enim tũc erat hæretico rũ odiũ Donatistarum,vt iure etiam ciuili à rebaptizatione tam atrociter arcerentur. Atqui can.Eos quos.de consecra.distin.4.multis alijs pœnis Fœlix papa eosdem subijcit Anabaptistas.Et cap.Qui bis.pronũciantur irregulares, qui scienter rebaptizantur, pœnitentiæq; septem annorum subduntur. Qui verò ignoranter id fecerint,ab eadem pœnitentia liberãtur, sed nihilominùs irregulares censentur, ne ad sacros ordines absq; graui necessitate promoueantur.Veruntamen textus hic,etsi quãtum ad eos,qui scienter rebaptizantur, nihil dubietatis habeat,tamen quãtum ad ignorantes dubium gignit:de qua ignorantia intelligatur, iuris ne tantum,an etiam facti.Palud .nanque distin.6.quæst.4.sustentabilẽ autumat intelligẽ tiam de ignorantia facti, putà quòd si quis se esse baptizatum legitimè ignorans iterum baptizetur, aut si baptizetur ignorãs se rebaptizari,ille,citra vllam culpam sit irregularis: nã irregularitas,inquit, citra culpam incurritur. Et fuit opinio Antoni.3.part.tit.14.cap.13.§. 12. Et argumentum sumit ex verbo canonis, scilicet.Qui bis baptizatur ignorãter,licet pœnitere non egeat,non potest tamen ad sacros ordines promoueri.Si enim,inquit,tantùm haberetur sermo de ignorantia iuris, quoniam illa peccatum est,non diceret,pœnitere non indiget.At verò opinio est intolerabilis. Mirabile nãq; est,quòd propter factum alterius, qui me insciũ rebaptizat, fiam ego irregularis. Par enim ius esset,vt si infans ante vsum rationis rebaptizaretur irregularis fieret. Cuius cõtrarium planè decernitur.1.quæst.4.can. Placuit.& ca.Qui apud.Enimuerò licèt irregularitas aliqua citra culpam contrahatur, non tamen sine actu libero, nisi forsan aliqua sis corporis fœditate vitiatus.Qui enim secundis subiectus fuit nuptijs,aut personam agens publicam iudicis, malefactores peremit, liberè id egit. Adde quòd cũ irregularitatis multiplex sit genus,illa quæ ob significationem, qualis est bigamia,vel ob indecentiam, qualis est sanguinis effusio, & corporis vitium constituta est,potest quidem citra culpam contrahi. Illa vero,quæ in pœnam culpæ decernitur, quę id circo propriè dicitur censura irregularitatis, qualis hæc præsens apparet, re vera nõ est cur extra culpam incurratur, iuxta illud Gregor. Res,quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit,de constitutio.ca.Cognoscẽtes. Ad hæc rebaptizans ignoranter nullo iure irregularitatis condemnatur: multò ergo minùs qui sic rebaptizatur. At verbũ illud canonis, per multos fallit,sanè qui non attendunt illud, nõ pœnitere,posse intelligi non de pœnitẽtia virtute,sed sic quòd qui ex ignorãtia iuris, scientes factum,rebaptizantur,nõ indigent perferre illos septem annos pœnitentiæ illic expressos:licèt pœnitere illos debeat peccati & irregulares manere quouisque ex graui necessitate cũ illis dispensetur.Quare ex illo verbo non conuinci legẽ illic ferri de ignorantia facti protinus excusante.Præterquam quòd vt Scotus ait distinct.6.quæst. 8. textus ille nec pontificis est,nec Concilij, sed Theodoreti cuiusdam Cantua. Episcopi: quare non facit fidem, sed grauem opinionem.

¶Habemus ergo,vt illic ait Scotus,ignorantiã facti excusare ab irregularitate.Intelligitur tamen quando talis ignorãtia est inuincibilis & inculpabilis. De ignorãtia autem iuris grauiùs est dubium.Scotus nanque ibidem tenet non excusare ab irregularitate. Duplex enim hîc consideranda venit ignorãtia iuris,scilicet, aut diuini,quo rebaptizatio prohibetur: aut iuris ca.quo pœna irregularitatis imponitur. Ignorantia autem diuini iuris neminem excusat, inquit,ignorantia à culpa.Neque iuris can. pœnalis excusat à pœna. Qui enim inquit Scot. manus violentas in clericum injicit, licèt canonem excommunicationis ignoret,etiam inuincibiliter,nihilominus excommunicatur, quia satis est dare operam rei illicitæ, cui illa pœna iuncta est.Similiter ergo,inquit,censendum in præsentiarum de ignorãte canonem.At verò id quod de excommunicatione Scō. sentit, cui multi etiam iuris prudentium consentiũt, profectò michi non est vsquequaquè certum, vt distinct.18.vbi de excommunicatione differẽdum est,explicatiùs repetam. Sententia nanque excommunicationis nemo nisi ob solam culpam inobedientiæ ecclesiæ irretitur, iuxta illud euangelicum. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.Ecclesiam autem nemo dicitur non audire, nisi vel eius mandatũ nouerit,aut nosse teneatur,ita vt eius ignorantia sit culpabilis.Si quis ergo daretur, qui inuincibili ignorantia laboraret canonis.

De ignorãtia iuris Scot.

Impugnatur opinio.

Duplex irregularitas

profe

profectò probabiliſsimum apparet eius cenſuram in foro Dei non incurrere: tametſi in foro exteriori eius excuſatio non audiretur. De hoc autem illucuſq; nihil modò definitur. Sed de alijs pœnis, qualis eſt irregularitas, diuerſa
In ſumma reſpõdetur forſan eſt ratio. ¶Igitur in ſumma reſpõdetur. Primũ, ſacerdotes, quibus ex officio baptizare incũbit, neutrius ignorantia iuris neq; à culpa neq; ab irregularitate excuſantur: quoniã tenentur vtrunq; ſcire, tam diuinum quàm canonicum. Deinde illi, qui ius diuinum ſcire tenentur, licèt pœnam canonicam & ciuilem inuincibiliter ignorent, illã tamen incurrunt: exceptа fortè excommunicatione propter rationem factam. Vt qui hominẽ occidit, licèt ignoret inuincibiliter irregularitatem inde exurgere, irregularis nihilominus fit: nã eiuſmodi pœnę conſequuntur culpam, quam quiſque ſcire tenetur ſicuti fur, licèt ignoret ſuſpendij ſuppliciũ, illud iure perſoluet. Nihilominus addidérim, q̃ forſan poteſt qs habere inuĩcibilẽ ignorantiam ipſius iuris rebaptizationem prohibẽtis: nam quanquàm fundetur in euangelio, eſt tamen adeò recõditum, vt non omnes plebeij illud teneantur ſcire. Quocirca ſi quis ruſticorum puer, ignorans prorſus ſe malefacere, aut alium rebaptizaret, aut ab alio paruulo rebaptizaretur, fortaſſe quoniam nullam commiſit culpam, nullam contraheret irregularitatẽ.
De diſpẽſatione Scot. ¶De diſpẽſatione verò Scotus illic diſtinguit, quòd cum illo qui ſolenniter rebaptizaretur non poſſet, niſi Papa diſpenſare. Quãdo verò priuatim id fieret, diſpenſatio fortè pertineret ad Epiſcopum. Hæc ille. At verò quando quis ſcienter abſq; ignorantia rebaptizatur, vel rebaptizat, certè niſi per Papam cum illo diſpenſari nõ poteſt, vt probè Sylue. admonuit verb. Baptiſmus. 5. §. 3. Et idem eſt, dum ignorantia eſt culpata. Niſi ex priuilegio, vel in gratiam religionũ, vel alia quauis cauſa indulto. At ſunt præterea cauſæ ad diſpenſandum perpendendæ: nam cùm huiuſmodi pœnæ in odiũ hæreticorum fuerint conſtitutæ, ſi quis eò rebaptizatur, quòd fuerat ab hæreticis baptizatus, difficilius cum illo diſpenſandum eſt. Si verò aliam ob cauſam minoris notæ mitiùs cum illo agendum. At de diſpenſatione irregularitatis iterũ in tractatu ordinum copioſiùs.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm ritus, quo eccleſia in baptizãdo vtitur, ſit conueniens.

AIC Diuum Thomam forſan quis de ordine indebito reprehendat. Inter ritus nanq; etiam catechiſmi, & exorciſmi cõnumerantur: de quibus ipſe. q. 70. tractat in calce materiæ baptiſmi. Vbi omnes doctores tam de catechiſmis, q̃ de omnibus ritibus ſimul diſputant. Quid ergo opus fuit de ritibus hoc loco articulum interſerere? Reſpondetur, quòd catechiſmi & exorciſmi non tam ad formã baptiſmi attinẽt, q̃ ad eius præparationem, & ideo de illis tãquam de præambulis baptiſmi in fine materiæ diſputãdũ eſt. Ritus autẽ baptiſmi ſunt vnctiones, atq; alię cæremoniæ, quę ad ſolennitatẽ formæ baptiſmi attinẽt. Meritò ergo inter diſputandum de forma baptiſmi, quæritur de ritu, an ſit conueniẽs, Reſpõdet D. Tho. ſub diſtinctione duabus cõcluſionibus. Eorũ enim quæ in celebratione baptiſmi peraguntur, quædã ſacramenti ſubſtantię neceſſaria ſunt, quędã ad eius ſolennitatem pertinẽtia, eſt ergo prior cõcluſio. De *Prior cõc.* neceſsitate quidẽ ſacramẽti ſunt tria: nẽpe, forma, miniſter, & materiæ vſus. Alij addũt quartũ, ſcilicet, intentionem. Hanc verò D. Tho. nomine miniſtri intelligit, loquitur enim formaliter, vt aiunt, qualiter nemo miniſter dicitur, niſi qui miniſterij ſui intentionẽ habet dum illud exercet. Quare in concilio Florentino tribus etiam dicitur conſtare ſacramentum, nempe, miniſtrum cum intentione pro vno connumerando. Probatur concluſio. De eſſentia ſacramenti ſunt cauſæ intrinſecæ id ſignificantes, quod intus operantur, hæ autem ſunt forma, quæ eſt principalis cauſa, & miniſter, qui eſt ceu inſtrumentalis, & vſus materiæ, quæ interna ablutionem deſignat. Quòd ſi arguas, formã non eſſe cauſam principalem, ſed Deũ: nam & totum ſacramentum, vt ſuprà dictum eſt, concurrit vt inſtrumentum. Reſpondetur non ſic vocari formam, principalem cauſam, quaſi primam & ſupremã, quæ eſt extra ſacramentum, illa ſiquidem Deus eſt, ſed principalem inter intrinſecas ſacramenti. Sciolus aliquis nobis forſan opponat, præter has cauſas requiri etiam intentionem baptizati. Reſpondetur autem Diuum Thomam non negare eiuſmodi intẽtionem eſſe neceſſariam, imò id quæſt. 68. artic. 7. demonſtrat. At verò baptizatus nec eſt pars nec cauſa ſacramenti, de quibus in preſentiarum loquimur, ſed ſubiectum, ipſum ſacramentum recipiens. ¶Poſterior cõ- *2. Cõcluſio* cluſio. Cętera omnia, quæ in ritu baptiſmi fiũt non ad eius neceſsitatem pertinent. Hæc tribus rationibus declaratur. Solennitas nanque baptiſ-

baptismi primùm ad hoc confert, vt deuotio fidelium excitetur. Si enim simpliciter fieret ablutio, facilè posset apud plebeios in vilipendium venire: sanè qui non pluris eam penderent, quàm si secularis esset prophanaq; lotio. Per illum autem cæremoniarum decorem, puta exorcismorum, catechismorũ, & vnctionũ, benevolentia attentioq; hominum efficacius captatur, vt sese ad diuinorum adorationem considerati⁹ erigant. Secundò deseruiunt ijdem ritus ad rudium ineruditorumque docilitatem & institutionem. Nam cùm cognitio nostra à sensu incipiat, per illa sensibilia signa vulgus aut instruitur, aut certè ad inquirendũ excitatur, quæ sint illa mysteria, quæ sub illis latẽt. Tertiò, quia orationes illæ, & benedictiones, & sufflationes, &c. ad cohibendos arcendosque dæmones plurimum iuuant, ne sacramenti donis conferendis obstent. Atqui vsq; adeo hęc vera sunt, vt qui eiusmodi cęremonijs obganniunt, hæretici omnino sint. Et reuera Germani ab istis cęremonijs vituperãdis & explodendis exordium sumpserũt. Vnde subinde gradum facile fecerunt ad ipsa labefactanda exterminandaque sacramenta.

1. Argum. S. Thom. ¶ Inter ritus autem primum venit tempus de quo arguit D. Tho. primo loco. Christus, vt suprà dictum est, dum baptizatus est à Ioanne sacramentum instituit, quoniam nũquàm aquæ baptismi purgare peccata credẽtium possent, vt ait Chrysost. de consecra. distin. 4. can. Nunquam, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent: illud autem celebratur sub festum Epiphaniæ: ergo illic potius, quàm in vigilia Paschæ, aut Pẽtecostes, debuit baptisma solenniter celebrari. Respondet autem, quod Christus nõ fuit baptismate suo tinctus sed Ioānis. Christiani vero non baptizantur nisi baptismo Christi, qui efficaciam habuit ex passione, iuxta illud Roma. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ex spiritu sancto, iuxta illud Ioan. 3. Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Et ideo congruè delecta sunt tempora illa duo celebrãdo solenni baptismo: videlicet, vigilia Paschę, in qua fit memoria passionis & resurrectionis, post quã resurrectionem Christus præceptum posuit de baptismo, & vigilia Pentecostes, quando Apostoli repleti spiritu sancto, tria millia hominũ baptizasse legũtur. ¶ Ritus ergo iste plurimis canonibus sancitus extat de consecra. distinct. 4. illis scilicet. Non ratione. Duo tempora. & sequentibus, & can. Propriè. Leo Papa easdem causas refert cur illa duo tempora, videlicet, vigilia Paschatis, & pentecostes fuerint solennitati baptismatis selecta. Et can. Si quis. Facit argumentum, quod adduxit huc. S. Thom. nempe quod festo Epiphaniæ, quando Christus fuit baptizatus, debuit celebrari. Et respondet eodem modo, quòd non fuit ille baptismus Christi. Et tãdem in subsequentibus canonibus cõcluditur, quòd nisi vrgente necessitate nemo debet nisi illis duobus temporibus baptizari. Tũc enim temporis quia frequentes adulta ætate tam ex gentibus quàm ex Iudæis fidei Christi nomina sua dabant, detinebantur in cathecumenorum schola, vbi fidem edocti, illis festis baptizari solebant adulti, paruuli verò, qui cathecismis nõ egent quocũq; tẽpore baptizabantur. Vnde vsus relictus est ecclesiæ, illis duabus vigilijs Litanias & benedictiões canere. Et in collecta missæ. Hanc igitur oblationem, verbum illud adijcere, pro his quoque quos regenerare dignatus es, &c. fit enim allusio ad illos neophytos tunc baptizatos. Deinde dominica in albis ijdem ipsi ex ordine in ecclesiam prodibant stolis albis candidati, hoc est induti stolis lineis innocentiam repræsentantibus, quam baptismus illis pręstiterat, cereosque accensos gestantes, quorum lumine lumen fidei referebant. In quorum introitu canebatur illud graduale. Quasi modo geniti infantes lac concupiscite, &c. Postmodum verò quando rarissimè adulti baptizabantur, cessauit ille ritus, & quocunq; tempore indiscriminatim baptizantur pueri. Congruit autem si fieri potest vt baptizentur octauo die. Consilium tamen esset, vt in insulis, vbi denuò noua plãtatur ecclesia, mos ille priscus quoad fieri posset, obseruaretur.

Ecclesiæ mos.

¶ Secundum argumentum est de vnctionibus. Apparet enim adidem sacramentum non pertinere diuersarum materiarum vsus: fit autem baptismus in aqua, nihil ergo ad ipsum pertinet vsus olei. Respondetur aquam pertinere ad substantiam, oleum verò ad solennitatem. Fit autem bis vnctio, primò, ante baptismum simplici oleo benedicto in pectore, & inter scapulas: secundò, post chrismate in vertice capitis. Vnde oleum illud dicitur oleum catechumenorum: nam ante baptismum non sunt nisi cathecumeni. Chrisma autem, vt ait Innocentius de sacra vnctione. cap. vnico. non conuenit nisi Christiano iam baptizato. Christus nanque à chrismate dicitur, & à Christo Christianus. Vnctio autem illa in pectore & in scapulis significat tunc Christianum fieri Christi athletã, vti Amb. lib. de sacr. author est. Pugil nãq; vt in more erat apud ethnicos, oleo vngebatur ad consolidandos neruos, & corroboran-

De vnctionibus.

Innoc.

Ambro.

Duo tẽpora baptismi

borandas carnes. Innoc. verò illic ait vnctionē pectoris significare donū spiritus sancti, quo error ignorantiæ abijcitur, fideſque ſuſcipitur, ex qua iuſtus viuit. Vel quia in pectore cor eſt munitur illa vnctione homo aduerſus hoſtem vt libr. 2. de ſacrament. parte. 6. cap. 11. ait Hugo, ne deinceps ei immūda & noxia perſuadere poſsit: nam vt ait redemptor, De corde exeunt cogitationes prauæ. Vnctio autem inter ſcapulas ſignificat ſpiritus ſancti gratiam, ad excutienda negligētiam, torporem, bonamq; ſubinde operationem exercendam, quia fides ſine operibus mortua eſt. Nam in ſcapulis, vt ibidem ait Hugo, vigor portandi oneris eſt, & baptizatus fortitudinem accipit ad portandū onus domini. Concludit ergo Innoc. quod per fidei ſacramētum fit mūditia cogitationum in pectore, & per operis exercitiū fit fortitudo laborum. Ad eundem ſenſum pertinent verba Rabani de conſecratio. diſtinct. 4. ca. Deinde. Enimuero quanuis in baptiſmo Pharao: cum ſuo exercitu, hoc eſt diabolus cum ſuo ſcelerū ſatellitio ſubmergatur, non tamen illico Chriſtianus terram promiſsionis ingreditur, ſed lōga, aſperaq́ue illi via deſerti reſtat contra Hiebuſæos, & Pherezæos, hoc eſt contra monſtrifica tentamenta carnis dimicaturo. Poſt baptiſmū vero chriſmate baptizatus in cerebro inſignitur à preſbytero, in ſignum q̄ fit Chriſti regni particeps, & à Chriſto Chriſtianus deinceps vocatur. Sententia eſt eiuſdem Rabani libro de inſtitutione clericorum. Innocentius autem eodem capit. de ſacra. vnctionē, ait, fieri in cerebro, quia ſapientis ſenſus in capite reſident, vt Chriſtianus paratus ſit, vti ait Petrus, omni petenti ſe de fide rationem reddere. Significat ergo ſignum illud crucis in vertice capitis chriſmate delinitum characterē Chriſti, quo Chriſtianus à reliquis gentibus dignoſcitur, vexillum militiæ ſuæ in eminentia capitis præferens. Quam quidem vnctionem capitalis verticis, vt lib. 2. de ſacram part. 7. ca. tertio refert Hugo, Syluester Papa inſtituit.

Nullatenus presb. fronte inūgāt. ¶ Nullo autē pacto presbyteris permittitur in fronte baptizatos chriſmare. ſed ſicubi, vt autē diſſe me memini, poſt crucem verticis, alteram adhibeant in fronte, manifeſtarius abuſus eſt, contra canon. Presbyteri, de conſec. quæſt. 4. qui eſt Gregorij. Neque vlla eſt reſponſio tantum illic prohiberi presbyteris, ne confirmēt: alias dixiſſet papa, ne confirmarent. Imò quoniam nulla fit chriſmatio in fronte niſi confirmationis, expreſſe iubet: ne presbyteri baptizatos infantes, ſignare in frōtibus ſacro chriſmate præſumant, ſed baptizandos vngant: in pectore ſcilicet, et inter ſcapulas, et baptizatos in vertice cerebri, vt epiſcopi poſtmodum confirment in fronte. Nam in primitiua eccleſia, præcipuè dum celebrabatur ſolennis baptiſmus, vt eſt videre apud Dion. de eccle. Hier. cōfeſtim epiſcopus baptizatos cōfirmabat. Poſt modum vero dum creſcente Chriſtianorum populo raritas eſſet epiſcoporum, presbyteri munus ſibi illud vſurpabant ſignandi neophytorum frōtes, quorum ideo audaciam Grego. cohibuit. Quanuis poſtea, vt ipſe ſcribit Ianuario, quod refertur can. Peruenit. d. 95. id ad tēpus conceſſerit presbyteris: videlicet, vt cōfirmarēt. Ià verò nullatenus eis chriſmare frōtes permittitur. Vnde Rabanus lib. de inſtitutiōe clericorū. Signatur, inquit, baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotē, per pontificem vero in fronte: vt in priori vnctione ſignificetur ſuper ipſum ſpiritus ſancti deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam, in ſecunda quoque, vt eiuſdem ſpiritus ſancti ſepti formis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & virtutis venire in hominem declaretur. Quare nec D. Th. hoc loco, nec vllus doctorum refert chriſmationem à presbytero fieri niſi in vertice capitis. Neque quenquam decipiat quod Innoc. dict. cap. de ſacra vnctione. poſt vnctionem in vertice capitis ſubdit. In fronte vngitur baptizatus, vt libere confiteatur, quòd credit. Eandem enim vnctionem frōtis paulo inferiùs declarat eſſe epiſcopalem cō firmationem. De qua. d. 7. diſputatio nos expectat.

Rabanus. *Innoc.*

¶ Tertium argumentū tangit myſteriū lineæ veſtis. Arguitur nanq;. In Chriſto non eſt diſtinctio maſculi & fœminæ, vt ait ad Col. 3. Paul. Barbari & Scytæ: cur ergo baptizati induuntur candida veſte? Reſpōdetur non ea ratione indui, vt perinde atq; religioſi ſuis induū tur cucullis, ita non liceat Chriſtianis niſi veſtibus illis vti. Sed tum in ſignum innocētiæ, quā vnuſquiſq; per baptiſmi regenerationē adipiſcitur: quam ſubinde vitę puritatem & candorem tenetur ſemper moribus exhibere: tū perinde, vt prognoſticum ſit glorię reſurrectionis in corpore & anima, ad quam & eadem nos regeneratio deſtinat, & eiuſmodi vitę ſyncerıtas perducit. Admonetur prēterea Chriſtianus vt ait loco citato Hugo, ſacro illo velamine diademate ſe regni & ſacerdotali dignitate potiri. Ad vltimū dat, inquit, cereus accēſus in manū eius. Hic em̄ cereus, vt ſupra diximus, lumē fidei refert, cuius ſacramētū eſt baptiſmus: quod ſcilicet lumen vniuerſis Chriſtianæ religionis officijs anteferendum nobis eſt, vt mandatum illud

De veſtib. dida. *Hugo.*

illud euangelicũ impleamus. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videãt opera vestra bona: & glorificent patrem vestrũ, qui in cœlis est. Quam quidem lampadem, qui inextingui bilem seruauerit, inter sapientes virgines cum sponso cœlesti ad nuptias introibit. At verò & verbum illud Apocalyp. 5. ad Christum. Fecisti nos Deo nostro regnũ & sacerdotes, huiusmodi cæremonijs nõ obscurè designatur: quã doquidem super fontem baptismi, ceu sacerdotes vngimur, & sacerdotali stola induimur, sancto quẽ fidei lumine, quasi totam vitam hostijs & sacrificijs mentis & corporis Deo sacrificaturi, instituimur. Meritissimò ergo contra hæreticos concludit quarto argumento D. Tho. huiuscemodi sacros ritus solennitatis baptismi sic non esse necessarios, vt tamẽ nec sint superflui, imò maximum ornamentum sacramẽtis afferre. De cathechismis autem & exorcismis infra distinct. 6.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm conuenienter describantur tria baptismata.

DE trino baptismate, Sentẽ. Magist. dist. 4. meminit, nõ autem concinnum videtur obseruasse ordinẽ, sed occasione minde nactus, qꝫ de suscipientibus rẽ sacramenti absque sacramento illic loquebatur, trium baptismatũ mẽtionẽ miscuit: cùm tamen eiusmodi baptismata ad formã baptismi quodammodò attineãt, atque adeò ad hanc distinctionẽ, qua de eiusmodi forma tractamus. Ordinẽ ergo D. Tho. secuti, quærimus hìc subsequenter, vtrùm conuenienter describantur tria baptisma. Ad quã quæstionẽ licèt D. Tho. vnica expressè cõclusione respõdeat, duabus tamen, quæ in illa continentur, clarita tis gratia respondemus. Prior. Tria sunt pecca ti remedia, quæ vocantur baptismata: nempe baptismus aquæ, martyrium, & pœnitẽtia, seu quiuis actus peccati remissorius. Conclusio est glossæ super verbum Aposto. Hebrę. 6. Baptismatum doctrinæ. Ait enim pluraliter sic dici, quia est baptismus in aqua, & in pœnitentia, & in sanguine. Et martyrium quidẽ nuncupatur baptismus sanguinis ab effectu effusionis eius. Motus verò cordis appellatur baptismus flaminis, à causa: quia flamine spiritus sancti inspiratur. Sed baptismus aquæ à sua materia sumit nomen fluminis. Posterior conclusio. Baptismus tã sanguinis quàm flaminis ob id nominatur baptismus, qꝫ vterque supplet vicem baptismi aquę. Vbi insinuat Diu. Tho. solùm baptismum aquæ absolutè & simpliciter censeri baptismum, ac perinde esse sacramentum: reliqua verò non item: atque adeò neutrum tã esse baptisma qàm sic propterea appellari: qꝫ suppleat vicem baptismi. Probatur priùs conclusio ratione. Baptismus aquæ efficaciam habet tum à passione Christi, cui per ipsum configuramur, tum etiam ab spiritu sancto, cuius donum est baptismalis gratia: quare & baptismus ipse effectus quodammodo tam passionis est, quàm spiritus sancti. Effectus autem dependet quidẽ à causa, nõ tamẽ è cõuerso causa ab effectu. Quapropter valet quisque effectũ baptismi aquæ absq; ipso baptismo consequi, vt potè per martyriũ, per quod, sicuti per baptismũ, assimilat homo passioni Christi. Quare de martyribus legitur Apoc. 7. Hi sunt, qui venerũt ex magna tribulatione, & lauerũt stolas suas, & dealbauerũt eas in sanguine aquæ. Lauare enim idẽ est, qꝫ baptizare. Nã quanuis opꝰ sanguinis sit rubricare, tamẽ propter innocentiam occisi agni, & eam, quã martyres inde assequuntur, dealbare dicitur. Eadem ratione potest quispiam virtute spiritus sancti effectũ itidem baptismi aquæ absq; ipso consequi, & absq; sanguinis effusione propter motum spiritus sancti, quo mouetur cor ad credendum, & diligendum, ac pœnitẽdum de peccatis, qui ideo motus, baptismus dicitur pœnitẽtiæ, iuxta illud Isaiæ. 4. Si abluerit dominus sordes filiorum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij (scilicet discussionis cordis) & spiritu ardoris. Colligitur ergo conclusio, videlicet, tam martyrium quàm pœnitẽtiam quoniam baptismi vices supplet, baptismum congruè nominari. Et cõfirmatur autoritate Augustin. lib. de bapt. contra Donatistas. c. 22. quæ refertur de consec. d. 4. can. Baptismi vicẽ. Baptismi enim, inquit, vicẽ aliquãdo implere passionẽ, de latrone illo, cui nõ baptizato, dictum est. Hodie mecum eris in paradiso: beatus Cyprianus non leue documentum assumit. Quod etiam atque etiam cõsiderans inuenio: non tantùm passionem pro nomine Christi, id quod baptismo deerat, posse supplere: sed etiam fidem, confessionemqꝫ cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. ¶ Assertio hæc trium baptismatum solennis est, nõ modò inter scholasticos, verũ & inter sanctorũ proceres, qualis est Augu. loco hic pro-

Prior cõcl.

Posterior concluſio.

Auguſt.

Expoſitio articuli.

hic proximè citato: & de fide ad Petrum lib. 6. quod refertur can. Firmiſsimè. de conſecra. diſtinct. 4. & lib. 13. de ciuita. Dei cap. 7. & Hieron. ſuper illud ad Epheſ. 4. vna fides vnum baptiſma. Et ex Græcis Grego. Nazanzenus Orati. 2. de Epiphanijs. & Cirillus ſuper Leuitic. lib. 2. Et Bernar. latè in Epiſtola. 60. atque Hugo lib. 2. de ſacra. par. 6. cap. 7. Et egregiè Waldenſ. tomo. 2. de ſacramen. cap. 96. & 97. Quin uerò & in ſacra ſcriptura ſermo hîc fundamentum habet. Nam de paſsionis baptiſmo præter illud, quod citatum eſt Apocaly. 7. extat illud Lucæ. 12. Baptiſmo habeo baptizari. & Marci. 10. poteſtis baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? De baptiſmo autem flaminis præter illud citatum Eſaiæ. 4. extat illud Actuum. 1. Vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, & igne, non poſt multos hos dies. Quanuis locutio hæc metaphorica ſit. Infuſio nanque gratiarum, quæ ſæpe in ſacra ſcriptura aquarum nomine deſignatur (vt Canticorum. 4. Puteus aquarum viuentium, & Ioan. 4. Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons ſalientis in vitam æternam) dicitur baptiſmus.

¶ Sunt autem quædam alia baptiſmatum nomina, & genera, quæ lib. 4. cap. 10. Damaſcenus vſque ad octo vel nouem connumerat, vt D. Thom. argumẽto tertio arguit, cur ergo nõ niſi tria hæc reliqui omnes patres diſtinguũt? Reſpondetur, nihil ad propoſitum illa referre, quoniam hîc loquimur, de baptiſmatibus, quę vicem baptiſmi aquæ ſupplent, parẽ, ſcilicet, effectum producendo. Quem quidem effectum reliqua baptiſmata non conferunt: ſed ſic appellantur, quia vel ſunt figuræ vel diſpoſitiones baptiſmi. Vt diluuiũ, quod fuit figura baptiſmi quantum ad ſeruationem: nam ſicut illic paucæ animæ in arcam concluſæ vitam ſeruarunt corporalem, ita qui per baptiſmum eccleſiam ingrediuntur, vti ait Pet. cap. 3. 1. canonicæ, vitam ſpiritualem adipiſcuntur. Et tranſitus maris rubri, qui ideo fuit noſtri baptiſmi figura: quoniam ſicut illic ſubmerſis Ægyptijs liberatus eſt Iſraeliticus populus à ſeruitute Pharaonis: ita & in baptiſmo extinctis peccatis à Satanica eripimur tyrãnide. Vnde. 1. Corinth. 10. Omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Fuerunt etiam in lege veteri baptiſmata diuerſa, quorum ad hoc propoſitum apoſtolus ad Hebræ. 6. meminit, quibus variæ corporum lues & lepræ purgabantur in figuram noſtri baptiſmi, quo animæ ſordes abluuntur. Baptiſmus verò Ioannis diſpoſitio fuit noſtri. Igitur quoniã nullum iſtorum gratiam ſupplendo vicem ſacramenti conferebat, tria tantùm connumerantur baptiſmata.

3. Argum. S. Thom.

Dubitatio egregia.

¶ Prima igitur dubitatio animum pulſat, vt rationem exploremus, vnde baptiſmatũ appellatio originẽ traxerit. Arguitur enim. Si propterea quòd motus cordis & pati pro Chriſto baptiſmi vicem ſupplent, baptiſmata dicũtur, conſequens fit, vt omnia charitatis officia tam interna, quàm extera eodem iure deberent dici baptiſmata, nam baptiſmi vicem ſupplere nihil aliud eſſe videtur, quàm gratiam conferre, vel augere: quod quidem munus vniuerſis virtutũ officijs per Dei auxilium cõuenit. Quòd ſi dixeris debere eſſe actus peccatorum remiſſiuos: arguitur ex Cirillo loco citato ſuper Leuit, vbi ſeptem eiuſmodi actus connumerat. Obiectio Cirillo. Qui ſunt baptiſmus, martyrium, eleemoſyna, iuxta illud Lucæ. 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et dimittere fratribus debita, iuxta illud. Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus, &c. atq; alia id genus charitatis officia. Secundò arguitur. Sicuti baptiſmus ſacramentum eſt gratiã conferens, ita & ſex reliqua ſacramenta: ergo res illę quæ baptiſmi vicem ſupplent quia gratiã conferunt, ſupplere etiam cenſentur confirmationis vicem & euchariſtiæ, & pœnitentiæ, &c. ac ſubinde nominari poſſunt quodammodò cõfirmationes, euchariſtiæ, & pœnitentiæ, quod tamen non eſt in vſu. Gratis ergo illud priuilegium peculiariter tribuitur baptiſmo.

Altera obiectio.

¶ Reſpondetur hanc theologiam inde duxiſſe ortum, quòd baptiſmus in euangelio ad remiſſionẽ originalis culpæ neceſſarius inſtituitur. Niſi quis renatus fuerit, &c. Et, Qui crediderit: & baptizatus fuerit, &c. Hinc ergo hæretici colligebant, præter baptiſmum aquæ in re, nemini patere originalis remiſsionem: atq; adeò nec ſalutem. Sancti ergo euangeliorum interpretes, ne negare contra euangelium viderentur vnicum eſſe baptiſmum neceſſarium, prudenter docuerunt illas actiones, quæ per ſe ſine baptiſmo ad remiſsionem originalis ſuffice re poſſunt, illius ſacramẽti vicem ſupplere, ac perinde appellari baptiſmata. ¶ Qualis eſt conuerſio in Deũ aduenièti vſu rationis, vbi includitur baptiſmi votum vel formaliter: vel (quẽ admodum opinor) virtualiter. Vt quando eſt ignorantia inuincibilis baptiſmi, quod diſtin. 5. art. 2. commonſtrabimus. Ac præcipuè martyrium. In lege autẽ naturæ conuerſio nõ erat baptiſmus flaminis: cùm tunc nullum extaret baptiſmi præceptum. Breuiter omnis actus, qui originalis peccati eſt remiſsiuus, atq; adeò qui baptiſmi votũ formaliter, aut virtualiter includit, baptiſmatis appellationẽ meretur. Vñ

Reſpon.

Aug.

Augustin.Bernar.Hugo,& diserte Waldensis locis suprà citatis sic cõtra hæreticos arguebant. Neminem Deus ad impossibile obligat:ergo licèt præceptum, quãtumuis strictũ baptismi posuerit, nihilominus vbi nulla adest baptismi possibilitas, vel vbi inuincibiliter ignoratur voluntas obtinendi peccatorum remissionem pro baptismi facto in aqua à Deo reputatur.Nam & qui dixit.Nisi quis renatus fuerit,&c.pariter dixit. Si impius egerit pœnitentiam vita viuet,Ezechielis.18.Et(quod ad martyres attinet)similiter dixit, maiorem charitatem nemo habet, quàm vt ponat animam suã pro amicis suis.

¶ Atqui Cornelius, vt legitur Actuum. 10. antequam baptizaretur à Petro in gratia erat, quippe cuius eleemosynæ iam Deo placuerant. Et Paulus antequàm baptizaretur ab Anania,conuersus fuerat baptismo flaminis. Et eodem decimo capitulo ait Petrus. Quis prohibere potest,vt baptizentur hi, qui spiritum sanctum acceperunt,sicut & nos? Baptismus ergo flaminis cum voto realis baptismi antequàm sit aquę copia, sanctificat. De hac autem re infrà.d. 5.artic.2.iterum. Ecce igitur cur baptismo hoc congruit priuilegium:nam cætera sacramenta non sunt instituta ad remissionem originalis, sed ad alios effectus gratiæ conferendos. Patet deinde quòd baptismus sanguinis & flaminis solùm illi principaliter charitatis actus sunt, qui baptismi votum quodammodo includunt. Quare contritio Christiani hominis peccatorum actualium non tam propriè dicitur baptismus flaminis, quàm virtus pœnitentiæ. Quocirca Cyrillus eleemosynam, & alias actiones misericordiæ, quibus peccata dicuntur remitti, non vocat baptismata,sed remissiones peccatorum Tametsi extenso nomine non modò tales contritiones,verùm omnes charitatis motus dici queãt baptismata.

Argumẽta in cõtrariũ ¶ Veruntamen duo,triaue restant in contrarium argumenta.Primum est. Sanctificatis in vtero contingit baptismalis effectus sine baptismo:item innocẽtibus occisis pro Christo, quoniã vtriusq; sine baptismo donata est gratia remittendi originalis, & tamen illic nullus interfuit baptismus flaminis, quippe qui ante vsum rationis nullibi locum habet: ergo supplere vicem baptismi nõ sufficit ad baptismũ flaminis.Secũdo arguitur, ꝙ neque id requiratur.Christus baptizatus est baptismo sanguinis,iuxta illud Lucæ. 12. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor. Imò etiam baptismo flaminis, vti apostoli, qui baptizati sunt spiritu sancto, & igne,& tamen neuter baptismus in Christo suppleuit vicem baptismi: vt qui nullius egebat remissione peccati.

¶ Ad primum respondetur : quod baptismus flaminis non dicitur ipsa iustificatio & remissio, sed motus animi per quem fit, & ideo in illis infantulis nullus fuit baptismus flaminis. Ad secundùm de Christo respondetur, quòd licèt non ita propriè,tamen largo,vt proximè dicebamus modo, quicunque actus charitatis quia defert remissiuus est peccati,licèt illud actu non remittat, dicitur baptismus flaminis. Et quia in Christo tã internus actus,quam passio heroicum fuit officium charitatis,vtrunq; appellatur baptismus,tametsi baptismi vicẽ,quia illo non egebat,minimè suppleuerit. *Responsio.* *Christus fuit baptizatus baptismo flaminis & sanguinis.*

¶ Aduersus hanc autem baptismatum assertionem pugnare videtur sentẽtia Pauli ad Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. Quod primum argumentum Sanct. Thom. Cùm enim non sit nisi vnica fides,vnum tantùm debet esse baptisma. Ad quod superficie tenus posset quis respondere, Apostolum illic loqui de baptismo:prout est sacramentum.Sed tamen solutio non facit reiatis: nam cùm Apostolus conferat cum fide baptismũ, sicut simplex est ratio fidei,ita non debet esse multiplex baptismi genus.Legitima ergo responsio est, vnicum esse simpliciter baptismum, in quo virtute reliqua continentur. Desiderium nanque baptismi, vbi non est aquæ copia, quod est baptismus flaminis,ob id sufficit ad salutem, quòd voluntas baptismi pro eius facto reputatur. Et pariter martyrium, vbi facultas sacrę vndæ non suppetit. *1. Argum. S. Thom.*

¶ Quod autem in præsentiarum præcipuè notari debet,est quod Diuus Tho. argumento secundo docet,videlicet, ex alijs solum baptismum aquæ esse, diciq́ue propriè baptismum. Arguit nanque. Baptismus est sacramentum: solus autem aqueus est sacramentum:ergo reliqua non sunt baptismata. Et respõdet argumẽtum concludere alia nõ esse propriè baptisma ta,quia appellatione baptismi solùm intelligitur sacramentum baptismi. Sacramentũ siquidem habet rationẽ signi, debet scilicet ex Dei institutione esse signum gratiæ, quam in lege noua efficit,quod non conuenit martyrio. Neque verò baptismo flaminis, quanuis dicatur baptismus pœnitentiæ:quia non dicitur pœnitentia, vt est sacramentum absolutionis sacerdotalis,sed vt est virtus, & motus animi peccatorum remissiuus. Nominantur ergo alia baptismata,non quia conueniant cum baptismo in ratione signi, sed in effectu. Quapro- *2. Argum. S. Thom. Solus baptismꝰ aquę propriè est baptismus, quia solus ipse est sacramẽtum.*

pter neq; baptiſmus flaminis, neque verò ſanguinis poteſt facere hominem ex attrito contritum, ſed ſolus baptiſmus aquæ re vera ſuſceptus.

Solus baptiſmus aquæ eſt ſimpliciter in præcepto ad remiſsionem peccatorum.

¶Ex hac ergo prima diſcrepantia inter baptiſmū aquę,& reliquos, aſsignata ſubſequitur ſecunda, videlicet ſolum baptiſmū fluminis eſſe in pręcepto euangelico in remiſsionē originalis labis. Niſi quis renatus fuerit,&c. Martyriū autem non eſt ſimpliciter in præcepto, niſi tā tùm in caſu neceſsitatis ad defendendam fidē. Et baptiſmus flaminis nōnunquā extra tēpus præcepti inſpiratur: nam tunc ſolùm voluntas baptiſmi eſt in præcepto, quādo baptiſmus eſt ſuſcipiendus.

Alia differentia.

¶Atque hinc colligitur tertia differētia, quòd reliqua duo baptiſmata nullatenus obligationem baptiſmi aquæ tollunt, vbicunque copia eius haberi poteſt, ſed tunc illa baptiſmata valent ad ſalutē, quando aqua non inuenitur. Si enim martyr baptizari renueret dū poſſet, nō haberet rectam fidem, nec illi prodeſſet martyriū, neq; baptiſmus flaminis illi ſufficeret, qui baptiſmum reſpueret. Quo fit, vt ſiquis deſiderio baptiſmi ante eius ſuſceptionē, vti Cornelius, gratiam cōſequatur, nihilominus poſtmodum opportunitatem nactus tenetur ipſum ſuſcipere. Alioqui per præcepti neglectum ab eadem gratia decideret. Hæc omnia latè D. Aug. *Auguſt.* lib. 4. cōtra Donatiſtas c. 21. & ſubſequentibus ediſſerit. Ait quippe tunc fidē & conuerſionē cordis valere ad ſalutem, & ſi fortè ad celebrandum myſteriū baptiſmi in anguſtijs temporū ſuccurri non poteſt. Et infrà. Tunc impletur inuiſibiliter confeſsio fidei, cùm myſterium baptiſmi non contēptus religionis, ſed articulus neceſsitatis excludit. Et refertur de conſecrat. diſtin. 4. cano. Baptiſmi vicem.

Pulchrum corollariū.

¶Ex quibus rurſum infertur, q̄ dum quæritur vtrùm baptiſmus ſanguinis & flaminis ſufficiant ad ſalutem, non eſt abſolutè concedendū ſufficere, ſed duntaxat ſecundùm quid vt pote non habita baptiſmi copia. Imò abſolutè eſt fatendum baptiſmum aquæ eſſe ſimpliciter ad originalis remiſsionem neceſſarium iuxta verba euāgelica. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.&, ſi quis crediderit, & baptizatus fuerit, &c. Nam ſi alia baptiſmata aliquo modo ſufficiunt, hoc eſt, quia voluntatem includunt baptiſmi, qui haberi nequit.

Vltima differentia.

¶Elicitur demum ex his omnibus reliqua baptiſmata minimè characterem imprimere, ſed ſolùm baptiſmum aquæ, quem ideò iterari nefas eſt. Baptiſmus autem flaminis nihil obſtat quominus ſæpe & ſæpiùs iteretur.

¶Præter hæc autem, quoniā de martyrio duo in hac ſolutione ſecundi aſſerta ſunt, videlicet & ſupplere vicem baptiſmi, & non eſſe ſacramentum, vtrunque examinandum eſt. Videtur nanque non ſupplere baptiſmi vicem. Etenim per ſe actus ipſe exterior nō confert gratiam: ſed confirmat illam, quæ ab actu interiori procedit, vt ait Alexand. 4. part. quæſt. 22. membr. 5. & Bonauentura diſtin. præſenti. art. 1. quæſt. 1. Actus enim exterior virtutis ſine interiori non eſt meritorius. Quare & Diuus Thom. articul. ſubſequenti ſolutione. 2. affirmat martyrium non habere rationem baptiſmi ſi ſit ſine charitate. Imò. 1. 2. quæſt. 20. arti. 4. docet, actum exteriorem non addere bonitatem vel malitiam ſuper interiorem. Quòd ſi dicas ſatis eſſe vt actus exterior ſimul cum ſuo interiori gratiam conferat, tunc ſequitur non differre à baptiſmo flaminis: atque adeò non eſſe tria baptiſmata: quoniam tota eius virtus conſiſtit in actu interiori charitatis, qui eſt baptiſmus flaminis, ex quo habet vt ſit meritorium, vt expreſſe D. Thom. affirmat. 2. 2. quæſt. 124. artic. 2. ad. 2. Sunt qui hoc loco diuerſè ex diametro ab ſcopo aberrant. Enimuerò Armacha. lib. 8. ca. 37. vt ſuſtineat martyrium ſine actu interiori non conferre gratiam, negat infantes ab Herode pro Chriſto occiſos virtute effuſi ſanguinis vllam recepiſſe gratiam: quare eos, qui non fuerant circunciſi, perijſſe autumat. In cuius ſententiam ſubſcribit Adrianus quæſtiuncu. 3. de bapt. ad. 3. argum. Hæc autem opinio peior eſt, quàm falſa, repugnat, inquam, autoritati eccleſiæ martyrium innocētium celebrantis. Quòd ſi reſpondeant iſti, eccleſiam non celebrare niſi feſtum eorum qui erant circunciſi: bifariàm redarguuntur. Primum quod eſt quàm maximè probabile quoſdam gentilium fuiſſe tunc veſana illa Herodis rabie trucidatos: quandoquidem à bimatu & infra omnes indiſcriminatim in circuitu Hieruſalē interfecti legūtur, vbi gētiles etiam nōnulli cōmorabātur: quare eccleſia abſq; vllo diſcrimine oēs pro ſanctis ducit cū Aug. in quodā ſermone Epiphaniæ, & alijs partib⁹ in cōcionibus Innocētū. Secūdò, quia quāuis omnes fuiſſent circūciſi, niſi aliqua gratia & priuilegiū apud Deum illis per illam truculentam necem accreuiſſet, nō dicerētur, ſancti: eccleſia enim nō celebrat vt ſanctos, quoſcūq; credit eſſe in gloria, alioqui paruulos omnes decedentes in gratia baptiſmali ſanctorū ſolennitate extolleret, ſed illos prorſus, qui apud Deum locū habent inſignē. Neque verò pro martyribus haberentur. Laureola nanque

Arg. cōtra aſſerta mar.

Armach.

Adrianus.

Arg. aduerſus Arm. & Adria.

mar-

martyrij nō donatur nisi cum aliqua gratię laurea. Quocirca qui non fuerunt circuncisi, sanguine suo baptizati sunt. Ioannes ergo Maioris in.4.dist.4.q.3. vt Armachano cōtra dicat, nonnihil in alterū extremū à veritatis linea declinat. Ait, inquā, ꝙ sicut ad sacramentū nulla requiritur interna volitio, vt patet in paruulis, sed per baptismum adscribuntur christianæ familiæ, ita neque exigitur ad martyriū, sed per ipsum paruuli adscribētur christianæ militiæ vt patet in occisis pro Christo. Ex quo deinde infert, martyriū ad modum sacramenti conferre gratiā (vt ait) ex opere operato. Ac demū colligit vere esse sacramentum. Igitur vt inter hæc extrema veritatē constituamus, sit prima propositio. Ad martyriū in adulto, qui potest internum habere actum exigitur charitatis affectio, qua velit pro Christo mortem oppetere, sicuti ad baptismum, volitio qua velit baptizari. Est enim per se actus charitatis, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem charitatē nemo habet, &c. Et. 1. Corinth. 13. Si tradidero corpus meū ita vt ardeā, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Diffusius id differit Waldē sis tomo. 1. de sacrament. cap. 105. ¶ Secunda propositio. In paruulis ante vsum rationis eius modi actus non requiritur, vt patet in occisis pro Christo. Sunt qui dicant gratiā illis & salutem speciali priuilegio contigisse, attamen nō arbitror aliud fuisse priuilegium quàm martyrij. Nā vt baptismus per se habet conferre gratiā, ita & quando paruuli ante baptismum pro Christo occiduntur, illa infunditur. Etenim si Turca castrum aliquod in Christi odium incēderet, paruuli inibi cōcremati, quanuis non baptizati, in Dei gratia decederēt. Imò & fortasse existentes in maternis vteris, licet baptismo aquæ tingi non possint. Quare in his duabus propositionibus nil arbitror differre martyriū à sacramento baptismi. Imò sicut ecclesia fidē suam paruulis applicat per baptismum, ita & suam Christus charitatē per martyrium.

¶ Neque differunt in hac tertia, quòd sicut baptismus ita & martyrium omnem remittit culpā & pœnā. Nā, vt habet. c. Cum Marthæ. de celebra. missa. iniuriā facit martyri, qui orat pro martyre, quandoquidem ab ecclesia vt sanctus colitur. ¶ Quarta conclusiò. Martyrium non est sacramētum. Probatur primò ratione S. Thom. in præsentiarum, quia non habet rationem signi. Haud, inquam, in hoc institutum est à Christo, vt sit gratiæ signaculum & instrumentum, sed est suapte natura egregius actus virtutis charitatis & fortitudinis, defensoriusque fidei, cui ratione meriti, vt reliquis virtutum officijs gratia respōdet, licèt longè quam alijs copiosior. Secundò probatur, quia martyrium non confert gratiā ex opere operato omnino ad modum sacramenti. Haud. n. suprà illā quæ martyri per modum meriti debetur alius adhibetur gradus, vt in baptismo, vbi præter meritum suscipientis, vt dist. 1. q. 3. explanauimus confertur gratia virtute operis tanquam instrumēti passionis Christi. Quod nō perspexit Maioris quando dixit martyriū ex opere operato cōferre gratiam. Nihil enim ex opere operato adiungitur, nisi detur suprà rationem meriti. Tertiò arguitur. Martyriū characterē nō imprimit, nō constituit hominē christianū, si aliàs non fuit baptizatus. Aliàs si postea ille lethaliter vulneratus, per miraculū viueret, nō teneretur amplius ad baptismū aquę, quod est erroneū. Quinuerò si martyrium imprimeret characterē, pariter eundē imprimeret, quanuis qui patitur, obicem opponeret peccati mortalis. Nam baptismus etiam si obex gratię obsit, vt infrà videbimus, characterem imprimit. Hæc autē omnia sunt planè cōcessu absurda. Prætereà quartò cōtra ipsum arguitur. Si martyriū esset sacramentū, plura essent sacramēta q̄ septem cōtra ecclesiæ traditionē. Nam solutio eius videlicet, martyriū cōnumerari baptismo, nulla est, tū ꝙ si modò actus fortitudinis institueretur, vt esset sacramentū remissiuū originalis, nihilominus profectò differret à baptismo, cum ergo martyriū sit talis fortitudinis actus etiā differt. Tum ꝙ si circuncisio modo si mul curreret cū baptismo quāuis eundem haberet effectum, diuersum tamen esset sacramē tum. ¶ Fit ergo ex his consequens, martyrium non supplere vicem baptismi ex opere operato tanquā sacramentum, sed per modū meriti. Neque in hoc differt à baptismo flaminis. Differt tamen ab illo (vt argumentum supra factū dissoluamus) quod baptismus flaminis debet esse cōuersio in Deum per detestationem peccatorum, aut per propositum bene viuendi dū quis primò venit in vsum rationis: martyrium autem nūquā talem detestationē requirit, sed hunc solū actū, volo mortē pro Christo perpeti, hic enim cū ipso exteriori opere sufficit ad plenissimā indulgentiā omniū peccatorū quo ad culpā & pœnā, si nō opponatur obex complacentiæ alicuius criminis. ¶ Atq; hinc sequitur aliud discrimē, ꝙ reliqui actus, qui sunt baptismi flaminis nō remittunt semper totā pœnam nisi habito respectu ad maiorē minorem ve ipsorū intētionē, martyriū autē quacunque charitatis affectione offeratur plenissimū hūc sortitur effectū: nā volitio mortis pro Christo

Ioā. Maioris.

Sentētia authoris.

1. Cōclusio responsal.

2. Cōclusio

3. Cōclusio

4. Cōclusio

Quomodo martyrium baptismi à flamine differat.

ſto,pro ſumma reputatur charitatis excellẽtia. Hoc patet qm̃ eccleſia,vt quencunq; martyrẽ catalogo ſanctorũ adſcribat,nullũ aliud experimentum explorat, quã ꝙ pro Chriſto paſſus
Auguſt. eſt.Idem confirmatur ex Augu.lib. 13.de ciuita.Dei,cap.7.dicentis,ꝙ quicũque non præcepto generationis lauacro pro Chriſti cõfeſſione moriuntur:tantũ eis valet ad dimittẽda peccata,quantum ſi lauarentur ſacro fonte baptiſmatis.Qui enim dixit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua,&c.dixit.Qui me cõfeſſus fuerit corã hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo,&c. ¶ Arguitur ad idem etiã ratione. Qui diligit Deũ,diligitur à Deo.Ioann. 14.ſed maiorem charitatem nemo habet, quã vt animam ſuã ponat pro amicis ſuis : ergo propter ſolũ amorem Dei expreſſum in martyrio quis diligitur à Deo.Ididem demũ ſancitur de conſecra.d.4.can.Catechumenum vbi ex profeſſo ex verbis Auguſt.ad Fortunatum probatur ꝙ per martyrium confertur gratia eodem modo quo per baptiſmum.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm baptiſmus ſanguinis ſit omnium potiſsimus.

Concluſio. SVbſequitur tandem vt hęc inuicem baptiſmata cõferendo,exploremus quis ſit potiſsimꝰ. Et affirmatur vnica bimembris concluſio. Baptiſmus flaminis eſt potior & pfectior baptiſmo aquæ: baptiſmus verò ſanguinis ambobus excellentior.Probatur primo ex Auguſt. ad Fortunatum vbi ait:Baptizatus confitetur fidem ſuam corã ſacerdote:martyr corã perſecutore quod difficilius eſt. Ille poſt confeſſionẽ aſpergitur aqua(quod eſt ſuaue) hic ſanguine(quod eſt accerrimũ)ille per impoſitionẽ manus pontificis recipit ſpiritũ ſanctũ, hic templũ efficitur ſpiritus ſancti,quod magis eſt honorificũ.Secũdò probatur ratione.Illud baptiſma eſt excellentius,in quo excellẽtius diuinę cauſæ operãtur,tale autẽ eſt martyriũ:ergo eſt excellẽtius. Probatur minor, nã baptiſmus flaminis & ſanguinis eò ſic appellantur, quod ſupplẽt vicem baptiſmi aquæ , at licèt tã paſsio quã ſpiritus ſanctus ad omnia tria concurrat : excellentiùs tamẽ ad baptiſmũ flaminis , ſed excellẽtiſsimè ad baptiſmũ ſanguinis.Paſsio nanq; concurrit in baptiſmo aquæ per modũ figuralis cuiuſdã repræſentationis,quia per ipſum cõſepelimur Chriſto quod repræſentatur in aqua materiali.In baptiſmo verò flaminis,cõcurrit per ſpiritualẽ affectionẽ ad eandẽ paſsionẽ, dignior autem eſt affectio,q̃ repræſentatio. Sed in martyrio per operis imitationẽ,quia verè martyr moritur,quod omniũ potiſsimũ.Similiter etiã virtus ſpiritus ſancti in baptiſmo aquæ operatur per latentẽ virtutẽ actionis aquæ:in baptiſmo verò flaminis per cordis cõmotionẽ , quod eſt dignius,ſed in baptiſmo ſanguinis per potiſsimum dilectionis affectũ,pariter & effectum,ſecundùm illud Ioan. 15. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet,quàm vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis.¶ Plerique doctorũ,vt Alex.4. part.q.22.mẽbr.5.Bonauẽ.præſenti diſ.arti.1. q.2.& Duran.q.8.& Palu.q.3.nullũ horũ baptiſmatũ dicunt ſimpliciter alijs antecellere,ſed habere ſe omnia,vt excedens & exceſſum. At verò cũ cõparatio debeat fieri in ijs,quæ rebus cõparatis per ſe cõueniunt,profectò ſimpliciter eſt cũ D.Tho.ſentiẽdum,vt baptiſmus flaminis ſit ſimpliciter perfectior aqueo, & martyrium vtroq; propter rationẽ præfatã: nam quod per ſe conuenit his baptiſmatibus eſt , ꝙ ſunt ſpiritus ſancti,Chriſtiq; paſsionis inſtrumenta: perfectio autẽ inſtrumenti ſimpliciter attenditur penes modum,quo à principali agẽte mouetur:cũ ergo tã paſsio quã ſpiritus ſantus excellẽtiùs per baptiſmũ flaminis quam aquæ moueat,& excellẽtiſsimè per baptiſmum ſanguinis,ille eſt excellẽtior,& hic excellẽtiſsimus.¶ Accedit ratio ſolutionis. 2. argu. quod eſt huiuſmodi.Baptiſmus ſanguinis non valet ſine baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatem iuxta illud. 1.Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeã, charitatẽ autẽ non habuero,nihil mihi prodeſt:baptiſmus autẽ flaminis ſine baptiſmo ſanguinis valet:ergo baptiſmus ſanguinis eſt perfectior.Et reſpondet, argumẽtum potiùs contrariũ conuincere:nam eò ꝙ baptiſmus ſanguinis prę ſupponit baptiſmum flaminis,illumque includit, nec ſolùm quemcunque,ſed prę ſtantiſsimum charitatis actum, cui ſuperaddit prę ſtãtiſsimum externum opus,fit vt ſit illo præſtantior.¶ Et ad idem adijcitur ſolutio tertij:quod eſt huiuſmodi . Sicut baptiſmus aquæ habet efficaciã à paſsione Chriſti, ita & paſsio Chriſti ab ſpiritu ſancto,ſecũdùm illud Hebr.9. Sanguis Chriſti qui per ſpiritum ſanctũ obtulit ſemetipſum pro nobis,emũdauit conſciẽtiã noſtram. Ergo cũ baptiſmus flaminis ſit propriũ inſtrumẽtũ ſpiritus ſancti: ille eſt potior. Reſpõdet ꝙ etiam baptiſmus ſanguinis nõ ſolũ eſt inſtrumentũ ſpũs ſancti , vt viſum eſt,verũ & eminentiùs motũ ¶ His demũ rationibus accedit, ꝙ præſtantia baptiſmi

Expoſitio articuli.

2.Argu.

3.Argu.

Alexa.

penes

penes eius effectum est pensanda: longè autē copiosiùs cōfertur gratia per martyrium, quā per baptismum aquę: vel aliud baptisma flaminis: nam quò quis maiore charitate diligit, maiore diligitur, atque adeò cumulatiorem habet gratiam: maiore autem charitate diligit martyr, quàm baptizatus (imò gratia baptismalis est minima) & pariter martyrium remittit culpam omnē & pœnā, quare maiorē tribuit laureā gratię, super quā adiungit laureolā triūphi est ergo simpliciter præstantissimū baptisma.

1. Argum. cōtra opin. ¶ Qui autem dicunt baptismum aquę alijs prę eminere, primum argumentum faciunt, quod est hic etiam S. Thom. primum. Est enim sacramentum imprimens characterem, ac proinde simpliciter in præcepto, quod alijs non conuenit. At verò S. Thom. respondet, comparationē non fieri in ratione sacramenti, vt potè quę nō est omnibus, cōmunis, sed peculiaris baptismi aquæ, sed in eo quòd omnia sunt instrumēta passionis & spiritus sancti.

Alexan. ¶ Alexand. autē & reliqui arguunt, q̄ baptismus aquæ sit præstantior, tum quòd confert gratiam remittētem mortale & veniale: baptismus autē sanguinis non, sed cōseruat gratiam, quam homo per actū interiorem adipiscitur, & remittit veniale. Hoc autem est falsum, quia licèt martyrium sine intrinseca charitate non mereatur gratiam, nihilominus verè illā meretur: nam actus exterior & interior pro eodem reputantur: actus enim exterior nō est nisi cō summatio interioris. Quis enim neget per opera exteriora virtutum homines mereri incrementum gratiæ? Quod autem addunt baptismum aquæ plures saluare, quā martyriū, hoc est accidentarium, quia pluribus applicatur.

Argu. de baptismo flami. ¶ Sed arguūt etiam quòd baptismus flaminis præstet baptismo aquæ & sanguinis, quia est iterabile remedium cōtra peccatū, cùm nec baptismus nec martyriū iterentur. Hoc autem nihil est, imò propterea baptismus & martyriū non sunt iterabilia, quia perfectiùs repræsentant passionem Christi.

Argumen. ¶ Vnum autē argumentū posset sciolos fallere, quòd baptismus aquæ sit perfectior baptismo flaminis, eò quòd semper remittit culpam, & totam pœnam: baptismus verò flaminis sæpe relinquit aliquid pœnæ per satisfactionem expiādum. Respōdetur autem, baptismū quoque flaminis totam pœnam suapte natura remittere si completam habeat intētionem, sed quia ab illa nonnunquam deficit, non semper totam abstergit, sicut baptismus sanguinis, qui eò quòd est volitio mortis, totam delet.

DISTINCTIO Quarta de ministris baptismi.

DE SACRAMENTorum quidem ministris in genere satis superque dictinctione prima scriptum reliquimus. De illis, qui baptismi sunt peculiares: facillima erit consideratio. Ministri quippe sacramenti huius post Episcopos sunt ex officio omnes presbyteri, non tamen diaconi, aut subdiaconi. Sententia Isidori est in epistola ad Ludifred. & libr. 2. de officijs. Atque adeò Gelasij Papæ in epistola ad Episcopos per Siliciam & Lacuniam constitutos. Presbyteri enim eò quod potestate funguntur consecrādi corpus Christi verum, eadem subsequēter per baptismum possunt homines ad eius corpus mysticū admittere. Diacones verò, quia vt nomē ipsum Græcè admonet, nō sunt nisi sacerdotū administri, id nisi in necessitate nequeunt. Cap. 1. 15. ex. Per lectis. De consecra. dist. 4. ca. Cōstat. 93. dist. c. diacones.

¶ Quin etiam laici, vt ibidem ait Gelas. cuiuscunque sint sexus ordinis & sectæ ob vrgentem necessitatem idem valent sacramentum absque solennitate exhibere. Nam in Christo Iesu, vt ad Galat. 3. ait. Paul. non est masculus & fœmina, Iudæus & Græcus. At quoniam vt. 1. Corinth. 11. idem ait Apostolus, ca Cap. 2. Pau. Ga. 3. 1. Cor. 11.

put mulieris vir eſt, & viri Chriſtus, neq; in præſentia viri mulieri baptizare fas, neque verò laico, ſi ſacerdos adſit. Qui autem laicus extra neceſsitatẽ eiuſmodi munus vſurpat, lethale ſacrilegium cõmittit. Et qui ab illo tũc recepit, ſi modò ad vſum rationis peruenerit, ſimili ſe culpa cõmaculat. Quapropter characterem quidem ſuſcipere poteſt, gratiam verò non item.

Cap. 3. ¶ Plures autem ſi vnũ baptizare cõtendant, dummodo & vterque materiam applicet, & legitimam formam ſimul proferant, ſacramentũ quidem perficiunt, veluti ſi plures eandem hoſtiam conſecrarent. Tametſi turpi contentionis culpa deturpentur. Si autem ſicut partiales ſe ingerant, vt non vterq; ſeorſum, ſed ambo complexim id facere contendãt, ſacramentũ non conficitur. Quare mutus & mancus vnũ ſimul baptizare nequeunt.

Cap. 4. ¶ At neque ſolo baptizante opus eſt, ſed & ſuſceptore, qui neophytum de fonte leuet, intereſſe oportet, vt Diony. lib. 2. eccleſ. hierarch. autor exiſtit. Eſt enim baptiſmus ſpiritualis regeneratio: ac ſubinde pædagogo regeniti indigent, qui nutricis inſtar lacte eos Chriſtiano lactet, & ceu patronus erudiat. Quo fit, vt ſuſceptor ille affinitatem quandam cum clientulo ſuo contrahat. Atque adeò ſubſequitur, vt ipſum in neceſsitate debeat doctrina articulorum fidei mandatorumque decalogi, atque horum ſimiliũ imbuere & inſtruere, dicente in quodã ſermone paſchali Aug. Vos ante omnia tam viros quã mulieres, qui filios in baptiſmate ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.

Diony. lib. 2 eccle. hierarch.

Aug. in ſermo. Paſch.

DISTINCTIO Quarta. Queſt. vnica, de miniſtris baptiſmi.

S. Thom. 3. part. quæſt. 67.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ad officium presbyterorum pertineat baptizare.

DE ſacramẽtorum miniſtris vt in textu habetur multiplex eſt conſideratio: vna, ſcilicet, generalis de miniſtris vniuerſorũ, quam quidem cõſiderationẽ fuſe diſ. 1. q. 5. tractauimus, vbi cũcta, quæ de re illa ventilari ſolent, pro virili noſtra diſcuſsimus. Aliæ verò ſunt particulares de cuiuſlibet ſacramẽti functione, Quare poſt illum tractatũ minimè hic de miniſtris baptiſmi ſuperfluit. In hac autẽ diſtinctione ordinẽ Magiſtri Sentẽ. S. Th. ſecuti, eò deſeruimus, q ipſe priùs in diſ. 4. de effectibus baptiſmi diſputauit, poſt verò in. 5. & 6. de miniſtris, & permixtim de ſuſcipiẽtibus baptiſma. Cùm tamẽ lucidus legitimuſq; ordo ſecundũ naturam deposcat, vt poſt conſtitutã baptiſmi ſubſtantiã, quę materia & forma cõſtat, de cauſa eius, hoc eſt, de miniſtris, mox de ſubiecto, putà de ſuſcipiẽtibus ac deniq; tertiò de eius effectibus diſſeratur. Attamẽ quoniam iſti articuli facillimi ſunt, aliquos eorũ in pauciores redegimus, neque omnino ordine D. Tho. obſeruato: nã forſan art. ſecũdus ſplendidiùs priorẽ locũ obtinebit. Quæritur ergo, vtrũ baptizare ad officium propriè presbyterorũ, pertineat, an verò etiã incũbat diaconis. Et reſpõdetur duãbus cõcluſionibus. Prior. Sicut ad ſacerdotẽ pertinet cõ

Prior cõ

ſecrare

secrare eucharistiã (ad quod principaliter sacerdotium refertur) ita & ad proprium officiũ sacerdotis pertinet baptizare. Determinatio est canonum, Perlectis. di. 25. &, constat. de cõsecra. d. 4. qui sunt Isidori. & Diacones. 93. d. qui est Gelasij. Et ratio est, quia officium proprium sacerdotis est consecrare eucharistiam, & ideo Christus in Cœna eos ordinauit. Illud autem sacrosanctum sacramẽtũ est vnitatis & pacis secundùm illud. 1. Corint. 10. vnus panis & vnũ corpus multi sumus, omnes qui de vno panæ & calice participamus: per sacramẽtum autem baptismi fit homo particeps illius vnitatis, fitq; subinde ei ius accedendi ad mensam Dñi: ergo sacerdos, cui incumbit porrigere populo bucellã, officiũ habet baptizandi. Eiusdẽ enim causæ est totũ facere, & partes ad ipsum totũ disponere. ¶ Posterior cõclusio. Ad diaconum non pertinet quasi ex proprio officio tradere sacramentum baptismi, sed in eius collatione & aliorum sacramentorũ assistere & ministrare maioribus. Conclusio est eiusdẽ Gelasij papæ in prædicto can. Diacones. quem hic citat D. Thom. Diacones enim, inquit, propriã constituimus obseruare mensurã. Absque episcopo vel presbytero baptizare non audeant. Nisi prædictis ordinibus fortasis longius constitutis necessitas extrema comppellat: quod etiã laicis Christianis facere plerunq; conceditur. Et probatur ratione ex ipso nomine elicita. Vt enim autor est Dionys. ca. 7. cœlestis hierar. potestates cœlestiũ ordinũ (ac perinde ecclesiasticorum officia) ex eorũ nominibus accipiuntur: diacones autẽ Græcè idẽ est, quod latinè ministri, à diaconeo quod est, ministro: ergo eorum officium nõ est sacramẽtum perficere sed ministerium præstare tam in sacramẽto eucharistiæ, quàm in reliquis. Idem confirmatur autoritate Isido. eod. cap. Constat. vbi ait, q̃ baptisma non à diaconibus sed à sacerdotibus est tractãdum. 25. d. c. Perlectis. idẽ Isidorus ait ad diaconum pertinere assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ agũtur in sacramentis Christi, vt in baptismo, chrisma te, & patena & calice in altari, &c. ¶ Prior conclusio planissima est. Et pari ratione probatur officium esse presbyteri absoluere à peccatis, & in extremis vngere infirmos: nã vnũ ad susceptionem eucharistiæ disponit, atq; alterũ reliquias expurgat peccatorũ, quæ in peccatore relinquũtur. Secus autẽ de sacramentis confirmationis & ordinis, vt suis locis videbimus. Vnum autẽ adnotandũ est, q̃ solenniter baptizare nemo alius valet q̃ plebanus in sua parœcia, nisi vel ex priuilegio, vel ex plebani facultate. ¶ Neq; verò posterior conclusio aliquid offert, quod adnotare debeamus, nisi vnum argumentum, quod ex ordinatione diaconi elicit hic Caie. In expositione nanq; officiorum eius dum ordinatur, habetur. Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare, & prędicare. Vbi insinuatur in altari debere diaconos esse sacerdotis ministros, in baptismo verò baptizatores. Ad hoc Caiet. respõdet, illis tribui potestatẽ baptizandi, ex cõmissione episcopi vel presbyteri, ex qua etiam possũt prędicare. Id probat ex cano. Diacones, quẽ citat tãquã Pelagij, de cõsecr. d. 4. Non autem est nisi Gelasij in epistola ad Episcopos per Siliciam & Laconiam constitutos ca. 9. & refertur. 93. distin. Neq; illic habetur nisi quòd absentibus episcopo, & presbytero, possint in extrema necessitate baptizare, quod etiã laicis cõceditur. Idque Isidorus. can. Constat. de consecra. dist. 4. Neque S. Tho. eis aliquod aliud singulare priuilegium adscribit, vt patet in solutione tertij. Quod enim de beato Laurentio legitur plurimos baptizasse, dicit hoc illi fuisse permissum in absentia maiorum, vrgẽte necessitate, quod quidẽ possunt Laici. At verò quanuis in iure hoc non sit expressum, non tenuis ex eorum ordinatione sumitur cõiectura plus quid piam præ laicis habere. Fortè enim in primitiua ecclesia, vbi raritas erat sacerdotum, & multitudo baptizandorum: committebant episcopi, aut etiam presbyteri diaconibus, vt solenniter baptizarent, quod laici non possunt. Iam vero in tanta copia sacerdotũ vsus ille abolenit. Quanuis forsan in insulis, vbi rarissimi essent sacerdotes: nõ esset absurdũ idipsum fieri. ¶ Primum argumentum S. Thomæ aduersus priorem conclusionem est hoc. Sub eodẽ præcepto Christus iniunxit Apostolis Matthæ. 28. baptizare & docere, & prædicare, sed docere quia est perficere, episcopi officium est, vt tradit Dionysi. quinto & sexto, cap. ecclesiasticæ hierar. ergo ad episcopos tantum pertinet ex officio baptizare. Respondet autẽ duo. Primum quòd cùm vtrumq; apostolis commiserit, quibus episcopi succedunt (dist. 68. can. Quorũ vices) vtrũque eis incumbit. Secũdum est, q̃ officium prædicãdi commisit apostolis tanquam per ipsos exercendũ, eò q̃ sit excellẽtissimum sapientiæ munus. Vnde actuum. 6. ipsi dixerunt. Non est æquũ derelinquere nos verbũ Dei, & ministrare mẽsis, officium autem baptizandi, ad quod nõ illa exigitur sapiẽtia, cõmisit eis vt per alios exercerent, vnde Apostol. 1. Cor. 1. Nõ misit me Christus baptizare sed euangelizare. In cuius signũ, vt Ioan. 3. legitur

Argumen.

Caieta.

Posterior conclusio.

Cõiectura.

Expositio articuli.

1. Argum. S. Thom.

gitur.Christ⁹ nõbaptizabat:sed discipuli eius.
¶Caue autẽ ne hoc sic intelligas, vt presbyter noua cõmissione episcopi indigeat ad baptizãdum,postq̃ est sacerdos,sed dicuntur episcopi p̃ presbyteros baptizare,quia presbyteri sunt eorũ adiutores,quibus proinde tum ordines recipiũt, tum etiam parœciarũ iurisdictiones.
¶Nota actum prædicãdi ob id conuenire episcopis,q̃ prędicare est perficere:quare supponit personã iam perfectam:status autẽ episcoporum est status perfectionis,id est,eorum qui iam sunt perfecti. Vnde sicut ignis, quia perfectè calidus,virtutẽ habet propriã calfaciendi, sic episcopi prędicãdi,religiosi autẽ sunt in statu perfectionis tãquã tendẽtes in perfectionẽ. Quibus potius idcirco cõpetit perfici, q̃ perficere. Attamẽ iã nõ modò omnes presbyteri curari in suis diœcesibus, verùm religiosi ex indulto apostolico prædicare possunt, vt patet in Cle.Dudum.de sepultu.

2. Argum. ¶Secundũ argumentũ est. Ad principes, quales sunt in ecclesia episcopi,pertinet quenq; in rem publicã admittere,sed per baptismum homines adscribuntur Christianæ reipublicę: ergo solis episcopis congruit ex officio baptizare.Solutio autem est,q̃ ad principes maiora attinent in republica, vt creare auratos equites, comites & duces: ad eorum autẽ prętores, qui sũt eis auxiliares,creare minora officia:&ideo episcopis incumbit sacerdotes ordinare.Per sacramentũ autem baptismi non admittũtur homines nisi ad infimũ gradũ in populo Christiano,quos ideo sacerdotibus cõgruit baptizare.

3. Argum. ¶Tertium argumentum nullius est momenti. Primum autem contra secundam conclusionem est hoc.Simul Dominus Matth.28.iniunxit officium docendi Euangelium,hoc est prædicandi & baptizandi:sed ad officium diaconi spectat prædicare,vt cõstat ex eius ordinatione:ergo baptizare.Respondetur ad diaconum non pertinere ex officio aliter euangelizare, quàm catechizando catechumenos, hoc est, docẽdo articulos fidei,& alia quæ ad Christianismum sunt necessaria. Prædicare verò, hoc est,euangelium docere,&interpretari, est officium proprium episcopi, quod & curatis etiã presbyteris competit in suis parœcijs. Quod etiam,vt rectè ait Caie.diaconibus,dummodò egregiæ sint eruditionis & authoritatis cõmitti potest: vt Vincentio martyri legimus à Valerio commissum.

2. Argum. ¶Secundò arguitur. Ad officium diaconi pertinet purgare,vt.5.c.cœlestis hierar.author est Dionysi.purgatio autem effectus potissimum est baptismi,secundum illud ad Ephes.5. Mundãs eam lauacro aquæ in verbo vitæ:ergo Diaconi est baptizare. Respondetur ad minorem, quòd baptismi non solùm est purgare,sed etiã illuminare,vt idem Dionys.ait illic c.2.& ideo non competit nisi sacerdoti cuius est illuminare.Diaconi autem munus est purgare:tam prę parãdo catechumenos ad baptismũ,quàm immundos à sacris repellendos.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm laicus possit baptizare.

CVM aliorum sacramentorum laicus nõ permittatur esse minister,meritò dubitatur an sit in baptismo admittendus.Et respondetur quatuor cõclusionibus. Prima, Laicus potest baptizare. 1.Cõclus.
Quæ quidẽ conclusio canonibus suprà citatis Gelasij & Isidori definita est. Cuius vtiq; ratio ex suprema necessitate ducitur:spectat enim ad misericordiã Dei, qui vult omnes homines saluos fieri,vt in ijs,quæ sunt maximè ad salutem necessaria promptissima prouideat remedia:inter omnia autẽ sacramẽta baptismus est maximè necessarius:nam neque paruuli aliud prorsus habere possunt remediũ suę salutis:neque adulti possunt aliter quam per ipsum plenam remissionem cõsequi quantũ ad culpam & pœnam:ergo cõdecens fuit,vt quemadmodum materia eius est aqua, cuius vsus vbique haberi potest facillimè,sic & minister esset,quicunque hominum, quamuis nullius ordinibus initiatus.
¶Secunda conclusio. Sicut masculis laicus tãquàm minister Christi,ita & fœmina in necessitate baptizare potest, vt habet decretum Vrbani papæ.30.quæstio.3.cano. Super quibus,vbi ait,vt baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine sanctæ trinitatis baptizauerit,hoc est,patris & filij & spiritus sancti.Et idem decernitur cano.Mulier. de consecratio.distinct.4. Ratio autem est quia Christus est qui principaliter per ministros baptizat,secũdum illud Ioannis.1.Super quem videris spiritum descendentem,&c. hic est,qui baptizat,in Christo aũt,vt habetur ad Colos.3.non est distinctio masculi & fœminæ, ergo vtrũque sexum potuit Christus in ministrum eligere. 2.Cõclus.
¶Tertia conclusio. Non debet mulier bapti- 3.Cõclus.

za

zare si adsit copia, viri, sicut nec laicus præsente clerico in sacris, nec alius clericus præsente sacerdote, quia (vt. 1. Corin. 11. legitur) caput mulieris est vir, & caput viri Christus: quem clericus & maximè sacerdos repræsentat.

4. Cōclus. ¶ Quarta conclusio. Sacerdos verò potest in præsentia episcopi baptizare: eò quod sibi ex officio incumbit.

Expositio articuli. ¶ Conclusio prima facillima est more & vsu compertissima. Quòd autem ait D. Thom. nō aliter adultos quàm per baptismum posse obtinere veniam quoad culpam & pœnam, sanè intelligito.. Apparet enim falsum, cum non solum per martyriū eadem plena fiat remissio, verum & nonnunquam per baptismum flaminis, quando est egregiè intensus, qualem habuit latro iucrucè pendens, & Magdalena.

Caietanus. ¶ Caieta. ergo respondet, intelligi de integro baptismi effectu, qui includit characterem, hunc enim alia baptismata non imprimunt. At verò Sanct. Thom. non videtur ad characterem annuere: quoniam duntaxat loquitur de plena remissione culpæ & pœnæ. Ob idq; fortassis nihil aliud dicere voluit, quàm quòd etsi per martyrium idē effectus obtineri possit, illud est quādo facultas baptismi haberi nō potest, quare ex hoc etiam capite concluditur, materiam eius & ministrum debere esse vbique in promptu. Præterquàm quòd opportunitas martyrij quàm rarissimè vsu venit, sicut & baptismus flaminis, qui vt culpam & omnem pœnā remittere queat debet esse tam excellenter intensus, vt vix vnquam contingat. Baptismus autem sola intentione ecclesiæ susceptus id præstat.

Notandum de laico baptizante. ¶ Nihil ergo restat adnotandum, nisi quòd quemadmodum distinct. præcedenti artic. 9. admonuimus rem laico neutiquā licet, nisi in extrema necessitate baptizare. vt in cano. Diacones. dist. 93. & can. In necessitate. de consecra. distin. 4. cautum est.

1. Argum. ¶ Primū argumentum S. Thomæ cōtra hanc primam conclusionem est. Baptizare (vt proximè dicebamus) est officium sacerdotis ea autem quæ sunt ordinis committi nequeunt nō ordinato. Respondetur, baptizare solenniter esse proprium sacerdotum, quod laico permittendum non est: secus sine solennitate, quia non est de necessitate sacramenti. Quò fit, vt distinct. præcedenti admonuimus, quòd si laicus extra necessitatem baptizet nihilominus tenet sacramentum: neque est iterandū, quanuis laicus ille peccet quidem: vt bene admonet S. Thomas. Quòd si scisciteris quantum esset peccatum, mortale scilicet an veniale, responsum vsque ad articulum proximum expecta.

¶ Secundum argumētum. Maius est baptizazare, quàm exorcizare & catechizare: hæc autem laicus facere nō potest: ergo nec baptizare. Negatur consequentia, quia baptizare nō cōceditur laico quia minus, sed quia est magis necessarium. Reliqua verò pertinent ad solennitatem, quæ non spectat ad laicum. 2. Argum.

¶ Circa secundam conclusionem notato, omnem vtriusq; sexus ac perinde hermaphroditum & quemcunque posse baptismi esse ministrū, vt articulo subsequenti iterū repetemus.

¶ Circa tertiā verò dubitare quis posset, quanta esset culpa ordinem illum peruertere, vt inferior in præsentia maioris sese ingereret ad baptizandum. Respondetur, quòd mulierem in præsentia laici viri baptizare, nunquam est mortale. Quoniā cum laicus minimè habeat ex officio id, non vsurpatur eius munus, sed est quædam indecentia venialis, eademq́ue leuissima, imò aliquando nulla, vt si obstetrix peritior sit baptizandi quàm rusticus, qui fortè adest. Pari ratione non erit mortale, si laicus præsente diacono baptizet, quoniam nec diacono illud ex officio incumbit, sed est veniale. In pręsentia autem sacerdotis grauius esset dubium, eò quòd vsurpatur id quod ad eius officium attinet. Et ideo profectò saltem renuente sacerdote censeretur peruicacia mortalis, tametsi cùm baptizatio non fiat solenniter nō est admodum grauis.

¶ Primum argumentum sancti Thomæ est. Mulieri non permittitur docere secundum illud primæ ad Corinthios decimoquarto, Turpe est mulieri in ecclesia loqui. Et secundùm aliud primæ ad Timotheum. 2. iam citatum. Quod etiam decernitur in concilio Carthaginensi, & refertur de consecra. distinct. 4. cano. Mulier. sed pariter Christus dixit. Docete & baptizate: ergo neq; fœminis permittitur baptizare. Respondetur autem, quòd sicut mulieri non permittitur solenniter docere, ita nec solēniter baptizare. Sed sicut in necessitate ei conceditur priuata monitione aliquos instituere, sic & priuatim baptizare. Atq; ad idem fermè pertinent secundum argumentum cum sua solutione. 1. Argum.

¶ Tertium verò est. In baptismo, aqua se habet vt maternus vterus generationis (vt August. ait, super illud Ioan. 3. Nunquid potest homo in ventrem matris iteratō introire & renasci?) baptizans verò gerit viri vicem, quod fœminę competere nequit. Respōdetur, quòd in generatione carnali, quia vterq; sexus operatur secundū propriam naturam, non potest Argum. 3. S. Thom.

fœmina vices ſupplere viriles: in generatione verò ſpirituali baptizās nō vtitur virtute propria, ſed Chriſti, quæ vtriq; ſexui communis eſt. Subdit autem id quod præcedenti artic. de laico dixerat, nempe, q̄ etiam ſi extra neceſsitatem baptizaret fœmina, ſacramētum valet, nec eſt iterandum. Peccaret tamen nō ſolum ipſa baptizans, verùm & omnes, qui ad hoc operarentur, & baptiſmū ab ea ſuſcipiendo ſi eſſent adulti, & quidem mortaliter ſi ſolēniter baptizarēt, & ſanè impudentiùs q̄ ſi eſſet vir. Imò citra ſolennitatem peccatum eſſet mortale, vt art. ſtatim ſubſequenti monſtrabimus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm non baptizatus poſsit ſacramētum baptiſmi conferre.

EMergit autē ex ſuprà dictis grauiuſculū dubiū: vtrum nō baptizatus poſsit baptizare. Quod quidem D. Auguſtinus. 2. lib. cōtra epiſtolam Parmeniani cap. 13. indeciſum reliquit. Cùm enim in cunctis libris cōtra Donatiſtas cōtendiſſet baptiſmū ab hæreticis collatum eſſe verè ſacramentū, neq; eſſe iterandum: nihilominus dixit. Hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum ab ijs, qui nunquam fuerunt Chriſtiani poſsit baptiſmus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum eſt, ſine authoritate tāti conſilij, (niſi legendū ſit concilij,) quantū tantæ reiſufficit. Nihilominus affirmatiua cōcluſione reſpondetur, cui altera adhibetur. Eſt, inquam, prior concluſio. Poteſt etiam non baptizatus baptizare. Poſt ſeculū enim Auguſtini eccleſia hāc decreuit, ſuſcepitq; dubio procul tanquam neceſſariam, & indubitabilem veritatem. Suſcepit enim primùm ſententiam Iſidori. canon. Romanus de conſecra. diſtin. 4. vbi ait. Romanus pontifex nō hominem iudicat qui baptizat, ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiā baptiſmi, licèt paganus ſit qui baptizat. Extat & ſententia Nicolai papæ ad conſulta Bulgarorū. cano. ſtatim proximo. A quodā Iudæo. Vbi decernitur q̄ qui nomine ſanctæ trinitatis: videlicet, patris & filij & ſpiritus ſancti baptizati ſunt ab illo, qui neſciebatur Iudæus neeſſet, an Chriſtianus, non eſſent rebaptizandi. Idemq; in cōcilio Florentino. Et ratio concluſionis eſt, neceſsitas ſuprema baptiſmi, quæ ſicut vulgatiſsimā materiā, ita & quemuis mortalium, ſi ſit mentis compos, in miniſtrum admittit. Quo fit, vt ſententia Gregorij canon. Quos à paganis. eadē diſtinctio. vbi ait. Quos à paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti, ſi ita habetur, vt denuò baptizes in nomine trinitatis mā damus, intelligenda ſit, eò q̄ non erant baptizati in nomine trinitatis, vt ſuo ipſe verbo denotat. Subſequitur eiuſdem concluſionis appēdix, quòd duo ſe poſſunt pagani inutuò baptizare. ¶ Poſterior cōcluſio. Si verò extra articulum neceſsitatis id facerent, vterque peccaret grauiter: ſcilicet tam baptizans quàm baptizatus, ob idq; impediretur effectus ſacramēti, qui eſt gratia, quippe cuius obex eſt peccatum mortale. Eſſet nihilominus verū ſacramentum characterem imprimens.

¶ Prior concluſio diſputatione non eget. Sed hoc tantū ex iſtis articulis eſt eliciendū: quod diſt. 1. art. 5. conſtituimus. Omnē ſcilicet hominem, nemine ex vniuerſitate humana excepto, poſſe baptizare: dūmodo ſit ſanæ mentis, vt intentionem habeat eccleſiæ, & membris vt polleat, quibus & formā proferat, & opus exerceat: nempe, linguam & manū. ¶ Circa ſecūdam verò diſputandum illud dubiū eſt, quod ex duobus articulis præcedentibus hucuſque reiecimus, ſcilicet vtrum laicus baptizans extra neceſsitatem peccet mortaliter: atq; adeò qui à laicis baptizantur, & eis cooperātur. Ac perinde circa præſentem concluſionem idem diſputandum de baptizato à pagano extra eā dem neceſsitatem. Caiet. enim hic, quia multa dubia in vnum cōſarcinat, minùs lucidè ad ſingula reſpondet. Ait quippe laicum quādocunque, ſiue in neceſsitate, ſiue extra ſolēniter baptizet, peccare quidē mortaliter: ſed tamē abſque ſolēnitate extra neceſsitatē baptizando, dummodò citra contemptum id faciat & præſumptionē, ſed credens ſe bene facere, non peccare mortaliter. Probat, quia grauius eſt quēpiam ſeipſum baptizare, quàm baptizare aliū extra neceſsitatem. Nihilominus Innocen. in ca. Debitum. de baptiſ. eum, qui ſeipſum baptizauit adeò excuſat, vt dicat ipſum euolaſſe ad cœlos: ergo à fortiori laicus excuſatur baptizans ſine neceſsitate. Quin etiā eos, qui à Pagano extra neceſsitatem baptizātur, excuſat à peccato mortali, ſi bono corde id faciant. Gloſſatq; ſubinde aſſertū D. Tho. (quo ait impediri effectū baptiſmi) quod intelligatur de pleniſsimo effectu quoad culpā & pœnā, qui quidem per venialē etiam culpā impeditur.

¶ At verò hæc ſententia Caieta. vel ſanè intelligenda eſt, vel non eſt toleranda. Igitur vt perſpicua fiat reſponſio, membratim per has cōcluſiones reſpondendū arbitror: ſuppoſita priùs tamen diſtinctione, q̄ aliud eſt opus aliquod

Cōcluſio. 1

Cōcluſio. 2.

Expoſitio articuli.

Caieta.

Sententia authoris.

quod per ſe eſſe peccatum, aliud verò poſſe ignorantia inuincibili excuſari.

1.Cõcluſio ¶Sit ergo prima cõcluſio. Laicum ſolenniter baptizare, ſiue in neceſsitate, ſiue citra, ſemper eſt mortale ſacrilegium. Eſt enim vſurpatio ſacerdotalis muneris. Imò eiuſmodi baptizator fieret irregularis, vt habetur de clerico nõ ordinato, cap. Si quis. De hac autẽ cõcluſione

2.Cõcluſ. nemo eſt qui dubitet. ¶Secũda cõcluſio. Laicũ, vbi nulla imminet extrema neceſsitas etiã abſq; ſolẽnitate baptizare genere ſuo eſt peccatũ mortale, licet minùs graue. Sententia eſt Ricardi. in. 4. d. 5. art. 4. q. 1. Quin verò Palud. diſt. 5. quæſt. 1. & Sylueſt. verbo. Baptiſmus, 3. arbitratur tunc quoq; baptizantem incurrere irregularitatẽ, quod & ego ipſe vehementer opinor, quoniam cap. citatum nihil meminit de ſolẽnitate. Quare gloſ. dicit, q̃ quicunq; baptizauerit quaſi ex officio eſt irregularis. Vnde neminem excipit niſi baptizantẽ in extrema neceſsitate. Nam qui baptizat extra neceſsitatem: baptizat quaſi ex officio. Enim uerò cùm baptizare ſit proprium officium ſacerdotis, q̃d quidẽ ius ſola ſumma neceſsitas tribuit laico, vbi illa non intercedit, ille baptizat quaſi ex officio. At quicquid de irregularitate ſentias, cõfirmat cõcluſio quoad peccatum mortale. Si religioſus, aut quiuis ſacerdos in aliena eccleſia ſacramentum aliquod adminiſtraret ſine licentia epiſcopi vel parochi, peccaret mortaliter, vt patet in can. Interdicimus. 16. q. 1. Quin verò qui id præſumunt ſunt excommunicati, vt apparet in Cle. 1. de priuilegijs: quæ quidem pœna niſi ob peccatum mortale non imponitur: ergo & qui ſine neceſsitate baptizat, prælato non conſentiente (vt conſentire non debet) pariter peccat mortaliter. Ad hæc baptizare in domo priuata eſt peccatũ mortale, vt palàm fit in clem. vnica. de Bap. vbi ſic baptizantes iubentur ab epiſcopo caſtigari, etiam ſi ſacerdos baptizaret: ergo à fortiori peccat laicus. In ſumma, baptizare ſine ſolẽnitate (ſicut celebrare ſine veſtibus ſacris) eſt peccatũ mortale: ergo vbi extrema neceſsitas celerem baptiſmum non exigit, etiã ſacerdos peccaret ſic baptizando: nedum laicus.

Baptizans domi caſtigatur.

3.Cõcluſ. ¶Tertia cõcluſio. Si quis laicus inuincibiliter ignoraret poſſe citra extremã neceſsitatẽ baptizare, excuſaretur à culpa. Quòd ſi hoc voluit dicere Caiet. nihil peculiare attulit: nã hoc generale eſt in omni culpa, in quã cadere poteſt ignorantia inuincibilis. Pari enim modo ſi accidere illic poſſet ignorantia inuincibilis, q̃ liceat laicis baptizare ſolenniter, excuſarentur à culpa. Quocirca neque illa reſtrictione opus erat, q̃ tunc non peccatur mortaliter, quoniã tanta eſſe poteſt ignorantia, quòd nec peccaretur venialiter: imo exurgeret meritũ. Hac enim de cauſa Innocen. eum excuſat qui ſe ipſum zeli ardore baptizare conatus eſt, quem idcirco dignum cẽſuit, qui in cœlũ euolaret. ¶Quarta concluſio. Qui baptizanti laico extra neceſsitatẽ extremã cooperatur, peccat mortaliter, vt ſi pater infantẽ ſuum illi traderet baptizandũ. Tunc autem nõ impediretur baptiſmalis gratia: quoniam infans ante vſum rationis non peccat, atq; adeò non opponit obicem. Sed ſi adultus ſeſe laico ſubderet baptizandũ, niſi ignorantia inuincibili excuſaretur, mortaliter delinqueret, atq; adeò gratiã non reciperet, ſed ſolum ſacramenti characterem. Et multò id certiùs accideret, ſi quis extra neceſsitatẽ exhiberet ſe pagano, à quo baptizaretur vt hic aſſerit. D. Thom. Non, inquam, reciperet effectum ſacramenti. Quapropter gloſſa Caietani nihil ad rẽ facit, ſcilicet, quod non reciperet totũ eius effectum: quoniam ſi non intereſſet ignorãtia inuincibilis, citra dubium eſſet peccatũ mortale, quare nec gratiã ſuſciperet: & de hoc D. Tho. loquitur. Si autẽ talis adeſſet ignorantia, omnino excuſans, totus reciperetur effectus. ¶Hic de illo miniſtro, qui nõ niſi per ſimoniam baptiſmũ adminiſtrare vellet, diſputatio ſe offerebat, vtrùm liceret in extrema neceſsitate paruuli ſacramẽtum ab illo prẽtio redimere. At verò quæſtio hæc ad materiam ſimonię pertinet. De qua re D. Thom. 2. 2. q. 100. artic. 2. reſpondet, & nos lib. 6. de Iuſtitia & Iure quæſt. 6. articu. 1. ſatis diximus. ¶Argumẽta D. Tho. facillimæ ſunt ſolutionis. Primum eſt. Nemo dat quod non habet: nõ baptizatus non habet ſacramẽtum: ergo nec dare illud poteſt. Reſpõdetur, q̃ cum baptizans non adferat niſi exterius miniſterium: Chriſtus autẽ ſit qui interius baptizat, poteſt nõ baptizatus baptiſmum adminiſtrare: quia baptiſmus non eſt illorũ (ſcilicet miniſtrorum) ſed eius, nempe Chriſti. Quod quidẽ verbum D. Tho. citat tanquam Nicolai papę, ſed tamen non eſt niſi Auguſt. contra Creſcentium. & refertur de conſecra. d. 4. can. Si inter. ¶Et ſimiliter reſpondetur ad ſecundum quod eſt: nõ baptizatum, cùm ad eccleſiam non pertineat, non poſſe tanquam eius miniſtrum baptizare. Reſpondetur, inquam, q̃ quamuis ad eccleſiam non pertineat re (ſcilicet fide) neque fidei ſacramento, pertinet tamẽ intentione & ſimilitudine, quatenus intendens facere quod facit eccleſia vtitur eius forma, atq; hoc pacto dicitur eius miniſter.

Caietanus.

De baptiſmo per ſimoniam.

1. Argum.

2. Argum.

¶Tertium

3. Argum. ¶ Tertiũ argumentũ eſt. Maius eſt ſacramentum conferre quàm ſuſcipere: non baptizatus verò nequit alia ſacramẽta ſuſcipere: ergo nec vllum conferre. Reſpondetur, ꝙ reliqua ſacramenta ſicut nec recipere poteſt, ita nec cõferre: baptiſmũ autem propter eius neceſsitatem permittitur vt conferat. Vnde licèt conferre ſacramenta ſolenniter, quia præſupponit potestatem ordinis, ſit maius q̃ ſuſcipere, tamen cõferre baptiſmum tãquam miniſtrum extremę neceſsitatis, minus eſt quàm ipſum ſuſcipere.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm plures poſsint vnum baptizare.

HActenus in hac quæſtione dictum eſt ſimpliciter de miniſtris, qui nam eſſe poſsint baptiſmi. Quæritur ergo: an plures poſsint ſimul concurrere ad vnum baptiſma. Et S. Tho. ſuppoſito vno fundamento diſtinguit tres modos, quib⁹ id poſsit cõtingere, ac ſubinde trib⁹ cõcluſionibus reſpõdet. Fũdamẽtũ eſt, ꝙ cũ ſacramẽtũ baptiſmi virtutẽ habeat à forma, quã ideo apoſtolus ad Epheſ. 5. appellat verbũ vitæ, ex forma ipſa perpendẽdũ eſt, an baptiſm⁹ à pluribus collatus ſit validus. Poſsẽt ergo plures vnũ baptizare, dicẽdo ſimul oẽs. Nos te baptizamus in noĩe patris, &c. Et ſic dicũt quidã baptiſmũ nõ valere, ꝓpterea ꝙ mutat forma eccleſiæ quæ eſt. Ego te baptizo. Ratio verò iſtorũ nullius eſt põderis: quoniã mutatio forme de ſe ſubſtantiã nõ tollit ſacramẽti, quãdo quidẽ Græci verè baptizãt, & nihilomin⁹ plus mutant formã noſtram dicẽtes, baptizetur ſeruus Chriſti, q̃ mutetur quãdo ſingulare, baptizo: vertitur: in plurale baptizamus. ¶ Nihilominus propter aliã rationẽ ponitur prima cõcluſio. Baptiſmus ſub illa forma à pluribus collatus, Nos te baptizamus, videtur nõ eſſe ſacramentũ. Probatur. Homo nõ propria authoritate baptizat, ſed vt miniſter Chriſti, eius vices gerens: Chriſtus autẽ, qui principalis eſt cauſa baptiſmi, vnus eſt: ergo & miniſter vnius baptiſmi debet eſſe vnus. Quod quidẽ apoſtolus ad Epheſ. 4. ſignificauit, dum de tribus aſſeruit vnum quodlibet debere eſſe vnũ: ſcilicet, vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Si ergo vnus Dominus eſt vnius baptiſmi, vnus debet eſſe miniſter. Quando autẽ plures dicunt. Nos te baptizamus, ſinguli aſſerunt ſe miniſtros, quod quidem videtur eſſe cõtra rationẽ huius myſterij, atq; adeò talis cõtraria intentio videtur excludere ſubſtãtiam ſacramenti. Secũdo modo poſſunt ſimul duo ad vnum baptiſmũ concurrere, nõ ſub forma pluralis numeri, ſed ſingularis, vt vterque dicat. Ego te baptizo in noĩe patris, &c. Quod fieri contingeret, quando duobus de poſſeſsione beneficij curati litigantibus vterq; vellet munus baptizandi ſibi vẽdicare. ¶ Et caſus hic ſubdiſtinguitur. Nã ſi alter alterum prolatione formæ præueniret, ait ſecunda cõcluſio. Qui priùs formã profert, ille ſolus baptizat, idq; inde manifeſtum fit, ꝙ ponit omnia quæ ſunt de eſſentia ſacramenti. Quare licèt ille nõ haberet ius baptizandi, ſed alter qui poſterius profert verba, ſecundus ille eſſet ſacrilegij reus, & tanquam rebaptizator puniendus. ¶ Tertia cõcluſio. Si autem ſimul omnino verba proferrent, & ſimul puerũ mergerẽt, vel vterq; illum aſpergeret, vterq; baptizaret, quare verus eſſet baptiſmus. Illi tamen puniendi eſſent, non tãquam rebaptizatores, ſed de cõtentione illa, quæ ordini baptizandi iniurioſa eſt. ¶ Quæſtio præſens non eſt tam facilis quam apparet. Primò propter perplexitatem contextus, quam profectò Caieta. in præſentiarum tam multa verborum congerie extricare contendit, vt intricatiorẽ relinquat, Deinde propter rẽ ipſam. Quòd ergo plures vnum poſsint baptizare bifariam contingit. Vno modo ſi ſic concurrant tanquã partiales miniſtri, vt cum in ſacramento duo ſint actus, aquã ſcilicet applicare, & verba proferre, neuter totũ faciat, ſed alter mergat, alter verò verba proferat, vt ſi mutuo puerum mergẽte, mãcus verba proferret. Et de hac baptiſmi forma reſpondet S. Tho. in ſolutione argu. 3. negando illud eſſe ſacramentum, quod ideo illic protinus diſputabimus. Alio modo poſſunt concurrere nõ prorſus vt partiales cauſę, ſed ſic vt quilibet res ambas faciat. Et vt ab ijs, quæ certiora ſunt, exordiamur, poteſt vno modo contingere ſecundũ tenorem ſecũdæ cõcluſionis: vt ſcilicet vterq; ſimul aſpergat, proferatq; totam formã, ſed alter alterũ tantillo tẽpore præueniat. Et de hoc baptiſmo nulla eſt cõtrouerſia. Totus enim cõfertur à priori: & alter rebaptizat. Aut poteſt eſſe vt ſimul, iuxta tenorẽ tertiæ concluſionis concurrant. Et tunc dicit S. Tho. baptiſmũ valere, ſi vterq; in ſingulari numero proferat verã formã, & vterq; aſpergat. Atqui cõcluſio hæc adeò eſt certa, vt non multũ habeat difficultatis. Enimuerò vterque tunc applicat omnia, quę neceſſaria ſunt ad ſacramentum: ſcilicet, materiã, & formã, & intẽtionem per ſe ipſum abſolutè baptizãdi inde

2. Cõcluſio.

3. Cõcluſio.

Expoſitio articuli.

1. Cõcluſio

pendenter ab altero,& vterq; inuenit materiã legitimã:nempe,catechumenum non baptizatum:ergo vterq; baptizat.Et cõfirmatur,quia aut neuter baptizat,aut ſolus alter,aut vterq;. Primũ defendi nõ poteſt, cùm illic ſint omnia requiſita ad ſacramentũ:neq; verò ſecundum, cùm vterq; eodem momento concurrat: ergo vterq; pariterbaptizat,atq; adeò neuter rebaptizat,ſed vtriuſq; forma veriſsima eſt.

¶ Quocirca nõ opus eſt hic tot verba cõſumere,quod Caieta.inculcat ad explorandum, an quia ſunt duo agentes, duæ ſint actiones, ac ſubinde duo baptiſmata. Haud enim dubitamus,quin ſint duæ prolationes verborum totales,& duæ aſperſiones,quarum vtraq; per ſe ſufficeret,ſi aſpergendo baptizent, etſi ſimul mergant, quanuis ſit vna merſio, nihil refert: *Vnus baptiſmus.* nã vterq; mergit. At verò licet ſint duæ actiones,vnũ tamen ſimpliciter reſultat ſacramentum ab vnitate ſubiecti:quia vnus baptizatur, atq; vnus Chriſtus vna interna actione gratiã infundit.Diximus enim.d.1.q.1.ablutionem paſsiuè eſſe ſacramentum:quare non multiplicatur niſi ex multiplicatione ſubiecti. Simile eſt peruium de duobus ſimul vnam eãdem hoſtiam conſecrantibus, quos D. Tho.quæſtione octuageſimaſecunda artic.2.cõcedit, idem ambos ſacramentũ perficere. Quæ ſententia vniuerſalis eſt omniũ authorum. Quoniam illic,vt patet in ordinatione ſacerdotum,ſinguli totam formã ſuper legitimã materiam proferunt.¶ Arguitur autẽ cotra hoc,Illic ſunt duæ actiones,quarum quælibet per ſe ſufficeret ad baptiſmũ: ergo gratia baptiſmalis virtute baptiſmi collata eſſet duplo maior, quàm ſi ab vnico miniſtro fuiſſet exhibitus, vt exemplo patet rerum naturaliũ: vbi enim duo paria calida eidem ſuſceptibili admouẽtur, duplus calor producitur,ergo baptiſma duplicatur. Ad hoc negatur primò hæc poſtrema conſequentia:nam etſi gratia cumulatior eſſet, non ideo ſacramentũ eſſet niſi vnũ, quia vnus baptizatur. Secundò negatur illic gratiam auctiorem dari,neq; rectè ſimilitudo à naturalibus trahitur, vtpotè quę ſecundùm vltimum potentiæ agunt. In actionibus nanq; liberis id nõ eſt neceſſariũ. Poſſent ſiquidẽ duo eandẽ ſimul nauem nõ velociùs mouere,quàm ſi vnus eã traheret. Pari ergo modo Chriſtus tunc amborum actionibus vtitur pro vna, vt tanquã per vnum ſacramentũ vnicã operetur remiſsionẽ peccatorũ æquali gratiæ gradu. *Durandus.* ¶ Arguit verò Durand. in.4.d.3.q.3. ſolutionẽ hãc ſecũdùm illã tantũ opinionẽ valere, quæ nullã aſſerit in ſacramento ineſſe virtutẽ, ſed tãtùm ex pacto Dei ipſum cõferre gratiã, tũc enim nõ maiorẽ per ambas actiones cõfert. Secùs ſecundũ illã quæ eiuſmodi virtutẽ attribuit ſacramẽtis: nã tunc illa per duas actiones multiplicatur. Attamen diſtinctio hæc nullius eſt roboris: nam virtus ſacramẽti nõ eſt naturalis,ſed, vt diſt.1.q.3.diximus, ſola motio diuina per modum tranſeuntis, qua Deus actione miniſtri ad illũ ſacramentalẽ effectum vtitur. Quapropter in illo caſu vtraq; actione vtitur tanquã vna, eo quòd vnicũ ſit ſacramentũ.¶ Marſilius autem *Marſilius.* in Quarto quæſtione.4.artic.4.dubio.12. aliter arguit.Sequeretur enim,inquit,ex hoc caſu,quod ſi duo cæci eodẽ modo ſimul baptizarent, at quia neuter alterum videret, vt rebaptizare cauerent, ſub conditione vterq; baptizaret, dicẽs. Si nullus te alius modò baptizat, ego te baptizo:aliàs non. Sequeretur. ſ. quòd ambo ſimul baptizarent.Nam de neutro mili tat plus ratio q̃ de altero: quare vtriuſq; videt cõditio impleta.Reſpondetur autẽ,vt ipſe bene reſpõdet,argumentũ eſſe ex his, quæ dialectici inſolubilia vocãt. Nã ſi admiſeris,Petrum illo caſu baptizare,protinus ſubſequitur Ioãnem nõ baptizare:quia non impletur eius cõditio:& pari ratione ad affirmationem in Ioanne priùs datam conſequitur negatio in Petro. Quare cenſendũ eſt neutrum baptizare: quia vtraq; pars alteram perimit.Sũt ergo eiuſmodi conditionales intentiones ſacrilegæ:præterquàm in ſolo caſu per eccleſiam conceſſo,quo ſcilicet ambigitur,an qui baptizatur,fuerit antea baptizatus. ¶ At quoniã diximus baptiſ- *Dubium.* mum valere ſi vterq; per ſe abſolutè intendat baptizare, quid ſi neuter id intẽdat niſi ſimul cum altero:videlicet, vt quãquã vterq; dicat, Ego te baptizo in noĩe patris, &c. intelligat tamen,nõ ſolus ſed partialiter ſimul cum altero. Exiſtimari enim profecto poſſet legitimum ſacramentũ. Nam ſicut duæ actiones illæ perinde ac vna faciunt ſacramentum,ita duæ illæ intentiones vnam integrare videntur: atq; adeò nihil ad ſubſtantiã ſacramẽti deeſſe cenſetur. Nihilominus ſecùs cenſendũ arbitror: nã forma illa ſingularis numeri,Ego te baptizo, ex inſtitutione eccleſiæ ſignificat id fieri tãquam à totali miniſtro,& cũ intentio non illi pariter reſpondeat, vt ſit totalis, ſit vt forma ſit falſa. Præterquàm quòd ipſa intentio illegitima videtur.Nam quando quis & materiam ſimul & formam applicat, eccleſia nõ finit intẽtionem eſſe ab alio pendentẽ,ſed præcipit, vt ſicut materia & forma ſunt totalia inſtrumenta, quæ poſſunt totum effectum perficere, talis etiam ſit intentio.

¶ Du-

¶ Dubium autē potiſsimum reſtat de prima concluſione. Ait enim D. Thom. quòd ſi ambo pariter pluraliter dicant, Nos te baptizamus, nullū eſſet ſacramentū. Et intelligit quando vterq; & materiā applicat & totam formā profert. Et re vera hoc difficultate non caret.

Durandus. ¶ Vnde Durand. loco citato diſtin. 3. quæſt. 3. cùm de reliquis concluſionibus huius articuli cum D. Thoma conſentiat, hanc tamen planè negat. Et arguit quidem ad hominem: putà ex conceſsis ex D. Thoma ſic primò contra eius rationem, quæ eſt, quòd ſicut vnius baptiſmi vnus eſt Dominus, ita vnus debet eſſe miniſter. Aut enim inquit, requiritur vt revera ſit vnicus miniſter, aut quòd quilibet exprimat ſe vt vnum. Si primùm, tunc D. Thom. ſibi contradicit: nam in tertia concluſione dicit, quòd duo poſſunt concurre ad vnum baptiſmum. Si autem id tantum requiri dixeris, vt quilibet ſingulariter ſe explicet, vt in tertia fertur concluſione. Arguitur contra. Explicatio miniſtri non eſt neceſſaria, vt quæſt. 66. artic. 5. D. Thom. concedit, præſertim quòd Græci dicentes, Baptizetur ſeruus Chriſti, non exprimunt miniſtrum. Deinde arguit ſecundò quòd etiam ſi requiratur illa expreſsio, melius fiat pluraliter, primùm quia inde reſultat aſsimilatio quædam ad tres perſonas trinitatis, in quarum poteſtate datur baptiſmus. Secundò quia Chriſtus pluraliter dixit, baptizantes. Tertiò quia illo modo congruentiùs exprimitur vnus conſenſus omnium, quàm ſi quilibet dicat. Ego te baptizo. Quarto demum ſic arguitur quòd ſit expreſsio ſingularis vel pluralis nihil ad ſacramenti ſubſtantiam refert, dum modò trinitas, in cuius virtute ſacramentum confertur, exprimatur.

Paludanus. ¶ Quinuerò ante Durand. Petrus de Palud. in 4. diſtinct. 3. quæſt. 2. de hac concluſione multùm hæſitauit. Imò licèt pro & contra fuerit multis argumentatus, tamen niſi honor D. Thomæ illi obſtitiſſet, in contrariam partem videtur declinare. Arguit enim præterea, quòd quando in veteri lege licebat plures vxores vni viro nubere, poterant ambæ ſimul dicere. Nos te in virū accipimus: ergo pariter, nos te baptizam⁹. Accedit ꝙ plurale æquipollet ſingulari geminato. Idem enim eſt, nos hæc affirmamus, ac ſi dicas, ego & ego. Si ergo dicentibus ſingulis, ego te baptizo, valet ſacramentū, eadem ratione valet dicendo: Nos te baptizamus. In ſumma, in concilio Florentino nihil aliud ſacramento neceſſarium requiritur, quā materia & forma & perſona miniſtri cum intentione eccleſiæ. Quòd autē vnius ſacramenti nequeant plures eſſe miniſtri, in ſacra pagina neq; inter ſacros canones habet: illud autē in hoc fundare, ꝙ ſicut vnus eſt Chriſtus, ita vnus debet eſſe miniſter, ex illis cōiectura eſt.

Reſpon. ¶ Propter hæc ergo argumēta concluſio hæc etiā noſtris dura eſt, tum ad intelligendū, tum ad credendum, nihilominus fortè eſt vera. Primum igitur plurale illud, baptizamus, non eſt intelligendum loco ſingularis, ac ſi Epiſcopus baptizaret: nam tunc idem eſſet ac ſi vterq; diceret. Ego te baptizo, vt in tertia concluſione: ſed intelligitur cōplexim, vt de duobus trahētibus nauem. Secundò notandū, ꝙ cū eandem cōcluſionē D. Tho. in. 4. diſt. 6. q. 2. art. 1. abſolutè aſſeruerit, hic tñ eam non tā aſſertè ponit, ſed ait, videtur. Itē ne ſibi D. Tho. in hac & in tertia cōcluſione videatur cōtradicere, notanda eſt latiſsima differentia, quam neq; aduerſarios, neque noſtros video ſatis perſpexiſſe. Quando enim vterq; dicit ſingulariter. Ego te baptizo cum ſua propria intētione & forma, vterq; eſt totalis miniſter ab altero nō dependens, ob idq; vterq; ſine altero eiſdem verbis ſufficeret: quare vnus alteri accidentariè adiū gitur, & alter alteri: quoniā neq; iuuat neque obſtat, ideoq; vterq; baptizat. Quando verò cōplexim dicunt, Baptizamus, videtur nō per ſe, vterq;, ſed cōplexim ambo intendere baptizare. Itaq; ambarū intentionū vtraque ab altera per ſe pendet, quaſi per ſe vterque adiutorium alterius expoſtulet. Et hoc eſt, quod ait S. Thom. eſſe duos miniſtros. ſ. partiales. Quare bene in hoc ſuam fundat intentionem, ꝙ ſicut Chriſtus eſt vnus, deberet eſſe vnus miniſter, & non cōplexim duo. Quod ſi Paluda. & Durand. inſpexiſſent, forſan aliquid de rigore arguendi remiſiſſent. Eò præſertim ꝙ Diuus Tho. hoc non aſſerit, niſi tanquā probabile dicens, ꝙ iſta cōplexa intentio videtur cōtraria intentioni Chriſti, atque adeò excludere ſubſtantiam ſacramenti. Et certè eſt quā maximè probabile. ¶ Vnde ad primum argū. Durandi prætermiſsis Caie. reſpōſis, quæ rē magis offuſcant, concedimus re vera exigi vnū per ſe miniſtrum vnius ſacramēti. Neq; verò hoc repugnat tertiæ cōcluſioni: nā illic per ſe vterq; eſt vnus independens ab altero, & vterq; per ſe facit totū effectū ſacramenti, & facerent duo ſacramenta, ſi duæ ſubeſſent materiæ, ſed accidit ꝙ duorū vterq; faciat: ſicuti cū duo ad eandem hoſtiā conſecrandā conueniūt. In propoſito autē: quia neuter totū facit, ſed ambo intēdunt id facere, nihil fit. ¶ Ad aliud, conceditur non requiri expreſsionem miniſtri, ſed tamen requiritur, vt non ſic exprimatur, vt denoten-

Nota diſcrimen.

notẽtur duo complexum ministri. Quod quidem seruatur in forma Græcorum: dicentes nãque, Baptizetur seruus Christi, non exprimunt à pluribus. ¶ Et per hoc soluitur aliud. quo arguebatur, melius exprimi pluraliter: quia per hoc quod dicunt baptizamus, non solùm intelligunt intentionum concordiam, sed complexionem, vt ambo simul faciãt, non vterq;, & ideo vitiatur sacramentum. Et quòd illic repræsentẽtur tres personæ, nihil ad rem: nam illæ non concurrunt vt plures, sed vt vnus Deus, & ideo dicitur in nomine, & non in nominibus. Et quando Christus dixit baptizantes, intellexit, quia loquebatur pluribus, vt vnus quilibet baptizaret. Ad aliud verò Paludani argumentum, quod plurale idem valet, quod singulare geminatum, respondetur fallacissimam esse regulam, nisi secundùm sanam dialecticam intelligatur. Si enim dicas Petrus & Paulus sunt apostoli, quia illic plurale accipitur diuisiuè, rectè sic resoluitur, Petrus est apostolus, & Paulus est apostolus. Si tamen dicas corpus & anima integrè componunt seu integrant hominem, quia hoc accipitur complexiuè, non bene sic fiet resolutio, corpus integrat, & anima integrat, nisi integrare partialiter (quod dicunt) acciperetur. Atque si duo, qui non insolidum, sed vtroq; ab altero pendẽte essent iudices, dicerent. Nos iubemus, nõ bene resolueretur, ego iubeo & iste iubet, sed ego & iste iubemus, vt vnus actus ambobus coniunctim tribuatur. Pari forma in proposito, nos baptizamus, non ualet tantùm, sicut ego baptizo & iste baptizat, sed sicut ego & iste baptizamus, & sicut ego baptizo partialiter, & iste partialiter, quòd certè vnitati sacramentirepugnat. Quare nullum est simile, quod de duobus sumitur fœminis, quę nubentes vni viro dicũt. Nos te in virũ accipimus. Tum quòd matrimonio non est certa verborum formane cessaria, tum quòd verbum illic diuisiuè vsurpant, hoc est, Ego te accipio, & ista te accipit. Ob quod vtraque verum dicit.

¶ Ad concilium autem Florentinum respondetur, quòd sufficit persona ministri, dummodo rectam adferat intentionẽ agendi tãquam minister. Et quanuis de hoc non extet testimonium vel scripturę vel canonici iuris, profectò optima est ratio, quòd cùm minister nõ in nominibus, sed in nomine Dei baptizet, ac perinde inuocatione vnius domini Iesu Christi vnicus esse debeat minister.

Dubium. ¶ Ex his autem emergit dubium, quod si dicẽtes baptizamus, vterque per se intenderet totaliter baptizare, sicuti si vterque diceret. Ego te baptizo. Apparet enim tunc legitimum esse baptismum, sicut tertia asserit cõclusio: quoniam & forma & intentio similiter in vtroque reperitur. Respondetur in primis, hunc non esse casum D. Thomæ, propterea enim dixit, videtur: quia illud verbum plurale complexiuam intentionẽ significat. Quasi dicat, si aliun de constaret se orsum quemlibet intendere baptizare, aliud est iudicium. Nihilominus profectò neq; illo modo certum esset baptismum valere: nam neque omnino perinde est, acsi vterque præcise diceret, baptizo. Nam per verbum plurale vterque vnam copulatiuam profert, scilicet, ego baptizo & iste baptizat. Quare licèt prima pars sit legitima forma, adiungitur tamen altera impertinens: ac si dixisset. Ego te baptizo, & iste tenet librum. Quare si illud tanquam necessarium adiungeret, vitiaretur forma, si autem adiungeretur tanquam impertinens, verus esset baptismus. Et ideo re vera sic baptizare, periculosum esset, atque adeò peccatum: & idcirco qui sic baptizaretur, in dubio esset sub conditione baptizandus.

¶ Primum argumentum S. Thomę contra primam conclusionem est. Cùm in multitudine vnus includatur, apparet vt quicquid vnus possit facere, possint & multi, licèt non è conuerso: cùm ergo vnus possit baptizare, appareret & simul plures idem posse. Respõdet, priorem præmissam intelligi, in his, quæ virtute naturali agunt, secus in sacramentis, vbi ministri agunt volũtate Dei, qui constituit, vt cùm baptisma sit vnum, ministerium, non diuidatur in plures ad sensum expositũ, vt complexim plures operentur. 1. Argum.

¶ Secundo arguitur. Difficiliùs est vnum agẽs agere in plura, quàm plura agere in vnum: vnus autem potest simul plures baptizare, ergo & plures vnũ. Respondetur itidem ad maiorem, id intelligi in naturalibus: in ministerio autem baptismi potest quidem vnus seruata materia & forma & intentione, plures simul baptizare in necessitate, vt vsu venisse conijcitur, quando, vt Actuum. 2. legitur, ter mille baptizati sunt, & quoties periculum aliquod moram non ferret. Forma autem tunc apta esset. Ego baptizo vos in nomine patris &c. aspergendo omnes. Tunc enim, vos, diuisiuè accipitur, atque adeò tantum valet quantum singulare geminatũ te & te. Et quanuis actio, vt puta aspersio, esset vna, formaq; vna, nihilominus tot sunt baptismata, quot ex intẽtione asperguntur. Quoniam, vt dist. 1. quæst. 1. dictũ est, ablutio baptismi accipitur passiuè, & 2. Argum.

ideo

ideo ad multiplicationem ſubiecti, dum plures baptizantur, multiplicantur baptiſmata. Sic autem vnum plures baptizare extra caſum neceſsitatis peccatum eſſet, & quidē vt ait Scot. diſtinct. 6. quæſt. 2. mortale: quia non ſeruatur forma eccleſiæ. At verò ſi citra ſcādalum ſecretò, id fieret, non eſt cur tam graue peccatum cenſeatur.

3. Argum. ¶ Tertium argumentum eſt. Baptiſmus eſt ſacramētum maximę neceſsitatis: ſed poteſt caſus contingere vbi duo ſimul debeant baptizare, vtpote ſi infantulo periclitanti adeſſent tantùm duo, vbi alter truncatus eſſet vtroque brachio, alter verò mutus, tūc enim mutus deberet infantem aſpergere, mancus verò profer re formam. ¶ Miſſam hic primùm facimus opinionem, quam Paluda. in. 4. diſtinct. 2. & Durand. quæſt. 3. arguendo referunt: nempe, quòd mutus poſſet nutib⁹ baptizare, eſt enim hæreticus error, ait quippe Chriſtus, Baptizātes eos in nomine patris, &c. Et Paul. Mundans eam lauacro aquę in verbo vitæ. Et cano. In ſynodo. de conſecra. diſtinct. 4. ait Zacharias Papa. Qui vel vnā de Trinitate perſonā in baptiſmo non nominaret, illud baptiſma eſſe verum non poſſet: nutus autem non ſunt nomina. Debet enim, vt ait Auguſt. accedere verbum ad elementum, vt fiat ſacramentum. Caieta. autem ait, mancum illum poſſe capite baptizare, ſi mutus alligaret illi vaſculum aquæ quod ille flectendo caput verſaret ſuper puerum proferendo formam. Sed rem in eas anguſtias perſtringamus, vt nullum præſto ſit vas, nec aſpergendi modus niſi manibus. S. ergo Thom. negat tunc eſſe baptiſmum: quoniam ille qui verba profert, dicere verè nequit, ego te baptizo: cùm ipſe non mergat: atque adeò neque nos te beptizamus: nam plurale hoc debet reſolui in hanc: ego baptizo & iſte

Marſilius. baptizat. Marſilius autem in. 4. quæſt. 4. artic. 4. dubio. 11. ait, verum eſſe baptiſma, & ſic in tali caſu fieri debere. Adducit ſimile de duo-

Caietanus. bus conſecrantibus vnam hoſtiam. Et Caieta. poſt longam diſputationem deſerit hic D. Thomam, dicens, ingenio ſuo magis apparere baptiſmum. Nihilominus opinio D. Thomæ eſt ferè omnium, vt Alexandri. 4. part. quæſt. 16. mem. 6. & Scot. diſtinct. 6. quæſt. 2. Paluda. autem lubricè loquitur, & tandem nō audet D. Thomam deſerere. Sed ait illum baptiſmum non valere, quanuis dicat, hoc magis eſſe verum ex determinatione eccleſiæ, quàm ex ratione. Et fortè alludit ad cap. Quorundam. diſt. 23. de epiſcopo imponente manus & presbytero legente benedictionem, ſed illico nos videbimus nullam illic haberi determinationem, ſed recurrendum eſt ad naturam ſacramenti, & formæ, an ſit vera. At qui profectò multo videtur concluſio in hoc caſu verior: ſcilicet ſacramentum nō valere, quàm in caſu primæ concluſionis, quādo vterq; & materiam & formam applicat. Nam latinè falſa eſt illa forma, nos te baptizamus, cùm re vera ille qui profert, non baptizet. Quare neque ſi forma Græcorum ille vteretur, dicens, Baptizetur ſeruus Chriſti, baptiſmus valeret: nam debet eundem reddere ſenſum, vt qui verba profert, materiam applicet, vt ſcilicet denotetur illic actus miniſtri. Nam re vera quantumuis iſti ſubterfugiant, planus ſenſus euangelij baptizantes in nomine patris, &c. eſt, vt diximus, diuiſiuus, vt quiſque dum baptizat dicat, totum, quòd facit. Suffugium autem Caietani Suffugium eſt, quòd baptizo, poteſt idem valere, quod abluo, & iſto modo falſum, inquit, diceret, ille mancus, quia ille non abluit. Alio verò modo accipitur pro integro ſacramēto: & ſic verum ait, dicens, nos te baptizamus: nam baptizo includit materiam & formam, quas ambo ſimul applicant. Quare verbum, inquit, non ſic eſt reſoluendum, vt ait S. Thom. Ego baptizo, & iſte baptizat: ſed ego, & iſte complexim baptizamus, ſicuti cum duo illi iudices, qui nō ſunt inſolidum, ſed connexi, dicunt, mandamus. At verò profectò diſtinctio illa commentitia eſt: & ſuo ſe gladio iugulat. Nam baptizo, in forma ſacramenti nihil aliud ſignificat, quàm abluo, niſi quòd fit cùm certa intentione, & forma. Fac enim eos baptizare per verbū abluo. Quare ſi mancus non abluit, re vera neque baptizat. Atq; adeò non eſt ſimile illud de duobus iudicibus, nam ibi illorum vterque partialiter mandat. Mancus tamen neq; partialiter baptizat: baptiſmus enim pro ablutione ſupponit, cuius ille nec partē facit, fit ergo vt etiā ſi complexim dicat, Ego & iſte complexim baptizamus, falſa ſit forma. Secùs autē eſt vbi multi ſimul conſecrant, nam ſinguli totum faciunt perinde ac ſi vnus ſolus conſecraret.

Bonū arg. ¶ Præterea contra iſtos arguitur. Sequeretur eadem ratione valere baptiſmum, quem plures ſic celebrarent, vt vnus mergeret, & alius diceret, nos te baptizamus, aliuſq; apponeret in nomine patris, atque alius in nomine filij, aliuſque in nomine ſpiritus ſancti. Profectò diſcrimen nullum apparet, & tamen neſas eſſet hoc concedere eſſe baptiſma.

Aliud argumentum. ¶ Adducitur aliud argumentum in fauorem Diui Thom. ex diſtinct. 23. ca. Quorundam. cuius caſus eſt, quòd dum cæcus epiſcopus ordines

ordines miniſtraret, ipſo ſuperponẽte manus, presbyter benedictionem legebat, quod quidem factum illic condemnatur. Attamen caput illud re vera directiùs contra nos militat, quàm pro nobis: quippe cùm illic ſacramentũ illud valuiſſe inſinuetur. Ait ſiquidem Toletanum concilium, vt illi, qui gradũ peruerſè adepti ſunt, ipſum amittant. Nos ergo reſpondere tenemur: nam ſi illic duo ſimul perfecerunt ſacramentum, fit, vt & duo ſimul baptiſmum conferant, vnus materiam, atque alter applicando formam. Ad hoc autem duo reſpondemus. Primùm, ꝙ illic nõ refertur, in ipſa actione, qua imprimitur character, concurriſſe preſbyterum cum epiſcopo. Aliàs nullum fuiſſet ſacramentum: non ſolùm ob hanc cauſam, verùm etiam, quia ſimplex ſacerdos non poteſt conferre ordines. Character enim non imprimitur per impoſitionem manus, ſed per traditionem materiæ, & poteſtatis. Secundò ne que eſt idem in collatione ordinum, quod in baptiſmo: nam illic nõ exprimitur actus ponti ficis, ſcilicet, Ego te ordino, vel ordineris à me. Quare non eſſet tantum periculum, quòd alter applicaret materiam, alterq́; formam. Tametſi neque illud admitterem.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de ſacro fonte.

INTER MINISTROS ſuo etiam ordine, & gradu accedunt ſuſceptores, quos vulgus patrinos appellat, de quibus ergo interrogatur, an ſint neceſſarij. Et reſpondetur dua
1.Cõcluſio bus concluſionibus. Requiritur aliquis in baptiſmo, qui baptizatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionem & tutelam ſuſcipiat. Probatur autoritate Diony. 2. libr. Eccleſiaſt. hierar. vbi ait, ꝙ ſacerdotes aſſumẽtes baptizatũ tradũt eum adductionis ſuſceptori & duci. Et probatur ſimilitudinis ratione. Spũalis em̃ regeneratio, quæ per baptiſmum fit, carnali aſſimilatur, iuxta illud. 1. Petr. 2. Sicut modò geniti infantes rationabiles, & ſine dolo lac cõcupiſcite: in generatione autem carnali paruulus nuper natus nutrice indiget, & pædagogo: fit ergo, vt & nuper baptizatus adſcribendus ſit aliquis, qui eorũ vice fungatur, eos dehis inſtruendo, & informando, quæ ad fidem, chriſtianamq́; vitam attinent. Et præſertim, ꝙ presbyteri publicæ adminiſtrationi parœciæ attendẽtes, nequeũt ſpecialem illam curã paruulorum gerere, qua illi indigent. Id quod Dionyſ. vl. ca. eccle. hierar. hiſce verbis admonet. Diuinis noſtris ducibus (id eſt apoſtolis) ad mẽ tẽ venit & vſum eſt ſuſcipere infantes ſecundũ iſtũ ſanctũ modum, ꝙ naturales pueri parẽtes, traderent puerũ cuidã docto in diuinis pædagogo, & reliquũ ſub ipſo puer ageret, ſicut ſub diuino patre & ſaluationis ſanctæ ſuſceptore.
¶ Secũda concluſio. Eiuſmodi ſuſceptor obli- 2.Cõcluſio
gatur ad habendã curã illius, quẽ in ſuam tutelam ſuſcepit ſi modò neceſſitas immineat. Probatur primò authoritate Aug. in illo ſermone paſchali, qui iam in textu relatus eſt. Vos ante oĩa, tam viros, q̃ mulieres qui filios in baptiſmate ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis ſi deiuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ratio aũt in proxima concluſione ſatis explicita eſt. Vnuſquiſq; enim ad illud officiũ exequẽdum obligatur, quod ſuſcepit: qui ergo pædagogiã alterius ſuſcepit, pædagogũ eius agere in neceſſitate tenetur. Neceſſitas autẽ pro tẽpore & loco per pendẽda eſt. Si enim quis inter infideles beneficium baptiſmatis ſuſciperet, qui illi? tunc eſſet ſuſceptor, teneretur illum erudire, eò ꝙ parẽtibus naturalibus, & fidelibus magiſtris eſſet deſtitutus. Sed vbi neophytus inter Chriſtianos nutritur, poſſunt ſuſceptores excuſari, præſumẽtes, quòd à parentibus vel ab alijs idẽ præſtatur officium. Nihilominùs tamẽ ſi contrariũ preſentiſcerẽt, tũc iam neceſſitas ingrueret, vt ſuũ exequerẽtur munus: eò præſertim ſi ſentirent corruptis cõtra fidẽ moribus illos imbui. ¶ Concluſiones præſentes præter Dionyſij authoritatem celeberrimo eccleſiæ more iureq́; adeò põtificio ſunt receptiſsimæ, eadẽque canonibus multis, vt. 30. q. 1. & de cõſecra. d. 4. can. In catechiſmo. & cano. Non plures. & ca. vos autẽ. qui eſt hìc citatus Auguſtin. Attamen ſuſceptor nõ eſt de ſubſtãtia ſacramenti: quare in neceſſitate vnicus ſolitariè poteſt baptizare, vt in ſolutione. 2. ait. S. Th. ¶ Quæ autem filios ſpirituales docere debent, admonet Aug, eodẽ citato can. dicens, ꝙ debent ſemper eos admonere, vt caſtitatẽ cuſtodiant, iuſtitiã diligãt, charitatẽ teneant. Et ante omnia ſymbolũ, & orationem dominicã eos doceãt. Hæc ille. Adde & decalogum, & ea, quæ prima ſunt Chriſtiani rudimẽta. ¶ Atqui in eiuſmodi ſpirituali genitura affinitas cõtrahitur triplex inter baptizantẽ, eadẽq́; ratione inter ſuſceptorem, &

rem & eum qui baptizatur: ſcilicet, paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas quidem inter baptizantem & baptizatum, & pariter inter ſuſcipientē & eundē baptizatū, non aūt ad baptizati filios protrahitur. Et cōpaternitas inter baptizātem & parentes baptizati, & pariter inter ſuſcipientem & eoſdē: nā inter baptizantem & ſuſcipientem nulla contrahitur affinitas. Fraternitas autē contrahitur inter filios & filias baptizantis ſeu ſuſcipientis, & ipſum baptizatū. Et huiuſmodi triplex ſpiritualis affinitas, impedit matrimonium cōtrahendū, & dirimit ſi poſt contrahatur contractum. De his cognationibus habetur loco allegato. 30. q. 1. can. Si quis. & can. Noſſe. & cā. De eo. & de cognatio. ſpirituali. ca. fin. Et eod. titu. lib. 6. ca. nedum. & capitu. quanuis. vbi habetur, quòd quanuis non debeat eſſe niſi vnus ſuſceptor: ſi tamen ſint plures, omnes eandem affinitatem contrahunt. Tractatque latè Sylueſt. verb. Matrimonium. 8. §. 7. & nos videbimus proprio loco.

Argumēta S. Thom. ¶ Argumenta verò D. Thom. contra primam concluſionem nullius ſunt momenti. Primùm eſt. Chriſtus, quando baptizatus eſt à Ioanne, non habuit ſuſceptorem, ergo nec alij debent habere. Cōſequētia aūt nulla eſt, tum q̄ illud non erat ſacramentum, tùm q̄ dñs non baptizabatur vt regeneraretur, ſed vt regeneraret. Secundū eſt, q̄ cū in gñatione ſufficiat pater & mater: in baptiſmo aūt, vt Auguſt. ait in quodā ſermone epiphanię, baptizans eſt ſicut vir generās, & aqua ſicut mater pariens: nō eſt opus alio. Reſpōdetur aūt ad maiorem, q̄ licèt ad genituram & partū ſufficiant pater & mater, nihilominùs ad educationē & nutritionē requiruntur alij, niſi vbi imminēte neceſsitate fit ſolitarie baptiſmus. ¶ Tertium argumentum eſt de adulto, qui non videtur indigere pędagogo. Reſpondetur autem neceſſarium illi eſſe, non propter imbecillitatem corporalem, ſed propter ſpiritualem. ¶ Contra ſecundam verò eſt primum argumentum. Non inſtructus inſtruere non poteſt, ſed nonnunquam admittuntur imperiti & ruſtici, vt ſint ſuſceptores: ergo illi ſpirituales filios erudire non obligantur. Reſpondetur autē, q̄ vbi eſſet neceſsitas, putà, dū aliquis adultus ex Sarracenis, vel ex alijs infidelibus ad fidem cōuerteretur, neceſſe eſſet illi virum doctū in ſuſceptorē adhibere, qui illū probè erudiret, vt loco citato Dionyſius admonet. Vbi verò hæc neceſsitas nō ingruit, omnes promiſcuè admittūtur. At verò hac de cauſa infidelis nō permittitur eſſe ſuſceptor, vt in cōcilio Maguntino cautū eſt, quod refertur de conſecratione. d. 4. can. In baptiſmate. Quapropter licèt in iure non ſit expreſſum, tamen neque hæreticus eſſet in ſuſceptorem admittendus. Tametſi odioſa iura nō ſunt amplianda, & textus nō excludit niſi nō baptizatum. Neq; valet conſequentia, ſi infidelis poteſt baptizare, quod poſsit eſſe ſuſceptor. Nam baptizare eſt de neceſsitate, non autem, vt ſuſceptor interueniat. Quocirca, vt illicait gloſſa, ſi infidelis baptizat, contrahit ſubin de affinitatem, non autem ſi ſit ſuſceptor: quia duntaxat eſt facto, non iure. Secùs autem hæreticus, qui iure permittitur. ¶ Secundùm ar- 2. Argu. gumentum eſt. Filius magis poteſt à patre inſtrui, quàm ab extraneo: nam à quo quis recepit, eſſe, debet & diſciplinam ſuſcipere, vt. 8. Ethic. author eſt Philoſophus: ergo cōgruentiùs pater naturalis eſſet ſuſceptor, quàm alius extraneus. Reſpondetur, q̄ cum generatio ſpiritualis alia ſit à carnali, aliū debet ſortiri patrē. Quare pater naturalis nō admittit ſuſceptor, niſi in extrema neceſsitate, vbi alius nō poſſet haberi, vt colligitur ex capit. Peruenit. 30. quęſtio. prima. Et quidem ratio S. Th. nō eſt adeò efficax, ſed adducta eſt tanquā cōgruentia prohibitionis eccleſiæ. Non enim eſt decens, vt qui operam carnalem dedit generando filio, generationi ſpirituali miniſter aſsiſtat, niſi id neceſsitas, quæ legem non habet, efflagitet.

¶ Quinuerò, & abbates, & monachi ab hoc munere arcētur, vt patet can. Placuit. 2. q. 1. & can. Non licet. 1. de conſecra. d. 4. Adeò enim monachꝰ, vt nomē eius admonet, debet eſſe in cluſus, vt huiuſmodi commercijs non ſe immiſcere liceat. Imò adeò eos Gregorius. 18. q. 2. can. Peruenit. cohibet cōpatres fieri, vt fortaſſe peccatum eſſet non minùs, quam mortale.

¶ Tertium argumentum eſt. Plures meliùs poſ- 3. Argu. ſent neophytum inſtruere, quàm vnus, ergo congruentius eſſet, vt plures eſſent ſuſceptores, quàm vnus, quod tamen Leonis papæ decreto prohibitum eſt, vt patet de conſecr. d. 4. can. Non plures. Reſpondet S. Thom. rationem eius prohibitionis eſſe: quia vbi eſt multitudo, ibi eſt diſciplinæ confuſio, & ideò decretum eſt, vt ſit vnus tantùm ſuſceptor.

¶ Hic in primis ad ignorantium eruditionem *Affinitas ſpiritualis.* adnotandum, quòd affinitas ſpiritualis non cō trahitur niſi à baptizante, vt ab illo duntaxat, qui puerū leuat de fonte. Et fortaſſe cauſa prohibitionis ne eſſent plures, fuit, nè plures cōtra herent affinitatem, quæ impedit matrimoniū. Quare neque ille, qui defert in templum infantem, neq; mulier, quæ illum à ſuſceptore recipit, vt pānis inuoluat, neq; vllus eorum, qui in

comi

comitatur procedunt, affinitatem contrahit. Hoc patet: quia omnia iura, quæ de patrinis (vt dicunt) loquuntur, sub his verbis id exprimunt, quæ sunt suscipere, & tenere, vt patet canonibus citatis, de consecra. dist. 4. can. In catechismo. & quinque continuò subsequentibus. Et. 30. quæstion. 1. can. Peruenit. & can. Nosse. Quapropter neque ille, qui catechumenum super fontem ante baptismum teneret, nisi postea baptizatum susciperet, aut eum, dū aspergeretur, teneret, contraheret affinitatem, quia non esset susceptor. Imò vbi ille, qui baptizatur, adultus est, non indiget in catechismo ab aliquo teneri, sed baptizatum in suam tutelam suscipere. Et hoc speculandum est in verbis Dionysij citatis: scilicet. Sacerdotes assumētes baptizatū tradunt eum susceptori & duci.

Susceptoris munus.

¶ Ex quo fit consequens munus proprium susceptoris non esse respondere nomē infantis, & quando quæritur an credat in Deum patrē &c. respondere, Credo. Alij enim id facere possunt, & faciunt. Tametsi congruum sit, & decens, vt ipse idem, qui susceptor institutus est, puerum ad catechismum teneat, illamq; fidei professionem nomine pueri faciat. Vt enim Isidorus libr. 2. de officijs ait, referturq; de consecra. d. 4. can. Paruuli. 1. Paruuli alio profitente baptizantur: quia adhuc loqui vel credere nesciunt. Et Aug. in enchiridio: quòd refertur cā. d. Paruuli. 2. ead. d. Paruuli, fideles rectè vocātur, quia fidem per verba gestantium quodā modo profitentur. At quando nullus esset susceptor, mater ecclesia (vt can. statim proximo docetur) os maternum paruulis præbet, vt sacris mysterijs imbuantur.

¶ Atqui ex his rursus cōsequitur, q̄ quoniam baptismus fit priuatim in necessitate, illic contrahitur affinitas: non autem postmodum in catechismo, qui fit in ecclesia. Nam vt ait glossa super can. In catechismo de consec. distin. 4. & D. Thom. in. 4. distinct. 42. quæst. 1. artic. 2. Compaternitas in catechismo contracta licet impediat matrimonium cōtrahendū, quia nōnulla esset culpa cum filia contrahere, non tamen dirimit contractum. Quòd si arguas. Sequeretur q̄ aliquis necessitate compulsus contra suam voluntatem contraheret affinitatem, vt si pater pueri vel alius in necessitate mortis baptizaret puerum, quod quidem ei non licet non facere. Consequens tamen videtur absurdum. Ad hoc respondet S. Thom. loco citato in. 4. articu. 1. q̄ si baptismus antecedat matrimonium, contrahitur affinitas omnimoda, vt nec liceat contrahere, & si contrahatur, sit dirimendū. Sed tamen si matrimonium iam cōtractum est, tum quantùm ad eius vsum nullum contrahitur impedimētum. Quare si pater vel mater baptizat in tali casu, reddere nihilominùs potest, & petere debitum. Et idem est, si ex ignorantia inuincibili fiat, vt si mulier baptizaret filium, quem ignorat esse sui coniugis.

DISTINCTIO Quinta, De suscipientibus baptismum.

POST HÆC, quæ de ministris baptismi absoluta sunt, ordo nos legitim' admonet, vt de suscipiētibus subsequenter dicamus. Iam enim primum satis constat, vniuersos mortales ad ipsum suscipiendū obligari: vt potè sine quo nemini salus obuenire potest, secūdùm illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Veruntamē cùm Deus multò sit ad indulgendū propensior quam ad vlciscendum, & malorum voluntatem loco facti æstimet: qui odit enim, inquit, fratrem suum, homicida est: & qui viderit mulierem ad concupiscendū eam, iam mœchatus est eam in corde suo, fit, vt & voluntatem baptismi, vbi facultas suscipienti non suppetit, pro facto ipso ducat. Eò præsertim quòd neminem ad impossibile obligare cogitat. Haud tamen absq; necessitate eius susceptio differen-

Matth. 5.

ferenda est, iuxta illud Ecclesiastici. 5. Ne tardes cõuerti ad Dominum, & ne deferas de die in diem. Quapropter infantes, qui nullo indigent catechismo, cùm primùm fieri commodè possit, baptizãdi sunt: adulti verò vbi satis fuerint fidei rudimentis imbuti, nisi mortis periculum, quæ nullam fert legem, sacramentum accelerare poposcerit.

Cap. 2. ¶ Illi autem, qui mortalibus criminibus sordent, antequàm ab ipsis voluntatem euellant, neutiquam sunt ad sacrum baptismi fontem admittendi. Vetus ergo homo, vti, ait, Paul. Roman. 6. crucifigendus nobis est, vt per baptismum in Christo consepeliamur: & vetus expurgandum fermentum, vt simus noua consperso. Vnde Petrus Actu. 2. pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Eis verò qui vnda baptismatis intinguntur, nulla sunt satisfactionis opera iniungenda. Nam cùm per hoc sacramentum plenissimè Deo incorporemur, iuxta illud ad Galat. 3. Quotquot baptizasti estis Christũ induistis: sic Christi satisfactio nobis illic participatur, vt nulla sit opus alia satisfactione: iuxta verbum Ambrosij super epist. ad Roman. Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque plãctum, vel etiam opus aliud, sed solam fidem, & omnia gratis condonat. Quapropter neque ab illis qui ad baptismum accedunt, vlla est exigenda vocalis confessio, sed illa eis sufficit, qua interna cordis compũctione dolent coram Deo.

¶ Atqui ex his consequens fit, vt & Cap. 3. suscipientis intentio, in adulto formalis, & in paruulo interpretatiua ecclesiæ sit ad sacramentum necessaria. Enimuerò cum quisque per baptismum nouam profiteatur legem, non inuitus, sed spontaneus ei se subdere debet, atque adeò intẽtionem adferens accipiendi sacramentum. Nam vt ait, Augustin. qui Augus. creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Vnde ecclesia nemini, nisi rogato an baptizari velit, baptisma confert. Fides autem quãuis ad adipiscendam rem sacramenti, putà salutis gratiam necessaria sit, tamẽ ad suscipiendum sacramentum, eiusq; characterem: minimè. Nam hæretici verum baptisma & conferunt, vt suprà dictum est, & suscipiunt.

¶ Hactenus de adultis. Sed & infantes quoque, vt Dionys. in libr. de ecclesiastica hierar. author est, diuini nostri duces (hoc est apostoli) probauerunt ad baptismum recipi. Nam cùm nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, introire nequeat in regnum Dei, si baptismatis beneficio priuarentur, omniũ essent remedio destituti, quod vtiq; concedere impietas in Deum esset: vult enim (authore Paulo) om Paul. 1. nes homines saluos fieri. At cùm, vt Timoth. 2. Augustin. ad Dardanum author est, ne

Cap. 4. Cap. 5.

est, nemo nisi priùs natus renascatur: quandiu infans in vtero inclusus est, neutiquàm baptizari potest, quoniam neque baptismatis fluctus ipsum valeret contingere. Sed neque infidelium filios rationis vsu nondum fungentes ecclesia vnquam inuitis parentibus baptizare consueuit. Nam præterquam, quòd id absque iuris violatione, quod parentes habent educandi instituendiq; suas proles, fieri nequiret fidei quoque propter periculum apostasiæ irrogaretur iniuria.

¶ Amentes quoque & furia correpti, nisi mortis ingruente periculo, nequaquam sunt baptismate abluẽdi: illo tamen vrgente secundum illum temporis articulum iudicandi sunt, quod à sana mente cecidérunt: nempè, vt si tunc voluntatem demonstrarunt baptismi, baptizentur, sin autem, minimè. Idemq; de dormientibus obseruandum.

DISTINCTIONIS quintæ Quæst.

vnica de suscipientibus baptismum.

Sanct. Thom. 3. part. quæst. 68.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

QVoniam agẽs & patiẽs correlatiua sunt, postq; dictũ est de ministris baptismi cõtinuò subsequitur vt de suscipientibus dicamus. Et quidem primus articulus generalis est. Vtrùm oẽs lege baptismi teneantur. Et D. Tho. vnica bimẽbri conclusione plus respõdet, q̃ fuerat percõtatus. Quæsierat enim, vtrũ præcepto oẽs ad baptismũ teneãtur. Et respõdet duo, ꝙ omnes ad baptismũ tenẽtur, et sine eo non põt esse salus hominibus. Probat testimonio illo Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei. Cui adnectitur aliud in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. Baptizatis tãtũ iter salutis esse credim⁹. Et subiũgitur deinde ratio. At id eñ vniuersi homines tenentur, sine quo salutẽ cõsequi nõ possunt: manifestũ est autẽ nulli nisi per Christum patere salutem, vnde Apostolus Rom. 5. Sicut per vnius delictũ in oẽs homines in condemnationẽ, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationẽ vitæ: baptismus verò in hoc institutus est, vt per ipsum regeniti, Christo incorporemur, eiusq; mẽbra efficiamur, iuxta illud ad Gala. 3. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis: ergo est ad salutẽ necessarius. ¶ Conclusiones istorum duorũ articulorũ magni refert, & nosse & credere: quia non modò ab hęreticis cõcutiuntur, verùm & à catholicis quãtum ad modũ loquẽdi nõ satis syncerè docẽtur. Et primò dignoscẽdũ est inter duo mẽbra præsentis cõclusionis. Aliud enim est quidpiã necessariũ esse ad salutem necessitate finis, vt. d. 3. art. vltim. dicebamus, atq; aliud esse in præcepto. Id enim dicitur necessarium necessitate finis, sine quo nemo gratiam consequi valet, tametsi præceptũ non habeat, vt patet in paruulo, qui sine sacramento gratiam non consequitur, licèt illi ante vsum rationis non sit in præcepto. Imò verò (vt in materia de contritione dicemus) existenti in mortali peccato pœnitentia cordis est necessaria necessitate finis, & tamen nõ caret probabilitate, ꝙ nõ sit de illa singulare præceptũ, præter illud quod est de confessione quãdo eã ecclesia præcipit. Et conuerso charos venerari parentes, nõ occidere, audire missam die festo, & similia, nõ sunt necessaria necessitate finis: quia sine illis, quando materia præcepti nõ occurrit, quicunq; in gratia esse potest, sed tamẽ postea materia occurrẽte, præceptũ est illa facere. Alioqui qui iustus est, à quo gra excidet. Diuus ergo Th. inde probat baptismũ esse in

Conclusio.

Ioan. 3.

Roma. 5.

Paul. ad Gal. 3.

Expositio articuli.

Necessariũ duplex.

præcepto, q̃ est ad salutem necessarius: quare hoc secundum prius constituendum est. Et quidem contra hanc euãgelicam veritatẽ inter Manichæorum perfidias, hæc fuit insignis, vt Augustin. libro hæresum cap. 46. autor est, baptismum in aqua nihil cuiquẽ salutis afferre. Eundemque subinde impietatis errorem hæresiarcha ille Witcleff, vt Thomas Waldensis tomo. 2. de sacram. ca. 101. refert, sustinere contendit. Et quoniã orthodoxi patres catholicã veritatem in illa euangelica sententia Ioã. 3. fundant. Nisi quis renatus fuerit, &c. eius sensum præuaricabatur dicens, non intelligi de regeneratione in aqua materiali, sed de alia inuisibili: scilicẽt, quæ effluxit de latere Christi. Quod est dicere: Nisi quis fidem habeat passionis Christi, nõ lauabitur in illa aqua. Aliãs, inquit, si de aqua materiali intelligeretur, omnes paruuli ab illo temporis momento mortui sine baptismo, deperissent, quod impium esset concedere. Atqui in fauorem eius facere videtur similis illa phrasis Luc. 13. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis: atque illa, quàm suprà S. Thom. quæst. 65. artic. 4. citauit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: ex quibus non tam certò videtur colligi, quod sacramentum, vel pœnitentiæ, vel eucharistiæ sit necessitatis.

Tho. Vual. Wittcleff.

Sensus euãgelicus.

¶ Hic antequam sanctos interpretes consulamus, quos illic abundè Waldensis allegat, per ipsa Christi verba eius sensus rimandus est. In primis ergo Christus locutus est illic Nicodemo, sicut nouissimus Adam (vt ait. 1. Corinth. 15. Paul.) qui ad restituendum nobis vitam venerat, quam in primo Adam perdideramus. Et ido ait. Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei, hoc est, Sicuti nemo vita corporali viuere potest nisi nascatur ex Adã, quo homines nascuntur filij iræ: ita neque spirituali vita misericordiæ, nisi nascatur ex me. Quare roganti Nicodemo, quomodo posset homo in ventrem matris iterato introire, & renasci, rem exponendo subdit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Vi delicet, vt quemadmodum ipse spiritu sancto in ventre matris conceptus fuit, ita nos in aqua vicem matris (vt Aug. in sermone epipha. ait) gerente, per spiritũ sanctum regeneremur filij Dei. Vnde sequitur. Quod natũ est ex carne, caro est, & quod natũ est ex spiritu, spiritus est. Hæc autem metaphora illi singulari aquæ, quę de latere Christi effluxit, nõ quadrat. Erat enim illud mysterium adeò reconditũ, vt id tunc Nicodemus capere non posset: qui tamen ad Christum, vt ab illo instrueretur, venerat. Planè ergo de aqua materiali loquebatur.

¶ Accedit, & interpretamentum Pau. Rom. 6. quod eam Christus appellauit, renasci ex aqua, expressiùs ipse appellauit baptismum, dicens. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Cõsepulti enim sumus cũ illo per baptismum in mortẽ. Sepulturam ergo censet mersionem illam in aqua materiali. Deinde, & illo mandato Matth. 28. Euntes docete omnes gentes baptizãtes eos in nomine patris &c. Planũ est Christum de eodem sacramẽto fuisse locutũ, quo prædixerat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: tamen dicens, in nomine patris &c. ostendit visibilem illic baptismũ se iubere. Vnde sequitur apud Marc. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur. Si enim de sola aqua lateris Christi esset sermo, cùm illa nõ nisi per solam mentis fidem nobis possit adiungi, dixisset tantùm, qui crediderit saluus erit, vbi autẽ adiecit, & baptizatus fuerit, visibilem aquã significauit, per quã fidem applicanda nobis erat. Qua propter lib. 2. de sacramen. par. 6. cap. 7. Hugo, ecce, inquit, dubiũ nõ est, quin vbi fides est, & baptismus est, salus est. ¶ Atqui in huius rei cõfirmationẽ coniunxit Pau. Ephes. 5. cum aqua verbum dicens, Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt scilicẽt baptismum nostrum, qui sub verborũ forma fit in aqua, designaret. ¶ Vnde Augustin. de fide ad Petrum capit. 3. Ad regnum Dei diuersis temporibus per sacramenta, quæ ad fidem incarnationis suæ Christus instituit, illi peruenerunt, quos Deus gratis nullo bonæ voluntatis, vel boni operis merito præcedenti saluauit. Ex illo autem tempore quo saluator noster dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, absq; sacramento baptismatis, præter eos, qui in ecclesia catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cœlorum potest quisquam accipere, nec vitam æternã. Et cap. 30. firmissime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro Christo suo sanguine baptizãtur, nullum hominem accepturum vitam æternã, qui non hic fuerit per baptismum liberatus. Et lib. de origine animæ ad Renatum cap. 18. Quis, inquit, Christianorũ ferat, cùm dicitur ad æternam salutem posse quenquam peruenire, & si nõ renascatur in Christo, quod per baptismũ fieri voluit. ¶ Accedit demũ & ratio, quod cũ nemo vnquam post præuaricationem Adæ, nisi

Pau. Ro. 6.

Matth. 28.

Pau. Eph. 5.

Aug. de fi. de ad Petr.

Ratio opi ma.

nisi per fidē Christi salutē assequi valuerit,sicuti in lege scripta circunciſionem Deus instituit,per quam eadem eius fides necessariò applicaretur, vt per illam cæremoniam profiterentur homines per fidem venturi saluos ipsos fieri:sic multòq; vrgentiore ratione postquā salutem in cruce Christus operatus est,decuit, vt visibili sacramento eadem nobis passio applicaretur,per quod similiter profiteremur beneficio eiusdem passionis remedium nobis obuenire salutis. Vnde fit, vt sicut, nisi per passionem ipsam ita nisi per baptismum gratiam cū Deo inire possimus.Id quod Paulus epistola ad Titum nos docuit: nam cum capitul. 2. de Christo dixisset, quòd dedit semetipsum pro nobis,vt nos redimeret ab omni iniquitate,quasi nos per passionem redemerit: eadem phrasi cap.proximo de baptismo subiecit, q̄ secundùm suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti. In cuius figuram filij Israel non nisi per mare rubrum ab Ægyptiaca seruitute liberati sunt attestante Apostolo. Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari.Quare Augu.tract. 11.super Ioan.mare, inquit,rubrum baptismum Christi eius sanguine rubricatum & consecratum significauit.

¶ Hic igitur sensus sententiæ Christi adeò fuit olim omnium consensu receptus, vt etiam ipsi *Pelagiani.* hæretici Pelagiani,qui nullam originis contagionem in paruulis fateri volebant, nihilominùs ob hoc illos sacra baptismatis vnda intingebant, quòd non aliter sperabant posse in regnum Dei introire.Putabant, inquam, sine baptismo posse eos quidem habere vitam æter- *August.* nam, non tamen in cœlo. Vnde August. lib. 1.de peccatorum meritis, qui est de baptismo paruulorum capitu.20.Terrentur,inquit, Pelagiani,sententia Domini dicentis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum, & propterea conantur paruulis non baptizatis innocentiæ merito salutem ac vitam æternam tribuere:sed quia baptizati non sunt,eos à regno cœlorum faciunt alienos.Noua quadam & mirabili præsumptione: quasi salus æternæ vitæ, possit esse præter Christi hæreditatem, & præter regnum cœlorum. Conuincit ergo Augustin.hæreticos illos,quòd cùm obstaculum ingressus regni cœlorum non sit aliud quàm culpa: obid sine regeneratione ex aqua & spiritu sancto nemo potest illuc introire : quòd non nisi per eandem generationem vllus potest remissionis gratiam peccatorum assequi.

¶ Habemus ergo baptismum necessarium esse necessitate finis. Vnde ad illam similem verborum figuram.Luc. 13. citatam. Nisi pœni- *Luc.13.* tentiam egeritis omnes simul peribitis . Respondemus,id prorsus de peccatis mortalibus demonstrare, quod hæc apud Ioan.de originali:nempè,quod actus virtutis pœnitentiæ, qui est contritio, perinde sit necessariùs ad gratiā cōparandam, qua illa remittantur. De alia verò simili sententia Ioan.6.Nisi manducaueritis *Ioan.6.* carnem filij hominis &c.iam supra dist. 1. q.6. arti.vlt.enarrauimus discrimen,quòd infrà distin.73.fiet magis manifestum:nempè, q̄ cùm baptismus sit necessarius ad inchoandam vitam,est perinde ad ineūdam gratiam necessarius in re.Eucharistia verò cùm non sit nisi finis sacramentorum,non est ad id necessaria nisi in voto.Est tamen pro tempore opportuno realiter suscipienda sub præcepto. ¶ Sed esto *Vtrum sit* baptismus, vt constitutum est, necessarius sit *præceptum* necessitate finis,arguitur non esse in præcep- *debaptismo* to:nam id maximè ex hoc loco Ioā.3.colligeretur. Quod falsum esse probatur, tum quòd hæc conditionalis satis saluari potest in sensu exposito de necessitate finis: tū quòd vt Vuiclef arguebat, iam inde cucurrisset baptismi præceptum.Cuius contrarium distinct.3.art. 2.demonstrauimus. Si autem dixeris eiusmodi præceptum Matth.28.sub illis verbis fuisse edictū,Docete omnes gētes baptizantes eos, &c. non satis id concluditur: nam præceptorius ille sermo ad apostolos, vt baptizarent, dirigitur,non ad gentes vt baptizarentur. Quod si aliud allegaueris Marc.vltim.Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur: dupliciter id redarguitur. Primò quòd non apparet sensum esse,vt qui non fuerit baptizatus ob id singulare peccatum damnetur,sed originis labē, atque alia peccata,quibus fuerit homo irretitus,sicut ille quem actualium non pœnitet,nō ob illam singularem impenitentiam sed ob illa peccata,quæ antea commisit, peribit. Secundò, quia in negatione non resumitur nisi, qui verò non crediderit,neutiquam adiecta baptismi mentione.

¶ Propter hæc forsan non desint inter sciolos, qui temerè asseuerare audeant non esse iure diuino præceptum baptismi. Contra quos statuitur conclusio.Adeò certum est baptismum esse tum ad salutem necessarium necessitate finis, vt expositum est, tum subinde in præcepto,vniuersos mortales obligante, vt sit planè catholica veritas, eiusq̄ue contraria assertio aut dubitatio, manifestaria hæresis.

Hoc patet ex illo loco Augu. quo inter hæreſes Manichæorum, hanc etiam connumerat, quod baptiſmus non eſſet neceſſarius. Et Pelagiani de hoc itidem condemnati ſunt, ꝙ ad remiſsionem originalis contagij non cenſebāt eſſe neceſſarium, ſed ad introitum regni cœlo-
Tho. VVal. rum. De qua re Thomas VValdenſis tomo. 2. de ſacram. cap. 96. & infra per octo aut decem capitula quàm plurimis (vt ſolet) ſanctorum teſtimonijs diſſerit. Sed illis prætermiſſis, ex euangelio præceptum hoc colligamus. Et primùm quando nullus alius eſſet locus præter iſtum Ioan. 3. inde planè colligitur aliquando tale præceptū Chriſtum poſuiſſe: nā ſi hoc loco, vt monſtratum eſt, apertè aſſeritur neceſsitas baptiſmi ad ſalutem, inde ſubinfertur, quod Chriſtus diuinum præceptum de eodem ſacramento edixerit. Quare ſapienter D. Thom. non alio vtitur medio, niſi quòd homines ad illud tenentur, ſine quo non poſſunt conſequi ſalutē. Etenim ſi ſeculares principes leges non ferunt, niſi de his, quæ ad ſalutarem reipublicæ finem conferūt, nullo Deus mandato vniuerſos mortales debuit arctius perſtringere, quàm baptiſmi, vt ſine quo nemo ad ſupremum humani generis finem pertingere poteſt.

2. Cōcluſio ¶ Secundò nihilominùs arguitur. Ad dignoſcendū quando huiuſmodi conditionales præceptum ſignificent, huiuſmodi regula vtēdum eſt. Si poſtquàm homo in gratia eſt iam conſtitutus non amplius ad tale opus tenetur, defendi poteſt, non fuiſſe neceſſarium niſi neceſſitate finis. Exempli gratia. Quia homo dum eſt in gratia non amplius ad contritionem cōſtringitur, defenſabile eſt verbum illud, Niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimul peribitis, ſolam ingerere neceſsitatem ad aſequendum finem: ſcilicet, gratiam. Non negauerim præceptum eſſe confeſsionis iure diuino: eſt enim hæreſis contra quēdam Magiſtrum Oſomenſem condemnata. Colligitur nanque eiuſmodi præceptum ex illo Ioan. vltim. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, vt ſuo loco patebit, ſed hic loquimur de cōtritione extra tēpus illius præcepti. At verò quoniam etiam poſtquàm homo eſt in gratia, obligatur aliquando iure diuino accipere ſacramentum euchariſtiæ, ſignum eſt verbum illud, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, præceptum inducere. Alioqui ceſſante fine, hoc eſt, poſita gratia, ceſſaret neceſsitas. Ad propoſitum ergo. Baptiſmus non ſolùm eſt neceſſarius ad comparandam primam gratiam, vt patet in pueris, & in adultis habentibus baptiſmi copiam, verùm & poſtquàm catechumeni per baptiſmum flaminis ſunt in gratia, vbi adfuerit facultas tenētur baptizari: ergo certum documentum eſt, eſſe neceſſarium, non ſolùm neceſsitate finis, verum & neceſsitate præcepti. Probatur ſecunda præmiſſa geſtis compluribus hiſtoriæ ſacræ. Primò ex ipſa hiſtoria Nicodemi: nam vt Aug. tract. 11. ſuper Ioā. adnotauit, iam tum ille ad Chriſtum in eius fide & gratia accedebat, & nihilominùs dominus ei dixit, neceſſarium eſſe baptiſmate renaſci. Videlicèt, vt vniuerſos admoneret mortales, quòd quantacunque polleant fide & charitate nihilominùs tenentur baptiſma ſuſcipere. In cuius ſignum refert euangeliſta paulo antè in calce ſecundi capituli, quod licèt multi crederent in nomine Chriſti videntes eius ſigna, quæ faciebat, ipſe autem Ieſus non credebat ſe metipſum eis. Eadem quippe ratione quantauis quiſpiam charitate nō baptizatus ferueat, non eſt ei ad miniſtrandum ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, neque vllum aliud eccleſiaſticum antequàm baptizetur. Quinuerò non modò Auguſt. & ſancti, verùm & apoſtoli ipſi eiuſmodi præceptum nos docuerunt illis etiam neceſſarium, qui ſunt in gratia. Petrus enim, vt legitur Actuum. 2. his, qui iam cō punēti erant corde, quærētibus quid facerent, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu. Nulla ergo cordis compunctio à baptiſmi lege quempiam excuſat. Et eunuchus doctrina fidei per Philippum imbutus, vt Actu. 8. refertur, quis, inquit, prohibet me baptizari? Et Paul. Actu. 9. poſt eius conuerſionem baptizatus eſt, idemque de Cornelio Actu. 10. narratur. Et infrà, ait, Pet. Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur ij, qui ſpiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos? Colligitur ergo ex ijs certiſsima fides baptiſmum eſſe in præcepto.

¶ Accedit nihilominùs & Chriſti edictū Matthæ. 28. Euntes docete omnes gentes baptizā tes eos in nomine patris, &c. nā etſi forma præcepti ad diſcipulos tantùm ſpectare videatur, nihilominùs inde conuincitur incluſum eſſe mandatum omnibus gentibus poſitum, vt baptizarētur. Tum ꝙ præceptum ipſum in gentiū cōmodū ponebatur, & tāquā res illis ad ſalutē neceſſaria, tū etiam ꝙ eiſdē verbis data eſt apoſtolis, & eius ſucceſſoribus poteſtas ac iuriſdictio (vt verba præcedentia docēt) quā Chriſtus habebat adducendi gentes ad fidē: fruſtra aūt eſſet illa iuriſdictio in apoſtolis, niſi præceptum haberet annexū in ſubditis, vt obediret. Docete omnes gentes.

¶ Præ-

Qui crediderit. &c. ¶ Præterea & illud Marc. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, in eiusdem præcepti confirmationem manifestam rationem affert. Est enim sensus. Ob id vos ad euulgandũ euangelium mitto, quòd nisi quis vobis obedientiã fidei præstiterit, baptizatusque fuerit, sciat se saluum fieri non posse. Atque eam ob rem nõ solùm denotatur esse cunctis fidem necessariã, & baptismum, vt à peccatis liberentur, verum quòd cùm tanti sua cuiusq; referat spiritualis salus, singulare sit quoque præceptum tum fidei, vbi legitimè prædicatur, tum etiam baptismus. Atque adeò vniuersi infideles, ad quos euangelij præconium peruenerit, præter alia crimina contra ius naturæ, nouo positiuæ (vt aiunt) infidelitatis subijciuntur nisi credant & baptizentur. Quod autem in negatiua resumptione solùm dictũ est. Qui verò non crediderit: sine mentione baptismi Bernar. in Epistola. 77. ad Hugonem vnde ipse id ipsum desumpsi, li. 2. de sacram. p. 5. cap. 7. sic interpretatur, quòd vbi facultas baptismi non adest, sola fide & volũtate homo baptizatur per baptismum flaminis. Hæc Bernard. Nihilominus, vt ex parte affirmatiua. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, colligitur q̃ ei qui dum potest non baptizatur, nec fides sufficit, nec voluntas ad salutem.

¶ Ad hæc propterea quòd circuncisiò professio erat legis antiquæ, præcepto illius populus ille tenebatur, iuxta illud Gene. 17. Anima cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo: in baptismo autem fit professio legis euangelicæ: ergo fortiori argumento vniuersus orbis eius præcepto obligatur.

¶ Atqui ratio hæc sic explicatiùs instruitur. Vniuersus mundus tenetur Christo credere, eiusq; adeò legem suscipere & colere, iuxta illud Ioan. 25. Si non veniſſem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Et rursus, si non veniſſem, & opera non feciſſem, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent: baptismus autem est fidei legisq; Christi susceptio: ergo ad illum vniuersi mortales tenentur. Vniuersi, inquam, etiam illi si qui sunt, in uincibili eius ignorantia laborantes. Tametsi per ignorantiam illam excusentur à culpa huius singularis præcepti, licèt non ab illa, quòd non seruant naturæ legem, vt fide illuminentur. Id quod illicò declarabimus. Sed & aliter eadem ferè ratio formatur. Vniuersus orbis tenetur esse vnum ouile sub vno pastore Christo, iuxta illud Ioann. 10. fiet vnum ouile & vnus pastor. & de summa trin. & fide catho. Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur: baptismus autẽ vt in concilio habetur Florentino, est vitæ spiritualis ianua, per quẽ & membra Christi, & de corpore ecclesiæ efficimur: ergo vniuersus orbis ad illum suscipiendum tenetur. Quòd si sanctos in eandem sententiam desideras præter iam citatum Augustinum est Hierony. qui eod. loco super Matth. Docete omnes gentes, ait iussisse apostolis, vt gentes fidem ac baptisma quæ essent obseruanda præciperẽt. Et Bernar. Epistola. 77. iam citata, ait hoc esse ex præceptis præcipuum. Hierony.

¶ Ad illud igitur argumentum Witcleff. quòd si illa verba ad Nicodemum præceptũ denotarent baptismi: sequeretur ex eodem temporis momento cœpisse vniuersos ligare. Waldensis loco citato videtur id cõcedere propter verbum. Aug. iam suprà citatum de fide ad Petrũ cap. 3. quod est etiam in lib. de origine animæ. Ex illo tempore, quo saluator noster dixit, Nisi quis renatus fuerit, &c. nemo, sine baptismo aut martyrio habet vitam æternam. At verò, vt D. Bernar. epist. citata. 77. ait, nulla probabilitate fulcitur. Locuplete nanque suprà. d. 3. artic. 2. demonstrauimus, totam legem veterem vsque ad articulum mortis & resurrectionis Christi in suo durasse vigore, atq; adeò nullum Christi mandatum, nisi inde obligare cœpisse: non enim obligationes ambarum legum debuerunt concurrere, sed finis vnius, fuit initium alterius. Neque verò decuit, vt misericors Christus priùs fuisset sua lege condemnator, quàm sua morte saluator. Quare baptismus illucusque, vt non fuit necessarius, ita nec sub præcepto. Quod ergo ait Augustin. ex illo tempore, intelligitur, quòd tunc cœpit innotescere lex baptismi, licèt non obligare. Vel rectiùs. Ex illo tempore, non significat ex illo momento, sed ex tempore Christi. Iam enim diximus, quòd Christus viuens debuit suam condere legem priuatim inter apostolos, licèt non nisi post mortem, vim esset obligandi obtentura. Cui quidem sententiæ illud Math. 10. non dissone congruit. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Cœpit ergo obligare quando post resurrectionem dixit, Ite, docete omnes gẽtes, &c. Hoc autem ad Nicodemum dictum explicatiùs loco nunc citato enodauimus. Vide locum. Ad argu. V Witcleff. Th. Vuald. Bernard. Matth. 10.

¶ Argumentũ primũ D. Tho. facillimũ est. Per Christũ nõ est arctata via salutis: sed ante eius aduentũ poterãt homines sine baptismo saluari ergo & post. Respõdetur, q̃ cùm fides Christi semp fuerit necessaria, iuxta illud sæpe cita 1. Argum.

tum Actu.4.Non est datum aliud nomen hominibus,&c.seculorum successu, quo propinquiùs ad Christum accedebatur,magis ac magis innotescere debuit.Quocirca in lege naturæ sola(vti ait Grego.)cum sacrificiorum oblatione sufficiebat.In lege autem scripta per circuncisionis signaculum masculis fides venturi applicabatur.Et ideo in lege gratiæ licèt per illam incorporemur Christo, secundùm illud ad Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris,tamen fuit decentissimum,vt postquamiam expectatus aduenerat, explicatiori signo eius fides & passio nobis applicaretur.Quoniam res præsens alio verbo significatur, quàm præterita vel futura. Quocirca inde non fit,viam salutis fuisse arctatam:vt pote cum via illa nunquam fuerit nisi vna Christi fides, quæ semper fuit eadem: sed fuit potiùs luculentissimè nobis explicata: quandoquidem sicuti abluti sumus sanguine Christi, sic & baptismo abluti illi consepelimur.

2.Argum. ¶ Secundùm argumentum est hoc.Baptismus maximè videtur in remedium originalis peccati institutus: ergo ille, qui baptizatus est, cùm iam sit à contagio illo ablutus, non amplius poterit illud in proles traducere.In solutione D. Thom. legentem ad secundam partē suæ summæ refert:nempè, ad primam secundæ.q.81.arti.3.vbi ait,per baptismum reuocari quidem hominē quantum ad mentem, sed permanere in ordinationem partium corporis,secundum quam homo generat.

Augusti. ¶ Mysterium autē hoc explicat Aug.lib.2. de peccatorū meritis,& baptismo paruulorū. ca. 3.& quatuor sequentibus,& contra Iulianum.

Roma.5. lib.6. Arguebant.n. Pelagiani, q̄ cum Adam peccator peccatores genuerit,multò iustius ille,qui iustus est,generabit iustos. Nam si vt. 1. Corint.7.ait Apostolo.sanctificatur vir infidelis propter vxorem fidelē:eadē ratione parentes fideles generabunt fidelem filiū, atque adeò si lij fidelium nō sunt baptizandi. Sed huiusmodi argutiæ inanes erant. Etenim, vt ait, Paul. Rom.5.sicut per vnius delictū in omnes homines in condemnationē, sic & per vnius iustitiā in oēs homines in iustificationē vitæ. Itaq; sicut oēs homines eo q̄ nascuntur ex Adā,natura,vt ait Pau.nascūtur filij iræ (displicuit namque Deo in illo omnis eius soboles) sic & qui renascūtur per baptismū in Christo, nascūtur filij gratiæ:est.n. filius, in quo bene Deo complacuit.At verò, quia baptismus nō tollit nisi culpā hominis,remanet semper fomes peccati in natura cārnali inclinās ad malū.Ideo nan

Roma.7. que ait,Paul.Rom.7. sentio aliā legē in mēbris meis repugnantem legi mētis meæ,& captiuā tē me in legē peccati,quę est in membris meis, & quia homo non spiritu gratiæ,sed membris corporis generat,in quo lex illa peccata perdurat generando filios Adæ, generat filios iræ, quod est traducere originale peccatum.

¶ Sed arguis. Sæpe homo dum gignit,rem illā vxoriam iustè & meritoriè exercet: atque etiam ex gratia,ergo generat ea ratiōe,qua est per baptismum regenitus, atq; adeò non traducit tabem illam originis.Respondetur,quod etiam si parentibus officium illud cōiugale sit personale meritum,nihilominùs quia actione procreant naturæ corruptæ,quæ quidem corruptio ex Adæ præuaricatione contrahitur, licèt secundùm personam actum generandi ceu Dei filij exerceant,tamen secundùm naturam generant tanquā filij Adæ. Qua vtique de causa & mulier cum doloribus parit. Hominem ergo nasci in peccato originali nihil aliud est, quàm nasci secundùm naturam filium Adæ,in quo omnes peccauerunt.Illud autem de vxore fideli vafricies erat contra hoc propositum adducere. Haud enim est sensus, quòd si infidelis ducat vxorem fidelē, eo ipso sit iam ipse fidelis.Sed loquitur Paulus de sanctificatione legali,vt ipse se exponit. Nam cùm lex naturæ,sit vt duo diuersarū legum non possint matrimonio copulari:in fauorem tamen Christiani,quando vxor fidelis est, potest cùm viro infideli habitare, si ille sine iniuria saluatoris vult cum eadem cōiuge permanere. Argum.

¶ Tertium argumentum est. Siqui modò nascerentur sanctificati in vtero,iam sine originali contagio nascerentur, ac perinde in gratia: ergo illos non opus est baptizare. Negatur autem consequentia:quoniam carerent charactere Christiano, qui non nisi per baptismum imprimitur. 3.Argum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sine baptismo aliquis possit saluari.

VM definitū sit,baptismum esse ad salutem necessariū,inde apparet manifestè consequēs, neminiabsque ipso patere salutem:qua propter alicui articulus præsens superuacaneus videri posset. Nihilominùs ad explicandum illa, quæ baptismi vicem supplere possunt,necessarius fuit.Respondet ergo D. Thom. per distinctionē duabus conclusionibus.Bifariàm enim cuipiā pōt deesse baptismus.Vno modo re & voto

voto, vt potè qui ideò non baptizatur, quod baptismum iniquo animo respuit.

1. Cōclusio ¶Et ideo asseritur prima conclusio. Absque baptismo in revel in voto nemo potest saluari. Nam qui Dei præceptum, atque illius præsertim rei, quæ ad salutem est necessaria, contemnit, non potest amicitiam cum eo conciliare: qui autem baptismū renuit, ipsum contemnit: ergo ille nō saluabitur. Alio modo potest deesse baptismus re quidem, sed non voto, vt cùm quis desiderio flagrans baptismi antequā eius adsit facultas, mortem obit.

2. Cōclusio ¶Et propter istos subiungitur secunda conclusio. Potest homo sine baptismo in re, dummodò eius habeat votum, salutem consequi. Probatur, votū illud ex fide nascitur per charitatē operante, ergo sufficit ad salutem. Deus enim, qui suam virtutem sacramentis non alligauit, per illum internum motum gratiam infundit, iuxta verbum Pau. ad Gala. 5. In Christo Iesu nec circuncisio valet, nec pręputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. Vnde Ambrosius de Valetiniano qui catechumenus sine baptismo vita decessit. Quem regeneraturus erā, inquit, amisi, veruntamen ille gratiā, quam poposcit, non amisit.

Pau. Ga. 5.

Expositio articuli. ¶Conclusiones istæ dist. 3. art. 11. quo tria distincta sunt baptismata, satis expositæ sunt, vbi conclusum est baptismata sanguinis & flaminis supplere posse baptismi vicem. De solo autem modo loquendi potest Magister corripi, qui in. 4. dist. 4. vbi verbum illud Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, restringit ad illos, qui baptizari possunt. Vel sic. Nisi quis ea fuerit regeneratione regenitus quam facit baptismus. Illa autem fit, inquit, non tantùm per baptismum, sed per pœnitentiam & martyrium. At verò quanuis in re idē sit, modus tamē loquendi nō ita syncerè Christi sententiæ maritatur. Et ideo quemadmodum illic adnotauimus, & verba euangelica sonant, dicendum est, baptismum esse simpliciter necessarium. Pœnitentia verò & martyriū non simpliciter sunt dicenda sufficere, sed secundùm quid & cum moderamine: scilicet, vbi baptismi copia haberi nō potest. Hanc enim ob rem illa duo baptismi nomen sortita sunt, vt illic exposuimus, quòd non iustificant, nisi supplendo vicem baptismi, vt August. libro. 4. contra Donatistas. 5. cap. 22. quod refertur de consecra. distinct. 4. can. Baptismi vicem, autor est. Enimuerò ad hoc quòd vnum quodlibet istorum trium per se diceretur sufficere, requireretur, quòd vbi baptismi facultas adesset optio daretur, vt quis posset vel baptizari, vel martyrium perpeti, vel solùm actum pœnitentię habere, cum verò tunc necessarius sit baptismus, fit vt simpliciter sit asserendus necessarius, & alia non, nisi in eius absentia dicendū est sufficere.

¶Quòd autem martyrium vicem suppleat baptismi, docet August. lib. 13. de ciuita. Dei. ca. 7. & in epistola ad Seleucianum, quæ est. 108. & de fide ad Petrum cap. 3. & capi. 30. Qui enim dixit: Nisi quis renatus fuerit, &c. pariter dixit. (Ioann. 15.) Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Et Matt. 10. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Et qui perdiderit animā suā propter me, inueniet eam. Anima nanque illic pro vita vsurpatur. In summa, vt est in psalmo. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorū eius. Quæ autem pretiosior, quàm quæ Deo dedicatur? Concludit ergo August. loco citato de ciuita. Dei, dicens. Neque tanti sunt meriti, qui cùm mortem differre non possent, baptizati sunt, quāti sunt ij, qui mortē differre cùm possent, ideo non distulerunt, quia maluerunt Christum confitendo, finire hanc vitam, quàm eum negando ad eius baptismum peruenire. De martyrio autem dist. 3. art. 11. satis ostendimus, quòd perinde ac baptismus culpā remittat & pœnam.

Martyriū uicem supplet baptismi.

August. li. 13. de ciui. Dei. cap. 7.

¶Baptismum autem flaminis citra martyriū nonnulli olim arbitrati sunt non sufficere, de quo ideo argumēto D. Bernard. ad Hugonem scripsit, vbi contrarium monstrat. Nam, vt loco citato dist. 3. artic. 11. dicebamus, neminem Deus ad impossibile obligat. Vbi ergo quisq; desiderio baptismi tenetur, quem adipisci non potest, nihil aliud ab eo exigit, sed eius voluntatem pro facto reputat. Est enim multò propensior ad indulgendum, quàm ad puniēdum. Cùm ergo malorum solam voluntatem pro factis æstimet: ait enim. Qui odit fratrem suum homicida est: & qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo: sit vt & bonum baptismi affectum pro facto ipso acceptet. Sed non opus est in re manifesta amplius immorari. Retulimus enim illic, & arti. huic proximo historias Actuū Apostolorum, quibus refertur, Paulum, eunuchum, & Cornelium, & plures alios ante baptismum fuisse iustos, qui ideo si illum obtinere non valuissent, nihilominus in cœlum commigrassent. Argumenta Diu. Thomæ secundæ conclusioni obijciuntur. Videtur enim primùm locus ille Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire

1. Argum.

introire in regnum Dei, conuincere quòd votū baptiſmi ſine eius ſuſceptione nō ſufficiat. Reſpōdetur nihilominus, quod cùm homines, vt. 1. Regu. 16. legitur, videant quæ patent, Deus autem intueatur cor: ille, qui per baptiſmum regenerari cupit, corde quidem apud Deum regeneratus eſt iuxta verbum Apoſtoli Rom. 2. Circunciſio cordis eſt in ſpiritu, non in litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Et hinc colligitur ſolutio tertij argumenti, quod eſt hoc. Sacramentum baptiſmi eſt de neceſsitate ſalutis: ergo non ſufficit eius votum ſine re ipſa. Reſpondetur, inquam, ob id dici neceſſarium, q̄ vbi copia eius haberi nō poteſt, ſine eius voluntate, quæ apud Deū pro facto reputatur, nemini contingit ſalus.

2. Argum. ¶ In ſecundo autem argumento paulò durior locus opponitur ex lib. de eccleſiaſt. dogmat. qui refertur de conſecra. diſt. 4. can. Catechumenum. Vbi ſic legitur. Nullum catechumenum, quanuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi totum ſacramentum baptiſmi completur: catechumeni autem ſunt illi, qui votum habent baptiſmi, quem nondū receperunt: ergo votum ſacramenti ſine re non ſufficit. Et Syluius papa in epiſtolā ad epiſcopum Tarraconenſem admonet, vt deſiderantibus fontem ſalutarem omni celeritate ſucurratur, ne regnum & vitam perdant. Vnde conſequi videtur deſiderium baptiſmi non ſufficere ad vitam æternam.

4. Cōcluſio ¶ Propter hæc argumenta non defuerunt tēpore Innocentij, qui in ambiguo eſſent: vtrùm catechumenus defunctus ante baptiſmum viā ſalutis ingrederetur. Quam quidem ambigui tatem apud eundem pontificem depoſuerunt, vt refertur in. c. Apoſt. de presby. non baptizato. Nam ſi Corn. & Eunuchus & alij, in actibus apoſtolorum referuntur Deo ante baptiſmum placuiſſe, illud fuit propterea, quòd baptiſmum inuincibiliter tunc ignorabant. De catechumenis autem, qui notitiam eius habent, cenſere iſti poterant, non poſſe ſine ipſo in re vitam æternam poſsidere. Nihilominus prædictus pontifex contrariam illic veritatem tanquàm catholicam definit. Quare hæreticum eſſet de illa dubitare. Ait, inquam, preſbyterum, qui ſine vnda baptiſmatis extremum diem clauſit, quia in ſanctæ matris eccleſiæ fide, & Chriſti nominis confeſsione perſeuerauerit, ab originali peccato ſolutum, & cœleſtis patriæ gaudium eſſe adeptum, incunctanter, eſſe aſſerendum. In cuius confirmationem allegat Auguſtinum libro. 4. de baptiſm. Contra Donatiſtas capit. 22. licèt falſò in textu allegetur libr. 8. de ciuita. Dei. Cuius verba ſunt. Baptiſmus inuiſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed neceſsitas excludit. Citat & Ambroſium de obitu Valentiniani idem aſſerentem de Valentiniano qui catechumenus obijt. Idem etiam ipſe Innoc. affirmat in cap. Debitum. de baptiſmo, vbi ait, quod Iudæus, qui ſe ipſum baptizauit, ſi tunc ſine alio ſacramento moreretur, protinus in patriam euolaſſet propter fidem ſacramenti ſine ſacramento fidei. Quocirca concilium Tridentinum ſeſsione. 6. cap. 4. ad literam concluſionem D. Thomæ ſubdiſiunctione decreuit, ſcilicèt, poſt promulgatum euangelium poſſe quemque per ſacramētum baptiſmi in re vel in voto ſaluum fieri. Et eſt ratio manifeſta: nam ſi illi, qui in actis apoſtolorū referuntur, propter ignorantiā inuincibilem per fidem implicitā per charitatē operantē indulgentiam adepti ſunt, multò æquius qui deſiderium habent expreſſum baptiſmi morte præreptii idem beneficium obtinebunt. Cōcilium Tridentinum. ¶ Locum ergo citatū de eccleſiaſticis dogmatibus quidam ſic exponunt, vt de ſola præſumptione intelligatur: videlicet, quòd vbi catechumenus in mora eſt ſuſcipiendi ſacramentum, quod recipere poterat, ſi morte præoccupetur, condemnari præſumatur. Planior verò eſt ſolutio D. Thomæ. Illic enim non habetur catechumenum defunctum non obtinere gratiam, ſed non habere vitam æternam. Senſus ergo eſt, quòd licèt in gratia decedat, non ſtatim peruolat in cœlum: quia non recepit plenarium effectum baptiſmi quoad culpam & omnem pœnam. Et ideo ſubiungitur. Excepto martyrio vbi totum ſacramentum baptiſmi (ſcilicet quoad culpam & totam pœnam) completur. Saluabitur ergo ille, ſed per ignem purgatorij vt. 1. Corint. 3. ait, Apoſtol. Atque huic applaudit illud, quod habetur in primo concilio Braca. cap. 35. vbi legitur multas preces pro catechumenis in eccleſia fieri, qui ſine baptiſmo vita perfuncti ſunt.

Alia arg. ¶ Contra priorem autem aſſertam concluſionem obijciuntur alia præterea argumenta, primum de adultis, deinde de paruulis, quod poſſint ſine baptiſmo, ſineque eius uoto ſaluari. Primū enim de Apoſtolis nullibi legitur fuiſſe baptizatos, cùm tamen potuerint, neque de ſacratiſsima virgine.

1. Cōcluſio ¶ Ad hoc de apoſtolis tribus concluſionibus reſpondetur. Prima, Apoſtoli poſt latum præceptum baptiſmi, ſcilicèt, poſt aſcenſum Chriſti tenebantur euāgelico ſacramēto baptizari.

Pate,

Patet,quia lex baptismi est vniuersalis, comprehendens,vt hactenus monstratum est,vniuersos quantacunque fide & charitate pollentes. ¶ Secunda. Deus, qui virtutem suam sacramentis non alligauit, potuit eum ipsis dispensare, vt non baptizarentur. Quapropter Chryso.homilia.1.super acta apostolorum in ea fuit opinione, quòd apostoli non fuerunt baptizati,nisi baptismo Ioannis, & postea in pētecoste baptismo flaminis,iuxta illud actuū 1.Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autē baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies.

2.Cōclusio

3.Cōclusio ¶ Tertia conclusio . Longè probabilius est, imò sic pro certo tenendum, quòd apostoli fuerunt baptizati baptismo Christi,vt D. Th. 3.part.q.38.arti.6.& Scot.in.4.dist.q. 6.autumant. Probatur: nam postquam de lege constat,non autem de dispensatione, temerarium est asserere, cùm ipsis fuisse dispensatum. Eò potissimum quòd neque ad eorum honorem quicquam conferebat, neque ad vtilitatem ecclesię,vt bene illic ait Scotus.Imò quod nō fuerit dispensatum, fuit multò decentius. Tum quòd cùm ipsi essent familiæ Christi primitię, eiusque legis promulgatores,non decebat, vt Christianissimum,quem alijs prędicabant,non ipsi reciperent, & tamen charactere Christiano sine baptismo insigniri non poterāt.Deinde baptismus est professio legis euangelicę,ex pediebat autem,vt eandem legem via communi & regia susciperēt:ergo baptizati sunt.Præterea indecens erat,vt sacramenta,quę alijs ministrabant,ipsi non susciperent.Ad hęc manifestum est,fuisse sacerdotes,quin verò episcopos,susceperuntque sacram eucharistiam:hęc autem sacramenta ecclesiæ sine baptismo recipi non possunt:ergo non expediebat,vt Christus super tot legibus absque vlla causa cum illis dispensaret.

Augus. ¶ Accedit demum & sententia Augustini id asserentis in epistola.108. ad Seleucianum, quæ refertur de consecra,distin.4.can.Quando. & libr. 3. de origine animæ:quæ refertur ibidem can.Si eos. Et priori loco refert aliam opinionem, quòd non fuerint baptizati nisi baptismo Ioannis:sed ait magis esse credibile, quòd fuerint etiam baptizati sacramento Christi. Quin verò sentit, fuisse baptizatos Christo viuente ante eius passionem. Ait quippe ministerio baptismi non defuisse, vt haberet baptizatos seruos, per quos reliquos baptizaret. Cùm ergo iam Christo viuente baptizarent, consequens sit, vt quanuis tunc simpliciter non tenerentur, quia nondum erat præceptum positum,nihilominus essent baptizati,vt exemplo Christi, qui antequam prædicaret, baptizatus esset, characterem ipsi priùs reciperent,quem alijs imprimebant. Aliàs redargui possent cur non ipsi reciperent, quod persuadebant alijs. Atqui credibile est, vt se mutuò ipsi baptizarent. Nisi forsan dixeris, quòd ne non baptizatus alium baptizaret, Cristus prius Petrum abluit, deinde ipse alios. Atqui forsitan, vti idem ait Augusti. id Christus sub articulum lotionis pedem significare voluit,dicens Petro.Qui lotus est, (scilicet baptismo meo) non indiget, nisi vt pedes lauet. Illud autem Actuum.1.Vos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies, auctiorem gratię copiam denotat,quam in die pentecostes etiam visibiliter in linguis igneis receperunt. *Vos autem baptizabimini.&c.*

¶ At de Ioanne Baptista res est magis ambigua:nam cùm mortuus fuerit antequàm Christus præceptum obligatorium baptismi ferret, nunquam illo fuit obligatus, quare cùm illicò fuerit in carcerem coniectus, aliqua fit coniectura,non fuisse illo sacramento initiatum.Accedit præterea quòd Ioannes ad legem euangelicam non pertinebat, nisi tanq; disponens, vt verbo illo Christus innuere videtur.Qui minor est in regno cœlorum,maior est illo.Quare in festo suæ natiuitatis non canitur, Credo. His tamē non obstātibus rationi multò consonantius est, & ita piè tenendum, quòd fuerit baptizatus baptismo Christi,quod D. Thom. loco citato etiam tenet.Imò Chrysosto.super Matth.cap.3.illius videtur sententiæ, q fuerit protinus ab ipso redemptore lotus,postquam illum baptizauit. Idq; adnotauit in illo Christi responso, quod dedit Ioanni dicenti . Ego à te debeo baptizari.Sine modo . Quasi dixisset. Sine me prius hoc abs te officium recipere,& ego tibi statim idipsum rependam. Atq; eam historiā,ait,in quibusdā apocryphis libris scriptā fuisse. At verò profecto in re tā illustri maximū argumentū est negatiuū. Si id inquā, accidisset,minimè id dissimulasset Matth. suæ historię cōtexere.Quicquid aūt de hoc sit,Hie rony . tamē eodē loco tanquā certū affirmat, quòd sicut Christus fuit baptizatus ab illo in aqua, ita & ipse vicissim erat à Christo in spiritu baptizandus.Et intelligit baptismo Christi. Neq; verò deest optima ratio, quod cùm erga Christi baptisma tā officiosum, sese Ioan. præstiterit,non est vero simile , vt sine illo sacramēto mori se fineret , quo fieret Christianus. *De Ioā.Ba.* *Chrysosto.* *Hieronym.*

¶ Sed & de sacratissima virgine ibidem etiam Sco.ait fuisse baptizatam,nisi forsan ob id fuerit ex- *De sacratissima virgi.*

rit excepta, quòd fortè in conceptione filij sui totam habuit plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit illam peruenire. At profectò cùm de Deipara cœlorum regina id semper asserendum sit, quod saluis sacris eloquijs, ad cumulum honoris eius conducit, credendum est fuisse baptizatam. Hæc enim Scoti ratio non consonat virginis meritis. Quis enim ambigat: qui cùm merita præmium præcedant per tam egregia omnium virtutum officia, quæ post sacratissimum partum accumulauit, cumulatior etiam indies excellētior illi accresceret gratia? Fuit quidem gratia plena ante conceptionē filij quantum par erat, vt fieret Christi mater, Attamen gratia illa non fuit eo modo summa: vt non posset deinceps meritis augeri. Neque verò si sententiam illam teneas, quòd fuerit in gratia genita, ab omniq́ue culpa præseruata, eius excellentissimæ sanctitati derogat, imò ad honorem eius apponitur quòd charactere sacramenti, quod Christus instituerat, fieret Christiana, quādoquidem quicquid gratiæ recepit, in virtute passionis Christi obtinuit, cuius sacramentum baptismus est.

De pueris ante rationis usum.

¶ Grauius autem dubium de pueris est ante vsum rationis, quibus sacramentum aliqua de causa applicari non potest. Et quidem de illis, qui in vtero clausi sunt, articu. 11. disputabimus. De illis autem qui nati sunt, sustinet hic

Caietanus.

Caiet. quòd dum baptismi facultas non adest, si signo crucis cum inuocatione trinitatis muniantur, sufficit eis ad salutem. Hæc autem Dei supplementa, vbi sacramentum, vel quidpiam eius essentiæ deest, adeò mihi nunquam persuaderi poterunt, vt si ingenuè quod sentio dicere mihi liceat, semper fuerim arbitratus, non solùm temerè & absque vlla prorsus ratione asserta, imò præter sententiam euangelicam: & nonnunquam contra. Et quò omnia ob oculos ponam, vt simul eorum error pateſcat, gradatim illa referam, quæ in superioribus tetigimus, atque in hunc locum reiecimus. In primis distin. 1. quæst. 5. artic. 1. retulimus opinionem Scoti in. 4. dist. 7. & Caietani super illum articulum dicentium, quòd præter gradū sacramenti adijcitur nonnunquam paruulis per meritum parentum, & ministrantium aliquis gradus gratiæ. Sed contra hanc opinionem distinct. sequenti. quæst. 1. articulo. 6. disputabimus. Nam nemo potest alteri de congruo gratiam mereri: nisi merendo illi bonum motum, quem tamen paruulus habere non potest. Deinde articulo. 8. eiusdem quæstionis inter agendum de intentione ministri citauimus opinionem, quam aliqui impingunt Alexandro Alensi. 4. part. quæstio. 13. memb. 1. in qua tamen, vt illic patet non perdurauit, sed est opinio Durand. distinctio. 6. quæstio. 2. quòd vbi intentio ministri defuerit, adulto deuotio sua sufficiet, paruulo verò sumus sacerdos Christus supplebit conferendo gratiā. Postmodum verò distinctio. 3. articul. 6. opinionem retulimus. Altisiodorensis lib. 3. tracta. 3. cap. 4. quæstio. 2. dicentis, quòd si sacerdos non proferret integram formam, scilicèt tres trinitatis personas, Deus supplebit quod omissum fuerit. Et postea articulo. 7. allegauimus Paludanū dist. 1. quæst. 1. paulo ante tertiam conclusionem dicentem, quòd si baptizans non tangat aqua illum, quem baptizat, Deus supplebit, & gratiam conferet. Similiter D. Thom. in. 4. dist. 24. quæst. 1. art. 2. quæstiū. 3. ait, quòd dum quis non baptizatus sacerdotalem ordinem suscipit, nullum postmodùm sacramentum confert: tamen piè credi potest, quòd quantùm ad vltimos effectus sacramentorū summus sacerdos supplebit defectus. Ad hæc accedit modò opinio Caiet. quòd paruulos sine sacramēto, dum applicari non potest, Deus ab originali liberabit. Idemq́ue dicturus est infra artic. 11. de illis qui in vtero moriuntur. Et fuit opinio, quam vt piam & credibilem asseruit Gerson in. 3. part. sermone de natiuitate virginis, consideratione. 2.

¶ Atqui opinio bifariàm potest intelligi. Vno modò, quod illa signatio cum inuocatione trinitatis, aut aliquid simile, sit tanquam pro regula certa & vniuersali habenda, ceu priuilegiū præter legem: vt semper sit sufficiens, propter necessitatem: quæ quidem esse videtur assertio Caietani. Altero modo, vt non sit regula certa, quòd semper sufficiat, sed quòd piè credendum sit aliquando Deo placere puerum sine baptismo saluum facere. De hoc ergo secundo membro dicemus in fine. Primum autem fateor me non intelligere, quomodo valeat citra errorem defendi.

¶ Nam primùm, quòd sit aliud ordinarium remedium diuinitus institutum manifestaria hæresis est, siquidem tanquam firmissimam legem. Christus illud edixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum. & Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur. & ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis. Et ad Ephes. 5. Mandans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Vnde cùm in lege naturæ sola fides sufficeret aliquo actu applicata paruulis, & in lege scripta

1. Argum.

necessa-

neceſſaria fuerit per circunciſionem applicanda: illa omnia per baptiſmũ excluſa ſunt, qui ideo ſolus ſacramentum applicandæ eiuſdem fidei permanſit.

¶Simili ergo ferè ratione impugnatur opinio hæc: nam ſi illa conſignatio, quam ait Caieta. vel quæcunque alia commendatio pueri haberetur tanquam regulare, & vniuerſale remedium, quod ſemper ſufficeret, profectò perinde eſſet ac ponere, quantùm ad effectum gratiæ, aliud ſacramenti genus. Et arguitur ſic in contrarium, Illud non poteſt aſſeri niſi tanquã priuilegium Dei: id autẽ nullibi legitur, ſed nuda lex. Niſi quis renatus fuerit, &c. & Qui crediderit &c. ergo pluſquam temerariũ eſt illud aſſerere. Nam dicere, quòd propter neceſsitatem pie credendum eſt, nullius eſt roboris. Et enim cum Chriſtus ſatis prouiſerit inſtituẽdo ſacramentũ, cuius materia vbique eſt in promptu, & peccatum originale natura ipſa contrahamus, nihil amplius à Dei miſericordia exigendum eſt. Imo, vt ait Alexand. loco proximè citato, miſericordia Dei non debet aliquid facere, quod ſit in præiudicium ſuæ prouidentiæ. Quare illa iſtorum pietas non eſt rationi concors, ſed diſcors.

Alexand.

2. Argum. ¶Deinde, ſecundò, vt ait D. Thom. quotlib. 6. artic. 4. vbi idẽ, quod nos modò, definit, nuſquam apud Auguſti. & ſanctos patres reperitur baptiſmi vicem ſuppleri niſi per baptiſmũ ſanguinis, aut flaminis, vt patet libr. 4. contra Donatiſtas, quod refertur de conſecra. diſt. 4. can. Baptiſmi vicem. Cùm ergo paruuli habere nequeant baptiſmum flaminis, non poſſunt baptiſmum aquæ ſupplere, niſi per martyriũ, ſicuti innocentibus occiſis pro Chriſto vſu venit. Illo ergo ſecluſo, non niſi vnicum remedium baptiſmi aquæ illis reſtat. Quare. D. Th. infrà. quæſtio. 73. ar. 3. expreſſe ait, pueros nullatenus per votũ baptiſmi poſſe ſuſcipere eius effectum, ſed ſolos adultos. Atqui hoc argumẽtum efficaciſsimum eſt aduerſus omnes recitatas opiniones dicentium, quòd vbi deeſt, vel forma, vel materia, vel intẽtio, Deus ſupplebit. Enimuerò cùm illic nullum ſit ſacramentum, nulla eſt maior certitudo, quòd Deus ſupplebit, quàm ſi abſque vlla cæremonia infans ſolus moreretur in eremo. Nam deficiente re aliqua, quæ eſt de eſſentia ſacramenti, totum reſiduum pro nihilo reputatur.

3. Argũ. ¶Et tertiò iudicio meo irrefragabiliter arguitur. Baptiſmus flaminis, vt præſenti artic. D. Thom. optimè declarat, debet eſſe actus, qui procedat ex fide per charitatẽ operante. Itaq; niſi ſit vera contritio, & dilectio Dei, nũquam adulto ſine baptiſmo in re ſufficit ad ſalutem. Dum ergo, vt vult Caieta. paruulo applicatur ſine baptiſmo fides, vel paruulus recipit gratiã per meritum applicantis: aut virtute operis inſtar ſacramenti: non primum, tum, quòd poteſt ille actus applicantis non procedere ex gratia, atque adeò neque eſſe meritorius: tum, quòd etiam ſi eſſet meritorius ex gratia, non poſſet alteri mereri, vt ſæpe diximus, primam gratiam, niſi merendo illi bonum motum in Deum: quem paruulus habere non poteſt. Si autem dixerit id fieri inſtar ſacramenti, iam recidit in primum abſurditatis barathrum, quòd ſit præter baptiſmum aliquod remedium admodum ſacramenti. In lege quidem naturæ applicabatur fides per ſolum actum parentũ etiam internum: illud autem iam prorſus ceſſauit, & ſolus baptiſmus ad id muneris eſt ſuperſtes. Quo fit, vt illa benedictio nullatenus ſit neceſſaria, ſed ſi per illam ſaluaretur puer, abſque illa etiam per Dei miſericordiam fieret ſaluus, vt ſanctificati in vtero.

¶Quartò arguitur. Vel illa exterior ſignatio crucis neceſſaria eſt, vel ſecùs. Si eſt neceſſaria, facis illam habere quodammodo vim ſacramenti ad applicandam fidem, atque adeò concedis baptiſmum ad id non eſſe ſimpliciter neceſſarium, quod eſt erroneum. Quòd ſi illa nõ eſt neceſſaria, ſequitur ſolum votũ interiùs parentis ſufficere, quod nemo eſſet tam inſolẽs, vt concederet. 4. Argum.

¶Quintum adhibetur argumentum, quod ar. ſuperiori faciebamus. Nemo ſaluari poteſt, niſi in gremium eccleſię recipiatur, ſaltẽ inter illos, qui ignorantia inuincibili euangelij non laborant (quicquid ſit de illis,) vt patet cap. firmiter. de ſumma trinit. & fide catho. nemo autem in gremium eius recipitur niſi per baptiſmum, vt in concilio Florentino habetur: ergo paruulus, qui vicem eius ſupplere non poteſt, nequit ſine illo ſaluus fieri. 5. Argum.

¶Sexto arguitur, vt in materia circunciſio arguebamus de puero ante octauũ diem. Aut per illam cæremoniam crucis recipiunt gratiã ſoli pueri, qui ſunt ſine baptiſmo morituri, aut omnes periclitantes, etiam ſi ſint mortem euaſuri. Si primum, ſubſequitur, quòd diuinum illud beneficium recipiendæ gratiæ dependet ex futuro cõtingenti, quod eſt conceſſu abſurdum. Si ſecundum, ſequitur, quod multi paruuli dum poſt baptizarentur, nullam tunc reciperent gratiam, cùm iam ſint ab originali mundi: nam gratia baptiſmalis ad ſolum illum effectum confertur. ¶At verò præter rationes, teſtimonia ſunt ſanctorum innumera, 6. Argum.

potiſsi-

Auguſt. potiſsimùm Aug. quibus prædicta opinio, tan quàm hæreſis repudiatur. Primùs enim eſt locus ille, quem citat D. Thom. de eccleſiaſticis dogmatibus. Baptizatis tantùm iter ſalutis eſ-

Aug. lib. de baptiſ. par uu. & decõ ſecra. diſ. 4 cã. Nulla. ſe credimus. Cui conſonat illud eiuſdem Auguſt. lib. de peccatorum meritis, & baptiſmo paruulorum, & refertur can. Nulla. de conſecr. diſt. 4. Vbi nulla, inquit, præter baptiſmum ſalus promittitur infantibus: quia infantes ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum in credentium numerũ non tranſeunt, in tenebris manent. Et ibidem cano. Baptizandi. 1. Gelaſius papa iubet, quòd in languoris

Can. Baptizandi. 1. de conſ. di. 4. incurſu adhibeatur baptiſmus, ne fortaſsis ægrotans exitio præuentus, ſine remedio ſalutari abſcedat. Quæ quidem verba palàm docent nullum aliud eſſe remedium. Id quod idẽ Auguſti. epiſto. 28. ad Hieronymum de origine animæ, his verbis edocet. Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur paruuli, qui ſine ſacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò, & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat eccleſiam: vbi propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur, & curritur, quia ſine dubio creditur aliter eos in Chriſto viuificari non poſſe. Perpende, non aliter. Et libr. 1. de pecca. merit. & baptiſm. paruu. capit. 18. hiſce verbis eandem opinionem execratur. Quis Chriſtianorum ferat, cùm dicitur ad æternam ſalutem poſſe quenquam peruenire ſi non renaſcatur in Chriſto, quod per baptiſmum fieri voluit? Atqui libr. de fide ad Petrum. capitul. 27. quod refertur can. Firmiſsimè. de conſecra. diſtinctio. 4. affirmatiſsimè id conſtituit. Et in primo tomo conciliorum epiſtola. 72. inter epiſtolas Leonis, quæ tamen eſt Aurelij, iubentur quarto loco Pelagiani confiteri, infantes non baptizatos, non ſolùm regnum cœlorum, verùm neque vitam æternam habere poſſe. Quòd ſi dicas hæc, & ſimilia teſtimonia contra Pelagianos eſſe congeſta, qui peccatum originale negabant. Reſpondetur id verum eſſe, neque illo ſenſu contra virum egregiè catholicum ſunt à nobis allegata, ſed in hoc tantũm, quòd cum tam inculcata vniuerſalitate condemnetur pueros abſq; baptiſmo ſaluari poſſe, non liceat exceptionem vllam facere aliter applicandę fidei, quam certè,

Auguſt. ſi vera eſſet, Auguſtinus, vel ſanctorum aliquis aliquando feciſſet.

¶ Ad hæc propter hanc eandem opinionem, quam Aug. errorẽ ab illo Pelagianorum differentẽ cenſuit, quatuor illos libros de anima, & eius origine ſcripſit contra Vincentium Victorem, qui ſuſtinebat paruulos ſine baptiſmo ſaluari poſſe, vt patet libro. 1. qui eſt ad Renatum capitul. 9. Et libro ſecundo, qui eſt ad Petrum presbyterũ ca. 12. vbi ait, ꝙ neq; Pelagiani, ſi peccatum originale cognouiſſent, ſalutẽ pueris abſque baptiſmo auli fuiſſent promittere. Iſte tamen (ſcilicet, Vincentius) cùm peccatũ originale catholicè fateatur, nihilominùs, ait, ſine baptiſmo eos poſſe ſaluos fieri. Quæ, inquit, magis eſt vecors, quàm miſericors vanitas. Sic enim Saul. (1. Reg. 15.) viſus eſt ſibi miſericors, quãdo pepercit Agag regi Amalech, quem Deus occidi præceperat. Et tandem lib. 3. cap. 9. Noli, inquit, credere, noli dicere, noli docere infantes antequàm baptizentur morte præuentos, preuenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe catholicus. Et in calce eiuſdem libri inter errores Pelagianos ſextum connumerat. Infantes antequàm baptizentur morte præuentos peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum. ¶ Prætereà, & ex alio loco Marc. vlt. idem Aug. eandem ſententiã demonſtrat. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ait quippe eod. lib. 1. de baptiſ. paruu. cap. 27. & inculcatius lib. 3. ca. 2. proculdubio paruulis idem eſſe credere, quòd baptizari: atque adeò baptizatos in numero credentium connumerari, ac perinde eos, qui non baptizantur, inter eos, qui non credunt, cenſendos. Quare illi, inquit, nec vitam æternam habebunt, ſed ira Dei manet ſuper eos. Et rurſus eod. ca. libr. 1. De ouibus, inquit, Chriſti eſſe non incipiũt paruuli niſi per baptiſmũ. Quare profectò, inquit, ſi hoc non accipiunt, peribũt. Et iterum. Nec regnum cœlorum, nec vitam paruuli habere poſſunt, ſi filium non habeant, quem niſi per baptiſmum eius habere non poſſunt. Innumera ſunt, quæ in hanc cauſam conferri poſſent, ſed hæc ſufficere prudentiſsimo cuique debent, ne vel ſuſpicetur, vt vbi aliquid ſubſtantiæ baptiſmi defuerit, ſiue formæ, ſiue materiæ, ſiue intentionis, Deum id ratum habiturum, vt defectum ſuppleat. At multò id minùs ſuſpicandum, vbi baptiſmus applicari non poteſt.

¶ Sed reſtat ſecundùm membrum ſuprà diſtinctum. Eſto, non ſit lex ordinaria, vt ſemper Deus ſuppleat ſacramenti defectus, vtrum ſaltem credendũ ſit aliquãdo paruulum abſq; baptiſmo eiuſdem Dei beneficio ſaluum fieri. Reſpondetur primò, quòd dubitare non licet, quin id pro ſuo beneplacito poſsit facere: quippe cùm ſacramentis ſuam non adſtrinxerit virtutem. Attamen, quòd id quandoque faciat,

faciat,nisi ipse nobis reuelauerit, neutiquam est nobis asserendū,sed semper loquendum secundum legem, quam in euāgelio explicuit. Item si id nonnunquam fecit, non est propterea,quòd aliquid sacramenti applicetur puero sine eius integritate: quia illud nullius est valoris. Nec propter necessitatem, quia non potest applicari baptismus: nam de illa causa nulla est lata. Nec propter signum crucis, aut aliqua verba conantium applicare puero fidem. Neq; verò in paruulis propter meritum parentum,vt dist.6.quæst.1.art.6. patebit. Sed certè propter diuinam prouidētiam: scilicèt,quia tales paruulos ad aliquod egregiū commune bonum creat. Quemadmodum sacratissimam virginem in vtero gratiæ plenitudine dotauit, vt idonea esset Dei mater. Et Hieremiam,& Ioannem sanctificauit in vtero. Hæc autem priuilegia ob id confitemur, quòd de sacris literis colliguntur.

¶ Tenemur autem argumentis contrariæ opinionis respondere. Primò enim arguit sic Caiet. Fides non fuit maioris vigoris apud veteres,quàm est apud nos:sed nō obstante præcepto circuncisionis, dum necessitas ante octauum diem vrgebat,sufficiebat fides parentum applicata per signum legis naturæ, eò q vt legitur Genes.17. non licebat antea puerum circuncidere:ergo & modò, non obstante præcepto baptismi sufficit in simili necessitate applicare illam fidem cum signo crucis. Respondetur autem concesso,fidem, apud nos non esse minoris virtutis, imo est multò maioris, quàm apud veteres:nam ratio natiua fidei est credenda docere. Et nostra est explicita tam trinitatis, quàm incarnationis, in illis autem non fuit nisi implicita. Item pluribus sacramentis applicatur, copiosiusq; gratiam confert,cœlorumque valuas aperit. Haud tamen subinde sequitur, q si Hebræorum pueris poterat applicari ante octauum diem per aliud quàm circuncisionis signum, possit nobis vnquam aliter quàm per baptismū. Est enim ratio longe aduersa, q tunc quoniā ante octauū diem inhibuerat illis Deus circuncisionem, consequens erat, vt remedium illis permitteret,quod erat in lege naturæ, sicut pro fœmellis,quibus non erat aliud remedium. Nunc autem quoniam baptismum instituit, qui cùm primùm infans in lucem editur, ei valet applicari, nihil mirum si nullum aliud subsidium reliquerit. Festinetur ergo vt proximè citati August.& Gelasius aiunt, & curratur ad baptismum. Si verò mors illum præuenerit, iudicia Dei abyssus multa. Sic enim ipsissimus Aug.lib.1.de peccatorum meritis,& baptism. paruu.cap.21.Et de bono perseuerantiæ libr. 2.cap.12. Pelagianis respondet. Cur scilicèt, ex duobus infantulis alter morte ante baptismum præuenitur, alter verò illud recipit beneficium, non est alia causa, nisi quòd Iacob dilexit,Esau autem odio habuit. Quamobrem ait,ad.Rom.11.Paul. incomprehensibilia esse iudicia Dei. Atqui eodem pacto respondetur si obieceris illud Paul. 1. ad Timotheum. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri: illud enim, prætermissis alijs sensibus,intelligitur, de voluntate antecedenti, quam alij vocant conditionalem. Per ipsum enim non stat quominùs vniuersi saluentur, sane cùm sufficientia remedia cunctis prouiderit. Si autem aliqui,imò quamplurimi non saluantur, vel sua ipsorum est culpa, vel illa,quam ex Adam traxerunt. ¶ Secundum argumentum Caietan. est. Adultis in necessitate sufficit baptismus flaminis,quo recipitur baptismus in voto: sed innocentes paruuli non debent esse deterioris conditionis: ergo in simili necessitate cùm non possit habere voluntatem propriam, sufficit eis votum parentum. Ad hoc autem respondetur, Caietanum non animaduertisse, quòd adulto votum baptismi nō nisi per modum conuersionis in Deum prodest: paruulus verò,neq; propria voluntate, neque aliena potest vllo pacto conuerti. Quapropter D. Tho.nequaquam ait, sufficere votum baptismi nisi soli adulto. Quinuerò in.4 distin.4.q.3. arti.3. quæstiuncu.2. facit idem argumentum hoc modo. Ætas puerilis magis est ad misericordiam inclinans,q̄ adulta: sed paruulis non remittitur originale per solam fidem, & contritionem alienam sine baptismo: ergo neque adultis per propriam. Et respondet concessa vtraque præmissa, negando consequentiam, Nam oportet,inquit, q in pueris, vt saluētur, sit aliqua causa salutis: & quia nō possunt habere proprium motum,non possunt modò saluari sine sacramento. Quare plus,inquit,valet adulto propria fides, quàm paruulo aliena. 2. Argum. Caietan.

¶ Ad id autem, quod suprà retulimus ex eodem sancto Doctore ead.dist.24. videlicet,q licèt sacerdos, non baptizatus nihil faciat administrando sacramenta, pie tamen creditur, quòd Deus supplebit, respondetur, id dixisse secundùm communem aliorum opinionem, quam certè in summa nō sustinuisset, vt ead. d.disputabimus. ¶ Postrema tandem dubitatio huius articuli, quiam non potest non esse prolixus,est, vtrum possit quis modò alicubi ignorantia inuincibili à susceptione baptismi De ignorantione baptismi

excuſari. ¶ Arguitur enim cõtra cõcluſionem præſentis articuli, quòd aliquis ſine baptiſmo in re, vel in voto poſsit ſaluari. Quam plurimæ enim nunc ſunt gentes in orbe, quæ in caligine ſunt ignorantiæ euangelicæ legis. Ait enim Chriſtus Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum nõ haberent. Et rurſus. Si non veniſſem, & opera nõ feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et Paul. Rom. 10. Quomodo credent niſi audiãt? quomodo autem audiẽt ſine prædicante? Sũt autem frequẽtes per orbem barbari, qui nihil de fide noſtra audierunt: ergo illorum ignorãtia nõ eſt culpabilis. Atque adeò ſi eodem modo, quo in lege naturæ ſatis erat, conuertãtur in Deum, gratiam recipient remiſsionis peccatorum, abſque vlla cognitione baptiſmi. Quãdoquidẽ, vt Ezechiel. 33. legitur. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Vbi dies pro momento quocunque vſurpatur. Eſt enim Deus multò promptior ad indulgentiam, quàm ad vltionem. Vnde cùm de iuſto illic ſubdat. Iuſtus non poterit viuere in iuſtitia ſua in quacunque die peccauerit fortiori ratione quouis momento ſe impius conuerterit, obtinebit veniam. ¶ Neque verò obſtat verbum pſalmi. In omnem terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum (ſcilicet apoſtolorũ) quos cœlorum nomine illic regius pſaltes deſignat, vt eorum ignoratio non careat culpa. Primũ enim multi illud glóſſantin fines terre: ſcilicet, in fines quartę mũdi partis, quam nos habitamus. Et Auguſt. non ſic illud intelligit, quaſi iam impletum: ſed more prophetarum aſſertum, qui ad exaggerandum rei certitudinem: id quod futurum eſt, præteriti voce vaticinantur: prædicatio enim, inquit, euangelij in totum orbem non erit perfecta vſque ad finẽ ſeculi iuxta illud Matth. 24. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſumatio. Et quando cum Chryſoſto. hom. ſeptuageſimaſeptima ſuper Matth. cõcedamus, iam tunc ſuo tempore in totum orbem Chriſtianam tubam perſonuiſſe, quod videtur Apoſtolo ad Roma. 10. magis conſonum: nihilominus certum eſt aliquas iam eſſe regiones, in quibus ante mille hinc retro annos eius memoria fuit extincta. Quare illi perinde hac de re cæcutiunt ac ſi nunquam in orbe fuiſſet illa promulgatio facta. Nam etſi quãdo cœpit lex apud illos euangelica obliuioni tradi, vel poſt centum annos, obliuio fuiſſet illis culpabilis: iam modo illi qui propter maiorum culpam ignorant, nulla tenentur ignorantiæ culpa.

Exech. 33

¶ Hic primum omnium illius meminiſſe opus eſt, quod diſtinct. 1. quæſt. 2. artic. 3. conſtituimus: nempe, nemini poſt lapſum Adæ expoſitam fuiſſe ſalutem niſi per ſupranaturalem fidem vnius mediatoris vel implicitam vel explicitam. Atqui non voco implicitam ſolùm habitum fidei, qui cum gratia in cõuerſione infunditur, ſed actualem cognitionem in vniuerſali, quòd Deus ſit remunerator. Itaq; cũ quis lumine naturali affulſus in bonum honeſtum ſuam vitam referebat, atq; adeò in Deũ, vt naturalẽ hominum finem, Deus protinus intellectum eius ſuperno lumine irradiabat, & ſpeciali auxilio eum cõuertebat, Igitur quantumuis ignorantia hoc ſeculo inuincibilis apud aliquas gentes admittatur, nihilominus vnicuiq; adultorum ad ſuã conuerſionem idẽ ſupernaturalis motus implicitæ ſaltẽ fidei neceſſarius eſt, vt ſcilicet, in Deum mẽte aſſurgat liberatorem hominũ ſecundum modos ſibi placitos, vt ait. S. Tho. 2. 2. q. 2. arti. 7. ad. 3. Neq; vero huic ſententiæ vllo pacto id repugnat, quod idem Doctor ſanctus. 1. 2. q. 89. art. 6. cenſet: nempe, cùm primùm quis venit ad vſum rationis tenere ſe in Deum conuertere: nam primũ, quod ſibi menti occurrit eſt de ſe ipſo deliberare. Quare ſi ſe in debitum finem ordinauerit, gratiã remiſsionis originalis cõſequetur. Ex quibus verbis quiſpiã colligere poſſet. S. Thomã ſenſiſſe id poſſe ſine ſupernaturali lumine fidei accidere. Quod falſiſsimum eſt: nam ipſe. 1. 2. q. 111. ar. 6. expreſſe tenet, neminẽ poſſe facere quod in ſe eſt ſine auxilio ſpeciali. Quare vbi primũ quis conatum naturalem apponit, Deus ſupernè illi affulget, & opitulatur.

Reſpõſio.

¶ Sed tamen dubium hinc emergit, vtrũ ſupra illam implicitã fidẽ quæ in lege naturæ ſufficiebat, neceſſaria ſit etiã nunc temporis ad ſalutem quæ fit per gratiam fides explicita Chriſti, atq; adeò baptiſmi. Et ratio ambigendi eſt, q̃ ſi illa eſt neceſſaria, apparet continuò ſubſequi, vt nemo ſine ciuſmodi fidei explicatione in gratia poſsit eſſe cum Deo. Cuius contrariũ videntur argumenta propoſita cõuincere. Reſpõdetur nihilominus prima cõcluſione, quã D. Tho. ibidem. 2. 2. q. 2. conſtituit. Vbi diſtinguens inter tempus præcedẽs Chriſti aduentum, & ſubſequẽs, ait, q̃ quãuis in lege naturæ & Moſayca ſatis fuiſſet fides implicita Chriſti, licèt in Moſayca erat quodammodo explicatior, tamen nunc tẽpore gratiæ reuelatæ tam maiores, inquit, quàm minores tenẽtur habere fidem explicitam de myſterijs Chriſti, præcipuè quantũ ad ea, quę in eccleſia cõmuniter

Vtrũ regitur fides explicita.

1. Cõclu.

ſolen

solennizantur, & publicè proponuntur, vt sunt articuli trinitatis & incarnationis. Neq; verò conclusio hęc sub his saltē verbis, ꝙ nunc temporis necessaria sit ad salutem in vniuerso orbe fides explicita Christi, ex illis est veritatibus, quę opus habent sanctorum testimonijs suffulciri. Imò est ipsissima fidei nostræ confessio, cuius contraria negatio, aut dubitatio, hæresis esset manifesta. Dixerim sub his terminis, fides explicita, nā quid teneātur rustici explicitè credere, putà an articulos omnes & præcepta &c. id disputare permittitur. Probatur cōclusio ratione planissima. Professio euangelica idem est prorsus, quod cōfiteri fidem Christi explicitam: hoc enim docet præcipitq; euangelium. Cùm ergo, vt art. 1. probabamus, mortalium vniuersitas teneatur credere Christo, eiusque euangelio, consequens est, vt teneantur habere fidem explicitam, eademq; sit ad salutem necessaria. Christus id ipsum nos edocet dicens Marc. vlti. Euntes in vniuersum mundum prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò nō crediderit, condemnabitur. Quid ergo omnis creatura credere debet? Certè euangeliū ipsum, quod Christus prædicari iussit. Quid autem est credere euangelio Christi, nisi fidem explicitam habere de Christo? Quam qui non habuerit, condemnabitur. Est ergo iam nunc fides explicita, tum necessaria ad salutem, tum subinde in præcepto. Deinde baptismus, vt ar. 1. demonstrauimus, est tū necessarius ad salutem, tum etiam in præcepto vniuersum orbem obligante, iuxta illud sæpissimè resumptum Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. baptismus autem est professio euangelicæ legis, hoc est fidei explicitæ Christi: quare simul componuntur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ergo eodem modo est necessaria fides Christi explicita. Tertiò, idem discrimen patefacit nobis Apostolus ad Galat. 3. vbi ait. Conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio Iesu Christi daretur credentibus. Et cōtinuò subiecit ad nostrū propositū. Priùs autem q̄ veniret fides (nempè euangelica) sub lege custodiebamur cōclusi in eam fidem, quæ reuelāda erat: ergo sicut antea sufficiebat ad salutem velata fides, ita & nūc requiritur reuelata. Audi Augustinum lib. 19. cōtra Faustum cap. 14. Antiqui enim, inquit, iusti sacramentis suis intelligebant venturā prænunciari reuelationem fidei: ex qua, licèt adhuc cooperta & abscondita etiam ipsi viuebant. Et in calce capituli. Nunc autem reuelata est fides, in quā inclusus erat populus quādiu sub lege custodiebatur. Hæc ille. Ad quid autem reuelata? Nisi vt hoc seculo sic explicita perinde obliget, atq; antiquitus illa abscondita.

Nota fidem euangelicā.

Augustinus.

¶ At profectò dignior est conclusio, quàm vt sanctorum testimonijs indigeat. Loquātur nobis Athanasius in fidei Symbolo. Quicunque vult saluus esse, ante omnia, inquit, opus est, vt teneat catholicam fidem. Quid est, quicūque? Re vera quicunque post promulgatum euangelium in toto orbe fuerit, est, futurusque sit. Fides autem catholica, inquit, hæc est, vt vnū Deum in trinitate, & trinitatem in vnitate veneremur. Et percensitis diuinitatis articulis, subdit. Sed necessarium est etiam ad æternam salutem, vt incarnationem quoq; domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Ac demū subiunctis articulis humanitatis concludit. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterq; crediderit, saluus esse non poterit. In summa, propterea lex euangelica dicitur lex gratiæ reuelatæ: quia obligat habere fidem Christi explicitam. Vnde in concilio Tridentino sessione. 4. decreto. 1. decernitur, ꝙ sine fide nostra Catholica impossibile est placere Deo, & vocat fidem catholicam, quæ explicatur in Symbolis tam apostolorū, quàm Athanasij, & Nicæni. ¶ Ex hac autem conclusione exurgit vis argumēti proximè facti, ꝙ nemo sine huiuscemodi fide iam nunc vlla orbis plaga saluari possit. Statuitur autem nihilominus secunda conclusio. Quanuis præceptum fidei explicitæ absolutè obliget vniuersum mundum, nihilominùs possunt multi ignorantia inuincibili ab eadem obligatione excusari. Sunt enim multi, qui de fide nihil audierunt: & tamen sine predicante (vt ait Paul.) nemo credere potest. Conclusio est S. Thom. 2. 2. q. 10. ar. 1. vbi distinguit de infidelitate, ꝙ alia sit purè negatiua, qualis est in illis, qui nihil de fide audierunt: alia verò contraria fidei: vt potè illorum, qui fidei promulgationem audientes, illam vel repellūt, vel contēnunt. Et subdit hanc posteriorem esse peccatum speciale, priorem verò minimè. Quare illi, inquit, negatiuè ignorantes condemnabuntur quidem propter alia peccata, quæ contra ius naturæ committunt, non autem propter peccatum infidelitatis. ¶ Contra hoc autem posteriùs membrum arguitur. Si illi ius naturæ seruassent, Deus illis properè succurrisset, vt eos speciali auxilio ad se conuerteret: ergo non sunt excusabiles, atque adeò singulari infidelitatis peccato tenentur. Posset cuipiam in superficie rem consideranti, argumentum apparere

Athanasius.

2. Cōclusio

S. Thomas.

Argumētū

contrariũ ſententiæ S. Tho. diſtinctio tamen illud facilè diluit. Cognitio enim fidei ſaltem implicita primùm neceſſaria eſt neceſsitate finis, vt vnuſquiſq; conuertatur in Deum. Acdeinde eſt in præcepto: ſicuti de baptiſmo in ſuperiori art. definitum eſt. Atqui quatenùs eſt in præcepto excuſatur homo ab eius culpa per ignorantiam inuincibilem. Et hoc eſt, quod ait. S. Tho. illos infideles nõ condemnari ob ſingulare peccatum infidelitatis, ſed propter alia contra ius naturæ. Quod eſt dicere. Si aliquis, verbi gratia, illorum in decem peccatis exiſtit contra ius naturæ, non ob id contrahit vndecimum, q̃ non habet ſupernaturalem fidem. Si autem eiuſmodi fides conſideretur, vt neceſſaria neceſsitate finis, vt potè q̃ ſine illa nemo exire poteſt ab alijs peccatis, hac ratione, non poſſunt illi excuſare ſe apud Deum dicentes, q̃ caruerũt lumine fidei ſine quo non poterãt pœnitẽtiam agere. Reſpondebit enim Deus per ipſum non ſtetiſſe, ſed per illos, quibus ſi ius naturæ ſeruaſſent, manum porrexiſſet adiutricem. ¶ Ex hac ſecunda concluſione ſubſequitur tertia. Quòd ſi eiuſmodi homines, qui ſunt per meram negationem infideles, eo modò quo ante Chriſti aduentum erat neceſſarium conuerterentur, ſcilicèt, per ſpecialem Dei opem, iuxta verbum Chriſti. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eũ, tunc illa conuerſio placeret Deo, reciperetq́ue eos in gratiam ſuam. Hoc manifeſtè ex dictis ſubſequitur: nam ſi non ad aliud tenentur, iam faciunt quod debent atque adeò eodem momento ſunt in gratia, iuxta verbum Ezechielis ſuprà citatum. Concluſio eſt etiam D. Thom. 2.2.q. 10. citata, arti. 3. ad. 3. p.q. vt videbimus. 79. artic. 4. ad. 2. argumentum. Et vtrobiq́ue id probat per hiſtoriam Cornelij act. 11. qui ante quam fidem explicitã à Petro doceretur, placuit ſuis eleemoſynis Deo. Idem contigit Eunucho antequam erudiretur à Philippo, atq; alijs, quos ſuprà ex Actis apoſtolorum retulimus: qui per fidẽ implicitam in gratiam diuinam recepti ſunt. Quare concluſio non eſt peculiaris S. Tho. verum omniũ vniuerſalis. Ad hoc enim propoſitũ eod. c. 10. ait, Petrus. In veritate comperi, q̃ non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. ¶ Hinc ante emergit ambiguitas, q̃ concluſiones iſtæ prima & tertia videntur ſecũ inuincem manifeſtè pugnare. Si enim fides explicita eſt, hoc tempore ad ſalutem neceſſaria, vt prima aſſerit concluſio, videtur inde conſequi, q̃ ſine illa nemo poſsit in gratia Dei conſtitui, quod affirmat tertia. ¶ Hãc ergo quæ apparet, diſcordiam ſunt qui tali diſtinctione componant. Aiunt enim ſalutis nomen bifariàm capi poſſe. Vno ſcilicèt, modo, pro illa vita æterna, quæ erit in cœlo, de qua ſola. (vterentur) loquitur Chriſtus Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Et Apoſt. Actu. 4. Non eſt datum aliud nomẽ hominibus ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Alio modo accipitur pro ſalute, quæ in hoc ſeculo fit per gratiam. Aiũt ergo tertiam concluſionem loqui de hac ſecũda ſalute, vt potè quam ignorãs inuincibiliter euangelium per fidem implicitam adipiſci valet. Prima verò concluſio loquitur de illa ſalute ſupra cœleſti: quare pro conſtantiſsimo habent neminem poſtquam ſufficienter fuit euãgelium promulgatum potiri poſſe fœlicitate æterna, quæ eſt in cœlo, ſine explicita cognitione fidei. ¶ Quòd ſi in contrarium arguas. Si quis in gratia per fidem implicitam exiſtens de hac luce demigraret, obtineret gloriam, ad quam per gratiam erat acceptus: & tamen ſine fide explicita: ergo illa non eſt ad vitam æternam neceſſaria. Negãt caſum eſſe poſsibilem. Non, inquam, admittunt poſſe illũ hominem mori antequam fiat illi expreſsior fidei reuelatio. Deus enim, inquiunt, qui facienti quod in ſe eſt nunquam in ijs deficit, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, explicatiorem ei fidem reuelabit, aut interius, aut per hominem: aut per angelum: ſicuti Paulum miſit ad Ananiã, à quo erudiretur: & angelum ad Cornelium, vt accerſeret Petrum: atq; alium qui Philippum raperet ad inſtruendum eunuchum.

¶ Hanc autem theologiam, vt exilitatem ingenij mei ingenuè fatear, perſuadere mihi nunq̃ potui. Imo, vt bona venia eorum loquar, qui me docere poſſunt, arbitror, & abſque vllo fundamento, & contra quam rei veritas habet, inuentam. ¶ Arguitur ergo contra. Primùm enim illa ſalutis diſtinctio quòd alia ſit hìc per gratiam, & alia in cœlo per gloriam, nuſquam apud antiquos doctores tanquam ad hoc propoſitum neceſſaria reperitur. Imò verò vna eſt eademq́; ſalus diuerſos habens ſtatus. Salus enim hìc incipit per fidem & gratiam iuxta illud Pſalmi. Sana animam meam, quia peccaui tibi: & in patria conſummatur per viſionem. Quare ipſa eadẽ ſalus eſt, tam hìc quàm in patria per ſe vita æterna, vt potè per corporis mortem nõ interdicitur, ſed continuatur in patria. Differentia tamen eſt, q̃ hìc habet ſtatum mutabilẽ per noſtrum liberum arbitriũ, in patria verò habet eſſe fixum, & immobile.

Atq;

3. Cõcluſio

Egregia dubitatio.

Quorundã opinio.

Reprobata opinio.

1. Argu.

Atq; hîc est sensus illius Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christũ. Scilicèt, vt cognoscant te hîc per fidem, per quam vita æterna inchoatur, & in patria per visum in quo consummatur. Vnde fit, vt quicquid affirmetur ad salutem necessarium, siue fides, siue baptismus, intelligatur ad inchoandam salutem per gratiam. Nam præcepta non dantur de fine, qualis est gloria, sed de medijs ad obtinendam cõseruãdamq; gratiam. Quapropter quando Christus dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, profectò similiter dixisset, non potest in meã cõciliari gratiam. Nam vt August. suprà citatus contra Pelagianos, inquit, Propterea sine baptismo nõ patet introitus ad regnum cœlorum, ꝙ sine illo nõ potest fieri remissio peccatorum, quę fit per gratiam. Igitur cùm gratia sit acceptatio ad gloriam, gratis dictum est, quòd aliquid requiratur ad obtinendam gloriam, quod non erat requisitum ad obtinendam gratiam, atq; adeò quòd fides implicita sufficiat ad gratiam, & nihilominùs explicita requiratur ad gloriam. Quòd si non requiritur, non est cur negetur posse quẽpiam cum fide implicita sine alia reuelatione mori. ¶ Quo autem res perspicatior fiat arguitur secundo. Ad obtinendam vitam æternam, quæ est in patria, nihil aliud requiritur, q̃ seruare mandata, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: ille autem, qui est in gratia per fidem implicitam seruat mandata, aliàs nõ esset Deo gratus: ergo totum habet, quod requiritur, vt obtineat gloriã. Quare nil opus ei est nouam reuelationem expectare antequàm de hac vita commigret. ¶ Tertiò ad maiorem etiamnum explanationem arguitur. Præcipuum illius opinionis fundamẽtum est illud Actuum. 4. Nec est aliud nomen datum sub cœlo hominib⁹, in quo oporteat nos saluos fieri: illud autem nullatenùs conuincit, vt postquã homo sit in gratia, requiratur alia expressior eiusdem nominis cognitio ad gloriam. Primùm, quia salus illic non accipitur tãtùm pro gloria, sed pro salute, quæ fit per gratiam. Nam dicit præceptum, quod non datur de gloria sed de medijs ad gratiam, & necessitatem finis vt quis obtineat remissionem peccati originalis. Cùm ergo ille, de quo loquimur, obtinuerit gratiam, fit, vt habeat eiusdem nominis fidem, quæ illi sufficit. Deinde arguitur. Cognitio illa nominis Christi, quæ hoc loco designatur, nõ solùm nobis, verùm & cunctis mortalibus post præuaricationem Adæ fuit ad salutem necessaria, vt D. Thom. 2.2.q. 2.art.7. docet: quæritur ergo, vtrùm hoc seculo aliam nouam obligationem explicitæ fidei adhibeat super illam, quam ante aduentum Christi adferebat, vel nullam. Si aliquam: ergo ignoranti inuincibiliter non sufficit fides implicita vt sit in gratia. Si nullã: ergo eadẽ fides implicita ei sufficit ad gloriã, sicut sub lege naturæ. Item sicut dixit Petrus. Non est datum aliud nomen sub cœlo &c. ita dixit Paulus. Sine fide impossibile est placere Deo: ergo solũ exigitur ad obtinendam vitam æternam illa fides, per quam homo placeat Deo: sed per fidem implicitam homo Deo complacet, vt manifestè cõstat postquã est in gratia: ergo nulla præterea fides expectanda est ad obtinendam gloriam. Eodem modo respondetur, si illud obijcias. 1. Corinth. 3. fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus, illud enim pariter de omni seculo intelligitur post Adæ culpam. attamen qui per fidem implicitam conuertitur, fundamentum habet in Christo Iesu. ¶ Quartò demum, vt rẽ concludamus, arguitur. Quidpiam sine necessitate ad obtinendam gloriam exigere, temerarium est: dicere autem quòd post fidem implicitam, quæ ad gratiam sufficit, exigitur explicita ad gloriam, est rem sine necessitate excogitare: nam postquàm nulla illi fideli pro tunc restat præcepti obligatio, neq; verò necessitas finis, quandoquidem iam ille est in gratia, atque adeò absolutè secũdùm illum statum acceptus ad gloriam, gratis excogitatur aliud quicquàm exigi: quandoquidem cuicunque existenti in gratia aperta est cœli ianua: nisi aliquæ peccatorum reliquię eũ in purgatorio remorentur. ¶ Ad hæc quintò. Fides explicita, quam prima conclusio asserit necessariã, certè non aliter est necessaria, quam sicut baptismus, necessitate præcepti & finis ad obtinendam indulgentiæ gratiam. Quare qui per ignorantiam ab illo præcepto excusatur, nullam habet eiusdem fidei necessitatem. Vnde qui dicunt esse necessariam ad gloriam, & non ad gratiam, affirmant non esse necessariam necessitate præcepti, quod est falsum. ¶ Adde sexto quòd cùm illa reuelatio, quam sæpissimè apud remotissimas gentes sine miraculo fieri non possit, deberent frequẽtia miracula sine necessitate admitti: imò & consequens fieret, Deum nõ satis prouide saluti humanæ per ordinaria media prospexisse: si quidem absque miraculis illi non consuluerit. ¶ Igitur mallem profectò nullam ignorãtiam fidei explicitæ inuincibilem inculpabilemque ad-

August. 2.Argum. Tertium. Quartum. Quintum. Sextum.

admittere in toto orbe, quàm concedere quòd exiſtenti in gratia aliud ſit neceſſarium mediũ ad obtinendam gloriam, atq; adeò ꝙ ſine noua reuelatione mori ille non poſſet. At quoniam eiuſmodi ignorantiam negare, eſſet præter omnium opinionẽ, concludimus, ſalua cenſura doctiũs iudicantium, ꝙ qui ignorantia inuincibili euãgelij laborant ſine fide explicita, per ſolam implicitam, quemadmodum gratiã, ita & gloriã obtinere poſſunt. ¶ Quapropter vt argumenta, quæ contraria videntur, diſſoluamus, ad illam concluſionem apparentem reſpondetur, concedẽdo fidem explicitam poſt paſsionem & reſurrectionem Chriſti vt ait, prima concluſio, eſſe ſimpliciter ad ſalutem neceſſariam: nõ modò ad introitum regni cœleſtis, vt ait, impugnata opinio, imò & ad obtinendam gratiam remiſsionis peccatorum.

Cõtrariorũ ſolutio.

Cùm autem infertur: ergo ſine illa nemo poteſt gloriam aut gratiam conſequi, diſtinguitur cõſequẽs. Si enim ſermo de illis fiat, qui ignorãtia inuincibili non excuſantur, cõceditur conſequentia. Si verò de illis qui illa cæcutiũt, negatur. Exemplum extat apud S. Tho. nam quanuis hìc ſimpliciter dixerit, ſine baptiſmo in re vel in voto nemini poſſe obuenire ſalutẽ, nihilominùs infrà. quæſt. 69. arti. 4. dicit quòd ſufficit votum implicitum, ad remiſsionẽ peccatorum, & idem profectò diceret ad gloriam: quia nullibi inſinuauit aliud quidpiam ad illã obtinendam requiri, quàm remiſsionem peccatorum. Vis autem euangelicæ legis ea eſt, vt poſtquam ille, qui per fidem implicitam gratiam obtinuit, promulgationẽ euangelij audierit, tenetur illam implicitè credere, baptiſmum que ſubinde ſuſcipere. Aliàs gratiam Dei perdet, quam ſuſceperat. Dictum enim eſt iam ſuprà, baptiſmum neceſſariũ eſſe etiam illis, qui ſunt in gratia, atq; adeò explicitam fidem. Ob idq; qui eam legem audientes nõ ſuſceperint, peribunt. Atq; hic eſt ſenſus Auguſt. in lib. de prædeſtinatio. ſanctorum. cap. 7. vnde contraria opinio in eluctabile argumentum ſibi videtur aſſumere. Vbi ait. Non ſine fide Cornelius orabat, &c. ſed ſine fide Chriſti eſſe ſaluus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus, qui illi diceret: quæ oporteret audire. Nõ enim cogitauit Aug. Cornelium, aut non potuiſſe mori ſine fide explicita: aut ꝙ vita defunctus non reciperetur in gloriam, ſed ſolùm voluit docere, ꝙ baptiſmus eſt ſimpliciter neceſſarius, & in præcepto etiam illi, qui eſt in gratia. Et propterea miſſus eſt ad eũ Petrus qui eam legem cum doceret, quæ ſimpliciter erat neceſſaria. Et in hoc ſenſu dixit, ꝙ ſine illa explicita fide Cornelius non poterat eſſe ſaluus: ſcilicèt, quantum eſt de ſe, niſi eſſet ignorantia excuſatus: fuit autem dignus pro ſuis meritis, vt in illa ignorantia non moreretur. Hoc ſiquidem ex euangelio colligitur. Do cete omnes gentes, quaſi dicat, antè quam doceatis, nemo eſt in culpa, quãuis explicite non crediderit, atque adeò ſine tali fide iã illi apertæ ſunt cœlicæ ualuæ. ¶ Eodem modo ſoluitur illud Ioann. 8. Si non credideritis, quia ego ſum, in peccato veſtro moriemini. Intelligitur enim facta promulgatione, quã ipſe tunc Chriſtus faciebat. Et vt ſummatim omnia comprehendamus, quicunque locus in ſcriptura de neceſsitate fidei explicitæ Chriſti loquitur, intelligendus eſt ſecluſa ignorantia inuincibili. Vnde ſapienter in concilio Tridentino ſeſsio. 6. cap. 4. hoc modo decretum eſt. Tranſlatio à ſtatu à quo homo naſcitur filius primi Adæ in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei poſt euangelium promulgatum ſine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non poteſt. Non ait, ad ſtatum tantummodò gloriæ, ſed ad ſtatum gratiæ. Quare neceſſe eſt, id gloſſari ſecluſa inuincibili ignorantia. Et ideo ait, poſt promulgatum euangeliũ, id eſt, illo loco, & gente vbi fuerit promulgatũ. Et eodẽ modo illud eſt gloſſandum extra de ſumma tri. & fide catho. vbi habetur, quòd extra vnam eccleſiam catholicam, & apoſtolicam nec ſalus eſt, nec remiſsio peccatorum. Sermo nanq; illic manifeſtè de illis fit, quos ignorantia inuincibilis non excuſat: videlicèt, depaganis, qui fidem noſtrã quam ſuſcipere potuerunt, neglectui habent. Et de hæreticis, ſchiſmaticis, & apoſtatis, qui ab eccleſia defecerunt.

Matth. 28.

Ioan. 8.

Cõciliũ Tridentinum.

¶ Secundum autem argu. illius opinionis eſt, quod quempiam fallere poteſt. Diſcrimen eſt quantum ad legem euangelicam inter tempus, quo nondũ erat ſufficienter promulgata, atque aliud poſt ſufficientem promulgationẽ. In priori autẽ poterant homines ſeruari veluti tempore legis naturæ per fidem implicitam, imò & Iudæi per ſuã circunciſionem, & pueri viuentium in lege naturæ per applicationem paternæ fidei, ſed illa ſacramenta omnia ceſſarunt: ergo iam nũc temporis requiritur fides explicita. At profectò ſi argumentum hoc eos neruos haberet, quos ipſi putant, non modò concluderet neceſſariam eſſe illam fidẽ explicitam ad obtinendam gloriam, imo & ad recipiendam gratiam, nulla admitteretur ignorantia inuincibilis: nam diſcrimen illud, quo ad remiſsionem peccatorũ intelligitur. Reſponde turergo primũ obligationem legis euangeli-

Ad. 10.

cæ

cæ quoad fidē explicitam non incœpisse post sufficiētem promulgationē, imò statim post Christi resurrectionem, vt d. 3. art. 2. ostendebamus. Sed quibus non erat lex promulgata excusabantur ignorantia inuincibili. Quapropter quatenus res ad adultorū conuersionem attinet, nulla est prorsus differentia inter illos, quibus tunc non dum erat euangeliū promulgatū & eos qui modò ignorantia eius inuincibili laborant. Et idem, credo, diceret Scotus: nam solo nomine à nobis differt. Ait quippe illos, quibus nō est facta promulgatio non teneri lege, nos autem dicimus, teneri quidem, sed tamen per ignorantiam excusari à culpa, quod sanè in re idem est. Igitur sicuti paulò post tempus Pentecostes, illi, qui de euangelio nihil audierant, per fidem implicitam salui fiebant quoad gratiam & gloriam: ita & illi, qui modò ignorantia inuincibili offunduntur. Quare nulla maior vrget necessitas post quàm sunt in gratia, vt mori non possint sine explicita fide. ¶ Discrimen autem est latissimum quantū ad sacramenta, videlicet, quòd tunc ante sufficientem promulgationē durabat illa applicatio fidei instar sacramenti, quæ admouebatur paruulis in lege naturæ: atque adeò in lege Mosayca circuncisio, nō quidem tanquam vim habens sacramenti (illam siquidem in mōte Christi perdidit) sed tanquam illa applicatio quæ fiebat in lege naturæ, vt distinct. 1. quæst. 2. explicatum est. Post sufficiētem verò promulgationem illa omnia abolita sunt, nullumque adeò sacramentum contra originis labem neque applicatio fidei præter vnicum baptismum extat. Ex quo sequitur in vniuerso orbe prēter Christianorum angulum nullum prorsus paruulis remedium existere: sed omnes propter originale dānantur. Neq; culpa in Deum reijcienda est, sed in eorum parentes, qui ius naturæ non seruant, vt diuinitus illustrentur. Imò quantuis illi, de quibus hactenus locuti sumus, qui per fidem implicitam propter ignorantiam inuincibilem sunt in gratia, fidem suam per aliquod sacrificium applicarant natis suis, nihil illis prodesset quousque notitiam haberent baptismi.

Nota latū discrimen.

3. Argum. ¶ Cæterum post quàm diximus neminem antiquorum doctorum illam opinionem sustinuisse, id exploremus. Arguit ergo contra nos. D. Thom. in. 3. dist. 25. q. 2. arti. 1. disputās vtrum fides explicita sit necessaria ad salutem, respondet affirmatiuè. Et obijciens contrà de puero, qui nutriretur in nemore, respondet, quod cùm veniret ad annos discretionis, Deus illi fidem reuelaret, aut per hominem, aut per angelum. Idemq; ait Durand. ead. dist. q. 1. & vtroq; antiquior Alexā. Alensis. 2. part. quæst. 119. membr. 1. Respondetur autem nunquam prędictos authores, aliosve eiusdem ætatis docuisse, vt postquàm homo sit in gratia per implicitā fidē, alia exigatur explicatior ad consequendam gloriam: neque illam distinctionem vnquam excogitarunt, sed loquuntur de reuelatione illius fidei, quæ est necessaria ad remissionem originalis, quæ fit per gratiam. Nisi quòd D. Thom. in sententijs, vbi cum reliquo vulgo crebrò loquebatur, & Durand. & alij vocant explicitam fidem, hoc est, super naturalem credere, vt ait, Paul. quòd Deus sit, & remunerator sit, quam nos tamen vocamus implicitam, respectu illius, quæ audientibus euangelium est necessaria, qui scilicet, credere tenentur trinitatem explicitè, & incarnationis mysteria. Vnde D. Tho. illam priorem fidem loco iam citato in. 2. 2. q. 2. art. 7. ad. 3. argumentum, vbi consultiùs loquitur, non vocat explicitam, sed sub alijs verbis expressit: scilicet, quòd haberent fidem de diuina prouidentia, credentes Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos. Quam quidē reuelationem Durand. in. 4. distinctio. 4. quæst. 7. dicit, non esse necessariam, illico post quàm homo venit ad vsum rationis illi fieri. Sed tamen D. Tho. loco citato. 1. 2. quæst. 89. art. 6. insinuat, quòd cùm primùm de se homo rectè deliberat, recipit diuinam opem, sine qua nō potest facere, quod in se est. Qua quidem ope & eius intellectus illuminatur, & eius affectus eleuatur in Deum. Quæ quidem fides, vbi ius naturæ ritè & rectè coleretur, profectò sine alio miraculo vel per internam inspirationem, vel per maiorem doctrinam, quibus reuelationes elucebant, poterat minoribus affulgere.

Nota. ¶ Sed tamen crediderim nullibi iam gentium vllum per solam fidem implicitam in Deum conuerti: quoniam adeò lumen naturæ inter paganos obtenebratum vbique est, vt nisi euāgelica tuba illis priùs intonuerit, nemo vnum Deum, vt hominum liberatorem & reconciliatorem agnoscat, & suscipiat. Vereor ne iusto prolixius rem hanc amplificauerim, sed nescioui paucioribus in re scitu necessaria mentem aperire meam.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sit baptismus differendus.

VONIAM vt ſuprà viſum eſt,quædam erant antiqui tus tempora celebrādo baptiſmo deſtinata, & præterea nōnulli viri illuſtres vſque ad poſtremam ætatem baptizari diſtulerunt,qùæritur vtrùm id fuerit legitimè factum.Reſpondet D.Thom. quinque concluſionib⁹. Aut enim de pueris quæſtio mouetur, aut de adultis.

1.Cōcluſio ¶ Prima ergo concluſio eſt.Pueris non eſt differendum baptiſma. Primùm, quia cùm non ſint inſtructionis capaces, vt feruentiùs conuertantur,vana eſſet illa dilatio. Deinde quòd cùm nullo alio remedio valeant obtinere ſalutem,periculum eſſet,ne mors eos abſq; baptiſmate eriperet.

2.Cōcluſio ¶ Secunda concluſio. Adultis nō ſtatim vt cōuertuntur eſt ſacramentū baptiſmi conferendum,ſed differre eum oportet,vſq; ad certum tempus.Nam primùm cùm per affectum baptiſmi poſsint in Dei gratiā admitti,nō eis periculum impēdet ſicuti paruulis.Præterea dilatio illa ad tria cōferens eſt.Primùm ad eccleſiæ cautelā:nā cùm vt. 1.Ioā.4.legitur,nō ſit omni ſpiritui credendum,ſed probandi ſint ſpiritus an ex Deo ſint,nō de prima facie ſunt iudicandi qui baptiſmū petunt,ſed examinandi,ne ficte accedant. Secundò & eiſdem ipſis conducit:nempe,vt de fide quam profeſſuri ſunt, inſtruantur,& Chriſtianis imbuantur moribus. Tertiò,& ad id reuerētiā ſacramēti pertinet vt ſtatis tēporibus:nēpe,Paſchatis & Pēteco ſtes, deuotius ac reuerētius ſacramentū ſuſcipiant.

3.Cōcluſio ¶ Tertia concluſio.Eiuſmodi autem dilatio triplici ex cauſa eſt prętermittēda.Primum quādo qui baptiſmum petunt ſatis iam tunc ſunt inſtructi,vt Eunuchus & Cornelius,quos idcirco(vt legitur actuum.8.&.10.)Philippus& Petrus illico baptizarūt. Secūdo propter infirmitatis præſentaneū periculum. Vnde Leo papa Hi,inquit,qui neceſsitate mortis, ægritudinis, obſidionis,& naufragij vrgentur,omni tēpore debent baptizari,de cōſecra.diſt.4.ca. Hi qui.

4.Cōcluſio ¶ Quarta concluſio.Si qui tempus ab eccleſia deſtinatum expectāt repētina morte præoccupantur,antequam eis baptiſmus poſsit adminiſtrari ſuo deſiderio ſaluantur:licèt per ignem, vt præcedenti art.dictum eſt. Nam cùm abſq; ſacramento in re non fiat peccatorū remiſsio quo ad culpam & pœnam,poterit remanere aliquid purgatorio igne perpurgandum.

5.Cōcluſio ¶ Quinta concluſio . Qui vltra tempus ab eccleſiā inſtitutum baptizari differt,peccat quidem, niſi neceſſaria cauſa prælatique licentia interueniat.Sed tamen & illud peccatum cum alijs delere poteſt vel contritio,quæ ſupplet vicem baptiſmi, vel ipſum ſuperueniens ſacramentum.

¶ Articulus præſens ſuperiorum eſt expoſitor,& ideo ſupponenda eſt concluſio. 1. artic. nempe vniuerſos mortales baptiſmi precepto teneri tanquā rei ad ſalutē neceſſariæ.Sed quia præcepta affirmatiua, licèt ſemper obligent, non tamen ad ſemper explorandum ſupereſt, vtrùm aliquod ſit præfixum tempus aut diuino iure aut pontificio , quod ſine baptiſmo præterire peccatum ſit, vt ,ait, quinta concluſio . Et primò de iure diuino præciſo nullum in pagina noui teſtamenti extat. Quare ſeclu- ſo iure eccleſiaſtico per ſolum prudentiū arbitrium cōſtituendum eſt tempus: videlicèt, vt cùm quis fuerit in mora tunc delictum illi ſit aut ſe,aut puerum ſuum baptizare.Et hoc cōprobat locus ille Eccleſiaſtici.5.Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diē, Perfecta nanq; conuerſio in Deum eſt regenerario in Chriſtum per baptiſmum . Ille autem dicitur eſſe in mora, qui opportunitatem prætermittit. Opportunitas verò eſt, cùm quis iā eſt ſatis inſtructus , & temporis decētia adeſt, neq; legitimum aliquod obſtaculum baptiſmum cohibet.

Expoſitio articuli.

De iure diuino.

¶ Vnde vt à prima cōcluſione, de pueris exordiamur . Cùm puer ſtatim baptizari iubetur, non intelligitur eadem natiuitatis die , aut tertia aut quarta, ſed quādo commodè poteſt in eccleſiam aſportari & mergi , quod eſt octauo , vt moris eſt , aut decimo , aut duodecimo die.Trium nanque quatuorue dierum dilatio delictū non affert. Verūtamen diutiùs id procraſtinando, peccatum committerent , idemque mortale.Nam eſſet, ſine cauſa diutiùs obligationem rei ſacræ prolatare . Quod ſi quis interrogare pergat,vbi nam extat præceptum parentes obligans ſuas baptizare proles. Reſpondetur , quòd mandatum ipſum baptiſmi adiuncto iure naturæ,quo vnuſquiſq; ſuos liberos & eos,qui ſub cura ſua alit,educare inſtituereque tenetur , & in viam ſalutis dirigere, vniuerſos mortales conſtringit vt eoſdem qui ſub ſua tutela degūt, illo ſacramento intingāt. ſine quo ſalus eſſe non poteſt.

De puerīs.

¶ De adultis autē ſtatuitur ſecūda concluſio. Vbi quis primùm vſum attingit rationis, ſicut tenetur de ſe bene deliberare, ita & baptiſmi lege deuincitur.Probatur per ea quæ ſuprà dicta ſunt. Quia cùm ſit ad ſalutem neceſſarius, fit vt,vbi primū quis tenetur ſuā inſtituere vitam,obligetur illū ſuſcipere. Niſi quòd,vt nuper di-

De adultis

per dicebamus,poterit quis inter infideles per ignorantiam inuincibilē à culpa eximi, perq; fidem implicitam saluari. At quando prædicatio euangelica ad ipsum peruenerit, tenetur postquā nactus fuerit opportunitatē sacramētum suscipere.Quòd si absq; vlla prorsus causa diutiùs distulerit,peccatū erit cōtra ius diuinum mortale.Nam præceptū ipsum de se obligat sub reatu mortali.

Duo argu. ¶In contrarium autem vidētur se duo offerre argumenta.Primū est.Præceptū diuinū baptismi eodē pacto obligare videtur,quo pręceptū confessionis,& præceptum sumptionis eucharistiæ:hæc autē,seclusa temporis constitutione,quā fecit ecclesia,non obligāt nisi semel in vita quandocunq; id fuerit, etiam in supremo mortis articulo:ergo neque lex baptismi obligat statim in ętatis exordio.Secundò id sanctorū historijs cōfirmatur.Nā D.Martinus,vt hic Caieta. refert, octo annos catechumenus fuit, & pariter Ambro. & August. longo tempore, vt eorum historiæ referunt. Et Constantinus magnus,vt ipse Ambrosius in oratione de obitu Theodosij commemorat, in postremo vitæ tempore baptizatus fuit.

Responsio ad primum ¶Ad primum respondetur,longè interesse inter baptismum,& confessionē, & eucharistiā: nam baptismus est necessarius ad inchoādam spiritualem vitam,si quidē est regeneratio,per quam efficimur membra Christi, & per quam in militiam Christianam cōscribimur. Et cùm tota vita,vt ait Iob,militia sit super terrā,ineūte ætate suscipiendum est militiæ sacramentū.

Chrysost. Vnde Chrysosto.homilia.1.super acta apostolorum,eos acriter inculpat, qui baptizari vsq; ad finem vitæ differebāt,quasi tunc se militiæ adscribentes quando de bello recedendum est. Adde quòd sine baptismo reliqua suscipere sacramenta non possumus,quibus Christiana religio colitur: & ideo ne aliorum beneficio sacramentorum frustremur, in primæua ætate charactere Christiano insigniri debemus. Præceptum autem merè diuinum confessionis satis impleretur,quādo verisimiliter possent omnia peccata præterita in memoriam reuocari, quod tempus ecclesia præfixit esse annū. Sed de hoc, & præcepto eucharistię suo loco dicemus.

Ad secūdū. ¶Ad aliud respondetur, in primitiua ecclesia baptismum apud illos sanctos in tāta fuisse habitum veneratione, vt pro singulari humilitate & reuerentia ducerent tanto sacramento non antea initiari, quàm omni virtutum genere essent prouecti. Constantinus autem non id cōsulto distulit vsque ad mortem, sed mors præter metum illi accidit,& ideo tunc baptizatus est.Iam verò nunc temporis,tanta temporis dilatio non est consilium, sed satis est expectare donec catechumeni ad iustum sint catechismis eruditi.

¶Hactenus de iure diuino. Subsequitur ergo inquirere, vtrùm de iure ecclesiastico aliqua sint nunc tempora, vltra quæ baptismum differre peccatum sit. Arguit enim D.Thom.primo loco sic.Leo papa, vniuersis episcopis per Siciliam constitutis,vt de consecra.dist.4.can. Duo tempora refertur.Duo, inquit, tempora scilicet,pascha & pentecoste à Rom.pontifice legitimè sunt præfixa.Cuius rationem in can. Propriè.qui proximè sequitur, explicat,videlicet,quòd cum baptismus à passione & spiritu sancto,virtutem sortiatur,in tempore quo celebrata fuit passio & in alio, quo spiritus sanctus descēdit,& præceptum baptismi promulgatum est,debet solennis celebrari baptismus, & non sub festū epiphaniæ, vt in can. Si quis. idem Leo docet, quanuis illic fuerit Christus baptizatus:nam illud baptisma non erat suū: ergo non statim etiam audito baptismi præconio sunt homines baptizandi, sed illa sunt expectanda tempora.Respondet D. Thom.argumentum concludere, non de pueris,qui instrui non egent,sed de adultis, qui illa tempora præstolari deberent, nisi periculum mortis instaret.vt can.citato.Hi qui.& can. Baptizandi idem ait Papa. 1. Argum. S.Thom.

¶De huiusmodi verò temporibus dist.3. arti. 10.fusiùs locuti sumus.Et can. Ante viginti. & can.Non liceat.de consecra.dist.4.decernitur, q baptizandi ante viginti dies vel tres septimanas,postquàm nomina sua dederint,nō baptizentur, sed symbolum discant. De qua re Augu.lib. de fide & operibus copiosè disserit. Quod si sententiā Chrysostomi obieceris, qui hom.1.citata sup acta apostolorū,contēdit ad baptismum properè festinandum esse.Respōdetur id intelligi,vt hic ait.D.Tho. quando catechumeni satis sunt instructi, tunc enim neq; in primitiua ecclesia expectabantur illa duo tempora,vt patet de Cornelio,& eunucho, & de illis tribus millibus qui Actuum. 2. vna die baptizati leguntur, atque de alijs quamplurimis.Quare illa tempora non sic instituebātur, vt alijs anni temporibus omnino esset à baptismo supersedendum, sed solùm erant instituta pro solenni celebratione baptismi, quæ fiebat cum litanijs,& alijs solennibus cæremonijs. Vnde quod illic reprehenditur,ne alijs temporibus fiat baptisma,solùm in illos dirigitur,qui contendebant, in festo natiuitatis & epiphaniæ August.

niæ eandem baptismi celebritatem facienda, quæ in paschate fiebat & in pentecoste.

¶ Dubium autem hinc emergit, circa quintam conclusionem, qua ait D. Tho. illa tēpora præterire peccatum esse. Arguitur enim sic primò. Ecclesia præter ius diuinum nō potuit præcepto cogere infideles non baptizatos, vt tali tēpore baptizarētur nisi eos tantùm, qui parētibus Christianis essent progeniti. Nā, vt. 1. Corin. 5. autor est Apostolus, de his qui foris sunt nihil ad nos: ergo licèt catechumeni illis tunc temporibus baptizari renuerent, non peccarent. Secundò arguitur. Quicquid de illo seculo fuerit, iam verò nunc ætatis nullus est vsus obseruantiæ illorum temporum: quare nullū erit peccatum illa prætergredi.

Nota de baptismo. ¶ Ad primum respondetur, longè præceptum baptismi ab alijs ecclesiasticis differre. Nā cùm præceptum, verbi gratia, confessionis & eucharistiç, iuræ diuino non obliget infideles, sed solos christianos, ecclesia non potuit determinare illud tempus sub præcepto, quod obligaret nisi Christianos: quare infideles sub illo nō cōprehenduntur, quousque sint in familia Christi. Præceptum verò baptismi orbem obligat vniuersum, & ideo cùm primùm euangelium cuipiam incipit innotescere, habita opportunitate tenetur baptizari. Quocirca sicut ecclesia christianis tempus sacramenti pœnitentiæ & eucharistiæ iure præscripsit, potuit & cunctis notitiam habentibus baptismi tēpora præfigere, quibus opportunè ipsum ad quem iure diuino tenentur, suscipiant, quod ideo tempus iure ipso diuino obseruare tenentur. Frustraneum enim esset præceptum baptismi affirmatiuum, si nunquàm tempus mandati definiretur. Veluti si quis fieri cuius teneretur alicuius rei publicæ, statuendum esset illi tempus, quo tādem ius illud persoluere stringeretur. Quin uerò ex pacto, quod petētes baptismum cum ecclesia ineunt, iure ipso naturæ & gentiū perstringuntur stato tempore ecclesiæ sacramentum suscipere, nisi iudicio eiusdem ecclesiæ tēpus illud præuenire, vel dilatare expedierit. Sicuti in religionibus dum quis habitum induit, tenetur præfinito tempore solenne votū emittere, nisi legitima aliqua causa obstiterit. Qui enim baptizari postulabant, vt de consecra. dist. 4. can. Baptizandi. 2. patet, dabāt nomina sua quæ presbyter scripto suscipiebat, quo quidem chirographo ecclesiæ suam fidē adstringebant, vt sacramentum tempore sibi statuto susciperent.

¶ Ad secundum verò respondetur, quod cùm tēpora illa nō fuerint pro paruulis, vt dictum est, instituta, sed pro adultis, & iam nō sit inter nos in vsu adultos baptizari, nisi quàm rarissimos, videtur illorum temporum obseruatio iam exoleuisse. Attamen cùm in canonibus citatis tanta increpatione culpentur, qui tempora illa transgrediuntur: dicēdum est, vt suprà. dist. 3. artic. 10. dicebamus, quòd si in nouo orbe, vel alibi vbi fides nūc primò diuulgaretur, ritus ille duorū temporum obseruaretur, qui profectò meritissimò esset obseruādus, eadem lex rigorem obtineret vt eorum transgressio peccatum esset mortale. Nunc autem qui baptismum peteret, seruare tenetur tēpus, quod ecclesia illi constitueret.

¶ Secundum argumentum, D. Tho. sumit ex can. Iudæi. de consecra. distinct. 4. vbi Concilium Agathense propter Iudæorum perfidiā, frequenter ad vomitum redeuntium præcepit, vt octo menses inter catechumenos detinerentur antequàm baptismum susciperent, ex quo fit, vt non statim omnibus liceat illum suscipere. Respondet D. Thom. illud decretum fuisse propter metum, ne fictè baptismum susciperent, vt christianos peruerterent. Nihilominus vrgente infirmitate idem eis permittebatur baptismus. Postmodum verò Gregorius, vt patet can. Ne quod absit, metuens ne longa dilatio eos à proposito reuocaret, indulsit, vt post quadraginta dies baptizari possent. *2. Argum.*

¶ Tertium argumentum D. Thomæ est oculatius meditandum. Omnis religionis fructus ille esse videtur, vt habeē Esai. 17. vt auferatur peccatum, sed quò diutiùs baptismus differtur peccatum magis auferri videtur vel diminui, ergo est differendus. Probatur minor, quia peccata, quæ post baptismum committuntur propter ingratitudinem fiunt grauiora, quare ex dilatione baptismi minuitur culpa. Secundò quia cùm baptismus omnem culpā & pœnam deleat, quò tardiùs suscipitur, plura remittit. *3. Argum.*

¶ Hic notandum, quòd in primitiua ecclesia ob has causas multi baptismum differebant, imò præter has ob hoc etiam quòd perperam locum illum Paul. ad Hebræ. 6. intelligebant. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt (ideſt baptizati, &c.) si prolapsi sunt, rursus reuocari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes in semetipsis filium Dei. Contra quos Chrysostomus prima illa bis citata homilia super acta Apostolorum obiurgationem instruxit. Sensus enim Pauli vt distin. 3. arti. 9. cum Augustino & alijs sanctis elucidauimus, nō est, nisi quod non est possibile iterū baptismum suscipere, in quo sub figura Christus *Nota.* *Hebr. 6.* *Chrys.*

stus crucifigetur. Deinde illic Chrysostomus reprehendit, quòd metuerēt post baptismum relabi,& non timerent ante baptismum idem prolabi.Sed & super Epistolam ad Hebrę. c.3. iteratò eosdem insimulat, & refertur can. Quando quis. de consecratio. distinctio.4. Quando quis enim inquit, propterea peccat, vt sanctum baptisma in nouissima sua expiratione suscipiat,fortasis non adipiscitur.Egregiè ergo D.Thom.respondet,quòd baptismus non solùm præterita diluit crimina,imo gratiā & opem confert ad prȩcauenda futura. Atque hic finis & fructus est, qui potissimùm in religione est expetendus,scilicet,non peccare: nā hic ad inuicem pertinet, qua Deo præclariùs seruitur.Deinde peccati admissi remissionem procurare,iuxta illud.1.Ioan.2.Filioli mei hęc scribo vobis,vt non peccetis:sed & si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrē Iesum Christum iustū, &ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Quare ob prædictas causas nō est baptismus differendus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm peccatores sint baptizandi.

QVM de baptismi necessitate & tempore satis dissertum sit, subsequuntur quinq; articuli quibus conditiones examinā tur eorum qui cum, si ratione vtantur, debent suscipere. Et primùm quoniam ad remissionem peccatorū institutus est,meritò interrogatur, vtrùm omnibus peccatoribus indiscriminatim sit permittendus.Quare D.Tho.per distinctionē respondet duabus cōclusionibus, quibus nos tertiam subiūgemus.Peccator enim dupliciter quis cē setur.Vno modo propter reatum prȩteriti criminis,hoc est peccati mortalis, aut originalis. 1.Cōclus. Et de hoc statuitur prima conclusio.Huiusmodi peccatoribus est baptismi sacramentū conferendum,quippe quod in hoc institutum sit, vt peccatorū sordes mūdentur: secūdum illud ad Ephes.5.Mundās eam(scilicet,ecclesiam)lauacro aquæ in verbo vitæ.

¶Secundo modo quispiam dicitur peccator propter voluntatem,quam habet peccandi, & propositum perdurandi in peccato. Et de istis 2.Cōclusio subnectitur secunda conclusio negatiua. Huiusmodi peccatoribus non est conferendum baptisma.Et intelligitur de illis,qui sunt in proposito peccati mortalis:quia complacentia venialis vt non obstat gratiæ,ita neque obstaculum est suscipiendi baptisma.Probatur cōclusio quadrupliciter.Primo ex effectu baptismi. Per baptismum enim homines Christo incorporantur,iuxta illud ad Gala. 3. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Qui autem uoluntatem habet mortali sceleri affixam, non potest Christo esse coniunctus, iuxta illud.2.Corinth.6.Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde August.in libr.de pœnitentiæ medicina cap.2.inter loquendum de illis,qui ad suscipiendum baptismum accedunt.Nullus,inquit,suæ voluntatis arbiter cōstitutus potest nouam vitam inchoare: nisi eū veteris vitæ pœniteat.Et refertur de consecra. dist.4.can.Omnis qui.Secundò id patet: quoniam in operibus Christi & ecclesiæ nihil debet fieri frustra:id autem frustra fit, quod fine suo caret: sed finis baptismi est hominem à peccato mundare: manere verò in peccatorum sordibus è diametro huic contradicit, quod est mundari,sicuti lux tenebris. Tertiò, quia in sacramentalibus signis nulla debet esse falsitas: falsitas verò signi est cui res significata non respondet: qui autem baptismo se subdit, significat, se ad interiorem ablutionem disponere & præparare. Sed qui propositum peccandi mortaliter adfert, obicem baptismo opponit, tantùm abest, vt se ad illum præparet.Quartò denique arguitur ex Augu. ad hoc ipsum propositum dicente. Qui creauit te sine te,non iustificabit te sine te,hoc est, quintu ad id coopereris,loquitur enim de adultis. Qui autem in peccato mortali persistit, non cooperatur suæ iustificationi. Repugnat ergo Dei beneficio,quod per sacramentum impartitur,vt ei,qui prauam voluntatem gerit,ad ministretur.

¶Tertia conclusio,quæ in solutione tertij ad notabitur,sit.Si peccator permanens in peccato cum intentione ecclesiæ baptizetur,verum suscipit sacramentū, & characterem cum mortua fide sine gratia. 3.Cōclusio

¶De prima conclusione nulla vnquam extitit controuersia.Secundā tamen ob id Diu.Thomas consultò fulcire curauit,q̄ in primitiua ecclesia nō erat quibusdam tam certa:adeo vt cōpulsus fuerit Aug. librum contra illos de fide & operibus edere.Et Chrysost.homil.21. ad populum,multa egregiè in idem argumentū contulit.Aiebant enim cuicūq; credenti ministrā dū esse baptismū etiā si animū haberet in peccatis obstinatū.Quòd si opus esset vt moribus Christianis imbuerentur,oportere aiebant,vt baptis- Expositio articuli. Hęretico rum obiectiones.

baptismus ante omnia præcederet: nam eo ordine ait Christus Matthæ. vigesimo octauo. Baptizantes eos in nomine patris, &c. docentes eos seruare quæcunque mandaui vobis. Etenim prius admittendi sunt discipuli in scholam, quàm mores eiusdem doceantur. Afferebant & illud Marci. 9. Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus. Atque illud Matthæ. decimotertio. Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium cõgreganti. Et parabolam illam patrisfamiliàs Matthæ. vigesimo secundo, qui parato conuiuio misit seruos ad exitus viarũ, vt quoscunque inuenirent, euocarent ad nuptias. Et Lucæ. 14. additur vt debiles etiam, cæcos & claudos introducerent: quibus morbis spiritualia vitia significantur, cui etiam applaudere videtur, quod baptismus, vt habetur. 1. Petr. 3. per arcam Noe fuit designatus, in qua tamen fuerunt animalia: immunda cum mundis permista. Adhæc adijciebant. Et illud Matthæ. 13. vbi Christus inhibuit Apostolis ne zizania ante tempus eradicarent, sed sinerent ea crescere vsque ad diem iudicij. Et eapropter conquerebantur, quòd ante tempus præiudicarentur. Quinuerò eousque eorum vesania progrediebatur, vt dicerent solam fidem cum baptismo necessariam esse ad salutem. Sic enim ait, Christus Marci vltim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ac subinde affirmabant baptismate consecratos quãuis in peccatis morerentur saluos fieri; licet, perignem, iuxta illud Paul. 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, linum fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Et subditur. Si cuius opus arserit (scilicet ædificantis fœnum aut stipulam) detrimentum patietur, ipse tamen saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Igitur vt ex Augustin. illic colligitur eodem morbo illi peccabant, quo Indi noui orbis à nostris referuntur laborare. Vigebat enim illo seculo plurium vxorum abusus, & quia cogebantur ante baptismum cum sola prima remanere, ægerrimè legem illam vt durissimam ferebant.

Mar. 9.

Matth. 13.

Matth. 22

Paul. 1. Corint. 3.

¶ Nihilominus qui hæc commentabantur, absurdissimam hæresim sustinebant. Nihil enim in rebus tantam contrarietatem inuoluens reperiri potest, quàm quòd infinita Dei bonitas eos, qui mali sunt, in suam amicitiam admittat. Nam quòd Deus quenquam diligat, est ipsi bonitatem elargiri, quæ in eius gratia consistit. Et cùm voluntatem non necessitate, sed secũdùm eius naturam libere moueat, neminem ad se trahit, nisi eum, qui libere consentit. Quare cùm baptismus sit regeneratio quædam in vita spirituali, quæ in amore Dei consistit, nemini ratione vtentium conferendus est, nisi in amicitiam Dei vltro cõsentiat, quod nisi peccata, quibus inimicitia Dei fouetur, respuerit, facere nemo valet. Vnde in Psalmo. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Et Iob. 9. verebar omnia opera mea sciens quòd non parceres delinquenti (hoc est, in delictis perdurãti.) Ob idque Petrus Actuum. 2. tribus illis millibus baptismũ optantibus, pœnitentiã, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Et Actu. 3. Pœnitemini & conuertimini vt deleantur peccata vestra. Quasi sine pœnitentia neminisit baptismus applicandus. Et eundem locum ad hoc propositum adducit Augustin. ad Salactitanum & refertur de consecra. distinct. 4. canon. Agunt.

¶ Quòd si alios baptismi effectus contemplemur, id ipsum perspectissimè videbimus. Ait enim ad Romãn. 6. Apostolus per baptismum in Christo nos consepeliri, atque in id ipsum complantari. Debet ergo qui baptizatur cum mori peccato veteri, vt per nouam gratiam fructificet. Vnde subdit. Hoc scientes, quia vetus homo noster, simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltra nõ seruiamus peccato. Et. 2. ad Corinth. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Et. 1. ad Corinth. 5. Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. &. 1. Petr. 3. Saluos vos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum. Et Christus Matthæ. 7. Nolite sanctum dare canibus. Ac demum Ioannes ad baptismum Christi homines disponens, pœnitentiam eis vt agerent, prædicabat, Vt per eundem baptismum ingredi possent regnum Dei.

¶ Igitur vt ad argumenta contraria respondeamus: negatur ad primum quempiam per baptismum in Christianam scholam admittendum: si fuerit adultus, antequam mysterium intelligat, & vltro se velit magisterio mancipare, quòd nisi odium Christi deponat, cuius familiæ sociatur, facere non potest: neque id potest deponere vt ait, Augustin. nisi præteritæ vitæ eum pœniteat. Neque enim in scholas humanas quispiam nisi docilis & benè uolus recipitur: Christus autem prius dixit docete omnes gentes, quam diceret baptizantes.

Diluitur obiectio.

Et

Et postea repetendo dixit ea, quę docere debe rent.

1. Argum. S. Thom. ¶Quòd si illud obijciatur quod in figuram baptismi prædictum fuit in Ezechi. 13. in die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Vbi denotatur peccatores fonte baptismatis abluendos. Respondet D. Thom. in solutione primi, quod intelligitur de peccatoribus, qui ablui volunt à peccatorum maculis, ab ipsis recedendo.

2. Argũ. ¶Ad aliud Mat. 9. de medico respõdet in solutione secũdi, ꝙ Christus sapiẽtissimus medicus bifariã peccatoribus medetur: scilicet, interiùs voluntatẽ præparando, vt bonũ diligant, malũ odio habeant: & exteriùs per ministros applicantes baptismi medicinam. Ministri ergo nõ debent medicinam extrinsecus apponere, nisi ei, quem iudicauerint intrinsecùs à Christo sanari. Christus autem non sanat, nisi vltroneũ nempe, qui vult morbum per eius detestationem euadere.

Desagena. ¶Ad aliã verò similitudinẽ de sagena respondetur, non ad id pertinere, vt baptismo intentione eclesiæ colligendi sint illi, qui in eã ingredi renuunt, sed ad id, quod si contigerit aliquos in peccato baptizari cum intentione suscipiendi, quod ecclesia confert, verè sint baptizati, vt ait tertia conclusio, fiantq́; perinde ecclesię mẽbra, quod ar. 8. iterum est repetendũ. Quamobrem tolerandi sunt, vsque ad finem iudicij, tanquam ad ecclesiam per fidem mortuã pertinẽtes. Ad idemq́ue attinet similitudo arcæ Noe. Vnde licèt ad cœnã serui patrisfamilias debiles, cœcos, claudos inuitassent, tamẽ ille, qui sine veste nuptiali ingressus fuit, acriter est à patrefamilias reprehensus, ad denotandum, ꝙ et si peccatores omnis generis sint ad baptismum euocandi, nõ tamen sunt admittendi, nisi qui veterem vestẽ exuerint, vt Christũ, iuxta verbum Paul. ad Gala. 3. per baptismum induant.

Zizaniorũ parabola. ¶Parabola verò de zizanijs ꝑperã ab illis allegatur: Christus enim non præcepit zizania simul cũ tritico seminare, sed illa, quæ inimicus homo seminauerat, tolerare: per baptismũ autem seminatur fides, quare non est conferẽdus nisi illis: qui triticum esse volunt. Si verò diabolus postea in eorum cordibus zizania seminauerit, tolerandi sunt.

¶Postremum verò argumentum multò erat impudentius, quo putabant solam fidem sine operibus satis esse cum baptismo ad salutem. Quare August. illi libello titulum fecit de fide & operibus, quo, scilicet, demonstrauit, non fidem quãcunque, sed illam prorsus, quæ per charitatem operatur, efficacem esse salutis, iuxta verbum Paul. 1. Corinth. 7. Circũcisio nihil est, & præputium nihil est, sed fides, quæ per charitatem operatur. Quamobrem ingentissima erat blasphemia dicere, quòd Christiani morientes in peccato mortali saluarentur per ignem. Locus enim ille Apostoli. 1. Corint. 3. de ædificantibus super fundamentum fidei lignum, fœnum, & stipulam, vt cod. libr. Augu. ca. 16. expositor est non intelligitur, nisi de leuioribus culpis, quas veniales vocãt, quæ quidem ingressum cœli non prohibent, sed purgatorio igne expurgantur. *Saluari quasi per ignẽ.*

¶Tertium denique argumentum, quod postremum sit, facit hoc D. Thom. Nullum est peccatoribus substrahendum subsidium, per characterem autẽ homo iuuatur, vt se ad gratiam disponat, & per fidem etiã mortuã: ergo licèt quis gratiæ obicem opponat, baptizandus est si vult, vt charactere consignetur. In hoc argumẽto primò notandum quemadmodum hic Diuus Thom. pro certa supponat cõclusionem illam tertiam quam nos supra adhibemus: videlicet, nonnunquam in peccato verè recipi sacramentum sine gratia, quanuis peccatum sit ipsum sic suscipere, & conferre. Et ideo respondet, quod cum baptismus sit sacramentum fidei, fides autem informis non sit ad salutem sufficiens, atque adeò nec sufficiens fundamentum, sed illa, quæ per dilectionem operatur, vt Augustin. libr. citato. de fide, & operibus ad hoc propositum docet, fit vt nec baptismus salutem ei conferre possit, qui in voluntate peccandi est: quippe quæ voluntas formam viuentis fidei, hoc est, gratiam excludat. Qua vtiq́ue ratione consequitur, vt nemo sit per impressionem characteris ad gratiam disponendus, quandiu in eo apparet peccandi animus. Hæc autem litera attentè legenda est: haud enim negat quin fides informis, & character baptismalis nonnulla sit præparatio ad gratiam, vt distinct. 1. quæstio. 4. exposuimus. Neque verò negandum est, quin fides mortua, sit aliquale fundamentum ad salutem, quatenus est cognitio veritatis. Sed ait optimè. Diuus Thomas illam dispositionem mortuæ fidei & characteris, non esse illi conferendam, qui voluntatem habet gratię reluctãctem: esset siquidem hoc hominem ad gratiam cogere, quod est contra morem prouidentiamq́ue Dei, qui neminem inuitum, sed tantùm spontaneos, & consentientes ad se cõuertit. 3. Argũ. *Peccatũ est impœnitentẽ baptizare.*

¶Ex his oibus colligit prima cõditio adulti, q baptizãdus est: videlicet, ne obice sacramento obsistat

obſiſtat. Atque inde rurſus fit conſequens, vtrunque mortaliter peccare & ſacrilegiū committere: ſcilicèt, tam eum, qui cū voluntate peccandi accedit ad baptiſmū, imò ad quodcunq; ſuſcipiendū ſacramentū, quam eū, qui ſciens taliter quempiā accedere, illi confert. Eſt enim ſacramenti contaminatio: quādoquidē contra eius finem, & ſuſcipitur, & confertur. Finis ſiquidem cuiuſq; ſacramēti eſt gratiam cōferre vel augere. Hæc autem cōcluſio aliam excitat dubitationem: videlicèt, quiſnam ſit obex gratię, vtrùm ſcilicet ad tollendum obicem requiratur vera contritio, an verò attritio ſufficiat, qui eſt dolor propter ſupplicia, vel alia temporalia incommoda. Imò verò an ſatis ſit, vt accedens merè negatiuè ſe habeat, vt videlicèt, ei peccata, neq; placeant, neq; diſpliceant. Hæc autem dubitatio diſtinct. ſequen. art. nono, qui eſt de fictè accedētibus ad baptiſmū, aptiùs diſſoluet.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda.

Irca primam concluſionem præcedentis articuli, qua decretum eſt peccatoribus, non opponentibus obicem baptiſmum eſſe conferendum, quæritur vtrum eiuſmodi peccatoribus ſit imponenda pœnitentia, ſicut in ſacramento pœnitentiæ: hæc enim cenſeri ſecunda conditio poſſet. Et reſpondet D. Thomas vnica negatiua concluſione. Ei, qui baptizatur, pro quibuſcunque peccatis non eſt aliqua ſatisfactio iniungenda. Probatur primò autoritate Ambroſij ſuper illud Roman. 11. Sine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei, dicentis, Gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum neque planctum, neq; opus aliud, ſed ſolam fidē, & omnia gratis condonat. Et refertur de conſecr. diſt. 4. can. Sine pœnitentia. Deinde ratione ſic confirmatur. Per baptiſmum commorimur Chriſto, hoc eſt, ei⁹ morti incorporamur, ſecundùm illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ei ſumus per baptiſmum in mortem: mors autem Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter pro peccatis non ſolùm noſtris, ſed etiā totius mundi, vt. 1. Ioann. 2. habetur: ergo omnia illic nobis condonantur, atque adeo iniuria eidem morti baptiſmoque irrogaretur, ſi ſatisfactoria opera illic imponerentur: quaſi ille ad pleniſsimam ſatisfactionem non eſſet ſufficiens. *Concluſio.*

¶ In præſentiarū nihil eſt diſputatione dignum, præterquam ſi quis arguat. Quemadmodum in baptiſmo, ita & in ſacramento pœnitentiæ commorimur paſsioni Chriſti: nā ſicut baptiſmus, ita & pœnitentia, imò omnia ſacramēta, vt. d. 1. q. 3. art. 5, monſtratum eſt, virtutem habent à paſsione Chriſti: ſed in ſacramento pœnitentiæ imponuntur opera ſatisfactoria: ergo & in ſacramēto baptiſmi ſunt imponenda. Et confirmatur id maximè ſecundò. Quāuis paſsio Chriſti fuerit quantùm ad ſufficientiam infinitè meritoria & ſatisfactoria, nihilominùs quoad efficaciam non operatur, niſi quatenùs applicatur: vt ſi quis ſe conuertat per actum vnius gradus, recipit gratiam vt vnum, & ſi per actum duplum recipit duplam, &c. Et pariter per quodcunque ſacramentum confert Deus certum gradum gratiæ, etiam per ipſum baptiſmum, vt. d. 1. q. 3. art. 1. viſum eſt: ergo eadem ratione eidem baptiſmo correſpondet certus ſatisfactionis gradus, ſicut ſacramento pœnitentiæ, atq; adeò pro reliquis debitis iniungenda eſt alia ſatisfactio. Et tertiò arguitur. Cōcluſio prę ſens videtur in errorem Lutheranorum impingere de iuſtitia imputata. Aiunt quippe iuſtitiam Chriſti patientis in cruce ſic nobis imputari, ac ſi nos ipſi illam pateremur, ac perinde nobis eſſe infinitam: vnde inferunt nulla nobis eſſe neceſſaria ſatisfactoria opera. *Expoſitio articuli.*

¶ Ad primum reſpondetur negando per ſacramentum pœnitentiæ aut quoduis aliud præter baptiſmum, commori nos Chriſto. Aliud enim eſt virtutem habere à paſsione Chriſti, quod conuenit omnibus ſacramentis: aliud verò eandem repreſentare paſsionem, quod ſoli conuenit baptiſmo, vt. d. 3. artic. 9. monſtrauimus: per illam enim ſubmerſionem configuramur Chriſto morienti: iuxta verbum Pauli, complantati ſumus ſimilitudini mortis eius, & ideo illic totum veterem hominem deponimus, & in nouam vitam tanquam membra Chriſti regeneramur, quod in nullo fit alio ſacramento. *Diluitio argumen.*

¶ Et pariter reſpondetur ad ſecundum, quòd licèt quantùm ad efficaciam gratiæ, nō niſi certus gradus conferatur per baptiſmum, ſicut per cætera ſacramenta, nihilominus ratione iam dicta: quia per ipſum incorporamur Chriſto, efficimurque eius membra, ſatisfactio eius reputatur plenaria noſtra: per ſacramentum verò pœnitentiæ, non regeneramur, neque incorporamur Chriſto, ſed per claues eccleſiæ recuperamus ſalutem, quam per

per proprium actuale peccatū amiseramus, & ideo satisfactio ipsius non applicatur nobis nisi secundum proportionem actus, quo resurgimus. Et ideo ab ipsis sacerdotibus qui illic sunt iudices, imponuntur nobis satisfactiones per pœnas. ¶ Quare ad tertium respondetur, q̄ si Lutherani hoc soli baptismo peculiariter tribuissent, quod illic iustitia Christi cuius efficimur, membra, nostra reputatur, non errassent: sed quia hoc generaliter fidei attribuunt, vt scilicet nulli credentium vlla opus habeant satisfactione, ob id sunt hęretici. Sed de hoc iterum dist. sequent. art. 2. vbi disputabitur vtrùm per baptismum condonetur omnis pœna.

1. Argum. S. Thom. ¶ Clarescit ergo iam solutio argumenti primi D. Thom. quod est huiusmodi. Ad iustitiam Dei pertinet, vt nullum delictum impunitum relinquatur, iuxta illud Ecclesiastes vlt. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium: opera autem satisfactoria imponuntur pro peccatis commissis: ergo sunt baptizatis imponenda. Respondetur enim concessa maiori, sed tamen illam satisfactionem plenè fecit Christus pro baptizatis, eò q̄, vt ait August. lib. de baptis. paruulo. per ipsum incorporamur Christo tanquam membra capiti, & satisfactio capitis cōmunicatur cæteris membris, sicuti homo è cōuerso, qui homicidium manu perpetrauit, capite plectitur. Vnde Esai. 53. Verè lāguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Hoc tamen, vt proximè expositum est, sacramento pœnitentiæ non conuenit.

2. Argū. ¶ Secundo arguitur. Opera pœnalia non modò imponuntur in satisfactionem, sed in exercitium, vt per fructus illos pœnitentiæ homines occasiones caueant, offendiculaq̄ peccādi: nuper autem baptizati illo maximè exercitio indigent, ergo sunt illis imponenda. Respondetur, q̄ opera pœnalia sunt difficilia, neophyti autē sunt vt tenelli, Quare vt Petrus. 1. Petri. 2. ait, sicut modò geniti infantes lacte trahendi sunt, & educādi, non grossiori esca, vt illo modo ad perfectiora promoueantur, vt ait glossa super illud Psalmi. Sicut ablactatus super matre sua. Vnde Christus, vt patet Matth. 9. discipulos nuperrimè cōuersos à ieiunio excusauit, dicēs nō posse filios sponsi lugere quā diu cum illis est sponsus, eos, scilicet, proprijs vberibus lactans.

3. Argū. ¶ Tertiò arguitur. Nō minus debet homo Deo quam homini satisfacere: catechumeno autem iubendum est, vt quæ hominibus debet, retribuat: ergo, & vt satisfaciat Deo. Negatur cōsequentia: quia Christus, vt dictū est, pro ipsis ad iustum satisfecit Deo: homini autē homo per iustitiam cōmutatiuā reddere tenetur, quod debet, alioqui in peccato permanebit: permanēti bus autem in culpa, vt dictum est, non est sacramentum conferendum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm peccatores ad baptismum accedentes teneantur peccata sua confiteri.

TErtiam conditionē posset quis peccatori adscribere, vt ante baptismū confiteretur. Quæritur ergo an sit necessariū. Et respōdet Diuus Thomas per distinctionem tribus conclusionibus. Cōfessio enim altera est interior, quę fit Deo: atq; altera exterior vocalis, quæ fit sacerdoti. ¶ Prima ergo cōclusio est. Confessio interior est ad baptismū necessaria vt, scilicet, quis peccata mēte recogitās, dolorem eorum in genere apud Deum habeat: iuxta verbum Augu. suprà citatum. Nemo suæ voluntatis arbiter nouam potest inchoare vitā nisi cum veteris pœniteat. 1. Cōclusio

¶ Secunda conclusio. Confessio vocalis quæ singulorum criminū fit sacerdoti, non est ad baptismum necessaria. Primò, quia cùm eiusmodi confessio fiat ministro Christi, pertinet ad sacramentū pœnitentiæ, quod quidem ad baptismum, cùm sit ipse ianua sacramētorum, non requiritur. Imò verò neque esset sacramētum, neque absolutio conferret gratiam. Secūdò, quia cùm cōfessio ad hoc ordinetur, vt sacerdos ecclesiæ clauibus vtens, pœnitentem tū absoluat, tū etiam ad satisfactionem adstringat, hæc omnia tunc vana essent: quoniam ante baptismū vsus clauium ecclesiæ locum non habet atque adeò nec absolutio, nec satisfactionis impositio. Cūcta nanq; per passionē Christi, vt dictum est, sacramēto applicatam condonantur. In sacramento verò pœnitentiæ, quia fit per claues ecclesiæ, debet sacerdos, sicut iudex satisfactionem arbitrari. Tertiò, quia ipsa particularis cōfessio esset propter verecundiā confitenti pœnalis: cathechumeni autem, ne à baptismate deterreantur, nulla sunt affligendi pœna aut molestia: non ergo ab illis exigenda est particularis auricularisve cōfessio, sed sufficit illa generalis, qua secundum ecclesię ritum abrenunciant Satanæ, atque omnibus pōpis eius. De qua ideo confessione intelligenda est glossa Matthæ. 3. quæ, ait, in baptismo Ioannis datum fuisse exemplum, baptizandis, cōfitendi peccata, promittendiq̄ meliora. 2. Cōclusio

¶ Tertia cōclusio. Si qui ex baptizandis ex deuotione 3. Cōclusio

uotione ſua peccata cõfiteri vellent, eſſet eorũ confeſsio audienda: non ad hoc quòd eis ſatisfactio imponeretur, ſed vt cõtra peccata conſueta ſpiritualis eis informatio vitę traderetur.

Expoſitio articuli. ¶ In hoc articulo nulla offertur dubitandi ratio, niſi circa primam concluſionem de dolore, qui requiritur peccatorum ante baptiſmum, requiratur ne vera contritio. Hoc autem iam art. 4. in depoſito ſeruauimus vſque ad articulum nonum diſtinctionis proximæ, vbi de fictè accedentibus habendus eſt nobis ſermo.

Sed & circa tertiã hoc etiam notandum, q̃ qui ex deuotione vellent ante baptiſmum confiteri, non ſunt ſacramentaliter abſoluendi, vt benè hic adnotauit Caieta. quoniam illud, vt modò dicebamus, non eſt ſacramentum. Nihil tamen vetat quin poſsint peccatores abſolui per deprecationem illam Miſereatur tui, &c. Quã obrem ſacerdos nõ illo arctiſsimo vinculo figilli confeſsionis teneretur peccata illa celare, vt pœnas illas ſtrictiſsimas iuris teneretur pendere, ſi reuelaret. Eſſet profectò nihilominùs grauiſsimè puniẽdus tanquam violator ſacramenti baptiſmi, cuius diſpoſitio erat illa confeſsio. Haud tamen eſſet conſilium eiuſmodi catechumeno peccata occulta, ſi grauia eſſent, ſigillatim pandere, ſed ſic ſub compendio, vt conſilia caperet viuendi. Et cùm audis ante baptiſmum non eſſe neceſſariam confeſsionem, intellige, neque peccatorum præcedẽtium baptiſmum poſtmodum ipſo ſuſcepto confeſsionem faciendam: fieret enim iniuria baptiſmo, quaſi illic non eſſent omnia condonata. Quare illa peccata nunquam ſunt materia cõfeſsionis, atque adeò ſi illa ſola baptizatus ille confiteretur, non eſſet ſacramentaliter abſoluendus.

1. Argum. S. Thom. ¶ Primum argumentum S. Thomæ. eſt. Qui baptizabantur à Ioanne, vt legitur Matth. 3. confitebantur peccata ſua: baptiſmus autem Chriſti perfectior eſt: ergo eandem confeſsionem requirit. Reſpondetur verò per diſcrimen inter illud, & noſtrũ baptiſma: illud enim non remittebat peccata, ſed erat baptiſmus pœnitentiæ, noſtrum verò omnia per paſsionem Chriſti, cui incorporamur remittit. Quocirca ad illud accedentes confitebantur peccata, vt ſecundùm qualitatem eorum pœnitentia decerneretur (quod ſuprà diſtinctio. 2. quæſt. 2. art. 2. ſatis expoſitum reliquimus) noſtrum verò baptiſma, vt ait Ambro. ſine pœnitentia exteriori celebrandum eſt.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Qui abſcondit ſcelera, vt habetur Prouerb. 28. non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.

¶ Tertiò arguitur. Ante baptiſmum requiritur pœnitentia, iuxta illud actuum. 2. Pœnitẽtiam agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ. Ad ſecundum reſpondetur, ſatis eſſe ei qui baptiſmum poſtulat, Deo per intrinſecum dolorem, eccleſiæ verò per illam generalem abrenũciationem Satanæ ſua detegere crimina. Ac de mum ad tertiũ, quòd confeſsio vocalis eſt pars ſacramentalis pœnitentiæ, quæ illic, vt dictum eſt, non requiritur, ſed ſola ſufficit interna pœnitentiæ virtus. 3. Argu.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ex parte baptizandi requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi.

Conſequenter quæritur de intentione baptizandi an ſit neceſſaria, ſicuti diſtinctio. præcedenti oſtenſum eſt in baptizante requiri. Et reſpondetur vnica concluſione. Ex parte eius qui baptizatur, requiritur voluntas ſeu intentio ſuſciſcipiendi baptiſmum. Probatur. Per baptiſmum homo moritur veteri peccati vitæ, quandamq̃; ſubinde nouam inchoat viuendi rationem, iuxta illud ad Roma. 6. Conſepulti ſumus cũ Chriſto per baptiſmũ in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: ergo ſicut homo ratione vtens, quo vitæ præteritæ moriatur, vt ait Auguſtin. eiuſdem eum vitæ oportet pœnitere, ita vt nouam inchoet, exigitur, vt eius habeat inchoandæ voluntatem, quæ quidem inchoatio fit per ſuſceptionem ſacramenti, atque adeò requiritur, vt eius ſuſcipiendi intentionem habeat. Et confirmatur ex ritu eccleſiæ, quæ iubet, vt veniens ad baptiſmum interrogetur, quid petat, & an baptizari velit, vbi reſpondens ſe baptiſmum petere, & velle baptizari, ſuam aperit voluntatis intentionem.

Expoſitio articuli. ¶ De hac quæſtione, quanuis variæ verſentur opiniones, tamen nulla eſt bene ſuſtentabilis, niſi quam hic D. Thom. concludit. Et primò hic notandum, quòd non diſputamus de actu, qui requiritur ad conſequendum rem ſacramenti (ſcilicet gratiam) putà de dolore peccatorum, de quo diſtinctio. ſequent. arti. 9. ſed de intentione. ad ſuſcipiendum ſacramentum.

tum,& christianismi characterem. Quam quidem,intentionem hic affirmat D.Tho. esse necessariam.Et est vniuersalis doctorum confessio,vt Alexādri Alensis.4.part.quæst.decimaoctaua.membro primo.Et Bonauent.in.4.dist. 4.arti.2.quæstio.1.Et Scoti eadem distin.q.4. Et Durand.quæstio.7.Tametsi inter hos nonnulla sit(licèt fortè verbalis tantùm) differentia. Nam Scotus censet in adultis necessariam esse intentionem,in paruulis autem minimè. Durandus verò ait in paruulis necessariam esse licèt non formaliter, tamen interpretatiuè. Id quod Scotus fortassis nō refutaret: quia nō negat nisi requiri in paruulis formaliter,& propriam sicut in adultis.Est etiam opinio Richardi dist.6.articu.2.quæstio.3.Et Petri à Palude eadem distin.quæst.2.Et Sylvest.verb.Baptismus.4.§.14.Et Adriani quæstion.1.de baptismo artic.3.Et certè rationes, quas hic D.Tho. adfert,satis esse deberent, vt res in quęstionem non verteretur. ¶Attamen est primùm glossa super cano.Solet.de consecra.dist.4. dicens, ꝙ si baptizans intendat baptizare, qualēcunque intentionem baptizatus habeat, recipit sacramentum.Et alia glossa in calce capituli Maiores,de baptismo,& eius effectu affirmans, ꝙ si qui baptizatur ore cōsentire dicat, licèt cordè dissentiat,sacramētum recipit.Caietanus verò in præsentiarum medio modo videtur incedere,si tamen medium esset, in quo virtus consisteret. Ait quippe intentionem in baptizato non esse per se necessariam,sed solùm per accidens,in adulto ad tollendam contrariam volūtatem renitentem sacramento. Vnde si fortè contingeret, vt homo neuter ad baptismum accederet,hoc est, nec consentiens, nec dissentiens, sed negatiuè se habēs, ille verè reciperet sacramentum.

Doctorum consensus.

Canonistarū glossæ.

Caiet.

¶His igitur sic propositis veritas est subsequē tibus tribus propositionibus constituenda.Prima contra illas commemoratas glossas.Nemo per vim,hoc est simpliciter inuitus baptizandus est: neq; si baptizari cogatur sacramentū susciput.Simpliciter inuitus is dicitur,qui absolutè dissentit. Hæc enim conclusio decreta est ab Innocentio in dicto capit.Maiores. aduersus contrariam opinionem: propterea, quòd tunc inde sequeretur inuitum quēpiam ad obseruandam Christianæ fidei regulam compellendum,quod Christianæ religioni contrariū est.Cùm enim Deus cuncta suauiter disponat, id maximè de fide & lege euangelica cōstituit, vt nemo nisi consentiens Christianus fiat. Eò præsertim quod cùm fides non possit rationibus naturalibus,& conuincentibus demonstrari obsequio voluntatis susciptenda est: qui autem sacramento fidei dissentit, fidei ipsi cōsentire non valet.Quapropter glossæ illæ tum cō tra veritatem, tum etiam contra textus ipsos apertè pugnant.Si autem duntaxat loquerentur quantùm ad forum ecclesiæ,tunc vt ait loco citato Scot.verùm est,ꝙ si ille qui intus dissentit,exteriùs voce consentiret, compelleretur ab ecclesia seruare fidem,& legem Christi, quanuis re vera nō esset Christianus: quia ipsa tantùm indicat de exterioribus.

1.Cōclusio

¶Secunda propositio. Si quis absolutè in baptismum consentiret,quanuis conditionaliter metu mortis inuitus esset, sacramentum verè susciperet quātū ad characterē,& fidem mortuam,nō autem gratiā. Assertio etiam est eiusdem cap.Maiores. Vt si quis terroribus ac supplicijs vehementer perculsus, vt mortem euaderet baptizari consentiret, christianus fieret. Etenim,vt.3.Ethic,ait Arist. ille quanq; conditionaliter nolit,absolutè tamen vult. Vnde illud iuridicū emanauit, coacta voluntas,voluntas est.15.q.1.canon.Meritò. Et de istis intelligitur decretum concilij Toletani distinct. 45. cano.de Iudæis. quòd Iudæi hoc pacto à Sesibuto Visigotthorum Hispanię rege baptizati essent ad fidē & legem Christi cogendi. Tamet si prohibeatur illic nequis sic per violentiā baptizetur.Est enim sacrilegium: quāquam rex ille pietate forsan non secundùm scientiam adductus eos ad baptismum compulisset.De hac autem ad baptismum & fidem cōpulsione paulò post articu.10. latiùs easdem propositiones Alexand.& Bonauent.locis citatis constitutissimas habēt: quoniam nullo sunt pacto citra errorem contra determinationem ecclesiæ dubitabiles. ¶Quòd si contra hanc secundam obieceris huiusmodi consensum coactum in sacramento matrimonij non valere,respōdetur, diuersam esse rationem. Quoniā matrimoniū est contractus naturalis & ciuilis,& hac ratione si per iniuriam metu mortis celebretur,iure ipso ciuili inualidus est.Secùs de sacramēto baptismi,quod cùm natura ipsius sacramenti character imprimat, quomodocunq; quis consentiat,iure diuino obligatur. Quare qui christianus esse renuit, morti potius succumbere debet, quàm se finere baptizari,ne illam irroget baptismo iniuriā. Atq; idem suo loco de sacramento ordinis affirmauimus:nempe,ꝙ qui consensu per metū mortis extorto ordinatur, verè ordinatus est. Ac perinde tenetur cōtinētiam seruare propter sacerdotalē characterem. Tāetsi licèt votū per talē metum emitteretur, nō teneret.Hæc autem nō est prę sentis loci ad

2.Propos.

Argumen.

3. Propoſi. vnquẽ examinare. ¶ Tertia propoſitio. Quanuis opinio Caietani non ſit eodem gradu, quo ſuperior erronea, eſt tamen (vt cũ veneratione loquamur) falſa, imò per ſe requiritur in adulto intentio & volũtas. Itaq; ſi daretur quiſpiã nec aſſentiens nec diſſentiens, nõ ſuſciperet ſacramentum. Et primùm quòd ſuam arbitratus eſt eſſe opinionem D. Tho. in. 4. d. 6. q. 1. artic. 2. quæſtiunc. 3. certè id inde nõ planè colligitur. Solũ enim ait, q̃ nõ requiritur aliquid cauſans ex parte ſuſcipientis, ſed ſolum impedimẽtum remouens: putà contrariam voluntatẽ, ad quod, inquit, requiritur intentio & volũtas ad ſuſcipiendũ ſacramentũ. Dicere autẽ q̃ intẽtio ſuſcipientis nõ eſt cauſans, hoc eſt, concurrens actiue ad ſacramentũ, non eſt planè dicere, q̃ non requiratur per ſe, ſed q̃ tota actio attribuitur Deo, & eius miniſtro per ſacramẽtum, paſſum enim non concurrit actiuè, ſed receptiuè. Nihilominus cùm abſq; diſtinctione per ſe & per accidens, dicat, requiri intentionẽ & volũtatem, illa per ſe requiritur ad aptè & idoneè ſuſcipiendum. At quicquid ſit de opinione, q̃ habuit in. 4. hic tamẽ, vbi conſideratiùs loquitur, ex preſsè ait S. Tho. per ſe requiri, ſicut per ſe requiritur aliqualis pœnitentia veteris vitæ. Quapropter non tantùm Scoti, & Durand. vt Caiet. citat hæc eſt opinio, imò apertiùs eſt S. Thom. Atq; adeò diſtortè illũ gloſſat, q̃ ſit intelligendus ſecũdùm id, quod ſemper de facto inuenitur: quia adultus non reperitur neuter. Imò profectò intelligitur per ſe, quòd etiam ſi inueniretur nõ recipere ſacramẽtũ. Hoc nãq; probat ratio D. Thom. Si enim ad inchoandã nouam vitam requiritur voluntas abijciẽdi veterem, à fortiori intentio capeſſendi nouã, atq; adeò ad hunc finem ſuſcipiẽdi baptiſmũ. Quoniam plus requiri videtur ad inchoandã nouã quo d eſt quid poſitiuum, quam ad relinquendam veterem quod videtur mera ceſſatio.

Eccleſiæ ritus. ¶ Secundò & ritus eccleſiæ profectò id maximè cõprobat, vt ait S. Thom. & loco citato Richar. Ait enim Aug. lib. 4. de baptiſmo contra Donat. ca. 20. & refertur de cõſec. d. 4. can. Cũ paruulis. Cũ paruuli nec corde credere valeãt, nec ore cõfiteri, alij pro eis reſpondent vt impleatur erga eos celebratio ſacramẽti. At ſi pro eo, qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat (nẽpe pro adulto) nõ itidẽ valet. Ex qua regula illud in euangelio dictũ eſt (ſcilicet, Ioã. 9. Ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur. Vbi Aug. tãq̃ per ſe neceſſariũ admonet, vt adultus per ſe baptiſmum petat, dicens, ſe velle baptizari, ſuam explicando intentionem & voluntatem.

¶ Conatur autẽ Caiet. rationẽ ſic infringere, q̃ eodem eccleſiæ ritu petitur à baptizãdo ſi credit in Deum patrem omnipotẽtem, &c. Et tamen conſtat, nõ requiri talẽ fidẽ nec in baptizato, nec in baptizante, neq; in patrino. Vt ſi paruulus ab infideli baptizaretur. At verò fuga hæc nihil valet: quoniã licèt talis fides non requiratur pro tũc in paruulo, nihilominus extat in eccleſia cui⁹ illi ſunt miniſtri. Et ideo virtute illius reſponſi, Credo, cogitur poſtmodũ ipſe paruulus annos diſcretionis ingreſſus, eãdem fidem ſuſtinere, quare interpretatiuè credit. Et eadem ratione, vt ait Durand. interpretatiuè intendit, vultq; baptizari. Secundò differentia eſt inter paruulũ & adultũ, quã ponit Augu. quòd ſicut pro paruulo reſpõdent miniſtri eccleſiæ, ita adultus debet reſpondere pro ſe: ergo ſicut paruulus interpretatiuã habet intentionẽ, ita adultus debet eã habere formalẽ.

¶ Tertiò id confirmatur ex ſolutione primi argumenti S. Thomæ quod eſt huiuſmodi. Baptizatus nõ ſe habet, vt agens, ſed vt patiens: intentio autem non requiritur ex parte patientis, ſed ex parte agentis: ergo nulla requiritur in baptizato. Et reſpõdet, quòd in iuſtificatione, quę fit per baptiſmũ, paſsio nõ eſt coacta, ſed voluntaria. Et hoc eſt punctũ diſcriminis. Caiet. enim arbitratur baptizatũ eſſe paſſum merè naturale, veluti ſtupa dũ incenditur, & tamen non eſt niſi liberũ: & ideo requiritur in eo intentio, nõ quidẽ agendi, ſed tamen recipiẽdi. Atqui dicere, eum qui baptizatur eſſe, paſſum liberũ, non eſt petitio principij, vt ipſe cogitat imò eſt demonſtratio, quòd cùm baptiſmũ ſuſcipere, ſit nouã fidem, & legem profiteri nouã q̃; militiam, liberè illũ debeat quiſque ſuſcipere, ſicuti ille, qui in aliquam religionem, aut in ſecularem militiam cõſcribitur. Adde, q̃ ſicut baptiſmũ cõferre eſt actus humanus, ita & ipſum ſuſcipere. Stupidũ enim eſſet hoc negare: actus verò abſq; intentione non eſt humanus.

¶ Et ideo quartò loco acceditargum. Durand. huiuſmodi. Adultus ſimiliſe modo debet habere ad fidem, & ad fidei ſacramentum: credere autẽ nemo niſi volens poteſt: ergo neq; baptizari. Reſpondet verò Caieta. priori præmiſſa peremptа, quoniã credere, inquit, cõſiſtit in actione voluntaria: baptizari autem eſt quod dam pati. Hæret tamen ſemper in eadem ſalebra, putans quòd; quia baptizari nõ eſt agere, ſit merè pati, cùm tamẽ nõ ſit niſi volũtariè recipere, atq; adeò per intẽtionẽ. Quoniã ipſum baptizari eſt fidem ſuſcipere. Quare ſępiſsime cõtra Donatiſtas, ait Aug. q̃ baptizari eſt credere. Quocirca Chriſtus vtrunque coniunxit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, hoc eſt

1. Argu. S. Thom.

Durand.

qui

qui assensum vobis præbuerit,vt & fidem accipiat,& baptismū susciperevelit,saluus erit.

2. Argum. ¶Quintò id confirmatur ex solutione.2. argumenti S.Tho.quod est hoc.Vbi id prætermittitur,quod est de substantia baptismi,iterandū est sacramentum si ergo intētio baptizati esset necessaria,cùm de illa alijs nō constet,quicūq; petere posset,vt denuò baptizaretur.Respondet planè,q; si in adulto deesset intentio,rebaptizandus esset,& si de illa dubitaretur,baptizandus esset sub cōditione.Quid clariùs ad docendū,q; si daretur homo neuter non esset baptizatus?¶Et confirmatur sextò ex solutione

3. Argum. tertij,arguit enim.Baptismus contra originale institutus est:originale autē cōtrahitur p volūtatē alienā primi parētis:ergo nō requirit intētionē propriam.Et respondet,q; etiam ordinatur contra actualia:vbi palā edocet,q; sicut ad remissionē actualiū requiritur actus eorū detestatiuus,ita & ad suscipiēdū baptismum.Imò verò addiderim ego, q; etiā si daretur adultus cum solo originali,dum baptizaretur exigeretur ab eo intentio baptismi suscipiēdi in remissionē originalis culpæ,qua ipse cōmaculatur,

Argumēta Caieta. & ad ineundam vitā Christianā. ¶Argumēta verò Caietani sunt duo:eorumq; potissimum sumit ex postremis verbis capituli Maiores. de bapt.vbi ait Inno. q; tunc characterē sacramētalis imprimit operatio,cùm obicem cōtrariæ volūtatis nō inuenit obsistentem.Ex quibus verbis infert satis esse, vt non insit contraria volūtas.Deberet autē non ad rigorem dialecticum verba perpendere,sed more iuridico ex præcedentibus interpretari.Ait enim illic pontifex,q; dormientes & amētes,si priusquā amentiam incurrerent,aut dormirent,in contradictione persisterent,licèt baptizentur, nō suscipiunt characterē.Secùs autē si priùs catechumeni extitissent, & habuissent,propositū baptizādi.Vnde tales,inquit,in mortis articulo consueuit ecclesia baptizare.Cum ergo subiungit,q; tunc sacramentalis operatio,nō inuenit obicem volūtatis cōtrarię,planè intelligit, q; in virtute inuenit voluntatem, & assensum baptismi,quę voluntas præcesserat.Quare nō ponit mediū inter nolitionē,& volitionem baptismi.Est enim ille casus metaphysicus,sed loquitur moraliter,vt nō ponere obicem, sit habere cōsensum saltē in virtute.¶Imò ex verbis ipsius pōtificis colligitur septimū argumentū contra Caietanum.Si quispiā,qui nunquā de baptismo cogitabit,qui, scilicet,neq; annuit, neq; renuit baptizari,dormiens, aut in amentiam incidēs baptizaretur,ille profectò cēsetur neuter secūdùm Caietanū qui nō haberet contrariam voluntatē:& tamen secundùm decretum Innoc.non esset verè baptizatus:ergo non sufficit non opponere obicem,sed exigitur affirmatiua volūtas.Imò verò nō opus est ponere dormiētem,aut amentē,sed si quis vigilās,qui nihil vnquā de baptismo audiuit baptizaretur à christiano,nesciens,quid ille faceret, vtrū ioco,vel seriò ipsum lauaret,vel ad refrigerandum ipsum,vel alia de causa,profectò secūdùm Caieta.censendus esset verè baptizatus: quoniam nullū opponit obicē:& tamen nefas esset id concedere:quoniā ignorātia,vt ait Aristo.causa est inuoluntarij.Essetq; adeò contra verba ipsius textus Inno.ergo requiritur intētio. ¶Quod si Caieta. respōdeat in his casibus Argum. esse dissensum præsumptū,propterea,q; quilibet dissentire præsumitur in mutationē sui status,nisi cōsentiat:tūc iam cōcedit,q; nemo potest statum mutare nisi consentiens:atq; adeò cùm baptismū susciperesit statum institutūq; assumere viuendi,illic etiā requiritur per se cō sensus.Item sacramenta nō debent fundari in præsumptione,sed in certitudine:præsumptio nanq; est in aliorum opinione, & nō in baptizato.Præterea ille qui de baptismo nihil audiuit,non magis præsumitur dissentire q̄ consentire:nam fortasse cū primū illam religionē audiret,eam amplecteretur.Imò præsumi posset q; iam de illo cogitabat:quare si præsumptio sufficeret,ille existimaretur baptizatus, quod nō est asserēdū ¶At forsan nos hic Cai.recōue Responsio. niat.Si quis postq̄ religionē baptismi audisset, intellexisset q̄; eius mysteriū,videns se à Christiano baptizari,tacere, neq; assensum exprimens neq; dissensum,ille haberet pro baptizato:ergo nō requiritur cōsensus,sed satis est nō opponere obicem cōtrariæ voluntatis.Negatur profectò consequētia.Est enim latū discrimen nam ignorantia,vt dictū est,facit inuolūtarium,Vbi autē quis sciens,& prudens baptizatur,tacendo,(vt ait iuris regula) consentire videtur:imò in virtute cōsentit,præsertim in re tanti momenti, & vbi ingens non interuenit metus.¶Octauo arguitur.Si ille,qui nec assen 8. Argum. tiens nec dissentiens baptizaretur,verū sacramentum susciperet,sequeretur,q; absq̄ eius consensu esset ab ecclesia cōpellendus christianam seruare fidem,quod ibidē Innocen.pro re absurdissima ducit.Ad quod Caie. nō aliter respondet,q̄ q; vno inconuenienti dato .s.q; ille baptizaretur,aliud cōtingit,q; ille esset de iurisdictione ecclesiæ ratione sacramēti:& tamē non esset cōpellendus,quia nō consensit.Sed profectò hæc duo videtur repugnantiā inuoluere, vt quis sit de iurisdictione ecclesiæ, &

nō posſit cogi, vt christianè viuat. ¶Nonò demū etiā hæc omnia cōfirmātur ex cōcilio Carthaginenſi. 3. ca. 34. quod refertur de conſecr. diſt. 4. can. Ægrotātes, licèt malè allegetur ex cōcilio. 4. vbi habetur, q̄ ęgrotantes, qui pro ſe reſpondere nō poſſunt, cùm voluntas eorum teſtimoniū ſui dixerit, baptizentur. Et ex concilio Auraicēſi ca. 12. vbi habetur, q̄ ſubitò ob muteſcens baptizare, aut pœnitentiā accipere poteſt, ſi volūtatis prēteritę teſtimoniū aliorū verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu. Vbi oſtēditur, q̄ ſicut pœnitētia, ita & baptiſmus requirit volūtatem ſuſcipiendi: imò & ſacramentum cōfirmationis, ordinis, & extremæ vnctionis, vt ſuis locis videbimus. Quare ab infirmo antequam rationis lumen illi extinguatur, requiritur, vtrùm, dū opus fuerit, ſacram vnctionem recipere velit. ¶Secūdum argumentum Caie. nullius eſt pōderis. Arguit quippe. Quod non eſt de neceſsitate ſacramenti in vno recipiente, non eſt per ſe de neceſsitate à quocunque recipiatur: ſed intentio non eſt neceſſaria in paruulo: ergo nec de per ſe in adulto. Ad hoc enim primum negari poſſet maior, vt iacet. Imò verò cùm ſuſceptio baptiſmi ſit aſſumptio nouæ profeſsionis, de eſſentia eſt, vt vbi eſſe poteſt, ſit actus humanus. Atq; hac ratione requiritur per ſe, & de eſſentia intentio in adulto, & non in paruulo, vt ait Scot. Luculētiùs tamē forſan reſpōdebitur cū Durando cōceſſa maiori, negando minorē: imò inuertendo argumentū affirmatiuè ſic. Quod eſt de neceſsitate ſacramēti in vno ſuſcipiēte, eſt & in quocunque: intentio eſt neceſſaria in adulto: ergo & in paruulo. Non autē formalis, ſed interpretatiua, vt expoſitum eſt, per intentionē eccleſiæ, quę paruulum per ſuos miniſtros & baptiſmo offert, & baptizat.

2. Argum. Caie.

De intētione interpretatiua.

¶Aliter autē contra concluſionem arguitur. Nemo ad impoſsibile obligatur: ſed vix eſt humano more poſsibile, vt quiſpiā intētionē mētis propter eius diuagationē firmiter retineat: ergo licèt dum quis baptizatur intentionē nō habet præſentē, nihilominùs ſacramentū ſuſcipit. Ad hoc argumentū ſatis reſponſum eſt diſtin. 1. quæſt. 5. art. 8. vbi diximus nec ſufficere habitualē intentionē, nec requiri ſemper actu præſentē, ſed ſufficere virtualē. Habitualis em̄ eſt habitus qui eſſe poteſt ſine actu, imò cū cōtrario actu. Vt ſi quis toties voluiſſet baptizari, vt habitum genuiſſet. Et q̄ hęc non ſufficiat, patet· nam ſi iſte poſtmodū diſſentiens baptizaretur, dici poſſet habitualiter conſentire, tamen nō ſuſciperet ſacramētū. Requiritur ergo q̄ habuerit intentionē actu, quæ ipſum ad baptiſmū induxerit, licèt dum baptizaꝛ aliorſum eum mente diuagari contingat: illa enim dicitur virtualis. Sed eſt diſcrimen inter baptizantem & baptizatum, q̄ ille, qui baptizare alium propoſuit, ſi contingeret vt dormiēs vel amēs baptizaret, baptiſmū nō cōferret: quia non eſſet actus tunc humanus. Si autem propoſuiſſet baptizari, tunc licèt baptizaretur dormiēs aut amens, vt habetur in ca. Maiores. eſſet baptiſmus: quia prēcedens propoſitū ſufficeret, vt ſuſceptio illa cenſeretur volūtaria. Itaq; actio baptiſmi requiritur vt ſit voluntaria de præſenti dum fit: paſsio verò ſatis eſt vt per antecedens propoſitum ſit voluntaria.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm fides requiratur ex parte baptizati.

SIcut de baptizante, ita & de baptizato interrogatur, vtrū ſit illi neceſſaria fides. Et reſpondetur per diſtinctionem duabus cōcluſionibus. Duo enim efficiūtur in anima per baptiſmum ſcilicet, character, & gratia. Eſt ergo prima cō cluſio. Recta fides eſt in eo, qui baptizatur neceſſaria ad conſequendū vltimū baptiſmi effectum: nempe, gratiā & remiſsionem peccatorum: ſecundū illud Rom. 3. Iuſtitia Dei eſt per fidē Ieſu Chri. Durat em̄ ſemper ſermo de adultis: nā paruuli nullū habere queūt actum fidei. ¶Secūda cōcluſio. Ad ſuſcipiendū ſacramētū eiuſq; characterē cū mortua fide non eſt in ſuſcipiente neceſſaria recta fides, ſicut nec recta fides baptizantis, dūmodò adſint cætera, quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti. ſ. materia & forma & intentio baptiſmi conferendi & ſuſcipiēdi. Probatur, quoniā baptiſmus, vt ſuprà dictū eſt, non perficitur per iuſtitiā illius, qui cōfert aut ſuſcipit, ſed per virtutē Dei, vt habetur de conſecr. diſtinct. 4. cano. Baptiſmus.

1. Cōclu.

2. Cōclu.

Expoſitio articuli.

¶De neutra iſtarum cōcluſionum quippiam nobis ſupereſt diſputandū: nam vtraq; ex ijs, quæ dicta ſunt, manifeſta conſequētia elicitur. Definitum enim eſt artic. 4. eos, qui in peccato perſiſtunt, obicem ſacramentali gratiæ opponere, atque adeò ſalutem per ſacramētum non ſuſcipere. Cùm ergo infidelitas, vt hic quarto loco arguit S. Th. ſit peccatorū grauiſsimum, fit, vt qui in ea perſiſtit, gratiā baptiſmi nō conſequatur, vt prima aſſerit concluſio, atq; adeò vt in ſolutione reſpondet, neq; huiuſmodi infidelis ſit ab eccleſia baptizādus, alioqui eſſet ſacrile-

crilegium. Nihilominus si quis infidelis sacramentum intentione ecclesiæ suscipiat, erit verum sacramẽtum sine gratia. Et hoc est, quod asserit secunda conclusio. Quæ quidẽ planè infertur exijs, quæ dicta sunt dist. 1. q. 5. art. 5. & distinct. 4. articu. etiam quinto. vbi definitum est hæreticos verè posse & baptizare & baptizari, si vtiq; intẽtionem ecclesiæ afferat ad baptismũ, licèt baptismus illis ad salutem nil conferat, quousq; baptizatus ad ecclesiã reducatur, iuxta verbum Aug. de cõsecratione dist. 4. Tunc valere incipit ad salutẽ baptismus, cũ fictio à veraci cõfessione recesserit. Est & asser tio Gregorij ad Quiricum eadem distin. cano. Ab antiqua. quẽ hic citat D. Thom. Ab antiqua enim, inquit, patrũ institutione didicim⁹, vt qui apud hæresim in trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam ecclesiam redeũt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola cõfessione fidei ad sinum matris ecclesiæ reuocẽtur. Quod verum nõ haberet, si recta fides esset ad baptismũ necessaria: nam tunc postea non sufficeret confessio fidei, nisi iterum reciperetur baptismus. Vtranq; simul conclusionem adstruit de baptismo cõtra Donatistas Augustinus. lib. 3. ca. 14. & refertur de cõsecratio. distinct. 4. cano. Sicut in sacramentis. Non interest enim, inquit, cùm de sacramenti integritate tractatur & sanctitate, quid credat, aut quali fide imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimũ ad salutis viam, sed nihil interest ad sacramenti quæstionem. Et de ecclesiasticis regulis & lib. 2. ad Orosium, quæ eadem distinctione referuntur. ca no. Si qui. & can. Quãuis idem docet. ¶ Primũ argumentũ. S. Thom. est. Dum Christus Matthæ. 28. baptismum præcepit, fidem illi præmi sit: ergo est in suscipiente necessaria. Respondetur, q̃ cùm illũ Dominus quatenus homines ad salutem perducit instituerit, solùm concluditur fidem esse ad collationẽ gratiæ necessariam, vt ait prima cõclusio, iuxta verbum eiusdem redemptoris. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. ¶ Secundò arguitur. Nihil in sacramentis frustra fit, secũdum autẽ ecclesiæ ritum, ille qui baptismum poscit interrogatur an credat in Deum patrẽ, &c. ergo illa fides exigitur. Respondetur, intẽtionem ecclesiæ, dum homines baptizat, esse eos à culpa mundare, secundũ illud Esaiæ. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatũ: ideo quãtum est de se, nõ intendit dare baptismũ nisi habentibus rectam fidẽ, sine qua nõ est remissio peccatorum. Quo circa de recta fide baptizandos interrogat. Si tamẽ sine ea quis baptismum extra ecclesiam suscipiat, percipit quidem sacramentum, sed nõ ad salutẽ. vt Aug. libr. 4. cõtra Donatistas edisserit, qui adducit cano. Ecclesia. ead. dist. 4. de cõsecra. Ait quippe. Ecclesia parady so cõparata indicat nobis, posse quidẽ baptismũ eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel tenere. Nota. ¶ Falli autem quispiã posset verbo. D. Tho. quo ait, ecclesiam non intendere dare baptismũ, nisi habentibus rectam fidem. Apparet enim inde consequi, eos, qui sine illa baptizantur, non suscipere sacramentũ, cuius cõtrarium asserit secunda cõclusio. Igitur nõ est sic intelligendum, q̃ intentio ecclesiæ sit cõditionalis, quare qui sub illa cõditione adultum baptizaret. Si habes rectam fidem: ego te baptizo: sin minus minimè, sacrilegus esset. Sed vult dicere D. Tho. quòd ecclesia diligẽter per suas interrogationes, vtrum qui baptismũ petit, rectam habeat fidem. Et postea præsupponens iam ipsum habere absolutè eum, baptizat. Quare licèt ea careat, euadit baptizatus. Sicuti qui sacramentũ ordinis confert, licèt dicat se nõ intendere excõmunicatos ordinare, nihilominus absolutè omnes ordinat, etiam si sint excõmunicati. Est enim baptismus, vt articu. 4. dicebamus, sicut sagena, qua licèt piscator non intendat nisi bonos colligere pisces, colligit tamen nõnunquam pestilentes. ¶ Tertium argumentũ est. Ad baptismum requiritur saltem intentio recipiendi sacramentum ecclesiæ: sed baptismus est sacramentum rectæ fidei, vt potè per quòd incorporamur Christo, quod nõ fit nisi per rectam fidẽ, secundùm illud ad Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris: ergo simul cũ intentione sacramenti requiritur recta fides. Respõdetur, q̃ qui habet rectam fidem circa alios articulos, potest eã circa hoc sacramentum habere. Qua etiã absente sufficit ad sacramẽtum intentio suscipiendi quod ecclesia tradit. ¶ Quartò. Infidelitas est grauissimum peccatum: peccatores autem non sunt baptizandi: ergo neq; fide carentes. Respõdetur, argumentum probare eum quem, cõstat fide carere, nõ esse baptizandum: sed nihilominus si baptizetur, sacramentum suscipit, sed non ad salutem.

Augustin. Gregor. Augustin. 1. Argum. 2. Argum. 3. Argum.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm pueri sint baptizandi.

POST quinq; articulos, quibus de adultis suscipientibus baptismum disputatum est, subsequuntur tres alij de pueris ante annos discretionis. Et primum

mum in genere an ſint baptizandi. Et reſpondet D. Thom. vnica concluſione affirmatiua, quam probat tripliciter. Primò authoritate Dionyſij, quæ in hac re eſt firma & antiquiſſima. ſ. à temporibus apoſtolorum. Diuini em. inquit, noſtri duces (ſcilicet apoſtoli) probauerunt infantes recipi ad baptiſmũ. Secundò adhibetur ratio ex Paul. ad Romañ. 5. elicita. Si vnius delicto mors regnauit per vnum (ſcilicet per Adam) multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtũ. Pueri autẽ ex peccato Adæ peccatũ originale cõtrahunt: cuius vtiq; documentũ eſt mortalitas, cui ſunt ſubiecti, illa enim in pœnã eiuſdem peccati in omnes pertranſijt: vt idem ibidem ait Apoſtolus, ergo multò magis pueri poſſunt per Chriſtum gratiam accipere & iuſtitiã, vt regnent in vita æterna: id autem aſſequi niſi per baptiſmũ nequeunt, iuxta illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: ergo non modò condecens, verùm & neceſſarium eſt illos baptizari, videlicet, vt ſicut per Adam damnationẽ naſcẽdo incurrerunt: ita per Chriſtum ſalutem renaſcendo cõſequantur. Tertiò adhibetur ſecũda ratio. Fuit enim quàm congruentiſsimum, vt recenter nati baptiſmatis vnda tingerentur, vt iam inde ab ineunte pueritia moribus chriſtianis educati, firmius in chriſtianiſmo perſeuerent. Quã quidẽ rõnem eodẽ loco Diony. aſſignat, iuxta illud Prouerb. 22. Adoleſcẽs iuxta viã ſuã, etiam cũ ſenuerit, non recedet ab ea.

Hæreſes contra baptiſmum. ¶Quæſtio hæc in primordijs eccleſiæ, ac potiſſimum ſub ſeculum Auguſtini, magnam eccleſiæ faceſsit moleſtiam. Prima enim hæreſis, vt articu. 1. diximus, de baptiſmo fuit Manichæorũ (vt ait lib. de hæreſibus ca. 46. Aug.) qui aiebant, baptiſmũ in aqua nihil cuiquã ſalutis afferre. Quã quidẽ blaſphemiã poſt ſecula multa ab orco reuocauit Vvicleff, vt. 2. tomo de ſacramẽ. ca. 46. refert Vualdenſis. Aiebat enim ille, ꝙ cum Chriſtus poſſet ſine illa ablutione gratiã infundere, nõ eſſet neceſſaria. Ac minimè infantibus, alioqui per incuriam parẽtum, imò ſæpe ſine cuiuſquam negligentia vſu venire poſſet, vt paruulus æternaliter periret. Aliorũ autẽ error fuit de infantibus peculiaris, quẽ Innocen. ca. maiores. extra de bapti. refert: ſane qui ob id aiebãt inutiliter infantibus baptiſmũ applicari, quòd actũ fidei & charitatis quę vti ait Petr. operit multitudinẽ peccatorũ, habere nõ valent. Ad quod quidẽ argumentum

Pelagiani. diſt. ꝓxima. q. 5. art. 6. reſpõdebitur. Pelagiani autẽ fuerunt, qui hanc veritatẽ peruetere totis neruis conati ſunt, negantes vllã paruulos contrahere originis labem, vt artic. 1. recitauimus. Primùm quippe negabant, ab Adam vllã deriuari per propaginẽ culpã. Secũdò arguebant, ꝙ ſi peccator ipſe peccatores genuit, multò æquius eſt credere vt baptizati iuſti, iuſtos etiã progignant, atq; adeò nullo indigeant baptiſmo. Tametſi paruulos ipſos baptizabant non in remiſsionem originalis, ſed vt poſſent introire in regnum cœlorum: iuxta verbum Domini, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei. Itaq; (vt putabant) ſi abſq; baptiſmo decederẽt, poſſent quidem permanere in amicitia Dei, tamẽ extra regnũ cœlorum. Contra quorũ perfidiã Auguſt. tres libros illos edidit ad Marcellinũ de peccatorum meritis, & baptiſmo paruulorum. Et ſex alios contra Iulianũ Pelagianũ. Et Epiſt. 23. ad Bonifaciũ. Vbi multis teſtimonijs cõprobat, propterea ſine baptiſmo non poſſe paruulos intrare regnũ cœlorũ, ꝙ ſine ipſo nequeũt remiſsionem obtinere originalis culpæ, quam contrahunt. De qua re poſtmodum indictũ fuit Mileuitanum conciliũ, in cuius ca. 2. quod refertur de conſecra. d. 4. can. Placuit. 3. eadem hæreſis cõdẽnata fuit. Verba autẽ concilij ſunt. Placuit, vt quicunq; paruulos recentes ab vteris matrum baptizãdos negat, aut dicit eos in remiſsionẽ peccatorũ non baptizari, anathema ſit. Illud autẽ cõciliũ multis poſtmodum pontificũ ſubſcriptionibus cõfirmatiſsimũ fuit, vt reſcripto Innocentij Papæ ad eandem ſynodũ, & Epiſtola Leonis pontificis. 56. ad Anaſtaſium Theſſalonicẽſem Epiſcopum.

Auguſtin.

Cõciliũ Mileuitanum.

¶Et reuera ſuppoſito peccato originali, negare paruulis neceſſarium eſſe baptiſmum, ingentiſsima eſt, eademq; impientiſsima hæreſis. Alteri enim duorum capitum initebantur hæretici. Pelagiani quidem, quia originalem maculam non agnoſcebant. Vvitcleff verò, ꝙ cùm Deus abſque hac ablutionis cæremonia gratiam poſſet infundere, ſuperfluã exiſtimabat. Quòd autẽ originis contagione quotquot ex Adam naſcuntur, inficiantur, adeò ſunt teſtimonia ſacra manifeſta, vt contra id negantes, igne potius q̃ rationibus ſit agẽdum. Ait enim Dauid Pſal. 50. ſe in iniquitatibus fuiſſe conceptum. Et eãdem ob cauſam Iob. 3. diei maledixit, in qua natus fuerat. Et Paul. Romañ. 5. Per vnum, inquit, hominem peccatum in mũdum intrauit, & per peccatum mors. Imò ob id, ait, mortẽ in omnes homines pertrãſiſſe, ꝙ in illo omnes peccauerunt. Et ca. 3. Cauſati, inquit, ſumus Iudæos omnes, & Græcos ſub peccato eſſe: quia nõ eſt iuſtus quiſquã. Et inferiùs. Non

Dẽ originis cõtagio.

Pſalm. 50. Iob. 3. Roma. 5.

eſt

est distinctio, oēs enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Et ad Galat.3. Concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio Ieſu Chriſti daretur credētibus. Hæc autē oīa verbo Ieſu Chriſti eluceſcunt. Ob id enim, vt ſuprà diximus, vſus eſt illo verbo, renatus, vt intelligeremus omnes in Adam (vt ait Paul. ad Epheſ.2.) naſci natura filios iræ, egereq; ſubinde renaſci in Chriſto, vt Auguſt. ait eod. lib. de baptiſmo paruulorū. Generante enim, inquit, carne tantūmodo contrahitur peccatū originale: regenerante autē ſpiritu ſancto non tantùm originalium, ſed etiā volūtariorum fit remiſsio peccatorum. De cōſecra. diſt. 4. can. Generāte. ſic enim legendum eſt, non, Regenerante.

¶ Conſtituto autē peccatū per generationem cōtrahi, blaſphemia eſſet in Deum inſignis negare paruulis neceſſariū eſſe baptiſma, vtpote qui tam latum infantium ſtatū omni prorſus remedio deſtitutum reliquiſſet. Nam cauillus ille Vuicleff, q̄ deus poſſet ſine baptiſmo gratiā eis conferre, ſolidiſsimis rationibus repulſatur. Primū enim congruentiſsimum fuit ſaluti noſtræ (quod initio primæ diſtinctionis dicebamus) vt cum eā niſi per exhibitā paſsionem Chriſti, vt nos, aut per eius fidem venturi, vt olim, nemò aſſequatur, neminidiuinitus participaretur, niſi aliquo modo eadē paſsio & fides homini applicaretur, v illa ratione diuinum beneficium recognoſcentes gratias Deo repēderemus. Qua vtiq; rōne & in lege naturæ paruulis applicabatur fides: & in lege ſcripta data fuit circunciſio pro paruulis octo dierum natis, & nobis baptiſmus quo eadem applicatur paſsio. Si enim Deus latenter nobis inſcijs nos ſaluos faceret, cultus deperiret, quo nos ipſum per ſacramenta colimus. ¶ Prēterea ex eadem opinione fieret conſequens, vt nunquā paruulus originale cōtraheret. Nā ſi nullū eſſet expectandum ſacramentū, neq; Deus prolis natiuitatem expectaret, vt noxā illam infantulo indulgeret. Atq; adeo eodem inſtanti, quo conciperetur illam illi abſtergeret: & eadem ratione eum ab illa præſeruaret. ¶ Meritiſsimo ergo ait Augu. lib. de fide ad Petrum, quod refertur de cōſecr. diſt. 4. Firmiſsimè tene, nō ſolum homines ratione vtentes, verū etiam paruulos, qui ſine ſacramēto baptiſmi de hoc ſeculo trāſeunt, ſempiterno igne puniendos. Quanuis q̄ paruuli puniantur pœna ſenſus, non cōiter teneatur. Quāplurima in hanc ſententiam locis citatis idem Auguſt. luculētiſsimè diſſerit. Vnde in lib. 1. de baptiſ. paruu. c. 20. loco illo Ioā. 3. Qui credit filio habet vitā æternā, qui verò incredulus eſt filio, non habet vitā, ſed ira Dei manet ſuper eum: infantes quoq; cōprehendi autumat, quibus baptizari, inquit, credere eſt, nō autem baptizari incredulos eſſe. Idq;, c. 27. repetens, cōcludit infantes abſq; baptiſmo nō ſolùm regnum cælorū verùm nec ſalutē obtinere. ¶ Ad aliud, quod tanq̄ abſurdū inferebat Vuitcleff, videlicet, vſu venire poſſe, vt ꝓpter incuriam parentū, imò citra illam poſſet caſu aliquo infans abſque baptiſmo vita defungi, atque adeò perire, reſpōdetur, q̄ dum puer abſq; baptiſmo moritur, nō priuatur vita æterna ꝓpter peccatum patris, ſed propter illud originale, quod ex Adam ipſe cōtraxit. Deus enim nihil nobis debet, & ideo ſi remediū quod pro ſua miſericordia inſtituit, nō applicatur puero nulla querela contra eum reſultat. ¶ Inſolutionibus argumentorum D. Thom. intentionem explicat, & fidem paruuli, & pœnitētiam, quæ videntur ad baptiſmū requiri. Hæc enim erant hæreticorum argutiæ, q̄ cùm ad baptiſmum requiratur fides quæ per dilectionē operatur, & pœnitētia, & pueri nequeāt eiuſmodi actus habere, inutilis illis eſſet baptiſmus. Reſponſio verò catholicorū erat, q̄ originale peccatū nō propria voluntate, ſed aliena (nēpe Adæ contrahātur) pueri quoq; aliena voluntate (.ſ. parētum & gēſtātium) baptizari volunt & petunt, fidēq; profitentur, &c. ¶ Arguit ergo D. Tho. primo loco ſic. In eo, qui baptizatur, requiritur (vt dictū eſt) intentio ſuſcipiendi ſacramentum, hanc autē pueri rationis vſu carentes, habere non poſſunt: ergo nec baptizari debent. Reſpōdetur autē, q̄ regeneratio ſpiritualis, quę fit per baptiſmum, ſimilitudinem in hoc gerit carnalis natiuitatis, q̄ ſicut puer in vtero matris incluſus non proprio nutrimento, ſed matris ſuſtentatur: ita pueri ante annos diſcretionis in gremio matris eccleſiæ cōſtituti nō perſe ipſos, ſed per actum eiuſdē eccleſiæ ſalutem ſuſcipiunt. Vnde Augu. lib. de peccatorū meritis & remiſsione, quod refertur canon. Mater. de conſecr. diſt. 4. Mater, inquit, eccleſia os maternum paruulis præbet, vt ſacris myſterijs imbuantur: quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiā, nec ore proprio cōfiteri ad ſalutem. Si autē propterea rectè fideles vocantur, q̄ fidem per verba geſtantiū quodammodo profitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorum verba geſtātium diabolo, & huic ſeculo renūciare mōſtrantur? Eadem ergo ratione dicūtur intentionem habere, quam ipſi ſignificant, qui eos geſtant.

¶ Pari modo reſpōdetur ad ſecundū, quod eſt huiuſmodi. Baptiſmus eſt ſacramētū fidei: pueri autē habere nō poſſunt fidē, quæ quidem ex

1. Argum.

Auguſt.

Secundum argumētū.

voluntate pendet, vt Auguſt. dicit ſuper Ioan. tract. 26. Nec ſatis eſt reſpondere, q̃ ſalui fiunt in fide parentum: nam contingere poteſt: vt & parentes, & qui baptizat, & qui baptizatū de fonte leuat, omnes ſint infideles: ergo pueri nō ſunt baptizandi. Reſponſum, quod tria habet aut quatuor mēbra colligitur ex Augu. in epiſtola ad Bonifacium, vbi ait primò, & refertur cano. In eccleſia. de conſecra. diſt. 4. In eccleſia ſaluatoris paruuli per alios credunt, ſicut ex alijs, quæ in baptiſmo remittūtur, peccata traxerunt. Quapropter ſecundò addit S. Thom. q̃ nō impeditur eorum ſalus etiā ſi parentes, & baptizantes, & eorum ſuſceptores ſint infideles, Nam, vt ad eundem Bonifaciū Auguſt. ait, offeruntur paruuli ad ſuſcipiendam ſpiritualē gratiam nō tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quanuis & ab ipſis, ſi ipſi boni fideles ſunt) quàm ab vniuerſa ſocietate ſanctorū atque fidelium. Ab omnibus nanq; offerri rectè intelliguntur: quibus placet, q̃ offeruntur, & quorum charitate ad cōmunionem ſancti ſpiritus adiunguntur. Vnde infertur tertiò quòd infidelitas propriorū parētum, etiā ſi eos poſt baptiſmū dæmoniorum ſacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet, quia vt Auguſt. ibidē ait, puer ſemel per aliorum volūtatem regeneratus, deinceps non poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, vbi nulla ſua voluntate conſentit: ſecūdum illud Ezechie. 18. Sicut anima patris mea eſt, ita & anima filij. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Quartò demum conuenientiam cōſtituit inter originalis culpæ & communicationem fidei. Nam cùm Adam peccauit, non erant homines per ſe ſeparatim viuētes, ſed tota natura humana in illo continebatur, omnes (vti ait Paul. Rom. 5.) in ipſo peccauimus: atq; adeò inde culpam cōtrahimus, quę per gratiam baptiſmalis vndę diluitur. Pari ergo modo fides vni⁹, imò totius eccleſiæ paruulo prodeſt per operationem ſpiritus ſancti, qui vnit eccleſiā, & bona vnius alteri cōmunicat.

Reſpōſum. Auguſtin.

3. Argum. ¶ Simili modo dicēdum eſt de pœnitentia paruuli. Arguitur ergo tertiò. Baptiſma, vt. 1. Petri 3. habetur, homines ſaluos facit non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum: paruuli autem ſuo nō vtentes arbitrio, neq; bonam habent, neq; malam conſcientiā, neq; verò intellectu pollēt idoneo, vt interrogētur: ergo nec ſunt baptizandi. Reſpōdetur, q̃ ſicut nō per ſe ipſos, dum baptizātur, credunt, ita nec per ſeipſos, ſed per alios interrogati cōfitentur fidem eccleſiæ, cui aggregantur, & pariter conſcientiā conſequuntur bonā reſpondentes, abrenūciare Satanæ, & pompis eius, nō quidem actu proprio, ſed habitu infuſo per gratiam iuſtificantem.

¶ Circa ſolutiones iſtas primùm ex ſuperioribus meminiſſe op⁹ eſt, ſuſceptores (quos Aug. geſtātes, vulgus autē patrinos appellat) nō eſſe de eſſentia ſacramēti. Imò ſi quis priuatim puerū abſq; alio tertio baptizaret: verum eſſet ſacramentum. Tunc enim intentio ſua baptizandi reputaretur pro intētione eccleſiæ, & pro renuntiatione, qua renuntiaret Satanæ, vt puer baptizaretē. Secūdò id etiā manifeſtū eſt, puerū non credere formaliter per fidem eccleſiæ, quippe quę eius intellectui nō ineſt. Neq; verò fides, & charitas eccleſiæ cōcurrit per modum meriti ad ipſum iuſtificandū, vt Durād arbitratur. Cuius opinionē. d. 2. q. 1. ar. 4. ſatis refutauimus. Imò quāuis nulla eſſet charitas in tota eccleſia, neq; meritū, per ſacramētū ipſum virtute operis, tanquā per Dei inſtrumētum gratia baptizato infunderetur. Quinetiā, vt illic. & d. 1. q. 5. artc. 9. adnotauimus, quanuis præter legem per impoſsibile daretur, nullam ſuperſtitem eſſe fidem in tota eccleſia, quicunque puerum intentione faciendi, quod Chriſtus inſtituit, baptizaret, legitimum perficeret ſacramētū. Sed eiuſmodi ritus meritiſsimò ab eccleſia inſtituti ſunt, iuxta tenorem articuli fidei, quo credimus vnā ſanctā eccleſiā, & ſanctorum cōmunionē. Quæ quidē cōmunio in hoc præteralia cōſiſtit, vt eccleſia pueros ante vſum rationis. quaſi in gremio geſtet, illiſq; ſacramēta oferat, & pro eis preces fundat, vt. d. &. q. citatis art. 1. explicùimus. Atq; adeò intentio eccleſię reputatur pueri. ¶ Hęc ergo ſic conſtituta, cauſam nobis hæſitandi offerunt, vtrum pueri verè dicantur credere. Arguitur enim à parte negatiua. Credere actum dicit, quem illi habere nequeūt, licèt habitum infuſum per baptiſmū recipiant, quo tamen vti nequeūt. Præſertim, quòd credere eſt diſpoſitio præuia ad dignè ſuſcipiendum baptiſmum: vt artic. 4. dictum eſt. Habitus verò infuſus nō eſt diſpoſitio ſuſcipiē di baptiſmū, ſed eius effectus. Atqui intentionem, fidemque miniſtri, iam diximus non eſſe ſuam ipſorum infantium formaliter. In contrarium eſt ſententia illa redemptoris. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, quæ cùm ſit generalis, pueros etiam comprehendere videtur. De hac ergo re duæ ſunt ſententiæ diuerſæ: vna ſcilicet, Lutheri, quæ non modò hæreſis, ſed dementia eſt manifeſta. Sic enim mordicus tenuit ſolā fidem ſufficere ad ſalutem, vt diceret, pueros etiam ante vſum rationis verè actu credere. Sed delirium eſt tanquā hæreticū condēnatum, vt patet apud Roſ-

Nota.

Dubitatio.

Lutherus.

ſenſem

fensem.in.1.artic.ad Leonē decimum. De quo nos lib.2.de Natura & gratia, meminimus cap. 10. Alij verò ex catholicis non satis percipere valentes, quo modo pueri credant, aiunt, verbo illo Saluatoris, Qui crediderit, &c. nō comprehēdi pueros, sed solos adultos. Præmiserat enim. Docete oēs gentes: pueri autē doceri nō possunt, sed adulti. At vero vt illic ex Augusti. colligimus profectò & pueri censendi sunt credere dum baptizantur. Enimuerò Augu. lib.1. de peccat. merit. ca.20. enarrans locū illū Ioā. 3. Qui credit in filiū habet vitā æternā: qui verò incredulus est filio, nō habet vitā æternam, sed ira Dei manet in illo: ait infantes baptizatos credentiū numero adscribi ab ecclesia, & q nō baptizantur eodē numerò excludi. Et multis interiectis concludit ca.27. Quis, inquit, nescit credere esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari? Quos quidē etiam ait esse de ouibus Christi, quę vocē eius audiūt cūq; agnoscunt. Ex quo fit, illis etiā annumerari, de quibus ait Christus, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Et cano. nihil est. de cōsecra. dist.4. asserit, credere, esse, fidem habere, pueros autē fidem habere propter fidei sacramentū & conuertere se ad Dñm propter cōuersionis sacramentū. Censet ergo sanctus Nota sentē tiam. ille pater, infantes credere, nō solum per habitū infusum, vt Inno. ait. c. Maiores. extra de baptismo, sed qaid ipsum q est baptizari, est euāgeliū suscipere, obligariq; ad eius legē & fidē, hoc est ad legē suo tepore seruandā, fidēq; cōfitēdā. Quod idcirco meritissimò existimātur credere: nā perinde valet ac si illi ratione vtendo id ipsum reciperēt euāgeliū. ¶ Quapropter Alia quæstio. inde altera soluit grauissima quæstio, vtrū pueri baptizati post modū rationis luce illis affulgēte cōpellēdi sint ad fidē: nam Anabaptistæ, Anabaptistæ. hoc est rebaptizatores, propterea baptizatos in infantia postea in adolescētia rebaptizāt, q putāt neminē propter baptismū ante rōnis vsurā susceptū, posse ad legē cogi: aliàs inuitus trahetur ad euangeliū: cōtra q Christus instituit præcipiēs, Docete oēs gētes. Quinimò nō modò qui apertè sunt hęretici, verū & Erasmus in Erasmus. prœmio super Mat. hęc verba nō est scribere veritus. Si placeret maioribus ecclesię, deberēt paruuli cū ad ætatē adultā peruenerint, interrogari an vellent tenere fidē susceptā. Quòd si nollēt, deberēt relinqui suo arbitrio. Perpende Responsio. si verba hęc sint in Christiano ferēda. Rndetur ergo paruulos baptizatos postmodū cōpellēdos ad fidē. Primū eñ si sint parētibꝰ Chrianis nati, res est extra cōtrouersiā manifesta. Sūt si quidē de republica ecclesiæ, eiusq; iurisdictioni subiecti: quare licèt in infantia nō baptizarētur, possent in ætate adulta ad baptismū etiā subignis supplicio, cōpelli. Si autē sint filij infideliū, q̄uis nullatenus sint inuitis parētibus baptizādi, nihilominus quomodocunq; baptizētur, posśūt postea ad fidei culturā cōstringi, vt illico dicturi sumus. Est enim vt paulo antea diximus, in cōcilio Toletano.4. sancitū, q refertur. d.45. can. De Iudæis. & citatur ab Inno. c. Maiores. de baptismo. Vbi habet, q Iudæij vi à Sisebuto baptizati cogēdi sunt ad fidē: tamet si cōcilium strictissimè prohibeat, ne deinceps vis vlla baptizandis inferatur. Concilium Toletanum

ARTICVLVS. X.

Vtrùm pueri Iudeorum vel aliorū infideliū sint inuitis parentibus baptizandi.

QVoniam dictū est pueros dum baptizātur, ore gestātiū tanq; ecclesiæ ministrorū intētionē suā aperire, dubitatio inde exurgit, vtrū Iudæorū vel aliorū infidelium filij reclamātibus parētibus sint baptizādi. Nec sine mysterio sub disiunctione Iudæi, atq; alij infideles nominātur: quia nō apparet omnino par ratio de omnibꝰ, vt argumento secūdo videbimus. Et respōdet D. Tho. per distinctionē duabꝰ cōclusionibus. Aut enim fideliū filij vsum rationis habēt, aut secus. Prima ergo cōclusio est. Infideles habē- 1. Cōclusio tes rōnis vsum licitè moneri posśūt, & induci ad suscipiēdū baptismū, etiā inuitis parētibus. Probatur. Cùm primū enim quis annos discretionis attingit, incipit quantū ad ius diuinū, & naturale, suę esse potestatis & arbitrij: ergo tūc vt potest inuitis parētibus matrimoniū cōtrahere, q est iuris naturę, ita, imò æquiùs baptismum, suscipere, quod est iuris diuini. Secus de ijs, quæ sunt ciuilis iuris. Haud enim statim liberum est, de suis bonis proprio arbitrio disponere, vsq; ad legitimum annum, vt emancipari possit à paterna potestate. ¶ Secūda cōclusio, 2. Cōclus. Filij infideliū nondū vsum liberi arbitrij habētes nō debent inuitis parētibus baptizari. Probatur primò ex cōcilio Toletano.4.c.56. & refertur. d.45.c. De Iudæis. Cuius verba sunt. De Iudæis autē præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendū vim inferri. Illos enim paruulos inuitis parētibus baptizare perinde est, ac adultis vim inferre. Et deinde cōfirmatur rōne triplici. Primò, quia secundū naturæ ius, quādiu paruuli sibi prouidere non posśūt, sunt sub cura parentum, quibus ideo incumbit lege eos, & moribus instituere & educare.

Quare iniuriosũ esset illos hoc expoliare iure. Vnde etiã pueri antiquorũ,) q.d.2.q.1.art.4. explicabam⁹)olim dicebãtur saluari in fide parẽtum. Secundò, qa cõtra facere periculosum esset:nã propter naturalẽ affectum ad parẽtes facilè ad infidelitatẽ reuerterẽtur,quodin iniuriam cederet fidei. Tertiò cõfirmatur ex consuetudine ecclesiæ,quæ nunquã eiusmodi parvulos inuitis parentibus baptizare consueuit.

Expositio articuli. ¶Quæstio est, tum celeberrima, tum subinde grauissima,quã D. Tho.nõ hic tantũ,sed &.2.2.q.10.arti.8.quantum ad adultos, & arti.12. quantum ad paruulos tractat, vbi easdem conclusiones corroborat. Et quidem prior illã nobis offert disputationẽ, vtrùm infideles adultos nõ solùm admonere, atque ad baptismum inducere liceat, (vt ait hìc D. Tho.) verùm, & minis quoque ac terroribus cogere. Atqui si res ab altissimis radicibus esset deducenda,vastissimus nobis hic dicendi campus expanderetur.Esset enim differendum,vtrum ob scelera & flagitia,quibus ius naturæ fœdissimè violant,illegitima,scilicet, nefandaq; venere abutendo,humanis vescendo carnibus, atq; idola colẽdo posset à Christicolis bello impeti. Ambiguitas verò hæc nõ in eo posita est, vtrum eiusmodi corruptos homines acerrimo digni sint supplicio capitis. Nemo em̃ hæsitat, quin sint dignissimi,nõ mõ ipsi qui faciũt,verũ (vti ad Rom.1.ait Paul.)ij etiã qui consentiunt facientibus: nẽpe eorũ principes, quibus naturali iure cura demãdata est,vt subditos suos corrigant.Sed punctũ dubitandi hoc est,vtrũ christianis principibus legitima sit autoritas, & facultas eos puniẽdi. Ad iustitiã.n.vindicatiuã nõ sat est crimẽ dignũ esse supplicio, verũ exigit, vt à proprio iudice exerceatur. Neq; verò rerũ cõsequentia vlla est, quã miror nonnullos plurimi æstimare.s. Deus antiquitus gẽtes ter

Punctũ rei. ræ promissæ Iudæis propter suas idololatrias, & alias impietates deleuit,vt Deute.9.legit:ergo nobis licèt ob similia crimina infideles persequi. De⁹.n.vniuersalẽ iurisdictionẽ habetin vniuersum orbẽ, principes autẽ Christiani nõ nisi in sibi subditos, qui præterea hostibus sibi infestis bello resistere possũt. De quib⁹ Deut. 20.præcipiebat Deus eisdẽ Iudæis,vt cùm exirent ad bellũ.s.contra suos hostes, primùm eis pacẽ offerrent,quã si renuerẽt, bello aduersus illos agerẽt.Quod aũt nos infideles, qui aduersus nos nihil obmoliunt, armis debellare possimus,ostendendũ esset,quo iure nobis competat.Videtur em̃ Pau.1.Cor.5.reclamare dicẽs. Quid.n.mihi de ijs q foris sunt,iudicare? Nam eos,q foris sunt De⁹ iudicabit. Quasi dicat. Eorũ iudiciũ, qui in ecclesiæ societatẽ nõ sunt recepti,Deo reseruandum est. Vnde colligitur, q licèt ecclesia in potẽtia, & habitu iurisdi. habeat in omnẽ orbem si fidem susceperit, actu tamen vim coactiuã exercere non potest, nisi in eos,qui eã sua sponte susceperint,nisi forte, vel terras nostras inuadãt,vel nobis alia sint ratione infesti. ¶ Hæc autem quæst.multas experegrinis locis extra lineã huius art. hûc con citaret. Et ideo ea prætermissa,hoc prorsus in præsentiarũ de huiusmodi adultis infidelibus perstringendũ est,vtrũ sola ratione fidei,vt,scilicet,eã suscipiãt,minis ac terrorib⁹, imò aperto bellorũ impetu sint cogẽdi, Ad quã quæst. Scot.in.4.distin.4.q.9. affirmãter hisce verbis respõdet. Crederem religiose fieri, si & ipsi infideles parentes cogerentur minis,& terroribꝰ ad suscipiendum baptismum, & ad conseruandum postea susceptum. Nihilominus communis doctorum cõsensus est in cõtrarium.In primis Diuus Tho.quanuis nõ hic tam expresse, tamẽ loco citato.2.2.q.10.ar.8.ait,eos,qui nũ quã fidem nostram susceperũt, neutiq; esse adeam cõpellendos.Et ar.12.ait,q sunt inducendi ad fidem,nõ coactione,sed persuasione.Eandemq; tanquã certissimã veritatem asseuerat in.4.Richardus.d.6.ar.3.q.1. & Petrus à Palu. d.4.q.4.Duran.q.6. *Scotus.*

¶Igitur vt res ex ordine procedat, tribus conclusionib⁹ respõdetur.Prima.Ecclesia Christi, primũ,ac perinde vnusquisq; mortaliũ ius habet tam diuinum,q̃ naturale promulgãdi euãgeliũ vbiq; terrarũ. Probat primò ex illo Marci vlt.Eũtes in mundum vniuersum prædicate euangeliũ omni creaturæ.Et Mat.28.Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra:euntes docete oẽs gentes baptizãtes eos,&c. quasi dixisset. Quã ego potestatẽ in hac parte habeo, vobis cõfero : habuit autẽ potestatem in toto orbe prædicandi:ergo illam nobis contulit.Secundò.Iure naturæ vnusquilibet libertatẽ habet & facultatem docendi alios, eisq̃ persuadendi illa,quę facere tenẽtur:sed vniuersi mortales (vt articul. 1. constitutum est) tenentur Christianam fidem eiusq; sacramentum suscipere: ergo vnusquilibet potest id vniuersis vsque ad persuasionem suadere. Id quod tertiò sic confirmatur. Potest quisque quencunque ea, quæ sunt iuris naturæ, docere:neque illo docendi iure priuari valet: ergo & ea quæ sunt euangelicæ fidei , vtpotè quæ nec minus sunt obligatoria, & magis sunt salutaria. Non dico , vt possit cogere aut conuincere : nam supernaturalia intellectum non conuincunt , sed tamen ea docere & explicare quisque *1.Cõclu.*

quisque iure suo valet. Res est clara.

2. Cõclus. ¶Secunda cõclusio. Si quis eandẽ prædicatio nẽ nobis impediret & cohiberet, iure possem⁹ eius violentiã, etiã armis ꝓpulsare, nisi vbi experimẽto cõperiremus scandalũ inde oboriri in iniuriã fidei. Exemplum est. Si princeps aliquis tyrãnus aliquã nobis prouinciã prędicandi gratia adeuntibus vi ingressum prohiberet, aut si dum prædicamus carceribus mancipare t, vim illam vi possemus repellere. Primum, quia ius nostrũ, in prima conclusione assertũ, nobis ille auferret. Deinde quoniam & indigenis illius prouinciæ atrocem irrogaret iniuriã prohibendo ne tubam euangelicã auscultarẽt. Illos autẽ, qui nos audire nollent, cõpellere vt nos audirẽt, nõ possemus, vt paulò inferius cõfirmabimus: quoniã ius nobis tantũ inest prædicandi: cogere autẽ vt credant, vel vt audiant, iam esset ad fidem eos perstringere, quod non licet. Dixerim nisi scandalũ oriretur: nã si eiusmodi bello prouincialibus scandalũ daremus, vt odium fidei cõciperent, atq; adeò aduersus illam recrudescerent, cessandum esset.

3. Cõclusio ¶Tertia cõclusio. Neutiq; licet quẽquã vel ad fidẽ vel ad baptismũ cogere. Hæc cõclusio planis tũ sacræ paginæ, tũ etiã cõciliorũ, & sanctorũ testimonijs firmiter cõprobatur. At qm̃ autoritates rõnibus eluceſcũt, à rõnibus exordiẽdum est. Vbi primũ fundamentũ, quod tã est manifestũ, vt nemo id possit inficiari, ob oculos præfigendũ est. Videlicet. In ratione promulgandæ fidei oĩa media ad ipsam seminandam ex ipsa eius natura sunt perpendenda, atque ad hunc scopum dirigenda, vt nulla ei inferatur iniuria, sed secundũ eius naturã ꝓmulgetur. Natura autẽ prima fidei est, ob id, quòd supranaturalis existit, nõ esse horibus in hoc seculo demonstrabilẽ, vt possit intellectus ad ipsam amplectendã conuinci, iuxta illud Ecclesiast. 3. Altiora te ne quæsieris (id est rõne naturali ne fidei mysteria perscruteris) plurima autem supra sensum hominis ostẽsa sunt tibi. Ex quo palã fit consequens, vt D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 9. & q. 4. arti. 1. colligit, vt suapte natura non nisi per spontaneũ voluntatis obsequium diuinitus per gratiã motæ fit acquisibilis, iuxta verbum Pauli. 2. Cor. 10. In captiuitatẽ redigentes oẽm intellectũ in obsequiũ Christi. Id quod tract. 26. super illud Ioã. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, differtè docet Aug. vbi, ait, neminẽ à Deo inuitũ trahi, sed spõtaneo amore, vt trahit sua quẽque voluptas: & cum tractio per fidẽ fiat amore viuentẽ, colligit, in sola hominũ voluntate diuinitus mota consistere. Hinc ergo elici tur prima ratio. Baptismũ nemini cõferre licet vt artic. 8. demõstrauimus, nisi ei, qui fidẽ habere præsumitur: nã cum permanenti in peccato nõ sit conferendum sacramentũ, & infidelitas grauissimũ sit crimen, sacrilegium esset infidelẽ baptizare: ad fidẽ autẽ nemo cogi põt, ergo neq; ad baptismũ debet. Et ꝓ hoc soluitur vnũ argumẽtũ, quod rem maximè declarat. Potest ciuilis princeps, maximè si maiorum cõsilium capiat, aut respublica per suos magistratus reliquis ciuibus inuitis leges condere, aut alienas suscipere. V. g. Poterat respublica Romana leges Atheniẽsium inuitis plebeijs suscipere eosque ad obseruandũ cogere, vt Numa Pompiliꝰ Romanorũ rex multas Albanorũ aliorũq; leges suis ciuibus tulit: ergo pari modo si princeps aliquis infidelis, aut magistratus reipublicæ legem christianã suscipere decerneret, posset ciues omnes ad baptismũ cõpellere. Negat̃ inquàm consequentia. Est. n. peræplum differimen, quòd leges principesque ciuiles nõ obligant, nisi ad actus exteriores, quos tantũ iudicare & punire possunt: lex autẽ euãgelica per fidem corde suscipitur, ac proinde singularum personarum consensum requirit. Vnde receptio fidei debet esse personalis, vt vnusquisq; eam sigillatim suscipiat. Quare nullus põt neque à tota republica cogi.

¶Secũdò id cõfirmatur ex verbo Christi, Prædicate euangeliũ, &, Docete oẽs gẽtes. Nõ ait, vi ipsum obtrudite, sed docẽdo persuadete, & qui sua sponte crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit cõdemnabitur. Non ait, cõdẽnabitur à vobis, vt propter infidelitatẽ eum morte plectatis, sed cõdemnabitur cõdemnatione æterna: illi scilicet, saluti cõtraria, de qua præmiserat, saluus erit, scilicet sempiterna salute. 2. Argum.

¶Tertiò, intẽtio Christi fuit persuadere orbi fidẽ quæ per charitatẽ operatur: nã illa sola est, quæ filios nos Dei facit, iuxta illud Ioã. 1. Dedit eis potestatẽ filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, charitati autẽ nihil est magis aduersum q̃ vis, iniuria, & metꝰ: neminem ergo ad fidem eiusmodi violẽtijs licitũ est cogere, sed tantùm amore allicere & perducere. 3. Argum.

¶Quartò id euidentissimè & vrgẽtissimè ex legibus confirmatur, quas Christus Matth. 10. cùm discipulos prędicatum dimisit in orbem, eis præscripsit, quæ quidem omnes pacem illam supra cœlestem, quæ (vt Paul. ait ad Philipp. 4.) exuperat omnem sensum, mirificè redolent. Cùm enim fides, quæ naturali ratione demonstrari non poterat, supernaturalibus miraculis esset persuadẽda, nõ alia illis iussit vt facerẽt, quam quibus possent 4. Argum. Matth. 10

Nota fundamentum.

August.

huma-

humanos animos ad fidem conciliare. Non enim ait, sanos plagis afficite, aut viuentes trucidate, aut dæmonibus seruientes dæmoniacè tractate, & pro eiusmodi inferendis iniurijs bona illorum tanquàm mercedē vestram ab illis eripite, Sed infirmos, inquit, curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite, (neq; pro tam ingentibus beneficijs quicquā repetatis) imò quia gratis accepistis, gratis date. Et subdit. Non aurum neq; argentum, &c. Ne, vti ibidem ait Hieronym. si aurum & argētum haberent, nō causa salutis hominū viderētur, sed causa lucri prædicare, Neq; vllam feratis virgam (scilicet potestatis) ne vllam belli imaginem illis offeratis. Quinuerò intrantes domum salutate eā dicentes. Pax huic domui. Quod quidem verbum, vt eo. loco super Matthæ. consideratius adnotauimus, non deprecatoriè tantùm accipitur, sed assertoriè, hoc est, Ecce vobis pacem afferimus, pacemque annūciamus euangelicam. Et quo eandem pacem sublimiùs efferret. Ecce ego, inquit, mitto vos, non sicut lupos ad lacerandas deuorandasque oues, sed sicut oues in medio luporum: videlicet, vt quos lupos inueneritis, ouino ingenio tractetis, & quàm possitis maximè, in ouiū mā suetudinē transformetis. Vnde Chrysost. homilia. 34. super hunc locum. Erubescāt, ait igitur qui contra facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur, cùm videant innumeros lupos (nempe gentiles) ab ouibus vinci pauciſsimis: scilicet, ab apostolis. Et certè quandiu sumus oues facilè hostes vincimus: cùm verò in naturam luporum transimus, tūc superamur. Tūc enim nullum à pastore nobis patrociniū adest, qui non lupos, sed oues vult habere. Vbi Chrysostomus. Admonitos nos curauit quēadmodū Christ⁹ successui prædicationis nō faueat, quādo norma eius prędicādi nō seruatur.

¶Sed rogas, Quid si prædicationem nostram repudiantes abiecerint nos? Audi quintū idēque efficaciſsimū argumētum. Quicunq;, inquit, non receperint vos, neq; audierint sermones vestros: non ait persistentes cogite, vt vos audiant, sed exeuntes, foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris (videlicet, qui in die iudicij illos accusaturus exurgat.) Amen dico vobis, tolerabilius erit in die iudicij terræ, Sodomorum, aut Gomorrhæorum, quàm illi ciuitati. Quasi dicat. Vindicta illius repulsæ, non ad vestrum, sed ad meum attinet supremum iudicium. Qua vtique de causa, paulo antea diximus quod non possumus infideles vt nos audiant compellere.

¶Sed perspice, vt sextū adhibeamus argumētū, quā his legibus consonent apostolorū monita. Paul. Ephes. 6. Succincti lūbos vestros (nō in feritate) sed in veritate, indulti loricā (nō ferri) sed iustitiæ, & calceati pedes in præparationē euāgelij pacis. Et ad Philipp. 2. Vt sitis sine querela, & simplices filij Dei: sine reprehēsiōe in medio nationis prauæ & peruersę. Et. 1. Pet. 2. Cōuersationem vestrā inter gentes habētes bonā, vt in eo, q detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificēt Deum in die visitationis. Et Iacobus, vt eius refert historia, cū Hermogenes ad eū ligatus traheretur, tū vinculis absoluto ait, vade quò volueris liber. Non enim vult dūs, vt aliquis inuitus cōuertatur. Nescio ergo quisnam hæc mente intuitus dicere pergat, fas esse, quēquā ad fidem, vel ad fidei sacramentum minis & terroribus cogere.

¶Iam alia via arguitur septimò. Quāuis gētes omni scelerū genere sorderēt, Christus suo primo aduentu in carne nō venit ad exigendum ab eis erratorū pœnas, sed vt eis, per pœnitentiā cōuersis oīa condonaret. Est enim duplex visitatio: altera medici ad infirmum, vt illi medeatur: atq; altera iudicis ad reos, vt eorū vlciscatur scelera. Christus ergo suo primo aduētu in carne visitauit nos oriens ex alto, vti medicus. Vnde Matth. 9. Nō est opus valētibus medico, sed malè habētibus. Quare dies natiuitatis eius, vt ait ad Titum Paul. dies fuit, qua apparuit eius benignitas & humanitas. Dies autē iudicij appellatur dies iræ, de qua Dauid, cum accepero tēpus, ego iustitias iudicabo. Et hoc aduentuū interstitiū denotauit Christus Ioā. 3 dicens. Nō misit Deus filium suum in mundū, vt iudicet mundū, sed vt saluetur mundus per ipsum. Vnde Lucæ vlti. Qm̄ sic scriptū est, & sic oportet Christū pati & resurgere à mortuis tertia die, & prædicare in noīe eius pœnitētiā in remissionē peccatorū in oēs gentes. Quare hoc fuit pthema prædicationis Baptistæ, ac subinde Christi. Pœnitentiā agite: appropinquauit. n. regnū cœlorū. Prædicatio ergo euāgelicæ fidei nō debet esse minis & terrorib⁹ instructa, sed benignitate referta & benecuolētia, qua possint hoies ad pœnitentiam reuocari.

¶Idq; octauò etiamnum ex illo Lucæ. 9. confirmatur, vbi cū Iacobus & Ioānes repulsam à Samaritanis passi fuissēt, dixerūt Dño. Vis dicamus, vt ignis descēdat de cœlo, & cōsumat illos? Sed cōuersus Dūs increpuit illos dicēs. Ne scitis cuius spūs estis. Filius hominis non venit aīas perdere, sed saluare. Et abierūt in aliud castellum. Quæ quidem māsuetudo, quē postea fructum fecerit tūc, postmodum apparuit, dū ipse

5. Argum.

6. Argum.

Ephes. 6.

7. Argum.

Duplex visitatio.

Matth. 9.

8. Argum.

ipse saluator per Samaritanam introductus, propter suam ipsius loquelā ab eisdem fuit Samaritanis receptissimus. ¶ Nonò arguitur.

9. Argum. Christus per fidei doctrinā humilitatem, paupertatem & mansuetudinē docere studuit mūdum. Discite enim, inquit, à mè, quia mitis sum & humilis corde. Et beatos prædicauit paupere: quoniam ipsorum est regnum cœlorū, & mites: quoniam ipsi possidebunt terram. Huic autē doctrinę è diametro aduersatur superbia, auaritia & ira: ergo ille qui infideles, vt fidem euangelicā susciperēt, armorū strepitu territa ret, id quod verbis persuadere contenderet, re

10. Argu. ipsa dissuaderet. ¶ Decimò hac excellentia lex nostra inter alias, cum Mahometi perfidia cō parata, resplēdet, q illa tanquā quę nulla ratione persuaderi poterat, vi & armis in mundum obstrusa est: nostra verò per homines inermes & mites sola veritatis energia mundū vicit, iuxta illud. 1. Ioan. 5. Hæc est victoria, quæ vincit

11. Argu. mūdum, fides nostra. ¶ Vndecimò. Si fides cū rationis naturalis lineā excedat, p violētiā gētibus prædicaretur, vel ipsa exosa fieret, & qua si tyrānis existimaretur, & diaboli figmentum rationi repugnās, vel Deus inde blasphemare tur, q infideles putarent nō fuisse potētem legem suam, si sancta esset, sanctiori via in orbē

12. Argu. introducere. ¶ Duodecimò deniq; veritas hęc inde confirmatur, quòd nullum vnquam aut sanctorum pontificum, aut conciliorum, vbi fidei zelus cum prudentia cōiungitur, memoriæ proditum est, talem cogendi modum ad intrudēdam fidem, vel docuisse vnquam, vel certè permisisse. Imò tum sanctorū patrum concilia, tum & singulorum sententiæ eiusmodi coactionis opinioni vnanimiter cōtradicunt.

Cōciliū Toletanūquartum. Et primùm concilium iam citatum Toletanū quartum ob id præcepit nemini ad credēdum atq; adeò neq; ad baptismum vim inferri: q salutis beneficium non nisi per Dei gratiam donatur, qui cui vult miseretur, & quem vult indurat: atq; homines, inquit, nō sunt inuiti saluandi, sed volētes, vt integra sit forma iustitię. Sicut enim homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens perijt, sic (vocante eū gratia Dei) propria mentis conuersione quisq; credēdo saluatur: ergo nō vi, sed libera arbitrij suiuoluntate & facultate, vt conuertantur suadendi sunt, non potiùs impellendi. Hactenus synodus. Non ergo intelligo, quomodo Scotus fauere sibi hanc synodum putauerit, propterea, q baptizatos à Sisebuto iusserit in religione Christiana retineri. Nam cùm tam multis verbis inhibuerit, ne id deinceps fiat, manifestè docet factum illud non processisse ex zelo secundum scientiā. Sed neq; responsum Gab. dist. 4. q. 2. solidum est dicentis, synodū id prohibere: non quia per se nō sit licitū, sed ne detur scandalum. Nā synod⁹ nihil de scandalo meminit sed ostēdit naturā fidei esse, vt nō suscipiatur, nisi auxilio Dei liberè volūtatē humanā ad cō sensum mouentis. Item Grego. Paschasio epō Neapolitano, lib. epistolarum. 11. vt can. Qui syncera. ea. di. refert. Qui syncera, inquit, intētione extraneos à Christiana religione ad fidē cupiunt recta perducere, blandimētis debent, non asperitatibus studere: ne quorum mētem reddita ratio de plano poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicūq; aliter agunt, & infideles sub hoc velamine à consueta ritus sui voluerit cultura remouere, suas illic causas magis q̄ Dei probātur attēdere. Hæc ille. Quare præcipit epō, ne Iudæos à suis cæremonijs vi arceat, sed blandè ad fidem perducat. Et lib. epistolarū. 1. epist. 45. episcopos Marsilię Virgiliū, & Theodorū instantissimè admonet, ne vi Iudæos baptizent, sed prædicatione, & admonitione eos, quantū Deus donauerit, ad nouam regenerationis vitā perducant. Et lib. 2. c. 91. quę est epist. 52. & refertur ea. d. can. Quid autē, ait, q egregius prædicator dicit: Argue. obsecra in omni patientia & doctrina. Noua verò, inquit, atq; inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidē. Qua deniq; ratione ad Angliam conuertendā nō armatorū exercitum, sed doctorū comitatū cū Augustino illius prouinciæ epō misit, vt Beda, lib. 1. historiæ Angliæ refert. Et Clemēs tertius. c. Sicut. de Iudæis, Statuimus, ait, vt nullus inuitos, & nolentes Iudæos ad baptismum venire cōpellat. Quia Christi, inquit, fidem habere nō creditur, qui ad christianorū baptismū nō sponta neus, sed inuitus cogitur conuenire. Et quod Grego. de Iudæis præcipit, ne vi à sua cultura phibeantur, Augu. sermo. 6. de verbis Dñi de idololatris admonet, ne scilicet per violentiā à sua impietate diuellantur, etiam si in Christianorum cōspectu adorent idola: quia talem, inquit, potestatē non habemus, vt ea infringere valeamus, dicente Paul. 1. Corint. 5. Quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare? quousq; sua ipsi sponte in nostram familiam veniant: iuxta illud Deute. 7. Cùm data fuerit terra in potestatem vestram, aras eorum destruetis, lucos eorū succidetis, statuas eorum confringetis, &c. Priùs ergo, ait Augu. blandiendum illis est, vt fidem nostrā suscipiant: priùs fidei persuasione in eorum cordibus debemus idola confringere, quàm ius habeamus eos cogēdi. Alioqui si nos, inquit, illis impetu obijcimus, vt nos occidant,

cidant. Circũcellionũ morem imitabimur, qui ob id ſe, ſine alia cauſa, morti offerebat, vt poſt modùm tanquã martyres colerentur. Hæc ille. *Sylueſter.* Pari modo de Sylueſtro legitur, q̃ ethnicos plurimis beneficijs cumulabat, vt eos ad fidem emolliret. Neq; verò vnquam chriſtianiſsimo Conſtantino ſuaſit, vt vi illos cogeret. Neque Ambro. catholico Theodoſio. Quinuerò, quòd plurimis alijs teſtimonis prætermiſsis, rem cõcludamus, lib. 7. ſuper Lucam homilia ſuper illud cap. 10. Nolite portare ſacculum, &c. præſentem veritatẽ palàm hiſce verbis concludit. Virgam illis portare nõ permiſit, quæ eſt præferendæ poteſtatis inſigne, & vlciſcendi inſtrumentum doloris. Eos enim miſit ad ſeminandam fidem, qui nõ cogerent, ſed docerent: nec vim poteſtatis exercerent, ſed doctrinam humilitatis attollerent. Et vt ex doctoribus canonicis iuris vnum pro omnibus citemus virum clariſsimum, Innocen. 4. ſuper ca. Maiores. in verbo nõ compellant. Nullus ergo, inquit, vt chriſtianus fiat, compellendus eſt.

Dilutio argu. contrariæ opinionis. ¶Supereſt ergo, vt contrariæ opinionis argumenta diluamus. Arguit quippe Scotus, ob id infideles ad fidem cogẽdos, quòd licèt hac via non fiant verè fideles in animo, tamen minus malum eſt eis non poſſe impune legem ſuam illicitam ſeruare, quàm poſſe eã liberè ſeruare. Item quia filij eorum, ſi rectè educarentur, in tertia & quarta generatiõe eſſent verè fideles. Sed ad hoc reſpondetur, q̃ errare in conſiliorũ fine, eſt in foribus impingere. Prędicatio enim vt dictum eſt euangelica, illum debet habere ſcopum, vt fidei non fiat iniuria, quicquid in hominibus contingat. Vi autẽ baptizari infideles, qui in ſua infidelitate permãſuri credun tur, eſt ſacrilegam iniuriã irrogare fidei: quod cùm ſit per ſe malum, pro tota ſalute mundi non eſt faciendum. Non enim facienda ſunt mala, vt ait ad Rom. Paul. vt inde eueniant bona. Præſertim, quòd longo experimento nobis conſtat, neq; filios, neq; nepotes neque verò pronepotes Sarracenorum qui in Hiſpania olim fuerint conuerſi ſuam ſectam animo inſculptam geſtare. Quãuis catholicorum regũ decretum nõ eſt cõdemnandũ quippe qui nõ aliam illis vim intulerũt, quã vt ſi nollent chriſtianiſmum ſuſcipere, fines regnorum ſuorum exirent, quod iure facere potuerunt.

2. Argum. ¶Alij verò, quo hanc abſurditatem effugiant, aiunt, quòd licèt nefas ſit infideles ad fidem cogere, tamen fas eſt, armorũ vi illos priùs ſubijcere, vt ſubiectos cõmodiùs fidẽ doceamus, alliciamuſq;, vt eam ſua ſponte ſuſcipiant. Nam qui præcipit: inquiunt, finem, permittit, imò iubet remedia neceſſaria ad finem: Deus autẽ, & nobis præcipit prædicare fidem, & vniuerſis mortalibus eum ſuſcipere, neque alia via ad id nobis patet, quàm illos ditioni noſtræ ſubiugando: ergo illud eſt licitum. Simili modo vulgares excuſationẽ ſibi obtendũt, qui Æthiopes vi capiunt. Aiunt, inquam, q̃ licèt eos in captiuitatem redigant, maius eis beneficiũ rependunt, dum Chriſtianos faciunt.

¶His autem reſpondetur, quòd ſi natiua fidei conditio eſt, vt ad eam nemo poſsit cogi, eãdẽ cõditio admonet nullam coactionem eſſe medium ad eius per ſuaſionem licitum, atq; adeò nec neceſſarium. Quod enim nõ licet, id abſurdum eſt dicere, vt ſit neceſſarium. Mirabile eñ eſt, quod mihi non liceat ethnicum cogere, vt ſit Chriſtianus, & tamen ad illum finem liceat eũ cogere, vt mihi ſit ſubditus. Præſertim cùm fides ſit lex libertatis, vt ad Ro. 8. docet Paul. Vnde contra illos inuertitur argumentum. Fides, vt. 22. quæſt. 10. artic. 10. ait. S. Thom. per ſe non tollit dominium infidelium, quominus chriſtiani poſſent infidelibus ſeruire: ius nanq; diuinum, quod eſt ex gratia non tollit humanum: quod eſt ex naturali ratione: ergo multo minus tollit libertatem humanam, vt poſsit quiſpiam ratione fidei in ſeruitutem pertrahi: hoc enim eſſet eandem fidem exoſam, & execrabilem apud infideles facere, ſi eis dicerem⁹, quòd ad illam introducendam poſſumus illos contra naturale ius libertatis captiuare.

Not.

3. Argum. ¶Tertiò argumentatur ex loco illo Lucæ. 14. quo homo ille, qui fecit cænam magnam, dixit ſeruo ſuo. Exi in vias, & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur, domus mea. Cùm enim inuitatio illa ad cœnam in myſterio relata ſit inuitationis ad fidem, colligunt licitum eſſe in fideles ad id cogere. Triplex autem inter ſanctos interpretes reperitur huiuſmodi compulſionis ſenſus. Bina enim diſtinctione vtuntur, ſ. & ex parte modi cõpellẽdi, & ex parte perſonarũ, quæ cõpelluntur. Et quantum ad primã, vna eſt cõpulſio per rationis vim, & perſuaſionis energiam & efficaciam: atq; altera per cõminationis vim, & armorũ violentiã. De priori ait Paul. ad Timoth. 4. Argue, obſecra, increpa, inſta, opportunè, inportunè, in omni patiẽtia, & doctrina. Et apud Hieremiam dominus. ca. 23. Nonne verba mea quaſi ignis ſunt, & quaſi malleus conterens petram. Et de iſta coactione intelligendus eſt ille locus, non de altera. Quæ quidẽ expoſitio frequẽter à doctoribus probatur, quorũ eſt, S. Thom. q. 22. de veritate. articu. 9. Secunda expoſitio eſt quam Gregorius in homilia eiuſdem loci meditatur: videli-

Triplex interpretatio

2. Tim. 4.

Gregor.

videlicet, ꝙ cõpulsio illic intelligatur illa, quæ fit per calamitates & aduersitates, quas Deus in hoc seculo infligit hominibus. Complures enim quos prosperitas labefactabat, vt perditè viuerẽt, aduersitas in viã reuocat. Atqui hoc pacto Deus Paulũ, vt legitur Act. 9. furijs aduersus ecclesiã inuectum in terrã prostrauit, vt exurgeret vas electionis. At verò compulsio hæc Deo propria est, hominibus nãq; nõ licet sic alios cõpellere, nisi quatenus disciplinę norma permittit. Vnde glo. in ca. Maiores. de baptismo. Illa, inquit, quæ diuino iudicio fiũt, ad cõsequentiã trahi nõ debẽt. Altera verò distinctio fit ex parte personarũ. Infideles enim alij sunt, qui nunquã fidem susceperunt: alij verò, vt schismatici & hęretici, qui ab ecclesia exiuerunt. Et quidẽ hos secundos nõ solùm minis, & terroribus cogere licet, verum (vbi res postulauerit) capitis supplicio plectere. Priores autẽ nõ item. Et hoc interpretamentũ amplectitur Augu. epist. 48. quæ est ad Vincentium, & latius ad Bonifacium quę est. 50. Et refertur. 23. quæst. 4. canon. Displicet. cau. & eadem. q. 6. can. Schismatici. Fuerat nanq; aliquãdo. Aug. illius opinionis, quæ nũc est hæresis Lutherana, ꝙ hæretici nõ sint compellendi. Sed postea illa in odium Donatistarũ deposita, docuit cõpellẽdos esse. Quare laudibus cõmendauit Cõstantini leges aduersus idololatras, vt vsq; ad eorum interniciem plecterẽtur, vt patet. l. Placuit. C. de paganis & sacrificijs & tẽplis eorũ. Leges autẽ dumtaxat earum cõditorum subditos ligant, non autem ad exteros protendũtur, vt. l. Cunctos populos. C. de summa trinitate & fide catholi. Atq; hoc pacto illud Paul. 2. ad Corint. 10. glossat. parati vlcisci omnem inobedientiam, cũ completa fuerit prior obedientia vestra. Quasi dixisset, vbi aliquis prior spõte fidem susceperit, tũc, & nõ antea, vlciscẽda est eius inobedientia si retrocesserit. Quod quidẽ discrimen Aug. in allegata parabola dignouit. Prius enim Dominus ille inuitari iussit sponte sua volẽtes venire. Qui cùm se excusarent, adduci eos iussit debiles & claudos, qui erant in plateis & vicis ciuitatis. In prioribus ergo intelliguntur infideles omnes, qui nunquam fidem susceperunt, qui ideò sua sponte adducendi sunt, Postmodum tandem ira correptus compellere præcepit alios, qui erant in vijs & sepibus. In quibus intelligũtur hęretici, & schismatici, qui errorũ sentibus compuncti obedientiã ecclesiæ relinquũt. Vnde primos, qui se excusarũt, cogi nõ iussit, sed de illis subdit. Dico autem vobis, quod nemo illorũ virorum, qui vocati sunt gustabit cœnam meam.

Conuersio Pauli.

Augu.

2. Cor. 10.

Quare Aug. inibi compulsionem Pauli nõ in exemplũ adducit, vt infideles omnes, sed vt hęretici compelli possint. Nonnulla ergo temeritas est ex illo loco cõtendere, vt infideles sint ad baptismum cogendi.

¶ Quartũ argumẽtũ adscisciũt ex. 1. lib. epistolarũ Grego. epist. 73. ad Gennadiũ quẽ egregia cõmendatione prosequitur, quod bellorũ victorijs christianũ nomẽ dilatauerit, quasdã, scilicet, gẽtes subiugando, vt fidei prædicatio circũquaq; discurreret. Sed mirandum est, nõ nullos hunc locum tanti æstimare ad fulciendam contrariã sententiã. Cùm enim Gregor. epistolis superius citatis tã apertis verbis eiusmodi coactionem cõdemnauerit, quis credat in eodem epistolarũ numero contrarium sibi ipsum fuisse? Sed ipsa eadem epistola, & quæ illi antecedit manifestè mõstrat, Gennadium non eo præciso proposito debellasse illas gentes vt fidem susciperẽt, sed eo quod hostes essent Romani populi, infestiq; christiani nominis atq; eius terras vsurpassent, quin etiã multi eorum essent tunc hæretici. Ait enim epistola præcedenti. 72. ipsos. (s. Gennadiũ & Exarchum) aduersarijs catholicæ ecclesiæ pro christiano populo vehemẽter obsistere. Nota obsistere. Et subdit. Notum est enim hæreticę religionis viros si eis quod absit, suppetit nocendi licentia, contra catholicã fidem vehemẽter insurgere, quatenus hæreseos suæ venena ad tabefaciendã, si valuerint, christiani corporis membra, transfundãt. Cognouimus enim eos contra ecclesiã catholicam, Dño eis aduersante, colla subrigere, & fidem velle christiani nominis inclinare. Sed eminentia vestra conatus eorũ cõprimat. Et infra. Magno profectò excellentiæ vestræ apud creatorem gloria proficit, si per ea dispersarum ecclesiarũ potuerit societas instaurari. Et in epistola sequẽti. 73. Plurima, inquit, pro pascendis ouibus beati Petri apostolorũ principis vtiliter excellentiam vestram præstitisse didicimus: ita vt nõ parua loca patrimonij eius proprijs nudata cultorib⁹, largita Dacorum habitatoribus restaurauerit. Causa ergo bellorũ Gennadij non fuit, nisi vt ecclesiæ hostes eiusq; terrarum inuasores contunderet. Aduersus quos nõ dubitamus, quin possint christiani pricipes bella mouere. Quo circa Afros Sarracenos, qui terras nostras iniustè possident, debellare nos iure possumus. Eodem enim iure Cõstantinus, vt in ecclesiastica historia lib. 10. ca. 6. refertur, pietatis zelo Gothos & Sarmatas domabat: erant enim imperij Romani acerrimi hostes & aduersus Christianã crucẽ apertissimas gerebãt inimicitias.

4. Argum.

¶ Quintum

5. Argum. ¶ Quintum argumentum in contrariū afferri poteſt, q̄ Alexander ſextus ſuo diplomate catholicis regibus noſtris Ferdinando & Eliſabeth expeditionem in Inſulas Occidētales in fidelium conceſsit. Ad hoc autem reſpōdetur in primis pontificem neq; conceſsiſſe, imò verò neq; (vt cum omni reuerentia & obedientia de ſanctiſsimo Chriſti vicario loquamur) cōcedere potuiſſe dominium eorum, ſuorum vt bonorum, quaſi dominiū in eos ipſe haberet: quoniam, vt ſuper capitulo ſecūdo Matth. ſuper verbo: Natus eſt rex Iudæorum, diſputauimus, neque Chriſtus ipſe huiuſmodi regale dominium ſeculare accepit in orbe: quia neq; illo indiguit: ſed tanquam vniuerſalis rex regni cœlorū, illud vniuerſale accepit dominiū in toto vniuerſo, quod ad finem redēptionis & fidei erat neceſſarium. Atq; hoc Petro ſuiſq; ſucceſſoribus contulit. Vnde cùm authore D. Thom. 22. quęſtio. 10. ius diuinum, quod eſt ex gratia, ius humanum nō tollat, quod eſt ex naturali ratione, ſed ipſum perficiat, lex fidei dominium rerum ab infidelibus nō aufert, quod ſibi natura conceſsit. Eo potiſsimū q̄ vt ea. quæſt. articu. 1. idem ait S. Doctor, infidelitas eorum, qui nihil audierunt de fide non eſt peccatum. Neq; verò quiſpiam apud D. Thomam eo. art. 10. decipiatur, vbi ait, q̄ poteſt eccleſia ius dominij vel prælationis tollere ab infidelibus: loquitur enim de prælatione, quā habent ſuper fideles. Secùs autē de dominio ſuarum rerum. Igitur illa pōtificis Alexandri cōceſsio, facta non fuit niſi ad normam primæ ſecundæq; cōcluſionis, quas ſupra præmiſimus. Enimuerò cùm ſummꝰ pōtifex hac in vniuerſum orbem poteſtate fungatur, quæ eſt fidem promulgare, illi cōpetit regiones plagasq; ad hoc munus diſtribuere. Et ideo cōceſsit Hiſpaniarum regibus, vt illuc mitterēt viros doctos & probos, qui eandem docerent fidem, & orthodoxorum mores. Quòd ſi forſan tyranni aliqui eādem prædicationem impedirent, permiſſum eſt ducem aliquem in tutelam eorundem prædicatorum allegari, qui eos ab eadem tyrannide protegeret. Atq; eos ſubinde qui ad fidem conuerterentur, prædictorū regum patrocinio cōmiſit, ne nomē Chriſti, quod ſuſciperent, poſtea blaſphemarent. Itaque dupliciter illi poſſent inditionē Chriſtianorū principum virtute illius diplomatis venire. Primū ſi dum ſua ſe ſponte in Chriſtianiſmum manciparent eoſdem ſibi reges eligerent, quod nō erat difficile. Deinde ſi in fide, quam ſuſceperant non perſiſterent, poſſent tunc ſubiugari, eò quòd iam eſſent de iuriſdictione eccleſiæ, ne nomen Chriſti, quod colere ceperant, abnegarent: vt Toletana ſynodus ſæpe citata admonet. ¶ At verò non eſt hic noſtrum inſtitutum titulos omnes examinare, quibus terras illas chriſtiani principes poſsidere valēt, libro enim. 4. de Iuſtitia & Iure tractatum de ratione promulgandi euāgelij polliciti ſumus, quē ſemper fert animus primum in obſequiū fidei, deinde in gratiam Chriſtianorum principum annuente numine ędere: Nunc autem ea penitus dicere conſtituimus, quæ prima D. Tho. concluſio omnino exigebat: ſcilicet, vtrū hoc ſolo fine, vt infideles fidem ſuſcipiant, cogere eos liceat. De alia verò ratione, quam nōnulli cōminiſcunt, vt poſsint infideles Inſulani ſuis bonis expoliari, videlicet quia ſunt natura ſerui, vt Ariſtot. 1. Politic. ca. 1. 3. & 4. ait, ſatis eodem lib. 4. de Iuſtitia & Iure ſcriptum reliquimus. quęſtio. 2. artic. 2. Seruitus enim illa libertatem non tollit, atque adeò nec rerum dominium, quod in ipſa fundatur. Nec ſunt ſerui, niſi in bonum ſuum: nempe, vt cùm nō ingenio, ſed corporum robore valeant, doceātur inſtituanturq; ab alijs, qui ingenio pollent. Eadem q̄ue ratione dicuntur natura liberi. Ad id ergo debent per ſuos iudices cōſtringi. Quando ergo ait Ariſtot. quòd ſicut licet beſtias venari, ita & bellum contra illos moliri, de illis prorſus loquitur, qui ferarum more nulla prorſus ratione viuentes, nulla ſeruant gentium fœdera, ſed aliena rapere conantur. Iſtorū enim feri nos mores illi, qui illa incōmoda vel patiūtur, vel metuūt, iure cōprimere edomareq; poſsūt

Ad. 6. ar.

¶ Secunda concluſio, quæ ad pueros ſpectat poſt præfatā diſputationem, facilior eſt. Sunt autem tres opiniones. Vna ſcilicet Scoti loco citato generalis. Quòd vbi id cum bona cautela fieri poſſet, & baptizati religioſe poſſent educari, filij infidelium ſunt inuitis parentibus baptizandi. Secunda opinio eſt media Duran di, vbi ipſum citauimꝰ, qui diſtinctione vtitur infidelium. Ait quippe filios eorum, qui non ſunt Chriſtianorum ſerui, fas nō eſſe inuitis parentibus baptizare: filij autem infidelium, qui ſunt chriſtianorum mancipia, poſſunt, inquit, ab inuitis parentibus remoueri, & tunc baptizari. At verò D. Thom. hic & 2. 2. quæſt. 10. articu. 12. ſimpliciter ait, neutiquam eoſdē inuitis parentibus baptizandos. Et nomine parētum intelliguntur etiam orphanorum tutores, quibus iure eorum incumbit cura. Et quidem opinio S. Thomæ, quam. 2. 2. copioſiùs explicat, fundatur primùm in iure naturæ. Diuinum enim ius quod gratia tulit, vt proximè dicebamus, ius naturæ non deſtruit, ſed perfecit,

2. Cōcl.

Scotus.

Duran.

Duplex ius

cit.Idem.n.Deus vtriusq; est autor:filius autē quandiu vsu rationis non viget,sub parentum cura continetur, quasi quodā spirituali vtero inclusus,quemadmodū quādo in matris vētre gestabatur,non proprio sed materno alimento corporalē vitam alebat:ergo lex fidei& gratiæ infideliū parentes illo iure non nudat. Cura aūt parentum in hoc maximè consistit,vt liberos moribus imbuat,legibusq́ adeò instituat:ergo ipsis inuitis non possunt eorum nati baptismo addici.Itaq́; cū voluntas patris existimetur filij,sicut nō potest adultus cōtra suā voluntatē baptizari,ita neq; filius sine volūtate patris.Secus de Christianorum prolibus:nā cùm sint de iurisdictione ecclesiæ, quantunuis parētes reluctētur,possunt baptizari. Imò ipsi renitētes patres tanquā apostatæ puniri.¶ Secundo arguitur . Infantes infideliū baptizare, est ipsos parētum curæ subducere , & ab eorū auferre potestate:nam cùm apud illos nō possent sine periculo fidei educari , consequēs fit, vt debeāt ab ipsis distrahi,vt in synodo Toletana quarta,quæ refertur.28.q.1.ca.Iudæorū. sancitum est.¶ Vt aūt iusiurandum rationum apertior fiat,nemo est qui ambigat filiū quoad vsque propriū habeat arbitriū,nō aliam habere voluntatem quàm patris ,atq; adeò eius esse possessionē,imò vt.1.Politicorū,ait, Philosophus,patris partem. Attamen punctum rei in hoc consistit,q̄ cùm pater diuino iure teneatur filium baptizare,ideoq́ue dum non baptizat iure abutatur paterno:apparet lege diuina licitum,eundem patrē iure illo priuare,& ipso inuito baptizare puerulum suum.

1.Argum.

Scotus.

¶ Vnde arguit Scot.ex verbis Aug. sermone. 6.suprà citato de verbis Dñi:vbi per comparationē arguit,q̄ sicuti dū proconsul quidpiā cōtra imperatoris mādatū præcipit, parendū est potiùs imperatori:ita si imperator cōtra imperium Dei quicquā iubeat, obediēdum est potiùs Deo.Pari ergo modò cùm Deus puerum baptizari præcipiat,& pater renuat, parendū est citiùs Deo.Ad hoc autē respōdetur,cū Caietano loco citato.2.2.quod cùm Deusipse, vt modò dicebamus,sit autor naturalis iuris & fidei,nō est facienda comparatio inter parentes & ipsum,tanquā,inter duas potestates, sed inter Deum institutorem naturæ, & ipsum, vt autorem fidei & baptismi.Vnde legem diuinam,vt vniuersi baptizentur, potuit Deus bifariàm intelligere . Vno modo, vt illa omnino impleretur nō obstante naturali iure . Etsi illo modo illam edidisset,nullū reliquisset dubium, quin inuitis parentibus essent paruuli baptizādi.Alio tamen modò potuit illam ponere simpliciter,nō derogando iuri naturali . Et q̄ hoc modo illā posuerit,inde patet,q̄ etiā ius naturæ ipse condidit,& lex gratiæ per se illud non destruit.Exemplum esto.Si Cæsar,qui per sua priuilegia nobilibus indulsisset, ne tributa soluerent,præciperet,vt nō obstantibus immunitatibus oēs in structurā pōtis nummū aliquem penderent,tunc non obstātibus priuilegijs soluendus esset ab omnibus nummus. Si autē tantùm diceret,vt oēs soluerent,non ideo nobiliū priuilegijs derogare videretur.Tenentur ergo oēs baptizari,sed saluo vniuscuiusq; iure,& ordine naturali.Et cōfirmatur.Lex baptismi non tollit alia naturalia iura:non enim licet, vt infans,qui est in vētre,baptizetur,occidere matrem,neq; furari: ergo neque ius abrogat paternum. ¶ Tertium autem efficatius est argumentū,quod ex fidei natura sumitur. Dictum enim est fic esse administrandum baptisma, vt nulla fidei irrogetur iniuria:ex baptizatione autem huiusmodi magna ei irrogatur, nam creatur manifestum periculum, vt ad ætatem adultam pertingētes à parētibus inducantur, vt ad suam redeāt pristinā legem , quare quod ignorātes acceperunt,facilè relinquēt. Audiui ab illis,qui se mihi ipsos feciſse dixerunt,quòd apud Indos multa infantium millia baptizata sunt,quos quidem ipsi qui baptizabant, apud parentes infideles relinquebant omni Christianorum auxilio destitutos,qui possent postea eos religionem docere.Quo vtiq́ue nescio quodnam aliud sacrilegium grauius committi posset aduersus fidem . Illud enim neque Scotus permisisset,sanè qui,ait, eiusmodi pueros esse tunc baptizandos, dum cautela adhiberi posset,vt religiosè educarentur.Isti autem baptizatores sic narrabant historiā, q̄ illi barbari,licet,ipsi nollent baptizari,vltro tamē permittebant,vt sui paruuli , nōdum rationis vsum habentes, baptizarentur.Quare prædicti prædicatores eo solo proposito, vt si contingeret eos ante vsum rationis mori , salui fierent,eos baptizabant,nihil de apostasia curantes,quæ maximè illis timeri debuisset.

3. Argum.

Exemplum

Historia.

4. Argum.

¶ Quartum igitur argumentum est,quod Diuus Thomas .2.2. in Ecclesiæ consuetudine fundat,cui magis standum est, inquit, quàm authoritati sanctorum,quæ eiusdem ecclesiæ authoritate fulcitur.Ecclesia nanque nūquam eiusmodi infidelium filios contra parentum voluntatem baptizare consueuit. Neq; id vnquam Syluester Cōstantino , neq; Theodosio Ambrosius consuluit.

5. Argum.

¶ Quintò arguitur ex cap. Ex literis extra de conuersio.infideli.vbi decernitur, quòd patre

ad fidem conuerſo conſentiente in baptiſmũ filij, etiam ſi mater infidelis renuat, baptizetur: à contrario ergo ſenſu apparet conſequi, quòd ſi ambo in infidelitate perſiſtentes reclamarent, non eſſet baptizandus. Dubitat autẽ Palud. loco citato, vtrùm eadem ſit ratio ſi mater conſentiret renuente infideli patre. Et ducit dubitatio ortum ex hiſtoria Auguſtini, quem cùm mater fidelis baptizare contenderet, pater verò infidelis reſiſteret, eius eſt baptiſmus dilatatus. At verò proculdubio idem eſt de matre, cuius conſenſus, ſi fidelis ſit, ſufficit, etiam ſi pater renuat, vt prædicta Synodus Toletana decreuit vigeſimaſecunda quæſtione prima. canon. Iudæi.

¶ Additibidem Paludanus idem eſſe de puero vtroque orbato parente, qui renuẽtibus tutoribus non eſt baptizandus. Sed arbitror nõ eſſe tam atrocem iniuriam ac ſi parentes contradicerent. ¶ Duo hic tamen reſidua ſunt dubia. Primum, vtrùm ſi paruuli inuitis parentibus baptizarentur, baptiſmus teneret. Durãd. nanque & Paludan. locis citatis partem ſuſtinent negatiuam, eò quòd cùm intentio illius, qui baptizatur, vel formalis vel interpretatiua ſit de neceſsitate ſacramenti, fit, vt quando parentes reſiſtunt ſacramentum, ſit imperfectum. Imò exaggerationis gratia, ait, Paludan. non magis eſſe ſacramentum, quàm ſi bruta baptizarentur. Contrarium, ait, hîc Caieta. Et arbitror eſſe opinionem S. Thomæ. Enimuerò dicens quòd de facili ad infidelitatem rediret, inſinuat per illud baptiſma fuiſſe factos fideles. Et re vera illa interpretatiua intentio puerorum, quæ eſt parentum, vel geſtantium, non eſt de eſſentia ſacramenti, vt ſuprà diximus, ſicut intentio adulti, ſed per intentionem baptizantis, qui eſt eccleſiæ miniſter perficitur ſacramentum. Neque S. Thom. aliud contendit, niſi quòd ille baptiſmus non eſt licitus, ſed eſt peccatum & periculum apoſtaſiæ.

Primum dubium.

Durandus.

Reſponſio.

Secundum dubium.

¶ Sed alterum dubium eſt, qua ætate paruulus cenſendus eſt vſum rationis attingere, vt poſsit inuitis parentibus baptizari. Sylueſt. enim verbo baptiſmus. §. 8. ait, in quarto decimo anno, & alij in duodecimo. Nihilominùs quanuis tunc certum ſit habere legitimum rationis vſum, tamen certiſsima regula eſt, quòd ſi citra illam ætatem certò conſtat puerum fidei catechiſmis inſtructum ſatis intelligere, quid nam ſit baptizari, & quemadmodum ſit profeſsio Chriſtianæ legis, baptizandus eſt. Quoniam ætas ad contrahendum matrimonium lege humana ſtatuitur: lex autem diuina baptiſmi neutiquam ab humana dependet. Sed vbi primùm rationis lumen affulſerit, ſacramentum eſt validum. Quinuerò quando res eſſet aliquo modo dubia: nempe, ſi bonæ eſſent coniecturæ & indicia puerum annum agentem octauum intelligere quid vellet profiteri, baptiſmumque peteret, inuitis parentibus eſſet baptizandus, ac ſubinde ab eorum educatione ſubtrahendus. Et vice verſa, ſi in illa ætate eius parentes conuerterentur ad fidem, vellẽtque ipſum baptizari: ille tamen aliquatenus videretur renuere, ſed ex altera parte eſſent aliquæ coniecturæ ſui conſenſus, re etiam ſic dubia eſſet baptizandus. In ſumma. Vbi aliqua apparet voluntas ſiue intẽtio, tunc in fauorem baptiſmi inclinandum eſt.

¶ Contra hanc autem ſententiam non deſunt argumenta. Et primùm ſit illud Durãdi, quod filij ſaltem infidelium, qui ſerui ſunt Chriſtianorum poſsint baptizari. Poteſt enim Dominus illos parentes diuendere, vt in longinquas terras diſtrahantur, eorum apud ſe paruulis relictis: & tunc quoniam cura ſunt parentum deſtituti, poſſunt baptizari. Ad hoc in primis diſtinguito inter infideles Chriſtianis ſub ditos, & Chriſtianorum ſeruos. Ob id enim quod infidelis ſub ditione Chriſtianorũ principum viuat, non poſſunt ipſo inuito eius liberi baptizari. Sed de ſeruis, ait, Capreolus in diſtinctione. 5. duo. Primùm, quòd non poteſt Dominus ancillæ natum eius ante vſum rationis ab illa diſtrahere: quoniam iure naturæ ſemper eſt ſub eius cura. Secundùm, quòd etiam ſi ſubtrahatur, non poteſt ille ſic ſubtractus, niſi conſentiente patre vel matre, baptizari. Et hanc putat eſſe opinionem Sanct. Thomæ hîc in ſolutione ſecundi argumenti. Attamen, vt illic patebit, non loquitur de Iudæis, qui mancipia ſunt Chriſtianorum. Quare vtrunque aſſertum Capreoli apparet falſum. Poteſt enim Dominus ſeruum, vt pecudem pro ſuo arbitratu vendere. Haud tamen arbitror per diſtinctionem Durandi inter ſeruos & liberos reſpondendum, ſed alio modo, cui Paludanus applaudit, videlicet, q quandiu infantulus eſt ſub cura parentum, non licet, eis inuitis eum baptizare. Quando verò ſic ſeparatus ab illis eſt ſiue iure ſiue iniuria, vt non poſsint conueniri: tunc licitum eſt ſine eorum conſenſu ipſum baptizare. Neque hoc certè Diuus Thom. negaſſet: quia cùm paruulus ſemper ſit cenſendus alicuius arbitrio gubernari, quando longè diſtatà parentibus, ſeu liberis, ſeu ſeruis: quia iam non regitur eorum arbitrio, tunc Dominus & eccleſia ipſa poteſt eum baptizare. Quare licèt

1. Argu. S. Thom.

Capreol.

Sententia thom.

quis

quis vel furtim vel violenter ab infidelibus,qui sunt in Africa, vel in India liberi, suos paruulos surriperet,possent elongati à suis parentibus baptizari.Esset tamen nefas illo fine illos capere.Pariter si dominus vendat patrem seruum vel eius filium,vt longè sep arêtur. Secùs quandiu parentes consuli possunt.

1.Argum. ¶ Secundò arguitur.Si parentes corruptis moribus contrà quàm ius naturæ præcipit, suas proles educarent, vt si quis filiam prostitueret ad fornicandum, vel filios doceret furari, aut peierare, iure posset princeps filios tunc ab eorum cura diuellere propter eorum abusum potestatis,vt patet.l.Lenones.C.de spectaculis & scenicis & lenoni.lib.11.& in.l. Si lenones.C.de episcopali audientia.sed pariter abutuntur eadem potestate,quia filios non baptizant: ergo vt baptizentur possunt etiam ab ipsis auferri.Sunt qui negant consequentiam ob hoc discrimen,quòd eiusmodi parentes male educantes liberos contra ius naturæ, possunt eodem iure naturali conuinci peruersè facere: non autem quòd malè faciant non eos baptizando,quia lex est supranaturalis.Contra hoc tamen responsum exurgit argumentum, quòd etiam si parentes ipsi crederent, & confiterentur bonum esse baptizare suos filios, & ad id teneri, non potest princeps ipsis inuitis eos baptizare, etiam si sub eius iurisdictione viuant.De illis enim loquuntur iura suprà allegata. Et ideò qui hanc solutionem sustinere volùerit, dicere debet, quòd in priori casu princeps non solùm potest illos conuincere iniquè agere, verùm quòd ipse sit iudex quantùm ad illos componendos mores. Non tamen potest ratione naturali ostendere se esse iudicem ad baptizandum: quia de ijs, qui foris sunt nihil ad nos. Sed forsan adrem certiùs respondetur, quòd quando filios corruptis moribus instituunt,impediunt eos ne benè viuant: & ido princeps potest filios ipsos tueri amouendo eos à paterna potestate. Et æqua ratione si pueri rationis lumine vtentes baptizari vellent,ecclesia & princeps posset eos ab inuitis parentibus auferre, & baptizare.Attamen ante vsum rationis ab infidelibus parentibus non impeditur filiorum volũtas:quippe qui nullam habent,ideoque diuersa est ratio.

3.Argum. ¶ Tertiò arguitur. In lege naturæ poterat iustorum quisque alienum filium inuitis parentibus Deo offerre, vt illi applicaret fidem: ergo nunc etiam baptizare. Negatur consequentia: nam illa oblatio, etiam per actum interiorem fieri poterat nesciente patre. Et quanuis verbo id faceret patre renitente, nullam ei faciebat iniuriam: quoniam ratione naturali poterat eum conuincere, bonum esse commendare filium Deo. Neque illud erat sacramentum, neque imprimebatur character. Neque verò coadunati tunc erant homines, vt suprà dictum est, in aliquam singularem religionem per aliquem exteriorem cultum, vt possent parentes conqueri quòd sui ab eis subtraherentur filij.Quo fit, vt sicut de baptismo dictum est,sic nemo posset Iudæorum filios gentilis inuitis parentibus circuncidere:erat quippe illud sacramentum & professio singularis religionis.

¶ Quod si historiam nobis obijcias. 1.Machabæ.capit.2.vbi legitur, quòd Matathias parta uictoria aduersus Antiochum circuncidit infortitudine (hoc est vi) omnes pueros incircunciſos,quotquot erant in finibus Israel, inter quos creditur, aliquos esse infidelium natos. Respondetur, eos qui Iudæis parentibus erant prognati, iure poterat vi circuncidere: si quos autem inter eos circuncidit gentilium, fecit zelo fidei,sed tamen non secundùm scientiam,sicut de Sisebuto suprà dictum est. Quartum argumentum est, quod primo loco facit Sanct. Thom. Magis succurrendum est puero in periculo mortis æternæ,quàm in periculo temporalis, in periculo autem temporalis mortis etiam si parentes renitantur subuenien dum est illi: ergo etiam conferendum baptisma vt liberetur à morte æterna. Respondetur neque à periculo temporalis mortis quempiam esse præter ordinem iuris eripiendum, vt si iudex ordine iuris aliquem occidat, non licèt illi obsistere. At quando pater renititur ne puer liberetur à periculo temporalis mortis,perinde facit ac si illum interficeret.Et ideo vnusquisque ordine iuris potest tunc misero opem ferre:arripere autem puerum inuitis parentibus ad baptismum,ius naturæ,vt dictum est,prohibet:& ideo non licet.

Obiectio de Matathia. *Dilutio.* *4.Argum.*

¶ Similiter respondetur ad quintum,quod est tertium Sancti Thomę. Arguit enim. Homo magis est Dei, à quo habet animam, quàm patris carnalis à quo habet corpus: ergo non est iniustum, puerum pro salute animæ à parentibus eripere:siquidem anima præstantior est quàm corpus.Negatur consequentia: quoniam homo secundum animam non ordinatur in Deum nisi per rationem,qua potest illum cognoscere:& ideo dum caret propria,per rationem parentum in ipsum debet ordinari. Idq; Deus per ius naturæ iubet. *5.Argum.*

¶ Secundum argumentum S. Thomæ sit ordine sextum particulare de Iudæis.Filij seruo- *2.Argum. S.Thom.de Iudæis.*

rum ſunt ſub eorum poteſtate,quibus parentes iure ſeruiunt,Iudæi autem iure ſunt Chriſtianorum ſerui:ergo abſq; eorum iniuria poſſunt principes ipſis inuitis eorum filios baptizare. In reſponſione S. Thom. concedit, Iudæos eſſe principum Chriſtianorum ſeruos ſeruitute ciuili, quæ non excludit ordinem naturalis iuris vel diuini, quod habent ad inſtituendos filios,quo ideo iure expoliari nō poſſunt. ¶ Hæc autem ſolutio nonnihil ambiguitatis habet pro eo, quòd differentiam conſtituit inter Iudæos & alios infideles, ꝙ ipſi ſingulariter ſint principum Chriſtianorum ſerui. De qua re Palud.loco citato lōgum ſermonem intexuit:videlicèt, ꝙ quicquid ſit de alijs infidelibus paganis, tamen Iudæis propterea ꝙ profeſsi fuerant legem Moyſi, atque adeò venturi Meſsiæ,quem ſubinde venientem recipere tenebantur,ab eccleſia, inquit,cogi poſſunt,quemadmodum hæretici, atq; adeo ipſis inuitis filij eorum poſſunt iure baptizari. Nihilominùs, inquit, licèt ius hoc per ſe verum ſit,tamen eccleſia prohibita eſt hoc facere, vt viuentes Iudæi legi noſtræ atteſtentur, iuxta illud Pſalm.58.Ne occidas eos, ne obliuiſcantur populi mei:vt,ait, Augu.in epiſto.ad Paulinum.59.vt,ſcilicèt,tanquam ſcriniarij noſtri teſtimonia antiquæ legis ad confirmādam noſtram per orbem circunferrent.

¶ At verò qui voluerit dicere nouo præcepto Iudæos teneri ad fidem præter illud,quo tenētur vniuerſi, nulla id ratione probare poſſet. Tametſi eodem præcepto arctiùs forſan conſtringantur propter ſcripturas ſacras, in quibus fuerāt verſati.Quod autem de eorum ſeruitute adijcitur,non aliud myſteriū habet,quā quod Auguſt.ſuper Pſal.57. ediſſerit. Etenim quia Chriſti fidem repudiarunt, de qua aiebat ad eos ipſe Ioan.8.Si vos manſeritis in ſermone meo,verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem,& veritas liberabit vos, (hoc eſt liberos vos faciet.) Quia,ſcilicèt,illum ſermonē repudiarūt,facti ſunt Chriſtianorum ſerui, id eſt,tributarij. Quare inuerſa ſibi ſuit commi natio,quā ore ſuo in ſe ipſos protulerunt Ioā. 11.Si dimittimus eum ſic,venient Romani, & tollent gentem noſtram & regnum.Contriuit enim Deus dentes eorum in ore ipſorum. Nā vice verſa,quia nō dimiſerūt eum ſic,facta eſt ſub tributo ciuitas plena populo. Atque adeò vſq; in finem ſeculi gens illa nullum poſsidebit proprium regnum, ſed ſemper erunt alienorum tributarij. Quare cùm dicuntur, ſerui, nō intelliguntur vt mancipia. Vnde S.Tho.nō dicit ſimpliciter ꝙ ſunt ſerui Chriſtianorum, ſed principum ſeruitute ciuili. Verū eſt tamen ꝙ opuſculo.21. ad Duciſſam Brabantiæ,dicit, ꝙ ſicut iura volunt,merito ſuæ culpæ ſunt addicti ſeruituti.Et ideo domini poſſunt accipere bona ſua, ſed conſulit vt non fiat. At verò iura illa non vidi,nec quid illic S.Thom.iunior ſibi voluerit planè intelligo. In ſumma enim ſcilicèt.2.2.q.10.vbi de infidelib⁹ locutus eſt, nihil tale dixit.Sed hoc tantùm artic.10.quòd ſeruus Iudæorū cùm fuerit factus chriſtianus, poteſt vili pretio,vt decem ſolidis,redimi propter periculum fidei,vt habetur.c.præſenti, & cap.Iudęis.de Iudęis & Sarrace.Imò.l.Deo nobis.9.his ita.C.de epiſcop.& cle.cōſtituitur vt ſine pretio fiāt liberi. Hoc autē non peculiariter aſſerit D.Thom.de Iudęis,ſed de omnibus infidelibus,qui temporali ſubiectione ſubijciūtur eccleſiæ membris. Quare illle titulus generaliter loquitur de Iudæis,& Sarracenis & eorum ſeruis. Et de omnibus loquitur capitulū. Iudæi.2. ¶ Gabriel autem ad probandum ꝙ poſſunt Iudęi expoliari ſuis bonis, adducit ca. Sicut. quod nos ſuprà eodem titul.citauimus, vbi legitur,ꝙ Chriſtianus iudicio terrenæ poteſtatis poſsit ſuas ab eis auferre pecunias. At verò textus potiùs contrarium admonet. Verba enim ſunt hæc. Nullus Chriſtianus eorum quēlibet (hoc eſt Iudæorum) ſine iudicio terrenæ poteſtatis,vel occidere,vel vulnerare,vel ſuas pecunias auferre præſumat. Vbi planè interdicitur, vt niſi ordine iuris,quo princeps vtitur in ſuos ſubditos: ſcilicèt, vel propter delicta,vel propter ordinaria tributa, nemo illis noceat.Igitur,quod ad rem attinet, non magis Iudæorum filios inuitis parentibus baptizare licet,quā ſi aliorum eſſent infideliū. Imò verò omnia iura ſuprà citata peculiariter loquuntur de Iudæis,& eorum filijs,ne vi baptizentur. ¶ Septimum autē argumentum quanuis moroſus iam videar,adhibere non deſinā. Si Chriſtianus quēpiam infideliū infantulum iam iam moriturū,de quo nulla eſſet ſpes ſalutis inueniret,eumq; tunc baptizaret, nullam videretur irrogare fidei iniuriam: quippè cùm nulla inde apoſtaſia ,pbabiliter timeretur: neque verò patri:quoniam neq; ab eius cura moriturum illum baptizator ſeducit,& infantulo magnum confert beneficium:ergo licitum eſſet ei id inuitis parentibus facere, quod tamen aſſertæ concluſioni contrarium apparet. Reſpondeo (ſi mea vllius ſit autoritatis aſſertio,) quòd propter hæc tria membra rationis factæ,non auderem id tali caſu factum condemnare:imò laudarem fortè & facerem: ſaltem ſi furtim & clanculò,parentibus inſcijs,baptizari

Dubitatio.

Palud.

Sententia authoris.

Aug.de ſeruitute Iudæorum.

Ioan.11.

Concluſio.

7.Argu.

Opinio authoris.

zari posset. Imò etiã si illi scirẽt, nisi sic obsisterent, vt sine scãdalo id fieri non posset. Etenim iniuria hęc, quam hactenus ostendimus parẽtibus irrogari, non est tam superstitiose, sed secundùm prudentium iudicium intelligenda.

ARTICVLVS. XI.

Virùm pueri in maternis vteris positi sint baptizandi.

TERTIA de pueris quæstio est, vtrùm antè quàm nascantur, sint baptizandi. Et respondet S. Thom. vnica negatiua conclusione, nequa quàm esse baptizandos. Probat primò authoritate Augustini ad Dardanum, quæ est epistola. 57. Nemo enim, inquit, renascitur, nisi priùs nascatur: cùm ergo per baptismum renascamur, nemini est, nisi iam nato conferendus. Et probatur ratione. De necessitate baptismi est, vt homo tactu aquæ abluatur, iuxta verbũ Augu. Quæ est ista virtus aquæ, quæ corpus tangit: & cor abluit? Puer autem vtero incluſus non potest ab aqua attingi: ergo neq; baptizari. Quòd si quis dicat, dum mater baptizatur fœtum simul quem in vtero gestat, eadem ablutione baptizari, id bifariàm ostenditur falsum. Tũ quòd anima pueri, ad cuius sanctificationem confertur baptismus, ab anima matris distincta est: tum etiam, ꝙ & corpusculum embrionis vbi primùm anima formatum est, à corpore quidem matris seiungitur. Vnde Augustin. contra Iulianum lib. 6. Si ad matris, inquit, corpus, id quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, nõ baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum gestaret in vtero. Nunc verò cùm ipse (scilicet, infans) baptizetur, non vtiq́ue ad maternum corpus cùm esset in vtero pertinebat.

Conclusio.

Expositio articuli. ¶ De conclusione hac nemini hæsitare licet, sanè cum sacris canonibus sit definita, vt de consecratio. d. 4. can. Si ad matris. qui est ille, quem hîc citat D. Thomas. Et can. Qui matermis. vbi Isidorus eadem ratione prorsus vtitur, quòd qui nondũ secundùm Adam natus est: secundùm Christũ regenerari non potest. Et est ratio manifestissima, quia aqua baptismi ad illum puerũ pertingere nõ valet plusquàm si baptizaretur cõclusus in arca, cuius latera aqua

1. Argum. penetrare nequiret. Et ideò nihil est hic immorandũ. ¶ Neq; verò argumenta Diui Thomæ difficilia sunt. Arguit enim primo loco. Efficacius est donum Christi ad salutem, vt ad Roman. 5. author est Paul. quàm Adæ peccatum in condemnationem: paruuli autem propter illud peccatum condemnantur in vtero: ergo & illic saluari possunt, atque adeò baptizari, cùm sine baptismo nemini salus pateat. Respondetur in primis, quòd donum Dei ob id dicitur efficacius ad salutem, quàm peccatum Adæ ad condemnationem, quòd vt docet ibi Paulus, ex Adam non contrahimus nisi originalem culpam. Sed tamen per donum Christi non solum originale, sed cum ipso actualia omnia delentur. Secundò autem respondetur concesso toto argumento, vsq; ad aliud, quòd saluari illic pueri in vtero possunt. Attamen cùm nondum in lucem prodierint, vt alijs hominibus conuiuant, non potest ministerio humano sacramentum illis admoueri, sed sola actione diuina possunt sanctificari. Itaque cùm nõ sint nati hominibus, non possunt ab eis baptizari, sed quia sunt nati Deo possunt ab ipso sanctificari. ¶ Secundò. Puer in vtero matris 2. Argum. existens videtur esse aliquid matris: sed baptizata matre baptizatur quidquid est eius, etiã intrinsecum: ergo pariter infans. Respondetur quòd baptismo matris baptizatur quicquid est eius per continuationem: nempe, partes, sed cùs de puero, qui non est eius, nisi per colligationem, qua ab ipsa sumit alimentum. Hoc argumentum faciebat Iulianus Pelagianus, ad quod sic respõdebat August. (& refertur can. Si quicquid. de consecra. distin. 4.) Si quicquid est in homine, quando baptizatur & sanctificatur, baptizari, & sanctificari cũ homine credendum est, dicturus es, & ipsa in illo baptizari & sanctificari, quæ in intestinis, & vesica per digestionem corporis digeruntur. ¶ Tertiò ar- 3. Argum. guitur. Mors æterna peior est temporali: ergo cùm de duobus malis minus sit eligendum, liceret dũ puer in ventre periclitatur incisa matre eum baptizare. Respondetur cũ Paulo Roma. 3. non esse facienda mala, vt inde eueniant bona. Vbi autem matrem mori contigerit, aperiri debet, vt baptizetur infans. Quapropter licèt iudicio medicorũ certũ esset mulierem in partu morituram anteq́ fœtum emitteret, non esset incidenda. Et quanuis prægnans iure sit ad mortem condemnata, non licet eã occidere & aperire, sed differendum est tũc supplicium vsq; ad partum. Et in horum confirmationem accedit ratio, ꝙ si mulier causa baptizandi fœtus occideretur: vix id posset absq; nece eiusdẽ fœtus fieri antequam baptizaretur, atq; adeò vana esset illa diligentia. ¶ In quarto argumen- 4. Argum. to tangitur dubium illud, vtrum parte corpu-

ſculi extra ventrem egreſſa, vt Gene. 38. legitur de partu Thamar, liceat illam ante perfectam totius natiuitatem baptizari. Et reſpondetur, quòd niſi periculum mortis immineat. tota eſt natiuitas expectanda illo tamen imminenti, ſi caput prodierit, in quo omnes vigent ſenſus, tutò fieri poteſt baptiſmus. In alia verò parte, manu, vel pede, poſſet etiam, tamen cautela eſſet egreſſum totum puerum denuò ſub conditione baptizari, ſi es baptizatus, &c. ſi nō es baptizatus, &c. De hoc autem diſt. 3. artic. 7. copioſiùs diximus. Quare hîc nihil amplius. Niſi forſan ſciſciteris quid ſi naſcatur monſtrum. ¶ Faceſsit hîc tamen nobis negotium Caietan. qui opinionem illam, quam ar. 2. de natis pueris ſubſtinuit abſq; baptiſmo defunctis, ad eos quoq;, qui in vtero moriuntur, extendit. Itaq; ſicut illos, ita & iſtos ſaluos fieri abſque baptiſmo cenſet. Licèt hîc meticuloſe ſub correctione loquatur. Eſt autem opinio, quam fateor me noluiſſe apud Caietanum reperire. Etenim vt ſingularis eius eſt: ita (vt cum omni reuerentia eius loquar) vix poteſt à temeritate defendi. Eſt enim prior etiam quam altera de pueris natis. Nam illius non defuerunt qualeſcunque autores, huius autem reperitur nemo, qui illam auſus fuerit aſſerere. Quare omnia argumenta, quæ illic plura fecimus, & lector reuiſere poteſt: atque alia præterea contra hanc opinionem militant. Primùm enim hoc eſt ſententiam Chriſti planè infirmare. Ait enim generaliter. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. Et, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur. Neque vllum in ſacris literis legitur priuilegium, quod ſit iſtarum vniuerſalium exceptio. Quo ergo animo audeat ſalutem alicui aliter promittere? ¶ Vide præterea quot loco citato retulimus ſacrorū canonum teſtimonia aſſerentium ſolis baptizatis iter ſalutis patere, neque præter baptiſmum vllam infantibus promitti. Cuius contrarium Augu. epiſtola. 28. ad Hieronymum de origine animæ, his verbis tanquam hæreticum condemnat. Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur paruuli, qui ſine ſacramenti eius participatione de vita exeunt, hîc profectò & contra apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat eccleſiam. Eandemque condemnationem repetit libr. 3. de anima & eius origine, vbi inter errores Pelagianos ſextum connumerat, infantes, antequam baptizentur morte præuentos peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum. Et libr. 1. de anima & eius origine ad Renatum, idem explicatiſsimè repetit: & rurſus libr. 1. de baptiſmo paruul. capit. decimo octauo. Et ad hoc propoſitum peculiariter lib. de fide ad Petrū. ca. 27. quod refertur can. Firmiſsimè. de conſecrat. d. 4. Firmiſsimè, inquit, tene, non ſolùm homines ratione vtentes, verùm etiam paruulos, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, ſiue iam de matribus nati ſine ſacramento baptiſmi, quod datur in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, de hoc ſeculo tranſeunt, ſempiterno igne puniendos. Quapropter licèt hanc opinionem temerariam dixerim, arbitror profectò peiorem illi notam inurendam. Haud enim his tantùm teſtimonijs, ſed alijs pluribus, quæ loco citato accumulauimus, id conuincitur.

Caieta.

Teſtimonia euangelica.

Teſtimonia ſanctorum

¶ Et præterea rationibus. Primò: quia vel illa benedictio parentum prodeſſet puero, quaſi applicatio fidei inſtar ſacramenti, vt in lege naturæ. Et certè hoc eſt erroneum: quoniam omnia remedia applicandæ fidei iam ceſſarunt præter vnicum baptiſmum. Vel prodeſſet illi, tanquam baptiſmus flaminis, & hoc eſt falſiſsimum. Enimuero baptiſmus flaminis, vt loco citato diximus, non eſt niſi conuerſio hominis per fidem charitate operantem, quæ quidem in paruulis eſſe non poteſt. Et ideo dicere, quòd actus parentū aliquid profit, eſt dicere quòd illis merentur primam gratiam, quod in ſuperioribus ſæpiſsimè impugnatū eſt. Nemo enim alteri mereri poteſt primam gratiam de congruò, niſi ſit ipſe in gratia: & poteſt cōtingere, vt benedicens puerum ſit in peccato mortali. Neque illam poteſt alteri mereri, niſi merendo illi bonum motum: qui tamen in paruulis eſſe non poteſt. 1. Ratio.

¶ Vnde ſumitur argumētum ſecundū, q̄ ſi per illam benedictionem applicatur fides paruulis ſine illa quoq; Deus illos ſanctificaret: quoniam illa nullius eſt valoris ad illum effectum. Nam ſi aliquid valeret, profectò eccleſia, quæ tot benedictiones aliarum rerum inſtituit, illā præſertim Chriſtianum populum docuiſſet, vt quæ tantum ad ſalutem referebat. 2. Ratio.

¶ Tertiò ſequitur ex hac opinione, quòd quamplurimi ſanctificarentur in vtero, quod tamē hîc Diuus Thomas in ſolutione primi, & in quarto diſtinctione prima quæſtione ſecunda articulo ſexto quæſtiuncula ſecunda impoſsibile reputat, niſi ex ſingulari priuilegio, quod eccleſia rariſsimis accidiſſe confitetur. Atque hinc quartum emergit argumentum ex authoritate Sancti Thomæ. Nam cum primum argumentum ipſe faceret ex illo ad 3. Ratio. 4. Ratio.

Roma-

Romanos. 5. Efficatiùs est donum Christi ad salutem, quàm delictum Adæ ad condemnationem: sed puer condemnatur in vtero: ergo illic potest ei applicari baptismus respondisset profectò, quòd saltem posset applicari ei fides per benedictionem: nam ad id videbatur argumentum vrgere: sed quoniam id inopinabile arbitrabatur, non respondit, nisi q̃ posset priuilegio sanctificationis saluari.

Quinta ratio. ¶ Quintò denique arguitur. Vel per illam benedictionem sanctificatur puer tunc, quando ei applicatur, vel postea quando moritur: non quando moritur, quia tunc nulla applicatur fides: nec quando benedicitur, quia eadem ratione sanctificaretur, licèt non esset in periculo: nam haberet effectum ex opere, quod aiunt, operato, vel deberet concedi, quòd infusio gratiæ penderet ex futuro contingenti, si esset puer moriturus, quod est absurdum. Nam fides dum applicatur, absolutè operatur. Quòd si dixeris, si puer tunc lethali infirmitate tenetur tunc reciperegratiam, licèt postea per aliquod remedium sit euasurus mortem, sicuti infirmus, qui non nisi in extremis sacro oleo vngitur: sequeretur, quòd multi sine speciali priuilegio possent nasci sancti. Quare vniuersi essent in vtero benedicendi, quod vanum acsuperstitiosum esset.

Argumẽ tũ Caiet. ¶ Neque verò argumenta illius opinionis tanti sunt momenti. Est enim primum Caietani hoc. Rationabile est, vt diuina misericordia prouiderit homini in quolibet statu de aliquo remedio salutis, vt nullus allegare possit non fuisse sibi possibilem: ille autè status puerorũ in vtero moriẽtium non habet remedium aliud nisi illum modum applicandæ fidei: ergo illo modo saluantur. Ad hoc autem primò respondetur: pueros illos in ventre non facere statum, quia nondum prodierunt in lucem, sed sunt materno suppositio colligati, cuius nutrimento aluntur. Quare pro illis in nulla vnquam lege naturæ vel scripta vllum fuit statutum remedium: nam neque in lege naturæ poterat illis applicari fides. Quare inopinabilis est illa opinio. Vel respondetur secundò, statum in vtero morientium & nascentium eundem esse, cui Deus sufficiens prouidit baptismi remedium: si autem aliqui non nascuntur, non possunt de Deo conqueri, qui illos non occidit, nisi per causas naturales, quibus secundum suam naturam agere sinit. Damnantur autem propter originale. Quòd autem aliqui nascuntur, alij vero, non, nulla est causa præter naturales, nisi quam dedimus articulo secundo, quòd Deus Iacob dilexit, Esau aũt odio habuit. Sicuti si mulier in nemore sola puerum enixa, tunc moreretur, vt filium nec baptizare posset, nec Deo offerre, puer ille non posset de Deo conqueri. Quemadmodum neque illi, qui ex infidelibus nascuntur.

¶ Secundum argumentum est. Si mulier prægnans pro Christo mortem oppeteret, infantulus in ventre tunc occisus inter martyres haberetur: ergo pariter potest ei illic applicari fides & votum parentum. Ad hoc autem negatur consequentia: quoniam puer tunc non saluatur per mortem matris, sicut neque ipsa baptizata, baptizaretur puer, sed per mortẽ propriam: quia scilicet ipse pro Christo occiditur. Non ergo consequitur, si potest ei applicari martyrium, posse applicari vel baptismum, vel solam fidem.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm furiosi & amentes debeant baptizari.

QVONIAM furiosi & amentes similes sunt pueris, quæritur demum de illis vtrùm sint baptizandi. Et respondet D. Thom. aliquibus factis distinctionibus per quatuor conclusiones, quibus quintam in solutione tertij de dormientibus adiungit. Amentium nanque quidam sunt perpetui nulla habentes lucida interualla, in quibus, scilicet, nullus apparet rationis vsus. De his ergo statuitur prima cõclusio: Eiusmodi amentes perinde baptizari possunt in fide ecclesiæ, vt pueri ante vsum rationis. 1. Cõclusio

Conclusio est nota, quia æquale est vtrorumque iudicium. ¶ Alij verò sunt qui ex sana mẽte, in amentiam inciderunt. Et de istis subnectitur conclusio secunda: Eiusmodi amentes secundùm eam voluntatẽ iudicandi sunt, quã dum sanæ mentis existerent habuerunt, hoc est illo temporis articulo, quo rationis vsum amiserunt. Vnde si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet in furia vel amentia constitutis sacramentum exhiberi, etiam si tunc actu renitantur. Sin verò nulla, dum sana mente pollebant, apparuit in eis talis voluntas, non sunt insani baptizandi. Conclusio hæc clara ratione monstratur: nam voluntas illa, quam amentia vel furia inuenit, virtute in amentibus permanet. Et est determinatio Inno. propter hanc rationem in ca. Maiores. de baptismo. Et accidit casus amico Augu. vt ipse lib. 4. confessionum. ca. 4. refert. Qui cum 2. Cõclusio

eius ſalus deſperata eſſet,in lethargia baptizatus fuit,& habuit(vt ipſe,ait,Aug.) efficaciã baptiſmus. Alij autem ſunt, qui etſi à natiuitate fuerint furioſi, per lucida tamen interualla interpollatam habent amentiam. Et de iſtis ſubiungitur tertia concluſio,ſecundæ ſimillima.

3.Cõcluſio Si iſti, dum habent lucidum interuallum, voluntatem habent baptiſmi baptizari poſſunt in amentia, ſi periculum tunc timetur mortis: nam aliàs expectandum eſt rationis lumen. Si autem nulla in eis eiuſmodi voluntas apparuit,non ſunt dum mente capiuntur baptizandi.¶Poſtremi denique ſunt, qui etſi non omnino ſanæ mentis exiſtant, eatenus tamen ratione vtuntur, vt de ſua ſalute cogitare valeãt,

4.Cõcluſio atque adeò ſacramenti virtutem intelligere.Et de iſtis adhibetur concluſio quarta. Debent eiuſmodi amentes ſpontanei baptizari, non tamen inuiti. ¶Quinta concluſio his apponitur in ſolutione tertij.Arguit quippe ſic. Magis alligatus eſt rationis vſus in furioſis & amẽtibus, quàm in dormientibus: dormientes autem eccleſia baptizare non conſueuit:ergo neque amentes ſunt baptizãdi. Et reſpondet cõ-

5.Cõcluſ. cluſione quinta. ¶Quanuis dormientes non ſint niſi in imminenti periculo baptizandi:illo tamẽ præſenti, ſi antea in illis apparuit baptiſmi volũtas, baptizãdi ſunt, vt de furioſis dictũ eſt, aliàs minimè.

Expoſitio articuli. ¶De prima concluſione nihil ambigitur. Secũda verò eſt quodãmodo dubitabilis,nõ quidem quantùm ad primùm membrum: quoniã vbi voluntas præceſsit baptiſmi, illa manet in virtute ſufficiens ad baptiſmum. Sed quantũ ad ſecundũ,ſcilicet,q̃ ſi talis voluntas priùs nõ apparuit,non ſunt amentes baptizandi,videtur non omnino concors ſententiæ Innocẽ. in cap.Maiores. Ille enim non ait, niſi quòd qui ante amentiam vel ſomnum in contradictione perſtiterunt, non ſunt baptizandi: vbi videtur inſinuare q̃ neutri,qui,ſcilicet,nec volũtatẽ habuerunt,nec cõtradictionẽ, ſunt baptizã di:quando quidem non excludit, niſi contradicentes. Vnde ſubdit tunc baptiſmalem operationem imprimere characterem, cùm obicem contrariæ voluntatis non inuenit obſiſtẽtem. Et tamen.S.Tho.videtur excludere neutros.ſ. non habentes voluntatem. ¶Secundò arguitur contra, D.Tho. Si eſſet aliquis infidelis in illa prouincia,in qua nihil auditũ eſſet de fide, qui ſcilicet nunquã de baptiſmo cogitauit, neque vllam habuit voluntatẽ baptiſmi nec contradictionẽ,& incideret in amentiã, tũc ſi tota illa prouincia audiẽs prædicatores fidei legem ſuſciperet euangelicã, baptizaretq̃; omnes infantes,videtur etiã poſſe illum baptizare,quia nõ perſtitit in cõtradictione,vt ait Inno. Item quia ſi tyrannus poſtea inimicus Chriſti vrbẽ incendio inflamaret, ſicut omnes ciues eſſent martyres, ita ille amens, ac ſi eſſet puer ante vſum rationis. At hæc iam art.7.inter diſputãdum cum Caietano reſponſum eſt, Innoc. vt philoſophum moralem locutũ fuiſſe, per hoc ſcilicet quòd quis non perſtiterit in contradictione intelligentem, q̃ habuerit voluntatem baptiſmi.Eſt enim caſus metaphyſicus q̃ quis neutro modo ſe habeat nec nolens, nec volẽs. Vnde ad ſecundum argumentum reſpõdetur, illum amentem infidelem, qui nihil vnquã cogitauit de baptiſmo non eſſe baptizandũ, niſi fuiſſet perpetuò amens à natiuitate, tũc enim cenſendum eſſet de illo, vt de puero, ſicuti ait prima concluſio. Alioqui cùm habens ſanam mẽtem nullam cognitionẽ, nec affectum habuerit fidei, cenſetur fuiſſe in contradictione: quia nemo niſi volens cenſetur de ſtatu ſuæ vitæ diſponere:& quoniã ille in peccato tunc eſſet contra ius naturę:fit vt quanuis tota ciuitas occideretur pro Chriſto, priuilegio ipſe non gauderet martyrij,imò periret.¶Sed tertiò arguitur.Sit aliquis amens,qui dum habebat ſanam mẽtem voluit quidẽ baptizari, ſed tamen cum volũtate permanẽdi in peccato mortali. Caſus eſt Gabr.in.4.d.4.q.2. cõcluſio.3. Videtur tunc iſte poſtea amentia,vel furia corrept⁹ poſſe baptizari: nam ille iam tunc non habet complacẽtiam in peccato,ſed ſolam maculam, & tamen artic.4.dictũ eſt, q̃ peccatores habẽtes ſolam maculam, niſi actu oppoſuerint obicem,ſunt baptizandi. ¶His tamen nõ obſtantibus reſpõdetur, illum amẽtem neutiquã eſſe baptizandum. Imò regula eſt abſq; exceptio ne vniuerſim obſeruãda, quã hìc concluſione ſecunda ſtatuit D.Thom. videlicet eos qui ex rationis vſu inciderunt in amentiã ſecundùm poſtremũ articulum vſus rationis iudicandos eſſe.Eandem enim ponit Scot.in.4. diſt.4.q.4. Quod eſt dicere. Si illo temporis artic. taliter eſſent affecti, vt tunc eſſent baptizandi,licebit eos in amentia baptizare, ſi verò tunc non liceret,nec poſtea in amentia licebit,quoniam eadem voluntas durare cenſetur. Negatur ergo illum amentem ſolùm habere peccati maculam, imò complacentiam,cũ qua in amentiam incidit. Neque attritionem habet, quæ per ſacramẽtum poſsit fieri contritio. Et vt citatum eſt ſuprà de conſecra. diſtinct. 4. can. Omnis. nemo ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt nouã vitam inchoare,niſi veteris pœnituerit.Quocirca licèt tota ciuitas occideretur pro

Regula

Chriſto

Christo, ille tamen non esset martyr. ¶Attamen si contra opinionem Sanct. Thomæ admitteretur adultus cum solo originali, sine actuali culpa, si illo modo dispositus incideret in amentiam, de illo esset maior difficultas: nã cùm ad remissionem originalis nõ requiratur actualis fides, sed satis sit intentio, fidesq; eccle siæ offerentis hominem baptismo, & ille non opposuerit obicem actualis criminis, non immerito conferetur baptizari posse, & martyr fieri, si occideretur pro Christo. At S. Thom. non admittit in adulto originale sine actuali culpa, eò q; perueniens ad vsum rationis tenetur se statim conuertere in Deum vbi remittitur originale, quod si non faciat, collabitur in mortale.

DISTINCTIO

sexta. De effectibus baptismi: deque eius catechismis, & exorcismis.

Cap. 1. ADHVIVS DE mũ cõclusionem sacramenti, effectus eius explorare supe rest, & cæremonias adhibere. Hoc igitur præcęteris sua pte institutione habet, quòd per ipsum non modò originale, verùm & cuncta peccata quoad culpam, & pœnam condonantur.

Rom. 6. Quicunque enim vti ait Paul. baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Quare subdit. Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu domino nostro. Vnde Augustin. libr. de baptismo paruulorum. Generante, inquit, carne tantummodò trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu nõ solùm originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorũ. &

Aug. lib. de baptis. par. de consecr. d. 4. cã. Generante.

Ambro. super Pau. ad Roma. 11. Gratia Dei in baptismo gratis omnia cõ donat.

Ambros. ad Roma. 11.

¶Ex his fit consequens gratiæ copiam & virtutum eis, qui legitimè baptizantur tam infantibus, quam ratione vtẽtibus infundi iuxta verbũ eiusdem Apostoli. ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abũ dè. Et ad Roman. 6. Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nouam quippe vitam, & sola Dei gratia præstat, & virtutes exornat. Atqui cùm eadem morte pretium fuerit persolutum redemptionis nostræ, fit vt baptismus aditum nobis pãdat regni cœlorum. Cuius quidem documentũ cœli ipsi super Christum baptizatũ aperti, interprete venerabile Beda dederunt.

Cap. 2.

Ad Ro. 6.

¶Veruntamẽ, his nihil obstãtibus, cũ spiritus sanctus, vt est apud Sapiẽtem disciplinę effugiat fictũ, ille qui fictè, hoc est cum obice lethalis criminis, ad baptismũ accedit, sacramẽtum quidem suscipere potest, rẽ verò (hoc est, gratiam, & virtutes) minimè. Quæ enim participatio, vt ait Paul. iustitiæ cum iniquitate? Aut

Cap. 3.

2. Cor. 6.

quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti Ad Belial? Attamen illam recedente fictione baptiſmus, licèt elapſus, ſuum ſortitur effectum, iuxta ver-

Aug. lib. 1. de baptiſm. 12. bum Auguſtin. in libr. de baptiſmo capit. 12. Tunc valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cùm illa fictio veraci confeſsione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegia perſeuerante, peccatorum ablutionem non ſinebat fieri.

Trimẽbris partitio. Hinc ergo patres trimembrem illam diuiſionem colligunt, quòd poſsit quiſpiam, vel ſacramentum, & rem ſuſcipere, vt infantes, & qui ætate adulta ad ipſum idoneè accedunt: aut ſacramentum ſine re, vt fictè accedentes: aut deniq; rem ſine ſacramento, vt quibus baptiſmus, vel ſanguinis, vel flaminis, authore Auguſtin. libr. 4. de baptiſmo, pro baptiſmo fluminis eſt.

Cap. 4. ¶ Sunt autem catechumeni catechiſmis antequàm ad ſacrum fontem admittantur erudiendi. Vnde

De cõſecr. d. 4. cã. Ante baptiſmũ Aug. lib. de ſymbolo. de cõſecr. d. 4. cano. Sicut noſtris. Rabanus, Ante baptiſmum, inquit, catechizandi debet hominem præuenire officium. Ac perinde tanquàm energumeni exorciſmus aduerſus dęmonum infeſtationes muniendi ſunt. Ait, enim Auguſtinus libr. 1. de ſymbolo, Paruuli exufflantur, & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica quæ decipit hominem.

DISTINCTIONIS 6. Quæſtio 1. De effectibus baptiſmi.

Sanct. Thom. 3. part. quæſt. 69.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per baptiſmum tollantur omnia peccata quoad culpam & pœnam.

DVO in hac ſexta diſtinctione, quæ poſtrema eſt baptiſmi diſputanda reſtant. Prima, ſcilicèt, quæſtione, de eius effectibus, & in ſecunda de eius exorciſmis, & catechiſmis. Quæritur ergo primùm, vtrùm per baptiſmũ omnia deleãtur peccata, quoad culpam & pœnã. Duos enim articulos D. Thom. quoniã ad modum ſunt connexi, in vnum conglutinauimus. Et reſpondet duabus affirmatiuis concluſionibus. Prima. Oẽ peccatũ per baptiſmum tollitur. Probatur primò authoritate Ezechielis. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Deinde teſtimonio Pauli Roma. 6. Qui cũq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſtea concludit. Ita & vos exiſtimate fratres mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Mori autem peccato, & viuere Deo, eſt omni peccato relicto, in gratiam innocentiæ reſurgere apud Deum, ergo per baptiſmum omnia delentur peccata. 1. Cõcluſio

¶ Secunda concluſio. Per baptiſmum liberatur homo à reatu totiꝰ pœnæ ſibi debitæ propeccatis, ac ſi ipſe ſufficienter pro omnibus ſatisfeciſſet. Probatur ex Ambroſio ſuper illud ad Roma. 11. Sine pœnitẽtia ſunt dona, & vocatio Dei. Gratia Dei in baptiſmo nõ requirit gemitum &c. ſed omnia gratis condonat. de conſecra. diſt. 4. can. Sine pœnitentia. Et ratio ſumitur ex eodem loco Pauli ad Romã. 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiã viuemus cũ eo. Ex quo ſequitur, quod per baptiſmũ incorporamur morti, & paſsioni Chriſti, ac perinde, quòd omni baptizato communicatur eius paſsio in remedium, ac ſi ipſe baptizatus paſſus, & mortuus eſſet: paſſio autem Chriſti ſufficiens ſatisfactio fuit pro 2. Cõcluſio

pecca

peccatis,nõ solùm nostris(vt habetur.1.Ioan. 2.)sed etiam totius mundi:ergo per baptismũ: totius pœnæ reatus dimittitur.

Expositio articuli. ¶Conclusiones istæ in primis non sunt tãtùm doctorum assertiones, verùm & sanctiones sacrorum canonum, quæ ex locis sacræ paginæ colliguntur:quare illas negare hæreticum esset.Sunt enim diffinitæ de consecra.d.4.canonibus multis,vt can.Per baptismum,qui est Augu.&.can.citato.Sine pœnitentia.Et cano. Per aquam.qui eiusdem est Ambro. Et cano. Vt ostenderet,qui etiam est Augustin.in enchiridio.Vbi id ipsum eadem probat auctoritate Pauli ad Roma.6.quam hic adfert S.Thom.& cano.Regenerãte. quam citat in solutione primi.Et est præterea decretum cõcilij Florẽtini, effectũ baptismi esse remissionem omnis culpæ tam originalis,quàm actualis,atque omnis pœnæ.In quam sententiam subscripsit postea Tridentina synodus sessione.4.q.1.

Sacri cano. *Concilium Florentinũ* *Syno. Tridentin.*

¶Ad maiorem autem explicationem rei huius adnotãdus est primũ omniũ titulus. Haud enim duntaxat quæritur,vtrùm per baptismũ omnia tollantur peccata generali modo, qui omnibus conuenit sacramentis,sed vtrùm iste fit eius peculiaris effectus, ad quem institutus est.Cuncta enim euangelica sacramenta,vt di. 1.q.3.definitum est,conferunt gratiam, atque adeo,nisi obicem inueniant, peccata mortalia delent.Non tamen est ille peculiaris omnium effectus. Eucharistia siquidem non fuit ad id instituta,imò præsupponit remissionem peccatorum,sed instituta fuit ad spiritualem animæ alimoniam, atque ad id gratiam confert. Accidit tamen eidem gratię,vt si peccata inuenerit,deleat.Et quodlibet aliud sacramentorũ suum habet peculiarem effectũ,vt.d.1.q.6. explicatum est.Baptismi autẽ proprius effectus, ad quẽ institutus est,cõsistit in remissione peccatorum,& regeneratione in nouam vitam.Et hoc pacto intelligenda est præsens conclusio, iuxta verbum Petri Actuum.2. Pœnitentiam agite,& baptizetur vnusquisq; vestrum in remissionem peccatorum.

¶At cùm tria sint peccatorum genera: scilicet,originalis,mortalis, & venialis, circa primum errauit Lutherus,& circa tertium VVitcleff.Lutherus nanque adeò fuit Pelagio in asserenda originali macula contrarius, vt diceret neutiquam radicitus deleri per baptismũ, sed remanentem concupiscentiam verè esse actuale peccatum. Quare vafrè sui aiunt peccata illic remitti, sed non prorsus tolli, sic enim philosophi dicunt qualitatem remitti, licèt non funditus tollatur. Et occasionem sic loquendi nacti sunt ex illo Paul.Roma.7. Peccatum non cognoui,nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret. Non concupisces.Vbi Lutherus putat concupiscẽtiam carnis, quæ est in viro iusto, esse peccatum. De qua ait inferiùs ipse Apostolus.Malum quod ago,ego non operor, sed quod habitat in me peccatum, (hoc est concupiscentia.) ¶Contra quam hæreticam vesaniam nos latè disputauimus libr.1.de natura & gratia.cap.11.Illa enim non esset legitima & perfecta, atque adeò vera remissio: cùm tamen Christus ipse Ioan.7.dicat.Pater sanctifica eos, in veritate: sermo tuus veritas est.Et Ioann.8. si filius vos liberauerit: verè liberi estis. Vnde ad Oceanum Hieronym.Omnia,inquit, in baptismate còndonata sunt crimina. Quandoquidem Apostol. 1.Corinth.6.post longam enumerationem omnium peccatorum, subdit.Et hæc quidem fuistis,sed abluti estis,sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi. Vnde concludit Hieronym. omnia peccata per baptismum donata esse verè & fideliter. Quinuerò Paul. ipse ad Roman.8.concludit. Nihil ergo nunc damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant.Neque verò solùm verbum remissionis extat in euangelio, vt Lutherani cauillantur,sed ipsissimum tollere, vt.1.Ioann.3.Scitis quia ille apparuit,vt peccata tolleret. Et Baptista, Ioannes. 1.Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et quo Augustin.cuncta comprehendat contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifacium libro.1.cap.13.Pelagianos inducit Christianos calumniantes, quòd negaremus per baptisma omnia peccata radicitus conuelli,sed vt capillos radi,radicibus permanentibus. Quorum calumniam hisce verbis reprimit.Quis hoc nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptisma omnium dare indulgentiam peccatorum,& auferre crimina, non radere:neque peccatorum radices in mala carne teneri,quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescant iterum resecãda peccata.Ecce quo modo originale quantum ad culpam radicitus tollitur in baptismo. Quapropter superstes concupiscẽtia carnis nõ est actuale peccatum, sed inclinatio ad malum cui resistere per gratiam Dei possumus.Hoc autẽ articulo proximo efficatiùs mõstrabimus, vbi Lutheranis respondebimus.Ex remissione autẽ originalis culpæ palàm fit consequens, vt omnia etiam mortalia pariter cum ipso remittantur. Nam cùm remissio peccati sit reconciliatio in amicitiam

Lutherani. *Hieron.* *Augustin.*

citiam Dei, conſequens ſit, vt originale ſine mortalibus, aut vnum mortale ſine omnibus remitti nequeat. Vnde axioma illud ortũ eſt, Impium eſt à Deo dimidiam ſperare veniam.

VVitcleff. Tho. VValdenſis. ¶Sed de peccatis venialibus ille omnium errorum ſentina Witcleff. vt. 2. tomo de ſacramen. capit. 108. apud Thomam Waldenſem videre eſt, à veritate, in hac parte aberrauit, dicens, quòd etſi alia peccata per baptiſmum tollantur, peccatum autem veniale omiſsionis non tollitur. At cùm inductæ autoritates, tam vniuerſaliter de omnibus peccatis, & delictis loquantur, non eſt, quòd latiùs contra hunc hæreticum hic debeamus immorari. Ait enim præterea Aug. loco proximè citato. c. ſtatim. 14. Qui dicunt baptiſma non omnia peccata delere, condemnamus: quia ſcimus plenam purgationẽ per ipſa myſteria conferri. Et Micheæ. 7. quem loco citato inducit Hieronymus. Ipſe auertet, & miſerebitur noſtri, & demerget iniquitates noſtras, & proijciet in profundum maris. Vnde Chryſoſt. ſuper Ioan. homilia. 24. In aqua baptiſmi tanquam in ſepulchro caput immergentibus, vetus homo ſepelitur, emergentibus inde nouus reſurgit. Extat tamen concio præclariſsima ſancti huius patris ad catechumenos baptizandos, quæ incipit. Quam dulcis: vbi hanc veritatem dulciſſimè differit. Et epiſto. 39. Grego. lib. 9. epiſtolarum. Si qui ſunt, qui dicant peccata in baptiſmo ſuperficie tenus dimitti (nota aliam hæreſim) quid eſt hac prædicatione infidelius, cùm per fidei ſacramẽtum anima à peccatis radicitùs abſoluta ſoli Deo inhæreat? Et infrà. Qui autem dicit peccata in baptiſmo funditus non dimitti, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos. Et ſubdit illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, nõ indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Totus autem mundus dici non poteſt, cui peccatorum aliquid remanſit. Qui ergo baptizatur, iam mundus eſt totus, indiget tamẽ pedes lauare ab his ſordium pulueribus, quos terrenis greſsibus contrahit. In Iordane figura baptiſmi Naaman Syrus perfectè fuit à lepra mundatus: & ille, qui ad piſcinam iacebat, adeò in ipſa per Chriſtum curatus fuit, vt lectum, in quo iacebat, poſſet in domum baiulare, quod figura baptiſmi fuit, vbi adeò homines ſolidè ſanantur, vt per Dei opem poſsint corpus cum ſuis prauis affectionibus ita ſubſtinere, vt eis non ſuccumbãt. Pulcherrimè ergo ad hunc baptiſmi candorem illud attinet Paul. ad. Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abundè, ſcilicet, copioſiſsimè, vt ſordiũ nihil fieret reliquum. Et illud. 2. Corint. 11. Deſpondi vos omni viro virginẽ caſtã exhibere Chriſto. Ait enim Auguſt. cap. illo citato. Per baptiſmum. de conſ. d. 4. per baptiſmum deletur quicquid ab homine dictum, factum, vel cogitatũ eſt, vt habeatur quaſi non factũ. Hæc ille. Et ideò baptizatus deſponſatur Chriſto quaſi integra in corruptaq; virgo. Vnde idem Paul. ad Epheſ. 5. Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet, ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata.

¶Reſtat autem ex his dubium, quòd ſi per baptiſmum originalis culpa remittitur, non debent per eũdem remitti actualia. Vnde primo loco arguit S. Thom. contra primam concluſionem. Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio, quæ generationi carnali contrapo mitur: per carnalem autem generationem ſolũm contrahitur originale: ergo illud duntaxat per baptiſmum tollitur. Reſpondet autẽ per illud, quod nos proximè allegauimus ad Romañ. 5. vbi Apoſtolus hanc declarat eminentiam doni Chriſti ſuper delictum Adæ, quòd iudicium proceſsit ex vno homine in cõdemnatione multorum filiorum: gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Itaque non ſolùm vniuerſos mortales ab vna originali culpa baptiſmus lauat, ſed ab omni actualium multitudine. Vnde Auguſti. in libr. de baptiſm. paruu. & refertur cano. Generante. de conſecrat. d. 4. Generante, inquit, carne tantummodò trahitur peccatum originale, regenerante autem ſpiritu ſancto non tantùm originalium, ſed & voluntariorum fit remiſsio peccatorum.

Primum argumentum S. Tho. Augu.

¶At in contrarium arguitur. Diuerſorum ſacramentorum diuerſum debet eſſe inſtitutum: ſacramentũ autem pœnitentiæ ordinatur in remiſsionẽ actualiũ: ergo baptiſmus nõ niſi in remiſsionem originalis. Reſpondetur ad minorẽ, pœnitentiam non in omnium ordinari actualium remiſsionem, ſed in eorum duntaxat, quę poſt baptiſmum committuntur. Ob idque baptiſmus vniuerſa remittens dicitur à Hieronymo nauis integra: pœnitentia verò ſecunda tabula poſt naufragium.

2. Argu.

¶Contra hoc tamen procedit argumentum Sanct. Thom. ſecundo loco. Pœnitentia eſt ſufficiens cauſa remiſsionis omnium actualium, etiam præcedentium baptiſmum: ergo baptiſmus non pertinet ad actualia.

Reſpon

Reſpondetur primùm,vt arti.6.dictum eſt, illam pœnitentiam antecedentem baptiſmum non eſſe ſacramentalem, ſed interiorem virtutē.Secundò additur,quòd illa non habet virtutem remittendi actualia,niſi quatenus includit intentionem ſuſcipiendi baptiſmum. Nulla enim remiſsio peccatorum fieri poteſt, niſi per virtutem paſsionis Chriſti,iuxta illud Apoſtoli Hebræ.9.ſine ſanguinis effuſione non fit remiſsio.Quare motus pœnitentiæ inutilis eſt, niſi adſit fides, & propoſitum participandi illam,ſcilicet, dum ſe quis vel baptiſmo ſubdit, vel eccleſiæ clauibus,Ob idque ante baptiſmū motus pœnitentis valorem habet ex intentione ſuſcipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum, vt illic ait Petrus. Poſt baptiſmum verò ex intentione ſubijciendi ſe clauibus per ſacramentum pœnitentiæ. At verò voluntas intentioq; baptiſmi licet actualia remittat, nō tamen ſimpliciter quantum ad culpam,& pœnam,ſed ſecundū quantitatem cōtritionis: baptiſmus verò in re ab vniuerſis animam abſterappendix. git. Ex quo fit conſequens nonnunquam baptiſmum,dum applicatur, delere poſſe actuale ſine originali. Cum enim quis primū baptiſmum habet flaminis, ab originali mundatur: ſi ergo ille poſtmodum incidat in peccatum,& attritus baptizetur : baptiſmus qui originale nō inuenit,actuale delebit faciendo ex attrito contritum.

3. Argum. ¶Sed arguit D.Tho.tertio loco.Diuerſis morbis diuerſę ſunt accōmodātæ medicinæ: nā vt aitHiero.qđ ſanat oculū,nō ſanat calcaneū:cū ergo baptiſmus originale deleat, & actuale ab illo differat nō videntur actualia per ipſum remitti.Reſpōdet,maiorē illā prēmiſſam eſſe verā de particularibus medicinis,baptiſmus autē eſt vniuerſalis morborum omniū: vt pote per quem expurgatio fit vetuſtæ vitæ, & generatio nouæ.

Argumētū ¶In cōtrarium autem in maiorem explicationem arguitur.Priuilegium hoc non eſt ſingulare baptiſmi,imò omnibus competit ſacramētis: gratia enim pœnitentiæ per ſe omnia peccata delere poteſt.Et euchariſtia non ſolū gratiā per ſe cōfert,vt baptiſmus,verùm vt diſt.1. q.6.monſtratum eſt,omnium exiſtit ſacramētorum præſtantiſsimum.Reſpondetur,ſic eſſe tandem diſcrimen hoc intelligendum,quòd reliqua ſacramenta cùm nō per ſe propriè ad regenerandum hominem ordinentur, quanquā gratiam conferant, non tamen per ſe cuncta peccata remittunt, ſed ſecundum diſpoſitionem ſuſcipientis. Tanta ergo poteſt eſſe contritio pœnitentis, vt per ſacramentū abſolutionis radicitus omnia remittantur peccata, quoad culpā & pœnā.Sed hoc eſt accidens raro contigens. Baptiſmus autem hoc per ſe habet propriè,vt per ipſum cuicunq; non ponentiobicē omnia ſimpliciter cōdonentur.At qui hic eſt ſenſus concluſionum præſentium.

¶Circa ſecundā concluſionē hoc notato,q̄ in De.2.cōcl. telligitur de his pœnis, quę peccatis actualib⁹ debentur:nā de illis pœnalitatibus,quas cū originali cōtrahimus, articulo proximo dicendū reſtat.Deinde attende,q̄ autoritas illa Pauli,ſine pœnitētia ſunt dona & vocatio Dei,non facit illū ſenſum,q̄ in baptiſmo remittantur pœnę,ſed q̄ Deū prædeſtinationis nō pœnitet,& promiſsionū,quibus nobis æterna bona pollicetur,ſed adducitur propter gloſſam Ambroſij dicentis,q̄ nō exigit opus ſatisfactoriū, ſed omnia gratis cōdonat.Et ad idē illud pertinet Auguſtini can.Per baptiſmū, q̄ omnia delet, qualifacta nō eſſent nec cogitata.Et illud eiuſdē Ambroſij canon.Per quā, vbi ait per aquā baptiſmi tranſitū fieri de terrenis ad cœleſtia. Inde enim fit,nihil ſoluendū relinquere, quod impedire illū tranſitū poſsit ad regnū cœleſte, cuius ianuam,vt art.7. videbimus,aperit. ¶De hac autē concluſione ſatis diximus di. præcedenti.art.5.Arguit nihilominus D. Tho,ex illo ad Rom.13.Quę à Deo ſunt,ordinata ſunt: culpa autē,vt ait Aug. nō niſi per pœnā ordinatur:ergo nō omnis illic remittitur.Sed negatur conſequētia:quoniā pœna paſsionis Chriſti applicatur baptizato inquātum ſit eius mēbrum,ac ſi ipſe illam ſuſtinuiſſet. Quòd ſi quis arguat,q̄ idem deberet ſacramento pœnitētię & cæteris cōgruere,cùm pariter virtute paſsionis Chriſti operentur.Negatur conſequentia, iam enim ſatis loco citato mōſtrauimus: aliud eſſe operari virtute paſsionis Chriſti, quod generale eſt omnibus ſacramentis, aliud vero per ſacramentū incorporari Chriſto, fieriq̄ue eius membrum, quod peculiare eſt baptiſmi, Et ideò illi propriè conuenit,vt per ipſum plena fiat ſatisfactio.In ſacramento autē abſolutionis,quæ fit per claues eccleſię,nō omnes cōdonantur pœnæ:quare arbitrio ſacerdotis debet pœnitēs pro eo,quod reſtat ſatisfacere. 1. Argum.

¶Secundò arguitur.Effectus baptiſmi aliquā- 2.Argum. ſimilitudinem habere debet cum ſacramento: ablutio autem nō habet ſimilitudinē cum ſubtractione reatus pœnæ,ſed tantùm cum ablutione maculæ.Reſpondetur, quòd baptiſmus aquæ ſicut ſua ablutione ſignificat emūdationem à culpa, ita & ſua refrigeratione refrigerium ob condonatam pœnam. ¶Exurgit au- 3. Argum. tem in contrarium argumentū tertium, quod

tunc

tunc sequeretur, nec in foro ciuili debere baptizatum supplicio affici, cùm tamen quanuis homicida baptisma susciperet, nihilominus capite plecteretur. Respondetur autem q̃, quanuis baptizati apud Deũ nullius pœnæ rei sint, nihilominus apud homines, qui maleficijs lędũt, & scandalum dãt, manent supplicijs obnoxij. Nihilominus, inquit, princeps piè faceret, si talibus pœnã remitteret. Intellige si posset sine scandalo id fieri. Tantum enim posset esse crimen, vt eiusmodi indulgentia, non esset licita. ¶ Maiusculam autẽ difficultatem habet, quòd vt habetur de consecr. d. 4. can. Ne quod absit. imponitur Iudæis dum baptizãtur, pœnitẽtia quadraginta dierum. & can. Agunt homines. ait. Aug. ad Seleucianã, q̃ homines agunt pœnitentiam de prioribus peccatis antequã baptizentur cõmissis. Respõdetur, q̃ illæ pœnitẽtię non imponũtur ad satisfactionem. (Et hic est sensus cõcilij Florentini dicẽtis, q̃ nõ sunt baptizatis imponendæ pœnitentię,) sed admonẽtur baptizãdi, vt id faciant, nẽpe, vt ieiunijs, & orationibus vacent in reuerẽtiam sacramenti, vt habetur in epist. 3. Clementis ad vniuersos episcopos. Atqui eius itinerario legitur, q̃ Petrus noluit eiusdem Clementis patrem antea baptizare quàm ieiunasset.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm per baptismum deleantur pœnalitates huius vitæ.

QVoniam conclusione secunda præcedentis articuli id assertum est, q̃ pœnæ peccatis actualibus debitæ per baptismum remittuntur, subsequitur, vt perscrutemur, an pœnalitates quoque, quas cum originali contrahimus, illic auferantur. Neque verò hoc quæritur eò, quòd non experientia ipsa doceamur, illas nos perpeti, quales sunt concupiscentia carnis, quæ nos molestè assidueque exercet, morbique & calamitates, ac denique mors: sed indagantur hic huius rationes. Respõdet ergo D. Tho. vnica trimembri cõclusione. Baptismus habet virtutem auferẽdi pœnalitates prẽsentis vitę: non tamen eas aufert in præsenti seculo: sed eius virtute auferentur à iustis in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt. 1. Corinth. 15. ait Paul. Probatur ratione triplici. Prima, scilicet, quia cùm per baptismum incorporemur Christo tanquam eius membra, congruum fuit id fieri in membris, quod actum fuit in capite: Christus autem à principio suæ incarnationis fuit plenus gratia & veritate, sed nihilominus corpus habuit passibile, quod post passionem, & mortem ad vitam resurrexit gloriosam: pariter ergo Christiani in baptismo gratiam consequuntur, quantum ad animam, corpus autem gerunt passibile, quo possint pro Christo pati, vt in die iudicij ad vitam resurgant impassibilem. Vnde Apostol. Roman. 8. Qui suscitauit, inquit, Iesum Christum à mortuis, viuificabit, & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Et infrà. Hę redes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur (id est simul cum eo patimur) vt simul glorificemur. Secundò id fuit cõueniens propter spirituale exercitiũ Christianæ vitæ, videlicet contra concupiscentiam atque aliarum calamitatum incursum depugnãtes victoriæ coronam assequeremur. Vnde sũper illud Roman. 6. vt destruatur corpus peccati, ait glossa, si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamque adiuuante Deo superet. In cuius figuram Iudicum. 3. sic legitur. Hæ sunt gẽtes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & haberent cõsuetudinẽ præliandi. Tertiò id fuit etiã vtile, ne homines propter impassibilitatem potius præsentis vitæ ad baptismum accederent, quàm propter gloriam vitæ æternę. Vnde. 1. Corint. 15. Apostolus. Si in hac, inquit, tantùm vita sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

Cõclusio.

¶ Ad plenum præsentis articuli intellectum adnotãdum est, redemptionem, qua nos Christus redemit, in hoc consistere, vt ab incommodis, quæ per Adæ præuaricationẽ incurrimus, nos liberet. Contrahimus autem inde originale peccatum in anima, ac subinde temporalem mortem, vt ad Roma. 5. author est Paul. Pronuntiata enim ei fuerat sententia. In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris. Quare Christus eandẽ soluens mortem in cruce, & à peccato nos liberauit per gratiã, & immortalitatem corporum nobis subinde promeruit, vt idem ibi Apostolus, cap. 8. insinuat. Et quoniam baptismus instrumentum passionis est, per ipsius gratiã tum iustificamur, tum & ius immortalitatis acquirimus. At non, vt iustificatricem gratiã, sic & corporum immortalitatem in hac vita cõdecens fuit, vt recipere mus. Quod est dicere. Non decuit, vt per gra-

Expositio articuli.

gratiam baptismi in illum statum innocentiæ in hac vita reuocaremur, à quo Adam cecidit per peccatum. Status enim ille erat supranaturalis, & ideo cùm illum non recuperamus, manemus in nostra natura: quæ est, vt simus mortales: natura autem mortalitalis secum, & morbos, & alias calamitates trahit, atque adeò carnis cōcupiscentiam aduersus spiritum. Nisi ꝙ dicuntur nobis ista in pœnam peccati obuenisse, & verè obuenerunt, ob id, quòd creati fuimus in supernaturali iustitia originali, qua nisi per peccatū fuissemus expoliati, ab his fuissemus detrimentis liberi. Rationes ergo istas, & congruentias S. Thom. non sic intelligas, vt supposito, quòd post baptismum deberent manere corpora nostra in suis naturalibus, congruerit istas non infirmitates pati: hęc enim rerum consequentia, naturalis est. Sed probant decuisse, vt non reuocaremur ad illum statum innocentiæ, quo possemus non mori. Nā præter easdem rationes est alia, quòd tunc per baptismum deberet renouari totus mūdus, sicut erat in illo statu. Præterea, & periculū rediret, vt iterum atq; iterum per peccatum eundem statum amitteremus. ¶ Veritatem ergo hanc, quòd post baptismū ab his pœnalitatibus non liberemur, & experiētia ipsa docet, & sacra pagina, sacriq; canones faciunt catholicam. Qua propter hæreticum esset dicere, quòd propter gratiam baptismalem, quis possit ad illū statum peruenire, vt extinctum prorsus haberet peccati originalis fomitē, vt articul. 6. apud S. Tho. videbimus, nisi ex singulari priuilegio, quale fuit in virgine.

Bona ratio

Catholica ueritas.

¶ De hac ergo catholica veritate multis in locis edisserit Aug. vt li. 1. de peccato. meri. & bapti. paru. ca. 39. Euacuatur enim, inquit, per baptismū caro peccati, non ita, vt in ipsa viuente carne concupiscētia conspersa, & innata repētè absumatur, vt non sit, sed ne obsit mortuo (scilicet, peccatis per baptismū) quæ inerat nato. Et hic est locus, quem hic citat D. Thom. tāquam glossam ad Roma. Et libr. 2. cap. 7. eandem confirmat verbis illis, quæ Gratianus inde desumpsit de consecr. distinct. 4. cano. Non ex quo. Non enim, inquit, ex qua hora quisq; baptizatur, omnis vetus infirmitas eius absumitur, sed renouatio incipit ad remissionē omnium peccatorum. Idq; confirmat ex illo Apostoli. 2. Corinth. 4. Et si exterior homo noster corrumpatur, interior renouatur de die in diem. Fomes enim ille, qui nobis continenter corruptos affectus creat, per corporis macerationem reprimitur, qua subinde maceratione, & corpus foris attenuatur, & intus renouatur spiritus. Vnde Paulus ad Roman. 7. Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Et ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Atq; in huius significationem populo Israel non protinus, vt mare rubrum transmisit, ingressus patuit ad terram promissam, sed obiectæ ei fuêre barbaræ illæ gentes, cum quibus in deserto multis annis belligeraret.

Dubium autem ex his emergit, vtrum esto cōcupiscentia per baptismum non sit prorsus sublata, saltem debilitata fuerit aut diminuta. *Dubium.*

Ad hoc subsequentibus propositionibus respōdetur. Prima. Cōcupiscētia post baptismū non habet prorsus rationem peccati, aut reatum culpæ. Hæc satis articulo superiori comprobata est, & libr. 1. de natura & gratia cap. 11. & 12. locupletiùs. Nam præter inductas autoritates ait libr. 2. de peccato. merit. cap. 4. Augu. Concupiscentia in paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonē relinquitur. Et lib. 1. retractatio. cap. 15. Concupiscentia reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet. Est ergo concupiscentia nihil aliud, quàm sensualitas, quæ rebellare nata est aduersus rationē: tamen sine consensu, aut negligentia, voluntatis rebellio illa non erit peccatum. Vnde vt Lutheranis respondeamus, quando ait Paul. ad Roma. 7. ꝙ concupiscentiam nesciebat, nisi lex diceret, Non concupisces, verbo illo, Non concupisces, quod peccatum significat, nō intellexit potentiam, quæ dicitur concupiscentia, sed voluntarium actum. Et quanuis vbi ait. Quod ago malum ego non operor, sed quod habitat in me peccatum, sensualitatem ipsam appellet peccatum, nō tamen id propriè intelligit, & quod aiunt, formaliter, sed sicut nomen causæ atribuitur effectui. Glossa est eiusdem August. lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorū. c. 13. Illa enim, inquit, concupiscētia, quæ reliqua est à baptismo, quo ratio peccati plenissimè remittitur, radicitusque conuellitur, non quia peccatum est, sed quia peccato (scilicet originali) facta est, peccatum dicitur: sicuti scriptura dicitur manus, quia manu facta est, & oratio Ciceronis dicitur Ciceronis lingua, vt ipse idem ait libr. de nuptijs, & concupiscentia ca. 23. Meritissimo ergo error iste Lutheri dicentis concupiscentiam in renatis esse peccatum, diplomate Leonis decimi tanquam hæreticus cōdemnatus est arti. 2. Ac subinde in concilio Tridentino sessio. 5. capit. vlt. Quo circa glossa illa canonistæ Hugonis super citatum capit. Non ex quo. vbi ait, ꝙ licet homo

1. Proposi.

August.

Cōpiscen.

Luthe.

homo renouetur in baptismo, tamen non ex toto deletur originale, sed remanet debilitatū & sopitum, erronea est, neque in viro theologo esset tolerabilis. Nam originale peccatum dicit culpam, quæ tota in baptismo aufertur. Ille autē bonus autor, si theologus esset, distinxisset vtique inter peccatum originale, quod prorsus tollitur, vt ait D. Tho. in solutione tertij, & fomitē qui remanet, qui est ipsa sensualitatis potentia.

2. Propos. ¶Secūda propositio. Cōcupiscentia ipsa in baptizatis quantū ad substantiā nec diminuitur, nec debilitatur, nec sopitur. Probatur, quia est potentia naturalis, & gratia non tollit naturā, sed perficit. Imò vsu venire sæpe solet, vt baptizati propter naturalē cōplexionē vehementiores sentiant carnis insultus, quā non baptizati.

3. Propos. ¶Tertia propositio. In hoc sensu concupiscentia illa & fomes, qui est pœna originalis peccati, dicitur alligari, & minui, & debilitari, q̄ spiritus per gratiam baptismi contra eius infestas pugnas adiuuatur, vt certamini non succumbat. Et hoc est, quod ait Augu. lib. de libero arbitrio. & refertur can. Gratia. de consecra. d. 4. Gratia enim, inquit, quæ per Christum datur, non solùm peccatorum remissionem facit, sed etiam facit, vt lex impleatur, vt natura liberetur, & peccatum non dominetur. Et est determinatio concilij Mileuitani cap. 2. & 3. Atqui hoc est, quod ait Aposto. ad Roman. 6. de baptismo loquens, per quem morti Christi configuramur. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, (scilicet, quo ad culpam,) vt destruatur corpus peccati. Non tamen, vt subitò sepeliatur, sed vt in agône non seruiamus peccato, scilicet, cōcupiscentiæ per consensum succumbentes. Vnde subdit. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Regnare ergo peccatum, est obedire concupiscentijs per consensum. Atq; in hoc triumpho nostra per Dei gratiam consistunt merita. Sicut enim peccatum, vt ait illic August. nullum est, nisi sit voluntariū, ita & in ipso libero arbitrio diuina ope adiuto consistit meritum.

Syno. Mileuitana.

Glorioſi Chriſtiano rū triūphi. ¶Sed perspice, quàm in hoc conflictu spiritus eum carne eluceat sententia illa Pau. ad Rom. 5. vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Nam etsi in statu naturæ integræ per contemplationem homines plurimùm mererentur, hoc tamen status noster illi præstat, quòd sub Christo duce meremur, tollentes scilicet, crucem nostram, atque illam sequētes, illic enim nulli essent lāguores neque agônes aduersus hostem, nos verò sudoribus plurimis & laboribus exhaustis glorioſa præmia diuina ope suffulti, promeremur, vt tanquam palmites per baptismum in Christo plantati fructus gloriæ proferamus, alij, scilicet, virginitatis lauream gestantes, qui contra concupiscētiam carnis luctati sunt, alij verò prædicationis & doctrinæ atque alij palmam martyrij ferentes, qui glorioſe de hostibus fidei triūpharunt. De quibus Dauid, Euntes, inquit, ibāt & flebāt mittentes semina sua. Venientes autē venient cum exultatione portantes manipulos suos. Quæ quidē præmiorum insignia non fuissent, nisi propter casum Adæ Deus factus esset homo, qui ab illa nos culpa liberans, tam ingētia nobis donaret auxilia.

¶Facilè ergo soluuntur argumenta D. Thomæ, quorum primum est. Potentius, vt ait ad Rom. 5. Apostolus, est donū Christi, quā peccatū Adæ: sed per peccatum mors in mūdum intrauit, vt ibidem ait Apostolus, ac perinde omnes pœnalitates: ergo & per baptismum omnes essent tollendæ. Respondetur autem secundum glossam ad Rom. 6. (vt vltra non seruiamus peccato) quòd sicut superans atrocissimum hostem non statim eum enecat, sed patitur eum aliquantulum cum dedecore, & dolore viuere, ita Christus pœnam, hoc est concupiscentiā in hac vita alligauit, quam in futuro perimet. 1. Argu.

¶Secundò arguitur. Baptismus tollit peccatū actuale quoad culpam & pœnā: ergo deberet originale cùm suis pœnalitatibus auferre. Negatur consequentia: duplex enim est pœna: scilicet, gehennalis (vt ibidē ait glossa) & temporalis: & quoniam per baptismū perfecta conciliatur amicitia cum Deo: tollitur pœna omnis gehennalis, quæ eidē amicitię repugnat. Tēporales autē, vt cōcupiscētia, fames, sitis, & mors, quæ ipsi naturæ, iustitia originali expoliatæ, natiuæ sunt, manere (vt dictum est) debuerunt. Sed tamen regnum & dominum earū per gratiam baptismi deiectum est, vt homo non debeat illud timere. Tertiò. Remota causa remouetur effectus: sed originale per baptismum prorsus tollitur: ergo & pœnalitates deberent tolli. Respondetur autē quod cum Adam primum infecisset naturam, quæ postea per generationem inficit personas, Christus conuerso ordine priùs in hac vita reparat personas, abstergendo illis omnem maculam, & quencūq; suppliciorum reatum, qui eas posset ab ingressu cęlesti remorari. Pœnalitates autem, & detrimenta quæ sequuntur naturam, originali iustitia destitutā, abolebit in generali resurrectione 2. Argu.

Arti-

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per baptismum non solùm infundantur gratia & virtutes, verùm aliqui virtutum actus illi peculiariter attribuantur.

PER sacramenta non modò à malo liberamur, sed adornamur in bonum, & ideo postquam definitum est per baptismum à malis culpæ & pœnæ nos erui, quæritur vtrum per ipsum quoque gratia & virtutibus informemur ad bonum. Et quoniam quartus & quintus articuli apprimè sunt germani, ambos in vnum compingemus. Igitur iuxta duo quæstionis membra duabus cõclusionibus respondetur. Prima per baptismum quisq; gratiam consequitur & virtutes. Probatur primo autoritate Apostoli ad Titum.3.vbi ait, q; Christus saluos nos fecit per lauacrum regenerationis (id est, per baptismum) & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Deinde ratione, quia vt sæpe suprà dictum est, per baptismum efficimur membra Christi: à capite autem in membra gratiæ & virtutum participatio deriuatur secundùm illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus.

Prima conclusio.

Secũda cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Baptismo peculiariter inter omnia sacramẽta attribuũtur duo actus virtutum. Vnus illuminare intellectũ quãtum ad veritatis agnitionem, atque alter fœcũdare affectũ fœcũditate bonorum operum per gratię infusionẽ. Prior pars probatur ex Diony. 2. cap. eccleſia. hierar. attribuentis baptismo illuminare. Secunda verò autoritate glossæ super illud Psalmi. 22. super aquam refectionis educauit me, dicentis animam peccatorum aridi tate sterilem per baptismum fœcundari. Secũdo tota conclusio probatur, quia per baptismum efficimur membra Christi, atque adeò regeneramur in spiritualem Christianorũ vitam, secundum illud ad Galat. 2. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei: vita autem membrorũ animalis consistit in hoc, q; sint capiti vnita, à quo esse recipiant, à capite autẽ deriuatur in mẽbra primò sensus & deinde motus: ergo proprium baptismi est, vt per ipsum & sensum spiritualẽ susciplamus ad cognoscendã veritatẽ, & spiritualẽ per gratiã instinctũ motũ ad operãdum bonum. Atq; hoc docemur verbo illo Ioan. 1. Vidimus eũ plenũ gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Tametsi græcè, plenum gratiæ & veritatis, referatur ad verbum, quod caro factum est, eadem est tamen sentẽtia, quam hic Diuus Thomas profert. Quòd gratia baptismate ablutis infundatur, duplicem habere potest sensum: vnum. s. q; fiant Deo grati. Et hic semper fuit habitus tanquam fides catholica, iuxta verbum Christi, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Et Paul. Mundans eam lauacrò aquæ in verbo vitæ, & similia. Alter verò sensus est, q; illa gratia sit qualitas ab homine distincta, diuinitus concreata, qua fiat homo gratus, sicuti est habitus scientiæ & virtus acquisitæ. Atque hic sensus non est tanquam de fide vsque adeò antiquus: quoniam neque tam planè ex sacra pagina colligitur. Nam, vt dist. 1. q. 3, explicuimus, nihil repugnat hominem esse deo gratum absque aliqua sibi inhærente qualitate, sicuti ego sum gratus amico, eò solùm q; diligor ab illo. Et pariter distinguẽdum est de virtutum infusione. Quod enim fides, spes, & charitas, sint auxilia quædã specialia Dei, quibus nos supra naturam ad credendum mouet & ad sperandũ, & amandum, confessio euãgelica est, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus, qui misit me, traxerit eum. & iuxta illud Paul. 2. Cor. 3. Non q; sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quod autem sint habitus distincti potẽtiarum sicuti acquisiti, nec tam planè colligitur ex sacris literis, nec est tam antiqua ecclesiæ confessio. Imò gradatim veritas hæc est ab ecclesia susceptа. Primum enim. Innocẽ. in. c. Maiores de baptis. tanquam rem inter Theologos dubiam reliquit, vtrùm hoc secũdo modo gratia & virtutes per baptismum infundantur. Postmodũ verò in concilio Vienensi pars hæc affirmatiua tanquam probabilior, dictisque sanctorum & doctorum magis concors recepta est: q; scilicet tã paruulis quã adultis infundantur, vt patet in clem. Fidei catho. de sum. tri. & fid. cath. Et hoc potisimùm propter paruulos, de quibus maius erat dubiũ. Nunc autem nouissimè in cõcilio Tridentino tãquam certa veritas est sub hoc verborum tenore decreta, sessio. 6. cano. 11. Si quis dixerit hominem viuificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorũ per spiritum sanctum diffundatur, atq; illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema sit.

Expositio articuli.

Concilium Viennense.

Tridentina synodus.

¶ Est autem hæc sancta veritas sacris literis maximè

T

ximè cõsonans huic scilicet testimonio Paul. ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis & renouationis spiritus sancti, quẽ effudit in nos abundè. Effundere enim, rem aliquam effusam significat. Et. 2. Corin. 1. Qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. & ad Ephes. 1. Credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignꝰ hæreditatis nostræ. Pignus enim rem aliquam significat. Et suffragatur ratio, quoniam homo cum hominem diligit, nõ eum bonũ facit, imò eum ob id diligit, quòd bonus est: Deus autem diligendo nos bonos cõstituit, atq; adeò cùm vt Sapient. 8. legitur, suauiter omnia disponat, non quomodocunq; nobis fert opem, sed gratiam nobis infundit, qua diuinæ suæ, vti ait Petrus, consortes faciat naturæ, ac subinde potentias virtutibus exornat, quibus vnaquæque suum valeat officium perficere, vt intellectum fide ad credendum, voluntatem autem spe, & charitate ad sperandum, & diligendum. Itaque sicut naturaliter ad productionem animæ, per quem recepimus esse, consequitur potentiarum emanatio, quibus anima ipsa operatur, ita & ad productionem gratiæ, quæ est in essentia animæ, dans illi esse supranaturale, consequitur in potentijs ad operandum virtutum infusio. ¶ Arguitur autem contra. Dari gratiam in scriptura, idem est, quòd dari spiritum sanctum, cuius donum est gratia: at spiritus sanctꝰ non videtur per baptismum dari, sed per confirmationem: legitur enim Actuũ. 8. de Samaritanis à Philippo diacono baptizatis, quòd nondum receperant spiritum sanctum, donec venientibus apostolis per eorum manuum impositionem eum receperunt. Ad hoc autem respondetur absq; dubio illos recepisse gratiam in baptismo, non tamen visibiliter spiritũ sanctum, sicut recipiebatur in cõfirmatione. Et de illa visibili visione legitur illic quòd nõdum in quenquam illorum venerat. At verò cùm virtutum duo sint genera. s. theologarum, vt sunt fides, spes, charitas, & moralium atque cardinalium, vt sunt iustitia, prudẽtia, fortitudo, & temperantia: de illis prioris generis nemo theologorum dubitat, quin infundantur, morales autem Scot. in. 3. senten. d. 36. (illic enim hæc materia disputatur) eas infundi negat. Haud tamẽ hæc disputatio hic locum habet apud S. Tho. sed. 1. 2. q. 63. artic. 3. vbi affirmat prudentiam quoq; per baptismũ intellectui infundi & iustitiam uoluntati, atque adeò appetitui irascibili fortitudinem, & concupiscibili temperãtiam. ¶ Primum argumentum S. Thom. contra primam conclusiõnem est. Sacramentum debet id repræsentare, quod efficit: baptismus autem sua ablutione significat remotionem culpæ, non autem infusionem gratiæ, & virtutum: non ergo illas efficit. Respondetur, quod sicut sua ablutione significat absterſionem culpæ, & sua frigiditate, refrigerium remissarum pœnarum, ita sua claritate infusionem gratiæ & virtutum. ¶ Secundo arguitur. Id quod iam quis suscipit non eget iteratò suscipere: multi autem dum ad baptismũ accedunt, iam per baptismum flaminis effectum eius obtinuerunt, vt de Cornelio legitur Actuum. 10. quòd ante baptismum iam erat timens Deum, id quod & de Paulo, ac de alijs constat: ergo illi nihil per baptismum suscipiunt. Respõdetur, quòd per baptismũ flaminis per fidem, scilicet explicitam, vel implicitam recipit homo remissionem peccatorum, quoad culpam simpliciter, sed tamen quoad pœnam, atque gradum gratiæ recipit secundũ qꝑ habet baptismum in voto: hoc est, secundum quantitatem actus voluntatis diuinitus motæ: gradum autem baptismalis gratiæ nõ recipit, nisi cum baptismꝰ confertur, & illic certissimè fit plenissima pœnarum remissio. Vnde super illud Psalmi. Super aquam refectionis educauit me: ait glossa. Per augmentum virtutis, & bonæ operationis educauit in baptismo. Necessitas autem recipiendi baptismum, ab illo etiam, qui est in gratia non est hæc, sed qꝑ cum baptismus flaminis non habeat virtutem, nisi per votum explicitum, vel implicitum baptismi in re, semper manet præceptum ipsum suscipiendi.

¶ Tertiò arguitur. Virtus est habitus, quo quis faciliter, & delectabiliter operatur: in baptizatis autem relinquitur pronitas ad malum: qui ideo difficultatem, & molestiam patiuntur ad operandum bonum: ergo illis non infunduntur virtutes. Respondetur, illam pronitatem, & difficultatem nõ in esse baptizatis propter defectum habitum virtutum, sed propter concupiscentiam, quæ vt dictum est, per gratiam baptismalem non funditùs tollitur. At quoniam ad sensum articulo præcedenti explicatum quodammodo minuitur, fit, vt tam ipsa pronitas ad malum, quam difficultas ad bonum pariter diminuatur. ¶ Circa secundam conclusionem nihil aliud adnotandum, nisi qꝑ baptismus est sacramentum, quo propriè efficimur Christi membra, complantamurq; illi sicut palmites in vite: atque adeò sicut à vite palmites, ita & nos à Christo vitam suscipimus. Iuxta illud Ioan. 15. Ego sum vitis vera, & vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil

Testimonia sacra.

1. Petr. 2.

Duo uirtutum genera

Scotus.

1. Argum.

nihil poteſtis facere. Si quis verò in me non manſerit,mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet,&c.Et quoniam vita ſpiritualis in cognitione,& motu conſiſtit,ſicut vita animalium, iſti duo motus intellectus,& affectus attribuũ tur peculiariter baptiſmo.Dicũtur autem hæ virtutes per attributionem baptiſmo competere:quoniam omnis gratia ſacramentorum, eo ꝙ gratia eſt,ad eoſdem etiam effectus confert.At quoniã aliorum alij ſunt peculiares effectus,baptiſmi verò hi proprij,vt incorporet vos Chriſto,ei ſingulariter attribuuntur.

¶Idem etiam alia via cõſtat, ferè tamen eadẽ. Eſt enim baptiſmus,vt.d.3.ar.1. explicuimus, ſacramentum Chriſtianæ fidei, quæ per charitatem operatur:& quia fides eſt illuminatio eorũ,quæ ſperãtur,vt ait ad Hęb.Paul. baptiſmus eſt ſacramentum illuminationis, vti ait Diony.& quia charitas eſt,qua mouentur ad operandũ propter Deũ, fit vt etiã baptiſmus ſit ſacramentum,quo mouemur in Deũ. Hæc eſt enim inſtitutio Chriſtiana,quam in baptiſmo profitemur.vt ſempiternam fœlicitatẽ cognoſcẽtes,illuc noſtrã dirigamus vitam. vnde Paul.Hebr.6.eaſdẽ baptiſmo virtutes tribuit, dicens.Impoſsibile eſt eos,qui ſemel ſunt illuminati,guſtauerũt etiam donum cæleſte. &c. virtutesq; ſeculi venturi,& prolapſi ſunt,rurſus renouari,&c.Eſt etiã doctrina Auguſt. de baptiſ,paruu.eo loco,qui refertur de cõſe.d.4. ca.Non ex quo.vbi ait,ꝙ per baptiſmum incipit renouatio ad remiſsionem omnium peccatorum,&intelligentiam,& operationem ſpiritualium.

Inſtitutio Chriſtiana

Auguſt.

1.Argum. S.Thom.

¶Eſt ergo primũ argumẽtum S.Tho. Baptiſmus adulto nõ niſi iam fideli confertur, iuxta illud Marc.vlti.Qui crediderit, & baptizatus fuerit,ſaluus erit:per fidẽ autẽ incorporamur Chriſto,iuxta illud ad Epheſ.3.Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris,ergo non baptiſmo,ſed fidei attribuendi ſunt illi actus. Reſpondetur,ꝙ per fidẽ incorporamur mẽtaliter,per baptiſmũ verò corporaliter, ſine cuiꝰ voto, neque ipſa mentalis incorporatio fidei eſſet valida. ¶Secundò arguitur. Illuminatio fit per doctrinam,iuxta illud ad Epheſios tertio.Mihi omniũ ſanctorum minimo data eſt gratia hæc,illuminare omnes,&c. doctrina autem præcedit baptiſmum in catechiſmo:ergo illuminare,doctrinæ conuenit,non baptiſmo. Reſpondetur, illuminare exteriùs conuenire doctoribus eccleſiæ per catechiſmum, ſed intus præparare corda ad recipiendam doctrinã eſt munus Dei, iuxta illud Ioan.6. Erunt omnes docibiles Dei,& qui audit & dicit,(per internum ſcilicet appulſum patris mei) venit ad me.

¶Tertiò.Fœcunditas pertinet ad generationem actiuam,qua ſcilicet quiſpiam Chriſtianiſmo iam prouectus alios generat ſpirituales filios,iuxta illud Pauli.1.Corin.4. In Chriſto Ieſu ego per euangelium vos genui: ergo fœcunditas non fit per baptiſmum.Reſpõdetur, quòd fœcunditas,quæ fit per baptiſmum non eſt illa generandi filios, ſed proferendi virtutum opera.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm pueri in baptiſmo conſequantur gratiam & virtutes.

VAnquam poſt generalem cõcluſionem,quæ fuit prima articuli præcedentis, non opus hæc fuerat de pueris interrogatio,eo ꝙ ſacramentorũ effectus per ſe illis conueniunt,atque adeò ſi per baptiſmum conferuntur gratia & virtutes, quibuſcunque baptizatis, ac perinde pueris cõmunicantur.Tamen quia de pueris fuerunt qui id negarunt,ad reſpondendum illis adhibetur hæc quæſtiuncula, vtrùm illis etiã infundantur gratia &virtutes.Et ideo D.Thom.recitato illo errore,licèt non formaliter,tamen in virtute ponit concluſionem affirmatiuam,quod illis etiam infunduntur. Error autem hic nõ eſt prorſus ille,quem quæſt. præcedenti artic.9.ex Innocentio in cap.Maiores.de baptiſ.retulimus.Illi enim dicebãt,baptiſmum nihil paruulis prodeſſe propterea, quòd peccata ſolo charitatis actu dimittũtur, qui in paruulis eſſe non poteſt.Iſti autem characterem illis imprimi non negabant, ſed gratiã virtutesq; infundi. Quorũ error bino telo confoditur.Primò. ꝙ vt adulti, ita & paruuli per baptiſmũ membra efficiuntur Chriſti:hęc enim ei virtus per ſe ineſt: quare & per ipſum influxus fit eis gratiæ & virtutum. Secundò, quia tunc ſequeretur,pueros ante rationis vſu rã ab hac luce migrãtes nõ frui æterna vita:nã vt ad Rom.6.ait Paul.Gratia Dei vita æterna: atque adeò incaſſum baptizarentur. Accedit his authoritas expreſſa Aug.in enchiridio,vbi ait. Paruuli renaſcendo moriuntur illi peccato,quod naſcẽdo contraxerũt.Ac per hoc ad illos etiã pertinet illud,quod dicitur, Cõſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem.vbi cùm ſubdatur apud Paul.vt quomodo Chri-

Concluſio

do Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, fit vt etiam ipſi nouitatem vitæ accipiãt, quæ non fit niſi per gratiã & virtutes. Et ne ad rem catholicam tam multis ſuper teſtimonijs cõprobatam redeamus, hæc veritas multis in *Auguſti.* locis eſt ab Auguſtino conſtituta, vt lib. 1. de peccatorum meritis cap. 26. vbi ait, paruulos baptizari, vt reconcilientur Deo vtin illo viui vt ſalui. vt liberati, vt redempti, vt illuminati fiant. Et cap. ſequenti ait infantibus baptizari eſſe credere, fierique oues Chriſti, habereque per baptiſmum filium Dei, ac perinde ius ad vitam æternam. Idemq; habetur de conſecra. diſtin. 4. can. Paruulo. &. ca. Paruuli fideles. Igitur eodem gradu fidei & modo .quo articulo præcedenti catholicam eſſe diximus, gratiam & virtutes per baptiſmum infundi, tam de paruulis tenendum eſt, quàm de adultis. Secundo autem reſpondet D. Tho. ad illorum errorem: cauſa enim, quę illos in eum coniecit, fuit non diſtinguere inter habitum & actum, pueri nanque licèt actum habere nequeant virtutum, propter impedimentum potẽtiarum, poſſunt tamen habitibus exornari, quibus ætate progreſsi vtantur.

1. Argum. S. Thom. ¶ In argumentis S. Thom. authoritates exponit Auguſtini qui videntur huic veritati obuiare. Ad quorum omnium ſolutionem id me miniſſe oportet, quod quæſt. præcedenti articu. 9. adnotauimus: nempe, quòd cùm originale peccatum non propria, ſed aliena voluntate cõtrahatur. ſufficit quoque pueris aliena voluntate fidem profiteri, & baptizari velle, &c. Eſt ergo primum argumentum. Gratia & virtutes non habentur ſine fide & charitate: fides verò, vt diſtinctio. precedenti articu. 10. diximus. & Auguſtin. docet, in credentium voluntate conſiſtit, ſicut & charitas: talem autem voluntatem non habent pueri: ergo neque illas virtutes. Reſpondetur tamen quòd cùm voluntas pro actu accipiatur, & pro potentia, ad actum credendi requiritur voluntatis actus, & de hoc intelligitur cùm dicitur fidem conſiſtere in credentium voluntate, quo pacto ſoli adulti credunt, ſed ad recipiendum habitus ſufficiunt potentiæ, quæ ſunt in paruulis. Vnde Auguſt. in libr. de baptiſmo paruulorum. paruulum, inquit, & ſi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei ſacramẽtum (per quod ſcilicet habitus infunditur) fidelem facit de cõſecra. diſtinct. 4. can. Nihil eſt. Iam verò ſatis ſuprà explicatum eſt quomodo credere infantibus eſt baptizari.

¶ Secundò ſuper illud Ioann. 14. Maiora horum faciet, ait Auguſt. ꝙ ex impio iuſtus fiat, Chriſtus in illo, ſed nõ ſine illo facit: puer autem nõ poteſt cooperari ad ſuam iuſtificationem: ergo nõ fit ex impio iuſtus. Reſpõdetur, hoc dictum Auguſtini: & aliud in libro de charitate. Nemo ex aqua & ſpiritu ſancto renaſcitur niſi volens. Et ſuper Ioan. 6. Nemo niſi voluntate trahitur, & ſimilia de adultis propriè intelligenda eſſe. Paruuli autem, quia non concurrunt ad ſuam iuſtificationem nec volentes dicuntur, nec reluctantes iuſtificari, vt idem Auguſt. in epiſto. ait ad Dardanũ. Sed concurrere interpretatiuè dicuntur per intentionem eccleſiæ. *Secundo argumẽtum*

¶ Et ſimiliter reſpõdetur ad tertium, vt ſuprà ſatis reſponſum eſt. Ait enim Paul. ad Roma. 4. credenti in eum, qui iuſtificat impium reputatur fides eius ad iuſtitiam, paruuli autem nõ videntur credere. Reſpondetur, inquam, vt ait Auguſt. lib. 3. de peccato. merit. ꝙ paruulis mater eccleſia geſtantium pedes accõmodat, vt veniant, illorum cor, vt credãt, & linguam: vt fateantur. De conſe. d. 4. can. Mater. Et ideò per fidẽ eccleſiæ interꝓtatiuè dicũtur credere. *Tertiũ argumẽtum*

¶ Sed contra hoc obijcitur quartum argumẽtum. Quod carnali affectione agitur non videtur habere poſſe ſpiritualem effectum gratiæ: ſed nonnunquàm pueri ad baptiſmũ carnali intentione deferuntur, vt, ſcilicet, vel à lepra mundentur, vel ab alia curentur ægritudine: ergo illi gratiam non recipiunt. Reſpondetur, illam intentionem carnalem nihil nocere pueris, ſicut neq; vnius culpa nocet alteri. Vnde Auguſt. ad Bonifa. & refertur can. Non illud. Non illud, inquit, te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptiſmum recipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpirituali ad vitã regenerentur æternam, ſed quòd hoc eos putant remedio corporalem retinere, vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerãtur, quòd non ab iſtis hac intentione offeruntur. Hic autem diſcernendum eſt inter pueros & adultos. Pueri nanque licèt non intẽtione eccleſiæ, ſed alia quacũq; à parentibus baptiſmo offerantur, dum tamẽ baptizãs intentione eccleſiæ id faciat, legitimum fit ſacramentum. Et hoc eſt, quod hic docet Augu. At verò adulti ſi non intendãt recipere quod eccleſia tradit, non baptizantur, ſi tamen id intendant, quanuis aliam habeant intentionẽ adiunctam, imò quæ magis eos moueat: vide licèt, vt curentur, verè baptizantur. Quin etiã quanuis illa intẽtio mala ſit, vt. d. 1. q. 5. art. 10. expoſitum reliquimus. *De cõſe. diſtinct. Non illud. Nota.*

Arti-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm effectus baptismi sit apertio ianuæ cælestis.

PVlcherrimo ordine hæc articulorũ series decurrit. Cùm enim reliqui baptismi effectus tam malorum remotio, vt remissio culpæ & pœnæ, quam bonorũ donatio, vt infusio gratię & virtutum, viam ad fruitionem cęlestis patriæ sternant, quærit tãdem D. Thom. vtrùm baptismus eiusdem regni ianuas adaperiat. Et respondet hac affirmatiua cõclusione. Effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis. Probatur aperta ratione. Aperire regnum cæleste nihil aliud est, quàm impedimẽtum amouere eius introitus. Deus enim vbi primùm condidit hominem, humano generi illud proposuerat, nisi idem primus parens sua præuaricatione illud nobis obseruauisset: impedimentum ergo non est aliud quã culpa, & pœna, culpa enim tam originalis, quã mortalis omnino hominibus illã ianuam occludit, indeq́ eos excludit, culpa verò venialis, & pœnæ, quæ ex mortalibus fiunt reliquæ, hominem ab eodem ingressũ in purgatorio remorantur: per baptismum autẽ omnis culpa & pœna remouetur, ergo per ipsum ianua cælestis aperitur.

Conclusio.

Expositio articuli.

¶ Hoc in præsentiarum adnotãdum est, quòd hic effectus, scilicet, totã remittere culpam & pœnã inter omnia sacramẽta baptismo peculiaris ob hoc, quòd est instrumentũ taliter applicandi nobis passionem Christi, vt eius efficiamur membra, idq́ue fit notum siue hoc sacramentum ad antiqua referas, siue ad reliqua euãgelica. Etenim ante Christi passionem neque circuncisio, neque aliud sacramentum aditum regni aperire poterat, eo q̃ pretium culpæ nondum erat solutum, quousque Christus dixit. Consummatum est. Vnde circa illum temporis articulum dixit Latroni. Hodie mecum eris in paradyso, & multa corpora sanctorum, qui illucusque fuerant in limbo à mo numẽtis surrexerũt. Et Paul. ad Ephes. 4. Ascẽdens, inquit, Christus in altum captiuam duxit captiuitatem. Reliqua verò sacramẽta euãgelica nõ propriè habent istum effectum, tum q̃ cùm nõ sint regenerationes in Christũ, non per se totam remittunt culpã & pœnam: tum maxime quia nõ nisi baptizatis, quibus aperta fuit ianua, applicantur. Vnde baptizato Christo vbi baptismũ instituit, aperti sunt cæli. Super quo verbo Luc. 3. ait Beda. Virtus huic baptismatis ostenditur, de quo quisq; cũ egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur. Et Ambrosius, quod refertur can. Per aquã. de conse. d. 4. Per aquã, inquit, baptismi transitus est de terrenis ad cœlestia. Est ergo catholica veritas, cui⁹ negatio, aut dubitatio nefandissima esset hæresis. ¶ Existit nihilominus primum argumentum S. Thomę huiusmodi. Illud quod est apertũ, apertione nõ indiget: cælũ autem per passionem Christi apertũ fuit: ergo nõ aperitur per baptismum. Negatur consequẽtia: per baptismum nanq; non aliter quam per passionem referatur: quippe q̃ eius instrumentũ est, quo eidem incorporamur passioni.

Beda.

Primum argumentum S. Tho.

¶ Secundò arguitur. Baptismus à tẽpore quo institutus est suos debuit habere effectus: multi autem Ioan. 3. & 4. leguntur ante Christi passionem baptizati, quibus illico ianua cæleſtis aperta non fuit, secundum illud Micheæ 2. Ascendit pãdens iter ante eos, hoc est, Christus prius in cruce mortalitatem exuit, quàm alijs paradysum panderet: ergo hic nõ est effectus baptismi. Respondetur, baptismum tunc illis ianuam regni cælestis aperuisse, non quidem in re, sed in certa spe: quia Christum iam tunc præsentem credebãt, per cuius mortem, ac subinde in virtute eiusdem baptismi breuissimo tempore erãt potituri regno: quòd ideo circuncisioni, quæ erat professio non præsentis, sed venturi, non competebat. Quod si arguas. Patres in limbo certam quoq; habuisse spem regni, ad quod per gratiam erant accepti, id quidem fatemur: attamen non sperabãt adepturos se regnum virtute circuncisionis: quia non erat instrumentum passionis: sed virtute passionis, cuius fidem habebant.

Obiectio.

¶ Tertiò. Arguit. Baptizati obnoxij sunt pœnalitatibus huius vitæ, fami scilicet, & morbis: sed nemo quandiu obnoxius est pœnæ recipitur ad gloriam, vt patet de illis, qui sunt in purgatorio: ergo baptismus nõ aperit cælum. Respondetur, q̃ baptizati non sunt istis pœnalitatibus obnoxij ob reatũ personæ. s. propter actualia peccata, sed propter statum naturæ: & ideo cum per mortem homo ab illo statu liberetur, sit etiam ab eiusdem pœnalitatibus liber, vt possit statim cælum intrare, nisi culparum pœnæ eum in purgatorio aliquo tempore detineant.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

Onſtitutis iam tribus effectibus baptiſmi, qui ſunt remouere culpam & pœnã, infundere gratiam & virtutes, atq; adeo aperire regnum, interrogatur vtrũ in omnibus baptizatis eundẽ habeat effectum. Et D. Tho. ſuppoſitis duabus diſtinctionibus per tres reſpondet concluſiones. Prima diſtinctio eſt, ex parte effectus baptiſmi, quorũ vnus per ſe illi cõuenit, alter per accidens. Secũda ex parte ſuſcipientis, qui vel eſt paruulus, vel adultus. Per ſe quidem effectus baptiſmi eſt ille, ad quẽ fuit inſtitutus, ſcilicet, regenerare homines in vitã ſpiritualem per plenã remiſſionẽ culpę, & pœnæ, & infuſionum gratiæ, & virtutum. Et quantum ad iſtum effectum ſtatuuntur duæ cõcluſiones. Prima. Omnes pueri hũc baptiſmi effectum æqualiter ſuſcipiunt. Probatur, effectus, qui per ſe conuenit ſacramento, in omnibus qui æqualiter diſpoſiti ad illũ accedunt, æqualis eſt: omnes pueri æquali diſpoſitione, imò nulla propria ad baptiſmũ accedũt: ergo æqualem ſucipiunt effectum. Idq; ex illo confirmatur ad Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma (ſcilicet in omnibus, qui illud recipiũt) vniformis enim cauſæ vniformis eſt effectus.

Prima concluſio.

Secũda cõcluſio.

¶ Secũda concluſio. Adultorum quidã plus, quidã minus de gratia nouitatis vitæ accipiũt. Probatur cõtraria ratione ex ſimilitudine agẽtium naturalium. Actus enim agentium ſunt ſecundũ diſpoſitionem ſubiecti, vehementior enim flamma accenditur in ligno ſicco, quàm in viridi: adultorum autẽ cùm per fidẽ & deuotionem propriã ad baptiſmum accedunt, alius maiori accedit, alius verò minori: ergo inæqualem participant effectum. Veluti quanquam ignis per ſe eundem effundat calorem, tamen qui propinquiùs accedit, vehemẽtius caleſcit. Accidentarius autem baptiſmi effectus eſt, ad quem non eſt inſtitutus, ſed ei per miraculum diuinæ virtutis accedit.

Tertia concluſio.

¶ Et de huiuſmodi effectibus ſubtexitur tertia concluſio. Iſti effectus non æqualiter ſuſcipiũtur ab hominibus baptizatis, etiã ſi cum æquali deuotione accedãt, ſed ſecũdùm ordinẽ diuinæ prouidẽtiæ diſpenſantur. Probatur vnico exẽplo per gloſſam ſuper illud ad Roma. 6. vt vltra non ſeruiamus peccato, quæ ait. Nõ hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ eſt in mẽbris, prorſus extinguatur.

Expoſitio articuli.

¶ Quæſtio præſens admodũ celebris eſt, quã ſuprà diſt. 1. q. 5. art. 1. & 8. Et rurſus. diſt. 5. ar. 2. tetigimus. Et quidem ſententia hæc D. Tho. eſt vniuerſalis omnium doctorum, vt Alexandri Alenſ. 4. par. q. 21. in membr. 4. & Bonauẽ. in. 4. d. 4. q. vlt. & Ricard. ea. d. art. 3. q. 3. ac deniq; ibidem Maioris, qui doctè de hac re ſentit. Equidem quantum ad remiſſionem culpę ambigere nemo poteſt, quin, vt ait Damaſcen. lib. 4. orthodo. fidei. cap. 10. æqualis ſit in omnibus baptiſmi effectus: quia cùm vnum peccatum mortale, aut originale, ſine omnibus remitti nequeat, fit, vt cuicunque baptizato non opponenti obicem omnia ſimpliciter remittantur, vt articul. 1. ſatis conſtitutum eſt. Veruntamen de gratia eſt dubiũ. Scotus enim in. 4. d. 4. quæſt. 7. cui Gabriel. ead. diſtin. q. 2. ſubſcribit, primam hanc concluſionem D. Thomæ palàm negat. Imò verò non vna, inquit, ſed tribus de cauſis poteſt ſuſcipienti ſacramentum ſiue paruulus ſit, ſiue adultus, cumulatior infundi gratia quam alteri. Primùm. Etiam ſi omnis oratio & meritum tam eccleſię quam miniſtri circũſcribatur, effectus ipſe baptiſmi, vel alterius cuiuſque ſacramẽti poteſt augeri. Idq; ob duplicem cauſam, quarũ vtrãque ex ratione prædeſtinationis deſumit. Cùm enim, inquit, Deus non ad æquales gradus gloriæ homines prædeſtinauerit: conſequens fit, vt in ſacramento auctiorem illi gratiam conferat, quem ad altiorem gloriam prædeſtinauit. Item ſecundò ſubinde, inquit, cõſequitur, vt etiam Chriſtus paſſionem ſuam nõ pariter pro omnib⁹ obtulerit: quare per idem ſacramentum, virtute eiuſdem paſſionis copioſior effectus illi confertur, qui ſublimiùs ad gloriam prędeſtinatus eſt. Addit autem, augmentum illud non dari virtute ſacramenti, ſed ſpeciali beneuolentia diuina. Itaque eſt datilis minimus gradus, quem baptiſmus vbiq; per ſe confert, quod autem abundantiùs datur, ex diuina beneuolentia procedit.

Scotus.

Reprobatur opinio Scot.

¶ Hæc autẽ opinio in primis tenuiſsimo nititur fundamento. Ex hoc nanq; quòd quiſpiã ad maiorẽ gloriam fuerit prædeſtinatus, non ſequitur, per idem ſacramentum ampliorem illi gratiam donari, ſed hoc tantùm, quòd decedet in maiori gratia, quam quidem, tum maiori frequentia ſacramentorum, tum etiã feruentiori virtutum vſu poteſt comparare.

2. Argum.

¶ Secundo arguitur. Si gradus illi excelſior gratiæ non datur virtute ſacramenti, non eſt cur potiùs per beneuolentiam diuinam detur in ſacramento, quàm extra. Exempli gratia. Si paruulo ad egregium gradum gloriæ prædeſtinato, non datur virtute ſacramenti niſi certus, idemque omnibus gradus gratiæ (quod neceſſe eſt concedere: nam Deus ſuauiter

uiter omnia disponēs, singulis sacramentis virtute operis adscripsit certum effectum) consequens sit, vt reliquum augmētum non solùm dum baptizatur, sed post baptismum sine aliquo merito dum paruulus dormiret, illi etiam conferret: nam si non datur virtute sacramenti, nec virtute proprij meriti, aut alieni nulla est ratio, cur in sacramento potius, quàm alio tempore illi conferatur.

Tertiũ argumentum ¶Et tertio arguitur. Si prædestinato ad maiorem gloriam, maior confertur gratia in sacramento propter fœliciorem prædestinationem, eadem ratione eidem iam adulto in quolibet officio eius meritorio Deus illi accumulabit vberiorem gratiam, quàm in simili opere eiusdem meriti cōferret alteri ad minorem gloriam prædestinato. Quinuerò eadem ratione sine eius merito quando vellet, etiam dum ille dormiret. Nam si ob solam prædestinationem, & quia Deus efficacius pro illo passionem obtulit, quàm pro alio, datur illa gratia, fit vt neque vllum necesse sit concurrere sacramentum, neque verò vllum meritum proprium vel alienum ad illam obtinendam gratiam: quòd esset totam meritorum rationem proscribere, ac de medio tollere. Hoc autem non solùm temerarium & præter omnem rationem est, verùm & contra illud Pauli ad Roma. 2. Qui reddet vnicuique secundùm opera eius. Et contra illud. 2. Corinth. 5. Vnusquisq; referet propria corporis prout gessit siue bonum siue malum. Et. 1. Corinth. 3. Vnusquisq; propriam mercedem accipiet. Quibus vtique locis admonemur, quòd gloriam Deus merito nostro, ex eius gratia mananti admetitur, sicut delictis supplicia, iuxta illud Deut. 25. pro mēsura delicti erit & plagarū modus. Quapropter in die iudicij opera tantùm adducētur in causam gloriæ. Quia esuriui, & dedistis mihi manducare: & alijs. Quia esuriui, & non dedistis mihi manducare.

4. Argum. ¶Quartò vrgentissimè arguitur. Cōfessio omnium est solenniter receptissima, imò ex sacro euāgelio, & manifesta ratione collecta, quòd vnusquisq; quò ad altiorē gloriā prædestinatur, est etiā ad præstantiora bona prædestinatus. Quam ob rem, si Christus qui quoad sufficientiam æqualiter pro omnibus passus est, quoad efficaciam nō æqualiter pro omnibus passionem obtulit, id sanè fuit, quia non omnibus pera æqualia opera, & per eandē sacramē torum resumptionem erat applicanda. Secundum autē hanc opinionem nō opus est, vt qui ampliorem est recepturus gloriam, cumulatio ra habeat merita. Nam per illam gratiam, quæ ex beneuolentia datur sine sacramenti virtute & sine merito, poterit habere maiorē gloriam quàm alter. Etenim habentes æqualia merita possunt recipere inæquales gratiæ gradus: imò qui habet minora opera, ampliores. Vt verbi gratia. Qui prædestinatus est ad gloriam vt decem, faciendo opera, vt sex, maiorem gratiā suscipiet, quàm prædestinatus ad gloriam vt octo faciēdo opera vt septem. Præsupposito in vtroq; vno gradu, verbi causa gratiæ quem præcise virtute sacramēti suscepit. Quod profectò nescio quis concedere audeat: nam tunc non esset æquissima libra diuini iudicij, vnde contingeret vt homines ad operādum segniores negligentioresq; redderentur. Item sequeretur quod paruuli ante vsum rationis possent recedere in gratia inæquali, atque adeo ad inæqualē gloriam, quod licèt Gabriel concedat, profecto non est tutū, cùm absq; proprio merito sacramētalis gratia non augeatur. In summa hoc certè absurdum concessu est, q virtute passionis Christi detur alicui gratia, nisi eadē passio aut virtute sacramenti, aut virtute meriti applicetur & iuxta gradū dispositionis quæ est in suscipiente. Cuius contrarium hæc opinio asserit. Mittimus enim illud gratiæ culmē quod ex singulari priuilegio Deiparæ virgini, donatum fuit, & gratiam quæ sanctificatis in vtero fuit infusa. Quocirca nō video profectò quomodo inæqualitas hæc gratiæ, quæ in sacramentis secundum Scotum confertur, seruari possit, nisi forsan ex maiori vel minore dispositione subiecti in adulto, de quo asserta est hic secunda conclusio.

Aliud dubium. ¶Aliud ergo huic proximū in disputationem euocatur circa eādem primam conclusionem, vtrùm saltem deuotione & precibus ministri, aut circunstātium accessio aliqua gratiæ fieri possit recipienti sacramentū: nam & hoc quoque ibidem Scotus concedit, etiam de puero, qui ante vsum rationis baptismate intingitur. In cuius sententiam Caiet. suprà quæst. 64. seu distin. 1. quæst. 5. art. 1. subscripsit, idq; absque distinctione, siue paruulus sit ante vsum rationis, qui recipit sacramentum, siue adultus. Vnde illud, quod illic in solutione secundi ait D. Thom. annexum posse accrescere impetratione ministri apud Deum, glossat etiam de gradu gratiæ adiecto. *Caieta.*

Sentētia authoris. ¶At verò de paruulo ante vsum rationis neutiquam opinio sustineri potest. Nemo enim alteri quicquam gratiæ gratum facientis de condigno, mereri valet, hoc enim soli Christo tanquam ecclesię capiti competere potest, sed solùm de congruo, dum tamen sit in gratia

cum Deo: nam qui eius inimicus eſt, nec de cõ gruo quippiã apud ipſum mereri valet, vt lib. 2. de natura & gratia cap. 4. latè diſputauimus.

Meri. cong. & condi. Differunt autem hæc merita, quòd meritum de condigno, quo quis eſt in gratia per charitatis officia ſibiipſi mereretur gratię augmentũ, fit ex certa lege & infallibili, videlicet q̃ ſemper effectum ſuum obtinet. Meritum autem decongruo, quo ſcilicet exiſtẽs in gratia mereretur temporalia bona, vel alteri etiam gratiam, non habet eandem certitudinem: imò Deus prout ſibi expedire viſum fuerit, aliquãdo annuet, vt quod petitur concedat, aliquando verò renuet.

¶ Igitur, q̃ nemo paruulo carenti vſu rationis gratiam aut primam aut eius augmentum mereri decõgruo valeat, arguitur: quia id fieri nequit niſi merendo ei, vt ipſe bonum animi motum habeat, aut bonum opus exerceat, quod paruulis non eſt poſsibile. Nam ſi Petrus Paulo mereretur, vt abſque vllo eius bono opere, vel daretur illi prima, vel augeretur gratia, tũc Paulus in gloria non reciperet ſecundũ opera ſua, & prout geſsit in corpore, quod eſt contra iuſtitiam diſtributiuã. Et pariter, vt proximè arguebamus, ſequeretur q̃ poſſet ei dormiẽti etiam extra ſacramẽtum tam primã gratiam, quàm eius augmentum mereri: quod re vera concedi non poteſt. Quinuerò cuilibet adulto ab omni opere ceſſanti poſſet alius gratiã mereri, quod eidem retributiuæ iuſtitiæ Dei manifeſtè aduerſatur, quæ nemini niſi ſecundum opera ſua reddit. Et re vera hoc videtur Auguſti. ad Creſconiũ definire, & refertur de cõſec. diſt. 4. can. Si inter bonos. vbi ait, baptiſmũ, putà eius effectum, propter meliorem miniſtrũ non dari meliorem: quod quidem D. Tho. loco citato ad hoc propoſitum allegauit. Neque verò gloſſa illic Caietani ſatis textui quadrat, videlicet, illud intelligi de effectu, qui præciſe ſacramento conuenit: illud autem adiectum prouenire ex impetratione miniſtri. Nã cùm

Mala gloſſa Caiet. D. Tho. expreſſè illic loquatur de deuotione viri iuſti, & dicat effectum ſacramenti ab illa non prouenire, dicere videtur, neq; virtute talis deuotionis, quippiam gratiæ baptizato ac creſcere. Eò vel maximè q̃ alioqui nomine annexi ipſe expreſsiſſet gratiam.

¶ Hinc fit nihil obſtare, quominus adulto, ſeu dum baptizatur ſeu extra baptiſmũ alius poſsit gratiam mereri tam primam, quam eius augmentum: nam poterit illi mereri, vt conuertatur in Deum, & pariter vt poſt conuerſionem in bonis ſe exerceat operibus, ex quo non inferentur inconuenientia ſuprà illata: nanq; ille recipiet in gloria ſecundum opera ſua. Et hoc pacto mater Auguſtini ſuis precibus mereri potuit filio, ſicuti & Stephanus meruit (vt fertur) Paulo ſuam conuerſionem, & fortaſſe poſtmodum Ananias dum eum baptizauit, vt feruentiùs ac digniùs ſacramentum ſuſciperet. Atque idem de Petro dum baptizauit Cornelium ſentire licèt.

¶ Vnde ſic intelligẽdus eſt locus ille Matth. 9. de paralitico. Cui videns Ieſus fidem illorum, dixit. Cõfide fili, remittũtur tibi peccata tua. Vbi ait gloſſa. Quãtum valet apud Deũ fides propria, apud quem ſic valuit aliena, vt intus & extra ſanaret hominẽ. Fides enim aliorum ad ſalutem valuit corporalem paralytici, ſed ad ſalutem ſpiritualem non niſi fides propria, quæ forſan propter merita aliorũ auctior fuit. Et eodem modo, intelligenda ſunt illa priſcorum merita patrum, quæ Deus in eorum ſobole præmiabat, iuxta illud Moyſi Exod. 32. Recordare Abraham & Iacob, &c. Et Daniel. 3. Ne auferas à nobis Dñe miſericordiam tuam propter Abraham dilectum tuum, &c. Illa enim merita ad bonum temporale referebãtur ſicuti Gene. 18. legitur, q̃ Deus liberauit Loth propter Abraham.

Matth. 9. *Antiqua ſtimonia.*

De D. Nicolao. ¶ Ad illud autẽ, quod de D. Nicolao afferri ſolet, q̃ ante rationis vſum ieiunabat, quod iudiciũ apparet maioris gratiæ, quàm in baptiſmo receperat, negatur illud inde proueniſſe: nam multi ſunt adulti in maiori gratia: quàm ille tunc erat, qui illud non faciunt, ſed fuit gratia gratis data tanquàm præſagium ſanctitatis, ad quam per egregia opera promouendus erat. Niſi dicas acceleratũ in eo fuiſſe rationis vſum quod firmum non habet fundamentum.

Palud. Reparatio ruinæ ang. lorum. ¶ Hic autem non eſt admonitio prætermittẽda aduerſus opinionem Paludani eadem diſt. 4. quæſt. 1. Sic enim ſentit de reparatione ruinæ angelorum per glorificationem hominũ, vt arbitretur tot eſſe neq; vllo plures aut pauciores beandos homines, quàm quot ceciderunt angeli. Imò ad eoſdem prorſus gradus aſſumendos, à quibus ipſi ceciderũt. Præter beatiſsimam virginem, quæ ſuper omnes choros angelorum exaltata eſt. Vnde infert, q̃ non poſſunt duo homines decedere in gratia ęquali: quia in gloria, vt ait. 1. Corinth. 15. Paul. ſicut ſtellæ in claritate, ſic beati differunt. Atq; inde rurſus colligit, paruulos, qui ante vſum rationis ab hac vita ſunt migraturi, non recipere æqualem gratiam: ne ſint pares in gloria. Secus de illis, qui ſuperuicturi ſunt: nam illi licèt æqualem recipiant, poſſunt tamen pòſt ſuis operibus inæqualiter augere.

¶ Hæc

Reprobatio opinionis.

¶ Hæc autem opinio multa continet, quæ nõ sunt suo aũthore digna: imò absque vllo fundamento asserta. Primum enim, quòd angelorum ruinæ per hominum assumptionem sint reparandæ, non sic adamussim intelligendum est, vt par sit omnino saluandorum numerus: nam homines per se sunt creati & prædestinati: quoniam creaturæ sunt rationales, absque respectu angelorum: quare licèt illi nõ cecidissent, homines bearentur, atq; adeò possunt plures aut pauciores illa perfrui felicitate à qua ceciderunt angeli. Sed dicuntur reparare illam ruinam, quia sicut multi ceciderũt, multi assumentur. Vnde multò minori probabilitate asseritur, quòd ad eosdẽ gradus, à quibus illi ceciderunt, sunt homines assumendi. Vnusquisque enim secundum suam prædestinationem, & vt ait Paul. secundum opera sua, & pro vt gessit in corpore præmiandus est. Igitur paruuli, vt conclusionem faciamus, omnes eundem prorsus gradum gratiæ suscipiũt, nempe illum præcisum, qui confertur virtute sacramenti. Figmentum enim est dicere, quòd propterea quod non sunt peruenturi ad vsum rationis, recipiant omnes illi dissimiles gradus. Quare decedentes ante vsum rationis omnes habebunt æqualem gloriam. Neque verò repugnat, vt plures etiam adulti pares sint etiam in gloria. Quòd autem Paulus beatos cũ stellis confert, differentibus in claritate, intelligitur, quòd erunt ferè innumeræ mansionum differentiæ, iuxta illud euangelicum. In domo patris mei mansiones multæ sunt: non tamen sic, vt repugnet esse nonnullos similes.

¶ Adde credibile esse, gradũ gratiæ baptismalis esse minimum omnium graduum gratiæ, qui in vita recipiuntur: nam ille solus confertur præcisè virtute sacramenti. Enimuerò si postmodum paruulus confirmetur, iam adhibetur alius gradus illi baptismali. Imò quia cõfirmatio ordinatur ad protegendam publicitus fidem, ac perinde ad robur eiusdem fidei altiorem gratiæ gradum videtur per se suggerere. Alia vero sacramenta non applicantur nisi adultis, qui aliquam afferunt dispositionẽ, virtute cuius augetur gratia. Atque illa, quæ extra sacramentum per modum meriti de cõdigno augetur, quia per proprium actum suscipientis acquiritur. maior censetur, quàm quæ paruulo per solum baptismum donatur.

De cõclusione secunda.

¶ Circa conclusionem secundam est dubium, an sic intelligatur, quòd sola illa gratia, quam adulti dum baptizantur virtute sui meriti, recipiunt, sit inæqualis, an verò illa etiam, quam recipiunt, virtute sacramenti. Etenim si de prima intelligatur, nihil ad rem: nam illa etiam absque sacramento reciperetur propter deuotionem, quæ est baptismus flaminis. Si autem de secunda, tunc sequitur, quòd non cuicunque sacramento certus attribuitur gradus gratiæ, sed est variabilis. Ad hoc respondetur, q̃ licèt S. Thom. non aliud dicat, quàm q̃ virtute sacramenti inæquale de gratia nouitatis vitæ recipiant, tamen arbitror intelligẽdum esse de gratia sacramentali. Enimuerò illa est proprie per quam acquiritur noua vita, cùm sit gratia regenerationis, & renouationis. Et hæc apparet sententia Damasceni loco citato libr. 4. cap. 10. cuius verba sunt. Peccatorum remissio omnibus æquè per baptisma donata est: gratia verò spiritus sancti secundùm dispositionem fidei & puritatis. Item quia credibile est, opera gratiæ esse sicut opera naturæ, quæ vt ait Aristot. variantur secundùm dispositionem subiecti. Et cõfirmatur exemplo S. Tho. quòd sicut qui propinquiùs accedit igni, meliùs eius calorem participat: sic qui deuotiùs accedit ad sacramentum, gratiam illam sacramentalẽ pleniùs participat. ¶ In hoc ergo sensu conceditur, certum gradum cuiq; sacramẽto respondere, quòd vbi nulla suscipientis inuenitur dispositio, vt in paruulis, inuariabilis est, in adultis verò erit minimus, vbi minimam inuenerit dispositionem, scilicet vbi non aliam inuenerit, quàm obicis remotionem: augebitur autem ab extrinseco per maiorem dispositionem subiecti. Nõ quidem ad æqualitatem, q̃ si accedat cùm dispositione vt vnum, augeatur gratia sacramentalis vt vnum, etsi vt quatuor, vt quatuor: ita vt tantum sit augmentum gratiæ sacramentalis, quantum prouenit ratione meriti. Hic enim esset nimius excessus: sed quòd cuilibet gradui dispositionis respondeat aliqua quota pars illius gradus, qui datur ratione sacramenti, vt octaua vel decima. Quo fit, vt quò gradus sacramentalis de se est maior, vt fortè in eucharistia quàm in baptismo, plus cuilibet gradui dispositionis respondeat.

Sententia authoris.

¶ Contra hæc autẽ arguit primo loco S. Tho. Paruulis per baptismum duntaxat remittitur originale: adultis verò etiam actualia: ergo nõ habet æqualem effectum. Respõdetur autem hoc non prouenire ex varietate baptismi, qui omnia per se tollere valet, sed ex diuersitate subiecti, quia non omnes habent paria peccata: sicut ignis quantauis ei materia apponatur, totam absumit. ¶ Secundò arguitur. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes: sed in baptizatis experimur alios præ-

1. Argum. S. Thom.

2. Argum.

alijs eiſdem virtutibus pollere: ergo non æqua les conferuntur. Reſpondetur illud diſcrimen prouenire, vel quia adulti inæqualem diſpoſitionem ad baptiſmum attulerunt, vel quia inter paruulos, rationis lumen ingreſſos, gratiã baptiſmalẽ per officia charitatis alius alio perfectius auxit.

3. Argum. ¶ Tertio. Gratia datur ſecundùm diſpoſitionem & capacitatem naturalem, vt de angelis. 1. par. quæſt. 62. art. 6. author eſt D. Thom. ſed puerorum vnus maiorem habet quàm alius capacitatem naturalem propter diuerſas complexiones: ergo maiorem recipiet gratiam. Reſpondet egregiè ad maiorem, quòd tunc vera ſit, quãdo illa capacitas naturalis inuenitur ſecundum mentem, in qua recipitur gratia. Quare Angeli, quia omnes ſecundum ſubſtantiam ſpiritualem differunt ſpecie, ſecundum quantitatem naturalium receperunt primã gratiam: homines verò ſecundùm animã non differunt ſpecie, licèt ſecundùm corpus habeant varias complexiones, & ideo non eſt par ratio.

4. Argum. ¶ Quartò. Nonnulli non ſolùm gratiam recipiunt per baptiſmum, ſed & aliud beneficium corporale, vt de Conſtantino legitur, qui à lepra mundatus fuit. Reſpondetur, illum nõ eſſe effectum per ſe baptiſmi, ſed miraculum per diuinam ei prouidẽtiam adiunctum. Tametſi hiſtoria illa Cõſtantini, quòd per baptiſmum fuerit à lepra mundatus, non vſq; adeò ſit authentica, vt hic Caieta. & nos infrà diſt. ſequẽ. artic. 4. adnotabimus.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm fictio impediat effectum baptiſmi.

ORdine optimo poſt effectus baptiſmi ſubſequitur ſermo de eorum impedimẽto, quod eſt fictio. Vnde ſtatuit D. Thom. concluſionem. Fictio impedit effectum baptiſmi. Et

Concluſio. probatur. Spiritus ſanctus (vt Sapien. 1. legitur) diſciplinæ effugiet fictum: effectus autem baptiſmi eſt ab ſpiritu ſancto, fictio ergo eundem effectum impedit. Deinde confirmatur ratione. Deus, vt author eſt Damaſc. nemi nem ad iuſtitiam cogit: ergo vt quis per baptiſmum iuſtificetur, requiritur eius voluntas, qua baptiſmum, atque eius effectum amplectatur: fictio autem eſt voluntas contradicendi vel baptiſmo vel eius effectui: ergo prior impedimentum eſt ne ſuſcipiatur ſacramentum: & poſterior ne ſuſcipiatur gratia. quæ eſt eius effectus.

Expoſitio articuli. ¶ Hic primum omnium notandum fictionis nomine intelligi hypocriſin, hoc eſt, ſimulationem, dum quis non gerit in pectore: quod opere externo demõſtrat: videlicet, cum quis accedit ad baptiſmum non ea voluntate, vt ipſum vel eius gratiam ſuſcipiat. Dixerim ſimulationem, & non formaliter mendacium: nam qui ore diceret ſe habere voluntatem: quam non habet, mendacium committeret, quod eſt aliud ſpeciale peccatum, virtuti veritatis contrarium: fictio autem eſt cum homo Fictio. ſe talem accedendo fingit, qualis re vera non eſt. Vnde ipſa ſimulatoria, ac perinde ſacrilega ſacramenti ſuſceptio dicitur, & eſt fictio. Et quanuis D. Auguſt. vt hic D. Tho. refert. quatuor fictionis modos enumeret: ſcilicet, quando quis accedit non credens, vt infidelis: & dũ ſacramentum contemnit: & quando miniſter ſacramentum non ſecundùm ritum eccleſiæ miniſtrat: & quando ſuſcipiens deuotè non accedit. Duo tamen ſunt modi, qui ad rem fa- Duo fictionis modi. ciunt, ſecundùm duo quæ in ſacramento conſiderantur: nempe, ſubſtantiam ſacramenti, qua fit homo per characterem chriſtianus, & rem ſacramenti: ſcilicet, gratiam, qua iuſtificatur. Vna ergo eſt fictio, quando ſimpliciter deeſt intentio ſuſcipiendi ſacramentum, quod eccleſia confert, & tũc liquidum eſt, non perfici ſacramentum, vt diſt. præcedenti. art. 7. concluſum eſt, & autor eſt Innocẽ. c. Maiores. de baptiſmo. Quare de hoc nõ aliud addendum eſt verbum. Sed altera eſt fictio, quia ſcilicet quis intendens ſuſcipere ſacramentũ, non vult affectũ peccati mortalis relinquere, imò eſt in eo obſtinatus. Et huiuſmodi fictio nõ obſtat, quo minus ſuſcipiatur ſacramentum cum charactere & fide informi: obſtat tamen ne gratia infundatur, atq; adeò ne remiſsio fiat peccatorũ. Quæ quidem cõcluſio in hæreticis, qui baptizantur, patentiſsimam habet veritatem, vt ead. diſt. præcedenti arti. 8. monſtratum eſt, & Auguſt. Auguſt. in cunctis operibus aduerſus Donatiſtas effuſiſsimè probat. Sed & citra hæreſim de fictione aliorum peccatorum eãdem idem Auguſt. cõmonſtrat libr. 1. contra Donatiſtas cap. 12. & refertur de conſecra. d. 4. can. Oſtenditur. & can. Quomodo Deus, vbi probat illud eadem autoritate Sapien. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Et can. Sicut ficti. 1. q. 1. vbi ait, quòd ficti veraciter (ſcilicet, quantum ad gratiã) non fictè ſuſcipiunt quantum ad ſubſtantiam ſacramenti. Quanuis verba eo-

ba eo.c.12. subiungat, quibus nonnulli decipiuntur. Loquitur enim sic contra hæreticos. Si dixerint, cùm quis fictus accessit per vim sacramenti dimissa illi esse peccata, sed ratione fictionis continuò redire, &c. Vnde aliqui colligunt, sensisse, quod etiam ficto remittuntur peccata, Id autem nō asserit, sed arguēdo profert. Imò affirmatissimè iam tunc dixerat, nullatenus ficto infundi gratiam. Quin verò inde argumētum sumit ad hæreticos, quod scilicet sicut contingit in alijs peccatis, ita & dum in hæresi baptizantur, sacramentum suscipiant sine gratia, atq; adeò sine remissione vllius peccati aut actualis, aut originalis. Hoc autem ad
Gabriel. diderim propter Gabrielē, qui ob nescio quā argutiunculam. 2. Senten. dist. 32. cōclusione 2. non est asserere veritus, quod si quis cum cō placentia peccati mortalis ad baptismum accedat, remissionem originalis culpæ absq; gratiæ infusione recipiat. At verò cum eiusmodi originalis remissio sit ablatio veræ culpæ, atq; adeo reconciliatio in amicitiam Dei, error est non ferendus dicere, q̄ absque gratia & remissione omnium mortalium fieri possit.

Dubium in authoritate ¶ Dubium autem est in præsentiarum, quod dist. præcedenti art. 4. retulimus, & hucusque distulimus: scilicet, vtrum à peccatore accedēte ad baptismum vera exigatur contritio, an vero satis ei sit attritio. Et supponamus vsque ad locū sacramenti pœnitentiæ, sic inter istos dolores differre, quòd contritio est dolor propter Deū, seu de offensa Dei, attritio verò dolor propter inferni supplicia, aut propter aliquod temporale detrimētum. Et quidem ista attritio dupliciter potest cōtingere. Vno modo quòd sit existimata contritio, ita vt qui illā habet, fallatur putans se dolere propter Deū, atque altero modo vt sit nota: scilicet, vt accedens sentiat se non propter Deum, sed aliam ob causam dolere. Igitur vt inter certa & incerta discernamus, sit prima conclusio. Ad dignè
Prima conclusio. suscipiendum baptismum sufficit non opponere obicem gratiæ. Probatur, quia baptismus est sacramentum regenerationis suapte institutione (vt dictum est) viuificans hominem, faciēs scilicet vt moriatur peccato & viuat Christo. Et confirmatur ex illo Innoc. ca. Maiores. de bap. vbi ait, tunc sacramentalem operationem imprimere characterem cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem. Nā etsi illic de obice oppositō sacramenti substantiæ loquatur, pariter de obice gratiæ loqueretur. Atqui hoc S. Tho. superius. q. 68. ar. 4. docuit, dicens, quòd peccatoribus existentibus in reatu & macula præteritorum criminū conferendus est baptismus, si nō persistant in proposito peccandi. Et infrà. quæst. 80. artic. 4. ad. 2. differentiam constituet inter baptismum & eucharistiā, q̄ cùm baptismus sit medicina purgatiua, quæ datur ad tollendam febrim peccati, potest dari infirmis: eucharistia verò, quia non est nisi sacramentum viuētium spiritualiter, nō debet dari nisi illis, qui censentur iam esse in gratia. ¶ Sed dubium est, quid *Dubium.* requiratur ad tollendum obicem, vtrum sufficiat, q̄ homo priuatiuè se habeat erga peccata, an verò requiratur aliquis actus positiuus. Forsan enim quis opinaretur nullum actum positiuum requiri. Nam cùm non opponere obicem, negationem dicat, apparet satis esse non placere in peccatis, quod sonare videntur verba illa modo citata Innocētij. Vbi obicem contrariæ volūtatis non inuenit obsistentem. Item quia cùm per se baptismus sit collatiuus spiritualis salutis & vitæ, nō aliud requirit præparamentum, quàm non inuenire complacentiam peccati mortalis. Ad hæc si vllus esset dolor requisitus, tunc baptismus non differret à pœnitentia, imò dicendus esset sacramentum pœnitentiæ. ¶ His non obstantibus subijcitur secunda conclusio. Ad baptismum requiritur *2. Cōclusio* in adulto aliquis actus positiuus pœnitentiæ mortalium. Hoc constat ex illo Actuum. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in remissionem peccatorum. Item ex illo August. quod ad hoc propositum citauit S. Thom. vbi ait, quòd omnis voluntatis suæ arbiter cōstitutus cùm accedit ad sacramentū fidelium, nisi cum pœniteat veteris vitæ, nouam nō potest inchoare. Et Magist. Senten. in 4. distinct. 4. adducens illud Ambrosij. Baptismus non requirit planctum nec gemitum, ait, verbum illud intelligi de exteriori satisfactione: nam interna, inquit, pœnitentia necessaria est ad baptismum. Vnde S. Tho. illic quæst. 2. art. 1. ad. 1. ait, ad baptismum requiri contritionem, non quasi concausam (sic enim legendū est, & non, non quasi continuam) ad destructionem peccati, quasi baptismus non sit per se sufficiens, sed ad tollendum obicem. Et iam suprà distinct. precedenti artic. 4. exposuimus verbum Innocentij, quòd non inuenire cōtrariam voluntatem baptismo, est requiri voluntatem eiusdem.

¶ Tertia conclusio. Non requiritur detestatio *3. Cōclus.* peccatorū in particulari, nec vt fiat aliqua eorū indagatio, vt reuocētur in memoriā, sed satis est aliqua gñalis, vt pœniteat hoiem se peccasse. Et in hoc primum differt à sacramento pœnitētię, vbi dicemus, requiri particularē dolorem,

4. Cõclusio lorem, & peccatorum confessionem. ¶ Quarta conclusio. Si vera cõtritio ante baptismum adsit, quæ est dolor propter Deum, cum voto ipsius baptismi vel implicito, vbi est ignorantia inuincibilis baptismi, vel explicito, si iam sit eius prædicatio audita, per illam tolluntur omnia peccata tã originalia quàm mortalia, sed tamen talis contritio nõ est necessaria. Prima pars notissima est, quia est baptismus flaminis. Et secunda etiam inde constat, quòd aliàs baptismus dum adulto confertur, nunquã remitteret peccata, quia semper inueniret ablata, nec faceret ex attrito cõtritum, atque adeò nec esset sacramẽtum mortuorum ad ipsos viuificandum institutum: sane cum talem effe-

5. Cõclus. ctum nunquam sortiretur. ¶ Quinta cõclusio. Ad baptismum sufficit attritio existimata cõtritio. Hæc etiam certissima est: quoniã, vt in sub sequentibus videbimus, ad cũcta sacramẽta, etiam ad Eucharistiam sufficit. Cùm enim quis ad sacramentum accedit, putans, bona fide se esse cõtritum, digne quidem accedit, quãuis fallatur. Et huiusmodi accedentes sunt, qui per sacramenta ex attritis efficiuntur contriti, vt circa sacramentum eucharistiæ & pœnitentiæ disputabimus.

Dubium. ¶ Dubium igitur postremum super est, vtrum sufficiat attritio nota, ita ꝙ ille, qui accedit, bene intelligat se non dolere propter Deum, sed propter pœnas inferni, vel propter aliud quid

Scotus. piam. Et quidem Scotus in. 4. d. 4. q. 5. & Duran. q. 2. & Palud. q. 1. & recentiores dicunt sufficere attritionem. At quia nõ distinguunt de attritione cognita, aut de illa, quæ existimatur contritio, nescimus quid dicant. Videntur

Antiqui. tamẽ sentire, ꝙ sufficiat etiam illa, quæ cognoscitur esse attritio. Antiquiores verò, vt Alex. Alens. 4. p. q. 18. membr. 2. art. 1. & D. Tho. in 4. d. 4. q. 2. ar. 1. ad. 1. dicunt, exigi contritionẽ. Neq; hic D. Tho. meminit attritionis, sed solùm dicit, ꝙ requiritur volũtas, qua homo amplectatur baptismum & eius effectum: & in solutione. 3. dicit, quòd sufficit velle à peccato recedere. Et ex recentioribus Gabri. d. 4. q. 2. conclusio. 4. huc inclinat, quòd requiritur contritio, & putat esse opinionem Scoti. Quem tamen non attentè inspexit, ille enim non ait, nisi eum fictè accedere, qui peccatum habet, de quo nullo modo atteritur, vel conteritur.

Argumẽtũ ¶ At re vera est nõ debile argumẽtum, ꝙ eiusmodi attritio non sufficiat. Non dico quando metus inferni est motiuũ, ad inducendũ timorem filialẽ propter Deum: nam illũ liquidum est sufficere, sed quando in solo illo metu persistitur. Nã dolere solum propter inferni tormenta, aut aliud incommodum temporale, non est dolere de offensa Dei. Qui enim sic affectus est, non dolet se Deum offendisse, sed illa se incurrisse pericula & damna. Qui autem non dolet de offensa Dei, certe non amouet voluntatem suam à peccato quatenus peccatum est: scilicet, quatenus contra Deum. Atq; adeò non solum per manere videtur in macula peccati, verùm quodammodo in complacentia. Et confirmatur, quia ius naturæ admonet, vt qui alium offendit non antea illi reconcilietur, quàm eum pœniteat se illũ offendisse. Qui enim patrem meum occiderit, si postea eum non propter me pœnitet, sed propter patibulum, neutiquam est mea amicitia dignus. Et quidem ad sacramentum pœnitentiæ, vt illic videbimus, arbitror huiusmodi attritionẽ non sufficere, ob id quòd requiritur illic confessio, ac subinde vt dolor cordis, oris confessioni respondeat: confessio autem debet esse accusatio de offensa Dei, à quo venia petitur, & ideo saltem in sua existimatione talem debet pœnitens afferre dolorem. ¶ At verò cùm in baptismo talis accusatio non sit necessaria, sed satis sit pœnitentia interior ad recipiendũ baptismum in remissionem peccatorũ, vt ait Pet. Actuum. 2. adhibere possumus hanc sextam conclusionem. Sufficit ad baptismum hu- 6. Cõclus.
iusmodi nota attritio, vt in hoc quoque differat à pœnitentia. Et ad argumentum modò factum respondetur, quòd licet talis attritio nõ sit conuersio, est tamen amotio voluntatis à peccato, si adsit intentio emendandi vitam, vt cum intentione recipiendi baptismum ad recipiendam gratiam in remissionem peccatorum, sit sufficiens dispositio ad suscipiendam gratiam per virtutem sacramenti. ¶ Et confirmatur hæc ratio, quia ille, qui in tali dispositione martyrium pateretur, censeretur gratiam suscepisse. Et tertio id cõfirmatur authoritate D. Thomæ suprà citata. infrà quæst. 80. art. 4. dicentis baptismum posse dari infirmis, & d. 79. art. 3. ad. 2. ait, conuenienter eum accedere ad baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Et per hoc respondetur ad argumentum proximè factum. Negatur, scilicet, quòd iste attritus maneat in complacẽtia peccati, quandoquidem ex hoc quòd habet peccati conscientiam, non sequitur eum manere in complacentia, sed dunta xat in macula, peccatores autem manentes in sola macula, dictum est, dist. præcedenti. art. 4. esse baptizandos. Atq; ad aliud de iure naturæ respõdetur, satis esse ad recõciliationem, quòd homo attritus suscipere velit recipiatq; baptismũ, quem

Deus

Deus ad suam recõciliationem instituit. Imò verò Caiet.vt infrà dist.86.art,2.patebit, affirmare videtur, nullum alium requiri pœnitentiæ actum in eo, qui ad baptismum accedit, quàm velle suscipere baptismum in remissionem peccatorum. Neque verò forsan à veritate est alienus. Sed de hoc illic. Nam hoc fortasse intelligit hìc D.Tho. dicẽs, quòd requiritur voluntas amplectendi baptismum & eius effectum. ¶ Contra id autem, quod de hac fictione dictum est, arguitur. Sequeretur illum, qui fictè accedit in complacentia peccati mortalis præteriti, nouum crimen committere accedendo: quia sacrilegium est sacra indignè suscipere. Conceditur consequentia. Quod si in cõtrarium arguas, rationem, quare alia sacramenta suscipere in peccato, sit peccatum, eam esse, quod in baptismo confertur gratia ad suscipiẽdum alia, & ideo obligatio fit, vt digne suscipiãtur: ad baptismum autem suscipiendum nulla præcessit per aliud sacramentum collata gratia. Respondetur, non eam duntaxat esse causam, verùm & hanc, quæ est suscipere sacramẽtum, quo gratia confertur obicem opponendo ne suscipiatur: est enim hic sacramenti contemptus.

Caietanus. *Argumẽtũ*

¶ Ex quo fit duplex posse sacrilegium committi in sumptione sacramenti. Vnum scilicet, permanere in complacentia peccati præteriti, quod est peccatum nouum. Alterum verò si præter hoc, praua intentione & fine suscipiatur: videlicet, propter adulterium, vel ad præuaricandum postea Christianam religionem, aut propter quid simile. Quæ quidem distinctio pro articulo statim proximo obseruanda est. ¶ Primum argumentum S.Thom. est, Quicunque baptizantur, vt ait Apostolus ad Galat.3. induunt Christum, quotquot autem baptizantur intentione suscipiendi quod ecclesia tradit verè baptizantur: ergo Christum induũt, etiam si fictè accedãt. Christus autem non nisi per gratiam induitur: ergo illam recipiunt. Respondetur ad maiorem, quòd baptizari in Christo vno modo contingit per conformitatem ad ipsum: & nõ contingit nisi per fidem charitate formatã. Alio modo per hoc, quòd suscipiunt sacramentum Christi: & isti non induunt illum nisi per configurationem characteris: quia scilicet Christiani fiunt.

Duplex sacrilegium. *1. Argum.*

¶ Secũdò arguitur. Baptismus operatur diuina virtute, quæ voluntatem hominis mutare potest: nulla autem causa per id quod euincere potest, impeditur, vt patet de igne, qui non cohibetur humiditate passi, quam exiccare potest. Respondetur egregiè, quòd Deus potest quidem voluntatem hominis mutare, qui tunc nõ accederet fictus: institutio autem baptismi non est ad eiusmodi voluntatis mutationem, sed ad hoc, vt qui fictè non accesserit, per ipsum iustificetur. ¶ Tertio arguitur. Effectus baptismi est gratia, cuius obex est peccatum: sunt autem alia grauiora peccata, quàm fictio, quæ non dicuntur eandem gratiam impedire: ergo neque fictio illam habet vim. Respondetur, fictionem in hoc consistere, vt dictum est, quòd cùm accedens eo ipso accessionis opere profiteatur se rectã fidem habere Christi, velleq; se ab ipso iustificari, id tamen non gerit in pectore, quia sibi peccatum complacet: quodcunque nanque mortale peccatum amicitiæ Dei obstat: & quoniam, vt ait Iacobus, qui peccat in vno reus fit omnium, fictio ipsa quodammodo includit omnia peccata quatenus amicitiam Dei respuit, eiusque gratiæ ostium cordis occludit. ¶ Hoc autem ait S.Tho. intelligitur de peccato mortali culpæ, quod gratiæ opponitur: nam complacentia venialis, vt pote quod gratiæ nõ repugnat, non est obex gratiæ. Quæ quidem sententia in vniuersum ab omnibus suscipitur. Alioqui consequeretur, vt quis posset propter solum peccatum veniale cõdemnari. Putà si quis de omnibus mortalibus attritus, retinens tamen in proposito venialem culpam, accederet ad baptismum, nam quãuis ille ob mortalia præterita cõdemnaretur, tamen venialis cõplacentia esset in causa ne baptismi gratiam susciperet. Hoc autem nefas esset cõcedere. ¶ Arguitur autẽ contrarium. Baptismus de se remittit omnem culpam & pœnã: illa autem cõplacentia venialis culpæ obstaculum est ne eadem culpa remittatur: ergo per illã iniuria irrogatur sacramento, atq; adeo apparet mortale sacrilegium, Et confirmatur. Saltem si quis per peccatum veniale susciperet baptismum: vt si illum ob vanã gloriam susciperet, videtur mortalem iniuriam facere rei sacræ. Paludanus est qui.d.4.q.5. sub dubio refert, venialis peccati cõplacentiam in susceptione sacramenti esse mortalem, præsertim in eucharistia. At verò non est hoc in dubium reuocãdum: nam licèt sit aliqua irreuerentia, nõ tamen mortalis. Sed hoc tantùm consequitur, q̃ illa venialis culpa non remittitur per sacramentum.

2. Argum. *3. Argum.* *De peccato ueniali.* *Argumẽtũ* *Pet. à Palu.*

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

Anne-

ANnexum eſt ſuperiori articulo perſcrutari, vtrùm fictio ſit impedimẽtum perpetuum, an verò poſtea tolli poſsit. Et reſpondet D. Thom. vnica concluſione affirmatiua. Remota fictione per pœnitentiam, baptiſmus ſtatim conſequitur ſuum effectum. Probatur primò authoritate Auguſt. lib. 1. de bapt. cõtra Dona. cap. 12. quæ refertur can. Tunc valere. de conſecr. d. 4. Tunc enim, inquit, valere incipit ad ſalutẽ baptiſmus, cùm illa fictio veraci confeſsione receſſerit, quæ corde in malitia vel ſacrilegio perſeuerante peccatorum ablutionem non ſinebat fieri. Cõfirmatur etiam ratione ex naturali ſimilitudine. Baptiſmus eſt quædam regeneratio: dum autem aliquid generatur ſimul cum forma conſequentem effectum ſuſcipit, niſi aliquod obſtet impedimentum: quare illo ſublato ſtatim eundem cõſequetur effectum. Vt lapis dum generatur illico deorſum mouetur, niſi præpediatur, quare amoto impedimẽto ſtatim cadit: ſimiliter quicunq; baptizatur characterem ſuſcipit baptiſmalem quaſi formam baptiſmi, & ideo gratiam ſimul ſuſciperet niſi obſtaret fictio: illa ergo per pœnitentiam ſublata, recipitur gratia.

Concluſio.

Expoſitio articuli.

¶ Concluſio hæc omnium eſt doctorum vniuerſalis quantum ad verba propter Auguſtini authoritatem, ſed tamen quantũ ad ſenſum non conſtat omnino inter doctores concordia. Eſt enim gloſſa apparatus Ioãnis Andreę, ſuper dicto can. Tunc valere. quæ ait non propter baptiſmum fieri remiſsionem peccatorũ, ſed propter cordis cõtritionẽ. Atq; hanc interpretes iuris canonici plurimum ſequuntur. In quorũ gratiã argumẽtum ex. 2. Phyſ. ducitur, vt ait Philoſophus, q effectus in actu, requirit cauſam in actu, aliàs res quæ nõ eſt aliquid nunc poſſet producere: baptiſmus autem iam tunc cũ ſua virtute elapſus eſt: ergo nil efficit. At verò vt doctè aiũt Durãd. in. 4. d. 4. q. 4. & Palud. q. 5. quibus Caie. hìc adſtipulatur, gloſſa hæc textum corrumpit. Haud enim hic diſputamus de effectu pœnitentiæ, ſed de effectu baptiſmi per fictionẽ impedito, vtrùm reſurgat. Et Aug. expreſſè ait, q baptiſmus tunc incipit valere, cùm fictio veraci cõfeſsione tollitur, vbi pœnitentiæ ſolum tribuit fictionem tollere, & tunc baptiſmũ ait valere ad illũ effectum, à quo impediebatur. Reſpõdebat enim illic Donatiſtis, qui aiebant baptiſmũ ab hæretico ſuſceptum nihil valere, eo q gratiam non conferret. Reſpondebat ſcilicet q valet quando recedit fictio. ¶ Secũdò id probatur. Ratio enim huius Auguſtiniani aſſerti inde ortũ habuit, q cùm baptiſmus, vt habetur in concilio Florentino fuerit inſtitutus ad remiſsionem originalis, quod aliena voluntate contrahitur, nulli ſacramento voluerunt patres hoc adſcribere niſi ſoli baptiſmo, qui eſt ſacramentum regenerationis in nouam vitam, atque adeò omnium ſacramentorum ianua: & quoniam cõſtat illi fictè baptizato, & poſtea pœnitenti originale cum actualibus remitti, illam originalis remiſsionẽ, atq; eorum actualiũ, quæ baptiſmũ præceſſerat, eidem baptiſmo tribuũt. Alioqui ſequeretur, q aliquis non regenitus ex aqua & ſpiritu ſancto in Dei filium adoptiuum, nec per ignorantiã inuincibilem excuſatus, poſſet contra ſententiam Chriſti introire in regnum cœlorum: nã ſi tunc baptiſmus nõ habet effectum regenerationis, fictus ille nunquã poſſet regenerari, quia baptiſmus nequit iterari. ¶ Tertio arguitur. Recedente fictione omnia peccata antecedentia baptiſmo plenè quoad culpã & pœnam extinguũtur: nã hæc eſt conditio remiſsionis originalis, vt omnibus illic condonatis reſurgat homo in nouam vitam: hoc autem facere nequit pœnitentia, neq; pœnitentiæ ſacramentum, quoniam illic nõ fit abſolutio, niſi virtute clauium eccleſiæ: cuius iudicio non ſubduntur peccata ante baptiſmum cõmiſſa: eò q per baptiſmum homo primò iuriſdictioni eccleſiaſticæ ſubijcitur: ergo eiuſmodi remiſsio fit per baptiſmum.

Gloſſa Ioã. Andr.

¶ Ad argumentũ ergo in fauorem iuriſconſultorum factum reſpõdetur per doctrinam hìc S. Tho. q cùm per baptiſmũ imprimatur character, qui manet in baptizato, virtute eiꝰ poſt modum recedente fictione infunditur gratia. Hoc autem Duran. loco citato ſiniſtrè intelligit, arbitratur enim D. Tho. aſſerere characterem eſſe diſpoſitionẽ neceſsitantem ad gratiã. Quod quidẽ ſubinde impugnat, eò q, & character ſine gratia eſſe poteſt, vt in præſentiarum, & econuerſo gratia ſine charactere, vt patet de Cornelio & alijs, qui ante ſuſceptionem baptiſmi iuſtificãtur. Et ideo ſubdit, q ſi teneatur, nullam in ſacramento ineſſe virtutem conferendi gratiam, ſed ad eius præſentiã Deum ex pacto illã infundere, facilè intelligitur quẽ admodum ratione pacti propter antea applicatum baptiſmum recedente poſtea fictione, conferatur gratia. Si autem inſit virtus ſacramento, cùm illa præterierit, non ita apparet poſsibile. Ad quæ quidem argumenta Paludanus reſpondere conatur. At verò non ita hìc multis opus eſt. Nam in primis D. Thom. non ait hìc characterem eſſe diſpoſitionem gratię, id enim in. 4. d. 4. prædixerat, quod tamen in ſum-

Durand.

Expoſitio S. Tho.

ſumma nõ ſuſtinuit,& ſuprà.d.1.q.4.art.4. ſatis explicuimus illud eſſe factũ. Imò eſſe character conſequitur ad fidẽ in eodem intellectu, & fides legitimo ordine conſequitur gratiam, quæ ideo vbi non opponitur obex prior natura producitur, quã character, ſed quia vbi impeditur infuſio gratiæ producitur fides mortua, cõproducitur character. Quare hic nõ appellat eũ diſpoſitionem, ſed formã, qua homo fit Chriſtianus, virtute cuius Chriſtianiſmi poſtea ſublato obice infunditur gratia. Et appellauit illum formã propter ſimilitudinẽ ad formã grauis, ad quam ſublato impedimento conſequitur motus. Neq; ad hoc quippiam refert, q̃ virtus infundẽdæ gratiæ inſit ſacramento: illa enim, vt diximus. diſt.1.q.3. non eſt niſi motus aquæ, qua hòmo abluitur, virtute cui⁹ poſtea infunditur gratia. Et eſt nõnullũ exemplũ naturale. Si quis cõtinuò dũ generat, ante q̃ fœtus viuat, moriatur, clarũ eſt eũ eſt poſthumum illum virtute parentis defuncti vitam ſuſcipere. Quòd ſi neges omninò ſimile, quia mãſit ſemen, nos etiã dicimus, q̃ quia iſte baptizatus fuit, manetq; baptizatus recipit gratiã, veluti arti.5. de eodẽ baptiſmo dicebamus, ſuſcepto ante Chriſti paſsionem, q̃ virtute eius aperienda eidem baptizato erat poſt eandem paſsionem cœlorũ ianua. ¶ Primùm argumentum. S.Th. eſt. Opus mortuum, quod eſt ſine charitate, nunquam poteſt viuificari: ille autẽ qui fictus accedit recipit baptiſmũ mortuum, quia ſine charitate: ergo nũquam ſic viuificari poteſt, vt gratiã conferat. Reſpõdetur, baptiſmum nõ eſſe opus hominis, ſed Dei, & ideo ſacramentum ipſum nõ eſt mortuum, ſed cũ fictè ſuſcipitur, ſuſceptio ipſa, quæ opus eſt hominis, eſt mortua: & ideò recedẽte fictione, baptiſmus, qui impeditus erat, ſortietur ſuũ effectum, tamen ſuſceptio, quæ fuit mortua, nunquã reuiuiſcet, hoc eſt fictus ille nũquam recipiet illam gratiã, quam virtute ſui meriti, ſi digne ſacramẽtũ ſuſcepiſſet adipiſceretur. Opus enim, quod per modũ meriti viuit, illud ſi fiat in peccato, nũquã reuiuiſcet. ¶ Cõtra hanc autem ſolutionem exiſtit argumentum minimè imbecille. Sequeretur enim ex hac ſolutione, q̃ ſi quodlibet aliud ſacramẽtum reciperetur cum obice gratiæ, poſtea recedẽte fictione, in funderet ſacramentalem gratiã: nam quodcũque eſt etiã opus Dei. ¶ De hac re variæ ſunt opiniones: quin verò, & D. ipſe Tho. in.4. à ſeipſo variare videtur: nam.d.4.q.3.arti.2. quæſtiunc.3.ad.3. affirmare videtur omnia, ſolaq; ſacramenta, quæ characterẽ imprimunt, licèt fictè recipiãtur, poſtea reuiuiſcere, vt ſunt baptiſmus, cõfirmatio, & ordo: nã cum illic characterem ponat tanquã diſpoſitionem neceſsitatem ad gratiã ſublato impedimento, eadem eſt ratio de omnibus. Et hãc opinionem ſequitur ea.d. Palu.q.5. in fi. & Sylueſ. ver. Baptiſm⁹ 4.§.17. Vnde de Euchariſtia, quia non imprimit characterẽ, ait ibidem S.Tho. q̃ ſi fictè ſuſcipiatur, quanuis poſtea recedat fictio, nunquam habebit effectũ. At verò ipſe idẽ D.Th. poſtmodũ.d.17.q.3.ar.4. idem ait de ſacramẽto pœnitentiæ. Illud enim biſariã poteſt illegitimè ſuſcipi. Vno modo dũ fit dimidiata confeſsio, & illud, quia nõ eſt ſacramentum, nunq̃ habebit effectũ. Alio modo, quãdo confeſsio fit integra, ſed opponitur obex gratiæ. Et tũc, inquit, recedente fictione percipiet fictus abſolutionis fructũ, ſicut, inquit, etiã eſt in alijs ſacramentis. Vbi videtur hoc generaliter omnibus tribuere. Et certè id videt conſequi ex iſta ſolutione ad primum argumẽtum, quia quod libet eſt opus Dei. ¶ Nihilominus (vt meam ſatear inſcitiam) ſi meo arbitratu res definienda eſſet, mallem prærogatiuã hanc baptiſmo ſoli adſcribere, vt nulli alij conueniat ſacramento. In primis nanq; res eſt, cuius ex ſacris literis colligi nequit certitudo, atq; adeò de quali berum eſt ſic, aut aliter cõiectari. Et Augu. qui rei huius præcipuus eſt author, hoc ſoli baptiſmo tribuit. Et D.Tho. quãuis in.4. vbi nõ tam preſsim res examinabat, aliud, (vt vulgo forſan circũferebatur) dixerit: hìc verò in ſumma non niſi ſoli baptiſmo hoc adſcripſit. Quare hìc characterem in genere non tanquã gratiæ diſpoſitionem induxit, ſed ſingulariter baptiſmalem tanquã formã, qua fit homo Chriſtianus: quamobrem non virtutem characteris ſecundùm eius generalem rationẽ, ſed ſingulariter ratione Chriſtianiſmi ait baptiſmum effectum ſuũ ſortiri. ſ. gratiã, qua Deo in filiũ baptizatus adoptatur. Neq; verò quòd hic ait, ſacramentũ eſſe opus Dei, & ideo nõ eſſe mortuũ, tãquã vniuerſalẽ cauſam adfert, vt eadem ratione cũcta ſacramẽta fictè ſuſcepta poſsint reuiuiſcere, ſed ſolũ vt negaret ſacramẽtũ eſſe opus mortuũ. Quòd autẽ ſemel per mortuam ſuſceptionem impeditũ, poſtea reuiuiſcat, eſt ſingularis baptiſmi prærogatiua: eò q̃ ad remiſsionem originalis contagij inſtitutus eſt, atq; adeò ad pleniſsimam indulgentiã, & regenerationẽ filiorum adoptionis in nouã vitam, quod alijs non conuenit ſacramentis. Tametſi etiã ſingulari modo præ alijs ſacramentis dicatur opus Dei, eò q̃ nec claues eccleſiæ requirit neq; verò diſpoſitionem in ſuſcipiente, vt apparet in paruulis. Id verò, quod de pœnitẽtia

S.Tho.

1. Argum.

Ad diffi. cultat.

Opinio Au toris.

S. Tho. dixit, sic forsan, vt proprio loco videbimus, intelligendum est, q̃ cùm sic sacramentũ in remissionem duntaxat actualium institutũ, sitq; perinde iterabile, si post quam fictè suscipitur succedat contritio, succedet perinde fructus remissionis per modum meriti, & si adhibeatur iterum sacramentum, adhibebitur subinde, & sacramentalis gratia illi similima, quæ per priorem absolutionem fuisset suscepta.

2. Argum. ¶ Secũdò arguit D. Thom. Fictio fortior est quam baptismus, quippe cùm eius effectum cohibeat: id autẽ, quod fortiùs est à debiliori non superatur: ergo baptismus culpam fictionis non tollit, atque adeò nec originale, neque alia præcedentia peccata. Respondetur, quòd fictio nõ tollitur per baptismum, sed per subsequentem pœnitentiam: sic enim ait August. Tũc valere incipit ad salutem baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit: priùs ergo natura tollitur per pœnitentiam fictio: & tunc baptismus originale cum omnibus ante ipsum commissis actualibus plenissimè abstergit, iuxta verbum August. libr. 1. de bapt. capit. 12. Soluitur hesternus dies, & quicquid supereſt, hoc est originale, & quicquid actualium ei superadditur ante baptismum, & omnia peccata, quæ comitantur ipsa hora, & ipso momento baptismi: deinceps autem continuò reus esse incipit: nempè, si cum fictione quis baptismum suscipiat. Quapropter cum recedit fictio, simul baptismus & pœnitentia concurrunt: pœnitentia quidem per accidens remouendo fictionem, baptismus verò per se tollendo reliqua præcedentia.

3. Argum. ¶ Similiter respondet ad tertium, quod est huiusmodi. Contingit nonnunquam ei, qui fictè baptismum suscepit, vt post ipsum alia mortalia accumulet, quæ vtiq; per baptismum nõ tolluntur: nam sacramentum præterita delet, ad futura verò non se extendit: ergo in tali casu baptismus nunquam potest suum habere effectum. Respondet, inquam, similiter, q̃ sicut fictio non per baptismum, sed per pœnitentiam deletur, ita & subsequentia crimina: quare illa non plenè quoad culpam & pœnam remittuntur, suntq; confessioni obnoxia. Veruntamen eodem momento, quo culpa illorũ per pœnitentiam remittitur, virtute baptismi remittuntur plenissimè præcedentia.

¶ Contra has autẽ solutiones arguit Palud. loco citato. Impossibile est, vnũ peccatum siue originale siue mortale remitti, quin omnia remittãtur: nã remissio est reconciliatio in amicitiã Dei, quæ sine integra remissione nõ fit: ergo pariter est impossibile, vt aliquod sacramẽtum aliqua peccata remittat, & non omnia, atque adeo non est verum, quòd in remissione fictionis aliqua peccata per pœnitẽtiam, aliqua verò per baptismum remittantur.

¶ Secundò arguitur. Si fictio & subsequentia peccata per pœnitentiam remitterẽtur, sequeretur q̃ illorũ requireretur vera contritio, nec sufficeret attritio. Loquimur quãdo obex tollitur per solum dolorem: nam si adhiberetur sacramentalis absolutio, sufficeret attritio, vt dictum est, existimata cõtritio, vt per sacramẽtum efficeretur ille ex attrito contritus. Consequens tamen probatur sic falsum. Si in receptione baptismi adesset attritio, etiam nota, sufficeret vt baptismus haberet effectum, ergo cùm postea baptismus habiturus sit eundem effectum, eadem sufficiet attritio ad tollendam fictionem. ¶ His ergo adductus argumẽtis Paludanus, ait, sufficere attritionem ad tollendam fictionem, non q̃ per se sufficeret, sed q̃ sufficiat vt tunc virtute baptismi omnia tam præcedẽtia ipsum quàm subsequentia deleantur. Sed re vera solutio hæc aduersatur in primis dicto Augustini scilicet q̃ tunc incipit ad salutem valere baptismus, cum fictio veraci confessione recesserit (id est per legitimam pœnitentiam) ergo nec fictio nec subsequentia peccata delentur per baptisma, sed per pœnitentiam. Item quia illa crimina, quæ subsequũtur baptismum, & fictio, iam subijciũtur ecclesiæ clauibus, atq; adeò pœnitentiæ, quare non remittuntur per baptismum. Ad hæc baptismus impediebatur per fictionem: ergo illam ipse superare nũquam poterit, vt tollat. Adde q̃ si baptismus dum recipiebatur, sortiretur suum effectum, non ampliùs ea remitteret, quæ deinceps committerentur, sed propterea q̃ tunc non habuit effectum non fuit melioris conditionis: ergo neque eadem post remittet: remittuntur ergo per pœnitentiam. Et cùm eadem pœnitentia originale & præcedẽtia baptismum plenissimè remittere nequeat, manifestè fit cõsequens, vt alia per baptismũ, alia verò per pœnitẽtiã deleantur. ¶ Vnde ad primum argumentũ negatur illa consequentia, q̃ si Deus nunquã aliqua peccata aut originale aut mortalia sine omnibus remittat, nõ posset per vnũ sacramẽtum remittere aliqua quin omnia per idẽ remittat: potest enim causa principalis diuersis instrumentis ad diuersa peccatorũ genera simul vti. Fit enim omnium remissio in eodẽ instanti temporis. Neq; aliud latet mysterij, q̃ quòd Deus respiscẽtem illũ in suam amicitiam cõciliat, à fictione quidẽ & subsequentibus peccatis, quia eum illorũ pœnituit

Impugnatio.

Respondet argumentorum.

nituit, & ab originali & præcedentibus, quia baptizatus est. Quare nō est hic dimidiata venia. ¶ Ex quo subsequitur solutio secundi argumenti. Requiritur, inquā, ad indulgentiam, fictionis & subsequētiū peccatorū vera contritio, aut attritio existimata cōtritio cum sacramento pœnitētiæ, subduntur enim iam illa ecclesiæ clauibus. Nō ergo sequitur. Attritio præcedentiū baptismum, quando ipse suscipiebatur, sufficeret ergo & nunc sufficit ad tollendā fictionem: quoniā illa fictio non baptismi virtuti, sed pœnitentiæ subditur. ¶ Cōtra hoc autem arguitur, Contritio non potest esse vnius peccati, quin sit omniū: ergo si cōtritio requiritur fictionis: similiter requiritur, & peccatorum præcedentium baptismū. Ad hoc respondet loco citato Scotus, quòd si ille fictus dum baptizabatur erat in septem criminibus, quorum sex habuit tūc attritionem, septimi verò complacētiam, postea dum resipiscit tenetur de illo septimo conteri, & quatenus erat, verbi gratia adulteriū, & quatenus fuit causa fictionis. s. sacrilegæ susceptionis sacramenti, quæ fuit insignis irreuerentia, de alijs verò non requiritur noua vel cōtritio vel attritio. Addidit verò ego impertinens esse vllam tunc habuisse attritionem, imò quanuis omnium habuisset cōplacentiam, sufficit postmodū habere dolorē fictionis, quæ fuit indigna susceptio baptismi, & subsequētium delictorū: nam illa contritio in virtute includit contritionē omnium præcedentiū. ¶ Vnde ad argumentū respondetur, bifariàm intelligi requiri contritionem illorū præcedentium. Vno modo per se, & sic nō requiritur. Alio modo per accidēs & consecutiue, & sic requiritur, quoniam requiritur per se cōtritio fictionis, & subsequētium, quæ esse nō potest sine dolore omnium præcedentium saltem in genere. ¶ Quòd si arguas. Illa fictio præcedebat baptismū: ergo illius nō requiritur contritio. Negatur antecedens. Est enim semper præ oculis habendum, fictionem non esse peccata cōmissa ante baptismum, sed in idoneam & sacrilegam susceptionem ipsius baptismi, putà quia sine dolore suscipitur: & quoniam baptismus est sacramentū ecclesiæ, fit vt eius indigna susceptio clauibus eiusdem ecclesiæ, atq; adeò sacramento pœnitentiæ sit subiecta. ¶ Ex quo fit consequens, vt quodcūque peccatum in susceptione commissum, fit etiam cōtritione delendum. Vt si quis susciperet baptismū, vt res ecclesiæ furaretur, aut fortè vt per simoniā beneficia obtineret, omnia illa requirūt contritionem & cōfessionē: quia susceptio cū tali proposito est sacrilega. Quapropter cautè legendus est D. Tho. in solutione secundi, vbi ait, q̄ baptismus, remota fictione aufert culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismū, & simul etiam existentiū cū baptismo. Intelligit enim ille, ea quæ cū complacētia vsq; ad baptismū fictè susceptum permanserunt baptismo deleri: nō tamen ipsam peruersam susceptionem. Vnde vt bene hīc notauit Caiet. illa præcedentia peccata possunt cōsiderari vno modo in se, atq; altero quatenus causa extiterunt prauæ susceptionis baptismi: baptismus ergo illa secundū priorem rationem delet, non autē prauā susceptionem: quare, inquit, dū fictus postea fictionem confitetur, satis est dicat, suscepi baptismum in peccato mortali, sine expressione illius peccati: nisi forsan exprimere voluerit grauitatem fictionis, si illud fuisset grauissimum: secùs si baptismum suscepit iniquo proposito mortali. Illud enim exprimere tenetur: quoniā, vt dictum est, ad forum ecclesiæ pertinet. ¶ At verò dubium profectò ex his restat mini mè dissimulandū, vtrùm per illā pœnitētiam, qua fictio remouetur, non solū gradus ille gratiæ illic cōferatur, qui virtuti meriti respōdet, verū & alius sacramētalis, qui per baptismum infunderetur. Ex dictis enim cōsequi apparet, vt ambo gradus infundantur: quandoquidem baptismus vim tūc recuperat ad plenissimam indulgentiā, tum originalis, tum etiā illorum actualiū, quæ baptismum præcesserūt. Sed ex altera parte nō omnino videtur necessaria cō sequentia: quoniā licèt ille fictus quia baptizatus est omnium venia dignus sit, nō tamen fit inde consequens, vt ad maiorem gradum amicitiæ assumatur, q̄ se ipsum disposuit: & cū ad baptismum nullam dispositionem attulerit, videtur nō suscipere maiorem gratiam q̄ quæ respondet modo pœnitentiæ. Alioqui cōmodū de fictione reportasset: nam si legitimè susceptisset baptismū, vnumq; adeò gradum gratiæ, & postmodū tantū cōmitteret peccatū, quantum fuit fictio, nō reciperet postea gratiā, nisi quanta esset contritio. ¶ Scot. loco citato ambas refert opiniones, & in hāc secundā videtur magis inclinatus. Et re vera Augu. atq; hic S. Tho. nihil loquuntur de gradu gratiæ, qui tūc recipiatur virtute baptismi, sed solū q̄ virtute illius remittuntur præterita. Et possumus dicere, illum gradum gratiæ pœnitentiæ, propterea q̄ respondet contritioni hominis, qui fuit fictè baptizatus, licèt in se nō crescat, habere tamen virtutē remittendi originale, & oīa baptismum præcedētia: ille enim maior effectus nō arguit maiorē gradū gratiæ. Adultus siquidē,

Requiritur vera contritio.

Argumētū contra.

Scot.

Sentētia Authoris.

Aliud arg.

Corollariū

Cautè legēdus S. Tho.

Caietanus.

Dubium.

Scotus.

qui peccatis onustus cum sola attritione susci peret baptismū solā gratiam sacramētalē reci-peret, quæ vt diximus, minima est: & tamē ple nissimam suscepisset omnium indulgentiam. Profectò qui sic responderet, maxima se pro-babilitate tueretur. Qui autē secus senserit, gra dum. s. baptismalem in illo accumulari, dicere subsequenter tenetur, ꝙ si illa fictio postea nō per contritionem tollatur, sed per attritionem reputatam contritionem adiuncto sacramen-to pœnitentiæ, tunc per sacramentum non so lùm sacramentalis pœnitentiæ gradus, verum & baptismalis infundatur.

QVÆSTIO SECVN-da, De catechismis, & exorcismis baptismi.

S. Thom. 3. part. quęst. 71.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm catechismus debeat præcedere ba-ptismum.

Quæstio secunda præsentis distinctionis est de præparatorijs baptismi, quæ sunt catechismi, & exorcismi. Vnde S. Tho. in hoc. 1. art. cōstituit cōclusionem hāc. Catechismus baptismū cō-
Conclusio. uenienter præcedit. Probatur primò ratione. Baptismus est fidei sacramētū, ac perinde eius dem Christianæ fidei professio, secundū illud ad Roma. 10. Quomodo credēt ei, quē non au dierunt? quomodo autē audient sine prædicā-te? Catechismus autē nihil aliud est, quā eorū eruditio, in quib⁹ fides cōsistit: ergo ille debet baptisma antecedere. Cōfirmatur autē conclu sio authoritate euāgelica. Euntes docete omnes gētes baptizātes eos, vbi Christus doctrinam iussit ante baptismū præmitti. Accedit autho ritas Rabani de institutione clericorū dicētis. Ante baptismū catechizādi debet hominē prę uenire officiū vt fidei primū catechumenus ac cipiat rudimētū, de cōsec. d. 4. c. ante baptismū.
Expositio articuli. ¶ Cæremoniæ quę baptismū exornant, in tria diuiduntur. s. in catechismos, exorcismos, & ri tus ad formā baptismi pertinentes. De quibus oibus simul disputare assolent Sententiarij. d. 6. & Alex. Alen. 4. p. q. 23. At verò ritus vngē-di, & candidam vestiendi stolam, cereumq; in manibus baptizandi accedendi, non præam-bula baptismi cēsentur, sed ad formā ipsam ba ptizādi reducūtur. De quibus ideo. d. 3. inter disputandū de forma baptismi, art. 10. cōgruē ter dictum est. Locus ergo præsens non nisi de catechismis, & exorcismis sermonē expostu-lat. Et quidē catechismus nomen græcū est, à κατηχέω seu κατεχίζω, quod est erudio, idque po tius viua voce, ꝙ scripto: nā & apud ethnicos Ægyptios mos viguit, vt sacra mysteria non scripto, sed voce traderent. Est ergo catechis-mus fidei instructio & eruditio. Ac perinde, & catechumeni ipsi dicūtur, qui catechizantur. Vnde Hugo de sacra. p. 6. c. 9. catechumenus, *Hugo.* inquit, instructus, vel audiēs interpretatur: ca-techizare enim est instruere, quoniā baptizan di prius instituūtur & docētur: quæ sit forma fidei christianæ, iuxta verbū Christi. Docete oēs gentes baptizātes eos, &c. Et subdit. Hæc igitur forma catechizationis à primis tēpori-bus Christianæ fidei instituta est. Hæc ille. Nō ergo est res noua, sed traditione apostolorum per ecclesię succesionē semper culta. De qua re Dionys. apostolis coętaneus. c. 1. & 2. eccle. *Dionys.* hierar. diuinè loquitur. Ille autē Hæresiarcha Vvitcleff huiusmodi sacrosanctos ritus ab ec-clesia exterminare conatus est, aduersus cuius blasphemiā Tho. Vvald. tomo. 2. de sacra. tit. *Vvald.* 5. ca. 45. & infrà diserte scripsit: multorū. s. testi monijs sanctorum ostendens eos à primordijs ecclesiæ semper fuisse obseruatos. At verò, vt loco citato ait Hugo, catechismi ꝑ adultis pri mò fuerunt instituti, qui nascente ecclesia fre-quētissimi baptizabātur, sed deinde, & in paru-lorum baptismate iussi sunt fieri, ad quos susceptores respōderent. Obidq; in manuali-bus sacramentorum breuissimi tradūtur cate chismi, vt sint tā paruulis, ꝙ adultis cōmunes. Veruntamen vbi adulti baptizantur, non sat est, vt omnino fidei rudes ad baptismū accedē tes de his interrogentur, sed est operę pretium per dies aliquot instrui, vt fidei articulos saltē grosso modo intelligant, & legis decalogū di-scant, & orationē dnicam: vt id quod profes-sū ri sunt, quantū breui tempore fieri pōt intelli-gant, ne vel allegare possint inuitos fuisse ad fi dem pertractos, vel in periculo maneāt vt fidē dū eā postea nouerint, deserant. Quapropter in cōcilio Bracharēsi. 2. c. Ante viginti. de con-secra. d. 4. præcipitur, vt ante viginti dies cate-chumeni symbolū doceant. Et Aug. lib. de fide & operibus. c. 13. catechizādos eos docet, qui ad baptismū accedunt: hoc est, christianismo-ribus imbuendos, exēplo Ioā. Bapt. qui veniē-tibus ad baptismū suum pœnitentiā prædica-bat, atq; vnūquēlibet admonebat, vt suum di-

gnè

gnè exerceret munus, ac demũ cunẽti fructus agerent pœnitentiæ. Quinuerò, & iustũ librũ ad Deo gratias cõposuit de catechizãdis rudibus. Est ergo catechismorũ cõsuetudo sanctio catholica, vt ca. suprà citato Raba. & altero cõcilij Bracharensis, & can. Catechismi. qui est Nicolai, de consecra. dist. 4. decernitur.

1. Argum. ¶ Vnde ad primũ argumentũ S. Tho. respõdetur. Arguitur quippe. Per baptismũ regenerãtur homines in nouã vitã: vita autem priùs suscipitur quã doctrina: ergo baptismꝰ: præcedere debet. Respõdetur, inquã, ꝙ vita gratiæ præsupponit naturalẽ rationis vitã, in qua homo esse potest doctrinæ particeps. ¶ In secundo autẽ petitur, quomodo pueri sint doctrinę capaces. Et respõdetur, ꝙ ecclesia per susceptores accõmodat eis cor vt credãt, & aures vt audiant, & intellectũ, vt ꝑ alios instruãtur. Quod est dicere, illos, qui puerũ offerũt, nomine ipsius respõdẽtes, Credo, vice illius fungi, vt ꝑ ipso credãt.

2. Argum.

3. Argum. ¶ Tertium verò argumentũ est huius solutionis redargutio. Si pueri per illos susceptores seu patrinos crederent, sequeretur ꝙ per ipsos obligarẽtur postea fidẽ sustinere, cõsequens tamẽ duabus rationibus apparret falsum. Primò, quia nemo sine proprio consensu põt per aliũ obligari. Secũdò, quia cũ ille, qui pro puero respõdet, nesciat an sit legitima ętate crediturus, imprudẽter pro illo fidẽ pollicetur. Respondetur primò ad secundã rationẽ, ꝙ ille non prædicit puerũ postea crediturũ, aliàs diceret, credet, sed tũc credere: respõdet enim, Credo: quare tunc nõ profitetur, nisi ecclesiæ fidẽ in persona pueri, cui eadẽ fides per sacramẽtũ cõmunicatur. Ad primã autẽ rationẽ respõdetur, ꝙ nõ est incõueniẽs vt in his, quę spectãt ad salutẽ vnus pro alio obligetur. De hac autẽ veritate. d. præcedenti art. 9. satis dictũ est: nẽpe, quẽ admodum pueri dum baptizãtur, tum credãt, tum etiam ad fidẽ euãgelicã obligentur, etiam si nulli præcedant catechismi, vt pote qui non sint de necessitate sacramẽti, vt art. 3. visuri sumus. Ita catechismi sunt obligationis signa, quæ fit in baptismo.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm exorcismus debeat prẽcedere baptismum.

DVO sunt præambula baptismi: nẽpe, cathechismus, & exorcismus: obidque eadem cõclusione quæ de catechismo posita est, respõdetur de exorcismo: videlicet.

Conclusio. Conueniẽter ante baptismũ exorcismi prẽcedunt, quibus dæmones expelluntur ne baptizandi salutem impediant. Probatur primo auctoritate Cœlestini, quæ sumpta est ex lib. eccles. dogma. c. 31. & refertur de cõsec. d. 4. can. Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentũ, nõ priùs fontẽ vitæ adeant, quã exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus immũdus ab eis abijciatur. Et cõfirmatur ratione. Prudentia prẽcipit, vt quicunque opus aliquod inceptat, priùs ea quæ obstant impedimenta remoueat, iuxta illud Hieremię. 4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Quinetiam in generatione naturali natura docet, quemadmodum forma priùs contraria expellatur quàm inducatur noua: diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per spiritualem generationem in baptismo exhibetur, habetque potestatem aliquam in hominẽ, ex hoc ipso, quòd vel originali subditur, vel actuali peccato: ergo priùs arcendus est, & abigendus, quàm salutaris baptismus dispensetur. Deinde subdit D. Thom. alias cæremonias, de quibus statim. ¶ Exorcismus idem est, quod abiuratio ab ἐξορκίζω siue ἐξομνύω quod est abiuro. Est ergo exorcismus abiuratio per sacra, qua dæmones abiguntur à corpore, vel ab ipsis obsesso, vel ne ipsum obsideãt. Nã cùm homo in baptismo Satanę, & suis pompis abrenuncians nomen suum in Christianam professionem & militiã det, illic maxime hostiles dæmonum incursus, sub quorum militia erat per peccatum, metuẽdi sunt, tum quòd nobis salutem animarum inuideant, tum etiã propter odiũ Christi. Et ideo saluator ipse, vt ecclesia more, & vsu à tempore apostolorũ deriuato docet, potestatem ei reliquit eos cohibendi, ne sacramentorũ, ac potissimũ baptismi effectum impediant. Vnde Aug. lib. 2. de peccato originali. Ob id, inquit, priùs in eis, qui baptizatur, exorcizatur, & exufflatur potestas contraria, vt euidentibus signis à captore pessimo ad optimum redemptorem trãsire monstrentur. Et li. 1. de nuptijs, & cõcupiscẽtia. c. 20. ait, per exorcismos liberari baptizandos à potestate tenebrarũ, transferriq; in regnum filij. Et sicut baptizandi, eò ꝙ catechizãtur, catechumeni dicuntur, ita & quatenus exorcizantur, appellantur energumeni. i. obsessi, vexatiq; à dæmonibus. Et nequis cauillari posset exorcismos rem esse nouam, ait Augustꝰ. de eccles. dogmatibus, sanctã ecclesiã in vniuerso mundo vniformiter eos obseruare. Quinuerò eadem exorcismorum religio colligitur ex illo Mar. vlt. Signa autẽ eos qui crediderint hæc sequẽtur. In nomine meo dæmonia eijcient, &c.

Expositio articuli.

Energumeni.

Veruntamen circa verbū S. Thom. quo ait dæmones poteſtatem habere in hominē eo ipſo, quòd ſubditur originali, vel actuali peccato, adnotādum eſt, q̄ licèt more ordinario nō permittantur homines niſi ob peccatum à dæmonibus arripi, & obſideri (quare vbiuis Chriſtus dæmoniacos curabat, ab anima, & corpore dæmones expellebat) nihilomin⁹ nihil vetat quominus aliquando ob aliquam occultā cauſam eadem fiat diuinitus permiſsio vt homo iuſtus vexetur. Nam & Iob permiſit à ſatana acriter deuexari ſola excepta anima, quam ei ſeruare iuſsit illæſam. ¶ Ordo autem catechiſmorum & exorciſmorum non diſtinctè procedit, ſed promiſcuè & commiſtim ambo fiunt, vt eſt videre apud Dio. c. 1. & 2. de eccleſi. hierarch. & apud Raban. de inſtitutione clericorū. Primū eū debet, qui baptizari optat, nomē ſuū dare, vt habetur in cōcilio Carthaginēſi. 4. & refertur de cōſ. d. 4. ca. Baptizādi. Et antiquis ſcribebatur nomen eius in cathalogo. Deinde ſi eſt adultus debet ſymbolum diſcere, vt habetur in concilio Laodicenſi & in concilio Agathenſi, & refertur de conſecr. ea. d. c. Symbolū. & can. Baptizandus. Iam verò quia non eſt in vſu baptizari niſi paruulos, hoc fit in introitu eccleſiæ. Illic enim primum omniū catehcumenus interrogatur, quid petat quodq̄ue habeat nomen. Et ſecundò (qui primus catechiſmus eſt) docetur baptiſmū ei præſtare vitam æternam, quæ eſt cognoſcere vnum Deū viuum & verum, vt habetur Ioan. 17. & quem miſit Ieſum Chriſtum filium eius: nam vita in hoc ſeculo per fidem inchoatur, & in altero per viſionem conſummatur. Atque inde tertiò exorciſmi incipiunt. Exi ſpiritus immunde, ab eo, & da locum aduenienti ſpiritui ſancto paracleto. Et recede diabole ab hac imagine Dei. Poſtea quartò exuſflari debet dæmō, vt præter citatas autoritates ait loco citato. Raban. & refertur de conſ. d. 4. c. Poſtquā. ¶ Vbi hoc abſque adnotatione nō eſt prætereundū, q̄ vbi in manualibus, quæ ego vidi, ſcriptū eſt. Inſufflo te diabole, ſcribendū eſſet, exufflo: nam in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus. c. 31. & locis omnib⁹ citatis de peccato originali, de nuptijs, & de conſ. d. 4. c. Siue paruuli. & ca. Sicut noſtris. & vbique ſancti non dicunt niſi exufflari poteſtatem diaboli. Neq; verborū ſignificationes aliud permittūt. Inſufflare enim eſt per flatum aliquid immittere, & inducere: exufflare verò, emmittere & expellere. Vnde Gene. 2. Inſpirauit, inquit, Deus in hominē ſpiraculū vitæ. Et in morte dicimus expirare animā. Et de Chriſto ait euāgeliſta. Ioan. 20. q̄ inſufflauit in apoſtolos dicēs. Accipite ſpiritū ſanctum. Dicere ergo Inſufflo te maledicte diabole, idem ſonare videtur, q̄ immito te & induco in hunc hominem. Sed exufflo te idem eſt, quod flatu ſpiritus ſancti te abijcio & expello. Niſi, inſufflo, hoc ſenſu accipiatur, qui eſt, in te vt exeas ſufflo. Quintò ſignatur ſignaculo ſanctæ crucis, vt Rabanus loco citato docet, & refertur ea. d. can. Poſtea. Quo quidem ſignaculo, & benedictione, vt ait hic. S. Tho. expulſo dæmoni via occluditur, ne redire in hominē poſsit. Et ſextò, vt ca. proximo. Hinc ex, eodem Rabano refertur, in protectionem baptizandi adhibentur orationes & preces. Ac ſubinde alij exorciſmi. Septimò, vt ead. diſ. can. Sal. ex Beda refertur, apponitur ori ſal cœleſtis ſapientiæ. Octauò, vt idem ait Rabanus, & refertur ea. d. c. De hinc. iterantur exorciſmi. Ergo maledicte diabole recognoſce ſententiam tuam, &c. Nec te latet ſatana imminere tibi pœnas, &c. vt diabolus ſuam cognoſcens nequitiam, iuſtumq̄ue adeò Dei iudiciū timens ab homine nunq̄ reditus recedat. Nonò, vt ex eodē Rabano, cap. Poſtea. 2. refertur, ſaliua tanguntur aures & nares prolato illo verbo Chriſti Marc. 7. quando linguā tangens ſurdi & muti, digitoſq̄; in auriculas eius immittens, dixit, Epheta: quod eſt aperire. Nam cùm auditus, vt ait Ariſtot. ſenſus ſit diſciplinæ, & naſo rei iudiciū ſumamus approbandū vel reprobandū, atq; ore quod didicimus, doceamus tactu aurium narium profitemur apertas habere aures ad doctrinam fidei, quā & iudicio approbamus, & ſale conditam ore profitemur. Vnde Hugo. lib. 2. de ſacramē tis. par. 6. c. 10. tria, inquit, ſunt, quibus baptizādus quaſi cōcipitur & nutritur, & vſq; ad integritatem nouæ vitæ promouetur. ſ. catechiſmi quibus ad fidem proprio mouetur voluntatis arbitrio, & exorciſmi, quibus ab eo diaboli poteſtas inimica pellitur, ac demum orationes vt gratia, & baptizandum præueniat, & baptizatum ſequatur. ¶ Deinde baptizandus ad ſacrū fontē introducitur, ibiq̄; vnctiones alijq̄; ritus perficiūtur, de quibus. d. 3. art. 10. ſatis dictum eſt. Deinde q̄d ad exorciſmos attinet, catechumenus abrenuntiat ſatanæ, & omnibus pompis eius. Ac domum ad catechiſmos ſit regreſſus. Interrogatus enim catechumenus, ac ſubinde reſpondens ſe credere in Deū patrem omnipotentē, & in Ieſum Chriſtū filiū eius, & in ſpiritum ſanctū, &c. in earundē perſonarū nomine baptizatur. ¶ Arguit autē D. Tho. in cō trariū. Primò, q̄ non omnes catechumeni ſunt energumeni. i. obſeſsi & arreptitij atque adeò nec exorciſmorū indigentes. Secūdò quia tan diu

Ordoexor. & catechi.

Sufflare.

Hugo.

Argum.

tãdiu potestas dæmonis grassatur in hominẽ, quãdiu est in peccato: sed peccatũ nõ tollit vsq; ad baptismi formã: ergo exorcismi precedẽtes nihil iuuãt. Et tertiò, quia cùm aqua benedicta ad arcẽdos dæmones instituta sit, superfluunt exorcismi. Respõdetur autẽ ad primũ, q̃ licèt nõ oẽs catechumeni interiùs vexẽtur â dæmone tanq̃ energumeni, creduntur tamen extrinsecùs circunstare: quorum potestatiho mo per peccatũ originale subditur. Et ad.2. respõ. q̃ sicut per gratiã baptismalẽ expelluntur dæmones, ne. s. impediãt hominẽ ab ingressu gloriæ: ita per præcedẽtes exorcismos expelluntur ne homini sint impedimẽtũ percipiẽdi sacramentũ. Ac demũ ad tertiũ bifariã respondet. Primũ q̃ aqua benedicta est cõtra dæmonũ expugnationes exteriores, exorcismi verò aduersus vexationes internas, & ideo baptizãdi dicũtur energumeni. Secũdò dici potest, q̃ sicut pœnitentia substituitur baptismo, qui nõ est iterabilis, tanq̃ secũda tabula post naufragiũ, ita exorcismis substituitur postea aqua benedicta: nam neq; ipsi baptismales exorcismi sunt iterabiles.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ea, quæ aguntur in exorcismo aliquid efficiant.

SEquitur articulus tertius de exorcismorum effectu, vtrũ. s. exufflatio illa tantũ significet, an verò etiam instar sacramenti expulsiones dæmonum efficiat. Et idẽ est de saliua apposita ori, auribus & naribus vtrũ id efficiat, quod significat. Et D. Tho. repulsa cõtraria opinione duabus respõdet conclusionibus. Fuerunt quippe qui dixerũt ea, quæ in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solũ effectus Dei significare, sicut Scot. & Duran. de sacramẽtis affirmãt. Sed
1. Cõclusio in cõtrariũ statuit prima conclusio. Exorcismi aliquem effectum habent. Probatur per hoc q̃ ecclesia in exorcismis imperatiuis verbis vtitur ad expellẽdũ dæmonis potestatẽ, quasi virtute sibi diuinitus tradita, cum ait, Ergo maledicte diabole exi ab eo. Et cõfirmatur authoritate Aug. in lib. de symbolo, & refertur de cons. sec. d.4.c. Sicut nostris. Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, scilicet, exorcismorum virtute.

Secũda cõclusio. ¶ Secũda cõclusio. Exorcismus aliter q̃ baptismus suũ habet effectũ. Probatur. Per baptismũ nanq; gratia cõfertur ad plenã culparũ pœnarũq; remissionẽ: per ea verò, quę in exorcismo peragũtur, excluditur duplex impedimẽtũ salutaris gratiæ percipiẽdæ. Quorum primũ est extrinsecũ, quod per exufflatiões excluditur, quibus potestas dæmonis expellitur, ne sacramento legitimè susc ipiẽdo obstaculũ obijciat. Manet tamẽ eadẽ dæmoniaca potestas in homine quantũ ad maculã peccati, & reatũ pœnæ quousq; per baptismũ auferãtur. Vnde Cyprianus. Scias, inquit, diaboli nequitiã posse remanere vsque ad aquã salutarẽ, in baptismo autem omnẽ nequitiã amittere. Secundũ impedimentũ est intrinsecũ, quod quidem homo ex peccato originali contraxit, vt ad percipiẽda mysteria sensus habeat occlusos. Vnde vt eo. lib. ait Rabanus de institutione clericorũ. & refertur de conse. d.4.ca. Posteà tanguntur. Per saliuam, inquit, typicam & sacerdotis tactũ sapientia & virtus diuina salutẽ catechumeni operatur, vt aperiãtur ei nares ad percipiẽdum odorẽ notitiæ Dei, vt aperiãtur ei aures ad audiendum mandata Dei, vt aperiantur ei sensus in intimo corde ad respondendũ. Dicens ergo per saliuã & tactum sacerdotis, intelligit illa instrumẽtaliter cõcurrere. Et idẽ ait ca. Postq̃. s. exufflatur ab eo potestas sæua, vt per pium sacerdotis ministeriũ spiritui sancto cedat fugiẽs malignus spiritus. ¶ Exorcismos Duran. & Palud. in.4.d.6.q.vlt. sic distinguunt, q̃ quædam, quæ illic fiunt, vt exufflationes, nõ solũ significent, verũ & efficiant dæmonũ expulsionem: alia verò, vt tactus oris, auriũ & narium cũ saliua, tantũ significent perceptionẽ fidei, eiusq̃ gustum, nõ autem efficiant. At verò gratis & sine causa hæc fit distinctio: nã vt testimonijs citatis patet, idẽ ait Rabanus de tactu illo, quod de exufflatione. s. q̃ per saliuã typicã sacerdotis sapientia & virtus diuina operatur. Quapropter & D. Tho. in præsentiarũ, & Ricard. d.6. art.6.q.1. absque distinctione aiũt, exorcismus virtute operis quod aiunt ex opere operato, illa facere, quæ significant. Et reuera par est de omnib⁹ ratio. Nã sicut illi exufflationi virtutẽ Deus tribuit tanq̃ suo instrumento pellẽdi dæmones, ita & tactui cum saliua creditur eandẽ tribuisse ad aperiendũ aures & nares. &c. Hæc autem virtus nihil aliud est, vt de baptismo diximus, q̃ motus, quibus res illę ad id applicantur. Sicut enim Christus voce propria tanquã instrumento pellebat dæmones & insufflatione contulit apostolis potestatẽ remittẽdi peccata, sic & illo sacerdotis verbo, exi maledicte diabole, & illa eius exufflatione dæmones pellit. Et eodẽ modo sicut tangendo auriculas surdi, & muti, & sputo tangendo linguã, & dicendo, Effeta, aperuit eius aures, simili tactu, & vo

Expositio articuli.

ce ſacerdotis idēin energumeno operat. Quod eſt dicere, virtute illius cęremonię ſingularem fert Deus opē exorcizato, vt digne fidē & ſuſcipiat, & pro tēpore cōſiteatur, quemadmodum d. 1. q. 3. artic. 2. de gratijs, & effectibus diuerſis ſacramentorum dicebamus. ¶ Quod ſi hinc inferas eiuſmodi exorciſmos eſſe ſacramēta, negatur conſequentia, vt negatur à S. Tho. in ſolutione ſecūdi: nā etſi ſuos effectus ſimiliter ex opere operato ſortiātur, tamē neq; gratiam gratū faciētem ſignificāt, in quo conſiſtit ratio ſacramēti neq; illam cōferūt, quæ eſt perfectio ſacramentorum nouæ legis. Et ideo nō ſunt ſacramentalia quædā. ¶ Aliter tamen arguitur. Huiuſmodi exorciſmos non Chriſtus, ſed eccleſia inſtituit, eccleſia autē nō habet facultatem cæremoniā alquam inſtituendi, quæ effectus iſtos habeat ſupranaturales: ergo non eſt in illis eiuſmodi virtus. De hoc Ricardus loco citato, & Palud. quorundā referunt opinionem, qui aiebant exorciſmos, quibus dæmones expellūtur, nō aliā ad id habere virtutem, q̄ naturalem. Legitur enim de Dauide. 1. Reg. 16. citharæ muſica poteſtatē maligni ſpiritus Saūlē deuexantis ſæpe repreſsiſſe. Et Hiero. ad Paulinum. c. 2. Habet, inquit, neſcio, quid energiæ viuæ vocis actus. Similem ergo virtutē aiebāt exufflationes habere, & vocale illud imperium. Exi diabole, ſicuti, & voces in cantātium ſerpētes, vt eſt in Pſalmo. Hoc autē deliriū cōmentū eſt. Dæmones. n. non habent virtutē ſuper animam aut corpus, niſi mouendi illa localiter, aut aliqua qualitate afficiendi, vt patet in arreptitijs, aut inducēdi aliquā formā artificialē. ſ. faciēdi ex lignis ſcamnū, & ſimilia. Ab his autem per ſe tū naturaliter abigi nō poſſunt. Et vox non mouet niſi per ſignificationem generando conceptus in intellectu audientium, qui quidem conceptus voluntatem dæmonis audientis cogere nequeunt. Et incātatores ſerpentum, vel arte diaboli, vel aliquo veneno illos incantāt: quare, & venefici eodem Pſalmo appellantur. In exorciſmis ergo nō eſt niſi virtus naturalis modo iam explicato.

Aliud argumen.

Ricard.

Deliræopi.

¶ Vnde ad argumentū reſpōdetur, q̄ quanuis eccleſiæ Chriſtus nō tradiderit poteſtatē inſtituendi ſacramēta collatiua gratię, nihilominus facultatem cōmiſit inſtituendi ſacramentalia ad aliquos ſupranaturales effectus. Nā & apoſtolis poteſtatem contulit miracula faciēdi. Et loco iā citato. Mar. vlt. Signa autē eos, qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eijciēt, &c. Quinuerò & poteſtatem habet benedicendi luſtralē aquā, qua non ſolùm dæmones arcentur, verùm & veniales culpæ remittuntur, quippe quæ ſine infuſione gratiæ remitti poſſunt. ¶ Grauius autem dubium eſt, vtrum exorciſmi ſemper infallibiliter ſuos ſortiantur effectus: nam poſtquā inſtrumenta Dei ſunt, cenſendi ſunt nunquā deficere. Reſpōdetur per huiuſmodi propoſitiōes. Prima. Exorciſmi baptiſmales ad cohibendos demones ne ſacramenti fructum impediant, ſemper ſunt ſalutares, & de ſe efficaces, niſi recipientis nequitia obſtet. Hoc eſt notū poſtquā ab vniuerſali eccleſia obſeruātur. ¶ Secunda propoſitio. Ad hūc effectū, qui eſt, dæmones ab obſeſſis corporibus expellere, non ſunt ſemper efficaces. Quare ſi catechumenus arreptitius eſſet, nō eſt lex infallibilis, vt per exorciſmos liberetur à dęmone, etiam ſi baptizetur: nā illi per ſe nō ordinātur niſi, vt nō impediantur ſacramēti fructus. Et multò minus infallibilis erit regula extra ſacramentū baptiſmi. Hoc enim experimento quotidie diſcimus, q̄ multi exorciſmi dæmoniacis nō ſufficiunt. Nam miraculū expulſionis dæmonū potiſsimum inſtitutū fuit ad cōfirmandum fidem: & ideo in primordijs eccleſię frequētiſsima fiebant ad illum effectū miracula. Iā verò, vbi ſatis cōfirmata eſt fides, non tam crebrò eiuſmodi cōtingūt miracula. Nō tamē idcirco exorciſmi ſunt ad ſuccurrēdū arreptitijs cōtēnendi. Eſt ergo ſicut inter meritū de cōdigno & de congruo, ſic & inter ſacramēta, & exorciſmos diſcrimē. Meritū em̄ de cōdigno, q̄d ex gratia, p̄cedit, certiſsima lege ſuū effectū, id eſt, augmētū gratiæ ſortitur. Per meritum verò de cōgruo nō ſemper id, quod ex bonis tēporalibus petimus, cōſequimur, neq; ſi alijs gratiā imprecemur. Attamē ſæpiſsimè iuuat. Pari modo licèt ſacramenta legitimè ſuſcepta ſemper ſint gratiæ efficacia, exorciſmi tamē non ſemper arreptitijs, ſed ſecūdùm diuinum arbitriū proſunt. De exorciſtis autē, eorumq̄; exorciſmis. 2. 2. q. 90. meminit D. Tho. & nos lib. 8. de Iuſtitia & iure. q. 3. artic. 2. locupletiùs materiā amplificauimus.

Nota.

¶ Primū argumētū S. Th. eſt. Si energumenus poſt exorciſmos ante baptiſmū ſine baptiſmo flaminis moriatur, ſalutē nō cōſequitur: ea autem quæ in ſacramētis aguntur, ad eandē ſalutem ordinantur, iuxta illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluꝰ erit, ergo exorciſmi nihil operātur. Hoc argumētū factū eſt ad refutandū opinionē Præpoſiti dicētis, q̄ exorciſmi abſque baptiſmo proſunt, vt ſi exorcizatus tūc moriatur, minores patiat tenebras. Hoc. n. ob id falſum eſt, q̄ tenebrę illę nō ſunt niſi carētia diuinæ viſionis, quæ nō recipit magis aut minus, de quo nos tamē inferius. Reſpō

1. Argū.

detur

detur ergo, ꝙ cũ in exorcismo, nõ tollatur culpa, propter quã homo in perpetuũ condemnatur, sed solũ impedimenta recipiẽdi remissionẽ per sacramentũ, fit vt ei, qui sine sacramẽto decedit, nihil exorcismi prosint. ¶ Secundũ argumentũ suprà solutũ est, vbi declarauimus exorcismos nõ esse sacramẽta, sed sacramẽtalia quędam. ¶ Tertiũ est. Si exorcismi essent dispositiones baptismi, esset etiã dispositiones ad eius effectũ: scilicet, ad gratiã: forma autẽ fine dispositione nõ infunditur, vt in naturalibus ostẽditur: forma enim ignis nõ suscipitur nisi vbi calor præfuerit: ergo gratia fine exorcismis nunquã infundetur, quod cõstat esse falsum. Respõdetur multa. Primò, ꝙ dispositio sufficiens ad baptismũ est intẽtio suscipiẽtis si sit adult⁹: vel ecclesię, si sit paruulus, quapropter exorcismi nõ sunt de essentia sacramẽti. Nihilominùs nõ licèt eos, nisi in extrema necessitate prætermittere: esset enim illa prætermissio peccatũ mortale cõtra solẽnẽ ecclesiæ ritũ. Vnde vt. q. præce. ar. 7. vidimus, tertiũ fictionis modũ assignat Aug. sacramẽtũ celebrare nõ seruãdo ecclesiæ ritus. Quapropter quãdo ob necessitatẽ exorcismi prętermittũtur, postmodum cessante periculo debẽt suppleri: tũ vt vna similitudo baptismi vbiq; seruetur, tũ etiam quia supplemẽtum illud nõ fit post baptismum frustra. Nam sicut dæmones possunt effectũ sacramenti antea impedire ne fiat: possũt etiã postea ne perceptus duret & crescat. ¶ Quarto arguitur, ꝙ etiã illa, quæ post baptismũ aguntur, vt chrismatio in vertice, & linea stola, & cereus nihil efficiant postquã perfectus est sacramẽti effectus. Respõdetur, vnctionẽ illã, quæ fit in vertice, nõ solũ significare, sed etiã cooperari ad cõseruationẽ gratiæ baptismalis. Vestis verò cãdida nihil efficit, sed duntaxat significat nouitatem vitæ: sicut & cereus accensus lumẽ fidei.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm catechizare, & exorcizare sit sacerdotis officium.

Conclusio.

DE ministro tandẽ catechismi, & exorcismi asserit D. Tho. hanc cõclusionẽ. Officiũ catechizãdi, & exorcizãdi in cubit sacerdotibus tanquã primarijs agẽtibus: diaconibus verò, & inferioribus ministris tanq; eis, qui sacerdotibus debẽt ministrare. Probatur autoritate Nicolai papę. can. Catechismi. de cõse. d. 4. vbi ait, Catechismi baptizãdorũ à sacerdotibus vniuscuiusque ecclesiæ fieri possunt. Et autoritate Cregorij super Ezechielem, quæ ea. d. can. Sacerdotes. refertur, vbi ait. Sacerdotes cũ per exorcismi gratiã manũ credẽtibus imponũt, quid aliud faciũt, nisi ꝙ dęmonia eijciunt? Et cõfirmatur ratione. Minister, vt nomẽ ipsum indicat, cõparatur ad sacerdotẽ sicut secũdariũ, & inferius agẽs ad principale, atq; adeò nõ agit nisi principali agenti cooperando. Et quãto principalis operatio maior est, tantò dignioribus indiget ministris: potissima autẽ sacerdotis operatio est administratio sacramenti: ergo illic diacones, qui præcipui sunt ministri, cooperãtur sacerdoti in ipsa collatione sacramẽtorũ. Vnde Isidorus, Ad diaconum, inquit, pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi: in baptismo, scilicet, in chrismate, & in eucharistia, patena & calice. Sic enim legendũ est: nã patena, & calix, non sunt in baptismo necessaria. 25. d. cã. Perlectis. Et illic referuntur aliorũ ministrorũ officia. Ad lectorẽ ergo pertinet in catechismo ministrare librũ, & folia vertere, & ad exorcistam ministrare in exorcismo salem, & exorcismos, vt illic ait Isido. memoriter retinere.

¶ Et per hæc clarent argumentorũ S. Tho. solutiones, in quarũ vltima quadruplex ponit instructionis genus. Prima enim quæ est conuersiua ad fidem: licèt primò conueniat episcopo ac deinde prædicatoribus, potest tamen cuicũq; fideliũ permitti. Secũda verò, quæ est de rudimentis fidei ad baptismũ, conuenit sacerdotibus, & eorũ ministris. Tertia de conuersione in Christianismum spectat ad susceptores, seu patrinos. Sed quarta de altioribus sacrorũ mysterijs pertinet ad Episcopos. Atque hactenus de baptismi sacramento.

DE SACRAMENTO CONFIRmationis distinctio septima.

Cap. 1.

BAptismo sacramẽtum confirmationis proximũ est. Ait enim Melchiades Papa, ita hæc duo sacramenta esse coniuncta, vt adinuicem, nisi morte præueniẽte, nulla-

De conſ. d. 5. can. De his.

nullatenus possint segregari. Fuit ergo à Christo ipso redemptore nostro, non exhibendo, sed promittẽdo institutũ. Datur enim in illo plenitudo spiritus sancti, de qua Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Id quod & Luc. 24. designatum est, vbi discipuli à Domino iussi sunt sedere in ciuitate donec induerentur virtute ex alto.

Ioan. 16.

Cap. 2. ¶ Est autẽ eius materia chrisma ab episcopo consecratum, iuxta illud Innocentij Papæ. Presbyteris cum baptizant chrismate baptizatos vngere liceat, quod ab episcopo fuerat consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solùm debetur episcopis. Forma autem est, qua more solenni ecclesia vtitur. Consigno te signo crucis, & confirmote chrismate salutis, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Quæ quidem consignatio in fronte perficitur. Vnde libro. de institutione clericorum Rabanus. Signatur, inquit, baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem verò in fronte.

De cõse. d. 4. can. Presbyteris.

De cõse. d. 5. can. Nouissimè.

Cap. 3. ¶ Et cùm effectus huius sacramenti per aduentum spiritus sancti, quo (vt Actu. 2. legitur) tota domus, omnesque illic pręsentes repleti sunt significetur, fit vt vniuersis Christianis exhiberi possit. In cuius quidẽ celebratione, veluti in collatiõe baptismi, aliquis etiã susceptor, & patrinus requiritur, vt Innocẽ. Papa. 30. quæst. 4. Si quis admonuit. Quapropter, & in hoc sacramento similis contrahitur affinitas, vt illic subditur.

Actu. 2.

¶ Effectus demum huius sacramenti est tum gratię plenitudo & robur: iuxta illud verbum eiusdẽ Melchiadis. Spiritus sanctus in fonte baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione verò augmentum præstat ad gratiam, tum subinde character, qui eiusdem roboris signum est: quare non est iterabile.

Cap. 4.

De cons. d. 5. can. ... sanctus.

¶ Minister ergo huius sacramenti ex officio solus episcopus est, iuxta verbum Euse. papæ, qui ait. Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendũ est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus. Quòd si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuũ. Tametsi possit ex pontificis Maximi dispẽsatione simplici presbytero cõmitti, vt ex Gregorio ad Ianuarium episcopum colligitur.

Cap. 5.

De cons. d. 5. can. Manus.

Lib. 3. epistolarũ ... uenit. d. 5.

DISTINCTIONIS septimę quæstio vnica de sacramento confirmationis.

S. Thom. 3. part. quęst. 72.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm confirmatio sit sacramentum.

Se

SECVNDVM sacramentum, vt distinctio. prima, quæst. 6. dicebamus, est confirmatio. De qua igitur quæritur, an sit sacramentum distinctum à baptismo. Ne quis obid putet eius esse partem, quòd eius gratiã augeat. Conclusio. Et respondetur vnica conclusione. Manifestũ est, quòd cõfirmatio est speciale sacramentũ: scilicet, ab alijs distinctum. Probatur. Sacramẽta nouæ legis ad speciales gratiæ effectus ordinantur, ergo vbi aliquis occurrit specialis effectus gratiæ reperitur, & speciale sacramentum. Vita verò spiritualis gratiæ per sensibilẽ, & corporalem cognoscitur: in vita autem corporali post generationem specialis perfectio est adulta ætas, in qua perfectæ actiones exerceri valẽt. Vnde Apostolus. 1. Corint. 3. Cùm factus, inquit, sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Quare terminus generationis est substantia: scilicet esse: terminus verò augmentationis est quantitas: ergo etiam in vita spirituali præter baptismum, quo per generationem esse recipimus spirituale, requiritur ad augmentum confirmatio.

Expositio articuli. ¶ Hic in primis potest quispiam contra ordinem istum argumentum obmoliri, quòd cùm confirmatio augmentum conferat spirituale, eucharistia vero nutrimentum: & per nutrimentum fiat augmentum: deberet eucharistiæ sermo istum de confirmatione præcedere. Sed ad hoc iam suprà distinctione prima quæstione sexta articulo secundo in solutione. 2. responsum est.

¶ Adnotandum hîc præterea rationem hanc S. Thom. nisi authoritatem ecclesiæ præsupponeret, non esse satis efficacem ad comprobandum confirmationem esse sacramentum. Quapropter nec defuerunt olim, nec modò desunt hæretici, qui hanc catholicam veritatem negent. Armenorum enim, vt Guido carmelita refert hæresis fuit, vt sacramenta confirmationis, & extremæ vnctionis respuerent: quem quidem errorem post modũ Vvitcleff Tho. Vual. sustinuit, vt Thom. Vvaldensis tomo. 2. de sacrament. cap. 3. refert, quo capite, & subsequẽtibus egregijs testimonijs præsentem veritatẽ corroborat. Eodemque postea errore Lutherani intincti sunt.

Catholica veritas. ¶ Est nihilominus hæc veritas tanquam orthodoxa fides tenenda, cuius negatio proculdubio, vt hæresis est habenda. Extat enim in primis decretum Melchiadis Papæ præcessoris Syluestri, ad episcopos Hispaniæ, vbi post illa verba, quæ hîc citauit D. Thom. & referuntur de consecrat. distinct. 5. canon. de his. interrogat hæreticorum nomine. Quid mihi prodest post mysterium baptismi mysterium confirmationis? Quasi non totum de fonte susceperimus, si post fontem adiectione noui generis indigemus. Et respondet. Non ita dilectissimi. Imò sicut exigit militaris ordo, vt cum imperator quemcunque in militum receperit numerum non solùm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: in baptismo recipitur homo in militiam, & in confirmatione coarmatur ad pugnam. Et infrà, quod ea. distinct. can. Spiritus sanctus. refertur. Spiritus, inquit, sanctus in fonte (scilicet baptismatis) plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam: & quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, pòst baptismum roboramur. Et infrà. Generatio per se saluat in pace baptismi recipiendos, confirmatio armat, & instruit ad agônes.

¶ Vnde præter rationem factam alteram adijcere possumus. Vbi enim in vita spirituali noua affertur difficultas, nouum requiritur sacramentum: sed præter difficultatem credendi, cui nobis per gratiam baptismalem succurritur, succedit noua in confitendo eandem fidem coram tyranno, eius persecutore mortis periculũ offerente: ergo cùm illic sit necessaria confessio (vt enim ait Paul. ad Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem) fit vt ad hunc effectum opus sit nobis singulari auxilio, atque adeò singulari sacramento. Quòd si quis arguat. Virtutes, quæ infunduntur in baptismo, vt fides, charitas, & fortitudo ad id sufficere, responsum vsque ad artic. 7. expectet. Eadem veritas sancitur ea. dist. 5. multis sanctorum pontificum decretis, vt can. De his. ex eodem Melchiade, & can. Manus. ex Eusebio papa. & can. Nouissimè. ex Rabano. & can. Vt ieiuni. ex concilio Aurelianensi, & multis subsequẽtibus. Extat, & decretum Concilij Laodiceni. ca. 48. & concilij Florentini in instructione Armenorum. Vnde cum in ca. Sancta Romana. de celebratio. missa. hæreticus declaretur quicunq; de sacramentis aliter, quam ecclesia Romana sensit, fit, vt qui confirmationem negat esse sacramentum, hæreticus sit pronunciandus. Quare meritò Trident. Syno. sess. 6. Lutherum de hac

Altera ratio.

Testimonia sacra.

Hæreticum est negare cõfirmatio nem.

re ſub his verbis condemnauit. Si quis dixerit confirmationem eſſe cæremoniam quandam, & non potius verum ac proprium ſacramentum, anathema ſit. Idem habetur in epiſ. Clementis papæ ad vniuerſos epiſcopos.

Fundamẽta ſacra.

¶ Quòd ſi ſciſciteris vtrũ veritas hæc in ſacris literis habeat fundamẽtũ, reſpõdetur, ꝙ Aug. lib. 2. contra literas Petiliani. c. 104. illud pſal. 132. Sicut vnguentũ in capite, quod deſcẽdit in barbã Aaron, ait poſſe interpretari de ſacramẽto chriſmatis. Et lib. 3. cõtra Donatiſ. c. 16. illud ad Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ, qui datus eſt nobis: eidẽ attribuit ſacramẽto. Et Ambr. illud ad Ephe. 1. Spiritũ ſanctũ, in quo ſignati eſtis. Veruntamẽ niſi autoritas eccleſiæ catholicæ, ſpũ ſancto illuſtrata, interpres nobis adeſſet, teſtimonia hæc nõ vſq; adeo rẽ demonſtrarent.

Virtus confirmationis

¶ Ex canonib⁹ citatis colligitur virtutẽ huius ſacramẽti ex ſuo nomine eſſe penſandam: eſt enim virtus confirmationis perficere gratiam baptiſmalem. Per baptiſmum enim fit homo chriſtianus, ſed tenerrimus, & vt ait Petr. quaſi modò genitus infans: per hoc tamen ſacramẽtum confirmatur, & conſolidatur in fide.

1. Argum.

¶ Vt hoc autẽ apertiùs fiat, quæritur de ſacramenti huius inſtitutione. Sacramẽta enim, (vt arguit primo loco D. Th.) ex diuina inſtitutione efficaciã habent: confirmatio autem non legitur à Chriſto inſtituta: nõ ergo eſt ſacramentũ. De hoc igitur D. Th. tres refert opiniones.

Alexander Alen.

Primam cõplexus eſt Alex. Alenſ. 4. p. q. 24. mẽb. 1. videlicet, ꝙ neq; à Chriſto, neq; ab apoſtolis ſub hac materia & forma, quas habet, fuit inſtitutũ: quia apoſtoli, vt legitur Actuũ. 8 & 19. nõ leguntur cõfirmaſſe niſi per manuũ impoſitionẽ: ſed illis, inquit, defunctis, ſpiritus ſancti inſtinctu in cõcilio Meldẽſi quantũ ad materiã, & formam inſtitutũ eſt, quod quidẽ conciliũ refert de cõſec. d. 5. can. Vt epiſcopi. Alij dicunt, ꝙ in Aurelianenſi citato. Alij verò dixerunt, ꝙ licèt nõ à Chriſto, ab apoſtolis tñ fuerit inſtitutum. Huiuſmodi autẽ opiniones non poſſunt tutò defendi: nã cùm ſacramenta gratiam cõferant, nõ poſſunt niſi à Chriſto inſtitui per poteſtatẽ excellentiæ, quam, vt. d. 4. Aug. nos docuit, Chriſtus nulli cõmunicauit: & cũ materia, & forma ſint de ſubſtantia ſacramenti, fit neutrã niſi ſolus Chriſtus potuerit inſtituere. Et cõfirmatur autoritate Cypriani in ſermone de hac re. ſ. de vnctione chriſmatis. Vbi ait, hoc ſacramentũ diuinitus eſſe inſtitutum. ¶ At nondũ vis cõtrarij argumenti eneruata eſt. Nam cùm nec Chriſtus cõfirmaſſe legatur, neq; apoſtoli niſi per manuum impoſitionem, non eſt ſolida affirmatio, ꝙ illud Chriſtus inſtituerit. Nõnulli ergo aiunt, quòd Chriſtus illud inſtituerit Matth. 19. vbi manus ſuper pueros ponebat. At verò cũ illi nõ cenſeãtur fuiſſe tunc baptizati, falſum eſt tunc ſacramentũ inſtituiſſe, quod non niſi baptizatis cõferri poteſt. Fuit autẽ quædam cõfirmationis illius inſinuatio, quã poſt vtebantur apoſtoli. Alij dicũt (quò alludit Sco.) Chriſtũ cõfirmaſſe apoſtolos Ioan. 20. vbi inſufflando dedit eis ſpũm ſanctũ. Hoc aũt ob id nõ eſt veriſimile ꝙ illic nõ eſt datus ſpũs ſanctus, niſi ad remittendũ peccata. Secũdo, quia in primitiua eccleſia, vt infrà videbimus, in cõfirmatione deſcendebat ſpiritus ſanctus viſibiliter, qui tamẽ illic nõ legitur apparuiſſe. Atqui in hoc ſenſu intelligitur illud Ioan. 7. vt hic ait D. Tho. Nondũ erat ſpũs datus (ſcilicet ante aſcenſionẽ viſibiliter,) quia nondum Chriſtus erat glorificatus. Item quia apoſtoli nõ fuerunt cõfirmati niſi in die pẽtecoſtes deſcenſu ſpiritus ſancti: iuxta illud Lucæ. 24. Vos autẽ ſedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Dicendũ ergo, vt hic ait S. Thom. ꝙ ſacramentum hoc Chriſtus inſtituit, non exhibendo, ſed promittendo pleni tudinem ſpiritus ſancti, quæ per ipſum confertur, iuxta illud Ioan. 16. Si non abiero, paraclet us nõ veniet ad vos, ſi autẽ abiero, mittã eum ad vos. ¶ Quòd ſi de inſtitutione chriſmatis interrogãdo inſtiteris, reſpõdet Fabianus papa martyr in epiſtola ad omnes oriẽtales epiſcopos, quę refertur de cõſe. d. 3. can. Literis. licèt nõ quàm latè eſt apud autorẽ. Vbi ait ꝙ in cœna, vbi Chriſtus eãdẽ ꝓmiſsionẽ fecit, chriſma cõficere docuit. Sicut, inquit, præceſſores veſtri à ſãctis apoſtolis acceperũt, & nobis reliq̃rũt. Imò verò Diony. Pauli diſcipulus. Poſt baptiſmũ, inquit, hierarcha (id eſt epiſcop⁹) ſacro vnguẽto ſignat baptizatũ. Neq; cauillari quis põt dicẽs, illud de chriſmatione intelligi, quæ fit in baptiſmo in vertice capitis. Illa nãq; tũc nõ erat in vſu, quippe quæ, vt. d. 3. art. 10. diximus, & Hugo lib. 2. de ſacra. part. 7. c. 3. refert, poſtmodũ ſunt à Sylueſtro papa inſtituta. Intelligitur ergo de confirmatione, quæ vt infrà videbimus, illico poſt baptiſmum fiebat. Erroneum ergo eſſet dicere ſacramentum hoc non fuiſſe à Chriſto inſtitutũ. Quòd ſi arguas, huiuſmodi teſtimonia non id apertè aſſerere, reſpondetur, ſatis eſſe eccleſiam ſuis decretis ſanxiſſe confirmationem eſſe ſacramentũ, vt inde velut certiſsimũ colligatur, neq; materiã eius neq; formã ab alio q̃ à Chriſto fuiſſe inſtitutã. Cur autem apoſtoli per manuũ impoſitionem confirmabant, art. proximo dicemus.

Scotus.

Cõfirmationis inſtitutio.

Inſtitutio chriſmatis.

Dionyſius.

Obiectio.

¶ Se-

2.Argum. ¶ Secundò arguit S. Tho. Sacramenta nouæ legis fuerunt in veteri præfigurata, iuxta illud 1.Corin.10. Omnes in Moyse baptizati sunt, &c. cõfirmatio autẽ non fuit illic præfignata: ergo non est sacramẽtum. Respondetur, q cũ in lege illa, vt habetur ad Hebræ.7. nihil fuerit perfectum, & per hoc sacramẽtum plenitudo spiritus sancti conferatur, nihil mirum si nulla eius illic figura præcesserit. ¶ Vrgentius est tamen argumentum tertium. Sacramenta enim ad hominum salutem ordinantur: sed sine cõfirmatione decedentes salutem obtinẽt: ergo non est sacramentum. Pro solutione huius meminisse oportet ex dist.5. art.1. aliquid necessarium esse ad salutem, posse intelligi aut necessitate finis, aut necessitate præcepti. Prio ri modo respondet hîc D.Tho. confirmationẽ nõ esse necessariam, sed sufficere baptismum. Et hoc cõstat ex verbo Melchiadis can. citato. Spiritus sanctus de consec.d.5.vbi ait. Regeneratio per se saluat mox in pace baptismi recipiendos iuxta verbum euangelicum. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Vnde subdit, q qui illico post baptismum acquisita innocentia immaculati peruenirent ad mortem, confirmantur morte. Alioqui necessariũ esset paruulos baptizatos illico confirmare. Et ideo dist.1.q.6.art.4. diximus non omnia sacramenta esse simpliciter necessaria, sed tria tãtùm. Alia verò sunt quidẽ necessaria non simpliciter, vt sine quibus salus esse nõ possit, sed sicut quæ ad perfectionem salutis operantur. Et adducit D. Tho. in.4.d.7.q.1.art.1. exemplum. Sicuti ad vitã animalis nutrimẽtum necessarium est simpliciter, sed equus ad iter faciendum, nõ simpliciter, sed ad reicõmoditatẽ. Et hoc secundo modo est ad vitã spiritualem necessaria cõfirmatio, iuxta verbum eiusdem Melchiadis can. de his. vbi ait, baptismum & confirmationem adeò esse coniuncta, vt vnũ sine altero ritè perfici non possit: nam gratia confirmationis perficit, & corroborat baptismalem. Moderatur autem D. Thom. dictum suum: scilicet sine confirmatione posse obtineri salutem, nisi ex contemptu relinquatur. Cõtemptus autem esset, si cõfirmatio perinde relinqueretur ac si nullum esset sacramentũ. Itaque negare esse sacramentum est hæresis: contemnere verò est peccatum mortale. Restabat hîc autem quærere, vtrum hoc sacramentum sit necessarium necessitate præcepti, vt est eucharistia, & pœnitentia. Hoc autem tangit inferius D.Thom.art.8.vbi id examinabatur, & quod hîc de contemptu dicitur explicabitur.

4.Argum. ¶ Quarto loco arguit. Per sacramenta confor mamur Christo, per confirmationem autem minimè, quia ille non fuit confirmatus, licèt baptismum, & eucharistiam susceperit, fueritque sacerdos. Respõdetur ad minorem, quòd per hoc sacramentum conformamur Christo quatenus ab instanti suæ conceptionis, vt legitur Ioan.1. fuit plenus gratiæ & veritatis. Quę quidem nostra plenitudo declarata est in eius baptismo, quando spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. Doctrina est Augustini.15.de trinitate cap.26. scilicet, quòd tunc Christus non vnctus est, quando descendit columba super eum: sed ab instanti suæ conceptionis, iuxta illud Actu.10. Quoniam vnxit eum Deus spiritu sancto: sed in columba designatum est corpus Christi mysticũ, quod est ecclesia, vbi baptizati accipiunt spiritum sanctum. Non enim congruebat Christo, qui est caput ecclesiæ, per sacramentum recipere plenitudinem gratiæ.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

SI confirmatio sacramentum est, materiam habere debet. De qua ergo S. Thom. hac conclusione respondet. Chrisma est conueniens materia huius sacramenti. Probatur primò authoritate. Gregorij ad Ianuarium canon. Presbyteri.1.de consec.dist.4.vbi ait. Presbyteri baptizatos infantes signare in fronte sacro chrisma te non præsumant, sed episcopi postmodum confirment in fronte. At quoniam chrisma ex oleo, & balsamo constat, colligitur vtriusq; decentia ex natura ipsius sacramẽti. Cõfertur enim in eo plenitudo spiritus sancti ad robur spirituale, quod perfectæ cõgruit ætati: in ætate autem perfecta homo actiones suas alijs cõmunicare incipit, imò filios generare, cũ antea soli sibi singulariter viuat: quare materia cõfirmationis debet esse illa, quæ non modò spiritum sanctum, sed eius plenitudinem repræsentet. Hæc autem plenitudo oleo aptissimè significatur, quod sua lubricitate, & pinguedinis exuberãtia in alios diffluit, iuxta illud psal.132. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbã, barbam Aaron, quod descẽdit in oram vestimẽti eius. Vnde, & de Christo ait Prophe ta psal.44. Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præcõsortibus tuis. Et hoc propter plenitudinẽ spiritus sancti, de qua, vt legitur Ioan.1. Conclusio

nos

nos omnes accepimus. Ratio autem admixtionis balsami sumitur ex odoris fragantia, quæ in alios redundat, iuxta illud Aposto. 2. Corinth. 2. Christi bonus odor sumus Deo. Nam etsi alia sint multa odorifera, tamē balsamum, vt Plin. lib. 12. naturalis historiæ cap. 25. autor est, omnibus odoribus præfertur. Vnde Ecclesiast. 24. Quasi balsamum non mixtum odor meus. Et præterea incorruptionē præstat: quare humana cadauera balsamo condiuntur.

Expositio articuli. ¶Chrisma nomen Græcū est, idem significās quod vnguentū in genere, à χρίω, quod est vngo, sed ecclesiastico vsu accōmodatum est ad significandum illud, quod ex oleo, & balsamo cōficitur, vt ca. vnico extra de sacra vnctione, *Dubitatio.* ait Innoc. Vnde de vtraque materia istarū versatur in dubio an sit necessaria. Primum. s. an in sacramēto cōfirmationis requiratur vnguētum in genere, nō disputando de balsamo. Petrus enim Aureolus, vt in. 4. refert Marsil. q. 5. art. 1. ait canonistarū esse opinionem, quòd in hoc sacramēto nullū requiritur vnguentū. Et hæc quidē opinio consequens est ad illā suprà citatam illorū, qui dicūt hoc sacramentū quantum ad materiā non fuisse institutū à Christo. Vnde eadem est probatio. Scilicet, Christus nō legitur designasse hanc materiā, neq; apostoli per illam cōfirmasse, sed per manuum impositionem: quare, vt ait Hugo lib. 2. de sacrament. par. 7. c. 2. Sacramentum hoc dicitur manuū impositio: & sub hoc nomine legitur in decretis de consecr. dist. 5. ergo ecclesia hanc materiam instituit, ac perinde dispensare potest, vt absq; illa sacramētū hoc perficiatur. Est autem opinio (sicuti suū fundamentū) erronea. Iam enim monstratū est, hoc sacramentū etiā quoad materiam, & formam fuisse à Christo institutū. Imò, vt Fabianus papa suprà citatus ait, in cœna Christus illud instituit. Et Dionysius appellat sacramētum chrismatis hostiam: & ait, ꝙ baptizatus à hierarcha sacro oleo vngitur. Idemq; ait Clemens, vt art. 1. citati sunt. Et Innocen. modò allegatus, de sacra vnctione dicit materiam sacramenti huius esse chrisma. Idq; in cōcilio Florentino definitū est. Imò vt Innoc. ibidē ait, Christus à chrismate dicitur, quo vnctus est, & à Christo christiani: qui etiā vncti. Idēq; ait Aug. de consensu euangelistarum lib. 1. c. 13. & Dionys. 4. c. ecclesiast. hierar. Est, inquit, quędā perfectiua operatio (hoc enim nomine ipse nominat sacramēta) quam duces nostri (id est apostoli) chrismatis hostiā vocāt. Et vrgētissimè etiam id probatur, quia materia debet formę consonare, quare si chrisma non esset necessariū, falsa esset forma, Confirmo te chrismate salutis. Neq; verò reperiūtur canonistæ, qui hoc dicant. Quandoquidē: nec Syluester verb. Confirmatio, neque Adrianus in eadem quæstione, licèt sint canonistæ, vllum illius opinionis referunt, sed indubiè asserunt esse vnguentum necessarium.

¶Sed rogas, vtrùm sufficit oleum nucum, aut amygdalorū, aut aliud simile: hoc enim dubiū Sanctus Thomas argumento tertio mouet. *3. Argu.* Ad quod respondet id minimè sufficere: nam succi illi non sunt oleum, sed, sicut dictum est de aqua baptismi, ꝙ requiritur simplex, ita dicēdum est hic, ꝙ requiritur oleum oliuarum. Hoc enim solùm dicitur propriè oleum. Vnde & oliua ipsa semper frondibus virens, virorem misericordiæ spiritus sancti significat, cuius ideo ramusculū columba tanquam indiciū cessantis iræ Dei, Noē archa incluso detulit.

¶Intricatiùs autem forsan dubium est, vtrum balsamum sit de necessitate sacramenti. Enim uerò vniuersalis ferè omniū sententia est, mixtionem balsami esse de substantia sacramenti, itaq́ue sine illa nullū esset. At verò Caietanus in hoc articulo ait, quòd licèt balsamum sit necessarium necessitate præcepti, non tamen necessitate sacramenti. Itaq́ue qui illud non apponeret, peccaret quidem mortaliter, nihilominus sacramētum conficeret. Et quanuis vbique verear communi me obijcere opinioni, tamen quia contrarium non est hactenus ab ecclesia tanquam catholicum definitum, fateor hāc mihi opinionem semper placuisse, neque modò displicere posse. Et quoniam rei tanti momenti primum fundamentum ex testimonio ecclesiæ subijciendum est, certum esse videtur rei huius decretum Innocentij. 3. capit. Pastoralis. de sacrament. non iterand. Consultus nanque, vtrùm confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuerit non chrismate, sed oleo delinitus, respondet, quòd in talibus non est aliquid iterādum, sed cautè supplendū quod incautè fuerat prætermissum. Vbi dicens non esse iterandum: sed supplendum, planè docet fuisse sacramētum, atque adeò chrisma non esse de eius substātia. Quare glossa super idem cap. quam sequūtur ibidem Innocent. 4. & Hostiēsis, & Paludanus distinctione septima, quæstione prima, & Adrianus in quæstio. de confirmatione, textum destruit. Ait quippe, quòd sacramentum illud fuerat nullum, & ideo iterandum. At non dicitur, inquiunt, iterari, quia prius nullū fuit. Sed aiunt Hòstien. & Innocen. ꝙ non debent tunc solennitates iterari. Destruit, inquam, textum glossa: nam si nullum fuisset sacramētum, hoc

Dubium balsam. *Caietan.* *Gloss. vincula.*

Papa

Papa expressisset dicens, quòd iteraretur. Dicere autem quòd nō iteratur propterea quòd nullū fuit, profectò ridiculū videtur. Est quippe res notissima, id quod non est, nō iterari: & ideo pontifex non fuisset solicitus id admonere. Igitur vbi dixit nō iterari, docuit prius fuisse sacramentum: & vbi adiecit, cautè supplendum quod fuerat prætermissum, docuit chrisma non fuisse de substantia: nam quod est de substantia non suppletur, quandoquidem, tūc totum est sacramentum iterandum. Et tamen illic papa non præcipit, nisi quòd apponatur chrisma absq; vlla forma. Respondet enim sub eodē tenore de illo casu, & de diacono, qui fuerat ordinatus sine manuū impositione, quā cōstat nō esse de essentia sacramenti ordinis. Itē, quia si primū non fuisset sacramentum, nulla obstaret ratio quominus solennitates omnes essent postmodum cum sacramento iterandæ.

Rationes dic. ¶ Accedit ratio non cōtemnenda, quòd materia necessaria sacramenti debet esse clara & apertissima, de qua nemo possit dubitare: vt est aqua in baptismo, & panis in vinum in eucharistia: balsamum autem vt loco citato ait Plinius, multis modis adulteratur, adeò vt viri prudentes vix quod ad nos adfertur, verū esse arbitrentur, quare dubium esset an tunc sacramentum sit solidum.

4. Argum. ¶ Arguitur deinde argumento quarto S. Thomæ. Materia sacramenti debet esse cōmunis, quę vbiq; reperiatur, vt aqua baptismi: oleū autem in multis regionibus nullum est, & multo minus balsamum: ergo hæc nō sunt de essentia sacramenti. Respondet quidem bene, q̄ cùm confirmatio non sit sacramentum necessitatis vt baptismus, non est necesse, vt vbique eius materia nascatur, sed satis est quòd possit aliū dè aduehi. At verò hoc forsan dicit propter oleum: nam balsamum neque per vecturam potest vbique haberi. Arbuscula enim illa, vt illic Plinius refert, vni terræ Indiæ concessa est, eademq; duobus quondam tantummodò hortis. Et si historia, quam nobis oriētales referūt, vera est, iam ferè bellorum frequentia est dissipata. Quare in his nostris regionibus quam rarissimum inuenitur castum balsamū, sed pro illo substituitur aliud, quod ex occidentali nouo orbe adsportatur, quod re vera indicia non habet iusta veri balsami. Neq; arbuscula ipsa, quæ vt ait Plinius, viti similior est, quam myrtho: illa esse videtur, quæ in illis occidētalibus

Alexand. partibus nascitur. Quod autem sacramentum ecclesiæ ex tam multis periculis pendeat, non est concessu facile. Nihilominus fateor argumenta in contrarium multum perplexitatis afferre, sunt tamen fortè solubilia. Nam, quod Innoc. extra de sacra vnctione ait, chrisma ex oleo, & balsamo confici, dicere possumus præceptum insinuare, non autem necessitatem sacramēti, vt ipse idem in decretali, Pastoralis. allegata docet, & can. Presbyteris. de consecr. distinct. quarta. quod priùs appellat chrisma, illico appellat oleum. Et Dionys. non meminit balsami, sed tātùm dicit fuisse odoriferū chrisma. Imò apud sanctos patres rarissima balsami mentio reperitur. Pariter ergo, & decretum concilij Florentini glossari potest, vbi decernitur materiam huius sacramēti esse chrisma ex oleo & balsamo confectum: scilicet quòd intelligitur balsamum duntaxat de præcepto. Nec S. Tho. aliud in conclusione dixit quàm quòd chrisma est conueniens materia. Quòd si arguas, formam sacramenti absq; balsamo reddi falsam, Confirmo te chrismate salutis, id negatur: quoniam chrisma, vt dictum est, de se non significat nisi vnguentum. Quare si verbo latino proferretur. Confirmo te vnguēto salutis, verum esset sacramentum. Atque adeò illo nomine non significatur tanquàm de necessitate sacramenti balsamum.

¶ De hoc autem cum Caietano non ita facilè consenserim. Ait quippe, non esse credibile, in primitiua ecclesia pauperrimos episcopos habuisse balsamum, & ideo procedente tempore fuisse hoc institutum. Enimuerò Fabianus Papa suprà citatus in cœna ait Christum confeciisse chrisma: quare eadem die singulis annis conficitur, atque illum morem ecclesiam Romanam, Antiochenam, Hierosolymitanam, atque Ephesinam ab Apostolis ait suscepisse. Quare excusationem aliorum regionum non admittit, quę sibi prętexebant balsamum per singulos annos non posse reperire. Fuit ergo permixtio balsami institutio Christi. Sed cui hæc nostra opinio placuerit, dicat, id instituisse tanquàm præceptum: non tamen quòd vbi reperiri non posset, deberet sacramentum aboleri. Caieta.

¶ Primum argumentum Sancti Thom. est. Sacramentum hoc, vt dictum est, Christus promittendo Apostolis spiritum sanctum instituit: misit autem ipsum eis absque omni chrismatis inunctione: Apostolique, vt legitur Actu. 8. & 9. per solam manuum impositionem absque chrismate eundem spiritum sanctum conferebant: ergo chrisma non est necessaria materia. Quatuor autem Diuus Tho. perdocte respondet. Primùm, quòd Christus propter potestatem excellentiæ, quæ sacramentis non alligabatur, contulit Apostolis 1. Argum.

rem

rem huius ſacramenti, id eſt, plenitudine ſpiritus ſancti abſq; ſacramento: eò quòd, vt ad Roma. 8. ait Apoſtolus, primitias eius acceperūt. Secūdò ait, quòd nihilominus aliquid materię huic ſimile tūc exhibitum illis eſt ſenſibiliter: deſcenderunt enim in eos linguæ igneæ, vnde ignis ad ſignificationē olei refertur, niſi quòd cùm per Apoſtolos erat gratia ſpiritus ſancti in alios deriuanda, ignis, qui vim habet actiuam illis cōgruebat, oleum autem, quod fomētum eſt ignis, cōuenit reliquo orbi. Vnde ſimilitudo conſtat, quòd ipſi igne ſpiritus ſancti totum mundum inflammarūt. Pariter lingua ad balſamum refertur, niſi quòd ipſa per locutionem, balſamum verò per odorem diffunditur: quia ſcilicet ipſi replebātur ſpiritu ſancto tanquam doctores, nos autem tanquā operatores, iuxta verbum citatum apoſtoli. Chriſti bonus odor ſumus. Tertiò ait, q̄ pariter apoſtoli ſæpe per ſolam manuū impoſitionem eūdem ſpiritum ſanctum conferebant viſibiliter deſcendētem, ſicut ſuper ipſos deſcēderat. Vnde Petrus Actu. 11. cùm cœpiſſet loqui, cecidit, inquit, ſpiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. Vbi autem illa ſenſibilia miracula diuinitùs ſenſibiliter oſtendebantur, non erat alia neceſſaria viſibilis materia ſacramenti. Quartò igitur addit, quòd vbi illa ſenſibilia miracula non apparebāt, chriſmate etiam ipſi apoſtoli vtebantur iuxta verbum ſuprà citatū Dionyſij. Eſt quædā perfectiua operatio, quā duces noſtri chriſmatis hoſtiam vocant.

¶ Atqui hanc veritatem, quòd apoſtoli chriſmate vterētur, planè comprobat decretum illud Fabiani Papæ nuperrimè citatum, eandēque Tho. Vvalden. tomo. 2. de ſacramen. cap. 113. confirmat, idq; potiſsimùm teſtimonio Bedæ lib. 6. ſuper Lucam cap. 6. vbi ait. Egreſſum illum Chriſti frequentem cum diſcipulis in montē oliuarum, vt Matth. 21. & Lucæ. 19. legitur, ſignificaſſe, quemadmodum omnes in morte eius baptizati altiſsimo ſpiritus ſancti eſſent ſchriſmate confirmandi. Vnde Vvaldēſis concludit dicēs. Nemo igitur dicat, qui vult eſſe fidelis, quod ſacramentum cōfirmationis fiebat ſine vnctione per ſolam manuum impoſitionem à Chriſto & Apoſtolis. Imò addit Palud. diſtinct. 7. quæſt. 1. quòd ſi aliquādo Apoſtoli ſine chriſmate, per ſolā manuum impoſitionem confirmabant, id ex diſpenſatione ſpiritus ſancti faciebant, ſicut quando baptizabant in nomine Chriſti. Quæ quidem ſententia coniectura non caret.

¶ Et quod de confirmatione dictum eſt, id & de ordinibus nonnulli ſentiunt, ſcilicet, quod quandoq; Apoſtoli per ſolam manuum impoſitionem ordines cōferebant, iuxta illud. 1. ad Timoth. 4. Noli negligere gratiā, quę in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii. Et. c. 5. Manus citò nemini impoſueris. Attamen hoc non eſt neceſſariū dicere: nam cùm traditio materiæ, ſcilicet, hoſtiæ calicis nunc habeatur tāquàm ordinandis ſacerdotibus neceſſaria: & tūc nulla fuerit ratio diſpenſandi, non eſt cur negetur tunc etiam cum manus imponebantur, eandē materiam tradi. Chriſma verò non eſt de eſſentia ſacramenti ordinis.

¶ Secundum argumentum S. Thomæ eſt. Cōfirmatio, vt ſupra diximus, eſt baptiſmi perfectio: ſed illius, materia eſt ſimplex aqua, ergo & huius deberet eſſe ſimplex oleum abſq; balſamo. Negatur autem conſequentia propter diuerſam rationem. Per baptiſmum enim acquiritur ſpiritualis vita ſimpliciter, qua homo priuatim viuit: ſed per confirmationem plenitudo ſpiritus ſancti ad multiplices operationes. Eſt enim ſpiritus ſanctus vt ſapien. 7. legitur, in ſe vnicus: ſed in operādo multiplex. Vnde. 1. Corint. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, vnus autem ſpiritus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ſit de neceſſitate huius ſacramenti, vt chriſma ſit ab epiſcopo conſecratum.

QVm chriſmatis ſubſtantia ſit conſtituta, quęritur de eius qualitate, vtrū neceſſaria ſit eius per epiſcopum cōſecratio. Et reſpondet D. Tho. hac cōcluſione. Tam chriſma, quā oleum ſanctū infirmorum priùs benedicuntur, quàm adhibeantur ad vſum ſacramenti. Probatur primò authoritate Innoc. can. Presbyteris. de conſecra. diſt. 4. vbi ait, q̄ presbyteris baptizatos chriſmate vngere liceat, quod ab epiſcopo fuerat cōſecratum (ſcilicet in vertice capitis) non tamen frontem eodē oleo ſignare, quod ſolùm debetur epiſcopis cùm tradunt paracletū ſcilicet in confirmatione. Et confirmatur ratione. Cùm enim tota ſacramentorum ſanctificatio à Chriſto, vt dictum eſt, fuerit deriuata, conſiderandū eſt illa in triplici eſſe differentia. Quædā enim ſunt quæ materiā habēt corporeā. Et horū quædā ſunt quibus Chriſtus vſus eſt, vt baptiſmus & euchariſtia, quæ ſubinde ex vſu ipſius Chriſti aptitudinē acceperūt ad vſum ſacramēti, iuxta verbū Chryſ. Nūq; aquę baptiſmi purgare peccata

Beda. Vualdenſis Paluda. De ordinibus. Cōcluſio. 2. Arg.

cata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. De cõsecr.dist. 4.can.Nũquam. Et similiter ipse Dominus, vt Matth.16.& Luc.22.legitur,accipiens panem & calicem benedixit. Qua vtiq; ratione de essentia huiusmodi sacramentorum non est noua benedictio materiæ, sed de solẽnitate duntaxat. Vnctionibus autẽ visibilis Christus nõ fuit vsus, & ideo tam chrisma in confirmatione,quam oleum in extrema vnctione necessario requirit benedictionem. In sacramentis verò pœnitẽtiæ & matrimonij,quia nulla est corporalis materia,ratio cessat. Atq; adeò in sacramento ordinis,quod non consistit in applicatione materiæ,sed in traditione potestatis, vnctio enim illic chrismatis non est sacramentũ, sed sacramentale: sicuti vnctio in baptismo super vertice capitis.

1. Argum. ¶Et per hoc inquit,S.Tho.soluitur argumentum primum, quod est hoc. Benedictio aquæ baptismalis non est de essentia sacramenti,neque benedictiones,quę in missa præcedunt cõsecrationem super panem & vinum:ergo neq; consecratio chrismatis: Negatur enim consequentia propter adductã discriminis rationẽ.

Expositio articuli. Durand. ¶Quanuis conclusio hæc sit à Theologis recepta tamen ratio hæc S. Thom. non omnibus probatur. Arguit enim Durand.distinctio.7. quæst.2.Si propterea,quòd vsus Christi materiam baptismi,& eucharistiæ consecrauit,non est alia eius benedictio de essentia:sequitur, ꝙ neq; sit de decentia: imò per illas sacramentales benedictiones videtur iniuria irrogari Christo,qui illas materias benedixit.Item Christus etiam vnctionibus vsus est, vt patet Ioan.12. & Lucæ.7.vbi vnctus legitur à Maria Magdalena. Et Ioan.19. vbi legitur post mortem vnctus à Nicodemo. Subdit ergo aliam rationẽ, quia scilicet instrumẽtum debet ministro congruere: & quoniam minister confirmationis est episcopus,per benedictionem ad huius functionem sacramẽti determinatus, debet etiam materia benedictione eiusdem episcopi determinari. Ad hoc verò nos dicimus, quòd nisi res esset ecclesiæ sanctionib⁹ decreta, rationes huiusmodi non conuincerent:ecclesiæ autem sanctione suppositа multò est luculentior ratio S.Thom. Quare licèt in.4. dist.7. quæst.1. artic.2.illa Durandi vsus fuerit, eandem tamẽ hic tanquam insufficientem prætermisit. Et hanc amplexus est,quæ est Bonauenturæ,Richardi & Scoti. d.7. Nam primùm sequeretur ex illa ratione, quòd etiã materia eucharistiæ postquàm habet determinatum ministrum: nempe sacerdotem, de necessitate requireret benedictionẽ:quod falsum est. Vnde ad primã eius rationem respõdetur, ꝙ cùm benedictiones illæ non fiant tanquam necessariæ, nulla inde Christo irrogatur iniuria:secùs si adhiberẽtur,quasi inde accresceret virtus sacramẽto. Ad secundã verò respondetur, ꝙ Christus nõ est vsus illis vnctionib⁹ tanq̃ sacramẽtis, aut sacramẽtalibus: fuerat enim vnctus virtute vnionis plenitudine gratiæ spiritus sancti.

Dubium. ¶ Dubiũ autem magis forsan perplexum est, vtrũ cõsecratio hęc episcopalis sit solùm de necessitate pręcepti, an verò de necessitate sacramenti. Et hoc dubiũ triplex est. Primùm enim dubitatur vtrũ aliqua consecratio requiratur. Et secundò vtrùm simplex sacerdos possit illud consecrare,vt sacramentũ sit validũ. Et tertiò vtrùm saltem ex dispẽsatione summi pontificis id possit. ¶ At ne tot in dubium reuocemus,constantissimum est, & catholicum,requiri benedictionem,& consecrationem. Hoc patet primò ex illo decreto Fabiani, vbi ait, Christum in cœna docuisse cõficere chrisma. Et ex solẽni consuetudine ecclesię,quæ habet, vt illa die quotãnis episcopus cõsecrũ chrisma cõsecret cuius vsus non duret nisi illo anno vt patet can.literis.de consecr.d.3.& can.Si quis de alio.d.4. Et ex decretis,quibus definit,materiam confirmationis esse chrisma ab episcopo consecratum. Vt can. presbyteris. ead.distin. & extra de sacra vnctione. & in cõcilio Florentino. Vbi id ipsum expressis verbis definitur.

Responsio.

¶ At verò vtrũ sufficiat necessitati sacramenti à simplici sacerdote ex officio consecrari. Caietanus solus est,qui in prẽsentiarũ hoc reuocat in dubium. Et licèt nihil definiẽdo concludat, arguit tamen ad partem affirmatiuam quam ait rationi magis consentaneã. Est argumentũ eius,ꝙ cùm sacerdos possit hostiam consecrare, quæ est omnium consecrationum summa, à fortiori si consecret chrisma, cõsecratio tenebit, licèt peccet, quia est interdictus ne faciat, vt patet in cõcilio Toletano.8.ca.7. & in Carthaginensi.2.&.3.quę referuntur.26.q.6. can. Si iubet.& can.Presbyter. Hæc tamen opinio nõ est tuta,quoniã sicut solus episcopus ex officio est minister sacramẽti,ita & solus ipse est, qui ex officio materiam potest cõsecrare. Neque consequentia Caietani vllius est ponderis. Fallit enim regula, ꝙ qui potest maius,possit minus. Minus enim est consecrare altare,& conferre minores ordines, quàm consecrare hostiam,tamen sacerdos qui potest hoc maius, non potest illa minora facere. ¶ Vrgentius tamen argumẽtum ducitur ex prælegato cap. Pastoralis. de sacramen. non iterand.

Dubium.

Argumẽtũ Caiet.

Arg. ex.c. Pastoralis.

quod

quòd nulla conſecratio materiæ ſit de neceſsitate ſacramẽti: quandoquidẽ ille, qui illic inducitur ſolo oleo confirmatus, non iubetur iterũ confirmari: quare illud ſacramẽtum iudicatũ eſt validum, vt ſupra expoſitum eſt. Reſpondetur, quòd certò credendum eſt fuiſſe illum confirmatum oleo catechumenorum, & infirmorum per epiſcopum benedicto: ob idq; aliqua benedictio eſt de eſſentia. Argumẽtũ verò videtur concludere, quòd benedictio chriſmatis non ſit de eſſentia, ſaltem ſi illam ſuſtineamus opinionem, ꝙ balſamum non eſt de eſſentia. Vnde dicere poſſumus, vt ait Paluda. d. 7. q. 4. arti. 3. quòd licèt conſecratio, & benedictio chriſmatis, & olei, ſit de iure diuino, tamẽ quòd hæc, vel illa ſit conſecrationis forma, eccleſiæ cõmiſſum eſt, ſicuti confeſsioni, quæ eſt de iure diuino, tempus præfinire, & perſonas ad matrimonium legitimas reddere & illegitimas, Quare variare conſecrationem materiæ non eſt eius ſubſtantiam mutare, atque adeò nec ſubſtantiam ſacramenti.

Aliud dubium. ¶Reſtat ergo dubium, vtrùm ſaltem ex commiſsione epiſcopi vel papæ poſsit ſimplex ſacerdos conſecrare chriſma: nam Caiet. de hoc

Scotus. non dubitat. Imò & Scotus id quoq; videtur concedere. Ait enim quòd requiritur chriſma ab epiſcopo ſanctificatum vel ab alio, cui talis ſanctificatio poterit cõmitti. Neq; verò ratio Caietani eſt deſpiciẽda: nã etſi miniſter huius ſacramenti ſit epiſcopus, adeò vt niſi ipſe confirmauerit ſacramentum nullum ſit, vt ca. Manus. de cõſecr. diſt. 5. ſancitur, nihilominus, vt arti. 11. videbimus, poteſt ex cõmiſsione papę ſimplex ſacerdos confirmare: & cùm collatio ſacramenti præſtantior ſit, quàm benedictio materiæ, ſicut ſacramentum præſtantius ipſa materia, conſequitur, vt & conſecratio chriſmatis poſsit ſimplici ſacerdoti cõmitti. Neque concilium Florẽtinum obſtare videtur, dicẽs, ꝙ aliquando ex diſpenſatione ſimplex ſacerdos legitur confirmaſſe, chriſmate tamen per epiſcopum confecto: nam illic id ſolum quod contigit memoratur: at non prohibetur quin poſsit vtrũq; cõmitti. Quod autem in contrarium vehementius vrget eſt verbum canonis Presbyter. ſuprà citati. 26. q. 6. ſcilicet, Preſbyter inconſulto epiſcopo virgines nõ conſecret: chriſma verò nunquam conficiat. Vbi diſcrimẽ videtur poni, ꝙ vnum presbyter ex diſpenſatione poſsit, alterũ verò nullatenus. Sed reſponderi poteſt, illic ſolùm ſignificari nunquam ſuper hoc ſecundo fuiſſe diſpenſatum. Extat etiã durum verbum hoc in concilio Toletano citato ſcilicet, Epiſcopalis eminẽtiæ diuina autoritate percenſuit eſſe aliqua ſumma, quæ cæteris ſacerdotibus exercẽda prohibuit ſcilicet templorum Dei ſacrationem, chriſmatis benedictionem, ſacrorumque ordinum inſtitutionẽ. Vbi apparet iure diuino eſſe prohibitum, atque adeo non poſſe in hoc diſpenſari. Reſpondetur tamen ꝙ diuina authoritas epiſcopi non clarè id ſonat, quod ius diuinum. Nam & autoritas, qua Romanus pontifex in condendis eccleſiaſticis legibus vtitur, diuina eſt. Eademque presbyteris inhibuit confirmare, ſuper quo tamen diſpenſare poteſt. De hac ergo re, quia ex authoritate Pontificis maximi pendet, nihil à nobis definiendum eſt. Probabile tamen eſt, ꝙ poſsit etiam in hoc diſpenſare. Quanuis neque ratio Caieta. omnino cõuincat: quoniam licèt ſacramẽtum maius ſit, q̃ benedictio materiæ, nõ ideo ſubſequitur, vt ſi ſacerdoti poſsit committi collatio, poſsit & cõmitti conſecratio chriſmatis: nam dignius eſt materiam conficere, quam ea vti. *Relinquitur iudicio.*

¶Secundũ argumentũ S. Tho. eſt. Idẽ non debet bis cõſecrari: ſed materia ſacramẽti in collatione ipſa ſanctificatur, iuxta verbum Aug. Accedit verbũ ad elementũ, & fit ſacramentũ: ergo nõ indiget priori alia ſanctificatione. Accedit & tertium, ꝙ ſacramenti conſecratio ad cõſecutionem gratiæ ordinatur, chriſma verò, quæ eſt inanime corpus, nõ eſt gratiæ capax. Reſpõdet ad prius per ſimilitudinẽ, ꝙ ſicut inſtrumentũ bifariàm virtutẽ acquirit: ſcilicet, & quando recipit formã inſtrumenti, & quando mouetur ad effectũ à principali agenti, ita & chriſma priùs ſanctificationẽ accipit, vt ſit propria materia, & poſtea virtutem ſanctificandi dum applicatur ad effectũ. Ad poſterius verò reſpondetur, quòd etſi chriſma non ſit capax gratiæ tanquam ſubiectum, eſt tamen tanquã inſtrumentum, & ad hoc conſecratur. *2. Argu.*

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm forma, qua eccleſia vtitur, ſit conueniens.

POST materiam ſequitur articulus de forma, in quo D. Tho. hanc conſtituit concluſionem. Hæc eſt conueniens forma huius ſacramenti, Cõſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, Amen. Probatur primò authoritate eccleſiæ, quæ illa vtitur. Deinde ratione. Sicut enim forma rei naturalis ſpeciem ei confert: ita & forma ſacramenti continere debet quicquid *Concluſio*

quid ad sacramẽti speciem attinet, per hoc aut em sacramentum, vt dictum est, plenitudo spiritus sancti ad robur spiritualis pugnæ confer tur: quare tria sunt in eo necessaria, quæ per formam explicantur. Primùm scilicet causa conferẽs, quæ est sancta trinitas, illis nominibus expressa. In nomine patris, &c. Secundũ robur ipsum spirituale gratiæ, quod designatur, vbi dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Et tertium, characteris insigne, quod militi, sicut in prælio ciuili datur, cuius gratia dicitur, Consigno te signo crucis. In quo, sicut habetur ad Colloss. 2. rex noster triumphauit.

Expositio articuli. 1. Argum. ¶ Hic nihil est adnotandũ, quod D. Thom. in argumentis nõ insinuet. Ideo arguitur primo. Sacramentorũ institutio & vsus à Christo per apostolos deriuatus est: sed nunquam legitur aut Christũ hanc formã instituisse, aut apostolos vsurpasse: ergo nullũ habet fundamẽtum. Respondetur, quod cùm apostoli non semper vterentur chrismate, propterea quod per solã manuum impositionem sacramenti effectum conferebant, fit vt tunc nec forma vterentur. Quando vero vtebãtur chrismate, certum est etiam vsos fuisse forma: nam vt distinct. 1. q. 1. ostensum est, representatio materiæ vaga & cõfusa est, nisi formæ significatione determinetur. Tamen nõ opus fuit omnia, quæ institutione Christi faciebant, scripto mandare. Multa enim eorũ traditione viua voce ad nos peruenerunt, iuxta illud. 1. Corint. 11. Cætera cũ venero disponam. Quæ quidem dispositio nusquã legitur. Quare. 2. ad Thessa. 2. Tenete inquit, traditiones, quas didicistis siue per sermonem (id est verbo) siue per epistolam nostram. Et Ioan. in. 2. ca. Plura, inquit, habẽs vobis scribere, noluiper chartam & attramentũ: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui. Diony. in fine ecclesiasticæ hierar. Consummatiuas, inquit, inuocationes (id est verba, quibus perficiũtur sacramenta) non est iustum scripturas interpretãtibus, neq; mysticũ earũ, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere: sed nostra sacra traditio sine pompa (id est occulte) eas edocet.

Quæstio. Dilutio. ¶ Quod si instes interrogãs, vbi ergo primùm ecclesia hanc tradidit formam? Respondetur non omnes & singulas sacramentorum materias & formas vsque ad Concilium Florentinum sub Euge. 4. vsq; adeo expressas haberi. Sed tamen certũ est more & vsu, antistitum successione fuisse seruatas. Illic autem vbi vtraq; pars ecclesiæ tam orientalis, quàm occidentalis fuit congregata: omnes fuerunt explicatæ: inter quas & ista confirmationis. ¶ At verò fortè arguis. Ergo illa trinitatis expressio, est de essentia huius sacramenti, quandoquidem in ea, sicut & in forma baptismi in eodem Concilio adhibetur. Quod autem esse falsum probatur inde primo, quod in euangelio solùm de baptismo legimus, Baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: quare nullum aliud sacramentorum videtur tanq; de essentia inuocationem trinitatis requirere. Et secundò arguitur ratione. Inter omnia sacramenta solus baptismus censetur professio fidei, vbi. s. fidem Christianam suscipimus: professio autem fit per illã trinitatis expressionẽ, ergo in solo baptismo est necessaria. His forsan argumentis ductus dicere quis posset illam inuocationem duntaxat, tanquam decentem adhiberi, ita vt sit de præcepto, non tamen q̃ sine illa sacramentum nõ valeret. Veruntamẽ opinatio hæc non esset tuta: imò postquàm concilium eodem tenore, quo in baptismo illã ponit, atque illa inuiolabiliter ecclesiæ vtitur, proculdubio tenenda est tanquàm de essentia.

Dilutio. 1. ¶ Vnde ad primum argumentum respondetur, q̃ cum forma confirmationis non perinde ac forma baptismi sit expressa in euangelio, nullum ex illo aduersus illam argumẽtum ducitur. *Dilutio. 2.* Ad secundum respondetur, confirmationem, quoniam ad perfectionem baptismi, vt suprà dictum est, spectat, quodãmodo etiã censeri professionem fidei, quasi priorem roborantem & perficientem. Vnde cap. Omnes. de consecra. d. 5. hoc sacramẽtum omnibus iniungitur, vt pleni Christiani inueniantur. Reliqua verò sacramenta, quia nõ sunt fidei professiones, sed illã iam etiam corroboratam & perfectam supponunt, non eãdem trinitatis inuocationem exigunt. *Crucis forma.* ¶ Animaduertendũ etiam, q̃ chrismatio necessariò debet in forma crucis fieri, alioquin forma esset falsa. Vnde de consec. d. 5. ca. Nunquid. Stephanus papa omnia, inquit, chrismata sacerdotalis mysterij crucis figura perficiuntur. Chrismata, scilicet, non omnia sacramenta, sed omnia tam sacramẽta, quæ in vnctione cõsistunt, vt confirmatio & extrema vnctio, quàm sacramentalia, vt cũ aqua baptismi, & postea baptizatus vngitur, & vnctio sacerdotis, dum ordinatur. Tametsi discrimen intersit, quod in extrema vnctione, cum in forma non exprimatur crux, non est de essentia sacramẽti sicuti neque in sacramentalibus baptismi & ordinis. Quãquam sit de præcepto, & forsan non obligante sub reatu mortali: quia non est res tanti momenti. *2. Argum.* ¶ Secundo arguitur. Sicut sacramenta in ita & forma eadem esse debet apud omnes: sed tamẽ non om-

nes ecclesiæ hac forma vtuntur: aliqui enim dicunt. Confirmo te chrismate sanctificationis. Respondet, ꝙ cū sanctificatio causa sit salutis, idem vtrūq; valet. Iam enim diximus in materia baptismi variationē formæ, quæ nō mutat sensum, nō vitiare sacramentū. Quare si hic loco, chrismate, dicat, vnguento, & pro cōfirmo, corroboro, aut perficio, inde licet aliqua esset culpa, validum tn esset, vt reor, sacramentū: si cuti & si fieret per tertiā personam, vt in decreto Cōstan. ipse legitur cōfirmatus sub hac forma, signet te Deus sigillo fidei suæ. Idem enim est: qđ signo crucis. Sed magis ambiguum est, ꝙ illic nō adhibetur secunda pars, confirmo te chrismate salutis, quæ ideo videtur non esse de essentia. Respōdetur autem primò, nō omnia, quæ in illo edicto cōtinentur, incorruptæ esse autoritatis, vt illud, ꝙ mundatus fuerit à lepra per baptismum: quia neq; in vita Siluestri, quę refertur ca. Sancta Romana. d. 15. neque apud Ambrosium in Oratione de obitu Theodosij, neq; apud Platinam legitur. Secundò respondetur, ꝙ in edicto non fuit necessarium omnia referri. Et ꝙ illa pars fuerit illic etiam adhibita, colligitur ex verbis præcedentibus. s. ꝙ Syluester chrismatis vnctione vexillum sanctæ crucis in eius fronte liniuit. ¶ Tertiò arguitur. Sacramentū hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio (vt suprà dictum est) perfectibili: forma verò baptismi & hæc in multis variant: ergo hæc non est legitima. Respondetur, ꝙ baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo viuit in seipso, & ideo non ponitur in forma nisi vnus actus, Ego te baptizo, qui ad sanctificationem personæ pertinet. Neque opus est materiam aquæ aut effectum salutis illic explicare: nam verbo ipso, abluo, vtrumque designatur. Neq; oportet illic crucis characterem exprimi, quia illic non armatur miles ad publicam pugnā, sed per ipsam infusionē aquę significatur Christi mors & sepultura, quibus, vt, ait, Pau. per baptismum configuramur. At quoniam per confirmationem non solùm homo ipse sanctificatur, sed ad publica pro fide prælia instruitur, requiritur primò vt in forma exprimatur interna sanctificatio, dum dicitur, Confirmo te chrismate salutis: vbi materia exprimitur & effectus, quoniam, confirmo, non satis illa designat, sicuti abluo. Præterea oportet, vt homo exteriùs vexillo crucis consignetur ad pugnam, & ideo præmittitur, Consigno te signo crucis, vt, scilicet, signaculo illo frontis, vbi insidet verecundia, & timoris pallor. Christianus malam verecūdiam & metum abstergat, vt etiam cum periculo mortis fidem vbique prædicet. Prædicatio enim Christi crucifixi: vt, ait. 1. Corint. 1. Paul. Iudæis quidem scandalum erat, & gentibus stultitia. Quare Christiani (vt Paulino etiam verbo vtar) non debent euangelium erubescere, quibus Dei virtus est. & Dei sapientia.

3. Argum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm sacramentum confirmationis imprimat characterem.

COnstituto sacramento secundum suam materiam & formam, subsequitur de eius effectibus inquirere, quorum primus est character. De quo Sanctus Thomas vnam hanc conclusionem affirmat. Manifestum est, quòd in sacramento confirmationis imprimitur character. Probatur primò ab effectu: hoc enim sacramentum non est iterabile, vt per concilium Tarraconense, de conse. q. 5. can. Dictum est. & per Gregorium can. De homine. definitum est: causa autem ne sit iterabile non est nisi character, quem imprimit. Ratio deinde ex superioribus colligitur. Character est potestas ad aliquas actiones ordinata: sicut autem baptismus est quædam spiritualis regeneratio, ita & confirmatio quoddam spirituale augmentum ad ætatem perfectam, in qua, vt exemplo corporalis vitæ constat, potest homo exercere actiones, quas nō poterat infans: ergo sicut in baptismo recipit homo characterem, qui est potestas suscipiendi alia sacramenta ad propriam salutem, ita per cōfirmationem recipit alium, qui est potestas ad propugnādam fidē. Et cōfirmatur apostolorum exemplo, qui antequam plenitudinem spiritus sancti reciperent, erant in cœnaculo perseuerantes in oratione, quasi priuatam vitam agentes: postmodum verò nihil verebantur publicitus coram hostibus christianæ fidei eandem confiteri & promulgare.

Conclusio.

¶ Conclusio hæc assertio est catholica, vt duobus canonibus citatis definitur, vbi sancitur non esse hoc sacramentum iterandum, quod est characteris indicium. Idem habetur in concilio Toletano. 8. c. 7. & in cōcilio Florentino, vbi hoc sacramentum inter imprimentia characterem connumeratur. Et Thomas Waldensis tomo. 2. de sacrament. capit. 9. de tribus sacramentis imprimentibus characterem copiosè loquitur. Sed de hac re satis superque distinct.

Expositio articuli.

De regularitate Canonistarū opinio.

stinct.1.q.4.disseruimus.¶ At vnus duntaxat supereſt hic dissoluēdus nodus, vtrum eidem irregularitatis pœnæ obnoxij illi sint qui semel confirmatum iteratò confirmant, atque anabaptistæ.ſ.rebaptizantes. Scotus nanque in.4.d.7.quæſt.5.refert iuris prudentium opinionem affirmatiuam, quam ſuo conſueto Achille, ſcilicèt, à ſimili probant. Cùm enim iterum confirmantes ſimilis illis ſint, qui rebaptizant,ſimiliterque mortaliter peccent,de quo nemo ambigit,ſimili,inquiūt, pœnæ ſubduntur.

Scotus.

Scotus verò illic probe negat per iteration confirmationis irregularitatem incurri.Sunt enim eiuſmodi argumenta à ſimili ſæpe fallacia. Imò alia eſt ad propoſitum regula iuris magis ſolida:ſcilicèt,q priuilegia ampliāda ſint, pœnæ verò reſtringendæ. Quare cum iure nō decernatur irregularitatis pœna niſi iterātibus baptiſmū,non eſt ad iterantes cōfirmationes extēdenda. Et accedit in eandem ſententiam Paludanus eadē diſtinct.quæſt.2. Et ita eſt indubiè tenendū. Et confirmatur iuris autoritate:nā in prædicto canone. Dictum eſt.Pluries cōfirmatis nō alia iniungitur pœna,niſi vtin habitu clericali religioſe famulentur:& ſi alia eſſet certè illic imponeretur. Igitur,vt ad Canoniſtas reſpondeamus, negatur ſimilē militare rationē in confirmatione, & in baptiſmo: nam quia baptiſmus eſt regeneratio & prima fidei profeſsio, qua remittitur originale,grauius peccatum eſt illū iterare: quia, vti,ait,Paul.ad,Hebr.6. eſt quædā imago iterationis paſsionis Chriſti,quæ tn vna fuit ſufficientiſsima:iterare autē confirmationem quāuis peccatum ſit,idemq; mortale ſacrilegium, non tamen eandem habet iniurioſam repræſentationem annexam iteratæ paſsionis Chriſti.Sed potiſsimum reſponſum eſt,q pœna irregularitatis in odium Donatiſtarū fuit rebaptizantibus impoſita, quippe qui illam ſuſtinebant hæreſim, q baptizati ab hæreticis eſſent rebaptizandi:quæ quidē ratio de confirmatione nō militat.

Reſpondetur Canoniſtæ.

1.Argum.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ eſt. Character eſt ſignum diſtinctiuum:per characterem autem confirmationis,Chriſtiani neque ab infidelibus diſtinguuntur,neq; inter ſe,quoniam confiteri fidē omnibus fidelib⁹ cōpetit:ergo ſuperuacaneus eſt.Reſpōdetur, per characterem baptiſmi diſtingui Chriſtianos ab infidelibus, per characterem verò confirmationis eos, qui prouecti ſunt à neophytis,id eſt, nuper genitis infantibus. Nam etſi cunctis Chriſtianis contra hoſtes inuiſibiles pugnam ſuſtinere congruat, tamen contra publicos tyrannos depugnare cō firmatorū eſt propriū & virilem ætatem agentiū.Hoc autē art.7.ampliùs explicabitur.

2.Argum.

¶ Secundò arguitur.Character,vt dictum eſt,quædam eſt potentia:hęc autē non eſt niſi vel actiua vel paſsiua:character baptiſmalis eſt potentia paſsiua ad ſuſcipienda ſacramenta,& character ordinis actiua ad conferendū:ergo character cōfirmationis redundat.Reſpōdet q omnia quidem ſacramenta ſunt quędam fidei proteſtationes:ſicut ergo per baptiſmum ſuſcipitur character ad proteſtādam fidem per ſuſceptionem ſacramentorum: ita per ſacramētum confirmationis ſuſcipitur character ſiue poteſtas publicè fidē Chriſti verbis profitendi,quaſi ex officio.Et nota,quaſi ex officio:quoniam ſine cōfirmatione poteſt quiſque facere,quod confirmatus:ſed cōfirmatus id facit peculiariter,quaſi ex proprio munere. Nō autem bene explicat ſit ne potentia actiua vel paſsiua. Et arguit hic Caiet.ad hominē.Suprà.q.63.art.6. poſuit omnem characterē in genere ſpectare ad potentiā paſsiuā, eò q characteres ſunt participationes quędam ſacerdotij Chriſti ab ipſo deriuatæ:hìc autē dicit aliquem eſſe actiuam. Reſpōdetur,omnes characteres quatenus homini ſunt impreſsi,eſſe in hoc ſenſu paſsiones, q à Chriſto recipiuntur vt gratia.Sed ſi conſiderentur in ordine ad ſuos actus & officia, ſacerdotalis eſt ad cōferendū ſacramenta,baptiſmalis verò & hic cōfirmationis,ad proteſtādā fidem.Diuerſimodè tamē,ille,ſcilicet, ſuſcipiēdo ſacramenta,quare medius eſt,magis tamen vergens ad actionem.

3.Argum.

¶ Tertiò.In circunciſione,vbi character corporalis in membro fiebat, nullus imprimebatur ſpiritualis:ſed in confirmatione pariter chriſmate fit character in frōte:ergo nullus debet imprimi ſpiritualis.Negatur conſequentia propter diuerſam rationem: nam illa ſacramenta,vti ad Hebræ.9.,ait,Paul. erāt iuſtitiæ carnis,quare nihil interius efficiebant,ſed ſola gratia in virtute fidei in circunciſione conferebatur:noſtra vero ſunt ſpiritualia,& ideo characterem intus imprimūt quem externo ſignificant.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm character confirmationis characterem baptiſmi præſupponat.

QVæritur iā de ordine inter hos duos characteres. Ad quod D.Tho,reſpōdet,q character confirmationis neceſſario præſupponit characterē baptiſmi

Cōcluſio.

ptiſmi,ita vt ſiquis nõ baptizatus confirmare tur,nihil reciperet. Nam cùm per baptiſmum homo generetur,& per cõfirmationẽ augmen tum ſpiritualis vitæ recipiat, & augmentũ vitam præſupponat,non poteſt non baptizatus confirmari. ¶ Concluſio eſt de fide, vt de cõſe. d.5.can.Omnes fideles.& can.Nouiſsimè. qui hîc citatur à D.Tho.decernitur. Vbi,ait. Nouiſsimè à ſummo ſacerdote per impoſitionem manus paracletus traditur baptizato. Quinuerò fides catholica eſt, vt baptiſmus non ſolùm cõfirmationẽ,verùm & omnia ſacramenta debeat de neceſsitate præcedere, aliàs nullũ eſſet ſacramentum. Eſt enim ſacramentorum ianua,vt in fine cap.Preter hoc.diſtinct.32.& in cõcilio Florentino definitum eſt.Quare capitulo primo de Presby.non baptizato.iubetur,vt ille,qui ante baptiſmum ordines ſuſceperat,iterum poſt baptiſmum ordinetur.

Cõcluſio de fide.

Dubium. ¶ Vtrùm autem cætera ſacramenta ſine confirmatione poſsint ſuſcipi, poſſet quis magis dubitare.Ad quod breuiter reſpondetur,quod licet vbi commodè fieri poteſt, aliqua ſit culpa aliud quodpiam ſacramentum ſine confirmatione ſuſcipere,non tñ eſt mortalis, niſi ex cõtemptu id fiat,vt ar.8.emũctiùs diſcutietur.

1. Argum. ¶ Primum argumentum Sanct. Thomæ eſt. Effectus confirmationis eſt publicitus coram tyranno fidem profiteri: multi autem ſancti martyres leguntur, qui ante baptiſmum procauſa fidei in ſuo ſanguine baptizati ſunt, ergo illi fuerunt ante baptiſmum confirmati. Reſpondetur,quòd cùm diuina virtus non ſit ſacramentis alligata, ſicut poteſt quis effectũ baptiſmi ſine baptiſmo conſequi, ita & effectum confirmationis ſine ipſo ſacramento. Sed tamen ſicut ad primum effectum requiritur votum baptiſmi,ita & ad ſecundum exigitur votum confirmationis. Non autem intelligas ſpeciale votum:nam votum baptiſmi, in quo includitur generaliter recipere poſtea ſacramenta iuxta ritum eccleſiæ,ſufficit.

2. Argum. ¶ Secũdum argumentum eſt de apoſtolis,qui non leguntur baptizati, antequam eſſent in pentecoſte confirmati.Sed iam nos diſtin. 5. articul.2.oſtendimus fuiſſe antea baptiſmate initiatos,vt hîc ſecundùm Auguſti. ait, Diuus

3. Argum. Thomas. ¶ Tertiò arguitur ex illo Actuum. 10.vbi legitur, quòd loquente Petro, cecidit ſuper eos qui audiebant,ſpiritus ſanctus, vt loquerentur varijs linguis, & tamen poſtea baptizati ſunt. Vbi ſubinde videtur confirmatio baptiſmum præceſsiſſe. Reſpondetur autem,aduentum illum ſpiritus ſancti non fuiſſe ſacramentum confirmationis, quanuis per eũ dem aduentum collatus fuerit effectus ſacramenti ſine ſacramento. Quare nihil vetabat, vt illi denuò poſt baptiſmum ſacramento confirmarentur.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm per ſacramentum confirmationis cõferatur gratia gratum faciens.

SEquitur de alio eodemq; præcipuo ſacramẽti effectu, qui eſt gratia. De quo D.Thom.hanc conſtituit concluſionem. Manifeſtũ eſt, q̃ gratia gratum faciens confertur in hoc ſacramento. Probatur.In eo confertur,vt dictum eſt, plenitudo, ſpiritus ſancti ad robur,ſicuti apoſtolis in die pẽtecoſtes collata fuit:ſed ſpiritus ſanct⁹ internè nõ niſi per gratiam mittitur,vt.1.part. q.43.art.3.oſtenſum eſt:ergo per hoc ſacramẽtum confertur gratia gratum faciens.

Cõcluſio.

¶ Concluſio hæc, ſicut & præcedẽs, eſt etiam de fide: nimirum quòd hoc ſacramentum ad conferendum plenitudinem ſpiritus ſanctifuerit inſtitutum. Vnde magna cum apparentia elicitur in hoc cumulatiorem conferri vberioremq; gradũ gratiæ, quàm in baptiſmo: imò quàm in cæteris ſacramentis, excepta euchariſtia,in qua corpus ipſum Chriſti, quod illic ſubeſt, copioſiorem gratiam conferre cenſetur,& forſan ſacerdotali ordine,per quam homo dux fidei inſtituitur, cùm in hoc ſolùm cõſtituatur miles.Faciunt ad hoc canones illi de conſecr.d.5.In primo enim dicitur,per hoc ſacramentum plenos Chriſtianos fieri. Et can. Spiritus ſanctus,per idem baptizatis augmentum præſtari ad gratiam. Et tandem can. Nouiſsimè.habetur,q̃ per vnctionem, quæ fit in baptiſmo in vertice capitis intelligitur ſpiritus ſancti deſcenſio ad habitationem:ſed in cõfirmatione declaratur ſpiritus ſancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis, & ſcientiæ & virtutis in hominem venire. Dictum eſt enim ſuprà ex eo quòd per baptiſmum pleniſsima fiat remiſsio, non conſequi, vt cumulatior detur illic gradus gratiæ & amicitiæ Dei, quàm in alijs ſacramentis. ¶ Hanc verò toties repetitam nouam gratiæ copiam opus eſt ſemel explicare. Arguitur ergo ſic. Gratia & virtutes in baptiſmo infuſæ ſufficiũt ad confeſsionẽ fidei etiã vſq; ad oppetendam mortem pro Chriſto:ergo cõfirmatio eſt ſuperflua.Probatur antecedens.Illud animi ro

Expoſitio articuli.

Argum.

bur

bur & vitæ oblatio procedit ex fide rerũ ſperandarũ,& plurimùm ex fortitudine, quæ eſt animi firmitas,& potiſsimũ ex charitate, quæ quidem animi dotes per baptiſmum acquirun tur. Quinuerò ad idem officiũ & naturalis cõplexio permultũ iuuat: videlicèt, ſi homo eſt cholericus,virilémq; habens animum, & quadratũ:nam è conuerſo ſi homo eſt effœminatus,aut alijs vitijs corruptus,quanuis ſit ſacramẽto cõfirmatiſsimus,& forſan in gratia exiſtẽs,oblato martyrio fidẽ deſeret, vbi alius nõ confirmatus mortem expectaret. Quid ergo facit cõfirmatio? Adde q̃ vſu venit, vt infidelis,& hæreticus p̃ ſuo errore audaciùs ſe mortiRespõſio. obijciat, q̃ Chriſtianus confirmatus. ¶ Ad hæc reſpondetur omnia allata antecedẽtia vera eſſe,non tamen ſubſequi vanum eſſe hoc ſacramentum. Haud enim negamus, quin aliæ virtutes & animi vires ad id quã plurimum iuuent:nihilominus Deus,quãtum in ſe eſt, per hoc ſacramentum Chriſtianis ad id muneris opitulatur, vt baptizati tanquam ex officio habeant, vt ſint fidei publici milites. At quia neminem cogit,accidit, vt vecordi homini & corruptis moribus tradito neque ſacramentorum auxilia ſufficiant. Sed multominùs non nunquã proſint,quàm alijs alię virtutes. ¶ Eſt hic demum adnotandum,vt ſuprà tactum eſt, per hoc ſacramentum olim ſpiritum ſanctum donari fuiſſe ſolitum viſibiliter,ſicut ſuper Apoſtolos deſcenderat,vt habetur Actuum vndecimo. Ita vt confirmati loquerentur etiam varijs linguis, vt Actuum decimo nono refertur. Quo miraculi ſtupore Simon ille magus allectus, vt Actuum octauo narratur, voluit donum illud conferendi ſpiritum ſanctũ mercari. Id autem tũc ad fundationem fidei neceſſarium erat:illa tamen iam ſatis fundata ceſſauerunt ſigna, & permanſit internus effectus.
Auguſt. Vnde Auguſtinus libro tertio contra Donatiſtas capitulo decimo ſexto. Neque temporalibus,inquit,& ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manus impoſitionem modò datur ſpiritus ſanctus,ſicut antea dabatur ad commẽdationem rudis fidei,& eccleſiæ primordia dilatanda. Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari per ſpiritum ſanctum,qui datur nobis. Et loquitur de hoc confirmationis ſacramento.
1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Thomæ eſt. Gratia gratum faciens confertur ad remiſsionẽ culpę: ſed illa per baptiſmũ remittitur: ergo cõfirmatio redũdat. Reſpõdet egregiè,gratiã nõ ad illũ tantũ remiſsionis effectum,ſed ad alios quoq; vt dictum eſt,donari,vt per omnem vitæ diſcurſum gradatim nobis Deus opem ferat vſque ad vitam æternam, vt illud impleatur ad Romanos. 6. Gratia Dei vita æterna. Vnde Paulo dictum eſt. 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ipſeque. 1. Corin. 15. fatetur dicẽs, Gratia Dei ſum id quod ſum. ¶ Secundò ar- 2. Argum. guitur. Si hoc ſacramentum gratiam conferret,eſſet peccatoribus, qui maximè illa egent, exhibendum,quod tamen non eſt condecens: ergo non confert gratiam. Negatur prima conſequentia,quia infertur dandum eſſe peccatoribus. Nomen enim ipſum confirmandi admonet,quòd ſicut non debet miniſtrari niſi baptizatis, ita neque adultis, ſi in delicto permanere credantur. Imò in concilio Aurelianenſi, *Concilium aurelianum* quod refertur canon. Vt ieiuni. de conſecra. di ſtinctio. quinta,præcipitur,vt accedẽtes ad cõfirmationem admoneantur prius facere confeſsionem,vt mundi donum ſpiritus ſancti valeant accipere. Et tunc, vt ait, hic Sanctus Thomas per confirmationem perficitur effectus pœnitentiæ,ſicuti & baptiſmi.
¶ Quòd ſi ſciſciteris vtrum cõfeſsio ſit ſimpliciter neceſſaria ſub reatu peccati mortalis, ſtatim articulo proximo reſpondebitur.
¶ Ambiguum tamen eſt,vtrùm requiratur cõ *Vtrùm requiratur cõ* tritio. Ad quod primò reſpondetur, quod at- *tritio.* tritio exiſtimata contritio ſufficit. Nam,vt diſtinctione præcedenti quæſtione prima dicebamus,hæc ad omnia ſufficit ſacramenta : videlicèt,quòd homo licèt non doleat propter Deum, bona tamen fide id arbitretur. Et de hac certò credo loqui D. Thomam in præſentiarum,vbi,ait,quòd ſi aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfectè cõtritus accedat,dum modò non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento conſequetur remiſsionem peccatorum. Eiuſmodi enim attritus eſt, qui ob id quòd dignè ad ſacramentum accedit,fit per ipſum ex attrito contritus.
¶ Secundò addiderim attritionem cognitam *Secunda ad* non ſufficere,vt dignè ad hoc ſacramentum ac *toris.* cedatur, hoc eſt dũ quis ſciens ſe non propter Deũ pœnitere,accedit. Et ratio qua ducor eſt, quòd ſacramentorum diſpoſitio penes ipſam eorum naturam penſanda eſt: baptiſmus ergo,quia ſacramẽtum eſt mortuorum, ſatis habet obicem non inuenire, vt vitam tribuat: at quia confirmatio,in hoc inſtituta eſt, vt gratiam baptiſmi confirmet & corroboret,eadem eius inſtitutio poſtulat, vt non niſi ei exhibeatur,qui in gratia cẽſetur accedere. Atque eadẽ ratio vim habet in euchariſtia. ¶ Tertio arguit 3. Argum. S. Tho.

S.Tho.Gratiæ gratum facientes non differūt ſpecie cùm ad vnum effectum ordinetur, duæ autem formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto: cùm ergo per baptiſmum gratia conferatur, nequit altera bapti
Alexander zato per confirmationem infundi. Alexāder Alenſis quarta parte.quæ.26.membro primo. ait, quòd in hoc ſacramento non ſolùm augetur gratia baptiſmalis, ſed noua per eſſentiam datur. Vbi videtur ſentire diuerſas qualitates infundi. Et Marſilius in quart.quæſt.quinta.articul.quarto. longam inſtruit diſputationem vtrùm hæ duæ gratiæ ſpecie differant: & tandem in ſententiam Diui Thomæ deſcēdit. Eſt tamen res clara, quòd omnes gratiæ gratum facientes, quatenus ſunt qualitates, & quatenus hominem gratum faciūt, eiuſdem ſint ſpeciei. Quapropter quoties gratia, ſiue per merita, ſiue per ſacramenta creſcit, non multiplicantur qualitates diuerſæ, ſed prior diuinitus per intēſionem augetur. Dicitur autem gratia confirmationis, eo quòd tunc nō ſolum ſit homo magis Deo amicus, verùm ad nouum effectum nouam acquirit facultatem.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum.

POſt materiam & formam effectuſque huius ſacramenti interrogatur de eius ſubiecto. Et reſpondetur hac
Cōcluſio. concluſione. Hoc ſacramentum debet omnibus exhiberi. Intelligitur autem de ſolis baptizatis. Probatur ratione. Sicut de intentione naturæ eſt omnē ex carne natum niſi morte præuentum, ad perfectam ætatem perducere: ita, imò multò magis, intentio Dei eſt omnia ſua opera ad perfectionem promouere, iuxta illud Deutero. vigeſimo ſecundo. Dei perfecta ſunt opera atque adeò quotquot ex aqua & ſpiritu ſancto renaſcuntur in fide perficere. Cùm ergo anima, quæ renaſcitur, immortalis ſit, atque adeò nec iuuenis ſit nec ſenex, ſit, vt ſicut poteſt in ſenectute homo natiuitatem ſpiritualem cōſequi, ita & in iuuentute & pueritia augmentum poſsit recipere ætatis, ergo quicunque baptizatus tam in pueritia quàm in ſenectute cōfirmari poteſt.

Expoſitio articuli. ¶ Cōcluſio hæc ſic in genere poſita, eſt præceptio Vrbani Papæ in can. Omnes. de conſecratio. diſtin. 5. vbi ait. Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum ſpiritum ſanctū poſt baptiſmum accipere debēt, vt pleni Chriſtiani inueniantur. Et confirmatur illo exemplo: quod hic D. Tho. ex illo Actuum ſecūdo affert. Vbi refertur ſpiritum ſanctum totā repleuiſſe domum (per quam ſignificatur eccleſia) & poſtea, quod repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Vnde cùm illud fuerit huius ſacramenti myſterium, fit vt omnibus ſit exhibendum.

¶ Res autem ſolutionibus argumentorum D. 1. Argum. Thomæ luculentius elucidatur. Arguit enim primò. Hoc ſacramentum ad excellentiam datur: excellentia autem ad præminentiam ſingularis perſonæ ſpectat: ergo non debet omnibus exhiberi. Reſpōdetur ad maiorē, quòd nō datur ad excellentiam vnius perſonæ ſuper alias, vt ſacramentum ordinis, ſed ad excellentiam baptizati ſupra ſeipſum.

¶ Secūdo arguitur. Hoc ſacramentū datur ad 2. Argum. perfectā ętatem, cuius pueri non ſunt capaces. Ad hoc autem iam reſponſum eſt animā, non eſſe caducis ætatibus obnoxiā, quare puer poteſt ſpirituale augmētum ætatis ſuſcipere. Nā vt legitur Sapient. 4. ſenectus venerabilis eſt, non diuturna, neque numero annorum comparata. Vnde pueri multi legūtur virilius martyrium pertuliſſe, quàm aliqui ſenes.

¶ Et eodem modo reſpondetur ad tertium de 3. Argum. fœminis. Vt enim, ait, Paul. ad Gala. 3. in Chriſto neque eſt maſculus nec fœmina. Vnde in homilia de Machab. Chryſo. In mundanis, inquit, agonibus ætates ac formæ generiſque dignitas requiritur: & ideo ſeruis ac mulieribus & ſenibus ac pueris ad eos aditus denegatur, in cœleſtibus autem omni perſonæ ætati & ſexui indiſcreta facultate ſtadiū patet. Et ho. de militia ſpirituali. apud Deum, inquit, fœmineus etiam militat ſexus. Multæ nanq; fœminæ animo virili ſpūalem militiā geſſerunt. &c.

¶ In quarto vero argumento maior apparet 4. Argum. difficultas. Ait enim Melchiades cano. ſuprà citato. Spiritus ſanctus. de conſecr. d. 5. q. quānis continuò tranſituris ſufficiant renationis beneficia, victuris tamē neceſſaria ſunt confirmationis auxilia. Subdit autem. Qui poſt baptiſmum cum acquiſita innocentia peruenerint ad mortem, confirmantur morte: ergo ſtatim morituris non debet hoc ſacramentum adminiſtrari. Reſpondet, q. etiā morituris pueris ſacramentum eſt dandum. Nec diſtinguit pueri ne ſint, an adulti. Et ſubdit non propter pugnam, quæ illis immineat, ſed vt in reſurrectione perfecti appareant ſecundum illud ad Epheſ. 4. Donec occurramus in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Vnde Hugo libr. 2. de ſacramen. par. 7. cap. 3. pe

Dubitatio. 3.periculosum arbitratur,si quis ab hac vita sine confirmatione migrare cõtingat.¶ Ex hac verò responsionis particula dubitatio oritur, vtrùm pueri ante vsum rationnis sint cõfirmãdi,nam hic solos pueros dicit esse confirmandos.non explicando ætatem.Attamen glossa super can.Vt ieiuni.de consecr.dist. 5.ait, non esse pueros confirmãdos vsq; ad duodecimum annum: quando ad minores ordines promoueri possunt. Quam glossam sequitur Marsilius in.4.q.5.artic. 4. Imò videntur verba hæc textus id denotare. Vt ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis,vt moneantur cõfessionem facere prius,&c. confiteri autẽ communiter vsq; ad illam ætatem nequeunt, neq; habere reuerentiam sacramenti,quę illic declaratur.¶ Deinde arguitur. Hoc sacramentũ nõ est,vt baptismus,de necessitate salutis,sed datur ad sustinendam pugnã pro fide: hac enim causa puer dum confirmatur alapa cæditur, vt admoneatur quemadmodum iuxta verbũ euãgelicum ante reges & prę sides flagella pro fide æquanimiter ferre debeat & mortem: pueri autem ante vsum rationis tam ad pugnam, quàm ad huiusmodi cæremonias inepti sunt, neq; spes de illis certa est an sint vsq; ad legitimam ætatem victuri:ergo non sunt cõfirmandi.Gabr.autem in.4.distinct.7.artic.3.dicit, q̃ possunt ante vsum rationis confirmari .Et idẽ innuit.Sylvest. verbo confirmatio.§.4.¶ Inter has autem pugnas his tribus propositionibus videor mihi pacem componere. Prima. Si puer statim baptizatus ante vsum rationis cõfirmaretur, existimandum illud esset verum sacramentum. Hanc conclusionem expresse hic.S.Thom. affirmare videtur. Primùm quia nomine pueri,vt distinguitur contra adultum, vbiq; intelligit ante vsum rationis. Secundò quia adversum Melchiadis qui re vera loquebatur de pueris absque rationis vsura morituris,respondet illud sic intelligi, q̃ nõ sit eis necessarium propter pugnam sacramentum : si tamen confirmarentur,maiorem gloriam obtinerent,sicut & maiorem gratiam. Itaq; responsio est, quòd cùm hoc sacramentum non solum ad pugnam prosit, sed etiam gratiam augeat,licet non ratione illius,ratione tamen huius proderit infantibus morituris sacramentum.Et eodem modo credere docet Alexan.4. par.quæstio.28.membr.2.articu.2.cui Bonauentu.in.4.d.7.articul.3.quæst.1.subscribit.Si ergo infantes in periculo mortis confirmentur,fit,vt sit legitimum sacramentum.Et confirmatur de istis ratio:nã sicut virtutes infunduntur in baptismo,quibus puer nõ est vsurus nisi in legitima ætate, ita & confirmari potest ad sustinendam pugnam in futura ætate : Adiungitur autem super omnia hæc ratio, q̃ primitiua ecclesia,vt ex Dionys.2.capitul.eccle- Dionysius.
siast.hierarch.colligitur.illico puero baptizato,præmissa confirmatione, porrigebatur eucharistia,vt Armach.libr.11.capit.4.& VVal dens.de sacrament.capitul.140.ostendunt. Ecclesia autem substantiam sacramentorum mutare non potest : ergo licèt modò non sit in vsu confirmare infantes, nihilominùs si confirmarentur,esset verum sacramentum : Postremò arguitur ex verbis canonis.De his.de consecra.distinct.5.vbi habetur baptismum & cõfirmationem adeò esse coniuncta sacramenta,vt nisi morte præueniente vnum sine altero ritè perfici non possit:ergo sola mors obstat quin illico post baptismum possit fieri cõfirmatio . Hinc fit q̃ adultis etiam statim morituris liceat hoc sacramentum conferri tum ad augmentum gratiæ, tum quia in illo articulo cum inuisibilibus hostibus pugnant.

¶ Secũda propositio. Non expedit pueros ante vsum rationis confirmare. Ambas propositiones affirmat Petrus à Palud.distin.7.quæst. 4.Hæc autem solum probatur ex vsu ecclesiæ,quæ sicut sumptionem eucharistiæ interdixit infantibus,vt infrà in eius materia videbimus,sic non habet in vsu eos antequam aliqua rationis luce fungãtur,confirmare.Atque verò obstat can.suprà cit.Omnes.de consecra. distinct.5.vbi habetur,quòd omnes fideles debent confirmari: intelligitur enim secundum ecclesiæ ritum pro tempore & loco. Et ideo si aliquibus nationibus vsus est confirmare infantes:illic confirmentur,quia prohibitio vniuersalis ecclesiæ nullibi legitur.

¶ Tertia propositio.Non opus est expectare ætatem duodecim annorũ ad confirmationẽ, sed satis est si pueri septem annos attingant, vt ibidem, ait, Palu.nã satis est,vt id intelligant, quod in illis fit,cuius postea sint memores.Accedit,quòd tunc possunt minores ordines suscipere,vt de tempor.ordin.cap.vlt.lib.6.quos certè non decet sine confirmatione suscipere. Præterea cùm per confirmationem perficiatur baptismi gratia,concedet vt dum illa manet,ante quàm per mortalem culpam timeatur perdi,adhibeatur cõfirmatio. Tametsi neq; negligẽtia cẽsenda est,si vsq; ad duodecimũ res differatur, vel quartum decimum. Est tamen culpabilis negligentia,sacramentum hoc vltra illam ætatem procrastinare. Ordo enim legitimus est,ne eucharistia ante confirmationem recipiatur, sicuti nascenti ecclesiæ, vt

Argumẽtũ

Argumẽtũ

Prima conclusio.

2. Cõclus.

3. Propositio.

dictum est moris erat. Addiderim autē quòd sacros ordines conferre nullus debet episcopus nisi confirmatis: nam cùm per confirmationem homo fiat miles fidei, & per sacros ordines dux, & indignum sit ducem nisi ex militibus creare, res esset indigna non confirmatos sacris initiare. Quāquam si oppositum fieret, asseuerare non auderem esse peccatū mortale. ¶ De cōfessione autem vtrum debeat cōfirmationem præcedere, iuxta tenorem dicti canonis. Vt ieiuni. certum est nisi vlla sit conscientia peccati mortalis, nō esse necessariam: quia peccatum veniale non est obex gratiæ. Si autem talis adsit conscientia, arguitur esse necessariam, ex illo Paul. 1. Corint. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat &c. Vnde colligitur confessionem ante eucharistiam esse necessariam: & videtur par ratio in omnibus sacramentis vigere, ne, scilicèt, opponatur obex gratiæ. Nihilominus respondetur, culpam esse tunc sine confessione accedere, non tamen, vt arbitror mortalem, sed sufficit contritio, vt arti. 6. dicebamus, vera vel existimata: quoniam ad alia sacramenta suscipienda non requiritur tanta reuerentia & examinatio, quanta ad eucharistiam. Quare in dicto canone solùm habetur quòd admoneantur confiteri, non quòd iubeantur. Ordo ergo legitimus sacramentorum est, vt post baptismum sequatur confirmatio, deinde eucharistia, pœnitētia verò accidentaria est propter peccatū. ¶ Enascitur autem hinc dubitatio de surdis, & mutis, & amentibus, vtrùm sint ad hoc sacramentum idonei, quandoquidem ad publicam fidei confessionem non habent organa. Respōdetur de mutis & surdis affirmatiuè: nam præterquàm quòd illis per sacramentum gratia augeri potest, sunt etiam habiles, vt fidei dignitatem possint cognoscere, & in eius tutelam vitam exponere. Amentes item qui lucidis interuallis gaudent, absque dubio confirmari possunt: non solùm dum lumine rationis fruuntur, verùm etiam in amentia, nisi antea contra dixissent, quia expectatur, vt possint etiam pro fide pugnare. Si autem sint nati perpetuò amentes, respondet illic Marsilius eadem ratione non esse confirmandos, propterea, quòd nunquam possunt gratia confirmationis in fidei confessione fungi. Respondetur autem, sicut de infantibus dicebamus, quod si confirmētur, legitimum erit sacramentū. Cæterùm post quam iam vsus ecclesiæ habet non confirmare infantes vsq; ad vsum rationis, fit vt neque possit idem sacramentum amētibus dispēsari. ¶ Aliud subsequitur circa eādem solutionē dubiū nō spernēdū, vtrùm sit præceptū de cōfirmatione, sicut postea de eucharistia dicturi sumus. Ad hoc plerique doctorū affirmanter respōdēt, vt Ricardus. d. 7. art. 3. q. 1. Et Petrus à Palude. q. 4. & Durā. q. 1. & Sylue. verbo, Confirmatio. §. 3. Quod profectò iure cōfimari videtur. Nā sicut de confessione legitur, Omnis vtriusq; sexus. &c. ita & de cōsecra. d. 5. cano. primo. Omnes fideles post baptismum per impositionem manuum episcoporum spiritū sanctum accipere debēt, vt pleni Christiani inueniantur. Cui simile verbum habetur can. citato, Vt ieiuni. Scilicet, quòd nunquam erit Christian⁹ nisi cōfirmatione episcopali fuerit chrismatus. Et can. De his. legitur, q̄ baptisma sine confirmatione nō ritè perficitur. Quibus locis præceptū insinuari videtur. Quare predicti doctores nō tam preceptum diuinum esse rentur, quàm ecclesiasticum. ¶ Cōtrariū autē, scilicet, nullum esse præceptū obligans sub reatu mortali, est longe probabilius. Imò hic S. Thom. id tanquam certum affirmare videtur Glossat enim Hugonis verbū dicētis, periculosum esse sine confirmatione mortem obire, dicens, non quia homo ille damnaretur, nisi fortè propter cōtēptū, sed quia detrimentū perfectionis patere tur. Et eādē opinionē quasi. D. Th. asseuerat Adria. q.. de cōfirmatione, arti. 1. Scilicet, q̄ neque est præceptū Dei neq; ecclesię. Et probatur conclusio hęc. Sacramētū hoc, vt ar. 1. ostēsum est, & omnes vno animo consentiunt, non est de necessitate salutis, vt homo nequeat sine illo saluus fieri, neq; est per se finis aliorū sacramētorū, vti est eucharistia: ergo nō est de præcepto diuino. Probatur cōsequētia. Quoniam Deus sua sacramētorum mandata nō nisi propter alterā istarū causarum nobis iniunxit. Baptismus nanq;, vt suprà dictū est, quia est necessarius ad salutē, est in præcepto: & idem de sacramēto pœnitētiæ videbimus, quia existenti in peccato mortali est pariter necessarium. Eucharistia verò, quia est sacramētorū finis, ad quē omnia ordinātur, includitur in baptismo per singulare eius votum, & ideo manet in præcepto, vt suo loco visuri sumus. Neutra tamen istarum ratio in alijs sacramētis locū habet. Et confirmatur id secundò: quoniam præcepta diuina sacramentorū expressa sunt in Euāgelio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Ioā. 3. Et Ioā. 6. Nisi māducaueritis carnē filij hominis, &c. Et Luc. 13. Nisi pœnitentiā habueritis, &c. De confirmatione verò nullū est tale. Et cōfirmatur tertiò planissimè, qa si esset de iure diuino non posset ecclesia decernere, q̄ nō esset necessariū etiā statim morituris,

De cōfessione. *Sacramentorū ordo.* *De surdis & mutis.* *Marsilius.* *Deprauato cōfirma.* *Responsio.* *Adrianus.*

ris,cuius contrarium ait Melchiades.

¶Si autem concedant illi,vt cõcedere videtur, non esse de iure diuino, probatur quarto,neq; esse de iure põtificio.Nam ecclesia circa sacramentorum necessitatem nihil alterare consuevit,imò forsan nec potest,nisi id quod iuris diuini est determinando.Sicut, quia de eucharistiæ,& pœnitentiæ sacramentis præceptũ diuinum est: determinauit tanquam necessariũ annuale tempus.Si autẽ de confirmatione nõ est tale præceptum diuinum,certè neq; ecclesia credenda est illud adiecisse.

¶Quinto arguitur. Si ecclesia hoc tanquam præceptum iussisset, profecto cùm sit præceptũ affirmatiuum debuisset tempus constituere,sicut ieiuniorum tempus constituit quadragesimam.

¶Et ideò à patronis contrariæ opinionis quæritur,cùm sit affirmatiuum, quando obliget.

Durand. Respondet Durand.loco citato, quòd illo temporis articulo, quo Christiano offertur causa cõfitendi coram tyranno fidem, si habeat copiam ministri,confirmari tenetur,alias peccaret mortaliter.Sed re vera hæc est petitio principij,supponit enim hoc esse necessarium ad salutem:quod est falsum. Potissimè cùm in baptismo homo gratiã,& virtutes: quibus ad id muneris adiuuatur,receperit.Ricardus autẽ & Marsilius ac Palud. non aiunt expectãdum eiusmodi casum,sed quotiescunque datur copia ministri confirmãtis, si homo sacramẽtum cõmodè suscipere potest,tunc non modò ipse contemptus,verum & ipsa negligentia crassa, quę est causa ne suscipiatur,est mortale peccatum.At verò,& isti quoque principiũ petunt: quoniã negligentia nunquã est crassa, nec culpabilis,nisi quando homo tenetur aliquid facere.Deberẽt ergo prius constabilire,esse præceptum,quàm negligentiam ostenderent esse culpatam.Nã quacunq; quis negligẽtia in die festo non audiat sacra,non est illi peccatũ, quia nec tenetur.

Explicatio rationum. ¶Sed arguunt,iura citata id satis ostẽdere. Respondetur tamẽ profectò nõ id ita lucidè ostẽdere,vt ex eis præceptum colligatur sub reatu mortali.Nã canon citatus,Omnes fideles.non habet formam precepti,sed solùm determinat ius diuinum,quod est,vt non sit simpliciter necessarium,sed vtile.Et ideo non ait imperãdo, Omnes fideles confirmentur,vt in ea. Omnis vtriusque sexus,omnis confiteatur:aut obligationem denunciando,scilicet,Omnes teneantur,sed Omnes debent:scilicet, tanquam valde commodum,& vtile.Et ideo fatemur,quod vbi quis commodè cõfirmari posset, & filium suum eidem offerre sacramẽto,esset culpabile illud Dei beneficium non recipere, non tamẽ esset mortale.Quare illic nõ adhibetur pœna, sicut in cap.Omnis vtriusque sexus.Et pariter ad canonem.Vt ieiuni.respõdetur, quod non chrismatus non erit Christianus perfectus. Et eodem modo intelligitur illud in cano.De his. quòd baptisma sine confirmatione nõ ritè perficitur.Sed tamen illa perfectio nõ sic est de essentia,vt eius omissio sit mortale delictum.

¶Ex hac verò sententia resurgit argumentum contra D.Thomam.Si nulla negligentia suscipiendi confirmationem est mortalis, sequitur, vt neque contemptus vllus sit mortalis.Quòd si dicas contemptum esse, quando quis ob id omittit sacramentum,quod nullius credit esse vtilitatis:hæc profectò hæresis esset in intellectu.Si autem dicas illum esse cõtemptum, quãdo quis propterea sacramentum omittit,quòd illud odio habet.Hoc profectò plus est, quam contemptus:nam odium charitati opponitur. Dare ego debes contemptum,qui citra hæresim,& odium,sit peior,quàm negligentia. Respondetur,quòd cõtemptus vt nomen sonat, idem est,ꝙ rem nihil pẽdere, & perinde abijcere,ac si nihil esset. Et ideo siquis cõfirmationẽ omitteret,nõ quidẽ ob negligentiã: quia sacramentũ potest & sine diligẽtia,& labore, & pretio suscipere,sed ꝙ eò illud beneficium despicatur,ꝙ illud nihil æstimat,ille esset cõtẽptus, & mortalis,vt art. 1.& hic admonet D. Tho.

De contemptu.

Contẽptus.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm hoc sacramentum sit homini conferendum in fronte.

DE membro, in quo chrismatio fieri debeat,respondet D. Thom. vnica conclusione.Conuenienter signatur homo chrismate signo crucis in frõte.Probatur ex eius institutione dupliciter. Primo ratione ciuili. Est enim institutum ad conferendum spiritum sanctum,ad robur in spirituali certamine: ergo debet illud homo suscipere instar militis,dum signum recipit ducis:miles autem illud suscipit,vt sit euidens & manifestum,quare supremæ vesti illud imponit: inter omnia vero homini corporis membra maximè fons est manifesta, vt quæ nunquam obtegitur:ergo illic debet Christianus

Conclusio.

1. Ratione ciuili.

nus miles chrismate insigniri. Secundò subnectitur ratio physica. A libera enim confessione nominis Christi, aut per timorē impeditur homo, aut per verecundiā: vtriusq; autē horū indiciū maximè in fronte proditur: tum propter propinquitatē imaginationis, quæ est in cerebro, tum & propter vehemētiam spirituum à corde in frōtem ascendētium: quare homines, vt. 4. Ethicor. author est Philosophus, præ verecundia rubescūt, & prętimore pallescūt: illic ergo chrismate homo liniendus est.

Expositio articuli. ¶ Circa hanc conclusionem nihil præter ea, quæ iam suprà dicta sunt, adnotandum restat. Iam enim art. 4. diximus, ꝙ signum crucis est de essentia huius sacramenti postquā exprimitur in forma. Vbi & hanc frontis rationem. D. Tho. latiùs explicuimus.

Dubitatio. ¶ Vnū tamen hic dubiolū posset lectorē remordere, vtrùm solùm sit de præcepto, ꝙ chrismatio confirmationis fiat in fronte, an verò de essentia sacramēti, sicuti, ꝙ circuncisio fieret in designato mēbro. Respondetur, esse de essentia sacramenti: nam si fieret in manu, certè nō esset sacramentum. Hoc patet, quia in cano. hìc citato. Nouissimè, de cōsecr. dist. 5. quasi de essentia distinguitur inter signum, quòd fit chrismate à presbytero post baptismū in vertice capitis, & aliud, quòd fit ab episcopo in fronte. Signatur enim, inquit, baptizatus in summitate capitis à sacerdote, per pontificem verò in fronte. Et idem habetur in cano. Presbyteris. de consecra. d. 4. Item quia etiam designata sunt membra tanquam de essentia, in quibus fieri debet extrema vnctio.

1. Argum. ¶ Primum argumentum est. Baptismus fit in toto corpore, & cōfirmatio est eius perfectio: ergo debet etiam fieri in toto. Negatur consequentia, quia baptismus datur ad vitam quæ est in toto, confirmatio verò ad pugnam, cuius vexillum debet esse in fronte.

2. Argum. ¶ Secundò. Confirmatio datur ad robur: illud autem est in corde: ergo super illo debet fieri. Respondetur ad minorē, quòd licèt fortitudinis radix exeat à corde, signum tamen eius apparet in fronte, secundum illud Ezech. 3. Ecce dedi frontem tuā duriorem frontibus eorum. Et ideo eucharistia, qua homo in se ipso cōfirmatur, pertinet ad cor, iuxta illud Psalm. Panis cor hominis confirmet: confirmatio autē, quia requirit signum fortitudinis erga alios,

3. Argum. requiritur in fronte. ¶ Tertiò. Hoc sacramentum datur ad liberè confitendum fidem: ore autē, vt habetur ad Rom. 10. fit eiusmodi confessio: ergo illic est dandum. Respondetur ad maiorem, quòd non datur ad liberè confitendum simpliciter: ad hoc enim baptismus sufficit, sed ad publicè confitendum coram tyrannis: & ideo debet dari vbi signa passionū ostenduntur impedientium pugnam.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm ille, qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

SIcut in baptismo, ita & hìc quæritur, vtrùm requiratur patrinus. Et respondetur hac conclusione. Ille, qui accipit hoc sacramētum, ab alio tenetur quasi in pugna spirituali erudiendus. Probatur primò per similitudinem ad baptismum. Hoc sacramētum exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis: sicuti autē nuper natus indiget aliorū pædagogia in ijs, quæ ad vitæ propriæ conseruationē attinēt (secundùm illud ad Hebræ. 12. Patres quidē carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui ad pugnā cōscribuntur, instructoribus indigent ad certamē: quare in re bellica duces & cēturiones designātur, qui alios gubernant: ergo sicut in baptismo, ita & hìc requiritur susceptor. Secūdò, quoniā qui ad hoc sacramentum accedit, venit tanquam robur & fortitudinem accepturus, quare in hanc significationē sustinetur ab alio, quasi illucusque imbecillus & infirmus fuerit. ¶ Et per hæc soluuntur argumenta, quæ facilia sunt. Ad primùm enim, scilicèt, ꝙ adultus cùm sit iam firmæ ætatis, nemine indiget, à quo sustētetur, respōdetur, ꝙ licèt sit adultus corpore, nō tamē est spiritualiter satis firmus. Ad secundùm, ꝙ cùm baptizatus sit de gremio ecclesiæ nullius eget, per quē offeratur episcopo. Respondetur, ꝙ etsi Christianus, nōdū tamē est publicus fidei miles, & ideò per aliū debet ad militiam prēsentari. Ad tertiū, videlicèt, ꝙ cū robur in viris potiùs vigeat, q̄ in mulieribꝰ, secundū illud Prouer. vlti. Mulierē fortē quis inueniet? non videtur cōdecens vt mulier teneat virum in confirmatione, respōdetur per illud ad Coloss. 3. ꝙ in Christo nec est masculus nec fœmina: & ideo alteruter sexus pōt alterutrū ad confirmationē tenere.

¶ Hic nihil aliud est adnotādū, q̄ quod dist. 4. ar. 5. de susceptore baptizādi admonitū est: nē pe, susceptorē nō esse de essentia. Nihilominùs inter susceptorē, & cōfirmatū cōtrahitur paternitas, & inter eundē susceptorē, & patres cōfirmati cōpaternitas. Quare si pater filiū teneat in cōfirmatione, nō potest ab vxore debitum petere. Et inter cōfirmatū & filios susceptoris

contra

cõtrahitur cõfraternitas. Quæ quidem omnes affinitates impediunt matrimonium cõtrahẽdum,& dirimunt contractum, vt habetur can. hic citato. Si quis ex coniugio. 30. q. 4. & can. Si quis filiastrũ. 30. q. 1. & alijs, quos illic citauimus. Sed expressius cap. Nedum. de cognitio. spirituali lib. 5. Et quãuis non debeat esse nisi vnicus susceptor, tamen si sint plures, omnes eandem affinitatem contrahunt cum confirmato, non tamen inter se, vt habetur cap. Quãuis. eodem titulo.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm solus episcopus hoc sacramentũ conferre possit.

Conclusio. SEquitur de cõfirmationis ministro, de quo D. Thom. hanc conclusionẽ constituit. Collatio huius sacramenti episcopis reseruatur. Probatur ex similitudine tum artis, tum etiam humanorũ contractuum. In ædificij nanque extruendis inferiores ministri architecto materiam præparant, sed architectus ipse formam imponit, cuius ædificij vsus ad patronũ spectat. Et epistolæ per notarium scriptæ manu pontificis subscribuntur: fidelium autem ecclesia ædificium quoddam diuinum est (secundùm illud. 1. Corinth. 3. Dei ædificatio estis) item epistola quædam spiritu Dei in cordibus scripta, vt habetur. 2. Corint. 3. Hoc autem ædificium & epistola per baptismum sacerdotum ministerio ædificatur & scribitur: per sacramẽtum autem confirmationis domus quasi iam ædificata dedicatur in templum spiritus sancti: & epistola iam scripta consignatur signo crucis: munus ergo hoc episcopis ex officio incũbit, qui tanquam apostolorum successores summã potestatem in ecclesia obtinent, sicuti in eius primordijs per manus impositionem apostolorũ, vt in eorum actis ca. 8. & 16. legitur, plenitudo spiritus sancti dabatur.

Oppositio articuli. ¶De hac materia ministrorum huius sacramẽti lis nobis est primum cum hæreticis, deinde cum nonnullis catholicis. Sunt quippe de hac re tres opiniones. Prima est Armachani libr. Armachã. 11. de quæstionibus Armenorum ca. 4. in vno extremo contra hanc assertam conclusionem. Scilicet, sacerdotes, quinuero diacones iure diuino esse ordinarios huius sacramenti ministros. Nec quæro, inquit, qualia sint decreta ecclesiæ, sed quid potest ex sacra pagina elici. Perspice impiã hominis impudẽtiam. Fatetur enim decretis ecclesiæ definitũ esse contrariũ: nihilominus errorẽ suũ ex sacra pagina colligi. Eodemque errore maculatus fuit Witcleff, cõtra quos ambos disputat Thomas Walden sis. 2. tomo de sacramẽtis ca. 114. & 115. ostendendo illũ esse errorẽ. Et hæc sit hic firma conclusio, vt potè quæ quãplurimis ecclesiasticis sanctionibus stabilita est. Primũ de conse. dist. 5. per totũ, vt ca. De his. qui est Vrbani. vbi habetur, quòd nisi à summis põtificibus sacrãmẽtum hoc perfici nõ potest. Et can. Manus, qui est Eusebij, cuius verba hic refert Diu. Thom. Manus enim, inquit, impositionis sacramẽtũ magna veneratione tenendũ est, quod ab alijs perfici nõ potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tẽpore apostolorũ ab alijs, q̃ ab ipsis apostolis, legitur, aut scitur peractum esse: nec ab alijs, q̃ qui eorũ locum tenent vnquam perfici potest, aut fieri debet: nam si aliter præsumptũ fuerit, irritũ habeatur & vacuũ, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur sacramẽta. Et de conse, d. 4. ca. Presbyteris. & cap. Presbyteri. & 68. d. can. Presbyteri. & can. Quãuis. idem habetur. Et Innocẽtius Magnꝰ papa primus. c. 4. suorũ decretorũ edocet, nõ solũ haberi ex traditione ecclesiæ, vt presbyteri nõ confirment, sed etiam ex historia sacra: nam Actuũ. 8. refertur Petrũ & Ioannẽ in Samariã missos, vt qui per Philippũ diaconum baptisinatis vnda fuerãt abluti, per impositionem manus apostolorum reciperent spiritũ sanctum. Illis ergo tunc solis incumbebat officiũ hoc. Eandem sententiam eodem testimonio confirmant Aug. lib. quæstionum noui & veteris testamenti, vbi tãquam abusum Ægyptiorum & Alexandrinorum refert, quod presbyteri absente episcopo confirmarent. quod insci, inquit, scripturarum aut immemores legis faciũt. Vnde & Damasius papa in epistola ad Leonem Ricaredũ & Leo in epistola. 66. & Ioannes papa in decreto ad vniuersos episcopos Germaniæ & Galliæ, eodem sacro testimonio eandem veritatem corroborant. Et Innocentius tertius in capit. Quanto. extra de consuetudine, vbi ait, quod si presbyter confirmat, inaniter id facit & sine veritate in effectu. Idemq; ait ca. vnico de sacra vnctione. Et Isidorus lib. 2. de origine officiorum, & Hugo lib. 2. de sacramẽ. part. 7. cap. 2. ¶Sed respondent Armeni illum fuisse Philippum apostolum, qui verè poterat cõfirmare, cæterum quia ab angelo Dei missus fuit ad Æthiopem Candacis reginæ, munus illud alijs apostolis reliquit. Vnde Guido Carmelita eundem errorem tribuit Armenis. Attamen certissimum est, non fuisse nisi diaconum,

Th. Vual.

Testimonia sacra.

Ca. Manus.

Actuũ. 8.

Armenorũ cauillum.

num, ſic enim tenent Chryſoſtomus, Rabanus, & Beda ſuper eundem locum, & Hieron. in dialogo aduerſus Luciferianos, & Anacletus Papa, qui fuit diſcipulus Petri in prima epiſtola ſui decreti. Et Innocen. primus, in epiſtola ad Alexādrum. ¶ Armachanus autē quaſdam authoritates in cōtrariū huic ſentētię obmolitur. Primum illud. 1. ad Thimot. 5. Noli negligere gratiā, quæ eſt in te: quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum presbyterij: quaſi munus presbyteri ſit manus impoſitio, quæ dicitur cōfirmatio. At verò Timotheus creditur fuiſſe epiſcopus ordinatus à Paulo. Eūdem eīm ipſum inſinuat ca. 3. dicēs. Oportet epiſcopū irreprehenſibilē eſſe. Idemq́;, ait, loco proximè citato Augu. Et Ambro. ſuper illud ad Eph. 4. Dedit quoſdā paſtores &c. vbi ſubiungit tūc primos presbyteros appellatos eſſe epiſcopos, vt mortuo epiſcopo primus presbyter ſuccederet.

Armachani argument.

Vnde apud Ægyptios, ait, illa inoleuit cōſuetudo, vt abſente epiſcopo presbyter conſignaret, hoc eſt, cōfirmaret. Sed iam cùm epiſcopi per electionē creentur, inſinuat nemini præter ipſos, fas eſſe confirmare. ¶ Secundò adducit illud Actuū. 9. de Anania, qui imponēs Paulo manus, ait, Dominus miſit me, vt videas, & implearis ſpiritu ſancto. Adhoc autem reſpondetur. Primò, q̄ illa manuum impoſitio nullo modo fuit confirmatio: nam præceſſit baptiſmū Pauli, & ante baptiſmum nullū recipitur ſacramentum: ſed fuit ſanatio cæcitatis, iuxta verbū euangelicū, Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Vnde quod, ait, vt videas, refertur ad ſalutē corporalē, quā illi contulit. Et implearis ſpiritu ſancto, ad baptiſmū, quē ſubinde erat ſuſcepturus. Et fortè curatio illa fuit per modum exorciſmi, qui ſuper energumenos præcedit baptiſmū. Præterquam, q̄ Ananias forſan erat epiſcopus. Quāuis Armachanus ſibi ipſe non conſtet: nam, ait, fortaſſe fuiſſe laicū: quia nō habetur in textu, niſi fuiſſe diſcipulū. Attamen Auguſt. q. 42. in quæſtionibus ſuper Lucā de decem leproſis, ait, Paulū ad eum fuiſſe miſſum, vt illo ſacerdotio, quod in eccleſia cōſtitutū erat, ſacramentū doctrinę fideiq́; perciperet, vbi epiſcopale inſinuat ſacerdotiū. ¶ Tertiò adducit & morem antiquū, quem Diony. refert. ca. vlt. eccl. hierar. q̄, ſcilicèt, baptizati illico ſuper frontem cōfirmabātur. Hoc autem potiùs eſt cōtra ipſum, vt bene ait, Vvaldēſis: nam Dionyſius nūquā commemorat aliquē baptizari niſi à hierarcha, id eſt, epiſcopo, ſi erat præſens, & ideo ſtatim baptizatū confirmabat. Cū aūt epiſcopus non aderat, non, ait, Dionyſius, q̄ baptizatus confirmaretur. ¶ Poſtremò Armachanus affert morem Armenorū & Græcorum, apud quos, inquit, presbyteri ſacramentū cōfirmationis exhibēt. Ad hoc tamen primùm reſpondet Vvaldēſis, q̄ mendaciter hunc citat morem: nam Guido Carmelita inter errores Armenorū viceſimum primū eum connumerat, q̄ ſacramentum confirmationis, & extremæ vnctionis negāt. Secū dò reſpondetur, q̄ ſi talem habent morem, vt Augu. & Ambro. de Ægyptijs referunt, non perficiunt ſacramentum. Neq; hoc mirum eſt, cùm alijs multis ſint erroribus cōplicati. Eorū enim abuſum notauit Gregor. capit. Peruenit. ad Ianuarium epiſcopum Conſtantinopolitanum, cum quibus ad euitandum ſcandalum diſpenſauit, qua quidē forſan diſpenſatione huc vſq́; contra Romanum decretum vtuntur.

Poſtremi argumen.

¶ Duo autē canones reſtant, qui poſſent lectorem fallere, ſcilicèt, canon. Omni tempore. de conſe. d. 4. & canon. Presbyter. 95. d. in quibus ambabus, ait, Martinus Papa. Presbyter præſente epiſcopo non ſignet infantes, niſi fortè ab epiſcopo fuerit illi præceptū. Id enim intelligi nō poteſt deſignatione, quam ſacerdos facit in vertice: nam illam per ſe poterat abſq́ue epiſcopi facultate facere: ergo intelligitur de Chriſmatione in fronte, quæ eſt confirmatio. Vnde colligitur, q̄ abſente epiſcopo presbyter poſſet confirmare, & in eius præſentia de ipſius facultate. Reſpondetur tamē illud intelligi de ſignatione, quā ſacerdotes faciūt in vertice: nam in primitiua eccleſia, neq; illa erat licita presbyteris in preſentia epiſcopi, vt habetur in epiſtola Leo. 66. & in epiſtola Damaſi. Sed Syluеſter illam conceſſit, vt ait, Hugo de ſacra. libr. 2. p. 7. cap. 3. Ne fortè, inquit, per abſentiam epiſcopi ſine manus impoſitione baptizatum ab hac vita migrare contingeret. Quo verbo nemo fallatur, intelligens Hugonem velle illam vnctionem valere pro ſacramē to cōfirmationis: quandoquidē capite præcedenti dixerat ſolis epiſcopis apoſtolorū vicarijs illud ſacramentum competere. Sed voluit dicere illud eſſe permiſſum, ne baptizatus abſq́ue vllo chriſmatis ſignaculo, decederet.

Duo canones.

¶ Secūda opinio in alio extremo eſt, miniſterium confirmationis ſic eſſe proprium epiſcoporum munus, vt neque ex diſpenſatione Papæ id poſsint ſimplices ſacerdotes exequi, imò quanuis id attentarent, ſacramentum eſſet nullum. Huius opinionis fuit Diuus Bonauentura diſt. 7. & ibidem Scotus. q. 1. & Dura. quæſt. 3. & 4. qui id inter oēs aſſeuerantiſsimè tenet. Et Adria. q. de confirmatione. art. 3.

2. Opinio.

¶ Tertia opinio eſt media. ſ. quod ſolis epiſcopis

3. Opinio.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

pis id ex officio incumbit. Itaque si absque cõ missione Papę simplex sacerdos id attentaret, nullum esset sacramentũ,sed tamẽ ex tali com missione illud valeret.Quo fit, vt quantum ad necessitatẽ sacramẽti,nõ sit minister solus epi scopus, sed sub distinctione ipse vel sacerdos ex cõmissione Papæ. Atq; hãc opinionẽ am plexus est Alexã.4.p.q.28.mẽb.1.art.3. Et S. Tho.in prę sentiarũ.& in.4.d.7.q.3. & Ricard. ea.d.ar.2.q.1.& Palud.q.4.qui omnia argumẽ ta contraria percensẽt & soluit.& Marsilius in 4.q.5.ar.3.¶Arguit ergo D.Tho.primo loco. 1.Argum. Gregorius scribẽs Ianuario episcopo Constan tinopolitano,& refertur can. Peruenit. 95.di. Peruenit,inquit,ad nos quosdã scandalizatos fuisse,q presbyteros chrismate tãgere eos,qui baptizati sunt,prohibuimus:& nos quidẽ secũ dùm veterẽ vsum nostrę ecclesiæ(.s. Romanę) fecimus(loquebãtur enim ecclesię Grecanicę) sed si omnino aliqui hac de re contristãtur,vbi episcopi desunt,vt presbyteri etiã in frõte baptizatos chrismate tãgere debeãt,cõcedimus. Arguit ergo ex hac põtificia cõcessione.Illud quod pertinet ad necessitatẽ sacramẽtorũ, nõ est propter vitandũ scãdalũ,ergo q episcopus cõfirmet,nõ est de necessitate sacramenti. Re spondet,q cùm papa in ecclesia habeat pleni tudinem potestatis,ex qua potest aliqua, quę sunt superiorũ ordinũ, quibusdã inferioribus cõmittere:sicuti quibusdã presbyteris cõcedit cõferre minores ordines, quod ad episcopalẽ attinet dignitatẽ,ex hac potestatis plenitudi ne cõcessit Grego.q simplices sacerdotes hoc sacramẽtũ cõferrẽt,quousq; scãdalũ tollerent. Argumẽti. ¶Solutio autẽ hæc D.Tho.nõ videtur in for Durand ma satisfacere. Arguitur ergo primò ex potis simo fundamẽto Scoti & Durand. & suorũ se quacium. Aut diuina Christi institutio fuit,vt omnes sacerdotes ratione sacerdotalis chara cteris essent cõfirmationis ministri: aut q soli episcopi. Si nos primũ membrũ admittamus, 1.Argum. sic arguitur.Potestas ministri diuinitus institu to licẽt dependeat à Romano pontifice quan tum ad vsum,vt per quẽ potest bona causa ab vsu arceri,nihilominus quantũ adessentiam sa cramẽti nõ depẽdet ab illo:licẽt enim papa pos sit sacerdotem suspẽdere ne cõsecret,nihilomi nus,si cõsecrare pergit, quãuis cõtra obediẽtiã delinquat, tamẽ verè cõsecrat:ergo quãquam Papa simplici sacerdoti inhiberet confirmare, atq; adeò peccatũ illi esset non obedire,nihilo minus verũ sacramentũ cõficeret.Et confirma tur ratio. Ob id q Christus instituit vinũ esse materiam eucharistię,quanuis aliqua de causa posset quãdoq; Papa iubere,vt esset albũ, nihi lominus impedire nõ posset,quin si cõsecratio fieret in rubeo,sacramentũ esset solidum. Pari ergo modo si Christus instituit omnes sacerdo tes ministros cõsecrationis, non potest facere Papa,vt episcopus esset de essentia.Contrariũ autẽ decernitur in allegato cap.Manus. videli cet,q sit de essentia. Vbi habetur,q si simplex sacerdos cõfirmauerit,totũ sit irritũ,& nõ con numeretur inter sacramenta, & de consuetudi ne ca.Quãto.dicit Innocẽtius illud maniter fie ri.Si autẽ demus secũdum membrũ,scilicet, q Christus instituit solos episcopos ministros huius sacramenti,quod Alexand.& S.Tho. & eorum assęclæ sentire videtur, dicentes illis in cumbere ex officio,tũc emergit grauius argu *Alterum* mentũ.Diuinus minister tam est de essentia sa *argumẽtũ.* cramenti,q̃ materia & forma:sed ea, quę de es sentia sunt, papa mutare nõ potest:ergo nec simplici sacerdoti administrationem confirma tionis cõmittere. Alioqui eadẽ rõne diceres, q posset etiã mutare materiã, vt aquã in baptis mo,& oleũ in confirmatione,& vinũ in eucha ristia.¶Secundò arguitur. Si episcopus diuini *Secundum* tus habet ex officio confirmare,id habet ratio *argumẽtũ.* ne suæ ordinationis:nam electus non ordina tus confirmare nõ potest.Tunc sic.Tam de es sentia est minister sacramenti,q̃ ipse qui susci pit,summus autẽ pontifex facere nequit,vt nõ baptizatus possit suscipere alia sacramenta:eò q de iure diuino baptismus est ianua sacramẽ torũ,aut q mulier recipiat ordines sacros, aut q sanus suscipiat sacramẽtum extremę vnctio nis:quia iure diuino determinatũ est cõtrariũ: quare facta nõ tenerẽt: ergo nec potest facere vt ille,qui nõ est episcopus possit cõfirmatio nis sacramẽtũ exhibere.¶Tertiò arguitur. Si *Tertiũ ar-* episcopus habet ex institutione diuina confir *gumentum* mare,perinde illã habet,vt sacerdos,cõsecrare, & absoluere,& inungere infirmũ : hæc autem Papa non potest ei,qui nõ est sacerdos cõmit tere: ergo neq; sacramentũ confirmationis ei, qui nõ est episcopus.¶Quartò arguitur. Tam *4.Argum.* propriũ est episcopi cõfirmãdi munus, quam conferendi maiores ordines & cõsecrandi epi scopos:hæc autem nõ potest papa simplici sa cerdoti cõmittere:ergo neque confirmationis functionem.¶Quinto denique arguitur. Aut *5.Argum.* papa illam commissionem facere potest ratio ne iurisdictionis,aut ratione cõsecrationis: nõ primum,quia nisi ipse esset sacerdos, & conse cratus,non posset confirmare: quare neque id committere. Alioqui id etiam posset commit tere ei, qui non est sacerdos. Si verò hoc ha bet ratione ordinis & consecrationis, cùm in hoc nõ antecellat episcopis, fit vt quicunque

episco-

epiſcopus in ſua diœceſi poſit ſimplici ſacerdoti cõmittere confirmare, quod nemo concedit. Imò licèt hoc papæ competat ratione iuriſdictionis, apparet idem ſubſequi: nam præter quam in foro cauſarum, epiſcopus, in ſua diœceſi eandem habet iuriſdictionẽ, quam papa in tota eccleſia. Propter hæc, atq; alia argumenta, ait, Durandus opinionẽ S. Tho. non ſolùm falſam, ſed & fidei & eccleſiæ valde periculoſam, ſicut illam, q̃ licèt chriſma nõ eſſet ab epiſcopo conſecratũ ſacramẽtum eſſet validũ. Et Durandum omnino ſequitur Adrianus.

Durand.

Concluſio deciſiua.

¶ At profectò ſolidior eſt cõcluſio contraria, quam hìc pro certa ſtatuimus. Nõ eſt dubitandum, quin ſimplex ſacerdos ex cõmiſsione papæ poſsit ſacramentũ cõfirmationis exhibere. Et qui de hoc iam modò hæſitaret, eccleſiaſticis ſanctionibus aduerſaretur. Etenim quãuis hęc cõcluſio ex ſacris literis nõ planè colligatur, ſufficere tamẽ debet orthodoxis, q̃ Gregorius illam fecit diſpẽſationẽ. ¶ Ad hoc verò Durãdus aliter reſpõdere nõ potuit, quàm q̃ cùm homo eſſet, & non Deus, errare potuerit, cui & Adrianus applaudit. Hoc autem profectò viris catholicis, vt iſti fuere, hæuum impingit. Scotus autẽ alia duo comminiſcitur gloſſemata. Primũ, ſcilicèt, q̃ forſan in primitiua eccleſia nõ erat differentia inter epiſcopum, & ſimplicem ſacerdotẽ. Attamen licèt, hoc Ambro. ſuprà citatus, & Hieron. ſuper epiſtola ad Titum dixerit, & refertur can. Olim. ea. d. 95. nihilominùs ante tẽpus Gregorij iam erat diſtinctio. Item, quia Gregor. expreſsè in dicto ca. Peruenit. eandẽ inſinuat diſtinctionem, dicens, q̃ vbi epiſcopi defuerint, presbyteri confirmare poſsint. Secunda eius gloſſa eſt, quòd creauit illos presbyteros epiſcopos ad illum effectum. Sed in hoc minus probabilitatis eſt. Primò, quia papa nõ poſſet epiſcopos ordinare abſentes. Secundò, quia non poteſt eos ordinare ad vnum effectum, & non ad omnes: qui eñ epiſcopus eſt, omnibus fungitur epiſcopalibus functionibus. Tertiò, quia non ſolùm illis ſingulariter id conceſsit, ſed & alijs, ait, illic pro tempore ſuccedẽtibus. ¶ Adrianus, ait, & forſam nõ cõmiſit illis ſacramentũ cõfirmationis, ſed ſimplicẽ vnctionẽ. At verò nec ſolutio hæc ſuſtineri poteſt: nã cùm permiſerit chriſmare in fronte, id ipſum eſt confirmare. Aliàs nõ permiſiſſet niſi in vertice capitis. Præſertim q̃ permiſit id ipſum, quod antea prohibuerat, (ſ. cõfirmatione) Alij dicũt, q̃ id tantũ permiſit tanquã impunitũ ad euitandũ ſcandalũ, vt meretriciũ. Sed neq; hoc vllam habet veritatis effigiẽ: nam tunc illos fefelliſſet. Quare certiſsimum eſt id feciſſe ex plenitudine poteſtatis, quã cenſebat ad id extẽdi. ¶ Sed vt rem cõcludamus, litẽ hãc iam ſynodus Florentina diremit, approbans, authoritate apoſtolicæ ſedis poſſe ſacramẽtũ hoc ſimplici ſacerdoti cõmitti. Quapropter licèt Scot. & Durand. & alij, qui prædictã ſynodũ anteceſſerunt, illam vt cunq; opinionẽ defenſare potuerint, mirandũ tñ eſt de Adriano quomodo decretũ illud nõ legerit. Eſt ergo iam nõ ſolũ opinio, verùm & eccleſiæ ſanctio. ¶ Reſpondetur ergo ad primũ argumẽtum contrarię opinionis, q̃ Chriſtus neq; oẽs ſacerdotes ſimpliciter miniſtros huiꝰ ſacramẽti inſtituit, ſicut euchariſtiæ, aut pœnitẽtiæ, neq; verò ſolos epiſcopos, ſed medio modo, qđ Paludanus loco citato probè tetigit. Aliquid eñ tãquã neceſſariũ determinauit, & aliquid iudicio eccleſię reliquit. Statuit, inquã, ſolos ſacerdotes ſiue ex officio ſiue ex commiſsione poſſe cõfirmare: q̃ autem epiſcopi eſſent, arbitratui eccleſiæ commiſsit, vt poſſet illos etiam tanquã ſacramẽto neceſſarios inſtituere. Ratio prioris mẽbri fuit, q̃ poteſtas ſuper corpus Chriſti myſticũ, deriuatur ab ea, quæ eſt ſuper corpus Chriſti verũ, putà conſecrandi. Vnde ſicut baptizare ſolis ſacerdotibus ex officio cõuenit, ita nõ niſi illi cõfirmare poſſunt. Niſi q̃ neceſsitas baptiſmi, quæ legem non habet, laicis baptizare permittit, non autẽ confirmare: quia nõ eſt ſacramẽtum neceſſariũ. At verò quia confirmatio præſtantius eſt ſacramentũ, vt canones citati docent, in facultate eccleſiæ conſtituit, vt epiſcopos tanquã neceſſarios miniſtros, ſuo iudicio declararet, quod tempore apoſtolorũ obſeruatũ creditur. Reſpondetur ergo, ſacerdotes non ſic eſſe diuinitus inſtitutos miniſtros, vt aquam in materiã baptiſmi, & vinum in materiã euchariſtiæ, ſed dependenter ab eccleſia, quæ poſſet conditionem illam adhibere, vt neceſſariò eſſent epiſcopi, niſi ex eius diſpenſatione: non tamẽ illud valeret cõmittere, niſi ſacerdotibus. Quod totum cõſtat ex eccleſiæ traditione & ritu. ¶ Et pariter reſpondetur ad aliud, quòd neq; epiſcopi ſunt neceſſarij de iure diuino, ſicut materia & forma ſacramentorum, ſed de iure eccleſiaſtico, ſuper quo ideo papa diſpenſare poteſt.

Concilium Florentin.

Argumẽtum tũ aduerſa.

Paludi.

Gloſſatur canon. Peruenit. 95. diſtinct.

Scotus.

Adrianus.

Soluitur illud arg.

Quod ſi arguas. Illa quę ſunt de eſſentia ſacramẽti, eccleſia nõ poteſt mutare: ergo epiſcopi nõ ſunt de eſſentia. Diſtinguitur antecedens. Cõceditur, inquã, ſubſtãtias eorũ, quæ ſunt de eſſentia, eccleſiam non poſſe mutare, vt putà materiã & formã, & pariter nõ poteſt mutare. quin miniſtri ſint ſacerdotes, qualitatẽ tamen ex commiſsione Chriſti facere de eſſentia, niſi

ipſa

ipsa ecclsia dispẽsauerit. Et ita censendum est episcopũ esse de essentia, vt nisi ecclesiã dispẽsaret, sacramentũ esset irritũ, postquã ipsa ita nos docet. Atq; hęc est mens S. Tho. in presenti solutione. Quemadmodum facere potest, vt consanguinei non sint personæ legitimæ matrimonio contrahẽdo, quod aliàs iure diuino teneret. Ex quo fit, vt nulla, quãtũcunq; vltra hominũ memoriã antiqua cõsuetudine introduci posit, vt sacramentum confirmationis à simplici sacerdote absq; apostolicæ sedis facultate sit validũ. In cuius sententiæ cõfirmationem statutum est cap. Quanto. de consuetudine: nam quod est de essentia sacramenti, nulla valet cõsuetudo mutare. ¶ Eodem modo soluitur secundũ argumentũ: conceditur enim episcopũ ratione suæ administrationis esse necessarium ministrũ, non tamẽ iure diuino, vt est necessariũ q̃ suscipiens alia sacramẽta sit baptizatus, & qui suscipit ordines sit vir, & qui vngitur sit infirmus, vt nomẽ extremę vnctionis sonat. Et ideò licèt in his tribus papa dispensare nequeat, potest tamẽ in primo.

Solutio secundi.

Solutio tertij.

¶ Et per idẽ respõdetur ad tertiũ. Non enim sic de iure diuino episcopus est necessarius minister cõfirmationis sicut sacerdos cõsecrationis eucharistiæ, aut absolutionis sacramentalis, & ideo nõ potest Papa dispensare, vt nõ sacerdos consecret, aut absoluat, sicut q̃ ille, qui nõ est episcopus, confirmet.

Respõsio ad quartum.

¶ Ad quartũ eodẽ modo negatur maior. Collatio enim maiorum ordinũ de iure diuino tribuitur episcopo: quare hoc simplici sacerdoti nõ potest papa cõmitterre. Vnde licèt doctores põtificij iuris probè teneant, papam posse cõmittere officiũ cõfirmationis simplici sacerdoti, glossa tamẽ citati capituli. Peruenit. 95. d. nulli nititur probabilitati: dicẽs, quòd papa potest committere simplici sacerdoti, vt cõferat maiores ordines: ob hãc regulã, q̃ quicunq; ordines, quos habet, potest ex cõmissione cõferre. Quare & diacono, inquit, potest cõmittere, vt cõfirmet. Eadẽ enim facilitate dicere potuisset, q̃ diaconus ex cõmissione potest diacona tũ cõferre. Nã pariter addit glossa in can. Manus. de consẽ. d. 5. q̃ quicũq; cõfirmatus, etiam laicus, potest ex cõmissione cõfirmare. Regula ergo illa fallacissima est. Imò qa minores ordines nõ habẽt necessariã potestatẽ super corpus Christi verũ: quia nõ ministrãt immediatè sacerdoti, sicut diaconus & subdiaconus, sed sunt ministrorũ ministri, potest papa eorũ collationẽ cõmittere simplici sacerdoti; secùs de maioribus ordinibus: eo q̃ necessariã habẽt potestatẽ suprà corpus Christ uerũ, aut consecrãdi, aut sacerdoti materiã ministrãdi. Diaconus autẽ, quia nõ habet illã potestatem immediatã vt cõficere possit corpus, sit vt neq; ex cõmissione cõfirmare possit, tantũ abest, vt hoc possit laicus.

¶ Ad quintũ demũ respõdendo negatur, eadẽ ratione posse episcopũ functionẽ cõfirmationis suo presbytero cõmittere: nã hoc pertinet ad plenissimã potestatẽ iurisdictionis vniuersalis ecclesiæ, cui soli Christus rem tanti momenti commisit. Papa autẽ, sicut generale cõcilium eius autoritate indictũ, eandẽ vniuersalẽ ecclesiam repręsentat. Ex quo fit, vt papa electus antequã sit in sacerdotẽ ordinatus, licèt nequeat confirmare, possit tamen eandẽ functionẽ simplici sacerdoti committere.

Soluitur quintum.

¶ Secũdũ argumentũ S. Tho. est. Baptismus videtur esse maioris efficaciæ, q̃ confirmatio, eò q̃ per illũ fit plena peccatorum remissio, quæ non fit per confirmationẽ: simplici autẽ sacerdoti ex officio incũbit baptizare: ergo & confirmare. Respondet q̃ licet baptismus sit efficacior quãtũ ad remotionẽ mali, eò q̃ est regeneratio hominis de non esse ad esse spirituale, tamen confirmatio est perfectior, quantũ ad promotionem in bonum: nam per illam augetur robur gratiæ ad propugnandã fidem, quæ tenerior recipitur in baptismo.

2. Argum.

¶ Tertio arguitur. Summitas capitis, vbi secũdùm medicos est propria rationis sedes: eò q̃ illic virtus viget cogitatiua, est frõte nobilior, vbi est locus imaginatiuæ: sed simplex sacerdos potest vngere baptizatos in vertice: ergo à fortiori in fronte, quæ est confirmatio. Respondetur, discrimẽ hoc non sumi ex membrorum dignitate, sed ex effectuũ excellentia: nã secundũ Rabanũ lib. de institutione clericorũ. & refertur de cõs. d. 5. can. Nouissimè. signatur baptizatus in summitate capitis per sacerdotem: per pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione significetur super ipsum spiritus sancti descensio ad habitationẽ Deo cosecrandam: in secũda quoq;, vt eiusdẽ spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis venire in hominẽ declaretur: & ideo hoc datur in fronte, quæ est pars omniũ patẽtissima, vbi, vt suprà diximus, cõgruit vexillum crucis ad pugnã circunferri.

3. Argum.

Conon nouissimè, de cõsec. d. 5.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm virtus huius sacramenti sit conueniens.

De ritu

DISTINCTIO octaua de ſacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.

Cõcluſio. DE ritu tandẽ ſacramenti ſtatuitur concluſio poſtrema totius materiæ. Ritus quos eccleſia in hoc, & in alijs ſacramentis obſeruat, ſunt conuenientes. Probatur, quia regitur ſpũ ſancto, iuxta illud Matth. 18. vbi fuerint duo vel tres in noĩe meo cõgregati, ibi ſum in medio eorũ. Vnde firma certitudo colligitur, oẽs eccleſiæ ordinationes ſecũdùm Chriſti ſapientiã dirigi & ſanciri. ¶ Ritus autem ſunt illi qui præter materiã & formam, quæ ad eſſentiã ſacramenti pertinẽt, adhibentur. Tẽpora verò nõ ſunt eidem ſacramẽto cõſtituta, ſicut baptiſmo, quãuis illis temporibus ſupràdictis paſchatis & pẽtecoſtes, quæ baptiſmo ſolẽni deſtinabãtur, ſi epiſcopus adeſſet, celebratur quoq; ſolẽniter ſacramentum confirmationis. Qui quidem ritus etiam nunc decori eſſet, at non eſt in vſu. Rurſus propter excellẽtiam huius ſacramenti, vbi datur robur ad pugnam, mos erat antiquus, vt tam qui confirmabantur, quàm epiſcopi cõfirmantes ieiuni adhoc ſacramentum accederent, vt habetur in cõcilio Aurelianenſi, & Meldenſi. can. Vt ieiuni, & cano. Vt epiſcopi. de conſecratio. diſtinctio. 5. Sed propter multitudinem fidelium, qui nõ poſſent breui tempore cõfirmari, mos ille iam aboleuit, & confirmatio fit, tam à prandio, quã ante prãdium. Suſceptor, licèt non ſit de eſſentia, pertinet tamen ad ritum ex præcepto. Cereus autẽ, qui offertur, nonnulla religio eſt, ſed tamen eius omiſsio nullum eſſet peccatum, ſicut neq; non dare alapam. Mos enim ille, vt ſuprà diximus non tam ob id introductus eſt, vt cõfirmatus memor ſit ſemper ſacramenti, q̃ vt admoneatur illud ſuſcipere ad pugnã, vt inde diſcat cõtumelias & plagas pro Chriſti nomine perferre, Poſtremũ argumentum S. Thom. eſt de chriſmate. Cùm enim per hoc ſacramentum conferatur plenitudo ſpiritus ſancti, apparet conficiendum eſſe potiùs in feſto penteco ſtes, q̃ in cœna Dñi. Reſpondetur, quãtum ad eſſentiam attinet omni tempore poſſe confici. vt habetur in decreto Martini de cõſecra. diſt. 4. can. Omni tẽpore: ſed tamẽ cõfectionis ſolẽnitati congruẽtiſsimus eſt dies cœnæ Domini, tum q̃ cùm in paſchate celebrandus erat ſolennis baptiſmus, vbi opus eſt chriſmate, expediebat biduo ante conſecrari, vt poſſet per parœcias diſtribui, tum etiã q̃ cùm illa die per Chriſti benedictionem conſecratum eſt ſacramentum euchariſtiæ, quod eſt omnium ſacramentorum ac benedictionũ finis, aptiſsimus eſt, vt etiã tunc chriſma benedictionibus cõſecretur, vt ſuprà ex decreto Fabiani monſtratũ eſt, q̃d refertur de conſecra. diſt. 3. can. Litetis.

Tempus.

Ieiuni.

Suſceptor.

Cereus.

Dare alapã

De chriſmate.

Dies. cœnæ.

SACROSANCtum Euchariſtiæ ſacramentum eſt, quod dicendi ſeries nobis offert, de quo poſt baptiſmum, & confirmationem dicamus. Eſt enim Euchariſtia ſacramẽtum corporis & ſanguinis Chriſti, quo vita ſpiritualis nutritur, quam & baptiſmus nobis præſtat, & confirmatio corroborat. Vnde cùm per nutrimentum membra in vnum corpus coaleſcant, ſacramentum hoc, quod vnius habet conuiuij effigiem, atque adeò perfectione vnum eſt, eccleſię vnitatem tum ſignificat: tum ſubinde efficit. Quare Paul. 1. Corinth. 10. Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Super quem locũ Auguſtin. ſicut vnus panis ex multis granis, & vnum vinum ex multis acinis, ſic & eccleſia ex multis fidelibus charitate copulante connecti tur. Quod quidem ſacramentum Chriſtus in nouiſsima cœna conſtituit, iuxta verbum Paul. 1. Corinth. 11. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur,

Cap. 1.

Euchariſtia.

Paul. 1. Cor. 10.

Auguſt. de verbis Dñi. ſer. 2. cõſecra. 2. cã. Quia paſſus.

Paul. 1. Corinth. 11.

tur,accepit panem, & gratias agēs, benedixit ac fregit, deditque discipulis suis dicens, Accipite & manducate,Hoc est corpus meum: hoc facite in meam commemorationē. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens,Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, Hoc facite quotiescūque bibetis in meā commemorationem.

Cap. 2. ¶Non est autem perinde ad salutē necessarium sacramentum hoc, ac baptismus,dicente ad Bonifacium Augustin. Nulli est aliquatenus ambigendum,tunc vnumquenque fidelem corporis & sanguinis Christi participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur: nec alienari ab eius panis calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat & calicem bibat,de hoc seculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Quo fit, vt per votum eucharistię,quod in sacramento fidei, hoc est, in baptismo includitur: satis quātum ad salutis necessitatem attinet, manducetur caro, bibaturque sanguis Christi, vt eius impleatur verbum, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quæ quidem manducatio, spiritualis est per fidem. At quoniam votum hoc secum adfert præceptum illud reveraimplendi, fit vt præceptum sit diuinum pro tempore & loco sacramentum hoc suscipere, quod quidem tempus sanctione sua sacrosancta mater ecclesia semel in anno præscripsit.

Cā. Omnis utriusq; sexus: de pœnitētijs & remissio.

¶Atqui vt multis nominibus hoc sacramētum designatur,ita & multis fuit antiquitus præsignatum figuris. Est enim & sacrificium,quasi quædā immolatio memoratiua passionis Christi præteritæ. Et synaxis, hoc est,communio & vnitas,quam in præsenti vita,dum sumitur, operatur in ecclesia. Et viaticum, quo ad futuram patriam peregrinantes sustentamur. Ac demū eucharistia, hoc est,bona gratia: vt pote per qđ & summam suscipimus gratiam,putà Christum, & maximas illi referimus. Figura autem huius sacramenti fuit manna, quod post transitum maris rubri, qui baptismi vmbra fuit Deus patribus cōtulit in deserto. Et oblatio panis & vini Melchisedech. Atque omniū præcipua paschalis agnus quotannis Hebræorum ritu immolatus.

Cap. 3.

DISTINCTIONIS octauę, Quęstio vnica. De sacramento eucharistiæ secundùm se.

S.Thom.3.part.quæst.73

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Eucharistia sit sacramentum.

IAM ſuprà diſt. 1. quæſt. 6. artic. 2. ille ordo ſacramentorum inſtitutus eſt, cuius tertium locum obtinet euchariſtia. De quo vtique ſacramẽto per ſex diſtinctiones diſputãdum eſt. Habet enim ſacramentum hoc inter cætera, quòd nõ ſolùm ſacramentum, verùm & ſacrificium eſt. Quare de illo quo ratione eſt ſacramẽtũ, quinque diſtinctionibus agendum eſt, & in poſtrema de eodem quatenus eſt ſacrificium. Prima ergo præmittitur diſtinctio de ipſo ſecundum ſe ſacramento. Ob idque primus articulus eſt, vtrùm euchariſtia ſit ſacramentum. Et reſpondetur affirmatiuè. Euchariſtia eſt ſpeciale ſacramentum à cõfirmatione & reliquis ſua pte natura diſtinctum. Quòd. n. ſit ſacramentum, confeſsio eſt eccleſiæ in illa collecta, Hoc tuum ſacramẽtum non ſit nobis reatus ad pœnam, &c. Quòd autem ſit ſpeciale & diſtinctũ. d. 1. q. 6. arti. 1. probatũ eſt, vbi rationẽ diſtinctionis omnium explicuimus. Vnde & ratio hæc reſumitur. Cum enim ſpiritualia corporalium analogia perſcrutemur, & vita corporalis poſt eius generationem, qua recipitur, eiuſq; augmentum, quo perficitur, alimento egeat, quo conſeruetur, fit vt & ad vitam ſpritualem poſt baptiſmum & cõfirmationem neceſſariũ ſit euchariſtiæ ſacramentum, cuius alimento nutriatur.

Cõcluſio.

Argumẽt. ¶Et per hoc ſoluit primũ ſuum argumentũ S. Tho. quod eſt hoc. Ad eundẽ effectum nõ debent duo ordinari ſacramenta cũ vnumquodque ſit efficax: confirmatio autẽ & euchariſtia ordinantur ad perfectionẽ, vt Diony. 4. c. eccl. hierar. autor eſt: ergo euchariſtia ſupfluit. Reſpondet, inquã q duplex eſt perfectio, altera intrinſeca in homine, quæ fit per augmẽtum, & huic reſpõdet cõfirmatio: altera verò per adiũctionẽ extrinſeci alimenti, quo cõſeruatur, & huic reſpõdet euchariſtia. Et quoniã perfectio intrinſeca antecedit extrinſecam, confirmatio precedit euchariſtiam. ¶Quanquã D. Tho. de finitionem euchariſtię non conſtituat, colligitur tamen ex eius verbis illa, quã in textu nos præfiximus, ſ. q ſit ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, quo vita ſpiritualis nutritur. Iam enim ſuprà bis diximus definitionẽ vniuſcuiuſque ſacramẽti ſic eſſe cõſtituendã, vt collocato genere, quod eſt ſacramẽtũ, per eius peculiarẽ effectũ differẽtia ſubijciatur. Atqui in hac definitione gratuitus effectus, ſcilicet, corpus Chriſti verũ & ſanguis exprimitur, quatenus corpus myſticũ per gratiã ſpiritualiter nutrit. Et fundatur maximè definitio hæc in verbis Chriſti. Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur: & hic eſt ſanguis, qui pro vobis effundetur. Neq; opus eſt alias inculcare particulas, quas in. 4. Sen. d. 8. quæſtio. 1. tum Scotus, tum ſubinde alij accumulant. ſ. q ſit ſacramentum ſub ſpeciebus panis & vini ſub certis verbis cum debita intẽtione prolatis, &c. Horum enim ſingula diſputatione potiùs examinanda ſunt, quàm in definitione tanquam per ſe nota præſupponenda.

Expoſitio articuli.

Scotus.

¶Hæreſes autẽ quæ de hoc ſacramẽto, & quatenus ſacramentũ eſt, & quatenus ſacrificium olim eccleſiæ moleſtiã exhibuerunt, diuerſis cuiuſq; locis recenſebimus. At de nomine euchariſtiæ art. 4. cum cæteris, quibus hoc ſacramentũ nominatur, dicemus.

¶Hic ergo hoc ſolũ perſcrutandũ eſt, pro quo ſ. nomen hoc ſacramentũ euchariſtiæ ſupponat. Eſt enim in eo quatuor conſiderare: videlicet, ſpecies panis & vini cõſecratas, corpuſq; & ſanguinẽ quæ ſub ipſis latent, & tertio eorũdem conſecrationẽ, ac deniq; vſum & ſumptionem. Et quidẽ Sent. Magi. d. 8. ſpecies ait eſſe ſacramentũ euchariſtiæ. Addit nihilominus Gabriel, tam cõſecrationẽ, quàm ſumptionẽ eſſe quoq; ſacramenta. Nam conſecratio eſt viſibile ſignũ inuiſibilis gratiæ: ſcilicet, effectus gratuiti, nempe corporis & ſanguinis, quẽ quidẽ effectum ipſa cõſecratio efficit. Et pariter ſumptio eſt ſignum gratiæ, quæ ſuſcipienti infunditur, eiuſq; cauſa. Quare in euchariſtia, inquit plura ſunt ſacramenta, ſicut in ordinibus. At quia ad vnum corpus vnamq; alimoniam referuntur, vnum cenſentur. Imò q conſecratio ſit ſacramentum, eſt etiam opinio Marſi. in. 4. q. 1. art. 1. &. q. 6. ar. 2. & Caiet ſuprà. q. 63. art. ſ. Quinetiam videtur eſſe S. Thomæ in. 4. diſt. 8. quæſt. 1. artic. 1. Cui etiam opinioni ratio hæc patrocinari videtur. Verba illa, Hoc eſt corpꝰ meũ, ſunt forma: ergo ſunt forma ſacramenti: at nec ſunt forma ſpecierum, nec corporis, ſed ipſius conſecrationis: quam ſignificant, & efficiunt: ergo conſecratio eſt ſacramentum ſicut ablutio in baptiſmo. ¶Veruntamẽ his non obſtantibus dicendũ, conſecrationem, ſi res penitius inſpiciatur: non eſſe ſacramentũ, ſed ſacramentale quoddã. Conſecratio enim ſacramenti, vt nomen ſonat, non eſt niſi actio, qua per formam perficitur ſacramentũ: quare ſicut forma qua fit conſecratio, nõ eſt ſacramentũ, ita neque conſecratio ipſa, ſed eſt via ad ſacramẽtum. Hoc enim differt hoc ſacramentũ à baptiſmo & confirmatione, quòd cum illa cõſiſtãt in vſu materiæ, actio ipſa ſeu applicatio materiæ, quam

Gabriel.

Sententiatorum.

quam significat forma, est sacramentum. Hoc autem non cōsistit in vsu, neque in fieri, sed in facto esse: & ideo consecratio non est visibilis forma corporis Christi, sed species sunt, quæ ipsum repræsentant. Actio enim habet formā motus, corpus verò Christi non est nisi res permanens. Neque verò sumptio est sacramentū, neque propriè causa gratiæ, sed est applicatio virtutis sacramentalis putà, corporis, quod est virtus cōferendi gratiā. Veluti in naturalibus applicatio ignis non est causa caloris, sed ignis ipse applicatus: applicatio verò est conditio agentis. In baptismo nanque quia non est alia virtus, q̄ motus aquę, applicatio ipsa est sacramentum. At quoniam in eucharistia virtus est res ꝑmanēs, scilicet, corpus, applicatio nō est sacramentum, sed actio sacramentalis. Quare inferiùs. q.78.ar.1.ad.2.argumentū ait S.Tho. ꝙ vsus materiæ consecratæ, non est de necessitate huius sacramenti.

2.Dubiū. Capreo. ¶Superest autem ambiguitas inter corpus & species, pro quo illorum supponat sacramentum. Et quidem Capreolus in.4.di.8.q.1.ar.3. arbitratur promiscuè de omnibus posse prædicari, vt.s.species dicantur sacramentum, qua ratione continent corpus & sanguinem. Et pariter corpus & sanguis qua ratione continentur sub speciebus. Imò & aggregatum ex speciebus & corpore censeri, inquit, potest sacramentum. Et vt ab hoc vltimo inchoemus. Videtur huic fauere canon. Hoc est. de consecratio. dist.2. vbi habetur hoc sacramentum duobus constare: scilicet, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Et sunt verba Aug. in lib. Sententiarum Prosperi. Quòd autē corpus & sanguis dicantur sacramentum, apparet ex Gregorio. can. Multi. 1.q.1. Secundò, quando dicimus sacramentum adorare, corpus & sanguinem intelligimus. Tertiò, illud est sacramentum, per quod gratia cōfertur: illud autem est corpus quod etiā sumere dicimus. Quare Christus ego, inquit, sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Et nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitā in vobis. Accedit huc & autoritas non spernenda VValdensis tomo.2. de sacrament. capit.21. vbi hoc discrimen inter hoc sacramentum & reliqua ōcstituit, ꝙ in reliquis, sacramentum sit visibilis forma inuisibilis gratiæ, vt ablutio: in hoc autē sacramentum sit inuisibilis gratia sub visibili forma. s. verum Christi corpus in recto sub forma panis, quam connotat in obliquo. Hæc ille.

VValdēsis.

Respon. legi. ¶His autem nihil obstantibus, vt res sit perspicua, recolendum est tria esse in sacramento, quæ adnotauimus in baptismo. s. sacramentū tantum, quod erat ablutio, res tantùm, quæ erat gratia, & res & sacramentū, quæ erat character. Sit ergo prima propositio. Id quod in eucharistia est sacramentum tantùm, est species panis, & pariter species vini. Probatur, quoniā salua egregia authoritate VValdensis, illa definitio sacramenti, quòd sit inuisibilis gratiæ visibilis forma, omnibus est generalis, aliàs inepta esset. Quare eam & Magister Sententiarum Sanctus Thomas, & omnes etiam huic sacramento competere autumant. Illa autem congruit speciebus, vt potè, quæ sunt visibilis forma inuisibilis gratiæ, putà tā corporis Christi & sanguinis, quàm gratiæ sacramentalis, qua corpus mysticū efficitur vnum ex multis membris, sicuti panis ex multis granis, vt infrà videbimus. Secūda propositio. Res tantùm est gratia, quæ sumentibus confertur: est enim res significata & non significans. Tertia. Corpus & sanguis sunt res & sacramentum, & virtus sacramēti. Res. scilicet, quia significantur per species, & per cōsecrationē perficiūtur. Sacramentum autem, quia corpus Christi quatenus sub eisdem speciebus velatur, corpus mysticum repræsentat. Sunt etiam virtus, quia quatenus corpus Dei est, gratiā in alimentum corporis mystici confert. Et hoc exprimitur can. Hoc est. suprà citato, vbi ait Augusti. hoc sacramentum constare ex visibili elementorū specie (quæ, scilicet, est sacramentum tantùm) & inuisibili Christi carne & sanguine, tanquā sacramento & re sacramenti. Et sic intelligitur id quod ait epistol.23. ad Bonifacium, scilicet, quod corpus Christi secundùm quendam modum est sacramentum. Omnes tres conclusiones affirmat venerabilis Hugo libr.2. de sacrament. part. 8. capit. 7. vnde Magister Sententiarum eas desumpsit distinctio.8. capit. vlt. Et Sanct. Thom. hic in solutione secundi & tertij, & expressiùs infrà articu.6. Ac demum tanquam ecclesiasticum dogma suscepit Innocētius in capitulo. Cùm Marthæ. extra de celebra. missarum. Quapropter ad illud Gregorij in ca. Multi. respondetur, quòd vocat corpus Christi sacramentum, quia est & sacramentum; & res sacramenti, vel certè, quia continetur sub sacramento, sicut confirmationem appellat chrisma, eò quòd est eius materia. Et simili modo respōdetur ad aliud de adoratione & sumptione, quòd cū dicimus adorare sacramentum, & ipsum sumere, intelligere possumus, corpus, quod est sacramentum & res, sed nihilominus species ipsas, quatenus ipsum

1.Proposi.

2.Proposi.

3.Proposi.

continent.

2. Argum. ¶ Perspiciamus ergo quemadmodū D. Th. in solutionibus argumētorū eandem profert sententiam, mutatq; illam, quam in. 4. designauit. Arguit enim secundo loco ad probandum, ꝙ species non sint sacramentū hoc pacto. In quolibet sacramento nouæ legis species visibiles inuisibilem effectū efficiunt: vt ablutio baptismi characterē & gratiā: sed species eucharistiæ neque corpus ipsum Christi verum efficiunt, quod est res & sacramentū, neq; corpus Christi mysticū, quod est res tātum, ergo non sunt sacramentū. Sit respondet, ꝙ aqua baptismi nō efficit gratiā, nisi per virtutem spiritus sancti, secundum illud Chrysosto. super Ioan. capi. 5. In baptizatis non simpliciter aqua operatur, sed cum spiritus sancti susceperit gratiam, tūc omnia soluit peccata. Sicut autem se habet virtus spiritus sancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi verum ad species panis & vini. Vnde species ipsę virtute corporis & sanguinis efficiunt gratiam. Vide ergo quomodo licet in quarto dixerat, ꝙ sanctificatio materię nempe, consecratio erat sacramentum. (Vnde Marsilius & Caietanus suam fortè opinionem hauserunt) hic non dicit nisi quod species sunt sacramentum, quæ sicut aqua baptismi per virtutem spiritus sancti cōferunt gratiam.

¶ Idem luculentius commonstrat in solutione tertij, quod est hoc. Sacramenta nouę legis habentia materiam in eius vsu perficiūtur, vt baptismus in ablutione, & cōfirmatio in chrismatis consignatione: si ergo eucharistia esset sacramentum, perficeretur in vsu materię, non in consecratione ipsius materiæ, quod patet esse falsum, eò quod forma huius sacramenti sunt verba, quæ in consecratione materiæ dicuntur, vt infrà patebit. Respondet negando similitudinē. Imò est inter hoc sacramentum, & reliqua habentia materiam sensibilem interuallum.

Nota. ¶ Ad cuius intellectū recolito, idem esse sacramentum, quod signū cōtinens rem sacram: eucharistia autem continet in se rem sacrā absolutè, & per modū permanentis: nempe corpus ipsum Christi & sanguinē: aqua verò baptismi continet aliquid sacrū in se, sed tamē in ordine ad aliud, scilicet, virtutem ad sanctificandum, quæ est ipsa applicatio aquæ. Et ideo sacramē tum eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materię, alia verò perficiuntur in vsu, videlicet in applicatione ipsius materiæ ad sanctificandū. Vnde colligitur, ꝙ sicut ablutio continens virtutē sanctificandi est sacramentum, ita species continentes corpus & sanguinē. Et ex hoc subsequitur aliud discrimen, ꝙ in eucharistia id quod est res & sacramētum, scilicet, corpus & sanguis, est in ipsa materia, nēpe sub speciebus: id autem quod est res tantum, est in suscipiente: scilicet, gratia quæ confertur. In baptismo verò vtrunq; est in suscipiente: videlicet, & character, qui est res & sacramentum, & gratia remissionis peccatorum, quæ est res tātum. Et eadē ratio est de alijs sacramentis.

¶ Atqui per hoc ad argumentum, quo suprà arguebatur, formam esse partem sacramenti, respōdetur id negando. Imò vt. d. 3. artic. 1. ex posito reliquimus, forma neque in baptismo neq; in confirmatione est pars sacramenti. Nā sacramentum, sicuti res artificiata, non suppo. nit nisi pro actione seu passione materiale quatenus determinatur per formam, vt pro ablutione. Sed est differētia, ꝙ forma in alijs sacramentis informat vsum materiæ ad conferendam gratiam, vt ablutionem in baptismo, Ego te abluo: in eucharistia verò determinat consecrationē materiæ, vt transubstantietur in corpus, idq; efficit. Quare sicut sacramentum baptismi suppponit pro materiali ablutione determinata per formam, quatenus est in fieri: ita sacramētum eucharistiæ supponit pro materialibus speciebus consecratis per formam, quatenus permanenter continent corpus. Et idem est de speciebus sanguinis. Atque hac ratione verè dicitur, est q; forma sacramenti. Forma non est pars sacramenti.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hoc sacramentum sit vnum an plura

QVoniam sacramētum hoc duas habet formas, duabusque confecrationibus perficitur, meritò quæritur, vtrùm sit vnum sacramētum, an verò plura. Et respondet Diuus Tho. hac conclusione. Hoc sacramentum dicitur vnum. Et deducit conclusionem ex autoritate Aristote. 5. Metaphy. tex. 7. vbi ait, quòd vnum dicitur tripliciter: scilicet, indiuisibilitate, vt angelus: continuatione, vt linea: & perfectione, vt domus, quæ licèt sint plura in genere substantiæ, vt ligna & lapides, est tamen vna vnitate formæ in genere qualitatis: hoc autem sacramentum est vnum perfectione, vt potè ad cuius integritatem omnia concurrunt, quæ ad eius finem sunt necessaria: sicut homo ex multis compingitur membris, & domus ex fundamento, parietibus, & tecto: ordinatur enim Cōclusio

enim ad vnam refectionem similem corporali, quæ ex sicco cibo, & humido potu constat: ergo ex duplici consecratione constare debuit, scilicet, corporis & sanguinis iuxta illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: est ergo non plura sacramēta: sed vnum.

Expositio articuli. ¶ Conclusio huius articuli tanquā ecclesiæ cōfessio est amplectenda, vt potè quæ tanquam vnum, hoc sacramentum inter septem vbique connumerat, vt patet de summa trinita. & fide catho. ca. firmiter. vbi habetur, quòd sub specie bus panis & vini perficitur mysterium vnitatis. Quare in Cōcilio Florentino & alijs vt vnū sacramentū proponitur. Quinuerò & ex sacra ipsa scriptura colligitur. Ait enim Apostol. 1. Corinth. 10. Vnus panis & vnū corpus multi sumus omnes, qui de vno pane, & de vno calice participamus. Vbi docet, hoc esse sacramentum ecclesiasticæ vnitatis, per cuius gratiam fit vnum corpus mysticū: cùm ergo sacramentū debeat suo effectui assimilari, fit vt sit vnū.

¶ At verò quoniam, vt dictū est, plura existit in genere entis, scilicet plures species ex pluribus consecrationibus resultātes, & plura sunt ibi contenta. s. corpus & sanguis, non desunt, qui sibi non satis persuadere valeant esse simpliciter vnū. Vnde Gabr. in. 4. d. 8. q. 2. ait hoc Gabriel. sacramentum non esse vnum, nec simpliciter nec propriè: quia non est vnum visibile, nec vnum continuatione, cùm species panis & vini non sint continuæ, imò species panis sunt diuersa accidentia, vt color, calor, & sapor. Neque verò est, inquit, vnū vnitate signi & sacramenti: quoniam laicus dum sumit corpus, verè suscipit sacramentū, & nihilominus species vini sunt aliud sacramētum. Neque sunt vnum vnitate cōtenti sub sacramēto, quoniam sanguis non est sic pars corporis, vt illi sit continua, sed discontinuus per venasque dispersus. Quare, vt infrà dicemus, ex vi consecrationis panis, nō est illic nisi corpus, sanguis verò per concomitantiam: & ex vi consecrationis vini non nisi sanguis, & per cōcomitātiam corpus. Concludit ergo solum esse vnum ratione totius cōtenti per aggregationem, sicuti corpus & sanguis sunt vnum.

Impugnatio. ¶ At vero quanuis sacramentum non sit tam vnum, quàm est res indiuisibilis, est tamē propriè vnum in suo genere, scilicet, in genere pastus & cōuiuij. Aristoteles enim nō dicit, quòd vnū primo modo sit proprijssimè vnū, vt isti loquūtur, & secūdo modo propriè, & tertio impropriè: quod enim improprie est tale, non est tale: sed ait quòd indiuisible est maximè vnū, quia non potest diuidi, & continuum taliter vnū, vt diuidi possit, & domus minus vnū, quia partes non continuantur. Nihilominus vnum quodque est propriè vnum, etiam domus in suo genere. Ad propositum ergo respōdetur, impertinens esse ad vnitatem sacramēti, quòd corpus & sanguis sint vnum per continuationem, aut per aggregationem, aut quòd species sint continuæ: aliàs negandum esset, vbi sacerdos tripartitam sumit hostiam, vnum sumere sacramentum panis. Vnitas ergo sacramenti quia est signum, sumitur ab vnica significatione, quæ ex duabus consecrationibus resultat, vt potè per quas significatur vnica refectio, cuius integritas constat ex cibo & potu. Et hæc est tam propriè vnitas formaliter in genere signi, quàm vnitas lineæ in genere continui: quanuis materialiter resultet ex pluribus.

¶ Et per hoc soluitur aliud argumentum Aureoli apud Capreolum dist. 8. cōtra eius secūdam cōclusionem. Laicus dum sumit corpus, sumit totum sacramentum: nam sumit simul sanguinem illic per concomitantiam contentum, sumitque adeò totam gratiam, quam sacerdos sumēs corpus & sanguinem, aliàs iniuria fieret laicis dū sumptione sanguinis defraudantur: & eadē ratione sumptio sanguinis est totius sacramēti: nam pariter illic sumitur cū sanguine corpus: ergo sunt duo integra sacramēta. Negatur, inquā, dum sumitur solùm corpus sumit totum sacramētum quoad integrā eius repræsentationē: quoniam cùm ex vi cōsecrationis non sit illic nisi corpus, non est illa nisi cibatio sine potu: nam ad potum requiritur sumi sanguinem, qui sit primò per se illic ex vi consecrationis. Et pariter dum sumitur sanguis, non est nisi potatio, & non cibatio. Vnde. D. Tho. in. 4. d. 8. quæst. 1. quæstiuncula. 2. ad. 5. ait, q̄ licet Christus perfectus sit sub vtraq; specie, non tamē quātum ad integrum vsum est sub vtraque. Aureolus.

¶ Ad illud autē de gratia, infrà. d. 12. q. 1. respō debimus, vtrū tātum gratiæ cōferatur sub vna specie, quātum sub ambabus simul. Est tamen hoc ad vnitatem sacramenti impertinēs: nam quāuis tota gratia sumeretur sub speciebus panis, nihilominus non esset quoad repræsentationem integrum sacramētum. Quare tamen modò sequitur, q̄ species sanguinis nō sunt distinctū sacramētum totale: postquàm eādem gratiam cōferunt. Sicuti dum sacerdos plures diuersas particulas hostiæ suscipit, per quamcunque solam recipi totam gratiam, & nihilominus omnes simul sunt vnum sacramentum. De gratia.

Sic ergo de speciebus panis & vini simul sentiẽ dum. Adde quòd & si negetur, tãtam gratiam sumi in sumptione corporis, quãtã in sumptio ne corporis & sanguinis: non subsequitur, aliquam laicis irrogari iniuriam: quia ecclesia nihil debet illis, si modò sacramẽti decentiam seruet, quæ est vt propter periculum sanguis nõ temere propinetur laicis.

Argum. ¶ Primum ergo argumentum S. Thomæ est. Nonnũquam sacramentum altaris pluraliter dicitur sacramenta, vt legitur de cõsec. d. 2. cã. 1. Qui est Alexandri, & refertur in cõcilio Florẽtino. Vbi habetur. In sacramentorũ oblationibus, quæ inter missarum solẽnia domino offeruntur &c. Vnde in collecta ait ecclesia. Purificent nos domine sacramẽta, quę sumpsimus: ergo non est vnum, sed plura. Respõdetur autem non aliud cõsequi quàm q̃ sint plura faciẽ tia vnum. Vnde in eadẽ collecta protinus subditur. Hoc tuum sacramẽtum nõ sit nobis reatus ad pœnam.

2. Argum. ¶ Et pariter respõdetur ad secũdùm, quod est huiusmodi. Sacramẽtũ est in genere signi: ergo vbi sunt plura signa, plura sunt sacramẽta: sicuti enim nõ põt vnus homo esse plura animalia: ita nec vnum sacramentum plura signa: sed in hoc sacramento sunt plura signa panis & vini. Respondetur, inquam non esse plura nisi materialiter. Atq; idem dicitur ad tertium de cõsecrationibus, q̃, scilicet, sint plures materialiter, vnum tamen integrantes sacramentũ.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm eucharistia sit de necessitate salutis.

SIcut de baptismo, ita & de eucharistia, quęritur, vtrùm sit necessarium sacramentum. Suppositã distinctione respondetur sex cõclusionibus. Duo enim est in hoc sacramento cõsiderare. ſ. id quod est sacramẽtũ, vt sunt species cõtinentes Christũ, & id q̃d est res tãtũ, quod arti. proximo ex Paulo elicuim⁹ esse vnitatẽ corporis mystici, ad quod gratia huius sacramenti ordinatur, ob idq́ue dicitur communio, quod articulo subsequenti repetendum restat.

Prima conclusio. ¶ Est ergo prima conclusio. Iste effectus sacramẽti est de necessitate salutis: scilicet, vt homo per gratiam fiat membrũ viuum ecclesiæ alijs per charitatem vnitum. Probatur, quoniã extra ecclesiã nemini patet salus, sicuti in diluuio nemo extra arcã Noe fuit seruatus, vt habetur 1. Petri. 3. Et ne adhãc cõclusionẽ reuertamur, tenẽda est tãquã de fide, quã Aug. cõtra Donatistas creberrimè cõmõstrat. Et est determinatio ecclesiæ ca. firmiter. extra de summa trinita. & fide catho. Imò est articulus symboli credo in spiritũ sanctũ, sanctã ecclesiã, sanctorum cõmunionem. ¶ Secũda cõclusio. Ante susceptionẽ in re huius sacramẽti potest percipere homo hũc eius effectũ salutis per susceptionẽ eius in voto. Probatur: nam cùm volũtas apud Deũ pro facto reputetur, sicut pòtest adultus effectũ baptismi per eius votũ suscipere, ita & effectum huius. ¶ Est tamẽ differẽtia inter baptismũ, & hoc sacramẽtũ, quãtũ ad duo. Primũ q̃ baptismus, & est principiũ spiritualis vitæ, atq; adeò sacramẽtorũ ianua, vt sine quo nullum aliud suscipi potest: eucharistia verò est quasi cõsummatio totius spiritualis vitæ, ac p̃ inde sacramẽtorũ finis, vt disti. 1. q. 6. ar. 3. visum est. Per susceptionẽ enim ordinis fit præparatio ad cõsecrãdã eucharistiã, per susceptionẽ aliorũ adillã suscipiẽdã. ¶ Vnde colligitur tertia cõclusio. Perceptio baptismi est necessaria ad inchoandã spiritualẽ vitã: perceptio autem eucharistiæ est necessaria ad eandem consummãdam. Necessaria, scilicet, nõ in re, sed in voto, quemadmodum finis desiderio mentis percipitur. ¶ Altera differentia est, quòd per baptismum ordinatur homo ad eucharistiam, ad baptismum autem nõ ordinatur per aliud precedens sacramentum. Atque hinc infertur quarta conclusio. Pueri dum baptizantur, intentione ecclesiæ ordinantur ad eucharistiam: quare sicut fide ecclesiæ credunt, ita & eius voto suscipiunt eucharistiam. ¶ Sequitur subinde quinta cõclusio. Pueri nullatenùs voto possunt percipere baptismum, sed soli adulti, atq; adeò neque rem sacramenti sine perceptione ipsius sacramenti. Quam conclusionem suprà dist. 6. quæstio. 1. articu. 2. contra Caietanum adduximus, ad probandum paruulis nullũ patere salutis remediũ præter baptismum in re. ¶ Sexta igitur conclusio ex omnibus elicitur hæc. Sacramentum eucharistiæ non eo modo est de necessitate salutis quo baptismus.

Tertia conclusio. 4. Cõclus. 5. Cõclus. 6. Cõclus.

Expositio articuli. ¶ Animaduertendum hic quæstionem præsentẽ triplicẽ habere sensum. Primus est, vtrũ hoc sacramentum sit necessarium necessitate finis, vt diximus de baptismo: videlicèt, vt sine illo salus nequeat obtineri. Secundus, vtrũ sit necessarium necessitate præcepti diuini, & tertius vtrùm saltem sit necessarium ob præceptum ecclesiasticum. Et quidem D. Thomas solùm respondet ad quæstionem in primo sensu, neque id omnino patenter & lucidè: nã postrema

strema conclusio duntaxat ait, quod non est eo modo de necessitate salutis, vt baptismus. Attamen cùm baptismus sit necessarius in re necessitate finis, planè intelligit hoc sacramentum nō esse tali necessitate finis necessarium in re. Id quod & quinta conclusio luculentiùs asserit. Restat nihilominus dubium circa differentiam, quā in tertia cōclusione inter baptismum, & eucharistiam constituit. Videlicet, q̄ baptismus requiritur in re, eucharistia verò sufficit in voto. Arguitur enim sic. Sicut dum est copia baptismi non sufficit votum, sed requiritur realis susceptio: ita dum tempus suscipiendi eucharistiam adest, nō sufficit votū sine re. Et è conuerso sicuti extra illud tempus sufficit votum eucharistię pro suo tempore, ita & votum sufficit baptismi: nulla ergo est differētia. *Legitima responsio.* Respondetur, vt scitè hic dixit Caietanus, discrimen esse, q̄ baptismus suapte natura nō saluat nisi in re susceptus: & ideo per se censetur necessarius in re: per accidens autem, nempe, quia copia eius haberi non potest, vsu venit, vt votum eius sufficiat, idq̄ue dūtaxat in adultis, qui tale votū habere possunt. Eucharistia verò ex natura sua habet per votū sui salutē operari: & ideo per se non est necessaria in re, sed quoniā præceptum diuinū est: vt votū pro tēpore & loco impleatur, remanet obligatio suscipiendi idem sacramētum secundùm ecclesiasticā temporis constitutionem, vt. d. 12. q. 1. vi debimus. Neque verò hæc differētia censenda est arbitraria: imò ex rerū natura ducitur. Eò enim, q̄ baptismus est inchoatio vitæ, exigit, vt tanquā causa efficiens applicetur, atq; adeò in re: eucharistia verò quia nō est consummatio sacramentorum, à natura sua adfert, vt per modum finis per mentis votum suscipiatur.

¶ Vnde ad argumentum negatur similitudo. Nō enim qua ratione baptismus, quādo adest copia, requiritur in re, requiritur etiā eucharistia. Illud enim est de per se de necessitate salutis, & ideo habita opportunitate non est res amplius differenda: eucharistia verò, quia non est sic de necessitate salutis, etiā habita opportunitate differri potest vsq; ad tēpus præfinitū præcepti, quod in eius voto includitur. De altero verò necessitatis sensu, vtrùm de susceptione sacramenti extet præceptū diuinū, nō est hic locus disputandi, sed infrà. d. 12. q. 1

De 4. cōcl. ¶ Atq; inde etiam fit plana quarta conclusio, q̄ quia baptismus ordinatur ad eucharistiam, eius susceptio includit votum eucharistiæ. Ad probandum autem hanc cōclusionem citauit *August.* D. Thom. Augustinum ad Bonifacium, quod nō intelligas in epistola ad Bonifaciū, sed in libro eorum primò, quos contrà duas epistolas Pelagianorum, scripsit ad Bonifaciū. Illic enim cap. 22. extant hæc verba. Nec dicit, cogitetis, sed cogitatis. Pelagiani enim, vt suprà dixim⁹, non eo baptizabant paruulos, vt crederent vllum esse originale, quod illic remitteretur, sed vt intrarent in regnum cœlorum. Quare non baptizatos putabāt extra regnum cœlorum habere vitam æternam. Redarguit igitur illos Augustinus non solùm ob ingressum illū, sed vt habeant vitam æternam esse baptizandos. Et ideo ait, Nec illud cogitatis (id est non animaduertitis) Paruulos vitam habere non posse, q̄ sunt expertes corporis & sanguinis Christi, Dicente ipso, Nisi manducaueritis carnem meam, &c. Vbi docet August. ob id paruulos in baptismo obtinere vitā, quòd illic includitur eucharistiæ votū. Atq; idem illico li. 2. c. 4. authoritate Innocentij primi cōfirmat.

¶ Quòd si arguas. Qui baptizatur non solùm *Argum.* profitetur se susceptorum eucharistiam pro tempore, verùm & reliqua sacramenta, atque adeò adimplere omnia mandata legis: ergo in baptismo non magis includitur votum eucharistiæ, quàm reliquorum sacramentorum, atq; adeò non magis hoc sacramentum in voto est de necessitate salutis quàm reliqua. Respondetur discrimen esse, quòd cùm omniū sacramentorū finis sit vnire nos, incorporareq̄ue Christo: & id peculiari modo fiat per hoc sacramētum, vt per quod in eum ipsum, quem hic realiter manducamus, transformamur, quod ideo dicitur sacramētum cōmunionis corporis mystici & charitatis, quæ vt ait Paul. Col. 3. est vinculū perfectionis, fit vt hoc singulariter sit prius omnium finis, ad quod omnia ordinantur, & in cuius sumptione omnia consummantur: & quia finis est primū intentione, ideo peculiari voto includitur in baptismo, etiā si non requiratur alia expressior & formalis intentio eius quàm aliorum.

¶ Id ipsum D. Tho. in primo argumento apertiùs exprimit. Arguit enim. Christus Ioā. 6. Ni *1. Argum.* si māducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitā in vobis: sed in hoc sacramento caro Christi māducatur, & eius sanguis bibitur: ergo sine eius susceptione nemini cōtingit salus. Hoc argu- *Mos antiquus.* mēto antiquitus nōnullæ particulares ecclesię adductæ morē habuerunt ministrādi sacramētum eucharistiæ infantibus, vt, d. 12. q. 1. art. 9. videbimus: nam, cùm sub eodem tenore Christus dixerit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. & Nisi māducaueritis carnē filij hominis, &c. ambo sacramenta æqualiter

arbitrabātur ad salutē necessaria. At verò sanctipatres intelligentes non esse idoneū, vt qui spiam absq; veneratione, & reuerētia sacrosanctā eucharistiam susciperet, ex ipsis diuersis sacramentorū naturis, quia, scilicet, vnū erat inchoatio vitæ spiritualis, aliud verò consummatio, elicuerunt nō esse parem necessitatē vtriusq; sacramenti. Et ideo Augu. tum aliàs multis locis, tum eodem loco super Ioan. tract. 26. ait, noie cibi & potus, carnis & sanguinis Christum intellexisse societatem corporis mēbrorū suorū, quod est ecclesia, in prædestinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius. Hæc autē societas per sacramentum fidei: scilicet per baptismum, comparatur. Vnde in epistola ad Bonifaciū. Nulli, inquit, est aliquatenus ambigendū, tunc vnunquenq; fideliū corporis sanguinisq; domini participē fieri, quādo in baptismate membrū Christi efficitur: nec alienari ab illius panis calicisq; cōsortio etiam si antequam panē illū comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Sed tamen hic admonito opus est falso imponi Augustino, illud Ioannis. 6. Nisi manducaueritis carnē filij hominis &c. sic spiritualiter intellexisse, vt putaret Christum illic minimè de sacramētali māducatione habuisse sermonem, alioqui vix relinqueretur euangelicus locus, in quo fundaretur præceptum diuinū eiusdem realis manducationis. Sed hoc duntaxat sensit, vt quod est de necessitate salutis in hoc sacramēto: nēpe effectū societatis ecclesiæ per spiritualem manducationem obtineri. Et in hoc sensu dixit māducationem per metaphorā intelligendā de manducatione per fidem, vnde ait, Crede, & manducasti. Non autem, q̄ gradus sacramentalis gratiæ absque sacramenti susceptione infundatur, vt loco citato monstrabitur.

Admonitio

Adnotādū. ¶ Quod autem dictum est baptismū includere votum eucharistæ, nō sic intelligendū est, vt quasi in suo effectu generādi ab alio depēdeat sacramento: est enim per se ad illum effectum sufficiētissimus, sed q̄ cùm sit sacramentum fidei, suapte natura incorporat nos Christo iuxta verbum Paul. ad Ephe. 3. Christū per fidem habitare in cordibus vestris. Et cùm ipse realiter contineatur in hoc sacramento tanquā cibus, quo eadē vita nutritur, quam baptismus gignit, indè fit, vt in illo votum huius includatur. Locus autem ille Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. iterum latiùs exponendus redibit di. sequenti. q. 2. ar. 1. Atque iterum loco citato di. 12. q. 1. ar. 11. ad confirmandum præceptū huius sumendi sacramenti.

¶ Secundò arguit S. Tho. Hoc sacramentum, est quoddā spirituale alimentum, corporalem verò cibū necesse est ad vitā realiter sumi: ergo & hunc spiritualē. Negatur consequentia propter dissimilitudinem. Etenim quoniā corporalis cibus non alit nisi in substantiā aliti conuertatur, oportet, vt re vera edatur: alimentū verò spirituale è conuerso hominē in seipsum conuertit, secundùm illud Aug. li. 1. confessionum. Qui vocem Christi audiuit dicentis ei. Nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Potest autē homo in Christum mutari. eiusq; fieri membrum per mentis votū absque reali sacramento. *2. Argum. S. Thom.*

¶ Tertiū argumentū est. Sicut baptismus est sacramentū dominicæ passionis, sine qua non est salus: ita & eucharistia, iuxta illud. 1. Corin. 11. Quotiescunque manducabitis panē hunc, & calicem bibetis, mortē Domini annunciabitis: ergo tam necessaria est eucharistia, quam baptismus. Respondetur ad maiorē, discrimen esse inter baptismū & eucharistiā, q̄ ille est sacramentū mortis, & passionis Christi: tanq̄ regeneratio in Christo, & ideò ad inchoandā vitam requiritur eius susceptio in re: eucharistia verò est sacramentum passionis prout homo perficitur vniendo se Christo passo, quæ quidem vnio per mentis affectū fieri potest. Obid que baptismus dicitur sacramentū fidei, quæ est fundamentū vitę: eucharistia verò sacramētum charitatis, quæ secundùm Apostolum ad Colos. 3. est vinculū perfectionis. *3. Argum.*

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

PRopter eius excellētiam sacramentum hoc pluribus nominibus gaudet, de quorū ideo numero hic quęritur. Et respondet D. Thom. hac conclusione. Plura sunt huic sacramento indita nomina ea demq̄; in triplici differētia. Est em̄ signum, & præteritæ passionis commemoratiuum, & prę sentis gratiæ demonstratiuum, & futuræ gloriæ prognosticum. Ratione primi dicitur sacrificium, & ratione secundi synaxis, ac demum ratione tertij viaticū & eucharistia. ¶ Sacramētum hoc primo eodemq̄; Græco nomine dicitur teleta teletorū, hoc est mysteriū mysteriorum, ea phrasi, qua antiquitus locus vbi sacra reponebantur, dicebatur sancta sanctorum igitur: *Cōclus.* *Expositio articuli.*

igitur quoniã in cæteris sacramẽtis nulla inest sanctitas nisi dum applicantur, hic autẽ ipsum Christi corpus ex quo alia sacramenta deriuãtur, cõtinetur, meritissimò arcanorum arcanũ appellatur. Rursus quoniã vt dist. 1. q. 1. art. 3. diximus, inter omnia sacramẽta, hoc illa trina pollet significatione præteriti, præsentis & futuri, propter mysteriorũ multitudinẽ, vt in solutione primi ait S. Tho. pluribus, nũcupatur nominibus. Nihilominus nomen primũ: nẽpe, vt dicatur sacrificium Vvitcleff, vt Valdensis tom. 2. de sacra. c. 31. refert, & Lutherus in suo blasphemo libro de abrogãda missa priuata, repudiare & exterminare cõtendunt: quoniã sacrificiũ idẽ est, quod immolatio, vt in occisione animaliũ antiquæ legis est videre: Christus autẽ in cruce semel immolatus est, in missa verò, aiunt isti, nõ rursus occiditur dicente ad Roma. Paulo, q̃ Christus mortuus est semel. At verò, quoniã in hoc articulo solũ de nominib⁹ agitur, supersedẽdũ est de re ipsa vsq; ad. d. 13. disputare, vbi. q. 83. S. Tho. hoc tangit. Illic enim discrimen explicabitur inter hoc sacramẽtum, & sex reliqua. Illa enim duntaxat sunt sacramenta, hoc est signo gratiæ suscipientẽ iustificãtis: hoc autẽ præterquã q̃ est sacramentũ, quod & cõsecratione perficitur, & vsu gratiam cõfert, habet quoq;, vt in ipso immolatio ipsius Christi repræsentetur, ac si re tũc fieret, atq; adeò ibidem eum nos in satisfactionẽ pro nostris expiandis piaculis offerimus. Ob idq; vt ait D. Th. in solutione tertij, quatenus Christus hic immolatur, & in repræsentatione occiditur, dicitur sacrificiũ, quatenus hic continetur & offertur, dicitur hostia pura, sancta & immaculata, vt in sacro canone habetur.

Vvitcleff.

Sacrificiũ.

¶ Quantum ad demonstratiuã verò significationẽ dicitur synaxis, hoc est, cõmunio seu cõgregatio à συνάγω, quod est congrego & concilio. Nam, vt lib. 4. c. 14. autor est Damascenus, vbi in eandẽ sententiã refert Basilium. Dicitur cõmunio, quia per hoc sacramentum Christo coadunamur, eiusq; carne & deitate participamus, ac subinde & nos ipsi inuicem in eodem Christo communicamus, & in vnum corpus vnimur. Quòd si arguas effectum huius sacramẽti esse spiritualẽ refectionem, vnde videtur colligi, non esse communionem. Negatur consequentia: imò vtrumq; idem est prorsus. Sicut enim corporali cibo simul & homo nutritur, & membra inter se compacta consistunt: sic spiritualiter vsu venit in hoc sanctissimo sacramento. Ob idq; in sacro canone dicitur sacrosancta communio, ac proinde sacramentũ pacis & charitatis.

¶ Perspice ergo quãtò sint inter Christianos lites, iurgia, & bella magis nefanda, q̃ inter cæteras gẽtes, eò q̃ peculiari nostræ religionis quotidiano sacrificio pacem profitemur, vnitatẽq; inuicẽ seruare. Hinc enim in vsum venit, vt qui se volunt arctissima amicitia cõglutinare, eandẽ inter se hostiã sumendam diuidant. *Lites Christianis execrabiles.*

¶ Ratione tertię significationis futuræ fruitionis Dei quam hoc sacramẽtum præfigurat, dicitur viaticum: quia viã scilicet nobis ad illam fœlicitatẽ præbet: quapropter porrigitur infirmis viam vniuersæ carnis ingressuris. Atq; eadem ratione, inquit, S. Th. dicitur eucharistia, hoc est bona gratia: nam vt Roma. 6. ait Paul. Gratia Dei vita æterna: vel quia continet in se Christũ, qui est plenus gratia, & fons vniuersorum charismatum. Hæc est etiã huius nominis interpretatio Magist. Sentẽt. atq; omniũ eius interpretũ. Vnde Albertus Magnus in tract. corporis Christi multas rationes congeminat cur dicatur bona gratia, quas refert Cardinalis de Turrecremata super can. Nihil in sacrificijs. de conse. d. 2. Sequũtur autẽ isti simplicem cõpositionẽ ab εὖ & χάρις, quod est bona gratia. At verò si legitimã derivationẽ consulas, cum à verbo cadat, quod est εὐχαριστέω id est gratias ago, εὐχαριστία idẽ est, quod gratiarũ actio. Quare forsan nõ sic dicitur tam ob beneficiũ, quod nos illic recipimus, quã quòd per ipsam sacrificij oblationem summas nos Deo quotidie gratias pro vniuersis beneficijs nobis ab illo impẽsis agamus, & potissimè pro illo, quod eodem sacramento recipimus: iuxta verbum Pauli ad Colos. 1. Cum gaudio gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Et est allusio ad verbũ Christi, qui accepit panem, & gratias agens benedixit, &c. Quare in psalm. 110. Ante versiculum Memoriam fecit mirabilium suorum: Escã dedit timentibus se, præmittitur. Confessio (scilicet gratiarum) & magnificentia opus eius. Vt enim Deus munificẽtissimus in hoc fuit, ita & provirili nos nostra eũ ibidẽ magnificamus. *Viaticum.* *Eucharistia.* *Coloss. 1.*

¶ Notandum ergo est argumentum S. Tho. secundum. Cùm enim commune sit omnibus sacramentis gratiam conferre, quod nomen eucharistia, designat, viamq; ad cœlestem patriã cõmunire, quod ad rationem viatici attinet, & in omnibus aliquid fiat sacrum, quod imaginem quandam habet sacrificij, & in omnibus fideles cõmunicent, quod nomen synaxis sonat nihilominus nomina, quæ omnibus quodammodo sunt communia, propter excellentiam huius sacramenti ei peculiariter per antonomasiam, attribuuntur.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm inſtitutio huius ſacramenti fuerit cõueniens.

Cõcluſio. QVæritur deinde de tẽporis inſtitutione,& reſpondet D. Tho. hac concluſione. Conuenienter hoc ſacramentum inſtitutũ fuit in cœna quę fuit vltima Chriſti cũ ſuis diſcipulis conuerſatio. Probat tripliciter. Primò ratione eius, qđ in eo cõtinetur, quod eſt Chriſtus ipſe. Decuit ẽm, vt quãdo ſe in propria ſpecie à diſcipulorũ cõſpectu ſubtracturus erat, tunc in ſacramẽta li ſpecie ſeipſum eiſdẽ relinqueret quemadmodũ in abſentia imperatoris venerãda eius imago exhibetur. Vnde Euſebius Emiſenus. can. Quia corpus. de cõſe. d. 2. Quia corpus, inquit, aſſumptũ ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſyderibus, neceſſe erat, vt die cœnę ſacramẽtũ corporis, & ſanguinis ſui conſecraret nobis, vt coleret iugiter per myſteriũ, quod ſemel offerebatur in pretiũ. Secundò. Fides Chriſti fuit ſemper ad ſalutem neceſſaria, ſecundum illud ad Roma. 3. Quẽ propoſuit Deus propitiatorẽ per fidẽ in ſanguine ipſius: oportuit ergo omni tẽpore apud homines eſſe aliquid repræſentatiuũ dominicæ paſsionis: cuius in veteri qui dem teſtamento præcipuũ ſacramentum erat agnus paſchalis. Ob idq; ait Apoſto. 1. Cor. 5. Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Succeſ ſit ergo in nouo teſtamento euchariſtiæ ſacramentũ, quod eſt rememoratiuũ præteritæ paſ ſionis, ſicut & illud fuit præfiguratiuũ futuræ. Et ideo cõueniens fuit, vt imminente paſsione celebrata priori cæremonia, nouum ſacramen tum inſtitueretur. Vnde Leo papa dicit, q vt vmbræ cederent corpori, antiqua obſeruantia nouo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiã trãſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſti uitas dũ mutatur, impletur. Tertiò, qa ea quæ vltimo dicuntur, maximè ab amicis recedenti bus, magis memoriæ cõmendãtur: præſertim quia tunc magis inflammatur affectus ad ami cos: ea verò ad quæ magis afficimur profundiùs animo imprimuntur. Quia igitur (vt beatus Alexãder papa dicit can. nihil. de cõſ. d. 2.) nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, q̃ corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt, ideo, vt in maiore veneratione haberetur, Dñs in vltimo diſceſſu ſuo à diſcipulis hoc ſacramentũ inſtituit. Et hoc eſt, quod Aug. dicit in lib. reſponſionũ ad Ianuariũ. Saluator, quo vehemẽtiùs cõmendaret myſterij huius altitudinẽ, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorũ, à quibus ad paſsionem digreſſurus erat. ¶ De tẽpore inſtitutionis ſacramenti euchariſtiæ trina eſt quæſtio. Prima enim eſt, vtrũ inſtitutũ fuerit in cœna. Et hæc in præſentiarũ diſſoluitur. Secũda, vtrũ illa cœna fuerit facta quartadecima luna, qñ Iudæi fermentato nõ vtebãtur, an verò tertiadecima præcedẽti. Et hęc diſputabitur. q. ſequẽti. ar. 4. Tertia verò vtrũ inſtitutũ fuerit inter cœnandũ, an verò cœna facta. Et hæc diſputabitur. d. 12. q. 2. art. 2. De forma verò & modo, quibus Chriſtus cõſecrauit, dicemus. d. 11. q. 1. quę eſt de forma huius ſacramenti. Vbi explicabitur, vtrũ priùs conſecrauit, q̃ diſcipulis ſpecies porrexerit: an verò porrigendo cõſecrauerit: nã dixit, Accipite & comedite, Hoc eſt corp⁹ meũ. Attamẽ vtrũ ipſi inſtitutioni ſacramenti ibidẽ præceptũ adiunxerit, vbi dixit. Hoc facite in meã cõmemorationẽ, ea. d. 12. ar. 11. interagẽdum de præcepto ſumptionis explicabitur: videlicet, quemadmodũ eccleſiæ præceptũ indixerit cõſecrandi, quod quidẽ munus ſacerdotibus incumbit. Cõcluſio ergo preſentis articuli nullã ſecum adfert ambigẽdi occaſionem. Eſt enim propoſitio de fide nõ tantùm in cõcilio Viennẽſi clemen. vnica, de reliquijs, & venera. ſanctorũ ſuſcepta, verũ, & in euãgelio Matth. 26. & Luc. 22. expreſſa, & ab Apoſt. 1. Corint. 10. relata, & ab eccleſia vſu vniuerſali cõfeſſa, vbi ait, Qui pridie q̃ pateret, accepit panẽ &c.

Expoſitio articuli.

¶ Sed arguit tamen S. Thom. primo loco. Per baptiſmũ, qui eſt ſpiritualis regeneratio, recipimus eſſe ſpirituale, vt. 2. c. eccle. hierarh. ait Diony. ſecundũ autem Philoſophũ. 2. de generatione ex eiſdẽ nutrimur & ſumus: ergo non opus erat nouum nutritionis ſacramentum inſtitui. Reſpondetur, q̃ quanuis eiſdem nutriamur, & ſimus, quare eadẽ eſt gratia, ſecundum ſubſtantiã omnium ſacramentorũ, tamen idẽ eſſe per generationẽ ſuſcipitur, & per nutritionem conſeruatur: & ideo propter hos diuerſos modos inſtitutus eſt baptiſmus, quo regeneramur in Chriſto, & euchariſtia, per quam manducamus Chriſtum.

1. Argu.

¶ Secundo arguitur. Per hoc ſacramentũ homines in corporãtur Chriſto ceu mẽbra capiti: Chriſtus aũt fuit vniuerſorũ caput, qui ab initio mundi nati ſunt: ergo inſtitutio huius ſacramenti nõ debuit vſq; ad dominicã cœnã differri. Reſpondetur q̃ cũ ſit perfectũ ſacramentũ dominicæ paſsionis, tam quã ipſum Chriſtũ continens, nõ potuit inſtitui ante incarnationẽ, ſed tunc ea duntaxat ſacramẽta locũ habebant, quæ erãt eius figura.

2. Argu.

¶ Animaduerte, hanc rationem in omnibus ſacra-

sacramētis, quatenus instrumenta sunt passionis Christi, verificari. Videtur tamē hīc S.Th. nescio quid particulare huic sacramēto adscribere: videlicet, q̄ quia corpus Christi cōtinet, nō potuit antea institui, q̄ ipsum corpus Christi realiter existeret. Tamen Sco. in.4.d.10.q.4. arguit, & asserit, Deū potuisse hoc sacramentum ante Christi incarnationem instituere, vt esset tam verū q̄ nunc & quātū ad significationem, & quantū ad rē contentā. Respōdetur autem, hāc negationē D. Thomæ nō intelligi de potētia Dei absoluta. Haud enim negatur, potuisse Deū eisdē verbis virtutem tribuere conuertēdi panē in corpus Christi, quanquā non fuisset ex virgine natus, neq; alicubi naturali modo existeret, sed intelligitur de potētia Dei ordinaria. Secundo respōdetur, q̄ significatio huius sacramenti nō tantū refertur ad corpus illic cōtentum, verūm est memoriale corporis Christi passi, iuxta verbum ipsius Christi. Luc.22. Hoc facite in meam cōmemorationē. Quā vtiq; significationē ante ipsum patibulo suspensum nullatenus habere potuit.

Scot.

3. Argum. ¶ Sed ex hoc exurgit tertium argumentum. Sequeretur, q̄ nec in cœna potuerit institui, quia tunc non erat passio exhibita. Respondetur, q̄ instituebatur tunc vt in futurū esset memoriale passionis. Quod quidem designauit Christus ipse dicens, Hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis.

4. Argum. ¶ Postremò arguitur. Per baptismum ordinamur in eucharistiam, vt pote quæ non nisi baptizatis conceditur: sed baptismus institutus fuit post passionē & resurrectionem, vt patet Matth. vlt. ergo eucharistia nō debuit ante passionem institui. Duo assignat D. Tho. respōsa, quæ sic possunt distingui. In institutione sacramenti intelligitur & tempus, quo virtutē accipit, & obligādi præceptū. Si ergo præcepta cōsideres, eucharistia præcessit baptismū: nam in cœna dictū est, hoc facite in meā commemorationem: post resurrectionē verò. Ite, &c. baptizantes eos. Et huic quadrat prior ratio: videlicet, q̄ cùm finis qualis est eucharistia, sit prior intentione, debuit eius mandatū antecedere. At verò quantū ad virtutem collatā sacramento, baptismus, qui (vt dictum est) est inchoatio vitæ, debuit prius institui, atq; ea propter fuit institutus in baptismo Christi, cuius etiā vsus institutionem eucharistiæ præcessit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

IN isto articulo præsupponit D. Tho. hoc sacramentū ob arcanorū exuberantiam, sicut pluribus nominibus nūcupatur, ita & pluribus figuris fuisse præfigna tum. Et ideo nō interrogat, nisi quæ fuerit omniū dignissima, an scilicet fuerit agnus paschalis. Et suppositā distinctione respōdet quatuor cōclusionibus. Tria enim est (vt supra dixim⁹) in hoc sacramento contēplari: nēpe, id q̄ est sacramentum tantum, vt panis & vinū seu eorum species, & id quod est res & sacramentū: nimirum corpus Christi verū, & quod est res tantum. s. effectus huius sacramenti.

¶ Est ergo prima cōclusio. Quātū ad id, quod est sacramētū tantū potissima figura huius sacramenti fuit oblatio Melchisedech, qui obtulit panem & vinū. Hanc probat D. Tho. argumēto primo, quia fuit illic maxima similitudo materiæ. *Prima conclusio.*

¶ Secunda conclusio. Quantum ad ipsum Christū crucifixū, qui cōtinetur in sacramento, figura eius fuerunt oīa sacrificia, in quibus animalia mactabantur, & præcipuè sacrificium expiationis, q̄d & erat solennissimū vbi immolabatur vitulus pro peccato sacerdotis, & aries in holocaustū, & hircus pro peccato populi: & in holocaustū alter aries, vt legitur Leui. 16. Erat eius festum solēnissimum decima die mensis Septembris, vt legitur. 23. *2. Cōclus.*

¶ Tertia conclusio. Quantū ad id, q̄d est res tātū, potissima eius figura fuit manna: effectus nanq; huius sacramenti est gratia, qua spiritualiter nutrimur. Et de manna legitur Sapien. 16 q̄ habebat omnis saporis suauitatem. *3. Cōclus.*

¶ Quarta conclusio. Agnus paschalis quātum ad hæc tria simul præfigurabat præ omnibus alijs figuris hoc sacramentum. Probatur: nam huius quod hic est sacramentum tantum, vt specierum panis figura illic erat q̄ agnus comedebatur cum pane azymo, vt Exod. 12. præcipitur. Illius autem, quod hic est res & sacramentum: scilicet, Christi occisi: figura illic erat & agnus & tempus videlicet, q̄ immolabatur quarta decima luna, qua vtique die crucifixus fuit Christus. Quantum vero ad effectum figura illi præcessit in sanguine agni paschalis, quo delinita sunt ab Angelo Hebræorum limina, vt illo signo à deuastante angelo protegerentur, deq; Ægyptiaca tyrannide liberi educerētur. Ex his ergo colligitur omnium figurarum significantissimam, ac subinde dignissimā præfuisse immolationem agni paschalis. *4. Cōclusio*

¶ De figuris huius sacramenti nemo est catholicorum patrum, qui ambigat. Sed Vvitcleff, qui veritatem corporis Christi in eo contenti abnegauit, easdem subinde figuras irridet, vt *Expositio articuli. Vuitcleff.*

est

est videre apud Thomam Vvaldensem tom. 2. de sacram. à capitè. 19. & infrà. At verò Lutherus illius hęresum hæres impudētius, quod suum erat Satanicum ingenium, easdem figuras exprobrat. Scripsit enim vipereum librum de abroganda missa priuata, virulētissimis scōmatibus plenum aduersus hoc sacrosanctum sacramentū. Inter quæ diabolica furia correptus ingentissimā blasphemiam aduersus officium corporis Christi euomuit, quod D. Thom. composuit. Ait enim officium illud non nisi à summo Dei hoste conflatum, nisi sint, inquit, alicuius phrenetici, aut arreptitij somnia. Ibi enim, inquit, Melchisedech producitur panē & vinum offerēs, producitur hœdus filiorum Israel immolatus, panis subcinericius Heliæ, carnes Iob, manna patrum, Isaac immolatus, tanquam eucharistiæ figurę. Et addit, Mirum, quòd asinam Balaam, & mulam Dauid, ille asinus & mulus scilicet D. Thom. prędictis historijs non intexuerit. Perpende impiam impudentiam hominis, & inuerecundissimam blasphemiam, quam diabolus, nisi Lutherana effigie personatus, expuere non fuisset ausus. Debacchatur enim non modò aduersus piētissimum Thomam, verùm, & aduersus orthodoxam ecclesiam, quæ illud officiū singulari spiritus sancti nutu cōflatum censet. Quod adeò per Vrbanum quartum pōtificem maximum inter sacra decreta relatum est. Is enim pontifex in clem. vnica de reliquijs, & veneratione sanctorū solennitatem corporis Christi instituit, idemq; officium cātari iussit. Quod profectò adeò est oraculis vtriusq; testamēti typisq; cōfertum, adeòq; ibidē figuræ veritatibus, veritatesq; figuris concinnè resonant, vt non nisi sancti flaminis symphoniā, angelorū concentu intonatam dixeris. Sed phanaticus ille dœmoniaco spiritu plenus nesciuit hostis esse ecclesiæ, nisi bellum simul D. Thom. indiceret. Et nisi asinus ipse iumentum esset Belial, nunquam asinam Balaam cachinando ad hoc propositū induxisset, eodēq; nomine D. Tho. subnotaret. Figuræ etenim, quas hic & illic D. Tho. enarrat, nō tantùm sanctorū patrū autoritate fulciuntur, sed sunt de media sacra pagina depromptæ. Appellat enim Psaltes psalm. 109. Christum sacerdotē secundū ordinē Melchisedech, quam prophetiam Paul. ad Hebræ. 7. edisserens ait, in eius figuram Abraham, vt legitur Genes. 14. in cuius lumbis adhuc gesta batur sacerdotium Mosaycum, quod de eius propagine erat procreandum, decimas obtulisse sacerdoti Melchisedech, qui offerens panem & vinum tāquam sacerdos Dei altissimi eidem Abrahæ benedixit: ad denotandū, q; sacerdotiū Leuiticū erat in Christi sacerdotium transferendum. Cur ergo oblatio Melchisedech non idonea existimetur figura oblationis eucharistiæ. Quare Damas. lib. 4. cap. 14. & panes propositionis, qui vt legitur Leuit. 24. erant super mensam sanctuarij, eius ait sacramenti fuisse vmbram. Sed, q; & expiationis sacramentum, quando pontifex semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum intrabat, sacrificij Christi figura fuisset, quod per propriū sanguinem in cruce celebrauit æterna redemptione inuenta, cōsideratissima ratione Paul. ad Hebrę. 9. docet. Quare cùm hoc sacrificium illius sit memoriale, nihil mirū si eidem eadem adaptetur figura. Vnde ait Pau. 1. Cor. 10. omnes eandem escā spiritualem māducasse, & potū bibisse. Bibebāt autē, inquit, de spirituali cō sequente eos petra, petra autem erat Christus. Vbi fit allusio ad manna, quod Deus legitur de cœlo misisse patribus in deserto. Exod. 16. & ad aquam, quæ exiuit de petra, quam Moyses virga percussit. Nam simili forma postquā nos in baptismo mare transiuimus, vbi nostra delicta suffocauimus, labores, & pericula deserti, nempe, seculi huius, refectione istius sacramenti roborati toleramus, quousq; cœlestem patriam nobis promissam intremus. Quinuerò, & Christus ipse redemptor Ioan. 6. eādem allusionem attulit dicens. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, &c. quoniam non dabatur nisi in sustentatione temporalis vitæ, quæ suapte natura mortalis est. Et subdit. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum. Nimirum, q; hic cibus alimentum est spiritualis vitæ, quæ per se est sempiterna. Et q; agnus paschalis typus extitit huius sanctissimi sacramenti, quod est pascha nostrum, expresse docet Paul. 1. Corint. 5. vbi ait, Pascha nostrum immolatus est Christus: itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Et quòd immolatio Isaac, quā pater eius Abraham Dei iussu adornabat, vmbra fuerit immolationis Christi, ac subinde huius sacrificij, maxima rei similitudo proclamat. Neque verò historia illa Heliæ. 3. Regum. 19. vbi refertur fortitudine subcinericij panis iter quadraginta dierum vsque ad montem Dei Oreb sustinuisse, ineptum profectò præsagium fuit diuini huius sacramenti, vbi panis viuus de cœlo descēdens sub cinere nostrę mortalitatis cōctus nobis porrigitur. Cuius alimonia curriculum huius mundi peragimus, quousq; ad cœlestem montem Dei perueniamus.

Lutherus.

Figuræ ex sacra pagina.

¶ Quin-

¶Quinuerò prẽter figuras scriptæ legis, in statu ipso naturæ integræ, nõnulla imago huius sacramenti præfuit vt Innoc. libr. 4. de officio missæ. c. 44. pulchrè adnotauit. Plãtauit enim Dominus in illa paradiso præter cæteras arbores, lignum scientiæ boni & mali, cuius pomũ causa fuit nostræ mortalitatis, atq; alterum lignum vitæ, cuius fructus perpetuare vitã edẽtium poterat. De illo nanq; ligno dictum est, Inquacunq; hora comederis ex eo, morte morieris: de hoc autẽ sacramento ait Christus. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. De illo pollicitus est dæmon hominibus, q̃ edentes futuri essent sicut dij: in hoc autẽ sacramento Deũ factum hominẽ manducantes. efficimur quodãmodo diuinitatis participes. Vnde sicut contra illã mortem institutus est baptismus regenerationis, ita & instar illius ligni vitæ institutum est hoc refectionis sacramentum ad eandem spiritualem vitam sustentandã. In illo nanq; datur nobis Christus in vitam, in hoc verò in alimentum. Ob idq; similibus verbis dictum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum, & Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vnde vt in lege quoque euangelica figura eorundem sacramentorum eluceret, ambo de latere Christi pẽdentis in cruce sub forma aquæ & sanguinis promanarũt. Extant dist. 2. canones multi sanctorum patrum, quibus iste figurarum ordo contexitur, vt can. Re vera. Ambrosij de manna. Et ca. quid sit. Gregorij de agno typico.

DISTINCTIO nona.

De materia huius sacramenti, deq; eius conuersione in corpus & in sanguinem Christi.

Cap. 1. MAteriam huius sacramenti esse panem & vinũ, sacra nobis testatur historia, quæ apud Matthæum refert, quemadmodum in cœna acceperit Iesus panẽ quem benedixit & fregit dicens, Hoc est corpus meũ: Matth. 26

similiter & calicem. Vnde cũ nomine panis simpliciter triticeus intelligatur, illa est apta materia. Quare Christus Matth. 12. grano se frumẽti comparauit dicens. Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solũ manet. Atqui cũ ipse in azymo consecrauerit, consequens sit, vt in eodem sit nobis consecrandum, nõ quòd sacramentũ necessitas hoc exigat: nam & Græci in fermentato verè consecrant, sed q̃ præcepti obligatio ad id Latinos perstringat. Vnde Honorius 3. de celeb. missa. c. literas. officio & beneficio illum sacerdotem priuari iussit, qui in scypho ligneo & panc fermentato celebrare præsumpserat. Matth. 12 Honorius c. literas. de cele. missa.

¶ Similiter & vinum vitis necessarium est, cui se ipse Christus compàrauit. Ego enim, inquit, sum vitis vera. Vnde post calicis consecrationem apud Matthæum subdit. Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque ad diẽ illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Est autem aquæ perquàm modicum, quę vnà cum sanguine de eius latere pendentis in cruce exiuit, calici ad miscendum, quod posset in vinum conuerti. Quocirca Alexander papa de consecratio. distinct. 3 in sacramentorum, inquit, oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, panis, & vinum aquæ permixtum in sacrificium offerantur. Permixtio autem Cap. 2. Ioan. 15. Matth. 26 De consec. d. 3. can. 1.

huius-

huiusmodi, vt de azymo prædiximus, sic præcepto Ecclesiæ iussa est, vt tamen de necessitate sacramenti minimè sit. Subnectit nanque Cyprianus ea. dist. can. Scriptura. Si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, vt aquam vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi. Quæ quidem venia, si mixtio illa fuisset sacramento necessaria, non fuisset cõcessa.

Cypria. de conse. d. 2. can. Scriptura.

Cap. 3. ¶ Ea autem diuina virtus in Christi verbis inest, vt eorum prolatione ceu adminiculario Dei instrumento, panis in verum eius corpus, vinumque in verum eius sanguinem conuertantur, atque adeò sic conuertantur, vt nihil prorsus earundem creaturarum, præterquam sola, quæ apparent accidentia, illîc permaneat. Qua ratione, vt nos Innocentius Papa de summa Trinita. & fide Catholica orthodoxè loqui docuit, eiusmodi conuersio transsubstantiatioque verè est dicitur. Quo fit, vt corpus & sanguis non tantum in figura, vt peruersi hæretici prædicant, sed veraciter, in hoc sacramento sub sensibilibus speciebus cõtineatur: iuxta verbum eiusdem illic sancti pontificis. Corpus enim, inquit, Iesu Christi, & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter cõtinentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina. Hæc autem catholica veritas non solùm ecclesię testimonio fulcitur, verũ & ipsissimis Christi verbis fundatur, Hoc est corpus meũ, &, Hic est calix sanguinis mei, quæ proprio, vt iacẽt sensu, accipiẽda sunt. Haud scilicet in figura, sed in veritate iuxta ipsius Domini nostri sententiam, Caro mea verè est cibus, sanguis meus verè est potus. Vnde de Hilarius Papa. De veritate, inquit, carnis & sanguinis Christi in sacramento non est relictus ambigẽdi locus. Et exaggeratissimè Ambro. lib. 6. de sacramentis. Sicut, inquit, verus est Dei filius Dominus noster Iesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: ita vera Christi caro, sicut ipse dixit, est quam accipimus, & verus eius sanguis est potus. Meritissimò ergo Berengarius ille huius veritatis hostis frequentibus ecclesiæ synodis condemnatus, compulsus demum fuit confiteri nõ solùm in figura, sed in veritate corpus & sanguinem Christi esse in hoc sacramento, manibusque sacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri.

Ca. firmiter de summa. trini.

Matth. 26.

Ioan. 6.

Ca. in Christo. de consec. dist. 2.

Ambr. lib. 6. de sacra. ca. 1. de consec. d. 2. cano. sicut.

¶ Fit ergo ex his consequens substantias panis & vini sic omnino totas per conuersionem esse desinere, vt tamen non annihilentur: quandoquidem non in nihilum rediguntur, sed illo momento, quo primùm perfecta est verborum pro

Cap. 4.

prolatio, panis conuertitur in corpus, & vinum in sanguinem, ita vt verum sit, non quidem substãtiam, quæ erat panis, esse postea corpus: quia panis non potest esse corpus Christi, sed ex pane fieri corpus, & ex vino sanguinem.

DISTINCTIONIS nonæ. Quæstio prima. De materia eucharistiæ.

S.Thom.3.part.quæst.74.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm materia huius sacramenti sit panis & vinum.

Remissa definitione, necessitate & institutione huius sacramenti, proximum est quærere de eius materia. Haud enim in hoc eucharistiæ tractatu possumus nõ plurimùm ab ordine Magist. Sent. differre. Tractat nãq; de materia in d.11.cũ tamen quia fundamentũ est totius tractatus, ante cõuersionem & reliqua debeat hic in foribus præponi. Et sermo de forma, quẽ. 1. d. ipse præmisit, differendus est vsq; ad. d. 11. Quiquidem ordo, vt videbitur, est luculẽtior. Igitur D. Tho. prenarratis erroribus tribus, cõstituit euangelicã conclusionẽ. Fuit enim primus error circa materiã eucharistiæ, vt Augu. lib. hæresum refert, quorundã, qui Artotyritæ ob id dicebãtur, q̃ panẽ cũ caseo in materiã eucharistiæ cõmassabant, Ἄρτος enim panis esse, & Τυρὸς caseolus. Fũdabãt eñ errorẽ suũ in oblatione primorũ fratrũ Cain & Abel, quorum alter panem obtulit Deo, alter verò de pinguedine ouiũ. Secũdus error fuit eorũ: vt idẽ Augu. eo. lib. c. 26. scribit, qui Cataphrygę dicti sunt, & Peputiani, qui farinæ sanguinẽ infantis miscebãt, quẽ de toto eius corpore minutis punctionũ vulneribꝰ extrahebãt, vt illo modo sanguinẽ Christi, q̃ de eius latere fluxit, atq; adeò eiꝰ passionẽ ad viuũ repręsentarẽt. Tertij verò fuerũt Aquarij, qui aquã purã cõsecrabãt, idq; sobrietatis gratia: nã vinũ, quod inebriare põt indignũ reputabant, quod in vsum tanti sacramenti veniret.

¶ Contra hos autẽ errores statuitur euãgelica cõclusio. Panis & vinũ sunt materia cõueniẽs huius sacramẽti. Quã quidẽ cõclusionem esse catholicã fidem ipsa eadẽ res gesta Christi satis cõprobat. Legitur enim Matth. 26. q̃ accipiẽs panẽ benedixit ac fregit, dicẽs, Accipite & comedite. Hoc est corpus meum. Et cõsecrato calice subiũgit. Dico vobis nõ bibam amodò de hoc genimine vitis vsq; ad diem illum quo illud bibã vobiscũ in regno patris mei. Eidẽ autẽ orthodoxæ veritati subijciuntur quatuor cõgruẽtes rationes. Primo enim quantũ ad vsum sacramẽti materia hæc fuit cõueniens, quia huius sacramenti vsus est mãducatio & potus: vnde sicut in vsum baptismi, quo à peccatis ablui mur assumpta est aqua, in qua secundũ vniuersalem vsum humanũ fit ablutio, ita & in vsum huius sacramenti assumuntur panis & vinum quę vniuersaliter in refectionibus & præsertim viatorum, quorum est sacramentũ istud vsui esse solent. Secundo quantum ad passionis repræsentationem cõgruum fuit corpus per se, sanguinemq́; seorsum cõsecrare, eo q̃ sanguis non continuatur corpori, atque adeo in passione ab ipso corpore fuit separatus. Quare corpus consecratur sub forma panis tanquam cibus, & sanguis sub forma vini tanquam potus. Tertiò quantum ad singularem effectum in vnoquoque sumentium id etiam fuit congruẽs nam vt Ambrosius super epistolã ad Corinth. ait, hoc sacramentum valet ad tuitionem corporis & animæ, & ideo corpus sub specie panis pro salute corporis, sanguis verò sub specie vini pro salute animæ offertur. Vt enim Leuitici. 17. legitur, anima carnis in sanguine est. Hanc verò rationem non sic intelligas, vt corpus non prosit ad salutem animæ, aut sanguis non prosit ad salutem corporis. Sed est quædam adaptatio & attributio corporis ad corpus, & sanguinis ad animã. Quartò quantum ad effectum totius ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibꝰ, sicut panis ex diuersis granis conficitur, & vinum ex diuersis vuis exprimitur, vt ait glossa Augustini super illud. 1. Corint. 10. Multi vnum corpus sumus. & refertur de consecr. dist. 2. can. quia corpus. *Cõclusio.*

¶ Hic Diuus Thom. inter hæreses materiæ eucharistiæ contrarias, obscœnam illam & nefandissimam Manichæorum silentio præterit, quam D. Augustin. libr. hæresum capit. 46. refert, qui cùm omne alimentum immundum existimarent, humanum semen ad panis expurgationem ei commiscebant, qui erat cõsecrandus. Id quod animus audire exhorret. *Expositio articuli.*

Has

Has atq; alias hoc genus hereſes refert Thom. Vval. tomo. 2. de ſacramẽtis. c. 19. Cæterũ concluſio huius articuli confeſsio orthodoxa eſt. Vt enim Matth. 26. & Marci. 14. & Lucæ. 22. refertur, Chriſtus in pane & vino conſecrauit. Quapropter Ioan. 6. non alij alimento, quàm panis ſe comparauit, dicens. Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Accedunt & canones quàplurimi de cõſecr. diſt. 2. vt ille primus Alexandri, quem hũc citat S. Thom. ſcilicet in ſacramentorum oblationibus, quæ inter miſſarum ſolennia domino offeruntur, panis & vinum aqua permixtum in ſacrificium offerantur. Idemque habetur in canon. Non oportet. Quare in canon. ſicut. reprehendit Cyprianus tertiũ errorem hic citatũ: ſcilicet, q̃ ſola aqua ſine vino conſecretur. Et in can. In ſacramẽto. ſancitur, vt nihil præter panem, aquam, & vinum adhibeatur, contra alios errores admiſcẽtium cũ pane vel ſanguinem, vel caſeum. Idem habetur extra de ſumma trini. c. firmiter. &. c. Cùm Marthæ. de celeb. miſſ. & in concilio Florentino. Vt autem ſimul omnes ambiguitates de pane & vino art. 3. pertractemus, à longiore diſputatione hic abſtineamus.

Argumẽta S. Thom.

¶ Sunt ergo argumenta S. Thomæ facilima, Primum quidem, q̃ cùm hoc ſacramentum ſit paſsionis Chriſti memoriale, & carnes animalium, quæ in lege veteri immolabantur, ſignificantius eandem paſsionem repræſentent, carnes potiùs quàm panis & vinum eſſent conſecrande. Pro ſolutione huius adnotandum eſt: Chriſtum in carne inſtituere ſacramentũ, duobus modis contingere potuit. Vno modo in ipſo Chriſto vero corpore. Atq; altero in carne alius animalis. In ſuo quidem proprio non fuit poſsibile: nam præter quam quòd eſt glorioſum, ac perinde incorruptibile, quanuis reliqueret illud mortale, horribile eſſet carnes comedere humanas, nec poſſet deglutiri totũ, nec crudum, & tandem conſumeretur, cõpluraque alia ſubſequerentur abſurdiſsima. Atq; iſto ſtupore tenebantur diſcipuli apud Ioan. cap. 6. dicẽtes. Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Si autem materia inſtitueretur caro alterius animalis, multa etiam ſubſequerentur indecentiſsima. Primum, q̃ cùm chriſtiani profiteamur veterem legem ceſſaſſe, incongruum eſſet immolationes animalium inſtar illius legis imitari. Præterea, quia caro mortua de ſe̊ non dicit cibum humanum: ſed eſt quædam res naturalis. Inſuper crudæ non poſſent ſumi: abhorreret enim animus quòd cerneret oculus. Nec aſſæ aut elixæ poſſent in ea decentia tractari & cõ

Sacramẽtũ in materia carnis inſtituti non debuit.

ſeruari, qua panis. Et ideo reſpõdet S. Thom. quòd & ſi carnes expreſsius corpus Chriſti occiſũi repræſentent, non tamen ſunt ita idoneæ ad ſacramenti vſum, vt panis, qui ſi non corpus Chriſti, ſaltem effectum, qui eſt eccleſiæ vnitas, congruentius (vt modo dictum eſt) repræſentat. Vnde Augu. de conſ. diſt. 2. can. Vtrum. Nihil, inquit, rationabilius, quàm vt ſanguinis ſimilitudinem (ſcilicet ſub ſpecie vini) ſumamus, vt ita & veritas non deſit, & ridiculum nullum fiat à paganis: quia cruorẽ occiſi hominis bibimus. Auget etiam res hęc meritum fidei, dum aliud ibi creditur quàm cernatur, & aliud ibi cernatur, quàm credatur. Hac enim de cauſa, vt ait Innocen. cap. Cùm Marthæ. de celebr. miſſ. appellatur ſacramentum hoc myſterium fidei.

¶ Secundò arguitur. Sacramentum hoc vbiq; eſt celebrandum, non tamen vbique panis copia, & præſertim vini habetur: alia ergo eſſet cõuenientior materia, quæ vbiq; reperiri poſſet, vt aqua baptiſmi.

¶ Tertiò, q̃ cùm ſit etiã infirmis exhibendum, quibus ſæpe vinum noxium eſt, aptior eſſet aqua. Ad ſecundũ autẽ non reſpõdet ſicut de confirmatione, q̃ non eſt ſacramentũ adeò neceſſariũ, ſed quòd panis vbilibet & vinũ quoq; per vecturam haberi poteſt, quantum ad hoc ſufficit ſacramẽtum. Et reverà vini penuria in nouo occidẽtali orbe moleſta fuit in initio, cuius cauſa ſæpe ſacramentum non conſecrabatur, quanuis (vt fertur) nunquam omnino defuerit. Addit veruntamen Diuus Thomas, q̃ vbi altera defuerit materia, neutiquam altera ſola conſecranda eſt, videlicet, vt panis vbi nõ eſt vinum, vel vinum vbi non eſt panis conſecretur. Eſſet enim hoc immane ſacrilegium, atque adeò nullã ob cauſam commitendum, cò quòd ſacramentum mãneret imperfectum.

Dubium

¶ Sciſcitaris autem vtrũ ſi aliqua regio religionem noſtram ſuſciperet, vbi vinum nulla arte aut diligentia haberi poſſet, ob illam extremã neceſsitatem ne eccleſia illic tanto ſacramento orbata eſſet: diſpenſari poſſet, vt in ſolo pane fieret conſecratio.

Innocẽ.

Quæſtionem mouet Innoc. 3. lib. 4. de officio miſſę. ca. 23. & recenſet opinionem adſtruentium: q̃ ſi panis cõſecrari attentaretur ſine vino, cõſecratio nõ eſſet valida, neq; ſi vinũ conſecraretur ſine pane. Eſt tamẽ aſſertio abſque vllo fundamẽto prolata. Conſecratio namque vtriuſq; per ſe ſpeciei abſoluta actio eſt, nõ dependens ab altera: quãdoquidem forma abſolutè enuntiat hoc eſſe corpus, ſine dependẽtia de futuro. Et pariter forma calicis eſt abſoluta affir-

affirmatio sine dependentia à præterito. Quæstio autem solùm est de præcepto, vtrùm esset peccatum vnum absque altero cõsecrare. Ad quod Innocentius respondet quòd grauiter offenderet, qui id attẽtaret, sed de dispensatione nihil respondet. Quapropter affirmare id non auderem: quia res nusquàm audita est, vt hoc sacramentum dimidiari fuerit permissum. Haud enim tunc significatio integræ refectionis seruaretur. Ad tertium denique respondetur, quòd modicus vini hauſtꝰ nequit infirmo nocere, præterquàm quod (vt infrà monstrabitur) non est laicis sacramẽtum sanguinis ministrandum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti.

COnstituta substantia materię sequitur de eius quantitate, quanta esse debeat. Et S. Tho. reiecta opinione cõtraria sub ijcit cõclusionem veram. Fuerunt enim qui existimarent sacerdotem non posse quantamcunque quantitatem panis: vt totam, quæ venditur in foro, aut quãtumcunque vini est in dolio consecrare. Contra quos constituitur conclusio hæc.

Conclusio. Non potest dici ꝙ quantitas huius materiæ sit determinata. Probatur, quoniam multum pauco opponitur: nequit autẽ esse tam parua quãtitas quæ consecrari non possit: ergo neq; vlla est tam magna, vt consecrationi nõ sit idonea. Sed ad rem propriè arguitur. In rebus omnibus, materiã habẽtibus ratio eius ex ordine ad finem sumitur: sicut enim materia ferræ ferrũ est: eò ꝙ illi vsui est aptissimũ, & materia nauis lignum, ita & materia vtriusque tanta esse debet, quãtam vsus & serrãdi & nauigãdi requirit. Cùm ergo finis huius sacramenti sit fideliũ vsus, tanta est consecranda materia: quantus est fideliũ numerus. Neq; vero quãtus est modò præsens: alioqui sacerdos, cui pauci parochiani subdũtur, nequiret maiorẽ hostiarũ multitudinẽ cõsecrare: ergo materia determinatur per comparationẽ ad fidelium vsum absolutè quorũ numerus nõ est definitus: nam quocunque fideliũ numero dato, qui sumere possunt, adhuc potest dari maior, atq; adeò maior consecrari materia. Et ideo materia, quæ consecrari potest, non est determinata.

¶ In hac elucidanda quæstione primũ distinguendum est inter id, quod sacerdotibus iure licèt, vt non peccent, atque id, quod si faciant ratum & est solidum. Si enim quis quantũ panis est in foro consecraret, sceleſtiſsimum sacrilegium cõmitteret, propter periculum: quia non posset debita veneratione & secũdum ecclesiæ ritum consumi, quod in solutione secundi tangit D. Tho. Vtrũ verò consecratio esset valida, hoc disputamus. Atqui de quantitate materiæ tam secũdum paruitatem disputatur, quam secundum magnitudinẽ. Vtranq; verò quæstionem ex alia pendere cẽseo, quæ ideo ambabus est premittẽda, vtrũ, scilicet, materię præsentia necessaria sit ad consecrationem. Ioannes quidem Maioris est qui rem in dubiũ euocat. Ait enim in. 4. d. 11. q. 2. art. 2. sacerdotem posse hostiam, quam à tergo habet, atque adeò illam, quæ trans parietem est consecrare. Eaq; sola ratione id probat, ꝙ dum aceruũ hostiarum consecrat, ad illam etiam consecratio peruenit, quæ subter alijs latet, atque adeò potest illa, quæ sub corporali occultatur, consecrari. Et eadem ratione posset vinũ, cooperto calice transsubstantiare.

Expositio articuli.

De materię præsentia.

¶ Possumus autẽ alias huic adhibere rationes. Arguitur enim secundò. Res sacramentales nõ debemus sine necessitate coarctare, ꝙ autem nulla necessitas vincat, vt materia consecranda sit præsens, probatur, quia vel mouere nos deberet exemplum Christi, qui non nisi præsentem materiam consecrauit, & hoc non quoniam ipse consecrauit panem, quem discipulis porrigebat: presbyter autem potest consecrare hostiam, quam nec ipse sumpturus sit neque alijs exhibiturus, vel præsentia materię ex ipso tenore formæ conuinceret, Hoc est corpus meum, & hic est calix, &c. vbi pronomen, hoc, demonstrare videtur rem præsentem. Sed neque hoc rem concludit. Nam secũdùm dialecticos præter demonstrationem ad sensum, est alia intellectualis rei absentis, faciunt enim ad intellectũ inductionem rei nunquam visæ, vt hæc phœnix solitariè viuit (nisi fabula sit, vt Plin. lib. 10. ait) & hæc phœnix solitariè viuit, &c. ergo natura phœnicis est solitariè viuere. Tertiò. Res dicitur præsens dum sensu percipitur: potest autem presbyter materiam, quam non videt nec tangit cõsecrare. Noui enim Tridenti antistitem cæcum dispẽsatione pontificis sacrum quotidie facientem: ergo eadem ratione potest absens materia cõsecrari. Adhæc tandem accedit quòd secundùm quosdam forma consecrationis tenetur materialiter & narratiuè, & tunc certè non re-

Alia argu.

quireret materiam præſentem, quia pronomen non demonſtraret, illam ſubiectam. Poſtremò arguitur. Si præſentia requireretur, deberemus eam aliqua diſtantia loci metiri: at qua ratione poſſumus vſq; ad pedalem diſtantiam conſecrare, poſſumus & vſque ad diſtantiam cubitalem, atque adeo ſi per decem, vel viginti paſſus diſtaret.

Affirmatiua reſpõſio. ¶ His tamen non obſtãtibus cõſtituitur affirmatiua cõcluſio, quòd requiritur materiæ conſecrandæ præſentia. Quam vtiq; concluſionẽ D. Thomas licèt non hic, tamen in. 4. diſtinct. 11. quæſtione. 2. articulo. 1. quæſtiuncula tertia adſtruit, probatq; ratione præfata, ſcilicèt, quòd niſi materia eſſet coram ſacerdote, tunc forma propter demonſtratiuum pronomen eſſet falſa. Cui tamen rationi adiungitur eccleſiæ vſus, qui nunquam fuit materiam abſentem conſecrare. Tertiò, quia ſequeretur poſſe presbyterum Salmanticæ hoſtiam, quam certa reuelatione noſſet Segouiæ exiſtere, conſecrare, quod manifeſtam habet falſitatem.

Secũda cõcluſio. ¶ Quòd ſi roges, qualis præſentia requiritur, reſpondetur per ſecũdam concluſionem, illam ſcilicèt, exigi, quæ more & vſu hominum præſentia rei cenſetur, vt eius fiat demonſtratio per pronomen, hoc. Eſt enim hoc ſacramentũ hominibus in eorũ vſum collatum, quare humano more eſt facienda demonſtratio. Quo fit, vt à tergo, vel poſt parietem fieri nequeat conſecratio, neque ſi attentaretur, eſſet valida: quoniam illa non reputatur præſentia.

Contrarior rũ dilutio. ¶ Igitur ad primum argumentũ reſpondetur, quod dum congeries hoſtiarum conſecratur, tota illa multitudo reputatur præſens, ac per inde conſecratio pertingit ad formulas etiam, quæ ſubtus occultantur, etiam ſi aliquo operculo eſſent contectæ, dummodò certus eſſet presbyter illic ſubeſſe hoſtias. Neque opus eſt, vt numerum illarum nouerit. Et idem eſt de operto calice: quare ſi presbyter putet vinum, quod ipſe egregium poſuerat, conſecrare, non fit illud tamen, ſed aliud, firma eſt conſecratio: quia intentio non debet eſſe conditionalis, ſed abſoluta conſecrandi hoc vt forma ſonat. Ad ſecundum reſpondetur, non ſolùm ob Chriſti exemplum, verùm & ob ipſum demonſtratiuum pronomen requiri præſentiã. Et quanuis dialectici demonſtratione vtantur intellectuali & imaginaria, hæc autẽ, quia præſentiã materiæ ad operandum deſignat, requiritur vt ſit practica & ſenſualis.

¶ Ad tertiũ reſpõdetur, præſentiã rei ſenſu aliquo percipi. ſ. aut viſu, aut tactu, aut olfactu, &c. quare cæco permittere conſecrare periculoſum eſt: neq; verò ſine diſpenſatione licet. Vbi autem ſit diſpẽſatio, poteſt tactu, vel guſtu, vel olfactu, materiam percipere. Attamen quanuis nullo ſenſu eam depræhenderet, ſed ſola relatione miniſtri certior factus illam conſecraret, conſecratio teneret. At profectò arbitror, culpa non careret.

¶ Ad aliud autem de forma reſpondetur, hoc argumentum eſſe non debile ad probandum verba illa accipi perſonaliter, vt diſtinctione vndecima, quæſtione prima monſtrabitur. Veruntamen quanuis acciperetur materialiter, requiritur præſentia. Ad aliam verò interrogationem quanta, ſcilicèt, diſtantia materiæ ad præſentiam requiratur, ſatis reſponſum eſt, id eſſe humana prudentia & vſu arbitrandum.

De quãtitate materiæ. ¶ Igitur vt ad quæſtionem de quantitate materiæ deſcendamus, diſtinguendum eſt de eius extremis: & vtrum verſus magnitudinem detur maxima, & vtrum verſus paruitatem detur minima. Et quidem quantum ad magnitudinem certa fit regula, tantam poſſe conſecrari, quãta arbitrio humano iudicatur præſens. Poſſe, inquam, vt ſacramentum ſit validum: nam de peccato poſt dicemus. Probatur, quia de eſſentia ſacramenti non eſt niſi panis & vinum: & vt ratione pronominis ſit præſentia. Hinc ſequitur quandoque conſecrationem *Corollã.* eſſe certam, quandoque verò dubiam. Certum enim eſt ꝙ ſi quis cõſecraret duos, aut paulò plures cophinos panis, quos haberet coram ſe, cõſecratio teneret. Item certum eſt, vt in. 4. ait, Diuus Thom. loco citato, quòd ſi quis vnica conſecratione cõſecrare intenderet omnes panes, qui ſunt in ciuitate, aut in foro, ſi eſſet ingens copia, ꝙ conſecratio non teneret: quia certum eſt illos panes non eſſe præſentes. Quandoq; verò res poteſt eſſe dubia, an tanta multitudo dicatur eſſe præſens, & tunc graue eſſet crimen illã materiã conſecrare, neque eſſet certum, ſacramentum fuiſſe validum.

Argumẽ. ¶ Quòd ſi arguas. S. Tho. non, ait, determinari quantitatẽ materiæ quoad magnitudinẽ, niſi reſpectu vſus: itaq; quibuſcũq; datis, qui poſſunt ſacramentũ ſumere, adhuc poteſt plus cõſecrari materiæ, quia plures poſſunt ſumere. Reſpondetur hoc verùm eſſe ratione quantitatis, ſcilicet, non terminari, nihilominus, quia requiritur præſentia, ea ratione datur terminus. Et idem eſt de diſtantia. Ad diſtantiam enim decem paſſuum, à qua poſſum hoſtiam videre certa eſſet conſecratio: ad diſtantiam autem centum paſſuum certum eſt conſecrationem non tenere: ad mediam autem diſtantiam, vbi vix materia poſſet videri, in dubio

res

res esset. Quando autem res est dubia, iteranda est consecratio, si dubium est rationabile.

Versus minimum. ¶ At verò versus minimum, vtrùm detur tam parua quantitas, vt illa consecrari non possit, aut minor quam illa. Idem Maioris distin. 10. quæst. 1. respõdet, minimã quantitatem, quæ consecrari potest, esse illam, quæ inter visibiles est minima. Itaq; illa, quæ est inuisibilis, nõ est consecrabilis. Et ratio eius est, quòd sacramentum est sacræ rei signum, signum autem debet esse sensibile. Nihilominùs contra statui

Responsio. tur conclusio. Quæcunque quantitas, sub qua potest conseruari panis & vinum, potest esse cõsecrationis materia, siue sit visibilis, siue nõ. Ex quo sequitur, q̃ minima quantitas consecrabilis est illa, sub qua conseruatur minimum panis, ita vt si diuideretur, per solam diuisionẽ desineret esse panis, & pariter dicendum de vino. Conclusio hic est S. Thomæ & pariter in quarto loco citato, vbi, ait, neq; ad minimum, neq; ad maximum terminari quantitatem cõsecrabilem: si modò sit panis. Et primùm de parte quæ est toti vnita, res nullatenus est dubitabilis: dum enim hostia consecratur, omnes eius partes infinitæ cõsecrãtur, etiam illæ quæ sunt minores, quàm minima. Est enim tunc Christus sub quantulacunq; parte. Quocirca quæcunque particula inde diuideretur, si esset panis, quantumcunq; esset insensibilis continet corpus. Quare de hoc indignè dubitat

Maioris. Maioris dicens, quòd si esset inuisibilis sustineri posset, & quod conseruaret corpus virtute prioris consecrationis, & contrarium, scilicèt, quòd definiret illic esse corpus. Imò hoc secundum est manifestarius error: cùm species consecratæ quandiu possunt substantiam panis conseruare, conseruent & corpus. Et idem est de sanguine. Quare in ipso toto in parte etiam, quæ est minor q̃ minima, putà quæ seorsum nõ posset separari, cõseruatur etiã corpus.

¶ At verò de parte seorsum consecrabili super est obscurius dubium. Sed nihilominùs si verè est panis, & verè vinum, cùm id tantùm sit de substantia sacramenti, in illo verificari etiam potest cõsecrationis forma. Et secundò argui-

Argum. 2. tur contra rationem Maioris. De ratione sacramẽti hoc solùm est, quod sit signum in sua specie sensibile, vt putà panis & vinum, quæ sunt species sensibiles: quòd autem per accidẽs scilicet, ratione quantitatis paruæ, sit inuisibile, nihil obstat. Nam ipse fatetur, quòd potest consecrari panis sub corporali occultus, & vinũ coopertum in calice. Imò q̃ non requiritur præsentia, nam, inquit, posse sacerdotem consecrare hostiam à tergo, & etiam trans parietem. Tertiò. Minimum visibile non potest certò dignosci: nam quod lippus videre non potest, lincæus oculus percipit. Respondet autem debere esse minimũ visibile respectu acutissimi oculi qualem, inquit, habuit Adam. Sed contra. Si materia mihi non est visibilis, quid refert visibilem esse respectu Adæ? Præterquã quòd licèt non sit vsu perceptibilis, potest vel tactu, vel gustu percipi, quod sufficit, vt sit sensibilis, nam forma pœnitentiæ & matrimonij non est visibilis. Quare vt iam suprà diximus, cæcus potest consecrare, & iam si hostiam nõ tãgat. Quapropter si inuisibilem illam particulam angelica reuelatione adesse cõstaret, esset consecrabilis. *Tertium.*

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Effectus gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ: sed omnium natura constantium (vt ait. 2. de anima philosophus) positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti: ergo idem est in hoc sacramento. Respondetur quòd materia naturalis præscribitur ratiõe formæ, quæ non potest quantãcumq; informare materiam: non enim reperitur canis elephantinæ proceritatis: numerus autem fidelium, in cuius vsum consecratur materia, non definitur ad maximum. *1. Argum.*

¶ Secundò arguitur. Christus suis ministris nõ dedit potestatẽ ad irrisionem fidei & sacramentorũ, secundùm illud. 1. Chorinth. 10. Secundũ potestatem, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem: sed si sacerdos totum panem, qui in foro venditur, aut totum vinum, quod est in cella vinaria consecraret, irrisioni exponeret religionẽ: ergo eiusmodi consecrationes cassæ sunt, & inanes. Negatur consequentia. Hic nanq; distinguenda est potestas sacerdotis: nam altera est characteris, altera verò iurisdictionis. Illa ergo, quæ est iurisdictionis in subditos, si suspẽdatur vel tollatur per papam, non habet effectum. Quare sententia excommunicati vel suspensi iudicis non tenet, neque sacramentalis absolutio à casibus reseruatis. Potestas verò ordinis, quia character est indelebilis, nec impediri potest per superiorem, quin factum teneat, neq; verò per iniquam consecratis intentionem, si tamen consecrare velit. Bene ergo distinguit S. Tho. inter effectum proprium consecrationis, & finẽ eius, dicens q̃ peruersio finis nõ tollit, quin vera sit consecratio. Data est, inquã consecrandi potestas propter ædificationem fidelium si autem quis consecrare intẽdat vel propter beneficia, vel propter irrisionem, vel vilipendium, peccabit sacrilege. Vt si Lutherani inten- *2. Argum.*

dentes facere,quod eccleſia facit,conſecrarent hoſtiam,vt illam poſtea cõculcarent,quia non credunt illic exiſtere corpus, nihilominus conſecratio teneret.Quocirca ſi fortè tale aliquid contingeret,vt ſi verbi gratia presbyter capaciſsimum vini dolium, vel plura conſecraret, vel ingentem copiam venalium panum, in primis reus ille eſſet immaniſsimi ſacrilegij, cuius deberet ſupplicium pendere.Sed deinde caute la eſſet diligentiſsimè adhibẽda,vt ſpecies illæ omni veneratione cuſtodirentur, quouſque ſacramentalis ſumptionis vſu conſumerentur.

¶ De illo autem irridendo ſophiſmate, quod idem Maioris ead.diſtin. 11.quæſt. 2. comminiſcitur,ſi verbi gratia ſacerdos intenderet cõn ſecrare omnes partes proportionales impares intercalando pares, quod ipſe falſus concedit eſſe poſsibile,illamq; ſubinde conſecrationem valere: non eſt dignum, vt diſputemus. Nam primũ omniũ qui id attentaret, ingentiſsimũ comitteret ſacrilegium. Deinde licèt poſſet aliquot partes atramento delineatas, vt verbi gratia,primam & tertiã, & vſq; ad nonam, vel paulò plures conſecrare,minutiones tamen ne quaquã poſſet:quia ad conſecrationẽ non ſufficit illa confuſa intentio conſecrandi partes impares, ſed has in particulari certa demonſtratione notatas. Vnde cùm partes illæ in infinitũ procedant,non poſſunt tali certitudine demonſtrari.Præterea & ratio phyſica apertè reclamat:nam tunc ſequeretur cõtinuum poſſe diuidi in omnem ſuam partem, quod.5. phyſico, impoſsibile cum Philoſopho demonſtrauimus. Daretur vltima pars, atque adeò indiuiſibilis, quod naturæ partis manifeſtè repugnat.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius ſacramenti,quòd ſit panis triticeus.

Conclusio.

EXpedita materiæ quantitate, ſubſequitur de eius qualitate, vtrũ requiratur vt ſit panis triticeus, & reſpondetur hac concluſione,Propria materia huius ſacramenti eſt panis triticeus. Etenim ad vſum ſacramẽtorũ, vt ſuprà dictũ eſt, illa aſſumitur materia,quæ plurimũ apud homines in talem vſum venit: at inter oẽs panes, homines vniuerſaliùs nõ vtuntur niſi triticeo, nam alij in huius defectũ introducti videntur: quare creditur Chriſtum in huius ſpecie panis ſacramentum inſtituiſſe. Accedit ſecunda ratio,q̃ hoc ſacramentum eſt cibus viaticus, cui ideo aptiſsimus eſt panis,valẽtius cor hominis confortans,vt eſt in pſalmo: hoc autem robur eſt in tritico.¶ Non eſt res ſcitu facilis, vtrùm ſolus triticeus panis ſit apta euchariſtiæ materia,de qua proinde variæ ſunt opiniones. Atverò quò certa incertis præponantur, prima aſſertio ſit. Omnem ſolumq; panem eſſe materiam ſacramenti. Aſſertio enim hæc eſt euangelica,de qua ideo nefas eſt hæſitare,ſanè cùm in euangelio legatur Chriſtum in pane & vino conſecraſſe. Quocirca quamuis concederetur eſſe plures ſpecies panis dummodò ſingulæ verè eſſent panes,omnes eſſent materia ſacramenti. Theologo enim in præſentiarum non incumbit phyſicè de ſpeciebus concertare,niſi quatenus ſcire debet, ſit ne verè panis. Veluti ſi cõcederetur vinum rubeũ & album differre ſpecie, nihil referret,quandoquidẽ vtrunq; eſt verè vinum.¶ Secunda afirmatio ſit,q̃ requiritur panis de frumento. Hæc enim licèt non quantũ prior propoſitio, nihilominùs fundamentum aliquod habet in euãgelio,vt hic, ait, D. Tho. Comparauit enim ſe Chriſtus grano frumẽti Ioan. 12.dicens.Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolũ manet.Super quibus verbis,ait, Auguſt. Cum ſint multa grana frugũ, nulli ſe cõparauit niſi illi, vnde mos cœpit eccleſiæ de hoc ſolo grano conficere corpus Chriſti. Quare can.In ſacramento.de conſe.d.2.ex concilio tertio Carthaginenſi.cauetur ne aliud in hoc ſacramento offeratur, quàm de vuis & frumentis. Omnis ergo dubitandi cauſa hoc nos admonet,vt exploremus quid nomine frumenti intelligatur.Et quidem Plinius libr. 1. naturalis hiſtoriæ capi.7. duas frugum ſpecies diſcriminat.ſ. frumenta & legumina. Frumenta verò appellat triticũ & hordeum. Cui conſonat Iſidorus lib.17.etymologiarum cap.3,dicens, q̃ frumẽta ſunt proprie,quæ ariſtas habent. Et Varro de re ruſtica cap.48.ait, frumentum eſſe illud, quod culmus extulit,putà cuius calamus ſpicã profert.¶ Sit ergo hæc tertia propoſitio, quæ omnibus eſt in confeſſo. Ex leguminibus nequaquam conficitur panis huic ſacramento idoneus:nempè,ex faua,cicere,lente, & id genus alijs. Nam quanuis hæc in cibum humanũ aſſumantur,non tamen tanquam panis. Quapropter farinæ illorum non ſimpliciter,ſed ſecundũ quid dicuntur farinæ vt farinæ fabarũ, lentum & ſimilium.Et multo minus fiet ex cõ molitis fructibus,& cõmaſſatis, putà ex amygdalis, caſtaneis, nucibus, radicibus, &c. nam huiuſmodi paſtæ,non ſunt,nec propriè dicuntur

Expoſitio articuli.

1.Aſſertio

2.Aſſertio

Plinius de frumento.

Iſidorus.

3.Propoſitio.

tur panes: sicuti aqua rosacea non est aqua, vt diximus in materia baptismi: nec vinū ex malo granatis est vinū. Eadē ratione neq; ex alijs, quæ in iumētorum pabulum seruntur, vt ex siliquis, quas nos garrouas dicimus, aut ex eruilijs, quas aruejas appellamus. Est enim sacramētum hoc in vsum humanū, tanquam panis, institutum: illa verò non sunt panes, licèt egestatis causa homines illis vescantur.

Vtrum de frumento.

¶ Restat autem quærere, vtrū de omni frumēto possit huiusmodi confici materia. Nam in cano. citato pluraliter dicitur ex frumentis. Plinius autem loco citato frumentum, ait, esse tā hordeum, quàm triticum. & capite statim. 8. far etiam & siliginem, frumētum appellat. Adde quòd & miliū, & spelta, sunt etiā frumenta. Arguitur ergo ꝙ ex omnibus possit fieri sacramentalis panis. Materia hæc non est strictiùs arctāda, quā ex Christi facto colligitur: de illo verò solum legimus ꝙ consecrauit in pane: ex omni autē frumēto efficitur verus panis: ergo licèt dentur frumēta specie differētia, ex omni potest sacramētum confici. Quemadmodum licèt, ipse vel in albo, vel in rubeo vino consecrauerit, nihilominùs vtrunq; sufficit. Damascenus enim lib. 4. cap. 14. & alij sancti non dicunt nisi quòd consecrauit in pane ad naturalem comestionem apto. ¶ Secūdò, accedit profectò magnum argumentum, si vera est Plinij historia lib. citato. cap. 10. vbi, ait, Æthiopes nō aliam frugem quàm milij hordeiq; nouisse, nā tunc concedere debemus, vel in tota illa regione nō potuisse tunc cōfici sacramentum hoc, vel quòd posset in milio & hordeo cōfici. Adde tandem, quòd in nouo orbe Occidentali, quādo inuentus fuit, nullū inuentum est triticum, nisi maicium, & radices, quibus pro pane ipsi vtebantur à tritico latissimè differentibus: quare si in illis non poterat fieri consecratio, expectanda erat vectura ex nostris partibus, quæ quàm remotissimæ sunt, atque adeò multo tempore deberet regio illa tota sacramenti huius beneficio carere.

Plinius.

Caietanus.

¶ Caietanus in præsentiarum modum excogitauit dicendi, si tam verus esset quàm nouus. Ait quippe materiam sacramenti aliam esse remotam, vt frumēta, aliam verò proximā, quæ est panis. Ait ergo nihil esse curādū ex quibus frumētis fiat panis, dūmodo sit panis: quia nihil aliud ex euangelio habetur, quàm ꝙ sit panis. Et addit, ꝙ quemadmodum actione caloris naturalis ex diuersissimis cibis, piscibus, scilicet, & oleribus, & pane, & carnibus, fit sanguis eiusdem speciei, & humana caro: & ex equo & asina generatur mulus eiusdem speciei cum eo, qui ex asino & equa gignitur: sic ex diuersis frumentis potest fieri panis eiusdem speciei. Et addit, ꝙ nec opus est ad hoc recurrere, vt panis fiat ex frumento: nam hordeum etiam est frumētum, ex quo non conficitur verus panis, cùm sit iumentorū pabulū. Quare, inquit: similitudo euangelica Christi, qua se comparauit frumento, quia est symbolica, & figurata, non conuincit in sensu literali, vt sit in frumento cōsecrandum. At verò modus iste dicendi materiā reliquit in ambiguo. Nā si ex frumentorum specie & natura non deprehēdimus naturam panis, non relinquitur nobis, vnde eam cognoscamus. Propterea enim panē hordeaceum excludimus ab hac materia, & miliaceū, quod hordeum & miliū vsq; adeò è tritico differunt, vt nullū sit symbolū, aut tranſitus inter illa. Item virtutē caloris naturalis transmutandi diuersos cibos in eundem sanguinem tribuere calori furni, aut clibani, philosophia est nimis violenta. ¶ Igitur post illas suprà positas sit hæc quarta propositio. Panis triticeus est necessaria materia huius sacramenti ita ꝙ sine illo nullum esset sacramentum. Probatur primò authoritate omnium doctorum scholarium. Nam quanuis Gabriel in canone. q. 35. multa confarcinet argumenta ad probandum non esse necessarium panem triticeum, tamen oīa in ambiguo relinquit, nec audet ab vniuersali doctorum sententia discedere. Hanc enim sententiam hîc tenet Sanctus Thomas. & Alexand. 4. part. q. 32. mēbro. 2. & Bonauentura distin. 11. art. 1. q. 4. & Richardus dist. 11. art. 2. q. 2. & Scotus. q. 6. & Durand. q. 4. & Palud. q. 1. & omnes breuiter. Nisi ꝙ animaduertendum est aliquos istorum nō exprimere nisi ex pane frumenti, sed ipsi se subinde exponunt intelligentes nomine frumenti triticum, vel id quod est eiusdem speciei. Nam Augustinus illud Ioan. 12. de grano frumenti, de tritico intellexit, vbi, ait, singulariter se illi grano cōparauit. His autem doctoribus superuenit concilium Florētinum, vbi materia huius sacramenti expressè decernitur panis triticeus. Cui certè glossa Caietani non satis gratè maritatur sic illud intelligentis, quòd non sit sola illa materia, sed quòd sit principalis, & apud omnes certa & indubitata. Nec dubitatur, quin Christus in triticeo pane confecerit, eodemque optimo, cuius nō infima cōiectura inde fit, quòd panes antiquitus in templo super altari positi, quos iam suprà cum Damasceno diximus, figuram esse huius sanctissimi sacramēti, ex simila, vt Leuitici. 24. iussum legitur, conficiebantur, quod non est mediocre argumentum ex eadem simila, quæ

Contra Caietanum.

Quarta propositio.

Cōciliū Florentinum.

Christus in pane triticeo confecit.

Simila.

flos eſt albiſsimæ farinæ tritici Iudæos pro ſua quēq; facultate morē habuiſſe conficiendi panes azymos, cum quibus agnum typicū edebant, quandoquidem ea erat celeberrima eorum ſolennitas.

¶ Attamen adhuc animus non quieſcit: nam cùm materia nō ſit amplius quàm ad triticeam perſtringenda, & triticum forſan non eſt nomen ſpeciei ſpecialiſsimæ, ſed habens plures ſpecies, & quanquam eſſent ſpecies ſpecialiſsimę, ſunt tamen diuerſa nomina frumenti quæ forſan omnia ſunt triticū, per ſingula diſcurrē dum eſt. *Quinta.* ¶ Sit ergo quinta propoſitio. Panis hordeaceus nullatenus eſſe poteſt materia ſacramenti. Hæc vnanimis omniū doctorum cōfeſsio eſt. *1. Argum. S. Thom.* Quare ſic arguit D. Thom. primo loco. Hoc ſacramentum eſt rememoratiuum dominicæ paſsionis: panis autem hordeaceus apparet propter eius aſperitatem eidem paſsioni conſonantior: ergo ille eſt huic ſacramento congruentior. Et reſpondet, quòd materia huius ſacramenti non tam deberet congruere aſperitati commemoratę paſsionis, quàm dulcedini & ſuauitati effectus: & ideo non in hordeo, ſed in tritico eſt conficiendum. Præſertim quòd hordeum, vt. D. Auguſt. lib. 83. quæſtionum author eſt, propter eius duritiem, & potiſsimùm ob tenacitatem paleæ, qua tegitur, vel legem veterem deſignat, quæ ita data erat, vt vitale alimentum obſcuritate ſacramētorum obtegeretur: vel populum ipſum duræ ceruicis nondum expoliatum carnali deſiderio, quòd cordi eius tanquam palea inhęrebat, quem ideo Chriſtus populum hordeaceo pane ſaturando deſignauit. Quanuis ratio potiſsima quare nō eſt materia ſacramēti, ſit, quòd non eſt ſpecies tritici, neq; panis apud homines vſualis, ſed iumentorum pabulum, & defectu veri panis ab hominibus vſurpatus. Atqui eadem ratione excluditur auena, quæ pariter brutorum alimentum eſt.

2. Argum. S. Thom. ¶ De alijs autē granis ſequitur ſecundū argumentum. Figura eſt ſignum ſpeciei in naturalibus: ſunt autē aliqua frumenta tritico ſimilima, vt far & ſpelta, de quibus in aliquibus locis panis conficitur ad vſum ſacramenti: ergo triticeus non eſt neceſſarius. In reſponſione conſtituit Sanctus Thomas regulam certiſsimam, quòd cùm generans generet ſibi ſimile quanuis nonnunquam ſit accidentium diſsimilitudo generantis & geniti, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generatiuæ, tamen quodcunq; frumentum quod ex ſemine tritici naſcitur, non obſtante aliqua accidentiū diſsimilitudine, erit materia huius ſacramenti, vt ſiligo, qui in nonnullis ſterilibus terris ex tritico prouenit, ſicuti e conuerſo è ſemine ſiliginis in alijs pinguibus prouenit triticum. ¶ Itaq; regula ſit certa, q̄ omne & ſolū triticum ſit materia, abſq; diſputatione, an ſint plures ſpecies tritici, quod ſit genus ſub alternum, an verò omnes ſint eiuſdem ſpeciei. *Regula.* Notandum tamen ſiliginem non eſſe illud, quod Hiſpani appellamus cētenum, forſan propter exuberantiam granorum, quòd quaſi centum ſint in ſpica: hoc enim Plinius loco citato non appellat niſi Græco nomine tipham, & Latinè dicitur blatta propter colorem in purpuram inclinantem. Siligo enim Latine idem eſt, vt ait, Iſidorus loco citato libr. 7. cap. 3. quod ſelectum: (ſcilicèt, triticum candidum.) Et accipitur etiam pro flore farinæ. Quare hoc in dubium nō cadit, quin ſit legitima materia. Imò Plin. loco citato ex illo, ait, confici delicias panis. Sed S. Tho. accipi ſiliginem pro tipha, hoc eſt centeno. Quòd ſi arguas eſſe ſpeciem diſtinctam ab illo, quod nos vocamus triticum, nihil contendam. Satis eſt, q̄ eſt ſpecies tritici, poſt quam tam facilis eſt tranſitus de vno ad alterum. Imò forſan ſunt eiuſdem ſpeciei licèt accidentia non ſunt omnino ſimilia. *Siligo.*

¶ Speltam verò & far negat S. Tho. eſſe materiam: quia non ſunt, inquit, ſpecies tritici. Et quidem de ſpelta opinio etiam eſt Scoti & cōmunis doctorum, quos ſupra citauimus. At verò Albertus Magnus in. 4. diſtin. 11. art. 7. contrarium aſſerit: ſcilicèt, ſpeltam eſſe materiam legitimam, quanuis differentem ſpecie ab eo quod nos dicimus triticum, vt modò de tipha dicebamus: nam dicit ſatis eſſe, vt ſit ſpecies frumenti, & panis in vſum humanum. Atque in eandem ſententiam ſubſcribit Thomas de Argentina diſt. 11. arti. 1. vbi concedēs S. Thomam, Scotum & alios contrarium tenere, reputat probabilius, q̄ ſpelta ſufficiat. Et idem tenet Petrus à Palude diſt. 11. quæſt. 2. atq; hìc Caietanus. Et re vera ſi Dictionarios conſulas, omnes affirmant ſpeltam, quæ græcè dicitur Zea, eſſe ſpeciem tritici, imò eſſe delicatum panem. Quare non negarem eſſe ſufficientem materiam. Imò, ait, Paludanus nonnunquam ex ſemine tritici naſci ſicut tipham, & è conuerſo. At S. Thomas, quia arbitratus eſt non eſſe ſpeciem tritici, ideo id opinatiuè negauit. Refert enim illic Albertus quoſdam dicentes quæſtionē hāc relatā fuiſſe ad curiam Romanam, vbi decretū fuit eſſe ſpeciem hordei: ſed tamē Albertus hiſtoriā non credit. Præterquā q̄ illa queſtio eſt Phyſica, quæ nō pertinet ad curiā: potiſsimū q̄ fatetur hic S. Tho. in aliquibus *Spelta.* *Albertus.*

bus regionibus confici sacramentum in spelta.

Far. ¶ Far verò secundum vnum significatum est generale nomen omnium frumentorum. Vnde farinæ nomen deriuatur. Est etiam speciale nomen frumenti, nempe Scandia, quod latinè dicitur far adoreum, ab adolendo: quia multũ crescit. De quo non est dubium, quin sit propria materia eucharistiæ: quoniam est species tritici delicatissima. Sed Sanct. Thom. nomen farris forsan vsurpauit vt Plinius loco citato, vbi, ait, quandam speciem farris esse durissimã, ex quo forsan non fit humanus panis. Eadem ratione excluditur milium, quod vt ex grani figura alijsque accidentibus deprehenditur, ab omni specie tritici distat.

Dilutio primi argumẽti. ¶ Vnde ad primum, quod suprà fecimus argumentum respondetur, quòd licèt in euangelio non legatur, nisi quòd Christus accepit panẽ, nihilominùs nomine panis in communi sermone latino non intelligitur nisi triticeus, siue triticum sit species specialissima, siue genus subalternum: sicut in nomine vini intelligitur vt sit vitis. Hæc enim tantùm propriè sunt hominum alimenta.

Dilutio secundi. ¶ Ac perinde ad secundũ respondetur, quòd vbicunque non fuerit aliud granum nisi milij aut hordei aut similium, non potest ibi sacramentum hoc cõfici donec triticum aliunde adueh atur, vel ibidem seminetur. Vix enim reperiretur regio vbi triticum si seminaretur, non proueniret. Quare in nouo occidentis orbe, in maicio nunquam consecratum est, nec certè potuit: quia licèt proferat aliquam spicæ effigiem, tamen grana patenter attestantur nullam esse speciem tritici, facillimè tamen illic triticum seminatum vberrimè multiplicatum est.

3. Argum. Sãct. Tho. ¶ Tertiò arguit Sanct. Thom. Permixtio speciem soluit, sed vix potest triticea farina sic pura inueniri, vt non sit permixtione alius frumẽti contaminata: nisi fortè ex selectis granis solerter commolatur: ergo panis pure triticeus non est necessarius. Quidam, vt maioris distinctione. 11. quæst. 2. fingunt quandam mixtionem panis iam cocti triticei cum hordeaceo, ita vt particulæ micæ vnius intermiscerentur particulis micæ alterius intercalariter. Hæc autem mixtio non est nisi impropria per iuxta positionem partium. Quare si ille panis consecraretur, in solis triticeis particulis fieret consecratio. Hic autem non loquimur nisi de mixtione propria: quæ fit per miscibilium corruptionẽ, de qua. 2. de generatione Philosophus loquitur: scilicèt, dum tritico in grano commiscentur grana hordei. Tunc enim in farina non est seorsum discreta illa pars, quæ est hordei ab illa quæ est tritici: & multò minùs in massa, & minimè in pane cocto. Nam licèt granorum impropria sit mixtio per iuxta positionem, demum post tot transmutationes mixtio fit propriè per corruptionem miscibilium. Vnde bene respondet Diuus Thom. mixtionis quantitatem attendendam esse: videlicèt, quòd dum hordei modicum cum multò maiori quantitate tritici commisceretur, panis inde triticeus resultat, atque adeò materia legitima est. Si autem mixtio fiat, vel ad æqualem, vel illi proximam quantitatem, tunc species triticei panis mutatur, atque adeò idonea non est sacramenti materia.

Solutio tertij. ¶ Idem ad tertium argumentum respondet de corruptione. Nonnunquam enim tanta fit corruptio tritici vel in grano vel in pane cocto, vt species esse desinat triticei panis, quod ex sapore & olore, atque alijs accidentibus deprehendi potest, & tunc materia desinit esse legitima. Quandoque verò non est tanta corruptio, quæ speciem panis soluat, & tunc optimè ille panis consecrari potest. Sed quando res est dubia, vel incorruptione, vel in commixtione, graue peccatum esset consecrationem periculi exponere ne esset valida.

Amylum. ¶ Infert inde D. Thom. amylum, vulgo amydum non esse materiam huius sacramenti. Idẽque adstruit Scotus distinctio. 11. quæstio. 6. Paludanus autem quæstio. 1. contrariam opinionem tenet: scilicèt, quòd sit legitima materia, dicens D. Thomam opinatiue loqui. Et quidem lis creari non potest de materia remota: haud enim dubium, quin fiat ex depuratissimo tritico. Quare si ad hoc tantùm aspicias citra dubium est materia legitima. Sed dubium est de corruptione tritici, quod per dies aliquot manet in aqua, vt fiat amylum.

Prima propositio. ¶ Vnde per duas propositiones respondetur. Prior. Amylum in forma amyli non apparet materia sacramenti. Probatur, quia non est nisi lac expressum ex illo madefacto tritico per expressionem: quare lac illud licèt postea torreretur, aut assaretur, certè non posset censeri panis, tum propter corruptionem tritici, tum maximè propter diuersitatem inter farinam, quæ est puluis commoliti tritici, & lac, quod est liquor expressus ex tritico, quæ quidem diuersitas certè speciẽ va-

riare videtur, vt ex lacte non fiat panis.

2. Propoſitio. ¶ Secunda propoſitio. Si poſteà illud coagulatum lac poſsit in farinam commoli, & inde panis commaſſari & coqui, forſan rediret in naturam panis triticei, & tunc poſſet conſecrari: haud tamen illud auderem approbare. Atque adeò nec lagana, nec pultes licèt ex farina tritici fiant materia ſunt ſacramenti: quia nec commaſſantur, neq; coquuntur in furno, aut ſaltem ſub cineribus, quòd ſufficeret, ſed elixãtur potiùs, aut friguntur: hæc enim artis differentia, differensque ignis applicatio, vel ſpeciem mutat, vel facit paſtas illas non eſſe panes. Ex quo illud infertur Corollarium, quod vt differentes ſpecies tritici non mutant rationem panis, ita è conuerſo diuerſa paſta ex eodem tritico poteſt panis rationẽ mutare.

Lagana.

Corollariũ

¶ Hinc ergo facilè poſſumus gradum ad paſtam tritici facere. Et primò quæritur vtrum requiratur, vt admiſceatur cum aqua naturali, an verò ſufficiat cum roſacea, vel alia artificiali. Ad hoc autem infrà articulo. 7. reſpondet Diuus Thomas neceſſariam eſſe naturalem, quòd ideo illic repetendum nobis eſt.

De paſta incocta. ¶ Sed vtrum commaſſatus panis, incoctus tamen in maſſa, ſit legitima materia ſacramenti. Pars enim affirmatiua inde probatur, quod incocta paſta, & cocta eiuſdem ſpeciei eſſe videntur, quemadmodum carnes crudæ, aſſæ, & elixæ. Ignis enim nihil aliud cenſetur facere in huiuſmodi cibis, quàm per humidi exhalationem res exiccare, & panem vſque ad legitimam conſiſtentiam indurare, vt ſit bene compactus. Ad hoc nihilominùs citra controuerſiam ab omnibus reſpondetur paſtam incoctam non eſſe legitimam materiam ſacramenti: quoniam ſiue ſpecie differat à pane cocto, ſiue ſecùs non eſt panis, imò neque eſt humanus cibus: nam præterquàm, quòd ſic edi non poteſt, non modo non nutrit, verum plurimum ſaluti nocet. Diſſentiunt tamen authores: Scotus loco citato aſſerit paſtam, & coctum panem propter rationem modò factam eſſe eiuſdem ſpeciei. Eſt tamen contrarium longè probabilius: quod ideo quæſtione ſequenti, articulo. 6. affirmat Sanctus Thomas, vbi egregiam adhibebimus rationem. Interim autem dicimus, quòd licèt ars ſola non poſsit mutare ſpecies rerum: faber enim dum facit ſcamnum non mutat ſpeciem ligni. Tamen, vt ſecundo ſententiarum diſtinctione ſeptima. quæſtione tertia. articulo primo. ait, Sanctus Thomas, quando applicantur paſsiua actiuis naturalibus, actione ipſa naturæ mutari poteſt ſpecies, non quidem ſemper: quoniam gladius ex ignito ferro fabricatus ferrum manet. Sed tamen quia actiones agentium ſunt ſecundum diſpoſitionem paſsi, maſſa, quæ facilis eſt tranſmutationis, facilè per ignem in aliam tranſit ſpeciem, vt diuerſi accidentium effectus atteſtantur. Quòd ſi arguas, Mica panis inter digitos compreſſa facilè redit in paſtam incoctæ maſſæ ſimillimam: ergo non differunt ſpecie. Conſequentia certè non valet, quoniam & ſolidiſsimum gelu in aquam facilè diffluit, & tamen forſan ſpecie differunt. At neque antecedens eſt verum. Imò nunquam per compreſsionem mica panis fit maſſa, vt comeſtate ſtatur.

Scotus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm hoc ſacramentum debeat conſici ex pane azymo.

HEXPEDIVIMVS ergo qualitatem quantum ad materiam remotam quę eſt triticum, ſequitur ſubinde de qualitate panis, vtrum debeat eſſe fermentatus, an verò azymus. Ad quam quæſtionem Diuus Thomas quinque concluſionibus reſpondet. Duo enim in hoc ſacramento ſpeculari oportet: ſcilicèt, id quod eſt de neceſsitate ſacramenti, ſine quo nullum eſſet, atque id quod eſt conueniens, ac perinde de neceſsitate præcepti, cuius omiſsio peccatum eſt.

¶ Prima ſit ergo concluſio. Quantum ad veritatem ſacramenti ſolus triticeus panis eſt neceſſarius, ſine quo ſacramentum non perficeretur. Panis autem azymus non eo pacto neceſſarius eſt, imò in fermentato etiam verè conficeretur. Probatur, quia in euangelio ſolùm habetur panis, & ſi azymus eſſet neceſſarius. Eccleſia non poſſet permittere Græcis in fermentato conſecrare: quia non eſſet ſacramentum.

Prima concluſio.

¶ Secunda concluſio. Conueniens eſt, vt in conſe-

2. Concluſio

consecratione vnusquisque ritum ecclesiæ suę seruet,vt scilicet,vbi consuetudo est consecrare infermentato,hoc seruent presbyteri,& vbi consuetum est consecrare in azymo, eundem quoque morem custodiant.Probatur,quia nō est concessum priuatis sacerdotibus ritum ecclesiæ probatum immutare. Quandoquidem morum mutatio soli ecclesiæ incumbit.

Tertia conclusio. ¶Tertia conclusio. Romana ecclesia consueuit in azymo consecrare, Græca verò in fermentato , & vtraque habet suas causas. Probatur authoritate Gregorij in regiſtro, cuius verba sunt. Romana ecclesia offert azymos panes propterea quòd Dominus sine vlla commixtione,(scilicet,virilis seminis) suscepit carnem:sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum,pro eo quòd verbum panis indutum est carne,sicut fermentum miscetur farinæ. Ex his conclusionibus infertur corollarium. Sicut peccat presbyter in ecclesia Latinorum celebrans in pane fermentato, ita peccaret presbyter Græcus in ecclesia Græcorum celebrans in pane azymo , quasi peruertens ecclesiæ suæ ritum . Confirmatur hoc corollariū authoritate canonis extra de celebra. missa.cap.literas.vbi decernitur sacerdoti pœna,qui vel in fermētato celebrauerit,vel in scypho ligneo.

Corollariū

4. Cōclus. ¶Quarta conclusio. Consuetudo celebrandi in pane azymo rationabilior est.Idque tribus rationibus.Primò quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum , vt habetur Matthæi. 26. & Marci. 14. & Lucæ vigesimo secundo, qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat.vt Exod. 12.iussum à Deo legitur.Secundò,quia panis est propriè sacramē tū corporis Christi, vt forma , Hoc est corpus meum,sonat, quod quidem sine corruptione conceptum est, vt denotatur in azymo . Non autem ita propriè est sacramentum diuinitatis, quæ carne induta est . Tertiò , quia hoc aptius fidelium synceritati congruit , quæ ad sacramenti vsum exigitur,secundùm illud . 1. ad Corinth.5.Pascha nostrum immolatus est Christus,itaque epulemur in azymis synceritatis,& veritatis.

5. Cōclus. ¶Quinta conclusio . Consuetudo Græcorum aliquam nihilominus rationem habet: tum propter significationem, quam tangit Gregorius, tum etiam in detestationem hæresis Nazareorum,qui tum alia legalia, tum etiam azymos euangelio miscebant.

Quæstio de cœna Dñi.

¶Conuenit in præsentiarum ante expositionem articuli solennem illam quæstionem de cœna Domini discutere,vtrùm,scilicet, quartadecima luna,an verò tertiadecima cœnauerit.Quam quidem D.Thomas in prima ratione quartæ conclusionis insinuat . Est enim non solùm inter Græcos & Latinos , verùm & inter nonnullos Latinos de hac re controuersia,& vt quidam arbitrantur, non facilis. At verò quia Græci à celebri Latinorum sententia de die ista non statim in primordijs ecclesiæ decesserunt,sed postmodum longo tempore priùs de disidio inter Latinos disputabimus:& in calce disputationis sermonem adijciemus de Græcis.

1. Fūdamē tum.

¶Atqui vt illa fundamenta , quæ cunctis in confesso sunt,ante litem iaciamus, omnes consentiunt,(quia nemo dissentire potest) Christum cœnasse feria quinta ad occasum solis, fuisseque passum feria sexta. Ait enim Paulus. 1,Corinthio. 11. quòd Dominus Iesus in qua nocte tradebatur , accepit panem &c. Et ecclesia in canone . Qui pridie quàm pateretur &c.Quocirca vniuersalis ecclesia etiā Græcorum in die veneris memoriam passionis celebrat.Quinuero,& Iudæi nobiscum etiam de hac re conueniunt . Dissensio autem est hæc, quòd Græci , & Latinorum nonnulli contendunt illam feriam quintam fuisse lunam terdecimam , passumque subinde Christum die veneris,quæ erat quartadecima . Solennis autem opinio , quam veram monstrare adornamus,est, illam feriam quintam fuisse quartam decimam,& passum fuisse Christum quintadecima.

Status litis.

2. Fūdamē tum.

¶Ad huius autem discordiæ elucidationem secundum adiungitur fundamentum, ex vetera pagina ab vniuersis susceptum.Primum,Hebræorum mensem fuisse Martium , qui nobis est ordine tertius,quando Sol Arietem ingreditur. Dixit enim Dominus ad Moysen & Aaron in terra Aegypti,vt legitur Exod. 12.Mē sis iste vobis principium mensiū , primus erit in mensibus anni.Et capit.statim. 13.Hodie in grediemini in mensem nouarum frugum . Illo enim seculo tunc fruges albescebant.Eodemque mense,qui apud illos dicebatur Nisan,eductus est Israel de AEgypto.Et cū menses apud illos fuissent lunares, nouilunium proximum æquinoctio vernali erat illis prima dies mēsis & anni.

Exod. 12.

3. Fūdamē tum.

¶Tertium fundamentum est. Dies naturalis

lis apud Hebræos incipiebat ab occaſu ſolis, decurrebatque vſque ad alterum occaſum.

Beda. Author huius veritatis inter alios eſt Beda de temporibus, vbi, ait, quòd ſicut Latinis dies naturalis à medio noctis incipit, ita & Hebræis à principio noctis, ſcilicèt, ab occaſu ſolis: Syrijs autem ab eius ortu: ſed Aegyptijs à meridie. Vnde Aſtronomi, quia illa ſcientia in Ægypto præcipuè floruit, à meridiano ſole dies computant.

4. Fundamentum. ¶ Quartum eſt fundamentum, quòd apud Iudæos feſta celebrabantur à veſpera vnius diei vſque ad veſperam alterius ſubſequentis: nempè, ab initio diei ſuæ naturalis. Sic enim Leuit. 33. ſancitum erat. A veſpera vſque ad veſperā celebrabitis ſabbata veſtra.

5. Fundamentum. ¶ Quintum fundamentum eſt. Prima dies illa anni erat radix, à qua omnia anni feſta ſuis dierum numeris deriuabantur. Eorum autem primum erat feſtum paſchatis, quod celebrandum erat quarta decima die eiuſdem menſis, & cùm menſes apud illos eſſent lunares, eadem erat quarta decima luna. Sic enim Exodi. 12. & Leuitici. 23. legitur. Menſe primo quarta decima die menſis ad veſperam Phaſe Domini eſt, & quinta decima die menſis huius ſolennitas azymorum Domini eſt. Et ſubditur priori loco. Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus veſtris. Et ſeptimus, qui erat poſtremus paſchæ, erat celebrior. Itaque nouilunium illius menſis erat illis prima dies totius anni: & inde connumeratis ſeptem hebdomadibus celebrabatur feſtum pentecoſtes in memoriam ſuſceptæ legis. Et poſtea in ſeptimo menſe (putà Septembri) in diem decimam incurrebat feſtum ſcenophegiæ ſeu tabernaculorum. Hæc omnia eodem capitulo extant.

Paulus Burgenſis. ¶ Eſt ergo Paulus Burgenſis, qui ſuper illo verbo Matthæi. 26. Prima die azymorum, præcipuè inter cæteros modo quodam ab ipſo excogitato ſuſtinet, quòd veſper ille, quo Chriſtus cœnauit, licèt fuerit Chriſto finis quartæ decimæ lunæ, nihilominùs apud Iudæos non erat niſi tertia decima: quare feria ſexta fuit Chriſto quinta decima, & Iudæis quarta decima, qua ideo ipſi in veſpere, Chriſto iam ſepulto, celebrarunt agni cœnam.

6. Fundamentum. ¶ Ad huius autem diſsidij intellectum ſupponendum eſt fundamentum ſextum, quod inter Aſtronomos certiſsimum eſt: nam illa arte poteſt quiſque illud nunc comperire, videlicèt, illo anno, quo Chriſtus paſſus eſt nouilunium Martij contigiſſe feria quinta, decima nona, hora diei naturalis Hebræorum, hoc eſt, prima pomeridiana cum aliquibus minutis.

7. Fundamentum. ¶ Sed eſt ſeptimum fundamentum, quod Iudæis erat ſolenniſsimum, eſtque rationi maximè conſentaneum: videlicèt, quòd quando nouilunium incurrebat decima octaua hora diei naturalis, vel ſeriùs, illa dies non cenſebatur prima menſis, quam illi neomeniam Latini calendas appellitant, ſed incipiebat prima diei in occaſu ſolis illius diei, & inde ſubſequebatur. Et ratio erat propter vetuſtatem nouilunij, quia occurrebat in poſtrema quarta diei, quod idcirco nuncupabatur nouilunium vetus. Itaq; illo anno in occaſu ſolis feria quinta cœpit neomenia, atque adeò in tertia inde quinta feria in occaſu ſolis finiebatur ſecundùm naturalem curſum quarta decima luna. Atque illic Chriſtus cœnauit. Id quod ingenuè Burgenſis, noſque cum ipſo fatemur, neque vllus valet diffiteri.

¶ Addit autem neſcio quæ alia fundamenta, quæ (ſalua doctiſsimi & chriſtianiſsimi viri authoritate) debuiſſet firmiùs corroborare, inquam, quàm fecit. Subnectit aliud fundamentum: videlicèt, quòd quando nouilunium illud occurrebat in feria ſecunda, vel quarta, vel ſexta, deberet repelli in proximè ſequentem. Itaque in nulla iſtarum trium feriarum poterat figi prima dies menſis. Nam ſi neomenia menſis figeretur in feria ſecunda, tunc feſtum expiationis, quod erat decima Septembris incurreret in diem veneris, vt ſupputanti fiet compertum. Si autem prima menſis eſſet in feria quarta, tunc idem feſtum expiationis incurreret in diem dominicam. Quòd autem in altera illarum dierum ſabbato circunſtantium incurreret illud feſtum, erat, inquit, maximè inconueniens, eò quòd cum illud tantæ eſſet ſolennitatis, quātæ ſabbatum, adeò vt neque in illo, inquit, vt ex ſacra litera poteſt haberi, minimè parare cibaria licuiſſet, ſicut neque in ſabbato: concurſus duorum dierum, in quibus cibaria non pararentur, onus fuiſſet moleſtiſsimum. Feria autem ſexta propterea non poterat eſſe prima dies menſis, quòd tunc prima dies feſti tabernaculorum quinta decima Septembris incideret in diem dominicam, & cum feſtum per ſeptem dies ſuccederet, poſtrema

eſſet

esset in die sabbati,in qua oportebat septies circumire altare in memoriam expiationis Iericho,vt legitur Leuitic.23.atque alia lætitię opera facere,quæ non licebant in sabbato. Igitur cùm(vt dictum est) prima dies mensis illo anno incurrisset in feria sexta,translata fuit,inquit à Iudæis in sabbatum,atq; adeò sua quartadecima luna cœpit in vespere feriæ sextæ. Christus autem,quoniã sciebat festum istud tabernaculorum in sua morte abolendum, non curauit illam facere repulsam, sed cœnauit in quartadecima naturali.

Repulsa expiationis Burgensis. ¶Hæc opinio tantã inter nonnullos vim obtinuit,vt putent esse sacro euangelio concordẽ. Nihilominùs profectò re oculatiùs inspecta, nullam præsefert probabilitatem.

Conclusio. ¶Igitur tanquã certissima statuitur conclusio cõtraria:scilicet,ꝙ Iudæi eadẽ nocte Iouis,qua Christus,agni cœnã fecerunt:videlicet quarta decima luna secundũ naturalẽ cursum lunę.Et ne opus sit argumẽta cõtraria si hic recẽseãtur postea in solutione repetere, priùs cõmunem hanc nostrã sententiam opportet cõstabilire.

Argumẽtũ contra Burgen. 1.Argum. ¶Primùm ergo, vt illas Burgensis neomenia rum dilationes repulsasque diei primi repellamus,arguitur sic.Legem Deus populo illi rudi ita explicatè posuit,vt syllabatim omnia ex planaret,quę seruari deberent: quare immane existimabant piaculum, & impium sacrilegiũ iota legis mutare. Imò quia sic in cortice religiosissimè eam obseruabant, non penetrando mysteria,neque literam interpretando,remordet eos.2.ad Corinth.3. Paulus dicens. Litera occidit,spiritus autem viuificat.Erat autem expressa lex Exod.12.& Leuit.23. vt quartadecima die mensis ad vesperam vsque ad vigesimamprimam pascha Domini celebrarent, & eadem quartadecima luna ad vesperam immolarent typicum agnum:ergo nefas illis erat ne festum expiationis cõcurreret proximè cum sabbato,vel postrema dies tabernaculorum in sabbato,diem illum mutare,nam proculdubio si Deus,qui incõmoda illa bene prospexit,tanquam incõueniẽtia existimaret, ipse expressisset exceptionẽ legis,quando quidẽ tam minutatim omnia illis explicabat.

Secundum argumẽtũ. ¶Secundò.Quid nam molestiæ erat vt semel in anno duos feriarẽt simul dies,in quibus non liceret parare cibaria, vt propter hoc præcisè diem lege præstitutum & fixum demutarent? Eò potissimùm quòd carnibus falsis, quæ in biduum elixari poterant, atque alijs plurimũ vescerentur, quæ non opus erat in biduo illo igni admouere. 3.Argum. ¶Tertiò,vrgentiùs cõtra Burgensem arguitur. Ait quippe ob id festum expiationis non debere die præcedenti aut subsequente sabbatum celebrari,quia non liceret in illo parare cibaria,vt ex sacra litera, inquit, potest haberi.Illam certè sacram literam allegare debuisset:nam contrarium palàm ex lege colligitur.Dies enim prima paschatis, quę erat quintadecima martij,vt legitur.Exod.12. erat sancta,& vt legitur Leuitici.23. celeberrima,in qua nihil operis licitum erat: & nihilominus licebat in illa parare cibaria, vt expressè priori loco his verbis legitur. Exceptis ijs, quæ ad vescendum pertinent. Si ergo id ea die erat licitũ,multò meliùs in festo expiationis. Imò in nullo festo,præterquàm in solo sabbato erat illicitum esculenta & poculenta apparare. Erat eñ illud sabbato peculiare in memoriam,quòd Deus illa die requieuit ab omni opere,quod patrarat.

¶Quartò itidem arguitur de festo tabernaculorum. Ait enim feriam sextã non potuisse existere primã mensis,nec primam paschæ, ne postrema tabernaculorũ incurreret in sabbato. 4. Argum. Arguitur sic. Illa, quæ tunc solẽniter celebrabantur,omnia ad religionẽ pertinebant:fiebãt enim intra templũ processiones,& lætitiæ, tripudia,quibus potissimum festũ celebrabatur: quis autẽ dixerit per illa, quibus festũ colitur, festum infringi? Vtrùm nos dum celebres faci mus processiones festa frangamus? Vnde Christus Matth.12.Nõ legistis,inquit,in lege,quia sabbatũ sacerdotes in tẽplo violant, & sine crimine sunt?Nihil ergo opus erat feriam sextam repellere,ne esset prima dies mensis, & subinde paschæ.Quare licèt mille Hebręorũ authores.Burgensis retulisset, vel historiam nõ crederem, vel potiùs affirmarem post aduentum Christi,quãdo oculis mẽtis caligare cœperũt, legem corrupisse,& deprauasse, q̃ vt credam illas repulsas fuisse,vel ex lege licitas, vel tempore Christi in vsu.

¶Quintò arguitur. Illa quartadecima luna præfixa fuit in figuram Christi: si autem post ea aduenientę veritate non erat ab illo populo cæremonia illa typica eadem nocte celebranda,qua Christus eam seruauit, figura nõ respõdisset veritati. 5.Argum.

¶Sextò.Christus cœnauit, vt Iudæorũ legem seruaret:si autẽ tempus legitimũ Iudæorũ prę ueniisset,non seruasset legẽ:& cùm sub articulũ mortis tam solerter perfidi illi testimonia aduersus illũ exquisiuissent, profectò de hoc ipsum reum fecissent, quod morẽ,& legẽ populi violasset. 6.Argum. ¶Septimo. Si lex nõ obligabat ad immolandũ paschalem agnum vsque ad diem sequentem,quid nam causæ habuit Christus, 7.Argum.

vt pri

vt pridie cœnaret? Aiunt, quia ſciebat in craſti no morte præuentum non poſſe agnum cœnare. Sed cauſa hæc nulla eſt: quia non debebat ſeruare legem niſi quandiu viueret: & ideò illud mandatum, quod mortem erat ſubſecuturum, non erat cur antea impleret. Et ad complendam veritatẽ figuræ agni typici ſatis erat, vt ipſe immolaretur in cruce. Vbi ſuũ corpus ſine immolatione agni conſecrare poterat.

8. Argum. ¶ Octauo arguitur. Opinio Burgẽſis, incurrit profectò in errorem Græcorum, tenentium Chriſtum in fermẽtato conſecraſſe: nam azymi non inueniebantur in domibus Iudæorum vſque ad quartam decimam lunam, in qua ipſi agnum paſchalem edebant: quare pridie non inueniſſet in hoſpitio niſi fermentatum. Quod ſi quis fingat feciſſe apparari ſibi azymos, hoc certè cùm eſſet nouum & inauditum, ſcandalũ dediſſet hoſpiti, neque verò id euangeliſtæ enarrare neglexiſſent.

9. Argum. ¶ Nonò inſuper, vt ad euangeliũ deſcẽdamus, arguitur ex illo Chriſti verbo Matt. 26. Scitis, quia poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur, vt crucifigatur. Neque verò vin facio in verbo, biduũ: facilè enim quis dicere poſſet dictũ fuiſſe, vel feria tertia, vel feria quarta: ſed in verbo, Scitis. Cũ enim, ait, ſcitis, perinde eſt ac ſi dixiſſet, ſcitis ex lege & more, veluti ſi quis noſter cõcionator in hebdomada ſancta diceret, Scitis quia dominica proxima paſcha erit: ergo illic ſignificauit diem ipſum, quo Iudæi celebrabant paſcha aliàs non ſic dixiſſet, ſed ſcitis, vel ſciatis, quòd licèt paſcha ſit poſt triduum, ego tamen poſt biduum ſum illud facturus. Et potiſsimum, quòd cùm iã tunc poſt ſuum baptiſma bis paſcha celebrauerat eodem die, quo Iudæi, ſi præuenire eundem diem cogitaſſet, id explicuiſſet. Et quia non dixit, dies feſtus erit, vel ſeruabitur, ſed paſcha fiet, nõ de ſignauit tempus paſchæ, ſed immolationem

Paſcha. agni, vt bene, ait, Abulenſis. Paſcha enim fieri, eſt paſcha parari & adornari, ſicut vulgo, barbam fieri dicitur dum tondetur. Deutero. 21. ſponſa à viro ducẽda iubebatur facere vngues id eſt, circuncidere. Imò apud Virgiliũ. 3. æglo ga eodem ſchemate, ait, ille. Cùm faciam vitula pro frugibus ipſe venito, id eſt, dum vitulam immolo. Et paſcha fieri, eſt ipſum manducari, ſicut prandium, aut cœnam fieri. Et conſonant aliorum euãgeliſtarum verba. Ait, enim Marcus. Primo die azymorum, quando paſcha immolabant. Et Lucas. Vbi paſcha cùm diſcipulis meis manducem. Et infra. Parauerunt paſcha. Quapropter illud arbitror Chriſtum dixiſſe in veſpera feriæ tertiæ, quando regrediẽs à Ieruſalem in Bethaniam ſedit in monte Oliueti loquens cum diſcipulis ſuis, vt habetur Marc. 13. Ob idq; non, ait. Poſt biduum filius hominis crucifigetur, ſed tradetur, ſcilicèt, poſtridie nocte, vt altera die crucifigatur. Tamet ſi Auguſtin. ad Caſſulanũ epiſtola, quæ eſt. 86. ad crucifixionẽ, quę fuit feria ſexta reſpiciens, ait, dictum hoc fuiſſe à Chriſto feria quarta mane. Sed ad noſtrum propoſitum parum refert quando dictum fuerit.

¶ Decimo arguitur ex verbis eiuſdẽ Matthæi ibidem. Prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes, Vbi vis paremus tibi paſcha? Non, ait, die, qua Chriſtus comedit azyma, ſed ſimpliciter prima die azymorum, hoc eſt, prima die feſti azymorum Iudæorum, quod per ſeptem durabat. Atqui id explicatius refert Marcus capit. 14. dicens. Prima die azymorum, quando paſcha immolabant. Ecquid euidẽtius, vt loquatur de die, qua Iudæi immolabant paſcha? Quò alludit & capit. 22. explicatiſsimè Lucas dicens, Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi paſcha. Neceſſe, ſcilicèt, iuxta tenorem verborum legis: ergo eadem die paſcha fecerunt Iudæi, qua Chriſtus. Impoſsibile ergo eſt gloſſam Burgenſis huic textui attexere. Ait, quippe tres hos euangeliſtas diem duntaxat aſsignare, qua Chriſtus cœnauit, non autem diem azymorum apud Iudæos. Quod quidem aſſertum aduerſarium eſt textui: nam ſi illa nocte, qua Chriſtus, Iudæi non cœnabant, neuti quam dici poterat prima dies azymorum: hoc enim nomen ſolẽne erat ſignificans illam noctem cùm primùm incipiebant azymi eſſe in domibus Iudæoram. Quare licèt fingeretur Chriſtum illa nocte feciſſe ſibi parari azymos, non poſſet nominari prima dies azymorum, quia nõ erat prima illarum ſeptem, quibus comedebant azymos, ſed prior illis omnibus, atq; adeò octaua. Quinuerò ex illo verbo Chriſti, quod iuſsit denunciari hoſpiti, Apud te facio paſcha cum diſcipulis meis: colligitur, eadem nocte Iudæos paſcha feciſſe. Significauit enim planè quòd ſeſe inuitaſſe ad cœnam apud ipſum, id eſt, ad cœnandum cum ipſo, vt ambo ſimul facerent paſcha. Hoc enim ſentit amicus, cùm amico dicit, Apud te hodie facio prandium, id eſt, volo tuus eſſe conuiua, vt ſimul prandeamus. ¶ Accedit huc vndecimo & ſanctorũ autoritas. Chryſo. namq; ſuper eundem locum, ait, q̃ quinta ſabbati, id eſt, quinta feria quam Matthæus appellat primam azymorum: quia illa nocte Iudæi debebant comedere azymos, Chriſtus iuſsit diſcipulis parare

10. Arg.

Gloſſa nulla.

11. Arg.

paſcha

paſcha,& veſpere facto,vt ait euangeliſta,cœnauit. Idemque,ait,prorſus epiſtola citata ad Caſſulanum Auguſt.ergo eadē nocte,qua Iudæi,cœnauit Chriſtus.Ob id enim nos hebdomadam per ferias computamus, numerando diem lunæ ſecundam,& ſic deinceps, quia retinemus Hebræorum morem computantium à ſabbato,appellantiumque dominicam,primā ſabbati,id eſt, à ſabbato. Vnde paulo pòſt Chryſoſtomus.Omnibus,inquit,ſemper vſq; ad vltimum paſsionis diem nō ſe eſſe aduerſarium legi oſtendit: & tamen ſi nō cœnaſſet ea nocte,qua alij,aduerſarium ſe oſtendiſſet.Accedit & eodem loco Hieronymus dicens. Prima azymorum,quartadecima mēſis eſt. Et mirum quomodo Burgenſis gloſſet eum, quòd loquatur ſolùm de quartadecima ſecundùm Chriſtum.Nam ſubdit.Quartadecima menſis eſt,quando agnus immmolatur(ſcilicet,ſecundum ritum & morem Iudæorum.) Et vt omnem ambiguitatem diluat, ſubnectit. Et luna pleniſsima eſt,& fermentum abijcitur.Si ergo agnus immolabatur pleniſsima luna, certè id erat in fine quartædecimæ diei, qua Chriſtus ipſe cœnauit.Idem Magiſter hiſtoriarum cap. de cœna Domini aduerſus Græcos affirmat. Et Innocent. libro quarto de myſterio miſſæ capitulo ſecundo.Quintadecima, inquit, die menſis primi,quæ tunc extitit feria ſexta,paſſus Dominus eſt.Et præcedente nocte: videlicet,quartadecima luna primi menſis,ad veſperam,vt legis figuras impleret,poſt typicū paſcha corporis & ſanguinis ſui ſacramentum inſtituit. Et poſtea quarto capitulo id teſtimonijs euangeliſtarum,quæ à nobis modo allata ſunt,confirmat,& per tabulam computi dicit manifeſtè conſtare. Et Beda libro de natura rerum,capitulo ſexageſimo tertio.id ipſum affirmatiſsimè adſtruit. Quinuerò Ioſephus legis cæremoniarumque peritiſsimus libro antiquitatum ſecundo,capitulo decimotertiò,& libro tertio capitulo primo, ait,inuiolabiliter à Iudæis obſeruatum,vt quartadecima luna (nimirum ſecundum naturalem curſum)agnus immolaretur, & quintadecima fuiſſe primū diē paſchæ.Ac demum Abulenſis in ſecunda parte ſui defenſorij: quæſtionem hanc diffuſiſsimè,vt pleraque omnia ſolet, vtrinque diſputat,& abſque dubio tenet eadē naturali quartadecima luna & Iudæos & Chriſtum celebraſſe phaſe.

¶Sed vt duodecimo argumēto,eodemq; validiſsimo rē concludamus,arguitur authoritate vniuerſalis eccleſię.Hæc enim diſcordia de fermentato & azymo inter Græcos & Latinos,vt eſt videre apud eūdem Innocentiū tertium loco proxime allegato,& apud Diuum Thomā in quarto quæſtione ſecunda,articulo ſecundo quæſtiuncula tertia, non habuit ortum ab initio ſtatim naſcentis Chriſtianæ fidei, imò multò inde tēpore vniuerſalis eccleſia tā Græcorum,quàm Latinorū in azymo conficiebat, nimirum certiſsima Chriſtum eūdem panem cōſecraſſe,ac ſubinde eadē nocte, qua apud Iudæos nihil erat fermentati. Sed poſtea imminente hæreſi Hebionitarum, qui cum Nazareis,quos hic citat Diuus Thom. conſpirauerant, dicens, ſimul cum Euangelio ſeruanda eſſe legalia,in odium & deteſtationem eorum tota eccleſia tam Latina quàm Græca abiecit azymos, & cœpit fermentatos conſecrare. Quare apud Chryſoſtomum & Origenem,atque alios Græcos nullus ſentitur odor huius diſcordiæ. At verò cùm iam hæreſis illa ſopita cēſeretur,redijt eccleſia ad ſuum priſtinum morem conſecrandi in azymo, vt exemplum Chriſti imitaretur.Sed Græci ſuorum rituum tenaciſsimi,noluerunt cum eccleſia Latina cō ſentire.Atque inde excogitare cœperūt Chriſtum conſecraſſe fermentatum,ac ſubinde nō cœnaſſe quartadecima luna, ſed tertiadecima. Qua de re nos execrantur, & anathematizāt, appellantes nos azymiſtas, vt D. Anſelmus in libello,quem hanc ob cauſam de fermentato,& azymo edidit,teſtatur.Et Guidone Carmelita referente nō permittunt ſacerdotes Latinos in ſuis altaribus ſacra facere: quod ſi factum comperiant, altaria cen polluta lauant. Vnde Leo papa nonus,qui ſedit anno Domini milleſimo quinquageſimo, citaturq; ibidē ab Innocentio,epiſtola ad Imperatorem Conſtantinopolitanum ſcripſit, in qua cum alijs Græcorum erroribus, & hunc confutauit: eò q; ſe ab eccleſia Latina fundata in Apoſtolis Petro & Paulo ſegregaſſet.Hiſtoria ergo hæc maximè veritatem confirmat, Chriſtum eadem nocte,qua Iudæi cœnaſſe.

¶Opinio autē Græcorū neutiquam ſuſtineri poteſt,ſi intelligāt Chriſtū cœnaſſe tertiadecima luna ſecundùm eius curſum naturalem, & intelligere cenſentur. Nā debent tunc dicere cœnaſſe feria quarta,cùm certiſsimū ſit(vt ſuprà diximus) illo anno lunam quartūdecimū circulum cōpleuiſſe feria quinta,quādo Chriſtus cœnauit.¶Subſequitur ergo,vt argumenta,quæ patroni cōtrariæ opinionis ſibi obtendunt,expendamus. ¶Primū illud eſt verbum Chriſti,Matt.26.iubentis diſcipulis dicere hoſpiti, Tempus meum prope eſt,apud te facio paſcha. Ait enim Burgenſis id dixiſſe ad differen

Ritus cōputādi per ferias.

Chryſoſt.

Hieron.

Magiſter Hiſtoria.

Ioſephus.

Abulenſis.

Duodecimi argum.

Anſelmus.

Leo nonus.

Rūdetur ad arg. contra ria.

1. Argum. Matth. 26.

ferentiam temporis, quo Iudæi cœnabant. Sed re vera Christus ad id non alluſit, ſed ad ſuam mortem. Sic enim qui eſt morti proximus dicere ſolet, tempus meum inſtat, id eſt, poſtremus dies mihi deſtinatus. Quo vtique ſchemate, ait, Ioan. cap. 13. Sciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem. & meminit de illo die, vt ſignificaret phaſe nō quodcunq; ſed ſolēniſsimum ſe facturū, quaſi poſtremum, in quo ſacroſanctum corpus ſuū, & ſanguinem erat conſecraturus.

2. Argum. Ioan. 13. ¶ Secundus locus eſt Ioannis decimo tertio. Ante diem feſtum paſchæ ſciens Ieſus, quia venit hora eius, &c. vbi ſubdit euangeliſta. Et cœna facta, &c. cū ergo paſcha cœpiſſet quarta decima luna ad veſperam, ſequitur q̄ cœnauerit luna tertia decima. Atq; hoc eſt primum argumentum S. Thom. in iſto articulo, & in. 4. diſtin. 11. q. 2. & ſuprà in hac parte quæſt. 46. arti. 9. vbi rem preſsiùs diſcutit. Hoc enim loco blaſphemant Græci dicentes Ioannem affirmantē, q̄ Chriſtus cœnauerit pridie quàm eſſent azymi in domibus Iudæorum, correxiſſe tres alios dicentes cœnaſſe prima die azymorum. Tenacitas enim propoſiti eos excæcauit, ne Ioannem intelligerent, ac ſubinde in hanc coniecit blaſphemiam, vt dicere auderēt euangeliſtas erraſſe. Alij vero, vt refert eodem articulo nono D. Thom. ad cauendum hoc abſurdum, aiunt, Chriſtum verè cœnaſſe quarta decima luna, ſed Iudæos in perimendo Chriſto occupatos, contra legem paſcha in craſtinum diſtuliſſe. Sed hoc etiam diſſonat verbis Marci ſupra citatis: ſcilicet, q̄ cœnauit prima die azymorum quando paſcha immolabant (videlicet Iudæi). Item cùm non omnes Iudæi cōſpiraſſent in illam cædem Chriſti, imò plurima pars piè ipſum, vt verum prophetā coleret, nulla eſt veriſimilitudo, q̄ totus populus mutaſſet feſtum, atque adeò minor ſeparatim id minimè auderet. Cæterum neque per hanc cauillationem fit ſatis verbis Ioannis. Dicens nanq; ante diem feſtum, nō potuit feſtum intelligere, quod cōtra legem Iudæi procraſtinabant, ſed quod erat legitimum. Reſpondetur ergo, quòd Ioannes neque in apparentia quid piam inſinuauit alijs euangeliſtis contrarium, imò cōſonātiſsimè cùm ipſis faſſus eſt. Quòd enim alij dicunt. Prima die azymorum, ipſe inquit, ante diem feſtum paſchæ. Nam cùm prima dies paſchæ & azymorum inciperet quinta feria in occaſu ſolis, decurreretq; per totam ſextam feriam, & Chriſtus eadem feria quinta manè vel circa meridiē iuſſerit diſcipulis parare paſcha, optimè ait Ioannes, Ante diem feſtum. Non enim, ait, pridie, aut per diem antea, ſed ſimpliciter ante, quod verificari poteſt, licèt, nō niſi quatuor vel quinq; horis ante occaſum ſolis id dixiſſet. Nam & Chryſoſtomus eadem homilia citata. 82. ſuper Matthæum, ait, primam azymorum euangeliſtam vocaſſe diem, quæ eſt ante azyma, id eſt, in cuius veſpere comedendi erant azymi.

Græcorum blaſphemia

Concordia Ioā. cum cæteris.

¶ Tertiò arguitur ſic. Feria ſexta, qua Chriſtus paſſus eſt, erat quarta decima luna, cuius futura nocte Iudæi facturi erant phaſe: ergo feria quinta, quando Chriſtus cœnauit, erat apud illos tertia decima. Probatur antecedens: nam Ioannis decimo octauo legitur, quòd Iudæi non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent paſcha: ſcilicèt, ipſa nocte. Chryſoſtomus homilia octogeſima ſecunda ſuper Ioannem duobus modis reſpondet. Vno, ſcilicèt, q̄ Iudæi armati in fundendo Chriſti ſanguine diſtulerunt contra legem cœnam. Sed iſte modus iam ſuprà oſtenſus eſt inſufficiēs. Et ideò addit alium, q̄ nō accipitur, illic manducare paſcha, pro eo quòd eſt manducare agnum, ſed pro tota ſolēnitate paſchali, nempe, pro eo quod eſt manducare azymos, qui per totum feſtum durabant, & agreſtes lactucas. &c. Atq; hoc reſponſum amplectitur Diuus Thomas loco citato quæſt. 46. Et Innocentius loco etiam ſuprà relato libro quarto capitulo quarto. Ait, enim, quòd manducare paſcha poteſt legi vno modo, vt ſit ablatiuus (id eſt vt māducarent in paſcha.) Alio modo, vt paſcha accipiatur pro azymis. At que idem, ait, Magiſt. hiſtoriarum vbi ſuprà allegatus eſt. Quinuerò præter azymos, vt, ait, loco citato Ioſephus ſingulis diebus paſchæ mactabātur duo vituli, duoq; arietes, quæ cenſebatur paſchalis victima, & manducabant. Sed, ait, Burgenſis, quòd licèt Chryſoſtomus & Thomas ſic textum exponant, tamen nuſquam legitur, vt azymi dicerentur paſcha, potiſsimum quòd poterant etiam ab immundis manducari: id quod nunc, inquit, conſuetudo Iudæorum teſtatur, ſed ad eſum agni exigebatur mūdities. Quicquid autem dixerit Burgenſis, Magiſter hiſtoriarum, & Innocentius papa locis ſuprà allegatis, dicūt, quòd neque azyma toto paſchate poterant ab immundis manducari. Reſpondetur ergo Burgenſi, quòd Iudæorum diſperſio, poſt Chriſtum paſſum caligare eos fecit in huiuſmodi cæremonijs. Eò potiſsimùm quòd cùm cinere illo vitulæ rufæ iam modò careant, qua, vt Numerorum. 19. legitur, erant immundi expiandi, parum de legalibus immunditijs curant.

Ioan. 18.

Chryſoſt.

¶ Quar-

¶Quartò contra nos facere illud videtur Mat
Matth.26. thæ.26.Non in die festo. At verò res attentè perspecta potiùs nobiscum facit. Est enim indicium maximum,quòd bona pars eorum,qui in consilio considebant, instigabāt, vt die primo paschatis Christus in patibulū raperetur, & qui contrarias sententias dicebāt,non id dissuadebant propter religionem festi. Vnde colligitur, consentire omnes non solùm non esse illam violationem festi,verùm esse obsequium Dei.Sed dicebant.Non in die festo, ne tumultus obortus in populo innocentem hominem illis è manib⁹ eriperet. Quapropter altera pars vicit:atque ob id præcipuè quod Iudas horam
Nouū arg. cum illis pepigerat.Imò hinc sumitur nouum argumētum quod eadem nocte Iudæi agnum immolabant. Nam altissimum illud silentium quod omnes pascha celebrantes tenebant,occasionem obtulit patrādi scelus.

¶Quintus locus,qui contrarius apparet,est il-
Ioan.19. le Ioann.19.vbi legitur. Erat autem parasceue paschæ.In quo verbo plurimū Burgensis connititur,adnotans non dixisse paresceue sabbati,sed paschæ,quasi parasceue paschę,idem sit, quod vigilia paschæ,atq; adeò arbitratur multa festa habuisse parasceues,id est, vigilias, in quibus præpararentur ea, quæ opus erant ad
Refutatio. festum.Ego autē,vt exiguitatē ingenij fatear, valde miror quomodo Burgensis vel alius locum istum aduersus nos obmoliantur.Enimue
Parasceue. ro paresceue nomē Græcum est, idem propriè significans: quod præparatio:hæc autem præparatio nullius prorsus festi erat, præterquàm sabbati.Cuius rationē iam suprà explicuimus: videlicet,q̄ nullum erat festum,in quo non liceret parare cibaria præter sabbatum. In die enim prima paschatis,vt Exod.12.legitur licebat parare cibaria, & à fortiori in die pentecostes,&expiationis&in festo tabernaculorum: paresceue autem non erat nisi præparatio eorum ciborum, quo sequenti die manducaturi erant. Vnde simpliciter idem erat paresceue, quod feria sexta:siue illa festum esset paschaMar.15. tis,siue profestum.Clare hoc docet Marcus c. 15.dicens,Quia erat paresceue, quod est ante sabbatum.Est autem periphrasis, quasi dixisset,Erat paresceue, quod nihil aliud significat, quàm diem ante sabbatum proximam. Et Lucas capitulo vigesimotertio. Et dies erat parasceues,& sabbatum illucescebat. Igitur apud Ioannem per parasceuen paschæ,manifestum est,vt non intelligatur vigilia paschæ,sed parasceue sabbati,quæ incidebat in pascathe. Quasi dixisset feria sexta paschæ: & de postera die dixisset,quòd erat sabbatum paschę.Atque id paulo inferius ostendit Ioannes absolutè nominans parasceuen. Ait enim, Iudæi ergo, quia parasceue erat, ne manerent in cruce corpora sabbato.Si autem intellexisset, parasceuen paschæ, subiunxisset, ne manerent in cruce corpora paschate. Vnde in fine capituli absolutè etiam dixit, Propter paresceuen Iudæorum:quasi illud esset nomen celebre feriæ sextæ.

¶Sed arguis.Si feria sexta fuisset dies paschatis:tam indecens esset tūc pendere corpora in cruce,quàm sabbato profectò nō erat, nam & si prima dies paschæ esset valde celebris, multo erat tamen celebrius sabbatum.Atque eam ob rem quanuis arbitrati se obsequium præstare Deo homicidium in die paschatis procurassent,nō autem ausi sunt sacrosanctam venerationem sabbati poluere.Et hoc est, quod addit euangelista.Erat enim magnus dies ille sabbati.Quapropter nō dicebatur magnus,vt fautores contrariæ opinionis cēsent, quia esset primus dies paschæ,sed vt Magister historiarum, & Innocentius,ac S.Tho.& omnes aiunt,propterea quòd sabbatum quocunque die paschatis incideret, duobus erat nominibus celeberrimum: videlicet, & quia sabbatum & quia paschale. *Argumēt.*

¶Vnde quod Burgensis illic propter allusionem ad parasceuen paschæ affirmat: nempe, in Hebræorum historijs referri Christum fuisse passum in vigilia paschæ, certè non est credendum, nisi sit historia post Christum passum ab illis conficta.Complura enim quæ illic Burgensis affirmat,sine probatione relinquit sed vult,vt eorum sibi adhibeatur fides. *Cōtra Burgen.*

¶Vnum autem verbum Augustini fateor negotium facessere, vt soluatur. Tractatu enim.120.super illud verbum Ioannis, quod Christus propter paresceuen Iudæorum in proximo monumento conditus fuit, subdit hæc verba. Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne adueſperascęret, quando iam propter parasceuen, quam cœnam puram Iudæi latine vsitatiùs apud nos vocant, facere tale aliquid non licebat. Vbi insinuare videtur, quod cœnam iam illa nocte post Christi sepulturam facturi erant. Respondetur nihilominus primum, quod non intelligo interpretamentum Augustini: videlicet, quod parasceue significet cœnam, cùm sit notissimum non significare nisi præparationem. Nisi forsan significatum illius, quod est pascha siue phase attribuerit nomini parasceue. Pascha em̄,vt ipse super Ioann. cap.13.& Hieron y.super Matth.cap.26. aiunt, non est nomen *Augustin.*

men Græcum,vt ſignificet paſsionem, ſed Hebraicum idem ſignificans,qđ tranſitus. Quod quidem deſignare voluit,dicens. Ante diem feſtum paſchæ ſciens Ieſus, quòd venit hora eiꝰ, vt tranſeat de hoc mundo ad patrem. Idemq; ſignificat phaſe,iuxta illud Exodi. 12. Eſt enim phaſe,id eſt,tranſitus domini. Illa enim nocte tranſiuit angelus per Ægyptum percutiens primogenitos:pertranſiens autem Iudæorum domos ſanguine agni rubricatas. Sed quoniã feſtũ incipiebat ab agni cœna, phaſe accipitur pro ipſa cœna,& generaliter pro cõuiuio. Attamen vt ad Auguſtinũ reuertamur, non, ait, ipſe, quòd illa nocte eſſent facturi cœnam illam puram(interpretamentum enim cœnæ in parenteſi ponit)ſed quòd propter paraſceuem non licebat poſt ſolis occaſum ſepelire mortuum.Quare iuſtius duxerunt in die paſchatis illũ ſepelire quàm in ſabbato propter ſolenniſſimam diei celebritatem.Et quod Auguſt.non intellexit Iudæos illa nocte cœnaturos,confitetur palàm in epiſto. citata ad Caſſul. circa finem, vbi,ait, qꝑ feria. 5. cuius nocte incipiebat primus dies azymorũ (atque adeò qua Iudæi cœnabant) Chriſtus quoque cœnauit.

Minutiora argumenta ¶ Alia adhiberi ſolent minutiora argumenta, quæ Magiſt.hiſto. & Innocen.atque alij referentes diſſoluunt, nempe, qꝑ illa die multa facta ſunt quæ nõ licebat facere in die feſto. Ait, enim Lucas cap. 23. qꝑ mulieres ſepulto Chriſto reuertentes parauerunt aromata, ſed ſabbato ſiluerunt,vt prima ſabbati vngerent corpus Ieſu. Parare autem aromata nõ licebat in prima die paſchæ.At verò Marcus cap. 16.dictum Lucæ interpretatur dicens, qꝑ cùm tranſiret ſabbatum ſedulæ illæ mulieres emerunt aromata. Quare Lucas non intellexit paraſſe illa feria ſexta,ſed ſabbato poſt occaſum ſolis. Præterquam qꝑ profectò in prima paſchatis ſicut licebat cibos emere & parare,licebat quoq; fortè coemere aromata, atq; id genus alia. Adid autem quod adijcitur,illa,ſcilicèt, die feciſſe Iudæos opera ſeruilia, quæ non licebant in paſchate vt accuſare Chriſtum, flagellare, angariare Simonem Cyrenæum venientem de villa.Reſpondetur primũ Iudeos nec Chriſtum flagellaſſe,nec crucifixiſſe, ſed gentiles, qui erant Pilati miniſtri. Quòd autem ipſum comprehenderunt,duxeruntq; ad Pontifices & ad Pilatum, fuit quia (vt dictum eſt) religionis officium exiſtimabant, hominem, qui faciebat ſe Deum,de medio etiam in feſto tollere.Quòd verò angariauerunt Simonem non magnoperè nobis repugnat. Veniebat enim de villa,quæ erat fortè intra ſpacium, quò poterant in feſto.atq; eo maximè,quòd non erat ſabbatum,peragrare.Angariare verò nõ ſignificat ſimpliciter conducere,ſed vi cogere. Vnde forſan ille renitebatur,ne rẽ iniquã faceret, ſed fuit compulſus, & forſan ab ipſis Romanorum miniſtris.

Angariatio Simonis.

¶ Igitur vt ad literam S.Thomæ reuertamur. Dubium apparet corollarium tertiæ concluſionis,quo,ait,presbyteros Græcorum peccaturos,ſi in azymo conficerent,perinde ac Latinos,ſi conficerent in fermentato. Scotus nãque diſt. 11.quæſt.3.& Palud.q. 1.ar.4.hãc ſententiam non approbant, imò aiunt, Græcos quia ſchiſmatici in hac re ſunt, grauiter peccare conficientes in fermẽtato. Atqui Scotum ſequitur Gabriel,alijq; eius diſcipuli. Et re vera non abſq; aliquo rationis colore. Errant enim Græci dicentes Chriſtum confeciſſe in fermentato. Vnde Innocent. loco ſuprà citato illorũ morem in fermentato conſecrãtium reprehendens,ait,quòd eccleſiam Conſtantinopolitanam multarum hæreſeon corruptio fermentauit,alludens ad illud Apoſtoli. 1. Corinth.5. Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Quare ſubdit quòd cum paſcha noſtrum immolatus fuerit Chriſtus,iam epulemur non in fermento veteri, neque in fermento nequitiæ & malitiæ,ſed in azymis ſynceritatis & veritatis:inſinuans Chriſtũ illo pane confeciſſe. Vnde colligi videtur Græcos ceu ſchiſmaticos in hac re peccare.Nihilominùs profectò concilium Florentinum litem hãc dirimit, vbi Eugenius conciliãs Armenos,qui etiam ſunt fermẽtarij,cum Latinis hoc,quòd hic,ait.S.Tho. decernit dicens. Vnũquẽque iuxta ſuæ eccleſiæ,ſiue orientalis ſiue occidentalis cõſuetudinem cõficere debere ſiue in azymo ſiue in fermentato. Quare vt bene,ait,hic Caietan. licèt Græci ſint ſchiſmatici arbitrantes nos exemplum Chriſti non ſequi, nihilominùs quia illis permiſſum eſt conficere in fermentato propter ſimilitudinem,quã,ait,Gregor.ſ. quia verbum diuinum corruptione carnis noſtræ veſtitum eſt,non peccant illic presbyteri morẽ ſuæ eccleſiæ obſeruantes, imò eum tenentur ſeruare.Idemque,ait,prorſus Anſelmus in illo tractatu de fermentato,& azymo,quem ſolius cauſa diſputationis huius compoſuit, vbi hoc conſtituit,quòd licet mos noſter conuenientior ſit,tamen illi nihil agunt contra fidem catholicam. ¶ Primum argumentum S. Thom. iam ſupra expeditum eſt. Secundũ autem eſt, quòd Græci,vt,ait,Innocẽ.nobis obijciunt, dicẽtes nos iudaizare. Arguunt ſiquidem, azymos fuiſſe in lege veteri Iudæis in vſu,vt Exo. 12.&

Dubium. *Scot. & Iud.* *Concilio Florentin.* *Caiet.* *1. Argu.*

12.&Leuiti.23.legitur:quam quidem nos cæremoniã obseruamus:& cùm cæremoniæ illæ fuissent futurorũ vmbræ quasi propositiones aliquid in futurũ affirmantes,sequitur nos similiter illud prænunciare futurum, quod est mendaciũ.Respõdetur autem cum Anselmo, & Innocẽtio locis suprà citatis, q̃ nos non vtimur azymo in sacramẽto tanquã futurorum figura,quasi vetustam legem seruantes. Alioqui & ipsi fermentarij Græci pariter iudaizarent.Præcipiebatur enim Leuit. 23. vt duo panes primitiarum, qui offerebantur in templo, ex similа fermentata conficerentur. Imò hoc facimus in memoriam præteriti operis Christi,qui consecrans in azymo admonuit nos fermentum cæremoniarum legis veteris abijcere, & synceritatem euangelicam obseruare,iuxta verbum sæpius citatum. 1.Corin.5. Pascha nostrum immolatus est Christus,itaq; epulemur non in fermento veteri,sed in azymis synceritatis & veritatis.

3.Argum. ¶Tertiũ argumentũ itidẽ est Græcorum.Fermentũ significat charitatem: nã sicut illud calore suo totam massam fermentat, cuius subinde panem sapidũ efficit,& palato gratũ, ita & charitas omnia opera reddit suauia.Deoq; subinde accepta:quare Matthæ.23.regnum cœlorum comparauit Christus fermento massæ cõmixto:ergo fermentatum magis est sacramento idoneum.Respondetur, q̃ & si fermentum aliquem habeat effectum charitati similẽ, per se tamẽ intrinsecè est quid corruptũ:id autem quod est per se,est citius considerandũ. Vnde Christus Cauete,inquit,à fermento Pharisæorum,quod est hypocrysis.Quare Innocentius loco suprà relato,fermentatũ,inquit,Christus quasi minus Bonum postposuit, & azymum quasi maius bonum prætulit.

Innocen.

4.Argum. ¶Postremò deniq; arguitur. In baptismo nulla habetur ratio accidentiũ aquæ, sit ne dulcis an salsa,frigida an calida:ergo neque in eucharistia debuerunt accidentia panis æstimari, sicut neque æstimatur,quòd vinum sit albũ vel rubeum.Respondetur,quod neq; in pane alia considerantur accidentia, quàm fermentum, quod corruptionem dicit: cuius vtique tanta potest esse corruptio,vt materia esset sacramẽto inepta.

ARTICVLVS.V.

Vtrùm vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

PRæmissa materia panis sequitur de vino vtrũ requiratur esse vitis. Et respõdetur vnica conclusione.Solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primò propter institutionem Christi: nam in tali vino sacramentum instituit. Vnde vt Matthæ. 26.legitur,post calicis consecrationem subiũxit.Non bibam amodò de hoc genimine vitis &c.Secundò,quia sicut dictũ est, ad materiam sacramẽtorum assumitur illud, quòd propriè talem habet speciem: vinum autem propriè nec est,nec dicitur,nisi quod ex vuis exprimitur,reliqui verò liquores non nisi per abusum dicuntur vina.Tertiò, quoniam huiusmodi vinum huic sacramento germanè cõgruit,quippe cuius effectus sit spiritualis lætitia: nam vt legitur in Psalmo. Sicut panis(nimirum triticeus) cor hominis confirmat, ita & vinum (scilicet, vitis) letificat cor hominis. Accedit demum & figura: nam sicut Christus comparauit se grano frumenti, ita & Ioannis. 15.ait, Ego sum vitis vera:atque adeò sicut panis frumenti, ita & vinum vitis competens est huius sacramenti materia. *Cõclusio.*

¶De cõclusione huius articuli nullatenus dubitare licet. Est enim decreta de consecratione,distinctione secunda.can.in sacramentorũ. & canone. Non oportet. & canone. In sacramento.qui est concilij Carthaginensis tertij. Vnde & can.Sicut.condemnatur error ille dicentium,quòd sola aqua sufficit.Et cap. firmiter.de summa Trinitate & fide Catholica:& in concilio Florentino, eadem sancitur cõclusio. Nam quanquam in consecratione euangelica non fiat expressa mentio vini,sicut panis:quia non legitur,nisi,accipiens calicem: tamen nomen ipsum calicis admonet, non habuisse intus meram aquam,sed vinum. Vas enim aqua plenum,aquale dicitur, non calix. Vnde in psalmo. 22. Calix meus inebrians quàm præclarus est? Verbum autem subiunctum,Nõ bibam amodò de hoc genimine vitis vsque in diem illũ,&c.rem apertiùs explicat. Vbi Chrysost. homilia.83.de geniminè,inquit,vitis,quę certè vinum,nõ aquam producit.In quo hæresim eorum euellere voluit,qui aqua in his mysterijs vtuntur. *Expositio articuli.* *Chrysost.*

¶Similis ergo illi in præsentiarum conclusio præfigitur, quam de pane triticeo posuimus: scilicet,q̃ omne & solùm vinum vitis est materia necessaria huius sacramenti, nõ perscrutando an vinum sit species specialissima,an verò genus subalternum, quia in euangelio nihil aliud habetur.Quocirca in can. In sacramento.sicut determinatur,q̃ panis debet esse *Vinũ uitis.*

ex frumento, ita q̃ vinum ſit ex vuis. Quapropter vinum malogranatorum, aut mororum, vt ait S. Tho. in ſolutione primi argumenti, nõ eſt idonea materia: quia illa non ſunt vina, ſed per defectum vini ſunt introducta. Quare neque de Sidra, quæ fit ex pomis, neque de cerui ſia poteſt ſacramentum confici.

¶ Quòd ſi quæras, vtrũ ſint ſpecies vitis plures ſicut frumenti, reſpondetur veriſimile eſſe, omnes eſſe eiuſdẽ ſpeciei, licèt habeant accidentia plurimùm diſtantia, & vinũ vino longiſsimè præſtet. At parùm refert, ſic differant nec ne, dum modo ſint veræ vites vuarum viniq́ue feraces. Leguntur enim Canticorũ. 1. vineæ Engaddi, vbi naſcitur balſamum: at verò licèt ſic per ſimilitudinem vitium dicantur, non tamen ſunt vites, niſi æquiuocè, ſed aliud genus fruticum. ¶ De liquoribus autem, qui ex vite proueniunt, dubitari poteſt. Et primum de aceto arguit S. Tho. ſecundo loco, Acetum eſt quẽdam ſpecies vini, quæ de vite ſumitur, vt ait Iſidorus, ſed de aceto non poteſt confici ſacramentum: ergo non omne vinum eſt apta materia. Inno. lib. 4. de officio miſſæ capit. 30. ait. vinum acidum, quod appellatur acetum: poſſe eſſe materiã huius ſacramenti. Quem vtique Alex. 4. par. q. 32. memb. 8. refert, ſubindeque Iſidorum & Galenum ad examinandũ an in aceto tanta fiat corruptio vt deſinat eſſe vinũ. Hæc autem quæſtio non incumbit theologo. Satis eſt dicere, quòd quando vinum per corruptionem ſit perfectè acetum, non eſt materia ſacramenti. Primùm, quia eſt maximum argumentum mutare ſpeciem, cuius indicium vt ait Ariſtote. 8. Metaphyſicæ eſt, q̃ ſicut à priuatione in habitum, ſic ab aceto in vinũ impoſsibilis eſt regreſſus. Deinde quia ſiue ſpeciem mutet ſiue ſecùs, non eſt vinum. Poteſt tamen vinum ſeruata ſua ſpecie aceſcere: quare in vino acido fieri poteſt cõſecratio. Et hoc eſt, quod dicere voluit Innocen. At verò quando eſt notabile dubium an ſit acetum, graue peccatum eſt, ſacramentũ tali periculo cõmittere: ſicuti & panem adeò corruptũ conſecrare, de quo ambigitur ſit ne iam verè panis. Atque hanc ob rem ſpecies conſecratas vini non eſt in vſu eccleſiæ ad ſeruare, ſicut ſpecies panis: quoniã dum ſic aceſcerẽt, vt ſpecies eſſent aceti, deſineret illic eſſe ſanguis. Ex his fit conſequens, gloſſam illam canonis, ſicut in ſanctificando. de conſecra. diſtinctio. 2. quæ, ait, acetum dummodò factum ſit ex vino eſſe materiam ſacramenti, nullatenus eſſe audiendam: imò ſi talis conſecratio contingeret, pro nulla eſſet habenda.

Reprobatur gloſ. can. ſi cut.

¶ Tertio arguitur. Sicut de vite ſumitur vinũ depuratum, ita & agreſta, & muſtũ: ſed de iſtis non poteſt fieri conſecratio: ergo nõ omne vinum eſt apta materia. Reſpondet, agreſtam nõ eſſe materiam: quia ſicut acetum eſt vinũ corruptũ, ita & agreſta in via eſt generationis ad vinum, quæ eius ſpeciem non attingit. Itaque de agreſta idem eſt habendũ iudicium, quod de aceto. In principio nanque certiſsimum eſt non eſſe vinum, in progreſſu verò dum vuæ matureſcunt, res fit dubia: quare tunc licèt forſan ſit vinum, eſt tamen graue peccatum in re dubia conſecrare. 3. Arg.

¶ De vuis autem dubitare quis poſſet, an ſint conſecrabiles, propterea quòd iam vinum eſt, quod latet in illis, & in ſexta ſynodo, vt legitur can. Didicimus. de conſecr. diſtinct. 2. commemoratur ritus quarundam eccleſiarum, vbi ſacerdotes vuas ſimul offerebãt in altari, & cum ſacramento corporis ſimul diſpenſabant populo. Et quanuis præcipitur ne id fiat, permittitur tamen ibidem, vt poſt oblationem corporis, vuas ſeorſum benedictas popul⁹, qui petierit, accipiat, & fructuũ gratias agat, ergo vuæ poſſunt conſecrari. Et confirmatur. Muſtũ eſt conſecrabile: ſi autem in calice cum muſto miſcerentur vuarum folliculi, quanuis indecens eſſet, nihilominus muſtum conſecraretur: ergo & muſtum concluſum in grano vuæ eſt cõſecrabile. *De vuis.*

¶ Negatur hæc vltima conſequentia, quia muſtum non eſt conſecrabile niſi ſub ſpecie potabili vini: ante verò quàm exprimatur ex vua nec eſt muſtũ, nec vinũ, & fortè differt ſpecie ab ipſo poſtq̃ expreſſum eſt: nam eſt cõtinuũ folliculo, & corpuſculis internis vuæ, ſicut caro cũ neruis & pelle animalis. Quare tota vua non eſt potus, ſed cibus differẽs ſpecie à muſto. Sed arguis, facillima illa expreſsio vuæ nõ videtur mutare ſpeciem: ergo vua & muſtum non differunt ſpecie. Negatur conſequentia, quia vua (vt modò dicebamus) plura continet quàm muſtum. Vnde per illam expreſsionem fit purus liquor, ſicut per contuſionẽ amygdalorum, & nucum fit lac & oleum differens ſpecie ab ipſis contuſis. Secundò adijcitur, quod quanuis vna poſſet eſſe tan matura, vt aliqua particula muſti illic includeretur eiuſdem ſpeciei, ac ſi eſſet expreſſa, non tamen eſt illic potabilis, ſed comeſtibilis. Ad canonem autem citatum reſpõdetur, quòd vuæ illæ, quas populus acciperet, ſi vellet, permittebatur, non cenſentur fuiſſe conſecratæ, ſed benedictæ ad referendũ gratias Deo de fructibus terræ. ¶ Ad verò de muſto nemini dubiũ, quin poſsit fieri conſe- *De muſto.*

consecratio, est enim verè vinum, vt eius dulce do testatur, atque completa digestio per calorem naturalem, vt quarto Meteororũ author est Aristoteles. Quanuis non sit vsq; adeò perfectum vinum propter defectum decoctionis, quæ fit postmodum in dolio. Quare & in hoc erat dicta glossa super can. Sicut. negans mustum, quousq; per huiusmodi concoctionem incipiat esse vinum, esse consecrabile. Enimuerò Iulius papa. can. Cùm omne. ead. dist. permittit, vt botrus vuarum tempore necessitatis exprimatur in calice, & permixta gutta aquæ fiat consecratio. Verũtamen nisi necessitas ad id perstringat, non est huiusmodi mustum recentissimè expressum consecrãdum, propter commixtionem, quæ illi fieret grossarum particularum vuæ, quæ non sunt vinum. Per hæc iudicare nõ est difficile de vini generibus, quæ ex aromatibus & melle conficiuntur. Si enim tam tenuis esset mixtio, vt verè maneret substantia vini, consecrabile esset: si verò tanta esset commixtio, vt corruptio fieret vini, non esset consecrationi idoneum. Ob idque peccatũ est de huiusmodi artificiatis vinis consecrare propter periculum.

De alijs uinigenerib⁹

De Lora. ¶Idem de Lora, seu acinacio vino dicendum, quod ex acinis semel compressis infusa aqua exprimitur. Tam parum enim posset aquæ cõmisceri (veluti dixim⁹ de granis tritico cõmixtis) vt species vini seruaretur, & tantum, vt corrumperetur: quocirca non potest sine periculo de eiusmodi fieri consecratio. Et quandoq; certum esset consecrationem fuisse cassam.

De cõgelato uino. ¶Quid autem de vino congelato: nam nonnunquam accidit, vt congeletur. Et dictum est baptismum non posse fieri in gelu. Respondetur, congelationem posse fieri adeò exiliter, vt maneret vinum, & tunc posset consecrari. Nec est simile in baptismo: nam in gelu non potest fieri ablutio, licèt possit fieri consecratio. Sed vsque adeò posset indurescere, vt desineret esse vinum, & transiret in formam lapidis. Cuius signum esset, quòd si postea liquefieret, nõ haberet vini virtutem. Esset ergo immane sacrilegium gelu consecrare, nisi calore liquefactum documentum præberent esse vinũ. Quare idẽ experimentum sumendum est, vbi species consecratas contingeret congelari. Si enim postea liquefactæ specimẽ prę ferrẽt vini in sapore, testimonium esset, illic esse sanguinem. Si autẽ talem calorem & vigorem non seruarent, non esset sanguis. Nihilominùs propter periculum cum veneratione essent sumendæ.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm aqua sit vino permiscenda, quæ in ipsum conuertatur.

QVVM vinũ solùm fit, quod transsubstãtiatur in sanguinẽ, mixtio aquæ dubiũ offert triplex. Congruit nanq; tres articulos aquę propter eorũ cõnexionẽ in vnum tribus conclusionibus præstringere.

¶Quare prima est. Vino quod offertur in hoc sacramẽto, debet aqua permisceri. Eaq; primo authoritate Alexandri papæ de conse. d. 2. cã. 1. probatur dicentis. In sacramentorũ oblationibus: quæ inter missarũ solennia Domino offeruntur, panis tãtùm & vinum aqua permixtum in sacramentis offerantur. Cui quatuor rationes subijciũtur. Prima, quia sic Christus probabiliter creditur consecrasse: scilicet, lympha tum vinũ propter sobrietatẽ secundũ patriũ morẽ, vnde Prouer. 9. Bibite, inquit, vinũ, quod miscui vobis. Secũdò, propter repræsentationẽ dñicæ passionis, quã ibidẽ idẽ pontifex subnectit. Nõ enim debet, inquit, in calice dñi aut vinum solũ, aut aqua sola offerri, sed vtrũque permixtũ: quia vtrũque ex latere Christi, in passione sua profluxisse legitur. Tertia, quia ad significandũ effectũ huius sacramẽti illa cõuenit permixtio: per illã enim vnio designatur quæ fit populi Christiani ad Christũ. Vnde Iulius papa cã. Cũ omne. ea. d. Videmus, inquit, in aqua populũ intelligi, in vino verò ostẽdi sanguinẽ Christi: ergo cũ in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarta, quia hoc vltimo effectui sacramẽti cõpetit, qui est introitus in vitã æternã. Vnde Ambrosius in lib. de sacramẽ. Redũdat aqua in calicem, & salit in vitam æternam. ¶Secũda cõclusio. Apposition aquæ nõ est de necessitate sacramenti. Probatur primò autoritate Cypriani Papæ can. Scriptura. de cõse. d. 2. vbi ait, ꝙ si aliquis de antecessoribus nostris vel ignorãter vel simpliciter non obseruauit, vt. s. aquã vino miscere in sacramẽto, potest simplicitati eius venia cõcedi. Quod quidẽ si mixtio esset necessaria nunquã dixisset. Supponitur autẽ & autoritati ratio. Iudiciũ enim sacramẽti, cũ sit sacrę rei signum, ex re ipsa sumendũ est, quã significat: appositio autẽ aquæ ad vinũ refertur ad significandum participationẽ sacramenti huius à fidelibus, quatenus per aquam vino mixtam, populus significatur (vt dictum est) Christo

1. Cõclus.

2. Cõclus.

adunatus. Sed & hoc ipſum q̃ de latere Chriſti aqua profluxerit, ad eũdem ſacramenti vſum refertur, quatenus per aquam ablutio peccatorum deſignatur, quæ per paſsionẽ fit: vſus autem ſacramenti, quo à fidelibus participatur (vt ſuprà oſtẽſum eſt) non eſt de neceſsitate ſacramenti, quippe quod in ſola materiæ conſecratione conſiſtit, ſed eſt quid cõſequens ad ſacramẽtum: ergo admixtio aquæ huiuſmodi vſum repreſentans non eſt de neceſsitate ſacramenti.

3. Cõcluſ. ¶Tertia cõncluſio. Sẽper tutiùs eſt parum de aqua apponere, probatur primò authoritate Honorij tertij cap. Pernicioſus, de celebra. miſſa. vbi ait. Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus: videlicet, q̃ in maiori quãtitate de aqua ponitur in ſacrificio quàm de vino: cùm ſecundum rationabilem cõſuetudinẽ eccleſiæ generalis plus ſit in ipſo de vino, q̃ de aqua ponẽdũ. At verò quoniam aquæ quantitas inde dependet, vt conſtet quid de illa aqua fiat, cõmemorat D. Tho. tres opiniones. quas Inno. ca. cùm Marthę. refert, de celebra. miſſa. fuerunt enim qui dixerunt, aquã vino commixtam peracta conſecratione ſeorſum manere. Hæc autẽ opinio vera eſſe nequit: quoniam per conſecrationem nihil aliud ſub ſpeciebus ſacramentalibus permanet, quàm corpus & ſanguis Chriſti, dicente in libro de ſacramentis Ambroſio. Ante benedictionẽ illa ſpecies nominatur, poſt benedictionem corpus Chriſti deſignatur. Atq; idem eſt de ſanguine. Alioqui non totum adoratione latrię adoraretur. Secunda opinio fuit quorundam dicentium, quod ſicut vinũ tranſubſtantiatur in ſanguinem, ita & aqua in illã, quæ de latere Chriſti effluxit. Sed neq; hoc veritati conſentaneum eſt, aliàs deberet ſeorſum aqua, ſicut per ſe, vinum conſecrari. Tertia, demum, eademq; vt ipſe, ait, pontifex, certiſsima eſt ſententia, quòd aqua priùs in vinũ conuertitur, ac ſubinde vinum in ſanguinem. Hinc ergo colligitur cõcluſio noſtra, ſi enim aqua debet apponi vt cõuertatur in vinum, fit, vt quanto minùs apponatur aquæ, tantò ſit tutiùs, tũc potiſsimum quando vinũ debile eſt & tenue. Nam tunc tanta poſſet eſſe aquæ permixtio, vt vini ſubſtantiam exhalaret. Vnde meritò Iulius papa can. citato. Cùm omne. de conſec. diſt. 2. illos reprehendit, qui pannum lineum muſto intinctum propter inopiam vini totũ annum ſeruabant, & poſtmodum aqua illum lauantes de illa conficiebant ſanguinem. Illud quippe nec erat vinum, nec inde ſacramentum conficiebatur.

Tres opiniones.

Expoſitio articuli. ¶Circa primam concluſionem admonet Cajetanus ne quis arbitretur Græcos calicem domini abſque aqua offerre. Hic enim, inquit, vt ex concilio Florentino conſtat, Armenorum ritus eſt. Attamen Innocent. libro. 4. de officio miſſæ. capit. 32. & Græcis eundem ritum impingit. Græci enim & Armeni, vt in fermentato conficiunt, ita etiã & in hoc fortè conueniunt, quòd aquã calici non infundunt. Eſt tamen iam veritas hæc extra cõtrouerſiã catholica, vt de conſecra. di. 2. per ſeptem primos canones decernitur. & de celebr. miſſa. cap. Cùm Marthæ. & cap. In quadam. ac demũ in concilio Florentino. Et Cypria. libr. 2. epiſtolarum. epiſtola. 3. ex qua deſumpti ſunt illi canones citati ſicut. & cap. Scriptura. illam tertiam rationem, quam artic. 6. facit S. Thom. latè diſſerit, dicens, aquarum nomine populos deſignari, iuxta illud Apocaly. 17. Aque, quas vidiſti, populi ſunt. Et quidem Armachanus lib. 9. ca. 9. arbitrabatur hanc aquæ mixtionem cõſtitutionem fuiſſe Alexandri, vt patet in can. citato primò. de conſecra. diſt. 2. qui fuit pontifex à Petro quintus tempore Adriani, nempe trigeſimoquarto anno poſt obitum Ioannis euãgeliſtæ, à quo præſumitur, inquit, illã cæremoniam accepiſſe. Veruntamen non eſt dubitandum, quin apoſtoli ab ipſo Chriſto illam acceperint, moreq́ue ſeruauerint, & lege ſucceſſoribus tradiderint.

¶Arguit ergo S. Tho. primo loco quòd Melchiſedec, qui typũ geſsit ſacerdotij Chriſti, nõ legitur Gene. 14. obtuliſſe niſi panem & vinũ. Reſpondet tamen quòd etiam fuit hoc ſacramentum deſignatum in aqua quę in eremo fluxit de petra: ſecũdùm illud. 1. Corinthio. 10. Bibebant autem de ſpiritali conſequẽti eos petra. Et ideo aqua admiſcenda eſt vino, ſicut admiſcetur farinæ, vt fiat panis. Diuerſa autem ratione aqua ſumitur in baptiſmo, & hîc. Quoniam illic eſt de neceſsitate ablutionis, hic autem de congruentia refectionis. Hæc S. Thomas in argumentis. 1. Argu.

¶De ſecunda verò concluſione, an mixtio aquæ ſit de neceſsitate ſacramenti dubitatio eſt aliquantulo maiuſcula. Nam Armachanus loco citato videtur ſentire, eſſe neceſſariã propter nõnullas canonum autoritates, quæ id videntur, ſonare, ſed potiſsimum in eius fauorem arguitur quòd ſi Chriſtus ſic cõſecrauit, conſecrareq́ue ſubinde inſtituit, apparet eiuſmodi mixtio neceſſaria: quandoquidem neceſſarium eſt eius exemplum ſequi. Veruntamen his non obſtantibus Innocent. loco citato. lib. 4. cap. 32. ait non eſſe de eſſentia, allegans Cypriani ſententiam, quæ hic citatur can. 2. Cõclu. Armachanus.

can.Scriptura.scilicet,dandam esse veniam ijs, qui aquam non apponunt. Et re vera ratio S. Tho.est optima. Videlicet, q̃ cum mixtio hęc non fiat nisi ad repræsentanda illa, quæ non sunt de essentia sacramenti (quæ in consecratione consistit) sed ad vsum pertinentia,fit vt neque ipsa mixtio sit de essentia.Et accedit manifesta ratio:nam si aqua, vt, inquit, Innocen. in vinum debet conuerti antequam fiat consecratio, nõ est magis de essentia apponere guttam aquæ, quàm vino vinum addere. Vnde ad argumentum respondetur, quòd non quicquid Christus inter consecrãdum obseruauit, est de essentia sacramenti:sed tantùm materia, forma,& intentio: materia autem est vinum, vt nomina calicis & geniminis vitis euangelica admonent.Nomine autẽ vini non comprehenditur aqua. *Ratio opti.*

¶Colligitur ergo ex his duabus conclusionibus mixtionem aquæ non esse quidem de necessitate sacramẽti,sed tamen de necessitate p̃cepti,quod re vera obligat sub reatu mortali, nisi forsan ex obliuione omitteretur. Est enim mos ecclesiæ solennissimus. Vnde in concilio Florentino solus panis triticeus & vinum de vite ponitur tanquam necessaria materia.Subiũgitur verò,q̃ ante consecrationem aqua modicissima misceri debet. Vbi verbum (debet) solam præcepti necessitatem designat.

1.Argum. ¶Instituit ergo primum argumentum Sanct. Thom.ex verbis Cypriani,quæ referuntur in can.Sicut.Nec tamen Cyprianus,ait,sicut,sed sic.Extant enim(vt diximus) libr. 2. epistolarum eius,epistola.3.vbi,ait. Sic calix Domini non est aqua sola,& vinum solum, nisi vtrunque misceatur:quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola,nisi vtrunq; (scilicet,farina & aqua)fuerit adunatum. Aquæ verò admixtio cum farina est de necessitate panis cõsecrandi: ergo & admixtio aquæ cum vino. Similia fere sunt verba Iulij can. Cùm omne, scilicet. Non potest calix Domini esse aut aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunque misceatur. Respondet D. Thom. eodem pacto, quo Innocentius loco citato, quòd verbum Cypriani intelligitur eo pacto, quo id dicitur fieri non posse, quod conuenienter fieri non potest. Si enim non apponeretur aqua, esset peccatum quare similitudo cum aqua in farina non est omnimoda:nam panis est sacramẽto necessarius,& mixtio aquæ necessaria itidẽ conficiendo pani. At verò licèt sacramento sit necessarium vinum, tamen quòd aliqua eius particula fiat per cõuersionem aquę in ipsum, non est de essentia.

¶Secũdò arguitur. In passione Domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis,ita & aqua:sed vinum ratione sanguinis est necessariũ:ergo pari ratione aqua. Est argumentum Martini papæ can. Non oportet. eadem. d. Respondet autem D. Thom.non eadem rationis necessitate sanguinem & aquam ex latere Christi emanasse: sanguis quippe directè ad ipsam passionẽ pertinebat. Est enim naturale vulnerato corpori humano sanguinem emittere: effusio autẽ aquæ non erat sic de necessitate, sed ad demonstrandum effectum passionis congrua, qui est tum ablutio à peccatis,tum & refrigeriũ cõtra carnalem concupiscentiam. Et ideo aqua non cõsecratur seorsum (vt in tertia cõclusione dictũ est,) sed vino admixta, ad denotãdum vinum, quod transubstantiatur in sanguinem esse de necessitate: aqua verò ad repræsentandum populum deseruire,qui cõuertitur in Christum, sicuti aqua in vinum. *2.Argum.*

¶Tertiò arguitur. Si aqua non esset de necessitate sacramenti, quæcunque apponeretur sat esset,vt rosacea,vt eiusmodi quæuis alia: ecclesia autem non vtitur nisi vera aqua: ergo illa est necessaria. Respondet tria. Primùm, quòd cùm aqua non sit necessaria,nihil refert ad necessitatem sacramenti quę aqua misceatur vino,siue naturalis siue artificialis. Secũdò, ait, peccatum esse apponere aliam aquam quàm veram:& profectò arbitror esse mortale, propter significationẽ, quia de latere Christi non fluxit nisi vera aqua,nõ autẽ humor phlegmaticus,vt aliqui dixerũt. Quæ quidem aqua documẽtum perhibuit Christi corpus fuisse compositum ex quatuor humoribus, vt Innocen. ait,cap. In quadã extra de celebra.missa. quod suprà distinctio.3.artic.4.satis expositum est. Tertiò,ait,quòd de aqua admixta farinę diuersa est ratio:nam cùm sit de necessitate panis,requiritur aqua naturalis:quare si ex rosacea,vel alia artificiali commassaretur panis, non esset consecrabilis. *3.Argum.*

¶Caietanus verò hoc in dubium reuocat, imò in contrariam partẽ flectitur. Ait enim quòd cùm ad materiam sacramenti non sit necessarium nisi panis,considerandum est, vtrùm ex aqua artificiali,quæ est herbarum succus,possit confici verus panis. Et applaudit parti affirmatiuæ: nam aqua, inquit, non est materia permanens in pane,sed calore ignis exhalatur: & ideo panis ex quacunque fiat aqua, potest esse eiusdem speciei. At verò opinio hæc non est tuta, neque vllo pacto esset talis licentia concedenda.Et Paluda.distinctio.11. *Caiet.*

quæstio. 1. circa finem contrarium tenet.

Argum. ¶ Tertia demum cõclusio, quòd aqua in ea quantitate est miscenda, quæ facilè possit trãsire in vinum, extra cõtrouersiam est, vt Innocent. capit. Cùm Marthæ. decernit. Quapropter ex paucitate aquæ nullum potest creari periculum: imò quanto minùs misceatur, tanto tutiùs est, etiam si sit sola gutta, dummodò sit aqua. Nam tam exilis potest esse gutta, vt non sit nisi ros. Sed tamen ex magnitudine periculum offertur: nam si tanta esset, quæ non posset conuerti in vinum, solum vinum cõsecraretur, & ipsa maneret illic in substãtia aquę: quod esset plebem seducere, quæ adorat quicquid substãtię sub illis accidentibus recondi-tur, tametsi per ignorantiam ab idololatria excusaretur. Igitur sacerdos immane sacrilegium committeret, præsertim si prudens & sciens id faceret. Quare dum apparet aquæ plus iusto effusum, debet calix effundi, & iterum vinum cum pauciori aqua infundi. Atqui in ordine nostro, & alijs ecclesijs mos seruatur statim ante introitum missæ calicem miscere, vt tempus suppetat aquę in vinum cõuertẽdę.

¶ Argumẽta Sãct. Thomæ sunt huiusmodi. Sicut sanguis ex corpore Christi, ita & aqua sensibiliter exiuit. Ait enim Ioan. capit. 19. Qui vidit testimonium perhibuit: exigua verò aqua non est sensibilis. Item multa aqua vino admixta corrumpitur: quod autem corruptũ est, perinde habet ac si non esset: ergo debet in notabili quãtitate adiungi. Item tertiò, quia si tam parum sufficeret, satis esset in toto vegete guttam aquæ infundere, ex quo postea hauriretur consecrandum vinum: quod apparet ridiculum.

¶ Ad primum respõdetur, satis esse quòd sentiatur aqua dum apponitur, licèt post conuersionem in vinum non sentiatur. Ad secundum dicitur, quòd si non apponeretur, periret significatio: cùm autem apponitur, & corrupta conuertitur in vinum, significat populum in corporari Christo. Ad tertium denique respõdetur, quòd mixtio non debet fieri in vegete aut lagena, sed in ipso calice vbi cõsecratio adornatur. Alioqui nõ seruaret significationem populi per hoc sacramentum adunandi Christo.

QVÆSTIO SECVNda, De conuersione panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi.

S. Tho. 3. part. quæst. 75.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in hoc sacramento sit corpus Christi secundùm veritatem.

EXpedita quæstione de materia sacramenti, ex ordine proximè sequitur alterade eius cõuersione in corpus. Cuius vtiq; primus articulus, qui vt fundamẽtum toti quæstioni substernitur, est, vtrùm corpus secũdum veritatem existat in hoc sacramẽto. Quæ quidem quæstio eãdẽ includit de sanguine. Et S. Tho. vnica respõdet bimẽbri cõclusione, nec satis ad formam: quare in virtute alteram præsupponit.

¶ Sit ergo prima cõclusio hæc. Verum corpus Christi est sub specieb⁹ panis, & verus sanguis sub speciebus vini. 1. Cõclu.

¶ Secũda. Mysterium hoc huius sacramẽti sensu deprehẽdi nõ potest, sed sola fide, quæ auctoritati diuinæ innititur. Probat vtrãque tribus sanctorum authoritatibus, deinde rationibus itidem tribus. Ait enim Cyrillus super illud Lucæ. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Non dubites an hoc verum sit, sed potiùs susci pe verba saluatoris in fide: cùm enim sit veritas, nõ mẽtitur. Et Hilarius. 8. de trinitate. De veritate, inquit, carnis & sanguinis Christi nõ est relictus ambigẽdi locus. Nũc enim & ipsius domini professione, & fide nostra caro eius verè est cibus, & sanguis eius verè est potus. Et Ambrosius lib. 6. de sacramẽt. c. 1. Sicut verus Dei filius est dñs Iesus Christus: ita vera Christi caro est, q̃ accipimus, & verus sanguis eius est potus. Prima autem ratio inaccessę huius veritatis sumitur ex prælatura legis nostrę respectu veteris. Hoc em̃ sacrificiũ in lege illa fuit tãtũ in figura agni paschalis, & aliorũ rituũ, iuxta illud ad Hebręos. 10. Vmbrã habẽs lex futurorũ bonorũ, nõ ipsam rerũ imaginẽ. Decuit ergo, vt in sacramẽto per Christũ Dei filium institutum plus lõgè cõtineretur: nempe, vt Christus ipse passus, nõ solum in significatione Hilarius. Ambros. 1. Ratio

cationē & figura, sed in rei veritate. Quam ob rem Diony. cap. 4. eccleſiaſticæ hierar. cenſet ipſum perfectiuū omnium aliorum ſacramentorum. Secundò, hoc fuit, & ipſius Chriſti charitati congruens, ex qua pro ſalute noſtra corpus verum noſtræ mortalitatis aſſumpſit. Eſt enim amicitiæ propriū, & natiuū, (quod Philoſophus. 9. Ethico. ait,) vt ſibi inuicem præſentes amici conuiuant: qua de cauſa, & præſentiam ſuam corporalem Chriſtus in præmium repromittit, dicens Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illic cōgregabūtur & aquilę. Igitur ne nos interim in hoc peregrinationis exilio ſua corporali præſentia deſtitueret, nos ſibi per veritatē corporis ſui, & ſanguinis quotidie in hoc ſacramento coniungit. Vnde Ioan. 6. Qui māducat, inquit, meam carnem: & bibit meū ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Quò fit, vt ſacramentum hoc propter familiarem coniunctionem Chriſti ad nos ſit tum maximæ charitatis ſignum, tum, & noſtræ ſpei ſubleuamen & robur. Tertiò, & perfectioni fidei noſtræ id fuit congruentiſsimum: quæ quidem fides, & de diuinitate Chriſti eſt, & de eius humanitate, ſecundùm illud Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Etenim quoniam fides eſt inuiſibilium, oportuit, vt ſicut ſuam nobis diuinitatem inuiſibiliter exhibuit, ita & in hoc ſacramēto ſuā carnem inuiſibili modo perhiberet.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

¶ In calce demum articuli ſubiungit damnatā hæreſim contrariam Berengarij, qui huiuſmodi rationes minimè animaduertens, dixit corpus, & ſanguinē Chriſti, non eſſe in hoc ſacramento, niſi in ſigno, quod eſt tanquam hæreticum abijciēdum: vt pote aſſertionibus Chriſti aduerſum Matthæ. 24. & Luc. 22. Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt calix ſanguinis mei. Quapropter hæreticus ille compulſus poſtmodum fuit ſuam hæreſim retractare, & veritatem confiteri.

Expoſitio articuli.

¶ Quæſtio hæc ſolennis eſt, & tractatu digniſſima: nam vt eſt ſæpiſsimè ab eccleſia hæreſis eorum damnata, & ſepulta, qui huius ſacroſancti myſterij veritatem negant, ita eſt frequentiſsimè per alios atque alios hęreticos ab orco reuocata: neq; tempora noſtra ab hac calamitate, & tempeſtate libera ſunt. Hoſtis enim ille antiquus, qui ab initio mendax fuit, & pater mendacij, inter omnia orthodoxæ fidei ſacramenta inacceſſæ huius maieſtati, & veritati infeſtiſsimus eſt: quare nunquam non illam labefactare contendit. Etenim quoniam ſuperbia eius aſcēdit ſemper, fit vt Deo cum primis inuideat, quòd tanta veneratione in hoc ſacramento colatur & adoretur: & ſacerdotibus, q ea donati ſint facultate, quam angeli non meruerunt, vt creatas ſubſtātias in corpus & ſanguinem Dei transformare valeant, & cunctis ſumentibus, q illas vires hic identidem reſumant, quibus eius nequiſsimos incurſus propulſent: & eccleſiæ, quòd eo pacis vinculo per hoc ſacrum myſterium conglutinetur, quam ipſe in cœlo, & in terra perturbare ſemper conatus fuit: & quòd per hoc demum viaticum ad illam gloriam capeſſendam prouehamur, de qua ille fuit ſuo merito deturbatus.

Diaboli inuidia.

¶ Sex igitur errores, vt Thom. Walden. aduerſus Witcleff tomo. 2. de ſacrament. cap. 19. & Iodocus Clicthoueus libro. de ſacramento eucharistiæ aduerſus Oecolampadium cap. 1. referunt in eccleſia ab eius incunabulis de hoc ſacramento oborti ſunt.

Hæreticier rores circa hoc ſacramentum.

¶ Prima enim hęreſis (ſic enim eam ſuper pſal. 54. & iterū ſuper pſal. 98. appellat Augu. & refertur de conſecra. diſt. 2. can. Prima quidem.) Prima inquā fuit eorū, qui vt habetur Ioan. 6. audientes ab ore Chriſti, Niſi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, nō habebitis vitam in vobis, ſtupuerūt arbitrati, q deberēt carnes ipſas Chriſti, vt in macello bouinæ laniantur, deuorare: & ideo murmurarunt dicentes, durum eſſe ſermonem. Hæc autem impropriè dicitur hæreſis circa hoc ſacramentū: quippe, quæ viuente Chriſto antequam illud inſtitueret, accidit. At quoniā hæreſis idem eſt quod abſceſsio, & multi eorum, non tam propter ſermonis duritiem, quā propter ſaxea ſua pectora à Chriſto abſceſſerunt, hæreſis dicitur.

1. Hæreſis.

¶ Secūda fuit Neſtorij blaſphemia circa annū Domini quadringenteſſimū, qui cùm Chriſtū negaſſet verbum eſſe diuinū per naturā, quod noſtrā aſſumpſiſſet humanitatem, ſed diceret purum eſſe hominem, in quo verbi diuinitas quaſi in tabernaculo inhabitabat, quāuis cōcederet in hoc ſacramento eſſe corpus & ſanguinem Chriſti, negabat tamen eſſe corpus & ſanguinē Dei. Quare cōſulto, aiebat, dixiſſe Chriſtum, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, quaſi non eſſet filius Dei. Hæc tamen hęreſis in cōcilio Epheſino per Cyrillum, & alios patres ibidem cōſidentes condemnata fuit, vt patet in eius ſynodica epiſtola ad eūdem. Neſtorium inter geſta eiuſdem concilij. §. Ad benedictiones myſticas. Illicque decretum fuit tanquā catholica veritas verum corpus & ſanguinem quæ verbo in vnitate ſuppoſiti vniuntur, exiſtere in hoc ſacramento. Ex quo decreto deſumptus eſt canon. Neceſſariè. de conſecra. diſt. 2. vbi decernitur, in hoc ſacramento

2. Hæreſis.

participes nos fieri corporis & pretiosi sanguinis Christi, non vt communem carnem prę-cipientes, nec viri sanctificati, & verbo cōiuncti secundùm dignitatis vnitatem, sed verè viuificātem, & ipsius verbi propriam factam.

Tertia hæresis Berenga. ¶ Tertia fuit hæresis Berengarij Galli sub annum Domini millesimum quinquagesimum. Is enim fuit primus, qui buccinare fuit ausus peracta consecratione non manere sub speciebus corpus aliud, quā panis & vini, quæ antea erant, sed illa aiebat corpora dici corpus Christi & sanguinem in typo & figura, sicut crucifixus in ligno sculptus dicitur Christus, & quē admodum Christus ipse, vt. 1. Corinth. 10. ait, Paul. dicitur petra. Itaq; consecratio illa nihil aliud efficiebat q̄ vt substantia panis esset imago quædā corporis Christi, quam ideo perinde vt imaginem crucifixi adoramus. Hæresis hæc, vt in vita Leonis noni refert Platina, primò in concilio Vercellensi sub eodem pontifice fuit condemnata. Cæterùm eodem hæretico in suam hæresim relapso coacta fuit synodus Turonensis in Gallia sub Victore secūdo, & illic præsente Hildebrando Romani pontificis legato, qui postmodum fuit Gregorius septimus, cōuictus iterum idem Berēgarius fuit pollicitusq; adeò eam hæresim se nūquam amplius defensurum. Veruntamē quia iterum male de ea audiebat, vocatus fuit ad cōcilium Romanum primū sub Nicolao secundo, & illic tertiò eandem hæresim reuocauit, atque ea reuocatio est, quę refertur de conse. dist. 2. cano. Ego Berēgarius. vbi abiuratione hęresim illam promisit se pro viribus extirpaturū. Nihilominus quartò (quod hęreticorum ingenium est) relapsus, delatus fuit in concilium Romanum secundū sub Gregorio septimo anno Domini millesimo septuagesimo, vbi iureiurando eandem maledictam hæresim abrogauit, veniamque subinde à Pontifice obtinuit. Et vt Gaguinus historicus Gallus in vita Henrici regis refert, bona sua in pauperes distribuens, pœnitētis vitam sanctè finiuit.

¶ Tres aliæ hæreticorum sectæ, qui substātias panis & vini vnà cum Christi corpore & sanguine in sacramēto relinquunt, ad subsequentem articulum spectat recensere.

Ioan. Vuitcleff. ¶ Hanc ergo Berengarij toties peremptam hæresim tandem Ioan. Witcleff hæresiarcha ille Bohemus iam putidam reuocauit in orbem: impudentissimè commentus, vt refert Tho. Waldensis loco citato capit. 18. primùm annorū milliariū ab orbe redempto ecclesiam nunquā somniasse corpus & sanguinē Christi realiter esse in hoc sacramento, sed tanquam figurā, vt memoria esset suæ passionis, sed inde aliud cœpisse diaboli milliarium quando Romani pontifices hanc idololatriam introduxerunt, vt sacramētales species tāquam verū corpus & sanguinē Christi adoraremus. Alludit enim in hoc milliario ad tēpus Berengarij, quē defensorem autumat antiquæ sententię ecclesiæ, sed Gregoriū nonum, atq; alios tres deinceps cōmemoratos subnotat tāquam erroris introductores. Contra illud hominis monstrū scripsit Tho. Waldensis secundum illum tomum de sacramentis, vbi innumeris testimonijs illud obruit. Tandem in concilio Constantiensi, quod adeusus illum indictū fuit, sessione. 8. anathematis sententia confossus cōdemnatur, cū alijs quadraginta quatuor eius erroribus, cuius cōdemnationi postmodùm Martinus quintus in concilio Basilienſi subscripsit ¶ Sed Leo ille infernorū, qui cōtra hoc tremēdum mysteriū rugire non cessat, Oecolampadium Lutheranū diabolico suo spiritu concitauit, vt eādem toties maledictā hæresim, quā infernus iterū parturiebat, polluto suo ore euomeret. Et quanuis hæresiarcha Lutherus, non hac sed alia, vt pòst videbimus infectus fuit: tamen Oecolampadij venenum adeò per Germaniam atque alias prouincias effusum est, vt vix sit locus ab eius contagione tutus. Vnde nos quasi idololatras omni conuitiorum genere proscindunt, imò vbi cōsecratas species habere possunt, Satannica furia (quod nos dum inter illos in curia Cęsarea conuersabamur, cō tinenter audiebamus) conculcāt, pessundant, & nullo non vituperio commaculant. Quod, vt, ait, Pau. propterea quòd venerabile hoc sacramentum indignè sumitur, infirmitates nos plurimæ, ac subinde mortes inuadunt, quomodo non credamus ob tam indignam eius execrationem totam Christi familiam tam crebris bellis & calamitatibns diuinitus opprimi? ¶ Igitur non grauabitur lector sacrorum medullam perspicere, quibus quàm sit impudentia istorū impia percipiat. Nam etsi illis, qui diuinæ ecclesiæ autoritati audientes sunt, satis eius decreta, & canones faciant, vt nullo hæreticorum ariete cōturbentur. Sunt tamen, qui quod iudicio sui capitis in euangelio non perspicuè vident, id neq; docenti ecclesiæ credāt. Et quanquam V Valden. & Chethoueus locis citatis copiosè disputationem hanc aduersus V Vitcleff & Oecolampadium diduxerint, forsān nec hæc nostra reputabuntur superuacanea. ¶ Primus locus, idemque inuictissimus est ipsissima Christi assertio Matthæ. 26. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum

Lutherus.

1. Loc. Matth. 26.

meum,& addit apud Luc.cap.22.quod pro vobis tradetur,& apud Matth. Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus noui testamenti.idē quę apud Marcum cap.14. Cum enim verba hæc secundum propriam natiuamq́ue significationem syncerè sint prolata, quo alio opus est testimonio? Sed ait Oecolampadius in suo infami lib.de cœna Domini quem causa huius hæresis seminandæ Satannico spiritu scripsit. Ait inquā illa verba Christi sub tropo,& figura esse prolata,idq́; altero duorum modorum. s.vt vel verbum,est,idem sit,quod significat,ac si dixisset,hoc,quod do vobis,significat corpꝰ meum:vel corpus pro corporis figura accipiatur, vt sit sensus, Hoc est figura corporis mei. Quemadmodum Apost. 1. Corinth. 10. Petra autem,inquit,erat Christus,id est, figura Christi.Perpende argumētum hæreticis consuetissimum. Inde enim q̄ sacra scriptura sæpe vtitur metaphoris,generaliter perguntvbicunq; illis libet verba per methaphoram transforma re.Quæ licentia si licita esset,nihil in tota scriptura maneret firmum.Dixit Ioannes. Verbū caro factum est. Facilè possent perfidi illi, qui corpus tantùm phantasticum tribuebāt Christo sic illud interpretari. Verbū figura carnis factum est. Dixit Christus. Ego & pater vnū sumus, facilè possent Arriani per metaphorā illud eludere,dicētes,Ego & pater figurā vnius habemus, sicut duo amici per vnionē amoris.

impugnatio. ¶ Duobus ergo modis istorum vesaniam retūdimus. Primo, quòd quanuis euangelicus contextus non adeò lucidè conuinceret intelligēdum esse in sensu proprio, ecclesiæ tamen authoritas eo sensu verba intelligentis satis esset, vt eiusmodi sensus esset tāquam catholicus,& orthodoxus colendus. Hæc enim est illa Christi pollicitatio Ioan. 14. Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo,ille vos docebit omnia,& suggeret vobis omnia quæcunq́; dixero vobis. In quibus verbis semper sancti patres cognouerunt ecclesiā in erudiendis sensibus sacræ paginæ diuina authoritate pollere. In præsentiarum verò non opus est hoc vti præsidio: sed affirmamus secundò, verba ipsa euangelica per se esse lucida vt in sensu proprio, vt sonant, sint intelligenda.Nam vt regula Augu.lib.83.quæstionum. q.69. docemur, scripturæ circūstantia sententiam illuminat. Vnde verba quæcunque euangelij hanc sibi vendicant authoritatē, vt in sensu proprio accipiantur, nisi literæ circunstantia cogat in sensu improprio esse intelligendam. Ait Christus Ioan.15. Ego sum vitis vera,quòd autem illa sit metaphora, subiūctum verbum conuincit,Et vos palmites. Quemadmodum enim nos non nisi per metaphorā palmites sumus, ita, nec ipse vitis. Rursus illud. 1. Corin. 10. Petra autē erat Christus,præcedens verbū manifestat per tropum intelligi. Prædixerat nanq;, Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Dicens ergo spiritali,& cō sequente, intellexit petrā illam tātùm fuisse figuram Christi:nā illud saxum nō eos sequebatur,sed Christus suo fauore per illud præsignatus. In præsentiarū verò nihil circunstat,quòd Christi verba per metaphorā deflectat. Quòd si dicas. Neq; ait Christus, Hoc ,prièst est corpus meū. Respōdetur, neq; opus fuisse,nā eandem vim habet hoc est, & hoc verè & propriè est. Qui em̄ dicit, Hic est pater meus, vel Hæc est domus mea,non necesse habet addere verè vel propriè. Quocirca sicuti qui rem possidet non tenet probare suā esse, sed actori,qui vult illam auferre,incūbit illa probatio: sic nos,qui verba habemus plana, non cogimur probare sensum facere proprium,sed hęretici,qui id negant, obligantur contrarium ostendere. Vnde Paschasius egregius author apud Waldensem c.23.super eadem verba, Hoc est corpus meū. Audiant,inquit,qui volūt extenuare hoc verbum corporis,q̄ non sit vera caro Christi,quæ nunc in sacramento celebratur, quasi Dominus mētiatur. Cùm ipsa veritas dicat, Nō hæc est,vel in hoc mysterio est quædam virtus,vel figura corporis mei: sed ait non fictè, Hoc est corpus meum,& Hic est sanguis meus. Paschasius.

¶ Alteram item regulam constituit libr.3. de doctrina Christiana cap.10.idem Augustscilicet,q̄ in sermone dominico id tantùm figuratum esse censeatur,quod neque ad fidei veritatem propriè referri potest. Verbum autem, Hoc est corpus meum,perinde ac verbum caro factum est, ad fidei veritatem propriè refertur. Igitur Caietanus notamen, quod hic adhibuit,dissimulare potuisset. Contendit quippe non apparere ex euangelio coactiuū aliquod (vt eius vtamur verbo) ad intelligendum Christi verba propriè,sed solum ob ecclesiæ authoritatem,quod quidem cōsultiùs siluisset. Nam etsi(vt suprà diximus) ecclesiæ autoritas ad id sufficiat:nihilominus aduersus hæreticos, qui ecclesiæ non tantum deferūt fidei,ex ipsis euāgelicis verbis vrgentius sumitur argumētum. Et revera oratio illa, Hoc est corpus meum, quanuis non esset adiectum, quod pro vobis tradetur, per se facit proprium sensum, quem vtique & adiectio ipsa, exagerationis causa facta, apertius depromit. Cordatius ergo idem Caiet.in opusculo quodam de Cœna Domini

sensus propriis verborum.

Ioan.15.

dixit, eundem proprium ſenſum ex verbis euã gelicis colligi. ¶Sciſcitabar enim ego nonnũ quam ab illis hæreticis, potuiſſet ne Chriſtus, qui eſt omnipotens, verum ſuum corpus conſecrare, & apoſtolis porrigere? Et qui ſanioris erant mentis, negare non poterant. Rogabam eos ſubinde, ſi id facere voluiſſet, quibuſnam verbis explicatius ſignificaſſet, q̃ dicẽdo, Hoc eſt corpus meũ, &, Hic eſt ſanguis meus? Vtrũ ad cauendas eorum argutias debuiſſet addere, propriè & non per metaphorã? Profectò quę cũq; adieciſſet verba, ſuis cauillis detorſiſſent.

Secundus locus. Ioan. 6. ¶Secundus locus eſt apud Ioannẽ cap. 6. Vbi poſtquã Chriſtus turbas pauciſsimis panibus ſaturauit, quod quidem miraculũ ad introducendum huius ſacramenti myſterium præmiſerat, ait, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Vbi ſeſe cum manna contulit quod patribus Deus dederat in deſerto, ſignificãs illud fuiſſe huius figuram. Si autem panis ſacramentalis nihil aliud eſt, q̃ eius itidẽ Chriſti figura, nihil præſtãtius habet q̃ eius manna illud. Imò multo minus: nam manna vitam temporalem ſuſtentabat, panis verò ſacramẽtalis nec ipſam nec ſpiritualem: quia Chriſtiani non victitant illo pane ob vitam temporalem. Et tamẽ Chriſtus conſtituit differentiã, q̃ cibus ille, qui erat eius vmbra vitam tantùm temporalem alebat quæ morte concludebatur, Sed ſi quis, inquit, manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

Obiectio. ¶At aiunt iſti. Illud intelligebat de ſeipſo, qui per fidem mãducatur, Sed illis reſpõdemus, q̃ licèt prius de ſeipſo, qui per fidem mãducatur fuerit locutus, ſermonem tamen de manducatione ſpirituali palã ſubiunxit. Eſt enim circa illũ locũ Ioannis adnotandus mos Chriſti, qui ex tẽporalibus anſam nãciſcebatur ad loquendũ de ſpiritualibus. Vt enim Ioan. 4. ſermonẽ cũ Samaritana iniuit, vt de aqua materiali verba innecteret fidei, quæ eſt fons aquæ ſalientis in vitam æternam, dicens. Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quã ego dabo ei nõ ſitiet in ętternũ. Sic pro themate ſumpto de panibus, quib⁹ ſatiauerat turbam, ait illis. Quæritis me non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini cibum, qui non perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Vbi nomine cibi mandata ſuæ legis intellexit, quæ in fide fundatur. Vnde ſubdit, Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille. In cuius conſequentiam infert. Non Moyſes dedit vobis panẽ de cœlo, ſed pater me⁹. Et inferius. Panis verus eſt qui de cœlo deſcẽdit, & dat vitam mundo. Et ſubnectit. Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me nõ ſitiet in æternum. Hìc manifeſtè non corpus ſuum, ſed ſeipſum appellat panem. Et per fidem venire ad ipſum, appellat comedere & bibere, propterea quòd per fidem ei incorporamur. Et de hac manducatione ait illic Auguſt. tracta. 26. quòd credere in Chriſtum, eſt mãducare Chriſtum. Et, Quid paras dentem & ventrem? Crede, & manducaſti. Qui canones referuntur de conſe. d. 2. Atque in eodem ſenſu Chriſtus ſermonem protendit vſque ad illum locum. Ego ſum panis viuus, &c. Sed inde vbi ait, Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, apoſtrophen à ſe facit ad ſuum corpus & ſanguinem, quę in ſacramẽto ſunt cibus & potus. Etenim ſi ſolam fidem, qua credimus Chriſtũ eſſe Deum & hominem, appellaſſet manducationem panis, cõtentus fuiſſet dicere, Ego ſum panis viuus. Cùm autem adiecit, Panis, quem ego dabo, non de ſe tantùm, qui iam erat, nec de ſua fide, quam iam prędicabat, loquebatur, ſed de pane, quem nobis in ſacramento, quod nondum inſtituerat, præſtiturus erat. Et cùm ſubiunxit, Panis, caro mea eſt, rem explicatiſsimè declarauit. Nam ſi tantum ſenſiſſet, q̃ carnem daturus erat nobis in cruce, non eam vocaſſet panem, quia illic nõ habuit alimenti fòrmam, ſed dixiſſet, Caro quam ego dabo, ſalus eſt, aut pretium eſt pro mundi vita, aut quid ſimile: dicens autem, Panis, quem ego dabo, carro mea eſt, palam docuit quod carnem ipſam, quam affixurus erat cruci, relicturus ſubinde eſſet nobis ſub ſpecie panis in cibum: quod cõſonat verbo eius apud Lucam, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

Mos loquẽdi Chriſti.

¶Tertius verò locus paulò inferiùs rem etiam vehementius confirmat. Adeò enim palàm loquebatur de carne ſua mãducãda, vt murmur inter diſcipulos ſuboriretur dicentium. Quomodò poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Profectò eadem cordis durities permanet in omnibus hæreticis: quoniam nec modò iſti percipiunt, quomodo poteſt Chriſtus dare nobis carnem ſuam ad manducãdum. Niſi quòd illi carnãliſsimè verbum intellexerũt, iſti verò figuratiſsimè, cùm tamẽ in medio conſiſtat virtus. Quare vtriſq; eodẽ verbo reſpondet Chriſtus. Etenim cõtra iſtos, qui pòſt ſucceſſerunt dicentes per figuram illud eſſe dictũ, reſpondit carnalibus illis murmuratoribus, Amen amen dico vobis, quaſi dicat affirmatè, & affirmatiſsimè dico vobis; Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: eandem ſcilicet carnem, quam vos intel-

Tertius.

intelligitis,& quam me videtis habere. Per cō tor ergo ab istis metaphoricis hominibus, si Christus tantùm intellexisset carnem suā per metaphoram esse cibum, quia corde creditur, & sanguinem suum per metaphoram potum, nonne facillimo illo verbo potuisset animos eorum pacare dicendo solùm per metaphorā se loquutum? Et tamē non id fecit, sed id, quod ipsi intellexerant, confirmauit quantum ad veritatem carnis & sanguinis, quę tanquam verū cibum, & potum comedere, & bibere debebāt. Attamen, quia nondum erant mysterij capaces modum non exposuit: scilicet, ꝙ non erāt comesturi carnem, sicut bouinam materialiter in macello laniatam, vt putabant, nec bibituri sanguinem, sed sacramentaliter. Veruntamen eundem insinuauit modum dicēs. Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam, vbi manducationem sacramētalem appellauit spiritualem: tum ꝙ non illic caro sub forma carnis, sed inuisibiliter māducatur, tum ꝙ corpus ipsum solùm sacramentaliter susceptū sine spirituali gratia, quæ est res sacramenti, non prodest, quicquam, imò sæpe sumitur ad iudiciū, vt ait. 1. Corinth. 11. Paul.

Aliud argumentum. ¶ Adde, ꝙ si tantum de māducatione spirituali per fidē tropo loqueretur, satis dixisset, Nisi me ipsum manducaueritis? cum autem distinxit carnem, & sanguinem tanquàm cibum & potum, quis neget mysterium aliud, quàm mētis fidem designasse: nam fides non aliter suscipit sanguinem quam carnē, vt fides sanguinis dicatur potus, & fides carnis manducatio. Imò neque opus erat de sanguine meminisse magis quàm de phlegmate, vel alio humore. Neq; verò de carne: nam iam quantum ad fidem planè & sine metaphora dixerat, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille: & postea Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Adde ꝙ si de fide tātum, qua creditur in Christum loqueretur, similiter debuisset addere. Diuinitas mea verè est cibus & potus: quādoquidem ad eius fidem tam diuinitas eius pertinet,

Alia ratio quàm humanitas. ¶ Præterea si nihil aliud esset manducare quàm credere, idq; sub figura, vt isti aiunt, nihil præstantius nobis polliceba tur, qui priscis patribus cōcesserat: nam etiam illi manducantes manna fide credebāt in Christum, iuxta verbum Paul. 1. Corin. 10. Omnes eandem escam māducauerunt. Quinuerò ipsi apostoli antequā in cœna manducassent Christi corpus iam per fidem eum māducabant. Et tamen Christus de futuro ait, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, sacramentalem carnem & sanguinem insinuans.

¶ Item si nihil aliud quam fidem significaret nulli discipulorum scādalum accepissent: nam facilè illud intelligerent. Et augetur inde argumētum, quòd cùm Christus priùs, vt modo dicebamus, fidei mentionem fecisset, dicēs, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, & subinde petentibus ab illo signū, quoniā patres eorum manna māducauerant, introduxisset mysteriū de sacramentali māducatione carnis, & potu sanguinis, fit cōsequens præter fidem, realem māducationē carnis designasse: aliās nullā mysterij nouitatem insinuasset, quā non discipuli omnes facilè possent percipere. *Alia confirmatio.*

¶ Quòd si dicas etiam Augustinum illic tractā do de carne & sanguine Christi, per cibum illū & potum intellexisse societatē corporis Christi mystici, scilicet, membrorum ecclesiæ. Iam supra responsum est, duplicem esse manducationem sacramenti: alteram scilicet, quæ est de necessitate salutis, & illa fit per votū, quod in baptismo includitur, vbi homines associantur Christo. Sed tamen ex illo voto nascitur obligatio præcepti suscipiendi postea sacramentū in re, vt. d. 21. q. 1. ar. 11. monstrabitur.

¶ Ad hęc & subiuncta illic protinus exaggera tio (qui quartus locus est) istos figurarū autho res aperte reuincit. Videtur enim Christus eorum versutiam prospexisse, qui dicturi essent māducationem illam carnis, & sanguinis, figuram tantum esse: quibus vt os obstrueret, subiūxit, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Vbiq; enim isti mēdacis satannæ semen se esse profitentur, veritatisq; subin de inimicos. Ait Christus Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. & ca. 17. Pater sanctifica eos in veritate: sermo tuus veritas est. Et tamen contra istas veritatis voces aiunt Luthe rani, quorū errorem lib. 2. de natura & gratia cap. 19. impugnauimus, quòd Deus non verè iustificat, nec verè peccata remittit: imò ꝙ sem per manent in homine licèt non imputentur. Pari modo hic ait Christus, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: vbi cū loquatur cùm hominibus, ac perinde ad eorum modum & vsum, veritatem manducandi intelligit: & reclamant ipsi, non verè sed in figura. *Quartus locus.*

¶ Accedit & locus quintus apud Paul. 1. Corinth. 11. vbi postquam recensuit quemadmodum Christus consecratum panem & calicem ministrauit Apostolis, subdit. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Si autem nihil aliud esset illic quàm memoria passionis Christi, *Quintus locus.* *Paul. 1. Corinth. 11.*

Christi, quid opus erat maiori probatione, q̃ ad adorandum imaginẽ Christi? Et tamẽ Apostolus nomine iudicij graue piaculum & nefas insinuat, quia indigne manducans non discernit inter corpus Christi, quod illic reconditur, atque alias materiales escas, quas epulantes & conuiuantes seculariter deuorant. Et cap. præcedẽti, Calix, inquit, benedictionis, cui benedicimus, nõne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nõne participatio corporis Domini est? Quoniam vnus panis & vnũ corpus multi sumus, omnes qui de vno pane, & vno calice participamus. Quæ quidẽ verba non figuram, sed certè veritatem corporis & sanguinis, quibus Christiani alimur, & in vnum corpus coalescimus, significant.

Panem nostrum. ¶ Illud quoque orationis dñicæ Matthæ. 6. Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie, Hieron. super eundem locum Matth. Et Ambro. lib. 5. de sacramen. & August. sermone. 28. de verbis Domini, atque alij, quos Vvaldensis loco citato. c. 38. refert, de hoc sacramentali pane intelligũt. Vnde vbi nos legimus quotidianum, alia lectio habet τὸν ἐπιούσιον, id est, super substantialem: tametsi in alio sensu nomine illic panis temporalis victus vitæ corporali necessarius intelligatur.

Sanctorum testimonia. ¶ Sũt & frequẽtissima sanctorũ testimonia id cõfirmantia. Primò eorũ quos hìc S. Tho. allegauit, qui de conse. d. 2. referũtur, Hilarius can. In Christo. De veritate, inqt, carnis & sanguinis Christi in sacramẽto nõ est relictus ambigẽ di locus. Et can. Corpus. iterũ, Corpus inquit, Christi, quod sumitur de altari, figura est dum panis & vinũ videtur extra: veritas aũt dũ corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur. Et Cyrillus. Qui dubitat an hoc verũ sit, Christum ipsum, qui veritas est, facit mendacem. Sunt verò illi, qui per tropum hoc intelligunt certiùs mendatissimi. Ait siquidem Ambrosius can. Sicut. Tam vera est caro Christi, quam accipimus in sacramento, & tam verus eius sanguis, quàm verus ipse est Dei filius. At *Damasce.* qui id ipsum affirmat Damascenus libr. 4. orthodoxæ fidei cap. 14. & Innocen. lib. 4. de sacrificio missæ cap. 7. Vbi omnes isti patres idẽ tidem repetunt, q̃ non in figura, & tropo, sed in rei veritate corpns Christi & sanguis sunt *Chryso.* in sacramento. Et Chryso. super Ioan. homilia 45. ait, Christum nõ tantum se permisisse à desiderantibus videri, sed tangi & manducari, ac dentes carni suæ infigi. Quod & Berengarius fateri compulsus est, vt can. Ego Berengarius. de consecra. d. 2. legitur. Et August. ead. distin. can. Vtrùm sub figura. quæstionem in terminis mouens ambiguitatem diluit, dicens. Non sub figura, sed in veritate illud audiendum, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Alioqui, inquit, quomodo magnũ erit, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mũdi vita, nisi vera sit caro?

¶ At verò vt res perspicaciùs concludatur, du- *Dubium.* bium hinc emergit, an sit veritas hæc tãquam articulus fidei suscipienda. Scotus nanque & Durand. dist. 10. quæst. 1. tanquam articulum fidei cõfitentur. Atqui ratio dubitãdi est, quia non est inter quatuordecim articulos fidei relata: neque verò apparet in euangelio ita expressa, vt eius negatio sit tãquam hęresis reputanda. Respõdetur autem, aliquam veritatem *Respon.* in triplici gradu censeri posse articulum fidei. Vno modo, quia est â sanctis cõcilijs definita. Secundò, quia est in sacra pagina expressa. Et tertiò, quia est inter quatuordecim fidei articulos vniuersis Christi fidelibus ad credẽdum proposita. Atque omnibus his tribus modis veritas hæc est de fide. Primùm enim quãtum ad sanctas synodos, iam suprà ostẽdimus in Ephesina, Vercellensi. Turonensi, Romanæ & Constantiensi definitam. Est præterea sancita can. Ad abolendam. de hæreticis. vbi anathemate feriuntur quicunq; de sacramento corporis, & sanguinis Domini aliter quàm ecclesia senserint. Et in ca. firmiter. extra de summa Trinit. habetur, q̃ in sacramento altaris corpus & sanguis Christi, sub speciebus panis, & vini veraciter continentur. Idemque cap. cum Marthę. de celeb. missa. Et in clemen. vnica. de reliquijs, & veneratione sanctorum, & in concilio Florẽtino. Et de consec. dist. 2. frequentissimis decretis, quæ omnia percensere satietatem faceret. Sed quòd in euangelio contineatur, constat affirmante Christo, Hoc est corpus meũ, & Hic est sanguis meus: quæ quidem verba postquã nulla circũstantia pertrahuntur ad sensum metaphoricum, & ad fidei veritatem propriè pertinent, secũdùm proprium significatum, vt suprà ostẽsum est, vsurpanda sunt. Quocirca nõ tantum est habẽda hæc veritas de fide tanquã determinatio ecclesiæ, vt Caieta. insinuat, sed *Caieta.* tanquam in euangelio contenta.

¶ Veruntamen q̃ non sit in numero articulorum fidei. extat sextum argumẽtum apud D. *S. Thom.* Tho. 2. 2. quæst. 1. artic. 8. vbi dubitat, cur non sit expressus articulus fidei de sacramento eucharistiæ. Et respondet duo esse in eo considerãda. Vnũ scilicet, quod est omnibus sacramẽtis cõmune, putà suscipientes sanctificare: & secundùm hoc, inquit, pertinet ad illum articulum. Credo sanctam ecclesiam. Aliud autem

habet

habet peculiare, quia continet corpus Christi
secũdum veritatem: quod cùm sit miraculum,
pertinet ad articulum omnipotentiæ. Huic au
Tho. Vual. tem cum Thom. Vvaldensi. ca. 95. addiderim,
quòd cùm sit sacramẽtum communionis, iux
ta verbum Paul. 1. Corinth. 10. Multi vnũ cor
pus sumus, omnes qui de vno pane, & vno ca
lice participamus, peculiariter pertinet ad illã
particulã symboli, Credo sanctorũ cõmunio
nem. ¶ Igitur impientissima fuit blasphemia
Vvitcleff, dũ ait mille primos annos à passiõe
Christi, nunquã hoc dogma in ecclesia viguis
se, sed modò in hoc diaboli milliario esse inuẽ
tum. Hæretici nanq; videntes quantũ authori
tatis pondus antiquitas adferat, vbiq; sua dog
mata antiquitate donare cõtendunt. Fuit autẽ
in præsentiarum Vvitcleff: duplici nomine im
pius. Primò, q̃ negauerit hanc veritatẽ à Chri
sto ipso promanasse & semper in ecclesia fuis
se cultissimam. Deinde, quòd dixerit, à quin
gentis hinc annis ecclesiã suo diuino præsidio
destituisse, permittendo eam in errore mane
re: cùm, vt ait ad Ephes. 5. Paul. eam sic dilexe
rit, vt pro ea seipsum traderet, eamq; adeò san
ctificauerit, vt esset sine macula, & sine ruga.
Cui subinde pollicitus est Ioan. 14. paracletũ,
qui cum ea in æternum permaneret. Imò & de
seipso Matth. vlt. adstruxerit. Ecce ego vobi
scum sum, vsq; ad consummationem seculi.

Hæretico- ¶ Argumentorum autem capita, quæ huic or
rum argu. thodoxæ veritati hæretici obmoliuntur, duo
sunt. Nimirum Christum sic esse in sacramẽto,
vt Catholici profitemur, aut impossibile esse,
aut certe indecens. Quibus nonnulla sacræ pa
ginæ, sanctorumq; loca sensu detorto adijciũt.
Quod autem ab impossibilitate ducunt, artic.
4. diluemus: vbi sacramentalis conuersionis na
tura, & modus explicabitur. Deo nanque, cui
ex nihilo mundum cõdere, quàm facillimum
fuit, blasphemum est impossibile reputare (vti
Ambro. lib. de sacram. ait) panem in corpus &
vinum in sanguinem conuertere.

¶ Interim autem alia dissoluamus, quæ hîc fa
cit S. Tho. arguunt enim ex verbis Augu. per
peram intellectis hoc pacto. Cùm dominus, vt
Ioan. 6. legitur dixisset. Nisi manducaueritis
carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes di
xerũt, durus est hic sermo: quibus ipse ait. Spi
ritus est, qui viuificat, caro non prodest quic
quam: quod Augusti. super psalmum, 98. sic ex
ponit. Spiritualiter intelligite, quæ locutus
sum nõ hoc corpus, quod videtis, mãducaturi
estis, nec bibituri illum sanguinem, quem effu
suri sunt, qui me crucifigent: sacramentum ali
quod vobis commendaui: spiritualiter intelle
ctum viuificabit vos. Caro autem nõ prodest
quicquam. Respondet D. Thom. hoc fuisse Be
rengarij argumentum praue Augustinum in
telligẽtis. Dũ enim ait, Non hoc corpus, quod
videtis, manducaturi estis, non intendit exclu
dere veritatẽ corporis Christi, sed modũ, quo
illi putabant esse manducandũ: scilicet, in pro
pria specie, qua ab illis videbatur. Vnde dũ sub
dit, sacramentum vobis aliquod commẽdaui:
spiritualiter intellectum viuificabit vos, nõ in
tendit, q̃ corpus Christi sit in hoc sacramento
solùm secundùm mysticam significationem,
sed spiritualiter dicit, id est, impassibiliter, &
per se inuisibiliter, quod per virtutem spiritus
sancti nobis gratiã infundit. Vnde super Ioan.
cap. 6. exponens illud, Caro non prodest quic
quam, dicit. Sed quomodo illi intellexerunt?
carnem quippe sic intellexerunt quomodo in
cadauere laniatur, aut in macello venditur: nõ
quomodo spiritu vegetatur. Accedat spiritus
ad carnem, & prodest plurimum. Nam si caro
nihil prodesset, verbum caro nõ fieret, vt habi
taret in nobis. Hæc Augusti. Idemq; in epistola ad Irenæum, & refertur can. Non hoc. de cõ
secra. distin. 2. Non hoc corpus, quod videtis,
mãducaturi estis ipsum quidem, & nõ ipsum:
ipsum inuisibiliter, & non ipsum visibiliter. Et
canon. Hoc est. ait, sacramentum hoc cõstare
visibili elementorum specie, & inuisibili domi
ni nostri Iesu Christi carne & sanguine. Inue
recunda ergo temeritas est Augustinum sic
allegare quasi de veritate corporis & sangui
nis Christi in hoc sacramento hæsitauerit. Præ
cipuè si eius verba in can. suprà citato. Vtrùm
sub figura inspiciantur, vt infrà. quæst. 12. vbi
de eiusdem sacramẽti vsu redibit sermo, copio
siùs demonstrabitur.

¶ Secundò arguitur. Super illud Matthæ. vlt. 2. Argum.
Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq;
ad consummationem seculi: ait Augu. Donec
seculum finiatur sursum est Dominus, sed ta
men nobiscũ est veritas Domini: corpus enim,
in quo resurrexit in vno loco oportet esse, ve
ritas autem eius vbique diffusa est: de consec.
d. 2. can. Prima quidem. non ergo secundùm
veritatem corpus Christi est in hoc sacramen
to, sed solùm secundùm signum. Respõdetur,
illud, similiaq; omnia Augustini verba intelli
genda esse de corpore secundùm esse, quod ha
bet naturale, extensum & sensibile, in qua for
ma passus est, & ascẽdit in cœlum: in illa enim
forma nõ nisi in cœlo est sedens ad dexteram
patris. Et secũdum illud schema dixit. Matth.
vigesimosecundo. Pauperes semper habebitis
vobiscũ

vobiſcum me autem non ſemper habebitis. Hoc tamen nihil obſtat, quominus inuiſibiliter & ſacramentaliter ſecundùm veritatem ſit in ſacramento. Vnde idem Auguſt. in lib. ſententiarum Proſperi, & refertur canon. Semel. de conſecratio. diſtinctione ſecunda. Semel, inquit, immolatus eſt in ſeipſo Chriſtus: & tamẽ quotidie immolatur in ſacramento.

3. Argum. ¶ Tertiò. Nullum corpus poteſt ſimul eſſe in pluribus locis, cùm nec angelo hoc cõueniat: aliàs eadem ratione poſſet eſſe vbique: corpus autem Chriſti verum eſt in cœlo, ergo in ſacramento non eſt ſecũdùm veritatem. Hic etiam eſt hæreticorũ Achilles: nihil enim, niſi quod eſt ante oculos, mente poſſunt cõprehendere. Ob idque pleraque eorum, quæ ſunt ſupra naturam impoſsibilia arbitrantur. Ad hoc autem diligentiùs diſtinctione ſequenti articulo quinto, reſpondebitur inter tractãdum de modo exiſtẽdi corporis in hoc ſacramẽto: vtrùm etiam extenſiuè & diffinitiuè poſsit Deus per ſuam omnipotentiã idem corpus ſimul in pluribus locis collocare. Nunc autem ſatis eſt reſpondere, non eſſe corpus in hoc ſacramento quaſi ſuis dimenſionibus loco commenſuratũ quemadmodum eſt in cœlo, ſed modo quodã ſpeciali, qui huic ſacramento proprius eſt, ſcilicet per conuerſionem panis & vini in corpus ipſum & ſanguinem. Quomodo nõ repugnat ſimul eſſe in pluribus altaribus, per plures eiuſmodi conuerſiones: licèt non ſit ibi ſicut in diuerſis locis diffinitiuè, vt ead. queſt. ſequen. ar. 5. monſtrabitur: at ſub diuerſis ſpeciebus. Sed tamen hoc non eſt tantùm in ſigno, hoc eſt, ſicut in figura, ſed eſt ſecundùm veritatem modo prædicto: tametſi ſpecies ſacramentales ſignum ſint rei contentæ ſub illis, & gratiæ, quã virtute corporis conferunt.

4. Argum. ¶ Quartò arguitur, Sacramẽta vti ait in quadã homilia Gregor. ad vtilitatem & commodum fidelium inſtituta ſunt: preſentia autem corporea Chriſti potiùs nobis impedimento eſt ad eius diuinitatis myſteria contemplanda. Quare fides Cẽturionis Matthæ. 8. laudatur, quòd ſe indignum reputauerit, vt Chriſtus intraret ſub tectum ſuum: & ſuper illud Ioannis decimoſexto. Si non abiero, paracletus nõ veniet. ad vos, adnotat Auguſt. quòd apoſtoli impediebantur recipere ſpiritum ſanctum propter affectum, quo tenebantur præſentiæ Chriſti: ergo non eſt in rem noſtrã quòd corpus Chriſti ſit præſens in ſacramento.

¶ Hoc eſt caput ſecundum argutiarum hæreticorum contendentium exiſtentiam realem corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento neque maieſtatem Dei decere, neque nobis ad illam reuerendam prodeſſe. Et eſt vigeſima prima obiectio Oecolampadij apud Clichtoueũ. Aiebat enim, quòd cùm Paul. ad Coloſſen. 3. admonuerit nos, dicens. Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram: cuius etiam in initio præfationis ſacerdos commonefacit, dicẽs, Surſum corda: nos autem mentem ad terram demittimus credẽtes illic eſſe corpus Chriſti. Sic iſti aſſolent ſacra irridere. Reſpondetur ergo, quòd præſentia, quæ impedimento erat apoſtolis, erat illa corporalis & viſibilis, quæ ſenſus eorum afficiebat: in ſacramento autem inuiſibiliter, ac ſubinde modo quodam ſpiritualiter exiſtit. Vnde ſuper Ioan. cap. 6. Auguſt. Si intellexiſti, inquit, ſpiritualiter verba Chriſti de carne ſua: ſpiritus & vita tibi ſunt, ſi intellexiſti carnaliter, etiam ſic ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt. Atque adeò hæretico illi reſpondemus, propterea nos excitari, vt corda inter miſſarum ſolennia ſurſum habeamus, vt myſterium, quod ſenſibus, non percipitur, mentis acie contemplemur, intelligentes ob id eſſe nobis hoc beneficium collatum, vt illo ſacroſancto pane, ſpiritus noſter nutriatur, & ad cœleſte conuiuium exardeſcat. Quare in hoc ſacramento & fides nobis augetur cùm intellectum captiuãtes, aliud illic credimus latêre, quàm oculis obijcitur, & ſpei fiducia ſubleuatur, vt eũ ſperemus, qui in cruce ſe nobis & in ſacramento ſubinde tradidit, oblaturum ſe nobis in gloria: atque adeò charitas noſtra inflammatur credentiũ in hoc ſacramento tanta ipſum nobiſcum familiaritate cõuerſari. Alia, quæ nullius ſunt momẽti argumenta hæretici adferunt, quæ tum Vualdẽſis loco citato aduerſus Vvitcleff, tũ & aduerſus Oecolampadium Iodocus Clichtoueus libro. 2. de ſacramento euchariſtiæ, quaſi nullo negotio diluunt.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

NOn ſatis eſt noſſe corpus & ſanguinem eſſe in hoc ſacramẽto, niſi perſcrutemur, an illic maneat cũ ipſo ſimul ſubſtantia panis & vini. Et reſpondet Diuus Thomas confutando contrarium errorem duabus concluſionibus.

¶ Prima

Prima conclusio. ¶ Prima. Post consecrationem substantia panis & vini in sacramento remanet. Probatur conclusio aduersus erroris patronos quatuor rationibus. Primò, quia positio contraria: scilicet, q panis & vinum illic maneant, veritatem sacramenti tollit. Veritas enim sacramenti in hoc consistit, vt corpus Christi & sanguis, quę ante consecrationem illic non erāt, post consecrationem ibidem existant: hoc autē fieri non potest, si substantia panis & vini illic maneat: ergo illud est falsum. Probatur minor. Nihil esse potest vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum, sicuti in camino incipere esse nequit ignis, nisi vel aliunde illuc delatus, aut ibidem ex materia genitus: corpus autem Christi non incipit esse in sacramento per localem motū. Alias locum cœli desereret: nihil enim mouetur, nisi deserendo locum vnde mouetur: & acquirendo nouū. Item, quia corpus quod localiter mouetur, pertransit per media, quare corpus Christi prius esset in aere, q̄ in sacramēto. Tertiò, quia quicquid mouetur, ad vnū certū terminum mouetur: accidit autē corpus Christi in quamplurimis altaribus simul consecrari: ergo ad illa simul loca non posset moueri. Fit ergo consequens, vt incipiat esse in sacramento per cōuersionem panis in ipsum: quod autem conuertitur in aliud, facta conuersione non manet. Concluditur ergo, substantiam panis post consecrationem salua veritate sacramenti remanere illic non posse.

¶ Secundò id probatur, quia ille contrarius error aduersatur formæ sacramenti, qua dicitur: Hoc est corpus meum: pronomen enim omnem substantiam illic existentem demōstrat: substātia vero panis si maneret nūquam esset corpus Christi: quare potiùs dicendum esset, Hic est corpus meum. Item tertiò illa veneration sacramenti contraria est. Si enim illic maneret panis, non posset adoratione latriæ adorari, qua tamen adoratur sacramentū. Et quartò demum repugnat ecclesiæ ritui, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere Christi corpus: cùm tamen post vnam hostiam consecratam liceat alteram sumere.

Scīta cōclusio. ¶ Concludit ergo secundam cōclusionem: scilicet, q opinio asserens substantiā panis & vini manere in sacramento est hæretica.

Expositio articuli. ¶ Præter tres suprà recitatas hæreses negantium corpus Christi verum & sanguinem in sacramento altaris, fuerunt tres aliæ adstruentes substantiam panis & vini vnà cùm corpore ipso & sanguine ibidem permanere: qui quidem proinde panitę dicuntur, hoc est corpus Christi impanantium. Prima fuit cuiusdam Valerani nomine, contra quem tomo secundo citato. cap. 65. & 66. Thomas Waldensis: disputauit. Is enim paulò post Berengarium: nempe, anno Domini millesimo cētesimo asserens secundum Berengarij condemnationem: corpus Christi & sanguinem esse in sacramento: quoniam cōprehendere non valebat quomodo accidentia sine subiecto sustentarentur: posuit cum corpore Christi manere substantiam panis. Non q aliquo pacto vnirentur: sed taliter existerent, vt essent duo suppositā omnino distincta. *Hęresis Valerani.*

¶ Secunda fuit cuiusdam, qui dicitur Ioannes Parisiensis, non quidem ille ordinis prædicatorum, sed alter, cuius liber inuentus est Parisijs apud Iacobitas sub titulo Ioannis pungentis asinum. Sed propter nominis absurditatem dictus est Ioānes Parisiēsis seu Iacobita. Qui quidem modū tam subtilem quàm falsum cōfinxit: nēpe, q sicut verbū in vtero virginis assumpsit humanitatem, ita & in sacramēto virtute verborū mediante corpore assumit substantiā panis in vnitatē suppositi, & mediante sanguine substantiam vini, virtute cuius assumptionis verificatur, vt panis sit corpus, & vinum sit sanguis. Non autem dicere audebat, q immediatè verbum assumeret dictas substantias: nā tunc sicut verbum est in carnatum, & verè homo, ita & ipsum verbum esset impanatum, & esset panis, quod planè est erroneum. Neq; verò mediante humanitate, aliàs sicuti ratione aldinis, quæ est in humanitate, Christus est albus: ita virtute illius assumptionis Christus esset panis, quod est absurdum. Nam inde sequeretur, q Deus esset panis postquàm Christus est Deus. Sed solùm substinebat, quòd panis esset corpus. Atque hunc errorem impugnat satis Durand. in. 4. dist. 10. q. 1. *Hęresis 10. Parisien.*

¶ Tertia fuit hęresis Lutheri in suo blasphemo libello de captiuitate Babylonica, cōtra quem disputauit Clichtoueus lib. 2. de sacramēto eucharistiæ, cap. 22. Illi enim placuit opinio prima: scilicet, Valerani parū differenter in modo loquendi. Etenim quoniā panis & corpus sunt duo suppositā, non concedebat Valeranus, q panis esset corpus Christi, sed quòd Corpus erat coopertum pane, sicut Nestorius aiebat, quòd verbum erat coopertum humanitate, in qua erat sicut in tabernaculo. Et nos dicim⁹ q corpus manet sub speciebus panis: Lutherus verò quanuis nullam assereret coniūctionem inter panem & corpus Christi, nihilominus affirmabat hanc esse veram per metaphoram, panis est corpus Christi, sicut dicitur, Petra est Chri- *Hæresis Lutheri.*

Christus in quo ideo cum Berengario consen sit, nisi quòd præsentiam corporis & sanguinis fassus est. His erroribus nō annumeramus errorem Durandi tenentis materiam panis & vini manere in sacramento. Neq; aliorum tenentiū manere illic formam, licèt nō longè ab his distent. Et de priori dicemus artic. 4. Et de posteriori artic. 6. ¶ Est autem circa hos errores notandum, quòd Valeranus nō alia ratione motus est, quàm, vt euitaret accidentia manere sine subiecto. Ioannes autem Parisiensis præter illam, habuit aliam, q̄ apparet Christū cùm cōsecrauit, de pane ipso, quem accepit in manibus, asseruisse, Hoc est corpus: hic scilicet panis est corpus. Quod quidem verificare author ille nō potuit, nisi per vnionem hypostaticam. Tunc enim per communicationem idiomatum panis est corpus, sicuti homo est Deus. Lutherus autē satis duxit per tropū concedere, q̄ panis sit corpus. Quare secundùm istos in illa propositione, Hoc est corpus meū, pronomen supponit pro pane illo frumenti, quod ipse hæreticus vocabat corpus sacrificij. Consonare ei videtur illud. 1. Corinth. 10. Panis, quem frangimus omnes, nonne participatio Domini est? Nam corpus Christi, cum immortale sit, nō frangitur, sed panis. Item Mat. 6. secundùm expositionem sanctorum, quos suprà citauimus, vbi petimus panem nostrum quotidianum, hoc sacramentum sub nomine panis designamus. Et. 1. Corin. 10. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Et illud Luc. 24. q̄ cognitus fuit Dominus in fractione panis, interpretatur Augu. in de cōsensu euangelistarum, de sacramento eucharistię, sicut & exponi solet illud Actuum secūdo, q̄ erant discipuli perseuerātes in fractione panis. Quinuerò & ipse August. can. Corpus & sanguinem. de consec. distin. 2. Corpus, inquit, & sanguinem Christi dicimus, illud, quod ex fructibus, terræ acceptum, & prece mystica consecratum rectè sumimus, ad salutem. Præterea vt suprà citatus Chrysosto. ait, & Berengarius in sua retractatione fateri cōpulsus est, corpus Christi in hoc sacramento manibus tractatur, & frangitur, & dentibus atteritur, quod fieri non potest nisi in pane. Et Damascenus lib. 4. cap. 14. ait, q̄ panis & vinum virtute spiritus sancti transumitur in hoc sacramento. Quòd autem sit panis transumptus, non potest commodius intelligi, quam si accipiatur in vnitatē suppositi. Quare Diony. c. 3. de cœlest. hierar. hoc sacramentum assumptionem appellat.

Nota discrimen.

Hæreticorum argumenta.

Argumēto rū summa. ¶ Summa igitur argumentorum, quibus hæretici vtuntur, est, quia cùm hoc sacramētum dicatur panis & corpus Christi, illa prædicatio defendi debet. Panis est corpus. Et sic omnia clarescunt, nec opus est ponere accidentia sine subiecto.

¶ Quinuerò non solum hæretici, verùm & Rupertus Abbas vir alioqui doctrina clarus eidē errori applaudens, ait, q̄ Christus Dominus sicut naturā humanam nec mutauit, nec destruxit, sed assumpsit: ita in sacramēto nec destruit nec mutat substantiā panis & vini, sed assumit in vnitatem corporis, & sanguinis sui.

Argumēta contra hæreticos.

¶ Contra istos autē sunt argumenta, tum contra singulos particularia, tum cōtra omnes cō munia. Primùm enim hæresis Valerani, & Lutheri nullam veritatem sacramēti seruat: nam si panis & corpus Christi sunt duo suppositā distincta, & nullo modo vnita, nullatenus panis per cōsecrationem fieret corpus, nisi sicut ait Lutherus, q̄ panis fiat figūra corporis. Itē neque corpus Christi contineretur magis sub pane, quàm è converso panis sub corpore: atque adeò neque ad motum panis virtute illius motus moueretur corpus, neque ad manducationē panis, sequeretur māducatio corporis, neq; ad fractionē vnius fractio alterius. Nihil ergo contra illos opus est disputare.

¶ Sed & opinio illius Parisiēsis deridicula est. Quis enim opinetur Christū tot quotidie substantias in vnitatem suppositi assumere, easdē q̄ relinquere? cum axioma sit theologorum, quod semel assumpsit, nunq̄ dimisisse.

¶ Secundò. Licèt verbum assumpserit humanitatem, non tamen naturam, quæ erat in alio suppositō: isti autem concedunt, q̄ assumpsit naturam panis, quę erat in proprio supposito, quod non est satis intelligibile.

¶ Tertiò. Assumere in vnitatem suppositi arguit infinitam virtutem: nam terminare subsistentiam alienæ naturæ nemo potest nisi qui est ipsius naturæ Dominus, à quo eius esse dependet: quare hoc soli Deo tribuitur: corpus autem Christi est mera creatura, quæ non habet infinitam potentiam: non ergo potest mediāte corpore talis fieri assumptio. Ac multò minus mediante sanguine fieri potest assumptio vini: siquidem sanguis cùm non sit continuus corpori Christi, non ita ad eius vnitatem suppositi pertinet, vt mediante illo possit vinum assumi ad vnitatem suppositi Christi.

¶ Quartò. Neque istæ assumptiones ad rem quicquam conferunt: nam cùm corpus & sanguis hic esse asserantur secundùm veritatem: non intelligitur q̄ mediatè per assumptionem panis, atq; adeò per cōmunicationem idiomatum panis sit corpus, sed q̄ corpus ipsum per se illic

se illic immediatè existat, vt verba sonant, Hoc est corpus meum. ¶ Contra omnes autē pariter militant rationes hic S. Thomæ: scilicet, q̄ omnes asserentes panem manere cum corpore aduersantur & veritati conuersionis panis in corpus, & formæ consecrationis, Hoc est corpus meum, & sacramenti adorationi, & sumptionis ritui. ¶ Quocirca, vt ait, in secunda conclusione S. Tho. contraria assertio non est opinio, sed hæresis, ac subinde assertio nostra catholica fides. Itaque non solùm est fides manere hic corpus & sanguinem, sed manere tales substantias solas absq; pane & vino.

Quomodo sit articulus fidei.

¶ Quod si roges an hæc secunda veritas sicut alia præcedentis articuli solum sit ecclesiæ sanctio, an verò ex euangelio colligatur. Respōdetur primò, esse determinationem ecclesiæ, vt de cōs. d. 2. multis canonibus decernitur, vt cā. Panis. qui est Ambrosij, vbi ait. Panis est vsitatus ante verba consecrationis, vbi accesit consecratio, de pane fit caro Christi. Et cano. Omnia. Licèt figura panis & vini videatur, nihil aliud post consecrationem q̄ corpus & sanguis Christi credendum est. Idem prorsus, ait, Hilarius papa can. Corpus Christi. Eadem est determinatio concilij Lateranēsis, vt patet ca. firmiter. extra. de summa trin. scilicèt. In sacramēto altaris sub speciebus panis & vini veraciter cōtineri corpus & sanguinē Christi, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinē. Et ca. Cum Marthæ. de celeb. miss. Et cle. vnica, de reliquijs & veneratio. sanctorum. Ac demū in concilio Florentino. in his quippe omnibus determinatur, non manere panem nec vinum, sed transsubstantiari in corpus & sanguinem. Idemq̄ue, ait, Damas. lib. 4. ca. 14.

Colligitur ex euāgelio

¶ His tamen adijcitur secundò eandē veritatē ex euangelio planè colligi. Ait, enim Christus Ioan. 6. Panis, quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita, vbi nō alium panem q̄ carnē designat. Vñ subdit. Nisi māducaueritis carnē filij hominis & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis. Et rursus. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cùm ergo tanta inculcatione carnem suā panem verū & cibū: ac subinde sanguinem potū nominauerit, omnē aliā substantiā panis & vini verè excludit. ¶ Igitur ad primū hæreticorū argumentum negatur cùm dixit Christus, Hoc est corpus meū, pronomine demonstrasse panē: quare vanè insultat Lutherus in nos, vt est videre apud Clichtoueū libr. 2. citato ca. 20. dicens q̄ nos vim inferimus verbis Christi. Ait, siquidē (inquit) euangelista, accepit verū panem & dixit, Hoc (scilicet panis) est corpus. Imò ipse addit ad verba Christi, quare illa cōprehenditur maledictione Ioannis, in vltimis verbis, Apocalypsis, vbi anathemate illos ferit, qui sacris eloquijs quidpiam, vel addiderint vel mutauerint. Nam licèt Christus accepit panem, non tamen dixit, Hoc est corpus meum, & panis, sed duntaxat, Hoc est corpus meum. Etenim cùm sermo Christi, vt can. Panis est. citato. Ambrosius ait, operatorius sit, fit vt quemadmodum Deus dicendo, fiat lux, fecit lucem: & dicendo, fiat firmamentum, fecit firmamentum: ita Christus dicēdo, Hoc est corpus meū, fecit, vt panis trā siret in corpus. Et ideo non dixit, Hic panis est corpus meū, sed contentū quod initio erat panis, & in fine est corpus. Vnde idem Ambros. can. In calice. Ante verba, inquit, Christi quod offertur, panis dicitur: vbi Christi verba deprōpta fuerint, non iam panis, sed corpus dicitur. Quapropter praua hæreticorum mens & verba Christi depravat dicens pronomen, Hoc, de monstrare panem: imò carnem ipsam designat quam sumpsit de virgine, & quæ crucifixa est, & sepulta, vt idem, ait, Ambro. can. re vera. & can. Omnia. Et Aug. can. Vtrum sub figura. & Gregor. can. Quid sit. Imò vt ipse, ait, Christus, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, & Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur. ¶ Ad alia verò omnia, quibus arguitur sacramentum appellari panem, tribus modis respōdetur. Primū enim mos scripturæ est, vt res nomen aliarum rerum retineant, ex quibus factæ sunt. Ait enim Adā Genes. 2. de Eua. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quia ex eius costa fuerat formata. Et Exo. 7. Virga Moysi deuorauit Magorū virgas, vbi serpens ex virga factus. virga appellatur. Et de vxore Loth versa in statuā salis dicere possumus. Hæc est vxor Loth. Et Ioannis secundo. Cùm vidisset architriclinus aquā vinū factam. Et Matth. 11. Cæci vidēt, & claudi ambulant. &c. Vbi qui cæci fuerant, cæci dicuntur: igitur quia corpus & sanguis ex pane & vino fiunt, panis & vinum dicuntur. Vnde can. Species. Grego. de cons. d. 2. Species, inquit, & similitudo, illarum rerum vocabula sumunt quæ antea fuerunt, scilicèt, panis & vini. ¶ Secundò. Itidē mos est, vt res quales apparent, nominentur. Legitur enim Genes. 18. apparuisse Abrahæ tres viros, qui tamē erāt angeli: eodē ergo modo quia corpus Christi sub speciebus panis videtur, frangitur, & comeditur, & sanguis sub speciebus vini adoratur & bibitur, panis & vinum meritò dicuntur. Vnde Augustin. can. supra citato. Vtrū sub figura. Panis, inquit, quem dedit Christus, non nisi eius vera caro est: sed

Ambrosius

Quo schemate sacramentū dicitur panis.

tamẽ quia Chriſtũ vorari dentibus fas non eſt, ex ſubſtantia panis & vini myſticè idẽ corpus Chriſti conſecratur. Et hoc eſt, quod ait, can. Corpus. citato: nempe, panem & vinum de fructibus terræ ſumptum prece myſtica conſecrari, id eſt, tranſſubſtantiari. Addetertiò, ꝙ cùm Chriſtus ipſe dixerit, Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, eademque caro verus eſt cibus, abſque alio ſchemate loquendi caro verè dicitur panis, & ſanguis calix, vt panis generali nomine pro cibo & vinum pro potu vſurpetur.

Argumen. Săct. Tho. ¶ Argumenta S. Thomæ non ſunt magni momenti. Primum eſt authoritas Damaſceni loco citato, vbi, ait, quòd Chriſtus in ſacramẽto ſuã diuinitatem coniugauit pani & vino, vt panis non ſit ſimplex, ſed diuinitati vnitus, ſicut carbo, inquit, ſimplex non eſt, ſed vnitus igni. Reſpondetur autem, Damaſcenum non aliud ſignificare, quàm ꝙ virtutem diuinam coniugauerit Chriſtus pani & vino, nõ vt maneret, ſed vt ex illis fieret corpus & ſanguis, vt expreſsè ipſe ſubdit. Et hoc eſt, quod, ait, panẽ & ſanguinem tranſumi (id eſt tranſſubſtantiari) in hoc ſacramento. Idemque appellat Dionyſius aſſumptionem.

Primum.

Secundum ¶ Secũdò arguitur. In baptiſmo manet ſubſtãtia aquæ, & in confirmatione ſubſtantia chriſmatis: ergo in euchariſtia ſubſtantia panis. Negatur conſequentia. Illa nanque ſacramẽta cõſiſtunt in vſu materiæ, quæ ideò remanet, hoc autem in conſecratione materiæ, quę tranſſubſtantiatur in corpus, atq; adeò non remanet.

Tertium. ¶ Tertiò. Panis & vinum ſunt materia ob ſignificationem, ſcilicèt, quia conſtat ex multis granis & multis racemis ad ſignificandum vnitatem corporis Chriſti myſtice: ergo debent permanere in ſacramento. Negatur conſequentia, quoniam in eandem ſignificationem ſatis eſt, vt permaneant eorum ſpecies.

¶ At quãquam de veritate corporis & ſanguinis in iſto ſacramento nemo orthodoxorum dubitet, contra rationes tamen, quas hìc D. Thom, facit, & potiſsimum contra primum arguit Duran. diſtinct. 10. quæſt. 1. & Scotus ibidem. q. 1. 3. & 4. & diſtin. 11. q. 2. In quorum argumentis intelligendis plus difficultatis eſt, quàm in diſſoluendis. Prima ratio ſancti Thomæ ad excludendum ſubſtantias panis & vini ab hoc ſacramẽto fuit Hæc. Nihil incipere eſſe poteſt in loco vbi priùs non erat, niſi vel aliũ deveniat, vel aliud illic conuertatur in ipſum. Intellige, vel illic creetur: ergo cùm per cõſecrationem corpus fiat præſens vbi antea non erat, nec tamen deſcendat de cœlo, neque creetur, conſequitur vt fiat præſens per hoc, quòd panis conuertitur in ipſum. ¶ Arguit verò contra maiorem Durandus. Si ſupremæ ſpheræ Deus ſuperponeret aliam, illa, quæ nunc eſt ſuprema inciperet eſſe in loco, & tamen nullo illorum modorum. Reſpondetur autem, hoc eſſe ſophiſma viro Theologo indignum. D. eñ Thomas intelligit de loco, qui antea erat, illa verò ſphera creatur de nouo circum locatum. Secundò eſſe in tali loco accipitur formaliter per reſpectum ad puncta fixa in cœlo: & iſto modò ſphera tunc illa non incipit eſſe in loco, imò manet in antiquo, ſed acquirit locum materialiter: ſicuti ſi me manente in hac aula, quæ plena eſt aere, repleretur aqua.

Sco. & Durandus.

Durand.

¶ Aliter tamen contra cauſam hanc arguitur: *Arg.* ſcilicèt, quòd cõuerſio non fit cauſa præſentię Chriſti. Duo enim de nouo fiunt in ſacramento: videlicèt, vt corpus fiat de non preſente preſens, cuius mutationis terminus eſt præſentia, ſecunda verò vt ex pane fiat corpus, cuius terminus eſt ſubſtantia corporis. Arguitur ergo ſic. Cõuerſio panis in corpus eſt impertinẽs ad præſentiam corporis: potuit enim Deus hìc ponere corpus penetratiuè cum pane ſine cõuerſione: imò ſeruata ſubſtantia panis, vt ponebat Valeranus. Quinetiam ita ponit animam ſuam in quã nõ cõuertitur panis: poteſt enim Deus idem corpus in duobus locis ponere, vt infrà dicemus. Secũdò. Si prius corpus eſſet iſto modo præſens, poſſet tũc panis cõuerti in ipſum, & tunc conuerſio non eſſet cauſa præſentiæ. Tertiò. Poſſet etiam panis conuerti in corpus Chriſti exiſtens in cœlo licèt nõ fieret illic preſens, hoc enim omnipotentiæ Dei minimè repugnat. ¶ Quartò arguit Scotus. Ratio quare id, in quod aliud conuertitur, fiat præſens in aliquo loco eſt, quia manet eadem materia, vt patet dum ignis generatur ex ligno: hìc autẽ nulla manet. Quintò denique Chriſtus non fit preſens in ſacramento tanquam loco, quia nõ eſt ibi exiſtentia in ordine ad locum, ſed in ordine ad ſpecies ſacramentaliter: quare ratio D. Thomæ ruit. Tandem arguit Scotus, ꝙ confeſsio præſentiæ corporis Chriſti antiqua eſt in eccleſia, quòd autem fiat illa cõuerſio nõ fuit in principio ita manifeſtè creditum. ¶ Ad hæc autem primum reſpondetur, iſtos impugnatores D. Thomæ non contra ipſum tantùm, ſed cõtra ſanctiones eccleſiæ argutari. Diuus enim Thom. ſuam maximam aſſumpſit ex concilio Lateranenſi cap. firmiter, de ſumma trinitate. vbi ratio præſentiæ non datur alia, niſi tranſſubſtantiatio. Illa ſiquidem loquẽdi forma: ſcilicèt. Corpus & ſanguis ſunt ſub ſpeciebus trãſ ſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem,

Argu. tũ reſp.

nem potestate diuina(cui postea cõcilium Florentinum subscripsit)cõuersionem planè causam esse denotat præsentiæ.Et Damasce.lib.4. ca.14.ait,corpus Christi esse in sacramento,nõ q̃ ipsum ex cœlo descenderit,sed q̃ ipse panis & vinũ trãsmutatur in corpus & sanguinẽ Dei.

¶ Sed dicent isti. Licèt cõcilium illud assignet pro causa nõ tamen dicit aliud nõ fuisse possibile,vt ait,S.Tho.Respõdetur,q̃ nec S.Tho. negauit alium prẽsentiæ modum fuisse possibilem de omnipotentia Dei,sed loquitur de lege ordinata instar naturæ,quam Deus in suis miraculis quam fieri potest maximè seruat.Vult ergo dicere,q̃ sicut lege naturæ nihil incipit esse vbi antea nõ erat,nisi per motum,vel generationem,(nam creatio supernaturalis est)ita Deus seruato modo præsentiæ, qui est corporis in sacramento nõ nisi per conuersionem potuit lege ordinaria iuxta similitudinẽ ordinis naturalis rerum præsentiam illam perficere.Et arguitur contra istos. Nam postquam impugnant modum.S.Thom.nullum alium tradũt, qui satisfaciat.Ait enim Scot.dist.10.q.1. corpus fieri illic præsens non per motum, sed per respectum extrinsecus aduenientem,quem habet ad illas species,qui est sicut propinquitas. Attamen hoc nõ est ad rem respõdere: respectus nãq̃ est id,à quo formaliter denominatur præsens:quæritur autem de causa,quæ fecit illud esse præsens:vbi ante nõ erat:quæ quidem in naturalibus est vel motio vel generatio ad quod neque Durãd.neque Scotus quicquã respondent.Nam dicere quòd Deus ponit, nõ est respõdere:quia id non ambigitur,sed quomodo ponatinquiritur.Et est planissima veritas quòd nõ ponit nisi per cõuersionem,vt forma sonat,Hoc est corpus meum.

Ad primũ. ¶ Igitur ad primum eorum argumentum negatur,quòd cõuersio fit ad corporis præsentiã impertinẽs, imò est vera eius causa. Et argumentum. Potuit Deus ponere illud præsens sine conuersione,distinguitur.De potẽtia eius absoluta,cõcedimus: sed tamen de eius lege ordinata,qua in miraculis nõ facit nisi quod necessarium est seruãdo q̃ fieri potest naturæ leges,non potuit nisi per conuersionem: quãdo quidem corpus illud non creatur de nouo,nec aliunde mouetur tametsi conuersio fuerit supra naturalis.Et quãuis conuersio nõ fiat in animam immediatè, fit tamẽ in corpus, quod cùm sit viuũ,necesse est illic animã adesse, quæ det ei esse corporeum.

Ad secũdũ. ¶ Ad secũdũ respõdetur, q̃ si esset illic corpus penetratiue,&panis cõuerteretur ipsum,aliter fieret corpus præsens sub speciebus:quia scilicèt,cõtineretur sub illis quodãmodo sicuti panis,qualiter antea nõ cõtinebatur. Vbi ad plenũ rei intellectũ notato,per cõsecrationem nõ vtcunq̃ fieri corpus præsens, sed taliter cõtineri sub speciebus,qualiter panis continebatur secluſa inhærentia:ita vt per visum specierũ videatur corpus:&ad motũ specierũ sequatur ex natura rei motus corporis, vt infrà explicabitur.Et hoc certè fieri nõ potuit,nisi per conuersionẽ panis in corpus. ¶ Sed rogas.Nũquid nõ posset Deus ponere corpus Christi simul cum pane sub speciebus,vt corpus cõtineretur sub illis,sicut modò cõtinetur in sacramẽto? Capreolus dis.11.q.1.artic.2.respõdet,q̃ posset quidẽ ponere ambo corpora penetratiue, non tamẽ corpus sacramentaliter vt ad motum specierũ sequeretur motus corporis,& ad visum earum videretur corpus.Et profectò habet magnã apparentiã,de quo infrà redibit sermo. Et quidẽ Picus à Mirãdula concesit id fieri posse,cuius tamen sententia reprobata fuit. Quicquid aũt de potentia absoluta concedatur,nihilominùs de ordinaria non potuit.

Interrogatio. *Capreolus* *Mirandulanus.*

Ad tertium ¶ Ad tertium argumentum primò respondetur,non esse ita facilè intellectu,vt putãt isti q̃ Deus etiam de potentia absoluta posset cõuertere panem hoc loco in corpus existens in cœlo,quanuis hic non fieret præsens. Nam profectò cùm nullo modo alio se habeat corpus illud,quàm antea,vix intelligi potest quem aliũ respectũ desitio panis haberet ad illud corpus, vt diceretur conuerti in ipsum,quàm ad lapidẽ vel ad quodcũq̃ aliud,in quod non conuerti tur.Secũdò autem dicimus,quòd licèt de potẽtia absoluta potuerit id fieri, tamen de potẽtia ordinaria ipsa cõuersio huius in hoc secum adfert,vt res,in quam fit conuersio,illic succedat, iuxta tenorem formæ.Hoc est corpus meum.

Ad quartũ ¶ Quapropter ad quartum respõdetur,q̃ sicut in generatione naturali, materia quæ manet, est causa, vt illic succedat genitum, ita & hic, quia cõuersio facit,vt corpus contineatur sub speciebus eo modo,quo panis(secluſa inhærẽtia)cõtinebatur,ex natura sua facit corpus prẽsens. ¶ Ad aliud Durandi,q̃ corpus nõ sit præsens tanquam loco circunscriptiuè,cõcedimus vt S.Thom.insinuat,dicens,quod non mouetur localiter,quod postea videbitur:satis est tamen,quòd fiat contentum sub speciebus,quæ sunt circunscriptiuè in loco.

¶ Ad aliud demum Scoti, quod ista conuersio non est tam antiqua in ecclesia, quàm fides præsentiæ corporis,respondebitur articul. 4.habere eandem antiquitatem, nam vtraque pariter colligitur ex verbis Christi. Hoc est

corpus meum. Et oppositum asserere esset subscribere in hæresim eorum, qui dicunt panem manere cum corpore.

Ratio secunda. Scotus. ¶ Ratio secunda S. Thomæ. erat, quòd si maneret panis in sacramento, forma esset falsa, Hoc est corpus meum. Contra quam arguit Scotus dist. 11. q. 3. quòd nihilominùs esset vera: nam pronomen tunc posset demonstrare non substantiam panis, sed contentum sub speciebus, sicut modò non demonstrat accidentia. At verò impugnatio profectò nulla est: nam secundùm vsum communem loquendi pronomen, hoc, substantiam demonstrat. Cùm enim quis dicit, Hoc est corpus meum, non designat accidentia, sed substantiam suam: quare ex hoc ꝙ pronomen illud modò non demonstrat accidẽtia altaris, non subsequitur quòd non demonstraret substantiam panis, si illic esset.

Durandus. ¶ Aliter tamen arguit Durand. quæst. 1. quòd cùm illa assertio, Hoc est corpus meum, sit indefinita, posset verificari pro solo corpore, quãnis illic esset panis. At verò cauillum hoc regulis dialecticẽs aduersatur: cùm enim, hoc, sit ꝓnomen singulare, quomodo potest indefinitè accipi? Necesse est enim, vt quamcunque substantiam demonstret, quæ est hîc. Si enim ego bursam monetis argenteis & aureis plenã ostẽdens dicerem, Hoc est aurum, profectò falsum dicerem quia totum non est aurum. Quod autẽ illic addit Scotus Christum sicut dixit, Hoc

Hic est corpus. est corpus meum, potuisse dicere, Hic est corpus meum, id est in, hoc loco, profectò non est veritati consonum: voluit enim significare, Hoc, quod dabat, esse corpus, non solùm quòd illic esset. Cùm enim Scotus fateatur illic non esse panem, nescio cur non illud ex verbis Domini, vt potest, conuincat.

¶ Pariter impugnat tertiam rationem, quę est, quòd si illic esset substantia panis aduersaretur adorationi. Ait enim, quod sicut modò non adoramus accidentia, sed corpus & sanguinem quæ sunt sub illis, ita si adesset substãtia panis, non adoraremus illam. Respondetur autem, quòd S. Thom. non negat, quin possent tunc admoneri Christiani ne aliud adorarent, quàm corpus Christi, sed tamen dicit, quòd substantia panis aduersaretur adorationi, quam modo facimus. Adoramus nanque non accidentia secundùm se, quippe quæ sensu deprehendimus esse creaturas, sed id absolutè quod sub illis latet.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm substantia panis vel vini post consecrationem huius sacramenti annihiletur.

OSTENSO SVBSTANtiam panis & vini non manere in sacramento, consequens est indagare quid de illa fiat. Et quanuis quæstio solùm inquirat an annihilentur, est tamen virtute bimẽbris. Nam illi, qui impossibile arbitrantur panem & vinum posse in corpus & sanguinem Christi conuerti, bipartitisunt. Alij enim dixerunt, quod resoluerentur in præiacentem materiam, putà in aerem vel in aliud. Alij verò, ꝙ annihilarentur. Duabus ergo conclusionibus respondetur.

¶ Prim. Panis & vinum nõ resoluuntur in præ 1. Cõcl. iacentem materiã. Probatur dupliciter. Primò, quia resolutio mixti debet fieri in elemẽta: quãdoquidem in materiã primam, vt quæ sine forma esse nõ potest, fieri nequeat resolutio: cum autem nulla post consecrationẽ sub speciebus maneat substantia, nisi corpus & sanguis: fit vt elementa, in quæ fieret resolutio per motũ localem illinc abscederent, atq; adeo sensu percipi perentur, quod est contra experientiã. Ad intellectum autem secundæ rationis recolere oportet ex philosophia, ꝙ resolutio mixti non potest fieri in instanti: nam fit per motum: positio autem corporis & sanguinis non fit successiuè, sed in vltimo momento verborum, vbi perficitur significatio formæ. Arguitur ergo. Substantia panis, & similiter vini, manet per totum tempus consecrationis: in vltimò verò instanti prolationis iam est corpus & similiter sanguis: ergo nullum erit tempus vel momentum, in quo sit præiacens illa materia, in quam fiat resolutio: quia nec quando est panis, nec quando est corpus. Nisi diceretur, quòd paulatim & successiuè desinit panis resolutus esse sub speciebus: nã si illa resolutio incipiat fieri in postremo instanti prolationis verborum, tunc simul esset cum corpore aliqua particula panis nondum resoluta. Si autem inciperet ante illud postremum instans, tunc daretur aliquod tempus, in quo nec esset panis sub totis speciebus, nec verò corpus, quod est absurdũ nam panis non abit, nisi subintrante Christi corpore. ¶ Ob id ergo alij dixerunt quòd panis & vinum annihilantur, contra quos statuitur secunda conclusio. Nec panis, nec vinum 2. Cõcl. anni-

annihilantur.Probatur quoniam(vt dictū est) non reperitur modus alius,quo corpus & sanguis sint in sacramento,q̄ per cōuersionem panis & vini in ipsa:quod autem in aliud conuertitur, non annihilatur:nam terminus annihilationis est nihil:terminus autē conuersionis est illud, in quod fit conuersio. Deinde adhibet quartam rationem ad ambas simul conclusiones.Effectus sacramēti significatur per eius formam:hæc autem forma, Hoc est corpus meū, nec resolutionem significat panis, neq; annihilationem:ergo nihil est vnde talis resolutio vel annihilatio fiat.Accedit demum & authoritas Augustini lib.83.quæstionū, q̄ Deus non est causa tendendi in non esse,cùm ergo eius virtute hoc sacramentū perficiatur,nulla hic accidit rei desitio simpliciter.

Expositio articuli. ¶ Prima cōclusio S.Tho.quòd nō fiat resolutio panis in præiacentē materiā,ex vltimis duabus rationibus,quæ sunt theologicæ, satis probatur.Nā cū nulla sit ratio cur panis desinat esse,nisi vt cōuertatur in corpus, neq; sacramēti forma aliud significet, error esset dicere q̄ fiat eius resolutio in aliam materiam.At verò quia S.Th.non fuit theologicis rationibus contentus,duas philosophicas præmisit. Primò autē contra id,quod ait,non posse resolutionem fieri in materiam primam,quia non potest esse sine forma,arguit Scotus dist.11.q.3. id non satis probari,imò sustineri posse, materiam primam posse omni forma denudari. Hoc autem non est præsentis loci disputare.Id nanque D. Tho.1.part.q.66.art.1.optimè profectò probare contendit,propterea q̄ materia prima est mera potentia passiua, quæ nisi aliqua forma actuetur,non potest actu existere.Ad rem autē satis est,quod per naturā id fieri non potest, & dicere Deum sua omnipotentia hic citra necessitatem vti,vt materiam primam omni forma denudet, cùm id ad sacramenti veritatem nihil referat,esset plusquam temerarium.

Scotus.

2.Argum. ¶ Secundò argui potest contra diuisionem illam,quod,scilicet,resolutio fieri nō posset nisi vel in materiam primam,vel in elementum:nā dicere quispiam fieri posse in aliud mixtum. Hoc autem argumentum Philosophię peritus non faceret:quoniam corruptio in aliud mixtum nec dicitur resolutio, nec fieri potest nisi per veram generationem,quæ in consecratione nulla fit. Tertiò posset quis arguere,quòd licet resolutio fieret in elemēta,nō necesse erat, vt excluderentur ab illis speciebus sed illic manerent,sicut erat panis.Hæc autem argutia minoris est apparentiæ:tum q̄ illa accidētia, quæ manent non sunt elementorum, vt possint eis inhærere:tum q̄ si illa resolutio admitteretur, non esset alia de causa,nisi vt succederet corp⁹ & sanguis vbi erat panis:cuius causa excludenda erant illa elementa,sicuti & ipse panis,potissimum q̄ secunda ratio.D.Tho. manet in suo vigore, qua probatur non posse dari tempus, quo fieri illa posset resolutio. Secunda cōclusio,qua panis annihilatio negatur,vt commodius elucidetur,doctrinam subsequentis articuli præsupponit.

3.Argum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi.

QVāuis in superioribus articulis quatenus eorum cōclusiones exigebāt dictum fuerit, panem cōuerti in corpus,& vinum in sanguinem,nihilominus ad rei elucidationem quæritur an sit verū.Et respōdet D.Th. quatuor cōclusionibus.

¶ Prima.Necesse est dicere quòd Christi corpus incipiat esse in sacramento non aliter quā per conuersionem.Probatur primò authoritate Eusebij Emisseni, quæ refertur de consecra. dist.2.cano.Quia corpus.vbi postquàm, ait,q̄ cū ad nutum præcipientis Domini repentè & ex nihilo subsistiterint excelsa cœlorū &c,subdit non nobis nouum & impossibile esse debet q̄ in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur. Secundò probatur ratione suprà iam facta. Corpus Christi verum incipit esse de nouo in hoc sacramento,& nō per motum localem, quia nec est ibi sicut in loco,sed indiuisibiliter,vt art.1.dictum est: ergo est per conuersionē. Articulo enim secundo ostēsum est,nō esse alium modū quo illic corpus Christi esse incipiat.¶ Secunda concluſio. Conuersio hæc nō est cōuersionibus naturalibus similis,sed omnino supranaturalis sola Dei virtute effecta.Probatur primò authoritate Ambrosij quæ refertur de consecra.distinct. 2. cano. Revera.dicentis.Liquet,q̄ prętęr naturę ordinem virgo generauit,& hoc, quod conficimus corpus,ex virgine est,quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore,cum prętęr naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex virgine? Et authoritate Chrysostomi super illud Ioannis 6.Verba, quæ ego locutus sum vobis(scilicet, de hoc sacramento) spiritus & vita sunt. Vbi ait.Spiritualia sunt nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalē:sed eruta sunt ab

Prima cōclusio.

Secūda cōclusio.

Chrysost.

omni neceſsitate, quæ eſt in terra, & à legibus
3. Cõcluſ. quæ hic poſitæ ſunt. ¶ Tertia cõcluſio. In hoc ſacramento diuina virtute tota ſubſtantia panis conuertitur in totam ſubſtantiam corporis Chriſti, & tota ſubſtantia vini in totam ſubſtãtiam ſanguinis Chriſti. Probatur per comparationẽ ad naturales generationes. Omne enim agẽs creatũ, quia conſtituitur in ſua ſpecie per determinatũ genus & differentiã, habet eſſentiam finitã, ac perinde determinatur ad certũ actũ & certũ modũ agẽdi. Vt ignis non poteſt agere niſi ignẽ, eundemq; in materia certo modo diſpoſita; & cauſæ cœleſtes non niſi ſecundùm determinationẽ iſtarũ cauſarum ſecũdarum. Determinatio autẽ cuiuſlibet rei in eſſe actuali eſt per eius formam: nam cùm materia ſit mera potẽtia, non dat eſſe rei ſed forma: homo enim per formam eſt homo, & per calorẽ calidus. Atq; hinc fit, vt omnis actio agentis naturalis ſit formalis, quod eſt dicere: agens naturale non poteſt producere nec deſtruere materiam, ſed tantùm ſuppoſita materia pellere vnã formã & introducere alteram, vt ignis pellit ex aqua frigus, & inducit calorem, quæ dicitur alteratio atq; in eius materiam excludẽdo formam aquæ infert formam ignis, quæ eſt generatio. Deus autem, quia nullo genere, aut differentia limitatur, eſt puriſsimus actus, ac perinde infinitus infinitaq; ſubſtantia, vt prima part. q. 7. egregiè demonſtratum eſt: vnde fit, vt eius actio nullatenus limitetur, ſed ad omnẽ naturam mentis protendatur. Quocirca non ſolùm conuerſionem poteſt perficere formalem, vt, ſcilicèt, diuerſæ formæ in eodem ſubiecto ſibi ſuccedant, ſed & conuerſionem totius entis, & cuiuſlibet eius partis, videlicèt, vt tota ſubſtantia huius quantum ad materiam, & formam conuertatur in ſubſtãtiam alterius. Atq; hoc eſt, quod diuina virtute agitur in hoc ſacramẽto. Quare nõ eſt conuerſio formalis, vt quæuis alia naturalium generationum, ſed ſubſtantialis. ¶ Quarta concluſio. Conuerſio hæc proprio nomine dici poteſt tranſſubſtãtiatio.

4. Cõcluſio

Expoſitio articuli. ¶ Primum omnium in præſentiarum adnotandum nomen conuerſionis, aut tranſmutationis, quod prima concluſio inſinuat, aut tranſſubſtantiationis, quod explicatur in quarta, in euangelio non haberi expreſsè. Propter quod

Lutherus. Luther⁹ libello ſuprà citato, & refertur à Clichtouco lib. 2. de ſacramento euchariſtiæ ca. 22. ait, aſſertionem de tranſſubſtantiatione nõ eſſe recipiendam: quoniam res eſt, inquit, noua in eccleſia, ſcilicèt à tempore Innocentij in ca. firmiter. Quinuerò Scotus diſt. 10. vt ſuprà citauimus. q. 1. & d. 11. q. 3. & Caietan. præſenti q. artic. 1. non ſolùm tranſmutationis nomen aiunt, eſſe nouum, verum & rem ipſam conuerſionis dicũt, eccleſiam à doctoribus ſuſcepiſſe, qui de conſecra. d. 2. referũtur. Imò, ait, Scotus, q; primũ iſte intellectus fidei ſuſceptus eſt in illo concilio Lateranenſi. Et per contatus cur articulum tam intellectu difficilem eccleſia ſuſceperit, Reſpondet nihil aliud, quàm q; id illuminata ſpũ ſancto, fecit. ¶ Tria tamen hic de hac re confitenda commonſtrandaq; ſunt. Primum, q; nomen tranſſubſtantiationis à tẽpore Innoc. vſurpatum eſt. Quoniam in nulla vetuſtiori ſcriptura reperitur. Secundum, q; res ipſa ſub alijs nõibus. ſ. tranſmutationis, aut conuerſionis, non ſolùm res eſt antiqua in eccleſia, verùm ex ipſo euãgelio collecta. Probatur de cõſecra. diſt. 2. Canonibus multis, Etenim. c. Panis eſt. Ambr. vide, inquit, quomodo operatorius ſit ſermo Chriſti: ſi enim tanta vis eſt in ſermone domini Ieſu, vt inciperet eſſe, quod non erat (ſcilicèt mundus) quãtò magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? Et ſubdit. Quia ſermo Chriſti creaturã mutat, ex pane fit corpus Chriſti. Idemq; repetit cano. Reuera. Et can. In calice. Et Augu. can. Vtrùm ſub figura, ait, q; ſicut ex virgine per ſpiritũ ſanctum caro Chriſti creata eſt, ita per eũdem ex ſubſtãtia panis, & vini myſtice in corpus Chriſti cõſecratur. Et can. Nos autem fideliter fatemur ante cõſecrationem panẽ eſſe, & vinum, quod natura formauit, poſt cõſecrationem verò carnem Chriſti, & ſanguinem, quod benedictio conſecrauit. Et Euſebius Emiſſenus cano. Quia corpus inuiſibilis, inquit, ſacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantias corporis, & ſanguinis ſui verbo ſecreta poteſtate cõuertit. Et Damaſce. paulò ante citatus lib. 4. c. 14. Corpus, inquit, in ſacramento ſecundũ veritatem coniũctum eſt diuinitati: nõ q; ipſum corpus ex cœlo deſcenderit, ſed q; ipſe panis & vinum tranſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Et Hugo lib. 2. par. 8. c. 2. Chriſtus, inquit, poſt cœnã panem & vinum in corpus, & ſanguinẽ ſuum diuina potẽtia tranſmutans apoſtolis ſumẽdum tribuit, vt idem poſt in ſui memoriã ageretur. Non eſt ergo res noua. ¶ Sed, ait, Scot. Hoc ec cleſia reuelatiõe ſpũs ſancti ſuſcepit. Fatemur, & nos equidẽ tãquam veriſsimũ. Attamẽ, quia eccleſia nõ immediata reuelatiõe quemadmodum apoſtoli vtitur, ſed diuina ope & opera, ne in eruendis è ſacra pagina articulis fidei erret: nõ ſatis eſt theologo dicere, eccleſia in veritatibus fidei ſic decreuit, ſed munus eius eſt oſtẽdere ex quibus locis ſcripturæ id collegerit. Illud enim verbum homouſios, id eſt, con-

Scotus.

Sanctorum canones.

ſub-

substantialis patri, Nicena synodus nūquam in vsum recepisset, nisi ex verbo ipso euangelico elicuisset, ego & pater vnum sumus. Pari modo nunquam sancti nomen conuersionis, & transsubstantiationis vsurpassent, nisi in verbis Christi perspexissent. Hoc est corpus meū. Cùm enim accepit panem, & nō dedit nisi corpus, optima cōsequutione patres intellexerūt verbo ipso, conuertisse panem in corpus. Quapropter nescio cur Scotus dixerit, q̄ siue Christus diceret hoc est, siue hic est corpus meum, nihil ad quæst. cùm tantùm ad rem faciat dixisse hoc est, vt si non dixisset nisi hic, id est hoc loco, nunquam ecclesia conuersionem sacramentalem recepisset. Igitur non pluris æstimare hoc, quàm hic, est fibras, & neruos veritatis succidere. Nam nisi inde eliciamus panem nō manere cum corpore, marcescit elanguetq́; auctoritas aduersus hæreticos, qui sanctiones ecclesiæ, nisi in sacris literis fundētur, recutiunt. Tertium tandem dictum sit, q̄ postquam hāc conuersionem sancti patres ex euangelio collegerunt, aptissimè nomen transsubstantiationis illi accomodarunt. Nam si generatio naturalis propterea quòd illic forma submutatur, trās formatio rectè dicitur, hæc vbi tota substantia trāsit in aliam, significantissimè trāssubstantiatio nominabitur.

¶ Quocirca hæretici dum nobis improperāt, q̄ verbis vtamur, quæ non sunt in euangelio, Hieronymum audiant respondentem super illud ad Galatas. 1. Notum vobis facio euangelium, &c. Vellem enim, inquit, vt isti à Cicerone quærerent cur in sua philosophia portentosis verbis vsus fuerit: inde enim se excusat, q̄ aliàs nō posset philosophiam Platonis explicare. Multo ergo ecclesia maiori iure sicut cōtra Arriū recepit verbū homousion: ita quia priùs Berengarius negauerat veritatem corporis in sacramēto, deinde alij dicebant, permanere cū eodem corpore panem, ad eorum exibilandos errores verbum transsubstantiationis sapientissimè vsurpauit. Quapropter Tridentina synodus in decreto de sacramento eucharistiæ cano. 2. Si quis, inquit, dixerit in sacrosancto eucharistiæ sacramento remanere substantiā panis & vini vnà cum corpore Dñi nostri Iesu Christi & eius sanguine, & negauerit mirabilē illam & singularem cōuersionem panis in corpus, & totius substantiæ uini in sanguinem manentibus dūtaxat speciebus panis & vini: quā quidem conuersionē catholica ecclesia aptissimè trāssubstantiationē appellat, anathema sit.

¶ Hoc ergo adnotamento præiacto de prima & secunda conclusionibus nihil inter doctores catholicos ambigitur, quippe cùm vniuersis propter modò citata testimonia receptissimū sit conuersionem in hoc sacramento interuenire, eademq́; diuina supernaturaliq́; virtute fieri. De eius tñ qualitate & modo, qui affirmatur in tertia: scilicet, q̄ tota substātia panis trāsmutetur in corpus Christi, quia altissima ac perinde recōditissima res est, nō omnes consentiūt. Quatuor ergo opiniones sunt examinandæ.

¶ Prima est Durandi in. 4. d. 11. q. 3. qui planè hanc denegat tertiam conclusionē: scilicet, totam substantiam panis conuerti in corpus, sed conuersionem, ait, fieri instar generationis. Videlicèt per consecrationem excludi formā panis à materia, quā subinde materiā anima Christi informat. Idemque, inquit, & de forma sanguinis & materia vini sentiendum. Et subdit id fieri ad modum nutrimenti, quod per calorem naturalem transmutatur in substantiam aliti. Idque subinde authoritate Damasce. libr. 4. ca. 14. confirmare contendit, dicētis, q̄ quia mos est hominibus panem māducare: & vinum bibere, in hunc modum coniunxit Deus suam diuinitatem pani & vino, quas res fecit esse corp⁹ & sanguinem suum. *Durandus*

¶ Vtitur hic tamen Duran. (qua solet) libertate loquendi. Non enim solū temerè cōtra omnia citata testimonia loquitur, quę extāt de cōsecra. dist. 1. vbi nullus sanctorū patrū insinuat quicquā panis remanere, sed totum aiunt, conuerti in corpus verum, & apertè concilio Lateranēsi in cap. firmiter. & cap. cū Marthæ. de celebra. missa. & cōcilio Florentino cōtradicit. In quibus omnibus locis nomen transsubstantiationis receptū est, vbi significatur mutatio totius substantiæ, & cuiuslibet eius partis: cùm tamen hæc Durandi non sit nisi transformatio, id est, mutatio formæ, sicuti fit in generatione naturali. Vnde sequitur q̄ esset vera corruptio panis, & generatio Christi, sicuti dum ex ligno generatur ignis. Quis autem audeat dicere in sacramento Christum gigni? *Reprobatur opinio Durand.*

¶ Secūdò arguitur. Vel illa materia panis facta cōsecratione habebit humanam effigiem, vel aliam: non quidē aliā, quoniam cùm perdiderit effigiem panis, nō est cur aliam recipiat, quàm corporis Christi: cuius animā recipit: tum etiā quia aliàs non posset informari anima rationali Christi. Si autem effigiem recipit humanā, hoc in primis non est opinabile, videlicèt, q̄ per consecrationem materia hæc panis complexionem & organa, ac demum iustam figuram humanā suscipiat, & subinde talis effigies fiat inuisibilis. Sed præterea arguitur. Tūc vel ista materia panis cōtinuatur materię corporis

Christi,quod est in cœlo, vel non. Primũ quidem horror esset cõcedere, fieret enim corpus Christi mõstrificum nõ solùm ꝓpter nimiam quantitatis molem,quam haberet,verùm quia haberet innumeras effigies humanas. Si autem detur secundum membrum,tũc sequitur ꝙ anima Christi simul informat innumeras materias distinctas,in altaribus quãplurimis, quod paulò minus monstrum est. ¶ Tertiò sequeret, ꝙ aliqua pars Christi esset in sacramento, quã nõ habet in cœlo: scilicèt, illam materiã, quæ fuerat panis,atq; adeò aliqua pars eiusdem corporis est in vno sacramẽto, quæ nõ est in alio. Ac deinde sequeretur,ꝙ in vno sacramẽto nõ suscipitur corpus, quod est in cœlo, neque in vno sacramento suscipitur,quod est in alio.

¶ Quartò. Secũdum opinionem Durandi, corpus ipsum Christi in sacramento frangitur,atteritur,& comeditur,& digeritur, postquã illa materia,quæ priùs fuerat panis,istarũ est passionũ capax. Consequẽs autẽ nefas est cõcedere,quia corpus,nec frãgitur,nec atteritur, nec digeritur nisi ratione specierũ. ¶ Quintò sequeretur,sicut contra relinquentes panem in sacramento suprà argutum est,ꝙ Christus quotidie aliquid assumeret, quod quotidie relinqueret: scilicet materiam illam. ¶ Sextò arguitur. Secũdum hanc opinionem accidentia,non essent illic sine subiecto,imò inhærere deberẽt,vel cor pori Christi,quod est contra physicam:quia illa accidentia non sunt hominis,sed panis:& cõtra theologiam,quæ docet corpus Christi non habere illic extensionem in ordine ad locum, non possunt illi inhærere accidentia illa, quæ extensa sunt:vel deberent inhærere materiæ, quæ permanet:nam ipse tenet cum nominalibus accidentia inhærere materiæ. Hoc autem in concilio Constantiensi sessione. 8. contra VVitcleff. condemnatum est:scilicèt,accidentia illic esse in subiecto. Est ergo opinio Durandi non solùm falsa,verùm & erronea quasi ad illos deflectens,qui ponebant panem manere cum corpore. ¶ Argumenta verò eius, quia à D.Tho.insinuantur,in eius argumenta soluen

Caietanus. tur. ¶ Secũda opinio est hic Caietani,qui concedit quidem tertiam cõclusionem:scilicèt,totam substantiam panis transsubstãtiari in corpus Christi:modo tamen,& intellectu difficili, & creditu, nescio an dixerim impossibili. Ait, enim,id quod erat panis postmodum esse corpus. Et quidem si relatiuum acciperetur vagè, & accõmodè,(vt dialectici aiunt)scilicèt,ꝙ cõtentum sub speciebus,priùs erat panis, cui succedit postea corpus,verissimum quidẽ diceret: nam participiũ illud,contentũ, est cõmune in significando quicquid illic cõtinetur.s.panẽ & corpus,vt S.Tho.in.4.d.11.q.1.articu.4.& hic infrà art.3.& q.78.artic.5.planè docet. Et sunt qui putent hoc Caie.sensisse. Sed tamẽ alijs,& mihi quidẽ videtur singulariter sentire,ꝙ ipsissima res quę modo est panis, postea est corpꝰ. Quæ quidẽ est prima earum trium opinionũ, quas glossa super can. In sacramentorum. de cõsecra.dist.2.refert,illamque reprobat. Itaq; sensus huius opinionis est,ꝙ facta consecratione verum est dicere, res, quæ erat panis,modò est corpus: quẽadmòdum in prædicationibus accidentium concedimus,ꝙ ipse, qui modò infirmatur,postea erit sanus:& qui modò est calidus,postea frigebit. Imò non desunt,qui Caietanum in eodem sensu sustineãt. Ob idq; necessarium est hãc opinionẽ presim discutere. Primò ergo animaduertendum,ꝙ secundũ hãc opinionem non modò panis non annihilatur, verum neq; ipse,neq; vlla eius pars definit esse simpliciter, sed res ipsa manet facta corpus Christi. Et hanc censet opinionem esse S.Tho. atq; adeò certam, vt de illa ambigere nemo debeat. Et fuit antiqua opinio Henrici Guandensis,quam Scot.di.11.q.4.& recitat,& refutat.

¶ Et vt verũ fatear.verba Ambrosij significare *Ambros.* videntur hanc fuisse eius opinionem. Verba sunt illa,quæ suprà citauimus lib.4.de sacramẽtis.ca.4.& referuntur can.Panis.de cõsec.di.2. Ait, quippe, quòd si tanta vis est in sermone Dñi Iesu,vt inciperet esse,quod non erat(scilicèt mundus)quantò magis operatorius est,vt sint quæ erant,& in aliud cõmutentur? si ergo sunt quæ erant,manent res ipsæ,quæ erant panis & vinum,& fiunt corpus. Et subdit. Sic qđ erat panis ante cõsecrationem,iã corpus Christi est post consecrationem. Et cano. in calice. Ante verba,inquit, Christi, quod offertur panis dicitur,vbi Christi verba deprompta fuerint,non iam panis, sed corpus dicitur: eadem ergo res, quæ priùs dicebatur panis, dicitur postea corpus. In eandem sententiam videtur Magist.Senten.di.11. subscripsisse dicens, *Magist.* ꝙ substantia panis & vini, quæ ante non fuerat corpus & sanguis, verbo Christi efficitur corpus & sanguis. Et inferiùs, ait, distinguendum esse cum dicitur, substantia panis, vel id, quod erat panis,modò est corpus Christi: manens enim panis non est corpus Christi, sed mutata in id, quod facta est, est corpus Christi. Et Inno.lib.4.de officio missæ.ca.6. Incomparabiliter, inquit, maius est, ꝙ deus ita factus est homo,ꝙ non desijt esse Deus, quàm ꝙ panis ita fit caro. quòd definit esse panis. Et infrà, Quod panis erat cum accepit, corpus suũ erat

cùm

cùm dedit. Et Thom. Waldensis tomo.2. citato.c.68. eodem intellectu legere videtur verba Ambrosij. Et in cõfessione Berengarij de consecra.d.2. ait, ille, panem & vinũ, quæ in altari ponuntur, post consecrationẽ verũ corpus & sanguinẽ Christi esse. Nihil ergo mirum si quis suspicetur illam fuisse opinionem Ambrosij, à quo eam reliqui hauserũt. Videtur tamen mihi (vt exiguitatem ingenij mei prodam (attentius rem speculanti impersuasibilis. Quam quidem certus sum nec S. Thom. somniasse:

Expositio articuli. Impugnatio opinionis.

¶Primũ enim sic ista opinio annihilationem cauet, vt transsubstantiationem tollat: si enim res ipsa, quæ est panis, manet facta corpus, nulla fit propriè transsubstantiatio. Etenim transsubstantiatio nõ dicit quãcũque mutationem substãtiæ, vt dum album fit nigrum, sed transitum de substantia in substantiam: qui quidem trãsitus duos dicit terminos: scilicet, à quo, qui corrũpitur & simpliciter desinit esse, & ad quẽ, qui incipit esse vel simpliciter, vel saltem vbi aliud erat. Secundũ autem hãc opinionem panis, quãuis desinit esse panis, tamen nõ desinit esse simpliciter, nec desinit esse substãtia: nam eadem res proximè erit substãtia, trãsire ergo ab esse panis ad esse corporis Christi eadem re secũdum se & quodlibet sui permanẽte, nõ est transsubstãtiatio. Patet exemplo in generatione. Impossibilis enim esset transformatio nisi vna forma deperdita, alia acquireretur: trãssubstantiatio autem addit supra trãsformationẽ, quòd nõ solum forma, sed tota materia trãsit in aliam, atq; adeò desinit esse. ¶Ad hoc enim demõstrandum cõtulit hic D. Tho. infinitam virtutem Dei quæ se extendit ad corrumpendum materiam: cum illa sit limitata quæ est in causis naturalibus quæ solùm pellit formam. ¶Secundò arguitur. Impossibile est, q̃ res desinat esse panis, quin desinat esse substãtia & desinat esse simpliciter: cuius cõtrarium isti dicunt. Cũ enim, res desinit esse aliquid, quod de illa quidditatiuè prædicatur, desinit simul esse quicquid est de intrinseca ratione eiusdẽ prædicati: genus autem substãtiæ est de intrinseca ratione panis: est enim quidditatiua prædicatio, Panis est substãtia, & substantia est ens: ergo si desinit esse panis, desinit esse substãtia, & simpliciter ens. Profectò nescio quid ad hoc autores contrariæ opinionis responderẽt. In prædicamentis quidem accidẽtium, fatemur, quòd homo potest desinere esse albus, quãdo nõ desinit esse coloratus, quia potest alium habere colorẽ: & Christus, qui habebat duas substantias potuit desinere esse homo, manens substãtia, nõ tamen potuit desinere esse homo, quin desineret esse animal: sed tamẽ substãtia merè creata in intelligibile est, vt desinat esse panis aut vinũ, quin desinat esse oĩa quidditatiue superiora atque adeò desinat esse simpliciter. Et tamẽ. Caieta. concedere deberet, q̃ si Deus suo modo trãssubstãtiaret hominẽ in equum vel aliud animal, desineret tunc esse homo, tamen nõ desineret esse animal & substãtia, quod nescio quisnã percipere satis possit. ¶Tertiò ad maiorem huius claritatem arguitur. Si res illa maneret: fieret cõsequẽs, vt idem subiectũ maneret priùs sub esse panis, & postea sub esse corporis: quare verũ esset dicere. Panis põt esse corpus, imò erit corpus, sicut albũ erit nigrũ Hęc autẽ D. Tho. ar. 8. oĩno negat. Quare illic in solutione tertij planissimè affirmat nihil panis manere. ¶Quartò. Qua virtute posset Deꝰ panẽ trãsmutare in suũ corpus prę existẽs, posset trãsmutare in id, q̃d nõ est, putà in lapidẽ. Arguitur ergo sic. Lapis incipit esse lapis: ergo simpliciter incipit esse. Cuius cõtrariũ hæc opinio cõcedit: nã cùm lapis antea erat panis, potuit esse ab initio mũdi, & tamẽ inciperemodò esse lapis. Hoc autẽ propriũ est prædicamẽtorum accidẽtium, vt. s. homo incipiat esse albus, quãdo nõ incipit esse: quod & Christo ꝓpter duas naturas cõuenit: videlicet, vt incipiat esse homo, nõ tñ incipiat esse. In summa, mysteria fidei nõ destruũt naturã: tribuere autem substãtiæ, quod est accidẽtiũ, vt. s. incipiat & desinat esse panis & lapis, quãdo non incipit nec desinit esse, est rerũ naturas sine causa peruertere. ¶Quintò arguit. Cũ nulla prorsus deperditio fiat in pane. s. nec partis, nec accidẽtiũ nec situs &c. intelligibile nõ est quomodo panem hũc sacramẽtalem cõuertat Deus in corpus, magis q̃ rem aliam. Nãsi dicas, ꝙ facit illũ esse corpus Christi, hoc est principiũ petere. Hoc enim quæro quid faciat circa panẽ, vt cõuertatur in corpus, quod nõ facit circa aliã rẽ. Si dicas ꝙ ponit corpꝰ sub speciebus, fac ꝙ vertat vnum lapidem prorsus in lignũ, & accidẽtia eius in accidẽtia ligni manẽte re, quę erat lapis, quid faciet circa illũ lapidem vt fiat lignũ? ¶Sextò eadẽ ratione potuisset ante creationẽ mũdi creare vnũ granũ milij, atq; illud trãsmutare i cælũ manẽte re, q̃ erat miliũ, neq; aucta materia, sed ꝙ illa materia milij immutata esset tota materia cœli, & quod erat forma milij, fieret forma cęli. Nã qua rõe põt cõuertere minimũ panẽ in corpus Chri, poterat illud facere. Quod si quis cõcedat, indignꝰ ꝓfectò fit, vt cõtra eũ arguatur. Nã eadẽ ratione id, quod erat vnum granũ sinapis, posset esse totus mũdus, & è cõuerso posset totum cœlũ in granum si-

napis conuerti nihilo materiæ, aut formæ, aut quãtitatis deperdito, aut cõdẽsato: quare tunc totum cœlum cõtinetur in loco grani sinapis. ¶ Septimò arguitur. Sequeretur, q̃ posset dari ad præteritum potẽtia, quod oẽs fatẽtur Deo esse impossibile. Signemus quippe lignũ, quod nũquã fuit, in quo Deus potest cœlũ trãssubstantiare. Arguitur sic. Hoc lignum nõ fuit ab initio mũdi, q̃ tamẽ potest fuisse: quia hoc cœlũ fuit ab initio mũdi, & hoc lignũ potest esse hoc cœlũ: ergo põt esse illud, qđ fuit ab initio mũdi, atq; adeò potest fuisse ab initio mũdi. ¶ Octauò denique arguitur, Sequeretur hãc esse possibilem: Petrus, qui est prædestinatus, dãnabitur: nã si res ista, quæ est Petrus, trãssubstantiaretur in Paulum, qui est reprobus, tunc enũciatio hæc esset vera. Petrus prædestinatus erit homo dãnatus. Nõ cẽseo superuacaneum opinionem hãc tam multis impugnasse, quia sunt qui illã defendunt: & tamẽ arbitror adeò esse incredibilẽ, vt inde catholicis hęretici argumentum obmoliri possent ad sacramentalem conuersionẽ dissuadẽdam, & irridẽdã. Fatetur Caieta. se factũ insipiẽtem, sed tamẽ à Durãdo coactum. Ego vero si forte in multiloquẽtiam impegerim, dicã ambos me in ipsam adegisse.

Responsio ad Ambro. ¶ Igitur ad Ambros. respõdetur primò, q̃ etsi suspicaremur illã fuisse eius opinionem, nihilominùs citra vllã detractionẽ autoritatis sanctissimi doctoris possemus de re, quę ad veritatem catholicã nullatenus est necessaria, & philosophiæ repugnare videtur, aliter sentire. Secũdò tamẽ satiùs respõdẽt, q̃ viri illi grauissimi non vsq; adeò ad modũ loquẽdi scholasticum suas assertiones exigebãt. Et quidem verba illa exprecedẽtibus interpretari licèt. Cũ enim dixisset Deum ex eo, quod nõ erat, mundũ creasse, subiecit, facilẽ facere potuisse, vt sint, quę erãt & in aliud cõmutentur. Vbi verbum, sint quæ erãt, nõ debet accipi in sensu quẽ in rigore sonat. s. q̃ illa res, quæ erat panis, maneat: alioqui ex eisdẽ verbis colligeres, vt maneret id, quod erat (cilicèt, secundũ esse panis) nam in rigore hoc sonat, sint quæ erant. Quare, & contraria opinio tenetur etiã glossare Ambro. Cũ ergo ait, vt sint quę erãt, & in aliud cõmutẽtur, sensus est, vt res quæ erant, in aliud commutẽtur. Quare eadem verba super illud. 1. Corinth. 11. Hoc est corpus meũ, sic citãtur. Nunquid põt ea, quæ sunt mutare in id, quod nõ erant? Non ergo dixit, vt sint quæ erant, nisi ad differentiam creationis, quę fit ex nihilo. Vbi autẽ subdit. Quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post cõsecrationẽ. D. Tho. in. 4. d. 11. q. 1. arti. 4. tanquã peritissimus philosophus exponit: videlicèt, vt relatiuum referat accõmodẽ, (quod aiũt,) vt vagẽ. s. quod continebatur sub speciebus, antea erat panis, & postea corpus. Ait enim aliquando à sanctis huiusmodi locutiones vsurpari: tamen identitas, inquit, importata, non refertur ad subiectũ vt. s. idem maneat subiectũ sub vtraq; forma, sed quòd sicut in generatione in eadẽ materia succedunt diuersæ formæ: ita in transsubstantiatione sub eisdem speciebus diuersæ substantiæ. Et ita Magist. Senten. si tenẽdus est, glossãri debet, atq; adeò Innoc. & oẽs. Alia verò Ambrosiana ꝓpositio. Ex pane fit corpus, plana est. Hoc enim modo dicimus ex vino fieri acetũ, & ex aere fieri aquã: non q̃ maneat res, quæ antea erat, sed q̃ corrũpatur in aliam. Et in eodem sensu accipitur illud. Quod offertur panis est, & post consecrationem corpus dicitur. Et hæc, Panis conuertitur in corpus, & similes. Hæc autem luculentiùs infrà artic. 8. patebũt: vbi S. Th. huiusmodi locutiones interpretatur. Et dist. 11. q. 1. art. 5. vbi demonstratio pronominis, Hoc est corpus, explicabitur. Imò passim in subsequentibus liquebit hanc esse Sancti Thom. sententiã. ¶ Tertia opinio est Scoti in. 4. d. 11. quæst. 4. vbi, ait, per consecrationem fieri, vt panis & vinum secundùm se, & quodlibet sui desinant esse, quorum loco succedit corpus Christi, & sanguis sub eisdem speciebus. Et hactenùs quidẽ rectè: nam & hæc est D. Thom. omniũq; doctorũ, si sanè intelligantur, catholica sententia. Differt tamen in duobus. Primò, q̃ hãc nõ censet propriè transsubstantiationem. Et secũdò, q̃ licèt de annihilatione, an accidat hîc necne, vacillet, tãdem prope põdet, q̃ panis & vinum annihilãtur. ¶ Quarta igitur opinio, eademq; S. Tho. est, quæ si absq; calumnia intelligatur, verissima est: nempè, panem & vinũ desinere esse secũdum se, & quod libet sui, vt expresè, ait, art. 8. in solutione tertij: & nihilominùs illã esse cõuersionẽ, & trãssubstãtiationem, atq; adeò nullatenùs annihilationem. Probatio est, quia sicut in corruptione, & generatione propterea, q̃ vna forma depulsa, altera in eadẽ materia subrogatur, cõpositum, quod corrũpitur, cõuerti dicitur in alterum, quod gignitur. ¶ Ad cuius intelligẽtiam & persuasionem hoc satis est adnotare, quòd inter has duas mirabiles nouitates. s. conuersionem panis, & existentiã corporis, est talis necessarius ordo, & cõuersio sit causa existentiæ illic Christi. Si enim oẽs sanctorum canones suprà citatos reuiseris, nulla alia ratione in cognitionem cõuersionis deuenit ecclesia, quam ad verificãdum verbum Christi, Hoc est corpus meum

Scotus

S. Thom

Explicatio cõuersionis sacramentalis maximè notanda.

meum.Ideo nãq; asserueruṫ,ex pane fieri corpus & similiter ex vino sanguinẽ. Vnde sicut in corruptione & generatione naturali ob id, q̃ eadem agentis actione ,qua depellitur vna forma inducit alia:taliter vt desitio prioris sit via ad productionẽ alterius,nulla est annihilatio:sic in proposito, quia eadem cõsecratione excluditur panis taquã mediũ, vt sub eisdem speciebus contineatur corpus,locus annihilationi nõ relinquitur.Quapropter quod in generatione erat materia manens sub vtraq; forma,in hac cõuersione sunt species, sub quibus duæ subinde substantiæ cõtinentur.

Cõtra Sco. & Durand.

¶Ex quo colligitur aliud cõtra Scotũ & Durã. quod hic attẽtissima cõsideratione speculãdũ est.Aiunt enim Scot.dist. 10.q.1.& Durã. 11. itidem.q.1.nõ esse aliter corpus in sacramẽto, quàm per respectum præsentiæ,sicut locatum est præsens loco cõtinenti,vel angelus loco,in quo operatur.Quod profectò latenter est veritatem conuersionis subuertere.Nam ad eiusmodi præsentiam nulla opus erat cõuersione, nec vt panis desineret esse. Præterea dissimulanter negantur illa,quæ de sacramento affirmat ecclesia,quod quæst.seq.art.5.&.6. repetendum nobis est.Haud enim ad eleuationem specierũ ex natura sacramẽti sequeretur eleuatio corporis Christi,neq; ad earũ manducationem,mãducatio illius : neq; ad earũ desitionẽ desitio illius in eodẽ loco.Nã propterea q̃ locatum eleuatur,superficies loci non eleuatur: neq; si duo corpora penetratiuè se haberẽt,ad motionem vnius sequeretur ex natura rei,motio alterius.Quare sacerdos non moueret corpus,sed ipsum moueret se. Quod quidem esset totum mysterium sacramenti exterminare.

Non conuersionem.

¶Igitur cõuersio in hoc ordinatur, vt corpus contineatur sub speciebus,sicuti panis,secluſa inhærentia:videlicet,vt ad illarum motũ cõsequatur motus ipsius. Quam quidẽ veritatem nos optimè Augustus.vt pleraq; omnia, docuit in lib.Sententiarũ Prosperi.Quod Magist.Sẽtent.dist. 10.perspectè speculatus est, & refertur de cõsec.d.2.can.Hoc est. Ait, inquam,sacrificium ecclesiæ duobus cõstare, visibili elementorum specie, & inuisibili Dñi nostri carne & sanguine.Nota verbũ,constare, ac si vnũ sit cõpositum,perinde atq; ex pane & speciebus,secluſa inhærentia.Si enim tantũmodò esset simplex præsentia corporis ad species,nunquàm sic tãquam de vno loqueretur. Atq; hęc fuit priscorum patrũ planissima sentẽtia, quã si Scotus & Durandus animaduertissent,nunquam in illã annihilationis opinionẽ fuissent collapsi, Vnde Hugo.lib.2.de sacra.par.8.c.9, tanquã indubitatã & catholicã veritatem adstruit,panem & vinũ nõ annihilari in sacramẽto,sed cõuerti in corpus & sanguinem. Quasi conuersio & annihilatio è diametro pugnent: atq; adeò qui annihilationẽ admittit,cõuersionem deneget.Cui & Innoc.lib. 4. de mysterio eucharistiæ.c.7.eisdẽ verbis adstipulatur.Quare annihilationis opinio nescio quo modò citra errorem sustentari possit. Vnde Magister sentent.dist.11.eiusmodi opinionem tãquam reprobã recitat.Cui subscribunt & Alexã. Alensis.4.part.q.38.mẽb.3.& Bonauẽt. dist.11. q.3.atq; ões alij.¶Ex his elicitur corollarium, q̃ corpus & sanguis non est in sacramẽto per aliquã mutationẽ, quæ fiat in ipso corpore & sanguine, sed per trãsmutationẽ panis in corpus,& vini in sanguinẽ.Sicuti cũ Deus incipit esse per gratiã in hoie iusto,nõ mutatur,sed hõ mutat in ipsũ.Veluti & de gra,quę effectꝰ est huius sacramenti,audiuit Aug.Christũ dicẽtẽ, Non tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me.¶Restat ergo aduersariorũ argumenta, di luere,eo tñ ordine,quo D. Th.procedit.Duo enim hic hæretici reputãt impossibilia.s. & cõuersionem & existentiam corporis Christi cũ sua quãtitate sub qualibet particula sacramẽti. De quorũ hoc secundo tractabitur.q. sequen. Hic verò cõtra cõuersionem arguit S.Tho. Et in arti.3.primo loco sic. Quicquid est corporale,alicubi esse oportet: substantia panis & vini(vt dictum est) non permanet in sacramento,neque locus illi assignatur,in quo sit : ergo post cõsecrationem vel annihilatur,vel resoluitur in præiacẽtem materiam.Respõdet, q̃ substantia panis vel vini facta cõsecratione neq; sub speciebus sacramẽti manet,neq; alibi.Nota cõtra illã secũdam oppugnatã Caietani. Si enim res,quæ est panis maneret facta corpus, dũtaxat S.Tho. dixisset, q̃ res illa non manet panis:cùm ergo,ait,q̃ substãtia panis non manet,intelligit,q̃ illa res simpliciter desinit esse. Cõuertitur tamẽ in corpus,quod sub illis speciebꝰ succedit:& ideo panis nõ annihilatur. Et subdit exemplum de aere , ex quo genitus est ignis,qui licet simpliciter desinat esse,nõ tamẽ annihilatur,quia cõuertitur in ignẽ.¶Et hoc respondetur Scoto , & Durando arguentibus dist. 11.illi,scilicet.q.4.& huic.quæst.3. q̃ desitio hęc panis sit annihilatio. Arguit.n.Scotus. Quanuis positio corporis Christi sub speciebus panis concomitetur desitionem panis, nihilominus sunt duo motus : quare primus habet suum terminũ,qui est nihil, atq; adeò non est conuersio , sed annihilatio. Et confirmatur secundò , quia id , quod est per accidens,

1. Argum.

Argum. Scot.

Doctorũ tenuitas.

non

nō mutat id, quod eſt per ſe: ſed ſucceſsio corporis accidit deſitioni panis: ergo ſi non ſuccedente corpore non eſſet illa deſitio conuerſio, ſed annihilatio, fit, vt ſit etiā modo. Nihil enim vetat, quominus Deus poſsit me annihilare creando aliud pro me in eodem loco. Et tertiò arguitur. In corruptione nō propterea forma cenſetur nō annihilari, quòd ſuccedit in eadem materia alia forma, ſed quia ipſa forma corrupta manet in potentia materiæ, ex qua iterum poteſt educi: ergo neq; in ſacramento poſitio corporis tollit, quin deſitio panis ſit annihilatio. Et declarat hoc amplius Durand. Si vnus panis diceretur tranſſubſtantiari in corpus, & alius ſimpliciter annihilaretur, nihil plus prioris panis maneret, quā poſterioris: ergo ſi annihilatur ſecūdus, annihilatur & primus. ¶ Hæc autē omnia argumēta, ſi quæ dicta ſunt conſideres, falſo nituntur fundamēto. Deſitio enim panis, & ſucceſsio corporis ſub eiſdem ſpeciebus non ſunt duæ actiones per accidens ſe cōcomitantes: imò non ſunt niſi duo effectus eiuſdem actionis: ſcilicèt, cōſecrationis, qua panis depellitur, vt eiſdem ſpeciebus contineatur corpus. Itaq; actionis terminus non eſt annihilare panem, ſed ipſum conuertere in corpus. Ad hoc enim propoſitū citauit D. Thom. Auguſti. dicentem, q̄ Deus non intendit nō eſſe. Quemadmodum ſecundū Dionyſium, neque natura corruptionē per ſe intēdit. Atqui exemplū naturalis corruptionis potiùs à parte noſtra, quàm contra nos pugnat. Nam dum forma corrūpitur in materia nō ob id nō annihilatur, quòd manet in potētia materiæ, ſed propterea, q̄ natura nō intendit corruptionē illā per ſe, ſed generationem, in quā corruptio terminatur. Ex quo fit, quòd ſi Deus formam deſtrueret manente materia nuda, verè illam annihilaret. ¶ Vnde ad Durandum reſpondetur, q̄ quāuis illius panis, qui tranſſubſtantiatur in corpus, nihilo plus maneat, quàm illius, qui annihilatur, nihilominùs ille nō annihilatur, quia non terminatur in nihil, ſed in corpus. Et per idem reſpondetur ad aliud Scot. Poſſet quidē Deus annihilare me creādo aliud in eodem loco. Sed tunc eſſent duæ mutationes diſtinctæ, quæ nullam inter ſe haberent connexionem, vt vel deſitio vnius terminaretur in alterū, vel productio alterius procederet ex altero. Demum, vt comprehenſim dicamus, ſicuti creatio non æſtimatur ex termino ad quem: quia ſcilicet, aliquid producitur, ſed ex termino à quo, quia fit ex nihilo, ita neque annihilatio iudicatur ex termino à quo: quia ſcilicet, illius, quod deſinit, nihil ſupereſt, ſed ex termino ad quē, nempe quia illa actione, qua illud deſinit, nihil ſuccedit. Quare ſicut corpus Chriſti in ſacramento nō creatur: ita neq; panis annihilat.

Reſponſio.

Ad Durā.

¶ Aliter tamen arguit ead. diſt. Scot. q. 3. nec ſine apparentia. Duobus enim modis poſſumus tranſſubſtantiationem conſiderare. Vno ſcilicèt, ſi aliquid trāſſubſtātiaretur in id, quod nondum erat. Et hęc quidem, quia terminaretur ad ſubſtantiam, & eſſe rei, quæ per talem tranſſubſtantiationem inciperet ſimpliciter eſſe, poſſet quidem dici cōuerſio productiua, atq; adeò nō eſſet annihilatio. Hæc tamen non habet locum in cōſecratione, eò quòd corpus Chriſti præexiſtit. Secundo modo, vt aliquid tranſſubſtantiaretur in id, quod exiſtit, ſicut re vera accidit in cōſecratione. Et hæc, inquit, proprie non eſt conuerſio, nec tranſſubſtantiatio, quia non eſt productiua rei, ſed adducti ua corporis in hunc locum. Et ideò, quia deſitio panis non terminatur ad eſſe corporis, eſt mera annihilatio. Paludanus hanc ob rem, diſtin. 11. quæſt. 3. ait, licèt ſine aſſertione, quòd ſubſtantia panis conuertitur non in ſubſtantiam corporis, ſed in eſſe illic præſens. Et tamē hoc veritatē trāſſubſtātiationis inficiari, quippe quæ mutationem ſignificat ſubſtantiæ in ſubſtantiam. Quare non ſeruaretur ſynceritas aſſertionum ſanctorum patrum & conciliorū niſi fateamur cōuerſionem fieri in ſubſtātiam ipſius corporis & ſanguinis. ¶ Igitur ad argumentum bifariam reſpondetur. Vno modo, quòd verba conſecrationis vim habent tranſſubſtantiandi panem in corpus, etiamſi corpus non exiſteret. Si enim dicit Gabriel in. 4. diſtin. 11. q. vnica. & in can. lectione. 40.

Alia Scot.

Reſpon.

¶ Quòd ſi arguas. Deus nemini ſuperfluam tribuit virtutē: illa aūt virtus ſuperflua eſſet, quoniā nunq̄ talem effectū habebit, vt corpus producat. Reſpondetur, nō eſſe ſuperfluam, quoniam ex natura ſua: quia conuerſiua eſt, hoc habet. At quoniam corpus exiſtit, accidit vt nunquam talem ſortiatur effectum. Secundò reſpondetur, ſatis eſſe, vt ſit vera conuerſio, q̄ virtute eius ſuccedit illic corpus nō quaſi aliūde adductum: iam enim diximus cum Damaſceno, quòd non deſcendit de cœlo, ſed perinde ſuccedit virtute cōuerſionis, ac ſi alibi nō eſſet. Quare male appellat eam Scotus adductiuam. Imò eſt vera cōuerſio. Incipit em̄ illic eſſe corpus, vt ſuprà diximus, nō per aliquā mutationē, quę fiat in illo, ſed per tranſmutationē panis in ipſum. ¶ Secundū argumētum. S. Th. eſt. Illud, quod eſt terminus à quo, in qualibet conuerſione non remanet, niſi forſan in potentia materiæ, vt cùm ex aere fit aqua forma

Obiectio.

Diluitur.

Diluitur.

2. Cōtra

ma aeris non manet actu, sed in potentia materiæ, ex qua iterum potest educi: in hoc autem sacramento substantia panis & vini se habent sicut terminus à quo, corpus verò & sanguis sicut terminus ad quem, iuxta verbũ Ambrosij de cõsecra. dist. 2. Ante benedictionẽ illa (seu) alia species nominatur, post benedictionẽ corpus significatur: ergo facta consecratione substantia panis non manet, nisi fortè resoluta in suam materiam. Respõdet, quòd in generatione forma nõ conuertitur in aliam formã, quia cõuersio est totius compositi in alterum compositum, sed vna forma succedit alteri in eodẽ subiecto: in transsubstantiatione autem tota substantia panis conuertitur in corpus. Vnde non sequitur. Hoc autem postremum verbũ amphibolum est: videtur nanq; fauere opinioni superius impugnatæ, quòd substantia panis manet. Illa enim fuerat consequentia: ergo non manet substantia panis, sicut non manet forma corrupta. Cùm ergo, ait, non sequitur, videtur concedere quòd maneat. At verò cùm in solutione proxima dixerit, quòd substantia panis non manet, non est censendus sibi protinus contrarius. Igitur, verbum ergo non sequitur, referendum est ad totam illationem: scilicet, non manet substantia panis nisi resoluta in materiam, quasi substantia panis maneat in potentia materiæ, sicut forma dum corrumpitur: hoc enim negatur, quia tota cõuertitur in corpus. ¶ Quæ quidem respõsio ex subsequẽti confirmatur. Arguit enim tertiò. Duorum contradictoriorum alterum oportet esse verũ: facta autem consecratione hæc est falsa: substãtia panis & vini est aliquid: ergo verum est quod sunt nihil, atque adeò annihilantur. Respondet verò, quòd licèt tunc hæc sit falsa, substantia panis & vini est aliquid, non tamen sequitur, quòd sit annihilata: quia id, in quod panis conuersus est (scilicet, corpus) est aliquid, Nota prudentem respõsionem. Nõ enim, ait, q̃ illa res, quæ erat panis, est aliquid. Imò tota esse definit. ¶ In argumentis quarti articuli tãgitur dubiũ aliud, Vtrùm, scilicet, sicut Deus cõuertit panem in corpus, possit quodlibet cõuertere in quodlibet. Quod quidem dubium mouet Scotus & Durand. dist. 11. q. 2. Hoc est enim vnũ ex præcipuis hæreticorum argumẽtis, quòd si conuertit Deus materiam panis in materiam corporis, & formã panis in formam corporis Christi, quæ est anima rationalis, eadem ratione posset quãcũq; rem in aliam quãlibet conuertere, vt lapidem in angelum, quin uerò in seipsum. Et quidem Scotus ait, quancunque creaturam posse in quãcunque aliam conuerti, etiã si altera sit corporea, altera verò spiritus. Durand. verò negat. ¶ Et arguit argumento, quod est primũ hic S. Thom. In omni mutatione oportet esse subiectũ, quòd prius sit in potentia, postmodum verò in actu, vt. 3. physic. autor est Aristot. Nã quia materia aëris est in potentia ad formam aquæ, ex aëre fit aqua, & eadem ratione, inquit, Durand. forma, quæ corrũpitur, debet manere in potẽtia eiusdem materiæ, ex qua iterum possit educi. Ex quo infert, q̃ nullum materiale potest conuerti in angelũ, quia non cõmunicant in materia: neq; corruptibile in cœlũ, quia nõ cõmunicãt in materia eiusdẽ rationis. Igitur cũ nõ sit dare aliquod subiectũ panis & corporis Christi, q̃a de ratione totalis substantiæ, vt ait Aristot. in prædicamento substãtię, est: vt non recipiatur in subiecto, sit vt panis non possit conuerti in corpus. ¶ Secundò addit argumentũ, quod facit S. Tho. secũdo loco. Quãdo vnũ cõuertitur in alterũ forma illius, in quod fit conuersio debet recipi in eadẽ materia, in qua erat forma cõuersi, vt patet dum aër cõuertitur in ignem, & cibus in substantiam aliti: si ergo panis cõuertitur in corpus Christi, fit vt forma Christi in formet materiã, quæ priùs fuerat panis. Ecce argumẽtum, quo Durand. concludit suum errorem: scilicet, quòd materia panis manet in sacramento. Hoc autẽ iam ostensum est nõ solùm falsum, verùm & erroneum.

¶ Respõdet ergo D. Tho. propositiones in his argumentis assumptas intelligendas esse dũtaxat in trãssubstãtiationibus naturalibus: nam cùm agens naturale nec destruere possit, nec producere materiã, illã prærequirit, vnde vnã formam pellat, & aliã subinde inducat. Secus autem de Deo credendũ, qui sua infinita virtute materiã ipsam creauit, atque adeò mutare in aliam quãcunq; potest. Quod qui negant, nimium sunt rationibus naturalibus alligati, neque infinitam Dei virtutem, vt par est, suspiciunt.

¶ At verò vt exploretur vtrùm vnã quanq; rẽ possit Deus in quãlibet conuertere, arguit. S. Tho. tertiò. Eorũ, quæ sunt inter se diuersa, nũ quam vnũ fit alterum sicut albedo nunquã fit nigredo, licèt album fiat nigrũ, vt. 1. Physic. ait Arist. sicut autẽ duę formę cõtrarię sunt secundum se diuersæ: tanquã principia formalis differentię, quę diuersas species constituit: ita & duæ signatę materię, quia principia sunt materialis distinctionis inter indiuidua, sunt secũdũ se diuersæ: ergo neq; vna forma potest conuerti in aliam, neq; vna materia in aliã, atq; adeò nec panis in corpus. Respondet D. Tho. quòd licèt

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

Solutio. D. Thom.

Elucidatur solutio. S. Thom.

3. Argum.

Prudens responsio. D. Thom.

Dubium.

Scot. et Durandus.

licèt virtute agentis finiti nec forma posit cõuerti in formã, nec materia in materiam, quia habet limitatam virtutem agendi educẽdo formas de potentia materiæ, quam supponit: id autem fieri potest virtute agẽtis infiniti, quæ se extendit ad totam rerum naturã, neque habet limitatum modum agẽdi. Et ad illud de diuersitate respõdetur, quod quãuis materiæ inter se, & inter se formæ diuersæ sint, nihilominùs cõueniũt in ratione entis. Ob idq; Deus qc quid est entitatis in vna, in id, quod est entitatis in altera potest cõuertere. Fecit autẽ entitatis mẽtionẽ, vt doceret, id quod in materia est pura potentia, aut priuatio, non posse propriè cõuerti in aliud. Conuersio namq; propriè in vtroque extremo dicit ens positiuũ. Cũ enim quidpiã ex nihilo fit, aut reducitur in nihilum, nõ est cõuersio, neq; ex cæcitate, neque in cæcitatem. ¶ Vtrum verò res corporalis posit in merè spiritualem cõuerti S. Tho. infrà artic. 6. & inferiùs quæst. ꝓxima. art. 1. negare videtur: & Durand. loco citato planè negat. Scotus tamẽ cõcedit, cui hic Caiet. subscribit. Neque verò est opimo omnino improbabilis. Quod eñ lapis modo superiùs impugnato manente eadem re, quæ modò est lapis fieret angelus, non est intelligibile: neq; ꝙ eadẽ res, quæ modo est granum tritici, postea sit cœlum nõ aucta materia. Quòd autem desitio lapidis terminaretur ad productionẽ angeli, licèt nõ sit multũ intelligibile, & ideo pars negatiua est substẽtabilis, nihilominùs nõ est tam euidens repugnantia, quin de potẽtia Dei posibile appareat. ¶ Sed arguit Durandus, absurdum esse cõcessu, vt lapis cõuertatur in angelũ: nam materia, inquit, quomodo in spiritum cõuertatur? Respõdetur autem quòd modo explicato nõ ita est euidenter impossibile. ¶ Sed arguit secũdò. Angelus, qui materiam non habet, nec potest nisi per creationẽ incipere esse, neq; desinere nisi per annihilationẽ: si autẽ lapis cõuerteretur in angelum, ille inciperet per conuersionẽ, & si ipse conuerteretur in lapidem, desineret pari modo. Respondetur autem, quòd quanuis lex ordinaria secũdùm naturam angeli sit, vt neque nisi per creationem incipiat, neq; desinat nisi per annihilationem: tamen absoluta Dei potentia aliud facere potest. Arguitur autem. Ergo, vt suprà insinuabamus, posset Deus creaturam aliquam in se ipsum conuertere, vel se in illam, Ait enim hic S. Thom. ob id quòd res in ratione entis cõueniunt, posse Deum quãcunque in alteram conuertere: Deus autem & creatura conueniunt in ratione entis: ergo similis fieri potest conuersio. ¶ Secundò arguit Scotus. Diuinitas potest terminare assumptionem humanitatis, quæ est actio Dei: ergo & cõuersionem creaturæ in ipsum. Scotus.

¶ Ad hoc respõdetur, naturæ diuinitatis repugnare, vt ipsa in rem aliã, vel alia in ipsam mutari possit. Hoc enim sonat nomẽ Dei: scilicèt, purũ actum, qui nihil habet potẽtiæ passiuę, vt ipse fiat ex alio, vel ex ipso aliud. Quocirca dũ ait S. Thom. quãdo ratio entis est illis vniuoca: de Deo autem & creaturis nõ nisi analogicè prædicatur, quæcunque cõueniunt in ratione entis posse trãsmutari, intelligit. De assumptione autem humanitatis diuersa est ratio: per illã enim Deus nõ fit, imò perficit naturam assumptam tribuendo illi esse suppositi. Respons.

¶ Quòd si hìc percõteris, an cõuersio panis ita fiat in corpus Christi, vt materia in materiam, & forma in formam, quæ est anima rationalis, trãsubstãtiaretur, statim art. 6. respondebitur. Interrog. tio.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini.

QVoniã dictũ est panem in sacramento non manere: sed conuerti in corpus, quæritur de accidentibus vtrũ maneãt. Et respõdetur affirmatiuè, scilicet, accidẽtia manere. Neq; verò quæstio tã ꝙ dubia submota est: nã sensus ipsi huiꝰ nos admonẽt veritatis, tametsi fide credamꝰ accidẽtia manere sine subiecto: sed vt rõnibus fulciatur & à cõtrarijs defendatur. Ratio prima inde sumitur, ꝙ Deus omnia disponit suauiter secundùm eorum naturã, quibus prouidet: non est aũt hominibus cõsuetũ, imò esset horribile, carnem hominis comedere, & sanguinem potare: hac ergo de causa ꝓponũtur nobis caro & sanguis sub eorũ speciebꝰ, quæ frequẽtiùs in vsum humanũ veniũt, vt sunt panis & vinum. Secundò ne hoc sacramẽtũ ab infidelibus irrideretur si in propria specie dñm mãducaremus. Et tertiò vt dũ inuisibiliter corpus & sanguinẽ Dñi sumimus, hoc profit ad fidẽ: nã vti, ait, Grego. fides nõ habet meritũ, vbi humana ratio præbet experimẽtũ. Cõclus.

¶ Veritas hæc perinde atque illa superior de trãsubstãtiatione eisdem decretis constabilitur: nam si panem non manere fide credimus, & species videmus, tangimus, & gustamus, planè colligitur illic manere accidẽtia sine subiecto. Et ideo eisdẽ fancitur decretis. Vt can. Nos autem. de consecratio. distinctio. 2. ex Augustino hoc citato libr. sententiarum Prospe- Expositio artic.

Prosperi, vbi ait. Nos autē in speciebus panis & vini, quas videmus, res inuisibiles (id est carnem & sanguinem (adoramus. Et can. Species. eadem est confessio Gregorij. Et in cōcilio Lateranensi. cap. firmiter. de summa trinitate. Et in concilio Florentino, & Tridentino suprà citatis idem extat decretum. Atqui rationes decentiæ huius, vt, scilicet, Christus nō sub speciebus carnis & sanguinis, sed sub speciebus panis & vini nobis relinqueret sacramētum, quæstio. præcedenti articu. 1. locupletiùs explicuimus. ¶ Existit autem cōtra hanc veritatem argumentum. Accidentia rei non solùm sunt illa quinti prædicabilis, quæ possunt adesse & obesse, verum, & propriæ passiones quarti prędicabilis, quæ fluunt ex essentia subiecti, vt risibilitas in homine, & potentiæ animæ: hæc autem nō possunt sine subiecto manere. Ob id enim dicuntur accidentia inseparabilia: ergo hæc panis & vini propria accidentia non permanēt in sacramēto. Offendas forsan aliquos, qui arbitrentur hæc accidentia adeò esse inseparabilia, vt Deus per suam omnipotentiam non possit illa seruare sine subiecto. Esset tamē error circa hoc sacramentum id negare. Nam ecclesia, vt ex canonibus modò citatis constat, transsubstantiationem nudæ substantię in substantiam confitetur, manentibus accidentibus absque vlla eorum distinctione. Idque confirmatur, quia omnes perinde proprietates panis ac vini manent in sacramento, ac si substantiæ ipsæ perfisterent. Quare hoc est inuincibile argumentum contra Thomistas, si qui sint forte, dicentes propriam passionem nō posse seruari per potentiam diuinam sine subiecto, sicuti è conuerso potest Deus seruare hominem absq; qualitate illa, quæ est risibilitas, licèt, per aptitudinem diceretur risibilis.

Argumēt. ex proprijs passionib⁹.

¶ De reliquis difficultatibus, quæ ex ista accidentium existentia sine subiecto emergunt, distin. sequenti. quæst. 2. habēdus est latissimus sermo. Hic autem vnum hoc est dubium præsenti articulo annexum, nec prorsus inutile scitu (Tangit enim illud Diuus Thomas in argumento tertio.) Videlicet, vtrùm sicut manēt accidentia panis & vini, ita maneat notitia tam intellectiua quàm sensitiua, quæ antea erat, panis & vini. Nam cùm fide credamus illic non manere panem, apparet per eandem fidem tolli notitiam panis & vini. Nonnulli summulistæ, & vt sic dicamus, Terministæ, arbitrantur nullam nos habere rerum notitiam sensitiuā, præterquàm accidentium, quæ sensibus obijciuntur. Itaque nō habemus visionē niuis, sed albedinis, neq; mellis sensum, sed dulcedinis.

Dubium præcipuū.

Et secūdū istos manifestū est easdē manere notitias, cū eadē maneant obiecta. At verò isti in superficie de rebus philosophātur. Cognoscimus enim intuitiuè substātias nō solū per notitiā intellectiuā, verū & per sensitiuā. Quis em̄ neget me videre nō solū alborē, verū & niuem & hominē, & gustare panem, & vinum, & audire loquentem. Vbi enim ait Aristote. q̄ accidentia magnam partem cōferūt ad cognoscēdum quod quid est, non solùm intelligit q̄ per accidentia iudicamus de rerum substantia, verùm q̄ per ipsa intuemur easdem substantias tam per sensum quām per intellectū. Intellectiua enim notitia ex sensitiua gignitur. Et ratio naturalis est quòd accidentia sunt substātiarum instrumenta. Vnde sicut ignis per calorem agit ad producēdem alterū ignem, ita & per eūdem calorem producit notitiam sui ipsius. Et pariter nix per alborem cernitur. Idem que de cæteris sentiēdum. Quòd si isti respondeant, nos nō sentire substātias, sed argumētatiuè cognoscere esse sub accidētibus, arguitur contra. Illa argumētatio nō fit in sensu, sed in intellectu: & tamē ante operationes intellect⁹ cognoscimus substātias, imò & bruta easdem cognoscunt.

¶ Vt ergo res per distinctionem eluceſcat, notitia alia est sensitiua, atq; alia intellectiua. Sēsitiua autem non potest esse nisi apprehensiua: quia sensus exterior non iudicat: eademq; esse debet intuitiua & cōnotatiua, scilicet, Hoc album, hoc dulce &c. Quæ quidem licèt complexè exprimātur, sunt tamen simplices. His autem similes notitiæ respondent in intellectu, ex quibus intellectus ipse abstrahit notitias absolutas: scilicet, homo, lapis &c. In respōsione ergo quæstionis si hæc prima propositio. Post cōsecrationem manent eædem notitiæ sensitiuæ quæ erāt ante cōsecrationem: scilicet, hoc album, hoc sapidum, hoc rotundum, & similes, non solùm in sensu exteriori, verùm in interiore. Hoc primùm patet experiētia, quia sensus nihil dum fit consecratio mutatur. Etenim dum Turca cōsecrare cernit hostiam, eādem retinet sensitiuam notitiam, post cōsecrationem: notitia autem sensitiua eadem permanet in nobis, quæ in infideli. Quare si quis nostrū duas hostias videret, quarum altera esset cōsecrata, altera verò nō, eādem haberet apprehēsiuam notitiā. ¶ Idemq; ostēditur ratione physica, quā D. Tho. in arti. sequēti in solutione tertij docet. Accidētia nāque sunt substātiarum virtutes ad producēdū insensibus notitiam earūdem substantiarum: ergo vbicūq; sint, etiā sine subiecto, retinebūt eādem

Sententia authoris.

1. Propost.

eandem virtutem: ſicuti calor, qui eſt virtus ignis, vbicunque poneretur etiam per ſe ſine igne caleſaceret: imò arbitror ſi ſummus eſſet ignem produceret. Sicut virtus ſeminis mortuo generante gignit animal. Quapropter licèt miraculum ſit accidentia remanere in ſacramento abſque ſubiecto, tamen naturale eſt, vt notitias ſubſtantiarum earum generēt in quibus præfuerant, ac ſi eiſdem ineſſent, non ſolùm in ſenſu, verum & in intellectu.

Argumētū ¶ Sed arguis. Ergo illæ notitiæ eſſent intuitiuæ panis & vini ſicut antea: poſtquàm eædem manent. Conſequens tamen apparet falſum, quia panis & vinum non ſunt iam tunc præ-

Reſponſio. ſentia. Reſpondetur, forſan nominalem eſſe diſputationem, atque adeò dici poſſe, quòd eadem notitia quæ in præſentia obiecti erat intuitiua in abſentia fit abſtractiua. Libentiùs tamen aſtruxerūt manere intuitiuas: quia naturam ſecundum ſe non mutant. Neque verò de notitia tantum accidentium in abſtracto loquimur, illam quippe planiſsimum eſt, eſſe intuitiuam, ſed de notitia quoque connotatiua panis & vini. Etenim licèt non ſint præſentia in ſe, ſunt tamen præſentia in ſua virtute: ſcilicèt, in accidentibus, quæ vim retinent conſeruandi eaſdem notitias. Imò & notitia ſimplex, & abſoluta panis, quæ manet in intellectu, cenſetur eadem ratione tunc intuitiua. Quapropter ex natura ſua, niſi per ſupranaturalem fidem impedirentur, iudicium in intellectu producerent illic eſſe panem & vinum.

2. Propoſitio. ¶ Secunda propoſitio. In chriſtiano non manet notitia iudicatiua, qua iudicatur illic eſſe panem & vinum: nam & ſi illa apprehenſiua intuitiua, ex natura ſua tale produceret iudiciū, nihilominùs per fidem impeditur, vt potè quia creditur illic abeſſe panem & vinum. In infidelibus autem naturaliter gignitur erroneum iudicium. ¶ Quòd ſi arguas. Ergo Deus illos decipit, negatur cōſequentia: quoniā credere fidei myſterium renuunt. Quid autem de illis qui inuincibiliter ignorant hoſtiam eſſe conſecratam? videtur Deus illos ſeducere. Reſpondetur quod nec iſtos decipit, quoniam illud falſum iudicium res ipſæ naturales ſua virtute inducunt (nempe accidentia) veluti qui haſtā videt, cuius medietas eſt in aqua, & medietas in aere, non à Deo fallitur, iudicans eſſe fractam, ſed ab ipſa ſpecierum viſualium refra-

1. Argum. ctione. ¶ Primū argumētum S. Thom. eſt. Subſtantia, vt. 7. Metaph. author eſt philoſophus, naturaliter prior eſt accidente, cū igitur facta conſecratione nō remaneat ſubſtantia panis, apparet vt nec maneant accidentia. Reſpondetur, q̄ cùm effectus, vt li. de cau. legitur, plus à prima cauſa, q̄ à ſecūda dependeat, poteſt accidens abſq; ſubſtētamento ſubſtantiæ virtute Dei ſubſtentari. ¶ Secūdo & tertio argumē- 2. Argu.
tis inſinuatur dubiū, quod nos modò enucleauimus. Arguitur enim. In ſacramento veritatis nulla eſſe debet fallacia: at cum per accidentia de ſubſtātia iudicemus: fit vt ſi accidentia ſine ſubſtātia remaneant, humanum iudicium decipiatur: nō ergo id huic ſacramento conuenit.

¶ Accedit tertiò, quòd quanuis fides noſtra 3. Argu.
non ſit rationi ſubiecta, non tamen eſt contra, ſed ſupra ipſam (vt. 1. parte quæſtio. 1. artic. 1. oſtenſum eſt) ratio autem noſtra à ſenſu ortū habet: non ergo debet fides ſenſibus repugnare: repugnare autem videtur dum per accidentia iudicamus panem illic eſſe: per fidem verò contrarium credimus: ergo hoc non congruit dignitati ſacramenti. Ad hæc iam nos reſpondimus nullam offerri in hoc ſacramento deceptionem: nam ſenſus quorum proprium obiectum ſunt accidentia, per notitiam apprehenſiuam, qua illa cognoſcunt, non falluntur quia nihil dicant: intellectus autem, cuius proprium obiectum, vt habetur. 3. de anima, eſt ſubſtantia, per fidem corrigitur, ne iudicet illic eſſe panem & vinum: quare fides non eſt contra ſenſus, ſed eſt genitrix iudicij, ad quod ſenſus nō attingit. Si enim ſenſus iudicaret illic eſſe panē fides eſſet contra ipſum, illud tamen iudicium extra ſenſuum lineam eſt.

¶ Quartò arguitur. Id, quod facta cōuerſione 4. Argu.
manet, eſt ſubiectū conuerſionis: ſi ergo accidentia permanent, vicem habere videntur ſubiecti, quod quidem accidenti repugnat: nam vnum accidens non eſt ſubiectū alterius, ſaltē, quod (vt aiunt philoſophi) nam quantitas ſubiectum eſt, quo mediante reliqua accidentia ſunt ſubſtantiæ, & intellectus eſt ſubiectum, quo mediante habitus inhærent animæ. Reſpō detur huic conuerſioni non ſubeſſe ſubiectum tranſmutationis: accidentia verò hanc habent ſubiecti ſimilitudinem, quòd permanent ſub vtroque tranſmutationis extremo.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm facta cōſecratione remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis pannis.

QVemadmodum Durandus excogitauit materiam panis manere in ſacramento, ita fuere, qui relinqui illic cenſebat formam eius ſubſtā-

tialē

tialem sine materia. Ob idq; licèt quæstio inter catholicos non sit dubia, mouetur tamen vt veritas ab illo errore protegatur. Est ergo
Cõclusio conclusio. Forma substantialis panis & vini non manet in sacramento. Primò, quia si forma illic maneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia: quare conuersio non fieret in totum corpus, sed in eius materiam. Negare hic videtur D. Thom. posse Deum materiam solam conuertere in materiam & formã corporis Christi: nam supponit non nisi materiã in solam materiam posse mutari: eò quòd anima Christi est spiritualis. Quare virtute consecrationis non esset illic totum corpus, atque inde fieret forma falsa, Hoc est corpus meum. Secundò, quia si forma panis maneret: aut persisteret in materia, aut ab illa separata. Primùm dici non potest, nam si in materia panis persisteret, tunc tota maneret substãtia panis, quod suprà impugnatum est. In aliam verò materiam transire non potest, quia vnaquæq; forma vindicat suam sibi materiam dispositam. Si verò seruaretur separata à materia, tũc fieret forma per se intelligibilis, & per se intelligẽs. Omnis enim forma est huiusmodi, vt in Deo patet, & angelis, & animabus nostris. Est autem ratio hæc. S. Tho. nimiũ metaphysica, contra quam arguitur. Forma panis est res distincta à materia: ergo potest Deus illam absque materia per suam omnipotentiam seruare, eandemq́ue in esse corporeo vt non esset per se intelligibilis. Nõ desunt ex discipulis sancti Thomæ, qui ipsum vsq; adeò literaliter intelligant, vt Deum negẽt posse seruare formam separatam, quin fiat per se intelligibilis, imò neq; albedinẽ sine subiecto, quin faciat illam esse substantiam intelligibilem. At verò S. Tho. nõ philosophabatur tã crassa Minerua, vt id negaret. Concedit enim quantitatem panis manere in sacramento sine substantia, cur non concederet posse Deum seruare eius formam sine materia? At verò supponit semper non fieri miracula sine necessitate: & ideo loquitur secundùm naturam rerum: forma autẽ quæ natura sua separabilis est à materia, est per se intelligibilis, & intelligens, vt anima rationalis, & angelus. ¶ Tertiò, id probatur, nã accidentia panis ob id præcisè in hoc sacramento perdurant, vt per ipsa videatur, tractetuŕque Corpus Christi, quod fieri non posset nisi toto pane depulso, corpus sub speciebus contineretur.

Expositio eucali. ¶ Conclusio præsens, nempe formam substantialem panis nõ manere in sacramento, perinde est de fide catholica, atque alia, quæ contra Durandum cõstituta est, videlicet, non manere materiã. Nam eodem modo repugnat trãssubstantiationi, quã (vt tam multis canonibus suprà ostensum est,) ecclesia fieri confiteturin hoc sacramento. Trãssubstantiatio enim transmutationem dicit totius substãtiæ, cuius ideo nulla pars permanet, vt corpus dũtaxat & sanguis sub eisdem speciebus adorentur, & sumãtur. ¶ Est ergo primũ argumẽtum. S. Thomæ nõ cõtemnẽdum. Accidẽtia omnia panis permanent in sacramento: forma autem panis est accidens: quoniam fit per artem, quæ quidem ars formam substantialem producere non potest: ergo illa forma permanet. Negat autẽ minorem: quia ars licèt per se solam non possit formam substantialem producere, vt patet in statua, nihilominus applicando actiua naturalia passiuis, eadem virtute naturali fieri potest, vt substantia gignatur. Hac enim arte magi Pharaonis ranas fecerunt & serpentes. Pari ergo modo per cõmassationem farinæ cũ aqua, & decoctionem per ignem fit forma substantialis panis. ¶ Perspice hic illud, quod. q. præcedenti ar. 3, cõtra Scotũ adnotauimus: nempe, panem specie differre à pasta: alioqui forma panis nõ haberet supra formam pastæ nisi accidentia, quę recipit in furno: scilicet, duritiem & saporem &c. Vnde, vt bene hic arguit Caietanus, cùm ex decretis ecclesię hoc solum habeamus quòd sola substãtia cõuertitur in substantiam, fieret cõsequens, vt forma panis non conuerteretur, sed permaneret in sacramento, quod apparet concessũ absurdũ. Scotus namque non absolutè, sed cũ restrictione debet dicere, q̃ forma panis quantũ ad id, quod in ipsa est substantiale, desinit esse.

1. Argum.

Caiet.

¶ Secũdò arguit S. Th. forma corporis Christi est anima rationalis, quæ, vt habetur. 2. de anima, est actus corporis physici organici potentia vitã habẽtis: sed forma panis cùm sit corporea nõ potest in animã spiritualem cõuerti: ergo illa permanet. Vide quomodo non admittit formã panis eò q̃ corporalis est, conuerti simpliciter in animã secũdũ suũ esse spirituale, sicut nec cõcessit, materiã posse in animã conuerti. Nisi forsan non loquitur de potẽtia Dei absoluta, sed de ordinaria ex vi cõsecrationis. Respondet ergo supponendo in homine non esse nisi vnicã formam, quæ ordine quodã tribuit ei omnem perfectionẽ, vt esse, & esse corporeum, & animatũ & rationale: virtute autẽ consecrationis, vt forma sonat, solùm est illic corpus: quare forma panis conuertitur in animam, quatenus dat esse corporeũ, non autem quatenus dat esse animatũ, aut rationale. Sco-

2. Argum.

tus verò dist. 11. q. 3. negat conuersionem formæ panis vllo pacto in animam Christi fieri, sed fieri, inquit, in formā corporeitatis. Hanc autem ambiguitatē quæstione proxima ar. 1. congruentiùs enodabimus.

Vtrùm sint plures conuersiones.

¶Sed cōtra hanc solutionem S. Thomę huius secundi argumēti posset fieri aliud. Si enim materia cōuertitur in materiam, & forma in formam, duæ sunt conuersiones. Et quidem Palu. dist. 11. q. 3. & Marsilius. q. 8. ar. 2. sic videntur sentire. Ex eorum autem opinione subsequeretur eadē ratione, ꝙ vna medietas materię deberet conuerti in vnā medietatē alterius materię, & altera in alteram. Et sic de minoribus partibus. Et tamē nō potest signari quæ pars in quā conuertatur. Et ideò melius est forsan dicere, ꝙ non est nisi vna cōuersio totius in totū, per quā syncerius seruatur veritas formæ. Hoc est corpus meū, quæ vnā designat cōuersionem. Quare S. Tho. noluit aliud dicere, quàm ꝙ sic panis vnica cōuersione cōuertitur in corpus vt materiæ materia, & formæ forma respondeāt.

3. Argum.

¶Tertiò arguitur. Propria operatio rei sequitur formā substātialē eius, sed illud, quod manet in hoc sacramēto nutrit, & eam operationem facit, quam faceret panis existens: ergo illic manet forma. Respondet autem operationū panis quasdam consequi ipsum ratione accidentiū, sicut immutare sensus, & tales operationes illic inueniūtur in speciebus panis post consecrationē, quia permanent accidentia. Nota doctrinā, quā nos articulo præcedenti præmisimus, ꝙ scilicet, accidentia producunt notitias sensitiuas panis, scilicet, Hoc albū, hoc sapidū &c. Aliæ verò sunt operationes, quæ cōsequūtur panē ratione materię aut formæ. s. ꝙ verę nutriūt tanquā cibus, & conuertūtur in vermes. Et hoc nō fit per accidentia, nec per panem, sed per diuina miracula, vt in subseqventibus monstrabitur.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm ista conuersio fiat in instanti.

Cōclus.

DE modo itē cōuersionis quæritur an sit instantanea. Et respondetur cōclusione affirmatiua, ꝙ scilicet, est instātanea. Probatur, quia fit virtute diuina, quæ cum sit infinita, à nullo tempore pendet. Et declaratur subinde ratione naturali. Triplici enim de causa productio aliqua fit in momento. Vno modo ex parte formæ, quæ est terminus productionis, quæ quidem dū recipit magis aut minus fit successiuè, vt sanitas. Sed si non recipit magis & minus qualis est omnis forma substantialis, fit in temporis momēto. Vnde omnis generatio fit in instanti, atque adeò non dicitur motus, sed mutatio. Secundò modo ex parte subiecti, qđ quidē, si non est in vltima dispositione ad formā, successiuè disponitur, vt lignū successiuè calorē susc ipit: vbi autem summū susceperit, in instanti producitur forma ignis. Vnde aēr, quia diaphanus est applicato luminoso in instanti susc ipit lumen. Tertiò modo actio fit in instanti propter infinitam agentis virtutē, ꝙ scilicet, super natura vno momēto potest materiam disponere, vnde Christus quo pūcto dixit, ephetha, quod est, aperire, apertæ sunt surdo aures, & linguæ vinculum dissolutum. His ergo omnibus causis conuersio sacramentalis est instantanea. Etenim neque corpus Christi susc ipit magis aut minus, neque conuersio subiectum supponit, in quo fiat transmutatio: & fit virtute Dei infinita.

Expos. articuli.

¶Conclusio hæc præsentis articuli licèt prima facie nemini sit dubia nihilominus ꝓpter amphibologiam fit contra eam argumentum, quod tyroni theologo posset molestiam exhibere. Arguitur enim sic. Conuersio fit per illam verborum formam, Hoc est corpus meū, quæ est practica, idest, efficiens quod significat: illius autem prolatio tempore durat: ergo toto illo tempore fit conuersio atque adeo nō est momentanea. Et confirmatur. Conuersio & consecratio idem sunt, toto autem tempore, quo sacerdos profert verba, verum est dicere, Iste consecrat: ergo pariter verum est dicere, iste transsubstantiat panem in corpus. Enimuerò in causis, quæ successiuè applicantur, siue naturales sint, siue artificiales, toto tēpore verificatur verbum actionis. Dicimus enim quādiu panis est in furno, ignis facit panem, & quandiu artifex sculpit lapidem, facit statuam: ergo conuersio non in instanti, sed in tempore fit. Respondetur, ꝙ conuersio & consecratio vsu & more loquendi acipitur dupliciter. Vno modo pro applicatione causæ, seu pro actione & motu tendente ad conuersionem. Et isto modo non est negandum quin toto tempore conuersionis fiat cōsecratio, sicuti & toto tempore, quo durat forma baptismi fit sanctificatio. Alio modo accipitur pro termino illius actionis, qui est desitio panis & inceptio corporis, & hæc fit in instanti terminatiuo verborum, quo pacto & in baptismo infunditur gratia. Sicuti & in naturalibus

Respon.

libus toto tempore, quo aer in caruernis terræ humectatur & ingrossatur, aqua gignitur, & tamen forma eius substantialis in instanti termi natiuo producitur.

¶Emergit hinc tamen argumentum, ꝙ cum ad desitionem panis incipiat corpus, necesse est assignare quo in instanti vnum desinat, atque alterum incipiat. Nam si panis desinat per vltimũ sui esse, tunc vel in eodem instanti incipit corpus, & sic in eodẽ erunt ambo, quod est falsum, vel incipiet in altero, & tunc duo instãtia erũt immediata, aliàs in tempore medio essent species & pane & corpore vacuæ.

1. Argum. ¶Hunc ergo nodum intendit D. Thom. argumento primo dissoluere. Arguit enim sic. In conuersione prior est substantia panis, & postea substantia corporis Christi: non ergo ambo sunt in eodem instanti, sed vnum in vno & alterum in altero: sed inter quæcũque duo instantia datur tempus mediũ, quia non possunt esse immediata, aliàs tempus cõponeretur ex indiuisibilibus momentis, quod est tam impossibile, quàm ꝙ cõtinuum componatur ex indiuisibilibus punctis: nam vt, ait, Philosophus. 6. Physic. indiuisibile additum indiuisibili nõ reddit maius, ergo cõuersio debet fieri in eo tempore, quod est inter vltimum esse panis, & primum esse corporis: aliàs species illo tempore essent sine pane & corpore.

¶Ad intellectum responsi, quod rudibus Philosophię nõ est vsq; adeò peruiũ, animaduertẽdum, quòd corpus (& similiter sanguis (incipit esse in sacramẽto per primùm sui esse momentum, sicuti forma substantialis dum generatur: nam quæ secũdum se tota incipiunt esse in instanti, nequeunt aliter incipere. Panis autem cogitari quidem potest desinere, aut per vltimum sui esse, aut per primum nõ esse, fuerunt ergo qui arbitrati sunt desinere in sacramento per vltimum sui esse: nam re vera si Deus mũdum annihilaret: illo modo mundus esse desineret. Obidque subsequenter dicere tenebantur, nõ eodem instanti quo panis desinit, corpus incipere: aliàs in eodem simul essent, ac subinde illa duo instãtia esse immediata, ne inter illa tempus admitterent quo essent species sine pane & corpore. Igitur qui id substinebant, quadripertiti sunt. Primi enim aiebant, quòd quanuis in eodem tempore nõ possunt esse duo instantia immediata, sicut neque in eadem linea duo puncta, si tamen referantur ad diuersos motus, quales sunt desitio & inceptio, nihil obstat quominus sint immediata. Sicuti dum duæ hastæ è regione oppositæ se contingunt: tunc enim extrema earum puncta sunt immediata. Responsio tamen est sophistica: quoniam vnitas vel pluralitas temporis non sumitur in ordine ad vnum vel ad diuersos motus horũ inferiorum, qui finiuntur, sed in ordine ad motum cœli, qui est vnus & perpetim cõtinuus. Quapropter vniuersa instantia sunt in eodem tempore, atque adeò esse nequeunt immediata, sed vnum quodlibet coniungit tempus præteritum cum futuro, ac proinde est vtriusque terminus. Alij secundo dicebant, quòd licèt in tempore, quod est mensura cœli, non dentur duo immediata instãtia, nihilominus sunt aliquæ operationes non dependentes ex motu cœli, vt sunt angelorum actiones, quæ possunt habere instantia immediata. Angelus enim potest esse nunc hic, & immediate in cœlo, quia neque à loco neq; à tempore pẽdet, vt 1. part. quæst. 53. art. 3. demõstratum est: quare illa duo angeli instantia sunt immediata. Et cùm hæc cõuersio fiat actione Dei qui ex tempore nõ pendet, idem hic affirmabant. Sed tamen nec hæc solutio ad rem pertinet: quoniam licèt conuersio à virtute diuina fiat, fit tamen per verborum formam, quæ tempora li successione profertur. Tertij ergo dicebãt, quòd instans desitionis panis, & aliud inceptionis corporis Christi, sint duo per ordinem admẽsurata: scilicet, ad panem & corpus, sunt tamẽ vnum in ordine ad tempus mensurans. Exemplum est suprà positum. Dum enim duę hastæ e regione se cõtingunt, puncta intrinseca terminantia sunt duo, sed illud, quod in loco illis respondet, quo se contingunt, est vnum. Attamen & hoc quoque cauillum est, quoniam instantia non dantur intrinseca in motibus desitionis panis, & inceptionis corporis Christi, sicut sunt pũcta in lineis inuicem se tãgentibus, sed solùm extrinseca in tempore mẽsurante: quare nec duo possunt esse immediata, neq; idem potest esse vltimũ panis & primũ corporis, aliàs in eodem, esset panis & corpus. Alij ergo dicebãt, quòd illa instãtia sunt idem re, differẽtia verò ratione. Sed neque hoc quicquam valet: nam differẽtia rationis nõ facit mẽsuram rei. Quare idẽ sequeretur absurdum, quòd in eodem instãti essent panis & corpus.

Quatuor errores in philosophia.

¶His ergo repulsis quatuor erroribus, legitima responsio est, panem nõ desinere per vltimum sui esse, sed per primùm nõ esse. Et ratio est, quia licèt trãssubstãtiatio fiat virtute diuina, quæ per se non dependet à motu, fit tamen mediãte verborũ forma, quæ successiuo motu profertur, & ideò desinit panis quando desinit

Solutio legitima.

prolatio. Motus autem non poteſt deſinere per vltimum ſui eſſe: nam quandocunque eſt, reſtat aliqua eius pars futura, ſed per primum non eſſe: quare nō ſunt duo inſtantia deſitionis panis & inceptionis corporis, ſed vnum in quo corpus incipit per primum ſui eſſe, & panis deſinit per primum non eſſe. Et hoc vocat hic D. Tho. vltimū inſtans prolationis verborum: ſcilicet, intrinſecū, in quo prolatio nō eſt, & immediatè antea erat. Quare panis fuit in toto illo tēpore precedēti, quod extrinſecè terminatur ad illud inſtans.

Arg. cōtra. ¶ Quod ſi cōtra ſic arguas. Quod non eſt, nullius eſt cauſa: forma cōſecrationis in illo inſtāti nō eſt: ergo nō eſt cauſa exiſtentiæ corporis Chriſti in ſacramento. Reſpōdetur ad maiorem, quòd licèt tunc nō ſit cauſa, quia nō eſt, fuit nihilominus cauſa toto tempore termino ad illud inſtans, ſic enim contingit in naturalibus, vt. 8. Phyſicorū docetur. Motus enim calfactionis eſt cauſa formæ ſubſtātialis ignis, quę producitur in inſtāti terminatiuo, quo motus deſinit eſſe per primum non eſſe.

Aliud arg. ¶ Non autem deeſt & cōtra hanc ſententiam argumentum. Sequeretur enim tunc quòd ſi ſcrupuloſus moroſuſque ſacerdos prolationem vltimæ ſyllabæ dictionis, meum, nimium prolixè protraheret, nō inciperet illic eſſe corpus, donec pro ſuo libito ipſe ceſſaret. Conſequens tamen apparet abſurdum: nam cùm primùm incipit proferri ſyllaba, um, completa eſt ſignificatio. Reſpondere in ſcholis ſolebam, q̄ fortè poſtquam incipit vltima ſyllaba, datur primum inſtās eſſe completæ ſignificationis formę, in quo incipit corpus adeſſe per primū ſui eſſe, & deſinit panis per primum nō eſſe antequam proferatur tota vltima ſyllaba. Cui tamen magis placuerit dicere, quòd conſecratio nō perficitur, niſi tota prolata forma, cōcedat conſequens huius argumenti: quia non eſt abſurdum.

Corollariū falſum. ¶ Ex his autem ſubſequi videtur corollarium, quod omnes cōcedūt: videlicet, q̄ ſi dū incipitur conſecratio, inciperet panis naturali cauſa corrumpi, ita vt in illo primò inſtanti, quo deberet eſſe corpus, panis cum ſuis ſpeciebus deſinat eſſe, per primum non eſſe concurrūt omnia quæ ſunt neceſſaria ad ſacramētum: nimirum, materia, & forma, & miniſter, & tamen non fit ſacramētum. Ego tamē præterquam q̄ caſus vix eſt poſsibilis negarem materiam cōcurrere, debēt enim ſpecies ſimul eſſe in momēto cōſecrationis, quod corrupto pane fieri non poteſt niſi virtute conſecrationis. ¶ Secū

2. Argum. dum argumētum S. Tho. eſt. In omni conuerſione eſt fieri, & factum eſſe, quæ quidem non poſſunt eſſe ſimul: nam quod fit non factum eſt, & quod factum eſt nō fit: ergo in hac conuerſione eſt prius & poſterius: quæ non poſſunt eſſe in inſtāti. Reſpōdetur, quòd in cōuerſionibus momētaneis ſimul ſunt fieri, & factū eſſe. Dicitur enim aer nūc primò illuminatus, quia iam habet lumē, & nūc ſimul illuminari, quia antea nō habebat lumē, & ſic fit in hoc ſacramento.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm hæc ſit falſa, Ex pane fit corpus Chriſti.

ARticulus hic vltimus nō parum ad ſuperiorū explicationem cōducit, quo, ſcilicet, enuntiationes explicātur, quę in hac cōuerſione inter eius extrema affirmari poſſunt, aut negari. Quas quidem D. Tho. profectò diſſertè enucleat. Iacit ergo primò quatuor pulchra fundamenta, quibus acutè comparat cōuerſionem hāc per vnum extremum ad creationem, & per alterū ad naturalem trāſmutationē, vt per duo extrema medium eluceſcat.

¶ Eſt ergo primum fundamētum bimembre. Hæc cōuerſio panis in corpus Chriſti in aliquibus cōuenit cum creatione & cū naturali trāſmutatione, & in aliquibus differt vel ab ambabus, vel ab earum altera. *1. Fūdamentum.*

¶ Secundum fundamētum. In duobus cōuenit cum ambabus: ſcilicet, & in ordine terminorū, vt poſt vnum ſit alius, atq; in eo quòd nō ſint ſimul. Enimuerò in creatione eſſe eſt poſt non eſſe, vt mūdus poſt nihil: nūquam tamē ſunt ſimul nihil & mūdus. Pariter poſt aerē eſt ignis, & poſt albū nigrum, nūquam verò vel aer eſt ignis, vel album nigrū. Eodem modo poſt panem eſt corpus, & nunquam eſt verum dicere, panis eſt corpus. *2. Fūdamentum.*

¶ Tertium fundamentum. Conueniunt cōuerſio ſacramentalis & creatio, in eo quòd in neutra ſupponitur ſubiectum, in quo recipiantur extrema tranſmutationis, in quo differūt à naturali tranſmutatione, in qua ſupponitur materia. Hinc ergo ſpeculari incipe quemadmodum S. Tho. illam deſtruat ſuprà expugnatā opinionem, quòd eadem res, quæ eſt panis, manet poſtea facta corpus. Tunc enim idem maneret ſubiectū, quod priùs fuerat panis, & poſtea corpus. *3. Fūdamentum.*

¶ Quar

4. Fundamẽtum. ¶Quartũ fundamẽtum. Cõuersio hęc & transmutatio naturalis cõueniunt in duobus, licèt parum dissimiliter, in quibus differunt à creatione. Primùm quòd in vtraque vnum extremum transit in aliud, vt aer in ignem, album in nigrum, & panis in corpus: cum tamen in creatione non ens, non trausęat in ens. Dissimilitudo autem est, quòd panis secũdum se totũ transit in corpus: aer verò nõ transit in ignem, nisi secundum formam remanente materia, in qua præfuerat forma, quæ depellitur & recipitur noua. Secundò conueniunt, quòd vtrobique remanet aliquid idem, quod nõ accidit in creatione: dissimiliter tamẽ: quia in transmutatione naturali remanet commune subiectum, sed in sacramento remanent accidentia, quę in erant subiecto. ¶Ex his ergo quatuor fundamentis colligit sex conclusiones in hac cõuersione asserendas, vel negandas.

1. Cõclus. ¶Prima. In nulla istarum triũm conuersionũ affirmatur vnum extremum de altero per verbum substãtiuum præsentis temporis. Neque enim conceditur in creatione, non ens est ens: neque in naturali trãsmutatione, aer est ignis, aut album est nigrũ: neque in hoc sacramẽto, Panis est corpus. Hæc conclusio colligitur ex secunda parte secundi fundamenti, quo diximus, nunquã extrema cõuersionis esse simul.

2. Cõclus. ¶Secunda conclusio. In omnibus hisce cõuersionibus possumus vti hac prępositione, ex, vt dicamus in creatione, Ex nõ ente fit ens: & in generatione, Ex aere fit ignis: & in alteratione, Ex albo fit nigrum: & in hac conuersione, Ex pane fit corpus. Atq; hæc est assertio Ambrosij, quam hic. Diu. Thom. in argumento. Sed contra citat. Legendum enim. Ex pane, nõ de pane, vt cõstat ex libro. 4. de sacramentis. cap. 4. & ex can. Panis. de cõsecra. distin. 2. Hæc elicitur ex priori mẽbro eiusdem secundi fundamẽti, vbi diximus in his omnibus cõuersionibus esse ordinem extremorũ. Hæc enim prępositio, ex, nihil aliud dicit, quàm ordinem prioris, & posterioris inter terminum à quo, & terminum ad quem.

Tertia cõclusio. ¶Tertia cõclusio. In hac cõuersione sicuti & in trãsmutatione naturali vti possumus nomine cõuersionis, quod facere non possumus in creatione. Sicut enim dicimus: aer conuertitur in ignem, & album in nigrum: ita & panis cõuertitur in corpus. In creatione verò nõ possumus dicere, quòd non ens conuertitur in ens. Hæc propositio elicitur ex prima parte quarti fundamenti, quo diximus in cõuersione naturali, & hac sacramentali vnum extremum transire in aliud, nõ autem in creatione: quoniam conuersio nihil aliud dicit, quàm transitũ vnius in aliud. Et hoc quoque adnotato aduersus illam refutatam opinionem, quòd res quæ erat panis, est postea corpus. Conuersio namque dicit transitum: trãsitus autem substãtiæ in substãtiam dicit desitionem illius, quod transit; Sicut aer desinit esse cum trãsit in ignẽ. Nisi quòd illa, cùm trãsitus tunc fiat tãtum modò secundum formas manẽte materia, dicitur transformatio, & generatio: hæc verò, vbi tota substantia transit in aliam dicitur transsubstantiatio. Sed in cõuersione accidẽtali, vt cùm album conuertitur in nigrum, manet eadẽ substantia.

4. Cõclus. ¶Quarta conclusio. Illa, quæ ratione naturali cõueniũt ratione subiecti, nõ possumus in hac cõuersione cõcedere. Cõcedimus enim, quòd album potest esse nigrum, & quòd aer potest esse ignis: quoniam verbum posse, dicit potẽtiam subiecti, quæ est ad diuersas, atque adeò ad oppositas formas. Licet magis propria sit illa prior accidentalis, quia manet tota substantia sub vtroque accidẽti, quàm hæc posterior, vbi non manet nisi materia. At verò in hac, inquit, conuersione, (& similiter in creatione,) quia non manet vnum subiectum, sicut dicere nõ possumus, Nõ ens potest esse ens: ita neque panis potest esse corpus. Perspice quàm planis verbis cõtradicat illi opinioni suprà confutatæ Caietani: nam si res quæ est panis, maneret postea facta corpus, manifestè inde colligeretur veritas huius, panis potest esse corpus Christi, quia maneret tãquàm subiectũ vtriusque extremi.

5. Cõclusio ¶Quinta cõclusio. Eadem ratione non potest propriè dici, quòd de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Christi: quia hęc prępositio, de, designat causam consubstantialem vtrique extremo, quæ quidem in naturalibus attẽdetur penes conuenientiam in subiecto, quod hic non habet locum. Perpẽde differentiam inter, ex, &, de, illa enim non dicit subiectum sicut hæc, sed tãtùm ordinem. De, verò dicit causam materialem, vt de ligno fit statua. Et simili ratione nõ cõceditur, quòd panis erit corpus Christi, aut fit corpus Christi, sicut neque in creatione cõceditur, quòd nõ ens erit ens, aut fiet ens. Quoniam hæc omnia dicũt cõmunicationem in subiecto. Attẽde iterum repulsam illius repudiatę opinionis: nã si res, quę modò est panis, maneret postea facta corpus, hæc est vera, panis erit corpus, & fit corpus, sicuti album erit nigrum.

6. Cõclus. ¶Sexta conclusio. Ob id, quòd facta consecratione manent accidentia panis, secundum

similitudinem huiusmodi locutiones concedi possunt. De pane fit corpus Christi. Ac perinde, panis erit corpus Christi. Imò & de præsenti, panis est corpus Christi. Quare hæ & tales propositiones in proprio sensu intelligendæ sunt vbicũque apud sanctos doctores reperiãtur. Non vt nomen panis substãtiam eius significet, sed accidentia, quæ, vt cano. Species. de consecrat. dist. 2. ait, Grego. nomen retinẽt ẽarum rerum, quæ antea fuerant. Quare hæc tũc propositio, panis est corpus, nõ est identica, vt idem significent subiectum & prędicatum, sed idem significat, quod sub pane (hoc est sub speciebus panis) est corpus. Dicũtur enim species consecratus panis.

1. Argum. ¶ Omnia argumẽta Sãct. Thom. contra illud assertum diriguntur. Ex pane fit corpus. Est ergo primum. Omne illud ex quo fit aliquid, est id, quod fit ex illo, licet non conuertatur: etenim, quia ex albo fit nigrum, verum est, album fit nigrum: tamẽ è cõuerso licèt concedamus, ꝙ homo fit niger, nõ tamẽ concedimus ex nigro fieri hominem, nam vt habetur. 1. Physico. nihil fit nisi ex suo contrario, vt homo ex nõ homine: si ergo ex pane fieret corpus pariter verum esset dicere, quòd panis fit corpus Christi: quod tamẽ est falsum, cùm res, quæ est panis, nõ sit subiectum transmutationis, vt eadem manet, vt dicebat Caietanus qui plane hic iterum cõdemnatur, ergo non debet cõcedi, quòd ex pane fiat corpus. Respõdet præpositionem, ex, significare nonnũquam cum termino à quo subiectum, vt cùm ex albo fit nigrum: & tũc pariter conceditur. Hoc fit hoc. Quãdoque verò nõ significat, nisi purum ordinem prioris & posterioris inter terminum à quo, & terminum ad quẽ, vt cùm dicimus, ex mane fit dies: & tunc non conceditur, Mane fit dies. Et pariter in proposito cõtingit.

2. Argum. ¶ Atque eodem modo respõdetur ad secũdũ, quod est hoc. Fieri terminatur ad esse vel factum esse: sed hæc nunquam est vera, Panis est, aut erit corpus. Respõdetur ad maiorem, illam habere verum, quãdo extrema communicãt in subiecto, vt quia ex albo fit in nigrũ, album erat nigrum, & quia ex ligno fit statua, lignum est statua: hic autem nõ manet idem subiectum.

3. Argum. Tertiò arguitur. Omne illud, ex quo fit aliud, cõuertitur in ipsum: hic autem nõ apparet cõcedendum, quòd panis cõuertatur in corpus: nam cõuersio hæc multò est mirabilior creatione, in qua tamen nõ cõceditur, non ens conuerti in ens: ergo falsum est, quod ex pane fiat corpus. Respõdetur cõcesso plura esse mirabilia ac difficilia in hoc sacramẽto, quàm in creatione: illic enim vnum est tãtùm difficile, quòd ex nihilo fiat aliquid: quitamen est proprius modus agẽdi primæ causæ, quãdo se sola agit, quia tũc neque ex subiecto neque ex alia causa pẽdet. Cæterũm in hoc sacramẽto hoc est difficile. quod totum cõuertitur in totum, ita vt nihil prioris maneat. Vide quomodo nõ maneat res, quæ est panis: neque aliqua pars eius, quod quidem nõ pertinet ad communem modum agẽdi causę primę, sed est miraculum maximè singulare. Præterea & hoc habet difficile, quod accidẽtia manẽãt corrupta substãtia, & multa alia. Quare ob id, quòd cõuersio hæc est mirabilior, cõcedimus cõuersione hic, quã in creatione negamus.

4. Argu. ¶ Quartò arguitur. Id ex quo aliquid fit, potest esse illud: sed panis nõ potest esse corpus: ergo neque ex illo fit corpus. Respõdetur ad maiorem, quòd posse dicit potẽtiam subiecti: hæc autem conuersio nõ fit per potẽtiam subiecti, sicuti ex aere fit ignis propter potẽtiam materiæ, sed ex omnipotentia causæ agẽtis Dei. Quare nõ conceditur, panis potest esse corpus.

DISTINCTIO decima, De modo, quo & Christus, & accidentia existunt in sacramento.

HAEC IGITUR nos catholica fides commonitos habet, virtute præfatæ conuersionis totum Christum sub vtrisque speciebus veraciter contineri: nempe, sub speciebus panis corpus eius ex vi sacramenti: videlicet, virtute consecratricis formæ, Hoc est corpus meũ, quę facit, vt panis directè conuertatur in corpus: sanguinem verò per concomitantiam, ob id, quòd & in

Cap. 1

coex-

cœlo corpori coniunctus est. Sub speciebus autem vini vice versa se habent sanguis & corpus. Ex quo fit consequens, vt in triduo Dominicæ sepulturæ, nec sub speciebus panis sanguis, qui effusus erat, neq; sub speciebus vini corpus, quod erat exangue, contineretur. Eademque ratione quantitas eiusdem corporis, & sanguinis, dimensiua, licèt non ex vi sacramenti, tamen ex eadem naturali concomittantia in eodem sacramento existit. Vnde subsequitur, vt sub singulis specierum particulis, siue vnitas, siue fractas cõsideres, totus verè sit Christus, iuxta verbũ Augustini in sermone, qui de consecratio. distinct. 2. cano. Singuli refertur, quo ait, Singuli accipiũt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis. Hæc ille. Corpus enim in corruptibile est: quare per se non diuiditur, sed fractione specierum frangitur, secundùm Apostolum, vbi, ait, Panis, quẽ frangimus, nonne participatio Domini est?

Aug. cõm. Singuli. de conse. d. 2.

1. Cor. 10.

Cap. 2. ¶ At verò cùm Christus in hoc sacramento non sit secundùm modum suæ quantitatis, fit vt nec sit tanquam in loco, aut circunscripti uè, aut definitiuè, sed sacramentaliter: atque eadem ratione non per se, sed specierum motu mouetur. Atque adeò neque vllo corporeo oculo, aut sensu percipi potest, sed solo intellectu illius, qui beatifica Dei visione fruitur. Nam dum aliqua humana effigies, manentibus specierum dimensionibus, in sacramento apparet, non est vera Christi caro, sed similitudinaria per mutationem reliquorum accidẽtium panis.

¶ Sunt igitur in hoc venerabili sacramento, vt fides catholica docet, accidentia panis & vini sine subiecto, cui inhæreãt, tametsi quantitas modoquodam non improprio reliquorũ subiectũ cẽseatur. Vnde Augustinus lib. sententiarũ Prosperi, Nos, inquit, in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem, & sanguinẽ honoramus. Ob idque & agere possunt, & vsque ad sui corruptionem Peregrinis actionibus affici. Sensu enim deprehendimus, & in pulueres verti, & in vermes putrefieri, &, vt est in confessione Berengarij, frangi, & dentibus atteri: quare, & sumptæ nutrire valent. Quò alludens Paulus ait. Alius quidem esurit, alius ebrius est.

Cap. 3.

Augustin.

¶ Cùm autem speciebus vini liquor alius infunditur, quandiu illæ manent, sanguis sub illls tantùm continetur. Nam liquor infusus, vt cano. Cùm Marthæ. de celebra. missa. ait Innocen. nec transit in sanguinem, neque vero sanguini, sed accidentibus prioris vini cõmiscetur.

Cap. 4.

DISTINCTIO nis. 10. Quæstio. prima de modo quo Christus existit in hoc sacramento.

S. Tho. 3. part. quæst. 76.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

DIstinctio hæc superiori est annexa. Expeditis enim difficultatibus conuersionis, subsequitur, vt de existentia tam Christi, quàm accidentium in sacramento, facta conuersione, dicamus. Est ergo prima quæstio de existentia Christi, cuius primus articulus est, vtrum totus contineatur sub hoc sacramento. Est enim Christus nomen dei, & hominis suppositi, scilicet, quod in diuina, & humana natura subsistit. Et ideo substantias ambas, & accidentia, quæ in ipso sunt, conprehendit: nempe, diuinitatem, & totam humanitatem secundū animam, & omnē corporis partem, etiam sanguinem, licèt non sit corpori vnitus, omniaque eius accidentia, ac perinde quantitatem, quā tā exiguus locus capere non videtur. Et respondet D. Tho. tribus conclusionibus.

1. Cõcluſ. ¶ Prima. Omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quòd totus Christus sit in hoc sacramento. Hanc nō probat, sed ex fide supponit: quoniam cùm in cœlo tota sit humanitas diuinitati vnita in vnitate suppositi, nefas esset suspicari corpus, quod existit in sacramēto, ab eadem esse diuinitate dimissum. Ob idq; fides catholica credere nos admonet, sic esse quantum ad hoc in sacramento, vt est in cœlo. At verò quoniam formæ consecrationis non exprimūt nisi corpus & sanguinē, Sciēdum, inquit, aliquid in sacramento altero duorum modorū existere, scilicet, aut ex vi sacramenti, aut ex naturali concomitantia:

2. Cõcluſ. ¶ Est ergo secunda conclusio. Ex vi quidem sacramenti existit sub speciebus id, in quod directè substantia panis & vini præexistens conuertitur, prout verbis formæ significatur, Hoc est corpus meum, &, Hic est sanguis meus. Itaque sub speciebus panis tantùm est corpus, & sub speciebus vini tantum est sanguis. Hæc nō aliter probatur, quàm quòd forma, cùm sit practica, tantùm efficit, quantum significat. 3. Cõcluſ. ¶ Tertia conclusio. Ex naturali concomitantia est in hoc sacramento quicquid ei coniunctum est, in quod cõuersio terminatur. Probatur, quia si duo sunt realiter cõiuncta, vbicūq; est vnū, ibi est alterū: sola enim mentis ratione potest vnū sine altero considerari. Fit ergo cõsequens, vt tam sub speciebus panis, q̄ sub speciebus vini totus Christus contineatur. Expoſitio articuli. ¶ Prima articuli huius cõclusio. s. Christū esse totū in sacramēto, fide catholica, vt ait S. Tho. profitemur. Aliæ verò duæ: putà, quòd aliquid eius ibi sit ex vi sacramenti, alia verò ex cõcomitātia, veritas est, quā Theologi ex ipsis consecrationum formis deduxerūt. Apparet autē, omnia illic esse ex vi sacramenti: nam sola verborum vis facit, vt illic sint omnia. Respondetur, q̄ esse ex vi sacramēti nō hoc tātum sonat, q̄ ratione sacramenti illic existat, sed q̄ sit ex presſum in forma, atq; adeò sit proximus consecrationis terminus, qui quidem, licèt esset ab alijs seiunctus, existeret illic. ¶ Aliter tamē cõtra rationē S. Tho. ad tertiā cõclusionē arguitur. Argumẽ. Non enim sequitur, si sint duo realiter coniuncta, vbicūque sit vnū ibi sit aliud: diuinitas enim Christi, vbiq̄ue est per essentiam, præsentiam, & potentiā, & tamen humanitas eius, quæ est eidem diuinitati in cœlo coniuncta, non est vbiq̄ue. Secundò arguit Durand. dist. 1. quæstio. 20. In cœlo corpus Christi habet propinquitatis præsentiæq̄ue respectum ad cœlum, in quo est: tamen illam præsentiam non habet in sacramento, quod ab eodem cœlo longè distat. Tertiò. Illa subiuncta propositio est falsa, qua ait, illa, quæ realiter coniunguntur, sola animæ operatione discerni: nam illa, quæ realiter coniunguntur, vt anima & corpus, realiter nihilominus distinguuntur. Ad hæc respondetur, maximum intelligi primùm, quando vnum illorum non habet modum existendi eminentiorem, & magis illimitatum. Diuinitas enim Christi ratione suæ infinitatis est vbiq̄ue, humanitas verò minimè. Item intelligitur de absolutis: nam respectus extrinsecus aduenientes, vt præsentia cœli possunt esse in vno loco, & non in alio. Itē quādo dixit, ea, quæ realiter cõiunguntur, sola animæ operatione discerni, nō intellexit sola ratione distingui, sed quòd solo intellectu

consi

consideretur vnum esse sine alio. Neque negauit de potentia Dei absoluta posse separari. Quare ambigere nemo potest, quin Christus posset facere, vt corpus esset in sacramento, & non omnia, neq; quantitas, neq; aliquod eius accidens, sed loquitur de naturali cõcomitantia supponendo, vt res habet, q̃ Dominus non facit hic aliud miraculum, quàm quod in forma explicatur. ¶Dubium autem est, cum dicitur corpus esse sub speciebus panis ex vi sacramẽti, quomodo accipiatur corpus. Potest enim tribus modis nomẽ hoc vsurpari. Vno. s. vt genus subalternum directè positum in prædicamento substantię, sicut dicimus, q̃ animal est corpus, & corpus substantia. Secundo modo accipitur, vt est species quantitatis continuæ, quæ sunt tres. s. linea, superficies, & corpus. Et tertiò deniq; , vt est altera pars compositi, quæ differt ab anima: constat enim homo ex corpore & anima. ¶Ad hoc respondetur, non accipi primo, aut secundo modo, sed tertio. De secundo non est dubium, quia quantitas non est substantia, cùm tamen hæc conuersio sit transsubstantiatio. Et de primo etiã probatur, quia tũc corpus supponeret pro aggregato ex anima & corpore, atq; adeò per communicationem idiomatũ supponeret pro ipso supposito Christi. Nam vt verè est homo & animal, sic est corpus. Et tamen forma nõ dicit, hìc sum ego, sed, Hoc est corpus meum.

Dubium.

Responsio.

¶Item arguitur. Christus dominus dedit nobis corpus suum, & carnem in cibum ad manducandum: corpora autem animalium, dum nobis in cibum veniunt occisa sunt, atq; adeò animã non includunt. Accipitur ergo hìc corpus, vt distinguitur ab anima, quã ideo nõ includit in recto, vt supponat pro aggregato ex corpore & anima, sed in obliquo, quia habet esse corporeum ab anima, sicut albũ ab albedine. At q̃m post mortẽ Christus resurrexit & viuit, idem corpus consecratur, quod in cœlo vita fungitur. ¶Sed tamẽ esto, corpus accipiatur hìc pro altera parte cõpositi, dubiũ restat quæ nam res sit illa. Illi nanq; ex nominalibus qui vnam tantùm animã in homine agnoscũt (nã Okam plures fingit) aiunt corpus esse nihil aliud, q̃ materiam primã. Quoniam in homine, nõ est alia pars substãtiæ, q̃ materia. Atque hanc opinionẽ amplectitur Gabr. in. 4. d. 11. q. 1. & in can. lectione. 42. Scot. verò. d. 11. q. 3. dicit, corpus esse aggregatũ ex materia & forma corporeitatis, quam ponit coæuam materiæ. Ait quippe, dum aër cõuertitur in ignẽ, non fieri resolutionem vsq; ad materiam primam, sed manere cõpositũ ex materia & forma corporeitatis, cui superuenit forma ignis. In proposito ergo ait formam panis conuerti in formam corporeitatis Christi, illamq; dũtaxat subinde ex vi consecrationis manere in sacramẽto.

Gabriel. Scotus.

¶Attamẽ cõtra priorẽ opinionẽ est argumentũ, q̃ corpus nõ dicit meram materiã primam, sed ipsam cũ omnibus organis, & dispositionibus ad vitam necessarijs, quæ habere non potest nisi per aliquam substantialem formã, secundùm sententiã Arist. 2. de anima. vbi ait, animã esse actum corporis physici organici potentia vitam habentis. Deinde arguitur. Sequeretur secũdùm illam opinionem, q̃ si materia corporis Christi daretur sine forma, quod ipsi admittunt, tunc panis dum consecratur, nõ conuerteretur nisi in materiã: imò q̃ neq; modò conuertitur nisi in illam.

Cõtra Sco.

¶Sed cõtra opinionem Scoti arguitur. Sicuti forma accidentalis est actus totius substantię, ita & forma substãtialis est actus immediatus materiæ primæ. Vnde colligitur, q̃ in omni corruptione fit resolutio vsq; ad materiã primam, vt in generatione aduenial forma nudæ materiæ tanquã actus suæ propriæ potentiæ. Quapropter, q̃ maneat compositum actu in corruptione, cui superueniat alius actus substantialis, syncera philosophia abhorret. Optimè ergo concluſit S. Tho. artic. 6. præcedentis quæstionis, formã panis conuerti in animam Christi quatenus dat esse corporeum: ac perinde hìc dicendũ ex vi cõsecrationis manere hìc corpus Christi, quod supponit pro altera parte compositi cõnotando illam formam, à qua recipit esse corporeum, quę est anima rationalis. Sub qua ideo præscisa ratione est hìc anima ex vi consecrationis.

1. Argum. Scoti.

¶Contra hãc autẽ sentẽtiam arguit Scotus loco citato dupliciter. Primò. Si anima rationalis daret homini esse corporeũ, & esse rationale, sola ratione differret in quantum dat vnum esse à seipsa, inquantũ dat aliud. Ex quo conseqeueretur, q̃ forma panis conuerteretur in ens rationis. At verò concesso antecedenti negatur hæc cõsequentia. Sæpe enim impugnatores D. Tho. hoc fallit, q̃ putant, ob id q̃ distinctio sit rationis extrema esse essentia rationis, cùm tamẽ anima, licèt diuersis rationibus à seipsa distinguatur per distinctionẽ rationis, nihilominus ipsa vtroq; modo sit ens reale: quare forma panis in ens reale cõuertitur. ¶Secũdum argumentũ Scoti & Gabrielis est. Si hostia, quã Christus cõsecrauit in cœna mansisset in triduo cõsecrata, idẽ corpus virtute præteritæ cõsecrationis cõseruaretur sub specieb⁹ & tamẽ tũc corpus nõ habebat esse corporeũ

2. Argum. Scoti & Gabrie.

ab anima rationali, quippe quæ per mortem fuit ab ipso separata: ergo nō erat illic ex vi cō secrationis nisi forma corporeitatis, quæ man sit in cadauere: atq; adeò illa erat, in quā dum fiebat consecratio, conuersa fuit forma panis. Absurdū enim est dicere, q̄ illa forma, quę fuit terminus consecrationis non maneret semper in sacramento. Eadē ratione cōcludit Gabriel, quòd conuersio fit in solam materiam, vtpotè quæ sola manet in corpore viuo & mortuo.

¶ Ad hoc respōdetur per distinctionem maioris, scilicet, q̄ māsisset idē corpus in triduo in illa hostia. Mansisset enim idē eo modo, quo in esse naturali manebat in sepulchro: non enim aliud est in sacramēto q̄ est in natura, in sepulchro verò māsit: idem quantùm ad materiam, & hypostaticam subsistētiam, quia mansit corpus assumptum à verbo, non tamen idem māsit formaliter, quia non ab eadem forma habebat esse corpus, sed à forma cadaueris. Quod enim maneret eadem forma corporeitatis, quę erat in viuente, iam modò impugnatum est.

¶ Sed præterea arguitur. Cum corruptio vnius sit generatio alterius, necesse est, vt abeūte anima Christi à corpore, succederet in corpore alia noua forma cadaueris, quando quidē tam verè mortuus fuit in quantū homo, quàm cæteri hominum. Et profectò negare cadauer in Christo, est quodammodo verā negare mortem. Sunt autem qui horribile arbitrantur po-

In Christo defuncto fuit forma cadaueris.

nere in Christo formam cadaueris, vt quæ via est ad corruptionem. Eò quòd dixerit Psaltes. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē. Nihil hoc tamen absurditatis habet: nā homo etiam cum anima rationali corruptibilis est, & tamen Christus factus est homo. Nō ergo plus deformitatis habet concedere in Christo formam cadaueris, quàm confiteri mortuum fuisse & sepultum. Verbum enim Psalmistæ hoc tātùm admonet, quòd virtute diuina cadauer illud foret seruādum, ne vlla ex parte corrumperetur, quousq̄ue integr rūesurgeret. Ad formam ergo argumenti respondetur, quòd in triduo māsit idem corpus Christi eo modo, quo corpus defuncti dicitur idem, quod fuit viuentis, atq; eidem diuino suppositō vnitum. Quare non sequitur, Erat corpus ab alia forma: ergo non erat idem. Hoc enim esset verum si forma esset pars intrinseca corporis sicut anima est pars hominis: & tamen non est nisi extrinseca sicut albedo albi, vt iam suprà expositum est. Vnde sicut si Petrus pdita ista albedine acquireret aliam, maneret idem albū, ita illic manebat idem corpus materialiter.

1. Argum. ¶ Punctum hoc tangit S. Tho. argumento primo, quod est huiusmodi. Corpus Christi incipit esse in sacramēto per conuersionem: panis autem & vinum conuerti non possunt in diuinitatē Christi, neq; in eius animā. Christus verò constat ex tribus substantijs: scilicet, diuinitate, anima, & corpore: ergo nō est totus Christus in sacramento. Respondet, argumentum concludere diuinitatem, & animam Christi secundùm esse spirituale non esse in hoc sacramento virtute consecrationis, sed ex reali concomitantia: quoniam diuinitas corpus assumptum nunquā dimisit, neque in duo. Quare in symbolo Ephesino, vt suprà dictum est, & refertur de conse. d. 2. can. Necessariè, cōfitemur q̄ in hoc sacramento participes efficimur corporis & sanguinis Christi, non vt communem carnē percipientes, nec viri sanctificati, & verbo coniuncti secundùm dignitatis vnitatem, sed verè viuificatricē, & ipsius verbi propriam factam, (id est illi vnitam.) At quoniam anima in triduo separata fuit à corpore, si tunc fieret consecratio corporis, non esset in illo sacramēto anima, neq; ex vi cōsecrationis, neq; ex cō comitātia. Verùm quia dum resurrexit, anima reddita est corpori, & vt ait Paul. Rom. 6. iam non moritur, nunc in sacramento est ipsa anima ex concomitantia. Quod intelligitur in quantum dat esse viuens, & rationale: nam in quantum dat esse corporeum, iam dictum est, esse idē ex vi consecrationis. ¶ Ex hac solutione fit cōsequens, q̄ si in triduo fieret consecratio, ex vi consecrationis esset illic forma cadaueris. Quapropter si hostia illa cōsecrata conseruaretur vsq; ad diem resurrectionis, virtute eiusdē elapsæ cōsecrationis esset anima succedēs formę cadaueris, dansq; subinde esse corporeū. ¶ Arguitur autē, q̄ anima nō solū quatenus dat esse corporeum, verùm & quatenus dat esse vitale, & rationale sit in sacramēto. Idē efficit nunc forma, quod fecit dū Christus cōsecrauit: sed ipse cōsecrauit corpus tunc viuū, quale tunc habebat, habens q̄ue esse rationale: ergo tale corpus est ex vi sacramenti. Item arguitur autoritate Hugonis lib. 2. de sacramen. par. 8. cap. 3. & Inno. lib. 4. cap. 12. vbi vltro citroq̄ue differentes vtrum tradiderit Christus discipulis, ac subinde nobis in sacramento corpus mortale, an immortale, in hanc eandē flectuntur partem, q̄ dedit nobis corpus immortale quale nunc est: immortalitatem autē non habet, nisi per animam quatenus est immortalis, quod habet in quantū rationalis.

Concilium Ephesinum

Argumēti

Hugo.

Aliud arg.

¶ Sed ex cōtraria parte nihilo debilius arguitur, quòd non deberet hic esse nisi forma cadaueris, qualem habuit in triduo: nā dedit nobis

corpus

corpus,vt est esui aptum: nō autē comedimus corpora animaliū nisi ex anima, quod vt supra diximus,videtur significasse dicens,Quod pro vobis tradetur. Respondetur ex vi consecrationis neq; esse corpus viuū nec mortuum, nec mortale, nec immortale, sed simpliciter corpus,prout verba sonāt,siue viuū,siue mortuum. ¶ Vnde ad primū argumentum respondetur, q̄ quanquam Christus viuus consecrauit,nō tamen consecrare voluit nisi corpus, & hanc virtutem dedit formę,qua ideo in triduo etiam vtēdum esset dum erat mortuus,& modò dum viuit. Vnde cū adiecit. Quod pro vobis tradetur,solum significauit id ipsum,quod erat futurū in pretium redēptionis, relinquendum in cibū sustētationis: sed quia non dedit carnes manducandas nobis sub forma carniū, nihil refert sint ne viuæ an mortuæ. Quapropter, quod ait Hugo tradidisse nobis corpus immortale,intelligitur, q̄ tradidit nobis corp? quod non erat incinerandum,sed resumpturū animam,in qua erat perpetuò victurum: quæ tamen anima non est hic, nisi per naturalem concomitantiam. ¶ Aliter tamen arguitur, q̄ sit in sacramento diuinitas ex vi consecrationis. Quicquid enim exprimitur in forma est ibi virtute consecrationis: illic autem exprimitur,corpus meum (hoc est,Christi) existere esse autem Christi non potest nisi assumptum à diuinitate,vt modò ex cōcilio Ephesino allegatum est: ergo virtute consecrationis illic est diuinitas. Negatur cōsequentia:nā etsi non possit esse Christi,nisi assumptum à diuinitate, nihilominus etsi esset vnitum in cœlo, & non in sacramēto,verificaretur forma: esset enim corpus Christi quāuis hic nō esset Christus. Quare forma in rigore non significat, q̄ in sacramēto sit vnitum. At quia re vera nō dimisit illud, ex concomitantia est illic diuinitas. Eo potissimum, q̄ in triduo in rigore non erat corpus Christi,sed corpus,quod fuerat Christi,vel corpus suppositi,quod fuerat Christus,Et nihilominus tunc fieri poterat consecratio.

Argum. de diuinitate.

2. Argum. ¶ Secundò arguit S. Tho. Christus est in hoc sacramēto secundū quod competit refectioni fideliū,quæ in cibo & potu consistit:dominus autē.Ioan. 6. Caro mea, inquit, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: ergo ex vi sacramenti solùm est hic caro,& sanguis:in corpore autem sunt alia multa, vt nerui & ossa:ergo non est illic totum corpus,ex vi sacramenti. Respondetur,totum corpus vt verba sonāt, esse in sacramento. Quare Ioan.6.Caro accipitur pro toto corpore includente neruos,& ossa, & omnia, vt distinguitur contra sanguinē. Appellauit autem corpus carnem:quia illa est ad manducationem aptior quam ossa.

¶ Nota ergo hic, q̄ non est ex vi sacramenti solùm corpus sicut lapidis, aut ferri, quod nō habet partes heterogeneas:sed corpus humanū, quod dicit compaginem ex ossibus, & neruis, & carne,& diuersis ōrganis, hoc est, diuersarū complexionū,& qualitatū,vt suprà ex Aristotele.2.de anima citatum est,vbi ait, animā esse actum corporis Physici.organici,&c. Et sic accipit ecclesia carnē dum cātat. Verbo carnē efficit:nam & can.Nos autē.& can.Corpus.atq; multis alijs de consecra.dist.2, caro pro corpore accipitur. ¶ Atq; hinc magnū argumētum aduersus Scotū struitur, q̄ non sit virtute consecrationis solū compositū ex materia, & forma corporeitatis. Nā illa forma solum faceret corpus,ut est genus omnium corporū:non autem corpus humanū ex ossibus, & carne compactum,& organis efformatum.

Notandum

¶ Contra hoc autem est argumentum fortius, q̄ suprà fecimus. Sequeretur, inquā, q̄ nō esset idē corpus in triduo Christi mortui,quod nūc est viuentis:nam vt inquit Aristo. oculus mortui nō est oculus nisi æquiuocè,& pariter carnes cadaueris non sunt carnes nisi æquiuocè, Respondetur,vt suprà,satis esse, vt sit idē corpus eo modo,quo dicimus, corpus idem Petri sepeliri. Est enim articulus fidei Christū fuisse sepultū propterea, q̄ eius corpus fuit sepultū.

3. Argum. ¶ Tertiū argumentum est, de quantitate corporis Christi, quæ cùm sit sex vel septem pedum, non videtur capi sub speciebus paruæ hostiæ.Et respondet, quod cum facta conuersione panis in corpus,& vini in sanguinē, omnia accidentia ipsius panis,& vini maneant,cō sequens est,vt etiam dimensiones maneāt quibus etiam panis & vinum mensurabantur, ac subinde subsequitur, vt eædem dimēsiones panis & vini non conuertantur in dimensionem corporis Christi,sed tantùm substantia in substātiam, vt verba formæ sonant. Quapropter dimensiones corporis Christi non sunt in sacramento ex vi consecrationis, sed per concomitantiam sicut diuinitas & anima. Ex quo rursus sequitur, q̄ corpus Christi non est sub speciebus per modum quantitatis; quia non est ibi ratione illius, sed est per modum substātiæ:quem quidē modum quantitatis ipsa concomitatur. Substantia autem ex natura sua tota continetur in parua quantitate, imò in puncto: tota enim natura aëris, non quidem tota quantitatiua,sed tota ratio speciei,quæ explicatur per definitionē, est sub qualibet particula quantitatis aeris. Et si non haberet quantitatem,

tem, esset in puncto, sicut est natura Angeli: tota ergo substantia corporis est sub vtraq; specie. Et quia quantitas est illic tantùm per concomitantiam, tota etiam eius quãtitas est sub qualibet particula, vt articulo quarto mõstrabitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm totus Christus contineatur sub vtra que specie huius sacramenti.

NOn satis est credere Christum esse totum in sacramento, sed nosse oportet, vtrum sit totus sub speciebus panis, & totus sub speciebus vini. Ad quod Diuus Thomas, respondet duabus conclusionibus. Prima, Certissimè tenendum est, quòd sub vtraq; specie sacramenti totus sit Christus, iuxta glo. super illud, similiter & calicem. 1. Corin. 2. affirmantem, quòd sub vtraque specie panis & vini idem sumitur. Aliter tamen est sub alijs speciebus, quàm sub alijs. Nam sub speciebus panis est quidem corpus Christi ex vi consecrationis, sed sanguinis ex naturali concomitantia, sicut diuinitas & anima: sub speciebus verò vini è conuerso est quidem sanguis ex vi cõsecrationis, & corpus ex naturali cõcomitantia sicut diuinitas & anima, eò quòd nunc sanguis Christi nõ est à corpore separatus sicut fuit in triduo. ¶ Hinc infert conclusionem secũdam, quòd si in triduo fieret consecratio corporis, illic non esset sanguis ex concomitantia, neque si fieret cõsecratio sanguinis, illic esset corpus. Súpponit enim D. Thom. totum tunc sanguinem fuisse effusum, & à corpore separatum. ¶ Quòd totus Christus sit sub vtraque specie in dubiũ reuocare non licet, quia est fides catholica. Non solùm propter glossam, quàm hìc D. Thom. citat, cæterum ob decretum concilij Florentini. Quæ itidem veritas ex more ecclesiæ colligitur, æqualiter adorantis sanguinem ac corpus, quod nisi sub vtraque specie totus esset Christus, non faceret, imò suos erudiret alumnos, vt inter cultum sanguinis, & cultum corporis discernerent.

¶ At verò circa postremum verbum secundæ cõclusionis, scilicet, q̃ in triduo sicut in rei veritate corpus erat separatũ à sanguine, ita si tũc fieret cõsecratio, neutrum esset sub speciebus alterius, litem mouet hìc Caietanus aduersus Scotũ in. 4. d. 10. q. 4. Scotus enim illic, licèt cõcedat conclusionẽ: videlicet, q̃ in triduo, nec corpus esset sub speciebus sanguinis, nec sanguis sub specieb⁹ corporis, negat tamẽ illã causalem, qua ex existentia naturali in cœlo infertur similis existentia sacramentalis, & è cõuerso. Imò ponit duas contrarias conclusiones, scilicet, q̃ posset corpus, & sanguis, aliquas habere proprietates, & modum existendi naturalẽ, quas quidem proprietates, & modum non haberet sacramentaliter, & è conuerso. Nam existentia, inquit, corporis Christi in rerum natura indifferens est, vt existat naturaliter vel sacramentaliter. Quare potuisset Deus sine eo, quòd Christus nasceretur è virgine ponere in sacramento corpus, eo modo quo nunc est, vnitum diuinitati, licèt nullibi modo naturali existeret. Et eadem ratione posset nunc in cœlo habere quantitatem, quàm non haberet in sacramento. Et potuit etiam facere, vt licèt in triduo esset corpus à sanguine separatum, nihilominus in sacramento essent tunc coniuncta, & vice versa, vt licèt in cœlo sint modo cõiuncta, sint in sacramẽto separata. Contra hãc autem opinionem, non opus erat tam acri oppugnatione insurgere, q̃ Caietanus instruit: nã si sermo sit de potẽtia absoluta, nemo ambigere debet, quin hæc omnia Deus possit facere, vt suprà dictum est. Quinuerò quanuis anima in triduo fuerit à corpore separata, potuit Deꝰ facere, vt in sacramẽto esset ei coniũcta. Sicut & me viuente potest mei partes alibi seorsum disiunctas ponere. At verò S. Tho. nullam istorum miraculorum rationẽ habet, quæ ad rem non pertinent, sed vno suppositò admirandæ consecrationis effectu, cætera (quòd officium theologorum est,) secundùm rerum naturam perpendet. Sed quorundam ingenium est, rationes, quæ ex natura sacramẽti pullulant, per potentiam Dei absolutam impertinentissimè infirmare & labefactare.

¶ Vehementius tamen argumentum contra conclusionem huius articuli fit hoc modo. Sãguis non est corpori vnitus per continuationem, sed pervenas, & arterias, proprium habet motum: nam si continuus esset, tunc dum de vena vel naribus emittitur, discrasia illa interna, hoc est discontinuatio, dolorem faceret: cuius contrarium experientia docet: ergo sanguis non informatur anima rationali: nam quòd eadem anima duo disiuncta corpora informet, impossibile est. Hinc ergo primum cõsequitur, vt sub speciebus vini ex vi consecrationis nõ sit anima: nam cũ non informet sanguinem, nõ dat ei esse sanguinis, atq; adeò forma vini non conuertitur in ipsam. Item neque est illic corpus ex concomitantia, postquam in cœlo non est vnitũ sanguini. Et cõfirmatur secun-

1. Cõcluſ.

2. Cõcluſ.

Expoſitio articuli.

Caietan. ad uerſus Sco.

Vehemẽtius argũ.

secundò. Dū Christus consecrauit suū corpus, neq; ex vi cōsecrationis, neq; ex cōcomitātia erat in sacramento cœna, quā crudā habebat in stomacho, quia nō erat pars corporis: ergo neq; sanguis eadem ratione. Et tertiò id confirmatur. Christus nō propriè videtur assumpsisse sanguinē. Haud enim assumpsit nisi humanitatem, quæ constat ex anima & corpore: anima autem cum non informet sanguinem, non perficit eū, nec tribuit ei vitam, sanguis enim non viuit: Christus verò nō videtur assumpsisse nisi corpus per animam perfectum & viuēs: si ergo nō assumpsit sanguinem, non sequitur, vt cōsecratū corpus cōcomittetur sangus, aut consecratum sanguinē concomitetur corpus.

Responsio. ¶ Ad hæc respondetur, q̄ etsi sanguis, & reliqui humores non sint vniti corpori, neque sic anima informantur vt viuant, imò habēt proprias formas substantiales, licèt imperfectas nihilominus sunt de integritate, ac perinde de veritate corporis, sine quibus corpus viuere non posset, vt ait S. Tho. 1.p.q.vlt.ar.1. & in.4. sententiarum.d.44.q.1.ar.2.quæstiunc.2. Atque hac ratione dicuntur coniuncti corpori. Qua vtiq; ratione Philosophus lib. de animalibus, sanguinem inter partes animalis cōnumerat. Vnde anima actione caloris naturalis digerit sanguinem & alios humores, eosq̄ue adeo perfecit tanquā in via vt conuertantur in substantiam aliti, & tunc anima ipsa informentur. Vnde non est negandum, quin Christus cōsequutiuè assumpserit sanguinem, & reliquos humores, sine quibus viuere non poterat. Imò vt S. Tho. in hac.3.p.q.31.art.5. docet, ex sanguine virgineo corpus assumpsit. Hac ergo ratione sanguis corpus cōcomitatur in sacramento, & sanguinē corpus, & anima. De cibo autē, quē Christus habebat in stomacho dum consecrauit, non est par ratio, cum crudus, non esset de integritate corporis magis q̄ morsellus, quem

1. Argum. haberet in ore. ¶ Primum argumentū S. Thomæ est. Hoc sacramētum in salutem fidelium institutum est, nō quidem ob virtutem specierum, sed illius rei, quæ sub illis continetur: si ergo nihil continetur sub vna specie, quod non sit sub altera, tunc consecrato pane, superflua est consecratio vini. Respōdetur, q̄ licèt totus Christus sit sub vtraq; specie, nihilominus nō frustra seorsum duæ fiunt consecrationes. Primum ad repræsentandum passionem Christi, in qua sanguis à corpore fuit seiūctus, in cuius ideo consecratione mentio fit effusionis. Secū dò hoc etiam vsui sacramenti congruit, vt sumatur sub forma cibi & potus ex quibus alimentum constat. Et tertiò cōpetit perinde effectui, vt corpus in salutem corporis sumatur, & sanguis in salutē animę, eo modo, quo.d.præce.q.1.ar.1. expositus est. ¶ Secūdò arguitur. 2. Argum. Sub nomine carnis, vt suprà dictū est, omnes corporis partes intelligūtur, veluti ossa, & nerui, quibus, & sanguis & reliqui humores annumerātur: ergo sicut post cōsecrationē corporis, nō consecrātur seorsum ossa, aut reliqui humores: fit vt neq; operæ pretiū sit cōsecrari sanguinē. Respōdetur, in passione Christi, cuius hoc sacramentū est memoriale, nō fuisse à corpore reliquas partes aut humores, separatas, iuxta illud Exod. 12. Os nō cōminuetis ex eo, fuit autē effusus sanguis, & ideo seorsum cōsecratur. Accedit, & alia ratio optima, q̄ sanguis Nota bonā rationem. effusio mortē repræsentat, per quā nos redemit. Vnde in Apoca.c.1. & .5. & ad Roma.3. & aliàs crebrò in nouo testamento, Christus legitur redemisse nos in sanguine suo, sicuti filij Israel in Ægypto sanguine rubricati seruati sūt. Atq; in huius figurā Pontifex antiquæ legis introibat in sancta sanctorum cum hircorum sanguine, & vitulorū. Quod vtiq; Apostolus Hebr.9. vmbrā fuisse docet summi sacerdotis nostri Christi, qui nos sanguine suo redemit. In cuius ideo cōsecratione fit mentio q̄ sit sanguis nouī & æterni testamenti. ¶ Tertiò argui 3. Argum. tur. Quod factū est: iterum fieri nō potest: sed sub speciebus panis iā est corpus cū sanguine: ergo nō incipit esse postea per cōsecrationē vini. Respondetur q̄ sicut sanguis sub speciebus corporis nō incipit esse ex vi cōsecrationis, sed postmodū per cōsecrationē vini: ita & corpus, q̄d priùs fuit ex vi sacramēti nō incipit sic esse postea sub specieb⁹ vini, sed per cōcomitātiā.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis vel vini.

QVoniā definitū est sub speciebus panis totū esse Christum, & totū sub speciebus vini, sub sequitur quæstio, vtrū sub qualibet quoq; particula specierū panis, & sub qualibet specierū vini sit itidem totus. Et respondet D. Tho. tali cōclusione affirmatiua bimēbri. Manifestum Conclusio. est q̄ sub qualibet particula specierum panis, est totus Christus, etiā hostia integra manēte. Et qa conclusio est de fide, declarat illā ratione naturali, vt fiat intelligibilis. Dictū em̄ est ar. 1. solā substātiā corporis Christi & sanguinis esse

esse ex vi cōsecrationis in hoc sacramēto: quā titatem verò dimēsiuam eiusdem corporis, nō nisi per concomitantiam. Ex quo fit, vt illic dicebamus, corpus esse illic per modum substantiæ, idest per modum, quo corpus est sub dimēsionibus, & non per modum dimensionum id est, non per modū illum, quo quātitas dimensiua corporis Christi est sub quantitate dimensiua loci, quemadmodū est in cœlo. Natura verò substantiæ est tota sub qualibet parte dimēsionum, vt suprà diximus: vt tota natura specifica aeris vel panis est sub qualibet particula dimensionum: ergo Christus hoc modo est in sacramento, ac si nullam haberet quātitatem. Declarat secūdam partē conclusionis, scilicet, hoc esse verū etiam antequā hostia frangatur: nam vt tota natura substantiæ sit sub qualibet parte dimensionum, indifferens est illa earundem dimēsionū fractio. ¶Ex quo infertur exēplum illud vulgo celebratum de speculo, licèt sit plebeis auribus plausibile, esse aliquatenus deceptorium, & ad rem non vsq; adeò aptum. In speculo enim integro vna apparet rei imago, cū autem frāgitur, in singulis particulis repræsentantur imagines singulæ. Hoc autem non est omnino simile: nam multiplicatio illa imaginū resultat ex fractione speculi, per quā fiunt specula plura, in quorū cuiusque superficie fit vnus specierū conus: qua ratione fiunt reflexiones diuersæ. In sacramento autem antequā hostia frangatur in qualibet parte est totus Christus. ¶Totum igitur Christū esse sub qualibet specierū parte confessio est ecclesiæ, vt habetur ex verbis Aug. hîc citatis in sermone dominicæ quintæ post Epiphaniā, & refertur de consecra. d. 2. can. singuli. & ex Hilario canone statim proximo. Vbi pars. & ex concilio Florentino. Et ex vsu ecclesiæ, quæ vnam hostiam in plures sumētes distribuit, tantum singulis tribuens quantum omnibus. Quin verò & ex ipsa Christi actione idē receptus fuit vsus Matth. 26. & Lucæ. 22. Haud quippe creditur singulas bucellas singulis consecrationibus cōsecrasse, sed eadē omnes. Quòd & de calice manifestū est, Accipite enim, inquit, & diuidite inter vos. Quòd autem sit totus in qualibet parte ante fractionem, nō omnes fatentur. Quinuerò Alex. 4. part. q. 40. membro. 3. art. 5. & Bonauentura distin. 10. in prima parte distinctionis. q. 5. quorundam opinionem referunt, ꝙ in vna hostia nō esset nisi in tota: cum autem diuiditur, manet totus in qualibet parte exemplo speculi fracti. Idque sic probabant. Vbi non est nisi vna hostia sacerdos nō intendit nisi illam cōsecrare, intētionem ad vnam dirigendo: ergo non est illic in tota semel. Cùm autem post diuiditur, nō quidem virtute consecrationis, sed quia corpus ipsum est incorruptibile & indiuisibile, non diuiditur ad diuisionem specierum, sed manet in singulis partibus integrum. Et forsan sunt qui dicant hanc opinionem non esse erroneam, quia non citatur illic tanquam erronea. Neque verò ecclesia videtur determinasse totam esse in singulis partibus, nisi quando frangitur. Sic enim legitur in concilio Florentino. Sub qualibet parte separatione facta, totus est Christus. Et in canon. Singuli. hîc citato hoc tantū habetur, quòd in singulis portionibus, dum sumitur, totus est Christus. ¶Nihilominus profectò dicere non auderem, minoris esse erroris, negare totū esse in singulis particulis ante fractionem, quàm post fractionem. Primū enim in can. Vbi pars. sine discrimine dicitur, vbi pars est corporis, est & totum. Vbi subditur exemplum de manna, de quo dicitur, ꝙ qui plus collegerat nō habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus. ¶Secundò, & ratio est planissima. Facta diuisione hostiæ sub singulis partibus est totum: id autem non fit virtute fractionis, vt fit in speculo fracto: ergo antea existebat sub singulis. Probatur minor. Existentia corporis in sacramento non est naturalis, sed miraculosa per diuinam virtutem: fractio autem illa non est actio nisi humana: ergo existentia corporis sub qualibet particula non est virtute fractionis, sed virtute consecrationis: diuina enim virtus in sacramento nō nisi per vim cōsecrationis operatur: ergo consecratio fecit vt sub singulis particulis esset corpus. Vnde Innoc. lib. 4. de mysterio missæ cap. 8. Totum inquit, corpus in singulis particulis continetur: quod inde conijcio, quoniam in quotlibet partes species diuidantur, sub singulis partibus totus est Christus. Ratio ergo quare totus existit in singulis post diuisionem est, quia similiter integra hostia existebat.

¶Tertiò arguitur. Oēs partes hostiæ sunt homogeneę, hoc est eiusdem rationis: ergo sicuti dum sacerdos plures simul hostias cōsecrat eadem intentione in singulis ponit corpus: ita & in singulis partibus eiusdem hostiæ. Vnde ad eorū argumētum respōdetur, ꝙ non opus est singulas intentiones ad singulas particulas hostiæ dirigere, sed vnica id fit. ¶Quartò. Si in tota hostia esset sic totus Christus, ꝙ nō esset totus in qualibet parte, deberet subinde cōcedi, quòd esset illic tantùm quanta est tota hostia, atq; adeò deberet signari punctum vbi est caput, & non pes, aut vbi est vnum brachium & non

Exēplū de speculo nō admittitur.

Expositio articuli.

Sētentia authora.

non alterum, ac perinde concedendum esset ꝙ nunc esset illic Christus supinus, nunc verò resupinus, quæ omnia vergerent in irrisionem fidei. Designemus enim stylo vnum pũctum in hostia. Aut illic est totum corpus: & tũc idem debes de singulis concedere. Si verò non sit nisi pars: ergo in alio inferiori sunt pedes: quare vertendo hostiam erit corpus nunc transuersum, nunc verò inuersum. Præterea. Si consecraretur hostia multò maior quam est quantitas Christi in cœlo, sequeretur tunc quòd aliquæ partes illius hostiæ essent corpore Christi orbatæ, putà ad quas eius quantitas non posset pertingere. In summa, Cùm sit illic corpus ad modum substantiæ, sit vt sit in quolibet pũcto, sicut anima rationalis est in toto corpore, & in qualibet eius parte.

¶ At quanquam vera sit conclusio, ratio verò S. Thomæ non apparet efficax: videlicet, quia est illic ad modum substantiæ, cuius tota essentia est in quolibet pũcto. Nam etsi hoc verum sit de substãtia homogenea, ideſt, eiusdẽ rationis, vt est aer & ignis: tamẽ in heterogeneis, id est, habentibus partes diuersarum rationum, id non apparet verum, quale est corpus humanum: constat enim substantia hominis ex capite habente os, nares, &c. & ex brachijs & pedibus: hæc autem cogitari non possunt subsistere omnia sub quacunque particula specierum: nam tunc essent sine ordine. Respondetur etiã in huiusmodi substantijs verum esse nõ sic per se existere in ordine ad locũ, sed hoc habere ratione quantitatis. Verum est tamen ꝙ nõ posset homo habere organa nisi quãtitate constituente ordinem inter partes ipsas corporis: videlicet, vt caput sit supra pectus, & pectus sit supra ventrem: quare corpus Christi suam habet quantitatẽ in sacramento hoc munere fungentem, vt art. proximo videbimus.

1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Species sacramẽtales sunt in infinitum diuisibiles: si ergo Christus sub qualibet specierum est antequam diuidantur, infinities esset in sacramẽto: infinitum autem & naturæ repugnat & gratiæ. ¶ Nonnulli, quorum est Marsilius libr. 4. q. 7. ar. 1. per distinctionem respondent, quòd corpus Christi sit in hostia pluribus vicibus partialibus, non tamen totalibus. Est tamen ineptum dicere plures vices partiales: nam vices, diuisionem dicit. Optimè ergo absolutè respondet D. Thomas negando cõsequentiam: numerus enim sequitur diuisionem continui, vnde quandiu res est indiuisa, non est plus res est actu, sed tantùm in potentia. Ob idq; sicut substantia panis ante consecrationem non est pluries sub suis dimensionibus, ita neque corpus illi succedens est nisi semel sub illis. Sicuti anima licèt sit in qualibet parte corporis nõ nisi semel est in toto. Facta verò diuisione, quot erunt partes actu, toties erit sacramentum.

¶ At quod non sit totus sub qualibet parte apparet argumentum. Sunt enim aliquæ particulæ adeò exiguæ, quæ per se non possunt subsistere, vt potè quæ sunt minores minimo panis vel vini: ergo sub illis non erit corpus nec sanguis: quoniã cùm Deus nihil faciat frustra, sub illis, quæ per se separari non possunt, vt fumentibus porrigantur, non est cur sit corpus. Audiui quandoq; hoc esse sustentabile, vt nõ esset sub illis, imò hanc opinionem diuo Bonaventuræ impingebant. Ipse autem non ait in prælegata. q. 5. nisi quòd hostia nõ potest in infinitas partes esse diuisa: qa in diuisione peruenien dum est ad partem minimam formalẽ. s. vt sub minori nequeat esse panis, quod quidẽ verissimum est. At verò quod aliqua esset hostiæ particula sine corpore, hæresis esset asserere: nã cùm totus panis conuertatur in corpus, nulla potest esse particula vbi non sit corpus, aliàs essent particulæ vacuæ & corpore & pane. Item si vna particula minor minima illic esset sine corpore, quęcunque talis ad intellectũ signata esset pariter sine illo, atq; adeò per singulas inducendo cõcluderes in tota hostia nõ esse corpus. Respondetur ergo, quòd quauis separata minima parte si illa diuideretur desineret illic esse corpus, quia desinerent species panis: tamen in toto quia conseruãtur illic species non datur tam parua pars quin sub quauis minori sit corpus.

Argumẽtũ

¶ Secũdò arguitur. Corpus Christi est organicum: ergo habet partes distantes, vt oculũ ab oculo, & manum à pede: hoc autem fieri non posset sub qualibet specierum particula: ergo non totum corpus est sub qualibet. Respõdet S. Tho. & est notanda solutio, quòd nulla substãtia quãuis organica habet per se, sed per dimensiuã quantitatẽ ꝙ mẽbra adinuicẽ distẽt: quãtitatẽ autẽ natura ipsa substantiæ ratione sua præcedit: & quia cõuersio panis terminat per se ad substantiã corporis, & nõ ad quantitatem, corpus nõ est in sacramento per modũ quantitatis, sed per modum substantiæ: quare partes eius in sacramento nõ habent eandem distantiam, quam per eãdem quantitatem habent in cœlo.

2. Argum.

¶ Sed hinc oboritur argumentum, quòd tunc sequeretur partes corporis in sacramento confusissimè esse permixtas: nam vbicunque esset vna, absq; vllo ordine essent omnes. Respondetur S. Thomã solum negare distan-

Argumẽtũ

distantiam partium, quę est in ordine ad locũ, non tamen ordinem inter se partium, vt inter aures sint oculi, & inter oculos nasus, & subtus caput reliquum corpus: quare non est confusio, vt art. proximo videbimus.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Corpus Christi semper retinet veram corporis naturam, neque vnquam mutatur in spiritum, de ratione autem corporis est, vt sit quantitas positionem habens, & situm in ordine ad locũ, vt scilicet diuersę partes corporis sint in diuersis partibus loci. Respõdetur ad minorem, quòd intelligitur de natura corporis, quam à dimensiua quãtitate sortitur. Dictum est autem corpus in sacramento non esse per modum quantitatis, sed per modum substantiæ, & ideo nõ opus est vt habeat situm, & dimensionem in loco.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

QVoniam dictũ est corpus, & sanguinem Christi in sacramẽto non esse, nisi per modũ substantiæ, atque adeò sub qualibet particula specierum totũ, cogitare quispiam posset non esse illic eius quantitatem. Et ideo Sanct. Thomas hoc interrogans respondet suppositа distinctione per duas cõclusiones. Aliquid enim esse in sacramento cõtingit, vt pluries dictum est, vel ex vi consecrationis, vel ex naturali

1. Cõclus. concomitantia. Prior ergo cõclusio est. Quantitas corporis Christi non est in sacramẽto ex vi consecrationis: nam hoc pacto solum est illic id, quod est terminus proximus consecrationis: ille autẽ solum est, id quod exprimitur per formam, scilicet, corpus & sanguis. Nam cùm quantitas panis, & alia eius accidẽtia illic permaneant, non conuertuntur in quantitatẽ corporis, & alias eius qualitates. Posterior cõ-

2. Cõclusio clusio. Quantitas corporis Christi est in sacramento ex naturali concomitantia. Probatur, quia quantitas naturaliter nõ separatur à corpore: hìc autem non est admittẽdum aliud miraculum præter id, quod prouenit ex cõsecratione: ergo sicut ex naturali cõcomitantia est in sacramento diuinitas, & anima, sic & quantitas cum reliquis accidẽtibus, quæ illi sunt in cælo coniuncta.

Expositio articuli. ¶ Conclusio hæc de existentia quantitatis corporis Christi in sacramento neque in euangelio neque in sacris ecclesiæ canonibus est tam expresse asserta, quàm superiores de conuersione & existentia corporis, & sanguinis. Et ideo opus est illam ex alijs iuuante naturali ratione elicere. Nam hæretici hoc potissimum ab impossibilitate argumentum ducunt, quòd intelligere nequeunt, quomodo tanta quantitas sub tanta specierum angustia valeat contineri. Durandus ergo distinct. 10. quæst. 2. per- Durandus
quàm difficilè reputat, eiusmodi assertionem quantitatis sustinere. Enimuerò quòd corpus absque quantitate esset sub qualibet parte hostiæ, facile est intellectu: quia substantia non nisi per quantitatem habet extensionem in ordine ad locum. Quòd autem quantitas sit illic ad modum substantiæ, difficillimum inquit, est creditu. Arguit enim sic primò. Id quod Argum. Durandi
per se intrinseca ratione alicui cõpetit ex sua natura, per nullam potentiam est ab illo separabile, nequit enim esse homo, quin sit rationalis & risibilis: & ideo quia substantię corporeę per se non conuenit extensio, vt habeat partẽ extra partem in ordine ad locum, sed per quãtitatem, potest per potentiam diuinam absq; quantitate existens esse in quolibet pũcto specierum: at verò quantitati per se intrinsecа ratione cõuenit habere partes positione, & situ distantes in ordine ad locum: ergo per nullam potentiam fieri potest, vt quantitas sit in sacramento absque illa extensione & situ.

¶ Secundò arguit. Anima rationalis, quia est Argum. Durandi
indiuisibilis, sibique adeò repugnat habere situm, & extensionem in loco quanuis sit in corpore quanto & extenso, ipsa tamen non habet modum extensum, sed est in quolibet puncto: quantitas verò tam in trinseca ratione est diuisibilis, quàm anima est indiuisibilis: ergo vice versa nullibi, nisi diuisibiliter esse potest, atque adeò comparari ad locum non potest, nisi diuisibili modo, vt vna eius pars sit in vna parte loci, & alia in alia.

¶ Et tertiò id ipsum declaratur. Substãtia nullibi esse potest nisi substantialiter, quia is est modus inseparabilis ab ipsa: ergo quantitas nullibi esse valet, nisi quãtitatiuè, quoniã tam inseparabilis est hic modus à quãtitate, quàm ille à substantia.

¶ Re vera puro philosopho argumenta nõ im- Argum. Durandi
becilla existimarentur. Nihilominus cõfessio omnium doctorum imò & sanctorum est, in sacramento esse quantitatem cum reliquis suis corporeis accidentibus, vt hìc sancti Thomæ, & Alexan. 4. part. quæst. 40. membro 3. art. 4. & Bonauẽturæ dist. 10. in priori parte. quæst. 2. & Richardi dist. 10. q. 2. artic. 1. & Scoti. ead. d. q. 1.

dist.q.1.arti.2.& Marsilij.q.7.art.1.& Gabrielis in canone lectione.43.& Maioris distin.10. & omniũ.Et quidẽ Bonauẽtura, ait, cõtrariam opinionem, quãuis non erroneam, esse tamẽ erroris propinquam. Alexã. vero (& vt arbitror melius) erroneam omnino asserit. Quare Durãdus non prorsum respuit opinionem communẽ, sed tamẽ arbitratur, suã esse probabiliorem.

¶ Ad rei aũt perspicuitatẽ notandum, opinionem hanc cõmunem & veram bifariã sustineri. Vno modo ab Okam & suis sequacibus, qui putant quantitatem non distingui à re quãta. Atque aliter secundùm alios vniuersos, qui (vt res habet) consitentur esse accidẽs distinctum.

Duplex officium quãtitatis.

Secundùm quos animaduertendum est, quantitatis duplex esse officium. Vnum est, ordinem ponere inter partes corporis organici in se ipsis: videlicèt, vt oculi sint inter aures, & inter oculos nasus, & collum inter caput, & pectus. &c. Alterum verò extẽdere corpus in ordine ad locũ, vt vna pars corporis sit extra locum, in quo est alia. Okam ergo cùm teneat quantitatem non esse distinctam à substantia, sed modum quendam se habendi in ordine ad locum, ait, in sacramẽto manere corpus, quod in cœlo habet modum quantitatiuum, non autem illum habere in sacramento. Itaque quod in cœlo est quantitas, in sacramento non est quantitas, nec secũdùm vnum officium, nec secũdùm alterũ. Hoc docet in.4.q.4.& in tractatu de eucharistia capit.29. Ipsumque sequitur suus Aliacensis. Vniuersi verò reliqui citati authores, atque alij aiunt, prius officiũ quantitatis esse ei natiuum, & inseparabile, alterum verò in ordine ad locũ non esse ei vsque adeò intrinsecum, quin per potentiã diuinam possit esse sine illo. Quare in sacramento, aiunt, corpus eandem omnino quantitatem habere, quã in cœlo, non autem in sacramento habere nisi prius officium. Et quidem S. Tho. in.4.distin. 10.q.vnica.arti.3.quæstiuncu.4.expressè hãc affirmat sententiam. Hic autem non ita expressè, tamen in solutione secundi præcedentis articuli dicendo esse in sacramento corpus organicum, consequenter sentit ordinem esse inter partes organicas, in solutione verò tertij negat eum esse respectu loci.

Okam.

¶ His ergo suppositis nõ est hìc locus de quantitate disputandi contra Okam, an distinguatur à re quanta, sed quæst. sequenti artic. 2. vbi videbimus quantitatem panis manere absque substãtia tanquam aliorum accidentium subiectum. Interim tamen illo cum omnibus theologis & verè philosophis suppositò, arguitur quod quantitas corporis Christi sit in sacramento. Et primũ ad hoc argumẽtum S. Thom. quo oẽs vtuntur: videlicèt, vbicũq; est aliquid est quidquid ei naturaliter cõiungitur: quantitas est cum corpore naturaliter coniuncta: ergo est cum eo in sacramento. Durandus non satis respõdet. Ait enim maiorem illã intelligi, quãdo res est alicubi tanquam in loco: corpus autẽ non est sic sub speciebus, vt articulo proximo videbimus, sed solũ, inquit, est illic per habitudinem præsentiæ ad species. Quare non est necesse vt quicquid est ei coniunctũ in cœlo, sit & in sacramento. Hæc autẽ non solutio sed euasio est. Nam postquam corpus est verè in sacramẽto, quid ad rem nõ cõtineri illic local iter, vt non ei illic cuncta inhæreãt, quę insunt in cœlo? Et potissimũ q̃ non quomodocunq; est corpus sacramento præsens, vt vbiq; Dur. putat, sed vt suprà ostẽsum est, eo modo contẽtum, secluſa inhærentia, vt cõtinebatur panis.

Argumẽtũ S. Thom.

Durandus non dẽluit.

Durãdi diuerticulum

¶ Secundò si hoc argumẽtum S. Tho. non valeret, nullũ fieret reliquum ad probãdum illic esse animam & diuinitatem: imò consequeretur nullũ esse in sacramento accidens corporis Christi, putà neq; colorẽ, neq; pulchritudinẽ, neq; vllum temperamentum aut humorẽ, quę sunt de integritate vitæ. Quoniam non aliter probamus illic esse hæc oĩa, nisi quia sunt coniuncta in cœlo. Præsertim q̃ pulchritudo & color, ac similia accidentia non insunt substantiæ nisi mediante quantitate, quare si ipsa non est in sacramento, fit vt neque aliorum vllum.

¶ Tertiò. Si illic nõ esset quantitas, fieret cõsequẽs, vt partes corporis non solũ in ordine ad locũ non essent situ distantes, verũ neq; inter se vllo essent ordine distinctæ, sed essent omnino vt indiuisibilis substantia angeli, si esset in quolibet pũcto hostiæ. Consequẽs autem est absurdum: quia tunc omnia essent membra cõfusa: nam vbi nullus est ordo, cõfusio est. Neque vlla esset figura organi: videlicèt, oculi, aut nasi, aut manus, aut pedis, &c. Quare nec corpus esset illic organicum, neque vlla vitæ opera exercere posset, imò neque naturaliter viuere. Si quidẽ anima, vt ait, Aris. 2. de anima, certã quantitatẽ sibi vendiçat, sine qua viuere nequit: quare monstrifica potiùs essent massa & moles, q̃ corpus humanũ. Hoc autẽ cõcedere nõ solũ absurditas est, sed etiam error in fide. Cũ. n. Christus dixit, Hoc est corpus meũ, de corpore loquebatur secũdùm naturã, & nõ secundũ aliquod excogitatũ figmẽtum, quale hæc opinio ponit. ¶ Ad primũ ergo argumentũ Durã. negatur, sic esse de intrinseca ratione quantitatis ordinẽ ad locũ, vt ille modus nõ sit ab illa separabilis. Imò dicimus, quòd sicut sub

Solutio argumẽtorũ Durandi.

ſtātia corporea quādo eſt in loco ratione quā titatis (quod contingit vbicunque eſt naturaliter) ab illa ſuſcipit extēſionem & ſitum in ordine ad eundem locum: ita vice verſa quando quantitas eſt alicubi nō ratione ſui, ſed ratione ſubſtātiæ, poteſt per diuinā potētiam inſequi modū ipſius ſubſtantiæ. Et quia in ſacramento ſola ſubſtantia eſt ex vi ſacramenti, quantitas verò ex ipſius ſubſtantiæ concomitantia, ſit vt ſit illic ad modum ſubſtantiæ, cui ex natura ſua non repugnat eſſe in quacunque parua quantitate. Quem quidem modū appellat hic Caietanus indiuiſibiliter exiſtendi. At vero quia licèt quantitas in ordine ad locum non ſit diuiſibilis, ſeruat tamē ordinē inter partes corporis, forſan nō tam exactè dicitur eſſe illic indiuiſibiliter, quā ſacramentaliter: qui quidē eſt modus ſingularis, nullum habens exemplum. Ac perinde ad ſecundum negatur, quantitatem tā intrinſecè eſſe diuiſibilem in ordine ad locum, q̄ eſt anima indiuiſibilis. Et ad tertiū reſpondetur, quòd ſicut ſubſtantia nullibi eſſe poteſt niſi ſubſtantialiter, ita neque quantitas, niſi quātitatiuè ſecūdùm eius primū modum, qui eſt ordo partiū inter ſe, ſecus autem de ordine reſpectu loci. ¶ Sed arguit præterea loco citato OKam multis modis ad probandum iſtos modos quantitatis non eſſe ſeparabiles. Quòd enim oculus ſit orbicularis figuræ & naſus oblongus, & vnus oculus diſtet ab alio per naſum, non poteſt eſſe ſine diſtantia in ordine ad locum: ergo eſſe nequit vnum officium quantitatis, ſine altero. Nam linea circularis & recta ordinem dicit ad locum. Secundò, quia Ariſto. in prædicamento quantitatis tāquam intrinſecū, ei tribuit habere ſitū & poſitionem in continuo. Tertiò, quia ſi quantitas illud officium haberet in corpore, poſſet ſe tunc corpus in ſacramento mouere, quod eſt falſum. Alexander loco citato dicit, q̄ iſte modus nō ſolùm eſt ſupra naturam, ſed etiam ſupra noſtrum intellectum. Et Marſilius in. 4. q. 7. ait, quòd imaginatio viatoris eum non capit, ſicut nec myſterium trinitatis, & incarnationis. Nihilominùs eſt verus, quia eſt ſupranaturalis. Alij contendunt adeò eſſe intelligibilem, vt ſit in naturalibus aliquod exemplum. Si enim, inquiunt, eſſet ſtipes arboris erectus per vacuū, & globus ab eius cacumine caderet, tunc ille globus ſeruata ſua figura eſſet in eodem inſtāti ſingulis punctis illius ſtipitis præſens: nam putant motum per vacuum fieri in inſtanti. Ego verò, vt. 4. Phyſico. diſputabam, arbitror in intelligibile eſſe motum localem fieri in inſtanti, vt pote cui neceſſarium eſt prius & poſterius. Quare graue per vacuum non moueretur, niſi ſubito, ita vt ſi nunc eſſet in cacumine arboris, immediatè poſthac eſſet in terra. Tamen cùm ante quodlibet inſtans præcedāt inſtātia infinita, ſucceſsiuè deſcēderet per illa. ¶ Igitur ad hæc omnia reſpōdendum, quòd ni ſi fides nobis iſta miracula perſuaſiſſet, nullatenus ratio naturalis nos doceret eſſe poſsibilia. Iam verò modò lumine fidei ſuffuſis ſatis eſt nobis intelligere hoc naturæ rerū minimè repugnare. Enimuerò tam officium quantitatis eſt occupare replereq̄; locū, quā extēdere corpus in ordine ad ipſum. Et tamen intelligimus per fidem quemadmodū corpuſculū Chriſti cùm naſceretur ex virgine penetrauerit ſecum lateribus virginei vteri, & cum ingreſſus fuit cōclaue ad diſcipulos penetrauerit ſe cum valuis, quæ erant occluſæ. Pari ergo modo intelligo, quòd Deus poteſt ponere aliud corpus vbi ego ſum: quod vtiq̄ue corporibus glorioſis competit. Et cùm non repugnet ponere idē in diuerſis locis, vt articulo proximo monſtrabitur, ſit vt abſque mei diuiſione, & organorū deſtructione, poſsit ponere vnam mei medietatem vbi eſt altera: & eadem ratione quācunque mei particulam, vbi eſt alia, atque adeò totum. Et hoc eſt, quod de ſuo corpore facit in ſacramento. Nam vt Gabriel ad Mariā dixit, nō eſt impoſsibile apud Deum omne verbum. ¶ Quocirca ad primum argumentum OKam, negatur non eſſe vnum quantitatis officium ab altero ſeparabile, negaturq̄; adeò nō poſſe vnum oculum ab alio diſtare, niſi in ordine ad locum. Imò diſtare poteſt per latitudinē naſi, & frons ab ore per eius longitudinem: & ſeruare ſuam in ſe orbicularem figuram. Itaque ſi corpus illic eſſet modo diuiſibili, & finderetur caput in ordine ad reliquas partes, prius finderetur frons quàm naſus. Sed quia diuiſio dicit ordinem ad locum non eſt illic modo diuiſibili. Et quanuis Ariſtot. forſan exiſtimauerit de intrinſeca ratione & definitione quantitatis eſſe extendere corpus in ordine ad locum: nihilominùs fides nos contrarium admonet. Vnde de intrinſeca ratione quantitatis eſt facere quantum: extendere autem in ordine ad locum eſt accidens poſterius, quaſi ex priori conſequens, vt, ait, Sanctus Thomas articulo proximo in ſolutione tertij. Vnde, vbi, ponitur inter prædicamenta accidentium. Non autem repugnat, vt Deus eo, quòd prius eſt, ſeruato, aliud quod poſterius eſt, per ſuam infinitam potentiam remoueat. Intelligimus ergo eſſe poſsibile. Tametſi fatendum ſit, hoc eſſe vnum inter præcipua miracula huius ſacramen-

Argumēta OKam. *2. Argum.* *Tertium.* *Sententia Thomæ.* *Argumū OKam.*

cramenti. Non tamen propterea deberent hæretici veritatem deserere, sed intellectum in obsequium Christi captiuare. Vt enim, ait, Damascenus lib. 4. cap. 14. cùm opus hoc perinde atque incluſro incomprehẽſibilis Dei in vterum virginis ſupernaturale ſit, quemadmodum ipſa interrogans, Quomodo fiet iſtud? contenta fuit ſolo illo angelico reſponſo, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: ſic & in præſentiarum homines nõ debent eſſe nimium arguti.

Altertium argumẽtũ OKam. ¶ Ad tertiũ verò negatur corpus habere illic ſuum proprium motum: quia motus dicit ordinem ad locum, ſed mouetur duntaxat ad motum ſpecierum, vt articulo ſexto videbitur.

Deielebrũ argumẽtũ. ¶ Quòd ſi quis ex plebe curioſe ſic arguat. Sequeretur ex hoc modo dicendi, quòd corpus Chriſti haberet in hoſtia differentias omnes poſitionis, vt ſcilicet, caput eſſet ſurſum, & pedes deorſum: aut vice verſa, & aliquando haberet faciem verſus populum, aliquando verò deorſum. Et ſic de dextro & ſiniſtro. Reſpondetur, q̃ in ordine ad ſeipſum eaſdem omnino habet differentias, quas in cœlo, vt ſit caput, vt diximus, ſupra pectus & pectus ſupra ventrẽ. Eſſet enim imperfectio, & monſtruoſa deformitas ſi partes ordinem perderẽt; quem habẽt in cœlo. Imò cũ corpus illic ſit viuens, ac perinde omnia membra ſint continua ſicut in cœlo, hæreticum eſſet talem eorum ordinem negare. Quocirca vt Alexander loco citato refert, cuidam ſacerdoti hęſitãti ſub qua forma Chriſtus eſſet in ſacramẽto, reuelatus eſt in hoſtia, dum inter ſacra eleuabatur efformatus puer. De quo iterum art. 8. redibit ſermo. Attamen in ordine ad locum, & ad ſpecies panis non habet talem ordinem: quare quomodocunq; hoſtiam vertas, nũquam eſt corpus ſupinum, nec reſupinũ, neq; frontem ad nos vertit, neq; occiput. ¶ Poſtremũ deniq̃ fit argumentum. Sequeretur ex hac opinione, q̃ corpus in ſacramẽto poſſet in omnẽ ſuam partem diuidi: non quidem ad diuiſionẽ hoſtiæ: nam iam dictum eſt q̃ fracta hoſtia integrũ manet in qualibet parte, ſed ſi angelus virtute Dei ipſi per ſe corpori applicaret gladiũ, cùm in quocunq; puncto ſit quæcunq; pars, vbicunq̃ diuideretur vna, diuiderentur ſimul omnes. Maioris loco citato cõcedit corollarium, dicẽs hoc argumẽtum egregiè ſibi fauere, qui tenet continuum componi ex indiuiſibilibus, atq; adeò diuiſum eſſe poſſe in omnes ſuas partes. Eſt tamen opinio viro philoſopho indigniſsima. Vnde ad argumentum reſpondetur. Primùm de corpore Chriſti nullo modo currere, nam cum ſit immortale & incorruptibile, nõ eſt diuiſibile. Secũdò quãuis argumẽtum pro illo tẽporis articulo fieret, quo ipſe ſuũ corpus mortale conſecrauit. Reſpõdetur, q̃ cùm diuiſio dicat ordinẽ ad locum, Deus per ſuam omnipotentiam nõ poteſt diuidere corpus in partes quantitatiuas, niſi habeat eſſe per modũ quantitatis extenſum: quare in ſacramento nõ eſt diuiſibile. Neq; vllum motũ aut ſitum habere poteſt in ordine ad locũ: ſcilicẽt, nec ſedere, nec ſtare, neque ſpecies emittere vt videatur, neq; illas aliũ de recipere vt videat id quòd à ſe diſtat, vt arti. 6. latiùs explicabitur. Et tertiò dicimus eſſe corpori repugnantiſsimum, vt ex indiuiſibilibus cõponatur, atq; adeò vt per omnem Dei potẽtiam poſsit eſſe diuiſum in omnẽ ſuã partem: nam impoſsibiliũ nulla eſt potẽtia. ¶ Primum argumẽtum S. Thomę eſt. Sub qualibet parte hoſtiæ eſt totum corpus: ſed nulla quãtitas dimenſiua eſt tota in qualibet parte loci: ergo corpus in ſacramẽto non habet ſuam quãtitatem. Reſpõdet egregiè, q̃ modus eſſendi vniuſcuiuſq; rei iudicatur ſecundũ id, quod eſt per ſe, & non ſecundum id, quod eſt per accidens. Nam licèt idẽ corpus ſit album & dulce, tamẽ quia in viſu non eſt niſi quatenus album, fit vt dulcedo non ſit in viſu niſi ad modũ albedinis. Pari ergo modo, quia ex vi cõſecrationis non eſt in ſacramento niſi ſubſtãtia corporis, quantitas verò per cõcomitantiam, fit, vt quantitas nõ ſit illic per ſuum proprium modum, vt tota ſit in toto, & ſingulæ partes ſub ſingulis partibus hoſtiæ, ſed ad modum ſubſtantiæ tota in toto, & tota in qualibet parte. Scotus autem diſtinct. 10. quæſt. 1. hanc rationem impugnat, ſic argumentatus. Vnumquodq̃ vbicunque ſit, quomodocunq̃ ſit debet ſeruare ſuum naturalem modum: ergo quantitas ſi ue ſit in ſacramento tanquam terminus immediatus conſecrationis, ſiue non, indifferens eſt, vt modum quantitatiuum non ſeruet. Reſpondetur, argumentum procedere ex falſo intellectu rationis S. Thomæ. Non enim S. Tho. hac pręciſa ratione vtitur, q̃ quia quantitas eſt per concomitantiam nõ ſeruat ſuum modum, ſed ex eo q̃ non eſt illic ex vi cõſecrationis infert, non eſſe per ſe in ſacramento, ſed ratione ſubſtantiæ, & inde infert non eſſe niſi ad modum ſubſtantiæ. Sicuti è conuerſo, vbi ſubſtantia eſt per modum quantitatis, nõ ſeruat modum ſuum, vt ſit tota in qualibet parte, ſed quantitatis, vt ſint partes extra partes. ¶ Eodem ergo modo reſpondetur ad ſecundum, quod eſt hoc. Impoſsibile eſt duas quantitates dimenſiuas eſſe ſimul, etiam ſi vna ſit ſeparata &

1. Argum.

Scoti arg.

Solutio.

2. Argum.

alia in corpore naturali, vt. 3. Metaphyſi. author eſt Philoſophus: ſed in ſacramento remanet quantitas dimenſiua panis: ergo illic non eſt corpus. Reſpondetur, inquam, maiorem intelligi quando illæ quantitates ambæ ſunt modo quantitatiuo in loco: in ſacramẽto verò ſola quantitas panis eſt modo quantitatiuo. Imò verò in corporibus glorioſis reperitur etiam exceptio, vt proxime dictum eſt.

3. Argum. ¶ Ac perinde reſpõdetur ad tertiũ. Videlicèt, ꝙ vbi ſunt duæ dimenſiuæ quantitates, maior excedit minorẽ: quantitas verò corporis Chriſti eſt ſex ſeptem ve pedũ, & quantitas hoſtiæ multò minor quàm ſemipedalis: ergo nõ ſunt eidẽ adæquatæ loco. Reſpõdetur enim, maiorem intelligi quãdo ambæ ſunt modo quantitatiuo.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſicut in loco.

HActenus dictũ eſt corpus Chriſti eſſe in ſacramento ſub ſpeciebus panis, explorandũ ergo reſtat, Vtrũ ſit illic ſicut in loco, quẽadmodũ erat panis. Ad ꝙ D. Tho. duabus cõcluſionibus reſpõdet. ¶ Prior. Corpus in hoc ſacramẽto nõ eſt per ſe ipſum in loco. Hęc ex ſuprà dictis planè colligitur. Nã ſubſtãtia nõ eſt in loco niſi ratione ſuæ quãtitatis: ergo cùm corpus, vt dictum eſt, non ſit in ſacramento per modũ quãtitatis ſibi inhærentis, ſed per modũ ſubſtãtiæ, fit vt quãtum ad ſe attinet non ſit ibi tãquam in loco. Et cõfirmatur. Corpus ſuccedit ſubſtãtiæ panis ſub eiſdem ſpeciebus: ſubſtantia verò panis nõ erat ſub ſpeciebus tanquam in loco, ita quòd ſpecies eſſent ſicut locus & vas cõcauum panis, ſed quia continebatur ſub illis: ergo neque corpus eſt ſub ſpeciebus tanquam in loco, ita vt ſpecies ſint locus eius.

Prior concluſio.

Poſterior concluſio. ¶ Poſterior cõcluſio. Neque eſt cõmenſuratiuè in loco ratione ſpecierum, ſicuti erat panis. Nam ſubſtãtia non eſt in loco niſi ratione ſuæ propriæ quantitatis, ratione cuius occupat locum: corpus autẽ Chriſti non eſt ſubiectũ ſpecierum ſicuti erat panis: ergo licèt panis ratione ſuæ quantitatis eſſet in loco, tamen corpus quia non eſt ſub illa quantitate tanquam ſub proprio accidẽte, non eſt ratione illius in loco. Intellige per ſe ſicut erat panis: quia erat ſub proprio accidente. Nam per accidens ratione alienæ quantitatis nõ eſt negãdum, quin corpus in ſacramento ſit in loco, vt articulo proximo liquebit. ¶ De hac exiſtẽtia corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento inter doctores cõtrouertitur. Sunt enim qui duo tantùm diſtinguant modos exiſtendi in loco: ſcilicèt, circunſcriptiuè & definitiuè. Circunſcriptiuè eſſe in loco idem eſt, quòd eſſe commenſuratiuè, ita vt totum locatum ſit in toto loco, & pares eius in partibus loci diſtanter. Eſſe autẽ definitiuè eſt, aiunt, eſſe totum in toto, & totũ in qualibet parte, ſicut eſt anima rationalis in toto corpore, & in qualibet eius parte. Diſtinctio eſt Gabrielis in. 4. diſt. 10. q. 1. & in canone lectione. 43. in quam quidẽ diſtinctionem cœtus Summuliſtarum ſubſcribit. Vnde Gabriel loco citato infert, corpus Chriſti eſſe in ſacramento, nõ quidem circũſcriptiuè, ſed definitiuè. Illa verò diſtinctio ad libitum eſt conficta, neq; vllum habet in philoſophia fundamentum. Debet enim nominum ſignificatio ex eorum etymologia perpendi. Definiri autem loco (vt nomen ſonat) idem eſt quod loco coarctari & perſtringi, vt virtute talis exiſtentiæ repugnet locato ſimul naturaliter eſſe alibi. Quapropter, vt aliquid ſit definitiuè in loco nec requiritur, nec ſufficit vt totum ſit in qualibet parte. Lapidem enim negari non poteſt, eſſe definitiuè in loco poſtquam illic limitatur. Et anima licèt ſit in qualibet parte corporis, in nulla eſt tamẽ definitiuè: quoniã cum in nulla ſit eius virtus limitata, imò ſic ſit in capite vt ſimul ſit in pede, in nulla eſt definitiuè, ſed toto corpore, quia illic finitur eius virtus: ſicuti angelus definitur loco, vltra quem non poteſt ſuam operationem protendere. Deus tamen licèt ſit in toto mundo, & in qualibet eius parte, tamẽ neq; in parte neq; in toto eſt definitiuè: quia virtuti ſuæ non repugnat eſſe in infinitis mundis, ſi eſſent. Quare eſſe circunſcriptiuè & definitiuè non ſunt duo membra eiuſdem diuiſionis: imò quicquid eſt circunſcriptiuè, eſt definitiue, ſed non conuertitur. Nam circunſcribi loco, vltra limitationem & terminationem in loco, dicit commenſurationem, vt ſcilicèt, ſingulis partibus loci reſpondeant partes locati. Quamobrem ſola corpora circunſcribuntur loco. Et per hæc clareſcit cur hæc conſequentia non valet. Intellectus eſt in anima: ſed anima eſt in pede: ergo intellectus eſt in pede. Qua huiuſmodi conſequentiæ non valent, niſi vbi res ſunt in loco definitiuè. Vt ſi dicas. Nummus eſt in crumena: & crumena in arca: ergo nummus eſt in arca. Hinc colligitur: corpus Chriſti in ſacramento, nec

Explicatio articuli.

Improprie tur nomen definitiuè opinio.

Definitio.

tò, nec esse circunscriptiuè, nec verò definitiuè. Haud enim est illic per suam quantitatem, aut virtutem limitatus, sed per conuersionē panis in ipsum: quare sic est in sacramento, vt virtute illius nō repugnet simul esse in cœlo, & in alijs altaribus, Atque hæc est sententia Alexā. 4.part.quæst.42.membro.3.art.6. & Scoti. d. 10.q.1. & omnium attente loquentium.

Argumētū ¶ Quòd si ex dictis inferas. Christum non esse in cœlo definitiuè: quādoquidem existentię illi nō repugnat esse alibi: nimirum, in sacramentis. Aliquis forsan responderet, hoc esse supranaturaliter. Sed resp̄sio nulla esset: quia eadem ratione esset in sacramēto definitiuè: quia non posset esse alibi nisi supranaturaliter. Re-

Legitima responsio. sponsio ergo legitima est, quā D. Tho. in.4.d. 10.artic.3. docet, quæstiuncu.3. Definiri enim loco est quodammodo cōmensurari loco per aliquid sui: scilicet, aut per quantitatem, aut per virtutem. Quare corpus Christi est in cœlo definitiuè: quia illa quantitas illo finitur, & terminatur loco. Cui, scilicet quantitati ex natura sua nō cōpetit in maiori esse, aut in pluribus simul. Et animæ virtus finitur toto corpore, & angeli operatio certo loco. Corpus autē est in sacramento non per aliquam sui quantitatem, aut virtutem illic coarctatam, sed ratione panis, qui in ipsum conuertitur. Obidque existentia in tot, aut pluribus sacramentis non terminatur per quātitatē, aut per virtutē eiusdem corporis, sed per numerum substantiarū panis, quæ in ipsum conuertuntur. Et ideo est definitiuè in cœlo, & non in sacramento.

¶ At si instantius perconteris quomodo ergo

Stat. & Durandus. sit illic, respondet Scotus. d. 10. quæst. 1. & Durand. d. 11. q. 1. quod non aliter, quàm per præsentiam. Et quidem Scotus, ait, esse p̄sens per respectum propinquitatis, sicut locatum est præsens loco, licèt (vt dictum est) nō contineatur illic circunscriptiuè aut definitiuè. Durandus autem subdit exemplum. Sicut angelus est præsens loco, in quo operatur. Hoc autem satis dist. præcedēti. q.2. arti.4. reprobauimus, Ad hanc siquidem præsentiam nō esset opus conuersione panis: quare corpus non diceretur p̄sens ratione cōuersionis, sed certè, quia aduenit de cœlo. Quem quidem sermonem neque Damascenus, neque sanctorum vllus admittit. Item neque ad motionem hostiæ ex vi consecrationis sequeretur motus corporis, neque dum species deglutirentur ex natura rei deglutiretur corpus: quare sacerdos, nec portaret, nec moueret, nec deglutiret corpus, nisi quia ipsum sua se sponte vult mouere. Nam dum duo corpora sunt præsentia, aut penetrantia se in eodem loco, ad vnius motionem non sequitur motio alterius. Imò verò neque ad desitionem specierum sequeretur desitio corporis ex natura sacramenti in eodem loco: quare sine nouo miraculo posset illic manere. Quòd, vt illic diximus, est mysterium consecrationis labefactare. Respondetur ergo, quòd corpus & sanguis Christi est in sacramento, nec circunscriptiuè, nec definitiuè, sed neque duntaxat præsentialiter, at sacramentaliter, id est, taliter continetur sub illis speciebus, vt ad earum motionem ex vi sacramenti moueatur, & ad earum definitionem desinat illic esse, nisi per nouum miraculum velit manere præsens aëri.

Existētia in sacramētis.

¶ Hic præterea operæpretium est nōnihil de illa quæstione dicere, quam D. Tho. quæstione præcedenti articu.1. tetigit. Vtrùm, scilicèt, Deus possit ponere idem corpus definitiuè, & circunscriptiuè, simul in pluribus locis. Illic enim argumento tertio id negare videtur. De hac quæstione, quam Theologi in.4. distinct. 10. vltro citroq; discutiunt, in diuersas ipsi dissecātur sententias. Diuus enim Thom. quodlibeto.3.ar.2. & in.4.d.44.quæst.2.art.2. apertè id negat, dicens implicare contradictionem. Atque idem inferiùs negare videtur articu.8. Cui Capreolus in.4. distinct.10. quæst.1.ar.3. firmiter adhæret. Et Durand. ead. distinct. q.1. Atque alij, quos Scotus ibi. quæst.2. refert. Scotus verò ipse, & Okam in.4. quæst.4. ac subinde nominales asseueranter contrarium affirmant. videlicèt, illud esse posibile. Et quidem fundamentum Diui Thomæ in quodlibeto est definitio existendi in loco circunscriptiuè & definitiuè. Est enim concludi, & limitari loco. Conclusio autem, & limitatio repugnat simul alibi. At verò ne quæstio texatur de nomine: suponamus nomina circunscriptiuè, & definitiuè, de re enim ipsa quærimus, Vtrùm ne Salmāticæ existentem posit Deus simul statuere Romæ, faciens, vt ambo simul locare pleant. Fortasse est problema. Et quanuis dum in scholis artium versabar pars affirmatiua plausibilior mihi erat, iam verò modò nō tam firmiter illi adhæreo, quin contrarium existimē esse æquè probabile, ne plus dixerim. Argumentum enim Scoti, quod omnes sequuntur, est illud celebre. Quicquid non implicat contradictionem potest Deus facere: hoc non implicat contradictionem: ergo fieri ab ipso potest. Hæc autem collectio non est ita multùm euidens. Nam in primis licèt hoc sit per se notum, vt quicquid est factibile Deus facere posit: nam hoc nomen omnipotentiæ pol-

Vtrùm idē posit poni in diuersis locis.

Argumen. Scoti.

licetur:non tamen ſic eſt manifeſtum, vt quic quid non implicat cõtradictionem, ſit factibi le. Illa enim angelica enuntiatione, Non erit impoſsibile apud Deum omne verbum,id dũtaxat ſignificari videtur, q̃ nihil, quod Deus dixerit ſe facturum eſt illi impoſsibile.Et quãuis accipiatur verbum pro opere, iuxta illud Luc. 2. Videamus hoc verbum, quod factum eſt, non aliud ſignificatur, quàm quòd nihil poſsibile erit Deo impoſsibile. Fatendum nihi lominùs eſt,quàm maximam eſſe probabilita tem,vt quicquid nõ implicet cõtradictionem ſit Deo pro ſua infinita potentia poſsibile. Negari tamen poſſet, aliquid circunſcriptiuè eſſe ſimul in duobus locis,non implicare con tradictionem. Imò Diuus Thomas in.4. loco citato aliter explicat hoc implicare contradictionem. Solet enim fieri argumentum ſic. Tantum repugnat,duo corpora eſſe circũſcri ptiuè in eodem loco, quantum vnum in duobus:ſed prius cõtingit in corporibus glorioſis, vt patet cùm Chriſtus reſurrexit clauſo ſepulchro:ergo & ſecundum eſt poſsibile. Ad hoc ipſe reſpõdet negando maiorem. Indiuiduum enim,inquit,duo dicit: ſcilicèt, & quòd ſit indiuiſum in ſe,id eſt,non ſit duo: & quòd ſit diuiſum à quolibet alio. Et primum quidem eſt de intrinſeca ratione indiuidui: nam vt habetur.4.Metaphyſ.ratio vnius perficitur in diuiſione:diuiſio autem ab alijs eſt de conſequentibus ad rationem vnius, quod ideo Deus poteſt à ratione vnius ſeparare: ſicut ſuprà diximus de quantitate intrinſecum ei eſſe facere quantum, ſed conſequens, extendere in ordine ad locum. Eſſe autem plura in eodem loco eſt,ſolùm contra ſecundam rationem: poteſt ergo Deus contra illam facere vt duo corpora ſint in eodem loco,non tamen cõtra primam, vt idem corpus ſit in pluribus locis. Itaq́; ſicut implicat contradictionem vt Petrus ſit duo:ſcilicet,ipſe & Paulus, ita repugnat vt ſit in duobus locis. Et fortaſſe purus philoſophus hoc pro certo haberet.

Reſolutio quæſtionis. ¶ At verò poſtquàm per fidei veritatem myſterium huius ſacramẽti perſuaſum nobis eſt: inde maximũ ſumitur argumentum, quòd ſicut corpus Chriſti eſt in pluribus locis ſacramentaliter,ita Deus poſsit facere vt ſit in pluribus circunſcriptiuè. Et argumentum Marſilij in.4.quæſtion.7. vbi hoc latiſsimè diſputat eſt hoc. Nullatenus ratio contradicit quominus poſsit Chriſtus oſtendere ſe extenſum in ſacramento,hoc eſt,occupando illic totum locum,quẽ viuens occupabat inter nos.Et quanuis Sanct.Thom. negaret vt articul. 8. videbimus:eſt tamen probabile.Et eadem ratione ſimul ſe oſtendere poſſet in alio ſacramẽto. Sed ais. Adhuc in nullo eſſet definitiuè: quia ſic eſſet in vno,vt ſimul eſſet in alio.Reſpondeo me non diſputare de nomine. Satis eſt quòd maneret in pluribus locis localiter replendo illa loca.Quare taliter eſſet in hoc,vt quãtum eſt ex natura rei nõ poſſet eſſe in alio,niſi abſoluta Dei potentia interueniret. Et hoc ſufficit, vt dicatur illic eſſe definitiuè.¶ Secundò,cùm anima ſit in qualibet parte corporis, nihil repugnat vt abciſſo capite maneret & in ipſo & ſimul in corpore trũco,vt dum Diuus Dionyſius ſuum caput geſtabat in manibus, poſſet Deus facere, vt anima ſimul maneret in corpore & capite.Tertiò,quia multi ſic interpretantur Ariſtotelem, vt dixerit, intelligentiam motricem eſſe ſimul in oriente & occidente. Et quicquid de hoc ſit, certũ eſt angelum eſſe in toto loco,in quo operatur:ſi ergo ille ſit bipedalis,poſſet Deus facere,vt diuiſo loco maneret in vna & in altera pedalitate per eius abſolutam potentiam: nam quantum eſt ex natura angeli non poteſt eſſe in duobus locis diſcontinuis.Hoc eſt enim proprium Dei.

¶ At verò licèt iſtæ rationes opinionẽ faciant probabilẽ:ſequuntur tamen ex illa tam ſtupẽda corollaria,vt rurſus eam in dubiũ reijciant. Tres ergo adnotandæ ſunt propoſitiones.

¶ Prima. Omnia alio miraculo ſecluſo, quàm quòd idem ſit in duobus locis, quãtum eſt ex natura rei omni prædicata abſoluta, quæ in vno loco ei conueniunt, pariter conueniunt & in altero, licèt, non omnia reſpectiua. Eſſet enim hìc propè flumen Tormes, & Romæ propè Tyberim. Vt ſi in vno loco Petrus eſt albus,calidus,currens,aut ſedens, eodem modo eſt in altero.Quapropter ſi hìc eſſet admotus igni quanuis Romæ eſſet abillo ſeparatus caleſceret Romæ per calorem, quem hìc recipit, ipſumq́ue illic calorem ſentiret. Quare ſi illic ſimul eſſet in gelu tantæ actiuitatis,quantæ eſt in hoc loco ignis,ambo agentia ſe impedirent,ne alterum calorem produceret, aut alterum frigiditatem, quia eſt idem ſubiectum applicatum duobus contrarijs. Quòd ſi alterum eſſet maioris virtutis, ſuperaret alterum. Ex quo fit,vt exiſtens Romæ videret Salmanticam,audiretq́; Salmanticæ loquẽtem. Nam cùm idem ſit ſenſus hìc, & illic, eandem ſenſationem, quam habet ille ſenſus hìc, habet illic. 1.Propoſ.

¶ Secunda propoſitio. Per nouum alium ſupernaturale miraculum poſſet Petrus hìc habere vnam qualitatem, & Romæ aliam, vt hìc habere albedinem, & Romæ nigredinem, etiã 2.Propoſ.

in ſum

in summo vbique. Nil enim vetat quominùs albedo ponatur hic, & non illic, & nigredo è conuerso. Sed tamen non esset simul albus, & niger: quia illæ duæ denominationes sunt repugnantes. Imò cùm vna qualitas esset alteri in eodem subiecto admixta, esset ille medio colore coloratus. Calorem autem in vno loco in summo, & frigus in alio non posset Deus ponere, nisi impediendo actionem, ne calor ageret in frigus, aliàs ipsum corrumperet. Concursu autem suspenso, licèt ambæ qualitates essent in summo, homo tamen non esset calidus nec frigidus, sed tepidus.

Tertia propositio. ¶ Tertia propositio. Duo contradictoria de homine illo nequaquam possent verificari, vt scilicèt, esset albus, & non albus, currens, & nõ currens: neque priuatiuè opposita, vt esset videns, & cæcus, aut ambulans, & quiescens, quia quiescens includit non moueri, & cæcum esse, non videre. Cum limitatione tamen, & restrictione possent verificari: quia tũc nõ sunt simpliciter contradictoria, vt si dicatur esse sedens Salmanticæ, & currens Romæ: dormiens Salmanticæ, & vigilans Romæ. Sic de cæco & vidente. Item idem aër numero posset hìc esse illuminatus, & Romæ nubilus. Ad hæc posset idem homo à Roma moueri versus Salmanticam, & simul à Salmantica per eãdem lineam versus Romam, & in loco, quo sibi obuiarent, non se impedirent: quia esset idem homo. Infertur demum ex his, quòd posset Deus vnum corpus ponere vbique. Quæ quidem profectò non sunt creditu facilia.

¶ Tametsi non desint qui arbitrentur re vera iam euenisse. Legitur enim in vita sancti Martini, q̃ cùm D. Ambrosius Mediolani sacrum faceret, obdormiuit, & excitatus dixit se funeri Martini interfuisse. Haud tamen est credendum re vera fuisse in ambobus locis: nam tunc quid opus fuisset obdormire? Somnus ergo iudicium fuit, imaginariam fuisse visionem.

1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Thom. est. Apparet corpus Christi esse in sacramento definitiuè: quia sic est in hostia, vt non sit in alia parte altaris. Item videtur esse circunscriptiuè, quia videtur esse in loco adæquato hostiæ, & non in maiori nec minori. Respondetur, propterea non esse definitiuè: quia ex modo existendi illic non repugnat simul esse in cœlo, nec in alio altari. Item neque est circunscriptiuè: quia non est ad mensuram suæ propriæ quantitatis, quæ est maior quàm hostia. Quòd autem sit in loco adæquato hostiæ, non est, nisi quia incipit esse illic per conuersionem panis in ipsum. ¶ Contra hanc autem solutionem arguitur, quòd saltẽ sanguis eiusdem corporis sit illic circunscriptiuè. Sanguis enim, vt ait, Aristot. in lib. de respiratione, & in de somno, & vigilia, est in vena sicut in vase, & receptaculo: & illo modo est in sacramento: nam iam definitum est, partes corporis eundem habere ordinem inter seipsas, quem habent in cœlo: ergo saltem in vena est circunscriptiuè, quoniam extenditur per ipsam, quandoquidem eam replet. Negatur hæc consequentia: nam ad hoc, quòd sit circunscriptiuè non satis est, vt repleat venam, sed requiritur venam ipsam replere locum, extendiq; per ipsum. *Bonum argumentum*

¶ Secundò arguitur. Locus, vbi est corpus, nõ est vacuus, neque tamen ibi est substantia panis, ergo repletur corpore ipso. Respondetur, neque esse vacuum, neque repleri corpore, sed dimensionibus panis, quod habent, vel ex natura quantitatis, vel ex miraculo, sicuti miraculo per se subsistunt. An verò sint duo miracula, videbitur quæst. proxima artic. 2. *2. Argum.*

¶ Arguitur tertiò. Corpus est in sacramento cum sua quãtitate dimensiua, & cum omnibus suis accidentibus: vnum autem accidentiũ corporis est esse in loco, quare, vbi, est prædicamẽtum accidẽtium: ergo est illic tãquam in loco. Nota solutionem, quam articulo præcedenti præmisimus. Esse enim localiter in loco non est de intrinseca ratione quantitatis, sicut facere quantum, sed est accidẽs extrinsecum in ordine ad locum: & quia accidẽtia corporis non sunt in sacramento, nisi per concomitantiam, atq; adeò ad modum substantiæ, fit: vt corpus non sit illic localiter. *3. Argum.*

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

VTrùm dictum sit corpus verè & realiter esse in hoc sacramento, & non solũ intentionaliter, & vt album visum est intentionaliter in oculo meo, q̃ ideo ad motum oculi nõ mouetur, meritò interrogatur, vtrùm illic sit realiter mobile. Respondet ergo S. Tho. per quatuor conclusiones. Prima. Christus non mouetur per se in sacramento secundùm locum. Probatur, cũ aliquid est vnum secundùm subiectũ, & multiplex secundùm accidẽs, nihil prohibet esse mobile secũdùm vnũ, & non secũdùm aliud. Dum enim corpus albũ & quantum sine augmento *1. Cõclusio*

nigreſcit, mouetur ſecundùm albedinem & nō ſecundū quātitatem: Chriſto autem: nō eſt idē eſſe in cœlo & in ſacramento, illic enim eſt localiter ſecundùm ſuam quātitatē, hìc autē non eſt localiter, vt explicatum eſt, ſed ſacramentaliter: quod autē non eſt in loco commenſurati uè, nō mouetur in illo localiter: quoniā mouere dicit ordinē ad locū: igitur quanuis Chriſtus ſit in cœlo mobiliter, non tamen ſic eſt in ſacra-

2. Cōcluſ. mento. ¶ Secunda concluſio. Corpus Chriſti mouetur in ſacramento per accidens ad motum ſpecierū. ¶ Tertia concluſio. Nec corpus

Tertia concluſio. Chriſti mouetur in ſacramento per ſe quacunque alia mutatione. ſ. vel inceptiōne, vel deſitione, ſed per accidens ad motum ſpecierum. Probatur. Quod per ſe eſt ingenerabile, & incorruptibile & indeficiens non poteſt eſſe principium deficiendi, niſi alio deficiēte, ſicut Deus immortalis nec incipit, nec deſinit eſſe in creatura, niſi quia ipſa vel incipit, vel deſinit: eodē ergo pacto corpus Chriſti, qa immortale eſt, non incipit eſſe per ſe nec deſinit: ſed ſicut per conuerſionem panis incipit eſſe in ſacramēto: ita nec deſinit, niſi per deſitionem ſpecierum.

4. Cōcluſ. ¶ Sequitur ergo quarta concluſio reſponſiua quæſtionis. Chriſtus per ſe loquēdo immobiliter eſt in hoc ſacramento. Probatur. Impoſſibile eſt idem per ſe ſimpliciter eſſe motum & quietum: alioquì duo de eodem verificarentur contradictoria: corpus autem Chriſti in cœlo quietum reſidet: non ergo eſt in ſacramento

Expoſitio articuli. mobiliter. ¶ De prima concluſione nemo dubitare poteſt, qui agnouerit corpus Chriſti non eſſe in ſacramēto localiter, nec definitiuè. Vnde ex hoc quòd nō eſt illic tanquā in loco infert D. Thom. non moueri per ſe localiter: conſequuntur enim ſe hæc duo. Et quanuis Gabriel & nominales dicant illic eſſe definitiuè, non tamen intelligunt eſſe per limitationem & definitionem in loco, ſed quia eſt in qualibet parte. Quare neq; ex eorum opinione ſequitur, quod poſsit per ſe moueri localiter. Ob idq; de hoc ſunt duntaxat reprehendēdi, quòd malè definiunt eſſe definitiuè in loco. Vnde Okam in. 4. q. 5. dicens, quòd corpus poteſt hic moueri localiter, ſicuti angelus mutando locum, ſi intelligat per ſe (vt apparet) nullū habet ſimilitudinis fundamentum. Quoniam angelus, vt ſuprà eſt expoſitum, definitur loco, in quo eius virtus limitatur: quòd corpori Chriſti in ſacramento non conuenit.

Expēditur ſecunda cō cluſio. ¶ Secundam verò cōcluſionē, ſcilicèt, corpus moueri localiter per accidēs ad motum ſpecierum, negat Scotus diſtin. 10. q. 6. & Durandus quæſtione. 3. Quam quidem opinionem ex altera ducant, quam ambo quæſt. 1. ſuſtinēt: videlicèt, corpus Chriſti non aliter eſſe in ſacramento, quàm per ſimplicem reſpectū præſentiæ, ſicut angelus eſt præſens loco, aut ſi duo ſe penetrarent corpora. Arguit igitur Scotus. Ad hoc quòd ad motum vnius ſequatur motus alterius, requiritur, quòd alterū ſit illi colligatum, vel tanquā actus & potentiæ, ſicut motis nobis, inquit. 2. topi. Ariſto. mouentur omnia quæ in nobis ſunt. ſ. materia & forma & accidentia: vel ſecundū aliquam neceſsitatem naturalem, ſicut mouens nauem, mouet hominē qui naturaliter ſuſtentatur à naui: corpus autem, inquit, Chriſti nullā habet colligationem cum ſpeciebus, niſi per merā voluntatem, quia ſcilicèt, Chriſtus vult illis aſsiſtere: ergo motis accidētibus ex natura rei nō mouetur corpus. Et ſubdit exemplum. Sicut ſi angelus per ſuam voluntatē ſe applicaret lapidi, ille qui moueret lapidem, non moueret angelum, ſed ipſe ſi vellet ſua ſponte inſequeretur eius motum. Pari ergo, inquit, modo corpus Chriſti non mouetur à ſacerdote, ſed ipſe Chriſtus ſequitur motum ſpecierum. Quocirca ſtatuit generalē conCōcluſio generalis Sco. cluſionem, quòd nulla creatura poteſt mouere corpus in ſacramento localiter, nec per ſe nec per accidens: ſed dum mouetur, à ſolo Deo mouetur. Quòd ſi arguas. Ergo eſt nouū miraculum vt motis ſpeciebus, moueat ſe cum illis Chriſtus. Negat conſequentiam, quoniam ea voluntate, qua inſtituit ſacramentum, nobiſcū pepigit, ſpeciebus, vbicunq; exiſterent, adeſſe.

Argum. Durand. ¶ Eodem modo arguit Durandus, ꝙ cùm neque ſpecies inſint corpori, neq; ipſum ſub illis cōtineatur, fit vt ad motū ipſarum, non ſequatur motus eius.

Secundum. ¶ Secundò. Sequeretur, inquit, ex contraria opinione, ꝙ corpus Chriſti ſimul moueretur motibus contrarijs, vt ſi dum hoſtia eleuatur in vno altari, deprimeretur in alio.

Tertium. ¶ Tertiò. Sequeretur, inquit, eadem ratione, ꝙ ad fractionem hoſtiæ diuideretur corpus: quare nō eſſet totum ſub qualibet parte.

Quartum. ¶ Quartò. Corpus Chriſti incipit eſſe in ſacramēto dum cōſecrātur ſpecies abſq; vllo motu ſui, quia nō deſcēdit de cœlo: ergo pari ratione neq; motis ipſis mouetur.

Reprobatio opinionis. ¶ Hanc autem opinionem iam diſt. præcedenti. q. 2. arti. 4. & hìc artic. proximo demonſtrauimus eſſe falſam. Haud eñ ꝓpriè aſſertiones obſeruat, quas eccleſia ex euangelio colligit. Dixit enim Chriſtus, Accipite, & comedite. & bibite. & can. Ego Berēgarius. de cōſecr. d. 2. decernitur, quòd corpus Chriſti in ſacramento ſacerdotis manibus tractatur, & frangitur, & dentibus atteritur & deglutitur: ergo ſecundum propriam ſignifi-

significationem debemus asserere, nos comedere corpus:& bibere sanguinē: comedere autem,& bibere actiones proprias comedētis & bibētis significāt:si verò ad comestionem specierum non sequeretur corporis comestio sed Christ⁹ per guttur se ipso intraret stomachū, non esset illo motus actio comedentis: quare nec propriè diceremur comedere corpus, sed solas species. Perinde enim intraret, ac si ipse per se sine speciebus ingredi vellet, vt descendit ad inferos:vbi nullatenus est dicendum, q̄ infernus locus deglutiuit ipsum.Imò verò,neque propriè acciperemus corpus in manibus, nec tractaremus,cū tamen ipse dixerit. Accipite,vt patet in exēplis illius opinionis de angelo:nā accipiens lapidem, nō accipit angelū, qui est præsens lapidi. Quinimò nec propriè diceremur adorare corp⁹, nisi cōtineretur sub speciebus,sicut cōtinebatur panis. Neq; verò seruaretur sub speciebus, vt suprà disputatum est:nam seruari est cōtineri,& non q̄ Christus vellet illic esse sicuti dum erat domi suæ. Conclusio. Conclusio ergo Scoti,qua,ait,nullam creaturā posse mouere corpus,nec per se, nec per accidens (vt bona venia dixerim)non satis syncerè verbis citatis euāgelij consonat:præterquā, quòd secundum suam opinionem corpus esset per se mobile in sacramento: quādoquidem nō mouetur ad motum specierum,sed secundū suam voluntatem insequitur earum motiones.

Soluitur primū arg. Scot. ¶Vnde ad eius primū argumētum distinguitur,quod,ait, corpus nō aliter cōiungi speciebus,q̄ per voluntatē Christi. Si eñ intelligatur q̄ Christ⁹ ad id nō cogitur,verissimū est, quia sua spōte instituit sacramētū.Si aūt intelligat, q̄ non est illic per alium nexum, nisi quia vult corpore esse præsens,negatur consequentia. Imò virtute cōsecrationis sequitur, vt corpus nō quomodocūq; sit præsens,sed eo nexu cōtineatur sub speciebus,ratione cuius ad motū specierum sequitur motus eius.

Dur. arg. soluuntur. ¶Et ideo eodem modo respondetur Durādo negando, q̄ corpus illic nō continetur sub speciebus.Hanc enim veritatis saliuā nunquā potuit deglutire.Quocirca exemplum de angelo nulla vi agit cōtra hanc veritatē quoniam non sic continetur in lapide, vt corpus sub speciebus.Tametsi pręterea,vt hìc,ait,Caietanus,negandum sit postquam angelus se applicuit loco ad operandum per certū tempus, q̄ medio illo tempore ad motum lapidis non subsequatur motus angeli:imò cōsequitur,sicut ad motū nauis sequitur motus eius, qui in ea existit.

Solutio.2. ¶Ad secundum Durandi conceditur in vno altari per accidens eleuari corpus: & in alio deprimi:quoniā continetur in illis altaribus sub diuersis speciebus. Simile quidam concedunt de anima, dum quis erigit vnū brachiū, & demittit alterū.Ego verò nō cōcederem: quia nō est definitiuè nec sacramentaliter in brachio.

solutio. 3. ¶Ad tertiū negatur cōsequi,vt ad fractionem hostiæ diuidatur corpus,tū quia non est mortale tū maxime, quia nō habet extensionē in ordine ad locū,quod requiritur ad diuisionē. Quare sicut abscissa manu tota anima manet in reliquo corpore: sic diuisa hostia totū corpus est in qualibet parte. *solutio. 4.* ¶Ad quartū demū cōceditur,& ad consecrationē specierū nō mouetur corpus,nec per se,nec per accidens:quia non incipit illic esse corpus per motionem earum,sed per conuersionem panis in ipsum. Negatur tamen consequentia,q̄ ad earū motionem non moueatur.

Argumētū ¶Quod si arguas. Dictum est articulo præcedenti corpus Christi nō esse in loco nec ratione suæ quātitatis nec ratione alienæ, (scilicet, panis)ergo nec ratione illius mouetur per accidens.Iam illic diximus,nō esse negandum corpus esse in sacramento tanquā in loco per accidens ratione alienarum specierum.

Argum. ¶Sed arguis vice versa sequeretur, q̄ corpus Christi per se moueretur sicut panis mouebatur:nam mouetur per eādem quātitatem, per quā mouebatur panis. Vel si corpus mouetur per accidēs pariter & panis: quia mouetur per suam quātitatem,quæ est accidens. Respondetur latissimum interesse discrimen.Panis enim est propriè in loco ratione propriæ quantitatis,& ideo perse mouetur,non quidem ad motum suæ quantitatis:imò quia substantia mouetur,mouetur quantitas:nā motis nobis mouentur ea quæ in nobis sunt,licet extēsio quātitatis sit requisita ad motum corporis. E conuerso verò non quia corpus Christi mouetur, mouentur species,quia nō sibi insunt, sed quia mouētur species,ipsum mouetur.¶Cùm autē audis,corpus Christi moueri ad motū hostiæ, intelligito dum tota hostia mutat locum. Nā dum circulariter mouetur in eodē loco, quia tota non mutat locum, fit vt nec corpus moueatur.¶Tertia conclusio S. Thomæ est consideratè meditanda. Etenim quanuis exemplum tantùm subijciat, q̄ corpus in sacramento non potest deficere, nisi deficientibus speciebus:intelligitur tamen generaliter, q̄ nulla mutatione neq; per accidens potest affici: scilicet, nec alterari, nec augeri, &c. Et quoniam circa materiā huius conclusionis multi multa congerunt, distinguendū est, vt distinctio lucem adferat.Bifariam enim aliquid conuenire

Exponitur tertia cōclusio articuli.

Distinctio

poteſt corpori Chriſti in ſacramento. Vno modo per actionem circa ſpecies: atque altero per hoc, ꝙ aliquid ei circa modum naturalem alibi exiſtendi inſit. Et quidem primo modo dictum eſt ad motũ localem ſpecierum mouerì per accidens corpus. Apparet ergo inde ſubſequi pari ratione ad calfactionem ſpecierum, corpus per accidẽs calfieri, poſtquam ſub eiſdem cõtinetur ſpeciebus ſicut continebatur panis. Negatur tamen conſequentia: imò ſtatuitur cõcluſio, ꝙ præter motum localem nulla paſsio per accidens cõuenire poteſt corpori ratione ſpecierum. Sed contra, Dictum eſt, ratione quantitatis panis eſſe corpus per accidens in loco: ergo ſi ratione illius mouetur per accidens localiter, etiam alterabitur per accidens ratione ſpecierum. Negatur conſequentia: quoniam cum corpus contineatur ſub ſpeciebus neceſſe eſt, vtvbicunque ſint ſpecies, ſit ipſum, ac ſubinde quocũq; moueãtur moueatur ipſum. At verò cùm quantitas illa ſpecierũ nec inſit corpori nec per eam extendatur in ordine ad locũ: non ſequitur, quòd ſi quãtitas illa frigefiat vel calefiat ſic afficiat corpus nec per ſe nec per accidens, nec ſi frangatur quantitas, frangatur corpus. Exemplum eſt in anima, quæ ad motum corporis mouetur localiter: quia eſt actus eius: tamen ad alterationem corporis non ſequitur alteratio corporalis in anima: quia cùm ſit indiuiſibilis, non eſt ſubiectum eius. Nam pariter corpus Chriſti eſt in diuiſibiliter in ſacramento. Sequitur tamen in anima ex alteratione corporis alteratio ſpiritualis: nempe, lætitia vel triſtitia. Sed neq; iſta ſequitur in corpore Chriſti: quia non eſt actus ſpecierum. ¶ De ſecundo autem modo iam ſupra dictum eſt, omnia accidẽtia, quæ ſunt corpori cõiuncta in cœlo, eſſe per cõcomitantiam in ſacramẽto. At verò ponamus eſſe paſsibile, ſicut erat inter nos, vtrum quacunq; qualitate frigoris aut caloris afficeretur ſecũdum eſſe naturæ, afficeretur in ſacramẽto. Scotus. d. 10. q. 4. ſtatuit propoſitionem, ꝙ in ſacramento inhæreret omnis abſoluta proprietas, quæ inhæreret ſecũdum eſſe naturale, vt ſi calefieret aut frigefieret nocte, qua captus fuit, ſic afficeretur in ſacramento. Et hoc certè eſt verum, quoniã eſſet idem ſubiectũ, licèt calor in ſacramento nõ haberet eſſe extenſum. Imò dum flagellabatur ſentiret dolorẽ in ſacramento: nam de ſpiritualibus nõ eſt dubium. Mœrorẽ nãq; & lætitiã quã in cruce haberet, pariter ſentiret in ſacramento, ſicut & dũ moreretur pariter in ſacramẽto anima ſepararetur à corpore, & dũ reſurgeret, iterũ vniretur quãtũ eſt ex natura rei

Primũ mẽbrũ diſtinctionis.

Concluſio ex ſuperioribus elicitur.

Secundum membrũ diſtinctionis.

Scoti propoſitio.

¶ At verò. q. 5. addit tres alias propoſitiones. *Tres alie Scoti propoſitiones.*

¶ Prima. Omnis operatio, quæ conuenit Chriſto in cœlo, cõuenit in ſacramento. Probat, qa operatio res eſt abſoluta ſicut calor, & ideo nõ variatur propter reſpectũ, ſcilicèt, ꝙ ſit preſens huic vel alteri loco. Hanc verò ego intelligere nõ poſſum. Si enim moueretur in cœlo, neſcio quomodo moueretur in ſacramento: nam mouere dicit ordinem ad locũ, quem nõ habet in ſacramento. Quare quieſcente hoſtia corpus non mutaret locũ: aliàs eſſet illic mobile, quod eſt impoſsibile. Et eadem ratione quanuis loqueretur in cœlo, non loqueretur in ſacramento: quia hoc etiã dicit motum linguæ. Quare hæc differentia nõ accidit propter reſpectum propinquitatis ad diuerſa loca, vt putat Scotus, ſed quia in ſacramento nõ eſt illarum prædicationum capax. Quocirca neque ſi in cœlo ſtat, ſedet, aut recubat, tales ſitus habet in ſacramento in ordine ad locũ. *Prima.*

¶ Secunda eius cõcluſio. Nulla ſenſatio põt primò ineſſe Chriſto in ſacramento. Dixit primò, quia ſenſationes, quas habet in cœlo, habet in ſacramẽto per cõcomitantiam. Attamẽ in ſacramẽto non põt recipere ſpecies, vt oculo corporali videat, vel audiat nos, Et hoc eſt certiſsimũ, vt art. proximo cõſtabit. Et eadem ratione non põt videri, nec audiri à nobis: quoniã hæc ſpecierũ multiplicatio ordine dicit ad locũ. Huic ſimilẽ aliam propoſitionẽ addit. q. 7. Videlicèt, ꝙ Chriſtus in euchariſtia nõ poteſt vti aliqua potẽtia actiua corporea reſpectu paſsi extrinſeci. Quæ itidem certiſsima eſt. Videlicèt, ꝙ non põt calore ſuo calfacere hoſtiam, nec manu manum ſacerdotis tenere. *2. Propoſitio. ſcit.*

¶ Tertia propoſitio eſt. Operatio ſpiritualis, vt intellectus, & voluntatis, poteſt conuenire Chriſto, vt in euchariſtia. Hoc eſt, non ſolùm quia intelligit, & vult in cœlo, ſed quia per ſe põt intelligere & velle in ſacramento. Quæ quidem cõcluſio eſt etiam certiſsima, quia illæ actiones nec requirunt, nec dicunt ordinem ad locum. Okam verò in. 4. q. 5. omnem iſtam philoſophiam negat. Ait, inquam, corpori Chriſti in ſacramento, quatenus illic exiſtit, poſſe omnem actionem & paſsionem competere, quæ conueniret illi, ſi eſſet circunſcriptiuè. De quare ſtatim articulo ſequenti. *3. Propoſitio.* *Okam.*

¶ Primũ argumentũ S. Tho. iam ſolutum eſt. Motis enim, inquit, nobis, vt habetur. 2. Topic. mouẽtur oĩa, quę in nobis ſunt, etiã ſpiritualia. vt anima: corpus Chriſti eſt in ſacramẽto: ergo mota hoſtia mouetur. Reſpõdetur argumentũ concludere, ꝙ mouetur per accidens, neq; verò eo modo, quo mouentur accidentia corporea ad motum ſubſtantiæ, cui inſunt, quibus *1. Arg.*

per

per se potest cõuenire motus, sed sicut mouentur spiritualia (quibus per se non potest conuenire) ad motum corporum, in quibus sunt.

2. Argum. ¶Secundò. Veritas debet correspondere figuræ: de agno verò paschali, q figura erat huius sacramenti legitur Exod. 22. q nõ remanebat quicquam usq; mane: ergo corpus Christi nõ manet in hoc sacramẽto, nisi quãdo recipitur. Respondet, q hac ratione moti, nõnulli putabant sacramẽtũ nõ posse seruari. Contra quos ait, Cyrillus. Insaniũt quidã dicẽtes mysticam bñdictionẽ cessare à sanctificatione, si quę ęius reliquię remãserint in diẽ subsequẽtẽ: nõ enim mutatũ sacratur corpus Christi, sed virtus benedictiõis, & viuificatiua gratia iugis in eo est. Videlicet, quãdiu species mãserint, quẽadmodum alię cõsecrationes, vt tẽplorũ, altariũ, & similiũ, rebus ipsis cõsecratis coęuę sunt. Vnde ad argumẽtum respõdetur, q etsi veritas figurę respõdeat, tamẽ figura nõ adęquat veritatẽ.

3. Argum. ¶Et per hoc respõdetur ad tertiũ, quod est huiusmodi. Corpus Christi nõ depẽdet ab speciebus sacramẽtalibus: ergo ad desitionẽ illarũ nõ desinit ipsum. Respõdetur inquã, q licèt corpus nõ depẽdeat ab speciebus, nihilominus ad earum desitionẽ desinit: quia cessat habitudo, quã habet ad illas, sicuti corrupta creatura desinit Deus esse in illa, non quia ab illa pẽdeat, sed quia illam desinit conseruare.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm corpus Christi prout est in hoc sacramento possit videri ab aliquo oculo saltẽ glorificato.

1. Cõ. 10.

EXPEDITO modo existendi corporis Christi in sacramẽto, quæritur an sit cognoscibilis. Et est hìc distinguendum, & de potentia, & de re cognita, & de modo cognoscendi. De potentia quidem vtrùm sit cognoscibilis, vel ab oculo corporeo, vel ab intellectu, qui est oculus spiritualis. De re verò vtrùm cognosci possit, vel corpus ipsum existens in sacramento, vel modus ipse existẽdi. Sed de modo vtrum possit cognosci, vel naturaliter vel supranaturaliter. Et respõdet D. Tho. quotuor cõclusionibus.

1. Cõclus. ¶Prima. A nullo oculo corporali corpus Christi potest videri prout est in sacramẽto. Et intelligitur à nullo oculo existenti extra sacramentum, scilicet, alio ab oculo ipsius Christi. Probatur primò, quia visibilis substantia per sua propria accidentia immutat mediũ vt sentiatur: accidentia verò corporis Christi sunt illic, vt dictum est, ad modum substantię, hoc est, neq; extensionem habẽt in ordine ad species sacramentales, neque in ordine ad earũ locum: ergo non possunt per medium multiplicare species ad immutãdum oculum extra sacramentum. Secundò, quia vt suprà dictum est, existit in sacramento per modum substantiæ: substantia autem quatenus substantia, nõ est sensibilis corporali sensu, neque verò interiori imaginationis, sed solùm subiacet, intellectui, cuius obiectũ, vt. 3. de anima habetur, est quod quid est: ergo quatenus est in sacramẽto à solo intellectu perficitur, qui est oculus spiritualis.

¶Percipitur tamẽ, inquit, diuersimodè à diuersis intellectibus. Quare subditur secũda cõclusio. Modus existẽdi corporis Christi in sacramento secũdum se à supranaturali intellectu potest intelligi, scilicet, à Deo, ac subinde ab intellectu beato vel angeli vel hominis per visionem diuinę essentię. Probatur. Obiectũ quod per se est supranaturale, à supranaturali intellectu percipitur, qualis est Deus, & ab eo, qui eius lumẽ participatur, vt est intellectꝰ beatus. Modus autem existendi corporis Christi in sacramento est supranaturalis: ergo ab illis intellectibus percipi potest. Secũda cõclusio.

3. Cõclus. ¶Tertia conclusio. Neque intellectus hominis viatoris, neque angelicus per sua naturalia potest illũ modũ existendi cognoscere, nisi per fidẽ. Probatur eadẽ ratione, quia modus ille est supranaturalis, quare sola cognitione supernaturali percipitur. Huic appẽditur corollarium, Dęmones nõ nisi per fidem possunt cognoscere Christum in hoc sacramento. Non q in ipsis sit virtus fidei: quia nõ sua sponte captiuãt intellectũ in obsequiũ Christi, sed q euidentia signorũ cõuicti, vt ait, Iacobus cap. 22. credunt & contremiscunt.

4. Cõclus. ¶Quarta cõclusio. Inter oculos corporales solus oculus Christi in sacramẽto videt seipsum sub sacramento existentem, nõ tamen potest videre modum essendi, quo est sub sacramẽto, quod pertinet ad solum intellectũ. Hanc cõclusionem subdit in solutione secũdi argumenti, quod est huiusmodi. Corpora gloriosa, vt ad Philipp. 3. legitur, erũt cõfigurata corpori claritatis Christi: sed oculus Christi videt seipsum prout est in sacramẽto: ergo & quilibet alius oculus glorificatus. Et respondet, quòd oculus corporalis Christi in sacramẽto (hæc enim postrema particula deest in aliquibus mendosis codicibus) videt seipsum sub sacramento existentem: nõ tamen videt modũ existẽdi: quia est

eſt obiectum ſolius intellectus. Nec tamen, inquit, eſt ſimile de alio oculo glorioſo: quia etiã ipſe oculus Chriſti eſt ſub ipſo ſacramento, in quo non conformatur ei alius oculus glorioſus. Quare docet corpus Chriſti à nullo alio oculo corporali poſſe videri.

Expoſitio articuli. ¶ Primam cõcluſionem cõcedit cum D. Tho. vt ſuprà vidimus, Scotus. d. 10. q. 5. & iterum. q. 9. & Richardus ea. q. ar. 5. q. 2. & ferè omnes. Negat eam tamen Okam. in. 4. q. 5. & Maioris. d. 10. q. itidem. 5. Aiunt ſiquidem Chriſtum in ſacramento oculo corporeo videre adſtantes, audireq; canentem clerum, & quantum ad rei naturã attinet poſſe ipſum videri & audiri, niſi q ob meritum fidei occulit ſeſe. Et eadem ratione inquiũt, poteſt ꝓprio calore manũ ſacerdotis calefacere, ab ipſaq; calefieri. Probatio OKanica eſt, q illic verè habet principia actiua & paſsiua illarum actionũ & paſsionum. Sed non opus eſt contra quemlibet diſputare. Pugnat enim cũ principijs philoſophicis, qui ait, appropinquationem aliter fieri poſſe agentis ad paſſum, quam per quantitatẽ extenſam in ordine ad locũ, ſi actio ſit corporea. Nam omne agens agit per contactũ, ſecundũ Ariſotelem, qui quidem cõtactus niſi per quantitatem fieri nõ poteſt: corpus autẽ Chriſti eſt illic, quantũ ad hanc rationem res attinet, ſicuti angelus, qui corporaliter nec agere poteſt nec pati. Et quantũ ad viſionem eſt inſuper particulare argumẽtum de ſpeciebus, quæ ſub forma pyramidali debent multiplicari, cuius baſis eſt in obiecto, & conus in oculo, quod fieri non poteſt, niſi vbi & obiectum & oculus modum habet extenſum. Sed OKã negat ſpecies, & ideo nõ eſt cũ illo certandũ. ¶ Circa ſecundam verò rationem S. Thomæ forſan philoſophiæ peritus hęſitabit, quomodo dicit ſubſtantiam in quantũ huiuſmodi non ſubiacere imaginatiuæ potentiæ, ſed ſoli intellectui, cum ſubſtantia ſingularis quãtitate ſignata phãtaſmata producat, quibus imaginatiua mouetur. Reſpondetur eum loqui de ſubſtantia pura vt abſtrahit à modo quantitatis: & conditionibus ſingularibus: hoc enim ſonat in quantum huiuſmodi, quemadmodum eſt corpus Chriſti in ſacramento. Illic enim non producit phantaſmata magis quàm ſubſtantia in cõmuni, quæ

Dubium. ſolius intellectus obiectũ eſt. ¶ Dubium autẽ ex his fit reliquum, vtrùm ſaltẽ ſupernaturaliter corpus in ſacramento poſsit oculo corporali videri. Paludan. nanq; diſt. 10. q. vltima, & Capreolus. q. 4. aiunt, per nullam potentiam id fieri poſſe. At verò S. Thom. in. 4. ea. diſt. q. vnica. art. 4. non negat quominus per miraculum poſsit videri ab alio oculo quã Chriſti. Idemq; ait, Scotus loco citato. q. 9. Et ideo ad conciliandũ has opiniones duabus concluſionibus reſpondetur. Prior eſt. Quòd viſio illa fiat per multiplicationem ſpecierum ab ipſo corpore per nullam potentiam factibile eſt, ob rationẽ iam factam. Quia nec corpus poteſt illas multiplicare, vt dictum eſt, neque illas multiplicatas ſuſcipere. *Prior cõcluſio.* ¶ Poſterior. Nihil obſtat quominus Deus de potentia abſoluta poſsit producere notitiam intuitiuã rei obiecto non concurrente per ſpecies, nã quicquid poteſt per cauſam ſecundã efficientẽ, poteſt ſe ſolo. Cũ ergo ſpecies cõcurrant in genere cauſæ efficientis, ſine illis poterit Deus notitiã intuitiuam conſeruare, atque adeò producere, etiam in abſentia obiecti. Quod ſi interroges. In quo loco tunc obiectũ repreſentarent? nam notitia intuitiua nõ poteſt non repræſentare rem ceu præſentem. Reſpõdetur, q repręſentabit in loco, quo Deus voluerit: & niſi Deus impediat, producet iudicium rei illic exiſtentis. Neque diceretur propterea Deus decipere: nam illa deceptio ex natura notitiæ intuitiuæ proueniret ſupranaturaliter exiſtentis ſine obiecto. *Poſterior concluſio.* ¶ Contra ſecundam concluſionem: ſcilicèt, q beati videant in verbo corpus Chriſti in ſacramẽto, arguit Sco. in. 4. d. 10. q. 8. ſic Beatus à nõ beato ſola viſione beatifici obiecti diſtinguitur: obiectum autem beatificum non includit exiſtentiam corporis Chriſti in ſacramẽto, hoc enim eſt quid creatũ, & quædã ſacramentalis gratia: cognoſcere autẽ ſacramenta nõ eſt de ratione viſionis beatificæ: ergo hoc nõ videtur in verbo. Reſpondetur, argumentum nihil cõtra D. Thom. pugnare: quoniam ipſe nõ dicit hoc eſſe de eſſentia beatitudinis: nam per hoc q quis nudam eſſentiã videret, eſſet perfectè beatus. Sed tantùm, ait, q ſicut illa exiſtẽtia eſt viſibilis à Deo: ita & in ipſo per lumẽ gloriæ ab intellectu beati. Secundò reſpondemus cũ Caietano, quòd cùm hoc ſit tam altum myſterium, quod fideles in via frequenter adorant & ſuſcipiunt, ac perinde noſſe percupiunt, credibile eſt diuinã largitatem hoc idem myſteriũ in verbo eiſdem fidelibus oſtendere ad completam eorum ſatietatem. *Scotus in præcedẽti cõcluſionẽ.* ¶ Contra tertiam verò arguit ibidem inſtantiùs probando, quòd licèt, intellectus coniunctus corpori ob id quod intellectionem ab ſpeciebus corporeis mendicat, non poſsit naturaliter exiſtentiam ſacramentalem videre, nihilominùs ſeparatus tam hominis quàm angeli, qui ſolis intellectualibus ſpeciebus vtuntur, id per ſuam naturam poteſt. Et licèt priùs arguat contra concluſionem, deinde

Contra tertiam.

contra

contra rationem, tamen quia ratio, declaratio est conclusionis, arguamus nos primò contra rationem. Naturale & supranaturale solùm dicit habitudinem ad agens, quia scilicet vnum producitur à Deo, & alterũ per causas naturales: discrimen autem hoc nõ variat rationẽ cognoscibilitatis: nam Adam à Deo productus tam cognoscibilis erat, q̃ cæteri homines, & vinum, quod Deus fecit in nuptijs: ergo si existẽtia corporis Christi est cognoscibilis, etiã si sit supernaturalis erit cognoscibilis naturaliter.

1. Argum. Scoti cõtra rationẽ tertie conclusionis.

Dilutio. Ad hoc autem, quod est suæ argumentationis basis, respondetur, dupliciter rem aliquam esse supranaturalem. Vno modo accidentariè: videlicet, quia licèt possit per naturam res eiusdem speciei produci, fit tamen à Deo sicuti primi parentes, visus cæco nato restitutus. Et hęc quia sunt eiusdem speciei cum rebus naturalibus, pariter sunt cognoscibilia. Sed tamen alia sunt genere suo supernaturalia, quia non possunt per naturam produci, eò quòd sunt extra ordinem vniuersi, vt vnio hypostatica humanitatis ad verbum, lumen gloriæ, & similia. Et hæc, quia sicut se habent ad esse, sic se habẽt ad cognosci, fit vt nisi per auxiliũ supranaturale cognosci nõ possint à creatura. Et talis est existentia corporis in sacramento.

¶ Atq; hac ratione cętera eius argumẽta ruũt. Arguit enim cõtra cõclusionem secundò. Ens creatum est subiectum intellectus: cùm ergo tam corpus Christi quàm eius existentia in sacramẽto sit creatura, fit vt possit ab intellectu naturaliter percipi. ¶ Tertiò. Substantia per se est intelligibilis prius natura, quã quicũque eius modus existendi, qui est ei accidentarius: ergo quomodocũque existat, in illo priori potest intelligi naturaliter. ¶ Quartò. Potest intellectus percipere illic nõ esse panẽ: sed absentia panis fit per præsentiã corporis: ergo intelligit corpus. ¶ Quintò. Saltem anima Christi naturaliter cognoscit, se esse vbicũq; est: ergo cognoscit quomodo sit in sacramento.

Tertium. *Quartum.* *Quintum.*

Solutio secundi. ¶ Eodem autẽ modo omnia soluũtur. Ad secũdum enim negatur omne ens creatũ & modũ eius esse obiectũ proportionatũ intellectui naturali: imò sicut Deus excedit omnes vires cognitiuas naturæ, ita & quicũque modus genere suo supranaturalis, qualis est vnio hypostatica ad verbũ, atq; hęc existẽtia supernaturalis in sacramento. Et pariter ad tertium respondetur, quòd etsi substãtia creata, sit cognoscibilis naturaliter abstrahendo ab hoc vel illo modo existendi, tamen cum modo existendi supranaturali non est cognoscibilis. Quapropter licèt intellectus possit cognoscere illic non esse panem, atque adeò accidentia esse sine subiecto, non tamen subinde cognoscet quomodo corpus illic existat. Eò vel maximè, quòd vt suprà dictum est, corpus non replet illũ locum, sed quantitas ipsa præteriti panis.

Solutio ter tij.

¶ At licèt de anima Christi fieri posset forsan exceptio, videlicet, quòd sicut cogitationes cognoscit, quæ alios latent, ita naturaliter cognoscat suam illic existentiam. Certius tamen respondetur, per vires naturæ ad id non pertingere, sed lumine gloriæ, qua perfruitur.

Saluit. 5.

¶ Quartã conclusionẽ nõ cõcedit Capreolus loco citato, imò negat oculũ Christi videre se in sacramento. Sed tamen fuit falso codice seductus: legit enim truncã hanc solutionẽ secũdi argumenti S. Thom. sic scilicet, oculus corporalis Christi videt seipsum in sacramẽto existentem, quod pertinet ad intellectũ. Quæ verba videntur repugnãtiam inuoluere. Vnde infert non fuisse mẽtem. S. Thom. id concedere. Codex tamẽ Parisiẽsis habet aliam particulã, quæ rem clarificat, scilicet, oculus corporalis Christi videt seipsum sub sacramento existentem, non tamen potest videre ipsum modum essendi sub sacramẽto, quod pertinet ad intellectum. ¶ Sed nota quòd non dicit Christum oculo suo videre proprium corpus, sed q̃ oculus videt se ipsum existentem. Vbi reciprocatio relatiui, & accusatiuus masculini generis designãt solum oculum. Et re vera nõ caret difficultate: nã cùm nec corpus nec oculus videri possit oculo corporali, nisi per species sensibiles, quas illic non potest multiplicare, videtur non esse visibilis. Item oculus noster neutiquã se potest videre, quia non potest species sui ad suum cẽtrum multiplicare, sed foras. Respõdetur, quòd cũ corpus glorioſum aliud secum corpus cõpatiatur in eodẽ loco, licèt in sacramẽto nõ possit multiplicare species per medium, potest tamẽ illas multiplicare per seipsum quando quidẽ eius partes, hãbent intrinsecum ordinẽ, vt dictũ est, inter se. Quod si verum est, eadẽ ratione, qua oculus videt se, eodem oculo Christus videt suum corpus. Neque (vt arbitror) hoc D. Thomas negasset.

Nota.

¶ Primo ergo loco arguit sic. Oculus noster à visione corporis Christi in sacramento per species ipsum circumuelantes impeditur, oculus autem glorificatus non potest ab aliquo corpore impediri: ergo potest ipsum videre. Negatur maior. Non enim impedimentum, ne possimus videre illud corpus, est quod sit velatum & occultum, sed quia mediãtibus proprijs accidentibus non habet ordinẽ ad locum & ideo non est visibile neque ab oculo glorificato

1. Argum.

3.*Argum.* ficato alterius corporis. ¶ Tertiò arguitur. In reſurrectione homines erunt angelis pares: ſed angeli poſſunt videre corpus in ſacramẽto: nã & dæmones inueniuntur huic ſacramento reuerẽtiam exhibere, ipſumq; timere: ergo oculus corporeus beati idem poterit. Reſpõdetur, q̃ angeli nõ poſſunt videre, niſi per intellectũ: quare nõ eſt par ratio de oculo corporeo beati. Quod aũt dicitur dæmones exhibere reuerẽtiam ſacramentõ, non eſt: quia videant intuitiue, ſicut angeli beati in verbo, ſed abſtractiuè per coactam fidem, vt dictum eſt.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm quando in hoc ſacramento apparet miraculoſè caro vel puer, ſit ibi corpus Chriſti.

IN ſuperioribus definitũ eſt, corpus Chriſti non eſſe in ſacramento modo quãtitatiuo in ordine ad locum. Cuius contrarium ob id quiſpiam ſuſpicari poſſet, quòd nõnũquam apparet in hoſtia humana figura. De qua ideo quæritur vtrùm ſit verè corpus Chriſti. Et reſpondet D. Thom. duabus concluſionibus. Prima eſt negatiua quæſtionis. Quomodocunq; illa figura appareat in hoſtia, non eſt vera caro Chriſti. Probatur. Dupliciter enim illa apparẽtia euenire poteſt. Vno modo nulla mutatione facta circa ſpecies, ſed ſolùm ex parte videntiũ, quorũ oculi immutantur ac ſi exteriùs viderent carnem vel ſanguinem, vel puerũ. Et indiciũ, q̃ non fiat mutatio ex parte obiecti, eſt, vel quia aliquibus illa figura apparet, aliquibus verò minimè, ſed hoſtia vt antea, vel quia modò apparet, & ſtatim diſparet. Neq; hoc tamen ad aliquam deceptionem attinet, ſicut euenit in magorum præſtigijs, eò quòd talis ſpecies diuinitus in oculis formatur nõ ad fallendum, ſed ad aliquã indicandam veritatẽ: nempe, verè illic Chriſtũ exiſtere, vt ſuprà dictũ eſt, ſicut Chriſtus apparuit diſcipulis euntibus in Emaus ad adſtruendam fidem ſuæ reſurrectionis. Ait enim Augu. in lib. de quæſtionibus euãgeliorũ, q̃ cùm fictio noſtra refertur ad aliquã ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et quando huiuſmodi apparentia fit, liquidũ eſt id, quod apparet, non eſſe veram carnem & ſanguinem. ¶ At verò poteſt ſecundo modo talis caro, & puer repræſentari, nõ per ſolã immutationem oculorũ videntiũ, ſed ſpecie, quæ videtur, realiter exteriùs exiſtente. Cuius indiciũ eſt, q̃ non quibuſdã præciſè, neq; ad horã illa fit apparitio, ſed cunctis & in longũ tẽpus. Et tunc ſunt qui arbitrentur verã carnẽ & ſanguinem corporis Chriſti eſſe, quæ in propria forma oculis ſubijcitur. Neque obſtat, q̃ quandoque nõ totus apparet Chriſtus, ſed aliquod eius membrum, neq; in illa ætate, qua mortuus eſt, ſed in infantili: nam licèt oculis beatorum non ſe oſtendit, niſi ſicuti eſt, oculo tamen nõ glorificato poteſt ſe, vt ei placuerit, offerre.

Prima concluſio.

¶ Attamen q̃ neq; tunc vera ſit caro illa quæ apparet, probatur dupliciter. Primò, quia corpus Chriſti non poteſt videri in propria ſpecie: niſi vbi eſt definitiuè: eſt autem definitiuè in cœlo: ergo non ſimul alibi. Supponit enim D. Thom. idem corpus non poſſe definitiuè ſimul eſſe in duobus locis. Secũdò, quia corpus glorioſum, quod, vt vult, apparet, ſubinde vbi vult diſparet, vt legitur Lucæ vltimo, quòd Dominus ex oculis diſcipulorũ euanuit: hoc aũt, quod ſub ſpecie carnis apparere ſolet, diu permanet, quinimò legitur quãdoq; multorum epiſcoporum conſilio in pyxide incluſum & aſſeruatum, quod de Chriſto ſecundùm propriam ſpeciem nefas eſſet concedere. Dicendũ ergo eſt huiuſmodi apparitionem eo pacto fieri, quòd manẽtibus dimenſionibus, quæ priùs fuerãt, ſit circa illa accidentia immutatio quædam coloris & figurę, atque aliorũ accidentiũ vt videatur caro, vel ſanguis, aut puer. Neque verò, vt dictũ eſt, vlla illic fit deceptio, quando quidẽ diuinitùs ad veritatis confirmationẽ fit.

Secũda concluſio.

¶ Secunda concluſio. Quandiu manet quantitas dimenſiua, quæ fuerat panis, & fundamentum eſt aliorum accidentium, remanet corpus Chriſti ſacramentaliter ſub illis, earum immutatione non obſtante. Hæc concluſio per ea, quæ dicta ſunt, liquidò comprobatur. Præterea, quia tali apparitione facta, eadẽ exhibetur hoſtiæ reuerentia, quæ antea exhibebatur.

Expoſitio articuli.

¶ Quod huiuſmodi apparitiones fiãt in ſacramento, hiſtoriæ referunt quàm plurimæ. Iam enim ſupra citauimus Alexandrum. 4. part. q. 40. membro. 3. articu. 4. id de quodam ſacerdote referentem. Et in vita Gregorij legitur ei apparuiſſe digitum in ſacramento. Et Paſchaſius eius diaconus refert cuidam monſtratam formam pulcherrimi pueri. Et in linteolis Darocenſibus in regno Aragoniæ cuſtoditur adoraturq; hoſtia carnea & ſanguinea, ceu miraculum vetuſtiſsimum. *Quomodo fiat apparitio.*

¶ At verò circa priorem modum, quo, ait, D. Thomas id accidere, dubitatur, quo modo immutatio fieri poſsit in oculo ſine mutatione obiecti. Reſponderur autem

autem id fieri posse tripliciter. Vno modo ex læsione sensus, quod naturaliter euenit in lethargo, & phreneſi, & sub mortis articulum: læso enim sensu cõmuni, commouentur illic phantasmata, sicut in somniantibus, & ideo repræsentãtur res in aere, quæ non sunt. Potest etiam secundò id contingere ex aeris mutatione quem præstigiatores immutare solent applicatis rebus quibusdam naturalibus. Hi autẽ modi non sunt ad propositum. Sed tertiò, id contingit diuina virtute producente species, vel in oculo externo, vel etiam in potẽtia imaginatiua: quemadmodum in visionibus prophetarum vsu venit. Atque hunc modum intelligit hic S. Thom. Exemplum autem, quod subdit de Christo post resurrectionem apparente discipulis, non eò adfert, quòd tunc non verè apparuerit in sua substãtia, erat enim ipsissimus, sed in hoc, q̃ sicut tunc, licèt appareret forma peregrini, nulla esset deceptio, ita neq; in sacramento.

Secundus modus. ¶ Circa secundum modum apparẽdi per mutationem specierum notãdum, quòd si illa reprobata opinio intelligat, q̃ Christus per suã absolutam potentiam possit corpus suũ, quod definitiuè est in cœlo, ponere simul etiam circunscriptiuè & definitiuè in vno vel pluribus altaribus, tũc est problema. Diuus enim Tho. vt suprà diximus, negaret, vt hic etiam negare videtur in priori ratione. Alij verò affirmabũt. De quo satis articulo quinto disputatum est. Si verò sentiat re vera iam contigisse, vt vera caro Christi & sanguis appareat, sicut est in cœlo, profectò nullatenus est auscultandum propter rationem secũdam S. Thomæ. Indecens enim esset credere, quòd vera Christi caro maneret in pyxide.

Limit. Doctrinæ. ¶ Quare in prædictis Darocensibus linteolis minimè credẽdum est eandem veram carnem & sanguinem sub eadem forma & figura, quã habet in cœlo, permanere. Tũc enim dicẽdum esset, quantitatem panis cum omnibus eius accidentibus fuisse corruptam, atque adeò illic non esse corpus sacramẽtaliter, sed solam particulam carnis, quam habet in cœlo, & sub tanta quantitate, quanta est illa particula in cœlo. Quod profectò dignitatem corporis Christi non condecet. Est ergo tantùm mutatio coloris & figuræ, & huiusmodi accidentium, vt hic, ait, Sanctus Thomas, manente corpore sub quantitate, & ideo adoratur adoratione latriæ.

1. Argum. ¶ At verò contra secundam conclusionem arguit. S. Tho. primo loco, probãdo, quòd dum fit huiusmodi apparitio, non manet illic corpus Christi, Corpus enim illud non manet, nisi quandiu manent species, quæ sufficerent cõ seruare substantiam panis: facta verò illa mutatione non manent eiusmodi species: ergo nec corpus. ¶ Ob hoc argumentum Durandus. d. 10. q. 4. cẽset in eiusmodi apparitionibus, dum mutãtur species, nõ manere corpus sacramentaliter: at neq; verã carnem Christi, sed accidẽtia carnis in genere sine subiecto: & ideo nõ esse adorandas species adoratione latriæ, sed tãquam reliquias miraculosè seruatas. Quare & distinct. 12. quæst. 3. tenet, quòd etiam si quantitas sacramentalis maneat, nihilominus per corruptionem qualitatũ desinet illic esse corpus & sanguis, eo q̃ illæ magis requiruntur tũ ad conseruationem panis & vini, tum subinde ad repræsentationẽ sacramẽti. At verò S. Tho. argumẽto respondet dicens, quòd in apparitione prioris generis, quando fit sola mutatio sensus: nõ dubium quin species totaliter maneãt, atque adeò sacramentum. In secũdo verò modo apparitionis manent secũdum id, quod est principale in eis: putà secũdum quantitatem panis, atque adeò manẽt accidentia, quæ sufficerent cõseruare substantiam panis, vt virtus cõfortatiua cordis, & forsan sapor, & aliæ proprietates. Color nanque & figura, & si quod est aliud huiusmodi mutatum accidẽs, nõ sunt necessaria ad cõseruationem panis. Corruptis autem accidentibus necessarius panis corrumpitur & quantitas, sicut corrumperetur panis, generaturq́ue alia substantia, sub qua non esset corpus Christi. Quapropter negatur cõtra Durandum, posse vllo modo manere quãtitatem panis, quin maneat corpus. Duran.

¶ Secundò arguitur. Vbicunque est corpus Christi, vel est sub specie propria, vel sub aliena sacramẽti: quãdo verò huiusmodi apparitiones fiunt, manifestum est corpus nõ esse in illis sub propria specie, cùm videatur sub forma paruuli, & tamen propria species sit magna & integra in cœlo, neq; appæret sub forma sacramenti, quæ est panis & vinum, cùm appareat caro. Respõdetur, nunquam apparere sub propria forma: sed quando mutatio fit in oculo, manet sub speciebus, panis & vini, quãdo verò mutatio fit in speciebus, manet nihilominus sub eisdem dimensionibus panis & vini, licèt non sub colore & figura. 2. Argum.

¶ Quòd si arguas tertiò. Caro & sanguis non fuerunt species consecratæ ergo sub illis nunquam manet corpus. Respõdetur, inquam, manere sub dimensionibus panis & vini, quæ fuerunt consecratæ, licèt color & figura fuerint immutata. 3. Argum.

DIS-

DISTINCTIONIS 10. Quæstio. 2. de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

S. Thom. 3. part. quæst. 77.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

QVæstionem hanc disputat Petrus Lombardus distinctione. 12. sed tamen lucidus ordo postulat, vt cum præcedenti de existētia corporis Christi coniungatur. Et quanuis D. Thom. suprà quæstio. 75. artic. 5, præmonstrauerit, accidentia panis & vini manere in sacramento sine subiecto, supereſt tamen eorum conditiones patefacere. Quare vnica conclusione affirmatiua respondet. Accidentia panis & vini relinquuntur in hoc sacramento sine subiecto: videlicèt, sine substantia. Probatur, quia nec sustinentur in substantia panis & vini quæ non manet ac perinde neque in earum forma, quē simul desinit, & quanuis permaneret, non inhærerent illi: quoniam accidentia corporea, vt libr. de trinitate author est Boetius, non insunt formæ, sed toti compositō. Neque verò subiectantur in corpore & sanguine Christi, tum quia huiusmodi accidentia non sunt humani corporis, sed panis & vini, tum etiam quia corpus Christi, cum sit glorioſum ac perinde impassibile, non potest huiusmodi accidentibus affici. Sed neque insunt aeri circunstanti, vt quidam autumant: primo, quia cùm non sint accidentia aeris, non est eorum susceptiuus. Secundo, quia nec mouētur ad motum aeris, imò aer transire potest ipsis permanentibus, & accidentia motu proprio aerem loco pellunt. Tertiò, quia accidentia cùm per receptionem in hoc subiecto indiuiduentur: non possunt eodem numero transire de subiecto in subiectum. Quartò, quia cùm aer proprijs accidentibus non denudetur, non potest alienis superueſtiri. Neq; sustineri potest id per miraculum fieri: quoniam id maximè virtute consecrationis contingeret quod falsum est: nam nec forma id significat, nec aliud quàm significat effi-

Conclusio.

cit. At verò quoniam hæretici impossibilem hanc conclusionem reputant, eò quòd natura accidentium sit inhærere subiecto, arguitur, id fieri posse per Dei supernaturalem virtutem. Nam cum Deus sit prima causa tam substantiæ, quàm accidentium non dependens à causis secundis, fit vt sicut per substantiam conseruat naturaliter accidens, ita & absque illa possit supernaturaliter illud custodire. Siquidē & alios effectus naturalium causarum sine illis nōnun quam profert, vt Adamum sine semine produxit de limo terræ, & corpus Christi in vtero virginis munere spiritus sancti.

¶ Præsentem conclusionem, quippe cùm catholica sit, nefaria esset hæresis negare. Vniuersa siquidem sanctorum testimonia suprà citata, quibus asseritur conuersionem panis & vini fieri in corpus & sanguinem Christi, subinde attestātur species manere sine subiecto, sub quibus corpus continetur, vt distinctio. præcedenti dissertum est. Atqui hic est sensus Gregorij in homilia paschali, quę refertur canon. Species. de consecra. distinct. 2. Vbi, ait, species illarum rerum vocabula retinere, quæ antè fuerūt panis & vini. Et can. Nos autem. August. Nos, inquit, in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus. Vnde in hoc sensu intelligitur transsubstantiatio cap. firmiter. de summa trinitate. Et in concilio Florentino: scilicèt, quòd abeunte pane eius species manent. Quinimò in propria forma contraria hæresis in Concilio Constantiensi sessione. 8. condemnata fuit contra Ioannem VVitcleff, decretumque est manere accidentia sine subiecto. Ille tamen hæresiarcha contrarij erroris semper fuit pertinax, quē Oecolampadius sequutus fuit. Quare hoc fuit vnum ex suis præcipuis argumentis, quibus probabant impossibilem esse veram existentiam corporis Christi in sacramēto, q accidēs, vt nomen ipsum accidentium proclamat, nequit extra subiectum existere. Hæretici nanque quando illis libet totam philosophiam pessundant, sed quando eius indigent suffragio, Aristotelem ecclesiæ præferunt. Quocirca blaſphemus ille VVitcleff. inuentum hoc esse aiebat, & commentum Innocentij tertij. Contra quem Thom. VValdēsis tomo. 2. de sacra. ca. 76. & infrà egregiè disputat: ostēdens primo nō defuisse philosophos, qui arbitrarentur accidēs existere posse sine subiecto. Nā. 1. Physicorū redarguit Aristoteles Anaxagorā dicētem omnia esse commixta, atq; etiam accidentia cum substantijs, omniaq; subinde posse adinuicem separari. Contra quem Aristotel. infere-

Expositio articuli.

Ioan. VVitcleff.

Th. VVal.

inferebat posse esse accidentia sine subiecto. Deinde & Plato posuit vniuersales formas ab indiuiduis abstractas, & tamen Commētator. 2.Physico.commento.29.ait,difficiliùs esse illud opinari, quàm ꝙ formæ accidentales abstrahātur à subiecto.Et.4.Physico. refert Aristo.quosdam opinātes inane & vacuū, esse locum dimensionibus repletum sine substātijs. Atqui Auicebron in libr.fontis vitæ.tractatu. 2. nihil affirmare veretur, accidentia existere posse sine subiecto.Quinuerò Basilius egregius author in suo Hexemaro homi.6.ait,lucē illam,quæ fuit prima die creata, fuisse accidēs sine subiecto. Cui & Damascenus adstipulatur.Hęc autem recēsita sunt,nō quòd vera existimentur,sed vt mōstretur, nō tam ab hominum opinione distare accidentia sine subiecto existere posse,quàm hæretici clamant. At verò orthodoxis authoribus satis est ostendere, hoc rerum naturæ repugnare,cū constet infinitam Dei virtutem sine vlla dependētia à causis secundis & mūdum creasse, & mortuos pristinæ luci restituisse,& Christi corpus in virgineo vtero efformasse.

¶Quòd si arguas Deū,licèt possit supplere vicē causæ agētis,nō tamē formalis aut materialis.Vt enim nequit albū facere absq; inhęrēte colore:ita neq; potest accidētibus subijci. Respōdetur,ꝙ licèt nō possit ipse esse subiectum accidētium, valet tamen ea sine subiecto sustētare,& cōseruare:nam hoc ad genus causæ efficientis reducitur.

1.Argum. ¶Hæc autem perspicatiùs.D.Thom.inter arguēdum elucidat, cuius primū argumētū est. In hoc veritatis sacramēto nihil inordinatum aut fallax esse decet: accidētia autē sine subiecto existere apparet tū naturalis ordinis peruersio,tū & fallacia quędā,cū accidētia indicēt subesse substātiam,quæ tamē nō est superstes. Respōdetur, nihil esse absurdū si quod secūdū communē legē naturæ ordinatū sit, secūdùm superiorem ordinem gratiæ alium habeat cōtrarium ordinem.Nam etsi secūdùm ordinem naturæ Aristoteles doceat,à priuatione in habitum impossibilē esse regressum, tamen in resurrectione mortuorum , & in illuminatione cæcorum per diuinam virtutem contrarium euenit:sic ergo in accidentium existentia sine subiecto.Quare ibidem nō est fallacia: vt articulo suprà citato dist.præcedēti,ostensum est.

2.Argum. ¶Secūdò arguitur.Fieri nec per diuinā potentiam potest,vt definitio rei ab ea separetur,vel alteri alius speciei eadē conueniat, vt quòd homo sit animal irrationale:nam cum definitio, vt.4.Metaphysicæ habetur,sit id, quòd nomē significat,sequerentur duo cōtradictoria:scilicet,ꝙ homo esset homo, & non esset homo: definitio autem accidentis est esse in subiecto: definitio verò substantiæ per se subsistere: ergo non potest accidenti cōuenire,vt per se subsistat,aliàs esset accidēs,& nō esset accidēs.Est argumentum, quod insolubile arbitrantur hæretici,& ideo penetranda est solutio, quam D. Thom. ex media rerū natura elicit.Esse enim, inquit,non est de intrinseca ratione, & quidditate substantiæ,neq; accidentis, aliàs esset genus vtriusque,sicut animal est genus hominis & equi,quod est falsum:quia nō est generalissimum,sed transcendens.Item quia esse nō est de intrinseca ratione,nisi solius Dei , qui cùm esse aliunde non recipiat,per suam substātiam existit:substantiæ verò creatæ & accidētia receperunt esse per creationem, & quotidie per generationem:quare esse non est eorum definitionibus intrinsecum.Sed esse per se est modus & actus conueniens quidditati substantię, & esse in alio modus & actus conueniens naturæ accidentis.In sacramento verò nō datur accidentibus,vt per suā naturam subsistant, sed per virtutem diuinam illa sustentantem tribuitur illis alius modus essendi, quàm habent ex sua natura. Quare nec desinunt esse accidētia, nec eis sua definitio aufertur, quæ est per suā naturam esse in alio.Neq; eis tribuitur definitio substātiæ, quæ est ex sua natura per se subsistere. Et contra hæreticos subiungamus nos aliud exemplum. Quemadmodum licèt natura substantiæ sit per se subsistere,nihilominùs humanitas Christi sustentatur in alieno suppositō:nempe,in diuino:sic vice versa & accidens virtute diuina potest per se subsistere.

Nota solutionem.

¶Tertiò. Accidens indiuiduatur per receptionem in subiecto:si ergo accidentia manēt sine subiecto,non sunt indiuidua,sed vniuersalia,& tunc non essent sensibilia, vt apparent sed tantùm intelligibilia,vt Plato fingebat ideas rerū. Respondetur,illa accidētia fuisse indiuiduata per receptionem in panē, sed post cōsecrationem manēt virtute diuina in eodem esse indiuiduato,quod prius habebant. 3.Argum.

¶Quartum argumentum est metaphysicum, ob idque sub obscurum. Ad cuius intellectum notandum, quòd omne suppositum creatum dicitur componi ex eo, quod est, & eo, quo est,vt homo est humanitate homo, & albedine albus, & angelus sua etiam natura angelus,licèt natura & suppositum non distinguātur, vt duæ res . Accidens verò , quia non per se subsistit, non habet illam compositionem , sed est forma,qua subiectum est tale. Ar- 4.Argum.

guit ergo, Accidentia dum erant in pane non erant hoc pacto composita: quia nō erant id, quod est: ergo, neq; post consecrationem habent illam compositionem, & cum nullam nouam acquirant, sunt magis simplicia, q̄ angelus. Respondetur, q̄ quia dum erant in pane non erant per se, sed dabant esse accidentale subiecto, post consecrationem verò per se subsistunt virtute diuina, fit vt per consecrationē acquirant quodāmodo illud esse, vt ad modū substantiæ sint, ea quæ sunt, atque adeò similem metaphysicam compositionem illi, quæ est in angelis.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in hoc sacramento quantitas dimē siua panis & vini sit aliorum accidentiū subiectum.

IN præcedenti articulo solùm concluſum est manere accidentia sine subiecto, quod est substantia. Et ideò subsequenter quęritur, vtrùm quātitas sit aliorum subiectum. Ad quod hac
Cōcluſ. respondetur affirmatiua conclusione. Necesse est dicere accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, vel vini remanente.

Probatur tripliciter. Primò, ad sensum per experientiam. Apparet enim aliquid quantum, durum, & solidum illic manere coloratū & sapidum, alijsq; accidentibus affectū, circa quæ sensus non fallitur. Secūdò, & ratio naturalis à priori id ostendit. Est enim quantitas prima materiæ dispositio. Vnde Plato, vt. 1. Physico. refert Aristoteles, primas differentias materiæ posuit magnum & paruū. Quocirca cùm primū subiectū rei sit materia, cui ineſt substantialis forma, fit vt primum accidēs, quod ineſt toti composito, sit quantitas, ac perinde se habeat tanquam subiectum quo mediante cætera accidentia insunt composito. Qua vtique ratione, vt, 4. Metaphy si. refertur, quidam posuerunt dimensiones esse substantias rerum. ex quo fit, vt in sacramento, sublato subiecto substantiali, quantitas sit superstes fundamentum aliorum accidentium. Tertiò id longiùs, sed non minùs efficaciter probatur. Est enim notandum, vt suprà diximus, accidens per receptionē in subiecto indiuiduari, & ideo quicquid habet rationem subiecti, est quodam modo principium indiuiduationis, & è conuerso. Est autem de ratione indiuidui, vt non possit esse in pluribus. Quod cōtigit dupliciter. Vno modo, quia non est natum esse in aliquo. Et hoc modo formæ immateriales, vt angeli, quę per se subsistunt sunt, per se indiuiduæ. Quę quidem nō faciunt ad propositum. Altero modo, quia est forma receptibilis in aliquo, sed nō in pluribus, quales sunt omnes formę, quę recipiuntur in subiecto. Et quantum ad primā cōditionem, materia prima est primū principiū indiuiduationis, nam cùm formę de se habeāt esse in alio: materia verò sit primùm subiectū quod nō est in alio, eo quòd forma substantialis recipitur in materia, indiuiduatur tam ipsa quàm suppositum, ac subinde accidētia, eo q̄ recipiuntur in hoc suppositō. Sed quātum ad secūdam conditionem, quod est esse in vno solo suppositō & nō in pluribus, quātitas dimensiua est indiuiduationis principium. Ex hoc enim aliquid est natum esse in vno solo, quod est in se indiuisum ab omnibus alijs: diuisio autem, vt habetur. 1. Physico. accidit rei ratione quantitatis: quare quantitas dimensiua, quia positionem habet in cōtinuo, est causa, vt forma corporea habeat partes extensas in diuersis partibus subiecti. Vnde per diuisionem cōtinui partes eius fiunt actu indiuidua. Itaque si quæras de alijs formis, quare sunt indiuiduæ, respondetur, quia inter se diuisæ: diuisę verò ratione quantitatis. Sed si per imaginationem cōsideres duas lineas quātitatis, per se ipsas sunt diuisæ. Atq; hac ratione duplex est principiū indiuiduationis: scilicet, materiale, q̄ est prima materia quantū ad hoc, quod est receptionis subiectū, & quodāmodo formale, quod est quātitas, quantū ad id, quod est esse indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio. Est igitur argumentum. Quacunque ratione aliquid est principiū indiuiduationis accidentium, est eorum subiectum: quantitas est tale principium ergo est & quodammodo subiectum.

¶ Primam cōtrouersiam creat hic nobis Okā, & eius asseclæ nominales negātes quātitatē distingui à re quanta. Aiunt quippe isti, quotquot sunt res in aliquo suppositō tot esse quātitates: vt materiā esse suā quantitatē, & formā & quodcūq; accidens esse suā. Quorū potissimum argumentū est, frustra absq; necessitate entitates multiplicari, nullâq; necessitatē existere distinguendi quantitatē ab alijs rebus. Sē tentia verò, & Aristot. atq; omnium philosophorum, semper indubitata fuit, quantitatem vnū esse per se prædicamētum, hoc est vnum accidentis genus à reliquis distinctum, virtute cuius tam substantia quàm reliqua accidentia

Expoſi. articuli.

locum

locum cõplent.¶Disputauimus de hoc in prę dicamentis.Sed quia potissima argumenta ex hoc sacramento ducũtur,necessum est vnum aut alterum verbum de hoc dicere. In primis Aristoteles.1.Physi.contra Parmenidem tanquam philosophiæ axioma adfert, quòd si substantia & quantum sunt,duo sunt.Est enim ridiculum commentum dicere, quòd si substantia quanta est duas habet partes: sic enim potuisse dicere,infinita sunt. Cùm ergo ait duo, intelligit quãtitatem perinde atque qualitatẽ à substantia distingui. Et.4. Physic. arguendo contra illos,qui aiebant,vacuum esse locum repletum dimensionibus sine substantia, suppo nit quòd si locus esset plenus coloribus separa tis,nihil obstaret quominus possent corpora illic simul existere. Vbi planè docet,neq; colores neque alia accidentia esse per se quanta, neque occupare locum,sed solam esse quantitatem,ratione cuius & substantia & accidẽtia eundem replent locum.

¶Secundò arguitur. Substantia per se secundùm suam definitionem non magis includit intrinsece occupare & replere locum,quàm ese calidam,aut albam,&c. ergo sicut qualitas est accidens faciens calidum & album: ita est aliud accidens,quod est quantitas ratione cuius occupat locum.Et per hoc ad eorum argumentum respondetur,qui arguunt sine necessitate affirmari quantitatem distinctam. Est enim tãta necessitas,quãta est qualitatis, Quod inde etiam cõfirmatur,quod habet suum proprium motum:nam sicut terminus generationis est substantia,& alterationis qualitas,ita & terminus augmentationis est quantitas. Accedit & pulcherrima hic ratio.S.Tho. quod qualitates non sunt per se diuisibiles, sed ratione subiecti: cùm ergo in sacramento frangantur, fit vt diuidãtur ad diuisionem quantitatis,quę earum est sustentaculum.

¶Tertiò.Quãtitas (vt omnibus incõfesso est) sic locum occupat, vt duæ quantitates penetrare se in eodem loco nõ valeãt naturaliter: si autẽ in lacte materia & forma & albedo & dulcedo quatuor sunt quãtitates, nõ possent esse in eodem loco.Quòd si respõdeant, ob id ꝙ faciunt vnum posse esse in eodem loco, tunc sequeretur,ꝙ si Deus illam earum cõiunctionem dissolueret,non possent manere in eodem loco,quod esse falsum inde patet, quòd non maioriloco indigent abinuicem separatæ, quàm coniunctæ.Et est in speciebus consecratis patentissimũ argumẽtum. Illic nanque cùm nec sint in substantia,nec vt ipsi dicunt,in quantitate,nulla inter se colligatione vnirentur.Quare cũ quodlibet accidens sit illic sua quantitas non possent simul esse in eodem loco.

Postremò denique arguitur.Dicere ꝙ accidẽtia in sacramẽto sint abinuicem seiuncta,est experimentum negare: sensu enim percipitur eodem esse pacto,quo erant in pane:si autẽ nõ insint quantitati,cõsequẽs palàm fit,vt nullo inter se ligamine cõnectantur: quoniam nõ magis calor est in sapore,q̃ sapor in figura, aut figura in colore.Ex quo subinde fieret cõsequẽs vt ad motum albedinis non sequeretur motus saporis,neque ad motum saporis motus figuræ,quod est concessu absurdissimum.

¶Atque hoc argumẽto falsa ostẽditur aliorũ opinio,qui arbitrãtur,ꝙ licèt quãtitas sit accidẽs à qualitatibus distinctum, nihilominus in sacramẽto non est aliorũ subiectũ,sed quodcũq; per se subsistit:sic enim Marsilius in.4.q.9. ar.2.& Maioris dist.12.q.3.opinãtur. Ad quãquidem opinionem cõsequitur omnia accidẽtia esse abinuicem disiuncta:nam aiunt omnia existere absq; vllo subiecto. Et rationes eorũ sunt.Prima.Quãdo erant in pane, nõ subiecta bantur in quãtitate,sed in snbstantia: ergo nec facta cõsecratione.Et probãt antecedens, quoniam cùm substantia,vt, ait, in prædicamentis Aristoteles,sit accidẽtium subiectũ,non restat modus,quo quantitas sit etiam subiectum: nã eiusdẽ accidentis nõ sunt duo subiecta.Respõdetur autem,substãtiam esse subiectũ quod recipit,quãtitatem verò subiectũ,quo mediante substãtia recipit alia accidẽtia. Quemadmodũ enim ignis est quod agit, & calor qui est accidens insequens formã,est actiuum instrumentum,quo mediante agit, sic & in recipiendo à qua est id,quod recipit calorem,sed quantitas, quę est accidẽs insequẽs materiã,est id,quo mediante eundem calorem suscipit.Quæ quidem est expressa doctrina Aristot. 8. physicorum. Cuius indiciũ est,quod superficies dicitur calida & alba,calor verò nõ dicitur albus,nec albedo calida.Vnde Aristo.in prædicamẽtis. Quãta fuerit,inquit,superfities, tãtum fore album dicimus.Indicium,inquã,hoc est, superficiem, quæ est quãtitas,aliter se habere in receptione accidentium,quã qualitates.

Alia opin.

Elucidatio.

¶Idque adeò maximè in sacramento cõfirmatur:nam si accidentia nõ subiectentur in quantitate,sequeretur manifestè, quòd dum hostia calefieret,calor ille crearetur:quoniam nõ reciperetur in subiecto,vt artic. 4. argumẽtabitur. Quòd si arguas,Accidẽs tũc posset migrare de subiecto in subiectũ:nam in rarefactione ceræ manent eædem qualitates & mutatur quantitas.Ad hoc respondet S.Tho.2.2.q.24. arti.5.

quòd licèt in augmẽtatione vbi acquiritur substantia, acquiratur subinde noua quantitas, tamen in rarefactione nulla acquiritur, sed prior extenditur, sicut cætera accidentia.

Bonũ arg. ¶ Hisitaq; sic cõstitutis exiſtit etiamnũ argumẽtum. Quãtitas quando erat in pane nõ erat nisi subiectũ quo mediante accidentia inhærebant pani: ergo facta transſubstantiatione nõ potest esse subiectũ quod, scilicet, cui insunt, & quod accidentia sustentet: nam panis erat, qui illa sustentabat.

Caieta. ¶ Propter hoc argumentum, quod nõ est conẽnendum fingit hæc Caieta. nescio quã theologiã. Est enim dubiũ quomodo quãtitas persistat sine subiecto, vtrùm, scilicet, Deo semper & cõtinẽter eã per miraculũ sustentãte, an per consecrationẽ tribuente ei nouũ esse subsistentiæ, quale habet substãtia: ita vt per illud deinceps illa naturaliter subsistat. Scotus enim in 4. dist. 12. q. 1. & omnes theologi aiũt per Deũ semper illam sustentari sine acquisitione alterius esse, quàm habebat in pane. Caietanus verò, ait, quãtitatem perdere esse quo, & nouum esse quod existentiæ per miraculum suscipere, quod naturaliter exiſtit. Neq; verò, inquit, est quæstio de nomine: imò inter has opiniones quatuor dignoscuntur differentiæ. Prima, quòd secũdùm aliã opinionẽ omnia alia accidentia, sicut & ipsa quãtitas, sustentantur per miraculum: nam quod qualitates sustẽtentur in quantitate, quæ per se nõ est nisi subiectũ quo miraculum est, vt argumentũ modò ostẽdebat, si autem quantitas acquirat nouũ esse, nõ est nouum miraculum. Item nec quãtitas. secundùm Caietanũ sustentabitur per nouum miraculum. Deinde, & quãtum ad agere, aget per modum substantiæ. Et pariter quãtum ad pati eodem modo recipiet, quod secundùm aliam opinionem non fit, sed omnia sunt miracula. Et hanc censet esse opinionem S. Thom. & suauem modum sustinendi sacramenti accidentia.

Reꝓbatio. ¶ At profectò hæc, neq; est opinio S. Tho. sed Henrici Gãdensis, quem Scotus impugnat, neque est bene intelligibilis, neq; satis credibilis. Enimuerò istud esse existẽtiæ nunquam intellexi esse aliquam entitatem distinctam à subiecto, tãquam aliam rem, sed est modus, & actus substãtia. Quare dum quãtitas perdere dicitur esse quo, & acquirere esse quod, nihil noui acquirit, neque amittit, sed hoc tantùm per miraculum fit, vt non insit, sed per se stet. Quo sit, vt eadem interueniãt miracula in sustẽtatione accidentium secũdum Caietanum, quę secũdùm aliam opinionem. Imò esset maximum omniũ miraculum: quinetiã naturæ repugnãs, quòd Deus tribueret quantitati esse existẽtię, per ꝙ naturaliter subsisteret. Quod, vt docuit S. Th. arti. præcedenti in solutione ad secũdùm, esset prorsum facere, vt esset accidens, & non esset accidens. Vide quàm longè D. Thom. ab hac opinione sit alienus.

¶ Respõdetur ergo ad Caieta. Primùm, ꝙ quãtitatem esse subiectum quo accidentia insunt subſtantiæ, sufficit, vt dum quãtitas per se sub sistit, illo solo supposito miraculo, ipsa tanquã virtus substãtiæ, sustentet alia accidẽtia, Quemadmodum calor separatus ab igne, tãquã eius virtus naturaliter calefaceret: & intellectus, quo mediãte habitus insunt animæ, separatus ab anima eosdem conseruaret habitus. Secũdò respondetur, ꝙ etiam si alia accidentia miraculosè sustentẽtur, suauiùs sic sustẽtantur, quàm tribuendo quantitati esse subsistentiæ, quod est propriũ substantię. Quod autem Caiet. pro se allegat ex solutione quarti præcedentis articuli: videlicet, quantitatem componi ex esse, & quod est, nõ sic intelligit D. Thom. vt nouum esse acquirat, sed hoc tantùm, quòd per miraculum sustentatur ad modum substantię. Contrariũ solutio.

¶ Hinc ergo alia emergit dubitatio, vtrùm pari modo posset Deus alia accidentia in sacramento sine quantitate sustentare, vt sustentat quantitatem sine substantia. Aegidius siquidem, quem Scotus dist. 12. q. 2. oppugnat, arbitratur neq; per absolutam Dei potentiam esse posse. Quam opinionem omnes Thomistæ putant esse S. Tho. hic, & in quodlibeto. 7. art. 10. Nihilominùs absque dubio id Deus potest facere neq; S. Thom. id negasset. Imò plane loco citato concedit. Et. 4. libro contra gentiles cap. 65. Etenim tantùm quãtitas à substãtia dependet in indiuiduari, & seruari, quantũ reliqua accidentia à quantitate. Si ergo Deus quantitatem seruat sine subſtantia, cur nõ poterit & reliqua sine quantitate custodire? Vnde sicut articulo præcedenti in solutione ad tertiũ dixit S. Thom. quòd licèt quantitas indiuiduetur per receptionem in subſtantia, nihilominus in sacramento conseruatur in eodẽ esse indiuiduato, quòd priùs habebat: ita licèt alia accidẽtia quodammodo indiuidnẽtur per quantitatem, possunt tamen sine ipsa in eodẽ esse conseruari. Alia dubitatio. Ægidius.

¶ Primum argumentum S. Thom. est. Subiectum accidentis non est accidens, cum subijci sit materiæ proprium, quãtitas verò est accidens: ergo non est aliorum subiectum. Respondetur, ꝙ licèt dum est in subiecto non sit subiectum, nisi quo, vt superficies est subiectum colo- 1. Argũ

coloris:nihilominus quãdo ei datur diuinitus, vt per se sit,subinde tribuitur,vt aliorum subiectum existat.Hoc etiam verbum putat Caietanus sibi patrocinari,quasi detur quantitati nouum esse.Sed tamen S.Thom.non censet, nisi quòd supranaturaliter sustentatur ad modum substantiæ.

1.Argum. ¶Secundò arguitur.Sicut quãtitas indiuiduatur ex substãtia,ita reliqua accidentia: si ergo quantitas cõseruatur in sacramẽto in illo esse priori,pariter,& reliqua accidentia, atq; adeò nõ insunt quãtitati.Respõdetur,discrimẽ esse, quòd reliqua accidẽtia indiuiduabãtur ex substãtia mediãte quãtitate,& hac ratione insunt postmodum ei.

3.Argum. ¶Tertiò.Accidẽtia sacramẽtalia deprehendũtur esse rara,& densa: istæ autẽ affectiones nõ possunt esse in quãtitate sine materia: nam, vt quarto Physic.ait,Aristo.rarum est, quod sub magna quantitate parũ habet materiæ, & densum,quod sub parua,habet multum. Respõdetur.Cùm rarum,& densum sint accidẽtia, quæ consequuntur materiam, fit, vt sicut sublata substantia manent in quantitate reliqua accidentia,quæ consequuntur formam:ita sublata materia conseruatur raritas &densitas.

4.Argum. ¶Quartò. Quantitas separata non censetur sensibilis,sed intelligibilis,vt idea Platonis:ergo non potest esse subiectum accidẽtium sensibilium.Respondetur,q̃ quantitas mathematica non abstrahit à materia intelligibili: siquidem geometria tractat de materia quatenus intellectu percipitur, sed à materia sensibili: quia scientia non considerat de hac vel illa figura,sed de figura in genere. Quantitas verò in sacramento non abstrahitur à materia sensibili:quia est indiuiduata,& ideò est subiectum accidentium.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm species sacramentales possint immutare aliquod extrinsecum.

POstquàm species sacramenti per se subsistunt,quæritur vtrũ agant.Et respondet S.Thom. affirmatiuè: scilicet,quod possunt agere extra se.Neque mouetur quęstio eò quòd cõclusio sit dubia:nam experimento constat, hostiam in æstate calefacere manũ,& species vini guttur, atque in hyeme contrarios habere effectus,sed est dubium vtrum id per miraculum, an per naturam fiat.Et S.Tho.demõstrat,(q̃ omniũ consensus est)species ipsas natura sua id facere. Nã cùm vnũquodq; inquãtũ est actu agat,consequens est,vt res quatenus se habet ad esse, se habeat ad agere. Vnde cùm speciebus detur diuinitus per se subsistere,hoc est,vt supernaturaliter cõseruentur,consequitur, vt in sua etiam virtute permaneant.Quapropter quicquid agere poterant substãtia panis & vini existẽte, possunt ipsis substãtijs absentibus, ita vt non sint duo miracula per se subsistere & agere,sed suppositum priori,ex natura rei consequitur alterum.

Cõclus.

¶Nihil hìc prorsus præter ea, quæ dicta sunt dicendum supereſt,sed ne seriem S.Thom. interrumpamus,primum eius argumentum est. Formæ quæ recipiuntur in materia fiunt à formis,quæ existunt in materia:eo quòd vt habetur.7. Physic.Simile agit sibi simile:species autem sacramentales sunt sine materia: ergo nõ possunt immutare materiam exteriorem. Respondetur autem,quòd licèt sint sine materia, retinent tamen esse, & eãdem virtutem quam habebant in materia. 1.Argum.

¶Et pariter respondetur ad secundum quo arguitur. Cessante actione principalis agentis, cessat,& actio instrumenti, veluti quiescente fabro,non mouetur malleus: accidentia verò sunt instrumenta, quæ agunt in virtute substantiæ:cùm ergo in sacramento non maneat substantia: apparet nec accidentia illic agere posse.Respondetur,inquam,non magis dependere actionem formæ accidentalis à substantia,quàm esse eius ab esse illius.Quare quacunque virtute conseruetur accidens sine substantia,aget subinde sine illa:quia est virtus eius. 2.Argum.

¶Plusculum verò difficultatis latet in tertio argumento.Nihil enim agit vltra suam speciem: quia effectus esse nequit præstãtior quàm causa: species autem sacramentales sunt accidentia:ergo non possunt producere substãtialem formam.Et est singulare argumentum de speciebus consecrati vini, quæ mutarent guttam aquæ sibi appositam in vinum,sicuti mutatur dum infunditur vino in calice. Et de speciebus hostiæ,quæ per suam humiditatem, aut aliam suam malam qualitatem linteola quibus in pixide inuoluitur,corrumperet. 3.Argumẽ

¶Scotus in.4.d.12.q.3.omnino negat, q̃ possit accidens substantiam producere,nec quando est in suo subiecto,nec si sit separatum.Calor enim,inquit, ignis solùm disponit lignum, sed forma substãtialis est,quæ postea introducit formam ignis.At verò S.Thom. contrariũ hic respondet dicens,q̃ cùm immutatio, quæ tendit in formam substantialem non fiat à for- Scotus.

ma ſubſtãtiali immediatè, ſed mediãtibus qualitatibus, quæ agunt in eius virtute, & virtus illa inſtrumentalis ſeruetur diuino munere in ſpeciebus ſacramenti, fit vt eædem ſpecies poſſint agere vſque ad productionem formæ ſubſtantialis. Neque vlla prohibet ratio quominus aliquid agat vltra ſuam ſpeciem, (quod eſt argumentũ Scoti,) quando non agit propria virtute, ſed in virtute ſubſtantiæ abſentis. Atqui ſimile eſt in virtute ſeminis, quæ mortuo animali ſeminante, quaſi eius virtus pertingit ad productionem ſimilis animantis. Et corroboratur deinde hæc veritas. Ignis non producit ignem niſi per calorem expellendo contrarium frigus, intendendoque ipſum calorem vſque ad ſummum, verbi gratia, vſque ad octo: ſed illa eſt vltima diſpoſitio, quam naturaliter conſequitur introductio formæ ſubſtantialis: ergo nõ aliter ignis introducit illam quam introducendo proprium calorem. Atqui quò argumentum patentiùs fiat, conſeruet Deus calorem vt octo ſeparatum ab igni: ille tanquam virtus ignis expellet totum frigus, & humidũ, quibus conſeruatur forma aquæ: ergo corrumpet eandem formam. Et cùm corruptio vnius, ſit generatio alterius, generabit ſubinde ignẽ. Neque locum habet appellatio ad cõſtellationes cœleſtes, quaſi illæ producerent talem ſubſtantiam: nam ſupernæ illæ cõſtellationes non agunt niſi mediantibus cauſis ſecundis. Sed inſtat Scotus percontans, quænam ſit illa virtus in calore, quæ id faciat? Cui reſpondetur, nihil aliud quàm ipſum calorem.

Durandus. ¶ Durandus verò d. 12. q. 2. concedit ſpecies ſacramentales poſſe corrumpere formam ſubſtantialem in materia ſibi applicata, ſed tamen non poſſe formam nouam inducere: ſed Deus tunc inquit, ad ſuſtentandum meritum fidei illam producet. At verò profectò cùm naturaliter nihil niſi per generationem alterius corrũpatur, eadem virtus, quæ vnum corrumpit, alterum generat: alioqui corrumpẽdo formam, annihilaret, quãdoquidem finis actionis eſſet nihil, cùm tamen natura corruptionem per ſe non intendat, ſed generationem.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ſpecies ſacramentales poßint corrumpi

POST actionem ſpecierum ſubſequitur quæſtio de earum corruptione: non quòd dubia ſit: experientia enim cõperitur ſpecies illas corrũpi, & comeſtas digeri, ſed vt declaretur quomodo hoc ſit naturale. Reſpondetur ergo duabus cõcluſionibus. ¶ Prima. Sicut iſtæ ſpecies poterant pane, & vino exiſtentibus corrũpi: ita, & dum ſine illis exiſtunt. Et ratio eſt illa iam explicata: quoniam ſeruant idem eſſe, quod habebant in pane. Ad maiorem autem explanationẽ ſubdit D. Thom. bifariàm potuiſſe corrumpi in pane, & vino. ſ. & per ſe, & per accidens. Per ſe quidem, aut per alterationẽ diuerſarũ qualitatum, aut per augmentum, aut per diminutionem. Non quidem per augmentũ aut decremẽtum proprie dictum, quòd eſt propriũ animalium, ſed per additionẽ vel diuiſionẽ: nã vt habetur. 3. metaphy. per diuiſionẽ vna dimenſio corrũpitur & fiunt duæ. Et per hunc modum poſſunt corrumpi huiuſmodi accidentia: quia tam ſpecies hoſtiæ quam calicis poſſent vſque adeo diuidi, vt in minoribus partibus nõ poſſent cõſeruari. Et ſpeciebus vini poteſt infundi aliud vinũ vel alius liquor, vt arti. 8. conſtabit. Rurſus cùm quantitas illic habeat vicem ſubiecti, poteſt recipere peregrinas alteratiões, vt expulſo calore inferatur frigus manẽtibus ſemper ſpeciebus, quæ poſſent cõſeruare panem. Secundò modò poterant corrũpi per accidẽs ad corruptionem ſubiecti: ſcilicet, panis & vini. Atqui cùm eò, quòd accidentia maneant in quantitate tanquã in ſubiecto: fit vt ad corruptionem illius quantitatis ſequatur corruptio ipſarum ſpecierum: vt putà ſi ſpecies mittantur in ignem, aut per putrefactionem vertãtur in puluerem aut vermes.

1. Cõcluſ.

¶ Secunda cõcluſio. Diſtinguendum eſt inter hos duos corruptionis modos. Enimuerò quoniam corpus, & ſanguis ſuccedunt pani & vino, ſi non fiat tanta immutatio accidentium, quin ſemper cõſeruaretur panis, & vinum, propter talem immutationem nõ deſinit illic eſſe corpus, & ſanguis. Vt dum parum immutatur hoſtia in calore, aut calore aut ſapore, aut ſi diuidatur in partes, ſub quibus poteſt cõſeruari forma panis. Si verò fiat tanta immutatio, vt panis, & vinũ corrũperentur, tunc deſinit, & corpus, & ſanguis, ſiue id fiat per tantam alterationẽ coloris, ſaporis, & reliquarum qualitatum, vt panis non permaneret, ſiue per diuiſionẽ in tam minutas partes, quæ nequiret ſubſtantiam panis, & vini retinere.

Secũda claſſa.

¶ Circa præſentem articulum nihil aliud adnotandum præter illa, quæ articul. 2. aduerſus negantes quantitatem diſtingui à re quanta, aut accidentia ſacramenti in ea non ſubiectari, cumulabamus. Enimuerò ſecundùm illos

Expoſitio articuli.

dum

dum hostia igni admouetur, neutiquam calefit:quia calor ille productus cùm in quantitate non recipiatur,non producitur in hostia atque adeò neque in aliquo subiecto,cò quòd albedo & sapor non est magis subiectum caloris,quàm calor subiectum albedinis. Ac perinde consequitur calorem illum creari, sicut si produceretur in vacuo: & cùm agens naturale creare nequeat,fit secundùm eas omnes alterationes,quibus videtur hostiam affici, à Deo solo promanent sine causa secunda. Quæ quidem omnia Gabriel dist. 12.quæst.1. conclusione.3.serena fronte concedit. Et subsequenter concedere debent,quòd hostia in ignē missa non corrumpitur ab igne,sed à Deo ob meritum fidei. At verò si hęc argumenta non conuincunt quantitatem esse in sacramento tanquam subiectum ac ligamen reliquorum accidentium, omnis ratio disputandi in philosophia,&theologia cessat. Putāt enim isti satis se fecisse si præuisa absurda, quæ ex sua opinione sequuntur,priùs fateantur, quam ab alijs inferantur. Est ergo rei veritas,quòd suppositō miraculo sustentationis quātitatis,illæ species naturaliter,& agunt,& patiuntur, & nonnunquam vsque ad corruptionem sui.

¶At verò circa secundum modum corruptionis,quo, ait,Sanct.Thom. corrumpi species sicuti corrumperentur ad corruptionem subiecti,arguit Durandus. Quantitas illic non corrumpitur ad corruptionem subiecti, quia nullum habet, neque per actionem cōtrariorum: quia quantitas:vt,ait, Aristoteles in prædicamentis, per se non habet contrarium, sed nec per diuisionem, quoniam diuisio quantitatis procedit in infinitum sicut numerus,ob idque non datur minima quantitas,quin minor possit existere.Et ita concedit quantitatem illam non corrumpi per naturam, nisi per miraculū virtute diuina.Hoc autem est absque necessitate miracula congeminare,quæ vnico suppositō omnia possunt per naturā seruari.Quod eludere officium Theologi est.

¶Hæc ergo D.Thom.inter arguendum explanat.Arguit quippe primo loco . Corruptio fit per separationem formæ à materia:in sacramēto autem in illis speciebus non est talis compositio:ergo nec poterit esse talis separatio,atque adeò nec corruptio . Respondet quidem egregiè, quòd corruptio per se solùm dicit, quòd auferatur esse rei:& quia forma dat esse materiæ, corruptio fit per separationem formæ à materia.Quando verò accidentia seruāt idem esse,quod habebant in materia, vt fit in sacramento,potest illud esse auferri etiam non existente materia.

¶Et pariter respondetur ad secundū,quod est. Nulla forma corrumpitur nisi per accidēs corrupto subiecto:quare formæ per se subsistentes,vt angeli & animæ separatæ,non sunt per se corruptibiles:sed species sacramētales sunt formæ sine subiecto:ergo nō possunt corrūpi. Respōdetur ad minorem,q licèt sint sine subiecto,habēt tamē idem esse,quod habebant in illo,& ideo cōrumpūtur.Ecce ergo soluta argumenta Durandi.Respōdetur enim, q licèt nō corrumpātur ad corruptionē subiecti,corrumpuntur tamē ad modum,quo si essent in subiecto,ob id q idem esse seruāt.Vnde licèt quantitas per se nō habeat contrarium, tamē per illa contraria,quibus corrumpuntur qualitates cōseruatrices panis,& vini,perinde naturaliter corrumpitur quantitas,ac si corrūperetur panis,ad cuius corruptionē corrumperetur quātitas.Et idem dicendum de diuisione:nam licèt quantitas per se nō terminetur ad minima, tamen cum diuisio fit in tam paruas partes quæ non possent cōseruare panem(vt si hostia cōmoleretur,aut species vini guttatim exhalarē tur)quia quantitas idem esse habet, quod habebat in pane, naturaliter corrūpitur ac si corrumperetur panis.

¶Id quod in solutione tertij statim declaratur. Arguitur enim. Aut illę species naturaliter corrumpuntur, aut miraculosè: non naturaliter, quia nullū est ibi subiectum,quod maneat subtraque trāsmutatione: nec miraculosè, quia miracula,quæ contingunt in hoc sacramento fiunt virtute consecrationis : quæ cū sit causa consecrationis earum,nō erit causa corruptionis:nulla enim est causa duorum contrariorū. Respondet corruptionē illam nō esse miraculosam,sed naturalem . Supponit tamen miraculum quod fit per cōsecrationem. Videlicet, quòd illæ species retineant idem esse,quod habebant in materia.Sicuti cæcus, inquit, miraculosè illuminatus naturaliter videt.

Durand. 1.Argum. 2.Argum. Ad argum. Durand. 3.Argum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ex speciebus consecratis aliquid possit generari.

SI species consecratæ interire possunt,vt dictum est, inuestigandum restat, vtrum ex eis possit aliquid generari.Et rei difficultas inde pendet,q dum ex speciebus verbi gratia, generantur vermes,nulla est illic materia: q̄ nouæ for-

mæ ſubdatur. Tria ergo agit. S. Thom. Primò
1. Cõcluſio conſtituit concluſionẽ affirmatiuam: ſcilicet. Neceſſe eſt, quòd ex ſpeciebus ſacramẽtalibus aliquid generetur dum corrũpuntur, cùm corruptio nõ fiat niſi per generationẽ, alioqui eſſet annihilatio. Præterquam q̃ ſenſibus patet ex hoſtia cõbuſta generari cineres, & ex cõtuſa pulueres, & ex putrefacta vermes, & ex ſpeciebus vini acetum. Secundò, refutat tres mo-
2. Cõcluſio dos, quibus ſolet eadem concluſio defendi. Et tertiò, adhibet ſecũdam cõcluſionem, qua modus legitimus declaratur. Ait, ergo, q̃ ſi ſubſtãtia panis, & vini maneret ſimul cum corpore, & ſanguine, facilè eſſet rẽ explicare: qua de cauſa hæretici ſuprà impugnati aſſerebant illic prædictas ſubſtantias perſiſtere. Sed quia illud hæreticum eſt, difficilis fit explicatio.

¶ Dixerũt ergo quidam huiuſcemodi generationes non fieri ex ſpeciebus cõſecratis, ſed ex aẽre circunſtãte. Hoc autem quatuor argumẽtis recutitur. Primò, quòd generatio nõ fit niſi ex eò, quod priùs altera tum corrumpitur: alteratio autem nulla fit in aere, atq; adeò nec corruptio. Secundò, quia nec natura aeris talis eſt, vt poſsit aut per contuſionem verti in pulueres, aut per combuſtionem in cineres. Tertiò, quia tanta hoſtiarum multitudo poſſet comburi aut putrefieri, vt tam ingens generatio ex aere, niſi in magnam copiam cõgeſto, fieri nõ poſſet: quare tunc tanta condenſatio aeris, ſenſibilis eſſet. Et quartò, poſſet eadem generatio ex ſpeciebus incluſis in ferro aut argento fieri vbi nullus eſſet concluſus aer.

¶ Secũdi ergo dixerũt, reuertitunc ſubſtantiã panis, & vini, ex quibus illæ pullularent generationes. Et hæc eſt opinio Innocentij libro. 4. de officio miſſæ, ca. vndecimo. quã Alexan. 4. p. q. 40. memb. 2. ar. 4. ſequitur, & Bonauentura in. 4. d. 12. ar. 2. q. 1. probabilem & ſecuram arbitratur, maximè propter tanti viri authoritatem. Veruntamen vniuerſi alij eam condẽnant, vt eſt videre apud Ricardum ead. diſtin. q. 2. articu. 2. & apud Scotum. q. vltima. Quare D. Thom. duplici medio illam explodit. Primò quidem, q̃ cùm illæ ſubſtantiæ fuerunt cõuerſæ in corpus, & ſanguinem Chriſti, nõ poſſunt redire, niſi vice verſa corpus, & ſanguis in eaſdem ſubſtantias iterum conuerterentur. Sicut ignis verſus in aquam nõ reuertitur, niſi aqua iterum conuerſa in ipſum. Quòd ſi illæ ſubſtantiæ fuerunt annihilatæ, vt quidam volunt, multò minus redire poſſunt: nam quod in nihilum decidit, idem numero redire nõ poteſt, niſi forſan dicatur, quòd Deus per miraculum alias ſubſtantias loco illarum creat, & hoc eſt, quod, ait, Innocent. Sed profectò eſt miraculum magnũ ſine neceſsitate inducere, imò repugnante conuerſionis natura. Ad cuius maiorem explicationem arguitur ſecundò. Aut illæ ſubſtantiæ redeunt manentibus ſpeciebus panis, & vini: & hoc non, quia quandiu illæ manent, latet illic corpus, & ſanguis, quæ ſecum, vt dictum eſt, non admittũt panem, & vinum: aut redeunt in primo inſtãti corruptionis ſpecierum, & hoc eſt minus poſsibile: nam cùm illud ſit primum nõ eſſe ſpecierum, quia eſt primum eſſe ſubſtãtiæ genitæ, fit vt panis & vinũ redirent ſine ſuis proprijs accidẽtibus. Et certè argumentum conſideratè perpenſum conuincit reditum illum ſubſtantiarum non ſolum nihil ad rem pertinere, imò ei repugnare.

¶ Quare tertia opinio eademq̃; communis eſt quòd in illo inſtanti creatur, non quidem ſubſtantia panis ac vini, ſed materia, in quam inducitur forma vermis, etiam per primum ſui eſſe, quia illud eſt primum non eſſe ſpecierum panis, & vini. Atque hanc opinionem meritò, ait. D. Thom. poſſe ſuſtineri. Non quòd illa fuerit materia panis, ſed quòd fit tunc loco illius creata.

¶ Nihilominùs non obſtãte, quòd opinio hæc cõmunis ſit & probabilis D. Thomas quartũ introducit modum, ſecundam ſubijciens concluſionem. Generatio illa nec fit ex aere, qui 2. Cõcluſio circunſtat, nec ex pane, qui reuertitur, nec ex materia, quæ creatur, ſed ex quantitate, quæ illic habet, vt ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Ait, quippe in ipſa conſecratione tribui quantitati panis, & vini nõ ſolùm per ſe ſubſiſtere, verùm etiam vt ſit primum ſubiectum reliquarum formarum, nõ tantùm accidentalium quandiu durat ſacramentum, ſed etiam ſubſtantialium, dum accidentia corrumpuntur. Itaque poteſt, inquit, illa quantitas omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate. Ratio D. Thomæ eademq̃; vnica eſt, quòd non cenſet rationabile aliquod miraculum in ſacramento admittere, niſi quod ex ipſa conſecratione accidit: ex qua tamẽ nõ habetur quòd materia creetur vel redeat, ſed quòd quantitas per ſe ſubſiſtat. Quare ſine nouo alio miraculo ex ipſa ſubſequẽter fiunt generationes.

¶ Duæ priores opiniones ſatis refutatæ ſunt: Expoſitio articuli. inter tertiam verò, quæ eſt cõmunis, & hanc S. Thomæ lis reſtat, quam etiam idem ipſe tenuit in. 4. diſt. 12. quæſt. 1. articu. 2. Priùs autẽ quã vlteriùs progrediamur, nota quòd S. Tho-

non

non videtur admittere annihilatum idem numero posse iteratò creari: tametsi homines, qa animæ sunt immortales, & materia incorrupti bilis, idē sint numero resurrecturi. Quamquā fortasse loquitur de miraculis, quæ Deus facecere consueuit: secùs de potentia Dei omnino absoluta. Per quam, & panem ipsum conuersum in corpus Christi posset quoq; absque cōuersione corporis in ipsum reproducere.

¶ Quò igitur ad eius opinionem reuertamur, duobus modis à quibusdam sustineri solet, qui sunt creditu difficillimi. Ægidius nanque theoremate. 44. &. 45. contendit ex ipsa quantitate permanēte in esse accidētis, fungente tamē vice materiæ, generari vermes, & pulueres, & cineres, & acetum. Atque hæc fuit semper priscorum Thomistarum opinio. Et profectò ei qui attentè verba D. Tho. inspexerit, non potest non vehemens in animum suspicio irrepere, quòd hæc fuerit eius opinio. Ait enim ex ipsa quantitate generari id, quod ex ipsa materia panis generaretur. At verò ingenuè cū omni reuerētia fateor mihi vix posse persuaderi. Quòd enim accidens per vllam potentiam formam substantialem suscipiat, creditu durissimum est. Primùm quia licèt alia accidētia mediante quantitate insint subiecto, forma tamē substantialis est propriùs actus materiæ, cui priùs natura ineſt, quàm toti composito quantitas. Secundò, quia quātitas natura sua minoris entitatis est, quàm forma substātialis, cùm forma sit pars substantiæ, quantitas verò accidens. Tertiò. Actus, & potentia secundum Aristotelem debent esse eiusdem generis: cùm ergo forma sit in genere substantiæ tāquam eius pars, materia etiam debet esse in eodem genere. Quartò. Ex substantia, & accidente sibi inhærente nō fit compositum per se, vt ait Aristoteles: ergo multò minus ex accidēte, & forma ei inhærēte. Quare illud compositum nec esset ens per se, neq; verò substantia, sed res alterius generis. Postremò arguitur. Sequeretur pari ratione ex eadem quantitate absque alia materia posse generari animal, imò verò hominem, quod esset totam philosophiam ludibrio exponere.

Caietanus. ¶ Caietanus ergo hunc modum reputans impossibilem, alterum inducit nihilo plus credibilem. Ait siquidem in ipso momento corruptionis specierum quantitatem ipsam transire in materiā: ita quòd virtute conuersionis quā titas accipit, vt durante sacramēto sit vice materia sustinens accidentia, & in puncto veræ corruptionis specierum, sit verè materia. Itaq; sicut superius dixerat eandem rem, quæ est panis, postea esse corpus, ita ait de quantitate. Et quò absque ænigmatæ loquatur, addit quòd ipsa earum quantitas, quæ dum erat vicemateria patiebatur alterationem ignis, deinceps facta verè materia est passum ipsum intrans cōpositionem geniti.

¶ Veruntamen, quòd eadem res, quæ nunc est accidens, postea sit materia, re vera nescio quis possit tanquā factibile comprehēdere, vt suprà de pane, & corpore diffusè argumentati sumus. ¶ Igitur tertio modo opinionē interpretemur, vt de cōuersione panis in corpus docebamus. Videlicet, q dū per actionem ignis quantitas specierū corrumpitur, non annihilatur: quia eius desitio non terminatur in nihilū: sed in generationem ignis: quare ad desitionē eius, quæ fit per primum nō esse, subsequitur per primum sui esse existentiam materiæ informata forma ignis. Et hoc est quod ait D. Tho. materiā illam non creari, sicut quantitas non annihilatur. Et in hoc sensu intelligitur q ex quantitate fit generatio, quia ex illa producitur materia, in quā inducit forma. Quæ quidē opinio (vt reor) vel fuit S. Thomæ, vel certè est vera: quā vtiq; Bonauentura cū alia Innoc. probabilem cēset. Et Richard. d. 12. q. 2. art. 2. licèt obscuris, & perplexis verbis. Atq; hæc sentētia nō differt à cōmuni in positiōe materiæ, sed in hoc, qđ nos dicimus materiam nō creari, sed subsequi virtute miraculi cōsecrationis.

Tertius modus.

Argumētū

¶ Quòd si arguas. Agens naturale non potest materiā producere, vt Arist. 1. Physic. & vbiq; clamat: ergo producitur à solo Deo, atq; adeò creatur. Ad hoc vno modo quispiam posset respondere, q licèt producatur à solo Deo: quia tamen producitur per desitionē quātitatis nō creatur. Solutio tū hæc nō est solida: quoniam cū quātitas corrūpatur per actionē agentis naturalis, nō potest dici q Deus se solo per corruptionē quanti tatis producat materiā, sicut per consecrationē cōuertit panē in corpus. Quòd autē Deus speciali cōcursu vtatur actiōe ignis ad productionē materiæ, nō est vero simile. Et ideo dicendū, q agens naturale nō simpliciter, naturaliter, sed tamen suppositō miraculo q quātitas per se subsistat, corrūpēdo eā producit materiā: cuius proinde nec est creatio, nec gnatio, sed nec (si loqui sic licèt) congeneratio: quia cōproducitur ad generationē illius, quod ex specieb⁹ gignitur, atq; adeò eius productio non est nouū miraculū præter illud subsistentiæ quantitatis.

Argum.

¶ Attamen his sic constitutis existit nihilominus argumentū tam cōtra nostram opinionē quàm cōtra cōmunem. Agēs naturale nō inducit formam substātialem nisi

in materiã priùs diſpoſitã: diſpoſitiones autẽ præcedunt in quantitate: ergo cum in primo non eſſe ſpecierum incipiat eſſe materia, & ſimul forma in ipſa, fit vt in illa forma nõ introducatur ab agẽte naturali, ſed à ſolo Deo: quã doquidem in inſtanti non diſponitur naturali ter materia. ¶ Scotus diſtin. 12. q. vltima tenet non ſolũ materiã à ſolo Deo creari, verùm & formã geniti: quia arbitratur accidẽs ad talem generationem nõ poſſe pertingere. Quare cõtra ipſum non militat argumentum. Atq; illi qui tenent diſpoſitiones recipi non in toto cõpoſito, ſed in materia, id quoq; dicere coguntur: quia agẽs naturale nõ poteſt in inſtãti materiam diſponere. At verò ſecundùm Ariſtot. & veritatem, quam D. Tho. ſequitur, facillima eſt ſolutio. Dum enim ſtupa ad generationem ignis diſponitur, calor in tota ſtupa recipitur, atque adeò ille idem nõ manet in igne genito, aliàs tranſiret de ſubiecto in ſubiectũ, ſed perit cum ipſa ſtupa: virtute cuius forma ignis ſecũ adfert ſuas diſpoſitiones dũ introducitur. Pari ergo modo virtute diſpoſitionum, quæ præcedunt in quantitate, inducitur forma in ſuccedẽte materia cum ſimilibus quantitatibus.

Scotus.

¶ Ad hanc ergo doctrinã adaptandæ ſunt ſolutiones argumentorũ D. Thom. Arguit enim primo loco. Nihil niſi ex materia generatur, quãuis ex nihilo aliquid creetur: ſpeciebus autem ſacramentalibus nulla ſubeſt materia: ergo ex illis nihil generatur. Reſpondetur ad minorem, quòd quantitas quæ ſubeſt ſpeciebus, vicem gerit materiæ, ad modum expoſitum.

1. Argum.

¶ Et ſimiliter reſpondetur ad ſecundũ quãdo arguitur. Que non ſunt vnius generis nõ poſſunt ex ſe inuicem fieri: ſiquidem ex linea nõ fit albedo. Reſpõdetur ad minorẽ, q̃ licèt ſpecies ſint accidentia, habẽt tamen vim ſubſtantię quatenus quãtitas ſuſtinet illas ſicut panis.

2. Argum.

¶ Tertiũ argumentum eſt. Si ex illis ſpeciebus generaretur aliqua ſubſtantia, generaretur cũ ſuis accidentibus, potiſsimùm cum quãtitate: atq; adeò ex ſacramentali quantitate generaretur ſubſtãtia, & accidẽs ſcilicet, duo ex vno. Reſpondet D. Thomas cõcedendo totũ: nam cùm quantitas, & naturã propriã accidentis retineat, & per miraculum vim ac proprietatem ſubſtantię accipiat, nõ eſt mirandũ ſi ex illa & ſubſtantia fiat & quãtitas modo expoſito.

3. Argum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm ſpecies ſacramentales poſſint nutrire.

CVm nutritio ex ſubſtantia fiat, non defuerunt qui negarent, ſpecies ſacramentales poſſe nutrire. Reſpondetur autem affirmatiuã cõcluſione. Manifeſtum eſt, q̃ ſpecies ſacramẽtales nutriunt. Probatur ex illo. 1. Corint. 11. vbi loquẽs de ſacramẽto ait Paulus. Alius quidem eſurit, alius verò ebrius eſt. Vbi ſecundum gloſſam notantur quidam, qui ſpecies conſecratas panis & vini, quæ in totũ populũ deberẽt diſtribui, ſibi vſurpabant, ita vt inde vſque ad ebrietatem reficerentur, alios priuantes ne ſacramentum ſuſciperent. De cuius loci explicatione diſtin. 12. inter diſputandum de ſumentibus ſacramentum redibit ſermo. Refici autẽ & inebriari non poterant niſi ſpecies nutrirent. Secundò id ipſum ex præcedẽti articulo colligitur. Cibus nanq;, vt eſt in. 2. de anima, ob id nutrit, quòd conuertitur in ſubſtantiam aliti: dictum eſt autem ſpecies poſſe conuerti in aliam ſubſtantiam: ergo eadem ratione nutriunt. Tertiò probatur per repulſam duarum opinionum circa hoc errantium. Aiebant enim quidam non verè nutrire, quaſi in corpus conuerterentur humanum, ſed per quandam immutationem ſenſuum confortare, ſicut ſolo odore cibi, & vini ſolet nonnunquam homo refici, & inebriari. At verò talis refectio eſt quaſi momentanea: quare non ſufficeret hominem diu ſuſtentare, qui propter continuam deperditionem humidi continenter reſtauratione indiget. Et tamẽ poſſet quiſpiam per bonam ſpecierum conſecratarum quantitatem diu nutriri. Neq; verò aliorum opinio admittenda eſt, dicentium nutritionem fieri propter formas ſubſtãtiales panis, & vini remanentes: nã præterquam quod error eſt dicere illas remanere, nutrire non eſt actus formarũ, ſed potiùs materiæ quæ expulſa forma cibi ſuſcipit formam aliti iuxta illud Philoſoph. 2. de anima. Nutrimentum in principio eſt diſſimile, in fine autem ſimile.

Cõcluſ.

¶ Videtur tamen Ambr. in lib. de ſacra. contrarius dicens. Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiã fulcit: & tamẽ niſi vadat in corpus, nutrire nõ poteſt. Reſpõdetur, q̃ nomine panis poſt conſecrationem intelligi poſſunt ſpecies, quę vt ait Gregorius cano. ſpecies. de conſecra. diſt. 2. nomen rerũ præcedẽtium retinẽt: & hoc modo panis nutrit corpus. Sed accipitur quoq; ꝓ coppore ipſo Chriſti, qui dicitur panis myſticus de cœlo deſcendens. Et hunc panem Ambroſ. non corpus, ſed animam reficere, & ideo non vadit, id eſt, non conuertitur in corpus. ¶ Secundò. Ex eiſdem, vt habetur

2. Argum.

betur. 2. de generatione, nutrimur, & sumus: species autem sunt accidentia, homo verò constat ex substantijs: ergo ex illis non nutrimur. Quod confirmatur ex illo. 2. de anima. Alimẽtum nutrit prout est substantia quædam: auget autem prout est quoddam quantum. Respondetur ad argumẽtum, q licèt species sint accidentia, cõuertuntur tamen in substãtiam ex qua homo nutritur: propterea quòd dum sunt accidentia, existunt ad modum substantiæ. Et per hoc soluitur confirmatio.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm species sacramentales frangantur.

POst nutritionem sequitur de fractione specierum, de qua duo errores præcesserunt: quibus reprobatis statuuntur hìc tres conclusiones. Etenim quoniam fractio non sit nisi in substantia, quę nulla subest sacramentalibus speciebus, quidam dixerunt non frangi secundùm veritatẽ, sed tantùm secundùm apparentiam. Hoc verò inde apparet falsum, quod in hoc veritatis sacramento sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex vno fiunt multa: vnum nanq; & multa sunt sensibilia communia, vt potè quæ, & tactu percipiũtur, & visu. Et ideò alij dixerunt, esse quidem veram fractionẽ, sed quæ non sit in subiecto. Sed & hoc quoq; sensui aduersatur. Videmus enim quantum illic diuidi, atq; adeò quantitatem, quicquid illa sit, esse fractionis subiectum.

1. Cõclus. ¶ Est ergo prima cõclusio. Dici non potest q corpus Christi (aut sanguis) per se frãgatur: tũ quòd est incorruptibile, ac perinde impassibile, tum quòd, vt suprà definitum est, totum est sub quacunq; particula, atque adeò manet totum sub quacunque diuisa.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclusio. Fractio specierum subiectatur in quantitate dimensiua, sicuti & alia accidentia. Proprium enim est quantitatis secundùm illam diuisionem fieri. Ex hoc sequitur corollarium, quod sicut species sacramentales sunt signum, & sacramentum corporis Christi veri, sic & earum fractio est sacramentum, & repræsentatio quædã Dominicæ passionis: per illam enim designatur eius interfectio, qua mortuus est tam pro viuis quàm pro defunctis, quod tres illæ portiones hostiæ significant, vt quæstione postrema totius materiæ monstrabitur.

¶ Hìc ergo in virtute clauditur tertia cõclusio. Corpus Christi per accidens, sacramentaliter diuiditur ad diuisionem specierũ: quemadmodum ad motũ earũ sequitur motus corporis, vt docet S. Tho. in solutione tertij. Non q corpus in se diuidatur: nã totum est sub qualibet parte, sicut abscissa manu tota anima manet in reliquo corpore, sed quòd cùm priùs sit in vna tantùm hostia, & in eius partibus, quæ sunt entia tantùm in potẽtia, facta diuisione est in pluribus hostijs, quæ sunt actu plures. Quæ quidem conclusio ob id conceditur, quòd cũ hostia frangitur inter plures sumentes, nõ est negandum, quin corpus Christi distribuatur inter illos. Caue tamen ne inde inferas ad digestionem specierum sequi digestionem corporis aut per se, aut per accidens: quoniam digeri dicit corruptionem, & cõuersionem in substãtiam aliti, quod corpori neutiquam accidit. 3. Cõclusio

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Philosophus. 4. Meteororũ ait corpora esse frangibilia propter determinatam dispositionẽ pororum, qui in speciebus nõ videntur esse. Item fractionem sequitur sonus: species autẽ sacramentales nõ sunt sonabiles: quoniam vt habetur. 2. de anima, Sonabile est corpus durum habens superficiem lenem. Respondetur, quòd sicut est in ipsis rarum, & dẽsum, ita & pori qui ad raritatem pertinent, & durities, quæ attinet ad densitatem. 1. Argum. S. Thom.

¶ Tertiò arguitur. Eiusdem videtur esse mãducari, & frangi, & masticari: sed verum corpus Christi est, quod manducatur secũdum illud Ioan. 6. Qui manducat meã carnem, & bibit meũ sanguinẽ: ergo corpus Christi est quod frangitur, & masticatur. Vnde in cõfessione Berẽgarij dicitur de cõsecra. dist. 2. Consentio Romanæ ecclesiæ, & corde, & ore profiteor panem, & vinũ, quæ in altari ponuntur, post consecrationem verũ corpus Christi & sanguinẽ Christi esse, & in veritate manibus sacerdotũ tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri: non ergo fractio debet sacramentalibus speciebꝰ attribui, sed corpori Christi. In respõsione explicatur tertia cõclusio suprà à nobis posita. Conceditur, inquam, id, quod in specie propria frangitur, & masticatur, in eadem priè manducari: corpus autem Christi nec frãgitur nec manducatur in specie propria, sed in specie sacramentali, atq; adeò non manducatur nisi per accidẽs ad mãducationẽ specierũ. Vnde Augustinus super illud Ioannis sexto. Caro non prodest quicquam, hoc, inquit, est intelligendum secundùm illos, qui carnaliter intelligebant, carnem esse manducandam quo 3. Argum. Elucidatur 3. concluſ. Augustꝰ

modo

modo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Quare eo modo intelligenda eſt cõfeſsio Berengarij, vt fractio, & attritio referatur ad ſpeciem ſacramentalem, ſub qua per accidens corpus dicitur atteri.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm aliquis liquor poſsit vino conſecrato commiſceri.

INter diſputãdum de ſpecierum paſſione, & corruptione, cõgruens fuit ſingularis mentio de ſpeciebus ſanguinis, quæ per mixtionem alterius liquoris corrumpi etiam poſſunt. Vnde quinque concluſionibus D. Tho. reſpondet.

1. Cõcluſio ¶ Prima eſt fundamentalis. Alius liquor vino conſecrato permiſceri poteſt, ſicut ante conſecrationem. Quæ quidem concluſio præterquã quòd ad ſenſum patet, ex ſuperius aſſertis colligitur. Dictum enim eſt ſpecies ex vi conſecrationis adipiſci modum exiſtendi ſubſtantiæ, ac perinde modum agendi, & patiendi, ac ſi eſſent in pane, & vino. Atqui poteſt permiſceri vel liquor eiuſdem ſpeciei, putà vinum, vel alterius, vt aqua: idemque in magna, vel in parua quantitate. Et quò res perſpicatior fiat, loquamur de mixtione facta cũ vino non conſecrato, per quam iudicabitur de conſecrato.

Liquoris duplex permixtio.

2. Cõcluſio ¶ Sit ergo ſecunda cõcluſio. Si liquor alterius ſpeciei in tanta quantitate cum vino miſceatur, vt diffundi poſsit per totum vinum, totũ fieret permixtum: quare neutrum miſcibiliũ maneret, ſed reſultaret tertius liquor alterius ſpeciei. Vt ſi permiſceretur aqua fieret liquor medius, qui nec eſſet pura aqua, nec purum vinum.

3. Cõcluſ. ¶ Tertia cõcluſio. Si ille liquor in magna quãtitate permixtus eſſet eiuſdem ſpeciei: nempe, aliud vinum, tunc reſultaret vinum eiuſdẽ ſpeciei, ſed tamen aliud numero, quod diuerſitas accidẽtium declararet, ſi rubeũ miſcetur albo: nam partes permixtæ ſe inuicem per diuiſionem penetrarent, & fieret vnum tertium.

4. Cõcluſio ¶ Quarta concluſio. Si verò liquor adiunctus eſſet tam paruæ quantitatis, vt non poſſet per totum diffundi, tunc non totum, ſed aliqua pars eſſet permixta. Quæ ideo non remaneret eadem numero, ſed tamen eiuſdem ſpeciei, etiam ſi liquor admixtus alterius eſſet ſpeciei: quoniam parua gutta aquæ multo vino infuſam vinum trãſit, vt primò de generatione habetur. Definitum eſt autem, corpus, & ſanguinem tandiu contineri ſub ſpeciebus, quandiu eædem numero, quæ conſecratæ ſunt, permanent. ¶ Ex his ergo colligitur quinta cõcluſio. Si tanta fiat liquoris cuiuſlibet permixtio, vt pertingat ad totum vinum conſecratum, mixtum illud, erit aliud numero, ac perinde nõ remanebit ſanguis Chriſti. Si verò fiat tam parua, quòd non poſsit diffundi per totum, ſed vſque ad aliquam partem ſpecierum, deſinet eſſe ſanguis Chriſti ſub illa parte vini conſecrati, remanebit tamen ſub alia. 5. Cõclu.

Expoſitio articuli. ¶ Materia hæc nec facilis eſt, nec parum ad rẽ theologam conducens, & ideo eſt examinanda. Præiacta ergo tanquam nota prima cõcluſione, ſecundam quoq; omnes fatentur, inter quos eſt Durandus diſt. 12. quæſt. 13. vbi inter quatuor concluſiones hãc ponit primam. Durandus. Tametſi in probatione nõnihil variare videatur. Ait quippe corruptionem miſcibilium diuerſarum ſpecierum fieri per actionem inuicẽ contrariorum: cùm tamen S. Tho. non videatur aliam rationem aſsignare, quàm mixtionem interfectionemq;, & ſubintrantiam alterius in alterum. At verò nulla eſt diſcrepantia, vt Palud. diſt. 12. quæſt. 5. & Capreolus diſtin. 13. quæſt. 1. adnotarunt. Vterq; enim modus poteſt concurrere ſimul, atque alter alterum præuenire. Dum enim illa, quæ commiſcẽtur, groſſa pinguiaque ſunt, vt ſi oleum miſceatur vino groſſo: quia neutrum alteri facilè cedit, citiùs per vicariam actionem, & paſsionem corrumpuntur, quàm per diuiſionem. Si verò ſubtilis aqua miſceatur, ſubtili vino, diuiſio partium velocior erit quàm alteratio.

Argumẽt. ¶ Contra hoc autẽ nonnulli arguunt. Continuum non poteſt diuidi in omnẽ ſuam partẽ, cùm ſint infinitæ: ergo non poteſt per ſolam diuiſionẽ fieri corruptio. Negatur conſequentia: nam cùm vnumquodq; ens phyſicum determinet ſibi ſuam quãtitatem, cùm diuiſio venerit ad minimas, ſi vlteriùs procedat, corruptionem faciet. Cùm autem aqua miſceatur vino, illo modo vtrumq; alterum interſecat. Neque ſatisfacit ſolutio dicẽtium particulas vini reuniri particulis aquæ: nam cùm ſpecie differant, nõ magis ſeruãtur in ſuis proprijs ſpeciebus, vnitæ alijs, quàm ſi eſſent ſeorſum poſitæ, ſed fit vnum tertiũ. Tametſi negandum nõ ſit quominus alteratio contra ſe inuicẽ particulas permultũ adiuuet, vt citiùs corrumpantur.

Aliud arg. ¶ Aduerſus hũc autẽ corruptionis modũ obijcitur argumentũ, quod Innoc. cap. Cùm Matthæ. de celebra. miſſa. appellat phyſicorũ, qui aiunt per artem poſſe à vino lymphato extrahi aquam. Id namq; fieri non poſſet, ſi vinũ, &

aqua

aqua fuissent in aliquod tertium conuersa. Respondetur id forsan fieri posse antequam sit facta perfecta mixtio, postquàm verò perfecta fuerit, non est credibile. ¶ Sed aliter arguitur. Illud tertiũ est alterius speciei à vino, & aqua: ergo ab illis minimè generatur, quia nihil gignit nisi sibi simile. Negatur consequentia. Producitur enim ab illis sicut mula ab equa & asino, vel sicut forma cadaueris ab homicida. Quãdo igitur huiusmodi magna mixtio liquoris differentis specie fit cum speciebus consecratis, nullum fit reliquum dubium, quin species corrumpantur, atq; adeò illic sanguis non diutiùs maneat, quàm dum perficiatur mixtio. Nam tempore quo fit manebit sub particulis specierum, quæ nondum sunt corruptæ, etiam si sint interfectæ. Est enim hîc memorandum, id quod quæstione præcedenti articulo vltimo contra Durandũ dist. 11. q. 3. constitutum est. Ait quippe per corruptionẽ qualitatum sacramentalium, etiam manẽte quantitate, desinere illic esse corpus & sanguinem. Attamen nõ considerauit, quòd quantitas corrumpitur, quãdo corrũperetur panis. Et ideò non stat corrũpi qualitates necessarias ad conseruationem panis, quin corrumpatur quantitas. Atq; adeò quandiu manet ipsa, indicium est manere simul qualitates cõseruando pani sufficiẽtes, quare & manet corpus & sanguis.

Nota cõtra Durandum.

De tertia cõclusione.

¶ Tertia verò conclusio aliquantulò plus ambiguitatis inuoluit: videlicet, quando permixtio fit alterius vini cum speciebus, præsertim si fit idem vinũ, quod adiungitur, & quod fuerat consecratum: putà ex eodem dolio.

Durandus

¶ Quare Durãdus cõtrarium asserit, videlicet, ꝙ tunc quanuis vinum appositum speciebus diuidat vsque ad paruas partes porosas, semper manet sanguis sub illis particulis cõsecratis: nã sub particulis vini non consecratis nullatenus existit. Et re vera opinio non omnino apparet floccipẽdenda. Enimuerò corruptio miscibilium fieri nõ potest, nisi aut per mutuam alterationem qualitatum, aut per mutuam diuisionem quantitatis. Duo enim ad conseruationem rei naturalis exiguntur: scilicet & debitæ qualitates, & certa quãtitas: alteratio verò illic nulla est, cùm qualitates non sint cõtrariæ. Diuisio verò, licèt fit vsque ad minima, nihilominus partes, vt diuiduntur, ita inuicem reuniũtur, & cùm sint eiusdem speciei videntur inuicem conseruari. Secundò, vt fieret illa corruptio necessum erat, vt diuisio progrederetur vsque ad partes minores minimis, quæ possunt cõseruare vinum. Tanta verò diuisio vix posset contingere, nisi vbi vinum maximo impetu infunderetur alteri. ¶ Tertiò vrgentissimè arguitur. Si dum vnum vinum alteri infunditur neutrũ manet idem numero, sequeretur subinde ꝙ si species cõsecratę vnius calicis cõmiscerẽtur cum speciebus alterius calicis, neq; istæ, neq; illæ persisterent eædẽ numero: nã similis fieret per diuisionẽ corruptio, atq; adeò sanguis desineret illic esse, quod asserere, nefandus esset error. Alioqui si species in vno calice consecratas in duos diuideres, & iterum commisceres, aboleretur sacramentum. Quinuerò si cooperto calice susq; deq; species easdem versares, sanguis abiret. Profectò res est, quę me semper perplexũ habuit. ¶ Et quidem Paluda. Paluda. dist. 12. q. 5. & Capreolus dist. 13. q. 1. opinionem S. Thom. sustinere conantes, tribus distinctionibus vtuntur. Primò enim potest esse vinum valde spissum, & penetratu difficile, & tunc permixtio vsque ad minima vix esse contingit: sed nihilominus erit aliqualis corruptio partium sese tangentium. Si autem vtrunq; mixtorum sit vinum subtile, contingere potest permixtio per totum, vt neutrum maneat idem numero. Secundò, esse possunt differentium qualitatum, licèt vina essent eiusdem speciei, vt si essent album & rubeum, vel dulce & acidum, maturum & immaturum. Et re vera istæ qualitates licèt sint substantiarum eiusdem speciei, nihilominus propter discrepãtiam permultum faciunt ad corruptionem vtriusq; , vt experientia docet.

¶ Durandus verò licèt misceãtur album & rubeum, dicit manere idem: quia colores nõ corrumpuntur, sed per iuxta positionem, inquit, apparet color medius. Cui ergo addiderim, ꝙ licèt rubedo corrumpatur, illa nõ est de essentia vini: imò per artem fieri potest, vt eodem vino manẽte color mutetur. Tertia diuisio est, quòd possent gutta vini, vel minima quantitas addi magnæ quantitati vini: & tunc illa facilli mè per diuisionem corrumpitur. Quare ait Paludan. quòd si gutta cõsecrata infundatur magno dolio vini simillimi, ridiculum est dicere, quòd illic maneat sanguis: alioqui non posset vinum dolij profanè potari. *Durandus*

¶ Ad hæc verò ego coniectando respondeo. Primùm, si duo essent calices consecrati siue vtrumq; vinum spissum esset, siue subtilissimum, siue earundem qualitatum, siue diuersarum, siue vtrumq; esset in magna quantitate, siue alterum in magna, & alterum in tenuissima, & ambo commiscerentur non auderem dicere, quòd desineret illic esse sanguis, neque in aliqua earum parte. Et arbitror hæc esset semper ecclesiæ censura. Quare etiam si *Sẽtentia aũthoris.*

gutta

gutta ſpecierum conſecratarũ infundatur dolio vini, dicendum eſt illic manere ſanguinem: quia licèt illa per ſe diuiſa non poſſet ſeruare vinum, ſeruat tamen dum particulæ cum reliquo vino continuantur. Sed quia non poteſt percipi vbi ſit illa gutta: imò quanuis eſſent quatuor vel decem, non eſſent perceptibiles, nullum eſſet periculum vinum bibere. Tamet ſi tanta poſſet eſſe mixtio ſpecierum, vt res eſſet dubia: & ideo inter miſſarum ſolennia eſſet totum per partes conſecrandũ & ſumendum. Secundò addiderim, quòd vbi vina eſſent diuerſarũ qualitatum, multò faciliùs ſpecies corrumperẽtur, atq; adeò dum deſinerẽt eſſe ſpecies vini, deſineret illic eſſe ſanguis. At verò quanuis ratio theologica ob venerationem ſacramenti hanc ſententiam perſuadeat, nihilominus ratio phyſica videtur opinio S. Thom. patrocinari. Quare ſub conditione dicendum, quòd ſi daretur perfecta mixtio per penetrationem: videlicet, vſque ad particulas minores minimis, quæ ſufficiunt cõſeruare vinum, fortè, vinũ non maneret idem numero, atq; adeò ſi ſpecies conſecratæ ſic commiſcerentur, non maneret illic ſanguis. Et ad argumentum à nobis factum reſpondetur, quòd licèt dum fit diuiſio & penetratio, particulæ diuiſæ reuniantur inuicem, nihilominus iterum, atq; iterum diuiduntur, vt non maneant eædem numero. Quare opinio D. Thom. intelligenda eſt conditionaliter, ſi daretur illa mixtio. Sed tamen quia illa eſt patentiſsima, nũquam eccleſia iudicaret per mixtionem ſpecierum conſecratarum ſanguinem deſinere illic eſſe, quouſq; perciperentur non eſſe ſpecies vini. Adduci ritus eccleſiæ poteſt in fauorem S. Thomæ, fit eñ lotio prima calicis mero vino, quod ſi per diuiſionem nõ citiùs corrumperet ſpecies, potiꝰ fieret aqua. Sed reſpondetur, illud non fieri, vt faciliùs reliquiæ diuidãtur, ſed quia fortiùs fit purificatio per vinum, quàm per aquam.

4. Cõcluſio ¶ Quarta concluſio: ſcilicèt, ꝙ ſi fiat mixtio in parua quantitate, vt dum gutta aquæ vel vini infunditur calici, non maneat ſub illa particula ſanguis, neq; Durando dubia eſt, neque cuiquam eſſe poteſt. Eſt enim concluſio Innocen. ca. cùm Marthæ. de celebr. miſſa. Nam ſi quod miſcetur vinum, eſt vinũ, perſeuerat vel idem, vel aliud numero. Si verò eſt aqua, certũ eſt, quòd vertitur in vinum: & quia illud nunquam fuit cõſecratum, nõ manet ibi ſanguis.

Argumẽtũ ¶ Sed arguitur contra. Sequeretur, ꝙ illa exigua aqua, vel vinũ appoſitum annihilaretur, nam diuiditur in partes minores minimis, vt dictum eſt, poſtquam eſt tam tenue (nõ enim dicendum eſt, quòd maneat tota illa ſeorſum ſine mixtione) non eſt autem aliud vinũ, cui illæ particulæ continuẽtur, fit ergo, vt annihilẽtur. Reſpondetur, partem illam miſceri, cuius particulæ continuantur cum ſpeciebus: nempe, cum quantitate conſecrata, ſicuti ſi vna hoſtia pro medietate conſecraretur, & pro altera medietate maneret panis. ¶ Quòd ſi interroges, vtrùm parua illa gutta aquę vino appoſita aliquid etiam corrũperet ſpecierum conſecratarũ. Reſpondetur, tam paruam eſſe poſſe, vt citiùs corrũpatur, quàm quicquam corrumpat, ſed ſi ſit maiuſcula poterit aliquid corrumpere, & in aquam vertere, ſub qua pariter deſineret eſſe ſanguis. Quapropter licet illud corruptum ſpecies poſtea rurſus conuertant in vinum, neutiquã idem ſanguis illic redibit.

¶ Primum argumentum S. Thom. eſt contra primam concluſionem. Accidentia ſacramentalia ſunt ſine ſubiecto, vt dictũ eſt: ergo nullus liquor poteſt qualitates illas ſuſcipere, atq; adeo neq; illis miſceri. Ad hoc reſpondet negando priorem conſequentiã: nam cùm, vt dictum eſt, illa accidentia ſint per modum ſubſtantiæ poſſunt agere, atq; adeò aquã appoſitam alterare, & vertere in vinum. Et ſic exponitur dictum Innoc. ca. Cùm Marthæ. de celebra. miſſa. dicentis, ꝙ vinum appoſitum ſpecibus conſecratis, ſpecies ipſæ afficiunt: nõ enim intelligitur in vino appoſito, ſed ꝙ per alterationem ſuum ei tribuãt ſaporem & colorem. 1. Argu.

¶ Secundò arguitur. Liquor appoſitus ſpecibus neq; fit vnum cum ipſis, cùm ſit ſubſtantia, & ſpecies accidentia, nec cum ſanguine ipſo, qui illic non eſt miſcibilis: ergo impoſsibilis eſt talis mixtio. Reſpõdetur, ꝙ non fit mixtio cum ſanguine, ſed cum ſpeciebus conſecratis, quæ quidem ſi in totum corrũpãtur, totũ fiet vna continua ſubſtantia. Si autẽ corrũpantur in parte, ita ꝙ mixtio nõ omnes penetret, fiet vna cõtinuatio dimenſionum, nõ tamen habebunt idem eſſe: quia pars conſecrata manebit ſine ſubiecto, & alia erit verè ſubſtantia. 2. Argu.

¶ Tertiò. Cũ aqua benedicta miſcetur non benedictæ, tota eſt benedicta: ergo ſi liquor aliquis miſceatur ſpeciebus conſecratis, totũ manebit conſecratum, atq; adeò ſub illo liquore manebit ſanguis ſine eius cõſecratione, quod eſt abſurdum. Negatur prima conſequentia, quia benedictio aquæ nõ mutat eius ſubſtantiam, ſicut conſecratio: quare, vt ait Innocen. in prædicta decretali, cum Marthæ. dum vinum apponitur calici conſecratio, non tranſit in ſanguinem, neq; ei cõmiſcetur, ſed ſanguini circũfunditur, quia cõtinuatur ſpeciebus conſecratis 3. Argu.

secratis. Quòd tamen intelligitur, quando non est tanta mixtio extranei liquoris, vt species corrumpantur.

4. Argum. ¶ In quarto argumento refertur quorundam opinio dicentium, quòd quantumcunque modica fiat permixtio extranei liquoris cum speciebus consecratis, corrumpuntur totæ, atque adeò desinit illic esse sanguis. Et mouebantur duabus rationibus, Prior, quòd magnũ & paruum sunt differentiæ quantitatis, sicut album, & nigrum coloris: cùm ergo per quancunque appositionem extraneam quãtitas fiat maior, non manet eadem. Posterior ratio. Cum species sint vacuæ subiecto, & quod apponitur est substantia solida absque resistentia penetrabit omnes. Respondetur tamen ad priorem rationem, ꝙ licet paruum, & magnum discriminent quantitatem quãtum ad terminos magis vel minus distantes, non tamen quantum ad essentiam quin possit manere minor quantitas alteri adiuncta. Ad secundam respondetur quòd quãuis species sint sine subiecto, existunt tamen ad modum substantiæ, vt possint subintranti liquori resistere.

DISTINCTIO vndecima, De forma, & effectibus sacramenti.

Cap. 1 EXpedita conuersione materiæ in corpus, & sanguinem Christi, quæ sub speciebus panis & vini continẽtur, subsequitur sermo tam de forma, per quã eiusmodi fit conuersio, quàm de effectibus sacramẽti. Forma autem, vt lib. 4. de sacramen. ait, Ambro. sermo Christi est. Consecratio enim, inquit, fit verbis, & sermonibus Domini Iesu: videlicet, Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei. Et August. Credẽdum est, ait, quòd in verbis Domini sacramenta conficiantur. Huiusmodi nanq; verbis, cum Dominus suum cõsecrauit corpus virtutem tribuit, quibus sacerdotes nomine suo idem sacrosanctũ mysterium perficerẽt. Quocirca idem Ambrosius. Si tanta, inquit, est vis in sermone Domini Iesu, vt inciperet esse, quod non erat, quanto magis operatorius est, vt sint quæ erãt, & in aliud commutentur? Nihilominùs cuncta, quæ in forma calicis per ecclesiam ex traditione apostolorum adhibita sunt, in causam sacræ conuersionis concurrunt.

Amb. lib. 4 ca. 4. De cõsecr. d. 2. cano. Panis.

De consec. dist. 2. can. Vtrùm sub figura.

¶ Effectus autem venerabilis huius sacramẽti est communionis gratia, qua Christi fideles vnum in ipso sumus iuxta verbum Pauli, Multi vnũ sumus, omnes qui de vno pane, & calice participamus, perquam vtiq; gratiam, & nostra alitur spiritualis vita, & ad beatam illam sempiternã perducimur, dicente Domino. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Cap. 2. 1. Cor. 10.

¶ Obstat autem huic assequendo effectui conscientia lethalis criminis: nam iuxta verbum apostoli, qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit. Venialis autem culpa non item, nisi ex parte, quatenus eiusmodi culpa actuali deuotioni spiritualique dulcedini obest. Quinimò cui nullius peccati affectus placet, sacramentum ipsum venialia delet. Cap. 3. 1. Cor. 10.

¶ Adde, quòd cùm non tantùm sacra-

cramentum, verùm, & ſacrificium ſit quo Chriſtus immolatur, & hoſtia pro peccatis offertur, hac ratione non ſolùm ſumentibus, ſed & alijs pro quibus offertur, prodeſt, iuxta verbum ipſius Chriſti. Qui pro vobis (ſcilicet ſumentibus) & pro multis (ſcilicet alijs) effundetur in remiſsionem peccatorum.

DISTINCTIO vndecimæ, Quæſtio prima, de forma huius ſacramenti.

S. Thom. 3. part. quæſt. 78.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm forma ſacramenti Euchariſtiæ ſit, Hoc eſt corpus meũ, &c. Hic eſt calix ſanguinis mei.

OVoniam tractatus materiæ ſacramenti in aliam nos diſputationem miſit de continentia corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpecie-bus, deque earum exiſtentia ſine ſubiecto, dilata eſt hucuſq; quæſtio de forma. Ad quam D. Tho. vnica concluſione reſpondet: videlicet, formã conſecrãdi panem eſſe, hoc eſt corpus meum: formam verò conſecrandi vinum, Hic eſt calix ſanguinis mei. Non quòd quæſtio dubia ſit, poſtquàm authoritate Chriſti Matth. 26. & Luc. 22. ac ſubinde celeberrimo orthodoxæ eccleſiæ vſu comprobatur, ſed vt & eius ratio explicetur. Differt enim hoc ſacramẽtum à reliquis in duobus. Primò, quòd hoc perficitur in conſecratione materiæ, reliqua verò in vſu materiæ conſecratæ, vt in ablutione & vnctione. Secundò, quòd conſecratio materiæ in alijs ſacramentis conſiſtit in quadam benedictione: per quam materia ſuſcipit ſpiritualem virtutem, quæ per miniſtrum tanquam inſtrumentum animatum ad inſtrumenta inanimata procedere poteſt. Vt in cõſecratione chriſmatis liquet, per quam epiſcopus tribuit materiæ illi virtutem ad confirmandum, & ad vngendum ſacerdotem, & in benedictione aquæ baptiſmalis. Tametſi hæc, vt ſuprà dictum eſt, non ſit de eſſentia, ſed de decentia ſacramenti. In alijs verò, quæ non conſiſtunt in applicatione materiæ vt in pœnitentia, nõ requiritur benedictio. In hoc autem ſacramento conſecratio materiæ conſiſtit in quadã miraculoſa conuerſione ſubſtãtiæ, quæ à ſolo Deo perficitur. Non quòd ſacerdos non concurrat tanquam miniſter, ſed quòd fiat virtute ſupranaturali: ad differentiam benedictionis chriſmatis & aquæ, vbi nullum interuenit miraculum. Vnde miniſter, inquit, in hoc ſacramento perficiendo non habet alium actum quã verborum prolationem. Non quòd non concurrat ad cõuerſionem, ſed quòd nullam applicet materiã, ſicut in baptiſmo, & confirmatione, licèt quantum ad vſum, ſacramentum miniſtret populo. Ex his ergo colliguntur duo alia diſcrimina: nam cùm forma debeat rei ſacramẽti congruere, formæ aliorum ſacramentorum important vſum, vt Ego te baptizo. Ego te chriſmo &c. forma autem huius ſolùm importat tranſſubſtantiationem: quare debet eſſe hæc, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt calix ſanguinis mei. Ex hoc ſequitur alterum diſcrimen, quòd aliæ formæ proferuntur in perſona miniſtri: vel exercentis actum, vt Ego te baptizo, confirmo &c. ſiue per modum imperantis, vt in ſacramento ordinum. Accipe poteſtatem: ſiue deprecantis, vt in extrema vnctione, Per iſtam ſanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, &c. forma vero huius ſacramenti profertur quaſi ex perſona Chriſti loquentis, Hoc eſt corpus meum, vt ſignificetur ſacerdotem ſolùm proferre verba, per quam prolationem applicando tanquam miniſter formam concurrit ad conuerſionem.

Concluſio.

¶ Et per hæc patet via fit reſponſio tertij argumenti Sanct. Thomæ quod eſt huiuſmodi. In forma baptiſmi exprimitur perſona miniſtri, cùm ait, Ego: ſimiliter ergo deberet exprimi in hac forma. Negatur enim conſequentia: quia illic miniſter aliquem actum circa vſum materiæ exercet, ſicuti, & in confirmatione: hic verò minimè. *3. Arg.*

¶ Si Guidoni Carmelitæ libr. 9. de hæreſibus Vvaldenſium danda eſt fides, inter eas commemorat, quod nõ conſecrabant forma Chriſti, ſed dicendo ſepties, Pater noſter. At verò *Expoſitio articuli.*

Æneas

Æneas Syluius in lib. de origine Bohemorum cap. 35. inter enarrandos eorundem Waldensium errores non solùm hoc non refert, verũ, & contrarium insinuat: scilicèt, quòd vterentur forma Christi. Sed tantum est in hoc errore dementiæ, vt nulla sit opugnatione dignus. Cùm enim Christus hisce formis consecrauit, præceperitq; discipulis, vt quotiescunque id facerent, in eius commemorationem perficerent, solidissima fides est hanc esse formam necessariam. Vnde Ambrosius, quem hic refert S. Thomas, libr. de sacrament. Consecratio, inquit, fit verbis, & sermonibus Domini Iesu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, & cæteris. Vbi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed sermonibus Christi: ergo sermo Christi est necessaria forma, qua perficitur sacramentum.

Ambros.

¶ De nomine autem posset esse nonnulla controuersia propter Scotum, qui distin. 8. q. 1. in solutione ad. 3. ait, nõ esse dicẽdam formam sacramenti, sed consecrationis: nam cùm sacramentum hoc sit res permanens, forma autem verborum sit successiua, nõ quadrat, vt sit forma sacramenti: forma enim rei permanẽtis debet esse pars eius. Quare licèt in alijs sacramentis, quæ cõsistunt in applicatione materiæ, forma verborũ dicatur forma sacramẽti, nõ tñ hic tã aptè. Quæstio est de nomine, nihilominùs S. Tho. in titulo quæstionis applicat formã sacramẽti, & sic appellarunt semper oẽs antiqui: sed statim ar. 2. & 3. appellat formas consecrationis. Et profectò, quia est forma consecrationis, aptissimè dici potest, & debet forma sacramenti. Enimuerò cũ forma relatiuè dicatur ad materiã: & sit tanquã determinans eius significationem, in qua consistit ratio sacramenti, & materia sacramenti huius sit panis & vinum, quæ consecrantur per illam formã, optimè dicitur forma sacramenti. Et confirmatur. Sicut per illã formam, Ego te baptizo, determinatur ablutio materialis ad significãdum sacramẽtalem effectum: sic species sacramẽtales per hãc formam determinãtur ad significandum corpus illic contentum, atq; adeò per ipsam constituuntur in esse sacramenti. Et tertiò id confirmatur: quoniam secundùm Scotum dabitur sacramentum sine forma sacramenti, quod nõ videtur res conueniens: quandoquidem sacramentum consistit in hoc, quòd est signum, cuius significatio potiùs ex forma oritur, quàm ex materia. ¶ Vnde ad eius argumentũ respõdetur, quòd cum forma duo habeat, scilicèt, perficere, & cõponere speciem, licèt in naturalibus vnum sine alio non contingat: anima nanque componendo hominem perficit speciem: tamen in moralibus potest forma perficere illud, in cuius compositionem non intrat. Sicut charitas, quæ est in voluntate, perficit omnes virtutes aliarum potentiarum. Pariter in sacramento, quod, vt suprà diximus, est sicut res artificialis. Vnde sicut nomen statuæ pro ligno supponit connotando formam: sic & sacramentum eucharistiæ supponit pro speciebus connotando, quòd virtute transeuntis formæ significent corpus & sanguinem. Reliqua vero tria argumenta. S. Thomæ elucidato subsequenti articulo commodiùs tractabuntur.

Scotus.

Sentẽtia authoris.

Solutio contrary.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis panis, Hoc est corpus meum.

QVANVIS in genere de forma tam panis quàm calicis dictum sit, necesse est in particulari singulas diligentiùs explicare. Et ideo de forma corporis singulariter quæritur, vtrùm sit hæc præcisè, Hoc est corpus meum. Et respondetur vnica affirmatiua conclusione, illam esse conuenientem formam. Probatur primò authoritate euangelica. Matthæ. 26. per illam enim Christus consecrauit. Et subiungitur ratio optima. Formam enim sacramenti id significare oportet, quod efficit: fit autem per illam formam conuersio panis in corpus Christi: ergo illam debet aptè exprimere. In conuersione verò tria est considerare: scilicèt, & actionẽ ipsam, & terminum à quo, & terminum ad quem: hæc autem tria optimè per hãc formam explicãtur. Cõuersio siquidẽ dupliciter explicari potuit: scilicèt, & vt in fieri, & vt in facto esse: non autem debuit explicari in fieri, sed in facto esse. Primò, quia non est successiua, vt dictum est, sed momentanea: in momentaneis verò fieri est factum esse. Secundò, quia eodem modo sacramentales formæ significant sacramenti effectum, quo artificiales effectum artis, forma autem artificialis est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: forma siquidem artis in mente ædificatoris est forma domus ædificatæ, ad quem ordinatur ædificatio: & quia intentio consecrationis est corpus, quod illic per conuersionem continetur, debuit conuersio tanquam in facto esse re

Conclusio.

Tria in cõuersione cõsideranda.

præsentari, atque adeò extrema, vt sunt etiam in facto esse: debent enim termini actioni proportionari. Terminus autem ad quem: scilicèt, corpus, facta conuersione habet naturam suæ substantiæ: terminus verò à quo: scilicèt, panis, non manet secundùm suam substantiam, sed secundum accidentia, quibus ad sensum demonstratur. Ex his ergo fit consequens, vt terminus à quo congruè exprimatur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: non q̃ demonstret accidentia: nam ipsa non sunt corpus, sed contentum sub illis, vt artic. 5. luculentiùs explicabitur, terminus verò ad quem exprimatur per nomen significans substantiam illam, in quam fit conuersio, vt est corpus, verbum autē non sit, fit, sed, est, quòd significat rem iam factam. Quare congruentissima forma est, Hoc est corpus meum. ¶ Circa hanc formam prima dubitandi occasio est, quòd euangelistæ non affirmarunt hanc esse formam, qua Christus consecrauit, neq; aliam, qua ecclesia vtitur in consecratione calicis, sed tantùm rem à Christo gestam narrauerunt. Vnde Lutherus in suo libello de abroganda missa priuata, ait, esse institutam ab ecclesia. Contra quem disputat Iodocus Clithoueus libr. 2. de officio missæ capit. 19. & alio libro contra formam missæ ab eodem Luthero inuentam capit. 24. Quinuerò Erasmus in annotationibus super epistolam primam ad Corinth. cap. 11. ait. Vtinam Paulus traderet nobis illa verba, quibus consecratus est panis ille à Christo: nam illa, inquit, Hoc est corpus meum, potiùs sunt porrigentis, quàm consecrantis. Perpendat lector, an verba hæc in homine orthodoxo ferēda sint. Respondetur ergo in primis, q̃ quanquam in euangelio non palàm dixerit Euangelista illis verbis Christum cōsecrasse, catholicis tamen sufficere debet solēnissimus vniuersalis ecclesiæ vsus. Nam cùm à tēpore apostolorum perpetuo more his consecrandi formis vtatur, firmissimum documentum est nō modò apostolos, verū & Christum illa fuisse forma vsum. Etenim cum cōstet Christum hoc sacramētum instituisse, nunquā ecclesia, quæ nutu spiritus sancti gubernatur, aliā quā Christi formā vsurpasset. Hæreticis autem respondetur nō fuisse euangelistis necessarium dicere illas fuisse formas, quibus Christus cōsecrauit, satis enim est retulisse Christi verba, quibus expressit illud esse suū corpus, & sanguinem. Nam vt suprà citatū est ex Ambrosio libr. de sacra. quod refertur de consecr. d. 2. can. Panis. Cùm panem accipiēs diceret, Hoc est corpus meum, planè monstratur verbū illud operatorium fuisse, conuersiuumque panis in corpus. Quare non alio testimonio indigebat ecclesia, vt illam formam ceu à Christo sancitam vsurparet, vt, ait, ibidem Ambrosius, & Eusebius can. non. Quia corpus. & Innocentius. capit. Cùm Marthæ. de celebratio. missa. & tandem in cōcilio Florentino decretum est formam huius sacramenti esse verba Saluatoris, quibus hoc sacramentum confecit: scilicèt. Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei.

Expositio articuli.

Lutherus.

Erasmus.

Solutio.

Testimonia sacra.

Concilium Florentinū

¶ Vnde præcedenti articulo arguit sic primo loco S. Thom. Illa verba videntur ad formam huius sacramenti pertinere, quibus Christus corpus suum, & sanguinem consecrauit: antea vero acceptum panem benedixit, quā diceret. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, vt Matth. 26. constat: ergo non per illa verba vltimo prolata, sed per alia priora, quibus panem benedixit, consecrauit. Et confirmatur, per particulam, enim, quæ denotare videtur panem iam fuisse consecratum. 1. Argu.

¶ Res est, quæ in varias sententias antiquos patres discidit, quarum Sanctus Thomas in præsentiarum quatuor refellit, & quintam statuit.

¶ Prima fuit quorundam dicentium, quod Christus per potestatem excellentiæ, quam non habebat sacramentis alligatam, prius virtute diuina: scilicèt, absque vllis verbis consecrauit panem, deinde fregit, & distribuit dicens, Hoc est corpus meum, non quòd tunc consecraret, sed vt ostenderet formam, qua sacerdotes consecrare deberent. Et huic opinioni videtur alludere Innocen. lib. 4. de mysterio missæ, capit. 6. Refragantur verò ei euangelica verba, quibus astruitur, quòd Christus accipiens panem benedixit: benedictio namque absque verbis non fit. Quare verba illa (inquit S. Thom.) Innocentius non tanquam papa determinando asseruit, sed tanquam doctor retulit opinando.

¶ Alij autem dixerunt, antea quidem verbis benedicendo consecrasse panem & vinum. Illa verò verba esse nobis ignota, quia non sunt ab euangelistis relata. Sed neque horum interpretatio locum habet, tum quòd si alijs verbis benedixisset, quàm istis, quibus modò ecclesia vtitur, euangelistæ non vtique subticuissent: tum etiam quod nunc ecclesia vtitur hac forma consecrationis per imitationem eorum, quæ Christus fecit. Quare per eadem ipse consecrauit, Alioqui neq; ecclesia consecraret per illa. ¶ Et ideo tertij quidam alij aiunt, bis eadem protulisse, primò quidem secretè ad consecrandum antequàm panem di-

2. Opi.

3. Opinio

stri

stribueret, mox publicè ad instruendum. Sed neq; hoc ritui ecclesiastico consonat: nam sacerdos verba hæc profert non tanquam occulta benedictione à Christo prolata, sed tanquam publica, vt iacent in euangelio. Vnde cum per solam Christi prolationem vim habeant consecrandi, fit vt tunc per ipsa palàm dicta consecrauerit. ¶ Quartò ergo loco accedunt alij dicentes, per hæc verba semel prolata consecrasse. Attamen vt libr. de consensu euangelistarum author est Augustinus, non semper Euangelistæ eundem narrandi ordinẽ seruauerunt, quo res actæ sunt: si autem illum seruarent, sic dicerent. Accipiens panem benedixit dicens, Hoc est corpus meum. Itaque nõ fuit alia benedictio quàm ipsa cõsecratio. Quare particula, enim, non significat consecrationem corporis factã fuisse, sed tunc fieri. Et deinde (vt aiunt) fregit & dedit discipulis.

4. Opinio. 5. Opinio.

¶ At verò quanuis hæc quarta opinio sustentabilis sit, tamen non est necessarium, ait, D. Tho. dicere, alium fuisse ordinem narrationis quàm actionis. Atq; hoc saluari potest, si verbum, dicens, quod ponit Lucas, nõ solùm concomitãtiã designet respectu vltimi verbi, hoc est proximè precedenti: quasi dicat q̃ tunc solùm quãdo dedit discipulis dixit, Hoc est corpus meũ, sed vt referatur ad omnia præcedentia in hoc sensu. Dum benediceret, & frangeret & daret discipulis suis dixit, Hoc est corpus meũ. ¶ At verò nondum res satis euadit lucida, & ideo quo perspicacius elucidetur, leguntur verba Matthæi, Accepit Iesus panẽ, & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait, Accipite & comedite, Hoc est corpus meũ: & Lucas, Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicẽs, Accipite, Hoc est corpus meũ, &c. Quarta ergo opinio, ait, quòd accipiẽs panem benedixit, hoc est consecrauit, & deinde consecratum fregit, & dedit. Quam quidem opinionem S. Tho. nõ reprobat, sed, ait, quòd idem sensus colligitur seruato ordine verborum, vt iacet, si verbum, dicens, referatur ad totum tẽpus. ¶ At profectò est argumentum quod non prius consecrauerit quàm fregerit panem, & obtulerit discipulis. Primùm, quia in re tam graui non erat cur euangelistæ ordinem rei gestæ narrando mutarent, & tamen omnes consentienter aiunt, quòd accipiens fregit, & fractum dedit, & dando dixit, Accipite, & comedite, & postremò adiecit, Hoc est corpus meum: ergo consecratio non fuit prolata nisi postquam dixit, Accipite, & comedite. Secundo cùm verba consecrationis non nisi semel protulerit, multò concinnior est hic orationis ordo, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum, quàm si priùs benedixerit dicens, Hoc est corpus meum, & deinde frangens dixerit, Accipite, & comedite. Sic enim solemus dicere conuiuis, Accipite & comedite, Hoc est capo vel perdix. Quare Christus vsitato sermone dixit, Accipite & comedite: haud enim putetis esse solum panẽ, quem videtis, sed est verum corpus meum. Tertiò, si priùs consecrasset, quàm fregisset, periculũ esset, ne aliquæ micæ consecratæ dispergerentur, & relinquerentur in mensa, quod nullatenus est credibile. Quartò, quia cum non consecraret nisi præcisum panem, quem distributurus erat discipulis, non tam congruè consecrare priùs potuit panem, quem diuisurus erat, quàm si priùs bucellas faceret discipulis numero pares. Dicere autem quòd interim dum frangebat, dicebat verba consecratoria, vt qui busdam videntur verba. S. Tho. insinuare, non est credibile: tum quòd dum consecraret, non deberet esse fractioni attentus, tum quòd fractio in tot particulas longiori indigebat tempore, quam prolatio. Fuit ergo res gesta, vt ordo euãgelicus habet: nempe, vt priùs fregerit, deinde porrigens dixerit, Accipite & comedite, & postremò, Hoc est corpus meum.

Examinatio questionis.

¶ Sed arguat quis forsan contra. Sequeretur, q̃ dum singulis bucellas porrigebat, singulas consecraret, atque adeò duodecies, vel terdecies formam protulerit. Negatur consequentia. Sed si vlla cõiecturę tribuẽda est fides: prius fecit duodecim vel tredecim bucellas (si ipse suam sumpsit, vt. d. sequenti videbimus) quas in patella vel paropside posuit, ac deinde paropsidem offerens dixit, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, Ita vt verba porrigẽtis essent pariter consecrantis. Ex quo sequitur aliter tũc fecisse, q̃ sacerdotes modò dũ sacramẽtũ dãt, quia nõ possunt ordinẽ eundẽ seruare.

¶ Neq; hoc profectò in præsentiarum admonere dissimulabo: videlicèt, quòd quãuis pleriq; omnium per verbum benedixit, quòd euangelista ante fractionem refert, non aliud intelligant, quàm formam ipsam consecrationis in fine prolatam, fortasse aliud designatur. Erat enim Christo in more quotiescunque panem comederet, gratias agere, imò quotiescunque miraculum aliquod adornaret. Quo circa si dum panibus quinque turbas pauit, benedixit ac fregit, vt ait, Matthæ. capit. 4. & Lucas cap. 9: licet verba benedictionis non expresserint, nihil mirum si aliqua hîc benedictione vsus fuerit ante fractionem: quam, quia consuetissima illi erat, euangelistæ non expresse-

Notamen egregium.

runt. Vnde quòd Matthæus, ait, benedixit, Lucas, ait, gratias egit, cui concinit, & Paul. 1. Corinth. 11. Quare ecclesia illud vsurpauit, Eleuatis oculis in cœlum, tibi gratias agens, benedixit, fregit, & dixit, Accipite, Hoc est corpus meum. Vbi insinuatur, quòd gratiarum actio cōsecrationem antecesserit. Imo propterea ante consecrationem dicens sacerdos, benedixit, signo crucis benedicit materiam, non quòd illo signo fuerit vsus Christus, sed vt nōnulla eius benedictionis fiat imitatio.

2. Argum. ¶ Secūdo arguit S. Tho. Eusebius Emissenus, & refertur de consecra. dist. in. 2. can. Quia corpus, ait, q̄ inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit dicens, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Et simile, ait, Ambrosius in can. Panis est. ergo totum illud, Accipite, &c. est forma.

4. Argum. ¶ Eodēq; dirigitur argumētum quartum. Sola enim forma verborū sufficit ad perficiendū sacramentum, vt si dicas, Ego te baptizo in nomine patris, &c. si ergo hæc sola esset forma, Hoc est corpus meum, sequeretur, quòd ipsa seorsum prolata absque præcedentibus verbis sufficeret: consequens tamen est falsum, quia nisi priùs dicatur, Accipiēs ergo panem, &c. vi debuntur verba formæ quasi ex persona sacerdotis prolata, ac subinde significarent conuersionem fieri in corpus sacerdotis.

Scotus. ¶ Propter hæc argumenta Scotus dist. 8. q. 2. tenet illa præcedentia verba, Accipite & comedite, esse necessaria. Neque verò sola illa, sed & alia antecedentia in canone. Accipiens panem, &c. Verum est tamen, quòd tandem rem sub dubio relinquit dicens, quòd si quis proferret sola verba, Hoc est corpus meum, sine præcedentibus, non esset illud adorandum, nisi sub conditione, si verè consecratum est, atq; adeò adseruandum, quousq́ue sacerdos in alia missa post sumptionem sacramenti illud sumeret. Imò verò, ait, assertum esse minus discretum, quòd sit necessum in quolibet sacramento scire, quæ verba sint præcisè de forma: illud enim, inquit, manifestè falsum est, non solùm in hoc sacramento, verùm & in baptismo, & pœnitentia, & sacramento ordinis. Ob idq́ue consultum censet, vt sacerdos intendens facere quod facit ecclesia, distincteq́ue legens verba canonis à principio vsque ad finem intentionem habeat consecrandi sub verbis, quæ Christus instituit tāquam necessariam formam, non coarctando intentionem ad hæc vel illa præcisa verba. ¶ At verò (vt cum omni reuerentia celeberrimi authoris loquamur) tam laxa licentia ignorandi, quæ sit

Oppugnatio opinionis.

forma sacramēti, nō est valde tuta: nam cū ecclesia præscriptis formis sacramentorum vtatur, quanuis licitum sit verbum aliud pro alio æquiualens vsurpare, tamen non licèt, liberiùs rem extendere. Haud enim pium est credere quòd Christus, ac subinde apostoli in re tā necessaria, quàm sunt materia & forma sacramentorum, ecclesiam tam ancipitem & perplexam reliquerint. Dixit Christus, Baptizantes eos in nomine patris, &c. certi ergo sumus illam esse formam, Ego te baptizo in nomine patris, &c. vel abluo, &c. In proposito itidem arguitur. Sola forma cum materia est ad sacramentum perficiendum necessaria. Forma verò est illa, quæ significat effectum: illum autem effectum sola hæc verba, Hoc est corpus meum, significant: ergo alia non sunt necessaria. Negat verò ipse consequentiam dicens, quòd præcedentia verba non pertinent essentialiter ad cōsecrationē, tanquā forma, sed esse nihilominùs necessario præmittenda, vt forma accipiatur tanquam prolata in persona Christi.

¶ Sed contra. Iam ergo agnoscit illam solā esse formam, de qua paulo antea dubitauerat. Item cùm ipse censeat, formam non concurrere effectiuè ad consecrationē, sed tanq̄ causam sine qua non, nescio quid plus necessitatis est in forma, Hoc est corpus meum, q̄ in præcedētibus verbis. Præterea dicere aliud esse necessariū quā materiam & formam & intentionem, certè est res noua. Ad hæc si illa verba, Accipite & comedite, sunt necessaria, profectò, & alia, vt ipse fatetur, ab illo saltem loco, Accipiens panem: nam inde perpetuum incipit orationis filium. Illa tamen præcedentia verba partim sunt euangelistæ, & partim ecclesiæ: & tamen sancti omnes, & iam concilium Florentinum vno animo consentiunt, verba necessaria consecrationis non esse nisi verba Christi. De alijs ergo non est cur vel minimus inijciatur scrupulus. ¶ Ad authoritatem ergo Eusebij & Ambrosij respondet S. Thom. q̄ verba illa, Accipite & comedite, non significant conuersionem, sed vsum sacramenti: & quia vsus huius sacramenti, vt dictum est, nō est de eius essentia, fit vt neque illa verba sint de essentia formæ, atq; adeò neq́ue de essentia sacramenti. Nihilominùs quia vsus pertinet quodāmodo ad subsequentem perfectionem sacramenti, sicut operatio rei, retulerunt illa Eusebius & Ambrosius tanquam à Christo prolata.

Solutio.

¶ Ad argumentum verò, quod apud S. Thomam est quartum, respondet illa verba præcedentia canonis ante verba Christi nullatenus posse censeri de essentia, tum q̄ sancti so-

4. Argū.

la ver

la verba Christi ponunt necessaria, tum quòd canon non fuit semper ecclesiæ idem, sed successu temporum factæ sunt additiones, vt.dist. 13.q.2.narrabitur. Quare sola illa verba, Hoc est corpus meũ, sunt de necessitate sacramenti. Vnde si quis illa proferret cum intentione consecrandi, sacramentum proculdubio conficeret, quia per illam intentionem, quæ est intentio ecclesiæ, determinantur verba tanquã prolata in persona Christi. Reliqua verò præcedentia sunt necessaria de necessitate præcepti: quare grauiter, hoc est mortaliter peccaret sacerdos illa contra ecclesiæ ritum prætermittẽs. Neque est simile de baptismo, qui cùm sit sacramentum necessitatis, potest in tali articulo sine ecclesiæ solennitate exhiberi: hoc autem sacramentum non est de necessitate: quare eius defectum, quando non potest missa integra celebrari, mãducatio spiritualis, vt, ait, super Ioan.capitu.6. Augustinus, supplere potest quantum ad gratiam, licèt non quantum ad sacramentalem: vt quæ non confertur nisi per sacramentum in re.

Scotus. ¶ Sed arguit cõtra hanc solutionẽ Scotus. Verba consecrationis nõ tantũ ex sola intentione proferentis, sed ex vi suæ significationis debẽt significare effectum sacramenti: verba autem formæ sine præcedentibus non ex sua vi significant proferri in persona Christi, sicuti si quis diceret, Mea doctrina non est mea, quanuis intenderet illa dicere in persona Christi, qui illa protulit, tamen ex se non significarent nisi doctrinam proferentis. Negatur tamen suum assumptum: quòd enim forma sumatur in persona Christi, licèt per verba præcedentia significetur, ob idq; ecclesia ea præmitti iusserit, tamen intentio sola sacerdotis per se etiam id satis significat: quia ecclesia cum tali intentione

Durandus. illa proferre mandauit. Imò vt bene Durand. dist.8.q.2.arguit, nisi talis intentio adesset, verba præcedentia per se non id certò significassent. Nam ex eorum rigore, Accipiens Iesus panem, &c. pronomẽ, hoc, non demonstraret, id quod sacerdos habet in manibus, sed quod Christus habebat, intentio ergo facit, vt verba prolata in persona Christi significent hunc nostrum panem conuerti in corpus Christi.

¶ Alia verò ambiguitas fit reliqua de adiectione illa, Quod pro vobis tradetur: cũ enim vnica oratione, vt Lucas & Paulus referunt dixerit, Hoc est corpus meũ, quod pro vobis traddetur, & adiectio illa sit pars prædicati, videtur, & ad formæ integritatem attinere. De hoc autem statim articulo proximo.

¶ Argumenta secundi articuli facillima sunt, & partim soluta. ¶ Primum. Forma debet effectum significare, quem efficit: effectus autem est conuersio, quæ melius significatur per, fit: ergo dicendum esset: Hoc fit. Respondetur ad minorem, vltimum effectum non esse fieri, sed factum esse, & ideo dicitur, Hoc est. 1. Argum.

¶ Secundum. Sermo Christi, vt, ait, Ambr. can: Panis est. de consec. distin. 2. quo facta sunt omnia, cõficit hoc sacramentũ: illa autẽ fecit iubẽdo: ergo & forma huius sacramenti cõuenientior esset per verbum imperatiuum, fiat. Negatur consequentia: nam licèt sermo sit eiusdem virtutis, aliter tamen operatur: siquidẽ hic non operatur tantùm effectiuè, verùm & sacramentaliter per formæ significationẽ, quæ ideo debuit esse enunciatiua illius, quod factum est p verbum substantiuum præsentis temporis. Res verò creauit solùm effectiuè, cui congruentiùs est verbum fiat, vt fiat lux, &c. 2. Argum.

¶ Tertium. Per subiectum formæ significatur id, quod conuertitur, sicut per prædicatũ, id in quod fit conuersio: sed sicut corpus est id in q̃ fit conuersio, ita & panis est, qui conuertitur: ergo sicut corpus exprimitur per suum nomẽ sic dicendũ esset, Hic panis est corpus. Respondetur ad minorẽ, q̃ licèt panis sit materia, non tamen manet post conuersionem, & ideo non debuit significari, nisi per pronomen vagum, hoc, vt demonstraret in genere, quod continetur sub speciebus, vt art. 5. patebit, quod facta couuersione mutatum est. 3. Argum.

¶ Quartum. Sicut terminus conuersionis est determinatæ naturæ, ita determinatæ personæ: ergo dicendum esset, Hoc est corpus Christi: nam, meũ, potest referri ad sacerdotem. Respõdetur, quod cùm verba proferantur in persona Christi, cõgruentius per pronomen, meum, eadem significatur, quàm si diceretur Christi. 4. Argum.

¶ Quintum. In verbis formæ non debuit poni nisi quod est de substantia eius: cùm ergo particula, enim, non sit de substantia, non est illic ponenda, præsertim cùm non in omnibus ecclesijs habeatur. Respondetur, eam nõ poni tanquam de essentia, sed vt aptiùs cohæreat oratio præcedentibus, Accipite, & comedite. Idque secundùm consuetudinem Romanæ ecclesiæ à Diuo Petro deriuatam. 5. Argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis vini, Hic est calix sanguinis mei, &c.

CVM in consecratione calicis plura adhibeantur verba, quàm in consecratione panis: imò quæ nec in euangelio sunt contexta, meritò quæritur, vtrùm omnia sint formæ congruentia. Et ideo Sanct. Thom. duabus conclusionibus respondet.

1. Cōclusio ¶ Prima. Non est dicendum, vt quidam opinati sunt, de substantia formæ calicis illa esse verba præcise, Hic est calix sanguinis mei: imò omnia sunt de substantia vsque ad remissionem peccatorum inclusiuè. Probatur, quia cùm ecclesia ab apostolis instructa omnibus illis verbis vtatur tanquam forma, non est negandum, quin omnia ad effectum consecrationis cōcurrant, atque adeo sint de substantia. Secundò, quia omnia illa subsequentia adhibentur tanquam determinationes & modi prædicati: scilicèt, sanguinis, sub eodem locutionis contextu, nempe, Hic est calix sanguinis mei, noui, & æterni testamenti mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionē peccatorum. Tertiò, quoniam sacerdos eodem ritu, & modo: scilicèt, calicem manu tenens cuncta profert, quasi per omnia consecrare intendens. Quartò, quia & Lucæ. 22. illa verba interponuntur, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.

Forma calicis cōsecrādi.

2. Cōclusio ¶ Secunda conclusio. Per priora verba, Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem, vt per formam consecrationis panis conuersio in corpus: per verba autem subsequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione, qui operatur in hoc sacramēto. Probatur. Passio Christi ad tria nobis contulit. Primùm, ad æternam hæreditatem adeundam, secundùm illud ad Hebræ. 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinē eius. Et ad hoc designandum dicitur, noui & ęterni testamenti. Secundò, ad iustitiam gratię, id est, ad nostram iustificationem, quę fit per fidem quæ per charitatem operatur, secundùm illud ad Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius, vt sit ipse iustus iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Et ob hoc subditur, mysterium fidei. Tertiò demum contulit ad remouenda peccata, quæ vtriusque effectus impedimenta sunt, secundùm illud ad Hebræ. 9. Sanguis Christi emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis, hoc est, peccatis. Atque huius gratia subiungitur, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Triplex passionis Christi utilitas.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens grauis est, & plusculum disputationis postulans, quàm præcedens. Prima nanque hæsitandi ratio animum subit, quòd cùm hæc forma neque ex verbis Christi neque ex euangelistarum vllis colligatur: & penes ecclesiam (quod suprà diximus) vt facultas non est instituendi sacramenta: ita neque sit eorum mutandi materiam aut formam: mirum est quomodo celebriter habeatur pro forma. Quæstio est, quam Innocentius cap. Cùm Marthæ. de celebr. missa. tanquam sibi propositam refert. Ad quam respōdet, multa tam de verbis Dominicis, quàm de factis ab euangelistis omissa, quæ apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Explicatiùs verò ad eandem respondet lib. 4. mysteriorum missæ capit. 5. vbi, ait, quòd formam istam ab ipso Christo acceperunt apostoli, & ab ipsis accepit ecclesia vt in nouo argumento videbimus apud S. Thomam.

Innocen.

¶ At verò in prima conclusione: videlicèt, omnia illa verba esse de substantia formæ, apparet prima facie D. Thom. & communi doctorum consensui & rationi aduersus. Alexander nanque. 4. part. quæstio. 33. & Bonauentura. in. 4. distinctio. 8. articu. 1. quæstio. 2. & plerique alij contrarium cēsent: nempe, Hic est calix sanguinis mei, vel, Hic est sanguis meus, sufficiētē esse consecrationis formam. Et Durandus potissimè ead. distinctio. quæstio. 2, artic. 2. Quanquam Richardus eadem distinctio. artic. 3. q. 2. cum Diuo Thoma consentiat. Nam Scotus distinct. 8. quæst. 2. vt suprà diximus, dubius hæret, imò consulit vt nemo definiat quænam sit forma necessaria. Quare si sola illa verba proferantur, Hic est calix sanguinis mei ancipitem esse censet & dubiā consecrationem. Cui Marsilius in. 4. quæstio. 6. articul. 1. adhæret. Quin imò & discipuli eiusdem sancti doctoris de hac re dissident. Paludanus nanq; ead. dist. quæst. 3. & Capreolus Diuum Thomam iuxta primū verborum sonum sustinent: scilicèt, sic esse omnia de essentia, vt vna prætermissa particula nulla fieret consecratio. Caietanus verò in præsentiarum contrarium assertissimè sustinet. Et conatus primùm D. Thomā ad se pertrahere: quia videt non posse, tandem eum deserit.

Alex. & Bonauē. at Durand.

Richardus.

Paludanus & Capreol.

Caietanus.

¶ Sed tamen semper arbitratus sum, D. Thomam ægerrimè sustineri posse in sensu, quo à quibusdam defensatur, si tamen sanè intelligatur, repudiandus non est. Ad cuius intellectum distinguendum est inter essentiam & substantiam sacramenti. Id enim dicitur de essentia, sine quo nullatenus fieret consecratio. Sed de substantia id credo censet Diuus Thom. quod est de integritate: nempe, quod ad consecrationem concurrit, nihilominus sine illo fieri posset. Igitur prima verba, Hic est ca-

Sētentia authoris.

est calix sanguinis mei, seu, Hic est sanguis meus, sunt de essentia, reliqua verò de substantia, hoc est, de integritate. Primùm probatur, quia illa verba sunt in hoc sacramento duntaxat de essentia formæ quæ significant totum effectum sacramenti. Forma siquidem id efficit quod significat. Ea autem sunt illa præcisa, Hic est calix sanguinis mei. Negat autem Paludanus priorem præmissam. Illa enim verba baptismi, Ego te baptizo, significant effectum baptismi, & tamen nisi addas, in nomine patris, &c. non perficitur sacramentum. Durandus verò respondet rationem illius inuocationis trinitatis in baptismo esse, vt significetur author illius effectus: scilicèt, Deus. Attamen responsio hæc minus valere videtur, quàm argumentum: nam omnia sacramenta virtute diuina suum sortiuntur effectum, & tamen inuocatio illa trinitatis solùm est necessaria in baptismo & confirmatione. Ratio ergo non est, nisi quia sacramentum baptismi ex sua essentia habet, vt sit professio fidei quæ per confirmationem irroboratur, & ideo vt robique illa expressio trinitatis est de essentia formæ. In reliquis verò profectò id tantùm est de eius essentia, quod ad significationem effectus pertinet. Atque id præsertim in hoc sacramento confirmatur: cùm enim tanquam vnum conuiuium cõstet ex cibo & potu, non est cur aliud ad essentiam consecrationis calicis requiratur, quàm ad essentiam consecrationis corporis. Atque adeò sicut, Hoc est corpus meum, est sufficiens forma vnius, ita &, Hic est calix sanguinis mei, est forma alterius. Quod quidem hic D. Thom. fateri videtur, vbi, ait, eodem modo vnum significare effectum sacramenti, quo alterum.

Paludanus. Durandus.

1. Argum. ¶ Secundò ad idem arguitur. Quod est de essentia, vbicunque varietur, quassatur sacramẽtum: sed tamen Græci in forma calicis non omnia verba ponunt quę Latini: imò quatuor hęc missa faciunt, calix, ęterni, mysterium, fidei. Asserit enim Durandus se vidisse, & Caietanus certiorem esse factum in missa Basilij, quam fertur dictante angelo excepisse, non esse in forma calicis nisi, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. In canone verò secundùm regulam Isidori, quem ego ipse in missali mozarabo legi, habetur iuxta contextum Lucæ & Pauli, Hic est calix noui testamẽti in meo sanguine, qui pro vobis, &c. Et quanuis Paludanus dicat, quòd si illa forma duntaxat Græci vtuntur, non verè consecrant, non est credendum, quandoquidem de hac re ab ecclesia Romana non culpantur. Capreolus, ait, quòd Deus dispensat cum illis. Sed hoc profectò est ad libitum loqui.

Paludanus

¶ Adde tertiò, quòd illa significatio effectuum sanguinis, quam D. Thom. hic declarat, ratio non cogit, vt superficiendo sacramento necessaria quoniam cùm vsus istius sacramenti, vt aliàs sæpe, & proximè articul. 1. D. Thom. concessit, non sit de eius essentia, fit, vt neque gratia, quæ per vsum confertur, per quam vtique effectus passionis nobis applicantur. Si ergo effectus non sunt de essentia sacramenti, fit vt neque illa verba illos significantia sint de essentia formæ. Arbitror profectò cõclusionem tum veram esse, tum & apud D. Thom. certã: scilicèt, sola verba, Hic est calix sanguinis mei, esse de essentia.

De substantia & integritate.

¶ Nihilominùs doctè asserit reliqua esse de substantia, hoc est omnia ex intentione ecclesiæ ad consecrationem concurrere: quando quidem sub tenore vnius formæ eam proferri super calicem iubet. Neque mirandum aliquid esse de substantia, putà de integritate, quod non sit de essentia. Digitus enim, & manus substantia hominis sunt ceu partes (quas aiunt) integrales, & tamen, non eatenus sunt de essentia: quominus sine illis possit homo viuere. Item si quis vltimam syllabam, meum, longissima mora proferat, tota prolatio concurrit ad consecrationem, & tamen minor sufficeret. Quinuerò si consecratio fiat secundùm illam formam Lucæ, & Pauli, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, certum est consecrationem non perfici quousque nominetur sanguis, & tamen incongruè diceretur in meo sanguine, nisi interiecta particula, noui testamenti, in quam ablatiuus ille fertur: ergo illa est de substantia & integritate, licèt, non sit de essentia. Imò & forsan, quis dicat particulam, enim, concurrere ad consecrationem corporis tanquam de integritate formæ, & tamen non est de essentia. Sed tamen hoc ego non certè asseruerim: quoniam particula illa, vt in calce præcedentis articuli dixit Sanct. Thom. solùm ponitur gratia coniungendi verba cum præcedentibus, & ideo non tanquam pars concurrens ad consecrationem. Sicuti illa, quæ adhibentur in forma calicis, eò quòd adhibentur tanquam modus prædicati. Extat aliud exẽplum. Vbi enim baptismus celebratur sub trina mersione, re vera omnes sunt de integritate, & concurrunt ad effectum baptismatis, qui quidem effectus non existit vsque ad postremam: & tamen non sunt omnes de essentia. Nam si quis vnica baptizare

intenderet ſacramentum vtique perficeret.

1. Argum. ¶ Reliqua quæ ſcitu digniſsima ſunt, perdoctè D. Thom. inter arguendum ediſſerit. Arguit ergo primò Sicut panis per formam conſecrationis vertitur in corpus, ita & vinum in ſanguinem: ſed in forma conſecrationis panis, corpus ſine vlla adiectione ponitur in recto: ergo incongruè in conſecratione vini, ſanguinis, cùm adiectione ponitur in obliquo, vbi dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei. Reſpondetur, Hic eſt calix ſanguinis mei, figuratam eſſe locutionē, quam dupliciter interpretari poſſumus. Vno modo per metonymiā, qua ponitur continens pro contēto, vt ſit ſenſus, Hic eſt ſanguis meus cōtentus in calice. Fit autem calicis mentio cōgruentiſsimè, eò q̄ ſanguis hic conſecratur in quantum eſt fideliū potus, quod per ſe ſanguis non ſignificat, niſi ſit vaſe receptus. Quin adde, & altera ratione conſideratus: ſcilicet, vt effuſus non vtcunque, ſed in redemptionis pretium non id per ſe ſatis deſignaſſet: quia pretiū in vaſe colligitur in cuſtodiam. Eſt ergo calix & pretioſi ſanguinis, & potabilis. Accipi nihilominꝰ poteſt, calix, per ſimilitudinis metaphoram, pro ipſa paſsione Chriſti, quæ ad ſimilitudinem calicis inebriat: vel quia, vt ſuprà diximus, in vaſe propinabatur reis lethale venenū. Vnde Matthæ. 10. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? & cap. 26. Tranſeat à me calix iſte. Et tunc ſenſus eſt, Hic eſt calix paſsionis meæ, cuius paſsionis mētio fit in conſecratione ſanguinis: quia per eandem fuit effuſus. Si quis autē ſub tacito nomine calicis dicat Hic eſt ſanguis meus, vt, ait, Matthæus, & Marcus, peccaret quidē grauiter, cōſecraret tamen. Imò Innocentius, & Ambroſius ſic quādoq̄ proferunt. Idem dicendum ſi quis pro, calix, diceret poculum, aut vas.

Duplex formæ interpretatio

Author.

Calix.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Non minoris virtutis eſt forma panis, quàm vini, cum vtraque ſit Chriſti: ſed cùm primùm dicitur, corpus meum, eſt perfecta cōſecratio: ergo cùm primùm dicitur, Calix ſanguinis mei, atque adeò reliqua quę ſequuntur, non ſunt de ſubſtantia, præſertim cū pertineant ad proprietates ſacramenti tanquā effectus, qui conſequuntur ex ſubſtantia, & nō intrant ipſam. Sub obſcurè videtur ad argumētum reſpondere, nec ſatis nodum ſoluere. Solum enim reddit rationem cur reliqua adhibeātur formæ ſanguinis, & non formæ corporis. Scilicet, quia ſanguis ſeorſum conſecratus repræſentat paſsionem, cuius vtique effectus cōgruit illic explicari. Vbi inſinuare videtur conſecrationem non fieri vſque ad finem omnium verborum.

¶ Contra hoc autē arguitur. Vbi primùm profertur, mei, iam tunc quicquid eſt de eſſentia ſacramenti conſummatur, ſicuti dum ſuper panem dicitur, meum, ergo illic abſolnitur conſecratio. Reſpondetur, quòd ſi intentio ſacerdotis fuit per illa ſola verba conſecrare, optimè concluditur. At verò mortale ſacrilegium cōmitteret, qui per illa ſola cōſecrare intenderet. Nam cùm ſit eccleſiæ inſtitutum vt per omnia verba fiat conſecratio, per omnia tenetur ſacerdos intendere conſecrare: & ideo vſque ad finem, in remiſsionem peccatorum, nō perficitur conuerſio. Et hoc eſt quod Sanct. Tho. docet.

Argum.

¶ Subiungit autem in cōſecratione panis, mētionem quoque eiuſdem paſsionis fieri cùm dicitur. Quod pro vobis tradetur. Vnde exurgit argumentum, quòd pariter forma panis deberet eſſe hæc, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: nam ſimiliter relatiuum illud determinat modificatq̄ prædicatum, ſicut, corpus informa ſanguinis, qui pro vobis effundetur: cùm ergo ſit vna perpetua locutio, non eſt cur magis adhibenda eſſet particula illa in vna forma: quàm in altera. Et cōfirmatur, quia Græci ita conſecrant panem addentes, quod pro vobis tradetur, & ita habet canon illius miſſalis Baſilij, & alterius Iſidori, quæ ſuprà citauimus. Innocen. in capit. Cùm Marthæ. huius etiam rei meminit. Reſpondētur ergo duo. Primùm. particulam illam non eſſe de eſſentia, tū quòd eccleſia Romana illa non vtitur, tū quòd neque in forma calicis, vt dictū eſt, ſimilis particula, qui pro vobis effundetur, eſt de eſſentia: tum deniq; quia particula illa; Hoc eſt corpus meum, ſatis effectum ſignificat. Quare neque apud Græcos eſt de eſſentia, licèt ſit de integritate, ſicut apud nos ſimilis particula in calice modo iam expoſito. Secūdò dicimus congruū fuiſſe adhibere illam in forma calicis, & non in forma panis propter rationē: ſcilicèt, quia ſanguis effuſus expreſsiùs paſsionem ſignificat quàm corpus. Deinde, quia vt Innocentius in allegato capit. Cùm Marthæ. adnotauit, illas particulas formæ calicis omnes tres euangeliſtæ: ſcilicèt, Matthæ. Marc. & Luc. conſentienter referunt, quaſi aliquid maioris energiæ ſit in illis. Sed in forma panis ſolus Lucas adiecit, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Sic enim habetur Græcè διδόμενον. Paulus verò retulit, quod pro vobis tradetur: vbi Ambroſius legit, pro vobis frangitur, annuente Eraſmo. At vero profectò multò congruentius legitur, tradetur. Eſt enim Græcè κλώμενον quod vtranque ſignificationem admittit.

Tradetur.

Argumēti

Solutio plex.

Innocen.

mittit.Nam quod Lucas, ait,pro vobis datur, non refertur ad illam dationem panis tunc cõsecrati,sed ad oblationem in cruce,quam interpres Pauli expresit per,tradetur.Est enim sensus . Hoc corpus, quod pro vobis tradetur in pretium spiritualis vitæ, datur quoque vobis in escam ad eandem alendam.

3.Argum. ¶Tertio arguitur.Testamentum uouum pertinere videtur ad internam inspirationem,vt colligitur ex Apostolo ad Hebræos octauo, vbi verba introducit Hieremiæ. 31. Consummabo super domum Israel testamentum nouum, dando leges meas in mẽtibus eorum,ad differentiam vetusti testamẽti, quod exteriùs in tabulis lapideis fuit exaratũ: sacramentum autem hoc est exteriùs sensibile: incongruè ergo dicitur testamentum.

4.Argum. ¶Et quartò arguitur.Nouum ex eo quippiam dicitur,quod proprinquũ habuit initium:æternum verò est quod principiũ nullum habuit: ergo minùs aptè cohærent noui & æterni. Re

Solutio ter ti. spondetur ad tertiũ, quòd testamentum est dispositio hæreditatis:cœlestem autẽ hæreditatẽ Deus per virtutẽ sanguinis Iesu Christi hominibus disposuit adeundã,secundùm illud ad Hebræ.9. Vbi est testamentum , mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis verò Christi dupliciter est hominibus exhibitus.Primo quidem in figura,quod pertinet ad vetus testamẽtum .Quare ibidẽ Paulus concludit nec primũ testamentum sine sanguine dedicatum esse,vt

Exod. 24. Exod.24.legitur: videlicet,quòd lecto omni mandato legis à Moyse,omnem populum sanguine asperſit dicens,Hic est sanguis testamenti,quod mandauit ad vos Deus . Secundò autem idem sanguis exhibitus est in rei veritate, quod ad nouum attinet testamentum. Vnde Apostо. ibidem præmittit dicens . Ideo noui testamenti mediator est Christus, vt morte intercedente repromissionem accipiant,qui vocati sunt,æternæ hæreditatis. Meritò ergo in consecratione sanguinis additur , noui testamenti:quia iam non in figura , vt olim , sed in veritate exhibetur.Obidque subditur,qui pro vobis effundetur . Interna autem inspiratio, quæ spiritualis est inscriptio fidei legisque in cordibus, virtute eiusdem sanguinis emanat, quatenus passione Christi iustificamur . Quare nihil obstat,quo minus virtute visibilis sacramenti,eadem lex intus per gratiam imprimatur.

Solutio quarti. ¶Ad quartum respondetur , particulam æterni , non extare apud euangelistas , sed adiectionem esse ecclesiæ,vt,ait, Innocent . in dict.capit.Cum Marthę. Suscepit eam tamen ex traditione Apostolorum. Optimè enim cõnectuntur noui & æterni. Noui enim refertur ad exhibitionem, quia Christus suo sanguine idem testamentum confirmauit. Aeternum autem refertur,& ad æternam prædestinationẽ, & ad æternam hæreditatẽ, quæ per hoc testamentum disponitur , & ad æternam testatoris personam,quæ est Christus,vt Innocentius.c. Cùm Marthæ.adnotauit.

¶Quintò arguitur.Occasiones peccandi,præ 5.Argum. fertim in sacramentis præscindendæ sunt,iuxta illud Esaię.57.Auferte offendicula de via populi mei.Quidã autem,vt suprà visum est,turpiter errarunt dicentes,non esse hìc corpus, & sanguinem secundùm veritatem,sed secũdùm figuram,quod mysterij nomine designatur: ergo periculosè dicitur,mysterium fidei .

¶Et sextò arguitur . In superioribus dictum 6. Argum. est,quòd sicut baptismus est sacramentum fidei , ita & eucharistia est sacramentum charitatis : scilicet , communionis fidelium: congruentiùs ergo diceretur mysterium charitatis,quàm fidei . Argumentum quintum facit Innocentius loco citato,dicens,ex illa particula occasionem sumpsisse hæreticus negandi veritatem corporis & sanguinis in sacramento. Quæ quidem particula apud euangelistas non legitur , sed est ab ecclesia ex traditione Apostolorum intexta. Et respondet sicut hìc Sanctus Thomas, quod nomen mysterij non excludit rei veritatem , sed denotat res illas contineri illic non visibiliter , sed occultè, quas fide credendum est illic latere. Adde, q̃ cum hoc sacramentum fiat in memoriam passionis Christi,vt ipse iussit , & memoria sit rei figura & imago,totum hoc sacramentum , & expressiùs(vt expositum est) consecratio sanguinis dicitur hac ratione figura , qua nihilominus Christus hìc verè existens immolatur, non realiter,& visibiliter , vt in cruce , sed occultè & sacramentaliter , vt de consecratione distinctione secunda,ait,Paschasius papa , canon. Iteratur . Et August. canon. Vtrum sub figura. Et per hoc respondetur ad sextum , q̃ dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum: quia veritatem sanguinis non oculis cernimus in sacramento , sed fide tenemus , per quam etiam fidem passio Christi sanguine repræsentata iustificat. Dicitur autem baptismus aliter sacramentum fidei , id est , fidei professio, sicuti ,& hoc dicitur sacramentum charitatis, hoc est signum charitatis , qua fidelium communio conglutinatur.

¶Septimum argumẽtum iam suprà solutum 7.Argum. est. Videlicèt,quòd cùm consecratio tam cor-

poris, quàm ſanguinis fiat in memoriam paſſionis Chriſti,ſiquidem de vtraque retulit Paulus.Quotieſcunque manducabitis panem hũc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis:cur potiùs in forma ſanguinis fit mentio remiſsionis peccatorum, qui fuit eius fructus,quàm in forma corporis?Ratio, inquam, ea reddita eſt,quòd ſanguis effuſus,& ſeorſum conſecratus eandem paſsionem apertiùs repræſentat.

8. Argum. ¶ Octauò arguitur. Paſsio Chriſti quantum ad ſufficientiam quidem pro omnibus oblata eſt, & quantum ad efficaciam multis profuit: igitur ad hos duos modos ſignandos dici decuit,pro omnibus,& pro multis, & non pro vobis,ſingulariter.Reſpondetur primùm,nullum euangeliſtarum dixiſſe, pro vobis, & pro multis, ſed Lucas dixit pro vobis, Matthæus verò & Marcus,pro multis: cæterùm eccleſia ambas coniunxit particulas, quæ ad efficaciã paſsionis attinent,atque ad eius percipiẽdum fructum. Et ideò tantùm nominantur illic prædeſtinati & electi, quibus re vera profuit ad ſalutem.Quare vel dum dixit, vobis, intellexit Iudæorum electos, quales erant illi præter Iudam, qui ſedebant ad menſam. Et cùm adiecit,multis, intellexit electos ex gentibus. Vel dum,ait, vobis, intellexit ſacerdotes, quo gradu inſtituebantur tunc apoſtoli, & cum adhibuit,multis, intellexit electos:ſcilicèt, aſſiſtentes, & alios, pro quibus ſacramentum offertur. Quam diſtinctionem ſignificare videtur ſacerdos dum,ait,in canone, Qui tibi offerimus, vel qui tibi offerunt. Quòd ſi inſtes interrogans,cur non dixit, pro vniuerſis,poſt quam quoad ſufficientiam pro vniuerſo mundo obtulit. Nam vti primæ Ioannis ſecundo habetur, Chriſtus non pro peccatis noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi propitiatio factus eſt.Reſpondetur, quòd illis verbis voluit duntaxat fructum ſuæ paſsionis explicare, vt ſignificaret illis ſe præciſe profuturum,vt cibum,quibus erat profuturus vt pretium. Et quia eius paſsio non fuit niſi in prædeſtinatis fructuoſa, non dixit pro omnibus, ſed pro vobis & pro alijs multis vobis ſimilibus. Cui alluſit & Paulus capitulo nono, ad Hebræ. Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata. Vnde Ioannis. 17. Ego pro eis rogo, Non pro mundo rogo, ſed pro his,quos dediſti mihi: quia tui ſunt. Scilicet,pro electis.

9. Argum. ¶ Nonò denique arguitur. Verba,quibus hoc ſacramentum conficitur, efficaciam habent ex inſtitutione Chriſti: ſed nullus euangeliſtarum narrat Chriſtum hæc verba dixiſſe:ergo ſuperuacanea ſunt. Reſpondetur, quòd euangeliſtarum propoſitum non erat ſacramẽtorum formas ad amuſim propalare, ſanè cum naſcenti eccleſiæ expediret illas eſſe occultas, vt Dionyſius in calce eccleſiaſticæ hierarchiæ refert, ne myſteriorum margaritæ ſpargerentur vulgo. Sed munus eorum fuit Chriſti hiſtoriam percenſere. Nihilominùs omnes particulas eccleſia tradentibus apoſtolis ex diuerſis ſcripturæ locis decerpſit. Vnde Innocentius in ſæpe allegato capit. Cum Marthæ.ait,particulam illam, eleuatis oculis in cœlum,eccleſiam collegiſſe ex verbo apud Ioannem in ſuſcitatione Lazari, referentem tunc Chriſtum oculos in cœlum eleuaſſe. Quanuis illa non ſit pars formæ. Nomen autem, calix, expreſſe habetur Lucæ vigeſimo ſecundo, & primæ ad Corinthios vndecimo. Et, noui teſtamenti, apud Matthæum vigeſimo ſecundo. Nomen verò, æterni, & myſterium fidei, apoſtoli ſpiritus ſancti lumine addiderunt. Innocen.

Quare & Paul.eodem capit. citato ad Hebræ. 9.ait,quòd Chriſtus mediator fuit noui teſtamenti, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento,repromiſsionem accipiant, qui vocati ſunt,æternæ hæreditatis. Quaſi dixiſſet vetus illud teſtamentum, quod hircorum ſanguine & vitulorum celebrabatur, non fuiſſe ualidum ad expiationem peccatorum, ſed ad purgationem corporalium irregularitatum, ac ſubinde neque ad confirmandum promiſsionem æternæ hæreditatis, ſed ad retributionem temporalium bonorum, vt frumenti & olei,triumphorum de hoſtibus temporalibus. Per nouum verò promiſsio æternæ hæreditatis confirmatur. Paul. Hebræ. 9.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm in prædictis formarum verbis inſit aliqua virtus creata conſecrationis effectiua.

QVM ſacramentorum formæ id efficiant,quod ſignificant,meritò interrogatur, vtrum verbis cõſecrationis vis inſit vlla creata conuertendi panem & vinũ in corpus & ſanguinẽ. Reſpõdet ergo D.Thomas contraria opinione reiecta,per hanc affirmatiuam concluſionem.In verbis formalibus huius Cõcluſio.

huius sacramenti est quædam virtus creata ad eius conuersionem faciendam: instrumentalis tamen sicut & in alijs sacramentis. Probatur primò autoritate Ambrosij libro de sacramentis,& refertur de consecratione distinctione secunda canone. Panis est. vbi ait, Si tanta est vis in sermone Domini Iesu, vt inciperet esse qd non erat, quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant,& in aliud cõmutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat. Item & ratione confirmatur. Illi enim, quos distinctione prima quæstione tertia, articulo primo retulimus, quorum est Scotus, Durandus & reliqui, qui negant sacramentum efficaciam habere respectu sui effectus, sed aiunt esse tantùm signum: pari ratione negant verba consecrationis virtutem habere conuertendi panem & vinum in corpus & sanguinem. Sed aiunt ad præsentiam verborum Deum conuersionem perficere, sicuti ad præsentiam baptismi Deus se solo infundit gratiam. Hoc autem iam illic satis superque mõstrauimus, tum dignitati sacramentorum nouæ legis derogare, tum & sanctorum patrum assertis contradicere, qui aiunt sacramenta nouæ legis id efficere quod significant. In quo antiquis antecellunt, quæ tantùm erant signa & figuræ. Vnde cùm hoc sacramentum sit omnium præstantissimum, fit vt virtus diuina verbis consecrationis ad perficiendum consecrationem inhæreat. Et confirmatur. Cum verba hæc ex persona Christi eiusque mandato proferantur, fit, vt quandam instrumentalem virtutem ab ipso habeant, vt per ea ipse faciat conuersionem. Quemadmodum dum mortuos suscitabat aut alios curabat infirmos verbis ipsis & tactibus: scilicet, Tibi dico, surge, tanquam instrumentis cõiunctis illa patrabat miracula.

Scot. et Dur.

Expositio articuli.

¶Post illa, quæ loco citato distinctione prima quæstione tertia diximus, nihil opus est alia de hac re adhibere. Scotus enim distinctione prima quæstione quinta, hanc virtutem negat his verbis inhærere. Et arguit contra hanc rationem supponens sententiam sancti Thomæ esse, sacramenta non esse instrumenta, quæ attingunt productionem gratiæ, sed producere characterem vel ornatum, qui est dispositio ad gratiam: cum ergo verba sacramentalia talem dispositionem non producant, fit, vt neque ad conuersionem concurrant. Quapropter Capreolus distinctione prima quæstione prima articulo tertio. illius ornatus defensor, quam opinionem falsò putat esse Sancti Thomę, hoc argumento conuictus ait, formam consecrationis duntaxat concurrere ad desitionem panis, Deum autem se solo corpus illic Christi sub speciebus ponere. Illic autem satis ostendimus illam non esse opinionem Sancti Thomæ in tertia parte, sed sacramenta concurrere tanquam immediata proximaque instrumenta gratiæ, hoc est faciẽ di hominem gratum, consecutiuè tamen sunt causa, vt Deus illam qualitatem producat, quę est gratia, In hoc tamen sacramento verba immediate concurrunt ad consecrationem. Neque inde vlla sequitur suspicio, vt creatura possit creare: nã transubstãtiatio non est creatio. Opinio vero Capreoli repugnat formæ cõsecrationis, quę significans hoc esse corpus, facit panem non solum desinere esse, sed verti in corpus. Et est determinatio Concilij Florentini, vbi habetur, quòd sacerdos in persona Christi loquens conficit sacramentum. Et subditur. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi conuertuntur.

Capreolus

Cõcilium Florentinum.

¶Sed arguit. Quando verba illa sacerdos consecratus profert, nullam illis qualitatem ingenerat: ergo nulla in eis est consecratiua virtus. Respondetur concesso antecedenti. Haud enim credibile est vllam qualitatem prolatione verborum diuinitus produci. Negatur tamen consequentia. Nil enim aliud nomine virtutis intelligimus, quàm verborum prolationem à sacerdote cum intentione perficiendi sacramentum. Distinctione enim prima. quæstione tertia, articulo quarto. satis monstrauimus sacramentorum virtutem non esse nisi motum eorum, & applicationem ad faciendum id, quod significant. Quapropter non est opus in sacerdote aliam ponere virtutem quàm characterem sacerdotalem, quæ est potestas conficiendi: qua quidem potestate vtitur applicando verba ad legitimam materiam.

Argumẽtũ

Sacerdotis virtus.

¶Et per hoc patet solutio autoritatis Damasceni, libr. quarto, capitulo decimoquarto. quã hic adfert Sanctus Thomas vbi, ait, quòd sola virtute Spiritus sancti fit conuersio panis in corpus Christi, quæ quidem virtus in creata est. Respondetur, inquam, quod nomen, sola, non excludit virtutem instrumenti, quæ est in verbis: nam etsi verum sit solum fabrum cultellum facere: tamen non excluditur quo minus malleo vtatur.

1. Argum.

¶Eodem modo soluitur secundum argumentum quando arguitur. Miracula nulla virtute creata

2. Argum.

creata fiunt, sed sola diuina: cõuersio autẽ panis in corpus est tantum miraculum, quantum incarnatio Christi, & creatio mundi, ad quæ opera nulla fuit cõcurrens creata virtus: ergo neque ad conuersionem concurrit. Respondetur, ad nullum miraculum posse creaturam concurrere virtute propria, secus tamẽ instrumentali diuinitus recepta. Sicut Christus digitorum tactu sanauit leprosum, & cæcum, & sua voce suscitauit Lazarum. Et isto modo concurrunt verba ad sacramentalem conuersionem. Ad incarnationem verò, quia per illum Christus incipiebat esse homo, nõ poterat aliquo eius membro ceu instrumento vti. Sed neque ad creationem potest vlla creatura vel instrumentaliter concurrere: quia actio creata non potest terminari ad nihilum ex quo fit creatio, sicut verborũ prolatio applicatur ad panem & vinum, & terminatur ad corpus & sanguinem. 3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Verba illa successiuè proferuntur, nec sunt simplicia, sed ex multis composita: conuersio autẽ fit in instanti, atq; adeò per simplicem virtutem: nam compositio non fit in instanti: ergo illa virtus non est in verbis. Respondetur, quòd cùm illa verba sacramentaliter operẽtur, fit vt eorum virtus significationem consequatur, quæ in prolatione vltimæ syllabæ perficitur, atque adeò in illo postremo instanti illam consequantur virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Superiùs nanque distinctione nona. quæstione secunda. articulo tertio & quarto. ostendimus in toto tempore prolationis fieri conuersionem ad hunc sensum, quòd toto illo tempore applicatur forma, quæ est eius causa. Sed tamẽ in vltimo instanti eadem conuersio fit in hoc sensu: quòd illud est primum non esse panis & esse corporis.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm prædictæ formarum locutiones sint veræ.

QVANVIS ex superius dictis colligere quis posset formarum veritatem: tamen quia nõdum satis explicitum est, quid pronomina illa demonstrent, quæritur modo, vtrùm prædictæ formæ sint veræ. Et D. Thom. respondet tribus conclusionibus. Nam quia difficultas consistit in demonstratione pronominis, fuit vna opinio dicentium: nihil per illud pronomen, hoc, demonstrari in actu exercito, sed esse pronomen conceptum, quasi omnia verba acciperentur materialiter. Itaque sacerdos nihil affirmat, sed recitat esse à Christo dictum, veluti dum legis in euangelio, Tu es Petrus, nihil asseris: quia neque colloqueris cum aliquo, sed refers verba, quibus Christus Petro loquebatur.

¶ Contra hos tamen statuitur prima conclusio. Verba dum à sacerdote proferuntur, significatiuè sumuntur & non tantùm materialiter. Probatur dupliciter. Primo, quia si materialiter & solùm recitatiuè acciperentur, non applicarentur ad materiam corporalem præsentem, sed narrarentur tanquam demonstrantia panẽ illum, quem Christus consecrauit. Quare tunc non perficeretur sacramentum in hoc nostro pane: nam secundùm Augustinum, nisi accedat verbum ad elementum, non fit sacramentum. Secundò, quia neque hoc modo in totum euitatur quæstionis difficultas, nam eadem permanet circa primã prolationem, qua Christus hæc verba protulit, videlicèt, quid demonstrauit per illud pronomen: si ergo ad id tenemur respondere de sua consecratione, eo modo respondebimus de nostra. 1. Cõclusio.

¶ At quia posset illa opinio in contrarium arguere quòd si non acciperentur materialiter, vt prolata à Christo, non haberent virtutem consecrandi, quam tunc habuerunt: quandoquidem ex prolatione Christi illam receperũt. Respondet D. Thom. quòd etsi sacerdos ea recitatiuè proferat quasi à Christo dicta, nihilominus non accipiuntur materialiter, sed significatiuè: quia sacerdos repræsentans personam Christi demonstrat hoc cõtentum sub his speciebus. At verò Christus propter suam infinitam virtutem, sicut tactu suæ carnis vim contulit aquis, non solùm illis in indiuiduo, quas tetigit, verum omnibus quæ sunt in toto orbe, vt sint propria materia baptismi: ita & his verbis non solùm illis numero quibus ipse consecrauit, verum è quocunque sacerdote in eius persona proferantur, virtutem indidit consecratiuam. Non quòd virtus sit aliqua qualitas distincta, vt proximè dictum est, sed est ipsa prolatio, sicut applicatio aquæ cum intentione baptizandi. Argumẽ. ¶ Suppositio ergo stent significatiuè, persistit dubium, quid pronomen demonstret. Fuit ergo secunda opinio, quòd nihil ad sensum demonstrat, sed ad intellectum. Quasi dicant neque demonstrat panem, nec corpus: sed id quod significatur per hoc, putà per panem est corpus. Hæc tamen opinio vergit in hæresim dicentium non esse hic corpus secũdùm veritatem, sed secundũ figuram; Secũda cõclusio.

Nam

Nam cum forma sacramenti non efficiat nisi quod significat, cùm illa forma non significet, nisi rem significatam per panem esse corpus, non efficeret, vt panis cõuerteretur in corpus: Siquidem permanente semper pane & existẽte corpore Christi in cœlo, verificatur. Quare solũ significaretur quòd panis est figura corporis. ¶Tertia ergo fuit opinio quod pronomen facit quidem demonstrationem ad sensum, sed tamen non debet referri ad momentum, quo profertur, sed ad vltimũ instans prolationis omnium verborum. Sicut dum quis dicit, taceo, intelligit pro momento illo sequẽti, quo desinit loqui. Sed neq; ista opinio veritati consonat: nam tunc pronomen demonstraret corpus, atq; adeò sensum faceret, quòd corpus est corpus. Hæc autem forma non est operatiua, nec cõuersiua panis in corpus: quomam ante eius prolationem idipsum erat verũ. ¶Est ergo secunda conclusio. Enũciatio formę consecrationis referenda est ad vltimũ instans prolationis verborum. Nam cùm, vt suprà dictum est, conuersio non fiat successiuè, sed in instanti: quia fit virtute diuina, concurrente instrumentaliter forma ratione suæ significationis, fit, vt non reddatur vera nisi pro instãti prolationis terminatiuo.

3. Cõclus. ¶Tertia conclusio. Pronomen in forma consecrationis demõstrat, non quidem singulariter panem, qui nũquam est corpus neq; verò corpus, aliàs nõ esset conuersiua panis in corpus, sed solum significatiua, q̃ corpus est corpus, sed demõstrat communiter & in genere cõtentum sub illis speciebus, quod quidem in principio erat panis, & in fine corpus. Attamen verbum, est, refertur ad instãs terminatiuum, quo est corpus. Declaratur cõclusio, & deinde probatur. Locutio enim hæc habet virtutem factiuam & cõuersiuam panis in corpus, & ideò cõparatur ad locutiones, quæ solum habent vim significatiuam & non factiuam, sicut conceptus intellectus practici, qui est factiuus rei cõceptui intellectus speculatiui nostri, qui non est causa rerum, voces enim sunt signa conceptuum. Et ideò sicut cõceptio intellectus practici non præsupponit rem, sed facit eam: sicut illi Dei conceptus, fiat lux, fiat firmamentum, & ideò in mẽte artificis, ex qua exprimit domum: ita se habet forma cõsecrationis, quæ est verbum Dei. Et quia conuersio fit in vltimo instanti prolationis, tota locutio debet ad illud instans referri: non tamen ita, quòd ex parte subiecti præsupponatur id, quod est terminus conuersionis, vt sit sensus. Corpus, est corpus. Illa enim locutio nõ esset practica & conuersiua, sed merè speculatiua, sicut homo est animal, & cùm nec panis singulariter demonstrari possit, qui nunquã est corpus Christi, fit vt demonstratio debeat fieri in genere & communiter: scilicet, Hoc, quod hic continetur, est corpus: forma enim non facit aut q̃ panis sit corpus, aut quòd corpus sit corpus, sed quòd contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, postea fit corpus. Non quòd eadem res, quæ erat panis, fit postea corpus, hic enim sensus iam satis suprà repudiatus est, sed quòd pronomen sit singulare vagum commune ad panem & corpus, vt significetur ex pane fieri corpus. Atq; idipsum ex verbis Domini confirmatur. Non enim dixit, Hic panis est corpus meum, quod esset secundùm intellectum secundæ opinionis tenentium panem esse figuram corporis. Neque dixit, Hoc corpus est corpus meum, quod esset secundùm intellectum opinionis tertiæ, sed in generali, Hoc est corpus meum, nullo nomine appositio à parte subiecti, sed solo pronomine, q̃d significat substantiã in cõmuni sine qualitate, id est, sine forma determinata alicuius speciei, vel indiuidui.

Expositio articuli.

¶Materia huius articuli sub obscura est, sed scitu necessaria. Vnde ad clarum rei intellectum duæ sunt hic cõclusiones ante istas Sãcti Thomæ præmittẽdæ. Prima respõsiua quæstionis, quam ipse nõ posuit in forma: scilicet. Formæ cõsecrationis sunt veræ, proferuntur nanq; ex persona Christi, qui de se dicit Ioã. 14. Ego sum veritas. Item, quia operãtur, vt proxime dictũ est, virtute significationis, id scilicet, faciendo, quod significant. Quocirca nisi veræ essent, nihil efficerent.

¶Secunda conclusio ex hac manifestè consequitur: scilicet, prædictas formas non posse accipi significatiuè & assertiuè quasi assertas à sacerdote ex sua propria persona: esset enim tunc sensus, in sacramento esse suũ ipsius proprium corpus, ac perinde sanguinem, quæ blasphemia esset falsitas. Fit ergo cõsequens, vt in vno trium sensuum sint accipiendæ: videlicet, aut solùm recitatiuè & materialiter, aut assertiuè, quasi prolatæ à sacerdote ex persona Christi, sed non recitatiuè. Et tertiò sic assertiuè, vt etiam recitatiuè.

¶Primã opinionẽ celebrẽ fecit autoritas Innocẽtij, qui eius fuit autor. Ait, quippe li. 4. de mysterio missæ ca. 7. q̃ sacerdos nihil demõstrat, cùm illis verbis nõ vtatur enũciatiuè, sed recitatiuè, quemadmodũ qui legit verba illa Christi. Ego sum vitis vera, & Ego sum lux mundi, non de se loquitur, sed materialiter recitat verba Christi. Eandem opinionẽ sequitur glossa Decreti.

Glossa de-creti.

Decreti ſuper cap. Timorem. de conſecra. d. 2.
Durandus & Scotus. Cui ſubſcribit Duran. in. 4. d. 8. q. 2. Et videtur eodē loco aſſentiri Scotus, quanuis id non tam clarè per eius verba conſtet, an in illa perſtiterit.
Reliqui Theologi. Maioris quoq; eadem diſt. idem tenet. Reliqui verò Innocentiū aliàs celeberrimū doctorem in hac parte deſerunt, dicentes q̄ verba accipiantur perſonaliter, vt Alexāder. 4. p. q. 33. mēb. 3. ar. 2. Et Bonauentura. d. 8. in. 2. part. diſtinctiōis. ar. 1. q. 1. & Ricar. art. 3. q. 1. Et Marſilius in. 4. q. 6. art. 1. Atque omnes vtūtur rationibus D. Thomę. Nāſi, Hoc eſt corpus meum, acciperetur materialiter, non applicaretur ad hanc materiā, ſed recitarentur tanquā prolata ſuper materiam, quā Chriſtus conſecrauit: & ideo non accederet verbum ad elementum, vt fieret hoc loco cōſecratio. Reſpondent autem
Durandus. Durand. loco citato, & Gabriel in can. lectione 48. q̄ etſi accipiātur materialiter, nihilominùs per intentionem ſacerdotis applicātur ad materiam, quā habet præſentem per Dei virtutē cōſecrandam. At verò profectò ſolutio nulla eſt. Quoniā tenendo, vt verè res habet, formā cōcurrere ad cōſecrationem, non ſatis eſt ex intentione ſacerdotis applicari ad opus, ſed neceſſe eſt vt ſignificet id quod efficit: quandoquidem virtute ſignificationis operatur. Si autem acciperetur materialiter, profectò nō magis ſignificaret illū panem ſacerdoti præſentē conuerti in corpus, q̄ quēcunque alium. Adde, q̄ cùm ſacerdos in perſona Chriſti pariter concurrat ad conſecrationem, fit vt habeat affirmare & enunciare quod facit atq; adeò ſignificatiuè illa verba profert. Et confirmatur, quia in reliquis omnibus ſacramentis miniſter vtitur forma aſſertiuè & ſignificatiuè, Ego te baptizo. Ego te abſoluo. Fit ergo vt in hoc, quod eſt omnium præſtantiſsimum ſimili modo loquatur. ¶ Secunda verò ratio S. Thomæ, ſcilicèt, q̄ in conſecratione, qua Chriſtus cōſecrauit, eadem redit ambiguitas, quid pronomen demōſtret, non militat contra Innocentium, ſanè qui tenet non conſecraſſe per illa verba, ſed q̄ porrexiſſet tunc corpus antea conſecratum: quare ipſiſsimum tunc corpus demōſtrauit. At quia hoc ſatis ſuprà expugnatum eſt, non eſt dicendum, niſi q̄ Chriſtus eiſdem verbis conſecrauit. Vnde & nouum argumētum
Nouū arg. ſumitur, contra ipſum, quòd ſi eccleſia obid his conſecrat verbis, quòd Chriſtus eiſdē conſecrauit, intentionem habeat loquendi, quomodo ipſe locutus eſt, videlicèt, vt ſacerdos in eius perſona ennunciet aſſeratq̄ dicens, Hoc eſt corpus meum, vt potein quod panem con
Argumētū. uertit. ¶ Contra hoc autem arguitur. Sequere tur nullum eſſe prorſus diſcrimen inter modos loquendi hic & in cæteris ſacramentis: nā in cæteris ſacerdos etiam loquitur in perſona Chriſti, hoc eſt, tanquam eius miniſter, dicens, Ego te baptizo, in nomine patris &c. Reſpondetur, latiſsimum eſſe diſcrimen: nam loqui tanquam miniſtrum Chriſti, non eſt niſi loqui per poteſtatem, quam ab eo accepit, ſicut prætor tanquam regis miniſterius dicit, & ideo vtitur pronomine ego. Loqui autem in perſona Chriſti eſt, quòd quis induens illius perſonam loquatur, ſicut in comœdia ille loquitur, qui induit alterius perſonam, ſcilicèt, Chremetis aut Daui. Quemadmodum angelus Exodi. 3. legitur de rubo locutus Moyſi repræſentās Dei perſonam, Ego ſum Dominus Deus tuus &c. Hoc ergo modo loquitur ſacerdos, dum conſecrat tanquam Chriſtus. Quare non dicit, Ego. ¶ Arguitur autem in fauorem Innocentij. Sacerdos ante cōſecrationem præmittit illa verba, Qui pridie quàm paterētur accepit panem, &c. & benedixit dicens, Accipite & manducate: duo hæc poſtrema materialiter ſumuntur tanquam à Chriſto prolata: cùm ergo ſub eodem tenore ſubiūgatur, Hoc eſt enim corpus meum, fit vt & iſta quoque materialiter accipiantur. Reſpondetur, vt benè Marſilius loco citato, quod ſacerdos omnia præcedentia vſque ad, Accipite, ſignificatiuè profert referēdo Chriſti geſta: ſcilicèt, Accepit panem & eleuatis oculis in cœlum benedixit, fregit, & dixit: atq; adeò, Accipite & comedite, materialiter accipit. Sed deinde perſonam induens Chriſti ſignificatiuè, aſſerendo enūciat, Hoc eſt corpus meum, id demonſtrando, quod coram ſe habet. Et quidem hactenus probè dicit. Et eſt indubitata ſententia S. Thomæ, & omnium, quos ſuprà citauimus. At quatenus inſinuat ſic accipi verba formæ ſignificatiuè & aſſertiuè, vt non accipiantur recitatiuè contradicit S. Thom. dicenti, quòd profert ſacerdos illa recitatiuè, quaſi à Chriſto dicta, ſed nihilominùs ſignificatiuè. Quare non impugnat Innocentium quantum ad hoc quòd ait, accipi recitatiuè, ſed quātum ad hoc quod accipiantur materialiter. Quod quidem aſſertum. D. Thom. inde probatur, quod reliqua ſacerdos recitat tāquam à Chriſto dicta, & cùm ille ſimul dixerit. Hoc eſt corpus meum, fit, vt hoc quoque ſacerdos recitet tanquam ab eo dictum. Et confirmatur. Eccleſia adiecit illam particulam, enim, quæ non eſt apud Euangeliſtas ad coniungendum verba illa cum præcedentibus, quaſi Chriſtus dixiſſet, Comedite: quia hoc eſt corpus meum. Et arguitur tertiò,

Pro Innoc. argumēta.
Opinio S. Thom.

tiò. Si verba illa formæ sacerdos non diceret recitatiuè, tunc falsum esset verbum præcedens dixit, nam illud fertur, in totum sequens, Accipite, Hoc est, &c. atq; adeò ad eius veritatem requiritur, quòd eadem verba, quæ dixit, recitentur. Respōsio namque Marsilij: scilicet, ꝙ accipitur in hoc sensu, dixit similia verba, his quæ ego dico, non caste synceritatem formæ seruat. Vult ergo S. Tho. quòd simul accipiantur recitatiuè, vt illa, Accipite & māducate, nihilominus non materialiter, vt illa, sed significatiuè & assertiuè, quod aliorum, nemo quos viderim, adnotauit. Sūt ergo alij in duodus extremis: scilicet, Innocen. & Durandus, ꝙ forma accipiatur recitatiuè & materialiter quasi idē sit: Alexāder verò, & Marsilius, ac reliqui, quòd accipiatur significatiuè, & non recitatiuè. At vero S. Thom. medius incedens, ait, accipi recitatiuè cum Innocētio, sed cum alijs, nō accipi materialiter, sed significatiuè.

¶ Quod si arguas. In cōmuni sermone cū quis aliorū dicta recitat, materialiter solū illa accipit: ergo pari modo sacerdos. Respōdetur concesso antecedenti, & consequentia perēpta. Et enim est hoc priuilegium huius sacramenti ex institutione Christi, vt hic docet. S. Thomas ob id quòd illis verbis virtutem cōsecrandi cōtulit, à quocunque sacerdote cum legitima intentione super debitam materiam proferrentur. Quare nil vetat quominus sacerdos referens ea, quæ Christus dixit, perueniens ad formam consecrationis eam referat tanquam dictam à Christo, & simul ex institutione ipsius, eius repręsentans personam, applicet verba ad eam, quæ sibi præsens est, materiam enuncian do, Hoc est corpus meum. Ex quo fit, vt si laicus, vel sine intentione consecrādi sacerdos ea eodem tenore, scilicet, recitatiuè proferret, materialiter acciperet. Itaque intētio legitima facit, vt accipiantur & recitatiuè & personaliter. Et per hoc clarescit cur præcedētia verba, Accipite & comedite, accipiātur materialiter. Est enim causa, quòd accipiuntur recitatiuè, & nō sunt pars formæ consecrandi.

¶ Sed arguitur contra. Ineruditus sacerdos, ne sciens quid debet demonstrare, si legitimā habeat intentionē verè consecrat. Imo & qui habet opinionem Innocentij & Durādi, scilicet, ꝙ verba accipiuntur materialiter, & per consequens nihil præsens demonstrando, verè consecrat: ergo non requiritur, ꝙ accipiantur verba personaliter & aliquid demōstretur. Negatur consequentia: nā qui intendit facere quod Christus instituit, & ecclesia tradit, quācunq; ignorantiam vel opinionem habeat, verè accipit formā, vt instituta est, atq; adeò in virtute accipit personaliter, & verè consecrat.

¶ Aliter arguit Durādus. Si forma calicis proferretur à sacerdote significatiuè, etiam si proferatur in persona Christi, sequeretur esse falsam pro illa particula, qui pro vobis effundetur: quoniam iam nūc nō est effundēdus, attestāte Paulo, ꝙ Christus semel mortuus est, & iam nō morietur. Respōdetur, argumentū esse optimum cōtra Alexādrū, & Marsiliū & alios negātes nō accipi recitatiue. Nos autē dicimus ꝙ licèt forma accipiatur significatiuè quatenus per eam enūciatur, Hoc cōtentum sūb his speciebus vini esse sanguinē, nihilominus adiectio illa: quia recitatur tanquā dicta à Christo, refertur ad tempus, quo ipse consecrauit. *Argumēta Durand.*

¶ Circa secundā cōclusionem est dubiū. Scoti loco citato dist. 8. q. 2. cōtendentis verbū pro positionis significare momētum ipsum, in quo profertur. Quare è rigore, inquit, sermonis dū dicimus, Hoc est corpus meum, verbum consignificat illud tempus quando non est facta cōsecratio, atq; adeo de rigore forma esset falsa. Sed tamē ex intētione & determinatione proferētis: quia, scilicet, sacerdos illud profert pro instāti terminatiuo, redditur vera. At verò Aristoteles primo libr. Perihermē. contrarium docet. Verbum enim, inquit, significat compositionem, quam sine extremis intelligere nō est. Ex quo fit, vt legitimum significatum propositionis non nisi prolatis extremis percipere possimus. Et confirmatur secundò. Qui audit, Homo est, pendulus mente expectat prædicati prolationem: nàm si illic sistatur, solùm significatur existētia hominis, cum autem additur, doctus vel indoctus, iustus, vel iniustus, alium audiens conceptum format. Colligitur ergo quòd non solùm ex virtute intentionis proferentis, sed ex vi significationis non significat perfectam rerum compositionem vsq; ad completam prolationem. Quare verbū non consignificat nisi tēpus: vel momentū quod est eiusdem prolationis terminus. Et arguitur tertiò. Istæ propositiones, Ego taceo, Nihil dico, &c. non solùm ex intentione proferentis, sed ex rigore sermonis sunt veræ: ergo nō significant, nisi pro momēto terminatiuo: nam dum proferuntur falsæ sunt. Quare & forma cōsecrationis, Hoc est corpus meū, virtute sermonis est vera licèt non verificetur nisi pro instanti terminatiuo. ¶ Quòd si cōtra arguas. Propositio dū est, tūc significat: est aūt dū profertur: ergo tunc significat, atq; adeo est vera vel falsa. Respōdetur primo ad minorē, ꝙ res successiua si fit cōtinua in quocūq; instāti cōtinuatiuo tēporis *Circa secūdā cōclusio nē de significatiōe formæ.*

poris est, vt nūc est hora quinta, & dies Iouis: quia partes continuantur ad hoc instans: si autem non est continua, vt est oratio: cuius vna dictio non continuatur cum altera, non est nisi toto tempore prolationis. Nunc ergo ad maiorem respondetur, quòd licèt toto tempore partes significent sua partialia significata, nihilominus tota propositio non significat, nisi in instāti terminatiuo, & tūc est vera, vel falsa.

Pronominis demonstratio. ¶ Tertia verò conclusio: quæ tangit, pronominis demonstrationem, in maiori opinionū turba versatur, sunt enim tot capita, quot sensus. Quidam enim volentes vt pronomen panem demonstrent, verbum mutant. Vnde

Bonauentura. Bonauentura loco citato ait, verbum, est, accipi loco illius, quòd est, fit, vt sit sensus, Hoc fit corpus meum. Hoc tamen (salua authoritate grauissimi doctoris) est nimium formam inuertere, aliter quàm ea Christus vsus est. Item, vt articu. 2. probauimus, & S. Thom. ostendit, cùm conuersio fiat in instanti, non debet exprimi per fieri, sed per factum esse. Ad hæc. dist. 9. q. 2. artic. vltimo ostendimus, non esse concedendum, quòd panis sit corpus, eo quòd nullum manet subiectum vtrique extremo commune.

Marsilius. Marsilius verò loco citato, ait, sensum esse, id in quod hoc (scilicèt panis) conuertitur, est corpus, quam opinionem falso impingit Richardo, cùm ille patenter adhæreat opinioni Sāct. Thomæ. Et re vera locutio illa est ad rem ineptā, tum quòd illa forma Christus nō est vsus, tum quod illa non est practica & operatiua, significat enim conuersionem in actu signato per verbum conuertitur, cùm tamen vt sit practica debeat significare illam exercendo & faciendo, sicut, Fiat lux.

Okam. OKam verò quodlibet. 2. quæstio. finali dicit pronomen demonstrare corpus, & ideo, est, accipi pro, erit, putà, Hoc erit corpus meum. Sed illa non est forma Christi, imò contraria phrasi illius. Loquebatur enim vt homo dicit amico, Accipe, Hoc est perdix. Item quia illa perinde valet, ac si dicas, corpus meum est corpus meum: quæ quidem forma, vt bene hic, ait, S. Thomas, non est operatiua: sed merè speculatiua: quia non denotantur duo extrema, quorum alterum fiat ex altero, quare absq; vlla consecratione est vera.

Maioris. Maioris tenens quòd sacerdos nil demonstrat, quia accipit materialiter: ait, cum Innocentio quod Christus per illa verba non consecrauit, nam prius corpus consecratum erat. Quare dum illud porrexit apostolis non demōstrauit id, quod habebat in manib⁹, sed corpus suum, quod sedebat ad mensam. Verūtamen hoc est recitatu indignum: manifestum enim est, quòd demonstrabat id, quod habebat in manibus, & quod erat verum, etiam si corpus illic non adesset, sed anima eius separata à corpore id dixisset. Alioquin discipulos decepisset, qui putabant corpus suum sub figura panis illis offerre, vt impleret quod dixerat, qui māducat meam carnem, & bibit meum sanguinem &c. Quæ enim rerum consequentia erat, Accipite & comedite, Hoc, quod videtis vobiscum sedere, est corpus meum? Et Alexander. 4. par. quæst. 33. memb. 3. art. 2. ait, sensum esse, Quod significatur per hoc: scilicet, per panem, in quod est conuertendus, est corpus. Est autem molestum huiusce modi formas ei, quæ legitima est, tam difformes recensere.

¶ His ergo prætermissis Scotus loco citato, & hic Caietanus conueniunt cum Okam, vt demonstretur singulariter corpus: non quidem determinatè sub illo conceptu, corpus. Sed Scotus, ait, quòd demonstratur sub illo conceptu transcendēdi ens, vt sensus sit, Hoc ens est corpus meum, Caietanus verò sub illo conceptu, substantia, vt sit sensus, Hæc substantia est corpus meum. Sed est attentè speculanda alia differentia Caietani ab Scoto in hac demonstratione. Sustinet nanque opinionem illam, quam docuit quæst. 75. artic. 4. Videlicèt, eandem omnino substantiā, quæ est panis, esse postea corpus. Quare secundùm ipsùm eadem ipsa substātia panis demonstratur, quæ in instanti terminatiuo est corpus: sicut quæ pro nūc est calidum postea est frigidum. Illam autem opinionem illic satis cōcussimus, & (vt arbitror) exclusimus. Fateor nanque me nescire quis eam possit vllo modo concipere, vt suspicetur esse veram. Et tamen hic putat esse opinionem Sancti Thomæ, quod aliter rem habere illico mōstrabimus. De hac ergo opinione nihil amplius. *Contra Caietanum.*

Scotus. ¶ Scotus vero licet, de sacerdote nō satis liquide loquatur, proferat ne verba materialiter an significatiuè, de Christo tamen dum consecrauit, vel si modò consecraret, ait, quòd non nisi corpus suum singulariter demonstraret: tamen sub conceptu entis transcendenti. Atque adeò idem secundùm eum dicendum si sacerdos formam accipiat significatiuè. Et illo modo censet peracutè ad argumentum respondere, quòd hic facit S. Tho. contra tertiam opinionem: scilicèt, quòd si demonstraretur corpus, sensus esset, Corpus est corpus: quare non esset practicus, sed speculatiuus. Negat enim illum esse prorsus sensum. Sed significat, inquit, hoc ens fieri hoc corpus. Nam licèt tam subiectum quàm prædicatum supponant pro eodem corpore, nihilominus

alius

alius est conceptus subiecti, atque alius prædicati: imò conceptus vniuersalis est prior natura. Cùm enim aliquid à remotis videmus, ordine quodā priùs concipimus esse corpus quàm animal, & animal quàm hominē. Obidque cū dicimus, Hoc ens est hoc corpus, concipimus quasi duo extrema, vt hoc ens fiat hoc corpus

Reprobatur opinio Sco. ¶Contra hoc autem arguitur. Conuersio sacramentalis est realis: scilicet, rei vnius in aliā: ergo in forma, quæ illam efficit, demonstratio pronominis debet esse ex sua significatione indifferens ad supponendum pro duobus. Illi autem conceptus, hoc ens, & hoc corpus licèt ordinem habeant in intellectu, singulariter tamen ambo, vt Scotus fatetur, supponunt pro hoc indiuiduo corpore: ergo demonstratio non est apta, vt forma sit practica denotans conuersionem vnius in alterum. Sed recidit in opinionem Okam, ac si dicat, Hoc corpus est corpus meum.

¶Secundò explicatiùs arguitur. Illa propositio, Hoc ens est hoc corpus, vtrobique demonstrato corpore, absque vlla consecratione est vera, etiam si proferretur à laico, qui nullam facit consecrationem: ergo virtute illius significationis nulla significatur conuersio vnius in aliud, atque adeo nō est practica; sed merè speculatiua.

Opinio S. Thom. ¶Est ergo opinio S. Tho. pronomen illud demonstrare id, quod continetur sub illis speciebus, vt, id quod continetur, sit cōceptus cōmunis, & indifferens ad supponendum pro pane & pro corpore, quæ sunt duæ res & pro quocunq; alio, quod illic contineretur. Quare hoc facit per illam formā sacerdos virtute Dei, vt hoc quod continetur sit corpus, cū antea esset panis, ex quo fit corpus. Perspice planum discrimen inter Sanctum Thomam, & Scotū & alios. Nam secundum Scotum etiam si laicus, qui non consecrat, diceret, Hoc ens est corpus, verum diceret, quia speculatiuè idem de eodē enunciat. Sed tamen si pronomen demōstret, vt vult S. Thom. falsum, diceret: & sacerdos verùm, quia facit, quod dicit. Atque hæc est opinio Ricardi loco citato. dist. 8. ar. 3. q. 1. & Durandi: nam etsi dicat sacerdotem materialiter accipere verba, ait nihilominus, q̄ Christus cū consecrauit, demonstrauit in genere, id quod continetur sub speciebus.

Arg. Caie. ¶Arguit autem Caietanus primò, q̄ opinio sua sit. S. Thomæ propter verba postrema articuli, vt, ait. S. Thomas, & pronomē in communi sine qualitate, id est, sine forma determinata. Quod ipse glossat, id est, corpus singulariter sub conceptu substantiæ.

¶Secundò arguitur. Si pronomen ex sua significatione esset indifferens ad res duas, tunc hęc propositio. Hoc est corpus meum, nō esset singularis, sed indefinita.

Tertiò arguit loco citato Scotus quasi ad idē. Sequeretur enim, inquit, illam propositionem in virtute esse disiunctiuā scilicet. Hoc, vel hoc, est corpus meum, demonstratis pane, & corpore, quæ quidem ante consecrationem erat vera, atque adeò est speculatiua, & non conuersiua vnius in aliud.

¶Ad primum respōdetur. S. Thomam nuquā cogitasse id quod Caieta. arbitratur: nēpe, pronomen demonstrare hanc substātiam. s. panē, quæ postea est corpus, sed cōtentum in cōmuni sub speciebus vt ipse se exponit. Hoc nanq; vocauit substātiā sine qualitate, putà, sine specificatione ad talē speciem, vel indiuiduatione ad hoc indiuiduū, quantū est ex modo significādi. Indiuiduum enim substātiæ appellat Aristoteles quale quid. Et ideò tale pronomē vocatur à dialecticis singulare vagū: quia ex modo significationis vagatur ad multa, ad differētiā singulariū nominū, Petrus, & Paulus, quę dicūtur singularia determinata. Et est quodāmodo simile in suppositione, quā vocāt, accōmodā. Hęc herba crescit in horto meo, quę significat speciē huius herbę. Sed cōmodius exemplum est, si Deus tribueret virtutem meis verbis faciendi ex argento aurum, & ostenderem bursam argento plenam dicens, Hoc est aurum: pronomē tūc demonstraret contētum in hac bursa quod ex argento fit aurum. Et accedit congrua explicatio Ricardi. Nomen enim & pronomen secūdùm grāmaticos non consignificat tempus, sed verbo id competit, quare demonstratio per se pronominis abstrahit à tempore: scilicet, & quo profertur pronomen, & quo terminatur totius oratiōis prolatio. Quia re vtranq; substātiam significat, pro qua item posset supponere. At quia verbum, vt dictum est in secunda propositione, consignificat tempus terminatiuū orationis, virtute eiusdem verbi trahitur suppositio pronominis ad corpus.

¶Et per hoc respōdetur ad secundū, q̄ licet illud pronomen ex vi significationis faciat propositionē indefinitā, tamē quia virtute verbi restringitur & trahitur ad supponēdum pro corpore, est singularis. Vnde ad tertium negatur, q̄ æquiualeat illi disiūctiuæ, Hic panis, vel hoc corpus est corpus meū: quia vtrunq; pronomen est singulare determinatū. Et ideo secūda pars erat vera sine consecratione, & prima sic falsa, vt nequeat per cōsecrationem fieri vera. Hæc autē, Hoc est corpus meū, simul dum

legitimè à sacerdote profertur, suam efficit veritatem.

1. Argum. ¶Primũ argumentum S. Tho. est. Quãdo profertur pronomen demonstratiuum consecrationis, non est illic nisi substantia panis, quia cõuersio nõ fit, vsque ad vltimum instans prolationis verborum: sed nunquam verũ est panem esse corpus: ergo illa est falsa, Hoc est corpus. Respõdetur concessa maiore, non tamen demonstratur hic panis in sua propria natura, sed substantia, quæ illic continetur, abstrahendo ab illo tempore, quo pronomen profertur, vt sanctis expositum est.

2. Argum. ¶Eodem modo respondetur ad secundũ quãdo arguitur. Pronomen facit demonstrationẽ ad sensum: ergo demonstrat species, quæ tamen nunquam sunt corpus. Negatur cõsequẽtia. Non enim ob id dicitur demonstratio ad sensum, quòd species sensibiles demonstrentur, sed quia demonstratur cõtentum sub illis, quod prius erat panis, & postea est corpus. Caue hic tamen à sensu Caietani, scilicet, vt cogites eandem numero substantiam, quæ prius erat panis postea esse corpus, sed sicut dicimus, quod prius erat vinum, postea est acetum, & quod prius erat lignum, postea sunt cineres.

3. Argum. ¶Tertiò arguitur. Verba consecrationis, vt dictũ est, sua significatione efficiũt conuersionẽ panis in corpus: sed causa effectiua debet esse prior suo effectu: ergo significatio verborum præintelligitur conuersioni: sed ante cõuersionem est falsa: ergo simpliciter est falsa. Respondetur, quòd significatio verborũ solùm præintelligitur conuersioni ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu: non tamen ordine temporis: quia simul habet secum suum effectum, atque id ad eius veritatem sufficit.

Argum. ¶Atquia solutio non satis rem explicare videtur, arguitur sic. Si illa propositio est causa cõuersionis, vel est causa quatenus est vera, vel quatenus est falsa, vel priùs natura, quàm sit vera vel falsa, non potest respõderi, quòd quatenus est falsa: aliàs dicendũ esset ꝙ semper est falsa, vel quòd mutatur de falsa in veram, quorum vtrumq; est erroneum: si autem est causa inquantum est vera, tum cùm omnis causa saltem natura debeat præcedere suum effectum, fit vt priùs natura sit vera, quàm contentũ sub speciebus sit corpus. Cõsequens tamen est falsum: nam cùm id ipsum illa propositio significet, necesse est, vt priùs natura res ipsa sic se habeat putà, vt contentum sub speciebus sit corpus, quàm illa sit vera. Nam vt. 1. Perihermenias autor est Aristo. ab eo quod res est, vel nõ est, propositio est vera vel falsa.

¶Scotus loc. citato licèt hoc argumentum nõ faciat, tenet illam propositionem esse causam conuersionis, inquantum est signum eandem cõuersionem præsignificans, quæ quidẽ significatio præcedit natura cõuersionem, nõ tamẽ in quãtum vera vel falsa, sed inquantũ neutra. Sco. opinio

¶At profectò naturæ ipsi significandi propositionis repugnat, in aliquo priori significare, & nec vere nec falsè: nam de intrinseca eius natura est alterutro istorum modorũ rem enunciare. Et ideo responsio colligitur ex doctrina præsenti S. Thomæ, videlicet, formam consecrationis esse causam conuersionis, inquãtum est propositio vera, neque hoc dubitare licet, quandoquidem virtute verę significationis id efficiat. Supponimus ergo ꝙ simul tempore: nempe in eodem instanti, vt suprà expositum est, incipit & illic corpus esse, & propositio esse vera. Quare non datur instans, in quo vnum sit sine alio, sed solùm disputatur de priori natura: hoc autem nihil dicit nisi causam, scilicet, quia hoc est, illud est. Respõdetur ergo ꝙ in diuersis generibus causarum Arist. docet vnum esse priùs altero: & vice versa. Introitus enim aeris aperientis fenestrã priùs natura est in genere causæ efficiẽtis, quàm fenestra aperiatur: quoniam intrãdo illã aperit. Et tamen in genere causæ materialis prior est apertio, quam introitus aeris: nã nisi aperiretur fenestra, nõ pateret aeri ingressus. In re ergo præsenti, quia cõditio propositionis practicæ est, ꝙ sit causa suæ veritatis, illamq; secum adferat, fit, vt in genere causæ efficientis priùs natura propositio sit vera quàm conuersio fiat. Quod est dicere: quia propositio est vera cõuersio fit. In genere autem causæ obiectiuæ priùs natura est corpus illic existere, quàm propositionem esse veram. Quod est dicere: quia res ita se habet, adęquatio fit inter rem & intellectum, in qua adæquatione consistit veritas, sicuti ordine executionis prior est causa efficiẽs, sed ordine intentionis prior est causa finalis. Repetitio opinionis. Sententia autoris.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm forma cõsecrationis panis cõsequatur suũ effectũ antequàm perficiatur forma consecrationis vini.

NON defuerunt antiquitus qui dicerent, duas formas consecrationis panis & vini se inuicem expectare in agendo, ita vt prima non perfi-

perficeret ſuum effectum ante prolationem ſecundæ. Quare ad refutãdum illum errorem mouetur iſte articulus. Vtrùm illud ſit verum. Et reſpondet D. Thom. hac negatiua concluſione. Prima forma conſecrationis non expectat ſecundam, ſed ſtatim habet ſuum effectũ. Probatur. Illa forma profertur per verbum præſentis temporis: ergo ad ſui veritatem expoſtulat, vt ſimul cum ſua ſignificatione res ſignificata ſit: nempe, conuerſio: alioqui per verbum enunciandæ eſſet futuri temporis: ſcilicet, Hoc erit corpus meũ: ſignificatio autem illic perficitur vbi completur verborum prolatio: ergo tunc eſt abſoluta conuerſio. Et confirmatur ex vſu & ritu eccleſiæ: nam protinus vt corpus conſecratur ante conſecrationem calicis proponitur adorandum, qui quidem ritus, niſi perfecta tunc eſſet conuerſio, idolatrare faceret adorantes.

Concluſio.

¶ Nulla ſubeſt in hac concluſione ambiguitas, adeò eſt per ſe certa. Et quod de conſecratione corporis aſſeritur, id quidem & de conſecratione calicis pari ratione verificatur. Si enim quis ipſum priùſquàm panem conſecraret, ſacramẽtum perficeret, enorme tamen committeret ſacrilegium. Ordo enim eſt, vt priùs conſecretur corpus. Neq; verò vnum cõſecrare licet abſq; altero: eſſet quippe ſacerdos in ſacramẽtum iurius niſi ambas ſpecies conſecraret & ſumeret, vt decretũ, ait, Gelaſij cã. Comperimus. de conſec. d. 2. Quocirca in concilio Toletano ſeptimo cap. 1. ſancitũ eſt, vt ſi contigerit intermiſſarum ſolennia ſacerdotem morbo aliquo corripi, alius rem ſacram peragat. De qua re Innoc. lib. 4. de myſterio miſſæ cap. 22. ſermonem habuit. & cap. 23. dicit, q̃ vbi non eſt copia vini, nullatenus eſt conſecrandum corpus.

Expoſitio articuli.

Innocẽtius

1. Argum.

¶ Argumentum potiſsimum, quo patroni allegati erroris ſeducebantur, eſt quod hic facit S. Thom. Sicut per conſecrationem panis incipit eſſe corpus Chriſti ſub eius ſpeciebus, ita per conſecrationem vini incipit eſſe ſanguis: ergo ſi prior conſecratio effectum ante poſteriorem haberet, eſſet corpus in ſacramento ſine ſanguine, atq; adeò non eſſet verè ſicut eſt in cœlo. Ad hoc autem plerunque in ſuperioribus reſponſum eſt, quòd ſub ſpeciebus panis eſt corpus ex vi conſecrationis, & ſanguis ex concomitantia: & ſub ſpeciebus vini vice verſa, quare vtrobique eſt integrum.

2. Argum.

¶ Secundò, Duæ iſtæ conſecrationes videntur ſe habere vt tres merſiones baptiſmi: ſed vbi baptiſmus ſub trina merſione celebratur non habet effectum vſque ad vltimam: ergo neque hic prima ſine ſecunda. Negatur maior, nam iſtæ conſecrationes licèt faciant vnum perfectum conuiuium ex cibo & potu, nihilominus vna eſt perfectus cibus, & altera perfectus potus. Quare vtraq; per ſe habet ſuam perfectionem: merſiones autẽ ſunt ſicut partes, quæ ad vnum effectum ordinantur. Et ideo quando intentio intercedit baptizandi nõ niſi per omnes, effectum non habet niſi ſimul. Et idem eſt de verbis, ex quibus componitur forma conſecrationis corporis. Ordinantur enim ad vnicũ effectum, & ideo non habent effectum, niſi abſoluta omnium prolatione.

QVÆSTIO SECVNda De effectibus huius ſacramenti.

S. Tho. 3. part. quæſt. 79.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per hoc ſacramentum conferatur gratia.

Merſimus tandem ex dialecticæ metaphyſicæque ſcopulis, quos ad declarandam mirabilem huius ſacramenti conuerſionem, euitare ne quiuimꝰ. Excepit ergo nos iam gratiſsima planities effectum eiuſdem ſacramenti, qui ſunt numero ſex: nempe collatio gratiæ, adeptio gloriæ, delictorum mortalium expiatio, & venialium abſterſio, ac pœnæ pro præteritis peccatis debitæ condonatio, & præſeruatio à futuris. Quos quidem partus germinat qua ratione eſt ſacramentum. Nam quatenus ſacrificiũ habet præterea, vt ſit pro illis, pro quibus offertur, ſatisfactio.

¶ Quęritur ergo primum, vtrùm per ipſum cõferatur gratia. Ad quod reſpondetur affirmatiua cõcluſione. Hoc ſacramentũ gratiã confert, Ait, quippe Dñs Ioan. 6. Panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita: vitam autẽ ſpiritualem nemo, niſi per gratiã, adipiſcitur. Quatuor verò ſunt capita, quibus huic ſacramento munus hoc competit. Primum, ſcilicet, ac præcipuũ ex eo quod continet quod eſt Chriſtus. Qui quidẽ ſicut in mũdo viſibiliter apparẽs vitam ei cõtulit gratię, ſecũdùm illud Ioã. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt: ita &

Concluſio.

in hominem sacramentaliter ingressus eandem operatur, iuxta illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde Cyrillus in epistola concilij Ephesini, quod refertur de cõsecratio. distin. 2. can. Necessariè viuificantem, Dei verbum vniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam. Decebat ergo eum nostris quodãmodo vniri corporibus per sacrã eius carnem & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane & vino. Secunda ratio sumitur ex eo, quod id hoc sacramento repræsentatur, scilicet, ex passione Christi. Effectus enim, quem passio fecit in toto mundo quantùm ad sufficiẽtiam, habet quoad efficaciam sacramentum hoc in singulis hominib⁹. Vnde Chrysostom⁹ super illud Ioã. 19. Continuò exiuit sanguis, & aqua. Hinc, ait, suscipiunt principium sacra mysteria. Cùm ergo accesseris ad tremendum calicẽ, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. Quare Dominus Matthæ. 26. Hic est, inquit, sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertiò idem effectus pensatur ex vsu, & modo huius sacramenti, quod dispensatur sub forma cibi & potus. Caro enim, inquit, mea, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Quapropter omnes effectus, quos corporeus cibus & potus exhibet in vita corporea, præstat & hoc sacramentum in spirituali: scilicet, sustentare, augere, reparare, & delectare. Quamobrem Ambrosi. libro. de sacramento. Iste panis est vitæ æternę, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Quartò idem huius sacramenti effectus deprehenditur ex speciebus, quibus traditur: scilicet, panis & vini, Vnde Aug. super eodem loco Ioan 6. Dominus noster corpus & sanguinem suum in eis rebus commendauit, quæ ex multis ad vnum aliquid rediguntur. Panis enim ex multis granis vnus fit, & vinum ex multis acinis cõfluit. Vbi fidelium gratia vnitatis designatur. Ob idque, ait, alibi super eundem Ioan. O sacramentum pietatis, ò signum vnitatis, ò vinculũ charitatis.

Expositio articuli. ¶ Si cui fortè articulus hic superuacaneus appareat, ob id, quòd dist. 1. q. 3. in genere de cunctis sacramentis disputatum est, quemadmodum per omnia gratia conferatur, meminerit illic etiam D. Thomam adiecisse, quòd quanuis omnium gratia eadem sit quoad essentiã, nihilominus est multiplex quãtũ ad effectuũ varietatem. Atque adeò operę pretiũ est in singulis adnotare, quisnam sit vniuscuiusque proprius. Præterquã, quod vltra communes rationes omnium conferẽdi gratiam sunt in singulis peculiares, vt in præsentiarum S. Tho. ostẽdit. Adnotauit autem Durand. in. 4. dist. 12. q. 4. ꝙ aliud est quærere de effectu huius sacramenti, & aliud de effectu, quem materia consecrata facit in suscipiente: nam sacramentum istud consistit in sola consecratione materiæ, licèt nullus subsequatur vsus. Potuisset tamen illam adnotationem excusare: quippe cùm effectus sacramenti nullus sit, nisi quem facit in suscipiente: nam species consecratæ continentes corpus existentiaque corporis & sanguinis, sunt quidem effectus consecrationis, non tamen sacramenti: quia consecratio non est sacramẽtum, sed causa sacramenti, quod est corpus & sanguis sub speciebus, cuius ideo sacramenti effectus non est, nisi gratia. Neque verò solùm augmentum gratiæ. Quare S. Tho. non quærit, vt Durandus & alij, vtrũ effectus huius sacramenti sit augmẽtum gratiæ, sed vtrum sit gratia: quia etiam per se ei conuenit collatio primæ, vt in solutione primi videbimus. Propria ergo species gratiæ huius sacramenti, vt eadem dist. q. 6. videbimus, est nutritio, atq; adeò conseruatio spiritualis vitæ, cuius generationem baptismus, augmentum verò, cõfirmatio nobis præstitit.

Durand. *Autor.*

¶ Fuit autem Messalianorum hæresis vt lib. 7. histo. tri. cap. 11. refertur, dicentium, diuinum cibum huius sacramenti nec prodesse quicquã nec lædere. Contra quos stat firmissima non solùm scholastica conclusio, sed & catholica fides, quod sit spiritualis refectio per gratiam, Huc enim alludunt verba Christi, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitam æternam, & in me manet & ego in illo, & caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, & similia. Præterea & ecclesiasticis sanctionibus confirmatur, vt patet in dicta epistola Cyrilli concilij Ephesini, & in concilio Florentino, vbi habetur effectum huius sacramenti esse adunationem hominis ad Christum. Quare sumẽtibus, inquit, gratia augetur. Et subdũtur verba hîc S. Tho. scilicet, Omnem effectum hîc locum habere, quem cibus & potus habent vita in temporali: videlicet, sustentando, augendo, reparando. delectando. Et subiunguntur Vrbani verba dicentis. Gratam saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum. Virtus enim alimenti est restaurare illud humidi, quod calore naturali consumitur, & ideo dicitur reficere, & sustentare, ne homo decidat in morbum & mortem. Et pariter gratia huius sacramenti sustentat

Cõclusio catholica. *Vrbanus.*

tat spiritualem vitam ab spiritualibus peccatorum morbis,& sustentando in dies vires auget, iacturasque & languores venialium peccatorū reparat:quinuerò & ruinas,quas mortalia præcedentia,à quibus resipiscimus,fecerant. Et sic per modum refectionis delectat: quia per huiusmodi gratiam homo, quasi spirituali cibo saginatur,& potus dulcedine inebriatur.

Vrbanus. ¶Ad hæc id etiam adnotandum, q̃ hoc sacramentum non tunc dum perficitur,id est, consecratur:neque dum tanquam sacrificium offertur,gratiam confert, sed vsu dum sumitur: iuxta verbum suprà citatum. Qui manducat me,viuet propter me, & Nisi manducaueritis, &c.Quapropter scirè expedit quantum sit tēpus,quo sacramentum gratiam conferre potest. Ad quod Caietanus in præsentiarum respondet,non solum tēpore,quo est in ore, aut in gutture,sed toto, quo in stomacho durant species posse virtute sacramēti conferri gratiā. Consentit Maioris dist.9.argumento.5.

Tēp⁹ collationis gratiæ. Caiet.

Maioris. Reprobatio

¶Hæc autem opinio non apparet vndequaque vera.Primò,quia vel intelligunt toto illo tempore si homo est dispositus, sacramentum continenter conferre,augereq; iugiter gratiā: Atque hoc dicere non possunt:quia gratia sacramentalis in instanti producitur. Præterquàm,quòd inde fieret consequens auctiorem gratiam sacramentalem ei impertiri, qui maiorem hostiam suscipit,atque ei,qui ob imbecillitatem stomachi tardiùs digerit : quia prolixius est tempus collationis gratiæ. Aut intelligunt,vt Maioris insinuat, & Caietanus dicere debet,quòd cùm non nisi certus gradus cuiq; sacramento respondeat,illo percepto,non amplius virtute sacramenti augetur. At tanquam suæ opinionis consequens,confitentur, quòd si dum homo sacramentum deglutit obicem habeat mortalis culpæ, cuius illico antequam species digerantur eum pœniteat, gratiam sacramentalem,quam prius propter obicem nō receperat,tunc recipiet. Vnde rursus confitentur consequi,vt quispiam recipere possit sacramentum in peccato mortali,atq; adeò, vt perceptio ipsa sit mortalis, & nihilominus virtute ipsius recipiat vitalem gratiam,quę quidem profectò confessio non nihil absurditatis præsefert.¶Sed arguitur secundò. Vnicuique sacramento signandum est punctum,quo suum sortiatur effectum , quod quidem punctum est instans illud & momentum, quo perficitur applicatio:ista autem opinio nullum assignat, nisi latum tempus.

¶Tertiò id euidentiùs explicatur. Sacramentum hoc gratiam confert per comestionem & potū:ergo illo adæquato momento, quo perficitur comestio,confertur gratia. Sicut in baptismo illo momento, quo perficitur verborū prolatio.Ex quo fit,quod dum est in ore, etiā si sit sumptum cum intentione deglutiendi,nō habet suum effectū:nam si expueretur, falsum esset dicere contulisse gratiam.Item quia masticare propriènō est comedere,sed deglutire.

Sentētia authoris.

¶Colligitur ergo vt instās collationis gratiæ huius sacramenti sit illud,quo primùm verùm est dicere, Comestum est: scilicet, guttur aut gulam transiuit. Nam & eius applicatio comestio est,& illic applicatio perficitur. Vnde si illo tunc momento suscipiens nō habet obicem culpæ, illic suscipit sacramenti gratiam. Si autem tunc habet obicem, licèt antea vel post fuerit bene dispositus,habebit quidē gratiam virtute meriti & operis operantis, non tamen virtute operis sacramenti.

¶Et quartò arguitur. Digestio specierum nec est sumptio neq; vsus sacramenti, neque actus pro tūc spōtaneus,sed merè naturalis, ergo virtute illius non est censendum gratiā conferri.

Obiectorū solutio.

¶Argumentorū verò in fauorē Caietani primum est.Locus ille Ioan. 9. Quandiu sum in mundo,lux sum mundi: hoc tamen applicare ad existentiā in stomacho, nihil rei consonat: loquebatur enim Christus de luce suæ doctrinæ & exemplorum.

¶Secundò arguitur.Cibus & potus corporalis quandiu est in stomacho prodest: sed hoc sacramentum sumitur per modum cibi & potus, & durat in stomacho : ergo toto illo tempore prodesse poterit spiritualiter.Negatur cō sequentia:est enim discrimen,quòd cibus corporalis non prodest dum sumitur,sed dum digeritur:quia tunc conuertitur in substantiam aliti.Effectus autem sacramenti est spiritualis, qui subinde fit in instanti,atque adeo nō quando digeritur,sed dum sumitur effectum habet. Alioqui si instar corporalis cibi quādiu in stomacho durat corporaliter reficeret , sequeretur,quòd tota illa mora semper augeret gratiam.Præsertim,q̃ cùm vt suprà dist.6.q.1. de baptismo dictum est,fœlicior dispositio suscipientis in causa sit,vt effectus ipse sacramenti copiosior conferatur,sequeretur,q̃ si in deglutione propter minorem dispositionem minor gradus collatus est, postmodum crescente dispositione,creseceret gratia sacramenti, quādo quidem dum existit in stomacho semper secū dum istos in actuali applicatione. Atque adeò conduceret,vt digestio fieret morosius, quod profectò concessu ridiculum esset.

¶Tertiò arguit Caietanus. Sacerdos dum

ſumit propter occupationem quam habet & attentionem ad reuerentiam exteriorem ne hoſtia adhæreat palato, aut ſanguis effundatur, non habet tunc illam contritionem, quæ requiritur ad recipiendam gratiam ſacramenti: quare niſi ſufficeret poſtea illam habere, iacturam maximam faceret nã contingeret, vt quandoque non reciperet primã gratiam per quam fieret ex attrito contritus. Reſpondetur, hoc argumentũ fundari in quadã eius propria opinione: videlicet, quod requiratur actualis deuotio ad ſuſcipiendum ſacramentalẽ gratiam. Quod profectò eſt ſcrupulũ inijcere, vbi non opus eſt, vt artic. vltimo apparebit. Imò verò quando quis accedit attritus putans ſe eſſe contritum, quanuis dum ſumit non habeat actualem deuotionem: fit virtute ſacramenti contritus: nam poſtquàm non opponit obicẽ, non eſt cur effectus ſacramenti impediatur. Sed ſi abſit actualis deuotio, hæc ſola fit iactura, quòd non ſentitur dulcedo, & guſtus ſpiritualis: hoc enim dicit actum: quare non eſt timenda propter abſentiam actualis deuotionis iactura in gratia. Adde quòd non eſt neceſſe vt illa attentio ad actum exteriorem ſumptionis deuotionem impediat.

¶Subdit hîc Caietanus forſan dandũ eſſe mediũ, vt quiſpiam ſacramentum ſumens in peccato, nec ſumendo peccet, ſed excuſetur, ob id, quòd diligentem putet feciſſe indaginem, nec tamen gratiam ſuſcipiat, ob id q̃ nõ fecerit ſufficientem. Sed hæc diſputatio ad diſtinctionẽ ſequentem. q. 1. artic. 4. propriùs pertinet, vbi de peccatore ad ſacramentũ accendente diſputabitur. Hoc tamen interim hîc adnotandum, quod qui propter obicem gratiæ illam non recipit dum ſuſcipit ſacramentum, nunquã gradum illum ſacramentalem poſtea recuperabit: nam vt diſt. 6. q. 1. dicebamus, ſolius baptiſmi priuilegium eſt, vt effectus per fictionem impeditus dum recipitur, poſtea ſublata per pœnitentiam fictione virtute præteriti ſacramenti redeat. Subiungit demum, q̃ neque ille, qui accedit in gratia, ſuſcipit augmentum niſi tunc habeat actualem deuotionẽ, in cuius cauſæ patrocinium quàm plurima cõgerit. Et gloſat dictum S. Thomæ in artic. vltimo. præſentis queſtionis, quod contrariũ apparet: & ideò illucuſque diſputationẽ differre oportet, vbi omnia eius aſſerta examinabuntur.

1. Argum. ¶Primum argumentum S. Thomæ eſt huiuſmodi. Hoc ſacramentum eſt nutrimentũ ſpirituale: nutrimentũ autẽ non applicatur niſi viuenti, & vita nõ acquiritur niſi per gratiã, quæ quidem vitalis gratia propriè confertur in baptiſmo: ergo hoc ſacramentũ non confert primam gratiã. Neque verò augmentum: nam illud, vt dictũ eſt, confertur in cõfirmatione. Reſponſio tria habet mẽbra. Primũ, quòd hoc ſacramentũ ex ſe virtutẽ habet conferendi gratiam, ſcilicèt, primam, quia nemo ſine eius ſuſceptione vel in re vel in voto poteſt illam ſuſcipere, ſcilicet, vel in voto proprio, vt habent adulti, vel in voto eccleſiæ, vt paruuli dum baptizabantur. Vnde cùm hoc ſacramentum ſit finis baptiſmi, ſicut baptiſmus, vt dictũ eſt, cõcurrit in re ad primam gratiã: ita & hoc concurrit in voto, quod illic includitur. Colligitur ergo ſecundò, vt dum in re ſuſcipitur eadem gratia augeatur. Itaque per ſe hoc ſacramentũ in voto quidem cõferre habet primam gratiam, in re verò non niſi augmentũ, ſed per accidens ratione diſpoſitionis ſuſcipientis: ſcilicet, quia accedit attritus putans ſe eſſe contritũ, cõfert, dum ſuſcipitur, primam gratiam. Sed tertiò differt à confirmatione: quia illic augetur corroboratur q̃ gratia ad propugnãdam fidem contra exteriores impugnationes hoſtiũ Chriſti: hîc verò ad ſubſtinendam perficiendamq; ſpiritualem vitam, vt homo perfectiùs tanquã per ſpirituale alimentum adunetur.

¶Ex hac ſolutione attentè colligito, deſideriũ & votum euchariſtiæ non ſufficere ad conferendam gratiam eius ſacramentalem. Eſt enim regula in omnibus vt hoc etiam comprehẽdatur, vniuerſalis, q̃ gradus gratiæ, qui correſpõdet ſacramento, nunquam niſi in re ſuſcepto confertur. Et ideo admonendi maximè ſunt parœciarum ſacerdotes, ne ex quacunque leui cauſa omittat bucellam infirmis porrigere, fraudantes eos illo gradu gratiæ, quam virtute operis ſacramenti reciperent. Grauiter enim falluntur putantes idem eſſe adorare & ſuſcipere niſi quantum ad præceptum implẽdum. Quod enim, ait, ſuper Ioan. Auguſtinus. Credere in Ieſum Chriſtum, hoc eſt manducare panem viuum. Et in libro. de pœnitentiæ medicina, Quid paras dentem & ventrem? crede & manducaſti, qui canones referuntur de conſecrat. diſtin. 2. ſolùm de illa manducatione intelligitur, quæ eſt de neceſſitate ſalutis, vt hîc, ait, Sanctus Thomas, & ſuperiùs latiùs quæſt. 73. arti. 3. Ad ſalutem enim ſufficit hoc ſacramentum ſuſcipere in voto, ſi tamen per ſuſceptionem baptiſini, aut pœnitentiæ, aut veram contritionem aliàs ſit homo in gratia. Vnde ſi infirmus non ſit niſi tantùm attritus, nunquam per adorationem ſacramenti fiet contritus, nec recipiet gratiam potiùs quàm dum ſanus adorat in eccleſia. Vide quanta

Doctrinã notandum.

Admonitio

iactura

iactura fiat ex leui causa tũc nõ conferre sacramentum. Quando verò vomitus, vel alia irreuerentia timetur, tunc saluti infirmi præferenda est reuerentia sacramenti, atque adeò nõ est ministrandum.

1. Argum. ¶ Secundo arguitur. Hoc sacramentũ est quædam spiritualis refectio: huiusce modi autem refectio magis ad vsum gratiæ, quã ad eius perfectionem pertinere videtur: non ergo gratiam confert. Respõdetur ad minorem negando refectionem pertinere dumtaxat ad vsum gratiæ, imò etiam pertinet per se ad augmentum & per accidens in eo qui accedit attritus ad receptionem: nam si vti gratia, est refici, fit vt & ipsam recipere ad id pertineat, sicut receptio cibi. Imò nõ solùm augmentũ vel receptio gratiæ, sed etiã charitatis est huius sacramenti effectus. Neq; id tantùm propter generalem connexionem: quia gratia vbicunque recipitur, secum adfert charitatem cum aliarum virtutum comitatu, sed ex peculiari natura refectionis, quæ fit per calorem, qui quidẽ calor proprius est charitati. Vnde Damascenus lib. 4. cap. 14. Damasce. Sacramentũ hoc carboni cõfert, quem Esaias vidit cap. 6. carbo nanque non est simplex lignum, sed igni vnitũ, sicuti & panis cõmunionis (hoc est corpus Christi) nõ simplex est, sed diuinitati vnitus, atque adeò sumentẽ per amorem Deo coniungens. Cùm autẽ secundũ Gregorium amor Dei non sit otiosus, sed magna operetur, si vt hoc sacramentum non modo gratiam & charitatem cõferat, sed ad vsus etiã & actus earũ excitet, iuxta illud. 2. Corint. 5. Charitas Christi vrget nos. Colligitur ergo, vt virtute huius sacramenti anima reficiatur, & delectetur, & inebrietur dulcedine bonitatis diuinæ, quæ omnia dicunt actum & vsum, secun- Cantico. 5. dùm illud Canticor. 5. Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Vnde Durandus. distin. 12. quæst. 4. aliud discrimen ponit inter augmentum gratiæ, quod est effectus huius sacramenti, & illud, quod fit in confirmatione: nam illud magis comparatur augmento non viuentium, vt si aquæ aquam apponas. Hoc autem, quia fit per viam nutritionis æquiparatur augmento viuentium, quod fit calore interno, & vitali opera.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. In hoc sacramento, vt suprà dictum est corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis verò pro salute animę: corpus autem non est gratiæ capax: ergo saltem quantum ad hunc effectum hoc sacramẽtum non confert gratiã. Respondetur, q̃ cùm sacramenta operentur salutem, quam significant, fit vt secundùm quandam similitudinem & attributionem, dicatur corpus offerri pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quamuis cùm vtrobiq; sit totus Christus vtrũque & corpori conferat & animæ. Adde q̃ licèt corpus non sit capax subiectum gratiæ, ex anima tamen gratuitus effectus gratiæ redundat in ipsam tã in præsenti seculo, in quo per Dei gratiam exhibemus mẽbra nostra, vt, ait, Paul. ad Rom. 6. arma iustitiæ Deo, quam in futuro, vbi corpus incorruptionem & gloriã ex animi redundantia sortietur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

SEquitur de alio effectu huius sacramenti: scilicet, an sit adeptio glorię. Respõdet. S. Thom. vnica affirmati ua conclusione. Cõuenit huic sacra Cõclusio mẽto cautam esse adeptionis vitæ æternæ. Probatur primò ex verbo Christi Ioann. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternũ: vita enim æterna idem est, quod gloria æterna. Deinde probatur ex duplici capite: scilicet, tã ex eo, quod continet & repręsentat, quæ sunt Christus & eius passio, quàm ex vsu sacramenti eiusq; speciebus. Christus enim, qui hic cõtinetur, per suã passionẽ, quæ hic repręsentatur, aditum nobis pandit sempiternæ vitæ, secundùm illud ad Hebrę. 9. Noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt accipiãt repromissionem æternæ hæreditatis. Ad cuius significationem in forma calicis habetur. Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamenti. Secundo eadem cõclusio fit manifesta ex vsu & speciebus. Est enim spiritualis refectio, & vnitas, quæ per speciem panis & vini, vt art. præcedenti dictũ est, significatur, quę quidem refectio & vnitas in hac vita imperfectè habetur: in futura verò perfectè. Vnde August. super illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus. Cũ cibo, inquit, & potu id appetant homines, vt non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat, nisi iste cibus & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta.

¶ Qui conclusionem huius articuli superficie tenus aspexerit, putabit adeptionem gloriæ non esse proprium effectum huius sacramẽti. Expositio articuli.

ſed per accidens, quod eſt omnibus generale, quando conferunt primam gratiam. Aperire enim gloriam, illi conuenit ſacramento, quod per ſe confert primam gratiam, vt eſt baptiſmus, vt dictinct. 7. quæſt. 1. artic. 7. dictum eſt, & per ſuam formam pœnitentiam, per quam remittuntur actualia. Cùm ergo hoc ſacramẽtum, dum cõfertur in re, non habeat per ſe cõferre primam gratiam, fit vt neque cõferre gloriam, ſed augere. At verò mens Diui Thomæ ſublimior eſt, cenſet enim hoc per ſe conuenire huic ſacramento, ſicuti baptiſmo, licèt quodammodo differenter. Primum, quia vt articu. proximo dicebamus: in baptiſmo includitur votum huius tanquã finis omnium ſacramentorum, per quem modum confert primam gratiam. Secundò, quod ad rẽ magis attinet, quod cùm gloria non ſit niſi vita æterna, cuicunque ſacramento per ſe conuenit dare aut ſuſtentare vitam ſpiritualem, quæ hic incipit & in futuro ſeculo perpetuatur, conuenit propriè conferre gloriam. Sacramẽtis ergo cõfirmationis, extremæ vnctionis, ordinis, & matrimonij, quia ſua gratia non eſt per ſe dare vitã, niſi per accidens, quando accedẽs eſt attritus, ſed alios habent effectus, non per ſe conuenit conferre gloriam. Baptiſmo verò & euchariſtiæ per ſe id conuenit: baptiſmus enim, quia eſt regeneratio dat nobis vitam faciendo nos filios Dei, & ſi filios, vt, ait, Roman. 8. Paul. ergo hæredes æternæ vitæ. Euchariſtia verò quia eandem vitam ſuſtentat, nutrit & auget, virtute ſua facit, vt detur nobis perpetua in patria.

1. Argum. ¶ Primum argumentum Sancti Thomæ eſt. Effectus proportionatur cauſæ: hoc autem ſacramentum conuenit viatoribus, quibus datur cauſa ſuſtinendi vitam huius ſeculi: viatores autem non ſunt capaces gloriæ: ergo virtute huius ſacramenti non confertur. Reſpondetur, quòd per hoc ſacramentum adipiſcimur gloriam, ſicuti per paſsionem Chriſti, cuius virtute operatur: per paſsionem autem non illico introducimur in gloriam, imò vt, ait, ad Roma. 8. Paulus, Oportet nos priùs in hac vita Chriſto compati, vt in futura cum ipſo conglorificemur. Hoc ergo ſacramentum eſt cauſa gloriæ, quatenus eſt viaticum ſubſidium ſuſtentandi ſpiritualem vitam per quam peruenimus ad gloriam. In cuius figuram legitur. 3. Reg. 19. quòd Helias comedit & bibit & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vſque ad montem Dei Oreb, quo celſitudo glorioſæ cõtemplationis deſignatur.

¶ Secundò arguitur. Multi accipiunt hoc ſacramentum, qui nunquam ad gloriam perũ- 2. Argum.
nient. vt. 21. de ciuitate Dei, autor eſt Auguſtinus, ergo effectus eius nõ eſt adeptio gloriæ. Negatur conſequentia: nam ſicut paſsio Chriſti per ſe ſufficiẽs eſt, vt per illã quiſq; gloriam adipiſcatur, ſi bene ſe ad illam accommodauerit: ſic & hoc ſacramentum. Si quibus ergo nõ prodeſt, nõ eſt ex defectu ipſius, ſed ex eorum culpa. Vnde ſuper Ioan. idem Auguſt. Multi, inquit, de altari accipiunt, & accipiẽdo moriũtur. Panem ergo cæleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate.

¶ Tertiò arguitur. Maius non efficitur à minori: maius autem eſt Chriſto in cœlo ſub propria ſpecie frui, quod pertinet ad gloriam, quàm ipſum ſub aliena in ſacramento percipere: ergo hoc non eſt illius cauſa. Reſpondetur ad maiorem, quòd licèt maius à minori nõ fiat tanquam à cauſa principali, fieri tamen poteſt tanquam ab inſtrumẽto, per aſciam enim fit ſtatua: ſic ergo per ſumptionem ſacramenti inſtrumẽtaliter adipiſcimur gloriam, quam Deus nobis confert. 3. Argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm effectum huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

SEquitur de tertio effectu, qui eſt expulſio mali: ſcilicet, peccati mortalis, vtrùm hoc conueniat euchariſtiæ ſicut baptiſmo & pœnitentiæ, quæ eſt abſolutio peccatorum. Ad quod per diſtinctionem reſpondetur quatuor concluſionibus. Sacramentum enim hoc conſiderari poteſt aut ſecundum ſe, aut reſpectu ſuſcipientis.

¶ Eſt ergo prima concluſio. Secundùm ſe conſideratum virtutem habet remittendi quęcunque peccata. Probatur, quia eſt inſtrumentum paſsionis Chriſti, quæ omnia peccata delere ſufficit, niſi obſtaculum inueniat. 1. Concl.

¶ Secunda concluſio. In eo, qui ſacramentum recipit cũ ſciẽtia peccati mortalis nullam operatur remiſsionem, imò culpam accumulat. Probatur primò ex illo. 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Vbi gloſſa. Ille manducat & bibit indignè, qui in crimine eſt, aut irreuerenter tractat, qui ideò iudicium manducat & bibit: ſcilicet, condemnationem. Et confirmatur 2. Concl.

ratione

ratione. Sacramentum hoc eo quòd datur in nutrimentum, est sacramentum viuentiũ, quibus solùm nutrimentum competit: ergo quicunque accedit cum conscientia peccati mortalis obicem opponit sacramento, tum quia non viuit, tum quia vniri non potest Christo tãquam eius membrum, qui est effectus sacramenti, & ideo tanquã indignus susceptor iniuriam irrogat sacramento, atque adeò veniam non obtinet, sed sumendo peccat. Vnde in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. Si mens in affectu peccandi est, grauatur magis eucharistiæ perceptione, quàm purificetur.

¶ Ad explicandum autem conclusionem, adhibentur aliæ duæ.

3. Cõclus. ¶ Tertia ergo est. Hoc sacramentum operari contingit peccatorum remissionem dupliciter, vno modo dum recipitur in voto, scilicet, dum quis iustificatur aut per baptismum, aut per confirmationem, vtrobique enim includitur eius votum, ceu omnium sacramentorum finis. Operari enim remissionem peccatorum, est primam gratiam cõferre, qualis per huiusmodi iustificationem confertur.

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Secundo modo hoc sacramentum in re susceptum conferre potest primam gratiam, atque adeò remissionem peccatorum, dum quis accedit in peccato mortali, cuius tamen nec cõscientiã habet nec affectũ, vt putà si accedat attritus putans se esse contritum, aut si sine culpa est oblitus alicuius mortalis. Tunc enim sacramentum hoc charitatis contritionem perficiet, & remissionem operabitur.

Expositio eiusd. ¶ Tres primæ conclusiones apud catholicos adeò sunt peruiæ, vt nulla indigeãt discussione, sed soli hæretici, qui negant sacramenta cõferre gratiam negant subinde per aliquod eorum cõferri remissionem peccatorum, sed peculiariter qui negant Christum contineri hîc secundùm veritatem. Subsequenter nullam huic sacramento attribuunt culparum remissionem, in quorum numero est Oecolampadius, contra quem lib. 2. de sacramento eucharistiæ. cap. 8. disputat Clichtouæus.

Augustin. ¶ Cæterum testimonium illud Augustini de ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. quod refertur de consecra. distinctio. 2. canon. Quotidie. Diuus Thomas hîc, ad secundam conclusionẽ, & Scotus & omnes de effectu peccati mortalis intelligunt: qui quidem aggrauat sumentis culpam: sed non desunt qui illud intelligãt de affectu peccãdi venialiter, propterea, quòd ait inferius, De illo dico, quẽ capitalia & mortalia peccata non grauant. Certiùs tamen est intelligi de affectu mortali, vt intelligitur a S. Thoma: nam affectus venialium non obstat effectui huius sacramenti, vt art. 8. per aliam authoritatem eiusdẽ Augustini constabit. Hunc autem locum art. 8. perpendemus, vbi disputabitur vtrùm affectus peccati venialis impediat effectum huius sacramenti.

¶ Quarta verò conclusio disputationem nobis prolixiorem aperiebat de accedẽte ad hoc sacramentum in peccato de quo est solùm attritus, quomodo tunc non modò non peccet, verùm & gratiam suscipiat, qua veniam obtineat. Sed ne toties eandem rem tangamus, hęc disputatio vsq; ad quæstionem subsequẽtem. artic. 4. reseruetur, vbi de accedẽte in peccato explorabitur an peccet.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Eccle- 1. Argum.
sia in quadam collecta petit. Sit hoc sacramentum ablutio scelerum: scelera autem non sunt, nisi peccata mortalia: ergo illa per hoc sacramentũ abluuntur. Respondetur non esse intelligendum de ablutione eorum, quorum conscientiam homo ad hoc sacramentum adfert, sed bifariàm aliter: scilicet, vt illa abluãtur, quorum conscientiam non habemus, iuxta illud Psalmi, Ab occultis meis munda me domine: aut illa quorum imperfectè dolemus, quẽ dolorem petimus per sacramentum perfici. Aut deniq; in hoc sensu petimus ablui: vt robur nobis per sacramentum accrescat.

¶ Secundò arguitur. Hoc sacramentum opera- 2. Argum.
tur in virtute passionis Christi sicut baptismus: per baptismum autem remittuntur peccata mortalia, vt suprà dictum est: ergo & per hoc sacramentum, præsertim cùm in forma calicis adhibeatur, Qui pro vobis & pro multis effundetur. Respondetur ad maiorem, discrimen esse inter baptismum, & hoc sacramentũ, quòd baptismus operatur in virtute passionis Christi tanquam regeneratio spiritualis, quæ scilicet est mutatio de nõ esse spirituali in esse spirituale: præterea datur per modum ablutionis. Quorum neutrum obstat, quominus possit quis dignè ad ipsum accedere cum conscięntia peccati mortalis, dummodò non habeat cõplacentiam, vt suprà expositum est, ac perinde optans à suis delictis per baptismum ablui & de morte transire ad vitam. Sed per hoc sacramẽtum homo suscipit Christi gratiam pro spirituali nutrimẽto, quod nõ conuenit mortuo in peccatis: & ideo per se exigit, vt nemo ad ipsum accedat: nisi qui bona fide crediderit se viuere vita gratiæ. Ex natura ergo diuersa horum sacramentorum, diuersa colligitur dispositio in suscipiente. Ad baptismum nanq;

ſufficit, vt nõ opponat obicem: ad euchariſtiã verò, vt probet ſeipſum, vt ait Paul. antequàm de pane illo edat, aut de calice bibat.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Per hoc ſacramentum gratia confertur: ſed effectus gratiæ eſt iuſtificatio à peccatis mortalibus, ſecundùm illud ad Rom. 3. iuſtificati gratis per gratiam ipſius: ergo per hoc ſacramentum remittuntur mortalia. Reſpondetur, q̃ licèt gratia per ſe ſufficiat remittere peccata, non tamẽ actu remittit niſi quando datur prima: hoc autem ſacramẽtum dum re ſuſcipitur, non habet per ſe cõferre primam gratiam, ſed augere per nutrimentum. Quare nec per ſe conuenit ei, peccata remittere, ſed per accidens ratione ſubiecti: quia ſcilicet ſuſcipiens putat ſe carere peccato, quod tamen habet.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm per hoc ſacramentum remittantur peccata venialia.

CVm dictum ſit, huic ſacramento remiſſionem mortalium peccatorum non competere, quæritur, an idem ſit de venialibus cenſendum. Et reſpondetur

Concluſio. concluſione diuerſa. Hoc ſacramentum virtutem habet ad remiſſionem venialium. Primò probatur authoritate Innocentij libro de myſterio miſſæ, dicentis, Hoc ſacramentũ venialia delet, & cauet mortalia. Deinde probatur rationibus duabus, quarum vna ſumitur ex natura ſacramenti, atque altera ex re ipſius. Natura enim ſacramenti eſt ſuſcipientes ſpiritualiter nutrire: natura autem nutrimenti corporalis eſt reſtaurare id, quod quotidie per actionem caloris naturalis deperditur: cùm ergo ſimiliter calore concupiſcentiæ per peccata venialia aliquid feruoris charitatis amittatur, fit vt ex natura huius ſacramenti eiuſmodi venialia remittantur. Vnde Ambro. libro de ſacrament. Iſte, inquit, panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Secundò probatur ex parte rei huius ſacramẽti, quæ eſt charitas non ſolùm in habitu, verùm etiam in actu. Diximus enim artic. 1. per hoc ſacramentum excitari nos ad amoris feruorem: actus verò & feruor charitatis, ſicuti per venialia, dum actu committuntur, tepefit, ſic cùm complacentiam eorum non inuenit, eadem venialia viciſsim delet.

Expoſitio articuli. ¶ Notato in primis diſcrimen hoc, quod cùm hoc ſacramentum in re non habeat per ſe conferre primam gratiam, imò illam ſupponit, nõ habet per ſe remittere mortalia, niſi ex ſui voto, quod includitur in baptiſmo. Quare ſi recipiatur cum conſcientia peccati mortalis, illud non remittit. At verò quia peccata venialia gratiam nõ excludunt, dignè quis cum illis poteſt ad hoc ſacramentum accedere, cui ideo virtute ſacramenti remittentur, niſi qui accedit obicem adferat alicuius venialis maculæ. Obex enim ille obſtabit remiſsioni illius venialis peccati non tamen remiſsioni aliorum: quia venialium peccatorum poſſunt aliqua ſine cæteris remitti.

¶ Hæſitabit quis forſan, eò quòd Diuus Tho Dubitatio. mas videtur peculiariter hunc effectum huic ſacramento tribuere, cùm tamen ex altera parte cunctis videatur communis: nam cùm omnia gratiam conferant, cuius peccatum veniale obex non eſt, videntur venialia per omnia ſacramenta remitti. Ad hoc bifariàm reſponderi poſſet. Primò quòd cùm ſuſceptio aquæ luſtralis & epiſcopalis benedictio, atque alia id genus ſacramentalia remittant omnia venialia, quorum complacentiam non inueniunt, abſque aliquo eorum dolore, probabile eſt, vt per omne ſacramentum generali ratione gratiæ pariter remittantur. Nihilominus tum baptiſmus, tum etiam hoc ſacramentum id habet ex ſua natura propriè: ille ſcilicet, quia regenerat hominem in nouam vitam, hoc verò propter rationes in præſentiarum allatas. Attamen & veritati fortè ſimiliùs & mẽti Sanct. Thomæ vicinius reſpondetur negando idem omni ſacramento conuenire.

¶ Arguit nanq; ſic primo loco S. Thom. Hoc 1. Argu. ſacramentum, vt ſuper Ioannem ait Auguſt. eſt ſacramentum charitatis: venialia autem nõ cõtrariantur charitati: cùm ergo nihil niſi per ſuum contrarium corrumpatur, videtur hoc ſacramentum minimè venialia remittere. Et reſpondet ad minorem, quòd licèt venialia nõ obſtent habitui charitatis ſicut nec gratiæ: nihilominus contrariantur actuali feruori charitatis. Vnde cùm ille ſit effectus huius ſacramẽti, per illum remittuntur. Vult ergo S. Thom. nõ remitti venialia per habitum charitatis aut gratiæ, ſed per actum. Cùm ergo per alia ſacramenta, ſi nudam eorum naturam contempleris, non niſi habitus infundatur, non habent venialia remittere, præter baptiſmum, qui eſt noua regeneratio. Vnde Iulius papa can. Cum omne. de conſec. diſt. 2. Omne, inquit, crimen atque peccatum oblatis Deo ſacrificijs delebitur. Et Gregorius can. Species. huic etiam ſacramento peccatorum remiſsionem adſcribit.

Quod

Quòd autem aqua benedicta & alia sacramentalia veniales culpas deleant, ex peculiari institutione & intentione sortiuntur.

1. Argum. ¶ Secundò arguitur. Si per hoc sacramentum venialia remitterentur, fieret vt remitterentur vniuersa: quare frequẽter affirmare possemus, nos esse sine peccato, contra illud. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Respondet D. Thom. illud verbum non sic esse intelligendum, quin aliqua hora absq; omni reatu peccati venialis possimus existere: sed sic, quòd istam vitam neque sancti absq; huiusmodi leuibus culpis ducunt. Adde, q̃ Ioannes non dicit nos non posse esse sine peccato, sed quòd nemo id debet dicere: quia nescit an alicuius habeat complacentiã, quæ ipsum lateat. Quare licèt quispiam dicat nullius se memorem esse peccati venialis, non se seducit, sed dum pro certo affirmat nullũ ha-

3. Argum. bere. ¶ Tertiò arguitur. Contraria mutuò se expellunt, sed peccata venialia non sunt sacramento contraria: quia prohibent neminem ab eius perceptione, dicente Augustino super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerunt manna in deserto. Innocentiam ad altare apportate: peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera: ergo venialia per hoc sacramentum non tolluntur. Respondetur, maiorem esse charitatis virtutem in bonum, quæ charitas effectus est huius sacramẽti, quàm venialium peccatorum in malum. Quare venialia nõ possunt in totũ impedire charitatis actũ, licèt eis quis accedat infectus ad sacramentũ: & ideo sacramẽtũ ipsum illa poterit delere. Cõplacẽtia autem venialium impedimento esset ne delerentur.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

CVlpam consequitur pœna: & ideo quæritur, vtrùm per hoc sacramentum etiam pœnæ peccatorum remittatur. Ad quod suppositã distinctione D. Tho. quatuor conclusionibus respondet. Hoc enim sacramentum, vt initio diximus, & in fine dist. 13. quæst. 2. art. 1. examinabimus, singulare hoc habet, vt sit non solùm sacramentum, sed etiam sacrificium. Habet enim rationem sacrificij inquantum offertur, rationem verò sacramenti inquantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit: effectum verò sacrificij in eo, qui offert, atque in ijs, pro quibus offertur. Et quidem inquantum sacramentum, operatur vno modo directè, ex vi sacramenti, atque altero ex concomitantia, sicut dictum est de continentia: quòd scilicet sub speciebus panis corpus cõtinetur ex vi sacramenti, sanguis verò ex concomitantia.

Eucharistia est & sacrificiũ, & sacramẽtum.

¶ Est ergo prima conclusio. Hoc sacramẽtum directè nullam habet remittere pœnam, sed solùm ex concomitantia. Probatur, sacramentũ enim illud habet effectum directum ad quem institutum est: hoc autem non fuit institutum nisi ad nutriendum hominem, atque adeò ad incorporãdum ipsum Christo, sicut membrũ capiti, & ad conglutinandum ipsum cum cæteris fidelibus, vt vniãtur sicut membra in vno corpore, quos quidem effectus & corporale nutrimẽtum habet: quæ quidem ratio nullam includit pœnarum remissionem. At quia hæc vnio fit per actum feruoremq; charitatis, & huiusmodi feruor non solùm veniales culpas remittit, verùm & pœnas quatenus est actus amicitiæ Dei, ex hac parte per hoc sacramentum nonnihil suppliciorum cõdonatur. Secũda conclusio. Non tamen semper remittitur omnis pœna, sed secundùm modum cuiusq; deuotionis & feruoris. Nam cùm non remittatur per habitum, sed per actum, quantus fuerit actus, tanta erit & remissio.

1. Cõclusio

2. Cõclus.

¶ Tertia conclusio. Hoc sacramentum inquãtum sacrificiũ de se habet q̃ sit satisfactorium pro offerente, & pro quibus offertur.

3. Cõclus.

¶ Quarta conclusio. Quanuis oblatio ex sui quãtitate sufficiat pro satisfactione totiùs pœnæ, tamen in re non habet efficaciã nisi pro ratione & quantitate deuotionis & feruoris tam offerentis, quàm illorum, pro quibus offertur. Quare non semper satisfacit pro tota pœna. Probatur, quia satisfactio magis attenditur penes deuotionem offerentis, quàm penes quantitatem rei oblatæ, vt patet in illo exemplo Luc. 21. de vidua, quæ cum non obtulisset nisi duo minuta æra, iudicio Christi pluris fuit eius oblatio æstimata, quàm oblationes aliorum, qui pretiosiores nummos in gazophylacium mittebant.

4. Cõclusio

¶ Hic discrimen adnotandũ est, q̃ cùm hoc sacramentum quatenus sacrificium gratiam nõ conferat, fit vt illa ratione neque vllam operetur culparum remissionẽ, nisi per modũ meriti si offerens sit in gratia, vt. d. 13. q. 2. art. 1. explicabimus: quia offert hostiam sanctam. Et ideo hactenus in remissione culparũ nulla est habita mentio huius sacramenti quatenus est sacrificiũ. Habet autem per se rationem satisfactionis pro pœnis culparum non tantũ venialium

Expositio articuli.

lium verum etiam mortalium, quæ iam ſunt per gratiam deletæ, prodeſtq; offerenti, & pro quibus offertur. Et ideo de iſtis cõcluſionibus iterũ nobis. d. 18. inter agendum de ſatisfactione, cõmemorandum eſt. At verò circa intellectũ quartæ dubiũ eſt nõ mediocre, quomodo D. Tho. intelligat oblationem huius ſacrificij ex ſui quantitate ſufficere ad ſatisfaciendum pro omni pœna: nihilominus non eſſe ſatisfactoriam niſi pro quantitate deuotionis offerẽtis, & illius pro quo offertur. Hæc enim verba ſubmouere videntur celebrẽ illam quęſtionẽ, vtrùm miſſa oblata pro pluribus, tantundem ſingulis valeat, quantum ſi oblatio pro vno ſolo fieret. Hanc verò quæſtionem, etſi lib. 9. de Iuſti. & iur. q. 2. art. 2. tractauerimus, cùm exactiùs limatiusq; inferiùs. d. 13. q. 2. art. 1. examinabimus. Quare de illa nihil in præſentiarũ. Imò verò cùm illius examen præſenti concluſioni nõ parum lucis adferat, illic ampliùs hæc elucebit. ¶ Ne tamẽ hic nihil dicamus, animaduertendum eſt, id quod in hoc ſacrificio offertur, eſſe per ſe infiniti valoris: eſt enim corpus & ſanguis, quæ cùm ſint diuinitati coniuncta, ſunt ſuppoſiti infinitè grati, & ideo quantum eſt de ſe ad infinitum effectum ſufficeret. Attamen quia ſacrificium non ſolùm dicit rẽ oblatam, ſed oblationem: nempe offerentis actum, fit, vt quantum ad efficaciam, dum ab hominibus offertur, non habeat niſi taxatum effectum. Sacrificium verò Chriſti in cruce non tantùm quia id quod offerebat erat infinitum ſed quia ipſe offerens erat ſuppoſitum infinitè gratum Deo, fuit ſimpliciter infiniti valoris: non autem ſic dum ab homine puro offertur, licèt per noſtram oblationem illa Chriſti quoad efficaciam applicetur, ſed creſcit valor ſecundùm deuotionem offerentis. Dum enim duo nummum eiuſdem valoris pauperi porrigunt, ille qui ardentiori effectu eum largitur, plus meretur. Et huic veritati ſeruit exemplum viduæ offerentis duo minuta ex maiori feruore: tametſi etiam illic res oblata ſecundùm proportionem ſuæ inopiæ erat maior, quàm pretioſior nummus oblatus à diuite. Sic ergo in propoſito, quia res oblata eſt eadem, quanto ſanctiori animo fiat oblatio, erit magis ſatisfactoria.

Dubium. ¶ Sed tamẽ veritas hæc perſpicaciori indiget explicatione. Quæritur ergo, Vtrùm ſatisfactio in diuerſis pẽſetur ſolùm ad æqualitatem deuotionis, vt ſi vnus offerat deuotione vt vnum, & alter vt duo, ſatisfactio huius ſit dupla ad ſatisfactionem alterius. Apparet enim hãc eſſe ſententiam S. Tho. quoniam quantitas deuotionis vnius eſt dupla ad quantitatem deuotionis alterius. In contrarium tamen eſt, q; ſatisfactio huius ſacrificij attendi debet non ſolùm ex opere operãtis: ſcilicet, ratione meriti, ſed ex opere, quod vocant, operatũ: nẽpe, virtute hoſtiæ oblatæ: & ſuperiùs diſt. 6. inter diſputandum de effectibus baptiſmi diximus effectum ipſum ſacramẽtalem fieri maiorem in eo qui habet maiorem deuotionẽ. Quare qui offert deuotione, vt duo, videtur ſatisfacere, primùm ratione deuotionis in dupla, quàm ille qui offert deuotione vt vnum, & præterea ex opere operato etiam in duplo.

¶ Reſpondetur primũ conſultò D. Thomam & graues doctores non eſſe ſolicitos tam minutatim iſtos gradus admetiri. Nam ſatis eſt, quòd qui maiorem habet deuotionem, plus participat ſatisfactionis ratione eiuſdẽ hoſtię, ſed fortè non in eadem proportione: neq; virtute meriti neq; virtute operis exhibiti: quia non omnia duplantur. Enimuerò ſi duo æquè diuites æqualem pecuniam offerant Deo, non ideo quòd Petrus offert duplo maiori deuotione duplicatur ei vel meritũ, vel ſatisfactio: quia eſt conſiderãda & deuotio & res oblata: & quia res oblata non duplicatur, non totum quod facit Petrus duplicatur reſpectu eius qđ facit Paulus: & ideo nec duplicatur ſatisfactio nec meritum. Vnde D. Tho. ſolùm dicit q; magis attenditur animus offerentis, q̃ quantitas oblationis: ſed nihilominus attenditur quantitas etiam oblationis. Quare cùm offerentes ſacrificium eandem rem offerant, fit vt quanuis ex deuotione offerentis creſcat ſatisfactio, nõ tamen in eadẽ proportione, qua excedit deuotionẽ alterius. Et eodẽ modo diximus de gratia ſacramentali, q; licèt creſcat ratione deuotionis ſuſcipientis, nõ tamen ad æqualem quãtitatem. Vt ſi deuotio ſit vt decem, ſacramentalis gratia creſcat vt decem ſupra illam, quæ datur ratione meriti. Secũdò reſpondetur non eſſe omnimodam ſimilitudinem inter ſacrificium & ſacramẽtum: nam gratia ſacramentalis confertur virtute ipſius ſacramenti tanquã operis & inſtrumenti Dei homine ſolùm concurrente, vt dignè ſuſcipiat, & ideo creſcit ſecundùm diſpoſitionem ſubiecti: ſcilicet, ſuſcipientis: ſed ſatisfactio in ſacrificio nõ datur tãquam per ſolum inſtrumentum Dei, vt homo non faciat niſi dignè recipere: imò eſt opus ipſius offerentis. Et ideo creſcit per eius deuotionẽ tanq̃ per cauſam agentem. ¶ Ex his ergo fit conſequens tantam eſſe poſſe deuotionem offerẽtis, vt pro vniuerſis pœnis & venialium & mortalium quoad culpã remiſſiorum quantumuis

Diſcrimen inter ſacramentum & ſacrificium.

tumuis magna fuerint, virtute huius sacrosan cti sacrificij plenissima fiat satisfactio. Id quod D. Thomas insinuat dicens quòd hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendū pro omni pœna, nisi ex parte deuotionis quidpiā deficiat. Sed hæc loco citato. d. 13. fulgentiùs elucebūt, vbi præter satisfactionem, alios effe ctus sacrificio conuenire monstrabimus.

1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Thom. est. Per hoc sacramētum, sicut per baptismum, cōmunicatur nobis effectus passionis Christi: sed per baptismum recipit homo plenissimam remissionem peccatorum quoad culpam & pœnam, vt suprà dictum est: ergo & per hoc. Negatur consequentia: nam cùm baptismus sit regeneratio, vt per quem commorimur Christo, & resurgimus in nouam vitam, per se institutus est in remissionem totius culpæ & pœnæ: hoc autem quia non est nisi in nutrimentum, non habet illum effectum remittendi pœnas, nisi secundum quātitatem deuotionis, per quā fit spiritualis nutritio.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Nihil in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi, vt ait Alexander Papa de consecr. dist. 2. can. Nihil. Per sacrificia verò veteris legis homo satisfaciebat pro peccatis suis iuxta legem Leui. 4. &. 5. Si peccauerit homo offerat hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur ei: ergo per hoc sacramentum plenissima fiet remissio. Respō sio Sanct. Thomæ est nimis compendiosa, & ideo notato discrimen, ꝙ in antiqua lege sicut nullum erat sacramentum, quod virtute operis conferret gratiam (licèt in circuncisione cō ferretur virtute fidei) ita nullum erat sacrificium, quod ex opere (quod aiunt) operato ali quam haberet satisfactionem: quia non erant instrumenta passionis Christi: sed meræ protestationes fidei eius venturi: quare solùm per modum meriti operantis & augebant gratiā, & satisfaciebant pro culpis. Quapropter hoc nostrum sacrosanctum sacrificium lōgissimè illis antecellit, non solùm in re oblata: quia illi offerebant animalia, nos verò corpus & sanguinem Christi, eius diuinitati coniuncta, verùm & in satisfactione virtute operis operati, quæ illic nulla erat. Applicabantur nihilominus certis peccatorum speciebus expiādis certa sacrificia, vel propter adaptationē rei oblatæ ad culpam, vel propter repræsentationem ecclesiæ nostræ, in cuius figura omnia illis cō tingebant. Respondet ergo Sanct. Thomas ad minorem, quòd reliquæ oblationes tam veteris legis quàm nouæ, non solùm non per se operantur ad remissionem totius pœnę, verùm neque adęquant virtutem huius nostri neque quantum ad quantitatem rei oblatæ, neque quantum ad deuotionem offerentis, quæ inniti tur intētione ecclesiæ. Et nihilominus ex defectu deuotionis offerentium, vel illorum pro quibus offertur, euenit, vt nec hoc sacrificium pro tota pœna satisfaciat.

Satisfactio per eucha. qualis & quāta egre gie.

¶ Et similiter respondetur ad tertium quando arguitur. Per hoc sacramentū aliquid de reatu pœnę dimittitur, quapropter pœnitentibus solent in satisfactionem iniungi eleemosynæ pro celebratione missarum: ergo qua ratione remittitur aliquid, remittitur totum. Negatur enim consequentia. Defectus quippe non accidit ratione sacrificij, sed ex tēpore deuotionis. ¶ Sed arguis. Tam multa esse possent tam que nefanda hominis flagitia, vt vnum sacrificium, quantacunq; deuotione oblatum, non sufficeret ad satisfaciendum pro omnibus. Negatur assumptum: imò tanta esse posset deuotio non solùm sacrificij, verùm etiam contritionis, vt vna ad plenam omnium criminum satisfactionem sufficeret.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm per hoc sacramentum præseruetur homo à peccatis futuris.

Væritur vtrùm non solùm respectu præteritorum, verum etiam respectu futurorum criminum habeat hoc sacramentum efficaciam. Et respondetur hac affirmatiua conclusione. Hoc sacramentum inter alios effectus, hūc etiam habet, vt à peccatis in posterum præseruet. Conclusio hæc primùm elicitur ex verbis Christi Ioan. 6. Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit non moriatur, quod cùm planum sit non intelligi de morte corporali, fit vt intelligatur de morte spirituali, quæ fit per peccatum. Secundò patet ratione. Cùm enim peccatum sit quædam spiritualis mors, fit vt quemadmodum corpus à morte, sic & anima præseruetur à peccato, præseruatur autem corpus bifariàm. Vno modo interiùs cōtra illa, quæ intrinsecus sunt causa mortis, & sic præseruatur per corroborationem cibi & potus, quibus reficiuntur humidi ruinæ, quæ fiunt per actionem caloris naturalis, & per medicamenta, quæ morbis obsistunt. Et alio modo defenditur homo per arma & munimenta exteriora aduersus

Cōclusio

hostes

hoſtes qui cauſa eſſe poſſunt violentę mortis. Vtroque ergo modo hoc ſacramentum nos à peccato tuetur. Primũ, ſcilicet, per hoc quòd nos cum Chriſto per gratiam conglutinat, ac ſubinde ſpiritualem noſtram vitam corroborat tanquam cibus & potus, & ſpiritualis medicina: nam vt eſt in Pſalmo, Panis cor hominis confirmat. Vnde Auguſt. ſuper Ioã. Securus, inquit, accede, panis eſt, non venenum. Altero etiam modo tanquam ſignum paſsionis Chriſti, per quam dæmones victi ſunt, aduerſum eoſdẽ nos dæmones communit, infeſtiſsimas eorum pugnas propulſando. Vnde Chryſoſto. ſuper Ioan. cap. 6. Vt leones, inquit, flammam ſpirantes, ſic ab illa mẽſa diſcedimus terribiles effecti diabolo.

Expoſitio articuli. ¶Effectus hic huius ſacramenti attenta meditatione contemplandus eſt: videlicet, quemad modum per ſe propriè & inter omnia ſingulariter hoc ſacramentum, noſtram habeat ſpiritualem vitã perpetuare, ſi nos ſemper ipſum pro rei dignitate ſuſciperemus & tractarem⁹. Hic enim eſt legitimus illorũ Chriſti verborũ ſenſus Ioan. 6. Hic eſt panis, qui de cœlo deſcẽdit. Non ſicut manducauerunt patres veſtri manna & mortui ſunt. Qui mãducat hunc panem viuet in æternum. Hoc eſt, quoniam mãna nõ erat diuinitus miſſum niſi in ſubſidium tẽporalis vitæ, quæ ſuapte natura finitur, manducantes tandẽ mortui ſunt. Hic autem meus panis, quia præſidium eſt ſpiritualis vitæ, quæ per ſe eſt perpetua, neq́ue per corporis mortem interpolatur, virtutem habet eandem cibandi, & à morte peccati tuendi. Et accedit ratio, ꝙ cùm eadem via tum intrinſecus per ſenſuales carnis illecebras, quæ ſecundùm Paulũ cum ſpiritu continenter colluctatur, tum extrinſecus per dæmonum prælia oppugnetur, contra vtrunque hoc ſacramentum vigorem habet. Nam cùm, vt ait Ariſtote. eiſdem nutriamur & ſimus, & per hoc ſacramentum corpore & ſanguine Chriſti in dies nutriamur, deberemus, niſi noſtra nos nequitia comprimeret, & potiſsimùm ſacerdotes, per continuam huiuſmodi nutritionem in Chriſtum adeò eſſe cõuerſi, vt nihil in nobis niſi ipſe viueret, ac ſubinde eius ſpiritus, cui adeò nullus carnalis inſultus prę ualere poſſet. Ad hęc, licèt reliqua ſacramenta in virtute paſsionis Chriſti operẽtur, hoc tamen quatenus ſacrificium, ipſiſsima eſt eius imago, vbi ſacerdos Chriſtum repræſentans ipſius corpus immolat. Quare non tãtùm quaſi crucis ſignaculo, ſed quaſi ipſo crucifixo Chriſto, angelorum q́ue comitatu ſacramento iſto dæmones abiguntur. Quapropter impudentia nefanda eſt tum aliorum fidelium ad ſacramentum hoc indies accedentium, tum præſertim ſacerdotum, qui quotidie hoc pane cœleſti victitantes, vlli vel carnis vel dæmonis prælio ſuccumbant.

¶Eſt ergo primum argumentum Sanct. Tho. exageratione dignum. Arguit ſiquidem. Permulti hoc ſacramentum quotidie ſumentes in dies in crimina prolabũtur, quod ſi à peccatis præſeruaret, non accideret: non ergo hic eſt eius effectus. Sed nihilominus reſpõdet, quòd effectus huius ſacramenti, (quæ cuiuſcunque cauſæ actiuæ generalis conditio eſt) recipitur in homine ad modum ipſius recipientis. Vnde quia homo ſuapte natura liber eſt, liberuḿq; eius arbitrium in hac vita non eſt in bonum confirmatum, licèt ſacramentum per ſe virtutem habeat ipſum in bono ſeruandi, non tamen poteſtatem tollit, quin poſsit eſſe in malum flecti. 1. Argu.

¶Secundò arguitur. Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, charitas autem nõ videtur à futuris peccatis præſeruare, quandoquidem per peccatum amittitur: ergo hoc ſacramentum non præſeruat à peccatis. Reſpondetur negata minori: imò charitas ſuopte ingenio & virtute à peccato præſeruat, iuxta illud ad Rom. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sicuti & gratia eo quòd eſt ſemen gloriæ, ſecũdùm illud. 1. Ioan. 3. Omnis, qui natus eſt ex Deo peccatum non facit: quoniã ſemen ipſius in eo manet, & nõ poteſt peccare (ſcilicet mortaliter) quoniam ex Deo natus eſt. At quoniã forma recipitur in ſubiecto per modum ſuſcipiẽtis, fit vt ratione humanæ libertatis habeat tam charitas quàm gratia in hac vita, vt ſint mutabiles, & amiſsibiles, quouſque in patria liberum noſtrum arbitrium confirmetur in bonum. 2. Argu.

¶Tertiò. Origo peccati in nobis eſt lex peccati: ſcilicet, ſenſualitatis concupiſcentia, quę vt ait Paul. ad Roma. 7. eſt in membris noſtris: ſed mitigatio fomitis quæ eſt eiuſmodi lex, non ponitur effectus huius ſacramenti, ſed baptiſmi: ergo præſeruare à peccatis illi potiùs congruit, quàm euchariſtiæ. Reſpondetur, ꝙ licèt baptiſmus directè habeat diminuere fomitem, eo quòd ex originali culpa, quam baptiſmus delet, relictus eſt: euchariſtia tamen, quia tanquam nutrimentum directè habet cõfirmare cor: ſcilicet, voluntatem, conſecutiuè habet remittere fomitem. Vnde lib. 83. quæſt. Auguſt. Augmentum inquit charitatis eſt diminutio cupiditatis. 3. Argu.

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hoc sacramentum prosit alijs quàm sumentibus.

CVm nullũ alium sacramentum alijs quam sumẽtibus prosit, quæritur, vtrùm Eucharistia hoc habeat singulare, vt alijs prosit. Et respõdetur per distinctionẽ duabus cõclusionibus. Est em̃, vt dictũ est, huic sacramẽto singulare, vt sit nõ tantùm sacramentũ, verùm & sacrificium. In quantũ enim in eo repræsentatur Christi passio, qua, vt habetur ad Ephes. 5. obtulit se hostiã Deo, habet rationem sacrificij. In quantũ verò per ipsum traditur inuisibilis gratia sub visibili forma, habet rationem sacramenti.

Eucharistia est sacramentum & sacrificium.

1. Cõclus. ¶Est ergo prima conclusio. Hoc sacramẽtum sumentibus quidẽ prodest, non solùm per modum sacramenti, quia confert gratiam, verùm & per modum sacrificij, eo quòd pro omnibus sumentibus offertur. Id quod illis verbis canonis significatur. Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctũ filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur.

2. Cõclusio ¶Secũda conclusio. Alijs verò, qui nõ sumũt, prodest per modum sacrificij in quantũ pro salute eorum offertur, iuxta verbũ eiusdem canonis. Memento domine famulorum famularumq; tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel quitibi offerunt pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Atque vtrumque proficiendi modum expressit dominus Matthæ. 26. & Luc. 22. dicens, Qui pro vobis (scilicet sumentibus) & pro multis (scilicet alijs) effundetur in remissionem peccatorum.

Expositio articuli. ¶Quæstio hæc satis art. 5. explicata est. Vnde colligitur in quantum sacrificium non omnibus æqualiter prodesse quoad satisfactionem, sed illis amplius, pro quibus singulariter offertur, scilicet, qui vel eleemosynam pro missa obtulerunt, vel ex alia particulari causa singulari intentione à sacerdotibus designati sunt. Qua propter falsa est illorum sacerdotum existimatio, qui arbitrantur satis esse in genere offerre pro illis, quibus magis tenẽtur. Imò quamplurimùm conducit singulariter pro aliquo offerre: quod patet ex ritu ecclesiæ, quæ non sine causa expressè nominari iubet Papam, episcopum, & regem. &c.

Error sacerdotum.

¶Sed percontaris, vtrùm in quantum sacrificium solùm prosit per viam satisfactionis: nã postquàm illa ratione gratiam non confert videtur aliter non prodesse. Respondetur prodesse etiam offerẽtibus per modum meriti de condigno si sunt in gratia, vt distin. 13. quæst. 2. artic. 1. monstrabimus. Illis verò pro quibus offertur possunt ijdem offerẽtes mereri de cõgruo melius quàm per alia opera per hoc sacrificium bonum motum in Deum, & respiscentiam à peccatis eorumque à Deo veniam: atq; alia id genus beneficia & subsidia. Nam inter omnes orationes & sacrificia, hoc vt est excellentissimum, ita & efficacissimum, & Deo acceptissimum. Quo circa non solùm ad satisfaciendum pro alijs, verùm & ad reuocandum illos in viam salutis, atque ad alias commoditates tam spirituales quàm temporales, quę cadunt sub merito de congruo, præclara religio est & pietas missarum sacrificia offerre, vt sanctus ecclesiæ ritus attestatur, qui illa solennia pro pacé, pro fidei tutela, pro peccatoribus, & pro alijs multis temporalibus celebrat.

¶Arguit nihilominus primo loco S. Thom. Hoc sacramentum est vnius generis cum alijs: alia non prosunt nisi sumentibus: ergo neque hoc, sed iam responsum est, habere præ alijs vt sit sacrificium. *1. Argum.*

¶Secundò, effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ & gloriæ, & remissio culpæ ad minus venialis, si ergo alijs quàm sumentibus prodesset, contingere posset, vt quispiam propria actione vel passione ob id solùm quòd alius pro ipso sacrificium offerret, adipisceretur gratiam & gloriam ac remissionem culpæ. Respondetur egregiè consequentia perempta. Etenim sicut passio Christi vniuersis quoad sufficientiam prodest ad hos effectus obtinendos, nihilominus quantum ad efficaciam effectum non habet, nisi in illis, quibus per fidem & charitatem eadem applicatur passio: ita & hoc sacramentum, quod est eiusdem passionis memoriale, non habet effectum nisi in illis, qui per eosdem actus vel habitus eidem sacramento coniunguntur. Vnde Augustinus ad Renatum. Quis, inquit, offerat corpus Christi nisi pro ijs, qui sunt membra Christi? Quare in canone non oratur pro eis, qui sunt extra ecclesiam. Neque verò in illis, quibus prodest, æqualem habet effectum: sed secundum quantitatem deuotionis, vt dictum est. *2. Argum.* *Augustin.*

¶Contra hanc verò solutionem existunt duò argumenta. Primùm, quòd sequeretur hoc sacrificium nemini prodesse, nisi haberet tunc actualem deuotionem, atque adeò *Cõtra solutionẽ argumen. 1.*

eius,

eius ſatisfactio non prodeſſet illis, qui vel dormiunt, vel ignorant hoc ſacrificium pro ipſis
Secundum. offerri, quod eſt contra ritum eccleſiæ. Secundò, quod ſequeretur nunquam licere offerre miſſam pro infidelibus, aut hæreticis: & tamẽ reperi nõnullos ſic eſſe affectos ad infidelium
Soluitur primum. conuerſionem, vt miſſas faciant pro illis offerri. Ad primum negatur cõſequentia: nõ enim requiritur actualis tunc attentio & deuotio in illo pro quo offertur, ſed vt ſatisfactio illi prosit, ſatis eſt quòd ſit in gratia, vt dicem⁹ in quæſtione de ſatisfactione, per quam vnitur ſacramento, ſed per viam meriti de congruo nemini proderit, niſi faciendo quòd tum vel poſtea habeat bonum motum in Deum. Ad ſecundum, conceditur illatum: ſcilicet, non poſſe authoritate publica eccleſiæ, qua vtitur in ſacris ſacerdos, offerri ſacrificium altaris pro infidelibus: quia non ſunt eius fructus capaces, atque adeò nec pro hæreticis, quia fide carẽt. Imò neq; pro excommunicatis, quia eccleſia prohibet. Niſi in die paraſceue, quando ſpeciali gratia eccleſia omnes in horam abſoluit, vt poſsit pro eorum conuerſione orari. Orationibus tamen priuatis, atque alijs diuerſis oblationibus, cuiuis licèt pro huiuſmodi infideliũ conuerſione preces Deo fundere.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur, ſi hoc ſacrificium prodeſſet alijs, ſequeretur quòd magis alicui prodeſſet ſi multi pro eo ſacramentum ſumerent, aut ſi ſacerdos multas offerret & ſumeret hoſtias pro illo. Reſpondetur, quòd cùm ſumptio ad rationem ſacramenti pertineat, ex hoc quòd vnus vel plures ſacramentum ſumant, nullum iuuamentum alijs accreſcit. Neque verò ratione ſacrificij per hoc quòd ſacerdos plures hoſtias, vel offerat vel ſumat, ſicut nihil prodeſt quòd multum, vel parum vini conſecret: quia vnum eſt ſacrificium. Si autem miſſæ multiplicarentur multiplicarentur & fructus. Et eadem ratione ſi idem ſacrificium non ſolùm ſacerdos, ſed plures aſtantes, & eleemoſynam conferentes, offerrent pro aliqua neceſsitate, plus prodeſſet, quàm ſi vnus vel pauciores offerrent cæteris paribus. Et pariter quò offerentes maiore charitate feruent aut maiorem conferunt eleemoſynam auctius proſunt.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm per veniale peccatum impediatur effectus huius ſacramenti.

QVæritur tandem de impedimẽto, quod prouenit ex peccato veniali. Ad quod Diuus Thomas ſuppoſita diſtinctione tribus reſpondet concluſionibus. Peccatum enim veniale aut conſideratur vt iam præteritum, ſolum reatum relinquens, aut in actu: ſcilicet, q tunc exercetur dum ſacramentum ſumitur: videlicet, vt ſi quis accedat cum cõplacentia peccati, aut propoſito peccãdi, aut quòd ſumptio ipſa ſit veniale peccatum: ſcilicet cùm quis accedit propter vanam gloriam.

¶ Eſt ergo prima concluſio. Peccata venialia ſub priori ratione: ſcilicet, quia ſolùm durant ſecundũ maculã, nullo modo impediunt effectũ huius ſacramenti, quia nõ obſtant gratiæ. Imò vt arti. 4. probatum eſt, vſu venire poteſt, vt quis accedẽs cum multis, quæ commiſerat, venialibus, ea deuotione hoc ſacramentum ſuſcipiat, vt omnia ei condonentur. Et hæc concluſio confirmatur tertio argumento S. Thomæ. Nihil enim quod remouetur per actionẽ alicuius cauſæ poteſt impedire eius effectum: peccatum veniale præteritum remouetur per hoc ſacramentũ, ergo eius effectũ nõ impedit. 1. Cõcl.

¶ Secunda concluſio. Peccata venialia in actu licèt non ex toto effectum huius ſacramenti impediant, impediunt tamen ex parte. Enimuerò, vt art. 1. ad. 2. argumentum monſtratum eſt, duplex eſt huius ſacramenti effectus: ſcilicet, habitus tã gratię, quàm charitatis, & actualis refectio ſpiritualis dulcedinis per actualem deuotionem. Cùm ergo peccata venialia mentem diſtrahant ab attentione & actuali deuotione ſacramenti, fit vt hunc effectum impediant. Et cõfirmatur cõcluſio authoritate Damaſceni libr. 4. cap. 14. vbi hoc ſacramentum cum ignito carbone confert. Ait ſiquidem, Diuinum carbonem, (hoc eſt ignitum deſideriũ ſacramenti) ſuſcipiamus, vt ignis in nobis deſiderij aſſumens ex illo carbone (hoc eſt ex ſacramento) ignitionem, comburat peccata noſtra, & illuminet corda noſtra. Et participatione diuini ignis igniamur & deificemur. Cùm ergo ignis deſiderij noſtri per peccata venialia, quæ feruorem charitatis tepefacit, impediatur, fit vt huic ſacramenti effectui peccata obſtent venialia. 2. Cõcl.

¶ Tertia concluſio. Per huiuſmodi peccata in actu non tollitur augmẽtum habitualis gratiæ & charitatis. Hanc tanquam per ſe notam relinquit, ob id quòd peccata venialia non ſunt obices gratiæ. 3. Cõcl.

¶ Duæ priores concluſiones ab omnibus vno animi conſenſu approbantur. Tertiã verò Dominus *Expoſitio articuli.*

minus Caietanus,negat. Is nanq; super arti.1. præsentis quæstionis singularem de hac resistinet opinionē,quam,quia hîc D.Tho.ei planè aduersari videtur,hucusq; distulimus examinandam.Opinio ergo Caieta. in his propositionibus consistit. Prima ad perspiciendum effectum huius sacramenti quemcunq;(generalissimè nanq; loquitur)requiritur,vt summa tur cum actuali deuotione.Itaque qui propter peccata venialia vel aliā ob causam distractus ipsum sumit,nullum tunc sacramentalem effectum percipit. Et quidem in hac propositione videtur ei fauere Durādus in.4. distinctio. 12. q.4.in solutione. 3. quanquā non sic loquatur generaliter, quòd impediatur omnis effectus, sed augmentum gratiæ, & Bonauentura ead. 1.Propos. d.ar.vlti.q.1.eodem alludit. ¶ Secūda propositio, in qua Caietanus atq; in omnibus,quę sub sequūtur singularisimus est.Si in eo qui sic distractus accedit post sumptionem deuotio sacramenti superueniat,tunc effectus sacramentales suscipiet,quos recepisset si sacramentum cū simili deuotione susciperet.Ex quo ipse infert,quòd si quis attritus sine actuali deuotione accedat ad sacramentum, dignè tamen putans se esse contritum, non fiet tunc ex attrito contritus,sed postea quando deuotionem habuerit.Pari modò si accedat in gratia, non reciet tunc augmentum,sed postea.Atque idem cēnset de omnibus effectibus sacramenti: qui sunt adeptio gloriæ, remissio peccatorum, & præseruatio à futuris. Censet enim istos effectus ex illo priori pendere: scilicèt, ex actuali deuotione & refectione: quare nisi illo percepto reliqui non percipiuntur. Rationes eius sunt istæ. Prima est authoritas D. Thomæ in. 4.dist.12.q.2.art.1.quæst.3.vbi,ait, augmentum gratiæ impediri per distractionem & defectum actualis deuotionis, & singulariter per peccata venialia.Secundò arguit, quia si absque actuali deuotione augeretur per quotidianum sacramentum habitus gratiæ & charitatis, maior esset gratia & charitas sacerdotum quotidie in gratia celebrantium, quàm rationabile sit credere:nam cùm amor,vt, ait, Gregor.nō sit ociosus, sed operatur magna si est, deberet tam ingens charitatis habitus per heroica opera foras prodire, quod tamen experientia non attestatur.¶ Tertiò arguit ex propria ratione sacramenti. Datur enim, vt dictū est, per modum cibi & potus, iuxta verbum Domini. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: ergo nec confert nec auget gratiam nisi per modum nutritionis: nutritio autem est actus vitalis:ergo hoc sacramē tum non auget gratiam nisi adsit actualis deuotio.Et confirmatur ex eo, quòd artic.4. diximus: scilicèt, peccata venialia non remitti in hoc sacramento nisi per feruorem charitatis & per viam nutritionis, quæ restauratur de perditum. ¶ Veruntamen his non obstātibus opinio hæc, non intelligo, quo possit protegi probabilitatis clypeo, In primis enim, vt ad primūm eius argumentū respondeamus, quicquid D. Thom.in.4. vt nonnunquam solet cū vulgo fuerit opinatus,in præsentiarum clarissimam ponit tertiam conclusionem, quod per peccata venialia non tollitur augmentum gratiæ.Neque Glossa Caietani vllo potest colore adaptari. Ait enim, quòd loquitur D. Thom. de gratia in habitu,hoc est,in aptitudine & virtute: quia,scilicèt,sic distractus absq; deuotione suscipit sacramentum,vt virtute cuius post modum aduenientē deuotione augebitur gratia.Hęc inquam,glossa nequaquam hîc habet locum:quoniam cum Sanct.Thom.distinguat duos effectus sacramenti, qui sunt habitus & actus,manifestè accipit habitum pro illo, qui infunditur animæ. Atque adeò subdens per peccata venialia impediri actualem deuotionem & non augmentum habitus, planè docet eiusmodi augmentum non pendere ex actuali deuotione.¶ Secundò arguitur.Hæc est generalis conditio omnium aliorum sacramentorum, vt accedenti in gratia per solam sui susceptionem illam augeant, quando non inueniunt obicem,& illum effectum habēt ex opere operato secluso alio merito operātis, quàm quòd actu libero sacramentum suscipiat. Cur ergo sacramento eucharistiæ conditio hæc denegetur & auferatur?

Rationes Caiet.

Solutio.1. arg. Caiet.

¶ Tertiò,illud suspendium sacramenti,vt dum deuotio in susceptione defuit, post tempus aduenies eundem effectum redire faciat, res inaudita est,& videtur eam author ad mitigādū rigorē suæ opinionis excogitasse. Adde quòd contingere tunc posset,vt decies homo absq; gratiæ augmento sacramentum sumeret, qui tamen aduenientē post mensem vnica tenui sacramenti deuotione, omnia simul crementa gratiæ susciperet,quib⁹ fuerat fraudatus:quod non videtur rationi consentaneum.

¶ Quartò contra illud consequens,quod concedit:scilicèt,quòd suscipiens sacramētum bona fide attritus sine deuotione non tunc, sed postea aduenientē deuotione suscipiat primā gratiam arguitur. Peccatum mortale non remittitur nisi vel per legitimam contritionem, vel per illam adiuncto sacramento: in huiusmodi autem homine nunquam fuit legitima

per ſe cõtritio: ergo ſi tunc quando ſuſcipitur ſacramentum per eius ſuſceptionem ille non fit contritus, cum poſtea deuotio nec ſit ſuſceptio ſacramenti, neque actus pœnitentiæ, nunquam perillam conferetur prima gratia. Præſertim, quod vt ſuprà dictum eſt, nec Caietan. inficiatur, ſolius eſt conditio baptiſmi, vt eius prohibitus effectus, poſtea recedente fictione redeat. Neq; verò fictio, quæ illũ impedit effectum poſtea tollitur niſi per actũ pœnitentiæ.

¶ Quintò. Cùm omnia ſacramenta ſola ſui ipſorum ſuſceptione faciant ex attrito contritũ, cur hoc denegandum eſt huic ſacramento?

¶ Et ſextò vrgentiùs arguitur. Certè ſi peccata venialia, aut diſtractio deuotionis impedimentum eſſet recipiendæ, aut augendæ gratiæ, tũc ſic recipere ſacramentum peccatum eſſet mortale: quia opponeretur ob ex gratiæ. Quod certè non ſolum inopinabile eſt, verùm & aſſertũ temerarium.

¶ Poſtremò deniq; arguitur. Opinio hæc grauem injcit ſcrupulum. Permultis nanq; accidit, vt nec dũ ſacramentum ſumũt, nec poſtea actualem habeant deuotionẽ: inter quos maximè ſunt phrenetici, quibus. q. proxima mõſtra uimus exhibendum eſſe hoc ſacramentũ: quare orbarentur gratiæ augmento, & nonnunquam attriti ſumentes priuarentur prima gratia. Eſt ergo concluſio S. Thomæ, eademque vera, quam indubius in. 4. quæſtio. de euchariſtia artic. 1. Adrianus amplexatur, q̃ per peccata venialia, & quomodocunq; per abſentiã deuotionis nihil habitualis gratiæ aut charitatis impeditur, ſed actualis tantùm refectio ſpiritualis dulcedinis. Et ratio eſt plana: quia refectio, & dulcedo dicit actum guſtandi ſicut guſtare, & ideo cõtradictio eſt, vt ſine actuali deuotione, & actu contingat actualis refectio & dulcedo: eſſet enim habere actum ſine actu.

Certa ſententia.

1. Argum. ¶ Atque id ipſum S. Thom. aſſerit in ſolutione primi. Allegat ſiquidem Auguſtin. ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt mãna, &c. & refer, can. Panem. de cõſecra. d. 2. vbi ait, Panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiã ad altare portate: peccata etſi ſunt quotidiana, nõ ſint mortifera. Et ſimilis eſt authoritas Hilarij, cano. Si non tanta. de conſecr. diſtin. 2. vbi ait. Si non tanta ſunt peccata, vt quis excommunicetur, non debet ſe à medicina corporis, & ſanguinis ſubtrahere. Ex quo videtur colligi peccata venialia non impedire ſacramenti effectum. Ad quod reſpondet. D. Thom. quòd qui cum actu venialis peccati ad hoc ſacramentum accedit, habitualiter quidem manducat ſacramẽtum, hoc eſt, augmentum gratiæ ſuſcipit, nõ tamen actualiter manducat: quia non actu guſtat ſacramenti dulcedinem & refectionem. Certè ſententia eſt clara quę ex Auguſtino, & Hilario colligitur, Et Caieta. ipſe fatetur in ſuperficie noſtrum ſenſum exhibere. Excogitat tamen tres vel quatuor modos aliter exponendi, & tanta ſenſuum multiplicatione teſtatur nullum eſſe alium legitimum. ¶ Idemq; S. Thom. affirmat in ſolutione ſecundi, quod eſt huiuſmodi. Hoc ſacramentum non eſt minoris virtutis quàm baptiſmus: ille autem per ſolam fictionem, vt ſuprà dictum eſt, impeditur: quia vt Sapien. 1. legitur. Spiritus ſanctus diſciplinę fugiet fictũ: peccatum verò veniale, quia non obſtat ſpiritui ſancto, non eſt fictio: ergo effectum ſacramenti non impedit. Reſpondet diſcrimen eſſe, quòd etſi baptiſmus ordinetur ad infuſionem gratiæ habitualis, & charitatis, non tamen ad eius feruorem, & actum, ſicut hoc ſacramentum. Et hîc feruor charitatis eſt, qui impeditur per peccatum veniale. Vbi planè D. Thom. docet, quòd quantum ad gratiam, & charitatem habitualem non magis impeditur hoc ſacramentum per peccatum veniale aut diſtractionem, quàm baptiſmus. ¶ Hinc ergo elicitur plana ſolutio tertij argumenti Caietani. Quando enim arguit. Hoc ſacramentum neque infundit neque auget gratiam niſi nutrienti: nutritio autẽ dicit actum: ergo ſine actuali nutritione nullum effectum habet. Reſpondetur enim ad minorem: quod eſt duplex ſpiritualis nutritio ſicut duplex manducatio: ſcilicèt, habitualis, & actualis. Quãdo enim homo ſine actuali deuotione accedit ad hoc ſacramentum, nutritur quidem habitualiter per augmentum gratiæ, non tamẽ actualiter per ſenſum dulcedinis. Per illud autem augmentum gratiæ poterit ipſe poſteà habere actualẽ dulcedinem ſi habeat deuotionis actum. Itaq; contrarius eſt ordo, quàm Caietanus putat. Ipſe enim arbitratur priùs natura eſſe actualem deuotionem quàm augmentum gratiæ. Et tamẽ eſt è conuerſo, quòd cùm gratia augeatur virtute ſuſceptionis ſacramenti, priùs natura augetur quàm excitetur deuotio, & feruor charitatis, qui eſt effectus ſacramenti. Sicuti priùs natura eſt ſumptio nutrimenti, quàm excitatio ſpirituum vitalium. Quanquam poſſit homo ad ſacramentum adferre aliam priorem deuotionem, & feruorem tanquam diſpoſitionem præuiam. ¶ Quantum verò ad remiſſionem venialium, quæ in noſtra confirmatione tangebatur, conceditur, quòd non niſi per actualẽ deuotionem, & feruorem remittantur.

2. Argum.

Solutio 3. arg. Cai.

Niſi

Nisi aliam teneas opinionem, quam articul. 4. tetigimus: scilicet, per quodcunque sacramentum remitti: nam tunc etiam remittuntur per hoc dum gratia augetur.

Solutio. 2. argum. Caietani. ¶ Secundum vero argumentum Caietani fateor multum vrgere: scilicet, quomodo sacerdotes quotidie celebrantes, nō fœcundius proficiant locupletiorem per sua opera referentes charitatis habitum. Sed profectò paulò minus vrget secundum suam opinionem. Nam plurimi sunt, qui nunquam celebrant sine aliquali vel præsente, vel subsequente deuotione, saltem tepida, quæ secundùm ipsum sufficit ad augmentum gratiæ. Imò simile fit argumentum de actibus meritorijs. Tenendo enim nullum dari in indiuiduo indifferentem quantum ad meritum, sed omnia opera iusti genere suo bona, quæ non habent malam circunstantiam esse meritoria, deberet crescere gratia plus quàm experimur. Respondetur ergo, primùm, quòd in sacerdotibus attentè celebrantibus credendum est profecto esse copiosissimam gratiam, sed quia non eis offeruntur egregia opera, in quibus illam possint totam propalare, referunt illam secundùm ordinarium vsum in occurrentibus officijs. Secundo dicimus, quod in alijs tepide celebrantibus augmentum est tenuissimum. Item feruor charitatis remittitur per peccata venialia, quæ sunt quotidiana, & ideo videtur languere gratia & charitas. In alijs vero per peccata mortalia amittitur gratia, quæ postea vsque ad eundem gradum non facile recuperatur. Cætera digna sacramenti susceptione statim.

DISTINCTIO duodecima, de vsu & sumptione huius sacramenti.

Cap. 1. AGITVR CVM duplices sint huius sacrosancti mysterij fructus: nimirum, & qua ratione sacramē tum est, & qua sacrificium existit, illos vsu dum sumitur cōfert. Quocirca, vt de eius vsu, & sumptione dicamus, duo sunt manducandi modi: nempe, sacramentalis tantùm, vt dum sacramentum cum gratiæ obice susciptur: & spiritualis, vt dum cum suo fructu percipitur. Quæ vtique manducatio à priori tāquam perfectum ab imperfecto differt.

¶ Consequitur ergo, & cùm solius hominis sit hoc sacramentum manducare, ille, qui iustus est, iustè ac dignè manducet: qui verò iniustus, mānducet quidem, sed indignè, qui adeò cum in corpus Christi iniurius sit peccato peccatum adiungit, idēque suo genere multis alijs grauius. Probet enim se ipsum homo, ait, Apostolus, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicās corpus Domini. Vnde vt, ait, super Ioann. Augustin. multi de altario accipiunt, & accipiendo moriuntur. Quo fit, vt qui in crimine sunt manifesto, eis, etiam si petant, non sit sacra communio porrigenda, iubente Domino, Nolite sanctum dare canibus. Secus si eorum latent crimina: nam vt, ait, super. 1. Corinth. 5. Augustin. nos à communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut spōte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico vel seculari nominatum atque conuictum.

Cap. 2.

1. Cor. 11.

Aug. super Ioannem.

Augusti.

Cap. 3. ¶ Sunt & alia præter mortalem labem obſtacula huius ſacroſancti ſacramenti ſumendi, ſeu ex quadam congruẽtia vt pollutio in ſomnijs: Leuit. 15. ſic enim & Leuit. 15. legitur. Vir, de quo egreditur ſemen, immundus erit vſque ad veſperum. Aut ex neceſsitate eccleſiaſtici iuris, quo cautum eſt, vt nemo niſi ieiunus ſumat, Aug. cano. Liquido. de conſec. d. 2. iuxta verbum canonis Auguſt. libr. reſponſionum ad Ianuarium. Placuit ſpiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti prius in os chriſtiani corpus dominicum intraret, quã cæteri cibi. Obſtat & defectus naturæ ob reuerentiam ſacramenti, quare nec pueri, nec perpetuò amentes ſumendo ſacramento idonei exiſtimantur: quippe, qui inter corpus domini alioſque prophanos cibos diſcernere nequeunt.

Cap. 4. ¶ Quòd ſi naturam ſacramenti ſpectes, vtile eſt quotidie ſumere: admonet enim in libr. de verbis. Auguſtin. Aug. cano. Non iſte de conſec. d. 2. Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi profit. Et libr. de ſacramentis Ambroſ. Ambroſ. Qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Si autem ſuſcipientis reuerentiam contempleris, multa ſunt, quæ homines à quotidiana ſumptione arcere poſſunt. Ob idque in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus dubius hæſit, qui dixit. De cõſe. d. 2. Quotidie. Quotidie euchariſtiã accipere, nec laudo, nec vitupero.

Cap. 5. ¶ At verò omnino à communione ceſſare nefas eſt, ſane cum à iure diuino præceptum ſit aliquando ſumere, dicente Chriſto, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: & iure deinde põtificio. cap. Omnis vtriuſque ſexus. Ca. Omnis de pœniten. & remiſsio. præſcriptũ ſit tempus, vt quotãnis in paſchate ſanctam communionem ſuſcipiamus. Atqui vt ſacerdotibus neceſſarium eſt ad perficiendum ſacramentum, & ſacrificium ſub vtraque forma ſumere, iuxta verbum domini ad apoſtolos, quos tunc ſacerdotes creauit, Hoc facite in meam cõmemorationem: cui conſonat Gelaſij Papæ decretum can. Comperimus. de conſec. d. 2. ita & ſacramentali reuerentiæ ob multa pericula ſaluberrimè conſultum fuit, vt populo nõ niſi corpus ſub ſpecie panis adminiſtraretur. Quapropter qui contra reclamant, hæretici ſunt.

¶ Dominus denique Ieſus Chriſtus, vt ad Hedibiam, ait, Hieronym. ipſe conuiua, & conuiuium fuit ipſe comedens, & qui comeditur, qui ne proditoris crimẽ proderet, ipſi quoque cum alijs corpus ſuum tradidit, idemque paſsibile, quale tunc habebat, licèt modo impaſsibili: quia in ſacramento occidi non poteſt, ſicuti nec cruci affigi, nec lancea perforari. Tametſi per mortem quam in cruce pertulit, etiam in ſacramẽto, ſi tunc conſecratum eſſet, anima eſſet à corpore ſeparata, atq; adeò ibidem eſſet mortuus.

DIS-

DISTINCTIONIS duodecimæ, Quæstio prima de vsu, & sumptione huius sacramenti in communi.

S.Thom.3.part.quæst.80.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

PRIMVM, vt circa ordinem hoc adnotemus, diuersum seruamus, quàm Sentē. Magist. Ille quippe, quia per mixtim de omnibus, vt occurrebant, loquebatur, statim. distin. 9. de manducatione sacramenti sermonem inseruit. Cùm tamen legitimus ordo exigeret, vt priùs cuncta, quæ de essentia sunt sacramenti, constituerētur, quibus postea adhiberetur sermo de vsu, & sumptione, quæ non est de essentia, sed pertinet ad subiectū recipiens. Ac postremò de ministris, qui habent rationē causæ. Duo igitur sunt huius distinctionis mēbra, atq; adeo quæst. duæ. Vna. s. de sumptione in communi, vt competit christianis vniuersis, atq; altera de modo, quo Christus vsus est suo sacramento. Est ergo primus art. vtrum duo debeant distingui manducandi bibēdiq; modi. Et respōdetur vnica conclusione affirmatiua. Duo sunt modi sumendi hoc sacramentum. Alter. s. imperfectus, quo tātùm sumitur sacramentum sine fructu, alter verò perfectus, quo suscipitur sacramentum, & res sacramenti. Quare prior dicitur dūtaxat sacramentalis, posterior verò spiritualis, propter gratiā, quæ spiritum alit. Dist. est glossæ super illud. 1. Corinth. 11. Qui manducat, & bibit indignè, &c. Et sumitur ex natura sacramenti. Duo enim est considerare in vsu sacramenti: nempe sacramētum, quod est species continentes corpus & sanguinem, quæ sunt virtus sacramenti. Et prætereà res. s. effectus, quem in suscipiēte operatur, qui est gratia atq; alij effectus, de quibus proxima quæstione dictum est. Perfectus igitur modus sumendi est, quando sacramentum cum suis effectibus sumitur: imperfectus verò tunc est, quādo sumitur sacramentū cum obice impediente gratiam cum suis annexis. Igitur sicut imperfectū contra perfectum diuiditur: ita & sacramentalis māducatio, per quā sumitur nudum sacramentum sine eius effectu, secernitur ab spirituali māducatiōe, qua homo sacramentum suscipit cum suo fructu, quò Deo per fidē, & charitatem incorporatur.

Conclusio.

Duplex cōsideratio vsus sacramēti.

¶ Hic quantū ad ordinē, forsan quis in capite optaret articulū de præcepto sumendi eucharistiam, sed hunc articulum meritò D. Tho. fecit vndecimū: quia præsupponit diuersas manducantium qualitates. Cæterùm Scotus distin. 8. q. 3. & nōnulli eius exēplo ducti quatuor cōnumerant māducandi modos. s. realiter tantū, vt manducat brutus, & sacramentaliter tantū, vt manducat homo in peccato: & spiritualiter tantùm, vt māducat qui baptizatur, & qui per contritionem, & fidem viuam efficitur membrum Christi antequàm eucharistiam manducet: & sacramentaliter spiritualiterque coniunctim, vt māducat iustus sacramentū suscipiens.

Expositio articuli.

Scotus, quatuor modi mand.

¶ At verò antiq meritò non curarūt nisi duos distinguere modos: vt infra art. 3. ait, S. Thom. nam brutalis hæc māducatio, nō est per se māducatio sacramenti, sed per accidens, postquā nō adest intentio māducandi sacramentum: ea autem quæ sunt per accidens, arte, vt, ait, Aristot. sunt relinquenda. Item illa māducatio merè spiritualis, quæ est desiderium expressum eucharistiam māducandi, de qua meminit in solutione tertij S. Thom. non est manducatio in re, sed est votū, & desiderium māducandi. Duo ergo sunt pręcisè modi māducādi in re: scilicèt, vnus merè sacramentalis, & alter simul spiritualis. ¶ Atqui distinctio hæc non solùm scholasticorum assertio est, sed sanctorū quoque patrum authoritate, quinuerò, & Pauli fundamēto fulcitur. Dicens enim, Qui manducat & bibit indignè, docet manducationem esse sacramentalem sine spiritu gratiæ. Et notatur eadē manducationū distin. de conse. d. 2. can. Qui discordat, & can. Et sancta. qui sumūtur ex Aug. super Ioan. tract. 26. Vbi Iudas inducit, q buccellam sacramentaliter sumpsit, reliqui verò Apostoli, & sacramentaliter, & spiritualiter. Omnibus enim dixit Christus. Accipite ex hoc omnes. Vnde Augu. Qui nō manet in Christo, & in quo nō manet Christus proculdubio non manducat spiritualiter eius carnē: licèt carnaliter, & visibiliter premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis. Eandemq; distinctionem docet in sermone de verbis Dñi, & refertur eadem distinct. cano. Quid est. ¶ Est ergo primum argumētum. S. Thom. Sicut baptis-

Duo tantū modi.

1. Argum.

mus eſt ſpiritualis regeneratio, iuxta illud Ioã. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. ita & hoc ſacramentum eſt ſpiritualis cibus: quippe de quo Chriſtus Ioã. 6. loquens, ait, Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt: ſed circa baptiſmum nõ diſtinguũtur duo modi ſumendi. ſ. ſacramentaliter, & ſpiritualiter: ergo nec debent circa hoc diſtingui. Reſpõdetur, generale eſſe omnib⁹ ſacramẽtis, vt poſsit in ſingulis hęc fieri diſtinctio: nam ſingula poſſunt recipi ſacramẽtaliter tantũ, quando cum obice gratiæ ſuſcipiuntur, & ſpiritualiter, quando gratia ſimul recipitur. Habet autem eiuſmodi diſtinctio peculiarẽ locũ in hoc ſacramẽto propter duo. Primũ, quia cum reliqua ſacramenta perficiãtur in vſu dum applicantur, fit vt dum ſacramentum ſumitur, tunc perficiatur, atq; adeò ſumi ſacramentaliter nõ diſtinguitur ab eo, quod eſt perfici. At verò cũ hoc ante vſum in cõſecratiõe perficiatur, poſt ipſum perfectum, diſtinguuntur duo vſus. Secundò, quia in baptiſmo & in reliquis characterem imprimentibus non datur ſumptio merè ſacramẽtalis, quia imprimitur character: in hoc autem quando non infunditur gratia, nullus alius eſt effectus, & ideò eſt mere ſacramentalis: licèt hoc pœnitentiæ ſit etiam commune & extremæ vnctioni & matrimonio.

2. Argum. ¶ Secundò. Ea quorũ vnum ordinatur ad alterum, à quo ſpeciem ſumit, non debent cõtra ſe inuicem diſtingui: ſacramẽtalis autem ordinatur ad ſpiritualẽ: ergo nõ ſunt contra ſe diuiſa. Reſpondetur, argumentũ probare ſacramentalem ſumptionẽ, quæ pertingit ad ſpiritualẽ gratiæ fructum non diſtingui ab illa, imò ipſa ſacramentalis eſt ſpiritualis. Sed tamẽ illa, quæ caret fructu diſtinguitur ab alia fructuoſa.

3. Argum. ¶ Tertiò. Illa, quorũ vnum ab altero ſeparari nõ poteſt, non propriè cõtra ſe diuiduntur: videtur autẽ non poſſe exiſtere ſpiritualẽ mãducationem ſine ſacramẽtali: tum quia aliàs etiã patres antiqui cœnantes paſchalẽ agnum, ſpiritualiter dicerentur mãducare: quia ſecũdum ſpiritum erat figura noſtri ſacramẽti: tũ etiam quòd tunc fruſtra eſſet ſacramentalis manducatio inſtituta, quando quidẽ ſine illa ſufficeret ſpiritualis. Reſpondetur ad minorem, negãdo nõ poſſe eſſe manducationẽ ſpiritualẽ ſine ſacramentali: imò illa contingit quando quis votum habet & affectum manducandi ante quàm manducet: ſicut votum baptiſmi eſt baptiſmus flaminis, hoc eſt, ſpiritus ſancti. Sed illa manducatio ſpiritualis contingit dupliciter. Vno modo, propter deſiderium, & alio modo, propter figuram. Vnde Apoſtolus. 1. Corinth. 10. ait, q̃ antiqui patres baptizati ſunt in nube & in mari, & quòd ſpiritualem eſcam mãducauerunt, & q̃ ſpiritualẽ potum biberunt. ¶ Colli-

Quatuor mãducationes ſpirituales.

ge ergo quatuor modos manducandi ſpiritualiter. Vnũ, ſcilicèt, per figurã, quæ dicitur ſpiritualis, nõ ab ſpiritu ſancto, quia gratiam nõ habet annexã, ſed dicitur ſpiritualis contra literalem ſeu verã: quia habetur per ſenſum myſticũ, qui dicitur ſpũalis. Secunda mãducatio eſt ſpũalis per fidẽ, de qua, ait, Chriſtus Ioann. 6. Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi. Qui manducat me viuet propter me, Et hæc nõ eſt manducatio ſacramenti, ſed ipſius Chriſti: q̃ credere in ipſum, per cuius fidem incorporamur in ipſum, ſicut nutrimentum in corpus alitum. Et dicitur ſpiritualis ab ſpiritu ſancto: nam, vt, ait, Paul. fides donum Dei eſt. Tertia eſt ſpiritualis vt diſtinguatur à reali, quia nõ eſt ſuſceptio in re, ſed in voto. Et dicitur ſpiritualis, quia per actum mentis per modũ meriti eſt cauſa gratię. Quarta eſt manducatio ſpiritualis: quia eſt in re, & in ſpiritu, & cùm iuſtus ſumit ſacramentum. Et ideo bene, ait, S. Thom. quòd poſt ſpiritualem non fruſtra adhibetur manducatio ſacramentalis: quia pleniùs inducit ſacramẽti effectum ipſa ſuſceptio, quàm ſolum deſideriũ. Nam per manducationem in voto vt ſæpe diximus, non recipitur gratia ſacramentalis, quã vocant ex opere operato quouſque ſumatur in re. Quare hæc eſt, quæ ſimpliciter in præſentia dicitur ſpiritualis, vt diſtinguatur contra ſacramentalem.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere.

VT PER ILLOS DISCVRramus, qui capaces ſunt huius ſacramenti, quæritur, vtrùm ſoli homini conueniat hoc ſacramẽtum ſpiritualiter ſumere. Quæ quidem interrogatio fit propter angelos. Ob idq; non quæritur de manducatione ſacramẽtali: nam hãc in propatulo eſt non poſſe conuenire angelis: quia cum non habeant corpora, manducare non poſſunt, imò neq; in corporibus aſſumptis, in quibus nonnunquam apparere leguntur, propriè poſſunt manducare: quia nõ vniuntur eis ſicut animæ eadem informando corpora, quamuis poſsint dentibus aſſumpti corporis conterere & per gulam demittere. Solum ergo eſt quæſtio de ſpirituali manducatione. Ad quam reſponde-

tur

tur per distinctionem duabus cõclusionibus. Christus enim considerari potest aut in propria specie visibilis, vt est in cœlo, aut sacramẽtaliter prout sub speciebus panis continetur.

1.Cõclusio ¶Prima ergo conclusio est. Primo modo angeli manducant spiritualiter Christum in cœlo, inquantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & non per fidem, sicut nos in hoc seculo, sed visione manifesta. Vnde glossa super illud Psalmi, Panem angelorum manducauit homo, ait, idest, corpus Christi qui est verè cibus angelorum. At verò manducatio illa non est propria, quia neque ore Christus suscipitur, neq; per guttur demittitur: sed est metaphorica, iuxta illud Lucæ. 22. Ego dispono vobis regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Dicitur enim illa beata visio & fruitio spiritualis manducatio, quia est spiritualis refectio, hoc est, complementum & satietas omnium, quæ vel angelus vel homo desiderare potest, secũdum illud Psalm. 16. Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Etenim cùm vita temporalis cibo & potu, qui in substantiam hominis conuertuntur, sustentetur, meritò fœlicissima illa bonorum satietas per visum & amorem Dei, quibus beati in Deum transformantur, conui-

2.Cõclusio uio comparatur. ¶Secunda conclusio. Solis hominibus conuenit spiritualiter manducare hoc sacramentum tam in re quàm in voto. Nam manducare spiritualiter sacramentum non est vtcunque vniri Christo per cognitionem, sed credere in ipsum per fidem cũ effectu vel affectu manducandi ipsum sub speciebus sacramentalibus, quod angelis conuenire non potest. Quare licet, spiritus illi cœlestes spiritualiter manducent Christum, non tamen hoc sacramentum. At quia fides nostra, atque sacramentorum vsus in illam ordinatur beatificam fruitionem tanquam in finem, & ea quæ sunt ad finem deriuantur à fine, non dixit Psal mista, quod panem hominum manducant angeli, sed vice versa, quòd panem angelorum manducauit homo. Quæ est solutio Sanct. Thomæ ad primum argumentum.

1.Argum. ¶Secundum eius argumentum sumitur ex authoritate Augustini super Ioann. 6. vbi, ait, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem non solum homines, sed etiam sancti angeli pertinent.

¶Item tertiò in libr. de verbis domini, ait. Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo: sed hoc etiam conuenit sanctis angelis, in quibus per charitatem est ipse Christus, & ipsi in eo: ergo videntur posse spiritualiter manducare hoc sacramentum. Circa hæc argumẽta hoc primùm notato, quòd concludere non contendunt angelos posse hoc sacramentum sacramẽtaliter, hoc est, realiter sumere: quoniã, vt iam suprà dictum est, comedere non valent. Sed cõtendunt, quòd possent illud spiritualiter manducare sicut nos, dum mẽte ad illud afficimur. Et ideo vnica generali responsione posset fieri argumentis satis: videlicet, quòd cùm in re non possint manducare, frustraneum esset & vanũ desiderium manducandi. Nihilominùs quia ex authoritatibus Augustini apparet subsequi, vt possint effectus sacramenti percipere, respondetur ad secundum, quòd quanuis angeli ad societatem corporis mystici pertineant, eidem tamen corpori mystico coniunguntur per manifestam visionem, homines autem per fidem, sacramenta verò nostra sunt sacramẽta fidei, per quam in speculo & ænigmate cognoscimus. Et ideo per illam visionem non dicunt comedere sacramentum, neque habere societatem illam tanquam effectũ sacramenti. Quare nobis proprie: scilicet, solis hominibus id conuenit quod ait, Paul. Vnũ corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & vno calice participamus: quippe qui hanc vnitatem per sacramenti gratiam assequimur.

Angeli nõ manducãt realiter sacramentũ.

¶Et eodẽ modo respondetur ad tertium, quod licèt angeli sint in Christo per charitatem, & Christus in illis, non tamen per fidem, sed per visionem. Et ideo illa incorporatio eorum cum Christo non est illis effectus sacramenti sicut nobis. Adde, quòd non fuit eorum redemptor sicut noster, ob idque neque gratiam virtute suæ passionis receperunt sicut nos, atque adeò nec simillimè sunt eius membra, vt nos. 3. Argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

POSTQVAM CONSTAT solum hominem posse spiritualiter manducare hoc sacramentum, quæritur de sacramentali manducatione, vtrùm solis iustis conueniat. Nam de spirituali notum est illis solis posse conuenire. Sicut enim angeli sacramentaliter manducare nequeunt, ita neque qui in peccato sunt, spiritualiter. Et quan-

uis articu. 1. ſatis appareat quæſtioni reſponſum, vbi diſtinximus ſacramentalem manducationem, quæ peccatoribus conuenit, ab ſpirituali, quæ iuſtorum eſt propria, nihilominùs ad excludendum quendam errorem adhibetur hîc noua ratio. Quidam enim antiquitus errauerunt dicentes, quòd corpus Chriſti non ſolùm non ſpiritualiter, verùm neque ſacramentaliter à peccatoribus ſumitur. Contra quos ſtatuitur concluſio. Non ſolùm iuſtus, verum & peccator ſacramentaliter corpus Chriſti manducare poteſt. Et contrarium dicere eſt erroneũ tanquam manifeſtè veritati huius ſacramenti derogans. Pertinet enim ad veritatem & certitudinem ſacramenti, vt ſuprà dictum eſt, vt tandiu manere credatur in ſacramento corpus & ſanguis, quandiu manent ſpecies: tandiu verò manent ſpecies, quandiu ſub illis maneret ſubſtantia panis & vini: manifeſtum eſt autem, quòd ſi peccator ſumeret panem & vinum non illico ſubſtantiæ illæ eſſe deſinerent, ſed durarent quouſq; per calorem naturalem eſſent digeſtæ: ergo vſque ad illum momentum manent corpus & ſanguis. Et confirmatur authoritate Auguſtini ſuper illud Ioan. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Multi enim, inquit, de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Vnde dicit Apoſtolus. Qui indignè manducat, iudicium ſibi manducat & bibit: non autem ſumendo moriuntur niſi peccatores: ergo corpus & ſanguinem ſacramentaliter ſumunt.

Error quorundam.

Concluſio.

Expoſitio articuli. ¶ Errorem hunc negantium peccatores ſacramentum ſumere. refert Magiſt. Senten. diſtin. 9. Et ratio illorum erat, quia cùm manducatio ſacramentalis ad ſpiritualem referatur, fit vt illa ſine hac ſuperuacanea ſit. Vnde illi colligebant, quòd cum Deus nihil agat fruſtra, non ſe permittit à peccatoribus ſumi. Abſurdũ enim eſſe aiebant, vt Chriſtus, qui eſt lux ipſa, à filijs tenebrarum & Belial ſe ſumi permitteret. Eodem fuit errore intinctus Vvitcleff, contra quẽ Thomas Vvaldenſis tomo ſecundo, de ſacrament. capit. 60. diſputans, errorem eſſe oſtendit. Vvaldenſis tamen illic prima facie aſſeuerare videtur quòd mus vel brutum non ſumit ſacramentum, ſed tamẽ non intelligit niſi, quòd non ſumit formaliter: quia non habet intentionem, vt in ſolutione tertij, ait, Sanct. Thom.

Vualdẽſis.

Hugo. ¶ At verò venerabilis Hugo libr. 2. de ſacrament. part. 8. capit. 14. vir alioqui clariſsimus, cuius vtique ſententiam ad literam poſtmodum Innocent. lib. 4. de myſterio miſſæ. ca. 15. amplexatur, ſtupẽda de hac re dicit. Quærentes nãq; ambo quidnã fiat de corpore Chriſti poſt quã fuerit comeſtum ſiue à bonis ſiue à malis, vtq; adeò fateri verẽtur, q̃ deſcendat vel in ſtomachũ vel in ventrẽ, vt dicãt, q̃ corpus Chriſti de ore tranſit in cor. Melius eſt enim, inquiũt, vt procedat in mentem, quã vt deſcẽdat in ventrem. Et quoniã cõtingit ſpecies ſacramẽtales euomi, vt de cõſe. d. 2. can. Si quis per ebrietatem. dicũt illum vomitũ ex accidentibus & humoribus generari, quaſi illic nõ ſit corpus. Vn de gloſſa ſuper can. Tribus. cad. d. negat ſpecies deſcendere in ſtomachũ. Quare licẽt ex ipſis, inquit, aliquis reficiatur, non tamẽ in ipſum incorporantur. Vel ſi demittantur in ſtomachũ, per ſudorem emittuntur, & non per ſeceſſum. Certum enim, inquit, eſt, q̃ quàm citò ſpecies dẽtibus terũtur, tã citò in cœlo rapitur corpus Chriſti. ¶ Hæc autem ſi quis modò diceret, ab eccleſia condemnaretur, & tamen iſtæ gloſſæ permittuntur in iure. Eſt enim hic duplex error, vt, ait, S. Thom. vnius, q̃ priùs deſinat eſſe corpus ſub ſpeciebus, quã deſineret eſſe panis, ſiue ſint in ſtomacho ſiue in ventre vel hominis vel bruti. Aliàs ſi hoſtia conuoluereturluto dicendum eſſet, q̃ deſineret illic eſſe corpus. Itẽ quia in dicto canone, Si quis per ebrietatẽ. non dicitur ſolùm. Si quis euomuerit ſpecies, ſed ſi quis euomuerit euchariſtiã, hoc eſt corpus & ſanguinem Chriſti. Vbi decernitur ſacramentum eſſe in ſtomacho, & vbicunque ſunt ſpecies quandiu ipſæ durant. Quapropter vomitus ille aſſeuerandus eſt tanquam verum ſacramentum. Alia ignorantia eſt, dicere, quòd corpus, dum hoſtia conſecratur, deſcendat de cœlo & poſtea illuc reuertatur, vt ſatis ſuprà oſtenſum eſt. Aliàs ſequeretur, quòd dum eſt in altari deſineret eſſe in cœlo. Eſt ergo indubiè tenendum, quòd corpus deſcendit in ſtomachum, etiam ſi ab iniquo ſumatur: aliàs nõ diceretur propriè mãducari, quare nullus manducaret indignè. At cũ digeſtio fiat in ſtomacho, illic deſinunt eſſe ſpecies, atq; adeò corpus: quare non deſcendit in ventrem. Sed ſi ob aliquem morbum ſpecies deſcenderent, conſequenter & ipſum deſcenderet, & emitteretur. Pudor enim non debet eſſe in cauſa negandi veritatem. Gloſſa autem illa canonis Tribus, occaſionem ſumpſit ex verbis textus non intellectis. Prohibet enim ille Clemens papa, ſacramentum ſumentes ſtatim ad ſumendos cõmunes cibos cõueniant, ne putent ſanctæ portioni miſcere cibũ, qui per aqualiculos digeſt' in ſeceſſum diffunditur. Quare gloſſa à contrario ſenſu quæ argumentatio contra veritatem ſæpe concludit, infert, ſpecies nõ deſcendere in

Duplex error.

Deciſ.

Glo. cã. Tribus. de cõſecra. d. 2.

ſtoma

stomachũ:cùm tamen textus solùm dicat non licere seculares cibos miscere cum speciebus. De quo tamen textu ar.3 iterum.

1.Argum. ¶Primũ argumentum S. Thomæ sumitur ex authoritate.Augustlib.de remedio pœnitentiæ,&super Ioan.tracta.5.& refertur de cõse. dist.2. Vt quid paras ventrem & dentem? crede & manducasti:credere enim in eum,hoc est panem & vinum manducare: sed peccator nõ credit,quia non habet fidem formatã, per quã creditur in Deũ. Respondetur, illud & similia verba intelligi de mãducatione spirituali, quę fit aut per fidẽ in Christum, aut per deuotionem sacramẽti.Et hæc fuit causa erroris illorũ: quia,scilicet, nescierunt distinguere inter manducationem sacramentalem & spiritualem.

2.Argum. ¶Secundò arguitur.Hoc sacramentum, vt suprà diximus,est sacramentum charitatis: sed sicut infideles priuãtur fide,ita peccatores charitate:infideles autẽ non videntur sacramẽtaliter posse suscipere hoc sacramentum: quia est sacramentum fidei,vt in forma refertur: ergo neq; peccatores ob defectũ charitatis.Respondetur, q infidelis species sacramentales suscipiens simul sub illis sumit corpus Christi: quo circa Christum ipsum sacramentaliter, suscipit,si aduerbium,sacramẽtaliter, feratur in verbum à parte rei mãducatæ, quia id quod manducat est sacramentum.Si verò ex parte manducantis, tunc propriè loquendo non manducat sacramentaliter:quia nõ vtitur eo vt sacramẽto,sed sicut prophano cibo.Nisi forsan intẽderet suscipere illud,quod ecclesia confert, licèt vera nõ polleret fide aliorum articulorum, aut forsan neque huius. ¶Sed arguat quis forsan cõtra hanc postremã particulã.Baptismus est ianua sacramentorũ:ergo infidelis,qui baptismo caret, quanuis sumendo eucharistiam intendat sumere id quod ecclesia confert,non accipit sacramẽtaliter,cuius contrarium videtur S.Thomas sentire.Negatur consequentia: nam ad sumendum sacramentaliter satis est sumere id,quod ecclesia intendit:etiam si qui sumit non sit baptizatus:sed tamen illi nõ proderit tanquam sacramentum. Imò vero licèt esset cathecumenus existens in gratia,vt Cornelius,nõ reciperet per eucharistiam gratiã sacramentalem:non solùm eò, quòd peccaret sumendo antequã baptismum:verùm etiam si ex ignorantia inuincibili illud sumeret, putans religiosè facere.Posset enim tuncilli per viã meriti gratia augeri, tamẽ sacramentalẽ gradum non reciperet: quia nullum sacramentum gratiam virtute operis nisi solis baptizatis cõfert. Hæreticus vero,quia baptizatus est, dum resipiscit,posset quidem per hoc sacramẽtum sacramentalem gratiam suscipere. Nisi q quandiu per ecclesiam ab excommunicatione non absolueretur,indignè accederet.

Baptismus

¶Tertiò arguitur.Peccator magis est abominabilis deo quam irrationalis creatura: dicitur enim in psalmo de homine peccatore, q cũ in honore esset,& non intellexerit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis:sed brutum animal,vt mus,aut canis, non potest hoc sacramẽtum sumere,sicut neque sacramentum baptismi potare: ergo apparet neque peccatores illud posse manducare. 3.Argum.

¶Quatuor D.Thom. respondet, primũ,quòd etiam si mus vel canis hostiam consecratam deglutiret,substantia corporis Christi non desineret esse sub speciebus quandiu illæ manerent,hoc est quandiu sub illis maneret panis,sicut si proijceretur in lutum.Secundò, ait, hoc non vrgere in detrimentum dignitatis corporis Christi, cui nihil dignitatis detractum est, ob id,quòd à peccatoribus sputis conspurcari ac colaphis cædi,ac deindc crucifigi voluit. Præsertim cùm mus aut canis corpus secundũ propriam speciem non tangat,sed secundum species sacramentales.Tertio,refert quorundã errorem dicentium cùm primùm sacramentũ tangitur à mure vel cane desinere ibi esse corpus Christi.Hoc errore tactus videtur Innocẽ. libr.4.citato.capit.11.Sed planè illo fuit irretitus Bernardus super cano.Bene quidem. Isti nanque canonũ glossatores deberent à re theologica calamũ abstinere. Est enim hoc,vt hic, ait.S.Tho.erroneũ,& veritati sacramenti apertè contrarium. Si enim propter indecẽtem tactum diceremus corpus & sanguinẽ speciebus abesse:nunquã nobis esset certum quando est illic sacramentum.Quartò denique,ait, q brutum licèt sacramentum deglutiret, non tamen id sacramentaliter sumit,quia nõ est natum eo vti vt sacramẽto,sed sumit corpus Christi per accidens,sicut ille qui comederet hostiam nesciens esse cõsecratam. Et quia ea quę sunt per accidens non cadunt in diuisionem generis,sicut animal non diuiditur in album & nigrum, ideo hic modus non est tãquam tertius cum alijs cõnumeratus,qui sunt manducare sacramẽtaliter & spiritualiter. Quadruplex respõsio. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

ARTICVLVS.IIII.

Vtrum peccator sacramentaliter sumẽs corpus Christi peccet.

SEQVITVR DE DIGNItate ſumendi ſacramentum, vtrùm ipſum ſumere in peccato ſit peccatum, ſi quis ſacramentaliter ſumat, hoc eſt cum intentione: nā qui ſumeret neſciēs eſſe ſacramentum, immunis eſſet à culpa. Reſpondet D. Thomas hac concluſione. Quicunque hoc ſacramentum ſumit in peccato ſacrilegium committit tanquam ſacramēti violator, atque adeò mortaliter peccat. Probatur primò ex illo Pauli. 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium (id eſt condemnationem) manducat & bibit. Vbi, ait, gloſſa Auguſtini, eum indignè manducare & bibere, qui in peccato, vel irreuerenter ſumit. Secundo probatur ratione. In hoc ſacramento ſicut in cæteris id quod eſt ſacramentum eſt ſignum eius, quod eſt res ſacramenti: res autem huius ſacramenti eſt duplex, altera, ſcilicèt, ſignificata & contenta, vt corpus & ſanguis, & altera ſignificata & non contenta, vt corpus myſticum, quod eſt ſanctorum ſocietas. Quicunque ergo ad hoc accedit ſumendum ſacramentum, eo ipſo profitetur ſe vnitum Chriſto, atque eius mēbris incorporatum, hoc autem fieri non poteſt niſi per fidem viuam, quā nullus poteſt in mortali peccato exiſtens habere: ergo qui in eo iacens ſacramentum ſumit, falſitatem committit, ac perinde lethale ſacrilegium.

Concluſio.

Expoſitio articuli.

¶ Quæſtio hæc grauiſsima eſt, vbi nonnulla ex quæſtione præcedenti. articul. 1. & 3. hucuſque examinanda reſeruauimus. Eſt autem hìc & lis primū catholicis cum hæreticis, & inter catholicos nonnihil diſsidij. Primùm enim Lutherus infidelis fidei cultor negat accedenti ad hoc ſacramentū vlla opus eſſe animi præparatione præter ſolā fidem & confidentiam, q̄ ſit per ipſum gratiā obtenturus. Imò, ait, indigne accedere qui cōfitetur vel cōteritur, vel ſe aliter diſponit. Qui quidem error inter reliquos condemnatus illi fuit à Leone decimo, & eſt apud Roffenſem articulus quartus decim⁹. Sed non opus eſt cum veſano iſto hæretico inſanire. Satis enim nobis eſt Paulus, quem in omne ſe latus vertens nemo poterit ſic peruertere, quin apertiſsimis verbis contrariū admoneat. Nam. 1. Corinth. 11. poſtquàm eos acri accuſatione obiurgauit, qui abſque vllo diſcrimine ſic imparati cœnam dominicam manducarent, vt corporis cibos, monitum Chriſti induxit, quo nobis iuſsit, vt hoc ſacramentum in eius commemorationem celebraremus. Quæ autem ſit illa eius memoria, idem exponit Apoſtolus dicens. Quotieſcunq; māducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat (ſcilicèt, ad iudicium,) hoc autem nihil aliud eſſe voluit, quàm vt Dominicæ memores paſsionis, quæ ſuæ erga nos eximiæ charitatis documentum fuit, noſtrorumque adeò peccatorum expiatio, mundi curaremus ad ſacramentum accedere: nos ipſos iudicantes an in eadem charitate accederemus, ne ab ipſo dum veniet iudicaremur. In cuius teſtimonium non ſe antea Chriſtus diſcipulis ſuis manducandum tradidit, quàm eorum lauaret pedes, nos omnes in ipſis commonefaciens, ne ad hoc ſacramentum niſi ab omnibus prauis affectibus perpurgati accederemus. Quem quidem ſenſum Paulus explicans ſubdit. Quicunque manducauerit panem & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Vbi indignè manducare & bibere id planè cenſuit, quòd abſque ſpirituali vita, quam in cruce nobis Chriſtus mercatus eſt, hoc ſacramentum manducare & bibere, quod in alimoniam eiuſdem ſuſtentandæ vitæ nobis reliquit. Manducare enim & bibere viuorum eſt: quare mortui ad hanc menſam indignè accedunt, atque adeò rei perinde fiunt corporis & ſanguinis, veluti illi impuri, qui ceu eius inimici ipſum crucifixerunt. Vnde ſubnectit. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: hoc eſt, tentet ſeipſum, iuxta illud. 2. Corinth. 13. Voſmetipſos tentate an ſitis in fide, ipſi vos probate, ſic ergo in præſentiarum vos ipſos diſcutite an ſitis in charitate, cuius ſacramentum ſumere adornatis. Veſtram vos ipſi examinate conſcientiam, vt non niſi candidam & nitidam ad ſugenda Chriſti vbera accedatis. Si enim pij illi, qui Chriſti cadaueri officium ſepulturæ præbuerunt, non niſi in ſyndone munda illud auſi ſunt conuoluere, quanto candidior eſſe debet eius conſcientia, qui corpus idem viuens ſumit, in quod ſe transformare profitetur? Quapropter bene pronūciat apoſtolus, eū, qui māducat & bibit indignè, iudicium (hoc eſt, condemnationem) ſibi manducare & bibere, non dijudicans corpus domini, hoc eſt, non diſcernens inter corpus eius verum in ara crucis immolatum, atque alia animalium, quæ menſæ profanæ imponuntur, neque ſatis perpendens an ſit ipſe de corpore myſtico, quod hoc ſacramento conglutinatur, & eſt alluſio ad illum in fœlicem proditorem, qui impuro animo buccellam ſumens, ſempiternū ſibi interitum conſciuit. Et quia non tantùm in damnationē æternam, verùm & in infamē corporis mortem impegit, cōcludit demum Apoſtolus. Ideo inter vos

Lutherus.

Expoſitio Pauli. 1. Cori. 11.

vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi: quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique dijudicaremur. Probare ergo debemus iudicareq; nos, nostraque delicta castigare & vindicare antequàm ad tremendã mẽsam nos insinuemus. Post hæc ergo Pauli iussa, abeat cum impia sua hæresi Lutherus. Nam si. 1. Corinth. 7. idem Apostolus coniugibus consulit, vt communi consensu ad tẽpus quo orationi vacent, communi thoro, qui legitimus est & licitus, abstineant: quanto magis vt sacramentum charitatis sumamus, debemus non modò illa crimina, quæ charitati aduersantur, expiare, verùm & leuiora, quæ eius fauorem tepefaciunt, abstergere?

Centurio. Matth. 8. ¶Laudi appositum est Centurioni: vt Matth. 8. legitur, q̃ se indignum iudicauit, cuius ædes Christus intraret ad sanãdum eius puerum: vituperio ergo magno dignus est, qui non conscientia pura ipsum in sacramẽto excipit, quo salus suæ animæ agitur. Atqui parabola illa Dominica Matth. 22. de rege qui fecit nuptias filio suo, & cùm vniuersos ad conuiuium inuitasset, quẽdam quòd ad mensam absque veste nuptiali sedentem videret, ligatis manibus & pedibus iussit eum mitti in tenebras exteriores, accuratissimã præparationẽ, quam ad hoc sacramentum adferre oportet, designat.

Legis anti quæ exempla. ¶Quòd si ex veteri testamẽto exempla etiam petere volumus, extat Exod. 30. lex huius nostræ vmbra, vt quoties Aarõ & filij eius ingressuri essent tabernaculũ testimonij, missa prius aqua lauare suas manus & pedes curarent, ne fortè morerẽtur. Et Leui. 22. Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel domino, in quo est immunditia, peribit coram domino. Et vt. 1. Regum. 21. legitur, Sacerdos Achimelech nunquam sanctum panem Dauidi famem cum suis patienti tradere voluit, nisi certior priùs factus, an sui pueri mundi essent. Et cap. 6. Oza percussus refertur eo quòd arcam sanctuarij temerè tetigisset. Si ergo sancta illa, quę vt ad Hebræ. Paul. non animã sed corpus emũdabant, & dũtaxat erant nostrorum vmbra, tãta cum religione fas erat tractare, quantò magis hoc sacramentũ, vbi Christus ipse immolatur & sumitur, nefas erit non pro dignitate sumere?

¶Robur autem hæresis Lutheri est, q̃ nulla nostra opera possunt nos certos facere, q̃ simus in gratia, præter solam fidem, dicẽte Apostolo, Nihil mihi conscius sum, sed neque in hoc iustificatus sum. Nos autem adeò firmiter fatemur non posse nos hanc habere certitudinẽ, vt certè credamus ipsum de hac re esse hæreticũ, qui dicit per confidentiam & fidem sacramẽti posse nos ad hanc certitudinẽ pertingere. Nihilominus necessaria sunt opera nostra, quæ fauore diuino nituntur, vt nutu Dei nos ad perceptionem sacramẽti præparemus.

Qualis esse debeat dispositio. ¶Restat ergo res inter catholicos de huiusmodi requisita dispositione. Et quidem si consiliũ spectes, à venialibus etiã pro humana fragilitate perpurgare se solertissimus quisque debet antequàm ad hoc sacramẽtum accedat. Nam, vt suprà dictum est, gustum & dulcedinem impediunt, ac ipsorum venialium remissionem: quæ per sacramentum fieret. Quare vbi non sunt mortalia, consiliũ est, vt venialium confessio præcedat. Quin verò & attenti animi meditatio & reuerentia est adhibenda, eademq; præsertim à sacerdotibus, vt omni mentis acie contemplentur quemadmodum ipsissimam Dei personã induti, creaturas suo verbo in Dei ipsius corpus, & sanguinem conuertant, & ceu in cruce immolẽt, ac demum sic sumãt, vt se in ipsum transformatos deificent. Indignissima enim res est, vt munus, cuius angeli digni non fuerunt, tanta cum vecordia, & oscitãtia homines exequantur.

¶Ad rem verò vt reuertamur, quia venialia nõ sunt obex gratiæ, nõ est tantum præparamentum de præcepto necessarium. Quapropter accedere cum conscientia venialium, certum est, non esse peccatum mortale: quanquàm sit nõ nulla irreuerentia: imò (quanuis hoc non tam certò asseruerim, quàm Maior. dist. 9. quæst. 1.) fortè neque est veniale: quia nullum tale habemus præceptum, nisi quòd probet seipsum homo, Probatio autem est, an sit in charitate. Vnde Augu. trac. 26. super Ioan. Peccata, inquit, licèt sint quotidiana, nõ sunt mortifera antequàm ad altare accedatis. Haud tamen est dubium quin aliquãdo sumptio ipsa sit veniale peccatum: vt putà cùm quis propter vanã gloriam ad cõmunionem accedit. Sed de necessaria dispositione, vt quæ ab omnibus confessa sunt, prætermittamus, vniuersi fatẽtur, q̃ accedere ad hoc sacramentũ cũ conscientia peccati mortalis sit obex gratiæ, atque adeò accessio ipsa & sumptio sit peccatũ mortale, cõtra præceptum Pauli, Probet autẽ seipsum homo, &c. Et hæc fuit assertio D. Tho. quæsti. præcedẽti. artic. 3. quã in præsentiarum repetit, dicens, q̃ talis incurrit sacrilegium. *Necessaria præparatio*

Conscientia peccati. ¶Quòd si quæras quæ dicatur conscientia peccati mortalis, respondetur, esse quodcunque iudicium siue assensum, quòd iis in peccato mortali, etiam si sit opinio. Nam cùm in dubio est animus, vtho-

vt homo neq; assentiat nec dissentiat, non dicitur conscientia, sed scrupulus. De quo dicemus in solutione quinti. ¶ Et per hoc soluitur aliud dubium, vtrum ad legitimam dispositionem requiratur contritio, quæ est dolor propter Deum seu de offensa Dei, an verò sufficiat attritio, quæ est dolor propter pœnas inferni aut alias temporales. Iam enim suprà de attritione distinximus, quod vna sit existimata contritio, quando, scilicèt, quis fecit diligentiam, quæ arbitrio prudentis videtur sufficere, & bona fide putat se dolere propter Deum. Et hæc sufficit, vt homo per sacramentum fiat ex attrito contritus. Si verò sit nota attritio, putà quòd ille homo videt se non dolere propter Deum, illa nō sufficit, quia manet in conscientia peccati mortalis. Hanc eodem artic. 3. affirmauit. S. Tho. constituens discrimen inter baptismum & eucharistiam, ꝙ cùm ille sit sacramentum mortuorum, satis est non opponere obicem, hoc est complacentiam peccati: cùm autem hoc sit sacramentum viuorum, requiritur, vt homo accedat, vt, ait, Paul. probatus, atq; adeò iudicio suo in charitate. Atque idem, ait, hic. ¶ Quòd si arguas. Hoc est sacramentum vnitatis corporis mystici, quæ fit per gratiam: ergo illam gratiam confert: ob idque non opus est accedere in illa. Respondetur, nō esse sacramentum faciens primò illam vnionē, sed nutriens illam, & sustentans. Vnde. Sanct. Thom. acutè & perspectè. ait, hic, quòd sumēs sacramentum eo ipso significat, non quidem vniri tunc Christo, sed esse vnitum, & incorporatum eius membris.

An requiratur contritio.

Argumētū

1. Argum. ¶ Atq; idem in solutionibus argumentorum declarat. Arguit enim primo loco. Non est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub propria: sed peccatoribus tangentibus corpus Christi nō erat delictum, quinuerò salutem consequebantur, vt Lucæ 7. de Magdalena, & Matthæ. 14. de alia, quæ fimbriam vestimenti eius tetigit, scriptum est: ergo nec peccatores sumentes sacramentum delinquunt. Negatur consequentia: est enim diuersa ratio. Christus quippe non se tangendum præbebat in signum spiritualis vnionis ad ipsum sicut in sacramento: & ideo peccatores tunc illum tangentes nullum falsitatis crimem incurrebant, sicut in hoc sacramento. Præterquàm quòd tunc similitudinem gerebat carnis peccati, vt cum eo possint peccatores conuersari. At similitudinem illam peccatricis carnis in resurrectione exutus, tangi se ab eadem fœmina prohibuit ob defectum fidei, quo circa ipsum laborabat, secundùm illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondùm enim ascendi ad patrem meū (scilicèt, in corde tuo) interprete Augustino. ¶ Secundò. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina: medicamina verò infirmis dispensantur ad salutem, iuxta illud Matthæ. 9. Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus: ergo peccatoribus spirituali morbo laborantibus ministrandum est. Respondetur autem ad minorem, non omnem medicinam infirmis cōgruere, secundùm quemcunque eorum statū: nam illa, quæ datur liberatis à febri ad firmanda membra & robur virium, vt vinum, & carnes, nocua essent febricitantibus. Sic ergo baptismus & pœnitētia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrim peccati: hoc autem sacramentum est quasi medicina confortatiua, quæ ideo dari non debet nisi liberis à peccato. ¶ Obserua comparationem hanc, qua baptismum simul cum pœnitentia componit. Vnde Thomistæ inferunt, ꝙ sicut quæst. præcedenti. artic. 3. D. Thom. dixit, posse quempiam accedere cum conscientia peccati mortalis ad baptismum: scilicèt, cum attritione cognoscens se non esse contritum, posse pariter & ad pœnitentiam. Quam quidem illationem nūquam ego mihi persuasam habui: nam licèt ambo sacramenta sint instituta ad tollendum peccatum, diuersimodè tamē. Baptismus siquidem absque vlla accusatione aut confessione suscipientis, quam pœnitentia requirit. Accusatio verò est, quia homo confitetur se offendisse Deum: quare ne sit mendax talem pœnitentiam iudicio suo debet gerere in corde: qui autem videt se non esse contritum, intelligit non se dolere propter offensam Dei, sed ob pœnam inferni. De hoc autem latiùs distinct. 14. & distinctio. 16.

Opinio Caietani.

2. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Hoc sacramētum, cùm in se Christum contineat, est de maximis bonis: maxima autem bona secundùm Augustinum. lib. de libero arbitrio, sunt, quibus nemo malè potest vti, nullus autē peccat nisi per abusum: ergo peccator sumens non peccat. Respondetur ad minorē, maxima bona, secundū Augu. illic, esse virtutes, quibus nemo potest male vti quasi principijs mali vsus, quoniam habitus virtutis nō concurrit ad actū vitiosum, sicut neq; habitus vitij ad studiosum. Potest tamen quis malè vti virtutibus tanquā obiectis, vt illi faciunt, qui de virtutibus superbiunt. Pari ergo modò sacramētum hoc nō potest esse principiū mali vsus: quia nō est causa nisi gratiæ: potest tñ esse obiectū malæ actionis. Vnde Aug. super Ioan. Multi, inquit, indignè accipiunt corpus Christi: per

3. Argum.

sti:per quod docemur quàm cauendum sit male accipere bonũ. Ecce enim per bonum factũ est malum dum malè accipitur bonum: sicut cõtra Apostolo,per malũ factum est bonum, cùm bene accepit malũ:scilicet, cũ stimulum Satanæ patienter portauit. Ad idem pertinet can. Et sancta. de consec. d. 2.

4. Argum. ¶Quartò, Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu ita & visu:si ergo peccator ex eo q̃ sumit hoc sacramẽtum peccat,videtur & peccare videdo:quod falsum esse inde cõstat, q̃ ecclesia cunctis adorãdum proponit: ergo peccator non peccat mãducando. Respõdetur,quòd per visum nõ accipitur ipsum corpus Christi, sed solùm sacramentum eius: quia visus non pertingit ad corpus, sed ad species panis, per quas sacramentaliter videt corpus. Qui autem accipit sacramẽtum,nõ solùm species,sed corpus recipit. Adde quod per visum non profitetur homo se vnitũ esse Christo, sicuti per sumptionem sacramenti. Subdit S. Thom. non baptizatos neq; ad inspectionem sacramẽti esse admittendos:vt Dionys. lib. de eccles. hierar. autor est. Quare catechumeni in primitiua ecclesia,licèt admitterentur ad lectionem epistolæ & euangelij,in initio tamen canonis excludebantur. Sed ad mãducationem non sunt admittẽdi nisi illi,qui non solùm sacramentaliter per baptismum, sed etiam realiter per gratiam sunt Christo coniuncti.

1. Argum. ¶Quintũ autẽ argumentum maioris est põderis. Cõtingit enim,ait S. Tho. quandoq; vt peccator aliquis nõ habeat cõscientiã sui peccati, qui tamẽ peccare non est censendus sumendo sacramẽtũ,alioqui nemo se à tali culpa eximeret propter periculũ,cui se omnes exponerẽt, dicente. 1. Corint. 4. Paulo. Nihil mihi cõscius sum:sed neque in hoc iustificatus sum:nõ ergo semper peccatori in culpã cedit sacramentum hoc sumere. Respondet S. Tho. bifariàm accidere posse,vt qui in crimine est, conscientiam illius nõ habeat. Vno modo, vt ignorantia sit illi culpabilis. s. vel quia est iuris,quę neminem excusat,vt cùm id quod peccatũ est,peccatum esse ignorat,vt si fornicationẽ censeret non esse peccatum. Aut quia in examine propriæ cõscientiæ negligens est, contra admonitionem Pauli, Probet autem seipsum homo,&c. Et huiusmodi homo quanuis conscius non sit sui delicti,nihilominus sumẽdo sacramentum non excusatur à noua culpa: quia cùm ipsa ignorantia,peccatum sit,nõ excusat sumptio sit peccatum. Altero modo potest huiusmodi ignorantia esse inculpata: nempe, quia post examinationem dolorem habuit peccati, nõ tamen sufficientem,vt verè esset contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia nemo per certitudinem scire potest an sit verè contritus. Sed sat est vt signa in se præsentiscat contritionis,putà si doleat de præteritis & caueat de futuris. Adde dummodo dolor iudicio suo appareat esse de offensa Dei, vt sit attritio existimata contritio: nam qui tãtùm dolet propter infernum, nõ dolet de peccatis,quatenus offensa Dei sunt. Si verò ignorat id quod fecit,esse peccatum propter ignorantiam facti, quæ excusat,vt si accedit ad nõ suam (vt Iacob) arbitratus esse suam,non est ille vt peccator iudicandus,neque si absque sua culpa fuerit suorum scelerũ oblitus: illi enim, vt in materia pœnitentiæ videbitur sufficit generalis contritio. Atque hæc est generalis doctrina omnium theologorum vt Alexandri. 4, part. quæst. 46. memb. 3. arti. 2. & Bonauenturæ in. 4. distinct. 9. artic. 2. q. 3. Et Ricard. eadẽ. dist. artic. 2. q. 1. & Durand. q. 4. Nam Scotum vix intelligere quiuerim. q. 1. Ait,enim primò, quòd si quis diligentiam adhibuerit & conteratur & cõfiteatur,licèt aliquod peccatum sit illi traditũ obliuioni,secure accedit: quia si moreretur etiam sine eucharistia saluus fieret. Sed paulò pòst subdit,quòd etiam si aliqua peccata lateant,per eucharistiam delebuntur. Atqui dicta hæc non apparent bene cohærere. Nam priùs constituit hominẽ extra peccatum ante eucharistiam, & posteriùs dicit, q̃ peccata in tali casu delebuntur per eucharistia. Non videtur ab opinione communi deuiare.

Cõmunis omniũ doctrina.

¶Hinc ergo omnes citati autores,& recentiores,qui illos sequuntur,hanc colligunt distinctionem: nempe quempiam dupliciter posse ad sacramentum accedere indignè. Vno modo contrariè,scilicet,vt accedendo peccet. Et alio modo contradictoriè: scilicet, non dignè,quia est in peccato: non tamẽ contrariè, vt peccet. Vnicus autem Ioan. Maioris est cui ea. d. q. 1. extra gregem oberrare libuit. Ait,si quidem,q̃ omnis in vniuersum, qui accedit in peccato peccat accedendo: quare vt accedendo nõ peccet,debet quando accedit esse in gratia. Ex quo infert vanam esse distinctionẽ posi tam:imo quicunq; accedit non dignè cõtradictoriè,accedit contrariè indignè. Sequitur secundò,ex eius opinione nunquam per eucharistiam posse primam gratiã conferri: nam qui accedit in peccato, ponit obicem: & qui sine illo,iam habet gratiam. Rationes eius sunt tres. Prima. Aut accedens indaginem fecit, quam facere tenebatur,aut secus. Non enim est dare mediũ. Si verò fecit quã tenębatur, iam accedit in

Distinctio communis.

Ioã. Maio.

1. Illatio.

2. Illatio.

Triplex matioris ratio.

Prima.

dit in gratia. Sin minimè, accedit indignè, & accedendo peccat: quia nō ſe ꝑbauit, vt, ait, Paulus. Secundò, aut requiritur, vt accedens faciat indaginem ſecundū iudiciū, & arbitrium ſapiētium, vel ſat eſt, ꝙ vnuſquiſque ſecundùm proprium iudicium eam faciat. Secūdum dici non poteſt: nam contingit, vt alicui ex leuitate animi appareat feciſſe diligētiam ſufficientē, quæ tamen non eſt ſufficiens. Si primū dederis, qui illam fecit, iam eſt in gratia: qui verò non fecit, accedēdo peccat. Tertiò. Nemo tenetur maiorem adhibere diligentiā ad accedendum ad eucharistiā, quā tenetur ſtatim moriturus: huic autē ſufficit illam facere ad arbitriū prudentū: ergo & accedenti ad euchariſtiā. ¶ Ad hæc autem primò reſpōdetur, authorē iſtum ad pauca reſpexiſſe, & ideo fuiſſe paralogizatū. Non enim habuit rationē niſi diligentiæ & indaginis ad cōmemorandū peccata, cùm tamen illa adhibita reſtet deinde ambiguitas: an dolor peccatorum, quorū quis meminit, ſit vera contritio: ſcilicèt, propter offenſam Dei, an verò ſola attritio propter pœnas inferni. Et re vera ſi tam indaginē quàm contritionē palam cōſtaret eſſe ſufficientē, vera eſſet eius opinio: ſed tamen neutrius tāta poteſt haberi certitudo, vt patet hoc ex verbo Pauli citato, Nihil mihi cōſcius ſum, &c. & Eccleſiaſtes. 9. Nemo ſcit an odio vel amore dignus ſit. Et Eccleſiaſtici. 5. De ꝓpitiato peccato noli eſſe ſine metu. Et Prou. 20. Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor meū? Et Iob. 9. Verebar omnia opera mea ſciens, ꝙ non parceres delinquenti. Et rurſus, ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. ¶ Reſpondetur ergo ad formam primi argumenti Maioris. Aliquid requiri, vt homo exeat à peccato, aliud verò, vt dignè accedere poſsit ad ſacramentum. Cùm ergo quæris, an iſte fecit indaginem ad quā tenebatur, reſpondeo non feciſſe, ſed tamen bona fide putat ſe feciſſe. Et cū inſtas, vel fecit ad arbitriū prudentiū, vel non, reſpondeo requiri examen ſecundū arbitrium prudentium: nam leue nō ſufficit. Attamē exprudentibus alij dicent hanc ſufficere, alij verò non. Et opinio illorū licèt ſufficiat ad excuſandum hominem à culpa, vt poſsit dignè accedere, non tamen ſufficit ad delenda peccata præterita. Et hæc fuit authoris hallucinatio. Peccata enim nō remittūtur propter actum intellectus, quo quis credit feciſſe diligētiam, vel eſſe contritū, ſed re vera ex natura rei, quia eſt vera contritio per ſe aut per ſacramentum perfecta. Pariter facta diligentia poteſt apparere contritio propter offenſam Dei, & tamen non eſt niſi attritio propter infernum: præſertim in articulo mortis: quia cùm tunc ſupplicia illa ſeſe offerant præſentia, dolorem ingenerāt, qui apparet timor filialis, & tamen non eſt niſi ſeruilis. Quinuerò doctiſsimus curatus, nequiſsimus tamen, poſſet conſultò decipere pœnitentem dicendo talem negligentem indaginē aut attritionem ſufficere, quæ quidem falſa pœnitentis credulitas non ſufficeret ad delenda eius peccata præterita, licèt hominem excuſaret vt dignè poſſet ad ſacramentum accedere.

Secunda.

Tertia.

¶ Conſiſtit ergo veritas opinionis S. Thomæ in hoc, quod ignorantia inuincibilis & inculpata quanuis non ſufficiat delere peccata præterita, facit tamen hominem ſecurum, vt dignè poſsit accedere ad ſacramentum. Et quòd hoc ſit verū, præterea cōfirmatur. Stat enim duorū virorū prudentiū, alterū eſſe verè contritū, alterum non niſi attritum, & tamē habere ambos æqualia ſigna, quibus vterque putat eſſe contritū: quare tunc opinio illa non eſt ſufficiens facere ex attrito cōtritū: & nihilominùs attritus ille legitimè poteſt accedere ad ſacramentum. Et arguitur rurſus. Secundū opinionem Maioris ſequeretur, quòd quiſpiam nunc in peccato exiſtens ſine aliquo nouo dolore, nec ſacramento, per hoc ſolùm quòd ignorantia ſua, quę erat vincibilis, efficeretur inuincibilis, mūdaretur à peccatis, vt poteſt quiſpiā eſſet attritus, & ſecundùm opinionē prudentiū id crederet, & ſuperuenirent alij, qui ei perſuaderent eſſe contritum: imò ſi ille mutata conditione naturaliter mutaret opinionem: per hoc ſolùm remitterentur peccata, quod error eſſet concedere: & tamen mutata illa opinione poſſet legitimè accedere ad ſacramentum.

Veritas opinionis.

¶ Item negare hoc ſacramentum quandoque poſſe conferre primam gratiam, eſt contra illud vulgatum Auguſtini in quodam ſermone, vbi, ait, quòd hoc ſacramentum mortuos viuificat.

¶ Ac demum ad rei concluſionem è conuerſo arguitur. Quanuis quiſpiam veraciter ſit cōtritus & in gratia, ſi tamen habet cōſcientiam ſe eſſe in peccato, non dignè accedit ad hoc ſacramentum: ergo ad dignè accedendum impertinens eſt eſſe in ſtatu gratiæ, aut extra, ſed probabilitas, quæ excuſat à peccato ignorantiæ, eſt quæ facit hominem dignè accedere. Imò fateor diſtinctionem illam accedendi indignè contrariè vel cōtradictoriè, non ita mihi gratè arridere, quia nec S. Thom. de illa hoc loco meminit. Imo qui non accedit indignè contrariè, vt peccet accedendo, certè neque accedit indignè contradictoriè, licèt ſit in peccato

cato ignorato. Nam postquàm accedit legitimè secundùm legem, hoc sufficit, vt simpliciter dignè accedat.

Argumẽta contra. ¶Contra hanc autem definitionem arguitur. Sequeretur quòd quicunque accederet in peccato taliter tamen legitimè, vt accedendo non peccaret, reciperet primam gratiã per sacramẽtum, nam postquàm nullũ opponit obicem, & bona fide putat se esse in gratia, veniã per sacramentum suscipit. De hac re sunt citati autores bipertiti. Nã Bonauentura loco citato mediũ constituit, idque generaliter: scilicet, q̃ qui accedit in peccato sine eius conscientia, accedit eatenus dignè vt non peccet, nullus tamen eorum gratiã suscipit, ob id q̃ non accedit viuẽs. Quare non admittit, quod hoc sacramentum cõferat primam gratiam. Et quidem Gabriel in.4. distinct.9. quæstio.1. & in canone lectione.8. citat Alexandrum loco supra à nobis allegato in contrariã sententiam: scilicet, quòd recipiat gratiam. Et volens eos in concordiam conciliare, ait, eiusmodi hominem non recipere gratiam virtute operis, scilicet, sacramenti, recipere eam tamen ex benignitate Dei: quia, scilicet, illuminatur, vt se attritum cognoscens conteratur. Attamen primùm Alexandrum non video esse diuersum à Bonauentura: imò in solutione septimi dicere videtur eiusmodi accedentem non recipere gratiam. Secundò, quòd recipiat eam ex benignitate, quia illuminabitur, hausit à Gerſone tracta. de pollutione nocturna. cõsideratione. 2. ille autem effectus benignitatis nulla est lex, vt semper obueniat: quare potest accidere talis nouus motus in mẽte suscipiẽtis sacramẽtum, & potest nõ accidere. Caietanus, vt quæstio. præcedenti arti. 1. vidimus, nõ tam generaliter loquitur, quã Bonauentura, imò admittit primam gratiam posse quẽpiam recipere per sacramentum: sed tamẽ ait, quandoque vsu venire posse, vt accedens nec peccet, nec gratiam recipiat. Excogitat enim cõtritionis gradus: scilicet, tantam esse posse, vt sufficiat cum sacramento ad gratiam, & tam exilem, vt nõ sufficiat. Et Paluda. dist.9. q.2. sub dubio loquitur dicens, fortè ex vi sacramenti recipit gratiã. Et Adria. in. q. de eucharistia, ait, quòd sic accedẽs semper recipit primã gratiam, vbi insinuat, quòd non semper.

Bonauent. Gabriel. Caiet.

Sententia auctoris. ¶Omnibus tamen pensatis dicendum apparet in eo, qui accedit cum attritione, & legitimè, scilicet, ex ignorantia peccati in quo est, quæ eum excusat, vt non peccet accedendo, nunquàm dari medium, sed semper ipsum primam gratiam per sacramentum suscipere. Id enim hic Diuus Thomas sentit, dũ dicit quòd sufficiunt illi signa cõtritionis, dum dolet de præteritis, & proponit cauere de futuris. Vbi sufficere intelligit ad remissionẽ culpæ cum sacramento. Idque patentibus verbis asseruit. q. præced. ar.3. dicens, accedens in peccato mortali, cuius conscientiam non habet, consequetur per hoc sacramentum gratiã charitatis. Quod quidem verbum postq̃ absolutè asseritur, generaliter intelligitur. Atq; idẽ docuit in, 4. d.9. art.3. quæstiuncu.2. Idemque Richardus ead. dinst. q. suprà citata. Sed ratio id apparet satis conuincere, primò ex parte diligentiæ: nam si nõ fecit illam, quã vir prudens iudicaret sufficientem, peccat accedendo. Si autẽ fecit, nõ est cur gratia sacramentali frustretur. Deinde ratione cõtritionis. Cõtritio enim, vt Caietanus ipse & Thomistæ fatentur, nõ differt ab attritione in intẽsione, sed in obiecto, & fine: quòd scilicet, contritio habet pro obiecto offensam Dei, vt fiat ex timore filiali: attritio verò quatenus est suppliciorũ causa, & nascitur ex timore seruili. Arguitur ergo. Vel peccatum cum sola attritione quæ creditur esse contritio, est obex gratiæ, vel non: si sic, indignè tunc acceditur, si non, semper recipitur gratia. Nam si dixeris aliquam sufficere, & non omnem, demus duos, quorũ alteri sufficit, alteri verò minimè: tunc scisciter, Quo pacto illorum attritiones differũt? non quidẽ ex obiecto, postquàm ambæ sunt attritiones, neq; verò ex intensione, quia illa nõ est necessaria: ergo si aliqua sufficit, omnis sufficit. Secundùm quidem opinionem Scoti, qui tenet requiri certam intensionem ad rationẽ contritionis, dicere posset aliquis etiam requiri ad attritionem, vt sit sacramento sufficiens. Sed tamen Sanct. Thom. hìc non dicit, nisi quòd sufficit dolor de præteritis, & propositum in futurum cuiuscunque sit intensionis.

Alia argu. ¶Aliter tamen contra eiusmodi sententiam arguitur. Si quis ex attrito per sacramentum eucharistiæ fieret cõtritus, sequeretur primò q̃ homo obtineret actualem peccatorum veniã sine pœnitẽtia, quod est contra Hieronymum censentem pœnitẽtiam esse necessariam tabulam post naufragiũ, nam attritio non est legitimus actus pœnitentiæ. Secundò sequeretur, q̃ posset homini euidens esse in gratia se existere, per hũc syllogismũ. Ego probabiliter, & secundùm rationẽ prudentum, meorum habeo delictorum contraditionem, & recipio sacramentum: ergo, & gratiam. Est enim maior euidens: nam licèt non habeam euidentiam contritionis, habeo tamẽ euidentiã esse probabile me habere, & minor est certa, & consequentia: ergo

conclu-

concluſio euidens.

Ad primũ. ¶ Ad primum negatur conſequentia: multi nanque ex ſchola D. Thom. aiunt, quòd dum attritus ſuſcipit ſacramentum, ipſe idem actus qui erat attritio, perficitur per ſacramentum, vt ſit contritio, atque adeò ſit legitimus actus pœnitentiæ. De hoc autem iterum in materia pœnitentiæ regredietur ſermo. Interim tamen dicendum, quod ſi iſti intelligant eũdem actũ, intrinſecè per ſacramentum fieri cõtritionem non eſt tolerabilis opinio: nam actus non mutat obiectum: ſiquidem ſi antea erat dolor peccati propter pœnas inferni, idem modo habet obiectum, ſed tamen fit contritio extrinſecè per ſacramentum ad hunc ſenſum, q̃ informatur gratia, quam ſacramentum confert. Et ad hunc ſenſum dixit quæſt. præcedenti articu. 3. S. Tho. quod gratia ſacramenti perficiet contritionem. Quare non tam propriè dicitur ex attritione fieri contritionem, quàm hominem ex attrito fieri contritum. Atque hoc pacto ille actus per gratiam fit actus pœnitentiæ virtutis. Quare nil contra Hieronym. ſequitur.

Ad ſecũdũ. ¶ Ad ſecundum negatur, poſſe nos habere talem certitudinem abſque vlla formidine, licèt poſsimus ad illam pertingere, quam appellant moralem, vt poſsimus, quatenus in hoc ſeculo conceditur, ſecuritatem habere, quã adoleſcẽs ille habere videbatur, qui reſpondit Chriſto, ſe ſeruaſſe mandata à iuuentute ſua. Vnde ad argumentum reſpondetur eſſe captioſum: non enim ex hoc, q̃ probabiliter habeo dolorem ſufficientem, habeo gratiam, ſed ex hoc, quod illum habeo. Et me habere non eſt euidens, ſed probabile. Vnde non ſequitur, Eſt mihi euidẽs eſſe probabile: ergo eſt mihi euidẽs habere ſufficientem dolorem. Neq; minor eſt euidẽs laicis: nẽpe, hoſtiam eſſe cõſecratam. Et quanuis ſacerdoti ſit euidens intentionem habuiſſe cõſecrandi atq; adeò fidem habeat eſſe conſecratam hoſtiã: cõſequentia tamẽ nunquã eſt euidens. ſ. q̃ ſi habeo attritionem, quã puto cõtritionem ſuſcipiã per ſacramentum gratiam: ſed eſt doctorum opinio, q̃ accedens cũ probabilitate recipiat gratiam. De hac tamẽ re in apologia noſtra aduerſus Catharinũ diffuſe ſatis diximus, & in materia pœnitentiæ iterum dicemus.

Quæſtio de confeſsione

¶ Tandem circa huiuſmodi diſpoſitionẽ diſputatur quæſtio. Vtrùm accedenti ad ſacramẽtum euchariſtiæ ſatis ſit priuatim ſuam ſecum diſcuſsiſſe conſcientiam, an verò inſuper requiratur, vt ſacramentalis confeſsio præcedat. Fuit enim opinio Abbatis Panormitani ſuper ca. De homine. de celebra. miſſa. tenentis non eſſe neceſſariam confeſsionem, ſed ſufficere contritionem. Hic tamen author non habet de hac re grande authoritatis momentum: fuit enim alia priori labe cõmaculatus, dicens confeſsionem non eſſe de iure diuino, vt. d. 17. videbimus. At verò Richardus vir alioqui grauiſsimus ead. diſt. arti. 3. quæſt. 6. idem profeſſus eſt, dicens poſſe quempiam abſque confeſſione euchariſtiam ſumere: quanuis nulla alia intercedat cauſa, quam vt abſens ſacerdos expectetur, cui deuotiùs, & cõmodiùs fiat cõfeſſio. Richardum citat, ſequiturque Adrianus in materia de confeſsione, quæſt. 3. Atqui noſtris temporibus Caietanus in præſentiarum, & in ſua ſumma verbo Communio, eandem opinionem adſtruxit: ſcilicèt, non eſſe ad euchariſtiam neceſſariam confeſsionem, quanuis conſilium ſit ſalutare. Et ratio eius potiſsima eſt, quòd neceſsitatem nemo debet inducere vbi ius nõ cogit, nullum autem extat diuinum ius, quo eiuſmodi confeſsio in tali articulo iubeatur. Nam de huiuſmodi diſpoſitione ſolùm extat admonitio Pauli. Probet autem ſeipſum homo. Vbi contrarium inſinuatur, ſcilicèt, ſatis eſſe, vt homo priuatim ſuam conſcientiam expẽdat, & examinet. Quòd ſi quis dicat, Paulum illic admonere id, quod requiritur non tamẽ id, quòd ſufficit, in contrarium eſt quod ſubdit, Et ſic de panem illo edat, & de calice bibat, quaſi nihil aliud poſtuletur. Vnde Chryſoſtom. in eundem locum homilia. 28. Non, inquit, iubet, vt alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi, non publicum faciens iudicium, & ſine teſte argumentum. Secundò. Si talis confeſsio de iure diuino eſſet illo articulo neceſſaria, in nullo caſu poſſet prætermitti: dabimus tamen infrà nonnullos in quibus prætermittitur. Præceptum autem pontificium non eſt niſi, vt ſemel in anno confiteamur: quòd autem quoties euchariſtiam ſumimus, confeſsionem repetamus non eſt illic adiectum. Poſtremò arguitur. Reliqua omnia ſacramenta licèt ſine præuia confeſsione ſuſcipere: ergo quanuis ad huius ſuſceptionem exactior requiratur conſcientiæ diſcuſſio, non tamen fit inde conſequens, vt exigatur confeſsio.

Richardus. *Caietanus.* *Ratio.* *Chryſoſt.* *Argumẽta*

¶ Contraria tamen opinio fuit ſemper doctorum vniuerſalis, vt S. Thomæ in. 4. diſtinct. 16. in expoſitione textus, & diſt. 17. q. 3. articu. 1. quæſtiuncu. 4. & Scoti, Durandi, & Paludani, ac deniq; omniũ diſt. 9. & 17. Quare per Pariſienſium academiam fuit decreta. Sed iam tamen huiuſmodi veritas maiore pollet authoritate quàm opinio. Eſt enim decretum Concilij Tridentini poſt regreſſum à Bononia ſeſſione. 3. capit. 7. vbi præmiſsis Paulinis verbis, Qui

Contraria opinio communis. *Panormit.* *Synodus Tridentina.*

Qui mãducat,& bibit indignè,&c. subditur. Quare communicare volenti reuocandum est in memoriã eius præceptum, Probet autem se ipsum homo. Ecclesiastica autem, inquit, consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi cõscius mortalis peccati, quantumuis sibi cõtritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus etiam ab ijs sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta synodus perpetuò seruandum esse decreuit, modò non desit illis copia confessoris. Quòd si necessitate vrgente sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quamprimum confiteatur. Hactenus synodus. Vbi perspectè adnotandum est, ecclesiasticam consuetudinem non in medium afferri tanquàm potissimum, & primum fundamentum huius ritus, quasi sit de iure tantùm ecclesiastico, sed quasi declaratoriam diuini præcepti, quod Paulns insinuat. Ex illo enim sic intellecto præcepto mos vniuersalis ecclesiæ ortus est, in qua nemo ad sacrosanctam communionem absque præmissa confessione accedere fuit ausus. Neque verò ecclesia vnquàm eum, quem sciuerit peccatum commississe mortale ad sanctam communionem admisisset, antequam suo confiteretur presbytero. Hìc ergo mos à Christo per apostolos deriuatus creditur. Ait quippe contra Donatistas August. libro.4.capit.24. Illud, quod vniuersa tenet ecclesia neque in concilijs statutum reperitur, sed semper retentum est, credẽdum esse non nisi autoritate apostolica traditum. Et quidem Cyprianus libro. 3. epistolarum epistola. 14. morem reprehendit, quòd ante exomologesin, id est confessionem eucharistia aliquibus tradatur. Et epistola. 15. eandem instaurans accusationem, ait, illud esse contra Euangelij legem. Idemq́ue epistola 16. repetit dicens, quosdam euangelij immemores communionem ante confessionẽ suscipere. Atque idem iterum epistola. 18. Quibus locis Cyprianus insinuat, ordinem hunc vt cõfessio eucharistiam præcedat, esse de iure diuino. Et rursus sermone. 5. de lapsis, ait, eum, qui absq́ue confessione ad eucharistiam accedit, indignè accedere, & reum fieri, iuxta verbum Pauli, corporis, & sanguinis Christi. Cui consonat Ricardus de sancto victore in libro. de potestate ligandi, & absoluendi. cap. 21. cuius verba sunt. Audacter dico. Si ante sacerdotis absolutionem ad communionem corporis, & sanguinis Christi quis accesserit, iudiciũ sibi manducat, & bibit, quanuis eum peccasse multum pœniteat, & vehementer doleat, & ingemiscat. Et Eusebius in historia ecclesiastica libr. 6. cap. 24. de Philippo Imperatore Christiano refert, quòd cùm in paschate voluisset ad communionem accedere, non priùs ab episcopo loci fuerit permissus, quàm cõfiteretur peccata sua. Et de ecclesiasticis dogmatibus. c. 53. ait, Augst. si author illius fuit, Quem mortalia crimina post baptismũ premunt, hortor priùs publica pœnitẽtia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari: si vult non ad iudicium & condemnationem sui eucharistiam percipere. & in epistola. 118. ad Ianuarium planissimis verbis, ait, non debere quempiam pro suo arbitrio dum libet accedere ad communionem absque præuia confessione & pœnitentia.

Iudiuinũ. August. Cyprianus Cyprianus Ricardus de sãc. victo. Eusebius.

¶Post hæc autẽ vt Caietano respondeamus, probatur veritatem hanc fundamentũ habere in verbis, Pauli. Dicens enim, Probet autem se ipsum homo, admonet iubetq́ue, vt illis vtatur remedijs, quæ ad animæ purificationem instituta sunt. Cùm ergo confessio sacramentalis suapte institutione sit remediũ ad id conducens, sit vt teneatur homo hanc adhibere medicinam. Sed, ait, Caietanus, Non tenetur homo facere quantum potest. Fateor, quidem, quia non tenetur tam prolixam facere inquisitionem, aut lachrymis & singultibus cõtritionem vrgere. Tamen cùm duo sint ordinaria remedia expurgandi peccata: scilicet, contritio & confessio, nomine probationis pari ratione vtrunq; Apostolus comprehẽdit. Quare cùm, ait, Probet se, non intelligitur secum solus, sed adhibito diuino ministro, qui eius sit examinis iudex. Nec contrarium sentit Chrysostomus. Sed quòd non requiritur, quòd in publicum sua effundat crimina. Cõcludimus ergo ordinem hunc, vt confessio præcedat eucharistiam, esse de iure diuino, hoc est, indesecundùm sanctorum patrum interpretationes elicitum, imò apostolorum traditione susceptum, & ecclesiæ more & vsu obseruatum. Quinuerò & perpenso tenore præcepti ecclesiastici, Omnis vtriusq; sexus. Illic insinuatur esse confessionem ad eucharistiam necessariã. Ait, quippe. Cõfiteatur proprio sacerdoti &c. suscipiens reuerẽter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum. Vbi insinuatur ad reuerentiam eucharistiæ confessionem pertinere. Et tamen secundùm Caietanum, qui esset illo anno confessus, licèt esset relapsus, posset in pascha eucharistiam sine confessione suscipere, quod absurdum esset concedere.

Respõdet. Caietano. Omnis utriusq; sexus. Arg. Caie.

¶Et adhibetur demum argumẽtum quod Caieta-

ietanus hîc vocat sacrorum doctorum: & Scotus loco citato refert. Sacerdotibus ex vi clauium competit populum ad sacramentum eucharistiæ admittere: ergo eisdem incumbit iudicare quinam adsint idonei: hoc autem facere nequeunt nisi audita confessione: ergo illa est antea necessaria. Neque satisfacit respõsio Caietani: scilicet, sat esse accedentes probatos esse iudicio Dñi ministrorum, scilicet, Dei, nã postquàm eos instituit horum sacramẽtorum iudices, eorum arbitrio voluit accedentes esse probatos. Eò vel maximè, quòd cum frequenter per sacramentum pœnitentiæ fiat homo ex attrito contritus, non cẽsetur absoluta probatio, donec remedium pœnitentiæ sit adhibitum. ¶ Vnde ad tertium eius argumentum respondetur, non suffragari rationem ex æquo cæteris sacramentis & isti in præparatione: nã cùm hoc singulariter cõtineat Christũ ipsum, & propriè in alimoniam viuẽtium institutum sit, confessio autem ad tollendum peccata: ordo ipse expostulat, vt priùs per sacramentum pœnitentiæ homo curet reuiuiscere, vt idoneè & reuerenter ad hoc sacramentum accedat.

Solutio. 3. arg. Caie.

2. Caietani rõ diluitur

¶ Ad secundam autem rationem Caietani respondetur, confessionẽ sacramentalem non esse eodem gradu ad eucharistam necessariam quo internam peccatorum detestationem, sed vbi haberi possit presbyteri copia. Quapropter attendendi sunt hic casus, quibus licet eucharistiam absque confessione suscipere. Et primùm Tridentina synodus nullum excipit casum necessitatis confessionis, præterquàm vbi legitimus sacerdos haberi non possit. Quare generalis regula sit, quòd vbi potest haberi sacerdos habens authoritatem absoluendi, nullatenus est ante confessionem ad eucharistiam accedendum. Sed de hoc tamen restat dubium, quænam sit necessitas, quæ in absentia prælati aut legitimi confessarij licitam faciat communionẽ absque confessione. Vtrùm sola deuotio volentis sacramẽtum sumere aut celebrare sufficiat. Respondetur nequaquàm sufficere, sed vrgentem exigi necessitatem, vt expressis verbis concilij admonetur. Loquimur vbi sunt peccata mortalia: nam venialia non sunt necessaria confessionis materia.

Casus in quibus ante cõfessionem eucharistia sumatur.

Generalis regula.

Dubium.

1. Casus.

¶ Primus ergo casus est articulus mortis: vt si esset solus sacerdos cæcus & surdus, qui non posset confessionem audire, aut si esset mutus, qui non posset absolutionem proferre, posset contrito periclitante eucharistiam sine cõfessione porrigere: aut si infirmus iaceret, posset illam per diaconum ad infirmum mittere, vt distinct. 13. quæst. 1. articu. 3. videbimus. Item & sacerdos ipse iam iam moriturus, qui nõ haberet alium, cui confiteretur: posset ipse consecrare & sumere sacramentum.

¶ Secundus casus est necessitas, quę ex officio pendet, vt rusticus plebanus, qui non habet sacerdotem nisi longè distantem, nõ tenetur ire quotidie, ad quærendum confessarium: potest ergo cũ contritione, maximè si esset festum, id que vno aut fortè duobus diebus sacra facere, absque confessione celebrare: non tamen pluries. Sed cauẽdum à cõsuetudine & fraude, qui enim in concubinatu, aut in alio peccato persistit, potiùs debet saluti animę consulere, quàm temporali vitæ, vel honori, & à sacris abstinere quandiu peccandi occasiones non amouet.

2. Casus.

¶ Tertius casus est necessitas præcepti ecclesiastici, vt si quis in die paschatis inuenit se, vbi non habet copiam proprij sacerdotis, qui cum possit absoluere, potest recipere eucharistiam cum proposito confitendi cùm primùm nancisci possit opportunitatem. Et pariter si sacerdos iter faciens in die festo, quo est pręceptum audiendi sacrum, poterit ipse solùm contritus celebrare. Tametsi profectò tertiũ hũc casum non tanquam regulam vbique generalem asseruerim, maximè vbi casus sunt reseruati vergeret enim hoc sæpe in fraudem, vt nunquàm eiusmodi pœnitentes curam adhiberẽt adeundi prælatum. Quocirca in his ratio scandali cõsulenda est: si enim grande sequeretur, vbi religiosus vel ille, qui habet casum reseruatum episcopo non celebraret, aut eucharistiam sumeret, sumat quidem sed cum tremore & proposito festinandi ad confessionem. Si autem citra scandalum potest communionem excusare, satiùs est abstinere à communione etiam occurrente tempore præcepti, quàm communicare. Nam tunc si non potest facilè haberi copia prælati, nullum erit peccatum non communicare, vel si potest haberi, forsan minùs peccatũ erit transgressio præcepti audiendi missam in die festo, vel communicãdi in paschate, quàm ad sacramentum accedere cum tali peccato: maximè quia plerũque non est legitima contritio illa, quæ citra sacramentum habetur.

3. Casus.

¶ Quartus casus est ad euitandum scandalum etiam si non occurrat præceptum ecclesiæ, vt si religiosus habet peccatum reseruatum & in die solenni, cùm totus conuentus communicat, non communicaret cum illis, tunc si prælatus non adest domi, potest quidem cum proposito properandi postea ad ipsum, communicare, nullatenus tamen si adest.

4. Casus.

¶ Oẽs tamẽ hi casus, præter primũ de articulo mortis, intelligũtur vbi nõ sit crimẽ annexam habens

Declarat dictorũ suum.

habens excommunicationem: quia excōmunicato, nec propter officium, nec propter scandalum, aut generale præceptū ecclesiæ de cōmunione licet ad sacramentum accedere. Vnde qui irretitus est culpa pontifici reseruata: quia omnes huiuscemodi annexam habent excōmunicationem, caueat ad sacramētum hoc, antequam absoluatur accedere. Itē nisi sit peccatum publicum: quia tunc maius esset scandalum manducare, quàm abstinere. Quòd si perconteris, vtrum sola verecundia in causa esse possit cōmunicandi absq; confessione, vt si subditus, qui reseruatam contraxit culpam, ne queat præ verecundia confiteri prælato, qui tamē prælatus nolit casum alteri committere, sed pœnitentem audire. Respondetur per verecundiam neminem excusari: quin teneatur parere prælato, si tamen doctus & probus sit: nam si tyrannus esset, à quo timeretur, vel diuulgatio confessionis, vel aliud malum, & non pateret accessus ad alium superiorem, absolueretur tunc subditus ab eius obediētia in ea re.

Percōtatio

¶Ex ijs fit, casum Ricardi, nempe expectandi confessarium magis idoneum, nō esse iustā, vt quis possit à confessione excusari, dummodò cum habeat, cui tutò possit suam conscientiam patefacere. ¶Haud tamen hoc tandē admonere negligam, ꝙ dum sacerdos est in altari non est condecēs, vt qui cōmunicaturi sunt in conspectu plebis, illa quorum fuerunt obliti in confessione, illic confiteātur, sed vel communionem, si sine nota possunt differāt vsque ad aliam missam, vel proponentes illico post cōmunionem confiteri sacram buccellam sumant. De alio vero casu quando sacerdos post inceptum sacrū reminiscitur peccati alicuius aut excōmunicationis quid debeat facere. d. sequēti. q. 2. ar. 6. satisfaciet nobis S. Thomas.

Casus Ricardi.

Admonitio

ARTICVLVS. V.

Vtrùm accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati mortalis, sit grauissimum omnium peccatorum.

TAnta est, quæ huic sacramento debetur, veneratio, vt non satis sit nosse accedentem in crimine sacrilegiū committere, sed sit etiam explorandum, an sit omnium peccatorum grauissimū. Ad ꝙ S. Thom. præmissa distinctione respondet tribus cōclusionibus. Citat enim se. 1. 2. q. 73. vbi de grauitate peccatorum agit, quæ potest attēdi vno modo per se ratione speciei peccati, quæ sumitur ex obiecto, aut per accidens ratione personę peccantis. Primo modo statuitur prima conclusio. In summo grauitatis gradu collocantur illa peccata quæ sunt contra diuinitatem vel in se, vel in Christo: in secundo ea quæ cōmittuntur cōtra eius humanitatem: & in tertio, sacrilegia, quæ fiūt cōtra eius sacramenta: & in quarto, illa quæ committūtur aduersus reliquas creaturas. Probatur. Per se peccatum eò est grauius, quo est eius obiectū excellētius, inter obiecta verò quod est supernaturale est naturali excellentius: & inter supernaturalia summū est diuinitas, mox Christus secundū humanitatē, ac tertiò eius sacramēta,

1. Cōclusio

¶Secunda conclusio statuitur circa tertiū gradum de quo agitur in presenti. Peccatum indignè sumentium sacramentum per accidens recipit magis, & minus. Probatur. Nā ex parte peccantis grauius est peccatū, quod fit ex malitia, quàm illud, quod fit ex passione, atq; hoc grauius illo, quod fit ex ignorantia: ergo si peccati reus ex contemptu accedit ad sacramētū, grauiùs delinquit, quàm qui id ex timore facit ne in crimine deprehendatur.

Secūda cōclusio.

¶Ex his colligitur cōclusio tertia. Peccatū sumēdi indignè eucharistiam est alijs pluribus grauius secundum suam speciem, nō tamē omnium grauissimum.

3. Cōclusio

¶Hic nō est locus exactè perpēdēdi peccatorū grauitates, sed obiter notato propter primū gradū primæ conclusionis omnia peccata cōtra tres virtutes theologicas esse grauissima, vt est infidelitas, desperatio, & odiū Dei, atq; hoc omnium immanissimum eò ꝙ charitas, vt ait Paul. est cæteris præstantior. Blasphemia verò potest oriri, aut ex infidelitate, aut ex odio Dei. Tametsi peccatū infidelitatis dicatur grauissimū, quatenus radix est omniū peccatorū, quæ fiunt contra Deū: qui enim in Deum non credit, non potest quicquam ab eo sperare, neque eū diligere. Vnde Augu. super illud Ioan. 15. si nō venissem & locutus eis nō fuissem peccatum non haberent. Hoc, inquit, intelligendum est de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Atque hæc sunt minùs remissibilia, quàm illa, quæ cōmittuntur in Christū in quātum hominē. Quare Matth. 12. ait, Christus. Qui dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei: qui autem dixerit verbū contra Spiritum sanctum nō remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Iudæi enim blasphemabant Christum & inquantum hominē dicētes, eum esse voracem, potatorem vini, & publicanorum receptorem. Et hæc quidem

Expositio articuli.

August.

Matth. 12.

conuicia quippiam habere poterant excuſationis: quia ſecundùm humanitatem comedebat & bibebat, & cum hominibus cõuerſabatur: nam quia tunc nondum eius diuinitas ſatis erat reuelata, iactabantur hæc contra carnis infirmitatem, & ideò habebant, vnde poſſent excuſari. Sed quia dæmonum expulſiones atque alias virtutes ſecundum diuinitatem operabatur, dum illas attribuebant virtuti Dæmonis, dicẽtes. In Beelzebub eijcit dæmonia, blaſphemabant in Spiritum ſanctũ, vt eſt nomẽ eſſentiale cõmune tribus perſonis. Et ideò dicebat ipſe illam blaſphemiã nõ remitti neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Non quòd ſimpliciter peccatũ non eſſet remiſsibile: quia nullum eſt in hoc ſeculo, quod nõ poſsit remitti, ſi infinitam Dei miſericordiam ſpectes, ſed q̃ in ſe non habebat remiſsionis cauſam. Et ita in hoc ſeculo, vt, ait, illic Chryſo. Iudæi pœnas illius dedere in illa truculentiſsima ſtrage Hieroſolymitana, & poſtea in inferno.

Peccatũ in Spiritũ ſanctum.

Chryſoſto.

¶ Sed, ait, Qui peccat contra ſacramẽtum hoc, ſumens illud indignè, peccat etiam contra perſonam Chriſti, ergo tantum peccatum eſt ac ſi blaſphemaretur dum viuebat. Reſpondetur grauius eſſe peccatum in genere ſuo contra ipſum Chriſtum in propria ſpecie viuentem, quàm in ipſum latentem in ſacramẽto, ac per inde impudẽtior erat contumelia. Vnde inter omnes blaſphemias & contumelias, quibus Chriſtus affectus fuit, ſumma fuit eius homicidium.

Duran. ar.

¶ Contra hanc verò D. Thomæ doctrinam arguit Durandus in. 4. diſt. 9. q. 4. ar. 2. primò, cõtradicens gradibus tertiò, & quarto primæ cõcluſionis. Ait, quippe ſatis graue eſſe concedere indignam manducationẽ ſacramẽti eſſe grauius, quàm quodcunque peccatũ cõmiſſum in creaturã, vt pote quàm homicidiũ. Deinde arguit cõtra rationẽ. Illa enim, inquit, regula, q̃ quãto obiectũ eſt excellẽtius, peccatũ eſt grauius, intelligitur quãdo actus ſunt eiuſdẽ generis. Vt grauius eſt iniurioſum verbum dicere principi, quàm priuatæ perſonæ, aut occidere principẽ quàm plebeium. Dicere autẽ aliquod verbũ iniurioſum principi, nõ eſt graui⁹ quàm occidere plebeium. In propoſito ergo noſtro, ſatis eſt quòd manducare ſacramentum indignè ſit grauius, quàm manducare ſeculares cibos cum quacunq; mala circunſtantia: non autem quàm occcidere hominem.

2. Argum. Duran.

Ad. 1. rgu. Duran.

¶ Reſpõdetur autẽ cũ Caietano: primò, regulã S. Tho. eſſe phyſicã & veriſsimã ſi intelligatur vt debet: ſcilicet, quòd peccatum quantum ad ſpeciem ſuam quanto eſt obiecti maioris, eſt grauius. Blaſphemia enim grauius peccatum eſt genere ſuo, quàm homicidium (licèt actus ſint diuerſi generis) propter excellentiorem dignitatem obiecti. Sed tamẽ cum dicimus genere ſuo, inſinuamus quòd peccatum minus ex obiecto poteſt fieri maius ex circũſtantijs. Grauius enim peccatum eſt iniuſtitiæ quàm intemperantiæ: quia iuſtitia eſt præſtãtior virtus. Et tamen peccatum fornicationis grauius eſt quàm furari vnum argẽteum: ſic ergo prodere rem publicam, aut occidere principẽ grauius peccatum eſt propter dãnum, quàm indignè ſumere ſacramentum: imò quàm vna leuis blaſphemia, vel actus infidelitatis etiam ſi pertingerent ad peccatum mortale. At verò de ſimplici homicidio, quòd ſit grauius quàm indigne ſumere, non auderem ſimpliciter definire, ſed cum diſiunctione. Accedere enim indignè ad ſacramentum ex metu: ſcilicet, ne quis ſuum prodat peccatum, crediderim non eſſe tam graue, quàm ſimplex homicidium: ſed tamen ex vilipendio & contemptu ſumere ſacramentum indignè, grauius eſſet.

¶ Quòd ſi arguas, Non tam atrociter punitur à republica. Cõceditur: quia respublica in ſupplicijs decernendis non dirigit oculum niſi ad iniurias ciuibus illatas, quib⁹ perturbatur pax. Peccata autem, quæ committuntur in Deum ipſum, ſatis, (vt inquit lex) habent vltorem. Eò potiſsimum, quòd vti, ait, Paul. 1. Cor. 11. propter indignam ſumptionem euchariſtiæ plurimi plectuntur morbis atque adeò morte. Propter hoc enim, inquit, inter vos dormiunt multi. Vnde Cypria. in epiſtola ad martyres, multos cruciatus refert, quos homines propter indignam ſacramenti ſumptionẽ perpeſsi ſunt.

Obiectio.

Paul.

Cypria.

¶ Arguit autẽ primo loco San. Tho. Qui manducat panem & bibit calicem Domini (vti, ait, Paul.) indignè, reus ſit corporis & ſanguinis Domini, hoc eſt, (vt ait gloſſa) perinde ac ſi Chriſtũ occiderit, punietur: ergo iniuria, quæ fit ſacramento, tantum peccatum eſt, quantum illud, quod in humanitatem Chriſti committitur, puta Chriſti occiſio. Reſpondetur, comparationem fieri ab apoſtolo quantum ad ſimilitudinem: videlicèt, quòd ſicuti crucifixores Chriſti in corpus eius deliquerunt per contumeliam & iniuriã: ita qui indignè manducant ſacramentũ, peccant in ipſum idẽ corpus. Non tamen ſit cõparatio quantũ ad culpæ æqualitatẽ. Primò, quia tunc contumelia inferebatur Chriſto in propria ſpecie, & hîc latenti in ſacramẽto. Secundò, quia illud procedebat ex intentione nocendi Chriſto, hoc autem non. Adde tertiò, quòd contumeliæ illæ

1. Argu.

erant

erāt alterius generis:scilicet,colaphi,sputa, flagella,&crux,hoc autem nō est nisi animo impudico corpus ipsum recipere. ¶Secundò arguitur ex authoritate Hieronymi in quadam epistola. Quid tibi cum fœminis,qui ad altare cū Deo fabularis?Dic sacerdos,dic clerice,qualiter eisdem labijs filium Dei oscularis, quibus osculatus es labia(seu filiam) meretricis? O Iuda osculo filiū hominis tradis? Ex qua authoritate colligitur,fornicatorem ad mensam Christi accedentē,similiter,vt Iudas peccasse,quòd quidem Iudæ peccatū fuit grauissimum. Cùm ergo sint alia peccata grauiora quā fornicatio vt infidelitas,sequitur quòd si hæreticus sacramentum sumeret,grauius peccaret, quàm Iudas. Respondetur quatuor. Primū, sicut proximè responsum est, q̄ illa cōparatio fit quantū ad similitudinem oculi meretricis ad osculum Iudæ:quia vtrumq̄ est falsum charitatis signum,non tamen quantum ad criminis æqualitatem. Secundò additur, hanc similitudinem in alios quoq; peccatores competere, sicut in fornicarios: nam quia cuncta peccata sunt cōtra charitatem Christi,cuius signum & symbolum est hoc sacramentum:quicūque peccator illud sumens facto ipso mentitur charitatem Christi habere. Quare quò quis grauioribus peccatis onustus quàm est fornicatio accedit ad sacramentum, grauiùs peccat. Sed tertiò subiungitur,peccatum fornicationis peculiarem quandam indecentiam præse ferre adhoc sacramentum,eoq̄ue flagitium illud est maximè carnale impediens dilectionis spiritusq̄ue feruorem: cum conditio sacramenti huius sit carnem per feruorem & deuotionem charitatis in spiritū transformare. Infertur ergo quartò,vt cùm impedimētum ipsius charitatis,quę est vnitas corporis mystici, grauioris sit ponderis,quàm impedire feruorē, fit vt peccatum infidelitatis,quod funditùs hominem extirpat ab vnitate ecclesiæ, ineptissimum hominem ad susceptionem sacramenti reddat, quod est sacramentum vnitatis. Vnde infidelis grauiùs peccat accedendo, præsertim si non credat, Christum in ipso veraciter contineri,quod est virtutem Christi in hoc sacramento operantis contemnere,atque adeò ipsum secūdùm se sacramentum spernere:cùm tamen fidelis non illud despiciat, nisi secundùm eius vsum,indigne accipiens. Vnde Apostolus. 1. Corint. 11. rationem huius peccati assignans dicit. Non dijudicans corpus Dñi, id est,non discernens ipsum ab alijs cibis. Quòd ille maximè facit, qui non credit Christum illic subesse. Addiderim nihilominus, quòd si quis fidelis ex odio Dei illud in vilipendium sumeret, grauiùs peccaret,esset enim Satanica furia.

¶Tertiò arguitur. Execrabilior est Deo spiritualis immunditia q̄ corporalis, si quis autem hostiam in luto,vel in sterquilinio conculcaret enormissimum eius reputaretur facinus: ergo indignè accipere,quod ad spiritus immunditiā attinet omnium est grauissimū. Respondetur, grauiùs esset proijcere ipsum in lutum,vel canibus aut porcis,(si aures audire ferunt) quàm indignè sumere,tum quòdillud fieret ex intentione iniuriam irrogandi sacramēto, quod nō intēdit ille,qui indignè accipit: tum quòd etiā si quis blasphemo animo iniuriandi illud reciperet, adhuc non esset tam nefanda culpa,eò quòd homo capax est illud suscipiendi,non tamen brutum animal.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

POST peccatum sumētium indignè quęritur de sacerdote an debeat peccatori petenti ipsum denegare. Et S. Tho præmissa distinctione per quatuor cō clusiones respondet. Peccatorū enim alij sunt occulti,alij verò manifesti:scilicet,aut per euidentiam facti,vt publici vsurarij, meretrices, & latrones,aut per publicum iudiciū, seu ecclesiasticum,seu seculare.

¶Est ergo prima cōclusio. Manifestis peccatoribus,non debet,quanuis petant,sacra communio concedi. Vnde Cyprianus ad quendam,& refertur can. Pro dilectione. de cōsecra. dist. 2. Pro dilectione,inquit,tua consulendum existi masti,quid mihi videatur de histrionib⁹, & magoille qui apud vos constitutus, in artis suę decore perseuerat,an talibus sacra communio cum cæteris Christianis debeat dari. Putò nec maiestati diuinæ,nec euangelicæ disciplinę cōgruere,vt pudor & honor ecclesię tam turpi & infami contagione fœdetur.

¶Secunda conclusio. Si peccatores non sint manifesti,sed occulti, non potest eis petentibus sacra communio denegari. Atque hic est sensus August. super illud psalmi,Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ. Vbi, ait, Non prohibeat dispensator pingues terræ,id est, peccatores,in mensa domini manducare. De consecrat. distinctio. 2. cano. Non

prohibeat. Et ratio eſt in promptu: nam cùm vnuſquiſque Chriſtianus eo ipſo quòd baptiſmate initiatus eſt, ius habeat ad omnia petenda ſacramenta: imò per votum euchariſtiæ, quod in baptiſmate includitur, ad Dominicā menſam ſit admiſſus, non poteſt, niſi ob manifeſtam cauſam, illo ſpoliari iure. Vnde ſuper illud. 1. Corinth. 5. Si is, qui frater nominatur apud vos, &c. idem Augu. Nos, inquit, à cōmunione quenquam prohibere non poſſumus, niſi aut ſponte cōfeſſum, aut in aliquo iudicio eccleſiaſtico, aut ſeculari nominatū, atque cōuictum. 2. q. 1. can. multi.

3. Cōcluſ. ¶Tertia concluſio. Poteſt nihilominus ſacerdos, cui occultus peccator innotuit abſque arbitris illum admonere, vel in publico generaliter omnes ne ad menſam Dñi accedant antequam de peccatis pœniteant & eccleſiæ reconcilientur

4. Cōcluſ. ¶Quarta cōcluſio. Poſt pœnitentiā & eccleſię reconciliationem etiam publicis peccatoribus non eſt deneganda communio, præcipuè ſub mortis articulum. Vnde in concilio Carthaginenſi, quod refertur can. Scenicis. de conſecra. d. 2. ſic legitur. Scenicis atq; hiſtrionibus, cæteriſq; huiuſmodi perſonis, vel apoſtatis conuerſis ad Deū reconciliatio non negatur.

Expoſitio articuli. ¶Prima concluſio ab omnibus eſt receptiſſima, vt patet per ſacros canones citatos & ſanctorum dicta. Et pariter ſecuda, quæ etiā confirmatur per canones. Si tantum. &. Si placuit 6. q. 1. & per cap. Si ſacerdos, extra de officio ordinarij. Atqui Chryſoſtomus in lib. de compunctione cordis, & latiùs homilia. 83. ſuper Matth. circa finem diſertè admonet eos, quos manifeſtè conſtiterit peccatorum ſordibus eſſe pollutos, à ſacra communione arcēdos, alio qui pœnam miniſtrātibus imminere, eo quòd dominum irritent. Quòd ſi quis, inquit, venerit cum ſordibus ignoranter, hoc eſt, occultus peccator, nō eſt miniſtrantis culpa illi adminiſtrare. ¶Ambiguitas ergo in præſentiarū nulla eſt, niſi in diſcernendo quinam ſunt publici peccatores. Et quidem canonū interpretes, vt Archidiaconus ſuper cap. Cùm dilectis. extra de purgatio. canonica, & Panormita. ſuper ca. Veſtra. de cohabitatione clericorum & mulierum. tenēt, q̄ vt crimē ſit notorium, debet eſſe notum in parochia, vel vicinia. Et parochiā exponunt eſſe, vbi decem ſaltem crimē norūt: nā. 10. q. 3. cā. Vnio, decernitur, vt eccleſia, quę habuerit decē parochianos, ſuper ſe habeat ſacerdotē. Atq; Adria. in quæ. de euchariſtia inter tractandū impedimēta miniſtrantis hoc ſacramentū in iſtorū ſententiā ſubſcribit. At verò

Chryſoſt.

Publicus peccator quis.

Solutio.

quanuis ad decidēdas ciuiles cauſas, atq; eccleſiaſticas horū fortè ratio habenda ſit, tamen in præſentiarum, vbi de adminiſtratione ſacramē torum agitur, nullus certus poteſt præſcribi perſonarum numerus, vt crimen dicatur notorium, ſed arbitratui prudentium relinquitur. Vnde S. Tho. hic, & infrà. q. 82. arti. 9. ad. 3. ad nullum deſcēdit perſonarum terminū, ſed tantum ponit duos modos notorij criminis. Vnū, ſcilicet, canonicum & iuridicum, & de hoc quidem certò conſtare poteſt. Quando quis, ſcilicet, vel per ſententiam, quæ in conuictum fertur, aut per confeſsionem in iudicio factam, cōſtat aliquem eſſe vſurarium, ſimoniacum, aut publicum concubinarium, &c. ille enim cenſetur legitimè publicus. Sed alius eſt modus ex clamore populi, dequo nequit, certior conſtitui regula, quàm quòd nulla tergiuerſatione crimen celari poſsit. Atque hæc ſunt verba expreſſa iuris, in cap. Tua nos, & in cap. Queſitū. de cohabita. cleric. & mulie. Quare tam paruū poſſet eſſe oppidum, vel parochia, vt decem criminis conſcij ſufficerent, vt diceretur notorium, & in ciuitate illi non ſufficerent. Vtendū ergo eſt prudētis iudicio. Atqui in re dubia locum habet regula iuris, quòd melior ſit conditio poſsidentis. Quandiu enim quis poſſeſſor eſt ſui honoris & famæ, inclinandū eſt in hanc partem, vt re ancipite ad communionem admittatur.

¶Atqui prudēter animaduertendū eſt, quòd non dicitur crimen notoriū eò quòd probari per teſtes valeat: illud enim eſt nondū manifeſtum, ſed manifeſtabile. Quare infamia non eſt ſufficiēs cauſa ad abigendū hominem à ſacris, vt eodem cap. Tua nos. expreſsè cauetur. Infamia enim & indicia ius duntaxat faciunt, vt per viam inquiſitionis ad cauſæ cognitionem procedatur, non autem vt infames ante condēnationem à ſacra communione excludantur. Quādiu ergo aliqua tergiuerſatione celari poteſt crimen, non dicitur notorium, ſed quādiu homines expoſiti ſunt publicitus ad peccādū vt meretrices, & qui ex officio habent vſuras exercere, & manifeſtarij latrones.

¶Et ratio, quare iſtis nō eſt miniſtrandū ſacro ſanctum corpus ſecūdùm Durandū diſt. 9. q. 5. eſt, q̄ dū quis iure poteſt id negare alicui, quod iniuſtè petit, ſi cōferat ſpōte ſua cōfert, atque adeò particeps fit illius criminis. Vt ſi quis à me petat gladiū, quo ſeſe, vel aliū perimere parat. At verò quāuis hæc ratio generalis ſit, peculiaris tamen in præſentiarū non eſt ſolum, quia miniſter cōſentit alteri vt peccet, cui⁹ ſcelus cauere tenetur, verū quia eſt rei ſacræ non domi-

Durand.

dominus:ſed diſpenſator,qui debet ſacramentum dignè tractare, & tanquam miniſter irrogat ipſi ſacramento iniuriam indignè ipſum tractando,contra Dñi prohibitionem, Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas ante porcos proijcere.

Dubium. ¶Ambigere autē hìc quis poſſet, vtrū ei, qui in vno loco publicus eſt peccator petēti ſacramentū in alio,vbi eius crimen non eſt publicū, teneatur ſacerdos,illud ſciens, ſacramentū adminiſtrare. Hæc autē dubitatio ex altera pendet,quā nos lib.5.de Iuſtit.& iur.q.10.artic.2. pro captu noſtro tractauimus,vtrùm, ſcilicet, infamatū in vno loco liceat in alio prodere.Caiet.nanq; in opuſculo ſedecim reſpō. reſpō. 9. Et.22.q.73. ait,licere.Adria.verò quodlib.11. q.1.negat.Nos autē rem ſic conciliauimus, q̄ ſi eſt infamatus iudicio publico: quia tunc per ſententiā priuatus eſt ſua fama, nō faceret contra iuſtitiam qui eum alibi publicaret: quare nec teneretur ad reſtitutionē: peccaret tamen contra charitatem,maximè ſi eſſet tunc emendatus.Si verò eſſet infamatus facto ipſo ſine iudicio,licèt eſſet publicus peccator, iniuſtitia eſſet illum alibi infamare, quando quidem non eſt per publicum iudicium ſua fama nudatus.

Reſponſio. authoris. Ad propoſitum ergo deſcēdendo, regula, primùm ſtatuenda eſt. Præſumendum eſt illum eſſe emendatum,& ideo in loco, vbi habet bonum nomen, conferēdum eſt illi ſacramētum, quanuis alibi fuerit iudicio publico cōdemnatus: quia hìc nòn eſt manifeſtus peccator. Et à fortiori ſi alibi non fuerit condemnatus . Si verò ſacerdoti conſtaret hoc loco non eſſe emendatum,maximè ſi eſt peccatum contagioſum,fortè poteſt , atque adeò debet denegare: quia non poteſt niſi in caſu, quo debet. Nam licèt infamatum alibi,non ſit bonum hìc infamare,hoc intelligitur, quando ipſe non ſe negotijs ingerit,in quibus expediat illum prodere.Dixerim fortè,quia eſt mihi probabile, ſed tamen non ſum omnino certus. Quicunque enim timere debet cuiuſquam famam lædere.

4. cōcluſ. ¶Secundam quoque concluſionem ratio S. Thomæ ſatis probat. Et cōfirmatur exemplo Chriſti, qui miſero Iudæ dum nefandam proditionem in pectore decoquebat, buccellā inter reliquos porrexit.¶Sed tamen communiter plerique doctorum nonnullis diſtinctionibus eandem concluſionem elucidāt, & moderantur.Et primū omniū certa res eſt, q̄ ſi non petat nullatenus eſt occultus peccator inducendus,vt petat,neq; tradendū ei eſt vltro ſacramentum,etiā ſi occurrat præceptum ſuſcipiēdi,vt in paſchate , imò neq; in artículo mortis : tum quia illi grauius peccatū eſt indignè ſumere,quàm præcepti eccleſiaſtici tranſgreſſio,tùm maximè quia , vt ſuprà dictū eſt,præcipua eſt habēda ratio,ne fiat iniuria ſacramento,quæ quidem fieret , ſi vltrò offerretur exiſtenti in peccato. Quòd ſi exemplum Chriſti obijcias , qui vltrò obtulit Iudæ,reſpondetur, q̄ ſi occultus peccator eſt inter communicantes,in virtute petit, eo q̄ ſi ei tunc non tradere tur,quod traditur alijs,excludi cenſeretur, atque adeò vt indignus denunciari. Et ideo quia Chriſtus non potuit ſine ſcandalo eum prætere rire,ſacramentum contulit.

¶Si autē ille occultus peccator petat,tunc aut petit in publico,aut in ſecreto.Si in occulto,ci tra controuerſiam doctores aiunt,quòd debet ei ſacramentū denegari,ſiue ſacerdos illud nouerit per confeſsionem ſacramētalem ſiue per alium modum ſecretum. Ita tenet Alexan. 4. part.q.49. memb. 1. & Bonauentura diſtin.9. art.2.q.4.& Ricard.ead.d.ar.3.q.1.& Duran. q.5.qui,ait,in hoc omnes concordare: ſcilicet, q̄ ſine exceptione occulto peccatori occultè petenti nunquàm eſt dandum ſacramentum. Eandēque prorſus opinionē tenuit S. Thom. in.4.vbi doctorum vulgus crebrò ſequebatur, ead.diſt.arti.5.quæſtiunc.1.ſiue ſacerdos ſciat per confeſsionem,ſiue extra confeſsionem. Et in confirmationem adferunt . ca . Ad aures.de tempo.ordinand.vbi papa ſubdit, quòd dum religioſus vult ordines ab epiſcopo ſuſcipere refragante ſuo præpoſito, nō ordinetur, quia forſan præpoſitus in ſecreto ſcit cauſam, cur non debeat ordinari. Vnus autem Paludanus ead.diſt.q.4. cōcluſ.3. vnicam facit exceptionem:ſcilicet,ſi ſacerdos eſt curatus petentis,& ſcit crimen tantummodò in confeſsione, tunc enim,inquit,debet dare occultè petenti perinde ac ſi nihil noſſet, dummodò petat tempore paſchatis aut articuli mortis, quando aliàs teneretur dare : quia non ſcit vt homo, ſed vt Deus.Quare per hoc quòd nouit in confeſsione,nullū acquiſiuit ius negādi . Si autē non eſt curatus,qui non tenetur dare,poterit ſe excuſare,etiam ſi in confeſsione ſciuerit, eo q̄ nullam habet obligationem . Si verò petat in manifeſto,tūc,ait,ibidem Durandus, licèt abſolutè quidam reſpondeant, quòd eſt ei tradendū, nihilominus diſtinctione opus eſt . Quia aut ſacerdos ille eſt curatus,cui ex officio incūbit ſacramētū miniſtrare,aut alius volūtarius, qui non tenetur . Si non ſit ordinarius, ait,q̄ ſiue ſciat per confeſsionē ſiue alia via,poteſt denegare ſacramentum , etiam ſi petat in paſchate cum alijs: quia poteſt ſibi illic in publico cauſam

Opinio cōmunis.

Durand.

ſam prætexere, ꝙ nõ tenetur, neq; illa eſt functio ſua: quia illo modo non releuat confeſsionem. Si autẽ ſit curatus alter verò nõ petit quãdo tenetur ſuſcipere: ſcilicet, in feſto paſchatis, aut in articulo mortis, poteſt, inquit, ei denegare, ſi tamen ſine ſcandalo id fieri poteſt: nempe perſuadendo illi vt non recipiat poſtquam non eſt neceſſe, ſecùs ſi non poſsit abſque ſcãdalo. Si verò ille publicitus putat tẽpore, quo aliàs tenetur ſuſcipere, tunc prælatus tenetur ei dare. Et quidem Palud. hac etiam diſtinctio ne vtitur de curato & non curato. Et pariter Adria. quodlib. 3. q. 3. At verò S. Thom. de illa diſtinctione nuſquã meminit. Vnde Thomiſtæ ad literam ſequuntur opinionem communem qualiter eam D. Tho. in. 4. declarat: videlicet, ꝙ peccatori occulto occultè petenti nunquam ſit dandum. Quos quidem ego olim ſequebar. At verò nunc rem conſideratiùs ſpeculatus video Sanctum Thomam in prẽſentiarum, vbi reſ occulatiùs ſcrutabatur, nil de occultis peccatoribus diſtinxiſſe, vtrùm in occulto petant, an in publico, ſed ſimpliciter aſſeruiſſe quòd non poteſt eis petentibus ſacra communio denegari: & profectò ita cenſeo, licèt in occulto petant, ſi modò bonis verbis & citra vllam notã perſuaderi illis nequeat, vt à ſacramento abſtineant: dum tamẽ ille à quo petunt ſit parochus, cui ex officio incũbit ſacramentũ miniſtrare. Enimuerò cauſa cur occulto peccatori non eſt denegandum ſacramẽtum non eſt illa, in qua iſti authores fundantur: ſcilicet, ne reueletur cõfeſsio, aut prodatur crimẽ, & reus infamia aſpergatur. Hæc enim dũ occultiſsima eſſet petitio, vt ipſi aiunt, caueri poſſent. Sed cauſa eſt, quã S. Tho. hìc affert: ſcilicet, ꝙ cùm ille habeat ius petendi, iniuria illi fit ſine manifeſta cauſa non eidem concedere ius, dum per occultam perſuaſionem vt, ait, tertia cõcluſio, non poteſt à propoſito dimoueri. Nemo enim extra ordinem iudicialem debet ſuo iure ſpoliari: ſpoliaretur verò ille occultè petens ſi nõ adminiſtraretur ei ſacramẽtum. Quare profectò, ſaltem ſi petat tempore paſchatis, aut articuli mortis à ſuo prælato, quando aliàs tenetur ei dare, non dubito quin etiam ſi occultiſsimè petat, teneatur, potiſsimum, vt, ait, Palu. ſi ſacerdos non aliter quàm per confeſsionẽ ſcit crimen: nam vix poſſet denegatio fieri, quia eſſet quædam obiectio, & ex probatio confeſſi criminis. Quod quidem odioſiſsimã faceret confeſsionem. Neque verò cap. ſupra citatum. Ad aures. huic ſentẽtiæ refragatur: quoniam cùm religioſus ſine licentia prælati ius nõ habeat ordines ſuſcipiendi, poteſt prælatus ob ſe cretam cauſam illum prohibere. Ad ſacramentum autem euchariſtię omnis Chriſtianus per ſe ius habet. ¶ Veruntamẽ ſi peteret in occulto alijs tẽporibus nõ neceſſarijs fortior eſſet ratio dubitandi. A parte enim affirmatiua eſt argumentum. Quòd prælatus nõ ſolùm tempore, quo ſubditus obligatur communicare, tenetur ei adminiſtrare ſacramentũ, verũ etiam quando ex ſua deuotione vellet illud ſuſcipere: cũ ergo ille iuridicè nõ ſit ſuo iure priuatus, debet ei dare, præſertim cum cõcluſio. S. Tho. ſit generalis, ꝙ nõ poteſt occultis peccatorib⁹ denegari. Sed ex altera parte apparet impudens abuſus, ꝙ ſi prælatus ſcit ſubditum ſemper in peccato cõmunicare, annuat quotieſcũque ei libuerit. Res eſt moralis, & ideo non debet cum tanto rigore tractari. Quapropter ſi in ſubditis tãta ſit impudentia, vt frequentare ſacramẽtum vilipẽdium iam & blaſphemia videatur, excuſare ſe prælatus poſſet & deberet. Si verò ille à quo ſacramentum petitur, nõ eſſet curatus, qui dare tenetur, nõ eſt dubiũ quin occultè requiſitus poſſet ſuum negare miniſterium, etiam ſi tẽpore ille peteret, quo tenetur recipere. ¶ At verò ſi peteret in publico accedẽdo, ſcilicet, inter alios communicãtes, approbare nõ põſſum diſtinctionem Durãdi: imò quãuis nõ eſſet curatus, vt bene, ait, hìc Caiet. ſi eſſet in altari publicè expoſitus ad miniſtrãdum ſacramẽtum, teneturilli dare poſtquàm ius ille habet petendi, & publicè inter alios accedit, eò vel maximè ꝙ vix poſſet illum abſq; ſcandalo & proditione criminis excludere. Et eſt in prõptu exẽplũ Chriſti, qui cũ non teneretur dare Iudæ, nihilominus quia inter alios ſedebat, ne illũ pudefaceret ad cauẽdum ſcandalũm dedit. ¶ Cõtra primã autem cõcluſionẽ S. Tho. de manifeſtis peccatoribus arguitur. ¶ In cõcilio Cõſtãtienſi facta eſt facultas Chriſti fidelibus cõmunicãdi cũ excõmunicatis, q non ſunt nominati, vel propter notoriam clerici percuſsionem excommunicati: ergo aliter excommunicatis, quãuis ſint notorij, licet euchariſtiã miniſtrare. ¶ Secũdò. Mulierculæ ad merẽdum proſtitutę ſunt publicę peccatrices, & tamẽ in aliquibus nationib⁹, vt in Gallia, cogũtur in hebdomada ſancta per excõmunicationis cenſurã cõfiteri & communicare. ¶ Ad primum reſpõdetur, ꝙ Cõſtantienſis ſynodus per illam cõceſsionẽ noluit in aliquo ipſis excommunicatis ſuffragari, aut illos releuare. Quapropter quacũque via, etiam præter duas illas, ſint notorij excommunicati, cẽſentur ſub inde manifeſti peccatores, atque adeò à cõmunione ſunt cohibendi. Imò verò quãuis cõſta-

Opinio authoris.

Sẽtentia authoris.

Cõtra primam cõcluſionem.

ret

ret in foro conscientiæ esse in gratia, quia non sunt soluendo, vel alia via, quousque per ecclesiam ab excommunicatione absoluantur, non sunt ad communionem admittendi.

¶ Si autē sint occulti excōmunicati, vt occulti clericorū percussores, argumentū est, q̄ non sit illis porrigēda eucharistia etiā si in publico petant, quādoquidem per ecclesiasticam censuram, iam sunt priuati iure petendi. Nihilominus respondetur, censendos esse secuti cęteros occultos peccatores, & ideò ne infamentur, vt Christus tradidit Iudæ, tradenda est eis sacra buccella. Ad secundū verò respōdetur, in multis regionibus, vt apud nos, vigere illū morem propter euidentissimum periculum ne mulieres illæ vi potiùs q̄ sponte accedentes ad sacramenta, neq; legitimo emendationis proposito confiteantur, neq; subinde dignè ad eucharistiam accedāt. Tametsi forsan alibi vbi melior de illis spes concipitur, mos ille sit tolerandus. Quanuis satis esset ad confessionem conpellere, nam ad Eucharistiam tutum non est.

Cōtra secū dam. ¶ Deinde cōtra secundā conclusionem de occulto peccatore arguitur. Aut ministrandum ei est sacramentū, ne iniuria afficiatur, aut propter scandalum si publicè petat ne eius peccatum propaletur: nō propter primū: quia cùm ille peccet petendo, nō videtur habere ius petendi, atque adeò neque iniuria lædi: quia non petit quod suum est: neq; verò ad euitandum scandalum infamiæ: quia nullus propter id, quod ex culpa sua euenit, censetur ab alio infamari, sed à se ipso: ille autem ex culpa petit: ergo sacerdos propriè non eum infamat, veluti si quis coram alijs à me peteret vestem meā, quam affirmat esse suam, ego nō eum infamo negando. Respondetur, quòd propter vtranque causam non licet ei negare: secunda nanque sequitur ex prima. *Duplex ius* Duplex enim distingui potest ius petendi. Vnum, scilicet, in foro conscientiæ apud Deū, quod est ius citra peccatum petēdi. Atq; alterū in foro exteriori apud homines. Occultus ergo peccator etsi nō habeat primū ius petendi, habet tamen secundū: quia sacramenti vsus iure baptismi est suus & nō est causa manifesta, quare priuetur: sicuti si prodigus à debitore suo suas exigat pecunias, vt turpiter eas dilapidet, malè quidē petit sed tamē iure suo. Atq; inde sequitur, q̄ sacerdos non dando sacramentum, dat scādalum & petentem infamat: quia nōscit quod suū est in *Aliud arg.* foro exteriori. ¶ Secūdò arguitur. Grauius est nocumentum spiritualis mortis quā corporalis: si quis autem habeat gladiū alienum, quem dñs postulet, vt se se, vel alium interficiat, tenetur tunc creditor negare: ergo à fortiori dum quis indignè flagitat sacramentum, licèt petat quod suū est, negandū est illi. Ad hoc pleriq; respōdent disparem esse rationem, quoniā furiosus manifestè conuinci potest in suum malum exigere gladiū, nō autem occultus peccator petens sacramentum. Sed tamen resp̄sio hæc debilis est. Quoniā etsi ego solus scirem, eum, qui gladiū suum exigit, in suā perniciem exigere, quanuis nō possim eū de crimine conuincere, teneor retinere, & tamē eucharistiam dare debeo. Et ideo aliud est discrimē, idq; maximè adnotandū, q̄ licèt spiritualia bona sint tēporalibus præstantiora, maior tamen nobis incūbit cura succurrēdi proximis in tēporalibus quā in spiritualibus, præsertim dū spiritualia peccata peccatori nota sunt. Et ratio est, qa in spiritualibus, vt se homo liberet à peccato, solius Dei auxilio indiget, in tēporalibus verò sæpissimè necessaria sunt humana præsidia, vt fame, & in alijs afflictionibus. Quando verò quis ob ignorātiam peccaret, quam ego solus possum tollere, vrgentior mihi penderet obligatio illi damno succurrēdi, quàm temporali. Ex ijs sequitur aliud discrimen, q̄ ad cauēdum incōmoda & dāna temporalia possumus violēto medio vti, vt pote cohibendo hominem, ne in se, vel in alium noxias manus injiciat, ad cauendum autem alijs mala spiritualia, nō possumus nisi precationibus & monitis vti, vt alter liberè abstineat. ¶ Et pariter soluitur argumentum aliud, quod sic fieri solet. Ius naturale est, ne id faciamus alijs, quod nobis fieri nolumus: si autem sacerdos indignè petit, deberet nolle sibi cōcedi: ergo nec debet id dare alij petenti. Respondetur enim ad minorem, q̄ cum sacerdos indignè petit sacramētum, licèt non deberet velle in foro Dei, vt sibi concederetur, vult tamen secundum ius in foro exteriori, & ideo debet dare similiter petenti. ¶ Cōtra quartam demum conclusionem arguitur. Si ei, qui fuerat manifestus peccator, postquā emendatus est, liceret sacramentū ministrare, sequeretur satis esse, vt prælatus per confessionem eius rem resipiscentiā nosset, quoniam nullū aliud iam restat impedimētum. Respōdetur, q̄ vt publico peccatori eucharistia in publico dispensetur non satis est clam esse emendatum, sed publica satisfactione opus est, vt tollat scandalū, nā vt extra de pœnit. & remiss. ait Alex. manifesta peccata nō sunt occulta correctione purgāda. Et idē habetur ex verbis Aug. can. Si peccauerit. 2. q. 1. clāculū tn, vbi nullo offerretur scādali periculū, posset fortè sacerdos illi emēdato, si excōmunicatus non esset, sacrā hostiā

Notāda re sponsio.

Contra quartam.

1. Argum. impertiri. ¶Primũ argumentũ S. Thomæ eſt contra ſecundã concluſionem. Propter vitandum ſcandalũ, aut infamiã non eſt Chriſti mãdatis cõtraueniendũ: ipſe autem Matth. 7. iuſſit dicens, Nolite dare ſanctum canibus, quod maximè tunc fit, dũ eius corpus iniquis exhibetur: ergo hoc nequaquã licet. Et Matth. 15. Non eſt bonum ſumere panem filiorũ, & mittere canibus: hic autem eſt panis nõ ſolùm hominum, ſed angelorũ. Reſpondetur, præceptũ diuinum intelligi, quando via iuridica impleri poteſt, vt ſi peccatores ſint manifeſti: nam occulta iudicio Dei præſeruantur.

2. Argum. ¶Secũdò arguitur. Ex duobus malis minus eſt eligendũ: minus autẽ malũ eſſe videtur ſi peccator iacturam faceret famæ, aut ſi ad tegendũ eius honorem ei hoſtia non cõſecrata publicè porrigeretur, quàm ſi admitteretur indignè conſecratã accipere: ergo alterum illorum eſt præeligendum. Reſpondetur ad primũ membrum, q̃ etſi peccatori minus eſſet malum infamari quàm indigne ſumere, ſacerdotis tamẽ peius eſt peccare mortaliter infamando peccatorem occultũ, q̃ q̃ ille peccet: nemini enim delinquere licet, vt alium à delicto liberet. Vnde Aug. in lib. queſt. ſuper Geneſim periculoſiſsimè, inquit, admittitur hæc cõpenſatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Remediũ autem illud hoſtiæ nõ conſecratæ Altiſsiodorenſis nõ repudiat, imò ait ſalubre eſſe ægroto volenti in peccato cõmunicare, eã porrigere. Et Bonauẽtura ait illud tũc ſaltem licere, ſi peccator ipſe cõſenſerit, vt ſuo conſulat honori. Quæ quidẽ opinio Adria. loco citato quodlib. 3. non diſplicet. At verò hîc S. Tho. eam omnino refellit dicens, nefas eſſe: quoniam tunc ſacerdos quantum in ſe eſt, faceret aliòs idololatrare, qui hoſtiã adorarent. Admonet enim Auguſtinus, vt nemo carnem Chriſti manducet, niſi priùs adoret. Et extra de celebra. miſſa. cap. De homine. ait Innocen. quòd cùm falſa ſint abijcienda remedia, quæ veris ſunt periculis grauiora, licèt is, qui proſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter ſi ſe ingerat irreuerenter ad ſacramentum, grauiùs tamen videtur offendere qui illud fraudulenter ſic præſumpſerit ſimulare. Idem locis citatis aiunt Richardus, & Paluda. Adrianus verò ait primam rationem S. Thomæ non concludere: quoniam adorantes ſemper intelligunt conditionem, ſi illic eſt corpus. Falſum tamen hoc eſt. Imò credentes credulitate humana hoſtiam eſſe conſecratam abſolute adorant. Et qui conditionem apponeret, contra eccleſiæ morem faceret: nam licèt non eſſet conſecrata, per ſolam ignorantiã inuincibilem excuſarentur ab idolatria: nõ autem ſi ignorantia eſſet vincibilis. Et ideò ſacerdos quantum eſt de ſe, illos falleret. Et ſimilis damnatur fallacia in dicto cap. De homine. ſi ſacerdos ſimulans ſe celebrare non celebraret. Quare grauius peccatum eſt per ſimulationẽ celebrare, aut hoſtiã non conſecratam porrigere, quàm indignè euchariſtiam ſumere: nã per hoc ſoli Deo fit irreuerentia, per illud autẽ & Deus blaſphematur, & populus ſeducitur. Sicut ſi hæreticus fingeret ſe celebrare, vt populum deciperet.

Altiſsiodo.

Bonauen.

Adrianus.

3. Argu. ¶Tertiò arguitur. Corpus Chriſti interdũ datur ſuſpectis de crimine ad eius manifeſtationem: legitur enim can. Sæpe. 1. quæſt. 4. Sæpe cõtingit, vt in monaſteris monachorum furta perpetiantur, idcirco ſtatuimus, vt quãdo ipſi fratres de talibus expurgare ſe debent, miſſã ab abbate celebretur, qua expleta, omnes cõmunicet in hæc verba. Corpus Chriſti ſit tibi hodie ad probationem. Et can. Si epiſcopo. ſubiungitur, Si epiſcopo vel presbytero aliq̃d maleficium fuerit imputatũ, pro ſingulis miſſa celebrari debet, & communicari, & de ſingulis imputatis innocentem ſe oſtendere. Reſpondet S. Thomas decreta illa (quæ erant cuiuſdam Guarmacienſis Concilij prouincialis) meritò eſſe abrogata. Ait enim Stephanus papa quintus can. cõſuluiſti. ead. cauſa & quæſt. Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione confeſsionem extorquere, à quolibet, ſacri canones non concedunt. Spontanea enim cõfeſsione, vel teſtium approbatione publicata delicta, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare, occulta verò & abſcondita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et idem cauetur extra de purgatio. cano. cap. Ex tuarum. de purgatio. vulgari cap. vlti. Vbi habetur, quòd eiuſmodi purgatio eſt tentatio Dei, atq; adeò ſine peccato fieri non poteſt. Et grauius: inquit D. Tho. videretur, ſi in hoc ſacramento, quòd eſt inſtitutum ad remedium ſalutis, aliquis incurreret, vel inquireret iudicium mortis. Vnde nullo modo Corpus Chriſti debet dari alicui ſuſpecto de crimine ad eius examinationem. Cauendus eſt ergo iſte nefandus abuſus. Contingit enim ſæpe illis, qui zelotypia vxoris exuruntur, vt cogant vxores, vt ſacramentum ſumentes, illic ſuam innocentiam demonſtrent. Et nonnunquàm iudices ad extorquendum à mulierculis an matrimonium contraxerint, eodem vtentur remedio, quod eſt nefandiſsimum. Imò neq; debent cõſulere, vt confiteantur

Abuſum. farij.

tur ſacramentaliter, vt poſtea ex earum conſenſu confeſſarij dicãt veritatem. Offeruntur enim eis manifeſta pericula mentiendi in confeſsione. De quo in materia confeſsionis latiùs diſtinctio. 17.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm nocturna pollutio aliquem impediat à ſumptione huius ſacramenti.

POſt peccati impedimẽtum ſequitur aliud, quod poteſt eſſe & poteſt non eſſe peccatum, vt nocturna pollutio. De qua ergo quæritur, vtrũ ſit ſumptionis impedimentũ. Et ſuppoſitis nõnullis diſtinctionibus. D. Tho. reſpondet tribus concluſionibus. Etenim circa pollutionem nocturnã duo ſunt conſideranda: vnum, quod de neceſsitate impedit, atq; alterũ, quod nõ impedit niſi ex quadam congruentia. Siquidem ex neceſsitate nõ impedit niſi ſolùm peccatũ mortale. At quanuis pollutio in ſomnis per ſe nõ ſit peccatum, quia pro illo temporis articulo non eſt libera, tamen ratione cauſæ in vigilia præcedẽtis quã doq; culpam habet annexam, & nonnunquã mortalem. Quapropter cauſa eius conſideranda eſt, quæ triplicis generis eſſe poteſt. Nã vel eſt extrinſeca, eademq; ſpiritualis, quæ prouenit ex dæmonum illuſione. Ij enim per phantaſmatum commotionem poſſunt turpe aliquid in ſomnis ſenſui communi repræſentare. Vnde interdum pollutio ſubſequitur. Aut poteſt eſſe intrinſeca: & hæc vel ſpiritualis, nẽpe ex præcedentibus cogitationibus: vel corporalis: ſeu ex ſuperfluitate, aut debilitate naturæ, ſeu ex redundantia cibi & potus. Atq; harum trium quælibet eſſe poteſt aut prorſus ſine labe peccati, aut certè cũ peccato, eodemq; vel veniali vel mortali. ¶ Eſt ergo prima cõcluſio bimembris. Quando pollutio, vel immunis fuit à culpa, vel venialem tantùm habuit annexã, non impedit de neceſsitate ſacramẽti ſumptionem, ita vt ſumens reus fiat corporis & ſanguinis Domini. Si verò illa cauſa fuit peccatum mortale, tunc nocturna pollutio impedit de neceſsitate. Probatur diſcurrendo per ſingulas cauſas. Illuſio quippe dæmonum nõnunquàm accidit ex præcedenti negligentia præparationis ad deuotionem & orationem, quę poteſt eſſe vel venialis vel mortalis. Quod quidem verbum maximè notandum eſt: nam licèt ei qui nunquàm illas dæmonum illuſiones ſenſit, non imputetur ad culpam, quòd nõ ſe aduerſus illas communiat, tamen qui illis de uexari aſſolet tenetur ſe precationibus, atque alijs remedijs aduerſus illas coarmare, & nonnunquàm corpus macerare. Quare tanta poteſt ingruere neceſsitas, tantaq; eſſe negligentia, vt ſit lethale crimen. Cuius vtique regula certa conſtitui non poteſt, ſed eſt vir prudens conſulendus. Quandoq; verò huiuſmodi illuſiones ex nequitia dæmonũ procedunt conãtium iuſtum à ſumptione ſacramenti cohibere. Vnde in collationibus patrũ legitur, q̃ cùm quidã feſtis diebus, in quibus erat cõmunicandum, dormiens pollueretur, ſeniores, cõperientes illum nullã dare cauſam, decreuerũt ne ob id à ſacra cõmunione abſtineret: & tunc dæmones cùm viderẽt technas ſuas eſſe deprehenſas, ceſſarũt. Similiter & laſciuæ cogitationes quandoq; poſſunt omninò carere culpa, vt dum quis lectionis aut diſputationis cauſa aut ad audiendas confeſsiones ſtringitur de talibus cogitare. Et tales cogitationes, ſi non adſit concupiſcentia & delectatio, nõ cenſentur immundæ, ſed honeſtæ: & tamen ex illis nonnunquàm ſubſequitur nocturna pollutio propter phantaſiæ apprehenſionem, vt. 12. ſuper Geneſim ad literam ait Auguſt. Quandoq; verò eiuſmodi cogitationes ex concupiſcentia oriuntur & delectationem gignunt. Et tũc ſi adſit conſenſus vel in opere, vel in tali cogitatione, erit peccatum mortale. Sin minus erit veniale. Intellige niſi homo ſentiat periculum & minimè eas reprimat: tunc enim eſt delectatio moroſa, vt. 1.2.q.74.ar.6.&.8. docet S. Th. Pari modo & corporalis cauſa effuſionis ſeminis eſſe poteſt ſine peccato, vel ex infirmitate naturæ, vel ex eius ſuperfluitate: quare ſicut ſanguis ita & ſemen ſolet in vigilia effluere, & nonnũquam abſque alio obſcæno motu, aut delectatione. Quandoq; verò prouenit ex culpa, ſicut cogitatio: nempe, ex nimia repletione cibi & potus, quæ poteſt eſſe vel mortalis vel venialis. Quanuis frequẽtiùs mortale non naſcatur niſi ex cogitationibus, quæ facilè cõſenſum pariũt. Vnde Gregorius ſcribens Auguſtino Anglorũ epiſcopo epiſt. vlti. can. 11. in regiſtro lib. 12. quæ refertur. d. 6. can. Teſtamentũ. Et. 33. q. 4. can. Vir cũ propria, ait, ceſſandũ eſſe à cõmunione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, non autẽ quãdo prouenit ex ſuperfluitate cibi vel potus: præſertim ſi neceſsitas adſit. ¶ Secunda cõcluſio. Nocturna pollutio ex quadam congruentia ſumptionẽ impedit, idq; propter duo: ſcilicet, propter corporalem fœditatem, quæ ſemper accidit, cum qua propter reuerentiam ſacramen-

1. Cõcluſio

2. Cõcluſio

tinon

ti non decet ad altare accedere, quare & volentes postea sacrum tangere, manus lauant. Vnde Leuiti. 15. Vir de quo egreditur semen coitus immundus erit vsq; ad vesperam. Nisi forsan si talis immūditia sit ppetua vel diuturna, sicut lepra vel fluxus sanguinis, vel id genus alia: huiusmodi enim morbi non debent hominem à sacra communione repellere. Secundò, impedit propter euagationem mentis, quę nocturnam pollutionem subsequitur, præcipuè dum ex turpi cogitatione processit.

3. Cōclus. ¶ Tertia conclusio. Impedimentum in hoc ex cōgruitate postponi debet propter aliquam necessitatem, vt Grego. in eadem epistola autor est. Videlicet dum vel festus dies id exigit, vel ministerium: quādo scilicet sacerdos in sua parœcia celebrare debet.

Expositio articuli. ¶ Primum omnium contra secundum membrum primæ conclusionis extat argumentū. Nocturna pollutio nūquam est peccatū: ergo nunq̄ est propter culpam impediens. Patet antecedens: quia in somno nō est libera, & vt ait Augustī. 1. de libero arbitrio, vbi non est libertas, nullum est peccatū. Paludanus dist. 9. q. 3. cui Maioris adstipulatur, negant nocturnam pollutionem, quantumuis sit effectus peccati mortalis, esse vllo modo peccatū, propter hāc rationem. Neque sine apparentia. Arguitur enim in fauorem eorum. Si esset peccatum, maximè quia sequeretur ex causa, quæ esset peccatum: hoc autem nō sufficit: quoniam emissio seminis est opus potentiæ vegetatiuæ: alia verò opera eiusdem potentię, vt nutritio & augmentatio licèt procedant quandoq́; ex culpa, nunquam tamen censentur peccata. Neq; partus mulieris adulteræ, neq; verò cōceptus, sed solus concubitus est peccatum. Atque hāc opinionem videtur hìc S. Tho. docere dicens, nocturnam pollutionem per se non esse peccatum, sed habere quandoq́; illud annexum ratione causæ. Idemq́; expressiùs affirmat in. 4. dist. 9. art. 4. quæstiun. 1. dicēs pollutionem in somno nō esse peccatum: quia illic nullum est rationis iudicium, sed est signum peccati.

¶ At quanuis nōnullis appareat de nomine disputatio, duabus tamē propositionibus respōdetur. Prior. Pollutio in somnis procedens ex causa libera, quę fuit peccatum, est peccatum.

Prior propositio. Probatur primò. Actus exterior est peccatum licèt nō sit liber propter libertatem, quæ est in interiori, ex quo procedit: ergo pari modo pollutio, quæ procedit ex peccato libero. Fateor tamen argumentum non tantùm libertatis demonstrare in pollutione in somno, quanta est in actu exteriori vigilantis: quia in hoc etiam dum fit adest libertas internæ voluntatis opus imperantis, in pollutione verò non manet nisi in virtute. Quare neq; est tam formalis libertas, quàm in percussione cùm quis sagittam emittit, quæ longè post iactum hominem figit, quoniam in iactu ipso exterio rifuit formaliter libertas. Sed tamen quòd virtus libertatis semper maneat in pollutione illa, arguitur secundò. Si quis pollutionem consulto procuraret post horam in vigilia subsecuturam, illa esset peccatum, licèt iam actus libertatis cessasset, ergo eadem ratione illa, quæ fit in somnis dum fuit in vigilia procurata. Tertiò arguitur. Nonnūquam ipsum dormire est peccatū, potest enim prælatus, vel rex in bello præcipere, vt tali hora nemo dormiat: ergo & pollutio in somnis, quæ in vigilia habuit causam, esse potest delictū. Potissimùm quando fuit ex proposito procurata. Nam nisi pollutio mala esset, nunquam eius procuratio esset peccatum. Quartò Aristoteles. 3. Ethic. ca. 5. ait, ꝙ ebrios leges duplici pœna puniūt: vbi & insinuat actus ebriorum esse peccata. Idverò non est propter libertatem, quæ tūc adest, sed propter præteritam: ergo dormientis pollutio pari ratione cēseri potest peccatum. Postremò deniq́;. Nisi aliquam haberet culpam nunquam sancti indicarent illam esse impedimentum sumendæ eucharistiæ, sed solam causam, ex qua procedit: cùm ergo eādem ipsam pollutionem afferāt esse impedimentum subinde insinuāt esse peccatum.

Posterior propositio. ¶ Posterior propositio. Non est peccatum per culpam & maculam distinctam ab ea, quæ est in causa, neque habet nouam rationē demeriti, quam vocant imputabilitatem, sed solùm materialiter distinguitur à sua causa. Itaque est vnica ratio peccati emanans à causa ad effectum, sicut in actibus ebriorum. Imò sicut in actu interiori, & exteriori: nisi ꝙ dum actus exterior fit, semper intenditur actus interior, quod non fit in pollutione, aut in ebrietate. Et hæc est doctrina hìc D. Thom. dicentis quòd pollutio per se nō est peccatum: id est, nouo gradu culpæ præter eam, quæ est in sua causa. Sed tamen cùm ait habere peccatum annexum, intelligit denominari peccatum à macula, quæ est in causa.

Responsio superiori argumen. ¶ Vnde ad argumentum in contrarium factum respondetur, pollutionem esse peccatum non propter libertatem, quæ tunc est formaliter, sed propter præcedentem, quæ manet in virtute. Neque verò æqua ratio est de alijs actionibus potentiæ vegetatiuæ: nam nutritio & augmentatio, & partus &c. non sunt in nostra potestate immediatè, sed mediatè, & ante

& antecedenter per applicationem agentium naturalium: sed tamen pollutio est immediatè in hominis potestate, quæ ideo potest per liberos actus procurari. Ea verò quæ naturaliter fit, omni, vt suprà dictum est, caret culpa. Quo circa si postquàm è lumbis decisa est, vbi actio libera finitur, est q; in motu naturali, dormiēs expergefieret, licèt illa propter morbi periculum retineri non posset, nō censeretur peccasse tanquam in vigilia pollutus. Quod ad sedandum pusillorum scrupulos adiectum sit.

Corollariū ¶Hinc fit, quòd si quis in vigilia causam daret pollutioni futuræ in somno, sed tamen antequā dormiret, cum legitimè facti pœniteret, pollutio in somno subsequens non esset peccatum, eo quòd causa fuerit intercisa. Quæris autem obiter, vtrum si tunc etiam confiteretur, post subsecutam pollutionem, teneretur iterum confiteri. Respondetur, q si confessus est eam ex proposito procurasse, forsitan non esset opus confessione alia. Sed tamen tutius est aliam adhibere ad expressionem explicationem culpæ: cùm per facti cōtingentiam apertius constat, quanta fuerit culpa præcedens. Vt licèt quis lethaliter hominem percusserit, protinus idem q; confiteatur, si tamen postea percusi mors subsequatur, necesse est tunc cō fiteri homicidiū, quod ante non constitit fuisse homicidium. Tametsi fateor non esse omnino æqualem rationem: quia pollutio non est

Notandum tam enormis. ¶Ex his autem colligito, vt pollutio sit peccatum non satis esse fuisse præuisam, sed requiritur fuisse libidinis causa procuratam, vel formaliter, vel per applicationē vitiosæ causæ vt est cogitatio, vel crapulę inglu uies. Nam licèt quis videat inde quòd resupinus dormit, aut inde quòd iustam refectionē sumit pollutionis sibi periculū imminere, non tenetur propterea à cœna abstinere, aut aliter iacens dormire, si non ita commodè potest.

Dubium de cōplacentia in pollutio ne ¶Huic autem doctrinæ annexum est perscrutari, vtrum licitum sit fluxum seminis sic solo animo desiderare, vt naturaliter & citra culpā accidat, aut postquàm absque culpa contigit, liceat in illa præterita pollutione complacere. Apparet enim licitum esse: quoniam nisi obiectum voluntatis sit malum, neq; ipsa voluntas est mala: nam ex obiecto actus sortitur speciem: cùm ergo pollutio in somnis non sit peccatum: desiderare illam non procurando, non erit peccatum, atque adeò nec complacere in illa postquàm præcesit. Et confirmatur quia potest desiderium illud bonam habere causam: nempe, sanitatem, quæ ex illa superfluitatis egestione superueniet. ¶Secundò arguitur, quia postquam complexus Iacob cum Lia inculpatus fuit, nihil vetabat quominus postmodum posset ei cōplacere. Tertiò. Nullum apparet absurdum si quis desideret aliquā in vxorē ducere delectationis causa, quæ tunc erit licita. ¶Non desunt, qui affirmatiuam opi Responsio. nionem probabilem arbitrētur. Hic autem locus non vacat ad vnguem rem examinare. Nihilominus crediderim cum Paludano in. 4. distinct. 9. quæst. 3. cui Adrianus quæst. 4. de eu charistia adstipulatur, eiusmodi complacentiam & desiderium non licere. Est enim docta & cordata regula, quòd quando actio ob ignorantiam vel aliam quamuis causam à culpa excusatur, consensus in actionem illam non est licitus, nisi simul cum consensu eadem excusans causa concurrat. Licuit enim Iacob quandiu per ignorantiam putabat Liam esse suam in delectationem illam & opus consentire, sed sublata ignorantia consensus nō excusaretur: quia liber & ex proposito iam ferretur in rem genere suo illicitam. Quare ignorantia, quæ excusabat actum iam non excusat cōsensum. Licuit quidem ei delectari in hoc, quòd nō peccauerit, sed nō in actu. Et pariter post pollutionem nocturnam, quamuis Adrianus illic non neget licitum esse complacere in illa propter sanitatem, quæ subsecuta est: profectò doctius dicitur, quòd etsi placere liceat de sanitate, nō tamen de delectatione aut pollutione: quia quod de se malum est, ob nullam causam placere debet, aut concupisci. Periculosius tamen est desiderium præcedens pollutionem quàm subsequens: quia præcedens potest esse causa operis, non tamen subsequens.

¶Primum argumentum S. Thomæ iam solu- 1. Argum. tum est, procedit nanq; ex authoritate Aug. 12. super Genesim ad literam. Vbi de somniātibus loquens, ait, quòd ex phantasia, quæ fit in cogitatione somniātis, cùm expressa fuerit in visione somniantis, vt inter illam & veram coniunctionem corporum non discernatur, continuò mouetur caro & sequitur, id quod eum motum sequi solet (id est pollutio) cū hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato à vigilantibus dicitur, quòd, vt diceretur proculdubio cogitatum est. Colligitur nanq; ex his verbis, pollutionem, quæ ex peccato non euenit, nō esse ex necessitate impedimētum: impedit tamen ex quadā decentia propter fœditatem & diuagationem mētis. ¶Arguitur hîc autem ad maiorē rei expressionē. Si pollutio per se nō impedit sed ratione culpæ, quā ex causa contrahit, quid opus erat peculiarē articulum de eius impedimento facere? iam enim satis dictum

&tum erat quòd peccatū mortale impediret ſiue ſequeretur polutio, ſiue nō ſequeretur. Reſpondetur, q̄ cùm pollutio per ſe etiam ſeclu-ſo peccato ſit impedimētum ex congruitate, neceſſe fuit per ſe tractari: non potuit tamen bene dilucidari niſi diſtingueretur quando accidit ex peccato, & quando abſq; illo. Præſertim q̄ pollutio ſæpe eſt indiciū præteriti peccati, quod abſque illa non ſatis erat cognitum.

2. Argum. ¶ Secundū etiam argumētum ſumitur ex allegata autoritate Gregorij in epiſtola ad Auguſtinum Anglorum epiſcopum, & refertur. 33. q. 4. can. Vir cū propria. Vbi ait, q̄ ſi quis coniuge nō cupidine voluptatis raptus, ſed tātùm creādorum liberorum cauſa vtitur, ille profectò ſiue de ingreſſu eccleſiæ, ſiue de ſumendo Dominici corporis myſterio ſuo eſt iudicio relinquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Ex quo fit, rem vxoriam, quando omnino fit licitè, cauſa prolis generandæ, aut reddendi debitum, non impedire de neceſsitate ſacramenti ſumptionem. Nihilominus iuxta tenorem ſecundæ concluſionis additur ex quadam congruentia eſſe impedimentum. Ait enim ſuper

Hierony. Matthę. Hieronymus, q̄ ſi Achimelech, vt. 1. Regū. 21. legitur, noluit Dauidi panes ſanctos propoſitionis concedere, niſi certior factus q̄ ſui, vxores nō tetigiſſent, quanto magis panis qui de cœlo deſcendit nō poteſt ijs, qui paulò antè coniugalibus vacauere amplexibus violari atq; contingi? Non quòd nuptias cōdemnemus, ſed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare carnalibus operibus non debemus. At quoniam impedimentum non eſt de neceſsitate, ait Gregorius relinquendum eſſe eorum iudicio. At verò ſi in ipſa coniugali opera voluptas dominatur, vt ibidem Hieronymus ſubdit, tunc prohiberi debent coniuges, ne ad ſacramentum accedant. Haud tamē intelligas peccatū eſſe mortale accedere, ſi nō præceſſit mortale in opere, cuius

3. Argum. reatus manet. ¶ Tertiò arguitur. Nocturna pollutio ſolas præſefert corporis ſordes: erāt autem in lege veteri plura immunditiarum genera, quæ ſecundùm legem impedimento erāt ne polluti templum ingrederentur, vt menſtruum, & partus, & ſanguinis fluxus, quæ tamen in noua lege nō obſtant: ergo nec debuit feminis immunditia impedire. Gregorius ibidem in eadem epiſtola reſpondet, quòd immūditiæ antiquæ legis erant figuræ ſordium animæ, quas in noua lege ſpiritualiter intelligimus, & ideo tanquam cæremoniæ ingreſſum ſacrorum prohibebāt. In noſtra verò lege omnia illa ceſſarūt, maximè ſi ſint perpetuę. Non enim decet ob morbū perpetuum hominem ſacramento ſalutis orbari: ſi tamen ſint tranſeuntes, vt nocturna pollutio, ex quadam decētia impediunt illa die, non tamen de neceſsitate. Vnde & Deuter. 23. legitur. Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & nō reuertetur prius quàm à veſpera lauetur aqua.

¶ Alexander Alenſis loco citato. q. 47. de alijs immūditijs corporalibus longos protrahit ſermones an impediant. Sed ſufficit hic reſpōſio. S. Tho. q̄ nulla impedit. Ioannes enim Gerſon de materia celebrationis conſiderationē. 7. diſtinguit, dicēs, vnam eſſe immunditiam corporalem, quæ coniunctam habet ſpiritualem, vel ſecundum veritatem, vel ſecundum apparentiam, qualis eſt pollutio, & hæc eſt, quæ impedit. Alia verò eſt, quę nullam habet imaginem culpæ, ſed horroris, & abominationis. Et hæc, inquit, non impedit, ſed magis commiſerationem mouet, iuxta verbum capituli, Ex parte. de clerico ægrotante. vbi habetur, quòd afflicto non eſt danda afflictio. Neque obſtat cap. Tua nos. eod. titul. vbi ſacerdos propter leprā adminiſtratione eccleſiæ parrochialis amotus eſt: quia non fuit interdictus ne prorſus conſeceraret, ſed ne populo adminiſtraret ſacramenta propter horrorem. ¶ Quartò arguitur. Pec- 4. Argu. catum veniale non impedit hominem à ſumptione huius ſacramēti, ſed neq; mortale poſt pœnitentiam: at dato quòd nocturna pollutio proueniat ex aliquo peccato præcedenti ſiue crapulæ, ſiue turpium cogitationum, plerunque tale peccatum eſt veniale, & quanuis ſit mortale, poteſt homo illius manè pœnitere, & tunc accedere ad ſacramentum: ergo huiuſmodi ſordes non impediunt. Ad quartum reſpōdet tacitè, quòd ſi ſit veniale, nullum eſt impedimentum de neceſsitate: ſi autem fuerit mortale, tunc licèt per contritionem & confeſsionem reatus culpa auferatur, relinquitur tamen corporalis immunditia, & mentis diſtractio. Dubium. ¶ Circà hoc reſponſum, vt dictorum omniū liquidò veritatem eruamus, quæritur, vtrùm pollutio nocturna, quæ vel ex culpa mortali ortum nō habuit, vel cuius culpa per contritionem & confeſsionē deleta eſt, manet ſemper propter fœditatem & diſtractionem mentis impedimētum de neceſsitate. Eſt enim Alexand. Alexander Alenſis, qui. 4. par. q. 47. memb. 1. art. 1. videtur ſentire, q̄ pollutio etiam ſi non naſcatur ex peccato impediat de neceſsitate propter inhabilitatem mentis, quæ inde conſequitur ad tanta myſteria contemplanda, &

propter

propter inordinatam delectationem, quã habet annexam. Et dicens impedire de necessitate, videtur insinuare, quòd accedere cũ illa ad sacramentum, sit peccatum. Et Gabriel in can. lectione. 10. ait, quòd Alexandrum sequitur Albertus, & D. Bonauentura, & Petrus à Palude. Ego verò in his authoribus talem opinionẽ nec subolfacere possum. Nam Bona. dist. 12. q. vlt. & Albert. dist. 9. art. 10. & Palu. q. 3. non docẽt impedire de necessitate, nisi quãdo processit ex causa quæ fuit peccatũ mortale. Imò neq; Alex. ait, nisi q; illa inhabilitas & irreuerentia sunt quasi causa necessitatis quare non est accedendum. Verũ est tamen eum in solutione. 1. dicere, q; licèt pollutio nõ fuerit peccatum, displicet tamen Deo pollutum accedere. Hæc ille. Si autem processit ex peccato, licèt postea culpa sit per pœnitentiam deleta, videtur hìc S. Thom. insinuare, quòd etiam tunc de necessitate impediat. Et ita eum intelligit Sylues. verb. Eucharistia. 3. §. 10. licèt ipse cõtrariam opinionem teneat. Quam etiam tenet Palud. scilicet, quòd post contritionem nõ est impedimentum de necessitate. Et Adrianus in quæstione de eucharistia quæstiun. 4. hanc cẽset esse opinionem S. Thomæ, quod quidem certissimum iudicium est. ¶ Igitur, vt opinionum turbam diluamus, prima propositio sit certissima, quam hìc constituit S. Thomas: scilicet, nullum esse impedimentum eucharistiæ de necessitate, nisi peccatũ mortale. Adde vel excõmunicationem, licèt esse nonnunq; possit cum gratia, vt suprà expositum est. Ex hac sequitur secunda, quòd quantuncunq; fuerit pollutio enormissima nõ solùm in somno, sed etiam in vigilia, vt fornicatio, vel aliud quodcunq; adulteriũ, post legitimam pœnitẽtiam non remanet impedimentum de necessitate. Nam peccatum mortale non est impedimentum de necessitate nisi ratione culpæ, quæ auferetur per pœnitentiam. Et probatur ex illo Pauli sæpe citato, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. Probatio nanque illa non est nisi examinatio conscientiæ, vt homo per claues ecclesiæ in gratiam Dei reconcilietur. Secundò probatur, quia ex pollutione, sublata culpa, non remanet nisi corporalis immunditia & mentis distractio: hæc autem vt hìc ait, S. Thomas, solùm ex congruitate, & decentia impediunt: ergo hìc est sensus S. Thomæ in hac solutione, qualis fuit conclusionis secundæ. Et confirmatur, quia illæ sordes & mentis distractio tanta emergit ex pollutione licita, scilicet, ex coniugali opera, quãta ex adulterio: ergo deleta culpa non est cur magis quantum ad necessitatem impediat secunda quàm prima. Tertiò, Sunt alia peccata grauiora quàm fornicatio vel adulterium, vt putà homicidium vel infidelitas, quæ ideo magis obstant communioni, quàm fornicatio: & tamen illa per pœnitentiam deleta non remanent impedimentum: ergo nec pollutio qualiscunq;. Imò verò dum quis iracundia excãdescit, tanta, & nonnunq; maiori mentis turbatione & distractione alienatur, quàm ex venere, vt sit etiam tunc per aliquam moram tam ineptus ad sumptionem eucharistiæ, q; pollutus. ¶ Tertia propositio. Nihilominus post sla gitiosam & enormem pollutionem in vigilia quantuncunque sit per pœnitentiam remissa, illico intra horã, imò eadem die ad eucharistiã sine aliqua vrgente vel honesta causa accedere, irreuerentia esset culpabilis: genere tamen suo non esset mortalis, nisi propter scandalũ, vt si alij essent delicti conscij, aut propter temeritatem, q; nia non debet homo ita facilè credere, tam subitò esse legitimè contritũ. Attamen hæc propositio nõ est singularis de pollutione, sed generalis de quocunq; peccato. Tanta enim esset irreuerẽtia homicidam cruentis manibus, aut blasphemũ polluto ore illico ad eucharistiam accedere. Tametsi Veneris sordes peculiarem quandã indecentiam ad sacramentum præ alijs sceleribus afferant. Dixerim sine causa: quia tempore præceptiv el ad protegendum honorem fieri posset cõmunio sine culpa. Quapropter Carthusiensium institutum, vt nocte etiam citra culpam polluti manè nõ solùm non celebrent: verùm neque ad gradus altaris accedant, plus videtur pudoris religiosis obijcere, quàm necessariè reuerentiæ sacramento conferre. ¶ Quòd si quæras, quantum temporis abstinendum sit à communione post pollutionem, vt decenter fiat: omnes tam Theologi, vt D. Thom. loco citato in. 4. quàm decretorum glossatores, aiunt, expectãdum esse tempus viginti quatuor horarum. Primò propter illas authoritates veteris testamenti superiùs citatas Leuit. 15. & Deuteron. 23. iubentes pollutum manere extra castra vsq; ad vesperam. Quanquam illic non insinuantur nisi duodecim horæ. Secundò, propter rationem physicam: quoniam in diurno solari circulo censentur sensuum vires in ordinem reuocari. In concilio autem Eliberitano cano. Omnis homo. de consec. dist. 2. habetur quòd debet homo ante consecrationem à propria vxore abstinere tribus aut quatuor aut octo diebus. At verò illud viginti quatuor horarum, arbitramentum fuit potiùs doctorum & sanum

Gabriel.

Prima propositio.

Secunda propositio.

Tertia propositio.

Carthusiẽsium mos.

Dubitatio.

& ſanum conſilium, quàm præceptum. Et ſimiliter verbum concilij conſilium ſonat, ſicut illud Paul. 1. Corinth. 7. vt coniuges orationis cauſa de conſenſu amborum ad tempus abſtineant. Niſi quòd ſalubriùs eſt ratione communionis, quàm ratione orationis. Quocirca pridie q̃ communicandum ſit vel ſaltem illa nocte irreuerentia eſt debitũ petere, nunq̃ tamen mortalis: imò forſan nec venialis ſi fiat procreãdi cauſa, nam facere contra conſilium genere ſuo non dicit culpã. Redditio autem circa om-
5. Argum. nem fit culpam. ¶ Quintum argumentum S. Thomæ eſt. Grauius peccatum eſt homicidij quàm fornicationis: contingit autem hominẽ ſomniare ſe homicidiũ facere, aut furtum, aut quodcunque aliud peccatum, & tamen propter hoc non impeditur à ſumptione euchariſtiæ, ergo nec deberet propter pollutionem. Negatur conſequentia: quoniam ſomnium aliorum criminum, nec cauſa eſt immunditiæ, nec diſtractionis mẽtis, vt pollutio. Quare nec merum ſomnum venereorum impedimẽtum eſt euchariſtiæ. Si autem ſomnium homicidij procederet ex culpa mortali, ratione illius cauſæ eſſet impedimentum.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm cibus vel potus præaſſumptus impediat ſumptionem huius ſacramenti.

SEquitur de cibo & potu vtrũ ſumptionem impediat. Ad quod præmiſſa diſtinctione reſpondetur duabus concluſionibus. Impedimentũ enim duplex eſt, aliud quod repugnãtiam habet ad ſignificatum huius ſacramenti, atque adeò ex natura ſua peccatum mortale impingit ſumenti, vt ſumere in peccato mortali. Aliud verò eſt prohibitio eccleſiæ propter ſacramenti reuerentiam. Eſt ergo prima conclu-
1. Cõcluſio ſio. Cibus & potus ex inſtitutione eccleſiæ impediunt ſumptionem ſacramẽti triplici de cauſa. Et eſt concluſio Auguſtini in epiſtola ad Ianuarium. 118. quę refertur de conſecra. diſtin. 2. can. Liquido. Prima ergo ratio Auguſtini eſt in honorem huius ſacramenti, vt ſcilicet in os hominis intret nondum aliquo cibo, vel potu infectum. Secundò, propter ſignificationẽ, vt per hoc intelligatur Chriſtum, qui res huius ſacramenti eſt, eiuſq̃ charitatem debere primum in cordibus noſtris fundari, ſecũdùm illud Matthæ. 6. Quærite primum regnũ Dei. Tertiò propter periculum vomitus aut ebrietatis, quæ quandoq̃ ex nimio cibi & potus vſu contingit.

¶ Secunda concluſio. Ab hac generali regula excipiuntur infirmi, qui ſtatim communicandi ſunt etiam poſt cibum, ſi de eorum periculo dubitetur, ne ſine communione decedant, vt habetur can. Presbyter. de conſecra. diſt. 2. ex concilio Guarmacenſi. 2. Cõcluſio.

¶ Mos iſte eccleſiæ ex traditione apoſtolorũ à Chriſto ipſo deriuatus cenſetur, quod inſinuat loco citato Auguſt. dicens, ſic hoc ſpiritui ſancto placuiſſe in honorem tanti ſacramenti. Quare in vniuerſo orbe mos iſte, inquit, ſeruatur. Idem habetur in can. Sacramenta. de conſec. diſt. 1. ex concilio Carthaginenſi. 3. c. 29. Idem in cõcilio Toletano ſeptimo, quod refert. 7. q. can. 1. Nihil. Et quãuis hæc concilia non ſint niſi prouincialia, extat tamen decretum cõcilij Conſtantienſis generalis, ſeſſione. 13. vbi idem ſtatuitur. Et Inno. 3. de celebr. miſſa. ca. Ex parte. prohibet. ne ſacerdos dum ſecundò celebraturus ſit, lotionem calicis in prima miſſa ſumat. Vnde fit conſequens, q̃ exigitur ieiunium naturæ, vt in ſolutione quarti ait S. Tho. Neq; verò defuit in veteri lege figura: nam Leuit. 10. cautũ erat ne filij Aaron in tabernaculum ingreſſuri, vinum aut aliquid, quod inebriare poſſet, priùs ſumerent. Expoſitio articuli.

¶ Eſt autem primum argumentum S. Thomæ huiuſmodi. Sacramentũ hoc à Domino inſtitutum eſt in cœna: ſed ipſe poſtquã cœnauerat, ſacramentum diſcipulis ſuis tradidit, vt Lucæ. 22. & 1. Corinth. 11. legitur: ergo, & nos pranſi, aut cœnati illud debemus ſuſcipere. 1. Argu.

¶ Secundò. Paulus eodẽ loco, Cùm conuenitis, inquit, ad manducandũ: ſcilicet corpus Domini, inuicem expectate. Si quis autẽ eſurit, domi manducet. Vbi inſinuat, q̃ poſt domeſticam manducationem poteſt hæc ſacratiſsima ſumi. 2. Argu.

¶ Tertiò accedit canon ſuprà citatus. de cõſec. d. 1. Sacramenta. ex cõcilio Carthaginenſi: vbi licèt prohibeatur, vt non niſi ieiuni ſacramentũ ſumant, tamen in die cœnæ Domini permittitur, vt ſumatur poſt cœnam. 3. Argu.

¶ Circa hoc notandũ, q̃ Lutherus, licèt veritatem ſacramenti nõ prorſus denegauerit, tamẽ in illo ſuo libello de abroganda miſſa priuata morem hunc eccleſiæ irridet, id quod Iodocus Clichtouæus. libro. 2. de officio miſſæ contra ipſum cõpoſito cap. 20. refert. Imò cõſultius, inquit, eſſet, vt non ieiuno ſtomacho, ſed temperato cibo præſumpto, ſacramentũ reciperetur. Primum: propter exemplum Chriſti. Secundò, quia id admonet Paulus, vt qui eſuriũt priùs domi manducent, q̃ ad ſacramentũ accedant. Tertiò, quia ſtomachus purgatior eſſet & an-

Lutherus. Iodocus.

& anhelitus purior. Hæc verò commenta non nisi, vt morem ecclesiæ insimularet, excogitauit. Multò enim vrgentiores rationes sunt, quas hic D. Thom. adducit. Vnde ad primum argumentum Augustinus respondet, dicendo, quòd licèt Christus post cœnam discipulis corpus suum tradidit, non tamen propterea calumniandum est ecclesiæ. Ipse enim quo vehementiùs sacramenti huius altitudinem cõmendaret, vltimum, hoc est, post esum agni, voluit cordibus discipulorum infigere. Hæc augustin. Tametsi vt super Lucam ca. 22. ait, Beda, Beda. alia fuit vrgentior causa. Debuit enim Christus priùs implere figurã, quàm veritatem instituere, atque adeò post cœnam agni typici verum consecrauit corpus. At cessante figura noluit, vt deinceps eodem ordine, hoc est, post alios cibos sumeretur, sed apostolos docuit, qui ecclesias instituerent, vt non nisi ieiunis traderetur. ¶ Locum autem Pauli tractat Exponitur locus Pauli 1.Cor.11. VValdensis tomo. 2. de sacramentis capit. 87. vbi Aymonem inducit, locum illum explicantem. Corinthij nanque nuper conuersi (ex quibus post modum Achaici eundem ritum hæreditarunt) in more habebant semel in anno: nempe in die cœnæ Domini (sic enim est intelligendum, quia non id quotidie nec pluries factitabant) eandem Dominicam cœnam facto repræsentare. Vnde conuenientes simul in ecclesiam panem, & vinũ è suis domibus afferebant, quibus à sacerdote cõsecratis communi mensa vescebantur. Imò forsan alijs ferculis. Et quidem mos rectè fortasse fuerat inchoatus, post modùm verò corrumpi cœpit, & ad fastum vergere. Abusum tamẽ non eodẽ modo D. Thom. authores referũt. Etenim D. Tho. super eũdem locum, ait, q vnus quilibet afferebat in ecclesiam nõ solum panem, & vinũ consecrandum, verum sua fercula præparata, quæ ante sacramentales species edebant. Et sic intelligit verbum Pauli. Iam non est Dominicam cœnam manducare (sed secularem) vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum, id est, priùs sumit quàm sacramẽtum accipiat, vel priùs diuites quàm pauperes ad conuescendũ conueniant. Caietanus verò nõ sentit, quod adferrent alia esculenta aut poculenta, quàm panem, & vinum ad consecrandum. At abusus erat, q diuites, & nobiles nõ expectabant pauperes: sed illis spretis omnes species consumebant. Imò VValdensis, ait, q panem consecratum reportabant in suas domos, atque ibi eucharistiam celebrabant, quod Hieronymus aduersus Iouinianum insinuat, & cum pauperibus non communicabant, Longè autem probabilior apparet interpretatio San. Thom. Primùm, quoniam id faciebãt in memoriam historiæ Christi, qui priùs cœnauit, quã corpus suũ traderet discipulis. Secundò quia inde Achaici, vt loco citato Thom. VValdensis, ait, ritum illũ duxerunt, vt illa die cœnati cõmunicarẽt. Tertiò, quia & August. epistola suprà citata id ipsum insinuat dicẽs, q Paulus illos reprehendebat, qui sacramenta mensis suis miscebãt. Et quarto ex ipsis apostoli verbis colligitur, Quoniam si non ederent. & biberent, nisi panem, & vinum sacramentalia, non diceret, quòd alius esurit alius ebrius est. Haud enim verisimile est, quòd species tantùm sacramentales vsque ad ebrietatem & crapulam sumerent. Item neque pauperes defectu hostiæ consecratæ æsurirẽt: quia non est probabile, quòd illam ad saturitatem sumerent, sed vnum eis frustulum sufficeret. Item quia dicens Paulus, Nunquid domos non habetis ad manducandum, insinuat, illa esculenta, & poculenta in ecclesias eos adferre, quibus domi vescebantur. Tametsi non desunt qui dicant diuino cibo, & potu satiare se, & ingurgitare solitos. Plinius autem Traiano scribit Christianis morem fuisse cõueniendi ad capiendum cibum, promiscuũ tamẽ, & innoxiũ. Quare forsan Apostolus vel non reprehẽdit illos, quòd frugalem, & moderatam cœnam illa die in memoriam Christi facerent, vel non ob hoc tam acriter, quàm q diuites non expectarent pauperes, quibus suã cœnam impertirẽt. Sententia aut thoris. Plinius.

¶ Quod autem ad rem facit est, quòd cùm Paulus aiebat, Nunquid domos non habetis ad mãducandum, non admonebat vt priùs domi suæ cœnarent, & post ea venirent ad sacramentum sumendum, sed quòd si illãs lautas cœnas affectabant, post communionem, vt, ait, Scotus. d. 8. q. 3. in suis ædibus illas facerent, aut sicuti, ait hic Sanct. Thom. quòd minus esset absurdum, vt domi vnusquisq; reficeretur, & epularetur, & à sumptione sacramenti illa die abstineret, q̃ post crapulam ad sacramentum accedere.

¶ Ad tertiũ respõdetur, Achaicos, vt modò dicebamus, à Corinthijs traxisse morẽ, vt in die cœnæ post seculares epulas sacramentum sumerẽt. Quĩ mos fortè usque ad Africam percreuerat, & eundem tunc Carthaginense concilĩ illis permisit eò, q forsan, & Corinthijs aliquãdo fuerat permissus. Sed tamen cõsuetudo illa prope tempus Augustini iam cessauerat. Ait, enim in epistola citata, quòd vniuersus orbis morem nostrum iam susceperit. Priscillianistæ quoque consueuerant ante sumptionem eucharistiæ merum vinum ad purgandum os & gutur sumere, sed in concilio bracharen-

si.2.c.10.illauit cõsuetudo abrogata.¶ Quar-
4. Argum. tò arguit.S.Thom. sumptio, aquæ vel medicinæ,vel alterius cibi vel potus in minima quãtitate vel reliquiarum cibi in ore manentium neque ieiunium ecclesiæ soluit,neq; sobrietatem tollit, quæ ad sacramenti reuerentiam exigitur:ergo ista non sunt inter impedimenta connumeranda.Respondetur duplex esse ieiuniũ: primum naturæ,quod priuationem cuiuscunque præsumpti per modum cibi vel potus importat,& tale ad reuerentiam & veneratiõnẽ sumendi sacramẽtum requiritur. Et ideo neque post sumptionem aquæ,vel medicinæ,vel alterius cibi & potus in quacũq; minima quantitate licet,hoc sacramentum accipere.Nec refert vtrũ aliquid huiusmodi nutriat aut nõ nutriat aut per se aut cũ alijs dummodò sumatur per modũ cibi aut potus.Reliquiæ verò remanentes inter dentes,si forsan deglutiantur manè, non impediunt sacramenti sumptionem: quia non traijciuntur per modum cibi,sed per modum saliuæ. Et eadem est ratio de reliquijs aquæ vel vini, quibus os abluitur : dummodo nõ traijciãtur in magna quãtitate,sed permixtæ saliua,quod euitari nõ potest. Aliud verò ieiunium ecclesiæ,quod ad carnis macerationẽ institutum est,per hæc prædicta,quæ nõ multum nutriunt,non frangitur.

5. Argum. ¶ Quintò arguitur. Contingit vt profunda nocte homines edãt & bibant,& fortè totam noctem insomnem ducant, qui forsan manè indigesto stomacho sacramentum percipiunt, minus autem violaretur sobrietas si manè parum sumentes cibi, postea circa nonam sumerent sacramentum,cùm minus quandoque esset temporis interuallum.Respondetur, quod cum asseritur sacramentum hoc ante omnes cibos esse sumendum, non est intelligendum nisi eodem die naturali, non quidem computando ante viginti horas à sumptione, sed ab initio diei naturalis. Quod licet diuersi diuersè sumant, alij,scilicèt, à meridie, alij ab ortu. alij verò ab occasu solis,tamen ecclesia Romana sumit à media nocte.Et ideo si post medium noctis quid quispiam per modũ ciui vel potus vel medicaminis sumpserit, quãtumcũq; post dormiat,nequit illa die sacramentum sumere. Quicquid verò ante mediã noctem sumpserit: licet postea non dormiat, potest illud sumere. Nihilenim vel somn⁹ vel indigestio refert,quã
Gloss. cap. ex parte. tum ad rationem præcepti. Quapropter glossa.c.Ex parte,de celebra.missa.dicens antequã cibus sit digestus non debere Christi corpus su
Cã.tribus. mi,friuola est.Neque canon Tribus. de consecration.distinctio. quem citat ei patrocinatur. Illic enim non fit mentio de cibo ante eucharistiam,sed de illo qui post sumitur:si autem indigestio ex inopia somni mẽtem multum perturbaret,ineptum reddere posset hominem ad sacramenti sumptionem. Et sic est intelligendum capit. si constiterit, de accusatio. Vbi sacerdos ob vinolentiam: quia in taberna pernoctauerat, & altera die nulla præmissa dormitione missam cantauerat,administratione ecclesię fuit priuatus. Haud enim, vt vulgares putant quia post cibum non dormierat,condemnatus fuit,sed vel propterea quòd post medium noctis cibum sumpserat, vel propter vinolentiæ turpitudinem.

¶ Solutio autem hoc protinus dubium offert, quid censendum de alijs regionibus, in quibus initiũ diei sumitur, vel ab occasu solis,vt apud Hebræos, vel à meridie, vt apud Ægyptios,vtrũ sacerdos,qui manè celebraturus est,debeat esse ab occasu solis, vel à meridie præcedentis diei ieiunus.Et vbi dies incipit ab ortu solis vtrum posset,qui mane ante ortum sumpsit cibum statim post ortum celebrare. Certè, neq; illud requiri videtur neque hoc sufficere. Respondetur ergo,quòd standum esset consuetudini patriæ,quæ ecclesię decreto esset recepta.
¶ Sextò arguitur.Non minor reuerentia sacra 6. Argu.
mento debetur assumpto quàm assumendo: sed post sumptionem licèt illico cibum sumere:ergo & ante.Respondetur ad maiorem,maximam deuotionem,in ipsa sumptione esse necessariam:quia tunc sacramenti effectus suscipitur.Quæ quidem deuotio magis per præcedentia, quàm per subsequentia impeditur. Et ideo consultius fuit cibum ante sumptionem interdicere,quàm post. Debet nihilominus aliqua mora inter sumptionem sacramenti & reliquos deinde cibos intercurrere. Vnde & in missa oratio gratiarum actionis post communionem adhibetur,& communicantes seculares suas etiam priuatas orationes dicunt.Secũdùm autem antiquos canones Clemens de cõsecra.dist.2.can.Tribus.proximè allegato sta- Cã.tribus.
tuit,vt si manè dominica portio editur, ministri qui eam sumpserunt vsque ad sextam ieiunent.Si verò tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperam: antiquitus nãque propter missarum raritatem illud poterat obseruari:iam verò quoniam frequentiùs celebratur,canones illi sunt abrogati. Scrupulus ergo est quorundam nolentium cibos sumere donec species sint digestæ:nam quantum ad præcepti necessitatẽ attinet,à sacristia potest presbyter ad prandium ire. ¶ Restant tamen præ- 7. Argu.
ter hæc S.Tho. argumenta alia. Arguitur ergo se

go septimò. Vsu venire potest, vt dum infirmo periculum mortis ingruit, nulla sit in pyxide hostia, quæ illi porrigi possit, sitque iam dies egressus quãdo nullus sacerdotũ ieiunus est: poterit ergo tunc sacerdos propter infirmi necessitatem consecrare: & cùm sacerdoti consecrare nõ liceat, nisi sacramentũ sumat, poterit tunc non ieiunus illud sumere: nam præceptũ ecclesiasticũ nõ est contra præceptũ diuinum obseruandũ: præceptum autẽ, vt infirmus viaticum sumat, est diuinũ: sed quòd nõ nisi ieiuni sumãt, est ecclesiasticum. ¶ Ioan. Maioris. d. 9. q. 3. ait, licere presbytero post prandiũ propter necessitatẽ infirmi consecrare, clãculo tamen sine vestibus sacris, & sine missa, per sola verba cõsecrationis, ita vt sacramentum nõ sumat, sed ad infirmũ deferat. Imò si nõ esset, inquit, hostia ex azymo, posset buccellam panis fermẽtati consecrare. Paludanus verò. d. 8. q. 2. id licere negat, & proculdubio negandum est. Multa enim falsa inuoluit Maioris opinio. Primum quòd hostia cõsecretur sine calice, quòd esset sacramentũ dimidiare. Item q̃ liceat sacerdoti sacramentũ conficere, nõ illud sumendo, quod est sacrilegium, idq; de cõsecra. d. 2. can. Sicut. & can. Comperimus, dãnatum. Ad hæc, & in fermentato consecrare ecclesia Romana nullam necessitatem permittit. Respondetur ergo, quòd sumere sacramẽtũ in articulo mortis forte non est præceptum diuinum, sed sumere semel in vita, sumere autem sub articulum mortis est necessarium si secundùm ritum ecclesiæ sumi valet: alioqui cùm non sit sacramẽtum necessitatis, non est ministrandum, sicut nec ministratur eis, in quibus vomitus timetur. Hic autem caue ab illa glossa Hugonis super canon. Quod à patribus. dist. 75. dicentis, quòd post prandium non potest fieri cõsecratio: si enim intelligit, quòd consecratio non est valida, error est. Virtus enim verborum quandocunque à sacerdote proferantur, effectum habet, sed tamen non debet fieri.

¶ Octauò arguitur. Contingit, vt quis errore seductus aquam pro vino infundit calici, quã post deglutionem sensit esse aquam, & tunc debet iterum consecrare calicem & sumere. Pariter si dum est in sacris meminit sacerdos se non esse ieiunum, consumere nihilominùs debet. Item si postquàm lotionem sumpsit, reliquias aliquas in altari reperit, potest, imò debet eas sumere: ergo sacramentum hoc potest à non ieiuno sumi. Ad duo priora omnes concorditer respondent, vt dist. sequenti. q. 2. videbimus, & debet tunc sacerdos sanguinem post lotionem consecrare & sumere: quia maior est obligatio, vt sacramentum fiat integrum, quàm, vt â ieiuno sumatur. Et eadem ratione licet sit memor non esse ieiunum debet consumere. Ad aliud verò quando post lotionem comperiuntur reliquiæ, respondet Syluester verb. Eucharistia. 3. §. 8. & Caietan. in quodlib. 1. quæst. 17. quam de hoc composuit, quòd debet eas sacerdos consumere. Et ita credo, quia totum reputatur vnum sacramentum, nec censetur perfectum quousque omnes reliquiæ insumantur. Et confirmatur, quoniã si particula hostiæ adhesit palato, licet sacerdoti sumere hausturn vini, quod potest excolari in guttur ante eandẽ particulam. Sicut in parasceue accidere potest quando particula hostiæ cõsecratæ cum vino non consecratur sumitur. Quòd si obijcias canonem Tribus. de consecratio. dist. 2. vbi Papa præcipit, vt portiones, quæ post communionẽ populi superfuerint, reseruentur in pyxide, diuersa est ratio, tum quia illæ sunt cõsecratæ ad sumptionem sacerdotis, tùm quia sunt notabilis quantitatis. Quare si magnam hostiæ portionem in linteolis post lotionem sacerdos inueniret, consilium esset illam in pyxide reseruare in crastinum.

Reliquiæ post lotionẽ inuentæ debent cõsumi.

Obiectio.

cã. Tribus.

Dilutio.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm non habentes vsum rationis debeãt accipere hoc sacramentum.

PRÆMISSIS IMPEDIMENTIS, quæ vel peccata sunt, vel effigiem habẽt peccati, quæritur de defectu vsus rationis, vtrùm sit etiam obstaculum. Et præmissa distinctione, Sanct. Thom. tribus conclusionibus respondet. Dupliciter enim quispiã dicitur carere vsu rationis. Vno modo quia eum habet debilem, sicuti qui male videt dicitur nõ videre. ¶ Et de istis asseritur prima conclusio quòd eis non est sacramentũ denegandũ. Exemplũ patescit in infirmis, quibus licèt caducare videatur ratio, modò aliqua deuotionis imaginẽ referant, non debet eis sacramentũ denegari. Alio verò modo contingit, vt nullus sit prorsus rationis vsus, taliter q̃ à natiuitate sint perpetuò amẽtes. ¶ Et de istis subnectitur secunda conclusio. Nequaquã illis est sacramentũ cõferendum. Ratio est, quia ad eius sumptionẽ requiritur aliqua deuotio vel præsens vel præterita: illi verò nullam habent neq; vllam vnquã habuerũt: ¶ Si verò nõ sunt perpetuò amẽtes, sed quãdoq; mẽtis cõpotes, de istis adhibetur tertia conclusio: quòd si dum habe

1. Cõclusio

2. Cõclusio

3. Cõclusio

habebant rationis lucem, deuotionem erga ſacramentum demonſtrarunt, debet eis in articulo mortis ipſum exhiberi, niſi forſan periculum vomitus aut expuitionis timeatur: ſecus ſi nunq̃ talem deuotionem habuerint. Vnde in concilio Carthaginẽſi, quod refertur. 26. q. 6. can. Is qui. ſic legitur. Is, qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuerſus fuerit, dent teſtimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & ſi cõtinuò ſit moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori eius euchariſtia. ¶ Prima concluſio citra controuerſiam eſt ab omnibus recepta. Secũda verò: ſcilicèt, quòd amẽtibus à natiuitate non ſit dandum ſacramẽtum, ſunt qui negant, vt. quæſt. 49. memb. 4. ait, Alexander. Et eſt gloſſa ſuper can. Qui recedunt. 26. q. 6. quæ quidem, ait, q̃ amens à natiuitate poteſt baptizari, & corpus Chriſti in neceſsitate recipere. Gloſſa tamen illa non tenetur: quia cùm hoc ſacramentũ non ſit neceſsitatis, vt eſt baptiſmus, eccleſia non conſueuit illud exhibere niſi habentibus, vel eis, qui habuerunt ad id deuotionem. Alioqui deberet etiã dari infantib⁹ ante vſum rationis. Si autem in primitiua eccleſia mos fuit tradedi illud infantibus, poterat eadem ratione tradi & amentibus, Sed de hoc ſatim. ¶ Tertiã itidem concluſionem ibidem Alexãder per aliud extremum inficiari videtur, inſinuans, quòd neque illis qui habuerunt lucida interualla & deuotionem ſacramẽti, poſtea dum ſunt omnino mente abalienati ſit conferendum, niſi tunc, vt, ait, Paulus, diſcernere poſſint inter hoc ſacramentum & alios ſeculares cibos. Quam quidem opinionem Gabriel in. 4. diſtinct. 9. q. 2. aſſeuerantiùs affirmat, &, ait, eſſe eccleſiæ conſuetudinẽ. At verò neſcitur vbi ſit talis cõſuetudo. Imò ſunt decreta Arauſicani cõcilij & Carthaginenſis. 4. quæ referuntur 26. q. 6. can. Qui recedunt. & can. Is qui. quas D. Thom. hic allegat, videlicèt, quòd illi, qui in phreneſim inciderunt, ſi antea in eis pœnitentiæ ſigna præceſſerunt, communio detur. Neque vlla eſt Gabrielis gloſſa dicentis intelligi quando aliqualis rationis vſus in eis permanſit. Concilia namque de phreneticis ſimpliciter ſtatuunt. Quare & eadem erit de amentibus ratio, quibus aliquando aliquis rationis radius affulſit. Et confirmatur ſententia aduerſus Gabrielem. Si quis quando iam porrigitur ei ſacramentum mente alienaretur, nihilominùs eſſet ei ſacramentum exhibendum. Credo hoc nemo negaret: quoniam ſi dum quis mente ſanus quando ſacramentũ ſuſcipit per mentis euagationem diſtractus eſt, verè recipit ſacramentum, cur non etiam ille, qui dum ſacramentum efflagitat, mente capitur? Quòd ſi ille recipit, certè & amens, qui antea deuotionem habuit ad ſacramentum, recipiet. Caietanus autem, qui, vt quæſt. præcedenti vidimus, opinatur deuotionem eſſe neceſſariam tunc dum ſuſcipitur ſacramentum, vt gratia conferatur, neſcio an conſequenter diceret phreneticũ nõ ſuſcipere gratiam, atque adeò fruſtraneam illi eſſe ſumptionem. Niſi forſan diceret deuotionem præcedentem, dum vſus rationis aderat, manere poſtea in virtute. Sed iam opinionem illam ſatis illic expugnatam reliquimus.

¶ Aliter tamen arguitur. Iura non ſunt extenda vltra quàm ſonant, maximè in re odioſa, qualis eſſe videtur miniſtrare amenti euchariſtiam, quæ ex natura ſua deuotionem exigit: canones verò citati ijs præciſe ſacramentũ concedunt, qui paulò poſt pœnitentiæ ſigna in phreneſim lapſi ſunt: ergo ſi quis à duobus vel decem annis eſt omnino mente captus, non appareat conſentaneum vt ei ſacramentũ conferatur. Et augetur vis argumenti: ſequeretur enim alioqui, quòd deberet etiam ei quotannis exhiberi in paſchate ne defraudaretur illo gratiæ augmento ſacramentali, quod profecto eccleſiæ vſus non habet. Nihil mirũ ſi ſint, quos argumentum vincat. Nihilominùs longè probabilior eſt concluſio, vt iacet apud D. Thomam abſque vlla reſtrictione. Nam ſi deuotio quæ horam phreneſim anteceſsit, virtute durat in phrenetico eadẽ eſt ratio, vt quæ præceſsit ante duos, quatuor, vel decem annos ſemper maneat in virtute: ſiquidem non eſt per contrarium actum interciſa. Quare hoc non eſt canonica iura extra ſuos limites extendere, ſed ea per rationis æqualitatem amplificare. Nec tamen ſequitur, vt ſingulis annis ſint ad communionem admittẽdi: eſt enim habenda ratio veneirationis ſacramenti. Sed ſatis eſt, vt eis ab hac luce diſceſſuris tanquàm viaticum prouideatur.

¶ Primùm argumentum Sãct. Thomæ eſt. Ad ſumptionem ſacramenti requiritur deuotio & examen conſcientiæ, iuxta verbum Pauli. Probet autẽ ſeipſum homo: quæ quidem in amentibus locum non habent. Reſpondetur, nonnullos aliqualẽ habere vſum, alijs ſatis eſt habuiſſe. ¶ Secundò arguitur. Inter carentes rationis vſu connumerantur arreptitij, qui dicuntur energumeni: ſed eiuſmodi homines etiam ab adoratione ſacramentũ arcentur, vt Dionyſ. libr. eccleſi. hierarch. author eſt: ergo maiori ratione

Expoſitio articuli.

Alexãder.

Caietanus.

Argumẽ.

1. Argu.

2. Argu.

tione arcentur à sumptione. Respõdetur Dionys.de energumenis loqui nondum baptizatis, in quibus ratione originalis culpæ vis dæmonum nondum extincta est, sed de baptizatis,qui à dæmone vexantur,eadẽ est ratio quæ de alijs amentibus. De quibus ideo Casianus. Ijs,qui ab immundis vexantur spiritibus communionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquàm meminimus interdictam.

3.Argum. ¶ Tertiò. Pueri videntur omnium, qui vsu rationis carent, esse maximè innocentes, atque adeò hoc sacramento potissimùm digni, quibus tamen in more nõ habet ecclesia illud ministrandi.¶ Quatuor D.Thom.respondet.Primò quòd de pueris recenter natis idem est iudicium, quod de amentibus, vt eis non exhibeatur sacramentum. Secundò errorem esse Græcorum contrarium facientium propter verbum Dionysij.2.ca.eccleſiast.hierarc.malè intellectum. Ait enim, baptizatis esse sacram communionem dandam. Quod tamen,vt,ait, S. Thom. non intelligebat nisi quando adulti baptizabantur. Tertiò, ait,nullum ob id detrimentum eos pati, quod Dominus dicit Ioã.6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis: quia Augustin.in epistola ad Bonifacium scribit. Tũc vnusquisque fidelium corporis & sanguinis Christi particeps fit,scilicèt spiritualiter,quãdo in baptismate membrum corporis Christi efficitur.Quartò addit,quòd quãdo iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere,vt possint deuotionem cõcipere huius sacramenti,tunc potest eis conferri.

Responsio quadruplex. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

Dubium. ¶Ex verbo autem Dionysij dubium insurgit, vtrùm ætate sua, & deinceps aliquo temporis curriculo in aliquibus ecclesijs mos fuerit obseruatus ministrãdi infantibus eucharistiã.Etenim Caiet.hìc infrà artic.12. ait. Nestorium & Pelagium authores fuisse amborũ rituum: scilicèt,& communicãdi sub vtraque specie,& eucharistiam porrigẽdi infantibus.De priori autem errore eodem artic.dicemus,sed de posterioripostquam Caiet.hoc dicit,forsan legit,nescio tamẽ vbi.August.nãque lib. de hæresibus capit. 88. inter errores Pelagianorum de isto nõ meminit.Quinimò cum illic,& lib.1.de pecca.mer.capit.20.dicat Pelagianos nõ baptizasse infantes propter vitam ęternam,sed propter ingressum regni cœlorum,vt dist.5.artic.1.retulimus,& eucharistia summatur propter vitã æternam,iuxta verbum Christi. Nisi mãducaueritis,&c.verisimile est,quòd eam nõ porrigebãt infantibus: nam cùm nullum crederẽt cõtrahere originale,putabãt sine vllo sacramẽto eos posse habere vitam æternam extra regnũ cœlorum.Quare Sãct.Thom.hìc nõ reducit errorem hũc nisi in Græcos.Et Thomas VValdẽsis istarum hæresum solertissimus indagator tomo.2. de sacramẽt. capit.91.Guidonem refert Carmelitam,qui vigesimum Armenorum errorem recensèt,quòd cùm paruulos non ante octauum diem baptizarent,tunc sacramentum vino & aqua liquefactum intra os paruuli ponebant.Et citat Sãct. Thom.hoc loco, cũ quo consentit, seductos fuisse ex verbo Dionysij perperam intellecto. Tametsi mirabile mihi sit, quòd in concilio Florentino, vbi Armeni & Græci in gremium ecclesiæ Romanæ recepti sunt,nulla fuerit ritus huius eorũ mentio facta.Sed vt ad Dionysiũ reuertamur, profectò videtur insinuare morem illum sua ætate obseruari.Loco enim,quem hìc Diuus.Thomas citat,vbi de baptizatis inuniuersum loqui videtur,postquàm,ait,eum qui baptizatur trina mersione mergi,subdit hęc verba.In fine omnium põtifex ita profectum ad sacratissimã eucharistiam vocat, atque cõsummatiuam illi sacramentorum communionem deificã tradit.Adulti verò non mergebantur, sed infantes.Quem quidem locum Faber Stapulensis antiquitatum peritus, ait, in antiquis mysteriorum voluminibus,etiam de infantibus in hunc modum legi.Si episcopus adest,statim confirmari oportet.Quòd si episcopus præsens non fuerit,antequàm lactetur infans, aut aliquid gustauerit,communicet ei sacerdos de corpore & sanguine Domini: ante missam etiam si fuerit necessitas.Sed & cap.7.apud eundẽ Dionysium hæc extant verba ad Timotheum. Illud verò,quòd pueri quoque, qui nõdum possunt intelligere diuina,sacri baptismatis altissimorumque communionis sacro sanctæ signorũ participes fiant,videtur prophanis, vt dixisti,rationabiliter irridẽdum. Veruntamẽ oportet tuam sanctam prudentiam errantibus non indignari.Et Cyprianus in sermone suprà citato de lapsis inter loquendum de illis Christianis,qui tempore persecutionis idolis immolabant,ait,infantes,eorũ qui in manibus ad idola portabantur, non amisisse iustitiam, quam in baptismo susceperant. Quare dicere,inquit, poterant in die iudicij Deo.Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo Domini ad prophana contagia sponte properauimus. Quod quidem verbum August. citat in epistola.23. ad Bonifacium, vbi adnotatur eucharistiã tũc temporis dari infantibus. Id quod ex historia cõfirmatur,quam paulò inferiùs recẽset puellæ infantis loqui nõdum scientis, quæ cùm ab

Tho.Vual.

Dionysius

Faber Stap.

idolorum ſacerdotibus panem vino tinctum idolis immolatum, quia carnes per ætatem comedere non poterat, guſtaſſet, adducta ad eundem Cyprianum, vbi populũ communicabat, ſanctus pontifex ſanguinem conſecratum ori eius infudit, quem illico euomuit, quia eucharistia, inquit, in ore polluto permanere non potuit. Et de eccleſiaſticis dogmatibus cap. 52. & refertur de conſecratio. diſt. 4. can. Si qui. habetur, quòd apud hæreticos baptizati in nomine Trinitatis dum veniunt ad catholicam fidem recipiantur & doceantur & inſtruantur, &c. Et ſubditur. Si verò paruuli ſunt & hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis qui eos offerunt, & ſic per manus impoſitionem chriſmate communiti euchariſtiæ myſterijs admittantur. Vbi inſinuatur tunc pueris euchariſtiam diſpenſari. Sunt qui gloſſant intelligendum eſſe cùm peruenerint ad vſum rationis. Tamen textus hoc non ſonat.

Cyprianus

Non eſſe infantibus euchariſtiam miniſtrandam.

¶ Nihilominùs licèt forſan hæc conſuetudo aliquando in nõnullis eccleſijs viguerit, vt diſt. 8. artic. 3. diximus, meritiſsimo illã prorſum orthodoxa explosit eccleſia. Quoniam cũ ſumptio huius ſacramenti in re non ſit de neceſsitate ſalutis, vt illic diximus, conſuli debuit maximè eius reuerentiæ, ne indecẽter ſumeretur. Et re vera infantibus dari nequit commodè. Nam cùm Chriſtus dicat, Accipite & manducate, debet corpus per modum manducationis ſumi, pueri autem octo dierum manducare non poſſunt, & ita Armeni, vt diximus, non dant niſi liquefactam hoſtiam per modum potus, quæ non eſt manducatio. Adde imminens tunc eſſe periculum, vt illo etiam modo ſumptam, illico de ore expuerent. Quare fertur morem eorum etiam fuiſſe, id quod infans expueret, concremare. Eſt autem abuſus maximus, idemq; ſuperfluus. Caietanus addit aliam rationem, quia Chriſtus tradidit hoc ſacramentum dicens, Accipite & manducate: quare non debet, inquit, tradi niſi illi, qui rationis iudicio vtitur, vt poſsit accipere, vel tali iudicio vſus quandoque fuerit, vt affectum illius habuerit. Quòd ſi roges, cur tale rationis iudiciũ ad hoc potiùs quàm ad ſacramentum baptiſmi exigatur, facilis eſt reſponſio, quòd cùm illud ſit ſacramentum regenerationis ad abluendũ peccatum, quod non propria voluntate ſed origine contrahitur: ſatis pueri per alienam voluntatem tanquàm non viuentes offeruntur vitæ. Hoc autem, quia eſt ſacramentum viuentium, voluntatem propriam requirit ſuſcipientis. Vnde Chriſtus ad Auguſtinum, cibus, inquit, ſum grandium, creſce & manducabis me. Adde quòd cùm hoc ſacramentum alimẽtum ſit ad reficiẽda detrimenta ſpiritualis vitæ, quæ per actualia peccata indies fiunt, non conuenit niſi adultis, qui delinquere poſſunt.

¶ Conſuetudo ergo illa in ſolo illo loco euãgelico fundari potuit, Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, &c. Illud autẽ Auguſtinus vt iam ſuprà pluries dictũ eſt, in multis locis, & potiſsimum contra duas epiſtolas Pelagianorum lib. 1. cap. 22. & lib. 2. cap. 4. & in epiſtola ad Bonifacium, quam hìc citat S. Thom. & refertur de conſecra. diſt. 2. cap. Nulli. intelligendum eſſe, ait, de mãducatione ſpirituali per votum, quod includitur in baptiſmo. Quapropter in his, atque alijs frequentibus locis, vbi, ait, euchariſtiã eſſe neceſſariam infantibus, nemo decipiatur inde colligens tempore Auguſtini illis miniſtrari, ſed loquitur contra Pelagianos, vt demonſtret infantes non poſſe habere vitam ẽternam, niſi per baptiſmum, votum euchariſtiæ includitur. ¶ Quòd ſi quis ſciſcitetur, vtrùm ſi ſacerdos infanti hoc ſacramentum miniſtraret, eſſet ne verum ſacramentum cõferens gratiam. Reſpondetur primùm quàm difficillimũ id fieri poſſe. Et faciliùs eſſet miniſtrare ſanguinem, vt ſuprà de Cypriano citatum eſt. Præterea graue eſſet peccatum id facere ſicut ſi daretur amentibus à natiuitate. At verò quantũ ad collationem gratiæ, ſi verum eſt quod eccleſia catholica aliquando habuit in conſuetudine dare infantibus, certum eſt, quòd ſi modò daretur conferret gratiam: quoniam eccleſia id, quod eſt de eſſentia ſacramenti, mutare non poteſt, licèt poſsit prohibere vſum. Quemadmodum, licèt prohibuit ſanguinem miniſtrari laicis, nihilominùs ſi miniſtraretur, etiam ſine corpore, conferret gratiam. Sed quia illud non eſt adeò certum, poſſet teneri quòd non eſſet ſacramentum: quia requirit actum liberũ vel præſentem, vel præcedentem. Sed tamen neque contrariam opinionem cõdemnare auderem. Sicut ſuprà de conſecratione diximus.

Reſponſio.

Nota.

Dubium.

¶ Quæ autem ſit legitima ætas, in qua poſsint paruuli ſacramentum hoc ſuſcipere, nulla eſt certior regula, quàm dum iudicio prudentum & maximè confeſſarij apparet puer biuium literæ Pythagoricæ Y attigiſſe, vt, ſcilicèt, diſcernere poſsit inter bonum & malum, atque adeo inter hunc cibum & alios ſeculares, quod pluribus accidit à decimo vſque ad duodecimũ annum. Sic, ait, Alexander quarta parte. quæſtio. 49. membro. 5. & Paludanus diſtinctio. 9. quæſtio. quarta. & hìc Caietanus, & Sylueſt. verbo euchariſtia. 3. §. 5. Imò ante decimum annum poſſet viuaciſsimus puer idoneus eſſe.

Citra

Citra ſeptimum verò, non eſſet permittendus, quia tunc vix rationis aurora ridere aſſolet.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.

DHÆC ACCEDIT quæſtio de vſus frequentatione, vtrùm quotidie liceat hoc ſacramẽtum ſuſcipere. Et ſuppoſita diſtinctione D. Thom. tribus concluſionibus reſpondet. Hoc enim ſacramentum exiſtimari poteſt vel ex parte virtutis ipſius, vel ex parte diſpoſitionis ſumentis.

1.Cõcluſio ¶ Eſt ergo prima concluſio. Quantum ad virtutem attinet ſacramenti, vtile eſt ipſum quotidie ſumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Probatur authoritate Ambro. in li. de ſacrament. vbi, ait. Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti in peccatorum remiſsionẽ effunditur, debeo ſemper accipere: qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam. Auguſt. lib. de verbis Domini. Iſte, inquit, panis quotidianꝰ eſt, accipe quotidie, vt tibi proſit. ¶ Secunda concluſio. Quantum attinet ad diſpoſitionem ſumentis, ſi quis ſe quotidie paratum inueniat, laudabile eſt, vt quotidie ſumat. Eſt autem præparatio, vt non ſolùm ſe liberum à peccatis ſentiat, ſed vt cum magna deuotione & reuerentia accedat. Vnde Auguſtinus loco citato poſtquàm dixit. Accipe quotidie, ſubiunxit, ſic viue, vt quotidie merearis accipere. ¶ Tertia concluſio. Simpliciter loquendo, nõ eſt vtile omnibus hominibus quotidie ad ſacramentum accedere, ſed quotieſcunque homo ad illud ſe inuenerit præparatũ. Vnde in libro de eccleſiaſticis dogmatibus, legitur. Quotidie euchariſtiam accipere, nec laudo, nec vitupero. ¶ Quæſtio hæc vt titulus oſtendit, nõ de celebratione ſacramenti, vtrùm ſcilicèt, quotidie ſit in eccleſia celebrandum, mouetur: illa enim proprium habet locum diſtin. ſequenti. q. 2. artic. 2. qui ideo locus expectandus eſt, vt multa, quæ hic deſiderantur, explicentur: ſed ſolùm quæritur de ſuſceptione quæ etiam ad laicos pertinet, vtrùm oporteat eſſe quotidianam. Quæ vtique quæſtio inter ſanctos nõnihil habet perplexitatis. ¶ Et quo à prima cõcluſione exordiamur, arguit Sanct. Thom. primo loco ſic. Sicuti baptiſmus ita & hoc ſacramentum paſsionem Chriſti repræſentat: ſed ea ratione qua Chriſtus non niſi ſemel, vt. 1. Petri. 3. habetur, pro peccatis noſtris mortuus eſt, baptiſmus non iteratur: ergo neque hoc ſacramentum quantum eſt ex parte eius, vt, ait prima concluſio, eſt quotidie ſumẽdum.

2.Cõcluſio

3.Cõcluſio

Expoſitio articuli.

1.Argum.

¶ Et confirmatur argumento ſecundo. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed agnus paſchalis, qui vt ſuprà dictum eſt, præcipua fuit huius figura, non manducabatur niſi ſemel in anno, atque adeò eccleſia non niſi ſemel in anno paſſionem Chriſti celebrat, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale: ergo fas non eſt quotidie illud ſumere. 2.Argum.

¶ Ad primum reſpondetur, vnum diſcrimen eſſe, quòd per baptiſmum configuramur morti Chriſti, vt ſupra dictum eſt eius characterem ſuſcipientes, & ideo ſicut ſemel ipſe mortuus eſt, ita non niſi ſemel baptiſmum ſuſcipimus: per hoc autem ſacramentum non quidem eius characterem, ſed ipſum Chriſtum ſuſcipimus, cuius virtus manet in æternum, ſecundùm illud ad Hebræ. 10. Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Et ideo quia quotidie homo indiget ſalutifera Chriſti virtute, quotidie poſſumus laudabiliter hoc ſacramentum ſuſcipere. Alterum itidem interſtat diſcrimen, quod baptiſmus, vt ſupra diximus, eſt ſpiritualis regeneratio, & ideo ſicut carnaliter homo nõ niſi ſemel naſcitur: ita neque per baptiſmum debet niſi ſemel renaſci, vt, ait, Auguſt. ſuper illud Ioan. 3. Quomodo poteſt homo naſci cùm ſit ſenex? Hoc autem ſacramentum eſt ſpiritualis cibꝰ, vnde ſicut corporalis quotidie ſumitur: ita & hunc quotidie ſumere laudabile eſt. Id quod Chriſtus Luc. 9. admonitos nos voluit docens, vt panem noſtrum quotidianũ peterem⁹ dari nobis. In cuius expoſitione Auguſtin. in libr. de verbis Domini. Si quotidie, inquit, accipis, ſcilicèt, hoc ſacramentum, quotidie tibi eſt hodie, tibi quotidie Chriſtus reſurgit: hodie enim tibi eſt quicunque dies, quo tibi Chriſtus reſurgit.

Solutio. 1. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, agnum paſchalem præcipuam fuiſſe figuram, quantum ad paſsionem Chriſti, quæ per ipſum repræſentatur. Et ideo ſemel in anno ſumebatur, vt vnicam Chriſti paſsionem præſignaret, quam pariter eccleſia ſemel in anno celebrat. At verò quoniam hoc ſacramentum datur per modum cibi, hac ratione potius prænunciabatur per manna, quod quotidie ſumebatur.

4.Argum. ¶ Ex his autem ſolutionibus exurgit quartum argumentum Diui Thomæ. Si vtile eſt quotidie hoc ſacramentum ſumere, vtilius eſſet

pluries etiam in die id frequentare: nam quod eſt vtile, quantò eſt frequentiùs, vtilius eſt: quare eccleſia non debuit prohibere, ne ſacerdos ſanctitate proiectus pluries in die conficeret. Ad hoc reſpondetur, quòd quia in oratione Dominica petimus panem noſtrum quotidianum, non eſt pluries in die communicandum, vt ſaltem per hoc repræſentetur vnitas paſsionis Domini.

¶ Attamen præter ſignificationem cauſa potiſsima eſt, vt, ait, Alexander Alenſis. 4. part. quæſtio. 52. membro. 3. eximia reuerētia, quæ ſacramēto debetur. Atque ambas explicat Alexander Papa cano. Sufficit. de conſecratio. diſtinctio. 1. de quo loco citato videbimus, vbi & Lutheri hæreſis referenda nobis eſt, qui aiebat ſolis Dominicis diebus eſſe celebrādum, & tūc totum populum cogendum, vt ſacram ſuſcipere ret communionem. Et quidem de primo errore illic dicturi ſumus. Alter verò error per aliud extremum periculis etiam plenus eſt: ſcilicèt, populum, in quo tam varia ſunt hominum ordines & claſſes, & vitiorum ſeculariumque negotiorum genera, humanos animos perturbantia, cogere vt ſingulis dominicis dieb⁹ ad ſacramentum, vbi tanta animi quies exigitur accederent.

¶ Fuerūt enim de hac re in eccleſia ſtatus quatuor quos Diuus Thomas tangit in ſolutione
5. Argum. quinti argumenti, quod eſt huiuſmodi. Eccleſia intēdit in ſuis ſtatutis fidelium vtilitati prouidere: ſed & ſtatuto eccleſiæ. Omnis vtriuſq; ſexus, non tenentur Chriſti fideles niſi ſemel in anno euchariſtiæ ſacramētum ſuſcipere ad minus in Paſchate, ergo non eſt laudabile quotidie hoc ſacramentum ſumere. Reſpondet ergo diuerſa de hac re in eccleſia emanaſſe ſtatuta: nam in primitiua religiōe, quādo ſanguis Chriſti recens in pectoribus fidelium feruebat, & omnia ſua bona, vt Actuū. 2. legitur, in vſus pauperum conferebant, quia illuſtri charitatis glutino omnes vinciebantur, erant omnes, & communioni fractionis panis & orationibus vacantes, & quotidie vnanimiter in templo perdurātes, atque adeò frangētes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis. Quem locum Beda de ſacra euchariſtia interpretatur. Vnde de conſecratio. diſt. 2. can. Peracta. Calixtus Papa, vel ſicut, ait, hic. S. Thom. Anacletus. Peracta, inquit, conſecratione omnes communicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim & apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet eccleſia. Hactenus illic. In cuius ſanctæ conſuetudinis memoriam, vt Iodocus illic, & alij autumant, re lictum eſt oſculum pacis, quod in tabellam omnes porrigunt. Præterquàm in miſsis defunctorum, qui nobiſcum in hoc percipiendo ſacramento nō communicant. Ritus enim iſtiuſmodi oſculi tempore etiam Dionyſ. ſeruabatur, & vt, ait, in allegato libr. de ſacramētalibus VValdenſis cap. 41. ante communionem porrigebatur, in ſignum, quòd illud erat ſacramentum pacis. Atque idem colligitur ex can. Pacē. de conſecratio. diſtinctio. 2. Mox verò creſcente ac ſubinde tepeſcēte Chriſtiano populo ſancti patres ſanctius duxerunt, vt non niſi dominicis diebus populus cōmunicaret. Quem morem inſinuat Auguſtin. in epiſtola ad Ianuariū 108. quę refertur can. Illa autem. 12. diſtinctio. vbi, ait. Alij quotidie communicant corpori & ſanguini Domini, alij certis diebus accipiunt. Et de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 53. & refertur de conſecratio. diſtinctio. 2. canon. Quotidie. Omnibus, inquit, dominicis diebus communicandum ſuadeo & adhortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit. Hūc autem ritum S. Thom. meritò non cenſet, vim habuiſſe niſi conſilij. Et tanquam huius memorialis in vſu durat diſtributio panis benedicti in eccleſia. Fertur enim vt Thomas VValdenſis tomo. 2. de ſacramen. capit. 90. refert, quòd omnes tunc parœciani farinam ſacerdoti conferebant, ex qua fieret panis conſecrandus, qui erat omnibus diſtribuendus. Deinde amplius eccleſia dilatata cū calor ille deuotiōis in dies refrigeſceret, Fabianus Papa inſtituit, vt ter in anno celebraretur cōmunio. can. Et ſi non frequentius. de conſecratio. diſtinctio. 2. vbi, ait. Et ſi non frequentius, ſaltē in anno ter homines communicent: ſcilicèt, in paſchate, Pētecoſte, & natali Domini. Et in cō cilio Agathenſi, & in Eliberitano, vt eadem diſtinctio. canō. Seculares, & can. Omnis homo, adiſcitur, quòd inter catholicos non connumeretur, qui illis tribus diebus non communicauerit. Et Soter papa adiecit, etiam in cœna Domini, vt ibidem ſubditur can. In cœna. Poſtremò deniq́ perſpiciens eccleſia, quòd neq́ue hoc debitè obſeruabatur, ſtatuit vt ſaltem ſemel in anno, nimirum in paſchate omnes fideles cōmunicent, vt patet per Innocētium. 3. in eodē cap. Omnis vtriuſq; ſexus. Vnde per hoc præceptum omnes alij mores ſunt abrogati, vt ſcilicèt, non habeant vim præcepti, ſed tantùm maneant ſub conſilio. ¶ Sed arguit Lutherus. Lutherus gumen. Populus quotidie petit hoc ſacramentum tanquàm panem quotidianum: ergo ſacerdotes iniuriam irrogant populo dū ipſi ſumunt & populum excludunt. Reſpondetur primū, ſuo ſe mucrone cōfodere: deberet enim eadē ratione

collige

colligere,vt quotidie esset celebrandum,quòd ipse negat.Præterea respondetur, satis esse vt diximus,vt sacerdos nomine publico, pro omnibus quotidie offerat,vt omnes fructus sacrificij participẽt.Ad sumẽdũ aũt populus rebus vxorijs & prophanis implicat⁹ nõ est tã aptus quã sacerdotes,qui ab omnibus illiusmodi negotijs debent esse liberi.Vnde errat dum,ait,cõsultum fore si ecclesia nũc ad primitiuũ morẽ reuocaretur:multitudo enim populi Christiani id non permittit.

Precipua habitatio. ¶Sequitur ergo vt circa secundam & tertiam cõclusiones exploremus,vtrùm maiori sit laudi dandũ,quotidie ad hoc sacramentum accedere,an verò sæpiùs abstinere . Primùm omniũ,vt certa ab incertis discernamus,quæstio hæc non disputatur de præcepto sumẽdi. Tametsi nonnulli Iurisconsultorum , vt Syluester verb.Missa. 1.§.7.refert, opinati fuerint mortaliter peccare sacerdotem , qui ex negligentia omittit quotidie celebrare, ob dictũ beati Ambrosij.Ego quia quotidie pecco , quotidie debeo accipere medicinam.de consecratione distinct.2.cano.Si quoties. Opinio tamẽ illa nullius est momenti:verbum enim (debeo) apud Ambrosium non denotat præceptum,sed cõsilium.Quæstio ergo præsens non disputatur nisi de consilio.Et ideo quantum ad præceptũ statuitur illud fundamentũ supra iam fixum: scilicet,solum peccatum mortale, aut ecclesiæ prohibitio est impedimentum necessitatis, ne hoc recipiatur sacramentum. Quare dummodò homo satis cauerit ne in peccato communicet, quanuis quotidie toto anno & pluribus annis ad sacramentum accedat, redargui non potest peccati mortalis . Atque hic est sensus secundæ conclusionis Sancti Thomæ , quòd siquis quotidie se paratum inuenerit, laudabile est quotidie sumere.Paraiso enim necessaria est purgatio à peccato mortali : quia Paulus nihil aliud admonet, quàm vt probet seipsum homo,& sic de pane illo edat . Quocirca licèt quis crebrò peccaret,si toties legitimo proposito eum pœniteret , posset absque reatu mortalis culpæ accedere.Tametsi frequentia recidendi indicium esset, pœnitentiam nõ semper esse legitimam:atque adeò ex hac parte posset esse mortale accedere.

3.Argum. ¶Quæstio ergo solùm est de cõsilio quantum ad illos,quibus humano modo certũ est absq; peccato mortali accedere. Et Sãctus Thomas, quæstionem mouet argumento tertio, quod est huiusmodi.Huic sacramento, in quo Christus continetur,reuerẽtia debetur maxima:ad reuerentiam autem pertinet , vt quis ab hoc sacramento abstineat: vnde Centurioni Matthæi.8.laudi apponitur,quod dixerit,Domine non sum dignus vt intres sub tectum meũ : & Petro Lucæ.5.quod dixerit.Exi à me Domine quia homo peccator sum:ergo quotidie sumere non est laudabile. Hoc argumentum in diuersas sententias autores distrahit.Caiet.enim hic videtur quodãmodo in eam partem vergere , quòd non sit vsq; adeò laudabile quotidie sumere,saltem nisi homo percipiat se sumendo proficere. Vnde si post aliquantulam consuetudinem sumendi nõ sentit fructu illo profeciſſe,consultius censet,vt cesset.Et est sentẽtia Richardi in.4.dist.12.art.6.quæst.1.Et Bonauenturæ eadem dist.in.art. vlt.quæst.2.qui, ait,vt qui se sentit eo feruere modo , quo sancti in primitiua ecclesia,quotidie sumat:qui verò sentit se frigere , rarò accedat:qui verò medio se habet modo,aliquando accedat,aliquãdo cesset.At Alexander.Alensis.4.par.quæst. 51.membr.3.& Gerson tract.9.super Magnificat.Multò propensiùs in alterã partem inclinant:scilicet,q̃ sit quotidie accedendum, si fieri potest . Cui quidem parti adhæresc it & Gabriel in can.lectione.87. Caietanus. Bonauent.

¶Ex præsenti verò D.Thom. solutione huius argumenti tres possumus elicere cõclusiones, si tamen priùs inter personas distinguamus. Sunt enim quidam sacerdotes & religiosi à seculari tumultu semoti,diuinæque contemplationi,lectioni,& orationi vacantes . Alij verò sunt seculares,quærẽtes,vt,inquit,Paulus,quomodo placeant vxoribus,prophanisque negotijs implicati.Et inter istos alij cum carnis illecebris & insultibus colluctantes nunc resurgẽtes,nũc verò relabentes.Illos nanque qui peccatis mortalibus sordent,iam à præsenti quæstione tanquàm ineptos excluſimus.

¶ Sit ergo prima propositio . Illis qui nullo sunt mortali reatu polluti,vtrunque laudabile esse potest:scilicet,& accedere ad sacramentũ, & cessare. Ait,enim hic D. Tho. q̃ reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum. Vnde timor reuerentiæ ad Deum dicitur timor filialis.Ex amore autem prouocatur desiderium sumendi. Ex timore verò consurgit timiditas reuerendi.Et ideò tam accedere,quàm abstinere, suam habet rationem virtutis. Quocirca Aug.de ecclesiasti.dogma. Si dixerit , inquit , quispiam non quotidie accipiendam eucharistiam, alius contra : faciat vnusquisq; quod secũdum fidem suam piè credit esse faciendũ.Neque enim litigauerunt inter se Zachæus ille & Centurio, cùm Zachæus vt legitur Lucę. 19.gaudẽs susceptit Dominũ. 1.Propoſ.

Centurio verò, vt habetur Matth. 8. Non ſum inquit, dignus, vt intres ſub tectum meum. Ambo enim Dominum honorificauerunt, licèt non vno modo. ¶ Secũda propoſitio. Si vnum alteri cõpares, laudabilius eſt & fructuoſius accedere, quàm abſtinere. Primò, quia à pluribus præcipuiſque virtutibus proficiſcitur. Amor enim & ſpes & fiducia, ex quibus acceſſus naſcitur, præſtãtiores ſunt virtutes, quàm timor, quæ eſt cauſa ceſsãdi. Vnde poſtquã Petrus dixit. Exi à me Domine: quia peccator ſum, Reſpõdit Ieſus. Noli timere. Et Paralytico Matth. 9. Confide, inquit, fili, remittũtur tibi peccata tua. Et Prouerb. 9. Si quis eſt paruulus, veniat ad me: venite, comedite panẽ meũ, & bibite vinũ, quod miſcui vobis. Vnde colligitur, quòd permittente eccleſia genere ſuo laudabilius eſt quotidie comedere & bibere: quando quidẽ datũ eſt nobis in cibũ ad reficiendas ruinas ſpiritualis vitę, quas noſtra efficit ſenſualitas, iuxta verbum Ambroſij citatum, Qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Secundò, Quanuis qui ob reuerentiam abſtinet, merito ſuo per fauorem diuinum, gratiam aſſequatur, tamen qui re vera accedit, præter illam conſequitur & gradum gratiæ ſacramentalis, quo alter caret. Quapropter accedens maiorem percipit fructum. Tertiò. Quanquam contingere poſsit, vt quandoque abſtinens deuotiùs poſt modum accedat, tamen ex genere rei deuotio plus ex ſumptione creſcit, quàm ex abſtinentia. Intereſt enim inter hunc atque alios ſeculares cibos, quòd illi nimium ſumpti ſatietatem faciunt, quia tam eorum ſuauitas quàm & ſenſualis virtus limitata eſt: dulcedo verò ſpiritualis huius ſacramenti, vt quæ per ſe infinita eſt, quo crebriùs guſtatur, penitiùs cognoſcitur, atque adeò auidius concupiſcitur, iuxta illud Eccleſiaſtici. 24. Qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient. Quartò: ſi deliciæ Chriſti, quæ Dei ſapientia exiſtit, eſt eſſe cum filijs hominum, quo plus nobis intus adeſt, maiores ſunt eius deliciæ: intimus tamẽ nobis modus incorporandi nos Chriſto eſt per hoc ſacramentum. Quocirca regula illa Caietani, quòd qui non ſentit ſe proficere: imò tepidus ſibi & frigidus apparet, tum abſtineat, licèt non ſit vſque adeò aſpernanda, neque tamen omnino eſt certa: nam quandoque dæmonum opera illi nobis tepores accidunt, per quos nos moliuntur à ſacramento arcere. Vnde, vt, ait, loco citato Gerſon, perinde tunc eſſet abſcedere à ſacramento, ac ſi quis dum frigeret, ad ignem accedere recuſaret.

2. Propoſitio.

3. Propoſitio. ¶ Tertia nihilominùs adhibetur propoſitio ſecundũ diuerſos perſonarũ ſtatus. Illis, qui corruptis affectibus fluctuant, licèt quotidie reſurgant, non eſt ſanum conſilium quotidie ad ſacramentum accedere: etiam ſi ſint ſacerdotes. Tum quia timendum illis eſt ne non ſit eorum pœnitentia legitima: tùm quia neque ſyncerã & caſtam reuerentiam afferre poſſunt, vt ſacramentum pro dignitate æſtiment.

¶ Alijs verò ſecularibus cõiugatis, qui rei familiari inſeruiunt, licèt à peccatis mortalibus ſint liberi, non conſulerẽ frequentius, quàm à quindena in quindenam ad ſacramẽtum accedere. Nam quanuis curam habeant expurgandæ cõſcientiæ, nihilominùs, vti, ait, Paul. nõ poſſunt non curare quomodo placeant vxoribus, & quomodo rei familiari proſpiciant, quòd frequentiori ſumptioni ſacramenti non eſt adeo congruens, potiſsimum, quòd in religionibus, illi qui non ſunt ſacerdotes, non datur frequentius communio. Tametſi hoc non ita multum vrgeat: quia ratio huius inſtituti eſt: quòd non poſſent citra notam infamiæ aliqui accedere, quin omnes accederent. Et non eſt decens omnes frequentiùs cogere, quàm bis in menſe. Quocirca ſi inter ſeculares eſſet aliqua perſona & probitate & modeſtia inſignis nulla eſſet irreuerentia, imò deceret forte ſemel in hebdomada communicare, crebriùs autem nullatenus approbare poſſem. Sacerdotes verò, & religioſos, dũmodò integræ ſint & probatæ vitæ, non modo nulla eſt temeritatis effigies, verùm eſt etiam religionis exemplum quotidie celebrare. Refert nanque Gregorius libr. 6. dialogorum capi. 56. de beato Caſsio epiſcopo Narniẽſi, quod quotidie celebrabat, & audiuit vocem de cœlo dicentis, Age quod agis, & non ceſſet peſtuus, in natali enim apoſtolorum venies ad me. Quo vtique die poſt ſeptennium migrauit ad dominum.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm liceat omninò à cõmunione ceſſare.

QVM in articulo præcedenti de conſilio frequentandi ſacramentum dictum ſit, ex ordine iam quæritur. Vtrùm liceat omnino à communione ceſſare, q̃ eſt quærere, vtrùm ſit aliquod præceptum cogens vniuerſos Chriſti fideles ad ſuſceptionem huius ſacramenti, ſicut de baptiſmo conſtitutum eſt. Et quoniam tam de præcepto diuino dubium eſſe poſſet, quàm de humano, reſpondet D. Thom. duabus concluſionibus, Prima.

ma.Manifestum est, q̃ homo tenetur hoc sacramentum sumere non solùm ex statuto ecclesiæ,sed ex mandato Domini.Probatur primò verbo ipso Christi Lucæ.22. Hoc facite in meam commemorationem.Verbum enim,facite,præceptum est. Secundò id confirmatur ex verbo eiusdem redemptoris Ioann. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis: & biberitis eius sanguinem,nõ habebitis vitam in vobis.Sententia enim hæc,quam dist.8.art.3. eludicauimus, manducationem inducit tanquàm ad salutem necessariam,differẽter tamẽ quàm illa baptismi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,&c. Quoniã cùm baptismus sit inchoatio vitæ spiritualis, sumptio eius est necessaria in re.Cum autem eucharistia sit finis eiusdem spiritualis vitæ, vt illic emunctiùs declarauimus, satis est ad salutem obtinẽdam, vt spiritualiter sumatur in voto,quod in baptismo includitur:frustra autem esset votum nisi quando opportunitas adesset, impleretur:ergo ius diuinum est aliquando illum re ipsa suscipere.

1. Cõclus. Expositio articuli. ¶Secunda cõclusio.Ex statuto ecclesiæ certa sunt tẽpora definita esse ad exequẽdum Christi præceptum. ¶Rem hãc de præcepto diuino sumendi eucharistiã,ait,in præsentiarum Caietanus nõ apparere vsquequaque claram:quoniam multi,inquit,doctores, tenẽt communionem nõ esse ex Christi præcepto necessariam, sed tantùm ex præcepto ecclesiæ. Et quidem Alexand.4.par.quæst.51.memb.2.de sacerdotibus cẽset,quod si non habeãt curam animarum ob præceptum prælati non tenẽtur celebrare.Sed statim mẽb.4.in vniuersum de laicis etiam loquens, ait, quantum est de sui institutione non esse de necessitate salutis, sed solùm ex statuto ecclesiæ. Omnis vtriusque sexus. Cui concors est Bonauentura in.4. distin. 12. ar.vlt.q.1.& Gabriel in can.Lectione.87. Quibus Caietanus in hoc articulo,& in subsequenti libentiùs applaudit:nam & S.Thom.in.4.d. 9.artic.1.quæstiunc.2.vt sæpe illic solet, cum Alexandro cõsentit,eadem eius verba referẽs. Durandus verò dist.9.q.2.& Palud. q. 1. conclusione.3.contrarium sentiunt:videlicet, esse præceptum diuinum.De sacerdotibus autẽ di. sequenti. q. 1. articulus primus nos expectat. vt exploremus,quoties obligentur celebrare, Hic autem de præcepto sumẽdi,vniuersos cõprehendenti disputamus.

Sententia authoris. ¶De quo ego profecto nullatenus ambigere auderẽ,imò certò crediderim esse præceptum diuinũ,vt hic D.Thomas,quicquid in.4.dixerit,edocet.Sepissimè enim opiniones, quas illic sequutus est hîc ad verũ exigit. Et ratio quidem Durãdi huiusmodi est.Sacramentum eucharistiæ est ad salutẽ hominũ à Christo in cœna institutum: ergo qui in tota vita illud nõ sumeret,eandẽ institutionẽ diuinã negligere cẽseretur,atq; adeò est præceptũ diuinũ.Ratio verò hæc nõ tantã habet energiam:nã opera cõsilij etiã sunt ad humanã salutẽ instituta, & tamen illa omittere nõ est peccatũ. Quòd si Durandus dicat,cõsilia nõ esse instituta ceu sacramenta,quasi necessaria,petit principium: hoc enim illi restat probandũ:scilicet,hoc sacramẽtum institutũ esse tanq̃ necessariũ. Eadẽ quippe ratione probat sacramẽtũ cõfirmationis esse in præcepto,quod tamẽ nullũ testimonium, vel ratio asseuerare cogit,vt.d.7. ostensum est. Debet ergo priùs probari sumere sacramentũ esse institutionem diuinam tanq̃ præceptum, antequàm colligatur,q̃ non sumere sit mortalis contemptus. Rõ Durã.

Paludani ratio. ¶Aliter ergo sic arguit Paludanus.In his rebus, in quibus nihil certum diuina lex statuit,considerandum est, quid mos populi habeat,vt patet can, In his rebus. 11. dist. mos autem populi est cõmunicare infirmos sub articulum mortis tanquàm de necessitate:ergo indicium est præcepti diuini. Item quia ante ecclesiæ statutũ ille semper mos in ecclesia floruit.Et quidem ratio hæc aspernanda nõ est: attamẽ dicere quod lex diuina nihil certi de hac re habet,nõ est cur placeat. Adhibet rationem aliam hoc modo. Ecclesia nõ potest consilia euangelica constituere tanquam de præcepto,sicut non potest statuere præceptum virginitatis, quod Paulus,ait,esse consilium:cùm ergo legem indixerit communicandi semel in anno,signum est illud non fuisse solùm diuinum consilium, sed præceptum. Ratio verò hæc nõ est omnino solida: quoniam licèt de consilijs,quæ difficilia sunt, vt virginitas,ecclesia nequeat præceptum imponere, tamen de alijs, vt de ieiunijs & plurimis seruandis festis,præter diuina addit alia mandata. Ratio alia Paludani.

Rationes legitimæ. ¶ Rationes ergo non sunt nisi istæ, quas hic D.Tho. adfert,quæ multo sunt maioris põderis quàm Caieta. arbitratur: Nam & si verbum illud, Hoc facite in meam cõmemorationem, possit interpretari, vt non sit præceptum sumendi,sed quòd quotiescunq; fiat,fiat in eius memoriam,iuxta verborum sonitum, quæ ecclesia refert in canone: tamen cùm referente euangelista Christus dixerit, Hoc facite in meam commemorationẽ, vrgentissimum argumentum est, edidisse præceptum, vt sacramentum,quod in suam commemorationẽ instituerat,lege cõfirmaret vt facerent. Vnde & Paul.

Paul. 1. Cor. 11. ſub eodem tenore verba Chriſti referēs, ait. Hoc facite in meam commemorationē. At quia poſt myſterium calicis ſubdit. Hoc facite quotieſcunq; bibetis in meā cōmemorationē, phraſim illā vſurpauit eccleſia. Et roboratur etiā nūc argumenti vis. Nullum dubium eſt, quin celebratio ſacramenti in eccleſia, quæ per eius miniſtros ſacerdotes fit, ſit in præcepto, peccarent enim grauiſsimè pontifices tū ſummus tum etiā alij, ſi eorū negligētia celebratio huius ſacramenti ceſſaret: & tūc ſacerdotibus neceſſum eſt ſacramētū ſuſcipere. Illud autē præceptū in illo euangelij loco potiſsimū habet fundamentū, vbi Chriſtus ſacerdotes inſtituit, quibus munus hoc iniūxit. Verbum ergo, facite, præceptū ſonat celebrādi, ac perinde miniſtrandi populo euchariſtiā, ſicut Chriſtus diſcipulis miniſtrauit, quo adeò præcepto populus id ſumere obligatur. ¶ Sed profecto & ex alio loco apud Ioānem, Niſi manducaueritis, &c. idē confirmatur præceptū. Qđ enim hîc, ait, Caieta. atq; alij per metaphoram intelligi de māducatiōe nō corporis, ſed ipſius Chriſti perſonæ per fidē, qua in ipſum creditˇ, ſuprà di. 9. q. 2. art. 1. ſatis explicuimus: nempe, ꝙ etſi bona pars illius cōtextus in illo ſit ſenſu intelligenda, tamē ex illo loco, Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mūdi vita, inficias nemo ire pōt, quin de māducatione ſacramentali intelligatur. Fecit enim illic apoſtrophē à ſe ad corpus ſuū & ſanguinē. Quare dicens, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, inſinuauit antè per metaphorā de ſi de fuiſſe locutū: pòſt verò abiecta metaphora ſecundùm veritatē carnē ſuam appellauiſſe cibum, & ſanguinē, potū, ad differentiā corporeæ alimoniæ. Sumūt enim homines animaliū corpora in cibū, eorū tn ſanguinem nō item in potū: Chriſtus autē ſicut ſanguinem in cruce à corpore effudit, quo nos regeneraret in vitam, ita & corpus ipſum & ſanguinē nobis dedit in cibū & potum ad eandē habendā. Atq; hac de cauſa Ioānes ſolius miraculi de quinq; panib⁹, quibus turbas pauit, meminit, adijciens ꝙ eſſet proximum paſcha Iudæorū, in quo agnus typicus edebatur huius ſacramēti figura: nempe vt myſterium euchariſtię inſinuaret, vbi verus agnus carnem ſuam ſub ſpecie panis paſcēdis animabus noſtris conſecraturus erat. Qua vtique de cauſa poſtmodum in hiſtoria cœnæ nihil meminit de inſtitutione ſacramenti: nimirū qa ſatis ſe de illo cap. 6. dixiſſe arbitrabatur. Accedit ꝙ in prologo concilij Epheſini aduerſus Neſtorium eadē verba, Niſi māducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, in ſenſu de māducatione ſacramentali allegantur. Igitur ſi vbi, ait, Chriſtus, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. de manducatione ſacramentali loquebatur, planè docuit eſſe de neceſsitate ſalutis, vt vel in re, vel in voto ſumatur. Vnde bene colligit D. Tho. quòd ſi in voto eſt neceſſaria, cùm votum nil aliud ſit quàm promiſsio ſumendi, præceptum ſit diuinum ſacramētum hoc in re aliquando ſumēdi. Quare reſpōſum, quod hic cōminiſcitur Caietanus, nihil ad rem attinet. Ait, quippe, quod licèt māducatio ſpiritualis huius ſacramenti includat votū ſumendi ipſum in re, tamē māducatio ſpiritualis Chriſti non includit tale votum: quippe cùm angeli in cœlo manducent Chriſtum vidētes eum, & tamē non habent votum ſumendi ſacramentum. Reſpōſum, inquam, nihil ad rem. Supponit enim verbum illud, Niſi manducaueritis, non intelligi niſi de manducatione, quæ eſt credere in Chriſtum, cùm tamē non intelligatur niſi de manducatione ſacramenti, quæ ſi ſit ſpiritualis, includit votum ſumendi realiter. Quare hanc ſententiam Caietanus ipſe poſtmodum correxit in inſtructione circa errores libelli de cœna Domini, quæ inter eius opuſcula circunferuntur, vbi eundē locum Ioannis confitetur & demonſtrat intelligi de manducatione ſacramentali. ¶ Præterea arguitur. Sacramentum hoc nobis Dominus inſtituit tanquam cibum & potum ad alendam & ſuſtentādam ſpiritualem vitam, ſicuti & baptiſmum ad ipſam progignendam: ergo ſicut præceptum nobis dedit baptiſmi, ita eſt nobis firmiter credendum præceptum dediſſe huius ſacramenti: nam licèt non ita ſimpliciter ſit neceſſarium, vt baptiſmus, eſt tamen eatenus neceſſarium, vt abſq́ue illo non commodè imo vix eandem vitam ſuſtinere poſsimus, quod confirmationi non competit: quare dixi mus illam non eſſe in præcepto. ¶ Ad hæc eodem tenore eccleſia præceptum poſuit ſacramentieuchariſtiæ & pœnitentiæ: ſed ſacramētum pœnitentiæ non ſolùm tanquàm de iure poſitiuo expreſsit, ſed determinādo tēpus præcepti diuini: ergo idem eſt de præcepto euchariſtiæ cenſendum. In ſumma cùm euchariſtia eo ꝙ eſt ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, finis ſit omnium ſacramentorum: fas non eſt credere, quòd cùm de baptiſmo & pœnitentia Chriſtus diuinum præceptum tulerit, hoc reliquerit ſine præcepto. ¶ Protinus autem ex hac ſententia ſuboritur dubitatio, quæ oriri ſolet circa præcepta affirmatiua, quorum natura eſt, vt Theologi aiūt, obligare ſemper, ſed nō pro quocunque tempore,

Præcepti cōfirmatio.

Niſi manducaueritis

Argum.

Aliud arg.

Quando obligent præceptum euchariſtiæ.

pore: quando, scilicet, hoc præceptum, persistendo in mero iure diuino, obliget. Ad hoc respondere plerique solent, quorum est loco citato Paludanus, obligare semel in vita, & saltem in articulo mortis. Et ratio eorum est: quia cùm sic censeant satisfieri præcepto: nō arbitrantur arctiùs esse restringendum: quia præcepta non sunt restringēda. Atq; idem dicunt de precepto confessionis qua ratione ad ius attinet diuinum.

Opinio auctoris.

¶ Attamē opinio hæc nō est veritati admodū similis, quoniam natura cuiusque præcepti ex eius fine existimanda est: cum ergo finis huius sacramenti sit nutritio spiritualis vitæ ad reficiendū eius iacturas, quas per peccata facimus, & ad protegendū ipsam ab incursu dæmonū, & carnis insultibus eadem eius natura docet, q̄ sit frequētiùs sumēdum. Ad hæc si ecclesia prospexisset, ius diuinum tantùm obligare semel in vita, non nos ad tantā frequentiā obligaret. Et tamen in eius primordijs, vt supra visum est, quotide populus cōmunicabat, & postmodū ter in anno, & iam modò semel tenemur. Atq; idē de sacramēto cōfessionis suo loco dicemus.

Ecclesia tēpus præceptum fixit.

¶ Secundò adijcimus, quòd nisi ecclesia tēpus declarasset, non posset ex iure diuino per certitudinem deprehēdi, sed cōiectura & prudentia humana. Et ideo satis ecclesiæ Christus consuluit, dum ei facultatē reliquit, vt suo arbitratu illud tēpus definiret. ¶ Vtrùm verò articulus mortis sit tēpus quo ex præcepto teneantur fideles sacramentum hoc sumere, est dubiū. Syluester nanque verbo Eucharistia. 3. §. 1. sentit nullum esse præceptum. Quare licèt quis, inquit, per negligentiam in articulo mortis viaticum nō sumat, nullum incurret peccatū mortale. Adrianus autē in materia de confessione. q. 3. ad primum argumentum cōtrariū censet: nempe eiusmodi tūc negligētiam lethalē esse. At Palu. loco citato. d. 9. q. 1. ait, infirmū, quia paulò ante in sanitate sacramentum hoc sumpsit, nō teneri in articulo mortis iteratò sumere. ¶ De hac verò re nescio an certa possit sentētia cōstitui. In primis enim nullū extat, aut diuinū, aut humanū præceptum de hac re expressum. Canon enim solùm iubet in paschate cōmunicādum. Nihilominus vniuersalis ecclesiæ mos infirmis perhibendi viaticum, per totum orbem Christianum inuiolabiliter obseruatus, magnum documētum est ex traditione apostolorum tāquam diuino iure præceptum descēdisse. Accedit verbum concilij Nicæni, quod refertur. 26. q. 6. can. De ijs, videlicet, vt de his, qui decedunt de corpore, vt antiquæ legis regula obseruetur: nempe, vt necessariò viæ suæ viatico nō fraudentur. Noto enim nomē legis, & necessariò, quibus videtur insinuari præceptū. Faciunt ad rem & plures eiusdem causæ & quæstionis canones, & rursus causæ sequentis. q. 1. & cap. Quod in te. de pœniten. & remiss. quibus sanctissimè admonetur, vt neque illis, qui sunt in publica pœnitentia cōmunio sancta in articulo mortis denegetur. Est siquidem maximum huius sacramenti commodum in illo tēporis momento tum contra illusiones & pugnas dæmonū, tum præsertim q̄ cùm sit sacramentum charitatis, quæ finis est & cōsummatio Christianæ vitæ qua Christo incorporamur, per illud profitemur decedere tā quàm membra in Christo viuentia. Vnde Inno. lib. 4. misteriorū missæ. cap. 42. Necessariò, inquit, sumendus est agnus, vt à vastante angelo protegamur: neq; exire possumus de Aegypto, nisi celebrādo phase paschalē agnum edamus. Et Eusebius lib. 6. ecclesiasticæ historię. c. 34. historiam refert Dionysij Alexandrini episcopi ad Fabianum de quodam Serapione, qui dum lethali ægritudine iaceret, sentire se dixit detineri, vt mori non posset: quia eucharistia ei non præbebatur: quam cum assumpsisset, quasi catenis vinculisq; disruptis animā exhalauit. Vnde idem Dionysius infert, tanto beneficio neminē in mortis articulo debere fraudari.

Eucharistię sumptio in mortis articulo necessaria. Innocen.

Resolutio.

¶ Ex his ergo primū colligitur, q̄ qui renuerit tunc sacramentum sumere, nō posset a reatu mortali excusari, tum propter manifestum scandalū, tum quia nō videretur amorem erga Christum gerere, qui eius tunc corpus non susciperet. Nihilominus si huiusmodi infirmus homo esset, qui frequenter in sanitate sacramētum sumeret, &, vt, ait. Palud. paulò ante sumpsisset, neq; vllum præsentiscret criminis remorsum, sed puram putaret habere conscientiā, licèt nō tantā adhiberet diligentiā ad sumēdā eucharistiā, sed sine illa decederet, non esset peccati mortalis cōdemnandus.

De dānatis ad mortem

¶ De illa autem Hispanorum cōsuetudine, qui condemnatis ad mortē eucharistiam nō ministrāt, alię nationes obmurmurāt: quoniam nulla apparet causa cur si sint verè pœnitētes, tanto beneficio priuētur. Precipuè cùm secūdum canonum sanctiones, vt habetur. 13. q. 2. cano. Quæsitum. eadem illis communio sit danda. Et reuera forsan satius esset, vt consuetudo hæc nostra non seruaretur. Præsertim cùm sæpe per hoc sacramentum fiat homo ex attrito cōtritus, & susciпiat gratiam, quam nō recepit in pœnitentia. Atq; adeò vsu sæpe venire posset, vt defectu eucharistiæ anima eius periret, qui alioqui saluus fieret. Excusare verò hanc con-

Ministri fidelis ecclesiæ.

consuetudinem per ignorantiam non possumus: nam satis Curia Hispana canones nouit, Sed dicere debent non vsque adeò eiusmodi canones obligare, quin possint per contrariam consuetudinem abrogari. Et fortasis ortus huiusmodi consuetudinis, fuit, quòd cùm dãnati ad mortem à communione reipublicæ abscindãtur, in signum huius abscisionis negatur eis sacramentum communionis tãquam reipublicę hostibus. Accedit, quòd appareret nonnihil irreuerentiæ irrogari sacramento: si qui sacrosanctum Christi corpus susceperit, illico in patibulum & crucem raperetur. Et quandoq; propter mortis attrocitatem periculum vomitus imminere posset.

¶ Sed si quæras vtrùm vniuersi Christiani isto præcepto obligentur, respondetur primum, quod pueri non obligantur vsque ad duodecimum annum quando alijs tenentur ecclesiæ legibus. Etenim licèt paulò antè in rationis crepusculo possint illud suscipere tamen ad obligandum ad sacramentum tam pœnitentię quã Eucharistiæ maior ætas requiritur.

1. Argum. ¶ Argumenta igitur S. Thomæ soluta restãt. Primũ enim sumitur ex laude Centurionis, qui Christũ intra tectum suũ suscipere recusauit: quod maiorem videtur laudem significare sacramentum recusantis quàm suscipientis. Ad quod respondetur ex Gregorio in Pastorali, quòd humilitas tunc est vera, cum ad respuendum quod vtiliter præcipitur, nõ est pertinax: Centurio autem præceptum non habuit suscipiẽdi Christũ, veluti est nobis suscipiendi sacramentũ, ob idq; licèt illius humilitas commendetur, tamen qui à sacramento, quãdo ecclesia

2. Argum. præcipit, abstineret, culpãdus esset. ¶ Secũdò arguitur. Cuilibet ab alijs abstinere licet, quæ nõ sunt de necessitate salutis: hoc autem sacramentũ, suprà dictũ est, non esse de necessitate salutis: ergo licet ab illo abstinere. Respõdetur ad minorẽ, q̃ licèt nõ sit simpliciter de necessitate salutis, vt baptismus, quantum ad pueros nihilominùs quãtum ad adultos vtrũq; sacramentũ est de necessitate: illud. s. quia nõ possumus sine illo gratiam regenerationis adipisci, hoc autẽ, quia sine illo propter illius præceptũ non possumus eandem gratiam conseruare.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Peccatores non tenẽtur cõmunicare, ait, enim Fabianus papa in can. Et si non frequentius. de consecr. dist. 2. q̃ homines ter in anno cõmunicent, nisi forsan quis maioribus criminibus impediatur: si ergo illi, qui sunt in gratia, communicare tenentur, melioris conditionis sunt iniqui, quàm iusti. Respondetur negata maiori. Haud enim vult pontifex peccatores à culpa excusare si non communicant, quandoquidẽ sua culpa se reddũt inhabiles, sed docet grauius esse peccatũ indignè accedere, quàm præceptũ ecclesiæ transgredi. Quare non sunt melioris cõditionis quàm iusti, præsertim cùm graue detrimentum inde patiãtur, quòd sacramento carent. Quãdo verò sunt pœnitentes, si ob aliquam causam iudicio proprij sacerdotis, vt, ait, Innoc. papa, capit. allegato. Omnis vtriusq; sexus. a communione abstinent, à culpa tunc excusantur.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm liceat corpus Christi sumere sine sanguine.

QVM SACRAMENTVM hoc, vt diximus in cibo & potu perficiatur, merito propter morem ecclesiæ exhibendi laicis corpus sine sanguine quęrit, vtrùm id sit licitum. Et Sanct. Thom. distinctione præmissa duabus respondet conclusionibus. Hoc enim sacramentum & ex parte ipsius considerari potest: & ex parte sumentium. Ex parte igitur ipsius statuitur prima conclu- 1. Concl.
sio. Sacerdotes de necessitate sacramẽti atque adeò præcepti tenentur vtranque speciem consumere. Probatur. Sacramentum non nisi in vtraque specie quantum ad integram significationem perficitur: est enim conuiuium ex cibo & potu constans: sacerdotis autem munus est sacramentum consecrare & perficere: ergo sicut non potest corpus sine sanguine consecrare: ita neque vnum sine altero sumere.

¶ Secunda conclusio. Ex parte sumẽtium pro 2. Concl.
uidè in quibusdam ecclesijs obseruatur, vt seculari populo sanguis sumendus non detur, sed tantùm corpus: sanguis verò à solis sacerdotibus sumatur. Probatur conclusio. Ad huius sacramenti sumptionem maxima exigitur, tum reuerentia, tùm cautela, ne quid accidat, quod in iniuriam tanti mysterij vergat: id quod in sumptione calicis præsertim contingere posset, quippe qui si incautè sumeretur, facilè posset effundi. Igitur cùm crebescente familia christiana: cui & senum debilitas & iuuenũ imprudentia, & paruulorum temeritas commiscetur, difficile esset tãtum discretionis vbique & cautelæ adhiberi, vt non crebrò periculum effusionis immineret, consultissimum fuit populum à sanguinis poculo abigere.

¶ Vetus hæc est quærela de communione sub Expositio articuli.
vtraq; specie, quam nuperrimè Lutherani instaura-

staurare conati sunt. Qui quidē sacrilegij nos acriter accusant, q̄ cùm Christus eodem tenore dixerit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis populum à sumptione calicis interdicamus, vt est videre apud Roffēsem articu. 16. sub Leone decimo condemnato. Et quidem hic Caietanus radicem moris huius in Nestorianos & Pelagianos reducit, sicuti & aliū de eodem sacramento infantibus porrigēdo. Attamen hunc secūdum iam suprà articulo. 9. diximus non esse verosimile apud Pelagianos viguisse, vt pote qui infantes, vt vitam haberent æternam, nullo arbitrabantur indigere sacramento. Neq; verò Nestoriani in concilio Ephesino hoc errore notantur, sed quòd corpus in sacramento non diuinitati vnitum credebant. An verò & hac quoq; intincti fuerint macula, parum refert indagare. Fuit autem antiquus mos Græcorum, vt Aeneas Syluius de origine Bohemorum, & in epistola. 130. quam de hac re luculēter scripsit, commemorat. Imo & apud Dionysium de ecclesiastica hierar. ca. 3. vbi de sacerdote sacrificante loquitur, idem ritus sub his verbis legitur. Velatū enim & nō diuisum panem reuelans, & in multa diuidens, & vnionem calicis omnibus dispertiens. &c.

Quæ quidem consuetudo in ecclesia nōnullis durauit seculis, vt est videre apud Cyprianum epistola. 2. vbi, ait, quòd martyribus dabatur sanguis, vt accriores essent ad pugnam. Et sermone, scilicet, de lapsis subdit historiam de cō secrato sanguine, quem puellæ ipse in os infudit. Et in historia Laurentij legitur dixisse Sixto, Experire vtrùm idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. Vbi notatur diaconum tunc ministrasse sanguinem populo. Et libro. 9. historiæ tripartitæ. cap. 30. refertur. Ambrosius hæc verba inter eius obiurgationem dixisse Theodosio. Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum Domini corpus? Qua temeritate ore tuo populum sanguinis pretiosi percipies? Igitur nō modò inter hæreticos, verum & inter catholicos ritus ille multo tempore inualuit, adeò vt temporibus Sancti Thomæ nō dum fuerit abolitus. Dicens enim in quibusdam ecclesijs prouide ritum nostrum obseruari, insinuat cōtrarium quandoque fuisse vniuersalem. Beatus Rhenanus in annotationibus in Tertulianum libro de Corona militis, antiquas historias refert & Benedictinorum & Carthusianorum, quibus legitur, solitum fuisse sanguinem ministrari laicis, quem è calice fistula argentea vel aurea exorbebant.

Quem morē nunc & nonnulli Cistertiensium & Romæ cardinales celebrāte Pōtifice seruāt. Postea verò tēporis cū ritus noster tanquam tutior & cautior crebresceret Witcleffistæ in Praga, & Pragenses ciues cœperūt edicto publico proclamare necessariam esse communionem sub vtraq; specie, nostrumq; adeò morē esse hæreticū. Neq; verò antiqui tātùm hæretici Witcleff & Ioan Hus, vt loco citato, ait, Aeneas Syluius, illius dogmatis autores fuere, sed quidā Petrus Dresensis in Pragam illud inuexit, vbi nunc Iacobellus literis clarus præsidebat, qui illud est amplexatus. Quapropter illorum error condemnatus fuit in concilio Constantiensi sessione. 13. Vbi habetur consuetudinem hanc nostram ad euitandum aliqua pericula & scandalum rationabiliter introductā, licèt in primitiua ecclesia huiusmodi sacramētum reciperetur à fidelibus sub vtraque specie (non dicit ab hac vel ab illa ecclesia, sed à primitiua) postea à conficientibus (scilicet, à sacerdotibus) sub vtraq;, & à laicis tantùm modò sub specie panis suscipiatur: cùm firmissimè credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tā sub specie panis quàm sub specie vini veraciter cō tineri. Et subditur eiusmodi consuetudinem diutissimè iam tunc fuisse obseruatam. Quare Ioānes Gerson inter sua opuscula, & Turrecremata super canon. Comperimus. de consecra. dist. 2. qui illa ætate floruerunt, copiosè de hac re scripsere. ¶ Sed nihilominus Lutherus hæresum omnium sentina in Bohemorum errorem iuratus, apud Germanos eundem iam putrem suscitauit. Contra quem & Roffrensis eodem art. 16. & Clichtoueus libr. 1. de forma missæ. c. 28. & infra egregiè disputarunt.

¶ Colligamus ergo duas conclusiones, quarum prior sit Communio sub vtraque specie non est, quasi sit contra ius diuinum condemnata, quinimò & euangelica verba videntur illi superficietenus patrocinari, & præterea antiqua ecclesiæ consuetudo. Quo fit vt per eiusdem ecclesiæ priuilegium possit nunc etiam indulgeri quibusdam illustribus, vt Cæsari & regibus, & cardinalibus non sacerdotibus, vt possint cum omni decentia & cautela sanguinem sumere. Posterior cōclusio. Ecclesia consultissimè ac sanctissimè interdixit populo huiusmodi sanguinis communionem. Et qui dixerit eandem sanctam ecclesiam id nō potuisse aut non debuisse facere, manifestarius hæreticus est. Et quidem quòd hāc habeat potestatē nullum est dubium, vt pote cui spiritus sanctus in suis condendis decretis asistit. Si enim verum

Caiet.

Aeneas Syl.

Dionys.

Cyprianus

Laurētius.

Ambros.

B. Rhenanus.

Pragenses

Iacobellus.

Cōcil. Cōstantiens.

Lutherus.

Prior cōclusio.

Posterior cōclusio.

rum eſt q̃ apoſtoli ſolennem formam baptiſmi bona cauſa mutarunt baptizantes in nomine Dñi Ieſu, nihil mirum ſi eccleſia hunc ritum emendauerit. Tametſi fatear illud apoſtoli, quia erat mutatio formæ, quæ eſt de eſſentia ſacramenti, abſq; ſpeciali reuelatione nequiuiſſe facere. Hæc autem mutatio non eſt niſi de vſu ſacramenti, qui non eſt de eius eſſentia: & ideo abſq; alia reuelatione per generalẽ prouidentiam facere id potuit, ſicut aliquando eadem eccleſia ſanxit, vt fideles abſtinerent à ſuffocato & ſanguine. Et conſuluit, vt bona ſua Chriſtiani ad pedes apoſtolorũ afferrẽt. Quæquidem pro ratione temporum mutata ſunt.

Decentiſsimũ eccleſiæ decretũ, ut laici ſub una ſpecie cõmunicent.

¶ Quòd aũt conſtitutio hæc decẽteſsima fuerit, argumentum, quod hic adfert. Sanct. Tho. potiſsimum eſt de periculo effuſionis. Accedit autem & ſecundũ ob corruptionis periculum. Debet enim ſacramentum hoc paratum eſſe pro infirmis, vt de conſecratio. diſtinctione. 2. can. Presbyter. iubetur: vinum autem facillimè aceſcit, & corrumpitur. Et tertia ratio eſt, quòd multis vinum horribile eſt & nauſeam mouet, & infirmis ſæpe hauſtus eius noxius eſt. Et quarto, poſſet prouincia tanta vini inopia laborare, vt non poſſet copia pro populo haberi. Vnde Albertus Magnus in libello de corpore Chriſti cenſet, vt tali caſu papa diſpenſaret, vt corpus ſine ſanguine conſecraretur, cui nos tamen opinioni diſtinctio. 9. quæſtio. 1. cum Inno. refragati ſumus. Quintò, & id fuit condecens ad repellendum errorem eorũ, qui, vt VValdenſis loco citato refert, cenſebãt non totum Chriſtum ſub vtraq̃ ſpecie contineri, ſed tantùm corpus ſub vna, & ſanguinẽ ſub altera. Vnde originem duxit eorum hæreſis, qui ad complendum ſacramentum buccellam ſanguine tinctam miniſtrabant populo. Quemquidem abuſum Iulius Papa can. Cõperimus. de conſecratio. diſtinct. 2. damnauit. Similiter nanq̃ eccleſia, vt ſuprà dictum eſt, ad propulſandum Hebionitarum hæreſim dicentium ſeruandas eſſe Iudaicas cæremonias, inſtituit vt conſecraretur in fermentato. In his enim, quæ nõ ſunt de neceſsitate ſalutis aut ſacramentorum, conſultiſsima eccleſia temporum rationes obſeruat. Sexta demum ratio adhibetur, vt inter ſacerdotes & populum hac dignitate diſcriminetur. Haud enim decet in hoc ſacrificio pares eſſe. Habet quippe ſacroſancta euchariſtia, vt ſæpe diximus, & rationem ſacrificij & rationem ſacramenti. Et quatenus ſacrificium eſt oblatio, qua ſacerdos nomine populi Chriſtum: hoſtiam viuam, ſanctam & immaculatam Deo offert. Nam etſi plebs dicatur ſuo ordine tanquam aſsiſtens offerre, ſacerdos tamen eſt qui conſecrat, & tanquam ſingularis eccleſię miniſter perficit ſacrificium, ac ſubinde debet paſsionem ipſam perfectiſsimè repræſentare, in qua ſanguis à corpore effuſus fuit. Atq̃ adeò vtrunq̃ tenetur tum conſecrare, tum perinde ſumere. Qua verò ratione ſacramentum exiſtit, vſus eius eſt, gratiam infundere & charitatem, qua populus in vnum corpus coadunatur. Illa verò gratia virtute corporis abundè participatur.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Ratio. 6.

Euchariſtiæ ſacrificium & ſacramentũ.

¶ Quòd ſi nobis Paulum obieceris. 1. Corint. 10. dicentem. Multi vnum ſumus, omnes qui de vno pane & vno calice participamus, reſpõdetur in primis Græcè non legi, Et de vno calice, vt Roſſenſis hîc bene adnotauit, ſed paulò ante habetur, Calix benedictionis, cui benedicimus (ſcilicèt, ſacerdotes) nonne communicatio corporis Chriſti eſt? Secundò reſpondetur, in illa ſacerdotis oblatione per modũ cibi & potus omnes participare: quia pro omnibus offertur, & omnes ſuo modo offerunt. Sed quantum ad ſumptionem ſub ſpeciebus panis omnes ſimul ſuſcipiunt ſanguinem. At verò quoniam Lutherus vtrunq̃ negat, ſcilicèt, & miſſam ſacrificium eſſe, & aliquos eſſe prę alijs ſacerdotes, imò vniuerſis Chriſtianis id muneris tribuit, vniuerſos in ſumptione vtriuſq; ſpeciei exæquat.

1. Cor. 10.

Confirmatur ratio.

¶ Quòd ſi figuras ſacramẽti huius ſpectemus, Melchiſedec ſacerdos vmbra Chriſti panem & vinum öfferebat, vt Geneſ. 14. legitur: tamen in eſu agni Paſchalis, aut in manna, qui figuris ſolis in figuram ſacramenti huius populus paſtus eſt, nulli fuit facta mentio vini, ſed tantum mensi cibi. Et Chriſtus dum tanquam præambulum huius ſacramenti miraculum quinq̃ panum, quibus turbas ſatiauit præmiſit, nullam fecit vini aut potus mentionem. Et vt in. 4. d. 11. q. 2. artic. 1. ait, D. Thom. in veteri lege, qui animalia ſacerdotibus in ſacrificium offerebant, partem eorum quãdoq; ſumebant, de liquidis autem libaminibus oblatis vt de vino & oleo, vt legitur Leuit. 23. nihil populus reſumebat, ſed in ſolum vſum ſacerdotũ cedebat. Adde quòd etſi panes propoſitionis, qui erant ſuper altare in templo, populus ſemel in hebdomada ederet, tamen ſacrificiorum ſanguinem, vt Leuit. 3. & infrà ſæpe legitur, ſolus ſacerdos tractabat liniens altaris cornua.

Hæreticorũ argumenta.

1. Argum.

¶ Aduerſus hanc verò catholicam veritatem hæretici plura congeminant argumenta. Primo enim opponunt de loco illo Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis

vobis: vbi cùm ſub eodem tenore ſanguis nominetur & caro, vtrunq; vt neceſſarium iubetur. Ad hoc plerique eorum, qui hac de re diſſerunt, reſpondent verbum illud intelligi non de manducatione corporis aut ſanguinis in ſacramento, ſed per metaphoram de incorporatione in Chriſtum per fidem cui reſpondet in gloria eſus, & potus per viſionem, iuxta verbum eiuſdem ſeruatoris. Ego diſpono vobis regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Quemadmodum, & Chriſtus dicitur panis angelorum. Atq; hanc gloſſam firmiter hìc ſequitur Caietan. At vero proculdubio locus hìc de mãducatione ſacramẽtali intelligitur. Quare probè. D. Thom. articu. præcedenti præceptum in hoc loco fundauit ſumptionis euchariſtiæ: nam vt diſtinct. 9. quæſt. 2. articu. 1. monſtrauimus, quanuis à principio Chriſtus illic locutus fuerit de iliuſmodi manducatione per fidem, poſtmodùm verò potiſsimùm in illis verbis de ſacramentali carne & ſanguine eius loquitur. Atq; vtrunque, vt illic monſtrauimus, Auguſtinus optime agnouit. Quare nec debuiſſet Caietanus negare, vt hìc negat, ſacramentum hoc voto in baptiſmo ſuſcipi, vt D. Thom. cum eodem Auguſtino quæſtio. 73. articu. 3. conſtituit. Id enim Diuus ille contra Pelagianos decreuit ob id quòd pueros arbitrabãtur ſine peccato naſci, atque adeò ſine vllo ſacramento eſſe dignos vita æterna. Cuius erroris ipſos ex hoc verbo redarguit. Niſi manducaueritis, &c. non habebitis vitam in vobis. Et ideò concludit eſſe hoc ſacramentũ de neceſsitate ſalutis ſaltem in voto: quod includitur in baptiſmo. Neque tamen inde infertur, vt Caieta. cenſet, baptiſmum in ſuo effectu gratiæ ab euchariſtia dependere, ſed ſolùm ſequitur, hoc ſacramentum, quod eſt vinculum charitatis atque adeò ſacramentorum finis, ſpiritualiter includi in baptiſmo quod eſt ſacramẽtum fidei per charitatem operantis.

Dilutio.

Sententia auctoris.

¶Reſponderi ergo ad euangeliũ poteſt dupliciter. Vno modo, vt Niſi manducaueritis, &c. dictũ ſit eccleſiæ in communi, id eſt, Niſi manducaueritis, vt eccleſia diſpoſuerit, carnẽ & ſanguinem, &c. Ex diſpoſitione autem eccleſiæ ſacerdotes & ore ipſorum plebs ſumunt vtrunque, ſinguli tamen plebis ſolùm corpus. At vero interpretatio hæc nõ eſt admodùm textui grata: cum enim, ait, Non habebitis vitam in vobis, ſingulis dictum inſinuat. Reſponſio ergo eſt, quam citata ſynodus Conſtantienſis innuit: videlicet, quod ſub ſpeciebus panis caro ſimul & ſanguis ſumitur: nam licèt ſanguis illic non ſit niſi ex naturali cõcomitantia, tam verè eſt ibidem quàm corpus. Quòd ſi Innoc. in de myſterio myſſæ opponas, qui libr. 4. cap. 21. ait, nec ſanguinem ſub ſpecie panis bibi, nec corpus ſub ſpecie vini manducari, ipſe ſe ibidem exponit. Ait, ſiquidem vtrunque ſimul ſub vtraque ſpecie ſumi. Sed tamen ſanguis ſub ſpecie panis non bibitur ſub ſigno potus, neque in calice manducatur corpus ſub ſigno cibi, quapropter à ſacerdote nõ perficitur ſacramentum niſi vtroque modo conſecret & ſumat. Nihilominus dum ſub forma panis comeditur corpus, ſumitur ſanguis. Quare Chriſtus non dixit, Niſi manducaueritis carnẽ ſub ſpecie panis, aut biberitis ſanguinem ſub ſpecie vini, ſed ſimpliciter, Niſi manducaueritis, &c. vt manducatio referatur ad res, quæ ambæ ſub vtraq; ſpecie continentur.

Innocen.

¶Secundus locus ab hæreticis obiectus eſt ille Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Vnde duplex extruũt argumentum. Prius, ex forma præcepti, poſterius, ratione exempli: quia dedit diſcipulis corpus, & ſeorſum ſanguinem dicens, vt Matthæ. refert, Bibite ex hoc omnes. Hoc autem pariter Caietanus infirmare contendit, quaſi non ſit præceptum ſimpliciter ſic faciendi, ſed quòd quotieſcũque fiat, fiat in eius memoriam vt eccleſia refert. At verò, vt articu. præcedenti cum Sancto Thoma dicebamus, non eſt negãdum eſſe præceptum. Alioqui non haberemus fundamentum præcepti celebrãdi in eccleſia. Sed nihilominus verbum illud, facite, multiplicem habet ſenſum. Primũ enim per illud inſtituit Chriſtus diſcipulos ſacerdotes, præcepitq́ue adeò eis iuxta diſpoſitionem eccleſiæ celebrare, & populo ſacramentum diſpenſare ac ſubinde populo iuſsit, ſecundùm eiuſdem eccleſiæ diſpoſitionem, ſacramentum ſumere. Quẽ admodum præcipiens apoſtolis Matthæ. vlt. baptizare, ex rei conſequentia iuſsit cunctis. vt baptizarentur. Et quando Ioan. 20. tradidit eis ſpiritum ſanctum, tanquàm facultatem remittendi peccata, in virtute præcepit Chriſtianis, vt ea confiterentur. At verò ſi rigorem verborum, vt ſonant, attendamus, quãdo tradidit corpus vt eſt apud Lucam, dixit, hoc facite, poſt calicem verò id non adiecit. Vnde & Paul. 1. Corinth. 11. pariter in traditione corporis commemorat dixiſſe, Hoc facite, ſed in porrectione calicis nõ, ait, niſi, Hoc facite quotieſcunque bibetis in meam commemorationem, vt eccleſia refert: vbi nõ ſubiungitur vniuerſale præceptum bibendi, quod omnes liget, ſed ſecundũ eccleſiæ ritum. Quod ſi nimis curioſa

2. Argum. hæreticorũ

rioſa hæc adnotatio videatur, reſpondetur ſecũdò, ꝙ quãuis Chriſtus præcepto illo vniuerſalem fidelium eccleſiã comprehenderit, nihilominus apoſtolis eccleſiam tunc repræſentantibus poſitum eſt. Quare in communi eſt intelligendum ſecundùm eccleſiæ diſpoſitionem, quæ eſt vt ſacerdotes vtranq; ſpeciem ſumant: populus verò propter cauſas ſuprà dictas, ſub vna ſpecie vtranq; rem.

Chriſti exẽplum. ¶Quocirca neque exemplũ Chriſti in contrarium mouet, quippe qui non plebi, ſed duntaxat apoſtolis, quos ſacerdotes inſtituebat, vtrãque communicauit ſpeciem, atq; adeò verbũ Matthæi, Bibite omnes, nõ ad omnes Chriſti fideles, ſed præciſe ad apoſtolos, ac perinde ad ſacerdotes palam refertur.

Antiquitas cõtionis in ſola ſpecie panis. ¶Imò neiſte eccleſiæ ritus tam nouus cenſeatur, exẽplo ipſius Chriſti & apoſtolorum cõniti oſtẽditur. Diſcipulis enim eũtibus in Emaus vt Lucæ. 24. legitur, in fractione panis abſque vlla vini mentione ſui perhibuit documẽtum. Auguſtinus enim in ſermone illius feriæ ſecũdæ Paſchatis, & author imperfecti in homil. 17. & Beda lib. 6. ſuper Lucam, illam fractionẽ in qua diſcipuli eum cognouerunt, ſacroſanctum euchariſtiæ ſacramentum fuiſſe autumant. Item Actuum. 2. legitur, quòd tunc fideles erant perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & in orationibus, quod boni authores intelligũt de fractione ſacramenti. Atqui in hiſtoria Iacobi Alphæi legitur, quod cùm mortuo Chriſto iuraſſet non comeſtum ire panem quouſq; reſurrexiſſet, apparuit ei Dominus, deditq; panem, qui creditur ſacramentalis, vbi nulla fit mentio vini. Et in oratione Dominica petimus panem quotidianum, quod plurimi de ſacramento gloſſant. Et vt ſuprà diximus, atque Waldenſis loco citato ca. 90. commemorat, vt in vſu fuit aupd quoſdam, vt parochiani farinã conferrent, qua fieret panis pro omnibus conſecrandus, & non vinum. In cuius memoriam relicta fuit diſtributio panis benedicti in eccleſia ſine vino. Accedit denique quòd Pius papa decimus à Petro circa annum Domini. 160. vt refertur de conſecra. diſtin. 2. can. Si per negligentiam. cauit, vt ſi ſanguis ſuper terram ſtillaret, ſacerdos quadraginta diebus pœniteret, & ſi ſuper altare quatuor diebus, vbi de ſeculariibus nihil meminit, quod eſt indicium iam tunc inchoatum miorem ſubtrahẽdi ſanguinem populo.

¶Poſtremũ argumentũ ſumitur, ex detrimento gratiæ: nã cum ſanguis perinde ſit virtus cõferendi gratiã atque corpus, apparet vt diſtinctus gradus gratiæ infundatur per ſanguinẽ ab illo, qui infuſus eſt per corpus: quo ideo nõ debet populus orbari. Argumẽtum apud Luthẽranos nullum eſt: quippe qui nullam gratiam per ſacramenta conferri cenſent, ſed ab alijs bifariam reſpondetur. Primùm, quòd nulla eſt abſurditas cõcedere, auctiorem gratiam ſub vtraque ſpecie ſacerdotibus cõcedi, quàm populo ſub vna. Nam cùm effectus ſacramenti abundè per ſumptionem corporis cõferatur, præcipuam curam eccleſia habere debuit cauẽdi periculum effuſionis ſanguinis: & ideo nullam iniuriam fecit ſecularibus, dum eum illis ſubtraxit. Secũdo & veriùs & populo plauſibiliùs reſpondetur, tantam, imò eandem præciſe gratiam cõferri ſacerdotibus ſub ambabus ſpeciebus, quam populo ſub altera. Etenim, vt ſcitè hic docet. Caieta. gratia non minùs cõfertur virtute illius rei, quæ ſub ſpeciebus cõtinetur per concomitationem, q̃ virtute illius, quæ cõtinetur ex vi conſecrationis. Quare gratia, quæ in ſumptione corporis infunditur, tam virtute ſanguinis datur illic cõtenti quam virtute corporis. Quocirca quando poſtmodum ſacerdos ſanguinem ſeorſum ſumit, quia eius effectum iam ſumpſerat, non amplius recipit ſicut ſi vnam hoſtiam poſt alteram ſumeret. Si verò dum ſumebat corpus fortè non erat dignè diſpoſitus, vt gratiã ſuſciperet, & diſpoſitus eſt in ſumptione ſanguinis, tunc eandem virtute ſanguinis ſimul & corporis recipiet. Quod autem Caietanus addit, ſpecies ſacramẽtales nõ eſſe inſtrumenta conferendi gratiam ſed ſolùm corpus & ſanguinem, minimè ſalua eius gratia crediderim: nã poſtquã ſpecies ſunt ſacramenta, vt ſuprà dictum eſt, ſcilicet, ſignatam corporis contẽti, quàm gratiæ quæ cõfertur, non eſt cur non ſint eius cauſa, vt aqua baptiſmi. Sed verum eſt, quòd non ſunt cauſa niſi virtute corporis & ſanguinis.

¶Argumentum primum ducit. S. Thom. ab authoritate Gelaſij de conſe. diſtin. 2. can. Cõperimus: vbi quoſdam obiurgat qui tantum modò corporis ſacri portione ſumpta à calice ſacrati cruoris abſtinebant, iubẽs, aut quòd integra ſacramenta ſuſcipiant, aut quòd ab integris abſtineãt. Reſpõdetur autẽ, canonẽ illũ peculiariter loqui de ſacerdotibus iuxta ſententiam concilij Toletani duodecimi, quẽadmodum can. Relatũ, refertur. Quale enim, inquit, erit ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur. ¶Secundò arguitur. Ad perfectionem huius ſacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio ſanguinis: ergo ſi corpus ſine ſanguine ſumatur, imperfectum

1. Argu.

2. Argu.

fectum erit sacramẽtum, quod ad sacrilegium pertinet, iuxta verbum ibidem Gelasij. Diuisio vnius eiusdemq; mysterij sine grandi sacrilegio prouenire non potest. Respondetur, perfectionem huius sacramenti non consistere in vsu, vt suprà dictum est, sed in consecratione materiæ. Ob idq; dummodò sacerdos vtrumque sumat, illic perficitur, & ideo nihil ei derogatur, licèt populo nõ sub vtraq; specie ministretur. ¶ Tertiò. Hoc sacramentũ celebratur in memoriam Dominicæ passionis, sumiturq; in salutem animæ, sed passio magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, & vt suprà cum Ambrosio dictũ est, sanguis ad animam refertur, sicut corpus ad corpus: ergo potiùs à corpore quàm à sanguine esset abstinendum. Respõdetur, repræsentationẽ passionis in ipsa cõsecratione, & sumptione sacerdotis peragi, qui cùm nomine publico omnium sanguinem sumat, nihil detrimenti populus accipit, licèt sanguis ei sub specie vini auferatur.

3. Argum.

QVÆTIO SECVNDA: De modo quo Christus vsus est hoc sacramento.

S. Thom. 3. part. quæst. 81.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

CVM definitum sit, ad perfectionem sacramenti pertinere, vt sacerdotes corpus & sanguinem sumant, accõmodè quæritur, vtrùm in hoc Christi exẽplum imitẽtur. Haud enim defuerũt qui dicerent, Christũ corpus quidẽ suum dedisse discipulis, non tamen sumpsisse. Cõtra quos statuitur conclusio. Christus primò proprium corpus consecrauit & sumpsit, ac deinde discipulis sumendum tradidit. Probatur primò authoritate Hieronymi in epistola ad Hedibiã. q. 2. quæ refertur can. Nec Moyses. de consecra. d. 2. dicentis, Dominus Iesus Christus ipse conuiua & cõuiuium, ipse comedẽs & qui comeditur. Secũdò cõfirmatur ratione: Christus enim vt legitur Actuũ. 1. cœpit, qui facere & docere, ea quæ ab alijs obseruanda instituit, primitus obseruauit. Vnde priùs quàm baptismum suum instituerit, baptizari voluit. Cùm ergo sacerdotibus, vt dictum est, iusserit hæc facere in sui commemorationem: scilicet, consecrare, & sumere, sequitur vt ipse priùs fecerit. Adijcitur & glossa super illud Ruth. 3. Cũ comedisset & bibisset, quæ, ait, q̃ Christus comedit & bibit in cœna cũ corporis, & sanguinis sui sacramẽtum discipulis tradidit. Vnde quia pueri communicauerunt de carne & sanguine, ipse participauit eisdem.

Conclusio.

Expositio articuli.

¶ Lutherus, nequid relinqueret, quod non peruerteret, in illo suo pudendo libello de abroganda missa priuata, hanc veritatem abnegat, dicens Christum minime se ipsum sumpsisse. Quocica collectionem hanc Diu. Thom. retrouertit. Ex hoc enim, quòd sacerdotes sumunt, colligimus nos, Christum sumpsisse. Ipse verò dicẽs Christum non se ipsum sumpsisse, colligit quòd neque sacerdotes debent sumere, sed populo vtranque speciem ministrare, vbi consecrantes deterioris in hoc facit conditionis. Contra eum disputat Iodocus libro. 2. de officio missæ cap. 21. Et quòd sacerdotes debeant sumere, multis ecclesiæ canonibus constitutum est, quibus subinde ipse de hæresi condemnatur. Est enim concilium Toletanum modò citatum cano. Relatum, vbi probatur, quòd si sacrificantes non edunt, rei sunt dominici sacramenti, per illud. 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Nam si participare hostias est ipsas edere, & sacrificantes potissimùm sunt participes, fit vt ipsi primùm edere debeant. Quare sacerdos non sumens, vno anno à communionis gratia repellitur. Idem constituit Gelasius in citato can. Competimus. Et re vera si sacerdotes non debent sumere, inferiores essent sacerdotibus veteris legis, qui vt Leuit. 6. & 7. legitur, priùs de sacrificijs ipsi sumebãt, quàm populo impartirent. Quapropter licèt id falsò admitteretur, quòd Christus proprium corpus non sumpserit, iniqua nihilominus esset collectio ad sacerdotes: quia Christus nulla indigebat sacramẽtali gratia, vt sacerdotes, qua ideo priuandi non erant. At quòd & Christus sumpserit quod alijs tradidit, licèt non sit in euangelio expressum, sunt tamen præter euangelicas coniecturas, probatissimi authores id affirmantes. Fuit enim huius figura Dauid, qui vt legitur. 1. Reg. capit. 21. coram Achis rege Geth suis se manibus ferebat: sic enim Christus, & suum corpus suis tenebat manibus, & suo sumebat ore.

Cõcilium Toletanũ.

Leuit. 6.

Christus sumpsit.

Argutiun. ¶Vna autem argutiuncula poſſet forſan ſcrupulum inijcere: ſi quis quærat, vtrùm quando dixit, Accipite & comedite, ipſe comederat, an minimè. Si enim dixeris comediſſe, ſtat contra, ꝙ non ipſum tunc cõſecrauerat: nam per ſubiuncta verba, Hoc eſt corpus meum, cõſecrauit. Si verò nondum comederat, apparet non priùs quàm diſcipuli comediſſe: nã porrigens eis dixit, Hoc eſt corpus meũ. Veruntamen facilè hoc per ea, quæ ſuprà diximus, ſoluitur: videlicet, quòd prius in tredecim buccellas panem fregerit, quas cùm ſimul haberet in diſco, quem manibus tenebat, dixit, Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum, ſuam præſumens buccellam: faciebat enim cum illis conuiuium: & ratio conuiuij expoſcit, vt inuitans cum conuiuis conueſcatur. Id quod & teſtimonium eiuſdem euangelij planè confirmat: ait enim, Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum*. Quaſi dicat, vt ego ipſe & vos ſimul illud manducaremus. Et rurſus, Non bibam amodò de hoc genimine vitis donec bibã illud nouum vobiſcũ in regno patris mei. Vbi denotatur tunc bibiſſe. Vnde præter authoritates Hieronymi & gloſſæ citatas, eſt Chryſoſto. homilia. 83. ſuper illud Matthæ. 26. Bibite ex hoc omnes, vbi ſecundam ſubdit rationem dicens. Bibit ex eo, vt audientes hoc non dicerent, Quid ſanguinem bibo, & carnem manduco? Vt enim non turbaretur, ſicut turbati fuerant, quando multi abierũt, retro, priùs ſanguinem ſuum bibit. Et Iſychius egregius author ſuper illud Leuit. 8. Cũq; de ſanguine arietis, &c. Primũ, inquit, ſacerdos, deinde filij eius ſanguine vngebãtur, quia Chriſtus in cœna priùs ſanguinem accepit, deinde diſcipulis dedit.

Teſtimonia euangelica

Chryſoſt.

1. Argum. ¶Primũ argumentum. S. Tho. eum hæreticorum genuinũ, & Luthero vbiq; in perniciẽ eccleſiæ vſurpatiſsimum. De factis Chriſti & dictis nihil aſſeri debet, quod non ſit in ſacra ſcriptura traditum: in euangelijs autem non legitur, Chriſtum ſuum corpus aut ſanguinẽ ſumpſiſſe: ergo non eſt aſſerendum. Reſpondet D. Thom. quòd licèt hoc non legatur expreſſe, legitur tamen quòd accepit panẽ & ſanguinẽ, quod quidem licèt intelligatur manibus, vt eccleſia refert, non tamen eſt credendum, ꝙ acceperit ſolis manibus, vt hæretici credunt: imò accepit vt diſcipulis accipiẽdum tradidit. Cùm ergo illis dixerit, Accipite & comedite & bibite, inde colligitur, ſe eodẽ etiam modo, ſcilicet, ore accepiſſe. Vnde quidam metricè dixerunt. Rex ſedet in cœna turba cinctùs duodena, Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus.

2. Argum. ¶Secũdò arguitur. Nihil poteſt eſſe in ſe ipſo, niſi forſan ratione partiũ prout vna eſt in alia, vt. 4. Phyſic. habetur: ſed illud quod manducatur, & bibitur, eſt in ore & ſtomacho manducãtis, & bibentis: cùm igitur Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie, impoſsibile videtur, vt ſacramentũ ſumpſerit. Alij ſic faciunt argumentum. Inter ſumentem & ſumptum debet eſſe diuiſio, Chriſtus non eſt à ſe diuiſus: ergo non potuit ſe ſumere. Reſpondetur, quòd Chriſtus, vt ſuprà dictum eſt, in ſacramento non comparatur ad locum per proprias dimenſiones, ſed per dimenſiones ſpecierum: vt vbicunq; ſint ipſę, ſit eius corpus & ſanguis. Vnde quia ſpecies potuit habere in ore & ſtomacho, ad comeſtionem earum comedit ſeipſum. Quare ad hoc nõ requiritur diuiſio inter ſumẽtem & ſumptũ, ſed ꝙ diuerſimodè ponatur in diuerſis locis. Quare ſi localiter, vt eſt in cœlo, poneretur in alio loco ſibi proximo, nõ poſſet ſuum corpus edere.

¶Tertiò arguitur. Duplex eſt manducatio ſacramenti, ſcilicet, ſpiritualis & ſacramentalis: ſpiritualis autẽ nõ cõpetebat Chriſto, vt pote qui nihil gratiæ per ſacramentũ accepit: ſacramentalis verò nuda, eſt imperfecta ſolis peccatoribus propria, ergo neutro modo Chriſtus ſacramentum ſumpſit. Alexand. Alẽſis. 4. par. q. 44. mẽb. 2. refert, quoſdam propter hoc argumentum dicentes. Chriſtũ ſe manducaſſe ſingulari modo, nec tamen ſpiritualiter nec ſacramentaliter: ipſe autẽ priùs cenſet, ꝙ mãducauit ſe ſacramẽtaliter ſed nõ ſpiritualiter, ſed poſtea vergit in ſolutionem. S. Thom. quæ eſt tã quàm legitima amplectenda: videlicet, quòd manducauit ſe & ſpiritualiter, & ſacramentaliter. Tametſi nullum aut gratiæ aut charitatis argumentum tunc ſuſceperit, quia nullius egebat: ſumpſit tamen ſpiritualem guſtũ & delectationis ſuauitatem & dulcedinem, quę, vt ſuprà diximus, ſunt etiã effectus huius ſacramenti. Id quod patet ex illo Lucæ. 22. Deſiderio deſideraui mãducare hoc Paſcha vobiſcũ. Quod Euſebius Emiſſenus de hoc myſterio noui teſtamenti interpretatur. Deſiderium nanque illud teſtis erat ſpiritualis lætitiæ. Quòd autem ſumpſerit ſacramentaliter non eſt dubiũ, poſt quàm ſumpſit corpus ſuũ ſub ſacramento. At vero ſacramentaliter ſine augmento gratiæ accidit ex eo, quòd ſumens nõ eſt capax gratiæ. Hoc autem contingit dupliciter, aut quia opponit illi obicem, vt peccator, aut quia ita ſit gratia plenus, vt augmentũ recipere nequeat, vt Chriſtus.

3. Argu.

ARTI

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum.

QVia mirabile est ei Christum suum tradidisse corpus in cibum tāquàm charitatis iudicium qui ipsum per summum odium tradebat in crucē, quæritur an hoc verum fuerit. Et S. Thom. recitat opinionem Hilarij super Matthæum, qui negat Iudæ fuisse sacramentum communicatum: affirmat verò ipse contrariā conclusionē scilicet, quòd Iudas cum alijs discipulis corpus Dñi & sanguinē suscepit. Et probat primò authoritate Chryso. homil. citata. 83. super Matthæ. Vbi, ait, ꝙ cùm proditor ineffabilibus mysterijs cōmunicasset, idem permāsit, & diuina mensa susceptus in melius commutari noluit: quia tali animo mysterijs susceptis nec timore, nec beneficio nec honore melior factus est. Cui accedit & Diony. 3. cap. ecclesiast. hierar. Vbi, ait, ꝙ Christus nō pium neq; concordem videlicet, Iudā secū in cœnā perceperat. Idque ait, inter loquendum de sacramentali cœna. Et August. tract. 62. super Ioan. ait, ꝙ Dñs omnibus discipulis distribuit sacramentum corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, vt Lucas, inquit, ipse narrat. De quo statim. Subditur & ratio: nam quanuis Iudæ nequitia sacram illam communionem non meruisset, magisterio tamen Christi, qui nobis futurus erat exemplum iustitiæ, congruebat, vt occultum peccatorem sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione non separaret, ne per hoc daretur exemplum prælatis ecclesiæ similia faciēdi, & ne ipse Iudas exasperatus occasionem inde peccandi sumeret.

Cōclus.

Expositio articuli.

¶De hac re ob id doctores discordant: quòd nonnullæ colliguntur euangelijs coniecturæ in vtranq; partem. Vnde Innoc. lib. 4. mysteriorum missæ capit. 13. in partē Hilarij libentiùs inclinat, tametsi aliā Augustin. opinionē non respuat. Quam, præter locum citatum etiam tenet in epistola. 163. & super psalmū decimū, quod refertur. 1. q. 1. ca. Christus. Cui concordat & Hiero. super illud Marci. 14. Biberunt ex eo omnes. Si tamen ille eorum fuerit commentariorum author. Et Bernardus in quodam sermone, vbi, ait, in eadem mēsa sunt Petrus & Iudas. Et Aymo super Paul. 1. Cor. 11. Et Remigi. super Matth. cap. 26. Et Leo in quodam sermone de passione Dñi. Quapropter sententia hæc est tanq̄ sanctorū communis, imò tāquàm euāgelio affinis amplectēda.

Sanctorum testimonia.

¶Vt autem res magis perspicua fiat, dubitare non licet, quin omnes discipuli, qui dum Christus consecrauit, præsentes aderant, sacramento communicauerint. Dixit enim, vt Matthæ. refert. Bibite ex hoc omnes. Et Marcus, ait, quòd biberunt ex illo omnes. Sed status litis est, vtrùm tunc aderat Iudas, an verò iam exiuerat. Præmittenda igitur est forma, & ordo cœnæ, quæ duas habuit partes. Primò enim sedēs cœnauit paschalem agnū, & illam appellat Ioan. capit. 13. cœnam, cùm ait, Et cœna facta cùm diabolus, &c. Vnde Augustin. tracta. 54. super Ioan. Non ita, inquit, debemus intelligere, cœnam factam quasi iam consummatam: nam postea recubuit, & buccellam suo traditori dedit, surgens à cœna, & positis vestimentis lauit discipulorum pedes, etiam Iudæ: nam, ait, Et vos mundi estis sed non omnes: sciebat enim quisnam esset qui traderet eum. Deinde resumptis vestimentis iterum recubuit, & tūc, ait. Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Et tūc Petrus suggessit Ioanni recumbenti supra pectus Dñi, vt ab eo quereret quisnam esset. Cui Dñs secretò ait. Ille cui intinctū panem porrexero. Et tunc dedit Iudæ intinctā buccellam, & continuò exiuit. Hæc apud Ioannem. At quia ipse nihil de instituto sacramento meminit, dubium reliquit quādo id fuerit institutū. Sed citra dubium instituit illud post lotionem pedum in secundo recubitu. Ille enim ordo erat necessarius, vt (quemadmodum eodem loco, ait, Beda) completa priùs figura veteris Paschatis, hoc est, esus agni, institueret nouum sacramentum. Ante cuius institutionem necessum erat pedes lauare, ad significādam summam munditiem, quæ ad eius sumptionem est necessaria. Igitur dum, ait, Matth. Cœnantibus illis accepit Iesus panem, &c. nō accipit cœnam, sicut Ioannes pro esu agni, sed pro tota cœna constante ex primo accubitu, & secūdo recubitu. Nam licet fuerit per lotionem pedum interpollata, tota vocatur vna cœna. Et quòd tūc assideret illic Iudas, docet palàm Lucas. cap. 22. vt Chrysostomus & Augustin. suprà citati aiūt. Apud quem postq̄ Christus dixit. Hic est calix noui testamenti in sanguine meo, qui pro vobis effundetur, continuò subdit. Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Cùm ergo, vt Marcus ait, omnes ex illo biberint, fit consequens, vt Iudas quoque sumpserit sacramentum. Quare sententia hæc nō solùm tanquam doctorum, sed etiam tanquam euangelij est suscipienda.

Euāgelica historia.

Luc. 22.

1. Argum. ¶ Argumenta verò, quibus Hilarius & Innocentius hallucinati ſunt, adfert D. Thom. Primum eſt hoc. Vt Matt. 26. legitur, poſtq̃ Dñs corpus ſuum & ſanguinem diſcipulis tradidit ſubiunxit. Non bibam amodò de hoc genimine vitis vſq; in diem illum, cùm illud bibã vobiſcum nouũ in regno patris mei: cùm infœlici autem Iuda non erat illud bibiturus: ergo iam tunc non aderat. Hæc autem ratio Hilarij non cogit: nam Chriſtus loquebatur diſcipulorum collegio aperiens eis animũ ſuum, qui erat omnibus, quãtum in ſe erat, pretium ſanguinis ſui impertiri, niſi aliquis ſua culpa ab eo dẽ collegio ſe ſubducere vellet, quod fecit Iudas. Quare non ſequitur, non illi etiam tũc fuiſſe dictum.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Dñs quicquid præcepit, impleuit, ſecũdu illud Actuũ. 1. Cœpit Ieſus facere & docere, inhibuit autẽ apoſtolis. Matth. 7. dicens. Nolite ſanctum dare canibus: cùm ergo ipſe noſſet Iudã eſſe canem, videtur ei nõ tradidiſſe ſanctũ ſacramentum. Reſpondetur, præceptũ Chriſti ſic eſſe intelligendum, quòd non eſt dandum eis ſanctum, quos iuridicè conſtat eſſe canes. Chriſtus autem vt Deus nouerat iniquitatem Iudæ nõ tamen iuridicè, & ideo dedit ei, exemplum relinquens nobis, vt ſimiliter nos demus occultis peccatoribus.

3. Argum. ¶ Tertiũ autẽ argumentũ eſt, vbi punctum difficultatis latet, vtrùm, ſcilicet, buccellam intinctam antè poſt corpus & ſanguinẽ tradidit Iudæ, an verò in ipſa ſacramentũ tradiderit. Arguit igitur D. Tho. Si Chriſtus corpus ſuũ & ſanguinẽ Iudæ tradidit, maximè dum inctinctam buccellã, vt legitur Ioã. 13. illi porrexit, præcipuè cùm legatur ibidẽ, q̃ poſt buccellam introiuit in eum ſatanas, vbi Aug. ait, Hic nos docemur quàm ſit cauendũ male accipere bonum: ſi enim corripitur qui nõ dijudicat, id eſt, qui non diſcernit corpus Dñi à cæteris cibis, quomodo non damnatur qui eius menſam fingẽs ſe amicũ accedit inimicus? cũ buccella autẽ intincta nõ accepit corpus nec ſanguinẽ Chriſti, ait quippe idẽ Augu. eodẽ tracta. 62. ſuper idẽ verbum. Cùm intinxiſſet panẽ dedit Iudæ Simonis Iſcariotis. Non ut putant quidam negligenter legentes tunc Iudas corpus Chriſti accepit: ergo nunquam ei idem corpus porrexit. Reſpondetur cum eodẽ Aug. q̃ ſine dubio Iudas cum pane intincto corpus Chriſti nõ ſumpſit, ſed ſimplicẽ panem. Significabat autem buccella illa, vt idem Pater ſubdit fictionem Iudæ: non enim omnia quæ intinguntur abluuntur, id vt inficiantur nonnulla tinguntur. Si autem bonum, inquit, aliquid hic ſignificat tinctio (ſcilicet, dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione ſapidior redditur) idem bonũ ingratũ non immeritò eſt ſecuta damnatio. Hæc Auguſtinus. Et propter illam ingratitudinem id quod eſt bonũ, factũ eſt ei malum, ſicut accidit ſumentibus corpus Chriſti indignè. Hactenus ergo & Hilarius & vniuerſi cum Auguſtino conſentiunt: ſcilicet, quòd in buccella illa non ſumpſit Iudas corpus nec ſanguinem. Neq; verò vllus diſſentire valet. Quoniã cùm cęteris ſeorſum ſanguinem poſt corpus ſub forma potus porrexerit, nullatenus ſuſpicandum eſt quòd Iudæ ſacramẽtalem panem ſanguine tinctum dederit: illud quippe non eſſet manducare, & bibere. Quare can. Cùm omne. de conſec. d. 2. ob id prohibetur hoſtiam intinctam populo miniſtrari. Differentia tamen eſt, q̃ Hilarius & Innoc. putant illam buccellam ante inſtitutionem ſacramenti fuiſſe illi porrectã poſtquã comeſtam illico exiuit, anteq̃ ſacramentũ cæteris traderetur. Aug. verò eodẽ loco, ait, intelligendum eſſe, q̃ Dominus iam antea diſtribuerat diſcipulis ſuis ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui, quia Lucas narrat dixiſſe tunc Chriſtum, Ecce manus tradẽtis me, &c. Deinde ad hoc, inquit, ventũ eſt vbi ſecundum narrationem Ioannis Dominus per buccellam intinctã atq; porrectã ſuũ exprimit proditorem. In eandem ſententiam ſubſcribunt Hug. lib. 2. de ſacra. p. 8. capit. 4. & Magiſt. Senten. diſt. 11. & omnes.

Dubitat. ¶ De hac autẽ buccella poſſet curioſus inqui rere in quo fuerit intincta. Ad quòd, licèt in euangelio nihil habeatur, reſpondetur fuiſſe intinctam in vino: nam ſalſamentum ad eſum agni nõ erat neceſſarium, & Chriſtus delicias non curabat. In aqua verò non eſt veriſimile: quia nihil faciebat ad rem. Vinũ autem, quia colorem mutat panis, ad ſignificationem attinebat ficti cordis Iudæ, & quia ſapidum reddit panem, ad ſignificationem charitatis, qua illum vollebat Chriſtus allicere. Enimuerò præter vinum conſecratum aliud erat in menſa, imò vt Lucas enarrat, ante conſecrationẽ corporis accepto Chriſtus calice, dixit diſcipulis. Accipitte & diuidite inter vos. Et poſt conſecratum porrectumq̃; panem iterum, ait. Similiter & calicem poſtquàm cœnauit, dicens. Hic eſt calix, &c. vbi inſinuatur, cœnam agni conſummaſſe in potu nõ conſecrato, & poſtmodum conſecraſſe aliud poculum. Tametſi de primo dixerit. Non bibam de generatione vitis donec regnũ Dei veniat. Quod Matthæ. refert poſt conſecrationem calicis, quaſi dictum de ſanguine, qui fuit beatificæ fruitionis

nis pretiũ. At verò & de naturali vino intelligi quoq; posset quatenus cœlestẽ lætitiã beatitudinis significat:nã & post resurrectionem fuit illud quoq; impletũ dum cũ discipulis mãducauit & bibit.¶Secũdò forsan quis obijciat q̃ Christus visus est illo signo proditorẽ propalasse,contra quam supra dictum est.Respondetur autẽ q̃ cum Ioãni in aurem illud dedisset secreto signum,alij nõintellexerũt. Quare dum postea dixit ei. Quod facis,fac citiùs non putauerunt nisi iussisse, vt emptũ iret ea, quæ ad festum emere oportebat. Fuit autem illa secreta reuelatio necessaria, vt postea constaret omnia quasi Deũ prænouisse.Quare,ait. Amodò dico vobis antequàm fiat, vt cùm factũ fuerit credatis,quia ego sum.

¶Tertiò quispiam forsitan scisciteturquomodo dicat Ioãnes,q̃ post buccellam introuit in Iudam Satanas,cum ante lotionem dixisset,q̃ diabolus misisset in cor, vt traderet Christum Iudas.Respõdetur,quod mittere in cor minus est quàm intrare.Misit enim in cor eius cõsensum vt traderet,sed postmodũ intrauit,sicut intrare solet in arreptitios,quorum membra mouet.Sic enim intrauit in Iudam, vt scelus exequeretur,quod incœperat.

ARTICVLVS. III.

Vtrũ Christus sumpserit & discipulis suis dederit corpus suum impassibile.

GVM Christustũc corpus habuerit passibile,in sacramento verò sit modo impassibili,quæritur quale sumpserit & dederit.Et quæstionis causa fuit Hugo,qui lib.2.modo citato.par.8.c.3. tenet consecrasse & tradidisse corpus impassibile, & incorruptibile. Inno. Quãvtiq; opinionẽ Inno.li.4.de mysterio missæ ca.12.referẽs refutat.Sẽtentia ergo Hugonis,saltẽ vt loco citato refert Inno. fuit,q̃ Christus viuens omnibus quatuor dotibus gloriæ vsus fuerit,scilicet,subtilitate, dum per vterũ clausum natus est:agilitate, quando ambulauit super aquas: claritate, in trãsfiguratione:& impassibilitate, in cœna quãdo corpꝰ suũ tradidit discipulis mãducandũ. Ratio Hugonis fuit:quia in sacramento nõ est modo corruptibili:sanè vbi nõ habet esse extensum, vt possit secundũ se vel frangi,vel digeri:nisi secũdum species.Et ideo,ait,q̃ licèt qui dabat visibilis erat & mortalis,tamẽ quod dabatur inuisibile erat & immmortale.Contrahãc autẽ opinionem S.Tho.ad mentem Innoc.statuit duas conclusiones.

¶Prima est corpus Christi, quod in specie sacramenti Christus dabat, nõ erat impassibile. 1.Cõclusio Remittit se tamẽ ad ea,quæ in.3.part.dixerat. quæst.45.vbi ostendit Christũ nulla dote glorificati corporis fuisse vsum, quoniã dos dicit quid perpetuũ, & receptũ per modũ habitus. Christus verò in corpore mortali, non habuit illas, nisi per modũ transeuntis dispositionis, quare nõ per dotes,sed per miracula natus est, & ambulauit super mare. Quicquid autẽ sit de illis,tamen de impassibilitate impossibile, inquit,est. Manifestum siquidem existit, quòd idem corpus Christi erat, q̃ tunc à discipulis in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur.Vnde Innoc.loco citato,tale,ait,corpus tunc dedit discipulis quale habuit,non autẽ erat impassibile secũdũ quod in propria specie videbatur,quinimò erat passioni paratũ:nõ ergo erat impassibile q̃ dabatur.

¶Secunda conclusio. Impassibili modo erat sub specie sacramenti,licèt in se esset passibile, sicut illic erat inuisibiliter,quod in se erat visibile.Et per hoc respõdetur Hugoni:aliud quippe est in sacramento esse impassibili modo, quàm esse impassibile. Quòd enim sit illic impassibili modò probatur,quia illic non potest pati,sicut nec videri:nam cũ illę sint actiones extrinsecus accidentes, requirũt cõtactũ agentis ad passum:corpus autem Christi in sacramẽto,vt suprà dictũ est,quia non est illic localiter,non comparatur ad circunstantia corpora mediantibus proprijs dimensionibus, quibus corpora se contingunt, sed mediantibus dimẽsionibus specierum panis & vini: & ideo illæ sunt quæ videntur,tangũtur,& patiuntur. Nihilominus passionibꝰ, quas Christꝰ in propria specie reciperet, afficeretur corpus, & anima in sacramento. Et eodem modo respondetur ad glossas,quas D.Thom. adfert in primo argumento.Superillud enim Matthæi.17.Transfiguratus est,legitur,q̃ illud corpus, quod habuit per naturam dedit discipulis in cœna nõ mortale nec passibile, quod intelligitur nõ dedisse mortali aut passibili modo, ità vt in sacramento posset crucifigi,sicut non potest comedi nisi ad comestionẽ specierũ. Et super illud Leuit.1.Si oblatio tua fuerit de sartagine, &c. legitur q̃ crux super omnia fortis,carnẽ Christi,quę ante passionem nõ videbatur esui apta, post passionem aptam fecit: quod sic intelligitur, vt crux fuerit causa passionis, quæ per esum huius sacramenti repræsentatur.

2.Cõclusio

Expositio articuli.

1.Argum.

¶ Arguit autē tertio loco D. Tho. Nō minoris virtutis sunt modo verba cōsecrationis q̄ ante Christi passionē: nūc autē per ea consecratur corpus immortale & impassibile: ergo & tūc. Negatur tamē consequentia: quia ex vi consecrationis solū ponitur corpus in sacramento, reliqua verò accidētia non nisi ex naturali cōcomitātia. Nunc autem etiā in propria specie est impassibile, quale tūc nō erat. Quo autem hæc luculentiùs innotescāt, subiūgitur. 4. ar.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm si hoc sacramentū tēpore passionis fuisset seruatum, ibi Christus moreretur.

EX opinione prēcedenti, quam Innocent. loco citato refert, consequitur vt seruato sacramento tempore passionis illic non moreretur Christus Secundùm autem veritatem statuuntur duæ similes conclusiones præcedentibus.

1. Cōclus. ¶ Prima. Quicquid pertinet ad Christum secūdum quod in se est, cōuenit ei pariter & vt est in propria specie, & vt est in sacramento, sicut viuere, mori, dolere, animatū vel inanimatum esse, & cætera huiusmodi.

2. Cōclus. ¶ Secunda. Quæcunq; verò conueninnt ei per cōparationē ad extrinseca corpora, possunt ei attribui in propria specie, nō autē prout est in sacramento: veluti irrideri, conspui, crucifigi, flagellari & cætera huiusmodi. Ambæ conclusiones colliguntur ex superiori articulo, vbi dictum est corpus Christi idem in substantia esse in propria specie & in sacramento: sed nō eodē modo: nam in propria specie contingit circunstantia corpora secundū proprias dimensiones, in sacramēto verò nō nisi secundū alienas panis & vini. Quare in sacramento nō habet modum, vt possit videri aut tangi, sicut in propria specie. Nihilominus quicquid intelligit, aut vult, aut sentit, extra sacramentū, vult pariter & intelligit & sentit in sacramento. Quapropter dum extra sacramētum flagellabatur, dolorē tunc sentiebat in sacramēto, si cōsecratū tunc erat. Sputa verò, quæ extra sacramentum recipiebat, non erant in sacramento. Afficiebatur nihilominus illic mœrore propter illa. Atq; eadem ratione dum anima separata fuit à corpore, separata fuit etiam in sacramento: erat enimidē in cruce & in sacramēto: quare si moriebatur in cruce, moriebatur in sacramento. Tametsi per nouum miraculū, vt suprà dictū est, nihil obstat quominus Deus de potētia absoluta posset facere vt maneret in sacramento anima coniuncta corpori, licèt in propria specie esset disiuncta. Hæc autem omnia satis. d. 10. quæst. 1. discussa sunt. Vnde quidē metricè dixerunt. Pyxide seruato poteris sociare dolorē, hoc est, Christo seruato in pyxide societur dolor, quo efficitur in propria specie. Innatus, sed nō illatus cōuenit illi. 1. illic nō potest illi inferri: potest tū innatū sentire si in propria specie inferatur. ¶ Et per hæc soluuntur argu. S. Tho. quorum primū est. Mors Christi accidit ei per eius passionem: sed in sacramēto nō potest pati: ergo neq; illic potest mori. Negatur cōsequētia. Solū enim sequitur q̄ nō potest mori, per passionē, quam recipit in sacramento. Passio nanq; dicit cōtactum à circunstātia corporea, quæ accidere ei non potest in sacramēto. Mors verò non dicit ordinē ad extera, sed ad interna, hoc est separationem animæ à corpore, quæ potest accidere in sacramēto per passionē susceptā in propria specie. 1. Argu.

¶ Secundo arguitur. In morte fuit separatus sanguis â corpore, sed in sacramento manet ei coniunctus, ergo illic nō moreretur, Respondetur ad minorem, q̄ sanguis, vt dictū est, sub specie panis non est ex vi consecrationis, sed ex naturali concomitantia, & ideo quia nunc est in cœlo coniūctus corpori, est etiā coniunctus in sacramento. In triduo verò sub speciebus panis tātum esset corpus, & sub speciebus vini tantū esset sanguis. 2. Argu.

¶ Et eodē modo respō detur ad tertium de anima, quæ quatenus habet esse sensibile & rationale, non est in sacramēto nisi ex naturali cōcomitātia. Sed quatenus dat esse corporeū est illic ex vi sacramenti. In triduo verò quia anima erat separata â corpore, esset in sacramēto corpus sine anima, qđ per formā cadaueris haberet esse corporeum, vt superius. d. 10. q. 1. ar. 1. explicatum est. 3. Argu.

DISTINCTIO decimatertia, de ministro huius sacramenti, & de ratione qua est sacrificiū.

HActenus de sacrosā Cap. 1
cta eucharistia qua
tenus sacramētum
est. Nunc ergo de
eadem dicere supe-
rest

superest qua ratione est sacrificiũ. Cuius prima consideratio est de ministris. Est autem huius sacramenti minister non alius, quàm sacerdos, qui solus Christum repræsentat, in cuius persona consecratur. Vnde in quadam epistola Isidorus, ad presbyterum, inquit, pertinet sacramentum corporis, & sanguinis Domini in altario Dei perficere. Cui vtique illud consecrare nefas est, nisi vtranque consecratam materiam suscipiat: alioqui imperfectum relinqueret sacrificium. Quale enim sacrificium est, vt in concilio Toletano legitur, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.

Can. perlectis. 25. di.

De consec. d. 2. can. relatum.

Cap. 2. ¶ Vniuersi ergo sacerdotes quanuis peccatis sordeant, hæreticique adeò, schismatici, excommunicati, ac degradati sint: quia characterem sacerdotalem amittere nequeunt, vbicunque consecrare tentauerint, verè consecrant. Nam vt in libr. de corpore Domini author est August. intra ecclesiam Saluatoris in mysterio corporis & sanguinis Domini nil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris & virtute spiritus sancti. Imò nisi vel nominatim excõmunicati sint, vel publici clericorum percussores, vt in concilio Constantiensi cautum est, nulla est culpa eorum sacrificijs interesse, deque eorum manibus sacramentum sumere.

1. q. 1. can. Intra catho.

Cõcil. Cõstantien.

¶ Quòd autem sacramentum hoc, sacrificium etiam sit, qua vtique dignitate reliquis præstat sacramentis, Christus docuit apud Lucam dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meã commemorationem. Et hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro vobis effundetur. Si enim Dominus in ara crucis hostiã viuam se obtulit Deo patri, fit vt hæc eius memoria, sacrificium sit, quo eius immolatio refertur. Vnde de August. in lib. Senten. Prosperi, semel, inquit, immolatus est in se ipso Christus: & tamen quotidie immolatur in sacramento. Et super Episto. ad Hebr. Ambrosius, In Christo semel oblata est hostia, sed nos per singulos dies offerimus ad recordationem mortis eius.

Cap. 3.

Lucæ. 22.

De cons. d. 2. cano. semel. immolatus.

Ibidẽ can. in Christo.

¶ Ad hoc autem sacrificium celebrandum & tempus requiritur idoneum, vt scilicet, quotidie à Solis aurora vsque ad meridiem celebretur. Et locus condecens, vt templum & altare. Deinde vestes secundum ecclesiæ morem. Ac subinde psalmi, oblationes & preces atque aliæ cæremoniæ, quas ecclesia spiritu sancto instructa à temporibus Apostolorũ perpetuo more & vsu seruat. Vt enim in sexta synodo Cõstantinopolitana legitur: Iacobus frater Domini secundum carnem, & Basilius Cæsariẽsis episcopus ediderunt missæ celebrationem. Quin

Cap. 4.

De consec. d. 2. can. Iacobus.

Actu. 2. vero apoſtoli, qui vt in eorum actis legitur, erant perſeuerantes in oratione & fractione panis, ante ſuam ipſorum diſperſionem creduntur plurima, quæ in miſſa fiunt, ordinaſſe, quæ poſtea eccleſia, ſicut aurora conſurgens, Spiritus ſancti no mine magis ac magis locupletauit.

DISTINCTIONIS decimætertiæ, Quæſt. 1. de miniſtro huius ſacramenti.

S. Thom. 3. part. quæſt. 82.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdotis.

SAcroſancta euchariſtia inter cætera ſacramenta, vt in fronte ſtatim totius huius materiæ propoſitum à nobis eſt, hac excellentia pollet, quòd non tantum ſacramentum, verum & ſacrificium eſt. Cum ergo hactenus de priori eius ratione ſatis dictum fuerit, tandem in hac diſtinctione, de eodem ſacramento quatenus ſacrificium eſt, dicere reſtat. Et quia in ſacrificio miniſter primum cõſiderandus venit, prior quæſtio eſt de miniſtro, atque adeò primus articulus, Vtrũ ſit tantũ ſacerdos. Ad quod D. Tho. hac cõcluſione reſpondet. Propriũ eſt ſacerdotum conficere hoc ſacramentũ. Probatur primò authoritate Iſidori diſt. 25. can. Perlectis. Vbi ait. Ad presbyterũ pertinet ſacramẽtum corporis & ſanguinis Dñi in altario Dei confi cere. Mox confirmatur ratione. Sacramẽtum hoc, vt in ſuperioribus explicatũ eſt, tantæ eſt dignitatis, vt nõ niſi in perſona Chriſti conficiatur: nemo autẽm in perſona alterius agere quicquã poteſt, niſi per poteſtatẽ ab ipſo ſibi collatã: igitur ſicut per ſacramentum baptiſmi baptizatis poteſtas cõceditur ſumendi hoc & reliqua ſacramenta, ita ſolis ſacerdotibus cùm ordinantur confertur poteſtas hoc ſacramentum cõſecrandi in perſona Chriſti. Solis enim illis quos Chriſtus ſacerdotes ordinauit, munus hoc iniunxit dicens, Hoc facite in meam commemorationem. ¶ Concluſio huius articuli quanuis non ſit expreſſa in euangelio, tamen ſanctorum interpretationibus, & orthodoxis ſacroſanctæ matris eccleſiæ decretis ſatis eſt conſtabilita, vt in can. Iſidori citato de ſum. trini. & fide catho. c. Firmiter. Et in concilio Florentino, quibus habetur ſolis presbyteris facultatem ineſſe conſecrandi: ita vt ſi quis extra ordinem ſacerdotalem hoc ſacramentũ conſecrare tentaret, nullum eſſet ſacramentũ. Quare eccleſia ſolẽniter canit. Cuius officium cõmitti voluit ſolis presbyteris, quibus ſic cõgruit, vt ſumant, & dent cæteris. At verò quia nulla eſt veritas, quam non ſatanas per ſuos ſatellites oppugnare contenderit, non defuerũt hæretici, qui oẽs dignitates eccleſię cõfuſe permiſcentes cõtenderũt, nullos eſſe ſacerdotes à reliquo vulgo diſtinctos, ſed vniuerſos Chriſtianos promiſcuè eſſe ſacerdotes. Hanc hæreſim coluit Vvitcleff, contra quem de hac re diſputauit Thomas Vvaldenſis tomo. 2. de ſacramen. c. 7. & 28. vbi quandam inducit Firmiani epiſtolã ad Cyprianum, qua de præſtigiatrice puella refert, quæ ſe ſacerdotiſſam faciens euchariſtiã cõſecrabat. Eandẽque poſt modũ hæreſim Lutherus hæres Vvitcleff. cohæres autẽ Antichriſti in libro illo peſtilenti de abroganda miſſa priuata, ſuis Germanis perſuaſit. Et peculiariter de hoc ſacramento dixit, ꝙ vnuſquiſq; paterfamiliâs poſſet domi ſuæ panẽ & vinũ cõſecrare, & corpus & ſanguinẽ ſuæ exhibere familiæ. Itaq; omnes cuiuſcunq; ætatis & ſexus, etiã mulieres dixit eſſe ſacerdotes. Ex qua quidem hæreſi tota illius nationis pernicies oborta eſt. Cõtra quem Iodocus Clichtoueus. 2. lib. de officio miſſæ. per ſeptem prima capitula nõ infeliciter diſputauit. Fuit enim ingenium illius beſtiæ populares animos demulcere, & cõtra ſedem apoſtolicã, & ſacroſancta ſacramenta concitare, quod ſic perficere arbitratus eſt, ſi omnes ordines eccleſiæ demoliretur, & perſuaderet oẽs eſſe Chriſtianos æquales: neq; ſacerdotes laicis præcellere, neq; agricolis epiſcopos, neq; Papã bubulco. ¶ Vniuerſi autem rerũ ordines & hierarchiæ aduerſus hanc iniquiſsimam æqualitatem proclamant; nam & rerum natura ex partibus conſtat pulcherrimo ordine diſtinctis, in qua cœli præminent, elementaque ſubſunt, quibus omnibus terra ſubditur à quibus ſuã ſuſcipiat virtutem.

Et

Concluſio.

Expoſitio articuli.

Vvitcleff. et Lutherus.

Vniuerſi hierarchiæ exclamant contra Lutherum.

Et supra cœlestes spiritus in suas sunt hierarchias distincti, quorũ inferioribus superiores præsident, & diuina dispensant. Atqui eorum instar D.Diony. apostolorum discipulis ecclesiasticam hierarchiam diuino munere institutã docet,in qua sub pōtificibus sacerdotes,sub illisq; alios ministros diuinitus institutos ostẽdit. Cui & Ignatius ei coetaneus, & Ioannis Euangelistæ discipulus,crebrò in suis epistolis & potissimum in prima ad Trallianos episcopos,presbyteros & diaconos secundum traditionem magistri sui ex ordine recẽset. In lege veteri solam Leui tribum sacrorum ministerio dedicatam legimus,cuius sacerdos, vt dignè sacerdotio fungeretur,sanctis vestibus diuina institutione decoratus est, sacro sanctoque oleo vnctus, vt Exod.28. &.29.est videre. Cui soli inter alios sacerdotes,vt ad Hebræ.9.ait Apostolus licebat semel in anno introire in sancta, vbi Christi sacerdotiũ designabatur. Quin verò & ciuilis respublica nunquã sine pontificibus & sacerdotibus legitur. Vt apud Liuiũ de Numa Pompilio,Et Gene.47. de sacerdotibus Ægypti memoriæ proditũ est. Quis ergo non videat q̃ sit absurda impietas,ecclesiam, vbi diuina superq́; naturalia sacramenta tractantur, illo ministeriorum ordine & decore priuare, quo reliqua Dei opificia coruscãt? ¶ In nouo autem testamento plura sunt huiusce rei testimonia,q̃ vt præsens locus capere posset. Elegit enim Christus Matth.16.Petrum,cui propriè claues regni cœlorũ cōmisit:quod munus censeri non potest cunctis Christianis cōmissum:nã peculiariter illi dictũ est.Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiam meã. Cui & alios vndecim associauit apostolos. Ac subinde,vt Lucæ.10.legitur, alios septuaginta duos discipulos. Vnde vt.d.21.can. In nouo. habetur,episcopi apostolis successerunt,& reliquis discipulis sacerdotes. Neq; Christus dixisset. Quis putas est fidelis seruus & prudens quem constituit dominus super familiã suam, Lucæ.12.nisi alij alijs essent præfecti. Vnde Paul.1.Corinth.4.Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministerio rum Dei.Et ad Rom.12. Sicut in vno corpore multa membra habemus,omnia autem mẽbra nõ eundem actum habent:ita multi vnum corpus sumus in Christo.Ac subinde.1.Corinth. 12.Si dixerit pes:quia nõ sum manus, nõ ideo nõ est de corpore. Lutherus autẽ cùm cæcus esset,omnes voluit esse oculos,vt corpus ecclesiæ monstrum esset. Cùm secundùm eundem Apostolũ ad Ephes.4. Alios Christus dederit apostolos,alios euangelistas,alios doctores & alios pastores.Et.1.ad Timot.3.&.5. & ad Titũ.1. admonet nõ omnes & sine delectu creandos esse episcopos,quorũ qualitates describit. Et.c.4.Noli,inquit,negligere gratiã, quæ in te est per manuũ impositionẽ presbyterij.Et Titum admonet per omnes ciuitates creare presbyteros. Quos & apostoli per singulas ecclesias cõstituebãt,vt Actuũ.14.legitur. Sed Lutherani presbyteros appellant seniores.

Testimonia noui testamenti.

¶ At quia diximus ex ista hæresi totam perniciem Germanorũ esse abortã,rationem subiũgã.Qui enim sacerdotibus peculiarẽ potestatẽ sacramentorũ à Christo cõcessam inficiantur, negare subinde debent eadem sacramenta vllum habere supranaturalẽ effectum. Est enim Lutheranis in more, vt ciuilis respublica creet suos presbyteros,cũ quibus aliquãdo ego congressus postulabã ex eis, Vtrùm ciuilis respublica potestatem habeat aliquã supranaturalem ad cõferenda Christi munera. Quod quidem affirmare nõ poterant. Rursus quærebã, vtrùm cõsecratio sacramẽti sit effectus supranaturalis.Et quidẽ discipuli Lutheri, qui tenẽt verũ corpus existere in sacramento,negare ne quiuerunt.Inferebam, ergo neq; præfectus vrbis neq; vllus è senatu cõsecrare potest: quomodo ergo hanc valeat facultatem alicui ciuium conferre?Oecolampadius verò, qui veritatẽ corporis & sanguinis in sacramento non agnoscit,& Lutherani, qui nihil gratiæ sacramenta conferre docent,nihil mirũ si nec sacerdotis,nec episcopi dignitatem admittant. Sacramenta enim & sacerdotes mutua se consequentia inferunt.Et munera sacerdotum,quæ apud istos hæreticos sunt prædicare, & baptizare, & cœnã Dñi in mero pane & vino celebrant,quicunque cerdonũ & sartorũ exercere potest.Qui autem fatetur potestatẽ, quã Christus habuit diuinam dimittendi peccata,in ecclesia reliquisse, & functionem sui corporis & sanguinis cõsecrandi, atque alios chrismatum effectus conferendi, necesse habet dicere, qui busdam eiusmodi functiones peculiariter commisisse, quos aliquo sacramẽto ad id muneris initiatos esse voluit. Id quod planè Ioan.20. declarauit dicens. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Accipite Spiritum sanctum:quorũ remiseritis peccata, remissa erũt, &c.super quem locũ Chrysostomus lib.3.dialogorum cap.4.&.2.lib. de sacerdotio, ait,sacerdotibus collatam esse in terra potestatem, quam neque angelis neque archangelis Deus vnquam dedit:ipsum enim contingit animam, transit cœlos, vt sententiam eorum in terra, Deus confirmet in cœlis.

Germanorum pernicies.

¶ Argu-

¶ Arguantur autem Lutherani cum ſuo Vvitcleff. ex illo. 1. Petr. 2. Vos aũt genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Et Apocalypſis. 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, quæ quidem loca de vniuerſis Chriſtianis intelliguntur. Ad quæ nos quidem diſtinguentes reſpondemus: quod ſicut ſacrificium vno modo accipitur generaliter pro quacunque hoſtia, quæ Deo offertur, & ſecundo modo ſpecialiter pro ſacramentorum adminiſtratione, & potiſsimũ pro ſacrificio altaris, quod eſt munus publicum, ꝙ in perſona totius eccleſiæ fit: ſic & ſacerdos vno modo generaliter dicitur omnis Chriſtianus, qui corpus & animam ſuam coram Deo virtutum officijs ſacrificat. Hãc enim poteſtatem Chriſtus ſuæ etiam familiæ tradidit, dum in cruce ſe obtulit Deo pro nobis, filios nos Dei adoptiuos conſtituens: cui omnia noſtra merita & ſacrificia nituntur. Sed & altero modo peculiariter & per antonomaſiam ſacerdotes non dicuntur, niſi qui ſacra dant, hoc eſt, qui ſacramenta adminiſtrant. Suntque adeò mediatores inter Deum & populum, vt & Dei munera populo adminiſtrent, & viciſsim pro populo apud Deum preces fundant, & ſacrificia offerant.

2. Argum. ¶ Vnde ſecundũ argumentũ S. Thomæ in prę ſentiarũ eſt. Sacerdos hoc ſacramentũ cõficit in perſona Chriſti, ſed laicus ſanctus eſt vnitus Chriſto per charitatem: ergo videtur poſſe ipſum conficere: ait enim ſuper Matth. author imperfecti, ꝙ omnis ſanctus eſt ſacerdos. Ad quod reſpondet, ꝙ licèt omnis iuſtus ſit Chriſto per fidem & charitatem vnitus, non tamẽ per ſacramentalem poteſtatem, & ideo licèt non ſit ſic ſacerdos, vt poſsit ſacramenta conficere, habet tamen ſpirituale ſacerdotium ad offerendum ſpirituales hoſtias, de quibus dicitur in pſalmo. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Et ad Roma. 12. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, Deo placentem, &c. Vnde Petrus apoſtolus loco citato ante illa verba, Genus electum, regale ſacerdotium, prę mittit quemadmodum Chriſtiani eſſe debeãt ſacerdotium ſanctum, offerẽtes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. At quia Lutherani alia ſacrificia nõ admittũt quàm virtutum opera, fit vt ſacerdotium eccleſiaſticum repudient.

1. Argum. ¶ Primo aũt loco arguit S. Thomas ſic. Sacramentũ hoc conſecratur virtute verborũ, quæ ſunt forma ſacramẽti, ſed illa nõ ſunt minoris virtutis à laico prolata quàm à ſacerdote: ergo & laicus cõſecrare poteſt. Reſpondetur, virtutem non ſolùm eſſe in verbis, verùm in omni ſacramentali inſtrumento, veluti in ablutione baptiſmi. Quare virtus conficiendi ſacramentum eſt etiam in ſacerdote per poteſtatem ei in ſua ordinatione traditam, dicente epiſcopo, Accipe poteſtatẽ offerendi in eccleſia ſacrificium tam pro viuis quàm pro mortuis. Nam & ſeculares artifices pluribus inſtrumentis vtuntur.

¶ Tertiò arguitur. Sicuti baptiſmus, ita & hoc ſacramẽtum in ſalutem hominum inſtitutum eſt: ſed laicus baptizare poteſt: ergo & conſecrare. Negatur cõſequentia: quia hoc ſacramẽtum non eſt tantæ neceſsitatis quàm illud. 3. Argu.

¶ Quartò arguitur. Hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: ſed alias materias, vt chriſma, & oleum ſanctum, & templa, & altaria, quæ non ſunt tãtæ dignitatis quàm hoc ſacramentum, ſolus epiſcopus conſecrare poteſt: ergo non eſt proprium ſacerdotis euchariſtiam conficere. Negatur conſequentia: nam epiſcopus non ſolum accipit poteſtatem ſuper corpus Chriſti verum, ſed ſuper myſticũ: nempe, ſuper eccleſiam, quam in perſona Chriſti gubernat: & ideo illa, quæ non pertinent ad diſpoſitionem corporis myſtici, non reſeruãtur epiſcopo: quale munus eſt ſacramentum conſecrare. Epiſcopo verò tanquam principi totius eccleſiaſtici ordinis propriè incumbit tum ſacerdotes ordinare, tum ſubinde & omnia præparare, cõſecrare, & benedicere quæ ad ſacramenta, per ſacerdotes cõficienda, idonea ſunt, vt templa, altaria, chriſma, oleum, &c. 4. Arg.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm plures ſacerdotes poſsint vnà ſimul eandemq; hoſtiam conſecrare.

PRopter ritum quarundam eccleſiarum, vbi ſacerdotes dum ordinantur, ſimul conſecrant, quęritur, vtrũ plures ſimul poſsint eãdem conſecrare hoſtiã. Et reſpondet S. Tho. affirmatiuè, quòd plures poſſunt vnum ſacramẽtum perficere, vt ſit in ordinatione ſacerdotum. Probatur, quia ſacerdos dum ordinatur, conſtituitur in eorum gradu, qui à Domino in cœna poteſtatem conſecrandi acceperunt. Quare non eſt inepta quarundam eccleſiarum conſuetudo, quæ habet, ꝙ ſicut apoſtoli Chriſto cœnante ſimul cœnarunt: ita qui ordinantur cum epiſcopo celebrante concelebrent. Neq; inde ſubſequitur, Concluſ.

tur,vt ſacramentum iteretur:quoniã,vt ait Innocen.lib.4.de myſterio miſſæ.c.25. omnium intentiones debent referri ad idem inſtans.

¶Sententia hæc S. Thomæ, quia nõ eſt aſſertio euangelica,neque vniuerſalis eccleſiæ, ſed quorundam,vt ipſe fatetur, non caret ſcrupulo: quare licet de illa diſputare. Innocentius enim, quem hîc ſequitur, non tanquam Papa eam decreuit, ſed tanquam doctor approbauit. Durandus ergo diſt. præſenti quæſt.3. nõ eſt veritus eam refutare. Ad cuius intellectum adnotandum eſt, trifariàm poſſe plures ſacerdotes ad conſecrationem vnius hoſtiæ concurrere. Vno modo, ſi vnuſquilibet intẽderet ſuã partem conſecrare: & quidem ſi nullus ſignaret quã partem conſecrat, ſed in confuſo quiſque intenderet conſecrare vnam partem, tum conſecratio nulla eſſet:quia pronomẽ, hoc,debet ſingularem demonſtrare materiam. Sed ſi aliquo penicillo partes delinearẽtur, vnuſquiſque poſſet conſecrare ſuam: imò quanuis malè faceret & peccaret, poſſet vnus conſecrare vnam partem,alijs manentibus non conſecratis. Concurrunt enim illic omnia quæ ſunt de eſſentia ſacramenti. Et quantitas tunc ſpecierum conſecratarum continuaretur cũ quantitate reſidui panis. Tametſi ingenuè fatear difficillimè poſſe partem conſecratam à non conſecrata diſcerni: & ideo eſt peccatum mortale id facere. Secundo modo poſſent duo intentionem habere conſecrandi eãdem totam hoſtiã complexim, vt ſcilicet, nemo per ſe abſolutè conſecrare intẽderet niſi ſimul cum altero: ita vt eſſet vtraq; intentio conditionalis ab altera pendens, & hanc in materia baptiſmi diſtinct. 4.art.4.diximus eſſe ſacrilegam: nam intentio debet eſſe abſoluta ſicut forma,atque adeò nõ ſufficeret ad conficiendum ſacramentum. Tertiò,poſſunt concurrere quaſi habentes ſuam quiſque intentionem totalem per ſe cõſecrandi. Et iſto modo neque Durandus dubitat, neque vllus dubitare poteſt, quin ſi omnes eodẽ adæquato tempore formam ſimul proferant ſuper eadem hoſtia ſinguli cõſecrent: quia ſingulorum intentio fertur ſuper legitimam materiam. Si tamen vnus alios præueniat, ille ſolus cõſecrat, & ſubſequentes nihil faciũt:quia reperiunt conſecratam materiam.

Innocent.

Durand.

¶Hinc ergo Durandus infert,conſuetudinem vt plures dum ordinantur ſimul conſecrent cũ epiſcopo eſſe periculoſam, ac perinde abolendam potiùs quàm ſeruandam. Et quòd Innocentius ait eandem cõſuetudinem in capella pontificis obſeruari, vt cardinales presbyteri cum ipſo ſimul conſecrent,negat tunc tempore ſuo ſeruari:nam licèt forſan tempore Innocentij ſeruaretur, propter periculũ iam tũc abrogata erat. Fuit enim ipſe magiſter ſacri palatij,qui oculatè id nouerat. Neq; verò,inquit, exemplum Innocentij & S. Thomæ de apoſtolis cũ Chriſto cœnantibus ad rem attinet: quoniam Apoſtoli non ſimul cum Chriſto conſecrarunt, ſed conſecratum ab ipſo ſacramentũ ſumpſerunt. Quare mos ille,inquit,deberet obſeruari,vt qui ordinantur ſimul cum epiſcopo canonem legant,verba verò conſecrationis ſilenter prætereant. Et ratio eius eſt:quia vix fieri poteſt vt ſimul verba concurrant, ob idque ſi quis priùs quàm epiſcopus prolationem perficiat,ille duntaxat conſecrat,& poſtea neque epiſcopus,neque alij conſecrant. Neque valet inquit, dicere,omnium intentionem ad illud inſtans referri, quo epiſcopus conſecrat: quia intentio facere non poteſt,vt verba antea, vel poſtea quàm proferantur effectum habeant. Alioqui poſſet quis proferre nunc verba cum intentione conſecrandi poſt horam. Paludanus verò præſenti diſtinct.quæſt.4.licèt priùs vacillet,tamen opinionem tandem S.Thomę, & Innocentij ſuſtinet. Caietanus autem in prę ſentiarum videtur multò propẽſius in opinionem Durandi inclinare.

Caieta.

¶ Et fateor profectò conſuetudinem hanc, vt dum multitudo ſacerdotum ordinatur,omnes intendant conſecrare,non eſſe tam tutam, ſecùs dum epiſcopus ordinatur, vt bene ait Caietanus: nam tunc ordinans & ordinatus ſunt tantùm duo, vel forſan tres ſi duo ordinantur ſuper eodem altari ſe mutuò expectãtes: quo circa nullum eſt periculum quin ſimul concurrant. At verò vbi tanta eſt ſacerdotum turba, vix poſſunt epiſcopum audire. Quapropter non difficile in præſentiarum cum Caietano crediderim in primitiua eccleſia nõ fuiſſe in more,vt noui ſacerdotes conſecrare intẽderent,ſed forſan recitabãt canonem cum verbis conſecrationis: ſed tamen abſque intentione conſecrandi. Vnde in vetuſto pontificali Romano de nouiter ordinatis presbyteris ſic legitur. Dicãt omnia quæ ſunt in miſſali ſicut ſi celebrarent. Vnde & mos modò durat,vt hoſtia non adoretur quouſque epiſcopus conſecrauerit. Sed pontificale nouum à tempore Innocentij octaui paulò ante annum Domini milleſimum quingenteſimum eſt, vbi legitur. Curet pontifex vt moroſè & altè canonem dicat. Et ſubditur, quòd eodem momento debent ab ordinatis verba conſecrationis dici, quo dicuntur ab epiſcopo. Et fortaſſe, vt ait Caietanus,appoſitũ illud fuit ad tuendam opinionem

Sẽtentia aũthoris.

Sentẽtia authoris. nionem Innocen. 3. ¶ At verò quoniam in quibusdam ecclesijs moris est, vt omnes dicãt verba cum intentione consecrandi, non auderem huic mori & opinioni refragari quousque ecclesia aliud censeret. Quapropter opinio Caietani, q̃ noui sacerdotes proferant formam, nullam habendo intentionem determinatam consecrandi, aut non consecrandi, sed intendendo apud se facere quod debent, tuta quidem est, tamen non est consona ritui, qui obseruatur, & ab ipso episcopo ordinante iubetur. Debẽt ergo dicere, quàm maximè possunt simul cum episcopo, & omnes qui eodem instanti verba perficiunt, licèt non eodem momento incœperint, citra dubium verè consecrant. Si verò aliquis ante prolationẽ formæ absoluat quàm episcopus, vel postea, tunc est dubium vtrum omnes consecrent. Et D. Thom. cum Innoc. videtur partem affirmatiuam sentire, eò quòd *Argumen. authoris.* omnium, inquit, intentiones referentur ad idem instans: videlicet, quo episcopus consecrat. ¶ Sed profectò fateor hoc me non satis intelligere: nam vel intelligunt illam relationem ad idem instans referri ex intentione ecclesiæ, vel ex intentione sacerdotum illo solo instanti consecrare proponentium. Primum quidem aliquando dicere solebam, sed nunc non audeo: quia cùm non sit hoc decretum vniuersalis ecclesiæ tanquam necessariò obseruandum, sed sola opinio Innocentij & consuetudo particularium ecclesiarum, non apparet tutum dicere ex intentione ecclesiæ referri ad aliud instans, quàm ad illud, quo forma profertur: siquidem tunc virtute significationis suum sortitur effectum. Secundò, quia si hoc esset verum, non tam anxiè iuberetur in pontificali, vt eodem momento ordinati cum episcopo proferrent verba: nã cùm sic iubeatur, signum est quòd nullus consecrat nisi quando verba profert. Si autem dixeris intentiones referri ad illud instans: quia sacerdotes eas ad illud momentum debent referre, tunc est argumentũ, q̃ in pontificali hoc non admonetur, neq; episcopi ordinãtes talẽ faciunt monitionem. Imò forsan non esset talis intentio legitima, quoniam verba ex sua significatione habent, vt primum instans non esse prolationis, sit primum esse corporis in sacramẽto. Quare sacerdos intentionem debet illi momento admetiri. Placebat etiam mihi aliquando dicere non requiri tam iustum & adæquatum concursum omnium formarum pro eodem instanti, sed quòd dummodò nõ esset longa mora, licèt vna prolatio paululò post aliam proferretur, virtute omnium fieret consecratio. Modò autem aliud mihi videor sentire: nã licèt in baptismo vbi concurrit materia & forma, nõ exigatur tam adæquatus concursus vnius cum altera, vt suo loco diximus, hìc tamẽ vbi ad consecrationem non requiritur vsus materiæ, sed sola forma super materiã prolata, apparet necessaria consequentia, q̃ sicut dum quis solus consecrat, instans terminatiuum prolationis formæ est initiatiuum corporis in sacramẽto, ita omnino fiat, dum plures simul consecrant. ¶ Cogi ergo mihi in hanc sententiam videor, *Resolutio quæstionis.* (nescio an leuiter) quòd si nõ omnes adæquatè absoluant prolationem, ille solus qui primò absoluit (siue sit episcopus, siue alius) cõsecrat: aliorum verò, qui subsequuntur, nemo. Attamen non ideo mos iste censendus est omnino absurdus: quia cùm certũ sit eorum quempiã consecrare: nullum imminet idololatriæ periculum. Et cùm in consecratione nulla sit characteris impressio, vt in baptismo, nullum est sacrilegium super hostiam cõsecratam formam iterare, quando vnusquisque putat se cõsecrare, præsertim ecclesia id permittente.

¶ Ex quo fit saluberrimum esse cõsilium dum *Consilium* non omnes possunt punctim & syllabatim cũ põtifice proferre formam, vt potiùs studeant paulò morosiùs proferre quàm festinatiùs: nã si aliquis priùs consecraturus est, maximè decet, vt ille sit episcopus. Quare antequam ille consecret non solet sacramentum adorari, & illo perficiente formam, statim adoratur.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Plures *Argum. S. Tho.* non possunt simul eundem baptizare: sed non minor est vis sacerdotis consecrantis, q̃ hominis baptizantis: ergo nec plures simul possunt eandem hostiam consecrare. Videtur S. Thomas concedere totum antecedẽs, & negare cõsequentiam: eo quòd Christus, inquit, non legitur simul baptizasse cum apostolis quando instituit baptismum, sicut simul cũ illis cœnauit quãdo instituit eucharistiam. Quòd autem negat plures simul posse vnum baptizare, intelligit de iure: quia peccarent si id facerent: nihilominus si id attentarẽt, baptismus teneret eo modo quo supra. q. 67. articu. 6. ipse concesit. Ratio verò discriminis baptismi & eucharistię non est nisi congruentia quædam.

¶ Secundò arguitur. Quod potest fieri per vnum, superflue fit per multos: in sacramento autem nihil esse debet superfluum. Respondetur, q̃ cùm sacerdos non operetur virtute propria, sed Christi, in quo multi vnũ sunt, simul possunt plures iure consecrare, tempore & ordine ab ecclesia constituto. Nam si pro libito alio tempore id attentarent, sacrilegi essent, & mor-

& mortaliter peccarent. ¶ Tertiò. Hoc sacramentum est vnitatis, vt Augustin. ait super Ioannem: cui quidem vnitati pluraliter repugnat. Respondetur, quod est sacramentum vnitatis in ordine ad suscipientes, qui per ipsum profitentur esse vnum corpus mysticum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm dispensatio huius sacramenti pertineat solùm ad sacerdotem.

QVoniam dispensatio sacramenti res est à consecratione distincta, meritò quæritur, vtrùm ipsa solis etiam sacerdotibus incumbat. Et respon-
1. Cõclus. det Sanct. Tho. tribus conclusionibus. Prima. Ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi. Probatur primò autoritate cõcilij Remensis can. Peruenit. de consecr. dist. 2. vbi sic legitur, Peruenit ad notitiã nostrã, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus domini tradunt ad deferendum infirmis, quod horribile & detestabile synodus cẽset. Et ideo interdicit ne talis temeraria præsumptio vlteriùs fiat, sed omnino presbyter infirmum per semetipsum cõmunicet. Et subiungit. D. Tho. rationem trinam. Primò, quia cùm sacerdos in persona Christi consecret, ipsum imitari debet qui corpus suum consecrauit, & suis manibus discipulis tradidit: quare sacerdoti, cui conuenit consecrare, conuenit & sacramentum dispensare. Secundò quia sacerdos constituitur medius inter Deum & populum: vnde sicut ei conuenit populi munera Deo offerre: ita & Dei dona populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius sacramenti à nulla re contingitur nisi consecrata: vnde sicut corporale & calix: ita & sacerdotis manus ad tangendum sacramentum consecrantur. Quapropter nulli alij tangere licèt nisi in necessitate, vt putà si in terra iaceret, aut in aliquo alio casu necessa-
2. Cõclus. rio. ¶ Secunda conclusio subnectitur in solutione primi. Diacono conuenit dispensare sanguinem. Intellige ex officio. Probatur, quoniam adeò est propinquus sacerdotali ordini, vt aliquid de eius officio participet, atq; adeò possit sanguinem dispẽsare. Et cõfirmatur ex historia Laurentij diaconi suprà citata, qui dixit Sixto. Experire, vtrùm idoneum ministrũ
3. Cõclus. elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ¶ Tertia conclusio ibidem subiuncta. Diaconus nequit corpus administrare nisi in necessitate iubẽte episcopo, vel presbytero. Quòd si arguas, tãtam esse dignitatem in calice quãtam in corpore: ex quo inferri videtur, vt quod quis potest in sanguinem, possit in corpus. Negatur consequentia propter duo discrimina. Primùm, quia sanguis continetur in calice, atq; adeò non est opus, vt à dispẽsante tangatur sicut corpus. Secũdò, quia sanguis effusus designat redẽptionem Christi ad populum deriuatam: quare vino admiscetur aqua, populum significans: diaconus autem est medius inter sacerdotem & populum, & ideo illi ex officio magis incumbit dispensare sanguinẽ quàm corpus. ¶ Circa primam con- *Expositio articuli.*
clusionem vnũ est paruum dubium, vtrùm iure diuino competat soli sacerdoti sicut consecrare, ita dispensare corpus: nam de iure pontificio non dubitatur, vt patet cap. citato. Peruenit. & cap. Omnis vtriusq; sexus. de pœniten. & remiss. Respondetur id ex iure diuino colligi. Primùm, quia prædictum cap. Peruenit. nũ quàm tam acriter prohiberet laicis, tanquam horribile & execrabile, nisi respectu iuris diuini dedecere cẽseret. Accedit, quòd reliqua sacramenta, quæ necessariũ requirunt ministrũ, (quod ad excipiẽdum matrimoniũ dixerim,) cuncta competũt iure diuino sacerdotibus ex officio, iuxta verbum Pauli. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei: nisi q̃ baptismus propter eius necessitatem laicis permittitur. Quòd si arguas, vt arguit secundo loco S. 2. *Argum.*
Tho. Hoc sacramentum perficitur in cõsecratione materiæ, non tamen in vsu, ad quem pertinet dispensatio: ergo sacerdotes in consecratione suo ministerio satis perfunguntur, atque adeò administratio poterit alijs cõpetere. Negatur consequentia: imò propter causas iam dictas non solùm consecrare, sed & dispensare ad eorum officium attinet. At verò non est tam arctum ius vt soli sacerdotes sacramẽtum administrent, quàm vt soli consecrent: nam cõsecrare neque ex dispensatione alij possent sicut administrare. ¶ Vtrùm verò omnes sacerdotes id habeant de iure diuino, alia res est. Arguit enim D. Thom. tertio loco, quòd solis 3. *Argum.*
episcopis hoc conueniat. Ait quippe Dionysius lib. de eccles. hierarch. quòd hoc sacramentum habet perfectiuam virtutem sicut chrisma: signare autem chrismate baptizatos non pertinet ad sacerdotes, sed ad episcopos, ergo neque eosdem baptizatos per sacramenti administrationem perficere. Respondetur, q̃ per sumptionem eucharistiæ perficitur homo secundum se in ordine ad Christum, cuius fit membrum, quod potest sacerdos quatenus aliquam

aliquam perfectiuam dispensationem episcopi participat: nempe sacerdotalem, sicuti diaconus, quia aliquo modo participat cum sacerdote, potest ministrare sanguinē. Per Chrisma autem confirmationis perficitur homo in ordine ad alios: nempe, ad propugnādam fidem aduersus hostes, & ideo sic perficere incumbit episcopo, tanquam principi Christianæ militiæ. ¶ Sed arguitur præterea. Nullus sacerdotum potest administrare sacramēta, nisi parœcius suis parœcianis, vt patet in dicto cap. allegato, Omnis vtriusque sexus. & in concilio Carthaginēsi. 1. ca. 7. & in clemen. Dudum. de sepulturis. ergo non omnibus sacerdotibus id competit. Respondetur, in præsentiarum hoc tantum constitui, q̄ solis sacerdotibus ex officio incumbat, sicut consecrare, ita & administrare. At quoniam sacramentorum administratio actus iuridicus est, requiritur amplius vt administrans iurisdictionem habeat in eos, quibus administrat, vel iure communi, vel ex priuilegio, vt possit illos absoluere, & absolutis eucharistiā dare. Quare in paschate soli parœcij possunt suis subditis eucharistiam administrare. Reliquo verò tempore omnes religiosi id possunt, sicut cōfessiones audire, vt patet ca. Religiosi. de priuilegijs. Hæc autem disputatio non est præsentis loci, sed ad materiam clauium spectat distinct. 20. ¶ Appendit autem D. Thom. eidem primæ cōclusioni vnum verbum: videlicet, quòd in necessitate potest laicus sacramentum de terra leuare. Vbi adnotādum est, illud, quod dixerat, sacramentum hoc non debere tangi nisi à re consecrata, non esse intelligendum, nisi dum sacramentum perficitur, & ideo cōsecratur calix, & linteola, imò altare & vestes, & templum, sed ad conseruandū sacramentum non est necesse, vt pyxis consecretur. Et eadem ratione potest laicus manu tangere corpus in necessitate. Quare licèt tūc esset in peccato, credo non peccaret, si reuerenter in absentia sacerdotis tāgeret. Secus si oscu lo infirmus adoraret dum recipere nō potest: esset enim tunc peccatum, & nescio an mortale, licèt non eiusdem generis, ac si illud in peccato susciperet: nam cùm per adorationem nō conferatur gratia, vt diximus, non opponitur tunc obex, sicut per sumptionem.

Aliud dubium.

Vtrùm laicus tangere possit hostiam.

Argumen. de Oza.

¶ Contra hoc autem assertum arguitur. Oza, qui vt legitur. 2. Reg. 6. eo quòd manibus contingere ausus est arcam testamenti, dum ruinam minaretur, morte mulctatus est, licèt causa pietatis id fecerit: maioris autem sanctitatis est sacramentum: ergo nullo casu licet laico illud tangere. Sunt qui respondeant ob id illum pœnas dedisse, quòd illa nocte rei vxoriæ operam dederat. Attamen hoc, postquàm historia id non refert, sine authoritate asseritur. Et licèt talis coniux modò tangeret sacramentū non peccaret. Alij ex Iudæis, vt Nicolaus illic refert, aiunt, non fuisse punitum, nisi quia consilium dederat, vt plaustro arca reportaretur, quæ humeris Leuitarum vehenda erat. Et ideo vbi periculum apparuit, supplicio plexus fuit. Veruntamen si historiam attendamus, non apparet mortuus, nisi quia manibus tetigit.

¶ Et ideo fortasse legitima responsio est, quòd Deus tam exactè volebat populum illum māAuthoris responsio. data cæremonialia obseruare, vt nullam illis permitteret interpretandi licentiam: tum quia figura erant Christi: tùm ne passim & temerè omnia interpretarentur. Et ideo quia obstrictè iusserat, vt sola Leuitica tribus arcam contigeret, nulla necessitas alijs facultatem tangē di faciebat, ob idque fuit ille temeritatis condē natus. Cum autem lex euangelica non sit iam seruorum, sed filiorum, nullum argumentum ex illis cæremonijs ad rem euangelicam ducēdum est. ¶ Contra secūdam conclusionem ar-De secunda cōclusio. guitur. Iam modò nullibi mos est, vt diaconus sanguinem ministret, neque in eorum ordinatione illa exprimitur facultas: ergo non videntur tale officium habere iniunctum. Respondetur, illud in primitiua ecclesia, dum populo administrabatur sanguis, fuisse solitū, vt cùm sacerdos non posset toti multitudini corpus & sanguinem porrigere, diaconus post ipsum, sicut nunc dat lotionem, tunc ministraret sanguinem. Neque illam facultatem necessum erat in eorum ordinatione exprimere. Eo enim ipso quòd diaconus, vt habetur distinct. 23. ca non. Diaconus. tanquam proprius sacerdotis minister ordinatur: habet calicem cum hostia ei ministrare, ipsumque consecratum calicem dum opus est, propinare populo. Iam verò vsus ille cessauit in populo: durat tamen in capella pontificis, vt Durandus præsent. distin. quæst. 4. refert, videlicet, quòd dum ipse solenniter celebrat post sumptionem corporis sessum vadit, & tunc diaconus consecratum calicem ei adfert, & porrigit. ¶ Contra tertiam de-Contra tertiam conclusionem. mum conclusionē arguitur. Si presbyter in necessitate, quia iacet ægrotans, posset per diaconum hostiam consecratam ad infirmum mittere, sequeretur primò quòd si sacerdos abesset, absque eius iussu posset diaconus idem munus exequi: si eadem necessitas id expostularet. Ac subinde sequeretur secundò, quòd etiā dum præsens sacerdos vel ex negligentia, vel ex nequitia nollet sacramentum deferre, posset

set tunc idem diaconus etiam reclamante & reluctante sacerdote eodem munere fungi. Imò verò sequitur tertiò, vt subdiaconus, quinuerò & laicus posset id facere, quandoquidem necessitas nō habet legem præsertim si iniquus sacerdos nollet infirmi confessionem audire, quia tunc accidere posset, vt per sanctam communionem ex attrito fieret contritus.

¶ Primum illatum conceditur, cum Sā ct. Thoma in.4.d.præsenti.quæst.1.art.3.quæstiuncula.2.vbi, ait, quòd in absentia presbyteri necessitas ipsa interpres esset eius voluntatis, quòd ratum haberet, vt diaconus eius vices impleret. Ad secundum respondetur, nefas esse diacono cum presbytero litigare, sed si negligens est salutare est ipsum admonere. At verò tanta esse posset iniquitas sacerdotis nolentis misero infirmo in extremis sucurrere, vt posset tunc diaconus suum munus præstare. Durandus loco citato commemorat se vidisse Romæ, dum Papa cardinalibus sacram communionem exhibet, diaconum cardinalem eandem administrare capellanis sacerdotibus. Quem quidem morem approbare metuit. Sed tamen non est cur Papa annuente, reprobetur. ¶ Tertium autem illatū nullatenus admitterem: videlicèt, vt subdiacono administratio sacramenti huius vllo casu committeretur. Primùm, quia nunquam est auditum. Secundò, quia vt nomen eius sonat, nō est minister sacerdotis, sed diaconi, cui tradit materiam consecrandam, vt diaconus ipse tradat sacerdoti, ratio admonet, ne sanguinem possit administrare. De laicis Sylvester verbo. Eucharistia. 3. §. 4. allegat cuiusdam opinionem tenentis in extrema necessitate posse laicum sacramentum infirmo deferre. Est tamen intolerabilis opinio. Etenim sacramentū hoc nō est tantæ necessitatis vt baptismus, vt debeat laico committi. Vnde in prædicto cap. Peruenit. tanquàm horribile & detestabile Synodus abominatur.

De diacono

Durand.

De subdiacono.

De laicis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

Conclusio.

QVANVIS supra dictum fuerit consecrantem teneri sumere, tamen vt adiungantur propriæ rationes, eadem nunc conclusio affirmatur: scilicet quod sacerdos quotiescunque consecrat, de necessitate sacramentum sub vtraque specie tenetur sumere. Probatur primò authorita te concilij Toletani de consecra. distin. 2. can. Relatum. vbi sic legitur. Modis omnibus tenē dum est, vt quotiescunque sacrificans corpus Christi, & sanguinē Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat. Et confirmatur ratione, quia eucharistia non solùm sacramētum est, sed & sacrificium: quicūq; autem sacrificium offert tenetur eius fieri particeps: quia exterius sacrificium signū est interioris, quo seipsum homo offert Deo vt Augustinus. 10. de ciuitate Dei author est. vnde per hoc quòd sacrificio participat, ipsum sumendo, ostendit ad se interius pertinere. Secū dò: quia cùm ipse consecrans debeat populo sacramentum dispensare, debet se ostendere eiusdem esse participē, quod alijs impertitur, vt, ait, Dionysius in libr. de eccleſiast. hierar. & ideo ipse debet antè sumere. Vnde in allegato ca. subditur. Quale est sacrificium cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Particeps autem non fit nisi qui de sacramēto participat: secundū illud Apostoli. 1. ad Corint. 10. Nōne qui edunt hostias participes sunt altaris? ¶ Conclusionem hanc quæst. præcedenti art. 3. contra Lutherum statuimus, tenentē quòd cùm Christus non sumpserit suū corpus, nec sacerdotes debent sumere. Sed est hæreticus in vtroque. Est autē adnotanda hęc ratio. Sāct. Thomæ: videlicèt, quia hoc sacramentum est sacrificium: debet sacerdos ipsum consummare. Ratio nanq; sacramenti in sola consecratione consistit, vt dictum est: sed tamen quia ratio sacrificij consistit in repræsentatione passionis Christi, fit vt dum à sacerdote sumitur, tunc quasi Christus immoletur, morsque eius & sepultura designetur. ¶ Arguit autem Lutherus apud Iodocum. 2. libr. de officio missæ ca. 15. Natura sacrificij est, si sit perfectum holocaustum, vt totum Deo relinquatur, atque adeò igne concremetur, vt Leuiti. 1. legitur: si autem victima tunc pars Deo relinquebatur igne cremata, partem verò sumebat sacerdos, sacerdotes autem, inquit, nostri totum absumunt, & Deo nihil relinquunt. Perspice hominis blasphemiam: quasi hoc sacramentum, vt Deo relinqueretur, deberet igne cremari. Illæ enim erant figurarum cæremoniæ: in euangelica verò veritate id potissimum Deo datur, quod sacerdotes eius nomine consumunt: sic enim sacrificium agni Iudæi sumebant & panes propositionis Deo oblatos. Et sacerdotes ea, quæ prius erant sacrificia in cibum suū vertebant, vt Exodi. 12. Nume. 23. & Leuitic. 24. legitur. De hac autem sacrificij ratione quæ-

Expositio articuli.

Lutheri argument.

Lutherus.

1. Argum. ſtio. proxima arti. 1. latius. ¶ Solutum ergo reſtat primum argumentum Sanct. Thom. cur ſcilicet, in alijs cõſecrationibus conſecrans nõ vtitur materia conſecrata, vt epiſcopus dum Chriſma conſecrat, non delinitur: nempe, quia illa conſecratio non eſt ſacrificium, ſicut con-
2. Argum. ſecratio euchariſtiæ. ¶ Secundò arguitur. In alijs ſacramentis miniſter non ſibi ipſi ſacramẽtum præbet: nemo enim ſe ipſum aut baptizare poteſt, aut confirmare: ergo neque ſacramẽtum ſumere. Negatur conſequentia: quia reliqua ſacramenta perficiuntur in ipſo vſu & applicatione materiæ, & ideo quia nullus eſſe poteſt & agens & patiens, nullus ſe poteſt baptizare, ſicut nullus ſe poteſt conſecrare: in conſecratione namque perficitur ſacramentum, vſus autem eſt quid conſequens, & ideo poteſt ſacerdos ſacramento vti, quod conſecrauit.
3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Contingit quandoque, vt ſuprà dictum eſt, corpus Chriſti in altari ſub ſpecie carnis, & ſanguinem ſub ſpecie ſanguinis apparere, quæ vt ſuprà diximus, cibo & potui apta non ſunt: ob hoc enim ſub ſpecie panis & vini traduntur ne ſint horrori ſumentibus: ergo tunc ſacerdos ſumere nõ debet. Reſpondetur, eo quod infertur, conceſſo, iuxta verbum Hieronymi ſuper Leuitic. dicentis. De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti communicatione mirabiliter fit, edere licet: de alia verò quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundùm ſe nemini edere licet. Nec propter hoc ſacerdos tranſgreſſor efficitur: quia ea quæ mirabiliter fiunt, legibus non ſubduntur. Conſulendum tamen eſſet tunc ſacerdoti, vt iteratò corpus & ſanguinem conſecraret & ſumeret. Atque idem dicendum ſi poſt cõſecrationem deprehenderet venenum ſibi propinatum in calice. Sed nota verbum, conſulendum, quo inſinuatur, non eſſe præceptum vt illo caſu, vt ait, Caietanus, conſecratio iteretur, & ſumptio: nam miraculum abſoluit hominem à præcepto, ſed tamen melius eſt vt iteretur. In caſu autem veneni fortaſſe eſſet neceſſarium. Sed de hoc iterum quæſtio. proxima.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm malus ſacerdos euchariſtiam conſecrare poſſit.

POſt ſacerdotes in genere quæritur de illis, qui morũ idoneitate non pollent, vtrùm mali: nẽpe, illi qui mortali crimine deturpantur, valeant euchariſtiã cõficere. Et reſpondetur hac concluſione. Sacerdotes, etiam ſi nõ ſint iuſti ſed peccatores, poſſunt euchariſtiam conſecrare. Probatur primo Cõclu. authoritate Auguſtini in lib. de corpore Domini dicentis. Intra eccleſiam catholicam in myſterio corporis & ſanguinis Domini nihil àbono maius nihil à malo minus perficitur ſacerdote, quia non in merito cõſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute ſpiritus ſancti. 1. quæſt. 1. can. Intra catholicam. & de conſe. diſtin. 2. can. vtrùm ſub figura. Secũdò probatur ratione. Sacerdos conſecrat non virtute propria, ſed tanquàm Dei miniſter in eius perſona, malignitas verò non priuat miniſtrũ Domini poteſtate, ſanè qui bonos & malos habet miniſtros & ſeruos. Vnde Matth. 24. poſtquã ait, Chriſtus. Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, &c. ſubdit. Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus. 1. Corinth. 4. poſtquàm dixerat, ſic nos exiſtimet homo, ſicut miniſtros Chriſti, ſubnectit, Nihil mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtificatus ſum. Eſſe ergo poteſt certum aliquem eſſe miniſtrum abſque eius probitatis certitudine. Quòd ſi quis obijciat: hoc Chriſti maieſtati de Obiectio. rogare, vt iniquis miniſtris vtatur: reſpõdetur id potiùs eius excellentiæ congruere, cui ſicut verò Deo ſeruiunt non ſolùm bona, ſed etiam mala, quæ per ipſius prouidentiam in eius gloriam ordinãtur. ¶ Concluſio hæc nemini eſt Expoſitio orthodoxorum ambigua, ſed hæretici ſunt, articuli. qui contrarium docent, vt VViteleff apud VValdenſem tõmo. 2. de ſacrament. cap. 7. qui ſic argutatur. Si ſpiritus ſanctus cum laico ſanctiſsimo quẽ inhabitat, non cõcucurrit ad conſecrandum, à fortiori neque cum peſsimo ſacerdote in quo non eſt ſpiritus ſanctus. Eſt autem hæretica talis illatio, ſicuti ſiquis ſic colligeret. Non concurrit cum optimo Nathanaele, vt eſſet apoſtolus, ergo neque ad id muneris concurrit cum peſsimo Iuda, poteſtates enim diuinitus cõllatæ non in bonum ſingularium perſonarum, ſed in bonum commune totius eccleſiæ, non ſunt ex moribus miniſtrorum dependentes, aliàs cum hominum crimina occultiſsima ſint, vix vnquã eſſe poſſemus certi an publici miniſtri eccleſiæ poteſtatem habeant, vt iuridica eorum acta & ſacramenta ſolida ſint & valida. Vnde ſemper in eccleſia cõfuſio, & turbatio oboriretur, quam eiuſmodi perturbatores moliuntur. Atqui ratio potiſsimùm in ſacerdotibus viget, character enim vt ſuo loco diximus, non imprimitur ad modum habitus tanquàm virtus ad bene operandum

dum,sed est mera potentia & indelebilis facultas ad operandum,siue bene siue malè. Et secũdùm istos nunquàm essemus certi vtrùm verum sacramentum adoremus,an verò idololatremus.De hac autẽ re satis superque diximus dist.1.quæst.5.artic.5.&.6.vbi innumeris testimonijs Augustini & aliorũ sanctorum aduersus Donatistas, quorum plurima dist.4. de cõsecra.referuntur,stabilitam hanc veritatẽ ostẽdimus,q; mali ministri, quantumuis hæretici, vera administrant sacramenta. Vbi & errorem Armachani repulimus,dicentis per quodcunque mortale delictum quãcunq; publicam potestatem delinquentis deperire. Quapropter de eadem re nihil hîc amplius.

1.Argum. ¶ Primum argumentum S.Thom. est authoritas Hieronymi super Sophoniam, & refertur. 1.quæst.1.can.Sacerdotes. dicentis. Sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt,& sanguinem Domini populis diuidunt, impiè agunt in lege Christi,putantes eucharistiam precantis facere verba, non vitam, & necessariam esse solennem orationem, & non sacerdotis merita de quibus dicitur,Sacerdos in quacũq; fuerit macula,non accedat offerre oblationes Domino. Respondetur. Hieronymum illic tantùm admonere, quòd indigne accedere ad sacramentum sit graue scelus contra illos,qui credebant se digne posse eucharistiam confecrare eo tantùm merito,q; sunt sacerdotes, quãuis sint nequam.Haud tamen negat esse verũ sacramentum etiam dum in crimine confecrant.

2.Argum. ¶ Secundò arguitur.Damascenus libr.4.c.14. ait,quod panis & vinum per aduentum spiritus sancti supernaturaliter transit in corpus & sanguinem domini: Gelasius autem Papa (vt habetur.1.q.1.can.Sacrosancta) ait. Quomodo ad Domini mysterij confecrationem cœlestis spiritus vocatus aduenier,si sacerdos qui eum adesse deprecatur,criminosis plenus actionibus comprobetur ? Respondetur, mentem Damasceni non esse nisi dissuadere sacerdoti ne in peccato ad sacramentum accedat, vt ex his eius præcedentibus verbis colligitur.Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt adeam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruenire.Dicens igitur, Quomodo cœlestis spiritus aduenier? solùm intelligit quòd non aduenier merito sacerdotis, nihilominùs aduenier virtute Christi, cuius verba sacerdos profert.

3.Argum. ¶ Tertiò arguitur.Hoc sacramentum sacerdotis benedictione confecratur : benedictio autem delictoris sacerdotis non est efficax ad cõsecrationem sacramenti,cùm Malachiæ.2. scriptum sit.Maledicam benedictionibus vestris. Et Dionysius in epistola ad Demophilum. Perfectè, inquit, cecidit à sacerdotali ordine qui non est illuminatus, & audax quidem nimium mihi videtur talis sacerdos manum apponẽs,& audet immundas infamias(non enim dicam orationes) super diuina symbola Christi formiter enunciare. Adde quòd cùm confecratio scelesti ministri scelus sit, & ad peccatum Deus non concurrat, apparet ad talem confecrationem non concurrere. Respõdetur quòd sicut eadem actio inquantum fit.ex praua intentione ministri, potest esse mala, & in quantum fit ex bona intentione Domini esse bona, vt dum seruus iussu probi Domini praua intentione dat eleemosynam,ita benedictio & confecratio praui sacerdotis inquantum indignè ab ipso fit:est peccatum & maledictione digna,atque adeo ea ratione non concurrit ad illam Deus, sed tamen inquantum profertur ex persona Christi est sancta & efficax ad quam ipse concurrit, Vnde signanter dicitur, Maledicam benedictionibus vestris(id est)qua ratione vestræ sunt.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm missa mali sacerdotis minus valeat: quàm missa sacerdotis boni.

SIiniquus sacerdos, vt iam modò dicebamus,sacrificando peccat, & nihilominùs verè confecrat, meritò quæritur, vtrùm eius missa tanti sit valoris ac si dignè confecraret. Ad quod Sãct. Thom. distinctione præmissa tribus conclusionibus respondet. In missa nanque duo est considerare: scilicèt, & sacramentum, quod est principale,& orationes quæ illic pro viuis & mortuis funduntur. Est ergo prima conclu- 1.Cõclusio
sio.Quantum ad sacramentum non minus valet missa improbi sacerdotis,quàm probi: quoniam vt arti.proximo dicebamus, ab vtroque idem perficitur sacramentum. Oratio autem bifariàm potest considerari. Vno modo inquantum ex deuotione sacerdotis proficiscitur,& sic subnectitur secunda conclusio. Non 2.Cõclusio
est dubium quin missa boni sacerdotis magis sit fructuosa.Probatur, primò authoritate canonis.Ipsi sacerdotis. 1. quæstio.1. vbi habetur, quod quantò sacerdotes fuerint digniores,tantò facilius in necessitatibus,pro quibus cla-

clamant, exaudiuntur. Imò verò ex orationibus ſacerdotis, qui eſt in peccato, nullus fructus ſacramento accreſcit apud Deum, quoniam nullius ſunt meriti apud ipſum. Sed alio modo eiuſmodi orationes conſiderantur, vt à ſacerdote in perſona totius eccleſiæ, cuius miniſterium agit, proferuntur. Quod quidem miniſterium etiam in iniuſtis permanet: vt de miniſterio Chriſti proximè dicebamus. Et tunc
3. Cõcluſio adhibetur tertia concluſio. Non ſolùm hac ratione oratio iniuſti ſacerdotis in miſſa fructuoſa eſt, verùm & omnes eius orationes, quas perſonam eccleſiæ gerens in officijs eccleſiaſticis ſoluit, tametſi priuatæ eius orationes nullius ſint fructus apud Deum, ſecundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Expoſitio articuli. ¶ Quæſtio præſens celebris eſt, in qua multi multa extra propriam lineam commiſcent. Primum quæſtionem illam, vtrum miſſa oblata pro pluribus tantùm ſingulis profit quantùm oblata pro vno. Sed hæc nihil ad præſentem locum attinet. Dicturi enim de illa ſumus, quæſtio. ſequenti. arti. 1. Nunc ergo non comparatur miſſa reſpectu eorum pro quibus offertur, ſed reſpectu ſacerdotum offerentium, cæteris paribus, vtrùm ex malitia ſacerdotis minuatur valor ſacrificij ſiue pro vno, ſiue pro pluribus offeratur. Et Sanct. Thom. non videtur ad formam quæſtionis reſpondiſſe: haud enim cõcluſit ſimpliciter & abſolute, vtrum omnibus cõſideratis miſſa mali ſacerdotis minus valeat, quam miſſa boni. Nihilominùs intendit concludere ſimpliciter partem affirmatiuam.

¶ Pro cuius intellectu notandum eſt primò, q̃ nomine mali ſacerdotis intelligimus eum qui eſt in peccato mortali: nam peccata venialia non obſtant gratiæ & functioni ſacramentali. Secundò notandum, hoc ſacramentum conſiderandum eſſe, & qua ratione eſt ſacramẽtum, & qua eſt ſacrificium. Qua enim eſt ſacramentum, effectus eius & fructus eſt gratia: quæ ſuſcipienti confertur. De qua in præſentiarum nullus habetur ſermo: ſatis enim ſuprà diſtinctio. 11. quæſtio. 2. de eo dictum eſt. Sed quatenus eſt ſacrificium, effectus eius eſt triplex: ſcilicèt, per modum meriti, per modũ ſatisfactionis, & per modum impetrationis, quos latiùs quæſtione proxima articul. 1. ſumus explicaturi. Vbi & de offerentibus habendus eſt ſermo. Congruentius enim duximus, omnia quæ ad rationem ſacrificij pertinent, ſimul illic tractare, vt vicaria ſe luce dilucident, quàm membratim ea diſcerpere. Et ideo ſi quæ hic deſiderentur, illic patebunt.

¶ Satis ergo erit nudam literam. Sanct. Thom. exponere. Ait, enim primùm, quòd in miſſa eſt duo conſiderare: ſcilicèt, & ſacramẽtum, quod eſt principale: & præterea oratiões. Sed rogas, *Dubitatio.* quod nam iſtorum ſit ſacrificium, vtrùm ſolũ ſacramentum, an etiam orationes? Nam ſi ſolum ſacramentum, dum conſecratur, eſt ſacrificium, conſequitur, vt ſimpliciter ſit tanti valoris miſſa mali ſacerdotis, quàm boni. Et tunc ſenſus primæ cõcluſionis eſſet, quòd miſſa mali ſacerdotis non minoris eſt valoris, quia tam verè conſecrat ratione characteris: quàm bonus. Sed re vera ſenſus hic non poteſt ſtare: nam tunc miſſa illius nequam ſacerdotis, etiam in quantum ſacrificium, eſſet tanti valoris, quanti miſſa boni, quod Sanctus Thomas negare videtur. Senſus ergo eius non eſt iſte, quod ſola conſecratio ſacramenti cenſeatur ſacrificium, nam ſacrificium, vt diximus, dicit oblationem & immolationem, atque adeò, vt quæſtio. ſequenti commonſtrabimus, non conſiſtit in ſola cõſecratione. Quare Sanctus Thomas conſulto dixit ſacramentum in miſſa eſſe principale, quaſi non ſit totum ſacrificium, ſed præcipuum in ſacrificio, ceu eius ſubſtantia. Imò vero ad ſacrificium non ſolùm concurrunt illa, quæ ſunt de eius eſſentia, vt oblatio & ſumptio: verum & preces, & orationes, quibus eccleſia inſtituit ſacrificium offerri, quaſque ſacerdos nomine eius fundit, licèt de iure poſitiuo.

¶ At nihilominùs ſtat ſemper argumentum, *Argument.* quòd miſſa mali ſacerdotis, etiam quatenus eſt ſacrificium, æquiualeat miſſæ boni. Cuius contrarium videtur S. Thom. inſinuare, vt patet ex argumento, quod affert ex. 1. quæſt. 1. vbi habetur, quod digniores facilius exaudiuntur. Conſequentia verò probatur, quoniam nomine ſacrificij intelligitur primo ſacramentum, quod idem eſt prorſus boni & mali, mox preces. Preces autem illæ, quas ſacerdos tanquàm perſona priuata accumulat, per accidens ſe habent ad ſacrificium, atq; adeò inde nihil ei per ſe accreſcit aut decreſcit. Eo vel maximè quòd poteſt cõtingere, vt nullas adhibeat præter cõmunes eccleſiæ, Illæ autem, quas fundit nomine eccleſiæ, & potiſsimum oblationes, eiuſdem ſunt valoris in bono & malo, quia non innitur merito miniſtri, ſed eccleſiæ. Caietanus hoc *Caiet.* loco ob hanc rationem, concedit illatum conſequens, nempè, ſimpliciter tanti valoris eſſe miſſam mali, quàm boni ſacerdotis, quoniam vterque eſt miniſter eccleſiæ, arbitraturque hanc eſſe ſententiam D. Thomæ. Quare, ait, in tertia concluſione minus dicere, quã intendat.

Ait

Ait enim,quòd oratio mali ſacerdotis tanquã miniſtri eccleſiæ eſt fructuoſa, ſed intendit, q̃ non eſt minùs fructuoſa, quàm oratio boni ſacerdotis. Et ſubtexit rationem, quòd miniſterium in perſona eccleſiæ non eſt minus fructuoſum, quàm in perſona Chriſti: miniſter autem Chriſti ſeu bonus,ſeu malus,æquè ſanctificat. Scotus verò in præſenti diſtinct. quæſtion.2. ad tertium principale contrarium tenet:nam meritum,inquit,eccleſiæ non eſt idea abſtracta ab indiuiduis,ſed meritum applicatum per iſtum miniſtrum. Quare ex illa parte non eſt tanti valoris. Scotus.

¶ Veritatis tamen, niſi fallor, ſumma ſic habet. Ad ſacrificij valorem æſtimandum non eſt habenda ratio peregrinarum orationum,ſi quas fortè ſacerdos præter eccleſię inſtitutum adhibeat:quoniam accidentariæ ſunt, & ſæpe nullas adiungit,imò forſan cõſultius eſſet nullas paſsim multiplicare. Quare de illis nil,arbitror,Sanctum Thomam hic fuiſſe locutum. Quanuis ſi illas prudentes & ſerias interſerat, ſuo non careant merito,ſicuti neque illæ,quas circunſtans populus cordatè fundit. Tametſi neque debeant illas coaceruare,quæ attentionem audiendæ miſſæ perturbent. Preces itaque,quarum in valore miſſæ habenda eſt ratio,ſunt illæ, quæ ex eccleſiæ inſtitutione fiũt Iſtæque ſunt, de quibus in præſentiarum. D. Thomas diſtinguit,quæ quidem dupliciter cõ ſiderantur. Si enim ſpectentur quatenus ſunt eccleſiæ,eiuſdem valoris ſunt in bono & in malo miniſtro: ſicuti ſi vir bonus æqualem eleemoſynam per ſeruum nequam & per bonum faceret,nihil enim malitia ſerui officit hero. Sed tamen quatenus eædem præces conſiderantur, vt ex peculiari deuotione ſacerdotis emanant,maioris valoris ſunt in bono ſacerdote,quàm in malo. Hoc autem ſufficit, vt miſſa boni ſacerdotis ſimpliciter & abſolutè omnibus penſatis,melior ſit,quàm mali. Atq; hanc ſententiam arbitror eſſe tum veram, tũ etiam Sanct. Thomæ. Primùm, quia licèt meritum eccleſiæ ſit in perſonis Chriſtianæ reipublicæ, nihilominùs applicatur per iſtum miniſtrum, quare applicatio,& oblatio ſacrificij non eſt tãti valoris dum fit per prauum ſacerdotem. Nã canon citatus,vbi habetur,quòd quanto ſacerdotes fuerint digniores,tantò facilius exaudiũtur,palàm loquitur de ſacerdotibus quatenus ſunt miniſtri eccleſiæ,aliàs non magis denotaret ſacerdotes,quàm laicos. Et eleemoſyna per malum ſeruum miniſtrata,licèt nihil de merito Domini deterat, nihilominùs conſiderata in particulari nõ eſt Deo æquè grata. Et quòd hæc ſit opinio,Sanct. Thomæ,apparet primò, quia conſultò non dixit oblationem & orationem mali ſacerdotis,vt eſt miniſter eccleſię,cõparatiuè eſſe tam fructuoſam.

¶ Item in ſolutionibus argumentorum planè fatetur miſſam boni miniſtri eſſe meliorem. Arguit enim primo loco, quòd videatur miſſa ſacerdotis mali non minus valere quàm boni,propter illam authoritatem Gregorij in regiſtro. Heu in quàm magnum laqueum incidunt,qui diuina,& occulta myſteria plus ab alijs ſanctificata poſſe fieri credunt: cum vnus idemque ſpiritus ſanctus ea myſteria occultè atque inuiſibiliter,operãdo ſanctificet. Quam quidem authoritatem D. Thomas intelligendam cenſet de ſanctitate ſacramenti: nam miniſtri ſacramentorum, vt ſuprà dictum eſt, etiam ſi ſint hæretici,verè ſacramenta perficiũt, quare malus tam verè conſecrat quàm bonus: ergo à contrario ſenſu intelligit quod ratio ſacrificij,quæ conſiſtit in oblatione, ſecùs habet. 1. Argum.

¶ Id quod in ſecundo argumento ampliùs declarat:ſicut enim, inquit, baptiſmus traditur à miniſtro in virtute Chriſti, qui baptizat:ita & hoc ſacramentum in perſona Chriſti,cuius nomine conſecratur, ſed non melior baptiſmus datur à meliore miniſtro, vt ſuprà dictum eſt: ergo neque melior miſſa eſt, quæ celebratur à meliori ſacerdote. Et reſpondet q̃ in ſacramento baptiſmi non fiunt ſolennes orationes pro omnibus fidelibus ſicut in miſſa, & ideo non eſt ſimile:ſed erit ſimile quantũ ad ſacramẽtũ. Cũ ergo hic loquatur de orationibus,& oblationibus ſacerdotis,quatenus eſt miniſter,poſt quàm illum confert cum miniſtro baptiſmi,ſit vt illa ratione intelligat miſſam melioris ſacerdotis eſſe meliorem. 2. Argum.

¶ Et ad maiorem explicationem arguit tertiò loco. Sicut merita ſacerdotum differũt per bonum & melius,ita & per bonum & malum: ſi ergo miſſa melioris ſacerdotis eſt melior, ſequitur quod miſſa mali eſt mala,quod eſt incõueniens:quia malitia miniſtrorum non poteſt redundare in Chriſti myſteria. Reſpondet conceſſo ſemper miſſam melioris ſacerdotis eſſe meliorem: ſed negat conſequentiam, quòd miſſa mali ſit mala: nam per virtutem ſpiritus ſancti,cuius charitatis vinculo Chriſti membra copulantur,fieri poteſt,vt priuatum bonum vnius redundet in bonum alterius, malum autem vnius nunquam in alterum, niſi per eius proprium conſenſum, redundat. Et ideo miſſa mali ſacerdotis virtute & merito eccleſiæ ſemper eſt bona. 3. Argum.

Resolutio articul.

¶ Sit ergo articuli resolutio, quòd cum ex sacrificio missæ triplex percipiatur fructus, vnus per modum meriti talem hostiam offerentis, hic in sacerdote, qui culpa mortali maculatur, nullus est prorsus quatenus oblatio ex ipsius deuotione procedit, quia extra gratiam nullum est meritum. Sed quatenus illa oblatio est ecclesiæ, applicabitur illic Christi & ecclesiæ meritum.

Effectus. 2.

¶ Secũdus effectus est satisfactio virtute operis, id est, hostiæ exhibitæ, qui quidẽ, vt Sanct. Thom. quæstio. 79. articul. 5. nos docuit, crescit ex deuotione offerentis. Ex quo fit, vt ratione mali sacerdotis non crescat: quia sua deuotio nullius est valoris, sed quatenus per ipsum authoritate ecclesiæ sacrificium offertur, erit æqualis in omnibus malis sacerdotibus, ad modum quo de gratia baptismi parvulorum loquuti sumus. Augetur nihilominus in vnoquoque aliorum offerentium, qui in gratia existerint, quales sunt, (vt quæstio. proxima videbimus) circunstantes, atque omnes, qui in alimentum sacerdotis eleemosynarum subsidia conferunt.

Effectus. 3.

Pari modo tertius effectus impetrationis, qui per modum suffragij applicatur defunctis nihil virtute mali sacerdotis, quatenus est priuata persona, valebit. Nihilominus quatenus oblatio fit authoritate & institutione ecclesiæ, suum obtinebit valorem. Atque idem dicendum de circunstantibus, aut eleemosynam offerentibus si sunt in peccato.

Obiectio.

¶ Sed quispiam forsan contra hanc decisionẽ sic insurget. Si valor missæ potissimùm ecclesiæ merito nititur, sequeretur etiam ex hac parte esse variabilem: nam vno tempore in ecclesia est amplior iustorum numerus, quàm in altero, & nonnunquàm personæ maioris sanctitatis. Gabriel super canonem lectione. 26. suum secutus Aliacum conclusionem concedit. Cuius tamen veritatis nihil certi aut exploratum habeo. Primùm enim apparet præfata ratio non prorsus despicabilis. Sed tamen ab altera parte apparet argumentum, quòd sacramentorum ministeria non fundantur in gratia personarum ecclesiæ, sed in passione Christi. Quare licet per impossibile nulla esset in tota ecclesia persona Deo grata, nihilominus sacrificium, suum haberet valorem. Item quia ecclesia per habitus personarum nihil ad sacrificium attendentium, sed dormientium, vel alijs vacantium rebus, non offert sacrificium, sed solùm per actum sacerdotis & circunstantium & eleemosynas ministrantium: ergo ex aliorum dignitate nulla fieri videtur ecclesiæ accessio.

Sententia authoris.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hæretici, schismatici, & excommunicati possint consecrare.

INTER INIQVOS ministros quidam sunt simpliciter peccatores, quos dictum est consecrare posse: sed alij sunt ab ecclesia præcisi, de quibus maius est dubium. Quare non defuerunt, qui dicerent hæreticos, schismaticos & excommunicatos: quia sunt extra ecclesiam, nõ posse perficere hoc sacramentum. Quibus Magister Sententiarum distinctione præsenti subscribere visus est. Sed Diuus Thomas præmissis quibusdã distinctionibus, quatuor respondet cõclusionibus. Possumus enim loqui & de receptione potestatis sacerdotalis, & de eius vsu.

¶ Est ergo prima conclusio. Illi qui intra ecclesiam constituti & secundum eius statuta ordinati sunt, post modum verò per hæresim, schisma, vel excommunicationem ab ipsa præscindantur, rectè quidem facultatem susceperunt, sed non rectè ea vtuntur, eo quòd contra ecclesiæ iussum illam exercent. 1. Concl.

¶ Secunda conclusio. Qui dum sunt ab ecclesia præcisi, ordinem sacerdotij recipiunt, illi nec rectè potestatem habent, nec quandiu sunt præcisi rectè illa vtuntur, quia vtrunque est contra ecclesiæ ordinem, quæ præcisos ab ordinibus, cohibet, tam suscipiẽdis, quàm exercendis. 2. Concl.

¶ Tertia conclusio. Vtriq; veram habent potestatem, vt siue sacramentum consecrare attentent, verè consecrent, siue ministrare, verè ministrent. Probatur authoritate Augustini libro secundo contra Parmenianum, vbi ait. Aliud est aliquid omnino non habere aliud autem non rectè habere. Et similiter, est aliud non dare, & aliud non rectè dare. Et quòd hæretici eandem habeant potestatem, illo documento illic monstrat, quod cùm redeunt ad vnitatem ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Ad idem facit quod articulo. 5. ex eodem Augustino libro De corpore Domini, canon. intra catholicam ecclesiam. 1. quæstio. 1. citauimus, vbi in hunc modum legitur. Intra catholicam ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur 3. Concl.

sacer-

4.Cõclusio sacerdote. ¶ Quarta conclusio. Qui extra ecclesiam vel ordinatur, vel potestate ordinum vtitur, mortaliter peccat: quia non rectè secundùm ecclesiæ ordinem id facit: quare neq; fructum sacrificij percipere potest.

Expositio articuli. ¶ De his conclusionibus nullum est hîc necesse adhibere verbum: quippe, quas distinctione.1.quæstione.5.articulo.5.in tractatu de ministris in genere quã plurimis authoritatibus Augustini atque aliorum sanctorum ac perinde ecclesiæ sanctionibus satis monstrauimus esse constabilitas, quorum plurima de consecratio.dist.4.referuntur, vt can.Romanus.can. Si qui.& can.Si re vera.& quamplurimis alijs. Quapropter in hac parte opinio Magistri sententiarum repudiatur.

1.Argum. ¶ Primum argumentum colligit Sanct. Thomas ex Augustino dicente, extra ecclesiam catholicam non esse locum veri sacrificij, cano.supra allegato. Intra catho.eccles. 1. quæst. 1. & ex sancto Leone Papa ibidem can. In ecclesia. vbi, ait. Aliter (scilicèt, quàm in ecclesia, quæ corpus Christi est) nec rata sunt sacerdotia, neque vera sacrificia. Et in concilio Laodicensi canon. Non oportet, legitur, quòd non oportet hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis sunt maledictiones quã benedictiones. Et multa huiuscemodi alia adducit testimonia Petrus Lombardus in eandem sententiam. Hæc autem & similia cuncta, inquit, Sanct. Thomas intelligenda sunt quantum ad hoc, quod extra ecclesiam non rectè sacrificium offertur, quare nullum est illic spirituale sacrificium, quòd sit verum veritate fructus: est autem verum veritate sacramenti, quẽ admodum suprà diximus, peccatorem sacramentaliter Christi corpus sumere, non autem spiritualiter.

2.Argum. ¶ Secundò arguitur. Innocentius (vt can. Arianos. eadem causa & quæstione legitur) ait. Arianos, cæteraſque eiusmodi pestes detestamur: quia licèt eorum laicos conuersos ad Deum sub imagine pœnitentiæ susci pimus, tamen clerici eorum non videntur cum sacerdotij aut cuiuspiam ministri suscipiendi dignitate esse, quibus solum baptismum ratum esse permittimus: ergo hæretici sacerdotali dignitate non funguntur, atque adeò consecrare nequeunt. Respondetur, illic pontificem non loqui de potestate quantum ad consecrãdum hoc sacramentum, cæteraque perficiendum, sed de solo potestatis vsu, videlicèt, quòd permittitur illis in extrema necessitate baptizare paruulos, vt tunc baptizando non peccent, sed nullatenus permittitur, vt cõsecrent. aut alia sacramenta ministrent.

¶ Tertiò arguitur. Ille qui extra ecclesiam est, nihil agere posse videtur in persona & potestate ecclesiæ, sacerdos autem non videtur nisi in tali potestate consecrare posse: quandoquidem & ritu & forma ecclesiæ id facit: ergo & qui extra ecclesiam est minimè consecrat. Respondetur, quòd sacerdos in precibus quidem, & orationibus proferendis in persona ecclesiæ loquitur, consecrationis verò formam non nisi in persona Christi pronunciat. Ob idque ab ecclesia præcisus per characterem ordinis, qui est Christi potestas, verè consecrat: preces tamen eius nullius sunt virtutis, aut efficaciæ. 3.Argum.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.

VIA DEGRADATIO nis nomen oblationem sonare videtur gradus sacerdotij, de degradato singulariter quęritur, an possit consecrare. Ad quod hac conclusione respondetur. Sacerdos degradatus potest hoc conficere sacramentum, ita vt si consecret, licèt peccatum mortale commitat, consecratio tamen teneat. Probatur primò authoritate Augustini eodem. 2. libro contra Parmenianum, vbi ostendit apostatas à fide non carere baptismate, per hoc quòd per pœnitentiam redeuntibus baptismus non restituitur, quod signum est, illum nunquam amisisse: quamobrem cum similiter dum degradati reconciliantur, non iterum ordinentur, signum est sacerdotij gradum non amisisse, atque adeò degradatum cõsecrare posse. Et ratio id ipsum elucidat. Potestas enim consecrandi eucharistiam ad sacerdotalis characterem ordinis attinet, character verò quilibet, vt proprio loco dictum est, quia cum consecratione datur, indelebilis est sicut omnes quarumcũque rerum consecrationes perpetuę sunt, neque amitti, neque iterari possunt: ergo in degradato permanet character, atque adeò eius consecratio erit valida. Et confirmatur authoritate Augustini eodem libr. 2. citato contra Parmenianum, vbi ait, vtrumque (scilicèt, baptismus & ordo) sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: illud, scilicèt, cùm baptizatur, istud cùm ordinatur: ideoque nõ licèt à catholi Conclusio.

tholicis vtrunque iterari. Ex quo fit, vt character ordinis perinde atque baptismi sit indelebilis. ¶ Circa hos duos articulos dubium est non dissimulandum, quod ex solutione tertij argumenti articuli præcedentis ortum habet: videlicet, vtrùm sacrificium istorum, qui sunt ab ecclesia præcisi, licèt nihil illis prosit, prosit tamen alijs pro quibus offertur. Apparet enim ex verbis Sanct. Thomæ colligi, vt nihil prorsus proficiat. Ait, inquàm, preces nomine ecclesiæ in missa fieri, & ideo in hæreticis & alijs præcisis nullius esse efficaciæ. Secundò id vehementiùs confirmatur: quia ecclesia non intendit per illos sacrificium offerre, quicquid sit de consecratione sacramenti, quæ fit in persona Christi: ergo qua ratione est sacrificium nullius valoris est. Tertiò. Qui sacrificium ab hæreticis offerri petunt, aut à degradatis & schismaticis, & qui eorum sacrificijs intersunt, peccant: ergo neq; illis vllo modo est fructuosum. Quarto. Cùm Lutherani nostra irrideant sacrificia, ridiculum apparet fateri, quòd cùm pro nobis offerant quicquam prosit, præsertim illi, qui veritatem corporis & sanguinis in sacramento abnegant.

Expositio articuli.

Responsio. ¶ Certe res est dubia: nihilominùs per has distinctiones respondetur. Primùm. Certum est ipsis præcisis sacrificium, quia tunc peccat nil prodesse. Secundò. Notum quoque est eorum preces quatenus ex eorum deuotione dimanant, nullius esse efficaciæ: quia peccant offerendo. Tertio. Et id manifestum est nullum eorum, qui scientes ab eis petunt sacrificium, aut sacrificio intersunt, vllum percipere fructum: quia etiam peccant.

Dubium. ¶ Dubium ergo hûc deuoluitur. Si quis ignorans hunc sacerdotem esse Lutheranum, bona fide det ei eleemosynam pro sacrificio cui etiam interfit, & hæreticus intendens facere, quod ecclesia catholica vere cõsecret, licèt nõ credat illic esse corpus & sanguinem, vtrùm profit illi, pro quo offertur. Ad quod sub aliorum censura respondens asseruerim illis prodesse: nam quicquid fit de precibus, consecratio tamen fit in persona Christi, atque ideò in persona ecclesiæ: quia cùm character sit indelebilis, quanuis possit ecclesia prohibere vsum, non tamen tollere potestatem, quin quicunque sacerdotes eius intentione vtãtur, in eius potestate: consecrent, sumantque sacramentum: & cum in hoc sacrificij substantia cõsistat, fit vt sacrificium natura sua prosit alijs pro quibus offertur, si sint in gratia. Eadem ratione concederem, quòd etiam si hæreticus non requisitus, sed sua sponte sacrificet, intendendo quod facit ecclesia, offeratque pro Papa, pro rege, proque alijs Dei amicis, proderit illis sacrificium: nam quòd requisitus, vel sua sponte faciat, naturam sacrificij non mutat. Et quòd hæc fuerit sententia Sancti Thomæ, apparet ex articul. 6. vbi dixit, quòd missa malisacerdotis absque vlla distinctione præcisi, vel non præcisi, est fructuosa. Et in solutione tertij dixit, quòd non est mala.

Sẽtentia authoris.

¶ De precibus tamen eius est maius dubium, eo quod simpliciter in prædicta solutione in. 7. articu. ait, Sanctus Thomas, quòd orationes præcisi nullam habent efficaciam: vbi insinuat quòd illas non fundit quatenùs minister ecclesiæ, eo quòd est ab ipsa præcisus. Quare quod dixerat articu. 6. orationes sacerdotis peccatoris in missa, quatenus est minister ecclesiæ, esse fructuosas, non videtur præcisos comprehendere. Qui autem dicere vellet, quòd ecclesia præscindendo hæreticos, degradatos & alios, non potest facere quin si sacrificent, eius vtantur potestate, etiam in fundendis precibus, quanuis peccent, glossare potest dictum Sancti Thomæ, quod eorum preces nullius sunt efficaciæ, quatenus ex eorum deuotione promanant, secus quatenus eas in potestate ecclesiæ offerunt. Tametsi prior solutio gratiùs literæ Sanct. Thomæ arrideat.

De precibus malisacerdotis.

¶ Primum argumentum in præsenti articulo dicit Sanctus Thom. ex can. Quod quidam. §. Opponitur. 1. quæst. 1. cuius verba sunt. Suspenso, vel depositò sacerdote nulla ei relinquitur potestas sacrificandi, sed baptizandi, quæ etiam est in laicis, & hæreticis. Ad quod respondet, non esse dictum assertiuè, sed inquisitiuè, vt ex circunstantia literæ haberi potest. Haud enim illa verba sunt Augustini, cuius est Canon, sed Gratiani verbis Augustinis opponentis. Ex quo colligitur error glossæ Ioannis super can. Accedens dist. 50. asserentis clericum degradatum non retinere ordines nec conficere sacramentum. Glossatores enim isti quoties in ius diuinum falcem mittunt, cruentantur.

1. Argum.

Error glos. sc.

¶ Secundò arguitur. Ille qui aliquid dat potest etiam auferre: sed episcopus dat presbytero potestatem consecrandi ordinando ipsum, ergo eandem ei degradando aufert. Respondetur, q̃ episcopus illam potestatem non confert virtute propria, sed tanquam minister Dei, quã ideo tollere nequit: iuxta verbum Christi, Matthæ. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet: sicuti neque qui baptizat, potest vnquam in baptizato characterem delere. ¶ Tertiò arguitur. Sacerdos per degradationem, aut amittit pote-

2. Argum.

3. Argum.

potestatem consecrandi, aut solam executionem: non solam executionem, quia cum illam etiam excommunicatus amittat, nihil degradatio excommunicationi superadderet: ergo amittit ordinem & gradum. Respõdetur, quod per excommunicationem, cùm sit medicinalis pœna, non priuatur sacerdos executione characteris quasi in perpetuum, sed in tempus correctionis gratia: degradatio verò quæ propter enormia facinora, & potissimum propter incorrigibilitatem fit, est priuatio quædam executionis ordinum, quasi in perpetuum. Tamet si neque omnino eis occludatur regressus, si dignam egerint pœnitentiam.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis seu peccatoribus communionem recipere, & eorum missam audire.

POST eorum delictum, qui in delicto missas celebrant, sequitur de alijs qui cum illis in missa participant, vt exploretur an etiam delinquant. Ad quòd Diuus Thom. duabus conclusionibus respondet.

1. Cõclusio Prima est. Non licèt à præcisis communionem accipere, aut eorum missam audire. Probatur, quia illi, scilicet, hæretici vel schismatici, aut excommunicati, vel etiam peccatores, quãuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, tamen non ea rectè vtuntur, sed, vt proximè dictum est, peccant vtentes: quicunque autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur vnde in. 2. canonica Ioannes dicit, quòd qui dixerit ei, Aue (scilicet, hæretico) communicat operibus illius malignis: & ideò non licèt à prædictis communionem accipere, aut eorum missam audire. Hęc verò verba non intelligas, vt in superficie sonant tanquam assertam conclusionem, sed vt statim exponitur: nam cùm in priori præmissa inter alios connumerauerit etiam peccatores non præcisos, si verbum, prædictis, comprehensim omnes referret, falsa esset conclusio: quia non est peccatum sacramentum à peccatore suscipere, si non est excommunicatus. Imò collectio nõ est valida: nempe, ob id, quòd ipsi celebrando peccent, peccatũ esse eorũ, vel missam audire, vel cõmunionem accipere: quia hoc non est participare cum ipsis in crimine, quandiu ab ecclesia tolerantur. Voluit tamen S. Thom. illud verbum sic in genere præmittere, vt ius naturale insinuaret, & inde ad distinctionẽ descenderet. Differt enim, inquit, inter prædictos peccatores, q̃ hæretici, & schismatici, & degradati & excommunicati per sententiã ecclesiæ executione cõsecrãdi priuati sunt, & ideo peccant qui sacramenta ab eis recipiũt, vel eorum missam audiunt. Perspice quemadmodum ratio conclusionis non est illa generalis, quòd quia ipsi peccant celebrando, peccatum sit eorum sacris interesse, sed hæc particularis, quòd dum per sententiam ecclesiæ executione ordinum priuati sunt, simul inhibitum est alijs ne eorum missas audiant, aut communicationem accipiant.

¶ Secũda cõclusio. A peccatoribus missam audire, vel cõmunionẽ accipere, quandiu per sententiã ecclesię non sunt pręcisi, licitũ est: nam licèt sint suspensi quantũ ad se ex sententia diuina, & ideo celebrando peccent, tamẽ quo ad alios non sunt priuati sententia ecclesiæ. Cùm enim populi occultas sacerdotũ maculas ignorent, non esset eis prouidè consultum, si cohiberentur inuiti eorum sacerdotũ sacris communicare, quousque ecclesia à suo gremio illos excluderet. Id enim significat sententia euangelica, quæ neminem habet tanquã ethnicũ & publicanum quousque ecclesiã non audierit. Vnde super illud. 1. Corint. 1. Cùm huiusmodi neque cibũ sumere, ait, glossa Augustini. Hoc dicendo noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario vsurpato iudicio, sed potiùs ex lege Dei, secũdum ordinem ecclesiæ, siue vltro confessum, siue accusatum & conuictum.

2. Cõclusio

Matth. 6.

¶ Ad maiorem claritatem huius articuli adnotandum est, quod euitare peccatores duplici tenemur iure: scilicet, naturali & positiuo. Naturali, scilicet, quadruplici de causa. Vno modo ne simus eorũ fautores: nam qui alienis peccatis fauet, consentire cum eis videtur, quod Paul. ad Roma. 1. condemnat dicens. Digni sunt morte, non solùm qui faciunt, sed qui facientibus consentiunt. Imo ratione quadam ad eorum peccata concurrit. Secundo in casu correctionis fraternę, quando, scilicet, videmus, quòd separare nos ab eorum consortio prodesse possit, vt corriperentur, vt dum à familiaritate cũ publico concubinario, qui aliàs meus erat amicus, me subtraho. Tertio, ad euitandum scandalum: tenetur, enim vir honestæ famæ, maximè si est persona publica, nomini suo & honori consulere, consortia rescindendo cum hominibus corruptæ vitæ. Ac quarto, quãdo peccatum inseperet, & rempu-

Expositio articuli.

Ex cõmunicati uitandi iure naturæ quatuor de causis.

blicam inficeret: tunc enim non ſolùm ſequeſtrare nos à criminoſis tenemur, verùm & illos accuſare. Et fortaſsè D.Thomas, hæc generalia iura naturæ inſinuauit in illa generali aſſertione ante primam concluſionem: ſcilicèt, quòd à prædictis: nempe ab omnibus peccatoribus, etiam non præciſis tenemur cauere communionem recipere, & miſſas audire. Attamē quia iſti caſus plurimùm ſunt occulti, neque facilè quis iudicare valet, eſt alia particularis prohibitio de iure poſitiuo, vt à ſacrorum communione abſtineamus cum præciſis, nihilominùs eccleſia tollere non prætendit naturalia iura, quominùs quoties prædicti caſus occurrerint, ſuum teneant obligandi vigorem.

Excommunicati uitandi iure poſitiuo.

¶ Veruntamen primam concluſionem ſub illa generalitate, vt vniuerſos excommunicatos euitare teneamur. Diuus Thom. ſecundùm antiqua iura aſſeruit, quæ ſuo tempore in vſu erant: nam paulò poſt ſucceſsit Conſtantienſe concilium, & Baſilienſe, in quibus pacandis timoratis conſcientijs ſic conſultum eſt, vt excommunicatos vitare nō teneamur, niſi ſint, vel nominatim excommunicati pro quocunque crimine, vel notorij clericorum percuſſores. Cenſentur tamen nominatim excommunicati, qui de hæreſi, ſchiſmate, aut apoſtaſia condemnati ſunt, vt Lutherani, VVitcleffiſtæ &c. Item illi, qui vel nomine proprio, vel nomine dignitatis propter quancunque inobedientiam excommunicantur, vt ſi excommunicetur prætor, aut decanus Salmātinus. Quare publici excommunicati ob alia crimina, vt incendiarij, niſi nominentur, non ſunt vitandi. Et eadem ratione licèt excommunicentur participantes cum excommunicato, niſi nominētur, non ſunt excommunicati excommunicatione maiori. Sed hanc Conſtantienſem conſtitutionem ſuprà diſtinct. 1. quæſt. 5. articu. 6. latiſsimè expoſuimus. Quòd aūt ab hæreticis nec communionem recipere liceat nec eorum miſſam audire, habetur. 24. q. 1. can. Si quis dederit. niſi in mortis articulo, vt ibidem ex Auguſtino adijcitur, can. Si quem fortè. Sententia verò Gregorij. 4. libro dialogorum, quam de eiſdem cauendis hæreticis hic citat Diuus Thomas, habetur eadem cauſa. 24. quæſtio. 1. can. Cœpit. &. 1. quæſt. 1. can. Superueniente. Cauebatur & iure antiquo nequis miſſam ſacerdotis qui in publico erat concubinatu audiret, vt diſtinctione. 32. can. Nullus. habetur, quem hic Diuus Thomas citat. Eo quòd nunc publici concubinarij excommunicati erant: illi, ſcilicèt, vt ait, in ſolu. tertij Sanctus Thomas qui aut per ſententiam publicam erant condemnati, aut conuicti, quos nulla tergiuerſatio celare poterat. Non quòd non ſint alia peccata fornicatione grauiora, ſed tum quòd ad illam proniores ſunt homines, tum quod peculiari quadam fœditate ſacramentorum miniſtrum commaculat. Iam verò bona cauſa rigor ille ceſſauit, quia iudicatum eſt, tum ipſis concubinarijs occaſionem perfricandæ verecundiæ, tum & populo laqueum delinquendi inde offerri.

Qui excōmunicati hodie ſunt uitandi.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ eſt. Ait, Auguſtinus contra Petilianum. Neque in homine malo aliquis Dei fugiat ſacramenta: ſed ſacerdotes quantuncunque ſint ab eccleſia pręciſi, verum conficiunt ſacramentum: ergo non debemus ab illis fugere. Reſpondetur, quòd fugientes miſſas & communionem præciſorum, non fugimus Dei ſacramenta, ſed miniſtrorum ſordes. Quare hoſtia conſecrata ab hæretico adorāda eſt, & per alterius manus ſuſcipienda. 1. Argu.

¶ Secundò arguitur. Verum Chriſti corpus ſignum eſt, vt ſuprà diximus, corporis myſtici: ſed ſacerdos præciſus conſecrat verum corpus: ergo illud à corpore myſtico ſumendum eſt, vt ſignatum ſigno reſpondeat. Reſpondetur, vnitatem corporis myſtici fructū eſſe corporis veri percepti: qui verò indignè & contra eccleſiæ iuſſum, vel dant, vel recipiunt ſacramentum, fructu eius & gratia priuātur: & ideo illis, qui ſunt in vnitate eccleſiæ, non licèt illud à præciſis recipere. 2. Argu.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm liceat ſacerdoti omnino à conſecratione euchariſtiæ ceſſare.

Andē in calce quæſtionis quæritur de ſacerdotibus, qua obligatione ad munus cōſecrandi teneātur, vtrùm liceat eis nunquā in tota vita conſecrare. Et reſpōdet D.Tho. duabus concluſionibus. Prima. Non licet ſacerdoti omnino, hoc eſt, per totam vitam à celebratione ceſſare, etiam ſi nulla ei parœcialis eccleſiæ aut alius obligationis cura incumbat. Hanc aſſerit contra quoſdam contrarium tenentes: videlicèt, quod ſacerdos nunquam obligaretur celebrare niſi ratione curæ, quam habet ſuper fideles. Probatur primò, quia vnuſquiſq; vti gratia ſibi data tenetur cùm fuerit opportunum, ſecū dū illud. 2. Corin. 6. Hortamur ne in vacuū gratiam 1. Cōclu.

tiam Dei recipiatis: opportunitas autem sacrificium offerendi non solùm attenditur per cõparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramẽta ministrare, sed principaliter per cõparationem ad Deum, cui sacrificium offertur. Quare secluſa etiã ratione priori, propter posteriorem tenetur celebrare. Vnde Ambrosius in quadam oratione, Graue, inquit, est, quòd ad mensam tuam mundo corde & manibus innocẽtibus non venimus: sed grauius est, si dum peccata metuimus, sacrificium non reddamus.

1. Cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Videtur sacerdos, etiam si nullam habeat animarum curam, teneri in præcipuis festis celebrare, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerunt. Vnde. 2. Machabæorum. 4. aduersus quosdam sacerdotes legitur, quòd iam nõ circa altaris officia dediti erant, contempto templo & sacrificijs neglectis.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens, vti huiusmodi aliæ, quæ vel ex euangelica, vel ecclesiastica lege, vel more definiri clarè nequeunt, vix potest per certam sententiam terminari. De hac enim re nullum extat expressum præceptum, aut consuetudo, quæ sacerdotes, quibus nulla incumbit animarum cura, palàm cogat celebrare. Et condemnare rem aliquam ad peccatum mortale, vbi non extat præceptum, nonnihil præsefert temeritatis. Igitur etsi nemo sit qui neget esse peccatum saltem veniale, tam excellenti potestate conficiendi corpus & sanguinem Domini nunquam per totam vitam fungi: tamen de peccato mortali, omissa animarum cura, aut alia obligatione ratione stipendij, existimat Alexander Alensis, vt eius vtamur verbo. 4. par. quæst. 51. membr. 2. huiusmodi sacerdotes omni alia obligatione liberos, nisi à suis superioribus eis iniungatur, non peccare, licèt per totam vitam nunquam celebrent. Atque idem in præsentiarum Caietanus censet: non alia ratione, nisi quia nõ extat tale præceptũ. Atverò S. Tho. apertè videtur contrarium cẽsere, scilicet, esse peccatum mortale: nam solùm propter peccatum veniale, de quo nemo dubitare poterat, nunquam tã seriò mouisset quæstionem, definissetque adeò quòd sacerdos tenetur, saltem in præcipuis festis, celebrare, atq; illis maximè, quibus populus communicare consueuit, vbi cẽsura peccati mortalis insinuatur. Idemque tenet Ricardus præsenti distinctione, articulo. 1. quæstio. 2. & Durandus & Paludanus quæstione itidem. 2. & Syluester verbo Missa. 1. §. 7. Atque alij Summistæ. Et re vera ratio Sanct. Thomæ bene perpensa vrgere videtur. Dedit enim Christus potestatem consecrandi sacerdotibus vniuersis per characterem sacerdotalem, secluſa quacunque iurisdictione & cura animarum vt in memoriã suæ passionis ea vterentur, dicens: Hoc facite in meam commemorationem: vbi non tantum consilium, sed præceptum, vt suprà diximus, designatur, ergo ipsa natura rei admonet, vt aliquando teneantur id in eius honorem facere, ne gratiam Dei in vacuum recepisse videantur. Cui accedit & parabola euangelica talentorum Matth. 26. & Luc. 19. qua seruus nequàm insimulatur in sudario talentum reposuisse, & ob id quod nunquã illo vsus fuerat, iussus fuit mitti in tenebras exteriores. Item quia vox populi vox Dei & naturæ est, & sacerdotes nunquam celebrantes pessimè apud totam rempublicam audiunt, grauéque scandalũ dant, & in suspicionem veniunt aliquo teneri impedimẽto, quod obex sit gratiæ. Nam, vt postremam adhibeamus rationem, vix sacerdos, qui nullum habet impedimentum, cessare per totam vitam potest à sacrificio, qui non censeatur diuini sui ordinis & facultatis contemptor, dicẽte Ambrosio, Graue est, si dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus. Præsertim cum facultas hæc celebrandi tam sit in ecclesia sublimis, & quę tam facili negotio & absque vllo dispendio & cũ maximo oblectamento & fructu vsui mandari potest. Certè vix mihi aliud persuaderi posset, quàm quòd sit sacerdoti peccatum mortale nunquã celebrare.

¶ At verò cùm sit affirmatiuum præceptum, designandum est tempus, quo obligat. Id ergo Sanct. Thom. tantùm declarat esse festa præcipua. Sed tamen subdens, maximè in illis, in quibus fideles communicare consueuerunt, videtur non obligare nisi in solo festo paschatis. Et certè dies illa omnium est rei illi aptissima. Attamẽ hac ratione videtur præceptum minium extenuasse, sanè cum nihil sacerdotibus præ secularibus iniunxerit. Arbitror ergo, quòd non alluſit ad solum nouum communicandi præceptum, sed ad priscorum morem quando populus in festo Natiuitatis, & Paschatis, & Pentecostes communicabat.

Quo tẽpore sacerdotes obligentur celebrare.

Resolutio.

Concludendum ergo sub vehementi coniectura est, vt sacerdotes, secluſo impedimento, tribus saltem hisce diebus teneantur consecrare, vel saltem alijs ter vel quater in anno: dolens enim pontifex cap. Dolentes. de celebra. missa. eos reprehendit sacerdotes, qui missarum solennia vix celebrant quater in anno. Quapropter qui aliquando celebrat, non cogitur sub pœna peccati mortalis illis signante

ter paſchalibus feſtis celebrare: ſatis enim habet præceptum eccleſiæ ſeruare de communicando in paſchate. Hæc autem de præcepti vinculo hactenus dicta ſint. Nam ſacerdotes non crebro celebrantes, ſuo non ſunt nomine digni.

1. Argum. ¶ Primum argumentum Sanct. Thomæ eſt. Ad officium ſacerdotis non ſolùm euchariſtiã celebrare, verùm & alia pertinet miniſtrare ſacramenta: ſacerdos autem non tenetur alia miniſtrare, niſi propter animarum curam: ergo neque conſecrare. Negatur conſequentia propter diſcrimen: quoniam alia ſacramenta perficiuntur in vſu fidelium, quę ideo ſacerdos, quẽ eorum cura non tangit, adminiſtrare non tenetur, ſicut neque hoc ipſum alijs dare. Celebrare verò, conſiſtit in conſecratione euchariſtiæ in qua ſacrificium Deo offertur, ad quod ſacerdos ex ſui ordinis officio obligatur.

2. argum. ¶ Secundò arguitur. Sũt aliqui ſacerdotes peccati reatu, aut excommunicationis ſententia irretiti, qui ideo celebrare non tenentur, alioquin perplexi eſſent, cùm etiam celebrando peccent. Reſpondetur, quòd ſi ſunt ſententia eccleſiæ præciſi, & per eos non ſtat quominus recõcilientur, ceſſando non peccant: quia legitimo arcentur impedimento. Si verò ſolum peccatũ mortale eos cohibet, non excuſantur, ſi nunquam celebrent. Neque tamen ſunt perplexi: quoniam pœnitentiam agere poſſunt.

¶ Tertio arguitur. Sacerdotalis dignitas per ſubſequentem infirmitatem non perditur, vt eſt in can. Gelaſij, Precepta. 55. diſtinct. vbi, ait. Præcepta canonica ſicut non patiuntur venire ad ſacerdotium debiles corpore, ita ſi quis in eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus, amittere non poteſt quod tempore ſuæ ſynceritatis accepit: contingit autem quandoque vt ſacerdotes defectus aliquos incurrant, ex quibus à celebratione impediũtur, ſicut eſt lepra, & morbus caducus. &c. ergo illi non tenentur. Reſpondetur, quòd nulla ægritudo, aut plaga ſacerdotali ordini ſuperueniens eum tollit, ſed executionem quandoque inhibet conſecrandi, vt ſi quis oculis, aut digitis, aut lingua priuetur. Intellige, niſi per diſpenſationem, per quã cæci conſecrare poſſunt, quod, vt ſuprà dixi, ego vidi. Quandoque item propter periculum, vt ſi quis cardiam ſeu morbum caducum, aut mentis alienationem patiatur. Quandoque rurſum propter abominationẽ, vt patet de leproſo, qui publicè non poteſt conſecrare: poteſt id tamen occultè, niſi lepra eo vſque inualuerit, vt per membrorum corroſionem eum ineptũ reddiderit.

QVÆSTIO SECVNDA, De ritu huius ſacramenti, & ratione qua eſt ſacrificium.

Sanct. Thom. 3. part. quæſt. 83.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in hoc ſacramento Chriſtus immoletur.

POST miniſtrorum conſiderationem ſequitur de ritu huius ſacramẽti. Et quia ritus ad modum ſacrificandi attinet, & ratio ſacrificij eſt immolatio Chriſti, quæritur primo, vtrũ in hoc ſacramento Chriſtus immoletur. Et reſpondetur duabus concluſionibus. Prima. Celebratio huius ſacramenti dicitur immolatio Chriſti. 1. Cõcl. Probatur primò authoritate Auguſtiniin libro Sẽtentiarum Proſperi, quæ refertur cã. Semel immolatus, de conſecratio. diſtinctio. 2. vbi, ait. Semel immolatus eſt in ſemetipſo Chriſtus, & tamen quotidie immolatur in ſacramento. Deinde ſubiungitur ratio duplex. Prima. Imagines, vt ad Simplicium author eſt idem Auguſt. earum rerum nominibus appellari ſolent, quarũ ſunt imagines, ſicut dum aulea depicta intuentes dicimus, Ecce Herculem, aut Ciceronem: celebratio autem huius ſacramenti, vt ſuprà dictum eſt, imago quædam eſt paſsionem Chriſti repræſentans, quę fuit vera eius immolatio: ergo hoc ſacramẽtum meritò immolatio Chriſti nuncupatur. Vnde ſuper epiſtolam ad Hebreos Ambroſius, cuius authoritas refertur can. In Chriſto. eadem diſtinctio. In Chriſto, inquit, ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens: quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? ſcilicèt, ad recordationem mortis eius. Secunda ratio ſumitur ex effectu ſacramenti. Per hoc enim ſacramentum participes efficimur fructus Dominicæ paſsionis, vnde in quadam dominicali oratione ſecreta dicitur: Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur: exerceri autem opus illud eſt quodammodo Chriſtum immolari. 2. Cõcl. ¶ Secunda concluſio. Priori ratione etiam vetuſta ſacrificia dici

dici poterant Christi immolationes,quasi eius mortis repræsentationes: vt videre est in occisis animalibus,potissimè in esu agni,& in sacrificio, quo Abraham charum filium immolare parabat. At verò secundo modo huic sacramẽto proprium est,vt in eius celebratione Christus immoletur. Atque adeò hoc longe magis propriè sacrificium est.

Expositio articuli. ¶Hic ergo oportunus tandem locus est, quo peculiarem excellentiam huius sacramenti ab initio hucusque crebrò insinuatam perpendamus:nempe, quo discutiamus quemadmodũ non modò,vti cætera,sacramẽtum sit, verùm & pariter sacrificium. Et quo hæreticorum veneficam perfidiam primum omnium retundamus, Witcleff,vt.2.tomo de sacram.ca. 31.&. 32.apud Waldensem videre est,hanc cœpit veritatem inficiari, & labefactare. In eius verò

Lutherus. perfidiam suus assecla Lutherus in libello illo blasphemo de abroganda missa priuata subscribens,ait. Missæ,quas sacrificia vocant, summa sunt idololatria,& impietas. Imò missarũ vsum nomine sacrificiorum & sacerdotum titulo tenere,est negare Christum. Similibus nãque scommatibus solet sanctam ecclesiam respergere. Contra eum de hac re Iodocus libro. 2.de officio missæ cap. 10.& infra, non indoctè disserit. Stat ergo firma orthodoxaque cõ

Conclusio. catholica. clusio, sacrosanctum eucharistiæ mysterium non tantum sacramentum existere; verũ etiã sacrificium,idemque si legitimam sacrificij rationem spectes,christicolis vnicum.

1. Argum. ¶Atqui inde primum aduersus hæreticos argumentum ducitur, vt supra de sacerdotibus arguebamus. Omnis respublica, seu naturæ legem,seu scriptã retrospicias,hisce tribus, sacrificijs.s.sacerdotibus & legibus,semper fundata fuit,sarta,& tecta. Nẽpe, vt Dei cuiuspiam notitia,seu veri,seu falsi(quos plurimos idololatræ confingebant)proposita, illico propria sacrificia,templa & aras statuerent,proprioque subinde sacerdotes & pontifices, qui sacris præsiderent,ac deinde leges conderent, quibus eadem respublica salua cõsisteret. Fuit enim hoc naturale lumen hominum mẽtibus semper innatum,vt per sacrificia protestaretur, Deum esse omnium rerum principium, à quo bona cuncta dimanant,atque adeò finem, quò sunt omnia referẽda:iuxta illud. 1. Paralipome.29. Tua sunt omnia,& quæ de manu tua accepimus,dedimus tibi. Huiusmodi ergo ritum nõ modò prophanæ historiæ vbique memoriæ produnt, verùm & sacra pagina nobis tradit, vt de Abel. Noe, Abraham, Isaac, & Iacob contestatur. Quorum ideo patrum sacrificia ecclesia sanxit, vt in canone commemorarentur,eo quod omnia fuerint sacrificij nostri prognostica. Mox & totum negotium scriptæ legis in sacrificijs & victimis immolandis versabatur, iuxta verbum Domini Exod.5. ad Pharaonem. Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. Quare post infandum vituli sacrificium,tria sacrificiorum genera illis instituit: nempe, holocaustum in reuerentiam & honorem diuinæ maiestatis. Deinde & placabilem victimam ad satisfaciendum pro peccatis & complacandum Deum. Et tertiò hostiam pacificam, quæ in gratiarum actionem pro susceptis beneficijs offerebatur. Igitur cum lex illa vmbratilis suis esset instructa sacrificijs,blasphema hæresis est,negare legem nostram gratiæ & veritatis,quæ in summa religione,& Dei cultu versatur, proprio sacrificio exornari.

Tria ueterum sacrificiorum genera.

¶Sed ecce commentum, quo Lutherani veritatem hanc recutere moliuntur. Aiunt, inquã, cunctis illis sacrificiorum vmbris vnicum Christi in cruce respondere. Idque testimonio Apostoli ad Hebræ. 10. (quod est hìc primum argumentum S. Thomæ) adstruere pergunt. Ait,enim illic Paulus, quòd cum sacerdos vetus singulis annis intraret propitiatorium ad offerendum pro peccatis,quia illa sacrificia ad veram expiationem non sufficiebãt,Christus: ingrediens in mundum, ait,Patri illud Psalmi. 39. Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi, (quo,scilicet, tibi legitimum sacrificium offerrem,) Et subdit Apostolus,quod vnam pro peccatis obtulit hostiam, vna enim, inquit, oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Igitur cum Christus. vt idem Apostolus ad Roma. 6. ait, iam non moriatur, quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel, colligunt hæretici, nos qui profitemur Christum quotidie immolare,blasphemos esse in ipsum, quasi vna eius mors non satis pro cunctis peccatis fecerit,cum dicat Ioannes in sua canonica, pro omnibus totius mundi satisfeciſſe. Ad hoc autem cauillum respondentes, planè confitemur vnicum sacrificium Christi sufficiens in redemptionem fuisse omnibus, qui eius membra efficiũtur. Quapropter quotidianum nostrum missæ non est aliud ab illo distinctum, sed idem prorsus. Vnde Ambrosius loco supra citato can. In Christo.de consecra.distinct.2. Vna est inquit,hostia,(quam,scilicet. Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ: quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Hactenus ille, iuxta

Lutheranorũ cõmẽtũ. 1. Argum.

Ambro.

ver-

verbum ipſius Chriſti. Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Immolatur ergo hîc Chriſtus, vt dixit S. Tho. in prima ratione: quia eſt repræſentatio illius paſsionis.

Secũdũ hæreticorum argumẽtũ. ¶ Exurgunt autem in nos hoc pacto hæretici. Sequeretur, inquiunt, quòd etiam dum feſtum natiuitatis celebramus, eadem ratione deberemus fateri, quòd tunc ſingulis annis naſcitur Chriſtus, & dum feſtum feriamur reſurrectionis, aut aſcẽſionis, quòd eadem die quotannis reſurgit, & aſcendit in cœlum: nam pariter illis feſtis illas commemoramus hiſtorias. Aperta tamen eſt argumenti verſutia. Aliud enim eſt hiſtoriam aliquam pſalmis, & hymnis commemorare, & feſtum in eius honorem colere, quod facimus in Chriſti ſolennitatibus: aliud verò re ipſa geſta perſonam Chriſti & eius paſsionẽ referre, quod in miſſa facimus. Sicut aliud eſt feſtum celebrare in memoriam Abrahæ dum voluit filium immolare, & aliud comœdiam illius agere, ſicuti fit comœdia Plauti, aut Terentij: hoc enim pacto in miſſa ſacerdos perſonam Chriſti indutus, eius paſſionem re ipſa refert. Accipe diuerſa exempla. In die veneris ſancta Hymnis, pſalmis & ieiunio celebramus priori modo paſsionem Chriſti, vt, ait, Auguſtin. de conſecratio. diſtinct. 2. can. Semel Chriſtus, ſed in miſſa ſecũdo modo, vt illico ſubiungit, can. Semel immolatus. Sed rogas. Nunquid in baptiſmo quoque repreſentamus paſsionem Chriſti? Reſpondetur, repræſentare quidem, ſed longè aliter, Eſt enim illa repræſentatio, quia conſepelimur cum illo per baptiſmum in morte, vt, ait, Paulus, dum per eiuſdem gratiam ſacramenti extinguuntur noſtra peccata. Hic verò præter gratiam, quam ſuſcipientes recipiunt, offerentes referunt quaſi imaginem ipſius paſsionis.

3. Obiectio ¶ At tertiò argumentantur. Poſtquàm Chriſtus ſemel ſufficiens ſacrificium obtulit, quid nam rationis expoſtulabat, vt quotidie iteretur? Reſpondetur, primam rationem eſſe, quòd religio cuiuſcunq; legis id expoſcit, vt toto tẽporis curriculo, quo eadem religio durat, ſuos habeat ſacerdotes, ſuumq; perinde iuge ſacrificium, quod quotidie frequentando Deum ſuũ colat, cui eadem eſt dicata religio. Alioqui ſurda eſſet & ſterilis, vt apud Lutheranos, nec ſine lachrymis, conſpicitur. Nam cùm tota eorum religio non ſit niſi concionari populo abſque vlla pſalmorum muſica, ſacrificiorumque oblatione, muti viuere videntur, ieiuni & ſurdi. Atque in huiuſce rei figuram in lege Moſayca præter paſchalem agnum, qui Exodi. 12. ſemel in anno immolari iubebatur, præcipiebatur, vt ſingulis diebus duo agniculi immaculati quotidie offerrentur in holocauſtũ ſempiternum, vt Nume. 28. refertur. Secunda verò ratio eiuſmodi quotidiani ſacrificij eſt maximè adnotãda, quòd licèt ſacrificio ſuo Chriſtus in ara crucis quantum ad ſufficientiam pro vniuerſis noſtris delictis & criminibus ſatisfecerit, tamen quantum ad efficaciam nulli, niſi taxatè ſecundum ſuam diſpoſitionem, vel ſacramentalem menſuram participatur. Et ideo ſicut nobis opus eſt poſtquàm in gratiam Dei recepti ſumus opera ſatisfactoria exhibere, quibus eandem paſsionem fœcundiùs in dies participemus: ita, imò potiſsimè, hoc ſacrificium nobis erat maximè operæpretium ad ſatisfaciendũ. Atque hûc attinet ſecũda ratio S. Thom. vide licèt, q̃ per hoc ſacramentum participes efficimur paſsionis Chriſti. Nã etſi per gratiam baptiſmi & aliorum ſacramentorum participes itidem eiuſdem paſsionis efficiamur, tamen in euchariſtia non ſolùm gratia ſuſcipiẽtes ratione ſacramenti infunduntur, verùm offerentes per hoc myſterium qua ratione eſt ſacrificiũ, oblatione ipſa & merentur & ſatisfaciunt. Ita que ſicut Chriſtus in cruce & meruit & ſatisfecit nobis: ita & offerentes per hoc ſacrificium quo ipſa applicatur paſsio, & merentur & ſatisfaciunt. At quia Lutherani huiuſmodi noſtras ſatisfactiones ab eccleſia relegare & proſcribere contendunt, inde & in hoc ſacrilegiũ collapſi ſunt, vt miſſam negent eſſe ſacrificiũ. Accedit demum & figura Melchiſedec, ſecundùm cuius ordinem & Pſalmiſta & Apoſtolus Chriſtum, aiunt fuiſſe ſacerdotem: cùm enim ſacrificium ille in pane & vino obtulerit, & Chriſtus in cruce non niſi ſub figura carnis & ſanguinis ſeſe tradiderit, reſtabat, vt ſub ſpecie bus panis & vini ſe identidem offerendum nobis relinqueret. ¶ Poſtremò deniq; veritas hæc noſtra confirmatur. Qui negant hoc ſacramentum altaris, ſacrificium eſſe Chriſtianorum, nullum eis relinquũt proprium, per quod ſuam religionem more & vſu colant: nam oblationes panis & vini, carnium & ceræ non ſunt propria noſtra ſacrificia: tũ quòd ante legem euangelicam etiam erant inter gentes, tũ quòd laici eadem offerentes non ſunt ſacerdotes. At verò Lutherani, vt nullos admittunt ſacerdotes, ita neque vllum peculiare ſacrificium, præter opera virtutum, quæ vniuerſis mortalibus ſunt communia, ſed omnem religionem de medio ſublatam contendunt. ¶ Teſtimonia autem ſanctorum patrum ſuperuacaneum eſt percenſere, adeò ſunt multa eademque patentia. Satis eſt illud Augu. lib. 10. de ciuitate Dei cap.

Ratio adnotanda.

Melchiſedec.

Lutherana religio.

Figura ueſtus.

Sanctorum teſtimonia.

cap.20.vbi concludit dicens. Per hoc & sacerdos est ipse offerens,ipse & oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianum esse voluit ecclesiæ sacrificium:cùm ipsius corporis ipse sit caput,& ipsius capitis ipse sit corpus, tam ipsa per ipsum,quàm ipse per ipsam suetus offerri. In cuius verba Innocentius tertius in concilio Lateranensi cap.Firmiter.de summa Trinit. & fide catho.subscribens. Vna,inquit,est vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur,in qua idem ipse sacerdos est sacrificiū Iesus Christus,cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub specie panis & vini veraciter continetur.

Firmiter

¶Vnde vt,ait.S.Tho.in solutionibus secundi & tertij argumenti,sicut Christus in cruce immolatus est,inqua,vt ad Ephe.5.ait Apostolus, tradidit semetipsum oblationē & hostiā Deo in odorem suauitatis:ita quia sacramētum hoc imago passionis est,altare locum habet crucis. Et sicuti(vt,ait,Augu.lib.4.De trinita.)in immolatione Christi idē est sacerdos & hostia:ita & in altari sacerdos gerens personā Christi ipsius verba ad ipsius corpus cōsecrandū pronūciat.¶Celsitudinē ergo mysterij mente attentissima contēplemur. Sacrificiū est munus illud,quod Deo de ijs repēdimus, quæ de manu sua accepimus. Quod autē nobis summū beneficiū contulit,ipsissimus fuit vnigenitus eius filius.Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.Eundemq;,& qui nobis esset & in mundo legislator, & in cruce redemptor,& in sacramento pastus, & in cœlo præmiū. Igitur quia nos soluendo nō eramus, nihil enim quod pro tā cumulatis beneficijs retribueremus,in nobis erat.(Quis enim prior, vt,ait,Paulus Romano.11. id est, tanquam de suo dedit illi?)diuina fuit nobis ratione consultum,vt ipse idem redemptor se nobis in sacrificium relinqueret,vt nihil minus pro immensis illis beneficijs patri redderemus, quàm eundē ipsum,qui hæc omnia nobis factus est: videlicet,vt posset à nobis & in reuerentiam diuinæ maiestatis tanquàm holocaustum offerri: & ad nostra piacula expianda tanquàm propitia victima immolari,atq; adeò esset nobis pro gratiarū actione apud Deum hostia pacifica. Id quod Dauid in Psalmo præcātasse videtur, vbi ait.Quid retribuam Domino pro omnibus quæ tribuit mihi? calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.

Dubiū & 3. argum. S.thom.

Mirrij ofiendo.

Ibid.3.

¶ Quo ergo rem iam cum catholicis agamus, rationes sacramenti & sacrificij in hoc diuino mysterio sic dignoscuntur: quòd cùm sacramentum sit sacræ rei signum, quam vel in se continet vel vsu efficit, ratio huius sacramenti in consecratione perficitur,sacrificium autem est quod Deo offertur,quare ratio eius in oblatione cōsistit. Vnde dum in pyxide asseruatur aut infirmo in domum defertur,sacramentum est,non sacrificium.Ex quo fit nec baptismum nec reliqua sacramenta vllatenus esse sacrificia,quia non sunt hostiæ Deo oblatæ. Quare hoc non qua ratione est sacramentum,sed qua est sacrificium tanta indumentorum, ornamentorum,precum,& cæremoniarum,& cantionum,solennitate celebratur.

Differencia sacramenti & sacrificij.

¶Sed rogas. Nunquid in sola oblatione tota ratio sacrificij posita est? Respondetur. Non prorsus, nam cùm id quod offertur sit corpus & sanguis, fit vt eorum consecratio, quæ vt offerantur fit, sic fit forma sacramenti, vt pariter ad sacrificium pertineat. Quare priùs fit oblatio materiæ consecrandæ, dum dicitur, Suscipe Domine sancte pater hanc oblationem, &c. Deinde supplices rogamus, vti accepta habeat & benedicat nostra sacrificia illibata. Et tandem post consecrationem memores passionis aliorumque beneficiorum offerimus hostiam puram, sanctam, &c. Quinuerò & sumptio corporis & sanguinis potissimùm ad sacrificium attinet. Illic enim ratio immolationis perficitur, immolatio nanque idem est quod sacrificatio, nempe,animalis occisio,à mola,id est,farre,quo victima inspergebatur. Mors autem Christi non representatur in consecratione, imò consecratur, vt immoletur, dum consumitur, nā illa est mortis & sepulturæ Christi effigies. Et in sumptione sanguinis adhibetur imago effusionis eius.

Dubiū bonum.

Immolari.

¶ Quocirca si post consecrationem sacerdos sacramenta non sumeret, sacrificium relinqueretur truncum & imperfectum, neque effectum sacrificij plenum haberet. Ob idque, scilicet, quia sumptio vtriusque formæ ad essentiam sacrificij attinet, tantæ fuit curæ ecclesiæ, vt nunquàm sacerdos consecraret, quin vtranque sumeret. Non ergo sacramentum & sacrificium tanquàm contraria distinguuntur, imò consecratio & vsus sacramenti, adhibita oblatione, rationem integrat sacrificij. Quapropter etiam populus, qui sacris assistens sanctam suscipit communionem per ipsam etiam sumptionem suo ordine & gradu sacrificat. ¶ Et quemadmodum hoc eucharistiæ mysterium quatenus sacramentum est,vt distinct. 8. prædiximus, sua habet propria nomina, dicitur enim synaxis, hoc est, communio, & viaticum,& eucharistia: sic &

Nota.

inquā-

in quantum ſacrificium, dicitur Miſſa, quam quidem vocem, ſunt quibus placeat, eſſe latinā, vt dicatur quaſi miſsio, vt cùm in fine diaconus, ait, Ite, miſſa eſt, idem ſit, quod, Ite miſſio eſt, ſicut dimittitur concio dum ſermo vel lectio finitur. Hæc autem ſignificatio non videtur rei conſona, imò quantum coniectura aſſequi poſſum, verbum illud originem duxit ex primitiua eccleſia, quādo catechumeni non recipiebātur ad ſacra, ſed in feſtis præcipuis admittebantur ad lectiones epiſtolæ & euangelij, & tunc ante offertorium iubebantur exire, vt, ait, Diony. de eccleſ. hierar. cap. 3. canēte diacono, Ite miſſa eſt, hoc eſt, ſacra oblatio incipitur cui vobis intereſſe nō licèt. Ait enim Iſidorus in li. de officijs & Remig. in lib. de offi. miſſæ, vbi Iſidorū citat, q̄ miſſa dicta eſt ab emittēdo, eo quòd ante conſecrationē dicendum eſt à diacono poſt euangelium, ſi quis catechumenus eſt procedat foras. Atq; inde ſuſpicor relictū eſſe, vt idem verbum dicatur in fine miſſæ in præcipuis feſtis, putà quibus canitur, Gloria, ſed tamen in contrario ſenſu: ſcilicèt, Miſſa perfecta eſt. Hugoli. 1, de ſacramen. par. 8. cap. 14. Miſſa, inquit, dicitur hoſtia & oblatio, quæ per ſacerdotem, qui inter Deum & populum, mediator eſt, ad Deum tranſmittitur, quā opinionem art. ſequenti amplectitur. Sanct. Tho. Vtcunque tamen ſit, certum eſt miſſam idem eſſe quod ſacrificij oblationem. Quod quidem nomen non immeritò alij dicunt eſſe Hebraicum. Nam vbi Hieronymus Deuter. 16. trāſtulit, oblationem ſpontaneam, Hebraicè legitur, miſſam, & alibi crebrò in Leuiti. Alijs verò ob id non apparet eſſe Hebræum, quòd effigiem magis habeat Latinam quàm Hebræam. Attamē cauſa huius eſt, quòd Hebraicus character, çamach. ratione puncti daghues, non poteſt aptius Latinè reddi quàm per geminū. S. Vnde ſicut procion ſine puncto Latinè dicimus ſion, ita pro micça dicimus miſſa. Quicquid tamen ſit nomen eſt, nō modò inter ſanctos patres creberrimum, verùm & in eccleſia celeberrimum, pro eò quod eſt ſacrificij oblatio. Imò iam vſus obtinuit, vt omnes ſacramenti ſolennitates nimirum lectiones epiſtolarum & euāgeliorum & orationes comprehenſim ſignificet, vt. c. miſſas totas, legitur. & can. In ſacramē torum oblationibus quæ inter miſſarum ſolennia Domino offeruntur, de conſecra. diſt. 2. & can, Iacobus. diſtin. 1. ¶ Per hæc tandē ea quæ quæſt. proxima art. 6. & diſt. 11. q. 2. art. 5. inde ciſa reliquimus, facili negotio clareſcunt. Hæc autem ſunt tria: quorum primum attinet ad effectus, & valorem ſacrificij, ſecundum ad offerētes, ac tertium ad eos pro quibus offertur.

Tria dubia

Effectus enim ſacramenti quatenus ſacramentum eſt, per ſolam eius ſumptionem recipitur, qui quidem eſt gratia gratum faciens, qua vita ſpiritualis alitur & nutritur. Effectus autem quatenus eſt ſacrificiū pari modo eſt duplex, vt quatenus eſt ſacramētū, ſcilicèt virtute operis operantis: nempe, deuotionis & orationis ſacrificantis, & virtute operis (quod aiunt) operati, hoc eſt, virtute hoſtiæ, & victimæ quæ offertur, ſicut in ſacramento virtute ſacramenti, quod ſuſcipitur. Ille ergo ſecundus effectus obtinetur per oblationem, conſecrationem, & ſumptionem, vt explicatum eſt: quoniam ex iſtis ſacrificium integratur. ¶ Offerentes autē ſunt in triplici gradu. Primū eſt ſacerdos, qui immediate, hoc eſt per ſe tanquā publicus eccleſiæ miniſter ſacramētū cōſecrat, offert & cō ſumit, propriam Chriſti perſonam repræſentans. Generaliſsimè verò & mediatè, hoc eſt, per ſacerdotem offert totus Chriſtianus populus, qui quodammodo ſingulas miſſas offerūt, iuxta verbum Domini. Exodi. 5. Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto. Et Leuitici. 23. & Numer. 28. populus ipſe iubebatur ſacrificia offerre, id tamen faciebat per manus ſacerdotum, ſicut modo Chriſtianus populus, iuxta verbum citati canonis Alexandri. 2. q. 1. ipſi ſacerdotes pro populo interpellant, & pec cata populi comedunt. Particulariùs verò, ſed tamen etiam quodammodo generaliter, offerunt omnes, qui aliquem ſpecialem actū circa hoc ſacrificiū exercent, vt circū ſtantes, quorū ideo generaliter fit in can. mentio, tametſi inter illos ſint gradus: nam principalius & ſpecialiùs miniſtri altaris offerunt, & chorus q̄ plebs. Item illi, qui ſacerdoti celebrāti alimenta & ſubſidia miniſtrant. Quare in miſſa plebani curati totus populus parœciæ offert, & in miſſa epiſcopi tota diœceſis. Specialiſsimè tamen offerunt illi, qui peculiarem eleemoſynam in hanc miſſam conferunt, vt p ſe & ſuis offeratur. Illi autem pro quibus offertur, & non offerunt, ſunt defuncti, atque illæ perſonæ pro quibus, licèt nihil ſubſidij contulerint, nec ſunt præſentes, tamen ſacerdos ſua ſponte ſacrificium offert. Defuncti verò cùm non ſint eccleſiæ militantis, cuius eſt hoc ſacrificium, non offerunt, niſi largo modo illi, qui pecuniam pro miſſarum oblatione reliquerunt. Ex quo fit conſequens, vt multi ſint & offerentes & ſimul pro quibus offertur, vt illi qui eleemoſynam largiti ſunt: & circunſtātes. Iſti ergo omes offerentes vnuſquiſque in ſuo ordine dummodò in gratia ſint, quando offerunt,

Duplex effectus ſacrificij.

Offerentes in triplici gradu.

Effectus ſacramenti.

runt, (quod eſt apprimè animaduertendum) triplici modo & via valorem & fructum ſacrificij conſequuũtur: ſcilicet, per modum meriti, per modum ſatisfactionis, & per modum impetrationis. Per modum, inquam, meriti, tam de congruo quàm de cõdigno. Merẽtur enim de congruo per hanc ſanctam oblationem ſoſpitatẽ & ſalutem corporis, & reliqua id genus ſubſidia & temporalia bona: nam & illic panẽ petimus quotidianum. Huiuſmodi nanque ca duca bona ſub merito de cõdigno non cadũt: nempe, vt certa & infallibili lege ſemper petẽtibus & merentibus concedantur, ſed prout Deus expedire nouerit tanquam remedia ſalutis animæ. Merentur præterea de condigno augmentum gratiæ, non modò per deuotionem, & orationes quas illic fundunt, ſed etiam virtute operis, ſcilicet, ratione hoſtiæ quã offerunt. Itaque ſicut offerens in gratia panem & nummos ſacerdoti, & alias largiens eleemoſynas, de condigno meretur augmentum gratiæ: ita, imò multò locupletiùs offerẽdo corpus & ſanguinem Chriſti. Ex quo fit, vt illic effectus meriti operantis cõmiſceatur cum effectu operis operati, id eſt, hoſtiæ quæ offertur.

Meritũ de congruo.

Meritũ de condigno.

Modus ſatisfactiõis.

¶ Secundum effectum offerentes adipiſcuntur per modum ſatisfactionis. Per illam ſiquidem victimam ſatisfaciunt pro pœnis delictorum: quæ ſibi quo ad culpam remiſſa ſunt. Et hæc etiam ſatisfactio fit certa & infallibili lege, ſicut in merito de condigno. Nam iſte eſt proprius effectus operis operati, id eſt, hoſtiæ oblatæ. ¶ Tertiò aſſequuntur & alios effectus per modũ impetrationis, & ſuffragij: nempe, defunctis releuationẽ tormẽtorũ purgatorij, aut prorſus liberationem, quæ nõ fit ex rigore iuſtitiæ per modũ meriti de condigno, ſed per modũ deprecationis, ſi Deus acceptauerit, & per modum applicationis ſacrificij ad ſatisfaciendum pro ipſis, etiam ſi ſingularem eleemoſynam non reliquerint. De quibus ſuffragijs infra diſt. 45. Perpẽde quantũ detrimenti patiantur, qui peccatorũ labe ſordent: omnibus enim huiuſmodi fructibus vacui ſunt.

Modus impetrationis

Offerentis dantio æſtimatur.

¶ Ex his fit conſequens omnes huiuſmodi effectus ſecundùm quantitatem deuotionis offerentis eſſe plus minuſue vberes. De ſatisfactione nanque ſupra S. Thom. q. 79. artic. 5. aſſeruit ſecundùm quantitatem deuotionis offerentis eſſe magis æſtimandam, quàm ſecundùm quantitatem rei oblatæ, quod illic expoſitum ſatis reliquimus. Multò ergo maiori ratione & augmentum gratiæ eandem offerentis deuotionem inſequitur. Et pariter impetratio, ſeu per modum meriti de congruo, ſeu per modum ſuffragij in defunctorum ſubſidium, quo offerentes ſanctiùs hoſtiam immolent & offerant, efficaciùs impetrabunt.

¶ Secundò ex ijs conſequitur, ſacrificij valorẽ, quando ſacerdos eſt in peccato, virtute ſuæ propriæ deuotionis nullum eſſe, vt quæſtio. præcedẽti art. 6. dicebamus, verùm neq; virtute deuotionis cuiuſcunq; peccatoris offerentis, ſiue offerat, quia intereſt ſacrificio, ſiue qà eleemoſynam confert. Imò verò crediderim, quòd licèt orationes & preces eccleſiæ oblatæ per malum ſacerdotem, quatenus eſt eccleſiæ miniſter, fructuoſæ ſint in miſſa, vt illic docuit. S. Thom. preces tamen laici offerentis in peccato, nulla ratione fructum adferunt apud Deum, quoniam laici propriè non ſunt miniſtri eccleſiæ tanquam ad hoc munus ordinati, & inſtituti, ſed ſolus ſacerdos per characterem. Quare virtute precis huiuſmodi laicorũ, qui peccato contaminati ſunt, neque ipſis neque verò alijs pro quibus ipſi offerunt, quicquam proderit, licèt ipſi ſatisfaciãt præcepto eccleſiæ audiendi miſſam, quod aliud eſt negotium. ¶ Ad hæc operæpretium duximus, inſignem illam quæſtionem appendere, vtrũ miſſa pro pluribus oblata tãtum ſingulis proſit, ac ſi pro vno dũtaxat offerretur. Nam etſi lib. 9. de iuſtitia & iure quæſt. 2. art. 2. eam diſcuſſerim, nũc forſan per hæc, quæ dicta ſunt tum clariùs elucebit, tum & ad veritatem exactiùs collimabitur, & compendioſiùs abſoluetur: ſunt enim de hoc duæ opiniones extremæ. Vna Scoti. quolib. 20. quæ reſpondet ſimplici ter negatiuè: ſcilicet, non tantum valere, cui vi detur Paludanus applaudere in. 4. diſtinct. 45. quæſtio. 2. & quodammodo Sylueſter verbo. Miſſa. 1. §. 9. ſcilicet, quòd ſi generaliter offert pro pluribus non tantum valet ſingulis, ſecùs ſi pro ſingulis ſingulariter. Et quidẽ ante Caietanum communi vſu tenebatur opinio Scoti. Caietanus verò ſuprà quæſt. 79. arti. 5. & explicatius quolib. 1. quæſt. 18. partẽ ſuſtinet affirmatiuam: ſcilicet, tãtum valere ſingulis oblata pro pluribus, quãtum vni oblata pro eo ſolo. Prætermiſſa ergo ratione ſacramenti, cuius effectus eſt gratia in ſuſcipiente, de qua nihil ad præſens propoſitum. In ratione ſacrificij conſiderantur & oblatio victimæ, & ſubinde preces. Atqui in oblatione, conſideratur & res ipſa oblata: nempe, victima quæ eſt corpus & ſanguis, quæ de ſe eſt infiniti valoris, & actio ipſa oblationis, conſecrationis, & ſumptionis, quæ quidem cùm ſit hominis non eſt pretij infiniti: ſacrificium enim non dicit ſolùm rem oblatã, ſed actionem offerentis. Qua-

Valor ſacrificij inuſti miniſtri.

De valore miſſæ oblatæ pro pluribus.

propter non eſt idem omnino iudiciū de oblatione, quam Chriſtus in cruce obtulit, & de noſtra. In illa enim non ſolum res oblata erat infiniti valoris, ſed actio ipſa Chriſti, quia erat perſona infinitè grata, & ideo ſacrificium illud fuit ſimpliciter infinitum, noſtrum verò non ita. Secundum eſt diſcrimen, quoniam paſsio Chriſti fuit infinita ſolùm quoad ſufficientiā, vt doctores aiunt, ſed quantum ad efficaciam, non habet effectum, niſi taxatum in quolibet ſacramento, quatenus eſt eiuſdem paſsionis inſtrumētum. Aut ſi applicetur per modum meriti ſecundùm diſpositionē hominis, quæ per ſpeciale fit auxilium Dei. Quocirca hoc ſacramentum vt ratione ſacramenti certum gradū gratiæ ex opere exhibito confert ſuſcipienti: & quatenus ſacrificium, certum habet gradū ſatisfactionis in quocunque offerēte ex opere quod vocant operatum.

Argumēta partis negatiuæ.

¶ Tunc ergo arguitur à parte negatiua, quòd non tantum proſit ſingulis ſi pro pluribus offeratur, quàm ſi offerretur, pro vno. Quò res finita in plures diſpertitur, minor vnicuilibet contingit portio: cùm ergo ſacrificio certus reſpondeat ſatisfactionis gradus, fit vt quò in plures ille diſpertitur, minus habeat vnuſquiſque. Hoc argumento loco citato abſolutè hanc concluſionem contra Caietanum ſuſtinuimus. Nunc verò re oculatiùs perpenſa, videtur mihi nonnullo indigere moderamine. Arguitur enim contra. Si opinio hæc, vt iacet, ſimpliciter eſſet vera, ſequeretur, vt quò plures offerunt, minus ſingulis obuenire ſatisfactionis ſacrificij, atque adeò conſultius eſſet ſacrificio intereſſe, cui minor intereſt miniſtrorum numerus, minorque populus, quod eſt abſurdum.

Moderatio opinionis autoris.

¶ Et ideò ad maiorem rei claritatem, notandū eſt, q̄ etſi tā ratione ſacrificij, quàm ratione ſacramenti certus taxatuſque effectus huic myſterio reſpondeat (quod certè veriſimū eſt, eo quòd vtraq; ratione eſt inſtrumentū, quo paſſio Chriſti limitato modo applicatur, & nō eſt ipſa omnino paſsio, vt à Chriſto oblata) eſt tamen diſcrimen inter rationē ſacramenti, & rationē ſacrificij, quòd ratio ſacramenti conſiſtit in receptione, quæ reducitur ad genus paſsionis, ratio verò ſacrificij in oblatione, quæ reducitur ad genus actionis. Diximus enim q̄ baptiſmus potiùs dicit paſsionem, quā actionem. Vnde quia vnum ſacramentum non percipitur niſi ab vno, nunquam confert niſi certum gradum gratiæ, licèt ille, vt dictum eſt, ex maiori diſpoſitione ſuſcipientis quodammodo creſcat. Sed tamen ex opere operato nō multiplicatur effectus niſi multiplicetur ſacramentum. Dum enim eadē aſperſione plures baptizantur: quia ſecundū numerum recipientium multiplicantur baptiſmata, fit vt ſinguli tantundem recipiant, quantū ſi vnus baptizaretur. In oblatione verò eiuſdē ſacrificij per hoc quòd plures offerant, non multiplicatur ſacrificiū: nam vnicū eſt, quod vnus ſacerdos & per eundē omnes offerūt. Nihilominus quò plures ſunt offerentes, eò valor ipſius creſcit, vt loco citato, ait, Syluеſter, quem nos in libr. de iuſtitia & iure refutauimus propter ſimilitudinem ſuam de baptiſmo, quæ non eſt valida: nam dum plures vna aſperſione baptizantur, ſacramenta multiplicantur. Nunc autem eatenus ſimilitudinem approbamus, q̄ ſicut tunc propter plures ſuſcipientes multiplicantur ſacramenta: ita & in ſacrificio quantò plures ſunt offerētes, tantò maior eſt valor ſacrificij: nō quidem in ſingulis, ſed in omnibus ſimul: quia vnuſquiſq; eandē offert hoſtiam. Quare in vnoquoque creſcit ſacrificium ſecundùm deuotionem, vt S. Tho. q. 79. nos docuit: non quidem ſecundū proportionem æqualē, vt ſi deuotio vnius ſit dupla ad deuotionem alterius, ſatisfactio itidem ſit dupla: quoniā cùm res oblata nō duplicetur, ſed ſit eadem, fructus non duplicabitur. Et cūctis deuotionibus paribus maiorem fructū ſuſcipit ſacerdos, ideo, q̄ ille ſit propriè miniſter eccleſiæ, non ſolùm propter vſum ſacramenti, quia illud ſuſcipit, verū & ratione oblationis, imò miniſter altaris, & chorus cæteris paribus, q̄ populus, quia peculiariter altario ſeruiunt. ¶ Igitur, vt ad quæſtionem reſpōdeamus. In ſacrificio cōſiderantur illi qui offerūt, & illi pro quibus offertur.

¶ Sit ergo prima concluſio. Numerus offerentium nō minuit valorem ſacrificij in ſingulis: nam vnuſquiſque offerentium perinde hoſtiā offert ac ſi nullus alius offerret: & ideo nemo alijs obſtat, vt propter alios alij ſuo munere fruſtrētur: creſcit enim, vt diximus, tūc in omnibus ſimul valor ſacrificij. Imò verò quo plures cōcurrunt, ſacrificium gratius eſt Deo & acceptius: nā cumulatæ preces facilius exaudiuntur, & ipſa conſecratio celebrior eſt. *1. Concl.*

Diſcrimen inter ſacramentū et ſacrificium.

¶ Et per hoc ad argumentū in contrariū reſpōdetur. Cōcedimus enim, q̄ ſicut ſacramēto, ita & ſacrificio ſuus reſpōdet taxatus effectus: ille tamen integer cuilibet offerenti reſpondet, ſiue ſolus offerat, ſiue cum alijs, veluti effectus ſacramenti cuilibet ſuſcipienti. *Reſpondet ad argum.*

¶ Illi autē pro quibus offertur, ſunt in duplici differētia: nā alij ſunt pro quibus ex eccleſię inſtituto generaliter offertur ſacrificiū: ſcilicet pro *Duplex differentia.*

pro papa,pro rege,pro epiſcopo & pro circũſtantibus, & pro parœcianis, qui decimas ſoluunt . Et de iſtis ſubnectitur ſecunda eadem
2.cõcluſio que ſimillima concluſio.Propter maiorem eorum numerum nemo vllo ſuo fructu: ſcilicet, ſatisfactionis & meriti defraudatur,quia generali inſtituto eccleſiæ ſingulis ſacrificium applicatur vnicuiq́ue in ſuo ordine & gradu. Quare miſſa quæ offertur in magna parœcia aut ab epiſcopo in magna diœceſi, non minùs ſingulis prodeſt,quam ſi parœcia aut diœceſis parua eſſet.

¶Alij verò ſunt pro quibus ſpecialiſsimè offertur:nam præter illam generalem applicationẽ eccleſię relicta eſt ſacerdoti facultas, vt dũ alio obligationis vinculo non tenetur:ſcilicet,animarum cura,liberè poſsit ſacrificium ſpecialiter pro hoc aut illo offerre.Et de iſta ſola oblatione quæſtio debet in dubiũ reuocari.De qua quidem Caietanus idem cenſet, quod de generali oblatione:ſcilicet, quod pro quocunq; numero offeratur,tantũdem profit ſingulis. Imò etſi pro infinitis,inquit,offerri poſſet,eundem valorem haberet in ſingulis.Sylueſter verò diſtinguit,quòd ſi oblatio fiat generatim non applicando intentionem ad hũc vel illum,ſed ad omnes in genere,non tantum prodeſt ſingulis. Si vero ſigillatim pro ſingulis offeratur, tantum prodeſt vnicuiq́ue,quãtum ſi pro vno ſo
Scotus. lo offerretur.Sed Scotus,ait,neutro modo tantum prodeſſe ſingulis . Et hoc eſt,quod nos libro de Iuſtitia & Iure, licèt non tam explicatè dicere cogitabamus.

Sententia authoris. ¶Quare & id modo explicãdo dicimus, quòd ſi plures eleemoſynam pro eodẽ ſacrificio conferant,tunc quia ſpecialem habent actum circa tale ſacrificium,cenſentur offerentes:& hac ratione nemo propter aliorũ ſocietatem, ſuo fructu aut meriti aut ſatisfactionis defraudatur.Si tamen conſiderentur quatenus ex intẽtione ſacerdotis pro illis offertur, certè crediderim minus obuenire ſingulis, quàm ſi pro vno offerretur.Et ratio eſt:quia generali intẽtione eccleſiæ non applicatur pro illis ſacrificium, ſed ſolùm ex libera intentione ſacerdotis:illi verò intentioni,quia eſt de eſſentia ſacrificij,etiam ex opere operato reſpondet certus & taxatus gradus ſatisfactionis: & ideo quantò in plures illum diſtribuat, tanto minus ſingulis obuenit. Et idem eſt ſi offerat pro alijs qui eleemoſynam non ſunt largiti. Et confirmatur. Satisfactio, quæ deuotioni ſacerdotis reſpondet,ſi inter plures ipſe diſtribuat,minus ſingulis prouenit.Quòd Caietanus cum communi omnium opinione concedit,ſed,ait, illũ effectum non deberi illis,qui eleemoſynas offerunt. Pari ergo modo effectus oblationis,& precum quem liberè ipſe vt miniſter eccleſiæ, poteſt ſingularibus perſonis applicare,eſt certus atq; adeò ſi diuidatur inter plures, minus vnuſquiſque recipit. Et cõfirmatur ſecundò. Si vnuſquiſque eorum, qui præſentes ſunt ſacrificio,& ordine ſuo offerunt, pro alijs ſingularibus offerunt, minus ſibi de ſatisfactione reſeruat:imò ſi totum alijs applicãt, nil ſibi relinquunt. Quod credo nemo negabit,licèt ſuum meritum ſibi ipſi non pereat: ergo pari ratione ſentiendum eſt de ſacerdote offerente pro ipſa parte effectus,quem præter eccleſiæ inſtitutionem ipſe liberè offerre poteſt.

Statutũ ordinis dominicani.

¶Quocirca optimè in ordine noſtro conſultũ eſt,vt pro vna miſſa non recipiãtur à pluribus eleemoſynæ,ac ſi pro vno eſſet offerenda.Primò quia eleemoſynam largientes in ſua opinione decipiuntur: quare deterrentur & abalienantur ab earum eleemoſynarum largitione. Secundò quia ſi hoc quod diximus verum eſt in rei veritate defraudantur. Tertiò,& potiſsimùm: quoniam eleemoſynæ non debent ſuſcipi pro valore ſacrificij,ſed in ſubſidium & alimentum ſacerdotum. Ob idq́ue manifeſtaria fraus eſſet tãtum eleemoſynarum pro vno ſacrificio corradere. Quapropter eadem ratione illic diximus, & nunc dicimus, q̃ poſsit forſan ſacerdos duas pitancias pro ſuo victu ſuſcipere.Duas inquam, pitancias, vt ambæ argenteum nummum, vel paululò plus non excedant. Tametſi permiſsio hæc in alio iniquo vſu fundetur:nempe,quòd epiſcopi contra ius pauperrimos ſacerdotes abſque vllo titulo ſacris initiant.Nulli enim ordinari deberent,niſi quis ſuis fructibus viuere poſſent,& qui eccleſijs ſeruire ſufficerent.Nam admittere ad ſacerdotium illos qui non niſi mendicatis eleemoſynis victitare poſſunt,nefas eſt.Quapropter qui hac ſpe mendicitatis eccleſiã ingreſsi ſunt, ſuã perferant paupertatem.

Qui ſuo ne queũt victitare patrimonio non ſunt ordinandi.

¶In calce demum articuli quæritur, vtrum ſit præceptum diuinum audiendi miſſam in diebus feſtis ſub reatu mortali. Nullum enim eiuſmodi præceptum in euangelio legitur.Cui accedit q̃ audiendi alia ſacramenta nullum extat præceptum,ſed tantùm ſuſcipiendi illi, cui incumbit . Nihilominus citra controuerſiam reſpondetur eſſe præceptum pontificium iure diuino fundatum obligans ſub reatu mortali.Et qui huic veritati reclamauerit , tanquam ſuſpectus aduerſus ſancta mandata puniendus eſt. Extat enim præceptum in Concilio Agathenſi, & admonitio in concilio Carthaginen

Præceptũ audiẽdi miſſam.

Concluſio.

ginenſi, quæ referuntur de conſecra. d. 1. cãn. Miſſas. & can. Qui die ſolenni. Quòd ſi obmurmures, illa concilia non eſſe niſi prouincialia, quæ vim non habent perſtringendi vniuerſalem eccleſiam: accedit canon Apoſtolorum. Omnes fidēles. ibidem relatus. At verò potiſſima huius veritatis ratio eſt, quòd huiuſmodi allegati canones, nō habent formā noui præcepti, ſed tanquam de re compertiſsima & à tē poribus apoſtolorum conſtitutiſsima loquuntur, quod eſt teſtimonium, præceptum hoc nunquam in eccleſia fuiſſe ambiguum, ſed more & vſu vbique cultum. Et quanuis non ſit in euangelio expreſſum, fundatur tamen in illo mandato diuino, Sabbata ſanctifices. Sanctificatio enim ſabbati ad vacandū diuinis officijs ordinatur, quod eccleſia de audienda miſſa cō ſultò interpretata eſt.

¶ Vnde ad aliud argumentum reſpondetur, diſparē eſſe aliorum ſacramētorū huiuſque ratiōnē: nam hoc nō tantùm ſacramentū, verum & ſacrificium eſt. Qua vtique de cauſa annexum habet præceptū, vt audiatur à populo, qui ſuo ordine & gradu ſacrificare tenetur.

Miſſa tota. ¶ At quia prædictus canon Miſſas. die Dominico (vbi omne feſtum ſubintelligitur) totas audiri iubet, hæſitabit quis forſan, quomodo totæ intelligantur. Reſpondetur non intelligi mathematico more, vt nulla omittatur particula (parum enim pro nihilo reputatur) ſed moraliter, vt ciuilitas habet humana. Quare ſi ab epiſtolarem ſacrā audieris, ſatisfeciſti. Admonet enim prædictus canon Apoſtolorum. vt omnes Chriſti fideles in diebus ſolennibus ſcripturas apoſtolorum & euangelia audiant. Tametſi neque tam exactè forſan monitum illud ſit intelligendum. Euangelium autē non audire non eſſet tutum. Pari modo in fine ſi poſt ſumptionē ſacramenti quis exiret, non eſſet tranſgreſsionis reus. Nam quod in dicto canone Agathenſis concilij adijcitur, quòd ſi populus ante benedictionem ſacerdotis egredi præſumpſerit, publicè ab epiſcopo confundatur, non eſt in vſu eccleſiæ, vt tanquàm præceptū ſub reatu mortali obſeruetur.

¶ Neque verò ſi quis partē vnius miſſę & reliquū alterius audierit, eſt condēnandus, quandoquidē omnia audit neceſſaria. ¶ Sed cū dicimus audire miſſam, intelligimus præſentes eſſe: nam qui in magna eccleſia ſacerdotē à longè ſpectat, licèt nō audiat, præceptum implet. Veluti qui Græcam audiret miſſam, cuius nullum verbum intelligeret. ¶ Hinc colligitur attentionem, quæ ſub præcepto neceſſaria eſt ad audiendam miſſam, non eſſe tantam quanta in officio canonico perſoluēdo requiritur, ſed ſat eſt, ꝙ ſit actus humanus. Quo circa quāuis indecentia ſint colloquia inter audiendā ſacra, nō tamē propterea transgreſsio fit præcepti. Poſſent tamē voces & cachinni in tantum prorūpere, vt per ſe eſſent pecccatū irreuerentiæ & ſcandali. Quēadmodum ſi quis ſiniſtro animo audiendi ſacrū eccleſiam adeat, quanuis illud propoſitum peccatū per ſe ſit, nihilominus ſi miſſam audiat, præceptū implet quātum ad ſubſtantiā præcepti: cauet enim peccatum omiſsionis audiendi miſſam.

Attētio in audienda miſſa.

Dubitatio. ¶ Ex his colligitur alius dubij ſolutio, vtrùm qui & miſſam tenetur audire & horas canonicas ſoluere, poſsit ſimul vtrique pręcepto ſatiſfacere? Sylueſter nanque in verb. Miſſa. 2. §. vlt. negat. Caieta. verò in opin. de valore orationis concedit. Et hanc opinionē arbitror verā: nā ſi qui Græcè audit miſſam, aut omnino ſurdus eſt non tenetur eſſe attentus, vt verborum ſenſus percipiat, nō video cur tunc non poſsit officium diuinū perſoluere. Quare & idē quicunque poterit. Itē arguitur. Vel ille qui in miſſa horas recitat vtrique præcepto ſatisfacit, vel neutri, vel alteri tantùm: non tertiū, quia nulla eſt ratio cur vni potius quàm alteri ſatisfaciat. Quòd ſi dicas neutri ſatisfacere, obuiat tibi argumentū. Quòd ſi poſtmodū horas tantum ſolueret, cenſeretur vtrique ſatisfeciſſe: ergo dum audiebat miſſam, præceptū audiendi implebat. Et pari ratione ſi poſtmodū ſacrū audiret, cenſeretur impleuiſſe vtrumque: ergo dū miſſam audiebat, ſatisfaciebat præcepto horarum, atque adeò ambobus.

Non eſt neceſſarium ſa propria feſti. ¶ Quòd autē neceſſum ſit miſſam proprij feſti audire, nulla ratione fulcitur: non enim præcipitur niſi miſſam audire, quod ad munus religionis ſufficit. Tāetſi reprehēſione ſacerdotes non careant, qui nullā rationē feſti habentes, ſatis eſſe putant quocunque feſto vnāquālibet aliam miſſam dicere.

Aliud dubium. ¶ Vnus autē ſcrupulus eſt, qui plurimos premit, vtrùm, ſcilicet, qui diploma habet pontificiū, per quod ſibi liceat tēpore interdicti ſacrū audire, teneatur illud diebus feſtis eodem tempore audire. Faciūt enim argumentū, quòd priuilegia conceduntur in fauorē, & non ad compulſionem: cū ergo tempore interdicti non habentes priuilegia non cogātur audire miſſam, ſit vt neq; priuilegiati ſint cogēdi, alioqui ſuo priuilegio conſtringerentur. Hoc autem non *Reſpon.* obſtante argumento, crediderim teneri: quoniam præceptum audiendæ miſſæ obligat omnes commodè potentes audire. Vnde ad fallaciam argumenti reſpondetur, quòd priuilegium

gium de se non obligat, sed solùm facit hominem potentē audire, atq; adeò facit eū materiā præcepti obligantis omnes potentes. Veluti siquis esset in carceribus, & prætor diebus festis potestatem illi faceret exeundi ad audiēdum sacrum, profectò teneretur.

Qui excusent ab hoc præcepto.

¶Postremo deniq; ad sedandas timoratas conscientias notandum est ab hoc præcepto, illos excusari, qui legitimo impedimento cohibentur, vt infirmi, & qui inimicitias gerit, si timet hostem sibi dari obuium, & vbi mos est virgines nobiles non prodire in publicum. Quāuis mos iste profectò non est laudabilis, maximè si id authoritatis causa & maiestatis fiat. Item si vxor à marito ob zelotypiā prohibetur, quāuis ille quandoque peccet, illa tamen parêre tenetur. Si verò mulier timet, si exeat procū eius aspectu impudicè commouendum, non ideo tenetur sua libertate priuatam, occlusam esse. Quanuis nonnunquam salubre esset charitatis consilium potiùs ab audiendo sacro abstinere, quàm hominem in barathrū turpitudinis, cōijcere.

Familiæ & ministri aliquando excusantur.

¶Illi autē, qui seruiunt, si à suis heris missam audire ob aliqua negotia gerenda prohibeantur, excusantur. Non enim ideo tenentur heros relinquere. Ipsi tamē heri sibi videant, iusta ne an illegitima causa illos impediāt. At verò si seruus præsentisceret Dominū in cōtemptum vel odiū christianismi id facere, domum teneretur tunc mutare.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.

CVM tota quæstio præsens circa hoc mysterium versetur, non quatenus sacramentum est, sed duntaxat qua ratione est sacrificiū, animaduertendum est præter eius substantiā, quæ est hostia corporis & sanguinis, sex rerum genera esse ad id solenniter celebrandū necessaria. Hæc sunt minister, deinde tempus & locus, quæ sunt duæ cuiusque actus proximæ appendices qualitates, quas circunstantias vocant. Quartum ministri indumenta, quintum verba: sextum denique cæremoniæ aliæ. s. signationes & aliæ gesticulationes. Inter hæc autē solus minister est de iure diuino ac subinde de essentia: nēpe, sacerdos, sine quo, vt dictum est, fieri nequit consecratio, de quo satis dictum est. Nam de episcopo, & diacono, hypodiacono, & minoribus ordinibus dicere ad tractatum sacramenti ordinis spectat. Cætera quinq; sunt de iure positiuo, atq; adeò non ad essentiam, sed ad solennitatem sacrificij pertinentia. De secundo ergo: scilicet, de tempore nunc quæritur, vtrū sit conuenienter institutum. Ad quod tribus conclusionibus respondetur. Prima. Tempus determinari oportuit celebrationi huius sacramenti aptum. Probatur. Duo sunt quæ in celebratione huius mysterij per totam præsentem quæstionem præ oculis habere debemus. Primum repræsentatio Dominicæ passionis, vnde fructus eius emanat. Et secundum heroicum virtutis religionisque officium, per quod eiusmodi fructus percipimus. Et ratione vtriusque condecuit tempus destinare, quo aptè fieret.

Sex requisita ad solennē missæ celebrationē.

1. Conclu.

¶Secunda conclusio. Condecens fuit vt quotidie in ecclesia regulariter celebraretur. Ait regulariter, propter emergentes casus, in quibus ratione interdicti à celebratione cessatur, vel vbi sacerdos ali non potest. Probatur ex secūda ratione sacrificij: quia fructu dominicæ passionis quotidie indigemus propter quotidianos defectus. Vnde Dominus nos petere docet Luc. 11. panem nostrum quotidianum: quod exponens August. in lib. de verbis Domini, can. non iste. de consecra. dist. 2. ait. Si quotidianus est panis, cur post annū illum sumas, quemadmodum Græci in Oriente facere consueuerūt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prodest.

2 Cōclus.

¶Tertia conclusio. Regulariter solennis missa à tertia vsq; ad nonam est in ecclesia celebranda. Probatur ex prima ratione sacrificij, quia tempore illo celebrata fuit Christi passio.

3. Cōclus.

¶Hæc quæstio de frequentatione sacramenti bipertita est: prius enim mēbrū est de frequentatione sumptionis, quæ etiam ad laicos pertinet, de quo. dis. præced. q. 1. artic. 10. diximus: alterum verò est de celebratione, vtrùm quotidie in ecclesia sit celebrandum, quod hîc disputatur. Vbi adnotandum, ꝙ quatenus sacramentum est, satis erat illud toties consecrare, quoties populo sumere esset necessarium. Sed qua parte est sacrificium, asserta est hîc secunda conclusio, ꝙ est quotidie celebrandum, eo quòd hoc sit nostræ religionis munus & cultus. Quapropter hæretici negantes esse sacrificium, subinde negāt esse quotidie celebrandū. Hæc hæresi infectus fuit Witcleff. Cuius assecla Lutherus in blasphemo illo libello de abroganda missa priuata, quasi sua temeritate legem ponens ecclesiæ, ait, satis esse si singulis Dominicis diebus & ijs solis vnica tantum eucharistia consecraretur, ad quam populus cōfluens communicaret. Contra Witcleff latissi-

Expositio articuli.

Vuitcleff, et Luther⁹

Vualdenſis Clichtoue? mè diſſerit. Walden. tomo. 3. de ſacra. tit. 4. Et cõtra Lutherum Clichtoueus in Antiluthero lib. 2. de officio miſſæ. c. 8. & 9. Et quidem Lutherus duos pernicioſos ritus intrudere in eccleſiã moliebatur. Vnũ, vt nõ niſi vna euchariſtia in hebdomada conſecraretur: alterum, vt populus toties cõmunicare cogeretur. Prior quidẽ multis nominibus pernicioſus eſt, primum contra religionẽ, nam cum hoc ſit ſacrificium Chriſtianorum propriũ, manca eſſet noſtra religio, niſi iuge haberet ſacrificiũ: iuge autem nõ eſſet niſi quotidie ſacerdos nomine publico ipſum cõſecraret, adorandumque populo exhiberet, & in ſatisfactionem pro peccatis offerret, Diurnus enim ſolaris circulus ſicut ad ſuſtinendã vitam temporalẽ quotidianam adfert neceſsitatem cibi, potus, & requiei ſomni: ita & quotidianã neceſsitatem religionis, vt ſacrificium, in quo religio conſiſtit, nomine publico quotidie celebretur. Adde: quòd ſi tantũ plebanus ſacerdos illud deberet conſecrare, reliqui priuati ſacerdotes & religioſi deberent per totã vitam ſua eſſe functione orbati. Prẽterea ſunt & frequẽtes paroeciæ multò ampliores, quã vt poſſent omnes vna hora cõcurrere, & vnum ſacramentũ cõmodè omnes adorare.

Dubium. ¶ Dubiũ autẽ eſt, vtrũ ſit obligatio ſub reatu mortali quotidie celebrare, & quinam ſint qui hoc vinculo obligentur. Primum reſpõſionis

1. Propoſi. membrum ſit, q̃ paroeci, qui curam habent animarum, ſacrum facere tenentur quoties populus audire obligatur: nam iniqua eſſet cõditio eius, qui audire cogeretur, vbi nemo dicere perſtringitur. Quod & in aliorum ſacramentorũ adminiſtratione eandem retinet veritatem. Tenentur enim paroeci ſacramenta adminiſtrare, quæ populus tenetur ſuſcipere. Quare ſaltem diebus feſtis eadem obligatione perſtringuntur, niſi legitimè fuerint impediti. In profeſtis verò diebus tenetur vnuſquiſq; pro ratione decimarum & ſtipendij vel quotidie, vel aliquando celebrare. De alijs autem liberis ſacerdotibus, licèt non deſint Canoniſtæ, qui putent teneri quotidie celebrare, vt Syluеſter verbo. Miſſa. 1. §. 7. refert, nullo tamen vel apparenti fundamento nituntur, imò queſ. præced. articul. 10. oſtendimus non teneri niſi perrarò. De eccleſijs verò cathedralibus, & collegiatis, & religioſorum conuentibus ſubditur

2. Propoſi. ſecundum reſponſionis membrum, nẽpe quòd epiſcopis & prælatis incumbit cura, ſub reatu peccati mortalis faciendi quotidie conuentualiter celebrari. Atqui hic eſt legitimus ſenſus canonis. Iteratur. de conſ. diſtin. 2. Sed idem adnotant Canoniſtæ ſuper cap. Cum creatura. de celebra. miſſa. vbi addunt, quòd quilibet cõuentus quotidie tenetur celebrare duas miſſas, alteram de feſto aut feria, atq; alteram pro defunctis. Id tamen ex capitulo illo nequaquam colligitur, ſed ſolùm damnatur negligentia celebrandi pro anniuerſarijs defunctorum. Quare ſemel in hebdomada celebrare pro defunctis ſatis eſt. Quinuero aſſertio hæc quotidie celebrandi regulariter eſt intelligẽda: nam tam exiguus eſſe poteſt conuentus, vt licèt in aliquibus profeſtis ſacrũ non fiat, non ſit mortale. At verò in ciuitate, vel in oppido populoſo vbi multæ eſſent paroeciæ, non ſatis eſſet in cathedrali ſeu collegiata quotidie celebrare, ſed neceſſe eſt in baſilicis etiam paroecialibus, ad quas populus confluere poſsit, ſacrum facere.

¶ Quibus autem ſit applicandus fructus ſacrificij & ſatisfactio, alia eſt quæſtio: nam vt arti. præcedenti diximus præter applicationem, quæ fit generaliter ab eccleſia, tenetur ſacerdos pro ſuis paroecianis à quibus decimas, vel ſtipendium ſumit, applicare. Quare tunc non poteſt ſacrificium alijs illud tribuere. Nihilominùs tamen ſemper ei reſeruatur aliqua fructus portio, quam poteſt, ſicut cæteri offerentes, cui voluerit impertiri, quòd etiã poteſt religioſus in ſuo cõuentu. Cæterũ ſacrificium ipſum nõ poteſt niſi prælatus cui voluerit applicare. De his autẽ ac de omnibus diuinis officijs li. 10. de iuſti. & iur. q. 5. per totã copioſè à nobis dictum eſt. 1. Argu.

¶ Primũ argumentũ S. Tho. eſt. Hoc ſacramentũ eſt repreſentatiuũ paſsionis, vt dictum eſt, cõmemoratio autẽ eiuſdem paſsionis fit in eccleſia ſemel: in anno: ait, enim Auguſt. ſuper Pſalm. 21. Quotieſcunque Paſcha celebratur nunquid Chriſtus occiditur? Non, ſed tamẽ anniuerſaria recordatio repreſentat quod olim factum eſt, quaſi videamus in cruce pendentẽ Chriſtũ. Et refertur de cõſec. diſt. 2. ca. Semel Chriſtus. Reſpondetur q̃ ſemel in anno cõmemoratur paſsio Chriſti ſecundum q̃ in ipſo capite noſtro fuit perfecta: & ideo illa cõmemoratio fit ſemel in anno. In ſacramẽto verò recolitur prout eius effectũ & fructum fideles percipiunt, ob idq̃; cultus ille fit quotidie, vt idem Aug. eadem diſt. ait, cap. Semel immolatus. 2. Argu.

¶ Secũdò arguitur. Paſsio Chriſti cõmemoratur in eccleſia ſexta feria ante paſcha, non autẽ in feſto natalis: cùm ergo hoc ſacramentum ſit commemoratiuum Dominicæ paſsionis minimè cõgruere videtur, vt in die natalis ter celebretur cõſecratio, in paraſceue verò omnino intermittatur. Reſpõdetur, q̃ in veritatis præſentia figura ceſſat, hoc autẽ ſacramẽtum figura eſt Dñicæ paſsionis, ob idq̃; die illa, qua

la,qua realiter gesta recolitur,non congruit,vt in sacramẽto celebretur.Ne tamẽ ecclesia in ea die sit sine fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi pridie cõsecratũ illa die sumendum reseruatur:non autẽ sanguis ratione periculi,ne vel acescat,vel effũdatur.Præterea,quia sanguis, vt dictũ est imaginem dñicæ passionis expressiùs refert. Quidam verò excogitarunt per immissionẽ particulæ consecratæ in calicẽ,vinũ conuerti in sanguinem:est tamen error: quoniã illa cõuersio fieri nequit,nisi per consecrationem calicis.

Custodia hostiæ in die cœnæ in monumẽtis. ¶Hic primum adnotato rationem custodiendi hostiam in die cœnæ in monumentis hanc esse vnicam,vt altera die sumatur,quando consecrari non potest. Sed inde cœpit in opinionem venire, quod custodia illa esset sepulchri effigies,cùm tamen Christus non expirauerit nisi sequenti die serò. Hinc secundò colligito *Nota.* peccatum esse mortale in die parasceue consecrare, atque adeò priuatim celebrare:nam esset contraire iustissimæ cæremoniæ ecclesiæ, quæ plurimum refert.In alijs verò duobus diebus:scilicet,cœnæ,& Sabbato sancto, licèt ritus etiã ecclesiasticus habeat, vt sola vna celebraretur missa,nõ tamen eius obseruantia tãti refert,quin priuatim, saltem ex facultate prælati,præter missam solennem possit quispiam celebrare.

Triplex missa in natiuitãte dñi qd significet. ¶In die tamẽ Natiuitatis solẽnitas triplicis natiuitatis Christi causa fuit, vt trina permittere tur celebratio: nam propter æternã natiuitatẽ ex patre,quæ nobis occulta est, in nocte canitur missa,cuius introitus est. Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te. Et propter spiritualem,qua vt legitur. 2. Petri. 1. Cristus oritur tãquam Lucifer in cordibus nostris , canitur missa in aurora, cuius introitus est,Lux fulgebit hodie super nos. Ac demum propter temporalem visibilemq; natiuitatem in carne adijcitur tertia missa clara luce, cuius introitus est,Puer natus est nobis.Tametsi secundũ euangelia,quæ prędictis introitibus cõtraponũtur,dicere è cõuerso possumus, q̃ missa postrema designet natiuitatem æternã:quę est in plena luce,iuxta illud psalmi. 106.in splẽdoribus sanctorum ex vtero ante Luciferũ genui te. Quæ quidẽ generatio canitur in euangelio. In principio erat verbum . Prima verò missa respondet natiuitati ex virgine in carne:quia in medio noctis natus est, in signum quo ad tenebras infirmitatis nostræ descendebat. Atque hæc natiuitas refertur in euangelio eiusdem missæ. De hac trina celebratione ex tat canon citatus. Nocte.de consecrat. dist. 1.

¶Addit denique S. Thomas, quòd etiam alijs diebus, quibus conueniunt plura Dei beneficia,vel recolenda, vel expetenda,plures missæ celebrantur in die:scilicet,vna pro festo,atque altera pro ieiunio:vel pro mortuis.Et quidem. Sanct. Thom.non intelligit ab eodem sacerdote,sicut in die natiuitatis,sed solenniter à clero, vel conuentu. *Casus in q bus licèt bis in die celebrare.*

¶Vnde vtrùm idẽ sacerdos plures in eodẽ die possit missas celebrare, tangit argumẽto quinto,sic arguens.In quadam dominicali oratione secreta dicitur.Concede nobis domine quæ sumus,hæc frequẽtare mysteria:sed maior erit frequentatio si pluribus horis sacerdos in die celebret:ergo illud est consilium.Et respondet ex decreto Alexandri papæ de consecra. dist. 1:cano.Sufficit. Vbi ait. Sufficit sacerdoti vnã missam in die vna celebrare, quia Christus semel passus est,& totum mundũ redemit:& val de fœlix est,qui vnam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt: alteram de die,si necesse sit.Qui verò pro pecunia, aut adulationibus secularium vna die præ sumunt plures celebrare missas , non æstimo euadere damnationem. Hæc papa. Atqui de celebra missa.ca.Consuluisti.idem,ait,Inno.3. scilicet, qđ excepto die natiuitatis dñicæ (misi causa necessitatis suadeat)sufficit sacerdoti semel in die vnam missam solũmodò celebrare. *5. Argum.*

¶Sed huius occasione summistæ, vt est videre apud Syluestrum verb.Missa. 1.§.7.plurimos coaceruant casus quibus idem sacerdos possit in die bis celebrare.Primus est in natali, vt dictum est.Secundus ad sepeliendum defunctũ. Tertius ad cõmunicandum infirmum, si non est hostia in pyxide.Quartus propter peregrinos,propter nuptias,& propter ieiunium,& si superuenit aliqua magna persona. Ac demum propter paupertatem parœciarum , quæ non possunt nisi duæ vnum alere sacerdotem. *Syluester.*

¶Paludanus autem. 12.distin.q. 1.ar.4.plures istorum casus referens , addit propter nullam causam sacerdoti licere plures quàm duas celebrare, præterquam in festo Natiuitatis.Adnotandum hic tamen est nunquam in ecclesia licuisse sacerdoti nisi ieiuno celebrare: vñ postquàm in prima celebratione lotionẽ sumpsit, nullus superueniens, vel defuncti, vel magnæ personæ,vel cuiuscunq; alius rei casus,vel necessitas,causa esse potest legitima,vt iterum celebret. Attamen ex his omnibus antiquis casibus, qui dum ecclesia sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus vnus posset plures celebrare missas,non est iam in vsu præter diem Natiuitatis, nisi ille dum quis pro- *Paludanus. Nũquã sacerdos nisi ieiunus celebrare potest.*

pter paroeciarum paupertatem curam duarū habet. In qua vero prouincia eadem esset sacerdotum raritas, posset etiam in alijs casibus, maximè vsu & more id interpretante, idem fieri, dummodò nunquam nisi à ieiuno fieret: ita vt sacerdos in priori missa lotionem non sumeret. Neque ob vllam necessitatem, vt bene adnotauit Paludanus, pluries quàm bis celebret. Qui autē præter casus iuris, videlicet, propecunia, vel adulationibus secularium ductus, pluries consecraret, peccaret mortaliter, iuxta verbum illud Pontificis: æstimo non euaderēt damnationem. Quare & in foro exteriori puniendus esset.

Hora diei. ¶ Circa tertiam conclusionem de hora diei, nota horas illas primam, tertiam, &c. omni anno esse numerandas sexta post medium noctis, vt si horologium incipiat à dimidia nocte dum signatur hora sexta, toto tempore anni incipit hora prima, & nona censetur tertia, & meridies sexta, & post meridiem hora tertia dicitur nona, qua hora Christus expirauit. Vnde operarij euangelici, qui venerant hora vndecima, quæ est quinta à meridie, remordebātur ab alijs quòd nō nisi vna hora laborassent. Quocirca huiusmodi horæ per totum annum sunt inuariabiles. Ex quo fit, vt in primitiua ecclesia missarum solennia, illis tribus horis: scilicet à nona vsque ad meridiem iuxta conclusionem Sanct. Thomæ fieri solerent. vnde canon. Nocte sancta. de consecra. distinct. 1. cauetur, ne reliquis temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam celebrentur: quia illa hora Christus crucifixus est, & Spiritus sanctus descendit. Qui textus intelligitur de missa solenni.

3. Argum. ¶ Ad maiorem autem huius expositionem arguit D. Thom. tertio loco. In celebratione huius sacramenti ecclesia debet imitari institutionem Christi: Christus autem consecrauit hora serotina: ergo illa hora est à nobis consecrādum. Respondetur, quòd Christum decuit, vt suprà diximus, sacramētum celebrare post agnum typicū, qui eius erat figura: vnde quia ille in solis occasu cœnabatur, tūc Christus cōsecrauit corpus veri agni. Idque in vltimo articulo conuersationis suæ cum discipulis, vt charitatis mysterium altiùs in eorum corda imprimeret. Nobis autem consecrandum est, quando aptius eius passio repræsentatur: tum & ad eius percipiendum fructum: tum vt nostra plus excitetur deuotio. Tres autem fuerūt articuli passionis Christi. Primus, dū Iudęorū linguis proclamatū est, vt habetur Mar. 15. Crucifige. Quod quidē fuit hora tertia: quando & spiritus sanctus descendit super discipulos. Et ideò diebus festis quando populus à seruilibus operibus feriatus interesse potest, hora tertia, id est, nona à medio noctis, missa solēnis celebratur. Secundus verò articulus fuit, quando gentilium manibus fuit cruci affixus, & illa, vt Ioan. 19. legitur, fuit hora sexta: nempe, meridies. Et ideo in primitiua ecclesia in diebus profestis, quando in paroecia non erat nisi vnicus sacerdos, illa hora fiebat sacrū, vt tunc populus à laboribus cessans antequàm prandium sumeret sacrificio interesset. Tertius art. fuit quando expirauit hora quæ erat nona, vt Matth. 27. habetur: nempe, tertia pomeridiana. Et ideo in diebus ieiuniorum illucusq; non celebrabatur populi missa. Vnde in concilio Cabilonensi de consec. dist. 1. can. Solent. cauetur ne in diebus ieiuniorum cibus sumatur, nisi missarum solennijs, ac subinde vespertinis officijs absolutis. Et inde quadragesimalis mos retētus est, vt post nonam ante prandiū vesperæ cantentur. Imò additur illic, q̄ in Sabbatto sancto circa noctis initiū missarū solennia celebrarentur, quia illo die longius protrahebatur ieiunium. Item & ratione ordinum, quæ illo etiā die celebrantur, & propter aliorum officiorū prolixitatem, idq; etiam habetur decreto Leonis. 75. distin. can. Quod à patribus. & decreto Gelasij ead. dist. can. Ordinationes.

Tres passionis Christi articuli.

¶ Quartò arguitur. Leo papa de consec. dist. 1. can. Necesse. scribēs Dioscoro Alexandrino episcopo concedit sacrificiū offerri prima diei parte: dies autem incipit à media nocte, vt suprà dictum est, ergo illico ab illa hora possunt missæ celebrari. Respondetur, regulariter missam debere in die celebrari, & non in nocte: quia Christus ipse in hoc sacramento præsens est, qui, ait, Ioannis. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est, venit nox, quando nemo potest operari. Quandiu in mundo sum, lux sum mundi: radix autem diei ad sacra facienda non debet sumi à medio noctis, sed à solis ortu. At neque expectandus est solaris corporis aspectus, sed aurora, quando eius splendor apparēre incipit. Vnde duo illa loca Marci. 16. & Ioan. 20. in quorum vno legitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole, & in altero, quòd venerunt cum adhuc tenebræ essent, Augustinus de cōsensu Euangelistarū hoc pacto conciliat, quòd in auroræ crepusculo sic ortus est sol, vt tamē tenebræ non sint dissolutæ. *4. Argum.*

¶ Priuilegium autē natalis Dñi fuit, vt illa nocte Missarū solennia fierent, vt habetur can. citato. Nocte. de consecra. dist. 1. Et pariter antiquitus

quitus,vt canonibus citatis habetur, Sabbato ſancto,iuxta noctis initium propter prędictas cauſas celebrabatur, & quia illa nocte Chriſtus reſurrexit. Iam verò nunc temporis ſtatū tempus miſsis celebrandis decurrit ab initio auroræ quocunque tempore anni vſq; ad meridiem. Poteſt nihilominus ex priuilegio horarum tum anticipari, tum & poſtponi. Ait enim hîc Paludanus papam diſpenſare cum cardinalibus, vt antelucanas miſſas celebrent, hoc eſt,paulò ante auroram, & audio alijs etiā eſſe cōceſſum. Et ſunt magnates qui habēt priuilegium, vt eis per horam à meridie celebretur. Neque verò ita multum graue eſt, quandoquidem in primitiua eccleſia etiam tardiùs celebrabatur. Attamen quòd hoc fiat ad inſeruiendum delicijs eorum,qui noctes aleis & crapulis vacando in dies vertunt, dieſque dormiendo in noctes,non poteſt non eſſe vituperio dignum.

Quæ hora dimiſſæ celebrari debeant.

¶ Propter cauſam verò legitimam: vt cauſa celebrandi in die feſto quando quis iter facit, licet paululò, vel ante auroram,vel poſt meridiem celebret, quanuis ſine diſpenſatione id fieret,non condemnaremad peccatum,ſaltem mortale, ſecus ſi anticipatio, vel poſtpoſitio longior eſſet.

Nota. ¶ Ait verò Paludanus non liceret niſi matutinis pſalmis ſolutis ſacrum facere,quod non aliter quàm ex conſuetudine eccleſiæ probat. Et Sylueſter verb.miſſa. 1.§.4.ait,omnes canoniſtas credere quòd ſit peccatum mortale, ipſe tamen ſecus credit,& merito,quia non omnes conſuetudines, quanuis laudabiles, obligant ſub reatu mortali. De hoc autem libro. 10.de Iuſtitia & iure, quæſtione quinta ſcripſimus. Vbi aſſeruimus non eſſe peccatum mortale ordinem peruertere, tum quòd etiam horarum ordo non eſt ſic neceſſarius,vt eius inuerſio faciat peccatum mortale,vt ſi quis tertiam ante primam, vel primam in choro, & poſtea matutinas priuatim ſoluat. Secundò, quia miſſa non computatur inter ſeptem horas canonicas. Quare ſi quis ratione infirmitatis excuſetur à ſoluendo officio diuino, non ideo impeditur,quin poſsit celebrare. Ordinem autem ſine cauſa peruertere peccatum eſſet, & forſan non grauius,quàm veniale. Hæc autem illic latiùs confirmauimus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris.

TErtium inter cætera ad ſacramentum conſecrandum & ſacrificium offerendum requiſitum eſt locus. Et ideo quæritur vtrùm templum & vaſa debeant eſſe conſecrata. Ad quod hac concluſione affirmatiua reſpondetur. Conſecrationes ijs rebus, quę in vſum huius ſacramēti veniunt, adhibentur. Idque inſtinctu & appulſu Spiritus ſancti eccleſiam gubernantis,atque adeò nutu Ieſu Chriſti, qui ait Mātth. 18. Vbicunq; fuerint duo,vel tres in nomine meo congregati,ibi ſum in medio eorum. Et probatur cōgruentia ex duobus in ſacramento cōſideratis, quæ ſunt repręſentatio paſsionis Chriſti,& reuerentia ſacramenti, vbi Chriſtus non tantùm in figura,ſed ſecundùm veritatem continetur. Nam ſacramenti reuerentiam condecet,vt locus ſit eidem celebrando dicatus & cōſecratus, atq; adeò vas,quo ſanguis conſecratur: atque altare: nempe, ara. Item & ratione effectus,& fructus, quem virtute paſsionis per idem ſacramentum ſuſcipimus, id etiam congruit: ſanctificabit enim nos Chriſtus per ſuū ſanguinē, iuxta illud ad Hebræ. vltimo. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populū, &c. Ob idq; vaſa quæ in vſus eiuſdem ſanctificationis aſſumuntur,ſancta eſſe debent. *Concluſio.*

¶ Contaminator ille omnium ſacrorum Vvitcleff,vt omnes miſſæ cæremonias, ſic templorum vaſorumque conſecrationes repudiabat, vt eſt videre apud Vvaldenſem tomo. 5. de ſacramentalibus titu. 4.nempè, à capite. 28. ſed latiùs titulo. 17.cap. 143. & infra, vbi duas refert contrarias hæreſes. Quarum vna Sagarellorum erat,quòd eccleſia conſecrata non plus valet ad orādum quàm ſtabulum porcorum. Et hanc ſecutus eſt Vvitcleff, & poſtea Lutherus. Alij verò per contrarium aiebant, nullatenus licere niſi in eccleſia orare. Fuit tamen ſemper, ſi ab ſtatu legis naturæ rem ordiri lubet, vbiq; ſolenne, loca ſacrificijs dicare,vt excelſa ad ſignificandum Deorum eminentiam, quæ excelſa teſtamentum vetus creberrimè tanquam idolorum ritus execratur: & lucos, vbi arbores dijs conſecrabantur, quæ propter opacitatem, & ſilentium deuotionem quandam animis ingenerare poſſent. Et ideo luci dicebantur,vel à contrario ſenſu eo quòd lucem ſolis non admitterent, vel fortè propter luminarium frequentiam. Adeò enim ſemper fuit mortalium animis inſitum. Deum certis locis eſſe colendum, vt etiam falſiſsimæ religiones eam retinuerint veritatem. *Expoſitio articuli.*

¶ At verò vt de idololatris ethnicis taceamus, ſacra hiſtoria tradit etiam ante legem

ſcriptam in lege naturæ iuſtos viros altaria. quibus Deo ſacrificarent, dedicaſſe, vt Gen. 8. legitur de Noe, &. 13. de Abraham, &. 28. de Iacob, qui cum à ſomno quo viſionem viderat euigilans intelligeret verè dominum eſſe in loco illo, lapidem erexit in titulum. Quod quidem documentum eſt, locum, in quo cũ Deo colloquimur, quandam habere ſanctitatem.

De Moyſe Exod. 3. Id quod Dominus Moyſen Exodi. 3. docuit, dicens ei de rubo. Ne appropies hùc, ſolue calceamẽtum de pedibus tuis: locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt. Vnde Deutero. 12. ſic lex habebat. Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in eo quem elegerit dominus in vna tribuum tuarum offeres hoſtias. Erat enim futurum Hieroſolymitanum templum in tribu Iuda. Quapropter neque in peregrinatione deſerti voluit populum ſacrificia niſi in tabernaculo facere, quod peregregrio ſumptu & ornatu extrui iuſsit, vt Exodi. 26. legitur. Quàm verò poſtea admirabili magnificentia Salomon Dei nutu & iuſſu templum ædificauerit, vt. 3. Regum. 6. hiſtoria refert, niſi hiſtoria ſacra eſſet, vix poſſent legentes credere. Quo vtique templo, vt legitur ibidem. cap. 8. perſanctè Salomon Deum precatus eſt, vt quicquid eo loco homines ab eo peterent, propitijs auribus exaudiret. Eſt ergo religio credere deſignandum eſſe locum, quo Deum & ſacrificijs & orationibus propitium nobis faciamus. Vnde fœlix papa de conſecra.

De conſ. 1. diſtinct. 1. cano. Tabernaculum. Si Iudæi, inquit, qui vmbræ legis deſeruiebant, loca, in quibus ſacrificabant Domino, diuinis habebant ſupplicationibus conſecrata: multò magis, nos quibus veritas patefacta, & gratia, quę per Ieſum Chriſtum facta eſt, templa Domino ædificare & ſolenniter ſacrare debemus. Quæ quidem diſtinctio canonibus refertiſsima eſt de templis & eorum vaſis & ornamentis. Eſt enim ſemper præ oculis habendum q̃ vbi eſt ſacrificium, ibi & ſacerdotes eſſe debẽt & templa: & qui vnum tollit, omnia ſubinde ſublata contendit.

Hæretico-rum argu. ¶ Quapropter hæreticorum argumenta illic fundantur, quod nullum ſacrificium agnoſcũt niſi fidem & virtutum opera inde pullulantia: quare nec templa neque aras admittunt niſi de quibus, ait, Paul. 1. Corin. 6. &. 2. Corin. 6. An neſcitis quoniam membra veſtra templũ ſunt Spiritus ſancti? qui in vobis eſt, ſcilicet, per fidem. Ruit autem huiuſmodi fundamentum, eo, quòd eandem fidem, per quam in nobis Deus tanquam in templo habitat, profiteri ſecundùm noſtram religionem per ſacramẽta tenemur, ac potiſsimùm per ſacrificium altaris, cui ideo celebrando & adminiſtrando neceſſaria eſt templorum fabrica. Etenim ſi ſenatui cogendo, & iuri dicundo, atque alijs publicis negotijs agendis curia & forum atque alia loca publicitus deſtinantur, cur non ad rem diuinam faciendam baſilicæ deputentur? Hinc ergo paganorum nomen eccleſia ethnicis indidit, quod vt à Chriſtianis diſtarẽt in pagis ſacrificabant, vt multi theologi autumant, licèt inter Latinos ſolenne ſemper fuerit militiæ non adſcriptos paganos vocare, atque inde egregiè ducta metaphora, non baptizati, eodem appellantur nomine.

¶ Validiſsimũ autẽ, vt rẽtur argumentũ, quod nobis obmoliuntur, eſt aſſertio illa Chriſti ad Samaritanã Ioan. 4. Cùm enim illa dixiſſet, Iudæos contendere adorandũ eſſe Hieroſolymis, Samaritanos verò in monte illo, vbi altare erexerat Iacob: reſpondit quòd iam inde veri adoratores adoraturi eſſent patrem in ſpiritu & veritate. Vbi inſinuaſſe videtur omnes templorum cæremonias in religione Chriſtiana ceſſatum ire: ſed in omni loco ſolo ſpiritu & mente orandũ: iuxta illud. 1. ad Timot. 2. Volo viros orare in omni loco leuantes manus ſanctas ſine ira. ¶ At verò argumentum ex hæretica ſenſus deprauatione extruitur. Sẽſum enim Chriſti interrogatio ipſa Samaritanæ declarat. Illa ſiquidem ſolùm propoſuit litigium inter Iudæos & Samaritanos. Iudæi enim arbitrabãtur nullibi tũc licitum adorare, niſi in templo: erat quippe illis diuinitus interdictum alibi quàm in templo ſacrificia & feſta cõcelebrare, (quod aduerſus Iudæos, ait, Chryſoſtomus,) vt dum templum illud dirutum cernerent, & funditùs deſtructum, legem illam abolitam intelligerent. Reſpondit ergo Chriſtus, legem euangelicam non fore ad vllum locum coarctandam, ſed vbique terrarum adorãdum eſſe Deũ, non quidem ſecundùm illas animalium cæremonias, quæ figura erant & vmbra futurarum, ſed in ſpiritu & veritate, per ipſas deſignata. Vbi ideo non inhibuit baſilicas eſſe illi muneri dedicandas, ſed admonuit & loca & vaſa & ornamenta ſacra non ea fore ratione conſecranda, tanquam ſint orationis finis, ſed tanquam media, quibus ſpiritus excitetur ad contemplandam diuinam maieſtatem, cuius adoratio & cultus ſcopus eſt omnium orationum & ſacrificiorum. Et per hoc etiam reprobatur alia contraria hæreſis dicentium dextra eccleſiam nequaquam orare licere, contra citatam Pauli admonitionem, vt in omni loco ſit orandum.

Hæretic. rum arg. Ioan. 4.

Reſponſa

Chryſoſt.

¶ Aliud

Hæretico-rum argu. ¶Aliud argumentum comminiscebātur Manichæi, vt lib.20.contra Faustum ca.21.refert Augustin. q nos tanquam idololatras martyribus nostris tēpla & aras erigimus, sicut ethnici Romulo, & Baccho. Ad quam blasphemiā illic, &.22.de ciuita. Dei ipse respōdet, nos templa soli Deo extruere: nam fabricamus illa solùm ad sacrificium offerendū, quod diuorum nulli, sed vni Deo offerre fas est, cùm sit actus latriæ. Quare non dicimus, Offerimus tibi Diua Maria, aut tibi Petre, sed Deo patri per Iesum Christum. Memorias verò martyrum ad eorum excitandam imitationem, & ad laudandum Dominum in sanctis suis facimus. Quare dum basilica Diuæ Mariæ, aut D. Petro dicari dicitur, non illi, sed soli Deo in eius memoriam dicari intelligendum est.

1. Argum. ¶Primum argumentum S. Thomæ est. Sacramentum hoc dominicæ passionis memoriale est: Christus autem non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis, iuxta illud ad Hebræ.vlti. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: ergo hoc sacramentū non debet in domo consecrari. Negatur consequentia: quia non debet seruari in omnibus similitudo: quādoquidem Christus ob id sub dio pati voluit, & non intra Iudęorum portas, vt designaret passionem suam nō esse sub eorum limine concludendā, sed in gentium vniuersitatem prolatādam. Nihilominus in vniuerso orbe debet sacramentū in domo regulariter celebrari, per quam domum significatur ecclesia, extra quam (vt ait Augustin.) non est locus veri sacrificij. Vnde Christus licèt in campo passus fuerit, tamē in domo cōsecrauit. Ait verò regulariter, quia ex legitima causa potest etiam sub dio, seu in tentorio celebrari, vt de consecra. distinct. 1. ca no. Cōcedimus. Triburiensis synodus permittit, dummodo altaris tabula consecrata, cæteraque ad mysteria peragēda necessaria adfuerint. Super mare verò propter periculum effusionis sanguinis neutiquam celebrare licet, neque super flumen.

2. Argum. ¶Sed esto congruum sit templa & basilicas ad sacrificandum extrui: quidnam eorum consecratione opus est? Arguit enim secundò S. Tho. In celebratione huius sacramenti debet ecclesia Christi morem, ac subinde apostolorum imitari: Christus autem hoc sacramētum non in domo consecrata, sed in communi cœnaculo seculari, vt Lucæ.22. legitur consecrauit: & de apostolis legitur Actuum.2. quòd erant perdurantes vnanimiter in templo, & frā gentes circa domos panem, & sumētes cibum cum exultatione: ergo neq; modò operæ precium est templa consecrare. Hoc etiam nobis hæretici obijciunt. Respōsionis tamē sex sunt membra. Primùm ait conueniens esse templa consecrari, tum ad repræsentandam sanctificationem, quam ecclesia consecuta est per passionem Christi, tū ad admonendū tam ministros, quàm populum, sacrificantes, & sacramento communicantes quanta tunc pollere debeant sanctitate. Adde tertiò, contra hæreticos, quòd per cōsecrationem domus rei diuinę dedicatur, vt non liceat illam in profanos vsus conuertere. *Primum dictum.*

¶Quòd si templum consecrari oportet, multo magis & altare, super quo & consecratio fit, corpusque & sanguis ponitur. Altare enim ab altitudine dictum est: quia in alto sacrificia fieri debent. Et quidem Beda libro. 6. super Lucam cap. 7. sepulchrum Christi significare censet, & linteola syndonem, qua fuit conuolutus. Sed forsan non est rei absonum vt significet crucem, in qua Christus immolatus fuit, vnde & aram crucis dicimus. Tripodes enim, quibus antiquitus sacrificia fiebant, aræ dicebantur: & sicut cruci Christus viuus affixus est, & ille mortuus: ita & super aram consecratur, & dū consumitur, mori sepeliriq; repræsentatur. Tametsi ad sepulchrum magis, quàm ad crucem alludat, quòd ara non ex ligno, sed ex lapide fit, vt de consecr. distinct. 1. can. Altaria. 1. sancitur. Sed non opus est omnimodam esse similitudinem. Linteola tamen decreto Eusebij papæ cano. Consulto. ead. distinct. iubetur ne serica sint, sed linea: quia corpus domini in syndone linea sepultum fuit. At verò D. Thom. Christum ipsum altaris nomine designari censet, sic illud intelligens ad Hebræos vlti. Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo. Quāquam sensus forsan Pauli sit, per ipsum à nobis offerri hostiam, quia ipse est, nō hostiæ altare, sed ipsa altaris hostia. Per calicē autem patena coopertum S. Thom. ait repræsentari sepulchrum, vt argumento sexto videbimus. Vtcunque autem sit, altare consecrandum est ad significandum Christi sanctitatem. De qua dicitur Lucæ.1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: vel ratione sanctitatis, quæ in ipso celebratur. Vnde cano. Altaria.2. de Consecra. distinct.1. ex concilio Agathensi habetur. Altaria placuit non solùm vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotis benedictione sacrari. Quòd si arguas contra Diuum Thom. qui non videtur ad argumentum de Christo & Apostolis respondisse, respondetur, solutionem ex eius dictis colligi: *Altaris consecratio necessaria. Altare qd signet. Beda.*

videli-

videlicet, quòd quicquid fuerit de Christo, qui per potestatem excellentiæ neque à sacramentis, neque ab vllis cõsecrationibus depẽdebat: tamen de apostolis credendum est templa & basilicas consecrasse, ex quorum ideo traditione ecclesia eundem duxit morem.

Secundũ dictum. ¶ Colligit ergo secundò D. Thom. quòd regulariter non licet nisi in domibus consecratis sacramentum celebrare, vt cano. Nullus in. 1. eadem distin. cauetur. quod est decretum Syluestri papæ: scilicet. Nullus presbyter missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotij. Idemque cauetur decreto Fœlicis cano. Sicut non alij. vbi habetur, quòd sicut sacerdotes consecrari debent: ita & basilicæ & altaria. Quapropter cùm pagani & infideles ad ecclesiæ gremium non pertineant, ead. dist. vtroque canone Ecclesiam, præcipitur, vt ecclesiam, in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non liceat, nisi euulsis corporibus, & rasis tignis & lapidibus. ¶ Huiusmodi autem canones de necessitate ecclesiarum consecratarum, iam non secũdum illam antiquitatem seruãtur, sed satis est ecclesias esse benedictas. Consecratio enim ecclesiæ non potest fieri nisi ab episcopo, vt patet de consecr. dist. 1. can. Nemo, eadẽq; chrismatis vnctione atque alijs solennitatibus, quæ in episcoporum pontificali habentur, quibus in benedictione nõ opus est. ¶ Tertiò nihilominus subiungit D. Thom. ꝙ propter necessitatem potest hoc sacramentũ peragi in domibus nõ consecratis. (Adde nec benedictis) atq; inuiolatis, sed tamẽ de consensu episcopi. Vnde ead. dist. cano. Missarum. ex concilio Tribu rienſi censetur missarum solennia nõ nisi in locis ab episcopo cõsecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse. Idemq; prorsus subnectitur can. Hic ergo. ¶ Circa hoc ergo tertiũ mẽbrum dubitatur, vtrũ celebrare in locis nõ consecratis, vel benedictis, nempe extra ecclesiam sine papę, vel episcopi facultate, sit peccatum mortale. Ad hoc respondetur. Primum, quòd de licentia episcopi etiam citra necessitatem licitum est, vt canonibus citatis patet. & cano. Et clericos. ead. distin. Item ex necessitate etiã sine licentia episcopi, vt patet de consecra. distinct. 1. can. consecrationem. Et ita tenet Syluester. verb. Missa. 1. §. 5. Tametsi vbi licentia haberi potest, condecet vt petatur. Quare in bello licet in tentorio, & sub dio consecrare, etiam sine licentia, quanuis prouidendum sit illam ab initio habere. Quinimò non opus est magna necessitas, vt peccatum mortale excusetur: verbi gratia, vt cum populus magnus ad eremitorium in campũ confluit, quod omnes capere non potest, non est peccatum altare in cãpo decenter extruere, vt oẽs sacrum videãt. Imò verò vbi nullus sit cõtemptus, vel scandalum, vix arbitror posse contingere peccatum mortale per celebrationem extra ecclesiam. Quod si verbum prædicti canonis Syluestri obijcias, vbi priuationem sacerdoti comminatur celebranti extra ecclesiã consecratã: respõdetur, illud in primis intelligi in primitiua ecclesia, dũ omnes ecclesiæ cõsecrabantur. Quãdo verò iam mos ille cessauit, quæcunq; honesta necessitas excusabit, si tamen debita reuerentia seruetur. ¶ Sed & præter necessitatem, sunt & priuilegia. Prædicatoribus enim & Minoribus indultũ est, vt cũ altari portatili possint etiam sine licentia episcopi extra ecclesiã celebrare, vt patet ca. In his. in priuilegijs.

Hodie ecclesiã sufficit benedici, nec requiritur cõsecratio.

Tertium dictum.

Dubium.

In bello.

In eremitorio.

Priuilegia.

¶ Iam verò modò per pontificum diplomata ratione cruciatæ quibusuis concessum est, vt intra lares proprios missas facere possint celebrari. Atqui vbi aliqua necessitas incumberet, nihil irreuerentiæ tales concessiones haberent. Habetur enim ibidem can. Si quis. etiam ex concilio Agathensi, vt cùm quis longè ab ecclesia parochiali moratur, oratorium habere possit, (sed non ait domi) vbi in festis minus solennibus missam audire possit ad excusandam fatigationem familiæ. At verò quòd vniuersi citra delectum huiusmodi cõcessionibus vtantur, re vera non potest non reuerentiam sacrosancti sacramenti denigrare, & quandam præseferre cõtemptus effigiem. Quapropter & lege ciuili cautum est, vt in priuatis domibus sacra mysteria nõ fiãt, Aut sub pœna publicationis domus colla. 5. In primis ergo neque ex priuilegio sacrum facere licet, nisi in loco decenti. In locis enim vbi, vel mensa, vel lectus sternitur, nisi ob grauem iacentis infirmitatem, vt cõmunionem suscipiat, indecentissimum est huiusmodi priuilegijs vti. ¶ Imò vt sententiam meam proferam, nisi esset perillustris persona, mallẽ, vt cæteri quando exire ad ecclesias non possunt, die etiam festo missam nõ audirent, quàm domi audirent. ¶ Ait quartò S. Thom. propter necessitatem licere in ecclesijs violatis celebrare. Violatur autem ecclesia, vel per homicidium etiam citra sanguinis effusionem, vel per effusionem sanguinis citra homicidium, non autem per homicidium casuale, aut dum fit cum moderamine inculpatæ tutelæ. Item perquancunq; illicitam feminis effusionem in vigilia, vt habetur capit. significasti. de adulterijs. De qua etiam effusione

Bulle cruciate inuitum.

Censura.

Sententia authoris.

Quartũ dictum. Ecclesiæ violatio.

sione seminis & sanguinis habetur etiam de consecra. dist. 2. cano. Ecclesijs. & de consecra. ecclesiæ, vel altaris ca. fina. Tametsi de coniugali concubitu dubium sit inter doctores: & forsan per illum concubitum non violatur: nã pœnæ sunt restringendæ. Quapropter & effusio sanguinis debet esse notabilis, si enim fit per nasum in rixa puerorum, non violatur, vt notatur super ca. Proposuisti. eodem titu. Violatur etiam per hoc quòd excõmunicatus in ecclesia sepeliatur, vt habetur ca. Consuluisti. de consec. ecclesiæ, vel altaris. ¶ Quocirca violata ecclesia non licet in ea celebrare absque graui necessitate quousq; reconcilietur de cõsecra. ca. si ecclesia. eod. tit. Quod si fuerit consecrata, non potest nisi ab episcopo loci reconciliari, vel de eius licentia per alium episcopũ, vt habetur ca. Aqua. eodem titulo. Simplici verò sacerdoti non potest id committi, nisi à solo pontifice maximo, vt ait Innocẽtius, quem refert Sylvest. verb. Consecratio. 1. §. 8. Et debet reconciliari per aquam cum vino & cinere benedictã, vt habetur eodem can. Proposuisti. de consecra. ecclesiæ, vel altaris. Si verò ecclesia non fuerit consecrata, sed tantũ benedicta, potest à simplici sacerdote per aspersionem aquę lustralis recõciliari, vt eodem ca. si ecclesia. habetur. Qua vtique de causa, solent ecclesiæ cõsultò non consecrari, sed benedici, ne scilicet dum violantur, expectandus sit episcopus.

Ecclesia cõsecrata si violetur, p episcopum reconciliatur.

Ecclesia benedicta per sacerdotem reconciliatur.

¶ Ait verò S. Thom. quòd in tali casu propter necessitatem & de cõsensu episcopi licet in ecclesia violata consecrare, quanuis nullum canonem peculiarem referat, sed cẽset idem esse iudicium de domo non consecrata, & de violata. Arbitror verò maiorem exigi necessitatem ad hoc, quàm ad celebrãdum extra ecclesiam, vt verbi gratia, si episcopus haberi non possit, & parœciani nequirent sacra alibi commodè audire: tunc enim consulto vicario episcopi, posset quousq; episcopus accersiri posset, ibidem celebrari.

Violatio publica.

¶ Et est hìc notandum prohibitionẽ hanc consecrandi in ecclesia violata intelligi, quãdo violatio est publica: nam si sit occulta, nec opus est missas & sacrificia suspẽdere, neq; ecclesiã reconciliare. Et est opinio communis, vt Sylvester verb. Missa. 1. §. 5. refert: nempe, Archidiaconi, Hostiensis, Ioannis Andreæ, & aliorũ super ca. vnico. de consecra. eccle. vel altar. lib. 6. Et ex glo. super idem ca. Colligiturque eadem sententia ex ca. significasti. supra citato de adulterijs. Vbi ecclesia violata ob id censetur reconcilianda, quòd adulteri sacrilegium suum cõfessi publicè fuerant. Vnde nisi vel facti euidentia, vel iuridica confessio intercedat, non opus est abstinere à sacris: quia ecclesia de occultis non iudicat.

Irregularitas.

¶ Rursus etiam adnotandum est, quòd irregularitas non committitur propter celebrationẽ in ecclesia violata, sed solùm quãdo est à iudice interdicta, vt dist. præsenti quæst. 2. Scotus & Paludanus bene aiunt. Quare quia idem est violata tantũ est interdicta à iure, illis non incurritur, licèt quis sciens & prudens ibidẽ celebret, vt patet ca. Is qui. de senten. excommun. lib. 6. ¶ Quintò addit Sanctus Thom. quòd & si dispensatio in hoc cadere possit, vt in loco, vel nõ consecrato, vel violato possit celebrari, nullatenus tamẽ sine altari portatili consecrato, vt habetur cano. citato, Concedimus. Et ratio est, quòd cùm altaris consecratio sanctitatem Christi significet, quæ totius est fons & origo ecclesiasticæ sanctitatis, eiusmodi consecratio est necessaria. Quapropter ecclesia nunquam sine altari consecratur, nonnunquàm verò altare consecratur sine ecclesia. Hinc colligito, ob nullam necessitatem fas esse citra reatum peccati mortalis, celebrare, nisi super ara consecrata. Neque ad id potest episcopus dispensare: quia talis dispensatio nullibi in iure legitur. At verò cùm totum hoc sit de iure positiuo, summus pontifex, si vlla forsan causa vrgeret, dispensare posset. ¶ Sexto denique subiungit D. Tho. quòd in arę consecratione adhiberi debent sanctorum reliquiæ, quorũ vita abscondita est cum Christo in Deo. Vnde eadem dist. can. Placuit. ex consilio Africano legitur. Placuit, vt altaria, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ martyris condita probãtur, ab episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur. Canon vero ille iam non est obseruatu necessarius, nisi vbi huiusmodi reliquiæ haberi possunt. Neque in ara necesse est, vt recondantur. Quando enim populus Christianus non erat tam amplus, non ita passim fabricabantur ecclesiæ, sed vbi aliquæ erant reliquiæ, vt eadem distinct. cano. Arianorum. legitur.

Quintum dictum.

Sextum dictum.

3. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Nihil frustra in ecclesia, quæ Spiritu sancto gubernatur, fieri debet: ecclesia verò & altaria cùm sint res inanimes, atque adeò nec gratiæ, nec alicuius spiritualis virtutis capaces, frustra consecrantur: ergo vanè. Ad hoc quatuor etiam respondet. Primò enim ait, huiusmodi consecrationes non fieri eo quòd ligna & saxa gratiæ sint capacia, sed quia quandam spiritualem virtutem adipiscuntur, vt scilicet, humana deuotio inde excitetur, fiantque homines ad diuina paratiores, nisi eorum irreuerentia virtutem

Prima responsio.

tem illam impediat. Vnde. 2. Machab. 3. legitur. Vera Dei virtus quædam eſt in loco: nam ipſe qui habet in cœlis habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius. Quapropter dum conſecrantur, emundantur hyſſopo, & exorcizantur, vt inde virtus inimici propellatur. Eadem que ratione cùm ſanguinis, aut ſeminis effuſione polluuntur, reconciliantur, vt dictum eſt.

Percõtatio Caietã. ¶ Quod ſi interroges, quæ nam ſit illa virtus, vtrum aliqua qualitas illic imprimatur, vt character in ſacerdotibus. Caietanus hic duas refert opiniones extremas: nam alij cenſent ex parte eccleſiæ vaſorum, & veſtium, quæ conſecrantur, nullam eſſe virtutem, quæ ſpiritus noſtros moueat, ſed ſolùm ex parte noſtra, quorum deuotio facit, vt Deus aliter illic nobis apparere cenſeatur, cùm tamen ille non ſit ibidem aliter poſt conſecrationem quã priùs. Sed re vera opinio hęc nihil prorſus rebus cõſecratis tribuit: nam quandoque deuotio noſtra magis mouetur ex templo pulchro, quàm ex alio ruinoſo conſecrato. Alij ergo aiunt virtutem quandam rebus conſecratis per modũ qualitatis inhærere, quas mouent. Sed hoc eſt in alterum extremum peccare. Haud enim credibile eſt talẽ qualitatem rebus illis imprimi. Medio ergo modo dicendum eſt quod habẽt quandam inſtrumentalem virtutem nõ quòd ſit qualitas diſtincta, ſed quòd per conſecrationem dedicantur, vt ſint inſtrumenta Dei, quibus ipſe aliter noſtram deuotionem excitat, quàm ſi non eſſent cõſecrata. Et propitius nos illic audit, vt. 3. Reg. 8. de tẽplo Salomonis legitur. Et eſt quodam modo ſimile de aqua baptiſmali: ſicut enim illa per intentionem ſacerdotis fit inſtrumentum ad faciendum hominem Deo gratum: ita per conſecrationem fiunt templa & vaſa inſtrumenta Dei ad excitandam deuotionem noſtram. Thom. Vvaldenſis tomo. 2. de ſacra. cap. 147. latiùs tractat præſentiorem eſſe dominum in eccleſia oranti quàm extra.

Sententia aliorum doctorum.

Secundare ſponſio. ¶ Quocirca addit ſecundò S. Thom. quoſdam probabiliter affirmare, quòd per ingreſſum eccleſiæ conſecratæ remittantur peccata venialia, ſicut per aſperſionem aquæ benedictæ, inducẽtes illud pſalmi. Benedixiſti Domine terram tuam: remiſiſti iniquitatem plebis tuæ.

Tertia reſponſio. ¶ Tertiò addit eandem ob cauſam conſecrationem eccleſiæ & vaſorum & veſtium, quia eſt indelebilis, non iterari. Vnde in ead. diſt. 1. de conſecra. can. Eccleſijs. Ex concilio Niceno legitur. Eccleſijs ſemel Deo conſecratis nõ debet iterũ conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſquã ſemine pollutæ fuerint, quia ſicut infans à qualicunque ſacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus eſt iterum conſecrandus, niſi propter cauſas, quas ſuperiùs nominauimus. Si tamen fidem ſanctę Trinitatis tenuerint qui conſecrauerunt: alioqui qui ſunt extra eccleſiam conſecrare non poſſunt. Sed ſicut cano. Eccleſię. eadem diſtin. legitur, ex concilio Meldenſi. Eccleſiæ, vel altaria, quæ ambigua ſunt conſecratione, conſecrentur. Quartò eadem ratione: nempe, quia huiuſmodi res conſecratæ virtutem aliquam adipiſcuntur, iubet Iginius papa cano. Ligna. ibidem, quòd ligna eccleſiæ dedicata ad aliud opus non iungantur niſi ad aliam eccleſiam, vel igni comburantur, vel ad profectum in monaſterio fratribus admittantur, nullatenus tamen ad laicorum opera. Et Clemens cano. Altaris. ſubiungit, quòd altaris palla, cathedra, cãdelabrum, & velum ſi fuerint vetuſtate cõſumpta, incẽdio dentur: cineres quoque eorum in baptiſterio inferantur, aut in pariete, aut foſsis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

Quarta ſponſio.

¶ Sed circa hoc quæritur, vtrùm ſit mortale ſacrilegium, vt laici, & præſertim fœminæ, ſacra vaſa aut veſtimenta tangant. Prohibet enim Sixtus papa ead. diſt. cano. In ſancta. ne ſacra vaſa ab alijs, quàm à cõſecratis hominibus cõtrectentur. Et Stephanus papa cano. Veſtimẽta. prohibet ne veſtimẽta alijs vſibus quàm eccleſiaſticis applicentur: neque ab alijs, inquit, debent contingi. Reſpondetur, q̃ ſimpliciter tãgere nullatenus eſt peccatum mortale: imò ſi abſit contemptus, aut nõ eſt veniale, aut eſt leuiſsimum. Sed vſus eorum profanus genere ſuo eſt peccatum mortale, vt ſi quis auderet calice conſecrato in menſa profana vti, aut corporali tanquàm naſitergio, aut veſtibus ſacris in torneamentis. Hæc enim contemptum præ ſe ferrent mortalem.

Dubitatio.

¶ Quartò arguitur. Solùm diuina opera debent recoli cum quadam ſolennitate, ſecundũ illud pſalmi. In operibus manuum tuarũ exultabo: ſed eccleſia, vel altare opere humano cõſecratur, ſicut & calix & miniſter & alia huiuſmodi, quorum ideo conſecrationes non recoluntur celebriter in eccleſia: ergo nec celebrari debet eccleſiæ, vel altaris dedicatio. Reſpondetur, quòd quia conſecratio altaris repræſentat ſanctitatem Chriſti, conſecratio verò domus ſanctitatem totius eccleſiæ, conuenientius recolitur cum ſolennitate conſecratio eccleſiæ vel altaris, (intellige quando altare conſecra-

4. Argu.

secratur cum ecclesia) quàm consecratio aliorum vasorum. Neque illa consecratio opus est solius hominis, cùm spiritualem habeat virtutem. Vnde cano. Solēnitates. in. 2. eadem dist. ait Gregorius Papa. Solennitates dedicationū ecclesiarum per singulos annos solēniter sunt celebrandæ. Durat autem eiusmodi solēnitas (vt ibidem subditur) dies octo, quæ dicuntur Encænia. Et fuit ritus antiquæ legis, vt legitur. 3. Regū. 8. ¶ Quintò arguitur. Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri testamēto, quòd noui figuram gerebat, nō fiebat altare de lapidibus sectis. Legitur enim Exodi. 20. Altare facietis mihi: quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Et Exodi. 27. mandabatur fieri altare de lignis vestitis ære, vel auro, vt habetur Exodi. 25. ergo incongruè in ecclesia fit de lapide. Respondetur ex can. Altaria. 1. q altaria si nō fuerint lapidea, chrismatis vnctione non sunt consecrāda. Sed nomine altaris intellige aram: nam reliqua structura ex ligno esse potest. Competit hoc primò significationi: significat enim Christum ara, vt dictum est, de quo. 1. Corint. 10. Petra aūt erat Christus. Quod si significet sepulchrū, etiam illud erat lapideum. Si autem significat crucem, non stat similitudo. Sed cōgruit etiam vsui: nam lapis materia solida est, & diuturna, & quæ vbiq; haberi potest, quòd non erat necesse in veteri lege, cùm altare in vno solo loco fiebat. Iubebatur autem aut de terra, aut de insectis lapidibus construi, ad cauendam idololatriam auri. ¶ Sextò arguitur. Calix cum patena significat sepulchrū Christi, quod fuit excisum in petra, vt euangelia tradunt: ergo calix de petra fieri debet, & non de auro, argento, vel stanno, Respondetur ex cano. Vasa. ead. dist. quondam sacerdotes nō aureis, sed ligneis calicibus fuisse vsos. Post verò Zepherinus papa patenis vitreis missas celebrari constituit: deinde Vrbanus propter periculum vitri, omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cū patena, fieret aut ex auro, aut ex argento, aut saltem ex stāno. Ex ære verò & orichalco minimè, vt habetur ex concilio Remensi cano. Vt calix. eo quòd vini virtute æruginem parit, ac vomitum subinde prouocat. Subditur autem ibidem. Nullus in ligneo, aut vitreo calice præsumat missam cantare: lignum enim, quia porosum est, sanguinem ebiberet. Et eadem est de lapideo ratio. Vitrum verò fractionis periculum offerret. ¶ Septimò arguitur. Sicut aurum pretiosius est inter vasorum materias, ita & inter pannos, sericum: ergo sicut calix ex auro, ita & pallæ deberent fieri ex serico. Respondetur, quòd vbi sine periculo fieri potuit, ecclesia circa hoc sacramentū id statuit, per quod passionis Christi expressior fieret repræsentatio. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, quàm circa sanguinem, qui ponitur in calice: & ideo calix, licèt sepulchrum designet, non fit ex petra, ne sanguinem imbibat. Corporale autem fit ex panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. Vnde Syluester papa cano. Consulto. Statuimus, inquit, vt sacrificiū altaris non in serico panno, aut intincto quisquam celebrare præsumat, sed in panno lineo ab episcopo consecrato, sicut corpus Christi in syndone lintea & munda sepultū fuit. Congruit deinde lineus pannus propter sui mundiciem ad significandam cōscientiæ puritatem: & propter multijugum laborem, quo nutritur, coquitur, contunditur, ad significandos labores Christi in passione perpessos. ¶ Octauò denique arguitur. Dispensatio sacramentorū, & eorum ordinatio ad ministros ecclesiæ pertinet, veluti rerum tēporalium dispensatio, secularium principum ordinationi subiacet Vnde. 1. Corint. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: in dispēsatione verò rerum temporalium si quid cōtra statuta principū fiat, irritum habetur: sed si hæc, quæ dicta sunt, per ecclesiæ prælatos ritè sunt constituta, fit vt absque eis consecratio irrita sit, & cassa, atque adeo verba Christi non essent tunc efficacia ad sacramētum cōsecrandum, quod est absurdum. Respōdetur consequentia perempta: nam etsi dispensatio sacramentorum ministris ecclesię incumbat, cōsecratio tamen sacramenti ab ipso Deo fit. Quare ministri id, quod est de substantia sacramentorum, mutare nequeunt, sed dūtaxat de eorum vsu & solennitate disponere. Et ideo si sacerdos verba cōsecrationis proferat super materia debita cum intentione consecrandi, absque omnibus prædictis & eorum consecratione, in rei veritate consecrat: peccat tamen grauiter ritum ecclesiæ non seruans. Colligito ergo genere suo esse peccatū mortale aliquod istorum prætermittere. Attamen quia omnia sunt de iure positiuo, sola negligentia, si absit scientia & contemptus, nō erit peccatum mortale. Non enim tenetur explorare sacerdos vtrùm vasa sint consecrata, vel vtrùm linteola sint ex lino, an ex alia simillima materia. Et an subtus ara lapidea lateat.

1. Argum.

4. Argum.

5. Argum.

8. Argum.

ARTI-

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur.

De ſacerdotalibus indumentis.

VArtũ quod ad ſacrificij ſolẽnitatem ſpectare diximus, eſt veſtimentorum ornatus, quẽ Lutherani omnium cæremoniarũ oſores prorſus abiecerunt: nulla tamen fuit vnquã religio, quæ nõ ſuo habitu eſſet diſtincta, quo eius profeſsio ab alijs dignoſceretur: vitã enim homines extero ornatu profitẽtur. Quare qui diuerſum à vulgo habent inſtitutum, diuerſo debent indui amictu. Quamobrem ſi, vt cætera, ita & hunc morem à lege naturæ deducere placet, etiam gentes ſuos ſacerdotes inter ſacrificandum ſacris veſtibus exornabant. Vnde flamines à filamine & vitta capitis appellabant. Sed vt ludicra hæc miſſa faciamus, miraculum eſt quãto ornamentorum apparatu & cultu Deus ſanxerit pontificem antiquæ legis decoratum ſacra facere, vt Exodi. 28. legitur. Idque duplici ex cauſa: altera, ſcilicet, ad populi attentionem captandam circa diuina: atque altera eademq; potiſsima ad noſtrum ſacerdotium deſignandum. Vtraq; ergo de cauſa ratio euangelica vrgentiùs expoſtulabat, vt & ſacerdotes noſtri non niſi ſacris induti ſacra facerent: nempe, & ad repræſentandam Chriſti paſsionem, & ad excitandos ſpiritus noſtros, quibus efficaciùs fructum eiuſdem paſsionis percipiamus. Ac demum, vt ſacerdotes ornatu illo, vitæ excellentiam profiterentur, qua reliquo vulgo præſtare debent. Enimuerò licèt Chriſtus, qui nec ſuam debebat paſsionem, quam ipſe paſſurus erat, repræſentare, neque vllo ornatu ad deuotionem excitãdam egebat, huiuſmodi veſtibus, cùm primam miſſam celebrauit, minimè vſus fuerit, certo tamẽ certius eſt apoſtolos ſic eccleſiam inſtituiſſe, vt Petrum, de quo lib. 2. de ſacramen. part. 8. cap. 14. ait Hugo primùm Anthiochiæ miſſam celebraſſe, & Iacobũ fatrem Domini. De quo diſtinct. 1. de conſecra. can. Iacobus. ex ſexta ſynodo legitur, nobis miſſæ celebrationẽ tradidiſſe. Quinuerò Dominus ipſe quoddam rei huius ſpecimen reliquit: nam hoc conſecraturus ſacramentũ ſurgẽs à cœna, vt Ioan. 13. legitur, depoſuit veſtimẽta ſua, & accipiẽs linteum præcinxit ſe. Sic enim ſacerdos ad altare accedens, veſtimẽta cõmunia deponens, meminiſſe debet tunc deponere, vt ait Paul. ad Epheſ. 4. veterem hominem, & induere nouum, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & veritate ſanctitatis. ¶ Igitur vt pontificales prætermittamus, ſex ſunt ſacerdotis veſtes: ſcilicet, amictus, alba, zona, manipulus, ſtola, caſula. De quibus Hieronymus ad Fabiolam, & Rabanus in lib. de inſtitutione clericorum, & Hugo lib. 1. de ſacramen. & Innocen. de officio miſſæ. atque alij multa dicunt. Quas vtiq; veſtes, ait Hugo lib. citato. cap. 45. à veteri lege ſumpſit eccleſia. ¶ Amictus ergo, eſt cui in lege veteri cidaris reſpõdebat. Vnde Origenes ſuper Leuiticum de ſummo ſacerdote. Primũ, inquit, accipit cidarim, quod eſt vel opertorij capitis vel ornamentum. Et poſt hoc ſuper imponitur ei mittra. Igitur linteum hoc ſi ad paſſionem ſpectes: velum illud ſignificat, quo Iudæi, vt Matthæ. 26. legitur, faciem Chriſti velabant dicentes. Prophetiza nobis Chriſte quis te percuſsit? Si verò ad mores, armaturam, de qua ad Epheſ. 6. Apoſtolus, Galeam ſalutis aſſumite. Quod enim illi in deriſum, & ignominiam Chriſto faciebant, nos gloriæ noſtræ debemus apponere. Et cùm ſicuti vir mulieris, vt 1. Corinth. 11. ait Apoſtolus, ita & viri caput Chriſtus ſit, amictu illo ſacerdos fatetur Chriſti capitis membrum eſſe, quem proprio cerebro, quo omnes ſenſus vigent, imponens, profitetur ſenſibilia hæc omnia & caduca proſpe æternorum abijcere. Deſcendit & amictus ſuper humeros, quibus onus Domini ferre docemur, vittiſque eius in modum crucis pectus perſtringimus, quo nullas alias cogitationes, quam ea quæ Dei ſunt, admittere pollicemur. ¶ Alba, ſicut & amictus, veſtis linea eſt candida & munda, qua ſimiliter legales pontifices vtebantur, quæ græcè poderis, hoc eſt vſque ad pedes: latinè verò talaris dicitur, eo quòd ad talos vſque deſcendit. Primùm memoria eſt illius, qua, vt legitur Lucæ. 23. Herodes Chriſtum indutum illuſit, quæ quidem illuſio honor noſter eſſe debet. Sed quantum ad mores noſtros, lorica eſt iuſtitiæ, qua ibidem Paulus indui nos admonet. Iuſtitia, enim, vt ait Philoſophus, vniuerſam virtutem comprehendit, quæ in cunctis operibus noſtris elucere debet: obidque totum noſtrum corpus tegit. Eſt ergo non lanea, aut pellicea, quę ex mortuis animalibus fit, qualibus tunicis, vt Geneſ. 3. legitur, Deus Adam à paradiſo extorrem induit, ſed linea, quæ morum floriditatem & gloriæ candorem repræſentat, quem Chriſtus in transfiguratione veſtimentis ſuis exhibuit. Sanctificauit enim Deus eccleſiam, vti ad Epheſ. 5. ait Paul. mundans eam lauacro

Sacrificuli legis naturæ.

Nouæ legis ſacerdotes.

Sex veſtimẽtorũ genera.

Amictus.

Alba.

cro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, sed vt sit sancta & immaculata. ¶ Zona autem seu cingulū cui in veteri sacerdotio respondebat baltheus, si ad passionis memoriam referatur, significat, aut primum ligamen, quo in horto dominus captus fuit, aut flagellum, quo fuit cæsus. Si verò morum sit nostrorum admonitio, fidem demonstrat, quæ iustitiam nostram succingere debet. Nulla enim apud Deum iustitia est, nisi quæ fide nititur & stringitur. Vnde loco citato Paulus, vbi hominem coarmat, succincti, inquit, lumbos vestros in veritate (scilicèt fidei). Tametsi cùm eadem fides protecti osit nostra aduersus inimicos, scuto etiam ibidem comparauit. Sunt itaque iustitia & fides adeò germanæ, vt Esaias cap. 11. de Christo loquens prædixerit. Erit iustitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorum renum eius. Quòd si obieceris in Christo non fuisse fidem, quæ est obscura cognitio, respondetur primo cum Hieronymo, quòd habet illam in suis fidelibus, de quibus, idem propheta ad Christum, ait, capit. 49. His omnibus velut ornamento vestieris, & circundabis tibi eos quasi sponsa. Secundò forsan ad sensum propriùs literalem, fides illic non accipitur nisi pro cōstantia dictorum & conuentorum, quæ vt. 1. officio. ait, Cicero, est fundamentum iustitiæ, atque adeò moralis virtus, quæ summa fuit in Christo. ¶ Post hæc manipulus, à læuo brachio pendens secundum ligamen designat, quo Christus columnæ fuit manibus alligatus. Qui quidem funis in brachio illo sinistro cordis vicino amorem nobis commemorat. quo ad expianda nostra piacula, cruenta flagella pertulit. Quo ideo vicarium amorem rependere sacerdos profitetur. Cuius gratia flagella huius munditanquam fructus pœnitentiæ tolerare debemus, Læua enim præterea manus & vitam significat præsentem, in qua opera pœnitentiæ perficienda sunt, vt loco citato, ait, Hugo. ca. 52. Præterquā quod in brachio dextro impedimēto esset sacerdoti dum cruces facit. Atq; his quatuor in signibus non solum sacerdos, sed & diaconus & subdiaconus induuntur. ¶ Stola, quæ & orarium dicitur, vinculum tertium repræsentat, quo Christus crucem baiulans fuit collo ligatus. In moribus verò nostris obedientiam & iugum Domini, cui collum quasi loro ligati submittimus ad portādum crucem Dñi, eius vestigia sequuti. Stola nanque indumentum fuit antiquum matronis insigne vsque ad imos pedes demissum. Vnde vt ibidem, ait, Hugo. c. 48. priùs nō orarium, sed alba erat, quę vocabatur stola, sed postea mutata sunt nomina. Hoc autem ornatu nō insignitur subdiaconus, sed sacerdos, qui personam Christi crucem portantem repræsentat. Diacono verò, qui eius est minister inter eum & subdiaconum medius, conceditur, sed non nisi super læuum humerum: quia cum Christi iugum vitæ actiuæ & contemplatiuæ nos subiungat: & sinister humerus actiuam, dexter verò contēplatiuam referat, diaconus, qui (vt nomen eius sonat) ad ministerium est institutus, in læuo: sacerdos verò in vtroq; humero stolam portat, eandemque super pectus in modum crucis. Quo vtiq; signo à dextris & à sinistris, prosperis, scilicèt, & aduersus cōmunitum docet. Quòd autem diacono actiua potissimùm vita incūbat, ostenditur Actuum. 6. vbi diaconi leguntur in ministerium pauperū mancipati, ne apostoli à cōtemplatione abducerentur. Quocirca stola, vt quæ mysterium est crucis, institutio euangelica veteribus adicit, vt lib. 2. de sacra. par. 4. c. 10. author est Hugo. ¶ Supremum denique vestimentum est, casula, quæ & planeta dicitur. Et vt, ait, Rabanus lib. citato de institutione clericorū. ca. 20. per diminutionem à casa dicta est, eo quòd totum hominem tegat quasi minor casa. Vbi adnotandum est indumentum hoc in ecclesię primordijs consutum fuisse totum, & vndique cōclusum, vsque ad pedes, sine manicis vllaue apertura, ad formā vetusti Hispanorū pallij, (q̄ caputium vocant). Sacerdos vero complicabat vtrinq; ipsum, vt brachia exerceret. Vnde dict. lib. citato Hugo de ecclesiasticis sacramentis capit. 50. Casula, inquit, per quam charitas intelligitur, super dextrū brachium leuatur, vt amici in Deo amentur: replicaturq; super sinistrum, vt inimici propter Deum diligantur.

Sed postea, vt vsui sacerdotis aptior esset, ab vtroque latere incisa est. Designat ergo tunicā Christi inconsutilem, qua exutus crucifixus fuit. Sed quantum ad mores, charitatem quæ ipsum ad crucem perduxit, & in nobis, vt, ait, Paul. multitudinem operit peccatorum. Atq; hoc erat illud Aaron vestimentū, vt author est lib. 1. de sacramen. c. 42. Inno. in cuius oram, vt ait, Psaltes descendebat sacerdotale vnguentū, sicut ad nos omnia charismata à Christo deriuātur. Vnde hoc modo indutus sacerdos monitum illud Pauli ad Colos. 3. repræsentat. In duite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiæ: humilitatem, (quam amictus caput tegens designat:) benignitatē, (quæ in alba per totum corpus vsque ad talos effusa refertur:) modestiam (cuius effigiem cingulū

Zona.

Manipulus

Stola.

Casula.

Paul ad Colossē. 3.

renum præſe fert:)patientiam(in duobus vinculis,manipulo:ſcilicèt,& ſtola expreſſam)ſuper omnia hęc charitatem habentes(cuius nos caſula admonet)quod eſt vinculum perfectionis. ¶ Dalmatica verò à regione Dalmaticæ nomen traxiſſe fertur,quæ,vt, ait,ibidem Rabanus,in modum crucis efformata paſsionem Chriſti nobis refert.Hugo verò lib.2.de ſacramen.par.4.cap.13.ait,à Colobio,quo apoſtoli celebrantes vtebantur,ortum habuiſſe abiectis manicis,vt habetur in hiſtoria Sylueſtri: & apud Thom. VValdenſem libr.5. de ſacramen.titu.4.cap.29. ¶ Ecce quibus ſacratis veſtibus veſtitus ſacerdos ad ſacrum altare accedit:nam ſi aliquam illarum conſultò prætermitteret, tanquam myſteriorum contemptor mortaliter delinqueret. Secùs ſi ex obliuione, vel aliqua negligentia id faceret. Debet & diſcooperto capite totum ſacrum peragere, de conſecra.diſt.1.can. Nullus epiſcopus. Quare graue peccatum eſſet aliter facere:nam priuatur illic ſacerdos in hoc delinquens communione ſacramenti, niſi forſan ex rationabili causa prælatus diſpenſaret. Eſt & lumen neceſſarium,vt habetur cap.fina.de celebra.miſſa. Quare & illud non habere, peccatum eſſet mortale: pertinet enim & ad reuerentiam ſacramenti, quatenus lumen illud Dei gloriam repræſentat,& ad noſtram excitandam deuotionem,qui per effectum ſacramenti luminamur. ¶ Poſt hæc quinta conſideratio huius ſacrificij verſatur circa preces & verba, quibus miſſa conficitur. De quibus quæritur an ſint conuenienter inſtituta. ¶ Hoc autem in primis admonendum operæpretium duxerim, quod nemo debet ſacerdotum inter ſacra facienda alias adhibere,aut preces,aut orationes q̃ eccleſia ſanxit. Sunt enim omnia myſteriorum plena:ob idq́ue fas non eſt alia priuata cũ illis commiſcere,ſed illa tantũ reuerenter & attentè meditari & proferre. Quod autem D. Thom. ait, Iacobum fratrem Domini & Baſilium Cæſarienſem miſſæ celebrationem ædiſſe,quod refertur de conſecra.d.1.can. Iacobus.intelligitur, vt nomine miſſæ,aliæ vel earum nonnullæ orationes, quæ conſecrationi adhibentur, cõprehendantur. Nam, vt Hugo lib.2.de officijs eccleſiaſticis cap. 11.bene,ait, miſſa initium inde ſumpſit,vbi Dñs ſuum corpus & ſanguinem conſecrans tradens q́ue diſcipulis,iuſsit hæc in eius memoriam fieri. Sed apoſtoli miſſam auxerunt.Et lib.2.de ſacramẽ. part.8.cap.14. ait, q̃ Petrus apoſtolus primus omniũ Antiochiæ dicitur celebraſſe. Id quod alijs non placet:propterea q̃ Actuũ. 2. legitur apoſtolos fuiſſe perſeuerantes in communicatione fractionis panis, & orationibus, q̃ pleriq́ue doctorum de celebratione miſſarum interpretantur.Et re vera non eſt aliud vero ſimile, quàm quòd ſtatim à Pentecoſte ſacroſanctum hoc charitatis ſacramentum celebrare inchoarent antequã ſpargerẽtur.Sed quod dicitur de Petro,& Iacobo,& Cæſarienſi Baſilio, intelligendũ eſt q̃ facta apoſtolorũ diuiſione vnuſquiſq́; in ſua eccleſia ſolennem celebrationem miſſarum inſtituit.Igitur quãuis alijs aliæ placeant diuiſiones, ea, quæ in miſſa dicuntur, in tres partes ſecantur. Quædã enim ante myſteriũ conſecrationis præmittuntur, alia vero ad cõſecrationem ſpectant,ſed & alia poſt ipſam adhibentur. Atqui prima pars in duas diuiditur,quarũ prior eſt præparatio quædã tam ſacerdotis quàm populi,quæ quatuor habet particulas:tres,ſcilicèt,quotidianas,& vnam feſtiuam.Primò ergo incipitur,ait,Sãct. Thom.ab introitu.Meritò enim confeſsionis, quæ fit ante gradus altaris non meminit, quia illa nõ eſt pars miſſæ:ſola enim ſacramentalis confeſsio debet præcedere de mortalibus,ſed propter venialia oblita vel neglecta fit illa generalis confeſsio,de qua meminit Innocẽ.lib.2. myſterio. miſſæ.cap. 13. quã fundat in illo Prouerb. 18. iuſtus in initio ſermonis accuſator eſt ſui: vbi recitatur pſalmus ille.42.Iudica me Deus,& diſcerne cauſam meã,&c. At vero in ordine noſtro, vbi (quòd citra aliorum notam dixerim) ſumma datur opera,vt ordinariũ in ſua ſemper maneat,ſynceritate & breuitate,neq; vllæ fiãt adiectiões,nullus recitatur pſalmus,ſed breuiſſima fit confeſsio,qualis illi myſterio congruit. Solent enim vulgares ſacerdotes ſexcentas orationes illic inculcare. ¶ Introitus autem, vt idem Hugo cũ antiquioribus lib.2.de officijs eccleſiaſticis.ca.14.& Innocẽ. qui in omnibus eum ſequitur.cap.18.aiunt, aduentũ Chriſti ſignificat & introitum eius in mundũ. Eſt enim ſacrificium hoc paſsionis eius memoriale, ad quam ſubeundã mũdum ingreſſus eſt tanquã lumen,vt Luc.2.ait, Simeon, ad renelationem gentium,quod accenſi cerei ſacerdotem comitantes ſignificant.Ob idq́ue ſacerdos ad altare accedens illud oſculatur, connubium ſignificans Chriſti & eccleſiæ, iuxta illud Cãtico.1. Oſculetur me oſculo oris ſui. Et ideò chorus pſalmũ intonat, vocẽ illam priſcorum patrum commemorans. Emitte agnum domine dominatorẽ terræ.Eſaiæ.16.&.c.64. Vtinã dirumperes cœlos & deſcẽderes. At verò S.Th. nõ tam ad ſignificationẽ reſpexit, quã ad vocẽ laudis. Nam cùm hoc ſacramentum, nõ tantùm quia ſacra-

Dalmatica.

Lumen.

Quinta cõſideratio.

Nota.

Quis primus miſsã celebrauerit.

Miſſæ partes principue.

Confeſsio ante altare.

Introitus.

sacramentum, sed quia sacrificiū, summa cum dignitate celebrandum sit, & Eccles.4.legitur, Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei. & Ecclesiastici. 18. Ante orationem præpara animam tuam: ideo consecraturus sacerdos præparat sese, & totum populum. Quare prima pars missæ vsque ad offertorium illuminatio & præparatio dicitur. Atque ideò à diuina laude initiū sumitur iuxta illud psalmi. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Nec verò deest nobis exemplum Christi, de quo, ait, Paul. ad Hebræ. 10. quòd ingrediens in mundum cecinit illud psalmi. 39. Hostias & oblationes noluisti, corpus autem adaptasti mihi, &c. Quapropter introitus plurimū sumitur ex aliquo psalmo: quia vt Dionys. 3. cap. eccles. hierar. author est, psalmi per modum laudis quicquid in sacra scriptura continetur, comprehendunt. Antiquitus verò, vt refert ibidem Hugo, integer psalmus canebatur: post verò consuetum est, vt vnus tantùm versiculus dicatur loco psalmi, & tāquàm versus subditur caput ipsius psalmi. Vt in missa apostolorum, Domine probasti me. Et post iteratò repetitur introitus ad significandum frequētiam clamorum, quibus patres antiqui identidem diuinam misericordiam excitabant, vt Christum mitteret, iuxta illud Esa. 28. Manda, remanda, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. In fine tandē additur, Gloria patri & filio & spiritui sancto, quod Nicæna synodus cātari instituit, qua vtiq; clausula omnis psalmus concluditur, in signum, quòd laus omnis in gloriam. S. Trinitatis refertur. Et vt, ait, Hugo Damasus in missa id quoq; adiecit. Cæterùm quòd ipse & Innocē. aiunt, Cælestinum papam, qui sedit ab ascensu Dñi anno. 426. introitum instituisse cantari in missa legerunt apud Almaricum & Valerianum historiographos. Id autem Thomas Vvaldenſ. tomo. 5. de sacrament. titul. 4. cap. 31. multò antiquius censet: nā Dionys. ca. 3. hic citato à S. Tho. ait, q̄ pōtifex ad sanctum altare psalmorum incipit melos cōcinentibus secū sacra carmina omnibus ecclesiastici ordinis gradibus. Sed forsan licèt apud Græcos in more antiquitus fuerit psalmum in introitu canere, Latini vsq; ad Cælestinum id non receperant. Nisi dicere mauis quòd nō canebatur apud Græcos nisi in missa pontificis, & Cælestinus illud instituit in misis quotidianis: nam vt. 11. de ciuit. Dei, ait, Augu. multa dicuntur patres instituisse, quæ potius antea instituta inuenerunt. Quanuis neque satis cohæreat quòd Cælestinus introitum instituerit, & Damasus, qui ipsum per quinquaginta sex annos antecesserit, instituerit Gloria patri: sane cū psalmus introitu antequam Gloria institutus censeatur, corq; Gloria patri sit psalmi conclusio.

¶ Secundò post introitū, quò Christi ingressus in orbem repræsentatur, adijcitur misericordiæ postulatio, quæ ipsum, vt nos redimeret, induxit. Quare ter patri supplicamus dicentes Kyrie eleyson: hoc est Domine miserere: terq; deinde filio, Christe eleison, terque tandem Spiritui sancto, Kyrie eleison. Nam cùm pater & spiritus sanctus nullā sibi vniuerint creatam naturā, secundū diuinam Dominos appellamus: Christum verò secundum humanam, qua nos redemit, vocamus Christum. Cæterum ad singulas personas ter supplicationem congeminamus, vel contra tres nostras miserias: scilicèt, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ, vt Innoc. ca. 19. ait, vel ad significandum, vt Sanct. Thom. addit, q̄ omnes personæ sunt in se inuicem. Tota enim essentia, ac subinde misericordia & bonitas, quā imploramus, tam in singulis est personis, quàm in omnibus tribus simul. Atqui Syluester fuit, vt idem ait, ibidem Hugo, qui circa annum Domini trecentesimum vigesimum kyrie eleison idiomate Græco suscepit. Nam vt super verbo baptizo, diximus, tum propter linguæ celebritatem, qua primitus fides Christiana à Palestina profecta suscepta fuit, tùm vt omnis Christianismus in hac misericordiæ postulatione voce etiam conueniret, id fuit congruens. Colligitur ergo. Si Cælestinus instituit psalmi introitus, vt missa tempore Syluestri, qui Cęlestinum per plures quàm centum annos antecessit, à kyrie eleison inchoaretur, vt in vigilia paschatis. Quod non est rationi dissonum: uidelicèt, vt introitus ad sacrificium esset misericordiæ postulatio. Fortasse nanque apud Græcos prius aliqui missarum cantus, & preces incepe runt, à quibus latini postea fuerunt mutuati, vt de introitu diximus. *Kyrie elei.*

¶ Tertio loco post misericordiæ preces, quibus nostras miserias Deo ꝓponimus, cātus diuinæ gloriæ subsequitur, quæ finis est, quò nostrū referimus sacrificiū, & à nostris miserijs liberati peruenire conamur. Caput verò illius hymni angelorū chorus subortū Christi cœlitus detulit, vt Lu. 2. refertur. Atqui Theleſpho rus papa, qui sedit sub annum domini centesimum quadragesimum hunc angelicum hymnum cani iussit in nocte Natiuitatis, quando ipse missas celebrari instituit, vt inter eius decreta refertur. Attamen, vt locis citatis Hugo & Innoc. aiunt, Hilarium Pictauiensem episcopum, qui fuit tempore concilij Niceni, postmodum *Gloria in excelsis Deo.* *Theleſphorus.* *Hilarius.*

dum adiectisse illa quæ sequuntur ab illo loco, laudamus te: quia reliqua tantùm præcedentia Theleſphorus cani iusserat. Deinde verò circa annum Domini quingentesimum Symmachus adiecit, vt in omnibus diebus Dominicis, & in festis martyrũ præcipuis caneretur, quod perpetuo vsu receptum est. In minoribus autẽ festis prætermittitur, & potiſsimum in Luctuosis defunctorum officijs, quæ ad commiserationem potiùs pertinent quàm ad gloriam.

Collecta qd ¶ Quarto denique sequitur oratio, quæ dicitur collecta, eo quòd ad illam populus mente colligitur, vt totam diuinæ mancipet contemplationi. Et quia vt ait, ad Roma. 8. Paul. quid oremus nescimus, sed spiritus nos docet, mutua salutatione Dei assistentiam precamur.

Dñs uobiscum. Vnde sacerdos ad populum versus, Dominus, inquit, vobiscum. Sed quia ipse attentiori spiritu pro populo precaturus est, non tantum populus respondet, sit etiam tecum, sed. Et cũ spiritu tuo. Prior salutatio sumpta est ex Ruth. 2. vbi Booz dixit messoribus, Dominus vobiscum. Quin verò angelus cœlitus missus sic virginem salutauit, dominus tecũ, resalutatio verò est apud Paulum. 2. ad Timoth. vltim. vbi ait, Dominus Iesus Christus sit cũ spiritu tuo. At quia Christus resurgens, vt legitur Ioan.

Pax uobis. 20. apostolis dixit, Pax vobis, episcopi id repræsentantes, eo modo in initio salutant populum. Cæterum in decursu missæ eodem modo, quo cæteri sacerdotes, dicere debent, Dominus vobiscum, vt in concilio Bracharensi cap. 21. missum est. Septies autem sit hæc salutatio in missa per sacerdotem: scilicet, in prima collecta, & ad euangelium, nisi diaconus illud cecinerit, & ad offertorium, & ad præfationem, & ad Agnus Dei, nisi quòd illic, ait, Pax vobis, & ad vltimam collectam, & ante, Ite missa est. Deinde sacerdos populum ad orandum excitans, ait, Oremus: nõ quod populũ inuitet, sed q̃ populus per ipsum, & ipse tanquã mediator inter populum & Deum sit oraturus. Collectam autem concludit dicens, Per Dominum nostrum Iesum Christum: quoniam cùm, vt ait, apostolus. 1. ad Timoth. 2. ipse sit vnus mediator Dei & hominum, per ipsum quicquid petimus, obtenturi sumus à Deo, iuxta ipsius promissum, Ioan. 14. Quodcunq̃ue petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Respon-

Amen. sio verò, Amen. optantis populi est, vt sic fiat.

Innocen. Atque hæc est prior particula primæ partis. Inno. loco. cap. 27. ait, collectas non nisi numero impari, quo Deus gaudet, dicendas esse, neque vltra septem. Sed neutrum est obseruatu necessarium. Hoc tamen tertium obseruãdum est, quod in concilio Mileuitano sancitur, ne preces, vel orationes dicantur, nisi in consilio fuerint approbatæ. Nam & Damasus papa, & Gelasius & Gregorius preces illas composuerunt. Nec licèt orationem dirigere siue beatæ *Nota.* virginis sit siue sanctorum nisi ad solum Deũ, à quo solo misericordia petenda est. Quanuis in oratione tanquàm intercessoris fiat sancti memoria. ¶ Posterior verò pars, ait, S. Tho. est in qua præmittitur instructio fidelis populi, eò quod sacramentum hoc, vt in forma calicis habetur, mysterium est fidei. Instructio autem dispositiue fit per prophetarum Apostolorumque doctrinam, quæ per lectores & subdiaconos legitur: perfectè verò per fidem Christi quæ in euangelio continetur. Quare pars hæc sex cõtinet, tria quotidiana, & item festiua tria. Dicitur autem epistola, quia frequentiùs ex *Epistola.* Paulo atque alijs apostolis sumitur. Lectio aũt hæc quasi præcursoris officium est: nam & lex vetus euangelium præcessit, cuius typum Baptista gerebat, & pariter Christus apostolos binos ante faciem suam misit, qui per epistolas eos præparabant, quibus annunciaturi erant euangelium. Quocirca dũ ambæ lectiones fiũt, prius legitur prophetia quã epistola, non propter dignitatem, sed propter antiquitatem.

¶ Ait, loco citato Hugo Anacletum, qui sedit anno Domini centesimo epistolas & euangelia legi instituisse. Quæ enim posteriùs in missa dicuntur, priùs fuerunt instituta. Imò verò vt Thomas Vvalden. tomo. 5. de sacra. titul. 4. c. 32. ait, tẽpore Dionysij id fiebat. Ait, enim capit. 3. ecclesia. hierar. Deinceps igitur per ministros hagiographorum librorum lectio consequenter fit. Quin verò & ad Colossen. vlti. ait, Paulus. Salutate fratres qui sunt Laodiciæ, & Nympham, & quę in domo eius est ecclesiam. Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc: facite vt in Loadicensi ecclesia legatur, & eam, quę Loadicensium est, vobis legatur. Et extat canò apostolorum, omnes fideles, de consecr. dist. 1. vbi præcipitur omnibus fidelibus, vt cõuenientes sacris solennitatibus ad ecclesiam ecclesiasticas scripturas apostolorum & euangelium audiant. ¶ Post epistolam canitur responsoriũ, *Graduale* quod & graduale dicitur, eo quod ad gradus al*ue respon* taris canebatur. Dicitur autem responsorium: *sorium.* quia ruminantes (vt Almaricus ait) quod lectum est recordantur, & recordando dulciter correspondet, quasi lectione proficientes, vt hic, ait, S. Thom. & ideò ad gradus altaris tunc accedebãt, vt gradus suæ professionis designarent. ¶ Atqui diebus festis quasi spe cœlestis *Alleluia.* beatitudinis erecti, statim in laudem Dei prorumpunt

rumpunt,quod pneuma,hoc est spiritualis iubilus dicitur quam quidem cantionem Damasus papa à Hierosolymis in ecclesiam Romanam legitur induxisse,vt lib.9. regiſtri epiſtola.8.author est Gregorius.Etenim sicut titulus crucis terna lingua scriptus fuit: ita & in missa aliqua sunt Græca, vt Kyrie eleison, & aliqua Hebraica,vt Alleluia,& Amen.Est enim Alleluia,vt ad Marcellã,ait,Hierony mus,idem qđ, Laudate deũ, duæ quippe sunt voces, Alleluia, quæ laudem propriam Dei, qualis in cœlo fit,designat,& ideo seruata est Latinè. *Hieronym.*

¶ Ac denique quarto loco in festis solennisimis ab Alleluia proceditur ad Sequentias,quas vt,ait,Hugo lib.citato.Abbas Notherus de Sãcto Gallo cõposuisse legitur,quas Nicolaus papa ad missam cantari cõcessit.Licèt nõnullas alij sancti,vt Greg.& etiam S.Thom.adiecerint. *Sequentia.*

¶ At verò in septuagesima,quo tempore exilium Adæ è paradiso, & Babylonicam captiuitatem commemoramus, Alleluia non canitur,sed vt est in psalm.136.suspendimus organa nostra: nam vt captiui illi dicebant, Quomodo cantabimus canticum Dñi in terra aliena?sed loco Alleluia canitur tractatus sicut in missis defunctorum:quasi alta prolixaq́ue suspiria & lamenta trahendo, iuxta illud psalmi. 129.Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. *Alleluia quando nõ cantatur.* *Tractus.*

¶ Præmissa ergo apostolica lectione,sequitur quintò euangelium fidei, quod & euangelium pacis dicitur. Quo ideo lecto sacerdos librum exosculatur. Trasitur autem à sinistro altaris cornu,quo legis veteris imperfectio designatur quæ animã non iustificabat, ad dextrum,vbi est perfectio fidei. Quare ibidem missale sistitur per totã oblationem.Præterquã q̃ sacerdos à sinistro latere aptiùs legit.Mittitur verò à sacerdote diaconus,sicut à Christo delegati sunt apostoli ad euangelium promulgandum,præcedente cruce,cuius sanguine fuit nouum testamentum confirmatum: & accensis cereis,lumen fidei referentibus.¶ Et est lectio euangelij res antiquissima,quod Alexãder, vt ibidẽ,ait,Hugo,legi iussit paulò post centesimum annum ab orbe redempto. Sed postea Anasta.vt can.Apostolica.de conse.d.1. habetur iussit,vt omnes illud stantes audirent,tanquã milites ad illud propugnandũ attẽti .Imò verò antiquitus,vt suprà diximus, canonibus apostolorum iussum est euangeliũ legi. Erant enim iam tunc,vt in eorũ Actibus legitur,diaconi,quorũ munus est euangeliũ canere.Cõstaturus ergo diaconus primũ,ait,Dñs vobiscum, tum q̃ illa salutatione Pax vobis, Discipuli dominos salutare iussi sunt,tùm vt spiritus sanctus *Euangeliũ.*

se pectoribus populi insinuet ad percipiẽdam fidem.Quare respondetur.Et cum spiritu tuo. Deinde rhetorum more ad captandam beneuolentiam proponit mysterij altitudinem dicens Initiũ,vel Sequentia sancti euangelij,&c. Respondetq́ue populus, Gloria tibi domine, quasi gratias de tanto nũcio agens.Et impressa in libro cruce,eadem se diaconus fronte munit quæ est verecũdiæ sedes, protestans, iuxta verbũ Pauli,se non erubescere euangelium :ac demùm consignato ore ad pronunciandam fidem,& pectore ad percipiendam, audenter illud canit. *Sequẽtia.S. euangelij.*

¶ Postremò deniq; præcipuis festis, quibus populus cõuenit,Nicænũ canitur symbolum,vbi quam fidem plebs in euangelio implicitè audierat,(nam fides,vt ait,Paulus ex auditu)explicitè confitetur:corde enim creditur ad iustitiam,vt idem ibidem,ait,apostolus, ore autẽ confessio fit ad salutem.Et sic finitur pars prima missæ, qua populus præparatur & instruitur, quæ ideò dicitur illuminatio & missa catechumenorum:nã illucusq́ue, vt & Diony. ait.c.3. permittebantur catechumeni adesse, tunc autem foras mittebantur cantãte diacono,vt suprà diximus.Ite missa est, hoc est, recedite,qa missa,id est,oblatio incipitur,cui vobis interesse non licet. Vnde in concil. Cartha. 4.can.Episcopus nullum.de cõse.d.1.præcipitur,vt episcopus nullũ ingredi prohibeat in ecclesiam & audire verbum Dei,siue Gentilem,siue Iudæum vsq́; ad missam catechumenorum. *Credo sicut fidei symbolum.* *Roma.10.*

¶ Hinc ergo progreditur secunda pars principalis,quæ ad celebrationem sacrificij attinet. Et quia offertur,vt sacrificium,& consecratur & sumitur, vt sacramentum, pars hæc tribus concluditur membris. Quorum primum est oblatio,secundum,consecratio,& tertium sumptio.Oblatio verò vno laudis cantu,quòd quatuor orationibus peragitur.Canit enim Chorus offertorium,quod,vt,ait,loco sæpe citato Hugo,Gregorius cani instituit,& vti,ait,Remigius,offerenda dicitur,eo q̃ tunc subdiaconus diacono:diaconus verò sacerdoti,sed sacerdos Deo illam consecrandam offert.Quare& tunc congruit,vt populus sua munuscula offerat,vt Alex.3.can.Omnis Christianus.de conse.d.1. hortatur,vt verbũ illud Exod.23. impleamus. Non apparebis in conspectu meo vacuus. Nõ nulla antiquitus præcesit huius figura.1.Paralip.29.vbi dixit Dauid .Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc: & populum tuum,qui hìc repertus est,vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria . Gaudium ergo illud significat cantus offertorij. Legitur enim eodem lib.quemadmodum Dauid instituerit, *1.Paral. 29.*

vt Leuitæ cum offerrentur holocausta laudes Dño canerent, tangerentque tubis, cymbalis, & psalterijs. ¶ Ab offertorio verò sacerdos, vt ait, Inno. eod. lib. ca. 54. silentiũ tenere incipit, & collectas secreto secũ proferre, memoriã appropinquantis passionis, quãdo iam, vt legitur Ioan. 20. Iesus non palàm ambulabat apud Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertũ. Vel quemadmodum, ait, Vvald. loco citato. ca. 35. hoc est primũ silentium, quo Christus in horto ab apostolis semotus secrete orauit dicens. Mi pater si possibile est, &c. Quare abusus quorundam est sic proferre, vt ministri audiant: nã & oratio ipsa ob id appellatur secreta.

Silentium.

Sceater.

Suscipe sancte pater.

¶ Lecto ergo, vel cantato offertorio, sacerdos secreto materiã manibus tenens, illã offert patri dicens. Suscipe sancte pater, &c. vbi meditari subinde debet iam inde personã referre Christi patri seipsum offerentis. Tametsi in persona propria loquatur dicens. Quam tibi offero in memoriam passionis Domini nostri Iesu Christi. Mox ablutis manibus & seipsum in spiritu humilitatis suscipi ab eodem æterno patre deprecatur. Respexit enim Deus ad Abel, deinde ad munera eius. Quare nisi persona Deo grata fuerit, oblatio, quatenus ab ipso dimanat, esse nequit accepta. Deinde ad populũ versus precatur, vt vnà secum orẽt acceptũ fieri sacrificium. Quo circa licet ad præcedentia potiùs plebs attenta esse debeat q̃ orare, inter secreta tamen cõgruit, vt oret. Tadem ergo ad altare reuersus oratione secreta oblationẽ concludit. Atqui oblatiões istæ antiquissimæ sunt à tempore Dionysij, vt VValdẽ. to. 5. de sacra. titu. 4. cap. 33. docet. Et Leo papa, vt ait, Hugo loco citato capit. 11. orationem, Orate fratres. statuit dici. ¶ Secunda ergo particula huius tertiæ partis est præfatio, qua & se sacerdos ad consecrationem adornat, & populum ad diuinorũ contemplationem exhortatur. Quã quidem præfationem, ait, ibidem Hugo Dionysiũ cõposuisse, sed Gelasiũ ex Græca in Romanã ecclesiam inuexisse. Quapropter vt libr. citato VValden. ca. 35. ait, erronea est quorundã opinio dicentiũ præfationem à Gelasio fuisse instituta, quod ex cõfessione ipsius Gelasij palã fit, can. Inuenimus. de conse. d. 1. vbi, ait, Inuenimꝰ nouem præfationes in sacro catalogo tantum modò recipiendas. Imo hinc aperte colligitur neq; eũ fuisse primum, qui præfationem iusserit in missa cãtari. Quod præterea inde confirmatur, q̃ hb. 8. ad Gratia. Ambrosius nonagintа annis antiquior Gelasio, atq; alij patres eiusdem seculi de hoc gratiarum hymno meminerunt. ¶ Sacerdos igitur silentium rũpens, secretã orationem alta voce concludit, dicens, Dñs vobiscum, quẽ adesse eis opus est, qui gratias sunt acturi: mox admonet sursum corda leuare, vt tanti mysterij celebrationi circunstantes nõ corpore tantùm, sed mente diuinitus sufful ta assistant: terrena enim corda cœlesti hoc sacramẽto nõ sunt digna. Atqui exhortatio hæc desumpta est ex illo Thre. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dnm in cœlos. Vnde Cypria. papa, vt refertur de cõse. d. 1. can. Quãdo. ait, ista admonitione excitari populum, vt pectus cõtra aduersarium claudat, vt soli Deo pateat. Quare respondente choro se corda ad Dnm habere leuata: rursus sacerdos admonet gratias agere. Nam vt suprà diximus, eucharistia idem est, quod gratiarum actio. Cõmonemur ergo gratias pro redẽptione, quã hic nostrã celebramus, Deo agere. Et ideo, respondet chorus nomine populi, Dignũ & iustũ est: dignum. s. quantũ ad Deũ attinet, ac proinde iustũ quãtũ ad nostram obligationem. Quare iterũ responsum cõfirmans sacerdos, ait. Verè dignũ & iustũ est, æquũ & salutare nos tibi semper & vbiq; gratias agere per Christum dñm nostrũ, per quẽ maiestatem tuã laudant angeli &c. etsi angelorum chori nõ fuerint per Christũ redempti, gratias nihilominus Deo perpetuò cãtãt, q̃ nos redemerit, vt eorũ essemus societate digni, & eiusdẽ perpetuæ fœlicitatis cõsortes. Implẽtes ergo verbum illud Christi, Ego clarificaui super terram, nunc clarifica me &c. commemoramus maiestatem eius laudari ab omnibus angelorũ ordinibus, qui habetur Esa. 6. & Apocal. 4. non cessant clamare quotidie Sanctus, sanctus &c. Quare eadem nos vocis laudes cum illis cõcinentes intonamus, quibus profitemur filium æqualẽ patri, & spiritũ sanctũ æqualem vtriq;. Sed ad designandũ eandem personarũ vnitatem in essentia adijcimus, Dñs Deus Sabbaoth, id est, virtutum & exercituũ quod est cõmune omnium. In cuius vtiq; laudẽ cõfitemur creatorẽ esse cœli & terræ dicentes, Pleni sunt cœli & terra gloria tua. Ac deinde in cõfessionẽ redẽptionis Christum laudantes subnectimus. Benedictus qui venit &c. Qua vtiq; voce intranti dño Hierosolymã qui præcedebant & sequebantur acclamabant. ¶ Inde rursus sacerdos ad secundum redit silentium: nam vt legitur Matth. 26. ter in horto à discipulis auulsus secretò orauit. Et in secundo siletio quod Lucas refert, longè prolixius. Deputet verò impudentissimũ Lutherũ hucinducere in libr. illo infami de abroganda missa priuata, oblatrantem. Ait enim sacrum canonẽ esse delirum, compositumq; ab aliquo verboso & pa

Præfatio.

Orate fratres pro me, &c.

In spũ humilitatis. &c.

Sanctus sanctus. &c.

Dñs Deus Sabbaoth.

Benedictus qui venit &c. Matth. 26.

Canum de hæreticis oppugnatur.

& parũ ſpirituali homine contra quẽ Clictho. lib.de officio miſſæ.c.17.bene loquitur: niſi ꝙ canonis cõpoſitionẽ non niſi vſq; ad Gelaſium & Leonem atq; alios pontifices reducit. Cùm tamẽ certum ſit ab ipſis vſq; apoſtolis originẽ duxiſſe. Hugo nanq; lib.2.de ſacra.p.8.ca.14. vbi,ait,Petrum miſſam inſtituiſſe, ſubdit in initio fidei tres illas orationes canonis in vſu fuiſſe. Hãc igitur oblationem,cum ſubſequẽtibus, cætera verò poſtea diuerſis temporibus à ſanctis patribus fuiſſe adiecta. Vnde loco citato lib.de officijs eccleſi.ca.11.ait, Gregoriũ illicò adieciſſe, dieſq; noſtros in tua pace diſponas. Et Leonẽ, Sanctũ ſacrificium & immaculatam hoſtiã. Nec dubiũ quin ſuprà citatus Iacobus & alij apoſtoli miſſam celebrantes canonem, ſaltem pro magna parte cõpoſuerint. Erãt. n. vt Actuum.2.legitur, perſeuerantes in oratione & infractione panis. Vnde V Vald.tit.4.citato.ca.36.illud Pauli ad Timothæ.2.Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes & orationes & gratiarũ actiones pro omnibus &c. propter canonẽ miſſæ dictũ putat. Quare optimè cẽſet iam tunc cõpoſitũ fuiſſe, licèt ſummi pontifices nonnulla adiecerint. Superuacaneũ eſt ergo in Lutherana blaſphemia retundenda remorari. Vnde Inno.c.Cũ Marthæ.de cele.miſſa.de canone loquẽs, multa inquit, tam de verbis quã de factis dominicis inuenimus ab euangelijs omiſſa, quæ apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſsiſſe leguntur. Addit deinde conſecratoria verba non eſſe in ſecreto proferenda, ſed publicitus, vt omnes audiant. Hoc tamen eſt contra id, quod modò diximus: nempe, hìc eſſe obſeruandum ſecundum ſilentium: imò peior eſſet abuſſus altè canonem legere, quã collectas primi ſilentij. Ait, enim ſacer pater Dionyſius circa initium libri de cœleſti hierar. ad Timothæum. Tu autem ò fili iuxta quod ſancit noſtra pijſsima traditio: quę ſanctè dicuntur ſanctæ mentis receſsibus cõde, & à prophana multitudine inuiolata cuſtodi. Et circa finem libri eccleſia. hierar. Efficientes, inquit, conſecrationis preces fas non eſt ſcripto interpretari, neq; ipſarum arcanum è ſecreto impublicũ efferre. Nam. & Num.4. præcipiebatur Aaron & filijs eius, vt ſoli ingredientes tabernaculum, vaſa inuoluerent in ſanctuario, ne publicarentur. Quin verò myſterium, vt in initio libri dicebamus, inde nomẽ habet, quòd etiam ſacerdotes gentilium arcana Deorum preſsis labijs cuſtodiebant. ¶ Canon ergo, qui tertia particula eſt ſecundæ partis, decem complectitur orationes, quarum quinq; conſecrationem antecedunt, & tot numero ſubſequuntur. Primùm enim clemens pater per Ieſum Chriſtum rogatur, vt accepta habeat ſacrificia, pro vnitate eccleſiæ, & papa, & alijs proceribus, pro quibus offeruntur. Mox apud ſe ſacerdos mentali oratione aliorum meminit viuentium, ad quos deinde oblationem extendit, & dicitur primum. Memento Dei, in tertiò fit ſanctorum memoria, quorum patrocinia imploramus, in quorumq; conſortium & communionem adunari petimus. Ac deniq; quartò concluditur ſupplicando, vt Deus oblationem placatus accipiat. Ac deinde quintò in acceſſu ad conſecrationem petitur conſecrationis effectus, ſcilicèt, vt benedicta materia fiat corpus & ſanguis Ieſu Chriſti. Quibus peractis perficitur cõſecratio per verba ſaluatoris. Qui pridie quàm pateretur, &c. ¶ Poſtmodùm vbi ait, ſacerdos vnde & memores, ſuam excuſat præſumptionem: nam memor myſteriorum humanitatis Chriſti audet diuinæ maieſtati offerre quæ de ſuis donis ac datis accepit. Quare ſecundò oblationem petit eſſe acceptam, vti acceptum habuit ſacrificium Abel, atq; aliorum patrum. Tertiò ad ſacroſanctam communionem accedẽs effectum ſacramenti ſupplex precamur, quem, ſcilicèt, ſumentes percipiant. Et quartò deinde precatur omnipotens defunctorum etiam ſit memor, qui licèt ſacramentum non ſuſcipiant, participes tamen eſſe poſſunt ſacrificij. Quinta vero oratio Nobis quoque peccatoribus, pro ipſis peculiariter ſacerdotibus funditur, vt ſanctis, & martyribus aſſociari mereantur, per Chriſtum Dominum noſtrum. Per quem obſecratio concluditur: nempe, vt per ipſum hæc omnia proueniant, per quem hæc bona creantur, viuificantur, ſanctificãtur, &c. Atq; hìc eſt canonis finis, vbi ſecũda pars miſſæ finitur: quam ſi pro dignitate tractaremus, luculentis meditationibus eſſet locupletanda à quibus ne rei ſcholaſticæ lineam prætergrederemur, abſtinuimus. Sunt autem præclari authores, vt Hugo, Inno. Remigius: atque alij id muneris perſequentes, quibus & Thom. V Valdenſis libr.5.citato de ſacramen. meritò connumeratur. ¶ Tertia ergo pars, quę ad ſumptionem ſacramenti pertinet, octo continet orationes: & communionis pſalmum: quinq; ſcilicèt, ante communionem, & tres poſtea. Per acto nanq; canone ſacerdos ſecundum ſilentium interrumpit, poſtremam orationem alta voce cõcludens. Per omnia ſecula ſeculorum. Vbi ſecundus regreſſus Chriſti ad dormientes diſcipulos deſignatur, exhortantis eos, vt vigilarent. Præterea quia per orationẽ homo præparandus eſt ad tantum percipiendũ ſacramentum:

Canon.

Memento Dñe famu.

Qui pridie quã patere tur.

Nobis quoque peccatoribus.

Pater noſter.

tum: & quia inter orationes faſtigium tenet euangelica hæc quam Chriſtus docuit, hæc primo cum omni reuerẽtia canitur. Quod autem ait, loco citato cap. 11. Hugo. Gregorium inſtituiſſe Dominicam orationẽ cani in miſſa, Gregorius ipſe epiſtola. 8. ſuprà citata libr. 9. regiſtri falſum oſtendit, dicens, Orationem Dominicam idcircò nos poſt precem dicimus, quia mos apoſtolorum fuit, vt ad ipſam ſolummodo orationem oblationem conſecrarent. Fuit ergo apoſtolorum inſtitutum. Vnde cum tremore non niſi præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutiõe formati, ſcilicẽt, Chriſti iubẽtis nos ſic orare, dicere audemus, Pater noſter.

Tertium ſilentium. ¶ Finita autem hac oratione ſacerdos ad tertium ſilentium reuertitur, vt ſilentiorum numerum Chriſti in horto compleat. Quare ſecunda oratione, Libera nos, priuatim ab omnibus malis nos erui per hoc ſacramentum expoſcit. Sed quia peculiariter, vt ſuprà diximus, ad remiſsionem peccatorum ſacramentum hoc confert, adhibetur tertia eademq; ſignis deprecatio, vbi Chriſtus, qui tanquam agnus per hoc ſacramentum occiſus refertur, rogatur vt quantum ad efficaciam tollat peccata mundi, quæ quantum ad ſufficientiam in cruce ſuſtulit. Et quia hoc ſacramentum eſt vnitatis & pacis, tunc pax populo porrigitur: præterquàm in miſsis defunctorum, quæ non pro pace præſenti, quoniam non conuiuunt nobiſcum, ſed pro ſempiterna requie qua ipſi fruuntur, celebrantur.

¶ Quartò in fractione hoſtiæ, de quo articu. ſequenti dicemus, precatur ſacerdos commiſtionem corporis & ſanguinis fieri nobis in ſalutẽ mentis & corporis.

¶ Quintò deniq; proſe deuotè precatur orationem illa, Domine Ieſu Chriſte, Cui adijciens Corpus & ſanguis Domini cuſtodiat me in vitam æternam, ſacroſanctum ſacramentum ſumit. Deinde ſi communicandum eſt populo, diſtribuit cantante choro communicandam. Ac demum poſt communionem adiecta oratione. Quod ore ſumpſimus Domine, & collecta ſolenniter, miſſa concluditur per orationẽ tertiã. Placeat tibi ſancta trinitas &c. Illa enim communicanda eſt ſicut exultatio gratiarum actionis ſimilis hymno, quem vt Matthæi. 26. refertur, Chriſtus dixit.

1. Argum. ¶ Arguit primò. S. Tho. Hoc ſacramentũ verbis Chriſti, vt, ait, Ambro. conſecratur: non ergo neceſſe eſt alia addere, præſertim, cum in euangelio illa non ſint, quæ in canone ponuntur, q̃ oculos eleuauerit & dixerit, manducate ex hoc omnes. Item in alijs ſacramentis nõ fit oratio pro viuis & defunctis: nõ ergo debet fieri in hoc. Reſpõdetur autem, q̃ quia in hoc ſacramento requiritur maior præparatio, potiſſimùm cũ ſit ſacrificium, præter verba neceſſaria cõſecrationis adhibentur alia, quæ licet nõ ſint in euãgelio expreſſa, colliguntur tamẽ ex diuerſis eius locis, vt, ait, Inno. c. Cũ Marthe. de celeb. miſſa. Si enim Ieſus in reſuſcitatione Lazari, vt habetur Ioan. 11. & in oratione pro diſcipulis, vt legitur Ioã. 17. oculos leuauit: certũ fit, id etiã in conſecratione dixiſſe. Et cũ dixit. Accipite & comedite, idẽ eſt quod manducate: præſertim cùm illa verba nõ addantur tanquã de eſſentia formæ. Et quia dixit Ioã. 6. Niſi mãducaueritis carnẽ filij hominiſ &c. propterea Eccleſia addit oẽs. Et quia euchariſtia eſt ſacramentũ eccleſiaſticæ vnitatis, cõgruit, vt peculiariter in illo oretur pro viuis & defunctis.

¶ Quartò arguitur. Baptiſmus ſpecialiter dicitur ſacramentũ fidei: ergo illic potius q̃ in iſto fieri deberet inſtructio fidei. *4. Argu.* ¶ Quinto, cũ in omnibus ſacramentis requiratur deuotio, non eſt cur magis in iſto quàm illis excitetur per diuinas laudes, & admonitionem, Surſum corda. Adde quòd cùm ſacerdos ſit proprius miniſter, is deberet omnia dicere ſicut in cæteris ſacramentis, & non chorus. Reſpondetur duplicem eſſe inſtructionem: aliã catechumenorum, & illa conuenit baptiſmo: atq; alia fidelium, quæ in dies debent in fide proficere, & hæc competit huic ſacramento: quanquam vt ſuprà dictũ eſt, etiam ad inſtructionem quæ fit in miſſa admittãtur & Gẽtiles & Iudæi, vt cap. Epiſcopus nullũ. de conſe. d. 1. *5. Argu.* ¶ Ad quintum reſpondetur, maiorem deuotionem exigi ad hoc ſacramentum, quàm ad reliqua, propter continentiam veri corporis & ſanguinis Chriſti, & in ſacerdote & in populo: quia eſt ſacrificium, quod pro omnibus offertur. Vnde Cypria. vt refertur de conſe. diſt. 1. can. Quando. ait, quòd ſacerdos dicẽdo, Surſum corda, parat fratrum mentes, vt dum plebs reſpondet, Habemus ad Dñm, admoneatur nõ aliud ſe quàm Deum cogitare debere. ¶ Ad ſextum reſpondetur, q̃ quia hoc ſacramentum eſt ſacrificium totius eccleſiæ, quod etiam populus ſuo etiam ordine offert, ideò chorus vicem populi gerens multa ſolus dicit, vt introitũ, alia inchoante ſacerdote proſequitur, vt Gloria, & ſymbolum, ad ſignificãdum, quòd talia ad populum reuelatione diuina peruenerunt. Alia verò dicuntur per miniſtros, vt Epiſtola & Euãgeliũ, alia verò ſolus recitat ſacerdos, quorũ illa, quæ ad ſe & ad populũ pertinent, publicè dicit, vt collectas, præfationem, & orationem dominicam.

Et

Et in his excitat populum ad deuotionem dicens. Dñs vobiscum. Alia autē, quæ ad eius solum munus pertinēt, secretè solus dicit. Cuius causam præter illā superius allegatā ex silētio Christi in horto, addit. S. Thomas: quia circa Christi passionē discipuli nō nisi occultè profitebantur Christum.

1. Argum. ¶Septimò arguitur. Cùm in hoc sacramēto diuina virtus per certitudinē operetur, superfluè petit sacerdos eiusmodi certitudinē dicēs, Quā oblationē tu Deus in omnibus, &c. Ad septimum trifariam respondetur, primò q̄ licèt diuina virtus certissimè operetur, potest tamen impediri per intētionem sacerdotis, & ideò petitur vt intentio sit recta. Secūdo id etiā quod certū est, nō incōgruit à Deo efflagitari: sicut Christus Ioan. 17. suam exposcit clarificationem. Tertiò, quia sacerdos illic non tam petit consecrationem fieri quàm fieri nobis fructuosam. Subdit enim, vt nobis corpus & sanguis fiat, id est, ad nostram salutem, idq́ue verbis præcedentibus insinuatur, vbi dicimus.

Benedictā, adscriptā, rum. &c. Quam oblationē tu Deus in omnibus quæsumus benedictā, hoc est secūdùm Augustinum, quod refertur de consec. d. 2. can. Vtrū. per quā benedicamur, scilicet, per gratiā: adscriptam, id est, per quam in cœlo adscribamur: ratā, id est, per quam de viscеribus Christi esse cēseamur: rationabilem, id est, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipsis displicemus, per hanc vnicam acceptabiles vnico filio simus. Applaudit huic expositioni Innocen. libr. 3. mysteriorū missæ. ca. 12. vbi, ait, anthithesim, hoc est cōtrapositionem hīc fieri ad proditionē Iudæ. Illa enim Iudæ traditio fuit maledicta, proscripta, irrita, iniqua, & detestabilis. Petimus ergo nos eandem passionem repræsentantes, oblationem fieri nobis benedictā, hoc est, benedictionis causam, sicuti illi fuit maledictionis: & cum ille per illā Christi oblationem fuit deletus de libro vitæ, petimus nos per nostrā eidem adscribi. Et Iudę pœnitentia irrita illi fuit, & desperationis causa: nos ergo petimus, vt quod pro peccatis offerimus ratum sit Deo. Eius oblatio fuit irrationalis & bestialis, nos petimus, vt rationabilis fiat. Illa denique non fuit Deo accepta: imò propter illam condēnatus fuit in supplicium æternum: petimus nos ergo, vt sit nobis accepta in vitam æternam. Syncerius autem possumus dicere, quòd petimus hostiam benedictam esse, hoc est, verbis Christi consecratam, vt sit allusio ad verbum inferius, benedixit, ac fregit, & ad Abrahæ benedictionem Genes. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes, hoc est in Christo per passionē, quæ per hoc sacramētum applicatur. Adscriptam, hoc est, in album relatam, quo fidelium munera Deus adscribit in satisfactionē pro peccatis. Ratam, ad differē tiam non solùm sacrificiorum idololatrarum, quæ semper fuerunt irrita, & cassa, verùm & oblationum vetustæ legis, quæ iam aboleuerunt: & ingratæ sunt Deo. Rationabilē iuxta verbum Paul. ad Roma. 13. Rationabile obsequium vestrum: nam licèt hostia hæc supra rationem naturalem sit instituta, est tamen rationi diuinæ legis consentanea, qua subinde ratione fit Deo acceptabilis.

8. Argum. ¶Octauò arguitur. Hoc sacrificium excellentius fuit quàm antiquorum patrum: ergo sacerdos incongruè petit, vt habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahæ, & Melchisedech.

9. Argum. ¶Ac demum nonò. Corpus Christi, vt non incipit esse in sacramento per loci mutationem, ita nec esse definit indecēter: ergo sacerdos petit hoc perferri per manus sancti angeli in sublime altare.

Solutio octaui. ¶Ad octauū respōdetur, q̄ licèt hoc sacramētū ex seipso antiquis præferatur sacrificijs, tamen sacrificia illa propter offerētium deuotionē fuerūt Deo acceptissima, & ideò petit sacerdos, vt sua populiq́; deuotio sit sicut illa, accepta.

Dilutio noni. ¶Ad nonū respondetur, q̄ sacerdos nō petit q̄ species sacramētales deferātur in cœlum, aut Corpus Christi, quod in cœlo nūquā esse definit, sed petit hoc pro corpore mystico vt, scilicet, orationes sacerdotis, & populi, angelus diuinis ministerijs assistens Deo repræsentet, secundùm illud Apocalyp. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare Dei, dicitur, vel ecclesia triūphans, in quā transferri poscimus, vel ipse Deus, cuius participationē efflagitamus. De hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non ascendes ad altare meū per gradus: id est, in Trinitate gradus nō distinguēs. Vel per angelum intelligitur ipse Christus, qui vt habetur Esaię. 9. est magni cōsilij angelus: ipse enim corpus suū mysticum Deo patri ac perinde ecclesiæ triūphanti cōiungit. Et propter hoc, ait, S. Thom. missa nominatur: quia per angelum sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per sacerdotē. Interpretatio est Hugonis, quā- Hugo.
ar. 1. citauimus, vel quia Christus est hostia nō bis missa à Deo, vnde in fine diebus festis diaconus copiam faciēs populo abeundi, dicit. Ite missa est, id est, hostia missa est ad Deum. Nos autem iam suprà diximus, q̄ nomen ipsum missa, idem est, quod hostia.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ea quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, ſint conuenientia.

SExtum, quod ſuprà diximus ad celebrationem miſſæ requiri, conſiſtit in quarundam rerum adhibitione, de quibus ſtatuitur concluſio, Omnia illic congruenter peragi. Probatur ex eccleſiæ more, quæ cùm Spiritu ſancto regatur, errare nequit. Et confirmatur ratione: quia cum ſacramentum ſit ſignum, eius ſignificatio rebus & verbis perficitur, vt baptiſmus ablutione & forma: cùm ergo hoc ſacramentum paſsionē Chriſti ſignificet, & præterea corpus myſticum, vtrumque rebus & verbis ſignificatur. Accedit quòd & vſus ſacramenti deuotionem & reuerentiam exigit, quæ etiam & verba & res expoſtulat. Omnia ergo quæ hic aguntur & dicuntur, ad aliquod iſtorum trium pertinent.

Concluſio.

¶ Duodecim ergo ſunt cæremoniæ, de quibus Sanct. Thomas, duodecim argumentis ediſſerit. Prima eſt ablutio manuum: ſecunda thurificatio, quæ videntur ad Iudaiſmum reſpicere. Ideò arguit primo loco. In nouo teſtamento non ſunt cæremoniæ veteris obſeruandæ: illic autem ſacerdos & miniſtri ante oblationem aqua lauabantur, vt legitur Exodi. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare: ibidemque Aaron iubebatur, vt adoleret incēſum ſuaue fragans ante altare quod erat ante propitiatorium, vt Leuitici. 1. legitur non ergo ea nobis facere congruit.

1. Argum.

¶ Ad primū reſpōdetur, eccleſiam non ſeruare has cæremonias tanquam in lege veteri præceptas, ſed tanquā per ſe tū ad reuerentiam ſacramenti pertinentes: quia pretioſiſsimum ſacramentū illotis manibus tractare, indecens eſſet, tum & propter ſignificationē: nam vt Dionyſius, 3. ca. eccleſiaſti. Hierar. ait, extremitatum ablutio ſignificat emūdationem vſque ad minima peccata, ſecundùm illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet. Talis verò emundatio ad tantum ſacramentum exigitur: quare propter eadē venialia præmittitur generalis confeſsio. Atq; hoc idē ablutio illa in lege veteri ſignificat, ſcilicèt, omnimodam mūditiem, quam tamē ablutio illa non efficiebat. Ablutionem verò pedum ſolus Chriſtus fecit, quam eccleſia prætermiſit. Nam per ablutionem manuum, quæ vt. 3. de anima, ait, Ariſtotel. organum ſunt organorum, ſatis mundities corporum deſignatur. Et ideo ſacerdos inter lauandum, verſiculum pſalmi profert. Lauabo inter innocentes manus meas. Ad ſecundùm pariter reſpondetur nec thurificationem tanquam veterem cæremoniam obſeruari, ſed tanquam eccleſiæ inſtitutum congruens primum ſacramenti reuerentiæ, vt, ſcilicèt, per ſuauem fumū ſi quid praui odoris corporalis adeſt, loco illo depellatur, ne aliquem poſsit prouocare horrorem. Qua vtique de cauſa, vt illic Dionyſius, ait, ſacerdos ante pſalmum introitus à thurificatione totius loci rem inchoat. Secundò ad repræſentandum effectum totius gratiæ, qua ſicut bono odore, Chriſtus plenus fuit, ſecundùm illud Geneſ. 17. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni: & à Chriſto in corpus myſticum miniſtrorum officio deriuatur, ſecundùm illud. 2. Corinthio. 2. Odorem notitiæ ſuę ſpargit per nos in omni loco: & ideò thurificato altari per quod Chriſtus ſignificatur, thurificantur ex ordine fideles. Accedit & tertia cauſa articul. proximo notata ex Apocal. capit. 3. Nam aſcenſus fumi aromatum aſcenſionem ſignificat orationum Sanctorum vſque ad Deum.

Thurificatio.

¶ Tertia cæremonia eſt cruceſignatio, de qua arguitur tertio & quarto loco. Ea ſiquidē quæ in ſacramentis eccleſiæ aguntur, non ſunt iteranda: incōgruè igitur ſacerdos multoties cruce ſignationes ſuper hoc ſacramentum iterat. Adde quartò, quòd, vt Apoſtol. ad Hebr. 7. ait, Sine vlla contradictione quòd minus eſt à maiore benedicitur: cum ergo Chriſtus in ſacramento exiſtens largiſsimè ſit ſacerdote maior, indecenter hoſtiam conſecratam ſacerdos benedicit.

Tertium. Quartum.

¶ Ad tertium reſpondetur, quòd cruce ſignatione ſacerdos vtitur ad commemorandam paſsionem Chriſti, quæ in cruce peracta eſt. Fiunt autem cruce ſignationes nouem: habuit nanq; paſsio Chriſti gradus tres. Prima ēm fuit traditio, quæ à Deo facta eſt, & à Iuda & à Iudęis quod ſignificat trina illa cruce ſignatio ante conſecrationē per verba illa. Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Huic expoſitioni alludit Innocen. lib. 3. myſter. myſſæ ca. 3. vbi, ait, quod dicūtur dona quatenus deus ea nobis per Chriſtum donauit: munera verò quatenus Iudas pro munere eū tradidit: ſacrificia, eò quòd Iudæi eum cruci obtulerunt. Sed fortaſſe melius Hugo libr. citato de Officijs eccleſiaſticis capit. 24. cum Iſidoro, ait, dici dona, quia à Deo nobis donantur, iuxta illud Iacobi. 1. Omne datum optimum, & omne donum

Solutio tertij.

num perfectum de sursum est. Munera verò ob id, quod à nobis ei viciſsim offerũtur: nam maior donat minori, minor verò munera offert maiori, iuxta illud Gene. 4. Respexit Deus ad Abel & ad munera eius. Etenim vt. 1. Paral. vlt. legitur. De his quæ de manu Domini accepimus, reddimus ei. Sacrificia deniq; illibata, hoc est, non contaminata, dicuntur ad differẽtiam sacrificiorum, quæ idololatræ suis Deorum monstris litant. Hoc nanque sacrificium quo Christum Deo patri offerimus, purisimũ est, & vndequaque sanctisimum, hoc est, Deo dedicatisimum & acceptisimũ. Sed dicuntur pluraliter sacrificia propter varias species corporis & sanguinis.

¶Sed obiter hic est notandum, cruces istas sic super calicem & hostiam esse signandas, ac si crux super illas materialis iaceret, vel delinearetur, vt protensum brachium cum duobus digitis per lineam rectam contrahatur versus pectus, & postea trãsuersa manu à sinistra versus dextram aliam ducat rectam lineam. Non enim est signatio sacerdotis, sed materiæ.

¶Secundo subsecuta est Christi venditio, fuit autem venditus ab scribis, sacerdotibus, & pharisæis, ad quod designandum fit iterum alia trina crucesignatio cum illis verbis, Benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, quæ articul. præcedenti exposita sunt. Additur & crux binasuper illa verba, corpus & sanguis fiat, vt, ait S. Thom. ad significandam personam proditoris Iudæ & traditi Christi. Sed forsan non est aliud mysterium, quàm quòd verba nõ sunt nisi duo. ¶Tertiò, inquit, fuit facta præsignatio passionis in cœna. Ad quod designandum adhibentur duæ cruces, vna in consecratione corporis atque altera in consecratione calicis.

¶Quarto denique post consecrationem designatur passio Christi in re: vnde in memoriã plagarũ quinque fiunt crucesignationes super hostiã sanctã. &c. Etenim, vt ante consecrationem petitur, vt materia fiat benedicta, adscripta & rata, sic, & consecrata hostia, nempe, Christus offertur tãquam hostia pura, ad differentiam sacrificiorum gentium, quæ impura erant & corrupta: sancta ad differentiã oblationum veteris legis, quæ non erant eatenus sanctæ, vt animã sanctificarent, sicuti hæc nostra, quæ tollit peccata mundi. Et ideo subditur immaculatã, ob id enim q̃ Christus agnus fuit innocẽs, qui peccatũ nõ fecit, tollit peccata mundi, quod est homines sanctificare. Est ergo hostia pura & purificans, sancta & sanctificans, immaculata & maculas tergens. Quòd verò demum adiungitur panem vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ, definitio & explicatio est eiusdem hostiæ. Vt enim sacerdotes veteris legis de sacrificijs edebant, quibus vitã temporalem sustentabant, sic & Christiani esu & potu sacrosancti sacrificij spiritualem, atque adeo sempiternam salutem sibi comparant.

¶Quintò repræsentatur extensio corporis, effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam crucesignationem cum illis verbis. Corpus & sanguinem sumpserimus omni benedictione, &c. fructus nanque quibus sumentes corpus & sanguinem potiũtur, sunt benedictio, & ros gratiæ cœlestis, quibus replentur & acceptantur ad gloriam.

¶Sexto repręsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce, vnam pro persecutoribus, cùm dixit, pater ignosce illis: secundam pro liberatione à morte, cũ dixit, Deus Deus meus vt quid dereliquisti me: tertia quæ pertinet ad adeptionem gloriæ: cùm dixit, Pater in manus tuas cõmendo spiritũ meum. Et ad hæc significãdum triplex fit crucesignatio per illa verba, sanctificas, viuificas, benedicis, & præstas nobis. Per Christum enim Deus & nostra sacrificia semper sanctificat, hoc est, sancta facit, & viuificat, quia hostia est viua vitam sumentibus præstãs, siquidem per ipsam incorporamur Christo.

¶Septimo repræsentantur tres horæ, quibus pependit in cruce: scilicet, à sexta vsque ad nonam, quas quidem significat alia trina crucesignatio super illa verba, per ipsum, cum ipso, & in ipso. Et licèt istæ tres cruces secũdum vsum Romanæ ecclesiæ vt, ait, Alexan. 4. part. q. 37. memb. 3. artic. 3. non fiant nisi ad labium calicis, ipsum tangendo in alijs verò prima fit eleuatior supra calicem, secunda verò tangendo labia calicis, & tertia intra calicem. Quibus, inquit, Alexander, significatur diuturnitas, acerbitas, & integritas passionis. Sed profectò nescio cur crux diuturnitatis fiat altior quã aliæ. Mysterium ergo nullum, vt conijcio, est aliud, quàm quòd cum calix illic significet crucem, prima crux super calicem significat eleuationem Christi in crucem, secũda, qua tanguntur labia calicis, quòd eidem fuerit cruci affixus, & tertia intra calicem, quòd fuerit vere mortuus & sepultus.

¶Octauo, inquit, S. Th. p duas cruces, quæ fiũt extra calicem significatur separatio animæ à corpore. At vero si per tertiã in calice fuit significata mors, duæ exteriores nihil circa Christũ significant, sed quia fiunt in inuocatione patris & spiritus, sancti qui non sunt passi in cruce, fiunt extra calicem. Est enim sic connectenda oratio. Per ipsum, scilicet, Christum per

2. crucesignatio. Tertio. Quarto. Quinta. Sexta. Septima. Octaua.

per quem tanquam per sapiētiam cuncta creasti,&per quem filium nos redemisti,est tibi honor & gloria:nam si mundum non creares & redimeres,nulla tibi gloria ab hominibus proueniret:Idem autem honor & gloria est tibi cū ipso:nam ipse ait.Omnia tua mea sunt. Quicquid enim pater possidet,filius possidet:idemque honor & gloria est tibi in filio,iuxta illud. Hic est filius meus dilectus,in quo mihi cōplacuit.Itaque quicquid Deus facit,facit per filiū & possidet cum filio,& consumat in filio.

¶ Nono demum repræsentatur resurrectio tertia die facta,quæ significatur per tres alias cruces,quæ fiunt ad,Pax domini, quæ quidē pax per eius mortem & resurrectionem nobis obuenit. Breuiùs autem, inquit,S. Thomas, hæc omnia sic exponere possumus, quia cùm virtute passionis,quam passus est Christus in cruce,consecratio sacramenti fiat, & acceptatio à patre, & fructus à nobis percipiatur, vbicunque fit mentio de consecratione, aut acceptatione,aut fructu,fiunt illæ tres cruces. Collige ergo,quòd licèt in genere nouem distinguantur cruces signationes:tamē in particulari fiūt numero vigintinouem:octo,scilicèt,ante consecrationem, quæ significant passionem, non in re,sed præmeditatam.Et duæ in consecratione,ac tandem post consecrationem, qua significatur passio iam Christi in cruce, decem & nouem.

Quarti solu. ¶ Hinc sequitur solutio quarti argumenti: videlicèt: quod sacerdos non consignat corpus & sanguinem post consecrationem ad benedicendum ipsum vel consecrandum tanquā maior minorem, sed ad cōmemorandū virtutem & modum passionis Christi.

¶ Quarta cæremonia est manuum apertio & eleuatio,& corporis inclinatio. Et quinta versio sacerdotis ad populum. Et ideo arguitur *Quintū & Sextū arg.* quintò & sextò.In sacramento nihil fieri debet,quod ridiculum videatur: videntur autem ludicræ gesticulationes, dum sacerdos brachia extendit,manus coniungit, digitos conplicat,seipsum inclinat, & se ad populum vertit:ergo illa non condecent. Respondetur, illa non esse ludibrio habenda, eò quòd causa significationis adhibentur. Dum enim sacerdos post consecrationem brachia extendit, Christum crucifixum refert.Leuat autē quandoque ad orandum, quo significatur effectus orationem in Deum dirigendi pro populo, secundùm illud Threnorum. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominū nostrum in cœlos & Exodi. 17. legitur quòd cum leuaret Moyses manus vincebat Israel. Quod autem manus quandoque iungat, & se inclinet habitus est suppliciter orantis, designatque præterea Christi humilitatem, qui factus est obediens vsque ad mortem crucis.Sed digitos etiam complicat,vt pollicem cum indice,quibus corpus cōsecratum tetigerat,vt si qua particula illis adhæserat,non dispergatur.Id quod ad reuerentiam pertinet sacramenti.

¶ Hic ergo non est silentio prætereundū multorum dissidium non solum inter seculares sacerdotes & regulares, verùm & inter religiosos eiusdem ordinis:vnusquisque enim suū sequitur modum. Aliqui nanque introitum manibus iunctis dicunt:& pariter, Te igitur. Alij verò eisdem apertis:inde decepti,quod ordinarium non potest cuncta vsque ad minimum explicare. Notandum est ergo vt ex hac litera Sanct. Thomæ colligitur, quòd cùm oratio & psalmodia ad Deum per nostram humilitatem dirigatur,ad vtrunque orantes debent habere respectum:scilicèt, & ad Deum:ad quem oratio dirigitur,& ad humilitatem, & miserias nostras quas ei proponimus. Atqui manum iūctura & inclinatio corporis habitus est & compositio humiliantis se coram Deo:quemadmodùm viginti illi quatuor seniores, qui Apoc.4. dicuntur adorare Deum,ante eius thronū procidebant,atque alia animalia,quæ Ezechiel.1. referuntur, duabus alijs velabant faciem. Sed expansio & eleuatio manuum affectum significat aperientis pectus eleuantisque mentē in Deum. *De manū aperiēdo & claudendo.*

¶ Hinc ergo regula colligitur, quòd cōmunis modus orādi debet esse clausis manibus,vt nos prostratos coram Deo ostendamus, nisi vbi peculiariter eleuatio mentis est significanda, quod fit in missa,quotiescunque sacerdos proprio fungens munere,collectas atque alias orationes ad Deum dirigit. Igitur dum psalmus introitus canitur, vel à sacerdote recitatur, manus debet habere clausas: quia illa non est oratio vsque ad finem kyrie eleison, sed est actio communis sacerdoti & populo. Argumentum verò,quod quidam in contrarium faciūt: quod ordinarium non iubet, vt postquàm munijt se signo crucis,manus claudat,nullum est: quia non opus erat id admonere:nam cùm ad orationes iubeat manus expandere, tanquam notum relinquit, quòd ad Psalmos debet esse sacerdos modo communi. Quare dum postea ad initium Gloriæ iubetur manus deponere super altare, non est indicium quod illucusque habebat illas apertas:alioqui deberet à cornu altaris vsq; ad medium venire apertis manibus,quod est indecens.Imò verò cum iubetur

betur dum dicit, Deo, manus iungere, insinuatur quod illas iũgat quemadmodum habebat antequam Gloriam inciperet, & sic iunctis manibus prosequi debet Gloria, quia non est oratio, sed ad Dominus vobiscum, iterum iubetur manus aperire ad pandenda viscera sua populo, ac deinde iungere, quasi populum amplexans, & rursus ad collectam aperire: quia est oratio non chori, sed propria sacerdotis, qua mentem in Deum eleuat. Pari modo dum dicitur euangelium tam sacerdos, quàm diaconus debet habere iunctas manus, neque ordinarium opus habuit illud præcipere: quia cùm non sit oratio, debet esse sacerdos tanquã ad psalmodiam iunctis manibus, & eadem ratione dum offertorium dicit. Et à contrario sensu neque admonitu opus fuit, vt ad collectas secretas manus extenderet, quæ citra dubium extendendæ sunt: nam quod in prima collecta dixit, constitutissimũ reliquit pro omnibus alijs collectis subsequentibus.

Præfationem. ¶ Ad præfationem verò, quia nõ est omnino oratio, præcipiẽdum fuit, vt manus eleuarẽtur apertæ, eo q; sit gratiarũ actio, & proloquium ad canonem, vbi summa eleuatio mentis requiritur, vt verbum, Sursum corda, adhortatur. Sed ad Sanctus, sanctus, iubetur sacerdos manus claudere ad repræsentandum illos viginti quatuor seniores, qui, vt habetur Apocalyp. 4. cùm dicebant Sanctus, procidebant ante thronum Dei. Vnde filialis timor iunctura illa manuum designatur. At quoniam illic ordinarium non præcipit, vt iterũ manus aperiantur, sunt qui quemadmodum Gloria, ita totum canonem coniunctis manibus perlegant. Sed re vera abusus est: nam totus stylus canonis habet precationis & orationis modum, sicut collecta. Te igitur clementissime pater supplices rogamus ac petimus: & sic totus per modum petitionis procedit: quare licèt propter humiliationem corporis, quæ in initio fit, claudantur tunc manus, tamen erigens se sacerdos aperire eas debet, vt canon apertis legatur: sicuti oratio Dominica, quanuis neque illic talis admonitio fiat. Præterquã quod sic aptius potest sacerdos ad librum respicere. ¶ Ad sextum deniq; respõdetur, quòd quinquies se sacerdos vertit ad populum, quo significatur toties Christum post resurrectionem apparuisse, vt suprà quæst. 53. visum est. Salutat autem septies populum, vt iam suprà diximus, quinquies conuertendo se ad ipsum, & bis sine conuersione, vt in præfatione, & Agnus Dei. Episcopum autẽ, suprà diximus, prima vice dicere Pax vobis.

¶ Sexta cæremonia est fractio hostiæ in tres particulas: de qua cæremonia tria adhibentur argumenta. Arguitur ergo septimò: Apostolus. 1. Corint. 1. inconueniens existimat quòd Christus fuerit diuisus: est autem in sacramento post consecrationem, ergo non est diuidendus. 7. Argum. ¶ Octauo. Ea, quæ in hoc sacramento agũtur, passionem Christi repræsentant; sed in passione Christi corpus fuit diuisum in locis quinque vulnerum: ergo in tot partes est diuidendum. 8. Argum. ¶ Nono. Totum corpus in hoc sacramento seorsum consecratur à sanguine: ergo in cõgruè vna particula miscetur sanguini. 9. Argum.

¶ Ad septimum respõdetur, illam hostiæ fractionem tria significare, primò quidem diuisionem corporis Christi, quæ lancea & clauis facta est in cruce, iuxta illud canonis. Dum frangitur. de consecra. distin. 2. Dum frangitur hostia, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio designatur? Secundò distinctionẽ corporis mystici secũdum diuersos status, scilicet, militantium in hoc seculo, & inpurgatorio expectantium, & in cœlo triumphantium: nam ad omnes fructus redemptionis eius promanauit. Quapropter quia militantes & in purgatorio expectantes semper sunt in miseria, bis dicimus, Agnus Dei miserere nobis. Sed quia triumphantes iam fruuntur pace, ad quã nos anhelamus, tertiò addimus Dona nobis pacem. Et militãtiũ status designauit Christus viuens in hoc seculo: expectantium verò in purgatorio, descendens ad inferos: sed triũphantium dum resurrexit. Satis ergo est quòd hæc trifida diuisio significet diuisionem Christi in latere, manibus, & in pedibus. Et sic soluitur octauum argumentum. *Hostiæ diuisio quid significet.*

¶ Sed de significatione singularium partium non est concors omnium expositio. Gelasius nanque can. Triforme. de consecrat. distinct. 2. ait, partem missam in calicem, significare Christum resurgentem, atque adeò beatam virginẽ & alios si qui sunt in corpore & anima in cœlo: illi enim sunt iam quasi immersi in sanguine redemptionis atque ipso inebriati, iuxta illud Canti. 5. Inebriamini charissimi. Pars verò comesta significat Christum ambulantem super terram, atque adeò militantes in hoc seculo, eo quòd sacramento pascuntur. Diuisa enim hostia per medium, olim sola medietas sumebatur statim à sacerdote, & alterius medietatis vna pars mittebatur in calicem, atque altera seruabatur in corporali vsque in finem missæ, & illa, inquit, Gelasius, significat Christum descendentem ad inferos, atque adeò corpora, quæ iacent in sepulchris. At verò propter

pter periculum ceſſauit ille vſus,& ambę ſimul ſumuntur. Secundum hanc interpretationem hoſtia diuiditur in duas partes,quarum vna ſignificat viuos, altera defunctos, quæ quidem ſubdiuiditur in beatos ſecundum corpus & animam & ſepultos. Vnde verſus. Hoſtia diuiditur in partes,tincta beatos,Plenè ſicca notat viuos,ſeruata ſepultos. Et ſecundum alios exiſtẽtes in purgatorio, qui certò expectant gloriã. Alij dicunt, quod diuiditur in duo :ſcilicèt, in beatos & nondum plenè beatos. Et hæc ſecunda diuiditur in duas,vt quę mittitur in calicem ſignificet viuentes in hoc mundo,eo quòd potantur calice,& reficiuntur ſacramento. Seruata verò ſignificat beatos,qui immunes ſunt ab omni fractione & miſeria.

Verſiculi.

Solutio noni.

¶ Et per hoc reſpondetur ad nonum,quòd calix poteſt ſignificare aut paſsionem Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento, & ſecũdùm hoc per partem in calicem miſſam,ſignificantur viuentes in hoc ſeculo, qui adhuc ſunt participes corporis & ſanguinis Chriſti, aut ſignificat beatitudinem,quæ etiam in hoc ſacramento figuratur. Et ſecundùm hoc pars in calicem miſſa ſignificat eos,qui perfecta fœlicitate perfruuntur. Addit tamen Sanct. Tho. quòd pars illa in calicem miſſa non debet populo dari in ſupplementum communionis ſub vtraq; ſpecie: quia panem tinctum Chriſtus ſoli Iudę proditori porrexit. Neque panis ille, vt ſuprà diximus,erat conſecratus.

Decimum argumentũ

¶ Septima cæremonia eſt lotio calicis, ideò arguitur decimò. Hoſtiæ conſecratæ non addi-tur alius cibus :ergo nec poſt ſumptionem ſanguinis ſumendum eſt aliud vinum. Sed negatur conſequentia: quia ſumitur ad abluendum & calicem & os,ne aliquæ reliquiæ illic remaneant. Vnde extra de celebratio. miſſa. capit. Ex parte. admonetur,quòd ſemper ſacerdos vino os perfundere debet,poſtquàm totum percepit euchariſtiæ ſacramentum: niſi cùm eadẽ die aliam miſſam debuerit celebrare: ne ſi fortè vinum perfuſionis acciperet,celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione digiti, quibus hoſtia tangitur, vino abluuntur, quod eſt magis abſterſiuum quàm aqua.

Vndecimũ argumẽtũ.

¶ Contra octauam cæremoniam arguitur vndecimò. Veritas debet reſpondere figuræ : ſed de agno paſchali & manna, quæ erant figura huius ſacramenti, iubebatur, vt nihil ſeruaretur in craſtinum : ergo nec debet aliquid ſeruari huius ſacramenti. Reſpondetur. Satis eſſe quantum ad hoc veritatem reſpondere figuræ, vt de hoſtia conſecrata quam ſacerdos, miniſtri, & populus ſumpturi ſunt, nihil remaneat. Vnde Clemens. canon. Tribus. de conſecratio. diſtinctio. 2. Tanta, inquit, in altario hoc cauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quòd ſi remanſerint, in craſtinum nõ reſeruentur, ſed cum timore & tremore clericorum & diligentia conſumantur. Attamen quia hoc ſacramentum quotidie ſumendum eſt, agnus vero non niſi ſemel in anno, neceſſe eſt hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare, vt eadem diſtinctio. can. Presbyter. cautum eſt. Clemens.

¶ Nona deniq; cæremonia eſt: vt ſacerdos ſollitarius miſſas nõ celebret. Vnde arguitur duodecimò. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus dum, ait, Dominus vobiſcum, & Gratias agamus: non ergo decet, vt cum vno tantùm miniſtro celebret. Reſpondetur, quòd dum ſolenniter miſſa celebratur, plures debent adeſſe, vt Soter papa, canon. Hoc quoque. de conſecratio. diſtinctio. 1. iubet, dicens, vt nullus preſbyterorum miſſarum ſolennia celebrare preſumat, niſi duobus præſentibus ſibiq; reſpondentibus propter rationem modò factam. Sed tamen in miſsis priuatis vnum ſufficit habere miniſtrum, qui gerit vicem totius populi catholici. Et ita habet vſus. Dummodò non ſit fœmina, quod in concilio Maguntin. can. Inhibẽdum. de cohabi. cleri. & mulie. prohibitum eſt. Imò forſan neque ob vllam neceſsitatem illud auderem citra diſpenſationem permittere propter indecentiam. Et citiùs auderem egomet mihi reſpondere & miniſtrare, quàm fœminã ad id muneris admittere. *Duodecimum argumẽtũ.* *Nota.*

¶ Vtrùm verò ſi quis eſſet ſolus incluſus eremita, poſſet abſque miniſtro celebrare, gloſſa prædicti canonis affirmat, & conſentit Paludanus præſenti. d. q. 2. Attamen non probant, niſi per ſimile (vt gloſſæ illæ ſolent) diſsimile: videlicèt, quia licet ſoli ſacerdoti infirmum vngere, ſed tamen non eſt firma collectio à ſacramento extremæ vnctionis ad ſacrificium miſſæ. Quare niſi vrgens eſſet neceſsitas, vt in feſto quando ſacerdos miſſam audire nequit, niſi ipſe ſolus celebret, nullatenus licèt, imò forſan, niſi magnum eſſet feſtum, conſultius eſſet non celebrare. At quia hæc ſunt de iure poſitiuo, citra dubiũ poſſet eremita celebrare ſolus cum diſpenſatione. De alijs cæremonijs : nempe de veſtibus, lumine, & alijs Sanctus Thomas non loquitur, ſed ſatis nos ſuprà diximus. *An ſolus ſacerdos poſſit celebrare.*

¶ Aliam hic cæremoniam videtur D. Thom. prætermiſiſſe de eleuatione calicis, vtrùm operculum eleuari debeat, an diſcoopertus. Sunt, enim qui ſtatum huius litis illic collocent, vtrùm Chriſtus crucem femora contectus, fuerit eleuatus, an diſcoopertus : vt ſi fuit ille cooper- *Quæſtio de eleuatione calicis.*

coopertus, sit calix similiter eleuandus, si non minimè. Ego verò nequaquã in hoc crediderim litem consistere. Certò enim cum Abulensi in quinto paradoxo crediderim fuisse succinctum crucifixum. Ius enim naturæ & gentium non fert, vt homines, qui vltimo supplicio plectuntur, illo dedecore dehonestentur, cùm natura partes illas obtegi admoneat. Et quando id propter reos ipsos non obseruaretur, fit autem propter aspectum & pudorem circunstãtium. Præsertim cùm redẽptor noster propter suam honestissimam modestiam in tanta esset habitus reuerentia, vt quando carnifices tam essent impudentes, viri tamen pij & mulieres, quæ illic aderant, honori eius consultum curarent. Quin verò Dominus ipse per suam prouidentiam sibi de hac re prospiceret.

Calicis eleuatio nõita est quæst ¶ Quod ergo ad eleuationem calicis attinet, veritas est, quòd mos ipsum eleuandi non est antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de cæremonijs missæ scripserunt, mentio eius habetur. Vnde omnium antiquorum nuperrimus Alexander de eleuatione tantùm corporis loquitur. Et ratio erat, quia cùm in hostia corpus & sanguis existat, & in eleuatione calicis nonnihil periculi crearetur, satis patres docebant corpus adorandum eleuare. Et ideò fortasse tempore sancti Thomæ mos ille nondum inceperat, ob idque illum subticuit. Imò verò apud Carthusienses non eleuatur, neque in ordinario nostro, quod inde sumptum est, præcipitur nobis, vt eleuemus: quin & complures sunt religionum ordines, quibus non præcipitur eleuari. Sed ne ab ecclesijs seculariũ dissideant, illum eleuant.

Fiolula. ¶ Secundò notandum est, quod illa parua quadralinea, qua calix cooperitur, non solùm non est antiqua, verùm neque est de essentia ornamentorum altaris, neque apud quempiam, qui hac de re scripserunt, mentio reperitur, sed tantùm fit mentio de corporali, quod tam latum esse deberet, vt ipso cooperiretur calix, vt nos facimus. Nam vsus patenæ non est alius, quàm vt in ipsa superposita calici offerat hostia. Vnde Hugo li. 2. de officijs. c. 38. corporali, inquit, palla tegitur calix. Igitur vbi mos cœpit eleuãdi calicem, quia non erat illa quadra, qua posset coopertus eleuari, eleuari cœpit discoopertus. Qui quidem mos in tota ecclesia seruabatur, cuius documentũ est, quòd in capella pontificis non eleuatur nisi discoopertus, & in quàm plurimis ecclesijs Italiæ, Germaniæ, & Angliæ. In quibus, vt ego vidi, non est illa quadra linea, quam Hispani appellant filiolam, sed quædam tabella serica ad cooperiendum calicem, dum est in altari, non autem ad ipsum eleuandum. Hæc adnotaui, ne quis arbitretur singulare esse ordini nostro calicem discoopertũ eleuare.

Vel patenæ. Hugo.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta ecclesiæ seruando.

DE defectibus tandem contingere solitis quæritur, vtrùm possit illis occurri. Apparet enim ecclesiam pugnãtia præcepta de celebratione missarũ posuisse. Respondetur autem vnica conclusione: scilicet, quòd cunctis defectibus potest occurri, idque vno quatuor modorum, aut præueniendo ne accidant, aut illos emendando si acciderint, aut remediũ adhibendo, aut saltem per pœnitentiam de illis dolendo, ecclesia nanque, sicut Deus, nihil præcipit impossibile. *Conclusio.*

¶ Defectus autem hîc S. Thom. septem subnectit. Primus est naturalis sine culpa: quare arguitur primò. Contingit siquidem, quod sacerdos in progressu missæ, vel ante consecrationem, vel post antequàm species sumat, vel moriatur, vel mente alienetur, vel aliqua corripiatur morbi procella ne sacramentum possit perficere: ergo tunc non potest adimplere statutum ecclesiæ, vt sacerdos sacramentum perficiat. Respõdetur, quod si sacerdos ante consecrationem corporis morte, vel alia graui infirmitate præoccupetur, non oportet per alium suppleri. Si verò consecrato corpore id acciderit, vel etiam sanguine, ante sumptionem debet per alium missæ celebritas supleri: sunt enim verba Toletani Concilij. 7. q. 1. can. Nihil. Censuimus conuenire, vt cum à sacerdotibus missarum tempore mysteria sacra consecrantur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo cœptum nequeant cõsecrationis explere mysteriũ, sit liberum episcopo, vel presbytero alteri cõsecrationẽ exequi cœpti officij. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysterijs conuenit, quàm vt aut incipientis, aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis: quia nec perfecta videripossunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cum enim simus omnes vnum in Christo, nihil *1. defectus* *Concilium Toletanum 7. q. 1. can. Nihil.*

nihil contrarium diuersitas personarum format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tamen quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur, nullus absque præuentu patentis molestiæ minister, vel sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hoc temerariè præsumpserit, excommunicationis sententiam obtinebit.

Dubium. ¶ Circa hoc notandum primùm, in tali casu in de procedēdum vnde cessatum est. Dubitaret hic tamen quispiam, vtrùm in tali casu si nullus posset haberi sacerdos ieiunus, posset ille, qui non est ieiunus, sacramentum perficere & sumere? Absque dubio posset: quia vbi duo præcepta sibi obuiant, in eam partem est inclinandum, quæ magis refert: at præstantius est præceptum, vt sacramētum perficiatur, quàm prohibitio, ne quis ieiunus sumat. Si verò sacerdotis copia haberi nō posset, sciscitaris, vtrùm laicus, qui paratus esset ad communionem, sume

Laicus non sumit species consecratas. re posset cōsecratas materias? Respondetur minimè id fas esse: quia sanguinem in primis laicū sumere nefas est, sed neque hostiam sumere debet: quia laico non licet sacramentum perficere, sed esset hostia reseruanda in pyxide. Quid autem de calice? Nam si seruatur, periculo subiaceret ne species in acetum corrumperentur. Respondetur, potiùs subeundum esse illud periculum, quam laico liceat ministrare calicem. Si enim adhibita diligentia, vt sacerdos alia die perficiat sacramentum, fieri id non potest, & species corrumpantur, tunc in piscinam sunt proijciendæ.

¶ Perplexior autem ambiguitas est, vtrùm sacerdos, qui tunc adesset, teneatur, sacramentū

Sacerdos concubinarius, non tenetur missam prosequi. perficere? Faciamus nanque non adesse, nisi sacerdotem concubinarium, qui exiſtit in peccato mortali, qui proculdubio si in peccato sacramentum sumeret mortaliter peccaret: quare nullatenus tenetur in peccato sumere: quia ad peccandum nemo obligatur. Vtrùm in tali casu teneatur verè conteri, & occasiones peccati abscindere ad perficiendum sacramentum? Respondētur tria. Primum, quod quantum ad tenorem concilij attinet, non tenetur: quia concilium non ait, nisi quòd fit liberum alteri consecrationem exequi, & ideo simpliciter concubinarius ille non obligatur ad rem sibi difficilem. Sed secundo adijcimus, quod tantum posset esse scandalum, vt teneretur, maximè in periculo corruptionis specierum sanguinis. Tertio addiderim, quod vbi quis facili modo potest sacramentum perficere, tenetur propter rei grauitatem, quæ est sacramentum consumare.

Secundus defectus. ¶ Secundò arguitur. Contingit quandoq; vt sacerdos ante consecrationem, vel post recolat se aut non esse ieiunum, aut aliqua mortali culpa irretiri: ergo tunc necesse habet aliquod præceptum trāsgredi, sumendo: Respondetur, quòd vbi difficultas occurrit, minus periculum est subeundum: maximum autem periculum est, quòd sacramentum imperfectum maneat, & ideo si post consecrationem sacerdos recolit se non esse ieiunum, absque dubio debet sumere. Si autem sit in culpa etiam excommunicationi annexa, satis est, vt conteratur. Si verò ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutiùs (& meritò) reputat Sanctus Thomas maximè in casu excommunicationis & dū ieiunium fregerat, missam incœptam deserere, nisi grande scandalum timeretur. Si autem est in culpa mortali etiam si in introitu missæ quā do est in altari sit memor, satis est contritione & proposito confitendi, vt possit incœptum perficere. Quid autem si illa culpa adeò illi cordi inhæreat, vt pœnitere nequeat, cuius certè si memor fuisset antea, nō cogitasset celebrare? Respondetur, quod omnino potiùs debet dare summum scandalum, quàm sumere sacramentum in peccato, quia sic illud est intrinsecè malum, vt nulla de causa excusari possit, & ideò si non eum pœnitet, post quàm in sua est potestate, necessaria consequentia peccabit tā sumendo, quam relinquendo sacramētum, maxime si est iam consecratum.

Tertius defectus. ¶ Tertiò, contingit quandoque, vt in calicem musca, vel aranea, vel quoduis simile animal incidat, vel sacerdos admoneatur venenum illic esse mixtum: tunc ergo & sumendo homicida sui erit, & non sumendo sacrilegus. Respondetur, quòd si id ante consecrationem calicis deprehenderit, effuso illo vino, infundendum est aliud. Si verò post consecrationem, extracto animali, diligenterque loto & ambusto, cineres debent in piscinam mitti, & species sumi. Intelligi si animal est sumptu horribile, nam si sit exigua muscula, deglutiri debet ad excusandas illas cæremonias. Si autem venenum deprehenderit esse immissum vel venenosum animal, non sunt species sumendæ, ne calix vitę in mortem cedat, sed debet diligēter seruari cum reliquijs, & aliud denuò consecrari vinum, species verò, quandiu manēt species vini, sunt adseruandæ, quando verò fuerint corruptæ, mittendæ sunt in piscinam.

Aranea in calice consecratum intra dies octo absorbetur & combuitur, & species sumuntur.

¶ Contra hoc autem quod, ait, Diuus Thom. denuò consecrandum aliud vinum, colligitur argumentum ex quæstione præcedenti art. 4.

vbi

vbi diximus,q̃ ſi hoſtia vel calix apparet ſub forma carnis aut ſanguinis, ſacerdos abſoluitur à ſumptione,licèt ſit conſilium iterũ conſecrare.Reſpondetur,non eſſe ſimile:quia miraculum non comprehenditur ſub lege,& Deus tunc miraculum operatus abſoluit à lege ſumptionis.Secùs vbi non eſt miraculum.

4. defectus ¶Quartò,contingit quandoq; quòd per negligentiam miniſtri nõ apponitur aqua aut nec apponitur vinum : ergo tunc perplexitas eſt velſumendi corpus ſine ſanguine, vel nec ſumendi corpus nec ſanguinem. Reſpondetur, q̃ ſi conſecrata hoſtia ante calicis conſecrationem id percipiatur,debet calix refici appoſita aqua,vel vino ſi defuerat.Si verò poſt conſecrationem ſanguinis reſciuerit, nõ fuiſſe aquã appoſitam,debet procedere : quia aqua non eſt de eſſentia, licet negligentia rea ſit pœnæ. Nam ſi tunc aqua ſanguini apponeretur,parti culam cõſecratarum ſpecierũ corrumperet.Si verò tunc perceperit vinum nõ fuiſſe appoſitum,& nondũ corpus ſumpſerit, debet vinum infundi & reſumi forma conſecrationis tantũ calicis.Si tamen hoc perceperit poſt ſumptionem corporis,debet ſacerdos aliam apponere hoſtiam iterum conſecrandam ſimul cum ſanguine.Et ratio eſt,quia vel ſufficeret tunc ſanguinem cõſecrare & illico ſumere, prætermiſſis ſignis & verbis, quæ fiunt à conſecratione calicis vſque ad ſumptionem:& hoc non,quia cùm in illis tã fiat mẽtio ſanguinis q̃ corporis, ſequitur vt quæ illucuſq; facta fuerant, non fuerint legitima, atque adeo ſint iterum repetẽda.Si autẽ repetantur omnia tunc, quia hoſtia nulla eſt,pari ratione non fient legitimè: quia fieri debent ſimul ſuper corpus & ſanguinem,vt verè dicatur.Panẽ ſanctum vitæ æternæ,& calicẽ ſalutis perpetuæ.Et quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctũ filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus.&c.

Argum. ¶Quod ſi arguas. In ſolutione proxima dictum eſt,quòd dum venenum in calice deprehenditur etiam ſumpto corpore, ſatis eſt vinũ iterum conſecrare & ſtatim ſumere: ergo pari modo dum reperitur eſſe meram aquam. Negatur conſequentia:quia vbi erat venenũ,erat legitima conſecratio:quare verba & cruces nõ erãt repetenda,quia legitimè fuerãt facta. Vbi

Scotus. verò eſt mera aqua nũquam fuit ſanguis cum corpore.Scotus diſt.8.q.3. ait, ſatis tunc eſſe vinum tantum cõſecrare,& ſumere,ſine ſignis & verbis : quia illa non ſunt de eſſentia ſacramenti.Reſpondetur autẽ,q̃ licèt nõ ſint de eſſentia,ſunt tamen de præcepto eccleſiæ,& plurimum habentia ſignificationis & miſterij, & ideò dùm commodè ſeruari poſſunt, ſeruanda ſunt.Quod ſi arguas. Saltem ſi particula manſit in calice,ſatis eſt vinum conſecrare: nã tunc erit ſimul hoſtia & ſanguis ad faciendũ ſigna. Reſpondetur,quòd non poſſunt fieri commodè omnia ſigna,vt illæ cruces,quę fiunt hoſtia ſuper calicem. His tamen non obſtantibus,licèt vbi homo priuatim coram vno vel duobus celebrat,conſultius ſit opinionem S. Thomæ ſeruare,tamen vbi in publico, & præſertim coram aliquo magnate celebraretur, ad euitandum ſcandalum & turbationem populi, fortè non eſſet abſurdum , vt ſacerdos ſecretò fingens lotionem ſumere,vinum tunc infunderet & conſecraret,& ſumeret: nam ſcandalum excuſaret,præſertim cùm iam fuerint facta ſigna ſuper hoſtiã,licèt non legitimè ſuper calicem. *Moderatio autoris.*

5. defectus ¶Quintò arguitur. Vſu venire ſolet,quòd ſacerdos memoriam nõ habeat an verba conſecrationis dixerit, vel etiam alia, quæ in celebratione ſacramenti dicũtur:videtur ergo peccare in hoc caſu,ſiue iteret verba ſuper eãdem materiã,quæ fortè iam dixerat,ſiue vtatur pane & vino nõ conſecrato. Reſpõdetur,primò, quòd non quãdocunq; ſacerdos fuerit dictorũ immemor,mente perturbari debet: qui enim multa dicit,non omniũ recolit niſi dum reflectitur cõſiderãs hoc decere: per illã enim reflexionem res efficitur memorabilis. Quare licèt quis attentè loquatur, niſi illam reflexionem faciat, ſcilicet. Hoc dixi,non adeò res memoriæ imprimitur:nam vt habetur in lib. de memoria & reminiſcentia, obiectũ memoriæ eſt, quando res apprehenditur,vt præterita. Atq; hoc debent ſcrupuloſi diſcere & obſeruare, ne quotieſcunque ſi videantur obliti, id repetãt. Si tamen probabiliter conſtet aliqua omiſiſſe, tunc ſi id non eſt de eſſentia ſacramenti,conſilium eſt procedere,& non iterum reſumere.Si verò ſit de eſſentia,vt ſi certificetur ſe omiſiſſe formam conſecrationis, tunc debet reſumi totum,ſicut ſi defeciſſet materia vini.Sed nota,ſi certificetur:quia non quicũque ſcrupulus ſufficit ad reſumendum.

6. defectus ¶Sextò arguitur.Accidere poteſt, vt propter rigorem frigoris languẽti ſacerdoti manu hoſtia labatur in calicem,ſiue ante fractionẽ, ſiue poſt, & tunc non poteſt impleri legitima fractio,aut q̃ ſola tertia pars mittatur in calicem. Reſpõdetur,q̃ fractio illa,& immiſsio nõ pertinet niſi ad corpus Chriſti myſticũ, ſicut mixtio aquæ ſignificat populum. Et ideò horum prætermiſsio non infert neceſsitatem repetendi quod omiſſum eſt.

7. defectus ¶Septimò arguitur. Accidere poteſt per ne-

gligẽtiam ſacerdotis, aut ſanguinis effuſio, aut vomitus ſacramenti, aut hoſtiæ diu aſſeruatæ corruptio, aut corroſio à muribus, in quib⁹ caſibus non videtur huic ſacramento debita reuerentia exhiberi ſecundùm eccleſiæ ſtatuta, Reſpondetur, ex can. Pij papę. Si per negligentiã. de conſecra. diſt. 2. vbi præcipitur, quod ſi quid ſanguinis ſtilauerit in tabulam, lingua lambatur, & radatur tabula. Si verò non fuerit tabula, radatur terra, & igni conſummatur, & cinis intra altare recondatur. Tametſi commodior vſus eſt, vt proijciatur in piſcinam. Sacerdos verò quadraginta dies pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillauerit calix, miniſter ſtillã ſorbeat, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteũ altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit, decem diebus pœniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſq; ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ ſtilla tetigerit, tribus vicibus lauet miniſter calice ſubtus poſito, & aqua ablutionis, ſumatur, & iuxta altare recondatur. Poſſet etiam ſumi in potum, à miniſtro niſi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cineres in altari, vel ſacrario reponunt. Subditur autẽ ead diſt. can. Si quis per ebrietatem. qui eſt ex pœnitentiali Bedę presbyteri. Si quis per ebrietatem vel voracitatem euchariſtiam euomuerit, quadraginta dies pœniteat, ſi laicus eſt clerici ſeu monachi, ſeu diaconi & presbyteri ſeptuaginta diebus pœniteant, epiſcopus nonaginta. Si autem infirmitatis cauſa euomerint. ſeptem diebus pœniteant. Et ead. diſt. legitur ex concilio Aurealia. can. Qui non bene cuſtodierit ſacramentum, & mus vel aliquod aliud animal comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuẽta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus ſacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putrefiunt. Prędictis tamen diebus debent pœnitentes ieiunare, & à communione ceſſare: penſatis tamen conditionibus negotij & perſonæ poteſt addi, vel minui ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamẽ obſeruandum, eſt, quòd vbicunque ſpecies integræ inueniuntur, ſunt reuerenter conſeruandæ, vel etiam ſumendæ: quia manentibus ſpeciebus manet ibi corpus Chriſti, vt ſupra dictum eſt. Ea verò, in quibus inueniuntur, ſi commodè fieri poteſt, ſunt comburenda, cinere in ſacrario recondito, ſicut de raſura tabulæ dictum eſt.

Can. ſi per negligẽtiã, de cõſ. d. 2.

Can. Qui nõ bene. de conſe. d. 1.

DISTINCTIO Decimaquarta de pœnitentia ſecundum ſe.

POST HÆC SA cramenta, triaquæ per ſe ad vitam attinent ſpiritualem, quartum eſt pœnitentia, quæ longè poſitis à Deo neceſſaria eſt medicina. Eſt enim pœnitentia ſacramentum remiſsionis peccatorum, quæ poſt baptiſmum committuntur. Quare, vti, ait, Hieronymus, ſecunda tabula eſt poſt naufragium. Vnde materia eius peccata ſunt per contritionem confeſſionem & ſatisfactionem clauibus eccleſiæ ſubiecta. Forma verò, Ego te abſoluo, ex verbis Chriſti collecta. Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.

Cap. 1.

Definitio ſacramẽti pœnitentiæ.

Hieron. ad Demetriadem.

Matt. 16.

¶ Eſt ergo pœnitentia euangelicum ſacramentum, ſecundum illud Lucæ vlt. Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes. Quapropter vniuerſis, qui crimine aliquo mortali ſordeſcunt, neceſſarium ſacramentum eſt, admonente Domino. Si pœnitentiam non habueritis,

Cap. 1.

Luc. 3.

ritis, omnes simul peribitis. Atque adeo quoties homo relabitur, totiesidem est iterabile sacramẽtum.

Matt. 16. Respondit enim Christus quærenti Petro, Quoties delicta delinquentibus dimitteret. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

Cap. 3. ¶ Neque verò solùm dum homo ecclesiæ clauibus, vt per eius ministrum absoluatur, subijcitur, sacramentum est, verùm & pœnitentis actus qui eius materia existunt, vera sunt virtus, quam & Præcursor ac subinde Dominus prædicabant, dicentes, pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Est autem specialis virtus, ad iustitiam attinens vindicatiuam iuxta verbum Augustini, Pœnitentia est quædam dolentis vindicta puniens in se, quod dolet cõmisisse. Cui alludens Ambrosius, Pœnitentia, inquit, est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

¶ Causam verò, licèt Deum habeat potissimam, qui illam infundit, habere etiam potest & timorem seruilem, iuxta verbum Esaiæ, A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis.

DISTINCTIO nis decimæquartæ. Quæstio prima de sacramento pœnitentiæ qua ratione est sacramentum.

S. Thom. 3. pat. quæst. 84.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm pœnitentia sit sacramentum.

TRIA sacramenta, de quibus hactenus actũ est, vt distin. 1. quæst. 6. dicebamus ad perfectionem spiritualis vitæ per se attinẽt, ceu eius generatio, augmẽtatio, & nutritio. Hoc vero quantum pœnitentiæ per accidens eidem vitæ est necessariũ: nempè longè positis à Deo tanquam medicina ad remouendum lethalem peccati morbum. In hoc verò tractatu, sicut neque in præteritis, nõ possumus ordinẽ Magist. sententiarũ omnino persequi. Nam etsi quam plurima ex sanctis patribus diligenter cõgerat non tamen ea ordinis luce, quæ necessaria esset. Quapropter D. Tho. aliud est ordinem sequutus. Proponit enim sex de pœnitentia differere. Primum, scilicet, de ipsa in se pœnitẽtia: secundum de eius effectu: tertium de partibus eius: quartum de suscipientibus hoc sacramentum: quintum de ministrorum potestate, quæ ad claues pertinet: sextum deniq; de solennitate huius sacramenti. At verò quia mors inuida eum ante diem nobis sustulit, qua de causa tantùm prima duo membra scripta nobis reliquit, eundem ferè nos ordinẽ pro nostra virili. Deo dante, imitabimur. Tametsi quartum membrũ de suscipientibus tertio: nempè, inter materiã confessionis miscebimus. Et sextum de solennitate pœnitentiæ inter materiam satisfactionis. Igitur nouem distinctionibus materiam hanc absoluemus. In quarum tribus primis vsque ad sextamdecimam de pœnitentia secundum se, & de eius effectu, ac demũ de peccatorum reditu, & recuperatione virtutum. Et in tribus alijs vsque ad decimamnonam de tribus partibus pœnitentiæ, scilicet, contri-

Ordo autoris.

tione, cõfessione, & satisfactione. Ac demum in tribus reliquis vsque ad vigesimam secundã de ecclesiæ clauibus, deq; eius duabus potestatibus, quæ sunt indulgentiarum concessio & excomunicatio.

Pœnitentia & sacramẽtũ et uirtus

¶Quò rem ergo exordiamur: pœnitentia inter reliqua sacramenta hoc habet singulare, q̃ non solùm ecclesię sacramentum est, sed & virtus mentis. Baptismus nanque & confirmatio & reliqua, nisi diuinitus super naturã instituta essent, nulla virtutis ratione pollerẽt, nisi matrimonium excipias: quod est officium naturæ. Pœnitentia verò antequam sacramentum esset, virtus erat. Quapropter duæ sunt distinctionis præsentis quæstiones. Prior, scilicet, de pœnitentia sacramento, posterior verò de pœnitentia virtute. Nam etsi alij, quorum est Durandus, congruentiùs conuerso ordine videantur incipere à pœnitentia virtute, pro eo, quòd actus interior exteriorem præcedit, nihilominus ordo hic noster congruentior est: tum q̃ cùm tractatus præsens sit de sacramento: ab hac ratione exordiendum est, tum præsertim quòd post enunciatum euangelium actus interior non habet rationem virtutis pœnitẽtiæ, nisi votum includat sacramenti. Quare priùs est de obiecto isto dicendum, à quo virtus speciem sortitur.

¶Igitur primus articulus est, vtrùm pœnitentia sit sacramentum. Et respondetur affirmatiua conclusione: scilicet, manifestũ est, quòd pœnitentia quæ in Ecclesia agitur, est sacramentum. Probatur primò. Sicut baptismus adhibetur ad purificandum ab originali peccato, ita & pœnitentia ad remittẽdum actuale. Vnde Petrus Simoni Actu. 8. Pœnitẽtiam, inquit, age ab hac nequitia tua: sed baptismus est sacramentum, ergo & pœnitentia. Secundò. Sacramẽtũ secundũ Gregoriũ. 1. q. 1. can. Multi. in aliqua celebratione cõsistit: cùm res gesta ita fit, vt aliquid significatiuè sanctè accipiamus, quod sanctè accipiendũ est: manifestũ est autem quòd in pœnitẽtia ita res gesta sit, q̃ aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quàm ex parte sacerdotis absoluentis: nam peccator pœnitens per ea quæ facit & dicit ostendit cor suum à peccato recessisse: similiter sacerdos per ea quæ agit & dicit circa pœnitentem significat opus Dei remittentis peccatum. Doctissimè ergo Diuus Thom. non solùm probat, pœnitentiã esse sacramentum, sed id ab vtraq; parte habere, scilicet, pœnitentis & absoluẽtis: nã vtrinq; est inuisibilis gratiæ visibilis forma: quæ est Augustini definitio.

Cõclus.

¶Nunquã defuerunt, nec desunt in ecclesia hereticiin sacramentũ hoc oblatrãtes, de quorũ iniquitate & pernicie ar. 3. & post modùm dist. 18. in materia cõfessionis mentio à nobis faciẽda est. Interim ergo hoc solùm notato, q̃ conclusio hæc D. Tho. non solùm scholastica est, & doctorum assertio, sed fides catholica, nec tantum pontificio iure, verum & diuino firmata. Est enim sacramentũ, vt dist. 1. exposuimus, sacræ rei signum quatenus res illa hominem sacrat: est autẽ pœnitentia signum gratiæ, qua intus homo à peccatis absoluitur, est ergo sacramẽtum. Minor autem fundatur super loco illo Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ, quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Et Ioannis. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis retenta erunt. Quæ quidem loca citato loco elucidauimus. Quapropter ecclesia cap. Ad abolendum. de hæreticis, eos qui, vel de alijs sacramentis, vel de peccatorum confessione aliter sentire, aut docere non metuunt: perpetui anathematis vinculo innodauit. Et vt alia plura concilia prætermittamus, Florentinum, cui & Tridẽtinum subscripsit. Quartum, inquit, sacramentum est pœnitentia.

Expositio articuli.

Conclusio catholica.

¶Sed vt rem cum catholicis agamus, nomen pœnitentiæ, quatenus euangelicum est sacramentum: ignotum latinis gẽtibus, vti res ipsa fuit: sed qua ratione est virtus quæst. sequenti videbimus an sit latinum, quodq; sit eius significatum. Pro quo autem supponat, vt more dialectico loquamur, non est inter doctores conuentum. Scotus quippe præsenti distin. 4. pro sola sacerdotis absolutione supponere arbitratur. Quare definiens pœnitentiam, ait. Pœnitentia est absolutio hominis pœnitentis facta certis verbis, cum debita intentione prolatis à sacerdote iurisdictionem habente, ex institutione diuina efficaciter significantibus ablutionem animæ à peccato. Neq; verò eius assertio ratione insuperficie caret. Sacramẽtum enim, vt modò dicebamus, signum est, & causa gratiæ, hoc autem soli formæ conuenit, Ego te absoluo. Nam gratia non confertur, nisi per claues ecclesiæ, quibus sacerdos vtitur. Adde, quòd pœnitentia virtus, quæ in corde sistit, vt signum non est visibile, ita nec sacramentum esse videtur, nec pars sacramenti. Ex his infert Scotus totam essentiam sacramenti esse absolutionem. Vnde distinct. 16. quæstio. 1. infert, sacramenti pœnitentiæ non esse partes illas tres, quæ sunt, con-

Dubium.

Scotus.

Definitio pœnitentiæ.

contritio,confessio,& satisfactio, quia illæ nō sunt partes,sacramenti,sed præuiæ dispositiones. Ac subinde secundùm eum consequitur,vt nomen,sacramentum pœnitentiæ, non faciat sensum, quem vocant intransitiuum, vt sacramentum pœnitentiæ, sit pœnitentia, sed sit locutio transitiua, vt sacramentum pœnitentiæ idem sit,quod absolutio pœnitentis.

Reprobatio definitionis Scot.

¶At verò primùm omnium definitio illa pœnitentiæ,vt de baptismo diximus, nimium est longa, quippe quæ plura continet,de quibus disputandum est:nempe, an confessio ficta sine legitima intentione sit sacramentum,& an requiratur iurisdictio,& institutio diuina, Definitio autem debet esse breuissima communis animi conceptio,vt Aristot.1.posterior. text. 5.docet,& ideo satis lucidè in textu pœnitentiæ sacramentum definiuimus:dicentes, quod sit sacramenti remittendi peccata, quæ post baptismum committuntur. Illic enim & proximum genus ponitur definiti, & loco differētiæ proprius eius effectus exprimitur, quo & à cæteris sacramentis, quæ nō sunt in remissionem peccatorum instituta, distinguitur, & à baptismo,quo originale remittitur.

¶Secundò dicere,q̄ absolutio sacerdotis sit sacramentum pœnitentiæ, non videtur rei consonum:imò vt cùm bona venia illustris doctoris loquamur, á canonico loquendi more dissonat: quia, vt Florentina Synodus affirmat, omne sacramentū cōstat ex materia & forma: iuxta verbum August. Accedit verbum ad elementum,& fit sacramentum. Si autem absolutio est tota substantia sacramenti, non dabitur huius sacramenti materia, quæ sit eius pars. Imò expressè,ait,Synodus, quòd actus pœnitentis sunt quasi materia. Neque, ait, quasi, insinuans non esse verè materiam, sed eo quòd non sunt materia extrinsecus apposita, vt aqua in baptismo,& chrisma in confirmatione.

¶Tertiò, quia oratio hæc sacramentum pœnitentiæ,intransitiuè(vt aiunt) accipienda est, ac si dicas,sacramentum, quod est pœnitentia:sicuti sacramētum baptismi est ipse baptismus,& sacramentum confirmationis, ipsa cōfirmatio. Quare bene,ait,Sanctus Tho. q̄ pœnitentia est sacramentum,& Florentina Synodus. Quartum sacramentum est pœnitentia. Absolutionem verò quis dicat esse pœnitentiā cùm nō sit actus pœnitentis? Imò verba ipsius Scoti secum pugnant,dum, ait. Pœnitentia est absolutio pœnitentis: nam pœnitentia actus est pœnitentis. Etenim, vt habetur in libr. de vera & falsa pœnitentia,capit. 19. qui quidem liber tanquàm Augustini refertur, pœnitere est pœnam tenere. Vnde cùm absolutio non sit actus nisi sacerdotis,repugnantia est, vt pœnitentia sit absolutio.

4.Argum. ¶Quartò arguitur. In sacramentis non sola forma est signum, & causa gratiæ sacramentalis, sed etiam materia ratione formæ: non enim sola forma baptismi,sed absolutio ipsa est causa gratiæ, materia verò pœnitentiæ sunt peccata contrita & confessa:ergo & ipsi actus pœnitentis concurrunt etiam ad gratiam tanquam pars sacramenti,vt bene infra docet Diuus Thom.quæstio.86.arti.6. Nam vt hic,ait, Caietanus licèt Diuus Thom.in.4.dist.22.q.2.art.1.putauerit solam formam in sacramento pœnitentiæ habere rationem causæ, sicut in sacramento eucharistiæ, doctiùs hìc tamen tam materiæ quàm formæ eandem efficaciam tribuit. Haud enim solùm quia homo absoluitur,sed quia conteritur,confitetur, & absoluitur recipit gratiam sicut & in baptismo quia sub tali forma abluitur. Atque hoc præsertim deberet Scotus concedere, qui tenuit sacramenta non aliter concurrere ad gratiam, nisi tanquam causa sine qua non. Quis enim ambigat, quin hoc pacto contritio & confessio concurrat? Nos autem dicimus nō solùm hoc modò,sed tanquam vera instrumenta Dei cōcurrere, sicut actus contrahentium matrimonium qui sunt materia & forma sacramenti. Et hæc est opinio antiquorum:nempe,Alexādr.4.parte quæstio.60.membro.2.Ricardi in.4.distinctione.16.articul.1.quæstione.2.vbi ait, quòd non solùm confessio, verùm & contritionis pœnitenti concurrit ad gratiam, non solùm quatenus virtus, sed etiā quatenus pars materiæ sacramenti. Vnde si vtranque rationem contritionis coniungas, ipsa per Dei auxilium principalior est ad effectum gratię. Sed si rationem solam quatenus est pars sacramenti,consideremus principaliùs cōcurrit forma, quæ se tenet ex parte sacerdotis clauium potestate vtentis.

5.Argum. ¶Quintò arguitur. Quanuis forma sacramenti sit causa gratiæ, non tamen ideo est tota substantia sacramenti:Baptismus enim non est verborum prolatio, sed, vt nomen sonat, ablutio ipsa.

¶Postremò negare quòd sint tres partes pœnitentiæ etiam qua ratione est sacramentum, non est syncerè, & castè seruare orthodoxam doctrinam patrum. Maximè cùm satisfactio, quæ est tertia pars, per sacerdotem sacramentum administrantem iniungatur.

Duran. ¶Durandus ſentire videtur diſtinctione præſenti quæſtione. 3. & Marſilius affirmat in. 4. quæſt. 10. artic. 1. quòd ſacramentum pœnitẽtiæ non ſit vna actio, ſed aggregatum ex actibus pœnitentis, & abſolutione ſacerdotis. Id quod cuipiam forſan prima facie videtur hîc Diuus Thomas inſinuare. Neque ratio naturalis videtur huic opinioni refragari: nã forma in naturalibus pars eſt ſubſtantiæ componens: totum eſt enim homo compoſitum ex materia & forma: Cum ergo abſolutio ſit forma ſacramenti, apparet vt nomẽ ſacramenti ſupponat pro illa, & actibus pœnitẽtis, qui ſunt materia. ¶Contra hoc autem ſtat argumentũ, nam ſi ſacramentũ pœnitentiæ idem ſit quod pœnitentia, cum abſolutio non ſit pars pœnitentiæ, ſit vt nec ſit pars ſacramenti.

Solutio dubij. ¶Igitur congruentius eſt, vt ſicut de baptiſmo diximus, ita & de pœnitentia dicamus. Etenim quia ſacramentum non eſt res naturalis, ſed artificialis, non ſupponit pro aggregato ex materia, & forma, vt homo, ſed pro materia connotando, vt tali ſubiaceat formæ, quẽadmodum ſtatua non ſupponit pro aggregato ex ligno, & forma accidentali (ſicuti neque albũ pro aggregato ex corpore & albedine,) ſed pro ligno aut pro lapide. Vnde, vt baptiſmus non pro aggregato ex ablutioue & forma, ſed vt nomen ſonat: pro ablutione ſupponit connotando, vt fiat ſub tali forma: ita ſacramentũ pœnitentiæ ſupponit pro actibus pœnitentis, qui ſunt materia ſacramẽti cõnotãdo, vt ſubdantur formæ eiuſdẽ ſacramẽti, quæ eſt abſolutio. Et ſic ſaluatur, vt ſint tres partes pœnitentię, qua ratione eſt ſacramentum. Atque hoc S. Tho. in pręſentia ſentit, vbi, ait, quòd pœnitentia eſt ſacramentum.

Argumẽto ſũ dilutio. ¶Vnde ad primum argumentũ Scoti concedi tur, ſacramentum eſſe id quod eſt ſignum & cauſa gratiæ: negatur tamen, quod ſola forma ſit tale ſignum & cauſa: imo materia eſt ſignum ratione formę, acperinde cauſa. Quare actus pœnitẽtis clauibus eccleſiæ ſubiecti cauſa ſunt ſacramẽtalis gratiæ. Atque adeò nomẽ ſacramẽti pro ipſo ſupponit connotãdo formam in obliquo.

Solutio dubij. ¶Quòd ſi roges, cùm tres ſint actus pœnitentis, pro quo illorum ſupponat. Apparet enim quòd ſi pœnitẽtia eſt pœnæ tenentia, pro ſola ſatisfactione ſupponat. Ex altera parte Durandus, ait, pro ſola confeſsione, & abſolutione ſupponere. Nam confeſsio eſt proxima materia ſacramenti, Quare, ait, dicendum potius eſſe ſacramentum confeſsionis, & abſolutionis, quàm pœnitentiæ. Nihilominus reſpondetur, ſupponere pro tribus actibus pœnitẽtis, ſicuti domus pro compoſito ex lapidibus & lignis, vt expreſsè prædicta ſynodus Florentina aſſerit. Alioqui minimè eſſent tres partes pœnitentiæ, & per omnes tres etiam per cõtritionem, vt, ait, Sanctus Thomas in Quarto, diſtinctio. 16. quæſtio. 1. articu. 1. quę ſtiũcula. 3. pœnitens pœnam tenet: vnde & ille actus internus dolor dicitur de peccatis. Eãdemque pœnam per verecũdiam confeſsionis ſuſtinet, ac demum per opera ſibi in ſatisfactionem iniũcta. Quocirca ad ſecundum argumẽtum in fauorem Scoti & durandi factum reſpondetur, quòd etſi contritio per ſe non ſit ſenſibilis, ſentitur tamẽ per exteram confeſsionem quam in voto includit: ſicuti conſenſus contrahẽtium per hoc quòd foris exprimũtur, efficiuntur materia & forma. Quapropter licèt omnes actus ſint materia, confeſsio tamẽ eſt materia proxima. Quam ob rem in citato ca. Ad abolendam. hoc dicitur ſacramẽtum confeſsionis. Sed nihilominus generali vſu dicitur, vt, ait, citata Synodus Florẽtina, ſacramẽtum pœnitentiæ. Itaque ſicut baptiſmus ratione materię dicitur ablutio: ſic & hoc ſacramẽtũ à materia ſumit denominationem.

¶Quòd ſi arguas. Nonnunquam ſit ſacramẽtum pœnitentiæ ſine legitima contritione: ergo iſtæ non ſunt partes eſſentiales. Reſpõdetur, quòd cùm materia de neceſsitate cõfeſsionis ſint peccata mortalia, non eſt perfectum ſacramentum ſine attritione, vel cõtritione: & ſaltem, vt ſit ſacramentum, licèt non conferat gratiam, requiritur nõnulla mentis diſplicentia, vt infra dicemus. De ſatisfactione verò, vbi clauis nõ erat, reſpondetur etiam aliquam eſſe iniũgẽdam, vt diſtinctio. 18. patebit. Secũdò reſpõdet: quòd quia ſatisfactio eſt pars, quæ ſequitur abſolutionem, vbi perficitur ſacramentum, licèt nõ vlla fiat, nõ inualidatur ſacramẽtum. Quare ſatisfactio eſt pars integralis, vt manus & digitus, nõ tamẽ omnimodæ eſſentiæ: quia ſanè illa eſſe poteſt ſacramẽtum: veluti de vltimis verbis cõſecrationis calicis dictum eſt. De his autem partibus infra diſtinct. 16. *Argum.*

¶Ad aliud argumẽtum in fauorem Durãdi & Marſil. negatur formam ſacramẽti debere eſſe proprie partem ſacramẽti, ſicut forma ſtatuæ nõ eſt pars eius, neque albedo pars albi, ſed accidens eius. Quod ſi arguas. Forma ſacramẽti eſt de eſſentia, ipſius, ergo eſt pars eius, negatur cõſequẽtia. Eſt enim de eſſentia, quia ſine illa ſacramentum non perficitur. Nihilominus,

nus,quia sacramẽtum est sicut res artificialis, forma quæ est de eius essentia, non est pars eius,sicut forma statuæ, est quidem de essentia statuæ,inquantum statua nihilominus nõ est pars,quia nõ est de essentia subiecti. Et res sit manifesta in forma consecrationis eucharistiæ: cum enim sacramentum non supponat, nisi pro speciebus cõtinentibus corpus & sanguinem,vel si mauis pro rebus contentis, forma sacramenti non est pars eius,sed consecrãs & perficiens ipsum.

Discrimen pœnitentiæ & aliorũ sacrãmentorũ

¶Hoc autem discrimen ab hoc loco christianè & catholicè discere incipiamus inter materiam aliorum sacramentorum, & hanc huius: quòd aliorum materia (excepto matrimonio) res est, aut naturalis,aut artificials, vt aqua & chrisma,& panis, quæ specialiter à Deo hoc tantũ habet, quòd sit tanquam pars sacramẽti instituta: materia verò huius, nempe, contritio,si sit perfecta,res supernaturalis est,per auxilium speciale diuinitus inspirata, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum.& Apostolus.2.ad Timot. 2.Nequando (idest, si quando) Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis. Vnde Augu.de fide ad Petrum.cap.33.firmissimè,inquit,tene, & nullatenus dubites, neminẽ hic posse homi num pœnitentiam agere,nisi quem Deus illuminauerit.Sed de hoc quæst. sequenti artic.5. latiùs. Est enim Pelagianus error aliter credere.Secùs de attritione, quæ absque sacramento ad gratiam non sufficit. Hæc enim naturali ter haberi potest.

August.

1.Argum.

¶Primum argumentum Sancti Thomæ est. Sacramenta, vt, ait, Grego. can. Multi.citato 1.quæst.1.sunt baptismus,chrisma, corpus & sanguis Christi, &c.quæ ob id sacramenta dicuntur,quòd sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius operatur salutem. In pœnitentia verò huiusmodi res corporales non existunt:ergo non est sacramentum. Respondetur negata minori: quoniam nomine corporalium rerum intelliguntur actus exteri pœnitentis & absoluentis, qui se habent sicut in alijs sacramẽtis aqua vel chrisma. Est autem, inquit, attendendum, quòd sicuti corporum medicamina duplicis sunt generis: quædam enim sunt res,quæ applicantur, vt emplastra, aliæ verò sunt actus ipsius infirmi,vt exercitationes: sic in sacramentis quædam sunt, in quibus propter exuberantem, quam conferunt, gratiam:& virtutẽ excellentẽ preter humanos actus, adhibetur materia extrinsecus, sicut in baptismo,vbi fit plenissima remissio peccatorum quantum ad culpam&pœnam:& in cõfirmatione, vbi datur plenitudo Spiritus sancti,vt dictum est: & in extrema vnctione, vbi confertur perfecta sanitas spiritualis: hoc est absterguntur reliquiæ peccatorum: qui quidẽ effectus virtute passionis Christi per huiusmodi applicata instrumenta,quasi per extrinseca principia proueniunt. Et ideo in istis sacramẽtis nõ requirũtur actus humani, sed solùm ceu dispositio suscipientis. Sunt tamen alia sacramenta,vt pœnitentiæ & matrimonij, quæ habent effectum actibus humanis correspondentem,non quòd nõ sit supranaturalis, sed quòd datur per actus humanos actiuè concurrentes, tanquam instrumenta Dei: quare huiusmodi actus pœnitentis sunt materia,& in matrimonio inuicem sunt materia & forma,vt distinct. 1..dictum est. Subticuit autem sacramẽtũ eucharistiæ, quod per consecrationem perficitur, & cuius vsu corpus & sanguis applicatur, & suscipitur. Et sacramentum ordinis, vbi potestas suscipitur ecclesiastica. Insinuat hìc præterea in sacramentis pœnitentiæ & matrimonij minus gratiæ sacramentalis conferri virtute sacramenti,quàm in reliquis sacramentis,ni si deuotio & feruor contritionis illam augeat. Durandus dist.præsenti,quæst.3. aliter hoc sacramentorum discrimen explicat: videlicet, quòd vbi sacramentum suscipiens adsumitur ad aliquam potestatem, seu mancipatur ad aliquid faciendum seu suscipiendum, tunc adhibetur aliqua materia exterior, vt in baptismo, vbi recipitur potestas suscipiendi sacramenta. Per pœnitentiam verò non recipitur huiusmodi potestas, sed fit remissio peccatorum. Sed tamen hoc discrimen stare non potest, nam per extremam vnctionem nulla potestas suscipitur,& tamen fit per applicationẽ chrismatis.Et è conuerso,per sacramentum ordinis acquiritur potestas conferendi sacramenta, quod tamen non confertur per vnctionem Chrismatis. Cuius exemplum ponit Durandus,sed per traditionem hostiæ,& calicis. Alij nullam rationem exquirunt, nisi quia Deus ita instituit. Attamen cum Deus omnia suauiter disponat,reddenda est ratio,hæc autem nõ inuenitur congruentior ista,quam Diuus Thomas ponit.

Durandus.

Simile.

¶Secundò arguitur. Sacramenta ecclesiæ per eius ministros exhibentur, secundùm illud.1.Corinth.4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: pœnitentia verò non exhibetur à ministris Christi, sed intrinsecùs Deiope inspiratur, secundùm illud Hieremiæ.31. Post-

quàm conuertiſti me, egi pœnitentiam: ergo non eſt ſacramentum. Reſpondetur ad maiorem ꝙ in ſacramentis materiam habẽtibus extrinſecam, eam oportet, ſicut formam ſacramenti, per miniſtrum eccleſiæ gerentem perſonam Chriſti, adhiberi, in ſignum, quòd excellentia virtus in ſacramento operantis eſt à Chriſto: ſed in ſacramento pœnitentiæ, quia actus humani ſunt materia, illam non miniſter, ſed pœnitens Deo, per internam inſpirationem operante applicat. Complementum autem ſacramenti exhibet miniſter pœnitentem abſoluens. Vbi quod ſupra diximus, adnotato, videlicèt, abſolutionem non eſſe ſacramẽtum, neque verò partem eius, ſed eius complementum.

¶ Per hoc ſoluitur argumentum aliud, quo arguitur, actus pœnitentis nõ eſſe ſacramentum neque verò partes eius: quoniam ante abſolutionem nec contritio nec confeſsio rationem habent ſacramenti. Reſpondetur, inquã quòd eſto prius non ſint partes, efficiuntur tamen tunc quando adueniens abſolutio complet rationem ſacramenti: tunc enim licèt præceſſerint, informantur. Ex quo fit, vt in hoc ſacramẽto non requiratur, vt materia, & forma, eodem temporis momento concurrant.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. In ſacramentis, de quibus hactenus diximus, eſt aliquid quod eſt ſacramentum tantùm, & aliquid quod eſt res & ſacramentum, & aliquid quod eſt res tantum: in hoc verò ſacramento non ſunt hæc tria, ergo non eſt ſacramentum. Negatur minor: imò in pœnitentia actus exteriùs exercitus, tam confeſsio, ſcilicet, pœnitentis, quam abſolutio ſacerdotis eſt ſacramentum tantum. Videtur hic S. Thomas ſentire, quòd aggregatum ex confeſsione & abſolutione ſit ſacramentum. Sed tamen ſanè intelligendum eſt quòd nomen Sacramenti ſupponit pro materia, vt perficitur per formam. Res autem & ſacramẽtum eſt pœnitentia interior peccatoris, ſed res tantùm eſt gratia, per quã fit peccatorũ remiſsio. Quorum primum, inquit, totum, id eſt confeſsio & ablutio eſt cauſa ſecundi, ſcilicet, contritionis, ſecundũ verò, nempe contritio eſt cauſa tertij, ſcilicet, gratiæ.

¶ Hic in primis perſpice D. Thomam planè condemnantem opinionem illam Thomiſtarum, vt Capreoli & Paludani diſt. 1. queſt. 1. & d. præſenti ponentium in ſacramentis non imprimentibus characterem, ornatum quẽdam, qui eſt diſpoſito ad gratiam, quæ fit res & ſacramentum. Quem ideò etiam fingunt in hoc ſacramento pœnitentiæ. Cõtra quem vti que ornatum ſati ſupra. d. 1. q. 3. & 4. diſputauimus: eſt enim res abſque vlla neceſsitate introducta. Quam id circo opinionem licèt D. Tho. in. 4. d. 1. artic. 4. cum antiquis vtcũque affirmauerit, in ſumma tamen vt ibi monſtrauimus, eandem abiecit, & hic planè condemnat, vbi rem & ſacramentum non ornatum ſed contritionem internam ponit. Nulla enim alia diſpoſitio ad gratiam neceſſaria eſt in adultis, quàm actus ipſius pœnitentis. Et de hac loquitur D. Tho. 1. 2. q. 112. ar. 2. vbi, ait, ꝙ gratia gratum faciens nunquàm producitur ſine præuia diſpoſitione. Quare in paruulis nulla opus eſt diſpoſitione. Neq; verò charactere, vt illic declarauimus, tanquam diſpoſitio ad gratiam, vt illi putant, imprimitur, ſed intellectu ad proteſtandam fidem.

¶ Vnũ hoc tamen addit hìc Caietanus, quod nullatenus ego crediderim: nẽpe, dari poſſe attritionem, quæ cũ ſacramento pœnitentia ſolum in voto ſufficiat ad gratiã. Nam cùm attritio, quæ ſolùm dicit dolorem propter penas inferni, non ſit ſufficiens, & gratia ſacramentalis nõ conferatur niſi per ſacramentũ in re ſuſceptum, nunquam per votũ ſacramẽti fit homo ex attrito contritus, quòd diſt. 17. quæſt. 2. iterum explicabimus, vbi & aliud, quod hìc Caietanus ſubdit, examinabitur, Vtrùm, ſcilicet, aliqua eſſe poſsit tam languens attritio, quæ nec per ſuſceptionem ſacramenti ſufficiat ad gratiam. Caiet.

¶ Sed hoc eſt, quod dubiũ hìc facit circa verbũ Sancti Tho. quomodo, ſcilicet, exterior cõfeſsio & abſolutio ſit cauſa internæ contritionis: cùm contritio confeſsionem præcedat. Quam ob rem Magiſter ſententiarum diſtinctio. 22. hanc opinionem Sancti Thomæ reijciens, ait, vice verſa actum interiorem eſſe potius cauſam exterioris: & cùm per interiorem ante exteriorem fiat remiſsio peccati, colligit contra Sanctum Thomam, quòd ſi exterior confeſsio, & abſolutio eſt ſacramentum tantùm tunc non omne ſacramentum nouæ legis efficiat quod ſignificat. Et confirmatur opinio. Contritio eſt pars integralis ſacramenti, ergo non poteſt eſſe effectus confeſsionis & abſolutionis. Sunt Thomiſtæ qui dicant actus illos exteriores eſſe cauſam interioris contritionis: eò ꝙ Deus per illos excitat cor hominis, vel ad mutandum obiectum actus interioris, qui priùs erat propter pœnas inferni, vt fiat propter Deũ, vel ad hoc, ꝙ maiori conatu, & feruore homo conteratur. Sed reuera hoc non eſt neceſſarium, vt ſemper contingat: quare accidentarium eſt. Dubium.

Senſus ergo

Mens Sanct. Tho. cõtra Magistrũ. ergo S.Thomæ est & verisimus & cordatissimus, quòd actus interior potest dupliciter cõsiderari: vno modo, vt est prior natura quàm gratia, & sic non est contritio, sed dispositio materialis, quæ non habet rationem meriti, aliàs (vt ait Paulus) gratia Dei non esset gratia. Alio modo, vt est posterior natura, quàm gratia per quam informatur, & tunc habet rationem cõtritionis: & hac ratione est effectus cõfessionis: & absolutionis, & causa remissionis peccatorum. Quare eadem contritio, vt est effectus sacramenti est res, sed vt est causa remissionis est sacramentum. Accipe primò exemplum in attritione. Dum quis accedit attritus: per gratiam sacramentalem fit contritus, quare ille actus quatenus contritio effectus est sacramenti. Sed dum accedit verè contritus propter Deum, illa etiam contritio non est contritio, nisi quatenus priùs natura informatur gratia per sacramentum in voto. Itaque gratia vtitur virtute pœnitentiæ ad remittenda peccata. Sed de hoc explicatiùs distin. sequenti.

ARTICVLVS II.

Vtrùm peccata sint propria materia huius sacramenti.

QVoniam dictum est materiam huius sacramẽti esse actus pœnitentis, & dici etiam solet esse peccatum, ad tollẽdum hãc amphibologiam quæritur, vtrùm peccata sint propria materia. Et suppositа distinctione respondetur bimẽbri conclusione. Consideratur enim in hoc sacramẽto & materia proxima & remota. Est ergo conclusio. Materia proxima pœnitentię, sunt actus pœnitentis, quibus homo conteritur, confitetur, & satisfacit: materia verò remota sunt ipsa peccata, non quidem acceptanda: quia ille non esset actus virtutis, sed detestanda & destruenda, iuxta reprehensionem Apostoli. 2. Corint. 12. non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt. Ponit exemplum in artificialibus. Sicut materia proxima statuæ metallum est, remota verò aqua, vel terra, ex quibus congelatur.

Conclusio.

Expositio articuli. ¶ Animaduertendum est hîc discrimen inter actus pœnitentis, qui sunt materia proxima, & peccata, quæ sunt materia remota. Haud enim dicuntur materia remota: quia ex ipsis directe conficiuntur actus pœnitentis, sicut ex aqua & terra congelatur metallum, quæ est materia statuæ: aut sicut ex tritico fit massa, quæ est materia proxima panis, sed quia sunt obiecta eorundem actuum, non facienda, vt obiectum virtutum, sed expulsa, & reprobata, sicut stupa est materia ignis. Et ideò actus pœnitẽtis eò dicuntur materia proxima: quia sunt partes pœnitentiæ, atque adeò sacramenti simpliciter, & propriè materia ex qua: peccata verò potiùs dicũtur obiecta, quæ per pœnitentiam expelluntur, atque adeò materia circa quam.

Scot. ¶ Secundò notato contra Scotum, vt proximo articulo dicebamus, quòd licèt affirmet peccata esse materiam, quæ per sacramentum expellitur, non tamen agnoscit propriam materiam sacramenti, quæ fit eius pars: cùm dicat totam substantiam sacramenti esse absolutionem, actus verò pœnitentiæ non esse materiã ex qua, sed dispositiones. In quo non solùm Diuo Thomæ hìc contradicit, verùm communi opinioni priscorum omnium doctorum, vt Alexandri Alensis quarta parte, quæstio. 60. membro. 2. & Ricardi distinct. 16. quæst. 1. art. 1. & Marsilij quæstione. 10. & aliorum; imò vt suprà diximus concilio Florentino, & Augustino dicentibus sacramentum constare ex materia & forma. Quin & rationi ipsi, nam forma dicitur relatiuè ad materiam, quam informat. Secundùm verò Scotum absolutio nõ est sic forma, cùm nullam informet materiam, sed expellat. Notandum pręterea quòd etiam peccator solet dici materia, vt ait Sanct. Thomas opusculo. 22. ca. 4. Et Gerson in Floribus moralibus. Alia tamẽ ratione: scilicet, quia est subiectum recipiens sacramẽtum, cuius gratia sanctificatur & perficitur.

1. Argum. ¶ Primum argumentum Sanct. Thomæ est. Materia in alijs sacramentis per aliqua verba prolata sanctificatur, vt patet in aqua baptismi & in chrismate: peccata verò sanctificari non possunt: ergo non sunt materia. Respondetur quòd licèt materia remota non sanctificetur, tamen materia proxima, scilicet, actus pœnitentis per absolutionem sanctificatur. Quod est nouum argumentum, illos esse materiam sacramenti, per quos & sanctificatur pœnitens.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Vt author est Augustinus in libr. de pœnitentiæ medicina, nullus potest nouam inchoare vitam nisi eum veteris pœniteat: sed ad vetustatem vitæ non solùm peccata pertinent, verùm etiam pœnalitates: ergo & illæ sunt materia. Respondetur ad minorem, quòd vetus vita non est obiectum pœnitentiæ, nisi ratione culpæ

quam deteſtatur: non enim hominē morborū corporaliū aut mortalitatis pœnitet, ſed culpę peccati. Remittitur nihilominus ratione pœnitentiæ pœna aliqua purgatorij.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Peccatorū quoddam eſt originale, quoddam mortale, quoddam veniale, ſed pœnitentiæ ſacramentum non eſt contra originale inſtitutum, quod tollitur per baptiſmum, neq; contra mortale, quòd tollitur per confeſsionem peccatoris, neque contra veniale, quod tollitur per aquam benedictam &c. ergo peccata non ſunt materia pœnitentiæ. Reſpondetur pœnitentiam eſſe de omni genere peccati, licèt diuerſimodè: nā de peccato mortali eſt propriè & principaliter. Propriè quidem, quia propriè eorum nos pœnitet, quæ propria voluntate peccauimus: & principaliter, quia propter mortalia hoc ſacramentū eſt inſtitutum, ſanè cùm ad venialium remiſsionem alijs remedijs ſacramentalibus abundemus. Peccata verò venialia ſunt quidem propria materia, eo quòd propria voluntate illa cōmittimus, non tamen contra hæc, eſt ſacramentum principaliter inſtitutum. Originale autem nullatenus eſt pœnitentiæ materia. Neque principalis quidem, quia cōtra ipſum non eſt hoc ſacramentum inſtitutum, ſed baptiſmus, qui ad id ſufficit: neq; verò propria, quia cùm illud propria voluntate non commiſerimus: nō poteſt eius nos pœnitere, magis quàm naturalium defectuum. Poſſumus quidē contriſtari, quòd nati ſumus cæci vel claudi, ſed tamen horum pœnitentia tangere nos non poteſt. Ait quidem Paulus ad Rom. 5. nos omnes in Adam peccaſſe, id tamen fuit, quia voluntas Adæ noſtra reputabatur, quod ad pœnitentiā non ſufficit. Si verò pœnitentia largè accipiatur pro cuiuſcunq; mali deteſtatione & diſplicētia, ſic poſſumus pœnitentiā habere originalis, vt ait Auguſtinus lib. de pœnitentiæ medicina. cap. 2. quia illud deteſtamur & abominamur.

¶ Colligito ergo primò, quòd qui nullius eſt conſcius actualis culpæ, nullatenus confiteri

De beata virgine. poteſt. Quare cùm beata virgo certa ſemper fuerit nullam talem culpam commiſiſſe, ridiculum eſt quod dicitur ſolitam fuiſſe confiteri Ioanni Euangeliſtæ. Secundò quòd hîc ait, Sanct. Thom. poſſe largo modo pœnitentiam eſſe de originali peccato, & in quarto diſtinct. 16. quæſtio. 1. arti. 2. quæſtiuncula. 2. ait, quòd talis pœnitentia non ſolùm poteſt, ſed debet haberi. Quod quidam in ſuo Codice de confeſsione tract. 1. quæſt. 3. reprehendit. Sed primum illa eſt ſententia Auguſtini loco proximè citato, vbi ait per totam iſtam vitam debere nos originalis pœnitere: quia impedimentum eſt aſſequendæ gloriæ, vbi dicit non illam pœnitentiam eſſe neceſſariam ad delendum originale, quod certum eſt per baptiſmum remitti, ſed ad roborandum deſiderium gloriæ, cuius eſt impedimentum. Quare pœnitere non accepit niſi pro tædere & triſtari de effectibus illius peccati: nempe, quòd onus corruptibilis corporis aggrauantis animam toleramus. Secundò quòd illic Sanct. Tho. dixit, debet, hîc non dixit niſi moderatiùs, poteſt eſſe pœnitentiam.

¶ Quòd ſi quis interroget, vtrum peccata mortalia commiſſa ante baptiſmum ſint materia pœnitentiæ: iam in materia baptiſmi diſtinximus, quòd ſi accipiatur pœnitentia pro interiori, illa eſt neceſſaria, vt ibidem ait Auguſt. iuxta verbum Petri Actu. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Atque hanc pœnitentiam Baptiſta prędicauit Iudęis antequàm baptizarentur. Et de iſtis ait Augu. ibidem, quòd nullus poteſt nouam vitam inchoare, niſi veteris priùs eum pœnituerit. Sacramenti verò pœnitentię illa peccata nō poſſunt eſſe materia: nempe, confeſsionis: nam ante baptiſmum nullum eſt ſacramentū: & poſt baptiſmum iniuriam ei faceret, qui peccata præterita confiteretur. Sunt ergo legitima & neceſſaria materia peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, quæ memoriæ occurrere poſſunt: nam de futuris timor eſſe poteſt, pœnitentia verò minimè: ſicuti neque de oblitis niſi in generali. De venialibus autem neque confeſsio neque pœnitentia interior eſt neceſſaria: quia poſſunt per alia opera charitatis, vel per ſacramentalia remitti, ſed ſunt nihilominus legitima materia, tam contritionis, quàm confeſsionis.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc ſit forma huius ſacramēti, Ego te abſoluo.

POST materiam quæritur de forma, quænam ſit huius ſacramenti. Et reſpondet S. Thom. hac concluſione. Hæc eſt conuenientiſsima forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo. Probatur primò authoritate euangelica. Sicut enim Chriſtus Matthæ. vltimo dixit diſcipulis, Euntes docete omnes gentes, baptizātes eos: ita Matthæ. 16. dixit Petro, Quodcunque ſolueris ſuper Concluſio

per terram &c. Sed sacerdos dum baptizat, autoritate Christi dicit, Ego te baptizo: ergo eadem autoritate dū absoluit, dicere debet. Ego te absoluo. Secūdò probatur ratione. Dictum est art. 1. sacramentum perfici & compleri per ea, quæ sunt ex parte sacerdotis, oportet ergo vt ea quæ sunt ex parte pœnitentis, seu verba, seu facta: nempe, confessio, & contritio, & satisfactio, se habeant, vt materia, ea verò, quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant vt forma: cùm ergo sacramenta efficiant quod figurant, necesse est, vt forma significet effectum sacramēti proportionabiliter ad materiam. Vnde quia effectus baptismi fit per aquā, forma est, Ego te baptizo: & quia sacramentum confirmationis fit per chrisma in modū crucis, forma est: Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis. In sacramēto autem eucharistiæ: quia consistit in consecratione præsentis materiæ forma est, quæ exprimit illā veritatem, cùm dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc verò sacramentum pœnitentiæ nec consistit in cōsecratione materiæ, neque in vsu eiusdem cōsecratæ, sed magis in remotione & expulsione materiæ remotæ: scilicet, peccati, vt dictū est. Illa ergo expulsio congruentissimè significatur illis verbis, Ego te absoluo: eo quòd peccata quædam sunt vincula, secundùm illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium: & funibus peccatorum suorum quisque constringitur: ergo illa est optima forma.

Depositio obiecti. ¶ Cùm forma hæc huius sacramenti non feratur nisi in eum, qui in aurem sacerdoti confitetur, iterum distinct. 18. in materia confessionis hic sermo formæ redibit, vbi luculentior fiet. Nunc autem, hoc adnotandum, quòd de hac forma litem nobis prius contestantur hæretici, ac deinde catholicorum nōnulli. Illi quidē, quia clauium potestatē esse in ecclesia negāt, vllamve absoluendi facultatem, vt Vvitcleff apud Vvaldensem tomo. 2. de sacramen. cap. 135. & infra qui negans confessionis necessitatem, hanc execratur absoluendi formā. Vnde cap. 147. luciferinā, inquit, esse præsumptionē dicere q̄ homo habeat potestatem absoluendi hunc vel illum à peccato. Et Lutherus, vt est videre art. 11. & 12. à Leone cōdemnatis, blasphemiam arbitratur, q̄ sacerdotes hanc sibi arrogent absoluendi facultatem, cùm sola fides sufficiat ad salutem: sed de hac hæretica impietate loco citato inferiùs dicturi sumus, & rursus. d. 20. quæ de clauibus erit.

¶ Catholici verò sunt tripertiti. Abulensis nāque in prima parte sui (quod vocat) defensorij, cap. 6. adeò vult exactè vti absolutionis nomine, vt nesciam an quippiam expuerit sanguinis. Contendit nanq; quòd nemo potest à culpa aut à pœna absolui. Nō quod vllo pacto in dubium reuocet potestatem remittendi peccata esse in ecclesia: imò hoc, vt Orthodoxus fatetur, sed quod propter verbi improprietatem asserat, nec Deum absoluere à culpa vel à pœna. Nam culpa est priuatio rectitudinis rationis, & legis æternæ, quæ est in actu dum quis peccat, aut in omissione: quæ quidem culpa transit transeunte actu. Vnde dum postea homo vel cōteritur vel confitetur, iam illa culpa non est, sicut nec actus, qui trāsiuit: ab eo autem, quod non est, nemo absoluitur. Adde, q̄ cùm priuatio non sit res positiua, nō est vinculum, atq; adeò ab illa nemo absoluitur. Et eadē ratione neq; vllus absoluitur à macula peccati quæ nō est nisi priuatio gratiæ, quæ per eius infusionē tollitur: q̄a nec macula est vinculū. Pariter arguitur de pœna: nam cū illa nōdum tēpore contritionis & cōfessionis sit, sed sit futura, non fit absolutio ab illa. Atq; hac inquit, de causa in clem. 1. de priuileg. prohibēs papa religiosos absoluere, ait, ne à culpa & pœna (vt eorū verbis vtamur) absoluant. Id quod clem. Abusionibus. de pœni. & remiss. repetit. Quasi illa parenthesi insinuauerit Pontifex, non esse proprium dicere, absoluere à culpa & à pœna: sed dicendū inquit est, Remittitur culpa, tollitur, deletur &c. At dū dimittitur, inquit, culpa, absoluitur homo à reatu pœnæ æternæ: nam reatus non est pœna: sed obligatio ad illam, & vinculum. Quare siquis dicatur absolui à peccatis, intelligitur propter reatū pœnæ, qui nascitur ex peccatis. *A culpa & à pœna absoluere.*

¶ Sed eñ potuisset Abulensis rigorē istū loquendi dissimulare: nā cùm ecclesia hac vbique vtatur forma, & in concilio Florentino eandē esse formā decretū sit, non licet de eius proprietate hæsitare. Præsertim cū sit ex euāgelio desumpta. Vnde ad primū eius argumentū respōdetur, q̄ nō solùm obligatio ad pœnā vinculum est, verùm & reatus culpę: nā licèt culpa trāseat actu, manet, vt aiunt, reatu non solum pœnæ. Imò quanuis nulla esset pœna aut purgatorij aut inferni, ipsa inimicitia Dei est reatus: quia manet homo alligatus bono cōmutabili, ad quod se per culpam conuertit. Qua vtique ratione peccata ipsa dicuntur vinculū, quibus voluntas hominis colligatur. Legitur enim Esaiæ. 58. Dissolue colligationes impietatis. Item Abulēsis fatetur quòd peccata dicuntur remitti & relaxari, iuxta illud, Relaxa facinora plebis tuæ Israel. Sed hæc nomina pariter ad vincula referuntur, nemo enim relaxatur, nisi à vinculis. Dicimus *Reprobatio opinionis.*

ergo

ergo peccata remitti, cõdonari, & relaxari &c. sed hominem ab illis absolui. Et pariter, quia homo absoluitur ab obligatione pœnæ, dicitur absolui à pœna, sicut in iudicio absoluitur reus. Verbo ergo Pontificis in capitulis citatis nulla insinuatur improprietas absoluẽdi à culpa, & pœna: sed arrogantia retunditur eorum, qui absque legitima facultate id attentant.

2. Opinio. ¶ Secunda verò fuit opinio cuiusdam autoris tempore S. Thomæ, contra quem scripsit opusculum. 22. qui quidem dicebat, vt ex eius argumentis colligitur, formam non debere esse indicatiuam, sed deprecatoriam. Ego te absoluo. Quam quidem opinionem illic S. Tho. ait esse temerariam, & præsumptuosam. Atq; hãc tangit hic primo. 2. & 4. argumentis.

1. Argum. ¶ Arguit ergo primo loco. Formæ sacramentorũ ex institutione Christi & ecclesiæ vsu habentur: sed Christus non legitur hãc formam instituisse, neq; etiam in cõmuni vsu habetur: quinimò in quibusdam absolutionibus, quę in ecclesia publicè fiunt, (sicut in prima & completorio, in cœna Domini) absoluens non vtitur forma indicatiua, Ego te absoluo, sed deprecatiua, Misereatur vestri &c. vel, Absolutionem & remissionem tribuat vobis omnipotens Deus.

2. Argum. ¶ Accedit secundò quod Leo papa ad Theodoretum, & refertur ca. Multiplex. de pœnit. dist. 1. loquens de pœnitentia, quæ pœnitentibus datur, ait, quòd indulgẽtia Dei nisi supplicationibus sacerdotũ nequit obtineri: supplicatoria ergo debet esse forma.

4. Argum. ¶ Quarto loco ad idem arguit S. Thom. Sicut Dominus dedit potestatem discipulis absoluẽdi à peccatis: ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & dæmonia eijciendi, & languores sanandi, vt habetur Matthæ. 10. & Lucæ. 9. Sed sanando infirmos Apostoli non vtebantur his verbis, Ego te sano, sed Sanet te Dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit Paralytico, vt legitur Actuũ. 2. ergo videtur, quòd sacerdotes habentes potestatem Apostolis à Christo traditam, non debeant vti hac forma verborum, Ego te absoluo, sed, Absolutionem tribuat tibi Christus. Quæ quidem opinio confirmari potest, quia forma extremæ vnctionis etiam est deprecatoria. Indulgeat tibi Deus, &c.

Argumen.

Solutio primi. ¶ Est nihilominus opinio non solùm temeraria, verùm & ad illam alludens clauiũ potestatem negantium. Et ideò ad primum argumentum respondetur, quòd licet Christus formaliter non expresserit hanc formam sicut illam, Hoc est corpus meum: tamen ex illo verbo ad Petrum, Quodcunque solueris &c. planissimè colligitur. Quare in hymno eiusdem Apostoli canit ecclesia. Et peccati vincula resolue tibi potestate tradita. Qui autem deprecatione solùm vtitur non absoluit, sed absolutionem petit à Deo. Reliquæ verò deprecatoriæ formæ nõ sunt de essentia sacramenti, neque per se sufficerent ad collationem gratiæ, laudabiliter tamen formæ sacramenti præmittuntur, ne effectus eius ex parte pœnitentis impediatur. Quòd si rogas cur non etiam præmittũtur formæ baptismi? Respondetur, quòd in baptismo actus suscipientis minimè sunt materia sacramenti, quemadmodum in sacramento pœnitentiæ. Verbum ergo Leonis de deprecatione intelligendum est, quæ absolutioni anteponitur.

Solutio quarti. ¶ Ad quartum argumentum negatur maior. Haud enim Dominus dedit Apostolis illam potestatem sanandi, sicut absoluendi: sed solum vt ad eorum preces miracula illa Deus operaretur. Tametsi & nonnunquam non deprecatiuo, verum & indicatiuo & imperatiuo verbo vtebantur. Legitur enim Actuum. 3. Petrum dixisse claudo, Quod habeo hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.

¶ Quòd autem hìc ait S. Thom. non fuisse apostolis collatam potestatem sanandi infirmos, vt bene ait hìc Caietanus, nõ sic intelligitur, ac si non posset Deus hãc potestatẽ dare, vt id facerent ministerialiter sicut dedit potestatẽ absoluendi, sed solùm intelligitur de lege ordinaria. Nã q; sancti miracula facerẽt, satis saluatur per hoc quòd Deus eorũ precibus faciat, quod ad effectum sacramentorum non sufficit.

Solutio argumen. ¶ Ad aliud de forma extremę vnctionis respõdet eodem opusculo S. Thomas eam esse desumpta ex verbo Iacobi. 5. Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, etsi in peccatis est, remittentur ei. Vnde quia effectus illius sacramenti non solum est spiritualis gratia, sed etiam corporis sanitas, quæ non infallibiliter virtute sacramenti obtinetur forma est deprecatoria, vt ille etiam effectus obtinea tur. Hoc autem sacramentum non habet nisi effectum gratiæ, qui est certus & infallibilis.

Opinio Magistri Sen. ¶ Tertia opinio fuit Magistri Senten. dist. 18. nitorem aliter huius formæ obscurãtis. Quam opinionem S. Thomas argumentis tertio & quinto tangit. Tertiò igitur arguit. Idem est absoluere à peccato, quòd peccatum remittere: sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interiùs hominem à peccatis mundat: ergo solus Deus videtur à peccato absoluere: quare sacerdos vt non dicit, Peccata tibi remit-

3. Argu.

remitto, ita nec dicere debet, Ego te absoluo. Hoc argumentum non solùm hæreticorũ est, verùm & Magistri loco citato. Ait enim solum Deum absoluere, iuxta verbum Esaiæ. 43. Ego solus deleo iniquitates & peccata populi. Et Ambro. in lib. de spiritu sancto, & refertur de pœnitẽtia. d. 1. can. Verbum. Verbum, inquit, Dei peccata remittit, sacerdos est iudex. Sacerdos quidem suum officium exhibet, & nullius potestatis iura exercet. Et Augustinus super illud Ioan. Ecce agnus Dei, qui tollit, &c. Nemo, inquit, soluit peccata, nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mundi. Adducit præterea Magister illud Matth. 8. quòd cùm Christus leprosum priùs sanasset, iussit vt se sacerdotibus ostenderet. Et aliud Ioan. 11. vbi post quàm Lazarum ipse à monumento suscitauit, discipulis tradidit dissoluendum. Vnde colligit id tãtùm euãgelicos sacerdotes posse, quod olim legales: illi autem à lepra nõ emundabãt, sed mundos esse iudicabãt. Ex quo demum infert, quòd in vniuersum nemo absoluitur à sacerdote, nisi quem priùs Deus absoluerit. Ac subinde infert sensum illius. Ego te absoluo, esse, Ostendo te absolutum.

Argum. ¶ Quam quidem opinionem insinuat S. Tho. sic arguens quinto loco. Formam sic quippiã exponunt, vt, absoluo, idem sit, quod absolutum ostendo: quæ quidem expositio, si vera est, non potest nisi per reuelationem haberi: nam vt Matthæ. 16. legitur, antequàm Petro Christus dixisset. Quodcunque solueris super terram, &c. præmisit. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est: ergo præsumptio est citra peculiarem reuelationem dicere, Ego te absoluo.

Reprobant eam. Magistri ¶ Hanc magistri opinionem etiam Abulensis loco modo citato, & Alexan. 4. par. quæst. 80. membr. 1. & Bonauentura ead. dist. 18. q. 2. itidem opinantur. Huius autem veritatis examẽ ad materiã pertinet de clauibus. Est autem opinio, quæ nec tenetur, nec sustineri potest. Nihil enim ferè ab hæresi differre videtur, clauiũ potestatem abnegantiũ. Potestas quippe clauium potissimum in peccatorum remissione vim obtinet. Qui ergo negat, sacerdotem absoluere, verè subinde claues abnegat. Secundò, qui ait sacerdotem non absoluere, pari facilitate debet dicere, nec verè baptizare, sed cũ ait, Ego te baptizo, sensum esse, Ostendo te baptizatum: ac subinde virtutem sacramentorũ conferendi gratiam demolitur. Nam si sacramenta gratiam conferunt, suo etiam modo sacerdotes ea administrantes ad id concurrunt. Magister ergo sui ipsius oblitus fuit: nam cùm dist. 1. sacramenta nouæ legis asseruerit gratiã conferre, non debuisset ministerialem hãc virtutem sacerdotibus denegare. Vnde in cõcilio Constantiensi ex hoc quod sacramenta conferunt gratiam, collectum est, sacerdotem ad id concurrere. Quare Martinus. 5. in confirmatione in calce eiusdem concilij, hæreticum censet eum, qui negat sacerdotem verè absoluere. Tertiò, vt dudũ dicebamus, cùm ecclesia ista forma vtatur, Ego te absoluo, genus blasphemiæ est negare, verũ, vt iacet, efficere sensum. Quinuerò non solũ blasphemia est contrà ecclesiam, sed & impietas contra sacram scripturam. Cùm enim Matthæ. 16. Christus dixerit Petro. Quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis, & sentẽtia illa ad id, quod est de necessitate salutis pertineat, in sensu proprio secundùm regulam Augustini, sunt verba intelligenda. Et locus ille Matthæ. 18. remurgentissimè cõcludit. Enimuerò cũ Christus præmiserit, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, & insufflans subiunxerit. Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata remissa erunt, planissimum fit, eãdem potestatẽ qua ipse pollebat, sacerdotibus tribuisse. Sed de hoc infrà locis citatis plura adhibebimus. ¶ Accedit demum solutio diui Thomæ ad quintum. Hæc enim, inquit, expositio. Ego te absoluo, id est, absolutum ostendo, partim quidem vera est, non tamen perfecta. Sacramenta quippe nouæ legis non solùm significant, sed efficiunt quod significant. Vnde sicut sacerdos dicens. Ego te baptizo, re ipsa & verbo ostendit esse mundum, non solùm significatiuè, sed efficiẽdo quod significat: ita cùm ait, Ego te absoluo, ostendit absolutum, verè tamen absoluendo. ¶ Quòd si quis in contrarium arguat. Vsu venire potest, vt pœnitens non sit corde dispositus, vt beneficium absolutionis suscipiat, atq; adeò tũc forma erit falsa. Respondetur primo pariter argumentum cõtra magistrum militare. Secundò respõdetur, veritatem propositionis per hoc saluam fieri, quòd quantum ad vim formæ attinet, absolutio fieret. Sicut reliqua omnia sacramenta virtute passionis Christi effectũ habẽt, quę tamẽ virtus ex parte subiecti impediri põt. Et ideo sacerdos cùm dicit, Ego te baptizo, vel, Ego te absoluo, non loquitur quasi de re incerta. Vnde Augustl. lib. de adulter. coniug. Non est inquit, turpis, & difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, vbi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorum. Quocirca sacerdos non indiget

Solutio D. Thomæ.

diget peculiari reuelatione an pœnitẽs sit legitimè paratus, sed sufficit illa generalis facta Petro, quòd virtute clauium fit remissio. Ex his ergo bene colligit D. Tho. sensum potius huius formæ. Ego te absoluo, esse, sacramentum absolutionis tibi impendo.

Solutio argument. Magistri. ¶ Et per hoc soluitur argumentum Magistri, videlicet. Pœnitẽs ante absolutionem sacerdotis est diuinitus absolutus: ergo falsum est per sacerdotẽ absolui. Respondetur enim illã fallaciam in argumento latere, quòd putãt hæretici, & pariter catholicus Magister, q̃ nemo dignè accedit ad sacramentũ pœnitentiæ nisi vere contritus, cùm tamen accedere possit attritus, & tunc re vera absoluitur, vbi per absolutionem primã suscipit gratiã, vt infra patebit. Atq; hoc nouũ sumitur argumentum contra Magistrũ: nam secundum ipsum nũquam per confessionem ex attrito fiet contritus. Si verò accedat verè contritus, tunc respondent nonnulli, vt Magist. ipse refert, & Scotus. d. 4. q. 4. insinuat, quod absoluitur à reatu pœnæ. Sed incontrarium est quòd potestas clauium, quæ illic exercetur, ad remissionem culpæ extenditur. Item, quia posset pœnitens ita esse contritus, vt nullum haberet reatum pœnæ, & tunc argumentum rediret. Alij dicunt, q̃ solũ absoluit à præcepto confessionis, sed hoc falsissimũ est, quia pœnitens nõ absoluitur, nisi à peccatis, quæ confitetur: illa autẽ confitetur, de quibus est contritus. Respõdendum ergo, veram esse formam: nam sensus est, Quantum in me est, & per se attinet ad virtutem sacramenti, ego te absoluo: hoc est, sacramentum absolutionis (vt hic ait D. Tho.) tibi impendo, cuius virtute si in peccatis existeres, absolutus fieres. Quòd autem ille sit in gratia, est res per accidens, sicut accidere potest, (quod dudum dicebamus,) vt nõ esset legitimè dispositus. Sed *Argumen.* arguis. Pari ratione dũ cõfirmatio, vel eucharistia, vel aliud sacramẽtum cõfertur, illa collatio sacramẽti dici etiã posset absolutio: quia illa gratia per se condonandæ culpæ sufficeret. Negatur cõsequentia: est enim latũ discrimen, q̃ sacramentũ pœnitentiæ peculiariter institutum est ad remissionem peccatorum post baptismum commissorum. Ob idq́ue legitima contritio votum confessionis pro suo tempore debet includere: atque adeò in virtute futuri sacramenti peccata remittit. Quapropter dum quis absoluitur, applicatur sacramẽtum, cuius virtute est absolutus. In quo vtique sensu vera est forma. Ego te absoluo: quia tunc sacerdos complet, quod pœnitens in voto gerebat. Veluti dum Cornelius in gratia existẽs baptizatus fuit, vera erat baptizantis forma. Ego te baptizo: quia cõplebat illud, cuius virtute & voto fuerat ab originali ablutus. Ad aliud, quod Magister adducit de leproso, respondetur, quòd in hoc fuit seductus, putans non esse maiorem virtutẽ in sacerdotibus nostris, quàm in legalibus. Imò sicut inter sacramenta veteris legis & nostra, ita & inter sacerdotes hoc est discrimen, vt eleganter lib. 3. de sacerdotio edisserit Chrysostomus, q̃ illi nullam virtutem habebant spiritualem cõferendi gratiã: nostri verò illam à Christo plenissimã susceperũt, vt loco nuper lo in. 20. citato apertissimè constat. ¶ Ad illud autem de Lazaro respondet Scotus illic significari, sacerdotem eum qui contritus est, non absoluere nisi à reatu pœnæ. Sed hoc iam impugnatum est. Respondetur ergo non esse omnimodam comparationem, vt propter hoc, quod Lazarus à Domino suscitatus erat, sacerdos non vere absoluat. Imò in illo discipulorum officio significata est potestas sacerdotum verè à peccatis soluendi. Vnde in lib. de vera & falsa pœnitentia, qui Augustino inscribitur. c. 9. sic legitur. Ipsi sacerdotes plus iam possunt proficere, plus cõfitentibus parcere, quibus crimen remittit Dominus Lazarum, quem de monumento suscitauit, obtulit discipulis soluendum, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdoti. Respondet ergo D. Thom. ad tertium argumentum, quòd solus Deus per authoritatem & à peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen vtrumq́ue faciunt per ministerium, inquantum, scilicet, verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur virtute diuina, sicut etiam in alijs sacramentis. Præsertim, quòd Esa. 42. non legitur, solus Deus, sed ipse Deus. At quanuis diceret, solus, non excluderet ministrum, sicut solus rex dicitur gubernare, licèt id faciat per prætorem, & solus faber fabrefacere, licèt faciat per instrumenta. Vnde Dominus vtunque expresit: nam Matthæ. 16. dixit Petro. Quodcunque solueris super terram, &c. Et Ioan. 20. dixit discipulis. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt. Quocirca Paul. 2. Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi: donare autem peccatum, est hominem ab ipso absoluere. Vnde ecclesia in solennitate Diui Petri canit. Et peccati vincula resolue tibi potestate tradita. Addit verò S. Tho. illam formam potiùs ecclesiam vsurpasse. Ego te absoluo, quàm, Ego tibi remitto, quia hoc magis congruit verbis, quibus Dominus potestatem cla-

uium

uium impertitus est Petro. Et eodem pacto respondetur ad authoritates Augustini & Ambrosij, intelligunt enim soli Deo cõpetere per natiuam authoritatem absoluere à peccatis, nihilominus idem sacerdotibus per susceptam ab illo potestatem etiam communicatur. Et Ambrosius eodem ca. citato sese exponit dicens, quòd ecclesiæ vtrunque eius scilicet, ligandi & soluendi Dominus concessit. Subiungit tertiò Sanct. Thomas quòd conuenienter sacerdos apponit aliquid, quod pertineat ad primam authoritatem Dei, cui innititur, vt scilicet dicat. Ego te absoluo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vel per virtutem passionis Christi, vel authoritate Dei, sicut ait Dionys. 3. cœlestis hierarchiæ. Est enim hic mendosa citatio in D. Thom.

Durand. ¶ Similiter Durand. in. 4. distinct. 22. quæst. 2. ait probabiliter, quòd prædictis verbis oportet aliquid addere, quod pertineat ad inuocationem diuini nominis, eò quòd in quacunque forma sacramenti, in qua exprimitur minister, debet exprimi in cuius aut oritate sit ministeri. At verò hoc non est verum, vt insinuat tanquàm de necessitate sacramenti, vt in baptismo & confirmatione: nam ratio quare illic nominantur personæ diuinæ, non est quia nominatur minister, sed quia in baptismo fit professio fidei, cuius propugnator constituitur in confirmatione. Et confirmatur, quia si ista adiectio esset de essentia, prefixa essent verba, quibus esset vtendum: & tamen S. Thom. non dicit, nisi quòd dicantur aut hæc aut illa. Est ergo decẽs dicere. Authoritate Dei ego te absoluo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed tamen omissio illius nullatenus esset peccatum mortale. Imò nisi interueniret aliquis contemptus, neq; esset veniale.

Verba forma. Dubia circa formam ¶ Tandem circa hanc formã dubitatur, vtrùm sit vsque adeò necessaria, vt non liceat loco illius alteram æquialẽtem substituere. Respondetur imprimis, pronomen, ego, cùm in verbo subintelligatur, non esse necessarium quòd exprimatur. Secundò, etsi pro, absoluo, dicat sacerdos, remitto tibi peccata, validum esset sacramentum, vt bene hic ait Caietanus, nam in euangelio habetur. Quorum remiseritis peccata. Quare Sanct. Thom. in solutione tertij non ait nisi quòd forma per, absoluo, sit congruentior. Esset tamen peccatum illa vti forma, licèt genere suo non mortale, nisi fortè propter scandalum: quia vulgus non haberet absolutionem illam pro legitima. Similiter, vt ex solutione quinti colligitur, sufficiens esset forma, sacramentum absolutionis tibi impendo: nam perinde esset, vt hìc inquit Caietanus, ac si diceret, sacramentaliter te absoluo: sed esset pariter hæc mutatio peccatum. Rursus cùm Græci per tertiam personam dicant. Baptizetur seruus Christi, fit vt similiter siquis diceret. Absolueris, vel absoluaris, à me, sufficeret: nam hæc non est deprecatiua: vt illa. Deus te absoluat vel tribuat tibi absolutionem, quæ supra reprobata est, sed assertoria, vt illa Græcorum. Pariter si diceretur remittuntur tibi peccata, solidũ esset sacramentum. Nã, vt habetur in concilio Florentino, sufficit verbum per quod exprimatur sacramẽtalis actio, vt à sacerdote exercita. Tametsi tãta mutatio per tertiam personam scrupulum iniiceret, ne illa esset peccatum mortale. Scotus verò dicit sufficere, vt quomodocunque exprimatur actus per sententiam absoluentis, sicut in foro exteriori. Laxatio hæc tamen licentiæ, nimia est. Etenim Sanct. Thom. opusculo citato cap. 2. absolutionem sacramentalem ab absolutione excommunicationis discriminat dicens, q ad absoluendum ab excommunicatione: quia fit in forõ exteriori, nulla est prescripta forma, sed quomodocunque fit absolutio. Secùs verò in sacramento, cuius forma habetur à iure diuino. Neque necessarium est addere. Absoluo te à peccatis tuis, licèt sit congruum. Addere autem, ab omnibus peccatis de quibus es contritus, & quorum es oblitus, & nescio quas alias ineptas inculcationes, non est prudentia, neq; prudentibus sacerdotibus est in vsu, sed vulgaribus & ruralibus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm manuum impositio sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

PRopter vsum quorũdam manus imponentium, quæritur vtrùm illa sit necessaria. Et respondetur conclusione negatiua. Ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut neque ad baptismum. Primò quia in euangelio vbi data est potestas clauium, nulla fit eius mentio, sed solum habetur. Quodcunque solueris, &c. Quorum remiseritis peccata. Et accedit ratio, quòd impositio manuum in sacramentis fit ad designandum aliquem copiosum gratiæ effectum, quo suscipientes quodammodo vniuntur sacerdotibus. Et ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo

Conclusio.

quo confertur plenitudo ſpiritus ſancti. Et in ſacramento ordinis, in quo confertur quędam excellentia poteſtatis in diuinis myſterijs. Vnde &. 2. ad Timoth. 1. ait Pau. Et reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum: ſacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad conſequendam aliquam excellentiam gratię, ſed remiſsionem peccatorum: quare hìc non requiritur.

Expoſitio articuli. ¶ Animaduertendum eſt hìc in quæſtionem non verti, an impoſitio manuum ſit de eſſentia ſacramenti, quoniam neque in ſacramento confirmationis, neque in ſacramento ordinis manuum impoſitio eſt de eſſentia: quandoquidem non ſignificatur per formam. Sed ſolum vtrùm ſit de congruitate hìc, ſicut illic. Durand. autem diſt. 22. q. 2. paulò differentiùs rationem aſsignat manuum impoſitionis: videlicet, quòd in illis ſacramentis, per quæ ſuſcipiens ad ſolennem aliquam actionem deputatur, vt ſunt confirmatio & ordo, imponuntur tanquam operationis organa: in alijs verò minimè. Sed hoc eſt quod S. Thom. inſinuat dicens. Vbi fit copioſior gratiæ infuſio ad eiuſmodi obeunda officia.

¶ Sunt autem de hac cæremonia duæ diuerſæ opiniones. Ille nanque, contra quem D. Tho. opuſculum citatum. 22. compoſuit, aiebat eſſe de neceſsitate ſalutis: quem illic. 4. ca. cōfutat,

Vſum manuū impoſitionis. cuius argumenta hìc D. Tho. refert. Sed Vvitcleff, vt Thomas Vvaldenſis tomo. 2. de ſacrament. cap. 147. commemorat, omnem manuū impoſitionem deridebat. At verò quanuis nō ſit neceſſaria, vt oſtenſum eſt, nihilominus nō eſt deſpicienda. Fuit enim in vſu in primitiua eccleſia non ſolùm in cōfirmatione, quæ ideò manus impoſitio dicebatur, vt patet cano. Manus. de conſecra. diſtinct. 5. verùm etiam in ſacramento pœnitentiæ, vt patet in concilio Niceno. ca. 9. & in Carthaginenſi ca. 32. Vnde, & qui erant in pœnitentia publica per manuum impoſitionem reconciliabantur, vt conſtat diſtinct. 50. can. Pœnitentes. &. 26. quæſt. 6. can. Qui recedunt. & can. Is qui. Quare Auguſt. lib. 4. de baptiſmo, quod refertur. 1. quæſt. 1. can. Manus. ſacramentum hoc ipſum pœnitentiæ appellat manus impoſitionem, vbi ait. Ma-

Manus impoſitio à ueteri lege mutuata. nus impoſitio, non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Et cæremonia hæc, vt illic refert Vvaldenſis ex veteri lege conſuetudinem traxit. Sacerdos enim, vt legitur Leuit. 16. dum peccata populi confitebatur, manus capiti hirci emiſſarij imponebat, qui quidem hircus pœnitentis figura erat. Etenim quoniā manus inſtrumentum ſunt operandi, cæremonia illa ſignificabat gratiam ſuo miniſterio cōferri. Item quia Chriſtus corporeos morbos manuum impoſitione curare docuit dicens Marci vlti. ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt, ægritudines etiam animæ eodem manuum tactu curabant. At verò quoniam cæremonia illa non eſt neceſſaria, vſus ille abolitus eſt: cuius ideò in concilio Florentino nulla fit mētio. Vnde licèt Paludanus diſtinct. 22. quæſt. 3. arbitretur eſſe etiam nunc congruum manus imponere inter abſoluendum pœnitentem, verùm tamen non habetur in vſu: neque verò eſt congruum, niſi vbi in tota prouincia eſſet in more. Et multò minùs manuum eleuare dum fit abſolutio.

¶ Primum argumentum S. Thomæ eſt. Dicitur Marci vlt. ſuper ęgros manus imponent & bene habebunt: ſed peccatores etiā ſunt ægri: ergo eodem modò ſunt ſanandi. Negatur conſequētia: quoniam prior manus impoſitio nō eſt ſacramentalis, ſed ordinatur admiracula facienda, vt per contactum manus hominis ſanctificati etiam corporalis infirmitas tollatur. Sicut legitur de Domino Marci. 6. quòd infirmum manibus impoſitis curauit. Et Matth. 8. ꝙ contactu curauit Leproſum. Gratia verò ſacramentalis non ex miniſtri ſanctitate, ſed ex paſsione Chriſti promanat. 1. Argum.

¶ Secundò arguitur. In ſacramento pœnitentiæ recuperat homo ſpiritum ſanctum amiſſum: vnde ex perſona pœnitentis dicitur in pſalmo. 50. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me, ſed ſpiritus ſanctus dabatur ab Apoſtolis per manus impoſitionem, vt patet Actuum. 8. & Matth. 19. legitur, oblatos fuiſſe Domino paruulos, quibus manus imponeret: ergo id ipſum in pœnitentia eſt abſurdum. Negatur conſequentia: quoniā non ſemper ſpiritus ſanctus per talem cæremoniam ſuſcipitur, vt patet in baptiſmo, & euchariſtia, ſed vbi datur cum plenitudine, vt dictum eſt. Quòd ſi arguas ſaltem in baptiſ- Argum.
mo debere manus imponi, quia ibi datur copioſè ſpiritus ſanctus, iuxta illud Paul. ad Titum. Per lauacrum regenerationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abundè. Reſpondetur, quòd illa abundantia non refertur ad baptiſmum præciſè, ſed ad copioſum ſacramentorū numerum. 2. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Verba ſacerdotis in pœnitentia nō ſunt minoris efficaciæ quàm in cæteris ſacramentis: ſed in cæteris non ſolùm verba profert, ſed actum exercet, ſicut in baptiſmo, ergo & in hoc ſacramento debet manu tangere pœnitentem. Reſpondetur: quòd in 3. Argum.

ſacra-

sacramentis,quæ vsu materiæ perficiuntur,requiritur actus corporeus circa susci pientem, vt in baptismo,confirmatione,& extrema vnctione: hoc verò sacramentum non consistit in vsu materiæ,sed pro materia se habēt actus pœnitentis. Vnde sicut in eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materiā perficit sacramentum:ita & sola verba sacerdotis absoluentis super pœnitentē perficiunt sacramentū. Addit S. Thom. q̄ si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius,nō minùs competeret crucis signatio, quæ adhiberetur in eucharistia,scilicèt,in missa super materiam consecrandam & consecratam, quàm manus impositio in signum, quòd per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata. Et tamen non est de necessitate huius sacramenti,sicut neq̄ de necessitate eucharistiæ.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

CONSTITVTIS SACRAmenti partibus, quæritur de eius necessitate. Ad quod D. Tho. sub distinctione tribus conclusionibus respondet. Est enim aliquid necessarium ad finem consequendum dupliciter, Vno,scilicèt, modo absolutè, atq̄ altero ex suppositione.

1. Cōclus. ¶ Est ergo prima conclusio. Sacramentum pœnitentiæ non est absolutè necessarium ad salutem: nam sine illo potest quis per baptismum gratiam Christi obtinere,in qua consistit salus. Vnde. 2. Paralipo. vlt. legitur. Et tu Deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac, & Iacob, his, qui tibi non peccauerunt. ¶ Secunda conclusio. Hoc sacramētum est necessarium ex suppositione,non quidem vniuersis hominibus,sed peccato subiacentibus. Et probatur ratione. Peccatum, vt Iaco. 1. legitur, cùm consummatum fuerit,generat mortem:& ideo necessarium est ad salutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo: id autem absq̄ pœnitentiæ sacramēto fieri non potest: quippe in quo operatur virtus passionis Christi, absolutione sacerdotis, simul cùm opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati. Ait,enim super Ioan. Augustin. Qui creauit te sine te:non iustificabit te sine te. ¶ Colligitur ergo responsalis conclusio tertia. Sacramentum pœnitētiæ est necessarium ad salutē post peccatum,sicut medicatio corporalis postquā homo in morbum periculosum inciderit.

2. Cōclus.

3. Cōclus.

¶ Heretici, vt Vuitcleff & Lutherani suprà citati Satanico spiritu necessitatem huius sacramenti abnegant. Differentertamen:nam Vuitcleff,vt est videre apud V Valdens. tomo. 2. de sacramentis cap. 135. & tomo. 5. de sacramentalibus. cap. 68. non negat internam contritionem,qua Deo confitemur, sed externam confessionem auricularem. Lutherus verò,vt omnia funditus conuellat, neq̄ internam contritionem iudicat necessariam. Vnde in articu. 7. à Leone cōdemnato. Nulla,inquit,opus est pœnitentia, sed optima pœnitentia est noua vita. Itaq̄ nullo est opus dolore præteritorum criminum,sed sola resipiscentia, id est, proposito mutandæ vitæ cum fide, qua credimus Deum nobis peccata remittere. Huiuscemodi ergo hęresis multa complicat membra,quæ sigillatim in subsequentibus proprias sedes vendicant.

Expositio articuli.

Vuitcleff.

Lutherus.

Est enim necessitatis huius sensus multiplex. Vnus de pœnitentia virtute,atq̄ alter de pœnitentia sacramento. Et vterq̄ rursus biperti tus:scilicèt,de necessitate finis ad consequendam salutem,& de necessitate præcepti. Sic enim in præcedentibus sacramentis distinguebamus. Enimuerò auxilium Dei necessariū est ad remissionem peccatorum,tamen non est de illo pręceptum vllum. Et vice versa eucharistia in re susceptа non est de necessitate salutis, vt patet in pueris:est tamen de necessitate præcepti suo tempore. Baptismus verò vtroq̄ modo est necessarius, si eius adsit copia. Igitur distinct. sequenti quæstio. 1. aduersus Lutherum monstrabimus pœnitentiam virtutem internam omni peccato mortali delendo sufficiens esse remedium. Et distin. 17. disputabitur,vtrū sit vtroq̄ modo necessaria. Et distin. 18. idem de cōfessione aduersus Vuitcleff. Ne ergo hæc præmaturè ventilemus, satis sit nunc cōclusionem S. Thomæ explicare. Quod enim. q. 68. artic. 2. de necessitate baptismi omnibus vniuersim mortalibus enūciauit,id modò Christianis, qui pòst baptismum mortaliter deliquerunt, pronunciat de sacramento pœnitentiæ. s. q̄ est illis necessariū necessitate finis. Itaq̄ sine illo, salutem, quæ per gratiam fit, nullus obtinere valet. Potest tamē hoc sacramētum homini lapso deesse dupliciter. Vno modo in re,& voto: alio modo in re,licèt nō in voto. Qui ergo nec cōfitetur,nec tempore debito confiteri proponit, si in peccatis est, in ipsis morietur. At quia apud Deū voluntas pro facto reputatur, votū sacramenti,quod in contritione includitur,sufficit. Dixerim omnib⁹ christianis: nā qui sacro

fonte loti non ſunt, nullo precepto ſacramenti eccleſiaſtici tenentur. Addiderim. Qui mortaliter deliquerint: nam de peccatis generātibus mortem. D. Tho. loquitur. Peccata enim venialia nullo vt aboleātur, indigent ſacramēto. Et quæ ante baptiſmū cōmittuntur: per ipſum ſatis abolētur. ¶ Quod ſi roges. Quid opus erat huius ſacramenti neceſsitate Chriſtianus ligari, cùm interior contritio in lege naturæ, & ſcripta ſufficiens fuerit remedium? Diſtin. 1. q. 1. & 2. reſponſum eſt, quod cùm nemini niſi per Chriſtum mediatorem per eius paſsionem exhibitam, ſalus pateat: decentiſsimum fuit, & nobis maximè operæpretium, vt hæc nobis ſacramentorum ſubſidia inſtituerentur, quibus Chriſtus nobis virtutem eiuſdem paſsionis impertiret, & nos viciſsim profiteremur ab ipſo ſolo beneficia ſalutis ſuſcipere. Vnde ſicut in remedium originalis inſtituit baptiſmum, quo regeneramur: ita in remedium actualium ſacramentum pœnitentiæ quo ſanamur. Quocirca ſicut Chriſtus dixit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei: ita Lucæ. 13. Si pœnitentiam nō habueritis, omnes ſimul peribitis.

Obiectio.

Dilutio.

Orthodoxa ueritas. ¶ Quapropter neceſsitas hæc ſacramenti huius poſt lapſum, tanquā euangelica orthodoxa que veritas eſt auſcultanda, eccleſiæ ſanctionibus receptiſma, vt de pœnitentia diſtinctio. 1. quàm plurimis canonibus eſt videre, vt vtroque can. Non poteſt. & can. Neminem. & can. Agite pœnitentiam. & can. Multiplex. ait, Leo per pœnitentiæ medicinam ſpem vitæ æternæ lapſis patere. Quapropter concilium Tridenti num ſeſsione. 5. cap. 14. & can. 29. inſaniam illam Lutheri, nullibi vſque ad ipſum auditam, condemnat, pronuncians anathema eum, qui ſola fide abſque ſacramento pœnitentiæ in re vel in voto dixerit lapſum recuperare ſalutem. At quia hæc veritas infrà locis citatis ſuis numeris eſt locupletanda, ſatis in præſentiarum.

Concilium Tridētinū.

¶ Sed eſt hic apud S. Tho. animaduertendum non ſolùm abſolutionem ſacerdotis, verùm & actus pœnitentis concurrere tanquā ſacramenti partes ad eius iuſtificationem. ¶ Quòd ſi ſciſciteris, vtrùm ad ſalutem neceſsarium ſit votū confeſsionis expreſſum & particulare, an verò ſatis ſit commiſſorum criminum pœnitere, & proponere in futurum vniuerſa mandata ſeruare. Nō deſunt qui dicant expreſſum eſſe neceſsarium. Et poſſumus opinionem hanc ſic ſuffulcire. Tā neceſsarium eſt peccatori poſt baptiſmum ſacramentū pœnitentiæ, quā baptiſmus ad remittendū originale: ſed licèt ignoranti baptiſmum ſufficiat votū implicitū ad gratiā obtinendam: tamen ſcienti ipſum eſſe neceſsariū non ſufficit ſine voto eius expreſſo: cùm ergo chriſtianis neceſsitas huius ſacramēti nota ſit, nō erit cōtritio legitima, niſi quæ voto expreſſo cōfeſsionis fuerit veſtita. Res eſt probabilis: ſed tamen neque huiuſmodi votum eſt in vſu, neq; reputari ſolet neceſsarium. Et ideo reſpondetur, q̄ licèt vtrumque ſacramentum ſit neceſsarium, tamen baptiſmus nō habet præfixum tempus, ſed habita copia, & opportunitate ſtatim eſt ſuſcipiendus. Quare catechumeno neceſsarium eſt, vt baptiſmum petat, atque eius habeat expreſſum votum. Sed tamen tempus confeſsionis, licet præceptum diuinum ſit, eſt tamen ab eccleſia præfinitum, & ideo forſan ſatis eſt ad contritionem, vt homo proponat ſeruare omnia mandata, quanuis fortè nō ſit confeſsionis memor. Attamen quia hoc ſacramentum ad id remiſsionis munus inſtitutum eſt, ſuapte natura dicitur peculiari voto includi in contritione, ſicut euchariſtiā diximus voto in baptiſmo contineri. Atque hæc eſt opinio Adriani. q. 1. de confeſsione in ſolutione. 2. argumēti, & antiquioris Richardi. diſt. 17. arti. 2. q. 1. Alexan. 4. part. quæſt. 76. membr. 2. Sed arbitror hanc veritatem non pluribus egere teſtibus. Ait, enim Dominus Ezechiel. 33. Impietas impij non nocebit ei in quocunque die (id, eſt, in quocunque momento) conuerſus fuerit ab impietate ſua: ergo cū primùm quis ante Dei tribunal ingemiſcit, ſubitò cum ipſo reconciliatur, iuxta illud Pſalm. 31. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Sed nō opus eſt, vt illo momento pœnitenti in memoriam veniat ſacramentalis confeſsio: ergo abſque eius voto expreſſo fieri poteſt remiſsio. Imò verò fieri poteſt, vt penitus diu perſeueret, coram Deo lamentatus ſine memoria ſacramenti. Satis ergo eſt, vt adueniente tempore præcepti confiteatur. Tametſi votum illud, explicatum ſalubre ſit cùm primùm quis conteritur: nam per illud vehementiùs excitatur deuotio. Hinc fit, q̄ dum quis rapitur ad martyrium, nō opus habet voto cōfeſsionis: primùm ſi non adſit copia confeſſoris, uanū eſſet, & quāuis adeſſet copia poſſet tam ſubitò rapi ad amorem Dei, & inflāmari ad martyrium, vt memoriæ non occurreret ſacramētalis cōfeſsio, & nihilominus per martyriū obtineret veniā: nam martyriū non tanquā pœnitentia, ſed tanquā heroicus actus charitatis remittit peccata. Quanquam ſi meminit ſacramēti, & confiteri poteſt, tenetur. Si autem in articulo mortis ſit neceſsaria pœnitētia. d. 18. de confeſsione diſputabitur. ¶ Primū argumen-

Votum expreſſum cō feſsionis, an neceſſariū ſit ad ſalutē

Reſponſio prima.

Reſpōſio.

1. Argū.

argumẽtum S. Thom. ſumitur ex gloſſa illius Pſal. Qui ſeminant in lachrymis, quæ, ait. Noli eſſe triſtis, ſi adſit tibi bona voluntas, vnde metitur pax: ſed triſtitia eſt de ratione pœnitẽtiæ ſecundum illud. 2. Cor. 7. Quæ ſecundùm Deũ eſt triſtitia pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ergo bona voluntas ſine pœnitentia ſufficit. Sed reſpõdetur, gloſſam illam intelligi de eo, cui adeſt bona voluntas ſine interpollatione, quæ fit per peccatum. Dum autem per lapſum illa interrũpitur, nõ poteſt niſi per triſtitiam, quæ ad pœnitentiã attinet recuperari.

1. Argum. ¶ Secundum argumentum colligitur ex illo Prouerb. 10. Vniuerſa delicta operit charitas, & cap. 15. Per miſericordiam & fidem purgantur peccata, cùm ergo ſacramentum pœnitentiæ non ad aliud quã ad purgãdum peccata ſit inſtitutum, ſuperfluere videtur: quãdoquidem prædictæ virtutes ad id ſufficiunt. Reſpõdetur, quòd dum quis in peccatum labitur, prædictæ virtutes nequeunt ſine pœnitentia liberare lapſum. Et eſt notanda ſolutionis energia. Haud enim negat virtutes illas concurrere ad reconciliationem lapſi: ſed tamen id faciunt per pœnitentiam. Requirit enim charitas, vt qui amicus erat, de offenſa doleat in amicum cõmiſſa, eiq; ſatisfacere ſatagat. Requirit & fides Chriſti, vt per virtutem paſſionis eius, quæ in ſacramentis eccleſiæ operatur, à peccatis iuſtificari ſtudeat. Requirit demũ & ordinata miſericordia, vt homo ſuæ miſeriæ pœnitẽdo ſubueniat, quàm per peccatum incurrit, ſecundùm illud Prou. 14. Miſeros facit populos peccatum. Vnde Eccleſiaſtici. 30. dicitur, Miſerere animę tuę placens Deo. Ambas horum argumentorum ſolutiones memoriæ, vſq; ad. d. ſequen. q. 1. art. 2. cõmẽdato, vbi mõſtrabimus, nullũ actũ charitatis citra heroicũ martyrij ſufficere ſine pœnitentia ad remiſsionẽ culpę. Sed vt, ait, S. Th. 1. 2. q. 113. art. 8. gratiã omnibus his virtutibus ad remiſsionẽ peccatorũ vti. ſ. fide: cùm accedẽtẽ ad Deum oporteat credere, q̃ eſt, &c. & ſpe veniæ, & deteſtatione offenſæ Dei: quæ ad charitatẽ pertinet, vt in ſubſequentibus elucidabitur.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Sacramenta ex inſtitutione Chriſti initium habuerunt: ſed Chriſtus legitur ſine ſacramento remiſiſſe peccata, vt Magdalenæ, & adulteræ, & paralytico, ergo & ſacerdos etiã poteſt ſine ſacramẽto illa condonare. Negatur conſequẽtia, quoniã poteſtas excellentiæ Chriſti non dependebat ex ſacramentis, & ideo ſine illis remittebat peccata, licet non ſine cordis concuſsione, quæ eſt de lege naturæ. Illam autem poteſtatem non contulit eccleſiæ: ſed aliam ſacramentis alligatam.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium.

SI pœnitentia neceſſaria eſt, quęritur quomodo ſit neceſſaria, vtrum tanquàm ſecunda tabula poſt naufragium? Et reſpondetur hac concluſione. Metaphoricè hoc ſacramentum dicitur ſecunda tabula poſt naufragium. Probatur. Id quod eſt per ſe, naturaliter eo prius eſt, quod eſt per accidens: ſicut & ſubſtantia prior eſt accidenti: ſacramẽta autem, vt in ſuperioribus vidimus: quædã per ſe ordinantur in ſalutẽ hominis, quanuis nulla eſſet actualis peccati infirmitas, & baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, & confirmatio, quæ eſt ſpirituale augmentum, & euchariſtia, quæ eſt ſpirituale nutrimẽtum: pœnitentia autẽ ordinatur ad ſalutem hominis per accidens ſuppoſito lethali crimine: ſicut in vita corporali non indiget homo medicatiõe, niſi infirmaretur. Hac ergo ratione pœnitentia obtinet ſecundum locum reſpectu ſtatus integritatis, qui per prædicta tria ſacramenta cõſeruatur. Et ideo per metaphoram dicitur ſecunda tabula, quæ quidem metaphora ſumitur ex mari elementali. Primum enim præſidium illud tranandi eſt integra nauis: ſecundũ autem illa effracta, eſt vna quælibet tabula, cui naufragus inſidens enatare conatur. Similiter enim in vita ſpirituali amiſſa baptiſmi gratia, per pœnitentiam liberamur. Cõclu.

¶ Metaphorã hæc Hierony. authori tribuitur, vt eſt videre de pœnitentia diſt. 1. can. Secunda tabula. Et eſt apud ipſum in epiſtol. ad Demetriadem, & in alia ad Sabinianũ, & libr. 2. ſuper Eſa. in cap. 3. Sed tamẽ Tertulianus Hiero. antiquior in libr. de pœnitentia eandẽ poſuit Metaphorã. Et ſolet à doctoribus diſt. 14. bifariàm explicari. Vno modo, vt nauis integra fuerit ſtatus innocentiæ, à quo per Adæ præuaricationem cecidimus. Quare prima tabula poſt naufragium, fracta naui, eſt baptiſmus, & ſecunda poſt modum pœnitentia, ſed profectò metaphora hæc rei non aptè cohæret. Primũ: quia ſtatus innocentiæ, qui ſumma erat tranquillitate pacatiſsimus, neutiquã poterat mari cõparari, neq; illa innocẽtia naui: ſiquidem nauis inter fluctus, & ſcopulos nauigat. Secundò quia ſi baptiſmus eſt prima tabula, fracta naui, perit ſimilitudo, vt pœnitentia dicatur ſecũda: nã ſecũda tabula eſt quę ex fractione nauis reſultat: quare ſi baptiſmus non eſt nauis, ſed Expoſitiõ articuli.

prima tabula,nō frangitur,vt pœnitentia dicatur ſecunda.Tertiò,quia iſta ſubſidia tranandi mare non ſunt niſi eccleſiaſtica ſacramenta:in ſtatu verò innocentiæ nulla erant ſacramenta. Aptiùs ergo & rei multò ſimiliùs metaphorā exponit S.Tho.vt mare ſolum cenſeatur mundus poſt peccatum Adæ,quem omnes intrantes nauim baptiſmi aſcēdūt: quæ ob id integra dicitur,q̄ per omnia ipſum peccata quoad culpā & pœnā ſimpliciter condonātur, atq; adeò homines per ipſum ſumma innocētia nauigāt. Quamuis autem naui per peccatum mortale, quod naufragiū eſt,effracta,reſtat pœnitentia: quare pœnitentia,nō dicitur ſecūda tabula reſpectu primę tabulæ,ſed reſpectu ſaluę nauis.Nec debet comparari ſcaphæ, vt nonnullis placet, quæ ex naui iactatur in vndas in naufragio,ſed ſimplici ſolutæ tabulæ,ex qua nauis erat compacta.Vbi ideo mediatè penſandum eſt pœnitentium periculum,eorum præſertim,qui cum paſsionibus colluctantur.Vt enim diruta naui homines videas aſſeribus & tabulis affixos adeò fluctuum inſania hinc indè iactari,& nunc vndarū aggeribus ſubmergi, nunc verò emergi,vt calamitatem proſpectantes qui miſeros clamoribus animant, aliquando ſpem eorum ſalutis concipiant,&protinus amittant.In hūc modum profectò eiuſmodi pœnitentes timere ſibi maximè debent, niſi Deo manus porrigenti per firmiſsimum emendationis propoſitum ſeſe mancipare ſumma ope nitantur.

Egregiū ſimile pœnitentium.

1.Argum. ¶ Primū argum.S.Tho.eſt Super illud Eſa.3. Peccatū ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, ait,gloſſa.Secunda tabula poſt naufragium eſt peccata abſcondere:pœnitentia autem nō abſcondit,ſed patefacit peccata: ergo non eſt ſecunda tabula.Reſpōdetur,bifariàm cōtingere peccata celare.Vno modo dum committūtur, & hoc gloſſa illa vocat tabulā, id eſt,remediū: nō q̄ ſit ſufficiens ad delendum peccatū,vt eſt penitētia,ſed quòd cæteris paribus minus peccatum ſit,quod fit occultè, quā quod fit publicè:quia publicus peccator ex maiori contemptu peccare videtur, & alijs ſcandalum offert. Sed altero modo quis abſcondit perpetratum ſcelus,confeſsionem omittendo, & hoc nō eſt ſecūda tabula:imò contrarium tabulæ,hoc eſt pœnitentiæ,iuxta illud Prouer.28. Qui abſcōdit ſcelera ſua,nō dirigetur. ¶ Secundo arguitur. Fundamētū in ædificio nō obtinet ſecūdū locum,ſed primum:pœnitentia autem in ſpirituali ædificio eſt fundamentum,ſecundū illud ad Hebr.6.ſcilicet.Non rurſus iacientes fundamentū ab operibus mortuis:vnde præcedit ipſum baptiſmū ſecundùm illud Act.2.Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum: ergo pœnitentia nō eſt ſecūda tabula. Reſpondetur ad minorem,q̄ pœnitentia nō poteſt eſſe primum fundamentum ſimpliciter in prima ædificatione ſpirituali:nam illud eſt fides,quæ recipitur in baptiſmo, iuxta illud Actuum.4. Fundamentū nemo aliud ponere poteſt præter illud,quod poſitū eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, ſed eſt fundamentum in ſecunda reædificatione per deſtructionē peccati: redeuntibus enim ad Deum,primò occurrit pœnitentia. Apoſtolus verò illo loco non loquitur, niſi de fundamento ſpiritualis doctrinæ.Quāuis forſan eādem fidem appellet fundamentum pœnitentiæ:nam baptiſmus fidei nō fit ſine vlla pœnitentia,iuxta verbum illud Petri Actuū.2.quod proximè citatū eſt.Admonebat enim illic Hebræ.Paul.vt ſuper fundamentum ſuſceptū ædificarent bona opera,ne retro labentes indigerent fundamēto pœnitentiæ ab operib⁹ mortuis,& fidei in Deum:ſic enim habet litera.Pœnitentia verò,quæ baptiſmū præcedit, non eſt ſacramentum, atque adeò nec fundamentum.

2.Argum.

¶ Tertiò arguitur.Omnia ſacramēta ſunt quædā tabulæ,id eſt,remedia contra peccatum:ſed pœnitentia non tenet ſecundum locum inter ſacramenta,ſed magis quartum, vt ſupra dictū eſt:ergo non eſt ſecunda tabula.Reſpondetur, tria præcedentia pertinere ad integritatē nauis, quæ per baptiſmū ſtruitur, & per confirmationem roboratur,& per euchariſtiā ſuſtentatur.

3.Argum.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hoc ſacramentum fuerit conuenienter in noua lege inſtitutum.

HOC E O,quod dictum eſt ſacramentum hoc eſſe neceſſarium, apparet illico poſt peccatum fuiſſe inſtituēdum:eo vel maximè,quod delictorum pœnitere naturale ſemper fuit. Et ideo quæritur, vtrū cōuenienter fuerit in lege noua inſtitutum. Et reſpondetur vnica cōcluſione affirmatiua. Cō uenienter hoc ſacramentum in noua lege inſtitutum eſt.Tria enim eſt in eo conſiderare,materiam,ſcilicèt,formam, & effectum. Materia autē,vt dictum eſt,ſunt actus pœnitentis. Abſolutio verò,quæ ſe tenet ex parte ſacerdotis, qui operatur, vt miniſter, eſt forma, quæ tribuit ſacramento complementum. Sed materia in reliquis ſacramentis,vt artic.1. diximus, res eſt aut naturalis,aut artificialis,vt aqua, & panis:at quod talis materia ad ſacramentū aſſumatur

Concluſio.

matur illud habet ex inſtitutione Dei. Forma vero & virtus ſacramenti totaliter eſt ex inſtitutione Chriſti, ex cuius paſsione procedit. At tamen materia huius ſacramenti: nempè, dolor peccatorũ, partim quidem naturalis eſt: naturali enim ratione homo mouetur, vt eum rei malè geſtæ pœniteat: quia malum naturaliter diſplicet, ſicut bonum placet. Sed tũ, q̃ hoc, vel illo modo homo pœnitentiam agat, eſt ex inſtitutione diuina. Et quãtum ad hanc partem inſtituit Chriſtus ſacramentum in initio prædicationis ſuæ, cuius prothema fuit, nõ ſolùm, q̃ homines pœniterent, ſed q̃ pœnitentiã ageret, vbi certos definitoſq́ue modos ad ſacramentum requiſitos inſinuabat. Id autẽ, quod ad miniſtrorũ officiũ pertinet, definiuit Matt. 16. dicens Petro. Tibi dabo claues regni cœlorum, quodcũq; ſolueris ſuper terram, &c. Illic enim inſinuata eſt & poteſtas & forma. Tertiũ verò nempe, efficaciam & effectum ſacramenti, atq; originẽ virtutis eius manifeſtauit poſt reſurrectionẽ Lucæ vlt. vbi dixit. Oportet prædicare in nomine eius (ſcilicèt, Chriſti) pœnitẽtiam & remiſsionẽ peccatorum in omnes gentes: præmiſſo ſermone de paſsione & reſurrectione: ex virtute enim nominis Ieſu Chriſti patientis & reſurgentis ſacramẽtum hoc efficaciam habet ad remiſsionem peccatorum.

Expoſitio cuiuſli. ¶ Titulus articuli huius duplicẽ habet ſenſum. Prior eſt, vtrùm hoc ſacramentum non in lege naturæ aut ſcripta, ſed in euangelica primũ deburit inſtitui. Et hunc reliquit D. Tho. tanquã definitum. q. 61. vbi generaliter omnia ſacramenta, quæ gratiã conferunt, mõſtratum eſt à Chriſto fuiſſe inſtituta tanquam inſtrumenta exhibitæ paſsionis ſuæ. Nam retro actis ſeculis per ſolã eius fidem venturi mortales ſalui fiebant. Poſterior verò ſenſus eſt, vtrùm inſtitutio ſacramenti huius in euangelio congruentibus locis, & verbis habeatur. Atq́ue ad hũc reſpõdet affirmatiuè, q̃ fuit inſinuata inſtitutio in tribus locis euãgelij: ſcilicèt, quãtum ad materiam, & formã, & effectum. Quare concluſio huius articuli, q̃ in euangelio fuerit inſtitutum hoc ſacramentũ tanquã cõferens gratiã, eſt de fide, vt patet in. c. Ad abolendã. de hæreticis. & in cõcilio Florentino, & generali vſu eccleſiæ cõnumerantis hoc ſacramentũ inter ſeptẽ eccleſiæ ſacramẽta. ¶ Sed circa inſtitutionẽ materiæ diſcernendũ eſt, q̃ aliud eſt Deũ illã inſtituiſſe, aliud verò hominem ad eam habendam mouere. Inſtituit enim eam conſtituendo finem & modum. Naturaliter ſiquidem hominem rei malè actæ pœnitet, vel propter ſupplicium, aut infamiam, quam timet, vel alia de cauſa. Idq́; non ſemper ſpe veniæ, ſed forſan pœnitentia eſt ei deſperationis occaſio, vt proditori Iudæ vſu venit. Quocirca de Eſau, ait, Pau. ad Hebræ. 12. q̃ non inuenit pœnitentiæ locum quãuis cũ lachrymis quæſiuiſſet. Et de Antiocho. 2. Macha. 9. legitur, quòd orabat ſceleſtus Deum, à quo nõ eſſet impetraturus miſericordiam. Chriſtus autẽ inſtituit pœnitentiã, vt eſſet dolor offenſæ Dei, qui ad charitatem attinet: nempe, vt tanquã filios pœniteret nos patrem noſtrum offendiſſe. Idq́; ſpe paternæ clementiæ, vt eundem, quem læſimus, clementem in nos ſperaremus. Hęc ergo fuit inſtitutio. Sed rurſus materiam ſic inſtitutam, hoc eſt perfectam cõtritionẽ nequimus ex noſtris viribus, niſi diuina ope ſpecialiter ſuffulti, habere.

¶ Sed arguat quis fortè, Nullibi in euangelio fuiſſe ſacramentũ hoc inſtitutum, nam vbi, ait, Chriſtus, Pœnitentiam agite, non alium explicat modũ, quàm eodem themate Ioannes, qui tamẽ nullum ſacramentũ inſtituit. Et ideò fortaſſe vterq́; non niſi illam pœnitentiã prædicabat, quæ præuia eſt ad baptiſmum, per quem appropinquat regnum cœlorum, iuxta verbũ Petri Actuum. 2. Pœnitentiã agite & baptizetur vnuſquiſq́ue veſtrum. Atqui Matth. 16. tãtùm fuit facta promiſsio, vt verbũ futuri temporis, tibi dabo, indicat. Et quãuis Matthæ. 18. de præſenti dicatur, Quæcunq́, ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo: tunc tamen nõ erant apoſtoli ſacerdotes: quia poſt modùm in cœna fuerunt ad illam functionem inſtituti. Neq́ue Lucæ vlt. habetur illa forma expreſſa. Reſpõdetur, q̃ S. Tho. non contendit hanc formam tam expreſſam oſtendere in euangelio, q̃ eſt illa, Hoc eſt corpus meũ, ſed quod verbis euãgelicis mõſtratur, eam & Chriſtũ inſtituiſſe, & apoſtolos eccleſiæ promulgaſſe. Quare dũ dixit, Pœnitentiã agite, materiã pœnitentię explicuit, ſiue dum quis baptizaretur, ſiue dum lapſus reconciliaretur. Et claues viuens promiſit, quibus poſt paſsionem ſacerdotes functuri erant: Sed præceptum pœnitentiæ ſicut & baptiſmi, non niſi poſt reſurrectionem poſuit. Sicut enim dixit, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. ita dixit, Oportet prædicare pœnitentiam in remiſsionem peccatorum in omnes gentes. Quapropter nuperrima ſynodus Tridentina loco citato ſeſsione. 7. cap. 14. ait, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum poſt reſurrectionem Ioan. 20. vbi inſufflando in apoſtolos Spiritum ſanctum, dedit eis poteſtatem dicens. Quorũ remiſeritis peccata, &c. De hac autem gratiæ efficacia huius ſacramenti ſunt errores, quos. d. ſeq. &. 18. commemorabimus.

Concilium Tridentinũ

Inſtitutio.

1. Argum. bimus. ¶ Primum argumentum S. Tho. eſt. Ea, quæ ſunt de iure naturali, inſtitutione nõ indigent: ſed eorũ, quæ male quis geſsit, pœnitere, ius naturæ docet: quia nequit homo bonum diligere, cui contrarium malum non diſplicet: ergo pœnitentia nõ fuit in noua lege inſtituta. Reſpõdetur, de iure naturali eſſe, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, & ſigna doloris foris oſtendat, ſicut Niniuitæ fecerunt, vt Ionæ. 3. legitur. Tametſi nonnihil fidei pœnitens ad iunxerit ſub ſpe veniæ à Deo conſequendæ. Aiebant enim. Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat Deus à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Colligitur ergo, vt licet pœnitentia ſit de iure naturæ, aliquã determinationem acceperit ex lege diuina, vt de legibus alijs naturæ dictum eſt. 1. 2. q. 91. art. 4. &. q. 100. de præceptis decalogi. ¶ Caietanus hic negat merum ius naturæ abſque vlla fide & reuelatione pœnitẽtiam docuiſſe prout eſt doloris ſignum & remediũ: quia ſeclusis fidei fundamentis, quibus docemur veniam obtineri à Deo, triſtitia de dolore nullum noſcitur eſſe remedium. Attamẽ adnotandum eſt hic, q̃ pœnitentiam eſſe remediũ peccatorum intelligitur tripliciter. Vno modo, q̃ ſit ſacramentũ conferens gratiam. Et hoc pacto notiſsimum eſt, nõ eſſe cognitum ante fidem euangelicã: quia nec erat inſtitutum. Secundo modo per aliud extremũ, quod lumen ipſum naturæ qua ratione docet recedere à malo & facere bonum, ſubinde admonet, vt errata diſpliceant: diſplicẽtiam autem dolor naturaliter ſubſequitur, atq; adeò nonnulla diligentia malo medendi. Nam ſi in morbis naturalibus natura ſolicita eſt ſalutis, fit, vt niſi ſit omnino corrupta, ſolicita ſit in ſpiritualibus. Ad hoc enim muneris prouida natura, vt interiectionibus nos inſtigat ad prodendum morbũ, ſic fecit, vt noſtra nos conſcientia compungeret, vt noſtras corruptas affectiones amicis pãderemus, ſalutariaq; conſilia peteremus, & procuraremus medelam, vt reſipiſcentes coleremus virtutes, quas in nos natura ipſa ſeminauit. Et hoc eſt, quod hic Sanct. Tho. docet. Sed medio modo contingit pœnitentiã eſſe remedium, ſcilicet, obtinendæ veniæ à Deo. Et hoc S. Tho. in exemplo Niniuitarum docet à fide prouenire. Sed tamẽ loquimur de cognitione fidei ſupernaturali, quę erat in lege naturæ. De qua diſtinctio. 1. q. 2. diximus, Tametſi & naturalis ipſa Dei cognitio qua cognoſcitur eſſe vnus, & res humanas adminiſtrare, & mundum gubernare, perinde doceat Deum noſtris malis offendi. Quare reſpublicæ naturales bene inſtitutæ Deũ ſuis ſacrificijs placare ſtudebant, credentes q̃ poſt hanc vitam tam iuſtos quàm iniquos manerent retributiones. Obid que nonnulla in eis vigebat imago ſpei veniæ. Attamen veram rationẽ tum offenſæ Dei, tũ ſempiternæ fœlicitatis, quæ in Dei viſione cõſiſtit, ſola euangelica fides explicitè docuit: ob idq; dicitur explicata fides. Vnde Paul. Roma. 3. Chriſtum, inquit, propoſuit propitiatorẽ in ſanguine ipſius ad oſtenſionẽ iuſtitiæ ſuæ propter remiſsionem præcedẽtium delictorũ in ſuſtentatione Dei. Quaſi iuſtitia ſua, hoc eſt iuſtificatio omnium delictorum, quæ fuerunt à principio mundi, non antea ſatis, ſed per Chriſtum fuerit perfectè oſtenſa. ¶ Secundò argui 2. Argu. tur. Quod in veteri lege præfuit, non opus habebat inſtitutione in noua: in veteri autem lege fuit pœnitentia, vnde Dominus conqueritur Hieremiæ. 8. dicẽs. Nullus eſt qui agat pœnitẽtiam ſuper peccato ſuo dicens, Quid feci? ergo non debuit pœnitentia in noua lege inſtitui. Reſpondetur, ea, quæ ſunt naturalis iuris diuerſimodè in veteri & noua lege determinationem accepiſſe, ſecundũ quod perfectioni illius legis, & maiori perfectioni noſtræ congruebat. Vnde & pœnitentia ſub illa lege determinationem accepit, primùm vt eſſet magis in corde, quã in exterioribus ſignis, iuxta illud Ioelis. 2. Scindite corda veſtra, & nõ veſtimenta veſtra. Nam licèt ratio naturalis docuerit etiam pœnitentiã in corde, illam tamen homines illorum ſeculorum immodicè, oſtendebãt foris, propriasin ſeipſos manus injiciendo, qd ad rem nihil referebat. Secundò determinationem accepit quantum ad aliquam cõfeſsionis effigiem in generali. Vnde Dominus Leuitic. 5. dicit. Anima, quæ peccauerit per ignorantiã offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti iuxta menſuram æſtimationemq; peccati: & orabit pro eo, & dimittetur ei. Illa ergo oblatio erat quoddam pœnitentiæ genus. Ob quod dicitur, Prouerb. 18. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit & dereliquerit ea miſericordiam conſequetur. Nulla tamen erat illic poteſtas ſpiritualiũ clauium, quæ ex paſsione Chriſti deriuatur, atque adeò nec vllum erat ſacramentum, vt quis ſubijciendo ſe clauibus per confeſsionem & ſatisfactionem doleret ſub ſpe obtinendæ veniæ virtute ſacramenti. De hac autem confeſsione, quæ erat in antiqua lege iterum in materia confeſsionis redibit ſermo.

¶ Tertiò arguitur. Pœnitentia, cùm ſit ſecunda tabula, poſterior eſt baptiſmo: videtur autem priùs ipſo inſtituta, cùm vt legitur Matth. 4. Chriſtus initium ſuæ prædicationis fecerit, 3. Argum.

dicens

Caieta.

Pœnitentia remedium peccatorũ.

dicens,Pœnitẽtiam agite,appropinquauit regnum cœlorum:ergo non fuit cõuenienter instituta.Respõdetur,q̃ historia serie cõsiderata priùs meminit Christus de necessitate baptismi dicens Nicodemo Ioan.3.Nisi quis renatus fuerit,&c.quàm de necessitate pœnitẽtiæ Matthæ.4.Illud enim fuit ante Ioan. incarcerationem:quippe qui postmodum legitur baptizasse:hoc autem successit postquã fuit in carcerẽ coniectus.Et licèt priùs prædicasset pœnitentiam q̃ baptismum, nõ fuisset incongruum, vt fecit Ioannes:quia etiã ante baptismum requiritur aliqua pœnitentia,iuxta illud Actuum.2. pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum.¶ Quartò arguitur. Sacramenta nouæ legis institutionem habent à Christo,ex cuius virtute operantur: sed Christus non legitur vsus hoc sacramẽto,sicut reliquis,quæ instituit: ergo non videtur illud instituisse.Cõstituit D. Tho.in respõsione tres gradus. Vsus nãq̃ sacramenti,vel passiuus est dum recipitur,vel actiuus dũ confertur: baptismo ergo suo Christus nõ est vsus recipiendo : quia non habebat originalem maculã,sed baptismo Ioãnis, neq; plurimùm cõferendo:quia vt legitur Ioan.4. ipse nõ baptizabat,sed discipuli eius.Quanuis secundùm Aug.ad Seleucianam discipulos baptizauerit.Sacramento verò pœnitentiæ non potuit eadẽ ratione vti in recipiendo:quia nullum fuit in eo inuentũ peccatũ. Neq; verò decuit,vt cõferret:nam ad ostendendum,tum suã misericordiam,tum potestatis excellentiã debuit peccata sine sacramẽto remittere. Sed sacramento eucharistiæ,vtroq̃ modo vsus est & recipiendo,& præbendo, tum ad commendandam eius sacramenti excellentiam, tũ quia memoriale est passionis eius,in qua ipse fuit sacerdos & hostia.Apostolos verò per Spiritum sanctum,quem misit,confirmauit, eosdemq̃ ipse sacerdotes ordinauit.

4. Argum.

Vsus sacramentorum duplex.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm pœnitentia debeat durare vsque ad finem vitæ.

SVbsequuntur duo articuli de continua pœnitentiæ duratione. Octauus, scilicèt, vtrùm pœnitentia debeat durare vsque ad finem vitæ, & nonus,vtrùm debeat esse cõtinua. Ad primum respondet per distinctionem duabus cõclusionibus.Est enim pœnitentia duplex: scilicet,interior,qua quis de peccato commisso dolet:& exterior, qua extera doloris signa proferũtur. Prior ergo cõclusio est.Pœnitentia interior debet durare vsque ad finem vitæ: semper enim debet homini displicere, q̃ peccauit:nam si ei placeret peccasse,ex hoc ipso peccatum incurreret,& fructum veniæ perderet. Displicentia autem in eo, qui doloris est capax, qualis est homo in hac vita, dolorem parit: in patria verò,vbi dolori locus non datur, displicebũt beatis peccata præterita sine omni tristitia,secundùm illud Esa.35.Obliuioni traditę sunt angustiæ priores.

Prior cõclusio.

¶ Posterior cõclusio.Pœnitentiã exteriorem non oportet vsq̃, ad finem vitæ perdurare : nã confessio sufficit semel facta,& satisfactio secũdùm mensuram peccati, & tempus per ecclesiæ ministrum clauium potestate definitum.

Posterior cõclusio.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm pœnitentia possit esse continua.

QVM CONCLVSVM SIT pœnitentiam vsque ad finẽ vitæ duraturam,circa modũ durationis quę ritur , vtrùm possit esse continua. Et per aliam distinctionem respondetur alijs duabus concluſionibus.Pœnitere enim,& actu contingit & habitu. Prima concluſio. Actu impossibile est continuò,hoc est,perpetuò pœnitere. Vitę nanq̃ necessitas vtrùmq̃ pœnitentis actũ tam internum,quàm externum, & somno & alijs corporis officijs, quibus vacare oportet,ne cessario debet interpollare.

1. Cõcluſ.

¶ Secunda cõclusio.Habitu,oportet hominẽ continuò pœnitere:& quoad hoc,q̃ nunquàm homo aliquid contrarium pœnitentiæ admittat, per quod habitus pœnitentiæ tollatur, & quãtum ad hoc,quòd debet in proposito semper gerere, vt sibi elapsa peccata displiceant.

2. Cõcluſ.

¶ Ambos istos articulos ex illo libr.de vera,& falsa pœnitẽtia colligit,qui sub nomine Augustini est inter decreta celeberrimus,tametsi alio authoris credatur nõ solùm propter phrasim, veluti & alter de pœnitẽtiæ medicina,sed quia author.c.17.Augu.citat,& ab eo discedit.Tametsi nõ sit hoc tam alijs efficax argumentum,q̃ Erasmus censet:potuit enim esse figurata locutio,qua de se veluti de alio dixerit.Quanuis de salute tardè pœnitentis August. potuit dubitare,credo quidem illi,qui dixit,Quacunq; hora peccator ingemuerit,&c. Habetur enim illic, Quid restat nobis nisi dolere in vita ? vbi enim dolor finitur,deficit pœnitentia. Si verò

Expoſitio articuli.

pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia? Et. ca. 19. ait. Cõtinuò dolendũ eſt de peccato. Quod declarat ipſa dictionis virtus: pœnitere enim eſt pœnam tenere, vt ſemper puniat in ſe vlciſcendo, quod commiſit peccando. ¶ Primã cõcluſionem articuli octaui diſtinctio ſubiuncta in art. 9. declarat. Cùm em̃, ait, q̃ ſemper vſq; ad finem vitæ debet hominẽ diſplicere, q̃ peccauit, non intelligitur ſecundùm actum, vt ſemper homo actu cogitet de peccatis: nam diſplicere, vt, ait, Caietanus, bifariã ſumitur. Vno modo pro actu poſitiuo contrario cõplacẽtiæ: & cùm de iſto actu ſit præceptum affirmatiuũ ſaltem ratione confeſsionis, ſufficit eum ſemel habere, ſicuti & ſemel peccata cõfiteri. Quare licèt nũquam amplius homo, poſtq̃ ſemel abſolutus eſt, de ſuis culpis cogitaſſet, nunquam incurreret nouũ peccatum. Alio modo accipitur negatiuè, vt diſplicere idem ſit, q̃ nõ placere. Atque iſto modo intelligit S. Tho. concluſionem: videlicèt, q̃ perpetuò debet peccatum non placere, vt patet per eius probationem: nã ſi peccatum remiſſum pòſt aliquando placeret, illa complacentia eſſet peccatum.

Diſplicere bifariam uſurpatur.

¶ Et pari modo intelligitur ſecũda cõcluſio articuli noni, q̃ ſemper debet homo ſecundùm habitum pœnitere, Nõq̃ ſemper debeat iuſtus actuale habere propoſitum non peccãdi: quia ſicut non tenetur habere memoriam præteritorum: ita neq̃ præſentem cogitationem futurorum, ſed ſecũdùm habitum oportet, vt ſit diſpoſitus ſeruare mandata Dei. ¶ Sed rogas, vtrum licèt nulla ſit obligatio, laudabile ſit ei, cui ſunt peccata remiſſa, illa ſedulò in memoriam reuocare. Aiebat enim Dauid Pſalm. 50. Peccatum meum cõtra me eſt ſemper, hoc eſt, in conſpectu meo eſt ſemper: cuius cauſa ſtratum ſuum lachrymis continenter rigabat. Reſpondetur de hoc nõ eſſe certam regulam, ſed prudentiam adhibere opus eſt, ſecundùm ingenium hominum & ſcelerum qualitatem. Incipientibus nanq̃ & continentibus, qui conflictum carnis perferunt, nonnunquam præteritorum memoria periculoſa eſt: & ideo quando periculum offert, reſcindi debet. Quando verò eiuſmodi periculum non creat, ſalutare conſilium eſt eadem peccata identidem memoria repetere, quæ penſatis peccatorum incommodis & detrimentis cor humiliet, & in bonum confirmet, & fructibus pœnitentiæ ante actam vitam vlciſcatur. Potiſsimùm cùm Eccleſiaſtici. 5. legatur, de propitiato peccato noli eſſe ſine metu. Debet enim in huiuſmodi hominibus ſic metus ex vna parte, & fiducia, & miſericordia ex altera vicarias habere operas, vt nec metus deſperationem mentis, nec fiducia ſecuritatem generet. Illis verò, qui peccata ſatis luxerunt, & ſunt virtute progreſsi, quanuis crebra peccatorum memoria quaſi humilitatis frenum ad conterendam elationem mentis vtilis ſit: tamen ſæpe altior diuinorum cõtemplatio accommodatior eſt. Nam etſi Magdalena tam multis annis antro abditã pœnitẽtiam egerit, non dubium quin altiſsima contemplatione vſq̃ ad angelorum colloquium fuerit euecta.

Crebra cul pæ remiſſæ cogitatio an ſit laudabilis.

¶ Quod autem diximus nullã eſſe obligationem habẽdi propoſitum actuale, & actualem cogitationem futurorum, de lege ordinaria intelligimus. Nam quando vehemens tentatio & procella irruit, quæ præſentaneum periculum offert conſentiendi in malum, fortaſſe ratione periculi tenemur propoſitum actu cõfirmare ad propulſandũ rabidũ tentationis impulſum.

Quæſtionis diſtinctio.

¶ Primum argumentum S. Thom. in articu. 8. eſt. Pœnitentia ordinatur ad deletionem peccati: ſed pœnitens ſtatim conſequitur remiſsionem ſecundùm illud Ezechielis. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, vita viuet, & non morietur: ergo non opus eſt vlterior pœnitentia. Negatur conſequentia: nam pœnitentia vera & præterita remouet, & à futuris præſeruat. Quare licèt ratione prioris non ſit neceſſaria niſi ſemel, debet tamen eſſe iugis ad perſeuerantiam ſecundùm habitum, & quandoq̃, vt modò dicebamus, ſecundùm actum. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentiam agere ad ſtatum attinet incipientium, ſed homo debet inde ad ſtatum proficientium progredi, & vlteriùs ad culmen perfectorum: ergo non eſt circa pœnitentiam remorandum. Reſpondetur ad maiorẽ, q̃ pœnitentiam interiorem agere ſimul cum exteriori pertinet ad ſtatum incipientium dum à ſuis criminibus reſipiſcunt, ſed pœnitentia interior locum etiam habet in proficientibus, & perfectis, ſecundùm illud Pſalm. Aſcẽſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum. Vnde Apoſtolus. 1. Corinth. 15. Non ſum, inquit, dignus vocari Apoſtolus: quoniam perſecutus ſum eccleſiam Dei.

1. Argum.

2. Argum.

¶ Tertiò arguitur. In hoc ſacramento, ſicut in cæteris, ſtatuta eccleſiæ ſeruanda ſunt: ſed ſecundùm canones determinata ſunt tempora pœnitẽdi, vt infrà videbitur: vt, ſcilicèt, qui hoc vel illud peccatum commiſerit, tot, vel tot annis pœniteat: ergo pœnitentia non debet eſſe diuturnior. Reſpondetur, canonibus illis tempora eſſe præfixa quantum ad actionem duntaxat exterioris pœnitentiæ.

3. Argum.

ARTIC.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

QVM vt baptismus, sic & sacramentum pœnitentiæ sit in remissionem peccatorum, & ille nō sit iterabilis, quæritur, vtrūne hoc debeat iterari. Ad quod *Conclusio.* D. Tho. vnica cōclusione respōdet dicens. Manifestum est, ꝙ pœnitentia est pluries iterabilis. Probatur primò autoritate euangelica: homo enim ad misericordiā exemplo Dei inducitur, secundū illud Luc. 6. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est: Dominus autē sine numero misericordiā discipulis suis iussit, dicens Petro Matth. 18. quærenti quoties noxam fratri in se peccanti cōdonaret, vt non solùm vsq; septies, sed vsque septuagies septies illam misericordiā præstaret, vbi finitus numerus prò infinito ponitur: ergo Deus nobis pari modo peccantibus, quoties pœnitentiam egerimus, ignoscit. Præsertim cùm nos petere doceat, Dimittere nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Duæ aluer sæ hæreses. Deinde probatur ratione duplici contra duas cōtrarias hæreses. Hæretici nanq; circa pœnitentiam naufragātes, dicentes, scilicet, nō posse hominem per pœnitentiā secundò cōsequi veniam, bipertiti fuerūt. Nouatiani nanq; post *Nouatiano rū hæresis.* baptismum lapsis omnino regressum per pœnitentiam occludebant. Alij verò dicebant, vt *Aliorum error.* Aug. in lib. de pœnitentia, ait, semel per pœnitentiam habere locū, non autem pluries. Ex bino autem capite in hos errores impegerunt. *Duplex hæresis.* Primùm, scilicet, ꝙ circa rationem veræ pœnitentiæ: quæ per charitatem fit, errabant: credebant, scilicet, ꝙ charitas semel habita non possit amitti: atque adeò pœnitētia, si sit vera, nunquam possit per peccatum tolli, vt sit eam necesse iterari. Sed hoc, inquit. 2.2.q.24.artic.11. reprobatum est. Nam licèt charitas ex natura sua perpetua sit, tamen ex natura voluntatis, in qua est, quæ secundùm libertatem est vertibilis, potest amitti, atq; adeò post verā pœnitētiam potest homo peccare, vt reconciliatione indigeat. Secundò verò errabant circa æstimationem grauedinis peccati, arbitrantes adeò esse grauem ingratitudinem post impetratā veniam relabi, vt relapsus ille non sit remissibilis. *Error duplex.* In hoc autem errabant dupliciter. Primùm, ꝙ licèt relapsus ratione ingratitudinis ingraueſcat, nihilominus potest aliud ante impetratā veniā alia esset ratione grauius. Quare si omnis primꝰ lapsus remissibilis est, & relapsus quoq; remitti pōt. Secūdo errabāt & aduersum infinitā Dei misericordiā quæ omnē exuperat scelerū & numerū & magnitudinē, secūdū illud. Miserere mei Deus secundū magnā misericordiam tuā, quod refertur ad grauitatē peccati, & secūdùm multitudinē miserationū tuarū dele iniquitatē meā, quod refertur ad frequētiā. Vnde impietas reprobatur Cain dicētis Gene. 4. Maior est iniquitas mea, quā vt veniā merear. Misericordiæ ergo Dei in remittēdis culpis impietas est terminū præscribere, iuxta illud. 1. Paralip. vlt. Immēsa & inuestigabilis est misericordia promissionis tuæ super malitiā hominum.

Expositio articuli. ¶ Autor primus pestilētissimæ hæresis huius, ꝙ lapsis nō pateat remediū pœnitētię, vt aduersus Iouinianū lib. 2. author est Hierony. fuit hę resiarcha ille vetustissimus Mōtanus, à quo eā postmodū Nouatus Romanus presbyter hęreditauit, vt li. 6. Ecclesiasticæ historiæ refert Eusebius. c. 34. Deinde Cathari, Nouatū sectātes vt lib. de hæresibus. c. 38. ait, Aug. & li. 2. tomo. 1. hæresi. 59. Epiphanius. Vnde superbissimū odiosissimūq; nomē sibi arrogarūt, vt propter mūditiā, quia nunquā peccabāt, cathari. i. mūdi dicerentur. Tamesi Hierony. super Psalmū. 95. Nouatianos nō prorsus dixerit, omniū pœnitentiam peccatorū de medio tollere, sed aiebant, inquit, ꝙ de mendacio, periurio, & de furto, quia minora ab eis existimabantur, haberi posset pœnitētia. Cæterum de fornicatione & homicidio minimè. Hæc autē hæresis adeò illo seculo fuit, vt par erat, exosa & execrabilis, vt pleriq; sanctorū patrū contra illam scripserint, vt Chrysosto. lib. de reparatione lapsi. & Cyprianus in sermone de lapsis, & Hieronym. ad Damasum, & Ambro. duobus libris de pœnitentia, & Aug. inter quæstiones noui & veteris testamenti. q. 22. & lib. de vera & falsa pœnitētia, ei inscripto, & multi alij. Fuit error hic condemnatus primò in cōcilio Rom. 60. episcoporū & concilio Nicæno. c. 8. & est determinatio in concilio Lateranensi, vbi habetur, ꝙ lapsus post susceptionē baptismi per pœnitentiā potest semper reparari. Et cōcilij Florentini cōnumerātis pœnitentiam inter septē sacramenta.

Tertullia. ¶ Tertullianus egregium librū de pœnitentia edidit, tamen paulò post medium videtur docere nō nisi semel locum veniæ pœnitentibus patere. Semel enim, inquit, satis est, sed amplius nunquàm. Cæterùm inferius videtur dictum corrigere. Perinde enim hæreticum esset id asseuerare, atque cum Catharis Nouatianis consentire. ¶ Et quoniam hæresis hæc si vllum

haberet probabilitatis colorem, omnimodum obijceret desperationis periculũ, funditus est ex humanis mentibus eradicanda. Et quia diuina testimonia, quia Deus suauiter omnia disponit, per rationẽ patefiunt, ab istis exordiamur. Deus enim in hunc vnum finem, & angelos, & homines condidit, vt eos bearet, suaque diuinitate donaret. Ob idque. vt. 1. ad Timothæ. 2. ait, Paul. vult omnes homines saluos fieri nisi per ipsos steterit. Quocirca vtrique creaturæ iuxta propriam naturam prospexit. Cùm ergo angelus verè esset intellectualis nullo suapte natura vtens discursu, aut voluntatis variabilitate, primo statim peccato obstinatus est. Homini verò, quia natura rationalis est, & subinde discurrere, ac identidem ad vtrũq; mutari aptus, pœnitentiæ remediũ donauit, quo posset mutata mente à malo in bonum conuerti. Quare non solùm sacramentum baptismi ei contulit, quo originali labe absterſa in vitam spiritualẽ regeneraretur, verùm & pœnitentiam, vt medicinam, qua quoties infirmare tur, sanari posset. Vnde sicut in seculari vita corporis generatio nõ est nisi vna, sanatio verò, à frequẽtibus morbis: sic & in vita spirituali baptismus natura sua nõ iteratur: pœnitẽtia verò toties, quoties lethalis morbus expostulat. Secũdò & fragilitas humani generis id exigit: nam post quã iustitiam perdidit originalẽ, sic mansit vulneratus, vt itidem collabaturũ. Id quod Dñs Gene. 8. in causam indulgentiæ adduxit, vbi, ait. Nequaquã maledicam terræ propter homines, sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur percutiã omnem animam viuentem sicut feci. Naturalis ergo pronitas ad malum frequentationem pœnitentiæ requirit. Et Dauid Psalmo. 50. id in causam deprecãdæ veniæ allegabat, q̃ fuisset in iniquitatibus conceptus, quarum impulsus sæpe eum prosterne bat. Tertiò ex natura ipsa sacramenti pœnitẽtiæ colligitur eius repetitio. Qui enim negat post baptismũ pœnitentiã, omnino negat sacramentum pœnitentiæ: nam illa, quæ ante baptismum fit, non est sacramentum. Ob idque in definitione diximus, pœnitentiã esse sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismũ cõmittuntur. Igitur si post baptismum semel lapso pœnitentia non negatur, eadem ratione nec si septuagies septies labatur: nam ingratitudo eadem est in omnibus: & licèt in posterioribus crescat, tamen alia ratione priora possunt esse peiora. Quartò, qui negat pœnitentiam toties iterandam, quoties peccatum est, ius naturæ radicitus conuellit: natura enim admonet, vt quoties homo deliquerit, redire studeat in viam: fides autem nos docet redire in viam neminem posse, nisi per Dei auxilium in eius gratiam reconcilietur, sublata verò pœnitentia, cùm nulla fiat reliqua spes veniæ, nemo resipiscere curaret, sed in hac vita homo diabolus fieret. Nam, vt rem alio argumento roboremus, in hoc infernorum miseria ab hac nostra huius seculi militia differt, quòd quandiu hic viuimus, patientia Dei, vt ad Roman. 2. ait, Paul. ad pœnitentiam nos adducit, iterum atque iterum nobis parcendo. Sed eos impœnitentes, qui diuitias bonitatis eius & patientiæ longanimitatis contemnunt confirmata ira in infernum obtrudit, vbi fructuosæ pœnitentiæ omnis occluditur via.

¶ Eandem catholicam veritatem Deus nostris mentibus altiſsimè impressam curauit Eze. chielis. 18. vbi, ait. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis (non, ait, his aut illis, aut semel, aut bis, sed quotiescunque) vita viuet, & non morietur. Et subdit, Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat? Id quod & capit. 33. iuramento confirmat. Viuo inquit, ego, dicit Dominus Deus, Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua & viuat. Illo enim iureiurando spem pœnitentis altiſsimè corroborat. Si autem, vt hæretici aiunt, lapsis non pateret reditus, certè falsum esset iuramentum Dei dicentis nolle illorum mortem. Quem errorem, vt à nobis auferat, replicatò, inquit, Conuertimini, conuertimini à vijs vestris pessimis: hoc est, quacunque replicata malitia scelera & flagitia cumulaueritis. Vnde subiungit. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. In quacunque, inquit, die (licèt millies id fecerit.) Et Hieremiæ. 18. fine alio quo præscripto termino si pœnitentiam, inquit, egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersus illam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Ad hæc tandem quemadmodum nobis baptismus est quo originale remittitur, Hebræis erat fides per circuncisionem applicita: sed post illam primam iustificationem Deus relapsos ad pœnitentiam, vt visum est admonebat, veniam illis pollicitus: ergo baptizatis nobis per pœnitentiæ sacramentum recõciliatio patet. ¶ Sunt & rei huius exempla cõplura. Deus enim, vt Genes. 4. legitur, Cain ad pœnitentiam allexit fratricidij, quod post remissionem originalis patrauerat. Et in noua lege Petrus, qui, vt, ait, Augustinus baptizatus tũc erat

Testimonia sacra.

Hiere. 18.

Exempla.

erat,post trinam negationem pœnitentiã adeptus est.Et Paul.1.Corint.1.fornicarium baptizatum Satanæ tradidit, vt pœnitẽtiam ageret.De quo ait epistola.2.cap.2.Ego quod dono naui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.

Nouatiani. ¶Concedũt Nouatiani,sacerdotes,vt,ait,Ambro.super baptizatos semper habere potestatem ligandi:ergo cùm Deus,qui ad miserendũ propensior est quàm ad vlciscendũ, simul coniunxerit Quodcunq; ligaueris,erit ligatum,& quodcunq; solueris,erit solutũ,iniquissimè negãt habere simul etiã potestatem absoluendi à peccatis,quod nisi per sacramentũ pœnitentię exercere nequeunt.

Luc.15. ¶Accedit & parabola de filio prodigo q peregrè proficiscens totã paternã substantia dissipauerat,& tamen conuersus ad cor,reuersusq; ad patrẽ,patẽtissimis eius visceribus susceptus est.¶ Super hæc omnia est locus ille apertus Matth.12.vbi,ait,Christus, Omne peccatũ & blasphemia remittetur hominibus; spiritus autem blasphemiæ nõ remittetur.Quis autem sit spiritus blasphemię,statim explicat dicens. Quicunq; dixerit verbũ contra filiũ hominis remittetur ei:qui autẽ dixerit contra Spiritum sanctum,non remittetur.Omne ergo peccatũ, quotiescunq; cõmittatur,remitti potest præter peccatũ in spiritũ sanctum, quod inter alia significata est desperatio,quã isti negantes pœnitentiã hominibus persuadere contendunt.

¶Ac demũ Ioã.in.1.can.ca.2.rem clarè explicat,vt Hieronymus aduersus Iouinianũ edisserit,quod refertur de pœnitẽtia dist.2. cano.Si enim.Filioli,inquit,mei hęc scribo vobis,vt nõ peccetis,sed si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrẽ Iesum Christũ,& ipse est propitiatio peccatis nostris,nõ pro nostris tãtùm,sed etiã pro totius mundi. Multi sunt alij. canones de pœnitentia dist.2.sed hæc satis.

Regula ¶Vnde regula colligenda est, q nũquam per Deum stat quominus quicunque peccator reconciliari cũ ipso valeat:Nemini enim auxiliũ speciale negat,quod ad recõciliationem sufficit,iuxta illud Apocaly.3. Ego quos amo arguo & castigo,Aemulare ergo & pœnitentiã age.Ecce sto ad ostium & pulso:si quis audierit vocem meam,& aperuerit mihi ianuã,cœnabo cum eo,& ipse mecũ. Ex quo illud colligitur diuinum axioma Oseæ.2. Perditio tua Israel(id est,tu es illius causa,ex me autem auxilium tuum.¶Hoc autem in calce memoriæ commendandũ est,q cũ hoc ingentissimũ beneficium in bonum nobis nostrũ Deus contulerit,nos illo absurdissimè abutimur.Nam tam certa spes venię,securiores nos reddit,vt in peccatorum volutabro diutiùs reuoluamur. Sed caueant serò pœnitentes incertũ exitum,quo creberrimè iratum Deum experiuntur.

¶Hæreticorum argumenta D. Thom.hìc diligenter congessit. Primum sumitur ex illo ad Hebræos.6.Impossibile est eos,qui semel sunt illuminati,& gustauerunt etiã domũ cœlestę, & participes facti sunt spiritus sancti,& prolapsi sunt,renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicunque semel pœnituerunt,fuerunt illuminati,vt in baptismo,& receperunt donum spiritus sancti:ergo nemo eorũ, qui post pœnitẽtiam relabuntur,poterit postea per pœnitentiam renouari.Hic locus,vt,ait,loco citato Epiphanius,malè intellectus hęreticos fefellit,quẽ eodem modo,vt hic S.Thom.interpretatur. Existimabant enim Iudæi lauacrum baptismi perinde esse atq; illa veteris legis,quibus se ab immunditia identidem repurgabant.Et quia illam epistolam ad Hebræos scribebat,hunc errorem illis curauit abstergere:videlicet,nequis postq̃ baptizatus est,vbi fidei lumine illuminatur,existimet si recidat posse renouari, hoc est,iterato regenerari in nouam vitam resumẽdo iterum baptismũ,qui est lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti. Sed quia ante baptismum requiritur nõnulla pœnitentia, dixit,iterum renouari ad pœnitẽtiã. Et quia per baptismum,vt ait,ad Romanos.6. cõmorimur & cõsepelimur Christo quasi cũ ipso crucifixi, vel ipsum nobis crucifigentes, propterea subdit rursum crucifigẽtes sibi met ipsis filium Dei.Quod autem huiusmodi relapsi nõ sint remedio pœnitentię destituti, ostẽdit ibidem protinus Apostolus subdens:Confidimus autẽ de vobis dilectissimi, meliora & viciniora saluti:tametsi ita loquimur: nõ enim iniustus est Deus,vt obliuiscatur operis vestri &c. Hoc est, si vos meditamini per pœnitentiam salutem recuperare, iustus est Deus, qui vos susciepiet.¶Secundò arguitur. Ambro.lib. de pœnitẽtia,ait.Reperiũtur,qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo:nam si veram pœnitentiã agerent, iterandam postea non putarent:quia sicut vnum est baptisma,ita vna est pœnitentia. Vbi insinuat,q sicut baptismus nõ iteratur,ita nec pœnitentia.Illic verò Ambros. de pœnitẽtia solẽni loquitur,quæ vt infra videbitur, nõ est iterabilis.¶Tertio arguitur.Miracula, quibus Dominus morbos corporis sanauit, medicamina spiritualium significant, quibus homines liberantur à peccatis: sed non legitur eundem mortuum bis resuscitasse, aut eundem ab eadem

1.Argum

2.Argum.

3.Argum.

dem infirmitate bis curaſſe: ergo nec credẽdus eſt eadem peccata eidem bis condonare. Ad hoc Auguſtin. libr. de pœnitentia reſpondet, quòd cum multos cæcos indiuerſo tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, in diuerſis oſtendit eidẽ ſæpe peccata dimitti, vt qui priùs ſanauit leproſum, alio tempore illuminet cæcum. Ideò enim tot ſanauit cæcos, claudos, & aridos, ne deſperet de ſe peccator. Sed ideo nõ ſcribitur, aliquem niſi ſemel ſanaſſe, vt quilibet timeat iungi peccato. Medicum ſe vocat, & non ſanis, ſed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum neſciret curare? Medicorũ eſt centies infirmũ cẽties curare: qui cæteris minor eſſet,

4. Argum. ſi alijs poſsibilia ignoraret. ¶ Quartò arguitur. Gregorius dicit in homilia quadrageſimæ de pœniten. diſtin. 3. can. Penitẽtiam. Pœnitentia eſt ante acta peccata deflere, & flenda iterum nõ cõmittere. & Iſidorus in lib. de ſummo bono. cano. Irriſor. de pœnitentia. diſt. 3. Irriſor, inquit, eſt, & nõ pœnitẽs, qui adhuc agit, quod pœnitet: ergo qui verè pœnitet, nõ iterum peccat, atq; adeò pœnitentia nõ eſt iterabilis. Reſpondetur, q̃ pœnitentia eſt anteacta flere, & tunc dum flet neq; actu peccare, neq; propoſitum habere peccandi: ille enim eſſet irriſor & non pœnitens, qui dum actu conteritur, id agit quod pœnitet, aut ſe facturum proponit quod geſsit, vel peccatum aliud. Quòd autem poſtquã eum pœnituit, relabatur, nõ excludit quin pœnitentia præterita fuerit vera: veritas enim prioris actus per ſubſequentem contrarium non excluditur. Quare ſicuti, qui verè cucurrit, poſtea ſedet: ita is, quem vere pœnituit, poteſt recidere. At quãuis hoc veriſsimum ſit, forſan illi ſacri patres voluerunt præterea docere genus quoddã irriſionis eſſe quotidie pœnitere, & quotidie ad volutabrum reuerti: frequens enim relapſus indicium eſt, licèt nõ omnino euidens, propoſitum non fuiſſe legitimũ

5. Argum. & firmum. ¶ Quintò arguitur. Sicut baptiſmus habet efficaciam à paſsione Chriſti: ita pœnitẽtia: ſed baptiſmus, quia vnica fuit mors Chriſti & paſsio, non iteratur: ergo nec pœnitentia. Negatur conſequentia propter diſcrimẽ: nam baptiſmus habet virtutem à paſsione Chriſti, ſicut quædam ſpiritualis regeneratio: quia illic commorimur Chriſto. Vnde ſicut ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, ita ſemel naſci: pœnitentia verò habet virtutẽ à paſsione Chriſti, tanquã ſpiritualis medicatio, quæ frequenter

6. Argum. iterari poteſt. ¶ Sextò arguitur. Gregorius, ait, q̃ facilitas veniæ incentiuum præbet delinquẽdi: ſi ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, ipſe incentiuum præbet delinquendi. Reſpondetur, quòd ipſe non præbet tale incentiuum, ſed nos per noſtram malitiam ex miſericordia Dei, quę vt, ait, Pau. ad pœnitẽtiam nos adducit, anſam nanciſcimur, liberiùs peccandi, atque adeò theſaurizandi iram in die iræ. Vnde Augu. in lib. de pœnitentia. Conſtat Deo multum diſplicere peccata, qui tamẽ ſem per præſto eſt ea deſtruere, ne ſoluatur quod creauit: ne corrũpatur quod amauit: videlicet, per deſperationem.

QVÆSTIO SECVNda, De Sacramento pœnitentiæ ſecundùm quòd eſt virtus.

S. Thom. 3. part. quæſt. 81.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm pœnitentia ſit virtus.

VM alia ſacramenta per ſe non ſint virtutes, ſed dei inſtrumenta ſupernaturaliter inſtituta, meritò quæritur, vtrùm ſacramentum pœnitentię hoc habeat ſingulare, quòd ſit virtus. Et reſpondetur, ſuppoſita diſtinctione, hac concluſione. Manifeſtum eſt, quòd pœnitentia, de Conclu. qua nunc loquimur, vel eſt virtus, vel actus virtutis. Probatur primò. Præcepta legis nõ dantur, niſi de actibus virtutũ, ſiquidẽ legiſlatoris propoſitum, vt. 2. Ethic. legitur, non eſt niſi ciues facere ſtudioſos: ſed præceptũ diuinæ legis eſt de pœnitentia ſecundũ illud Matth. 4. Pœnitentiam agite: ergo pœnitentia eſt virtus. Secũdò probatur ratione. Pœnitẽtia, vt ex dictis colligitur, eſt de aliquo priùs à ſe facto aliquẽ dolere: dolor autẽ, vt. 1. 2. q. 39. oſtenſum eſt, vno modo accipitur ſecundũ q̃ eſt paſsio quædã appetitus ſenſitiui, & ſic nõ dicit per ſe virtutẽ nec vitiũ: quia nõ eſt habitus ſecũdũ rationem, aut cõtra rationẽ electiuus, ſed alio modo accipitur, ſecundùm quòd eſt in voluntate: & hoc modo eſt cum quadam electione, quæ quidem electio, ſi ſit recta, neceſſe eſt, vt ſit actus virtutis. Eſt enim virtus, vt. 2. Ethic. author eſt Ariſto. actus electiuus ſecundùm rationem rectam: dictat autẽ ratio recta, vt quis doleat de malo, quando & quo fine dolẽdum eſt: cùm ergo pec

go peccatum sit malum, & pœnitentia dicat dolorem eius moderatum cum intentione veniam impetrandi, sit vt sit virtus.

Propositio secunda. Pœnitentia, nemo est qui dubitet, nomen esse, latinum: sicuti & pœnitere, vnde deriuatur. Est enim pœnitere aliquando tædere, vt Me mei pœnitet, & suæ quemq; fortunæ pœnitet, quã doque verò factum displicere, quæ nostra est significatio. *Lutherus.* At verò Lutherus, vt est videre apud Roffensem artic. 7. non admittit nomen hoctali pollere significatu, vt respectum habeat ad malum præteritum, cuius sit detestatio, sed idem significare, quod mutatio mentis, esseque duntaxat propositum bene viuendi in futurum. Nomen enim Græcum est μετάνοια cõpositum ex trans & mens, quasi dicas, transmẽtatio. *Erasmus.* Vnde & Erasmus super illud Matthæ. 3. Pœnitentiam agite, vbi Græcè est μετανοεῖτε, ad notauit, melius fuisse translatum. Resipiscite, seu ad mẽtem redite. Tametsi non neget, quin ei, qui resipiscit, superior vita displiceat.

¶Hic autem hæreticus blasphemusq; Lutheri error, & Latinè, & Græcè, & secundũ philosophiam & theologiam exploditur. *Cicero.* Cicero enim in epistolis ad Atticum non semel, ait. Me pœnitet, q̃ te offenderim. Et in Tusculanis, Sapiẽtis, inquit, est propriũ nil quod pœnitere possit facere. Et lib. de Inuentione. Vtrum id facinus sit, quod pœnitere sit necesse, quibus alijsque similimis locis manifestè exprimitur respectus ad præteritum malũ, cuius dolore, & tristitia affici eum oportet, quẽ facti pœnitet. *Ausonius.* Et Ausonius in illa parœmia, Nosce tẽpus, me tanœã ipsam inducit sic loquẽtẽ. Sũ Dea, quæ facti, nõ factiq; exigo pœnas, Nẽpe vt pœniteat, sic Metanœa vocor. Nomen ergo metanœa detestationem præteriti mali includit, ac subinde dolorem & mœrorẽ gignit. Vnde nõ solùm autor lib. de vera & falsa pœnitentia, verùm & omnes Grãmatici aiunt pœnitere idem esse, quod pœnam tenere. *Argumen. Hosium.* ¶Quod nisi isti tam indignè philosophiã à suis scholis profligarẽt, nõ sic hallucinarentur. Nam etsi metanœa nõ nisi mentis mutationẽ designet, mutatio tamẽ ipsa respectum vtriusque termini, à quo & ad quem comprehẽdit. Vt enim natura nihil nisi contrariũ corrumpẽdo generat, sic nemo mentem in melius mutat, nisi & malè acta detestetur, sicuti & è conuerso, neque detestari quis præterita potest, nisi meliora proponat. Itaq; hæc duo vicaria se cõnexione cõsequuntur. Et hoc est, quod Aug. illis verbis sentit, Nemo voluntatis suæ arbiter constitutus potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris pœnituerit. Atqui exemplũ inter homines, ex quibus ad Deum argumẽtum ducitur, id facit manifestũ. Qui enim amicũ iniuria affecerit, quãuis dicat ei propositũ habere nõ amplius eũ iniuria afficiendi, nisi dicat se pœnitere illatæ iniuriæ, nõ facit satis, vt in eius redeat amicitiã. Haud emẽ satis est à malo cessare, nisi, quam iniuriã intuleris, satisfactione repenses. Vnde Lactantius li bro. 6. diuina. institutio. ca. 23. Metanœam, inquit, Græci eam vocant, quam nos resipiscentiam. Resipiscit autem ille, quẽ errati piget, & seipsum castigat dementiæ, & confirmat ad rectiùs viuendum. Et eleganter in Antonium Cicero. Optimus, inquit, portus pœnitenti mutatio consilij. Propositum ergo bene agendi nõ tota est pœnitentia, sed pœnitentiæ portus.

Lactantius

Cicero.

Illuminati. ¶Proles autem Lutheri sunt illi, qui illuminati dicuntur, qui, scilicet, aiunt peccatorũ dolorẽ, & lacrymabiles gemitus adeò non esse officia virtutis, vt sint vituperabiles. Pariter emẽ Luthe rus in illo art. 7. ait, quòd dolor de peccatis homine facit hypocritam, & magis peccatorem. Quod verbum meritissimò pontificia anathematis censura condemnatum fuit.

Declarat stabilitur q; cõclusio ¶Contra hos ergo nequã homines declaratur stabiliturque cõclusio præsens. s. q̃ pœnitẽtia sit vera virtus. Prænosse nanq; oportet quid noię pœnitẽtiæ intelligamus. Quinq; enim includit. Primũ, in quo eius substantia & definitio cõsistit, est detestatio, & odium, & abominatio cõmissi peccati cũ firmo proposito emẽdandi vitam spe veniæ diuinitus obtinendæ.

Pœnitẽtiæ definitio. Hæc nanq; pro pœnitentiæ virtutis definitione habenda est. Secundò ex eiusmodi detestatione subsequitur passio tristitiæ, quę licèt nõ sit de essentia virtutis, concomitatur tamen naturaliter eandẽ detestationem. Vnde & Aug. in li. de vera & falsa pœnitẽtia, & Latini omnes, pœnitere, inquiunt, est pœnam tenere, de pœnitẽtia dist. 3. cano. Pœnitentia. 2. Tertio subsequũtur opera satisfactionis, quibus se homo castigat. Hæc autẽ, licet vulgò pœnitentia dicantur, sunt tamẽ verius pœnitentię fructus iuxta verbũ Ioãnis, Matth. 3. Agite fructus dignos pœnitentiæ. Quartò ex actibus illius virtutis generat̃ habitus: nã vt. 2. Ethic. author est Philosophus, actus generant habitus sibi similes. Quintũ est finis effectusq; supremus pœnitentiæ: nempe, recõciliatio amicitiæ Dei, acperinde acceptatio ad vitã æternã.

Satisfactio nõ pœnitẽtia sed pœnitẽtiæ fructus.

Detestatio malefactorum virtutis actus est ¶Illã ergo detestationem, quæ substãtia est pœnitẽtiæ, & cõtritio dicitur, ait. S. Thom. esse virtutem vel actum virtutis. Alex. verò. 4. p. q. 54. q. 1. membro. 1. & Bonauen. præsenti. d. q. 1. reprehendunt hoc, quòd pœnitentia non sit virtus, sed actus virtutis: nam cùm virtus sit circa difficile &

le,& difficile ſit pœnitere,habitum virtutis exi git. At verò D. Thom. non negat eſſe virtutem. Sed quoniam pœnitere non habitum,ſed actū dicit, & vſque ad articul. proximum nondum cōſtituit,vtrū ſit ſpecialis virtus,ait,ſub diſtinctione eſſe virtutem,vel actū eius. Adde, quòd licèt virtutes infuſæ antecedant ſuos actus, tamē in acquiſitis prior eſt actus quàm habitus. Vnde licet ad perfectionem actus requiratur, vt procedat ex habitu,tamē ad eius eſſentiam ſatis eſt,vt ſit rationi conformis. Quare eiuſmodi actus etiam ſi ab habitu non dimanet,nō ſolùm largè vt,ait,Durand. præſenti diſt. q. 1. eſt actus virtutis,verùm & propriè. Articul. verò proximo monſtrabitur eſſe ſpecialem virtutem,& articu. 5. eſſe virtutem infuſam. ¶ Quòd autem ſit actus virtutis, probatur primò naturali ratione,quia eſt rectæ rationi cōformis. Et enim,vt,ait,Ariſto. actus virtutis eſt ille,qui electiuus eſt in mediocritate inter duo extrema conſiſtens,prout ſapiens determinauerit: ſcilicèt,ille,quide bono eſt obiecto, debitis circunſtantijs veſtitus. Obiectū autem legitimum voluntatis,ſicut reſpectu amoris eſt bonum,ita & reſpectu odij contrarium malum. Vnde ſicut bonum quando & vbi oportet amare, bonum eſt,ita & malum,quādo,& vbi oportet odiſſe, quod ſit per actum pœnitentiæ. Contingit nāque de peccatis nōnūquā gaudere, iuxta illud Salomonis. Lætantur cùm malè fecerint,nonnunquam vſque ad deſperationem pœnitere, vt Cain, qui aiebat Maior eſt iniquitas mea, q̄ vt veniam merear. & Iudas, qui pœnitentia ductus ſe ſuſpendit. Dum ergo prudentia debitum finem & modum pœnitentiæ præſcribit, quēpiam,vt,ſcilicèt,ſpe veniæ cum moderami ne pœniteat delictorum, actus ille erit virtutis officiū,quippe quo peccatum non ſolùm quatenus rationi diſſonum,imò quatenus Dei offenſa repellitur ad ipſum Deum cōplacādum. Prouida enim natura primū noſtrorum errorum accuſatorem nobis conſtituit conſcientiā noſtram,vt ad Roma. 9. ait,Paul. Quocirca qui peccatorum odium negant eſſe virtutem, cum natura ipſa pugnāt. ¶ Et probatur ſecūdò. Zelus ille,quo quis aliena peccata execratur,& officium iudicis, quo in malefactores animaduertit,virtus eſt: multò ergo magis ille,quo quis ſua ſponte propria peccata abominatur & vlciſcitur,vt conſequatur ſalutē, iuxta illud Paul. 1. Corin. 11. Si noſmetipſos dijudicaremus,nō vtiq; iudicaremur. ¶ Itaque pœnitentia,quatenus eſt deteſtatio peccati,virtus eſt naturalis, ſed quatenus deteſtatio eſt offenſæ Dei ad eius recuperandā amicitiā,fit ſuperna turalis. Quāquam & lege naturæ,vt diſtinctio. 1. diximus, fuerit fides aliqua ſupra naturalis in cōfuſo reuelata,quæ vt oſtēdebat Deum eſſe aliquibus ſacrificijs colendum,admonebat tum humanis ſceleribus offendi,tum adeò de eius offenſis dolendum & pœnitendum. In euangelio verò, quia fides eſt explicatior,altiùs ratio pœnitentiæ cognoſcitur. Præterquam q̄ in lege naturę non includebat votum confeſsionis ſacramentalis,ſicut in lege euangelica. ¶ Vnde arguitur tertiò. Virtus,vti,ait,Philoſophus,eſt quæ bonum facit habentem,& eius opus bonum: per pœnitentiam autem homo ex iniuſto fit apud Deum iuſtus,vt opera deinde Deo grata perficiat,iuxta illud Ezechie. 18. Si impius egerit pœnitentiam vita viuet: eſt ergo pœnitentia virtus. ¶ Quartò arguitur. Dare operā, vt qui amicus erat amicitiā amiſſam reficiat, eſt opus virtutis: ergo multò excellentius in Deum cōuerti, amicumque eius & filium fieri,quod fit per pœnitentiam. In ſumma,cùm virtus,vt,ait, Auguſt. ſit bona qualitas mentis,qua rectè viuitur,qua nemo malè vtitur,quam Deus in nobis ſine nobis,id eſt,ſine noſtro merito,operatur,& hæc omnia pœnitentię congruant,ſit vt ſit virtus,eademque infuſa,vt articu. 5. videbimus. ¶ Quamobrem cùm alia ſint bona quia iure poſitiuo iuſſa, vt ieiunare: alia verò iuſſa quia bona,vt charos venerari parētes: pœnitere non inter priora,ſed inter poſteriora connumeratur: eſt enim iuſſum quia ſuapte natura bonum. ¶ Fuerunt autem, vt Alexand. & Bonauentu. locis citatis referunt,qui dicerent nō eſſe propriè virtutem, ſed largo modo, obid quòd virtus directè fertur in bonum, pœnitere verò eſt fugere à malo. At verò gratis hoc dictum eſt: primū, quia eadem eſt virtutis ratio in proſecutione boni,& in fuga mali,iuxta Horatianum illud. Prima virtus eſt vitium fugere. Secundò,quia pœnitentia includit & propoſitum rectè in futurum agendi, & relationem in Deum: quare proprium eſt virtutis opus. At verò cùm aliarum virtutum ſingulæ ſuis duntaxat extremis vitijs opponantur, & ſingulare propoſitum gignant rectè operando in ſuis proprijs materijs: pœnitentia toti vitiorum vniuerſitati generaliter obuerſatur, propoſitumque vniuerſale procreat rectè ſecundùm omnem virtutem operandi: qua vtique ratione cæteris virtutibus præſtat. Hoc autem facilè conceſſerim, quòd propoſitum recte agendi præſtantius eſt ex obiecto quàm deteſtatio peccati: nam fuga mali ob id bona eſt, quod ad proſecutionem boni viam ſternit. Habemus ergo pœnitentiam eſſe uirtutem

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Refutatur opinio dicentium pœnitentiam eſſe largo modo uirtutē, nō proprie.

de iure

de iure naturæ. Vnde, vt locis citatis & sæpe apud philosophos est videre, lumine naturali innotuit esse virtutem, licèt supernaturalis fides tunc etiam ad id fuisset necessaria. Vnde Seneca tragœdia. 8. Quem pœnitet peccasse, pœna innocens est. Et Arist. 7. Ethico. inter incontinentē distinguens & intemperatū, ait, q̄ intemperatum, quia passionibus succubit, nō pœnitet: incontinentem verò, quia cū illis colluctatur, post factum pœnitet: & ideò hic curabilis est, ille verò minimè. Vtrum verò philosophi agnouerint hanc pœnitentiæ rationē, quę est Dei propitiatio, ad subsequentē art. attinet disputare. ¶ Adijcitur autē secunda conclusio, quod pœnitentia euangelica est etiam de iure diuino, ac subinde ecclesiastico non solum cōsilium, verum necessaria. Verbum enim Christi, Pœnitētiā agite, necessitatē finis designat: nēpe, q̄ absque pœnitētia nemo potest in gratiam Dei redire. Vtrum verò illic Christus præceptum posuerit pœnitentiæ virtutis, hoc est, cōtritionis, vt hic S. Thom. præter illud, quod est de confessione, distin. 17. q. 2. in materia cōtritionis disputabitur. ¶ Extant præterea inter decreta septem distinctiones de pœnitentia, & inter decretales titulus de pœnitētijs & remissio. vbi innumeris testimonijs ecclesia decernit pœnitētiam esse virtutem, eandēq̄; eis, qui mortali crimine tenentur, necessariā. Qua propter conclusio hæc non vtcūque vera, sed catholica fides est: cuius adeò negatio est hæreretica. ¶ Hinc fit passionem moderatam tristitiæ, quæ ex eadem detestatione nascitur, actū esse quoq; virtutis. Nam etsi passio, vt hic, ait, S. Thom. per se non dicat virtutem, quia nec dicit electionem, tamen quādo à recta electione proficiscitur, studiosa est, Stoici enim erant vt in Tusculanis, ait, Cicero, qui passionem vllam in sapientem cadere negabant. Quam sententiam, Seneca complexus est. Aristote. verò illas meritò passiones laudat, quæ rationem sequuntur. Vt enim naturale est de bono posse se gaudere, ita & de malo cōmisso tristari: quare, vt gaudiū, ita & tristitia in appetitu est concupiscibili. Est enim tristitia cōscientiæ carnifex, malè acta vlciscēs. Et quia purus homo nisi per singulare Dei priuilegium (vt beata virgo) quantūcunq; sapiens inculpatè viuere nequit, laudabile est sapientibus de peccatis, quę omnium malorū pessima sunt, tristari. Quod vtiq; dogma fides nos nostra docet. Cor enim contritum & humiliatum, ait, Dauid, Deus non despiciet, qui ideo sacer propheta lachrymis stratum suum per singulas noctes rigabat. Et Iohel. 2. Conuertimini ad me in fletu & plāctu. Et Niniuitæ cilicio & cinere suum mœrorem prodebant. Et Baruch. 2. Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & oculi deficientes, & anima esuriens; dat tibi gloriam, & iustitiam Domine. & Luc. 6. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis. Et. 2. Corint. 7. Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia cō tristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitētiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur. Et subdit eiusmodi tristitiam secundùm Deum sanctam operari solicitudinem, atque adeò defensionem, indignationem, timorem, &c.

¶ Ex his ergo testimonijs Ambrosius, & Greg. illam elicuerunt definitionem. Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non cōmittere. Et Aug. libro de pœnitētia. Pœnitentia est quædam dolētis vindicta puniens in se quod dolet commisisse: de pœnitentia distinct. 3. cano. Pœnitentia. 1. & 2. Quod enim legitur Eccleſiast. 3. Tristitiam lōge expelle à te, multos enim occidit: id quod & Arist. 7. & 10. Ethicor. admonet, intelligitur de immoderata tristitia, & primùm ex parte obiecti, quando de incommodis, & iacturis secularibus propter nimium eorum affectum sumitur. Potisi mū enim de quo hominibus tristandū est, non est nisi offensa Dei, & de ea quoque cum rationis moderamine.

Definitio pœniten.

¶ Pari modo tertium, quod in pœnitētia posuimus: scilicet satisfactionis opera, officia sunt virtutis, nempe, vt diximus, pœnitentiæ fructus. Atque adeo habitus ex huiusmodi actibus geniti in virtutum quoque numero sunt. Nam habitus per actus dignoscitur. Supremus autem finis & effectus pœnitētiæ non quidem virtus est, sed præmium virtutem consequens: nempe, salus animæ, qui est effectus proximus per gratiam, & vita æterna, quæ est summum præmium per gloriam.

Satisfactio. pœnitentię fructus est.

¶ Atque hoc est supremum argumentum, quòd pœnitentia sit virtus, non quæcunque, sed diuina. Virtus enim simpliciter est apud Deum, cui apud ipsum præmium positum est. Pollicetur autem pœnitentibus regnum cœlorum, vt loco citato Matthæi. 3. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Et Ezechielis. 18. Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet. Et capit. 33. Viuo enim, inquit, dicit Dominus Deus, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Scilicet, vita perpetua. Super quibus verbis antiquissimus Tertullianus in libr,

Supremum argumētū.

Tertullia.

Seneca. Aristot.

2. Cōclusio

Idē apud Ciceronē.

Arist.

lib.de pœnitentia.Abſurdum,inquit,exiſtimo de præcepto diuino diſputare,Bonum eſt pœnitere,an non? Quid reuoluis? Deus præcipit, neque præcipit tantùm,ſed hortatur. Inuitat præmio ad ſalutem, iurans, ait, Viuo. O beatos, quorum cauſa Deus iurat. O miſerrimos ſi nec iuranti Domino credimus. Multa & Cyprianus in ſermone de lapſis,complura alij, q̃ plurima deniq̃ Auguſtin.in encomium pœnitentiæ congerit,quæ inter decreta de pœnitentia relata ſunt.

1. Argum. ¶ Primum argumentum S. Thom.eſt. Pœnitentia,vt diximus,eſt ſacramentum quoddam cæteris cõnumeratum:ſed nullum aliorum eſt virtus:ergo nec pœnitentia.Conceſſo antecedente,negatur conſequentia, eò, q̃ materia aliorum ſacramentorum non ſunt actus ſuſcipientis,ſed illa, quæ à miniſtro applicatur, vt in baptiſmo patet,& in confirmatione. Materia verò ſacramenti pœnitentiæ ſunt actus ſuſcipientis,qui adeò ſunt virtutes. ¶ Collige ergo diſcrimen pœnitentiæ, vt eſt virtus, & vt eſt ſacramentum: virtus enim eſt pars & materia ſacramenti,vt contritio, confeſsio, & ſatisfactio,pro quibus,vt ſuprà diximus ſupponit nomen,ſacramentum pœnitentiæ,connotando, quod informetur abſolutionis forma, quæ non eſt virtus pœnitentis, ſed ſacerdotis functio.Ob idq̃ non,ait, S. Thom. ſimpliciter,quòd pœnitentia,hoc eſt ſacramentũ pœnitentiæ ſit virtus,ſed quòd ſit virtus, aut cum virtute:quia virtus non dicit omnes partes ſacramenti,ſed materialem.¶ Contra hoc autem arguitur.Sequeretur,actus pœnitentis quatenus ſunt materia ſacramenti,non pertinere ad virtutem pœnitentiæ: virtus enim pœnitentiæ,vt dictum eſt,in iure naturæ fundatur: confiteri autem ſacerdotiin aurem intentione obtinendi abſolutionem,atq̃ ad eius arbitrium ſatisfacere, ius naturæ non præcipit, ſed diuinum: ergo illud non eſt virtutis pœnitentiæ munus.Reſpondetur,opera virtutis, quæ ſunt bona,quia præcepta,ad eandem virtutem attinere ac ſi eſſent præcepta,quia bona. Vt ieiunare in quadrageſima, quod eſt de iure poſitiuo,ad virtutem naturalem temperantiæ attinet:quia ius poſitiuum conſtituit illud in ea virtutis ſpecie. Pari modo, licèt illi modi pœnitendi ſint de iure diuino, nihilominus ad idem genus pœnitentiæ attinent, quãquàm ſit pœnitentia infuſa præter acquiſitam, vt illico eludicabitur.¶ Secundò arguitur. Verecundia ſecundum philoſophum.4. Ethico. non eſt virtus:tum quòd ſit paſsio immutationem corporalem habens annexam, tum quòd non ſit diſpoſitio perfecti cum ſit de turpi facto, quod in viro ſtudioſo locum non habet:ſed pœnitẽtia ſimili modo eſt quædam paſsio habens corporalem immutationem,vt planctũ,vt dictum eſt ſecundùm Gregorium, quia eſt præterita plangere,& eſt de turpibus factis, quæ ſtudioſo viro non competunt: ergo non eſt virtus. Reſpondetur,pœnitentiã,qua ratione eſt paſsio, iam diximus non eſſe virtutem, niſi quatenus triſtitia ipſa & planctus ex recta intentione proficiſcuntur. Et quanuis ſit de turpibus factis,vt verecundia,differt tamen,q̃ verecundia eſt de præſenti turpitudine,de qua homo confunditur,quæ quidem virum probum non decet,neque ad perfectionem attinet virtutis. Pœnitentia verò eſt de præterito malo: nõ autem perfectioni virtutis repugnat, vt eũ erratorum ſuorum pœniteat, quæ antea commiſit: quippe cùm per hoc in ſtatum virtutis redeat.¶ Tertiò. Nullus ſecundum ea, quæ ad virtutem attinent,ſtultus eſt,ſed ſapiens, vt.4. Ethico.author eſt Philoſophus:videtur autem ſtultitia quædam dolere hominem, & contriſtari de peccato, quod elapſum eſt, quod fieri nõ poteſt,vt factum non fuerit:talis autem eſt pœnitentiæ dolor:ergo non eſt virtus.Reſpõdetur ad maiorem, q̃ dolor præteriti cum conamine faciendi, vt factum non ſit, ſtultus eſſet.Hoc autem ad pœnitentiam nõ attinet,ſed dolere,q̃ cõmiſerit,& ſatagere,vt cõmiſiſſe diſpliceat,tum reprobando factum, tum conando,vt in futurum non ſuccedat,cum intentione abſtergendi offenſam Dei & reatum pœnæ. ¶ Hic autem hæſitare quis poſſet, vtrùm illa deteſtatio peccati ſit abſoluta nolitio:ſcilicèt,Nolo peccaſſe,an ſolùm,Nollem peccaſſe, quam ſcholaſtici nolleitatem appellant. Ad hoc multi ex nominalibus reſpondent, duplicem eſſe abſolutam nolitionẽ, & volitionem, alteram,ſcilicèt,efficacem,quæ eſt ad operandum, atq̃ alteram, quæ dicit ſimplex deſiderium. Aiunt ergo,q̃ peccator, licèt non poſsit habere priorem quin ſit ſtultus:quia quod factum eſt infectum eſſe nequit,poteſt tamẽ habere alteram, ſcilicèt, Nolo: quæ ſit indicatiui peccaſſe, vt includat ſimplex deſiderium. Et hanc aiunt requiri,vt generetur dolor & triſtitia. At verò illa diſtinctio inanis eſt, nam certè omnis volitio, aut nolitio abſoluta, ſcilicèt,indicatiui ſuapte natura eſt efficax, id eſt, quæ data poſsibilitate exiret in actum. Et ideo de impoſsibili nulla eſt voluntas abſoluta, ſed ſola,quæ includit cõditionem, Nollem peccaſſe, ſi eſſet poſsibile. Hæc enim ſola eſt, quæ dicit ſimplex deſiderium,& quam Ariſto.3.Ethico. ca.2.

Diſcrimẽ.

Argumẽt.

2. Argum.

3. Argum.

Aſſolutio huius

cap.2. haberi posse de impossibili asserit: nam de impossibilitate absoluta, ait.4. de cœlo. 33. q̃ ad impossibile nemo mouetur. Atque hæc sufficit ad pariendum dolorem & tristitiã, quæ ideò explicatur per verbum pœnitere, quod est de re facta pœnam tenere.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm pœnitentia sit specialis virtus.

HActenus solùm dictum est pœnitere esse actum virtutis, quapropter disputandum restat. Vtrùm sit specialis habitus virtutis, vt temperantia & fortitudo, an verò sit conditio generalis aliarum virtutum: ita vt ad iustitiam pertineat pœnitere peccati iniustitiæ, & ad temperantiam peccati intemperantiæ, &c. Et respon- Cõclusio detur hac conclusione affirmatiua. Necesse est ponere, quod pœnitentia sit specialis virtus. Probatur primò: quia de illa extat specialelegis præceptum. Pœnitentiam agite. Secundò probatur ratione: quia vt. 1.2. quæstio. 54. ostensum est, habitus quod etiam, ait, Aristote. distinguuntur per actus, & actus per obiecta: quocirca vbicunque occurrit specialis actus laudabilis circa speciale obiectum formale, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis: manifestum est autem quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis: scilicet, operari ad destructionem peccati in quantum est Dei offensa, quod non pertinet ad rationem alius virtutis: ergo est specialis virtus.

Confirmatio contrarij. ¶Hoc primum hîc ex superioribus colligendum, quòd pœnitentia non est via regia intra virtutum linea ingressa, sed ex transuerso. Charitas enim, iustitia, & reliquæ virtutes, quia directè tendunt in bonum, quanuis nullum esset in mundo peccatum, sunt per se ad rectè viuendum necessariæ: quare, & in statu naturæ integræ fuerunt in Adam, & multò excellentiùs in Christo. Pœnitentia verò, nisi homo peccasset, non fuisset necessaria. Quare non nisi occasione de hominis peccato sumpta Nota. Deus & natura fecerunt illam virtutem. Vbi homines attento animo adnotare deberemus, Deum nos neutiquam eo fine creasse vt pœniteremus, sed vt ea synceritate illi iugiter seruiremus, vt nulla egeremus pœnitentia. Nostra autem peruersitas est, in Dei cultura, & seruitio negligentissimos esse, sed satis nobis consultum putamus, si per pœnitentiam misericordiã Dei imploremus. Quod re vera indiciũ est, non tam esse legitimos Dei amatores, quàm nostri: quia non tam suam voluntatem, & gloriam expellere curamus, quàm nostrum assequi commodum.

¶Sed quò ad rem scolasticam redeamus, quidam, vt præsenti distinctione quæstio. 1. refert Bonauentura, videntes rationem pœnitentiæ esse conuersionem in Deum, quæ fit per gratiam, commenti sunt, gratiam, esse habitum virtutis pœnitentiæ, vt sicut baptismus est gratia innocentiæ: ita pœnitentia sit gratia reconciliationis post lapsum. Sed hæc opinio longè abest à veritate: nam gratia nõ est propriè virtus, quæ sit in potentia ad operandum, sed id quo denominamur chari gratique Deo. Quare sicut anima operatur per potentias, sic gratia, quæ est in essentia animæ, non per se, sed per virtutes operatur, quæ sunt in potentijs. Alij autem, vt Alex. 4. par. q. 54. &. S. Tho. præsenti distinctione quęst. 1. referunt, dixerunt, pœnitentiam nõ esse specialem virtutẽ, sed generalẽ vniuscuiusq; cõditionem. Etenim quia, vt proximè dicebamus, eadẽ est virtutis ratio in prosequendo bonum, & fugiẽdo malum, ad vnanquanque virtutem attinet, vt suum proprium bonum & prosequi, sic & contrarium detestari malum. Vt ad iustitiam pœnitere de commissa iniustitia, & ad temperantiam de cõtraria intemperantia. Et sic de singulis. *Quorundã error.*

¶Neque verò Scotus præsenti distinctione quæst. 2. ab hac opinione longo interuallo distat. Cõminiscitur nanque in pœnitentia quatuor actus: scilicet, velle punire peccatum, & nolle peccasse, quæ est proxima causa punitionis, & velle acceptare punitionem, ac demum illã patienter ferre. Et primus, inquit, actus: scilicet, velle punire, est imperatorius subsequentium, qui quidem est, inquit, specialis virtutis, non quidem â reliquis distinctæ, sed iustitiæ vindicatiuæ: est enim actus, quo homo tanquam Dei minister, vindicare se satagit, iuxta illud. 1. Corinth. 11. Si nos metipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. Secundus verò actus putà nolle peccasse, non est specialis virtutis, sed vnius cuiuslibet in propria materia, vt temperantiæ nolle fornicatum fuisse. Et sic de singulis. Atq; idem, ait, de tertio, scilicet, acceptare pœnam gratanter: nam si id fiat proposito reconciliandi Deum, pertinet ad charitatem, si verò spe assequendæ vitæ æternæ, pertinet ad spem: si verò metu inferni, attinet ad timorem seruilem. Patienter autem ferre pœnam est specialis virtutis patientiæ. *Scot.*

Durandus. ¶Durandus verò præſenti diſtinctione, quæſt. 2. ait pœnitentiam eſſe ſpecialem virtutem, nempe, iuſtitiam. De qua opinione artic. proximo dicemus. At verò Alexand. 4. par. quæſtio. 54. membro. 1. artic. 2. & Bonauentura, & Ricardus præſenti diſtinctione, articu. 1. quæſt. 2. & Marſilius in. 4. quæſt. 10. & omnes antiqui tenent cum Sancto Thoma, eſſe ſpecialem virtutem. Et in primis tot multiplicare actus in pœnitentia adeò non eſt neceſſarium, vt confuſionem pariat. Neque verò arbitror Scotum intellexiſſe in propria forma eſſe requiſitos. Plebs etenim, quin verò viri docti, dũ ad mentem redeunt, eiuſmodi numeri, aut ordinis actuum neutiquàm recordantur. Imò, neq; primus eſt velle punire, ſed certè deteſtatio illa, quæ eſt, Nollem peccaſſe, hæc enim eſt ſubſtãtia pœnitentiæ. Vnde naturaliter ſubſequitur dolor, & propoſitum emendandi vitam, & ſatisfaciendi, per quam vtique ſatisfactionẽ vindictam, & ſupplicium ſumunt de peccatis. Quin verò vnicus poteſt eſſe actus, eiuſmodi intentiones includens. Quis enim dixerit hominem priùs velle punire peccatum, quàm ei diſplicuerit? Ad hæc art. 3. monſtrabimus velle punire non ſatis exprimere rationem pœnitentiæ, nam punire ſolùm dicit exactionem pœnæ pro culpa: pœnitentia verò dicit auferre culpam.

¶Igitur, vt veritatis confirmatio ſit aliarũ opinionum reprobatio, hoc modo rei veritas comprobatur. Primum enim ſupponendum nomine pœnitẽtiæ intelligi virtutem illam, per quã fit conuerſio in Deum, qui nobis recõciliatur. Vbicunque enim in ſacra ſcriptura fit de pœnitentia mentio, attribuitur ei conuerſio, vt. 2. Paralipomenon. 30. Pius, & clemens eſt Deus veſter, & non auertet faciem ſuam à vobis, ſi reuerſi fueritis ad eum. Et eccleſiaſtici. 5. Ne tardes reuerti ad Dominum. Et Ioelis. 2. Cõuertimini ad me in toto corde veſtro. Nam etſi ad conuerſionem, vt Diuus Tho. 1. 2. quæſt. 113. ar. 4. docet requiratur motus in Deũ per fidem atque adeò per ſpem: tamen ſtatim art. 5. declarat motum illum deteſtationis peccati, quo ab illo recedimus, eſſe formalem in Deum conuerſionem dũ per peccatum á Deo recedimus conuertentes nos ad creaturas. Hinc fit, actum pœnitentiæ habere pro obiecto, non hãc, aut illam rationem peccati, in materia temperantiæ, aut iniuſtitiæ &c. ſed in communi. Neque verò ſolùm quatenus eſt contra rationem, ſed qua ratione eſt offenſa Dei. Neque habet quẽlibet finem, ſed deteſtari peccatum ad eum tollendum, vitamq; emendandã ad reficiendam Dei amicitiam, & vt homo fiat illi gratus acceptuſque ad vitam æternam. Tametſi, vt nuperrimè dicebã, vnicus eſſe actus poteſt deteſtandi peccatũ propter Deũ, ſicut aſſenſus eſt concluſionis propter præmiſſam, & electio medij propter finem.

¶Hinc ergo colligitur eſſe ſpecialẽ virtutẽ: nã cùm actus per obiecta diſtinguantur, vbicunque eſt vna ratio formalis obiecti, quæ nulli alij virtuti conuenit, requiritur ſpecialis virtus hæc autem formalis obiecti ratio nulli alij virtuti reſpondet quàm pœnitentię: ergo eſt ſpecialis virtus. Declaratur minor. Ad pœnitendum de peccato quatenus eſt contra rationem in aliqua ſingulari materia ſufficerent virtutes ſingulæ particulares, vt expoſitũ eſt. Sed quia pœnitentia reſpicit generalem rationẽ peccati quatenus Dei offenſa, & ſub ratione emendabilis propter Dei amicitiã, ad hoc non ſufficiunt reliquæ morales virtutes, tum quòd illæ non attingunt Deum pro immediato fine, tũ etiam quòd alijs virtutibus licèt competat, habeant relinquere aliquod particulare malum, vt faciant aliquod particulare bonum ſui obiecti, non tamẽ caſtigare malum vniuerſum emẽdando vitam in omni genere virtutũ, quod eſt proprium pœnitere nõ ſolùm temperatè, fortiter & iuſtè agere, ſed ſimpliciter bene viuere. Et hoc eſt punctum iudicio meo maximè notandum, in quo ratio conſiſtit, vt pœnitentia ſit ſpecialis virtus. Cui accedit & alia non infima ratio, q̃ nolle pœnitere eſt ſingulare peccatum, quod non apparet cuinam virtuti ſit cõtrarium, niſi ſpeciali virtuti pœnitentiæ. Punctũ notandum.

¶Et ſic eſt intelligenda ſolutio ſecundi argumenti. S. Thomæ. Arguit enim. Quælibet virtus ſpecialis habet ſpecialẽ materiam, eò quòd habitus per actus, & actus per obiecta diſtinguuntur: ſed pœnitentia non habet materiam ſpecialem: ſunt enim eius materia quæcunque peccata præterita in quacunque materia aliarum virtutum: ergo nõ eſt ſpecialis virtus. Reſpondetur, quòd licèt obiectum materiale pœnitentiæ ſit omne peccatum, habet tamen ſpecialem rationem obiecti in quantum, ſcilicet, peccata ſunt emendabilia per actum hominis cooperante Deo ad iuſtificationem. Et diuerſæ rationes formales eiuſdem obiecti ſufficiũt ad diſtinguendas virtutes. Dare enim, procedere poteſt, & à iuſtitia ſub ratione debiti, & à liberalitate ſub ratione donationis, & à miſericordia ad leuandam miſeriam. 2. Argum.

¶Et per hoc redarguuntur Scotus & alij tenentes, quòd deteſtari peccata non ſit actus vnius virtutis, ſed generalis conditio omnium. Contra Scotũ & alios.

Haud

Haud enim perspexerũt quemadmodum nulla aliarum virtutum per se habeat emendare totam vitam, operarique diuina ope ad iustificationem. Et hoc fortasse Christus Dominus Matth. 11. significauit dicens. A tempore Ioãnis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur: id enim propter pœnitentiam dixit, quam Ioannes cœpit prædicare: nam reliquæ virtutes via regia cum auxilio Dei per adimpletionem mãdatorũ regnum aperiunt. Sed pœnitentia quasi vi quadam: quia repentè facit ex hoste filiũ & hæredem.

Regnũ cœlorum vim pati.

Argum. aliud. ¶Et per hoc pariter ad aliud argumentum respondetur, quo solet argui. Philosophi cognouerunt omnes virtutes, saltem quæ de iure naturæ proinanant, iuxta verbum Pauli ad Roma. Qui cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: & tamen nullam de pœnitentia mentionem fecerũt tanquam speciali virtute, vt est videre apud Ciceronem in officijs, & ad Herennium, & apud Senecam & Aristotelem. Respodetur, inquam, quòd quia non agnouerunt in pœnitentia gradũ alium, quàm detestari malum, quod est contra rationem, ad quod sufficit quæcũque virtus in sua propria materia, pœnitentiã legitimam ignorarunt, quæ est facere Dei amicos. Quod si Ouidium obieceris in lib. 1. de Ponto elegia. 1. vbi de Dijs, ait, Sæpe leuant pœnas ereptaque numina reddunt, cũ bene peccati pœnituisse vident. Quibus verbis insinuat Deum per pœnitentiam placari. Quam ob rem Romani atque alij ethnici pestibus, & bellis, alijsque calamitatibus ingruentibus intelligentes ob sua delicta à Dijs affligi, procurabant, per sacrificia eos placare. Respondetur, quòd licèt cognouissent Deorum iram per pœnitentiam sedari, ignorabant tamen veram rationem iustificationis, quæ est in pœnitentia: nempe per eam homines fieri Dei filios, atque adeò iustos & Dei gratos. Vnde Lactantius loco suprà citato lib. 6. capit. 24. dum, ait, per pœnitentiam hominem à peccato liberari, & in Deum reduci, ait, quòd Cicero hoc fieri posse non putauit, cuius verba, in libro. 3. Academicarum Quæstionum sunt. Quòd si liceret ijs, qui in itinere errassent, sic viam deuiam secutos errorem corrigere in pœnitendo, facilior esse emendatio temeritatis. Censebant ergo illi philosophi pœnitentiam initium esse emendandæ vitæ, non tamen omnino esse iustificatricem apud Deum: quia vniuersalem iustitiam, non nisi in moralibus virtutibus, quæ à natura proficiscuntur, constituebant.

Ouidius in lib. Põto.

Lactantius

¶Contra hanc autem constitutam veritatem est argumentum, quod nonnulli validissimum putant, & est primum Sancti Thomæ: nempe, quòd licèt pœnitentia sit specialis virtus, non tamẽ sit alia quàm charitas: eiusdem enim rationis est gaudere de bonis prius actis, & dolere de perpetratis malis: charitas autem, qua Deum propter seipsum diligimus, est sufficiẽs causa gaudij, quod de officijs virtutum habemus, vt patet per Augustinum. 14. de Ciuitate Dei. Vnde &. 1. Corinth. 13. Paul. Charitas, inquit, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: ergo pari ratione ad dolendum de peccatis præteritis, non requiritur alia specialis virtus quàm charitas. Ad respondendum huic argumento notandum est, actũ quempiam à virtute bifariam posse deriuari. Vno modo elicitiuè, atque altero imperatiuè. Exempli gratia. Dum quis fornicatur, vt bonã mulieris deprædetur, actus elicitur ab intemperantia, & imperatur à vitio furandi. Pariter cùm quis ieiunat propter Deum, actus elicitur à temperantia, & imperatur à charitate: charitas enim est, quæ omnes virtutes refert in Deũ, atque adeò omnibus imperat & vtitur ad Dei amorem. Si ergo in actu pœnitentis sola displicentia peccati præteriti simpliciter considereturnulla speciali opus esset virtute pœnitentiæ nam odium offensæ Dei actus est elicitus charitatis sicut eius amor, atque adeò simplex ille dolor proprius eius est actus, sicut gaudium de bono virtutis. Sed tamen actus pœnitentiæ non solum dicit dolorem quemlibet, sed peculiarem ad delendum peccatum, & totam emendandam vitam, quod non est proprium officium charitatis: & ideò ad eliciendum illum actum requiritur specialis virtus pœnitentiæ. Nihilominus charitas omnium virtutum imperatrix, imperat pœnitentiæ ad eundem actum eliciendum. Quinuero & fides, & spes, & timor, & humilitas, & patientia, & multæ aliæ virtutes, eidem imperant pœnitentiæ, vt timor seruilis, qui, vt artic. 5. videbimus, virtutem pœnitentiæ excitat. Sicut vice versa ipsa virtus pœnitentiæ imperat alijs, quę sibi sunt adminiculo ad illum constandum dolorem, veluti humilitati, verecundiæ, & patientiæ. Vt enim citharœdus consonantibus fidibus lyræ ad eandem musicam vtitur: sic pœnitens virtutum choro ad pœnitentiam perficiẽdam.

1. Argum.

¶Tertiò, vt eius literam expediamus, arguit Sanctus Thom. Nihil expellitur, nisi à suo contrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata, atque adeò omnibus cõtraria est: ergo non

3. Argum.

eſt ſpecialis virtus. Et eſt valde notãda ſolutio. Reſpondetur enim quòd aliquid expelli ab alio ſtat dupliciter. Vno modo formaliter, & alio modo effectiuè: formaliter nanque aliud expellere, nihil aliud eſt quàm illud ſecum nõ compati. Albedo enim dicitur expellere nigredinem, non quòd color ipſe ſit actiuus, ſed quia non ſtant ſimul in eodem ſubiecto. Calor autẽ expellit frigus non ſolùm formaliter, ſed etiã actiuè efficiendo in ipſum. Quare dum calidus carbo expellit albedinem niuis, non hoc facit per nigredinem, ſed per calorem, corrumpendo frigiditatem niuis. Pœnitentia autem non ſolùm formaliter expellit peccatum, quia ſe non cõpatiuntur, ſed actiuè expellendo ipſum per auxilium Dei, quemadmodũ calor expellit frigus. Ob idque pœnitentia non eſt generalis virtus, formaliter contraria cuicunq; peccato, vt temperantia intemperantię, ſed ſpecialis omnium expultrix actiuè.

¶ In contrarium autem poteſt adduci argumentum ad hominẽ. Diuus Thom. 1. 2. & 2. 2. longam protraxit diſputationem de omni virtute: & tamen non meminit de pœnitentia: ergo non eſt ſpecialis virtus. Reſpondetur illic non inſtituiſſe tractare, niſi de virtutibus theologicis & moralibus, quæ per ſe ſunt virtutes ordinatæ ad operandum bonum. Pœnitentia verò, quia non eſt virtus, niſi ad expellendum peccatum, meritò vſque ad materiam ſacramentorum tractandam reposuit.

¶ Hanc nihilominus veritatem Caietanus in præſentiarum non approbat. Cõcedit nanque pœnitentiam eſſe vnam virtutem, non tamen ab omnibus alijs diſtinctam, ſed eſſe virtutem religionis. Et argumentum, quo, ait, ſuum intellectum conuinci, eſt hoc. Si daretur vna ſpecialis virtus in hoc ſenſu, quod nullum haberet actum ſingularem circa bonum, ſed tantùm circa peccatum, ſequeretur quòd illa virtus neceſſariò exigeret in habẽte illam cõtrarium actum vitioſum, vt poſſet in actum exire. Hoc autem adeò Caietanus reputat abſurdum, vt argumento ſuccumbat. Eodem argumento Durandus compulſus eſt dicere quòd pœnitere non poteſt eſſe primus, & principalis actus alicuius virtutis. Et ideò, ait, q̃ pœnitentia non ſit, niſi virtus iuſtitiæ: cuius præcipuus actus eſt ad bonum, ſecundarius verò ad expellendum malum. At quia inter nos & Deum, vt inquit, Ariſtoteles, non eſt æqualitas iuſtitiæ, minus inconueniẽs eſt dicere, quòd eſſet religio. Et enim vt religionis actus eſt, vt ſe homo Deo ſubijciat debitum illi honorem reddendo, tanquam rerum parenti, & ſummo noſtro benefactori: ita per eandem virtutem poſſumus ei, dum à nobis offenſus eſt, honorẽ deferre pœnitendo, & vindicando offenſam in eum commiſſam.

Caietanus.

Sententia authoris.

¶ Et re vera opinio hæc, quanuis noua, nõ omnibus diſplicet, neque eſt cur diſpliceat. Attamen in primis licèt Caietanus ſe cenſeat non eſſe contrarium Sanct. Thomæ, manifeſtum eſt pugnare cum eius dictis. Nam vbicunque Sanct. Thom. definit aliquam eſſe ſpecialem virtutem, intelligit diſtinctam ab omnibus alijs: cùm ergo hic dicat pœnitentiam eſſe ſpecialem virtutem, cui attribuit ſpecialem actum deſtruendi peccatum præteritum, manifeſtè intelligit ita eſſe ſpecialem, vt in nullam aliam incidat. Si enim eſſet religio, id ipſe explicuiſſet, vel in concluſione, vel in reſponſionibus argumentorum, quæ hoc exigebant, vel in tertio, vel in articulo ſubſequenti, vbi tamen non ait, niſi quòd eſt ſpecies iuſtitiæ. Quinuerò in. 4. diſtinctione. 14. quæſtione. 1. articu. 1. quæſtiuncula. 4. & diſtinctione. 15. quæſt. 4. artic. 7. ad. 2. expreſsè, ait, pœnitentiam diſtingui à latria, qui eſt actus religionis. Enimuerò religio, vt, ait, idem Sanctus Doctor. 2. 2. quæſtione. 81. articu. 3. eſt virtus qua propriè exhibemus reuerentiam Deo inquãtum eſt primum creationis, & gubernationis rerum principiũ. Pœnitentia verò non habet hoc proprium, q̃ eſt exhibere reuerentiam, ſed Deum offenſum placare, eiuſque caſtigare offenſam emendando vitam, quod à ratione religionis nõ nihil differt. Quanquam, & hoc ſit debitum honorem Deo deferre, quod per vſum cuiuſcunque virtutis etiam ſit.

Ad argum. Caietani.

¶ Vnde ad argumentum Caietani reſpondetur mirandum eſſe illo argumento ſic conuinci. Nihil enim miraculi eſt, ſi detur aliqua virtus, cuius totum negotiũ ſit morbos animæ depellere, quæ ideò vſum habere non poteſt, niſi ſuppoſito morbo: neque ideò à perfecta virtutis ratione deficiet. Herba enim, & medicamen licèt non habeant virtutem, niſi pellendi morbos præſentes, nihilominus tam propriè ſunt virtuoſa, quàm quæ bonam valetudinem conſeruant, ſicuti & ars medica, quæ ſolam haberet vim contra præſentes morbos, optima eſſet. Adde quòd verecundia virtus eſt, aut ſaltem laudabilis paſsio, & tamen non eſt niſi de turpi facto. Et vindicatiua iuſtitia locum non habet, niſi in ſceleribus corrigendis, & vlciſcendis: quare in ſtatu naturæ integræ nullus ei pateret locus. Ob id enim diximus, pœnitẽtiam non connumerari virtutibus, niſi ex tranſuerſo

so,suppoſita,ſ.culpa. Tametſi culpam tollere, ratio optima obiecti: præſertim cum annexũ habeat propoſitum emendandi vitam, qui eſt actus directè intentus in bonum.

¶ Atque eodem modo reſpondetur ad aliud argumentum,quod eſt. Semina virtutum ita nobis eſſe inſita,vt poſint à nobis acquiri cum auxilio diuino,ita vt nullum ſit neceſſariũ peccatum ad illas acquirendas. Id enim de illis virtutibus intelligitur,quæ per ſe habent negotiari circa bonum,vt temperantia & reliquæ. Pœnitentia verò non eſt niſi ad tollendum malũ.

¶ Quare illa nõ fuit in Chriſto, neque ideò minus fuit virtutibus exornatus quàm Petrus, qui pœnitentiam habuit:imò plus,eò quòd in nocẽtia præſtantior res eſt quàm pœnitẽtia: ſicut neque habuit fidẽ,quæ obſcurã dicit viſionem,ſed euidentem eorum notitiam,quorum nos habemus fidem. Quocirca nõ ſequitur, vt Durandus ſibi videtur cõcludere, quòd quanto quis pluries pœniteret,ſtudioſior eſſet:tum quia habitus pœnitentiæ non facit per ſe magis ſtudioſum,quàm illo carere ſi quis eſſet innocens:tum quia habitus pœnitentiæ non intenditur per frequentationem actuum,quãdo per frequentia peccata mortalia interrumpuntur,ſed quando pœnitens perſeuerat, & non recidit,vt Magdalena, quæ intenſiſsimum habuit pœnitentiæ habitum,& ideo multis innocentibus,qui nũquam mortaliter deliquerint, ſanctior fuit.

Auguſt. ¶ Aliud autem poteſt argumentum duci in fauorem Caietani ex Auguſtino. 10.de ciuitate. Dei,quem Diuus Tho.loco citato. 2.2.quæſt. 81.ar. 1.citat dicentem,quòd religio à reeligendo dicta eſt,quẽ negligentes amiſeramus:amittimus eum autem per peccatum: ergo reeligimus per pœnitentiam. Accedit, quod ſacramẽtorũ vſus,quibus iuſtificamur, atque adeò pœnitentiæ ſacramentũ ad cultum religionis attinet,vt diſt. 1.dictũ eſt: ſubijcere ergo nos clauibus eccleſiæ,religio eſt. Reſpõdetur,q̃ ſunt nõ nullæ virtutes adeò ſimiles, vt ſæpe vnius nomen transferatur ad aliam:vt miſericordia,per quã maximè charitas lucet, ſepe ſolet charitas appellari. Et ideò licèt per quancunque virtutem Deũ colamus:tamen quia pœnitẽtia ſimillima eſt religioni,vt per quã honorem exhibemus Deo,& nos ipſos macerãtes ſacrificamus, pœnitentia dicitur quandoque religio & ſacrificium, iuxta illud Pſalmi. 50. Sacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus,præſertim dũ pœnitentiæ virtuti addimus ſacramentum ſubijciendo nos clauibus,tunc enim pœnitẽtia imperat virtuti religionis, eamq̃ ad ſuum opus mouet, vt,ait,Diuus Thom.in.4.loco citato. q. 15.ar. 7. Nam pariter imperat latriæ adorãdum, quæ eſt vna pars ſatisfactionis. Aliud argumentum facit Caietanus. Quia inter homines nõ requiritur ſpecialis virtus ad reconciliandam amicitiam:ergo neque inter nos & Deum. Illud autem art.proximo examinabitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm virtus pœnitentiæ ſit pars iuſtitiæ.

SI pœnitentia eſt ſpecialis virtus, meritò quæritur ſub quo ſit genere, vtrũ ſit ſpecies iuſtitiæ. Et reſpondet duabus concluſionibus. Prima. Pœnitentia ſecundùm quòd eſt virtus,eſt pars iuſtitiæ. 1.Conclu.
Probatur,quoniam pœnitentia quatenus ſpecialis virtus eſt,vt ſuprà diximus,nõ habet tantùm dolere de malo perpetrato, ad hoc enim ſufficeret charitas,ſed habet inſuper,vt doleat de illo quatenus offenſa Dei cum emendationis propoſito:emendatio autem offenſæ contra aliquem commiſſæ,non fit per ſolam ceſſationem offenſionis,ſed exigitur vlteriùs quædam recompenſatio, quæ locum habet in offenſis in alterum commiſsis: quemadmodum retributio: niſi quòd recompenſatio tenet ſe ex parte eius,qui offendit, qui quidem ſatisfacere ei debet,qui iniuriam paſſus eſt: retributio autem tenet ſe ex parte eius,in quem eſt offenſa commiſſa,qui quidem vindicat ſe de illo qui iniuriam intulit: ſicuti qui obſequium ſuſcepit,retribuit præmium. Vtrunque autem: ſcilicet,& ſatisfacere, & retribuere pertinet ad virtutem iuſtitiæ: quia vtrunque eſt commutatio quædam,atque adeò pœnitentia eſt pars quædam iuſtitiæ. Et confirmatur authoritate Auguſtini ſuperiùs allegata. Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta ſemper puniens in ſe,quod dolet commiſiſſe: vindicta enim,vt in ſua rethorica author eſt Cicero, ſpecies eſt iuſtitiæ.

¶ Secunda concluſio. In pœnitentia non conſideratur iuſtum ſimpliciter ſeu politicũ,ſed ſecundũ quid,vt filij ad patrẽ,& ſerui ad dñm,& vxoris ad virũ. Enimuerò,vt.5.Ethi.author eſt philoſophus,bifariã dicitur iuſtũ,ſcilicet, ſimpliciter,quale eſt inter æquales, eò q̃ iuſtitia eſt æqualitas quædã. Quod quidẽ iuſtũ ob id vocatur politicũ,& ciuile, quod omnes ciues 2.Cõcluſio

quatenus liberi ſunt, & ſui iuris, ſub eodē principe immediatè gubernantur. Sed aliud eſt iuſtum ſecundùm quid inter eos, qui non ſunt ſimpliciter æquales, ſed vnus eſt ſub poteſtate alterius: & tale eſt iuſtum inter nos & Deū: non ergo pœnitens æquale ſimpliciter recompenſat Deo pro offenſa, ſed ſupplex reuertitur ad ipſum tanquam ſeruus ad Dominum, iuxta illud Pſalm. Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum: ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri: & ſicut filius ad patrem ſecundùm illud de filio prodigo Lucæ. 15. Pater peccaui in cœlum & coram te: & ſicut vxor ad virum ſecundùm illud Hiere. 3. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus.

Expoſitio articuli. ¶Qui virtutum ordinem & chorum ignorat, nihil mirum ſi ambigat quomodo pœnitentia ſit ſpecialis virtus á cæteris omnibus diſtincta, & tamen ſit pars iuſtitiæ: nam ſi eſt eius ſpecies, verè erit iuſtitia. At verò nulla eſt repugnantia: quoniam ingenium fuit Ariſtotelis omniumque philoſophorum omnes virtutes morales ad quatuor capita reducere, quæ ſunt quatuor virtutes cardinales. Militant autem omnes ſub iſtis, aut tanquam ſpecies ſub genere, vt ſub genere iuſtitiæ diſtinguuntur diſtributiua & commutatiua, ſicut homo, & equus ſub animali: aut tanquam partes potentiales eius. Dicitur enim pars potentialis virtus quæ non habet totam quidditatem alterius, ſed partem. Vt partes potentiales iuſtitiæ ſunt religio & liberalitas, vt docet Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 80. quia vtraque eſt ad alterum ſicut iuſtitia, ſed religio non dicit æqualitatem, quæ eſſe non poteſt inter nos & Deum: neque verò liberalitas dicit rationem debiti, cùm vtraque harum conditionum ſit de quidditate iuſtitiæ. Cùm ergo, ait, Sanctus Thom. in priori concluſione, quòd pœnitentia eſt pars iuſtitiæ, dubium facit, vtrùm ſit pars ſubiectiua, hoc eſt, directa eius ſpecies, an verò potentialis ab integra eius quidditate deficiens.

1. *Argum.* ¶Sed primū omniū argumentatur, quòd neutro modo ſit pars iuſtitiæ. Virtus enim theologica & moralis ex æquo diſtinguūtur, vt neutra ſit ſpecies, aut pars alterius, iuſtitia autē eſt virtus moralis. Quòd autem pœnitentia ſit theologica, probatur: quia cū ſatisfaciat Deo, cui peccatorem reconciliat, videtur Deum habere pro obiecto, in quo ratio virtutis theologicæ conſiſtit. Reſpondet negando, pœnitentiam habere Deum pro obiecto, obiectū enim eſt materia virtutis: at materia iuſtitiæ, vt. 5. Ethic. autor eſt philoſophus, non eſt illa perſona, ad quam eſt iuſtitia, ſed magis res ipſæ quę diſtribuuntur, aut commutantur. Vt materia iuſtitiæ emptoris non eſt venditor, ſed nummi, quos ſoluit in pretium rei emptæ, quæ fuit materia iuſtitiæ venditoris. Et eadem ratione cùm pœnitens ſatisfacit Deo, Deus nō eſt materia pœnitentis ſicut nec fuit materia peccantis: ſed actus humani, quibus Deus offenditur, ſunt materia peccātis, & quibus placatur ſunt materia pœnitentis: quare non eſt theologica, ſed moralis.

¶Vnde vt ſanctus Thom. in. 4. diſtinct. præſenti quæſt. 1. art. 1. docet, virtutes ſunt in triplici differentia: quædam enim habent Deum pro obiecto & fine, & iſtæ ſunt theologicæ: obiectum enim diſtinguitur per caſum accuſatiuum, in quem fertur actio: Credo enim, ſpero & amo Deum, & credo, & ſpero in Deum propter ipſum. Aliæ verò ſunt quæ nec habēt Deum pro obiecto, nec pro fine intrinſeco ipſius virtutis, vt virtutes purè morales. Obiectum enim fortitudinis ſunt pericula belli, & temperantiæ delectabilia tactus: Finis autem omnium eſt moderatio & quies animi. Quando verò earum officia referuntur in Deum, id fit per extrinſecam virtutem: nempe, per charitatem. Cùm enim quis rempublicam defendit, aut ieiunat propter Deum, actus eliciuntur à fortitudine & temperantia, ſed relatio in Deum fit per charitatem. Sunt autem aliæ mediæ virtutes, quæ licèt non habeant Deum pro obiecto, habent tamen ipſum pro fine proximo intrinſeco ipſius virtutis, vt religio, qua debitos honores deferimus Deo, vbi honores ſunt materia, & Deus finis proximus, quem religio ipſa attingit, atque in hoc ordine conſtituitur pœnitentia: quippe qua peccata execramur propter Deum. Itaq; licèt materia eius ſint peccata, tamen finis intrinſecus eſt amicitiam reficere inter Deum & homines. Atque hoc eſt, quod Scotus, Durandus, & Marſilius, quæſt. 10. & multi alij non ſatis pro dignitate ſpeculati ſunt. Opinantur enim actum pœnitentiæ ſolùm eſſe dolere de peccatis, & vindictam de illis ſumere, quod pertinet ad iuſtitiam, ſed tamen id facere propter Deum, eſſe relationem charitatis: & ideò ſuperfluum exiſtimant ſingularem ſpeciem virtutis adhibere: Cùm tamē veritas ſit, quòd pœnitentia ea ratione, qua eſt conuerſio in Deum, intrinſecè habeat dolere propter ipſum. Imò verò quoddammodo Deus eſt obiectum eius in obliquo: eſt enim actus pœnitē-

Triplex virtus.

Pœnitētia

tiæ

tiæ dolere de offensa Dei, ea ratione qua est Dei. Quapropter licèt pœnitētia qua ratione est vindicta, sit pars iustitiæ, tamen qua ratione est dolor offensæ, est quædam species charitatis, vt præcedenti arti. dictum est, ac perinde genere suo est virtus infusa, vt articul. 5. monstrabitur. Atque hoc est quàm maximè adnotandum pro materia contritionis, vt disputabimus dist. 17. Hoc enim differt contritio ab attritione, quæ est propter pœnas inferni: hic enim actus nō elicitur à pœnitētia virtute, sed ab alia purè morali, vt à timore seruili.

Contritio.

¶Sed esto sit virtus moralis, videtur quòd non sit species iustitiæ: ratio enim iustitiæ consistit in medio sicut reliquæ omnes virtutes, sed pœnitentia non consistit in medio, sed in quodā excessu, secundum illud Hiere. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum: ergo nō est species iustitiæ. Respondetur, quod medium iustitiæ non accipitur, sicut in reliquis virtutibus in ordine ad duo extrema, vt temperantia est comedere nec multum nec parum, sed per æqualitatem ad aliud, vt tantum reddas, quantum accepisti, vt. 5. Ethico. Aristote. edisserit. Attamen inter nos & Deum vt inter filios & patrem, non potest esse perfecta æqualitas, vt habetur. 8. Ethicor. propter excellentiam Dei. Quare ratio iustitiæ inter istos consistit, vt persona deficiens faciat quantum potest. Et hoc in pœnitentia solet vocari excessus, non quidem quòd excedat rationis normam, aliàs esset vitium, vt si quis tantum se ploratu aut inedia maceraret, vt se occideret, sed quod cùm non possit facere æquale, facit rationabiliter quantum potest. Quod quidem nunquam erit per se sufficiens, sed secundùm acceptationem Dei.

2. Argum.

¶Hinc colligitur falsitas opinionis Durandi distinct. 2. præsenti quæst. tenentis pœnitentiam non esse specialem virtutem, sed ipsissimā virtutem iustitiæ. Cuius argumenta ar. præcedente diluimus. Enimuero cùm iustitia dicat æqualitatem, & inter Deum, & nos non sit æqualitas, pœnitentia non habet totam quidditatem iustitiæ.

Durandus.

¶Adde secundam rationem: quòd iustitia nō habet nisi reddere æquale non autē emendare vitam, aut reconciliare amicū. Qui enim iniuria quempiā affecerit, solū per virtutē iustitiæ tenetur repensare quod abstulit vel in bonis, vel in honore, siue amicitia resarciatur, siue secus. Et quādo iudex reorum peccata vindicat, non emendā hominis, quem suspēdio enecat, intendit, sed supplicium sumere, vindicta vero pœnitentię procedit ex amore filiali ad emēdandam vitam. Quare non est omnino iusta. sed quædam egregia eius pars charitati admixta.

Ratio pœnitentiæ.

¶Sed tunc arguitur argumento præcedēti vt arguebat Caietanus. Ad resarciendam amicitiam inter homines non requiritur specialis virtus, sed sufficit iustitia, quæ reddat æquale, & charitas, quæ faciat amicitiam. Respōdetur primò, quòd forsan requiritur virtus specialis similis pœnitētiæ: nam charitas solùm facit pœnitere de offensa amici: sed tamen tollere peccatum commissum in amicum dicit nouam rationem. Secundò respondetur, q̄ quicquid sit inter homines, negatur consequētia inter nos & Deum: quia pœnitētia dicit singularem modum placandi Deum concurrendo simul cum ipsius speciali auxilio ad abolendum peccatū, & emendandum totam vitam.

¶Arguit tamen ex dictis Sanct. Thom. contra ipsum. Sequeretur quòd pœnitentia non esset species iustitiæ: nam species directè colloca tur sub genere participando totam eius quidditatem, vt homo participat rationem animalis. Et sic malè concludit in argumento: sed contrà, & concedit in solutione quarti, quòd pœnitentia sit directè species iustitiæ. Respondetur, quòd Sanct. Thom. non intendit esse speciem propriè iustitiæ, sed partem eius, vt in priori conclusione asseruit. Sed tamen quia hìc non exactè tractatur differentia inter speciem & aliàs partes potentiales, non timet vocare eam speciem, etiam directè, vt in solutione quarti explicatur. Est ergo secūdum ipsum pœnitentia pars potentialis iustitiæ, sicut de religione cōstitutum est. 2. 2. quæst. 80. artic. 1.

Argumen.

¶Tertiò arguitur. Duæ sunt species iustitiæ, vt. 5. Ethic. autor est Philosophus: scilicet, distributiua, & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri: ergo non est species iustitiæ. Respondetur ad minorem, quòd continetur sub commutatiua, cuius species est iustitia vindicatiua, qua qui alterum lęsit punitur. Sicuti & retributiua.

3. Argum.

¶Sed forsan quis arguat, vindicatiuam & retributiuam potius pertinere ad iustitiam distributiuam. Iustitia enim distributiua est, quæ proportionem geometricam seruat inter præmia & merita, vt qualis proportio est inter duorum merita, talis sit inter honores, qui authoritate publica ciuibus distribuuntur, cō mutatiua verò consistit in æqualitate: vt quantum accepisti, tantū reddas: iustitia ergo retributiua siue in bonis siue in malis videtur esse distributiua, vt qua proportione quis est me-

lior, plus habeat in honoribus, & qua peior, plus in ſupplicijs. Reſpondetur, aliter rem habere: nam diſtributiua non habet rationem alicuius ſuſcepti beneficij, ſed ſolùm ciuium meritorum & dignitatũ, retributio verò habet rationem accepti, vt ſi beneficium ab alio acceperis, gratiam ei reddas æqualem. Et hanc virtutem Cicero lib. 2. de inuentione in iuſtitia cõmutatiua ponit, quam gratiam vocat: quæ in memoria & remuneratione officiorum, & honorum & amicitiarũ obſeruantiam teneat. Pariter ergo iuſtitia vindicatiua eſt commutatio in offenſis, cùm quis propter offenſam in alterum commiſſam, vel inuitus punitur à iudice, vt ſcilicet, quantum offenſæ intulit, tantũ ſupplicij pendat, aut cùm ſua ſe ſponte quis corripit, punit, & hæc eſt pœnitentia. Quare ideò vtraque commutatio quædam eſt. Hæc latiùs Diuus Thom. 2. 2. q. 80. artic. 1. ediſſerit.

Argumẽtũ ¶ Quo autem clarius eluceſcant, arguitur ſic. Cùm quis iniuriam intulit, tres ſunt perſonæ, quæ illam poſſunt recompẽſare, primũ perſona publica iudicis: quæ in peccatores animaduertit, & hæc nõ eſt ſpecialis virtus diſtincta à iuſtitia, ſed iuſtitia ipſa commutatiua legalis: mox perſona ipſa læſa priuatim, & hęc nõ poteſt vindictã facere: nemo enim ſe autoritate priuata poteſt vindicare, iuxta illud Pauli ad Rom. 12. Non vos defendentes, ideſt, vindicantes chariſsimi: ſcriptum eſt enim, Mihi vindictam, & ego (vel per me, vel per meos iudices) retribuam: quare vindicta in priuata perſona non videtur eſſe virtus. Tertiò poteſt ipſa perſona, quæ læſit, iniuriam quam intulit, vlciſci, quod pertinet ad pœnitentiam. Tunc ſic arguitur. Vel hoc facit tanquam perſona publica, & ſic nõ eſt ſpecialis virtus, ſed ipſa iuſtitia legalis: ſi autem tanquam perſona priuata, nõ videtur eſſe virtus. Reſpondetur cum D. Thoma loco citato, conceſſo, quòd vindicta facta per iudicem pertinet ad iuſtitiam legalem cõmutatiuam. Si autem ille, qui iniuriam paſſus eſt, vindicaret ſe, non eſſet virtus: ſed tamẽ poſſet vindictam à perſona publica petere in iudicio, & hæc non eſt omnino obligatio iuſtitiæ ratione debiti: quoniam qui læſus eſt, non tenetur recompenſationem petere, vt ipſe de iuſtitia facere debeat: nam poteſt iniuriam remittere. Et ideo illa eſt ſpecialis virtus vindictæ, quæ reducitur ad iuſtitiam tanquam pars
Cicero. eius potentialis. Vnde ſubdit illic Cicero vindicationem eſſe, per quam vim, aut contumeliam defendendo aut vlciſcendo propulſamus à nobis. Ad propoſitum ergo de pœnitentia reſpondemus, quod neque omnino eſt ſicut iuſtitia legalis, neque ſicut dum perſona læſa vindictam petit.

Diſcrimen inter Scotũ & D. Tho. ¶ Vbi adnotandum eſt diſcrimen inter Scotum & Sanctum Thomam. Scotus enim iam ſuprà citatus conſiderat pœnitentem tãquam perſonã publicam nomine Dei caſtigantẽ ſe ipſum ceu reum. Itaque comparat ipſum ad eundem, & ideo pœnitentiam exiſtimat eſſe iuſtitiam cõmutatiuam, ſicut ſi fieret à iudice. At Sanctus Tho. comparat pœnitentem tanquã perſonã priuatam in ordine ad Deum, cui per pœnitentiam ſatisfacit reddendo ei cius ſuum quantum humana facultas permittit: ſcilicet, deteſtando peccatum, ſubmittendo ſe Deo offenſo. Et eſt maius diſcrimen quàm appareat. Primùm, quia iuſtitia legalis non eſt niſi in perſona publica. Secundò (quod eſt maximè notandum,) quòd cùm in peccato ſint duo: ſcilicet, culpa & pœna, vindicatiua legalis non intẽdit niſi pœnam pro culpa exigere, ſiue offendens reſtituatur in amicitiam offenſi, ſiue ſecùs, quod ſolùm Scotus agnoſcit in pœnitentia. At pœnitentia, vt Sanctus Thom. hic peracutè docet, tẽdit ad delendam culpam recuperandamq́ue amicitiam: obidque, ait, eſſe ſpecialem virtutem, qua pœnitens ſe Deo ſua ſponte ſubijcit, dolorem & ſatisfactionem ei priuata autoritate reddẽdo pro culpa. Et ideo ratione excellentię perſonę Dei non poteſt ei reddere æquale: in quo deficit ab integra quidditate iuſtitiæ: obidque eſt ſpecialis virtus Deum habens pro intrinſeco fine. Et hoc modo intelligendum eſt verbum Pauli, Si nos ipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.

4. Argu. ¶ Quartò deniq́; arguitur. Super illud Lucæ. 6: Beati qui nunc fletis, ait, gloſſa. Ecce prudẽtia, qua oſtenditur q̃ hæc terrena ſint miſera, & quàm beata cœleſtia: flere autem eſt actus pœnitẽtiæ: ergo magis eſt ſpecies prudẽtiæ quàm iuſtitiæ. Eſt peregregia ſolutio: videlicet, quòd quanquam pœnitentia ſit directè ſpecies iuſtitiæ, non quidem ſic directè, vt ſit ſpecies continens totam æqualitatem iuſtitiæ, ſed q̃ per ſe ſpectet ad iuſtitiam: nihilominus quodammodo comprehendit virtutes omnes, quarum comitatu ſtipatur. Nam inquantum eſt iuſtitia quædã hominis ad Deum: oportet quòd participet theologicarum conſortium quæ habẽt Deum pro obiecto. Quocirca primus motus conuertendi ſe in Deum, vt ſuprà diximus, eſt fidei paſsionis Chriſti, per quam iuſtificamur, iuxta illud Paul. ad Roma. 3. Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti. Deinde motus ſpei, iuxta illud eiuſdem Apoſtoli ad Roma. 8. ſpe ſalui

Motus pœnitentiæ.

saluifacti sumus. Tertiò, odium vitiorũ, quod pertinet ad charitatem. Vnde. 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Sed ex ea parte, qua ad iustitiam attinet, non solùm id participat, quod est iustitiæ, verùm & à temperantia, & à fortitudine auxilium & opem mutuatur inquantum ea quæ delectant, aut deterrent in commutationem iustitiæ veniunt. Abijcit enim pœnitens delectabilia, & vincit terribilia, vt puniat in se quod dolet cõmisisse, atque in omnibus per prudentiam modum constituit.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm voluntas sit proprium subiectũ pœnitentiæ.

COllocata pœnitentia in sua specie, q̃ritur de eius subiecto vtrum sit voluntas. Et respondetur duabus conclusionibus. Prima. Si accipiatur pœnitentia pro passione, manifestum est non esse in voluntate, sed in concupiscibili: quia est tristitia. Si verò accipiatur, vt est virtus, tunc adhibetur secunda conclusio, quòd est in voluntate. Iustitia nanque cùm non sit virtus passionum moderatrix, vt temperantia, & fortitudo, sed ad seruandam æqualitatem ad alterum, in quo, exclusis etiam passionibus, est magna difficultas, non est in potentia sensitiua, sed in voluntate, quam inclinat, vt homo posthabito suo commodo ius seruet alienum: cùm ergo pœnitentia, vt dictum est, sit species & pars iustitiæ, fit vt in eadem sit voluntate. Et confirmatur, quia pœnitẽtia est sacrificium quoddam, iuxta illud Psalm. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: offerre autem sacrificiũ est actus voluntatis, iuxta illud Psal. Voluntariè sacrificabo tibi: ergo est in voluntate.

1. Cõclus.

2. Conclu.

Propositio articuli.

¶ Cùm triplex tantum sit subiectum virtutũ, scilicet, intellectus, appetitus sensitiuus, & voluntas, liquidum est nõ esse in intellectu: quia non est habitus cognoscitiuus. Quod autem non sit in appetitu sensitiuo, vel concupiscibili vel irascibili: præterrationem Sanct. Thom. confirmatur, quia pœnitentia est virtus ad alterum: virtus autem appetitus sensitiui non ordinat hominem ad alterum, sed ad se ipsum sedando passiones, rationem conturbantes. Secundò idque maximè confirmatur: quia pœnitentia attingit Deum tanquam intrinsecum finem vt dictum est: appetitus autem sensitiuus, vt qui cognitionem sequitur sensitiuam, neutiquam Deum attingit. Igitur sicut iustitia inter homines est in voluntate, qua homo reddit alteri ius suum: ita & pœnitentia est ibidem: quippe qua reddit Deo ius suum, quantum ei facultas suppetit, vt paulo antea dicebamus. Neque parum refert nosse, pœnitentia in quo sit subiecto: nam si est in appetitu sensitiuo, necessariam haberet annexam passionem, quæ esset de essentia virtutis: secùs verò si sit in voluntate. Ob idque non inutiliter quæritur, vtrùm esto sit in voluntate, aliquam habeat necessariam passionem in sensu. A parte autem affirmatiua extant argumenta, quæ suprà fecimus. Diximus enim esse detestationem peccatorum, quam facit voluntas, vnde exurgit dolor & tristitia. Quare Ambro. August. & alij aiunt, quod pœnitentia est præterita mala flere, tristitia autem, & dolor, est in appetitu concupiscibili, vbi sunt effectus, qui exurgunt circa delectabilia. Respondetur per tres propositiones. Prima. De essentia virtutis pœnitentiæ nulla est sensualis passio vel affectio: quoniam tota essentia virtutis in detestatione mali consummatur. Quòd si arguas pœnitentiam debere esse opus satisfactorium ac perinde pœnale: respondetur eandem ipsam detestationem esse pœnalem, præsertim q̃ pœnitentes virtutibus iam prouecti cùm satisfactionem perfecerint, non tenentur alijs pœnalibus operibus insudare. Secunda propositio. Tristitia & dolor quantum est ex natura rei plurimum pullulat ex detestatione, nihilominus aliunde quandoq; impeditur, vt si homo sit duri sensus, vel per vehemẽtem lætitiam de alia re: & maximè de Dei cõtemplatione. Quo circa carentia doloris, & tristitiæ non est signũ impœnitentis cordis: præsertim in viris perfectis. Haud enim tantum in patria abstergit Deus lachrymas ab oculis sanctorum, verum & in hac vita per sui contemplationem. Non enim Magdalena crebris tristitijs in rupe cõficiebatur, imò diuina consolabatur contemplationis dulcedine.

Dubium.

Responsio.

¶ Tertia propositio. Pœnitentibus nondum perfectis salubre consilium est dolorem, & tristitiam excitare, & lachrymas vrgere, vt Dauid, & Niniuitæ fecerunt. Nam per hoc tum detestatio ipsa perficitur, tum & cautela præcauendi peccata roboratur. Quod si arguas tristitiam, & dolorem non posse per voluntatem procurari, nam cùm tristitia sit de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt, repugnantia est, vt tristitia sit volita. Scotus præsenti distinctio. quæst. 1. art. 3. multam consu-

mit literam ad explicandum, quomodo triſtitia & pœna peccati poſsit eſſe voluntaria. Sed nullum hic latet miſterium. Ad triſtitiã enim requiritur aliquid nolentibus nobis accidiſſe. Attamen non exigitur nolitio eiuſdem triſtitiæ, ſed rei de qua triſtamur. Vnde licèt quiſq; volens deliquerit, tamẽ poſtea nollet deliquiſſe, per illam conditionalem nolitionem, quam quæſt. proxima. ar. 1. expoſuimus. Ex qua deteſtatione naſcitur triſtitia, licèt deteſtatio ipſa voluntariè fuerit aſſumpta. Haud enim ad punitionem neceſſariu m eſt, vt homo inuitus puniatur. Sicut enim quis ſe poteſt ſua ſponte flagellis cædere, ita & conſiderare, tum peccati abſurditatem, tum & Dei maieſtatem, vt pœ

Dubitatio. nitudinem liceat. ¶ Vtrùm autem triſtitia illa, & dolor ſit virtus, ſunt qui negent, vt Palu. diſt. præſenti, quæſt. 2. refert: iam tamen ſupra diximus, quòd licet per ſe non ſit virtus: eſt tamen quia naſcitur ex recta voluntatis electione. Quòd ſi in contrarium arguas. Illa eſt in appetitu ſenſitiuo, putà concupiſcibili, ſicuti gaudium, qui quidem appetitus, vti modò dicebamus, non poteſt Deum attingere, atque adeò nec dolere de peccato, quatenus eſt offenſa Dei. Reſpondetur ſatis eſſe, quòd voluntas, cuius electione illa paſsio exurgit, Deum attingat. Nam & virtus temperantiæ, & fortitudinis ſunt in appetitu ſenſitiuo, quarũ actus, per charitatem, quę eſt in voluntate, referuntur in Deum. Quin verò actus executiuarum potentiarũ, vt orare & docere, ſunt virtutes, licèt nõ ſint nec cognitiuæ, nec appetitiuæ: ſat enim eſt, quòd fiant ex electione, quare, & gemitus, & lachrymæ pœnitentis actus ſunt etiam vir-

Dubitatio. tutis. ¶ Maiorem autem hæſitandi cauſam offert quęſtio, vtrùm dolor idem in eodem appetitu ſenſitiuo habitum generet, ſicut deteſtatio illum generat in voluntate. Et poſſumus affirmatiue reſpondere: quia & in voluntate eſt difficultas ad pœnitendum, & in appetitu ad moderatè dolendum: quare vtrobique requiritur habitus, quemadmodum liberalitas, quãuis quia eſt pars iuſtitiæ, principaliter ſit in voluntate, vt S. Thom. 1. par. quęſt. 21. art. 1. affirmat, eſt nihilominus ſimilis habitus, & in appetitu, vt ait. 1. 2. quæſt. 60. artic. 5. & 2. 2. q. 104. art. 4. Poſſet nihilominus reſponderi, ſatis eſſe prudẽtiam: & fortitudinem in appetitu ad moderandas paſsiones, & ideo pœnitentiam ſuffi cere in voluntate, ad generandam triſtitiam, & dolorem in appetitu.

1. Argum. ¶ Et ſic ſoluitur primum argumentum Sanct. Thom. quod eſt. Pœnitentia eſt ſpecies triſtitiæ, ſed triſtitia eſt in concupiſcibili ſicut gaudium: ergo illic eſt pœnitentia. Reſpondetur, inquam, argumentum concludere de pœnitẽtia vt eſt paſsio, non autem, vt eſt virtutis habitus. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentia eſt vin- *2. Argum.* dicta quædam, vt ſupra citatus Auguſt. in lib. de pœnitentia ait, vindicta autem, quia eſt ad repellendum malum, eſt in appetitu iraſcibili: nam ira eſt appetitus vindictæ. Reſpondetur ſicut de triſtitia, quòd appetere ex paſsione vindictam de alio pertinet ad iraſcibilẽ, quatenus rationem prẽuenit, & ideò non eſt virtus. Sed tamen eandem vindictã ex ratione, & electione appetere virtus eſt. Quare ſicut triſtitia in concupiſcibili à ratione profecta virtus eſt, ſic & vindicta in iraſcibili: vtraq; enim eſt virtutis miniſtra. ¶ Tertiò arguitur. Præteritum, *3. Argum.* ſecundùm philoſophum in lib. de memoria & reminiſcentia eſt obiectum memoriæ: ſed pœnitentia eſt de præterito: ergo pertinet ad memoriam. Reſpondetur, q̃ memoria eſt vis apprehenſiua: pœnitentia verò pertinet ad appetitiuam, quæ præſupponit apprehenſiuã: quare pœnitentia non eſt memoria, ſed illam præſupponit.

Quartò. Nihil agit vbi non eſt: ſed pœnitentia *4. Argum.* excludit peccatũ ab omnibus viribus animæ: ergo nõ in voluntate tantùm, ſed in omnibus potentijs exiſtit. Negatur conſequentia, nam cùm voluntas omnes alias potentias moueat, conſequitur, vt pœnitentia in ſola voluntate exiſtens, in ſingulis animæ viribus operetur. De ſubiecto autẽ remoto, vtrũ ſit in omnibus hominibus, quæſtio eſt, quæ præſupponit ſcire an ſit habitus infuſus. De qua re ſtatim.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm initium pœnitentiæ ſit ex timore.

POſt ſubiectum pœnitentiæ, ſequitur inquiſitio de eius cauſa vtrum ex timore ſeruili, qui eſt timor inferni, vel aliorum ſuppliciorũ, oriatur. Ad quod S. Tho. ſuppoſita diſt. quatuor cõcluſionibus reſpondet. Poteſt enim quęſtio inſtitui, aut de habitu aut de actu pœnitentię. Eſt ergo prima concluſio. Habitus pœnitentiæ immediatè à Deo infũditur ſine nobis principaliter operãtibus, non tamen ſine nobis diſpoſitiuè cooperantibus per aliquos actus. *1. Concl.*

¶ Secunda concluſio. Pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti cooperamur, conſiſtit in ſex motibus Dei, & intellectus, & *2. Cõcluſio* volun-

Sex motus ad pœnitentiam. voluntatis nostræ. Primum enim principium est operatio Dei præuenientis, & conuertentis cor nostrum, secundùm illud Thre. vlt. Conuerte nos Domine ante, & conuertemur. Secundus autem est motus fidei nostræ per auxilium Dei, iuxta illud Paul. ad Hebræ. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est. Tertius est motus timoris seruilis, quo quis suppliciorum timore à peccatis retrahitur, iuxta illud. Esaiæ. 26. Sicut quæ concepit, cùm appropinquauerit ad partum dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus. Et habetur illic sermo de ijs, qui per pœnitentiam ad mentem redeũt. Et subditur. A timore tuo cõcepimus: quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis, id est salutarem pœnitentiam, vt ex præcedentibus colligitur. In æditione vulgata, nõ habetur à timore tuo, cæterum concepimus, &c. sed septuaginta habent. A timore tuo seu, propter timorem tuũ. Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ obtinendæ assumit, propositum emendandi sese. Nam cùm fides, vt, ibidem ait Paul. sit sperandarum substantia rerum, fides gignit spem, qua (vt idem ad Roma. 8. ait) salui facti sumus. Quintus actus est charitatis, quo peccata displicent, quæ ideo, vt ait Petrus, operit multitudinem peccatorum. Ex qua sexto nascitur motus timoris filialis, qui propter reuerentiam Dei emendam suorum peccatorum Deo offert. Et in hoc cõsistit ratio specialis pœnitentiæ.

¶ Ex ijs itaque inferuntur duæ aliæ corollariæ cõclusiones, quibus ad quæstionem responde-
3. Cõclus. tur. Tertia ergo cõclusio est. Actus pœnitẽtiæ à timore seruili procedit, sicut à primo motu nostri affectus ad hoc ordinato. Nam primus motus simpliciter nõ fuit noster, sed Dei. Secũdus verò fidei, licèt fuit noster, non tamen nostri affectus: sed intellectus per voluntatem captiuati in obsequiũ Christi. Primus ergo motus nostri affectus est timor seruilis, qui dicitur ordinari ad pœnitentiam, quia non est ad id sufficiens, cùm non sit vera contritio.

4. Cõclus. ¶ Quarta conclusio. Actus legitimæ pœnitentiæ procedit à timore filiali, sicut ab immediato & proximo principio.

Expositio articuli. ¶ Quæstio est egregia, vbi S. Thom. consideratissimè ordinẽm iustificationis impij obocu los ponit. Quam vtique quæstionẽ. 1. 2. quęst. 113. doctissimè edisserit. At quia primam conclusionem tanquam rem indubitatam ipse asseruit, sunt tamen qui illam negent, & eius persuasio ex subiunctis conclusionibus pendet, inuerso ordine procedamus oportet. Et primùm, vt ab hæreticis nos extricemus, Lutherus pœnitentiæ osor, vt est videre artic. 6. per Leonem pontificem condemnatus, ait contra tertiam conclusionem Sanct. Thomæ timorem seruilem non esse bonum, sed malum potiùs, quin verò & legitima, inquit, contritio, quia quis cogitãs fœditatem peccati, & amissionem æternæ beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis, facit hypochritam & magis peccatorem. Quam conclusionem Cassianus inquit, docet, & sensus communis omniũ, ita in se experitur. Ita solet impudentissimus ille communem omnium sensum, pro se allegare in ijs etiam, quorum cõtraria vniuersi homines in se experiuntur. ¶ Contra ipsum ergo statuitur prima conclusio. Timor inferni est bonus, & incipientibus plurimum conferens. In quod vniuersi in se experiuntur, præter insensibiles. Et primò hoc colligitur ex illo Baptistæ. Matth. 3. Progenies viperarum quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Et dominus Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: timete eũ, qui postquàm corpus occiderit, habet potestatem mittendi animam in gehennam ignis. Vbi per timorem gehennę absterrẽtur homines à peccatis: id autem, per quod homo à peccatis arcetur, quis neget esse bonum & vtile? Vnde Prouer. 1. Per timorem domini declinat omnis à malo. Et Ecclesiast. 1. Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, nõ potest iustificari. Et rursus. Initium sapientiæ timor Domini.

Lutheri hæresis.

Prima propositio.

¶ Duplex autem est Lutheri cauillum, primũ, ꝙ istæ authoritates intelligantur de timore filiali, qui procedit ex charitate. At verò metus gehennæ non potest esse filialis, neq; filialem Sapiens appellaret initium sapientiæ, quippe qui iam supponit charitatem quæ illic sapientiæ nomine designatur. Secundò ait, bonũ esse deterrere homines sceleratos per pœnas inferni, non quia in se bonum est, sed propter bonum publicum vt desistant alijs nocere. In contrarium autẽ est, ꝙ si malũ esset homini timere infernum, iniustum esset talem metum ei incutere pro quocunque bono: quia non sunt facienda mala, vt inde eueniãt bona. Accedit ꝙ si est causa deterrendi alios, etiam hanc habet bonitatis rationem, præsertim quòd Dauid Psalmo. 17. tanquàm bonum suum proprium enarrabat dicens. Circundederunt me timores mortis, & dolores inferni circundederunt me. & in tribulatione mea inuocaui dominum. Præterea isti ecclesiæ vsum peruertunt, cuius concionatores homines ad pœnitẽtiam per timorem inferni exhortãtur. In quo sacratissi-

Minari peccatoribus pœnas inferni, ut resipiscãt bonum est.

tiſsimos patres imitantur. Vnde Auguſt. tracta. 3. ſuper canonicam Ioannis exponens illud Matthæ. 25. Venite benedicti patris mei, &c. & diſcedite maledicti. Ecce inquit, quid ꝓmittit, Deus vitam æternam ecce quid minatur ignem æternum, Et ſubdit. Illum non dum amas, vel hoc time. Et tracta. 9. illud citatum. Initium ſapientiæ timor Domini, interpretatur de timore ſeruili, qui ſtat cum charitate imperfecta, cùm Ioannes non dicat, quòd omnis charitas foras mittit timorem, ſed perfecta charitas. Vbi graphicè huiuſmodi timorem comparat ſetæ ſutoris, quæ linum introducit, & refertur de pœnitentia diſtinct. 2. can. Sicut ſeta. Enimuerò quemadmodum ſeta non eſt ſatis firma, vt poſsit fruſtra corij conſuere: ſed eſt accommoda ad inducendum filium, quod intrãs foras excludit ſetam, ſic timor ſeruilis per ſe nõ ſufficit amicitiam inter nos, & Deum cõglutinare, ſeruit autem charitati inducẽdæ. Accedit & Hieron. ſuper hunc locum Eſaiæ. 26. hic citatum, & Chryſoſtomo. lib. de compunctione cordis, & vetuſtiſsimus Tertulianus lib. 2. aduerſus Marcionem, qui omnes timorem ſeruilem, ceu rem bonam, & frugis commẽdant.

Timor ſeruilis comparatur ſetæ ſutoris.

Caſsianus. ¶ Sed quia Caſsianum inuerecundè Lutherus proſe accerſit, conſulat eũ ſolertiſsimus quiſque collatione. 3. cap. 4. vbi vnum modum vocationis peccatoris ait deſcendere ex neceſsitate, dum per metum reſipiſcit. Et collatio. 11. cap. 6. expreſſè meminit metus gehennæ tanquam rei vtiles: & iterum lib. 4. cap. 39. latè mõſtrat per timorem ſeruilem nos incipere conuerti in Deum.

Ratione ꝓbatur. ¶ Et præter hæc teſtimonia ratio eſt liquida: quoniam timere malum, perinde eſt ſuapte natura laudabile, vt bonum ſperare: eſt enim illud naturale: & tamen Deus, & natura non inclinãt ad malum. Cùm enim Propheta Deum precabatur: Domine ne in ira tua corripias me bonum cenſebat iram Dei timere. Sed timere malum, vt mortem, quando eſt impedimentum fortitudinis, aut alius virtutis, illud eſt vitium. Meritiſsimò ergo nuper in Concilio Tridentino ſeſsio. 6. can. 8. ſub his verbis error iſte damnatus eſt. Si quis dixerit gehẽnæ metum, per quem ad miſericordiã Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccãdo abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere anathema ſit.

Concilium Tridentinũ

¶ Adde, quòd non ſolùm timore pœnę, inferni, verùm & mortis, & dehonorationis & ſimilium: quæ omnia ſub timore ſeruili comprehẽdũtur, bene agere & legem ſeruare bonum eſt. Vnde Deus ſtatim Adę præcipiẽs ne de ligno ſcientiæ boni, & mali ederet, pœnam ſi ſecùs faceret, ſubiecit mortis. Et Leuit. 29. & in tota lege veteri comminabatur populo bella, & alias calamitates, quæ quidem cùm cauſa eſſent, vt emendarentur, bona erant. Vnde in Pſalm. 77. Cùm occideret eos, tunc quærebant eum, & reuertebantur, &c. Qua vtique de cauſa principes, vt ſpe præmij, ſic & ſuppliciorum metu ciues bonos faciunt. Vnde Paul. ad Rom. 13. de principe Dei miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat.

¶ Argumenta verò Lutheri ſunt (vt ſolent) fallaciſsima. Arguit enim primò. Omnia, quæ fiunt extra charitatem, ſunt peccata, iuxta illud. 1. Corint. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem nõ habeam, factus ſum velut æs ſonans: timor autem ſeruilis eſt extra charitatẽ: ergo eſt malus. Sed maior eſt falſiſsima (licèt Gregorius Ariminenſis falſò illam admiſerit) quoniam extra charitatem ſunt actus moraliter boni, vt lib. 1. de Natura & gratia cap. 20. latè monſtrauimus, licèt non ſufficiant ad gratiam comparandam. Et hoc eſt, quod Paulus dicit, quòd extra charitatem, eſt homo velut æs ſonans, quaſi nihil valens apud Deum. Et. 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Vnde Auguſt. de pœnitentia diſtinct. 7. can. Nullus. Quem pœnitet, inquit, oportet non ſolùm timere iudicem, ſed diligere: quia ſine charitate non poteſt eſſe ſalus. Nõ tamen inde ſequitur quòd omnia eius opera ſint peccata. Qui ideò articulus in cõcilio Tridentino ſeſsio. 6. can. 7. aduerſus Lutheranos condemnatus eſt.

Argu. Lutheri.

¶ Eſt ergo primum argumentum Sanct. Tho. Pœnitentia quidem incipit ex diſplicẽtia peccatorum: hæc autem pertinet ad charitatem: ergo illa eſt initium pœnitentiæ. Et reſpondet quòd priùs peccata incipiunt diſplicere ex timore ſeruili, qui propter Dei offenſam, quod pertinet ad charitatem.

1. Argum.

¶ Ad quod vtiq; propoſitum notandũ eſt ſecundum argumentũ. Ad pœnitentiã enim homines vocãtur ſpe regni cœlorũ, vt patet Matthæi. 5. illud autem eſt obiectum ſpei, ergo illa eſt initium pœnitentiæ. Reſpõdetur, quod nomine regni cœlorum intelligitur regis aduentus, nõn ſolùm præmiantis, ſed etiam puientis, iuxta verbum illic Ioannis. Quis demõſtrauit vobis fugere à ventura ira? Quare timor ſeruilis etiam inducit ad regnum, licet non ſufficiat introducere.

2. Argum.

¶ Argumentum verò, quo Lutherani poſſent ſciolos ſeducere, eſt hoc. Qui peccata ꝓpter pœnas inferni deteſtatur, plus

Argumẽtũ fallax.

plus illas odit, quàm peccatum: nam propter quod aliud est tale, vt ait Arist. magis est tale: si enim odio habeo filiũ propter patrem, plus odi patrem: odisse autẽ pœnas plusquam peccatum, iniquum est, & peruersum, ergo & timor seruilis est malus.

¶ Ad huius autem intellectum prẹmittẽda est doctrina Sanct. Tho. 2. 2. quæst. 19. art. 4. quærens enim illic, vtrùm timor seruilis sit bonus, respondet, quòd timor seruilis dicit duo: scilicet, obiectũ, quod est pœna, & seruilitatem: & seruilitas, inquit, est mala conditio: quia repugnat charitati. Qui enim solùm tãquàm seruus operatur, mouetur ab extrinseco non consentiente propria volũtate: qui autem ex charitate, mouetur sua sponte à principio intrinseco: sed tamen seruilitas non est de intrinseca ratione timoris seruilis: potest em̃ quis timore pœnæ moueri, vt verè consentiat pœnitere. Quare ille non magis odit pœnas quàm peccatum appretiatiue. Quod sic explicatiùs intelligitur. Si quis doleret de peccatis propter pœnas inferni hac adiecta negatione, Si mihi non imminerent illæ pœnæ, non me pœniteret, profectò ista conditionalis esset mala, & pertinẽs ad seruilitatem: quia illa pluris faceret pœnas illas euitare, quàm Dei offensam: & iste actus est, qui repugnat charitati, qua Deus super omnia diligitur. At verò si quis ex metu inferni mouetur ad detestandum peccata, sine hac negatione, aliàs non me pœniteret, non inde colligitur, quòd appretiatiuè plus habeat odio pœnas quàm peccatum: nam tunc timor non est proprius finis pœnitentiæ, sed causa motiua, charitatem & legitimam pœnitentiam introducens, vt suprà expositum est. Quin verò si quis in charitate existens ob timorem seruilẽ, aut peccata sibi dimissa detestetur, aut futura caueat, metus ille, quia fit ex gratia, est meritorius de condigno.

Timor seruilis dicit duo.

Notanda distinctio.

¶ Postremum autem argumentum Lutheranorum est: quod sanctus Thom. facit tertio loco. Timor est quidam actus interior hominis: pœnitentia verò nõ habet principium ab homine, sed est à Deo: iuxta illud Hiere. 31. Post quàm conuertisti me, egi pœnitentiam: ergo initium pœnitentiæ non est timor. Quare ait, Lutherus, quòd homines crassi, & sordidi possunt timore pœnæ, tanquam serui, vt in veteri lege, moueri: euangelici verò non nisi per timorem filialem. Vnde Paul. Romano. 8. Non accepistis spiritum seruitutis, iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum. Respondet Sanctus Thom. quòd ipse etiam motus timoris seruilis procedit ex actu Dei conuertentis cor iuxta illud Deutero. 5. Quis det, eos talem habere mentem, vt timeant me? Vnde glossa super citatum locum Pauli. Spiritus est qui facit duos timores, seruilem, & castum: Paulus autem non condemnauit spiritum timoris, sed dixit non esse sufficientem, nisi accedat filialis. Et hæc de tertia conclusione.

Postremũ argum. Lutherani.

¶ Hinc ergo retro redeamus ad secundam. Et primò est dubium, vtrùm semper in conuersione peccatoris requirantur formaliter isti sex motus eo ordine, quo illos hic D. Thom. constituit: nam videtur eos tanquàm necessarios ponere. In primis hic missam fecimus molestissimam contentionem cum Luthero tenenti solam fidem iustificare. Contra quem satis ac super lib. 2. & 3. de Natura & gratia dilitigauimus. Cuius error in concilio Tridentino sessio. 5. per multos est Canones condemnatus. Ad rem ergo vt redeamus, respondetur, non semper omnes actus istos esse necessarios formaliter, alioqui non posset homo subitò cõuerti, sed necessariò indigeret tempore, sine quo series hæc perfici non posset. Cõsequens autem est falsum: quoniam cùm vt D. Thom. 1. 2. quæst. 112. artic. 2. docet, præparatio hominis ad gratiam sit opus Dei præuenientis, subitò potest illam dispositionem perficere, iuxta illud Ecclesiastici. 11. facile est in oculis Dei subitò honestare pauperem. Imò verò motus timoris seruilis accidẽtarius est, nec necessarius ad conuersionem. Potest enim homo primo motu detestari peccata, quatenus sunt offensa Dei. Neque requiruntur semper duo actus charitatis, & pœnitentiæ distincti, sed sæpe vnicus pœnitentiæ alium virtute continet. ¶ Motus autem Dei præuenientis semper est necessarius, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me, traxerit eum. Ac deinde motus fidei, aut formaliter, aut virtualiter: nam sine fide vt ait Paul. impossibile est placere Deo. Dico virtualiter, quia in Christiano, qui doctus est fidem, cùm primùm recordatur peccati, quatenus offensa Dei, illa memoria Dei, est actus fidei gignentis spem. Sed Sanctus Thom. congessit omnes actus, qui esse possunt causa pœnitentiæ, & sæpe illo ordine concurrunt, præsertim vbi tempore antecedunt gratiam. Ait enim eodem loco Diuus Thom. quòd licet Deus quandoq; subito moueat hominem ad dispositionem perfectam, vt eodem momento infundatur gratia, quemadmodum Paulo contigit, nonnunquam tamen mouet per prædicatores, & inspirationes, & alijs vijs ad quasdam

Circa secũdam conclusionem.

Motus Dei semper necessarius.

dam imperfectas dispositiones, quæ longo tẽpore antecedunt gratiam. Sunt enim qui per actum fidei informis habent timorem inferni, & actum spei informis, & charitatis acquisitæ, quibus & peccatorum sordes displicent, & tamen semper nausitãdo iacent in peccatis. Qui quidem propriè iuxta testimonium prophetæ cum citatum dicuntur cõcepisse, & parturire: quia doloribus pariendi cruciantur: & tamen vitiorum catena religantur ne pariant.

Nota de auxilio speciali.

¶ Diximus autem semper necessariũ esse motum Dei præuenientis per auxilium speciale, quod D. Tho. 1. 2. q. 112. & 113. subtilissimè, & christianissimè edisserit: nam nulla actio liberi arbitrij naturaliter per solum concursum generalem Dei elicita, causa esse potest gratiæ tanquam vlla ratione meritum eiusdem primæ gratiæ. Id quod tanquam primum fundamentum in materia pœnitentiæ, & contritionis substernendum est. Quare ratio illa meriti

Scotus.

de congruo quam Scotus commentus est in peccatore disponente se ad gratiam, profectò (vt bona venia orthodoxi viri loquar) non est tuta neque longissimè à Pelagianorum errore distans. Asserit enim dist. præsenti, q. 2. ar. 2. hæc verba. Peccator in peccatis existens potest ex naturalibus cum communi influentia Dei considerare peccatum commissum, vt offensiuum Dei, & vt legem diuinam: & vt auersiuum à Deo, &c. & ille motus potest cõtinuari & intendi ante infusionem gratiæ, & ille dicitur attritio, & est dispositio siue meritum de congruo ad delectionem peccati mortalis. Et subdit inferius, quòd si illa attritio sit perfectè circũstantionata in genere moris, videtur omnino dispositio sufficiens ad iustitiã, aliàs difficile, inquit est saluare, quòd apud Deũ non est acceptio personarum. Quare ille inquit, actus attritionis immutatus, dum infunditur gratia, fit contritio. ¶ In quibus quidem verbis tria

Tria notanda circa dictum Scoti.

sunt, quæ censura indigẽt. Primum, quod obiectum attritionis ponit offensam Dei, contra quod dist. 17. q. 2. disputauimus: nam illud est proprium obiectum contritionis: attritio verò solùm est propter pœnas. Secundum est, q̃ actus naturales ponit esse meritorios gratiæ de congruo. Et eos (quod peius est) sufficere asserit vt dispositionem ad iustitiam coram Deo. Quod fortè peiori censura, q̃ malè sonantis dignum est. Tametsi menti catholici viri, quam sanam esse non dubito, nullam sinistram notam inusserim. Præterquàm quod Durandum habet, & nominales multos in sua opinione consortes. De qua ideo re in concilio Tridentino multis diebus litigatum fuit, vbi meam rõ gatus sententiam lib. 2. de natura & gratia ca. 3. & 4. scripsi. ¶ Et primùm negare auxilium speciale Dei, quod Scotus in præsentiarum, & lib. 2. d. 28. negat, vt sine illo possit homo aliquo naturali actu liberi arbitrij in Deum conuerti, manifestè est contra illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum: quod nisi de auxilio speciali intelligatur, nullam haberet energiam: quoniam sine auxilio generali neque folia arboris mouentur. Quare nihil egregium de iustificatione dixisset. Quo ideo arietè concutiebatur Pelagius dicens, quòd ex viribus nostris possumus recuperare gratiam, & similiter illo Paul. 2. Corin. 3. Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Quibus accedit illud hic citatum Hiere. 31. Conuerte me Domine & conuertar. & Thren. 5. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur. Vnde Auguſt. de gratia & libero arbitrio cap. 5. Nisi donum Dei esset etiam ipsa ad Deum nostra conuersio, nõ ei diceretur, Domine Deus virtutum conuerte nos. Id quod & Pau. Rom. 9. docet, dum comparat hominem secundam vires naturales luto, quòd à figulo, non solùm efformatur, sed mollefit, apparaturque vt formam recipiat. Vnde Auguſt. Hypognosticõ lib. 3. ex professo aduersum Pelagium decernit, quòd homo per liberum arbitrium, nec incipere valet nec perficere, nisi speciali diuino subsidio præueniatur iuxta illud Pauli ad Philippen. 1. Ipse qui incepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi. Quod expressè apud Oseam Deus ipse affirmat. cap. 3. dicens. Perditio tua Israel, tantummodo ex me auxilium tuum. ¶ Et confirmatur ratione, quia conuersio in Deum opus est supranaturale. Quare hic erat litis contestatio inter catholicos & Pelagianos, quòd Pelagius dicebat ex naturalibus nostris viribus posse nos iustificari. Sed ait Scotus, & eius sequaces, quòd quanuis dispositio illa naturalis nostra sit sufficiens ad iustitiam, tamen Deus infundit gratiã. Sed tamen profectò responsio non facit satis: nam litigium cum Pelagio non erat de qualitate illa, quæ est gratia, per quam formaliter iustificamur. Quoniam vsque ad concilium Viennense multò post tempore nulla fuit mentio habita de illa infusione qualitatis. Neque verò Pelagius negaret illam qualitatem infundi à Deo. Sed quæstio erat de causa efficienti: per quam conuertimur. Et quod maxime cõtra Scotum vrget, est, quòd vt Auguſt. cõtra duas epistolas Pelagianorum cap. 7. refert, hoc inter alia erat Pelagianorum argumen-

Pelagius.

Auxilium speciale Dei necessariũ ad cõuersionẽ.

gumentum, ꝙ si faciẽtem viribus naturalibus, quod in se est Deus non iustificaret, esset acceptor personarum. Ad quod patres respondebant, Deum nulli quicquam debere. Et tamen eodem argumento vtitur Scotus. Indubiè ergò nõ solùm Deus est qui iustificat, sed & cor preparat & disponit, iuxta illud Ezech. 36. Auferã ab eis cor lapideũ: & dabo eis cor carneũ. Et illud Psalmi. 84. Deus tu conuertens (secundùm vnã literam) viuificabis nos. Et ad Ro. 2. Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitẽtiam te adducit? Quod si obijcias. Attritio, quæ fit ex timore seruili inferni potest haberi naturaliter sine auxilio speciali, & tamen illa cum adueniente sacramento sufficit ad gratiam: ergo homo se potest viribus naturæ sufficienter disponere ad gratiam. Negatur cõsequentia ad sensum nostrum. Intelligimus enim quòd nemo se potest disponere naturaliter dispositione, quæ est conuersio, cui absque sacramento succedit gratia: illa nanque attritio non est cõuersio, sed solùm per illã tollitur obex, vt per super naturalem virtutem sacramenti infundatur gratia. Ex his ergo Tridẽtina synodus sessio. 6. cap. 5. decreuit exordium iustificationis in adultis à præueniente gratia sumendum esse, per quam excitantem, & adiuuãtem se homines ad suam iustificationem liberè assentiẽdo & cooperando disponunt. Et cap. 6. Disponuntur, inquit, homines ad ipsam iustitiam dũ excitati diuina gratia & adiuti liberè mouentur in Deum.

Synod⁹ Tridentina.

¶Per hæc etiam ferè illud cõdemnatur, quòd illa opera naturalia quæ absq; speciali auxilio gratiam præcedunt. sint vllo modo merita: nã cum meriti nomen, quomodocunque accipiatur, ad mercedem & præmiũ referatur, & gratia prima nullã habeat rationem nec propriè, nec impropriè mercedis & præmij, nulla est propriè in operibus ratio meriti. Vnde in concilio Arausi. cano. 2. cap. 18. debetur merces bonis operibus si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant. Secundò cùm meritum cõdigni & congrui in hoc differant, quod meritum de cõdigno sit dignitas ad gratiã, meritũ autem de congruo sit saltem operum congruitas: negare non possunt quin si gratia detur ex merito de congruo: fiat ex operibus, qđ Paul. ad Roma. 11. simpliciter negat, dicens. Si autem gratia, iam nõ ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Accedit & grande argumentum cõtra meritum congrui ex eius nouitate. Cùm enim ecclesia à Pelagianis tantam fuerit molestiam perpessa contendentibus quod iustificamur ex meritis, si sancti patres tutò potuissent hac distinctione vti, eo modo illis satisfecissent quòd scilicet, aliqua esset ex nobis naturalis dispositio, quæ esset meritum de congruo. Sed tamen hanc distinctionem, nec seminare ausi sunt, ne gratiæ Dei iniuriam irrogarent. Quare in cõcilio Palestino, vt refert ad Paulinum August. simpliciter anathematizatur qui dixerit gratiam Dei secundùm merita nostra dari. Et Hypogno, lib. 3. ex illo ad Ephes. cum essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos Christo, concludit nullum esse meritum hominis ante gratiã: insinuans quòd in peccatore velut in mortuo nihil meriti præcedit. Ac demum ait. Audi hæretice stulte & inimice fidei veritatis opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiat præparantur per gratiæ præuentum nullo liberi arbitrij merito non damnamus (gratiam præuenientem appellat auxilium speciale.) Sed damnamus authoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratię præponũtur, & ex ijs tanquam meritis in Christo iustificati extolluntur: quis enim primò dedit illi, & retribuerit ei? Hæc Augustinus. Quapropter cùm in prædicta Tridentina synodo fautores meriti de congruo multarum dierum disputationibus contendissent, vt in canone poneretur iustificationem fieri, nullis nostris propriè meritis præcedẽtibus, vt insinuaretur pręcedere merita de congruo, neutiquam obtinere potuerunt: tum quòd si impropriè est meritum, non est dignum meriti nomine: tum quòd patres in concilio Palæstino, Mileuitano, & Arausicano ab omni nominatione meriti ante gratiam prorsus exhorruerunt. Quare synodus sessio. 6. capit. 5. declarauit exordiũ iustificationis nostræ in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur. Hæc synodus. Et colligit illud ex concilio Mileuitano, sed expressius ex Arausicano, cuius can. 25. hæc extãt verba. Hoc etiam salubriter confitemur & credimus, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis & fidem & amorem inspirat. Plura in hanc sententiam loco citato de Natura & gratia digesimus. Sed hæc ad exprimendam pœnitentiæ imaginem hùc attulisse satis fuerit. Quòd si quis nos reconuenire cogitet, quòd Sanct. Tho. idem meritum de congruo agnouerit, quippe qui. 1. 2. quæst. 114. artic. 3. ait, opus meritorum hominis vno modo considerari, vt procedit ex libero arbitrio, & sic ibi non potest esse condignitas propter

Concilium Arausicanum.

Meriti de congruo nouitas.

Synod⁹ Tridentina.

Superiora pœnitentiæ imaginẽ effingũt.

pter maximam inæqualitatem, ſed eſt ibi congruitas propter quandam æqualitatem proportionis: reſpondetur quod aliud eſt congrui tas, aliud meritum congrui: & S. Tho. nullum ponit meritum congrui ante infuſionem gratiæ, ſed ait videtur cõgruum vt homini operãti ſecundum ſuam virtutem Deus recompenſet ſecundùm excellentiam ſuæ virtutis. Congruum ſcilicet, non quòd cõgruitas ſit in merito, ſed in Deo, cui recompenſatio congruit: Qui verò eſt in gratia poteſt, vt ſupradiximus, mereri de congruo alijs ſpiritualia bona, ſibiq; & alijs temporalia.

Sex motuũ ordinẽ Tridentina ſynodus á S. Tho. eſt mutuata.

¶ Suppoſita ergo primùm omnium motione Dei corda noſtra tangentis: quia vt eadem ſeſsione. Can. 4. ſancitur, non mouet nos tanquam inanime corpus, ſed vt liberè (quod noſtrum eſt ingenium) ei aſſentiamur, ſi eidem inſpirationi aſſentimur credendo, ſperando, diligendo, ac ſubinde deteſtando peccata, gratiam nobis eodem inſtanti infundit. Quare eadem Synodus illic cap. 6. ordinem hũc ſex noſtrarum actionum ex hoc loco Sanct. Thom. deſumpſit, vbi contra Lutheranos dicentes ſola nos fide iuſtificari, decreuit potiùs proximam diſpoſitionem eſſe motum charitatis & pœnitentiæ.

Epilogus ſupradictorum.

¶ Eſt ergo tandem notandum quòd omnes hi noſtri motus, etiam ſi ab auxilio ſpeciali procedant tum quatenus gratiã iuſtificantem antecedunt, nullam prorſus rationem meriti, aut de congruo, aut condigno habent, neque verò propriè cauſam ſed materialem diſpoſitionem, quæ nobis conſentientibus per Dei auxilium fit. Sed dum gratia in animę eſſentiam infunditur, ſimul tempore, ſed poſteriùs natura infunduntur prædictæ virtutes fidei, ſpei, charitatis & pœnitentiæ, quibus gratia ipſa operatur ad remiſsionem peccatorum. Quare contritio non dicit actum niſi gratia informatum, qui de condigno eſt meritum vitæ æternæ. Quod diſtinct. 17. quæſt. 2. de cõtritione iterum tãgemus. Cuius natura illic eſt exactius explicanda.

Circa primam cõcluſionem.

¶ Ex ijs tandem colligitur prima concluſio S. Thomæ, videlicèt pœnitentiam eſſe virtutem ſuo genere infuſam. Vbi primum adnotandũ eſt quod de infuſis virtutibus ſupra diſtinct. 6. præmiſsimus. Virtutes enim infundi priùs in cap. maiores. de baptiſmo. ſub opinione relictum eſt, & in concilio Viennenſi, tanquàm probabilius approbatum, & nuper in ſynodo Tridentina ſeſsio. 6. Can. 11. Certius aſſertum. Quare de tribus Theologicis virtutibus nemo eſt qui ambigat infundi cum gratia in baptiſmo, & in quacunque iuſtificatione vbi infunditur gratia. Morales autem Durand. in. 3. diſtinct. 34. quæſt. 6. negat, propterea quòd cùm non habeant Deum pro obiecto, poſſunt naturaliter acquiri. Virtutem autem pœnitentiæ Scotus diſtin. præſenti, quæſt. 4. aſſerit eſſe acquiſitam eadem ratione: quia non eſt niſi virtus iuſtitiæ moralis. Durandus verò quæſt. 2. plus dicit: nempe, non eſſe virtutem infuſam eadem prorſus ratione, ſed moralem: quia, vt dixerat in. 3. nullam putat eſſe infuſam niſi Theologicas. At verò D. Thom. 1. 2. quæſt. 51. articul. 4. ait duplicem eſſe virtutem infuſam: vnã ſcilicet ex genere & natura ſua: quia intrinſeca ratione eſt ſupra naturalis, ſicuti ſunt Theologicæ, quæ Deum habent pro obiecto tanquam finem ſupra naturalem. Sed aliæ ſunt per accidens infuſæ, quæ ſcilicet cùm Deum non attingant pro obiecto, aut fine intrinſeco ſuo, poſſunt naturaliter acquiri, vt iuſtitia & reliquæ virtutes cardinales: infunduntur tamen quandoque à Deo ad perfectionem naturæ vt ſcientiæ, quas infudit Adæ. Et hoc pacto ait eadem. 1. 2. quæſt. 63. articu. 3. virtutes morales infundi cum gratia. Pœnitentiam verò non intelligit ſic eſſe infuſam per accidens, ſed ex genere ſuo: nam licèt non habeat Deum pro obiecto, vt Theologicæ, habet tamen illum pro intrinſeco fine. Eſt enim eius proprius actus pœnitere de peccato, quatenus offenſa Dei ad eius amicitiam conciliandam. Quare proprio ſuo marte habet conſtituere hominem in gratia Dei, quod eſt ſupranaturale. Quocirca etſi admittatur aliqua acquiſita virtus pœnitentiæ, quæ ſit in peccatore, non tamen illa eſt digna nomine pœnitentiæ abſolutè, ſed ſecundùm quid: quia neque eſt ſimilis legitimæ pœnitentiæ, quemadmodum temperantia infuſa & acquiſita ſunt ſimiles: quia neutra attingit Deum. Virtus enim pœnitentiæ, ſimpliciter ſic dicta habet ſicut charitas, diſtinguere inter filium Dei & filium iræ. Cõgruit ergo Auguſtiniana diffinitio virtutis huic optimè pœnitentiæ. Eſt enim bona qualitas mentis, &c. quam Deus in nobis ſine nobis (ſcilicet merẽtibus, tamen ſine nobis cõſentientibus) operatur.

Virtus infuſa duplex.

¶ Per hæc alia quæſtio ſoluitur de ſubiecto pœnitentiæ: nempe, de ſuppoſito, vtrùm in vniuerſum ſit in omni creatura rationali, & intellectuali. Quam quæſtionem S. Thom. diſtinct. præſenti quæſt. 1. art. 3. diſcutit, vtrùm ſcilicet, fuerit in Chriſto & in angelis, & in beatis hominibus, & in paruulis ante vſum rationis & in Adam, & in beata virgine.

Quæſtio

In Chriſto

¶ Et primùm Chriſtum manifeſtũ eſt non habuiſſe virtutem pœnitentiæ: quia repu-

S. Tho. Virtutũ infuſio.

repugnabat illi peccare,ſicut nec fidem.

¶ Et eadem ratione neque in angelis beatis eſt: quia non ſolùm nullum habuerunt peccatum, verùm & ex natura ſua ſi habuiſſent, non potuiſſent dignè,& ſtudioſè pœnitere.Quare neque in damnatis angelis eſſe potuit huiuſmodi virtus,quia eorum peccatum eſt irremiſsibile, eſt tamen pœnitentia illis ad tormentum. Sũt enim,vt legitur Sapient.5.inter ſe gementes & pœnitentiam agentes.

Innocent. ¶ In innocentibus verò,putà in paruulis ante vſum rationis certum eſt exiſtere habitum pœnitentiæ,licèt tunc actum habere non poſsint: nam vt dictum eſt,habitus virtutum infundun tur ſimul cum gratia:&illi ſunt in ſtatu,quo ad ueniente legitima ætate peccare poſſunt.

Argument. ¶ Sed eſt apparens argumẽtum in contrariũ, ſaltem in via ſancti Thomæ.Ille habitus neutiquam poteſt in actum exire: ergo eſt fruſtraneus.Probatur antecedens,quia venientem ad vſum rationis niſi peccatũ mortale cõmittat, pœnitere non poteſt:per peccatum autẽ mortale perditur illa virtus infuſa. Dixerim in via S.Thomæ,qui tenet primũ peccatum veniẽtis ad vſum rationis nõ poſſe eſſe niſi mortale :nã ſi poſſet eſſe veniale,per illud non perditur virtus,quæ ideò circa illud poteſt habere actum.

Solutio. Reſpondetur nihilominus, quòd Deus cum gratia infundit omnes virtutes pertinentes ad illum ſtatum : quare licèt virtus illa numero non poſsit exire in actum circa peccatum exiſtens,poteſt tamen habere actum conditionalem: ſcilicèt, ſi peccarẽ me pœniteret peccati, Item quia illa perdita poſtea dum homo reſipiſcit infunditur ſimilis, per quã hominem pœnitet peccatorum præteritorum, etiam ſi ſint

2.poſt. remiſſa.Apoſtoli verò etiam poſt confirmationem habuerunt habitum pœnitẽtiæ,tum quia peccare potuerunt venialiter, tum quia erant in ſtatu peccãdi mortaliter,licèt ex priuilegio reſeruarentur.

Infrgo. ¶ Sed de beata virgine Paludan.diſtinctio.præcedenti.quæſtio.4.aſſerit ſimili ratione habuiſſe pœnitentiam, quia potuit peccare venialiter. At quicquid ſit de concluſione,ratio profecto eſt falſiſsima:quia vt nuper Tridentina ſynodus pronunciauit,non potuit venialiter peccare. Nam ante Chriſti conceptionem reſugatum habuit fomitem,vt, ait, Sanct. Thom.qui tunc fuit omnino extinctus. Qui autẽ diceret habuiſſe habitum pœnitentiæ : quia cùm fuerit homo pura,& viatrix, fuit in ſtatu peccãdi, licèt fuerit per priuilegium reſeruata,nihil abſurdi diceret.

¶ Adam autem in ſtatu innocentiæ poſſet quis propter rationem contrariam opinari habitum pœnitentiæ non habuiſſe, quia ratione ſtatus repugnabat illi peccare venialiter, eo quòd eſſet ab omni malo exemptus: & mortaliter,niſi quando ſtatum perderet. Nihilominus Sanctus Thomas.1.part.quæſtio. 95.articul.3.contrarium cenſet. Potuit enim habere actum conditionalem: erat quippe Adam ſic diſpoſitus,vt ſi peccatum in eo præceſſiſſet,doleret,ſicuti ſi aliquam miſeriam in alio perſpiceret,(licèt ea tunc eſſe non potuerit)eã leuaret.Ob idque vt habitu miſericordiæ:ſic& pœnitentiæ fuit imbutus. Beatos verò homi- *De beatis*
nes in gloria,ait,etiam ibidem Sanct.Thom.in *hominibus.*
ſigniri habitibus pœnitentiæ,quos habuerunt in via,tum ad ornatum:quia ſunt inſignia triũphi,per quæ de peccatis triumpharunt,tum etiam quòd etſi non poſsint habere ſimiles actus pœnitentiæ illis, quos habuerunt in via, memores tamen ſunt peccatorum,gratias Deo agentes de ſua miſericordia,per quam eis fuerunt relaxata.Quare actus illi nullum ingenerant dolorem,recordantur enim, vt, ait, Gre- *Gregor.*
gor.peccatorum ſine dolore,abſtergente Deo, vt legitur Apocalyp.21.omnem lachrymam ab oculis eorum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm pœnitentia ſit prima virtutum.

POSTREMO DENIque ad maiorem præcedentiũ explicationem quæritur de ordine pœnitentiæ ad reliquas virtutes , vtrùm ipſa ſit prima. Ad quod reſpondet ſex concluſionibus. Prima eſt fundamentalis . Inter 1.Cõcluſio
virtutes non attenditur ordo temporis quantum ad habitus,ſed dicitur vna earũ eſſe prior altera ordine naturæ,qui conſideratur ex ordine actuum. Et intelligitur cõcluſio non ſolùm de infuſis virtutibus,ſed etiam ſecundùm Ariſtotelem,de acquiſitis : quia cùm virtutes ſint connexæ,nullius habitus habet integram rationem virtutis, niſi omnium habeat conſortium:quare & infuſæ omnes ſimul cum gratia donantur. Sed tamen actus vnius virtutis ſua natura præſupponitur ab alijs,vt quia prudentia cõſtituit in omnibus medium, illa eſt prior ordine naturæ.

¶ Secunda concluſio. Quanuis actus quidam 2.Cõcluſio
laudabiles & morabiliter boni præcedere etiã

tẽpore poſsint habitũ (intellige infuſum) pœnitentiæ, ſicut actus fidei & ſpei informium, & actus timoris ſeruilis, tamen actus & habitus charitatis ſimul ſunt tempore cũ actu & habitu pœnitentiæ, & cũ habitibus aliarum virtutũ moraliũ. Loquitur de habitibus infuſis, qui indiuidui ſunt gratiæ comites. Probatur, quoniam vt. 1.2.q.113.arti.6. monſtratũ eſt in iuſtificatione impij ſimul eſt motus liberi arbitrij in Deum, qui eſt actus fidei per charitatem formatus, & motus liberi arbitrij qui eſt actus
3. Cõcluſ. pœnitentiæ. ¶ Tertia concluſio, in qua plurimũ difficultatis eſt. Horum duorum motuum primus: ſcilicèt, charitatis præcedit ſecundum: nempe, pœnitentiæ, nam actus virtutis pœnitentiæ, eſt contra peccatum ex amore Dei. Vnde primus actus eſt ratio & cauſa ſecundi.

¶ Sequuntur aliæ tres concluſiones iſtarũ præcedentium appendices, quibus ad quæſtionẽ
4. Cõcluſ. reſpondetur. ¶ Eſt ergo quarta. Pœnitentia non eſt ſimpliciter prima virtutum, neque ordine temporis: quia omnes ſimul infundũtur, neque ordine naturæ: quia actus Theologicarum: ſcilicèt, fidei, ſpei, & charitatis præſupponuntur. ¶ Quinta concluſio. Pœnitentia eſt
5. Cõcluſ. prior cæteris virtutibus, ſcilicèt, moralibus ordine temporis: nam niſi peccator priùs egerit pœnitentiam, non poteſt opera aliarum virtutum exercere, quæ ſint Deo Grata.

6. Cõcluſio ¶ Sexta. Ordine naturæ virtutes morales videntur eſſe priores pœnitentia, ſicut quod eſt per ſe, eſt prius eò quod eſt per accidens: nam aliæ virtutes per ſe ſunt neceſſariæ ad bonum hominis, licèt nullum eſſet peccatũ: quia ſunt ad faciendum bonum. Pœnitentia autem, vt dictum eſt, non eſt virtus niſi præexiſtente malo ad depellendum illud, ſicuti de ſacramentis dictum eſt, q̃ ſuppoſita natura corrupta, baptiſmus, confirmatio, & euchariſtia pertinent per ſe ad vitã ſpiritualem: pœnitentia verò nõ niſi per accidens ad depellendum morbum.

Expoſitio articuli. ¶ Primæ duæ concluſiones manifeſtæ ſunt, neque vlla egent expoſitione. Sed tertia eſt difficilis & plurima egens philoſophia, vt explicetur. Scholaſticorum enim cœtus punctum hoc non niſi ſuperficie tenus attingunt. Quare actum pœnitentiæ putãt præcedere & charitatem & gratiam, eo q̃ per pœnitentiam homo conuertitur in Deum, & conuerſio eſt motus ad ſuſcipiendam gratiam cum qua infundi
Scotus & Durandus. tur charitas. ¶ Et ideo Scotus, & Durandus nõ ponunt pœnitentiam, niſi virtutem acquiſitam præcedẽtem charitatẽ. Quare S. Thom. in 4.d.præſenti.q.1.art.2. licèt teneat eſſe virtutẽ infuſam, nihilominus quæſtiuncula. 2. opinionem communem ſecutus, ait, quòd licèt motus amoris charitatis acquiſitæ, quæ poteſt eſſe in peccato, antecedat motum pœnitẽtiæ, tamen quia charitas infuſa per peccatum amiſſa, non recuperatur niſi per contritionẽ, quæ eſt motus pœnitentiæ: pœnitentia, inquit, eſt prior charitate. Quare Palud. ead.d.q.3. cõcluſio.2. eandem ſequitur opinionem, putãs eandẽ hic D. Thomas. retinere. Itaque dum dicit actum charitatis eſſe priorem actu pœnitentiæ, intelligit de charitate acquiſita. At verò profectò hoc menti Sanct. Thom. manifeſtè aduerſatur. Quam hic re maturiùs perſpecta mutauit: nam cum in ſecunda concluſione dixiſſet actus & habitus charitatis ſimul eſſe tempore, planè de infuſis habitibus loquebatur: ſiquidem actus præcedentes gratiam iam in prima concluſione ab hoc negotio excluſerat. Igitur cũ in tertia concluſione dicit actum charitatis eſſe priorem, de illo, qui elicitur ab habitu infuſo, loquitur. Et confirmatur, quia pœnitentia eſt dolor de offenſa Dei ad ipſum reconciliandum: dolor autem offenſæ amici & cupido reconciliãdi illum ex præuia charitate & amore illius emanat. Et confirmatur ſecundò ex præcedentibus verbis Sanct. Thom. vbi, ait, quòd actus fidei formatæ antecedit actum pœnitentiæ: fides autem per charitatem formatur & viuit. Vnde in præcedẽti articu. dictum eſt, q̃ motus charitatis eſt proxima diſpoſitio ad pœnitentiam. Et Magdalenæ, ait, Chriſtus Lucæ. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & tamen non ſunt ei remiſſa ſine pœnitentia, quam lachrymæ indicabant. Sed quia pœnitentia, vt hic, ait, Sanct. Thom. eſt dolor ex amore, dictum eſt, quia dilexit multum. Vnde idem S. Thom. 1.2.quæſtio.113.artic.8. ex preſsè, ait, quòd gratiæ infuſio eſt prior ordine naturæ, quàm motus liberi arbitrij in peccatũ.

¶ Sed exurgit contra hoc vehementiſsimum argumentum, quod neoterici inſolubile exiſtimant. Actus pœnitentiæ eſt diſpoſitio ad gratiã ac ſubinde ad charitatem: ergo eſt prior q̃ gratia & charitas: impoſsibile eſt autem idem eſſe prius alijs, & eodem poſterius: ergo nõ eſt poſterior q̃ gratia. Ad hoc tota Schola S. Th. bene reſpõdet per diſtinctionẽ minoris. Ariſt. enim. 2. Phyſ. docet duo poſſe ſibi eſſe mutuò cauſam in diuerſis generib⁹ cauſarũ, atq; adeò vnũ poſſe eſſe prius altero, & è cõuerſo. Sanitas em̃ eſt cauſa finalis moderati exercitij, quæ ideò prius mouet hominẽ ad deambulandum: ſed tamẽ deãbulatio prior eſt ſanitate in genere cauſæ efficiẽtis. Et vẽtus aperiens feneſtram prior eſt in genere cauſæ efficientis apertione: ſed

Paludan.

Ariſtot.

sed tamē apertio prior est in genere causæ materialis, quia nisi prius natura aperta esset, aer nō ingrederetur. Eodem ergo pacto Deus per auxilium speciale mouens liberum arbitrium vt homo conuertatur in ipsum, simul infundit gratiam ac subinde virtutes inter quas & pœnitentiā, cuius ideo actus in genere causæ efficientis posterior est infusione gratiæ, & actu fidei, spei & charitatis: sed in genere causæ materialis motus ipsi pœnitentiæ est prior: quia nisi homo pœniteret, non fieret gratus. Et sic respondet S. Thom. 1.2. quæst. 113. ar. 8. ad. 2. Exemplū est in generatione ignis tenendo cū Aristo. & S. Tho. accidentia inhærere non materiæ, sed toti cōpositō: dum em̄ lignum vsque ad inflammationem calefit, calor vt octo, qui exempli gratia sit summus, in genere quidem causę materialis prior est in ligno quàm forma substantialis ignis, quia est eius dispositio, sed tamen in genere causę efficientis forma substātialis est prior: nam calor vt octo non est nisi in igne, quare forma ignis ingrediens materiam adfert secum illum calorem, sicut ad productionem animæ comproducuntur eius potentiæ.

Argumēta. ¶ At verò quanuis exemplum naturale aptissimū sit, tamē nō videtur animus satis quiescere. Arguitur enim. Aut motus ille pœnitentiæ qui est dispositio ad gratiā elicitur à solo libero arbitrio cum auxilio speciali, vel ab illo & à gratia simul iustificante: si à solo libero arbitrio falsum est, quod, ait, S. Tho. loco citato. 1.2. q̄ gratiæ infusio est prior. Rursus sequitur illum motum non esse formatum atque adeò non esse legitimæ pœnitentiæ, quæ vt dictum est, genere suo est virtus infusa, neq; Deum attingit, neque est dolor de offensa, qui præsupponit charitatem infusam. Si autē dicas, quòd elicitur à gratia simul cum libero arbitrio, alia subsequuntur incommoda. Primum, quòd tūc non opus esset ponere auxilium speciale præter gratiæ infusionem contra Sanct. Tho. 1.2. quæst. 109. & contra id, quod artic. præcedenti dicebamus: nam cùm illa gratia sit donum supernaturale, illa sufficeret ad infusionē supernaturaliū virtutum, sine alio speciali auxilio. Item sequeretur, quòd actus pœnitentiæ esset prior suo ipsius habitu, quod neque in genere causæ materialis est satis intelligibile: & quòd sequatur patet, nam est dispositio ad infusionem gratiæ & charitatis atq; adeò ad infusionem sui ipsius habitus. Et est intellectu quàm difficillimū, vt cùm nulla alia præcesserit dispositio, per solum actum elicitum ab habitu disponatur subiectum ad eundem habitum suscipiendum. Nam in naturalibus forma prōprie ignis non producit calorem in igne, sed calor cōproducitur ab agente introducente formam: sed q̄ actus eliciatur ab habitu & disponat ad eundē habitū suscipiendū, nihil mirū si multi non intelligant, quoniam fateor & me non hactenus satis intellexisse. Et præsertim quia tūc vix potest distingui quomodo actus ille quem natura præcedit gratia non sit meritorius. Dicere ergo quis posset ad argumentū factum: quòd actus pœnitentiæ elicitur à solo libero arbitrio, & illa ratione, qua antecedit gratiam, non est meritorius, sed postea continuatur à gratia & habitu infuso, & illa ratione per ipsum remittitur peccatum. Sed respōsum hoc non apparet legitimū, nam cùm non priùs tempore moueatur liberum arbitrium, quàm gratia infundatur: quia eodem momento fit vtrunque, non est satis intelligibile quomodo actus à libero arbitrio eliciatur, & postea ab habitu infuso continuetur.

Solutio nō tāda authoris.

¶ Dicendū ergo (etsi punctum tetigi, notanda est solutio) quod licèt eodem pūcto temporis Deus per auxiliū speciale moueat liberū arbitrium, & infundat gratiam, nihilominus motio illa est dispositio, & via ad infusionem gratiæ. Etenim quia conuertimur in Deum, efficimur ei grati & nō quia efficimur ei grati, conuertimur: quare in genere causæ materialis priùs natura fit motio in Deū. Igitur licèt idē omnino actus eliciatur à libero arbitrio, & simul à gratia & habitu pœnitentiæ, nihilominus qua ratione procedit à libero arbitrio, est prior natura q̄ gratia, & quàm habitus pœnitentiæ, & dispositio ad vtrunq;. Sed qua ratione elicitur à gratia, & ab habitu pœnitentiæ est Deo gratus. Alij negant consequentiam. Actus pœnitentiæ est prior q̄ gratia: & gratia quàm habitus pœnitētiæ: ergo actus est prior suo habitu. Sed certè facilior est responsio data, q̄ actus qua ratione procedit à potentia est prior genere causæ materialis quàm gratia, & quàm suus habitus, sed habitus est prior q̄ idē actus sit vera contritio formata. Atque idem prorsus dicendum de actu & habitu charitatis, q̄ scilicèt, actus quatenus procedit à libero arbitrio est in genere causæ materialis prior quā ipse habitus, sed quatenus procedit à gratia est posterior. ¶ Superuenit autem postremum argumentum. Sequeretur illum actū pœnitentiæ esse verè meritorium, postquàm informatur gratia consequens autem apparet falsum: quia vel esset meritorius gratiæ, vel solius gloriæ, & non gratiæ, quia si esset meritorius gratiæ, esset illius, quæ in illo instanti datur, quod est falsum: tum quia illa præcedit, vt diximus:

Postremū argumētū.

tum præſertim, quia Pelagianum eſſet dicere illam gratiam dari nobis ex noſtris meritis.

Quòd autem non ſit meritorius gloriæ probatur, nam maximè eſſet illius gradus gloriæ, qui correſpondet illi gratiæ: quia gloria nō eſt maior quàm gratia. Conſequens tamen apparet falſum, quia cùm illa gratia ſit acceptatio ad gloriam, & illa detur ſine meritis noſtris, ſit vt gloria detur ſine merito. Ad argumentum reſpondet. S. Thom. 1.2.q.112.artic.2. quòd ille actus eſt meritorius vt legitimè probatum eſt, & non gratiæ, vt etiam argumentum oſtendit, ſed illius gloriæ, quæ eidem gratiæ correſpondet. Quòd enim gratia prima detur ex meritis, hoc Paulus condemnat, aliàs gratia non eſſet gratia: gloria verò, præter illam, quæ datur ex ſacramentis, nemini datur niſi ſecundùm opera ſua: & prout geſsit in corpore, vt idem docet Apoſtol. ad Roman. 2. & 2. Corinth. 5. Et ideo nulla eſt repugnantia, vt eadem gloria, quæ correſpondet gratiæ ſine meritis collatæ, cadat ſub merito. Gloria verò correſpondens gratiæ ſacramentali datur ex ſolo merito Chriſti, vt patet in paruulis. Et ad argumentum, Illa gratia eſt acceptatio ad gloriam: ergo priùs natura homo eſt acceptus ad gloriam eidem gratiæ reſpondentem, quàm habeat actum cōtritionis. Sunt qui propterea negant gratiam eſſe acceptationem ad gloriam, ſed aiunt eſſe acceptationem ad amicitiam Dei. Sed hoc dupliciter apparet falſum. Primò, quia cùm per gratiam formaliter homo ſit dilectus & acceptus Deo, per ipſam eſt formaliter amicus, quare non eſt acceptatio ad amicitiam. Secundò, quia cum gratia ſit arrha gloriæ, certè per ipſam, per quam ſumus formaliter filij, acceptamur ad hæreditatem. Reſpondetur ergo aliter, quòd gratia duo facit, ſcilicèt, conſtituere hominem in eſſe ſupernaturali filij Dei, & hac ratione antecedit actum pœnitentiæ faciens illum meritorium. Sed habet ſecundò, vt ſit acceptatio ad gloriam, & hac ratione actus eſt prior illa. Sunt, fateor, hæc eiuſmodi, vt abſque philoſophiæ adminiculo adiri non poſsint. Sed tamen neque ſine illis intellectis medulla veritatis legitimæ pœnitentiæ valet explicari.

Solutio argument.

Gratia acceptatio eſt ad gloriam non autem ad amicitiã Dei.

1. Argum. ¶ Argumenta Diui. Thomæ, contra reliquas tres concluſiones diriguntur. Arguit enim primò. Super illud Matthæ. 3. Pœnitentiam agite, ait, gloſſa. Prima virtus eſt per pœnitentiam punire veterem hominem, & vitia odire. Reſpondetur ſolùm illic fieri comparationem pœnitentiæ ad virtutes morales: nā niſi quis prius per pœnitentiam iuſtificetur: non poteſt earum officia, quæ grata ſint Deo, perficere, vt, ait, quinta concluſio.

¶ Secundo arguitur. Recedere à termino priùs eſſe videtur, quàm accedere ad alium terminū ad quem: ſed omnes aliæ virtutes, etiam Theologicæ, pertinere videntur ad acceſſum ad terminum: quia omnes ordinātur ad bonum: per pœnitentiam verò receditur à termino à quo: ergo ipſa eſt prior omnibus, cuius contrarium aſſerit quarta & ſexta concluſio. Reſpondetur, quod licèt recedere à termino à quo ſit priùs tempore, & priùs natura, quantum eſt ex parte ſubiecti, id eſt, in executione motus, tamen ſecundùm ordinem cauſæ agentis & finalis: quæ mouet agentem, priùs eſt in intentione accedere ad terminum ad quem: homo enim non proficiſcitur à loco in quo eſt, niſi eo animo, vt perueniat in alium. Atque hic ordo reperitur in actibus animę vt. 2. Phyſico, author eſt Ariſtotel. Quare bene cohærent. 5. & 6. cōcluſiones: ſcilicet, quòd pœnitentia ſit prior in exercitio moralibus virtutibus, ſed ex parte obiecti, & finis, illæ ſunt priores. Quòd autem theologicæ, vt aſſerit quarta concluſio, etiam in exercitio ſint priores natura quàm pœnitentia, alia eſt ratio: quia, ſcilicèt, ſunt eius radices. *2. Argum.*

¶ Tertiò arguitur. Ante pœnitentiam eſt peccatum in anima: ſed ſimul cum peccato nulla virtus animæ ineſt: ergo ante pœnitētiam nulla eſt virtus, ſed ipſa eſt prima, quæ expellit peccatum. Reſpondetur, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus expellendo peccatum per virtutem fidei, ſpei, & charitatis, quæ ſunt naturaliter priores. Ita tamen aperit eis aditū, quòd ipſæ ſimul tempore intrant cū ipſa: nam eodem momento, quo liberum arbitrium mouetur in Deum per fidem & charitatem, & in peccatum per deteſtationem, ſimul remittitur peccatum, & infunditur gratia: cum qua omnes virtutes, tam theologicæ, quàm morales infunduntur.

¶ Reſtat hìc tamen duplex dubium. Primùm, vtrùm ſit priùs infuſio gratiæ, an remiſsio culpæ. Sed hoc quæſt. proxima art. 6. diſſoluetur. *Primum dubium.*

¶ Secundum dubium eſt: Vtrùm pœnitentia ſolis virtutibus moralibus aditum pandat: an etiam Theologicis: nam cùm illæ ſint priores natura, ægrè intelligitur, quomodo pœnitentia illis aperiat aditum. Reſpondetur, quòd de omnibus id intelligit D. Thom. nam qua ratione pœnitentia eſt id, per quod tollitur peccatum, quod eſt impedimentum gratiæ & virtutum, aperit eis aditum, licèt earum ope ſuffulta modo iam ſatis expoſito. *Secundum dubium.*

DISTIN-

DISTINCTIO decima quinta, De effectu pœnitentiæ.

Cap.1. POENITENTIÆ huius tam secundùm rationem sacramenti, quàm secundùm rationem virtutis effectus est, vt superiori eius definitione insinuauimus, omniũ peccatorum remissio, quæ Christiani post baptismum commiserint, iuxta illud Ezechie.18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Et cap.13. Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem impij, sed magis vt cõuertatur & viuat, quacunque scilicèt, peccati labe fuerit maculatus. Imò adeò est virtus hæc necessaria, vt absque illa impossibile sit peccatum vllum dimitti, admonente per Hieremiam Domino. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo, quod fecit, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Ac si dixerit, Absque pœnitentia nemini ignoscam. Vnde & Luc.13. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Ier.18.

Cap.2. ¶ Ex ijs fit cõsequens remissionem peccatorum post baptismum proprium esse pœnitentiæ effectum: nam veluti per baptismatis vndam diuina gratia peccatum originale dimittit, ita & per pœnitentiam subsequentia mortalia. Tametsi differant, quòd super sacrum fontem, vt suprà dictum est, plenissima fit culpæ & pœnæ indulgentia, per pœnitentiam verò non item, sed vsu sæpe venit, vt remissa culpa reatus pœnæ relinquatur per satisfactorios pœnitentiæ fructus expurgandæ. Nam vt.2.Reg. historia refert, post- 2.Reg.12. quàm Dauidi suam confitenti culpam remissa est, pœnas orbitate filij luit. Vt enim Dei clementia est supplicibus condonare veniam, sic & eius iustitia castigare delicta, vel in inferno, si non sit deleta culpa, vel in purgatorio, si hîc plenaria nó fiat satisfactio.

¶ Atqui cúm originalium, aut mortalium remissio fieri nisi per id non possit, quòd homo in gratiam Dei recipiatur, nequaquam vnum absque reliquis, si plura sint simul abstergi potest. Vnde author libri de pœnitentia, Quædam, inquit, impietas infidelitatis est, ab illo, qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Repugnaret enim præterea immensæ eius misericordiæ, cuius, vt est in Deutero. perfecta sunt opera. Cap.3. Deute.32.

¶ Remissionis autem venialium alia est ratio. Nam cùm non sint diuinæ gratiæ repugnantia, vt committi possunt salua gratia & amicitia Cap.4.

Dei:ita & remitti abſque nouæ gratiæ infuſione:non tamẽ abſque gratiæ & charitatis vſu & actu,qui pœnitentia ſit, licèt non formalis & actualis,ſaltem virtualis. De qua Auguſtin.in libr.de pœnitentia, eſt, in quit , quædam pœnitentia , quæ quotidie agitur in eccleſia pro leuioribus culpis: nam in multis offendimus omnes.Quapropter perſiſtenti in peccato mortali nullum poteſt veniale remitti. Aſſerere nanque vllum peccati genus abſque gratia Chriſti, eiuſque virtute paſſionis,deleri poſſe:impium eſt,cùm eum ſolùm,vt,ait,ad Roman. Paul. propoſuerit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.Et Ioã nes in prima canonica . Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris & totius mundi. Poſſunt præterea per aſperſionem luſtralis aquæ, aliaque id genus ſacramentalia,quæ virtute clauium ad id muneris eccleſia inſtituit,aboleri.

Paul. Roma.3.

1.Ion.3.

DISTINCTIONIS decimæ quintæ,Quæſtio prima, De effectu pœnitentiæ quantum ad remiſsionem mortaliũ.

S.Thom.3.part.quæſt.86.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

IN HAC diſtinctione decimaquinta.Magiſter Sententiar. multa tum inuerſo ordine , tum impertinenter tractauit:immaturè nanque de ſatisfactione ſermonem propoſuit . Nam cùm illa ſit tertia pars pœnitentiæ, in poſtremum locum deberet reſeruari . Atqui & de ſatisfactione occaſionem nactus mentionem facit reſtitutionis,cuius ideo materiam ſentẽtiarij hic diſputant:cũ tamen reſtitutio res ſit huic loco impertinentiſsima . Eſt enim materia iuſtitiæ ad ceſſandum à peccato inter homines neceſſaria, cùm ſatisfactio fiat Deo ad reconciliandum amicitiam.De reſtitutione ergo noslibr. 4.de iuſtitia & iure ſatis diximus.Et de ſatisfactione.diſtinctio.19.dicemus. In præſenti ergo ſolùm de effectibus pœnitentiæ habendus eſt ſermo:nam conſtituta natura, protinus eſt eius effectus explorandus.Eſt ergo prima quæſtio,de remiſsione mortalium,& ſecunda de remiſsione venialium.Atque adeò huius primæ primus articulus generalis eſt, vtrùm per pœnitentiam omnia peccata remittantur.Et ſuppoſita diſtinctione D. Thom. tres præmittit præambulas concluſiones:ex quibus quartam elicit,qua ad quæſtionem reſpondet. Quòd enim peccatum aliquod per pœnitentiam tolli nequeat,bifariam poteſt cogitari. Vno modo,quòd ſit aliquod peccatum , cuius hominem pœnitere non poſsit:atque alio vt ſit aliquod,quòd etiam ſi hominem illius pœniteat, nulla tamen pœnitentia delere ſufficiat.

Inuerſus ordo Magiſtri Sentẽt.

Præſens diſtinctio.

Diuiſio huius diſtinctionis.

¶ Eſt ergo prima concluſio.Primo quidẽ modo peccata dæmonum hominumque damnatorum per nullam pœnitẽtiam deleri poſſunt. Cuius ratio eſt:quia eorum affectus ſunt in malum obſirmati & obſtinati , adeò vt diſplicere nequeat illis culpa & offenſa Dei , quem immortali odio proſequuntur,iuxta illud Pſalm. 73.Superbia eorum , qui te oderunt, aſcendit ſemper.Sed ſola pœna,quam patiuntur eis diſplicet.Qua de cauſa pœnitentia,ſed infructuoſa,cruciantur,iuxta illud citatum Sapien.5.Pœnitentiam agentes & præangustia ſpiritus gementes.Quare pœnitentia illa omni ſpe veniæ vacua eſt,& deſperatione plena.

1.Cõcluſio

¶ Secunda concluſio . In homine viatore neutiquam eſſe poteſt huiuſmodi peccatum hoc modo irremiſsibile , eò quòd quandiu eſt viator liberum habet arbitrium ad bonum & ad malũ flexibile. Vnde dicere, quòd aliquod peccatum ſit in hac vita , de quo homo pœniterenon poſsit,eſt erroneum. Primò quidem, quia

2.Cõcluſio

quia per hoc libertas arbitrij tolleretur. Secundo, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ Dei, per quam mouere potest cor cuiuscunq; peccatoris ad pœnitendum, secundùm illud Prouer. 21. Cor regis in manu Dei, & quocūq; voluerit vertet illud.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Quod sit aliquod peccatū secundo modo irremissibile, quod scilicèt, per veram pœnitentiam tolli non possit, erroneū etiam est asserere. Primò, quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Iohel. 2. Benignus, & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Vinceretur enim quodammodo Deus ab homine, si quod homo peccatum delere conaretur, Deus non posset euellere. Secundò: quia hoc derogat passioni Christi, per quam pœnitentia, sicut & cætera sacramenta, operatur, cùm scriptum sit. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec solū pro nostris, sed etiam totius mundi.

4. Cōclus. ¶ Quarta ergo ex his colligitur cōclusio. Simpliciter dicendum est, q̄ omne peccatū in hac vita per veram pœnitentiam deleri potest.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens non est, vtrùm per pœnitentiam deleantur peccata, huius enim affirmatiua responsio ex superioribus supponitur, sed quæstio est de sensu vniuersali, vtrum omnia aboleat, ita vt nullum sit peccatum, quod pœnitentia auferre nequeat. De qua re duo versantur errores. Prior Lutheranorum de potestate liberi arbitrij tam absurdè loquentium, vt putent nos cogi ad peccandum. Quin verò aiunt, quòd Deus ipse nos ad sæpe peccandum compellit. Itaque tunc non solùm per pœnitētiam non potest deleri peccatum, sed neque vllo modo euitare possumus, quin illud perpetremus. Axioma ergo Lutheri fuit non esse in potestate nostra malas vias facere, sed mala opera impijs Deus operatur. Quod quidem sub eisdem verbis Tridentina Synodus sessio. 6. cano. 6. anathematis mucrone quàm meritissimò confodit. Arbitror enim prouidentia Dei permissum fuisse in istam eos vesaniam corruere, vt constaret ijs, qui sic de Deo deque libero arbitrio sensissent, quàm essent in reliquis nulla authoritate digni, nam quando nullum aliud contra eos argumentum existeret, hoc vtique sufficeret, quòd Deus, qui summa bonitas est, voluntatem nullatenùs habere potest mali culpæ: imò nihil est, quòd in hominibus eius voluntati magis aduersetur: si autem nos cogeret ad malum, vellet vtique & percuperet nos peccare, quod animus audire abhorret.

Error Lutheranorū circa potestatem liberi arbitrij.

1. Argum. contra Lutheranos.

¶ Sed secundò arguitur. Peccatum vt Augustin. contra Faustum libr. 22. ait, non est nisi quid factum contra legem Dei: lex autem Dei eadem res est quæ sua voluntas: nam intellectus, & voluntas in ipso eadē sunt essentia: quomodo ergo potest esse peccatum, quod Deo volente, imò cogente fit? Si enim fit per eius voluntatem, est eidem voluntati consonum, ac perinde suæ legi simile: vnde palàm fit nō esse peccatum. *2. Argum. contra Luther.*

¶ Tertium ex ratione etiam coactionis sumitur argumētum. Peccatum enim, vt idem Augustin. in libr. de vera religione author est: adeò est voluntarium malum, vt nisi sit volūtarium, nequeat esse peccatum: quia sola voluntate peccatur: si ergo Deus nos cogit, non est in nostra voluntate non peccare, atque adeò non peccamus. Perspice ergo hominis absurditatem, Deum facit authorem, non vtcunque, sed coactorem nostri peccati, & nos pecudes, atq; illis iniquioris conditionis, cùm nos affirmat inuitos peccare. Clamat Iacobus instinctu, & reuelatione Dei, quòd ipse intentator malorū est, admonens nos subinde vt nemo dum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur, & reclamat Lutherus, q̄ non solùm nos tentat, verum q̄ inuitos nos cogit. Profectò tūc nescio quomodo inuniuersum vniuersalis illa, quam Paulus asserit, vera esset, Deꝰ vult omnes homines saluos fieri: & monita illa diuina, Noli vinci à malo, noli deficere à disciplina Domini: & q̄d ait, Psaltes, Nolite fieri sicut equus & mulus: est enim sicut equus & mulus, qui suæ subiugatur sensualitati: quod si euitare nequiremus, minimè euitare admoneremur, sed genus dementiæ est de hac re disputare. Disputauimus nihilominus latissimè libr. 1. de natura & gratia. c. 17. & 18. vbi ad istorum perperam intellecta testimonia satis respondimus. *3. Argum.*

¶ Mouentur enim ex illo ad Rom. 1. Tradidit eos Deus in desideria cordis eorū. Et Esaiæ. 6. Excæca domine cor populi huius. Et Genē. 14. Indurauit domin⁹ cor pharaonis. At verò hæc nihil aliud sonāt, quàm quòd Deus hominem sinat sensum proprium sequi & affectum implere, vt lōga peccatorum catena illaqueatus, vix possit ei admonenti obedire. Cùm enim, vt ait. 1. 2. quæst. 79. S. Tho. sol corporeus naturaliter absque vlla libertate illuminet, fit vt dum quis claudit fenestram ne solares radij ingrediantur, nihil causæ in solem reijci possit, sed tota causa fuit qui fenestram clausit. Tamen dum homo cor Deo occludit: quia Deus non vti sol merè naturaliter, sed liberè, scienſque adeò, & prudens id permittit, quodam- *Interpretatio authoritatum.*

modo dicitur excæcare, & tradere, & indurare. Sic enim filius, qui nimia patris indulgentia perditè vitam trāsegit, ad patrem reuersus, ait, Tu pater erratorum meorum ea mihi permittendo causa fuisti. Et quòd Deus non aliter induret, historia ipsa Pharaonis ostendit. Cùm enim aiebat Deus, Quoniam tu non vis dimittere populum, ecce ego percutiam omnia primitiua Ægypti, palàm docebat, quòd si voluisset dimittere populum, eius pœnitentiam recepisset. Imò longa illa comminatio, & successio plagarum indicium fuit bonitatis Dei, qui ipsum ad pœnitentiam adducebat, sed dicitur eum induraſſe: quia singulari prouidentia duritiem eius permisit, vt maiestatem gloriæ suæ in illis miraculis ostenderet. Cætera loco citato, cui libuerit videat.

Armachani error. ¶ Sed præter hunc vesanum errorem, quòd Deus quempiam ad peccandum cogat, Armacha. libr. 9. de quæstio. Armenorum. capit. 27. contendit probabile esse secundùm scripturam aliquod esse irremissibile peccatum. Cuius argumenta sunt quæ hic soluit Sanct. Thom. Itaque ista opinio sentit, quòd sicut Deus confirmat aliquos in bonum, vt Apostolos, quæ quidem confirmatio non fuit ablatio liberi arbitrij sed irreuocabilis lex, vt nunquā peccarent mortaliter: sic sunt quorundam peccata firmata lege, veluti peccata dæmonum, ir remissibilia.

Impugnatur error. Armachani. ¶ Est autem opinio, licèt mitior, quàm illa Lutheranorum, tamen non solùm falsa, verùm erronea, vt hic Diuus Thomas, ait, quippe quæ Dei in primis bonitati aduersatur: cuius nullum magis natiuum est in operibus extra se factis, quàm omnes homines, vt, ait, Paulus saluos facere. Hoc enim vno proposito illos creauit, atque hac siti eos redempturus de cœlo descendit, vt nemine excepto, suam

2. Argum. eis beatitudinem impertiret. Item hoc est contra naturam hominis viatoris: hoc enim homo ab angelo distat, quòd cùm angelus sit merè intellectualis, nullo vtens discursu, primo peccato sic voluntatem suam malo infixerit, vt non esset amplius in bonum vertibilis: sed homo cum sit rationalis, sicut per intellectum semper potest discurrere, ita per voluntatem à bono in malum, & vice versa mutari. Vnde vt, ait, Damascenus, Quod hominibus est mors, hoc angelis est peccatum: hoc est: libertatem mutandi se à malo in bonum, quam homines per solam mortem perdunt, angeli per primum peccatum amiserunt. Tertiò, hominem esse viatorem nihil aliud est, quàm in via esse ad patriam: via hæc autem non est nisi libertas arbitrij: quo diuina ope sustulto, potest quisque ad cœlestem hæreditatem peruenire, alioqui maximū periculum desperationis hominibus impenderet. Quare huiusmodi error non solùm est à veritate euangelica alienus, verùm & hominibus pernicioſissimus, si quis talem de Deo suspicionem haberet. Aequiparat enim viuentes homines infernalibus dæmonibus, atque adeò in scopum desperationis adigit eos. Cum dicat Io. in sua canonica. cap. 1. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, Et. cap. 2. si quis peccauerit, (quocunque, scilicèt, peccati genere) aduocatum habemus apud patrem Iesum Christū iustum, qui propitiatio est pro peccatis totius mundi. Quocirca error iste blasphemus est, & iniurius in Christum & eius passionem: nam si aliquod esset irremissibile peccatum, non fuisset vniuersalis redemptor.

3. Argum.

¶ Postremum denique ex vtraque pagina sumitur efficacissimum argumentum. Deus enim absque exceptione vlla vniuersalibus verbis vniuersos mortalium à via veritatis aberrantes, vt ad mentem redeant, & cōuertantur, inuitat. Quæ quidem loca dist. præcedenti. q. 1. art. 10. retulimus. Ezechielis. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. Ab omnibus, inquit: Quare vniuersim subditur, Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: ergo nullum est irremissibile. Et capit. 33. Viuo, inquit, dominus: nolo mortem impij: hoc est, nullius impij, cuiusuis conditionis impietate fuerit infectus. Vnde subdit. Nūquid voluntatis meæ est mors impij, inquit Dominus? Et illud Ioel. 2. etiam vniuersale verbum est, Conuertimini ad me: sicuti & illud Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam vos. Et ad apostolos Ioan. 21. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: id est, quoruncunque, & quæcunque peccata. Est enim vtroque verbo vniuersalis assertio, qua plenissima confertur potestas, sicuti & Matthæ. 16. Non dico tibi septies, sed septuagies septies: hoc est, nullus erit peccatorum numerus, nullum vegenus, quod non remittes. ¶ Adde quòd si aliquòd est peccatum per pœnitentiam irremissibile, eadem erit ratio de baptismo, quod est contra illud Ioā. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suū vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat: & contra illius vniuersale promissum Marc. vltim. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Alia quàm plurima gratia euitandi fastidij prætermittimus. Ex ijs ergo aper-

Postremi argumēti.

Ioan. 21.

Peccatum irremissibile nullum.

apertissimis testimonijs ecclesia.cap. firmiter. de summa Trinit.& fide catho.decretum illud collegit. Si quispiam post baptismum prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest rem per pœnitentiam reparari. Vnde Chrysosto. in libro. de reparatione lapsi. & refertur cano. Talis.de pœnitentia distinctio.3.Talis,inquit, mihi crede talis est erga homines pietas Dei: nunquam spernit pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur: etiam si ad summum quis perueniat malorum,conuersum ad libertatis viam libenter amplectitur.

Chrysost.

¶Contra hanc autem veritatem exurgit argumentum non minimi ponderis ex illo Ioann. 12.Propterea nō poterāt credere: quia iterum dixit Esai. (cap. 6.) excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt nō videāt oculis, & non intelligant corde,& cōuertātur, & sanem eos:si enim nō poterant, nulla eis pœnitentia sufficiebat. Respondetur, & est valde notandum, q̄ inter auxilia specialia sunt gradus. Est enim auxiliū ordinariū,quod per se cuiq; sufficit, vt resurgat, quod quidem semper Deus cuicūque homini,etiam sceleratissimo offert. De quo Apoca.3.Ego sto ad hostium & pulso. Sed est aliud præterea excellentius auxilium, quo homines in profundū malorū collapsi in digēt,vt resurgāt.Et hoc nō semper Deus illis offert,sed est quasi miraculū vt respiscant, vt apparuit in Pharaone, & in Babylonicis, de quibus legitur Hiere. 51.Curauimus Babylonem,& nō est sanata,derelinquamus eam:quoniam peruenit vsq; ad cœlū iudiciū eius. Et in hoc sensu dicūtur excæcati nō posse credere.

Ioann.12.

Nota de auxilio specia.

Apoca.3.

Hier.51.

At verò nequeūt culpā in Deum reijcere, qui sufficienter quantū est de se illis auxiliatur,sed in se ipsos,qui tā difficilē salutē suam fecerunt. Vt semper stet sententia Oseæ.2.Perditio tua Israelide est,tu es illius causa.Quo fit, vt quādo per timores seruiles, quos naturaliter habere possunt, eiusmodi homines cor emolliuerint & per alias calamitates edomiti à tam ingenti scelerum & flagitiorū prauitate cessare cœperint,tunc sufficiet eis ordinariū auxilium.Præterq̄ q̄ illud etiam egregrium nōnunquàm illis offert,vt Matthæo,& Magdalenæ,& Paulo.

1.Argum. ¶Primum autem argumentum in cōtrarium est illud ad Hebræ. 12. quòd Esau nō inuenit pœnitētiæ locum,quanquàm cum lacrymis inquisisset eam.Vbi glossa.Nō inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. Et.2. Machabæ.9.dicitur de Antiocho.Orabat sceleſtus Deum,à quo nō erat misericordiam consequuturus.

Armachanus. ¶Ex illa historia Esau. infert loco citato Armachanus:peccatum illud, quod leuissima de causa,& absq; vlla passione, quasi pro nihilo fit,non esse remissibile:quia fit ex magno contemptu,sicuti Esau, qui pro misera lēticula primogenituram vēdidit. Quocirca licèt postea, vt.c.27.legitur,magno eiulatu apud patrē fleret, nequiuit totam benedictionē recuperare. Id quod Paulus in exemplū adducit eorū, qui ex nimio cōtemptu delinquūt. At verò nō eò pertinet exēplum, vt quanq̄ homo verè pœniteat,pœnitētiam non obtineat,sed ad hoc tantùm, q̄ huiusmodi cōtēptores legis nunq̄ aut vix vnq̄ verā agunt pœnitētiā:sicuti Esau, qui nō eiulabat nisi propter primogenituram amissam,tamen odiū fratris nō deponebat:imò dicebat. Veniet luctus patris mei,& occidam Iacob fratrem meū. Similiter ad historiā Antiochi respondetur, qui cum superbia elatus subuersionem Hierosolymorū moliretur,grauissima plaga diuinitus perculsus, cœpit imaginē quandam pœnitentiæ verbis effingere.Sed tamen quia non verè eum offensæ Dei pœnitebat, sed quòd culpa illa causa eiusdem plagæ fuerat,veniam non obtinuit. Et hoc denotat historia appellans eum sceleſtum:quia sceleſtè Dominum orabat.

Impugnat Armachanū.

Historia Antiochi.

¶Secundò arguitur, autoritate Augustini in lib.de sermone Domini in monte, vbi loquens de impugnantibus fraternitatem,ait,quod tāta labes est illius peccati: scilicet, vbi quispiam post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatem subire non possit etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere, & annunciare cogatur: vnde aparenter colligitur non omne peccatum per pœnitentiam esse remissibile.Respondetur verò,quod vbi,ait, Augustin.non possit,intelligit, non facilè possit, (quanuis ipse libro. 1.retractationum aliter se exponat,vt illicò videbimus.) Sic enim assolent sancti patres loqui secundùm Aristote. 1. de cœlo circa finem,vbi ait : quòd impossibile dicitur, & quod simpliciter non est possibile, & quod non est facile : sicut morbus dicitur insanabilis: quia secundùm communem cursum non sanatur. Sic enim veritatis & pacis impugnatores secundùm communem cursum nunquam respiscūt. Sed nihilominus secundùm excellentius diuinæ gratiæ auxilium possunt conuerti,iuxta illud Psalmi.67. Dixit. Dominus ex Basan conuertam, cōuertam in profundum maris:hoc est, etiam si quis sit in malorum fundo.

2.Argum.

¶Tertiò arguitur ex illo verbo Christi Matt. 12.Qui

3.Argum.

12. Qui dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo neque in futuro. At de peccato in ſpiritum ſanctum diſputat D. Tho. 2. 2. q. 14. ad quem locum hinc ſe remittit. Trifariàm enim de eiuſmodi peccato ſancti patres loquuntur. Auguſtin. in libr. de verbis Domini: appellat peccatum in ſpiritum ſanctum finalem impotentiam: quia contra ponitur remiſsioni peccatorum, quæ fit per charitatem quæ ſpiritui ſancto attribuitur. Si autem ſic accipiatur, non eſt ſpeciale peccatum, ſed generalis omnium conditio. Quare in hoc ſenſu aliquod eſſe peccatum irremiſsibile, quàm quod abſque pœnitentia, vt artic. proximo videbitur non poſſit remitti peccatum mortale poſt baptiſmum commiſſum. Athanaſius verò & antiquiſsimi doctores appellabant peccatum in ſpiritum ſanctum illud quod fit contra diuinitatem vel omnium, vel cuiuſque perſonarum trinitatis. Et diſtinguitur contra peccatum in humanitatem Chriſti vel contra homines. Et hoc dicitur irremiſsibile, non ſimpliciter, ſed quia eſt remiſſu difficile: eo quòd vel nihil vel minimum habet excuſationis. Quando enim Iudæi obijciebant Chriſto, quòd eſſet vorax, & potator vini, & publicanorum amator, aliquā habebant excuſationem, quoniam hæc omnia conuicia ad eius humanitatem pertinebāt, propter infirmitatem carnis, quam in eo cernebant. Cui illa vitia competere poterant. Sed quando obijciebant, quòd in Beelzebub eijceret dœmonia, iniuriam diuinitatis irrogabant, quare nullam habebant excuſationem, opera Spiritus ſancti diabolo tribuentes. Alij verò diſtinguunt tria peccatorum genera. Vnum, ſcilicèt, quod procedit ex ignorantia: hoc eſt contra filium, cui tribuitur ſapientia: aliud quod procedit ex paſsione, quod dicitur contra patrem, cui attribuitur omnipotentia: & tertium quod procedit ex malitia, quod dicitur peculiariter in ſpiritum ſanctum, cui attribuitur bonitas. Atque hoc etiam pacto peccatum in ſpiritum ſanctum dicitur irremiſsibile, non ſimpliciter, ſed quemadmodum proxime dicebamus, quia difficile eſt vt remittatur.

¶ Præſertim quòd Chriſtus non, ait, eſſe irremiſsibile, ſed quòd non remittetur: loquitur enim de facto ſecundùm communem rerum curſum: ſcilicèt, ob deffectum pœnitētiæ, quæ difficilis eſt in his, qui conſultò abſque ignorantia, & paſsione delinquunt, iuxta illud Eſaiæ. 22. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum. Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini dicit Dominus, quaſi dicat, minimè. Vnde Iob. 9. Verebar, inquit, opera mea ſciens, quòd non parceres delinquenti: id eſt manenti in peccato. Quanuis & ad pœnas hoc referri poſsit: nam vt, ait, ibi Gregor. libr. 9. moralium capit. 27. etiam ſi delicti culpa per pœnitentiam tollatur, pœnas luere debemus vel in hac vita vel in altera. Et eodem modo Chryſoſtomus homilia. 42. ſuper Matthæ. exponit, quòd peccatum in ſpiritum ſanctum non remittetur, non quòd per pœnitentiam non poſsit remitti, ſed quòd huiuſmodi pœnitentia difficilis eſt, & qui illam non fecerit, pœnas & in hoc ſeculo, & in futuro dabit.

¶ Atque horum inſtar reſponderi poteſt ad aliud argumentum, quod fieri hîc poteſt quartum. Ait, enim Ioannes in. 1. canoni. capitul. 5. Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret quis. Et Ezechiel. 14. Si beſtias induxerim ſuper terram, vt vaſtent eam: ſcilicèt, propter idololatriam, & tres viri iſti: ſcilicèt, Noe, Daniel, & Iob fuerint in ea. Viuo ego dicit Dominus, quia nec filios nec filias liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur, & Hierem. 14. Noli orare pro populo iſto in bonum. Cùm ieiunauerint, non exaudiam præces eorum, &c. quoniam gladio & fame, & peſte conſumam eos.

¶ Ad hunc locum Ioannis Sententiarum expoſitores lib. 2. d. 43. multis modis reſpondēt. Primò Auguſt. loco. quem D. Thom. argumento ſecundo citat de ſermo. Domini in monte lib. 1. illud intelligit de peccato impugnātium fraternitatem & gratiam Dei. Sed tamē poſtea libr. 1. retracta. cap. 9. dictum correxit, dicens, quòd debuiſſet addere. Si peccator in tam ſcelerata mentis peruerſitate finierit hanc vitam: quoniam de quocunque peſsimo in hac vita conſtituto nō eſt vtique deſperādum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur. Vnde & Canoniſtæ ſuper cano. Si ſacerdos. de pœnitentia diſtinctio. 1. & theologorū multi, & etiam D. Thom. quæſtio. 3. de malo. articul. 15. intelligunt peccatum ad mortem peccatum finalis impœnitentiæ. Tametſi fatear hunc mihi ſenſum quadrare non poſſe. Nam etſi huiuſmodi peccatum, irremiſsibile ſit, nemo illud tamē in hac vita cognoſcere poteſt. Quis enim de alio nouerit an ſit pœnitentiam ante mortem facturus? Ioannes verò peccatum aliquod inſinuabat, quod homines poſſent deprehendere. Quomodo ergo dicere potuit vt pro illo peccato nemo oraret, q nemo nouit?

Auguſt.

Chryſoſt.

4. Argum.

Reſponſio ad illum locum Ioan.

Canonū interpretes.

Aliorum ſenſus.

nouit? Nisi forsan de aliquo defuncto cõstaret, vita in peccato fuisse defunctũ, quod vix constare potest.

¶ Alij ergo intelligunt nõ esse orandũ pro eo, qui peccat in spiritũ sanctũ secundo vel tertio modo: scilicet ex certa malitia. Attamẽ si hoc Ioannes appellat peccatum ad mortẽ ob difficultatem, quam habet vt tollatur, eadem ratione appellabit alia, in quibus ob obstinatam cõsuetudinem tantum difficultatis inest. Mitto alios, qui verbũ Ioannis intelligunt de peccato cui est annexa excõmunicatio: pro quo orationibus publicis sacerdotes ecclesia prohibet orare. Nam hæc expositio violentior est: improprie enim id solum peccatum dicitur ad mortem, quod excõmunicationi sit subditũ. Quare Ioannes non erat tunc excommunicationis memor, neque ecclesiasticæ prohibitionis, sed de diuino iure loquebatur.

Augus. ¶ Augustinus (si ille fuit autor) lib. 1. de vera & falsa pœnitentia ca. 4. aliã adfert expositionẽ. Nouatiani enim, quos suprà memorauimus, & ipse illic insinuat, omne peccatum post baptismum commissum appellabant in spiritum sanctum, qui in baptismo suscipitur: nam quæ precedebant baptismum, quia vel ex ignorantia vel ex passione procedebant, dicebant esse cõtra filium, cui attribuitur sapientia, & contra patrem, cui tribuitur potentia. Et ideo per baptismum profitebantur remitti peccata, sed relapsis pœnitentiã negabant. Quare omne peccatum post baptismum commissum aiebant esse ad mortem, atque adeo de illo intelligendum esse Ioannem. Contra hanc ergo blasphemiam, quæ suprà impugnata est, ait, Augustinus, Ioannem per peccatum ad mortem intelligere omne peccatum mortale, & per peccatũ non ad mortem, veniale. Sed loquitur, inquit, Ioannes, de oratione tantùm Dominica, qua sine alia pœnitentia dimittuntur peccata venialia. Est ergo sensus, quod si quis peccata venialia cõmittit, per illam orationem obtinebit veniam veluti per aquam benedictam. Vbi autẽ peccatum est mortale, non sufficit oratio, sed requiritur pœnitentia.

¶ Bona est expositio, sed tamẽ non satisfaciẽs: quoniam oratio Dominica non delet venialia nisi facta ab illo, qui est in peccato. Ioan. autem videtur loqui de precibus, quas quis pro alio Ambros. fundit. Ambrosius lib. 4. de pœnitentia cap. 8. & 9. aduersus eosdem Nouatianos aliam meditatus est expositionem minimè contemnendam, videlicet quod Ioannes appellet peccatum ad mortem, peccatum grauissimum cuiuscunque sit generis, pro quo nõ sufficit vt vnusquilibet oret. Quare Ioannes, ait. Non dico, vt pro eo oret quis: id est, quilibet, sed requiritur oratio instantissima excellentissimæ personæ: sicut pro peccato Israel adorationis vituli non vnus quilibet, sed Moyses orauit, idque exaggeratissimè. Aut dele me de libro vitæ, aut noxam populo remitte. Cui alludit illud. 1. Regu. 2. Si peccauerit vir in virum, placari potest ei Deus: si autem in Dominum peccauerit homo, quis orabit pro eo? Quasi dicat, non nisi qui fuerit Deo gratissimus.

¶ Has ego expositiones patrum sic veneror, vt tamen sensum paulò differentem mihi videre videar apud Ioannem. Præmiserat enim dicens, quod quodcunque petierimus secundùm Dei voluntatem obtinebimus ab eo, & ideo orãdum nobis esse cum fiducia. Sed quia poterat quis obijcere, sæpe nos orare pro illo, qui est in peccato, & tamen frustra, respondet quòd quando peccatum fratris est ad mortem, non obligamur pro illo orare. Vocat ergo peccatum ad mortem, quando hominem videmus, adeò peccatis esse inueteratum & obstinatum, vt in inimicitijs, aut in concubinatu, aut vsura, aut obstinatissima hæresi, vt quantum prudẽtia docet humana nulla spes de illo habeatur. Et tunc non prohibet orare pro illo: non enim, ait, Nemo oret, sed non dico, id est, non præcipio, vt roget quis, vel quemadmodum est Græcè, vt roges. Nam quemadmodum suprà diximus, nemo potest mereri alteri primam gratiam, nisi merendo illi bonum motum, & orare pro talibus, est orare pro re difficillima, sed nihilominus possunt conuerti, vt Paulus precibus Stephani, & Augustinus precibus matris. Quare sæpe est consilium orare pro talibus: tametsi pro Turca rarò sint qui orent. Quare ecclesia pro infidelibus non nisi in die Parasceue orat. *Expositio authoris.*

¶ Alia citata testimonia facillimè duobus modis exponuntur. Primò, licèt tres illi viri sancti orent pro populo, non impetrabunt: non est sermo de remissione peccati populi quoad culpam, sed quoad pœnam: quæ quidem remissa culpa iuste infligitur ad emendationem. Et locis citatis comminabatur Deus populo vastationem, & alias calamitates propter peccata. Et vt legitur. 2. Reg. 12. Licèt pepercerit dominus culpã adulterij Dauid, puniuit tamẽ eum morte filij. Secundò verba illa dni, Noli orare pro populo isto, & si steterint tres viri, coram me, non audiam &c. audienda sunt in sensu cõminatorio, sicut illa Ionæ. 3. Adhuc quadraginta *Satisfit aliis autoritatibus.*

ginta dies & Niniue ſubuertetur, hoc eſt ſecũ dum præſentem iuſtitiam. Nam poſtquã Hieriemiæ dixit, capit. 14. Noli orare pro populo iſto. &. 15. ſi Moyſes, & Samuel ſteterint corã me non eſt anima mea ad populum iſtum: ſatim eodem capit. propter orationem Hieremię nomine populi, ait, dominus, ſi conuerteris cõ uertam te, & ante faciem meam ſtabis. Pari modo intelligitur illud Amos. 1. &. 2. cap. vbi, ait, Dominus, ſuper tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non conuertam eum. Ex quibus Hebræi, vt Lyranus refert, inferunt Deum ſemel, biſq́ue peccanti indulgere, non autem ei qui ter, aut quater, aut pluries peccat. Intelligitur, inquam, quantum ad vltiones & flagella, quæ illic comminatur Damaſco, & Tyro affligentibus populum Iſrael. Ait, enim Deus, quod ſi vnum aut alterum incurſum feciſſent aduerſus populum, forſan ignouiſſet eis, ſed quia pergebant bella multiplicare, diſperdet eos. Quo ad culpam verò ſeptuagies ſepties, vt eſt in euangelio, conuerſis peperciſſet.

Amos. cap. 1. & 2.

Obiectio. ¶ Quòd ſi illud oppoſueris Prouerb. 1. tunc inuocabunt me, & non exaudiam. Manè conſurgent, & non inuenient me. Reſpondetur primò, vt ſuprà, q̃ poteſt comminatio hæc intelligi quo ad ſupplicia temporalia, quæ pro peccatis infliguntur, vt patet ex verbis præcedentibus. Quando venerit ſuper vos tribulatio, & anguſtia, & repentina calamitas. Nãm ad remittendas peccatorum pœnas non eſt neceſſe, vt ſemper Deus exaudiat. Secundò ad literã videtur illa cõminatio aduerſus ſerò pœnitẽtes poſita: nam prædixerat, Quia deſpexiſtis cõſiliũ meum, ego in interitu veſtro ridebo. De ſerò autem pœnitentibus, diſtin. 19. diſputabimus.

¶ Vtrum autem pœnitentia, non ſolùm omnia deleat peccata, ſed etiam in quocunq; momento, an verò detur aliquod tempus, in quo id facere nequeat propter neceſſariam continuationem, vel peccati, vel contritionis diſtin. 17. quæſtio. 2. de contritione examinabitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ſine pœnitentia peccatum remitti poſsit.

AD VIRTVTEM pœnitentiæ ſignificandam non ſatis eſt noſſe omnia per ipsã deleri ſcelera, ſed perſcrutandum reſtat, vtrùm ſit ipſa omnino neceſſaria. Et ideo quæritur, vtrum ſine pœnitentia peccatum per illam virtutẽ, aut alio quouis modo remitti valeat. Ad quod interrogatum præmiſſa diſtinctione tribus concluſionibus reſpondetur. Quæſtio nanque aut intelligi poteſt de pœnitentia, quæ eſt ſacramentum, aut de pœnitentia virtute ſecluſo ſacramento.

¶ Eſt ergo prima cõcluſio. Impoſsibile eſt peccatũ actuale mortale cuipiam ſine pœnitentia remitti loquendo de pœnitẽtia, quę eſt virtus. Probatur. Peccatum eſt Dei offenſa: ergo eodẽ modo id Deus remittit, quo offenſam in ſe cõmiſſam: hanc autem ſine pœnitẽtia remitti eſt impoſsibile: ergo. Probatur minor. Offenſa directè opponitur gratiæ: ex eo enim quis cenſetur alteri offenſus, q̃ ab ei⁹ gratia eſt repulſus. Hoc autem diſcriminis eſt inter gratiam Dei, & gratiam hominis, vt. 1. 2. quæſtio. 111. arti. 1. oſtenſum eſt, quòd gratia hominis non efficit, ſed præſupponit bonitatem veram vel apparentem in homine, propter quam eum diligit: gratia verò Dei eſt cauſa bonitatis hominis, p̃pter quam eum diligit: eo quòd bona Dei voluntas, quæ nomine gratiæ intelligitur, eſt vniuerſalis cauſa cuiuſcũq́ue creati boni, Ob hoc ergo cõtingere poteſt, vt homo offenſam, qua offenſus eſt, hoſti remittat abſq́ue aliqua eius voluntatis mutatione, quia fingit eſſe mutatũ. Deo autem id non poteſt accidere, vt cuipiam abſq́ue illius mutatione voluntatis offenſam remittat: quia tunc diligeret eum, quem bonum non efficit: offenſa verò peccati mortalis inde pullulat, quòd voluntas hominis eſt verſa à Deo per aliquod commutabile bonũ. Requiritur ergo ad remiſsionem diuinæ offenſæ, quòd voluntas hominis ſic mutetur, vt conuertatur ad Deum cum deteſtatione prædictæ conuerſionis ad creaturam, cũ propoſito emẽdandi vitam, in quo quidem ratio virtutis pœnitentiæ conſiſtit. *1. Cõcluſio*

¶ Secunda concluſio. Abſq́; ſacramento pœnitentiæ, quod officio & abſolutione ſacerdotis ligantis, & ſoluẽtis perficitur, poteſt Deus peccata remittere. Intellige abſq́ue ſacramẽto non ſolùm in re, verùm etiam in voto. Probatur, quia Deus non habet ſuam poteſtatem ſacramentis ſuis alligatam. Quare Chriſtus, vt Lucæ. 7. legitur, Magdalenæ abſq́ue vllo ſacramento: quia tunc nondum erat ſub obligatione inſtitutum, peccata dimiſit. *2. Cõcluſio*

¶ Tertia concluſio. Nec tunc tamen eadem dimiſit peccata ſine pœnitentia virtute, vt Grego. author eſt in homilia. Per gratiam enim, inquit, ſcilicèt, per pœnitẽtiam, traxit intus, quã per miſericordiam ſuſcepit foris. *3. Cõcluſ.*

¶ Quæ

Expositio articuli.

¶Quæstio hæc de necessitate pœnitentię virtutis est præcipua,ac perinde meditatè existimanda. Diu. enim Thomas adeò affirmat esse necessariã existẽtibus in peccato mortali post baptismum, vt impossibile censeat absque illa Deum vlli peccatũ remittere. Vnde cùm duplex sit Dei potentia ordinaria,scilicet,& absoluta,de vtraque est disputandum. Verumtamen quantum ad legem ordinariam nemo catholicorum ambigere debet pœnitentiam virtutem esse necessariam. Haud enim vniuersi sancti patres, verùm & vtraque sacra pagina eam tanquam necessariam peccatorum remedium celebrat,vt est illud hic citatum Hieremi. 18.si pœnitentiam egerit gens illa à malo,quòd fecit,agam & ego pœnitentiam super malo,quod cogitaui,vt facerem ei: ac si dixisset,Alioqui nec ego peccata dimittam. Consonat illud Zachariæ. 1.Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.Et Ezechiel. 14. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis.&c.vita viuet,Quasi dicat. Quandiu non egerit pœnitentiam,manebit in morte. Et infra, cùm auerterit se impius ab impietate sua, & fecerit iudicium,ipse animam suam viuificabit. Auersio autem ab impietate motum volũtatis dicit,quo homo impietatem auersatur & detestatur.Quæ quidem auersio necessaria est ad conuersionem, vnde inferiùs,conuertimini & agite pœnitentiam.Et Iohel. 2.Conuertimini ad me in toto corde vestro. Quocirca Christus prothema illud suæ prædicationis assumpsit,Pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Vnde Luc.5. Non veni vocare iustos,sed peccatores ad pœnitentiã.Quasi ad rem saluti necessariam.Quocirca Actu.3. Pœnitemini,& conuertimini,vt deleantur peccata vestra,quasi dicat,alioqui deleri non possunt. Tandem Christus Lucæ. 13.Nisi pœnitẽtiam,inquit,habueritis,omnes simul peribitis.

Testimonia sanctorum

Testimonia sacra.

Sanctorum verò patrum testimonia innumera sunt,neque post tam apertam scripturam sacram recitatu necessaria. Plurima Gratianus de pœnitentia dist. 1.congesit,vt can.Nõ omnis.& can.Non potest.vbi habetur, quòd nemo potest gratiam Dei cœlestis accipere sine pœnitentia.Id quod plurimis subsequentibus confirmatur.Et tandem in ca. firmiter,de summa Trini.& fid.cath. sola pœnitentia proponi tur lapsis in remedium.

Obiectiocõtra necessitatẽ pœnitẽtie.

¶At verò extat in foribus obiectio contra necessitatem pœnitẽtiæ,ꝙ sacræ literę plura alia subsidia connumerãt ad remittenda peccata, quæ Cyrillus super Leuit.& Origę.ibidem homil.2.ad septem referunt,quæ sunt baptismus, & fides,Qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit.Et charitas. 1.Petri. 4.Charitas operit multitudinem peccatorum. Quin verò & despe,ait,Paul.ad Roma.8.Spe salui facti sumus. Et eleemosyna Luc. 11.Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et iniuriarũ cõdonatio, Matthæ.6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Ad hæc autem & id genus alia respondetur, sic ista omnia censenda esse peccatorum remedia, vt nullum neque omnia sine pœnitentia sint sufficientia. Primũ enim fides,spes,charitas sunt necessaria eo modo,quo.q.præcedenti ar.5.dictũ est,tanquam fundamenta pœnitentiæ.Quare nec fides, nec spes,formantur nisi per charitatem, neq; verò charitas existenti in peccato est legitima, nisi cum detestatione peccatorũ. Eleemosyna verò,& remittere iniurias,ponuntur tanquàm remedia in duplici sensu. Vno modo,quòd multum peccatori conducunt,vt cõuertatur, tum propter preces pauperum & eorum, quibus remissæ sunt iniuriæ: tum quia cor emolliunt, & præparant, vt Deus singulariter opem adferens illud conuertat. Secũdò post remissam culpam sunt per modũ satisfactionis remedia ad soluendas pœnas. Hoc enim modo,vt legitur Ecclesiast.3. eleemosyna extinguit peccatum.Et sic illud intelligitur Daniel.4. Peccata tua eleemosynis redime. ¶De baptismo verò arguit.D.Tho. primo loco. Nõ est minor virtus Dei circa adultos ꝙ circa paruulos: sed pueris peccata dimittit sine pœnitẽtia: ergo etiam adultis. Et respondet in sententia, quod baptismus quantum est ex primæua eius institutione ad dimittendum originale peccatum, nullam exigit pœnitẽtiam,eo, quòd cum illud sine propria volũtate committatur,absq; propria voluntate remittitur.Quare paruulus ante vsum rationis eiusmodi culpę absq; vllo voluntatis motu condonatur. At verò adulti,qui originalem culpam mortalibus accumularũt: necessarius est pœnitentiæ motus, iuxta verbum Petri Actu. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.Nam vt,ait,ad id propositum Augu. Nemo adultorũ potest vitam nouã inchoare nisi præteritæ pœnituerit.Vtrùm verò requiratur vera contritio dist. 6.q.1.art.7. contra quosdam contrariũ censentes partem negatiuam pro captu nostro statuimus:nẽpe nõ requiri contritionẽ, sed satis esse attritionem,per quã tollatur obex. Quin verò Caieta.ait, hìc,ꝙ baptismus secũ adfert virtutem pœnitentię:quia est institutus in remissionem peccatorũ,& ideo sufficit adulto,vt extendo

1. Argum.

Dilutio obiectionis.

Caieta.

tendo ſe peccaſſe, ſubijciat ſe illi, vt per ipſum remittantur ſibi peccata: nam illa, inquit, ſubiectio & ſuſceptio baptiſmi eſt in virtute deteſtatio prioris vitæ. Et fortaſſe vera eſt eius opinio, tametſi non auderem omnino illam approbare: nam cùm ad hoc propoſitum dixerit Auguſtin. neminem ſuæ voluntatis arbitrum poſſe nouam vitam inchoare, niſi præteritæ pœnituerit, colligitur vt formalis pœnitẽtia præteritorũ requiratur. Quare Petrus duo diſtinguens, ait. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.

De charitate. Scot.

¶ At verò de charitate pluſculum eſt difficultatis propter nonnullos, qui vidẽtur contrariũ aſſerere. Scotus nanq; .2. ſenten. d. 28. inter loquendum de præcepto charitatis, ait, q̃ voluntas per actum charitatis licèt informem poteſt ſe diſponere ad gratiam de congruo. Vnde nõnulli inferunt ſine actu formali pœnitentiæ ſufficere actum charitatis. Et alij, quos viua voce audiui, aiunt non ſufficere quemlibet, ſed egregium. Et arguunt ex authoritate Petri citata, charitas operit multitudinem peccatorum. Et Lucæ. 7. Dimiſſa ſunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum. Et Chriſtus, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Quibus accedit & ratio: nam pœnitentia propterea remittit peccatum, quia eſt illi contrarium: ſed nihil eſt peccato tam contrarium quàm charitas: peccatũ enim inimicitiam Dei parit, cui charitas contraria eſt: ergo charitas eſt pœnitentia virtualis: hoc eſt, parem habens virtutem.

¶ Contra hãc opinionem diſputauimus lib. 2. de natura & gratia. c. 16. Sed nũc lucidius tres

1. Cõcluſ. concluſiones ſtatuimus illic implicitas. Prima. Exiſtenti in peccatis mortalibus, quæ vel habet in memoria, vel diligenti indagine in eam valet reuocare, nullus prorſus charitatis actus quantuncũq; egregius citra perpeſſum pro Chriſto martyrium ſufficit ad ſalutem. Hanc profectò concluſionem ſacra teſtimonia citata ſatis probant. Nam cùm in omnibus pœnitentia palàm exigatur, tanquam finis neceſſarius ad ſalutem, gloſſare illa dicendo, quòd ſufficit virtualis pœnitentia, manifeſta temeritas eſt. Pari enim modo vbi, ait. Paul. quòd ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, poſſent gloſſare ſufficere fidem virtualem. Imò & dicere poſſent, quòd dare eleemoſynam, & remittere iniurias eſſet pœnitentia virtualis: nam etiã illi actus pertinẽt ad charitatem, quod eſſet hære-

2. Argum. ticum. Secundò, vt eorum fundamẽtum eneruemus, charitas de ſe non eſt pœnitentia virtualis: nam vt per humana hæc viſibilia inuiſibilia intelligamus, quãuis ille, qui inimicũ ſuũ iniuria affecit, dicat, & verè dicat deinceps illũ ex intimo corde dilecturum, & in omnibus ei morem gerere proponat, non propterea charitas illa virtute comprehendit pœnitentiam præteritæ iniuriæ. Nam cũ illa dilectione ſtat, vt non eum iniuriæ illatæ pœniteat: ſed quia animo ſuo iam ſatisfecit, vult eſſe deinceps amicus, alioquin non eſſet.

¶ Et ad maiorem claritatem rationis arguitur tertiò. Dicere quòd charitas ſine formali deteſtatione præteritæ vitæ ſufficiat ad ſalutem, neſcio quomodo differat à Luthero in articul. 6. & .7. condemnatis à Leone, dicente quòd ſufficit reſipiſcentia & noua vita. Lutherus enim ſolùm negabat requiri actum formalem pœnitentiæ: nam quòd illa charitas in futurum eſſet pœnitentia virtualis, ipſe non renuebat. Eſt ergo condemnatus ex eo, quòd non ponebat formalem deteſtationem præteritorum criminum. Vnde Auguſtin. libr. 1. de nuptijs & concupiſcenti. capit. 26. exponens illud Eccleſiaſtic. 21. quod ad rem præſentem vrgentiſsimè facit, fili peccaſti, non adijcias iterum: ſed de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur. Si à peccando, inquit, deſiſtere, hoc eſſet non habere peccatum, ſufficeret, vt hoc nos ſcriptura moneret, fili peccaſti, non adijcias iterum. Non autem ſufficit, ſed addit. Et de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quapropter Tridentina Synodus ſeſſion. 6. capit. 6. & 14. expreſsè decreuit pœnitentiam, non ſolum continere ceſſationem à peccatis, verum & eorum deteſtationem. Ob idq̃ue profectò non video quomodo defendi poſsit, quòd actus charitatis, citra martyrij perpeſsionem, ſine formali pœnitentia ſufficiat, præſertim cùm legitima pœnitentia debeat includere votum confeſsionis, quod ſine peccatorum deteſtatione haberi non poteſt. Item quia qui dicit, charitatem eſſe pœnitentiam virtualem, dicere conuincitur, quòd etiam ſi tunc peccata occurrerent memoriæ, non opus eſſet formali deteſtatione: quandoquidem iam habes ſufficiens remedium: quod profectò abſurdum eſſet conceſſu. Neque verò neceſſe eſt hanc labem Scoto impingere, ſanè cùm ipſe non aſſerat, niſi quòd per actum charitatis homo diſponitur. Et poteſt gloſſari, vel quòd vocat actum charitatis deteſtationem, vel quòd illum actum ſtatim deteſtatio concomitatur, vel loquitur quando peccata ita ſunt obliuioni tradita, vt non poſsint in memoriam reuocari. De quo caſu ſtatim dicemus. ¶ Ad argumenta ergo in contrarium reſpondetur eſſe ſophiſtica. Concedimus

3. Argum.

Auguſt.

Synodus Tridentin.

Argumẽto rũ diluitur.

mus enim, actum charitatis contrariũ esse peccato, & ꝙ quicũque legitimè Deum diligit vicissim ab ipso diligitur. Sed tamen qui est in peccato mortali neutiquam citra martyrium, habere potest legitimum actum dilectionis nisi detestando peccata. Nam cùm peccatum sit motus auersionis, non expellitur nisi per motum contrariũ conuersionis. Quare licèt peccatrici dictum sit dimissa esse peccata, quoniã dilexit multum, tamen eius lacrymæ fuerunt pœnitentiæ indices.

Secũda cõclusio. ¶Secunda cõclusio. Peccatori, qui sic est omnino peccatorũ oblitus, vt facta diligenti indagine nequeat vllius eorũ meminisse, non est necessarius actus pœnitendi, sed per actus alios charitatis veniã obtinebit. Conclusio est Gabrielis in.4.d.14.q.1.ar.2. quæ nescio cur reꝓbetur. Nam quãuis pœnitentia, virtus sit per se necessaria ad remissionem peccati non solùm necessitate præcepti, (de quo dist.17. disputabimus,) imò necessitate finis: hoc tamẽ intelligitur, quãdo peccatorũ vlla potest haberi memoria. Si enim quis eò, quòd non facit diligentiam, non recordatur eorum, fateor sine pœnitẽtia nullum aliũ actum charitatis ei sufficere. Si tamen merè naturaliter est oblitus, vt in sua potestate nõ sit peccata recolere, neutiquã potest detestationem habere. Nam quorũ homo nõ est memor, quomodo illa detestari potest? Si ergo tunc esset necessaria pœnitentia, tunc homo sine possibili remedio maneret. Tunc ergo ad remissionem huiusmodi oblitorum peccatorum sufficit quicunque actus charitatis, qui respectu illorum est virtualis pœnitentia, vt quæst. seq. articu.1. apertis verbis D. Tho. affirmat. Quòd si dicas, debere tunc conteri in genere sub conditione si peccatum habeat, profectò non video cur ad hoc teneatur, postquam nullam habet peccatorum notitiã. Dicere autem, quòd tunc Deus adiuuabit, vt recordetur, nullum prorsus habet fundamentum. Igitur quanuis illa obliuio peccatorum non sit remedium remittẽdi peccata: quoniam cùm nullus actus intellectus ad id sufficiat, multò minus ignorantia, vel obliuio, tamen quicunque alius actus charitatis, ad quẽ Deus auxilio speciali concurrat, erit sufficiens. Et est planum exemplum de baptismo, nam licèt sit per se necessarius ad salutem, nihilominus si daretur aliquis inuincibiliter ipsum ignorãs, citra votum eius expressum posset in Deum conuerti.

Gabriel.

Contritio peccatorũ in genere necessaria memoria.

3. Cõclusio ¶Tertia conclusio, Martyrium, quando eius subita oblatio actum pœnitendi impediret, sufficit sine pœnitentia ad salutem. Conclusio hæc non est mihi tam certa, quàm superiores, sed tamen multò probabilior, quàm contraria. Asserunt eam Scotus & Gabriel di. præsenti, quæst.1. articu.3. sed tamen nimium absolutè, dicentes feruorem martyrij sufficere. Et tamen arbitror esse moderandam. Si ille, inquam, qui martyrio expositus est, inducias habet, vt possit peccata recolere, tenetur quidem. Verbi gratia, dum est in carcere. Imò si copia suppetit sacerdotis & temporis, confiteri tenetur (si singulare est confessionis præceptum in articulo mortis, de quo distin.18. disputabitur.) Quòd si tantum temporis non habeat, possit tamen habere dolorem in genere, ad id etiam obligatur: nam martyrium non aliter potest vicem pœnitentiæ supplere, quàm supplet vicem baptismi: non autem huius vicem supplet nisi vbi eius copia haberi non potest. Si enim sub ipsum agonis articulum offerretur martyri baptismus, quem renueret, re vera non esset orthodoxus martyr, vt distinct.3. artic.11. assertum reliquimus. Pari ergo modo si tempus habet pœnitendi, & pœnitentiam renuit, contemptor est, & virtutis, & sacramenti, atque adeò tunc nullus feruor martyrij absque pœnitentia sufficiet. Sed faciamus hominẽ sic in martyrium rapi, vt atrocitas mortis eius occupet mẽtem: arbitror quòd licèt sit in peccato, dummodo non sit in eius actuali complacẽtia, aut proposito, illa perpessione martyrij obtinebit veniam apud Deum. Probatur. Martyrium, vt loco proximè citato latè elucidauimus, supplet vicem baptismi, vt patet tum aliorum patrum testimonio, quos illic citauimus, tum & Augustini contra Donatistas, & refertur de consecra. dist.4. can. Baptismi vicẽ. Cuius vtique euangelica fundamenta sunt, illud Ioan.15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis, & Matth.10. Qui confessus me fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Et qui perdiderit animam suam (id est, vitam) propter me, in vita æterna inueniet eam: sed tam necessarius est baptismus ad remissionem originalis, quàm pœnitentia ad remissionem actualium, ergo pariter supplere potest pœnitentiæ vicem. Et confirmatur, quia, vt illic vidimus, tria distinguuntur ex æquo baptismata: scilicet, fluminis, & flaminis, quod est virtus pœnitentiæ, & sanguinis, quod est martyrium: ergo quodcũque per se sufficit. Responderi autẽ per hoc potest discrimen, ꝙ baptismus non aliam dispositionem requirit, quàm non inuenire obicẽ cõtrarium

Martyrine cessaria est pœnitentia quãdo eius se offert occasio.

Argumen.

Dilutio.

rium. Martyrium autē per ſe dicit actum charitatis, vt S. Tho, ſuprà quæſt. 66. arti. 12. dixit, & contra Creſconium libr. 2. capit. 12. oſtendit Auguſtin. Quinuerò & Paul. 1. Corinth. 15. Si corpus, inquit, meum tradidero ita vt ardeam, charitatem autem nō habeam, nihil mihi prodeſt: charitas autem in peccatore ſine pœnitentia non eſt legitima.

1. Argum. ¶ At verò in contrarium eſt primum argumentū q̄ ſicut baptiſmus non ſemper requirit actū charitatis, ita nec martyrium, vt patet in Innocentibus ante vſum rationis occiſis pro Chriſto, quos illic oſtendimus fuiſſe martyres ſine actu proprio charitatis. ¶ Vnde quæſt. proxima. ar. 1. bonū ducemus argumentum, q̄ dormientes in peccato etiā mortali, qui ante ſomnum nō habebant actualē volūtatem peccato inhærentem, obtinebunt veniam. Nam hoc videtur S. Thom. in ſolutione ſecundi affirmare.

2. Argum. ¶ Secundò, vt hoc nunc intermittamus, dicimus, q̄ expoſitus martyrio in illo articulo habet legitimum actum charitatis, qui virtute includit pœnitentiam, licèt illa non ſit formalis. Quare contraria opinio principium petit, dū aſſerit legitimam charitatem in martyre non poſſe eſſe ſine pœnitentia. Hoc. n. eſt ſingulare priuilegium martyrij, quod per ſe eſt ſumma charitas & confeſsio Chriſti. Cùm enim dixit Chriſtus, maiorem charitatem nemo habet, &c. hanc aſſerit maiorem, etiam q̄ illa, quæ eſt deteſtatio peccatorum: quare martyrij charitas in illo articulo, quo totum hominis animum expoſcit & abſorbet, aliā non exigit, ſed eſt ſummū holocauſtum, quo ſe homo ex toto corde Deo tradit. Et eſt expreſſa ſententia

Chryſoſt. Chryſoſtomi ſermo. 29. de pœnitentia. vbi, ait, Sicut in tenebris non eſt abſq̄; lucerna lumen, ſic non poteſt homo peccatū abſq̄; pœnitentia abluere. Atque hoc, inquit, de homine iam baptizato dicitur. Et ſubdit. Item lector intelligat martyrium pœnitentiæ prēteriti non egere. Nam ſicut lux diei non quērit lucernam, ſic iuſtitia ante Deum (ſcilicèt martyris) ſine pœnitentia lucet. Vide quomodo martyriū tantò fulgore pœnitentiæ præfertur, quāto lux diei lucerna in tenebris fulgentior eſt.

Obiectio. ¶ Quòd ſi arguas. Baptiſmus ipſe, cuius vicem martyrium ſupplet, aliquam pœnitentiā, vt ſuprà diximus, requirit: ergo & actus martyrij.

Dilutio. Reſpōdetur quòd dum martyr habet tempus memorandi peccata, deteſtari illa tenetur, ſed ſi afflictio mortis & feruor in Deum illam recordationē impedit, ſatis eſt, vt homo ſe Chriſto ſacrificet.

Poſtremū argumētū. ¶ Poſtremum autem argumentum eſt, quòd caſus iſte, metaphyſicus quibuſdam videtur, vt homo tam repentè rapiatur ad martyrium, vt non poſsit peccatorum recordari. Imò vt Chryſoſtomus homilia. 4. de diuite & Lazaro ait, repentina mors exemplo memoriæ offert peccata præterita, quod probat exemplo fratrum Ioſeph Geneſi. 42. qui in afflictione poſiti ſtatim dixerunt, meritò hæc patimur, quia peccauiuus in fratrem noſtrum. Et pueri in camino ignis Danielis. 3. peccata ſua confitebantur. At mihi profectò non apparet niſi caſus, qui vſu venire poteſt. Nam licèt egregia facinora, vt illud in fratrem venditum, ſtatim occurrant menti, occultiora tamen atque illa præſertim, quæ ex culpabili ignorantia præceſſerunt, indagine egent, vt in memoriam redeant. Pueri autem apud Danielem diuino miraculo ſuſtentabātur, vt pleno iudicio poſſent peccata, non tam ſua, quàm populi confiteri.

Aliud argumentum ex hiſtoria Cypriani. ¶ Accedit & argu. pro nobis ex hiſtoria Cypria. quem Augu. lib. 2. contra Donatiſtas ca. 5. probabilius exiſtimat, non depoſuiſſe errorem ſuum de baptizandis hæreticis vſque ad mortis articulum. Et tamen capit. 18. ait, errorem illum ab illo recompenſatum fuiſſe, & paſſionis falce purgatum. Nam quanuis dici poſſit, q̄ non fuerit pertinax in errore, & ideò ante martyriū fuiſſe in gratia, ſed quòd per illud fuerint illi remiſſa ſupplicia, ſi propter defenſionem erroris illa demeruerat: nihilominus licèt vſque ad mortis articulū fuiſſet in culpa, modò non haberet voluntatem in errore obſtinatam, ſed ſe Deo commendaret, per illud fuiſſet ſaluus. Quare eccleſia non aliud fuit perſcrutata, vt in catalogum ſanctorum illum referret, quàm quòd fuit martyr.

Obiectio. ¶ Quòd ſi quis dicat. Saltem martyr tenetur in agone habere dolorem in genere, & miſericordiam petere.

Dilutio. Reſpondetur primò, q̄ ille dolor in genere quando homo nō eſt memor alicuius peccati, neq̄; in genere peccaſſe, nō eſt q̄ priè pœnitentia: quoniam neminem proprie pœnitere poteſt eorum, quæ nullatenus ſe feciſſe meminit. Et ideò talem actū potiùs appellarem charitatis & amoris filialis, quàm formalis pœnitētiæ. Secundò reſpondeo, quòd poſitus in agone martyrij, niſi peccata ſua ſponte occurrant, conſultiùs faciet attentionem ad martyrium applicando, qui eſt actus fortitudinis, quàm ad peccatorum recordationem: videlicèt, vt cor ſatagat diuino amore inflamare, vt ſtrenuè mortem pro Chriſto oppetat. Non enim de martyribus legitur, q̄ ſub illum articulum peccata plangerent, ſed quòd cura-

curarent animum contra terrores mortis coarmare.

Martyrij singulare priuilegiũ. ¶Sed tandem admonuerim, vt hoc priuilegiũ nemo cogitet ad alios actus quantumuis feruẽtes charitatis extẽdere: quia est singulare perpessi martyri, quo se homo Deo sacrificat. Neq; verò feruori desiderij martyrij, vt putat Scotus, id tribuerim, quãdo martyr non est in actu passionis: desiderare enim martyrium absq; formali pœnitentia nõ sufficit, sed illud perpeti, nã tunc duntaxat homo actu cõfitetur Christum & animam pro eo ponit, cui hoc priuilegium adscribitur.

Dubium. ¶Ad hæc adhibenda est alius dubij decissio, vtrùm pœnitentia non solum quantum ad detestationẽ peccati sit formaliter necessaria, vt expositum est, verùm quantùm ad propositũ emendandi vitam. Quam quæstionem recentiores quidam nobis offerunt. Maioris enim dist. præsenti. quæst. 1. ait, non esse necessariũ propositum actuale cauendi à peccatis imposterum sed sufficere non velle, hoc est, non habere propositum peccandi. Et quidam iunior in suo codice de pœnitentia tractatu. 1. quæst. 3. ait, non esse tale propositum expressum necessarium: quia virtualiter includitur in detestatione peccatorum: præteritorum quatenus offensa Dei sunt. Et quidem prima fronte sic apparet, nam, ait, S. Tho in. 4. d. 17. quæst. 2. ar. 2. propria peccata pœnitẽtię sunt peccata præterita. &. 1. 2. q. 113. art. 5. solùm, ait, in iustificatione impij requiri vnum motum in Deum atq; alium qui sit peccati detestatio.

Detestatio opinionis. ¶Sed nihilominꝰ opinio hæc, nec vera est, nec tuta, neque in populum euulganda. Primò, quia nullus vnquam antiquorum sic ausus est loqui. Nam Alexãd. 4. part. q. 69. membr. 9. & Durand. dist. 17. q. 2. & omnes dicunt requiri propositum, neque vllus fingit propositũ virtuale. Et plana id ratio docet, nam vt suprà. q. præcedenti art. 3. declarauimus, propria ratio pœnitentiæ est ex timore filiali sic vindicare delicta, vt vita emendetur. Vnde, ait, ibidem S. Tho. quòd pœnitentia est detestatio offensæ Dei cum emendationis proposito. & ar. 5. subdit quòd timor filialis necessarius ad pœnitentiam est quo quis emẽdam Deo voluntarius offert. Idq; præsenti ar. repetit, quod homo conuertitur in Deum per detestationem conuersionis ad creaturam cum proposito emendæ. Et quæst. sequenti ar. 1. ad. 2. ait, quòd requiritur, vt homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus. Igitur cùm finis pœnitentiæ sit emendatio vitæ, fit vt si detestatio requiritur formaliter, propositũ etiã formaliter exprimatur, vt Magister, Sentent. dist. præsenti expressè ait. Et Ambros. dicens quòd pœnitentia est malè acta plangere, & plangenda iterum non cõmittere: hoc est, firmum habere propositũ. Vnde Ezechiæ. 18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis, & custodierit præcepta mea, vita viuet. Quinuerò nomen ipsum cõuersionis hoc plane sonat, vt suprà diximus. s. recessum ab vno termino putà à bono creato, ad quod homo per peccatũ formaliter se conuertit, & accessum ad Deum, à quo per peccatũ recesserat. Et ideò Iohelis. 2. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro: conuersio autem ad Deum actum formalẽ dicit in ipsum. Ac demũ confirmatur: quia dum nos cõuertimur ad Deũ, ipse conuertitur ad nos, iuxta illud Zacharię. 1. Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: Deus autẽ amore positiuo ad nos conuertitur, quo nos amplexatur: ergo & nos debemus in ipsum conuerti per actũ formalẽ obedientiæ, quò proponamus à peccatis cauere. Quãdo ergo S. Tho. ait, solùm requiri detestationẽ peccatorum, ibidẽ intelligit propositum etiam ab illis in posterum cauendi. *Exponitur D. Thom.*

¶Sed ecce fallacia contrariæ opinionis. Dum quis verè, inquit, detestatur peccata tanquam offensam Dei, detestatio illa virtualiter includit propositum cauendi illa in futurum: ergo non requiritur aliud expressum. Respondetur autem ad antecẽdens, quòd eiusmodi detestatio propterea dicitur vera: quia gignit propositum cauendi in futurum. Et in hoc sensu virtualiter includit propositum. Sed si illud nõ pariat, non est vera: quia cùm abhorrere præterita & cauere futura diuersi sint actus, neuter includitur in altero, licèt vnum sequatur ex altero, si alterum sit legitimum. Extat inter homines exemplum. Contingere potest, vt aliquem pœniteat irrogasse iniuriam alteri, & tamẽ nõ proponat infuturum cauere quare pœnitentia præteriti de se nõ includit propositum futuri, sed quando est legitima illud germinat. *Arg. fallacia.*

Colligimus ergo, quòd pœnitentia est detestatio formalis pręteritorũ peccatorũ cũ proposito emendãdi vitã. Atq; hæc est necessaria post baptismũ ad remittẽdũ peccatũ mortale. Quomodo autẽ sit in præceto videbimus. d. 17. q. 2. *Summa dictorũ superiorum.*

¶Non ergo sana est illa quorundam contritionis definitio, quod sit detestatio actualis, vel virtualis peccatorum. Atqui si hæc censura mihi in eos licet, qui tum vitæ integritate, tum doctrina insigniuntur, tum etiam de me profectò optimè sunt meriti, quos ideò ex animo & suscipio & diligo, non possum nõ æger *Aduersus illos, qui uulgari lingua disciplinas tradunt.*

rimo animo ferre, quòd res ſcholaſticæ, eædē que in viſceribus philoſophiæ, & theologiæ re conditæ & vtriuſque iuris materna lingua in vulgus edantur. Putant enim iſti optimi authores plebi ſic bene conſultum, & tamē, præterquàm quòd ſcientiarū maieſtatem, & authoritatem extenuant, ſexcētas occaſiones errandi in docto vulgo offerūt. In vulgo autē pono q̄ plurimos plebanos, qui vix Latinè ſciūt, atq; adeò nec ſcholaſtica verba, quantūcunque vulgari lingua eis proponantur. Adde quòd ſcientiarum myſteria, niſi in ſcolis doceantur, propterea quòd lingua vulgari edantur, non ſunt opificibus & rudibus hominibus patentiora q̄ Latinè. Quare conſultius eſſet, vt ignorātes ad doctores dubia ſua deferrent, qui viua voce eis reſponderent, quàm illis idiomate vulgari eadem porrigere. Quod ergo in ſumma aliàs docta Hiſpanè ſcripta ſtatim in principio proponitur: videlicet, contritio eſt pœnitentia voluntaria, dolorosa, grandiſsima, actual ò, virtual, nō debuiſſet, vt bona venia dixerim, vulgo proferri. Nam quomodo opifices, imò rurales ſacerdotes intelligere poſſunt, quid eſt virtualis pœnitentia? Statim colligent ſufficere, vel elee moſynam, vel orationem loco pœnitentiæ, præſertim quòd illa particula, virtualis, apud nullum antiquorū reperitur. Imò cùm omnia teſtimonia ſuprà citata ſcripturæ abſolutè exigant pœnitentiam, temeritas eſt aliter populū docere: & de hoc deberet confeſſarius puniri ſi aliter pœnitentē doceret, quàm quòd debeat expreſsè deteſtari peccata, expreſſeq; propoſitum habere emendādi vitam. Sed & dum, ait, grandiſsima, niſi adſit viuæ eiuſdemq; doctæ vocis explicatio, offendiculū indoctis ponet. Hactenus de lege ordinaria, ſecundùm quam conſtitutiſsimum eſt, pœnitentiam eſſe ad ſalutem neceſſariam, ſine qua actuale peccatum non remittitur.

Cōtritiōis definitione probatur.

Omnipotētia Dei abſoluta.

¶ Sed quid de omnipotentia Dei abſoluta? Vtrùm poſsit Deus ſine virtute pœnitentiæ peccata mortalia dimittere: nam quòd id poſsit ſine ſacramento, citra controuerſiam San. Tho. Secunda cōcluſione conſtituit. Quidam enim etiā ex diſcipulis S. Tho. metuentes quicquam ab abſoluta Dei potētia excipere, aiunt non eſſe credibile, vt cum, ait, in præſentiarum impoſsibile, intelligat de potentia abſoluta. Sed re vera S. Thom. intelligit impoſsibile, eſſe de quacūque Dei potentia peccatum actuale mortale ſine pœnitentia remitti, aliàs nō ſimpliciter diceret poſsibile. Item quia ponit diſcrimen inter virtutem pœnitentiæ, & ſacramentum, dicēs, quòd ſine ſacramēto Deus poteſt remittere peccattum, & tamē abſq; illo in re vel in voto nō poteſt de potentia ordinaria, ſed de abſoluta, quemadmodū Chriſtus per potestatē excellentiæ remiſsit paralytico, & Magdalenæ: ergo ſine virtute intelligit per nullā potentiam Deum id poſſe.

¶ Et ideò tanquà in certa ſtatuitur hæc concluſio, quæ quanuis prima facie dura videatur fiet intelligenti liquida. Sed tamen ad eius intellectū prænoſſe oportet, quid ſit remitti peccatum. Ad quod rurſus perpendendum, adnotandum eſt, quid maneat in peccatore tranſeunte peccato. Scotus nanq; diſt. 14. q. 1. recitat vnam opinionē, quam falſiſsimè ſui ſequaces D. Thom. impingunt, quoniam nullibi eā ſomniauit, videlicet, quòd nihil aliud maneat, q̄ reatus culpæ, quæ nō eſt niſi obligatio ad pœnam debitam illi culpæ quæ ſit relatio realis. Sed hac opinione, quantum ad id reprobata, quod aſſerit eſſe relationē realem, ſubdit opinionē ſuā, quòd ſcilicet, ſit relatio rationis: nēpe reatus culpæ, qui non eſt aliud, quàm obligatio ad pœnam. Sed dicitur rationis relatio, quatenus homo eſt obiectum intellectus, & voluntatis Dei obligantis ipſum ad ſuppliciū. Et ab hac, inquit, relatione, homo dicitur peccator. Vnde eſſe in peccato, eſt eſſe ordinatum ad pœnam, iuxta illud Auguſtini ſuper Pſal. Beati quorum remiſſę ſunt iniquitates, vbi ait, quòd Deum peccata videre eſt ea ad pœnam imputare, auertere autem faciē à peccatis, eſt ea ad pœnam non reſeruare.

Cōclus. *Scot.* *Illatio. 1.*

¶ Ex hoc infert ſecundò offenſam Dei nō eſſe aliud, quàm eius irā volētis vindicare peccata. Quare de potentia eius ordinaria nō remittūtur peccata ſine illa vindicta.

Illatio. 2.

¶ Tertiò tandē ad noſtrū propoſitū infert, q̄ de potentia abſoluta Deus poteſt remittere peccata ſine pœnitentia: quia remittere nō eſt niſi velle non punire. Et clarū eſt, quòd poteſt peccatorem liberare à pœnis inferni.

Illatio. 3.

¶ Ac ſubinde diſt. 16. q. 2. infert quartò, quod Deus poteſt peccata remittere ſine gratię infuſione, ſicuti è conuerſo primā gratiam infudit angelis in eorū creatione abſq; remiſsione culpæ. Neq; ſolùm intelligit ſine infuſione qualitatis, quæ eſt gratia, quia nec de hoc nos dubitamus, ſed abſque eo, q̄ faciat hominē gratū. Nam ſicut potuit hominē creare in puris naturalibus ſine peccato, & gratia: ita poteſt peccatori peccata remittere, conſtituendo illum in eo ſtatu, vt nō ſit peccator nec gratus. Subſcribunt in ſuam ſententiam Gabriel diſtinct. 14. atque alij iuniores. Et vt iſtorū opinionē corroboremus, arguitur præterea. Deus poſſet ſceleratiſ-

Illatio. 4.

leratissimum hominem suis flagitijs, etiam sordentem ad suam recipere beatitudinem: ergo tunc remitteretur peccatum sine pœnitentia & gratia. Ac demum arguitur. Peccatum in solum Deum committitur, iuxta illud Psalm. 50. Tibi soli peccaui, creditur autem, & præsertim Deus qui bonorum nostrorum nō indiget potest debitori debita condonare, & inter debita peccatoris vnum est contritio, ergo absq; illa potest peccatum remittere.

¶ Attamen salua reuerentia, quæ Scoto debetur, primum eius fundamentum etiam in foribus apparet esse falsum. Quis enim sibi persuadere possit, vt hominem esse peccatorem, non sit aliud, quàm esse obligatum ad pœnam? Arguitur enim sic primò. Reatus ad pœnam est effectus culpæ: nam quia homo peccator est, dā natur ad supplicium: prius ergo natura est hominem esse in culpa & peccato, quàm destinari ad pœnam. Secundò euidētissimè arguitur. Quanuis per impossibile Deus nullum supplicium peccatoribus statuisset, neq; infernum, scilicet, neque purgatorium, imò quanuis neque esset gloria à qua expellerentur, nihilominus facere cōtra diuinam regulam, & voluntatem peccatum esset, ergo esse in peccato, non est formaliter ordinari ad pœnam. Imò verò qui in inferno torquentur, quotidie peccant, iuxta illud Psal. 73. Superbia eorū, qui te oderunt, ascendit semper, & tamen nō ordinantur ad nouam pœnam.

¶ Tertiò. Ordinari ad pœnam licèt sit malum hominis, est tamen bonū iustitiæ cuius Deus est causa: sed esse in peccato nullatenus est bonum, cuius vtiq; Deus non est causa, sed solus homo: ergo absurdum est dicere, quòd ordinari ad pœnam sit esse in peccato. Quartò denique res explicatur. Esse in peccato est terminus huius, quòd est peccare, sicut esse in tenebris, est terminus huius, quod est tenebrescere: peccare autem est deuiare à diuina regula, & à Deo auerti: ergo esse in peccato nihil aliud est, quàm esse deuium & auersum à Deo. Quocirca licèt verum sit, quòd transeunte peccato nihil maneat in peccatore nisi relatio rationis, qua homo est obiectum diuinæ voluntatis, non tamen est relatio, qua homo ordinatur ad pœnam, sed illa, qua odio habetur inuisusq; est, & inimicus Deo, quanuis lege ordinaria inde sequatur, vt condemnetur ad pœnam. In summa, vt artic. 4. patebit, esse in peccato pertinet ad inimicitiam, sed esse damnatum ad pœnam, pertinet ad iustitiā. Et hoc est valde notandum tanquàm certissimum fundamentum materiæ pœnitentiæ.

¶ Ex qua fit secundò, q̄ offensa Dei non est illa ira, qua ordinat hominem in pœnam: nam illa virtus est & perfectio Dei: offensa autem est malum ab homine Deo illatū. Quare offensa si accipiatur actiuè est actus ipse peccandi, passiuè verò est illa relatio rationis in Deo qua dicitur ab homine iniuriam accepisse. Ex his ad propositū colligitur tertiò, Deum peccata dimittere non esse nō velle punire nam licèt nunquàm eum, vt dictum est, statuisset velle punire, maneret in peccato: sed est eū in suā gratiā reuocare. Quapropter, vt ar. 4. videbimus, post remissum peccatum quo ad culpam, sæpenumero remanet reatus ad pœnam purgatorij. Enimuero esse in peccato, & esse in gratia formaliter opponuntur, vt duo ex natura sua contraria.

¶ Quòd si arguas. Contraria mutuò se expellunt actiuè, hoc est per se immediatè sicut frigus calorem: peccatū verò non expellit gratiam actiuè, hoc est, immediatè, sed demeritoriè: etenim vt homo per virtutem non immediatè producit gratiam, sed meretur, vt illum Deus faciat sibi gratum: ita per peccatum non actiuè, & immediatè illam expellit, sed meretur, vt Deus pellat illum à sua gratia. Item quia contraria sunt in eodem subiecto: peccatum verò est in voluntate, & gratia secundùm Sanctum Tho. in essentia animæ. Ad hoc respondetur cùm Caietano in præsenti loco. Aliud est quippe peccare, aliud esse in peccato: peccare enim est actus contrarius charitati, quæ est in volūtate: quare effectiuè expellit charitatem: offendere nanque Deū directè opponitur huic, quod est ipsum diligere: sed demeritoriè corrūpit gratiam: nā quia homo agit cōtra charitatē eius, illū expellit à sua gratia. Sed tamen esse in peccato, nō est nisi esse in macula, quæ vt, ait. S. Tho. 1.2. quæst. 86. nihil aliud est quàm carentia gratiæ, quæ est lux, & nitor animæ quare est esse hominē priuatum gratia, atque adeò inuisum Deo, &c. Ac perinde remitti peccatum, & resilire à peccato est redire in gratiam. ¶ Sed arguit in contrariū Scotus. Si macula peccati, & esse in peccato non est nisi priuatio gratię, sequitur q̄ nullus sit magis peccator q̄ alius: quia priuatio non recipit magis, aut minus: neque vllus esset in pluribus peccatis quā alius: quia priuatio illa non est nisi vna. Respōdetur, q̄ macula nō est dūtaxat priuatio gratiæ sed eiusmodi priuatio respectu suę causę, quę est cōuersio volūtatis hominis ad bonū cōmutabile: illo enim tactu sordidatur anima. Vnde sicut q̄ nitidus est quo plura sordida tangit, eò magis sordescit: ita quò quis sępiùs, aut

Argum. Argum. Argum. Argum. Argumen. Nota solutionem.

grauiùs peccat, magis gratiæ lumine, & nitore priuatur.

¶Habemus ergo, (quod nemo rem attẽte speculatus negare potest) q̃ Deum homini peccatum remittere non est pœnas illi condonare & relaxare: hoc enim est relaxare rigorẽ iustitiæ, sed est ipsum in suã gratiam reuocare, qui est actus amicitiæ. Non dico non posse Deum remittere culpam quin infundat qualitatẽ, quæ est gratia: nam etsi lege ordinaria illam infundat, tamen per pœnitentiam absolutã potest sine illa qualitate facere hominem sibi gratum. Sed dico q̃ sicut homo ita intrinsecè est animal rationale, vt Deus per nullã potentiã possit facere hominem non rationalem: ita Deum remittere mortale peccatũ, aut originale, est hominẽ, quem inuisum habebat & oderat, charum sibi facere & gratũ.

¶Hoc supposito, vt ad nostrã cõclusionem descendamus, cordatissimè animaduertendũ est discrimẽ, quod D. Tho. hìc inter Deũ & homines constituit, nẽpe, q̃ homo possit aliũ diligere, licèt non sit bonus, sed appareat bonus: quia decipi homo potest: imò quanuis neque appareat bonus si habet aliquã rationem delectabilis, vel vtilis, Deus autẽ nec per suam omnipotẽtiam potest quicquam diligere nisi bonum. Cùm enim sit ipsa per se bonitas, & volũtas, & bonitas sint eadem essentia, est implicatio cõtraditionis, vt voluntas non feratur nisi in id, suus intellectus ostẽdit ei sub ratione boni: & quia falli non potest, necesse est vt illud sit verè bonum eo gradu, quo diligitur, imò diligendo facit bonum. Vt diligendo solẽ facit eũ lucidum, & diligendo arborem, facit eam viuere, & diligendo brutum facit id sentire. Quare in creatione mundi quicquid faciebat, vt, ait, historia, videbat esse bonum. Mittamus tamen illas dilectiones rerum temporalium, & loquamur de illa, quæ absolutè dicitur dilectio Dei, qua scilicet, angelos, & homines ad suam beatitudinem destinat. Hac ergo non potest hominem aut angelum diligere nisi sit iustus, & bonus, alioqui implicat contradictionem, vt sit sibi gratus: imò diligendo eum facit iustum & gratum. ¶Hoc igitur ex his colligitur argumentũ. Deũ mortale aut originale peccatũ hominis remittere, est ipsum, in suam gratiam & amicitiam reuocare: in gratiam autem & amicitiam Dei hominem reuocari impossibile est per omnem potentiam, nisi sit bonus & iustus: bonum verò, & iustum impossibile est hominem adultum fieri, nisi voluntatem, quam habet à Deo auersam, in ipsum conuertat, quod per solam peccati detestationem, quæ est pœnitentia, fieri potest: ergo omnino est impossibile Deum cuipiã mortale peccatum remittere nisi per pœnitẽtiam. Paruuli verò ante vsum rationis, quanuis etiam per nullam potentiam Dei possint in gratiam reuocari, quin fiant iusti & boni, tamen quia originale non propria voluntate commiserunt, possunt absque proprio etiam motu à Deo iustificari.

Argumẽtũ

¶Ad argumentum ergo in cõtrarium concedi tur, posse Deum sine pœnitentia condonare peccatori pœnas & ipsum nolle punire. Negatur tamen consequẽtia, ergo potest illi remittere peccata sine pœnitentia: quia remittere peccatum, non est remittere pœnas, sed facere hominem gratum. Imò verò fortasis peccatori potest Deus cõferre gloriã de potentia ipsius absoluta permanenti in peccato. Quanquam qui hoc negauerit, non lõgè aberrabit à verò: qui bonitati Dei repugnare videtur, vt ad illã felicitatem inimicum admittat, sicuti è conuerso, misericordiæ eius repugnat, vt eum, cui remisit culpam, in inferno cruciet. Sed tamen illo dato, id non esset remittere peccatum: quia tunc admittere eum ad gloriam, non esset recipere eum in gratiam. Responsio.

¶Pariter ad aliud respondetur, quòd potest Deus sine pœnitentia cõdonare peccatori omne debitum: scilicet, omnem pœnam, quam in satisfactionem, & castigationem debet. Cõtritio verò plus habet, quòd rationem debiti: nam debitũ solùm dicit id, quod est sub præcepto: contritio verò est præterea intrinsecè necessaria necessitate finis ad salutem.

¶Postremũ autem argumentũ putant aliqui inuincibile, quo arguebatur, posse peccatũ remitti sine hoc, q̃ homo fiat Deo grat⁹ per hoc, q̃ maneat in puris naturalibus. Sed illud Diu. Tho. 1.2.q.113.ar.2. facit, & egregiè soluit. Arguit siquidem. Quando sunt duo cõtraria mediata, potest vnum remoueri sine alio: potest, inquam, album tollilicèt nõ fiat nigrũ, sed maneat rubeum: gratia verò & peccatum sunt cõtraria mediata: nã põt dari homo in puris naturalibus sine peccato & gratia: ergo sicut gratia primo angelo, & Adæ fuit infusa sine expulsione peccati, potest vice versa existenti in peccato illud remitti sine eo, q̃ fiat Deo dilectus. Negat D. Thom. optimè consequentiam: nã plus inquit, requiritur, vt offendenti Deum remittatur culpa, quàm vt existens in naturalibus nõ habeatur odio. Potest enim apud homines cõtingere, vt vnus alium nec diligat, nec odio habeat: sed tamen qui offensam, & iniuriam ab alio accepit, non potest illam ei remittere absque speciali beneuolentia: nam, hoc quòd est

est remittere, est beneuolētia: ergo licèt possit esse homo in naturalibus sine odio & beneuolentia Dei, tamen postquam homo est in peccato, non potest Deus illud remittere sine sua ipsius Dei beneuolentia: beneuolentia autem Dei nihil est aliud quàm sua gratia, atque adeò absque eadem gratia non potest fieri remissio.

3. Argum. ¶Contra hoc tamen facit tertium argumentū S. Thom. Maior est misericordia Dei q̄ misericordia hominis, sed homo nonnunq̄ remittit offensam & iniuriam sibi illatā non pœnitenti: imò id Dñs Matth. 5. mandat dicens, Diligite inimicos vestros, benefacite eis qui oderunt vos: ergo & Deus multò magis dimittit suam offensam impœnitentibus, Negatur cōsequētia: nam hominem remittere offensam, non est nisi remittere satisfactionem, quam Deo relinquit: diligere autē eum, qui est in peccato non licet, nisi procurando illum in viam reducere, quod homo quidē diligendo efficere non potest. Et ideo misericordia Dei est maior, qui diligendo hominē facit eum iustum & bonum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm possit per pœnitentiam vnum peccatum sine alio remitti.

QVia dictum est per pœnitētiam omnia dimitti, nec sine illa vllum posse remitti, restat tertia combinatio, vtrum per illam possit vnum sine alio

Cōclus. remitti. Et respondet D. Tho. vnica conclusione. Impossibile est, per pœnitentiam vnū peccatum sine alio remitti. Quam probat tribus

Ratio. 1. rationibus. Prima ex parte gratiæ Dei per quā peccatum tollitur: nam vt. 1. 2. quæst. 113. art. 2. definitum est, & modò articu. precedenti explicuimus, nullum peccatum remittitur sine gratia: omne autem peccatum contrariatur gratiæ: & excludit eam modo proximè expōsito: ergo impossibile est vnum peccatū dimit-

Ratio. 2. ti: quin omnia tollantur. Secunda sumitur ex parte pœnitentiæ peccatoris: peccatum enim mortale, vt ostensum est, non nisi per veram pœnitentiam remitti valet: vera autem pœnitentia est peccatum abijcere quatenus est contra Deum, quod est vniuersis peccatis mortalibus commune: neminem ergo legitimè pœnitere potest vnius peccati, nisi quem omniū in vniuersum pœnitet, cui enim peccatum quatenus offensa est contra Deum displicet: omnia simul displicent: impossibile est ergo vnum peccatum sine alio per pœnitentiam remitti.

Tertiò, quia remittere vnū sine alio perfectioni repugnat Dei misericordiæ, cuius, vt Deutero. 32. legitur perfecta sunt opera: vnde cuius miseretur, in integrū miseretur: colligitur ergo, vt in libr. de pœnitentia legitur, q̄ quædam impietas infidelitatis est ab eo qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Et confirmatur conclusio sententia Augustini in eodem lib. si suus est, & refertur can. Sunt plures. de pœnitētia dis. 3. vbi, ait. Sūt plures quos pœnitet peccasse, sed non omnino, reseruantes sibi quædam, in quibus delectentur: nō animaduertentes Dominum simul mutum, & surdum à dæmonio liberasse, per hoc docens nos nunquam nisi de omnibus sanare. Ratio. 3.

¶Conclusionem præsentē nemo est, qui dubitet, sed tamen sunt, etiam ex nostris, qui formidantes cunctentur eam de potentia Dei absoluta affirmare: cùm tamen planè S. Thom. hunc sensum faciat. Imò maior (si maior esse potest) implicatio contradictionis est, Deum vnum posse peccatum mortale, sine omnibus dimittere, quàm peccatum remittere sine gratia, hoc est sine eo, quòd hominem sibi faciat gratum, quod omnino impossibile monstratum est. Et hoc aperte omnes rationes S. Tho. demonstrāt: impossibile enim est Deū vllum peccatum mortale, aut originale remittere, nisi hominem in suam gratiam reuocando: cùm ergo gratum habere hominem nequeat nisi iustum, & iustus nemo esse possit si in peccato originali, aut quocunque mortali persistat: repugnat vnum absque omnibus remittere. Imò consultò non restringit cōclusionem ad mortale & originale, insinuans fortassis quòd neque vllum veniale per pœnitentiam remittitur sine alio: nam si pœnitentia legitima est venialis culpæ quatenus feruorē charitatis remittit, in omnia venialia ferri debet, in quibus eadem est ratio. Quanuis per feruorem charitatis possit remitti vnū veniale, cui homo non adhæret absq; alio cui adhæret, vt quęstio. proxima videbitur. ¶Contra hanc autem conclusionem arguere quis potest de peccatis oblitis. Apparet nanque neminem absolui per formam sacramenti, nisi à peccatis, quę confessus est: si ergo pœnitens quorūdam obliuiscitur, ab illis non absoluitur. Vnde videtur colligi, q̄ aliqua remittātur sine reliquis. At verò argumentum nullas aduersus cōclusionem vires habet. Primùm, quia modò loquimur de remissione per pœnitentiam virtutem, per quam quidem si sit legitima contritio, etiā in genere antequam fiat singulorum indagatio, fit omnium remissio. Secundò, quia etiam in confes-

Expositio articuli.

Argumētū

sione, qui ex sua culpa, quia non fecit sufficientem indaginem non est omnium memor neque ab oblitis, neq; ab ijs, quæ cõfessus est, absoluitur. Si tamen absq; sua culpa quorundam est oblitus, gratiam recipit, atque adeò omnium remissionem. Quare non est necessaria disputatio, an absoluatur ab oblitis nec ne. Quanuis vt. d. 18. videbimus, dicendus est absolui ab illis, non formaliter: quia non sunt cõfessa sed extensiuè, & consecutiuè: quia absoluitur persona, absoluitur ab omnibus: licèt si postmodùm in memoriã redierint, sint necessario confitenda, vt illic apparebit.

¶ Primum argumentum S. Thom. est. Legitur Amos. 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram non plui: Pars vna cõpluta est, & pars, super quam nõ plui, aruit. Quod exponens. Gregor. super Ezechiel. & refertur de pœnitentia dist. 3. can. Plui, dicit. Cùm ille, qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vnã eademq; ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cùm quædam vitia resecant, in alijs grauiter perdurant: ergo potest vnum peccatum per pœnitentiam sine alijs dimitti. Negatur consequẽtia: quia verbum Gregorij solùm intelligitur de cessatione: potest enim ille, qui plurimis intinctus est vitijs, à quibusdã cessare, etiam si ab illis non desistat. Quod fit quidem auxilio Dei, & etiam quandoque speciali, sed tamen non illo, quo fit vltima dispositio ad gratiam. Et ideò neque ab illis, à quibus cessatur fit remissio.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Super Psalm. Beati immaculati, ait, Ambros. & refertur can. Prima consolatio. de pœnitentia dist. 3. Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus: secunda per punitionem, vbi etsi fides desit, pœna satisfacit & releuat: potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato manente peccato infidelitatis. Negatur consequentia: posset autem dupliciter responderi. Vno modo, quòd Ambro. loquatur de fide catholica, & sentiat, quòd secunda consolatio Dei sit dum peccatorem etiam infidelem castigat in hoc mundo, quæ quidem castigatio est satisfactio quædam & releuatio. Sed tamen hæc solutio sustineri non posset: quia qui est in peccato, vt dist. 19. videbimus, nullatenus satisfacit apud Deum, atque adeo nec ei releuatur pœna futuri seculi. Et ideò optimè respondet Sanct. Tho. quod Ambrosi. non loquitur de fide catholica: nam cui illa deest, in peccato existit, iuxta illud Ioann. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, sed accipitur pro conscientia. Quare sensus est, quòd secunda consolatio est punire hominem in hac vita, per quas pœnas pacienter toleratas satisfacit homo pro peccatis remissis, quo ad culpã, etiam si illorum homo conscientiam non habeat, eo q; fuerint sine culpa sua oblita: quare releuantur ei pœnæ purgatorij.

¶ Tertiò arguitur. Eorum, quæ non se necessariò consequuntur, vnum potest esse sine alio, sed peccata, vt. 1. 2. quæst. 113. arti. 1. monstratum est, nõ sunt vt virtutes connexa, quia non committuntur secũdùm accessum ad rationis regulam, sed secundùm recessum ab illa, qui potest infinitis modis cõtingere, sicut lineæ exeũtes à centro: ergo vnum peccatum potest remitti sine alio. Negatur cõsequentia, quia licèt non sunt connexa, quatenus sunt cõuersiones ad bonum commutabile, qua ratione potest, esse vitium auaritiæ sine vitio prodigalitatis, & vitium iniustitiæ sine vitio carnis, nihilominus sunt connexa quatenus sunt auersiones ab vno incommutabili bono, scilicet, Deo. Et ideo nisi peccator ad ipsum conuertatur omnia relinquẽdo, nullius potest obtinere veniã. 3. Argum.

¶ Quarto, Peccata sunt debita, quæ nobis relaxari petimus, cùm dicimus in oratione Dominica, Et dimitte nobis debita nostra: sed homo potest vnum debitum sine alio condonare: ergo & Deus. Posset quis negare consequentiam propter dissimilitudinẽ inter hominẽ & Deũ. Doctiùs tamen S. Thom. respondet distinguẽdo minorem: nam licèt ex debitis externarum rerum, quæ amicitiæ non opponuntur, possit creditor debitorũ partem sine alia parte dimittere, tamen ex illis, quæ sunt contra amicitiam, vt putà ex iniurijs, & offensis, neque inter homines remittitur vnũ sine alio. Ridiculũ enim videretur, vt quis rogaretur, vt esset alteri amicus quantum ad aliquam iniuriam, & non simpliciter. 4. Argum.

¶ Quinto denique arguitur. Deus per suam dilectionem peccata remittit, secundùm illud Hieremiæ. 31. In charitate perpetua dilexi te, & ideo attraxi te miserans: sed potest Deus hominem quantum ad aliquid diligere, quem odio habeat quantum ad aliud: diligt enim hominem quantum ad bonum naturæ, odio tamen habet quantum ad culpam: ergo pariter potest remittere vnum peccatum sine alio. Negatur consequentia: nam Deus naturã hominis diligit ordinando ipsam ad bonum gloriæ, non quatenus natura est, sed quatenus est in gratia, à qua per quodcũque peccatum impeditur. Sed diligit eum, quantum ad esse naturale: cui non repugnat peccatum. Dilectio verò gratiæ, per quam fit remissio peccat 5. Argum.

cati mortalis,hominẽ in vitã æternam ordinat, ſecũdùm illud ad Rom.6.Gratia Dei vita æterna.Hæc autẽ ordinatio fieri nequit,niſi omniũ ſimpliciter fiat peccatorum remiſsio.

ARTICVLVS.IIII.

Vtrùm remiſſa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.

CVM tam plenam poteſtatem pœnitentiæ tribuerimus, meritò quæritur,vtrùm adęquetur baptiſmo, qui pœnas omnes cum culpis remittit, an verò remiſſa culpa,aliquẽ pœnarũ reatum relinquat. Ad quod S.Thom. quinque cõcluſionibus reſpõdet.Tribus,ſcilicet prę̃ambulis, ex quibus duas elicit quæſtioni reſpondentes.In peccato enim mortali,vt.1.2.q.87.oſtenſum eſt, ſunt duo:ſcilicet,auerſio ab incõmutabili bono, & peruerſa conuerſio ad bonum commutabile.

1.Cõcluſ. ¶Eſt ergo prima concluſio. Ex parte auerſionis à Deo conſequitur peccatum mortale reatus pœnæ æternæ,vt qui contra æternum bonum peccauit,in æternum puniatur.

2.Cõcluſ. ¶Secunda. Ex parte etiam conuerſionis ad bonum commutabile in quantum eſt contra rationis ordinem cõſequitur etiam peccatum mortale reatus alicuius pœnæ quia in ordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iuſtitiæ, niſi per pœnam, vt etiam ciuilis nos reſpublica docet Iuſtum eſt enim, vt qui volũtati ſuæ plus indulſit quàm debuit, cõtra voluntatem ſuam aliquid patiatur, ſic enim erit æqualitas, iuxta illud Apoca.18. Quantum glorificauit ſe & in delitijs fuit,tantum date ei tormentum & luctum:

3.Cõcluſ. ¶Tertia cõcluſio.Pœna hæc, quæ debetur ex parte cõuerſionis ad creaturã,non eſt ex genere ſuo æterna:quia cùm eiuſmodi cõuerſio nõ ſit infinita:quia nec obiectũ eſt malum infinitum,pœna illi nõ debetur per ſe infinita, neq; intenſione,neq; duratione.Ex quo fit,vt ſi eiuſmodi conuerſio non eſſet auerſio à Deo, non deberetur ei pœna infinita: quare peccatis venialibus non debetur niſi temporalis.

4.Cõcluſio ¶Ex his colligitur quarta concluſio. Per pœnitentiam ſimul cum culpa remittitur reatus pœnæ æternæ.Probatur, quia cùm per gratiã pœnitentiæ remittatur culpa, fiatq; cõuerſio in Deum,tollitur auerſio atq; adeò reatus pœnæ,quæ auerſioni reſpondebat.

¶Colligitur pariter quinta concluſio. Poteſt remiſſa culpa per pœnitentiam manere reatus alicuius pœnæ temporalis. 5.Cõcluſ.

Circa quartã cõcluſionem.

¶De quarta concluſione cum ſuis prę̃ambulis probationibus nemo eſt qui ambigat. Peccato nanque mortali duplex debetur pœna, ſcilicet,pœna damni,quæ eſt priuatio Dei, & pœna ſenſus,quæ conſiſtit in cruciatibus. Et prior reſpondet peccato:qua ratione auertit à Deo, habet enim auerſio hæc quandã rationẽ infinitatis ex termino, quia eſt elongatio ab infinito bono, atque adeo quodãmodo eſt in finita.Et eadem ratione,qui ſic elongatur, meretur perpetuò eſſe ab illo excluſus,carereq́ue perpetuo eius præſentia & conſpectu. Quare ſuapte natura eſt pœna infinita.Et hæc eſt cõcluſio catholica expreſſa in euangelio Matth. 13. Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Et expreſſè cap.25. Ite maledicti in ignẽ æternum. Et Luc. 16. Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno : quo nomine eccleſia intelligit perpetuum carcerem.Tametſi vt Auguſtin.in Enchiridio refert:non defuerint, qui adſtruxerint comminationes iſtas ad terrorem eſſe factas. Quapropter negabant vlla fore æterna ſupplicia ,allegantes illud Pſalm.79. Nunquid obliuiſcetur miſereri Deus,aut continebit in ira ſua miſerationes ſuas? Sed eſt hæreſis perniciosiſsima. Deus enim nõ obliuiſcitur miſereri in hac vita, ſi homo ſui ipſius non obliuiſcatur. Sed tamen poſt mortem vbi ceciderit lignum, vt habetur Eccleſiaſt. 11. illic erit. Igitur cùm per pœnitentiam homo conuertitur in Deum , tollitur illa æterna pœna damni,eò quòd tollitur auerſio. Eidem autem peccato ratione obiecti, quod cùm non ſit illa ratione infinitum malum quia nullum eſt in creaturis infinitũ,debetur pœna ſenſus, ſed non exigit infinita ſupplica neque ſecundum quantitatem obiecti,iuxta illud Deutero.26. Secundùm menſuram delicti erit & plagarum modus. Vnde maior pœna debetur homicidio quàm furto,& longe acerbior hæreſi: quare in inferno vt nulla eſt infinita intenſiuè, ita neque per ſe eſſet infinita duratione. Sed hoc habet ratione auerſionis, & inimicitiæ dãnati dæmonis vel hominis. Etenim quia nulla eſt inter hominem & Deum iuſtitia propriè niſi fundetur in amicitia, conſequitur vt inimico ſic infligat pœnam,vt illa nunquam habeat ſatisfactionis rationem:nam ſatisfactio eſt opus amici,& ideo exiſtentes in inferno nunquam ſupplicia perſoluunt. ¶Hinc ergo colligitur quinta concluſio,quòd cum homo per peccatum *Deut.26.*

Circa quintã cõcluſionem.

tum læſerit & amicitiam Dei & iuſtitiam, ſit vt quanuis per pœnitentiam amicitiã recuperet, nihilominus ratione iuſtitię ſoluere pœnas debeat ad iuſtum, non quidem in inferno: ſed vel ſpontaneas in hoc ſeculo, vel in purgatorio inflictas. Vide quàm à vero diſſentiat opinio Scoti dicentis, remittere culpam non eſſe aliud q̃, remittere pœnam. Et concluſio etiam in ſeculari politia vſu comprobatur. Qui enim alteri iniuriam intulit, licèt dum de iniuria veniam petit amicitiam conciliet, remanet tamen damni debitor ratione iuſtitiæ. Hanc theologi appellant commutationem pœnæ æternæ in tẽporalem. Sed tamẽ impropriè dicitur commutatio: meliùs nanque dicitur, q̃ ratione cõuerſionis deſinit eſſe æterna.

Luth. error ¶ Atqui concluſio hæc certiſsima eſt vniuerſis catholicis, ſed vnus Lutherus fuit qui illam peſtilentiſsimè abnegauerit dicens, quod homini iuſto poſt remiſſam culpam nullius prorſus reliqua ſit ſatisfactionis neceſsitas. Nam cùm Chriſti meritũ, fuerit infinitũ, atque adeò paſsionis eius efficacia, infinita, & cuicunque dum ſit eius membrum applicetur, nihil illi reſtat ſoluẽdum: nam illa ſatisfactio Chriſti imputatur ei ac ſi ipſe eam fecerit. Vnde infert, q̃ nos exigentes alias ſatisfactiones iniuriam irrogamus Chriſto, ac ſi ſua ſatisfactio non ſufficerit. Ex hoc venenato fonte innumeri eius peſtiferi errores dimanarunt. Negando enim neceſsitatem ſatisfactionis, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, negauit purgatorium, quanuis de hoc lubricè fuerit locutus, vt ſuo loco dicemus. Abiecit eccleſiaſtica ieiunia, irriſit pœnitentias ſacris canonibus decretas: execratus eſt indulgentias, quas vocat iniquiſsimos quæſtus. In ſumma Chriſtianos hac ſecuritate deſides reddidit & ignauos ad fructus pœnitentiæ proferendos. Huic autem diſputationi non vacat modò locus, neque verò eſt eius proprius, ſed diſtinctio. 19. vbi de ſatisfactione per omnes eius numeros dicendum nobis reſtat. Interim ergo ſatis eſt articulũ hunc eſſe ei condemnatũ à Leone. Et eſt inter eius articulos quintus. Et de purgatorio. arti. 4. & 37. Atqui eſt appertiſsimus locus. 2. Reg. 12. quem hìc pro catholica veritate adducit Diu. Thom. vbi legitur, quòd cùm Dauid pœnitentia ductus dixiſſet ad Natham, Peccaui domino, reſpondit ei propheta, Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum. Non morieris. Veruntamen filius qui natus eſt tibi, morte morietur, (videlicet, in pœnam flagitij & ſceleris, quæ patrauerat.) Subditur enim. Quamobrem non decedet gladius à domo tua vſque in ſempiternum

Error. Lutheri cõdẽnatus.

Simile habetur num. 14. vbi oranti Moyſi, vt dimitteret populo idololatriæ ſcelus, reſpõdit Dñs, Dimiſi iuxta verbũ tuum.

¶ Attamen omnes, qui tentauerunt me, nõ videbũt terram, pro qua iuraui patribus eorũ. Et in euãgelio Matth. 3. Ioã. facite fructus dignos pœnitẽtiæ. 1. non ſolùm mente pœnitentiam, verùm etiam exterius ſatisfactionis opera, vt quemadmodum ad Rom. 6. ait, Paul. ſicut exhibuit: peccator mẽbra ſeruire iniuſtitiæ & iniquitati: ita iuſtus factus eadem exhibeat membra ſeruire iuſtitiæ. Et purgatorium inſinuans, ait, 1. Cori. 3. q̃ multi ſaluabũtur, ſed quaſi per ignem. Quapropter vt. 2. Mach. 12. legitur, ſancta cogitatio eſt pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Hæc autẽ exactiùs loco citato differentur. ¶ Argumenta penè hæreticorũ S. Tho. diſſoluit: eſt enim primum. Remota cauſa remouetur effectus: culpa autẽ eſt cauſa reatus pœnæ: ideò enim peccator eſt dignus pœna: quia culpam cõmiſit: ergo deleta per pœnitentiam culpa, nullus manet reatus pœnæ. Reſpondetur ad minorẽ, quòd cùm peccatũ duo habeat, ſcilicet, auerſionem à Deo, & cõuerſionem ad bonum creatum: auerſio, vt. 1. 2. q. 87. viſum eſt, habet ſe vt formale: nam formalis ratio culpæ eſt auerti à Deo. Remota ergo cauſa formali, remouentur ſpecies, vt ſublato rationali tollitur ſpecies humana. Quare per hoc dicitur ſimpliciter tolli culpã, q̃ tollitur auerſio per pœnitẽtiam, ſed tamẽ nõ tollitur omnino inordinata cõuerſio ad creaturam, pro qua ideo debetur reatus pœnæ temporalis. *1. Argum.*

¶ Sed contra hanc ſolutionem ſunt argumenta, Primùm, quòd cùm cõuerſio ad creaturam vere ſit culpa ratione auerſionis: & per pœnitentiam nulla remaneat ratio culpæ: fit vt nec remaneat cõuerſio illa, atque adeò, nec reatus pœnæ. Secundò arguũt hæretici. Remiſſa culpa homo manet amicus Dei: ſeruus autem cẽſetur amicus qui amicum pro iniuria cruciat quam illi iam pepercit. Reſpõdetur ad primũ, & eſt notanda ſolutio, quod Sanctus Thom. non, ait, manere inordinatam cõuerſionem, vt hìc bene, ait Caietanus, quatenus eſt vitium & culpa, ſed quòd manet inordinatio eius, quia nõ prorſus eſt per iuſtitiã reordinata quouſq; ſiat plena ſatisfactio, vt patet exẽplo ſuprà poſito. Poteſt eñ qui aliũ læſit, in amicitiã eius recipi manẽte iuſtitia læſa quouſq; reficiatur debitũ: quare nõ eſt cõtra legẽ amicitię ab amico id petere, q̃ debet. Hęc enim eſt differẽtia inter caſtigationẽ inimici & amici, vt D. Tho. 1. 2. q. 87. articu. 9. ſapienter adnotauit, quòd inimicus caſtigatur inuitus, amicus verò ſpõtaneus debet

Arg. 1. cõtra ſolutionem.

Arg. 2. cõtra eandem

Solutio. 1.

debet ſoluere: & ſic iuſtus poſt pœnitentiam ſua ſponte in hac vita ſatisfacit, & in purgatorio non reſiſtit, ſed patienter fert ignem.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Donum Chriſti, vt Apoſtolus ait ad Roma. 5. fortius eſt quàm peccatum: ſed peccando homo ſimul incurrit culpā & reatum pœnæ: ergo multò fortiùs per gratiam ſimul deletur vtrumque. Argumentum eſt etiam hæreticorum, ſed tamen conſequentia nulla eſt. Gratia enim vt. 1.2. quæſtio. 111. monſtratum eſt, diuiditur in operantem & cooperantem. Et quidem remiſsio culpæ & reatus pœnæ æternæ pertinet ad gratiam operantem: quia, vt ſuprà dictum eſt, illud fit gratis ſine noſtris meritis. In iuſtificatione enim impij priùs natura infunditur gratia pœnitentiā informans, quàm actus noſter ſit vera contritio. Sed remiſsio pœnę temporalis pertinet ad gratiam cooperantem inquantum homo per liberum arbitrium æquanimiter ferendo pœnas ſatisfacit iuſtitię: ſoluiturq; à reatu temporalis pœnæ, Quare licèt vterq; effectus ſit per gratiam, præcedit tamen effectus gratiæ operantis: & deinde ſubſequitur effectus gratię cooperantis cum libero arbitrio. At non videtur ſolutio planè argumēto ſatisfacere: nam ſi donum Dei qualis eſt gratia, ſit fortius quā peccatum: cur non ſimul vtrunque effectum extinguit, quem peccatum vno momento fecit? Reſpondetur, defectum eſſe non ex parte gratiæ, ſed ex parte liberi arbitrij: nam remiſsio culpæ, quia eſt effectus gratiæ, in inſtanti fit. Sed alter, qui fit ex merito liberi arbitrij informati gratia: fit ſecundùm quantitatem motus eiuſdem liberi arbitrij. Ex quo ſequitur, quòd tantus eſſe poteſt animi feruor, & conatus, vt vnico actu contritionis tollatur cum culpa totus reatus pœnæ. Et ideo S. Thom. nō dixit in quinta concluſione, quòd ſit neceſſarium remanere reatum pœnæ, ſed quòd poteſt remanere. Quod autem illi deeſt, per ſubſequentia

Argumētū opera eſt reſiciendum. Sed arguitur, quòd prima contritio totum deleat. Illam primam, quę cunq; ſit, neceſſe eſt, vt aliquam partem deleat pœnæ: nam poſtquàm, vt expoſitum eſt, informatur gratia, aliquid habet ſatisfactionis: ergo ſubſequens actus quantumcunq; remiſſius auferet quantumcunq; fuerit reſiduū pœnæ. Nā cum multò ſit maioris virtutis pœnam ęternā tollere, q̄ quantācunq; temporalem: ſi prima tollit æternā: quæcunq; ſecūda abſterget totā temporalem. Atq; ex hoc rurſus arguitur. Prima contritio habet duas partes ſecundùm intenſionem: ſed vna ſufficit ad tollendam totā pœnam æternam: ergo aliqua ad tollendam totam pœnā. Reſpondetur, quòd comparatio fieri debet inter ea, quæ ſunt eiuſdem generis: culpa autem & pœna ſunt diuerſi generis: & remittere pœnam æternam non per ſe conuenit actui ſatisfactorio, ſed quia per ipſum remittitur culpa. Et ideò non ſequitur, ꝙ actus, qui ſufficit ad remiſsionem pœnæ æternæ, ſufficiat ſemper ad remiſsionem totius pœnæ tēporalis. ¶ Tertiū verò argumentum eſt hæreticorum Achilles. Remiſsio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem paſsionis Chriſti ſecundùm illud ad Roman. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorē per fidē in ſanguine ipſius propter remiſsionem præcedentium delictorum: ſed paſsio Chriſti fuit ſufficienter ſatisfactoria pro omnibus peccatis, non ſolùm noſtris, vt ait Ioannes, ſed etiam totius mundi: ergo poſt remiſsionem culpæ nullus manet reatus pœnæ. Ad argumentum verò conceditur minor in hoc ſenſu, ꝙ paſsio Chriſti fuerit ſufficiens ad tollendum omnem culpam, & pœnam. Et ideò dicitur quātum ad ſufficientiam infinita. At verò, quia cauſa non ſortitur effectum niſi applicata, fit vt ſecundùm modum applicationis habeat effectum quantum ad efficaciam. Vnde in baptiſmo, quia eſt inſtrumētum paſsionis Chriſti, quo tribuit mortuis vitam: non per actus recipientis, qui ſint materia ipſius ſacramenti, ſed totaliter per ſacramentum ceu per ſuum inſtrumentum, quo regeneramur in nouam vitam commorientes cum ipſo, plenariè homo cōſequitur virtutem paſsionis eius, & ideo remiſsionem totius pœnæ, acſi illic homo in ſatisfactionē ſuæ culpæ moreretur. In pœnitentia verò non communicatur nobis virtus paſsionis Chriſti, niſi ſecundū actus noſtros qui ſunt materia ſacramenti, ſicut aqua in baptiſmo: & ideò ſecūdùm eorum modum recipimus pœnarū remiſsionem, qui eſt effectus gratię cooperantis libero arbitrio. Et ideo nō ſemper vnus ſolus actus ſufficit, ſed plures requiruntur.

3. Argum.

Solutio.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm remiſſa culpa mortali tollantur omnes reliquiæ peccati.

PEccatum nō ſolùm reatus pœnæ cō comitatur, verùm & quædā debilitates ſubſequuntur, quæ dicuntur reliquiæ. Et ideò quæritur, vtrū illæ per pœnitētiā tollantur. Et reſpondetur ſimiliter, vt in præce-

1. Cõcluſ. denti artic. duabus concluſionibus. Prima eſt. Nihil prohibet, quin remiſſa culpa remaneant diſpoſitiones ex præcedentibus actibus effectæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Probatur, quia peccatum mortale ex parte cõuerſionis inordinatæ ad bonum cõmutabile, cui homo peccando afficitur, quãdam diſpoſitionem in anima efficit: & ſi frequentiùs iteretur, etiam habitum in illud obiectum inclinantem: culpa autem, vt dictum eſt, mortalis, remittitur in quantum per gratiam tollitur auerſio mentis à Deo: ſublato autem eo, quod ſe habet ex parte auerſionis, vt modò dicebamus, id nihilominus remanere poteſt, quod ex inordinata conuerſione accidit homini: & ideo ſicut reatus pœnæ, ita & reliquiæ remanere poſſunt.

2. Conclu. ¶ Secunda concluſio, Remanent autem debilitatæ & diminutæ, ita vt homini non dominentur, & hoc magis per modum diſpoſitionum, quàm per modum habituum: veluti poſt baptiſmum remanet fomes.

Expoſitio articuli. ¶ Reliquiæ iſtæ peccatorum ſunt vel diſpoſitiones, vt ait S. Thom. quæ frequentatis actibus creſcunt in habitus, & iſtæ ſunt inclinationes in peccatum. Imò eſſe poſſunt languores & debilitates corporis, nam per vitia potiſsimùm carnis & iracundiæ, etiam complexiones corporis mutãtur, vnde grauedo naſcitur & furor. Quare iſtæ non ſolùm per pœnitentiam, ſed nec per baptiſmum ab homine adulto corruptorum morum ſuſceptum abſtergũtur: nam habitus acquiſiti in viro iuſto permanent, & non niſi contrario exercitio eradicantur. Quo vtique exercitio & animi vires irroborantur. Quod autem ait poſt baptiſmum relinqui fomitem, intelligit nõ tantùm in adultis, verùm & in paruulis, quæ eſt ſenſualitatis pronitas ad bona ſenſibilia, non expectato rationis ordine. Optimè hoc Origenes homilia. 8. ſuper Leuit. inter differendum de ſex plagis illis, quæ Leuit. 13. numerantur, tractat per ſimilitudinem ad corporum vulnera: vt enim in corporibus vix vulnera tam exactè curantur, quin cicatrices relinquant, quæ veſtigia ſunt & indicia curati vlceris: ſic in animo vſu venit. Id quod in confuſionem & opprobrium noſtrum audire debemus: nam quod natura non ſufficit in corpore, deberet humana libertas, in ſignibus De auxilijs & ſubſidijs ſuffulta in anima præſtare. Ettamen multò difficiliùs cicatrices morborum ſpiritualium, quàm corporalium prorſus abolentur. Vnde Hiere. 8. Nun quid reſina non eſt in Galaad, aut medicus nõ eſt ibi? Quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei? Accedit ex euangelio illud Marci. 8. de cæco per Chriſtum illuminato, qui primò reſtitutus eſt ad imperfectũ viſum: quare aiebat. Video homines velut arbores ambulantes. Deinde reſtitutus eſt perfectæ ſanitati, ita vt clarè perſpiceret omnia. Poſt primam ergo remiſsionem culpæ, qua homo reſtituitur ad viſum ſpiritualem, adhuc remanẽt in eo reliquiæ peccati præteriti. Marc. 8.

¶ Et quia huiuſmodi reliquiæ ſemper vel in totum, vel in partem, remanere timentur vſque in mortem, ad earum expurgationem inſtitutum eſt ſacramentum extremæ vnctionis, vt eccleſia per Chriſtum abundè inſtructa nihil prætermittat, vt hominem ex hac luce proficiſcentem perpurgatum mittat ad cœlum. Expurgatio nanque quantum ad omnem pœnã ſi in hac vita non fuit perfecta, in purgatorio, vt dictum eſt, perficitur. Extrema unctio.

¶ Arguit nihilominus primo loco S. Thom. Nunquam Dominus, vt Auguſt. lib. de pœniten. author eſt, quẽpiam ſanauit, quẽ non prorſus in integrum liberauerit: totum enim hominem, vt legitur Ioan. 7. ſanum fecit in ſabbato, quia corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione, ſed reliquiæ peccati ad infirmitatem peccati attinẽt: ergo nullæ relinquũtur. Reſpondetur, quòd Chriſtus in miraculis ſæpiſsimè purã oſtẽdebat Dei virtutẽ, quæ à tempore non pendet, & ideo ſubitò perfectiſsimã ſanitatem infirmis præſtabat, vt ſocrui Petri, de qua legitur Luc. 4. quòd ſtatim ſurrexit adminiſtrandum. Et iacenti ad piſcinam Ioan. 5. quem reſumptis totis viribus iuſsit tollere grabatum ſuum. Quandoque verò, vt ſe oſtenderet naturæ dominum, quæ temporis ſucceſſu operatur, paulatim eandem operabatur ſalutem, vt in illo cæco Marci vltim. Pariter ergo in ſpiritualibus quandoque de repente, & culpam, & pœnam, & omnes reliquias abſtergit, vt de Magdalena Luc. 7. legitur. Quandoque verò per gratiam operantem remittit culpam, & per cooperantem progreſſu temporis pœnas. 1. Argum.

¶ Secundò arguitur. Bonum, authore Dionyſio. 4. cap. de diuinis nominibus. efficacius eſt quàm malum: quia non agit niſi in virtute boni: ſed per peccatum ſimul homo totam infectionem contrahit: ergo & per pœnitentiam totam perfectionem. Iam ad ſimile argumentum ſuprà reſponſum eſt, ſed nunc præterea negatur minor: quia nonnunquam nõ per primum peccatũ incurritur tota infectio, ſed per conſuetudinem generantur habitus. 2. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Opus Dei efficacius eſt q̃ opus hominum: ſed per exercitium humano- 3. Argum.

rum

rum operum ad bonum tolluntur reliquię peccati contrarij: ergo multò magis tolluntur per remissionem culpæ. Respondetur, quòd vnico actu humano non tolluntur habitus, & reliquiæ peccati: quia vt habetur in prædicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus ad modicum aliquid proficiet, vt melior sit, sed exercitio multiplicato sit homo virtute acquisita studiosus. Id quod multò efficaciùs facit diuina gratia, siue vnico, siue pluribus actibus.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.

IN calce demum quæstionis, quia pœnitentię tributum est peccata remittere, quæritur de modo, vtrùm sit vera causa, ita vt remissio sit eius proprius effectus. Ad quòd respondetur duabus conclusionibus. Prima est bimembris. Remissio culpæ est effectus pœnitentiæ secundũ quod est virtus, principaliùs tamen secundùm quòd est sacramentum, Probatur. Pœnitentia est virtus secundùm quòd est principiũ humanorũ actuũ, quibus peccata detestamur: actus verò humani, vt suprà dictũ est, materialiter se habẽt in sacramento pœnitẽtię, quia sunt eius materia sicut aqua in baptismo: omne autẽ sacramentũ producit effectũ suum, nõ solùm ratione formæ, sed etiã ratione materiæ: quia vt suprà diximus, ex vtraq; parte cõstat. Colligitur ergo, ꝙ sicut remissio culpæ fit in baptismo non solùm virtute formæ, verùm & virtute materiæ: scilicet, aquæ, principaliùs tamen virtute formę, ex qua ipsa aqua virtutem suscipit, vt suo loco expositum est: ita etiam & remissio culpæ est effectus pœnitentiæ: scilicet, sacramenti, principaliùs quidem virtute formæ ratione clauium, quas ministri habent applicantes formam, seũdariò autem ex vi actuũ pœnitentis pertinentium ad virtutem pœnitentiæ, quatenus eiusmodi actus ordinãtur ad claues ecclesiæ sicut materia ad formam: quia per ipsos pœnitens clauibus subditur.

Conclusio.

2. Cõclusio

¶ Secunda conclusio trimembris. Sacramentũ concurrit ad remissionem culpæ tãquam causa instrumentalis: gratia verò, per quam Deus formaliter culpam abstergit, tãquam causa magis principalis, sed actus pœnitentię quatenus est effectus eiusdem gratiæ.

Expositio articuli.

¶ Articulus hic propter modos prioris & posterioris inter pœnitentiam & gratiam & remissionem culpæ nõnihil habet obscuræ perplexitatis. Sed tamen superioribus intellectis liquidus est. Primùm ergo notandum, quòd quæstio non mouetur de pœnitentia, vt est sacramentum: nam distinct. 1. satis monstratum est omnia sacramenta cõferre gratiam, vel augmentum eius. Quare cùm per gratiam peccatum remittatur, manifestum fit, quòd sicut baptismi effectus est remissio originalis: ita pœnitentiæ sit remissio actualiũ. Sed quæstio est de pœnitentia virtute. Hoc autẽ bifariàm consideratur. Vno modo per se antequàm ordinẽ vllum haberet ad sacramentum pœnitentiæ, vt in lege naturæ antequàm esset institutum, & altero modo vt est pars materialis sacramenti pœnitentiæ: atq; vtroque modo S. Tho. sentit remissionem peccatorum esse effectum pœnitentiæ virtutis. ¶ Atqui conclusio hæc, vt lector perspectè animaduertat, non tanquã opinio S. Thom. aut scholastica amplectenda est, sed tanquam catholica, quæ ex conclusione secundi articuli, qua assertum est pœnitẽtiam esse necessariam, manifestè colligitur. Nam pœnitentiam virtutem, resonant omnia illa sacra testimonia, vt Hieremiæ. 18. Si pœnitentiam egerit gens illa, agam & ego pœnitentiam: hoc est, remittam illis peccata. Et Ezechielis. 14. Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatũ eius non recordabor. Et Christus, Pœnitẽtiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Et Actuum. 3. Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Itaque hæc & similia omnia testimonia faciunt sensum causalem, vt pœnitentia sit verè causa remissionis peccatorum. Quare hæc causalis verissima est in sensu proprio. Quia peccatorem suorum criminum pœnitet, remittũtur ei: sicuti illa. Remissa sunt illi peccata multa quoniam dilexit multũ, dilectione scilicet, qua sua est peccata detestata. Quapropter conclusionem hanc negare in sensu proprio profectò erroneum esset. Sed tamen si virtus pœnitentiæ consideretur tanquam materia sacramenti, inde sumitur noua ratio, quam facit Sanct. Thomas scilicet, quòd sicut aqua baptismi instrumẽtaliter est causa gratiæ, qua remittitur originale: sic contritio absolutione informata est causa gratiæ, qua remittuntur actualia. Ex quo fit, ꝙ isto pacto non est causa meritoria: nam prima gratia, vt dictum est suprà non cadit sub meritò, sed est causa tanquam pars sacramenti operantis ex opere (quod aiunt) operato. ¶ Vt autem res clarior fiat, loquamur dum quis digito Dei tactus per veram

Conclusio catholica.

Sacra testimonia.

Nota.

ram contritionem abſque ſacramento iuſtificatur. Scotus diſt. 14. quæſt. 2. artic. 2. ait, cõtritionem dupliciter concurrere ad remiſsionem peccati Vno modo vt eſt diſpoſitio præuia, atque altero, vt eſt cõcomitans remiſsionem. Et primo modo concurrit vt informis, & ſecundo modo, vt informata per gratiã. Et hæc eſt opinio ferè communis. Sed tamen nõ attingit punctum, nam priori modo non eſt propriè cauſa poſtquàm non eſt meritum de condigno alioqui remiſsio fieret ex meritis noſtris, quod eſſet Pelagianum. Et ſecundo modo nõ aſſerit eſſe propriè cauſam: nam cauſa prior natura eſt ſuo effectu: & tamẽ ipſe nõ dicit qnod cõtritio ſit prior remiſsione, ſed concomitãs. Si autem ſentiret, quòd contritio formata concomitatur tempore remiſsionem, legitimus eſſet ſenſus. Et hunc docet hic S. Thom. & eſt veriſsimus.

1. Dubiũ. ¶Sed emergunt hîc duo dubia, quę rẽ clariùs explicant. Primùm oritur ex cõceſsione ipſius doctoris ſuprà ar. 4. ad ſecũdũ vbi optimè aſſeruit, q̃ remiſsio peccati quo ad culpam eſt effectus gratiæ operantis: gratia verò operans eſt quę antecedit motum liberi arbitrij: virtus autẽ pœnitentię eſt motus liberi arbitrij: ergo remiſsio peccati nõ eſt eitanquàm eius effectus tribuenda: ſed ſoli gratiæ.

1. Argum. ¶Et hoc eſt impręſentiarum primũ argumentum S. Tho. vbi ait, quod pœnitentia eſt principiũ humani actus, qui cum cauſa eſſe nõ poſſit gratiæ operantis, per quam remittitur peccatum, non poteſt eſſe cauſa remiſsionis. Doctè Caietanus ſanè intellectus reſpõdet ad mẽtem S. Tho. Gratia enim operans non ideo ſic dicitur quia operatur omnino ſine motu liberi arbitrij: imò in adulto gratia nihil operatur niſi mouendo liberũ arbitriũ. Sed dicitur gratia operans: quia ipſa præuenit liberũ arbitriũ mouendo illud, per cuius motũ ipſa operatur ¶ Quidã aiunt liberũ arbitriũ reſpectu gratiæ operantis merè paſsiuè ſe habere, ſed profectò non eſt neganda etiam eius actio: nam auxiliũ ſpeciale facit liberũ arbitriũ conſentire motioni Dei. Et ideo motus ille liberi arbitrij tam in Deum per fidẽ, quàm in peccatũ per pœnitentiam producitur ſimul, & à libero arbitrio, & à gratia quæ eodẽ inſtanti infunditur. Et hoc expreſſe, ait, in reſponſione S. Tho. dicens, quòd gratia per motum liberi arbitrij remittit peccatum. Vnde vt ſupra artic. 2. diximus, quatenus eſt à libero arbitrio non eſt meritorium, ſed diſpoſitio materialis ad gratiam. Quare in genere cauſę materialis eſt prior quam gratia, & tunc non habet eſſe contritionis, etiam ſi ſit de offenſa Dei. Sed quatenus procedit à gratia eſt poſterior cum ipſa gratia, & prior in genere cauſæ efficientis quã remiſsio peccatorum. Nam gratia ſicut operatur per fidem & charitatem infuſas, ſic per actum pœnitentiæ infuſæ operatur ad remiſsionem peccatorum. Et hæc eſt veriſsima theologia, neque adeò difficilis, quin eam mediocris philoſophus facilè intelligat. Quapropter dicere quòd virtus pœnitentiæ ſit cauſa remiſsionis peccati materialis, non eſt ad propoſitum: quia illa ratione non eſt ſimpliciter virtus, cùm non procedat à gratia, nec ſimpliciter cauſa, quia nullam habet rationem meriti, ſed actus pœnitentiæ inquantum effectus gratię: vt ait D. Thom. in calce articuli, eſt cauſa efficiens remiſsionis. Attamen principalior cauſa eſt gratia, quę per ipſam virtutem operatur. ¶Contra hoc autem eſt argu Argumen. mentum commune, quod artic. 5. præcedentis quæſt. tetigimus. Cauſa debet eſſe prior effectu, ſed contritio non eſt prior remiſsione peccatorum: ergo non eſt cauſa. Probatur: quia contritio, vt expoſitum eſt, ſonat actum virtutis informatum gratia, quare gratia eſt prior illo actu: remiſsio autẽ eſt prior quàm gratia: quia nemo eſt Deo gratus, niſi cui remiſſa ſunt peccata: ergo de primo ad vltimum remiſsio eſt prior, quàm actus pœnitentiæ. Reſpondetur, q̃ in genere cauſæ efficientis, & ex parte agentis, prior eſt gratia & actus contritionis formatus quàm remiſsio peccati: nã Deus per gratiam, quæ operatur per pœnitentiam, remittit culpam. Sed tamen in genere cauſæ materialis ex parte ſubiecti recipientis prior natura eſt remiſsio culpæ quàm infuſio gratiæ, atque adeò quàm actus formatus pœnitentiæ: quia niſi anima careret peccato non reciperet gratiam. Et miror cur quidam dicant hanc eſſe iuniorum opinionẽ. Eſt enim expreſſum argumentum & expreſſa reſponſio S. Tho. 1. 2. q. 113. ad primũ argumentũ. Cuius ſunt exempla in naturalibus de aere intrãte aperienteq; feneſtram, cuius introitus eſt prior quã apertio in genere cauſæ efficientis, & apertio vice verſa prior in genere cauſæ materialis. Atque idem accidit calori dũ inducitur in aquã & gradui frigoris per ipſum inde expulſo: Quæ quidem exẽpla ſuprà quæſt. proxima art. 6. copioſius declarata reliquimus. ¶Ex quo colligitur Circa ſecundam concluſionem. ſecunda concluſio. Arguit enim S. Tho. argumento, ſed cõtra volendo probare, q̃ pœnitentia virtus non ſolum ſit cauſa remiſsionis peccatorum, ſed, quòd ſit præcipua. Illud enim eſt propriè cauſa alterius, ſine quo alterum eſſe non poteſt, effectus enim dependet ex ſua cauſa, ſed

sed remissio culpæ, potest esse à Deo sine pœnitentia virtute, vt patet primùm in lege naturæ antequam essent instituta sacramenta, & modò per solum sacramentum in voto: ergo virtus pœnitentiæ est precipua causa. Et respõdet concedendo esse causam, sed negando esse præcipuam: quia actus pœnitentiæ nunquam est causa remissionis, nisi quatenus pœnitẽtia est inseparabilis effectus gratiæ. At solùm concludit, q̃ gratia est principalior causa quàm sacramentum, sed forma sacramẽti principalior quàm materia: scilicet, pœnitẽtia. Sunt autem qui dicant gratiam, quæ est effectus sacramenti, nunquam esse priorem contritione: quæ est pars eiusdem, eo quòd totum sacramẽtum est causa eiusdem gratiæ. Et ita distinguunt de accedente ad sacramẽtum. Si enim accedat attritus, tunc attritio illa simul cum forma sacramẽti est prior quàm gratia: quia totum sacramentum est causa gratię. Si verò accedat contritus & in gratia, tunc contritio non est causa gratiæ primæ sed augmenti. Attamen licèt in vtroque membro bene dicant, tamen non inde negandum est, quin gratia sacramentalis non nunquàm sit prior vera contritione, quæ est pars sacramenti: nam cùm S. Thom. hic loquatur de vera virtute pœnitentiæ, nequaquam loquitur de attritione, vt pote quæ non est vera virtus infusa, vt suprà dictum est, sed de vera contritione. Et hanc ait esse inseparabilem effectum gratiæ: quare gratia prior est illa, etiam vt est pars sacramenti. Casus. Casus ergo sic est cõstituendus, quòd quis tunc primo in puncto absolutionis habeat veram contritionem, quæ simul cum forma absolutionis producat primã gratiã. In illo enim casu verificatur etiã, quod in quãtum procedit à libero arbitrio est prior quàm gratia, & instrumentum producendi illam: sed inquantum informatur eadem gratia est posterior & vera contritio. Itaque sacramẽtum est instrumentum gratiæ, quæ nihilominus gratia per contritionem quę est pars sacramenti remittit peccata, & hac ratione est prior contritione. Forma autẽ sacramenti, quia non est actus virtutis pœnitentiæ informatus gratia, nulla ratione est posterior quàm gratia, sed simpliciter prior.

2. Argum. ¶ Secundo loco arguit S. Thom. Aliæ virtutes sunt excellentiores pœnitentia: sed remissio peccati non dicitur effectus alicuius virtutis præter quàm gratiæ: ergo nec pœnitentiæ. Respondetur negata minori: imò remissio peccati est etiam effectus fidei, spei, & charitatis, per quas gratia operatur ad remissionem culpæ: imò principaliùs fidei & charitatis, ex quibus pœnitentia habet legitimam rationem virtutis, vt patet in ordine posito quæstio. præcedenti. artic. 5.

¶ Tertio arguitur. Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi secundùm illud ad Hebræ. 9. Sine sanguinis effusione non fiet remissio, sed pœnitentia inquantum est sacramẽtũ operatur in virtute passionis Christi sicuti cætera sacramenta: ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum. Respõdetur. quòd etiam actus pœnitentiæ virtutis operatur in virtute passionis Christi, & per fidem in ordine ad claues ecclesiæ, & ideò vtroque modo est causa remissionis: scilicet, per fidem antequam essent instituta sacramenta in lege naturæ: sicuti & omnes actus virtutum sunt meritorij inquantum nitũtur fidei passionis Christi siue implicitè in lege naturæ, siue explicitè in euangelio. Secundo modo est causa tanquã pars sacramenti. 3. Argum.

DISTINCTIONIS decimæquintæ, Quæstio secunda de remissione venialium peccatorum.

Sanct. Thom. 3. part. quæst. 87.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

SEcundus effectus pœnitentiæ est remissio venialium, de quo præsenti quæst. disputatur. Et primùm vtrùm sine illa possint remitti. Cuius responsum D. Tho. per sex conclusiones distribuit. Prima vtrunque peccatum tam mortale, scilicet, quàm veniale est separatio hominis à deo, differenter tamen, nam per peccatum mortale fit perfectè separatio vsq; ad auersionem: ideò enim dicitur mortale, quia tollit principium vitæ, quod est gratia, sed per peccatum veniale fit imperfectè separatio citra auersionem à Deo: quia retardatur mens, ne ita prompte feratur in ipsum, & ideò est quoddam deuiationis genus. Sicut graue bifariàm cõtingit separari à centro, vno modo si tollatur ab eo princi- 1. Conclu.

principium deſcẽdendi, quod eſt grauitas per hoc, quòd conuertitur in ignem. Et altero modo ſi manente grauitate retardetur in ſuo motu per aliquod impedimentum. Itaque vnum eſt ſimpliciter contra legem, & aliud præter.

2. Conclu. ¶ Secunda concluſio. Vtrũque peccati genus remittitur per pœnitentiam: nam cùm remiſſio culpæ fiat per coniunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter eſt ſeparatus, & per vtrunque deordinetur voluntas hominis, & quodãmodo per immoderatam conuerſionẽ ad bonum creatum ſeparetur ab ipſo: fit vt ſicut peccatum mortale remitti nõ poteſt quandiu voluntas ei adhæret: ita neq; veniale, quia manẽte cauſa manet effectus. Senſus ergo concluſionis eſt, quòd non ſolùm per pœnitentiã remittatur veniale, ſed q̃ aliquod genus pœnitentię ſit ad eius remiſsionem neceſſarium, per quod ſcilicet, remoueatur volũtas à bono creato, cui præter ordinem adhæret.

3. Cõcluſ. ¶ Tertia concluſio. Ad remiſsionem mortalis perfectior pœnitentia exigitur, vt ſcilicet, homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur quantum in ipſo eſt: videlicet, vt diligentiam adhibeat ad memorandum ſingula vt ſingula deteſtetur.

4. Cõcluſio ¶ Quarta concluſio bimembris. Ad remiſsionem venialium peccatorum non requiritur actualis expreſſa & diligens pœnitentia, ſed tamen nec ſufficit habitualis diſplicentia, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis. Prima pars inde conſtat, quòd cùm veniale nõ ſit auerſio, non requirit deteſtationem, quæ ſit cõuerſio. Secunda verò inde, quòd ſi habitus ſufficeret nullus exiſtens in charitate vllum poſſet habere peccatum veniale, quod eſt falſum.

5. Cõcluſ. ¶ Quinta concluſio. Requiritur ad remiſsionẽ venialium diſplicẽtia virtutis. Patet, quia cum non ſint niſi tria genera diſplicentiæ ſi non requiritur actualis & expreſſa, nec ſufficit habitualis, conſequens eſt, vt requiratur & ſufficiat virtualis. Hæc autem contingit, dum quis eo affectu fertur in Deum & res diuinas, vt quicquid ſibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe commiſiſſe, etiam ſi tunc de illo non cogitet.

6. Cõcluſio ¶ Sexta cõcluſio. Hæc virtualis pœnitentia nõ ſufficit ad remiſsionem peccati mortalis, niſi quãtum ad peccata oblita poſt diligentẽ inquiſitionem. Nota hìc illud, quod præcedenti quæſt. art. 2. notauimus: ſcilicet, quòd ad oblitorum remiſſionem non requiritur formalis pœnitentia.

Expoſitio articuli. ¶ Quæſtio præſens primò ſupponit aliqua eſſe peccata venialia à mortalibus diſtincta. Hęc autem diſputatio non eſt præſentis loci. Extat autem apud Sanct. Thomam. 1. 2. quæſt. 88. & 89. Et quidem veniale peccatum ſecundùm generalem ſignificationẽ, idem eſt quod dignum venia, qua ratione etiã mortale, quòd procedit ex ignorantia, dicitur veniale, & excuſat à parte, iuxta illud Pauli. 1. ad Timoth. 1. Veniam conſecutus ſum, quia ignorãs feci. Sed in propoſito non accipitur, niſi vt diſtinguitur à mortali: nempe, quòd non auertit à Deo. Atque iſto pacto Vvitcleff, vt eſt videre apud Vvaldenſem tomo. 2. de ſacramen. ca pit. 154. & ſubſequẽti, negabat vllum eſſe peccatum veniale. Sed multis euãgelicis telis hæc hæreſis perimitur. Ait enim Chriſtus Matth. 7. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? vbi mortale, quia lumen adimit oculis, trabes appellatur, feſtuca verò, quę viſum remittit, ſignificat veniale. Vnde in eundem locum Hieronymus, De ijs, inquit, loquitur, qui cum ipſi mortali crimine detinentur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt culicem colantes, & camelum deglutientes. Et Matth. 12. admonemur de quocunque verbo ocioſo reddituros nos eſſe rationem: verbum autem ocioſum quis dicat eſſe mortale? Et. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, q̃ peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Vbi ad illos etiam loquitur, qui ſunt virtute & religione progreſsi, quibus abſurdum eſſet dicere tam crebro mortalia contingere. Et Iaco. 1. Concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum (concipere eſt negligentiam habere ad repellẽdum illecebras) peccatum cùm cõſummatum fuerit, generat mortem: ergo ante peccatum mortale eſt aliud veniale. Et ſi ab humanis moribus exemplum petamus, ſolent amici ſæpe præter amicitiam minutiora quædam cõmittere, quæ licèt amicis diſpliceant, non tamen proinde ſic amicitiam violant, vt prorſus tollant. Multa Auguſt. lib. de Natura & gratia in hãc cauſam confert, quæ, & plura alia, quia non datur hìc proprius locus, conſultò prætermittimus. ¶ Hoc igitur præſuppoſito circa primam, & ſecundam, & quartam concluſionem nulla eſt difficultas. Tertiam verò hìc diſcutit Caietanus quomodo ſcilicet intelligatur ad remiſsionem mortalium exigi ſingulorum deteſtationem. At quanuis hic non eſſet ineptus locus, vbi hoc examinaretur, congruentius tamen diſtinct. 17. q. 2. quæ eſt de contritione tractatur. Interim ergo hoc ſaltem neceſſariũ exigitur, vt deteſtatio mortalium ſit formalis, & actualis, vt quæſt. præcedenti. articu. 2. expoſitum eſt. Neque ad indulgentiam peccati Deus, qui vt legitur Eccleſiaſtici. 11. ſubitò poteſt

Matth. 7.

Hieronym.

potest honestare pauperem, tempus indagandi omnia peccata expectat. Sed in quacunque hora, vt Ezechielis. 18. & 33. colligitur, ingemuerit peccator, iustificatur. Alioqui sæpe cõtingeret, vt non posset homo, nisi longissimo tempore in gratiam Dei redire, quòd siti, quã Deus habet de salute hominum, repugnaret, Quod ergo ait Sanctus Thom. est, quòd quantum est de per se ex natura pœnitentiæ, debet homo dum tempus suppetit, sed præsertim dũ occurrit confessionis præceptum, singula peccata mente explorare, etsi tot habere non potest numero detestationes, quot sunt peccata, saltem vnica singularis feratur complexim in omnia ad mentem demõstrata. Sed de hoc ibi dem loco citato latiùs dicemus.

Circa quintam conclusionem.

¶ Disputatio ergo præsens est de quinta conclusione, quomodo scilicet, virtualis illa displicentia venialium intelligatur. In primis enim Durandus distin. 16. quæst. 2. hanc theologiã D. Thomæ non admittit, quòd virtualis displicentia sufficiat. Imò ait requiri aliquam displicentiam, & contritionem formalem, & actualem. Et ratio prima est, quia Diuus Thom. etiã fatetur, quòd peccatum veniale dicit in ordinatam conuersionem ad bonum commutabile: inordinatio autem non rectificatur, nisi per auersionem actualem ab illo bono commutabili, atque per displicentiam actualem illius peccati. Secundò quia si non requiritur displicentia, vel sufficeret quicunque actus charitatis, vel feruidus, vt ait Diuus Thom. argumẽto. 3. non autem sufficit quicunque actus charitatis: nam nihil expellitur, nisi per suum contrarium: actus verò charitatis nulli venialium cõtrarius est: quia non repugnat vt homo Deum actu diligat, & maneat in proposito venialiter peccandi. Et eadem ratione nec sufficit feruor charitatis: quia nec ille cõtrariatur venialibus, quandoquidem neque repugnat, vt quis feruidè Deum diligat, & tamen peccet venialiter. Ioannes enim feruidissimè diligebat, & tamen aiebat, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, &c. Et in fauorem Durandi addamus nos, quòd cùm in sacra scriptura, vt latè suprà monstratum est, nullum præter pœnitentiam legatur sufficiens remediũ peccati, gratis, imò temerè videtur loqui, qui venialia excipit, de quibus non requiratur nisi virtualis displicentia. Et accedit authoritas Augustini de vera & falsa pœnitentia cap. 8. quem hìc citat Diuus Thom. Pœnitentia, inquit, assiduè peccanti, assiduè necessaria est, in multis enim offendimus omnes, quæ quotidie remittuntur si semper deplorentur, vbi insinuat necessarium esse pœnitentiam de venialibus.

¶ Sed nihilominus ijs nõ obstantibus vera habenda est opinio D. Thomæ, quam ceu vniuersalem omnium sentẽtiam doctorum affirmat. Et ideò non fuit anxius eam multis demonstrare. Fundamentum autem opinionis est discrimen inter mortale & veniale. Nam cùm mortale per auersionem constituat hominem Dei inimicum, facit vt nullum eius opus Deo placeat: existens autem in solis venialibus multa facit opera Deo grata. Et ideo quãuis venialis sit inordinata quædam conuersio ad bonũ commutabile, quia tamen non est auersio, nõ exigit actualem conuersionem, sed illa inordinatio rectificatur per actũ charitatis, qui Deo est acceptus & gratus. Secundò, ad remissionem venialium propter eorum frequentiam etiam in hominibus perfectis, statuta sunt sacramentalia, vt aqua benedicta, benedictio episcopi, & multa alia. Fortiori ergo ratione suffi ciet actus charitatis. Neq; auscultatu digna est illa responsio quòd sacramentalia illa sufficiũt habenti displicentiam venialium: nam tunc profectò sacramentalia non essent necessaria, nam displicentia per se sufficeret. Et tamen sacramẽtalia facultate clauium ecclesiæ sunt ad id muneris instituta. Tertiò, si vera esset opinio Durandi, vix posset constitui differentia inter mortale & veniale quantum ad remissionem: nam si dicas sufficere detestationem in genere ad remissionẽ venialium, etiam illa sufficit ad remissionem mortalium. Quartò, quia peccata venialia non sunt de necessitate confessionis: ergo neq; de necessitate formalis cõtritionis, neq; est necessaria aliqua eorũ inquisitio, licèt sit consilium illa scrutari & cõfiteri. Enimuerò si esset vir proiectæ sanctitatis, quãuis aliqua peccata venialia committeret, non esset credendum, vt minùs veniam eorum obtineret per egregia opera charitatis, quàm per eorum detestationem: nam inter homines ille cui egregiè amicus morem gerit, nõ exigit ab eo, vt de minutis culpis detestationem habeat. Postremò Augustin. in enchiridio cap. 71. quem textum Gratianus de pœnitentia distin. 3. cano. De quotidianis. falsò tribuit Chrysostomo, De quotidianis, inquit, breuibus leuibusq; peccatis, sine quibus hæc vita nõ ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfaciat: scilicet. Pater noster. Ad venialium ergo remissionẽ non alia detestatio requiritur.

Sententia authoris.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

¶ Secundũ autem argumentũ Durãdi maiorẽ adfert difficultatem ad intelligendum, vtrùm quicunq; actus charitatis, vel quicunq; feruor sufficiat omnia venialia, aut aliqua remittere.

¶ Ad

Scotus. ¶ Ad quod Scotus dist. 21. quæst. 2. respõdet, peccata venialia in hac vita remitti per actum Deo magis acceptum, quàm peccatum veniale ei displicebat, quanuis peccator non referat ipsum ad remissionem venialis, sed ad aliud opus: Deus enim ad eandem remissionem acceptabit. Hæc autem sentẽtia nimium ampla videtur. Quicũq; enim actus legitimæ charitatis gratior est Deo & magis placet, quã quodcũque veniale displiceat cùm sit actus amici & filij sui, ad suam gloriã acceptus, & véniale non sit prorsus eidem amicitiæ aduersus: ergo secũdùm Scotum per quẽcunq; actum charitatis remitterentur omnia venialia. Consequens tamen est falsum: quoniam peccatum, non nisi per contrarium tollitur, & actus charitatis nõ quicunque, etiam si sit feruidus, veniali contrariatur: quando quidem vt dictum est, simul se compatiuntur. Stat enim hominẽ habere propositum mentiendi, dicendiq; verba iocosa, & tamen actu etiam feruido Deum diligere. Sed ais, licèt tunc non fieret remissio propter obicem, tamen si ille obex non adesset, per actũ charitatis fieret remissio. Cõtrarium verò probat argumentum: quoniam actus, qui secum compateretur peccatum, quanuis complacentia peccati non sit præsens, nihilominùs ex se non est contrarius peccato, atque adeò nec est virtualis displicentia, quæ ipsum delere sufficiat. Secundò arguitur, quia secũdum Scotum quicunq; actus meritorius, vt orare, dare eleemosynam, &c. omnia peccata venialia remitteret: quia non est maior ratio de vno quàm de alio, saltem, nisi actu illo illud committeretur. Consequens tamen non apparet consonum illi dicto Ioannis, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, &c. ¶ Igitur responsio in has propositiones resoluitur. Prima. Nullius actus nec feruor charitatis vllum remittit peccatum veniale, quando eius adest complacentia, aut propositum. Hæc certissima est.

¶ Secunda. Nullus actus, aut feruor charitatis vllum remittit peccatũ veniale, etiam absente eius cõplacentia & proposito, nisi illud, cui est contrarius: quia nihil pellitur, nisi per suum cõtrariũ. Et illa sola dicitur pœnitentia virtualis. Ideò autem est contrarius peccato veniali, qa si illius peccati cogitatio menti occurreret, displiceret ei, & doleret se cõmisisse. Et iste reputatur feruor charitatis respectu illius peccati.

Argumẽtũ ¶ Quòd si arguas. Eiusmodi conditionales nullius sunt meriti, aut demeriti: forsan enim verũ est, & Deus scit, qꝑ si mihi offerretur martyriũ, illud subirem: & tamen hæc conditio nihil mihi apponit meriti apud Deum. Et è conuerso. Si Petro offerretur occasio surripiendi alienũ, forsan faceret: & tamen neque hoc illi imputatur ad culpam: ergo regula D. Thomæ vana est. Respondetur, quòd S. Thomas nunquam huiusmodi conditionales cogitauit vllius æstimare, sed actum ipsum, & affectũ animi, quia per se sufficeret delere venialem cũlpam, si offerretur memoriæ, sufficit illam delere, etiam si memoriæ non ocurrat: quod non sufficit ad remissionem mortalium, nisi quãdo adhibita sufficienti diligẽtia illo tempore, quo illam tenetur adhibere, non possunt memoriæ occurrere. Sufficit tamẽ ad peccata venialia: quia nunquam est necessaria diligentia ea commemorandi, licèt sit vtilis. Et hoc est discrimen inter veniale, & mortale. Ex quo sequitur, quòd actus charitatis nonnunquam omnia peccata venialia remittere potest: nẽpè, si sit tã ardens, vt cuiuscunq; tunc memoria haberetur, displiceniam pareret. Quandoque verò non remittit, nisi quædam, & non omnia. Stat enim diligentem Deum magis esse affectum ad vnum genus venialis: scilicet, mẽtiendi iocose, quàm ad aliud: scilicet, verbi ociosi. Itaq; si huius memoria adesset, illud displiceret. Si autem adesset memoria alterius, non displiceret. Sed de hoc iterum articul. 4. Et per hoc respondetur ad authoritatem Augusti. dicentis quòd de venialibus quotidie agitur in ecclesia pœnitẽtia. Primùm enim hanc appellat pœnitentiam. Et secundò si intelligit de pœnitentia formali venialium, non intelligit esse necessariam, sed salubrem & vtilem. Quare postquam dixit esse quotidianam pœnitentiam venialium, statim subdit, quòd illa per sacramenta ecclesiæ & ordinationes sæpe fugantur.

Dilutio. Solutio auctoritas Aug.

¶ Ex ijs infertur solutio aliorum, quæ parua sunt dubia, quorum primum est. Vtrùm attritio sufficeret ad delendum veniale peccatum. Et apparet non sufficere: cùm enim non sit dolor de offensa Dei, & venialis culpa sit aliqualis offensa, nõ est ei contraria. Nihilominus respondetur, qꝑ attritio venialium illius, qui est in gratia & charitate, potèst sufficere ad deletionem aliquorũ venialium nõ quidẽ ex parte obiecti: quia est timor inferni: sed ab extrinseco, quia procedit ex gratia, & imperatur à charitate, qua ratione ille actus sufficeret delere veniale, si tunc memoriæ occurreret.

Dubiũ. 1.

¶ Secundò quæritur, vtrùm per alia opera exteriora, vt per eleemosynas, per orationes & ieiunia remittantur venialia. Nam, vt secundum Scotum dicebamus, vnumquodq; sufficeret. Respondetur, quòd quantũ est ex obiecto exteriori non videtur repugnantiam habere ad pecca-

Dubiũ. 2.

peccata venialia, sed tamen quantùm ad actũ dilectionis interiorem, ex quo procedũt, possunt sufficere, vt modò dictum est.

1.Argum. ¶ Primum argumentum Sãct. Thomæ est. Ad rationem veræ pœnitentiæ pertinet non solùm dolere de præterito, verùm & proponere in futurum cauere, vt suprà cõstitutum est: sed ad remissionem peccatorum venialium tale propositum non videtur necessarium, cùm certum sit hominem sine eiusmodi venialibus præsentem vitam ducere non posse: ergo venialia sine pœnitentia remittuntur. Respondetur, quòd homo in gratia constitutus potest quidem vitare omnia singula mortalia, sed nõ omnia singula venialia, quod. 1. 2. disputatur. Ideo ad remissionem mortaliũ requiritur propositum vitandi omnia & singula, sed tamen ad pœnitentiam venialium sufficit voluntas abstinendi à singulis: licèt non ab omnibus collectiuè. Nihilominùs debet habere homo propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioqui deserens appetitum proficiendi tollendique impedimenta spiritualis profectus, qualia sunt peccata venialia, periculum incurrere deficiendi.

¶ Hic animaduertendũ est, non sat esse Christianis propositum habere religionem colendi in his, quorum transgressio lethalis est: nam si quis contemptu legis, & quasi eam nihili faciens ac si non esset lata absque delectu peccata venialia cõmitteret, profectò mortaliter delinqueret. Sed nota, contemptu legis: intelligo enim contemptu totius, hoc est legis simpliciter, vt Caietanus bene (quantum conijcio) adnotauit in summa, verbo. Contemptus. Nam si quis venialiter peccat solùm contemnens legem in hac particula ac si non esset lex demendacio iocoso vitando, non auderem ad peccatum mortale condemnare, nisi forsan ratione eminentis periculi, dum omnia venialia, contemnerentur. Nam, vt, ait, in regula Augusti. Qui minora contemnunt, in maiora paulatim defluunt. Imò qui illa ratione cõtemptu legis consilia eius abijceret, peccaret mortaliter. Quin etiã & religiosi monachi, qui suæ religionis contemptu & legem silentij, vel abstinentiæ temerè & sine fræno infringerent, quãuis illa per se non obligarent ad culpam, mortaliter peccarent.

2.Argum. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine eorum displicentia, sicut patet in eo, qui dormiens occideretur propter Christum, statim enim in cœlum euolaret, quòd si maneret in venialibus facere non posset: ergo peccata venialia remittuntur sine pœnitentia. Respondet Diuus Thomas, quòd passio pro Christo perpessa: quia, vt suprà dictum est, obtinet vim baptismi, hominẽ purgat ab omni culpa & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inueniret inhærentem. Hìc sanctus Thom. docere videtur, quòd dormiens occisus pro Christo, si dũ ibat dormitum non habebat actualem complacentiam aut propositum peccati, plenissimam obtinet omnium veniam tam venialium, quàm mortalium, eo quòd martyrium habet vim baptismi. Vnde sicut suprà distin. 5. declarantes capit. Maiores. de baptismo & eius effectu. diximus quòd dormiẽtes & amentes baptizandi sunt, & tunc obtinent remissionem omnium peccatorum, ita hìc videtur asserere Sanctus Thomas, de martyrio: nam innocentes ab Herode occisi etiam si essent in circuncisi, iustificati sunt perinde ac si modò baptizentur. Qui autem velit tenere opinionem hanc, dicere debet necessarium esse, vt tales dum irent dormitum si erant in peccato mortali, carerent obice illius, ad quod non sufficeret, quod neutraliter se haberent, hoc est, neque haberent complacentiam, neque vllam displicentiam peccati: nam vt illic articul. 7. & 12. contra Caietanum disputauimus, aliqua displicentia requiritur, vt saltem sit attritio ad tollendum obicem, vt baptismus culpam deleat. Et qui hanc saltem non haberet, arbitror quòd neque si pro Christo occideretur, obtineret veniam peccatorum: quia habebat obicem. Et ideò postquàm ille dormiens non habuit affectum positiuum martyrij, non est eius martyrio plus tribuendum quàm baptismo, cuius vicem gerit. Quanquàm hìc Caietanus plus ei tribuit, dicens, quòd si dum iret dormitum haberet propositum mentiendi iocose, illud etiam veniale peccatum remitteretur ei per martyrium, propter plenissimum eius priuilegium, & tamen non remitteretur, si dormiens baptizaretur: illud tamen priuilegium ego non facilè credã. Alij discipuli Sãct. Thom. non tantum tribuunt martyrio dormientis, quàm baptismo: imò aiunt, quòd dormiens, occisus pro Christo, si esset in peccato mortali quanquam esset attritus sufficienter ad baptismum, nihilominùs per martyrium non obtineret veniam. Et ratio eorum est, quia martyrium est actus charitatis, & illa attritio non est actus charitatis, nec deuotio martyrij. Et ideò glossant Sanctũ Thomam dicentes, intelligere, quòd si qui occiditur, est in charitate, per martyrium remittentur ei peccata venia-

Caietanus.

nialia. Eſt opinio probabilis, ſed tamen puto plus ſentire Sāctum Thomam poſtquam martyrium in hoc caſu æquiparatur baptiſmo. Vnde ſicut Innocentibus occiſis ab Herode martyrium profuit ſine actu charitatis ex priuilegio martyrij: ita fortè & dormientibus.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Peccata venialia opponuntur feruori charitatis, vt. 1.2.q.89. dictum eſt: ſed vnū oppoſitorum tollitur per aliud: ergo per feruorem charitatis abſque vlla diſplicentia fit remiſsio venialium. Reſpondetur, quòd feruor charitatis includit virtualiter pœnitentiam, non quidem omnis feruor reſpectu omnium venialium, ſed eo modo, quo proximè cōtra Scotum & Durandum expoſitum eſt.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ad remiſsionem venialium requiratur gratiæ infuſio.

VM REMISSIO PECcati iuſtificationem, quæ fit per gratiam ſignificare videatur, congruè quæritur, vtrùm ad remiſsionem etiam venialium requiratur infuſio gratię. Ad quod reſpondetur duabus concluſionibus.

1. Cōcluſio ¶ Prima. Ad remiſsionem venialium non requiritur, vt habitus gratiæ infundatur, ſed ſufficit motus eius, & charitatis. Probatur, quia vnumquodque per ſuum contrarium tollitur: peccatum autem veniale non eſt contrarium habituali gratiæ vel charitati, ſed tantùm retardat, & tepefacit eius actum, licèt non contra Deum: ergo ad remiſsionem non requiritur infuſio noui habitus gratiæ, ſed ſufficit actus illius habitus, qui prius fuerat infuſus. Et confirmatur. Peccatum veniale in eo, qui eſt in gratia, nec tollit habitum gratię nec illum minuit: ergo pari ratione ad hoc, quòd idem peccatum remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infuſio.

2. Cōcluſio ¶ Secunda concluſio. Quādocunque de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittūtur. Probatur: quia in habētibus liberum arbitriū, in quibus ſolis poſſunt eſſe venialia peccata, non contingit infuſio gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrij in Deū & in peccata: talis autē motus charitatis ſufficit ad venialium peccatorum remiſsionem.

Expoſitio articuli. ¶ Circa primam concluſionem dubiolum eſt paruum, vtrùm remiſsio venialium fieri poſſit non ſolùm abſque infuſione nouæ gratiæ, verùm & abſque illo eius augmento. Paludanus nanque diſtinctione. 16. quæſtione prima, articulo ſecundo, ait, abſque vllo augmento gratiæ fieri poſſe: nam peccatum veniale poteſt remitti per actum charitatis remiſsiorem, quàm ſit habitus: & ſecundùm Sanct. Thom. 2.2. quæſt. 24. articu. 6. habitus charitatis non augetur per remiſsiores actus. Et confirmatur, quia ſi peccatum veniale non diminuit habitum gratiæ, vt hìc, ait, Sanct. Thom. fit vt neque eius remiſsio fiat per actum augentem habitum.

¶ Nihilominùs reſpondetur, non poſſe fieri huiuſmodi remiſsionem ſine augmento gratię in genere gratiæ. Et ratio eſt, quia nō poteſt fieri ſine actu charitatis: omnis autem huiuſmodi actus eſt meritorius: ergo per ipſum acceptatur homo ad maiorem gloriam: per gratiam verò formaliter homo acceptatur ad gloriam: ergo fit tum maior acceptatio, atque adeò maior gratia in genere gratiæ. Vnde D. Thomas ſolùm, ait, charitatem non augeri per actus remiſsiores. Et ratio eſt, quoniam charitas eſt habitus voluntatis operatiuus, ex quo elicitur actus. Et in naturalibus calidum non augetur per agens remiſsius, ſed gratia non eſt habitus potentiæ, ſed acceptatio ad gloriam: quare ſtat non augeri charitatem, & tamen augeri gratiam.

¶ Scotus autem, qui tenet charitatem, & gratiam eſſe idem, conſequenter, ait, diſtinct. 16. & 21. quòd gratia non augetur per quemlibet actum. Secus in via Sanct. Thom. Et ideò ad confirmationem reſpondetur, quod licèt peccatū veniale nō minuat habitum gratiæ, nihilominus quia remiſsio eius non fit niſi per actum meritorium, tunc augetur in genere gratiæ Quod addiderim, quia forſan qualitas illa, quæ eſt gratia in genere qualitatis, non augebitur per remiſsiores actus vſque ad ingreſſum gloriæ: quando tam habitus charitatis, quàm gratiæ per modum præmij donabuntur æquales meritis & gloriæ. Scot.

¶ Secunda concluſio pluſculum habere videtur difficultatis. Nam cum per peccata venialia non opponatur obex gratiæ, poteſt quis verè dolere de mortalibus manente venialium complacentia: & tunc remittuntur mortalia ſine venialibus. Reſpondetur hoc minimè D. Thom. negare: quia per gratiæ infuſionem non deletur peccatum, cui voluntas adhæret. Sed loquitur vbi non opponitur obex, & dum regulariter hominem peccatorum ſuorum pœnitet: nam ſecundùm communem vſum dum quis conteritur, omnium Secūda cō-cluſio.

pœni-

pœnitet peccatorum nullum excipiens. Quare illa pœnitentia tunc omnia venialia etiam oblita delet, propterea q̃ non est solùm pœnitentia virtualis, sed etiam formalis & actualis.

1. Argum. ¶ Primum argumentum Sanct. Thomæ est. Effectus non est sine propria causa: sed propria causa remissionis peccatorum est gratia, non enim ex meritis proprijs peccata remittũtur, iuxta illud ad Ephes. 2. Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia salui estis: ergo sine gratiæ infusione non remittuntur venialia. Respondetur concesso antecedenti: scilicet, quòd etiam venialium remissio est effectus gratiæ. Sed negatur consequentia, dum infertur requiri infusionem nouæ gratiæ: nam sufficit nouus actus à præexistente gratia & charitate elicitus.

1. Argum. ¶ Secundò arguitur. Peccata venialia remittũtur sine pœnitentia: sed in pœnitentia infunditur gratia sicut per alia sacramenta nouę legis: ergo venialia sine infusione gratiæ non remittuntur. Respondetur, præmissas argumenti in æquiuoco laborare. Veniale enim peccatum licèt nunquam remittatur sine actu pœnitentiæ explicito, vel implicito, formali, vel virtuali, vt expositum est, potest tamen remitti sine pœnitentiæ sacramento, quod absolutione sacerdotis perficitur. Et ideo non sequitur quòd requiratur gratiæ infusio: nam licèt infundatur per quodlibet sacramentum, non tamen per quemlibet actum virtutis.

Nota. ¶ Hic animaduertito modum theologum loquendi Diui Thomæ: non enim appellat gratiæ infusionem dum augetur, sed dum primò infunditur: nam tunc homo fit gratus, postmodum verò fit gratior. Quapropter cùm actus virtutis ex natura sua præsupponat gratiam: nam qui non procedit ex gratia & charitate, non est simpliciter actus virtutis, ait, quòd non in quolibet actu virtutis infunditur gratia, sed augetur, nisi in actu pœnitentiæ, quando recipitur prima. At verò quia sacramentum quantum est de se, id est, qua ratione est sacramentum, est causa gratiæ: ait, quòd in quolibet sacramento infunditur gratia. Accidit enim sacramento, vt suscipiens habeat gratiam, aliàs conferret primam.

¶ Quòd si arguas, Sacramentum eucharistiæ genere suo præsupponere gratiam, quia est sacramentum viuentium, respondetur quod dicitur infundere gratiam, nõ solùm quia illam auget si inueniat, sed quia illud augmẽtum est nouum genus gratiæ: scilicet, ad nouũ effectum, putà ad spiritualem nutritionem. Et sic de cæteris sacramentis sentiendum.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Peccatum veniale maculam quandam animæ infert: macula autem non auferetur nisi per gratiam, quæ est specialis animi decor: venialia ergo non nisi per gratiæ infusionem remittuntur. Negatur cõsequentia. Enimuerò sicut in corpore contingit esse maculam dupliciter: vno modo per omnimodam priuationem eius, quod ad decorem exigitur, vt coloris, aut debitæ membrorum proportionis: & altero per superinductionem alicuius impediẽtis decorem, putà, luti, aut pulueris: ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationem decoris gratiæ per peccatum mortale, atque altero per inclinationem affectus inordinatam ad aliquod temporale citra expulsionẽ gratiæ, quod fit per peccatum veniale, quæ quidem simpliciter non est macula, sed secundum quid, vt, ait, Sanctus Thom. 1.2. quæst. 89. arti. 1. Et ideò ad tollendum peccatum mortale necessaria est infusio gratiæ: sed ad tollendum venialia sat est elicere actum ex præcedenti gratia, per quam remoueatur illa inordinata adhęsio ad bonum temporale.

Nota. ¶ Nota hic quemadmodum in peccato veniali non est solùm reatus ad pœnam, sed quædam macula contra id, quod, ait, supra impugnatus Scotus dist. 14. quæst. 1. Atque adeò hoc ita est verum, vt cùm peccato mortali loco citato sermonem habens diceret, non aliud esse in peccato existere, quàm imputari ad pœnam, vbi multò euidentior est macula culpæ secluſa pœna, postmodum dist. 21. quæstio. 1. de peccato veniali loquens, vbi minor ratio cogebat, adhibet secundam opinionem: videlicet, quòd remissio venialis non sit omnino remissio pœnę, sed remissio culpæ per actum charitatis.

Dubium. ¶ Hic ergo soluendum est dubium, an peccata venialia remittantur in purgatorio quoad culpam. Enimuerò secundùm illam opinionem Scoti, quòd remissio culpæ non est nisi remissio pœnæ, facilis est affirmatiua responsio: nam cùm peccato veniali non debeatur pœna nisi temporalis, solutio illius in purgatorio esset solutio pœnæ. Quinuerò eadem ratione infert Scotus posse venialein inferno remitti. Attamen licèt illa sua opinio gratis concederetur, nõ est par ratio, quia cùm in inferno illa pœna sit inimici Dei, nunquam acceptatur ad perfectam solutionem, sicut illa quæ est in purgatorio.

¶ Hoc tamen prætermisso, quia euidenter reprobatum est, remittere pœnam esse remittere culpam, dubium restat, quod Sententiarij

Dubium. distinctio. 21. iuxta ordinem Magistri disputat, quomodo possit remitti in purgatorio. Supponimus enim ex suprà dictis, quòd cùm venialia non obstent gratiæ, potest homo in gratia Dei ab hac vita decedere cum peccatis venialibus. Quanuis, vt D. Thom eadem distinctio. quæstio. 1. articul. 2. refert, non defuerint qui hoc negauerint dicētes, quòd gratia ipsa finalis, culpas purgat veniales, eo quòd tunc extinguitur concupiscentia. Quare in hac vita: nempe, in exitu, omnia dimittuntur. Hæc autē opinio, vt illic, ait, Sanctus. Thom. friuola est, quia venialis culpa, vt dictum est, non remittitur nisi per sacramentum, aut sacramentale aliquod, aut per actum charitatis. Sunt autem quamplurimi, qui absque istorum aliquo moriuntur: nempe, dormientes, aut subitò, aut cū complacentia aliquorum venialium. Item Christus Matthæ. 12. dicens peccatum in Spiritum sanctum non remitti in hoc seculo nec in futuro, insinuat à contrario sensu aliqua remitti in futuro. Vnde Gregor. 4. libr. dialogorum, ait, aliqua leuia peccata in alio seculo dimitti: q̄ non potest intelligi solùm quātum ad pœnas: nam illo modo etiam grauia mortalia illic expurgantur. Quare eandem sententiam tenet in eadem distinctio. Magister. Altero ergo duorum modorum dicendum est: scilicèt, vel quòd in primo ingressu purgatorij per illum actum elicitum charitats, qui durat toto tempore purgatorij, remittuntur omnia venialia, etiam si in complacentia eorum homo decesserit: quoniā illa tunc charitas ratione status, quia firma est, & inuertibilis ad malum, & ab omni concupiscentia libera, virtualis est pœnitētia omnium venialium. Et hanc solutionem tangit Sanct. Thom. quæst. 7. de malo, articul. 12. Vel, quòd multò verisimilius est dicendum, quòd per actum charitatis, & patientiæ continuatum illo tempore, quo veniale punitur, remittitur culpa: nam est actus Deo placens & ad remissionē accommodatissimus.

Quorūdā opinio.

Reprobatur opinio.

Aliorum opinio.

Sententia authoris.

Soluitur argumentum vulgare. ¶ Et ad argumentum in contrarium fieri solitum: scilicet, quòd in purgatorio nullū potest esse meritum, eo quòd illic existentes iam sunt extra viam ac perinde extra statum merendi, aut demerendi probè respondet Sanct. Thom. loco citato in .4. quòd illic nullum esse potest meritum augmenti gratiæ, aut gloriæ: hoc enim est viatoribus proprium. Attamen cùm sit inibi actus charitatis, nil obstat quominus sit remissorius venialis culpæ, per quam neq; gratia augetur, neque gloria.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm peccata venialia remittantur per aquam benedictam & alia sacramentalia.

CIRCA ALIAS CAVsas, quibus venialia remittuntur, quæritur de sacramentalibus. Et respondet Diuus Thomas per hanc conclusionem. Triplici ratione quidpiam contingit esse causam remissionis venialium peccatorum. Supponitur enim ex supra dictis ad huiusmodi remissionem nullius exigi nouæ gratiæ infusionem, sed sufficere actum ex gratia procedentem, quo quis feruore aliquo in Deum moueatur, qui sit vel actualis vel virtualis pœnitentia. Primo ergo modo remittuntur venialia per gratiæ infusionem vbi non opponitur obex, vt supra expositum est. Secundo modo per aliqualem motum detestationis peccatorum. Et hoc pacto tria ad hoc possunt concurrere, scilicèt, confessio generalis, tunsio pectoris, & oratio dominica: nā tunsio illa gestus est pœnitentis, & in oratione dominica adhibetur petitio, vt dimittantur nobis debita nostra. Tertio modo remittuntur per modum reuerentiæ in Deum, & ad res diuinas. Et hoc modo remittuntur per benedictionem Episcopi, per aspersionem aquæ lustralis, per quamlibet sacramentalem vnctionem, qualis fit in confirmatione, & in collatione ordinum, & per orationem publicam ecclesiæ ad id institutam, quales sunt collectæ missæ in missa. Imò, vt suprà diximus, secundùm aliquos: per ingressum etiam in templum consecratum.

Conclus.

¶ Conclusio hæc Sancti Thomæ non solum concessio est generalis doctorum, verùm & sanctionibus moreque, & vsu ecclesiæ celebrata. Vnde versus. Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens. Orans: scilicèt, oratione dominica. Tinctus (aqua benedicta.) Edens (Eucharistiam.) Confessus, confessione generali. Dans (eleemosynam.) Benedicens (Episcopus.) ¶ Sed ijs omnibus generale est, vt nullum eorum veniale remittat, si opponatur obex, vt Sanct. Thom. docet in solutione secundi argumenti, quod est hoc. Quodlibet horum sacramentalium eandem relationem habet ad omne veniale peccatum: ergo qua ratione vnum dimittitur, dimittuntur omnia. Et re-

Expositio articuli.

2. Argum.

Et respondet, per quodcũque istorum cuncta remitti præter illa, quorum remissioni obstat obex voluntatis eis inhærentis.

Dubium. ¶ Dubium tamen est circa primum modum, vtrùm sola infusio gratiæ quomodocunque fiat, per se absque actu charitatis suscipientis remittat venialia omnia. Et quæritur propter sacramenta, vtrùm ex opere operato remittant omnia venialia. Caietanus enim hic, ait, duo requiri ad remissionem venialiũ: scilicèt, gratiam, siue quæ tunc infundatur, siue quæ infusa fuerit, & actualem vsum eius & motum. Et ita visus est dicere Sanct. Thom. articulo præcedenti, videlicèt, quòd quia in adultis non infunditur gratia sine motu liberi arbitrij, propterea talis infusio remittit venialia. Et suprà quæstio. 79. articul. 4. dicit per eucharistiam remitti venialia, tum quia datur per modum refectionis, tum etiam quia per illud sacramentum excitatur deuotio charitatis, cui venialia contrariantur. In præsentiarum tamen solùm dicit, infusionem gratiæ sufficere ad remissionem. Et est argumentum de omnibus sacramentis, quòd cum per se habeant infundere gratiam non opponenti obicem, siue sufficit ad remissionem omnium mortalium, fortiori ratione remittant per se omnia venialia secluso merito actus suscipientis. Quãquam in eucharistia, vt loco nunc citato videmus, sit peculiaris ratio ad id accommoda. Et ideo eucharistia singulariter definitur, remittere venialia, de consecra. distinctio. 2. can. Cùm omne crimen.

Sententia auctoris. ¶ Crediderim ego, vt medium hic constituamus, quòd per omne sacramentum remittantur omnia venialia solo illo actu concurrente, quo quis illud suscipit, quanquam non concurrat alius actus dilectionis. Et ille est vsus gratiæ, nam si per sumptionem aquæ benedictæ, quia per illum actum homo reueretur rem diuinã, suscipit remissionem venialium, multò efficaciùs per actum, quo suscipit sacramentum. Ex quo fit, vt quodcunque sacramentum quis attritus putans se esse contritum suscipiat, remittantur illi venialia, quorum non adest obex: nã illa attritio per gratiam sacramentalem informata est vsus gratiæ.

¶ De oratione dominica est text. de pœnitentia distin. 3. can. De quotidianis. suprà citatus. August. in Enchiridio. cap. 71. Et canon. Tres autem. eod. titul. dist. 1. quem Gratianus citat August. ad Felicianum, cum nõ sit nisi Epist. 108. ad Seleucianam, vbi, ait. Est enim pœnitentia humilium, & bonorum fidelium pœna quotidiana, in qua pectora contundimus dicentes, Dimitte nobis debita nostra, &c. De confessione autem generali, quicquid Paludanus distinctio. 16. quæstio. 1. dicat, non est textus expressus, sed ecclesiastica cõsuetudo. Hac enim de causa dicitur in Prima, & in Completorio, & à sacerdote sacrum facturo præmittitur ante gradum altaris. Sed de aqua benedicta est textus, de consecratio. distinct. 2. canon. Aquam. Et de eleemosyna eod. titu. distinct. 1. canon. Medicinam. De alijs quanuis Caietan. contendat canones citare, nullus est tamen expressus, sed antiquissimus ecclesiæ vsus sufficit. Hostiensis tamen est qui super capit. Omnis vtriusque sexus. multa accumulat. De vnctionibus sacramentalibus capit. vnico. de sacra vnctione habetur, quòd vnctio visibilis & exterior signum est interioris, & inuisibilis vnctionis.

Dubium. ¶ Dubium autem est de istis sacramentalibus, quam habeant virtutem remittendi venialia. Quidam enim sunt, qui non aliam habere censent, quàm quòd deuotionem excitant ad dolorem venialium.

1. Argum. ¶ Hæc videtur sententia S. Thom. in solutione primi argumenti, quod est huiusmodi. Peccata venialia non remittuntur per pœnitentiam formalem, aut virtualem, vt dictum est: sed aspersio aquæ benedictæ, benedictio episcopi, & reliqua nullam habent rationem pœnitentiæ: ergo non sufficiunt ad remissionem. Et respondet ad maiorem, quòd hæc efficiunt remissionem venialium inquantum inclinant animum ad motum pœnitentiæ.

Argumẽtũ ¶ In contrarium tamen est, quòd sæpe qui se aqua lustrali aspergit, nullatenus excitatur, nec memoriam habet venialium: & è conuerso si quis aquam non benedictam accipiat, quã putat esse benedictam: quia est in introitu ecclesiæ, quanuis de venialium cogitat remissione, non obtinebit per huiusmodi aspersionem eorum veniam. Dicendum ergo est hæc habere vim remittendi venialia ex vi clauium ecclesiæ ex opere operato, vt patet ex verbis, quibus benedicitur aqua. Alioqui non plus faceret dicere Credo, quàm Pater noster, & aspergi aqua non benedicta, quàm benedicta, nec benedici ab episcopo, quàm à simplici sacerdote. Vnde rẽsponsio Sanct. Thomæ sic est intelligenda, quòd ista dimittunt veniale peccatum: quia inclinant animam ad motum pœnitentiæ. Non quòd semper requiratur illa excitatio, sed quòd de se ad hoc sint instituta. Quare illa suscipere tanquam per illum effectum ab ecclesia accommodata censetur actus pœnitentiæ, quantus in tunsione pectoris, oratione

Dilutio.

Dominica, & confeſsione generali expreſsior appareat pœnitentiæ imago.

Argument. ¶ Quòd ſi contra arguas. Sequeretur iſta cenſenda eſſe ſacramenta, poſtquam ex opere operato effectum ſortiuntur ſpiritualem, ac perinde ſubſequeretur eccleſiam poſſe inſtituere ſacramenta, quod ſuprà diſtinct. 1. reprobauimus. Ad primum reſpondit Diuus Thomas ſuperiùs quęſtio. 65. artic. 3. negando conſequentiam: quia ad rationem ſacramenti eſt nō qualemcunque effectum habere ſpiritualem, ſed requiritur, vt gratiam infundat. Sed huiuſmodi venialium remiſsio non exigit gratiæ infuſionem. Et inde colligitur, quod licèt eccleſia non poſsit inſtituere ſacramēta, quia gratiam conferunt, poteſt nihilominùs hæc inſtituere ſacramentalia. Enimuerò quoniam hæc peccata frequentiſsima ſunt etiam in viris circunſpectis, conſultum fuit, vt tam multis tamque præſentaneis remedijs ſuccurreretur eis.

3. Argum. ¶ Tertio arguitur. Peccata venialia inducunt aliquem reatum pœnæ temporalis, ſecundùm illud. 1. Cor. 3. Qui ſuperædificat lignum fœnum & ſtipulam, (id eſt, venialia) ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: ſed huiuſmodi ſacramentalia nullam in ſe habent afflictionem pœnæ: ergo non ſufficiunt remittere culpam & pœnam. Reſpondetur, per quodlibet iſtorum remitti veniale quantum ad culpam virtute alicuius ſatisfactionis, aut motus charitatis, aut affectionis erga diuina, vt expoſitū eſt. Non autem per quodcunq; remittuntur quo ad pœnam: quia hac ratione qui eſſet prorſus immunis à mortalibus, per ſolam aſperſionem aquæ benedictæ, aut tunſionem pectoris, euolaret in cœlum ſine tranſitu per purgatorium, quod non eſt concedendum. Remittitur ergo reatus pœnæ ſecundùm quantitatem, & proportionem feruoris charitatis, qui per prædicta excitatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm veniale peccatum poſsit remitti ſine mortali.

DE REMISSIONE vniuſ peccati ſine alio quadruplex fieri poteſt combinatio. Prima, vtrum mortale, vel originale remitti poſsit ſine alio. Et hæc quæſtio. præcedenti artic. 3. ad partem negatiuam definita eſt: quia cùm talis remiſsio non fiat niſi per infuſionem gratiæ, non poteſt fieri dimidiata venia. Secunda, vtrùm vnum veniale poſsit remitti ſine alio veniali. Et hanc in præcedentibus articulis huius quæſtionis affirmatiuè terminauimus. Tertia, vtrùm mortale poſsit rēmitti ſine veniali. Et huius quoque pars affirmatiua vera eſt, quia vt dicebamus artic. 2. complacentia venialis non obſtat gratiæ infuſioni, quæ ad remiſsionem mortalis eſt neceſſaria. Reſtat ergo quarta, vtrùm vice verſa poſsit veniale remitti ſine mortali. Ad quod D. Thomas negatiuè reſpondet tali concluſione. Illi, qui exiſtit in peccato mortali nullum veniale remittitur. Probatur, quia remiſsio cuiuſcunque nūquam fit, niſi virtute gratiæ, ſecundùm illud ad Roman. 4. Ad gratiam Dei pertinet, quòd Deus alicui non imputet peccatum. Vbi cùm abſq; exceptione loquatur, gloſſa etiam intelligit de venali: cum peccato autem mortali gratia nō eſt ſimul poſsibilis. Concluſio.

¶ Concluſio hæc Sanct. Thom. quæ antiquorum eſt omnium, non erat cur ab aliquo in litē vocaretur. Nihilominùs Scotus illi ſuo fundamento affixus, quòd peccatum remitti non eſt niſi pœnam condonari, vel ſolui, infert etiam in inferno poſſe dimitti veniale ſine mortali. Quare æquiori ratione poteſt id in hoc ſeculo contingere. Vnde diſtinctio. 15. quæſtio. 1. ait, quòd iacens in mortali culpa poteſt ſatis facere pro pœna peccati mortalis remiſsi, id quod, & de venialibus non remiſsis concederet: quandoquidem apud ipſum, eorum culpa non eſt niſi reatus pœnæ. Atqui Durandus diſtinctio. 16. quæſtio. 2. confeſſus opinionem Sanct. Thomæ eſſe doctoribus communem, nihilominùs tenet contrarium: ſcilicet, poſſe veniale ſine mortali remitti. Quanuis agnoſcat remiſsionē culpæ aliud eſſe quam pœnæ. Quā opinionem Gabriel eadem diſtinctio. 5. clemētiorem exiſtimat. Expoſitio articuli. Scot. Durandus. Gabriel.

¶ At verò quanuis huiuſmodi opiniones mitius ſolebam reprobare, iam vero modò omnino ſe mihi repræſentant falliſsimę. Haud enim iſti attendūt quemadmodum nulla poſsit eſſe remiſsio culpæ in homine per eius actum, ſi ſit Deo acceptus: quia inter nos & ipſum nulla eſt ratio iuſtitiæ, quæ ex nobis dimanet, ſed ſecundùm ſuam acceptionem: cùm ergo nullus actus peccatoris quantuncunque ſit moraliter bonus: ſit opus amici Dei, neſcio quomodo admittere queant per vllum peccatoris actum remiſsionem fieri culpæ quantumlibet leuiſsimæ. Vnde Eccleſiaſtici. 34. Dona iniquorum non probat altiſsimus, nec eorum reſpicit oblationes, neq; in multitudine ſacrificiorū eorum propi-

propitiabitur peccatis.Et ſuper illud Prouerb. 15.Vota iuſtorum placabilia,ait,ad Richardū Gregorius.Neque enim apud Deum quid datur,ſed à quo datur attenditur. Reſpexit enim Dominus ad Abel & ad munera eius. Quam ergo perſonam Deus non reſpicit, neque eius approbat ſatisfactionem. Remiſsio autem venialium non fit niſi per ſatisfactionem, iuxta verbum Baptiſtę Ioan.3.Facite fructus dignos pœnitentiæ.Super quibus verbis.21.de Ciuitate Dei.capit.vlti. Auguſtin. dignas eleemoſynas pro peccatis eas eſſe,ait, quæ ab ipſo peccatore incipiunt.Vnde colligit,quòd qui animæ ſuæ non miſeretur placens Deo, nihil pro ſuis peccatis ei poteſt dignum offerre.

Opera peccatoris nil ſunt.

¶Quinuero nihil opus eſt ſanctorum teſtimonijs,Dominus enim ipſe clamat per Eſaiam.c. 1. Væ genti peccatrici, &c. Et ſubdit. Quò mihi multitudo victimarum veſtrarum, dicit Dominus?Plenus ſum holocauſtomatum arietum.Non offeratis vltra ſacrificium fruſtra.

Obiectio.

Ad nihil ergo peccatorum opera Deo placēt: nam ſi ad remiſsionem venialium valerent,nō fierent fruſtra. Atqui vanum eſſet cauillum dicentis propterea illa opera non fuiſſe Deo grata:quod mala fiebant intentione. Etenim nihil aliud ponitur in cauſa, quàm quòd fierent in peccato:quia ſcilicet,eorum manus ſanguine plenæ erant.Quare opera eorum reſpectu Dei erant quaſi panus menſtruatæ,vt cap. 64.ſubditur. Vnde Paul.1.Corinth. 13.Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,&ſi tradidero corpus meum ita vt ardeā, charitatem autem non habuero,nihil mihi prodeſt.¶Ad quod ſubinde propoſitum optimè illud adducitur Matthæ.5.Amen dico tibi, nō exies inde(ſcilicet, ex carcere, in quem homo ob peccatum mortale includitur)quouſq; reddas nouiſsimum quadrantem,(id eſt, vſq; ad leuiſsimam culpam.)

Dilatio.

¶Accedit & maximū argumentū ex illo Matthæ.6.Si nō dimiſeritis hominibus peccata eorū,nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra.Et tamen qui, ait, in peccato mortali poſſe dimitti veniale,ſubſequenter concedat oportet etiam illi, qui odio fratris tenetur, poſſe veniale remitti:quare impiè petit dicēs, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus, &c. Quid pluribus? Concedere vllum prorſus peccati genus, niſi per Chriſtum & meritum eius paſsionis, remitti,quem Paul. ad Roman.3.& Ioann.in. 1. Cano. cap.2.&.4. generalem propitiatorem & propitiationem patrem miſiſſe affirmant pro peccatis noſtris, profectò neſcio quomodo non ſit impiùs error.Dicens ergo pater. Hìc eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui,docuit nihil ſibi omnino placere, quàm quod ab homine, qui eius eſt membrum per charitatem procedat.Et tamen ſi vera eſſet opinio Durandi,ſine Chriſti virtute poſſet per actum viribus naturæ elicitum remitti peccatum, atque adeò Iudæis & Sarracenis & idololatris illud poſſet remitti, quod patribus,crediderim, quid Pelagianum ſubolere.Placuit rem,quæ parua videtur,tam multis vrgerē:quia certè non clementior,vt Gabriel exiſtimat,ſed impia in Chriſtū hæc opinio videtur.

¶ Primum autem argumentum Sancti Thomæ ſumitur ex gloſſa ſuper illud Ioan.8. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat, quæ,ait, omnes illos fuiſſe tunc in peccato mortali,quia venialia,inquit,per cæri monias eis remittebantur. At nomine illic venialium non intelliguntur illa de quibus nunc loquimur:quia cæremoniæ illæ non emundabant animam,vt,ait,ad Hebræ.Paul.ſed irregularitates, quæ ex fluxu ſanguinis, vel ex tactu morticinij atque alijs contrahebantur. *1.Argum.*

¶ Secundò arguitur. Ad remiſsionem peccati venialis non requiritur gratiæ infuſio, ſicut ad remiſsionem mortalis: ergo poteſt veniale remitti ſine mortali. Hoc eſt argumentum primum Durandi paulò locupletiùs formatum. Mortale enim,inquit,à veniali differt,quia in peccato ſunt tria:ſcilicèt, culpa, quæ conſiſtit in deordinatione actus:& offenſa,quæ eſt priuatio gratiæ:& reatus pœnæ æternæ. In venia li autem non eſt, niſi deordinatio actus abſque priuatione gratiæ,& abſque priuatione pœnę æternæ: ergo ad remiſsionem venialium ſufficit ordinatio actus per diſplicentiam illius. Argumentum autem,& in minori claudicat,& in conſequentia peccat:nam vt ſuprà dictum eſt, licèt veniale non ſit offenſa ſimpliciter, quæ eſt priuatio gratiæ, eſt tamen offenſa ſecundū quid,quia eſt quædam amicitiæ obſcuratio,aliàs non haberet reatum pœnæ. Et ideò ad remiſsionem eius non ſufficit quæcunque reordinatio,ſed illa,quæ ſit Deo placens & virtutis paſsionis Chriſti ſubnixa. Quare optimè reſpondet Sanct. Thom. quòd quanuis hæc remiſsio non exigat infuſionem nouæ gratiæ,requirit tamen aliquem eius actum. *1.Argum. Durandi.*

¶ Secundò arguit Durandus.Si puer veniens ad vſum rationis committat peccatum veniale,quod ſit ſolum cum originali,in quo moriatur, vel punietur in inferno pro illo veniali pœna finita,vel infinita: ſi finita, fortiori ratione potuit in hac vita ſoluere, ſi vixiſſet, ex- *2.Argum. Durandi.*

tra gratiam: infinita verò non est dicendum puniri: quoniam peccato veniali non debetur pœna nisi finita. Ad argumentum D. Thom. non admitteret casum: quoniam. 1. 2. quæstio. 89. art. 6. probat venienti ad vsum rationis necessarium esse, aut referre suam vitam in Deũ, per auxilium speciale, per quam conuersionẽ remittitur originale, aut si id omittat, peccare mortaliter. De hoc autem nihil ad præsens. Si casus tamen admitteretur, ait, Paludan. distinctio. 16. q. 1. quòd posset ille satisfacere pro veniali sine remissione originalis. Sed profectò rationes modò factæ hoc falsissimum probant sicut de existente in mortali. Et ideò indubiè dicendum est, quòd illi in limbo non posset remitti veniale, eo quòd non posset satisfacere: quia licèt ei non deberetur nisi pœna temporalis, tamen ratione personę, quæ nõ esset Deo grata, nunquam fieret solutio.

Solu. 2. argu. Durãdi

3. Argum. Durandi.

¶ Tertiũ argumentum addit Durandus, quod maioris videtur ponderis: quia opera existentis in peccato mortali, authore etiam D. Thom. in. 4. distinctio. 15. quæstio. 1. articul. 3. valent ad consecutionem temporalium bonorum, & ad nonnullam dispositionem ad gratiam: ergo & eadem ratione valebunt ad remissionem venialium. Ad argumẽtum respondetur primò, quod quanuis illic Diuus Thom. appellet meritum congrui, nullam tamen rationem meriti respectu Dei in actiõe peccatoris agnoscit, sed vocat meritum congrui, propter decentiam, quæ est in Deo, vt vbicunque aliquam inuenit dispositionem, beneficium conferat. Imò non est tanta decentia, quanta si homo existens in gratia illa temporalia peteret. Perpendendi enim sunt tres gradus meriti. Primus est de condigno, sub quo non cadit, nisi bonum gratiæ & gloriæ ipsius personæ merentis, nec potest fieri, nisi ab homine, qui est in gratia. Secundus est congrui propriè, & hìc non est, nisi in homine existente in gratia, qui potest mereri alijs bonum motum in Deum, ac subinde gratiam. Et potest etiam mereri bona temporalia, quæ non conferuntur ex iustitia, sed ex Dei ęquitate & decentia. Tertius est minimè propriè in homine existente in peccato, quando ex viribus naturalibus facit opera naturaliter bona, per quæ meretur bona temporalia apud Deum quatenus retributor est naturalium virtutum, tametsi auxilio nonnunquam super naturali disponat peccatorem ad gratiam, à remotis tamen. Nulla ergo est consequentia qua infertur, valere illa opera ad remissionem culpæ, vt quæ absque vsu gratiæ fieri non potest. ¶ Postremò arguit. S. Thom. Plus distat peccatum veniale à mortali quàm ab alio veniali: sed potest veniale remitti absque mortali. Negatur consequentia, quia veniale non excludit gratiam, per quam omnia peccata remittuntur, & ideò potest manere cum remissione alterius venialis. Sed mortale tollit gratiam, sine qua nullum peccatum, nec veniale nec mortale remittitur.

Tres gradus meriti.

Postremũ argumentũ

DISTINCTIO decimasexta, De reditu peccatorum, & recuperatione virtutũ.

MERITO AVtẽ antiqui patres dubitarunt, vtrùm peccata per pœnitentiã semel dimissa per subsequentem relapsum redeãt. Quod quidam exemplo serui illius nequã apud Matthæum affirmare nituntur, qui cùm misericordiam, quàm à Domino remittente ei omne debitum, susceperat, conseruo suo nõ impendisset, iussus à Domino est in carcerem obtrudi, donec nouissimum quadrantem persolueret. Vbi Grego. & refertur cano. Constat. de pœnitẽtia distinctio. 4. Constat, inquit, quia si quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Et Rabanus, quod eadem

Cap. 1.

Matth. 18.

Gregor.

Rabanus.

dem distin. refertur cano. Si Iudas. Considerandum est, quòd dicit, vniuersum debitum: quia non solùm peccata, quæ post baptismum homo egerit: reputabuntur ei ad pœnam, verùm etiam peccatum originale, quod in baptismo ei dimissum est. Veruntamen his non obstantibus certum est peccata semel dimissa non redire quantum ad maculam, quatenus ab illis fuerat effecta, atque adeò, nec quantum ad æqualem reatum pœnæ: quoniam condonatio Dei absoluta est, nullatenus ex futuro dependens: quare quod semel donauit, nunquam repetit, iuxta illud Paul. ad Roman. 12. Sine pœnitentia sunt, dona, & vocatio Dei. Vnde canon. Diuina. eadem distinctio. Gelasius, Diuina, inquit, clementia dimissa peccata in vltionem vlteriùs redire non patitur. Redeunt tamen per ingratitudinem, quæ vniuersalis cõditio est omnium peccatorum, quę post baptismum committuntur, licèt peculiari modo in eo, quòd contra fraternam charitatem committitur, & in apostasia à fide, & in cõtẽptu sacramentorum, per quæ peccata remittuntur existat.

Gelasius.

Cap. 2. ¶Neque verò hæc sola est peccati prauitas, vt dimissa hoc pacto redire faciat, verùm & bona opera ex gratia & charitate profecta mortificat, iuxta illud Ezechiel. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Nam cum iustitia nostra apud Deum nulla sit, nisi quæ ius gratiæ innititur, per eius amissionem fit homo eorundem meritorum præmio indignus.

Ezech. 18

¶At verò tanta est pœnitentiæ virtus, vt per ipsam non modò gratia & virtutes restituantur, verùm & mortificata opera reuiuiscant. Quod exemplo illius filij euangelici, qui dilapidatis bonis suis ad viscera tandem paterna refugit, commonstratur, dum pater eum indui iussit stola prima. Haud tamen necessum est, semper pœnitens æquali gratia, & virtute resurgat, aut quòd mortificata merita ad æquale præmium vitam recuperet, sed potest, vel in gratia æquali, vel maiori, vel minori resurgere. Pœnitentia nanque, vt, ait, Ambrosius res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Obidque vbi perfectissima est, gratiam omnem amissam renouat. Vnde fit, vt vbi non est vsque adeò perfecta, secundùm eius proportionem iactura resarciatur gratiæ & virtutum, quæ fuerant per peccatum mortificatæ. Vnde Hierony. vt distinct. 50. cano. Quicunque. refertur. Quicunque, inquit, dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant, animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Dicens autem difficile, nõ negat esse possibile. Veruntamen

Cap. 3.

Luc. 15.

Ambro.

Hierony.

opera mortua, id eſt, quæ in peccato fiunt, quia ex gratia, quæ fons eſt vitæ ſalientis in vitam æternam, nō emanarunt, vitam nunquam habere valent. Ioan. 4.

DISTINCTIONIS decimæſextæ, Quæſtio prima De reditu peccatorum per pœnitentiam dimiſſorum.

Sanct. Thom. 3. part. quæ. 88.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm peccata remiſſa redeant perſequens peccatum.

AD TRACTATVM effectus pœnitentiæ ſpectat explorare, vtrùm pœnitentia ſic peccata deleat, vt tamen per relapſum iterum dimiſſa redeant. Ad quam quæſtionem D. Thom. ſuppoſita diſtinctione ſex concluſionibus reſpondet. Tria enim ſunt quæſtionis membra. Primò nanque ſecundùm bimembrem diſtinctionem præmittuntur duæ præambulæ concluſiones. Deinde duæ reprobantur opiniones. Ac demum ſubduntur quatuor cōcluſiones ad reſpondendum. In peccato quippe mortali, vt ſupra dictum eſt, duo perpendēda ſunt: eſt enim auerſio à Deo, & conuerſio ad bonum creatum. Et quicquid ratione auerſionis illi conuenit, eſt vniuerſis mortalibus commune. Atque adeò macula, quæ fit per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia ſunt omnibus mortalibus. In quo ſenſu ait, Iacobus capit. 2. Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus. Quod autem conuenit peccato ratione conuerſionis non eſt omnibus commune: ſiquidem hac ratione peccata ſunt diuerſa, & nonnunquam contraria: ac perinde eorū ſupplicia varia.

1. Cōcluſio ¶ Eſt ergo prima præambula concluſio. Manifeſtum eſt, quòd ex parte conuerſionis peccatum mortale ſubſequens non facit redire peccata mortalia prius abolita alioqui per peccatum prodigalitatis reduceretur homo in habitum, vel diſpoſitionē auaritiæ extinctæ priùs, & ſi contrarium eſſet cauſa ſui contrarij, quod eſt impoſsibile. Atq; adeò nec redit reatus pœnæ ſenſus, qui illis dimiſsis debebatur.

¶ Secunda concluſio. Conſiderando in peccatis mortalibus abſolutè id quod eſt ex parte auerſionis, per peccatum mortale ſubſequens redit illud, quod fuerat in prioribus ante eorū remiſsionem. Priuatur enim homo gratia & fit reus pœnæ æternæ, ſicut & priùs fuerat. Verūtamen, quia auerſio in peccatum mortale ex conuerſione quodammodo naſcitur, ſit vt ea, quę accidunt ex parte auerſionis, diuerſitatem quandam ſortiantur, per comparationem ad cōuerſiones diuerſas, ſicuti ad diuerſas cauſas: ita vt ſit alia auerſio, & alia macula, & alius reatus, prout ex alio atque alio actu peccati mortalis conſurgit. Atque hoc, inquit, eſt, quod in quæſtionem vertitur, vtrùm macula & reatus pœnæ æternæ, qua ratione oriebantur ex peccatis priùs dimiſsis, redeant per peccatum mortale ſubſequens. Vt ſi quis, qui vel homicida, vel hæreticus fuerat, poſt adeptam remiſsionis gratiam committit mortale minus, verbi gratia, furtum, redeat tanta macula, quantam habuerat per hæreſim. Et quibuſdā viſum eſt ſimpliciter hoc modo redire peccata dimiſſa: quia neſciebant inter vnam auerſionem & aliam diſcernere. Sed tamen id eſſe non poteſt: quia opus Dei opus hominis irritari nequit: remiſsio autem priorum peccatorum fuit opus diuinæ miſericordiæ: vnde per peccatum ſubſequens hominis nō ſic irritatur, vt perinde illa redeāt, acſi non fuiſſent dimiſſa, iuxta illud ad Roma. 3. Numquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Et ideò alij ponentes peccata redire dixerunt, quòd Deus non remittit peccata pœnitenti poſtea peccaturo ſecundùm præſcientiam, ſed ſolum ſecundùm præſentem iuſtitiā. Præſcit enim ſe pro eis peccatis eum æternaliter puniturum, tamen gratia facit eum præſentialiter iuſtum. Sed neque hoc veritati conſonat: quia ſi cauſa abſolutè ponatur, & effectus ponitur abſolutè. Quapropter ſi per gratiæ ſacramenta peccatorum remiſsio non fieret abſolute, ſed cum quadam conditione in futurū dependēte, ſequeretur, quòd nec gratia, nec ſacramentum eſſet cauſa ſufficiens remiſsionis peccatorum. Nam quod ex alio ſemper pēdet, non eſt per ſe ſufficiens.

2. Cōcluſio

Queſtionis ſcopus.

Quorūdā opinio.

Aliorum opinio.

Refutatur opinio.

¶ Eſt ergo prima cōcluſio reſponſiua, quæ eſt tertia in ordine. Nullo modo poteſt eſſe, q̄ macula & reatus præcedentium peccatorū ſecundum

3. Cōcluſio

dum quòd ex ipsis procedebant,redeant: nam si causæ non redeunt, non est cur effectus redeant.Igitur cùm qui modò furatur, non ideò sit hæreticus,vel homicida vt priùs, nõ est cur eadem prorsus macula redeat.

4. Cõclus. ¶Quarta conclusio.Contingit,vt subsequens actus peccati virtute contineat reatum prioris,etiam nondum remissi,ea, scilicet, ratione, quòd adijciens peccatum peccato bonitatem Dei contemnit tolerantis peccatorẽ & ad pœnitentiam expectantis,secundùm illud ad Ro. 2.Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ : videlicet, bonitatem Dei contemnens.

5. Cõclus. ¶Quinta conclusio . Multò magis contemnitur Dei bonitas dum post remissionem prioris peccati homo relabitur in ipsum vel in aliud:quia tanto maior est ingratitudo,quanto maiori beneficio opponitur, & maius est Dei beneficium peccatum remittentis,quàm peccatorem sustinẽtis.Hac igitur postrema ratione per peccatum post pœnitentiam remissum, redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum,non quatenus ex illis subsequebatur : sed quatenus effectus est peccati vltimò perpetrati, quod ratione remissionis priorum aggranatur.

6. Cõclus. ¶Sexta conclusio.Hoc non est peccata dimissa simpliciter redire,sed redire secundùm quid, inquantum in ingratitudine póstremi peccati priora virtualiter continentur.

Expositio articuli. ¶Hanc quæstionẽ de reditu peccatorũ, theologi,ordinem Magistri Sententia. sequuti,disputant dist. 22. Sed profectò legitimus ordo exposcit: vt disputationem remissionis peccatorum subsequatur sermo de eorum reditu. Et quidẽ prima conclusio cũctis perspicua est: scilicet,quòd per peccatum subsequens nõ redit præcedẽs,siue remissum siue nõ remissum, secundum malignitatem,quam habebat ex obiecto,atque adeo nec redit secundùm reatum pœnæ sensus,licèt quidã,quos Magister Sent. d.11.refert,dicerẽt simpliciter redire & quoad maculam,& quoad reatum pœnæ.

¶Sed contra illos probatur conclusio: quia non redeunt Deo authore:nam vt,ait,Paul.ad Roman.11.fine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei,vnde cùm remissio peccatorum sit donum Dei,nunquàm illud amplius imputatur, iuxta illud Naũ.1.Non consurget bis tribulatio: vel secundùm Septuaginta . Non puniet Deus bis in id ipsum. Et Ezechiel.18.In quacũque hora ingemuerit peccator , iniquitatum eius amplius non recordabor. Quæ quidem testimonia ratione confirmantur,quia Deus nõ remittit peccata sub hac conditione in futurũ, si relapsus non accidat: alioqui absolutio semper esset dependens,atque adeò imperfecta,ratione cuius non fieret homo amicus: sed est absoluta , vt forma absolutionis sonat. Ego te absoluo. Neq; verò redeunt per factũ hominis. Ob id enim quòd homo furatur non impingit in homicidium, vel aliud flagitium, quod antea commiserat:quare non reuocatur amplius iudicium propter illa priora , iuxta verbum Paul.1.Cor.11.Si nos ipsos dijudicaremus:nõ vtique iudicaremur.Clemẽtior enim est Deus quàm homines,inter quos tamen postq̃ de aliquo crimine iudicatus est homo, & absolutus, non amplius de illo in ius defertur.

¶Arguebant tamen fautores illi contrariæ opinionis. Per gratiam pœnitentiæ reuiuiscunt bona opera,quæ fuerant per peccatum mortificata : ergo pari modò per peccatum redeunt peccata remissa. Negatur tamen consequẽtia, primùm,quia excellentior est vis clementiæ & gratiæ Dei ad viuificandum, quàm peccati ad mortificandum.Secũdò,quia opera bona mortificari,non est omnino tolli,& aboleri,sed indigna reputari præmio,ad quod erant accepta propter indignitatem personæ, quæ fit inimica Dei.Quare cum postea fit amica,opera reuiuiscũt,vt quæst.sequenti latiùs patebit. Sed tamen peccata remitti,est omnino abstergi & tolli,iuxta illud Ioannis . Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi : quod autem in nihilum abijt,redire non potest.

¶Sed forsan scisciteris,vtrùm Deus de potentia absoluta possit facere, vt eadẽ peccata isto modo redeant.Scotus enim quæstio.1. articu. 1. concedit id posse facere, innixus tamen illi fino fundamento , quòd peccatum imputari non est nisi puniri, & habet pro comperto quòd Deus potest hominem pro peccatis dimissis punire ac si non essent dimissa. Sed tamen arbitror Deum nec de potentia absoluta posse facere ,vt eadem peccata redeant quo ad culpam,nisi iterum ab homine committantur. Primùm , quia licet possit punire peccata eodem supplicio ac si non essent dimissa : hoc non est redire quoad culpam & maculam , vt dictum est.Secundò quia illa afflictio tormentorum non haberet proprie rationem pœnæ, nam pœna non est nisi pro culpa : quare si nõ redit culpa , non redit pœna , & illud non esset punire,sed libere torquere hominem . Sed in secunda conclusione, quæ fundamentum est totius materiæ, nonnihil latet ambiguitatis , quatenus asseritur perpeccatum subsequens eandem maculam redire & pœnã damni

Dubium.

De.2.cõcl.

ni priorum peccatorum, ſed tamen ſecundùm quandam diuerſitatem. Macula enim eſt priuatio gratiæ: priuatio autem non recipit magis aut minus: nemo enim ſi eſt omnino cæcus, eſt magis cæcus, quàm alius: ergo eadem abſque vlla diuerſitate macula eſt in quibuſcũ que peccatoribus, diſtinguitur minor: priuatio enim inquantum priuatio præſertim indiuiſibilis formæ, vt eſt gratia, non recipit magis aut minus, hoc eſt, nulla eſt maior priuatio quàm alia. Sed tamen macula nõ dicit ſimpliciter priuationem gratiæ, vt hic, ait, D. Thom. &. 1.2. quæſtio. 76. articul. 1. ſed ipſam quatenus fit per peccatũ. Quare qui plura grauioràue peccata commiſit, quò maior peccator eſt, eò magis ſe elongauerit à gratia Dei, & ideo maiorẽ habet maculam: veluti qui grauiori febri laborat longiùs diſtat à ſanitate.

Dubiũ de pœna dãni. ¶ Et perid ſoluitur alia quæſtio, vtrùm pœna æterna, quæ eſt pœna damni, ſit eadem pœna in omnibus damnatis. Durandus quippe diſtinctio. 22. quæſt. 1. eandem, ait, eſſe prorſus. Cui & Paludanus ead. diſtinct. quæſt. 2. & Capreolus ſubſcribunt, parùm ad præſentem literam D. Thomæ attendentes. Ratio eorum eſt, quia illa pœna non eſt niſi priuatio & carentia diuinæ viſionis: quam ſuperius Sanct. Tho. quæſtio. 71. articul. 3. ad primum argumentũ, ait, non recipere magis aut minus. Quare nec tenebræ, inquit, inferni recipiunt magis aut minus. Item quia pœna damni eſt infinita, vt idẽ D. Thom. author eſt. 1.2. quæſtio. 87. articu. 4. infinitum autem non recipit magis aut minus.

Sẽtentia au authoris. ¶ His tamen non obſtãtibus crediderim, quòd ſicut non eſt eadem macula, ita neque eadem pœna damni in omnibus dãnatis. Et ratio prima eſt hæc. Pœna illa damni reſpondet maculæ peccatorum: ergo vbi maior eſt macula, maior eſt pœna. Itaque eadem carentia diuinæ viſionis, licèt non ſit maior priuatio: quia priuatio, vt dictum eſt, non recipit magis aut minus, eſt tamen maior pœna. Et hoc eſt certè quod hic docet Sanct. Thom. in hac ſecunda concluſione. Et arguitur ſecundò. Si hoc non eſſet verum, tanta pœna damni punitur puer in limbo, quanta Iudas in inferno, quod tamen eſt falſum, cùm carentia viſionis nõ cruciet puerum, & tamen cruciet Iudam.

¶ Sed rogas. In quo conſiſtit illa maior pœna? Reſpondetur, in hoc certè, quòd illa pœna, quæ ex pluribus peccatis maiorique macula orta eſt, acerbiùs affligit miſeros. Sed ais hoc ſolum probare, quòd ſit maior pœna ſenſus in eo, qui turpiùs deliquit. Arguitur autem contra. Cauſa ex effectu perpenditur: cùm ergo illa triſtitia & afflictio, licèt ſit pœna ſenſus, non ſolùm ex igne & alijs cruciatibus ſuę creſcat, verùm ratione carentiæ Dei qui eſt pœna damni: videlicèt, quia maiori Dei odio & inimicitia è regno excluſi ſunt & incluſi illo carcere, fit vt eadem excluſio è cœlo, quæ eſt pœna damni, ſit maior in vno quàm in alio. Etenim ſi priuatio illa viſionis diuinæ alios non cruciat, vt pueros, alios verò cruciat, vt adultos, fit vt ex adultis alios quàm alios magis cruciet. Et confirmatur: quoniam illi qui ab hac luce in maiori odio & inimicitia Dei deceſſerunt, maiori indignatione, & ira exuruntur, quòd per poteſtatem maioris ſui inimici & magis ſibi inuiſi à cœleſti regno exules illic detineantur. Nam etiam inter homines ciues qui à rege magis tyranno ſibique magis inimico in exilium mittuntur, ægriùs carentiam patriæ ferunt. Quòd ſi arguas: ergo Deus de potentia abſoluta nequit facere vt per peccatum minoris culpæ redeat eadem pœna damni, quæ oriebatur ex maiori culpa: profectò fateor, ſicut ſuprà diximus, vt redeant peccata quo ad eandem maculam culpæ niſi eadem omnino committantur.

¶ Ad poſtremum igitur reſpondetur argumẽtum, quòd etſi carentia illa viſionis diuinæ ſit infinita tam ex obiecto quàm duratione, recipit tamen magis aut minus reſpectu cõuerſionis, à qua ortum habuit.

¶ Circa intellectum quartæ & quintæ concluſionum notato, quòd cùm, ait, S. Thom. ſequẽs peccatum grauius eſſe quàm prius non remiſſum, & multò grauiùs quàm prius ſi fuerit remiſſum, non facit cõparationem ſimpliciter ſe cũdùm omnia, quæ in vno & altero conſiderari poſſunt, ſed ſecundùm quid, putà quòd aliqua eſt noua ingratitudo in poſteriori. Exempli gratia. Si quis fecit vnum furtum, & poſtea æquale ex obiecto & circunſtantijs propter ingratitudinem prioris tolerati aut remiſſi ſecundum eſt grauius. Sed tamen ſi priùs fecit homicidium, & poſtea furtum, non opus eſt vt furtum cum ſua ingratitudine adæquet grauitatem homicidij prioris, quia cætera ex obiecto non ſunt paria, vt articu. 3. latiùs explicabitur. Et multò magis creſcit ingratitudo quando priùs fuit remiſſum propter eam rationem, quòd peccatur contra maius beneficium. Et addit Scotus diſtinctio. 22. quæſtio. 3. articul. 3. quia peccatur cõtra plures obligationes: nam quoties quenque preteritorum legitimè pœnitet, noua, inquit, obligatione obligatur bene viuere, ſaltem in voto. Attamen vt vera ſit Scoti ſententia non eſt intelligendum pœnitentẽ vo

Circa 4. et 5. cõcluſiones.

tum

tum propriè emittere bene viuendi,sed dunta xat id proponere. Quare non est semper noua obligatio,vt fit per legem aut per votum,alioqui teneretur homo confiteri quoties proposuit bene viuere: nã tot vota esset transgressus sed est noua obligatio tanquam iterati propositi, quod quidem propositum postea violatum non facit nisi maiorem circunstantiam ingratitudinis, & inconstantiæ. Sed tamen aliter arguit ibidem Scotus contendẽs peiorem esse ingratitudinem primò peccantis post innocentiam, quàm peccãtis post remissionem peccatorum.Sed hoc tangit articu. proximo Sanct.Thomas.

Arg.Scoti.

¶Primum argumentum Sanct. Thomæ est quod huic mouendæ quæstioni causam obtulit.Legitur enim Matthæ. 18. de quodam seruo,qui cum ei Dominus omnia dimisisset debita,similem misericordiam non fecit conseruo suo,sed miserum, vt debitum sibi redderet, vrgebat, quare iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus quousque redderet ei vniuersum debitum. Vbi adnotat Augustinus lib. 1. de baptismo contra Donatistas cap. 12. & refertur de consecra.distinct.4.can. Quomodo Deus. peccata dimissa redire vbicunque non est fraterna charitas.Fraterna charitas tollitur per quodcũque peccatum mortale: nam subla ta paterna charitate Dei, fraterna manere nequit legitima:ergo per quodlibet sequens mortale redeunt omnino peccata dimissa.Respondet Sanct.Thom.Augustinum nihil aliud intelligere,quàm quod iam expositum est: scilicet, redire quantum ad maculam, & reatum pœnæ æternæ si absolutè in se considerentur, non autem quòd macula sit tanta, aut pœna etiam damni, vt expositum est, quia non redeunt, tanquàm eadem macula & pœna ex peccatis prioribus resurgant. Quare nec redit eadem pœna sensus: quia nec redit eadem conuersio ad bonum commutabile.Et hoc cõ firmatur verbis eiusdem Augustini libro de Responsionibus Prosperi, vbi cùm dixisset, q̃ non in id, quod remissum est recidit, scilicet, ille qui post baptismũ relapsus est, quare nec pro originali peccato damnatur,subdit. Qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur,quia, scilicet, incurrit mortem æternam: quam propter priora meruerat.

1. Argum.

Expositio Euangelij.

¶ At verò maior difficultas est in verbo illo euangelico,quo legitur seruum illum missum in carcerem donec redderet vniuersum debitum, putà quod fuerat dimissum. Respondetur tamen,quòd in parabolis,vt aiunt sæpe sancti,non debent omnia ad vnguem veritati respondere:primùm enim illic non planè liquet seruum illum peccatum mortale cõmisisse negans cõseruo suo inducias soluendi debitum: nam vbi legitur quòd eum suffocabat, non aliud intelligitur, quàm quòd instanter vrgebat vt solueret,quod non erat contra legem, licèt esset quædam moralis ingratitudo & crudelitas, cùm maius ipse beneficium susceperisset,sic illum premere, qui tunc soluendo non erat.Scio Caietanum & alios dicere, quòd seruus ille depingitur peccasse mortaliter,sed tamen ad vim parabolæ non est necessariũ.Præterea inter homines ius non permittit, vt dominus,qui seruo semel debita omnia condonauerat,propter ingratitudinem, quam in conseruum cõmittit,repetere id possit quod donauerat & pro soluto acceptauerat: ilia enim in iure dicitur acceptilatio:hoc est,quasi solutio. Est ergo perpendendum propositum inductę parabolæ. Iusserat enim Christus Petro, vt quoties frater in se peccasset,noxam ei remitteret: voluit autem ostendere,quòd qui in fratrem suum non est misericors,indignum se facit, vt Deus eius misereatur. Quare in oratione Dominica docemur petere,vt nobis dimittantur peccata sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Eatenus ergo obseruanda sunt parabolæ verba, quòd si quis non est misericors in fratrem: siue illa duritiei peccatum sit mortale,siue veniale,indignus sit cui remittatur,vel vnus obolus. Non quòd quæ condonata ei fuerant,repetantur ab eo, sed quòd ob ea quæ post debuerit,mittetur in carcerem quousque reddat vniuersum debitum. Quare licèt ad exaggerandam duritiem cordis illius serui priùs referatur beneficium,quod susceperat à Domino,tamen Christus nõ vult concludere, quòd ipse repetet peccata dimissa,sed simpliciter quòd ei qui conseruo nõ remittit,nil remittetur à domino.Imò peccata dimissa ad cumulum ingratitudinis adducentur.Similiter enim dixerat Matth. 5.de eo qui non consenserit cũ aduersario suo in via,quòd mittetur in carcerẽ donec reddat nouissimum quadrantem. Vbi donec,nõ dicit terminum quasi post sit exiturus, sed perpetuam vltionem ad rigorem iustitiæ.¶Secundò arguitur. Super illud Lucæ 11.Reuertar in domum meam,vnde exiui,ait, Beda.Timendus est iste versiculus necnon exponẽdus,ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus,per incuriam nos vacantes opprimat.Ad quod respondendum, quòd Beda nõ loquitur de reditu peccatorum dimissorum, sed de illo, qui securus putat illecebram peccati

Caietanus.

2. Argum.

cati præteriti eſſe extinctã, cùm tamẽ ſit in periculo, ne iterum reſurgat, & eum in ſimile peccatum conijciat. ¶ Tertiò arguitur. Ait, Dominus Ezechiel. 18. Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, nõ recordabuntur: ſed inter alias iuſtitias, quas homo fecit, connumeratur pœnitentia præcedẽs, quæ vt dictum eſt, eſt pars iuſtitiæ: ergo cũ quis poſt pœnitentiam relabitur, ipſa eadem pœnitentia, per quã veniã fuerat cõſecutus, nõ imputatur ei, atq; adeò perinde illa peccata redeunt, acſi non fuiſſent remiſſa. Quomodo iuſtitiæ omnes & virtutes per peccatũ mortificẽtur, latiùs videbimus quæſt. ſequenti. Nunc autẽ ſatis eſt reſpondere, quòd traduntur obliuioni duntaxat quatenus erant merita accepta ad vitam æternã, quæ ampliùs eis nõ debetur, non autem quatenus impediebant, vel auferebant alia peccata. Et ideo pœnitentia, quatenus erat meritoria, per ſequens peccatum traditur obliuioni, nõ autem quatenus per ipſam remittebatur peccatum. Quare nõ fit homo reus debiti dimiſſi ac ſi non eſſet dimiſſum eo potiſsimũ, q̃ remiſsio illa Dei potiùs opus fuerat q̃ hominis. ¶ Quarto arguitur. Peccata præterita per gratiã tegũtur, vt patet per apoſtolũ ad Rom. 4. illud Pſalmi allegantẽ, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata: ſed gratia illa per mortale ſubſequens tollitur: ergo peccata, quæ tegebat, deteguntur, atque adeò redeunt. Reſpõdetur, quòd gratia ſimpliciter tollit maculam, & reatum pœnæ æternę, in quo conſiſtit remiſſio culpæ. Tegitque ſubinde actus præteritorũ criminũ, ne propter eos homo gratia priuetur, & ad pœnam imputetur æternam. Quare hoc nunquam redit quaſi ab illis peccatis procedens. Deteguntur autem ſublata gratia ad hũc ſenſum, quod iterum homo propter peccatum ſubſequens damnatur pœna æterna.

3. Argum.

4. Argum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm peccata remiſſa redeant per ingratitudinem, quæ ſpecialiter eſt ſecundùm odium fraternum, apoſtaſiam à fide, contemptum confeſsionis, & dolorem de pœnitentia habita.

POSTQVAM concluſum eſt generaliter peccata quodammodo per ingratitudinem redire, quæritur de quibuſnam modis, in quibus ratio quædam ſpecialis redeundi inuenitur. Ad quod S. Tho. iuxta duo membra vnius diſtinctionis reſpondet duabus concluſionibus. Peccata enim dimiſſa dicuntur redire, inquantum reatus eorũ ratione ingratitudinis virtualiter continetur in peccato ſequenti. Hæc autem ingratitudo dupliciter committitur. Vno modo ex eo præciſe q̃ fit cõtra beneficium Dei. ¶ Et ſic repetitur concluſio præcedentis articuli. Per quodcunque pecatum mortale ſubſequens redeunt priora peccata dimiſſa. Nã per quodcunque fit homo ingratus beneficijs diuinitus ſibi collatis. Sed alio modo committitur ingratitudo nõ ſolùm faciendo contra beneficium, ſed contra formam eius & modum, quo fit: & ideò ſtatuitur ſecunda concluſio. ¶ Speciali quadam ratione ingratitudo quatuor generum peccatorum facit redire priora: nam forma collati beneficij, vel attẽditur ex parte benefactoris, qui ob ſuam clemẽtiam eſt beneficus, contra quã formam facit, qui fratri petenti veniam nõ remittit, ſed odium tenet. Vnde Greg. 18. moralium. Ex dictis, inquit, euangelicis conſtat, q̃ ſi quid in nos delinquitur, & ex corde nõ dimittimus, & illud rurſus exigitur, quod nobis iam per pœnitẽtiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus. Vel attenditur ex parte pœnitentis, qui beneficium ſuſcipit, qui quidem duplici motu mouetur in Deum dum veniam petit: nempe, fidei formatæ, contra quam eſt ingratus, qui à fide apoſtatat, & motu liberi arbitrij in peccatum, ad quem primò pertinet vt peccata deteſtetur, contra quod facit, qui ſe pœnituiſſe dolet. Et ſecundò ſubijcere ſe clauibus eccleſiæ, cuius propria ingratitudo eſt confeſsionem ſacramentalem contemnere. ¶ Vnde diſtichon. Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri. Pœnituiſſe piget priſtina culpa redit.

1. Cõcluſ.

2. Cõcluſ.

Verſiculi.

¶ De his preterea quæ dicta ſunt, nihil eſt ad notatu dignum. Arguit nihilominus S. Thom. Tantò eſt maior ingratitudo, quantò grauius eſt peccatum, quo poſt acceptum beneficium homo contaminatur: ſed quædam alia peccata ſunt iſtis acerbiora, vt blaſphemia contra Deum, & peccatum in Spiritum ſanctũ: ergo per hæc ſpecialiùs redeũt alia peccata dimiſſa. Negatur conſequentia, non enim de his ſpecialiter aſſeritur, q̃ per ipſa redeant alia, quia hæc ſunt grauiora, ſed quia directiùs opponuntur formæ beneficiorum, quæ à Deo recipimus. Nihilominùs per alia acerbiora peccata poteſt ex alio capite grauior æſtimari ingratitudo.

1. Argum.

¶ Secundùm argumentum tangit, vtrum etiam redeant culpæ originalis & venialium.

2. Argum.

Ait

Ait enim super Matth.Rabanus.Nequam seruum tradidit Deus tortoribus donec redderet vniuersum debitum:quia non solùm peccata, quæ post baptismũ homo egit, reputabuntur ei ad pœnã,verum & originale,quod in baptismo est ei dimissum:peccata autem venialia inter debita numerantur,pro quibus precamur, Dimitte nobis debita nostra: ergo ipsa quoq; venialia redeunt: & pari ratione per veniale dum committitur,redeunt peccata præterita. Conceduntur duæ priores partes argumenti: nempe,q originale & venialia redeunt modo exposito quatenus ingratitudo peccantis ex beneficio remissionis illorum augetur. Negatur tamen,q per veniale remissa redeant: quia cùm illud non sit contra,sed præter Deũ,per illud nõ incurritur propriè ingratitudo.

3. Argum. ¶Tertiò arguitur.Tantò est maior ingratitudo,quãto post maius beneficiũ acceptũ quis peccat:sed innocẽtia est etiam beneficiũ Dei, qua peccata vitamus secũdùm Augustũ. 10.cõfessionum dicentem,Gratiæ tuæ deputo quæcũque peccata nõ feci:ergo nõ minus Deo ingratus est,qui post innocẽtiã primò peccat, q relapsus post remissionẽ:imò in gratior, q aliquo istorum quatuor modorum delinquens, Hoc est argumẽtum Scoti.d.22.q.1.ar,3. quo fateri conuincitur grauiorem esse ingratitudinem contra innocẽtiam, q contra remissionẽ: quia innocentia excellentius bonũ est.Præclarius enim Christus cum sua innocẽtissima genitrice egit,q cum peccatrice Magdalena. Cui & Caietanus in præsentiarũ cõsentit. At verò opinio hæc & contra S.Tho.præsenti loco, & cõtra veritatem asseritur.Et primò triplex innocentiæ genus cõsiderare possumus,vnũ scilicet,simpliciter,in quo Adam creatus fuit: secundum genus quodammodo dicitur status innocentiæ,quãdo homo est in originali solùm qui nũquam commisit mortale.Et tertium innocentiæ baptismalis,dũ,scilicet,quis originali ablutus est per baptismũ. Atqui de secundo illo genere nil ad rem, quia nõ est status innocentiæ:& ideò si quis in solo originali veniens ad vsum rationis peccaret mortaliter, dici non potest grauius esse cæteris paribus,q si post illud cum originali remissum per similem culpã peccaret:nam secundum est contra beneficiũ remissionis,primum autem non nisi contra tolerantiam in peccato originali. De innocentia verò simpliciter,quæ fuit in primis parentibus,credo non loquitur Scotus: quia illa in illis perit,sed loquitur de infante baptizato, qui veniens ad vsum rationis primum peccatum committit,quod putat esse grauius,quàm post ipsius remissionẽ in aliud simile recidere. Sed q hoc sit falsum,probatur: nã in primis vt D. Tho.2.2.q.106.ar.2.& in præsentiarum, & Ricardus.d.22.q.5.ar.1. & omnes antiqui aiunt, beneficium aliquod Dei potest æstimari maius alio dupliciter. Vno modo ex quantitate dati:quia scilicet,in se maius est. Sed & alio pacto ex modo dationis:quia,scilicet magis gratis est datũ.Et sic illud æstimatur maius, quod minus fuit debitum.Et clarum est, q inimicis minus debetur,quã illis qui nec fuerant amici. nec inimici. Quare licèt innocentia data Adæ fuerit primo modo maior, tamen si postquàm peccauit,remisit ei Deus culpã, venia fuit magis gratis data:quia inimico, cũ innocentia nõ fuerit data nisi ei,qui nõ fuerat inimicus: & cũ ingratitudo directè opponatur gratię,hoc est, rei gratis datæ,maior ingratitudo fuit in secundò peccato quã in primo. Tametsi primũ propter damnum,quia totum genus humanũ spoliauit amicitia Dei,& propter alias circunstantias,potuit esse peius.Hoc autẽ non est ad propositum.Sed vt ad innocentiam pueri baptizati reuertamur,quãuis demus per primum peccatum tolli maius bonũ priori modo,tamen secundum habet maiorem ingratitudinem:quia est contra remissionem actualium, quæ facta fuit maiori inimico.Nam primũ peccatum nõ fuit nisi contra beneficium remissionis originalis,quod non erat tanta inimicitia.

Beneficij Dei duplex æstimatio.

2. Argum. ¶Sed secundò arguitur, quòd secundum sit maius:scilicet,cæteris paribus, si ambo sint homicidia,vel ambo furta:nam per secũdum peccatum(quod Scotus & Caietanus nõ animaduertunt) non solùm contrahitur ingratitudo contra remissionem primi actualis, sed etiam contra remissionem originalis per baptismũ, per quem homo obtinuit innocentiam. Cuncta enim subsequentia crimina respectum ingratitudinis habent ad omnia præcedentia beneficia, & ad omnes remissiones peccatorum cuiuscũque generis.Quare Adam decimo etiã peccato peccauit contra beneficium innocentiæ,licèt illam per primũ perdiderit: quia per decimũ fuit ingrat⁹ illi etiã susceptο beneficio.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus,quantus fuerat peccatorum prius dimissorum.

Quia

VIA DICTVM EST per ingratitudinem redire peccata dimiſſa, quæritur vtrum ſemper reatus ingratitudinis ſit æqualis reatui omnium peccatorum remiſſorum. Fuerũt quippe, qui dicebant ſemper eſſe tantum reatum ingratitudinis, quantus fuerat omnium dimiſſorum criminum. Contra quos duæ faciles ſtatuuntur concluſiones. Prima. Poteſt contingere, vt grauitas peccati poſt pœnitentiam commiſsi, ſit æqualis grauitati peccatorum præcedẽtium, ac perinde maior. Sed hoc non eſt neceſſe, imò poteſt eſſe multò minor. Enimuerò ſi quis furti veniam per pœnitentiam obtinuit, & poſtea ſimile commiſit furtum, tantus reatus eſt ſecundi quantus primi, imò maior propter ingratitudinem, & multò maior ſi ſecundum eſſet homicidium. Si verò hæreticus, vel alioqui perditiſsimus homo ſuarum impietatum ac ſcelerum veniam adeptus relabitur in ſimplex furtum, reatus illius furti, quanuis eius ingratitudinem adiungas, non erit tantus, quantus fuerat præcedentium criminum dimiſſorum. Probatur: quoniam reatus præcedentium non redit per peccatum ſequens, quaſi ab illis peccatis remiſsis iterum naſcatur, ſed ſolùm quatenus per ingratitudinem continebantur in ſubſequenti. Secundò id preſsiùs declaratur: quia vel reatus poſtremi eſt tantus ex obiecto peccati, & hoc non, quia ex illa parte eſt multò remiſsius: vel ratione ingratitudinis, vt patroni illius opinionis putabant, cenſebant enim ponderandam ingratitudinem, & perpendendam ſecũdum grauitatem peccatorum dimiſſorum, propter argumentum, quod primo loco facit Sãct. Tho. Quanta fuerant dimiſſa peccata, tantum fuit beneficium remiſsionis illorum, & quantum fuit beneficium, tanta eſt ingratitudo: ergo tantus eſt reatus poſtremi peccati, quantus præcedentium remiſſorum, ac ſubinde tantus ingratitudinis reatus. Sed in contrarium docte arguit D. Thom. quia licèt beneficium remiſsionis tanti æſtimetur, quanta fuit grauitas peccatorum, nihilominus non oportet ingratitudinis quantitatem abſolutè æqualem eſſe magnitudini beneficij. Contingit enim, vt contra idem beneficium vnus ſit magis, alius verò minus ingratus: quoniam duorum, qui idem beneficium ſuſceperunt, vnus poteſt, vel maiori deſpectu illud contemnere quàm alter, vel acerbius & grauius crimen contra benefactorem committere. Quapropter ingratitudinis magnitudo debet perpendi ex magnitudine beneficij, nõ quidem abſolutè, ſed cæteris paribus: vel ſecundùm proportionem contemptus, vel offenſæ in benefactorem commiſſæ.

1. Cõcluſio

¶ Ex ijs ergo colligitur ſecunda concluſio. Nõ eſt neceſſe, vt tantus ſit ſemper reatus in peccato, per quod dimiſſa redeunt, quantus fuerat omnium illorũ, nec ratione ſui obiecti, nec ratione ingratitudinis, ſed proportionaliter habito reſpectu ad beneficium remiſſorum, & ad peccatum, per quod redeunt. 2. Cõcluſio

¶ Concluſiones iſtæ clariſsimæ ſunt, & in ſuperioribus ſatis explicitæ. Ex quibus colligito, quòd ſi quis illorum criminum veniam conſecutus, ſcilicèt, vniusvel alterius furti, commit tit poſtea graue homicidium vel adulterium, maior eſt ingratitudo in illo, quàm ſi è conuerſo poſtq̃ adeptus eſt grauiorum indulgẽtiam paruum committeret furtum. Secundò ex his colligito id, quod ſuprà diximus: ſcilicèt, quòd non ſemper redit idem reatus pœnæ nec ſenſus nec dãni. Duran. enim. d. 22. & Palu. diſtinguũt inter pœnam ſenſus & pœnam damni, dicentes, quòd non ſemper redit idem reatus pœnæ ſenſus, ſemper tamen redit idem reatus pœnæ damni: quia arbitrantur eandem prorſus eſſe in vniuerſis damnatis. Hoc tamen iam à nobis reprobatum eſt. Quare vbi non redit eadem pœna ſenſus, nec redit eadem pœna damni. Quocirca de vtroq̃; ſuo modo intelligetur illud Deute. 25. Pro menſura delicti erit & plagarum modus. Expoſitio articuli. Durand.

¶ Secundum argumentum. S. Thom. eſt. Peius peccat qui Deum offendit, q̃ qui offendit hominem, ſed ſeruus qui à Domino manumiſſus eum offenderit iure in ſeruitutem priſtrinã iteratò redigitur, vt habetur. 12. quæſt. 2. can. Epiſcopus qui mancipium. & in Authen. vt liberti de cætero. §. 1. colla. 6. ergo multò magis ille, qui à Deo libertate peccati donatus, eſt in ipſum ingratus. Reſpondetur q̃ neq̃ue inter homines manumiſſus in priſtinam reuocatur ſeruitutem propter quamlibet ingratitudinẽ, ſed propter magnam, vt quãdo ſine venia criminaliter accuſat patronum, &c. 2. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Dominus, vt legitur Matthei. 18. ſeruum illum, à quo propter ingratitudinem remiſſa debita repetebantur, tortoribus tradidit quouſq̃; redderet vniuerſum debitum: ſed hoc non eſſet niſi ex ingratitudine tantus conſurgeret reatus, quantus fuerat omnium remiſſorũ: ergo exurgit tantus. Ad hoc iam nos ſupra reſpondimus, non eſſe neceſſe in omnibus exigere ſimilitudinem, ſed reſpondet præterea D. Tho. quòd cui peccata redeũt propter ingratitudinem, in hoc duntaxat ſenſu redit vniuerſum debitum, q̃ numerus & grauitas 3. Argum.

uitas remiſſorum in rationem aduccitur ad æſtimandam cæteris paribus grauitatem ingratitudinis.

ARTICVLVS.IIII.

Vtrùm ingratitudo ratione cuius peccata dimiſſa redeunt, ſit ſpeciale peccatum.

Equid inexplicatum S. Tho. relinquat, quærit tandem vtrum hæc ingratitudo, de qua loquimur, ſit ſpeciale peccatū an verò non niſi conditio cuiuſcunque peccati poſt pœnitentiam remiſsi. Ad quod S. Thom. reſpondet vnica concluſione. Ingratitudo peccātis quādoque eſt ſpeciale peccatum, at non ſemper, ſed eſt circunſtantia & conditio generalis cuiuſcūque peccati, atque eius ſpecialiter, qui cōmititur poſt pœnitentiam. Declaratur probaturque concluſio. Actus humani ſiue boni, ſiue mali ex intentione ſpeciem ſuſcipiunt: quare. 5. Ethi. Philoſophus, qui mœchatur, inquit, vt furetur, potius eſt fur quàm mœchus: ſi igitur quiſpiam in contemptum Dei ſuſceptique eius beneficij aliquod peccatum cōmittat: nēpe, quia non ex alia ignorantia vel paſsione delinquit, niſi vt contemnat beneficium Dei, tūc illud peccatum trahitur in ſpeciem ingratitudinis, atque adeò erit ſpeciale peccatum ingratitudinis. Verbi gratia: vt ſi quis fornicetur ea ſola cauſa vt Deum contemnat, duæ ſunt illic peccatorum rationes formales, licèt materialiter ſit vnica actio: nempe, fornicationis, & ingratitudinis, licèt ille magis nominetur cōtemptor & ingratus quàm fornicarius. Et hùc tendunt duo arg. S. Thom. Sicut enim gratiarum retributio eſt ſpecialis virtus & pars iuſtitiæ, ſic ingratitudo eſt ſpeciale vitium pertinēs ad iniuſtitiam. Vnde Tullius Rheto. 2. gratiā ponit ſpecialem virtutem, atque adeò ingratitudo illi contraria eſt ſpeciale vitium. Dum verò quis non ex contemptu vel ingratitudine, ſed ex alia paſsione homicidium vel adulteriū cōmittit, à cuius perpetratione non retrahunt cū vel honor Dei, vel eius beneficia ſuſcepta, tale peccatum non trahitur ad ſpeciem ingratitudinis, ſed eſt in ſpecie homicidij vel adulterij, cui annexa eſt ingratitudinis conditio. Vnde Auguſt. in lib. de natu. & gra. Non omne peccatū, inquit, eſt ex contēptu, ſed tamen in omni peccato Deus contemnitur. Quaſi dicat. Non quicunque peccat, peccat vt Deum contemnat, & illi inobediens ſit, ſed nihilominus quia ſcit illud eſſe à Deo prohibitū, quacūque intentione homo peccet, in quocūque peccato eſt quędam generalis conditio inobedientiæ & contēptus. Illud autem, quod omnia peccata conſequitur, non eſt ſpeciale peccatum.

Cōcluſ. *Ariſt.* *Arg. S. Th.* *Tullius.*

¶Hoc ſolùm in præſentiarū eſt animaduertendum, ꝙ quandocūque ingratitudo eſt ſpeciale peccatum, tunc illa circunſtantia eſt de neceſſitate cōfeſsionis. Vt ſi quis fornicetur, vt Deo quem deſpicit, inobediēs ſit & eius legibus, nō ſatis eſt, vt fornicationem confiteatur, niſi explicuerit hoc feciſſe, vt Deo eſſet ingratus & inobediēs: quia hoc eſſet ſingulare peccatū mortale. At verò quando ingratitudo non eſt ſpecialiter intenta, ſed eſt generalis conditio, dubium eſt, vtrum ſit de neceſsitate confeſsionis. Scotus. n. di. 22. q. 1. artic. 3. ait, ꝙ reciduus debet in confeſsione explicare ingratitudinē ſui peccati, cōfitendo vniuerſa peccata dimiſſa tā q̄ circunſtantias aggrauantes illa, quæ tūc confiteturnō quidem in ſpeciali confitendo ſingula, ſed neq; illa exprimēdo, at dicendo, de multis & magnis peccatis aliàs pœnitui, & credo, ꝙ Deus mihi remiſerat, & ideò nec fui magis ingratus. At verò quantum ad id quod, ait, fortè eſſe vtile omnia præcedentia in ſpeciali cōfiteri, in primis certum eſt nō eſſe neceſſarium, imò forſan nec ſemper vtile illa toties in memoriā reuocare, quādo ſunt multa abſurda, & homo certus eſt legitimā omniū ſemel, aut bis feciſſe confeſsionem. Cōfeſsio autē illa generalis. Peccaui in multis &c. negari nō poteſt quin ſit ſalubris, ad maiorem humilitatem, quæ per verecundiam augeſcit. Sed tamē neque ad explicandam ingratitudinem eſt neceſſaria: nam talis ingratitudo, vt modò dicebamus, non eſt ſpeciale peccatum neque verò ſemper eſt tanta, vt neceſsitatem confeſsionis inducat. Fornicatus eſt quis, aut furatus ſemel aut bis, licèt iterum recidat, non eſt ingratitudo tanta, vt ſit de neceſsitate confitenda: ſed tāta eſſe poteſt, vt ſi quis ſæpe & ſæpiſsimè remiſsionē obtinuit peccatorum, liberatuſque fuit à multis periculis, in quæ eorum cauſa fuerat coniectus, tunc profectò licèt ingratitudo nō ſit ſpeciale peccatum, eſt tamen circunſtantia neceſſariò confitenda. Sed prēter rationem ingratitudinis, vt diſt. 18. videbimus, crebrò eſt neceſſarium inolitam conſuetudinem cōfiteri, vt commodiùs adhibeantur remedia & cautela in poſterum.

Ingratitudo quando neceſſ. confitenda. *Scotus.*

DISTINCTIONIS Decimęſextę, Quęſtio ſecunda de recuperatione virtutum poſt pœnitentiam.

S.Thom.3.par.quæſt.89.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per pœnitentiam virtutes reſtituantur.

OPTIMVS ESTOR do, vt poſt reditum peccatorum per ingratitudinis labem, de reditu gratiæ & virtutum per pœnitentiam diſputetur. Primò in genere, vtrùm per pœnitẽtiam virtutes reſtituãtur. Cuius breuiſsima eſt reſponſio per vnam concluſionem. Per pœnitentiam omnes virtutes reſtituuntur. Probatur ex illo Lucæ.15. Vbi pater mandauit filium, qui bona ſua dilapidauerat, ſtolam primam indui, quæ ſecundùm Ambroſium eſt amictus ſapientiæ, quam ſimul inſequuntur virtutes omnes, iuxta illud Sapien.8. Sobrietatem & iuſtitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus. Et ratione confirmatur. Per pœnitẽtiam, vt dictum eſt, peccata remittuntur: remiſsio autem peccatorum eſſe non poteſt, niſi per infuſionem gratiæ: per pœnitentiam ergo homini gratia infunditur, ad gratiam autem conſequuntur omnes virtutes & dona, ſicut ex eſſentia animæ fluunt omnes potentiæ: ſunt enim virtutes potentiæ, quibus gratia operatur: fit ergo, vt per pœnitentiam omnes virtutes reſtituantur.

Cõcluſio

Expoſitio articuli.

¶Concluſio hæc ſic in genere aſſerta nemini dubia eſt: imò ſi pœnitentia accipitur, vt eſt ſacramentum, eodem gradu fidei tenendum eſt per ipſam infundi gratiam ac ſubinde virtutes, quo de ſacramento baptiſmi affirmatur. Præterquam quòd cùm fides, & ſpes informes in peccatore permaneant, ei qui non apoſtatauit à fide, nõ infundũtur per pœnitẽtiam duo illi habitus, ſed informantur gratia & charitate, quas tunc ſuſcipit. In apoſtata verò dum in gremiũ eccleſiæ redit, habitus etiam ipſi cum cæteris per pœnitẽtiã reſtituuntur. Quinuerò regula ſit vniuerſalis, ꝙ ſiue per ſacramentum quodcũque ſiue per internã cõuerſionem virtutis pœnitentię, vbicũque infunditur gratia, infunduntur virtutes, quæ ſunt reſtitutu poſſibiles: nam uirginitas ſimpliciter reſtitui non poteſt, ſicut neq; innocentia, vt art.3. patebit. De virtutibus autem acquiſitis nullus eſt hic ſermo, illæ enim non generantur niſi ex ſimilibus actibus.

¶Eſt autẽ primũ arg. S.Tho. Nequeunt virtutes amiſſæ, per penitẽtiam reſtitui, niſi ipſa ſit earum cauſa: pœnitẽtia autem eſt virtus: ergo non eſt cauſa omniũ: nempe, ſui ipſius, imò cũ pœnitentia, vt d.14.q.2.ar.5. dictũ eſt, virtutes theologicas: putà, fidem, ſpem, & charitatẽ præſupponat, fit vt neq; illarum ſit cauſa. Reſpondetur eodem modo per pœnitentiã reſtituivirtutes, per quem pœnitẽtia eſt cauſa gratię: pœnitentia verò inquantum eſt ſacramentum, eſt cauſa inſtrumẽtalis gratię, vt ſuprà dictum eſt, ſed tamen inquantum eſt virtus potiùs eſt gratiæ effectus: quoniam nulla eſt ſimpliciter virtus, niſi quæ ex gratia procedit, & ideo inquantum pœnitentia eſt virtus, per ipſam non reſtituuntur virtutes, imò ipſa potiùs ſimul cum cęteris per ſacramentum pœnitẽtiæ infunditur & poſteriùs natura, quàm theologicę, vt d.14.q.2.ar.6. viſum eſt. *1. Argum.*

¶Secundò arguitur. Pœnitẽtia in quibuſdam actibus pœnitentiæ cõſiſtit: ſed virtutes gratitæ, ideſt, infuſę, non generantur ex actibus noſtris, ſed vt in lib. de libero arbitrio, ait. Aug. illas Deus in nobis ſine nobis operatur: ergo per pœnitentiã non reſtituuntur virtutes. Reſpondetur eadem diſtinctione, ꝙ ſi pœnitẽtiam, vt eſt ſacramentũ contẽplemur, actus pœnitẽtis nõ ſunt, niſi cauſa materialis illius, ſed vis ſacramenti pẽdet ex virtute clauiũ, quæ applicatur per formam, Ego te abſoluo, & ideo virtus clauium, quæ eſt inſtrumentalis virtus Dei, efficit gratiã & virtutes. Sed tamen actus primus pœnitentis: nẽpe contritio, ſe habet vt vltima diſpoſitio ad gratiã conſequendam. Alij verò ſequentes actus pœnitẽtiæ: ſcilicet, confeſsio, & ſatisfactio, procedunt ex gratia & virtutibus. Sed arguitur cõtrà. Cõtritio eſt actus ſimpliciter virtutis infuſæ, vt ſuprà diximus, ergo informatur gratia, atq; adeò ſubſequitur illa, id autẽ quod poſterius eſt, nõ poteſt eſſe diſpoſitio ad id quod priùs eſt. Caietanus reſpõdet hic quod cõtritio poteſt cõſiderari vt nuda, & informis, atq; hac ratione eſt diſpoſitio ad gratiã. Et poteſt intelligi vt formata, & tunc eſt poſterior. Hoc autẽ alij vix intelligunt: arbitror tamẽ intelligendũ eſſe quẽadmodũ loco citato. d.14. q.2. *2. Argum.*

q.2.art.6.id interpretati sumus:videlicet, q cū cōtritio & à libero arbitrio & à gratia ,pcedat: si cōsideretur dūtaxat,vt à libero arbitrio procedit,non est vera virtus meritoria,sed est vltima dispositio materialis ad gratiā, atque adeò ad virtutes gratiam cōsequentes,sicut dispositio ad introductionē animæ rationalis est pariter dispositio ad introductionē potētiarum & passionū subsequentium.Si autē consideretur, quatenus procedit à gratia,tunc habet verā rationem contritionis,& sequitur virtutes theologicas.Quare cōtritio,vt sit à libero arbitrio, est dispositio ad se ipsam,vt sit à gratia.Confessio verò inde procedens manifestum est procedere ex gratia & potissimùm satisfactio , quæ sequitur formā absolutionis. De illo autē , qui attritus confitetur,nulla hic habetur ratio.

1.Argum. ¶Tertiò arguitur.Studiosus,qui habitu pollet virtutis,absque difficultate lætus operatur: vnde Philosophus.1.Ethicor.Non est,inquit,iustus, qui virtutis opere non gaudet: sunt autē pœnitentes,qui virtutum officia non cum delectatione,imò cum grauedine & segnitie exercent:ergo per pœnitentiam non restituuntur virtutes.Negatur consequentia.Sed causa difficultatis est,quòd cùm per pœnitētiam,vt suprà dictū est,non prorsus omnes abstergantur peccatorum reliquiæ:nempe , vitiosi habitus acquisiti & languores quamuis restitutæ virtutes infusæ per se inclinent , & instigent ad bonum,homo patitur difficultatem quousque illi habitus per contrarios actus pellantur:sicuti si è somnolentia vel alio corporis morbo difficultatem sentiret in operando.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute

QVoniā virtutes restitui perfectè possunt & imperfectè,quæritur, vtrum homo semper surgat in æquali virtute. Ad quod Diu. Thom.duabus conclusionibus respondet.

Prior cōc. ¶Prior.Secundū q motus liberi arbitrij in pœnitentia est intēsior,vel remissior secundū hoc pœnitēs cōsequitur maiorē vel minorē gratiā. Probatur.Motus liberi arbitrij, vt superiùs dicebamus est,in iustificatione impij vltima dispositio ad gratiā,quēadmodū proximè explicabamus,qua ratione procedit à libero arbitrio:ob idq; eodē momento cū eodē motu fit gratiæ infusio.vt.1.2.q.112.ar.7.mōstratū est: motus autē ille includit actū pœnitētię:formę verò,quæ recipere possūt magis aut minus (vt substātiales excludas)intenduntur & remittūtur secundū diuersam dispositionē subiecti: intēsior enim calor in lignū sic cū inducitur, quā in viride:ergo secundū proportionē cōtritionis fiet restitutio virtutum.

¶Posterior cōclusio est prioris corollaria. Pœnitēs quādoq; cōsurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat,quandoq; in æquali, quādoq; in minori.Probatur.Nā cōtingit quandoq; resurgentis cōtritionē proportionari maiori gratiæ q̄ habuerat,quandoq; verò æquali,& quādoq; minori : atq; idē est de infusis virtutibus iudiciū. *Posterior conclusio.*

¶Quæstionē hāc varietas opinionū celebrē fecit.Et quia multū refert eius veritatē liquidò eruere,operepretium est in eius explicatione nō nihil immorari. Et primò vt mentē S. Th.in ordine articulorū huius quæstionis percipias,distinguēdū est inter virtutes & virtutū opera. Virtutes nāq; sicuti & gratia, per peccatū omnino tollūtur , nisi q fides & spes manēt informes. Et ideò intribus prioribus articulis agitur de reditu gratiæ & virtutū. Opera verò virtutū,quæ fiūt ex gratia, nō propriè tolluntur,sed mortificātur,& vt sic dicamus, sūspenduntur.Quare de eorū mortificatione & viuificatione agit in tribus subsequētibus.Quæstio ergo præsens in quāta,scilicet,gratia,homo resurgat,respectū etiam habere debeat ad opera meritoria,quę homo ante peccatū fecerat, per q̄ gratia eius aucta fuerat.Et quāuis de ista quęstione tot ferè fuerint sensus quot capita,quatuor tamē sunt opiniones,q̄ in scholis versātur *Expositio articuli.*

¶Prima quidem fuit Henrici Gandēsis quod lib.5.q.23.qui, ait, omnes resurgētes in gratia æquali resurgere.: Itaq; si illos inter se cōferas siue ab æquali gratia omnes ceciderint,siue ab inæqualibus gradibus,siue per æquales contritiones resurgant , siue per gradus inæquales, omnes in æquali gradu resurgunt . Facit ergo homines resurgentes pueris similes dū baptizantur,quos gratiā æquali gradu suscipere suprà monstrauimus . Hinc sequitur secundùm istum autorem nōnunquā resurgentem in gratia æquali resurgere illi,à qua ceciderat,& quādoq; in maiori,& quandoq; in minori. Sed diuersa ratione ab hac S.Tho.Non scilicet, quia gratia respondeat motui resurgentis , sed quia Deus omnibus æqualem confert gratiā. Hæc tamen opinio meritò ab ommbus tāquam incredibilis refutatur.Primū.n.sequeretur,q nil referret pœnitētem feruētissimo contritionis motu *Quatuor opiniones.* *1. Opinio Henrici de Gandauo.* *Reprobatur opinio Henrici Gandem.*

motu reſurgere, aut tepidiſsimo: quod mens ſana concedere abhorret. Deinde ſequeretur, ꝙ in quodcunque mortale delictum homo collaberetur, nulla prorſus in perpetuũ haberetur amplius ratio apud Deũ retro actæ vitæ quãtuncũque ſanctiſsimæ. Quod magis etiam abſonum apparet. Demus hominem ceu Ioannẽ Baptiſtam lõgo temporis curriculo vixiſſe ſanctiſsimè, qui fortè vnum mortale delictum ſolo mẽtis conſenſu cõmiſit, & exemplo ardẽtiſſimo doloris affectu eũ ſui delicti pœnitet. Demus verò aliũ flagitioſiſsimũ, qui eodem tempore ſceleſtiſsimè vixit, & tepidiſsimo contritionis motu cõuertitur, iſti ſecũdum hanc opinionem in æquali gratia reſurgunt. Quòd adeò eſt conceſſu abſurdũ, vt nulla in opinione maneat probabilitas. Rõ Hẽrici.

¶Sed videamus eius rationẽ. Arguitur, enim ſic. Gratia, vt, ait, Paul. & contra Pelagium decretũ eſt, nõ fit ex noſtris operibus, ſed à ſolo Deo: ergo in nobis nullus eſt motus, qui ſit eius cauſa, ſed tantùm à nobis exigitur ei non reſiſtere: hæc autem nõ reſiſtentia, non eſt niſi negatio, nempe, nõ inhærere peccato: negatio autẽ, nõ recipit magis aut minus, & ideò ſic in omnibus eſt ęqualis: Deus autẽ nõ eſt perſonarũ acceptor: ergo omnibus in gradu ęquali gratiã confert. Et confirmatur quia ſi aliqđ opus noſtrũ requireretur, ex illo penderet gratia Dei, contra illud ad Roma. 9. Nõ eſt volẽtis neq; currẽtis, ſed Dei miſerẽtis.

Rationisre futatio. ¶Sed profectò ratio peior eſt quàm opinio: nam dicere ꝙ nullus actus conuerſionis in nobis requiratur, eſt negare motũ liberi arbitrij in peccatum eſſe neceſſarium, atq; adeò actum virtutis pœnitentiæ & conuerſionis in Deum, contra illud Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro. & Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. & Lucæ. 13. niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis, quibus quàm plurima ſimilia ſuperius relata ſunt. Item ſi nõ reſiſtere Deo nihil aliud eſſet, quàm pura negatio, naturaliter ſe homo poſſet ad gratiam diſponere, quod eſt Pelagiano errori Germanius. Reſpondetur ergo quòd non reſiſtere Spiritui ſancto non eſt mera negatio, ſed conſentire eius motioni, iuxta verbũ Chriſti Ioan. 6. Qui audit & diſcit, venit ad me: & ille motꝰ eſt diſpoſitio ad gratiã. Vnde ad eius argumẽtũ per illã diſtinctionẽ gratię reſpõdetur, quã D. Th. 1. 2. q. 112. ar. 2. declarat. Accipitur enim vno modo ꝙ gratia gratũ faciẽte, atq; altero pro auxilio ſpeciali, qui eſt motus Dei. Et quidẽ ad auxiliũ ſpeciale nulla in nobis diſpoſitio prærequiritur illud enim eſt tractio Dei, qua Deus nos prœuenit mouendo liberũ noſtrũ arbitriũ. Ille autẽ motus, vt ſuprà dicebamus, per quem Deo cõſentimus, eſt vltima diſpoſitio ad gratiam gratum facientẽ. At verò quia vt eſt à libero arbitrio non eſt meritoria, fit vt gratia nõ ſit ex noſtris operibus; nã fieri ex operibus, eſt fieri ex noſtris meritis: & quia idem motus noſter prævenitur ab auxilio Dei nullatenus gratia pendere cenſetur à noſtris operibus. Reſtat ergo opinio ſalua, ꝙ ſecũdum noſtram diſpoſitionem homo reſurgit in gratia & virtutibus. Rationis ſatisfacit. Dilutio argumentis Hẽrici Gandenſis.

¶Sed hoc admiſſo eſt ſecunda opinio Scoti diſt. 22. q. vnica. art. 2. vbi ait, quòd omnis reſurgens à peccato reſurgit ad maiorem gloriam, quàm fuerat illa, ad quam antequam deliquerat erat ordinatus. Non tamen oportet, vt ſem per reſurgat ad tantam gratiam, quanta fuerat illa à qua ceciderat. Quod enim ad maiorem gloriam reſurgat, probat, nam gloria reſpondet meritis, omnis autem reſurgens plura habet merita quàm ante caſum: nam habet illa omnia, à quibus ceciderat, quæ reuiuiſcunt, & prẹterea actũ contritionis dum reſurgit. Quòd autem non oporteat reſurgere ad tantam gratiam, probatur: quia gratia, inquit, nõ datur niſi ſecundùm diſpoſitionem in deteſtando peccatum commiſſum intenſè vel remiſſè: quare exiſtimat non reſurgere niſi in tãta gratia adæquatè, quantus fuit actus deteſtationis. Et fundamentum ipſius eſt, quòd gratia & charitas, vt cenſet, ſunt idem: habitus autẽ charitatis creſcit ſecundùm quãtitatem actus. Sed profectò quòd quis reſurgat ad maiorem gloriam quã gratiam, res eſt prorſus inopinabilis: nam gratia, quicquid quis fingat, eſſe non poteſt aliud quàm acceptatio ad gratiam: quare reſurgere ad gloriam vt decem, nihil aliud eſt, quam eſſe acceptum ad gloriam vt decem, atque adeò habere gratiam & amicitiam vt decem. Et confirmatur. Si homo eſſet gratus Deo non per qualitatem, quæ in eo exiſteret ſed quia diligitur ab eo, ſicut ego ſum gratus amico, profectò fingi non poſſet, vt ſim acceptus ad gloriam vt decem, quin fuerim gratus vt decem, & dilectus vt decem. Itaque tria hæc diligi, gratum eſſe, & acceptum ad gloriam, ſunt ſemper paria: ergo licèt gratia ſit qualitas, qua homo dicitur gratus & dilectus & acceptus, æqualis erit & gloriæ & meritis. Alia autem ratio eſt de habitu charitatis, qua homo diligit Deum: nam cùm ſit habitus potentiæ, non augetur per actus remiſſiores illo, vt alio loco ſuperiùs diximus. ¶ Secũdo arguitur. Si homo reſurgit ad tantam gloriã, quanta reſpondebat meritis à quibus cecidit, & præterea ad illam, quæ contritioni

2. Opinio Scoti. Probatio. Scoti. Probatio 1. Fũdamẽtũ Scoti. Opinio Scoti refutatur. 2. Argum.

tritioni adæquatur,cū illa essent accepta ad illam gloriam per aliquam gratiam,fit vt resurgat ad eundem gradū gratiæ,præter illum,qui respondet cōtritioni.Profectò nescio quid verè ad argumentū responderi possit.Fingit autem Scotus,q̄ cùm quis cecidit à gratia & meritis,alius gradus respondebat meritis & alius gratiæ: & ideo resurgit homo ad illam gloriā respōdētē meritis,quia omnia reuiuiscunt,sed non reuiuiscit prior gratia,si erat minor q̄ merita:quia illam iam homo receperat à Deo, nā erat opus Dei quare si perdidit,non est dignus vt ampliùs recipiat.Merita verò, quia non fuerunt præmiata,reuiuiscunt.Sed re vera & hoc etiam est inopinabilius,quomodo,scilicet,alia gloria respondeat meritis, & alia gratiæ, cùm non sit nisi acceptatio meritorum ad gloriam. Cū enim homo facit opus meritoriū vt vnum, necesse est vt gratia respondeat illi vt vnum: si autem alia gloria respondet gratiæ, & alia merito,per illud meritum vt vnum obtineret homo meritum vt duo:cùm ergo hoc sit manifestè falsum,fit vt eadem gloria meritis & gratię respondeat.

Scti cōmē tum.

¶Quòd si loquamur de gratia collata paruulis propter merita Christi, etiam illa est acceptatio ad gloriam. Quare nulla est ratio, cur homo resurgat ad gloriam respondentem prijs meritis, & non ad illam, quæ respondet illi gratiæ. Postremò arguitur etiam ad hominem.Si homo resurgit semper ad gloriā respō dentem omnibus meritis: ergo resurgit ad eandem charitatē,quā habebat:& cùm secundùm Scotum gratia & charitas sint idem, resurgit ad gratiam præcedentem,atque adeò nō ad illam solam, quę contritioni resurgentis respondet.¶Tertia est opinio Okam in. 4.q.8.quem Gabriel distin. 14. q. 3. & Almain & Maioris, dist. 22.atq; alij nominales sequūtur:videlicet, quòd homo semper resurgit ad maiorem gratiam & gloriam: nempe,ad illam,quæ contritioni respōdet, & ad omnem illā,à qua homo cecidit. At verò ex hac opinione multa incredibilia subsequuntur.In primis enim consequitur, quòd si quis innocentissimus vt Ioannes Baptista(mittamus enim sacratissimam virginem) qui magnis meritis copiosissimū gratiæ cumulum adeptus in multa collaberetur flagitia & scelera,& postmodùm minimo legitimæ contritionis motu ad mentē rediret, consequeretur,inquam,q̄ iste per minimū illū contritionis motū ex Dei auxilio procedentē eodē momēto copiosissimam illam gratiam & gloriam meritis respondentem recuperaret, quod profectò nescio quis concedat. Nam vtcunque Deus sit ad miserendum prōptissimus: tamen, quòd tantum amicitiæ gradum hominem flagitiosissimum, eundemque ad se tepidissimè conuersum vno momento reciperet, non videtur eadem sapientia & iustitia permittere. Inter homines enim, ex quibus ad Deum argumentum sumere licet, qui regi fuerat arctissima amicitia coniunctus,si illi sit deinceps multis modis iniurius, non qualicūque amicitię reconciliatione ista facilè ad tantum gradū apud regem admittetur.Ait Hier.quem arti.3. citat S.Tho. Quicunque dignitatem diuini gradus non custodiūt, cōtenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinū gradum difficile est: & tamē isti totā gratiā recuperare facillimum faciunt. Sed secundò arguitur ex ratione. S. Tho.Contritio resurgentis non solùm est vltima dispositio ad gratiam,quæ tum confertur, verū & ad illam,per quā opera mortificata viuificantur:ergo sicut gratia noua datur secundū quātitatē illius dispositionis, ita & antiqua debet secundum eius proportionem restitui.

2. Argum.

3. Argum.

¶Tertiò arguitur experientia qua constat,viros,qui integerrimā vitam longo tēpore degerunt,si postea vitijs illā contaminent, segniores se sentire dū resurgunt ad virtutum officia, quod nō potest totū prauis habitibus acquisitis attribui: nam certè si ad maiorem gratiam semper resurgerēt,maiori quoq; charitate imbuerētur,quæ cū vt ait,Greg.otiosa nō sit,sed magna operatur vbi est,difficultatem illorum habituum superaret.Quapropter viri prudentes,qui ab optima vita ceciderunt, eamq; corruptis moribus deturparunt,vix putant ad pristinum redire gradum,quem ideò congeminatis pœnitētiæ fructibus recuperare cōtendūt, tantum abest,vt minimo contritionis actu illum arbitrentur lucrifeciſſe.Sunt nihilominus contrariæ opinionis argumenta nonnulla, vt illud Ezechie. 18. Si impius egerit pœnitētiā, omnium iniquitatum eius non recordabor.Et rursus cap.33.Impietas eius non nocebit ei,si egerit pœnitētiā.Et Iohel.2.pòstq̄ dixit.Conuertimini ad me,&c. subdit. Et reddam vobis annos, quos comedit locusta & bruchus. Et Ambro.quem refert D.Tho.arg.2. ait,q̄ pœnitentia est res optima, quæ omnes defectus reuocat ad perfectū.Cui consonat illud Lucæ. 15.dum pater præcepit filio restitui stolā primam. Ex quibus apparet omnem gratiam in integrum restitui,aliàs peccatorum pœnitētis Deus in perpetuū recordaretur, cum,propter ipsa non tanta gratia mortificata opera viuificaret,atque adeo semper ei nocerent,& aliquo pacto punirentur in patria, quandoquidem

Argumēta in cōtrariū

propter ipſum perpetuò priuaretur homo aliquo gradu gloriæ, qui reſpõdebat mortificatis meritis. ¶ Verũtamẽ vt adhæc perſpicaciùs reſpondeamus, explicare oportet opinionem quartam S. Tho. Eſt enim, ꝙ gratia & virtutes præteritæ reſtituuntur ſecũdum quantitatem, & proportionem contritionis, qua homo reſurgit. Et hæc eſt opinio doctorũ antiquiſsima, vt Alexã. 4. p. q. 57. memb. 5. & Albert. d. 14. & Bona. in. 2. part. eiuſdem diſtinctio. ar. 2. q. 1. & Duran. in. 3. Sent. d. 31. q. 2. Poteſt tamẽ opinio duos habere ſenſus: vnus, ꝙ gratia priſtina recuperetur, ad æqualitatem contritionis reſurgentis, itaque ſi cõtritio eſt vt vnum, gratia ſit ſimpliciter vt vnũ, & ſi ſit vt quatuor, gratia erit ſimpliciter vt quatuor. Et hic eſt ſenſus quem Thomiſtæ ſuſtentare conſueuerunt, & quem Capreo. d. 14. q. 2. inſinuare videtur, licet non ſe clarè explicet. Et ſunt qui arbitrẽtur eſſe ſententiam S. Tho. inferius ar. 5. quem locum tũc explicabimus, monſtrãtes nunq̃ id S. Tho. ſomniaſſe. Quicunque igitur fuerit ſenſus huius autor: tum falſiſsimus eſt, tum menti S. Tho. aduerſiſsimus. Primùm ex iſto ſenſu ſequitur illud abſurdum quod contrà Henricũ inferebamus, ꝙ ſi vir quinquaginta annos ſanctiſsimam vitam agens: fortè vno leui mortali in fine vitæ deliquit, & alius, qui totam vitam flagitijs contaminauit, eadem cõtritione reſurgerent, ad æqualem gratiam & gloriam reuocarentur, atque adeò illius ſanctiſsimę vitę nulla haberetur ratio, quod profectò ſapientis animus concedere abhorret, quod tamen iſti concedunt. Secundò arguitur. Secundùm iſtos ſequeretur, bona opera per peccatum mortificata non viuificari per pœnitentiam, cuius cõtrarium affirmat & docet Sanct. Thom. arti. 5. Et teſtimonia modò citata firmiſsimè aſſeuerant: nam viuificari opera nihil aliud eſt, quàm iterũ ad gloriam acceptari per gratiã: cùm ergo iſti concedant per reſurgentis contritionem non ei dari, niſi nouam gratiam, quæ illi contritioni reſpondet, quæ quidẽ quanuis nulla bona opera reſurrectura præceſsiſſent, daretur, fit vt illa nullatenus reſurgant.

4. Opinio. S. Thom.

Duo ſenſus opinionis.

2. Argum.

Solutio ua na.

¶ Sed vide lepidam, quorundam ſolutionem. Aiunt, inquã, ꝙ illa gratia & gloria reſpondẽs contritioni, quæ daretur ſi nulla opera præceſſiſſent bona, datur propter contritionem & ſimul propter illa opera. Itaque per ipſam omnia illa opera acceptantur. At verò ſi nil plus mihi gloriæ acreſcit propter illa mortificata q̃ ſi nulla fuiſſent, quid mihi prodeſt illa viuificari. Sed aiunt augeri accidentale gaudium: quia gaudebit homo illa feciſſe. Attamen profectò cũ hominis vita non ſit, niſi illa æterna, conſequitur, vt niſi illis meritis reſpondeat eſſentiale præmiũ vitæ æternæ, nõ propriè reuiuiſcãt. Imò ſequeretur ſecũdùm iſtos, ꝙ quantacunque merita pœnitens accumularet, nũq̃ mortificata reuiuiſcerent: quoniam nunq̃ homo aſſequetur niſi tantã gratiam, quanta fuerint merita. ¶ Veriſsimus ergo ſenſus opinionis Sãct. Tho. qui inter extrema prædictarum opinionum medius eſt, in his propoſitionibus conſiſtit. Prima. Ratione contritionis reſurgentis non ſolùm cõfertur diuinitus gratia illi æqualis, verùm & nouus gradus ratione meritorum mortificatorum, quæ tunc viuificantur. Probatur, quia non ſolùm eſt diſpoſitio ad nouam gratiam, ſed ad viuificationem aliorum.

Legitima reſolutio.

1. Propoſ.

¶ Quòd ſi quæras quantus gradus dabitur propter præcedentia: poſſet quis forſan reſpondere quòd tãtus, quãtus datur nouus ratione cõtritionis. Itaq; ſi contritio eſt vt vnum, donatur vnus gradus nouus ratione ipſius, atq; alter propter merita præcedẽtia. Sed huic reſpõſo non acquieſcit animus: quoniam nõ ſolùm habenda eſt ratio quantitatis, verùm & multitudinis magnitudiniſque meritorum, quæ fuerunt mortificata. Nam reſurgenti per contritionem, vt vnũ, liquida ratio expoſcit, vt plus gratiæ reſtituatur ſi à gratia vt decem ceciderat, quàm ſi à quinq; dũtaxat cecidiſſet. Quæ enim ratione conſiderantur merita, debet multitudo & magnitudo conſiderari.

Quæſtio.

¶ Hanc igitur ob rem ſtatuerim ſecũdam propoſitionẽ. Ille qui ſummo conatu, quẽ per auxiliũ Dei habere poteſt reſurgit, præter gradũ gratiæ reſpõdentem cõtritioni recuperat omnẽ gratiã, à qua ciderat, ſiue magna fuerat ſiue parua. Propoſitio probatur, quoniã ſi contritio eſt diſpoſitio ad viuificationem operum, fit vt optima quę eſſe poteſt in integrũ illa reſtituat: nã ſicut poſita diſpoſitione ponitur effectus, poſita ſumma ponitur ſumus effectus.

2. Propoſ.

¶ Atque hãc eãdem propoſitionem videtur S. Tho. in ſolutione ſecundi argumenti docere. Ait. n. Ambroſi⁹, ꝙ pœnitẽtia res optima eſt, quæ omnes defectus reuocat ad perfectũ. Vnde arguit S. Tho. ꝙ reſurgens ſemper reſurgat in gratia æquali. Et reſpondet, ꝙ pœnitentia quantũ eſt de ſe habet virtutem reparãdi defectus ad perfectũ, & etiam promouendi ad vlteriorem ſtatum. Infero ego. Igitur ſi perfecta eſt totã reficit ruinã. Ad idemq; facit gloſſa ſuper Leuit. 7. Æquè placet Deo virtus iuſtorũ & pœnitentia peccatorũ, quæ reſtituit in gradũ priſtinũ Dauid & Petrũ: ſumma. ſ. pœnitentia conuerſos. Et Chryſoſto. quod refertur de pœni-

2. Argum.

Chryſoſto.

pœnitẽtia dist.3.can.Talis.Deus,inquit,suscipit pœnitentem & libenter amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statum. Propterea enim dixit Hieronymus hoc esse difficile,quia raro contingit summã hanc habere contritionem.¶Ex hac secũda propositione subsequitur tertia. Si contritio deficit ab illa summa, in ea proportione, qua ab illa distat,restituitur antiqua gratia,vtsi cõtritio est medietas summę restituetur medietas gratiæ,à qua homo cecidit:& si fuerit quarta pars, restituetur ei quarta pars gratiæ pristinę quoniam si per summam pœnitentiam tota ruina reparatur,apparet,vt.6.&.7. Physi. docet Philosophus,q illa sit proportio seruãda inter minores causas & effectus.

Hieronym. 3.Propos.

¶Colligamus ergo,q resurgens semper ad aliquem gradũ cumulatiorem gratiæ resurgit, q̃ sit quantitas contritionis:qui quidẽ mortificatis operibus respondeat, aut præcedẽti gratiæ baptismali si forsan post illam antequã boni aliquid faceret meritorium apud Deum peccaret:nõ tamen semper ad tantũ resurgit gratiæ cumulũ quanto ceciderat.¶Opinionem hanc præter rationes dictas ob id sum arbitratus veram esse,q neq; in nimiũ rigorem iustitiæ vergit dicentium non resurgere homo,nisi ad gratiam æqualẽ contritioni resurgentis:neq; in nimiam misericordiã dicentiũ, quòd semper homo ad maiorem gratiam resurgit, sed media ratione vtrunq; extremum temperat.

Solut. arg. quæ opinionis.

¶Igitur ad obiectiones, qua parte aduersus nos militare videntur,respõdetur primùm auctoritatẽ Ezechielis.18.solũ concludere, q per pœnitentiam Deus sit immemor præteritorũ criminũ ad puniendũ illa,non tamen, q mortificata officia iustitię in integrum restituantur. Imò cùm subdit,in iustitia, quã operatus est, viuet,insinuatur q secundùm quantitatem iustitiæ quæ est in contritione recuperauit gratiam.Quòd si arguas,peccata illa remissa quodammodo puniri postquàm ratione illorum non restituitur tota iustitia. Non esset id concedere,absurdũ:quia peccata remissa puniuntur pœna temporali in purgatorio,imò & perpetuò in inferno,si homo extra gratiam decedat. At verò non est ita cõsentaneum in cœlo concedere punitionẽ.Et ideo negatur q illud sit punire peccata sed nõ prẽmiare virtutes nisi quantũ homo per Dei auxiliũ meruit: aliàs cõcederetur:q qui in hoc seculo nõ fecit plura bona quàm fecit,punietur in cœlo, quia nõ recipit maiora præmia. Quod autem subdit, impietas impij,scilicet, pœnitentis non nocebit ei,solũ intelligitur ad damnationem : nam in alijs nocet, siquidem post pœnitentiam restant vitiosi habitus acquisiti, & reatus pœnæ tẽporalis,atque adeò sunt quãdoq; causa,vt tota gratia nõ semper in integrũ restituatur.Quòd ex eisdem locis colligitur: nã sicut de iusto dicitur, q in quacunq; hora peccauerit, iustitia eius tradetur oblitioni:ita de pœnitente,quòd impietas eius non nocebit:ergo sicut per peccatum non redeunt omnia peccata remissa secundùm totã eorũ nequitiam, ita nec per pœnitentiam,nisi quãdo fuerit perfecta,redibunt in integrum opera mortificata.Illud autẽ euangelicum,quòd pater restituit filio primam stolam,non docet eandem restituisse:prima enim non significat illic,nisi principalem, qualis est gratia gratũ faciens sub quocunq; gradu existat. ¶Quòd si quis arguat.Ergo non semper per pœnitentiam omnia opera mortificata reuiuiscunt:putà,quando nõ restituitur tota gratia : quoniam cuicunque respondet suus gradus gratiæ.Quare illa tantùm videntur reuiuiscere,quorum restituitur gratia,qua reuiuiscit Respondetur, non esse sic intelligẽdum gratiã respondere meritis, vt tot sint gratiæ quot merita,sed est homo gratus pro toto illo statu meritorum.Quare semper omnia reuiuiscunt. At si homo resurgit ad medietatem gratiæ,singula erunt accepta ad subduplò minorem gloriã quàm antea,& eadem proportione si resurgat ad minores gradus. ¶Sed contra. Bona opera mortificata per pœnitẽtiam reuiuiscere, vt ar.5.videbimus,non est aliud quàm per ipsam tolli peccatum, quod erat obstaculũ ne efficacia essent in peccatore ac Deo accepta ad vitam æternam:sublato autem funditùs impedimẽto redit plenarius effectus: ergo ad æqualem gratiam priori reuiuiscunt. Respondetur ad maiorem,q licèt, per pœnitentiã simpliciter tollatur peccatũ:tamen quia cõtritio est actus procedens à libero arbitrio, sicut nõ consequitur homo nouam gratiã nisi secũdum eius quantitatem:ita neque antiquam, nisi secũdùm eius proportionem.¶Suboriuntur autẽ ex ijs non nulla dubia.Primùm,vtrùm non solùm per illam primam cõtritionem resurgẽtis, verum & per alios deinceps congeminatos dolores reuiuiscant opera mortificata & augeatur gratia deperdita. Apparet enim pars negatiua vera, quia subsequentes actus non censentur resurrectiones cùm iam sint viuẽtis opera.Respondetur nihilominus per omnes succedentes dolores restitui gratiã,vt si homo à gratia vt decem cecidit,& per primam contritionẽ non recuperauit nisi gradus quatuor,per subsequentes dolores & gemitus potest totam gratiam

Argumẽtũ

Argumẽt. aliud.

Dubium.

1. Dubiũ.

recuperare. Quin verò non solùm per illos actus pœnitentiæ, sed per quoscunq; actus charitatis, vt per eleemosynas & alia opera. Nam cùm illi gemitus, & officia ex charitate germinentur, atque adeò meritorij sunt apud Deũ, non est cur, vt sunt merita nouæ gratiæ, sint etiam recuperandæ deperditæ. Alioqui fieret consequens, vt qui per primã cõtritionem nõ resarserit totam, nequibit postea iacturã reticere: quod est absurdũ. Et quòd alia etiam opera ad id valeant, probatur: nam inter homines pluris amicus facit alia officia illius, q eius amicitiam læserat, q̃ identidem veniam petere. Et à fortiori Deus post legitimũ dolorem peccatorum, pluris æstimat charitatis officia in proximos, q̃ si pœnitens semper in gemitu permaneret. Vnde Christus Lucæ. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

2. Dubium ¶ Secundum dubiũ est, vtrùm per baptismum tota deperdita gratia restituatur. Fac catechumenum: qui magnam habet copiã gratiæ, peccare mortaliter, vtrùm postea dum baptizatur præter gratiam baptismalem in totam illam restituatur. Si enim pœnitentia sua esset summa, restitueretur quidem, vt dictum est, sed si tepida contritone baptizaretur, est dubium. Ad quod respõdetur, q̃ possumus priuilegiũ hoc baptismo tribuere: nam postquam habet hanc excellentiam supra pœnitentiam, quòd totam remittit culpam & pœnã, nihil mirum si totã gratiam deperditam reficiat. Attamen ab alte-

Argumẽt. ra parte existit argumentum, quòd sacramentum pœnitentiæ per se maiorem gradum gratiæ tribuit, quàm baptismus: si ergo per ipsum non semper redit tota gratia amissa, apparentia est, quòd nec baptismus hoc habeat. Martyrium autem citra vllam ambiguitatem crediderim totam gratiam, in qua martyr vnquam fuerat, renouare: nam illud re vera est intensissimũ dilectionis opus, iuxta verbũ Christi, maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

3. Dubiũ. ¶ Tertiũ dubium est de attritione, vtrùm per illam quoque in gratiam, à qua homo ceciderat, reducatur: nempè, dum quis attritus putãs se esse contritum sacramentum pœnitentiæ su-

2. Arg. partis negatiuæ. scipit. Arguitur enim à parte negatiua. Gratia, à qua homo decidit, restituitur secundùm dispositionem resurgentis: attritio autem non est per se dispositio ad gratiam: ergo neque ad restitutionem deperditæ. Secundò arguitur.

2. Argum. Sequeretur, dato opposito, quod, si attritio illa esset summè intensa, per illam quoque restitueretur tota gratia. Nam si per quemcunque contritionis gradum aliquis gradus gratiæ restituitur, per summum restituetur tota. Consequentis autem falsitas probatur. Per remissam contritionem non restituitur tota gratia: illa autem est præstantior, quàm summa attritio: ergo nec per summam attritionem restituitur tota. Imò probatur, quod per illam nullus gradus restituatur: nam si dederis restitui: verbi gratia, medietatem, tunc arguitur. Per quartã partem contritionis non restituitur, nisi quarta pars gratiæ: & illa est melior quàm summa attritio: ergo per illam non restituitur medietas. Quòd si dederis restitui quartam partem, tunc redit sic argumentum. Per octauam partem contritionis non restituitur, nisi octaua pars gratiæ: & illa est melior quam summa contritio: ergo. &c. Accedit demum, quòd attrito, dum sacramentum recipit, nulla gratia ratione attritionis confertur: quia illa non facit nisi tollere obicem, sed solus gradus sacramentalis.

¶ Profectò non prorsus esset rationi absonum negare per solam attritionem cum sacramento quicquam resarciri amissæ gratiæ. Incontritum autem est vrgens argumentum, quòd tunc sequeretur non quotiescunque homo reconciliatur in gratiam Dei mortificata opera bona reuiuiscere, quod est absurdum. Nam vt bona opera mortificari non est, nisi persona per peccatum impediri, ne sit acceptus ad gloriam: ita eadem viuificari, non est nisi tolli peccatum, quod fit per gratiam sacramentalem. Et ideò dicendum, quòd licèt attritione per se quicunque gradus contritionis sit melior tamen per gratiam sacramentalem informata, perinde valet ad restitutionem gratiæ præteritæ, atque contritio. Et tunc est concedendum, quòd per summam attritionem tota gratia restituitur.

1. Argum. ¶ Primũ argumentum S. Thomæ procedit cõtra id, quod homo aliquãdo resurgat in minori gratia ab illa, à qua ceciderat. Diligentibus enim Deũ, vt ait, Apostolus ad Rom. 8. omnia cooperãtur in bonũ: quod, ait, Aug. adeò verũ esse, vt si qui eorũ ex orbitent, hoc est prolabãtur, hoc ipsum Deus faciat eis in bonũ profice re: sed hoc neutiquã esset verũ, nisi homo semper in maiorẽ, vel æqualẽ gratiã resurgeret: ergo nunquã resurgit in minori. Respondetur autem quòd non semper diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum q̃ ab eius amore cadunt, vt patet in ijs, qui nunquã resurgũt, vel licèt resurgant, in fine tandem peccatis obnoxij sunt vita defuncti, sed illis tantùm, qui secundùm propositum vocati sunt sancti, id est prędestinatis, qui licèt cadant & recidant,

in fine

in fine tamen resurgunt. Cædit ergo eis in bonum cadere, non quia semper ad æqualem, vel maiorem gratiam resurgãt: sed quia cautiores resurgunt, vt sint in gratia perseueratiores. Neque id quidem prouenit ex parte gratiæ minoris ad quam resurgunt: quia quò maior est gratia, per se est permanentior, sed ex parte hominis, qui tanto firmiùs in gratia perdurat, quanto per peccatum humilior fit & cautior.

Scotus. ¶ Scotus & qui cum eo sentiunt, quencunque resurgentium ad maiorem gloriam regredi, aliter informant argumẽtum: videlicet, quòd homo de suo peccato reportaret commodũ. Nulla tamen est in argumento apparentia: quia cõmodum non reportatur, nisi ex pœnitentia, quæ occasionem ex peccato nacta est. Hoc tamen consequitur secundùm illos, quòd meliùs est semper iusto homini peccare & pœnitere, quàm si toto illo tempore dormiret, quia semper augetur ei gratia. Id autem nõ sequitur ex nostra opinione nisi rarò, quando scilicet, homo resurgit ad maiorem gratiam. Nunquam autem est concedendum, ꝙ melius sit homini peccare, quantuncunq; postea pœniteat, sed quòd habet meliorem statum dum post peccatum feruentissimè conuersus est. Magdalena enim in cœlo maiorem habet gloriam quàm si antequam peccasset in innocentia decessisset, & Petrus & Paulus, & multi alij.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Super illud Genes. 1. factũ est vespere & mane dies vnus, ait glossa, Vespertina lux est, à qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit: matutina autem est maior q̃ vespertina: ergo semper homo ad maiorem gratiã resurgit. Respondetur illã similitudinẽ non aliò tendere quàm ad ordinis consequentiam. Vt enim vespertinam lucem subsequuntur noctis tenebræ, & matutinam lux meridiana, sic se habet gratia, quam homo per peccatum obnubilat, & illa, quæ in resurgente peccata serenat. Quod autẽ ad Roma. 5. ait Paul. Vbi abundauit delictũ, superabundauit & gratia, de gratia Christi dũtaxat intelligendum est, quæ superat vniuersa mũdi delicta. Non autem est verum in omnibus ꝙ quantò abundantiùs quis peccauit, tantò abundantiorem gratiam consequatur quantitate pensata habitualis gratię, licèt semper gratia resurgentis sit abundans quantum ad rationem gratiæ: quia ei, qui plus pluriesue peccat, magis gratis beneficium remissionis confertur. Tametsi quandoq; grauiter peccantes feruentiùs doleant, & sic vberiorem gratiæ habitum consequãtur: veluti Mag-

Argum. dalena. ¶ Arguitur autem quòd semper homo resurgat in minori gratia: nam gratia resurgentis semper est gratia incipientis: & tamen potuit homo cadere à charitate proficientis, vel perfecta, quæ semper est maior quàm incipientis. Respondetur quòd dum vna & eadem gra continuatur in homine, semper proficiens est maior q̃ incipiens, sed in diuersis nõ est hoc necesse. Potest enim resurgens maiori conatu incipere: quã ille vel alius habuit in statu profectus, vt in. 2. dialogorum de Diuo Benedicto ait Gregorius: qui puer à magna perfectione Gregor. conuersationis gratiam iniuit.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

QVia personæ dignitas non nil à gratia & virtutibus distat, quæritur, vtrùm per pœnitentiam restituatur semper homo in pristinam dignitatem. Et suppositis duabus distinctionibus respondetur per tres conclusiones. Homo enim per peccatum duplicem amittit dignitatem: vnam scilicet, apud Deum, atq; alteram apud ecclesiam. Atqui apud Deum etiã duplicem: vnam scilicet, præcipuam, qua inter eius filios per gratiam computabatur.

¶ De qua respondet prima conclusio. Dignitatem hanc, vt homo connumeretur inter filios Dei, semper per pœnitẽtiam acquirit. Id quod Lucæ. 15. significatur in filio prodigo, cui pater reuertenti restitui iussit stolam primam & annullum & calceamenta, quæ erant filiorum ornatus & insignia, quibus à seruis dignoscebãtur. Alteram verò dignitatem amittit secundariam, scilicet, innocentiam, de qua vt ibidem legitur, gloriabatur filius senior dicens. Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mãdatum tuum præteribi. 1. Cõclus.

¶ De qua subditur secunda conclusio. Dignitatem innocentiæ neq; per pœnitentiam quis potest, neque verò per Dei absolutam potentiam recuperare: recuperat tamen quandoque aliquid maius. Prior pars liquida est: quia ad præteritũ nulla est potentia: recuperare autem innocentiã, esset, fieri vt qui peccauit, nunquã peccauerit. Posterior verò pars probatur: quia vt Gregor. homil. de centum ouibus author est. Qui erraſſe à Deo se considerant, damna præcedẽtia lucris sequentibus recompensant: & ideò gaudium de eis in cœlo sumitur maius: quia dux in prælio plus eum militem diligit qui post fugã reuersus hostẽ fortiter premit, Simile. quàm illum, qui nunquam terga dedit, & nun- 2. Cõclusio

quã aliquid fortiter fecit. Aliã verò dignitatẽ homo perdit eccleſiaſticam per peccatũ, quia indignum ſe ad ea exercenda reddit, quę eccleſiaſticæ dignitati competunt.

3. Cõcluſ. ¶ De hac ergo ſubiungitur tertia concluſio. Peccator dignitatem eccleſiaſticã recuperare prohibetur in quatuor caſibus. Primus verò nõ eſt, quia per pœnitentiam nõ recuperetur, ſed quia peccator impœnitens eſt. Vnde. 50. diſt. can. Domino. ad Miſsianũ epiſcopum ait, Iſidorus. Illos ad priſtinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præceſſit ſatisfactio, vel condigna peccatorum confeſsio: at contrà ij, qui à vitio corruptionis nõ emendantur, nec gradum honoris, nec gratiã

2. Caſus. recipiunt communionis. Secundus caſus eſt, quando negligenter clericus agit pœnitentiã. Vnde ead. diſt. can. Si quis. diaconus. Cùm in aliquibus, nec compunctio humilitatis, nec inſtantia orandi appareat, nec ieiunijs aut lectionibus eos vacare videamus, poſſumus agnoſcere ſi ad priſtinos honores redirent, cum quan-

3. Caſus. ta negligentia permanerent. Tertius caſus eſt: ſi quis peccatum, cui annexa eſt irregularitas, cõmitteret, imò licet ſit caſus citra peccatum. Vnde can. Si quis viduam. ead. diſt. ex decreto Martini papæ ſic legitur. Si quis viduã vel ab alio relictam duxerit, nõ admittatur ad clerum, q; ſi irrepſerit, eijciatur, ſcilicet, propter bigamiam. Similiter ſi homicidij aut facto, aut præcepto, aut conſilio, aut defenſione poſt baptiſmum conſcius fuerit. Et hoc etiam incurritur citra peccatum propter irregularitatem.

4. Caſus. Quartus caſus eſt propter ſcandalum. Vnde ead. diſtin. can. De ijs verò. Rabanus. Ij qui deprehenſi, vel capti fuerint publicè in periurio, furto atque fornicatione, & cæteris huiuſmodi criminibus ſecundùm canonum ſacrorum inſtituta à proprio gradu decidant, quia ſcandalum eſt populo Dei: tales perſonas ſuper ſe poſitas habere. Qui autem de prædictis peccatis, abſconditè à ſe commiſsis, occultè ſacerdoti confitentur, ſi ſe per ieiunia & eleemoſynas, vigiliaſq; & ſacras orationes purgare curauerit, ijs, etiam gradu proprio ſeruato, ſpes veniæ de miſericordia Dei promittenda eſt. Et hoc eſt quod decernitur extra de qualitate ordinandorum. cap. Quæſitum. ſub his verbis. Si crimina ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerunt, præter reos homicidij poſt pœnitentiam in iam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri non poſſunt. Atque idipſum confirmatur authoritate Gregorij ad Secundum, can. Quia ſanctitas. 50. diſtin. Poſt dignam, inquit, ſatisfactionem credimus homines redire poſſe ad ſuum honorẽ. Et can. Contumaces. ex concilio Agathenſi. ead. diſt. Contumaces clerici pro vt dignitatis ordo permiſerit ab epiſcopis corrigãtur: ita vt cùm eos pœnitentia correxerit: gradum ſuum dignitatemq; recipiant.

¶ Duæ priores concluſiones manifeſtiſsimæ ſunt circa tertiam verò hoc eſt notandũ, quòd caſus primus & ſecundus de impœnitentibus & negligenter pœnitentibus intelligẽdi ſunt, quãdo peccatum erat publicum. In primitiua enim eccleſia publici peccatores ſiue clerici eſſent ſiue laici nõ admittebantur ad ſacra, pòſt verò rigor ille ceſſauit, & niſi ſit propter certa peccata & caſus, nemo ſua dignitate priuatur, aut ſuſpenditur. Error enim fuit Armachani, quem diſtin. 1. q. 5. art. 5. tetigimus, q; propter quodcunq; peccatũ, etiam citra cõdemnationẽ, perditur dignitas & officium quodcũq;. Secũdò notandũ, q; irregularitas quomodocũq; committatur etiam ſecretò, impedit ordines ſuſcipiendos, & qui bigamus eſt aut ſanguinis effuſor etiam citra peccatum, vt cùm iudex authoritate publica hominem occidit, dummodo fuerit poſt baptiſmum commiſſa: nam per baptiſmum omnis irregularitas tollitur. Quod autem ait D. Tho. per homicidium in defenſione propriæ perſonæ irregularitatem incurri, intelligitur tẽpore ſuo: nam poſtmodũ in concilio Viennenſi caſus ille optimo cõſilio exceptus eſt, vt qui cũ moderamine inculpatæ tutelæ ſeſe defendens homicidium faceret, non eſſet irregularis, ſicuti qui ex ignorantia inculpabili illud perpetraret: quia illud nõ eſt volũtarium, vt habetur in clem. Si furioſus. de homicidio. Et eodem modo reſpondendũ eſt ad ca. De ijs. 50. diſt. vbi qui in obſidionis neceſsitate poſiti homicidæ fuerant, à ſacris arcentur ordinibus. Illud enim per idem conciliũ Vienenſe temperatum eſt & mutatũ. Propter ſcãdalum autem meretricibus, aut alijs publicè peccatoribus non eſt communio danda, vt ſuprà diſt. 12. q. 1. art. 6. dictum eſt.

Expoſitio articuli.

Armachani error.

Irregulares ſecretò & etiam ci tra peccatũ cõmittitur

¶ Primum argumentum S. Thomæ eſt. Super illud Amos. 5. Virgo Iſrael cecidit, ait gloſſa, Non negat poſſe reſurgere, ſed non reſurget virgo Iſrael: quia ſemel aberrans ouis, & ſi reportetur humeris paſtoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ nũquam errauit: ergo pœnitentia non reſtituit priſtinam dignitatem. Reſpõdetur, quòd eadem eſt ratio de virginitate & de innocentia, quæ pertinet ad ſecundariam dignitatem apud Deum: virginitas enim vt. 2. 2. quæſt. 152. arti. 3. ait S. Tho. aliud dicit de formali & aliud de materiali: formale enim

1. Argum.

enim eſt propoſitum nunquam experiendi venereum actum corruptionis, quod quidem perditur per cõtrarium propoſitum etiam ſtudioſum. Quare ſi puella moreretur in propoſito nubendi, non eſſet virgo, imò forſan laureola virginitatis non donant in cœlo, niſi qui virginitatis voto confirmarunt. Virginitas ergo quanto perſolum propoſitum cõtrarium corrumpitur, recuperabilis eſt per pœnitentiam, vt virgo, quæ ſtuprum habet in propoſito, ſi ante experientiam eam pœniteat, virgo permanet. Materiale autem virginitatis eſt in experientia voluntariæ veneris. Et qui ſemel venereã voluptatem expertus eſt, non poteſt non fuiſſe expertum. Vnde Hierony. ſuper eiſdem verbis Amos, Cùm Deus, inquit omnia poſsit, de corrupta facere virginẽ non poteſt. ¶ Circa hanc verò ſolutionem & ſecundam concluſionem notanda eſt illa Gregoriana cõſolatio, quòd qui irrecuperabilia damna innocentię, virginitatis, aut aliorum honorum per infamia crimina incurrerũt, poſſunt & debent cumulatiſsimis virtutũ officijs Magdalenam imitari, & Dauidem atque alios pœnitentes errata repenſare, vt ſuam ab oculis populi infamiam abſtergãt, vt in die iudicij charitas illis multitudinem peccatorũ operiat, & clariſsima pœnitentię virtus perinde illa contegat, ac ſi nunquam fuiſſent commiſſa.

1. Argum. ¶ Secundo arguitur. Hieronymus ait. Quicunque dignitatẽ diuini gradus nõ cuſtodiunt, cõtenti fiant animam ſaluare: reuerti enim in priſtinum gradum difficile eſt. can. Quicunq; .diſ. 50. & Innocentius papa can. Canones. addit, q̃ apud Nicæam conſtituti canones pœnitentes etiam ab infimis officijs clericorum excludunt: ergo pœnitentia priſtinam dignitatem non reſtituit. Ad Hieronymum reſpondetur, q̃ non reputat impoſsibile, ſed ſolùm difficile priſtinum gradum recuperare, quod art. præcedenti ſatis expoſitum eſt. Ad Innocentium verò reſpõdetur authoritate Auguſtini ad Bonifacium can. Vt conſtitueretur. ead. diſtinct. vbi ait, Vt conſtitueretur in eccleſia ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ, alioqui contra claues eccleſię datas diſputabitur, de quibus dictum eſt, Quæcunque ſolueris in terra, ſoluta erunt & in cœlo. Et poſtea ſubdit. Nam & Sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore ſuo perſtitit: & Beatum Petrũ, quando amariſsimas lachrymas fudit, vtique Dominum negaſſe pœnituit, & tamen apoſtolus permanſit, ſed non ideò putanda eſt ſuperuacanea, poſteriorum doctorum diligẽtia, qui vbi ſaluti nihil detrahebat, humilitati aliquid addiderunt (ſcilicet, negando etiam pœnitentibus honores priſcos) experti, inquit, vt credo, aliquorum fictas per affectatas honorum potentias. Et idem legitur ead. diſtinct. can. Bene valẽt. ¶ Tertiò arguitur. Ante peccatum poteſt aliquis ad maiorem gradum aſcendere, nõ autem hoc poſt peccatum conceditur pœnitenti: legitur enim Ezechiel. 44. Leuitæ qui recceſſerunt à me nunq̃ appropinquabunt mihi, vt ſacerdotio fungantur. Vnde ead. diſtin. 50. can. Hi qui. ex concilio Hilerdenſi legitur. Hi, qui ſancto altari deſeruiunt ſi ſubito in flenda carnis fragilitate corruerint, & Dño reſpicientes digne pœnituerint, officiorum ſuorum ſic loca recipiant, vt nõ poſsint ad altiora officia vlterius promoueri: non ergo pœnitens in priſtinam regreditur dignitatem. Reſpondetur illud intelligi de illis, qui publicam agunt & ſolennem pœnitentiam: nam Petrus poſt negationem Chriſti paſtor ouium factus eſt, vt patet Ioan. vlt. Vbi etiam Chryſoſtomus dicit, quòd Petrus poſt negationem, & pœnitentiã oſtendit ſe habere maiorem fiduciam ad Chriſtum. Qui enim in cœna non audebat interrogare, & Ioanni interrogationem cõmiſit, huic poſtea & præpoſitura fratrũ credita eſt: & nõ ſolùm non committit alteri interrogare quæ ad ipſum pertinent, ſed de reliquo ipſe pro Ioãne magiſtrum interrogat. Dicens, ſcilicet, Hic autem quid?

3. Argum.

Ad innocẽ.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm opera virtutum in charitate facta poſsint mortificari.

POſt reſtitutionem habituum gratię, & virtutum, ſequitur de actibus, & operibus earundem virtutum, & primum vtrùm mortificari poſsint, Ad quod Sanct. Thom. reſpondet hac concluſione. Opera in charitate facta mortificari dicuntur per ſequens mortale peccatum. Probatur ex illo Ezechi. 18. Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Et confirmatur ratione. Res viua per mortem perdit operationem vitæ: ergo per analogiam res mortificari dicuntur, quando à ſuo proprio effectu, vel operatione impediuntur, effectus autem operum ſtudioſorum, quæ in charitate fiunt, eſt perducere ad

vitam

vitam æternam: cùm ergo hanc virtutem habeant ex gratia, quæ per mortale peccatũ tollitur, fit vt per idem peccatũ eadem opera mortificentur,

Expoſitio articuli. ¶ Concluſio veriſsima eſt eademq́; clariſsima, circa quam adnotandum eſt, moralia opera in triplici eſſe differentia, Alia enim ſunt viua, vt quæ ex gratia & charitate dimanant. Alia verò mortua apud Deum, vt cuncta quę fiunt in peccato mortali: nam vita animę ſola gratia & charitas eſt. Quare quæ ex illo fonte nõ manant, licèt eſſe poſsint moraliter bona, nullius tamen meriti ſunt apud Deum. De ſola enim fide charitate informata dixit Chriſtus Ioan. 4. Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Videant ergo miſeri in peccato iacentes quãtam faciant iacturã temporis, & vitæ, quã diuinitus in hoc ſolũ receperũt, vt iugibus offi cijs ſingulis momentis gratiam ſibi apud Deũ & gloriam accumularent. Alia deniq; ſunt opera, quæ viua quidem prodierunt, ſed tamen per peccatum ſunt mortificata.

1. Argum. ¶ Sed arguit primo loco S. Thom. Quod non eſt, immutari non poteſt, atque adeò nec mortificari, quod ſonat mutationẽ de vita in mortem: ſed opera virtutum poſtq̃ facta ſunt non permanẽt: ergo non mortificantur. Reſponde tur, q̃ ſicut peccata poſtq̃ tranſierunt actu manent reatu: ita opera virtutum manent in merito apud Deum. Et hac ratione, quia homo per peccatum indignum ſe præbet illo præmio dicuntur mortificari.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Per opera charitatis homo meretur vitam æternam: ſed ſubtrahere mercedem merenti eſt iniuſtitia, quæ non cadit in Deum: ergo per nullũ peccatum illa ratione mortificatur, vt fraudentur, ſuo præmio.

Lepida hiſtoria. Memini me Romę offendiſſe quendã theologiæ, vt aiebat, ſtudioſum, qui iſto argumento vincebatur nulla opera bona manere apud Deũ ſine præmio, qui ideò illa tenebatur phãtaſtica opinione, q̃ quicunq; de hac vita decedit, ſicut igne in purgatorio debet omnino expurgari anteq̃ in cœlum euolet: ita ſi ad tartara eſt deſcẽſurus, in aliquo loco reſeruatur, vbi priùs vniuerſorum bonorũ operũ præmia recipiat. Adeò mordicus illud dictum retinebat,

Hominis axioma. Nullum eſt bonum, quod non præmietur, nec malum quod nõ puniatur: alioqui, Deus eſſet iniuſtus. Iudicabat ergo iſte de iuſtitia inter Deum & homines perinde ac de illa quæ eſt inter homines, cùm tamen plus diſtẽt, quàm cœlum à terra. Nã in politia humana: quia homo homini poteſt ex ſe ipſo quippiam tribuere, reſtat alter ſimpliciter debitor. Quare ſi mercenarius locauit ſuas operas apud quẽpiam, quãuis nullatenus ſit ei amicus, manet nihilominus dignus mercede ſua: quia iuſtitia ab amicitia non pendet. Tamen quia nulla creatura ex ſe & ſuis naturalibus viribus quippiam poteſt Deo reddere, quod ſit apud ipſum præmio æterno dignum, iuxta illud primæ Ioan. 4. Quis prior dedit illi, & retribueretur ei? ſed omne meritum operum fundatur in perſonæ dignitate apud ipſum, quæ quidẽ dignitas ex mera gratia Dei pendet, per quam homo Dei membrum efficitur, inde fit vt peccatori nullũ fiat ius reliquum illius præmij æterni apud Deum: imò cùm per peccatum indignum ſe fecerit illo, nulla fit ei iniuſtitia: imò eſt ſumma iuſtitia, vt illo priuetur.

Obiectio. ¶ Sed ais. Deberent ergo dici illa opera mortua, & non mortificata: quandoquidem mortali peccato delentur.

Diluitio. Reſpondetur quòd peccatum dicitur mortale reſpectu vitæ gratiæ, quam tollit, non tamen reſpectu gloriæ ſimpliciter, niſi ſit finale: nam mors ſpiritualis hominis ſimpliciter eſt damnatio. Et ideò reſpectu gratię potiùs dicitur morbus, quàm mors. Et eadem ratione opera bona dicuntur, non mortua illa, quæ nunquam habuerunt vitam ſed mortificata, hoc eſt ſuſpenſa, quouſque homo per gratiam, quæ radix eorum fuit, dignus fiat eorum præmio.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Fortius à debiliori nõ corrumpitur: ſed opera charitatis ſunt fortiora quibuſlibet peccatis, iuxta illud Prouerb. 16. Vniuerſa delicta operit charitas: ergo non mortificantur per peccata. Reſpondetur, eiuſmodi mortificationem nõ euenire, aut ex debilitate charitatis, aut ex fortitudine peccati, ſed ex libertate voluntatis, quæ à bono poteſt in malum deflecti.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm opera per peccatum mortificata per pœnitentiam reuiuiſcant.

SI virtutum officia per peccatũ mortificantur, congruum eſt quærere, vtrùm per pœnitentiam reuiuiſcãt. Non enim defuerunt, qui hanc poteſtatem virtuti pœnitentiæ denegarent, propter illam rationem, quòd poſtquàm tranſierunt, nõ permanent, vt mutari poſsint, contra quos ſtatuitur cõcluſio. Opera mortificata p pœnitentiã reuiuiſcũt. Probatur ratione, quia illa opera non habent vim perducendi in vitã æternam (in quo eorum vita conſiſtit) ſolùm ſecun-

Concluſio.

ſecundū quòd actu exiſtūt: verùm poſtquàm eſſe deſinunt, quatenus remanēt in acceptatione diuina: hac autem ratione quantum eſt ex parte ipſorum ſemper remanent etiam poſtq̄ per peccatū mortificantur: quia ſemper Deus illa opera, prout facta fuerant, acceptat, eo q̄ volūtas eius nunq̄ mutatur, ſed homo eſt qui mutatur. Quare & ſancti, etiam ſi non viuificarentur, de illis alienis operibus benefactis ſemper gaudebūt, eò, q̄ in honorē & cultum Dei fuerint facta. Et in hoc ſenſu accipitur illud Apocalyp. 2. Tene qđ habes, ne alius accipiat coronam tuā. Gaudebūt inq̄ accidentali gaudio. Quapropter ſimpliciter nulla bona opera pereunt etiā ſi facienti non remunerentur. Quod autem peccatori illa non ſint ad vitā æternam efficacia ſolùm eſt propter impedimentū ſuæ indignitatis. Hoc verò tollitur per pœnitentiā per quam peccatū expungitur. Fit ergo conſequens, vt per pœnitentiā efficatiā ſuā recuperent perducendi pœnitentē in vitam æternā.

Expoſitio articuli. ¶ Concluſionem hanc ſatis artic. 2. elucidauimus, quare non aliud eſt notandum, quàm q̄ cōcluſio hæc adeò eſt certa, Vt temerarium in primis eſſet illam negare: nempe contra Theologorum turmā in. 4. diſt. 14. &. 22. Imò quanuis non ſit in ſacra pagina expreſſa, ſunt tamen teſtimonia, quibus corroboratur, & præterea patrum ſanctiones. Illud enim Ezechie. 18. In quacunq; hora impius egerit pœnitentiam, iniquitatum eius non recordabor. &. 33. Impietas impij non nocebit ei: licèt ad literam intelligantur, quòd non erunt in memoria Dei, nec nocebunt ad condemnationem. Et ideo D. Thom. ad hoc propoſitum illud nō adduxit, nihilominus nonnullam vim habet ad probandum, quòd ſi pœnitentia ſit perfecta, reducit hominem ad ſtatum priſtinum, atque adeò ſi ſit remiſſior, reducit illum in partem. Textus autē hîc allegatus Iohelis. 2. Reddam vobis annos, quos comedit locuſta & bruchus, non intelligitur niſi de reſtitutione bonorum temporalium. Sed gloſſa eſt, quæ id ad reſtitutionem bonorum ſpiritualium trāsfert. Et quanuis ſymbolica, & metaphorica theologia, vt ait Auguſt. non habeat tantam vim arguendi, nihilominus eſt optima ſimilitudo. Et pariter eſt gloſſa Leuit. 7. ſuprà citata, quæ ait per pœnitentiam reſtitui hominem in ſtatum priſtinum. Accedit & locus ad Hebræ. 6. Vbi poſt obiurgationem, qua Apoſtolus Hebræis improperauerat ſuam ingratitudinem in Deū, ſubdit. Confidimus autem de vobis fratres meliora: non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & laboris & dilectionis veſtræ, quā oſtēdiſtis in ſanctos, &c. Quem locū tum Anſelmus, & Theophilactus, tum præſertim Gregorius, qui refertur de pœnit. diſtin. 4. can. Intermittentes. de operibus mortificatis per peccatum, quæ per pœnitentiam reuiuiſcunt, exponunt. Ait enim Grego. Quòd ſicut priora bona opera per peccatū fiunt irrita: ita per pœnitentiā reuiuiſcunt. Et Auguſt. ad Macedonium ait, quòd Deus non minus tribuit pœnitentibus quàm antea tribuerat munera vitæ & ſalutis. Et ſemper intelligito, ſi ſit ſumma. Atq; ad idem facit illud, quod refertur de pœnit. diſt. 3. can. Pium. ex lib. de vera & falſa pœnitētia. c. 14. vbi ait. Pium eſt credere, & noſtra fides hoc expoſtulat, vt cum gratia Chriſti deſtruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona. Et can. Talis. ead. diſt. ait Chryſoſto. quòd Deus ſuſcipit pœnitentem, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet ſtatū. Cui cōſonat & illud ſuprà citatum Ambroſij, quòd pœnitētia res optima eſt, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Non ergo ſolùm temerarium, verum, & erroneum eſſet negare mortificata opera reuiuiſcere. In quo autē gradu reuiuiſcant, diſputatio eſt doctorum, quā ſatis ſuperq; art. 2. ventilaſſe credimus, & fortaſſe ſatis clarè concluſiſſe.

Locus Iohe. 2.

¶ Primū argumentum S. Tho. rem magis clarificat. Arguit enim. Sicuti per ſubſequentem pœnitentiam remittuntur peccata præterita, ita per peccatum ſubſequens mortificātur opera priùs facta in charitate: ſed peccata per pœnitentiam dimiſſa nunquā redeunt ſecundùm ſe, vt. q. præcedenti dictum eſt: ergo neq; opera mortificata reuiuiſcunt. Reſpōdetur ad maiorem plurimum intereſſe diſcriminis: nam peccata per pœnitentiam ſecundùm ſe abolētur, ita, ſcilicet, vt Deo indulgente nil vlterius ex eis inducatur aut maculæ, aut reatus, ſed hoc ſolùm q̄ peccatum ſequens inde cōtrahat ingratitudinē. Sed tamen opera charitatis per peccatum non ſic prorſus coram Deo abolentur, quin verò in eius acceptionem ſecundùm ſe manent, impedita tamē per peccatum hominis quo ideò ex parte ipſius hominis ſublato, Deus ex parte ſua id implet, quod opera merebātur, vel in totū, vel in partē, vt expoſitū eſt. 1. Argum.

¶ Et eodē modo ſoluitur ſecundū argumentū quod eſt. Opera mortificātur ad ſimilitudinē animalis, quod ſimpliciter moritur: ergo ſicut illud nō viuificatur, ita neque illa opera. Negatur, inquam, quòd per ſe perinde mortificentur vt animal, ſed impediuntur ex parte hominis. 2. Argum.

¶ Tertiò tandem arguitur. Opera bona merentur gloriam ſecundum quātitatem gratiæ & 3. Argum.

tiæ & charitatis: ſed quandoq; homo per pœnitentiam reſurgit in minori gratia, & charitate: ergo tunc non ſimpliciter reuiuiſcunt. Reſpondetur, quòd ille, qui per pœnitentiam reſurgit in minori charitate conſequetur quidē præmium eſſentiale ſecūdum quantitatē charitatis, in qua inuenitur, habebit tamen de operibus in charitate factis maius gradū quàm de operibus, quæ in ſecūda fecit. Hæc verba ſunt, quibus nonnulli putant ſententiam S. Thom. eſſe, q̄ reſurgens nunq̄ reſurgit niſi ad tantam adæquatè gratiā, quanta eſt contritio: ita vt ratione viuificatorū bonorum operum nullū habeat homo eſſentiale præmium in cælo, ſed tātùm accidentale gaudiū. At verò S. Tho. id minimè inſinuat, imò cùm reſtrictè loquatur: ſcilicet, q̄ cū homo reſurgit in minori gratia, non conſequetur eſſentiale præmiū propter opera mortificata, docet q̄ quando reſurgit in gratia æquali vel maiori, habebit eſſentiale præmiū propter illam videlicet, dum pœnitentia fuerit perfecta. Ex quo infertur, q̄ ſi fuerit minùs perfecta, habet in proportione aliquid etiam præmij eſſentialis virtute illorum. Solùm ergo ait, q̄ tunc non habebit ad eundem gradum præmium eſſentiale, quod illis reſpōdebat. *Illatio.* Neque verò ait, q̄ ſolū habebit de illis viuificatis gaudium accidentale, ſed cōparat gaudium accidentale illorū ad accidentale aliorum ſecundę charitatis, quæ nunquam fuerunt mortificata dicēs, q̄ illud priùs erit maius, propterea quòd magis gratis per remiſsionem obtinuit præmium eſſentiale illorū, cuius fuerat factus indignus, quàm præmium aliorum operum, quæ nunquam fuerunt mortificata.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum per pœnitentiam ſubſequentem opera etiam mortua viuificentur.

VAnuis de operibus mortuis nulla appareat ambiguitas, exiſtit tamen nōnulla, vtrùm poſſunt viuificari. Ad quod promiſſa diſtinctione, duabus concluſionibus reſpondetur. Opus aliquod dupliciter dicitur mortuum. Vno modo effectiuè: quia ſcilicet, eſt cauſa mortis animæ, & ſecundum hoc omnia peccata mortalia ſunt opera mortua, iuxta illud ad Hebræ. 9. Sanguis Chriſti emundauit cōſcientias noſtras ab operibus mortuis. *1. Cōcluſ.* ¶Et de iſtis ſtatuatur prima concluſio. Huiuſmodi opera, id eſt, peccata mortalia, nō poſſunt per pœnitentiam viuificari, ſed potius, per ipſam abolētur, ſecundùm illud ad Hebr. 6. Non rurſus iacientes fundamētum pœnitentiæ in operibus mortuis. Et ratio eſt manifeſta: quia peccata nō ſolùm non emanāt ex fonte vitæ, quod eſt gratia, verū è rebellione aduerſus Deū, quæ eſt vitæ cōtraria. Sed altero modo opera dicūtur mortua priuatiuè: quia ſcilicet, carēt ſpirituali vita: quæ ex charitate pullulat, per quā anima Deo coniuncta ſpiritualiter viuit, ſicut corpus per animam. Atq; hoc pacto fides, quæ eſt ſine charitate dicitur mortua, ſecūdùm illud Iacobi. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Et per hunc modū omnia opera, quæ ſunt bona è genere, ſi ſine charitate fiant dicuntur mortua, licèt ſint moraliter bona: ſunt inquam mortua: quia nō procedūt ex principio vitæ ſicut ſi dicamus ſonū citharę vocem mortuam. ¶De ijs ergo ſubiungitur ſecunda concluſio, quod & *2. Cōcluſ.* opera huius generis mortua impoſsibile eſt, vt per pœnitentiā fiant viua. Probatur, quia differētia mortis, & vitæ, ſumitur à principio à quo procedunt: opera autē quæ non proceſſerunt ex principio vitæ, nempe, ex gratia, quia iam tranſierunt nō poſſunt iterum ex eodem principio procedere, atq; adeò nec viuificari. ¶Hic nota, vt ſupradiximus, quantam miſer peccator iacturam faciat operum, quæ ſi in gratia eſſent, ad cumulum gloriæ ſibi conferrent. Graphicè enim profectò hoc Paul. 2. Corint. 13. explicuit. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habuero, factus ſum velut æs ſonans, & cymbalum tinniens, quod dat ſonum ſine ſpiritu & mente vitæ: & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas & ſi tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt: prodeſſet autem ſi illa opera moraliter bona per pœnitentiam viuificarentur: non ergo viuificantur. Quin verò addiderim nec per abſolutam Dei potentiam viuificari poſſe. Quod ſi ſciolus in contrarium arguat. Poſſet Deus de potentia abſoluta gloriam ſuam conferre homini propter bona opera, quæ in peccato egit. Reſpondetur, quòd licèt poſsit Deus de ſua potentia abſoluta illis gloriam conferre, qui non fuerunt eius filij per gratiam (quod quidem non tam affirmate, quàm alij aſſero) dabit tamen pro ſuo beneplacito, attamen nō pro eorum dignitate: quia non poterit facere illius præmij dignos, niſi faciendo ſibi amicos. Quare nec poteſt dare gloriam pro operibus, quę non procedūt ex gratia: nam, pro,

Expoſitio articuli.

Argumētū

dicit

dicit dignitatem operum, quæ certè, nisi homines faciendo gratos nō potest digna facere atquæ adeò nec viuificare.

1. Argum. ¶ Sed arguit primo loco Sanct. Thom. Difficilius est, q̄ ad vitam illud perueniat quod fuit mortificatū, quàm quod illud, quod nunquàm fuit viuum, viuificetur: quia secundùm naturā, illud quod fuit priùs viuens & postea mortuū, nunquàm reuiuiscit: illud autem, quod nunquàm fuit viuum, generatur ad vitam, vt arbores ex terra, & animalia ex semine: igitur si per pœnitentiam viuificētur opera mortificata, à fortiori, & opera quæ nunquam fuerunt viua. Negatur consequentia, quia in rebus naturalibus tā mortua q̄ mortificata carent prin

Opera mortificata. cipio vitæ. Appellat autem hic S. Tho. opera mortificata, illa, quæ cùm vitam haberent, illam per mortem perdiderunt, licèt verè dicantur mortua: & mortua appellat illa, quæ nunquā habuerunt vitā, vt semina, in quorum neutris est principiū vitæ, sed causa quare natura nō potest priora viuificare est, quia idē numero non potest redire: eo q̄ conditiones materiales indiuidui eodem loco, & tēpore non possunt eædem redire: quæ autem non fuerunt in rerum natura, potest educere de potētia materiæ. Sed tamē opera charitatis mortificata nō carent ex se principio intrinsecro, sed extrinsecùs impediuntur, mortua verò nunquam habuerunt principiū vitæ: & ideò nullum est inter hæc & naturalia simile.

2. Argum. ¶ Secūdò arguitur. Remota causa remouetur effectus: sed causa cur opera de genere bonorum sine charitate facta nunquàm vixerunt, fuit defectus gratiæ charitatis, qui tollitur per pœnitentiam: ergo per ipsam viuificantur. Respondetur, q̄ opera mortua habent defectum gratiæ & charitatis in genere principij: quia non processerunt ex illis: per pœnitentiam verò licèt restituatur gratia, non tamen fit, vt ex ipsa processerint, & ideò non viuificantur.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Ait, Hieron. (& refertur de pœnitentia distinct. 3. can. si quando.) Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quenquàm aliqua, quæ iusta sunt, nō est tam iniustus Deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maximè videtur, quando mala præterita per pœnitentiam tolluntur: ergo videtur quòd post pœnitentiā Deus remuneret bona genere suo,

Solutio. 1. quæ in peccato facta sunt. Respondet primò S. Thom. quòd Hieronymus non intelligit illa opera remunerari æterno præmio, quod solis operibus viuis ex charitate profectis debetur, sed temporali, non quòd sint vlla mercede digna apud Deum sed quod sit quædam diuina largitio. Vnde Grego. in homilia de diuite & Lazaro, quod refertur ead. distinct. can. Cauendum, ait, quòd nisi dives ille aliquod bonū egisset, & in præsenti seculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, recepisti bona in vita tua.

Solutio. 2. ¶ Secunda responsio est, quòd moriens in peccato propter opera bona, quæ extra gratiam fecit tolerabilius patietur in inferno. Verbum tamen hoc S. Thom. distinct. 19. de satisfactione cōsideratiùs examinabit: Non enim vult dicere, quòd si quis in cōcubinatu viuens multa faciat moralia opera, & concubinatui, verbi gratia, decreti sint in inferno cruciatus vt decem gradus, propter illa bona opera remittantur ad nouem: quoniam illa re vera nullius momenti sunt apud Deum, aut in prēmio ēterno, aut in remissione æterni supplicij, sed ideò cū illo mitiùs agetur: quòd exercitus in bonis operibus, alia euitat noua peccata, pro quibus acriùs puniretur. Et hunc sensum insinuat Augustinus in illo lib. de patiētia. c. 26. quem hic citat D. Tho. loquitur enim de illo, qui alijs criminibus irretitus persistit in fide pro cuius cō fessione multis tribulationibus affligitur. Cuius vtrique patiētia bona est ex genere & ideo ait, Non possumus dicere schismatico meliùs ei fuisse, vt Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo, sed existimandum fortasse tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negando cuncta illa vitaret. Vbi non dicit, quòd tolerabiliùs habebit propter peccata, in quibus permanet, sed tolerabilius, quàm si Christum negaret. Quare in hoc sensu citat Paulum. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodest. Sed tamen ad patiendum minora tormenta quàm si Christum negasset, multùm prodesset. Et hęc de primo triū membrorum, in quæ tractatum pœnitentiæ partiti sumus.

Aug. lib de patientia. c. 26.

DISTINCTIO decimaseptima. De partibus pœnitentię in generali deque earum prima quæ est contritio.

QVO-

Cap. 1. QVONIAM ſacramento huic, de quo agimus, pœnitentiæ inter reliqua ſacramenta ſingulare eſt, vt pœnitentis actus ſint eius materia: fit vt nõ ſolùm quemadmodum in reliquis materia, & forma in eo dignoſcantur, verùm & tres eius integrales partes diſtinguantur, quæ ſunt contritio, confeſsio, & ſatisfactio. Id quod patres Florentini Concilij ſuo Decreto confirmarunt. Nempe vt ſicut peccatum corde, ore & opere perpetratur, per eaſdem actiones clauibus eccleſiæ ad eius remiſsionem ſubdatur. De illa nanque pœnitentia mortalium loquimur, quæ poſt baptiſmum committitur quæ eſt reformatio vitæ: nam alia eſt ante baptiſmum ad regenerationem pertinens, atque alia venialium ad vitæ perfectionẽ, quæ non eſt per tam exactas partes neceſſaria.

Florentina ſynodus.

Cap. 2. ¶ Eſt ergo contritio dolor de peccatis aſſumptus cum propoſito cõfitendi, & ſatisfaciendi, quæ quidem per ſe id exigit, vt de ſingulis ſit mortalibus culpis ſingularis: nam vt ait Hieronymus. Diuerſorum membrorum diuerſas eſſe decet medicinas, etenim vt quod oculum ſanat, non ſanat calcaneum, ſic & diuerſis vitijs diuerſa ſunt accommodanda remedia, atque adeò contrarijs contraria.

Cõtritionis diffinitio.

Hierony.

Nihilominus clemẽtiſsimus Deus, ſalutis noſtræ ſitibundus, temporum moras non expectat, ſed cùm primùm peccator ad mentem rediens generali ſuorum criminuum deteſtatione in ipſum cõuertitur, proponens opportuno tempore ſingula recolere, & quoad poteſt deteſtari, ſuis ipſum viſceribus amplectitur: iuxta illud Ezechie. trigeſimotertio. Impietas impij non nocebit ei in qua cunque die, id eſt, in quocunque momento conuerſus fuerit ab iniquitate ſua. *Ezech. 33.*

¶ Debet autem contritio dolor eſſe omnium maximus appretiatiuè, qui de rebus cunctis creatis haberi poteſt: videlicet, vt ſic homo à vitijs abſtinere proponat, vt pro nulla re mundi delictum vllum admittat: hoc enim eſt Deũ ex toto corde, vt eſt in euangelio diligere, & vt eſt apud Iohelem, conuerti in Deum in toto corde noſtro Nimirum, vt nulla cogitatio amori Dei contraria, in corde admittatur: qui enim diligit patrem, aut matem pluſquàm me, ait Dominus, non eſt me dignus. Cap. 3. *Matth. 22* *Iohel. 2.* *Matth. 10*

¶ Ex quo fit, contritionem ſic ab attritione differre, vt contritio ſit dolor de peccato, quatenus eſt Dei offenſa, eademq; ſpeciali Dei fauore elicita ad remiſsionẽ ſufficiẽs: quia nemo, inquit Chriſtus, poteſt venire ad me, niſi pater, q̃ miſit me traxerit eum Cap. 4. *Ioan. 16.*

rit eum. Attritio verò est dolor peccati propter supplicia inferni, vel propter alia temporalia detrimenta. Quare, vt viribus naturæ gigni potest, sic ad remissionem non sufficit. Neque actus ille, qui est attritio, fieri potest per se contritio: tametsi accedente sacramenti gtatia contritio dicatur extrinsecè. Quòd autè de contritione præceptum sit diuinum, ostendunt verba Christi Matthæ.4. Pœnitentiam agite.

DISTINCTIONIS Decimæseptimæ, Quæstio prima, De partibus pœnitentiæ in genere.

Sanct.Thom.3.part.quæ.90.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari.

IN SECVNDO MEMbro tractatus pœnitentiæ, hoc est, in tribus subsequentibus distinctionibus, de tribus eius partibus proposuimus disputare. Atque adeò huius quæstio prima est de ipsis in genere: cuius perinde primus articulus est, vtrum pœnitentiæ debeant partes assignari. Ad quod vnica conclusione respondetur. Sacramentum pœnitentiæ habet partes. Probatur, quoniam partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent enim se partes ad totum sicut materia ad formam, vt.2.Physico. author est Aristotel. partes enim ponuntur in genere causæ materialis, & totum in genere causæ formalis: vbicunque igitur ratione materiæ inuenitur ratio plurium, ibi est & ratio partium. Dictum est autem suprà, quòd in sacramento pœnitentiæ actus humani se habent per modum materiæ: igitur cùm plures actus requirantur ad perfectionem pœnitentiæ, scilicèt, contritio, confessio, satisfactio, illæ sunt partes: nam partes sunt ex quibus totius perfectio integratur.

Conclusio.

¶ Vt autem ambos simul articulos perspectiùs interpretemur, subiungamus secundum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio.

SI sacramenti pœnitentiæ sunt partes, meritò de earum numero queritur, an sint tres, nec plures, nec pauciores: scilicèt, contritio, confessio, & satisfactio. Ad quod præmissa distinctione duabus respondetur conclusionibus. Duplex enim est pars rei, vt.5. Metaphysic. author est Philosoph. scilicèt, pars essentiæ, & pars quantitatis. Et partes rei materialis, Physicæ quidem, & naturales sunt materia & forma: logicè autem & per Metaphysicam abstractionem sunt genus & differētia. Cōstat enim homo ex corpore & anima, & logicè ex animali & rationali.

Duplex pars rei.

¶ Et de ijs ponitur prima conclusio. Sacramentum constat ex duabus partibus: scilicèt, ex rebus & verbis, & baptismus ex ablutione & forma verborum: & pariter ex genere & differentia, sicut baptismus est sacramentum regenerationis ex aqua & Spiritu sancto. Attamen isto modo non quæritur, an sacramentum pœnitentiæ has habeat partes: quia neque in dubium vertitur. At quia in sacramento pœnitentiæ, vt dictum est, materia sunt actus pœnitentis, quæritur an hæc materia sacramenti diuidatur in partes, sicut quantitas corporis diuiditur in partes. ¶ Atque in hoc sensu respondetur per secundam conclusionem. Contritio, confessio, & satisfactio sunt partes pœnitentię. Probatur. Pœnitentia est cōpensatio offensæ. non quæ fit instar vindicatiuæ iustitiæ: nam in vindicatiua iustitia fit compensatio secundum arbitrium iudicis, & non ad libitum offendentis vel offensi: sed in pœnitentia fit recompēsatio, & secundùm spontaneam volūtatem peccantis, & secundùm arbitrium Dei, in quē peccatur: quia hìc non quæritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitia vindicatiua, sed magis reconciliatio amicitiæ, quę fit dum offendens offenso secundùm eius volun-

1.Cōclusio

2.Cōclusio

Pœnitẽtia requiſita.

tatem recompenſat. Hac igitur ratione requiritur ex parte pœnitentis: primò quidem volũtas compenſandi, quod fit per contritionem: ſecundò, quòd ſe ſacerdotis arbitrio ſubijciat tanquàm Dei vices gerentis, quod fit in confeſſione. Tertiò, quòd recompenſet ſecundùm arbitrium eiuſdem diuini miniſtri, quod fit in ſatisfactione. Fit ergo, vt partes pœnitentiæ, nec plures ſint, nec pauciores his tribus.

Expoſitio articuli. Lutherus.

¶ De hac re & hæretici nobis litem cõteſtãtur, & catholici nõnihil dubietatis offundunt. Lutherus enim (qui quintus articulus eſt à Leone condemnatus) tres has negat eſſe partes pœnitentiæ dicens, fundamẽtum, neq; in ſacra ſcriptura, neque in ſanctis doctoribus habere. Et quanquã vafricie ſe ſubinde corrigens dixerit nõ negare niſi ſatisfactionem, illico tamen art. 6. cõtritionem impudentiſsimè infamat dicẽs, diſcuſsionem deteſtationemque peccatorum hominem facere hypocritam, & magis peccatorem. Ac demum art. 8. & 9. verſute de auriculari cõfeſsione pronuntiat. At verò contritionẽ eſſe neceſſariã ſatis ſuperq; d. 14. & 15. apertiſsimis teſtimonijs ſacræ ſcripturæ monſtrauimus. Quorum aliqua quæſt. ſeq. etiam repetemus. Id quod & de cõfeſsione diſt. 18. & de ſatisfactione in ſubſequẽti ſimilibus teſtimonijs confirmabimus. Interim tamen in genere ſatis illa loca ſunt Matth. 16. & Ioã. vlt. quibus Chriſtus, cuius prothema dum mũdum ingrederetur fuit, vt pœnitentiã ageret, euãgelicũ modum pœnitentiæ præſcripſit, Petro, & Apoſtolis poteſtatẽ tribuens, vt quicquid abſoluerent ſuper terram, eſſet ſolutum & in cœlo, & quicquid ligarent, eſſet ligatũ: & quorum peccata remitterent, remiſſa eſſent: & quorum retinerent, retenta. Illic enim iudices apoſtolos eorumq; poſteros inſtituit peccatorum, quorum adeo iudicio peccatores ſubiecit, ad quorum tribunal ſua peccata deferrent. Nemo autem accuſator ſui eſſe poteſt, niſi quem errato rum pœniteat, quibus Deum offendit, & qui legitimè confeſſus paratiſsimum ſe iudici ſubdat, vt ſecundùm eius arbitrium ſatisfacturum ſe offerat. Ecce ergo trium partium pœnitentiæ euangelicum fundamentum. Vnde Chryſoſt. can. Perfecta. de pœnitentia. d. 3. Perfecta, inquit, pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre. In corde eius contritio, in ore confeſsio, in opere tota humilitas: hæc eſt fructifera pœnitentia. Quocirca vt tria ſunt peccatorum genera: ſcilicet, in corde, ore, & opere: tot ſunt pœnitentiæ partes, quæ ad ſingulorũ remiſsionem ſunt neceſſariæ. Sed latius, dum ſigillatim de ſingulis detur dicendi locus.

¶ Inter catholicos verò Scotus. diſt. 16. q. 1. ait, iſta tria nõ eſſe partes pœnitentiæ, neque vt eſt virtus, neq; vt eſt ſacramẽtũ: nã virtus pœnitẽtiæ eſt, quidã habitus permanens non habens partes: iſti autem ſunt actus tranſitorij: neque verò ſunt partes pœnitentiæ, vt eſt ſacramentum. Dixerat enim diſt. 14. q. 4. q̃ ſacramentũ pœnitentiæ nõ eſt niſi ſola ſacerdotis abſolutio, qua virtus clauium ad conferendam gratiam applicatur. Ex quo diſt. 16. infert huiuſmodi actus pœnitentis nõ eſſe partes pœnitentiæ, ſed potiùs diſpoſitionẽ præuiam, vt dignè ſuſcipiatur ſacramẽtum. Hãc autẽ opinionem ſuprà. d. 14. q. 1. art. 1. cõpluribus cõcuſsimus, & forſan excuſsimus argumentis. Sed cæteris prætermiſsis, profectò negare, q̃ tres iſtæ ſint partes pœnitentiæ, eſt negare nõ ſolũ Magiſt. ſent. cui⁹ expoſitor ipſe eſt, verũ & vniuerſam theologorũ ſcholã ipſam præcedẽtiũ, qui vno ore partes pœnitentiæ appellant. Quin etiam hoc eſt negare authoritatem ſanctorum patrũ, vnde hìc ſermo deriuatus fuit, ac ſubinde generale ſacerdotum idioma, qui ita in tota eccleſia loquuntur. Sunt ergo partes, non quidem pœnitentiæ virtutis vt ſtatim, ait, S Thom. ſed ſacramenti. Nam cùm omne ſacramentum conſtet ex materia & forma, ſubſtineri nõ poteſt, quòd ſola abſolutio ſit pœnitentia, vt ibidem fuſiùs monſtrauimus: fitq̃ inde vt actus iſti ſint materia ſacramenti pro qua ſupponit ſacramenti nomen connotando formam: ſicuti baptiſmus ſupponit pro ablutione. Et ideò iſtæ ſunt tres partes materiales ſacramenti: ſicuti carnes & oſſa ſunt partes materiales hominis. At verò Durand. diſtinct. 16. quæſtio. 1. aliter hunc partium numerum inficiatur, & detruncat dicens, quòd ſola confeſsio eſt materia ſacramenti, eo quòd eſt materia proxima: nam cõtritio non eſt niſi diſpoſitio: quia eſſe poteſt ſine ſacramento. Præterquàm, quòd cùm ſit intus in mente, nõ eſt ſenſibile ſignum. Et quòd ſatisfactio non ſit pars ſacramenti, ſed fructus eius probat, tum quia ſequitur ſacramentalem formam, tum præſertim, quia non eſt de eſſentia, vt patet in confeſsione, quæ fit ſub articulũ mortis, vbi nulla imponitur ſatisfactio. Et ideo diſtin. 14. dixerat hoc ſacramentum vocandũ eſſe ſacramentum, non quidem pœnitentiæ, ſed confeſsionis. At verò, & hoc illic impugnauimus: nam peccata ipſa confeſſa contritionẽ includũt, & propoſitũ ſatisfaciẽdi, ſuper quæ fertur abſolutio. Quare omnes tres actus ſunt materia ad gratiam ſacramentalem partialiter concurrens cũ forma. Et hæc eſt legitima theologia, cui vera philoſophia ancillatur: imò quã eccle-

Scotus de partibus pœnitẽtiæ.

Illatio Scoti

Partes pœnitentiæ ſacramenti.

Durand.

Cœlium Florentinũ

ecclesiæ usus,& expressè Florentina Synodus sanxit. Verba enim Synodi sunt. Quartum sacramentum est pœnitentia,vbi docetur sacramentum supponere pro actibus pœnitentis. Et subditur. Cuius quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Neq; verò,ait, quasi, ac si non sint vera materia, sed quia non sunt materia extrinsecus apposita, vt ablutio & chrismatio. Quorum prima,inquit,est cordis contritio,secunda est oris confessio, & tertia est satisfactio pro peccatis secundùm arbitrium sacerdotis. Præterea contrarius error damnatus fuit primò à Leone põtifice decimo,deinde in Cõcilio Tridentino sessione.6. can.14.vbi pœnitentia affirmatur has tres partes continere. Post hos igitur sacros canones non est fas negare tres esse partes pœnitentiæ,sed veritas hæc tãquàm orthodoxa est veneranter amplectenda.

1.Argum. ¶ Ad argumenta verò Duran.respondebit illico S.Thom. At sunt præterea quædam alia argumenta: quia nõnunquàm homo confitetur sine contritione,cum sola attritione,quæ sufficit ad sacramentũ. 2.Argum. ¶ Secundò Alexander.3.c. Quod quidã.de pœnitentijs & remissio.iubet, vt illi qui non habent propositum abstinendi in futurum,nihilominùs cõfiteantur:& tamen si confessio esset pars sacramenti,esset quidem peccatum sacrilegij cõtra sacramentum: quia Solutio.1. cùm illa sit ficta,sacramentum vitiaret. Ad primum respõdetur,q̃ attritio existimata contritio dum forma sacramẽtali informatur, fit etiã Solutio.2. pars sacramenti. Ad secũdùm negatur confessionem illius qui non habet firmum propositum emendandi vitam esse fictã: si tamen pœnitens defectũ propositi cõfiteatur, quia ficta confessio non est nisi vbi aliquod celatur crimen. Vndelicèt cõfessio illa inualida sit ad gratiam,nihilominùs valet ad obedientiã præstandam prælato,qui illum possit salutaribus documentis admonere.

1.Argum. ¶ Primũ argumentũ.S.Tho.in art.1.est.Sacramenta sunt,in quibus diuina virtus secretiùs operatur salutem:diuina autem virtus simplex & vna est:nõ ergo huic sacramento decet partes assignari. Negatur consequẽtia:nam etsi sacramentũ ratione diuinæ virtutis quandã habeat simplicitatẽ,tamen diuina virtus propter sui amplitudinẽ operari potest multis tam instrumentis,quàm eorum partibus.

2.Argum. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum, quatenus verò est virtus nõ assignãtur ei partes, cùm virtus sit habitus quidam qui est simplex qualitas mentis: neq; verò sacramento huic videtur partes assignandæ ex parte materiæ, quandoquidem, neque baptismo,neque alijs sacramentis assignantur nisi simplex materia & forma. Primum membrum argumenti est Scoti,quo concludit virtutis pœnitentiæ nullas esse partes. Qua vtiq; ratione & D. Thom. id ipsum concedit: nam actus isti non sunt nisi effectus virtutis, qui est simplex habitus. Assignantur nihilominùs ei partes materiales,quatenus est sacramentum, eo quòd huiusmodi actus sunt eiusdem sacramenti materia. Quæ quidem ratio non habet locum in reliquis sacramẽtis: quippe quorum materia est res exterior eademque simplex,vt aqua vel oleum,&c.

¶ Tertiò arguitur. Pœnitentiæ materia sunt peccata,vt dictum est peccati autem non sunt partes. Responsum autem est suprà, q̃ nõ sunt materia nisi remota:quia sunt obiecta humanorum actuum,qui sunt materia proxima. 3.Argum.

¶ Mox primum argumentum articuli secundi est. Contritio est in corde, confessio in ore, satisfactio in opere, quorum ideo primum ad interiorem pertinet pœnitentiam,& duo duntaxat ad exteriorem:pœnitentia verò interior non est sacramentum:quia non est signũ sensibile:ergo tantùm sunt duæ partes. Respondetur,quòd quãuis contritio, quantum ad essentiam sit in corde,tamen quatenus propositum continet confitendi & satisfaciendi,ad exteriorem pertinet pœnitentiam. 1.Argum.

¶ At forsan quis contra hanc solutionem insurgat. Si contritio secundum suam essentiam non est pars sacramenti,sed quatenus includit confessionem, fit vt per se non sit pars, atque adeò non sint nisi duæ partes. Respondetur, quòd S.Thom.non dicit secundùm essentiam non esse partem, sed quòd secundùm essentiã est in corde. Nihilominùs secundùm suam essentiam est pars,scilicèt, quatenus est dolor,& detestatio peccatorum cum proposito ea tollendi: sed quia peccatum non tollitur, nisi per propositum confessionis, & satisfactionis, in sua essentia includit idem propositum confitendi & satisfaciendi. Et ideo sunt tres partes habentes diuersas rationes, inter quas contritio est aliarum initium. Nam cùm confessio,& vindicatio peccati fieri ab homine possit vel inuito,cùm punitur à iudice, & solùm ad recompensandam iniuriam sine intentione amicitiæ, vel ab spontaneo ad reconciliandam amicitiam, contritio illa, quæ hoc postremum propositum habet, distincta pars est à confessione,& satisfactione secundùm se consideratis. Itaque contritio est per se pars sacramenti, sed non est per se sensibile signum, nisi quatenus

tenus per confeſsionem & ſatisfactionem innoteſcit: ſicut conſenſus interni contrahentiũ matrimonium. Secundò arguitur. In ſacramentis nouæ legis confertur gratia, ſed per ſatisfactionem nulla confertur, quippe quæ abſolutionem ſubſequatur, imò vero quandoque nõ eſt neceſſaria, vt dum quis ſub articulum mortis confitetur: ergo non eſt pars. Reſpondetur, quòd ſatisfactio confert gratiam prout in propoſito, & auget eam in exercitatione, ſicut baptiſmus adultorum accidẽtium in gratia, eam illis auget.

2. Argum.

¶ Conſideratè audienda eſt iſta ſolutio: nam ſatisfactio, quando vi clauium eſt iniuncta à confeſſario, peculiarem quendam modum habet augendi gratiam, tanquam pars ſacramenti, præ ſatisfactione illa, quam quis ſua ſponte faceret, vt diſtinct. 19. videbimus. Quapropter ſacerdotes non bene pœnitentibus conſulunt ſatisfacere paratis non iniungendo eis dignas pœnitentias.

¶ Ad argumentum ſuprà factum Durandi, q̃ cùm ſine ſatisfactione poſsit eſſe legitimum ſacramentum, ſequatur, non eſſe partem. Negatur conſequentia: ſine parte enim eſſentiali nõ poteſt res conſiſtere, ſed tamen ſine parte integrali, qualem nos ponimus ſatisfactionem, eſſe poteſt. Homo nanque, quanuis non ſine anima, tamen ſine manu exiſtere valet.

3. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Non eſt idem pars rei & eius fructus: ſed ſatisfactio eſt fructus pœnitentiæ ſecundum illud Ioan. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ: ergo non eſt pars. Reſpondetur, nihil vetare quominus ſatisfactio ſit fructꝰ pœnitentiæ virtutis, & pars pœnitentiæ ſacramenti.

4. Argum.

¶ Quartò arguitur. Pœnitentia ordinatur contra peccatũ, ſed peccatum poteſt ſolùm in corde conſummari per conſenſum: ergo & pœnitentia abſque alijs exterioribus partibus. Negatur conſequentia: nam cùm, vt, ait, Dionyſius. 4. capit. de diuinis nominibus. bonum ſit ex integra cauſa, malum autem ex ſingularibus defectibus, plura requiruntur ad bonum, quàm ad malum. Et ideo quanuis peccatum in ſolo corde poſsit conſumari, nihilominùs perfectio ſacramenti pœnitentia exigit eiuſdem culpæ confeſsionem, & ſatisfactionem.

Poſtremũ argumẽtũ.

¶ Poſtremò arguitur, q̃ ſint plures partes quã tres: nam in homine non ſolũ ſunt partes materiales quantitatis corporis, verùm & anima, quæ eſt forma. Reſpondetur, non negari, quin pars pœnitentiæ præcipua ſit forma abſolutionis, q̃d in prima concluſione aſſertũ eſt. Sed hic nõ loquimur niſi de partibus materialibus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ.

EX dictis cõſtat huiuſmodi partes eſſe materiales atque adeò integrales. Sed propter quoſdam id negantes quæritur, an ſit verum. Et reſpondetur hæc tria eſſe partes integrales pœnitentiæ. Tria enim ſunt partium genera. vt ad propoſitum ſpectat, ſcilicèt, eſſentialiũ, vt materia, & forma: & ſubiectiuarũ, vt ſpecies generis: ſcilicèt, homo & equus, animalis: & potentiales, vt potentiæ animæ: ſcilicet, intellectus & volũtas, quæ dicũtur eius partes. Has ergo cõſtat nõ eſſe partes cõponentes eſſentiã ſacramenti, vt forma & materia, ſed quidã dixerũt, q̃ eſſent partes ſubiectiuæ: ita vt iſtæ ſint prędicationes generis, Cõtritio eſt pœnitentia, Confeſsio eſt pœnitentia, &c. ſed hoc inde patet eſſe falſum, q̃ in ſingulis partium ſubiectiuarum eſt tota ſubſtãtia generis, & ideo verũ eſt, q̃ homo eſt animal, & equus etiam animal: contritio verò non eſt ſacramentũ pœnitentiæ neq; cõfeſsio, ſed omnes ſimul tres partes ſub connotatione ſuperueniẽtis formæ abſolutionis, vt ſuprà ex poſitum eſt. Alij verò dixerunt, q̃ eſſent partes potentiales, ita q̃ ſicut anima per potẽtias, ſic ſacramentum per has partes operatur. Sed neque hoc eſt verum: quia partibus potentialibus adeſt ſubiectum ſecũdum totam ſuã eſſentiam: non quòd intellectus ſit anima, imò eſt eius propriũ accidens, vt, ait, Ariſtoteles, ſed q̃ ſit in tota eſſentia animæ: tota enim eſſentia adeſt intellectui, & tota voluntati: ſacramentum verò pœnitentiæ non totum confeſsioni, vt putat Durandus, ſed totum, ſcilicèt, forma ſacramenti adeſt omnibus ſimul, ſicut anima informat omnes partes corporis. Et hæc eſt propria ratio partium integralium: videlicet, vt ſimul ſumptæ recipiant formam. Illæ enim ſunt partes integrales, ex quibus totius perfectio integratur: & ex his tribus gerentibus vicem materiæ informatæ per abſolutionis formam, integratur ſacramentum pœnitentiæ.

Concluſio.

Tria partiũ genera.

¶ Arguit autem primo loco S. Thom. Peccatum cordis, oris, & operis ſunt partes ſubiectiuæ, hoc eſt, ſpecies, imò genera peccatorum: nam quodlibet eſt per ſe peccatum: ergo etiam pœnitentia cordis, oris, & operis erunt partes ſubiectiuæ pœnitentiæ. Negatur conſequentia. Ad cuius intellectum animaduertendum eſt,

1. Argum.

est,quòd peccata cordis,oris,& operis possunt considerari duobus modis. Vno quidem per se absolutè secundùm propriam rationem quæ in aliqua harum potentiarum consummatur. Et isto modo sunt species,imò genera peccati. Exempli gratia. Hæresis,quæ in intellectu consummatur:est per se peccatum cordis, & pariter consensus in delectatione venerea sine ordine ad opus,contumelia verò est per se peccatum,quod consummatur in ore: & homicidiũ seu adulterium,quod consummatur in opere. Et isto modo non est simile de pœnitentia, eo quod malum ex singulis defectibus consummatur,bonum verò non nisi ex integra causa. Sed alio modo distinguuntur illa peccata non tanquàm genera,sed tanquàm gradus eiusdem peccati,vt si quis consentiat in homicidium,& dicat se perpetraturum,& tandem perpetret:vnum quidem est peccatum habens gradus in corde,ore,& opere,quare satis est tunc confiteri homicidium:& tunc illi gradus se habent,sicut partes integrales,atque huius instar se habent hæ tres partes pœnitentiæ, quæ sunt contritio,confessio,& satisfactio.

2.Argum. ¶ Secundò arguitur.Nulla pars integralis continet in se aliam sibi condiuisam, sed contritio continet in proposito,&virtute confessionem & satisfactionem:ergo non condiuiditur ab illis.Respondetur ad maiorẽ,quòd vna pars non potest continere aliam formaliter, vt caro non continet os,neque caput pedem in virtute,tamen potest vna aliam continere vt fundamentum continet parietes,& tecta:&hoc modo cõtritio continet reliquas.

3.Argum. ¶ Tertiò arguitur.Ex partibus integralibus simul,& æqualiter cõstituitur totum sicut linea ex suis partibus,sed hoc nõ contingit hic:ergo non sunt partes integrales.Respõdetur ad maiorem,quòd inter partes quascunq; integrales est ordo ad inuicem,diuersimodè tamen: nam quædam habent ordinem tantùm in situ, siue consequenter se habeant, vt partes exercitus, siue se tangant, sicut partes acerui, siue etiam colligentur,sicut partes domus,siue etiam continuentur sicut partes lineæ.Et hæ partes,quia non sunt entia successiua,neque habent diuersas virtutes simul & æqualiter constituunt totum.Quædam verò habent insuper ordinem temporis,vt manè,meridies & vesper, & istæ, quia sunt successiuæ,non eodem momento cõstituunt,sed successione. Aliæ verò partes præterea habent ordinem virtutis, sicut partes animalis,quarum prima virtute est cor, à qua reliquæ pendent,& inter reliquas aliæ ab alijs, & isto modo habent partes pœnitentiæ,quarum reliquæ, vt legitimæ sint, ex contritione pendent,& successu temporis vnam integrant materiam sacramenti.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, & pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium.

TANDEM propter authoritatem libri de vera, & falsa pœnitẽtia, vbi distinguitur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum,& pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialiũ, quæritur, vtrùm illa distinctio sit legitima. Et respondetur,esse legitimam distinctionem pœnitentiæ virtutis,non autem sacramenti.Est enim considerãdum vnamquãlibet virtutem operari secundùm temporis congruentiam veluti secundùm alias debitas circunstantias,vnde aliter operatur virtus pœnitentiæ post orbem redemptum,quàm in lege naturę. Pertinet autem ad pœnitentiam: vt detestetur peccata præterita cum proposito emendandi vitã in melius,qui est quasi pœnitẽtiæ finis.Et quia morales actiones accipiunt speciem à fine, vt 1.2.q.1.artic.3.dictum est,consequens sit vt secundum diuersas mutationes, quas pœnitens per pœnitentiam intendit,diuersæ species pœnitentiæ distinguantur.Est autem triplex immutatio à pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam vitam , & hæc pertinet ad pœnitentiam ante baptismum. Secũda verò est immutatio per reformationem vitæ præteritæ iam corruptæ, & hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium post baptismum. Sed tertia est immutatio in perfectiorem operationem vitæ,& hæc pertinet ad pœnitentiã venialium, quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis,vt suprà dictum est. *Triplex immutatio.*

¶ Hìc nihil prorsus est annotatione dignum: sed facillimæ sunt argumentorum solutiones. Primum est. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium,sed baptismus est prima, ergo ante ipsum nulla est pœnitentia.Sed respõdetur,q̃ pœnitentia,est secunda tabula quia ratione est sacramentum, & quæ præcedit baptismum non est sacramentum. *1.Argum.*

¶ Secũdò arguitur. Quod potest destruere maius, quale est mortale, potest destruere minus, quale est veniale:illa ergo pœnitentia, quæ est morta- *2.Argum.*

lium eſt venialium, atque adeò non ſunt duæ. Reſpondetur, q etſi pœnitentia mortaliũ per ſe ſit venialibus ſufficiens, tamen non conuertitur: quia ille, qui eſt in gratia, poteſt habere pœnitentiam venialiũ abſq; pœnitentia mortalium. ¶ Tertiò deniq; arguitur. Sicut homo poſt baptiſmum poteſt peccare venialiter & mortaliter, ita & ante baptiſmum: ergo ſicut poſt baptiſmum diſtinguitur duplex pœnitẽtia, ita & ante ipſum. Negatur conſequentia, quia poſt baptiſmum poteſt eſſe veniale ſine mortali, atque adeò remiſsio venialiũ ſine mortalibus: ſed ante baptiſmum non poteſt eſſe veniale ſine mortali. Tenet enim Sanct. Thom. q primum peccatum venientis ad vſum rationis non poteſt eſſe niſi mortale. Et ideo ante baptiſmum in adulto non poteſt eſſe veniale ſine mortali, atque adeò neque abſque illo remitti. Quare in illo nõ diſtinguitur pœnitentia mortalium à pœnitentia venialium.

3. Argum.

QVÆSTIO SECVNDA, De prima parte pœnitentiæ, quæ eſt contritio.

Obitus D. Thom.

HIC NOBIS LVX occidit Sãct. Thomę. Hìc, inquam, obitus illi calamũ ſuſtulit, ne tertiam partem perficeret. Hinc ergo eadem ferè orbatis luce nauigare nobis neceſſe eſt. Nam etſi quæ ſcripta reliquit in Quarto inter omnes ſententiarum interpretes nomen meritò habeant, & dignitatem, non tamen illam attingunt quæ proprio calore, meditatioriq; ſtudio in ſumma digeſsit. Quocirca in ſubſequentibus non vſq; adeò ad vnguem eius literam perſequemur, vt libris de Iuſtitia & iure, & hic hactenus fecimus, ſed ordinem, & ſententias eius, quoad poterimus ſecuti, & vbi ratio ſuaſerit, plurima etiam verba referentes liberiori ſtylo vtemur. Non quòd eius aſſequi veſtigia præſumamus. Quis enim id animo conſtituere audeat? ſed quod neceſsitas nos compellat ruinam, quam nobis eius deceſſus fecit, & iacturã, quam nos ſubinde facimus, pro tenui noſtra virili vtcunque reſarcire, & reficere.

Authoris ordo.

¶ Circa quæſtionem ergo præſentem ſex quæruntur. Primò de cõtritionis quidditate, vtrum ſit dolor de peccatis aſſumptus. Secundò de eius materia, vtrùm tantùm ſit de peccatis præteritis. Et tertiò vtrùm debeat eſſe de ſingulis. Quartò de eius quantitate, vtrùm debeat eſſe maximus dolor. Quintò de eius forma reſpectu attritionis, vtrùm, ſcilicet, attritio poſsit fieri contritio. Sextò de eius neceſsitate, vtrùm vllum extet contritionis præceptum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm contritio ſit dolor pro peccatis aſſumptus cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi.

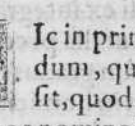

HIc in primis hoc eſt animaduertendum, quòd cum contritio id ipſum ſit, quod interna virtus pœnitentiæ, & ſub hoc nomine in ſuperioribus, potiſsimũ diſtinctio. 14. quæſt. 2. diſtinctio. 15. & 16. copioſiſsimè fit de illa deq; eius effectibus diſertum, per parum eſt, quod de contritione nobis dicendum ſuperſit, ſed pleraque omnium tanquàm iam ſatis examinata ſunt habenda. Primus ergo articulus eſt de quidditate contritionis. Et arguitur, q non ſit dolor pro peccatis aſſumptus cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi. Primò quia contritio eſt actus virtutis, dolor verò paſsio ſenſus. Secundò quia ſicut timor eſt de malo futuro: ita dolor de præſenti, quod nobis nolentibus accidit: pœnitentia verò eſt de præteritis, quæ noſtra ſponte commiſimus. ¶ Sed in contrarium facit nomen ipſum cõtritionis, quod dolorem cordis ſignificare videtur, qui in lege euangelica ſine propoſito cõfeſsionis, & ſatisfactionis non eſt legitimus.

Deciſio articuli.

¶ Quo ſolutionem à nominis ſignificato aucupemur, attero, & contero, verba latina ſunt, & contero ſignificationem auget. Dicimus enim ſaxa attrita & cõtrita, & protritas veſtes, & per metaphoram transfertur ad hominem, qui dicitur laboribus attritus, & ætate detritus. Extẽditur autem metaphora ad cor, quod afflictione & dolore dicitur contritum. At verò in hac Chriſtiana & euangelica metaphora inter priſcos latinos nõ reperitur: quia nec rei habuerũt notitiã. Nouerũt quidem pœnitentiæ nomen ſub ratione virtutis, vt diſt. 14. q. 2. monſtrauimus, ſed tamẽ neque in lege naturæ erant tres partes pœnitentiæ, neq; vim contritionis callebant, quæ eſt peccatum radicitus ex corde diuellere. In ſacra verò ſcriptura & apud eius interpretes per hanc metaphorã cor dicitur contritum, quòd cũ homo per ſuperbiã, quæ vt legitur Eccleſi. 1. initium eſt omnis peccati, adeò prauis ſuis affectibus inhęreſcat, ut fiat cor eius filius

Priſci meminerunt pœnitentię uirtutis.

ſicut ſaxum durum, iuxta illud Exodi.7. Induratum eſt cor Pharaonis, & ſicut lac coagulatum, vt eſt in Pſalm. 118. fit vt deteſtatio peccati, quæ per contrariam fit humilitatem dicatur commolitio cordis & mollificatio: nam ſicut duritie & coagulatione partes ſibi inuicem adhærent, ſic dum moliuntur & liqueſcunt, relouuntur & ſeparantur. At verò quia vt. 4. Ethico. ait, Philoſophus dum res in partes groſſiores franguntur, dicuntur atteri, dum verò cõmoliuntur, dicuntur conteri, metaphora transfertur ad cor, videlicet, vt dum homo imperfectè deteſtatur peccatum non tanquàm Dei offenſam, ſed propter pœnas inferni, illa deteſtatio, quia non ſufficit eradicare peccatum, dicatur attritio. Quando verò per ſpeciale Dei auxilium perfectè dolet, ille actus, per quem nulla affectio cordis manet ad peccatum, ſed omnino conuellitur, dicatur contritio.

Attritio et contritio.

1. Cõcluſ. ¶ Ad quæſtionem ergo quatuor concluſionibus reſpondetur. Prima. Contritio, ſi eius ſubſtantiam ſpectes, non eſt dolor ſenſus, ſed deteſtatio peccatorum, quæ eſt in voluntate. Eſt enim contritio id ipſum, quod primus actus pœnitentiæ virtutis. Enimuerò cum, vt diſtin. 14. quæſtio. 2. artic. 1. diſſeruimus, virtus pœnitentię quinque includat, quorum primum, in quo eius ſubſtantia conſiſtit, ſit peccatorum deteſtatio, ipſiſsimum eſt, quod nomine contritionis ſignificatur. At quoniam contritio tum primus ſit actus virtutis pœnitentiæ, tum prima ſubinde pars integralis materiæ ſacramenti, & iſtum quoque ſacramenti reſpectum explicari neceſſe eſt. Si ergo integra definitio deſideratur. Contritio eſt deteſtatio peccati, quatenus offenſa Dei eſt: cum propoſito emendandi vitam confitendiq; & ſatisfaciendi ſpe veniæ diuinitus obtinẽdæ. Et quia in ſacra ſcriptura nomine cordis voluntas deſignatur, quæ ſicut cor initium eſt corporei motus: ita & ipſa omnium eſt potentiarum motrix, aptiſsimè huiuſmodi deteſtatio contritio cordis dicitur.

Cõtritionis definitio.

2. Conclu. ¶ Secunda concluſio. Ex hac verò contritione in appetitu concupiſcibili, vt loco citato declarauimus, ferè ſemper oritur dolor, qui eſt paſsio, atque adeò de ſe non dicit virtutem. Verùntamen quia ex voluntatis electione fit, eſt virtus. Non tamen eſt ad virtutem pœnitentiæ neceſſarius, tum quòd in patria ſancti poſſunt deteſtari peccata, licèt non doleant, tum quòd etiam in via nõ eſt in poteſtate homini, vt ſemper eliciatur.

Argumẽt. ¶ Sed rogas. Cur ergo pœnitentia dicitur dolor, poſtquam non eſt in ſenſu? Reſpondetur optima ratione, tum quia propoſito poteſt ſami cauſaliter, vt ſit ſenſus, quòd eſt cauſa doloris, tum præſertim quia & ipſa deteſtatio dicitur dolor cordis (hoc eſt, voluntatis iuxta illud Pſalm. 12. Quandiu ponam conſilia in anima mea, & dolorem in corde meo per diem? Quando, ſcilicèt, lux diuinæ gratiæ affulſerit, Quinuerò, & præter deteſtationem ipſam, quæ peccata diſplicent voluntati, eſt paſsio in ipſa triſtitiæ illam conſequens, ſicuti & triſtitia in eadem naſcitur ex amore boni: amor hanque vt D. Thom. 1. 2. quæſtio. 27. articul. 4. ſecundùm Ariſtotel. demonſtrauit, eſt omnium affectionum voluntatis prima aliarumque fundamentum. Ex eo enim, quòd rem amamus, ſequitur deſiderium eius ſi ea caremus, & gaudium dum eam adipiſcimur. Et ex eodem amore ſequitur odium rei contrariæ, & ſi futuram immineat, metu nos concutit, præſens verò mœſtitia afficit. Vnde in libr. de vera & falſa pœnitentia, Dolor, inquit, eſt comes pœnitentiæ. Non dixit, eſt pœnitẽtia, ſed comes. Atque in hoc ſenſu intelligitur pœnitentiæ definitio in eodem libr. & refertur de pœnitentia diſtinctiõ. 3. can. Pœnitentia. 2. Pœnitentia eſt quædam doletis vindicta, &c. Quapropter habitus omniũ pœnitentium lugubris vbique depingitur, vt patet in Niniuitis, & Matthæi. 11. ait, Chriſtus, Væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sydone facta fuiſſent ſigna, quæ facta ſunt in te, in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent. Et Hieronymus, de pœnitentia diſtinctio. 1. cano. Menſura. Apud Deum, inquit, non valet tantum temporis menſura, quàm doloris. Et Cyprianus ſermone. 5. de lapſis. Agite pœnitentiam plenam dolentis ac lamentantis animi, probate mœſtitiam, &c. Quin verò de Deo ipſo per metaphoram legitur Geneſ. 6. quòd tactus dolore cordis intrinſecus dixit, Pœnitet me feciſſe hominem. Dicitur autem contritio dolor aſſumptus, quia eſt ſpontaneus, ad differentiam doloris, qui extrinſecus incutitur. Tametſi, vt ſuprà diximus, quoniam à gratia quoque procedit, ſit à Deo datus.

Pœnitentię definitio.

¶ Et quoniam hoc ſuprà loco citato diſtinc. 14. quæſtio. 2. articul. 1. abundantibus teſtimonijs comprobauimus, ne de eadem re moleſtũ faciamus articulum, ſtatuitur tertia concluſio. Contritio eſt vera virtus. Hæc aſſeritur contra Lutherum articul. 6. à Leone condemnato vbi, ait, hominem facere hypocritam & magis peccatorem, cùm in ſuis, ſcilicet, doloribus ſpẽponat, quam in ſola fide deberet collocare. At prætermiſsis alijs teſtimonijs, & rationibus illic adductis, illa modò ſufficiant, quæ nomine contritionis id confirmant. In ſacra enim

Tertia concluſio.

Contritio in ſacra ſcriptura.

ſcriptura cõtritio,ſi perſpectè attendas,idem eſt quod afflictio cordis,qua cor miſerum maceratur & reſoluitur. Vnde Deus Hierem.6.ſacerdotes reprehendebat dicens, Et curabant contritionem filię populi mei cum ignominia, dicentes,Pax,pax,& non erat pax.Sed tamen contritio hæc & mœror poteſt oriri quandoque ex metu & præſentibus calamitatibus: vt eſt in Pſalm.12.Contritio & infœlicitas in vijs eorum. Et contritio huiuſmodi non eſt per ſe bona & legitima.Oritur tamen quandoque ex humilitate,quæ contraria eſt ſuperbię,per quã recrudeſcunt peccata.Et hæc eſt laudabilis, de qua in præſentiarum loquimur. Atque de hac Dauid Pſalm.50.Cor,inquit,contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Et Pſalm. 146. Qui ſanat contritos corde,& alligat contritiones,(id eſt)vulnera & plagas eorum. Et Eſaiæ. 61.Ad annunciandum manſuetis miſit me Dominus,& vt mederer contritis corde.

Hiere. 6.

Dauid.

Contritio cordis compunctio.

¶ Dicitur item contritio alio nomine cordis compunctio,iuxta illud Pſalmi. 4. Quæ dicitis in cordibus veſtris,& in cubilibus veſtris compungimini. Vt enim vlcus ferro pungitur, vt virus exeat, ſic & cor,vt peccatũ emittat. Vnde antiqui ſancti patres ſub nomine compunctionis & contritionis hac de re loquuntur. Vt Gregor.8.Moralium. Alia eſt,inquit,compunctio,ſiue contritio quæ per amorem naſcitur, alia quæ per timorem. Et Græcus Chryſoſtomus libros edidit de compunctione cordis. Sed homilia.9.ſuper.6.capit.ad Hebræos,Cor,inquit, contritum & humiliatũ Deus nõ ſpernit: quia illud non erigitur,non percutit, & talis eſt, inquit,contritio cordis.

Gregor.

Chryſoſt.

Cõtritio dicitur ſciſsio

¶ Eadem ratione contritio dicitur ſciſsio, ſicut membrum putridum ſcinditur: & quia per illã inſciſsionem auerſus homo à commutabili bono conuertitur in Deum,coniunguntur ambo Iohelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio,& fletu,& planctu,& ſcindite corda veſtra.

Solutio primi argu.

¶ Ad argumentum ergo primum iam reſponſum eſt,vbi declarauimus quemadmodum dolor etiam in ſenſu ſit virtus, cùm tamen hic nõ accipiatur dolor,niſi pro deteſtatione, quæ à voluntate elicitur.

Secundi argu. ſoiutio.

¶ Ad ſecundùm verò reſpõdetur,q̃ etſi peccata fuerint præterita actu,manent tamen reatu: ſcilicèt, quantum ad maculam, quæ eſt priuatio gratiæ & amicitiæ Dei, & quantũ ad reatum pœnæ,& hac ratione hominem cõtriſtãt. Præſertim quòd memoria eorum,cùm ſit præſens,ſufficiens eſt nos mœrore afficere. Et quanuis noſtra ſponte ea commiſerimus, nihilominus quia modò nollemus ea commiſiſſe,dicuntur,dum nos pœnitet,nolentibus nobis accidere.

¶ Quodſi arguas,dementiam eſſe nolle vt id, quod factum eſt non fuerit: quia ad præteritũ nulla eſt potentia. Duæ ſunt extremæ opiniones. Vna,quòd poteſt eſſe aliqua nolitio abſoluta impoſsibilium licèt inefficax, & talis eſt deteſtatio pœnitentiæ. Sed hanc opinionem loco citato ſatis oſtendimus eſſe falſam. Altera eſt in altero extremo Adriani de pœnitentia quæſtio. 1. tenentis quòd nolleitas eſſe poteſt conditionalis impoſsibilium, quando conſtat illud impoſsibile non extare. Licèt enim mercator ingruente tempeſtate habeat illam conditionalem velleitatem, Vellem ſeruare merces ſi ſimul poſſem ſeruare vitam: tamen dum conſtat ei non eſſe poſsibile illam ſeruare, velleitatem deponit,& abſolutè vult merces in mare proijcere. Quare triſtitiæ, inquit, illius non eſt cauſa velleitas, quæ iam depoſita eſt, ſed ſimplex affectio & deſiderium, quo homo afficitur ad ſua propria bona. Pari modo, ait, deteſtationem pœnitentiæ non eſſe nolleitatem: quia conſtat homini impoſsibile eſſe peccatum non fuiſſe, ſed eſſe ſimplicem affectionem, quam homo habet ad Deum, vel ad beatitudinem, & illa eſt cauſa triſtitiæ.

Argument.

Duę opini. Prima.

Secunda.

¶ Hæc autem opinio eſt extranea & à doctoribus & à veritate. Primùm enim eſt contra Ariſtotelem.3.Ethico.dicẽtem de naufrago,quòd ſimul habet velleitatem non proijciendi merces cum abſoluta voluntate, proijciendi, nec ſunt repugnantes. Secundò eſt contra rationẽ Phyſicam: nam ſi haberi poteſt propoſitum & deſiderium rei impoſsibilis,etiam ſi conſtet eſſe impoſsibilem, vt ipſe admittit, eadem affectio & idem deſiderium non poteſt non parere actum illum conditionalem: quare iſtum actũ de impoſsibili habere, nõ magis repugnat quã habere eius deſiderium. Imo verò cùm quis filium aut rem charã amiſit, propterea mœret, quòd vellet illud non accidere, quod videt impoſsibile non accidiſſe. Ob idque non eſt prudens conſolatio illa vulgaris dum quis mœſtus eſt de re aliqua,dicere illam mœſtitiam nihil prodeſſe,& ideo eſſe abijciendam. Quare Solon dum defunctum filium amarè lugeret, dicenti ei, quòd nihil illæ lachrymæ illi prodeſſent,reſpondit,Propterea lachrymor, quia nihil lachrymando proficio. Tertiò prædicta opinio eſt contra hyſtoriam Chriſti, qui profectò in agonia poſitus eam habuit nolitionem mortis,quam expreſsit verbis: expreſsit autem conditionalem. Pater, ſi poſsibile eſt,tranſeat à me

Reproba. tio opinionis.

3. Argum.

à me,&c.&tamẽ sciebat secundùm quod præfinitum erat à patre,nõ esse posibile:nam dicere,q̃ habebat absolutam nolleitatẽ,est hæreticum:dicebatenim,Spiritus promptus est,&c.

4. Argum. Quartò denique negare detestationem pœnitentiæ esse actum elicitum voluntatis;qui esse non potest nisi conditionalis nolitio,est temerè doctorum vniuersitati cõtradicere,quorum est Alexan.4.par.quæst.54.memb.2.artic.2. & hic D.Thom.

¶Indubiè ergo detestatio pœnitentiæ est, Nollem peccasse si esset posibile, & quia homo videt esse impossibile,contristatur, & mœ-

Obiectio. stus sit de Dei offensa. Quòd si arguas . Ergo Deus ipse nollet etiam peccata hominũ fuisse, atque adeò habet nolitionem,quæ impleri nõ potest.Profectò illatum cõceditur.Deus enim nõ solùm habet absolutas nolitiones,quę sunt efficaces de bono obiecto,secundùm quas omnia quæcũque voluit fecit in cœlo & in terra, verùm & conditionales,de rebus, quæ ei displicẽt, Nollẽ homines peccare, aut peccasse:nam propterea prohibet nos peccare . Sed de hoc aliàs.

Nõ est dicẽdum, quod contritio sit detestatio actualis uel virtualis. ¶Hic autẽ repetitum lector putet, quod dist. 15.q.1.arti.2.admonuimus:scilicet, q̃ non sit explicandum in definitione,idq; minimè vulgo,q̃ cõtritio sit detestatio actualis vel virtualis: nã cùm testimonia illic relata pœnitẽtiam exigant,non est fas aliter loqui quàm ipsa sonant.Et multò minus admittẽdum,q̃ sufficiat propositum virtuale. Nam præter testimonia illic citata est expressa sententia concilij Florẽtini,vt habetur,q̃ ad cõtritionem spectat dolere de præteritis cum proposito non peccandi: nomen autem propositi actualem intẽtionem seruandi legem sonat. Cùm enim pœnitentia sit vitæ mutatio,nõ minus requirit propositũ futuræ,quàm detestationem præteritæ. Quin verò magis:nã finis pœnitẽtiæ est honor Dei, & vtilitas nostra;dolor,autem præteriti eo potissimùm in honorem Dei,& nostrum commodum cedit,quòd propositum parit , vt vitam emendemus,ad quem potissimum finem pœnitentia ordinatur.Ad hæc tandem cuiuscunque virtutis est propositum in generare operã di secùndùm illam:ergo cùm pœnitẽtia sit virtus ad hoc præcipuè destinata vt vitam nostrã corrigamus,oportet, vt rei huius propositum expressum secum adferat. Sunt qui dicunt nõ opus esse onerare præcepta Dei,nisi sint in sacra pagina expressa. Sed respõdetur in primis hoc propositum,vt suprà diximus, elici ex sacra pagina,vbi nobis præcipitur conuersio in Deum,tum etiam ex natura ipsius pœnitẽtiæ: quare cùm in nostram cedat vtilitatem, nõ est nobis onus.Imò tam facile est habere tale propositum, quàm habere verum præteritorum dolorem.

Cũ proposito cõfitendi et satisfaciẽdi. ¶ De alia verò particula posita in definitione contritionis, q̃ si cum proposito confitendi, & satisfaciendi,iam suprà diximus, q̃ nõ requiritur expressum in illo momento, quo homo cõuertitur,sed satis est propositum habere seruandi legem,vbi includitur propositum confitendi tempore ab ecclesia præfinitio. At quia in euangelio præfixus est pœnitentiæ modus per sacramentum,hac ratione propositum cõfessionis,& satisfactionis censetur peculiariter includi in contritione.

ARTICVLVS.II.

Vtrùm contritio tantùm sit de peccatis præteritis actualibus proprijs.

Partis negatiuæ. SEcundus articulus est,de contritionis materia. Et arguitur, quòd non tãtũ sit de actualibus præteritis proprijsque peccatis.Primò ex sententia Augustini in libro de pœnitentiæ medicina cap.2.vbi,ait,quòd nemo vitã ęternam desiderat, nisi eum huius vitæ mortalis pœniteat: ad mortalitatem autem vitæ non solùm peccata actualia attinent, verùm & eius mortalitas,& omnes calamitates, atque adeò originalis labes,vt idem ibidem ait: ergo & de pœnis etiam peccatorum , & de originali dolendum est. 1. Argum.

¶Secundò arguitur.Peccatum ex subsequenti effectu aggrauatur: ait enim Hieronymus, quòd pœna Arij nondum est determinata, quia adhuc est posibile aliquos per eius hęresim corruere:grauitas autẽ peccatorũ est obiectum cõtritionis:ergo contritio extenditur ad peccata futura,quorũ peccator fuit causa. Atque inde sumitur argumentũ tertiũ, quòd etiã alienorum debeat hominem pœnitere iuxta illud Psalmi.Ab alienis parce sęruo tuo. 2. Argum. 3. Argum.

¶In contrarium autẽ est,quòd pœnitentia est secunda tabula post naufragium : ergo solùm de peccatis post baptismũ cõmissis: & cùm sit conuersio in Deũ & auersio per sola propria, & singula peccata commissa fiat,solùm est necessaria de peccatis præteritis, atq; adeò de singulis,quorum est necessaria confessio. Pars affirmatiua.

¶ De materia sacramenti pœnitentiæ suprà dist. 14.q.1.ar.2.partim tractauimus,vbi monstraui- Decisio ar.

ſtrauims materiam huius ſacramenti remotam, eſſe peccata, quæ ſunt obiecta actus pœnitentiæ, quem quidem actum hic nomine cõtritionis intelligimus. Quare ad præſentẽ quæſtionem vnica breuiter concluſione reſpondemus. *Cõcluſ.* Contritio, quæ eſt pars ſacramenti pœnitentiæ, neceſſaria eſt de omnibus peccatis mortalibus: ſolùm tamen eſſe poteſt de pœnitentis proprijs, quæ, ſcilicèt, proprio arbitrio commiſit. Contritio, inquam, ſacramenti, quia poteſt etiam homo pœnitere bonorum, quæ fecit: aut etiam aliorum, quæ non ſunt peccata, ſed talis contritio non eſt virtus pœnitentiæ. Primam partem concluſionis diſtinctio. 15. quæſtio. 1. art. 2. ſatis elucidauimus, vbi demonſtratum eſt pœnitentiam vſque adeò eſſe neceſſariam, vt ſine illa nullũ peccatũ mortale remitti poſsit. Secũda verò pars probatur, quia pœnitẽtia, quæ ſua eſt propria ſignificatio, nõ eſt niſi earum actionum, quas in hominis poteſtate *Heſiodus.* fuit facere, & non facere, iuxta verbum Heſiodi, Metanœa vocor, quæ facti non factique exigo pœnas. Hæ enim, quæ non in noſtra fuerũt poteſtate, poſſunt nobis diſplicere & tædium facere, vt quòd hoc, aut illo ſimus genere, aut ingenio, aut corporis habitu nati: pœnitere autem illorum, quia euitare nequiuimus, nequaquam poſſumus. Sed eſt præterea peculiaris ratio in contritione, quæ eſt virtus: nam cum huius vis in eo ſit poſita, vt per ipſam in Deum cõuertamur, aut feruorem charitatis eius recuperemus, auerſio autẽ ab eo, aut charitatis tepor non fiat niſi per proprium peccatum, fit vt pœnitentia ſolùm de huiuſmodi peccato eſſe poſſit. Cõfirmatur ex nomine cõtritionis, quæ dicit amotionem cordis noſtri à peccato, in quo erat induratum, induratio autem illa non erat niſi per noſtrum liberum arbitriũ, quod peccato adhærebat: ergo de proprio noſtro ſolo peccato cõmiſſo poſſumus contritionem habere.

Solutio primi argum. ¶ Igitur ad argumenta in contrarium reſpõdetur. Ad primũ quidem, quòd pœnitentia non eſt de vita mortali ratione mortalitatis: ſed ratione peccatorum, quorum mortalitas, & ſenſualitas corruptibilis corporis eſt cauſa, ſicut ait, idem Auguſt. eod. libr. ꝙ adultus nõ poteſt vitam nouam inchoare niſi veteris pœniteat, hoc eſt, culpæ qua vita præterita eſt contaminata. Pœnalitates enim non ſunt immediatè in noſtra poteſtate, quia nos eas nollemus incurrere, imò inuitis nobis accidunt. Et ideò contriſtari nos poſſunt, non autem pœnitentia nos afficere. Atqui in hoc ſenſu, ait, ibidem Augu. quòd debet nos pœnitere peccati originalis, vbi pœnitere vſurpat pro eo, quod eſt tædere, & dolere, hoc eſt, triſtari de illo: quia cum noſtra propria voluntate non fuerit commiſſum, ſed volũtate Adæ, in quo omnes peccauimus, non per pœnitentiam, ſed per baptiſmum remittitur. Sed dolere eadem labes nobis debet, & diſplicere, eo ꝙ deſiderium noſtrum gloriæ, vel impedit, vel remoratur. De actualibus verò ante baptiſmum commiſsis iam diximus pœnitẽtiam ſuo gradu requiri.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, ꝙ ad peccatum futurum, ſi ſit proprium, extẽditur pœnitẽtiæ virtus quatenus generali quadãratione eſt deteſtatio omnium offenſarũ Dei, quæ in omni peccato reperitur. Non tamen hominem pœnitere poteſt illud à ſe commiſſum iri, quia res integra eſt, vt nunquam illud committat. Sed tamen proponere debet illud nunquàm committere, & cauere ne cõmittat, illud autem propoſitum ex eadem pœnitentiæ virtute, vt ſuprà diximus, naſcitur, qua ratione pœnitentia eſt generalis deteſtatio omniũ offenſarum Dei. Cautela verò adhibetur, quatenus pœnitentia rationem participat prudentiæ. Et ideo contritio, vt, ait, hic. S. Tho. q. 2. art. 2. quæſtiũcula. 4. tanquàm in obiectum propriũ fertur in peccatum præteritum, ſed ex conſequenti reſpicit futurum. Quocirca diximus pœnitẽtiam præteritorum non eſſe legitimam, niſi pariat firmum propoſitum cauendi in futurum. *Solutio ſecũdi argu.*

¶ De peccato autem alieno, cuius pœnitens fuit cauſa, non poteſt ipſum pœnitere, quia nõ eſt ampliùs in ſua poteſtate, vt non committatur: quare tota grauitas culpæ peccati, quod alijs hominibus futurum eſt cauſa, vt peccẽt ipſo puncto, quo perpetratur, contrahitur. Obidq; ex alienis peccatis nihil culpę accreſcit primo peccanti. Colligitur ergo, quòd pœnitentia ſolius eſt proprij peccati. At vero quãdo homo videt quanta mala ex ſua culpa ſuccreuerint, quia tunc agnoſcit quantum ſuum crimẽ fuerit, acerbiùs enim eũ pœnitet. Et ideò poſtquàm in die iudicij patuerint effectus cuiuſcũque peccatoris, augebitur cuiuſque pœnitentia, non verò augebitur ſubinde pœna damnatorum, niſi accidentalis: quia videbunt quantorum fuerint malorum cauſa. Poteſt etiam iuſtiſsimus quiſque, imò debet triſtari & mœſtus eſſe, quòd alij peccent, illę tamen non eſt pœnitentiæ effectus, ſed charitatis. *Solutio tertij argumẽ.* *Pœnitẽtia eſt ſolius ꝓprij peccati* *Triſtari, quia alij peccant nõ eſt pœnitẽtiæ effectus*

ARTICVLVS. III.

Vtrùm de ſingulis mortalibus culpis requiratur ſingularis contritio.

CIR-

Circa tertium articulum arguitur, ꝙ non sit de singulis peccatis necessaria contritio. Contritionis motus est, ad iustificationem impij necessarius: ille autem esse potest in instanti cùm sit spiritualis, iuxta illud Ezechiel. 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit, vbi diem sancti pro hora, & momento vsurpant, iuxta illud Ecclesiast. 11. Facile est in oculis Dei subitò honestare pauperem: in instanti vero non potest esse singulorum recogitatio.

Partis negatiuæ ar.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est sententia Hieronymi dicentis diuersorum morborū diuersas esse medicinas, quia quod sanat oculum non sanat calcaneum: cum ergo contritio sit medicina, debet singulis accommodari.

Decisio ar.

¶Quæstio hæc est, & cognitu necessaria propter vsum pœnitentium, & decisu non facilis propter opinionum obscuritatem. Ob id igitur nonnihil eget meditationis. Et primū quidem opinio fuit antiquorum omniū, ꝙ requiratur contritio specialis singulorū, vt Alexandri. 4. par, q. 69. mēb. 8. ar. 2. & Richard. dist, 16. art. 4. q. 2. & Duran. dist. 17. q. 2. & Palud. ead. dist. q. 1. ar. 2. Nō tamē expresserūt, an tot numero esse debeant contritiones, quot peccata.

Opinio antiquorū, ꝙ requiritur cōtritio specialis singulorum.

Caietanus.

Et ideo Caiet. super tertiā partem. q. 87. arti. 1. & latiùs. q. 2. de contritione super eandem tertiam partem, ait, ridiculum esse de singulis singulas exigi contritiones, siue contritionem secundum se ipsam consideres, siue in ordine ad sacramentalem confessionē. Et quia subobscurè loquitur, opinio eius consistit per distinctionem in duabus conclusionibus. Aut enim contritio consideratur quatenus pars est sacramēti, & materia confessionis, & tunc requiritur vt reuocatis, quo ad eius fieri potest peccatis omnibus in memoriam cōtritio in hæc collectim feratur formaliter, quæ subinde virtute fertur in peccata citra culpam oblita. Si autem consideretur per se contritio, nō exigitur specialis, quia nec requiritur indagatio, & recordatio peccatorū: sed sufficit generalis detestatio peccatorum: imò satis est dicere, Peccaui, vt argumentum factum probat. Atq; hæc est opinio, quæ nunc plurimùm habetur in vsu.

1. Cōclus. Caiet.

Secūda cōclusio. Caiet.

1. Cōclus.

¶Nihilominus arbitror moderatione opus habere, & ideò tribus cōclusionibus respōdetur. Prima. Contritio per se, & suapte natura requiritur singulorum mortaliū specialis & singularis, nō solùm in ordine ad cōfessionē, sed etiam per se ipsam in iure naturæ, quatenus per se ipsam solam ex gratia procedentem remittūtur peccata. In primis enim hæc est expressa sententia S. Tho. loco citato. 3. par. q. 87. articu. 1. Cuius verba sunt. Exigitur ad remissionē peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt scilicet, homo peccatum mortale actuale detestetur, quantum in ipso est, vt diligentiam adhibeat ad rememoranda singula peccata mortalia, vt singula detestetur. Id quod de cōtritione secūdùm se ipsam affirmat sine ordine ad cōfessionem. Sed præter eius autoritatem arguitur ratione. Contritio est motus conuersionis auersioni cōtrarius: sed per quodcūque peccatum mortale fit auersio: ergo quātū est de se quodcunque suam exigit cōtritionem. Et confirmatur ratione, quā D. Tho. quæst. præsenti, quæstiun. 6. ad secundum insinuat. Arguit enim ꝙ sufficiat vna omnium peccatorū cōtritio, eò ꝙ vna est omnibus auersionis ratio. Et respōdet, ꝙ illa auersio variatur ratione diuersarum contritionum. Est ergo ratio huiusmodi. Cōtritionem debemus admetiri grauitati peccati: sed peccata ratione suorum obiectorum, & circunstantiarum aggrauatur magis, & minus: ergo quantū est ex natura rei debet esse singulorū singularis.

2. Argum.

¶Tertiò arguitur. In iure naturę anteq̄ esset instituta cōfessio, sed sola fides mediatoris in cōfuso, requirebatur, vt quisque post q̄ in Deū cōuertebatur, diligentiā faceret quatenus cognitio illius tēporis admonebat, vt sua delicta recoleret, atq; illorum eum pœniteret spe veniæ apud Deū, re vera nescio quis hoc negare posset: nam lumē naturale id docet: ergo sine respectu ad cōfessionē exigitur peccatorū cōtritio. Imò verò Christus eo modo cōfessionem instituit peccatorū, quo in lege naturæ erat requisita contritio.

3. Argum.

¶Profectò arbitror, cōclusionē esse verisimā, sed adhibetur ei secūda eius moderatrix. Quādo tempus non suppetit, aut cōmoditas nō datur & opportunitas, sufficit cōtritio generalis peccatorum in confuso, quatenus sunt offensa Dei. Hanc cōclusionē argumentū factū planè cōcludit: quoniā Deus salutis nostrę sitibūdus nihil à nobis pro quocunq; momēto exigit nisi quod tunc est nobis possibile: cū ergo nobis tā subita peccatorū recordatio non sit possibilis, quocūq; momēto peccator digito Deitact⁹ dixerit: Peccaui, sufficit ei, sed tamē hoc est, qa illa momentanea, & generalis cōtritio propositum includit, pro tēpore, & loco singulorū pœnitendi. Sicut baptismus licèt sit per se necessarius, tamen votum eius dum non datur rei opportunitas, sufficit. ¶Scio equidem Caietanum prædicta conclusione secundo hoc redarguere, sed vim argumentorum suorum non video,

2. Cōclusio

Caietanus.

1. Argum. Caietani. video. Arguit enim primò hoc non colligi ex ſacra ſcriptura aut ex doctoribus. Attamen id nos negamus nam cùm ſacra ſcriptura conuerſionem à nobis expoſcat, quæ quidem conuerſio eſt deteſtatio offenſæ Dei, ex natura rei ſequitur, quòd debet eſſe cuiuſcunque offenſæ deteſtatio. Et hoc ſonat illud Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro: ſcilicèt, quicquid aduerſionis in corde eſt, inde expungite.

Eſaiæ. 38. Cui conſonat illud Eſaiæ. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę.

Recogitare annos. Recogitare annos non eſt niſi ad inquirendum peccata ſingula, & de illis dolendum. Idque nō obſcurè inſinuat illud Ezechiel. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit omnia præcepta mea, vita viuet, vbi peccatorum pœnitentia aſſimilatur mandatorum cuſtodiæ, quæ eſt ſingulorum. Quod autem, ait, non elici ex doctoribus, profectò cōtrarium oſtendit admonitio illa in libr. de vera & falſa pœnitentia capit. 14. quæ refertur cano. Conſideret. de pœnitentia diſtinctio. 5. ſcilicèt, Cōſideret peccator qualitatem criminis, in loco, in tēpore, in varietate perſonæ, &c. Et enim ſi circunſtantiæ ſunt ſic meditandæ, à fortiori & peccatorum numerus. Atqui S. Thom. & doctores citati dicunt requiri contritionem in ſpeciali ſine mentione confeſsionis.

2. Argum. Caietani. ¶ Arguit ſecundò Caietanus, q̄ ſequeretur ex hac nōſtra aſſertione, q̄ cōtritio generalis non ſufficeret, niſi vel præcederet vel ſubſequeretur in ſpeciali ſingulorū. Reſpondetur, q̄ ſi inferat non ſufficere vt nō cū primū habetur, fiat peccatorum remiſsio, negatur illatio, imò illo fit momento: ſi verò inferat nō ſic ſufficere, quin homo vel ante vel poſt teneatur indaginē facere etiam ſingulorum, certè id cōcedo etiam in iure naturæ, nec contrarium ipſe probat.

Quandoteneatur quis contritionē habere de ſingulis peccatis. ¶ Sed rogas, ſecluſo præcepto cōfeſsionis, quādo tenetur homo illam indaginem facere, vt de ſingulis conteratur. Reſpondetur, quòd in iure naturæ, & in lege veteri teneretur data opportunitate, & commoditate ſaltem antea quàm immineret grande periculum obliuionis. Sed tamen in lege euāgelica: quoniam præſcriptū eſt tempus cōfeſsionis ſemel in anno, ſatis eſt tunc quantum ad vim præcepti ſpecialem illā habere contritionē niſi forſan in articulo mortis, de quo art. 5. videbimus.

Qualis eſſe debeat ſingulorum contritio. ¶ Subſequitur ergo, vt exploremus illa ſpecialis ſingulorū cōtritio qualis eſſe debeat. Quòd enim non debeāt ſingulis peccatis ſingulæ reſpōdere cōtritiones, inde apparet, q̄ non eſt in poteſtate hominis, maxime vbi ingēs eſt delictorum aceruus, tot numero habere dolores. Quinimò neque de rebus lætis poſsibile appareat, vt homo tot poſsit interciſas lætitias elicere. Atque hac ratione Caieta. ait, hoc eſſe ridiculum. Sed primum ad hoc reſpondetur nō eſſe vſque adeò ridiculum. Etenim quanuis dolores & triſtitiæ, quæ ſunt paſsiōes tot ſigillatim elicere, & numerare vix ſit in hominis facultate: iſti tamen dolores, vt dictum eſt, nō ſunt de eſſentia pœnitentiæ, ſed ſola deteſtatio, quę eſt actus volūtatis. Et iſtas habere plures, & diuiſas ſingulorū peccatorum non eſt impoſsibile. At tamen crediderim, neque has eſſe prorſus neceſſarias. Tametſi conſultum fuerit, ſi quis in tempore illas conetur elicere. Reſpōdetur Caieta.

¶ Sit ergo tertia cōcluſio. Satis eſt ad habendā cōtritionem ſingulorum ſpecialem, dum quis ad confeſsionem accedit, recogitare annos in amaritudine animi, hoc eſt, peccata ſingula per tēpora, & loca indagare, quibus memoriæ oblatis cōtritionem haberet illorum, hęc enim dicitur ſingularis. 3. Cōcluſ.

¶ D. Thom. hic quæſtiun. 6. ait, q̄ quātū ad principium cōtritionis, ſcilicèt, dum quis cogitat de peccatis, ſufficit dolere de ſingulis eo ordine, quo occurrunt, vt dolores iuxta numerū peccatorū numerentur, & licèt dolores illi non ſint prorſus contritionis, ſufficit eſſe attritiones. Sed tamē in termino, inquit, id eſt, peracto indagine, quando iam contritio eſt formata per gratiam, ſufficit, vt ſit vna contritio de omnibus, tunc enim ille motus agit in vi diſpoſitionū omniū præcedentiū. Et fuit iſte modus loquendi antiquus, quē Durand. loco citato ſequitur. D. Thom.

¶ Et Caiet. ſecūda citata queſt. de contritione, ait, eſſe communem doctrinā.

¶ Fateor me tamē hoc de iſtis attritionibus nō poſſe, aut bene intelligere, aut ſatis credere. Ne q̄; S. Tho. in ſumma hoc dixit, neq̄; ſi hæc tractaſſet, dixiſſet. Enimuerò aut ille, qui indaginem mēte inchoat ſuorū peccatorū, in principio verā habuit cōtritionē in genere de offenſis Dei, aut ſecùs. Si habuit, profectò oēs deteſtationes ſigillatim factæ ſunt veræ cōtriones. Si verò neq̄; in principio, neq̄; per aliquam illarum ſpecialem verè deteſtatur peccatū, tāquā offenſam Dei, certè illæ deteſtationes, quas appellant attritiones, non ſunt neceſſariæ. Sed ſatis eſt, q̄ homo mēte recolat peccata omnia, abſque vllius diſplicētia, dūmodo nō habeat complacētiam: & peracta indagine vnica contritione hæc omnia deteſtetur. Quare neſcio, cur Caieta. dixerit, q̄ requirātur deteſtationes ſigillatim ſingulorū, ſed nō contritiones niſi vna: nā ſi deteſtationes non ſunt contritiones, nō ſunt neceſſariæ. Et re vera pœnitentiū vſus non eſt, niſi in principio habere cōtritionem generalē Sēcētia autthork.

quæ

quę ſufficit ad gratiã,& deinde peccata inueſtigare ad confitendũ, vel ſi exiſtens in peccatis vult omnia in mentẽ referre,antequã vllum habeat deteſtationis actum,ſatis eſt omnibus rememoratis vnam deteſtationẽ applicare. Nã & ſic nõnulla collectim homo cõfitetur. Non enim opus eſt meretrici, vt ſigillatim omnes ſuas turpitudines recenſeat, ſed ſatis eſt dicat, decies,aut centies.Imò vt diſt. ſeq. videbimus, quãdoq; ſufficit dicere tẽpus,quo in illo flagitio fuit.Hæc verò ſingularis, licèt membratim non reſpõdeat ſingulis peccatis, debet tamen eò eſſe acerbior,& luctuoſior, quò ſunt grauiora peccata.

Meretricis confeſſio.

Contritio nunquã dicitur uirtualis.

¶In calce demum notandũ, cur contritio nunquam dicatur virtualis, quòd Caiet.ſæpe illic repetit.Primũ enim cõtritio illa generalis, qua quis ante indaginem cõuertitur in Deum dicitur virtualis ſingulorum: ſed nihilominus eſt formalis actus pœnitẽtiæ, & formalis deteſtatio,& contritio. Secũdò poſt diligentẽ peccatorũ inquiſitionem illa contritio ſingularis eorũ,quæ memoriæ occurrunt, dicitur virtualis eorũ, quorũ homo citra culpã ſic oblitus eſt, vt nõ poſsit in memoriã reuocare. Sed tamen hæc etiã eſt formatiſsima contritio, & deteſtatio.Quapropter in definitione contritionis,vt ſuprà diſt.15.q.1.art.2.admonitũ curauimus, nõ eſt ponendum, q̃ ſit deteſtatio actualis vel virtualis peccatorũ,& præſertim hoc vulgo nõ eſt proponẽdum:quãdoquidẽ omnia teſtimonia illic relata abſolutè pœnitẽtiã exigũt, quæ ſimplici nomine nõ intelligitur niſi actualis.

ARTICVLVS.IIII.

Vtrùm contritio dolor eſſe debeat maximus qui eſſe poteſt per naturam.

QVartus articulus eſt, de quantitate contritionis,& arguitur,q̃ nõ requiratur dolor maximus, qui eſſe poteſt per naturam.Experientia docemur,cõplures vehementiori dolore de alijs rebus percuti,q̃ de peccatis,vt de morte, deque alijs iacturis tẽporaliũ rerũ:id quod acrioribus lacrymis,& ſingultibus indicant. Et tamen huiuſmodi homines maiorẽ ſenſum habẽtes aliarũ rerũ,quàm peccatorũ,vulgus nõ condẽnat.

Pars negatiua.

1.Argum.

2.Argum.

¶Adde ſecundò,quòd dolor conſolatione mitigatur:dolor autem pœnitentis conſolationẽ habet annexam propter ſpem veniæ, cum alij ſint dolores potiſsimũ inferni, qui omni ſunt conſolatione deſtituti.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium autem eſt,quòd cum pœnitentiæ dolor eſſe debeat de malo,quo peius illud eſt,maiorem decet eſſe dolorem:malorum autem peſsimum eſt peccatum: ergo eius dolor,ſi legitimus ſit,debet eſſe maximus.

Deciſio articuli.

¶Pro quæſtionis deciſione meminiſſe ex ſuperioribus oportet,duplicem eſſe dolorem,alterum in voluntate,qui eſt deteſtatio peccati, in quo eſſentia contritionis conſiſtit, atq; alterũ in appetitu ſenſitiuo, qui eſt prior effectus. Rurſus quantitas actus attendi dupliciter poteſt:ſcilicet,vel ex graduali intẽſione,vt Phyſici loquũtur,vel appretiatiuè ex parte obiecti, quod pluris vel minoris æſtimatur. Sunt ergo de hac re opiniones variæ.Primũ enim Adria. quæſt.2.de pœnitentia,& quod lib.5.arti.3. tenet,cõtritionem ſic eſſe debere maximã, vt totus eiconatus hominis apponatur,alioqui, inquit,licèt eſſet de offenſa Dei,& propter Deũ, nõ eſſet ſufficiens ad delendũ peccatum.Cuius rationes inferiùs examinabimus.

Opinio Adriani.

¶Scotus verò diſt.14.q.2.licèt non ſummum conatum exigat,ait,tamen,q̃ deteſtatio anteq̃ fiat legitima contritio, certam habere debet, tum gradualem intenſionem, tum ſubinde extenſionem,& tẽporalem continuationem.

Opinio Scoti.

¶His tamen non obſtantibus ad quæſtionem quinq; concluſionibus reſpondetur.

1.Cõcluſ.

¶Prima.Dolor,qui eſt eſſentialis cõtritio, nẽpe,peccatorum deteſtatio, maximus eſſe debet applicatiuè dolorum omniũ, quod eſt dicere. Debet peccator ſic deteſtari peccata,vt pro nulla re mundi ampliùs illa committat. Quæ quidem concluſio nõ vtcunq; vera eſt, ſed velut catholica veritas ex euangelio collecta.Probatur.Contritio,vt diſt.14.q.2.artic.5. de pœnitẽtia diximus,eſt actus charitatis, qui videlicet,ex timore filiali naſcitur. Omnis eĩm dolor rei perditæ,vt,ait,Auguſt.in illius amore fundatur.Ob idq; dolor peccati, per quod Deum amittimus, debet eſſe de offenſa Dei, propter ipſum, atque adeò per eius auxilium ſufficiens ad eius reconciliandam amicitiam: ergo eadem eſt menſura actus pœnitentiæ & charitatis:charitas autem Dei,quòd ipſe ſupremus eſt omnium bonorum finis, debet eſſe appretiatiuè omnium amorum maximus,vt ſcilicet,nullam rem ei præferamus, ſed ipſum vniuerſis: ergo eadem ratione quem amiſſæ per peccatum charitatis pœnitet,eodem gradu debet illud deteſtari. Et confirmatur ratio ex conſonantia vtriuſque præcepti: mandatum enim charitatis,vt ait,Chriſtus Matthæ.22.& ſcribitur Deuter.6. eſt Deum diligere ex toto corde,in tota anima,& in tota mente: hoc eſt, nihil dilectioni contrarium in corde relinque-

re.Et

re.Et ſimiliter de contritione legitur Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Et ad idem tendit poſtrema ratio inter arguendum facta Sicut enim Deus primum eſt bonũ inter diligibilia :ita & peccatum ſummum eſt malum inter odibilia : igitur qua ratione eſt Deus ſummè diligendus,peccatum eſt ſummo odio habendum. Qua propter idem eſt dolorẽ peccatorum ſummum eſſe debere appretiatiuè, & peccatum ſuper omne odibile odio eſſe habendum.Et confirmatur hæc concluſio illo etiam teſtimonio Matthæ. 10. Qui diligit patrem,aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus:& qui amat animã ſuam,perdet eam, cuius ſenſus literalis eſt ob nullam rem mũdi,nec propter vitam fas eſſe peccare.Imò etiam contradictionem implicat, vlla ratione licere peccatum:nam ſi liceret,non eſſet peccatum.

Secũda cõcluſio. ¶ Secunda concluſio.Minimè opus eſt vt eadem deteſtatio & nolitio peccati ſit maxima intenſiuè.Concluſio eſt,quam hîc D.Thomas affirmat,eſt contra Adrianum ſuprà citatum qui aſſerit neceſſarium eſſe ſummum conatũ. Et probatur. Intenſio actus voluntatis fit ex vehementia obiecti mouentis: obiectum autẽ ſenſibile vehementiùs ſuapte natura mouet voluntatem,quàm ſpirituale: quoniam voluntas ſequitur cognitionem intellectus : intellectus autem in hac vita ſumit cognitionem à ſenſu: ſenſibilia verò ſunt propinquiora obiecta, quàm ſpiritualia, quæ abſtrahunt à ſenſu : ſed quo obiecta ſunt propinquiora, eò vehementiùs mouent:ergo amor ſenſualium poteſt eſſe intenſior,quàm ſpiritualium ,atque adeò diſplicentia amiſsionis eorum,quàm diſplicentia amiſsionis ſpiritualium.Et cùm dolor peccatorum ſit de rebus ſpiritualibus:ſcilicèt,quia per ipſa amittimus Deum,& eius gloriam, fit vt alius dolor poſsit eſſe maior, neque hoc ſit culpabile, quia ſequitur naturam rerum . Quare non eſt culpa ſi dum homines filios, aut honores,aut alias res charas amittant, intẽſiùs, illud eis diſpliceat, quàm peccatũ. Ex quo ſequitur illud Matthæ . 10 . Qui amat patrem , aut matrem pluſquàm me,non eſt me dignus,non intelligi intenſiuè,ſed appretiatiuè:vt dudum expoſitum eſt.

3.Cõcluſio ¶ Tertia concluſio. Dolor qui eſt in parte ſenſitiua,vehemẽtior eſſe poteſt,quàm qui ex deteſtatione naſcitur peccatorum: neque hoc etiam eſt culpa.Probatur. Dolor in ſenſu dupliciter gignitur. Vno modo per læſionem ipſius ſenſus,vt cùm quis ferro aut igne plagam accipit.Et hoc modo non eſt dubium , quin dolor ſenſus vehementiùs exurat , quàm peccatorũ: nam vires inferiores vehemẽtiùs à ſuis proprijs obiectis ſenſibilibus mouentur, quàm per obedientiam rationis:per quam quidem obedientiam excitantur ad dolorem peccatorum:imò verò,vt ſuprà diximus,non ſemper cõtritio ſufficit ſenſualem dolorem exprimere: quare ille dolor non eſt ad pœnitentiam neceſſarius.Secundò modo dolor ille ſenſualis naſcitur per obedientiam,quia ſenſitiuus appetitus excitatur à voluntate,cui quandoque obedit. Et etiã iſto modo poteſt eſſe vehementior rerum ſenſualium quàm peccatorum:quia eadem ratione vires ſenſitiuæ promptiùs circa ſua obiecta obediunt rationi,quàm circa obiecta ſpiritualia.Per hæc conſolari debent vulgares , qui nõ tam affligantur,& gemũt,nec tantas effundũt lachrymas propter commiſſa peccata,quã propter amiſſas res temporales:eſt enim natura in cauſa,& ideo non vergit in culpam.Tametſi ſaluberrimum ſit pœnitentibus conſilium lamẽtabilem dolorem excitare, qui cauſa eſſe ſolet maioris deteſtationis etiam appretiatiuè.Et ſic intelligitur illud Auguſtin.Non ſunt in te chriſtianæ charitatis viſcera,ſi plãgis corpus à quo receſsit anima,&non plangis animam,à qua receſsit Deus.Atque huius exempla in Niniuitis habemus,& in Dauide & Petro, amariſsimè lachrymantibus. Quinuerò Chriſtus. Matthæ. 11.dicens, Væ tibi Bethſaida:quia ſi in Tyro, & Sydone factæ eſſent virtutes,quę factæ ſunt in vobis,olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent,admonitos pœnitentes facit, vt egregia pœnitentiæ documenta perhibeant. Vnde Dauid, Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.

Vulgi conſolatio.

¶ Quòd ſi hic interroges, vtrùm contritio vſque adeò nimia eſſe poſsit , vt ſit vitioſa, ex dictis colligitur quarta concluſio ſub eadem diſtinctione. Contritio, inquam, quantum ad eius ſubſtantiam,quæ eſt peccatorum deteſtatio , non poteſt eſſe per ſe nimia , imò per ſe quantò maior , tanto melior. Dolor verò ſenſus poteſt eſſe nimius , ac perinde vitioſus, atque adeò ipſa contritio quatenus eſt cauſa vitioſæ triſtitiæ.Probatur prima pars ratione ſuprà facta.Contritio eſt quidam actus charitatis:charitas autem non habet modùm, imò, vt ait,Bernardus,modus diligendi Deũ eſt ipſum ſine modo diligere : quia eſt infinitè bonus: ergo nec deteſtationi offenſæ Dei præſcribendus eſt modus. Secunda verò pars probatur. Nam contritio eſt actus virtutis, atque adeò medium inter duo extrema, quod quidem medium prudentia ſtatuere debet : poſſet autem homo tanto ſe dolore & mœrore afflictare, vt mor-

4.Cõcluſ.

Bernardus

vt mortem sibi aut morbū asciscceret, quod esset homicidij genus: debet ergo, vt ad Roman. 12. ait, Paul. rationabile esse obsequiū nostrū. Atque adeò dum assidua peccatorum meditatio & execratio propter nimiam intensionem noxium dolorem gignit, cessandum ab illa est, non q̄ ipsa per se sit mala, sed ea ratione, qua causa est detrimēti. Quapropter vbi sancti verbis de hac re superabundare videtur sanè glossandi sunt, vt illud Anselmi suā peccata lamentantis. Vtinam sic impinguentur viscera animæ meæ, vt medullę corporis mei exiccentur. Desiderabat enim ex pinguedine orationis medullas, non corporis, exiccari ad mortem, sed animi, ne terrena ampliùs cōcupiscceret, ni si forsan per hyperbolē verba illa proferebat.

Anselmus.

Solutio. 1. argum. ¶ Primū igitur argumentum in contrariū per secundam & tertiam conclusionem solutū est: hoc enim experientia docet, quòd dolor sensualis, qui non est de essentia pœnitentiæ potest esse maior de rebus alijs quā de peccatis

Solutio. 2. argum. ¶ Ad secundū verò, quod contra primam procedit, nempe, quòd dolor peccatorū propter annexam consolationem non potest esse maximus, respondetur q̄ illa consolatio, quæ ab spe veniæ procedit, non est detestationi peccati contraria, imò est eius proles. Et ideo non remittit eam, quominus sit appretiatiuè maxima, atque adeò dulcedine quadā profluuium lachrymarum emittat. ¶ At quia dictū est appretiatiuè dolendum esse magis de peccatis, quàm de rebus alijs, forsan quispiam scisciteretur, vtrum consilium sit, vt huiusmodi collationes vel pœnitentes secum faciant, vel confessarij admoneant: videlicet, quòd debeant proponere sic non peccare, vt etiam si charissimi filij ante se trucidentur, & turpissimam infamiam incurrant, & atrocem mortem, non debent minimum peccatum admittere. Respondetur, nō esse consilium, vt vulgares homines & imbecilles his comparationibus tētentur: stat enim quempiam legitimam habere contritionē, qui tamen si istæ cōparationes ei proponātur, vacillet animo. Satis ergo est, vt quis absolutè doleat de peccato quatenus est offensa Dei. Pau. quidem, quia perfectus erat, tutò dicebat. Quis nos separabit à charitate Christi? An nuditas, an gladius, &c. Quare proficientibus cōsilium est his comparationibus sese ad perfectionem animare, incipientibus vero potius sunt cauēdæ. Aliæ sunt comparationes, quas quidē mēditantur: scilicet, mallem in infernum obtrudi, & visione diuina perpetuò carere quàm culpā committere. In huiusmodi autem comparationibus, hoc est considerandum, quòd eiusmodi pœnæ perpetuæ: putà damni, & sensus in inferno de lege ordinaria sunt inseparabiles, & conuertibiles effectus culpę. Nā omnis, qui in mortali culpa decesserit, propter eam illas patietur. Et ideo non est prudentis animi tales comparationes facere: quoniam pati pœnam inferni, nunquam potest esse aut necessaria, aut vtilis causa euitandi culpam, sicut pati mortē temporalem, aut alia dāna: imò est effectus ipsius culpæ, & ideo neque per se illa pœna ad euitādam culpam est eligibilis, sicut nec pœna purgatorij. Si autē quis per hyperbolē cōparationes illas faciat, tunc distinguendum est inter pœnam damni, & pœnā sensus, & inter culpā quatenus est causa illarum pœnarū, & eādem quatenus est offensa Dei. Si enim consideretur culpa solùm, quatenus est causa pœnę damni: putà, perpetuæ separationis à Deò, magis timenda est separatio quàm culpa: quia culpa propter talem separationem est timēda, & id, propter quod est tale, magis est tale, quare id, propter quod aliquid fugitur, magis est fugiēdum. Si autē consideretur culpa quatenus est offensa Dei: scilicet, cōtra eius legem & volūtatem, peior est quàm separatio ab ipso: nam licet huiusmodi separatio sit omnium pœnarū maxima: tamen malum culpæ quatenus est offensa Dei, peius est omni malo pœnæ. De his autem comparationibus, vt D. Tho. in præsentiarum. q. 2. ar. 3. admonet, non est homo tentandus. ¶ At verò quia non solùm culpa cum alijs malis, & incommodis confertur, verùm & inter ipsa peccata collatio etiam fieri potest, ad hibetur quinta conclusio. De graniori culpa, si cōparatio inter culpas fiat, maior debet esse cōtritio appretiatiuè, licèt quantum ad gradus intensionis id non sit necessarium nec quantū ad dolorem & tristitiā. Prima pars conclusionis probatur. Nam licèt culpa, neque minima venialis, sit eligibilis; neque ad euitandum aliā culpam: quia implicat contradictionem licere peccare: & ideo nunquam datur casus, in quo licitum sit vnum minimum peccatū committere ad euitandum maximum. Tamen paratus esse debet animus, vt si aliquod ex hominis fragilitate commitendum sit, potiùs sit minus quàm maius admittendum. Hoc asseritur contra quosdam, qui plus peccata abhorrent, quæ honori & humanæ existimationi magis aduersantur, quàm alia quæ plus Deo displicent. Vt quia furtum ignobilevitium magis est & vile, acerbiùs eos pœnitet fuisse in furto deprehensos, quàm in adulterio vel homicidio. Imò inuenias, qui dicant, malle se in hæresim, vel in blasphemiam incidisse, quàm in nefandum

Dubium.

Vulgares non debēt cōparationibus tentari.

5. Argum.

dum flagitium, quod vulgo in maiori infamia denotantur: quæ quidem re vera charitatis perſio eſt. Nam etſi cũctis peccatis mortalibus commune ſit eſſe ôffenſam Dei, & ab ipſo hominem ſeparare, tamen ratione conuerſionis, illa, quæ peioris ſunt obiecti, abſurdiora ſunt, Deoque magis inuiſa, ac vrgentius prohibita, & ad maiora deſtinata ſupplicia. Arguitur ergo ſic. Sicut ad ordinem charitatis ſpectat Deũ præ cũctis rebus creatis diligere: ſic ea acerbiùs deteſtari, quæ illi ſunt magis execrabilia, & ab eo nos longiùs alienant. Et ſecundò arguitur. Qui citiùs euitaret peccatum magis infame, quàm illud, quod Deo magis diſplicet, famam ſuam & honorem amori Dei præfert, id quod genere ſuo peccatum eſt. Quod ſi verba Hieronym. quæ hîc citat Sanct. Thom. obijcias collaudãtis Paulum, quòd minima peccata veluti magna plangebat, reſpondetur, quod non eũ laudabat, ꝙ grauiora non magis plangeret, ſed quòd perindè dolebat de minimis ac ſi eſſent magna, quod ad viros attinet perfectos. Nihilo minùs quòd eccleſiam fuiſſet perſecutus, amariùs lamentabatur, quàm alia minora.

1. Argum.

2. Argum.

¶ Quæris autem vtrùm magis deteſtari, & fugere peccatum minùs deteſtabile, ſit per ſe peccatũ mortale, vt ſi quis ſic animatus ſit, vt caſu, quo alterum deberet eligere, potius eligeret adulterium quàm furtũ, vel hęreſim & blaſphemiam quàm nefandum crimen. Reſpondetur quòd illud propoſitum non eſt niſi vnum ſimplex peccatum adulterij, quod grauius eſt quã furtũ, vel vnum hæreſis, quòd grauius eſt quã alia turpitudo. Et in hoc ſenſu eſt intelligenda concluſio, quòd adulterium eſt magis deteſtãdum quàm furtum: videlicèt, quòd citiùs deberet homo furari, quàm adulterari, non quòd adulterium & citiùs illud eligere ſint duo peccata, ſed quòd ipſum per ſe ſit vnum grauius.

¶ Secunda pars concluſionis patet, quia cùm intenſio actus & nolor ſenſualis non ſit de eſſentia cõtritionis, nil obſtat, quo minùs poſsit homini intenſiùs dolere peccatum magis infame aut aliàs magis nociuum: quandoquidem, vt ſupra dictum eſt, dolor & mœror de alijs incommodis eſſe poſsit maior, quã de peccatis. Dixerim autem in concluſione, ſi huiuſmodi fiat peccatorum comparatio: quoniam ad neceſsitatem contritionis nõ eſt requiſita. Poteſt enim, vt hîc, ait, S. Th. dupliciter fieri. Vno modo ſigillatim & formaliter, vt ſeorſum fiat deteſtatio maior homicidij atq; ſeorſum altera minor furti: vel generaliter & virtualiter, veluti ſi vnico actu peccata, quæ ſunt in memoria, homo deteſtetur: taliter tamen quòd ille actus vehementiùs feratur in peccatum mortale grauiùs. Et neuter modus eſt neceſſarius, ſed ſatis eſt, vt hominem ſuorum peccatorum ſic pœniteat, vt illa proponat pro nullo euitando detrimento, aut conſequendo commodo iterum cõmittere. Attamen facta conditionali comparatione ſic appretiatiuè plus deteſtari furtum, vt ſi alterũ eſſet cõmittendum, potiùs homo committeret homicidium, nõ eſt peccatum ſaltem mortale, dũmodo firmum ſit propoſitum neutrum cõmittendi, ſed eſt venialis peruerſio ordinis charitatis. Contra id autẽ, quod diximus malum culpæ minimum non eſſe eligendum ad vitandum maximum, arguitur. Poſſet quis verbum quòd aliàs eſſet otioſum dicere ad euitãdum periurium, imò & ieiunium vel feſtum frangere. Reſpondetur: ergo illud eſt falſum, ꝙ illa quæ nõ ſunt intrinſecè mala, ſed mala quia prohibita, poſſunt fieri ad euitanda alia maiora mala etiam temporalia, ſed tunc non erunt peccata ſi ſunt media neceſſaria. Illa autẽ quæ ſunt intrinſecè mala, vt mentiri, neutiquàm licent, neque ad vitandam blaſphemiam, neque ad ſaluandam ſalutem reipublicæ.

¶ Per hæc tandem de alijs ſimilibus comparationibus ſentiendum. Paluda. nanque diſtinct. 17. quæſt. 1. artic. 5. poſt alios interrogat, vtrũ magis homini dolendum ſit de peccato alieno grauiori, q̃ de proprio minori. Arguitur enim ad partem affirmatiuã. De peccatis dolẽdũ eſt quatenus offenſa ſunt Dei: ſed maior offenſa magis Deo diſplicet: ergo ordo charitatis eius expoſtulat, vt de grauiori offenſa etiam ſi ſit aliena, vehementiùs triſtemur. Rurſus an magis dolendum ſit de paſsione Chriſti, quàm de peccato. Et ſtatuitur quæſtio de Magdalena, quod nam iſtorum acerbiùs ei indoluerit. Item, vtrũ beata virgo maiorem dolorem habuit de morte filij ſui, quàm de peccatis crucifigentium.

¶ Ad primum reſpondetur, appretiatiuè magis eſſe dolendum de minimo peccato proprio quàm de grauiſsimo alieno. Rationem aſsignat Paludanus: quia magis dolendum eſt de malo proprio quã de alieno. Sed hæc debilis eſt cauſa: nam inter incommoda temporalia licitũ eſt acriùs de alieno dolere quam de proprio. Ratio ergo legitima eſt, quòd appretiatiuè plus me dolere de alieno, quàm de meo, eſt quod citiùs vellem fieri meum quàm alienum, & nemini licèt ad euitandum grauiſsimum peccatum mortale in alio, vel minimum veniale committere: quia implicat contradictionem licere peccare. Ex quo ſequitur appretiatiuè magis eſſe dolendum de proprio peccato quàm de paſsione Chriſti: quia neque ad illam euitandam

dum licitum esset peccare. At verò quãtum ad intensionem gradualem actus, & acerbitatem sensualẽ doloris nil vetat, quominus Magdalena potuisset amariùs flere Christi mortẽ, quã propria peccata. Comparando verò aliena peccata ad passionem Christi, maior habendus est dolor de offensa Dei quàm de eius morte: quia offensa peior est: imò illa Deo placere non potuit, cui tamen passio placuit quatenus redemptio fuit nostra. Et ita beata virgo, sicut & Christus ipse, maior affecta est mœrore de peccato crucifigẽtium, quàm de morte Christi. Tamet si sensualem dolorem habere potuit acriorem de morte, cuius gladius eius animam transuerberauit.

Respondet Adriano. ¶Restat ergo argumenta diluere, quæ prædictis cõclusionibus obstare videntur. Et primò contra secũdam, & tertiam cõclusionem, q̃ nõ est necessaria maxima cõtritio & dolor intesiuè, asserit Adrianus, non sufficere dolorẽ peccatorum, quatenus sunt offensa Dei, nisi summo conatu fiat. Veruntamen assertio eius non modo falsa est, verùm, vt bona venia dixerim, temeraria, & sacris literis parùm cõsona. Nam Ezechiel. 18. & 33. non habetur, nisi quòd in quacunque hora & momento conuersus fuerit impius, omnia eius peccata delebuntur. Et Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: conuersio autem quantum ad suam substantiam solùm dicit detestationem peccati propter Deum: exigere ergo eximium conatum temeritas est, eademque scrupulorum genitrix, quos hæc opinio pusillorum animis conijcit, qui nihil de conatu summo sentiunt. Impletur enim præceptum de actu spei, & charitatis, licèt non toto conatu fiat, cur ergo non & contritionis mandatum.

¶Hallucinatus ergo fuit Adrianus falso intellectu scripturæ: citat enim pro se illud Deutero. 4. Cùm quæsieris Dominum Deũ tuũ inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris & tota tribulatione animæ tuæ. Et in psalmo. 118. Beati qui toto corde exquirunt eum. Totum autem cor & tota tribulatio insinuare videtur summum conatum. Ad hoc autem nos suprà respondimus, exponentes illud Ioel. 2. Cõuertimini ad me in toto corde vestro. Intelligitur enim ad normam illius. Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo: videlicet, quòd nihil in corde relinquatur dilectioni, & gratiæ Dei contrarium, quasi idem cor Deus simul, & dæmon possidere possint, contra illud euãgelicum, Nemo potest duobus Dominis seruire. De conatu siquidem illo nec in scriptura fit mentio, nec vsus ecclesiæ in contritionibus exigendis rationem habet tanquam de re necessaria. Aliud afferri posset contra nos arg. q̃ nemini Deus, nisi quod in se est facienti gratiam confert: nemo autem totum, quod in se est facit, nisi summum conatum adhibeat. Ad hoc autem respõdetur neminem facere, quod in se est sufficienter ad gratiam ex viribus naturalibus, sed diuina ope suffultum, ad quod non requiritur, vt tantum faciat, quãtum simpliciter potest, sed q̃ Deum auscultet, motioni eius consentiens, iuxta illud Ioan. 6. Qui audit, & dicit, venit ad me.

¶Contra hoc autẽ, quod in postrema conclusione diximus. s. non exigi necessariò intensionem graduũ contritionis, aut sensualis doloris, & maiores lacrymas de grauiori peccato, procedere videtur illud August. lib. de vera & falsa pœnitentia. c. 14. & refertur de pœnitentia. d. 5. can. Consideret. vbi admonet, vt peccator omnes peccatorum appendices circunstantias & qualitates consideret, vt in singulis modum criminis sentiat, & omnem vitij qualitatem lachrymis defleat. Et in sermo. 11. ad fratres in eremo. Grauia, inquit, peccata grauioribus lamentis indigent. Ad hæc autem, & si quæ simi lia apud sanctos patres reperiantur respondẽtur tria. Primum, q̃ vbi circunstantiæ peccatorum sunt mortaliter aggrauãtes, vt dist. seq. videbimus, requirunt singularem detestationem acsi essent distincta peccata, & ideo ad cõfitendum, singulæ sunt explorandæ. Secundò, etiam si non sint mortaliter aggrauantes, salubre consilium est singulas perpendere ad excitandum dolorem, & hìc videtur mens Augustin. dirigi. Sed tertiò, nihilominus respondetur, quod remissio peccati attẽdi potest, & quãtum ad culpam, & quantum ad pœnam. Et quidem quantum ad primum quæcunque detestatio sufficit quãtuncunque remissa, dummodo sit de offensa Dei propter ipsum. Sed quantum ad secundũ grauiora peccata grauioribus lamentis sunt abluẽda, vt, scilicet, plenaria fiat satisfactio. Et in hoc sensu illud quoq; Ambr. intelligitur ad virginem lapsam. cap. 8. vbi ingentem pœnitentiam necessariam ostendens ait. Cor verò sit liquescens, sicut cera, & totum corpus maceretur, vt illud Cipria. sermo. 5. de lapsis. Quàm magna deliquimus, tam graniter defleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non desit: pœnitentiam crimine minor non sit. Et Hug. lib. 2. de sacram. p. 14. ca. 2. Si in correctione minor est afflictio, quàm in culpa fuit delectatio, non est dignus pœnitentiæ tuæ fructus. Attamen neq; hac ratione necessarij sunt gemitus & fletus nã per alia ope-

Contra. 5. cõclusionẽ testimoniũ August.

Respondet August. tripliciter.

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

ra vt pote, orationem, ieiunia, &c. compleri poteſt ſatisfactio. ¶Poſtrema examinanda ſupereſt opinio Scot. qui loco citato tenet, requiri deteſtationis intẽſionem, & extẽſionem ad certum vſq; tẽpus: anteq; infundatur gratia & fiat contritio. Contra hanc nãque opinionẽ eſt argumentũ, q̃ nulla eſt à ſuo authore ratione fulcita, quapropter eadem facilitate negatur, qua eſt aſſerta. Imò cum nulla ſcripturæ baſi firmetur, aut ſanctorum teſtimonio roboretur, videtur temeritatis labem contrahere. Reclamat enim Chryſoſto. in libello de reparatione lapſi, & refertur de pœnitentia. d. 3. can. Talis. vbi, ait. Talis eſt erga homines pietas Dei nunq̃ ſpernit pœnitẽtiã ſi ei ſyncere, & ſimpliciter offeratur: etiã ſi nõ potuerit quis explere in præſenti ſatisfaciendi ordinẽ, quãtulãcunq̃ tamẽ, & quãlibet breui tẽpore geſtã ſuſcipit etiã ipſam: nec patitur quãuis exiguæ conuerſionis perire mercedẽ. Quin etiã, vt ſecundum adhibeamus argumẽtum, videtur ſcripturę ſacrę diſſonare, illi ſcilicet, modo citato loco Ezech. 33. Impietas impij nõ nocebit ei in quacũnq; die cõuerſus fuerit, vbi dies ſecũdum citationẽ ſanctorũ pro quocũq; momento accipitur. Quapropter nulla certa requiritur intẽſio, aut cõtinuatio, ſed ſat eſt momentanea cõuerſio, iuxta illud Eccle. 11. Facile eſt in oculis Dei ſubito honeſtare pauperẽ. Vnde Leo papa in epiſt. 19. ad Theodo. & refertur de pœnitentia. d. 1. cã. Multiplex. Si periculum, inquit, vrgeat cuique petenti eſt abſolutio dãda, quia miſericordiæ Dei non poſſumus tempora deſinire, nec menſuras ponere, apud quem nullas patitur veniæ moras conuerſio: dicente ſpiritu Dei per prophetam, Cum cõuerſus ingemueris ſaluus eris. Profectò poſthæc verba neſcio quis opinionem intenſionis, aut extenſionis, contritionis opinari audeat. Tertiò. In ſacra pagina ſola requiritur conuerſio hominis ad Deum, iuxta illud Zacha. Conuertimini ad me, &c. conuerſio autem non dicit niſi ſimplicem motum à peccato in Deum: abſq; vllo ergo fundamento aſſeritur huiuſmodi intẽſio & extẽſio. Enimuerò ſubſtãtia cõuerſionis ex obiecto attenditur: quòd ſcilicet, ſit deteſtatio offenſæ Dei propter ipſum: intenſio autem eſt quid accidentale: ergo licèt ratione ipſius dignior fiat cõuerſio, non tamẽ facit vt ex actu, qui non eſt cõuerſio, fiat cõuerſio. Atque adeò ſi actus ille à principio erat contritio, nullam aliam intenſionẽ exigebat, ſi verò nõ erat niſi attritio, neque in fine erit contritio, niſi forſan extrinſecè ſi ſacramẽtum acceſſerit, vt arti. ſequenti videbimus.

Scotus.

Cõtra Sco. 1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

¶Quintò. Deus pronior eſt ad veniam, quàm ad vindictam, ſed per quãcũq; cõuerſionem etiam citra intẽſionem ſubito decidit homo à gratia: ergo ſubitanea conuerſione eandem poteſt recuperare. 5. Argum.

¶Sextò, vt vlcus acu aperiamus. Nullus deteſtationis actus tempore antecedẽs gratiam eſt eſſentialiter ad iuſtificationem requiſitus, eò quòd ſimul eſſe poteſt cum peccato: ergo ille actus, qui per certum illud tempus continuatur, quod Scotus appellat attritionem, nõ eſt proxima diſpoſitio ad gratiam, ſed ille ſolus, qui per auxilium ſpeciale elicitur, cum quo ſimul tẽpore gratia infunditur. At Scotus, quia opinatur hominem ex viribus naturalibus ſic ſe poſſe ad gratiam diſponere, vt niſi eã Deus infundat, ſit acceptor perſonarum, illam effingit actus intẽſionem, & extẽſionem. Illam tamen naturalis diſpoſitionis aſſertionem. diſt. 14. q. 2. ar. 5. abũdè mõſtrauimus nõ eſſe ſacræ paginæ cõſentaneam, vt verbo Chriſti. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus, qui miſit me traxerit illum, & ſimilibus. 6. Argum.

¶Et ſeptimò arguitur. Sequeretur ex opinione Scoti, q̃ ad ſalutem eſſet neceſſaria nedum contritio verùm & attritio, atque adeò ſi de cõtritione eſt præceptum, eſſet pariter de attritione, quod conceſſu abſurdiſsimum eſt, nõ enim eſt neceſſaria niſi pœnitentia, quæ contritionem ſonat. 7. Argum.

¶Octauum denique argumentum, idemq; nõ minus validum eſt, quod ſequeretur, ſi id verùm eſſet per aliquantum temporis homini non eſſe poſsibile in gratiam ſe Dei recipere, vt poteſt vſque ad illud inſtãs, quo completa eſſet intenſio, & continuatio actus: hoc autem clementiæ & omnipotentiæ Dei aduerſatur: qui ſubito poteſt honeſtare pauperem. Sunt qui reſpondeant, Deum nunquàm permiſſum ire, vt quiſpiam illo tempore moriatur. At verò cùm nulla extet lex, cui mors illa repugnet, figmẽtum potiùs reſponſionis hoc eſt quàm reſponſio. Reſpondent ergo alij per intenſionis augmentum ſuppleri poſſe extenſionis cõtinuationem. Contra hoc autem arguitur. Vel ſumma intenſio requirit etiam continuationem per tempus aliquod, vel tanta eſſe poteſt intenſio, quæ in inſtanti ſufficiat. Si primum dederis, argumẽtum nõ ſolues: nil enim plus homo facere poteſt, quàm contritionem habere ſummè intenſam, quæ ſi tempus etiam requirit, intra illud eſt homini impoſsibilis ſalus, ſi medio illo tempore moriatur. Si verò ſecundum admiſeris, tunc manifeſtè colligitur nullam cõtritionem quãtuncunq; remiſſam certam 8. Argum.

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Argumẽt.

certam aliquam temporis cõtinuationem exposcere. Detur enim disputationis gratia summam contritionem esse vt octo, quæ in instanti sufficit, si alia tẽpore indiget: sit verbi gratia contritio, vt vnum, quæ requirit continuari per horam, tunc sic arguitur. Illa satis habet cõtinuari perdimidiatam horam, imò & per vnã quartam, & quocunque tempore dato satis habet per minus continuari, ergo sufficit in instãti. Probatur antecedens. Contritio vt octo continuata per horam sufficit: ergo contritio vt vnum sufficit per octauam: quia debet respondere proportio intensionis, proportioni minoris continuationis: ergo nec requirit medietatem horæ nec quartam. Si dederis saltem requirere octauam arguitur sic. Contritio vt octo, quæ est summa, sufficit per medietatem horæ: quia sufficit in instanti: ergo cõtritio vt vnum sufficit per sextamdecimam partẽ horę. Quo dato rursus arguam. Contritio vt octo sufficit per quartam partem horæ: ergo contritio vt vnum sufficit per trigesimamsecundam. Hac ergo gradatione conuincetur respondens, nullam contritionem aliquam exigere temporis continuationẽ. Libuit argumentum hoc physicum adhibere, licèt alia sufficiant theologa.

Argumẽtũ

Argumẽt.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm attritio sic à contritione differat: vt fieri nequeat contritio.

Vintus articulus est de forma attritionis, qua à contritione differt. Et arguitur, ꝙ attritio non sic à contritione differat, quin fieri possit contritio. At tritio non aliter à contritione differt, quàm informe à re iam formata, quia attritio esse potest sine gratia, contritio verò minimè, fides autem, quæ priùs erat informis, postea per charitatẽ informatur: ergo pari modo attritio fieri potest contritio.

Arg. Partis negatiuæ.

¶ In contrarium autem arguitur. Eorum quorum principia sunt omnino diuersa, neutrum potest alterum fieri: attritionis autem principium est timor seruilis, cõtritionis verò timor filialis, vt suprà visum est: ergo attritio fieri nequit contritio. ¶ Quæstione præsenti duo exploranda proponuntur. Primùm, qualis quantaque sit inter attritionẽ, & contritionẽ differẽtia. Secundùm, vtrùm idem actus, qui modò est attritio fieri possit cõtritio. Atqui de priori membro variæ sunt opiniones. Caieta. nanq; in prima quæstione contritionis, quam tertiæ parti S. Tho. adiecit, plures attritionis contritionisq; species multiplicat, q̃ opus esset. Quapropter legenti nonnihil cõfusionis obijcit: supponẽdum enim in primis est attritionem displicentiam esse imperfectam peccati: contritionem verò perfectam. Perfectio verò, inquit, consistit in tribus. Primum est detestatio peccatorum, quę nisi habeatur, neq; contritio est, neque verò attritio. Secundus est propositum cauendi in futurum. Et hoc, inquit, si tãtum habeatur per negationẽ, scilicet, quia pœnitens non proponit peccare, sed tamen neque absolute proponit nõ peccare: scilicet. quia non relinquit statum, in quo est, vt contingit concubinarijs, aut vsurarijs, qui tantum habent velleitatem relinquendi peccatum, talis displicentia est vna species attritionis, quæ dicitur impœnitentium. Si verò illud propositum habeatur in confuso, est secunda species attritionis pœnitentium. Tertium autẽ, quod ad cõtritionem requiritur, est, quòd talis actus sit informatus charitate, defectu cuius quanuis quis doleat de peccatis quatenus offensa Dei sunt, & propter Deũ, nisi ex charitate procedat, non erit perfecta contritio, sed erit dolor ille contritio acquisita, quæ est prima species contritionis. Vnde infert, quòd potest homo totum fecisse, quod est ex parte sua taliter, quòd habeat vltimam dispositionẽ ad gratiam & tamẽ nõ simul tẽpore illã recipiat, sed postmodum, quando Deo placuerit illã conferre. Itaq; homo adultus nulla ex parte liberi arbitrij mutatione facta, nec sacramento adhibito nũc nõ habet gratiã, & postea habebit, & tunc ille dolor fiet perfectè cõtritio. Est opinio vsq; ad Caie. nunq̃ audita, & certè nescio cui sit vnquam credenda. Igitur vt tam multiplices acceptiones euitãtes prius quæstionis membrũ expediamus adnotandum, ꝙ nomine attritionis solùm illã detestationem intelligimus, quę per se non sufficit ad delendum peccatum, sufficit tamen cum sacramento. Nomine verò simpliciter contritionis, illam, quæ per se sufficit sine sacramento, quæ quidem est simpliciter conuersio in Deum. Ex his primùm sequitur, quòd contritio, & attritio conuenire debent non solùm in hoc, quod vtraque sit detestatio peccati super omne detestabile, verùm & in absoluto proposito nunquam peccandi pro aliqua re mundi. Probatur: quoniam aliàs ille actus, neque cum sacramento sufficeret, quarè non est nomine attritionis dignus. Igitur illam velleitatem impœnitentium, non est cur

Caietanus.

Illatio. Caieta.

Pars affirmatiua.

Decisio ar.

attritionem appellemus: nam etſi de præterito peccato ſufficiat nolitio illa conditionalis, Nollem peccaſſe, tamē abſoluta requiritur volūtas exeundi à peccatis, atq; adeò, nunq̄ in futurum peccandi. Colliguntur ergo inter cōtritionem & attritionem quinq; differentiæ. Prima vtique ſumitur ex parte obiecti, quòd contritio eſt dolor de offenſa Dei, ſeu, (quod idem eſt) propter Deum: attritio verò dolor peccati ob timorem inferni, aut aliorum nocumētorū temporalium. Secunda ſumitur ex parte cauſæ, quòd attritio oritur ex timore ſeruili pœnarum, contritio verò ex timore filiali, vt diſtin. 14. q. 2. art. 5. monſtrauimus. Ex qua differentia ſubſequitur & tertia, quòd attritio poteſt ex viribus naturalibus elici: quia non eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, ſed poteſt ſimul eſſe cum peccato, contritio verò naſci nequit, niſi ex auxilio ſpeciali Dei ſupernaturali prēueniē te liberum arbitrium, & ſimul infundente habitum pœnitentiæ, ex quo actus contritionis elicitur, vt loco citato expoſitum reliquimus. Firmiſsimis enim illic teſtimonijs ſacris oſtendimus legitimū actum pœnitentiæ haberi non poſſe per naturam, ſed per Dei gratiā: eo quòd eſt, charitatis germen. Subſequitur ex ijs quarta differentia ex parte effectus, quòd ſcilicet, attritio non ſufficit hominem in gratia cōſtituere: contritio verò ſua intrinſeca virtute diuinitus recepta id facit. Quapropter vt loco citato diximus, non indiget extrinſeca charitatis virtute, vt referatur in Deum, ſed ipſa ex ſe id habet. Atque hinc tandem colligitur quinta poſtremaque differentia, quòd attritio poteſt eſſe actus informis, cōtritio verò nequaquam: quia ſimul à Deo liberum arbitriū mouente infunditur, & gratia, & charitas, vt diſtinct. 14. quæſtio. 2. articul. 6. exponere ſtuduimus.

Differētiæ prima. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

¶ Contra hæc autem arguitur. Pōteſt homo ex puris naturalibus peccatum deteſtari, quatenus offenſa Dei eſt: ſed talis deteſtatio, vt in ſuperioribus diximus, eſt proxima diſpoſitio ad gratiā, ergo viribus naturalibus nos poſſumus ad gratiā diſponere. Probatur minor. Poſſum deteſtari peccatum quatenus offenſa eſt patris vel alius amici mei: cùm ergo Deum naturali lumine conſtet eſſe cunctis creaturis meliorem, poteſt, quis, & peccatum deteſtari quatenus eſt eius offenſa.

¶ Ad argumenta conceditur maior. Poteſt nanque habere quiſpiam iſtum actum ex puris naturalibus. Volo Deo in omnibus, & ſuper omnia placere, vt lib. 1. de natura & gratia capit. 22. monſtrauimus. Quæ quidem dicitur dilectio Dei obiectiua, id eſt, quæ Deum habet pro obiecto, & requiſita: non tamen infuſa, & perfecta, & executiua atq; efficax amicitię Dei: quia poteſt eſſe cum peccato. Pari ergo modo poteſt eſſe ſimilis deteſtatio offenſæ Dei. Negatur tamen minor: ſcilicet, quòd illa ſit proxima diſpoſitio ad gratiam: nam talis diſpoſitio non fit niſi per auxilium ſpeciale. Et hæc fuit Caietani hallucinatio loco citato. Contra quem ideo ſtatuitur concluſio. Neutiquàm eſſe poteſt vltima diſpoſitio ad gratiam, quin ſimul eodem tempore gratia infundatur. Et primùm, quòd talis vltima diſpoſitio tempore præcedat gratiam, expreſſe eſt contra Sāct. Thom. 1. 2. quęſtio. 113. articu. 8. vbi, ait, motus illos liberi arbi. in Deum, & in peccata, & gratiæ infuſionem eſſe ſimul tempore: quin verò gratiæ infuſionem natura præcedere motus illos, quatenus ſunt iuſtificationis cauſa. Et in ſolutione ad ſecundum id declarat per ſimile in naturalibus. Vltima enim diſpoſitio ad formam ignis ſimul cum eadem forma producitur: ſed fortiori ratione id in præſentiarum accidit. Vltima enim diſpoſitio ad gratiam eſt inſtrumentum Dei ad illam producendam: poſito autem inſtrumento Dei, ſtatim ponitur gratia, vt patet in ſacramentis. Pari nanque facultate diceret Caietanus, quòd quando quis ſuſcipit ſacramentum, non illico ſuſcipit gratiam, ſed quando Deus voluerit. Secundò & teſtimonia ſacra Caietano apertè contradicunt, vt illud Ezechiel. 33. impietas impij nō nocebit ei in quocūque die, hoc eſt, in quocunque momento, conuerſus fuerit. Et Zachar. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, quaſi ſine mora. Eſt enim tanquam ſol continenter ad oſtium pulſans, vt eſt in Apoca. vt cùm cor primum aperiatur, illud ſua gratia ſuffundat. Tertiò arguitur. Si homo ſic eſt diſpoſitus vt nihil amplius ex parte illius requiratur, vt concedit Caietanus, quia nec requiritur intenſio, nec continuatio Stoica, quid in cauſa eſſe poteſt, vt Deus non illico infundat gratiam? Adde, quòd tunc ſequeretur hominem ſufficientiſsimè ad gratiā diſpoſitum poſſe ſine eadem mortem obire: atque adeò damnari. Quartò deniq;, vt neruū fallaciæ pungamus. Aut illa deteſtatio offenſæ Dei fit per auxilium ſpeciale, aut ſolis viribus naturalibus. Si primum illa eſſe nō poteſt ſine gratia & charitate: nam homo per tale auxilium iam tunc eſt tractus iuxta verbum Chriſti, nemo poteſt venire ad me niſi pater meus traxerit eum. Si verò ſit per vires naturæ, non eſt vltima diſpoſitio, imò neq; eſt ad gratiam

Cōcluſio *2. Argum.* *3. Argum.* *4. Argum.*

gratiam requisita:quare adhuc aliquid homini faciendum restat,nemo enim vt.1.2.q. 106. ar.9.autor est S.Tho. sine auxilio speciali totum facere potest,quod in se est. Sed argumẽtum,quo Caiet.vincitur,expediamus. Arguit enim quòd si posita vltima dispositione, certũ est simul cõferri gratiã,certus esse posset homo se esse in gratia,contra illud Eccles.9. Nemo scit amore an odio dignus sit: quoniam certus quisque secum esse potest detestari se peccata tanquàm offensam Dei.Hoc autem argumentum profectò non est tanto autore dignum.Et enim in primis si aliquid valeret neq; ipse posset illatum consequens euitare:nam etsi concederemus non simul cum dispositione adesse gratiam,nequit,Caietanus negare,quin posita vltima dispositione vel tunc vel post parum temporis conferatur : alioqui non esset certa consequentia illa,Zachariæ. 1. Conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos, & In quacunque die, &c. Quapropter, si certus est homo vltimam se habere dispositionem, post paruũ tempus,certus erit se habere gratiam.Igitur ad argumentum respondendo, negamus (quod in apologia nostra aduersus Cathari. latius discussimus)posse quempiam certum esse talem habere dispositionem:nam primum nemo certus est se habere detestationem peccatorũ tanquam offensæ Dei propter ipsum, imò sæpe latet fallacia, vt scilicet, homo putans se dolere propter Deum,non doleat nisi propter pœnas inferni, quæ quidem attritio sine sacramento non sufficit ad gratiã. Quòd si tunc sacramentum suscipiat,no est certus an minister legitimam habuerit intentionem illud conferendi. Præterea quòd ex attrito fiat quis per sacramẽtum contritus:non est certitudo fidei, sed doctorum opinio. Sed ijs prætermissis euidens responsio est,quòd nemo certus esse potest an illa detestatio offensæ Dei,licèt intellectus circunstantiam ponat,propter Deum, fiat Deo per auxilium speciale super naturaliter trahẽte,quod requiritur ad gratiam assequendam. Quod miror Caietanum doctrinæ S. Thomæ peritissimum non animaduertisse.

¶Per cõtrariũ extremũ,ait,Caiet.3.par.q. 84. ar.1.q̃ potest esse attritio,quæ sine sacramento confessionis ad gratiã sufficiat, quod intelligere nequeo,quomodo accidere possit. Si eñ est attritio ex parte obiecti:nempe,dolor propter pœnas inferni, neutiquã sufficere potest sine sacramento,sanè cum non sit vera conuersio in Deum. Si autem sit de offensa Dei propter ipsum,& fit per auxilium speciale, nõ vtique attritio, sed vera cõtritio est sine sacramẽto sufficiens. Si verò fiat sine auxilio speciali, tunc non debet dici attritio, sed contritio acquisita. Illa verò non est vltima dispositio ad gratiam,atque adeò licèt illam velit appellare attritionẽ,neutiquã absque sacramẽto sufficit.

¶Expediuimus ergo prius articuli membrum, quomodo,scilicet, contritio, & attritio differant.Et quidem ibidem Caieta. suam complexus opinionẽ,ait,q̃ acquisita cõtritio, de qua modo loquebamur: scilicet, detestatio offensæ Dei, naturaliter elicita dici potest attritio dum est informis,& eadem, inquit, fit contritio dum postea vel per sacramentum, vel per diuinum auxiliũ infunditur gratia:quia potest vsque ad illũ tempus cõtinuari. Similiter Scotus art.præcedenti impugnatus,ait, quòd illa detestatio ex viribus naturalibus præcedens gratiam,est attritio,& per legitimam cõtinuationem accedente gratia fit contritio. Atqui hoc Caiet.fundare nitur in D.Thom.3.par.q. 89.art.1.ad secundum argu.vbi, ait, quòd primus actus pœnitentis,scilicet, contritio,se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam:alij verò subsequẽtes procedunt ex gratia.¶At vero nunq̃ D.Tho. aliquam cõtritionem acquisitam etiam de offensa Dei, cogitauit esse vltimam dispositionẽ ad gratiam:quia neque est necessaria,sed ipsa contritio, vt illic explicuimus,procedẽs à libero arbitrio & gratia,quatenus procedit à libero arbitrio est dispositio ad eandem gratiam.Quocirca opinio S.Tho.expressè est contra Caieta.dist.præsenti.q.2.ar.1.quæstiun.3.vbi reprehẽdit eos, qui affirmant attritionem,fieri posse cõtritionem, eo quòd ex diuersis principijs dimanant:attritio,scilicet,ex viribus naturalibus:& contritio ex virtute infusa.

¶Duplex igitur est cõtritio:altera ex obiecto, quæ scilicet,est dolor ofensæ Dei, atque altera extrinsecè,quia est qualiscũque dolor peccati sed informatus gratia.Et pariter attritio altera est intrinsecè ex obiecto:quia scilicet,est dolor peccati,non quatenus est offensa Dei:atque altera extrinsecè quia licèt sit dolor de offensa caret tamen gratia.

¶Ad quæstionẽ ergo duabus conclusionibus rẽspondetur. Prima ,Attritio quæ intrinsecè ex obiecto habet, vt sit attritio, non potest fieri contritio, quæ intrinsecè id habet ex obiecto.Probatur manifestè : quia actus sumunt species ex obiecto:sed attritio, & contritio habent diuersa obiecta:ergo differunt specie, ob idq̃; neuter eorum actuum potest fieri alter. Secũdo id probatur,quia attritio procedit ex viribus naturalibus, contritio verò ex virtute

Soluitur argumẽtum de certitudine gratiæ.

Caietanus.

Responsio ad argum.

Duplex cõtritio.

Attritio duplex.

Attritio sine sacramẽto non sufficit.

1.Cõclusio

infuſa.

2. Cõcluſio ¶Secunda cõcluſio. Attritio, quæ id habet ex obiecto poteſt fieri extrinſecè contritio, vt dũ quis ad ſacramentum accedit attritus putans ſe eſſe contritum, tunc per ſacramentum ſuſcipit gratiam, per quam eadem attritio informata dicitur extrinſecè cõtritio. Sunt qui dicant, virtute ſacramenti illam attritionem mutare obiectum, vt fiat peccati, quatenus eſt offenſa. Sed hoc eſt inopinabile: nam ſacramentũ non conſtituit actui voluntatis aliud obiectum. Et pari modo contritio acquiſita ſi continuetur in gratia, fit contritio formata. Tametſi. S. Th. in præſentiarum forſan non concederet, quòd ille actus continuetur virtute habitus pœnitẽtiæ infuſi: eo potiſsimum, quo licèt ſit dolor de offenſa Dei, non tamen Dei tanq̃ ſupernaturalis finis, poſtquàm elicitus fuit naturaliter. Cõtritio verò, quæ elicitur ab actu infuſo, habet Deum pro fine ſupernaturali. Quapropter ſignificantiùs diceretur hominem ex attrito fieri cõtritum, quàm deteſtationem ex atritione fieri contritionem. Tametſi, & hæc locutio in ſenſu expoſito etiam admittatur.

Quorundã opinio.

¶Hæc autem contritionis, & attritionis diſtinctio in intrinſecam, & extrinſecam, non eſt expreſſa doctrina S. Tho. imò quæſtiun. citata in præſenti diſt. ait, quòd illæ deteſtationes informes ex viribus naturalibus præcedentes gratiam, quales Caieta. & Scotus ponunt, trãſeũt adueniente gratia & virtute pœnitentiæ infuſa, & ideò nunquàm informatur gratia. Quapropter abſolutè concludit attritionem fieri non poſſe contritionem. Et per hoc reſpondet argumento in capite quæſtionis obiecto, negando illam conſequentiam, fides, & ſpes informes poſtea fiunt formatæ, ergo & actus attritionis: quia habitus illi, inquit, permanent, actus verò tranſeunt. At verò cùm ſint genere ſuo boni, nihil repugnare videtur, quominus poſsint permanere cum gratia. Et ideò Palud. 17. quæſtio. 1. articu. 1. & Maior diſtin. 14. quæſtio. 1. concedunt attritiones illas poſſe fieri contritiones. Quocirca fortaſſe Sanctus Thom. non negaſſet hoc eſſe poſsibile, ſed hoc tantùm vult, quòd non eſt neceſſarium, aut quod procedant, aut quòd permaneant, quia non ſunt proxima diſpoſitio ad gratiam, neque verus actus pœnitentiæ: præſertim, quia non loquitur de attritione, quando per ſacramentum fit contritio, vbi nequaquàm negarent attritionem informari ſacramentali gratia, ſed loquitur dum conuerſio per ſolam fit contritionem ſine ſacramento: tunc enim niſi attritio, quæ eſt propter pœnas inferni, de qua loquitur S. Thom. mutetur in verã contritioem peccati quatenus offenſa Dei, nunq̃ fit vera conuerſio. Et ideo, ait, q̃ prior naturaliter creata tranſit, cui altera ex habitu infuſo elicita ſuccedit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm vllum extet contritionis diuinũ præceptum.

SExtus articulus eſt de præcepto cõtritionis. Et arguitur, q̃ nullum ſit de hoc diuinum præceptum: nam ſi aliquod eſſet, illud maximè. Niſi pœnitentiam habueritis omnes ſimul peribitis: illud autem ſolùm dicit neceſsitatem finis, videlicet, conſequendæ ſalutis, putà, qui pœnitentiam non egerit, gratiam, in qua ſalus conſiſtit, non obtinebit. Neque verò inde conuincitur eſſe præceptum, quod ex ſimilibus verbis. Ioã. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto non intrabit in regnũ cœlorũ, colligitur baptiſmi præceptum, quoniam ad baptiſmũ non ſolùm tenetur ille qui in peccato eſt originali, verùm & ille, qui per baptiſmi votum gratiam ſuſcepit, quod eſt ſignũ præcepti: ad præcepta enim etiam illi, qui in gratia exiſtunt, tenentur, contritio verò ſolùm exiſtenti in peccato mortali neceſſaria eſt: minimè verò poſtea, quàm eſt in gratia conſtitutus: ergo de cõtritione non eſt ſingulare præceptum. In contrarium eſt verbum Chriſti, Matthæ. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.

Partis negatiuæ.

¶Ad huius quæſtionis deciſionem ſupponendum in primis neminẽ negare, quin confeſsionis præceptũ extendat ſe quodãmodo ad contritionem: nam cum ius eccleſiaſticũ confeſsionis determinatio ſit diuini iuris, confiteri tenemur, quemadmodũ ius præcipit diuinum: ſcilicet, verè nos accuſando non tamen eſſet vera accuſatio, niſi peccatorũ nos pœniteret: & ſaltem in extimatione noſtra, quatenus peccata ſunt Dei offenſa. Quapropter ratione confeſſionis præceptũ eſt contritionis. Rurſus nemo dubitat, quin contritio ſit ad ſalutẽ neceſſaria, hoc eſt, ad gratiam obtinendã. Sed controuerſia eſt, vtrùm per ſe ſit præceptũ cõtritionis, ſecluſo etiam præcepto confeſsionis. Et fortaſſe lis non eſt tanta, quantã nonnulli cõteſtantur, vt reſoluta quæſtione conſtabit.

Deciſio art.

¶Igitur cum articulus duo habeat membra, ſcili-

scilicet,de præcepto,& de tempore, quo obligat ad hæc ambo sex conclusionibus respondetur. Prima. Virtutis pœnitentiæ, quę itidem contritio nominatur,præceptum est diuinum. Probatur autoritate citata Matthæ.4.Pœnitẽ tiam agite,&c.quàm D.Tho.3.par.q.85.arti. 1.ait,esse præceptum. Et constat illic Christũ non loqui de sacramento pœnitentiæ quod tunc vim non habebat obligandi sed de pœnitentia virtute ,quæ est peccatorum detestatio. Tametsi,& illic fuerit sacramentum institutũ, quod post eius mortem vim habiturum erat obligandi, vt.q.84.idem S.doctor author est, quod nos illic explicuimus. Quare &dist. præsenti.q.2.art.2.q.3.ad.2.expresse ait, quòd homo tenetur specialiter de peccato conteri. Tametsi de articulo cõfessionis loquatur. Sed secundò probatur conclusio ratione. Pœnitẽtia virtus est,vt cõfessi sumus,ad salutem necessaria:ergo est in præcepto. Hac enim consequentia vtitur vbiq; D.Tho.vt.3.par.q.68.artic.1. vbi non aliter probat vniuersos ad baptismum teneri,quàm quòd vniuersis est ad salutem necessarius. Et eadem ratione sacramẽtum pœnitentiæ colligitur esse in præcepto:quia scilicet, ad remissionem mortaliũ post baptismum est necessarium. Nam cùm intentio legislatoris,vt ait.2.Ethic.Arist.sit facere ciues bonos,hoc illi maximè munus incumbit,vt de rebus ad salutẽ necessarijs leges condat:alioqui inutiliseius esset reipublicæ administratio. Et nequis argumentum cauilletur dicens solũ concludere, ꝙ contritio sit necessaria non per se,sed vt pars sacramenti pœnitentiæ , arguitur de lege naturæ & scriptæ,vbi non erat sacramentum pœnitentiæ institutum:sic enim apertior fit argumenti vis. Tunc enim contritio in lege naturę & fidei,qualis tũc erat infusa, necessaria per se erat absque alio sacramento ad salutem, atque adeò in præcepto , quod non est cur reuelato euangelio cessauerit.

1. Cõclusio

2. Argum.

¶Quòd si quis in contrarium insurgat. Gratia est ad salutem necessaria,& tamen de illa habẽda,non est singulare præceptum. Respõdetur, gratiam non esse opus nostrũ,sed Dei, neq; verò tam rationem medij ad salutem , quàm finis habere,quia est salus ipsa,& vita animæ:præcepta autem nõ dantur de fine,sed de medijs,quibus finem consequimur.

Argumẽt.

¶Tertiò & ratione honoris Deo debiti eadem confirmatur sententia. Quicunque iniuria proximum læsit tenetur eam repensare : ergo à fortiori qui Deo iniurius est eidem præcepto subditur:quicunq; autem peccatum mortale committit,Deo iniuriam irrogat : ergo eam tenetur per pœnitẽtiam vlcisci . Sed ex parte rei nostræ eadem conclusio quartò corroboratur. Tenetur quisque corpus suum non negligere, vt scilicet,morbis,& vitæ detrimentis homo si fieri potest, occurrat , & honori suo consulat, iuxta illud Ecclesiast.41.Curam habe de bono nomine,ergo fortiori ratione tenetur curã spiritualis salutis habere,quam certè nisi per pœnitentiam recuperare non potest.

3. Argum.

4. Argum.

¶Quintò arguitur. Vocanti Deo resistere,peccatum inobedientiæ est,iuxta illud Prouer. 1. Quia vocaui & renuistis, ego quoque in interitu vestro ridebo,& Esaiæ. 65. Omnes in cæde corruetis pro eo ꝙ vocaui,& non respondistis. Deus autem peccatori semper adest ad ostium cordis,vt Apocalyp.3. legitur, pulsans: ergo illi omnino resistere pecatum est : obedire autem illi non possumus nisi per pœnitentiam virtutem : ergo ad illam præcepto constringimur.

5. Argum.

¶Atqui Tertul.antiquus author in lib. quem de pœnitentia ędidit,in eãdem sentẽtiam egregie loquitur. Audaciam enim,inquit,existimo de bono diuini præcepti disputare:scilicet,pœnitentiæ. Neq; enim quia bonum est, ideo auscultare debemus,sed quia Deus præcepit. Ad exhibitionẽ obsequij prior est maiestas diuinæ potestatis, prior est authoritas imperantis, q̃ vtilitas seruientis. Bonũ est pœnitere, an nõ? Quid reuoluis? Deus præcipit. Quod igitur Deus tantoperè commendat , summa vtique grauitate,& aggredi,& custodire debemus.

Obiectio.

Quòd si quis nobis D. Thomã obijciat.2.2.q. 14.art.2.vbi,ait,finalẽ impœnitentiam non esse speciale peccatum sed quandã peccati circũstantiam : quod quidẽ nequaquàm dixisset,si singulare esset præceptũ pœnitentiæ: nã tunc non pœnitere,singulare esset peccatum . Respondetur, ꝙ pœnitere potest esse & circunstantia cuiuscunque peccati, & singulare peccatum. Circunstantia quidem, vbi non occurrit articulus præcepti pœnitẽtię,vt paulò post videbimus. Exempli gratia,ei,qui homicidium facit,manere in illo peccato,est tantùm circunstãtia homicidij,in quo persistit:si tamẽ adueniat articulus mortis,in quo tenetur, esset singulare peccatum nõ pœnitere, dũmodo mortem præsentiscens posset peccatorum recordari, sed si subita corripiatur morte, non habens tempus pœnitendi, solo peccato homicidij dãnatur. Exemplo est in furto,qui enim rem sustulit alienam,quãdiu nõ occurrit noua necessitas restituendi,solùm permanet in peccato furti,sed quando illa occurrit, putà si creditor egens petat, tunc est singulare peccatũ

Dilutio.

non reſtituere. Quapropter D. Tho. 2. ſenten. q. 43. art. 3. ad tertium, ait, q̃ impœnitentia ſecundùm quòd dicit propoſitum non pœnitẽdi eſt ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum, ſecũdùm autem, quòd dicit permanentiam in peccato vſque ad mortem per negationem pœnitentiæ, eſt circunſtantia omnium peccatorum & eandem diſtinctionem inſinuat loco citato. 22. art. 1. ad tertium argum.

Dilutio argum. ¶ Ad argumentum ergo in capite poſitũ iam reſponſum eſt: ob id enim, quod illud, niſi pœnitentiam habueritis, &c. ingerit pœnitentiæ neceſsitatem ad ſalutem, colligitur præceptũ pœnitentiæ, ſicuti ex alio, niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c. colligitur præceptum baptiſmi. Et cùm arguitur. Ad pœnitentiam nõ tenẽri homines poſtquã ſunt in gratia, ſicut ad baptiſmum: ergo nõ eſt præceptum pœnitẽtię ſicut baptiſmi, negatur conſequentia. Concedimus enim hoc præceptũ obligare eos, qui ſunt in peccato mortali, donec ſint in gratia, & non amplius.

Argum. ¶ Contra hoc autem arguitur. Contritio eſt vltima diſpoſitio ad gratiam: ergo ſi tenemur præcepto contritionis, tenemur ſingulari præcepto ad habendam gratiam. Conſequens autẽ eſt falſum, quia illud eſt opus Dei ſuper naturale, quod nõ eſt in noſtra poteſtate.

Reſponſio. Reſpõdetur, vt de præcepto dilectionis Dei ſuper omnia tẽpore quo eius neceſsitas occurrit, reſpondet S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. & 2. 2. q. 44. art. 1. & nos lib. 1. de natura & gratia, c. 22. diximus: quòd tenemur per diuinũ auxiliũ ad gratiam, & charitatẽ ſuſcipiendam nos diſponere, nam quod per amicos poſſumus, & maximè p̃ Dei auxilium ſimpliciter poſſe dicimur.

¶ Sed aliud forſan quiſpiam contra hanc ſententiam argumentum meditabitur. Non tenemur perſeuerari in gratia, quam in baptiſmo recipimus aliquo ſingulari præcepto: ſed alijs particularibus. Non occides, Non furtum facies, &c. Alioqui qui hominem occideret, duplici peccato complicaretur, ſcilicet, homicidij, & lapſus à gratia, quod eſt falſum: ſed non eſt maior obligatio recuperandæ ſalutis quàm eam conſeruandi ergo non eſt de hoc ſingulare contritionis præceptum. Negatur conſequentia: nam licet cuſtodia gratiæ receptæ ſit mandatorum obſeruatio, nihilominus qui illã perdidit, tenetur illam recuperare, quod non poteſt niſi per pœnitentiam perficere, & ideo nil mirum ſi eius ſit ſingulare præceptum.

Poſtremũ argum. ¶ Poſtremum autem argumẽtum contra hoc idẽ q̃ moleſtum eſt. Periculoſum captioſumq; illius rei præceptum eſt, quæ nobis adeò eſt occulta, vt conſtare nobis nequeat, an tale præceptum impleuerimus: talis verò eſt conuerſio noſtra: nemo enim, vt paulò antè monſtrauimus, ſcit an verè ſe ad gratiam diſponat: nemo ergo ad id ſub præcepto tenetur. Reſpondendum ergo eſt, ſicut de præcepto charitatis, videlicet, quòd quanuis tale ſit præceptum, nihilominus inuincibili ignorantia quiſque poteſt excuſari putans ſe illud impleuiſſe. Igitur cùm quis humano more ad arbitriũ prudentiũ putat ſe eſſe contritum, licet verè non ſit niſi attritus, à tranſgreſsione præcepti contritionis excuſatur, quãuis gratiam nõ recipiat. Neque verò cõfiteri tenetur quouſque eccleſiaſticum tempus aduenerit.

¶ Hæc autem aſſerta concluſio in alias nos anguſtias videtur cogere: videlicet, protinus vt quis in peccatum ceciderit, hoc præcepto ad contritionem vrgeri, de qua re Caietanus in opuſculo. 21. quæſtionum, ſeptimam inſeruit. *An quis ut primũ pec. cauit tenetur conteri.*

Atqui à parte affirmatiua eſt argumẽtũ quòd cum alijs morbis, qui preſentaneam minantur mortem corporalem illicò ſuccurrendum eſt iure naturæ: & peccatum, vt ait, Iacobus, conſummatũ mortẽ animæ generet, apparet ratione præcepti quàm primũ eſſe ſuccurrẽdũ. Cui accedit, & authoritas S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 8. vbi ait quòd nec per modicum tempus licet in peccato morari, ſed quilibet tenetur peccatum ſtatim deſerere: ſecũdùm illud Eccleſiaſt. 21. Quaſi à facie colubri fuge peccatum. Accedit & illud Eccleſiaſt. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: qui autem in peccato perſtat, periculum ſibi creat moriendi in illo. Quare & ca. 5. idem ſapiens, Non tardes, inquit, conuertiad Dominum, nec differas de die in diem, ſubitò enim venit hora eius.

¶ His tamen nihil obſtantibus ſtatuitur huius articuli ſecunda concluſio. Non illico, vt homo reum ſe ſentit culpæ pœnitentiæ lege pœnitere conſtringitur. Hæc profectò concluſio more, & vſu eccleſiæ ſatis videtur conſtabilita. Nemo nanque à ſacerdotibus vſum clauium habentibus, tanquàm denuo peccaſſe reprehenditur, ſi non cùm primum peccauit reſipiſcat. Et tamen ſi confeſtim reſipiſcere teneretur, ſingulis momentis peccatũ eius impœnitentiæ augeretur, quod eſſet peccatores plus nimio culpare, præceptumque adeò tanquàm rigidum nimis, & durum denotare. *2. Propoſ.*

Secundò præceptum ſingulare pœnitentiæ eſt affirmatiuum, veluti & confeſsionis: præcepta autem affirmatiua, vt doctoribus cunctis eſt in confeſso, licèt ſemper obligent, non tamen (vt aiunt) pro ſemper, ſed ſua habent *Ratio. 2.*

ſtata

ſtata tempora. Quare ſicut non ſtatim confiteri obligamur, vt quæſt. ſequenti videbimus,
Obiectio. ita nec conteri. ¶Sed forſan quis obijciat non ſolùm affirmatiuum eſſe, ſed negatiuum includens, tenemur enim non eſſe extra gratiam & amicitiam Dei, ſicut non furari. Quapropter veluti fur illico tenetur reſtituere, ita & qui Deo iniuriam intulit, tenetur ex tēplò ſatisfa
Dilutio. cere. ¶Ad hoc reſpondetur, vt ſuprà, quòd non eſſe extra gratiam & amicitiam Dei tenemur quidem, non tamen ſingulari præcepto ſed alijs particularibus, Nō occides, Non furtū facies, &c. Quare homicida, vt ſuprà diximus, qui per quodcūque tempus manet in peccato non committit ſingulare delictum impœnitētiæ, ſed manet in homicidio. Et in hoc ſenſu di
S. Thom. dictum. xit Sanct. Tho. loco citato. 2.2. quod non licèt per aliquod tempus in peccato manere, ſicut non licèt furari, occidere, &c. Et ideo qui pœnitentiam differt, ſolùm auget culpam homicidij, ſed quando periculum imminet mortis, ſingularis culpa eſt non pœnitere. Et idem eſt de fure: non enim nouum peccatum committit, ſi protinus non reſtituit, ſed augetur grauitas furti, quo vſque noua ratio neceſsitatis creditoris, vel alia, nouum impingat peccatū. Et in eodem ſenſu S. Tho. diſtin. præcedenti art. 2. quæſtiuncula. 3. ad. 2. ait, quòd dum peccatū ad memoriam reuocatur, tunc tenetur homo ſpecialiter conteri: intellige, inquam, cōfeſtim teneri prohibitione homicidij vel furti quouſque neceſsitas confeſsionis, vel periculi ſingularem adhibeat obligationem pœnitendi.
Satisfit auctoritatibus aliis. ¶Et eodem pacto reſpōdetur ad authoritates citatas. Iubemur enim peccatum fugere quaſi à facie colubri, nō per ſingulare præceptū, ſed per omnia mādata peccatū prohibētia. Quòd autem pœnitentiam nō differamus, in quocūque tempore, cōſilium ſonat: tempore autem imminentis periculi mortis præceptū. Ex his colligitur reſpōſio dubij ſiquis ſciſcitetur hūc actum, Nolo pœnitere quantum delictum ſit cuiq; præcepto cōtrarium. Reſpondetur enim ſub diſtinctione, q̄ tempore quo quis pœnitere tenetur, eſt ſingulari præcepto contrarius ac perinde genere ſuo mortalis: alijs verò temporibus nō eſt niſi cōtra alia præcepta de non perſeuerando in furto, homicidio, &c. & ideo genere ſuo nò eſt mortalis, eſt nihilominus venialis: quia nolitio boni obiecti. ¶Inſtas autē rogans. Quo ergo tempore ſingulare hoc præceptum occurrit? Scotus quidē lib. 3. diſt. 27. ait diebus feſtis teneri hominem ſingulari præcepto de peccatis cōteri. Et ratio eius eſt, quia feſtorum cultus eo nobis fine præceptus eſt, vt Deum ipſum amore & dilectione colamus, tunc ergo dilectionis mandato tenemur, quod vtique abſque pœnitentia impleri nequit.

¶Contra hanc autem ſententiam ſubiungitur tertia concluſio. Neutiquam feſtorum cultus ſingulari hoc nos pœnitentiæ nexu ligat. Probatur. Præceptum de colendis feſtis aliud eſt à præcepto pœnitētiæ diſtinctum: cultus ſiquidem feſtorum virtus religionis eſt: virtus autē pœnitentiæ, vt diſtin. 14. q. 2. art. 2. & 3. monſtrauimus, non religionis, vt Caietanus opinatur, ſed iuſtitiæ pars eſt: nullum verò præceptū ad alterius officia per ſe obligat. 3. Cōcluſ. *Ratio. 1. cōcluſionis.*

¶Secundò præcepta non obligant ad finem ſed ad media, quibus obtinetur: finis enim ieiunij eſt per corporis extenuationem animā ad ſupernorum contemplationem erigere: illa tamen contemplatio non cadit ſub præcepto ieiunij. Pari modo licèt feſtorum cultus ad hoc ordinetur, vt homo diuinis laudibus vacans ad amorem Dei ſe excitet, tamen ſub præcepto nō cadit niſi ab operibus ſeruilibus vacare, & ſacrificio miſſæ, vt eccleſia iubet, intereſſe. *Secunda.*

¶Tertiò. Quia hoc eſſet nimium fidelium animos irretire: cùm enim tam numeroſus ſit feſtorum aceruus, nimiùm populus prēmeretur ſi toties tam difficili ſubderetur mandato, vt legitimè conteri teneretur, atque adeò omnes peccatorum fimbrias, & occaſiones prēſcinderet. Quartò demum, Eccleſia diuinum explicando mandatum ſatis duxit ſemel in anno homines ad pœnitentiam compellere: non ergo diuinum ius tam crebram exigit contritionem. Eccleſia verò, quia de internis actibus non iudicat, contritionem per ſe non præcipit. *Tertiò.* *Quarto.*

¶Quòd ſi ex veteri teſtamento illud nobis Leuitici. 16. obieceris, Sabbatum requietionis eſt affligetis animas veſtras. & cap. 23. de eodem die feſto, Affligetis animas veſtras in eo, omne opus ſeruile non facietis in die hac, &c. reſpondetur, quòd cultus feſtorum illius legis quantum ad id, quod morale continet, Exodi. 20. explicatur conſiſtere in ſola ceſſatione à ſeruili opere, quod in noſtris feſtis durat. Veruntamē quoniam eiſdem feſtis populus iubebatur animas affligere, legale erat, & iam ceſſauit. Nec verò afflictio illa illic ſignificatur fuiſſe peccatorum contritio, ſed ieiunium, & corporis maceratio, idq; præcipuè præcipiebatur in feſto expiationis, quod expurgandis ſordibus inſtitutum erat. Cui illud conſonat Eſai. 58. Nunquid hoc ieiunium, quod elegi, per diem hominem affligere animam ſuam?

¶Igitur vt quæſtioni faciamus ſatis, ſubiungitur quinta concluſio. Tempus ſingularis 5. Cōcluſ.

præcepti contritionis eſt, dum eccleſiæ decreto ſemel in anno confiteri tenemur, atq; adeò in articulo mortis. ¶ Probatur: nam præceptum pœnitentiæ, quod in lege naturæ, & ſcripta cucurrit, Chriſtus ſacramentum pœnitentiæ inſtituens quantum ad eius modum determinauit: ſed quia ex euangelio colligi liquidò non poterat, eccleſia præſcripſit annuale tempus: fit ergo, vt idem tẽpus & cõfeſsioni & contritioni iniunxerit. Et præter illud extat de iure diuino dum imminet periculum mortis: nã tunc etiam, vt diſt. ſubſequẽti videbimus, ſi copia adſit confeſſarij, tenetur quiſque confiteri. Et ideò in principio quæſtionis diximus non eſſe tantam litem inter negantes præceptum ſingulare contritionis niſi quando neceſsitas confeſsionis occurrit, & alios contrarium aſſerentes: quoniam in tempore differre non debent: nam extra hæc, nõ eſt aliud neceſſarium contritionis tempus. Eſt tamen hoc diſcrimen quòd ſecundùm opinionem hìc à nobis defenſam in articulo mortis, licèt non adſit confeſſarij copia, tenetur moriturus ſingulari præcepto conteri. Et idem arbitror in feſto paſchatis aut ſemel in anno. Enimuerò ſi tempus confeſsionis non eſſet decretum, tenetur homo conteri præter periculum mortis illo etiam ſaltem tempore, quo metus eſſet ne peccata obliuioni traderentur, quod quidem per eccleſiam ad ſingulos annos definitum eſt.

Ratio. 1. cõcluſionis.

Argumen. ¶ Exiſtunt autem cõtra hoc argumenta: nam quocunque tempore occurreret præceptum dilectionis Dei ſuper omnia, huius etiam obligatio concurreret, vtpote ſine quo illud impleri non poteſt. Item quoties ſacerdos ſacramenta adminiſtrare deberet quæ in gratia tenetur adminiſtrare. Reſpondetur, etiam his caſibus obligationem exurgere pœnitendi, non tamẽ ex vi talis præcepti, ſed aliorum vinculo: ſcilicet, dilectionis, aut legitimæ adminiſtrationis ſacramenti. At verò dum quis ſacramẽtum eucharistiæ ſuſcepturus eſt, ſingulariter cõtritionis præcepto obligatur propter ſacramenti illius dignitatem.

Poſtremũ argumentũ ¶ Poſtremum autem argumẽtum, quod contra hanc ſententiam obijcitur eſt, quòd nemo poſſet ab hac luce in vno ſolo peccato mortali diſcedere. Hoc autem conſequens eo moderamine concedendum eſt, ſi peccatori tempus ſuppetat pœnitendi. Tunc enim nouum eſſet peccatum non confiteri, ſi copia ſacerdotis adeſſet. Et eadem ratione conſequitur, quòd qui non confitetur ſemel in anno, dupli ci peccato peccat: altero omiſsionis contritionis, & altero confeſsionis. Item quoties quis euchariſtiam ſine contritione ſuſcipit. Tametſi hoc poſtremum non ita facilè concederem: quia quando præceptum per ſe contritionis non obligat niſi ratione euchariſtiæ ſumẽdæ, non eſt niſi vnum ſacrilegium indignæ ſumptionis euchariſtiæ. Imò verò forſan quia in præcepto confeſsionis determinatur tempus contritionis, vnicum cenſetur præceptum contritionis, & confeſsionis ſemel in anno, niſi quòd ſi non poteſt perfectè impleri quoad cõfeſsionem, debet ſaltem impleri quoad contritionem.

¶ Hìc inter additiones Sanct. Thomæ ex quarto libro ineptè adhibentur articuli, vtrùm pœnitentia per totam vitam durare debeat, & an debeat eſſe continua, quandoquidem in tertia part. quæſt. 84. art. 8. & 9. expreſſè illos tractauerit, quos nos perinde diſtinct. 14. quæſtio. 1. expoſuimus. Vbi concluſimus pœnitentiam peccatorum non niſi ſemel eſſe neceſſariam. Quocirca licèt poſt remiſſa peccata quandoque ſit ſalubris peccatorum deteſtatio, quandoque verò nocua, vel quia occaſionem laſciuæ delectationis offert, vel aliorum adfert offi ciorum impedimentum, nunquàm tamen eſt ampliùs neceſſaria. *D. Thom.*

¶ Nihilominus tam circa præſentem articulũ quàm circa iſtos duos, hęc examinanda eſt poſtrema ſententia, Vtrùm quotieſcunque peccatum memoriæ occurrerit, teneatur illud homo deteſtari, ſiue nunquam fuerit alia contritione dilutum, ſiue fuerit iam remiſſum. Huius enim potiſsimùm cauſa Caietanus quæſtionẽ illam ſeptimam in opuſculo. 21. quæſtionum diſſeruit. Fuerunt enim graues authores huius ſententiæ, qui dicerent, quòd quotieſcunque peccatum cõmiſſum memoriæ ſe practicè offerat, tenetur homo de illo dolere, etiam ſi remiſſum fuerit, & à fortiori ſi non fuerit remiſſum. Tenet Alexan. Alenſis. 4. part. quæſt. 68. memb. 2. art. 2. & Richar. in. 4. diſtinct. 14. art. 9. quæſt. 1. quos Gabriel ead. diſt. atque alij ſequuntur. Quinuerò & Palud. diſt. 17. quæſt. 1. art. 3. propterea, quòd D. Tho. ead. diſt. quæſt. 3. art. quæſtiunc. 4. ait, quòd homo tenetur ad contritionem, quando peccata memoriæ occurrunt, præcipuè dum in periculo mortis exiſtit, &c. Peccatum enim tunc occurrit memoriæ ſpeculatiuè, quãdo quis de illo cogitat, vel ad tractandũ de illo, vel dum audit cõfeſsiones &c. Tunc autem practicè, quãdo occurrit aut, tanq̃ opere exequendum, aut tanquàm delectatione in eius cogitatione ſiſtendo. Et tunc aiunt iſti teneri hominem de illo dolere. Et probant, quia cùm tunc occurrat tanquam Dei

An cũ primùm homo meminit peccatorũ teneatur deillis conteri.

Peccatũ dupliciter occurrit memoriæ, ſpeculatiuè, & practicè.

Dei offensiuum, contemptus esset Dei, nisi illud homo detestaretur.

5. Cõclus. ¶ Non tamen est quæstio magni momenti, & ideo duabus conclusionibus facillimè dissolui tur. Prima, quæ sit quinta huius articul. De peccato semel remisso nunquàm est simpliciter necessaria pœnitentia, nisi forsan tantùm periculum offerretur cõsentiendi, vt aliter euitari nõ posset. Probatur, quoniam propria materia confessionis est culpa, in qua homo existit, ad cuius detestationem virtus pœnitentiæ ordinatur: ergo peccatum, quod semel remissum est, non est necessaria materia pœnitentię siue speculatiuè, siue practicè offeratur, iuxta illud Naum. 1. suprà citatum, Non puniet Deus bis in idipsum: & aliud Pauli, sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.

6. Cõclusiõ ¶ Secunda, quæ sit sexta conclusio. Quanuis peccatum nondum fuerit remissum, hoc sõlùm, quòd est memoriæ occurrere practicè minimè secum adfert necessitatem contritionis sub præcepto, nisi aliquod temporum adsit, quæ eiuscemodi præcepto sunt decreta, vt est articulus confessionis, aut articuli mortis &c. Ratio conclusionis. Probatur, quia vel est necessaria contritio ratione singularis præcepti pœnitentiæ, vel ratione dilectionis, quam tũc homo erga Deum habere tenetur, vel ratione euitãdi periculi cõsensus: non primum, quia cum præceptum cõtritionis, vt supra dictum est, sit affirmatiuum, habeatque sua tempora præfinita, memoria illa peccatorum minimè ad obligandum sufficit, sicuti præceptum dilectionis non obligat quoties Dei bonitas, & eius in nos immensa beneficia memoriæ occurrunt: alioqui stando in mero iure diuino antequàm ecclesia tempus confessioni decerneret, teneretur homo etiam tunc confiteri. Accedit ratio, quòd potest peccatum occurrere memoriæ tanquam perpetrandum, quod nunquam fuit commissum, & tunc non potest haberi dolor seu pœnitentia, quæ tantùm esse valet de commissis. Nec tenetur tunc homo ratione dilectionis, vt quidam autumant dicentes quòd tunc vel peccata detestatur, vel approbat, vel neutro modo se habet. Si secũdum, peccat: si tertium, Deum videtur contemnere: ergo obligatur ad primum.

Argumẽtũ ¶ Contra hos autem arguitur, quia cùm tunc non occurrat dilectionis præceptum: (esset enim importabile, quòd toties homo teneretur diligere quoties tenetur peccatis resistere) colligitur, vt nullus sit contemptus nullum tunc habere actum complacentiæ, vel displicentiæ. Esset nanque durum asserere, quòd propter id, quod nobis naturaliter cõtingit, qualis est peccatorum recordatio, nouo præcepto dilectionis cogeremur. Nec demũ tenetur ratione periculi: quoniam potest homo quoties peccatum occurrit, vel de nouo committendum, vel iam commissum, vt eius cogitatu tunc oblecte tur, cogitationem ab illo dimouere, per quod satis ei resistit, atque adeò pro tunc Deum satis diligit. Imò verò nonnulla sunt peccata potissimùm carnis, quæ longius euitantur dum eius cogitatio fugitur, quàm si illa præsente contendat homo displicentiam eius habere: adeò sunt lubrica, & quæ se violenter insinuãt. Fateor equidem, quòd si casus dari posset, in quo homo non posset consensum in culpam cauere, nisi positiuo actu voluntatis cõsensum repellendo, tenetur quidem. Sed non video casum, in quo non sit facilius aliorsum cogitatũ diuertere. Cui autem voluntas adest in virtutes propensa, consilium esset ad displicentiam & detestationem conari.

¶ Aliam hic quæstiunculam subnectit Sanct. Thom. vtrùm post hanc vitam possit esse pœnitentia. Et est distinguendum tam de triplici statu post hanc vitam, quàm de tribus, quæ in contritione considerantur, quę sunt, dolor sensus, contritionis forma, quæ est gratia, atque eius efficacia, quæ est remissio culpę. In patria ergo esse potest peccatorum abominatio cùm forma, quæ est gratia, sine dolore tamen, propter plenum gaudium, quod illic existit, absque efficacia remissionis, quia illam in via obtinuerunt: sunt tamen illic triumphantes de victoria contra peccata. In inferno autem potest esse pœnitentia peccatorum cum dolore maximo, quo illic semper damnati excruciantur, sed absque gratiæ forma, & fructu, & efficacia remissionis propter obstinatam voluntatem. Veruntamen in purgatorio existentes dolorem quidem habent de peccatis eundemque gratia informatum, non tamen meritorium, quia sunt extra viam: quare neque eorum dolor est contritio efficax ad remittendum peccatorum pœnas. Vtrùm verò illic remittantur veniales culpæ, distinct. 15. quæst. 2. art. 2. elucidauimus.

Vtrùm post hanc vitam possit esse pœnitẽtia.

Triplex status post hãc vitam.

Tria in contritione cõsiderantur.

In cœlo.

In inferno.

In purgatorio.

¶ Importunè quoque, & hoc loco ille articulus adijcitur ex lib. 4. Sanct. Thom. de effectibus contritionis: quandoquidem totam illam materiam locupletissimè ediderit in. 3. part. q. 86. & 87. quas distinct. 15. satis interpretati sumus,

DISTIN-

DISTINCTIO Decimaoctaua, De confeſsione.

Cap. 1. SEcunda pars ſacramẽti pœnitentię eſt confeſsio, quam etſi hæretici non debuerint, qui cõtritis corde negauerint neceſſariam, catholica tamen nos veritas admonet, nemini, qui poſt baptiſmum in lethale crimen lapſus fuerit, abſque ea in re, vel in voto patere ſalutem. Fuit enim per Chriſtum Ioan. 20. inſtituta. Nam vbi ſpiritu ſancto in diſcipulos inſufflato, plenarium eis iudicium remittendi peccata tribuit, ſacramentum ſubinde pœnitentię inſtituit, atque adeò cunctos fideles à gratia baptiſmatis in mortale relapſos ſacerdotum iudicio ſubiecit, præceptoque adeò confeſsionis obligauit. Cuius deinde eccleſia tempus definiens, vt id quotannis faceremus, iure nos pontificio perſtringit.

Ioan. 20.

Cap. 2. Cõfeſsionis definitio. ¶ Eſt ergo confeſsio eccleſiaſtica, ſacramẽtalis quædam peccatorum accuſatio ad indulgentiam virtute clauium eccleſiæ obtinendam. Cuius qualitates patres circunſcribentes aiunt. Sit ſimplex, humilis confeſsio, pura, fidelis. Atque frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda. Integra, ſecreta, lacrymabilis, accelerata. Fortis & accuſans, & ſit parẽre parata. Debet ergo prudentiſsimus quiſque Chriſtianus cuncta ſua peccata cordis, oris, & operis, tam ſecreta, quàm, publica, ſaltem mortalia, cum omnibus ſuis circunſtantijs notabili macula aggrauantibus confiteri, eademque eidem ſacerdoti, niſi legitima obſtiterit cauſa. Nequiret enim aliter qualis eſt, talem ſe diuino ſacerdotis tribunali ſiſtere.

Diſticha.

Cap. 3. ¶ Ex quo fit conſequens, vt quauis confeſsio, quantum ad ſuam attinet eſſentiam, non exigat neceſſario, vt ſit ſecreta, nihilominùs, niſi clam fieret, nequiret facilè in eccleſia ſuſtineri, vt occultorum omnium ſcelerum, quod neceſſarium eſt, fieret. Quapropter qui clancularia auricularemque confeſsionem exterminare ab eccleſia ſtudent, religionem à Chriſto ſemper obſeruatam de medio tollere hæreticè contendunt.

Cap. 4. ¶ Legitimus autem ſacramenti pœnitentiæ miniſter eſt ſacerdos, qui vel ordinaria vel delegata fungitur iuriſdictione, iuxta tenorem canonis, Proprio ſacerdoti vel de eius licentia confiteatur. Nam cùm abſolutio iuridicus ſit actus clauium eccleſiæ, nõ ſufficit vt valida ſit, ſacerdotalis character iuriſdictione vacuus. Cõſultò enim Chriſtus Petro paſcendum ſuum gregem cõmiſit, vt paſcendi iuriſdictio, ab ipſo per eccleſiæ membra deriuaretur. Vbi ergo

Can. Omnis utriuſq; ſexus.

Ioan. ulti.

ergo non est iurisdictio, nulla est absolutio, & multò minus quæ à sacerdote non fit. Quapropter confiteri laico in nullo casu necessarium est, & quàm rarissimè vtile propter verecundiam ad capiendum consiliũ. Imò verò iam eiusmodi confessio aboleuisse videtur ab vsu.

Cap. 5. ¶ Absit autem, vt dicas sacerdotem pœnitentem absolutum ostendere, & non verè absoluere, dicente Matth. 18. Christo ad Petrum, Quodcunque solueris, & postea discipulis, Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata: non autem, Quorum ostenderitis remissa. Vnde author libri de vera & Can. Què pœnitent. distinct. prima falsa pœnitentia, quod de pœnitentia refertur. Ipsi inquit, sacerdotes euangelici plus possunt prodesse quã veteres, plus confitentibus parcere: quibus enim remittunt, remittit Dominus. Et infrà, non dixit, Quos putatis ligare aut soluere, sed in quos exercueritis opus iustitiæ aut misericordiæ. Quapropter effectus sacramenti pœnitentiæ non est ostendere remissa peccata, sed verè remittere, vt antea de pœnitentia virtute dictum est. Nam præter quàm quòd sæpè sacerdos absolutione sua atritum iustificat, tunc etiam quando contritus & iustus ad sacramentum accedit, quia contritio virtuti suscipiendi sacramenti nitebatur, verè cum sacerdos quantum ex parte sua absoluit, vt forma sonat.

¶ Dum ergo homo ex intentione nullum mortale in confessione prętermittit, tametsi fortè legitimus non hæreat in corde dolor, vt gratiam consequatur, erit quidem confessio informis, sacramentum verò nihilominus validum, vt non sit iteranda confessio, sed per legitimam postea contritionem fiat gratiæ reparatio. Cap. 6.

¶ Quanto verò sacerdos teneatur diuino vinculo auditam confessionem sigillo secreti obsignare, natura ipsa confessionis quàm maximè necessarię palàm commonet, quæ absque arctissima secreti fide sustineri non posset. Igitur vt apud Deum peccata remissa contecta sunt prorsus; iuxta illud Psalm. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: sic debent esse in pectore sacerdotis recondita. Caueat ergo omnino, vt canone admonitus est, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem: imò perinde obmutescat, ac si nihil audiuisset, ne & in iram in primis Dei, & in iudicium quoque ecclesiæ impingat, vt sacerdotali officio depositus, in arctum monasterium detrudatur. Cap. 7. Psalm. 31. Can. Omnis utriusq; sexus.

DISTIN-

DISTINCTIONIS 18. Quæst. 1. De necessitate confessionis.

Autoris instituti.

PRimùm iuxta Aristotelis doctrinam. 2. Poster. quærēdum est an res sit, quàm quid sit: & quia in moralibus idē est rem esse, quod est necessariam vel commodam, alioqui superflua esset, primò quæritur de necessitate confessionis, quàm de eius quidditate. Quare in præsenti distinctione quatuor disputabimus quæstiones, primam, de necessitate sacramentalis confessionis, secundam, de eius quidditate & qualitatibus, & tertiam subinde de eius effectu, ac demum quartam de eius ministris. In prima quæstio. sunt quinque articuli. Primus an confessio iure diuino fuerit instituta, tanquam ad salutem necessaria. Secundus, vtrùm fuerit in lege naturæ vel scripta. Tertius, vtrùm omnibus peccatoribus de omnibus peccatis sit necessaria. Et quartus, quo tempore sit necessaria. Quintus demum, vtrùm super confessione non facienda possit esse dispensatio.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentalis cōfessio fuerit à Christo instituta tanquam ad salutem necessaria.

Partis negatiuę arg. 1.

ARguitur ergo, quòd sacramentalis confessio non sit ad salutem necessaria: ad salutem enim sufficit gratia Dei: gratiā autem per solam contritionē, vt dictum est, adipiscimur: iuxta illud Psalm. 21. Dixi cōfitebor aduersus me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei: ergo nulla præterea nobis opus est confessione.

2. Argum. ¶Secundò. Acta Christi sunt in euangelio sufficienter scripta: nullibi autem præceptum sacramentalis confessionis legitur imò Matthæ. 19. Si vis, inquit, ad vitam ingredi, serua mandata, vbi ea duntaxat recensuit, quæ sunt in decalogo: ergo confessio non est de iure diuino.

3. Argum. ¶Tertiò, accedit authoritas Hugo. lib. 2. de sacram. par. 14. cap. 1. vbi quærens, cur Christus p̄ præceptum non dederit hominibus sua peccata confitendi, sicut discipulis dedit confitentiū peccata remittere: respondet id non dedisse, ne extorta & coacta videretur confessio: cogitauit enim, quod ægri libenter salutem quærerent, & ideo medicis dixit, vt curarent, sed infirmis non dixit, vt ad medicos curandi venirent. *4. Argum.* ¶Quartò. Est textus Theodori Cantuariensis archiepiscopi. can. fin. de pœnitentia. d. 1. vbi ait, quòd quidam soli Deo debere peccata confiteri dicunt, vt Græci, quod Magister Sent. d. 17. insinuare videtur: si autem iure diuino esset instituta, nulli possent negare confessionem esse necessariam.

5. Argum. ¶Quintò demū accedit glossa Ioannis Theutonici in initio. d. 5. de pœnitentia. adstruentis q̄ melius esset dicere institutā fuisse confessionem à quadam vniuersalis ecclesiæ traditione, q̄ ex noui aut veteris testamenti autoritate. In quā opinionem Panor. super. ca. omnis vtriusque sexus. licèt vaccillans inclinare videtur. Et Duran. dist. 17. q. 14. licèt quodāmodo ambiguus, tamē in hāc plus partē propendet, q̄ cā. Omnis vtrriusq̄; sexus nō facit præceptū, sed consilium. Et Erasmus in scholijs super Epistolis Hiero. nēpe, super epitaphiū Fabiolæ ad Oceanū sacramentalē cōfessionē singulorū peccatorū negat fundamentū habere in antiquis.

¶In contrarium est ecclesiæ autoritas, quę spiritu sancto afflata inter sacramenta connumerat sacramentum pœnitentiæ, cuius pars necessaria est confessio: sacramenta verò, nemo, nisi Christus gratiæ sacramentorum autor: instituere potuit. ¶Tantū confessio adfert emolumenti sanctæ ecclesiæ, vsque adeoq̄; proinde illam nobis inuidet Satan, vt vix fuerit hæreticus, qui nō eius suggestione de medio eam tollere contenderit. Fuerunt enim primùm antiqui Massiliani, vt Damascenus libro suo, de hæresibus refert, qui cōfessionis necessitatem abnegant. A quibus & Iacobitæ à Iacobo hæresiarcha sic dicti iuxta Guidonis Carmelitæ historiam in lib. de hæresibus, eándem hæredi tarunt. In quo errore Thomas Waldensis tomo. 2. de sacramentalibus. capit. 138. ponit & Iulianum in apostatam: legitur enim historia Tripertita, lib. 6. cap. 2. in hūc modum. Fertur Iulianum imprudenter negasse Christianam fidem, vt sanguine immolationum nostrū baptisma studeret ablui, & abrenunciare ecclesiasticæ confessioni: sed tamen alia litera non habet, nisi ecclesiasticæ professioni. At verò quid mirum si qui à fide apostatauerat, eius abijceret sacramenta? Et Ambro. aduersus Nouatianos

Decisio articuli.

Iulianus apostata.

tianos libr. primo de pœnitentia. disputat necessitatem negantes huius sacramenti. Ille autem heresiarcha Ioannes Vvitcleff, vt idem Vvalden. ibidem refert, fuit qui impudentius aduersus confessionem clancularian & auricularian blasphemauit, dicēs fuisse institutionem Papalem in cap. Omnis vtriusque sexus absque vlla sacra authoritate, multumque subinde ecclesiæ nocuisse, multasque hæreses & contentiones circa fastum, & quæstum temporalium introduxisse. Hanc subinde hæresim Lutherus, vt populū inescaret: & mollius ad se pertraheret, totis viribus persuadere nixus est. Nam cùm inter omnia sacramēta hoc sit, vt vtilissimum, ita ad impletu difficillimū, quos isto confessionis onere semel exonerabat, eosdem ad alia sua dogmata facilè pellicie bat. Vnde priùs in articul. 8. ex illis qui sunt à Leone damnati, dixit non esse confitenda venialia peccata, neque omnia mortalia. Et in artic. 9. adiecit, quòd qui omnia confitetur, nihil misericordiæ Dei ignoscendum relinquit. Perpende bestiæ vafriciem, quasi quæ cōfitemur non misericordiæ diuinæ offeramus ignoscenda. Si enim id esset verum, nullum esset confitendum. Quare tandem cùm negaret sacramēta gratiam cōferre, & hoc prorsus aboleuit ab vsu. Vt ergo cōtra istos hæreticos ad quæstionem respondeamus, quam distin. 14. quæst. 1. art. 5. in hunc locum reiecimus, meminisse ex superioribus oportet duplicem esse quæstionis huius sensum: videlicet, an confessio sit diuinitus instituta, vt necessaria necessitate finis vt sine qua salutem consequi non possumus: & vtrùm præterea sit de necessitate præcepti vel diuini vel humani. Enimuerò puero ante vsum rationis necessarius est baptismus necessitate salutis, non autem necessitate præcepti, quod eum liget. Et vice versa, honorare parentes, non est illi ad salutem necessarium, veniēti tamen ad vsum rationis est in præcepto. Igitur quinque conclusionibus ad quæstionis titulū respondetur.

Vvitcleff.

Lutherus.

Duplex quæstionis ipsius.

1. Cōclus. ¶ Prima. Sacramentalis cōfessio à Christo est instituta, tanquàm cuicunque post baptismū in mortale crimen lapso ad salutem necessaria, & loco necessitatis pro tempore: & ideo dicitur necessaria in re vel in voto: nam si votum confessionis, in contritione inclusum, est necessarium, causa est, quia confessio ipsa in re est necessaria: sed quia apud Deum voluntas pro facto reputatur, votum sufficit. Et certè si est necessaria ad salutem, planè intelligitur id esse de iure diuino: nam cùm salus nostra spiritualis opus sit super naturale per speciale auxilium Dei proueniens, nil ad hunc finem necessarium esse potest nisi diuinitus fuerit institutū. Boni autem lector cōsulat, si in re tam sciti necessaria explicanda, quam profectò pro ratione præsentium temporum ieiunè nimis scholastici tractant, nonnihil immoremur.

Declaratio cōclusionis

¶ Probatur ergo sic declarata conclusio, quo ad vtranque partem illo præcipuè verbo Christi Ioan. 20. ad apostolos. Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata remissa erunt, & quorū retinueritis, retenta erunt. Super quibus verbis Chrysost. lib. 3. de sacerdotio, quid ipsum inquit, hoc aliud esse dicas, nisi omnium rerum cœlestium potestatem illis à Deo concessam? Quorum enim, ait, peccata remiseritis, remittuntur, &c. Pater omnifariam filio potestatem dedit. Cæterùm video ipsam eandem omnifariam potestatem à filio illis traditam. Hinc ergo planum colligitur argumentum, q illic fuerit instituta confessio, & tanq necessaria. Arguitur enim sic. Plenariam Deus potestatem impertitus est sacerdotibus remittendi, & retinendi peccata: ergo iudices eos rei huius constituit, atque adeò eius iudicium, & sententiam necessariam esse voluit viam ad salutem: iudicare autem de peccatis rectè nequeunt, nisi illa nouerint, iuxta illud Prouerb. 12. Qui iudicat quod nouit, iudex iustitiæ est. nam aliter non posset pro criminis quantitate pœnam metiri. Præsertim cùm sacerdos sic sit iudex, vt sit etiam Christi vicarius medicus, atque adeò debeat pro morborum ratione medicinales pœnitentias imponere: nosse verò nequeunt occulta, & intima cordis nisi delinquētium confessione: ergo sacramentalis confessio illic est ceu ad salutem necessaria instituta.

Probatur cōclusionis

Argumen.

Bonauentura distinct. 17. art. 1. part. 2. distinctionis quæst. 3. dicit, quòd in sacramento pœnitentiæ sunt duo: nempe, absolutio, quòd est formale sacramenti, & confessio, quod est materiale: quorū primū Christus instituit Ioan. 20. secundum verò non, sed insinuauit: & ideo confessio, inquit, est à Christo insinuata, & ab apostolis instituta, & à Iacobo promulgata can. 5. Cōfitemini alterutrum peccata vestra. Quam quidem doctrinam desumpsit ad literā ex Alex. 4 part. quæst. 76. memb. 3. art. 2. Scotus verò ead. dist. 17. plus adiecit: scilicet, quòd licèt illo loco fuerit institutum sacramentum pœnitentiæ, non tamen tanq necessarium, sed tanq vtile: itaque commissum sit sacerdotibus iudicium peccatorum, nō tamen tanq necessarium, sed tanquàm arbitrarium & vtile. Nam & sacramentum confirmationis diuinitus est institutum, nōn tamen tanquam necessarium.

Bonauen.

Alexand. Scotus.

Quare

Quare ſubdit, quòd qui teneret, confeſsionem ſolùm eſſe de præcepto eccleſiæ, non poteſt facilitèr impugnari; licèt rationabilius ſit dicere, quòd ſit de iure diuino.

Impgnatio Scoti. ¶ At verò neſcio quid in mentem Scoto venerit hoc arbitrarium iudicium in re hac commentari. Eſt enim, vt bona venia dixerim, ficta quædam expoſitio, nec parum pernicioſa. Cogit me tã neceſſaria hæc catholica veritas hoc verbum dicere: nam ſi in hoc teſtimonio non firmiter ſtabiliatur confeſsionis neceſsitas, nõ habemus robuſtius aliud aduerſus hæreticos. Quocirca cum tanti eccleſiæ refert confeſsionẽ in iure diuino fundare, munus theologi eſt hunc locum non debilitare, ſed interpretando corroborare.

Iudex arbiter quis. ¶ Ad rẽ ergo, vt redeamus, iudex arbiter: quod Scotũ inferiùs ſæpe fallit, nõ dicitur propterea, q̃ quis poſsit inter aliquos hunc vel illũ eligere, ſed ordinarius & arbiter hoc differunt, q̃ arbiter eſt, qui nullam habet iudicandi cogendiq́ue poteſtatem, niſi quam qui eum elegit, ei tribuit, vt colligitur ex Ca. Sanè. de arbitris. &

Iudex ordinarius, ex toto illo titulo. Ordinarius verò eſt, qui ex ſe habet poteſtatem, vt rex vel eius miniſter, cui ipſe vim coerciuã tribuit. Si enim duo aut trés prætores in vrbe ſunt à rege inſtituti, propterea, q̃ in arbitrio ciuis eſt ad quemlibet eorum recurrere, nullus dicitur arbiter, ſed certè omnes ſunt ordinarij. Cùm ergo Chriſtus dicat, Accipite poteſtatem, quisnam dubitet apoſtolos feciſſe ordinarios neceſſarioſq́ue peccatorum iudices, ac ſubinde eos, quibus authoritate apoſtolica iniuncta eſt animarum cura? Quare, licèt quiſq́; poſſet ad quencunq́; ſacerdotũ recurrere, quod eſt exemplũ Scoti, certè nõ ſunt arbitri, ſed ordinarij: quia non accipiũt à pœnitente poteſtatem, ſed poteſtate Chriſti funguntur, quam non habent laici. Præſertim quòd non poſſunt eligi quicunque ſacerdotes in confeſſarios, ſed illi, quibus authoritate apoſtolica, vel iniuncta eſt animarum cura, vel priuilegio conceſſum confeſsionem audire. Vnde in concilio Florentino miniſter huius ſacramẽti eſt ſacerdos habens poteſtatem abſoluendi vel ordinariam, vel ex priuilegio ſuperioris ordinarij. ¶ Hoc autem poſſet quempiam fallere, quòd ſancti vocant ſacerdotes arbitros inter Deum & homines: non tamen id intelligitur in hoc ſenſu, quòd in noſtro ſit arbitrio illis ſubijci, vel non ſubijci, ſed quòd tanquàm ordinarij Dei iudices arbitrantur de peccatis noſtris, vtrùm remittere ea nobis, an retinere debeant, cùm hac vel illa iniuncta pœnitentia. ¶ Vis ergo argumenti eſt hæc. Chriſtus hanc tradidit poteſtatem ordinariam ſacerdotibus: ergo neceſſarium illud iudicium illis cõmiſit. Idque planè forma illa demõſtrat. Quorum remiſeritis, remiſſa: & quorum retinueritis, retenta erunt. Sed ait Scotus, verbum illud non eſſe præciſum: ideſt, non alia remittentur niſi quæ vos remiſeritis, neque alia retinebuntur: quoniam ſacerdos, inquit, neque remittit, nec retinet niſi quæ audit in confeſsione, præter quæ tamen Deus alia remittit, atque alia retinet, id eſt, in inferno punit. Solutio autem hæc vim verborum nõ infringit: nam ſi Deus alia remittit, quæ non exponuntur iudicio ſacerdotis, eſt, quia non adeſt confeſſarij copia pro tempore: & ſi alia retinet, eſt propter culpam hominis ea non confitentis, iuxta præſcriptum eccleſiæ. Et ideò in hoc, quod dicit, Quorum retinueritis, neceſsitatem monſtrat confeſsionis: imò verò non tantùm in hoc mẽbro, vt aliqui volunt, verùm & in altero affirmatiuo: nam in hoc, quod ait, Quorum remiſeritis, poteſtatem ordinariam confert, quæ niſi populum eidem ſacerdotum iudicio ſubdidiſſet, vim non haberet coerciuam, atque adeò non eſſet ordinaria. ¶ Mente concipe verborum Chriſti ſpiritum. Quemadmodum rex annulum ſuum tradens prætori, ait, Accipe ſigillum hoc ad iudicãdum cauſas, Quorum delicta remiſeris, remiſſa erunt & quorum ad ſupplicium retinueris, retenta, perinde ac ſi ego facerem. Sic ergo Chriſtus, qui inquantum homo, qua ratione nos à peccatis redemit, vniuerſalis iudex conſtitutus eſt omnium peccatorum, tam in hoc ſeculo quàm in futuro, iuxta illud Ioan. 5. Dedit iudicium facere, quia filius hominis eſt, eandem memorans poteſtatem ait. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: ſcilicet iudiciaria, ſicut miſit me viuens pater, ego mitto vos, Accipite ergo ſpiritum ſanctum, per quem ego meritorum, ſcelerumq́ue cauſas iudico, & peccata remitto, & mea prorſus authoritate, vt mei vicarij iudices fungimini, conferendo gratiam eiuſdem ſpiritus ſancti ad remittendum peccata, vel illam impœnitentibus ſubtrahendo, ita vt ſicut nemo niſi iudicio meo poteſt aut ſaluus fieri, aut condemnari, ſic qui veſtro iudicio fuerit approbatus, veniam obtinebit apud patrem. ¶ Quapropter repudiandus eſt Armachanus, qui lib. 11. de quæſtio. Armeno. quanquàm concedat poteſtatem remittendi peccata conceſſam apoſtolis, non tamen illam hoc, inquit loco, ſed quando creati ſunt ſacerdotes, ſuſceperũt: quia ſimul, inquit, munera omnia ſacerdotalia debuerũt recipere. Hieron. nãq; ſuper

Concilium Florent. *Notã.* *Argumen.* *Solutio Scoti.* *Refutatur ſolutio.* *Simile.* *Ioan. 5.* *Contra Armachanũ.* *Hieron.*

super eundem locum Ioan. ait, & in epist. ad Edibiam.q. 9. hic illam recepisse: nam cum vt ait, Apostolus. 1. Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sint, nil obstat quominus diuersis temporibus Apostoli diuersas potestates sacerdotales ad diuersos effectus susceperint. Quare licèt antea susciepissent potestatem in corpus Christi verum consecrandum, hoc loco susceperunt potestatē in corpus mysticum: ita Durand. dist. 17. & Marsilius. q. 12. art. 1. tenent.

¶ Præterea diuina cōfessionis institutio testimonio illo Matth. 16. ad Petrū nihilo infirmio ri cōfirmatur. Tibi dabo claues regni cœlorū. Quodcūq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis: & quodcūque ligaueris, erit ligatū. Sed aiunt, Illa nō fuit, nisi promissio. At verò, cùm diuina promissio diuinam habeat fidem, tam certum est, id quod promisit, concessisse, acsi planè dixisset, Do. Quare Matthæ. 18. Assertiuè, ait, Quæcunque alligaueritis super terram erunt ligata & in cœlo: & quodcunq; solueritis, erit solutum: easdem ergo claues tradi dit præsenti loco Ioan. 20. & cap. vlt. Petro singulariter, tāquā capiti, verbo illo, Pasce agnos meos. Claues autem regni cœlorum quid aliud denotare possunt, quàm potestatem aperiendi ipsum & claudēdi? Aperire autē nihil aliud est, q̄ obstaculū ingressus tollere, q̄d est peccatū, atque adeò claudere est illud negata absolutione non tollere. At verò cū neq; peccatū remittere neque regnum aperire queant nisi tāquam iudices: iudicare tamen nequeāt nisi causas cognoscēdo, sicut ipse Christus facit, à quo potestatem habent: colligitur, vt vbi dedit illis potestatem remittendi, dederit & potestatem coerciuam peccata cognoscendi, ac perinde peccatores ad cōfessionem obligauerit. Quod quidem ecclesiæ interpretamento apertissimè confirmatur, vt latiùs distin. 20. monstrabitur, quæ duas claues se habere profitetur: scilicet, scientiæ, & potestatis, quæ eo sunt nexu coniunctæ, vt nisi clauis scientiæ ad cognoscendū præmitteretur, clauis potestatis ad absoluendum manca esset & trunca. Et ideo Alexander, & sanctus Bonauentura intelligentes illic esse datam potestatem absoluendi, subsequenter intelligere deberent iniunctam esse populo necessitatem confitendi. Nam vt distinctio. 17. articul. 2. quæst. 1. bene, ait, Richardus, nullus est meus iudex si in meo arbitrio est illi subijci: & ideo cùm sacerdotes sint à Deo instituti nostri iudices, de necessitate tenemur illis confiteri. Hæcille. ¶ At ne Christi institutio ratione caruisse hæreticis videatur optima est, quam D. Thom. distin. 17. quæst. 3. est meditatus. Cùm enim nemini nisi per Christi mortem salus pateat, quem Deus, vt, ait, ad Roman. Paul. proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, passio verò nemini, nisi ei applicata prosit, decentissimum fuit & religioni necessarium sacramenta ab ipso authore salutis nostræ institui, quibus eadem passio tum ad remissionē originalis, tum deinde ad remissionem actualium criminum applicaretur, ad quæ ideo sacramenta suscipienda suam familiam obligaret. Quapropter sicut baptismus est ad originalis ablutionem necessarius, vt regeneremur in nouam vitam: ita & sacramentum pœnitentiæ ad remissionem actualium, vt ab eisdem morbis sanemur.

¶ Quòd si vrgentius quæras, cur non interior contritio ad huiusmodi applicationem sine externo sacramento sufficiat: quādoquidem per ipsam gratia confertur. Iam dist. 1. responsum est, quòd diuinus honor, & vtilitas nostra id exigebat: nempè, vt signis istis exterioribus sacramentorum profiteremur salutem per superiam Dei virtutem nobis obuenire, quæ, vt, ait, Gregorius in illis secretiùs operatur.

Cur cōtritio interior sine uocali confessione non sat sit.

¶ Et per hoc diluitur argumentum Scoti. Sacramentorum enim necessitas ex eorum fine perpendenda est: sacramentum autem confirmationis non est ad remissionem peccatorum institutū, & ideò non cogimur illud tanquam simpliciter necessarium suscipere. Sacramentum verò pœnitentiæ est in remissionem peccatorum, vt baptismus, & ideo est ad salutē necessarium, vt ille. Placet ergo mihi illud axioma Durandi ad hoc propositum distin. 17. q. 9. quòd omne remedium diuinitus ordinatū contra culpam quæ contraria est gratiæ, est ad salutem necessarium. Quanquam, vt distinct. 24. quæstio. 1. articulo. 5. cum Sanct. Thom. diximus, sit discrimen: quoniam cùm omnes lege communi nascantur filij iræ, baptismus simpliciter est ad salutem necessarius: sacramentum verò pœnitentiæ non simpliciter, sed ex suppositione: scilicet, supposito peccato mortali post baptismum.

Solutio argu. Scoti.

Discrimen inter sacramenta baptis. & pœniten.

¶ Accedit & noua ratio necessitatis confessionis ex vtilitate maxima & vsu, qui nobis inde prouenit. Cū enim naturæ lumine doceamur, eis, qui corruptis sunt moribus, magnum esse emolumētū corda sua amicis patefacere, à quibus vel re, vel cōsilio iuuentur, cōsultissime nobis Christus cōfessionem instituit, quæ sub tantū secretū, quātum sacerdotibus præcepit, eis tanquàm eius vicarijs morbos nostros exponerem⁹, qui eius authoritate & nos ab illis liberarēt & salutaria medicamina in posterū adhi-

Ratio necessitatis cōfessionis.

Ioan. 20.

Claues regni cœlorū quid significant.

Alexan. et Bonauent.

Ratio institutionis huius sacramē ti.

berent: disponit enim omnia suauiter iuxta cuiusq; naturam: & quia homines sumus, è re nostra maxime fuit, vt homines Deus nobis iudices relinqueret, ad quos nostras deferremus causas, præsertim spirituales. Hac enim ratione ad alia negotia transigendo ecclesiæ præfecit tum summum eius vicarium, tum sub ipsum alios prælatos, qui ecclesiasticam rempublicam administrarent. Fac, confessionem sacramentalem non esse necessariam, sed satis esse soli Deo confiteri, profectò tota respublica plena esset occultis vitijs, quæ non possent nō in publicum prodire: verecundia enim confitendi vehementissimè homines à peruersis moribus arcet.

Germanorū legatio ad Cæsarē.

¶ Id quod me teste Germani ipsi publicè, dum inter eos agebam, confitebantur. Quadere ex inclita Norimberba ciuitate missa est ad Cæsarem legatio, per quam ciues illi petebant, vt Cæsar imperatorio iure confessionem auricularem indiceret. Aiebant enim se vsu & more intellexisse rempublicam suam, postquàm confessio cessauerat, vitijs contra iustitiam & alias virtutes scaturire, quæ illis antea fuerant incognita. Risum tamen eadem legatio mouit: nam cùm fateri omnino renuerēt per absolutionem sacerdotis culpas remitti, & diuino nutu teneri homines vera fateri, quomodo plebs conuinci posset Cæsarea lege occulta scelera secretò confiteri? Nam qui non confiteretur, cū id prætor cognoscere non posset, quomodo pœnarum minis cogi posset? Adde, quod nisi tantus esset fructus confessionis, quantus est absolutio peccatorum: ad tantumque sacerdos secretum, diuina lege teneretur; intolerabilis lex esset, quæ homines sceleratissima sua crimina in aurem sacerdotis exponere compelleret.

Legatio Germanorum risum mouit.

2. Cōclusiō

¶ Secunda conclusio. Sacramentalis confessio diuino iure est præcepta. Itaque non solùm necessaria est ad consequendam gratiam, vt de contritione diximus, qua quidem gratia recepta, vt non est amplius necessaria, ita neque habet iam pro tunc necessitatem præcepti. Imò postquàm quis per contritionem suscepit gratiam, tenetur iure diuino ad confessionem, quę in contritione voto fuerat inclusa, vt articul. 4. latius monstrabitur. Hæc ex superiori liquida consequentia colligitur: nam vt articul. præcedenti dicebamus, manus principis est, ciues ad necessaria salutis officia legibus instituere: ergo si vt probatum est, sacramentum pœnitentiæ est ad salutem necessarium, fit vt de illo sit singulare præceptum. Eodem enim modo & de baptismo argumentati sumus.

¶ Scotus verò loco citato, quia non prorsus sentit confessionem esse simpliciter necessariam, aliter arguit ad fundandum confessionis mandatum. Quicunque enim, inquit, gratiam Dei amisit, tenetur de necessitate præcepti charitatis, Diliges dominum Deum tuum, agere quantum in se est ad eius recuperationem: sed quanuis contritio sit vna via recuperandi, confessio tamen est facilior. Ratio verò hæc plus languoris habet, quàm vigoris. Nam si sacramentum non esset tanquam necessarium institutum, nunquam dilectio Dei illud suscipere cogeret: quia nemo illo præcepto omnia remedia adhibere cogitur, quanuis sint faciliora, sed satis est apponere necessaria. Secunda ratio eius est: quia si solùm esset de iure humano, Papa non teneretur, eò, quia princeps nō obligatur suis legibus. Sed neque hæc ratio multùm valet: quoniam licèt princeps non cogatur suis legibus per vim coerciuam, cogitur tamen per vim directiuam, vt libr. 1. de iustitia & iure. quæstio. 6. articul. 7. diximus. Quare licèt præceptum confessionis non esset nisi ecclesiasticū, teneretur illo, sicut ieiunare in quadragesima. ¶ Firmissima ergo ratio præcepti confessionis ex necessitate sumitur sacramenti pœnitentiæ. Vnde eodem ipso loco Ioannis. 20. vbi instituta est confessio, tanquam necessaria ad salutem, planè intelligitur datum præceptum confessionis. Quod miror Caietanum non animaduertisse, qui in expositione eius loci dixit. Fateor institutionem sacramenti pœnitentiæ hic haberi, non præceptum. Tametsi & illud Matthæ. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum cœlorum, præceptum quoque adferat sacramenti pœnitentiæ: nam licet tunc nondum vim præcepti habebat, nisi quatenus pœnitentia est virtus, tamen præcepit illic facere pœnitentiam eo modo, quo ipse erat instituturus conferendo apostolis claues regni cœlorum, & potestatem remittendi peccata. ¶ Adsunt nihilominùs inuiores quidam, qui prædicta testimonia eneruare contendentes, nullum aliud firmius exquirere fatagunt. Aiunt, inquàm, illud Ioan. 5. non intelligi de iudicio peccatorum, sed de iudicio finali, quod facturus est Christus. Et illud Matthę. 18. Quæcunque alligaueritis &c. non intelligi nisi de ligatione per excommunicationem, quia instituebat Apostolos illic Christus de correctione fraterna. Et ex illo Ioannis. 20. Quorum remiseritis, &c. non colligi necessitatem confessionis omnium peccatorum occultorum & mentalium, sed hoc haberi ex sola ecclesiæ consuetudine, quæ est optima legum

Scotus.

Aduersus alios inuiores.

Intellectus loci Ioā. 5.

legum interpres.

¶ Exceptiones autem istæ sunt eorum hominum, qui contra doctrinam Aristot. 1. Ethicor. in re morali, & sacra demonstrationes exigunt mathematicas, ac subinde vrgentiùs contendē tium testimonia sacra infirmare, quàm corro-
Solutio. 1. borare. Si enim pater omne iudicium dedit filio inquantum homini, ad ipsum profectò spectat de virtutibus & vitijs vniuersis, quantumuis occultis nō solùm in die postrema mundi, verùm & in hoc seculo iudicare, vt reos, vel absoluat, vel condemnet, quam quidem potestatem reliquit sacerdotibus. Rursus potestas cla-
Solutio. 2. uium regni cœlorum quanuis ad excommunicationem se extendat, potissimùm tamen, vt nomen sonat in aperiendo claudendoque regno cœlorum posita est. Aperire autē est peccata tollere, quæ ingressui obstant. Vnde Matthæ. 16. post promissionem clauium, quam cap. 18. Christus repetit, intelligens Petrus vsum earū potissimū esse peccata remittere, sciscitatus est, quoties peccata remitteret. Auscul-
Augustin. tent isti Augustinum sermon. 55. tertiæ partis sermonum ad coniugatos, & refertur de pœnitentia. distinctio. 1. can. Agite pœnitentiam. vbi, ait, Agite pœnitentiam qualis agitur in ecclesia vt oret pro vobis ecclesia. Nemo dicat sibi, Occultè ago apud Deum: nouit Deus, qui mihi ignoscat quæ in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ solueris in terra soluta erūt & in cœlo, ergo sine causa claues datæ sunt ecclesiæ Dei, frustramus euangelium Dei, frustramus verbum Christi, promittimus vobis quod ille negat. Ecce ius diuinum confessionis fundatum in euāgelico verbo, quo loco datæ sunt
Bernard. claues ecclesiæ. Vnde Bernard. in sermone de Apostolis Petro & Paulo. Qui inquit, scilicet, Petrus, claues regni cœlorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententiam cœli sententia Petri, vt, scilicet, Deus Christianorum neminiprius remittat peccata, quàm re vel voto
Augustin. clauibus se Petri subiecerit. Et Augustin. lib. de pœnitentia, & refertur de pœnitentia. d. 1. cap. Quem pœnitet. idē verbum Matthę. 18. Quod cunque solueritis super terrā, &c. sic exponit. Ego Deus & omnes cœlestes ordines & omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum & confirmant quoscunque ligatis & soluitis, & loquitur de remissione peccatorum. Rursum si Christus Ioan. 20. spiritum & potestatem contulit apostolis remittendi, retinendique peccata quam ipse habet, & potestas eius ad occultissima etiam cordis extendatur iudicanda, manifestè inde colligitur necessitas confessionis etiā eorum, quę secretissima sunt. Quapropter Ambros. libr. de pœnitentia. certè illo loco necessi- *Ambros.*
tatem sacramentalis pœnitentiæ fundat, atque adeò sacramenti præceptum. Aiebant enim Cathari, illi soli se Domino hāc deferre reuerētiam, cui soli potestatem remittēdi peccata reseruarent. Quod quidem Lutheranorum est dicterium: acsi qui à regis prætoribus & iudicibus iudicantur, regi potestatem adimant iudicandi. Nunquid, quod regius iudex per eius potestatem decernit, rex ipse decernit? Bene ergo ait, Ambrosius. Quis est qui magis honorat, vtrùm qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Deus nobis iussit eius ministris obtemperare, non ergo sumus qui honorem soli Deo deferimus suis obediendo ministris: hæretici autem, qui ministris Dei non parent: & ideò honorem quem se soli Deo deferre putant, iniquissimè auferunt. In quibus Ambrosij verbis nota necessitatem obedientię, atque adeò præcepti cō fessionis.

¶ Quo ergo ad rem redeamus, firmissima est *Præceptū.*
conclusio, sacramentum pœnitentiæ omnium quoruncunque peccatorum etiam occultissimorum iure diuino esse ad salutem necessariū, & sub præcepto non obid solùm quòd in vsu sanctionibus ecclesiæ fundetur, sed & in firmissimis testimonijs euangelij. Quare miror istos doctores, qui dum conclusionem negare non audent, firmitatem fundamentorum labefactare conantur. Nam ecclesiæ vsus & decretum licèt per se & inter fideles firmissimum sit fundamentum, tamen aduersus hæreticos, qui eius authoritatem non tanti æstimant, tenuissimū est, nisi sacra testimonia adferantur, quibus ipsa se fundat ecclesia.

¶ In eiusdem item sententiæ confirmationem *Cōfirmatio eiusdem cōclusionis.*
adduci solitum est illud Iacobi. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra. Nam quanuis nonnullis non tantam energiam locus hic habere videatur, habet tamen egregiam. Oppo- *Obiectio.*
nunt enim quidam, quòd apostolus non potest sacramentum instituere, quod gratiam cō ferat, sed Deus, qui author est eiusdem gratiæ. Quod quidem salua egregia authoritate D. Bonauent. & Alex ād. verissimum est: quoniam, vt distin. 1. quæst. 5. ex Augustino colligimus, potestatem excellentiæ, per quam Christus sacramenta instituit, licèt communicare potuerit, tamen neque apostolis, neque vlli creaturæ communicauit, sed administrationem eorum illis commisit, iuxta verbum Paul. 1. Corint. 4. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

¶ Item opponunt quod vbi Iacobus, ait, alter- *Obiectio. 2*
utrum sacerdotum nomine subtacito, non vi-

detur de ſacramento mentionem facere, ſed de illa quæ inter laicos mutuò forſan fieri conſueuerat. Veruntamen Beda verbum illud deſacramentali confeſsione idque meritò intelligit: nam quia multi, vt, ait, ad Corinth. Paul. propter peccata infirmantur, infirmos Iacobus admonet, vt accerſitis presbyteris primũ confiteantur, vt ſubinde ipſi orent pro illis. Dicens ergo, confitemini, non ſe inſinuat authorem legis, ſed id admonet, quod Chriſtus inſtituerat. Præmiſerat enim ſimiliter dicens, Nolite iurare neque per cœlum, neque per terram. &c. & tamen id non dicebat tanquam præcepti author, ſed tanquàm vel promulgator, vel admonitor diuini mandati. Similiter enim Petrus dixerat. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Quod ergo Iacobus admonet, ſigum eſt diuini præcepti. Igitur quod ait, alterutrum, ſcitè interpretatur Hugo libr. 2. ſuprà citato de ſacrament. part. 14. capit. 1. Etenim cùm apoſtolus præmonuerat induci presbyteros, hoc eſt ſacerdotes eccleſiæ, illic inſinuauerat confeſsionem illis eſſe faciendam. Ait, autem, alteruttum, id eſt, alter alteri putà, homo homini, ac ſi dixiſſet. Non ſatis eſt hominem Deo confiteri, vt Dauid, qui aiebat, Dixi, confitebor iniuſtitiam meam Domino, ſed homini etiam propter Deum. Itaque alterutrum, non id ſonat, quod vnuſquiſque promiſcuè vnicuique, putà laicus laico, ſed alterutrum, idem eſt, quod inter vos: ſcilicet, homines hominibus, oues paſtoribus: ſubiecti prælatis. Præterquàm quòd & ſacerdotes ſacerdotibus inuicem confitentur. Qua propter quod, ait, Et ſi in peccato ſit remittetur ei, non ſolùm refertur ad presbyterorum orationem qui orabunt pro infirmo, quaſi illa ſola ſit futura remiſsionis cauſa, ſed ad abſolutionem ſacramentalem, quæ orationem præcedere debet. Et ideo ſubdit, Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. Non ſolum orate, vt ſaluemini, ſed confitemini, vt ſaluemini. Quare hoc potiſsimum loco fundatur neceſsitas confeſsionis in articulo mortis. Accedit in eandem ſententiã Auguſtin. libr. 2. de viſitatione infirmorum, capit. 4. vbi contra illos, qui dicebant ſatis eſſe cõfiteri Deo, hunc locum adducit, quòd, ſcilicet, neceſſarium ſit confiteri alterutrum: putà homines hominibus, non quibuſlibet, ſed accerſitis presbyteris. ¶ Adiũgitur & aliud teſtimonium ex ſuſcitatione Lazari. Ioan. 11. quem apoſtolis tradidit inſtitutis ad ſoluendum. Hic autem locus nõ eſt vſque adeò efficax, niſi per modum exempli, neque tamen ſimillimi, quia apoſtoli non ſuſcitarunt Lazarum, vt abſoluũt peccatorẽ. ¶ Qua propter author libri de vera, & falſa pœnitentia. Ipſi autem, inquit, ſacerdotes plus iam poſſunt proficere, plus cõfitentibus parcere, quibus crimen remittit Dominus: ſcilicèt, per ipſos apoſtolos. Lazarum, quem de monumento iam ſuſcitauerat, obtulit diſcipulis ſoluendum, per hoc oſtendens poteſtatem ſoluendi conceſſam ſacerdotibus. Hæc ille.

¶ Adhibetur, & illud de leproſis Lucæ. 17. qui ſimiliter Chriſtus curatis, ait, Ite oſtendite vos ſacerdotibus. Illa autem hiſtoria ad literam ſolùm fuit, ne Chriſtus videretur ſacerdotes veteris legis ſuo iure ſpoliare, quorum erat de ſanata lepra iudicium ferre: licet per myſterium ad chriſtianos referatur, qui ſacerdotibus lepram ſuã oſtendere debent. Veruntamen myſtica eſt Theologia, quæ, vt author eſt Auguſtinus, nõ eſt argumentatiua. Quare licèt fidelibus plurimùm prædicata cõferat, tamen hæreticos non tanta vehementia concutit.

¶ Scio hæreticos cauillari poſſe, quòd licèt teſtimonia hæc vim habeant neceſsitatem confeſsionis concludendi, non tamen clauiculariæ illius, quæ ſit in aurem ſacerdotis. Quibus nos tamen reſpondemus, quòd in præſentiarum hanc nos tandem concluſionem elicere contendimus, quòd cõfeſsio, quæ ſit ſacerdotibus ſit neceſſaria. Conditio autem illa, quòd in ſecreto fiat aut in publico, clam, aut palàm, non eſt de eius eſſentia, tametſi, vt confeſsionis religio omnium occultorum criminum duret in eccleſia neceſſariũ ſit, vt ſecretè fiat, quod quæſtio. ſequent. articul. 6. monſtrabimus optimis etiam ſanctorum patrum fundamẽtis fulciri.

¶ Tertia concluſio. Duæ præcedentes concluſiones de neceſsitate confeſsionis, & de eius diuino præcepto, ſunt veritates catholicæ fidei, quas nemo citra hæreſis labem negare poteſt. Ex teſtimonijs enim citatis, præcipuè ex prioribus eccleſia elicuit anathemate illos feriendos, qui negauerint præceptum eſſe diuinum confeſsionis. In concilio enim Conſtantienſi ſeſsio. 8. & poſtea in bulla Martini. 5. eiuſdem concilij confirmatoria, damnatus eſt inter alios ſeptimus error VVitcleff dicentis. Si homo fuerit contritus, confeſsio eſt ei ſuperflua & inutilis. Vbi licèt non fiat expreſſa mentio diuini iuris, tamen cùm decernitur confeſsionem eſſe neceſſariam ad peccatorum remiſsionem, planè decernit neceſſariam eſſe de iure diuino: nam vt ſuprà diximus, cùm gratia ſit ſupra naturalis, omnia, quæ ſunt ad ipſam comparandam neceſſaria, ſunt de iure diuino. Sed poſtmodum ſub Sixto. 4. condemnatus fuit

Dilutio. *Hugo.* *Alia confirmatio.* *Similis con ſummatio.* *Hæreticorũ cauillum.* *3. Cõcluſ.* *Concilium Conſtant.* *VVitcleff.*

fuit eius authoritate error cuiuſdã Petri Oſomẽſis Hiſpani dicentis, confeſsionem non eſſe inſtitutam à Deo, ſed ſola humana conſtitutione ſtabilitam. Ac poſt ætate noſtra de eodem errore damnatus fuit quidã Hiſpanus vir aliàs inſignis. Ac demum in concilio Tridentino aduerſus Lutherum ſeſsio.4.ſub Iulio capit.5.decretum fuit integram peccatorum confeſsionem à Domino fuiſſe inſtitutã, & poſt baptiſmum lapſis iure diuino neceſſariam exiſtere.

4.Concluſio ¶ Quarta concluſio. De confeſsione ſacramentali adhibitum eſt præceptum humanum pontificium quoad tẽpus. Patet. cap. Omnis vtriuſque ſexus. de pœnitẽtijs & remiſsio. Cuius verba ſunt. Omnis vtriuſq; ſexus fidelis poſtquã ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti. Vbi verbum, confiteatur, præceptorium eſt.

Adrianus. ¶ Sunt autem qui dicant, vt apud Adrianum. quæſtio. 1. de confeſsione, & apud alios iuniores videre eſt, decretalem illam non eſſe declarationem diuini iuris, ſed inſtitutionem temporis confitendi. Hoc autem contra vniuerſalem doctorum ſententiam eſt, & contra veritatem.

Nota. In primis negare iſti non contendunt, vt reor, illud eſſe præceptum, eſſet enim manifeſtarius error. Eſt enim peccatum mortale ſolùm propter illam decretalem non confiteri ſemel in anno: non tamen eſt nouum præceptum à diuino diſtinctum, alioqui qui non confitetur, duo committeret peccata contra duo mandata. Imo hoc eſt nouum argumentum, confeſsionem eſſe de iure diuino, quòd cùm eccleſia non iudicet de occultis, nunquàm tam ingens tamq́ue difficile præceptum Chriſtianorum humeris impoſuiſſet, niſi diuino iure intelexiſſet poſitum. Eſt ergo determinatio & interpretatio diuini præcepti: nam cùm in euangelio non ſit determinatum expreſſum tempus confeſsionis, illa determinatio commiſſa eſt eccleſiæ.

Dubium. ¶ Dubiũ autem eſt, vtrùm licèt non eſſet præceptum diuinum, poſſet eccleſia de hoc facere præceptum humanum. Eſt enim argumentũ à parte negatiua, quòd eccleſia non eſt iudex de occultis mentis cogitatibus, qui ſolent eſſe peccata. cano. Erubeſcant. d. 32. & can. Si omnia. 6. q. 1. Adria. verò loco citato, ait, argumentum non valere: nam ſi eccleſia non poteſt punire occulta, non eſt defectu iuriſdictionis, ſed defectu probationis. Quare poteſt pro peccato occulto quiſpiam excommunicationem eccleſiæ incurrere. Attamen vt contra hoc arguamus, non eſt eadem ratio de excommunicatione pro occultis, & de præcepto directo cõfitendi actus mentis: nam excommunicatio ſolũ eſt priuatio bonorũ ſpiritualiũ, quibus eccleſia priuare hominẽ poteſt, ſi hoc vel illud fecerit quã tuncũq́ue occultè: præcipere autem cogitationum cõfeſsionem, eſt cõpellere hominẽ, vt illa detegat, quæ ſoli Dei cognitiõi ſunt reſeruata.

Argumẽtũ ¶ Sed tamen argumẽtum efficax eſt, quod ſupra de Apoſtolis fecimus, quòd cùm nemini Deus poteſtatem excellentiæ inſtituẽdi ſacramenta cõicauerit, nunquàm potuiſſet eccleſia præceptum de tempore ſacramenti adhibere, niſi in genere præceptum eſſet diuinum. Igitur in hoc eccleſiaſtico ſtatuto duo ſunt conſideranda, ſcilicèt, præceptũ confitendi, & hoc eſt de iure diuino, & determinatio tẽporis, & hoc eſt de iure humano. Quòd ſi quis arguat, nullum eſſe diſcrimen inter diuinũ & eccleſiaſticum præceptum: nam cùm eccleſia nulla præcepta faciat niſi per poteſtatem ſibi diuinitus cõceſſam: ſua etiam præcepta ſunt diuina, iuxta illud Lucæ. 10. Qui vos audit, me audit. De hoc libr. 1. de Iuſtit. & iure. q. 6. arti. 4. ſatis contra Gerſo. ſcripſimus hac ratione tenẽtem, omnia præcepta eccleſię eſſe diuina. Eſt enim latũ diſcrimen inter hoc, quod eſt præcepta facere per poteſtatẽ diuinitus ſuſceptã, & hoc, quod eſt præcepta diuina generalia in particulari determinare. Etenim quãuis eccleſia poteſtatem à Deo receperit condẽdi leges, quas expedire iudicauerit, nihilominùs ipſe eſt, quæ illas condit, vt eſt lex quadrageſimalis ieiunij, & ne bigami, aut ſanguinis effuſores ordines ſuſcipiãt quæ ex ſua inſtitutione vim habent obligandi. Pariter & regibus dedit poteſtatẽ condendi leges, vt eſt Prouerbr. 8. Per me reges regnant: & nihilominùs regiæ leges humanæ ſunt. Lex autẽ diuina eſt, quam Deus per ſe immediatè condidit. Atqui præceptũ confeſsionis non eſt ab eccleſia poſitum per ordinariam poteſtatẽ quã habet à Deo condendi leges: quia illa non ſe extendit ad condẽda ſacramenta: quare præceptum hoc immediatè fuit à Chriſto latum, atq́; adeò eſt diuinũ: ſed tamẽ quia cõmiſit poteſtatem eccleſiæ iura diuina quo ad tẽpus & alias qualitates determinãdi, fecit hanc temporis determinationem, quæ eſt de iure humano. Idem omnino eſt de ſacramento euchariſtiæ, quod eſt de iure diuino: Niſi manducaueritis, &c. ſed tẽpus eſt de iure humano: veluti Sabbata ſanctifices eſt de iure diuino, ſed colere feſtũ Petri aut Pauli, eſt de iure humano.

Præceptũ cõfitẽdi de iure diuino. Determinatio temporis de iure humano. Argumẽt.

Nota diſcrimen.

An negare cõfeſsionẽ eſſe de iure diuino fuerit ſemper hæreſis.

¶ At circa tertiam & quartam concluſiones ſoluendum dubium ſupereſt, vtrùm negare cõfeſsionem eſſe de iure diuino neceſſariam, fuerit

rit ſemper hæreſis in eccleſia, an verò ſolùm poſt dictum decretum cõcilij Lateranenſis ſub Innocẽtio tertio. Et mouetur dubium propter authoritatem Bonauenturæ, qui diſtin. 17. in expoſitione ſecundæ partis literæ, ait, q; ſi quis eſſet modò huius opinionis hæreticus, eſſet cẽſendus propter authoritatem concilij obligantis ad confeſsionem, ſed tamen ante determinationem, inquit, negare hoc non erat hæreſis: quia negantes tunc confeſsionem non negabant clauium poteſtatem neque vtilitatem cõfeſsionis: ſed eius neceſsitatem, quod non erat hæreticum. Adrianus verò. 2. quæſt. de confeſſione, ait, ſemper fuiſſe hęreticum: quia ſemper fuit contrarium euangelio. Alij verò, vt author Codicis confeſsionis, ait, quòd ante determinationem concilij negare neceſsitatem confeſsionis non erat hæreticum, ſed ſapiebat hæreſim: quia erat contra concluſionem ex duabus præmiſsis illatam, quarum prima erat de fide, ſecũda verò non, ſed ſapiebat fidem: ſcilicèt, neceſſarium eſt peccatori, vt ſua peccata ſacerdoti remittat: hoc autem obtinere non poterat niſi priùs peccata ſacerdoti cõfiteretur: ergo neceſſaria eſt confeſsio. Secunda enim, inquit, præmiſſa non erat tunc de fide: quia nondum conſtabat, quòd non poſſent ſacerdotes aliter peccata remittere, quã per iudicium confeſsionis.

Adrian.

Aliorum opinio.

5. Cõcluſ.

¶ Contra hoc autem adhibetur quinta poſtremaq; concluſio huius articuli. Confeſsionẽ ſacramentalẽ eſſe ad ſalutẽ neceſſariam ſemper ab orbe redempto fuit catholica veritas, & eius aſſertio contraria fuit hæretica. Probatur primò, quia eccleſia non poteſt facere propoſitionem è non hæretica hæreticã niſi articulũ veritatis è ſacra ſcriptura explicando: quare propoſitio quæ nunc eſt hæretica contra ſcripturam, ſemper fuit hæretica, licèt ante eccleſiæ interpretationẽ poſſent eius aſſertores excuſari ne eſſent hæretici. Secũdò, quia quãta claritate habetur in euangelio facultas clauiũ apoſtolis collata ad remittendũ peccata, habetur, id non poſſe facere niſi tanq; peccatorum iudices, atq; adeo tanquã cauſarũ cognitores, quod facere non poſſent, niſi per peccatorum cõfeſsionem. Tertiò euidẽter arguitur. Hæc veritas non ſolùm ſemper fuit certa in euangelio, verùm & patribus ſemper cognita mirandum eſt ſic quempiã hallucinari, vt credat mille ducentos annos vſq; ad Innocentiũ. 3. eccleſiam nunquàm fuiſſe hanc veritatem confeſsionis edoctam, cùm citati patres: ſcilicèt, Auguſtinus, Ambroſius, Hieronymus, & Cyprianus ſerm. 5. de lapſis. tam apertè de neceſsitate confeſsionis loquantur. Et vetuſtiſsimus Tertulianus ſuprà citatus in lib. de pœnitẽtia apertiſsimè hoc ſacramentum, ait, fuiſſe inſtitutum à Deo, atq; adeò, ait, quòd niſi peccata patefecerimus, peribimus. Quinuerò Dionyſ. apoſtolorum coæuus in epiſtola ad Demophylum, & Baſilius in lib. de inſtitutione monachorũ, & Cyrillus lib. 3. ſuper Leuiticum, & Origenes ſuper Pſal. 37. & ſæpe citatus Chryſoſtom. quos quidem ſanctos patres, quæſtio. ſequenti. articul. 3. iterum allegabimus, confeſsionem ſacramentalẽ, quã exomologeſin appellant, tanquam euangelicã didicerunt, & docuerunt. Vnde Leo primus ad Theodorum, & refertur cano. Multiplex: de pœnitentia diſtinctio. 1. Multiplex, inquit, miſericordia Dei ita lapſis ſubuenit humanis, vt non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ. In ſumma Lactantius libr. 4. diuinarum inſtitu. capit. 17. Confeſsionis noſtræ circunciſionem figuram fuiſſe monſtrat: nam ſicut illi pudendum membrum, quod figuram præſefert & imaginem cordis, ſublata pellicula nudabant, ita nos pudenda cordis debemus ſacerdoti patefacere. Vnde concludit cap. vlti. quòd cùm ſinguli quique cœtus hæreticorum ſe potiſsimùm chriſtianos, & ſuam eſſe eccleſiam catholicam putent, illa tamen eſt catholica eccleſia, in qua eſt confeſsio & pœnitentia. Quapropter Lateranenſe concilium ſolùm explicuit præceptum quoad tempus quod nouerat, ſemper fuiſſe receptum, ceu diuinum.

Cõcluſionis ratio.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Leo. 1.

Lactant.

¶ Ad primum igitur argumẽtum ſuprà factum reſpondetur, quod quanuis gratia ad remiſsionem peccatorum ſufficiat, illa tamen quæ per ſolam contritionem haberi poteſt: nunquàm tamen contritio eſt valida, niſi votũ ſacramentalis confeſsionis includat. Quo fit, vt etiã gratia recepta, præceptũ maneat confeſsionis, per quam eadem augetur gratia. Præſertim cum confeſsio attritis primam gratiam conferat.

Solutio. 1. argument.

¶ Ad ſecundum iam reſponſum eſt: præceptũ ſacramenti huius ibi eſſe poſitum, vbi eſt inſtitum, ſcilicèt, vbi apoſtolis eſt collata poteſtas remittendi peccata.

Solutio. 2.

¶ Quòd autem, ait, Chriſtus, Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, connumerando præciſe decalogum, ſic intelligitur quòd illa mandata ſunt neceſſaria exiſtenti in gratia ne ab illa cadat, & ideo propoſita illi iuueni ſunt, qui iuſtus videtur acceſsiſſe ad Chriſtum, quippe qui ſe dixerit ſeruare mãdata. At verò quia gratia res eſt ſupernaturalis, ad illam aſſequendam non ſufficit ſeruatio mandatorum, quæ ſunt de iure naturæ, imò neque ipſa mandata ſeruari poſſunt ad intentionem præcipientis niſi ſuppo-

Ad illud. Matth. 19

ſuppoſito dono gratiæ Dei quæ ſupernaturali virtute ſacramentorum confertur: de quibus ideo ſuſcipiendis ſunt alia diuina præcepta per modum neceſsitatis propoſita, Niſi quis renatus fuerit, &c. Quare antequam diceret. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, prædixerat, Pœnitentiam agite, &c.

Solutio. 3. ¶ Ad tertium reſpõdetur, q̃ Hugo non contẽ debat præceptum confeſsionis eſſe à Chriſto edictum, ſed hoc ſolùm quòd expreſsis verbis illud non poſuerat per modum præcepti, ſed a poſtoli explicuerunt illud tanquam in poteſta te clauium ſibi conceſſa incluſum.

Ad canonẽ Theodori. ¶ Circa canonẽ verò Theodori noſſe opus eſt caſum, qui tempore Nectarij præceſſoris Chry ſoſtomi Conſtantinopoli accidit. Cùm enim nobiliſsima fœmina frequens eſſet in eccleſia, vt preces ſibi à confeſſario in pœnitentiam in iunctas ſolueret, inuenta eſt cum diacono concubuiſſe: quapropter populus ſæuire cœpit in ſacerdotes. Quod ſcandalum vt Nectarius epiſcopus ſedaret ceſſare fecit cõfeſsionis religionẽ. Ex illo ſolo caſu, quẽ Theodorus in illo canone inſinuat, verſuti hæretici cõtendunt non fuiſſe cõfeſsionis noſtræ ritum antiquum, cũ tamẽ in eodẽ capite referat hiſtoria quemadmodum vſus fuerit antiquiſsimus presbyterũ bonæ conuerſationis, ſeruãtem ſecretum, ac ſapiẽtem virum (verba ſunt hiſtorię) ſtatuere, qui cõfeſsiones audiret, & ſecundum cuiuſq̃ culpã incideret mulctam. Et in hoc, quod dicit, ſecretum, oſtendit ſecretam fuiſſe confeſsionem, occultorũ etiam peccatorum, vt infrà patebit. Sed tamen antiquiores Græci, vt Origenes, Baſilius, & alij nũquàm negarunt confeſsionem. Illam verò Conſtantinopolitanã ceſſationem certũ eſt per exiguo tempore duraſſe: nam licèt fortaſſe Chryſoſtomus tunc iunior propter illud ſcandalum conniueret, certum eſt tamen factũ epiſcopum modis omnibus perſuaſiſſe confeſsionem, vt patet in libr. 2. ſuprà citato de ſacerdotio: vbi eximiam illam poteſtatem remitten di peccata ſacerdotibus indultam tãti æſtimat. Et in imperfecto, ſi ſuum eſt, homilia. 3. id clarè monſtrat. Et in libr. de compunctione cordis. Et hoc enim, inquit, quòd in memoria non habemus peccatum, fit vt ad confeſsionem non accedamus. Quomodo enim confitebimur, quorum nec memoriam quidem habemus? Et latiſsime in ſermone de pœnitentia & confeſsione. Et de pœnitentia diſtinctio. 1. referuntur duo eius canones: ſcilicet, Perfecta. &, Non poteſt. vbi, ait, quòd in corde contritio, in ore confeſsio, & in opere debet eſſe humilitas. Et quod non poteſt quis gratiam Dei cœleſtis accipere niſi priùs purgatus fuerit ab omni ſordẽ peccati per pœnitentiæ confeſsionem. Quòd ſi obijcias illud, quod, ait, homilia. 2. ſuper Pſalm. 50. Si confunderis alicui dicere quòd peccaſti, dicito quotidie in anima tua. Non dico vt confiteatis conſeruo tuo vt exprobret: dicito eã Deo, qui curet ea. Poteſt fortaſſe intelligi de eo tempore, quo cum Nectario conſentiebat ad vitandum ſcandalum: ſed tamen forſitan non intelligit niſi quod nemo cogitur pandere conſeruo ſuo cor ſuum, vt fiat publicum, vt, ait, quoq̃ue in cano. Quis aliquando. eadem diſtinctio. Non dico vt te prodas in publicum. Sed cùm, ait, Dic Deo, intelligit, vel eius vicario ſub ſecreto Dei, quando tempus neceſsitatis occurrit, aliàs ſufficit dicere in mente ſoli Deo. Et ita intelligendus eſt canon ille, eiuſdẽ Chry ſoſtomi eadem diſtinctio. Lachrymæ lauant delictum, quod pudor eſt confiteri: non vt gloſa intelligit: ſcilicet, quòd vbi propter pudorẽ quis peccatum ſacerdoti non confitetur, ſufficiant lachrymæ: eſſet enim intolerabilis error. Sed quòd extra tempus neceſſariæ confeſsionis, lachrymæ, vt Magdalenæ, ſufficiunt. Et ſimili modo ad teſtimonia illa ſanctorum reſpõdetur, quòd Magiſter Sententiarum diſtin. 17. & Gratianus in princip. de pœnitent. diſtinct. 1. congerunt, ad probandum non eſſe neceſſariam confeſsionem. Ait enim Propheta Pſalm. 31. Dixi, confitebor aduerſus me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei, quo loco Caſsiodo. ait, quòd cùm primùm homo deliberat confiteri, remittũtur ei peccata. Et Auguſt. Magna miſericordia Dei, qui ad ſolam promiſsionem peccata dimittit. Et libr. de libero arbitrio, quod refertur ead. diſtin. can. Si cui. luce clarius conſtat cordis contritione, non oris confeſsione peccata dimitti. Reſpondetur, inquàm, primò Pſalmiſtam loqui eo tempore, quo ſacramentalis confeſsio non erat inſtituta, quo ideo tempore ſatis erat dicere, Tibi ſoli peccaui. Secundo, hæc & alia id genus teſtimonia tantùm probant, quòd & vbi non inſtat confeſsionis tempus, & vbi tempore inſtanti confeſſarij copia non adeſt, ſufficit contritio. Nam tunc, vt ibidem, ait, Auguſtinus cãno. Magna pietas. votum confeſsionis pro opere reputatur. Quòd ſi de Petro, & Magdalena obijcias, quibus peccatorum indulgentia ſine confeſsione conceſſa eſt, Vnde Ambroſ. ſuper Lucam. Lachrymas Petri lego, ſatisfactionem non lego: eadem diſtinctio. can. Petrus. Primùm, eodem modo reſpondetur, quòd confeſsio non erat in præcepto. Secundò, quòd Chriſtus per poteſtatis excellentiam potuit

Canon Lachrymæ.

Sanctorum teſtimonia.

Obiectio.

Dilutio. 1.

Dilutio. 2.

potuit Magdalenæ peccatum ſine ſacramento remittere.

Solutio. 5. ¶ Ad quintum demum de gloſſa Ioānis Theutonici reſpondetur: non eſſe opinionem, ſed manifeſtarium errorem, eundemque intoleran dum, ac de gloſsis decretorum abradendum. Gloſſatores enim illi quoties in ius diuinum ſeſe immergunt: quia illud non callent, non poſſunt non multis erroribus intincti inde emergere.

Reſpondetur Durād. ¶ Ad Durandum reſpondetur, quòd ſatius ei multò fuiſſet rem ſacram tam certam, quātum eſt præceptum confeſsionis eccleſiaſticum, in dubium non reuocare: eſt enim vir quidem catholicus, ſed tamen quandoque liber plus forſan iuſto. Et in præſentiarum licèt anceps vacillet, preſsiùs tamē fulcire hanc partem conatur, quòd canon. Omnis vtriuſque ſexus. non adferat præceptum confeſsionis, ſed conſilium, licèt illic ſubdatur præceptum ſumendæ paſchalis euchariſtiæ. Et ratio eius eſt, quòd eccleſia præceptum coerciuum ponere non poteſt, niſi de re, quam, vt puniat, cognoſcere valet: non autem poteſt cognoſcere, an quiſque occulta peccata & potiſsimùm cogitata cordis cōfitea tur: ergo nec de hoc poteſt præceptum edere. Quapropter licèt quis excommunicaretur, inquit, ſi non confiteatur, excommunicatio non ligaret eum in foro exteriori, neque vllus teneretur eum euitare: quia nemo ſciret, an eſſet excommunicatus. Eſt tamen hoc valde erroneū, ne dicam hæreticum. In primis enim eccleſia, vt identidem diximus, præceptum confeſsionis quantum ad ſubſtantiam non poſuit: quia eſt diuinum, ſed tempus determinauit, quod abſque dubio facere potuit: hoc enim non eſt mutare ſubſtantiam ſacramenti. Quemadmodum ſtatuere poteſt ne baptiſmus fiat in epiphania, ſed in paſchate, vt, ait, in eius expugnatione Paludan. eadem diſtinctio. quæſtio. 7. vbi ad eius obiectionem probè reſpondet, quòd eadem ratione probaret non poſſe eccleſiam præceptum euchariſtiæ ponere: nam neque ei conſtare poteſt, an homo hoſtiam conſecratam ſumat, an verò in ore ſeruet, quam poſtea expuat.

Ratio Durand. *Impugnatio Durād.*

¶ Reſpōdemus ergo, quòd poteſt eccleſia per ſchedulam curati noſſe parochianos eſſe confeſſos, nam ſatis eſt humano more id cognoſcat. Et quòd præceptum confeſsionis edixerit, patet, nam eodem tenore canon loquitur de cōfeſsione ſemel in anno facienda, & de euchariſtia in paſchate. Imò expreſsiùs præcepti verbum in priori ponitur: ſcilicet, confiteatur, & ſub eodem tenore ſubdit, ſuſcipiens ad minus in paſcha, &c. & pœna vt aliter faciēs ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & eccleſiaſtica ſepultura, cuius atrocitas peccatum mortale deſignat, ſuper vtrunque præceptum fertur. Et dum eccleſia non cōfeſſos excommunicatione percellit, in foro conſcientiæ ligat: nam & ſuffragijs priuantur eccleſiæ, & tenētur ſe ſacris ſubtrahere.

Ad Eraſmū reſpon ſio. ¶ Ad Eraſmum reſpondetur multò fuiſſe peius locutum: ait enim in ſcholio citato, quòd tempore Hieronymi nondum inſtituta fuerat ſecreta confeſsio, quam poſtea eccleſia ſalubriter inſtituit, ſi modò rectè vtantur ea & ſacerdotes, & laici. Verùm in hoc, inquit, labuntur theologi quidam parum attenti, quòd quæ veteres illi de huiuſmodi publica & generali confeſsione quæ nihil aliud erat quàm ſignis quibuſdam & piaminibus ab epiſcopo in dictis ſe peccatorem & bonorum communione dignum agnoſcere, trahunt ad hanc occultam & longe diuerſi generis. Perpende, quàm planè Eraſmus ſingulorum peccatorum confeſsionem, ac perinde ſacramentum pœnitentiæ negauerit, dicens, eſſe theologorum inuentum, nec fundari in antiquo eccleſiæ more, quę manifeſtaria hæreſis eſt, & in eccleſiā blaſphema. Cuius generis fuit conuitium illud in collo quio de naufragio, quem irridendo, ait, inſuſurraſſe in aurem, ſacerdotis. Vtinam ergo iſtorū opera, qui Ciceroniam potiùs quàm eccleſiaſticam phraſim redolent, ab eiuſmodi eſſent veneficis floſculis expurgata.

Nota.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm neceſsitas confeſsionis fuerit de iure naturali aut ſcripto ante euangelium.

ARticulus ſecundus eſt de iure naturali, & ſcripto, & arguitur, quòd illis etiam fuerit neceſſaria. Adam enim, & Cain, non niſi ad præcepta naturalis iuris tenebantur, qui tamen Geneſ. 1. & 4. de hoc reprehenſi leguntur à Deo, quòd peccata ſua non fuerint confeſsi. Idemque arguitur de Iob, qui ſub eadem lege capit. 31. ait. Si abſcondi, vt homo peccatū meum. Et in lege ſcripta Moyſi legimus apud Eſaiæ. capitu. 43. Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris.

Partis negatiuæ. *2. Argum.*

Pars affirmatiua.

¶ In cōtrariū autem, quòd, vt Iſido. ait, & refertur cano. Ius naturale. diſtin. 1. Ius, inquit, naturale eſt cōmune omnium nationum: confeſsio autem non eſt vniuerſis gentibus communis.

¶ Quæ-

Decisio ar. ¶Quæstio facilis est, quæ non nisi ad explicā-
da nonnulla sanctorū dicta mouetur. Ad quā
igitur tribus cōclusionibus respōdetur.

1.Conclu. ¶Prima. Confessio sacramentalis neutiquam
esse potest de iure naturæ, hoc est, sola natura,
eam docente, & fieri dictante.

Cōclusionis ratio. ¶Probatur, quia ius naturæ, vt nomen sonat,
minimè ad super naturalia extenditur, sacra-
menta verò euangelica sunt supernaturalia, tū
quia vt initio primæ distinctionis dixim⁹: sunt
protestationes supernaturalis fidei, tum ꝙ effe
ctum habent supernaturalis gratiæ, dictamen
ergo naturalis iuris docere nō sufficit confitē-
dū esse sacerdoti spe veniæ obtinendæ. Et cōfir
matur. Naturale, ius, ait Cicero, est illud, quod
non opinio ingenuit, sed naturalis quædam vis
inseruit: nempè, ex principijs naturæ: sacramē
torum vero cognitionem, & iussionem non in
nata, sed diuina virtus nobis inseruit: igitur vt
miraculorum operatio, & mysteriorum cœle-
stium reuelatio, sic & sacramentorū institutio
ressupernaturalis est.

Argumen. ¶Quōd si arguas contra. De iure naturali est,
quòd nullum malum maneat impunitum: oc-
cultum autem puniri non potest nisi confes-
Solutio. 1. sione delinquentis probetur: ergo cōfessio est
de iure naturæ. Negatur consequentia. Satis
enim est occultum, quod non punitur in hoc
Obiectio. seculo, vt puniatur à Deo, vt habetur cano. Si
omnia. 6. quæst. 1. Si vero rursus argumenteris.
Pœnitentia, vt dist. 14. quæst. 2. diximus, fun-
Dilutio. datur in iure naturæ, ergo cōfessio, quæ est eius
pars. Negatur consequentia. In iure enim natu
ræ supposita scintillula illa fidei infusæ, quæ
tunc infundebatur, qua Deus cognoscebatur
retributor boni & mali, natura dictabat ab illo
esse veniam efflagitandam, per internam verò
mentis loquelam: sciebant enim mentis cogita
tus perspicere.

¶Videtur autem per aliud extremum confes-
sionem esse contra ius naturæ: nam si natura
docet, vt secretum, quod fidei nostræ amicus
commisit, celemus, vt Prouer. 11. admonemur,
fortiori ratione admonet, vt celemus propria
peccata, quæ suapte natura pudorem & vere-
cundiā offundunt. Quare Chrysostomus can.
Quis aliquando. de pœnitentia dist. 1. Non ti-
bi, inquit, dico, vt te prodas, insinuans grauissi-
mum onus hominibus imponi, vt scelera sua al
teri proferant.

2.Cōclusiō ¶His tamen non obstantibus subiungitur se-
cunda conclusio. Confessio sacramentalis non
est contra ius naturæ: imò verò licèt ratio na-
turalis ad eius notitiam non pertingat, suppo-
sita tamē per fidem cognitione virtutis huius
sacramētalis, instinctus naturalis ad illud susci
piendum instigat.

¶Naturale enim est, vt homo desideret à pec-
cato liberari, & morbis suis spiritualibus me-
deri. Quare si naturale nobis est, vt fido amico
nostra secreta pandamus, iuxta illud Ecclesia.
6. Consiliarius sit tibi vnus ex mille: multò est
certè rationi cōsonantius, vt vbi cum tanto se
creto, & fructu id possumus faciamus.

¶Ad primum ergo argumentum respōdetur, Solutio. 1.
quòd non sumus tam Dñi alieni secreti nobis argument.
commissi, quàm nostri, & ideo possumus no-
strum, non autem alienū detegere.

¶Ad secundum respondetur, quòd pudenda Solutio. 2
detegere iactātiæ causa, de quibus, ait, Prophe argum.
ta. Lætantur cùm malè fecerint, est impuden-
tiæ vitium, & sine conducenti causa illa propa
lare, est honorem prodigere.

¶Et hæc sunt cōtra ius naturæ. Quare Chryso-
solū admonet, vt nemo se criminosum in pu-
blicum prodat. Confiteri autem peccata iudi-
ci ea iuridicè interrogāti est opus iustitiæ, atq;
adeò causa medicinæ adhibendæ illa fidei ami
ci committere, est prudentia, & præsertim con
fessario ea exponere ad obtinendam salutem
humilitas & obedientia.

¶Tertia conclusio. In lege veteri non erat cō- 3.Cōclusio
fessio sacramentalis, vt in noua. Hanc conclu-
sionem satis suprà confirmauimus dist. 2. q. 2.
art. 2. Thomas enim Walden. tomo. 2. de sacra
mēt, ca. 136. fundare studet cōfessionē nostrā
in ritu illius legis confitendi peccata. Nam con
fitebātur, inquit, peccata operis grauia, vt adul
terium, homicidium & blasphemiā, nō autem
peccata cordis. At verò in primis certissimum
est nullam illic fuisse penes sacerdotes clauiū
potestatē spiritualem ad remittenda actualia,
sed solùm in circūcisione remittebatur origina
le. Sanguis enim hircorum & taurorum &c. vt
ait, Paul. ad Heb. 9. inquinatos sanctificabat ad
emundationem carnis non autē spiritus. Hinc
autem colligitur, neq; vllam fuisse tunc obliga
tionem vllū cōfitendi peccatum occultū sacer
doti: esset enim intolerabile eos absq; remissio
ne culpæ ad rem tā difficilē obligare. Sed for-
san per modum capiendi consilij, & remedij li
bere quisq; aliqua peccata periculosa expone
bat in aures vel sacerdotis vel Pharisæi, cuius
sanctitatem magni æstimabant. Vnde Matth.
3. legitur, ꝙ Ioannes publicanis & militibus, &
alijs diuersæ sortis confitentibus peccata sua,
salutaria monita & documenta dabat.

¶Igitur ad primum argumentum respondetur Solutio.
primò. quòd in illa reprehensione Adæ. &
Cain celantium sua crimina fundatur ius gen-

tium,&ciuile,& canonicum,tum vt antequam reus condemnetur,exigatur eius cõfeſsio,tùm etiam,vt ſi iuridicè interrogatur, teneatur ipſe parère & veritatem fateri. Eadem enim iuſtitia quæ reos punire iubet, interrogationem hanc & confeſsionem expoſcit. Atque huc pertinet dictum Iob. Ait enim crimen eſſe,peccatum abſcondere tempore & loco, quo eſt detegẽdum. Quòd ſi dicas hoc habere locum, quando fama & indicia proclamant, & tamen Adæ peccati nulli erant teſtes, reſpondetur, quod cùm Deo omnia ſint comperta, ius ipſe habet,abſque alia infamia, indicijs vel teſtibus quodcunque peccatum quantumuis ſecretum ad puniendum interrogare. Atque hoc optimo iure (quod hic notandum eſt) potuit confeſsionem ſacramentalem inſtituere,& à nobis exigere. Vnde Ambroſius libr. de paradiſo. capitul. 14. in eadem Adæ hiſtoria eandem fundat confeſsionem. Et inde canonem illum. Nõ poteſt. 1. de pœnitentia diſtinctio. 1. elicuit, vbi,ait,Nõ poteſt quiſque à peccato iuſtificari, niſi peccatum ante fuerit confeſſus. Et canon. Ecce nunc. Illa, inquit, confeſsio nos liberat à morte,quæ fit cum pœnitentia.

¶ Ad tertium denique reſpondetur confeſsionis ritum in lege veteri medium fuiſſe inter cõfeſsionem iuris naturæ & noſtram. In iure enim naturæ confeſsio tantùm erat neceſſaria mentalis apud Deum: in lege verò ſcripta,quæ vmbra erat & figura noſtræ, cœpit exterior quodammodo eſſe. Dum in Leuitico. capitul. 6.&.7. pro diuerſis peccatis iubebantur diuerſa offerri ſacrificia. Et præcipuè in feſto expiationis iubebatur. Leuitic. 16. ſacerdos manibus impoſitis ſuper hirco emiſſario confiteri peccata populi,non quòd illi eſſent priùs à ſingulis confitenda,ſed in genere fatebatur hæc, & illa peccata quotidie committi à populo, pro quorum igitur expiatione preces fundebat. In noua verò lege, vbi Deus non ænigmatibus, vt olim,& in prophetijs,ſed palàm vt,ait, Paulus, Locutus eſt nobis in filio, per quem noſtram eſt redemptionem operatus, vt explicatè facienda eſt ſingulorum confeſsio, vt eadem nobis redemptio virtute clauium applicetur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm omnibus hominibus, & de omnibus peccatis neceſſaria ſit confeſsio.

ARticulo iſto tertio, duas vniuerſalitates, & perſonarum, & peccatorum eo ſimul complexi ſumus, q̃ mutua ſe opera ambę dilucident. Arguitur enim, q̃ omnes in vniuerſim teneãtur ad confeſsionẽ. Ius diuinũ, eo q̃ Deus vniuerſalis eſt omnium Dñs, vniuerſos obligat mortales: quare lege baptiſmi ſuſcipiendi vniuerſus mundus obligatur: confeſsio autem, vt ſuprà diximus, eſt de iure diuino: ergo ad illam vniuerſi mortales tenentur. Secundo, ſacramẽtum pœnitẽtiæ eſt in remiſsionem peccatorũ inſtitutũ: ſed vt habetur Eccleſiaſtes. 7. non eſt qui faciat bonũ, & non peccet, ſaltẽ venialiter, ergo vniuerſi præcepto confeſsionis ſubdũtur. *Partis affirmatiuæ argument.* *2. Argum.*

¶ In cõtrarium eſt, quòd vt, ait, Hierony. ſacramentum pœnitentiæ eſt ſecunda tabula poſt naufragiũ: ſed eſſe poſſunt aliqui, qui poſt baptiſmum naufragium non fecerunt, ergo illis non eſt neceſſaria confeſsio. *Pars negatiua*

¶ De hac quæſtione variæ ſunt doctorum opiniones. Richardus enim diſtinctio. 17. articu. 2. quæſtio. 4. ait, omnes tam fideles, quàm infideles teneri præcepto confeſsionis, non quatenus eſt pontificium, ſed quatenus diuinum. Quò & Scotus eadem diſtinctio. alludit. Vt ſecundò, ait, quod dum quis mortale non habet, tenetur venialia confiteri propter præceptũ eccleſiæ. In quam ſententiam conſentit Sanctus Bonauentura eadem diſtinctio. in. 2. parte, articul. 2. quæſtio. 1. Alexand. verò. 4. part. quæſt. 77. membr. 1. ait, quòd homo quantuncunque perfectus nullam habens peccati, aut mortalis, aut venialis conſcientiam, tenetur confiteri, nõ quidem propter præceptum diuinum, quod tãtùm obligat de peccatis mortalibus, ſed propter præceptum eccleſiaſticum. Et vt ſuam opinionem clariùs perſpicias tenet, venialium confeſsionem ſub nullo cadere præcepto, & nihilominùs, ait, teneri hominem, dum non eſt conſcius peccati, confiteri ſacerdoti in genere, dicendo, Ego ſum peccator: idque ad dandam gloriam Deo, & præſtandam obedientiam eccleſiæ. *Deciſio articuli.* *Richard.* *S. Bonauẽ.* *Alexand.*

¶ His tamen non obſtantibus ad quæſtionem quinque reſpondetur concluſionibus. Prima, præceptum confeſsionis ſolùm obligat fideles: ſic enim habet canon Concilij. Omnis vtriuſque ſexus fidelis. quod quidem eſt expreſsio & determinatio diuini iuris. Quòd ſi dicas, propterea eccleſiam adieciſſe illud moderamen, quòd de infidelibus non iudicat, iuxta illud Pauli, De ijs, qui foris ſunt nihil ad nos, ſubduntur tamen diuino iuri. *1. Cõcluſ.* *Obiectio.*

Con-

Argumen. Contra hoc arguitur. Ius diuinum supernaturale solùm obligat vniuersum orbem ad suscipiendam euangelicam fidem: obligatio autem ad alia præcepta singularia sacramẽtorum nõ exurgit nisi ex ipsa professione fidei, quæ fit in baptismo, quemadmodum si quis fecit votũ simplex religionis, licèt teneatur ad religionẽ non tamen ad eius cæremonias & officia, donec illam profiteatur: infideles ergo non tenẽtur immediatè obligatione ad confessionẽ, sed dum baptismum susceperint.

Cõfirmatio ¶ Atque id apertè confirmatur. Infideles tenẽtur baptismatis vnda priùs ablui, quàm alia eis sacramenta permittantur: per baptismũ autẽ omnia peccata plenissimè remittuntur: ergo non tenentur ad confessionem, donec post baptismũ fuerint lapsi. Ex quo fit, quòd illud concilij Carthaginensis. 4. quod refertur cano. Baptizãdi. de pœnitẽtia dist. 4. vbi habetur, quòd baptizandi per aliquot dies abstineant à vino, & carnibus, & sacerdotali manuum impositione examinati baptizentur, nõ intelligitur, q̃ debeant sacramentaliter asolui, sed manuũ impositio erat genus exorcismi.

1. Cõclus. Ratio cõcl. ¶ Secunda cõclusio. Nemo qui nullius est peccati conscius, confiteri tenetur. Probatur, quia non iure diuino, vt Alexander ipse fatetur: sed multò minùs humano. Nam canon non dicit simpliciter, Omnis Christi fidelis teneatur cõfiteri, sed restrictè, Teneatur sua confiteri peccata: ergo eum qui peccata non habet, nõ obligat. Quare nescio quid in mẽtem venerit Alexãdro, vt isto iure voluerit ligare illos, qui nullius sunt conscij peccati.

¶ Contra id autem, quod, ait, debere saltem cõfiteri in genere, est efficax argumentum, quòd illa non est confessio, quæ est pars sacramẽti: nam confessio est actus iudicialis: iudicium verò debet fieri in particulari: de illo autem, qui dicit se esse peccatorem, nullũ potest fumi iudicium: nam & sanctissimi viri hoc vbiq; dicunt. De qua re latiùs quæst. sequenti.

Arg. Bona. ¶ Sed arguit contra S. Bonauentura, quòd nemo esse potest tam sanctus, qui non sit peccati cõscius, saltem per integrũ annum: nam vt, ait, Ioãnes in sua canonica. si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Ad hoc tamen respondetur, quòd nos non loquimur, per annum vel per dimidium, sed quãdiu homo nullius habet peccati conscientiã. Ioan. enim solùm nos admonitos facit, ne affirmemus nos non habere peccatum, nam facilè homo memoria labitur, sed tamen nil obstat quominùs homo nullius sit memor culpæ.

Solutio.

3. Cõclusio ¶ Tertia conclusio. Cùm tria sint peccatorum genera: scilicet, originalis, venialis, & mortalis, nec de originali, nec de aliquo peccato ante baptismum cõmisso necessaria est confessio, imò neque illam, vel ante, vel post baptismum fieri licet. Hanc conclusionem suprà dist. 5. quęstio. ne vnica, artic. 6. demonstrauimus: nam cùm peccatum originale non fuerit nostra propria voluntate commissum, non solùm confessio, verùm nec cõtritio de illo requiritur, imò nec conteri de illo propriè possumus. Atqui dum in baptismo remittitur, omnia illuc vsq; commissa simul cum illo condonantur: quare iniuria fieret baptismo si qui illo ablutus est, illa postmodum confiteretur. Cõclusionis ratio.

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Venialia peccata quanuis legitima sint confessionis materia, taliter vt cõsilium sit salutare, illa cõfiteri, nõ tamen de illis est necessaria cõfessio. Prima pars est nota, quia cùm hoc sacramentũ in remissionem peccatorũ sit institutum: & venialia verè sint peccata, materia sunt confessionis. Quare viri boni & religiosi hæc sunt, quæ quotidie confiteri solent. Eniuuerò eiusmodi confessio, quia legitima est, gratiam auget: quiniuerò aliquando conferre primam gratiam potest attritio, si aliquod habet mortale, cuius citra culpam fuerat prorsus oblitus: præterquàm quòd ad puritatem conscientiæ & cautelam nõ peccandi plurimum confert.

Venialia nõ sunt necessariò cõfitenda. ¶ De secunda verò parte, fateor, aliquãdo maior dubitandi ratio existit propter D. Bonauenturam, & Ricardum, & huius classis alios contrarium sentientes. Nihilominus citra dubium vllum est vera. Primum S. Thom. distin. 17. quæstio. 3. licèt anceps priùs videatur, demum tamen hoc affirmat, &. 3. part. quæst. 65. articu. 1. expressè, ait, ad deletionem venialis peccati nullum esse directè institutum sacramentum. Cuius rationem inde adfert, quòd sacramenta omnia ad infusionem gratiæ sunt instituta: veniale verò absque gratię infusione remitti potest per actum charitatis, vt distinct. 15. quæst. 2. latè mõstrauimus. Quare inferiùs quæstio. 84. articul. 2. ait, quòd sacramentum pœnitentiæ non est contra venialia principaliter institutum. Eãdem opinionem tenet Scotus distinctio. 17. & ibidem Durandus quæst. 9. & Caieta. quæstione. 1. earum, quas de confessione adiecit ad tertiam partẽ, vbi, ait, quòd alia opinio est tutior, sed hæc est verior. At melius forsan dixisset: quòd confiteri liberè venialia est tutius, non autem quòd opinio ad id obligans sit tutior: quia multos ingerit scrupulos. Probatur ergo conclusio.

Venialia iure diuino confiteri non tenemur, vt 1. Ratio cõclusionis. auto-

authores contrariæ opinionis concedunt, tum quia sacramentum est secunda tabula post naufragium: & veniale peccatum, quia non separat à Deo, non frangit innocentiæ nauim, atque adeò non est naufragium: tum etiam quia non requirit infusionem gratiæ, quæ fit per sacramentum. Neque vero tenemur illo iure pontificio. Omnis vtriusque sexus. vt ipsi putant. Primùm, quia illud vt sæpe diximus, non est nisi determinatio diuini iuris: determinat autem concilium solùm tempus, & ministrum, cui facienda est confessio: reliqua verò obseruanda relinquit, vt iure diuino statutum est.

2. Argum. ¶ Secundò (quòd est vrgentissimum argumẽtum) Ecclesia sicut sacramenta instituere non potest, ita neque formam neque materiam mutare: peccata autem confessa sunt necessaria materia: ergo quanuis daremus, illud esse aliud præceptum distinctum à diuino, si de iure diuino venialia non sunt necessaria materia, non potuit ecclesia eadem facere necessariam: potissimùm cùm esset præceptum diuinum aggrauare: & sunt multa peccata venialia mentalia, quorum ecclesia per se non est immediatus iudex.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Quanuis ecclesia singulare præceptum fecisset de confessione, non debuit alium finem habere, quàm qui est diuini iuris: ille autem est, eos qui extra gratiam Dei sunt, in eius amicitiã reuocare: necessitas enim huius finis, vt suprà dixim⁹, est causa necessitatis præcepti: ergo cùm veniale nõ pellat hominẽ à gratia, non est necessaria confessionis materia.

4. Argum. ¶ Quartò, illud, quod præfati authores aiũt, teneri, scilicèt, hominem confiteri venialia, vt ecclesiæ obediat: quando non est mortali obnoxius, secus si habeat mortale, gratis dicitur: nã materia necessaria sacramenti per se debet esse necessaria: quare si venialia per se sunt materia, etiam adiuncto mortali debent in confessione pandi, vel si tunc non sunt confessu necessaria,

Scoti argu. certè nec sine illo. Et arguit bene Scotus. Sequetur, inquit, quòd homo hactenus esse posset in multis venialibus absque mortali, qui si nũc delinqueret mortaliter, hoc superueniens mortale liberaret eum ab obligatione, qua tenebatur confiteri venialia: quia confitendo solùm mortale satisfacit præcepto ecclesiæ.

5. Argum. ¶ Quintò demum ex verbis ipsius canonis veritas hæc colligitur, ex illo, scilicèt, omnia sua peccata, & ex pœna subiuncta, quæ est ingressu ecclesiæ, & morientẽ ecclesiastica sepultura arcere. Esset enim implicatissimum vinculum explorandi omnia venialia ad confitendum, id que sub tam acri censura.

¶ Accedit postremò magnum argumentum, quòd cùm præter remedium iuris diuini ad delendum venialia, quod est charitatis feruidus actus, vt suprà expositum est, ecclesia instituerit multa alia ad id remedia, vt aquam lustralem, benedictionem episcopi, &c. indicium est quòd neminem voluerit ad venialium confessionem coercere. In summa determinatio est Augustini in cano. De quotidianis. de pœnitentia distinctio. 3. quòd, scilicèt, pro venialibus sufficit quotidiana oratio fidelium: videlicèt, Pater noster. 6. Argum.

¶ Per hoc ergo soluitur argumentum Sanct. Bonauentu. quod est hoc. Ecclesia præcipit omnes confiteri semel in anno: qui habent peccata venialia, habent materiam confessionis: ergo tenentur confiteri. Respondetur, quòd non iubet confiteri nisi ea, quæ homo tenetur iure diuino. Quòd si contra rursus arguas. Iure diuino, data est sacerdotibus potestas remittẽdi omnia peccata tã mortalia, quàm venialia. Quorum remiseritis, &c. sed tanta esse debet subditorum obligatio ad confitendum, quanta est prælatorum potestas ad absoluendum: ergo sub præcepto est cõfiteri venialia. Negatur minor: quoniam facultas remittẽdi debet esse amplissima pro illis etiam, qui suaſponte peccata, quæ non tenentur, cõfiteri voluerint: vt si quis alijs temporibus, quàm ab ecclesia constitutis voluerit confiteri, & peccata iam confessa in cõfessionem reducere, & pariter si venialia quis voluerit confiteri. Obligatio verò iudicari debet ex natura peccatorum: & quia confessio instituta est ad recuperãdam Dei amicitiam, quę per venialia non amittitur, nulla extat confessionis eorum obligatio. Arg. S. Bonauent. Solutio. Argumen. Solutio.

¶ De monachis autem eadem quæstione citata Caietanus opinatur teneri semel in mense venialia etiam confiteri propter Clementinam, Ne in agro dominico. de statu monachorum. vbi iubentur, vt singulis mensibus ad confessionem accedant: quoniam cùm illic non habeatur, quòd confiteantur omnia peccata, sed simpliciter, quòd confiteantur, insinuatur, quòd de venialibus facile occurrentibus teneantur confiteri, nam religiosi præter commune ius, possunt singularibus statutis ad singulares cæremonias sub mortali etiam obligari. De monachis.

¶ Neutiquam tamen crediderim teneri, saltem sub peccato mortali de venialibus: esset enim nimium rigida lex, quę venialium confessionẽ sub mortali cuiquam iniungeret. Imò verò crediderim decretum illud nullatenus communẽ canonem mutare, sed solùm tempus abbreuiare, vt quomodo omnes tenentur singulis annis, Sẽtentia authoris.

nis,si habeant peccata mortalia: ita monachi teneantur singulis mẽsibus. Imò nescio,an possit Papa venialium confessionem præcipere sal tem,vt argutum est,faciendo illa necessariam materiam confessionis,si de iure diuino nõ est necessaria. Potest tamẽ se quisq; voto obligare ad illa cõfitẽda,sed eiusmodi vota neutiquàm consulerem.

5. Cõclus. ¶Rem ergo conclusione quinta claudamus. Omnia,& sola peccata mortalia post baptismum commissa,quæ in memoria vel habẽtur, vel per legitimam diligẽtiam haberi possunt, cũ suis omnibus circũstantijs mortaliter aggra uantibus sunt de necessitate confessionis. Pro batur,quia hæc omnia naufragium faciunt spi ritualis vitę. Hinc fit,quòd qui solis venialibus est obnoxius,potest sine confessione sacramẽ tum eucharistiæ susc ipere,& à suo prælato tẽpore paschatis absque vlla præmissa confessio ne petere. Cui,nisi alia legitima via constiterit, prauum esse hominem & impostorem, danda est fides,ac subinde sacrosanctum eucharistiæ sacramentum. Hæc postrema conclusio distin ctione. sequẽti,vbi de integritate confessionis differendum est , membratim nobis restat, & ad amussim explicanda: & ideo in præsentia rum satis.

Ratio. 1. cõclusionis

Annus discretionis. ¶De verbo autem illo decretalis, postquam ad annos discretionis peruenerit, nil opus est disputare. Haud enim designat certum tẽpus duodecim,aut quatuordecim annorum , sicut ad contrahendum matrimonium,sed cùm primùm puer fuerit doli capax,sic,scilicet,si inter bonum & malum discernere cœperit. Et prudentium iudicio mortaliter peccet. Et ratio est clara: nam cùm necessitas præcepti confessionis,tam diuini,quàm ecclesiastici ex eius necessitate ad salutem oriatur , cùm primùm homo necessitatem salutis incurrit, tenetur etiam ad confessionem tum semel in anno, tum & in articulo mortis . Verum est tamen, quòd vsque ad annum ætatis duodecimum ecclesia per cẽsuras neminem ad confessionem cogeret: quia licèt nouerit antea etiam posse peccare, vt ca. Pueris. de delictis puerorum,decernitur, nam à septem annis vbi desinit infantia , & incipit pueritia peccare possunt, suis tamen præceptis & censuris non vult ante duodecimũ,vel quar tumdecimum cogere, sed relinquit eos sub diuino iure.

Ratio.

Solutio. 1. argumenti ¶ Igitur ad primum argumentum respondetur,quòd quanuis confessio sit de iure diuino, ad quam ideo si Deus voluisset, omnes potuisset obligare,non tamen id posuit nisi Christianis,qui per baptismum,qui ianua est sacramentorum,capaces eius fiunt.

Solutio. 2. argumen. ¶Ad secundum respondetur,quòd licèt nõ sit homo qui nõ peccet,potest tamẽ esse qui citra culpam suam nullius sit peccati conscius.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm statim homo vt peccat cõfiteri tenea tur, an verò solùm semel in anno, aut etiã in articulo mortis.

ARticulus quartus est de tẽpore, quo necessitas confessionis occurrit. Arguitur autem,quòd homo statim cõ fiteri teneatur. Qui enim amat periculum, peribit in illo: qui autem non,illico cõ fitetur,periculum sibi creat moriendi in pecca to: quia dies mortis repentina est.

Partis negatiuæ. 1. Argum.

2. Argum. ¶Secundò. Cùm sit præsentaneum remedium restituendæ diuinæ gratiæ,qui illo statim non vtitur,cõtemnere Dei misericordiam videtur, vt lib. 2 de sacramentis. p. 14. ait,Hugo. contẽptus autem diuinæ benignitatis,vt Paul. ad Roma. 2. docere videtur,peccatum est: ergo tenetur homo statim confiteri.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est,quòd ecclesia non nisi semel in anno confessionem iussit, sicut eucharistiam sumere in die paschatis : ergo sicut non est peccatum non pluries eucharistiam sumere, ita neque confessionem non pluries facere. Et ex hoc sumitur argumentum, quod neque in articulo mortis sit necessaria confessio sub reatu noui peccati: nam ecclesia, quæ fida est diuinorum interpres, diuinum ius explicando solùm nos coegit semel in anno confiteri : si autem articulus mortis confessionis necessitatem secum afferret, ecclesia id non subticeret.

Decisio ar. ¶Quæstio hæc in duplici sensu disputanda venit: scilicet,vel de iure ecclesiastico, vel de iure diuino. Ad quam ideo septem conclusionibus respondetur.

1. Cõclusio ¶Prima. Iure ecclesiastico non tenemur confiteri nisi semel in anno . Conclusio probatione non indiget, quia est expressus canon ecclesiæ , sed duntaxat explicatione . Non enim ecclesia confessionem præcipit necessario in paschate faciendam, sed eucharistiam tunc susc ipere : confiteri autem non nisi semel in anno . Quocirca quocunque die totius anni homo confiteatur, præceptum implet . Itaque præceptum est , vt inter vnam confessionem , & aliam , non plus temporis inter-

intercurrat, quàm annus. Qui enim confitetur menſe Iunij, vſque ad alterum annum eodem die non tenetur amplius confiteri. Tenetur nihilominus in paſchate euchariſtiam ſuſcipere, & tũc quidem ſi peccatum habet, quod nunquam fuit cõfeſſus, tenetur ratione euchariſtiæ pro eius dignitate ſumendæ confiteri. Si autem legitimo impedimento teneretur ne ſuſciperet euchariſtiam, non teneretur confiteri vſque ad annum à die, quo confeſſus eſt, niſi mortis articulus interueniret.

¶ De iure autem diuino maior eſt dubitatio, quidam enim nimio charitatis ardore accenſi dicunt ſtatim poſtquàm homo peccat ad con-

Guilielmus Pariſien. feſsionem teneri. Inter quos eſt Guilielmus Pariſienſis in ſuo tractatu, de pœnitentia. Hoc tamen non fundat in natura præcepti confeſſionis, ſed in periculo, ne, ſcilicèt, quis moriatur in peccato, & ne vnum peccatum in aliud hominem præcipitet: & ne tradatur obliuioni, & præſertim, quia mora in peccato ipſum aggrauat.

Secũda cõcluſio. ¶ Contra hoc autem ſtatuitur ſecunda concluſio. Non cùm primùm homo peccat, confiteri tenetur. Concluſio eſt ſancti Thomæ, diſtin. 17. quæſtio. 3. quæſtiuncul. 4. & quidem veriſſima. Probatur, Maior eſt neceſsitas contritionis, quàm confeſsionis, maiuſque periculũ ex eius negligentia imminet: nam ſine confeſsione, dum non eſt copia, poteſt quis per ſolam contritionem ſaluari: & tamen confeſsio ſine contritione, vel vera, vel exiſtimata nihil prodeſt: ad contritionem autem nemo ſtatim tenetur, niſi ſingularis neceſsitas vrgeat, vt diſtinctio. præcedenti, quæſtione. 2. articulo ſexto. proximè conſtituimus: ergo à fortiori neque ad confeſsionem tenemur ſtatim. Argumenta præterea, quæ illic fecimus, ad præſens propoſitum faciunt, ſatis autem illic ſunt expoſita.

Argumẽtũ optimum. ¶ Sed potiſsimum eſt illud, quòd præceptum de cõfeſsione etiam de iure diuino eſt affirmatiuum: vniuerſa autem affirmatiua præcepta ſua habent ſtata tempora, quibus ſunt neceſſariò implenda: ergo & hoc pariter. Et confirmatur hoc de baptiſmo, qui tãtæ neceſsitatis, imò maioris eſt, quàm hoc ſacramentum, & tamen non ſtatim tenetur homo baptizari, vt ſuprà diſtinctio. 5. quæſtio. vnica. artic. 3. monſtrauimus. Neque verò opportunitas confeſsionis nouum præceptum inducit: nam etſi ſit quandoq; præceptum eleemoſynæ, non opportunitas dandi, ſed neceſsitas illud adfert.

Solutio. 1. ¶ Vnde ad argumentum factum reſpondetur, quòd non quodcunque periculum inducit mortale peccatum, ſed illud, quod eſt præſentaneum, dum autem homo eſt ſanus, neque morti ſe offert, non eſt propriè periculũ mortis: nam repentinæ mortes non ſolent ita crebrò accidere.

¶ Et ad aliud Hugonis reſpondetur, quòd nullus eſt contemptus non confiteri, quando nõ eſt vrgens neceſsitas mandati aut periculi, ſed loquitur ille de ipſis, qui nec in articulo mortis confiteri volunt. Neque verò manere in peccato eſt tanta cauſa alterius peccati, ſi non actu illud cõtinuetur, vt propter illam cauſam teneatur homo confiteri: nam etiam exiſtens in gratia poteſt eſſe in ſimili periculo. Neq; tenemur eſſe tam attẽti ne peccatum memoria labatur: ſatis enim eſt poſtea diligentiam rememorandi adhibere.

¶ Quæris inſtantiùs ſecluſo humano iure, quo tempore iùs diuinum antea obligabat ad confeſsionem? Ad hoc facilè omnes reſpondent, & ita reſpondendum eſt (quæ ſit hic tertia concluſio) quòd obligat in articulo neceſsitatis.

¶ Hoc patet, quia ſimiliter omnia præcepta affirmatiua obligãt, dũ, ſcilicèt, neceſsitas rei præceptæ occurrit. Hoc autem, quod difficultatem adfert: nempè, noſſe quando talis neceſsitas occurrit. Ad cuius elucidationem diſtinguendum eſt cum Sancto Thoma loco citato: quoniam aut loquimur de cõfeſsione in voto, aut in re. Rurſus vel de confeſsione per ſe ratione ipſius præcepti, vel per accidens ratione alterius rei faciendæ: quæ confeſsionem exigit. *3. Cõcluſ.*

¶ Eſt ergo quarta concluſio. Votũ confitendi pro tempore eſt neceſſarium, quotieſcunq; eſt neceſſaria contritio, vt in articulo mortis, aut recipiendæ euchariſtiæ, aut quando adminiſtranda ſunt ſacramenta. Patet, quia vt ſit legitima contritio, illud votum requirit, vt ſuperius expoſitum eſt. *4. Cõcluſio*

¶ Quinta concluſio. Confeſsio in re per ſe eſt iure diuino neceſſaria in articulo mortis. Concluſio hæc quam hîc Diuus Thomas, & quodlibeto primo. articulo. 11. affirmat, primùm probatur more & vſu eccleſiæ, quæ viaticum infirmitate periclitantibus tanquam rem neceſſariam adminiſtrat, quod certè non faceret niſi ius diuinum intellexiſſet. Sed, ais, Vnde elicitur ius illud: nam in euangelio non dicitur niſi, Quorum remiſeritis peccata. Reſpõdetur, hoc inſigni efficacia colligi ex natura ipſius præcepti, quæ profectò, vt ſæpe diximus, ex eius fine eſt perpendenda. Arguitur enim ſic. Sacramentum pœnitentiæ eſt ad hoc inſtitutum, vt per illud remittantur peccata poſt baptiſmum commiſſa: neceſsitas autem huiuſmodi remiſsionis quàm maximè *5. Cõcluſ.* *Neceſsitas cõfeſsionis in art. mortis de iure diuino.*

maximè occurrit in exitu vitæ, quo vtique momento ſtatus perpetuæ vitæ agitur, vt ſcilicet, homo à perpetuo ſupplicio in æternam felicitatem tranſmigret: ergo tùc maximè articulus neceſsitatis cõfeſsionis occurrit, ſi copia adſit confeſſarij. Profectò quando nõ eſſet aliud, hoc ſufficeret argumentum.

Cõfirmatio ex Iacob. 5.

¶ Nihilominus id ex illo teſtimonio Iacobi ſuprà expoſito maximè confirmatur capit. 5. vt loco citato, ait, Sanct. Thom. Meditate nãque & conſultò ſacramentum pœnitentiæ cum extrema vnctione coniunxit, dicens: vt infirmus confiteatur, & vngatur oleo ſancto, quaſi tunc maximè diuino iure ſit neceſſaria confeſsio ad abſtergendas peccatorum maculas, & vnctio ad eradendas earum reliquias. Vnde Cyprianus in epiſtola ad presbyteros, & diaconos. Qui primi, inquit, infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologeſi ad eſt, confeſsione facta, & à nobis pœnitentia impoſita in pacem à domino remittantur. Quocirca, quod de infirmitatis periculo dictum eſt, de preſentaneis, & inſtantibus quibuſcunque periculis mortis intelligendũ venit. Dixerim preſentaneis, quia non quodcunque periculum obligat ad cõfeſsionem, vt tranare quodcunque flumen, & agitare tauros, & torneamenta: quoniam licèt aliqui illic morti ſuccumbant, variſſimè tamen.

Quod periculum mortis inducat neceſsitatẽ cõfeſsionis

Sed tamen ad ingrediendum prælium, & ad lõgam nauigationem ineundam certè neceſſaria eſt confeſsio.

¶ Argumento autem, quod in contrarium obiecimus, reſpondetur, quòd licèt eccleſia in canone non meminerit de articulo mortis, reliquit eum tamen ceu notum ex ipſa natura præcepti, quem rurſus vſu & more declaraui.

6 Cõcluſio

¶ Sexta concluſio. Per accidens nõnunquam occurrit confeſsionis neceſsitas: hoc eſt, ratione alius rei faciendæ, vt ad ſumendam euchariſtiam: non autem quandocunque iſto modo eſt neceſſaria contritio, eſt neceſſaria confeſsio. Nam ad ſuſcipienda alia ſacramenta eo, quòd gratiam conferunt, neceſſaria eſt contritio, ſaltem quæ obicem tollat, & tamen nõ eſt neceſſaria confeſsio: niſi in ſuſceptione ordinis ſacri, non propter dignitatem illius ſacramenti, ſed propter euchariſtiam, quam illic ordinati ſuſcipiunt. Hoc enim ſingulare priuilegium eſt euchariſtiæ, de quo ſingulariter, ait, Paul. Probet autem ſeipſum homo, &c. & idẽ eſt de adminiſtratione ſolenni ſacramentorũ, quæ contritionem exigit, vt digne fiat, non autem confeſsionem.

Reprobat quorũdam opi.

¶ Sunt qui dicant, quoties quis abſq; cõfeſsione euchariſtiam ſuſcipit, duo committere peccata: ſcilicet, omiſsionis cõfeſsionis, & indigne ſumptionis euchariſtiæ. Veruntamen cauſam huius nõn video. Fateor quidem dum ambo per ſe concurrunt præcepta, duo eſſe peccata, vt ſi quis illo anno non eſt confeſſus in die paſchatis non confitetur, nec euchariſtiã ſuſcipit, duo facit peccata. At verò qui tunc ambo præcepta impleuit, & poſtea in feſto Pentecoſtes vult ſua ſponte euchariſtiam ſumere, ſi nõ cõfeſſus illam ſuſcipiat conſcius lethalis criminis nõ video cur duo peccata committat, quia tũc non currit per ſe præceptum confeſsionis, ſed vnum præceptum Pauli. Probet autẽ ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat. Et ideò licèt forſan ſit quæſtio de nomine, nam de re tanto eſſet grauitas in vno, quanta eſſet in duobus, arbitror tamen nõ eſſe niſi vnum ſacrilegium indignæ ſumptionis.

¶ At nondum ſatis quæſtioni factum eſt: ſupereſt enim dubium, vtrùm ſtando in iure diuino præter articulum mortis, ſit alius articulus neceſsitatis confeſsionis. Sſit enim qui nullum aliũ arbitrãtur occurrere, dicentes quòd cum ſit præceptum affirmatiuum, ſatis impletur ſemel in vita: quare non eſt vinculum preſſiùs innodandum.

Tẽpus neceſsitatis cõfeſsionis.

¶ Hoc autem profectò eſt credita difficillimũ: nam cum hoc ſacramentum inſtitutum ſit ad amicitiam cum Deo reſarcienda &, Deus, vt diſtinct. 14. quæſt. 2. dicebamus, nõ in hoc nos tantùm creauerit, vt de hac luce exeuntes perditæ vitæ pœniteremus, ſed potiùs vt in eius amore & ſeruitio viuamus, eiuſque mãdata ad eius intẽtionem exequamur, iuxta illud, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mãdata, ridiculum eſt, quòd ſacramentum pœnitentiæ, ſine quo peccator nullum eius mandatum ad eius intentionem ſeruat, ſed totam illam prodigit vitam, vſque ad articulum mortis non obliget. Accedit quòd charitatis præceptum pluries nos, quàm in articulo mortis obligat: nam & inter homines amicitiæ iura non in morte, ſed in vita obligant, vt ſcilicet, vitæ neceſsitudines per vices ſibi amici impendant. Vnde Ariſtote. 9. Ethicor. Amicitia, inquit, non vno aut altero officio confirmatur, ſed quouſque amici modium ſalis comedant: cum ergo charitatem ſine pœnitentia recuperare homo non poſsit, fit vt pœnitẽtia pluries obliget. Adde quòd, vt in materia euchariſtiæ diximus, præceptum illius ſacramenti diuinum, eo quòd ad nutriendam ſpiritualem vitam inſtitutum eſt, pluries quàm ſemel in vita obligat pariter: ergo hoc, quod eſt ad reparandam ſalutem neceſſarium.

¶ Quòd

¶ Quòd si sciſciteris, Quis nam ergo est ille alius neceſsitatis articulus diuini iuris, reſpõdet
7. Cõcluſ. concluſio ſeptima. Secluſo etiam poſitiuo iure tenebatur quiſque iure diuino eo tempore confiteri, quo ſecundum commune iudicium humanum periculum imminebat obliuionis. Probamus, vt ſolemus, ex fine ipſius præcepti: cũ enim hoc ſacramẽtum ſit ad remiſsionem omnium peccatorum per confeſsionem, & abſolutionem inſtitutum, & confeſsio ſine eorum memoria fieri nequeat, fit, vt imminente obliuionis periculo obligaret.

Bona conſideratio. ¶ Atqui hęc fuit eccleſiæ ratio maximè hîc adnotanda inſtituendi annualem confeſsionem. Sunt enim aliqua præcepta diuina, quæ ſecum adferunt ſtata tempora, vt præceptum fidei, & charitatis, & baptiſmi, quod obligat data decẽti opportunitate. Alia verò ſunt, quorum tempora eodem iure non ſunt decreta, vt ſabbata ſanctifices, & præceptum euchariſtiæ ac ſubin de hoc. Vnde cum vſque ad concilium Lateranenſe diuerſa eſſent de hac re iudicia, diuerſiq; antiſtites diuerſa tẽpora cõfeſsionis ſtatuerẽt. Vt Fabianus ter in anno, de conſecratione diſt. 2. cano. Etſi non frequentius. arbitrata eſt ſynodus ſemel in anno, quo ſol ſuum expleuit curſum, poſſe homines criminalium delictorum facta diligentia meminiſſe. Ex quo ſequitur, q̃ à tempore illius ſtatuti canonis ius diuinum prẽter articulum mortis non obligat, niſi ſecundũ eccleſiæ diſpoſitionem ſemel in anno. Quòd ſi
Argument. arguas, quoſdam tenaciori memoria vigere quàm alios, & alios plura habere peccata quæ citiùs eſſent confitenda. Reſpondetur, hoc nihil referre, at ſtãdum eſſe eccleſiæ iudicio, quæ ſecundùm communem prudentiam medium conſtituit, præcepta enim debent eſſe communia, quæ omnes æqualiter obligent.

¶ Quocirca quod quidam dicunt, vt Marſil. quæſtio. 12. nempe caſum, in quo timetur obliuionis periculum, eſſe articulũ neceſsitatis, falſum eſt. Satis enim eſt, vt homo ſtatuto tempore eccleſiæ diligentiam faciat ad recordandũ. Pari ratione quod, ait, Bonauentu. diſtinct. 17. art. 2. quæſtio. 2. religioſos, ſcilicet, teneri confiteri pluries, quàm ſeculares, merito loco citato reprobat S. Tho. ſtando in iure diuino & communi eccleſiaſtico, ſecùs ſi ſuis particularibus ſtatutis authoritate ſummi põtificis cõfirmatis ad plures teneantur confeſsiones: Arbitror nãq; authoritate Papæ poſſe religioſos ad frequẽtiores mortalium cõfeſsiones obligari etiã ſub mortali, ſecùs de venialibus, vt articul. præcedẽti diximus. Quãuis in ordine noſtro nullum ſit præceptum confitendi pluries, quàm ſemel in anno, neſcio in qua religione hoc ſit, ſed cõſuetudo & conſtitutio laudabilis.

¶ Sed arguitur rurſum. Eccleſia, vt definiuit annum, potuiſſet definire, vt bis in anno vel ſemel in biennio fieret confeſsio: ius autem diuinum ſemper eſt permanens. Reſpondetur, quòd licèt ſit permanens in ſubſtantia confeſsionis, tamen tempus Deus eccleſiæ arbitrio definiendum commiſit, & ideo quod ipſa decreuerit, id Deus approbat. Verũtamen cùm ſpiritus ſancti ducatu regatur, deuiare ab eo, quod expediens erat, non potuit: ſi tamen vltra biennium confeſsionem differret, imò forſan vltra annum, non eſſet ſatis chriſtianæ familiæ conſultum.

Argumẽt. Solutio primi.

¶ Ex his aſſertis concluſionibus colligitur ſolutio illius dubij. Vtrùm qui ſemel in anno cõfeſſus oblitus fuerit alicuius peccati ſine culpa ſua in confeſsione, teneatur cum primùm in memoriam venerit illud confiteri, an verò licitè poſsit vſque ad ſequentem annum illud differre. Reſpondetur enim, non teneri ſtatim vſque ad alium annũ, niſi caſu mortis, vel ſumẽdæ euchariſtię: nam poſtquàm iſte ſemel in anno legitimè confeſſus eſt, non amplius tenetur illo anno, ſecùs ſi ex culpa fuerit oblitus.

Dubium.

¶ Grauior tamen ex poſtrema concluſione emergit quæſtio. Vtrùm qui in quadrageſima non confitetur, teneatur illico tranſacta quadrageſima confiteri. Reſpondet nanque D. Antonius. 3. parte. titulo. 14. cap. 19. §. 3. quòd præcepto eccleſiæ ſemel tenetur homo in anno cõfiteri: quare qui in toto anno nõ confitetur, ſolo vno peccato peccat, quo anno tranſacto virtute præcepti eccleſiaſtici non amplius tenetur confiteri: quippe eſſet nimium aggrauare præceptum. Atque idem eſt de præcepto euchariſtiæ. Sicuti qui non ieiunauit in quadrageſima nõ tenetur iterum ieiunare. Et Antoniũ ſequuntur nonnulli non ſolùm ex ſummiſtis, verùm ex theologis ſcholaſticis. Et quidem opinio eſſe poteſt alijs probabilis: ego tamen pro meaingenij tenuitate nũquam auſus ſum eam quantum ad confeſsionem affirmare. Primùm enim ſi adiuncta eſt cenſura excommunicationis, vt adiungi ſolet, & optimè poteſt virtute illius citra dubium homo ille negligens e lapſo anno confiteri tenetur: quia non poteſt ab excommunicatione abſolui donec confitea tur. Sed excluſa excommunicationis cenſura, quæ de iure communi non adhibetur, occurrunt argumenta minimè infirma. Sequeretur enim ſi illud eſſet verùm, quod poſſet quis per totã vitam ſine confeſsione in regratiam recuperare, ſi modò non eſſet adiũcta excõmunica

Sẽtentia chori.

Ratio prima cõcluſ.

tionis

tionis pœna, sicuti de iure communi non adiungitur. Probatur.

¶Ille qui hoc anno nō confitetur, satis habet conteri de peccato proponendo cōfiteri in anno sequenti: etsi in subsequenti non cōfiteatur satis est conteri eādem confessionem proponendo in posterum, & sic semper. Quod si respondeas teneri saltem ratione eucharistiæ sumendæ in Paschate, contra hoc etiam currit argumentum: nam pariter qui in Paschate, non suscipit communionem, si excōmunicationē excludas, vno solo peccato peccat, neque tenetur amplius illo anno vsque ad alium, sicut qui non seruasset festū Paschatis. Quare etiam tūc sufficeret cōteri cum proposito suscipiendi eucharistiā in proximo anno. Et sic deinceps semper, cōsequens profectò absurdum est concessu. Ad hoc ergo responderi posset, vt debet, q̄ qui sic quotannis cōfessionem procrastinādo omitteret, primùm non deberet apud se tutus esse firmum habere propositum eadem præcepta seruandi, atque adeò legitimam contritionem. Secundò deberet ecclesia in eiusmodi negligentem acriùs animaduertere: veniret enim in suspicionem, quod non satis bene sentiret de fide. ¶Sed nihilominus argumentum procedit quantum ad id, quod est de per se: quòd si bona fide semper legitimè proponeret confiteri, conclusio sequitur.

Scientia auctoris.

1. Argum. ¶Sed secundò, vt rei pūctum aperiatur, arguitur. Natura præcepti, quod nostrum est axioma,, ex intentione præcipientis percipiendum est: intentio verò ex fine præcepti: finis autem præcepti huius est recōciliatio hominis in amicitiam Dei: ergo si iure diuino iubetur reconciliari, & ecclesia explicuit id fieri semel in anno, intentio eius fuit, vt anni transitus nō excusaret negligentem, quin semper reatu culpæ cōmissæ teneretur, quousque præceptum impleret. Non dico quod quotidie nouum peccatū committat, sed quòd maneat in primo, idque semper aggrauetur. ¶Accedit in confirmationem huius: quòd alioqui antistites nō adhiberent excommunicationis censuram quousque negligens cōfiteretur, nisi ille esset præceptitū diuini, tum ecclesiastici sensus.

3. Argum. ¶Tertio denique arguitur. Præceptum eucharistiæ est merè affirmatiuum, nihil negationis includens, sed ad nutritionem spiritualem institutum, & ideo habet præfixum tempus Paschatis: quare illo elapso, si excōmunicationē submoueas, non videtur, homo amplius teneri, sed semel peccasse. Attamē præceptum confessionis sic est affirmatiuum, vt tamen negationem includat: est enim eius finis vt vltra annum nemo in inimicitia Dei permaneat: quare qui per annum remedium confessionis nō adhibet, semper manet omissionis reus quousq; legem cōpleat, veluti qui debitor est pecuniæ præfixo termino Paschatis, illo transacto, nihilominus manet debitor quousq; persoluat. Concluditur ergo, quòd qui neque in quadragesima neque in illo anno cōfessus fuit semper manet omissionis reus quousq; confiteatur, & ita vniuersalis habet ecclesiæ vsus.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in præceptum confessionis cadat dispensatio.

CIRCA eandem præcepti necessitatē arguitur, quod non sit tanta, quin super hoc præcepto ecclesia, nempè, papa vel concilium dispensare possit: nam si id fieri nō posset, maximè quia cōfessio est de iure diuino: attamen super ius diuinum videtur quoq; Papa dispensare posse: nam redditio voti est naturalis iuris, iuxta illud Psalm. 75. Vouete, & reddite Dōmino Deo vestro, id est; si voueritis, reddite: & tamen super votum Papa dispensat.

Pars negatiua.

¶In contrarium est, quòd cōfessio est pars sacramenti pœnitentiæ, quod est necessitatis vt baptismus: & ecclesia nequit facere, quòd baptismus non sit omnibus necessarius: ergo neque quòd confessio nō sit omnibus post baptismum mortaliter peccantibus ad remissionem peccatorum necessaria.

Pars affirmatiua.

¶Atque inde rursus arguitur, quod neque in tempore possit dispensare ne fiat semel in anno: nam cùm constitutio illa ecclesiæ sit determinatio diuini iuris, fit, vt sicut non potest dispensare super ius diuinum, ita neque super tēpus confessionis.

2. Argum.

¶Quæstio facilis est, ad quam ideo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Ecclesia, scilicet, papa aut cōcilium super substantiam præcepti confessionis, videlicet, vt quisquam nunquam cōfiteri teneatur, dispensare neutiquam potest. Probatur primo ratione cōmuni, quia præceptum confessionis est diuinum: inferior autem super legibus superioris dispensare nequit. Secundò peculiarius etiā probatur: quia confessio non est vtcūque de iure diuino, sed pertinens ad sacramentum: & sacramenta veluti sacra scriptura, sunt ecclesiæ fundamētum.

Decisio ar. 1. Cōclus.

Vnde diſtinct. 17. quæſt. 3. artic. 1. quæſtiunc. 5. S. Tho. optimè ſic arguit. Miniſtri eccleſiæ non ſunt inſtituti ad fundandam eccleſiã, vnus enim fuit eius fundator Chriſtus per poteſtatẽ excellentiæ, ſed ſuppoſita eius fundatione, & inſtitutione, conſtituti ſunt eius miniſtri, qui fundatam ritè, & rectè gubernarent: veluti ad operationes rerum naturalium ſupponitur ea rum ſupernaturalis creatio: quare miniſtri eccleſię non poſſunt eius fundamẽta mutare, ſed diſpenſare. Vnde Paul. ſic nos exiſtimet homo vt Dei miniſtros, & diſpenſatores myſteriorũ Dei. Vbi diſpenſare non ſumitur pro eo quod eſt quenquam à lege diuina excipere, ſed pro eo quod eſt adminiſtrare. Ait quippe. 1. Cori. 3. fundamẽtũ aliud nemo poteſt ponere, quàm quod poſitum eſt, quòd eſt Chriſtus Ieſus. Eccleſia autem fundata eſt, in ſcriptura ſacra & ſa cramentis, ergo ſicut eius miniſtri nõ poſſunt nouos edere articulos, qui in ſacra ſcriptura nõ lateant, ita neque noua ſacrament inſtitue re, aut mutare: ac proinde ſicut facere ne quit, vt quis in originali exiſtens, ſaluus ſine baptiſmo fiat, ita neque, vt ille qui in mortale relabitur, ſine confeſsione in re vel in voto iu ſtificetur.

Argumẽt.

¶ Secunda concluſio. Papa vel concilium ge nerale iuſta de cauſa diſpenſare valet in tempo re cum aliqua ſingulari perſona, vt ſi Eremita eſſet ab humano conſortio longè ſemotus, ſan ctitate clarus, poſſet diſpenſare, vt non niſi in biennio vel tribus annis ſemel cõfiteretur, præ ſertim cùm niſi mortale haberet, ipſe nũquam teneretur. Et ſecum etiam ipſe Papa diſpenſa re poſſet: ſi rationabilis ſubeſſet cauſa: ſi tamẽ conſcius eſſet lethalis crimis, cùm tanta debeat ſanctitate pollere & exemplo, vix poſſet adeſ ſe cauſa, vt ſecum ſuper hoc præcepto diſpẽ ſaret. Dixerim concilium vel papa: quia nemo alius poteſt ſuper hoc diſpenſare. Probatur cõ cluſio, quia illa tẽporis determinatio, vt dictũ eſt, eſt de iure poſitiuo eccleſiaſticõ.

Secunda.

Papa an ſecũ diſpẽſare poſsit.

¶ Tertia concluſio. Dum papa in eiuſmodi di ſpenſationibus clauibus abuteretur, grauiter peccaret, & tantus eſſe poſſet abuſus, vt diſpen ſatio nõ teneret, maximè in re tanti mom enti quanti eſt pœnitentiæ ſacramentum.

¶ Igitur ad primũ argumentũ reſpondetur pri mo, quòd etiãſi admitteretur, Papam poſſe ali quo modo diſpẽſare in iure diuino, non tamen poſſet in neceſsitate ſacramentorum, quę ſunt eccleſię fundamẽta. Sed ſecundò reſpondetur, quòd neque in mero iure diuino diſpenſare po teſt. Enimuerò, vt, ait, S. Tho. 2. 2. q. 68. arti. 10. & nos lib. 7. de Iuſtitia & iure. q. 4. art. 1. expli cuimus, cùm papa diſpẽſat in voto, non diſpen ſat in iure diuino, quod eſt manente voto red dẽdũ eſſe, ſed determinat, id quod cadebat ſub obligatione determinationis humanæ, illius ſcilicet, qui votum emiſit in tali caſu propter meliorem cauſam non tenere. Et eadẽ ratione poteſt diſpenſare in iuramento, tollẽdo vincu lum, quatenus ab homine proceſsit.

3. Solu. ar.

¶ Quod ſi arguas eadem ratione poſſe diſpen ſare ſuper matrimonio rato: quãdoquidem ex humanis voluntatibus contrahentium pẽdet, negatur conſequẽtia: quoniam per votum ſim plex homo nec ſe nec ſua tradidit Deo, ſed pro miſit, quare Dei vicarius poteſt promiſsionem illam iuſta de cauſa remittere: in matrimonio verò alterutrum ambo ſe ſibi tradiderũt, fece runtq; adeò inſolubile vinculum, veluti qui re ligionem ſolenniter vouit. Sed tamen diſputa tio hæc non eſt præſentis loci.

Argumẽt.

¶ Ad id autem, quod cõtra ſecundam cõcluſio nem obijciebatur, reſpondetur, quòd quanuis præceptum canonis ſit determinatio diuini iuris, nihilominus determinatio illa eſt de iu re poſitiuo.

Solutio ar.

¶ Reſtabat circa hãc cõfeſsionis neceſsitatem noſſe, vtrùm ſit neceſſariũ cõfiteri proprio ſa cerdoti, ſed tamen perſpectiorẽ ordinẽ eſſe di ximus, ſi cũcta, quæ miniſtros tãgũt, in quartã quæſtionẽ, quæ de miniſtris erit, reijceremus.

Dubium.

DISTINCTIONIS decimæoctauæ, Quæſtio ſecun da de quidditate & qualitati bus confeſsio- nis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramentalis confeſsio ſit ſacramẽ talis peccatorum accuſatio ad indulgen tiam virtute clauium eccleſiæ obtinendã.

CIRCA quæſtionem ſe cundam ſex ſunt de cõfeſ ſione diſputãda. Primum de eius quidditate. Secun dum de eius cõditionibus in genere. Tertium an ſint omnia peccata confitẽda. Quartum de confeſsione circunſtantiarum. Quintum de eius integritate, & ſextum an de beat

beat esse secreta? Arguitur ergo quòd confessio non sit sacramentalis peccatorum accusatio ad indulgentiam virtute clauium ecclesiæ obtinendā. Extant enim definitiones aliæ sanctorum, quæ non prorsus huic consonare videntur: ait, quippe August. quòd confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur, vbi accusationis nullam facit mentionem: & Gregorius, ait, quòd confessio est peccatorum detestatio & ruptio vulneris, vbi nulla de spe veniæ fit mentio.

Pars negatiua arg. 1.

¶In contrariū est, quod definitio debet causas definiti succinctè explicare: in hac autem definitione omnes sub compendio colliguntur.

Pars affirmatiua.

¶Confessio, vt in lib. de verbis euangelij homilia. 8. ait. Augustin. altera laudis est, atque altera fraudis. Confessio laudis est, qua diuinam excellentiam, eiusque in nos beneficentiam decātamus. Confessio verò fraudis est, qua nostra peccata propalamus. Et vtraque in gloriā Dei cedit. Nam & Iosue. 7. legitur, quòd Acham occulto peccatori dixerit Iosue. Fili mi da gloriā Deo Domino Israel, atque confitere, & quid feceris, dicito mihi, ne abscondas. Hæc autē criminis confessi apud illos, quibus nomina hæc similiter cadentia placent, quadruplex distinguitur. Est enim confessio mentalis, cæremonialis: scilicet, legis veteris, criminalis coram seculari iudice, & sacramētalis, quæ est ad nostrū propositum.

Decisio articuli.

1. Cōclus. ¶De qua statuuntur quatuor conclusiones. Prima, quæ definitio eius sit. Sacramentalis cōfessio est sacramentalis peccatorū accusatio ad indulgentiā virtute clauiū ecclesiæ obtinēdā.

Ratio. 1. cōclusionis Probatur: nā definitio debet causas rei explicare, quæ secūdum Arist. 2. Phys. sunt quatuor: in hoc autem quod dicitur, accusatio, exprimitur forma & substantia confessionis: non enim debet esse peccatorū propalatio ad iactantiam, vt illorum qui lętantur cùm malè fecerint, nec solùm per viam simplicis denunciationis, sed per viam accusationis ad correctionem & vindictam. In hoc verò quod dicitur, sacramentalis, distinctio fit à cōtritione, quæ est mentalis tantùm accusatio. Sed in hoc quod ponitur, peccatorum, explicatur materia & causa agēs: nam peccata non nisi peccator confiteri potest. Et in hoc differt à confessione laudis excellentiæ Dei. Ac demum cùm adhibetur, ad indulgentiam obtinendā, explicatur finis, quo differt à criminali confessione, quæ sæpe ordinatur ad supplicium: nam & si nonnūnquam sacramentalis confessio ex timore nascatur, debet tamen spe veniæ ex charitate procedere. Sed dum tandem additur, virtute clauium ecclesiæ obtinendā, designatur iudex: nēpe, proprius sacerdos, qui virtute clauiū reū absoluit.

¶Vnde ad argumentū in contrarium respondetur: quòd omnes aliæ definitiones sunt potiùs sanctorum grauitatē referentes, q̄ causas ad amussim explicātes. Per accusationē enim morbus latens, vt ait, Aug. aperitur sacerdoti. Et eandem apertionē appellat Gregorius vulneris ruptionem. *Solutio. 1.*

¶Sunt autem, qui longiores adhibent definitiones, vt q̄ sit accusatio ex erubescētia procedēs, & satisfactoria, & secreta, & proprio sacerdoti facta &c. Sed tamen, vt sæpe diximus, definitio debet esse breuis, & cōpendiosa: quare vt ait, S. Tho. vbi de hoc tractat. d. 17. q. 3. non debent omnes eius conditiones in definitione exprimi, sed in virtute insinuari, vt postmodū membratim explicentur.

¶Secunda cōclusio, quæ est S. Tho. ibi artic. 2. Confessio sacramētalis est actus virtutis. Hoc enim, vt suprà diximus, sacramentum eo à reliquis differt, quòd materia eius sunt actus pœnitentis, in reliquis verò aliquid extrinsecè apositū: quare in reliquis materia sacramēti non est virtus, sed eorū susceptio est virtus. Hic verò ipsamet accusatio, quæ est pars sacramenti, est actus virtutis: nam ad rem virtutis sufficit, vt sit rationi cōsentaneū, & fiat vbi & quando oportet. Cōfessio autē hāc imprimis rationem habet virtutis, q̄ est vera explicatio cordis, vt sicut homo habet in mēte, ita ore proferat. Itē hoc, qđ fit in remediū peccati, vt homo ab ipso liberetur. Et tertiò: quia est actus obediendi Deo, & ecclesiæ. *Secūda cōclusio.* *Argumēt.*

¶Quòd si arguas omnē virtutem esse de iure naturæ: cōfessio autē est suprà naturalis, respōdetur, q̄ confiteri crimē vbi & quādo oportet in genere, est de iure naturali, quod in sacramētali cōfessiōe reperitur: sed tamen istæ circūstātię: scilicet, vbi quādo, & quo fine fieri debeat statutę sunt de iure diuino.

¶Quòd si interroges, ad quam virtutem pertineat, an ad solam veritatis dicendæ. Additur tertia cōclusio. Cōfessio sacramētalis est actus specialis virtutis, scilicet, pœnitētiæ. Probatur: nā quoties ad generalem rationē virtutis additur alia particularis, resultat specialis virtus: vt quia liberalitas cōsistit in faciēdis mediocribus sumptibus, & peculiaris difficultas est facere magnos, nascitur particularis virtus magnificētiæ. Pari modo, ait, Aristote. 4. Ethic. q̄ confessio, quæ fit in iudicijs, non solùm est generalis virtus veritatis, sed specialis iustitię. Et similiter cōfessio laudis beneficiorū Dei non est solùm generalis virtus veritatis, sed latrię, & religiōis. Et simili ratione sacramētalis cōfessio, non est *Tertia cōclusio.*

ſolùm generalis veritatis virtus, ſed pœnitẽtię,
4. Cõcluſ. ex qua per cõtritionẽ imperatur. ¶ Quarta cõcluſio. Multæ alię ſunt virtutes huius comites: concurrit enim ad huiuſmodi ſanctã cõfeſsionẽ virtus ſpei vitæ æternæ, quæ virtuti pœnitẽtiæ, accuſationẽ vt faciat, imperat: & ſuo modo quãdoque timor iudicij. Præterea verecundia, non vt mouẽs: imò potiùs obſtare videtur, ſed tanquàm vindicatrix ſimul cõcurrens ad luẽ-
Trinitas p tium pœni. dam pœnã. Quare ſancti nõ immeritò has tres partes pœnitentiæ tribus perſonarum attribu tis adaptare conſuerũt: vt contritio, quia eſt de teſtatio mali, reſpondeat miſericordiæ, & boni tati, quæ attribuitur ſpiritui ſancto: confeſsio verò, quæ eſt veritatis manifeſtatio, reſpõdeat ſapientiæ filij: & ſatisfactio propter laborem, omnipotentiæ patris. Hæc loco citato S. Tho. quæ ſunt recenſitu digna.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ſedecim conditiones, quæ confeſsioni aſsignarià patribus ſolent, ſint congruentes.

Partis negatiuæ. 1. Argum. SEcundus articulus eſt de confeſsionis qualitatibus, quæ eius quidditatem circunſtant, & ideò arguitur, quòd nõ ſint ſedecim neceſſariæ: nã inter illas ponũtur quatuor: ſcilicet, ſimplex, humilis, fidelis, & fortis, quæ omnes dicunt diſtinctas virtutes à pœnitẽtia: ergo nõ oportebat illas inter qualitates pœnitẽtiæ referre.

Pars affir. ¶ In cõtrarium eſt authoritas doctorũ omniũ, qui ex medulla ipſius cõfeſsiõis illas elicuerũt.

Deciſio articuli. ¶ In capite cõditionũ cõfeſsionis quæ in particulari ſunt elucidãdæ, præmittere de eis in genere oportet vnicã cõcluſionẽ. Cõditiones cõfeſsionis ſunt ſedecim, quæ hiſce diſtichis referri ſolẽt: videlicet. Sit ſimplex, humilis cõfeſsio,

Cõcluſ. Diſticha. pura, fidelis. Atq; frequẽs, nuda, diſcreta, libẽs, verecũda. Integra, ſecreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis & accuſans, & ſit parêre parata.

Verũtamen cõditiones iſtę in quatuor ſecãtur membra. Quædã enim ſunt de intrinſeca ratione cõfeſsionis ſimpliciter neceſſarię, vt pote ſine quibus cõfeſsio eſſet nulla, vt ꝙ ſit accuſans hæc eſt enim eſſentialis forma cõfeſsionis. Et ꝙ ſit integra, aliàs ficta eſſet, quæ ideo cõditio includit pariter eſſe fidelẽ. Et ſimiliter ꝙ ſit nuda cùm circũſtantijs neceſſarijs. Et rurſus parê re parata. Nã cùm ſit actus iudicialis debet pœnitens, ſicut reus, parêre iudici claue non erran te alia verò eſt in ſecundò gradu: quippe quæ licèt non ſit vſque adeò neceſſaria, quin abſq; illa cõfeſsio eſſet valida, tamẽ eſt humano more neceſſaria, vt ſine qua ſacramẽtum pœnitentiæ ſuſtineri in eccleſia non poſſet. Et hæc eſt, vt ſit ſecreta. Sed & aliæ ſunt in tertio gradu, quæ aliquo modo intellectæ neceſsitatẽ quandam afferũt, non tamen ſi in rigore vocis vſurpentur. Quinuerò quædam ſunt ſimpliciter ſub conſilio. Ad hunc enim numerum colligẽdum notandum eſt cum D. Thoma. diſtin. 17. quæſt. 3. art. 4. quæſtiuncula. 4. quòd quædam competunt cõfeſsioni quatenus eſt actus virtutis in genere, & quædam quatenus eſt ſpecialis virtutis pœnitentiæ: & quædam quatenus eſt pars ſacramenti. In quãtum eſt virtus, requirit quatuor conditiones cuiuſcũque virtutis, quas Ariſto. ponit. 2. Ethico. Debet enim ſtudioſus priùs operari ſciens, & quantum ad 1. Cõcluſ. hoc ponitur, diſcreta. Quapropter ſi diſcreta Diſcreta. dicat, vt qui confitetur ſciat quid faciat, vt ſi actus humanus eſt ſimpliciter de neceſsitate: nã ſi fatuus, vel alius neſciẽs quid faceret, ſua peccata ſacerdoti propalaret, nõ eſſet confeſsio. Sed tamen ſi diſcretam ſumas, vt qui cõfitetur diſcernere nouerit inter peccata maiora & minora, vt omnia ponderet, nõ eſt de eſſentia. Ruſtici enim hoc non faciunt. Eſt tamẽ magnum ornamentum.

¶ Secundò requiritur, vt ſtudioſus ſit eligens, Secunda. & propter hoc ponitur libẽs. Vnde ſi id ſonet, Libens. quod eligẽs, eſt de neceſsitate, niſi enim fieret ex lectione, nõ eſſet opus virtutis. Sed ſi intelligatur libens, id eſt, quadam animi promptitudine, eſt quidem ornamentum, attamẽ nõ ſimpliciter de neceſsitate, nam multi magna cum grauedine ad confeſsionem accedunt.

¶ Tertiò requiritur ad virtutem, vt fiat ex ele- Tertia. ctione propter finem eius. Et quãtum ad hoc Pura. dicitur pura, quæ eatenus eſt de neceſsitate, vt debeat fieri cõfeſsio intentione legitima: ſcilicet, ꝙ homo intẽdat ſe accuſare corã Deo ſpe veniæ, vt in definitione eius dictũ eſt. Vtrùm verò alia quæuis finiſtra intẽtio, etiã venialis, inualidet ſacramẽtum, videbimus quæſt. 3. de cõfeſsione ficta: intẽtionẽ enim rei tẽporalis, licèt illi adiũgatur, clarũ eſt non inualidare: ſi de ſe ſit licita, vt ſi quis cõfiteatur cauſa ſalutis obtinẽdæ, vel vincendi in lite vel prælio, quod putat eſſe licitũ. Quarta cõditio eſt, vt homo im- Quarta. mobiliter operetur, & quãtum ad hoc dicitur Fortis. fortis. Quòd ſi ſonet, vt homo propter nullum impedimẽtum vincatur quominus cõfiteatur vbi, & quando oportet ſecũdum neceſsitatem cõfeſsionis eſt neceſſaria cõditio, ſi autẽ quod virili

virili animo & strenuo fiat, est ornamentum, sed non necessarium.

¶Secundò confessio est actus virtutis pœnitẽtiæ, quæ habet tres gradus. Incipit nanque ab horrore turpidinis peccati: & respectu huius debet esse verecunda: nam si homo nõ narraret peccata nisi per modum iactantiæ, nulla esset confessio. At dum modo sit accusatio reliquus pudor est quidem ad ornatũ conferens, sed nõ simpliciter necessarius. Secundò progreditur ad dolorem, & quantum ad hoc dicitur lachrymabilis. Quod si referatur ad lachrymas mẽtis, vt sit vera detestatio, est de necessitate, sed tamen lachrymæ sensus ornamentũ sunt confessionis, non tamen semper est in nostra potestate illas exprimere.

Verecũdia.

Lachrymabilis.

¶Tertiò cõsummatur in abiectione hominis, & quãtũad hoc ponitur humilis, quę respectu huius, vt peccatũ narretur quatenus peccatũ, est necessaria, cæterùm est confessionis decor.

Humilis,

¶Tertiò confessio ex sua natura est occultorũ manifestatio: & quantũ ad hoc habet quatuor alias cõditiones. Requiritur enim vt sit fidelis: id est, vt verè proferatur, quod est in corde. Et hæc cõditio est simpliciter necessaria, vt sit manifestatio vera totius materiæ necessariæ confessionis: quæ ideo in integritate includitur.

Fidelis.

Vtrũ vero quocũq; per se veniale fiat in sacramẽto mortale, videbim⁹ statim articulo quarto

¶Secundò non debet verborũ inuolucro obscuritatem offundere: & quantum ad hoc ponitur nuda, quæ quidem nuditas eatenus est necessaria, vt non sit in causa, vt confessarius nõ percipiat peccati naturam, quæ illud mortaliter aggrauat. Quare ad hanc conditionem reducitur circunstantiarum confessio. Quod autem non alia adhibeatur verborum rethorica pertinet ad ornamentum. Tertiò, requiritur, vt non multiplicentur verba ad rem non pertinẽtia, & propterea dicitur simplex: pura enim excludit intentionẽ sinistram, quę vitiat sacramẽtum, sed simplex refertur ad verba, vt nõ exprimãtur nisi quæ ad peccati explicationem attinent sine aliorum iniuria.

Nuda.

Simplex.

Pura.

¶Et quartò requiritur, vt nihil subtrahatur eorũ, quæ sunt necessaria ad confessionẽ: & cõtra hoc dicitur integra. Quæ quidem conditio est simpliciter necessaria, de qua latè disputabim⁹

Integra.

¶Quartò confessio est pars sacramenti, atque hac ratione quinque alias exigit conditiones: nempe, vt sit accusans, & non excusans in primis necessaria. Mox vt sit parẽre parata: & istę ambę, vt dictũ est, sunt simpliciter necessariæ. Deinde, vt sit secreta: & hæc licèt non sit de essentia sacramenti, tamen ob causam suprà dictam est suo modo necessaria. Præterea demũ requiritur, vt sit frequens & accelerata: sed istæ conditiones non ad præceptũ sed ad consilium referuntur: quãtum ad necessitatẽ enim non requiritur frequẽtior, nẽc acceleratior, q̃ quando ecclesia precipit, vel casus necessitatis occurrit.

Parere parata.

Secreta.

Frequens.

Solu. arg.

¶Igitur ad argumentum in cõtrarium respondetur, non inconuenire, imò conuenire maximè alias virtutes sacramentalem cõfessionem circunstare, quarum aliquæ sunt pœnitentiæ imperatrices, aliæ ancilliatrices & auxiliares: est enim proles diuinæ sapientię, ad cuius arcẽ, vt Prou. 9. legitur, ancillæ suę homines vocãt.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm confessio debeat esse integra sic, vt omnia peccata pœnitens confiteatur.

EX his sedecim recensitis conditionibus tres sunt, quæ amplius, & pressius requirunt examen: nempe, integra, nuda, secreta, & de quibus quatuor reliquos articulos subiungamus oportet. Nam integra duplicem habet sensum. Primùm, quòd omnia cũ suis circũstãtijs quisq; confiteatur, & secũdũ, q̃ omnia cõfiteatur eidẽ sacerdoti. Cõfessio enim, quæ priori modo nõ est integra dicitur ficta, quæ autẽ partim fit vni sacerdoti, & partim alteri sine legitima causa, dicitur dimidiata. ¶Arguitur ergo, quòd nõ sit necesse cõfessionem esse integrã. Cõfessio fit, vt peccata sacerdoti innotescãt: cõtingit autẽ aliqua esse publica & sacerdoti notissima, ergo illa non sunt necessario confitenda. Secũdò occulta reuelare videtur iuri naturæ esse contrariũ: nam quę homo corde secum cõtra Deũ peccat, satis esse videtur, vt secum etiam Deo confiteatur.

¶In cõtrarium tamen est, q̃ impiũ est à Deo dimidiam sperare veniam, can. Sunt plures de pœnitentia. d. 3. omniũ autem veniam virtute clauiũ nemo obtinere potest nisi oẽia cõfitea tur: ergo omnia sunt de necessitate cõfessionis

¶Witeleff, vt est videre apud Waldensem. 2. tomo de sacrament. cap. 135. & subsequentibus, obligationem huius auricularis cõfessionis negabat, dicens neminem teneri peccata occulta sacerdoti detegere. Vbi maximè cõtra istos hæreticos adnotandum est, quod negantes auricularem nostram, & clancularium confessionem, inde mouentur, quod concedere renuunt esse necessarium peccata occulta confiteri. Qui enim hoc concederet, manifestè cõ-

uinceretur cõfeſsionem debere eſſe ſecretam: nam importabile eſſet iugum, vt cogerentur homines peccata ſua occultiſsima eademque ſceleratiſsima publicitus propalare. Quocirca vt negent neceſſarium eſſe confiteri occulta, negant hunc ritum confitendi ſecretè, vt artic. 6. iterum dicemus. Lutherus verò. vt eſt videre in eius art. 8, per Leonem condemnato, in omnibus ſingularis, alia ratione confeſsionem detruncat. Haud enim inter ſecretam & publicam diſtinguit, ſed, ait, neque venialia neque omnia mortalia eſſe confitenda, vt aliquid relinquamus miſericordiæ Dei. Fuit enim hominis delirium cogitare, quòd dum confitemur, noſtræ iuſtitiæ innitimur, & quæ non confitemur, relinquimus miſericordię Dei. Sed iſta ratione nihil deberemus confiteri: at propterea confitemur, quia noſtra peccata vicario Dei proponimus, à quo diuina eius poteſtate & clementia remittantur.

Lutheri error.

Concluſio. ¶ Ad quæſtionem ergo vnica concluſione reſpondetur. Omnis Chriſti fidelis tenetur omnia ſua peccata mortalia poſt baptiſmum vel corde vel ore vel opere commiſſa confiteri. Et hic eſt ſenſus canonis. Omnis vtriuſque ſexus.

Secunda. Et in concilio Florentino habetur ad cõfeſsionẽ pertinere, vt peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter. Dixerim mortalia, quoniam, vt venialia non ſunt de neceſsitate confeſsionis: poteſt quiſque aliqua eorum, quæ commiſerit, confiteri, aliaque tacitus præterire. Neq; enim ideo confeſsio ficta redditur, neque dimidiata. Probatur concluſio ex loco illo ſuperius expoſito Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, &c. Illic enim abſque vlla reſtrictione poteſtas eſt apoſtolis conceſſa remittendi peccata: ergo remittendi omnia. Et cùm illa remittere nequeant, niſi tanquàm iudices, neque de illis iudicare, niſi peccata & eorũ cauſas per clauem ſcientiæ cognoſcant, fit vt totã ſuam familiam Chriſtus obligauerit illis confiteri mortalia vſq; ad occultiſsima cordis. Nam cùm de operibus, ex cauſis ſit iudicandum & opera, vt, ait, Chriſtus, ex corde exeãt, radices etiam peccatorũ illic latentes, ſunt confeſſario aperiendæ.

Ratio 1. cõcluſionis.

Secunda. ¶ Secundo manifeſtè probatur cõcluſio. Quẽadmodum Deus, vt ſuprà dictũ eſt, nequit vllũ mortale abſque omnibus remittere: quoniã remiſsio fit per gratiã, & amicitiã eius: ita neq; ſacerdotes eius vice & munere fungẽtes poſſunt niſi omnia ſimul remittere. Quare non dixit. Quæ remiſeritis erunt remiſſa, & quæ retinueritis retẽta: quaſi eiuſdẽ perſonæ aliqua remittãt, & aliqua nõ: ſed quorum remiſeritis, ideſt, quẽ iudicaueritis venia dignũ in totum abſoluite, alioqui in totũ ligate: & hoc ſignificat forma: abſoluere autem vel ligare neminem valẽt niſi de illo iudicando: ergo pœnitens, qui omnium veniam petit, omnia tenetur ſacerdotis iudicio exponere. Tertiò, id patet ex fine virtutis pœnitentiæ: confeſsio ſiquidem ſacramentalis in hoc differt à criminali, & iudiciali, q̃ iudex in foro exteriori non intendit niſi malefactorum vindictam & punitionem, & ideo confeſsionẽ nõ requiri niſi illius criminis, de quo vult ſuppliciũ ſumere: confeſsionis verò ſacramentalis finis eſt reconciliare amicitiam Dei, & hominẽ corrigere: hoc autẽ fieri nõ poteſt niſi pœnitens ſuum ſtatum, qualis ſit, ſacerdoti pandat. Id quod, niſi omnia peccata etiã intima cordis aperiat, perficere nequit. Quarta, Id q̃ præterea ex confeſsionis fidelitate confirmatur. Vt enim cõtritio nõ debet eſſe trunca, ſed prorſus omnium peccatorum: ita & cõfeſsio ſi ſit fidelis. Vnde bene adnotauit Caietanus. 2. quæſt. de confeſsione ſuper tertiã partẽ diſcrimen inter verba, quibus Chriſtus tradidit poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori, & in foro interiori: nam de illa dixit. Si peccauerit in te frater tuus: quaſi ad tribunal exteriùs non niſi peccata, quæ probari poſſunt, deferẽda ſint. De hac verò, ait. Quorũ remiſeritis peccata, quaſi cuncta ſint ad hoc iudicium deferẽda. At quia hæretici huiuſmodi confitendi ritum nouum eſſe in eccleſia prædicant à tempore Innocentij, dicentes quòd olim nõ fiebat in particulari diſtincta confeſsio, vt ſingula explicarentur peccata, ſed generalis in publico, qua ſe homo fatebatur peccatorem, ſicuti de lege veteri diximus, vbi homines per ſacrificia ingenere ſe profitebãtur eſſe peccatores. Et arguitur quartò. Hoc eſt manifeſtè ſacramẽtum pœnitentiæ negare, vbi vlla conferatur remiſsionis gratia: nã & illam generalem cõfeſsionem ſanctiſsimi perinde faciũt, ac nequiſsimi homines, atque adeò per illam nullum poteſt de hominis ſtatu ſumi iudicium.

Tertia.

Quarta.

¶ Igitur & quòd ſemper in eccleſia in vſu fuerit etiam occultorum confeſsio, patet ex loco citato Auguſtini ſerm. 55. tertiæ partis ſermonum, & refertur can. Agite. de pœnitẽtia. diſt. 1. Agite enim, inquit, pœnitentiam, qualis agitur in eccleſia. Nemo ſic dicat. Occultè ago, nouit Deus, qui mihi ignoſcet: quia in corde meo ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt. Quod ſolueris ſuper terram, ſolutum erit & in cœlis? Vide, quomodo de occultis, quę corde geruntur, erat tẽpore Auguſtini pœnitentia, imò & tũc anti-

Auguſt.

antiquisin.i.Et lib.2.de visitatione infirmorũ suprà quoq; citato expresissimè reprehendit, eos,qui existimant soli Deo, cui nihil occultũ est,cõfiteri,cũ confitẽdum,inquit, sit Domini vicario.Et subdit.Ergo ad te venire roga sacerdotes,& fac eum tuarum conscientiarum penitus participem.Nota conscientiarum, vbi loquitur de occultis,de quibus prius dixerat nihil esse Deo occultum.Vnde in lib.de paradiso Ambro.quod &in de vera & falsa pœnitentia refertur,& can Non potest. 1. de pœnitentia.d. 1. Non potest quis, inquit, iustificari à peccato, nisi confessus antè fuerit peccatũ, vbi nulla sit exceptio publici aut secreti, sed generalis est sententia,Nulius potest à quocũque peccato, &c.Et Origẽs super Psal.37.Vide,inquit, quid nos docet scriptura diuina, quia oportet peccatum nõ celare intrinsecus.Peccatum,inquit, in genere nullo excepto. Vbi palàm loquitur de secreta confessione:nam paulò post mentionem subdit de publica.Quare exemplum subdit:sicut ij,qui habent intus indigestã escam,nisi vomuerint, nõ releuantur: ita qui occultum habent peccatum,nisi confiteantur. Et subnectit,quòd circunspiciendus est diligenter sacerdos,cui confiteri debes. Clarè ergo de occulto rum confessione loquitur. Et Hierony.super Eccle.c.10.Siquem,inquit, serpẽs diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati veneno infecerit,si tacuerit qui percussus est & nõ egerit pœnitẽtiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri, magister, qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit.Perspice,quàm clarè tempore Hieronymi erat cõfessio occultorum. Quẽ vtique locũ credibile est Erasmum legisse, qui nihilominus super epitaphium citatũ ad Oceanum,adnotauit,tempore Hieronymi nõ fuisse in vsu occultorum cõfessionem.Et suprà citatus Lactan.ait, quòd sicut per confessionem nudabatur membrum illud, ità per confessionem debemus expromere pudenda cordis, atque adeò occultissima peccata.Et Cypria.sermo.5.de lapsis.ij,inquit,quànuis nullo sacrificij,aut libelli facinore constricti sunt:quoniam tamen de hoc cogitauerunt,id ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confiteãtur.Et vetustissimus Tertul.in lib. de pœnitentia facit comparationem,quòd sicut qui vlcus habet pudendum, ne præ pudore illud ostendat, perire mauult: ita & ei vsu venit, qui sua peccata non detegit. Atqui vt vsq; ad apostolorum tempora rem reducamus,Diony.Pauli discipulus in epist. ad Demophylum,ipsum reprehendit,quod contra ordinem ecclesiasticæ disciplinæ adstaret cuidã,qui sua peccata sacerdoti confitebatur.Et Clemens primus successor Petri epistolã.ait, Petrũ docuisse, vt cogitationes internæ panderentur sacerdotibus. Decuit hac tempestate hæc de multis testimonia huc accersere, quibus impudentia eorum proditur,qui vniuersalem omnium etiã occultorum cõfessionem ab ipso vsq; apostolorum tempore celebratã fuisse negãt. Cum tum vel inde satis eadem cõstet veritas,q̃ nullibi extat canon vbi confessio primùm fuerit iussa:nam Innoc.solùm primum præcipit confiteri omnia peccata eo more,quo semper fuerat ecclesiæ in vsu.

Ambros. *Origene.* *Hierony.* *Cypria.* *Tertul.* *Diony.* *Clemens.*

¶ Dubitabit hîc autem quispiam de peccatis oblitis,vtrùm etiam illa teneatur homo confiteri:nam in canone Lateranensi simpliciter dicitur,omnia: in Florẽtino verò non nisi restrictè,quorum memoriã peccator habet.Respondetur, quòd obligatio simpliciter fertur in omnia mortalia post baptismũ cõmissa. Sed est inter oblita discrimen,quòd illa, quorum homo ex culpa sua oblitus est,sic confiteri tenetur,q̃ per obliuionẽ non excusatur, atque adeò per absolutionem non recipiet gratiam. Illa verò, quorum post diligẽtem indaginem meminisse nequit, simpliciter quidem confiteri tenetur, sed tamen pro tunc excusatur ignorãtia inuincibili:& propterea dictũ est in concilio Florentino,quorum memoriam habeat.Quòd autem obligatio semper ea confitendi maneat, inde cõstat,quòd postquàm in memoriam recurrerint,sunt necessario cõfitenda:idq̃ue non propter obligationẽ tunc exurgẽtem, sed propter antiquam,quæ semper manet.

¶ Igitur ad primum argumentum respõdetur, quod licèt aliqua sint peccata publica, & sacerdoti nota tanquam priuatæ personæ, nõ tamen tanquam iudici, & ideo sunt illi per confessionem exponenda: præsertim,quòd cùm iudicium de rebus sumendũ sit è suis causis,necessarium est,vt pœnitẽs cor suum pãdat,vt in notescat quo fine & causis illud fecit. *Solutio. 1. argum.*

¶ Ad secũdum iam suprà responsum est, quòd cõfiteri occultissima peccata sub vinculo diuini sigilli ad obtinendam veniam à Deo non est contra ius naturæ, quin natura ad id maximè inclinat. *Solutio. 2. argum.*

ARTICVLVS.IIII.

Vtrùm singula peccata quoad numerũ cũ omnibus suis circunstãtijs sint fideliter cõfitenda.

AD maiorem explicationem præcedentis articuli quæritur circa aliam conditionem vt ſit nuda, quomodo ſint omnia confitenda: & arguitur: quòd non debeat quis numerum omnium peccatorum confiteri. Confeſsio oris contritioni cordis reſpondet; contritio autē vt ſuprà dictū eſt, ſufficit generalis omniū: nam poteſt in momento haberi: ergo pariter confeſsio omnium poteſt intelligi ſi in genere quis dicat, Ego feci multa peccata, aut ſaltem ſi dicat, feci decem aut viginti, tum enim omnia confitetur: potiſsimùm cum de hoc nullum extet præceptum, quo expreſsior requiratur confeſsio.

Partis negatiuæ.

Argum. 1.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Circunſtantias omnes cōfiteri eſt impoſsibile: quòd ſi dicas confitēdas eſſe illas, quæ aggrauant mortaliter, neque illas poſſunt plebei homines cognoſcere. Dicere autem, q̄ teneantur viri elegantes & ſapientes ad aliquid cōfitendum, ad quod non teneātur ruſtici, eſt facere legem inæqualem, quę tamen omnes debet pariter ligare: præſertim q̄ in canone nō iniungitur, niſi tantum confeſsio omnium peccatorum, vbi nihil de circunſtantijs habetur. ¶ Tertiò arguitur. Si numerus peccatorum, & circunſtantiæ eſſent plenè confitēdæ, longo temporis ſpatio ſolertiſsimaq; diligentia ſæpe opus eſſet ad eorum memoriam reficiendam: nullibi tamē exactę indaginis faciē dæ præceptum extat: ergo non ſunt illa omnia de neceſsitate cōfeſsionis.

3. Argum.

Pars affir. ¶ In cōtrariū tamē eſt, quod cōfeſsio eſt actus iudicialis, per quem iudex cōfeſsionē audiens debet iudicium perſonæ ſumere, ad quod data eſt illi clauis ſciētiæ, vt hominis ſtatum cognoſcens, iudicet an dignus ſit venia, quātaque ſit adhibenda ei pœnitentia, qualeque apponendum remedium in futurum: quod quidem fieri nequit commodè, niſi peccatorū numerus cum ſuis circunſtantijs exprimatur: alioqui cōfeſsio non eſſet nuda.

Deciſio ar ¶ Duo ſunt articuli huius membra: ſcilicet, de numero peccatorum, & de eorundem circunſtātijs, ad quæ ambo octo cōcluſionibus reſpōdetur. Prima. Numerus peccatorum eſt de neceſsitate confeſsionis, vt ſcilicet, ſingula quiſq; fideliter confiteatur. De hac cōcluſione, vt, ait, Sylueſter verbo. confeſsio. 1. §. 10. S. Thom. neque in ſumma, neque in quarto aliquid dixit. At neque opus erat, vt quippiam diceret, quoniam de numero neq; eſt ſingulare præceptū nec ſingularis cōſideratio, ſed eo ipſo præcepto, quo tenemur confiteri omnia tenemur cōfiteri ſingula. Probatur ergo cōcluſio. Confeſsio ſicuti contritio inſtituta eſt ad conuerſionē in Deum: ergo ſicut per quodcūque peccatū auertimus, cuiuſcūque per ſe eſt tam neceſsaria confeſsio, quàm contritio. Sed eſt diſcrimē, quòd cùm cōtritio ſit actus mētis apud Deum, qui voluntatem pro facto reputat, eò ipſo, q̄ quis in genere cōterit, cōfiteri proponēs, veniā obtinet: cōfeſsio verò cū ſit accuſatio, atq; delectorū declaratio per ſe exigit, vt ſuprà diximus ſingularem cōtritionem atque adeò ſingulorū expreſsionem, vt homo ſe nudè clauibus eccleſiæ ſubdat. ¶ Secunda cōcluſio. Non eſt de neceſsitate cōfeſsionis ſic ſingula cōfiteri, vt ſigillatim numerentur, ſed ſatis eſt ſic explicare, vt ſacerdos iudicium de perſona ſatis poſsit capere. Ad huius intellectum bene diſtinxit Caietanus. q. 3. de cōfeſsione, quam adiecit ad tertiā partem, inter iudicium, quod ad exactam vel punitionē, vel prę̄miationē ordinatur, & aliud quod nō ordinatur niſi ad bonum priuatæ perſonæ, quę iudicatur. Illud enim quod in poſtrema die mūdi facturus eſt Chriſtus, quando reddet vnicuique iuxta opera ſua exactiſsimā ex poſtulat ſingulorum cognitionem, vt iuſtiſsimè quiſque recipiat pro vt geſsit in corpore. Hoc autem iudicium pœnitētię eſt ſalutare ad ſalutem; ſcilicet, hominis ordinatum, iuxta illud Ioan. 6. Non miſit Deus filium ſuum in mūdum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum, & ideo ad hunc finē non eſt neceſſaria tam exacta, & numeroſa peccatorum recitatio: quoniam neque pœna tam ad vnguē taxanda eſt, ſecundùm peccatorum mēſuram, neque adhibenda medicina, niſi ad arbitrium ſacerdotis claue non errante. Igitur in primis neceſſarium eſt ſpecies & genera peccatorum explicare: ſi enim quis furtum & homicidium fecit, non ſatis eſt dicat, feci duo peccata mortalia, cùm homicidiū grauius ſit furto, atq; alia multò alijs ſceleſtiora, vt hæreſis, & blaſphemia & alia. Vnde ex criminum ſpeciebus potiſſimum ſumitur perſonæ iudicium, quæ ideo explicādæ ſunt. Indiuidua verò eiuſdē ſpeciei non opus eſt numerare, vt dicatur, feci hāc fornicationem, & poſtea hanc ſecundam, & poſtea hanc tertiam, &c. ſed ſatis eſt dicere, decies, aut vicies fornicatus ſum, aut falſò iurauī, &c. niſi aliquod horum peccatum circunſtantiam habuerit mortaliter aggrauātem, de qua illico dicemus. Neque vllum ſubeſt periculum ſi cum dicitur vicies, aut cēties paulò ſunt plures, aut pauciores vices. Cauēdum tamen vtrū que extremum: nā qui affirmādo dixerit pluries ſe peccaſſe, quàm peccauerit, peccatū committit cōtra diſcretionē cōfeſsionis infamādo ſeipſum, ſicuti qui pauciora confitetur quàm fecit,

1. Cōcluſ.

Ratio.

Secūda cōcluſio.

Caietan.

Species & genus peccatorū exprimi debet

fecit, peccat contra integritatem. Ob idq; ad cauendum vtrunque extremum discretio faciat, vt pœnitens, quod dubium est sic sub dubio confiteatur. Totius hoc feci paulo pluries aut paucioribus vicibus. Quòd si roges, vtrùm si postea occurrat memoriæ, quòd alia vice illud commisit, cuius non fuerat recordatus, sit confitendum. Respondetur, quòd si error fuit notabilis in numero, vt si dixit, Decies paulò pluries, & postea memor sit, quòd commiserit vicies, certè tenetur excessum cõfiteri. Si autē non sit notabilis, vt si cõperit se peccasse duodecies, nõ est necessarium: quia iam sub dubio dicens, paulò pluries, vices illas confessus est. Imò verò vt ibidem Caietanus, quando per tē pus & consuetudinem potest coniectura fieri numeri, satis est tempus confiteri, vt prostituta mulier, quæ parata est quemcunque admittere, satis est dicat, Tanto tempore fui huic turpitudini exposita. Nisi aliquæ sint circunstantiæ aggrauantes mortaliter quæ illo generali verbo non satis explicantur. Quanquā & hoc documentum grano salis est condiendū: nam tanta esse potest frequentia, vt sit confitenda. Quanuis enim duæ sint mulieres eodem tempore mente in turpitudinem paratissimæ, vna tamen potest eodem tempore decies in repeccare, & alia millies, & semper augetur peccatū in opere: & ideo dicendū est, Toties aut quasi aut paulò pluries mihi accidebat in die, aut in hebdomada, aut mense, &c. Adde, quòd inter publicos latrones, qui in omne facinus parati sunt, potest esse latum discrimen: videlicet, vt vnus amplissima latrocinia fecerit, alius verò non nisi rara & forsan exigua: quare non satis est dicere, in latrocinij vitio versatus fui tanto tempore: nam multitudo magnitudoq; latrociniorū circunstātia est notabiliter aggrauās. ¶ Quapropter suffugiū illud nominandi duntaxat tempus consuetudinis, intelligendū est: dum peccatorum numerus modū excedit, vt percenseri cuncta nequeant. Alioqui consultius est numerum explicare. Dum modum in quē excedit: vt dum quis assidua cōsuetudine iurandi distractus, nequit omnia iuramēta nominare. Aut concubinarius, qui perinde ac maritus concubinam in domo & lecto habet. At qui dum quispiam sic tempus explicando confessus est, licet postmodum in particulari cuiuspiam recordetur peccati, nō tenetur ampliùs illud cōfiteri: quia satis illud confessus est, cùm dixit quotidie similia perpetrasse. ¶ At qm̃ diximus, fideliter oia confitēda, dubitatur circa illam circunstantiam vt confessio sit fidelis. Vtrùm quodcunq; mendacium in confessione fit peccatū mortale. Caiet. nanq; 2.2.q. 69. art. 1. ad. 3. sustinet quodcunq; mendacium in iudicio etiam exteriore esse peccatum mortale. Itaq; sicuti quodcunq; mendaciū quantūcunque leue, si iuramentū adhibeatur, fit mortalenta licèt citra iuramētum fiat in iudicio, eoq; est contra iustitiā, vt decipiatur iudex. Præterea in foro, inquit, pœnitētię iniuria fit Deo. Ac postmodū in summa verb. confessio, conditione. 4. id ipsum explicās ait, q; dum quis venialia facit materiam confessionis, tunc de illis mentiēdo mortaliter peccat, siue neget se fecisse veniale quod fecit, siue affirmet se fecisse q̄d nō fecit. Secus si non proposuit illa confiteri. De hoc autēlib. 5. de Iustitia & iure. q. 6. art. 1. plura in eius refutationem satis diximus.

¶ Quare nunc statuitur hic tertia conclusio. 3. Cõclus. Mentiri in confessione circa materiam mortalem, mortale est: sed circa venialem, non est nisi veniale. Probatur prima pars. Si enim quis neget mortale se fecisse, quod fecit, res est clara: quia si illud tacendo confessionem mutilat, vt sit dimidiata, à fortiori si illud negauerit. Si autem affirmat se mortale fecisse, quod non fecit, itidem est mortale. Nam etsi vt in relect. tegendi & detegendi secretum, & lib. 5. de Iustitia & iure. q. 10. art. 2. mõstrauimus, non sit genere suo mortale hominē infamare seipsum: quia est dñs suæ famę, nisi sit persona publica, tamē in cõfessione sacramētali peccatū mortale est, quia est iudicē in foro Dei decipere, atq; adeò occasionē illi offerre abutendi clauę sciētiæ inimicū Dei ipsum iudicādo, & à reatu quē nō habet mortali in cassum absoluendo. Est ergo non solū contra fidelitatē, verùm & contra nuditatē & discretionē confessionis. Imò verò in iudicio etiā ciuili mētiri in re graui pertinente ad iudicium est peccatū mortale: ergo à fortiori in cõfessione. Quod em̃ ait Greg. Bonarū mentiū est ibi culpam agnoscere vbi culpa nō est, non intelligitur quantum ad substantiam actus, vt quis se fecisse dicat, quod nō fecit. Sed quantum ad eius qualitatem, vt iuxta verbum Iob. c. 9. omnia sua opera vereatur si forte aliquo defectu cōmaculentur. ¶ Sed arguet quis forsan. Dū quis putat id fecisse, quod nō fecit: vel id esse mortale, quod non est mortale, tenetur illud cōfiteri. Respōdetur teneri quidem, at nō de per se, sed ratione scrupuli, atq; adeò qui homo est dubius, tenetur cōfiteri sub dubio.

¶ Secunda verò pars conclusionis probatur. Contra oēs alias virtutes ex leuitate materiæ cōtingit peccare solū venialiter, etiā cōtra fidē ergo & contra iustitiā, quæ fit in iudicio, si mēdacium sit de re leui, erit peccatum veniale. Secundo

Quod dubiū est, sub dubio cōfiteri debem?

Quando sat is sit tēpus confiteri.

Moderamē

De muliere prostituta.

De publicis latronibus.

Dubium.

Mentiri in confessione

Secūda pars cōclusionis

cundò peculiariter arguitur ad noſtrũ propoſitũ. Peccata venialia nõ ſunt de eſſentia cõfeſſionis: ergo mẽdacium circa illa nõ vitiat minor taliter ſacramentũ. Neq; valet ratio Caiet. ſ. q̃ poſtq̃ homo proponit peccata venialia confiteri faciat materiã cõfeſſionis. Tũ quia non facit illa materiã neceſſariã & grauẽ, ſed leuẽ & ſpontaneã. Tũ præſertim, quia cùm homo negauit veniale, q̃d fecit, iã ſubtrahit illud ne ſit materia cõfeſſionis. Et demũ arguitur dicẽs, q̃m dũ homo mẽtitur ſe feciſſe veniale q̃d nõ fecit, nõ grauiter decipit ſacerdotẽ, vt iudiciũ valde diuerſum de pœnitẽte cõcipiat. Profectò cum venialia vix poſſint ab homine clarè deprehẽdi, multũ eſſet illaqueare cõſcientias, dicere q̃ de venialibus in cõfeſſione mẽtiri, eſſet mortale.

De circunſtantijs. ¶ De circunſtantijs verò duplex eſt cõſideratio, vna ſcilicet, de quidditate eorũ & numero, atq; altera de earũ cõfeſſione. Et quãuis S. Th. d. 16. q. 3. vtrũq; tractauerit, tũ poſtea. 12. q. 7. ſatis de priore diſſeruit, quæ ideo ad præſentẽ diſputationẽ nõ attinet. Hoc ergo ſatis eſt hic ſupponere, q̃ circũſtantia, vt nomẽ ſonat, quã latini appendicẽ vocãt, eſt accidens actioni adiacens, q̃ eius qualitatẽ in genere moris variat, augẽdo. ſ. aut minuẽdo. Et ſunt numero ſeptẽ, vt quis, ideſt, quæ perſona. ſ. vtrũ eccleſiaſtica an ſecularis ſit, quæ peccauit. Quid, ideſt, quantum cõmiſit crimen, nẽpe an magnũ vel paruũ fecerit furtũ, magnã aut paruã perſonã læſerit. Vbi, id eſt, quo loco. ſ. ſacro an profano. Quib⁹ auxilijs, videlicet, an Turcarũ auxilijs Chriſtianus bellũ gerat. Cur, id eſt, qua intentione fecerit, nẽpe, vtrũ quis inopia preſſus furtũ fecerit, an verò, vt alteri iniuria faceret. Quomodo, id eſt, vtrum fraude per inſidias, an aperto Marte occiderit. Quãdo, putà vtrũ noctu dormiente dño ædes fuerit aggreſſus, an media luce in ei⁹ præſentia. Prior enim eſt fraus, & poſterior cõtumelia.

Circunſtãtiarum præceptum. ¶ Igitur q̃d ad noſtrũ propoſitũ attinet ſciendũ eſt, de circũſtantiarũ cõfeſſione eſſe præceptũ. Quòd ſiquis obijciat, nullibi id eſſe expreſſum. ſ. nec diuino nec humano iure: reſpõdet, eſſe iuris vtriuſq;, illius. ſ. quo tenemur cõfiteri. Nam quo iure tenemur cõfiteri, tenemur, cõfiteri integrè, atq; adeò crimina oĩa cũ ſuis circũſtantijs. Accedit autẽ can. Cõſideret. de pœnitentia. d. 5. ex lib. de vera & falſa pœnitẽtia. c. 4. Vbi habet. Cõſideret. ſ. pœnitẽs qualitatẽ criminis in loco, in tẽpore, &c. ¶ At verò quia nõ oẽs circũſtantiæ ſunt in cõfeſſione neceſſariæ, inueſtigandũ eſt, quæ iſtarũ ſunt neceſſariò cõfitendæ. Vbi adnotandũ tres eſſe earũ differẽtias: quædã eñ ſunt impertinẽtes. ſ. nec augentes nec minuẽtes, aliæ verò pertinentes, quæ augent: aliæ pertinentes, quæ minuunt.

¶ Sit ergo quarta cõcluſio. Impertinẽtes adeò nõ ſunt cõfeſſu neceſſariæ, vt earũ confeſsio ſit cõtra cõfeſsiõis virtutẽ, quæ eſt vt ſit ſimplex. Prima pars manifeſtiſsima eſt: qa nihil faciunt ad exprimendã qualitatem peccati. Et inde ſequitur ſecunda, quia oĩs verborũ multiplicitas impertinẽs eſt in ſacramẽto vitioſa. Vt ſi quis dicat hoĩem ante prãdiũ vel à prãdio occidiſſe: aut vir dicat pulchritudine mulieris victũ: aut mulier precibus, vel pretio ductã peccaſſe: hęc enim omnia debet cõfeſſarius reſcindere: potiſſimùm cùm ad excuſationẽ vergãt, vt ſi miles homicidiũ confiteatur, q̃ in duello fecit, narrãdo q̃ ſtrenuè fecit vt nobilẽ decebat. Aut aulicus amores cõfiteatur dicens hoĩes illius ſortis vix poſſe abſque illis in aula viuere. Et pariter mercator ſua furta excuſet. Hęc eñ iã nõ ſolũ cõtra ſimplicitatẽ, ſed & cõtra accuſationẽ cõfeſsionis vergũt. Non dixerim verborũ impertinentiã peccatũ eſſe mortale, aut confeſsionẽ caſſare, aut ſua gratia priuare, ſed tamẽ frequẽter eſt peccatũ veniale, & poſſe eſſe mortale, vt ſi nobilis diceret. Occidi hominẽ in duello, qa nec potui nec debui honorẽ meũ aliter protegere: eſt eñ illa blaſphemia contra legẽ Dei, atque adeò contra rationẽ accuſationis, & cõtra humilitatẽ confeſsionis excuſatio & ſuperbia mortalis.

Circunſtãtiæ pertinentes duplices ¶ Aliæ ſunt circunſtantiæ pertinentes, quæ minuũt. Et hæ ſunt in duplici differentia: nã quædã ſunt adeò minuentes, vt de mortali veniale faciãt, aut omnino tollãt rationem culpæ: de quibus ſit quarta concluſio.

4. Cõcluſ. Circunſtãtiæ, quæ tollũt rationem culpæ, vel quæ de mortali faciũt veniale ſunt, neceſſariò cõfitendę. Vt ſiquis hominẽ ex ignorantia inuincibili in incertũ iaculãdo occidit, vel cũ tutamine in culpatæ tutelæ ſeſe tuendo, & in confeſsione ſimpliciter diceret; Feci homicidiũ cõfiteretur tãquam peccatũ id, quod non eſt peccatũ, atq; adeò peccaret mortaliter, vt proximè dictum eſt. Et pariter ſiquis extrema neceſsitate preſſus panem alienũ arripuit, nõ debet dicere ſimpliciter. Feci furtũ, ſed coactus inopia, quæ rationem culpę tollit. Sicut ſi etiã citra neceſsitatem nõ niſi obolum ſurripuit, q̃d nõ eſt niſi veniale, nõ debet dicere, ſimpliciter, furtum feci: nam hoc gñe ſuo ſonat mortale.

Cõfiteriturquã peccatũ, quod nõ eſt peccatũ mortale eſt

4. Cõcluſ.

Circunſtãtiæ parum minuentes. ¶ Si verò ſint circunſtantiæ parum minuentes, ita, vt peccatum mortale in ſua ſpecie relinquãt, de iſtis ait Palud. d. 16. q. 3. ar. 3. Melius eſt illas nõ confiteri. Nihilominus cum moderamine reſpondetur per quintã cõcluſionem. Licèt nõ ſit neceſſarium illas cõfiteri, tamen ſi multũ minuant, neceſſarium eſt illas exprimere. Exempli gratia.

5. Cõcluſ. Exemplum

tia. Si puella grauí inopia oppreſſa, aut mortis metu, vt periculo vitæ ſuccurreret, iuuenē admiſit, licet peccatum mortale ſit, poteſt tñ ſuæ famæ, & honori cōſulere, dicēdo cauſam, quæ turpitudinē ſuā aliquo modo alleuet. Pariter ſi quis putās ſe benefacere, furtū fecit, qđ pauperibꝰ largiret, aut ſi peierauit, vt vitā ſeruaret regis. Vt em̄ Eccleſia. 41. admonemur, cura habēda eſt de bono noīe ſalua cōfeſſionis veritate. Imò vero ſi eſſet perſona, quæ multum prodeſſe poſſet reipublicę & confiteret epiſcopo, q occiderit hominē, teneretur honorē ſuū protegere dicēs ſi verū eſſet, q ille occiderat parentes ſuos. Si aūt tantū non minuāt, ſatius eſt eas non cōfiteri. ¶ In tertio gradu ſunt circunſtantię aggrauātes, & inter iſtas etiam nonnihil eſt diſcriminis. Quædā enim ſunt, quæ ſic ſunt circūſtātiæ, vt per ſe ſint ipſa peccata cōtra diſtincta p̄cepta, atq; adeò mutātes ſpeciē in genere moris, vt ſanguinē fūdere, vel occidere, vel fornicari in eccleſia: illud enim, qđ eſt eſſe in eccleſia, eſt particulare peccatū ſacrilegij cōtra præceptū religionis de honore, q loco ſacro deferēdus eſt. Et de iſtis adijcitur ſexta cōcluſio, de cuius veritate nemo ambigit. Eiuſmodi circunſtātiæ mutātes mortaliter ſpeciē in gñe moris ſunt de neceſsitate cōfeſsionis. Patet, quia ſunt p ſe peccata: & adeò qui illas ſubticeret, nō oīa cōfiteretur peccata. Similiter ſi quis fecit adulteriū intētione faciendi furtū, aut ſi rapuit virginē aut monialē: etenim quanuis actus iſte ſit vnicū peccatū, habet tamē duas deformitates. ¶ Aliæ autem ſunt, quæ aggrauāt peccatū, ſed tamē ſpeciē nō mutāt, vt ſi quis furatur, vel decē, vel centū, vel mille. Et de iſtis ſunt opiniōes diuerſæ. Quidā enim opinātur ſolas circunſtātias mutantes ſpeciē eſſe de neceſsitate confeſſiōis, quas aiunt aggrauare in infinitū, hoc eſt, mortaliter, quia cū vna ſpecies nō poſsit alius naturā attingere, dicitur infinitè diſtare. Atq; huius opinionis fuit S. Th. in. 4. d. 16. q. 3. ar. 2. quæſtiun. 5. & Bona. d. 17. q. vl. & Dur. d. 16. q. 4. & eſt ferè cōis opinio. Sco. quidē. d. 17. art. 2. non diſtinguit inter circunſtātias mutātes, vel nō mutātes ſpeciē: ſed tamē in idē incidit. Ait ſiquidē illas circūſtantias eſſe cōfitendas, quæ ſunt prohibitæ noua ꝓhibitiōe, vt iſtæ modò relatæ. Et argumentū iſtorum eſt, quia ſi illæ, quæ nō mutant ſpeciem eſſent confitendæ, cū nulla ratio plus de aliquibus vrgeat, q̄ de cunctis, omnes eſſent cōfitendę, quod eſſet vanos ſcrupulos hominibus ingenerare. Caiet. in illa 3. q. citata de cōfeſsiōe cōſentit cū cōmuni opinione in hoc, quòd nō mutantes ſpeciem non ſunt neceſſariò confitendæ, ſed putās ſe in hoc differre, ait, q neq; oēs mutātes ſpeciē ſunt de neceſsitate confeſsionis. Nā diuinare, inquit, p terrā, vel per aſtra, vel per aquam differūt ſpecie, & tamē nō eſt neceſſe illas ſpecies cōfiteri. Attamen neq; in hoc arbitror à cōi opinione differre: nā quādo S. Tho. & alij ſuę opinionis patroni dicunt circūſtantias mutātes ſpeciem eſſe cōfitendas: intelligunt eas prorſus, quę differunt in genere moris, vt exēpla poſita monſtrant. Diuinare autē per aſtra vel per aquā eſt differentia in genere naturę, quare nunq̄ illi dicerent, q eſſent confitendæ, ſicut nec furari ſericū, aurū, vel pannū, dūmodo fur explicet rei pretiū. ¶ Colligamus ergo, q oēs mutantes ſpeciē in genere moris ſunt cōfitendę, ſi ſint mortales. Sed nō mutātes authores citati negāt neceſſariò cōfitendas. At profectò pro mea ingenij tenuitate hanc ſtatuerem ſeptimā cūcluſionem. Omnis circūſtātia notabili modo ad iudiciū ſapiētis aggrauās peccatū, ſiue mutet, ſiue non mutet ſpeciem, eſt neceſſariò confitenda. Cōcluſio eſt antiquorū: nempe, Altiſiodor. in 4. in materia de confeſsio. c. 3. & Alexā. 4. p. q. 77. memb. 3. ar. 2. & inter recētiores eſt Marſi. in. 4. q. 12. art. 1. & aliorū recentiorū. d. 17. Probatur. Si circūſtantiæ mutantes ſpeciē ſunt neceſſariò confitendæ eſt, quia moraliter aggrauant, & in actu principali nō explicantur: ſed quædā non mutātes ſpeciem ſunt huiuſmodi: ergo ſunt cōfitendæ. Probatur minor. Demus verbi gratia furari decem aureos eſſe grauitatis, vt vnum, & furari eos ex eccleſia eſſe grauitatis duplæ, arguitur ſic. Furari mille aureos à mercatore multò eſt grauius quàm furari decē ab eccleſia: nam plus grauitatis addit furtū nō gentorū nonaginta aureorū ſupra decē, q̄ illa circūſtantia, vt ſit ab eccleſia: ergo neceſſe eſt dicere quātitatē pretij. Secūdò. Qui furatꝰ eſt mille aureos, & tātum cōfitetur feciſſe furtum mortale, ipſummet actū furti non explicat, vt de ipſo poſsit ſumi legitimū iudiciū: ſi em̄ poſt quàm quis dixit feciſſe mortale furtū, dicat ſe furatū mille, aut decē aut centum millia, profectò longè aliter confeſſarius de illo homine iudicabit, & aliā pœnitentiā, aliudq̄; remediū adhibebit. Et confirmatur tertiò. Si quis ſemel furatus eſt decem, & poſtea decem, & ſic decies, debet omnia cōfiteri: ergo ſi ſemel furatus eſt mille: nā grauius hoc vnum peccatū eſt, quàm illa ſimul decē, Et arguit quartò, Si qui furatur mille non tenetur quantitatem confiteri, ſequeretur, quòd & ſi mentiretur dicens non eſſe furtum niſi decem, non redderet inualidam cōfeſsionem: nā ſi illud, quod celat, eſt de neceſsitate confeſsionis, conſequitur cōcluſio noſtra

Aliud exēplum.

Circunſtātie aggrauantes.

6. Cōcluſ.

Circunſtātie non mutantes ſpeciem.

Opinio quorundam.

Sco. opinio

Argumēt.

Caietanus.

Sētētiæ authoris.

7. Conclu.

Ratio concluſionis.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

noſtra: ſi autē non eſt de neceſsitate, tūc mēdaciū non eſt in materia cōfeſsionis mortale, ſed veniale, quod ipſam non inualidat: nam celare quantitatē furti non eſt pernicioſum, niſi quādo fit ad excuſandā reſtitutionem. Si ergo pœnitens haberet firmū propoſitū reſtituēdi oīa nō mētiretur mortaliter illa celādo: & tū illud cēſetur mortale mendacium in confeſsione: ergo ratio eſt, q̄ celata illa quātitas erat de neceſsitate cōfeſsionis. ¶ Quintò. Si quis decē hoīes ſigillatim occidit, nō integrè cōfitetur dicēs occidiſſe, niſi dicat quot homines: ergo ſi vnico conſenſu mentis cōſentit decem occidere, vel vnico ſulphureo iactu illos occidit, tenetur numerū exprimere: & tā ille vnicus iactus, ſi vnū tantùm interficiat vel decē, non mutat ſpeciē. ¶ Sexto arguitur. Qui firmū propoſitum occidendi hominem per diē integrū ſine interpolatione habuit, vnico fuit maculatus peccato: & tamen tantò grauiùs peccat, quàm ſi ſola vna hora illud habuiſſet, vt videatur cōfeſſu neceſſariū. Imò ſiquis idētidem per diem odiū illud intercideret, & crebrò repeteret, nō opus eſſet vices illas numerare, ſed poſſet confiteri, quòd per totum diem habuit illud odium. Ad hæc tanta iræ excandeſcentia & furore quis poſſet hominē perinde atq; carnē trucidare, vt teneretur circunſtantiam illam confiteri, licèt non mutet ſpeciē. ¶ Septimò inceſtus inter affines & inter conſanguineos non differūt ſpecie, vt D. Tho. 2. 2. q. 154. art. 9. author eſt, & tamen profectò ſiquis acceſsiſſet ad ſororem, nō ſatis cōfiteretur dicēs cōmiſi inceſtum: nā ille nomine poterat intelligi cōcubitus cum cōſobrina vxoris, quo grauiſsimè peior eſt cum ſorore. Quinuerò licet quis fortaſſe ſuſtineat, q̄ cū ſorore, & matre nō differant ſpecie, nihilominus circūſtātia cū matre eſt neceſſario explicāda. ¶ Accedit his demum, q̄ differētias ſpecificas rerum cognoſcere, non eſt theologi munus, & multò minùs plebanorum ſacerdotum, tamen debent habere iudiciū quantitatis peccati. Vnde S. Tho. licèt ſic fuerit locutus in. 4. cū cōmuni opinione, fortaſſe in ſumma, quæ ſuum erat poſtremum teſtamentum ſententiā mutaſſet. Quòd ſi quæras ex circunſtantijs non mutantibus ſpeciem, quæ ſint confitendæ. Dico illæ, quæ ſic aggrauant, vt exiſtimatio alia notabiliter ſumeretur confitentis, ſi illas explicaret. Leuiùs tamen aggrauātes minimè ſunt cōfeſſioni neceſſariæ. Vbi præterea notandum eſt, quòd quādo ſunt plures partiales actiones ad vnam integram cōcurrentes, ſatis eſt finalem illam cōfiteri. Quæſiuit quis arma, vt hominē occideret, armauit ſe, & explorauit, vbi eſſet inimicus: omnia quidem ſunt peccata, ſed tamen ſi tandem occidit, ſatis eſt dicat, Occidi hominem. Et eodem modo qui paratā fornicationem confitetur, non opus habet ſuauia, & alios tactus confiteri. Rurſus ſi qui confitetur notus eſt confeſſario, nō opus eſt dicat, ſe eſſe ſacerdotem, aut cōiugatum, aut monachū, qui rem veneream cōfitetur. Neq; obſtat, quòd ſuprà diximus, etiam peccata manifeſta cōfitenda eſſe: nam illud eſt neceſſarium, vt talia peccata deferantur ad pœnitentiale iudicium: qui verò confitetur, iam eidem iudicio ſubditur. Dixerim leuiores circūſtantias non eſſe de neceſsitate confeſsionis, eſt tamen ſæpiſsimè cōſiliū, vt ait Augu. in dicto canone. Conſideret. vt quaſdam ad rem pertinentes explicet: vt ſi in die præcipuo feſti ſcandaloſum quis peccatum fecit, imò quāuis nō ſit feſtum, vt ſi forſan in die veneris ſancto turpe flagitium cōmiſit, aut ſi occidit virum ſanctitate, literis, aut nobilitate inſignem, aut ex leuiſsima cauſa, &c. aut ſi furatus eſt ab illo, qui egeſtate laborabat, atque alia id genus.

¶ De die autē feſto diſsidium eſt inter Scotū, & qui eum ſequūtur, atq; alios. Scotus nanq; putat per quodcunq; peccatum mortale trāſgredi præceptū. De quo dubio Caiet. inſtituit quæſtionem quartā in quodlibet. 19. quæſtionū, quo partem ſuſtinet negatiuā: nam feſtum pertinet ad religionem: & ideo tantum conſiſtit in ceſſatione ab opere ſeruili, vt opus ſeruile in ſenſu literali accipiatur: peccatum ergo, licèt ſit opus ſeruile in ſenſu ſpirituali, non frangit feſtum ad literā, ſed qui in feſto peccat, faciat cōtra intētionem feſti, quæ eſt cultus Dei. Vnde S. Tho. 1. 2. q. 122. art. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra præceptum ſeruādi feſtum, id eſt, cōtra eius finem, qui peccat in die feſto, q̄ qui aliud corporale opus licitū facit: finis autem præcepti, vt ſuprà diximus, non cadit ſub præcepto. Et ideò non eſt neceſſariò confitenda circunſtantia peccati, ſi fiat in die feſto, ſicut ſi fiat in loco ſacro, quando illic effunditur vel ſanguis, vel ſemen, vel ſurripitur res eccleſiæ: nā alia peccata licèt fiant in loco ſacro, nō aggrauantur ex illa circunſtātia. Propterea enim q̄ quiſpiam peieret in loco ſacro: vel falſum teſtimonium dicat, non eſt circunſtantia loci neceſſariò confitenda. Imò licèt quis illic mente conſentiat facere adulterium vel homicidium extra eccleſiam, non eſt circunſtātia loci neceſſario cōfitenda: eſt autem confitenda ſi è contrariò quis extra eccleſiam mente conſentiat alterum illorum criminum perpetrare in eccleſia. ¶ Enimuerò q̄d de peccato

5. Argum.

6. Argum.

7. Argum.

8. Argum.

Circunſtātiæ nō mutantes ſpeciem.

Circūſtantia de die feſto. Caiet.

D. Thom.

Quæ peccata aggrauēt ex circunſtantia loci.

cato in re dictũ est, idem de cõsensu mentis est intelligẽdum. Nẽpe si occidere in ecclesia, duplicẽ habet deformitatem, licèt domi habeas illũ consensum faciẽdi in ecclesia, non satis est cõfiteri consensum in homicidiũ, nisi adijcias, in ecclesia. Quare licèt quis opere nõ fuerit adulter, si tamẽ in id mente cõsensit, nõ satis est confiteri se consensisse in fornicationẽ, nisi exp̃esserit in adulterium. ¶ De simplici verò stupro sæpe rogatus fui vtrũ consensus in ipsum sit specie sic distinctum à fornicatione, vt illa circunstantia sit necessariò confitenda. Puellæ nãq; ingenuæ, atq; moniales dũ eis accidit cõfiteri mentalem cõsensum in rem venereã maximo suffunduntur pudore exprimere circunstãtiam sint ne virgines nec ne, imò & confessarios ipsos suppudet id interrogare. Vtrum ergo necessaria sit illa interrogatio dubitate: nã si stuprũ oẽ speciẽ mutat, necessaria est: si autẽ nõ mutat, nõ est necessaria. Et quidẽ de raptu nõ est dubiũ, quin faciat distinctã speciẽ, vt si quis per vim virginẽ violet, aut per vim subtrahat, licèt postea ipsa cõsentiat in actũ: nam vis illa manifestaria est iniuria cõtra iustitiã, vt D. Tho. 2.2.q.154.art.7. bene docet. Si tamen sit simplex stuprũ sine vi: quia puella vltrò cõsentit, imò rogat iuuenẽ, non ita certũ est mutare speciẽ. In primis enim idẽ S. Doctor ibidẽ ar.6. id nõ simpliciter asserit de omni virgine, sed de illa, quę est sub cura parẽtũ. Et adducit rationẽ mutationis speciei ex parte puellæ: quia inhabilẽ se reddit matrimonio. At re vera, vt meam tenuẽ opinionẽ proferã, non clarè video saltẽ si puella, quæ non est sub cura parentum, vel masculus etiã virgo sua sponte vult virginitatem perdere, q̃ sit distincta species luxuriæ à simpliciter fornicatione: nã puella est dña sui corporis in illo vsu sicuti puer. Caie. ait, q̃ non est domina magis q̃ alterius mẽbri ad scindendum: ita quòd sicut non potest abscindere sibi digitum, non potest aperire illam partem nisi per viã matrimonij. Sed illa est metaphysica, quã S. Th. nõ somniauit. Peccat enim peccato luxuriæ, nõ tamen iniustitiæ, sicut si abscinderet digitũ. Imò sicut homo est dñs oculorũ ad videndũ, & pedum ad ambulandũ, ita & illius partis ad illũ actum, vt citra iniustitiã id possit facere. Et licèt se reddat inhabilẽ ad matrimoniũ, hoc est accidẽtariũ in puella, nã masculus nõ se reddit inhabilẽ, & pariter se rumpit, etsi vult se facere inhabilẽ, nemini facit iniuriam. Imò fortasse licèt esset sub cura parẽtũ, postq̃ ipsa est domina sui corporis, licèt illis faceret aliquã iniuriã, non mutaret speciem. Secus de vxore, quæ suam fidem alligauit viro. Si quis ergo habet contrariam opinionem: abũdet in suo sensu: sed tamen arbitror hanc esse probabilem. Et ideo non debet confessarius tantùm pudefacere puellas interrogãdo, an sint virgines, vel corruptæ. Præsertim: quia sæpe cũ ait se cõsensisse in illam obscœnitatem, coniectura sit esse corruptam, alioqui ipsa non interrogata diceret esse virginem. Quando verò confitetur perpetratũ opus, tunc bonum est quærere an fuerat virgo, & etiã à masculo: nã siue mutet speciem siue nõ, est graue detrimẽtum; qa irrecuperabiliter illic perditur aureola virginitatis, & puella grandem fecit iacturam honoris, & periculum sibi creauit, si postea à marito non reperiatur integra. ¶ Quando verò cogitatio & delectatio mentis non est mortalis, sed citra consensum venialis, tunc quia venialia non sunt de essentia confessionis, potest quis confiteri genus peccati sine specie, vt si quis passus est cogitationes adulterij, vel aliùs absurdioris flagitij, potest cõfiteri dicendo dũ taxat: q̃ passus est cogitationes venereas. Est autem multò salubriùs postq̃ venialia illa cõfitetur, species etiã quãtuncunq; impudicas explicare: quia erubescentia esse potest tùm meritum apud Deum, vt pœnitenti opituletur, tũ etiam naturalẽ causam, vt ipse cõpescat. Et sic vtroq; modo tales cogitationes obligantur.

¶ At postq̃ de cõfessarij interrogationibus dicere cœpimus, hoc etiam explorandum, vtrũ teneantur interrogare pœnitentes. Ad quod respondetur (& est notandum) quòd officium per se confessarij nõ est interrogare, sed audire pœnitentẽ. In foro nanq; criminali, quod procedit ad punitionẽ, debet iudex interrogationibus reũ examinare, sed in foro pœnitentiario, quod nõ procedit per vim coactiuã ad extorquendã confessionem, sed per spõtaneam voluntatem confitentis, quãtum est de se satis est simplicẽ confessionem audire, & secũdùm illã iudicare. Vnde in canone suprà citato. Cõsideret, non admonetur cõfessarius inquirere, sed pœnitens sua peccata & qualitates considerare. Sola ergo pœnitentis ignorantia est in causa, vt cano. Omnis vtriusq; sexus. discretũ sacerdotem admoneat, vt diligẽter peccatoris circunstantias & peccati inquirat: pœnitẽtisq̃ adeò conscientiam aliquibus interrogationibus perscrutetur. Hoc aduersus ista confessionalia, quæ vulgo circunferuntur commonuerim, in quibus tantus est interrogationum aceruus, vt pœnitentibus salubrius esset illarũ multas ignorare, præsertim cum nonnulli sacerdotes, vt earum se peritos ostendant, nullã prætermittant, cũ tamen confessarij munus sit

hùc

Stuprũ an sit circũstãtia distãs à simplici fornicatione.

Raptus uirginis et oppressio.

Cõiectura

An cõfessarij teneantur interrogare pœnitentes.

Cõfessarij munus.

Tabiena authoris.

Caietanus.

hùc potiùs totis neruis incũbere, vt pœnitentem firmiſsimo propoſito cõfirmet, vt in futurũ caueat. Finis enim cõfeſsionis eſt pœnitẽtis ſalus, quæ præuia diuina ope in illo propoſito & cautela conſiſtit, vt ſummã det operam nunquam ampliùs recidendi. Et tamen videas quã plurimos tã confitentes quàm cõfeſſarios, qui putant totũ negotiũ conſiſtere in hoc, q̃ nihil inconfeſſum prætereatur. Cæterùm de terrore & perſuaſione in futurũ nec verbũ vllũ. Qui quidem mihi videtur, vt eſt in euãgelio, domũ ſcopis mundare, vt ſpiritus immũdus cum ſuis ſeptẽ ſatellitibus reuerſus, illã mundatam inueniat. ¶ Igitur prudentia ſacerdotis ſit vbi pœnitens cordatus apparet, neq; tãta ſarcina peccatorum onuſtus, dicitq; ſe diligentiam feciſſe pro ſua virili, & iudicio ſuo nullius eſſe oblitũ delicti: nil ampliùs interrogare.

Matth. 12.

Nota conſilium.

¶ Vbi autem pœnitens non apparet tãta prudentia præditus, nec tantam ſuæ conſcientiæ curã gerere, ea prorſus interroget, quæ ſecundum ſuum ſtatum & officiũ veriſimile eſt incurriſſe citra moleſtam minutiarum perſcrutationem: & potiſsimùm, vt D. Tho. loco citato. diſt. 16. q. 3. admonet, de re venerea non ſunt interrogationes multiplicandę, tum vt pudori conſulatur, tum vt occurratur periculo ne ille cebra ſe ſe inſinuet.

Nota.

Solu. 1. ar. ¶ Ad primũ itaq; argumentũ iam reſponſum eſt, q̃ ad cõtritionẽ ſatis eſt habere propoſitũ confeſsionis, & ideo ſatis eſt ſi ſit in principio generalis: quando tamen articulus cõfeſsionis inſtat, eſſe debet ſingularis, vt expoſitum eſt, & talem eſſe decet ſingulorum confeſsionem.

Solu. 2. ar. ¶ Ad ſecundũ Alexand. 4. part. q. 77. mem. 3. reſpõdet, non oẽs teneri ad cõfitendas oẽs circunſtantias etiã aggrauãtes mortaliter, ſed doctiores: nã ſimplices nõ tenẽtur eas ſcire, ſed tenentur ad interrogata ſacerdotis reſpondere.

Secunda. Attamẽ veriùs & propriùs reſpõdetur, omnes æqualiter teneri: quapropter canõ generaliter dicit, quòd omnes confiteantur omnia: ſed tamen ſimplices per ignorantiã inuincibilẽ non nunquã excuſantur, nõ ſolũ neſcientes circunſtãtias, ſed & peccata ipſa, quia nõ omnia peccata mortalia intelligũt quouſq; inſtruantur.

¶ Ex hac vero ſolutione exurgit dubitatio ſcitu digna, vtrùm dum pœnitens aliqua ignorãtia laborat, quæ illi eſt inuincibilis, & tamẽ certiſsimũ eſt eſſe errorẽ, teneatur cõfeſſarius pœnitentem docere veritatẽ. Exempli gratia. Eſt mulier, quæ clàm de ſtinè nupſit vni, cum quo copulã nõ conſummauit, & poſtea in publico alteri matrimonio coniũgitur ex quo filios ſuſcepit, putat illud ſecũdum matrimonium eſſe validum, cùm tamen omni procul dubio non ſit niſi primùm. Vtrùm teneatur confeſſarius illam admonere: nam q̃ non teneatur eſt hoc maximũ argumentum. Id, quod nõ prodeſſe, ſed obeſſe poteſt, ſub præcepto charitatis non cadit: ſed admonitio illa eſt eiuſmodi: nã quauis illa in iudicio iuret illum non eſſe ſuum, ſed alium, nulla ei adhibebitur fides, ſed cogetur manere cum ſecundo, cui in facie eccleſiæ conuncta eſt. Imò ſi ſeparentur, manerent filij patrimonio deſtituti, quia haberentur illegitimi, nullus ergo erit talis admonitionis fructus. In primis hic diſtinguendum eſt: nam vel illam ignorantiam citra diuerſitatem opinionũ certum eſt eſſe errorem vt in exẽplo propoſito, aut cõſiſtit in opinionum diuerſitate: ſcilicet, quia controuerſatur inter doctores, an talis cõtractus ſit vſurarius, vel vtrùm pẽſionis genus ſuper beneficio ſit licitum. Et de iſto ſecundo mẽbro vt ſingula proprijs locis examinentur, diſputabitur art. proximo vtrũ. ſ. pœnitens teneatur in omnibus cõfeſſario parère. Prius autem mẽbrũ eſt præſentis loci. Et quidẽ Adria. q. 5. de confeſsio. dubio. 6. diſtinguit de ignorãtia pœnitẽtis, ſit ne iuris diuini, an humani, an facti. Si ſit ignorantia iuris diuini, ponit generalem cõcluſionem abſq; exceptione, quòd ſiue ſacerdos ſe profuturũ exiſtimet ſiue ſecus: imò quãuis nocere credat, tenetur pœnitenti veritatẽ detegere. Et ratio eius eſt, quia ignorãtia diuini iuris nũq̃ eſt inuincibilis, niſi quãdo nõ eſt qui veritatem docere valeat: cùm ergo tunc ſacerdos pœnitẽtem poſsit illuminare, tenetur. Quòd ſi cõtra arguas. Melius illi pœnitenti eſſet ſua ignorantia inuincibili laborare, qua à peccato excuſabatur, q̃ miſerũ tantis incõmodis intricare. Reſpõdetur, q̃ non eſt tam conſulendũ cõmodo particulari illius, q̃ veritati diuinæ, quæ vergit in vtilitatẽ cõmunem eludicandę: nã vt ait Grego. vtiliùs ſcandalũ naſci permittitur, q̃ veritas victa relinquatur. de regulis iur. in decreta. lib. Et Ambr. ſerm. 83. Ego interdũ parcẽs vobis tacere vellẽ, ſed malo vos cõtumaciæ cauſas reddere, q̃ me negligẽtiæ ſuſtinere iudiciũ. Et apoſ. Actuũ. 20. Mũdus ego ſum à ſanguine omniũ veſtrũ: nõ enim præter fugi quominus annũciarem verbũ Dei vobis. Quem textũ Greg. d. 42. can. Epheſijs. ad hoc propoſitũ citat. Si autẽ ſit ignorantia iuris humani, quod oẽs ſcire tenentur, quia ſemper publicatur in eccleſijs, vt ſi quis eſt matrimonio copulatus cum cõſanguinea in quarto gradu ignorãs gradũ illũ eſſe prohibitũ, eadẽ eſt ratio ſiue ſacerdos prodeſſe putet, ſiue ſecus. Si verò eſt ignorãtia humani iuris vel facti q̃d nõ oẽs ſcire

Dubium.

Argumẽti

Adrianus.

Obiectio.

Dilutio.

Ambroſ.

Paul.

ſcire tenentur, eſt tamen in prejudicium tertij, tunc ſi confeſſarius putat ſe poſſe prodeſſe tenetur, ſin minus, non tenetur. Et multò minus ſi non vergat in præiudicium tertij. Multa alia de hac re inculcat illic Adrianus.

¶ At verò non opus eſt tā multis diſtinctionibus, ſed per has propoſitiones luculentiùs, reſpondetur. In primis, nemini vlla de cauſa licitum eſt mentiri, & multò minus ſacerdoti in ſacramēto. Quapropter neq; ad tollendū ſcādalum, neq; ad liberandū hominē à morte ęterna fas illi eſt dicere pœnitenti, vt in illo facto maneat, q̄d ex errore naſcitur, qui citra dubiū error eſt. Quare ſi ſuā taciturnitatē & diſſimulationem pœnitēs prudēter poſſet interpretari in fauorem ſui erroris, non licet aliquo modo tacere. Vt ſi in caſu præſenti mulier ſub dubio cōfiteretur ſcrupulū ſuū, an ille eſſet ſuus maritus, non liceret ſacerdoti tacere, ſed deberet veritatem explicare: quia ſuū ſilentium illa acciperet ceu reſpōſum, q̄ ſuum matrimoniū erat iuridicū. Et hoc eſt verū de quacunq; ignorantia, ſiue iuris diuini, aut humani, ſiue facti.

2. Propoſitio. ¶ Secundum aſſertū ſit. Quando ignorātia eſt iuris, q̄ oēs tenētur ſcire, ſiue diuini, ſiue humani, vel facti, quod ille pœnitens ſcire tenetur, ſacerdos obligatur pœnitētē inſtruere quicquid ſequatur, ſiue p̄ſit, ſiue obſit. Res eſt clara: nā oīs talis ignorātia eſt culpabilis, & peccatum. Quare ſi pœnitēs ignorat articulū aliquē fidei nulla de cauſa debet ſilere ſacerdos, ſed illū docere. Si aūt ignorātia ſit eorū, quæ nō oēs tenētur ſcire, ſiue ſit iuris diuini, ſiue humani, tunc diſtinguēdum eſt. Si ſacerdos viderit, q̄ poſsit prodeſſe, idq̄; ſine graui ſcādalo, tūc tenetur rē detegere. Si verò videt, q̄ nullatenus prodeſſe pōt, aut ſine graui ſcandalo, tūc tenetur tacere & diſſimulare, ſi non interrogatur, aut ſi alter nō cōfitetur de illo, tanq̄ de re ſcrupuloſa. Verbi gra. In exēplo præſenti ignorātia eſt diuini iuris neſcire, q̄ matrimoniū primū ſit validū, & ſecundū irritum: ſed tamē nō oēs id tenētur ſcire: imò inter ſacerdotes plurimi id ignorāt. Videt tū ſacerdos, q̄ maritus nō credet vxori dicēti, q̄ primò fuerat alij nupta: imò à iudice cōpelletur manere cum illo. Quare tūc nihil aliud ſacerdos ſi diceret ageret, q̄ cogere miſerā mulierē, vt nunq̄ poſſet debitū petere, imò neque reddere: nā cū ſciat illū nō eſſe ſuū, ſcit ſub inde, q̄ ad illum quomodocunq̄; accedere, eſt fornicari, q̄ prius q̄ faciat mori debet. In hoc ergo caſu tacendum eſt: in quo quicquid dicat Adrianus. Adria. locū habet ſententia Aug. de pœni. d. 7. can. Si quis in ſecūdo. Si ſcirē tibi nō prodeſſe, nō te admonerē, nō te terrerē. Prēterea etiā eſt attēdēdū ſi magnū ſcādalū ſequeretur ex ſeparatione: quia ſunt perſonę nobiles, aut aliàs aliquod nomē habētes in republica, & habētes liberos. Et idē eſt de ignorātia humani iuris, vt ſi ignorās putet matrimoniū in quarto gradu eſſe licitū: aut ignorantia facti, vt ſi ignoret maritū ſuū eſſe ſibi cōſanguineum: cùm tamēt ſit.

¶ Vnde ad argumentū Adriani reſpondetur, q̄ ille, qui inuincibiliter ignorat diuinū ius nō tenetur doctorē inquirere, quē de re illa conſulat. Quare ſi de illo non facit ſcrupulū in cōfeſſione, ſacerdos nō tenetur pœnitentem illū errorē dedocere. Quocirca ignorātia ſemper manet inuincibilis. Quòd ſi roges vtrùm ſi mulier illa alia de cauſa debitū renueret cōiugi reddere, deberet ſacerdos eā admonere, vt redderet. Apparet enim q̄ deberet poſtq̄ inuincibiliter ignorat ſuum eſſe maritū. Reſpondetur nequaquam debere: quia illud eſſet affirmare illum eſſe ſuū, ſed poſſet in genere dicere, q̄ vxores tenentur ſuis viris debitum reddere. *Solutio ad 1. Adria.*

¶ Eſt hic tamen valde adnotādū, aliquā poſſe eſſe ignorātiā vni inuincibilē, quę alteri poſſet eſſe vincibilis, & culpabilis. Ignorātia enim humani iuris de matrimonio nō contrahendo in quarto gradu, certè longè paucioribus eſt inuincibilis quā alia iuris diuini, q̄ primū matrimoniū eſt, quod valet. Et ideo ſacerdos prudētiæ acumine vti debet, vt ex qualitate perſonæ: quæ confitetur, & ex alijs coniecturis perpendat, vtrùm illa ignorantia in illa ſit craſſa, & ſupina, quam tenetur vincere, tūc enim etiā ſi ſit ignorātia facti tenetur illum admonere.

¶ Ad authoritates autē Pau. Ambro. & Greg. reſpondetur, q̄ loquuntur cum concionatoribus, qui publicè veritatē prædicāt: illi enim debent nudas veritates propalarę, & iura exponere, quencunq̄; tangant. Tametſi etiam dum ſcandalum puſillorum in tota republica timeretur, in aliud tēpus eſſet diſſimulandū. Sed tamen conſideratio hæc non eſt præſentis loci. *Ad authoritates Paul. Ambroſ. et Greg.*

¶ Ad tertiū deniq̄; argumentū, quod de diligētia ad recolendum peccata fiebat, reſpōdetur, præceptum de facienda diligentia eſſe non ſolùm humanū, ſed diuinū, non quòd vllū extet de hoc ſingulare, ſed q̄ eodē præcepto, quo tenemur confiteri peccata omnia cū ſuis circunſtantijs, tenemur diligētē nauare operā diſcurrēdo per tēpora, & loca, & perſonas, & per negotia, in quibus ſumus verſati, vt ea in memoriam reuocemus, quæ confiteri tenemur, Quo enim quis iure ad opus aliquod tenetur, compellitur & ad media, quæ illi ſunt neceſſaria. Ob idque ait Scot. diſt. 17. q̄ debet homo tantam inquiſitionem facere, quātam in negotio faceret *Solutio. 3.* *Scotus.*

faceret arduo, quod ſibi multum eſſet cordi. Attamen diligentia hæc exiſtimari debet ſecundùm qualitatem perſonæ, & negotiorum pericula, in quibus verſatur. Qui enim curam habet conſcientiæ ſuæ coram Deo, & quotannis confitetur, neq; verò mercaturam exercet, aut alia negotia, in quibus mendacia, vel periuria, vel vſuræ, vel mulierũ conſortia accidere ſolent, non eſt diuturna diligentia neceſſaria. Vbi autem iſta crebra eſſe ſolent, ſolertior adhibenda eſt inquiſitio ad arbitrium prudentis, quàm cùm quiſque fecerit, quanuis probabilem habeat coniecturam, q; ſi prolixiorem fecerit indaginem, aliqua occurrẽt peccata, quæ tunc nõ occurrunt, nõ ideo perſtringitur plus temporis inquirendo conſumere: quia nemo tenetur totum prorſus facere quãtum poteſt, ſed quantum pro rei qualitate decet, cum propoſito poſtea confitendi ſi quorum tunc oblitus eſt, poſtmodum memoriæ ſuccurrerint: finis enim, vt diximus, confeſsionis non tam eſt diligentiſsima inquiſitio ad memorãdum omnia, vt nullum obliuioni tradatur, quàm firmiſſimum propoſitũ, vt omnia relinquantur. Quapropter ſolertem illorum curam, qui peccata ſcribant ne obliuioni tradantur, ſic non vitupero, vt tamen neque cõſulam. Haud enim ad diſcretam ſecretamque cõfeſsionis rationem id certè pertinere videt, maximè ſi peccata ſunt infamia, & quæ poſſent hominem in periculũ conijcere: multa enim inde mala ſuccreſcere ſolent. Igitur quantuncunq; quis lubricitate, & debilitate memoriæ laboret, non ad aliud tenetur quàm mente diſquirere. Et quæ illo modo memoriæ non ſuccurrerint, nullam culpã adferunt, licèt propter obliuionem prætermittatur eorum confeſsio.

Qui peccata ſcribunt ne memoria excidãt

ARTICVLVS V.

Vtrùm neceſſarium ſit omnia peccata eidẽ confiteri.

QVoniam diximus non confiteri omnia, fictam reddere cõfeſsionem: & non omnia confiteri eidem eandem facere dimidiatam, arguitur, non eſſe neceſſarium eidem omnia cõfiteri.

Partis negatiuę arg. 1.

¶ Primùm de impedimento naturali. Si quis in articulo mortis confiteri incepit, & inſtante morte non poteſt confeſsionem perficere, nihilominus eſt abſoluẽdus: quando quidẽ quod dicere cœpit, confeſsio eſt, & quod omiſit, nõ fuit in ſua poteſtate perficere. Quòd ſi cõceda tur, abſolutionem tunc eſſe exhibendam ſacramẽtalem: ſequeretur pari ratione, q; etiam dũ nullũ peccatũ poſſet verbo, aut nutu in particulari exprimere, deberet infirmus ſacramẽta liter abſolui, quod ex concilio Cartha. 4. can. Is qui in infirmitate. & ex canone Leonis. His qui tempore. 26. q. 6. colligendũ apparet: cõſequẽs aũt eſt falſum, quia illic nulla eſt cõfeſsio. *Concilium Carthagi.*

¶ Secundò de impedimento legali arguitur. Vſu venire ſolet, q; pœnitens aliqua cõmiſerit ſcelera ſuperiori reſeruata, atq; alia nõ reſeruata: poteſt ergo non reſeruata inferiori confiteri, & alia tacere quouſq; ſuperiorem adire poſſit: ergo dimidiare confeſsionem non ſemper eſt crimẽ. *2. Argum.*

¶ Tertiò arguitur. Accidere poteſt, vt ſit quiſpiam de aliquo peccato confeſſurus: quod ſibi, aut ſuo proprio ſacerdoti graue periculum offerat, tunc ergo licitum erit illo prætermiſſo reliqua confiteri, atq; adeò non ſemper dimidiare confeſsionem eſt peccatum: nã vt Bernard. in lib. de præcepto autor eſt: quod pro charitate inſtitutum eſt, contra charitatẽ militare non debet. Exemplum eſt, ſi puella impudicè amat ſacerdotẽ, qui ſolus eſt in opido, ſi confiteatur mẽtale ſacrilegium carnis, ſacerdos facilè deprehendet ſe eſſe illum, de quo cõfitetur, quod præſentaneum erit periculum, vt ipſe etiam cõſentiat. Item ſi ſecretò occiſus eſt pater, aut frater, aut filius ſacerdotis, & homicida confiteatur ei hominem occidiſſe, facilè ſacerdos conijciet ab illo ſuum conſanguineum fuiſſe occiſum, & ſic periculũ erit ne ſe, aut proprio marte, aut iuridicè vindicet: tunc ergo licitum erit confeſsionem detruncare. *3. Argum.*

¶ Quartò. Vſu ſæpe venire poteſt, non poſſe quempiam circunſtantiam peccati benè exprimere niſi alium infamãdo, quod eſt contra charitatem: vt verbi gratia, ſi quis nefandam conſuetudinem habuit cum matre, nec habere poteſt copiam ſacerdotis, niſi qui illam nouerit: ergo tunc illa circunſtantia tacita non mutilatur confeſsio. *4. Argum.*

¶ Quintò. Accidit ſæpè, vt pœnitens aliam habeat opinionem circa aliquos dubios caſus q̃ ſacerdos, vt putet non eſſe peccata, quæ ſacerdos pro peccatis ducit. Tũc ergo pœnitens nõ tenebitur ei auſcultare, & obediẽs eſſe: ergo in tali caſu pœnitẽs poterit confeſsionem detrũcare, & ad alium ſacerdotem recurrere. *5. Argum.*

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium autem eſt ſententia illa libr. de vera & falſa pœnitentia. cano. Conſideret. de pœniten. diſtinct. 5. Cautus ſit pœnitẽs, ne verecundia ductus diuidat apud ſe confeſsionem

nem vt diuersa velit diuersis sacerdotibus manifestare, quod est se laudare, & ad hypocrisin tendere. ¶ Ad quæstionem ista conclusione affirmatiua respondetur. Quantum confessionis natura deposcit, omnia peccata cum suis circunstantijs sunt eidem sacerdoti cõfitenda: quod si secus fiat, confessio est dimidiata. Probat hoc Sanct. Thom. distinctio. 17. quæstio. 3. articu. 4. per analogiã ad corporis medicinam. Etenim quia morbi cõtrarij esse solẽt, vt quod vni prodest, alteri noceat, & vnus ex alterius coniunctione aggrauari solet, necessarium est, vt medicus totam infirmi habitudinem cognoscat, tum vt cuiuslibet morbi grauitatem perpendat, tũ vt sic vni medeatur, vt nulli noceat: pari ergo ratione spiritualis medicus debet totam peccatoris habitudinem intelligere, quod fieri non potest, nisi pœnitens omnia eidem sacerdoti confiteatur. ¶ Durand. quidem distinctio. 17. quæstio. 15. licèt conclusionem approbet, rationem tamen inualidam contendit ostẽdere: quoniam circunstantiæ, inquit, aggrauantes non sunt de necessitate confessionis, nisi quãdo speciem mutant, illa autẽ grauitas, quã vnum peccatũ ex cõiunctione alterius contrahit, non vertitur in aliam speciem: atque adeò non est de necessitate confessionis. Neque verò propter medicinam adhibẽdam, est necessarium, vt confessio vni fiat: nam medicina curatiua, est gratia, quæ omnibus peccatis est communis: medicina autem præseruatiua non est necessaria, quia non est de essentia pœnitentiæ, quòd homo deinceps nunquàm in eadem peccata recidat. Palud. ead. d. & Capreolus multã literam contra Duran. consumunt, vt D. Tho. tueantur. At verò non est res tanti momenti: in re enim morali D. Th. nõ contẽdit demõstrationẽ facere. Sumitur tũ optimè ratio hæc ex fine confessionis, qui est, vt pœnitens claubis ecclesiæ subditus vitã emendet. Vnde licèt non sit de essentia pœnitẽtiæ, vt nullũ sequatur recidiuũ, nihilominus natura cõfessionis secũ adfert, vt debeat se syncerè pœnitens vni medico qualis est, talem ostendere, vt mederi illi sacerdos possit. Et certè ratio, quam adducit Duran. non tantùm vigoris habet quàm hæc: arguit enim quòd sicut contritio apud Deum non potest esse de aliquibus peccatis, quin sit de omnibus, ita nec confessio. Hac autem ratione nos suprà vsi sumus ad probandum omnia peccata esse necessariò confitenda: non tamen tantam vim habet ad probãdum, quòd sint eidem propalanda. Accedit etiam ex parte pœnitentis, q̃ licèt erubescentia multiplicior sit, vt verbo S. Thom. vtamur, quantò inter plures diuiditur, non tamen tam grandis est, quàm si vni totam sentinam pectoris tui pandas. ¶ At verò quando dicimus cõfessionẽ, quæ vni nõ fit integrè, esse dimidiatã ac perinde vitiosam, intelligitur quãdo per se est dimidiata secus si dimidietur per accidẽs. Per se autem dimidiata dicitur illa quæ ex intentione diuiditur: videlicet, nõ vrgẽte legitima causa. Si autẽ id legitima causa fiat, mutilatur per accidens. Verbi gratia. Si quis vult generaliter cõfiteri, & hodie cõfitetur quę dã, cras alia, & deinde alia, & sic per hebdomadã, nunquam confessionẽ dimidiat: quia fertur intẽtio ad vnã absolutionẽ faciendã. Eodem iure si quis confiteatur aliqua venialia, & nõ alia, quia ad ea confitenda non tenetur, nõ per se detruncat. Item si quis vult confessionem iterare quorundã mortalium, de quibus legitimè confessus est, licèt non omnia confiteatur, non dimidiat. ¶ Imò licèt in tali casu intendat generalem omnium confessionem facere, potest hodie partem confiteri, & ab illis absolui, & cras aliam partẽ: & tũc absolui, & sic per hebdomadã. Quin etiã si diuersis sacerdotibus confiteretur, nõ esset dimidiatio, quamuis esse forsan posset genus hypocrisis non se tam peccatorẽ vni ostendere, quã fuerit. Præterea si quis fecit diligentiã solertem ad arbitrium prudentis, & illa, quorum non recordatur, non cõfitetur, postea dum in memoriã venerint, licèt teneatur eadẽ suo tẽpore confiteri, non tamẽ eidem sacerdoti. Dubiũ autem esset si ex culpabili negligẽtia nõ omnia recolit. Tunc enim Caieta. verb. Cõfessio. 1. conditio. 10. dicere videtur perinde esse ac si ex intentione dimidiaret. Hoc autem examinabitur quæst. seq. vbi de iteranda confessione acturi sumus. ¶ Difficultates autem circa hanc conclusionem argumenta facta obtulerunt non contemnendas, & primum argumentũ est de impedimento naturæ, cùm quis in articulo mortis confiteri integrè nõ potest. Vbi duas arbitror extremas opiniones esse cauendas. Vergere enim quidam possent in hoc extremum, q̃ licèt aliqua confiteretur, & mente conturbatus non posset omnia, non esset absoluendus, quia non est integra confessio. Hoc autem citra dubiũ arbitror esse falsum, imò quod cunque peccatum infirmus in illo articulo, vel voce, vel nutu explicet in particulari, quãtum cunque veniale, si vltra progredi non valet, est sacramentaliter absoluendus. Et ratio est, quia illa est confessio, post quàm est expressio peccati in particulari, de quo sacerdos iudicare potest. Neque vitium habet dimidiationis: nam si, vt quàm proximè dicturi sumus, aliqua est causa legitima diuidendæ confessionis, nulla

Decisio art. *Durand.* *Palud. & Capreolus* *Durand. ratio.* *Generalis confessio.* *Circa. 1. argumẽt.* *Opin. quorundam.*

eſſe poteſt magis quàm impoſsibilitas, quæ à natura procedit. Nec ſatis eſt reſpondere, quòd tunc contritio illi ſufficiet apud Deum: nam euenire poſſet, vt ille eſſet ſolùm attritus qui per ſacramentum fieret contritus: nec tamen in promptu ſubueniri illi poſſet per euchariſtiam: & cùm ius ille habeat ad abſolutionē, in iurioſum ſacrilegium eſſet eam illi denegare; eo præſertim articulo, quo in re dubia in eā partem inclinandum eſt, vt eccleſiaſticis ſubſidijs exeunti ab hac vita ſuccurratur. ¶ In aliud extremū proculdubio peccarent, qui affirmarēt, q̄ in illo articulo quanuis infirmus non valeat nec voce nec nutu in particulari aliquod peccatū exprimere, dummodo contritionis ſigna in genere oſtendat, debeat illi ſacramentalis abſolutio impēdi. Enimuerò niſi aliquod delictū in particulari, nutu ſaltē deſignet, nō eſt ſacramētaliter abſoluēdus. Id quod Abulenſis ſuper Matth. c. 16. q. 79. tanquā rem manifeſtā breuiſsimè aſſerunt. *Abulenſis.* Eſt tamē res certior, q̄ vt Abulēſis, vel cuiuſpiam authoritate indigeat. Ob id nanq̄; nec S. Th. nec vllus alius de hac re diſputauit, q̄ nullus de eo vnquā ambegit. Sed quia quoſdā cōtrarium opinātes audiui, operæpretium duxi canones, quos ad id falſò afferūt exponere, & rationem veritatis ſubijcere. Citant enim canonē. Is qui in infirmitate. 26. q. 7. Eſt q̄ cōcilij Carthagi. 4. ca. 77. cuius verba ſunt. *Can. is qui in infirmitate. 26. q.* Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit, dent teſtimoniū qui eū audierūt, & accipiat pœnitentiam: & ſi cōtinuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori eius euchariſtia. Si autē ſuperuixerit, ſubdatur pœnitētiæ legibus: quā diu ſacerdos, qui pœnitentiā dedit, p̄bauerit. ¶ Hic autē primū omnium nulla fit mentio ſignorum contritionis, quæ infirmus in præſentia ſacerdotis debet oſtēdere, ac perinde nullus modus cōfeſsionis infirmi inſinuatur. Sed quāuis dum ſacerdos venerit, iam ille per phreneſim iudicio careat, ad oſtendendū illa ſigna, per ſolū teſtimonium teſtium iubetur ſacerdos infirmo pœnitentiā dare, & ipſum reconciliare. Igitur cū illic nulla fiat confeſsionis mētio, nulla ſuſpicio eſſe poteſt, vt nomine pœnitentiæ intelligatur ſacramētalis abſolutio: nam ille infirmus, neq̄; in genere, neq̄; in ſpecie, neq̄; nutibus inſinuatur confeſſus ſacerdoti: quippe cū quicquid in eius abſentia infirmus dixerit, vel fecerit, nullā cōfeſsionis imaginem habere potuit. Alioqui concedendū eſſet, q̄ qui in carcere occluſus nullatenus poteſt præſentia ſacerdotis potiri, ſi peccata ſua diceret ſeruo, qui illa deferret in aurem ſacerdotis, eſſet confeſsio, quod nemo ſanæ fidei dicere audebit, cùm cōfeſsio ſit perſonalis actio, quæ ideo debet fieri *Confeſsio debet immediatè fieri ſacerdoti.* ſacerdoti immediatè fieri. Loquitur ergo planè canon de ijs, qui erant in pœnitentia publica, vt p̄cedentia capitula eiuſdē ſynodi oſtendunt. Eſt enim capitul. 75. vt ſacerdos pœnitentiam implorāti abſq̄; perſonæ acceptione pœnitentiæ leges iniūgat, &. c. 76. vt negligētiores pœnitentes tardius recōciliētur. Et tūc ſubditur caput ſequens. Is qui &c. Accipiat ergo pœnitentiam, idem eſt, q̄ accipiat reconciliationis abſolutionem, vt bene, ait, glo. quæ quidē forma habetur. ca. A nobis. 2. de ſen. excom. fiebat enim cū pſalmo pœnitentiali, & oratione dñica &c. Et ideo ſubnectit canō, q̄ ſi ſuperuixerit, ſtatutis pœnitētiæ legibus ſubdatur. Nā, vt habetur in dict. ca. A nobis. quāuis pœnitens eſſet apud Deū virtute pœnitētiæ recōciliatus, debebat tamē recōciliari eccleſiæ. Quare, vt ibidem ſubditur, etiā infirmo morte præuēto impēdebatur, vt poſſet populus cū mortuo in exequijs communicare. Et de eadē recōciliatione loquitur canō eiuſdē concilij. ęgrotātes. de cōſe. diſt. 4. vbi habetur, q̄ ſi ægrotās per ſe non poſsit reſpondere, ſufficiat teſtimoniū, q̄ petierit baptiſmū vt baptizetur, & idē ſit de pœnitētibus. ſ. publicis. De quibus etiam plane loquitur & Arauſicanum concilium. c. 12. vbi, ait, Subitò obmutescens & baptizari & pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorū verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu. De eadem quoque reconciliatione ſancitur in concilio Carth. 2. vt ibidem refertur cap. Aurelius. quòd ſi epiſcopus adfuerit, per ipſum fiat in articulo mortis reconciliatio, ſin minus de eius licentia. Atqui de eadem ad literam reconciliatione loquitur Leo in ſubſequenti canone. His qui in tempore. Et eſt in epiſtola eius ad Theodorum. 69. vbi admonet vniuerſos pœnitentes ante mortis periculum reconciliari: nam vt legitur. Ezechiel. 18. Cum conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Quòd ſi aliqua ægritudine grauati, quod paulo ante, inquit, poſcebat, ſub præſenti ſignificare non ualeant, teſtimonium eis fidelium & circunſtantium, pro deſſe debebit. Quis autem dicere audeat teſtimonium teſtium: valere pro confeſsione infirmi nihil potentis ſignificare, vt ſacramentaliter abſoluatur? Meridie igitur fulgentius eſt canones iſtos neque ſuperficie tenus de confeſsione, aut abſolutione ſacramentali loqui. Quare neque vllo ficto colore adduci poſſunt adprobandum generalia ſigna contritionis, pro *Canō. His qui in tempore.*

con-

confessione valere, vt possit infirmo sacramentalis absolutio exhiberi.

Probatur conclusio. ¶ Opinione ergo, quæ ex canonibus negligenter inspectis gigni posset, exclusa, probatur cõclusio. Confessio, vt dictum est, pars est distincta à contritione, eademque ad absolutionem necessaria: nam sacerdos claue potestatis ad absoluendum vti non potest, nisi præcedente iudicio per clauem scientiæ: qui autem solùm ostendit in genere contritionis signa nullo explicato particulari peccato, non confitetur sacramentali confessione, per quam possit sacerdos vti claue scientiæ: ergo non potest sacramentaliter absolui. Priorem præmissam nemo negare valet: minorem autem ipsi opinionis cõtrariæ fautores videntur cõcedere. Aiũt enim, quòd ille non potest confiteri: si ergo non potest, non confitetur. Quòd autem confiteri nõ possit satis est ad liberãdum hominem pro tũc à præcepto confessionis, quod & nos quoque excusare fatemur: non tamen sufficit, vt dicatur confessio. Quapropter absque sacramento absolutionis porrigenda est ei eucharistia, quę potest eum facere ex attrito contritum, attamen sacramentum pœnitentiæ nullum est.

¶ Alij verò cordatiùs negant illa signa, nõ esse confessionem: imò aiunt esse confessionem generalem, quæ sufficit ad sacramentum pœnitentiæ. Contra hoc autem arguitur, Confessio sacramentalis debet esse actus iudicialis, vt sacerdos iudicare possit de conscientia pœnitentis: iudicium autem est actus prudentiæ, quod ideo fieri non potest, nisi re in particulari cognita, vt. 2.2.q.47.arti.3. author est D.Tho. ergo generalis illa confessio non sufficit ad absolutionem, quæ est forma sacramenti. Et declaratur amplius, cõfirmaturque argumentum. Verbum illud generale, Ego sum peccator, cõmune est, & sanctis hominibus, & peccatoribus: quò enim quis magis iustus est: eò se maiorem peccatorẽ confitetur: quare ex illo verbo non sumitur indicium, vt ille habeat aliqua peccata: alioqui si postq̃ infirmus legitimè confessus est, & postea loquela priuatus, ostenderet signa contritionis, iterum esset absoluẽdus sacramentaliter: & si deinde iterum atq; iterũ eadem ostenderet signa, iterum atque iterum esset absoluendus. Quis enim in illo articulo nõ illa signa ostendat: quanuis certissimus sit legitime fuisse confessum? Quòd si quis dicat non opus esse sacerdotes iudicium tunc sumere de statu hominis, eò q̃ non sit ei tunc pœnitentiam iniuncturus: cauillum est frigidum. Quòd enim non sit iniungenda pœnitentia accidit ex debilitate infirmi, qui non potest adimplere. Nos autem arguimus ex natura confessionis, quæ debet esse actus iudiciarius, atq; adeò singulariũ cognitio. In summa signa illa nihil aliud sunt q̃ cõtritionis indicia: cùm ergo confessio alia sit pars à contritione distincta, nequaquã illa sufficiunt, vt pro confessione habeantur. Fingunt aliqui, q̃ si infirmus sic illa ostendat signa, vt sacerdoti annuat, qui ipsum absoluat, valet pro confessione. At verò insinuatio illa non est nisi velut effigies petitionis absolutionis: petitio autem absolutionis nullatenus est confessio: quia non est peccati explicatio. Neque si in genere dicat se habere peccata. Neque est cur nobis verbum obijciatur S.Tho.in.4.dist.22.quæst.2.arti.1.ad primum: vbi, ait, q̃ confessio generalis nonnunq̃ est sacramentalis: ipse enim se planè exponit exemplum subijciens, cùm pœnitens illa, quorum meminit: in secreto sacerdoti confitetur: tunc enim adiecta generalis confessio venialium, & oblitorum, est sacramentalis, quod nos fatemur ingenuè. Secùs autem vbi nullum exprimeretur in particulari. Imò illic protinus D.Thom. in solutione secundi confirmat nostram sententiam dicens, quòd ad cõfessionem sacramentalem, quæ iudicium sacerdotis expectat, requiritur aliqualis peccatorum manifestatio: scilicet, in specie, per quam sacerdos iudicare de homine possit.

Cõmentũ quorundã.

Impugnatio egregia.

¶ Igitur attentus sit sacerdos in simili euentu, vt semotis arbitris, solus manens cum infirmo satagat, vt de illis interrogatus, quæ verisimile est commisisse, vel gestu, vel nutu aliquod exprimat peccatum, vt ei sacramentalem absolutionem exhibeat: alioqui id certè neutiquàm licèt. Nam si arguas in re dubia minus periculum esse absoluere, quàm non absoluere, respondetur. Imò est maius, quia est periculum sacrilegij, quod committitur, dum sacramentum sine necessarijs requisitis alicui impenditur.

Documentum.

¶ Obijcere quis forsan potest formam absolutionis: quæ in nonnullis manualibus scribitur ad vngendum infirmos, vbi post absolutionem à cẽsuris subditur. Item te absoluo ab omnibus peccatis tuis, & excessibus &c. At verò forma illa secundùm nullam opinionem intelligi potest, vt sit forma sacramẽti. Etenim quãuis quis fingat opinionẽ modò impugnatam esse verã, illa intelligitur quando infirmus nõ potest aliquod peccatum in particulari confiteri: nam si potest, nemo vnquam dubitat, quin sine præuia confessione non possit fieri absolutio sacramentalis: & tamen sacerdos vncturus infirmum non exigit ab illo sacramentalem con-

De manualibus.

Animaduerte.

feſsionem, atq; adeò abſolutio eſſe non poteſt ſacramentalis. Quare in illa forma nullatenus deberet poni. Item te abſoluo ab omnibus peccatis tuis, quæ ſacramentalis videtur, neque in manuali antiquo Romano, neque in ordinario ordinis noſtri, vbi maxima cura ſeruãdi antiquitatem, ponitur, niſi deprecatiua, Dominus Ieſus Chriſtus, &c. te abſoluat per miniſterium noſtrum ab omnibus peccatis tuis &c. Et idem eſt animaduertẽdum in forma abſolutionis, quæ in diplomatis cruciatę in fine appenditur. Vbi fit plenaria abſolutio à cenſuris, & culpis, & pœnis, quod intelligitur quotieſcunque præcedit legitima cõfeſsio. Alioqui ſi infirmus confiteri non poteſt, & oſtendit contritionis ſigna, intelligitur abſolutio fieri à cenſuris. In ſuper & ab omni pœnarum reatu, ſi culpæ fuerint vel antea per cõfeſsionem, vel tunc per cõtritionem remiſſæ.

Circa ſecũdum argumentum de caſibus reſeruatis.

¶ Secundum argumentm latiſsimum campum aperit de caſuum reſeruatione, & de modo quo ſunt, tam cõfitenda, quàm abſoluenda. Fuit enim V Vitcleff, vt eſt videre apud V Valdenſ. tomo. 2. de ſacrament. cap. 149. qui cõtra hanc caſuum reſeruationem oblatrauit: dicẽs, eſſe contra regulas charitatis. Contra hæreticos autem ſatis eſt rationem regiminis afferre, quæ quidem expoſcit, vt grauiora peccata grauiori iudicio ſubdantur, tum vt meliùs corrigi poſsint, tum vt ſi ſint in rempublica m peſtifera, commodiùs adhibeatur remedium, tum præſertim, vt acriori metu corrupti homines, & nefarij, ab huiuſmodi ſceleribus arceantur.

Vuitcleff.

Innocent.

Quapropter vt Innoc. in ſermone, de natali apoſtolorum Petri & Pauli adnotauit, non abſque myſterio ſingulariter Petrus quæſiuit, quoties peccanti remiſsionem indulgeret, eiq; peculiariter reſponſum eſt, vt ſeptuagies ſepties: nempe quia pleniſsima omnium remittendi iuriſdictio penes ipſam manebat, quæ in inferiores ab illo deriuaretur. Abſolutio enim, quæ vi clauium fit, non ſolùm characterẽ requirit, verũ & iuriſdictionem, ratione cuius grauiora crimina poteſt ſuperior ob præfatam rationem reſeruare. Vnde Origenes homilia. 10. ſuper Numeros, ait, laicum peccãtem indigere quandoq; non ſolùm ſacerdote, ſed etiam epiſcopo, ¶ Hac tamen non obſtante veritate: Durand. diſtin. 17. q. 15. ait, eccleſiam Romanam, non habere in conſuetudine reſeruare niſi cenſuras: videlicet, excõmunicationis, ſuſpẽſionis, & irregularitatis, nõ autem culpas quantumcunque graues. Quare abuſus eſt, inquit, aliorum prælatorum reſeruantium ſibi abſolutionem à peccatis. Vnde ſecundùm Romanũ morem nulla eſt, inquit, neceſsitas confitendi duobus, ſed ſatis eſſet à ſuperiore extra confeſsionem à cenſuris abſolui, & integrè confiteri inferiori ordinario.

Origenes.

Durand.

¶ Nihilominùs mos vniuerſalis eccleſiæ eſt cõtra Durand. Quin verò & ſacri canones. Etenim canone. latorem. 33. quæſtio. 2. memoriæ proditum eſt, Ratholdum Argentoratenſem epiſcopum parricidam quendam Nicolao pontifici remiſiſſe à quo abſolueretur, licèt illic nulla interuenerit excõmunicatio. Et. c. Si epiſcopus. de pœni. & remiſ. lib. 6. ſancitur, vt dum epiſcopus facultatẽ alicui eligendi confeſſorem cõceſſerit, electus ab illo poſsit eum à peccatis abſoluere, exceptis caſibus ab epiſcopo reſeruatis, de quibus, inquit, nullã poteſtatem habet electus. Et decreto Sixti quarti in extrauagãti. & ſi Dominici. excommunicantur illi, qui à caſibus reſeruatis Romano pontifici abſoluunt.

Quos caſus poſsit ſuperior ſibi reſeruare.

¶ Quòd ſi obiter inquiras, vtrùm ſuperior pro libito poſsit quoſcũq; reſeruare caſus. Diſtinctione opus eſt: nam delegatis à ſuperiore, qui per ſe nõ habent ordinariã iuriſdictionem abſoluendi, poſſunt illi, vt libuerit peccata reſeruare, vt epiſcopus ſacerdotibus, qui non ſunt parochi: & prælatus in religione ſuis ſacerdotibus: nam cùm illi nullam habeant iuriſdictionem, niſi quam à ſuperiore ſuſcipiunt, poteſt eam illis ſuperior taxare & moderari, vt libuerit. Si autem illi inferiores poteſtatem habeant ordinariam, vt ſunt parochiarum curati, profectò non poteſt pro libito ſaltem epiſcopus: nam cùm ipſi ſint ordinarij qui niſi impediantur, ab omnibus poſſunt abſoluere, quam ordinariam poteſtatem non habent ab epiſcopis, ſed à iure diuino, non poteſt ſuperior niſi id bono communi viderit expedire, illos ſua poteſtate fraudare. Imò tantus eſſe poſſet abuſus reſeruationis, vt parochi nõ tenerentur ſuperiori parêre, ſed eo inconſulto poſſent à reſeruatis illis abſoluere: potiſsimùm cùm nimiæ reſeruationes ſint in grauamen populi. Eſt tamen adhibenda prudentia & conſilium ſuper huiuſmodi minutioribus caſibus reſeruatis, ne ſine cauſa inferiores inobedientes iudicentur.

¶ Et per hoc ſoluitur aliud argu. quod fieri ſolet: ſcilicèt, quòd ſi poſſet ſuperior caſus reſeruare, poſſet confeſsionem diſſecare in tres vel quatuor partes. Vt ſi hæreſim reſeruaret ſibi, & blaſphemias Decano, & adulteria Archidiacono. Reſpondetur, inquam, quòd illa reſeruatio eſſet imprudens, & clauium abuſus: quare non eſſet digna, quæ obſeruaretur.

Peccata cordis an poſſint reſeruari.

¶ Vtrùm verò poſsint reſeruari peccata interiora mentis, vt mentalis conſenſus in hæreſim,

sim, aut in conspirationem ecclesiæ dubitari potest: est enim à parte negatiua argumentū, quòd ecclesia, vt dictum est, non habet iurisdictionem directam in actus interiores. Respondētur duo: primum loquendo de absoluta potestate reseruari quidem posse: quia illud non est iurisdictionem exercere in actus mentis: sed illam non alteri conferre. Cùm enim omnis iurisdictio deriuetur à Christi vicario, si ipse diceret, Nolo vt quispiam facultatē habeat absoluendi eum, qui mente consenserit in grauissimum hoc aut illud peccatum, reseruatio teneret. Nihilominùs secundò dicimus quòd esset error illa reseruare, quia peccata cordis sunt tum frequentissima, tum etiam occultissima, vt vix homo secum discernere possit, consenserit necne: & ideo intolerabile est cùm eiusmodi scrupulis ad Papam semper recurrere. Quapropter opinio quorundam canonistarum dicentium hæresim mentalem esse reseruatam Papæ, & excommunicationi subiectam, falsissima est & inopinabilis.

Opinio quorundā.

Primus modus absolutionē petendi à casibus reseruatis.

¶ Descendendo ergo ad reseruatorum confessionē Duran. loco citato refert quatuor opinādi modos. Primus est, quòd pœnitens debet omnia confiteri inferiori, qui eum ab omnibus debet absoluere: sed mittere nihilominùs ad superiorem, qui debet iterum audire de omnibus: & vel iterum absoluere, vel ad inferiorem remittere, qui iterum absoluat. Et ratio eius est, quia neque inferior potest à non reseruatis absoluere nisi omnia audiat, neque superior à reseruatis, nisi omnia etiam audiendo, eo quòd integritas confessionis est de iure diuino. Modus autem iste nulli est rationi consentaneus: nam cogere hominem bis confiteri, est molestam sine causa confessionem reddere. Item quia si ille ab inferiori est ab omnibus absolutus, non esset necessaria integra alia confessio, quæ fit superiori. Et ideo adhibetur secundus modus, quòd post absolutionem inferioris tenetur se pœnitens superiori repræsentare, non vt absoluatur, sed vt adimpleat præceptū manifestandi illa peccata reseruata superiori. Hic verò modus longiùs & peiùs à veritate distat: nam si inferior ab illis peccatis absolueret, non propriè dicerentur reseruata. Neque verò posset superior cogere, vt illa sibi iteratò dicerentur: quia nemo potest pelli in foro pœnitentiali peccata sua detegere, nisi propter absolutionis beneficium. Item satis esset illi dicere & non expectata absolutione recedere, quod est ridiculum.

Reprobatur hic modus.

2. Modus.

3. Modus.

¶ Tertius ergo modus est, licèt à Durando sit ordine quartus, quòd homo dum peccata reseruata committit, peccat in Deum, & in ecclesiā, & inferior absoluit in foro Dei, & superior in foro ecclesiæ. At verò hæc distinctio non habet locum in culpis: nemo enim verè peccat nisi contra Deum: & ideo si per claues ecclesiæ absoluitur pœnitens ab inferiori quo ad Deum, non indiget alia absolutione à peccatis.

¶ At non opus est pluribus has tres opiniones concutere, quia expresè sunt cōtra can. suprà citatum. si episcopus. & contra decretum Sixti quarti. quibus decernitur nullum inferiorem posse à casibus reseruatis quempiam absoluere, aliàs ineptè dicerentur reseruati.

¶ Quartus igitur modus est, quem ecclesia iuxta istos canones obseruat: videlicet, vt pœnitens integrè confiteatur inferiori: qui tantùm absoluit à non reseruatis, & ideo ille superiorem teneatur adire, per quem à reseruatis absoluatur.

4. Modus.

¶ Sed contra hoc videtur argumentum Durandi militare: quia frustranea esse videtur peccatorum confessio, quam quis facit sacerdoti, à quo non potest absolui: cùm ergo inferior non possit absoluere à reseruatis, frustra illi dicuntur: & cùm homo cogi non possit ad confessionem, nisi ratione absolutionis, non videtur eiusmodi pœnitēs compelli posse integrā facere cōfessionem inferiori. Item quia nemo videtur cogi posse ad confitendum peccatum nisi semel: si ergo reseruatum confitendum est superiori, iniusta videtur coactio, vt propaletur etiam inferiori.

Arg. Durand.

¶ Ob id ergo est alius modus, quem Durandus ponit, quartus: quòd pœnitens sola peccata nō reseruata confiteatur inferiori, per quem ab ipsis absoluatur, & deinde sola reseruata confiteatur superiori, à quibus perinde est absoluendus: quo casu ambæ partiales absolutiones faciunt vnicam, atque adeò est vnum sacramentum. Sed contra hoc est maximum argumentum, quòd integritas confessionis est de iure diuino, quo perinde iure omnia peccata sunt vni pandenda, qui totum statum hominis & habitum cognoscat.

Alius modus. Durā.

Argumen.

¶ Igitur quò quæstioni luculentiùs satisfiat supponendum, vt modò dicebamus, integritatem confessionis esse de iure diuino: quare nisi vrgente necessitate, quæ ab eodem oriatur iure, non licet, eam in plures confessarios diuidere. Plana ergo via est, vt qui casibus reseruatis est irretitus, primum adeat superiorem, si eum conuenire potest, qui facultatem ei faciat confitendi inferiori. Et vt suo pudori salubriùs consulat, melius est, vt confessarium inferiorem adeat, cui dicat aliquo premi reser-

Integritas cōfessionis de iure diuino.

Modus faciliis petendi absolutionē casuum reseruatorū.

uato peccato, vt ille facultatem à ſuperiore po ſtulet: hæc enim eſt obſeruantiſsima in religio
Nota. nibus conſuetudo. Neque in facultate concedenda difficiles eſſe debent prælati, ſed ſic debent bono communi proſpicere, ne tamen gra uiſsimam reddant confeſsionis religionem, ſed perſonis circunſpectis & doctis caſus ſuos com mittant. Et tenetur prælatus tanquam peccatum confeſſum ſub ſigillo ſeruare, ne per eius verba, aut nutus, poſsit perſona infamari. Et eo dem iure ſigilli tenetur qui facultatē petijt, licèt non obtineat: quia hæc omnia ad ſacramē tum pertinent. Abſit autem epiſcopo pro hoc munus aliquod aut pecuniam accipere, eſſet enim manifeſta ria ſacramenti venditio.

Pro caſtibus reſeruatis nihil debet accipere Epiſcopus.

¶ Quando verò ratio ſuperiorem cogeret neabſolutionem reſeruati peccati committere de beat, ſed illud ipſe velit audire, tunc via regia eſt, vt ſuperior ipſe integram pœnitentis confeſsionem audiat.

Dubium. ¶ Dubium autem hinc emergit, vtrū ad id ſuperior tunc teneatur, ſi pœnitens ei vult intē
1. Argum. grè confiteri. Apparet enim teneri: quia cùm integritas confeſsionis ſit de iure diuino, non eſt ſine neceſsitate, vt diximus, diuidenda: cum ergo ſuperior poſsit facere, vt non diuidatur, profectò compelli iure videtur. Præſertim cùm peccatum reſeruatum obligetur iterum pœnitens confiteri inferiori, tenetur enim tunc ſuperior eum hac moleſtia, & grauamine leuare.

2. Argum. ¶ Prætereà quia cùm ſit Dei miniſter, debet Deum imitari: vt ab omnibus peccatis ſimul
3. Argum. abſoluat, atq; adeò omnia audiat. Ad hæc præſertim accedit, quòd ſi ſic poſſet Papa vel Epiſcopus, cōfeſsionem ſubditi diuidere, pari modo parochus poſſet aliqua peccata parochiani ſui audire, & abſoluere, & de alijs ad ſuum delegatum remittere, quod profectò nemo aude ret facere.

Adriani regula. ¶ Adrianus quæſtio. 4. de confeſsione, ſtatuit regulam generalem, quòd nec ſuperior, nec inferior poteſt ab aliquibus peccatis abſoluere, quin ſimul abſoluat ab omnibus. Quæ quidem ſententia ſanè intellecta veriſsima eſt, quia
Illatio. non fit à Deo dimidiata venia. Inde ergo infert, quòd ſuperior neutiquam poteſt à reſeruatis abſoluere, niſi etiam omnia non reſeruata audiens ab omnibus abſoluat: neque verò inferior pari iure poteſt à non reſeruatis abſoluere, niſi priùs facultatem habeat à ſuperiore abſoluendi à reſeruatis, vt ab omni-
Caietanus. bus ſimul abſoluat. Caietanus verò in ſumma verbo. Confeſsio. conditione. 10. ait, morem Romanum eſſe, vt pœnitentiarij Romani pontificis reſeruata duntaxat audiant, à quibus pœnitētes abſoluentes, de reliquis mittunt eos ad ſuos ordinarios. At verò Durandus loco citato id negat, dicens, quòd non abſoluunt, niſi à cenſuris: à culpis verò omnibus relinquunt eos à ſuis ordinarijs abſoluendos. *Durand.*

¶ In hac ergo opinionum varietate ſit prima propoſitio. Superior quando ratione ducitur cognoſcere peccata reſeruata, debet ipſis cognitis remedium adhibere, & pœnitentiam, ſi viſum fuerit, taxare, & à cenſuris, ſi quæ ſunt, abſoluere, cæterùm à culpis nequaquàm ſacramentaliter, ſed facultatem facere inferiori, vt tota audita confeſsione, ab omnibus plenariè abſoluat. Hic enim eſt celebratiſsimus eccleſiæ vſus. Neque ob id pœnitens grauatur: quòd reſeruatum bis perſtringitur dicere: nam cùm ſuperior eodem ſigillo teneatur, quo inferior, non eſt grauamen, vt propter peccati grauitatem, & nocendi periculum præter integram confeſsionem, illud teneatur ad ſuperiorem deferre. Nam cùm Epiſcopus, & præcipuè Papa alijs ſit maioribus cauſis eccleſiæ mancipatus & impeditus, non cogitur longas confeſsiones ſubditorum audire, ſed ſatis eſt, vt reſeruatis medeatur. *1. Propoſitio.*

¶ Secunda propoſitio contra Adrianum. Si ſuperior voluerit ſola reſeruata in confeſsione ſacramentali audire, & ab illis directè abſoluere, abſolutio tenet, & eſt verum ſacramentum conferens gratiam. Quare licèt pœnitens non fit de omnibus niſi attritus, fiet tunc contritus. Probatur, quia illic eſt vera confeſsio. nam ſicut ex parte pœnitentis, vt modò dicturi ſumus, poteſt eſſe impedimentum truncandi confeſsionem ſic, quòd non omnia teneatur eidem dicere: ita ex parte prælati poteſt eſſe legitima cauſa ne omnia poſsit audire, vt repentini morbi, vel alius negotij ad bonum commue referentis, & nihilominùs teneret abſolutio. *2. Propoſitio.*

¶ Vnde ad primum argumentum factum reſpondetur, concludere tantùm congruitatem rei, vt ſuperior vel debeat totam confeſsionem audire, vel totam committere. Atque ad illud de curato reſpondetur, non eſſe tam liberam ei facultatem confeſsionem diuidendi, quia non poteſt caſus, vt ſuperior reſeruare. Et ideo ſicut ſi pœnitens ſine cauſa diuideret confeſsionem, nulla eſſet confeſsio, ita ſi id accideret ex parte curati, imò fortaſſe ex parte epiſcopi. Si tamen plebanus dum audit longam confeſionem ſubito morbo corriperetur, & alius cui rem delegaret, non adeſſet, poſſet abſoluere pœnitentem: & eſſet verum ſacramentum. Et argumentum Adriani conceditur. *Solutio. 1. argumenti* *Porochia lis.* *Solutio. 2.*

ceditur, quòd neminem potest sacerdos ab aliquibus peccatis absoluere quin saltem consecutiuè ab omnibus absoluat: potest tamen ab aliquibus directè absoluere, non absoluendo directè ab omnibus. Exemplo id cōstat, dum quis aliquorum peccatorum citra culpam oblitus, ea, quorum est memor, confitetur, tunc enim ab illis tantùm, quæ confitetur, directè absoluitur: quapropter dum alia memoriæ succurrerint, confiteri tenetur. At verò cùm gratiam sacramentalem accipiat, consecutiuè & extensiuè absoluitur ab omnibus. Id ergo ipsum in præsentiarum vsu venit. Et hæc dum incipitur à superiori. Si verò aliqua ratio popoſcerit ab inferiori incipere, putà dum superior longè abest, & accidit eucharistiam esse susciendam ad vitandum scandalum, vel quid simile, tunc si peccatum aliquod annexam habet excommunicationem, quam habent omnia, quæ papæ in cœna Domini reseruantur, tunc inferior neque à non reseruatis absoluere potest: quia excommunicatus etiam minori excommunicatione non potest suscipere sacramentum. Quare tunc vana esset confessio, quæ inferiori fieret, nisi eo fine, vt facultatem absoluendi à superiore procuraret. Si autem nulla est excommunicatio, tunc quidem, vt diximus, vsus ecclesiæ est idemque adeò obseruandus, vt integrè ille confiteatur inferiori etiam reseruata. Et tunc inferior absoluit quidem directè à non reseruatis, consecutiuè tamen, vt declaratum est, à reseruatis, dum modò pœnitens firmum habeat propositum recurrendi ad superiorem: nam dum in mora est reccurrendi, putà habita opportunitate absolutionem non procurat, semper manet in culpa.

Casus cœnę domini.

Argumen. ¶ Vnde ad argumentum suprà factum. Nemo cogitur sua peccata detegere illi sacerdoti, à quo non potest absolui, inferior non potest à reseruatis absoluere: ergo pœnitens non cogitur illa ei confiteri. Negatur maior: imò cogitur ea confiteri, vt per integram confessionem pastor vultum pecoris agnoscat, vt de non reseruatis salubriùs possit iudicare: nam exconnexione peccatorum reseruatorum, iudicium sumitur de non reseruatis, vt consultiùs ei adhibeatur medicina. Et hæc est sententia Sanct. Thom. distinctio. 17. quæstio. 3. articul. 4. quæstiunc. 2. ad quartum argumentum. Tunc autem superior citra dubium potest sola reseruata audiendo ab ipsis precisè absoluere: quia reliqua iam fuerunt remissa. Et eadem ratione in superiore casu absolutus à superiore à reseruatis, tenetur postea de omnibus integrè confiteri inferiori. Quà vtique ratione non est grauamē, si de reseruato cogatur bis cōteri, eo præsertim, quòd per secundum sacramentum semper augetur gratia, & iterata erubescentia meritum, vt eadem distinctio. & quæstio. artic. 3. quæstiunc. 5. ad. 4. ait, Sanct. Thom.

¶ Digladiantur hic authores, vtrum dum sic diuiditur confessio, sit vnicum sacramentum, quod ex duabus partibus cōstat & vnica conferatur gratia. Respondetur, concertationem forsan potiùs ad nomen, quàm ad rem pertinere. In primis hoc est certum, quòd per absolutionem primi absoluentis siue sit inferior siue superior, confertur sacramentalis gratia. Vnde secunda confessio, & absolutio est prioris perfectio. Et ideo potest dici vnicum sacramentum, & sustineri, quòd per secundum sacramentum non augetur sacramentalis gratia: quia prior fuit data in virtutem ambarum absolutionum. Attamen siue sit vnum siue duo sacramenta verisimilius est, quòd per secundam absolutionem augeatur gratia. Quapropter si forsan pœnitens in priori confessione non erat satis attritus, quia nō habebat sufficiens propositum, vt gratiam reciperet, & in posteriori est legitimè attritus, recipiet tunc gratiam. Alia verò dubitatiuncula posset hic obrepere, vtrùm ei qui à casibus reseruatis semel absolutus est, liberum sit postea quoties voluerit confessionem iterare, & ab eisdem absolui. Respondetur, quòd virtute formæ commissionis non semper illud licet: solent enim prælati in religionibus in præcipuis festis sic indulgere facultatem. Possint cras sacerdotes absoluere authoritate mea, & non vlterius. Tunc enim transacto illo tempore nullus manet confessor, qui authoritatem illam habeat audiendi: nam etiam ad absoluendum à mortalibus semel remissis requiritur iurisdictio, vt quæstio. 4. videbimus. Quapropter consultius est, non illis verbis facultatem illam concedere, sed vt à peccatis hucusque commissis quicūque possit absolui ab expositis confessoribus. Præsertim, quòd secundùm illam confessionis formam qui quacumque de causa non confitetur illa die, non potest postea absolui.

Dubium. *Dubium.*

¶ At verò iam vsus interpretatur: vt qui semel à reseruatis absolutus est, possit ab eisdem absolui, nam intentioni reseruantis per priorem absolutionem fit satis.

¶ Hoc autem dubium est multo maioris ponderis, de quo distinctio. 12. quæstio. 1. articul. 4. admonuimus, vtrum, scilicet, quando quis habet casum reseruatum, & habere tunc non

Dubium.

poteſt ſuperioris copiam, poſsit per ſolam cõtritionem euchariſtiã ſuſcipere abſq; abſolutione. Haud enim deſunt qui regulam de hac re ſtatuunt ampliorem iuſto: ſcilicèt, ꝙ tunc licet euchariſtiam ſumere, ac ſi non eſſet ſacerdotis copia, eſt tamen prudentibus moderamini bus perſtringenda. Primum omnium requiritur legitima contritio, vt homo ſit certus apud Deum non eſſe in peccato. Secundò ſi prælatus eſt præſens, vel facilè conueniri poteſt, propter verecũdiam, vel alia de cauſa non licèt ad euchariſtiam ſine eius abſolutione accedere: ſi verò abſens ſit, vt putà epiſcopus, vel papa, & reſeruatus caſus annexam habeat excommunicationem, tunc neq; ad euitãdum quodcunq; ſcandalum auderem id cuiquam conſulere. Si enim ſciretur eſſe excommunicatum, res eſt clariſsima: puniretur nanq;, qui id facere attentaret. Sed etſi ſecretò eſſet excommunicatus, grauiſsimum deberet eſſe ſcandalum, cuius euitatio cauſa eſſe poſſet legitima ſuſcipiendi ſacramenti. Præſertim dum quis propter hæreſim excommunicatus eſt, aut propter alium caſum reſeruatum in cœna domini. Si autem non habeat annexam excõmunicationem, tunc niſi ad euitandum magnum ſcandalum, id non licet. Idq; dum ratio fieri compulerit: fieri debet præmiſſa integra confeſsione apud inferiorem ſacerdotem, cuius conſilio vtatur, pollicitus illico bona fide ſuperioris abſolutionem procurare. Hoc verò non niſi ſemel permittendum: nam ſi cui ſemel euchariſtia ſine abſolutione ſuperioris conceſſa eſt, id iterum permitteretur, offerretur ei anſa nunquam abſolutionem procurandi.

3. Argum. ¶ Circa tertium argumentum notandum, quòd quanuis confeſsio ſit de iure diuino, neminem tamen prudentiſsimus & clementiſsimus Deus cum graui periculo ad id obligauit. Quare vbi ex confeſsione mea periculum vitę mihi immineret, aut periculum famæ, vt poteſt timeretur, ſigillum confeſsionis à cõfeſſario frãgendũ eſſe, cõfiteri nõ teneor. Et multò minus teneretur homo in caſu, quo metueret cõfeſsionem in præiudicium animæ ceſſuram. Vt ſi puella timeret nequam ſacerdotem irritare, à quo poſtea de turpitudine ſolicitaretur. Quocirca tunc ſi ſacerdos ille curatus pœnitẽtis ſit, petenda eſt ab illo inſtanter facultas alteri cõfitendi, quam ipſe iuxta tenorem canonis. Omnis vtriuſq; ſexus tenetur concedere. Neq; in hoc debent ordinarij eſſe difficiles, niſi dum eis bona fide cõſtiterit parochianos, nequiter talem facultatem petere, vt occaſionem accipiant perſiſtendi in delictis. Quòd ſi eandem facultatem concedere renuerit, recurrendum eſt ad ſuperiorem, vt, ait, D. Thom. d. 17. quæſtio. 3. articul. 3. quæſtiuncu. 4. ad quintum argumentum. Sed in hoc ſolùm conſiſtit dubium, vtrùm dum pœnitẽs habet plura peccata, & ſolùm aliqua ſunt, quæ periculum eſſet confiteri prælato, qui facultatem concedere renuit cõfitẽdi alteri, nec acceſſus ad ſuperiorẽ patet, vtrùm tunc peccator abſtinere in totum debeat à confeſsione: an verò ſalubrius ſit illa duntaxat confiteri, quæ ſine periculo poteſt. Pleriq; enim omnium tam arctum vinculum cenſent integritatis confeſsionis, vt dicãt tunc potiùs abſtinendum eſſe à confeſsione, quàm illam dimidiandam. Imò Sanct. Thom. loco citato in eandem ſcatentiam inclinare videtur dicens, quòd tunc quidem eſt iudicium ac ſi non haberetur copia confeſſoris, & magis deberet eligere confiteri laico. Sed hoc quæſt. 4. articu. 2. examinabimus. Et Caietanus in verbo. confeſsio. conditione. 10. & Syluester confeſsio. 1. §. 18. dicunt, quòd debet differri cõfeſsio quouſq; commodè poſsit fieri integra. Et re vera ſi id poteſt fieri commodè, ita faciendum eſt. At verò quando nulla expectatur cõmoditas, nulla vult ratio, vt ob nequitiam ſacerdotis ſubditus ſuo fraudetur commodo, atq; adeò poteſt illa confiteri, quæ ſine periculo poteſt: quandoquidem per ipſum non ſtat, quominùs omnia cõfiteretur. Præſertim cùm accidere poſſet illum eſſe duntaxat attritum, qui per abſolutionem fiet cõtritus. Vnde gloſſandus eſt hic Sanct. Thom. quòd illis peccatis quæ cõfiteri non tenetur, iudicandum eſt ac ſi tunc non eſſet copia confeſſoris. Quòd ſi ſciſciteris, vtrùm illa, quæ non confitetur, teneatur dum commodè poteſt, confiteri alteri, an poſsit vſq; in alterum annum differre. Dictũ enim eſt ſuprà, quòd dum quis abſq; mala fide aliquorum obliuiſcitur, dum confitetur, nõ tenetur illa vſq; ad ſequentem annum confiteri: ergo cùm etiam iſte legitimè confiteatur, non tenetur ampliùs illo anno confiteri. Reſpondetur autẽm, non eſſe ſimile, quoniam ille legitimè confeſſus eſt omnia, quorum memoriam habet, iuxta tenorem Florentini concilij: hic verò non eſt omnia confeſſus: quare ſublato impedimento tenetur, habita opportunitate, illa confiteri.

Quæſtionis nerus.

Opinio quorundã.

Caietanus.

Exponitur S. Thom.

¶ Ad quartum argumentum in primis reſpõdetur, vt ad præcedens. Quando enim aliqua circunſtantia mortaliter aggrauans, vergit in infamiam alterius perſonæ, adhibenda eſt diligentia ne fiat confeſsio illi ſacerdoti, qui illam nouit, petendo facultatem confitendi alteri. Si

4. Argum.

vero

verò necessariò sit facienda confessio ei, qui personam agnoscit, sunt qui putant dissidium esse inter Caietanum in summa verb. Confessio, cõdit. 3. & communem opinionem, quod tamen nullum est. Et ideo respondentur duo-

Solutio. Primum est, quod si ex hoc quòd pœnitens confiteatur circunstantiam alterius personæ, aliquod illi periculum imminet, vel mortis, vel notabilis infamiæ, tunc tacenda est circunstãtia. Et hoc est quod, ait, Caietanus. Vt si quis verbi gratia accessit ad vnicam sororem, vel ad matrem, & cõfitetur proprio fratri, qui improperio id dabit matri vel sorori reuelando secretum, vel flagitium vlciscetur in illis, tunc certè credo non est qui nõfateatur prętereundã esse circunstantiam, iuxta verbum Bernardi: quia confessio illa esset contra charitatem. Nam & ius naturę quod à Deo etiam deriuatur, iubet honori alterius & famæ & vitæ sicut honori proprio & vitæ consulere.

Opinio quorundam. ¶ Sũt quidem qui articulum mortis excipiũt dicentes, quòd tũc nõ obstãte tali periculo infamiæ alienæ, debet moriturus circũstantiam illam complicis confiteri: nam tenetur ille criminis sotius illud periculũ famæ pati propter

Sãctia authoris. salutem morituri. Sed tamen rationẽ huius exceptionis non video: nam si ad salutem pœnitentis est necessaria illa explicatio circunstãtiæ, fit vt etiam citra, articulum mortis fit necessariò explicanda. Si verò nõ est vsque adeò necessaria, in articulo etiam mortis est tacẽda, imò tũc plus tenetur infirmus cõsulere famæ alterius. ¶ At si nullum timetur periculum huiusmodi, sed hoc tãtùm, quòd cõfessarius sciet personam, quam nouit, deliquisse, seruabit tamen secretum, tametsi deinceps nõ tanti æstimabit personam illam, tũc hoc nõ obstãte explicanda est circũstantia. Et hæc est sentẽtia S. Thomæ dist. 16. q. 3. art. 2. quæstiuncula. 5. ad quintum. Et Bonauent. dist. 21. in. 2. part. quæstionis. artic. 1. Et Durandi dist. 16. quæstio. 4. & recentiorum omnium. Neque Caietanus bene intellectus eidem sententiæ refragatur. Et ratio est plana, quòd cum confiteri omnia mortalia sit de integritate confessionis, nullatenus pœnitenti licet ob id solum circunstantiam mortalem tacere, ne confessarius sciat, eo dem enim cõfessionis sigillo tenetur celare culpas aliarum personarũ quo ipsius pœnitẽtis, ob idq; illud nõ est alios infamare. Præsertim, cùm complices sua culpa in illud se periculum immerserint.

Nota. ¶ Quando verò alia persona est explicanda, non quia fuit socia delicti, sed alia de causa tũc multò maior est adhibenda cautela. Vt si quis confiteatur infamasse patrem aut prælatum de tali crimine, tamen dicendo verum, vbi aperit crimen patris vel matris. Tunc inquàm maxima circunspectione vtendum, vt primùm bene examinetur an sit circunstantia necessaria confessionis, qualis, fateor, esse potest infamatio parentum de re grauissima, & ideo confitenda, non solùm quando fuit mendacium, nam hoc notissimum est, verùm etiam quãdo crimen parentum fuit verum, si fuit infamatio præter ordinem iuris.

¶ Imò addit eodem loco Bonauentura, quòd *Nota.* non solum ad exprimendum circunstantiam peccati proprij, verùm etiam ad prouidẽdum sibi remedium potest pœnitẽs reuelare aliam personam. Vt si puella ab aliquo molestè inturpitudinem solicitetur, detegere illam personam potest in confessione, Quę quidem sententia verissima est, si tamen prudentia adsit. Etenim non solùm in confessione, imò extra confessionem potest quisque ad protegendam suam virtutem illud facere. Quinuerò non solùm ei qui prodesse potest & non obesse reuelare id potest in tali casu, verùm & illi, qui obesse potest: nam qui iniuriam alteri intẽtat, saltem quandiu in illa perdurat, ius perdidit suæ famæ, ac perinde alter ius habet defendendi se, postquam reliqua remedia adhibuerit cum detrimento famæ alterius. At verò in confessione propter eius dignitatem, & necessitatem ne fiat exosa, non tantum licet quantum extra. Non enim, inquam, sacerdoti facienda est reuelatio, vt ipse obsit alteri, sed solùm ad capiendum eius cõsilium. Quapropter confessarius cauere debet omnino ne etiam de licentia pœnitentis, extra confessionem eius negotium tractet, aut reuelet: faceret enim cõfessionis religionem odiosam, sed tantùm consulat pœnitenti quid debeat facere, vt ipse sibi prouideat. Quapropter vix cõtingere potest, vt deceat hac de causa in confessione reuelare personam.

¶ Ad solutionem quinti argumenti meminis- *Ad. 5. arg.* se oportet, quòd pœnitens in omnibus, quæ claue non errante sacerdos ei iusserit, tenetur ei parẽre. Secus si errauerit clauis. Et ratio est: quia sacerdotes, vt suprà diximus, sunt constituti à Christo ordinarij iudices cognoscendi definiendique peccatorum causas in pœnitentiali foro per claues scientiæ & potestatis. Quapropter ecclesia vim habet coerciuam, vt sacerdos possit pœnitentem cogere vt ei obtemperet, vt dist. in. sequenti de iniungẽda pœnitentia iterum dicturi sumus. Dum tamen clauis sacerdotis errauerit vim cogendi amittit.

Ob idque canon. Quem pœnitet.de pœnitentia diſtinctio. 1.ille, qui confiteri vult,admonetur,ſacerdotem quærere ſcientem ligare & ſoluere.

¶ Igitur quando confeſſor& pœnitens ſunt diuerſæ opinionis,ait, Conrad. de contractibus quæſt. 100. quem Adrian. ſequitur de confeſſione quæſt. 5. dubio. 7. Et fuit Gofredi & Canoniſtarum opinio,vt,ait,Syluеſter verbo.cõfeſſor.3.§.7.in quorum ipſe eſt grege. Aiunt, inquam iſti diſtinguendum eſſe de ſacerdote, ſit ne ordinarius,cui officium incumbit abſoluendi:vel delegatus. Si eſt,inquiũt,ordinarius, tenetur pœnitentem abſoluere,etiam ſi non ſecum conſentiat, volens manere in contractu quem contra ipſius opinionem putat non eſſe vſurarium. Et ratio huius eſt, quòd poſtquàm opinio pœnitentis eſt probabilis,excuſat eum à culpa, & ideo ius habet abſolutionem petendi,quam ideo plebanus tenetur impendere accomodando ſe eccleſiæ,quæ hanc opinionem, vt probabilem ſuffert. Si verò ſacerdos non eſt ordinarius,ſed qui confeſsionem ſua ſpõte audiuit,ille,aiunt,non debet illum abſoluere,qui poſtquàm non tenetur vltro facit contra propriam conſcientiam,quare nullam ei iniuriam irrogat abſolutionem negando.

Sẽtentia authoris.

¶ At verò diſtinctio hæc ſacerdotum nihil ad rem pertinet,ſed hoc ſolùm diſtinguẽdum eſt, an opinio pœnitentis ſit probabilis inter authores probatæ authoritatis, nec ne. Si enim hoc careat probalitatis gradu licèt ſacerdos ſit ordinarius curatus, nec tenetur eũ, nec debet abſoluere,veluti ſi qui priùs clam contraxit cũ aliqua ſine conſummatione copulę exiſtimat quòd poteſt manere.cum ſecunda ex qua prolem ſuſcepit. Si verò opinio illa eſt probabilis, tunc ſacerdos ſiue ordinarius ſiue delegatus, cui liberum eſt confeſsionem audire & non audire,tenetur eum abſoluere. Vt verbi gratia, ſi prætor habens in carcere vinctum quem euidenter ſcit eſſe innocentem, ſed eſt tamen legitimè probatus nocẽs,& adhærẽs opinioni Scoti,quod non debet eum occidere,confitetur ſacerdoti ſequenti opinionem Sanct. Thom. quòd debet eũ occidere: tenetur nihilominùs ſacerdos eundem Prætorem in ſua perſiſtentem opinione abſoluere. Probatur,quia in tali caſu pœnitens eſt in gratia,& ideo ſacerdos abſolutionem denegans iure ſuo illum expoliat. Eſt nanque fallaciſsima conſequentia hæc. Sacerdos hic non tenetur confeſsionem audire: ergo nec poſtquam audiuit, tenetur abſoluere. Nam eo ipſo quòd conditionem acceptauit audiendi confeſsionem, perſtrinxit ſe ad abſoluendum caſu quo pœnitens eſſet diſpoſitus. Accedit,quòd poſtquàm pœnitens cõfeſſus eſt ſua crimina,grauiſsimo onere premeretur,ſi quia ſacerdos abſolutionem ei ſuſpẽdit, iterum confiteri cogatur.

¶ Vnde ad argumentum Conradi reſpondetur,quòd ſacerdos non ordinarius non magis facit contra ſuam conſcientiam quàm ordinarius. Nam facere contra conſcientiam non eſt facere contra ſpeculatiuam ſcientiam,ſed contra id,quod qui operaret putat licitum eſſet facere:& quanuis ſacerdos exiſtimet opinionẽ pœnitentis eſſe falſam,non tamen inde exiſtimare debet,ſibi non licere ipſum abſoluere,ſiquidem propter probabilitatem excuſatur ille à culpa. *Ad Cõrd. argum.*

¶ At verò ſciſcitabitur quiſpiam conſequenter, vtrùm liceat ſacerdoti contra ſuam propriam opinionem pœnitenti conſulere. Vt ſi exemplo proximo inuerſo prætor habeat opinionem Sanct. Thom. quòd debet vinctum occidere,quam etiam opinionem tenet ſacerdos, qui frater eſt illius innocentis,vtrũ contra propriam conſcientiam poſsit conſulere prætori, vt illum non occidat. Profectò credo,non liceret,quia eſſet doctor dogmatis,quod credit eſſe falſum. Quod quidem in ſacramento confeſsionis eſt ſacrilegium. *Aliud dubium.*

¶ In his autẽ multa opus eſt prudentia,vt qualitas tam ſacerdotis quàm pœnitentis perpendatur. Nam ſi ſacerdos eſt ignarus,non tanta ei fides debetur,etſi vice verſa pœnitens eſt doctus,& creditur non ſana fide tali opinioni adhærere,non eſt abſoluendus. Vt ſi plura habet ſacerdotia curata, quod ſcit viros omnes doctos reprobare,ob id,quòd audiat curiales opinari eſſe licitum,non eſt in bona fide:atque adeò nec eſt abſoluendus. Adde,quòd ſæpè euenit,vt prudens ſacerdos ſi præſciat pœnitentẽ his,aut illis implexis contractibus eſſe inuolutum,eius confeſsionem audire recuſet,& tamẽ ſi fortè audiat,nihilominùs abſoluat, Sunt enim qui præſcientes quenquam pluralitate parochiarum implicatum eius confeſsionem nõ audiunt:qui tamen ſi fortè id audita iam parte confeſsionis intelligant,non audent abſolutionẽ negare,niſi pluralitas ſit exceſsiua,vel poſſeſſor indignus.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm confeſsio debeat eſſe ſecreta.

ARTI-

Rticulus sextus propositus est de confessionis secreto, & ideo arguitur, quòd non debeat esse secreta. Substantia enim confessionis, vt in eius definitione designatũ est non est nisi, quod fit accusatio peccatorum ad obtinendam veniam virtute clauium: quòd autem clam, aut palam fiat, accidentarium est, & arguitur, quòd sit expedientius, vt fiat palam. Finis enim confessionis, vnde id quod expedit iudicare debemus, est salus, & emendatio pœnitentis: si autem confessio fieret publicè, erubescentia esset multò maior atq; adeò metus vehementior, vt homo à peccatis caueret, & præterea iudicium publicum ecclesię salubriora remedia ęgroto animo adhibere posset: cõgruentius ergo fuisset confessionem nõ secretam, sed publicam instituere.

1. Argum.

¶ Secundò arguitur. Si cõfessionem expediret occultè fieri, sequeretur subinde necessarium, vt propria voce quisq; confiteretur atq; adeò nec nutibus, nec scripto, nec per nuntium, nec per interpretem, licita esset cõfessio: quod est falsum, cùm linguæ defectus per alia instrumẽta suppleri possit.

2. Argum.

¶ In contrarium est, & patrum sententia adstruentiũ debere esse secretam, & vniuersalis ecclesiæ mos id obseruantis.

Pars affirmatiua.

¶ De hac re iam ar. 3. diximus quemadmodũ hæretici catenã suorũerrorũ intexũt. Negant enim auricularem confessionem, non ob aliã causam, quàm vt inde gradum faciant, ad negãdam vniuersalem confessionem occultorum criminum: nam si semel obtinuerint non esse confessionem necessariam nisi publicam, statim eis ius naturæ patrocinabitur, ne occulta peccata in publicum proferãtur. Quapropter Petrus ille Osomensis Hispanus cõdemnatus sub Sixto quarto his propositionibus suam telam texebat. Prima. Peccata mortalia sola cordis cõtritione delẽtur sine ordine ad claues ecclesiæ. Secũda. Cõfessio de peccatis in specie fuit ex aliquo statuto vniuersalis ecclesiæ, non iure diuino. Tertia. Prauas cogitationes confiteri nõ debent pœnitentes, sed sola displicẽtia delentur sine ordine ad claues. Ex quibus demum colligebat quartam, quòd confessio non debet esse secreta. Catholici ergo vice versa debent suam veritatem ordiri. Primùm, scilicet, quòd omnium occultorũ mortalium sit necessaria cõfessio. Ex quo fundamento facilè colligitur solutio præsentis articuli.

Decisio ar.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

1. Cõclusio

¶ Ad rem igitur duabus conclusionibus respõdetur. Prima. Quòd confessio sit secreta non est de eius essentia. Hæc ex eius definitione satis constat. Etenim dummodo quisque se clauibus ecclesiæ confitendo subdat in remissionem peccatorum sacramento pœnitentiæ satisfacit.

¶ Secunda cõclusio. Confessionem esse secretam est ad eius sustentationem necessarium, atque adeò sit, vt eius secretum & pœnitenti congruat, & sacerdoti confessionem audienti sit necessarium non solùm ex iure pontificio, sed ex diuino colligitur. Probatur conclusio. Legem naturæ lex gratię non destruit, sed perficit: lex autem naturæ docet, & admonet, ne occulta verendaq; crimina in publicũ nisi via iuris ad eorum vindictam proferantur, lex autem gratiæ diuina iubet omnia peccata etiam occulta confiteri: ergo inde colligitur cõfessionem debere esse secretam, alioqui renuente natura aut homines non possent, aut nõ nisi violentissime possent ad confessionem adduci: cùm tamen diuina prouidẽtia iuxta cuiusque naturam, & ingeniũ suauiter omnia disponat. Igitur cùm hæretici nos interrogando perurgent, vbi secreta cõfessio in euangelio reperiatur instituta, satis nobis est respondere, in euãgelio collatas esse ecclesiæ claues, & potestatem remittẽdi omnia peccata, quę Deus remittit: ergo omnia etiã occultissima cordis, & hoc non nisi per iudicium quòd causæ cognitionẽ requirit, & eius naturæ est, ne occulta in publicum proferãtur: ergo in euangelio est secreta cõfessio instituta. Et quòd id non sit solùm de iure positiuo, cõfirmatur: nam si hoc esset verum, posset nũc ecclesia præcipere, vt occultorum cõfessio in publico fieret, q̃ profectò falsum est: nam licet hoc non esset materiã omnino confessionis mutare, esset tamẽ sic eius modum variare, vt fieret intolerabilis.

2. Cõclusio

Ratio conclusionis.

¶ Ad præsentem ergo conclusionem confirmandam non alia sunt patrum testimonia exquirenda, quàm quæ arti. 3. ad probãdum omnium peccatorum quantuncunque occultorum cõfessionem esse necessariam, retulimus, vt Augu. Amb. Hierony. Lactan. Cypria. Dionys. demum atque Clemẽtis qui omnes palàm affirmant confessionem occultorum, atque adeò cogitationum mentis esse necessariam. Et apud Eusеb. lib. 9. histo. tripar. ca. 35. narratur quemadmodum in primitiua ecclesia destinabatur presbyter bonæ cõuersationis, qui secretum seruaret, ad quem qui deliquerãt accedentes delicta propria confitebantur. At verò quoniam illic præmittitur, illud visum fuisse Pontificibus, vt velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta panderentur,

Testimonia patrum.

Hæretico-rum gloſſa. rentur, cauillantur hæretici dicentes, illud de publica confeſsione intelligi. Eſt tamen iniqua gloſſa. quoniam vbi dicitur quòd presbyter ille deberet ſecretum ſeruare, palàm docetur, confeſsionem fieri ſecretè. Sed dicitur in Theatro, & ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi: quia presbyter erat in eccleſia velut in publico expoſitus, vt quicunque poſſet ad illum accedere, & peccata ſua in aurem proferre: atque adeo idem presbyter, vt nunc moris eſt, de ciuium confeſsionibus teſtimonium perhibebat.

¶ Obijciunt autem oppugnatores huius auricularis confeſsionis canones complures, in quibus publicæ pœnitentię fit mentio. Veritas autem eſt, quod in primitiua eccleſia quandiu feruente ſanguine Chriſti familia eius in ſyncerita te & candore obedientiæ durauit, de nonnullis manifeſtis peccatis iubebātur chriſtiani publicam agere pœnitentiam: imò nonnunquàm ſacerdotes in confeſsionibus illas pœnitentias iniungebant, cauendo ne confeſsionis ſigillum rumperent. De quibus vtique publicis pœnitētijs articulo præcedenti diximus, & diſtinctio. ſequent. latius dicturi ſumus. Colligere autem inde, non fuiſſe clanculariam confeſsionem omnium criminum, etiam occultorum, vafricies hæretica eſt. Perſpice apud Origenes ambas confeſsionum formas diſtinctas loco ſuprà citato ſuprà Pſalm. 37. Ait, quippe, vide quid nos docet ſcriptura, diuina, quia oportet peccatum non celare intrinſecus. Quod enim tunc de occultorum confeſsione verba faciat, declarat ſubdens. Fortaſsis ſicut ij, qui habent intus incluſam eſcam indigeſtam, ſtomacho graiter imminentem, ſi vomuerint, reuelantur: ita etiam illi, qui peccauerunt. Si quidem occultant, & retinent intra ſe peccatum, intrinſecus vrgentur, & propemodum ſuffocantur ab humore peccati. Si autem ipſi ſui accuſatores fiant, dum accuſant ſe ipſos & confitentur, ſimul euomunt delictum, atque omnes verborum digerunt cauſas. Tantummodò circunſpice diligentiùs cui debeas confiteri peccatum tuum. Cui debeas cauſam languoris exponere: vt ita demum, ſi quid ille dixerit, ſiue quid conſilij dederit, facias, & ſequaris. Quis ambigat verba hæc ad priuatam, & ſecretam confeſsionem pertinere? Subdit autem paulò inferius, ſi intellexerit (ſcilicèt, ſacerdos) & præuiderit, talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberatione & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt. Ecce quomodo quandoque conſilio confeſſoris fiebat confeſsio publica. Inualuit autem vſque adeò ille vſus, vt quandoque cogerentur homines pœnitentiam illam publicam agere. Quem quidem abuſum retudit Leo Papa primus mille hinc retro annis in epiſtola. 57. ad epiſcopos Campaniæ. Et refertur, de pœnitent. diſtinctio. 1. capit. quanuis. cuius verba ſunt. Illam contra apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper audiui à quibuſdam illicita vſurpatione committi, modis omnibus conſtituto ſubmoueri. De pœnitentia, videlicèt, quæ à fidelibus poſtulatur, ne de ſingulorum genere libellis ſcripta profeſsio (vel confeſsio) publicè recitetur, cum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicare confeſsione ſecreta. Quanuis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis: qui propter Dei timorem apud omnes homines erubeſcere non veretur, tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, vt ea pœnitentiam poſcūt, non timeant publicare, remoueatur improbabilis conſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur, dum aut erubeſcunt, aut timent inimicis ſuis ſua facta referare. Sufficit enim illa confeſsio, quæ Deo offertur: tum etiā ſacerdoti. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis. Perpende in hoc canone rationem vetuſtiſsimæ eiuſdemque occultiſsimæ confeſsionis. Cui alludunt, & verba canonis. quem pœnitet. Si peccatum occultū eſt, ſufficit referre in notitia ſacerdotis, vt grata ſit oblatio muneris.

Origenes.

Abuſus pœnitentiæ publicæ ſublatus à Leone Can. Quānis de pœnit. d. 1.

¶ Igitur ad primum argumentum iam reſpon ſum eſt, confeſsionis ſecretum non eſſe de eius eſſentia, ſed eius vſui neceſſarium. Quapropter etſi dum in publico fieret, maior eſſet erubeſcētia, & metus eſt tamen hominum languori cōſulendum, qui, vt Papa nos modò admonuit, ſi cogerentur publicè confiteri, à confeſsionis religione exterrerentur.

Solu. 1. ar.

¶ Secundum autem argumentum quatuor nobis diſputanda membra offeret, ſcilicèt, de nutibus, de ſcripto, de internuntio, de interprete, de quibus nos Sanct. Thom. diſtin. 17. q. 3. artic. 4. quæſtione. 3. docuit, dicens, quod cum confeſsio, & actus ſit virtutis, & pars ſacramenti, poteſt quidem in quantum eſt duntaxat virtus, fieri vel ſcripto, vel per interpretem. Poteſt enim peccator conſcientiam ſuam tum per literas, tum etiam per internuntium amico fideli referare, à quo conſilium, vel auxilium capiat. Hæc autem non eſt ſacramentalis confeſsio. At quatenus eſt pars ſacramenti actum

Quatuor diſputanda

ti actum habet determinatum, ſicuti alijs ſacramentis ſunt determinatæ materiæ, Vnde ſicut materia baptiſmi eſt aqua, cuius ad abluendum eſt frequentiſsimus vſus: ita & ſacramentalis confeſsio debet fieri voce, quæ hominibus data eſt ad explicandam mentem. Ratio hæc non vtique demonſtratoria eſt, ſed vtcunque ſuaſoria ſecundùm præſentem materiam. Cùm enim confeſsio, veluti abſolutio, actus ſit perſonalis: fit vt quemadmodum abſolutio fieri non poteſt, niſi præſente pœnitente, vt forma ipſa ſignificat, abſoluo te, ad modum, quo in conſecratione demonſtratur materia præſens, hoc eſt corpus meum, ita & confeſsio eſſe debeat actus, quo præſenti ſacerdoti peccatorum noſtrorum accuſationē proponimus, præſentibus verò voce propria loquimur, ſicuti abſentibus ſcripto, vel per nuntium.

Confeſsio per nutus. ¶Primum ergo membrum quod in argumento tetigimus, eſt de nutibus, ad quòd reſponde tur, quod tam linguæ ignarus, quàm mutus, qui de religione confeſsionis eruditus eſt, tenetur meliori quo poſsit modo nutibus confiteri id enim affirmat. D. Tho. loco citato, & eadem diſtinct. Scot. & omnes. Et ratio eſt, quia nutus pro vocibus ſeruiunt, quapropter pari iure, & mutus, & loquens ligantur. Dixerim autem meliori modo quo poſsit, non quidem quòd tenea tur ſummam diligentiam adhibere exquirendi effingēdiq; nutus, quos ſacerdos intelligat, ſat enim eſt illam præſtare, quæ iudicio prudē-

Caietanus. tium in re graui adhiberi debet. Caietanus. in ſum. verbo. confeſsio. §. 11. excogitauit ſolertiam quandam neſcio an neceſſariam, nempè, quòd ſi mutus aliquando audiuit, & legere nouit, habere debet omnia peccata, quę homines committere poſſunt ſcripta, & poſtea in præſentia ſacerdotis digito oſtendere annuendo illa, quæ fecit. Nam illa ſcriptura, licèt ab alio regatur, eſt ſecreta, vt pote per quā non conſtat, quis illa, aut quæ illorum fecit.

At verò tanta diligentia non requiritur, ſed ſatis eſt illa explicare, quæ bono modo poteſt, & de reliquis idem erit iudicium, quod de oblitis citra culpam.

Dubium. ¶Arguet hic fortaſſe argutus quiſpiam ſic cōtra hanc ſententiam. Sequeretur inde, q; ſi qui loqui ſcit, non voce, ſed nutibus confiteretur, confeſsio eſſet valida: erit enim integra, & habebit omnia quæ ſunt de eſſentia: quandoquidē

S. Thom. cōfiteri voce aut nutu eſſentiam non mutat D. Th. quodlib. 1. ar. 10. ait quòd licèt mutus nutibus, & ſcripto cōfiteri poſsit, nihilominus qui loqui poteſt, præcepto eccleſiæ tenetur confiteri voce: quod niſi facit, mortaliter peccat, atque gratiam non recipit. Attamen canon non habet hoc expreſsè, & ideò fortaſsè, qui omnia integrè & perfectè explicaret, non video cur non validam faceret confeſsionem. Imò ſi modò contemptus non interueniret peccataque eſſent explicatu faciliora, non video cur eſſet peccatum mortale, eſſet tamen inter venialia nō paruum, eo quòd legitimus vſus eſt confiteri verbo, & erubeſcentia tunc eſſet minor. At verò ſi peccata eſſent, vel multa, vel implicata vt vſurarum, aut ſimoniarum, aut quæ ardua negotia tangerent, nequirent omnia nutibus explicari: atque adeò neque eſſet confeſsio valida. Et in hoc caſu vera eſt opinio Sanct. Thom. ¶Secundum membrum argumenti eſt de ſcripto. Et. S. Tho. dicit loco citato, quòd ſufficit muto confiteri ſcripto, vel per interpretē, non tamen dicit, talem confeſsionem eſſe neceſſariam. *Confeſsio per literas.*

¶Et quidem Palud. diſt. 17. q. 2. tenet, quòd per literas poteſt homo ſacerdoti confiteri abſenti licèt nō teneatur, vt ſi peccator eſſet in carcere, vel vbi non poſſet confeſſarium accerſere. At verò confeſsio hæc non ſolùm non cadit ſub obligatione: verùm certè nec eſt valida, tametſi ratio Scoti non conuincens, videlicet, quòd cùm confeſsio debeat eſſe ſecreta, per epiſtolam ex natura ſua eſt patula, quam tabellio, vel quicūq; alius legere poteſt, & ideo modus ille eſt contra rationē confeſsionis. Enimuerò cùm, vt monſtratum eſt, ſecretum confeſsionis nō ſit de eius eſſentia, hoc ſolùm, quòd publicè fiat, non eſt ſufficiens cauſa, vt ſit inualida. Nam etſi quis confiteretur alta voce, vt circunſtantes audirent, non proinde annullaretur confeſsio. Ratio ergo huius veritatis eſt, quàm ſuprà tetigimus, videlicet, quod cōfeſsio eſt actus perſonalis, quo homo præſenti ſacerdoti loquitur. Quapropter licèt ab excommunicatione, & ab alijs cenſuris poſsit homo per literas abſolutionem à Romano Pōtifice petere, & obtinere, tamē abſolutionem ſacramentalem peccatorum non niſi præſens per confeſsionem. Accedit & alia ratio, quod confeſsio debet eſſe talis, per quam ſacerdos certus fiat, talia peccata pœnitentem feciſſe, quin etiam per quam poſsit eum conuincere: confeſsio autem per epiſtolam nō eſt huiuſmodi. Nam ſacerdos non eſt certus, an literæ illæ ſint veræ an verò fictæ: imò poſſet poſtea pœnitens negare ſuas eſſe. Adde, quod quando cum per reſcriptum abſolueret, fortaſſe iam tunc pœnitens mutatus eſſet animo, vt indignus eſſet abſolutione, & fortaſſe eſſet vita defunctus, *Puludanus.* *Ratio.* *Abſolutioā cēſuris per literas obtinetur.* *Alia ratio.*

ctus. Sententia est canonis. Quem Pœnitet distinctio. 1. de pœn. vbi exemplo eorum, qui à lepra curati, iussi à Christo sunt ostendere se sacerdotibus, docetur corporali præsentia confitenda esse sacerdoti peccata, non per nuntium, non per scriptum, aut epistolam manifestãda, sed facie ad faciẽ. ¶ Si verò quis in præsentia sacerdotis scripto confiteatur, fieri potest dupliciter: vno modo vt pœnitẽs scriptum tradat sacerdoti, qui legat, nihil pœnitente voce, aut signo affirmante. Et hæc quidem confessio eadẽ præfata ratione non est valida: quoniam per illas literas nihil pœnitens affirmat. Si verò cũ singula peccata sacerdos legit, pœnitens dicat se illa fecisse, vel nutu capitis si mutus est, annuat, tunc est vera confessio: qua locutioni æquiualet. Et in hoc casu Scotus glossat canonẽ. Qualis. 30. quæstio. 5. vt habetur, quòd adulteræ pœnitentia per scripturam recipienda est. Quanquam profectò mihi non est glossa verisimilis. Nam pœnitentia illic non accipitur pro confessione, sed sensus est, quòd adultera à viro suo separata debet in habitu pœnitenti viuere. De cuius pœnitentia, si per scriptum constiterit, poterit maritus iterum in domum recipere. Scribebantur enim peccata eorum, qui publicam pœnitentiam agebant, vt patet in suprà citata epistola Leonis. de pœnitentia distinctio. 1. canon. Quanuis. Qui autem in memoriæ subsidium proprio ore legit peccata sua coram sacerdote, citra dubium legitimè confitetur. Nõ tamen debet merum legentis officium præstare, minueret enim verecũdiam, confessioni germanam. Sed debet postquàm inspexit papyrũ ore confiteri.

Confessio per internũtium. ¶ At de internuntio nemo ambigit, quin confessio per ipsum facta nihil valeat, non illa solũ causa, quia non est secreta, nam per interpretẽ valet: sed ob id quòd qui peccata sua nuntio narrat, qui sacerdoti referat, ille quidem non sacerdoti, sed nuntio confitetur: nuntius verò nemini. Quare nec sacerdos illa via, vt suprà diximus, certior fieri valet alium illa peccata egisse, quippe quæ ille negare potest.

Confessio per interpretem. ¶ Tandem, vt de interprete dicamus, certum est licere cuique linguæ ignaro confiteri peccata in præsentia sacerdotis per interpretem, quę vtique confessio valida erit: est enim diuersa ratio, quàm de internuntio. Nam qui prẹsens est, vere loquitur sacerdoti, quippe qui nutibus potest, & debet significare se illa asserere, quæ interpres refert.

Nota postremã sententiam. ¶ His autem postrema adhibetur propositio contra quosdam dicentes, quòd si mutus scripto confiteri potest, eodem confiteri tenetur. Asseritur, inquam, contrarium, scilicèt, quòd nemo tenetur, aut per scriptum, aut per interpretem confiteri. Ita locis citatis Scot. & Caietan. tenent. & Paludan. eadem distinctio. 27. quæstio. 2. Et ratio est clara, quia eiusmodi confessio ex genere suo non est secreta. Quod enim scripsisti, licèt manu teneas, potest sacerdos subripere, vel tu ex incuria perdere, & multò est minus secretum, quod coram interprete profers. Atqui licèt, quòd clanculò fiat, non sit de essentia confessionis, & ideò licèt fiat publicè, sit licita, tamen non est necessaria, quia Christus, cuius iugum suaue est, & onus leue, noluit vt peccata nostra periculo infamiæ nostræ exponeremus, & nonnunquam mortis, si publicitus esset nota. *Alia ratio.*

¶ Restat tamen dubium, vtrùm interpres, tam arcto vinculo, quàm sacerdos ad sigillum confessionis teneatur. Ad quod Scotus affirmando respondet, & Caietañ. verisimiliùs negãdo. Nam interpres, inquit, non fungitur munere audientis, vt sacerdos, sed loquentis. Quare nõ se tenet à parte sacerdotis, sed à parte pœnitentis. Adiecerim præterea aliam rationem, quòd cum confessio per interpretem non sit necessaria, nihil mirum, si Deus tanto rigore non compulerit interpretem, quanto sacerdotem. Fatẽdum tamen, quòd si interpres confessionem patefaceret, acriter esset puniendus, licèt non illo rigore iuris, quo sacerdos. Si verò quis firmius consilium, & remedium suæ vitæ procurans, confiteretur duobus simul sacerdotibus (quod licèt nunquam sit necessarium, est tamen licitum) ambo ex æquo ad sigillum tenerentur. Imò nec inter se postea, nisi de pœnitentis licẽtia, poterunt de eius peccatis colloqui. *Dubium.*

DISTINCTIO nis decimæoctauæ, Quæst. 3. De effectibus, & defectibus confessionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm confessio liberet à morte peccati.

QVÆ-

QVæstio tertia est de effectibus, & defectibus peccati, circa quam tria sunt disputanda. Primùm de effectibus confessionis. Secundum, de confessione, informi, & tertium de eius iteratione. Arguitur ergo, quod eius effectus nō sit liberare à morte peccati. Confessio contritionem prærequirit: contritio autē, vt suprà diximus sufficiens est ad peccatorum remissionē: ergo per confessionem non liberatur homo à morte peccati.

Partis negatiuę arg. 1.

2. Argum. ¶Secundò, quia si ex opere operato gratia sacramentalis per sacramentum pœnitentiæ cō fertur, id potissimùm absolutioni cōuenit, quę est vsus clauium sacerdotalium.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est, quòd confessio, vt suprà diximus, est pars sacramenti: sed sacramentum pœnitentiæ liberat à culpa: quia institutum est in remissionem peccatorum: ergo & confessio.

Decisio ar. ¶Articulus hìc ad explicandū mouetur, quēadmodum, tam cōfessio, quàm contritio, & absolutio gratiam conferat.

Cōtritiōis, & confessionis duplex cōsideratio ¶Ad cuius intellectum recolendum ex superioribus est, quòd tam contritio, quàm confessio duplici modo considerari potest: scilicet, & qua ratione est actus virtutis: & qua ratione est pars sacramenti. Et quidem contritio quatenus est actus virtutis, iam suprà dictum est, quemadmodum causa esse possit per auxilium Dei remissionis peccati per gratiam. Et eadem ratione confessio per modum meriti potest eandem gratiam augere. At hæc consideratio non pertinet ad præsentem locum, sed solum quatenus confessio est pars sacramenti.

1. Cōclusio ¶Respondetur ergo sex conclusionibus. Prima. Confessio, quatenus est pars sacramenti, est partialis causa instrumentalis gratiæ per quam actuale peccatum remittitur post baptismum commissum. Probatur, quia ad illum effectum sacramentum pœnitentiæ est institutum, cuius pars materialis est confessio: vnde sicut in baptismo non solùm per verborum formam, verùm & per ablutionem, quæ est materia, confertur gratia: ita & in proposito per confessionem ratione adiunctæ formæ absolutionis. Id ipsum asseruit Diuus Thomas 3.par.quæstio.86.articulo tertio, & in quarto, distin.decima septima quæstio tertia articulo quinto.

2. Cōclusio ¶Sequitur secunda conclusio. Per confessionem in voto, quæ in contritione includitur, fit sæpè peccatorum remissio: nam quia legitima contritio propositum sacramenti pœnitentiæ includit: & voluntas apud Deum pro facto reputatur, eadem contritio habet vt fit cōuersio in Deum, licèt tunc nulla sacramentalis grātia conferatur, sed per modum dūtaxat conuersionis. Hoc patet per similitudinem ad baptismum, qui in voto ad gratiam remissionis peccatorum sufficit.

¶Tertia conclusio. Per confessionem in re accedente absolutione cōtrito augetur gratia, at trito verò cōfertur prima. Vtraque pars per eā dem baptismi similitudinem cōstat: nam pariter hoc in remissionem peccatorum est institutum. Quare gratiam, si inuenit, auget, & si non inuenit, neque ob ex obstat, confert. Hanc verò secundam partem in subsequentibus luculētius explicabimus. *Tertia conclusio.*

¶Quarta conclusio. Sacerdos siue gratiam augeat, siue primam conferat, vere absoluit atque id negare, sententiæ euangelicæ dissonat. Hanc conclusionem distinctio. 14. quæstio. 1. articul. 3. contra Magist. Sententiarum satis stabiliuimus, qui distinct. 18. ait, sacerdotem non absoluere, sed absolutum ostendere. Est enim contra illud. Quòdcunque solueritis, & quorum retinueritis: non enim, inquit. Quorum ostenderitis remissa, sed Quorum remiseritis. Alioqui forma, Ego te absoluo, falsa esset. *4. Cōclus.*

¶Vvitcleff quidem, vt est videre apud Vvaldensem tomo secundo de sacramentali capite. 144. ordinem horum verborum sic peruertebat, vt cùm Christus dixit, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, sensus esset. Nihil tu solues in terra, nisi quod iam solutū fuerit in cœlo, & nihil tu remittes, nisi quod iam fuerit remissum. Est autem impudentissima peruersio: nam tum nullam apostolis concederet facultatem: imò esset quasi irrisio, Nihil tu poteris absoluere, sed totum sine te ministro erit absolutum in cœlo. Quare nullas Petro tradidisset claues aperiendi, & claudendi regni. Verius ergo Augustin. contra in libro, de adulte. coniu. Per claues, inquit, ecclesiæ regni cœlorum non dubitatur remissio fieri peccatorum. Et lib. de vera & falsa pœnit. ipsi, inquit, sacerdotes nostri plus iam possunt proficere, quàm veteres, quilepram non mundabant, sed mundatos ostendebant, plus possunt confitentibus parcere, quibus crimen remittit dominus, scilicet, per eos Lazarū Christus, quem de monumento iam suscitauit, obtulit discipulis soluendum: per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdoti. Et *Vvitcleff.* *Augustin.*

Chryſoſt. libr.3.de ſacer. Chryſoſto. Sacerdotes, inquit, antiqui lepram non mundabant, ſed mundatā oſtendebant. At verò noſtris non corporis lepram, verùm animæ ſordes, non dico purgatas probare, verū purgare, prorſus conceſſum eſt. Quocirca in concilio Conſtan. in bulla Mart. 5. definitum eſt, ſacerdotes per ſacramenta remittere peccata. Eſt ergo indigna gloſſa decreti illa ſuper can. 1. diſtinctio. 1. de pœniten, quę ait, neque cordis contritione, neque oris cōfeſſione peccata remitti, ſed tantùm gratia Dei. Nam etſi nemo tollat peccata niſi ſolus Deus, de conſecra. diſtin. 4. can. nemo, idque formaliter faciat per gratiam, tamen illam inſtrumentaliter per ſacramenta producit.

Solutio. 1. argumenti ¶ Vnde ad argumentum ſuprà factum nonnulli reſpondent, quòd dum homo contritus ad ſacramentum accedit, abſoluitur à pœna, vel, quemadmodum alij dicunt, à præcepto cōfeſſionis. At verò ſolutiones iſtæ non conſonant formæ, Ego te abſoluo. Quare reſpondetur, quòd vere tunc etiam ſacerdos abſoluit à culpis: ſenſus enim eſt, vt illic cum S. Thom. diximus, Ego ſacramentum abſolutionis tibi impendo, cuius voto remiſsionem obtinuiſti, & cuius virtus ſufficeret tibi ſi modò eadem peccata, ſi ſine obice illa haberes, remitteret. Idem enim eſt ſenſus in forma, Ego te baptizo, quādo catechumenus in gratia exiſtens baptizatur. Ad ſecundū reſpondetur, quòd confeſsio non liberat à morte niſi dum accedente gratia informatur. ¶ Quinta concluſio. Confeſsio cū abſolutione non ſolùm à culpa, verum & à pœna liberat, tam æterna quàm temporali. Probatur: nam dùm liberat à culpa, ſiue in re, ſiue in voto applicetur, ſimul liberat à pœna æterna: quum autem applicatur in re, tunc virtute clauium, quod aiunt ex opere operato, remittitur pars pœnæ, quæ erat in purgatorio luenda, ſiue culpa fuerit per contritionem remiſſa, ſiue tunc per ſacramentum remittatur. Imò tā parua eſſe poteſt, vt totam remittat. Probatur, quia vis clauium ad culpam ſe extendit, & pœnam, vnde licèt tam per contritionem, quam per confeſsionem per modum meriti aliquid pœnæ temporalis remittatur: tamen ſuperueniente abſolutione plus virtute clauium condonatur. ¶ Sexta concluſio. Per ſacramentum pœnitentiæ ianua paradiſi reſeratur, vt per baptiſmum, & ſpes ſubinde tribuitur ſalutis: quādoquidem obſtaculum introitus regni non eſt niſi peccatum, quod ſacramentalis cōfeſsio, & abſolutio tollit. Atqui ſpes ſalutis noſtræ in Chriſto ſita eſt, cuius clauibus ſe homo per cōfeſsionem ſubijcit.

Solutio. 2. argumen. 5. Cōcluſ. 6. Cōcluſio

ARTICVLVS. II.

Vtrùm confeſsio poſsit eſſe informis.

Partis negatiuæ. argumē. 1.

CIrca defectus confeſsionis arguitur, quòd non poſsit eſſe informis: Confeſsio eſt vna trium partium ſacramenti, ſed contritio, & ſatisfactio nequeunt eſſe informes: nam deteſtatio peccati, vt ſupra diximus, non eſt cōtritio, niſi gratia informetur, & impletio pœnitentiæ, vt diſtinctio. ſequen. videbimus non eſt ſatisfactio niſi ex gratia procedat: ergo & accuſatio peccatorum, quanuis habet alias conditiones, niſi fiat in gratia non erit confeſsio.

2. Argum. ¶ Secundò argu. Accuſatio quæ fit ore, debet cordi fideliter correſpondere, vt ſit ſacramentalis confeſsio: dum quis autem in peccato confitetur, os cordi non conſonat: quia quod ore cōdēnat, corde approbat. Adde, q̄ qui ſic confitetur mortuus eſt per peccatū. Eccleſ. verò. 17. legitur. A mortuo, velut q̄ nō eſt, perit cōfeſsio. ¶ Et potiſsimum omnium arguitur tertiò. Dictum eſt diſtinct. præce. quæſt. 2, artic. 6. præceptum eſſe de contritione, idemq̄; præter articulum mortis obligare dum occurrit cōfeſsionis præceptum: ergo confeſsio quæ fit ſine contritione vera aut exiſtimata, quæ ſufficit ad gratiam non eſt valida. ¶ In contrarium eſt, quòd cætera ſacramenta, vt de baptiſmo, & euchariſtia diximus poſſunt eſſe verè ſacramēta, licèt à ficto recipiantur, qui gratiam propter obicē non ſuſcipit: quo ſit vt idem accidat ſacramento pœnitētiæ. ¶ Titulus articuli huius, qui eſt Sanct. Thom. diſtinct. 17. quæſtio. 3. articul. 4. anceps eſt. Poteſt enim eſſe ſenſus generalis. Vtrum talis defectus accidere poſsit confeſsioni, vt fiat non modò informis, verùm & inualida. Et hic neq̄; in dubium cadit, neq̄; ad noſtrū attinet propoſitum. Poteſt enim ex parte pœnitentis, vel defectu intentionis, vel quia nō fit integrè, vel alijs de cauſis irrita fieri confeſsio. Præterea ex parte ſacerdotis, abſolutio eſſe poteſt nulla, quia legitimam non habet, vel intentionem, vel iuriſdictionem abſoluendi. Secundus ſenſus eſt ad rem pertinens præſentem: videlicèt, vtrùm poſsit eſſe legitima cōfeſsio quo ad ſubſtantiam ſacramenti, licèt effectu gratiæ careat: quemadmodum de baptiſmo & euchariſtia dictum eſt. ¶ Circa hunc verò ſenſum ad notandum eſt, q̄ nullum aliud ſacramētorum dicitur informe, & ſi effectu careat, ſed ineficax. Nam etſi omnia ſint cauſa gratiæ, nullum tamen eandem in ſe recipit, quia eorum

Solutio quæſtionis.

materia

materia est res extrinsecus suscipienti apposita. In hoc verò est peculiare, quòd cùm confessio, quæ est actus pœnitentis sit materia sacramenti, dicitur informari gratia, & charitate, quæ sunt effectus sacramenti: atque adeò, dũ sacramentum est inefficax dicitur informis.

Duæ extremæ opiniones. ¶De hac ergo quæstione duæ sunt extremæ opiniones, in quarum medio consistit veritas. Est enim vna opinio in vno extremo, cuius fautor est Ioannes. Maior. in. 4. distinct. 17. quęst. 3. & expressiùs quæstio. 9. Sed explicatius Adrian. quæstio. 5. de confessione. dubio. 5. Hi enim auctores regulam generalẽ constituunt, quòd omnis confessio quomodocũque informis ob aliquod impedimẽtum gratiæ est prorsus inualida, ac perinde iteranda. Quæ quidem opinio negatiuè subinde ad quæstionem respondet, scilicet, non posse cõfessionem seruata substantia sacramenti esse informem. Imò vero ad hoc vt confessio sit valida, requiritur, inquiunt, vera contritio pœnitentis, per quam iam accedat cum gratia, atq; adeò secundum hanc opinionem nemo potest ex attrito per sacramentum fieri contritus. Alia est opinio cuiusdam Bernardi de Ganaco, quam Capreolus refert. dist. 17. quæst. 2. tenẽtis per alterum extremum: quod nulla confessio, dum modo sit integra, ex defectu contritionis sit irrita. Quare licet nulla, inquit, prorsus adsit contritio neque attritio est valida, neque vlla est obligatio eiusdem iterandæ. Hæc igitur opinio affirmatiuè respondet ad quæstionem.

Ioãnes. Maior. Adrian. Regulæ.

¶Veruntamen inter has opiniones media via est legitima: atq; adeò ad quæstionem duabus conclusionibus respondendum.

Decisio quæstionis ¶Ad quartum intellectum supponẽdum est, quod confessio, quæ non est valida, quantum ad substantiam sacramenti nec informis dicitur neque formata: quia non est confessio. Igitur quando confessio dicitur esse informis vel formata, supponitur esse confessio, nisi quod informis est imperfecta, & formata per gratiã est perfecta. Hoc supposito de confessione loqui possumus, aut qua ratione est actus virtutis, aut qua est pars sacramenti.

1. Cõclusio ¶Est ergo prima conclusio. S. Tho. loco citato. Confessio qua ratione est actus virtutis pœnitentiæ nõ potest esse informis: quia confessio veluti cõtritio: qua parte est actio virtutis, est actus meritorius. Quia nullũ opus dicitur simpliciter aut est officiũ virtutis nisi sit Deo acceptum, atque adeo ex charitate procedat, quæ est principium merendi.

2. Cõclusio ¶Secunda conclusio eiusdem S. Thom. Confessio quatenus est pars sacramẽti, potest quãtum ad substantiam esse vera confessio, & nihilominus informis. Probatur: quia confessio prout est pars sacramenti nihil aliud est quàm quædam accusatio, qua homo suam conscientiam sacerdoti clauibus ecclesiæ fungenti fideliter manifestat. Potest autem peccator in peccato persistens cuncta sua peccata fideliter sacerdoti patefacere, subdẽdo se illi, vt remediũ ei prouideat: ergo potest confessio esse informis. Nempe vt sit impletio præcepti absque effectu gratiæ.

Impugnatio alterius opinionis. ¶Sed quò ex falsitate cõtrariæ opinionis veritas elucescat, fundamentum Maioris est, quod iecit in. 4. d. 9. q. 1. de eucharistia, scilicet, quòd quilibet existens in gratia sacramentum digne & meritoriè sumit: quicunq; autem in mortali suscipit, mortaliter peccat: si autem suscipiẽdo peccat, confessionis præceptũ non implet: vt etiam Adrianus infert: atque ideò iterum confiteri tenetur. Addit prætereà Maior loco citato. distinctio. 17. quòd qui putat diligentiã sufficientem fecisse, eo ipso est in gratia. Et idẽ consequenter affirmare censetur, si putat verè se esse contritum. Quare eius confessio non potest esse informis. Illud autem suum primum fundamentum, vt suprà distinctio. 12. quæst. 1. articul. 4. monstrauimus, falsissimum est. Imò sicut quispiam in gratia existens, indignè potest accedere ad eucharistiam, si putet se esse in peccato: ita è conuersò potest, qui est in peccato, si bona fide putet se fecisse sufficiẽtem probationem, dignè accedere ad sacramentum. Non enim sequitur, si quis probabiliter putat se sufficientem fecisse diligentiam, & esse contritum, vere ita esse. Quando ergo isti arguunt, vel peccator dum accedit ad sacramentum fecit sufficientem diligentiam, vel non. Respondeo, non fecisse: sed negatur illatio, dum infertur, ergo peccat accedendo: quia potest inuincibiliter credere se talem fecisse diligentiam. Sed cùm ex hoc rursus infertur, ergo iam est in gratia ante absolutionem: & hæc quoque consequentia negatur, quia peior est quã prima: est enim error dicere, quòd ignorantia quæ excusat à noua culpa, sufficiat delere peccatum, in quo homo existebat. Actus enim intellectus non sufficit hominem in gratia constituere, & multò minus ignorantia. Alioqui sequeretur, posse contingere, vt qui modo non est in gratia: absque noua detestatione, & susceptione sacramenti per solam mutationem opinionis consequeretur illam: vt si quis modo non fecit sufficientem diligentiam & ita crederet, persuaderet verò alter ei, illam fuisse diligentiam sufficien-

Adrianus. Maior.

Autoris responsio.

tem: tunc enim secũdum istos sit cõsequens, q̃ esset statim in gratia, quod est delirium. Item dicere, quod ad dignam susceptionem sacramenti prerequiritur digna contritio, & gratia, & quod sacramentum nunquam faciat ex attrito contritum, est vniuersali omnium doctorum sententiæ contrauenire. Quinetiam & catholicæ veritati quod sacramenta gratiam cõferunt iustificatricem, vt. d. 1. quæst. 3. mõstratum est, & in concilio Flor. assertum. Qui enim negat ex attrito fieri cõtritum, subinde negat vllum sacramentum gratiam conferre. Præterea, dicere, quòd quicunque cogitat se sufficiẽtem feciſſe diligentiam, sit subinde securus eã feciſſe, est homines nimiũ securos facere: sunt enim aliqui tam desides & ignari, vt facilè credant se sufficientem feciſſe. Quinetiam, vt postremum verbum addamus, ex illa opinione fieret cõsequens, vt homines esse certi possent, se esse in gratia. Nam si hæc est bona illatio, homo probabiliter putat etiam ad iudicium prudentum se esse in gratia, ergo est in gratia: cùm antecedens cuique possit esse certum, fit vt cõclusio sit certa. Colligitur ergo, quòd confessio possit esse legitima, etiam si non fiat in gratia.

Cõcil. Flo.

¶ At verò cõclusio nostra plus affirmat, nẽpe, quòd etiam, si nec per sacramẽtum conferatur gratia, quia culpabili ignorantia homo putat se esse legitimè dispositum, cum verè non sit, potest confessio esse valida. Cuius vtiq; egregiam rationẽ meditatus est loco citato S. Tho. Sequeretur enim dato opposito, quòd semper homo esset ambiguus, vtrũ præceptum cõfessionis impleuerit. Si enim verum esset, q̃ illius qui sine gratia accedit ad sacramentũ neq; illã peripsum susciput confessio, nõ est valida: cum nullus sit certus in gratia suscepisse sacramentum, nũquàm esset certus, cõfessionẽ feciſſe legitimã, & præceptũ impleuisse. Atque adeò sacramentũ, quod nobis ad placãdas conscientias institutũ est, illas potiùs turbulentia & tremore inquietaret. Accedit, quòd vitæ norma ex prudentiũ more & vsu sumenda est, viri tamen prudẽtes licèt certi esse nequeãt sintne in gratia Dei, nõ subinde anxiantur dubij, an præceptum sumendi sacramentum impleuerint. Ad detandẽ, quòd omnia alia præcepta, vt charos honorare parentes, ieiunare. &c. possunt quantum ad substantiam operis extra gratiam impleri, cur ergo nõ impleãtur & præcepta susciendi sacramenta, quãuis obex adsit gratiæ?

Ratio.

S. Thom.

2. Argum.

¶ Secundò arguitur. Baptismus, vt suprà diximus, fictè receptus est verè sacramentum, si recipiatur cum intentione susciendi, quod Christus instituit, quanq̃ obicem fortè gratiæ in susciente reperiat: ergo id contingit in sacramento pœnitentiæ. Scio Adrianum negare consequentiam, quia per baptismum imprimitur character, non autem per pœnitentiam, atque ille non est iterabilis, vt pœnitentiæ sacramentum. Attamen discrimen hoc nihil ad rem. Ratio enim cur hoc conuenit baptismo, non est nisi quia sacramẽtum, & eius effectus sunt duæ res distinctæ. Et ideo nil vetat, quominus possit homo susciperе substãtiam sacramenti cum obice gratiæ, quæ est eius effectus. Quare licèt baptismus nulli imprimeret characterem, id ipsum nihilominus accideret. Veluti si sacramentum extremæ vnctionis non imprimens characterem cum obice gratiæ susciperetur, nihilominus esset verè sacramẽtum. De altero verò extremò citatæ opinionis, q̃ scilicet, absque vllo prorsus dolore qui sit, vel contritio, vel attritio, confessio sit valida, dicemus ar. proximo.

Adrian.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd contritio, & satisfactio fiunt coram Deo, in cuius conspectu nihil est solidum, & gratum, nisi quod ex eius charitate procedit: confessio autem, prout est pars sacramenti, fit homini, cui licèt sit vicarius Christi, potest fieri legitima peccatorum accusatio, & ideo quã quàm non fiat secũdùm finem Dei præcipientis, atque adeò nec sit ei accepta, est tamen valida quãtum ad substantiam confessionis, & sacramenti.

1. Argum.

¶ Quòd si in contrarium arguas: contritio est vna trium partium sacramenti, vt in concilio Florentino definitum est: vbi autem est confessio informis non est cõtritio: ergo illic nullum est sacramentum. Respondetur per eãdem distinct. quòd contritio, vt est virtus, significat actum gratia informatum. Sed vt est pars sacramenti, quantum ad eius substantiam non dicit nisi ordinem ad sacerdotem, putà, detestationem, vt confessio sit peccatorum explicatiua, per modum accusationis. Vnde in concilio solùm determinatur in genere, quòd contritio est pars sacramenti: quòd autem contritio formata sit necessaria, vt sacramentum sit perfectum, & efficax, vel attritio sufficiat ad substãtiam sacramenti, Theologorũ scholis relictum est explicandum.

Obiectio.

¶ In secundo argumento tangitur difficultas præcipua, vtrum ad sacramentum pœnitentiæ, vt gratiam conferat, requiratur contritio in se, vel saltem in opinione peccatoris, vt putet se esse contritum, an verò sufficiat attritio etiam cognita. Et ratio dubitandi est, quia vt suprà distinct. 6. quæst. 1. articu. 7. constitui

2. Argum.

mus,

mus,ad dignè suscipiendum baptismum suffi cit,attritio, per quam tollitur obex, vt gratia recipiatur,& D.Thom.3.part.q.79.art.3. expresè,ait,quòd potest quis dignè accedere ad baptismum habens cõscientiam peccati mortalis.Et illico quæst.80.articulo.4.ad. 2. æquiparare omnino videtur sacramentum pœnitẽ tiæ,& baptismi, dicens vtrumque esse institutum ad tollẽdum febrem peccati. Atque adeò licèt quis sciat se non esse contritum, nempe, dolere solùm propter pœnas inferni, sicut ad baptismum dignè potest,ita & ad confessionẽ accedere.

Sẽtentia Authoris. ¶Nihilominus,vt dist.12.quæst.1.ar.4.ita & nunc fateor, id mihi persuaderi non posse. Nam etsi tam hoc sacramentum quàm baptismus sit ad delendum peccatum institutum, diuersimodè tamen. Ille siquidem est institutus ad delendum originale, quod non propria voluntate contraximus, & consecutiuè alia, quæ cùm illo simul inuenit:atque adeò est regeneratio in nouam vitam. Sacramentum verò pœnitentiæ est ad tollenda peccata, quæ nos propria voluntate commisimus: & ideò baptismus non requirit aliam detestationem, quàm quæ obicem gratiæ tollat: sed tamẽ hoc sacramentum requirit accusationem pœnitẽtis,tanquam eiusdem sacramenti materiam,ac perinde detestationem, quæ eidem confessioni fideliter respondeat.Qui autem non se accu sat offendisse Deum,non se legitimè corã Deo accusat: ergo vt pectus ori fideliter consonet, requiritur detestatio peccati quatenus est offensa Dei. Saltem secundùm iudicium pœnitentis.

¶Secundò,sacramentum pœnitentiæ est eorum,qui cùm per proprium actum, & voluntatem auersi sunt à Deo, eadem voluntate in ipsum conuertũtur: at verò quem peccati,quatenus offensa Dei est,non pœnitet, certè non conuertitur. Nam ad amicitiam resarciendam requiritur pœnitentia offensæ amico illatæ. Accedit demum, quòd doctrina hæc de atritione,quæ in sacramento fit contritio, licèt sit vera,non est tamen ita multùm vetus. Patres enim antiqui,solam contritionem agnoscebãt necessariam ad cõfessionem. Re uera eum qui mihi diceret nõ se pœnitere propter Deũ, absoluere nõ auderem.

Sẽtentia Authoris. Ad autoritatẽ S.Tho. ¶Igitur ad S.Tho.respõdetur,q̃ in priori loco nihil de sacramento pœnitẽtiæ meminit, sed præcisè de baptismo dixit, q̃ potest quisque cum cõscientia peccati mortalis ad ipsum accedere, quòd nunquam de pœnitentia dixisse inuenitur. Quoniam nec causa,quam in baptismo assignauit,scilicet, quòd est spiritualis regeneratio & ablutio, sacramento pœnitentiæ competit. Vnde ad secundam eius authoritatem respondetur,quòd illic,quia solùm faciebat comparationem ad sacramentum eucharistiæ, quod est viuentium nutrimentum eatenus sacramentum hoc cum baptismo con iunxit, vt ostẽderet hoc etiam esse institutum in remissionem peccatorum:quod forma ipsa, Ego te absoluo,declarat. Sed tamen non inde colligitur,administrandum esse, nisi accusanti se offendisse Deum,in quo verum se dicere pu tat.Imò verò in.4.dist.21.q.2.ait, quòd confessio de se operatur, præsuppositа contritione, quæ culpam delet. Et in præsentiarũ ad argumentum,quod hoc loco tractamus, scilicet,q̃ in confessione oportet,vt os cordi concordet, respondet,quòd is,qui absque cõtritione peccata verè narrat,cor habet verbis concors,quãtum ad substantiam cõfessionis: quãuis discordet à confessionis fine.Et eodem modo respõdet ad aliud Ecclesiast.17. scilicet,quòd ab eo qui est in peccato cõfessio perit, quantum ad fructum. Vnde colligitur, neminem accedere dignè ad confessionem, nisi iudicio suo sit contritus.

¶Ad tertiũ respondetur,quòd qui sciens se nõ esse contritum confitetur,nõ implet contritio nis præceptum.Si verum est,quod dist.præcecedenti diximus,esse tale singulare præceptũ, idq̃ obligare dũ ecclesia præcipit confiteri.Se cùs si putet se esse cõtritum,ita vt sacerdotis iudicio,vt statim dicemus,veniat absoluendus. Ad tertium

ARTICVLVS.III.

Vtrùm informis confessio eatenus sit valida, vt non sit necessariò iteranda.

AD maiorem explicationem præcedentis articuli argum.quòd nulla informis confessio sit valida, sed omnis sit iteranda.Primò. Actio ministri debet ad normam principalis agẽtis exerceri:iudicium autem pœnitentiale est ministri Dei:ergo debet iudicio Dei cõgruere, vt fiat secundùm eius motionem, qui est agẽs principaliter,absoluens:confessio autem informis non fit secundùm Dei motionem:ergo cum fit eius ministro non est valida.

¶Secundò. Si confessio informis esset valida, sequeretur, quòd per ipsam impleretur præceptum non solùm ecclesiasticum, verùm &

diuinũ:conſequens tamẽ inde apparet falſum, quod intentio diuini prcepti eſt hominis iuſtificatio,quæ per informẽ cõfeſsionem non fit.

¶Tertio,ſi cõfeſsio informis eſſet valida ſequeretur,quòd etiam ſi quis ſiniſtro fine confiteretur,confeſsio eſſet valida , vtſi quis propter vanam gloriam confiteretur,imò propter peiorem finem,putà,vt Deus ſuos vſurarios contractus proſperaret: conſequẽs tamen eſt falſum,& contra illam conditionẽ,vt ſit pura quãtum ad intentionem.

¶Quartò.Si confeſsio informis eſſet valida, ſequeretur,quod poſtea recedẽte fictione ſacramentum præcedẽs ſuum ſortiretur effectum: hoc autem priuilegiũ ſoli baptiſmo tribuitur, vt ſuprà.d.6.q.1.ar.8.oſtenſum eſt.

¶In contrarium eſt , quòd finis præcepti non cadit ſub præcepto,& ideo poteſt abſq; gratia, quantum ad ſubſtãtiam impleri:& pariter præceptum confeſsionis,quare tunc non eſt neceſſarium.vt repetatur.

Fũdamẽtũ notandum. ¶Quæſtio hæc ad puſillorũ conſcientias ſedãdas eſt ſcitu neceſſaria . Scrupuli enim qui homines in hac re magis moleſtant,ſunt de iterãda confeſsione. Vbi hoc primum eſt iaciendũ fundamentum, quod tria hæc mutuò ſe conſequuntur,ſcilicet,cõfeſsionem eſſe validam , & per illam impleri præceptum,ſaltẽ quo ad ſubſtãtiam,& nõ eſſe iterãdam.Ob id enim, quòd eſt valida , fit vt per ipſam præcepto ſatisfiat, ac perinde,vt non ſit iterãda:& è conuerſo, eò quòd non eſt valida,fit vt nec ſit impletiua præcepti,ac perinde,vt ſit iteranda.

Notabile. ¶Rurſus eſt ſupponendũ,vt,ait,Caie. q.de cõfeſsione informi,quã ad tertiã partẽ adhibuit, duo eſſe hic extrema vitãda:ſcilicet,vt nec creditur omnem informẽ confeſsionem eſſe validam,neque verò nullam . Quocirca iudicium, vtrum ſit inualida,nõ ſatis ſumitur ex eo,q̃ ſit informis,ſed penetrãdum eſt ad cauſas : cur ſit informis. In illis enim perſpiciendum eſt quæ ſit ficta,& nihilominus valida. Quanquã quæ inualida eſt,vt ſuprà diximus,non eſt cõfeſsio ſed nunc nõ procedimus in tanto rigore.

¶His ſuppoſitis ad quæſtionem reſpondetur ſex concluſionibus,diſcurrẽdo per omnes cauſas.Enimuerò,quòd confeſsio ſit informis,euenire poteſt,aut ex parte ſacerdotis,aut ex parte pœnitentis.

1.Propoſi. Quãdo eſt inualida cõfeſ. ex parte ſacerd. ¶Sit ergo prima concluſio. Confeſsio , quæ fit ſacerdoti non habenti,vel iuriſdictionẽ,vel intẽtionem abſoluendi,eſt inualida,per quam adeò nõ impletur præceptũ,ſed eſt iteranda.

Probatur,quoniam abſoluere non eſt actus ſolius characteris ſacerdotalis, per quem ſacerdos poteſtatem habet in corpus Chriſti verũ, ſed exigit preterea iuriſdictionem , quia abſoluere , vt quæſtio.ſequenti repetemus,eſt munus paſtoris collatum Petro , Cum Chriſtus ei dixit,Paſce oues meas. Paſcere autem actus iuridicus eſt,ac perinde abſoluere ad iudicium attinet . Ex quo fit , vt etiam ſi quis bona fide confiteatur ſacerdoti,quem arbitretur habere iuriſdictionem,cùm primùm reſciuerit eã non habere,tenetur iterum confiteri eodem anno, quia confeſsio non fuit maioris valoris, quàm facta laico.Et ſecundo ſubſequitur , quòd poteſt confeſsio eſſe formata, & nihilominùs inualida.Formata,inquam , non per gratiam ſacramentalem,ſed per illam quæ datur virtute perfectæ contritionis . In caſu enim præſenti qui bona fide illegitimo ſacerdoti confitetur, per ignorantiam tunc excuſatur , quouſq̃ ſciat non eſſe legitimum . Et ideo ſuo merito non fraudatur.Idemq̃ dixerim de eo,qui eſt ab eadem iuriſdictione ſuſpẽſus , vel excomunicatus nominatim,aut propter manifeſtã clerici percuſsionem,iuxta decretum Conſtãtiẽ. concilii.Nam vt diſt. 1.quæſt.5.art.6.diximus, alios excommunicatos euitare non tenemur, etiam ſi ſciamus eſſe excõmunicatos. Et ideo abſolutio ab eis impenſa tenet . Secùs ſi ſunt ſuſpẽſi,aut degradati . Pari ratione ſi miniſter non habuit intentionem abſoluendi, abſolutio eſt nulla.Sed hac ſolicitudine nemo debet perturbari:nam niſi manifeſtiſsimè conſtaret, ſacerdotem non habuiſſe intentionem abſoluendi,certus pœnitẽs eſſe debet illã habuiſſe.

¶Ex parte verò pœnitẽtis confeſsio fit informis,aut ex defectu intentionis, aut ex defectu integritatis confeſsionis,aut ex defectu contritionis. *Quãdo ex parte pœnitent.*

¶Sit ergo ſecũda cõcluſio.Si deeſt pœnitenti intentio ſuſcipiendi ſacramẽtum eccleſiæ,confeſsio eſt nulla,& ideo eſt iteranda. Et ſemper intelligitur eodem anno, quia per illã non impletur præceptum eccleſiæ.Concluſio eſt clara,quia vt in baptiſmo diximus,intẽtio ſuſcipiendi eſt de eſſentia ſacramenti. *2.Cõcluſio*

¶Tertia concluſio . Confeſsio per ſe,& ex intentione dimidiata eſt nulla, neque impletiua præcepti,ſed iteranda . Quod,autem diximus ex intentione per ſe quæſt. præceden.artic. 5. explanatum eſt,dimidiatio enim & mutilatio per accidens,in caſibus iure permiſsis,quos illic enarrauimus,cõfeſsionem non vitiat, quia truncatio illa non fit ex intentione,& voluntate celandi aliqua peccata, ſed ex neceſsitate Neque verò ſi illa prætermittantur, quæ non ſunt de neceſsitate confeſsionis , vt venialia peccata,&c. *3.Concla.*

¶Animad

Cõfessio dimidiatur rectè, & indirectè.

¶ Animaduertendum hìc tamen cum Caieta. in summa ver.cõfessio.cõditione. 10.bifariam cõtingere,vt cõfessio mutiletur,& dimidietur, scilicet,directè,& indirectè. Directè enim mutilatur,dũ quis ob verecundiã,aut ex pusillanimitate,vel alia de causa mortale aliquod peccatum,& circunstantiã inter cõfitendum tilet, & hæc est mutilatio sacrilega,atq; adeò peccatum per se nouum confessionẽ faciens irritam. Et eadem ratione si consultò diceret,nolo facere diligentiam more illorum,qui nolũt intelligere,vt bene agant. Hæc enim directa est etiã dimidiatio,sicut cum consultò tacetur peccatum. Secũdo potest cõtingere indirectè, nempe,dum homo ex culpabili negligentia omisit legitimam indaginem facere peccatorum. Negligentia enim,quando est crassa, reducitur in naturam actus. Cùm enim quis incautè occidit hominem,licèt minuatur quodãmodo culpa, nihilominus est homicidiũ, ob defectũ diligentiæ quæ facienda erat.

Neglectus indaginis

Notandum

¶ Sed est hic tamen valde annotandum, quòd non omnis negligentia, quæ homini culpam impingit ne fructum sacramenti suscipiat,proinde reddit confessionem inualidam,sed distinguere oportet. Enimuerò dum negligentia adeo est crassa,& supina,vt nulla prorsus reputetur,illa confessionem annullat, perinde ac si homo nollet facere diligentiam. Sunt enim homines adeò vecordes,& desides,vt videntes se plurimis criminibus implicatos,fere nullam faciant diligentiam, quod perinde est,ac si nollent facere. Quando verò homo facit diligentiam,quæ apparet sufficiens, sed reuera nõ est sufficiens.vt artic.precedenti dicebamus,tunc licet culpa lateat,vt confessio maneat, informis,nihilominus confessio est valida, quia nõ est ex intẽtione dimidiata. Itaq; licet negligentia sit culpabilis in explorando iure, aut facto, nisi sit nimium crassa,quanuis pœnitens peccatum omittat mortale in confessione,siue ex ignorantia facti,quia non recordatur illius, siue ex ignorãtia iuris, quia nõ putabat esse peccatum,non tenetur confessionem repetere, & iterare,sed satis est,dum intellexerit diligentiã non fuisse sufficientem,negligentiam confiteri,idque anno sequẽti. Nam postquàm illo anno validam fecit confessionem,absolutus est à præcepto.

informis ex part cõtritionis.

4. Cõclus.

¶ Restat ergo dubium, an ex parte contritionis cõfessio vsque adeo sit invalida, vt sit repetenda? Ad hoc respondetur quarta conclusio, ne. Vbi nulla prorsus est detestatio peccati quæ aliquo saltem modo sit attritio, nulla est confessio,siue fictionẽ illam homo cõfiteatur, siue ignoret putans satis se esse dispositum. Talis enim est impœnitentium cõfessio. Conclusio est Capreoli loco citato,dist. 17. quæst. 2. contra illum suum Bernard.& Durand. q.13. & Caieta.quæst.citata,de confessione,Et ratio est,quia vbi nulla est contritionis scintilla, cõfessio ipsa non habet accusationis imaginem, sed est simplex quędam peccatorũ narratio,& simulata accusatio.

5. Cõclusio

¶ Quinta demum conclusio sit. Vbicunque est aliqua detestatio cũ aliquo proposito mutandi vitam,quanuis illa nõ semper nec per se, nec per sacramentum ad gratiam sufficiat,erit validum sacramentum, si reliqua quidem concurrant,quæ sunt de essentia sacramenti,vt intentio,integritas,&c. Dixerim, cum aliquo proposito: quia cùm cõtritio,& dolorem includat præteriti peccati,& propsitum in futurum, qua ratione vbi nulla esset detestatio,annullaretur confessio,eadem itidem ratione,si nullũ esset propositum mutandi vitam.

Præcipuũ dubium.

¶ Dubium tamen omnium præcipuum hîc à Caieta.& alijs interpretibus S.Thom. silentio præteritum video:quomodo,scilicet,intelligatur conclusio S.Thom.præcedentis articuli,& hæc modo asserta,de confessione informi,quę nihilominus est valida:vtrùm hoc intelligatur etiam vbi nõ accedit absolutio. Videtur enim Caieta.sentire atque alij, quòd si quis integrè confiteatur cum aliquo dolore insufficienti, quæ dicitur fictio,dummodo eãdem confiteatur fictionem,vt confessio fiat integra,tunc cõfessio est valida. Id quod confirmari posset ex canone. Omnis vtriusque sexus.de pœnit. & & remis. vbi iubetur,vt sancta eucharistia in paschate accipiatur,nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus pœnitens dixerit abstinẽdum. His enim verbis denotari videtur, quòd ille tunc non est absoluendus,& nihilominus satisfecit præcepto. Præterea accedit expressior can. quod quidã.eodem titu.vbi Alexan.tertius iubet,confessionem illius admitti, qui dicit se à peccato abstinere non posse. Quo casu manifestum est,illum non esse absoluendum, & nihilominus videtur præcepto satisfacere.

Canõ, qđ quidam.

6. Cõclus.

¶ His tamen non obstantibus subiungitur sexta conclusio. ¶ Confessio,quam non subsequitur absolutio, licet possit vtiliter fieri, neutiquam tamen est valida ad complendum præceptum: imò est iteranda.

Obserua.

¶ Est enim animaduertendũ, q̃ quandocũque sacerdos intellexerit, pœnitentem non esse legitimè dispositum, vt gratiã sacramenti suscipiat,nullatenus potest eũ absoluere. Esset eñ

sacrilegus error, eum absoluere, qui noscitur à Deo non absolui. Contra verbum Christi, quorum remiseritis, remissa erunt. Et quod solueris super terram, erit solutum & in cœlo. Et ideo qui fictè accederet ad confessionem, nisi fictionem confiteretur dicens, se non esse dispositũ, sacrilegus esset, & dimidiator cõfessionis, & sacerdotis seductor, qui posset eum tãquam idoneum incassum absoluere. Si verò fictionem confiteretur, possent aliqui opinari, quòd licèt non absoluatur, nihilominus per talem cõfessionem impletur præceptum ecclesiæ, post quàm homo iam facit, quod pro sua fragilitate potest.

¶ Contra hoc autem asserta est sexta hęc conclusio. Et probatur ex intelligentia eiusdem canonis. Omnis vtriusque sexus. Dum enim omnis illic christianus iubetur, vt confiteatur semel in anno, idem est, confiteatur, quod sacramentum pœnitentiæ suscipiat: nam cùm illico subiungatur, & sacramentum eucharistiæ suscipiat, illic docemur in simili sensu dixisse, confiteatur, id est sacramentum suscipiat. Et confirmatur hoc, quia si dixisset, baptizetur, aut confirmetur, planè intelligeretur, idem esse quod sacramentum baptismi, & confirmationis suscipiat. Eodem ergo modo, quia homo ex se ad suscipiendũ sacramentum pœnitẽtiæ nõ aliud debet facere, quàm cõfiteri, dictũ est confiteatur, pro eo quod est sacramẽtum suscipiat: at vbi nõ accedit, absolutio nullum est sacramẽtum: ergo huiusmodi cõfessio non est valida ad complẽdum præceptum.

Argumen. ¶ Quòd si arguas finis præcepti non cadit sub præcepto: sed absolutio est finis cõfessionis: ergo potest impleri præceptum cõfessionis sine absolutione. Respõdetur ad minorẽ, quòd & si absolutio in hoc sensu dicatur confessionis finis, quòd confessio, fit, vt subinde absolutio fiat, nihilominus totum sacramentum ex ambabus partibus constans, est medium ad obtinendam gratiam, qui est eius vltimus finis: & ideo confessio quæ cadit sub præceptum est illa, cui iudicio sacerdotis debet adiũgi absolutio: adeptio autem gratiæ non cadit sub præcepto: Quamobrem confessio informis, quam quis putat esse legitimam: potest esse valida.

2. Argum. ¶ Secundò probatur conclusio per similitudinem ad baptismum, & alia sacramenta: nam baptismus ob id est validus etiam dum à fictò recipitur: quòd suscipitur totum sacramentum cum materia, & forma. Atqui si eum, qui baptismum petit, constaret esse in peccato, cuius obicem opponeret gratiæ, nullatenus esset baptizandus, licèt si re vera baptizetur cum legitima intentione, vel quia pœnitẽs obicem suum celat, vel quia sacerdos errãdo baptizat, fit nihilominus validus. Pari ergo iure cõfessio informis non est valida nisi, vel ex ignorantia sacerdotis, aut pœnitentis absolutio accedat. Sed est discrimẽ, quòd quia in baptismo nulla requiritur cõfessio licèt qui baptizatur maligne occultaret suam fictionem nihilominus sacramentum teneret: hic verò minimè, quia cõfessio trũca tunc esset & dimidiata.

¶ Tertio. Præceptum contritionis, vt dictũ est, simul currit cum cõfessione, præsertim tempore, quo ab ecclesia iussa est cõfessio. Quare tũc requiritur, vt qui cõfitetur cũ dolorẽ habeat, vel sacerdotis iudicio habere putetur, qui cum sacramẽto sufficit: per illum nãque dolorem arbitror tunc impleri contritionis præceptum. Igitur qui nõ censetur absolutione indignus, præceptum cõtritionis non implet, atq; adeò, nec confessionis. 3. Argum.

¶ Quartò. Quòd eadem sit in præsentiarum sententia S. Thom. Probatur. Primò ex eius loquendi modo, scilicet, quòd cõfessio informis recedente fictione suum habet effectum: vbi insinuat cõfessionem informẽ esse materiam sacramẽti per absolutionem: alioqui nũquam sortiretur effectum. Item id colligitur ex eius ratione, Ait, quippe cõfessionem informẽ posse esse validam, quia aliàs, cùm nullus sciat charitatem habere, nũquam homo sciret se esse cõfessum: totum ergo defectum ponit in defectu gratiæ, non in defectu absolutionis: nã qui scit se non esse absolutum, nil mirum si sciat se nõ legitimè esse cõfessum. Nullum ergo dubium, quin S. Tho. nunquàm censuerit cõfessionem informẽ esse validam, nisi cui adsit absolutio, & ita tenendum. 4. Argum.

¶ Vnde ad primũ argumẽtum negatur, confitentem facere quãtum debet, quousq; fic cõfiteatur, vt iudicio sacerdotis absoluatur. Nam quãuis omnes dum cõfitẽtur accusent se nõ fecisse diligẽtiã, neq; esse pro dignitate paratos, illud tamẽ nõ est cõsuetũ intelligi, nisi ad exaggerandam humilitatem, & reuerẽtiam, quæ sacrameto debetur: quo igitur verbo nõ obstãte censetur pœnitens dignè accedere. Argumen. resp.

¶ Ad canonẽ, Omnis vtriusq; sexus. Respõdetur, q̃ licèt quãdoq; pœnitẽti sacerdos cõsulat abstinere ab eucharistia in tẽpus, nõ inde colligitur, q̃ nõ eum tũc absoluat. Nam aliæ causæ intercedere possunt abstinendi. Secundò, licèt aliqua causa interueniat differendi absolutionem, non subinde fit consequens, vt confessio sine absolutione sit præcepti impletiua, imò

imò contrariũ in fauorẽ præſentis cõcluſionis elicitur. Enimuerò quoties abſolutio differtur, nullus arbitratur ſe ſatisfeciſſe præcepto quouſq; ex cõſilio ſacerdotis occaſiones peccãdi auferat, & tandem abſoluatur. Hic enim eſt mos vniuerſalis eccleſiæ, quò prædicta cõcluſio ſolidè confirmatur.

Canõ, qđ quidam. ¶Decretum verò canonis. quod quidam. quo nonnulli exiſtimant, confeſsionem illam impœnitentis recipi tanq̃ præcepti impletiuam: planè mihi videtur, ſaluo aliorum iudicio, contrarium docere. Verba enim decreti ſunt. Eorum cõfeſsionẽ: (ſcilicet, nõ valentium abſtinere) recipere debes: & eis de criminibus conſilium exhibere, quia licèt nõ ſit vera eiuſmodi pœnitẽtia, admittenda tamen eſt eorum confeſsio, & crebris, & ſalubribus monitis pœnitentia indicenda. Intelligit ergo textus, illam non eſſe pœnitentiam, quæ fieri debet ſecundum prę̃ſcriptum eccleſię ſed eſſe vtilẽ, tũ propter humilitatem, verecundiã, & obedientiam tum etiã vt homo inducatur ad legitimã faciẽ dam confeſsionem, quam ſecundum ritum eccleſiæ tenetur facere. Quare ille non propriè eſt fictus, quia ſuum expandit pectus. Neque petit abſolui.

Caſus cõfeſſionis in formis. ¶Ex his ergo colligere quiſq; poteſt caſus, quibus vſu venire poteſt, vt cõfeſsio iuxta ſententiam D. Th. in præcedẽti artic. Plures enim in præfata quæſtione Caiet. atq; alij cõgerũt. Primus quem ille ponit eſt, quando quis do- & odio habet peccatum, ſed non ſupra omne odibile, vt proponat pro nullare mundi iterum peccare. Et cogitat plerosq; ſic cõfiteri, non tamẽ obtinere gratiam, licèt adimpleãt præceptum. At verò nõ ſic auderem cõturbare cõſciẽtias, quia illæ comparationes nõ ſunt factu neceſſariæ, vt diſt. præceden. q. 2. diceba mus, ſed ſat eſt abſolutè dolere de offenſa Dei, vt cõfeſsio ſit fructuoſa.

1. *Caſus.* ¶Primus igitur caſus eſt ille ſuperiùs poſitus, dum quis putat ſe feciſſe ſufficiẽtem diligentiam, quæ tamẽ non fuit ſufficiens, ſed tamen cum ſua credulitate abſoluit eum ſacerdos. Iã enim diximus cõtra Ioãnem Maior. quòd credulitas hæc poteſt quãdoq̃ excuſare hominem à noua culpa, licèt peccata non deleat, & nunc etiã adijcimus, quòd nec ſacramentũ cũ tali credulitate ſufficit: præterquàm q̃ poteſt eſſe culpabilis ignorantia, & tũc ipſa cõfeſsio erit peccatum, & nihilominus ſi tã pœnitens, quàm ſacerdos putant ſufficientem fuiſſe diligentiam, poteſt abſolutio ſubſequi, infructuoſa tamen.

2. *Caſus.* ¶Secundus caſus eſt, dum quis accedit cum dolo, putans ſe habere legitimum propoſitum abſtinendi, & tamen illud verè non habet, ſed tantùm conditionale, vellem, ſi bono modo poſsẽ abſtinere à peccato quale eſt impœnitentium propoſitum. Quando enim attritio hac infirmitate propoſiti claudicat, licèt abſolutio accedat, nũquàm tamen ſufficit ad gratiam. Nam quicquid ſit de dolore, propoſitum tamen ſemper debet eſſe abſolutum. Et hoc forſitan Caietanus appellauit odium peccati, ſed non ſupra omne odibile. Atque hoc genus informis cõfeſsionis vereor, ne ſit multùm frequens in vulgo. Quare in legitimo propoſito perſuadendo deberẽt ſacerdotes ſedulò inſudare.

¶Atqui meminiſſe oportet ex ſuperioribus contritionem ab attritione nulla intenſione differre, ſed ſolũ obiecto: deteſtatio enim peccati ſub ratione offenſæ Dei ſub quacunque intentione eſt contritio, quæ ſi fiat per ſpeciale auxiliũ Dei, per ſe ſufficit ad gratiam: ſi verò per vires naturales, arbitror cum ſacramento ſatis eſſe, ſicuti attritionem. Dolor verò peccati propter pœnas inferni, quantuncunq; intenſus, non eſt niſi attritio, eſt autem pœnitẽti perquàm difficile dignoſcere, quãdo vnum habeat, quandoue alium dolorem. Et ideò cõfeſſarij nõ debẽt ita multùm incumbere, vt cũ plebeijs pœnitentibus diſcutiant, ex quo fonte eorum dolor naſcatur, ſed ſatis eſt eos admonere, quòd debet naſci ex amore.

¶Scio quoſdam nec ſine probabilitate de huiuſmodi attritione diſtinguere quæ ſi ſit propter pœnas inferni, ſufficit cum ſacramento: quia illic Deus timetur, vt vltor, & inflictor illarum pœnarum: cum tamen dolor ex timore detrimentorum temporalium naſcitur, vt timore honoris, aut infamiæ, aut mortis, aut iacturæ bonorum, aiunt, neque cum ſacramento ſufficere ad gratiam, tametſi cõfeſsio ſit valida. At verò probabilius fortaſſe dicitur, q̃ cũ ille timor ſit bonus, quia illa ſunt verè mala, & à Deo, licèt per cauſas naturales inflicta: illa attritio dummodò exiſtimetur contritio adiuncto ſacramento ſufficit.

¶Ad primum igitur argumentum reſpondetur, quòd in confeſsione informi, cõſideratur, & ipſa confeſsio, quæ eſt actus pœnitentis, & abſolutio, quæ eſt actus ſacerdotis. Concludit igitur argumentũ, quòd ſacerdos nõ debet pœnitentem abſoluere, quem ſcit non eſſe idoneum, vt gratiam recipiat, vt iam retro monſtrauimus. At verò confeſsio informis ſit ex motione Dei, non quidem mouentis ad gratiam, ſed confeſsionem iubentis: ſicuti qui honorat parẽtes in peccato mortali illud ex mo *Ad. 1. arg.*

tione Dei, hoc eſt, iuſſu eius facit. Et ideò ſi putat ſe eſſe diſpoſitum, & abſoluitur, præceptũ implet quo ad ſubſtantiam, ſicut qui fictus baptizatur, licèt neutrũ impleatur ad itẽtionem præcipiẽtis. ¶ Ad ſecundum argumentum cõ-
Ad. 2. arg. ceditur per cõfeſsionem informẽ impleri præceptum confeſsionis, non ſolùm eccleſiaſticũ, verùm etiã diuinum quantum ab ſubſtantiam actus. Nam eccleſiaſticum eſt diuini determinatio. ¶ Quòd ſi arguas, intentio Dei iubentis confeſsionem fuit, vt per ipſam homo in eius gratiam recõcilietur: ergo abſq; illo nõ impletur præceptum. Reſpondetur, argumẽtum cõcludere, q̃ non impletur ad intentionem, & finem præcipientis, ſed tamen quia finis non cadit ſub præcepto, impletur quantum ad ſubſtantiam.

Argumen. Ex his autem contra illa quæ dicta ſunt, exurgit argumẽtum. Per opus, quod eſt peccatum, non impletur præceptũ, vel Dei, vel eccleſiæ, quæ in ſuis præceptis authoritate Dei vtitur, qui autem vel ſciens, vel ex craſſa ignorantia facit confeſsionem informẽ peccat, ergo per illam quæ eſt peccatũ, nõ implet præceptum.

Adrian. Hoc argumentum loco citato Adrianus .q.4. de confeſsione negare conuincitur, vllam confeſsionem informem eſſe inualidam. Et pariter dicit, quòd qui indignè ſuſcipit euchariſtiam in paſchate, nõ ſatisfacit præcepto eccleſię. Quinuerò eò prorumpit vt dicat, vt qui ſoluit æs alienum eo animo, vt creditor eo malè vtatur, non ſoluit præceptum iuſtitiæ. At verò negatur in primis illa eius maxima, imò per peccatũ mortale poteſt quantũ ad ſubſtantiã impleri præceptum. Vt, dum quis vadit ad audiendum ſacrum die feſto intentione furandi: ſi verè audit, præceptum implet, quãquam intentio eius grauius peccatum ſit, quàm fuiſſet omiſsio præcepti. Et negare, quòd qui malo fine ſoluit debitum creditori, nõ ſatisfaciat præcepto iuſtitiæ, eſt rem inopinabilẽ dicere. Idẽ ergo contingere poteſt in confeſsione, dum quis vel non fecit diligentiam ſufficiẽtem, vel non habet ſufficiens propoſitum, putat nihilominus dignè accedere, tanta enim poteſt eſſe ignorantia, vt peccet accedendo, & nihilominus ſatisfaciat præcepto. Quãdo verò ſciẽs accedit indiſpoſitus, ſi fictionem occultet, nõ implet præceptum: quia dimidiat cõfeſsionẽ. Si verò adit prælatum ſuum non intẽtione, vt abſoluatur, ſed vt audita cõfeſsione conſilium ei, & remedium adhibeat, iuxta tenorem capituli, Quod quidam. non peccat nouo peccato, imò facit actum obedientiæ, & prudentiæ remedium procurando. Et idem eſt de præcepto euchariſtiæ. Si enim quis accedit, putans ſe bona fide accedere quanquam fallatur, neque gratiam recipiat, ſatisfacit præcepto. Siverò manifeſtè ſciret in peccato accedere, non ſolũ ſacrilegium committeret indignè ſumens, verùm nec ſatisfaceret præcepto: nõ ſolùm quia obicem opponit gratiæ: ſed quia excellentia dignitatis illius ſacramenti ſingulari ratione exigit accedẽtis dignitatem: & ideo qui aliter accederet, contemneret potiùs, quàm impleret præceptũ.

¶ Tertio argumento mouetur Sylueſt. verb. confeſsio. §. 7. vt dicat, confeſsionem, quę principaliter fit propter inanem gloriam, non eſſe validam, nec per illam impleri eccleſiæ præceptum. Nam de eſſentia confeſsionis eſt, vt fiat ſpe veniæ. Nihilominus reſpondetur primò, quòd licèt talis confeſsio non ſit actus virtutis, quia eſt peccatum veniale, tamẽ quia peccatum veniale nõ eſt obex gratię, fieri poteſt, vt non ſolùm illa confeſsio ſit valida, ſi alium nõ habeat deffectum, verùm & abſolutio ſit fructuoſa. Quoniã nil obſtat, quominus quis poſsit ſpe veniæ obtinendæ, & gratiæ habendæ confiteri, & nihilominus id ſimul faciat ob vanam gloriam. Quando verò adiungitur finis mortalis, longè alia ratio eſt: quia tunc neque attritionis ratio interuenit, cùm neque ſit verus dolor, nec abſolutum propoſitũ: quare cõfeſsio iuxta ea quæ dicta ſunt nõ eſt valida. *Ad tertium Sylueſt.*

¶ Quartum mihi argumentum maiorem diffi- *Ad quartũ*
cultatem affert, propter verbum S. Tho. quo quibuſdam videri poteſt huius fuiſſe ſententiæ, vt confeſsio informis recedente fictione ſuum ſortiatur effectum, ſicut de baptiſmo aſſerit Auguſt. Verũtamẽ hæc opinio neque clarè eſt S. Tho. neque ſolida ratione fulcitur. Primùm enim, vbi cõfeſsioni nõ adiungitur abſolutio, quia nõ eſt ſacramẽtum, nullum vnquã poteſt habere fructum.

¶ Secundò etiam ſi confeſsio ſit informis per ignorantiam adiuncta abſolutione, vt explicatum eſt, non eſt cur recedente fictione gratiã conferat, quia vt diſtinct. 6. quæſtio. 1. artic. 8. oſtendere nitebamur: priuilegium hoc Augu. vni duntaxat baptiſmo tribuit, in eo canon. tunc valere. de conſecra. diſt. 4. Et ratio eſt, vt illic diximus, nõ quia imprimat characterem: alioqui, & confirmationi & ordini etiam congrueret: ſed quia patres ſic verbum Chriſti intellexerunt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. vt originale non niſi ſolius baptiſmi virtute remittatur: inde nanque collegerunt, vt baptiſmus fictè receptus recedente fictione gratiam cõferat, quia originale remit-

remittitur,& quæ cum eo præceſſerant morta lia, hæc autem ratio in nullo alio ſacramento reperitur. Vnde Sanct. Thom. licèt in quarto S. Thom. fuerit de hac re variè locutus,nã diſt.4. quæſt. 3.art.2.idem priuilegium uidetur tribuere om nibus ſacramentis imprimentibus characterẽ: & hîc etiam ſacramento pœnitentiæ: tamen 3.par.quæſt.69.art.10. ſoli baptiſmo illud videtur aſcribere:eò quòd eſt quædam regenera tio,per quã originale tollitur. Dum autem ſacramentum pœnitentię abſque gratia fictè ſuſcipitur,contritio poſtea, & etiam iterata confeſsio ſufficit ad delendum non ſolùm peccatũ illud fictionis: verùm omnia quæ confeſsione informi fuerat homo confeſſus, ergo nõ opus eſt, vt ſacramentum præcedens tunc gratiam conferat. Nam baptiſmus,vt diximus,quia illa ſola cauſa, quod nec originale neque peccata baptiſmum præcedentia poſſunt per aliud ſacramentum remitti, & ipſe non eſt iterabilis, incipit,vt ait Auguſt. recedente fictione tunc valere. De peccatis verò, quæ in confeſsione informi non delentur non eſt eadem ratio: quia poſſunt per aliam confeſsionem in re,vel in voto deleri.

¶ Vnde ad S. Thom. reſpondetur primùm, q̃ fortaſſe loquebatur in.4.cum cõmuni vulgo, quod quidem in ſumma correxit, & correxiſſet clarius,ſi huc vſq; peruenisſet. Secundò reſpondetur, quòd non videtur idem tribuiſſe huic ſacramento quod baptiſmo:ait enim, q̃ quanuis tunc confeſſus non percipiat abſolutionis fructum,tamen recedente fictione recipere incipiet, ſicut eſt in alijs ſacramentis. De alijs autem ſacramentis non imprimentibus characterem nullibi hoc ipſe opinatus eſt, ſed Capreo. & Paluda. qui fictitium illum ornatũ per ſacramentum hoc imprimi autumant, illũ gratiæ fructum recedente fictione,& hîc quoque fingunt. Attamen S.Tho.vt arbitror,non aliud ſibi vult, quàm q̃ recedente fictione per contritionem incipiat homo habere gratiam, & remiſsionem peccatorum, quam nõ habuit per prius ſacramentum: & ſi iterum confiteatur,habebit etiam gradum ſacramentalem gratiæ, ſimilem illi, quem habuiſſet per primũ ſacramentũ. Nunquam tamen eũdem numero.

Capreo. et Paluda.

S.Thom.

DISTINCTIONIS decimæoctauæ, Quæſtio quarta, De miniſtris ſacramenti pœnitentiæ.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm neceſſarius miniſter ſacramenti pœnitentiæ ſit ſacerdos, cui ſoli confiteri licet.

CIRCA hanc quæſtionem quartam ſex ſunt nobis diputanda. Primum,de proprio miniſtro, an ſacerdos ſit neceſſarius miniſter ſacramenti pœnitentię. Secũdum,vtrùm non omnis,ſed proprius. Tertium, qui ſunt ij, qui ex priuilegio poſſunt confeſsiones audire. Et quartum, vtrùm in articulo mortis poſsit quiſque per quemcunq; ſacerdotem à quocunq; peccato abſolui. Et duo poſtrema de ſigillo confeſsionis. Arguitur ergo,q̃ ſacerdos non ſit neceſſarius miniſter huius ſacramenti. Apoſtolus Iacob.cap.5.fuit confeſsionis promulgator: nõ tamen aliud ait,quàm confitemini alterutrum peccata veſtra: ergo vnicuique licet cuilibet chriſtiano promiſcuè cõfiteri. Præſertim cùm in baptiſmo omnes chriſtiani ſint inſtituti ſacerdotes,iuxta verbum Ioan. Apoca.5.Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes. *Pars negatiuę arg.1.*

¶ Secundò arguitur. Sacramentum pœnitentiæ tam neceſſarium eſt relapſis,quàm baptiſmus originali labe intinctis: ſed in neceſsitate laicus poteſt baptizare: ergo & in ſimili neceſsitate confeſsionem audire. *2. Argum.*

¶ Tertiò arguitur autoritate Cypri. 3.lib.epiſ. epiſ.17.quæ incipit, Miror vos, vbi poſt alia, hæc verba ſubdit. Si aliqui incõmodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerunt, non expectent preſentiam noſtrã,quin apud preſbyterum quencunque præſentem, vel ſi preſbyter repertus non fuerit,vt vrgere exitus cœperit,apud diaconum quoque exomologeſin, id eſt,cõfeſsionem ſuam facere poſſunt, vt manu eis in pœnitentia poſita vadant ad dominũ cum pace. Vbi cõfeſsionem inſinuat fieri poſſe diacono. *3.Argum.*

¶ Quartò arguitur, ex libro de vera, & falſa pœnitentia: qui refertur,de pœnit. diſt.1.can. quem pœnitet. Vbi ſic legitur. Tanta itaq; vis cõfeſsionis eſt,vt ſi deeſt ſacerdos,confiteatur proximo. Et Beda ſuper verbis Iacob.citatis, ait.Coæqualibus quotidiana,& leuia grauiora pãdamus: nõ ergo ſacerdos eſt neceſſarius miniſter. ¶ In cõtrarium eſt q̃ ſolis apoſtolis eiſque perinde ſuccedentibus epiſcopis, & ſacerdotibus eorum auxiliarijs data eſt poteſtas cla- *4. Argum.* *Pars affirmatiua.*

uiũ: ergo illi ſunt ordinarij iudices: quibus eſt neceſſariò confitendum.

Deciſio articuli. ¶Res hęc inter catholicos nulla opus habet diſputatione, quos vtiq; eccleſia decretis quàm plurimis vtriuſq; inuiolabili, docet, ſolos ſacerdotes eſſe pœnitentium miniſtros. Sed hæretici, & potiſsimùm Lutherani ſunt, qui ſacerdotalem dignitatem de medio eccleſiæ tollũt.

Lutherus. Lutherus enim in illo Satanico libro de abroganda miſſa priuata, in ſacramento, inquit, pœnitentiæ & remiſsione culpæ nõ plus facit Papa, vel epiſcopus, quàm infimus ſacerdos: imò vbi non eſt ſacerdos, æquè tantũ quilibet chriſtianus, etiam ſi mulier, aut puer eſſet, qui quidem fuit articulus tertiuſdecimus à Leone tanquam peſtilentiſsima hęreſis condemnatus, & fuit etiam, vt Marſi. in. 4. quæſt. 12. articu. 1. refert, Vvalden. error, & famoſiſsimi hæretici

Vuitcleff. illius Vvitcleff. vt apud Thom. Vvalden. tomo. 2. de ſacramentis. capit. 135. infra eſt videre. Attamen quia hæc diſputatio ad diſtinctionem inferiùs ſubiungendam de clauibus congruentius attinet, non eſt hìc latiùs extendenda. Reſpondetur ergo ad quæſtionem tribus

1. Cõcluſio concluſionibus. Prima. Solus ſacerdos eſt ſacramenti pœnitentiæ miniſter, cui ideo neceſſario facienda eſt confeſsio. Probatur. Sacramentum pœnitentiæ eſt iudicium, quo homines virtute clauium ad regnum cœlorum admittuntur, aut inde excluduntur, eiuſmodi autem claues eius apoſtolis ac ſubinde eorum ſucceſſoribus ſacerdotibus collatæ ſunt: ergo illi ſunt ſoli miniſtri. Probatur minor: Quia Matthæ. 16. Petro ſingulariter dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum. Quodcunque ſolueris, &c. Matthæ. 18. Apoſtolis idem verbum repetitum eſt, Quæcunque ſolueritis ſuper terram erũt ſoluta & in cœlo, &c. & Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, &c.

Ratio Sãct. Tho. ¶Et accedit cõgruentiſsima ratio Sanct. Tho. diſt. 17. q. 3. art. 3. Gratia, quæ per ſacramenta confertur, à Chriſti capite deriuatur, qui in ſua paſsione author eius, & meritor fuit, ergo congruens fuit vt ſoli illi, qui poteſtatem habẽt in corpus Chriſti verum, miniſtri eſſent ſacramẽtorum, per quæ eadem gratia deriuatur in corpus myſticũ: illi autẽ ſunt ſoli ſacerdotes, quales fuerunt apoſtoli in cœna ordinati ad idem corpus conſecrandum: ergo illi ſoli ſunt ſacra

Paulus. mentorum miniſtri, iuxta verbum Paul. 1. ad Corin. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti. &c. Et potiſsimùm ſacramẽti pœnitentiæ, per quod homines idonei fiũt ad ſuſcipiendum idem corpus Chriſti verũ in euchariſtia.

¶Et quò hæreticorum fallacias detegamus, arguitur ſecundò. Chriſtus inſtituit ſingulariter ſacramenta, quæ inſtrumẽta eſſent ſuæ in nos deriuãdæ gratiæ, ergo & ſingulares miniſtros. Conſequentia profectò inde tenet, quòd dum in republic. ciuili iudicia ſunt conſtituta publica, ſubſequenter & miniſtri ſunt cõſtituti, quibus ſolis illa adminiſtratio incumbat. Vt eſt videre in regibus, conſulibus, prætoribus, & in cunctis iudicantibus. Multò ergo eſt ratio efficacior, vt diuina ſapientia ſacramentorum adminiſtrationem quibus ſuam gratiam hominibus impartitur, non quibuſcunque permitteret, ſed ſelectis miniſtris, & ad id muneris à ſe creatis committeret, quales ſunt ſacerdotes. Iuxta verbum Pauli ad Epheſ. quarto. Dedit quidem quoſdam apoſtolos, alios prophetas, alios autem paſtores, quo nomine intelliguntur prælati. *2. Argum.*

¶ At qui hæc fuit Lutheri & priſcorum hæreticorum præcipitatio, vt alio retro loco à nobis dictum eſt: quòd cùm ſacramẽta negaſſent aliquem habere effectum gratiæ, inde præcipites dixerunt, nullos eſſe neceſſarios ſacerdotes. Et profectò ſi eius fundamentum, bonum eſſet, conſequentia bona erat: quia ſi in eucharistia non conſecraretur verum Chriſti corpus, neque ſacramenta virtutem haberent ſpiritualem, conſequens eſſet, quòd non eſſet altior virtus in noſtris ſacerdotibus, quã in Moſaycis. Vnde Lutherus, quia dixi ad remiſsionem nihil agere abſolutionem ſacerdotis, ſed ſufficere pœnitentis fidem, ſubſequenter adſtruxit, nihil egregium habere ſacerdotes præ reliquo populo. Veritas verò catholica habet per ſacramenta conferri gratiam, quare & ſpirituale munus, & functionem in ſacerdotibus agnoſcit ad eandem conferendam, vt in concilio Conſtan. per bullam Martini quinti decretum eſt. Ac ſubinde in interrogationibus ad quas Ioannes Hus cõpulſus eſt affirmanter reſpondere vna fuit, vtrùm crederet, quòd chriſtianus vltra cõtritionem cordis habita copia ſacerdotis, ſoli ſacerdoti de neceſsitate ſalutis confiteri teneatur, & non laico, ſeu laicis quantuncunque bonis & deuotis. Nam Vvitcleff magiſter eius, duobus item modis peruertebat verba euangelij, Quodcũque ſolueris, erit ſolutum, & quorum remiſeritis, remiſſa erunt, vt tomo. 2. de ſacrament. capit. 44. &. 5. refert Vvalden. Primò, vt ſuprà diximus, id eſt, nihil quidem poteris ſoluere, niſi illud prius remiſſum ſit in cœlo. Ex quo colligére cõtendebat, quòd non plus facit ſacerdos quàm laicus. Secundò, quòd illa poteſtas fuit data Petro, & Apoſto-

Luthe. *Luther.* *Concilium Conſtan.* *Vuitcleff.*

Apoſtolis ob ſuam ſanctitatem,& ideo qui nō ſuccedunt ei in ſanctitate, nō ſuccedunt in poteſtate:ob idque ſatius eſſe confiteri laicis probatæ vitę,quàm ſacerdotibus diſcolis.Qui quidem error,vt refert Guido Carmelita fuit hæretici Sagarelli de Parma,qui dicebat,quòd Papa neminem poteſt abſoluere,niſi foret ita ſanctus,ſicut beatus Petrus,& in tanta paupertate,quanta beatus Petrus fuit,& in tanta humilitate.Sed contra primum iam diximus queſt. præcedenti articu. 2. quòd illa potiùs videtur irriſio poteſtatem negantis, quàm vllam concedentis. Et contra ſecundum errorem ſatis diſputauimus diſtinct. 1.quæſt.5.arti.5.complu ribus teſtimonijs,& rationibus oſtendentes,cp miniſtris,qui in bonum publicum,& ad conſulendum ſingulorum cōſcientijs inſtituti ſunt, non adimitur per eorum quodcūq; peccatum illa poteſtas publica. Alioqui omnia verſarentur in dubio. Veritas hæc demum, cp ſit ſolis ſacerdotibus confitendum,habetur in multis canonibus de pœnitentia, diſt. 1.vt cano. Quem pœnitet.& cano. Agite pœnitentiam.& cano. Quidam.& multis alijs.

Dubium. ¶ At quānis ſacerdotes ſint ordinarij miniſtri ſacramenti pœnitentiæ,reſtat tamen dubium, vtrùm quiſpiam in abſentia ſacerdotis teneatur confiteri laico. Quòd ſi nō ſit præceptum de mortalibus,vtrùm ſaltem de venialibus:aut ſi nullum ſit prorſus, vtrùm eiuſmodi cōfeſsio ſit licita: & eſto ſit licita, vtrùm aliquando ſit conſilium confiteri laico, an potiùs nunquam talem confeſsionem facere.

1.Cōcluſ. ¶Sit ergo ſecunda concluſio.In nullo prorſus euentu neceſſarium eſt confiteri laico. Probatur: quia cùm laicus non habeat poteſtatē clauium, certiſsimum eſt, quòd neminem ſacramentaliter abſoluere poteſt,ſed tantùm deprecatorię,vt miſereatur tui, &c. atq; adeò cōfeſsio illa nullius eſſet pars ſacramenti: neq; gratiam vllam conferre poſſet: vnde cùm præceptum,tam diuinum, quàm humanum non ſit latum,niſi de cōfeſsione,quæ eſt pars ſacramēti ad obtinēdam abſolutionis gratiam nullum extat de cōfeſsione facienda laico. Alioqui in cano.Omnis vtriuſq; ſexus. fieret mentio huius confeſsionis, cùm tamen non dicatur, niſi vt vnuſquiſq; proprio ſacerdoti confiteatur.

Tertia concluſio. ¶ Tertia concluſio. Quondam in eccleſia vſus viguit confitendi laicis in abſentia ſacerdotis: ingruente ſaltem neceſsitate, hoc conſtat ex illo verbo citato, lib. de vera & falſa pœnitentia, qui ſi non fuit Auguſt. non tanta pollet authoritate, quantam Magiſter Sententia. & Gratia.illi tribuerunt.At verò perſuadere mihi nō poſſum,quòd fuerit in vſu confiteri peccata occultiſsima, & grauiſsima, quæ alicuius eſſent infamiæ: nam cùm illic nullum eſſet ſacramentum,aut abſolutio à peccatis,aut collatio gratiæ, atque adeò, vt dictum eſt, nūquàm confeſsio illa fuerit in præcepto, incredibile eſt, quòd ſua ſponte homines ſine aliquo fructu pudenda conſcientiæ alijs propalarent. Enimuerò, & ratio Sanct. Thom. & omnium doctorum, quæ ex ſimilitudine baptiſmi ducitur, nihil concludit: nam baptiſmus eſt ſacramentum ſimpliciter neceſsitatis, potiſsimùm infantulis, quibus ante vſum rationis nulla reliqua patet ſalutis via, quàm per ipſum: & ideo conceditur, vt in extrema neceſsitate à laico ſacramentum illud impendatur. Cùm ergo hoc ſacramentum non competat niſi adultis, quibus contritio ſufficit, & quanquàm non ſint niſi attriti, nequeant per confeſsionem factam laico fieri contriti, non eſt efficax ſimilitudinis ratio, vt laicus in neceſsitate fiat perinde miniſter pœnitentiæ ſicut baptiſmi.

Interpretatio canonis ¶ Cæterùm obijciet fortè nobis quiſpiam verba hæc citati canonis, Quem pœnitet. Licet laicus,cui fit confeſsio, poteſtatem abſoluendi non habeat, pœnitens verò fit dignus venia, qui ex deſiderio ſacerdotis, ſocio confitetur. Quibus decipi quis poſſet, cogitans deſiderium illud perinde valere, ac ſi confiteretur ſacerdoti. Et D. Thom.ibidem ſol. ad primum ait, quòd quanuis laicus ille ſacramentum non poteſt perficere, vt ſacerdos: quia non poteſt abſoluere, tamen defectum ſacerdotis ſummus ſacerdos ſupplet. Caueat tamē lector hoc ſic intelligere,quòd Deus tunc conferat eandem gratiam, quam conferret per ſacramentum, aut quòd ſi pœnitens eſt tantùm attritus, eius attritio fiat contritio: quia vbi non eſt ſacramentum, non eſt ſperanda alia gratia, quàm quæ actui deteſtationis reſpondet: ſed ſenſus eſt, quòd ſi ille accedit contritus, Deus acceptat ſuā voluntatem poſtquàm non poteſt habere copiam ſacerdotis.Præterea erubeſcentia confitendi, & humilitas augebunt illi meritum, & poterit ab illo amico conſilium accipere, & medelam ſuis curandis morbis. Haud tamen laicus ille poterit iniungere pœnitentiam ſacramentalem, niſi per modum conſilij. Quare quod ibidem ſubdit Sanct. Thom. eius confeſsionem eſſe quodammodo ſacramentalem,nō intelligitur quaſi ſit pars ſacramenti, ſed quòd ex deſiderio pœnitentis non valentis ſacerdotem conuenire, habet quādam imitationem ſacramen-

S. Thom.

talis

An ſit cõſilium cõite laico. Scot.

talis confeſsionis. Sed ſi quis dubitet, an iam nunc temporis conſilium ſit huiuſmodi laicas facere confeſsiones, Scotus diſtinct. 16. arti. 2. vtilius cenſet, vt non fiant. Et diſtinct. 14. arti. 2. durius ait, dubium eſſe, an talis cõfeſsio eſſet in detrimentum ſalutis. Moderatiùs tamen dicere poſſumus, iam non eſſe in vſu neque eſſe conſulendas: quia certè fructus aut nullus eſt, aut perexiguus ob verecũdiam: & forſan quia ore proferendo peccata, cordis contritio vehementiùs accenditur. Qua ratione nonnullis nautis ingruente procella, & mortem ob oculos adferente in more eſt alterutrum cõfiteri. Attamen apud infimum hominem, & remigerum cõſcientiam exonerare, plus poſſet detrimenti, & periculi famæ, & vitæ afferre, quàm ſpiritualis emolumenti.

De ſigillo ſecreti.

¶ Occaſione autem huius quæritur vtrum laicus ille, cui fit confeſsio, eodem ipſo vinculo, quo ſacerdos, ad ſigillum ſecreti teneatur. Ad quod reſpondetur, quòd obligaretur maiori vinculo, quàm ſi illud ſub ſecreto alio quocunque audiret citra ſacramentalem confeſsionẽ, & ideo graue committeret peccatum mortale, ſi illud reuelaret, & eſſet ſupplicio dignus: non tamen eodem prorſus, quo ſacerdos: quia cum illud non ſit ſacramentum, fit, vt nec reuelatio ſit ſacrilega.

De uenialibus.

¶ De venialibus autem nonnulla apparet dubitandi ratio: nam cùm non ſint de neceſsitate ſacramenti, videtur eorum confeſsio ſic poſſe fieri laico: vt ipſe valeat pœnitentem ab eis abſoluere. Reſpondetur nihilominus per quartã cõcluſionem, quòd neque à venialibus poteſt laicus abſoluere ſacramentaliter: quoniam licèt non ſint de eſſentia confeſsionis, eorum tamen abſolutio eſt munus clauium, quæ laicis non ſunt indultæ.

4. Cõcluſio

¶ Per modum verò ſacramentalis cæremoniæ poſſet quis dubitare, an deprecatoria abſolutio laici venialia remitteret: ſicut aqua benedicta, & abſolutio generalis, quam facit ſacerdos in introitu miſſæ. At verò nullum video fundamentum, vt tantùm laicæ abſolutioni tribuamus, cùm nullibi reperiatur ab eccleſia ad id inſtituta.

Quæ pœna infligatur laico ſacramentaliter abſoluenti.

¶ In dubiũ præterea vocari poteſt quã pœnã incurreret laicus, qui abſoluere ſacramẽtaliter niteretur. Ad quod primũ reſpondetur, quòd grauiſsimè peccaret, & eſſet maximo ſupplicio dignus tanquàm ſacrilegus. Sed & vtrum incurrat irregularitatis pœnam diſputari conſuetum eſt: nam ex vna parte ca. Si quis. Et. c. Ex literis. de clerico non ordinato. iniungitur irregularitatis pœna cuicunq; non ordinato, qui ſacramẽta ſolenniter adminiſtrat: ſcilicet, conſecrando, aut ſolenniter baptizando, aut aliud diuinum officium exercendo. Ex altera verò parte extat cap. His qui. de ſenten. excõmunica. lib. 6. vbi habetur, quòd nullus pœnã irregularitatis incurrat, niſi ſit in iure expreſſa. Propter hoc ergo cap. Sylueſt. in verb. Confeſſor. 1. & alij tenẽt hìc, quòd nõ incurrit irregularitatis pœnã huiuſmodi laicus abſoluens. Paluda. verò diſtin. 17. quæſt. 3. propenſiùs in clinat in hoc, ꝙ eſſet irregularis. Cui quidẽ opinioni plus multò fauet cap. Si quis. tũ quia ponit exemplum de baptizante ſolenniter, quod minus eſt quàm abſoluere, tũ quia ſubdit, Aut aliquod diuinum officium exercuerit nõ ordinarius: quo verbo omnia ſacramenta comprehenduntur: & certè par eſt de omnibus ratio.

Paluda.

Solutio. 1. argumen.

¶ Ad Primum igitur argumentum reſpondet S. Thom. quòd Iacobus loquebatur Chriſtianis, quibus præſupponebat notam eſſe legem euangelicæ confeſsionis ſolis presbyteris faciendæ. Adde, quòd, vt ſuprà diximus, in eo quod præmiſit, vt infirmus induceret presbyteros eccleſiæ, ſignificauit confeſsionem illis faciẽdam, vt, alterutrum, idem ſit, quod homo homini, non cuilibet, ſed ſacerdoti. Ad aliud Apocaly. reſpondetur, quòd licèt omnes Chriſtiani ſint ſacerdotes, eò quòd ſe, & ſua Deo ſacrificant, nomine tamen peculiari illi ſoli intelliguntur, qui corpus Chriſti verùm, & conſecrant, & offerunt. ¶ Ad authoritatem Cypriani reſpondetur, ꝙ loquitur de illis infirmis, qui erant in pœnitentia publica, quorum reconciliatio pertinebat ad epiſcopum, ſi haberi poſſet. Alioqui fieri poterat, nõ ſolùm per presbyterum, ſed etiam per diaconum. Atqui de eadẽ arbitror reconciliatione illud Auguſt. ad Fortu. intelligi de conſecra. diſtin. 4. cano. Sanctũ vbi narrat hiſtoriam cuiuſdã naufragi, qui per quendam laicum, qui non erat ſacerdos, reconciliatus eſt. Quanquam nec hiſtoriam ipſe narret tanquam authenticam.

Ad Cypri. auto.

Solutio. 3. argumen.

¶ Ad tertium argumentum reſpõdetur, quòd verba illa cap. Quem pœnitet. nullum ſonant præceptum, ſed commendationem virtutis confeſsionis, quæ tanta eſt, vt poſsit fieri laico. Et idem ait S. Thom. loco citato. Et quanuis in ſolutione ad primum dicat, quòd quando neceſsitas imminet, debent pœnitentes in abſentia ſacerdotis confiteri laico: verbum, debet, non ſonat præceptum, vt nonnulli ex Summiſtis arbitrantur, ſed decentiam, quæ tempore Sanct. Thom. erat frequentiùs in vſu. Et eodem ſenſu ſententia Bedæ eſt audienda, non quidem tanquam præceptum, ſed

sed tanquam consilium: quod tunc temporis currebat. Adducit Scot. illic. & Marsi. quæst. 10. pessimam, quæ antiquitus erat, consuetudinem, nescio vbi nam illã legerunt, quòddam nati ad mortem nõ permittebantur, nisi laicis confiteri. Fuit autem nefanda consuetudo, si aliquando viguit.

Notã.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sit necessarium proprio confiteri sa sacerdoti.

Partis negatiuæ.

1. Argum.

EStO, oporteat confiteri sacerdoti, arguitur tamen, q̃ nõ sit necessarium cõfiteri proprio. In electione cuiusque pontum est sacerdotem idoneum eligere, vt de pœnitentia distinct. 1. cano. Quem pœnitet. permitti videtur, vbi dicitur, quòd qui vult confiteri, sacerdotem eligat, qui sciat ligare, & soluere: sed nonnunquàm proprij sacerdotes non sunt idonei: ergo tunc licet vnicuique alium deligere. Nam ea quæ sunt ad salutẽ necessaria, nõ sunt arctanda, ne hominibus via salutis occludat̃: videtur tamẽ arctatio stricta, quod vni parochiali sacerdoti teneantur omnes confiteri.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Si omnes tenerentur parochiali confiteri, sequeretur, quòd ipse omnes teneretur audire quoties confiteri vellent: accidit autem esse plures, qui piè volunt crebras facere confessiones, quas proprius sacerdos non videtur pro libito pœnitentium obligatus audire: ergo non omnes tenentur proprio confiteri sacerdoti.

3. Argum. ¶ Tertiò. Sunt aliqui prælati, & magnates, præcipuè summus Pontifex, qui non videntur habere proprium sacerdotem: ergo illi possunt quibus maluerint confiteri.

4. Argum. ¶ Quartò. Si necessariũ esset confiteri proprio sacerdoti, hoc esset propter iurisdictionẽ, quæ ad absoluendum est necessaria, cùm ergo absolutio à venialibus sit vera absolutio, fieret cõsequẽs, vt etiã venialia nemo posset cõfiteri, nisi proprio sacerdoti, q̃d est cõtra ecclesiæ vsum.

5. Argum. ¶ Quintò. Quòd pro charitate institutum est, vt suprà citatus Bernardus ait, cõtra charitatẽ militare non debet: vsu autem venire solet, vt periculosum sit, & pestiferum proprijs sacerdotibus confiteri: ergo tunc fas erit cuicunque illis inconsultis ad alium sacerdotẽ diuertere.

Pars affirmatiua. ¶ In cõtrarium est decretalis Innocentij tertij iubentis, vt omnis Christi fidelis proprio sacerdoti confiteatur.

Decisio articuli.

¶ Ad hanc quæstionem ob id variè doctores respondent, quòd nõ omnes in nomen conueniunt, quisnam dicatur proprius sacerdos. Ricardus namq̃ distin. 17. art. 3. q. 1. ait, quòd quadrupliciter potest accipi proprius sacerdos. Nempè pro parochiali, pro episcopo, & delegato à iure, & pro delegato ab homine. Et Bonauentura eadem distinct. art. 1. quæst. 2. dicit, q̃ accipitur tripliciter, vno modo communissimè pro quocunque potẽte absoluere, siue propria autoritate, siue ex cõmissione. Et alio modo cõmuniter pro quocũq; ordinario, siue sit episcopus, siue parochialis. Alio verò modo propriè pro parochiali. Et Paludanus ibidem, eadem dist. q. 3. dicit, quòd accipitur dupliciter proprius. Vno modo pro quocunque potente absoluere, licèt sit ex commissione: & illo modo dicitur accipi in primo verbo canonis, vbi præcipitur, vt quisque confiteatur proprio sacerdoti. Et alio modo accipit̃ proprius pro ordinario: & sic vsurpatur in posteriori verbo cum dicitur, nisi fortè de proprij sacerdotis consilio. Quare æquiuocè, inquit, accipitur illic proprius sacerdos.

Proprius sacerdos.

Ricard.

Bonauen.

Palud.

¶ At verò huiusmodi distinctiones nulla ratio facere cogit, imò abusus est delegatum appellare proprium sacerdotem. Proprius enim sacerdos non nisi vnico accipitur modo. Idem enim est proprius, quod ordinarius, cui scilicet, ex proprio officio, & iurisdictione cura incumbit animarum, & iudex est in foro pœnitẽtiæ. Quod dixerim ad excludendum electum episcopum, antequam sit sacerdos, qui licèt iurisdictionem habeat, nequit tamen sacramentum pœnitentiæ administrare. Quòd autem non aliter accipiatur proprius sacerdos, probatur. Nam proprius condistinguitur contra delegatum: qui ergo ex commissione absoluit, non est proprius sacerdos. Aliud est enim esse legitimum, & aliud proprium, vt proprius sit ordinarius, legitimus tamen est quicunque id potest, siue propria siue cõmissa authoritate. Tres ergo sunt cuiuscunque secularis Christiani proprij sacerdotes: Nempe Romanus pontifex, qui est vniuersalis totius ecclesiæ: & episcopus in suo episcopatu, & parochialis in sua parœcia: nam Archiepiscopus non est proprius sacerdos in episcopatu suffraganei, licèt habeat iurisdictionem super episcopũ in foro exteriori. Sylvest. tamen in verb. Cõfessor. 1. §. 1. ait, tempore quo visitat episcopatum, habere potestatem, tanq̃ proprium sacerdotem. Hoc tamen non probat, nisi per capit. Nostro. de pœnitentijs & remiss. vbi tamen nulla fit de

Proprij sacerdotes tres.

hac

hac re mentio, ſed ſolùm habetur, quòd poſſit indulgentias concedere. Bonifacius verò c. fin. de cẽſib. lib. 6. id planè decernit. Iſti ergo oẽs nominati ſunt de iure diuino ordinarij, vt in materia de clauibus videbimus. Quãuis em epiſcopus huic vel illi beneficiũ conferat parochiale, tamen quicunq; eſt parochialis, iure diuino eſt prius ſacerdos. Veluti licèt ad cardinales ſpectet electio Papę, & ad canonicos electio epiſcopi, poteſtatem tamen à iure diuino habẽt. Ipſe enim Chriſtus, qui elegit Apoſtolos, quibus epiſcopi ſucceſſerunt, cano. Quorũ vices. 68. diſtinctio. elegit quoque alios ſeptuaginta duos eorum auxiliares, quibus ſucceſſerunt ſacerdotes. cano. in nouo. 21. diſt. Religioſi verò ſub pontifice maximo habent etiã ſuos ordinarios prælatos, vt generalem, prouincialem, & nos priorem: nã ſub prior niſi ſede prioris vacante, non eſt ordinarius.

Religioſorũ proprij prælati.

Concluſio. ¶Hoc ſuppoſito ad quæſtionem vnica reſpondetur concluſione. Neceſſarium eſt confeſsioni, atque ad eius eſſentiam requiſitum, vt fiat aut proprio ſacerdoti, aut cui ipſe commiſerit. In hoc enim ſenſu accipiendum eſt verbũ canonis. Confiteatur proprio ſacerdoti: nempe, vt ſubintelligatur: aut de eius licentia, vt paulò inferiùs in eodem canone explicatur.

Quod ſi authores citati animaduertiſſent, nunquam nomen proprij ſacerdotis extendiſſent ad delegatum, neque Paludanus dixiſſet æquiuocè illic accipi proprium ſacerdotem. Proba

Ratio concluſionis. tur concluſio ratione S. Thom. loco citato ex diſcrimine ſæpe notato inter hoc ſacramentum, & reliqua: nam cætera non conſiſtunt in hoc, quòd ſuſcipiens aliquid agat, niſi tantum ſuſcipere materiam exterius appoſitam, ſed vt recipiat fructum, requiritur, vt obicem tollat: in hoc vero ſacramento requiruntur, vt dictum eſt, tanquam de eſſentia actus pœnitentis, qui ſunt ſacramenti materia, quos quidem actus debemus ſubmittere poteſtati clauium: actus verò noſtri, quia à nobis eliciuntur, non poſſunt per alium diſpenſari, & gubernari, niſi imperium in nos habeat: veluti in naturalibus nequit agens formam in materia inducere, niſi ſibi ſit ſubiecta, vt eſt terra cœleſtibus orbibus: ergo de neceſsitate ſacramenti eſt non ſolùm: vt miniſter habeat ordinem ſacerdotalem, vt in cæteris ſacramentis, verùm &

Iuriſdictio ſacerdotis de eſſentia abſolutionis. iuriſdictionem, qua nos poſsit, vt abſoluere, ita & ligare: nam ambo eiuſdem ſunt poteſtatis membra. Hac ergo ratione clareſcit, cur ad reliqua ſacramenta conficienda non ſit neceſſaria iuriſdictio: poteſt enim ſacerdos quicunque ſacramentum conficere, & quanuis ſit excommunicatus, & degradatus, peccauit quidem nihilominus ſacramentum erit verum: & quanuis ſolenniter baptiſinum, aut extremam vnctionem in aliena parœcia contra iuſtitiam alienam iuriſdictionem vſurpãdo adminiſtret, nihilominus ſacramenta erunt ſolida. At ſi quempiam ſine iuriſdictione abſoluat, non ſolùm peccabit mortaliter: imò & ſacramentum nullum erit perinde acſi à laico fieret abſolutio. Eſt tamen Iuriſdictio, vel ordinaria, vel delegata, de eſſentia ad abſoluendum ſicut character ſacerdotalis. Vnde in concilio Florentino miniſter huius ſacramenti declaratur eſſe ſacerdos poteſtatem habens, vel ordinariam, vel delegatam.

¶Dubium autem eſt, vtrùm hoc de iure diuino, an verò ſolùm de iure poſitiuo canonis, Omnis vtriuſque ſexus. Armachanus enim libro. 11. de quæſtioni. Armen. cap. 2. & infrà cõtendit ex merò iure diuino à quolibet promiſcuè ſacerdote quemlibet poſſe abſolui, & id ante conſtitutionem canonis cuicunq; licuiſſe, ſed coarctatio, quòd confeſsio fiat proprio ſacerdoti eſt, inquit, à iure humano. In quam ſentẽtiam ſubſcribere videntur Paludanus diſtinct. 17. quæſt. 3. art. 2. & Sylueſt. verb. Confeſſor. 1. §. 2.

Dubium.

Armachanus.

¶ At licèt hoc in materia de clauibus ſit preſſiùs diſcutiendum, eſt tamen falſum, imò iure diuino eſt ad abſoluendum iuriſdictio neceſſaria. Canon enim, vt identidem repetimus, nihil aliud fecit, quàm iuri diuino annuale tempus præſcribere. Quare nunquam confeſsionem ad proprium ſacerdotem perſtrinxiſſet, niſi id intellexiſſet eſſe diuini iuris, ſemperque adeò in eccleſia obſeruatum. Item Chriſtus ipſe Petrum paſtorem inſtituit Ioan. vltim. Paſce oues meas, ac perinde reliquos Apoſtolos & eorum ſucceſſores: iudicare autem de cauſis ſpiritualibus tam in foro pœnitentiæ quàm in foro exteriori, eſt officium paſtoris medentis gregi ſuo, paſcere autem vim ſecum adfert coerciuam, atque adeò iuriſdictionem in ſubditos: iuriſdictio ergo iure diuino, eſt in foro pœnitentiæ ad abſoluendum neceſſaria. Vnde Bonifacius capitu. Si epiſcopus. de pœnitentia, & remiſſ. libro. 6. Nulla, inquit, poteſt conſuetudine induci, quod aliquis præter ſui ſuperioris licentiam confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eum poſsit ſoluere vel ligare. Quod autem nulla conſuetudine abrogatur, ius eſt diuinum aut naturale. Quinimò in ipſo canon. Omnis vtriuſque. idem adnotatur, vbi dicitur, quòd nullus ſacerdos niſi de licentia proprij, poteſt alium ab

Sẽtẽtia authoris.

ſoluere

soluere vel ligare.

Solutio. 1. argumenti ¶ Ad primum argumentũ respondetur, quòd admonitio illa canonis. Quem pœnitet, eligendi sacerdotem scientem ligare & absoluere, intelligitur secundum præscriptionem præfati cap. Omnis vtriusq; sexus. vt, scilicèt, fiat de licentia proprij sacerdotis, alioqui totum esset irritum & inane. Neq; verò coarctatio hæc, vt proprio sacerdoti cõfessio fiat, est nimia, imò est euangelica, & saluti populi conferens, vt proprius sacerdos cognoscat oues suas, vt, ait, Christus, & cognoscatur ab illis. Ait, verò S. *S. Thom.* Tho. q peccaret sacerdos, si nõ esset facilis ad præbẽdã facultatem cõfitendi alij: quia multi, inquit, sunt infirmi, qui potiùs sine cõfessione morerentur, quàm tali sacerdoti confiterẽtur.

2. Argum. ¶ Ad secundum verò argumentum respondet Richard. distinct. 18. tria. Primùm, quod parochialis sacerdos tenetur parochianorum confessiones audire quando ipsi tenentur confiteri: putà, semel in anno, & in articulo mortis. Et hoc certissimum est: quoniam iniquũ esset ius gregem obligans confiteri, nisi pastorem obligaret audire. Secundò, ait, q extra illos casus non tenetur de necessitate, sed de cõgruitate: quia nullum extat præceptũ eum obligãs.

3. Argum. ¶ Tertiò addit, q quando non vult confessionem audire, interpretatiuè tribuit licẽtiam, vt possit subditus alium quemcũque adire confessarium. Sequuntur eum nonnulli ex iunioribus, inter quos est Syluester verb. Cõfessor. 1. §. 18. Contrarium sentit Adria. illa quæst. 5. de confessione dubio. 8.

Sẽtentia authoris. ¶ Suppositò ergo tanquam certissimo primo membro de temporibus necessitatis, de alijs respõdetur, quòd tenetur curatus parochialis confessionem subditorum audire non solùm tempore necessitatis: sed quoties illa rationabili causa voluerint confiteri. Præceptum enim hoc nòn est aliud quærendum, quàm q officium pastoris hoc secũ onus affert: nam cum inter actus pascendi egregius ille sit, qui in sacramento pœnitentiæ exercetur, quoties ouis rationabili causa pabulum illud poscit, tenetur ei pastor porrigere. Alioqui si tam multa confessionalia, quàm iam sunt indulta, semoueas, stando in mero iure cõmuni, maximum esset populi damnum & detrimentum si non haberent pœnitentes curatorum suffugium, vt possent sarcinam suorum peccatorum, quoties expediret, exonerare. Dixerim quoties ex rationabili causa expediret: nam solẽt esse hoc subditi nimij, & nonnũquàm morosi iidem tidem ad confessionem recurrentes. Item ex parte sacerdotis possunt esse impedimenta, vt si alijs negotijs vacat, quare tunc non possit pœnitentem audire. In hoc enim adhibendum est sal prudentiæ. Adde q dum sacerdoti non vacat confessiones audire, facilis esse debet in concedenda facultate: nam si illam expressè non concesserit, vt cum debita reuerẽtia Richardi dixerim, profectò non est tutum dicere, ob id, quòd curatus confessionem audire renuit, interpretatiuè licentiam dare confitendi alij. Nam cùm iurisdictio sit de essentia absolutionis, & nemo eam habeat nisi ordinarius sacerdos, necessaria est eius expressa vel consuetudinaria licentia, vt alius eam credatur habere.

¶ Tertiò argumento inquiritur, quinam sint quarundã insignium personarum proprij sacerdotes. Et primùm de Papa posset fortasse fingi concilium esse iudicem illius in foro conscientiæ. Hoc tamen est secundùm omnium opinionem falsum: nam quauis quis vtcunq; admitteret concilium esse suprà Papam, nullus tamen negare potest, quin ipse sit summus sacerdos ordinarius totius ecclesiæ. Quare licèt concilium ius habeat quandoq; ad ipsum cogendum, vt cùm de hæresi conuenitur, vel in alijs fortasse casibus, de quibus modò non disputamus, nihilominùs ordinario iudicio, & potissimũ conscientiæ, ipse est sumus iudex. Illi autem qui putarent, præceptum confessionis non esse nisi de iure positiuo: forsan dicerent non teneri ad confessionẽ: quia princeps non tenetur suis legibus. Sed de hoc iam diximus quæstio. 1. art. 1. quòd quauis princeps non teneatur suis legibus vi coerciua: quia nemo à se ipso cogi potest, tenetur tamen vi directiua rationis: quæ iubet, vt quod quisq; alijs præcipit: si sibi potest esse commune, faciat, & sic tenetur ieiuniorum festorũque præcepto. Insuper, quia vt suprà monstratum est, præceptum confessionis est diuinum, sed ad semel in anno tenetur Ecclesiastico iure. *Ad. 3. arg. Papa.*

¶ Dubium ergo restat vtrùm habeat ordinarium confessorem iure diuino. Et sunt qui respõdeãt, vniuersos sacerdotes esse eius ordinarios iudices in foro conscientiæ tanquam proprios sacerdotes. ¶ Quorũ ratio est, quia cùm præceptum hoc sit diuinum, neminem Christus reliquit sine ordinario iudice in foro conscientiæ, cui confiteri teneretur. Fundamentũ autem ordinarij iudicis est iurisdictio: ergo dãdus est sacerdos, qui hac fungatur iurisdictione in eundem pontificem maximum: & cum nulla sit singularis ratio vnius potiùs sacerdotis quàm alterius, fit vt omnes dum sacerdotio initiantur, simul suscipiant iurisdictionem ad absoluendum Pontificem, licèt in eius optio *Dubium.*

nere

ne relinquatur quẽ maluerit eligere. Quapropter ſicuti dum papa in hæreſim labitur, ſubditus ſit concilio in foro exteriori, ſic per quodlibet peccatum mortale compellitur, vt corã ſacerdote compareat, qui eum abſoluat.

Opinionis refutatio. ¶Hęc autẽ opinio peregrinior apparet, quàm vt facilè cuilibet perſuaderi poſsit, Primum q̃ cùm in ordinatione ſacerdotis, vt omnium eſt vnus conſenſus, nulla iuriſdictio abſoluendi à mortalibus aliam quancunq; perſonam conferatur, figmentum apparet vnicum Papam excipere, vt vniuerſi in eum iuriſdictionem accipiant. Eſt enim mirabile, q̃ cùm papa omnium ſit ſupremus, & in reliquis iuribus ab omnibus exemptiſsimus, ſinguli chriſtiani nõ habeant niſi duos, aut tres ordinarios ſacerdotes, ipſe verò ſolus habeat vniuerſos.

Obiectio. ¶ Quòd ſi dicas hoc ipſum in eius fauorem & excellentiam cedere, arguitur cõtra. Proprius ſacerdos eſt qui ſubditũ poteſt ſua iuriſdictione ad ſacramentum cogere poteſt enim papa, vel epiſcopus, vel parochialis ad cõfeſsionem parochianum compellere: igitur ſi omnes ſacerdotes ſunt ordinarij Papæ poſſunt eum cõſtringere, vel ſi id non poſſunt, niſi ex eius electione, per id oſtenditur neminem in ipſum iuriſdictionem habere, niſi quam ipſe ei tribuerit.

Dilutio.

Sẽtẽtia authoris. Reſpondetur ergo, neminem habere iuriſdictionem in papam, niſi quẽ ipſe elegerit, per quam electionem, eandem illi iuriſdictionem tribuit. Et hic eſt ſenſus Sanct. Tho. dum in reſponſione huius argumenti ait, à iure conceſſum eſſe prælatis, vt poſsint eligere ſibi proprios ſacerdotes. Et hæc eſt ſententia Paludani atque omnium.

Solutio. argum. ¶ Vnde ad argumentum in contrarium reſpõdetur, quòd & ſi dum in peccatum mortale labitur, eo ipſo ad cõfeſsionem iure diuino compellatur, non tamen inde ſubſequitur quempiam habere iuriſdictionem ſuper eum: ſed ipſum eodem iure teneri iudicem ſibi conſtituere. Quare Chriſtus non deſtituit eum deſerendo ſine iudice, poſtquàm ipſe eum poteſt, tenetur q̃ eligere: nam alius eum compellere non valet. Imò verò idem eſt prorſus de epiſcopo, qui licèt à Papa cogi poſsit, nihilominus dum confeſſarium ſibi eligit, tunc dat illi iuriſdictionem in ſe, quam non habebat. Poſtquàm autem tam papa quam epiſcopus confeſſarium ſibi conſtituit, tenetur ei parêre ſicut fidelium cæteri.

Familia põtificis. ¶Familiæ autem commenſalis pontificis omnes aiunt, quòd præter ipſum, eius etiam pœnitentiarius eſt eius ordinarius, qui poteſt etiã alium delegare, vt familiam abſoluat. Commẽſalis, in quam familiæ: nam qui per orbẽ diſperſi dicuntur Papæ familiares, niſi nouo aliquo priuilegio potiantur: non comprehenduntur in hac parte familiæ nomine. ¶ Epiſcopi autẽ, vt aiunt illic Palud. & Sylue. & cõmuniter Canoniſtę, habẽt ſuos proprios ſacerdotes: nẽpe, archiepiſcopos, & archiepiſcopus habet primatem, & ille patriarchã, niſi ſint exempti. At profectò de hoc nec ius vllũ extat, nec conuincens ratio: quia archiepiſcopus ſolũ eſt epiſcopo ſuperior in foro exteriori quantum ad cauſas iudiciarias: in foro autem conſcientiæ non eſt eadẽ ratio, imò forſan iure cõmuni omnes ſunt immediati Papæ. Habẽt autem ex cõceſſione Gregor. noni ipſi atq; omnes inferiores prælati, vt poſsint abſque vllius ſuperioris licẽtia confeſſarium eligere. c. Ne pro dilatione. de pœnit. & remiſ. Cõmenſales verò epiſcopi eũdem ipſum habent pro proprio ſacerdote, qui & delegare ſuã facultatẽ alteri poteſt, vt eiuſdẽ familiæ confeſsiones audiat. Sed nõ video cur nõ ſint etiã parochiali ſubditi cathedralis eccleſiæ, aut illius, in cuius parochia cõmorantur.

Epiſcopi.

Prælati.

Cõmẽſales epiſcopi.

¶ Cardinales verò non epiſcopi præter legatũ non eo fruuntur priuilegio quo epiſcopi: quia ipſi non ſunt prælati. Sed iam de conſuetudine non ſubduntur epiſcopis in foro pœnitẽtiali, ſed immediatè Papæ: & ſunt tanquam ordinarij prælati ſuorum commenſalium, vt in ſumma verb. Abſolutio ait Caieta.

Cardinales nõ epiſcopi

¶ Similiter & omnes prælati religionum, vt abbates, generales, prouinciales, priores, & guardiani eandem habent facultatem eligendi ſibi confeſſores eadem conceſsione Greg. can. Ne pro dilatione, quia omnes comprehenduntur nomine prælati. Præterquã q̃ more, & vſu ita obſeruatũ eſt in religionibus. Curati verò non ſunt prælati, & ideo in proprium ſacerdotem habent ſolum epiſcopum. Quãquam cõſuetudine habeant, vt poſsint ſibi eligere confeſſores præterquã à caſibus reſeruatis. Quin verò & vniuerſi ſimplices ſacerdotes eadem gaudẽt facultate, vt ſibi promiſcuè quencunque eligant ſacerdotem. Quapropter & cuicunq; de religioſis confiteri poſſunt, quanquam huiuſmodi religioſus, nec ſit expoſitꝰ ab epiſcopo, nec à ſuo prælato. Poteſt quidẽ eum eius prælatus punire, ſi confeſsionem ſacerdotis ſecularis audierit: ſed tamen ſacramentum tenebit: quia ille facultatem habebat eum eligendi.

Prælati religionum.

Sacerdotes

Obiectio. 2

Quod ſiquis nobis contra id, quod de conſuetudine diximus, cap. Si epiſcopus de pœnit. & remiſsio lib. 6. obijciat, vbi habetur, nulla conſuetudine induci poſſe vt quiſq; abſque licentia ſui ſuperioris cõfeſſariũ ſibi eligat. Reſpondetur

detur nudam consuetudinem contra illud ius prævalere posse. At verò cùm præfecti superioris videant subditos promiscuè sibi eligere cõfessarios,& sileant,conniuere censentur, eandemq; permittere facultatem. Inter seculares verò Imperator,vt,ait,Hostiensis,& Augusta,de antiquissima consuetudine confitentur suis capellanis. De hac verò re nihil certi legitur, & ideo eadem est fortè de illo ratio, quæ de regibus. Rex enim,vt fertur, episcopum habet in proprium sacerdotem, vbi regiam habet sitam,aut vbi iniungitur & coronatur. Sed profectò vbicunq; ædes haberet regias, & moram traheret habitandi, posset & episcopo & parochiali cõfiteri. Atq; idem est habendum iudicium de minoribus principibus,ac de alijs magnatibus,vt sunt duces, & cæteri. Hæc autem minutatiùs persequi labor est Summistarum,præsertim cũ iam non solũ reges, verùm magnates omnes diplomatibus abũdent pontificijs ad cõfessarios quos voluerint,eligẽdos. Peregrini verò & vagabundi, ceu parochiani oppidorum vbi se inuenerint,confiteri debẽt, nõ nisi plebanis:quia nõ debent esse liberioris cõditionis,q̃ incolæ. Tametsi moris erat antiquitus:vt peregrini à suo diœcesano facultatẽ impetrarent vbilibet confitendi. Et Caieta. in summa verb. Absolutio,hanc facultatẽ in primis restringit ad tempus solũ quando est necessaria confessio, sed restrictionis causam nõ video . Subdit ibidem se meminisse, q̃ legerit Eugenium.4.cõcessisse seu declarasse viuæ vocis oracuio , viatores vbi se inuenerint in paschate,cẽsendos tanq̃ adeptos incolarum quo ad sacramenta pœnitentiæ,& eucharistiæ.

¶ Et hic tamen adnotandum,vt, ait,ibidem,q̃ peregrini etiam quoad casus reseruatos subduntur legibus eius diœcesis, cui applicuerũt. A casibus enim,quibus illic reseruati sunt episcopo nõ possunt absq; eius licentia absolui. Sed ex hac veritate,alterum oritur dubium,vtrùm si ille peregrinus in sua diœcesi crimen commisit reseruatũ illic episcopo, vt sit verbi gratia periurium quod in diœcesi,in qua vult cõfiteri nõ est reseruatum vtrùm possit absolui absque licẽtia episcopi eiusdem loci. Et arguitur posse:quoniam postquàm illic non reseruatur,quicunq; parochialis sacerdos habet ordinariam facultatem absoluendi ab illo. Sed & ex altera parte exiſtit argumentum, quòd peregrini quandiu non mutarunt domicilium, non videntur absolui in alia diœcesi,nisi de licentia interpretatiua sui episcopi:si autẽ episcopus facultatem ei concessisset peregrinandi, vt in primitiua ecclesia moris erat,licèt eo ipso concederet ei licentiam confitendi vbicunque, non tamen, vt absolueretur à sibi reseruatis:non ergo videtur posse absolui in alia diœcesi,sine licentia saltem episcopi illius loci, inquo confitetur. Atque hoc mihi est probabilius. Secùs de vagabundis,qui cùm nullibi habeant domicilium,non tenẽtur nisi legibus episcopi loci vbi sunt. De excommunicatione quoq; dicemus suo loco, quòd etiam qui excommunicatus est in alia diœcesi,potest si iam satisfecit præcepto,absolui authoritate episcopi loci vbi est, & per diploma cruciatæ. Sed de hoc illic latiùs. ¶ De scholaribus autem idem est prorsus iudicium,quod de incolis. Tenenturin quã cõfiteri curato eius parœciæ,in qua habent domicilium:nam scholasticus Salmantinus non gerit animarum eorum curam :quare nec potest confessiones eorum audire, nec talem facultatem alteri commitere. Quocirca neq; vllum, peccatum,quoad culpam potest sibi reseruare,sed solam excommunicationis censuram,est enim constitutionum executor, in quarum ideo custodiam potest excommunicationis sententias pronunciare. Si autem in aliqua vniuersitate cõstitutus est aliquis scholarium pastor,standum est proprijs legibus,aut consuetudini. ¶ Ad tertium sunt qui respondeant vniuersos sacerdotes, dum ordinantur, iurisdictionem accipere ad absoluendum à venialibus,ac perinde ab illis mortalibus, quorũ legitima absolutio præcesit,eo quòd non sunt necessaria materia cõfessionis . ¶ At verò quãuis disputatio forsitan sit de nomine tantum libentiùs dicerem nullam prorsus iurisdictionem sacerdotes cum charactere accipere, sed tantùm potestatem ordinis. Possunt nihilominùs omnes à venialibus absoluere : quia ad id nulla opus habẽt iurisdictione: iurisdictio eñ nulla est,vbi nulla inuenitur cogẽdi vis. Et néque ad confessionem venialium vllus cogi potest,neque dum illa tãtùm confitetur,cogitur omnia dicere,neque vllam acceptare pœnitentiam:absolutio ergo illa licèt sacramentalis sit, non tamen iurisdictione indiget,atque is mihi apparet sensus verborũ. S. Tho. in.4.distin.18. q.2.art.3.ad tertium,vbi,ait,quòd remissio venialium sequitur potestatem ordinis :hoc est, ad remissionem illorum etiam per sacramentalem absolutionem,nihil aliud requiritur quã sola potestas ordinis . Ad absoluendum verò à mortalibus, etiam si eorum aliàs absolutiò præcesserit, arbitror ex suo genere iurisdictionem requiri:quare eã non censeo posse à simplici sacerdote fieri . ¶ Quartum demum argumentum huius ambiguitatis solutionem ex

Imperator. *Rex.* *Peregrini vagabũdi.* *Caietanus.* *Argumen.* *Scholares.* *Solutio. 3.* *Sẽtentia authoris.* *Quando licèat sine li-*

licētia pro prij alieno confiteri.

postulat,vtrùm possit quis vlla ex causa alieno sacerdoti, absque proprij licētia confiteri. Enimuerò.S.Tho.dist.21.in fine expositionis literæ quinq; refert casus ex intentione Magistri, in quibus absque licentia proprij sacerdotis licet alieno confiteri, vt si quis sit vagabundus,si mutauit domiciliū,& si offendit in aliena parochia, & propter malitiam sacerdotis, & in articulo mortis. Atqui Hostien. quē dist. 17.quæst.3.artic.2.refert. Palud.octo connumerat,quibus id ipsum fieri potest.Cęteri verò casus nempè de vagabūdis,peregrinis,& morti proximis nihil ad rem pertinēt: nam illi iam censentur mutare proprios sacerdotes, & de

Dubium.

articulo mortis videbimus arti.4. ¶ Sed dubiū est,vtrùm sola culpa proprij sacerdotis,cui sci licèt,periculosum est confiteri, quia vel est cō fessionum detector,vel solicitator pœnitentiū ad malum,ius faciat subdito,vt absque eius obtenta licentia alium adire valeat confessariū.

Hostien. Palud. Richar.

¶ Ad hoc enim dubium Hostiens.affirmatiuè respondet,quam opinionem sequitur ibi Paludanus,ibidemque Richardus arti.3.q.3.& Syluester verb.confessor.1.§.6.& Adrian. quæst. 5.de confessione dubio.3.vbi ponit exemplū de concubina plebani,quæ non debet illi confiteri sed ad alium ire, petita licèt non obtenta licentia.Imò est opinio Magistri Senten.in vltimis verbis distinctionis.21.quam probat ex decreto.Vrba.2.can.Placuit.de pœnitentia distin.6.vbi prohibetur, ne sacerdotum quispiā pœnitentem suscipiat alteri sacerdoti commissum sine eius cōsensu,& subditur. Nisi sit gna-

Ratio.

rus.Et ratio huius opinionis esse potest, quòd Deus neminem absque eius culpa beneficio pœnitentiæ destituit:iniquitas autem proprij sacerdotis cum iure priuat confessionē audiendi:subdito ergo ius relinquitur alium exquirēdi qui sibi expediat.Neq; sufficere videtur responsio quòd tunc satis est illi contritionem habere:quoniam forsan non est nisi attritus,& per confessionis subsidium fieret contritus.

Sententia authoris.

¶ Veruntamen his non obstantibus opinio hæc falsa est,& nisi patronorum authoritas obstaret, fortasse peiori nomine digna propter periculum ,quod offert peruersionis ecclesiastici ordinis.Est in primis S. Tho.in præsentiarum contrariæ sententiæ in solutione ad quintum,vbi,ait,in similibus casibus quando timetur sacerdotis periculum,petēdam esse ab illo facultatem adeundi alium,quam si negauerit, recurrendum ad superiorem, & quando nullū fuerit remedium confitendum potius esse laico. Idemque,ait,Marsilius. quæst.12. art.1.& Caietanus verb.Absolutio,vbi,ait,adeò esse iurisdictionem ad absoluendum necessariam, vt si sacerdos absoluat eum qui non est sibi subditus,absque licētia proprij sacerdotis,nihil fiat. ¶ Dicendum ergo quòd sola proprij sacerdotis nequitia non tribuit ius subdito adeunti alium confessarium.Et ratio est, quia nullus alius propter illam solam nequitiam iurisdictionem acquirit absoluendi, nec subditus illam potest ei tribuere,& absque iurisdictione nulla est absolutio . Certè ratio adeò est euidens, vt sola sufficiat,& expressa in canone ipso.Omnis vtriusque sexus , qui nullo excepto casu iubet,vt quoties subdit⁹ voluerit iuxta decausa(inter iustas verò hæc est vna)alieno confiteri sacerdoti,licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio sacerdote,cum aliter illum non possit absoluere,vel ligare. Adijcitur autem & ratio secunda nihilo infirmior, quoniam opinio contraria promptissimam offert cuicunque ansam fingendi malitiam:& periculum in proprio sacerdote, vt illo colore possit alium sibi,quem libuerit,eligere. Multo ergo minus inconuenit,vt simili casu homo sine confessione maneat, quàm hanc occasionem offerre à firmo ecclesiastico ordine deuiandi. Tertio, quia eadem tunc ratione idem fieret in casibus reseruatis:videlicèt, si in episcopo reseruante idem apparet periculum,neque vellet facultatem alteri concedere absoluendi,posset subditus eosdem casus alteri confiteri, & ab ipsis absolui,& sic vana esset reseruatio.Dicendum ergo,quòd in simili euentu subditus ille nemini debet confiteri,sed perinde censere ,ac si nullā haberet copiam sacerdotis:nam profectò necessitas illa non est maior,quàm si proprius,sacerdos abiret aut moreretur.Cùm ergo tunc sine licentia superioris nemini possit confiteri, idem est censendum:quando est periculum illi confitendi.

Iurisdictio sacerdotis necessaria.

Ratio euidens.

Ratio alia.

Ratio tertia.

¶ Ad rationem ergo in contrarium respondetur , quòd dum subditus non est nisi attritus, procuret esse contritus:nam pluris refert ordinem hierarchicum seruare,vt nemo sine iurisdictione absoluat , quàm vni fortuito euentui prouidere, Præsertim quia in tali casu potest subditus absq; confessione putans se esse contritum eucharistiam suscipere:quandoquidem non habet sacerdotem , cui possit confiteri.¶ Ad textum illum Vrbani, sunt qui respondeant , quòd dum illic permittitur subditus ob ignorantiam proprij sacerdotis eum deserere, & transire ad alium , intelligitur,obtenta superioris licentia. Veruntamen si atten-

Solutio contrariæ rationis.

Ad textū Vrbani.

Solutio. 2.

tiùs verba textus inspiciantur : planior multò fiet responsio . Illic namque nulla fit mentio

pro

proprij sacerdotis,sed expressus casus textus est,dum quis habēs facultatem,aut priuilegiū eligendi confessarium committit se sua sponte alicui sacerdoti. Et quantum ex verbis textus conijcitur:sermo illic habetur de pœnitentia publica, à qua cùm imposita esset ab vno sacerdote,curabat pœnitens per alium reuelari. Vt modò etiam de pœnitentijs occultis facere consueuerunt ignaui pœnitentes. ¶ Quare glossa,quæ,ait,se commisit,id est, quia eius parochianus est,sensum verbi peruertit. Succurritur enim illic ambitioni sacerdotum,ne post quam quis tradidit se vni,licèt priuilegium habeat eligendi alium,nemo tamen alius eum suscipiat,nisi pro ignorantia prioris: tunc enim potest liberè ad alium transire. ¶ Est hic tamē animaduertendum,q̄ in casu,quo propter dictum impedimentum subditus nō confitetur proprio sacerdoti,non ideo liberatur à præcepto confessionis illo anno,vt quæst.2.art.1.diximus,sed cùm primum commodè poterit,tenetur confiteri. ¶ At verò hìc obiter ad illum, quem tetigimus casum respondeamus oportet,videlicèt,an si peccator suo complici cōfiteatur, confessio valeat. Vt si concubina sui proprij sacerdotis ei cōfiteatur. Respondetur autem sine disputatione primùm,q̄ ex genere suo cōfessio est valida,post quàm omnia, quæ sunt de essentia cōcurrunt,vt materia, forma, intentio,& iurisdictio. At si sic fiat, vt in notitiam aliorum veniat,non potest fieri sine scandalo,quod vix peccatum esse posset minus q̄ mortale. Si autem sine scandalo fieret, & sine periculo incitandi se ad malum, confessio esset valida,& esse posset fructuosa. Quāquam erubescentia non esset tanta, quanta si confessio fieret alteri. Quin etiam vix potest imprudentia & impudicitia excusari, quia apparet colloquium illi simile, quod fit extra confessionem. Attamen vbi est periculum excitandi,& irritandi illecebrem sacrilegium, est impudentissimum:& confessionem, quæ est peccatum mortale,iam diximus non esse validam,quantuis peccatum illud exprimeretur,propter defectum non solùm cōtritionis, verum & attritionis. Refert Adria.in sua diœcesi huiusmodi confessionem sub sententia excommunicationis esse prohibitam.

Reprobatio glossæ. *Nota.* *Dubium.* *Adrian.*

ARTICVLVS. III.

Vtrùm licitum sit alteri, quàm proprio sacerdoti ex priuilegio vel mandato superioris confiteri.

QVoniam duæ viæ in superioribus apertæ sunt, quibus iurisdictio alicui competere potest:scilicèt, ordinaria & delegata: & de priori dictū satis est,subsequitur vt de posteriori dicamus. Arguitur ergo,quòd non liceat ex indulto superioris alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri. Nemo potest vllum in præiudicium alterius priuilegium indulgere,sed concedere alterius subdito priuilegium, vt absq; eius facultate confiteatur alieno,est in præiudicium proprij sacerdotis,qui ius habet cogendi suos subditos,vt sibi confiteantur:ergo id fieri non potest. Vnde distinctio. 25.quæstio.1.can. Ideo. ostenditur sic esse concedenda priuilegia, vt non sint in aliorum detrimentum, iuxta verbū Paul.2.Corint.8. Non volumus,vt alijs sit remissio,vobis autem tribulatio. ¶ Quinimò. vt secundò arguamus, per hæc priuilegia impeditur diuinum mādatum quo proprius pastor tenetur vultum pecoris sui cognoscere,iuxta illud Prouerbio. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui,tuosque greges considera, exemplo Christi qui, ait, Ego cognosco oues meas,& cognoscunt me meæ. ¶ Accedit tertiò,quòd priuilegiū nequit subditum ab obedientia sui pastoris eximere: ergo qui per indultum confitetur alteri,tenetur etiam & suo proprio cōfiteri,si id exegerit:esset autem iniusta molestia quempiam cogere eadem peccata bis confiteri:ergo ex priuilegio superioris nemo sic potest alteri confiteri, vt præcepto satisfaciat. ¶ In contrarium est q̄ ea, quæ sunt ordinis,potest proprius iudex cuicunque eiusdem ordinis committere: cùm ergo sacramentum pœnitentiæ administrare, sit sacerdotalis ordinis,& episcopus sit proprius sacerdos & iudex eiusdem sacramenti,potest idem munus cuilibet sacerdoti committere: nam pari iure & casus sibi aliquos reseruare potest.

1. Argum. *2. Argum.* *3. Argum.* *Pars affirmatiua.*

¶ In introitu articuli huius adnotandum est tribus mobis concedi posse facultatem alteri, quàm proprio sacerdoti cōfitendi: scilicet, vel à iure,vel per consuetudinem, modo suprà expositō:quia,scilicet,superiores vident,& tacentes dissimulant:vel concessione proprij sacerdotis expressa vel interpretatiua. Et iam membratim ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Et primùm quantum ad indultum iuris,quæstio orta est propter religiosos. Circa initium enim ordinum mendicātium,quia huiusmodi priuilegia tunc illis concedi inceptum est, non defuerunt seculares doctores,qui in contrariū reclamarent. Enimuerò. Henricus Gaudensis quodlib.1. con-

Decisio art. *Origio priuileg.*

tendit,Pōtificem maximum neutiquam poſſe priuilegia huiuſmodi indulgere, quominus parochiani tenerentur ſuo proprio parochiali confiteri.Quam quidem opinionem fundabat in verbis illis cap. Omnis vtriuſque ſexus. omnis proprio ſacerdoti confiteatur, neque poſsit alieno niſi de eius licentia petita & obtenta. Quare aiebat confeſſos religioſis,teneri rurſus cōfiteri proprio curato.Hanc poſtmodùm falſam opinionem abſurdiorem fecit Ioā nes quidam de Poliaco dicens,quòd nec Papa, imò nec Deus poterat facere quin ſubditus alteri confeſſus teneretur ſuo proprio ſacerdoti confiteri.Repugnabat enim,inquit,vt quis eſſet proprius ſine virtute cogendi ſubditū: imò dicebat illam confeſsionem,quæ fieret religioſis,non eſſe ſacramentalem.

Ioan. de Poliaco.

1.Cōcluſio

¶ His tamen non obſtantibus prima concluſio huius articuli eſt. Conceſsio facta religioſis mendicantibus audiendi confeſsiones populi fuit prouida,& ſancta,& in fauorem populifacta,eorumq; adeò communi bono præcipuè conducens. Eſt enim confeſſariorum cōditio vt vitæ in primis,deinde ſcientiæ, & prudentiæ dignitate polleant:hoc autem non eſt, vt circa cuiuſpiam iniuriam loquamur, cur ne queat perinde in religioſis inueniri, qui clauſi literis vacant, vt in ſecularibus. Adde quòd cùm non ſint alijs negotijs implicati expeditiùs poſſunt confeſsionibus audiendis operam dare. Præterquàm quòd cùm temporalia metant,quibus aluntur,debent,vt,ait,Paul.ſpiritualia in populum refundere.Experientia profectò docet tantam emolumēti religioſorum curam in confeſsionibus audiendis,& concionibus habendis chriſtianis populis indies afferre, vt eis ſublatis, non poſſet eccleſia non multum detrimēti accipere. Sed in re propria loqui ſic pudet. ¶ Subſequitur autem dubium, vtrùm qui confeſsi ſunt religioſis per priuilegia teneantur iterum confiteri proprijs parochialibus ſacerdotibus. Fuit em̄ citatus Henricus Gandenſis,& quos Adrianus citat quæſt. 5.de confeſsione,ſcilicèt.Hoſtienſ. Archidiaco.& Ioannes Monachus,qui ſuſtinebāt partem affirmatiuam,eo quòd cap. Omnis vtriuſque ſexus. ſimpliciter obligat cōfiteri proprio ſacerdoti, cui priuilegium fratribus indultum non videtur derogare.Et ideo confeſſus religioſis non deobligatur confiteri proprio ſacerdoti eadem peccata,ſi alia non habuerit.

Dubium.

2. Cōcluſ. ¶ Nihilominùs ſtatuitur ſecunda concluſio. Qui confitentur religioſis ex priuilegio illis indulto,nullatenus tenentur ampliùs confiteri eadem peccata proprio. Concluſio hæc planè colligitur ex cap. eodem. Omnis vtriuſque ſexus,quo aduerſarij nituntur cōtrariam ſuā opinionem fulcire. Nam vice verſa ex verbis ſubiūctis in eodem canone ſequitur & noſtra concluſio,& eorum argumenti ſolutio. Subditur enim illic,quòd qui voluerit confiteri alieno ſacerdoti,tunc ei licebit,dum licentiā à proprio ſacerdote petierit & obtinuerit.Et loquitur manifeſtè canon de ea confeſsione, quam præceperat fieri ſemel in anno: quare manifeſtè illic docemur, quòd qui de licentia proprij ſacerdotis cōfitetur alteri,perinde implet præceptum,ac ſi confiteretur proprio: inter proprios autem ſacerdotes connumeratur epiſcopus,& multòiuſtiùs Papa:ergo cùm religioſi priuilegium habeant papæ,fit vt qui illis confitentur perinde ſatisfaciāt eccleſiæ præcepto, ac ſi proprijs ſacerdotibus confiterentur: nam licentia papæ & epiſcopi eandem vim habet, ne maiorem dicamus,ac ſi eſſent proprij parochiales curati.Et hæc eſt ratio,quā S.Th.præſenti loco.di.17.q.3.ar.3.q.5.adfert.Ait, quippe quòd impedimentum ne quiſpiam poſsit abſoluere,poteſt eſſe aut defectus iuriſdictiōis aut cenſura excommunicationis,vel alijs,quibus eſt ſuſpenſus.Et prior quidē defectus ſupplerī poteſt per commiſsionem illius, qui talē habet iuriſdictionem: vnde cùm papa pleniſſimam habeat iuriſdictionem in toto orbe Chriſtiano & epiſcopus, perinde poſſunt abſoluere atque parochiales ſacerdotes.Et accedit optima ratio,nam qui papæ ipſi aut epiſcopo confiteretur, proculdubio ſatisfaceret præcepto:ridiculum enim eſſet tunc dicere, quòd requireretur licētia ſacerdotis parochialis: ergo qui ex eorū priuilegio confiteretur,ſimiliter omnino ſatisfacit.Ac demū arguitur.Quibus papa diploma concedit vt eligere ſibi poſſint confeſſarios,quis ambigat, quin abſque licentia proprij curati ſatisfaciant præcepto? multò ergo minus ambigendum quin illi ſatisfaciant qui cōfitentur religioſis ex priuilegio papæ,per epiſcopum expoſitis. ¶ Ambæ conclusiones canonica authoritate roborātur.Primùm enim huiuſmodi priuilegia conceſſa leguntur per Alexandrum .4. circa annum domini milleſimum ducenteſimum ſexageſimū. Deinde decem poſt annis confirmata fuerunt per Vrbanum.4. & Clementem. 4. continuò ſuccedentes.Poſt hæc verò annis.50.Ioannes ille de Poliaco poſt in contrarium ſucclamauit, qui anno domini milleſimo triceteſimo vigeſimo ſecundo vocatus Romam compulſus fuit errorem reuocare, vt patet in extra uagan.Ioannis. 22. Vas electionis: vbi iuxta decreta

Confirmatio concluſionis.

Priuilegiū Alexan.4.

Indultum Vrbani & Clemen.

decreta prædecessorum Alexand.& Clementis concluſſum eſt confeſſos fratribus religioſis non teneri amplius confiteri proprio ſacerdoti eadem peccata. Quare de eadem veritate ambigere iam nefas eſt. Deinde bonifacius octauus in extrauag. Super cathedram. de ſepulturis. confeſsionem moderatus iuſsit, vt prælati mendicantium religioſos epiſcopo præſentarent idoneos, quibus ipſe facultatem faceret tum prædicandi tum & confeſsiones audiēdi, quo renuente papa ip ſe tunc eandem facultatem concedebat. Poſt verò ſubſecutus Benedictus vndecimus, in extrauag. Inter cunctas. de priuilegijs, reuocata illa moderatione Boni facij ampliſsimam eis contulit facultatem prædicandi & confeſsiones audiendi nulla facta præſentatione epiſcopo, nullaq́ue eius petita licentia. Tandem ſucceſsit Clemens quintus, qui in Clem. Dudum. de ſepulturis. reuocans decretū Benedicti renouauit aliud Bonifacij, vt preſentatione facta epiſcopo facultas ab eo petatur, quam ſi negauerit, papa cōceſsit. Cui quidē decreto ſtatur modo. Canon verò Gregorij: ex authoritate. 16.q. 1. quo ſacerdotibus monachis poteſtatem facit, vt poſsint baptizare, prædicare, communionem dare, pœnitētiam imponere, atq́ue peccata ſoluere, ad rem non attinet præſentem: quia vt, ait, D. Th. diſt. 18.q.3.ar. 3. illic nō loquebatur Gregorius niſi de monachis illis, qui iuriſdictionem ſuper aliquibus parochis ſibi cōmiſſam habeant, quos alij aiebant eo ipſo quòd erant monachi, non poſſe actiones ullas hierarchicas exercere, vbi Gregor. decernit contrarium.

Concesſio Bonifa. 8.

Bened. 11.

Clemen. 5.

Can. ex authoritate.

Reprobatio gloſſæ. Bern.

¶ Ex his fit gloſſam Bernardi can. Omnis vtriuſque ſexus. ſuper ver. Alieno, nullam prorſus apparentiam habere quatenus, ait, priuilegia conceſſa fratribus, ſolum illis dare executionē audiendi confeſsiones, ſed nihilominùs requiri licentiam proprij ſacerdotis: nam in prædicto canone manifeſtum eſt nomine proprij ſacerdotis intelligi cum parochiali tam epiſcopum quàm papam: ſi ergo illi licentiam conferunt, ſatis eſt. Cæterùm quanuis proprius, idē eſſet, quod parochialis, ſubintelligitur ſemper ſuperioris licentiam ſufficere. Præterea arguitur:

2. Argum.

Nemo poteſt, imò crediderim, neq́; authoritate papæ, quicquid citati authores dixerūt, adcōfitendū iterum cōpelli ea, à quibus ſemel abſolutus eſt: nam eccleſia non habet in hoc authoritatē niſi ſecundùm ius diuinum: iure autem illo ſacramentum hoc non eſt inſtitutum, niſi in remiſsionem peccatorum: poſt quā ergo hunc fructum quis per ſacramentum ſortitus eſt, cogi non poteſt, niſi vltrò ipſe velit iterum eadem confiteri: quia ille iam nulla habet peccata, & vt, ait, Sanct. Tho. in præſentiarū ſolutione. 4. & nullus compellitur confiteri, qui nō habet peccata: Meritò ergo, vt, ait, Antonius. 3. par. titul. 17. cap. 9. illa gloſſa condēnata fuit per Clementem. 4. in quodam priuilegio fratribus conceſſo, incipienti. Quidam temerè. Vnde ad argumentum Ioannis Monachi & Archidiaconi reſpondetur, non eſſe cōpatibilia priuilegium religioſorum, & præceptum confitendi proprio curato in hoc ſenſu, quòd confeſſus religioſo teneatur iterum confiteri proprio curato: nam vna abſolutio liberat eum ab obligatione alterius, vt, ait, Benedictus. 11. in extrauag. citata. Inter cunctas. de priuileg. in quo verbo non eſt illa extrauagans reuocata per Clementinam. Dudum.

¶ Quòd ſi quæras vtrùm dictum priuilegium, ſit derogatio præcepti. Omnis vtriuſq́; ſexus. reſpondetur nullum habere reprobationis colorem, ſed eſſe indultum iuxta eius tenorē vbi habetur: quòd de licētia proprij ſacerdotis poteſt quiſq́ue confiteri alteri. ¶ In contrarium autem obijcitur extrauagans quædam Martini quinti, quam Adrianus citat, Ad vberes fructus. ſed nō eſt inter communes relata, vbi ait, Volumus autem, quòd ij, qui fratribus confitebuntur, ſuis proprijs parochialibus ſacerdotibus ſemel ſaltem in anno confiteri, prout generale concilium ſtatuit, nihilominus teneantur, quodq́ue idem fratres eos ad hoc exortentur. Veruntamen extrauagans hæc in primis, non præcipit hominem eadem iterum cōfiteri, à quibus ſemel abſolutus eſt, quare ſolū potuit præcipere, vt homo ſe repræſentet proprio ſacerdoti dicens ſe iam eſſe abſolutum. Nam dicere, quòd ſaltem in paſchate teneatur homo confiteri proprio ſacerdoti ſi aliquod habet mortale, non video quomodo intelligatur: quoniam annalis confeſsio, vt ſuprà diximus non obligat in paſchate, ſed in quolibet tempore anni: quare qui confitetur fratribus ſub natali domini, non tenetur iterum vſq́ue ad integrum annum ampliùs confiteri, niſi ratione ſumendæ euchariſtiæ in paſchate, tunc autem ſi quis peccatum habuerit mortale, etiā poteſt fratribus religioſis confiteri, poſt quàm ille caſus non eſt exceptus in extrauaganti. Vas electionis, neq́; in Clemen. Dudum. Neq́; verò gloſſam Adriani eiuſdem extrauagantis Martini, quæ illam intelligit, quando fratres ad epiſcopos neglexerint habere recurſum, ſatis intelligo: quoniam quouſq́ue ſe præſentent, nullam habent facultatem audiendi confeſsiones: & tamen Martinus videtur intellige

Extrauag. Martini.

Obligatio præcepti de confeſs.

repoſtquàm habent authoritatem. Quare citiùs dixerim illam extrauagantem in hac parte non eſſe receptam: quia derogat extrauagantibus. Vas electionis. & Dudum. Idemque reſponderem verbis Sixti. 4. in extrauagã. Vices illius. ces illius. de tregua & pace. vbi admonet religioſos, vt prædicare deſiſtant, quòd parochiani non ſint obligati ſaltem & paſchate confiteri proprio ſacerdoti: quia de iure, inquit, tenentur. Reſpondeo, inquam, me illa verba nõ intelligere: quia nullum eſt tale præceptum confitendi in paſchate, ſed ſemel in anno. Item cùm continuo ſubiungat per hoc non intelligere excludere mendicantes, quominus ſecũdum iuris communis & priuilegiorum illis cõceſſorum diſpoſitionem confeſsiones audire, & pœnitentias iniungere valeant, ratas habet confeſsiones illis factas ad implendum præceptum de ſemel in anno. Secus de adminiſtratione ſacramenti eucharistiæ, quod religioſi adminiſtrare prohibentur in paſchate, vt Clemen. religioſi. de priuileg. cauetur.

Gloſſa Clemen. Dudũ. ¶ Quo ergo ad expoſitionem Clemen. Dudum. redeamus, primum notandum, quòd cùm illic magiſtri, & miniſtri generales, & prouinciales iubeantur facere, vel per ſe, vel per alios illam præſentationem, etiam Priores & Guardiani poterunt illam facere, & verè faciunt ex commiſsione eorundem Prouincialium, & poterunt alium mittere, qui illos præſentet. Vtrùm autem ius competat epiſcopis eos examinandi, non habetur, in extrauaganti, ſed hoc ſolum, vt prælati religioſorum ſufficientes perſonas, & idoneas, & peritas eligãt. Vbi inſinuatur examen non incumbere, niſi prælatis ipſis religioſorum. Vnde in extrauaganti Benedicti. 11. non iubebantur confeſſarij perſonaliter comparere coram epiſcopo. At quoniam illa reuocata eſt per Clemen. Dudum. in qua fit epiſcopo facultas, vt poſſit refutare præſentatos, apparet ſubſequenter illis incumbere eos examinare. Quare, ſi Dubitatio. ipſe vellit: comparêre coram ipſo debent. Vtrùm autem eius licentia ipſo mortuo, vel amoto ſemper duret, an verò debeant ſingulis epiſcopis præſentari. Reſpondetur, ſat eſſe ſi ſemel habeant vnius epiſcopi facultatem, vt non teneantur amplius eidem epiſcopo, vel alteri præſentari. Si enim habetur in extrauag. Benedicti, quæ in hac parte non eſt reuocata. Alia dubit. Vtrùm verò eiuſmodi fratres expoſiti poſſint abſoluere ab omnibus caſibus reſeruatis epiſcopo, Sylueſt. in verb. Confeſſor. 1. §. 5. & Gabri. diſtinctio. 17. quæſtio. 2. articul. 3. atque alij affirmanter reſpondent: quia priuilegium papæ, non poteſt inferior, ſiempe epiſcopus, coarctare. Quare cùm Cleinen. Dudũ, fuerit in concilio Vienenſi decreta, nõ poteſt, inquit, Sylueſt. epiſcopus religioſis reſeruare caſus, ſicut ſacerdotibus, parochialibꝰ. Verũtamẽ hæc opinio neq; eſt tuta, neq; more ſeruatur: quoniã expreſſè habetur in eadem Clemen. Per huiuſmodi cõfeſsionem nequaquam intendimus ampliorem poteſtatem fratribus impendere quàm eſt curatis, & parochialibus ſacerdotibus à iure conceſſa: niſi forſan eis ec cleſiarum prælati vberiorem in hac parte eis gratiam ſpecialiter ducerent faciendam. Et cõ firmatur ratio: quia licèt priuilegium ſit papæ, & concilij nihilominùs vult religioſos facultatem recipere ab epiſcopo, vt ſint tanquam eius coadiutores. Quare in hoc non conferunt eis ius amplius, quam habent curati. Idq; confirmatur ex clemen. Religioſi. de priuileg. vbi excommunicantur religioſi, ſi tentauerint ab ſoluere à caſibus reſeruatis apoſtolicæ ſedi, vel locorum ordinarijs. Quapropter nulla eſt ſolutio reſpondentium, quod ſolum inhibentur abſoluere à caſibus reſeruatis, quibus eſt excõmunicatio annexa: nam duæ ſunt clauſulæ: prior, ne abſoluant excommunicatos: & poſterior, ne abſoluant à reſeruatis etiam citra excommunicationem. Veruntamen ſi epiſcopus vult plures caſus reſeruare religioſis, quã plebanis, tunc cenſeretur id facere in fraudem & in odium ipſorum, & ideo tam aperta eſſe poſſet fraus, vt non eſſet illi parendũ, quia pari ſorte ſunt tractandi, vt plebani. Alia cõfir.

¶ Aliud verò dubium eſt, vtrum eandem poteſtatem quam habent ab epiſcopo vnius diœceſis exercere iure poſsint in alia. Sylueſter enim verb. Confeſſor. 1. §. 14. & verb. Confeſſor. 2. §. 4. ait, non poſſe: propterea, quòd in præfata extrauag. expræſsè habetur, q̃ extra ciuitates & diœceſes, in quibus ſunt deputati, non poſsint illã facultatem exercere. Fatetur tamen, curatum parochialem poſſe ſuos parochianos abſoluere vbicunq; etiam extra diœceſim. Hæc tamen duo male cohærent. Clemẽtina enim pares facit religioſos, & plebanos. Quare ſicut plebanus ſuum parochianum: ita & religioſus verbi gratia Salmantinus poteſt hominem ſuæ diœceſis Segobiæ, & vbicunq; abſoluere. Veluti religioſus, qui facultatem habet ſui prælati audiendi religioſorum confeſsiones, quencunq; ſubditum ſui conuentus poteſt vbicunq; terrarum abſoluere perinde ac prior ipſe, præterquam à caſibus reſeruatis, Clementina ergo ſolum cauet ne habentes facultatem epiſcopi putent eam habere, niſi in Dubium.

ſubditos

subditos eiusdem episcopatus. Hoc enim est notum, quòd expositus Salmanticæ ab episcopo non potest extra diœcesim eandem facultatem exercere erga subditos alienæ diœcesis. Atque hactenus de priuilegijs concessis à iure.

De priuil. cõcessis ab homine.

¶ Circa concessiones autem, quæ fiunt ab homine, hoc iacito primum fundamentum, quòd omnis & solus ordinarius, qui propriam habet animarum curam, si non sit iure prohibitus, potest cuicunque alij sacerdoti non iure impedito facultatem suam concedere absoluẽdi suos subditos, vt Papa, episcopus, parochiarum plebani, & religiosorum prælati. Delegatus autẽ id non potest, nisi in facultate sibi commissa hoc fuerit expressum, vt possit subdelegare.

Delegatus.

Vicarij epi scoporum. Vicecurati

Quare vicarij episcoporum nisi habeant expressam facultatem subdelegandi, id non possunt, neque vicecurati. Attamen quando substituuntur curatorum loco, per episcos fit eis potestas subdelegandi. Et eandem facultatem pœnitentiarij pontificis habent officio suo annexam. Atqui & episcopus confirmatus non impeditus, antequàm ordinetur, licèt neminẽ possit absoluere, potest tamen eandem facultatem concedere. Dixerim autem, nõ impeditus, nam episcopus, vel sacerdos parochialis excommunicatus nominatim, vel hæreticus, vel manifestarius percussor clericorum, neminem potest sibi subdelegare, neque in foro exteriori, neque in pœnitentiali, eo quòd licet habeant iurisdictionem, non tamen habent eius vsum, & committere est vsus iurisdictionis. Sẽtentia est Paludan. 17. distinctio. quæstio. 3. circa finem, & notatur ca. Romana de officio vicarij libr. 6. Si autem postquàm suam facultatem alteri delegauit, excommunicetur, non obid cessat vsus in delegato. Quòd autem non possit sacerdotibus eo modo excommunicatis vel suspensis eiusmodi facultas committi, clarum est, postquàm eam nõ possunt exercere. Quærere etiam quispiam hic posset, vtrum sufficiat ratihabitio, vt absolutio sit valida. De hoc autem nulla est controuersia. Si enim ratihabitio sit de futuro, vt si sacerdos absque iurisdictione absoluat alienum parochianum credẽs, quòd cùm episcopus eius vel plebanus sciuerit ratum habebit, manifestum est, nullum esse sacramentum: quoniam cùm sacramentum tunc conferat gratiam, quando applicatur absolutio, nequit vllo pacto ex futuro pendêre, sed tunc debent concurrere omnia quæ sunt de essentia sacramenti, atque adeò iurisdictio sacerdotis: quare si tunc illam non habet, nil ratihabitio futura refert. Si autem ratihabitio sit de præsenti vel de præterito, qa proprius sacerdos videt subditum confiteri alteri, & tacens dissimulat, illa videtur sufficere: quia non censetur solũ ratihabitio, sed consensus interpretatiuus, cuius virtute diximus sacerdotes sibi inuicem promiscuè confiteri. Tametsi, vt suprà dicebamus, non sit satis tutũ in re tam necessaria eiusmodi interpretatiuo consensu vti, sed est expressus requirendus. ¶ Postremum dubium est de illis, qui facultatem habentes eligendi confessariũ, siue per põtificiũ diploma, siue ab episcopo, siue à parochiali sacerdote, plenã habeãt libertatẽ eligendi quem maluerint sacerdotem, an sint adstricti eligere ordinarios curatos, atq; eos tantũ religiosos, q̃ expositi sunt per episcopum. Ad hoc dubium non desunt, qui cẽseant huiusmodi priuilegijs fungentes non habere tam liberam facultatẽ, sed arceri, vt eligant illos, qui aliàs sunt confessarij. Et ratio eorum est, quia sic in diplomate habetur vt possint eligere confessores: debent ergo esse cõfessores antequã eligãtur. Itẽ quia adijcitur, confessores idoneos: idonei aũt non dicuntur, nisi qui iudicio publicæ authoritatis sint approbati, quales sunt habentes sacerdotia curata, & per episcopum expositi, iudiciũ enim idoneitatis nõ est relinquẽdum priuatis personis, sed ijs, qui publica fungũtur, authoritate. ¶ Et tertiò arguitur, quia non est censendus sumus Pontifex omnes sacerdotes sic tumultuariè in confessarios approbare: nam vt habetur de pœniten. & remiss. capit. si episcopus. libr. 6. in generali concessione illa non veniunt, quæ nõ esset quis in specie concessurus: si aũt Papa promiscuã hanc authoritatẽ omnibus concederet, perinde esset, ac si hominibus idiotis, & indignis in specie eãdem facultatem committeret, quod esset christianorum salutẽ periculo exponere: quare non est credendus Pontifex id concedere. Idem tenet glos. super cap. Omnis vtriusq; sexus. super verb. Alieno. nempè, q̃ non possunt eligi, nisi habentes ordinis executionem: iuxta tenorẽ canonis. Adijcimus. §. ecce. 16. q. 1. & de priuilegijs. capit. religiosi. vbi habetur, quòd religiosi non habent executionem potestatis ordinis, nisi fuerint, à populo electi, & de consensu abbatis ab episcopo approbati. ¶ His tamen non obstãtibus nõ est timendum, quin quos voluerint, eligere valeant. Et hæc est opinio communis: nempè, Antonini. 3. part. tit. 17. c. 7. & Gabriel. distin. 17. q. 2. dubio. 5. & Adria. de confessione. q. 5. dubio. 1. & Palud. ead. dist. q. 3. ar. 2. quẽ sequitur Sylu. verb. Confessor. 1. §. 5. Et ratio est: qa ad absolutionẽ solùm requiritur potestas ordinis

Ratihabitio de pœniten.

An priuilegiatus possit eligere simplicẽ sacerdotem.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

De religiosis.

Priuilegiati sacerdotẽ quem voluerint possũt eligere.

Ratio.

dinis,& iuriſdictionis:& quidē poteſtatem ordinis quicunq; ſacerdos habet,& iuriſdictionē ille qui priuilegium cōtulit per dilectionē pœnitentis qui ei cōfert. Sed quia ex hoc ſecundo quæſtio pendet,probatur primò ex verbis diplomatis,vt poſsint eligere confeſſorē, nā hoc nō eſt eligere eum,qui eſt cōfeſſor,ſed per electionem facere confeſſorem:puta, eligere in confeſſorem,ſicut cùm eligitur epiſcopus, nō eligitur ille, qui erat epiſcopus, ſed qui non erat eligitur in epiſcopum. Et quanuis addatur idoneū,adiectio illa duo ſonat. Primùm, q̄ nō ſit ſuſpēſus per cēſurā, aut nominatim excommunicatus &c. Secūdò admonetur pœnitens iuxta tenorem canō. Quem pœnitet,vt eligat cōfeſſorem ſcientē ligare,& ſoluere:nihilominus optio ipſi relinquitur: quia priuilegia nō ſunt coarctāda magis, q̄ ſonāt,& proculdubio ſi intentio Pōtificis eſſet,ut nō eligerentur niſi ordinarij,nunq̄ illud ſilentio præteriuiſſet, cū ergo id non expreſerit, gratis fingitur illa reſtrictio. Nā de poteſtate Papæ, q̄ id potuerit facere,nemini dubitare licet. Et in.c. citato.ne pro dilatione.vbi Grego.conceſsit prælatis facultatē eligendi confeſſarium,nullā facit reſtrictionem:ſed,ait,q̄ præter ſui ſuperioris licentiā poſsit ſibi eligere prouidum confeſſorē:eodem ergo modo intelligitur cōceſsio diplomatis cruciatæ. Ad illud vero,q̄ Papa non præſumitur indoctos homines, & nō idoneos eligere,reſpōdetur,q̄ contra intētionē Papæ,& prę latorū obmurmurare nefas eſt. Tamen ſi oculos ad eos,qui curā habēt parochiarū, & ſacerdotia curata poſsidēt circunferamus, fortaſsè (quod nō abſq; mœrore fandum eſt)tam multos indoctos,ſacerdotes & minus idoneos inueniamus curā animarum habentes, q̄ eadem cura vacuos,adeò vt multò cōſultius ſæpe fuerit ex iſtis eligere,q̄ ex illis. In ſumma hoc planè confirmatur:ſi proprius plebanus facultatem cōcederet ſuo parochiano cōfitendi alteri,licèt nihil aliud adijceret,quis dubitet quin poſſet eligere quem maluerit ſacerdotem,ſiue parochialem,ſiue alium:cur ergo noid liberè poſsit,qui priuilegium habet pontificis? Tandem hanc litem videntur iam diremiſſe indulgentiarum commiſſarij,vt hæc ſcholaſtica diſceptatio authoritate Pontificis abſolueretur. In nuperrimo nanq; Iubileo Diui Iacobi ſub hac forma venit conceſsio, vt poſsit quiſque confeſſarium eligere ſacerdotē ſecularem, aut religioſum,qui non ſit ſuſpenſus,nec ſpecialiter reprobatus per ſuum prælatum. Suſpenſus,ſcilicet,vel reprobatus per aliquam cenſuram quaſi dicat, quicūq; alius abſq; vlla exceptione poſsit eligi. ¶ Ad gloſſas aūt.c. Omnis vtriuſq; ſexus.& clem.religioſi.de priui.reſpōdetur, q̄ ſolum illic habetur ſermo de religioſis:quare non poteſt trahi in conſequentiā, q̄ nō poſsint quilibet ſacerdotes ſeculares eligi. Præterea,& de religioſis bene reſpondent Palud,& Sylu. q̄ licēt de iure communi non habeant executionē poteſtatis,nihilominùs ex facultate proprij ſacerdotis,& fortiori epiſcopi,vel Papæ illam poſſunt habere,neq; eſt cur de hoc vlla ſit dubitatio. Verum eſt,prædictos authores addere, quod religioſi cùm non habeant velle,vel nolle,ſine conſenſu prælati nō debent abſq̄ eius licētia eiuſmodi priuilegiatorum confeſsiones audire quod ego fateor. Nam ſi quis contra arguat,Papa poteſt inconſulto,& inuito prælato iubere ſubdito eius vt confeſsionē audiat:ergo poteſt ſubditus abſq; licentia prælati id facere. Reſpōdetur,quòd ſi papa id ſic iuberet, vera eſſet argumenti concluſio:at verò per illa diplomata nihil religioſis iubet, ſed facultatem duntaxat concedit pœnitenti eligendi, quæ quidem electio non cogit religioſum. Et ideo qui inconſulto prælato talem confeſsionem audiret,poſſet ab eo tanquàm inobediens puniri. Nihilominùs ſacramentum,& abſolutio teneret:quia per electionem pœnitentis religioſus à Papa iuriſdictionem acquirit. ¶ At quoniam de confeſſariorum electione mentio hìc habetur, adnotare eſt operæpretium qualitates, quas confeſſarius habere decet. Nam præter duas, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti: ſcilicèt, poteſtas ordinis, & iuriſdictionis, & tertiam de neceſsitate, quæ eſt ſigilli cuſtodia,requiritur, vt & ſcientia polleat & prudentia:eſt enim, tum iudex, tum etiam medicus. Et tanquàm iudex debet præditus eſſe ſcientia ad inquirendum, & diſcernendum peccata, ſint ne mortalia, an venialia, & eorum circunſtantias pro qualitate ſubditorum. Qui enim operam dat eorum cō feſsionibus audiendis, qui ſunt vel mercatores, vel alijs negotijs arduis implicati, maiori ſcientia pollere debent, quàm qui curam habent popularium,aut ruſticorum. Quanuis ſatis ſit, vt confeſſarius dubitare ſciat, vt peritiores poſsit conſulere. At verò tanquàm medicus,prudentia indiget,vt cauendis in poſterum peccatis remedium adhibere ſciat iuxta perſonarum,locorum, & temporum qualitates. Tametſi ſupra hæc omnia probitatem ſacerdotis deſiderem,& zelum Dei, vt exaggeratè pœnitentem admonitum curet,quāti referat vitā ſecundùm diuinā voluntatem emendare. ¶ Ad primùm igitur argumentorū, quæ in ca-

Solu. 1. ar. *Idoneū in bulla cruciatæ quomodo intelligatur.* *Solu. 2. ar.* *Solu. 3. ar.* *Ad aliud de religioſis.* *Obiectio. 1* *Dilutio.* *Confeſſariorū conditiones.* *Nota.*

Solu. 1.ar. in capite articuli sunt proposita,doctè D. Th. respondet loco præsenti, quòd nemini fit prę-iudicium,nisi id ei subtrahatur, quod in fauorem ipsius indultũ est,vt verbi gratia, si beneficium,quod quis possidet, absque vllą eius causa,& crimine subtraheretur:iurisdictio autẽ nemini cõceditur in suam priuatã vtilitatem, sed in commune bonũ populi & honorẽ Dei. Et ideo quãdo superioribus expedire ad salutem plebis videtur,& ad honorẽ Dei alijs suam facultatẽ committere,nemini fit præiudiciũ, vel iniuria, licèt illi,qui quærunt quæ sua sunt,nõ quæ Iesu Christi, & gregi præsunt nõ vt oues pascant,sed vt ab illis pascantur,arbitrentur in detrimentum sibi & iniuriam cedere.

¶Si autẽ aliquod detrimentũ ex frequẽtia horũ priuilegiorũ aliquib⁹ videatur offerri, appareret religiosis accidere:nã libera eorum facultas insscio pręlato confitendi,nõ potest nõ multũ incommodi eorum regimini afferre. Sed post quàm papæ placet,parẽdum est, vel aliter per eius autoritatem huic,si iactura religionis est, prouidendum.

Solutio. 2. ¶Ad secundũ respõdetur,eodẽ modo,per hoc non impediri diuinũ mandatum cognoscendi vultum pecoris,hoc enim solertissimus quisque prælatus extra viam cõfessionis facere potest vigilando super gregem.Cæterùm per viã confessionis credere subdito debet asserenti se esse legitimè confessum:nam in foro conscientiæ pœnitenti credendum est,& pro se,& contra se loquenti,secùs in foro exteriori.

3.Solutio. ¶Ad tertium deniq; iam responsum est, quòd qui semel per superioris facultatem confessus est,non tenetur ampliùs cõfiteri,vt Bened. 11. in extrauag.Inter cũctas.decreuit, neq; in hoc est reuocata. Quare neque ad id potest ipsum proprius sacerdos cogere. Nec proinde censetur ab eius obedientia eximi:nã quod autoritate superioris fit,minime censendum est contra obedientiam minoris procedere.

S. Thom. ¶Addit tamẽ D.Tho.in hac solutione, q fructuosè quis posset illa peccata, à quibus semel est absolutus,iterum confiteri:quia quãtò pluries quis eadem peccata confitetur, plus ei de pœna remittitur.

Scoti opin. ¶Hoc autẽ Scot.d.18.solutione primi arg.nõ vsq; adeò probabile reputat, imò probabilius, q per secundã absolutionẽ nihil pœnæ remittatur,quia cùm semel Deus iudicium absolutionis ratificauit, licèt non sit absurdum illud iterare, nihilominus nõ iteratur cũ illo fructu: nã idem, inquit,contingit in foro litigioso,vbi post q̃ reus semel absolut⁹ est,nõ ampliùs à pœna corundẽ delictorũ absolui potest. Opinio

Opinio Scoti refutatur.

hæc tamẽ tenuissimo nititur fundamẽto:nã in litigioso foro post vnã absolutionem nihil amplius pœnæ fit reliquũ:in sacramẽtali verò nõ semper absolutio prima tollit totam pœnã.Et ideo post quàm secũda est legitima absolutio, & cadit super debitã materiam: quia materia, vt habetur in concilio Florẽ.sunt peccata confessa,nulla est causa,cur per ipsam non fiat etiã remissio pœnæ.Secundò, quia etiã dum quis accedit cõtritus ad primam confessionem habet remissam culpã,& nihilominus per absolutionem sortitur remissionem pœnæ: cur nõ ergo idem adipiscatur per secundam,& tertiam?

¶Caietanus in.4.q.de cõfessione,super.3.par tem,ait,q absolutio non solùm remittit pœnã, sed etiam reliquias culpæ, quæ sunt corruptæ habitudines, & inclinationes ad peccandum. Crediderim tamen hoc propriũ esse sacramẽti extremę vnctionis,vt suo loco videbimus.Hìc autem circa istas confessionũ repetitiones:peccatorum,scilicet, aliàs sacramẽtaliter remissorum,adnotandũ est, quòd nõ sunt huiusmodi confessiones prohibito repetendę, esset enim abusus sacramẽti iterũ atq; iterũ eadẽ peccata absq; causa cõfiteri,Et tantus esse posset abusus,vt sacramentum nullũ esset,& nullam conferret gratiã,imò esset religionis ludibriũ. Sed tunc tantũ eiusmodi repetitiones sunt licitæ, quãdo causa grauis interuenit: videlicet,si fortè se offerat grauis confessarius, & doctus, cui homo vult detegere vitam suam, vel in mortis articulo, vel in aliquo magno festo,& iubileo, idque non quotannis,sed rarissimè.

Caietanus.

Sẽtentia Authoris.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrũ in articulo mortis possit quisq; per quẽcunque sacerdotem à quibuscunque peccatis,& censuris absolui.

QVæritur hoc quarto articulo, vtrũ ab istis hactenus constitutis veritatibus aliqua fiat exceptio, saltem in articulo mortis,vt quisque tunc possit per quencunq; sacerdotẽ à quibuscũq; peccatis & censuris absolui. Et arguitur à parte negatiua. Ad absolutionẽ,vt dictum est, requiritur iurisdictio,nemo tamen ea carẽs præter articulum moriẽtis eandem acquirit:ergo nemo tunc potest,nisi à proprio sacerdote absolui.

Partis negatiuæ.

1. Argum.

¶Secundò sequeretur si tunc posset morituros à quocunq; absolui, q etiã si mortem ille euaderet, satisfeciſſet pro illo anno præcepto

2. Argum.

confeſsionis atque adeò non tenere eodem anno confiteri proprio ſacerdoti: conſequens tamen apparet falſum, quia non videtur ille articulus ſubditum ab obedientia ſui paſtoris eximere.

Pars affirmatiua. ¶ In contrariũ tamen eſt, q̃ neceſsitas ſpiritualis multo maior eſt, q̃ temporalis, ſed in extrema neceſsitate poteſt quis vti pane, & re aliena inuito dño: ergo in illa neceſsitate ſpiritualis ſalutis põt quiſq; ab alieno ſacerdote abſolui. *Deciſio art. Cõcluſio.* ¶ De ſubſtantia huius quæſtionis nulla eſt cõtrouerſia, & ideo vnica concluſione reſpondetur. In articulo mortis, ſi haberi non poſsit copia proprij ſacerdotis, poteſt quiſq; per quẽcunq; catholicum ſacerdotẽ abſolui, non ſolũ à quibuſcunq; peccatis, quãtuncunq;, vel à iure, vel ab homine reſeruatis, verũ à quacunq; excommunicationis cenſura.

Ratio concluſionis. ¶ Ratio concluſionis eſt illa iam inſinuata, q̃ cùm ſacramentũ hoc ſit in remiſsionẽ peccatorum inſtitutum, & articulus mortis ſit vbi res agitur, aut perpetuæ fœlicitatis, aut perpetuæ damnationis, non ageret eccleſia, quæ ſpiritu ſancto gubernatur, ſecundũ ampliſsimam Dei miſericordiam, ſi non omni remedio exeunti ab hac luce promptiſsimè ſuccurreret, atque adeò ſi aliquod tunc peccatum reſeruatũ vellet, aut aliquem ſacerdotem ſuſpẽſum, ne munus abſolutionis impenderet. *Obiectio.* Quod ſi quis dicat ſacramentum hoc nõ eſſe tam neceſſariũ, quàm eſt baptiſmus: quia occurrẽtibus impedimentis iuris ſufficeret cõtritio. *Dilutio.* Reſpõdetur, quòd eſto ita ſit, nihilominùs non debet eccleſia deficere in eo, quod poteſt, cũ ſacramenta omnia gratiam cõferant, & ſæpe, vt diximus, ex attritis contritos reddant.

¶ At verò quanuis cõcluſio certiſsima ſit, nihilominùs reſtat dubiũ, vtrũ ſit de iure diuino, an verò de iure poſitiuo. Etvt clariùs proponatur dubium, non ambigitur quominus iuriſdictio de iure diuino ſit ad abſolutionẽ neceſſaria, vt ar. 2. dicebamus, quoniã Chriſtus ipſe iuriſdictionẽ inſtituit. *Dubium. An iure diuino omnis ſacerdos poſsit abſoluere in articulo mortis* Sed dubitatio eſt, an omnes ſacerdotes habeãt iuriſdictionem iure diuino abſoluendi in articulo mortis, an verò hoc ſit de iure pontificio, quod cunctis in hoc caſu iuriſdictionem tribuit. *Palud.* Palud. nanq;. d. 20. q. 1. concluſione. 1. dicit hoc eſſe de iure diuino, id eñ elicuit ex altera eius opinione, quã tenet d. 17. q. 3. arti. 2. ſ. q̃ ſtando iuri diuino ante canonem eccleſiæ quilibet ſacerdos poterat quẽcunque abſoluere, quod tamen nos illis pro tenuitate noſtra refutauimus. Sed quantũ ad articulum mortis idem tenet Capreo. diſtin. 19. *Ratio San. Thom.* Idemq; tenere videtur D. Tho. diſtin. 20. art. 1. q. 2. Probat enim præſentem cõcluſionem hoc pacto. Quilibet ſacerdos, quantũ eſt de virtute clauiũ habet poteſtatẽ indifferenter ad oẽs, & quantũ ad omnia peccata, ſed q̃ nõ poſsit omnis ab omnibus peccatis abſoluere, hoc eſt, qa per ordinationẽ eccleſiæ habet iuriſdictionem limitatam, vel omnino nullam. Sed quoniam neceſsitas legem non habet: ideo quando articulus neceſsitatis imminet, per eccleſiæ ordinationẽ nemo impeditur quin abſoluere poſsit. Durand. verò diſt. 10. q. 2. priori opinione recitata probabiliorem exiſtimat alteram: nẽpe, quòd hoc ſit de iure poſitiuo: qa Chriſtus, inquit, Petro tãquã paſtori commiſit curam, & regimen totius eccleſiæ: ad regimen autem ſpectat iuriſdictio tam in foro conſciẽtiæ: quã in foro exteriori: ergo nemo habet iuriſdictionem, aut vſum eius niſi per authoritatem eccleſiæ, qua igitur vtuntur ſacerdotes abſoluentes in articulo mortis? *Durand.* *Durãdi opinio approbatur.* ¶ Atq; hæc profectò opinio eſt mihi non ſolũ probabilis, verùm certa propter hanc eandem rationem. Nam etſi Chriſtus in eccleſia reliquerit iuriſdictiones, vt *Ratio.* ar. 2. dicebamus, nihilominùs earum diſtributiones eccleſiæ commiſit: quæ hunc, vel illum creat epiſcopum, vel parochialem ſacerdotẽ. Et confirmatur, quia cùm illa, quæ eſt in foro interiori, perinde ſit iuriſdictio atq; illa, quæ eſt in foro exteriori: & hãc ſecundam manifeſtum ſit Chriſtum tradidiſſe eccleſiæ ad eam diſtribuendam, ſit, vt & illam illo modo reliquerit, quare q̃ ſacerdotes abſoluant in articulo mortis ex cõceſsione eccleſiæ fit. Atq; hoc *Ratio. 2.* *Ratio. 3.* cõfirmatur ex modo eccleſiaſtico loquendi. Vbicunq; enim reſeruat excommunicationis abſolutionem, dicens, vt à nullo fiat talis abſolutio, excipit dicens, Præterquam in articulo mortis, quaſi ſua ſit illa facultas, vt patet ca. Paſtoralis. §. præterea de offi. ordina. & ca. Fures. de furtis. & ca. Eos qui. de ſentent. excom. libr. 6. & multis alijs. Neq; Sanct. Thom. ſi perſpicienter legatur, aliud ſentit: nũquam enim, ait, quòd quilibet ſimplex ſacerdos virtute iuriſdictionis, quam habet, poſsit abſoluere, ſed virtute clauium, quæ ſunt eccleſiæ cõceſſæ, niſi impediatur per eccleſiam, quæ nullam dat illi iuriſdictionem, vel limitatam. Et in ſolutione ad primum expreſsè, ait, quòd quia eccleſia acceptat, vt quilibet ſacerdos abſoluere poſsit in articulo mortis, ideo ex hoc ipſo quis iuriſdictionis habet vſum, quanuis iuriſdictione careat, vide quàm docte non concedat, ſacerdotem vllam iuriſdictionem ſuſcipere dum ſacerdotio initiatur: neque concedit ſacerdotem abſoluentem in articulo mortis vllam habere

habere iurisdictionem, sed merum vsum iurisdictionis ecclesiæ ex eius voluntate. ¶Sed dubium hinc emergit, quòd si huiusmodi absolutio in articulo mortis ex concessione ecclesiæ fit, sequeretur quòd Papa, vel cõcilium posset eandem concessionẽ reuocare: nempe, vt non quisq; posset à quocũque peccato absoluere. *Dubium.*

Dilutio. ¶Distinguitur consequens: si enim posse, potestatem dicat absolutam, cõceditur, si autem dicat id, quod legitimè fieri potest, negatur cõsequẽtia: esset enim intolerabilis error, si ecclesia amplitudinem absolutionis in articulo mortis cohiberet, & ideo ab spiritu sancto, cuius numine potestatem in ædificationẽ, nõ in destructionem accepit, non permittetur id facere.

Quis dicatur articulus mortis. ¶Quæris autẽ quisnam dicatur articulus mortis. Sylvest. nanque verb. Confessor. 1. §. 6. mẽbro. 7. vocat articulum mortis non solum cùm quis est morti proximus, sed etiam dum quis se obijcit periculo mortis: nempe, vel prelium, vel mare est ingressurus. At profectò confusio est nominum periculum mortis censere articulum mortis, articulus enim mortis est, cùm mori iam est in fieri per causam naturalem, aut violentam: nempe, aut per infirmitatem, aut dum ministerio iustitiæ quis est interficiendus. Et in his tantùm casibus licet cuicunque sacerdoti quemlibet absoluere, secùs de periculo mortis: nam priuilegium non est ampliãdum, maximè in re tam periculosa: quia absolutio sine iurisdictione, aut iurisdictionis vsu nulla est, & canones nunquam loquuntur, nisi in articulo mortis, neque illam facultatem ecclesia cõcedit, nisi quãdo sacerdos proprius haberi non potest.

¶At verò nõnihil ambiguitatis secũ adfert amplissima ista concessio, vt à quolibet tunc sacerdote possit fieri absolutio. Enimuerò D. Tho. hic, & Caie. verb. Absolutio. & omnes nullum excipiũt sacerdotẽ. Sylvester verò verb. Confessor. 1. §. 20. ait, q̃ licet huiusmodi absolutio fieri possit à quolibet sacerdote excõmunicato, suspẽso, & degradato, & irregulari, nihilominus non potest fieri à præciso. Et vocat præcisum hæreticum, & apostatam, qui amissa fide non sunt membra ecclesiæ. Et quanuis id non probet nisi autoritate Rainerij, ratio tamen profectò apparet magis vrgens, quàm simplex cuiusq; autoritas. Nam cùm hoc sacramentum non sit tantæ necessitatis, quantæ baptismus, videtur probabile, q̃ hæreticis & apostatis, qui non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt, verùm iurisdictionẽ eradicata fide funditus amiserunt, ecclesia non permittat vsum absoluẽdi, neque in articulo mortis: sed q̃ si alius inueniri nequeat sacerdos, perinde sit tunc iudicandum ac si nullus esset. Accedit, quòd maximè timendum esset præsertim ab apostata, quòd intentionem non haberet legitimam absoluendi. Nihil asseuerare ausim, tamen videtur mihi opinio hæc valde probabilis, & ideo in conclusione dixi, per quẽcunque catholicũ sacerdotem. Quòd autem sacerdos tunc quicũq; valeat ab excommunicatione periclitantẽ absoluere, nullum est dubium, quoniam absolutio à peccatis, nisi vinculo excommunicationis soluto, nulla est. Quare & hęreticus tunc & apostatà, si legitimè resipiscat, absolui potest. Nã & à quibuscunque alijs censuris, vt interdicto, & alijs absoluitur. Et si agat publicam pœnitentiam, venit etiam reconciliandus, vt. 26. quæst. 6. & alibi crebrò sacri canones consultè prouiderunt.

An laicus possit absoluere à cẽsuris in articulo mortis. ¶Vtrùm verò ab huiusmodi cẽsuris laicus possit moriẽtem absolaere, dubitatur. Nam quòd nullatenus queat à culpis sacramentaliter absoluere, constitutissimum est. Sed quia à censuris iudex etiam laicus absoluere potest, quæritur in articulo mortis de laico quocunq; etiã si nulla polleat iurisdictione. Et Palud. loco citato distin. 20. negat laicum ab excommunicatione tunc posse absoluere: quia absolutio ab excommunicatione nõ conceditur in articulo mortis, nisi ratione absolutionis à peccatis, cũ ergo laicus à peccatis non possit absoluere, nõ creditur ei concessa facultas absoluendi ab excõmunicatione. Item, quia vel absolutio illa intelligitur quantum ad corpus, vt possit ecclesiastica sepultura gaudere, vel quantum ad animam, vt possit frui indulgentijs ecclesię. Quãtum ad primum non est necessum, quia post mortem potest iudex defunctum ad illum effectum sepulturæ absoluere. Sed quantum ad animam, nisi sit in gratia, non possunt ei huiusmodi indulgẽtiæ prodesse, & si decedat in gratia, etiam post mortem potest ad eundem effectum absolui per easdem indulgentias. Glossa quidem cap. Pastoralis. §. Præterea. de offic. ordin. in partem affirmatiuam inclinat, quòd scilicet, laicus possit tunc absoluere. Attamen, quia glossæ istæ nullis rationibus vti solẽt, nec planis textibus, rationes modò factæ maioris sunt ponderis, præsertim cùm vsus ecclesiæ habeat, vt nec in illo articulo vllus ab excommunicatione absoluatur, nisi à sacerdote: idq̃ue si infirmus restituerit, vt à peccatis absoluatur. At proprius iudex potest pro libito ab excommunicatione tunc absoluere, etiam si infirmus restituere nolit, aut facere, quod iubetur: quia potest eum absoluere ab obedientia, quanuis maneat

Ratio optima.

Palud.

Gloss. c. Pastoralis.

maneat in peccato, à quo niſi reſipiſcat, abſol
Canon Sanctum eſt. ui nequit. ¶ Neque canon, Sanctum eſt. de cõ
ſecr. diſt. 4. vbi quidam naufragus refertur per laicum reconciliatus, contra nos facit, tũ quia, vt ibidem, ait, Auguſ. ad Fortunatum, hiſtoria illa non eſt authentica, tum etiam, quia illic ſolum fit ſermo de reconciliatione à pœnitentia publica, quam non erat neceſſe habere excommunicationem annexam.

Solutio. 1. argumen. ¶ Ad primum argumentum iam S. Thom. reſpõdit, q licet per mortalem infirmitatem ſacerdos acquirat iuriſdictionem abſoluendi, tamen quia eccleſia illam abſolutionẽ acceptat, fit, vt de eius licentia acquirat vſum iuriſdictionis eiuſdem eccleſiæ. ¶ Ad ſecundum quoque reſpondet cum S. Tho. illatione conceſſa: nempe, quòd abſolutus in articulo mortis à ſimplici ſacerdote, abſoluitur ſubinde ab eccleſię præcepto pro illo anno: quare nõ tenetur iterum confiteri proprio, ſed certiorem illum facere ſe fuiſſe confeſsũ. Imò licèt alia peccata poſtmodum committat, non tenetur vſque in ſubſequentem annum cõfiteri niſi ratione euchariſtiæ in paſchate ſuſcipiendæ.

Solutio. 2. argumen.

¶ Addit autem S. Tho. idem eſſe de excõmunicatione: nempè, q qui tunc à quacunque excommunicatione abſoluitur, non tenetur ad iudicem excommunicantem recurrere, vt iterum abſoluatur, ſed ſatis eſt ſatisfacere pro debito, pro quo lata erat excommunicatio.

Dubium. ¶ Quòd ſi dubites, an ſi ſatisfacere noluerit, recidat in excommunicationem. Apparet enim non recidere poſtquam abſolutio ſimpliciter fuit facta: neque S. Tho. de illo relapſu meminit. At verò de hoc expreſſum extat decretum Bonifacij octaui cap. Eos qui, de ſenten. excõmu. quo iubet, vt huiuſmodi per ſimplicem ſacerdotem abſoluti, ſi periculum euaſerint, cũ primùm potuerint ſe iudici repræſentent ſatisfacturi, prout iuſtitia ſuadebit, ne cenſuræ illudant eccleſiaſticę, quod ſi non fecerint, eo ipſo iure in eandem recidant excommunicationis ſententiam.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ſacerdos in quolibet caſu ſigillũ teneatur ſeruare confeſsionis.

Partis negatiuæ argumẽ. 1. PROTREMA CONSIDERATIO confeſsionis eſt de eius ſigillo. Arguitur ergo, quòd non in quocũque caſu teneatur ſacerdos illud ſeruare. Si ſacerdos ad ſigillum confeſsionis ex aliquo præcepto obligatur, illud eſſet eccleſiæ: ad præceptum autem nemo obligatur contra voluntatem authoris eiuſdem præcepti: ergo quotieſcunq; eccleſia præceperit occultum aliquod crimen reuelari, tenetur ſacerdos, etiam ſi illud in confeſsione ſciuerit, detegere.

2. Argum. ¶ Secũdò, Quod pro charitate inſtitutum eſt, vt in libr. de præcepto, & Diſp. author eſt Ber. non debet contra charitatem militare: ſed celatio confeſsionis nonnunquã vergeret in publicum detrimentum, vt dum ſacerdos ex pœnitente intellexerit eſſe hæreticum, & Chriſtianæ religionis peruerſorem, quem non poteſt ab illa corruptione cohibere: tunc ergo debet eum prodere: quia bonũ cõmune præſtantius eſt particulari. ¶ Tertiò. Dũ ſacerdos per confeſsionẽ pœnitẽtis intelligit eſſe indignũ prælatione, tenetur eius promotioni, ſi ſua intereſt, obuiare, & illud eſſet genus quoddam reuelandi ſecretum cõfeſsionis, ergo illud in illo caſu licet. *3. Argum.*

¶ Quartò. Magis debet homo conſciẽtiæ ſuæ propriæ proſpicere, quam alienæ famæ: quia charitas bene ordinata à ſe ipſa incipit: ſed quãdoq; ſacerdos non poteſt propriũ ſigillum ſeruare, niſi propriam cõſcientiam lædat, vt dum in teſtimonũ deductus iurare cogitur, an tale crimen ſciuerit: tunc enim ſi negat, periurij reus fit: ergo in tali caſu potiùs debet crimen prodere. *4. Argum.*

¶ In cõtrarium eſt decretalis. Omnis vtriuſq; ſexus. cuius verba ſunt. Caueat ſacerdos ne verbo, vel ſigno, vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorẽ. *Pars affirmatiua.*

¶ Ad præſentem quæſtionem quinq; concluſionibus reſpõdetur. Prima. Quicũq; ſacerdos tenetur cõfeſsionẽ omnino celare, & qui eius ſigillum reſeraret, eſſet ſacrilegus: hoc eſt rei ſacræ violator. Cõcluſionẽ D. Th. d. 21. q. 3. art. 1. ſic probat. Ea quæ in ſacramẽtis exteriùs geruntur, ſigna rerũ ſunt, quæ interiùs fiũt: illud ergo, q interiùs pœnitens ſe ſacerdoti ſubdit, ſignum ſubiectionis eſt, qua interius ſe ſubijcit Deo, ac ſubinde abſolutio ſacerdotis eſt ſignũ abſolutionis Dei, qua peccata veluti oblitioni tradita ſic contegit, iuxta illud Pſal. 31. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata: cogitur ergo ſacerdos eadẽ ſigilli conſignatione habere contecta, & quaſi oblita. Duran. autem. d. 21. q. 4. qui vbiq; demonſtrationes exoptat, hãc rationem labefactare molitur, dicens, q exterius ſignum ſacramẽti non ſignificat, niſi interiorem effectũ remiſsionis peccatorũ, vt patet in forma, Ego te abſoluo: celatio verò non eſt effectus eiuſdem ſacramẽti, ſed obligatio inde reſultãs: ergo ratio nihil probat. At verò nõ eſt op⁹ in defenſio

Decisio articuli. 1. Concl.

Ratio Sãct. Thom.

Durand.

nem

nem huius rationis tot verba consumere,quot Capre.d.21.q.2.congerit.D. enim Th.in hac materia non instituit demonstrationes facere mathematicas.Est tamē ratio in materia theologica quā optima.Nō enim vult dicere, ꝙ sigillū sit effectus significatus per formā absolutionis,sed arguit egregiè, ꝙ si absolutio sacerdotis significat absolutionē internā Dei, & ꝙ illā Deus habet peccata tāq̄ oblita & cōtecta: cōsequēs fit,vt sacerdos,qui est eius minister, resultet inde obligatus eodē modo illa habere occulta,vt Deus.

¶Atqui hæc ratio nō solùm veritatē cōclusionis probat,verū& sigillū esse ɗiure diuino.Vnde Sco.d.21.q.2.ait,triplici iure cōstabiliri: nēpe,naturali,diuino,& humano. Probat autē esse de iure naturali ratione Ricardi.ead.d.ar.4. q.1.quæ est huiusmodi. Mentiri est cōtra ius naturæ:sed si sacerdos id quod in confessione nouit,diceret se scire,mētiretur:ergo illa reuelatio est cōtra ius naturæ.Probat minorē,quia sacerdos ea,quæ nouit in cōfessione, non scit tāquā homo,sed tanq̄ Deus.Declarat hoc exē
Exod. 20. plo angeli Exo.20. qui in persona Dei loquēs Moysi de rubo dicebat, Ego sum Dominus Deus tuus,&c.quod si in propria persona affirmaret, mentiretur: pari ergo modo cùm confessarius affirmat,Ego hoc scio,mentitur,quia
Scotus. non scit, nisi in persona Dei.Scotus verò hanc rationem reprobat dicens, ꝙ sacerdos ea quæ nouit in confessione in propria persona audit, & nescit. Hoc autem est nimium in aliud extremū vergere,nisi distinctione vtamur. Vnū enim loqui in persona alterius potest dupliciter contingere: vno modo quia induit personam & vocem alterius,vt in comœdijs fit, vbi vnus personam Chremetis, alius verò Pāphili agit.Et isto modo loquebatur angelus in persona Dei. Altero modo id contingit,quia iste loquitur per potestatē,quam suscepit ab alio, sicut loquitur prætor in persona regis dum profert sententiā.Et quāuis isto modo quis loquatur in persona alterius per alterius facultatem,nihilominus ipse propriè loquitur. Ri-
Ricardus. cardus ergo censet sacerdotē audire, & nosse ea quæ audiuit in confessione tanquam Deū priori modo.Et certè non facit nisi posteriori: nam tāquàm eius minister cognoscit peccata, & absoluit iuxta vocē Christi quorum remiseritis.Et ideo si extra cōfessionem diceret illud nosse,quod in confessione nouit,verum diceret: quare referare sigillum cōfessionis nō est mētiri. Vnde ꝙ autores & canones aiūt sacerdotē illa nosse vt Deū, nō est intelligendū nisi ꝙ illa nouit,vt minister Dei,atq; adeò tenetur seruare secreta,vt Deꝰ seruat,ac proinde est sacrilegus dū reuelat,licèt veritatē dicat.¶Aliter ergo probatur sigillū hoc esse de iure naturæ: nēpe,ex illo generali pricipio deriuatū.Quod tibi non vis,alteri ne facias,& ex alio, qđ vnusquisq; tenetur seruare depositū, & potissimū secretū, qđ apud se deponitur,vt celet:nā pol licetur depositarius id summa fide custodire. hoc enim modo sacerdos,vt per suū officiū ad monetur,spondet non solū homini, sed Deo summa fide cōfessionē habere in pectore conditā.Imò consultissimū est quæcūque in confessione audit,curare obliuioni tradere. ¶Ius autē diuinū eiusdē sigilli si quęras,vbi nam scripti extet,respōdetur,ibidē prorsus, vbi occultorū cōfessio iubetur:nā vt.q.2.ar.6.explicuimus,quanq̄ confessionis secretū nō sit de eius essentia,est nihilominus necessariū,vt cōfessio sustineatur. Atq; in hoc sensu audiēdū est verbū hoc S.Tho.in sua conclusione.De necessitate sacramenti est,ꝙ quis cōfessionem celet. Quod nos ideo non posuimus in nostra conclusione,ne intelligeretur tanq̄ de cōfessionis essentia.Quòd aūt sit de necessitate,probatur ex Aristotele.2. Physic.vbi,ait, ex necessitate finis deriuari necessitatē ad media.Si enim viuere necessarium est,& id sine cibo seruare nō possumus,sit vt cibus ipse sit necessarius: pari ergo modo quia confiteri occulta scelera,idq; ceu commune bonū ecclesiæ necessariū est,id quod sine cōsignatione sigilli secreti reseruari non potest,fit vt sigillū ipsum sit pœnitus necessariū.¶Ex quo fit,ꝙ neq; ad seruandū vitā hominis quantūcunque esset vel regis vel papæ,vel propria ipsius sacerdotis,neq; ad seruādam salutem totius reipublicę siue temporalē siue spiritualem in summa ob nullū qui fingi posset,euentum,licet sigillū confessionis aperire:nam quocunq; casu aut causa rumperetur, confessio in suspicionem veniret,ꝙ posset reuelari,& inde homines ab illius religione arcerētur,atq; adeò sacramētū periret,qđ ecclesiæ est necessarium. Quapropter.Altisiodorēsis, Altisiodor.
aliàs nobilis autor,nō est auscultādus,qui.4.c. de confessione,ait, ꝙ quādo ex secreto confessionis magnum periculū immineret ecclesię, licitū esset de licētia episcopi illud denūciare, dicēs aliud esse sigillū infringere,quod nunq̄ licet,aliud aperire,quod nonnunq̄ licet.Meritò enim vniuersi doctores eum in hac sententia solitarium deserunt.Nā ad æstimandū quanti Nota.
sigillū referat, non est conferenda fama vnius singularis pœnitentis,vel duorū aut decē, per quorū infamiā posset succurri maximo communi cōmodo,quoniā posset aliquod bonum contin

Nota. Sigillū confessionis de iure diuino

De necessitate confessiōis est, ut sigillū omnis seruet.

Ratio ex Aristo.

Sigillū confessionis ob nullum casum liceret serare.

cõtingere excellentius q̃ fama illorũ, ſed eſt facienda cõparatio aliorũ bonorũ ad bonum ſacramẽti cõfeſſionis, quod eſt in eccleſia q̃ maximè neceſſariũ. ¶ Hinc fit, ꝙ licet ſacerdos videat perſonã innocentiſsimã eãdemq́ue & dignitate, & authoritate maximã in ſuppliciũ capitis rapi, ſitq́; certiſsimus per cõfeſsionẽ quã malefactoris audiuit illum eſſe innocentem, poſſeq́; eum facillimè detecta cõfeſsione liberare, neutiquã illi fas eſt, q̃is ipſe, qui in ſuppliciũ rapit, eſſet idẽ ſacerdos, q illa ſe poſſet via ꝓtegere. Et quãq̃ per confeſsionẽ quis intelligat nefandiſsimã hæreſim vel cõiurationem aliquã in rẽpublicã inſerpere, neq; illi malo fas eſt ꝓ reuelationẽ cõfeſsionis occurrere, taliter ſcilicèt, vt perſona per cõfeſsionẽ innoteſcat, ſi ue fuerit pœnitens ſiue alius ille, qui prodatur. Neq; vllius eſt valoris conſequentia, pœnitẽs tenetur in illo caſu latentes illas peſtes detegere, vt eis occurratur: ergo ſi ſuaſione ſacerdotis ad id non poteſt adduci, debet ipſe ꝓdere, non eñ licèt ſemper aliquid facere pro alio, qđ ipſe facere tenetur. Sed alia eſt tunc prudentia vtẽdum, vt, ſcilicèt, ſacerdos admoneat vrgentiſsimè pœnitentẽ, vt reuelet, Quod ſi obtinere nõ poterit, nõ abſoluat. Et generalibus verbis eos admoneat, quibus periculũ creatur, vt ſibi proſpiciãt, & pericula caueant, quæ accidere poſſunt. Et quanuis epiſcopus per confeſsionem ſubditi intelligat eſſe irregularẽ, & ordines petat neq; aliã habeat cauſam, qua ſeſe excuſet, tenetur eũ ordinare. Et quanuis curatus intelligat per cõfeſsionem duos eſſe affines, qui nõ poſſunt cõtrahere, tenetur, ſi plublicè petunt, eos cõiungere, ſi alia via ſubterfugere nequit.

Cõfirmatio cõcluſionis ¶ Eadem concluſio præter rationes, monitis etiam ſanctorũ patrum cõfirmatur. Ait, enim Greg. cã. Sacerdos. de pœnitentia diſt. 6. Sacerdos ante omnia caueat ne de ijs, qui ei cõfitentur, peccata alicui recitet, quòd ea cõfeſſus eſt, neq; pro aliquo ſcãdalo. Quod ſi aliter fecerit deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat. At quia eiuſmodi peregrinatio nõ adeò ſalutifera poſtea iudicata eſt, mutatum eſt in cõcilio Lateranenſi ſupplicium, vt ſacerdos huiuſmodi officio ſacerdotali depoſitus ad agendam perpetuã pœnitẽtiam in arctum monaſterium detrudatur. Eſt tamen adnotandum, quòd quãuis iſtę pœnæ ipſo iure incurrantur, nihilominùs nemo eas ſubire tenetur quouſque iuridicè fuerit cõdemnatus ſigillum fregiſſe, vt libr. 1. de Iuſtitia & iure quæſt. 6. art. 6. latè monſtrauimus.

Argumen. ¶ Quòd ſi contra concluſionem arguas. Alia ſunt multa præcepta diuina etiam de ſacramentis, à quibus implendis homo propter aliquas graues cauſas excuſatur: nemo enim tenetur, vt diximus, cùm periculo vitæ ſuæ, confiteri, vel euchariſtiam ſumere, imò nec baptiſmum: ergo ad cauendum periculum vitæ, licet ſigillum confeſsionis frangere. Reſpondetur, quòd præcepta affirmatiua licet nonnunquã ad cauendum huiuſmodi pericula præterire: quia non obligant pro ſemper, negatiua verò quia pro ſemper obligant, nullo caſu tranſgredi licet: eſt inq̃ præceptum, Non occides: nullam ergo ob cauſam authoritate priuata licet hominem ſponte occidere, niſi dum ſe quiſpiã coactus defendit. Eſt etiam præceptum ne vlla ſacramento irrogetur iniuria, nulla ergo de cauſa fas eſt, ſacroſanctam euchariſtiam aut cõſpuere, aut pedibus ꝓculcare. Pari modo in ſigillo confeſsionis eſt præceptũ negatiuum, ne reueletur tanquàm res ſacra, quocirca nulla de cauſa illud fas eſt reuelare.

Opinio quorundã. ¶ Non deſunt quidam, rem hanc non pro dignitate æſtimantes, qui, aiunt, non teneri ſacerdotem, mortem oppetere antequam ſigillum confeſsionis reuelet. Vt ſi tyrannus gladio ad iugulum appoſito extorquere conaretur à ſacerdote ſecretum confeſsionis, aiunt licere illi id detegere ad ſeruandam vitam: quia nemo cogitur cum tanto periculo alienam ſeruare famam. Eſt tamen error non ferẽdus, talis opinio: quia non ſolùm ad famam vnius perſonæ conijciendus eſt oculus, ſed ad ſacramenti cuſtodiam, pro quo ſeruando in eccleſia ſacerdotale officium ſacerdotem obligat millies oppetere mortem: quandoquidem antequàm quis blaſphemam irreuerentiam ſacramẽto euchariſtiæ irroget, millies debet mori. *Reprobatur opinio.*

Richardi exemplum. ¶ Hoc adeò verum eſt, vt Richardus & alij de ſacerdote exẽplum ponant, qui iter cũ latronibus agens in ingreſſu nemoris per confeſsionẽ vnius intelligit ſe ab altero eſſe in nemore occidendum. Quem quidem ſacerdotem potiùs, aiunt, debere expectare mortem, quàm per fugam confeſsionem reuelare. Idq́; profectò verum eſt vbi neceſsitas daretur aut reuelandi cõfeſsionem, aut moriendi. Sed tamen in eiuſmodi euentibus vix accidere poteſt, quin prudenter valeat ſacerdos vtrunque per aliquam fictam cauſam euitare.

Venialia. ¶ Atqui non ſolũ mortalia, verũ & venialia cadunt ſub ſigillo ſecreti ſub reatu mortali: nã et ſi infamare hominẽ de veniali extra confeſsionẽ cognito vel nulla ſit culpa, vel raròvenialis, tamen ſi ſciatur in confeſsione, mortalis eſt reuelatio: nam & per hoc deterrentur homines à confeſsione. Imò non ſolùm peccata, ſed & alia,

alia, quæ in genere possent infamiã, sub eodẽ arcto sigillo cadunt, vt si sacerdos per cõfessionem intelligeret pœnitẽtẽ esse sordidissimis parentibus natum, aut aliam eius labẽ infamẽ.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclusio. Nõ solùm persona pœnitentis cadit sub sigillo confessionis, verum & alia quęcũq; illic explicita, quæ posset, si proderetur, infamia lædi. Probatur, nam respectu etiam illius est necessarium sigillum, vt homines à confessione non arceantur: nam aliquando, vt dictum est, conuenit complicem delicti explicare propter necessariam circũstantiam, vel aliam etiã personam, cuius fama & honor ex reuelatione periclitaretur: si ergo per clausuram sigilli eorum famæ & honori non consuleretur, confessio fieret execrabilis. Imò quãuis pœnitens aliquam personam in cõfessione imprudenter detegeret, quã non erat necessarium nominare, eius etiam fama sub eodem sigillo custodienda est: quia nõ omnes ita possunt prudẽter cõfiteri, quin aliqua referent secreta, quæ non erant relatu necessaria.

3. Cõclusio ¶ Tertia cõclusio. Quãuis directè sola peccata sint sigillo secreti obseruãda, nihilominus indirectè res aliæ, quæ nõ sunt peccata ex quarum manifestatione posset veniri in notitiã peccati aut peccatoris, cadũt etiã sub eodem sigillo. Vt si quis dum homicidium confitetur, narrat quẽadmodum faber gladium rei insciis eiu vẽdiderit, vel si narrat quemadmodum amicus crimẽ ei dissuadebat. Illa enim licèt in illis personis non sint peccata, possent tamen, si detegerentur, vestigium aperire explorandi peccatũ vel personam. Eodẽmodo si confessor diceret. Petrus fuit tali hora in tali loco, posset enim tunc Petrus in suspicionem venire homicidij, quod illic fuerat perpetratũ. Reliqua verò quę ad peccata nihil pertinent, non cõprehendũtur sub sigillo. Quanuis neq; de re vlla per cõfessionem audita debeat sacerdos vnquam vel mutire. Præsertim dum circunstantes intelligere possint in confessione fuisse audita, quoniam statim pertimescunt, nõ est tã sanctè recondita quę illic dicuntur. Debet ergo iudiciũ illud esse velut sacrariũ quodam ab humana conuersatione longè semotum. At ne plus nimio rem exaggeremus, quando peccatum sic in genere detegitur, vt nullatenus ad notitiam personę referri possit, nõ esset, vt bene, ait, Scotus. d. 21. q. 2. confessionis reuelatio. Neq; ob stat Panormitanus super. c. Omnis vtriusq; sexus. dicẽs, q̃ etiã reuelare peccatũ, est sigillũ infringere: nam licèt in dicto. c. peccatũ reuelari vetetur, tamẽ per præcedẽtia verba illud exponitur: scilicet. Caueat ne quouis modo prodat peccatorẽ. Vbi insinuatur eatenus esse celandũ peccatũ, vt nullatenus peccator pdatur. Quare in concionibus aut scholaribus prælectionibus licet peccata taxare & reprehẽdere, quæ in confessionibus audiuntur. Tametsi imprudentia esset & scandalum dicere, talia in cõfessionibus esse audita. Et præterea cauẽdum ne in præsentia eorum prædicentur, qui illa confessi sunt: contremiscerent enim metuentes suas confessiones in publicum prodi.

¶ Et ideò ijs, qui regibus à confessionibus sunt consiliũm esset, nũquam in eorũ præsentia de peccatis reipublicæ prædicare. Pari ratione dicere. Iste cõfessus est mihi sua peccata, non est reuelare confessionem: nã cùm materia cõfessionis nõ sint nisi peccata, nõ est hoc plus dicere, quàm. Iste cõfessus est mihi. Atq; adeò nec esset reuelatio dicere, Cõfessus est mihi sua venialia, quia ad minimum potuit cõfiteri venialia, nisi exprimeretur veniale in specie. Dicere autẽ. Iste cõfessus est mihi sua peccata mortalia, esset reuelatio confessionis: quia potest homo sine mortalibus confiteri. *Consilium*

Quid autẽ si peccata sint publica, vt si sit publicus cõcubinarius, aut meretrix, aut vsurarius; vtrùm licitũ sit dicere, Ista cõfessa est mihi legitimè de suo meretricio, & absoluta est à me? Videtur enim id esse licitũ eò, q̃ in honorem cedit pœnitentis. Caie. verb. Confessor. negat id licere: quia illud peccatũ licèt sit publicum, tamen postquam ad cõfessionem relatum est, non licet illud extra proferre. Et profectò opinio est mihi probabilior, quàm contraria. Licet tamen dicere, Ista cõfessa est, & beneficiũ absolutionis obtinuit. Si verò fortè peccator nõ absoluitur, vtrum liceat in aliquo casu interrogato sacerdoti respondere, Iste nõ est absolutus: est enim casus sæpenumero contingens, dum scilicet, quispiam viuit in statu peccati vsuræ vel concubinatus: & quotannis cõfitetur eidem sacerdoti, qui eum non absoluit, vtrùm reprehensus ille sacerdos quomodo confessiones illius audiat, possit dicere. Non absoluo: respondet ibi Caietanus, licèt hæsitans, id licere: quia cùm suspensio absolutionis ex alijs causis prouenire possit, quàm ex pertinacia in peccato, illa non est reuelatio confessionis. At verò profectò nullatenus licet, vt ipse tandem insinuat: nam per se ipsa responsio supposito statu illius hominis vehementem generat opinionem illum non absolui, quia est impœnitens. Nam si causam subiũgeret, Non absoluo quia nõ resipiscit, manifestaria esset cõfessiõis aptio. In his ergo omnib⁹ nõ aliud licet dicere quàm, ipse est cõfessus mihi, & ego feci officiũ meum. *Caietan.* *Dubium.* *Sẽrẽtis authoris.*

meum. Niſi forſitan ipſe pœnitẽs ſe proderet. Si enim hæreticum mihi in carcere cõfeſſum, quia impœnitẽs eſt, non abſolui, & poſtea in incendium raptus dicat ſe manere in ſua hæreſi, non eſt periculum, licèt ego fatear ipſum non abſoluiſſe. ¶ Quarta concluſio. Quanquã propriùs ſacerdos propriè vinculo ſeruandi ſigillum obligetur, nihilominùs tamen, dum alia perſona confeſsioni miſcetur aliquid eiuſdem obligationis participat, quanuis propriè loquendo ſigillum confeſsionis non habeat. Et probatur quo ad partes ſingulas. Sigillum enim confeſsionis inſequitur clauem ſcientię: ob id enim quòd ſacerdos clauiſcientiæ pollet ad cognoſcendum peccatum in ſacramento, ſigillum, quo tenetur eandem confeſsionem celare, ſit ei ſacrum, & ſacra fide inuiolabile, & dum illud rumpit ſit ſacrilegus: putà, ſacri violator. Seculares verò non habent eandem clauem ſcientiæ, & ideo neque ſigillum eis eſt ſacrum, atque adeò nec ſubduntur pœnis iuris tanquam ſacrilegi: ſi illud reſerent: nihilominus aliquid eiuſdem ſigilli participant, atque adeò arctiori vinculo tenentur confeſsionem illam celare, quàm ſi ſub alia quacunque ſecreti fide extra confeſsionem illa nouiſſent.

4. Cõcluſ.

¶ Per hoc reſpondetur, ad ſigillum, quod tenetur interpres confeſsionis ſeruare: iã enim diximus, illud non eſſe ſacrum ſicut in ſacerdote: quia illa confeſsio non eſt neceſſaria, licèt magnũ adferat ſecreti vinculum. Et idem dicendũ ſi quis confiteretur laico. Si autem quis cõfiteretur per internuntium, peccaret quidem mortaliter internũtius reuelans, nõ tamẽ tam grauiter, quàm interpres, quia illa confeſsio, vt diximus, non eſt valida, ſed per imprudentiam confitentis facta. Si autem quis caſu, audiuit confeſsionem, non ſe ingerendo, ſed quia alter locutus eſt altè, tenetur quidem etiam ſub pecato mortali celare, ſed non ſub ſacro ſigillo ſacramenti. Si autem per iniuriam, aut fraudẽ ſeſe ad audiendum ingereret, de quo ſacer Dionyſ. ſuprà citatus reprehẽdebat Demophilum, ille profectò arctiſsimè omnium teneretur ad ſigillum, licèt non ſub cenſuris ſacerdoti decretis: eſſet tamen grauiter puniendus. Præſertim ſi perſonam ſacerdotis fingeret. Vt ſi quiſpiã obzelotypiam, quæ oritur vxoris, credens eſſe adulterã, loco ſacerdotis ſederet, vt vxor pertranſennam ei confiteretur, in hunc quidem grauiſsimo ſupplicio eſſet animaduertendum, tametſi ad gradum criminis nunquam pertingeret fractionis ſigilli, quod ſacerdos committeret. ¶ Quinta ex ijs colligitur concluſio. Nunquam occurrit vinculum ſacri ſigilli confeſsionis, niſi vbi confeſsio eſt ſacramentalis, quæ, ſcilicèt, fit intentione faciendi accuſationem coram Deo. Hoc dixerim ad abſtergendam ignorantiam imperiti vulgi: ſolent enim aliqui ad commendandum ſecretum dicere amico, Hoc vobis dico ſub ſigillo confeſsionis: nõ tamen propterea eſt ſigillum confeſsionis, ſed ſecreti humani, etiam ſi alter affirmet, ſe illud recipere ſub ſigillo confeſsionis: quoniã quicquid ambo dicãt, nunquàm eſt confeſsio. Imò Paludan. diſt. 21. quæſt. 2. arbitratur iniuriam irrogari ſacramento ſi quis, vel tradit, vel recipit aliquid extra ſacramentum ſub tam arcto ſigillo ac ſi eſſet ſacramentum. At forſan nulla eſt irreuerentia: quia bene homines intelligũt non tantam inde exurgere obligationẽ, quantam ex confeſsione. Quinimò licèt hoc dicat ſacerdoti genibus flexis, & præmittendo confeſsionem generalem, ſi id duntaxat faciat cauſa detegendi illud ſecretum, non exurgit inde vinculum ſacri ſigilli confeſsionis, tum quia illud ſecretum ſæpe non eſt peccatum, tũ quòd licèt ſit peccatum, cùm alia taceat, non fit intentione confeſsionis faciendæ, ſed commendandi illud ſecretum. Et ideo ſacerdotes debẽt illas cæremonias euitare. ¶ Et eſt tam latum diſcrimẽ, vt quicquid ſub huiuſmodi cæremonijs commendetur ſub ſecreti ſigillo, ſi ille qui recepit, legitimè de illo in iudicio interrogetur, tenetur illud ꝓpalare, quod tamẽ nefas eſſet, ſi in confeſsione ſacramentali id audiuiſſet.

Vulgaris commendatio ſecreti.

Paluda.

Sẽtentia aũthoris.

Obſerua.

De internũtio.

De eo qui caſu audiuit confeſſionem.

5. Cõcluſ.

¶ Dixerim, niſi ſit confeſsio ſacramẽtalis, hoc eſt figurã habeat ſacramenti: nam ſi quis intentione confitendi incipiat confiteri, licèt aliqua de cauſa confeſsionẽ non finiat, exurgit obligatio ſacri ſigilli, nam illa eſt pars ſacramentalis confeſsionis, quoniam ſi reliqua confitetur illa pars cum alia ſufficeret, vt ſubſequeretur abſolutio. Et eadem ratione, ſi defectu contritionis, vel alia de cauſa abſolutio ſuſpendatur. Imò verò licèt qui facit confeſsionem non habeat firmum propoſitum abſtinendi, ſed confiteatur ſecundùm tenorem cap. Quod quidã. de pœnitẽ. & remiſ. eadẽ naſcitur ſigilli obligatio. In ſumma etiam prælati, vt ſuprà diximus, dum ab eis petitur facultas abſoluendi à reſeruatis, tenentur ad ſigillum, ne perſonam pœnitentis prodant, neque verò peccatum eo modo, per quem perſona inueſtigari poſſet. De hac autem materia multò plura adducere huc poſſemus: à quibus enarrandis ob id abſtinemus, quod libro quinto, de iuſtitia & iure quæſtio. 6. articulo. 2. & multò copioſiùs in re lectione de tegendo, & detegendo ſecreto membro tertio, quæſt. tertia, & quarta, locuti ſumus,

Prælati qui concedunt caſus reſer.

sumus, vbi studiosissimus quisq; vniuersa potest inspicere, quæ ad hoc pertinent negotiũ.

Solutio. ¶ Ad primum igitur argumentum respõsum satis est, ius contegendi secretum confessionis non esse tantùm pontificium, quinimò est diuinum, sicut præceptum ipsum confessionis. Quapropter, vt super præcepto confessionis nulla potest cadere dispensatio ecclesiæ, vt.q. 1.art.5.dictum est: ita neque super hoc de seruando secreto confessionis. Quare sub quacũque censura & rigore cogẽdi ecclesiæ iuberet secretum aliquod propalari, non est credenda id intelligere de secreto confessionis. Si autem id de code secreto in particulari reuelãdo præceptum poneret sub quacunque anathematis comminatione (quod non est timendum facturam) nullatenus ei esset auscultandum, neque eius censura, diuino iure reclamante vllo

Solu.2.ar. pacto ligaret. ¶ Ad secundũ varij variè respõdent. Alexander enim Alensis.4. part. quæst. 78.memb.2.art.2.distinguit, quòd si peccatũ aliquod in confessione recitetur, non tãquam factum: sed tanquam faciendum cum proposito scilicet illud perpetrandi, est quidem sub secreto seruandum, non tamen sub sacro sigillo confessionis, quæ quidem opinio est etiam Panormitani super dist. c. Omnis vtriusque sexus. quẽ sequitur Syluest. verb. Confesso. 1.§. 5. Imò & Innocentius in eandẽ citatur sententiam. Et ratio est, quia materia cõfessionis non est nisi peccatum commissum.

Alexãder. ¶ Quare ait Alexander, quòd si quis confitea tur peccatum præteritum, quanuis nõ habeat firmum propositum abstinendi deinceps, occludendum est sub sigillo, secùs autem si non est factum, sed de nouo faciẽdum. Hæc autem non bene coherent: nam si peccatum iterandum cadit sub sigillo, cur nõ etiam illud, quod est de nouo perpetrandum, cùm vtrumq; sit

S. Thom. futurum? Bene ergo ait S. Tho. illam opinionem esse erroneam: quia est contra veritatem sacramenti. Nam vt baptismus quanuis fictè susceptus, est sacramentum: ita & confessio in formis est sacramentalis, etiam si ob defectum firmi propositi absolutionem non consequatur. Est, inquam, sacramentalis, licèt non sit in tegrum sacramentum, & hoc sufficit, vt sit seruanda sub occulto sigillo. Nam in cap. Quod quidam. sæpe citato præcipitur eius confessionem admitti, qui non potest abstinere. Quare tunc sacerdos non facit contra charitatem illud occultando: quia charitas non exposcit, vt peccato, quod homo nescit, remedium adhibeat: & quod scitur per confessionem, vt illi co dicturi sumus, est quasi nescitũ. Sed aliter, si potest, citra periculum reuelandi confessionem malo illi occurrere, vt diximus, occurrat vel curando suasionibus dimouere pœnitentẽ a billo proposito, vel generaliter eos admonẽdo, quibus periculum creatur.

¶ Contra hanc autem solutionem posset quis ambigendo arguere. Si quis sacerdoti confi- *Argumẽt.* teatur intentione mouendi eum ad malum, tunc sacerdos, præcipuè si illud sit in malum reipublicę, tenetur id detegere: nam illud non est peccatum sub sigillo confessionis obseruãdum. Antecedens elucidatur exemplo, quòd Romæ contigit. Cardinalis enim quidam, *Exemplum* qui conspirationem in pontificem molieba tur, confessus est alteri eiusdem ordinis domino, & quidem sacramentaliter, sed tamen ea intentione, vt eum in suam coniurationem traheret. Postea verò per aliam viam re cõperta Cardinalis qui confessionem audierat, de hoc accusatus fuit, q̃ rem non protinus detegisset, imò ob id fuit pecunia multactus, & nisi ignorantiam sibi obtendisset, acriùs fuisset punitus. Ad hoc igitur respondetur, q̃ si constaret eum, qui confitetur, sacramentaliter confiteri per modum accusationis coram Deo, quanuis aliud sinistrum haberet propositum annexũ etiam mortale, quod, vt suprà diximus, faceret confessionem nõ esse validam, esset nihilominus sub sigillo confessionis confessio seruãda, Est enim possibile, quòd quis ad confessionem accedat cum proposito patrãdi aliquod malum, quod putat non esse peccatum: putà, congrediendi cum aliquo in duello, vel occidendi manifestarium tyrannum quem putat sibi licere priuata authoritate interficere. Tunc enim quanuis admonitione confessarij intelligens id esse peccatum, nolit à proposito desistere, & ideo absq; absolutiõe recedat, nihilominus in tali casu sigillum confessionis seruandum est, quia talis confessio est sacramentalis, quandoquidem per solam mutationem propositi absque alia confessione esset ille absoluendus. Veruntamen quando quis ad confessionem propositum adfert peruertendi confessarium, in hæresim, scilicet, vel in conspirationem, vel aliud malum eum attrahendi, non est ille censendus intentionem habere confitendi, & ideo illico puniendus est, ne alios sua contagione contaminet. Et ita debuisset Cardinalis ille facere, Quando verò sacerdos per confessionem intelligit obuiãdum esse alicui damno reipublicæ, cuius pœnitens non est in causa, debet sacerdos admonere, vt ipse remedium, si potest, adhibeat, quod si renuerit facere, non est absoluendus, nihilomi

nus celandum eſt ſecretum, & modo ſuprà dicto adhibendum remedium.

Solutio. 3. ¶ Ad tertium reſpondet ſapienter D. Thom. quòd poteſt ſacerdos ſuffragium ei denegare, quem per confeſsionem nouit eſſe prælatura indignũ, vel aliter etiam eum impedire, ſi aliæ appareant cauſæ indignitatis eius. Vnde colligitur, quòd ſi ex negatione ſuffragij colligeretur reuelatio cõfeſsiõis, nullatenus liceret. Plura de hac re diximus. q. 4. citata in relectione.

Circa ſolutionẽ quarti. ¶ At qui eodem loco, ſcilicet, queſt. 4. plurima circa ſolutionẽ quarti hìc propoſiti argumenti enarrauimũs, in quo præcipua verſatur rei huius difficultas. Reſpondet ergo primùm S.

Solu. S. Th. Tho. quòd cùm ea quæ homo ſcit in confeſſione non ſciat tanquàm homo, ſed tanquam Deus, putà, vt miniſter Dei, qui illa peccata habet perinde acſi nunquam fuiſſent facta, optimè affirmare poteſt ſe illa non ſcire, quæ in confeſsione ſcit, imò ſi in teſtem adducatur, id ipſum poteſt iurare. Circa hanc autem ſolutionem hoc primum notandum, quòd intelligitur dum ſacerdos interrogatur non in particulari, vtrùm in confeſsione ſciuerit talem hominem hoc feciſſe peccatum, quæ quidem interrogatio ſacrilega eſſet, ſed dum interrogatur in genere bona fide, vtrùm ſciat illud feciſſe. Tunc enim non eſt cur iurare recuſet, quia verùm iurat, dicens ſe neſcire. Imò quanuis extra confeſsionem illo modo ſciret, ſcilicet, ſolo auditu: quia qui delictum fecit, dixit ſe feciſſe, poteſt iurare ſe neſcire. Enimuerò quę homo audiuit, quãuis vulgari ſermone dicatur quodammodo ſcire, tamen propriè id duntaxat iure ſcire dicimur, (vt ait. 1. lib. retractatio. capit. 14. Auguſt.) quod firma ratione

Auguſt. deprehẽdimus: nempe, quod vel per ſcientias nobis demonſtratur, vel ipſi proprijs oculis vidimus. Quin & Bald. l. ſcire leges. ff. de legib. ſcientia, inquit, eſt infallibilis notitia veritatis. Et cap. Teſtis. 3. quæſt. 9. Id teſtis ſcire dicitur, quod viſu, aut alio ſenſu experimentaliter nouit. Quare ſub diſiunctione teſtis in iudicio interrogatur, an ſciuerit, vel audiuerit, quaſi audire non ſit ſcire. At verò ſi ſcire vulgari modo capiatur, vt id etiam comprehẽdatur, quod aliorum teſtimonio didicimus, vt alibi ait Auguſt. tunc ad hoc ſuffugiendum eſt, quòd quę

Argumen. ſacerdos in confeſsione audiuit, non ſcit, vt homo, ſed vt Deus. ¶ Quò autẽ hoc clarius fiat, arguitur ſic. Ex duabus contradictorijs neceſſarium eſt alteram eſſe veram, alterã verò falſam: ex his autem contradictorijs à ſacerdote prolatis de eo, quod in cõfeſsione nouit, Scio hoc, neſcio hoc, affirmatiua eſt vera, quia ſimpliciter ſcit: ergo negatiua eſt falſa, atque adeò dum illam profert, mentitur.

¶ Duo ſunt extremi reſpõdendi modi, qui ambo cauendi ſunt. Ricard. nanq;, vt diximus, ait affirmatiuam falſam: quia ſimpliciter nõ ſcit, ſed tanquàm Deus, hoc eſt, ſolus Deus ſcit, Hoc autem iam impugnatum eſt: quia nõ ſcit, vt Deus, in illo ſenſu, quo angelus Moyſi loquebatur, dicens, Ego ſum Deus tuus, ſed ſcit tanquàm Dei miniſter, ſiquidem dicit, Ego te abſoluo, & ideò ſimpliciter ſcit.

Solutio. 1.

¶ At propter arg. Gabrie. d. 21. art. 3. in alterũ extremũ impingit dicens, affirmatiuã eſſe veram, & negatiuã falſam, ob idq; per neutram debet ſacerdos reſpondere: nam ſi affirmatiuè reſpondeat, frãgit ſigillũ. & ſi negatiuè, mentitur: quare quãtuncunq;, inquit, interrogetur: debet tacere. Et in contrariũ arguenti, q̃ tunc ſacerdotis ſilẽtiũ ſuſpicionem iudici ingenerabit, verum eſſe quod interrogat: reſpondet, nihil ad ſacerdotem: quia qui filet non plus affirmat quàm ſi neget, ſed ex malitia hominis naſcitur illa ſuſpicio. ¶ Contra hoc autem reſpõſum militat argumẽtum, q̃ cùm legitimè poſſet ſuſpicioni illi occurrere, debet illam euitare dicẽs ſe neſcire. Nam ſi accipiatur propriè, vt expoſitũ eſt, verum ait ſimpliciter. Si verò accipiatur vulgariter, vt includat etiã neſcire per auditũ, nihilomin⁹ eadẽ negatiua eſt vera.

Solutio. 2. Argu. Gabri. obiectũ

Solu. eiuſdẽ

Arg. cõtra eius ſolutionem.

¶ Vnde ad argumẽtum reſpondetur tam affirmatiuam quàm negatiuam eſſe veram, ſed nõ eſſe tunc cõtradictorias propter ſenſus diuerſos: affirmatiua enim accipitur ſimpliciter, ſcio, & negatiua accipitur cum reſtrictione, ſcilicet, neſcio, vt homo, ſed vt Deus. Quid autem hoc ſit, iam ſuprà expoſitum reliquimus: eſt enim ſenſus, ſcio quemadmodũ ſcit Deus: Deus autẽ ſcit: non, vt in opprobriũ dicat, ſed. vt obliuioni tradat, quod in die iudicij ad gloriam referat pœnitẽtiũ: idem ergo eſt, Neſcio vt homo, quod neſcio, vt dicã, Nam cùm ſcientia ordinetur ad dicendum, verbum illud ſcire & neſcire aptè recipit illud moderamen. Neſcio vt dicere poſsim. Et in hoc ſenſu, ait Bernardus. Nihilominus ſcio, quàm quod in confeſsione ſcio. Accedit, quòd vocum ſignificationes ex humano vſu ſunt æſtimandæ, & in communi ſermone cùm ſacerdos ait, Neſcio, nemo de ijs, quæ confeſsionem nouit, verũ intelligit. Atqui ſimile illud eſt Marci. 13. De illo die nemo ſcit, neque filius hominis: nã licèt quicquid pater nouerit, etiam filius nouerit, vt ipſe ait alibi, tamen quia ad finem redemptionis non expediebat nobis ſcire diem iudicij, Chriſtus in quantum redemptor neſciebat illud

Bernardus

Marci. 13

illud,vt in hac vita propalaret. Neque verò opus eſt exprimere, Neſcio,vt homo:nã ipſamet propoſitio ex accommodatione vſus inter Chriſtianos ſecum adfert illum ſenſum,nõ intelligi per illud verbum id, quod per confeſſionem notum eſt. Vtrùm verò in alijs ſecularibus ſecretis extra cõfeſsionem liceat itidem reſpondere. Neſcio, vt ſcilicet, eundem faciat ſenſum,qui eſt Neſcio,vt dicam,loco citato in eadem noſtra relectione latè diſcuſsimus.

Dubium. ¶ Quid autem ſi ſacerdos interrogetur. Vtrũ audiſti Petrum hoc crimen patraſſe?tũc enim non admitteretur reſponſio per, Neſcio, quia inepta eſſet: nam licèt quis neſciat illud eſſe factum,quod audiuit factum eſſe, ſcit tamen audiuiſſe.

Solutio. Reſpõdetur,optimè poſſe reſpondere, non memini:Nam idem eſt,dicere, Neſcio vt dicam,quod non memini,vt dicam:meminiſſe enim ſcire eſt. Sed præterea ſi inde generare tur ſuſpicio,optimè etiam reſpondere poteſt, non audiui: quoniam cùm audire ad ſciẽtiam quoque pertineat, eundem recipit ſenſum ſcilicet,Non audiui,tãquàm homo,vt dicam, ſed

Dubium aliud. vt Deus,vt non dicam. ¶ Dubium autẽ, quod vrgẽtiùs præmit,eſt,quid ſi,vel infidelis tyrannus,vel improbiſsimus chriſtianus peculiariter à ſacerdote exquireret, vtrùm audieris in confeſsione Petrum hoc feciſſe. Profectò non licebit reſpondere, Non audiui in cõfeſsione: Nam reſponſio hæc non recipit moderationem illam, Non audiui, vt dicam:quia totum exprimitur interrogatione, ſcilicet, vtrùm audiuiſti,vt non dicas,aut vt Deus, & ideo reſpõſio,Non audiui,vt Deus,eſt mẽdacium, quod

Quomodo reſponden dum tyranno. quidem dicere nulla de cauſa licet. Igitur in tali caſu ſi tyrannus eſt infidelis, reſpõdendum eſt illi tanquam ſacramẽtum vituperanti,religionem Chriſtianam præcipere de ſacramentali cõfeſsione in neutram partem quicquàm eſſe loquendum. Et multò efficaciùs reſpondendum eſſet reprobatiſsimo Chriſtiano tanquam ſacrilego, Non eſt fas, vt tibi ad iſtam tuam ſacrilegam interrogationem quicquam reſpondeatur. Et in vtroq; caſu ſi mortem illi tyranni ſacerdoti comminarẽtur,illa eſſet potiùs oppetenda, quam verbum vllum proferẽdum, quod in reuelationem ſacramenti confeſsionis vergeret. ¶ Atqui cõſideratè hîc animaduertẽdum eſt, quòd qua ratione ſacerdos quæ per confeſsionem audit, & ſcit, neq; ſcit, neq; audit ſicut homo,ſed ſicut Deus: ita nec pœnitens ei quicquam dicit,vt homini, ſed vt Deo:& ideo dum pœnitens ipſe interrogatur, vtrùm hoc,vel illud cuiquam dixerit, optimè iurare poteſt ſe nemini dixiſſe, ſi non niſi in confeſsione dixerit: quia intelligitur nemini hominum dixiſſe tanquam homini. Quocirca & ſi ſacerdos dicat mihi dixiſti,reſpondere audacter,& iurare poteſt, Nihil tibi dixi. Si autem interrogetur,an dixerit in confeſsione,ne quaquam licèt negare:nam ſenſus eſſet, Non dixit,vt Deo,qui ſenſus eſſet falſus,ſed tunc reſpondendum eſt cum acrimonia, vt nuperrimè de ſacerdote dictum eſt:quia interrogatio illa impia & ſacrilega eſt.

¶ Occurrit hîc autem dubium nullatenus diſſimulandum, vtrùm vnam cõfeſsionem liceat reuelare in alia. Exempli gratia,ſacerdos acceſſit ad ſororem ignorantia vincibili & probabili ignorans eſſe ſororem, & poſtea ipſa confitetur fratri ſe eſſe illam,ad quam acceſſerat. Et ſacerdos non poteſt confiteri,niſi alij, qui ſcit vnicam illi eſſe ſororem, vtrùm debeat cõfiteri illi circunſtantiam inceſtus. Ex ijs enim,quę ſuprà diximus,conſtat debere illam confiteri, Tamen ex alia parte militat, quòd illam circũſtantiam non ſciuit, niſi per cõfeſsionem. Profectò res eſt dubia, & videtur veritas in hanc partem inclinare, quòd non debeat illam circunſtantiam confiteri:quia ſtrictius eſt vinculum ſecreti confeſsionis,quàm integræ facien dæ confeſsionis. Sic aiunt Scot. Palud. Adria. & alij. Attamen ratio certè non vſque adeò cõuincit: quia neſcio cur ſit arctius vinculum ſeruandi ſigillũ,quàm integrè confitendi:quandoquidẽ obligatio ſigilli ex obligatione confeſsionis emergat. Præſertim cùm dicere in cõfeſsione non ſit tam grauis infamia poſtq; ſacerdos audiẽs tenetur ad ſigillum illius. Idem eſt de ſacerdote, qui inter audiendam confeſſionẽ errante claue peccauit abſoluẽdo verbi gratia alterũ ſacerdotẽ à peccato, cui erat annexa excõmunicatio, & irregularitas, ob cuius errorẽ alter excõmunicatus celebrat. Vtrũ ſi non ſit,niſi alius tertius ſacerdos cui iſte confiteatur, debeat ſuũ cõfiteri errorem cum manifeſto periculo, q̃ audiẽs intelligat quiſnam ſit ille ſacerdos malè abſolutus. Re vera vtraq; opinio eſt probabilis, & fortaſſe hæc probabilior quòd debeat confiteri. His autem ſimilibuſque caſibus exceptis manifeſtum eſt, quæ in vna confeſsione audiuntur, nullatenus licere in alia explicare,taliter, vt venire queat ſacerdos in notitiam perſonæ: nam licet non ſit tam grauis reuelatio, quàm ſi fieret extra confeſsionem,eſt tamen reuelatio mortalis.

An liceat vnam cõfeſſionẽ reuelare in alia.

¶ Addit in eadem ſolutione D. Thom. quòd eadem ratione prælatus audiens confeſsionẽ ſubditi non poteſt eum extra confeſsionem punire: vt ſi Abbas audiens cõfeſsionem Prio

risintelligateſſe illa functione indignum, poteſt quidem illi ſuadere in cõfeſsione, vt dignitatem reſignet, aut ſi eſt alia cauſa, vel occaſio poteſt eum amouere, nõ tamen propter peccatum illic auditum.

Solutiones Ratio. ¶ Eſt autem ſolutio hæc prudenter cõſideranda, vt eius intelligatur ratio. Hiud eñ ob hoc tantùm non licèt pœnitentem punire publicè: quia fieret tunc confeſsionis reuelatio, ſed neq; ſecretò poteſt illũ priuare propter illud crimẽ: quia illud quod ſcitur in foro pœnitentiæ perinde habet, ac ſi nullo modo ſciretur, & peccatum quod non eſt à iudice cognitũ, non poteſt ab eo puniri. Quare iudex audiens delictum in confeſsione nullum habet ius puniẽdi, niſi iniungẽdo pœnitẽtiam in confeſsione: nam extra confeſsionem poteſt negare delinquens ſe illud feciſſe, & ſaltem non erit mẽdacium pernicioſum.

Diſtinctio De his autem ſubditorum officijs diſtinctione opus eſt. Si enim eſt tale, quod quãdam habeat iuriſdictionem etiam ſubalternatam, tũc nullatenus ſuperior poteſt illum priuare ratione confeſsionis ſacramentalis, etiam ſi caueretur reuelatio: quia ille habet ius poſsidendi, & ideo non poteſt ſine cauſa & iudicio ſpoliari, quæ quidem cauſa per aliam viam quàm ſacramẽti innoteſcat. Si autem eſt officiũ, quod non habet iuriſdictionem aliquam, ſed eſt ad nutum prælati ſolius amouibile, vt ſacriſta, & procurator &c. tunc ſi prælatus per eorum ſacramentalem confeſsionem intelligit eſſe, vel fures, vel inhoneſtos, vel aliter indignos, poteſt illos amouere, dummodo caueatur ne cõfeſsio reueletur: quoniam eiuſmodi amotio nullum actum iuridicum requirit, cùm nõ habeant ad eadẽ officia ius.

Dubiũ. ¶ Sed rogas vtrũ ſaltem prælatus per notitiam, qã habuit in confeſsione ſacramentali adduci poſsit, & moueri ad faciẽdam inquiſitionem de ijs criminibus. Apparet enim poſſe, qa inquiſitio eſt ius prælatorum, vt ſi teſtes inuenerint, ſcelera vlciſcãtur.

Solutio. Reſpondetur, neque hoc certè poſſe per particularem inquiſitionem: nam ius inquirẽdi naſcitur ex delicti vel infamia, vel ſemiprobatione: & quod in confeſsione noſcitur, nullius horum rationem habet. Poteſt autem dũ viſitat tempore ſolito attentior eſſe ad hoc, maximè ſi eſt crimen vergẽs in damnum publicum. Poteſt etiam attentiùs vigilare ſuper gregem ſuum: quia nihil vetat quominus homo per audiẽtiam cõfeſsionũ prudentior fiat.

Res quę ſcitur per uiãcõfeſsionis reuelarinõpõteſt ¶ Quid autem ſi rem ſciat non per confeſsionem, ſed per viã cõfeſsionis, vt ſi quis ſcripſit ſua peccata, & perdidit ſcriptum, quod prælatus inuenit. Scio hoc vſu veniſſe, vt quidã prælatus per hanc viã ad inquiſitionẽ proceſſerit, ſed fuit iure optimo à ſuperiore de hac re punitus. Eſt enim confeſsio tam ſacra, vt id etiã, quod ad eam ordinatur, ſit perpetuo ſilentio ſepeliendum.

Nota. ¶ Et quod dictũ eſt de prælatis eccleſiaſticis, intelligẽdum de prætoribus, & iudicibus ſecularibus. Quanuis enim nequiſsimi ſacerdotes duo, vel tres, crimen quod per cõfeſsionem audierũt, in aures iudicis deferãt, nullatenus ipſe ſciens non alia via illis innotuiſſe, quàm per ſacramentalem confeſsionem, poteſt ad vllam inquiſitionis viam procedere: quia illud nõ eſt habẽdum, aut pro infamia, aut pro iudicio, tãtum abeſt, vt poſsint eiuſmodi teſtimonia in ſcriptis ſuſcipere, aut reũ capere, aut interrogare: iſti enim omnes eſſent ſacrilegi proceſſus. Imò verò quãuis bona fide iudex incipiat in aliqua cauſa procedere, cùm primùm certò ſciuerit rei cognitionem ex ſola confeſsione ſacramentali fuiſſe ortam, ceſſare debet, & facta omnia pro infectis habere.

Obiectio. ¶ Quòd ſi quis arguat, ſequeretur etiam quòd ſi per viam confeſsionis iudici conſtaret inſigne furtum, aut incendium perpetrandum, tali nocte in vrbe, non poſſet inſidias tendere, & reos capere, vt ex lege contra ipſos agere.

Dilutio. Ad hoc reſpondetur, quòd ſi ſacerdos reos manifeſtauit, neutiquàm contra ipſos procedi poteſt, quia fuit iniquiſsima reuelatio. Imò neq; crimen licitum eſt exprimere, ſi per id in reorum notitiam veniri poteſt. Si tamen dun taxat in genere dixit, Vigilate ſuper vrbem, fortaſſe aliqua detrimenta, & nocumenta accidere poſſunt, tunc iudex vigilare poteſt & illi obuiare malo, & ſi nefarios tunc comprehenderit, ſua ipſorum tunc erit culpa.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm peccatum, quod ſacerdos in confeſſione nouit, poſsit, vel de licentia pœnitentis, vel ſi alia via illud nouit, prodere.

1. Argum. ¶ Andem, vt præſenti negotio poſtrema imponatur manus arguitur quòd nec de licentia pœnitentis ſacerdoti liceat confeſsionem reuelare. Id enim, quod ſuperior facere nequit, neque inferior poteſt, per facultatem autem papæ ſacerdos nõ poteſt reſerare ſigillum

ſigillum:ergo neq; id per licentiam pœnitentis poteſt.

2.Argum. ¶Secundò. Quòd in bonum cõmune inſtitutum eſt, non poteſt arbitrio priuatæ perſonæ immutari, ſecretum autem confeſsionis eſt neceſſarium ne homines à confeſsione terreantur:ergo pœnitentsi facultas non ſufficit illud

3.Argum. immutare. ¶Tertiò arguitur, q̃ etiam ſi ille ſacerdos alia via nouerit, nequeat tñ illud prodere. Nam quicũq; ſacerdos in virtute obligatur pœnitenti eius peccata nemini propalare, neq; verò dicere: qui autem extra cõfeſsionẽ hoc alteri promitteret quomodocunq; id ſciret, teneretur tacere:ergo à fortiori cùm id fuerit in confeſsione pollicitus. Præſertim, q̃ illo admiſſo aperiretur via ſcandali: putarẽt enim homines ſacerdotem nota in confeſsione pu-

Pars affirmatiua. blicare. ¶In contrarium autem quantum ad priusmembrum eſt, quòd cùm pœnitens ipſe poſsit ſua peccata reuelare, eodem iure poteſt eandem facultatem alteri facere. Et quantum ad ſecundum. Ea, quæ quiſq̃ue publica via nouit, nullo iure cohibetur dicere:ergo propterea, quòd quiſpiam ſacerdoti eadem confiteatur, non priuatur illo iure.

Deciſio articuli. ¶De hac re variæ ſunt opiniones. Alexander enim Alenſis. 4. par. quæſt. 78. mẽb. 2. & Scotus & Durandus in. 4. diſt. 21. negant poſſe ſacerdotem confeſsionem reuelare. Et ratio quidem Alexandri eſt illa priori loco facta: quia quod ſacerdos ſcit tãtùm vt Deus, per nullius hominis facultatem reuelare poteſt. Et eadẽ ferè mouetur Durandus, quia notitia, inquit, ſacerdotis per confeſsionem acquiſita non ſuffi cit, vt citra mẽdaciũ poſsit dicere: quare licèt id dicat de licentia pœnitentis mẽtitur. Verũtamen ijs non obſtantibus, ad quæſtionẽ dua

1.Cõcluſio bus concluſionibus reſpõdetur. Prima. Licitũ eſt ſacerdoti de licentia pœnitentis confeſsionem reuelare. Concluſio eſt S. Tho. præſenti loco, & Bonauenturæ, & ferè omnium.

¶Et ratio eſt optima, quia vt ait S. Thom. duo ſunt, quæ ſacerdoti obſtant nè confeſsionem reuelet, primum quia id neſcit vt homo, ſed vt Deus: ſecundum eſt ſcandalũ ne homines confeſsionem abhorreant: vtrunq̃ue autem obſtaculum tollitur de licentia pœnitẽtis: nam per illam fit, vt ſacerdos peccatum ſciat etiã vt homo. Et præterea per hoc, quòd homines ſciũt, non poſſe ſuam confeſsionem reuelari niſi de eorum licentia, ſatis obuiatur ſcandalo. ¶Atqui in re nulla eſt controuerſia, cõtrarij enim autores non negant per facultatem pœnitentis licitam eſſe poſſe reuelationẽ: quia hec negare poſſunt, cum in cap. Officij. de pœnit. & remiſsio. cõſtẽt ſacerdotem papam conſuluiſſe de quodam peccato, quod mulier ſibi fuerat confeſſa. Præterea, & ratio eſt manifeſta: *Ratio.* nam cùm ſigillum confeſsionis in bonum pœnitentis ſit inſtitutum, & quandoq; ei reuelatio ſit expediens, non eſt cur non liceat ſacerdoti committere, vt conſilium ei ſalutare ab alijs petat. Sed diſcrimen eſt, quòd illi dicunt neceſſe eſſe: vt pœnitens iterum extra confeſsionem narret peccatum ipſum, cuius reuelandi facultatẽ vult facere ſacerdoti. At verò hæc eſt vna cæremonia metaphyſica, nihil ad rem moralem pertinens: nam ſi licet pœnitenti, qui ſolum homicidium confeſſus eſt, extra cõfeſsionẽ narrare iterum homicidium dicendo, Hoc poteris reuelare, cur ſine iterata narratione non liceat dicere, Reuela illud, quod tibi cõfeſſus fui, ſanè cùm idem vtrunq̃ue ſignificet? Præſertim quòd inter confitendum poteſt eãdem dare licentiam. At verò in vſu huiuſmodi facultatem pœnitentis multa eſt adhibẽda prudentia. Primùm ſcilicet cauẽdum, ne dum ſacerdos viderit pœnitẽtem ad id cogi, facultate eius vtatur. Vt ſi verbi gratia, tyrãnus iudex cogeret reum, vt licentiam concederet ſacerdoti dicendi peccatum, tunc enim quantũcunq; illam concedat, nefas eſt ſacerdoti ſigillum aperire: quia verget in caput pœnitentis. Rurſus & à quodam abuſu cauendum maxi- *Iudicium abuſus.* mè: quem video inter iudices eccleſiaſticos canoniſtas inſerpere, quem certè ex canonibus ſacris nunquam collegerunt. Cùm enim agitur, exempli gratia, cauſa de re matrimoniali, dum quis petit eam, quæ alteri nupſit, dicens, priùs ſibi clam fuiſſe nuptã, quod ipſa negat, mittunt eam ad confeſſarium, cui confiteatur vt poſtea ſyncerius reſpondeat in iudicio. Eſt enim hoc anſam præbere puellis mentiendi in confeſsione: nam quod ſemel in iudicio negarunt, facilè & in confeſsione negabũt. Et multò minus licet in talibus caſibus, vt ſacerdos habita licentia pœnitentis, illud tractet in publico. Longè enim minus inconueniens eſt, vt homines in falſo matrimonio perdurẽt, q̃ per viam cõfeſsionis iſta tractentur. Et ſolet aliud *Abuſus reuelandi confeſsionem.* abſurdius etiam inter ignaros homines accidere: videlicet, q̃ cùm quis zelotypia vxoris vtitur, cõditionem, vel offert, vel accipit, vt vxor confiteatur alicui ſacerdoti, cui facultatem faciat reuelandi, ſit ne adultera, an pudica. Primum enim hic ignorantia interuenit: q̃ ſacerdos poterit citra mortale renuntiare marito vxorem eſſe pudicam, licèt ſit adultera: quia mendacium non eſt pernicioſum: quare exigua eſt in hac parte ſacerdotis authoritas.

Secundò manifeſta offertur occaſio adulteræ mentiendi in cõfeſsione proponẽti iterum cõfiteri. Ac demum ſacramẽtum cùm hac ratione diuulgatur, in vilipendium venit. Nõ eſt ergo pœnitentis licentia vtẽdum, niſi priuatim in eius cõmodum ad capiendũ cõſilium in re, qua ſacerdos definire nõ valet: idq; ſi fieri poteſt ſine reuelatione perſonæ. Quanq; ſi aliter fieri nequeat, nominari & ipſe de eius licentia poteſt. Imò ſacerdos ipſe abſq; licentia poteſt de eadẽ re peritiores cõſulere, dũmodo perſona in notitiam uenire nõ poſsit. Si tamen pœnitens renuerit etiam in genere ſacerdotem tale conſilium capere, nõ poteſt vltra procedere, ſed eum abſque abſolutione dimittat. Quãobrem dum pœnitẽs intelligit ſe aliquibus negotijs impeditum, quæ ſine ſcientia, & prudẽtia extricari nõ poſſunt, ſapiẽtem debet ſacerdotem inquirere, qui per ſe abſque huiuſmodi conſiliorum turbis de illis valeat iudicare.

Dubium. ¶ Quòd ſi ſciſciteris, quid ſi confeſſarius errorem aliquem intolerabilem inter abſoluendũ commiſerit, vt ſi abſoluit nõ ſubditum aut excommunicatum à caſu reſeruato, vel in præiudicium tertij dixit nõ eſſe reſtituendum id, quod re vera erat alienum? Fertur tempore cõcilij Baſilienſis inter magiſtros, quibus Ioannes Nider intererat, diſputatũ eſſe, vtrùm in tali caſu liceret ſacerdoti, habita legitima facultate, abſentẽ abſoluere, anteq; eum conueniret. Illa tamen diſputatio nullibi extat. Abſentem autem nullatenus abſoluere licet, vt. q. 4. citata in noſtra relectione latiùs diſputauimus. Et ideo hîc reſpondendum, quòd ſi error non eſt ita grauis, ſed creditur pœnitens fuiſſe abſolutus, non eſt amplius curandũ. Si autem eſt ex iſtis grauibus recitatis, conuenire ſacerdos debet pœnitentem, & dicere errorem grauem in audientia ſuę confeſsionis commiſiſſe, & ideo ſibi videat, vtrùm velit iterum cõfiteri, vel ſaltem ſub eodem ſigillo facultatem facere docẽ di eum veritatem. Et tunc pœnitens tenetur cõſilium capere ſacerdotis: quod ſi reſpuerit: tunc ſacerdotis culpam in ſe ipſum transfundit. At verò extra hos neceſsitatis caſus nullatenus ſacerdoti licet de culpis extra confeſsionem cum pœnitente ipſo ſermonem vllum inire, quod imprudentiſsimi quidã ſacerdotes nõ ſatis animaduertũt. Eſt enim hoc genus quoddam reuelationis ſigilli, & exprobrationis peccatorum, qua peccator pudefactus negare iure poteſt quicquam ei dixiſſe.

Ioã. Nider.

Solutio dubij.

Explicatur alterũ quæſtionis mẽbrum. ¶ Circa alterum verò quæſtionis membrum fuit opinio Altiſiodo. 4. par. q. de ſigillo, aliorumq; antiquitus, qui negarunt poſſe ſacerdotem quæ cognouit in cõfeſsione, quanuis alia via ei ſint nota, in publico alteri referre, niſi ſi priùs illa nouerit, proteſtetur pœnitẽti illa nõ recipere ſub ſigillo. At vero hæc opinio, vt ait loco citato S. Tho. dum nimiũ ſigillo tribuit, præiudiciũ veritati, & iuſtitiæ ſeruãdæ facit.

2. Cõcluſ. ¶ Et ideò ſtatuitur ſecunda concluſio. Quod ſacerdos extra confeſsionem nouit ſiue antè ſiue pòſt, iure poteſt, dũmodo id ſecundum leges faciat, publicũ dicere. Probatur, quia vt dicebamus, ius quod homo de hac re extra confeſsionem habet per confeſsionem non amittit. Secundò, quia aliàs lata aperiretur fraudibus via, vt ſi prædo coram ſacerdote furtum faceret in eccleſia, poſſet ſtatim illud in aures ſacerdotis ſuſurrare, vt os illi obſtrueret, ne poſſet dicere. Itẽ contraria opinione admiſſa licèt ſacerdos in teſtem rei, quam videt, producere tur, nequiret teſtimonium neceſſarium perhibere, neq; ſi quis coram eo delinqueret, quem admonitum incorrigibilem expertus eſſet, ſi ei idem peccatum confiteretur poſſet denunciare. Quæ omnia abſurda ſunt, & legibus iuſtitiæ aduerſa. Quinuerò quanuis extra cõfeſsionem non nouerit peccatum, quod ſibi confeſſum eſt, ſi habeat indicia, poteſt criminoſum in iudicium deferre: vt ſi latro inter confitendum, crumenam abſcindit ſacerdoti, licèt confiteatur illi furtum, poſtmodùm ſacerdos cõperiens ſuã crumenam ſuſtuliſſe, poteſt illũ denunciare, dicens, tali hora, & loco ſibi fuiſſe ſublatam, & eodem tempore illum illic adfuiſſe. Cæterum in his omnibus prudens eſt ſemper cautela adhibenda ne ſacerdos in ſuſpicionem veniat, cp ſit ſigilli violator.

Solu. 1. ar. ¶ Ad primum igitur argumentum reſpondetur, cp quanuis, quod ſuperior prælatus nõ poteſt, inferior nequeat, tamen pœnitens nõ tanquàm prælatus, ſed tanquàm Dñs ſuæ famæ poteſt pro bono ſuo crimen ſuum reuelare, & reuelari facere, quod tamen Papa nequit facere, cùm non ſit alienæ famæ dominus. Et eodẽ modo reſpondetur ad ſecundum, cp quanquã *Solu. 2. ar.* ſigillum confeſsionis in bonum cõmune inſtitutum ſit, nihilominus non ſeruit, niſi ad protegendum ſingulorũ honorem. Et ideo ſi non aliter, quàm per facultatem pœnitentis referatur, nunquam confeſsio odioſa fiet.

Solutio. 3. argumen. ¶ Ad tertiũ deniq; reſpõdetur quòd ſacerdos non obligatur pœnitenti ad celandũ crimen, niſi qua ratione illud in cõfeſsione ſcit. Quare quod alia via ſciuerit, per illam obligationem celare non cogitur, dummodò vt dictum eſt, ſcandalum caueat, & ſuſpicionem detecti ſigilli.

DIS-

DISTINCTIO Decimanona. De satisfactione, & de purgatorio.

Cap. 1. ERTIA demũ pars pœnitentiæ est satisfactio, quæ proinde virtus est iustitiæ. Est enim satisfactio iniuriæ Deo illatæ cum proposito cauendi in futurum, ad quã dam æqualitatem iustitiæ compensatio. Nam etsi, vt. 8. Ethicor. author est Philosophus, dijs & parentibus æquale reddere nequeamus, possumus id tamen secundùm æqualitatis proportionem præstare, vt sicut Deus nobis, quæ suam immensam bonitatem decent, beneficia confert: ita & nos, quas pro ratione nostræ tenuitatis possumus, tum gratiarum actiones, tum etiã satisfactiones rependamus. Vnde Anselmus. Anselmus in lib. Cur Deus homo. satisfacere, inquit, est Deo honorem debitum impendere. Et inde Aug. can. satisfactio. de pœnit. d. 3. Eccles. dogmat. legitur. Satisfactio est peccatorum causas excidere, & earum suggestionibus aditum non indulgere.

Satisfactio quid.

Arist.

Cap. 2. ¶ Pestilens ergo est hæreticorum nequitia eo fuco satisfactionem Christi extollere, vt nostram necessariam esse abnegent. Nam etsi eius saluifica passio sufficientiam nobis attulerit expiandis peccatis non solùm nostris, vt Ioan. sed etiam totius mundi, tamen efficaciam in nobis habere noluit, nisi se eundùm illum gradum, & modum, quo per eius sacramenta, & opera nostra auxilio suo subnixa nobis applicatur. Quare sæpe remissa culpa pœnarum nonnihil reliquum fit, per eius opem, & nostram diligentiam exoluendum. Vnde Ioan. non solùm, vt homines pœnitentiam agerent prædicabat, verùm, Facite, aiebat, fructus dignos pœnitentiæ. Qua vtique ratione virtus in nos Christi excellentiùs commẽdatur, qui nobis non solùm culpas per suam operantem gratiam remittit, verùm & cooperantem gratiam tribuit, qua possimus eius præuenientes iudicium pœnas eorundem delictorum nostrorum pendêre, iuxta verbum Pauli, Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.

1. Ioan. 2.

Matth. 3.

Paul. Rom. 11.

Cap. 3. ¶ At qui quanuis omne opus per gratiam Dei exhibitum, qua generali ratione ad meritum ei gratum est eadem sit, & ad satisfactionem acceptum, peculiari tamen ratione, & per antonomasiam solum illud, quod pœnam habet annexam est in pœnitentiam iniungendum. Quapropter sancti patres satisfactionis opera in tria partienda duxerunt, quæ sunt ieiunia, orationes, & eleemosynæ. Nam sicut tria sunt in nobis bona: nempe corpus, anima, & externa bona,

ita & omne, quod eſt in mundo
Ioan. 2. ait Ioan. ſcilicet peccatum, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Ac perinde contra primum inſtitutum eſt ieiunium, iuxta verbum
Ioel. Ioel. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio fletu & planctu. Et contra ſecundum eleemoſyna, iuxta illud
Danie. 4. Danielis. Peccata tua eleemoſynis redime. Et contra tertium oratio, qua nos Chriſtus petere patrem docuit, vt nobis peccata dimittat, quorum initium & radix, vt eſt apud ſapientem, Superbia
Hieron. eſt. Vnde Hieronym. oratione, inquit, ſanantur peſtes corporis. Quinimo & flagella, quibus Deus peculiari prouidentia homines caſtigat, vt orbis inundatio, & Sodomorum conflagratio, ſi illas homines acceptantes emendentur, & corrigantur, ad ſatisfactionis rationem apponuntur, quoniam non conſurget duplex tribulatio,
Naum. 1. nec vindicabit Deus bis in id ipſum in tribulatione. At ſi obſtinati pereant, cruciatus in hoc ſeculo pati incipiunt, quos æternum
Aug. can. Ignis. de pœnit. d. 3. ſunt in inferno perpeſſuri, vt Auguſt. ſuper illud Deutero. 32. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima, adnotauit dicens, Vindicta hic incipiet, & ardebit vſque ad extremam damnationem.

Cap 4. ¶ Cæterùm ſacerdos in pœnitentijs iniungendis prudentia opus habet: vt multa circunſpiciat: nimirum, non ſolùm grauitatem ſcelerum, verùm, & perſonarum qualitates. De qua quidem re diſtinctio. proxima redibit ſermo. Atqui cùm authore Paul. 1. Corinth. 12. Omnes ſimus eiuſdem corporis membra, debeamuſque ſubinde, vt ait, ad Galat. c. 6. Alter alterius onera portate, fit, vt vnuſquiſque poſſit participium ſuorum operum alteri impendere, vt alter pro altero ſatisfaciat.

¶ Pœnitentiæ verò publicæ, & ſolennes in primordijs eccleſiæ, ac deinceps frequentes erant, vt can. in cap. 50. diſtinct. & alij pœnitentiales teſtimonio nobis ſunt: iam verò per quàm raro ſunt in vſu. Ijs verò qui in fine pœnitent ſatisfactio non iniungitur, quorum quidem pœnitentiam Auguſt. vt malè fidam metuit, dicens, Fateor vobis: quòd ille, qui in vltima neceſsitate ægritudinis ſuæ poſitus pœnitentiam petit, non negamus quod petit, ſed non præſumimus, quòd bene hic exit Et ſubdit, ſi ſecurus hinc exit: ego non ſum ſecurus. Cap. 5. Can. in ca. 50. diſt. De pœnit. d. 7. can. Si quis homi. 42.

¶ Ex his demum facilè eſt colligere eos, qui in hoc ſeculo pro ratione ſuorum criminum plenam non fecerint ſatisfactionem, loco purgatorij eſſe perpurgãdos. Nam vti ait Paul. Chriſtus eccleſiam ſuã non præſentabit patri quouiſque ſit ſine macula, & ſine ruga. Vnde Cap. 6. Paul. ad Epheſ. 5.

2. Macha. 12. de. 2. Machabæ. 12. legitur, sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

DISTINCTIONIS decimænonæ, Quæst. 1. De quiditate, & necessitate satisfactionis.

Autoris ordo. DIstinctio præsens in tres ex ordine quæstiones distribuit. Prima est, de quidditate, & necessitate satisfactionis. Secunda de ijs operibus, per quæ fieri debet satisfactio, deque pœnitētijs sacramentalibus, & ecclesiasticis, ac demū de ijs, qui in fine pœnitent. Et tertia de purgatorio. Prima quinque continet articulos. Primum, de quidditate satisfactionis. Secundum, de eius possibilitate. Tertium, de necessitate. Et quartum, de eius qualitate, & integritate. Quibus adiungitur quintus de operibus, quæ in peccato fiunt, an alicuius sint momenti.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm satisfactio sit virtus iustitiæ.

Partis negatiuæ. 1. ar. MAteriam satisfactionis, quæ tertia est pars pœnitentiæ, agrediētibus, nosse priùs opus est, quid hoc nomine significetur, vt de eius possibilitate, & necessitate lucidior fiat disputatio. Arguitur ergo, quòd satisfactio nō sit virtus, neq; verò virtutis officium. Opus enim virtutis meritū est apud Deum, satisfactio autem, quoniam debitum importat, non videtur meritoria, cùm meritum opus sit spontaneum, & gratis exhibitum: ergo satisfactio nō est virtus.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Principale in virtute moris. vt. 8. Ethicor. author est Philosophus, est electio, quæ est intus in voluntate, satisfactio verò non fit, nisi per opera extrinseca: ergo non est virtus.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur, quòd non sit actus iustitię: quia satisfactio ad hoc fit, vt quisq; alteri conconcilietur: recōciliatio autem, quia officium est amicitiæ, ex charitate procedit: nō ergo satisfactio actus est iustitię.

4. Argum. ¶ Quartò, ex eadem radice arguitur. Si satisfactio actus esset iustitiæ, consequens fieret, vt satisfactio, & restitutio eadem res essent, vel saltē restitutio esset satisfactionis pars: nā per satisfactionē homo, & Deo reconciliatur, & proximo: per restitutionē verò rei ablatæ recōciliatio fit cū proximo: consequens autem est falsum, quoniā satisfactio est pars sacramēti, restitutio verò minimè.

Pars affirmatiua. ¶ In contrariū est, q̄ satisfactio est pars pœnitentiæ: pœnitentia vero est virtus. Item quia per satisfactionem, vt ait, Ambro. honorem Deo debitum impedimus: ratio verò debiti ad virtutem pertinet iustitiæ.

¶ Satisfactio nomen latinum est, id quādoq; significās, quòd debitum ad æqualitatem soluo: nam satis, æqualitatē dicit. Et nōnunquàm idem est, quòd opinioni alterius, vel interrogationi respondeo, vel præceptum impleo, sicut dicitur quis, existimationi, quæ de ipso habetur, vel seruus Domini mandato satisfacere: Et. 1. Petri. 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationē &c. In præsentiarū verò in ea significatione vsurpatur, qua (vt Asconius autor est) satisfactio idem est, quod tantum facio, quātum satis sit irato ad vindictam, hoc est, iniuriam illatam repenso. Tametsi ex accommodatione vsus theologorum non tam amplè, sed restrictius nomen vsurpemus, pro ea compensatione, quā homo Deo facit pro peccatis. In qua vtiq; significatione, vt ar. 3. videbim⁹, inter sanctos ecclesię patres creberrimè ab ecclesiæ primordijs in vsu est.

Satisfactio tripliciter. ¶ Accipitur autem satisfactio tripliciter: vno modo pro quocunque remedio, quod ad remissionem peccati adhiberi potest. Quo pacto passio Christi fuit satisfactio pro peccatis humani generis. Et in puris hominibus secundùm hanc acceptionem includit omnes tres partes pœnitentiæ. Secundò verò modo accipitur, vt distinguitur contra contritionem, & confessionem. Et sic accipitur in præsentiarū. Sed hic etiam modus bipertitus est: nam potest satisfactio accipi, vt est tantùm opus pœnitentię virtutis, siue imponatur à confessario in sacramento, siue sua sponte homo illam faciat. Postremo ergo modo vsurpatur pro ea satisfactione, quæ à sacerdote iniungitur. Qua vtiq; ratione est tertia pars pœnitentiæ.

1. Cōclus. ¶ Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima, satisfactio secundùm hanc nostram euāgelicam significationem est actus per se virtutis. Bifariam enim opus aliquod esse potest virtutis. Vno modo materia

liter: quia cùm nullam natura ſua malitiã implicet, debitis ſit circunſtantijs, vt comedere, ambulare, & loqui quando, & vbi oportet. Altero modo formaliter, quia ſuo nomine formã, & rem virtutis ſonat, vt ſtrenuè ſubire pericula belli, charos honorare parentes &c. Et hoc ſecundo modo omne opus, quod de ſe dicit medium ſecundùm rationis lineam, eſt virtus: nam virtus in mediocritate conſiſtit: cùm ergo ſatisfacere, vt nomen ſonat, idẽ ſit, quod æqualitatem inter duos conſtituere, per ſe eſt virtutis officium, niſi extrinſecus maculetur.

2. Cõcluſ. ¶ Secunda concluſio. Satisfactio eſt ſpecies virtutis iuſtitiæ, qua parte pœnitentia iuſtitia dicitur. Quòd enim ſit pars iuſtitiæ, manifeſtũ eſt: quia proprium eſt iuſtitiæ, æqualitatem inter duos ponere, & hoc, vt dictum eſt, nomen ſatisfactionis importat. Æqualitas verò hæc, aut in rebus conſtituitur datis & acceptis, aut in actionibus, & paſsionibus, quibus ſe inuicẽ homines, aut iniurijs afficiunt, aut beneficijs. Et quia res ſunt quæ dantur, & accipiũtur illa æqualitas dicitur in rebus redditio, & reſtitutio, vt dum qui frumentum ab alio, vel rem aliquam accepit, reddit pecuniam. Æqualitas verò in actionibus cõſtituitur, dum vel quis pro beneficio recepto gratias refert, vel pro iniuria, & offenſa alteri illata pœnam, & ſuppliciũ rependit. Sed hoc dupliciter contingit. Vno modo dum inuitus à iudice punitur, & illa dicitur vindicatio, & vltio, quæ pertinet ad iuſtitiam vindicatiuam, cuius munus eſt pœnam pro culpa infligere, ſiue reconciliatio amicitiæ fiat, ſiue minimè. Sed altero modo contingit, dũ quis ſpõte pro iniuria, quã alteri intulit, tãquam perſona priuata caſtigat ſeſe, procurãs in amicitiam alterius reconciliari. Et hæc propriè dicitur ſatisfactio, quæ eſt pars pœnitentiæ. Sententia eſt D. Thom. in. 4. diſt. 15. q. 1. art. 1. quam poſtmodũ explicuit. 3. p. q. 85. & nos ibidem latiùs. diſt. 14. q. 2. art. 3. Vbi & hac ratione contra Scotum elucidauimus, quemadmodum pœnitentia non ſit iuſtitia vindicatiua, ſed ſpecialis virtus. Differt ergo ſatisfactio à iuſtitia vindicatiua: quòd vindicatio paſſiuè potiùs eſt ſatiſpaſsio, quã quis ab alio patitur. At verò ſatisfactio eſt actio, quam pœnitens ſua ſponte exercet: & ideo dicitur ſatisfacere, & pœnitere: id eſt, pœnam ſua ſponte tenere. Et inde rurſus ſequitur, quòd ſatiſpati de ſe nõ dicit virtutem, quia non fit ex electione patientis, ſed iudicis, in quo eſt virtus vindicatiua: quãuis ſi patienter ſufferat, illa patientia ſit virtus. Satisfactio verò, quia fit ex electione pœnitentis, per ſe dicitur virtus.

Ratio. D. Thom. Scotus.

¶ Tertia concluſio. Reſtitutio tãtum à ſatisfactione differt, vt nec pars illius ſit, ſed præambulum quoddam. Concluſio hæc ex ſuperiore colligitur: nam reſtitutio, vt diximus, fit in rebus datis, & acceptis, ſatisfactio verò in actionibus. Quare vtraque poteſt abſque alia reperiri, licèt nonnunquàm ambæ coeant. Poteſt enim quis rem ab alio accipere, vel citra iniuriam: vt dum accipit mutuò, vel cum iniuria, vt dũ accipit furto. Et rurſum poteſt quis alium iniuria aliquem afficere, etiam ſi ab illo non accipiat rem, vt dum contumelijs afficit. Vnde cùm nec ſatisfactio, de qua hìc loquimur, locum habeat, niſi vbi iniuria præceſſit, neque reſtitutio, niſi vbi res fuit ſublata, colligitur, vt dum quis reddit, quod citra iniuriam acceperat: nempe mutuum, aut pretiũ rei emptæ, fiat reſtitutio abſque ſatisfactione. Dum autem pro iniuria illata, vbi ſcilicet ſola contumelioſa verba præceſſerunt, humiliando ſe homo veniam petit, fit ſatisfactio abſque reſtitutione. At verò dum res redditur per iniuriam ſublata, vt furtum, & reſtitutio primùm requiritur, & deinde ſatisfactio pro iniuria. Hinc ergo colligitur reſtitutionem non eſſe aliud, quàm ceſſare à peccato: qui enim quod debet, vbi & quando oportet non reſtituit, in peccato eſt, à quo ideo homo non ceſſat quouſq; reſtituat. Et hoc eſt, quod ait Auguſt. Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Et cum ſatisfactio nihil apud Deum valeat niſi peccatũ ceſſat, fit vt reſtitutio ſit ſatisfactioni præambula.

Tertia concluſio. Reſtitutio ceſſatio eſt à peccatis. Auguſt. de regu. iuris.

¶ Et eſt inſuper notandũ, quòd ſatisfactio, quæ fit proximo, fit Deo: quia omnis iniuria proximo illata, eſt offenſa Dei: ſed non conuertitur: poteſt enim ſatisfactio fieri Deo, vbi non fit proximo. Et de hac propriè præſens inſtituitur tractatus.

Nota.

¶ Hanc verò tertiam cõcluſionem non ſolùm ad explicandam ſatisfactionis naturam adiecimus, verùm & ad oſtendendum, quàm ſit reſtitutionis conſideratio, & diſputatio à præſentis negotio aliena. Quapropter etſi ſententiarum Magiſter diſtinct. 15. non tam ad rerũ ordinem attentus reſtitutionem cum ſatisfactione miſcuerit, anſam ſuis interpretibus præbens, vt ibidem de reſtitutione longum tractatum fecerint, nos tamen hìc nullam eius mentionem facturi ſumus. Eſt enim res ad materiã iuſtitiæ ſpectans, de qua nos ideo lib. 4. de Iuſtitia & iure: ſatis ſuperq; diximus.

¶ Ex his ergo definitionem ſatisfactionis colligito. Eſt enim ſatisfactio iniuriæ Deo illatæ cum propoſito cauendi in futurum ad quandam

Satisfactionis definitio.

dam æqualitatem iustitiæ compensatio. Atq; ad hanc rationem exigēdæ sunt sanctorū definitiones, quæ eorū grauitatem præ se ferūt. Etenim iustitia non solùm resarcire habet pręteritam culpam, verùm in futurum cautelam adhibere: siquidē, vt. 2. Ethi. author est Philos. *Arist.* pœnæ medicinæ sunt, non modò morborum præsentium curatiuæ, verùm, & à futuris præseruatiuæ. Dictū est autem, Deo illatæ, ad denotandā satisfactionem sacramentalē, de qua in presentiarū loquimur. Nā & homini quoq; homo satisfacit, sed ad omnimodam æqualitatem iustitiæ, Deo verò non nisi ad quandam: nempe ad æqualitatem proportionalem. Vn *Anselmus.* de Anselmus, in lib. Cur Deus homo, ad præteritam culpam respiciens, ait, satisfacere est Deo debitum honorem impendere. Debitum scilicet, non vtrunque, nam vniuersi homines quantuncunque innocentes debent illi honorem, sed debitum ratione culpæ. Nā etsi Deo nihil re vera adimatur honoris, tamen peccās quantum in se est, honorem ei detrahit, quem per satisfactionem ei repensare debet in libr. verò de ecclesiasticis dogmatibus dogmate. *Augusti.* 23. qui Augustino tribuitur, habita futurorū cōsideratione legitur, quòd satisfactio est peccatorum causas excidere, eorum suggestionibus additum non indulgere: de pœniten. dist. 3. cano. Satisfactio. nempe, consortia praua succidere, & peccandi loca, & tempora euitare. Nam eorum radicem, nempe, fomitem conuellere nemo potest. Tametsi Anselmus, & in honore Deo debito cautelas futurorum insinuauerit, & August. in excisione causarum peccandi punitionē pro præteritis designauerit. Quapropter vtrumque in definitione cōplexi sumus.

Solutio. 1. argumē. ¶ Ad primum igitur argumentum negatur, quòd satisfactio ob id, quod debitum importat, rationem meriti perdat: nam ratio meriti in hoc consistit, quod id, quod honestum est, sponte fiat. Quare cùm reddere debitum virtus sit iustitiæ, consequitur, vt si non fiat per coactionem, sed spōtanea electione, meritum sit apud Deum. Est enim hoc, vt in Prouerbio est, facere de necessitate virtutem. Imò nihil erga ipsum mereri possumus, nisi spōtaneè faciendo, quod ei modo aliquo debemus. Et iam dictum est, in hoc differre satisfactionem à satispassione, quòd satisfactio dicit promptam *Dubium.* electionem. Quòd si sciscitaris, vtrùm saltem satisfactio propterea, quòd sit redditio debiti, minuat rationem meriti. Enimuerò apud homines, quod aliàs debetur, non tamtā beneuolentiam conciliat, quàm beneficium gratis impensum. Respondetur, apud Deū non ita esse: imò cæteris paribus, quod fit ex debito plus meriti habet, quàm si fiat sponte. Et ratio est, quia ex pluribus virtutibus procedit. Ieiuniū enim supererogationis nascitur ex sola virtute abstinentiæ, quod autem ab ecclesia iussum est, ex eadē virtute oritur, & præterea ex obedientia. Et ideo satisfactio iniuncta in confessione magis est meritoria quàm si vltro fieret. *Solutio. 2.* ¶ Propter secundum argumētum quidam ex neotericis, qui totum negotiū virtutis in actu interno collocant, aiunt, quòd satisfactio est volitio efficax reddendi æquiualens &c. quasi externa opera ad virtutem satisfactionis nō pertineant, cum tamen ipsa sint in quibus ratio satisfactionis consistit. Sunt enim aliquæ virtutes, & vitia, quæ ex sua natura in actibus interioribus consistunt, vt fides, & hæresis, amor, & odium. Alia verò natura sua consistunt in verbo, vt laus & contumelia. Sed alia natura sua consistunt in opere, vt eleemosynæ erogatio, & homicidiū &c. In his ergo virtutibus, & vitijs tertij generis si consideretur, quod est generale omni virtuti & vitio, id qđ præcipuum est consistit in electione voluntatis: nam de ratione virtutis, & vitij est, vt sit in electione voluntatis. Si autem consideretur illud quod pertinet ad specialem rationem talis virtutis, illud est externū opus: consistit enim satisfactio in opere laborioso, & pœnali, & ideo volitio talis operis non est satisfactio, nisi ea ratione, qua voluntas pro facto reputatur.

Solutio. 3. ¶ Ad tertium respondetur, ꝙ in satisfactione proximus finis est recompensatio illatæ iniuriæ, vltimus autem per illam recompensationem amicitiā resarcire. Actus verò ab illa virtute elicitur, cuius proximū finem habet pro obiecto: & ideo satisfactio est actus elicitus iustitiæ: imperatur tamen ab alia virtute, cuius actus est vltimus finis. Et ideo satisfactio imperatur à charitate, quæ mouet virtutem pœnitentiæ ad eliciendum illum actum. Ad quartū *Solutio. 4.* denique; per tertiam conclusionem responsum est: negatur enim cōsequentia. Satisfactio est actus iustitiæ, ergo est idem, ꝙ restitutio. Quoniam per vnum ponitur mediū in actione ad recuperādam amicitiam, per alterum verò in rebus ad cessandum à peccato.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm satisfacere Deo sit homini possibile.

Post-

POſtquàm de ſatisfactione in genere dictum eſt, ad ſatisfactionem, quæ Deo fit peculiariter denſcendẽtes, argumentamur, quòd non ſit homini poſsibilis. Satisfactio, vt nomine ipſo admonemur, debet offenſæ adæquari: ſed offenſa Dei eſt infinita, quia cum ſit elongatio ab infinito bono, eſt infinita diſtãtia, homó autem, cùm finitus ſit, nequit ex ſe infinitum præſtare opus, atq; adeò, nec Deo ſatisfacere.

Partis negatiuę. 1. ar.

2. Argum. ¶Secundò ſatisfactio fieri debet per id, quod aliàs non eſt debitum: qui enim alteri, cui iniuriam intulit, pecuniam aliquam deberet, per eiuſdem ſolutionem nõ compenſaret iniuriã: nos autẽ ſerui Dei ſumus, quorum ideo quidquid eſt, domini eſt. Præſertim cùm quicquid boni habeamus, ab ipſo receperimus, iuxta illud. 1. Paralip. 29. Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi, ergo nõ habemus, per quod poſsimus ſatisfacere.

3. Argum. ¶Tertio. Quia etiã ſi aliquid haberem⁹, quod Deus noſtrum fecerit proprium, quanuis totum illud ei reddamus, non ſufficit ad reddendas gratias pro beneficio creationis ab illo ſuſcepto: ſatisfactio verò eſt ſolutio pro offenſa illi illata: ergo nihil nobis ſupereſt, per quod ei ſatisfaciamus.

4. Argum. ¶Quartò deniq́. Peccatum mortale actuale grauioris eſt ponderis, q̃ originale, cùm reatũ pœnæ ſenſus annexum habeat, qui non eſt in originali: ſed pro originali non poteſt purus homo ſatisfacere: ergo nec pro mortali.

Pars affirmatiua. In contrarium tamen eſt, quòd Luc. 3. præceptum nobis dedit Chriſtus ſatisfaciendi, vbi ait, Facite fructus dignos pœnitentiæ: authore autẽ Hierony. qui dixerit Chriſtum aliquid homini impoſsibile præcepiſſe, anathema ſit.

Deciſio articuli. ¶Diſputationem hanc pro captu noſtro latè aduerſus Lutherũ lib. 4. de natura & gratia. c. 6. deduximus, de cuius hæreſi art. proximo diſturi ſumus. Nunc ergo, vt cum catholicis dũtaxat rẽ agamus, meminiſſe oportet, hominẽ Deo bifariàm debitorem conſtitui. Vno modo ratione beneficiorũ, quibus nos indies accumulat, & horum repenſatio eſt actus latriæ, hoc eſt cultus Dei, de quo nihil ad præſens. Altero modo ratione iniuriæ in ipſum illatæ: & hoc, vt diximus, dicitur ſatisfactio.

Duplex q̃ſtionis ſenſus. ¶Duplex ergo eſt quæſtionis ſenſus: vnus, vtrùm pura creatura, nẽpe, homo vel angelus poſsit pro culpa ſatisfacere: hoc eſt, vtrũ poſsit ſufficiẽs adhibere remedium in remiſsionẽ peccatorum. Nãiſto quoque modo proximè diximus ſatisfactionis nomẽ vſurpari. At ſenſus hic non eſt præſentis loci ſed diſputatur à D. Th. in initio, tertiæ partis. De quo nos eodẽ loco fuſè locutiſumus oſtendentes, Chriſtũ ea ratione, qua ſuppoſitum erat diuinum perfectè ſatisfeciſſe pro cũctis peccatis humani generis. Quanuis Durandus. d. 15, q. 2. id inficiari contenderit, eo quòd quicquid Chriſtus inquantum homo habebat, Deo erat obligatũ. Id quod alij iuniores ipſo pluribus rationibus ſuadere conantur, ſed nunquàm perſuaſum facient: quoniam rei medullam, vt bona venia dixerim, non inſpiciunt. Quicquid enim Chriſtus recepit, debitum ei eſt ratione vnionis humanitatis ad ſuppoſitum diuinum, id eſt, quia hic erat homo Deus, quaſi ex ſe ſuapte natura illud habens. Rurſus ex propria natura, licèt nullam gratiam creatam recepiſſet, erat per ſe infinitè gratus Deo, & infinitè amicus tanquàm naturalis filius, iuxta illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, quaſi verbum vnigenitum à patre. Ob idque quicquid Deo in pretium redemptionis noſtræ, ſiue viuens, ſiue moriẽs obtulit, erat Deo infinitè gratum. Itaque erat implicatio contradictionis, id quod ipſe patri offerret, non eſſe acceptum: non propter gratiam creatam ſicut in nobis, ſed quia actiones eius nõ erant naturæ humanæ, ſed diuini ſuppoſiti, per naturam humanã exercitæ. Actiones enim, vt, ait. 2. de anima Philoſophus, non ſunt naturæ, ſed ſuppoſiti. Et quicquid offerebat, offerebat tanquàm de ſuo: ideſt, ſibi debito, quia Deus erat. Et in hoc conſiſtit perfecta ratio ſatisfactionis, quod ſoluens ſoluat tanquam de ſuo. Quocirca Sanct. Thom. 3. part. quæſtio. 1. articul. 2. ad ſecundum ait, quòd ſolus Chriſtus potuit perfectè ſatisfacere. Nam ſi puro homini Deus daret tantam gratiam, vt pro reliquis omnibus ſatisfaceret, eſſet quidem ſatisfactio, ſed tamen non perfecta, eo quòd ſatisfactio illa fundaretur in gratia Dei, cui facienda erat ſatisfactio: quaſi ipſe priùs miniſtraret ſatisfactionis pretium. Vnde illud Auguſtini. 3. de trinitate. ca. 10. ſcilicet, non defuiſſe Deo alium modum ſanandæ noſtræ miſeriæ, id nequaquam de perfecta ſatisfactione intelligitur, ſed ſic prorſus, quòd cùm peccatum contra Deum ſolum committatur, poterat quidem humano generi abſque vlla, vel abſque perfecta ſatisfactione eius condonare peccata: attamen perfectè ſatisfacere, ſic Chriſtus ſolus valuit, vt nemo alius. ¶De hac verò re ſatis. Nam in præſentiarum de ſatisfactione puri hominis loquimur. Et quidem quæſtio, vt propoſuimus, intelligi poteſt, vel de ſufficienti remedio ad remiſsionem culpæ, vel de ſolutione pœnæ, quæ

Ioan. 1.

Ariſ. 2. de anima.

S. Thom.

Auguſt.

Duplex iti dem ſenſus quæſtionis

quæ remissæ culpæ debetur. Et neq; prior sensus ad locum attinet præsentem. Cõstat enim hominem ex viribus naturæ nequire remissionem peccatorum obtinere: ille enim erat Pelagianus error. Potest nihilominus diuina ope suffultus in ipsum cõuerti, vtrunque enim, ait Christ⁹, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eũ. Qui autẽ audit & discit: id est, motiõi patris cõsentit, venit ad me.

Sẽsus quæstionis. ¶Sẽsus ergo quęstiõis est, vtrũ remissa culpa, possit homo pœnam persoluere: nã hoc etiã propriè est satisfacere pro peccato: quandoquidẽ quousq; omnino soluatur pœna, non dũ perfectè peccatum est remissum, eoquòd vtrũq; reatũ includit: scilicet: & culpæ, scilicet & pœnæ. Quare hæc satisfactio est quæ à contritione, & confessione distinguitur.

1. Cõcluſ. ¶Respõdetur ergo ad quæstionem tribus cõclusionibus. Prima. Possibile est homini Deo satisfacere pro peccato quoad pœnã remissa culpa. Probatur. Satisfactio, vt modò dicebamus, est opus iustitię, sed potest homo pœnã, quã pro culpa Deo debet, ad iustũ ei soluere, ergo & satisfacere. Probatur minor. Iustũ, vt. 8. Etich. author est Philos. aliter inter pares cõstituitur, & aliter inter impares. s. inter filios, & parẽtes, & nos & Deũ. Inter alios nãque ciues requiritur iustũ ad ęqualitatẽ, vt qui decẽ debet, decẽ reddat: attamẽ dijs & parẽtibus, à quibus esse ipsum recipimus, par reddere non possumus: iuxta illud Dauid, Quid retribuã dño pro omnibus quæ retribuit mihi? Et Esaię. 40. Ligna libani nõ sufficerẽt ad holocaustũ Deo dignũ, & ideo sat est, æquale ei reddere secundũ proportioẽ: videlicet, vt sicut ipse facit, q̃ suã bonitatẽ & omnipotẽtiam decebat: ita & nos illi quod possibilitas nostra fert: reddam⁹. Hoc enim modo qualis est proportio beneficij Dei ad ipsum cõferentẽ, talis est solutionis nostræ ad nostrã possibilitatẽ. Quapropter sicut pro beneficijs ab ipso receptis satis est eas ei referre gratias, quas pro nostra virili possumus, ita sat est & pro iniurijs secundũ vires nostras, & auxiliũ suũ ei satisfacere. ¶Secũda cõclusio. Nihil, quod in satisfactionẽ Deo offertur, nisi eius ope & fauore perq́; eius gratiam fiat, vllius est pretij apud ipsum. Probatur qa inter nos, & ipsum nulla est ratio iustitiæ, nisi ex eius gratia, & acceptatione procedat: hoc enim neq; Aristoteles, neq; Philosophorũ vllus naturali lumine cognouit: nã etsi cognouerint dijs: & parentibus non posse nos reddere æquale, ignorarunt tamẽ quantũ Diuina maiestas parentũ dignitati antecellat. Possumus enim parẽtibus quantũ ad vitã attinet tẽpora lem, iustos nos modo exposito exhibere. At quia Deus infinitũ vires nostras excellit, fit, vt neque hæc ratio iustitiæ ex nobis, nisi ex eius gratia oriri possit. Nam vt Esai. 64. legitur, Omnes iustitiæ nostræ sunt sicut pãnus menstruatę, Vnde quemadmodum, vt dist. 14. q. 2. art. 6. monstrauimus, nemo nisi diuina gratia suffultus potest in Deum conuerti, vt culparum remissionẽ obtineat: ita neq; pro pœnis, quæ eisdem culpis decretæ sunt, nisi per eãdem in gratiã satisfacere valemus. Itaque nisi persona priùs sit grata, nequit eius satisfactio esse Deo accepta. Ex quo fit consequens, vt antequàm mortalis culpa remittatur, nulla esse possit satisfactio pœnæ, quia eiusmodi culpa nullam secum gratiam admittit. *Esaię. 64.*

¶Tertia conclusio. Modus hic recipiendi gratiam Dei per hoc, quod efficimur mẽbra Christi, peculiarẽ quendã iustitiæ gradum adiũgit satisfactionibus nostris. Nam etsi quacunque alia via Deus nos absque Christo mediatore redderet gratos, sat esset vt possemus ei satisfacere, nihilominus, quia, vt dictum est, Christus de iustitia condigna satisfacit pro nobis, eo ipso quòd eius efficimur membra, ratio illa iustitiæ ex nostro in nos capite deriuatur. Hæc autem prefsiùs articul. 4. sunt iterum confirmanda. Et ideo satisfit modò ad argumenta proposita respondere. *3. Argum.*

¶Ad primum igitur argumentum quidam respondent, vt, ait, S. Thom. quòd peccatum non habet, vt sit infinitum nisi ratione auersionis, & quantum ad hoc gratis dimittitur sine nostro opere. Sed ratione conuersionis non est nisi finitum: quia nullum obiectum creatum est infinitum. Et hac parte possumus pro illo satisfacere. Veruntamẽ solutio hæc nulla est, quia pro peccato satisfacimus non solùm quatenus est conuersio ad creaturam, sed propriè quatenus est offensa Dei, quod habet ratione auersionis. Et ideo alter respondetur, quòd sicut peccatum ratione auersionis induit rationem quandam infinitatis, quia est elongatio ab infinito bono: ita & conuersio eandem habet infinitatis figuram, quatenus homo ad idem accedit infinitum bonum. Postquàm autem homo est filius Dei, & membrum Christi cui virtus passionis eius infunditur, opera sua, quæ gratia informantur, habent eandem infinitatis virtutem per diuinam misericordiam, vt sint apud ipsum satisfactoria. *1. Argum.*

¶Ad secũdum respondetur, quòd quanuis homo quicquid habet à Deo receperit, non tamen eo prorsus modo se habet respectu ipsius, quo ciuilis emptitiusq; seruus *Solutio. 2.*

respe

reſpectu heri, nam huiuſmodi ſeruus non eſt ſui iuris, nec liberum habet rerum ſuarum dominium, ſed omnia ſunt Domini. Clementia verò & immenſa benignitas Dei, dum hominem ad ſuam imaginem creauit, rationē ei & liberum arbitrium indidit, quo eſſet dominus ſuarum actionum, ac ſubinde ſuarum rerum. Sic enim legitur Gene. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinē noſtram, & præſit piſcibus maris, &c. Et infra. Replete terram & dominamini piſcibus maris, &c. Et ideo licēt quicquid Deo damus, ab ipſo receperimꝰ, damus tamen vt noſtrum, cuius nos ipſe domi nos fecit. Poſtquā enim rex oppidum aut prę dium dono dedit ciui, poteſt poſt modum ciuis ſi aliquid debeat regi, inde ſoluere.

Solutio. 3. ¶ Tertium autem argumentum id ſolum probat, quòd non poſſumus Deo reddere æquiualens, aut pro beneficio, aut pro offenſa, non tamen quòd non poſsimus reddere ſufficiens ſecundùm noſtram poſsibilitatem, vt expoſitū eſt. Nam etſi quicquid Deo pēdere poſsimus totum ei debeamus, ipſe tamen non exigit à nobis tanquam neceſſarium, quantum nos facere poſſumus, quia ſecūdum ſtatum præſentis vitæ, & noſtram fragilitatē, non eſſet nobis poſsibile totum noſtrum poſſe Dei cultui ad referendum ei gratias impendere. Quia neceſſarium nobis eſt aliorum curā gerere, quæ ad vitam præſentem attinent. Et ideo ſatis Deus duxit, obligare nos ad mandatorū cuſtodiam, ſuper quam ideo poteſt homo aliquid erogare, per quod ſatisfaciat, vt libera ieiunia, & orationes, & eleemoſynas. &c.

Dubium. ¶ At verò fortaſſe hìc quiſpiam ſciſcitetur, Vtrùm per ipſa eadem opera aliàs Deo debita poſsimus ſatisfacere: nempe per executionem mandatorum eius. Nam vt hic inſinuat S. Th. & expreſſe ait Scotus diſt. 15. q. 1. & illic alij doctores, ſatisfactio debet eſſe redditio voluntaria rei aliàs indebitæ. Ad hoc autem quæſt. ſequenti reſpondebitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ſatisfactio ſit ante ingreſſum gloriæ neceſſaria.

Partis nega tiuę arg. 1.

SI ſat eſſet, rem inter catholicos tractare, præcedens articulus de poſsibilitate ſatisfactionis ſufficeret. Sed tamen Lutherus negotium nobis faceſſit diſputandi, vtrùm ſit neceſſaria. Et arguitur non eſſe neceſſariam. In re enim tam grauitemeritas eſt, tanquàm neceſſarium aſſere re id, quod in ſacra ſcriptura non reperitur, nullibi tamen in ſacra pagina nomē hoc ſatisfactionis inuenitur: ergo ſatisfactio non eſt neceſſaria.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. Aſſertio hæc neceſſariæ ſatisfactionis præterquā, quòd ſuperbam arrogantiam præſefert: nempe, quòd homines ſatisfacere Deo valeāt, iniuriam Chriſto eiuſq; paſſioni irrogare videtur: ait enim Paul. ad Roma. 3. iuſtificatos nos gratis per gratiam Chriſti, perq; eius redemptionem, quē propoſuit Deus propitiatorē per fidē in ſanguine ipſius: vnde planè colligitur, cùm meritū eius, & paſſionis virtus fuerit infinita, quòd exuberantiſsima eius fuerit propitiatio pro peccatis nō ſolùm noſtris, vt ait Ioan. verum, & pro totius mundi: ergo poſt eius ſatisfactionem cōtumelioſus in ipſum eſt, qui aliam aſſerere audet neceſſariam ſatisfactionem. 1. Ioan. 2.

3. Argum. Paul. ad Roma. 8. ¶ Tertiò arguitur ex illo Paul. ad Ro. 8. Nihil dānationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu: hoc eſt, qui eius effectiſunt mēbra, cùm ergo per gratiam, qua peccata quo ad culpam remittūtur, eius efficiamur mēbra, ſit vt nihil nobis dānationis ſit reliquum: reatus autē pœnæ etiā tēporalis aliquid eſt dānationis: ergo remiſſa culpa nihil reſtat luendum pœnæ, atq; adeò huiuſmodi ſatisfactio nō eſt neceſſaria. In cuius cōſequentiā ſubdit, Si Deus pro nobis omnibus tradidit filiū ſuum, quomodo nō etiam cūillo omnia nobis donauit? Ex quibus colligitur, q̄ per eandem gratiā iuſtificantem, qua applicatur nobis paſsio Chriſti, omnia nobis condonantur, atq; adeò nullus pœnæ reatus remanet. Vnde ſubdit, Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet? Eſt ergo ſatisfactio noſtra adeò nō neceſſaria apud Chriſtum, vt ſit etiam ipſi iniurioſa.

Pars affirmatiua. ¶ In cōtrarium autem eſt verbū illud ſuprà citatū Ioānis apud Matth. & apud Lucā cap. 3. Facite fructus dignos pœnitētiæ, vbi Baptiſta non ſolùm homines ad pœnitentiam inſtigabat, verùm & ad eius fructus, qui nomine ſatisfactionis intelliguntur.

Deciſio ar. ¶ Inter alias Lutheri blaſpemias hæc fuit inſignis, quòd ſatisfactionem, quam Chriſtiani in eccleſia prædicant pro peccatis, execratus eſt. Imò & vocabulum, inquit ipſum, ſatisfactio, vehementer odit, & ſublatum vellem, quod non modò in ſcripturis non inuenitur, ſed & periculoſum habet ſenſum, quaſi Deo quiſque poſsit pro vllo peccato ſatisfacere, cum gratis ille ignoſcat omnia. Sed fuit, inquit, Papæ & epiſcoporum inuentum ad indulgen-

Lutheri error cõdemnatus.

dulgentiarum quæstum. Qui quidem fuit articulus quintus eorum, qui à Leone iure optimo condẽnati sunt. Cuius causa cap. illud nos sextum citatum lib. 3. de Natura & gratia, de satisfactione inscripsimus. Addit, quòd si aliqua restat satisfactio remissæ culpæ facienda, ecclesia non habet facultatem per indulgentias huiusmodi satisfactiones relaxandi. Sed error hic ad tractatum indulgentiarum retundendus spectat.

¶ Quo ergo virus hominis aperiamus, errorẽ hunc collegit Lutherus ex falso sensu, quo cẽsebat iustitiam Christi nobis imputari, cuius in synodo Tridẽtina celebris fuit disputatio. Quam vtiq; disputationem lib. 2. de Natura & gratia, cap. 20. fusè deduximus. Suadere enim contendebat Lutherus iustitiam Christi, quã in cruce patri obtulit, sic nobis prorsus imputari, ac si quilibet nostrum eam per eius infinitam virtutem tunc obtulisset. Itaque sicut fuit in ipso infinita quoad sufficientiam: ita & nobis quotiescunq; applicatur, est quoad efficaciam sufficientissima ad delendum omnem pœnam, quod per baptismũ suprà diximus baptizatis contingere. Qua vtique ratione negauit commoditatem satisfactionis nostræ, ac subinde purgatorium ad expurgationem venialium, vel pœnarum, quæ remissis mortalibus debentur. Quanquam alio nescio quali modo, vt quæstione tertia videbimus, illud adstruxerit.

Conclusio.

¶ Contra hanc autem erroris perniciem statuitur ad respondendum quæstioni conclusio. Per remissionem culpæ licèt pœna damni semper tollatur (quia cùm per ipsam fiat homo amicus Dei, sit & eius conspectu dignus) non tamen semper totus reatus temporalis pœnæ condonatur. Probatur, quia in peccato, vt D. Thom. suprà quæst. 86. artic. 4. ait, consideratur, & auersio à Deo, & conuersio ad obiectum creatum: atqui auersioni respondet pœna damni: hoc est, priuatio diuinæ præsentiæ: conuersioni verò pœna sensus: quare in inferno secundùm grauitatem peccati, quæ attenditur ex obiecto, suppliciũ infligitur: misericordia autem & amicitia Dei non auersatur eius iustitiæ: ergo licèt per gratiam remissionis homo fiat amicus Deo, nihilominus per iustitiam luere debet peccati pœnas vel in hoc seculo per expiationem satisfactionis, vel post modum in altero per ignẽ in purgatorio. Vt illud impleatur Apocalypsis. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et Deute. 25. Pro mensura delicti erit & plagarum modus. Et cõfirmatur hæc veritas ex illo. 2. Reg. 12. Vbi Nathan Dauidi dicenti, Peccaui Domino, respondit, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: verùm tamen filius, qui natꝰ est tibi, morte morietur. Vbi remissa culpa Deus exegit ab eo pœnã in morte filij. Quod Grego. can. Si peccatum. de pœnitentia dist. 1. ad nostrum propositum interpretatur. Dixerim nõ semper: quia per baptismum, qui est regeneratio quædam, vt suprà diximus, funditus peccatũ aboletur quoad culpam & pœnam. Et in sacramento pœnitentiæ contingere potest, vt per cõtritionem, & per confessionem quoque remittatur. Quod vtique discrimen baptismi & pœnitentiæ designauit, vt suprà diximus, Paulus ad Hebræ. 6. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, &c. & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis, filium Dei. Vbi secundùm sacros doctores insinuat, per pœnitentiam non fieri tam amplam peccatorũ indulgentiam, quàm per baptismũ quem illuminationem appellat. *Gregor.*

Ratio conclusionis.

¶ Secũdò arguitur. Qui satisfactionem negat, profectò & cõfessionis necessitatem tollit: nã forum pœnitẽtiale, vt suprà diximus, iudiciale est: iudicis autem functio est cognita existimataq; peccatorum grauitate arbitrari secundùm eorum merita sententiam: arbitrium verò hoc fieri nequit, nisi dum sacerdos tanquã Dei vicarius peccatorũ ratione satisfactiones imponit. Quod quidem arbitramentum si nõ esset necessarium, nunquàm Christus iudices ordinarios constituisset, quibus sunt confitenda peccata. Atque hac ratione cùm ad baptismum non sit necessaria confessio, qua se homo subdat ecclesiæ clauibus, quia illucusq; homo non est in ecclesia, nulla ab eo, qui baptizatur exposcitur satisfactio. *2. Argum.*

¶ At quia non solũ hæreticis, verũ & ex catholicis nonnullis sensus illæ imputatæ iustitiæ Christi nõ displicet, quare nec satisfactionũ ritus omnino placet. Arguitur tertio vrgentissimo arg. Si verũ esset illo modo nobis imputari iustitiã Christi, sequeretur, vt quomodocũq; quisq; fieret mẽbrũ Christi, siue vno actu remisso, siue multis & feruentissimis, vniuersi tamẽ essent æquè sancti & æquè iusti apud Deũ, quia eadẽ illis imputatur iustitia. Adeò fuit Luthero collectio hæc recepta, vt in sermone de natiuitate virginis insigniter blasphemꝰ dixerit, Oẽs Christiani æquè magni sumꝰ sicut mater Dei, & æquè sancti sicut ipsa. Vnde rursus consequeretur neminem, quantũq; merita accumulet posse fieri alio sanctiorem. Si ergo *3. Argum.*

tam

tam impia blaſphemia aliter euitari non poteſt, neceſſe eſt dicere, quòd etſi Chriſtus in cruce, quoad ſufficientiam pro vniuerſis peccatis ſatisfecerit, tamen quia efficaciam in nullo homine habere poteſt niſi applicetur vel per ſacramẽtum, vel per eius bonũ motum in Deũ fit, vt efficaciam habeat in quocũq; ſecũdum motum cõuerſionis. Et ideo ſicut nõ omnes dum fiunt mẽbra Chriſti, ad eundem gradum gratiæ recipiuntur apud Deum, ita neq; cunctis idem gradus remittitur pœnæ. Quare in hoc ſenſu iuſtitia Chriſti imputatur nobis, q̃ omnis noſtra iuſtitia innititur iuſtitiæ eius, quaſi ipſa fuerit cauſa efficiens noſtræ. Participatur tamen nobis ſecũdùm quantitatem noſtrarum diſpoſitionũ, quas eius auxilio afferimus, & ſecundùm gradum gratiæ cuicunq; ſacramẽto deſignato. Ex quo fit, vt ſæpe remiſſa culpa relinquatur aliqua pœna, atque adeò neceſſaria nobis ſit ſatisfactio, aut plena purgatio anteq̃ in cœleſte regnum recipiamur.

1. Argum. ¶ Reſponſa verò argumentorum, quæ in contrarium propoſita ſunt, rationes exiſtunt, quibus eadem concluſio confirmatur. Vnde ad primum reſpondetur, quòd etſi nomen formaliter ſatisfactionis in hoc ſignificato in ſacris biblijs nõ reperiatur, reperitur tamen res ipſa. In primis loco citato Matth. & Lucæ. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, vbi ait Sanctus Thom. inſinuari præceptum ſatisfactionis. Inſinuabatur nanq̃ue præceptum pœnitentiæ, quo de iure naturali ortum habuit, & poſtmodum, per Chriſtum perfectionem ſuſcipit, & complementum. Item Matthæi. 16. Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlo, quodcunq̃ue ligaueris erit ligatum. Et Ioannis. 20. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, & quorum retinueritis, retenta. Eſt enim peruerſus intellectus Lutheri, quòd illic non detur poteſtas niſi remittendi, & retinendi tantùm culpas, non autem pœnas, aliàs dixiſſet, Quorum ſatisfactiones remiſeritis, aut retinueritis. Quòd autem hoc ſit intellectum verbi peruertere, patet: nam verba, ſi eorum amplitudinem inſpiciamus, perinde ſonant, ac ſi Chriſtus dixiſſet, Quodcunque & quomodocunq̃ue ſolueris, aut ligaueris, ſententia tua probabitur in cœlo, & quęcunq̃ue, & quomodocunq̃ue remiſeritis aut retinueritis: hoc eſt, ſi totum remiſeritis claue non errante, erit remiſſum, & quæcunq̃ue ſeu quancunq̃ue partem retinueritis quo ad ſatisfactionem temporalem, erit retentum. Quemadmodum, vt ſuprà dictum eſt, ſi rex prætorem ad vrbem cum pleniſsima poteſtate mitteret ad vlciſcenda aliqua crimina in ipſum regem commiſſa, dicens ei, Quicquid tu, & quomodocunq̃ue condonaueris, aut vindicaueris, ratũ ego habebo: profectò poſſet delinquẽtes in regis gratiam reuocare, obligando eos nihilominus ad aliquam mitiorem, aut acerbiorem pœnam.

Lutheri error.

¶ Accedit præterea, & illud Pauli ad Roma. 11. Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtiq̃ue iudicaremur, quòd porrò intelligi tantùm nequit de interna contritione, qua deletur culpa, ſed de iudicio, quo ſe homo caſtigat pręueniendo iudicium Dei: fit enim alluſio ad generale iudicium: hoc eſt, ſi nos de nobis ipſis ſupplicia ſumeremus, non vtique haberet Deus, quod in ſeculo futuro, aut per ignẽ purgaret, aut certè condemnaret. Atque huic, & alius eiuſdem apoſtoli locus concinit Roma. 6. Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis mẽbra veſtra ſeruire immũditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Vbi apertam ſatisfactionis exhortationem facit, vt ſcilicet poſt quàm in amicitiam fuerimus Dei recepti, ſatagamus per egregia opera pœnas peccatorum pendere. Alioqui, vt ait. 1. Corinth. 3. multi detrimentum ſalutis patientur, ſed ſalui, inquit, erunt: ſic tamen quaſi per ignem, vbi purgatorium deſignat, quod ſi pro ſolis eſſet venialibus inſtitutum, & non pro his pœnis, quæ remiſsis mortalibus ſunt reliquæ, non eſſet tam tremendũ, quàm re vera eſt. Sed de hoc quęſt. vltima latius. Idem confirmatur exemplo Niniuitarum, & aliorũ, qui lugubrem pro peccato pœnitentiã egerunt. Quam quidem religionem Chriſtus Matthæ. 11. comprobat, dicẽs, Væ tibi Bethſaida, Væ tibi Chorozaim, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quę factæ ſunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.

Paul. Rom. 11.

Matth. 11

¶ Præter hæc: & ſacri doctores ſatisfactionis veritatẽ vno ore profitentur. Gregorius enim homilia. 20. ſuper illum locum, Facite fructus dignos pœnitẽtiæ, aliud eſt, inquit, facere fructum, & aliud pœnitentiæ fructum dignum facere. Quiſquis enim illicita nulla commiſit, huic iure cõceditur, vt licitis vtatur. At ſi quis in fornicationis culpam lapſus eſt, tanto à ſe licita debet abſcindere, quanto ſe meminit illicita perpetraſſe. Et in lib. de vera & falſa pœnitentia. Sunt digni fructus virtutum, qui non ſufficiunt pœnitentibus. Et Chryſoſto. homilia. 20. ſuper Matthæ. luculenter eundem perſequitur ſenſum, Et vetuſtiſsimus Tertul. in lib. ſuo

Chryſoſt.

Tertul.

libr.suo de pœnitentia,identidem satisfactionis sermonem repetit.Offendisti enim,inquit & reconciliari vis,habes cui satisfacias. Et infrà dicit confessionem ad satisfactionem ordinari,qnæ facienda est mœroribus, & lamentis
Ambros. in cilicio,& cinere.Et Ambrosi. ad quandā corruptam.Pœnitentia,inquit, agenda est secundum conscientiæ molem,non verbis, sed facto.
Grande scelus grandem habet necessariam sa
Cypri. tisfactionem.Et Cyprian.sermone.5.de lapsis. Dominus orandus est,& dominus nostra satis
Hieronym. factione placandus.Et Hieronym. vt refertur de pœnitentia dist.1.can.Mensuram. egregiè decernit quemadmodum sint pœnitentiæ in satisfactionem iniungendæ.Et can. Vide.idē luculenter refert,Et Leo primus ibidem cano. Multiplex.Mediator, inquit, Dei & hominū dominus Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit facultatem,vt confitentibus pœnitentiam in satisfactionem darent,& eadem salubri satisfactione purgatos ad cōmunionem admitterent.Sed esset immēsum opus sanctos doctores in hanc rem citare.Nemo ergo ex catholicis dicere audeat, Vbi nam nomen satisfactionis reperitur?

Solutio. 2. ¶Ad secundum respondetur primùm , quòd si nos affirmaremus per nostras vires naturales satisfacere Deo posse, non solùm arrogantes essemus, verùm & in Pelagianos inclinantes.At verò dicentes , quòd postquam effecti sumus Christi membra per eius gratiam , qua nobis peccata remittuntur , posse pro eorum pœnis satisfacere , nil nobis propriè arrogamus,sed totum Christo redemptori tribuimus qui nobis dat,& incipere,& perficere . Quare neque quippiam meritò & passioni eius detrahimus,imò fatemur quantum ad sufficientiā pro omnibus peccatis satisfeciſſe. Sed tamen dicimus eandem nobis satisfactionem vel per sua sacramenta, vel per nostra opera ex suo auxilio promanantia ad eorum modum applicari.Et ideo per eadem nos opera virtute eius
Solutio. 3. passionis posse satisfacere. Ad tertium autem respondetur,primùm , quòd Paulus loquitur de illis,qui post baptismum innocēter viuūt, ubi omnes pœnæ condonantur. Secundò respondetur,qnòd damnatio propriè non comprehendit reatum temporalis pœnæ, & ideo, ait . Si Deus pro nobis,quis contra nos : quia tunc nō habemus inimicum dæmonē, qui vel accusator sit vel tortor nostri : sed stat nihilo minus reatus inflictæ pœnę:quā à nobis Deus ipse per suos ministros exigit.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrū possit homo pro vno peccato sine alio satisfacere.

COnstituta posibilitate & necessitate satisfactionis,adexplicādū magis quomodo fiat,arguitur, quòd quis possit de vno peccato mortali sine alio satisfacere. Nam eorum quæ adinuicem connexionem nō habent,vnum potest sine alio auferri: *Partis affirmatiuæ.* peccata verò nō sunt inuicem cōnexa: ergo si *1. Argum.* cut inter homines potest quis creditori suo de vno satisfacere,absq; alterius satisfactione, id potest apud Deū,qui clemētior est,cōtingere.
¶Secundò. Si homo non posset de vno pecca- *2. Argum.* to sine alijs satisfacere, id maximè esset , quia satisfactio,præsupponit gratiā,per quam non potest vnum peccatum absque alio remitti: quod autem huiusmodi gratia nō requiratur, arguitur sic. Si postquam homo est à peccatis omnibus quoad culpā absolutus in aliud relabatur crimen,potest pro peccatis priùs remissis quoad pœnam satisfacere,ait,enim Daniel cap1.4.Peccata tua eleemosynis redime, quod regi Nabuchodonosor dicebat, qui, vt subsequens pœna demonstrat, peccato tunc erat irretitus.
¶Tertiò arguitur.Si satisfactio , quæ fit extra *3. Argum.* gratiam non esset satisfactoria , sequeretur, q̄ cùm nemo sciat an odio vel amore dignus sit, nemo esset certus an peccatis satisfecerit, atq; adeo identidem deberet satisfactionem repetere.Item sequēretur,q̄ neque illa satisfactio esset impletiua præcepti sacerdotis iniungentis pœnitentiam , atque adeò iterum esset eadem imponenda,quod ecclesiæ vsus non seruat.
¶In conttarium tamen est quòd , vt Esaiæ. *Pars affir matiua.* 58.legitur , ieiunium eorum , qui ad contentiones & lites ieiunabant, Deo non erat acceptum , quanuis ieiunium genere suo sit satisfactorium opus : satisfactio verò fieri nequit apud Deum nisi per opus ei acceptum : ergo cum existens in aliquo peccato opus præstare nequeat Deo acceptum, fit vt nemo pro vno peccato absq; satisfactione omnium satis facere queat.
¶Quæstio hæc ex ijs quæ diximus articul. 2. *Decisio ar.* decisa videtur.Sed tamen quia nōnulli contrarium sentiunt,quos Magister sentent.dist.15. citat,necessarius fuit singularis articulus.Sco- *Scotus.* tus nanque in.4.distinct.15.quæstio. 1.artic. 4.in eodem persistens,quod distinct.14.quæstione.2.prædixerat:nempe,quòd potest homo ex

mo ex viribus naturalibus mereri primã gratiam de congruo, idem de ſatisfactione affirmat: ſcilicet, quod opus noſtrum non ſit ſatisfactorium niſi de congruo apud Deũ. Et ideo ſubdit, cũ moderamine tamẽ ſine præiudicio, quòd qui ſemel verè pœnitet, & recipit ſatisfactionem vel pœnitentiam condignam ſibi impoſitam ab eccleſia claue non errante, quantuncunque poſtea recideret, ſi adimpleat eam voluntariè extra charitatem, ſoluit quidem pœnam, ſed non meretur gratiam. Et quanuis exemplum non ponat niſi de ſatisfactione iuncta ex vi clauium in ſacramento, profectò rationes eius pariter militant de ea, quæ non eſſet iniuncta, ſed liberè fieret.

¶ Hoc tamen non obſtante ad quæſtionem & eius annexa tribus concluſionibus reſpondetur. Prima eſt. Pro nullo peccato mortali poteſt fieri ſatisfactio quoad pœnam, niſi priùs fuerit quoad culpam remiſſum. Hanc concluſionem vniuerſi concedunt, quam neque Scotus negare valet. Eſt enim implicatio contradictionis, vt remittatur pœna ante culpam: nã cùm reatus pœnę intrinſeca ratione connectatur culpæ, quicũque manet in culpa, manet in reatu pœnæ. Des enim aliquem, cui remiſſa eſt pœna, & rogo vtrùm maneat dignus pœna debita culpæ vel non. Si ſic: ergo non eſt remiſſa pœna: ſi verò nõ: ergo non manet in culpa. Itẽ quia manifeſtũ eſt, quòd ſi ille tunc moreretur in culpa deſcenderet in infernum: nam ad cœlum vel purgatorium ire non poteſt: in inferno autem nemo eſt, qui nõ pœna ſenſus crucietur.

¶ Secunda concluſio eſt illa quã art. 2. præmiſimus. Nulla ſatisfactio pœnæ pro remiſſa culpa fieri poteſt apud Deum, niſi ab illo, qui tũc in eius eſt gratia cõſtitutus. Itaquẽ ſi quis pro peccato remiſſo debeat pœnas purgatorij per menſem perpeti, quibuſcunque orationibus, eleemſonys & ieiunijs in peccato incumbat, nihil prorſus illius pœnæ purgatorij remittetur. Concluſio eſt S. Tho. diſt. 15. q. 1. ar. 3. & Bonauen. & Ricard. ead. d, & Alexand. 4. par. q. 85. membr. 1. & omnium antiquorum. Et inter recentiores eſt Sylueſt. verb. ſatisfactio. §. 7. Adriani in materia de confeſsione, & Caietani. q. 2. de ſatisfactione, quam ad tertiã partem adiecit. Nã Scotũ ſolus Gabriel ſequitur, & rariſsimi eo recentiores. Atqui Durand. d. 15. q. 2. ait, opinionẽ S. Tho. licèt ſit durior, eſſe tamẽ tutiorem & citiùs cõſulendam, tametſi opinio, inquit, Scoti nõ ſit omnino cõdemnanda. Probatur concluſio. Satisfactio pertinet ad remiſsionẽ offenſæ Dei: oportet ergo, vttali modo fiat, qui eidem tollendæ offenſæ competat ad amicitię reſtitutionem: hoc autẽ fieri non poteſt niſi per gratiam.

¶ Sed ais. Ratio hæc, quæ eſt S. Thom. & Alexandri, ſolùm procedit, ſi ſatisfactio ſumatur pro contritione aut cõfeſsione, vel pro quocũque remedio, quo remittitur culpa: eo quòd culpa remitti non poteſt niſi per gratiam. At verò remiſſa iam culpa, apparet, nõ exigi gratiam ad ſoluendam pœnam: quia pœna illa nõ eſt, niſi quid temporale. Imò dicemus quòd vis rationis in hoc conſiſtit, ꝙ cùm reatus pœnæ ſit annexus culpæ, ſolutio ipſa pœnæ attinet ad perfectam remiſsionem culpę, & ad perfectè reconciliandam amicitiam: & cum quæcũque remiſsio peccati fiat ex gratia Dei, ſubſequitur vt ſatisfactio pœnæ pro remiſſa culpa extra gratiam fieri nequeat.

¶ Secũdò arguitur. Nulla fit remiſsio nec culpæ nec pœnæ niſi in virtute paſsionis Chriſti: nã ipſe fuit vniuerſalis redẽptor, qui nos & à culpa & à pœna quãtum ad ſufficiẽtiam liberauit: ſed paſsio Chriſti ei, qui eſt in peccato nõ applicatur: ergo nec pro pœna ſatisfacere poteſt. Certè argumẽtũ eſt apud chriſtianos ſoliditatis. ¶ Cui accedit & tertiũ quia, vt. 2. 2. quæſt. 31. author eſt D. Tho. beneficiẽtia eſt effectus beneuolẽtiæ: ei autẽ, qui eſt in peccato, Deus non bene vult, reſpectu gratiæ & glorię, ſed ſolùm quoad bona naturalia: imò vt eſt in Pſal. 118. peccatores odio habet: remittere autem Deum homini pœnas, eſt ei benefacere reſpectu gratiæ & gloriæ: ergo nulli peccatori vllã remittit pœnam.

¶ Quartò arguitur. Inter nos & Deum, vt dixi mus: nulla eſt ratio iuſtitiæ niſi ex eius acceptatione procedat, neque quippiam apud ipſum alicuius eſt pretij, niſi ex gratia eius dimanet, qua perſona ſit accepta, iuxta illud Gene. 2. Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius: & ideo licèt remiſſa culpa ſola pœna temporalis reſtet ſoluenda, tamen qui nõ eſt Deo acceptus, nihil ei acceptum & gratum exhibere poteſt, atque adeò quicquid faciat, nihil ei ſoluit, ſed omne nihili apud ipſum penditur, tanquàm falſa moneta.

¶ Quintò arguitur. Mutatio pœnæ æternę in temporalẽ ſolùm euenit ex gratia & amicitia Dei: ergo ſolutio eiuſdẽ tẽporalis pœnæ in eadẽ debet amicitia fundari. Durã. ait, ꝙ dum remittitur culpa, mutatur pœna æterna in tẽporalẽ ſub illa cõditione, vt ingratia ſoluatur, alio qui ſuperueniẽte peccato iterum mutatur in æternã, ita vt ſolui non poſsit. Hoc autẽ eſt falſum: nã cùm, vt, ait, Paul. ad Rom. 11. ſine pœnitentia

1. Concl.

2. Cõcluſ.

Ratio concluſionis.

Obiectio.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

5. Argum.

nitentia sunt dona Dei,mutatio pœnę æternę in tẽporalem simpliciter fit, & non dependen terex cõditione aliqua futura. ¶Sextò proba tur cõclusio authoritate Pau. 1. Cor. 13.Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,& si tradidero corpus meũ, ita vt ardeam,charitatem autem non habeam , nihil mihi prodest.Neq; verò satis responderit qui dixerit, opera extra charitatem nihil prodesse ad gratiam & gloriã,prodesse tamẽ ad solutionem temporalis pœnæ :nam si ad hoc saltẽ prodesset,aliquid,imò multum prodesset. Et Esaiæ. 58. Esaiæ. 58. Conquerentibus, Quare ieiunauimus,& nõ aspexisti:humiliauimus animas nostras,& nescisti?(quæ quidẽ opera genere suo sunt satisfactoria)respondet dominus, Ecce in die ieiunij vestri inuenitur volũtas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Nũquid tale est ieiuniũ,quod elegi?Neque valet responsio dicentium,propterea ieiunia illa nõ fuisse satisfactoria,q̃ erant peccata:quia hoc illic nõ habetur,sed quòd tunc voluntatẽ habebant alijs peccatis inherẽtem.Et prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed per satisfactionem operiũtur delicta, ergo est effectus charitatis. Vnde ca. 15.subditur.Victimæ impiorũ abominabiles domino:vota iustorũ placabilia : & Eccles. 34.Dona iniquorum nõ probat altissimus.Et infra.Qui baptizatur à mortuo,& iterum tangit mortuum,quid proficit lauatio illius?Sic homo,qui ieiunat à peccatis suis,& iterum eadẽ faciens,quid proficit humiliando se? Orationem illius quis exaudit?

7. Argum. ¶Septimò arguitur.Quanuis daretur, satisfactionẽ pœnæ fieri posse extra gratiam , non tamen esset tanti valoris,quanti si fieret in gratia:detur ergo quãto sit minoris pretij . Si dicas q̃ illa,quæ sit in gratia est duplo maioris, profecto,& eadem ratione est quadrupli, & in quacunq; proportione maioris pretij: & eadẽ ratione licet illa satisfactio quocũque argumẽto extra gratiam crescat,nequaquam adequabit minimam satisfactionem factam in gratia: & cum illa,quæ fit in gratia,non æstimetur nisi pretio finito,sit,vt nulla alia vllius sit æstimationis.

Corollar. ¶Ex hac conclusione sequitur,nullam esse satisfactionem pœnæ meritoriam de congruo, vt Scotus contendit , sed solùm de condigno: nam opus quod extra gratiam fit,vt dist. 14.q. 2.art.6.latè monstrauimus, nullius est meriti: neque verò de congruo,alioqui,ait vt,Paulus, gratia non esset gratia, saltẽ nõ haberet perfectam rationẽ gratiæ, si cõgruitas esset in opere,quod adipsam disponit. Illa autem satisfactio,quæ fit in gratia de condigno est satisfactoria,sicut meritoria. Adrianus autem & nuperrimi quidam autores , de hac satisfactione in peccato distinguunt dicẽtes , quod licèt nõ sit satisfactoria de iustitia , valet tamen apud Deum per viam liberalitatis & gratiæ, cui liberum est acceptare,vel non acceptare . Hoc tamen,vt bona venia dixerim,est merũ figmentum:liberalitatem enim suã Deus semper suis legibus admetitur: quare opera,quæ absque eius speciali auxilio fiũt,nullatenus digna sunt suæ liberalitate quãtum ad gratiã.Et oppositũ dicere est absq; vlla ratione temerè diuinare.

¶Tertia conclusio, qua ad titulum quęstionis respondetur,est.Nemo potest pro vno peccato satisfacere, quin satisfaciat pro omnibus. Conclusio est,quæ palàm ex superiori deducitur:nã si satisfactio non fit sine gratia, & gratia non potest esse cũ peccato, sequitur vt pro nullo fieri possit absque alio. 3. Cõclus.

¶Sed cõtra. Si pœnitenti præcipiatur ieiuniũ pro adulterio,&oratio pro blasphemia & eleemosyna pro furto,tunc cùm homo ieiunat,satisfacit pro adulterio,& nõ pro alijs, & cũ dat eleemosynam,satisfacit pro furto : & non pro alijs.Respõdetur,quòd si sit in gratia, hoc non negamus.Quare sensus cõclusionis nõ est,nisi quod satisfactio nil potest pro vno valere, nisi ex radice gratiæ pullulet, qua omnia sunt remissa,vt satisfactio ad perfectam omnium remissionem procedat. Obiectio. Dilutio.

¶Igitur ad argumenta proposita respõdetur ¶Ad primum quidem, quod etsi peccata non sint cõnexa ratione conuersionis, quia potest esse auaritia sine prodigalitate,sunt tamen cõnexa ex parte auersionis,qua ratione quodcũque est obex gratię quę ad remissionem requiritur tam pœnæ quàm culpæ. Solu. 1.ar.

¶Ad secundum respondetur, illam esse causam tertiæ conclusionis ,quæ asserit in secunda,quòd,scilicet,sine gratia nulla est solida satisfactio.Vnde ad verbum Daniel.alij respondent,q̃ intelligitur sic cõsilium,vt Nabuchodonosor per eleemosynas se disponeret ad remissionem peccati . At quamuis hæc vna esse posset solutio,cõmodior tamen est, quam dat. S.Thom.vt iuberetur rex,quod à peccatis respiscens, eleemosynis deinde satisfaceret pro pœnis:hoc enim est redimere peccatum: nempe,pœnam soluere. Solutio. 2. argument. Solutioquorundam ad uerbũ Daniel. Solutio. S.Thom.

¶Ad tertiũ verò cõceditur,q̃ nemo potest esse magis certus,q̃ satisfecerit pro peccatis,quã quod sit in gratia.Quapropter Eccle.5.scriptũ est,De propitiatu peccatorũ noli esse sine metu.At verò neminẽ debet hæc cura iterum sa- Solutio. 3.

tisfaciendi negare, nisi quem cõscientia docuerit satisfeciſſe in peccato.

¶ Adaliud respondetur, quòd si pœnitentia sit iuncta in confessione, licèt per eius impletionem nil prorsus pœnæ purgatorij remittatur, satisfit tamen præcepto sacerdotis, quemadmodum dictum est, alia præcepta etiam diuina posse impleri in peccato, quantum ad eorũ substantiam. Quare qui sic implet, nõ peccat, saltem mortaliter. Quocirca nec tenetur confiteri, quòd in peccato pœnitentiã impleuerit. Haud tamen excusabitur omnino à veniali culpa propter iacturam, quã fecit tanti boni: nempe, quod si in gratia illam impleuisset, obtineret veniam pœnæ in purgatorio luendæ.

Arg. Sco. & Durã. ¶ Aliter tamen arguit Scotus, & vt diximus, Durand. in fauorẽ Scoti: scilicet, quòd opinio S. Thom. est dura, & ideo, vt ait, Scotus, occasionẽ offert peccatoribus obstinationis, vt ab operibus bonis cessent, cùm videãt nullius esse momenti apud Deũ.

Solutio. 1. Ad hoc autem primò respondetur, ꝙ si vera est, vt rationes probãt, non est dura: quia iugum domini suaue est.

Solutio. 2. Secundò verò negatur esse duram, imò est valde vtilis ad excitãdos ignauos homines vt resipiscant, ne dispendium tãtorum operum faciant.

Solutio. 3. Et tertiò per illa opera, quãquam remotè, peccator disponitur ad emolliendum cor.

Ar. Aliud Sco. ¶ Præterea argumentatur, quòd Deus nõ est acerbior in exigẽdis satisfactionibus, quã sunt homines: inter homines verò potest debitor creditori pro aliquo debito satisfacere non satisfaciẽdo pro omnib⁹: ergo & id fit apud deũ.

Solutio. 1. Ad hoc primò negatur consequentia, quia inter homines potest interuenire propria ratio iustitiæ dati & accepti secluſa amicitia, sed inter nos & Deum minimè.

Solutio. 2. Secũdò respõdetur ꝙ illa satisfactio, quæ fit ad reconciliationẽ amicitiæ, neq; inter homines fieri potest pro vna offensa, nisi fiat pro omnibus. Ridiculũ enim esset si homo dũ satisfacit pro eo, ꝙ alapa inimicum percussit, altera eundem cæderet.

Postremũ argum. ¶ Postremò deniq; arguitur. Si opinio. S. Tho. esset vera, sequeretur quòd homo pro peccato remisso in inferno æternũ puniretur, vt si homicida post obtentam veniam relaberetur in furtum.

Solutio. Respondetur tamẽ cõcessa cõsequentia: nam etsi per se pœna temporalis nunq; redeat in æternam, per accidens tamẽ ratione status, quia existens in inferno manet inimicus Dei, pœnam illam, quam pro homicidio debebat, nunq; persoluit. Imò eadem accidentaria ratione pro venialibus perpetuò puniretur. Nam si in inferno vlla posset fieri remissio pœnæ, sequeretur, ꝙ aliqua illic esse posset redemptio, quod profectò absurde quippiã, vt in sua opinione persistant, concedũt, dicentes, ꝙ etsi nõ possit fieri omnimoda liberatio, potest nihilominus aliqua esse redẽptio. Cùm tamẽ ecclesia simpliciter & vniuersaliter canat, nullã posse esse in inferno redemptionem: quia nequaquàm illic locum habet virtus redemptionis Christi. Item sequeretur, quòd posset esse illic non paruũ spei solatium & refrigerium. Si enim homo, qui diu sceleratissimè vixit, post modum per minimã contritionem conuerteretur, grauissimi pœnarum reatus illi manerẽt soluendi: ille ergo si in minimo peccato mortali decederet, licet in initio grauissimis inferno rum tormentis adijceretur, speraret tamen maxima ex parte esse illi releuanda.

Argumen. ¶ Nihilominus cõtra hanc veritatẽ hoc videtur militare argumentum, ꝙ videri posset tunc Deus crudelis nimium: nã ꝙ peccator in hoc seculo satisfacere nequeat per opera, quæ ipse exhibet, satis apparet rationibus comprobatũ in inferno autẽ Deus est qui supplicia illa per suos tortores infligit: rigor ergo immodicus est perpetuò illa, quæ tẽporalia erãt, exigere.

Solutio. Respondetur, ꝙ modus ille supplicij homicidio, verbi gratia, debitus, ex natura sua perpetuus erat, sed gratia Dei fuit, vt per remissionẽ culpæ fieret tẽporalis. Atque adeò si in charitate solueretur, virtute charitatis efficaciam habebat ad soluendum. Quapropter, quando culpa sua homo fit hostis Dei, nulla fit ei iniuria si tanquàm hostis perpetuò puniatur nunquàm soluendo quod debet: nam illic nulla interuenit charitas, quæ iustitiam temperet. Præsertim, ꝙ infernorum tormenta non sunt sub illa figura contemplanda, acsi singulis peccatis singula respondeant, sed secundum totum simul statum, quo homo ab hac luce recedit, constituitur ei plagarum modus.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm satisfactio in peccato facta aduenientẽ charitate effectum suũ sortiatur remissionis pœnæ.

SAnctus Thom. hanc adhibet loco citato quæstiunculam, de satisfactionis fructu aduenientẽ gratia. Arguitur ergo sic primò, quòd aduenientẽ gratia satisfactio in peccato facta fructificet. Efficacia satisfactionis impeditur per peccatum, veluti effectus baptismi per fictionem

Partis negatiuę arg. 1.

nem qua ſuſcipitur:ſed recedente fictione,baptiſmus ſortitur ſuum effectum: ergo & ſatisfactio recedẽte peccato recipiet ſuum fructũ.

2. Argum. ¶Secundò. Si fructus ſatisfactionis factæ in peccato poſtea per charitatem non viuificare tur,neceſſarium eſſet vt poſtea eadem pœnitentia imponeretur;quod quidem vſus eccleſiæ non ſeruat:ergo tunc virtutem ſortitur.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium eſt, quòd opera, quæ extra charitatem fiunt, tunc nullam habent vitam: quod autẽ nũq̃ vixit,nunq̃ per charitatẽ poſt modum reuiuiſcit.

Deciſio articuli. ¶Ad hanc quæſtionẽ,atque ad alias illius appendices,tribus cõcluſionibus reſpondetur.

1.Conclu. Prima.Illa ſatisfactio,quæ in peccato exhibetur,nunquam per aduentũ charitatis obtinebit ſatisfactionis valorẽ.Concluſio eſt S.Tho. loco citato,vbi,ait,quòd cùm in quouis opere conſideretur,& meritum,&ſatisfactio, quidã dixerunt,quòd opera facta extra charitatem, poſtea ipſa accedente viuificantur quantum ad hoc,quòd ſint ſatisfactoria reſpectu pœnæ dimittendæ,non autem quãtum ad hoc,quòd ſint meritoria vitæ æternæ.Sed hoc,inquit,nõ poteſt eſſe, quia vtrunq̃ habent ex hoc, q̃ fiunt ex charitate, tanquàm Deo accepta per gratiam.Et ideo eadem ratione,qua non viuificantur quoad meritũ:nec viuificãtur quoad ſatisfactionem.

¶At verò hac non obſtãte veritate, Palud.d. 15.q.1.concluſione.4.& Sylueſt.ver.Satisfactio.§.7.& ferè Thomiſtæ Capreolum in ead. d.ſecuti, non abſolutè,ſed ſub diſtinctione reſpondent. Aiunt quippe inter ſatisfactiones eſſe nonnullas,quę effectũ aliquẽ relinquunt, vt eleemoſyna relinquit attenuatam ſubſtantiam &ieiunium maceratum corpus. Atque has dicunt,licèt in peccato fiant,tamẽ per charitatem poſtea ſuum valorem ſuſcipere, quia in effectu manent.Et hanc cenſent eſſe opinionem hic S.Tho.in ſolutione argumẽti, quod hic ſecundum fecimus.At verò Adrianus, & Caietanus locis citatis meritò hãc irridentſententiam, niſi quòd Adrianus putat eſſe hic S. Tho.eãdemq̃.3.p.q.89.ar. vltim.retractaſſe, vbi abſolutè pronũtiauit, opera quæ dũ fiunt mortua ſunt,nunquã viuificari. Veruntamẽ, vt opinio hæc falſa eſt,ita neque in præſentiarum eam D.Tho.docuit.Nã quid facit, quod relinquatur effectus,vel nõ relinquatur,poſtq̃ effectus ille nõ eſt operatio aliqua ſatisfactoria,quæ in charitate fiat?Item quia licèt aliquẽ ſumptũ quis fecit per eleemoſynam,poteſt dũ iterum confitetur ditior eſſe, & valentior quãuis ieiunauerit. Ac demum cum illa opera nõ reſurgant quoad meritum : non eſt cur reſurgant quo ad ſatisfactionem.Et quòd S.Thom. non fuerit huius opinionis,patet,cùm abſolutè reſponderit, opera mortua nunquàm viuificari.Atque idem confirmat in ſolutione ad argumẽtum,quòd nos fecimus primùm,vbi, ait, quòd baptiſmus, quia imprimit characterem, incipit valere recedẽte fictione: & rurſus,quia eſt inſtrumẽtum Dei per ipſum operantis.Satisfactio verò nec characterem imprimit, nec eſt Dei inſtrumentum.Falluntur tamen ex ſolutione tertij,quod nos fecimus ſecũdum, vbi eadẽ diſtinctione præpoſita de ſatisfactione, quæ relinquit effectum,& alia, quæ non relinquit, reſpondet, quòd prior facta in peccato non opus eſt,vt itererur: quia quantum ad id, quod de ea manet,per ſuperuenientem pœnitentiam Deo eſt accepta.Hìc autem nõ, ait, illas pœnitentias viuificari,ſed id,quod manet eſſe acceptum Deo per pœnitentiam in charitate illi oblatam.

Satisfactionis diſtinctio.

Oſtenditur falſa opinhæc.

¶Caietanus verò eadem quæſtione.2.de ſatisfactione aliter diſtinguit.Si enim,inquit, eiuſmodi pœnitentia in peccato exhibita fuit in ſacramento virtute clauium impoſita,tunc adueniente charitate viuificatur, quia eſt opus ſacramentale,& ſacramentum recedẽte fictione ſortitur effectum.Secùs autem ſi nõ eſt impoſita in ſacramento, quia non eſt eadem ratio.Et poteſt Caietani opinio à ſimili confirmari:nam ſacerdos quantuncunq̃ ſit in peccato:per oblationẽ ſacrificij ſatisfacit pro populo,eo quòd nõ offert nomine proprio, ſed tanquàm miniſter eccleſiæ.Cùm ergo cui per claues eccleſiæ iniuncta eſt pœnitentia, tanquam miniſter eccleſiæ ſatisfaciat,ſit vt etiam ſua ſatisfactiò etiã in peccato ſit valida.Item ſi quis in teſtamẽto pauperibus eleemoſynas legauerit,licèt executor teſtamenti in peccato illas diſtribuat nihil ſatisfactionis perdunt. Et idem eſt ſi nequam famulus iuſſas eleemoſynas iuſti domini faciat.

Caietanus.

Obſerua.

Sẽtentia authoris.

¶Nihilominus in propoſito quanquàm ſint pœnitentiæ iniunctæ,ſi in peccato fiant,nunquam per gratiam viuificabuntur.Nam San-Tho.nulla facta exceptione abſolutè, ait, huiuſmodi ſatisfactiones nunquam viuificari. Cui ſententiæ Adrianus loco citato adhæret. At præter autoritatem. S. Thom. ratio quæ permultum mouet eſt, quàm ſuprà poſuimus: nempe,quòd præter quàm baptiſmo nulli ſacramento conuenit, vt ſi in peccato recipiatur,ſuum poſtmodum per gratiam ſortiatur effectum. Sed præterea ſecunda ratio peculiaris hic adhibetur, quòd ſatisfactio non eſt

ſacramentum, quippe quod in abſolutione conſummatur: vnde licet ſi illic imponatur pœnitentia, virtute clauium ſit magis ſatisfactoria, tamen illa ſatisfactio non eſt de eſſentia ſacramenti, ſed pars integralis, ſine qua eſſe poſſet ſacramentum, vt homo abſque digito. Et ideo non operatur ad modum ſacramenti ex opere operato, ſed ex opere operantis: alioqui etſi fieret per opus malum, quod eſſet peccatum veniale, ſatisfactio illa, & gratiam augeret, & ad ſatisfaciendum valeret, ſicut ſi baptiſmus per peccatum veniale ob vanam gloriam ſuſciperetur. Dicere autē, quòd peccatum ſit opus ſatisfactorium, nemo, arbitror, auderet: igitur ſatisfactio niſi ſit impoſita per claues eccleſiæ, non tamē exercetur per perſonam publicam, tanquàm miniſtrū eccleſiæ, ſed per ipſam perſonam priuatam: & ideo ſi fiat in peccato, nunquàm viuificabitur.

¶ Neque verò exempla in cōtrarium adducta vllius ſunt ponderis: nam ſacerdos per oblationem nequaquàm ſatisfacit pro eo, qui tunc eſt in peccato mortali: quare multò minus ſi quis pro ſe peccatore ſatisfacere tētet. Præſertim qa non ſatisfacit tanquàm miniſter eccleſiæ, ſed iuſſus ab eccleſia, nomine tamē proprio per proprium opus. Quare neq; eſt ſimile de executore teſtamenti, qui exequitur, nō propriā, ſed alterius ſatisfactionem.

An opera, quę in peccato fiunt ſint meritoria.

¶ Dubium autem hinc emergit, vtrùm ſatisfactiones & opera, quę in peccato fiunt, ſint quo quo pacto meritoria alicuius præmij, ſi ſint bona genere ſuo, Sunt enim qui neſcio, quid in illis meriti congrui & emolumenti perſcrutentur. Nam præter Scotum Adrian. q. illa de ſacramento pœnitētiæ dicit illa opera extra charitatē valere ad ſex. Primò, ſcilicet, quia de congruo valent impetrare remiſsionem culpę per gratiam.

2. Cōcluſ. ¶ Contra hoc autem adſtruitur hīc ſecunda concluſio. Nullius ſunt prorſus meriti, aut de congruo, aut de condigno. Quam concluſionem non ideo toties repetimus, quòd illam hic contendamus probare, ſatis enim ſuprà diſtinctio. 14. quæſt. 2. articu. 6. illam adſtruximus. Sed & libro. 2. de natura & gratia, cap. 4. copioſè demonſtrare conati ſumus. At repetimus hīc eā propter. S. Thomam, qui loco præſenti quæſtiunc. 4. contrarium inſinuare videtur. Ait, enim, quòd licèt opera in peccato facta non ſint meritoria de condigno, ſunt tamē meritoria de congruo, non tamen, quòd congruitas & decentia ſit in illis, vt Scotus, & eius ſequaces opinantur, ſed in Deo, iuxta verbum

Anſelmus. Anſelmi, Deus iuſtus eſt, cùm peccatoribus parcit, quia eum decet. Et iſta ratione, inquit, valent ad tria: ſcilicet, ad temporalium conſecutionem, & ad aſſecutionem gratiæ, & ad aſſuetudinem bonorum operum. Subdit tamen tandem, quòd cùm nō ſint propriè merita, magis, inquit, concedendum eſt, quòd huiuſmodi opera non ſint alicuius rei meritoria. Quare poſtmodum. 1. 2. quæſtio. vltim. & penul. nullum meriti nomen admittit niſi fundetur in gratia & amicitia Dei. Nam certè Anſelmus in illo verbo adeò non inſinuat vllum meritum antecedere gratiæ, vt illud planè neget, dicēs, quòd dum homo iuſtificatur nulla alia eſt cauſa, quàm quia ſic decet Deum facere. Et eodem modo intelligitur illud Auguſt. ſuper Ioan. c. 9. quod Adria. pro ſe citat, peccatores humiliter petētes Deus audit, humilem enim petitionem appellat proximam diſpoſitionem ad gratiam quæ fit per auxiliū ſpeciale. Igitur quod S. Thom. ait, opera peccatoris eſſe diſpoſitionem ad gratiam, non intelligit proximè, ſed remotè. Non ſcilicet, q̄ ex liberalitate ſua Deus acceptet nonnunquàm illa opera, vt Adrianus & aliqui volunt, tanquam proximam diſpoſitionem ad gratiam, ſed quod per illa homo aſſueſcit virtutibus, & ſic affectus inclinatur in earum officia. Quocirca Deus quandoq̄ mouetur, vt opem peccatori afferat ſingularem, qua ſe conuertat.

Opera in peccato facta ad quid conferant.

¶ Conducunt præterea, vt ſæpe diximus ad euitandum tranſgreſsionem præcepti: nā per illa implentur mandata, quantum ad eorū ſubſtantiam. Conferunt item ad euitanda alia peccata: nam qui operibus genere ſuo bonis operam dat, à prauis Abſtinet. Item valent ad mouendos homines iuſtos, qui eiuſmodi peccatoribus per ſuas orationes mereantur de congruo bonum motum in Deum. Ad quod potiſſimum eleemoſynę ſeruiunt, iuxta verbū Chriſti, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

An proſint ad cōſequē da temporalia bona.

¶ Dubium autem eſt perplexius, vtrùm etiam valeant ad obtinenda temporalia bona. Quod hic D. Thom. affirmat. Et videtur colligi ex illo Ezechiel. 26. vbi legitur, Deum dediſſe Nabuchodonoſor terram Ægypti pro eo, quod laborauerit in obſequium Dei: qui quidem labor cùm eſſet hominis gentilis, videtur aſſumptus fuiſſe in peccato. Et Auguſt. lib. 5. de ciuitate Dei cap. 12. & 15. ait, Deū Romanis propter eorum iuſtitiam & ſtrenua opera dediſſe imperium. Et Hieronym. quod refertur de pœnitentia diſt. 1. can. Si quando. ait, quòd Deus iuſtum operum bonorum peccatoris nō obliuiſcitur

uiſcitur in remuneratione. Idemq; ait Grego. In homilia de diuite,& Lazaro, quod refertur ibidem can. Cauendū.¶Hi tamen non obſtā

Opera in peccato facta nequeunt dici meritoria.

tib⁹ certè huiuſmodi opera nequaq̃ ſunt, nec dici poſſunt merita de condigno, nec de congruo bonorum temporalium,quia omne meritū fundatur in amicitia.Ob idq; de bonis tēporalibus diſtinguendum eſt. Si enim Deus illa conferat tanquàm media ad gratiam, poſſunt cadere ſub meritò de congruo:tamen per merita,quæ homo facit in gratia.Cōfert enim nonnunq̃ viro iuſto ob ſua merita bona temporalia, vt eum in bonum promoueat, quæ, quia non ſunt neceſſaria media, non cadunt ſub meritò de condigno, ſed quia poſſunt eſſe media, cadunt ſub meritò de congruo. Et ita ob meritum parentum Ioannis Baptiſtæ dedit eis filium,& pariter matri Samuelis. Si autem ſint bona, quæ non habeant illum ordinem ad gratiam, non conferuntur à Deo per auxilium ſpeciale,ſed per cauſas naturales.

Diſtinctio bonorū tēporalium.

Imò quandoq; dicuntur dari,quia permittuntur propter opera,quæ ſunt peccata venialia.

Sēſus autoritatū. Au.

Et ille eſt veriſimus ſenſus Auguſtini loco citato. Probat enim illic peccata Romanorum ex vana gloria proceſiſſe. Quis autem dicat Deum præmio bonorum temporalium remunerare peccata? Sed ait,iuxta verbum Chriſti quòd quia illa faciebant propter vanam gloriam, receperunt à mundo mercedem ſuam, Deo permittente victorias illas quas Romani per naturales virtutes, & cauſas obtinuerunt.

Hiſtoria nabuchodonoſor.

Et eodem pacto intelligitur hiſtoria illa.Nabuchodonoſor,ſi labores, quos ſumpſit, fiebant in peccato: nam potuerunt fieri in gratia.Pręterquàm,quòd victorias illius ſeculi in myſterio Deus fiebat ad terrendum malos, & præmiandum bonos, qui ſaltem in conſpectu hominum ſeruiebant illi. Verbum autem Hieronymi.q.89.gloſſat D.Tho.& nos.d.16.q.2.ar. 6.gloſſauimus,quòd non intelligitur,Deus recordari bonorum operum peccatoris ad præmiandum ratione meriti, ſed q̃ ſit quædā Dei largitio per cauſas naturales,qui ſolem ſuū ori ri facit ſuper bonos & malos. Et eodem pacto

Grego.

intelligitur verbum Gregorij de diuite epulone,qui recepit bona in vita ſua.

Obiectio contra concluſionem. Dilutio.

¶Quòd ſi contra concluſionem principalem quis ſic arguat. Nullum malum Deus abſque vltione relinquit: ergo neque vllum bonum abſque præmio. Reſpondetur, quòd opus ex noſtris viribus poteſt eſſe peccatum & ideo punitione dignum. Bonum autem ex eiſdem viribus facere non ſufficimus, ſine Dei auxilio ſpeciali & ideo bonum in peccato factum non eſt ſimpliciter bonum cui Deus aliquid debeat,ſed bonum ſecundum quid:id eſt, morale.¶Vtrùm autem eadem opera in peccato facta conferant ad mitiganda inferni ſupplicia,etiam dubitatur.Ad quod reſpondetur tertia concluſione, quæ eſt ibidem S. Thomæ, ſub diſtinctione.Poteſt enim intelligi eiuſmodi pœna mitigari ſic, vt illa, quam peccator iam demeruit, per illa opera minuatur.Et iſto modo nequaquam per huiuſmodi opera genere ſuo bona in peccato mortali præſtita, quicquàm pœnæ minuitur. Et ratio eſt illa, quam retro poſuimus articulo præcedenti: nempè, quòd pœna nequaquàm ante culpæ remiſsionem aut tolli,aut minui poteſt, quoniam vtrunque eſt effectus gratiæ, per quam antè remittitur culpa. Secundò modo poteſt per illa opera minui & mitigari pœna inferni: quia per illa impeditur meritū pœnæ, hoc eſt peccatū. Et iſto modo per illa opera fiūt remiſſiora infernorum ſupplicia. Primò, quia cùm per illa,vt diximus,impleantur præcepta quo ad ſubſtantiam, per illa euitatur omiſsionis reatus. Secundò,quia per illam aſſuetudinem bonorum operum, ex minori contemptu homo peccat. Item quia nonnunquam propter illa differtur plaga Dei, ſicuti & quandoque bonum temporale confertur. Ponit exemplū Sāct.Thom.de Achab.3.Regum.21.cui cum Deus comminatus eſſet magnum ſupplicium propter mortem Naboth, poſtmodum quia humiliatus eſt propter Deum ieiunans, & dormiens in ſacco, diſtulit Dominus ne in diebus eius malum induceret, vſque ad dies filij ſui. Tametſi,vt conijcitur, humiliatio illa Achab non fuit facta in peccato,ſed fortè fuit vera cōuerſio,ſicuti & de Ezechia legitur.4.Reg. 20. cui propter ſuam humilitatem ter quinos annos ei Deus adiecit. Quod autem Gregor. homilia.10.ſuper Ezechiel. & refertur de pœnitentia diſtin. 1.cano.Sicut Achab.dicit, quòd illa pœnitentia in reprobo placuit: reprobus nominatur propter ſcelus, & pœnitentia placuit,quia tūc fortè fuit legitima.Quare huiuſmodi bona temporalia,quæ ob virtutem conferuntur,bene cadunt ſub merito cōgrui, quia ordinantur ad gratiam.De eo priori membro concluſionis iam ſuprà diximus diſtinctio.18. quæſtione.2.articulo ſexto, vbi expoſuimus ſententiam Auguſtini in libro de patientia capituſ.26.vbi ait, quòd hæreticus, & ſchiſmaticus tolerando ſupplicia: ne Chriſtum omnino neget, tolerabilius in inferno habebit. Id enim intelligit iuxta tenorem ſecundæ partis huius concluſionis quia ſcilicet peccatum eius

An opera in peccato facta minuāt inferni cruciat⁹ Tertia concluſio.

Achab Hiſtoria.

De Ezech.

Auguſtin.

erit minus, & ideo minor pœna. Et idem ait, in enchiridio, c. 108. in vltimis verbis. Nam quantum ad priorem ſenſum, quòd nihil eis remittatur de pœna, facit quòd eodem. ca. prædixerat, & refertur. 13. q. 2. can. Tempus. ſcilicet, q̃ dānatis in inferno nullatenus proſunt eccleſię ſuffragia: inde ergo colligitur multò eis minus prodeſſe opera, quæ in peccato fecerunt.

Reſolutio duarũ opinionum.

¶ Repræhendit meritò ibidem D. Thom. duas opiniones, priorem, ſcilicet, dicentium, quòd propter opera bona facta in peccato mortali, licèt non minuatur pœna in inferno, quantum ad ſubtractionem alicuius partis eius, fortificatur tamen damnatus per ſubtractionem paſsibilitatis, poſteriorem tamen dicentium, quòd ſaltem remittitur eis vermis conſcientię. Neutra enim opinio tolerabilis eſt: nam cùm pœna inferni ſit adæquanda quantitati culpæ quia ſecundùm menſuram delicti erit & plagarũ modus, fit, vt qua ratione per illa opera non minuatur culpa, nec minuatur paſsibilitas: nec conſcientiæ vermis: nam ambæ ſunt pœnæ ſenſus.

DISTINCTIONIS decimęnonæ, Quęſtio ſecunda, de ijs, per quæ fieri debeat ſatisfactio.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ſatisfactionẽ per opera pœnalia fieri oporteat.

SECVNDA quæſtio inquirit de operibus, per quæ fieri debeat ſatisfactio, & cõtinet ſex articulos. Primus, vtrùm ſatisfactio per opera pœnalia fieri debeat. Secundus, vtrũ flagella Dei ad ſatisfaciendum proſint. Tertius, vtrùm ſint tria ſatisfactionũ genera. Quartus, vtrùm poſſit vnus pro alio ſatisfacere. Quintus, vtrùm ſit aliqua pœnitentia publica. Et ſextus, vtrũ in fine vitæ ſit valida.

Partis negatiuæ. 1. ar.

¶ Arguitur ergo, quòd ſatisfactio per opera pœnalia fieri non debeat. Satisfactio enim fit Deo, qui noſtris afflictionibus, & tribulationibus non delectatur.

2. Argum.

¶ Secundò, quia opus, quanto ex maiori charitate procedit, tãtò minus habet annexæ pœnæ, quia charitas vt habetur. 1. Ioã. 4. pœnam non habet: ſi ergo oportet ſatisfactionem eſſe pœnalem, fieret, vt quæ ex minori charitate procederet, melior eſſet, quod eſt abſurdum.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium eſt verbum Gregorij. Iuſtum eſt, vt peccator tantò ſibi maiora inferat lamẽta per pœnitentiam, quantò maiora intulit dãna per culpam.

1. Cõcluſ.

¶ Ad quæſtionem hanc ſecundam, duabus cõcluſionibus reſpondetur. Prima. Opera per quæ ſatisfactionem fieri oportet, genere ſuo debent eſſe tum Deo honorifica, tum etiam pœnalia. Satisfactio enim duplicem habet reſpectum: ſcilicet, & ad Deum, cui fit, & ad peccata, de quibus fit. Et quidem reſpectu Dei debent eſſe honorifica, iuxta verbum Anſelmi ſuprà citati, quo, ait, ſatisfactio eſt honorem debitum Deo impendere. Nam quantum eſt ex parte peccatoris, vt diximus, per offenſam quippiam honoris Deo detrahitur. In peccato verò conſideratur, & quod factum eſt, & quod eſt in poſterum cauendum. Et reſpectu prioris ſatisfactio eſſe debet caſtigatio iuſta: & reſpectu futuri præſeruatiua medicina. Et vtraq; ratione ſatisfactioni cõgruit, vt ſit pœnalis: nã pœnale eſt illud, per quod aliquod bonũ alicui ſubtrahitur. Vnde ſicut homo peccando honorẽ, vt dictũ eſt, Deo ſubtraxit, vt bonum ſibi, vel delectabile, vel vtile accumularet, neceſſe eſt ad ſatisfaciendum pro præterita offenſa, vt ſibi aliquid detrahat, quod in honorem Dei cedat: & cum pœna nihil aliud ſit, quàm priuatio boni, vel delectabilis, vel vtilis, ſit, vt ſatisfactio pro præterita offenſa ſit genere ſuo pœnalis: ſcilicet, qua ſibi homo ſubtrahit aliquid delectabile, vt per ieiuniũ, & orationem, quæ aliquem adfert languorem & laſsitudinem: aut vtile, vt per eleemoſynam. Dixerim genere ſuo pœnale: hoc eſt, ex obiecto: etenim ſi ſatisfactionem contempleris, vt ex virtute charitatis, & pœnitentiæ pullulat, delectabilis eſt: nam ſecundùm Ariſtotelem. 2. Ethic. hæc eſt vna virtutis conditio. Rurſus ſi conſideretur ſatisfactio, vt medicina cauendis futuris peccatis accõmoda, hoc etiã modo cõgruit illi, vt ſit pœnalis: nã pœnæ, vt ait, philoſophus, medicinæ ſunt. Etenim vbi homo prius expertus eſt pœnam, non facilè redit ad culpam.

Ratio.

Anſelmus.

Pœnale quid.

Ariſt.

Nomẽ pœnæ quid ſonet.

¶ Ad pleniorẽ tamẽ cõcluſionis intellectũ notandum, quòd nomen pœnæ malum perſe ſonat conduiſum contra malum culpæ. Malum

lum autem,vt.11.de ciuit.Dei,ait,Aug.nō est natura aliqua,sed defectus boni hoc nomen accepit.Bonum enim,vt.8.Ethic. author est Philosophus,triplex est,nempe,honestum,vtile,& delectabile.Priuatio ergo boni honesti, quod est virtus,est culpa, priuationes verò boni vtilis, aut delectabilis sunt pœnæ, in quas per peccatum originale collapsi sumus. Et ideo eleemosyna, & ieiunium dicuntur pœnę ex obiecto,tametsi si fiant, quādo & vbi oportet,sint veræ virtutis bona.Oratio vero quanquàm ex obiecto sit bona, tamen quia lassitudinem& languorem corpori adfert, pœnalis dicitur.

Bonum triplex.

Testimonia quæ faciunt pro cōclusione.

¶Hoc ergo supposito conclusio non apparet multum liquida & certa:nam ex vna parte videntur ei fauere tum testimonia sacra & sanctorum,tum etiam ecclesię vsus. Legitur enim Iohelis.2.Conuertimini ad me,&c. in ieiunio, & fletu,& planctu.Et Niniuitæ & Achab,vt legitur.3.Reg.31.in cilicio,ieiunio, & lamentis fecerunt pœnitentiam. Quem morem approbans Christus Matth.11.Væ tibi,inquit,Bethsaida &c.quia si in Tyro & Sidone factę essent istæ virtutes,olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Id quod Ioannes pœnitentiæ prædicator,& exempla victu,& vestitu in eremo præseferebat.Imò & pœnitere, vt diximus,est pœnam tenere.Et pœnitentia, vt, ait, Ambros.est præterita mala plangere,&c.& vt ait, Augu. est quædam dolentis vindicta puniens in se,quod dolet commisisse.Et ecclesiæ vsus non habet imponere pœnitētias nisi pœnales. At verò, neque ex altera parte rationes desunt, quibus suadetur per opera etiam non pœnalia satisfieri posse. Vnde Scotus distinct.15.quæstione.1.articul.3.in eadem est opinione,& Gabriel distinct.16.quæstio.2.& nonnulli alij.

Cōtra conclusionem.

2.*Cōclus.* ¶Quapropter secunda hîc statuitur conclusio. Omne opus meritorium nempe,quod ex gratia procedit,generali ratione est satisfactorium.Probatur, quia plus est gratiam augere, q̄ pœnam minuere,sed per omne opus meritoriū aliqua fit accessio gratiæ, ergo pariter per illud aliqua fit pœnę remissio.Quare per actū quencunque dilectionis Dei, per contemplationem,& mentalem orationem, & alia huiusmodi generaliter fit satisfactio. Id quod de cōtritione suprà ostensum est:eo quod ex charitate procedit: nunquàm enim remittitur culpa, quin aliqua fiat remissio pœnæ. Secundò, quia non potest esse aliquod tale opus quantuncunque spirituale, quin secū aliquam pœnam & fatigationem adferat.Nam contemplatio ipsa, quia vtitur sensus phantasmate,quodammodo vires relaxat. Item Deo illud est gratius, quod pretiosius : pretiosiora autem sunt ei alia officia,quàm ista pœnalia,vt nonnumquàm literis operam nauare, & publicis concionibus, quæ in bonum publicum referuntur. Vnde Diuus Thomas vt inferius videbimus,eleemosyna,inquit, est magis satisfactoria,quæ videtur ex maiore charitate proficisci, quàm ieiunium, licèt sit minus pœnalis. Quid ergo est, quod prima conclusio asserit, & adiuncta exempla confirmant, scilicet,quòd satisfactio fieri debet per opus pœnale? Respondetur, quòd quanuis eiusmodi opera, generali ratione bonitatis, & meriti sint satisfactoria,nihilominus peculiariter, & per antonomasiam sola opera, quæ ex obiecto sunt pœnalia:id est, quæ priuant bono vtili,aut delectabili,censentur satisfactoria.Quapropter illa sola sunt in confessione sacramentali iniungenda, tanquam particularis pœnitētia.Quanuis generaliter addatur,Quicquid boni feceris, & mali sustinueris, &c. vt infrà videbimus.

Ratio.1.

Ratio.2.

3.*Ratio.*

Per antonomasiam pœnalia opera dicūtur satisfactoria.

¶Eadem via patet dissoluendi dubiolum aliud, vtrùm necessarium sit ad satisfactionem, vt sit opus exterius. Scotus enim loco citato distinctio.15.& Gabriel distinct.16.quæstione secunda, & alij eius sequaces adeò constitutum habent requiri opus exterius, vt id in definitione satisfactionis collocent.Ex quo inferunt, quòd duo eandem largientes eleemosynam, vnus tamen maiori conatu, æqualiter satisfaciunt,licèt ille qui frequentius conatur,maius meritum habeat. Itaque actum interiorem nihil ad satisfactionem referre putant, quia non est pœnalis. Videtur autem Scotus pugnantia dicere, qui nempe dicens dilectionem Dei esse satisfactoriam, actum interiorem à ratione satisfactionis excludit: nam dilectio actus interior est. Quare dicendum,quòd generali ratione actus interior est satisfactorius,vt si quis non habens vnde eleemosynam erogaret, cuperet illam largiri misericordia in pauperes affectus. Specialiter tamen, & per antonomasiam solum opus exterius est satisfactorium, & illud est peculiariter in pœnitentiam imponendum. Vnde fit consequens,vt opus internum, si ad externum procedat,maioris fit satisfactionis,quàm si sit solum:tum quòd magis pœnale, tū quod est interni consummatio. Præsertim, quod actus internus dum prodit foras in opus, nouo semper conatu augetur. Quare licet affectus eorum,qui nō possunt in opus exire,non

An satisfactio debeat esse opus exterius.

Per antonomasiā opus exterius dicitur satisfactorium.

careant ſuo merito, non tamen cęteris paribus tanti ſunt pretij apud Deum, quanti illi, quos opus exterius ſequitur.

¶Et per hoc reſpondetur ad argumentũ, quòd quis forſan obijciet. Actus exterior, vt D. Thomas, & plerique doctorum docent, non addit, vel malitiã, vel bonitatem interiori: ergo non ſunt ambo magis ſatisfactorij, quã ſolus internus. Reſpondetur in quàm, primùm, quòd in exitu ad exteriorem, interior creſcit. Et ſecundò reſpondetur, quòd licèt non addat eſſentialem bonitatem, addit nihilominus accidentalẽ ſcilicet, vel laborẽ vel ſumptum, vbi maiori pœnitentia & tolerantia opus eſt.

Satisfactio anfieri debeat per opus alias indebitum. Paluda.

¶Eadem rationis ſerie alia deciditur quæſtiuncula, vtrùm ſatisfactio debeat fieri per opus aliàs indebitum. Scotus enim diſtin. 15. quæſtio. 1. ita expreſsè ait. Cui non ſolùm ſui aſſeclæ ſubſcribunt, verùm & diſcipuli S. Thom. vt Palud. diſtin. 15. quæſtio. 1. articul. 2. & Capre. & Sylueſt. verbo. Satisfactio. §. 8. Et exponit ſe amplius Paluda. dicens, quòd ſi cui impoſita eſſet eleemoſyna in pœnitentiam, & illam daret exiſtenti in extrema neceſsitate, minimè pœnitentiã impleret. Neque ſi dies ieiunij ei fuerit iniunctus, implet ieiunando in quadrageſima: quoniam opera, inquit, illa ſunt alio iure debita. Vnde infert, quòd cùm ſacerdos impoſita peculiari pœnitentia addit. Quicquid boni egeris, aut mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſsionem pœnæ, &c. intelligitur de bonis ſupererogationis, quæ non ſunt aliàs debita. At verò nec Sanct. Thom. illam adiecit particulam, nec vllus alius. Tametſi vt ſuprà quæſtione præcedenti articu. 2. vidimus, illud inſinuauerit dicens, ꝙ quia Deus non obligauit nos ad omnia, quæ valemus, reſtat nobis aliquid ſupererogationis, per quod poſsimus ſatisfacere. Adrianus verò in illa quæſtione de ſatisfactione hanc conditionem excludit dicens, per opera aliàs indebita poſſe fieri ſatisfactionem.

Sẽtentia authoris.

¶Medio ergo nos modo, vt in ijs proximè deciſis, reſpondeamus, vt ſit aſſertio prima. Per

Aſſertio. 1.

quodcunq; opus meritoriũ, etiã ſi aliàs ſit debitum, vt per impletionem mãdatorũ poſſumus generali ratione ſatisfacere. Nã ſi virtutem habet augendi gratiam, non eſt cur eandem non habeat remittendi pœnam. Imò, vt ſuprà dixi mus, ſi eſt aliàs debitum, eſt magis meritorium, quàm ſi ſponte fiat. Dicere ergo, quòd ſit meritoriũ, & nõ ſatisfactoriũ, fundamento caret. Se

Ratio. 1.

Ratio. 2.

cũdò, quia eccleſia ieiunia quadrageſimalia, & alia quatuor temporũ in ſatisfactionẽ peccatorũ inſtituit, id quod in præfaionte canit dicẽs, Qui corporali ieiunio vitia cõprimis, &c. ergo p̃ illa ieiunia ſatisfecimus: alioqui conſiliũ eſſet non imponere illa ieiunia, vt liberè aſſumpta magis ſatisfaceremus. Tertiò, quia per opus martyrij, etiam occurrẽte præcepto, quis dubitet, quin poſsit ſatisfacere.

Ratio. 3.

¶Vnde argumentum iſtorũ, quòd ſcilicet, nemo poteſt eodem opere duo præcepta implere, profectò falſum aſſumit. Ecquis enim dubitet, quin poſsit homo teneri ad idem ieiunium eodem die, & præcepto eccleſiæ, & ſuæ religionis, & ex voto, ſi omnia tria concurrant? Item ſi quis tenetur pſalmos in pœnitentia impoſitos recitare, poteſt inter audiendam ex præcepto miſſam pœnitentiam illam implere, quicquid quidam ex Summiſtis dixerint.

Ineptum argumentum

¶Sit verò aſſertio ſecũda. Iſta opera aliàs indebita non ſunt in pœnitentiam ordinario more imponenda. Quare cùm imponitur eleemoſyna vel ieiunium, ſi nihil amplius addatur, non intelligitur de illo, quod eſt alias indebitum. Quocirca dum confiteti in quadrageſima imponitur dies ieiunij, ſi llle nõ habet excuſationem legitimam non ieiunandi totam quadrageſimam, intelliguntur dies illi poſt paſcha. Et ratio eſt; quia nomine pœnitentiæ ſemper intelligitur opus ſupererogationis. Dico non eſſe imponendum opus ad quod ille tunc aliàs tenetur, quando imponitur pœnitẽtia. Nam ſi imponitur abſolutè eleemoſyna, & poſtea occurrit pauper in extrema neceſsitate, tũc quicquid Palud. dicat, optimè implebitur pœnitentia ſi eleemoſyna erogetur illi, quia fortè accidit, ut cùm teneretur eleemoſynã dare, occurreret illa neceſsitas.

Aſſertio. 2.

¶Sed tertio, adijcimus, ꝙ quandoq; erit ſaluta

Aſſertio. 3.

re conſiliũ imponere pœnitentiã de rebus aliàs debitis, nẽpe, quando presbyter videt pœnitẽtem nõ adimplere iura cõmunia, vt per acceſsionẽ nouæ obligationis arctiùs cogatur illã implere. Eſt forte quiſpiã non ſeruãs ieiunium quadrageſimale cum poſsit, optimè tũc imponetur ei, vt illud ſeruet, vel in totũ vel in partẽ. Item ſi eſt homo diues, qui tenetur facere eleemoſynas in graui neceſsitate, & præuaritia nõ facit, ſalubriter per ſacramentalẽ pœnitẽtiam cogetur id facere. ¶Vnde ad argumẽtũ, quod facit in cõtrarium Maioris. Sequeretur enim, inquit, quòd poſſet iniungi in pœnitentiam ſacerdoti, vt ſtatutas horas canonicas perſolueret, aut ęs alienũ creditori. Cõceditur, profectò cõſiliũ eſſe quãdoq; illas iniũgere pœnitẽtias, dum pœnitens creditur illa ratione facturus, quòd aliàs nõ faceret. Si autẽ iniungerẽtur alicui decẽ aurei in eleemoſynã, & poſtea aliqua-

iniuria

iniuria pauperem lęderet, cuius gratia deberet illi decem aureos, non impleret pœnitentiam per eorum solutionem.

Solutio. 1. argumen. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd licèt Deus non delectetur ærūnis & flagellis nostris, quatenus pœna afficiūt, oblectatur eis tamen quatenus iusta sunt peccatorum castigatio, quæ in ipsum committimus.

¶ Ad secundum verò respōdetur, quòd quantuis charitas efficiat, vt opus sit minus pœnale, nō ideo quo maior est charitas minor est satisfactio: in satisfactione enim consideratur pœnalitas, sicut in merito difficultas. Quando autem minuitur difficultas ex parte ipsius actus quia res est facilis, diminuitur cæteris paribus & meritū. Sed si difficultatis alleuatio ex prōptitudine voluntatis eueniat, tunc ratio meriti non attenuatur, imò augetur. Similiter ergo quādo diminutio pœnalitatis nō prouenit ex ipsa, quia est exigua, sed ex promptitudine voluntatis, quam parit charitas, tunc efficacia satisfactionis non est minor, sed maior.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm flagella, quibus à Deo in hac vita punimur, sint satisfactoria.

SEcundo loco quæritur de flagellis, quibus mortales Deus sæpe cædit, an sint satisfactoria, & arguitur à parte negatiua. Nihil enim satisfactoriū est, vt ex dictis colligitur, nisi sit, & meritorium: sed non meremur nisi per ea, quæ in nostra electione sunt posita: cùm ergo flagella non fiant nostra sponte, sed à Deo nobis infligantur, non sunt satisfactoria.

Partis negatiuę. arg. 1

¶ Secundò. Satisfactio nō est nisi iustorum hominum, flagella verò iniquis sæpe mittuntur, vt in orbis inundatione & Sodomorum conflagratione expertum est.

2. Argum.

3. Argum ¶ Tertiò. Satisfactio ad vindicāda peccata est instituta, flagellis autem etiam iusti percutiuntur, vt historia Iob nobis refert: ergo illa non sunt satisfactoria.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est, quòd vt ad Roma. quinto legitur, tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem, & vt ait glossa, à peccato purgationem: purgatio autem satisfactio est.

Decisio articuli. ¶ Adnotandum ad intellectum quæstionis est q̄ etsi calamitates omnes, & ærumnæ huius vitę generali modo flagella sint Dei, propter peccatū originale humano generi inflicta, iuxta illud Amos. 3. Si erit malū in ciuitate, quod dominus non fecerit? nihilominus sunt in duplici differentia. Aliqua enim sunt inflicta non speciali, sed generali cōcursu Dei, uel per causas naturales, vt morbi, & naturales mortes: vel per causas liberas iustas, vt supplicia ordine iuris malefactoribus decreta, vel per permissionem, vt dum per iniuriam alij alios lædunt. Sed alia sunt, quæ Deus speciali prouidentia mittit in orbem: vt diluuia, incendia: submersio Ægyptiorum, mors filij Dauidis, & id genus alia.

Conclusio bimembris ¶ De istis ergo secūdi generis mouetur specialiter quæstio, & respondetur vnica bimembri conclusione, quæ est Sanct. Thomæ. distinct. 15. quæstione. 1. articu. 4. Si eiusmodi flagella æquo animo & patienter acceptentur, sunt patienti satisfactoria. Si verò iniquo animo, & per impatientiam homo resiliat, non sunt satisfactoria, sed habent meram rationem vindictæ. Probatur vtraque pars. Recompensatio præteritæ offensæ potest fieri & ab eo, qui offendit, & ab alio: quando fit ab alio, potius habet vindicationis rationem quàm satisfactionis, vt cùm quis à iudice plectitur: quando verò fit ab eo, qui offendit, tunc habet satisfactionis rationem, sicut & meriti. Quando ergo flagella fiunt ipsius, qui flagellatur, tunc induunt satisfactionis formam: fiunt autem ipsius per patientiam & æquanimitatem, qua ipsa acceptat, quādo verò illa respuit, tunc nō fiunt ipsius, & ideò permanent in ratione meræ vindictæ.

Conclusionis ratio.

Dubium. ¶ Hic autem dubium est inquisitione dignum, vtrùm eiusmodi per se flagella sint satisfactoria: an sola patientiæ virtus. Nam si sola patientia est satisfactoria, quantacunque essent flagella, satisfactio non nisi gradui patientiæ adæquaretur, quem nunquam excederet. Si verò flagella ipsa semper essent satisfactoria, licèt duo eodem gradu patientiæ illa ferrent, qui maiora pateretur, plus satisfaceret. Etenim qui cum æquali patientia ieiunat in pane, & aqua: magis satisfacit, quàm qui ieiunat in piscibus, & vino. Quòd autem flagella per se non sint satisfactoria, inde arguitur, quòd in alijs aduersitatibus naturalibus non apparet maiorem esse satisfactionem, quàm sit virtus patientiæ, qua tolerantur, nam accidunt nobis per naturales causas. Item quia opus non est satisfactorium, nisi sit liberè sumptum: flagellum verò non fit liberum homini, nisi per liberam acceptationem.

Primum discrimen inter flagella Dei & naturalia.

¶ Respondetur non solùm secundum quantitatem patientiæ esse satisfactoria, sed per se ratione obiecti si liberè acceptentur.

In quo

In quo vtique differunt ab alijs ærumnis, & calamitatibus naturalibus. Et ratio eſt, quia etſi omnia vulgari voce dicantur flagella Dei, propriè tamen hoc no nine ea duntaxat cenſentur, quæ ab ipſo per particularem prouidẽtiam infliguntur, Dicuntur enim propria Dei, eo quòd non per naturæ ordinem, ſed ſupra ordinem naturalium cauſarum ea per ſe ipſe infligit. Et ideò licèt non ſint ſacramentalia, tamen quia Deus illa mittit ad vindicandum, & vlciſcendum peccata, ſunt per ſe ſatisfactoria, per quandam ſimilitudinem ad illa, quæ confeſſarius in ſacramento imponit, quemadmodum pœnæ purgatorij. Quocirca qui æquali patientia grande flagellum ſuffert, magis ſatisfacit, quàm qui eadem patientia, & æquanimitate ferret minus. Calamitates autem naturales non tam mittuntur à Deo in vindictã peccatorum actualium, quàm naturali ordine accidunt ex peccato originali. Sunt enim nobis naturales, niſi quòd per originalem iuſtitiam ſupranaturaliter præſeruabamur ab illis. Qua propter ſatisfactio in eis non eſt, niſi ad iuſtam quantitatem virtutis patientię penſanda. Quo fit, vt flagella Iob magis fuerint ei ſatisfactoria, & Dauidi mors filij, quam ſi per cauſas naturales illa acciderent.

Flagella dei quæ proprię.

Naturaliũ flagellorũ origo.

Flagella Iob.

¶ Vnde ad aliud argumentum reſpondetur, ꝙ etſi flagellum nõ fiat liberum, niſi per acceptationem, nihilominus non ſolùm acceptatio interna eſt libera, verùm & opus ipſum exterius fit liberum.

Solutio ali⁹ argumenti.

¶ Sequitur ſecundum diſcrimen inter iſta flagella Dei, & naturalia, quod ſi priora infliguntur illi, qui eſt in gratia, vt Iob, licèt nullũ actũ haberet poſitiuum voluntatis, ſed tantùm non obmurmuraret, opus ipſum eſſet ſatisfactoriũ. Nam in purgatorio quanquàm qui illic purgantur, non haberent actum poſitiuum acceptandi, ſed ſolùm quòd non renuerent, ſoluerent pœnas debitas. Imò quanuis acceptatio eius eſſet peccatũ veniale, forſan quis diceret eſſe illic ſatisfactionem, licèt illa acceptatio nõ ſit meritoria: quoniam venialis culpa, ſicut nõ eſt obex gratiæ, ita neque obſtat ſatisfactioni, quæ à Deo infligitur. Hoc ego tamen non aſſeuerarem, quia illa flagella non ſatisfaciunt ex opere operato ad modum ſacramenti. Et ideò ſi per peccatum veniale acceptẽtur, forſan nõ ſatisfaciunt. ¶ Quanquam & oppoſitũ eſt ſuſtentabile. In calamitatibus verò naturalibus, niſi ſit actus poſitiuus acceptandi, non eſt ſatisfactio, neq; ſi ille actus eſſet peccatum veniale, quia tota illa ſatisfactio in illo actu interno conſiſtit. Quare ægroti, & aduerſa patiẽtes ad monendi ſunt, vt infortunium acceptent. Quia propter ſi iuſtus p flagellum Dei ſubdito moriatur, mors illi eſt ſatisfactoria, licet nullũ habere poſsit acceptandi, Quamobrem Nabuchodonoſor, qui vt legitur Danie. 3. repentina inſania diuinitus caſtigatus fuit, per illam, ſi erat in gratia, poterat ſatisfacere. Et tamen ſi illa accidiſſent naturaliter, non eſſent ſatisfactoria. ¶ Sacer autem Hieronymus, negotium nonnullis faceſsit, ſuper Naum cap. 1. & refertur de pœnitẽtia diſtinct. 3. cano. Sunt plures. ſuper verbum enim illud, Non conſurget duplex tribulatio, quod ſeptuaginta trãſtulerũt, Nõ vindicabit Deus bis in ipſum in tribulatione, videtur inſinuare, ꝙ nulli eorũ, qui in hoc ſeculo flagellantur à Deo, iterum cruciabuntur in altero. Et ſubiungit eorũ exempla, qui in diluuio, & in Sodomis, & in mari rubro perierunt.

Secundũ diſcrimen inter flagella Dei & naturalia.

Calamitatum naturalium acceptatio eſt ſatisfactoria

Daniel. 3.

D. Hieronymi gloſſa Naum. c. 1.

¶ Abſit verò, vt magno Hieronymo hæc inuratur nota, vt docere cogitauerit neminem eorum, qui hic puniuntur, puniri in inferno. Enimuerò eorum, qui non conuertuntur ad cor, vt reſipiſcant, Deus non miſeretur: nam in vniuerſum peccatores odio habet. Dicere autem, quòd quoſcũque in hoc mundo flagellis percutit, ita corde compungat, vt cõuertãtur, temerarium eſt, & omni fundamento deſtitutum. Nam de Antiocho legitur. 2. Machabæ. 9. quòd orabat Deum ſceleſtus, à quo non erat veniam conſequuturus: quare & in hoc, & in altero ſeculo punitus fuit. Et Iudas Apoſtolus, ait, de Sodomitis, quòd facti ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes. Et infra ſubdit, Væ illis, qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in cõtradictione Chore perierunt. Quos quidem arboribus autumnalibus comparat quæ bis mortuæ eradicantur. Vnde Auguſt. ſuper illud verbum Deutero. 32. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo & ardebit vſque in inferni nouiſsima, & refertur de pœnit. diſt. 3. can. Ignis. alluſionem ad Sodomã faciens, ait, id eſt, vindicta hic incipiet, & ardebit vſque ad extremam damnationem. Quod quidem Magiſter Senten. contra illos, inquit, notandum eſt qui dicunt illud, ſcilicet, Non iudicabit Deus bis in idipſum, ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendãtur, alij & hic, & in æternum puniuntur. Senſus ergo Hierony. vt benè Magiſt. exponit, nõ eſt generalis, ſed per diſtinctionẽ intelligendus, ſcilicet, quòd qui flagellis hic emendantur, non iterum punientur, qui autem obſtinati moriũtur, & hic, & in inferno ſupplicia ſuſtinebunt.

Propugnatur Hiero.

Solutio. 1.

¶ Imò

Expositio Hieronym. ¶Imò ipse se meliùs exponit Hieronymꝰ: neque enim hoc in vniuersum intellexit, quòd qui emendãtur flagellis, non puniuntur iterum in purgatorio. Quod adnotauerim contra quosdam, qui sic exponere Hieronymum contendunt, quòd quicunque hîc à Deo flagellis cæditur, si in gratia decedit, non transibit per purgatorium. Nam in primis non potest intelligi de illis, qui ordine naturæ, aut iuris, mortes patiuntur. Siquidem illa vt diximꝰ, non sunt propria & per se flagella Dei, atq; adeò nec satisfactoria plus quàm fuerit patientię virtus. Quare ridiculũ est dicere, quotquot ex lege ordine iuris capite plectũtur, igne purgatorij liberari: quoniam eadem ratione neq; illi, qui in cubili suo dolore rabido animã exhalant, per purgatorium transirent. Sed neq; de illis, qui proprijs flagellis Dei extinguũtur id vniuersum intelligit Hierony. Ait quippe, Deum vt omnium rerum, ita & suppliciorum scire mensuras, & ideo grauiores culpas grauiꝰ punit, leuiores verò leuius, Vbi sentit, quòd quando in hac vita infligit flagella ad iustum secundùm scelerum magnitudinem, tunc illi si emendentur, absque transitu per purgatorium euolabunt in cælum: alioqui punirentur bis in idipsum: id est pro eadem culpa. At tamen si hic flagella non infert pro quantitate, & merito scelerum re vera reliquum in purgatorio restabit soluendum: quia hæc non est bina punitio in idipsum, sed ambæ sunt vna iusta. Posset quis forsan dicere, ꝙ quêcunque in hoc seculo speciali animaduersione cædit, ad iustum castigat: vt nihil supersit soluendũ. Coniectura hæc tamẽ omnimodam non habet certitudinem.

Qui in patibulo obeunt.

Solutio. 1. ¶Ad primum igitur argumentum iam respõsum est, quòd eiusmodi flagella fiunt voluntaria per acceptationem.

Solutio. 2. ¶Ad alia verò duo respondetur, quòd illa flagella quinque rationibus cõtingunt, vel vt iustis per patientiam augeantur merita, vt Iob. Vel ad custodiam virtutum ne superbia tentet, qua ratione Paulus angelo Satanæ colaphizabatur. Vel ad corrigẽda peccata, vt Mariæ lepra. Numer. 12. Vel ad gloriam Dei, vt de eo, qui cæcus natus fuerat, quem Christus curauit. Ioan. 9. Vel ad initium infernalis pœnæ, quod Herodi, & Pharaoni accidit. Vnde sicut ex eodem igne, vt ait Gregor. aurum rutilat, & palea fumigat: ita eisdem flagellis boni curantur, & mali per impatientiam, peius inficiuntur. Quocirca licèt flagella communia sint, tamen effectus satisfactionis non obuenit nisi bonis. Atqui, vt ad tertium peculiariter respondeamus, & illa flagella, quæ ad augenda merita innocentibus infliguntur, vt Iob, etiam ob præteritam culpam infliguntur, non quidem personæ propriam, sed naturæ. Si enim originalem labem genus humanum non contraxisset, nunquàm ijs calamitatibus fuisset subiectum. Vnde iustus Iob cũ ipse per sonalia crimina in se non esset expertus, diei natiuitatis suæ maledicebat, quæ flagellis suis causam ministrauerat.

Numer. 12.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm conuenienter tria enumerentur satisfactoria opera.

OStremò quæritur, an opera satisfactoria esse debeant vel eleemosyna, vel ieiunium, vel oratio. Et arguitur à parte negatiua. Opus satisfactorium debet esse pœnale: oratio autem pœnam non habet, imo est medela tristitię iuxta illud Iacob. 5. Tristatur aliquis in vobis, oret & psallat: ergo illa non est in numero eiusmodi operum. ¶Secundò arguitur. Peccatum omne vel est carnale vel spirituale, ieiunio autem, (vt ait Hierony. glossa super illud Matthæ. 17. Hoc genus demoniorum non eijcitur nisi in ieiunio & oratine) sanantur pestes corporis, oratione verò pestes animæ, ergo nõ opus est alio tertio.

Partis negatiuę. arg. 1

2. Argum.

¶Tertiò. Satisfactio necessaria est ad emunda tionem peccatorum: sed eleemosyna ab omnibus peccatis mundat, iuxta illud Lucæ. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vouis: ergo illa sola sufficit. ¶In contrarium tamen est, quòd satisfactiones, cum sint medicinæ, debent generibus peccatorum respondere; quod enim medẽdo vni peccato cõducit, alteri nocet: sed plura sunt peccatorum genera: ergo & plura esse debent satisfactoria opera. Præcipuè cùm plura sint opera pœnalia, vt peregrinationes, & alia.

3. Argum.

Pars affirmatiua.

¶Ad quæstionem respondetur, secundùm sententiam S. Thom. dist. 15, quæst. 1. arti. 4. quę quidem omnium est doctorum concors, affirmatiua cõclusione. Omnia opera satisfactoria ad hæc tria reducuntur, quę sunt ieiunium, oratio, & eleemosyna. Duo enim, vt suprà dictum est, in satisfactione sunt contemplanda: scilicet, & ratio iustitiæ, qua vindicantur offensæ præteritę, & medicina à futuris præseruans. Et vtraque ratione hic ternarius numerus, vt decens comprobatur. Nam satisfactionis iustitia

Decisio articuli.

Cõclusio

Ratio. 3.

Anſelmus. ſtitia exigit, vt ait Anſel. vt aliquid nobis homines in Dei honore ſubtrahamus: habemus autē tria bona, ſcilicet, corpus, & animā, & exteriora fortunæ, ſubtractio autem exteriorum bonorum fit per eleemoſynam, bonorum autem corporis, quæ ſunt delectabilia tactus, per ieiunium: de bonis autem animæ, vt per quæ reſpectu Dei perficimur, nihil ſubtrahere decet, quātum ad eorum eſſentiam, vt quippiam diminuatur: ſed tamen per hoc quod ea Deo ſubmittimus, ſatisfactoria apud eum fiunt ſubmiſsio autem illa fit per orationem. Sed etſi cō ſideretur ſatisfactio ratione medicinæ præſeruatiuæ, quæ debet, vt ait Auguſt. peccatorum cauſas excidere, numerus etiam hic ternarius congruit, vt ſuper Matthæ. idem ait Auguſt. Nam radices peccatorum, vt in. 1. cano. cap. 2.

Radices peccatorū tres. ait Ioan. tres ſunt iuxta numerum trium bonorum quæ modò nominauimus: nempe concupiſcētia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Concupiſcentia carnis per ieiunium exciditur, & cōcupiſcētia oculorum per eleemoſynam, & ſuperbia vitæ per oratio nem. Adde quòd etiam ſi effectus & obiecta peccatorum contemplemur, idem eſt numerus competens: nā omne peccatum vel in Deū tantùm committitur, vel in proximum, vel in nos ipſos. Atqui ſuggeſtioni primi obuiamus per orationem, & ſecundi per eleemoſynam, & tertij per ieiunium.

Ordo expoſitorū Magiſtri ſentē ¶ Expoſitores Magiſtri ſententiarum anſam arripiunt diſputandi hic ad longum de his tribus virtutibus, cùm tamen hic non pateat locus huic diſputationi proprius, quia hic non habetur earum mētio, niſi quatenus ſunt ſatisfactoriæ. Tractare autem de earum natura & conditionibus, & numeris ad ſuas cuiuſq; proprias ſedes ſpectat. Quapropter & ſi D. Thom. dum interpretem Magiſtri ageret, in præſentiam de illis diſputauerit, poſtea tamen ordine rerum legitimè inſtituto. 2. 2. de his tractauit. Atque adeò ſi hucuſq; peruenisſet, nullam earum mentionem hic feciſſet. Neque nos certè facturi ſumus, eſſet enim moleſtiam prolixitatem loco importuno intermiſcere. Conſideratio ergo eleemoſynæ ad tractatum charitatis attinet de qua ergo D. Thom. 2. 2. quæſtio. 32.

Tractatus eleemoſynæ.

Tractatus orationis. Ieiunium. diſſeruit, & oratio ad materiam religionis, de qua ideo diſputauit eod. lib. quæſtio. 83. Sed ieiunium virtus eſt tēperantiæ, de quo id circo tractauit, quæſt. 147. Vnde non opus eſt profeſſores Quarti ſenten. hic Scholaſticos eiusmodi materijs remorari. ¶ Ordo autem iſtarum virtutū licet in ſpeculatione iſte ſit, quem modò poſuimus, tamē in executione ieiunium eſt primum, quod oratio ſecundo loco ſubſequitur, & tertio eleemoſyna, Nam per ieiuniū corpus extenuatur, ſpiritualeq; fit, vt orationi, quæ eſt eleuatio mentis in Deum, non ſit impedimento. Poſtquàm autem per orationem beneficia Dei impetramus, beneficī eſſe debemus in pauperes. Quinuerò non ſolùm benificencia, & miſericordia ex ieiunio, & oratione promanat: verùm, & omnium vitutum chorus. Nam cùm omnia mala ex carnis ſenſualitate, & ſuggeſtione originem trahant: & animæ conſenſu conſummētur, attenuatum corpus, & impinguatus per orationē animus, virtutum proles germinant. Cuius in præfatiōe ieiunij verbis illis admonemur, Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentē eleuas, virtutem largiris, &c. Atq; id ipſum Chriſtus admonere nos voluit Matth. 17. dicens, Hoc genus demoniorū nō eijcitur niſi in ieiu nio, & oratione: nam et ſi poteſtatem eijciendi dęmonia apoſtolis contulerit, ſic eam tamen, vt in eius executione ordo virtutum non perueterteretur. Ad expellēdum enim dæmonium à ſolo corpore obſeſſo, ſufficit miraculorū poteſtas, ad quod etiam ordinantur exorciſmi. Vt autem ab anima eijciatur, quāper culpam poſsidet, neceſſaria eſt obſeſsi cōuerſio, atque adeò, diſpoſitio ex parte ipſius, quam Chriſtus nomine ieiunij, & orationis expreſsit. Quinuerò, & ex parte illius qui eijcere dæmonium habet, requiruntur huiuſmodi ſpiritualia arma, vt ſua oratione impetret obſeſſo bonū illum motum in Deum. Et quia omnis eiuſmodi diſpoſitio nulla eſt niſi fidei fundamento nitatur, iuxta verbum Iacobi. c. 1. Qui poſtulat, poſtulet in fide nihil hæſitans, ſubiunxit Dominus, Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti, huic. Tranſi hinc illuc, tranſibit, & nihil impoſsibile erit vobis. Quare dixit Chriſtus, hoc genus dæmoniorum, &c. licèt ſint qui intelligant, genus ſpurcorum dæmonum ad luxuriam incitantium, fortaſſe non intellexit, niſi genus dæmoniorū obſidentium. non ſolùm corpora, ſed animas. At verò Chriſtus, quia poteſtatem habebat neq; ſacramentis, nec huiuſmodi cęremonijs alligatam, abſque oratione, & ieiunio eiecit dęmonium ab anima, & à corpore.

Ordo harū trīū uirtutum.

Matth. 17

¶ Ad primū igitur argumentum bifariā reſpō detur. Primo, q̄ mētalis oratio cōtemplationi vacantiū, quia plena eſt delectatione, abſq; vllius pœnæ miſtura, nō eſt ſatisfactoria, ſed tm̄ vocalis. Melius tn̄ ſecundū ea, q̄ prædicta ſunt, reſpōdetur, q̄ etiā mētalis eſt ſatisfactoria non ſolùm quia meritoria, vèrum q̄ etſi ſuauitatem

Solutio. 1.

tem habet spiritus, habet nihilominus afflictionem carnis nam vt ait super Ezechielem Grego. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Vnde & neruus fœmoris Iacob legitur Gene. 32. ex lucta angeli emarcuisse. Tametsi in pœnitentia sacramentali non est iniungenda oratio mentalis, sed vocalis. Neque verò vsque adeò strictè intelligendum est omnia opera satisfactoria esse pœnalia: nam oratio profectò peculiarem habet modum satisfaciendi non tam per modum pœnalitatis, quàm per modum deuotionis, & impetrationis. Docuit nanque nos Christus orare dicentes. Dimitte nobis debita nostra. Vnde D. Thom. loco citato 2.2. quæstio. 83. artic. 14. ait, quod oratio non debet sic fieri, vt molestia orãtem afficiat: quare neque qui orat debet sic corpus disponere, vt lassitudine animam aggrauet. Non enim sic ineunda est oratio, vt corpus deprimat, sed vt

Solutio. 2. mentem subleuet. ¶ Ad secundum respondetur, quòd peccatum carnale vno modo dicitur, quòd in delectatione carnis cõsummatur, vt est gula, & luxuria. Alio modo, quia ordine habet ad carnis oblectationem & prosperitatem, vt est auaritia. Quæ quidem peccata sunt media inter spiritualia & carnalia, atque ad id

Solutio. 3. ordinatur eleemosyna. ¶ Ad tertium respondetur, quòd quanuis singula istorum per quãdam cõgruentiam singulis peccatis appropriẽtur, cõgruit enim vt per quod quis peccat, puniatur, tamen potest vnum loco alterius substitui, vt qui ad ieiunãdum viribus caret: & cui orare non vacat, eleemosynas eroget. Et ideo potissimùm eleemosyna est, quæ aliarum loco subrogatur: nam habet præ alijs hanc excellẽtiam, quòd si satisfactioni seruit, vt miseros ege nosq; pascat, quos præterea ad orandum pro suis benefactoribus excitat: quare ieiuniũ quo dammodo & orationem includit. Quapropter consilium est salutare plurimum in pœnitentiam eleemosynas imponere.

Solutio. 4. ¶ Ad quartum demum, quo arguebatur plura esse satisfactoria opera, respondetur, quòd licet plura sint delictorum genera, omnia tamẽ ad illa tria, quæ Ioannes commemorat, reducuntur, atque adeò omnia opera satisfactoria ad hæc tria. Quicquid enim corporis labore impenditur, nomine ieiunij comprehenditur, vt humi cubationes, vigiliæ, peregrinationes, flagellationes, & alia id genus. Et quicquid in proximi vtilitatem expenditur, est eleemosynæ genus, vt visitare infirmos, sepelire mortuos, ignorãtes docere, solamen ferre afflictis. Et rursus quicquid latriæ rationem habet, orationis nomine denotatur, vt interesse saeris, cereos vel alia in cultum sacrificiorum offerre.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm vnus possit pro alio satisfacere.

QVarto hîc explorandum restat, an possit vnus suorum operum alium participem facere, ita vt vnus pro alio satisfaciat: arguitur enim à parte negatiua. Satisfactio: vt dictum est, opus est iustitiæ, nemo autem potest de iustitia, hoc est de condigno alteri mereri, vt opus vnius alteri apponatur ad meritum, pro quo suscipiat præmium iuxta illud Psalm. 61. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua & Paul. 2. Corinth. 5. Omnes nos manifestari opportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gesit siue bonum, siue malum: ergo nemo potest pro alio satisfacere. *Pars negatiua arg. 1.*

¶ Secũdò vnusquisque dum pro alio vel orat, vel ieiunat, vel quippiam aliud præstat bonũ, sibi meretur, quia illud est charitatis officium: ergo eadem ratione pro se satisfacit, atq; adeò eodem opere satisfaceret pro duobus, quod ratio non fert iustitiæ. *2. Argum.*

¶ In contrarium autem militat illud ad Galat. 6. Alter alterius onera portate: inter onera vnum est pœna nanque peccato debita: ergo vnus potest pro alio eam soluere. *Pars affirmatiua.*

¶ Præmittendum hic videri cuiquã potest sacerdotum documentum, quod in iniungendis pœnitentijs seruandum est, vtrùm scilicet ad iustum debeant delictis pœnitentias admetiri, an verò pro arbitrio eas possint taxare, & vtrũ ius habeant sic pœnitentes ad aliquas satisfactiones ligandi, vt teneantur illi sub reatu mortalis culpæ eis parêre, Sed hæc omnia distin. sequenti propriam sedem habẽt, vbi de potesta te clauium ligandi, atque soluendi in foro pœnitentiæ est disputandum. *Decisio articuli.*

¶ Quo ergo ad rẽ redeamus, hæretici incusantes nos, q̃ credamus posse satisfacere Deo multò nos amarulentiùs reprehendunt, quòd etiã præsumamus nostras quoque satisfactiones alijs impertiri. Obiurgatio fuit Witcleff vt est videre apud Waldensem tomo. 2. de sacramẽtalibus. titu. 10. capit. 100. Et Lutherus de hac etiam arrogantia nos subsannat, quòd sic existimemus redundare nos meritis apud Deum, vt post quàm homo pro se satisfecit, supereſſe sibi putet, quod alij præstet.

¶ Nihilo

Nihilominus contra hanc hæreſim ſtatuũtur
1. Cõcluſio duæ concluſiones. Prima, vnus poteſt pro alio ſatisfacere. Et id negare, eſt ſanctorum communionem negare, quam in ſymbolo confitemur. In hoc enim quòd eodem baptiſmate abluimur, & eiſdem participamus ſacramẽtis, potiſsimùm corpore, & ſanguine Chriſti, profitemur nos eſſe membra eiuſdem corporis, vt. 1. Corint. 12. ait Apoſtolus, & loco citato ad Galat. Vnde ſicut pes nõ ſibi tãtùm ambulat, ſed in oculorum vtilitatem, vt eos oportet, neque oculus ſibi tantùm videt, ſed vt pedes dirigat, ita & nobis nos inuicem res noſtras, & officia
Concluſionis limitatio. cõmunicare debemus. At verò intelligitur cõcluſio dum modò ambo, & qui ſatisfacit & pro quo ſatisfacit ſint in gratia: nã iam ſuprà cõſtitutum eſt, non poſſe ſatisfactionẽ fieri, niſi per opus Deo gratum, neque vllum opus eſt gratum Deo, niſi perſona priùs ſit grata. Et eadem ratione, neque quippiam acceptat in ſolutionem illius, quod quis ſibi debet, niſi ille etiam ſit ſibi gratus: nam acceptare pro illo eſt opus beneuolentiæ in illum: & tamen peccatores odio habet. ¶ Sed aiunt hęretici rationem ad cõ
Hæreticorũ exceptio cluſionem adductam duntaxat concludere, ꝙ bona temporalia debeamus mutuis officijs cõmunia inter nos facere, bona verò ſpiritualia dona ſunt Dei, quæ ſingulis pro ſeipſis confert, quomodo ergo poteſt ea quis alteri largiri? Attamen exceptionem hanc de ſuo ipſi capite fingunt: vrgentiori nanque ratione ſi bona temporalia cõmunicamus, & ſpiritualium quoque poſſumus facere alios participes. Primùm, quia inter ſpiritualia, & temporalia cambium interuenire poteſt, iuxta verbum Pauli, 1. Corint. 9. Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus? Secundò, quia ſi vnuſquilibet poteſt temporalia ſua alteri erogare, cur nõ & eleemoſinas, quæ pro illo ſatisfaciant, elargiri? Nam quantò hæc germanius ex charitate procedunt, tantò magis poſſumus cum proximis ea cõmunicare. Plana ſententia eſt Apoſtoli ad Roma.
Paul. Ro. 15. 15. vbi ait, probauerũt Macedonia, & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum, qui in Hieruſalem ſunt: placuit enim eis, & debitores ſunt eorum. Et ſequitur ad rẽ. Nam ſi ſpiritualium eorum participes ſunt gẽtes, debent & in carnalibus eorum miniſtrare. Participes, inquit, ſpiritualium, non quia eorum doctrina lactabãtur, quia abſentes erant, ſed quia, & ſuis orationibus, & ſuffragijs mutua ſe opera adiuuabant. Nam etſi opera noſtra dona ſint & munera Dei auxiliantis nobis, tamen quia ſponte noſtra, & libertate illa exercemus, neque vt ſuprà dictum eſt ad cuncta nos obligat: quæ facere poſſumus, nihil obſtat quominus eiuſmodi opera in aliorum ſubſidium poſsimus ipſi offerre, quæ certum eſt ipſum rata acceptaq; habere. Atqui huc videtur Paul. alludere ad Epheſ. 5. Eſtote imitatores Dei ſicut filij chariſsimi, & ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit vos, & tradidit ſemetipſum pro vobis, vbi admonitos nos apoſtolus habere voluit, vt ſicut Chriſtus caput noſtrum pro ſuo ſe corpore tradidit: ita vnum quodq; membrum ſe tradat pro alio. Accedit & illud ad Coloſ. 1. Gaudeo nunc in paſsionibus pro vobis, & impleo ea quæ deſunt paſsionum Chriſti: ideſt, ſatisfatio pro vobis ſicut Chriſtus ſatisfecit. Neque enim verbum, quæ, deſunt paſsionum Chriſti, quẽquàm debet cõturbare: quoniam licèt illa infinita fuerit quoad ſufficientiam, tamen quoad efficaciam applicatur finito modo, vt nuper explicatũ eſt: & ideo dum ſanctorum merita ex eadem paſſione promanantia nobis applicantur, cumulatior nobis obuenit fructus.

Paul. Ephe. 5.

Paul. Col. 1.

¶ Item qui hanc veritatem inficiantur, pietatẽ viuentium negant, quam in defunctos ſuis ſuffragijs exhibent, cùm. 2. Machabæorum. 12. ſcriptum ſit, ſanctam eſſe cogitationem pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Sed hoc iam materiam indulgentiarum attingit. Item & catholicum eccleſiæ ritum propulſant offerẽdi ſacrificium pro viuis & defunctis. Sed hęc contra hæreticos ſatis ſint.

2. Machab. 12.

¶ Dubium hìc autem reſtat, vtrùm hæc concluſio non ſolùm de ſatisfactione libera intelligatur, ſed & de illa, quæ in confeſsione imponitur, vtrum illam poſsit alter pro altero implere. De hoc ergo adhibetur ſecunda concluſio, quæ eſt S. Thom. diſtin. 20. artic. 2. ſub diſtinctione. Duo enim in ſatisfactione conſiderantur, ſcilicet, & ſolutio debiti pro offenſa cõmiſſa, & medicina ad cauendum poſtea peccatum. Eſt ergo concluſio, Quatenus ſatisfactio eſt in remedium ſubſequentis peccati, nõ poteſt alter illam pro altero implere. Quoniã ieiunium, aut flagellum vnius, nihil alteri proderit ad caſtigationem corporis, quæ neceſſaria eſt, vt peccata fugiat, niſi quia per accidens oratio vnius & bona opera, quæ in gratia fiũt, poſſunt de congruo mereri alteri augmentum gratiæ, quæ efficax eſt remedium vitandi peccata. Sed hoc non eſt tam ſatisfacere quàm mererepro altero. Cæterùm quantum ad offenſam cõmiſſam poteſt vnus pro altero pœnam ſoluere. At qui in hoc ſenſu intelligitur prima concluſio. ¶ Hinc ſubſequitur ceu corollariũ, quòd

Dubium.

2. Cõcluſ.

Corollariũ

q̃ pœnitẽtiã,quæ ordinario vsu imponitur in cõfessione nemo alius pro pœnitente ipso po test implere:quia imponitur tanquam satisfa ctoria medicina ad correctionem, atque adeò est onus personale. Si verò sacerdos aliqua ratione ductus iudicaret imponendam esse pœnitentiam per illum vel per amicum soluendã,nulla obstat ratio quominus id facere possit,quãdoquidem lex communis est, vt vnus possit pro alio satisfacere. Præsertim si est elee mosyna vel peregrinatio, vel aliquid huiusmo
S. Thom. di. Et hæc certè docet ibidem S. Tho. subdens. Nec oportet, q̃ minor pœnitẽtia imponatur ei,qui pro altero satisfacit,quàm principali imponeretur,vt quidam dicunt hac ratione moti,quòd pœna propria magis satisfaciat, quàm aliena. Nam pœna,inquit, vim satisfaciendi ratione charitatis habet, & cæteris paribus maior est charitas, satisfacere pro alio,quàm pro
Nota. se ipso. Vnde in vitis patrum de quoddam legitur,qui cùm ex feruore charitatis pœnitẽtiam pro peccato,quod non commisit,faceret, alteri,qui commiserat,remissum est. Et subdit D. Tho. quòd quãtum est ex ratione soluendi debitum pœnitentiæ,nõ requiritur, vt vnus pro altero satisfaciat,quod alter sit satisfaciẽdi impotẽs, quia hoc est impertinens ad solutionẽ. Sed tamen quia hoc congruit inquantum est remedium,non est permittendum,vt pœnitẽtiam sacramentalem vnus pro alio expleat, ni si propter defectum qui est in alio.

1. Argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur,non esse idem iudicium de merito condigni & de satisfactione:nam merito respondet essentiale præmium,quod consistit in visione Dei:visio autem illa datur secundùm puritatẽ
Matth. 5. cordis,iuxta illud Matth. 5. Beati mundo corde,quoniam ipsi Deum videbunt: purificatur vero cor per charitatis opera, & ideo quia opera vnius non apponuntur alteri ad propriã dilectionem & cordis puritatem,nemo potest alteri de condigno mereri præter solum Christum,cuius meritum fuit infinitum:nam virtute sui meriti confertur paruulis sine proprio actu gratia. At verò pœna peccati remissi non taxatur secundùm dispositionem illius qui illã debet:nam quandoq; qui melior est plura debet, propter plura peccata ei dimissa. Et ideo nec solutio exigitur secundùm eius gratiã quã ipse habet, sed solùm secundùm æqualitatem pœnæ debitæ. Qua vtique ratione alius poterit eam pro illo pendere.

¶ Aliud verò dubium hìc exurgit perplexius, videlicèt,vtrùm illa satisfactio vnius pro altero sit de condigno,& non solùm de congruo. Non dico meritum condigni, sed solutio condigni,hoc est,de iustitia. Itaq; sit tã certa lex, quòd Deus illam acceptet,ac si alter satisfaceret,an verò nõ sic, sed quòd Deus acceptabit, si ei placuerit, de quo non sumus certi, vt demerito de congruo sæpe diximus. Apparet enim,quòd si quis non potest alteri mereri de condigno,q̃ nec possit de iustitia satisfacere. Nihilominus crediderim,q̃ inter viuos fit satisfacti o de iustitia,certa lege:nam cùm hìc modus satisfaciendi non sit nisi mera solutio debiti,& fiat in gratia & pro eo,qui est in gratia, non est cur Deus non acceptet de iustitia. Secùs si quis satisfaciat pro defuncto: nam cùm defuncti iam sint extra viam merendi,& satisfaciendi viuentium more, sed sunt vbi à Deo per modum purgationis plectuntur,viuẽtium satisfactiones solùm prosunt illis per modum suffragij,vt Deus acceptet,si ei placuerit. Nisi satisfactionẽ defunctus ipse in legatis reliquerit. Quare,vt distinct. 21. videbimus, differenter conferuntur indulgentiæ pro viuis & defunctis:pro viuis,scilicet, per modum absolutionis,pro defunctis verò per viam suffragij. *Defunctis quomodo prosit nostra satisfa.*

¶ Ad secundum respondetur, consequentia perempta,propter discrimen meriti,& satisfactionis. Dum enim quis meretur alteri de congruo,meretur & sibi de condigno, & dum satisfacit pro alio, eodem actu sibi meretur de condigno propter charitatis officium:non tamẽ eodem pro se satisfacit: quia satisfactio est solutio debiti,& idem opus non potest sufficere duobus debitis ad iustum pro vtroque. Et ideò quod quisque pro altero soluit,ab se abdicat,sed hoc cedit ei in meritum vitæ æternæ. *Solutio. 2.*

ARTICVLVS. V.

Vtrùm aliqua pœnitentia debeat publicari, vel solennizari.

INter ecclesiasticas pœnitentias erant antiquitus quædam publicę,atque aliæ solennes. Arguitur ergo, quod illæ non fuerint licitæ. Non est fas sacerdoti vllo metu, aut causa peccatum, quod in confessione audiuit,extra prodere quãtunuis fuerit publicum:sed per publicam pœnitentiã proditur,ergo illa non est licita. *Partis negatiuę. 1. ar.*

¶ Secundo. Iudicium transigi debet secundũ conditionem fori: forum autem pœnitentiæ est secretum:ergo secretò debet totum peragi, atque adeo pœnitentia publicari non debet. *2. Argum.*

¶ Tertio. Si pœnitentia publica, & solennis *3. Argum.*

esset licita, nulla est ratio, cur iterari nō posset, quandoquidem pœnitentia est iterabile sacramentū, & peccata pro quibus imponitur, sunt etiam iterabilia: & tamen iure nō permittitur iterari: ergo iudicium est non esse licitam.

4. Argum. ¶ Quartò. Quia si esset decens, nulla est ratio cur nō, & mulieribus, & sacerdotibus, & à quo cūq; sacerdote posset imponi, ius autem hoc non permittit nisi à solo episcopo imponi, sacerdotibus exceptis, & mulieres videtur etiam exceptæ, quia decet eas habere comam, vt. 1. Corint. 11. ait, Paul. quæ tamen in pœnitentia solenni detondetur: ergo illa non est religioni congruens.

5. Argum. ¶ Quintò arguitur. Pœnitētia, vt, ait, Ambros. oēs defectus reuocat ad perfectū: sed agētibus solennē pœnitētiā, nō est iuridicū ad pristinos honores redire, quia eiusmodi pœnitentes ne queunt ad ordines sacros promoueri: ergo huiusmodi pœnitentia non est congrua.

Pars affirmatiua. ¶ In cōtrarium est, quòd medicina debet morbo adaptari: peccatū autem quādoq; est publicum, aut tale, quod exēplarem exigit pœnitētiam: nam vt legitur cap. Manifesta. de pœnitē. & remis. manifesta peccata nō sunt occulta correctione purganda: ergo tunc ratio exposcit, vt pœnitentia fiat publica.

Decisio art. ¶ Quandiu in ecclesia sanguis Christi recens feruebat, neq; adeò populus Christianus erat prolatatus, multa Christianis ecclesia indicebat, quæ deinde multitudine crebescente, eodemq; sanguine tepefacto cessauerunt. Inter quæ fuit publica, & solennis pœnitentia. Ad quæstionem ergo doctores & S. Tho. d. 14. q. 1. art. 5. affirmatiua conclusione respondent: Pœnitentia publica est debita quatuor rationibus. Prima est ratio iustitiæ: nam qui suo facinore aliorum oculos offendit, illa est talione dignus, vt confusionem ipse & pudorem patiatur. Secunda quatenus satisfactio est medicina: nam qui manifestatiè criminosus est, conuenit vt per manifestā infamiam cohibeatur, ne iterū similia perpetret, & quos suo exēplo in malum induxit suo etiam supplicio exterreat, ne illū sequantur. Et præterea nōnullum est solamen, vt Christiani intelligant, nullum esse tam atrox crimen, quod ecclesia per Dei benignitatē & authoritatē nō possit indulgere.

Pœnitētia publica licita ob quatuor rationes.

Secunda.

Tertia.

Cōfirmatio cōclusionis. ¶ Conclusio hæc frequentibus pœnitentialibus canonibus comprobatur, inter quos perspectè discernendum est triplex pœnitentiæ genus. Vna enim est publica & solennis, alia verò publica sine solennitate, sed alia priuata, & secreta. Publica & solennis est illa, quæ describitur can. In capite. dist. 50. cuius solēnitas ex multis cæremonijs cōstabat. In primis eā non poterat illam imponere, nisi episcopus, vel de eius mādato, vt inibi denotatur. &c. Statuimus. de maledicis. Neq; verò poterāt post ea, nisi per episcopum, aut eius vicarium recōciliari, vt cā. Aurelius. 26. q. 6. Et eiusmodi pœnitentes in capite quadragesimæ sistendi erāt ante fores ecclesiæ, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, ac tonsa coma, vt ibi refertur can. Pœnitentes. Erantque in ecclesiā à clero septem pœnitētiales psalmos cantante introducendi, cinereq;, super caput aspergendi, & cilicio cooperiendi, & cum illo cantico. In sudore vultus tui, eijciendi erant ab ecclesia, sicut Adam proiectus fuit à paradiso. Et iterum die cœnæ præsentabantur decano & presbyteris in liminibus ecclesiæ. Quæ quidem pœnitētia non poterat imponi nisi pro crimine graui & publico, & quod totam ciuitatem conturbasset, vt habetur. 26. q. 6. can. vlti. Neque poterat propter dignitatem clericatus clericis imponi, atque adeo & laici fiebant irregulares vt ibidē habetur, & infames, vt can. Infames. 6. q. 1. vt eodem can. In capite. comprobatur. & can. Cōfirmandum. Poterat tamen imponi fœminis, præterquàm quòd non erat eis coma tondenda. Hoc autem pœnitentiæ genus omnino aboleuit ab vsu. De quo hoc solum vestigium in ecclesia relictum est, quòd in capite ieiunij cinere capita cōspergimur, vt, ait, Hugo lib. 2. de sacrament. part. 9. cap. 3. & in diebus sanctis cœnæ & crucis recitātur psalmi in choro pœnitentiales.

Cæremoniæ pœnitētiæ solēnis.

¶ Secundus gradus pœnitentiæ publicæ remissior erat sine solennitate: nempe quando imponebantur peregrinationes: quæ etiam cum baculo cubitali fieri solebant, & inclusiones in monasteria. Et istæ pœnitentiæ poterant à presbytero imponi: & pœnitentes per ipsum reconciliari. Sed non poterat imponi nisi pro delicto graui & publico, licèt non esset scandalosum, sicut illud, quod requirebatur ad pœnitentiam solennem, vt, ait, Syluest. verb. pœnitētia. Nisi forsan sua sponte vellet, qui graui se peccato onustum sentiebat, eandem publicam pœnitentiam acceptare. Sed tunc sic erat imponenda pœnitentia publica, vt peccatum non proderetur. Nam poterat homo peregrinari, & flagellis publicè cædi: aut pondera ferrea baiulare: licèt non constaret vtrùm pro suis peccatis, an alienis, an verò ex deuotione faceret: sicut modò etiam fiunt.

Pœnitentia publica.

Pœnitētiæ diuisio. Publica & solennis.

¶ Vnum tamen est hic maximè adnotādum, quod ab interpretibus iuris adnotandum esse debuisset, quòd vbi canones decernūt propter aliqd peccatum, hominē priuari aliqua sua re, quam

Nota.

quam iure posidet, eiusmodi pœnitentia nequaquam poterat imponi in sacramento, sed in foro exteriori ordine iuris reo condemnato: quoniam illa non est pœna pœnitentialis, sed legalis. Vt verbi gratia, cano. Sacerdos. de pœnitentia, distinct. 6. & cap. Omnis vtriusq; sexus, iubetur sacerdos fractor sigilli deponi: illud ergo nec fieri potuit vnquàm nec potest nisi in iudicio de crimine condemnetur. Idem erat de sacerdote, qui cum filia spirituali se cõmiscuisset, qui deponi iubebatur, & duodecim annis peregrinari. can. Si quis sacerdos. 30. q. 1. Idque adnotandum est in cap. Qui presbyterum. de pœnitentijs, & remissio. vbi occidenti presbyterum, duodecim anni pœnitentiæ imponuntur. Subditur autem, Conuictus verò vsq; ad vltimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absq; spe coniugij maneat. In priori enim membro designatur pœnitentia sacramentalis, & in secũdo criminalis, quando homicida erat clericus, nam laicus in lege ciuili puniretur. ¶ Sed neque istæ pœnitentiæ publicè modò sunt in vsu, nisi sub aliquo moderamine. Solent enim nonnunquàm imponi pœnitentiæ publicæ, dummodo persona non se prodat, vt in cœna Domini laminam ferream humeris baiulet, aut publicè vicatim vapulet. Sunt autem pœnitentiæ, quæ rarissimè imponendæ sunt, & cum prudentia. Peregrinationes autẽ quia secretiùs fieri possunt, consultiùs imponuntur.

Pœnitẽtiæ publicæ usus.

Pœnitẽtia priuata.

¶ At verò & de pœnitentia priuata & secreta erant crebri canones pœnitentiales, quibus sacerdotes erant alligati ad iniungendas pœnitentias. Enimuero pro quocunque criminali vitio, vt habetur can. Hoc ipsum. 33. quæst. 2. imponebantur septem anni pœnitentiæ, quæ erat vna annorum hebdomada, exemplo Da uidis. 1. Reg. 12. qui pro homicidio & adulterio septem diebus ieiunauit: & iacuit super terram. Dixerim, pro quocumq; criminali vitio, vt habetur cano. Prædicandum. 22. quæst. 2. quale est periurium, homicidium, adulterium & similia, quia non erat vsus tot annos imponere pro quocunque peccato mortali: quandoquidem multi erant canones, in quibus nõ imponebantur nisi quadraginta dies, vt capit. 1. de sortilegijs. Et quandoque tres quadragesimæ, vt extra de accusatio. cap. Accusasti. Et quandoque vnus annus, tres, quinque &c. & quandoque plures, vt decem, duodecim, &c. in quibus enarrãdis nulla est vtilitas, postquàm non sunt in vsu. ¶ Hoc est tamen animaduertendum, quòd septem illi anni non intelligebantur, vt quotidie fieret pœnitentia, sed forsan semel in mense indicebatur vnum ieiuniũ. Et poterat sacerdos arbitrari, vel secundùm quãtitatem criminis, vel qualitatem personæ, nẽpe, vel remittere, vel augere modum pœnitentiæ, vt si esset incestus, aut peccatum contra naturam, vt cano. Hoc ipsum. refertur. Tametsi quandoque canones ipsi modum pœnitentiæ expressissent, vt abstinere à vino & carnibus in quarta, & sexta feria, vt can. Celebrãs 11. quæst. 3. vel in pane & aqua quadraginta diebus, extra de sponsa. duorũ. cap. Accepisti. Quòd si roges, qui fuerit in causa, vt olim tanto rigore pœnitentiæ illæ iniungerẽtur, respõdetur, sic tunc patres intellexisse obseruandũ, vt pœnitentiæ ad æqualitatem criminum imponerentur, ita, vt nihil expurgandum restaret in purgatorio.

Nota causa

¶ Vna se tamen hìc dubitatio insinuat. Si pro vno quoque criminoso vitio erant iniungẽdi septem anni, qui decies, vicies, vel pluries illa peccata perpetrasset, vtrùm esset toties multiplicato septenario annorum obligandus: nam profectò, si tantùm ille esset onerãdus, aliquãdo non sufficiissent bis, aut ter centum anni pœnitentiæ. Respondetur, quòd fortasse in eodem septenario augebatur pœnitentiæ modus, ne tot multiplicarentur, & quandoq; multiplicabantur. At verò postmodùm aucta ecclesia cœperunt Christiani præ animi languore & accidia eiusmodi pœnitentias ægrè ferre. Et inde aperta est indulgentiarum uia, quas relaxationes appellarũt, quibus eiusmodi pœnitentiæ iniunctæ relaxabantur, vt dist. 21. videbimus, Atq; indepaulatim res præcipitium fecit, vt iam vix vlla imponatur pœnitentia quæ pro decima parte aut pro centesima criminum sit sufficiens.

Dubium.

Solutio.

¶ Adijcitur tandem secunda conclusio. Hac ætate eiusmodi canones non sunt in vsu, sed pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Hoc patet capit. Quæsitum. & cap. Deus qui. de pœni, & remissio. In quibus iniungendis debet sacerdos circunstantias criminum & personarum, atque alias considerare, vt prudenter eiusmodi pœnitentias moderetur, iuxta decretum Leonis papæ. 29. q. 7. can. Tempora. De hoc autem dist. sequenti, quæ est de clauibus amplius disputabimus. ¶ Ad primum igitur argumẽtum iam responsum est, quòd sacerdos imponendo pœnitentiam publicam non detegit crimen, quãuis suspicio inde oriatur, aliquid enorme peccatum pœnitentem commisisse: quia alias ob causas potest illa opera pœnalia subire. Respõsio est S. Thomæ ex qua colligitur, quod pœnitentia publica nonnunquam imponebatur

2. Cõclus.

Solutio. 1. argum.

pro occulto peccato consentiente pœnitente ad maiorem humiliationem: nam quãdo peccatum erat publicum, non erat tanta cautela
Solutio. 2. necessaria. ¶ Ad secundum respondet S.Tho. quòd pœnitentia solennis, quanuis occultè esset iniungenda in foro pœnitentiæ nihilominùs non erat necessarium, vt executio esset occulta, postq̃ peccatum scandalum in ciuitate seminauerit. Sed arguis, cur non etiam imponebatur publicè? Respondetur, q̃ non erat imponenda pœnitentia, nisi fieret sacramentalis absolutio à peccatis, & ideo reus cõfitebatur, vel episcopo, vel cui ipse id cõmiserat, & inter absoluendum imponebatur illa pœnitentia so-
Solutio. 3. lennis. ¶ Ad tertiũ respõdetur, q̃ pœnitentia solennis nõ iterabatur, vt legitur cã. Reperiuntur. de pœnit. d. 3. cuius ratio triplex erat. Prima, ne vilesceret, & timeri desineret. Secunda, propter significationem, quia figura erat eiectionis Adæ de paradiso, quæ non fuit nisi semel facta. Tertia, quæ erat præcipua, quia erat quasi solennis professio nunq̃ recidiuandi. Vn-
Ambros. de Ambro. in eodem can. grauiter reprehendit eos, qui post solẽnem pœnitentiã relabebãtur, quasi iterabilis illis esset illa pœnitẽtia. Cũ tamẽ sicut vnum inquit, est baptisma in eccle-
Solutio. 4. sia, ita & vnica pœnitẽtia. ¶ Ad quartum iam responsum est, quòd solis clericis non imponitur solennis pœnitentia, sed ritè imponitur mulieribus, præterq̃ quòd coma eis nõ rescindebatur, quam eis, iuxta verbum Pauli. 1. Corin. 11. habere congruit in signum subiectio-
Solutio. 5. nis erga viros. ¶ Ad quintum respondetur, q̃ pœnitentia, iuxta verbum Ambrosij, quanuis omnes defectus spirituales reuocet ad perfectum reuocando hominem in gratiam pristinam, non tamen opus est, vt reuocet ad dignitates ecclesiasticas & legales. Quare solenniter pœnitentes manent infames, & irregulares, nisi ratio publica expoposcerit, vt de licẽtia episcopi promoueãtur ad sacros ordines. Imò extra publicam pœnitentiam est etiã nũc in more: vt mulieres, qui virginitatem amiserunt, nõ velentur, si modò crimen publicum fuerit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in extremo vitæ articulo possit quis veram agere pœnitentiam.

POSTREMVS ARTICVlus huius quæstionis meritò de postremo articulo vitæ instituitur. Arguitur ergo, quòd sub illum articulum non sit pœnitentia valida. Primò, exemplo illius miseri Antiochi, qui in extremis positus: vt secund. Machabeo. 9. legitur. dolore viscerum correptus orabat sceleſtus Dominum, à quo non erat misericordiam consecuturus. Partis negatiuæ. 1. Argum.

¶ Secundò, Pœnitentia est virtus, per quam pœnitens peccata dimittit: qui autem in fauci bus mortis pœnitentiam agit, potiùs à peccatis dimittitur, quia ea amplius perpetrare non potest, quàm ea dimittat. Præsertim cùm tunc firmum nequeat habere propositum satisfactionis quæ est tertia pars pœnitentiæ, cùm tẽpus iam tunc eam fieri non permittat. 2. Argum.

¶ Tertiò. Si pœnitentia in mortis articulo esset valida, sequeretur, quòd repentè defunctus transmigraret in cœlum: nam Deus à nemine quod impossibile est exigit: & ideò cùm morienti impossibile sit satisfacere, nihil ei restabit soluendum. 3. Argum.

¶ In cõtrariũ facit latronis exemplum, quem in cruce sic vitæ actæ pœnituit, vt inde ad cœlum commigrauerit. ¶ Res est, quæ plus timoris quàm dubitationis offert. Respondetur ergo facilè duabus conclusionibus. Prima. Quo cunque temporis articulo homo habeat iudicium sanum, & liberi arbitrij vsum, potest legitimè per pœnitentiam conuerti. Et ratio est plana, quia ad conuersionem non requiritur nisi Dei auxilium cui homo liberè consentiat: Deus autem, quandiu vita huius seculi durat, semper est ad ostium pulsans: ergo quãdiu libere homo valuerit auxilio illo vti, potest cõuerti. iuxta illud Ezechiel. 33. In quacunque die, id est in quacunque hora conuersus fuerit peccator ab impietate sua, impietas eius non nocebit ei. Et confirmatur ratio, quia in hoc differt vitæ præsentis status ab illo, qui est in inferno, quòd homo quandiu in hoc seculo viuit, ingeniũ habet & vsum rationis humanũ, vt, scilicèt, possit manum vel ad bonum, vel ad malũ porrigere, sed in inferno quasi ingenium dæmonis induit, vt fit in malum irrecuperabiliter obstinatus, sicuti in cœlo statum acquirit angelicum, vt fit in bonum perpetuò confirmatus. Et est alia confirmatio, quòd Deus propensior est ad indulgentiam, quàm ad vindictam: cùm ergo homo quãdiu viuit, delinquere possit, iniqua esset conditio nisi & resurgere valeret. Et est sententia Authoris libri de vera & falsa pœnitentia cap. 5. vbi legitur paratissimum esse Deum semper pœnitentes suscipere, vt neminem excludat, vbi & latronis exemplum affertur. Et Gratianus can. 1. de pœnitentia dist. 7. quòd vsq; ad extremum vitæ spiritum duret tempus pœnitentiæ, probat authori

Pars affirmatiua. Decisio ar. 1. Cõclus. Ratio optima. Ratio. 2. Ratio. 3.

thoritate Leonis ca.Nemo.vbi, ait. Nemo desperandus est dum in hoc corpore constitutus est:quia nonnunquam quod confidentia ætatis differtur,consilio maturiori perficitur.

2.Cõclusio ¶ Secunda conclusio.Pœnitentia vsque ad illum articulum dilata,præsertim in illis, qui illuc vsque vitam perditè transegerint, non est tuta,nec multum confidentiæ generans, nisi dum homo egregiè compunctus apparet. Et certè quanuis Augustinus nũquam de illa dubitasset, rationes nos id admonent. Primùm qui vsque ad illum punctum benignitatẽ Dei eum ad pœnitentiam adducentis despexit, indignus est,cui Dominus manus porrigat,Præsertim quòd sæpe &sæpissimè illo momento fortasse non sufficit ordinarium speciale auxilium Dei, vt homo tanto peccatorum onere pressus, tam subitò resipiscat,sed fortè requiritur extraordinarium,quod non est necesse vt Deus semper apponat.

Pœnitẽtiæ ferę periculum.

Secundũ periculum. ¶ Secũdò.Plurimos mors repentina surripit, quibus non datur gemendi spacium:& quanuis tempus suppetat, corpus tamen dum infirmitate corrũpitur,aggrauat animam,quam subinde vix permittit de Deo cogitare,&ad cor intus conuerti, quod delictorum maculis oppletum videre exhorresci t. Præterquam q̃ familiares & alij necessarij,seculare potiùs cõmodum quàm morituri salutem sitientes,maximo sunt agonizanti impedimento. Ob has ergo causas nõ ita multùm frequenter (si hoc dicere ausim)in eiusmodi hominibus vera est contritio,& dolor offensæ Dei: imò quæ contritio apparet, non est nisi attritio de inferni memoria & metu genita. Quapropter qui sic absque sacramento discedunt, damnationem incurrunt.Sunt enim veluti fatuæ illæ virgines euangelicæ,quæ veniente Domino internum virtutis oleum non habent,quo possint igne charitatis ardere,sed extrinsecus illegitimo dolore fumigant,quia tempore opportuno non impleuerunt vasa sua.

Impedimenta serę cõtritionis.

Periculum maximum. ¶ Et quod postremò deterret est, non esse articulum fidei,vt attriti per sacramentum fiant contriti.Non est enim expressa euãgelica assertio, aut ecclesiastica definitio. Imò neque apud Augustinum aliumue illius classis authorem reperitur:sed est scholasticorũ collectio, quæ quanquàm sit vera, non tamen est digna cui bilances perpetuæ nostræ aut salutis aut damnationis confidamus.

Dubiæ ad lectæ se exponunt qui sero pœnitẽt. August. hom.41. ¶ Sanctè ergo Augustinus hanc malefidã pœnitentiam depingit libr.5. homiliarum,homi. 41.quam Gratianus inter decreta retulit can. Si quis.de pœnitentia dist.17. Si quis enim, in quit,positus in vltima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiam,& accipit, & mox reconciliatur,& hinc vadit,fateor vobis,non illi negamus quod petit,sed non præsumimus,quia bene hinc exit. Non præsumo, nõ vos fallo,nõ prẽsumo.Et infrà.Agẽs pœnitentiam & recõciliatus cùm sanus est,& postea bene viuens,securus hinc exit.Agens pœnitentiam ad vltimum reconciliatus, si securus hinc exit,ego non sum securus.Itaque mens Augustini est,quòd pœnitẽtia in mortis articulo facta,non est sufficiens signum, quòd vita defunctus ingrediatur viam salutis. Sed tamen neque est asserendum,quòd condemnetur.Quare paulò inferiùs subdit.Non dico dãnabitur,sed nec dico liberabitur. Sed & Cypria.acriora verba his accumulat,quæ referũtur de pœnitẽtia dist.7.can.Idcirco. videlicet, si in infirmitate aut periculo cœperit deprecari,qui ante pœnitentiã non egerunt, prohibẽdos esse ab spe communionis & pacis: quia rogare illos,non pœnitentia,sed mortis vrgentis admonitio cõpellit:nec dignus est in morte accipere solatium,qui se non cogitauit moriturũ.At verò, vt arbitror, loquebatur de ijs, qui erant in pœnitentia solenni, quibus tunc forsan,si non reconciliabantur vsque ad mortis articulum, non porrigebatur sacramẽtum eucharistiæ.Sed ille vsus mutatus est vt. 26.q. 6.multis canonibus comprobatur, vt cano. Is qui.& sequẽtibus,&.q.7.can.Ab infirmis. vbi iubetur conciliationem suscipi publicè & solenniter pœnitentium, dum sunt in articulo mortis.Verba autem,quæ ad dict.ca. Nullus. Gratianus refert tanquã Augustini lib. de vera & falsa pœnitentia capit. 17. nescio an sint eius.Ait,enim ibi author ille,q̃ quanuis de salute serò pœnitentium Augustinus potuit dubitare,ipse tamen credit illi,quidixit. Quacunque hora peccator ingemuerit & cõuersus fuerit,vita viuet. Quanquàm, vt suprà diximus, sunt qui putent de se tanquã de alio ab Augustino relatum. Sed nescio an sit commentum legitimum.Atqui & Hugo lib.2. de sacramentis part.14.cap.5.Difficile,inquit, est, vt tunc (scilicèt,in articulo mortis) vera sit pœnitẽtia quando tam sera venit. Quando enim cruciatus membra ligat, & dolor sensum opprimit, vix homo aliud cogitare potest. Valde suspecta debet esse pœnitentia,quæ coacta videtur esse.Facile est, vt homo se nolle putet, quòd posse non datur.Possibilitas optimè voluntatem probat.Si non facis dum potes,manifestè ostendis,quod non vis.Hæc ille.Ad quam sententiam & hoc tandem adijciendum, quod

Sensus August.

Cyprian.

Sẽsus Cyp.

Liber de uera & falsa pœnitentia an sit Aug.

Hugo.

Pœnitẽtiæ seræ incommodæ.

etsi certi essemus legitima tunc nos pœnitentia conuersuros, meditandum tamen nobis esset, vt suprà diximus, non in hoc tantũ à Deo cõditos, vt in fine misericordiã de erratis petamus: ille enim, noster potiùs amor videtur, q̃ Dei: sed in hoc præcipuè, vt vitã in eius exequenda mandatorum iustitia expẽdamus, vt eius impleatur voluntas, & exaltetur gloria.

Solutio. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod Antiochus propterea non est veniã cõsequutus, q̃ pœnitentiam non habuit. Sed tamen ob id nobis exemplo propositus est, vt admoneamur dolorem peccatorũ, qui ex cruciatib⁹ mortis enascitur, fallacẽ esse sæpissimè.

Solutio. 2. ¶ Et eodem modo respondetur ad secundum: videlicèt, hoc concludere, q̃ pœnitentia in illo articulo, non est tam certum signum salutis, quàm quæ fit dum homo peccare potest: nihilominus esse potest legitima: nam cùm satisfactio non sit de essentia sacramenti, vt supra diximus, fit vt neq; eius propositum sit tunc necessarium.

Solutio. 3. ¶ Ad tertium respondetur, q̃ licèt tunc moriens satisfacere nequeat, culpa sua fuit, q̃ tempus ad id antea non elegit, & ideo, pœna, quæ per contritionem & confessionem non fuerit ei dimissa, in purgatorio est luẽda, vt ratio diuinæ iustitiæ seruetur.

DISTINCTIONIS decimænonæ, Quæstio tertia, De purgatorio.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm purgatorium sit post hanc vitam.

COnsequens est, vt in calce sermonis de satisfactione quæstionem de purgatorio disputemus: nã de purgatorio duplex est consideratio. Vna, qua illic q̃d in hac vita satisfactione nõ remittitur, purgandum restat. Et hæc ad præsentem attinet locum. Altera verò, quatenus vnũ est ex receptaculis, quibus animæ, cũ corpora exuunt, recipiuntur, & ex quibus in postrema resurrectione prodibunt. Et hæc pertinet ad dist. 44. & 45. vbi de statibus defunctorum, & resurgentium tractatur. Atqui quæstio hæc tribus articulis clauditur. Primus est de existentia purgatorij, & secundus de quantitate pœnæ, quæ illic infligitur. Ac tertius de eius qualitate.

Partis negatiuæ. ar. 1. ¶ Arguitur ergo quòd post hanc vitam nullũ sit purgatorium. Legitur enim Apocalyp. 14. Beati mortui qui in domino moriuntur, amodò iam dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis: sed qui in charitate decedunt, in Domino moriuntur: ergo nullus eis restat labor, atque adeò nec purgatorium. *2. Argum.* ¶ Secundò arguitur. Nullibi in sacra pagina legitur vbi nã sit locus purgatorij: nam illis verbis Matthæ. 25. Ibunt in ignem æternum, solùm ignis damnatorum designatur. *Pars affirmatiua.* ¶ In cõtrarium est illud. 2. Macha. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur, quod nec de damnatis, nec de beatis intelligi potest.

Decisio articuli. ¶ Quemadmodum de satisfactione, ita & de purgatorio, quia connexa sunt, hæretici reclamant illud negantes. Et fuit Græcorum, & Armenorum hæresis, ac subinde V Valdensium & fortasis Ioannis Hus, & V Vitcleff, quanuis in concilio Constan. inter alios eorum errores iste non referatur. Nam Bohemicorum hæresum cultores, hanc mordicus tenent. *Hæreticorum error.* *Lutherus.* Lutherus verò, qui sunt eius articuli, quartus, & 37. & 38. à Leone condemnati, purgatorium negat eo modo, quo ab ecclesia creditur: nam dicit nullibi in sacra scriptura eius testimoniũ extare. Fingit tamen nescio quam purgatorij effigiem commẽtitiam: nempe, animas ab hoc seculo soluentes, antequã regnum ingrediantur, timore solo cruciari: nimirum, hæsitantes quo sint statu, & loco salutis, an ne damnationis. *Figmẽtum Lutheri.* Atque huius phrenesis fundamẽtum fuit alius eius error, quod docuit in hoc seculo neutiquam esse posse perfectam charitatem, sed semper habere admixtum aliquid peccati, perfectam verò charitatem nõ esse, nisi in patria. Et quia, ait, Ioan. 1. cano. cap. 4. quòd non nisi perfecta charitas foras mittit timorẽ, & quòd timor pœnam habet, inde colligebat, quotquot ab hac vita proficiscuntur, quantumuis sanctissimos, ante ingressum cœli alicubi remorari patientes illam timoris pœnam incertitudinis sui status. Quare dicebat, quòd in solo inferno est ignis, in purgatorio verò nõ nisi pauor, & metus, iuxta illud Psalm. 111. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo cõturbabit eos. *Alius error Lutheri.* ¶ His tamen erroribus nihil obstantibus ad q. 2. conclusionibus respondetur. Prima. Post hanc vitam est locus, in quo animæ igne purgantur à pœnis, quæ ex remissis mortalibus *1. Cõclusio*

tali bus relictæ sunt,vel venialibus sunt annexæ,neq; in hac vita fuerunt satisfactione delete. Quam quidem cõclusionem licèt videam nostros bonis rationibus fulcire, tamen vnicũ eius est fundamentum,quo concesso,planissima cõsequentia colligitur,sed illo negato,nulla esse potest ratio,quæ hæreticos conuincat.

Fulcimen cõclusionis. Fũdamẽtum autem est illud,quod hac de causa quæstio.1.ar.1.tam multis corroborare studuimus:nempe,iustitiam Christi non sic nobis imputari, ac si nos illam exhibuissemus. Nam illud est hæreticorum fundamentum ad negandas satisfactiones ac subinde purgatorium.Enimuerò si cùm primùm quilibet post baptismum lapsus reunitur Christo,fitq; eius membrum,imputatur ei eius passio: veluti dũ legitimè baptizatur, profecto neq; vlla opus est satisfactione amplius in hac vita nec purgatione in altera.Veritas autem catholica est, quòd solùm in baptismo, vbi regeneramur in Christo,& commorimur, ac sepelimur in illo, vt,ait, Paul.fit illa nobis plenissima passionis communicatio. Deinde verò non applicatur nobis nisi per pœnitentiam, & alia sacramenta,quæ habent certum gradum gratiæ, ac per inde certum satisfactionis,aut secundùm mensuram nostrorum operum, quæ diuina opemaiora esse possunt, & minora. Quod negare est facere omnes iustos æquales in sanctitate,quæ fuit Lutherana blasphemia. Hoc autẽ constituto palam cõsequitur non semper per contritionem,aut sacramentum pœnitentiæ remitti totam pœnam temporalem. Ex quo rursus subinfertur,quòd neque illud quod relinquitur semper in hoc seculo per satisfactionem in integrum deletur. Præterea cùm peccatum veniale natiuum etiam habeat reatum pœnæ,& eiusmodi peccata simul cum gratia esse possint,fit consequens,vt nõ omnis,dum hac vita defungitur,prorsus ab his pœnarum maculis expurgatus decedat.Hinc ergo argumentum sic extruitur. Paradisus cœlestis, vbi diuina præsentia conspicitur, ferre nequit, vt nomen ipsum,& constantissima ratio admonet,vt quippiam maculosum in eam ingrediatur:sic enim & Esaias.35.cap.de hac beata via vaticinatus est. Via sancta vocabitur, non transibit per eam pollutus, sic in Apocalyp. Ioan.cap.21. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum.sic & ad Ephes.5. ait, Paul.de ecclesia sponsa Christi, quæ illam sanctam ciuitatem ingressura est, quod Christus eam sanctificauit mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ,vt exhiberet ipse sibi gloriosam eccle siam non habentem maculam,aut rugam, aut aliquid huiusmodi,sed vt sit sancta,& immaculata. Vbi denotatur, quòd non sit cœlum ingressura,donec sine macula sit & ruga,sicut de lauacro baptismi emersit: quare & quamcunque animam cœlum ingredientem illis verbis sponsus excipiet(tametsi de beata virgine per antonomasiam intelligantur.) Tota pulchra es amica mea,& macula non est in te, veni de libano,veni coronaberis: ergo necessarius est locus,per quem fœlices animæ transeuntes à quocunque inquinamento,quod diuinis oculis indignum est,perpurgentur.Huic certè veritati non dissone concinit Malachias capit.3. vbi,ait.Ipse(scilicèt,Christus) quasi ignis conflans,& quasi herba fullonum.Et sedebit conflans,& emundans argentum, & purgabit filios Leui,& colabit eos quasi aurum, & quasi argentum,& erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Arridet enim Malachias Paulo proximè citato de spõsa sine macula & ruga. *Malach.3.*

¶ Secundum argumentum sumitur ex illo Matthæ.12.quod distinct.15.quæst.2.arti.2. tetigimus.Qui dixerit verbum cõtra spiritum sanctum non remittetur ei in hoc seculo neq; in futuro,vbi Grego.4.lib.dialogorum adnotauit aliqua leuia peccata remitti in futuro seculo per ignem purgationis,& refertur distin.25.cano.Qualis. *2.Argum.*

¶ Tertiò arguitur ex illo Paul.1.Corin.3.vbi cùm dixisset,Christum esse vnicum fundamẽtum spiritualis vitæ, subdit. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum,lapides pretiosos,ligna,fœnum,stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur:& vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit.Si cuius opus manserit,quod superædificauit,mercedem accipiet. Si cuius opus arserit,detrimentum patietur,ipse autem saluus erit,sic tamen quasi per ignem. Hoc enim postremum verbũ intelligi nequit de opere, quod in inferno arsurum est: nam inde nemo potest euadere saluus:intelligitur ergo de homine illo,cuius peccatum igne purgatorio cõcremabitur:vt ipse purificatus recipiatur in regnum.Hunc enim locum etsi cauillatores aliorsum iniq vertant,tamẽ vt bene, ait, S.Tho. 1.2.quæst.89.articu.2.non possunt alium recipere sensum,quàm quòd per aurum,argentum,& lapides pretiosos intelligantur bona opera,quæ supra fundamentum fidei secundũ diuersos virtutis gradus extruuntur:per lignũ autem,fœnum,& stipulam, venialia peccata: quia etiam suos habent gradus.Nam sicut hęc saluo ædificio comburi possunt,ita& veniales *3.Argum.* *S.Thom.*

Corollariũ *Argumen.* *Paul.Eph.5.*

culpæ in purgatorio ſalua fide formata, ac perinde perſona. Et ſic exponit hunc locum Auguſtin. in de fide & operibus, & libr. 21. de ciuit. Dei. & ſermo. 4. de igne purgatorio, qui eſt. 41. inter ſermones de ſanctis, & refertur. 25. diſtinct. can. Vnum orarium. vbi, ait, quoſdam per ligna, fœnum, & ſtipulam intelligere capitalia crimina ſuper fidem fundata. Sed tamen, inquit, intellectus iſte ſeductorius eſt, quia qui illa peccata committit, ſaluus eſſe nō poteſt, ſed eſt æterno igne puniendus. Illo ergo tranſitorio igne, de quo Paul. loquitur, ſola minuta peccata purgantur. Ad idemque alludit in enchiridio capit. 69. atque idem refertur ead. diſtinct. 25. can. Qui in aliud. vbi, ait, quòd qui in aliud ſeculum diſtulit fructum conuerſionis, prius purgabitur igne purgationis, qui non eſt æternus. Atqui Hieronym. in poſtremis verbis libr. 18. ſuper Eſaiam refert quoſdam verba Pauli, ſic intelligentes, vt colligerent, quòd etiam ignis, quo in inferno puniuntur peccata mortalia, quod intelligebant, per ligna, fœnum & ſtipulas, non ſit æternus, ſed tranſitorius, vt tandem damnati ſalui fiant. Contra quod, ait, quòd ſicut diaboli & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo, Nō eſt Deus, credimus æterna tormenta: ſic peccatorum, & impiorum, & Chriſtianorum (ſcilicèt, per fidem formatam) quorum opera in igne probanda ſunt atque purgāda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ ſententiam iudicis. Ante hos ſacros patres, fuit & priſcus Origenes homilia. 6. ſuper Exod. qui eodem modo eundem locum Pauli exponit, dicens, quòd Dominus purgabit filios Leui, ſed & illud, inquit, cùm venitur, ſi quis multa bona opera, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igne reſoluitur, ac purgatur: & totum remanet aurum purum. Et ſi quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, vt amplius decoquatur, vt ſi purum aliquid eſt auri, purgatum tandem reſideat. Quod ſi aliquis illuc totus plumbeus venerit, fiet de illo, hoc quod ſcriptum eſt. Demergetur in profundum tanquàm plumbum in aqua validiſsima. Et quanuis iſti ſancti ſolùm peccata venialia deſignari ſentiant in verbis Pauli expurganda in alio ſeculo, eadem profectò ratione ex eiſdem teſtimonijs colligitur & pœnas remiſſorum mortalium illic eſſe expiandas.

Locus expoſitus ab Auguſtin.

Idē Augu.

Hierony.

Origenes.

¶ Præter hæc eſt apertiſsimus locus citatus. 2. Machabeo. 12. vbi de fortiſsimo Iuda legitur qui poſtquàm cadauera, quæ prælio ceciderāt, ſepeliuit, collatione facta duodecim mille drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium bene de religione cogitās. Vbi cōcluditur quòd ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Hoc enim teſtimonium vſqueadeò eſt euidens, vt hæretici aliter recutere illud nequeant, quàm negando librum illum eſſe canonicum. Attamen licèt vſq; ad tempus Hieronymi ſub iudice lis fuerit, eſſet ne canonicus, ob id quod apud Iudeos non reperiebatur, tamen eccleſia ſemper eum habuit vt canonicum, vnde Auguſtin. libr. 18. de ciuita. Dei cap. 36. ait, quòd libros Machabæorum non Iudæi, ſed eccleſia pro canonicis habet. Et Hieronym. in prologo ſuper. 2. corū libr. ait, quòd licèt non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab eccleſia inter diuinorum voluminum adnotantur hiſtorias. Quocirca in concilio Carthaginenſi. 3. & decreto Gelaſij, & Innocentij primi, & Auguſtini. 2. de doctrina Chriſtia. ca. 8. inter canonicos annumerātur. Et poſtea in concilio Florentino, cui Tridentinum de hac re ſubſcripſit. Igitur à tempore antiquo ante annos hinc mille ferè ducentos eccleſia receptiſsimos illos libros habet, in exequij mortuorum illā canens lectionem. Atqui Augu. in libr. de cura pro mortuis agenda, catholicam religionē orandi pro mortuis eandem authoritatē confirmat. Et Gregorius Niſſenus. Si aliquis, inquit, Chriſto conſentiens in hac vita purgare peccata minus potuerit, poſt tranſitum hinc per purgatorij ignis conflationem expeditur. Et ſubdit. Hoc prædicamus dogma veritatis ſeruantes, & ita credimus. Hoc etiam vniuerſalis eccleſia tenet pro defunctis exorans, vt à peccatis ſoluantur.

Hæreticorum ſubterfugium. Macha. lib.

Concilia, et patres.

¶ Ecce teſtimonia ſacra ſanctorum interpretamentis confirmata, quibus purgatorium adſtruitur, & quibus proinde contradicere proculdubio hæreticum eſt, & à fide alienum, vt ait, S. Thom. diſt. 21. quæſt. 1. artic. 1. Eſt enim decretum concilij Carthaginenſis. 4. cap. 95. vbi ſic legitur. Qui oblationes defunctorum aut negant eccleſijs, aut cū difficultate reddūt, tanquàm egentium necatores excōmunicentur. Et in concilio Florentino inter Armenorū inſtructiones vna eſt hæc. Item ſi verè pœnitētes in Dei charitate deceſſerint antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſsis ſatisfecerint, & omiſsis, eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari: & vt à pœnis huiuſmodi reuelentur prodeſſe eis fideliū viuorum ſuffragia. Præterea ex libr. Pſalmorum

Ex pſalmis

rum multa orthodoxa ecclesia desumit ad orandum pro mortuis, vt illud. De profundis clamaui ad te domine.&c.& Circundederunt me dolores mortis, & dolores inferni circundederunt me. Nam inferni nomine non solùm damnatorum locus, verùm & quo iusti etiam descendunt, designatur, iuxta illud Genes.37. Descendam ad filium meum lugens in infernum.

Lutherus. ¶Satis Lutherum sua extimulabat conscientia, vt purgatoriũ confiteretur, nisi tam fuisset pernicioſe amator popularis libertatis & fauoris. Ait enim art.37. Ego tamen & credo purgatorium esse & consulo, suadeoq; credendũ, sed neminem volo cogi. Versutum dogma.

Argum. ¶Sed arguet quis forsan cõtra hanc veritatẽ. Sicut charitas se habet ad æternum præmium, ita & peccatum se habet ad supplicium æternum: sed decedẽtes in peccato statim descendunt in infernum: ergo & decedentes in charitate statim euolant in cœlum. Respõdetur ad maiorem, non esse omnino simile: nam cùm bonum sit ex integra causa, malum autem ex quocũq; defectu, potest bonum charitatis retardari per aliquod malum venialis culpæ, vel pœnæ pro mortali remisso. Et tamen mortale peccatum per se sufficit ad descensum: Enim uerò cùm respectu Dei, vt diximus, nulla sit in nobis iustitia, nisi quæ sue gratiæ innititur, fit vt qui in peccato mortali decedit, quantacunque bona in charitate egerit, nihil tamen iustitiæ habet, vt præmium aliquod illorũ ante descensum in infernum suscipiat.

2.Conclu. ¶Secunda conclusio. Iusti, qui à culpa & pœna in hoc seculo absoluti sunt, absque transitu per purgatorium in cœlo recipiuntur. Cõclusio catholicis in confesso est: statuitur autem contra Lutherum. Et primò ex ijs, quæ dicta sunt colligitur: nam purgatorium non est nisi ad abstergendos reatus aut pœnæ aut venialis culpæ: est autem possibile, & sæpenumero contingens, vt multorum animæ cùm innocentiæ candore hinc proficiscantur. Vt sacro fonte abluti ante vsum rationis defuncti, & apostoli, & martyres, atque alij sanctorum canoni conscripti. Nam de deipara virgine quis audet dubitando blasphemare? Imo de diuo Stephano, cui in martyrio posito aperti sunt cœli, vbi vidit Iesum stantem in gloria, nonne vesanæ mentis esset dicere, quòd fœlici animę à corpore proficiscenti recluderentur ijdẽ cęli, vt timore aliquo cruciaretur de suo statu dubitans? At de illo timore, quem in purgatorio fingit ob incertitudinẽ sui status, articulo proximo dicturi sumus. Ex hac cõclusione subsequitur, quòd status purgatorij nõ est per se ex necessitate medius inter nostrum, & illum felicem beatorum, sed per accidens, quando scilicet, accidit, hinc animas cùm aliquo reatu pœnæ proficisci.

D.Stephanus.

Aduersus Lutherum. argumẽtũ

¶Ad primum igitur argumẽtum nostrum respondetur, verbum illud Apocalyp. sic intelligi, quòd morientes in domino statim cessant à labore merendi, & demerendi, quem habebãt in via, non tamẽ omnes à labore passionis, qua purgentur. *Solutio. 1. argum.*

¶Secundum argumentum petit, vbi nam sit purgatorij locus. Hæc autem quæstio ad dist. 44.&.45. attinet, vbi de receptaculis mortuorum agendum est latiùs, multaq; alia de purgatorio adhibenda, quæ hic ideo prætermittimus. Interim autem respondetur, quosdã opinatos esse, lege communi vnumquemq; illic purgari, vbi deliquit. Sed hoc ideo non est probabile: quod potest homo simul pro multis peccatis puniri, quæ diuersis locis commisit. Alij verò dixerũt puniri omnes lege communi suprà nos vel aere, vel in elemento ignis, eo quòd eorum status medius est inter nostrũ & beatorum. Sed neq; hoc est probabile, quia non puniũtur pro charitate, qua nos excedũt, sed pro peccato, quod in eis est infinitum. Dicendum ergo ꝙ licèt de hoc testimonium sacræ scripturæ sit nullum, neque conuincẽs ratio, ducuntur tamen ex natura rei coniecturę, quòd lege cõmuni eodem igne cruciẽtur, quo dãnati in inferno, tum quòd in scriptura nõ est alia mentio quàm ignis inferni: tum etiam, ꝙ cùm in purgatorio fiat peccatorũ punitio, sicut in inferno, videtur eidẽ igni cõpetere. Neq; opꝰ est plures multiplicare, postq̃ nõ aliter differunt, quàm ꝙ vnus est æternus, alter tẽporalis. Quæ quidem differentia solùm dicit duos respectus eiusdem ignis secundùm subsistentiã. Vnde Gregor. suprà citatus. 4. lib. dialo. Sicut sub eodem igne aurum rutilat, & palea fumat: ita sub eodem igne peccator crematur, & electus purgatur: videlicet, quòd damnati ceu in perpetuo carcere sunt illic inclusi, alij verò nõ nisi ad tempus quousq; purgentur. Est autem ille ignis corporeus, quãdoquidem & corpora post resurrectionem comburet. Quãuis ignis inferni, quia institutus est ad cruciandum, alijs atrocitatis nominibus nuncupatur, iuxta illud Psal. Ignis sulphur, & spiritus procellarũ, pars calicis eorum. At verò quia pœna purgatorij solùm est ad purgandum (quod igni est proprium) illa pœna soli igni tribuitur. Est igitur in medijs terræ visceribus: nã & nomen inferni infinitum locum sonat, & vbique in sacra

Solutio. 2. vbi sit purgatorium.

Opinio. 1.

Opinio. 2

Opinio. 3.

Purgatorij ignis idem qui inferni

pagina legitur in infernū deſcenſus, vt de Dathan,& Abiron legitur Num. 16.quòd deſcenderint viuentes in infernum,Et Pſalm. 54. vbi Pſalmiſta iniquis maledicēs, ait, Veniat mors ſuper illos,& deſcendant in infernum viuentes. Et cōmuni nomine cum inferno damnatorum,ait,Iob,cap.14.Vt in inferno protegas me. Et Dauid, Deus redimet manum meam de manu inferni,hoc eſt,de purgatorio & limbo.Quapropter ſinus purgatorij paulò eſt eleuatior,quàm locus damnatorū:nempe,vbi certa ſpes eſt paradiſi.Cui loco ſupereminet limbus puerorum,quò ignis non attingit :nam ſu premus Sinu Abrahæ:hoc eſt,patrum limbus, iam ab orbe redempto vacuus eſt.

Limbus puerorum Sinus Abrahæ.

Animæ nō nunquā alibi quàm in purgatorio purgantur.

¶ Dixerim lege cōmuni illic animas purgari: nō ex diſpēſatione probabile eſt,vt,ait,Hugo, q̄ in his locis puniātur,vbi cōmiſerunt culpā. Et Grego.in dialogis narrat de quodam Germano epiſcopo Capuano,qui in balneis purgabatur.Quæ quidem diſpenſatio nōnunquā fit,vel ad viuorum inſtructionem,vel ad mortuorum ſubuentionē,vt viuentibus eorū pœnæ innoteſcant,qui ſuis ſuffragijs eos adiuuēt.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm pœna purgatorij excedat omnē pœnam temporalem huius vitæ.

Partis negatiuæ.

QVæritur ſecundò de quātitate purgatoriæ pœnæ, & arguitur quòd non excedat omnem pœnam huius vitæ. In purgatorio non tenentur

1. Argum. niſi animæ, nam poſt reſurrectionem corporum non eſt ampliùs duraturum:acerbior au-

2. Argum. tem pœna ignis eſt exurentis corpus, quàm animam cruciātis,tum quòd magis paſsiuum eſt quàm anima ſeparata, cùm ſit materiale, tum quòd habet qualitates igni contrarias,& materiā,qua poſsit ignem ſuſcipere,quod animæ non conuenit: ergo tormentum ignis in hac vita vehementius eſt,quàm purgatorij.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium eſt ſentētia Auguſtini in ſermone citato,qui,ait,quòd ille ignis purgatorij durior erit,quàm quicquid pœnarum in hoc ſeculo,aut ſentire,aut videre,aut cogitare quis poteſt.Et in lib.de pœnitentia cap. 18. qui refertur can.Qui in aliud.diſt.25. idē ferè,ait. Et in lib.de vera & falſa pœnitentia cōparatur ad truculentas martyrum cruces,& aſſeritur eſſe maior illis.De pœnitentia diſt.7. can. Nullus.

Deciſio ar.

¶ In hoc articulo multa de modo & qualitate pœnæ purgatorij ſunt perſcrutanda,quomodo,ſcilicèt,cruciet,& an illic exiſtentes ſint certi ſuæ ſalutis.Et ideo ad quæſtionem quatuor concluſionibus reſpondetur. Eſt enim illic duplex pœna:ſcilicèt,dāni & ſenſus. At verò de pœna damni triplex eſt dicendi modus. Fuerunt enim olim,vt D.Tho.loco citato,diſt.21. quæſt.1.art.1.refert,qui opinati ſunt exiſtentes in purgatorio adeo eſſe pœnis abſorptos. vt non ſentiant ſe purgari,ſed potiùs putent ſe eſſe damnatos.Huic errori proximus eſt ille recitatus Lutheri tenētis dubios ſaltem eſſe de ſua ſalute propter ſuam imperfectam charitatem,quæ annexū habet timorem,& pauorem quaſi expectantium iudicis ſententiā,vt eſt videre in ſuo præallegato ar.5.& latiùs in.38.

Impurgatorio duplex pœna.

Pœna dāni.

¶ Aduerſus quem errorem Caietanus Auguſtæ reſponſiunculam compoſuit, ſed breuiſsimè ſe expediuit.Sit ergo prima cōcluſio. Exiſtentes in purgatorio neutiquàm de ſua ſalute ambigunt,imò ſunt de illa certi.Probatur. Illi ſunt in charitate:ergo habēt formatam fidem & ſpem, quam habebant in via :in via autem per fidem credebant non pati ignis tormenta niſi damnatos,& eos,qui purgantur:& vident ſe non eſſe damnatos:ergo certò ſciunt ſe eſſe in purgatorio.Probatur minor : quia per eandem fidem norunt dānatos Deum non diligere:ipſi autem experiuntur ſe in eius dilectione perſiſtere:ergo planè colligunt ſe eſſe in purgatorio.Et cum per eādem fidem credant,illis qui illic exiſtunt,non eſſe poſsibile in peccatū relabi,quia intelligunt eſſe extra viā,fit vt ſint ſuæ ſalutis certiſsimi.

1.Cōcluſio

Ratio.1.

¶ Secundò retinent ſpem, quam habuerunt in via :ergo beatitudinem ſperant, quod quidem per fidem credūt damnatis non eſſe poſsibile.Neq; ſuſpicabile eſt ignis vehementiam ſic illos obruere,& abſorbere, vt vſum habere nequeāt illarum infuſarum virtutum, Primò, quia anima ſeparata valentior eſt,vt cruces ferat,quā in corpore.Vnde epulo ille diues dum ex infernalibus flammis cupiebat exire, & refrigerari,oſtendebat non habere abſorptā rationem. Secundò, quia non eſt Deus credendus tanto cum rigore amicos ſuos cruciare, vt lucis rationē in eis extinguat.Quapropter vrgentius eſt argumētum aduerſus priorem opinionem dicentium, quòd putant ſe eſſe damnatos : eſſet enim illa afflictio maior, quàm vt Deus illa amicos ſuos afficere debeat.

Ratio.2.

¶ Quinuerò contra Lutherum hoc eſt maximū argumentū.Profectò ſi exiſtētes in purgatorio ancipites eſſent ambigētes, quam eſſent ſentētiā audituri, immaniſsima eſſet anxietas & intolerabilis cruciatus. Quòd enim quis in hoc ſeculo dubiꝰ ſit ſuæ ſalutis,eò nō eſt tā gra

uetor-

ue tormentum, quòd est in statu, quo potest in viam redire. At si postquā homo est extra viam quando non potest aliorsum declinare, dubius esset quidnā sit Deus de ipso decreturus, acerrima esset afflictio. Præsertim cùm, vt paulò antea diximus, sæpe legantur amicis apparêre, à quibus suffragia exposcunt, quod nō facerēt, nisi certi essent suæ salutis, & flagrātissimè cuperent ab illo carcere dissolui, & esse cùm Christo.

Argumen. cōtra Lutherum. ¶ At verò aduersus Lutherū ex suis ipsius concessis sumitur argumentum nouum, sępissimè enim ille pugnantia dicebat. Fuit nanq; in illo errore, vt quicunq; in hoc seculo per fidē fieri mēbrum Christi, esset omnino certus suæ salutis. Mirādum ergo est quomodo postea dixerit, quòd anima corpore exuta illā perdat certitudinem, & pauore in purgatorio crucietur.

Aliud arg. ¶ Deinde arguitur. Quanuis daremus ei, quod nulli⁹ charitas in hoc seculo potest sic esse perfecta, vt nō habeat admixtum timorem, quid subinde necesse est dicere, quòd exiēs à corpore, si nulla indiget purgatione, debeat in illo timore manere? Præterquàm quòd multi, etiam præter sacratissimā virginem & apostolos, in hoc seculo eò charitatis ascendunt, vt charitas in eis foras mittat timorem.

Diluitur argumentum Luther. Dupliciter dicitur perfecta charitas. ¶ Stat ergo sentētia catholica, quòd pœna dāni existētibus in purgatorio non est, nisi retardatio à consecutione suæ fœlicitatis. Vnde ad argumentum Lutheri respōdetur charitatem bifariàm dici perfectam. Vno modo perfectione viæ, atq; altero perfectione patriæ. Perfectio viæ est, vt nomē sonat, nō deuiare à recta mandatorū linea, quod cōprehenditur illo magno præcepto, Diliges dominum Deum tuū ex toto corde tuo: id est, nihil admittes in corde tuo dilectioni cōtrarium. Perfectio autem patriæ, est sic fixum habere cor in Deū & immobile, vt non solùm nō declinemus, sed neq; declinare possimus ab eius volūtate, neq; eius dilectionē remittere: illā enim appellat Paul. pacem, quæ exuperat omnem sensum. Atque illa nō cadit sub præcepto, sed pertinet ad prēmium & finē prioris. De priori autem, ait Ioā. 1. Ioan. 2. 1. can. cap. 2. Qui seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et de eadem, ait, cap. 4. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: nam perfecta charitas foras mittit timorem. Potest ergo homo ab hac luce decedere absq; timore: imò accidere cuiquàm potest, vt quāuis cū timore discedat, sit nihilominus à purgatorio liber. Haud æquidem negamus, quin in purgatorio aliquis sit metus, non tamen est ille seruilis, quem charitas foras mittit, quia illic nullus est metus perpetuæ gehēnæ, sed erit metus de tempore durationis illarum pœnarū: quia fortasse nesciūt, quātum sit eis tempus purgatorium præscriptum: & quando hoc sciant, ignorāt quibus suffragijs sint in hoc seculo iuuandi. 2. Cōclus. Ratio. 1.

¶ Secunda cōclusio. Pœna ista damni est omnium maxima, quæ in hoc seculo accidunt. Conclusio est S. Thom. loco citato. Probatur primò, quia desiderium rei cōcupitę per se angit, & cruciat: in illis autem, qui sunt in purgatorio, multis nominibus excrescit. Primum, quia quod desideratur est summum bonum. Secundo, quia fides illic robustior est quàm in via, & spes certior, & charitas confirmata, acperinde intensissima, quæ extra paradisum esse potest, eo quòd illic moles corporis non est animę separatę obstaculum diligendi toto conatu. Sunt enim illic veluti graue saxum in sublimi trabe aliqua impeditum, ne suo pondere ad centrum terręferatur. Augetur prętерea illis inde pœna, quòd vident sua culpa ab illo diuino conspectu retardari. Ratio. 2.

¶ His tamen non obstantibus, hanc conclusionem, quæ etiam est Richardi. d. 20. ar. 2. q. 1. cō cedere tenuit Bonauen. ead. d. arti. 1. q. itidē. 2. propterea quòd desiderium illud videndi Deū ob certitudinem spei multū habet consolationis admixtū. At profectò licèt hoc verùm sit, nihilominus amoris vis omnem exuperat consolationem. D. Bona.

¶ De pœna verò sensus, quia corporeus ignis in spiritum agere nō valet, variatū inter doctores plurimū fuit. Quorum omnes opiniones. D. Tho. dist. 44. ad quem locū disputatio hæc pertinet. q. 3. ar. 3. percenset. Quidā enim negarunt esse corporeum. Sed contra sensit Augu. 21. de ciui. Dei. c. 10. quia dictū est Matth. 25. Ite in ignem æternū, quod verbū non per metaphorā, sed in sensu proprio intelligendū est. Opinio. 1. Alij dixerūt animas cruciari igne, quia apprehendunt ipsum, vt nociuum: nam solus visus non potest animā cōtristare, nisi rem videat, vt sibi nocuam. Sed certè neq; hoc sufficit ad afficiendā animā dolore, & mœstitia: nā vel illa apprehensio esset vera, vel falsa, & ficta. Si esset falsa, certè nō esset cruciatio ignis, sed ex sola imaginatione procedens, quare non opus esset adesse ignem, sedq; illud accideret sicuti somniantibus. Quod re vera animabus separatis congruere non potest, quia non habēt species phantasticas, sed intellectuales, per quas falli nō possunt sicut somniātes. Et si absq; talibus phātasticis speciebus deciperētur, peior esset deceptio: nā esset manifestus error, quo nec De pœna sensus. Opinio. 2

nec Deum decet dæmones, aut animas decipere, nec ſuæ naturæ congruit decipi iudicando rem præſentem, quæ non eſt.

Opinio autor. Gregor. ¶ Abſq; dubio ergo dicendum eſt ignem illic realiter eſſe, & realiter agere in animas & dæmones. Vnde Greg. 4. lib. dialogo. Colligere, inquit, ex dictis euangelicis poſſumus, quòd incendium anima non ſolùm vidēdo, ſed etiam experiendo patiatur.

Quoruudã interpretatio. ¶ Sed dicũt aliqui hoc ſic intelligi, quòd ignis poteſt cõſiderari vno modo, vt res corporea, & hac ratione nullam poteſt actionem in anima exercere. Alio modo quatenus eſt inſtrumentũ Dei ſupra naturaliter operantis, & hoc modo poteſt agere in ſpiritũ, quemadmodum aqua baptiſmi cauſa inſtrumẽtalis eſt gratiæ, At verò ſi ignis illic inquantũ corporeus, non agit: nihil eo opus eſſet: nã aqua vel purus aer poſſet animas tanquã inſtrumentum Dei, & multò faciliùs, torquere. Itẽ quia res corporea Deus non vtitur tanquàm inſtrumento ad ſpiritualem effectum, niſi vtẽdo actione naturali rei ipſius, vt per ablutionem aquæ abluit animã ſicuti actione aſciæ ſtatuarius facit ſtatuã: ſi ergo ignis inſtrumentũ eſt Dei, per ſuã propriam actionem eſt eius inſtrumentum.

3. Conclu. ¶ Sit ergo tertia concluſio præſentis articuli. Anima in purgatorio realiter patitur pœnam ſenſus ab igne per propriã eius actionẽ, tamen ſupernaturaliter, qua Deus tãquã inſtrumento ſuæ diuinæ iuſtitiæ ad purgãdas animas vtitur. Neq; opus eſt aliã ei virtutem imprimere, quàm illo vti tanquàm ſuo inſtrumento ſicut de aqua baptiſmi ſuprà diximus.

¶ Ad huius autem rei intellectum notandum, quòd anima à corpore non poteſt pati niſi ei quodãmodo vniatur: vnde quia anima vnitur corpori noſtro patitur ab eo, vt. 2. de anima ait, Ariſt. Afficitur enim lætitia, & mœrore ex corpore: & vt eſt Sapien. 9. Corpus quòd corrũpitur aggrauat animã. Sicut ergo anima vnitur corpori tanquàm actus ipſum viuificans: ita ſupernaturaliter anima in inferno vel purgatorio vnitur igni, non quòd ipſum viuificet, ſed quòd ab ipſo patiatur, & hoc loco detinea tur, quod naturaliter ab igne fieri non poſſet: nam licèt ſpiritus definiatur loco, non tamen naturaliter ei ſubditur, vt vi detineatur ab illo, ſed hoc patitur ab illo igne, tanquam inſtrumẽto Dei, qui eſt animæ velut carcer, cohibẽs eã quò voluerit exire, & potiſsimũ nec in concupitum paradiſum euolare poſsit. Qui enim per baptiſmi aquã gratiam confert, nil mirum ſi per ignẽ poſsit animas illic cõprimere. Imò verò vnus angelus alio fortior poteſt eum inuitum loco aliquo detinere per vires naturæ, ne exire poſsit. Et quidem in damnatis augetur pœna illa, eo quòd per ignem illum inſtrumentum Dei quem tanquam capitalem hoſtem immortali odio proſequuntur, detinentur. Animæ verò, quæ purgantur, non illũ habent mœrorem, ſed quod ſuæ culpæ illum ſibi carcerem creauerint. Vnde Auguſt. loco citato. 21. de ciuit. Dei cap. 10. Cur, inquit, non dicamus, quanuis miris, tamen veris modis ſpiritus incorporeos poſſe ſpirituali ignis corporei pœna affligi, ſi ſpiritus hominum includi potuerint corporalibus membris? Adhærebunt enim, inquit, dæmones (atq; adeò animæ) corporis ignibus cruciandi, non vt ignes ipſi eorũ iuncturis inſpirentur, & animalia fiant, ſed vt ipſi ſpiritus ab ignibus pœnã accipiant. Et loco citato. 4. dialogor. Grego. probans animas incendium pati, ait. Dum veritas peccatorum diuitem damnatum in igne perhibet: quiſnam ſapiens reproborum animas teneri ignibus neget? Cui ſentẽtiæ & Iulianus Toletanus archiepiſcopus ſubſcribens, quem Magiſt. Senten. diſtinct. 44. citat, ait. Si viuentis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur non poſt mortem etiam corporeo igne tenetur?

Auguſtin. *Gregor.* *Iulianus.*

Sapien. 9.

¶ Quinuerò addiderim ad maiorem rei explicationem dãnatorũ purgandorũq; animas nõ modò ſic pati quaſi carcere incluſas, verùm & per triſtitiam ac ſi in corporibus vterẽtur: hæc enim proprie eſt pœna ſenſus. Non quòd ſenſus habeant corporeos, ſed dicitur illa triſtitia pœna ſenſus ad differentiam pœnæ damni.

Sẽtentiarũ thoris.

¶ Probatur. Quia ſi non eſſet alia triſtitia, niſi quia detinetur in carcere, à quò prohibentur exire, nõ magis includerẽtur igne, quàm aqua vel aere: cùm ergo includuntur igne, actio ipſa ignis peculiariter illic applicatur. Et confirmatur planè ex verbis Gregorij dicentis, quòd experiuntur incẽdium & cremantur: igitur ſicut ſi anima eſſet in corpore, quod exuritur, reciperet in appetitu ſenſitiuo dolorem, ex quo generaretur ei triſtitia in appetitu rationali: nempe, in voluntate: ita per illum ignem quatenus inſtrumentum Dei generatur in anima, licèt corporeo ſenſu careat, triſtitia ſimilis illi, quæ generaretur ex ſenſatione ignis. Quæ quidem triſtitia eſt tanto maior quàm dolor qui recipitur in ſenſu corporeo, quanto anima exuta illo ſenſu delicatiùs & teneriùs afficitur. Nam etiam in corpore quo læſiones penitiùs ad animam penetrant: videlicèt, ad cordis viſcera & centrum, tanto ſunt acerbiores. Ex quo colligitur, vt ad titulum quæſtionis reuertamur, quòd pœna illa eſt maior omnibus, quæ

Ratio concluſionis.

Ratio. 2.

quæ in hac vita recipiuntur. Quod præter testimonia Augustini citata, est etiam sententia Greg. in expositione tertij Psalmi pœnitentialis. Ex his fit consequens, quòd pœnam, quam vnusquilibet in purgatorio patitur, homo mortalis in hac vita non posset citra mortem tolerare, sed quia illic est supernaturalis, incorruptibilis anima eam ferre valet. At postquam dictum est animas illic detineri ad ignem tãquã instrumento Dei, forsan quis sciscitetur, vtrùm detineãtur à solo Deo immediatè, an verò per angelos probos vel reprobos. Apparet enim, quod ministerio dæmonũ in purgatorio crucientur: nã vt, ait, Mag. Sent. dist. 44. damnati illos habebunt tortores in pœnis, quos habuerũt incitatores in culpa: cùm ergo ad peccata quoq; venialia incitent, fit vt pœnas quæ pro illis exiguntur, etiã infligãt. Neq; ꝙ illę animę sint iustæ, quicquam obstare videtur, cùm Iob legatur dęmonis opera calamitatibus attritus.

Gregor. *Dubium.*

4, *Cõclus.* ¶ Nihilominus per quartam conclusionem respõdetur. Deus per nullum ministrum, sed solùm per ignẽ animas in purgatorio castigat.

Ratio. 1. Probatur, quoniã cùm iusti in hoc seculo cum eis depugnauerint, ac demum de eis triumphauerint, ratio iustitiæ non permittit, vt victores victis post hanc militiam subdantur, à quibus crucientur. Esset enim eis præ alijs tormentis acerbum ab illis puniri, quos in prelio sub Dei vexillo proq; eius legibus tuendis dimicantes prostrauerunt. Quare neq; diuinã bonitatem hoc permittere decebat. Quòd autẽ neque fœlicium angelorum ministerio torqueantur, inde probatur, quòd non licèt beatos illos spiritus tortores esse suorum ciuiũ, qui iam in gratia cõfirmati certi sunt inter eos sessum ire. In hoc quidẽ seculo quo durat spiritualis militia, non est indecẽs, vt iustos ad probationem virtutis, & mali angeli premant, & boni, vt de Iob legitur, & de Iacob, quorum alter à Satana in sterquilinio prostratus est, & alter ab angelo in lucta, vbi ei neruus fœmoris emarcuit. Sententia est Dionysij. 4. c. de diuinis nominibus. Sed tamen in altero longè alia est ratio.

Ratio. 2. *Dionysisu.*

Argumen. ¶ Quòd si arguas. Anima, cùm sit actus corporis, nequit extra ipsum per se naturaliter moueri: ergo necesse est ab angelis, vel bonis vel malis portetur. Conceditur quidem antecedens, vt ratio nos physica docet. Sed ad consequentiã respondet S. Tho. possibile esse, quod eos angeli boni ad loca pœnarum deducant. Dicit, possibile, quia potest Deus suo nutu animas illas traducere in purgatorium. Sed multò certius est, quòd transferatur per angelos bonos, per quos subleuantur in cœlum. At qui dæmones morientibus quidem iustis certum est adesse insidiantes si quid in animæ expiratione lucrari possint, vt in historia Martini legitur. Cæterum post eius exitum nihil habent, quod ab eis sperent, licèt eas fortasse concomitentur vsq; ad pœnarum locum, de quarum visu lætantur. ¶ Ad primũ igitur argumẽtum suprà factum respondetur, quòd etsi anima separata non sit tam passionibus subdita, quàm in corpore, est tamen magis passionis perceptiua, atq́ue adeò acriori dolore læditur. ¶ Quod autem argumentum contra hanc veritatem quippiam ponderis habere videtur, est quòd cùm peccata venialia, ad quorum purgationem locus ille directè cõditus est, tã leuibus satisfactionibus in hac vita purgẽtur, quin vero & remissa mortalia pœnis non multũ duris expiẽtur, vt leiunijs, eleemosynis, orationibus vel si quis humi cubet, vel se flagellis cędat, magni penditur, quomodo sit credibile tantã pœnarum acerbitatem esse in purgatorio eisdem peccatis decretam? Respondetur in primis, ꝙ pœna hic spõte assumpta, qua ratione est meritoria, maiorẽ virtutem habet quàm illa, quæ à Deo in purgatorio infligitur, quæ vt modò dicemus, non est meritoria, sed inflicta. Porrò autem licèt solutio sit legitima, non tamen totam vim argumenti eneruare videtur, potissimùm cùm venialia per tam multa eademq́; facilima remedia hic deleantur. Responsio ergo fortè est, quòd clemẽtia Dei nõ fert multo tempore amicos suos à suo conspectu cohibere, & ideo sapiẽtissima eius prouidentia fuit illas pœnas ad eos expurgandos instituere, quæ breui tempore possent animas illic perpurgare: nam cùm illa supplicia sint supranaturalia, quę subiectum corrumpere nõ possunt, potuit quancunq; tẽporis longitudinem accumulatis pęnis supplere. Quapropter crediderim, nũquam aliquem in purgatorio viginti annis extitisse, imò, vt mea fert opinio, nec decem. Nã cũ nemo illic sit nisi Dei amicus, cõtritio eius, & post Christũ passum sacramenta, & suffragia, & bona, quæ egit opera ad cumulũ ei satisfactionis accedunt. In summa nõ est credibile, vt quos pœnarũ accumulatione expedire Deꝰ breuiꝰ inde potuit, tẽporis ꝓplixitate detineat.

Dæmones moriẽtibus adstant. *Solu. 1. ar.* *Solutio. 1.* *Solutio. 2.* *Quãto tẽpore quis sit in purgatorio.*

ARTICVLVS. III.

Vtrùm pœna existentiũ in purgatorio adeò sit illis voluntaria, vt sit etiã meritoria.

Post

POSQVAM DE QVANtitate illius pœnæ viſum eſt, ſubſequitur, vt de eius qualitate dicamus,
1. Argum. vtrum ſit voluntaria. Arguitur ergo à parte affirmatiua. Illi ſunt in charitate confirmati, & intelligunt voluntatem Dei eſſe, vt illam perpetiantur pœnam: ergo ſuam voluntatem cũ diuina concordant: in hoc enim rectitudo cordis conſiſtit: atque adeò illa pœna eſt voluntaria. Præſertim, quòd ſapiens dum finem optat, pariter medium ſubinde eligit neceſſariũ: cùm ergo illi intelligant ſine perpeſsione illius pœnæ non poſſe frui concupito fine illã eligunt.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur: quia ſi illa patiẽtia ex vltronea electione nõ procederet nulla illic eſſe poſſet culparum remiſsio: cuius contrarium Grego. 4. lib. dialogorũ ex euangelio colligit.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium eſt, quòd ſi illam ſua ſponte eligerent, nec cuperent nec peterent ab illa liberari, cuius contrarium Gregori. ibidem refert & eccleſia dum ſuis ſuffragijs illos iuuat, atteſtatur. Item quia ſi aſſumptio illius pœnæ voluntaria eſſet, nihil obſtaret quominus eſſet meritoria, poſt quàm ex charitate procedit: & nondum ſunt in termino viæ, quandoquidem ſemper peregrinantur à domino.

Deciſio articuli. ¶ Articulus iſte adhibetur contra Lutherum qui vt eſt videre art. 38. per Leonem condemnato, ait, exiſtentes in purgatorio per ſuum illum timorem & pauorem mereri apud dominum: quoniam dum illic perficitur charitas, illum timorem excludit: quo excluſo fit inde in cœlum tranſitus. Tum etiam quòd qui crucẽ ferunt Chriſti, fiunt eo digni: ſed illi ferunt crucem Chriſti.

¶ Ad quæſtionem nihilominùs tribus conclu
1. Cócluſio ſionibus reſpõdetur. Prima eſt. S. Thom. loco citato. Pœna illa purgatorij non eſt ſimpliciter voluntaria, ſed hoc tantùm nomine, quòd eſt patienter tolerata. Pœna enim, ſi nomẽ ipſum attentè audias, nulla eſſe poteſt volũtaria volũtate abſoluta: id eſt per ſe volita, quia per ſe ſonat in malum, ſed voluntate conditionata propter aliquem bonum finem: ſicut vſtio eſt bona propter ſanitatem. Sed hoc etiam modo bifariàm eſſe poteſt voluntaria. Vno modo quia eligitur, & procuratur tãquam medium ad conſequendum finem, atq; hoc pacto ſatiſfactiones pœnitentium in hac vita ſunt voluntariæ, & martyrum cruces. Vel quia illas procurant, aut ſic exoptant, vel acceptant, vt nollent nõ accidere. Sed alio modo pœna dicitur voluntaria, eo q̃ licèt per ipſam nullum nobis bonũ accreſcat, atq; adeò non eligatur, nihilominùs eſt mediũ, ſine quo non poſſumus concupito bono potiri, & ideo æquo animo toleratur. Atque hoc pacto in purgatorio pœna eſt voluntaria, atq; adeò æquanimitas, qua toleratur, eſt laudabilis.

¶ Secunda concluſio. Neque patientia illa illo 2. Cõcluſio
rum, qui purgantur, neque vllus alius eorũ affectus poteſt eſſe meritorius accumulãdæ gratiæ aut gloriæ. Probatur planè, quoniam ſtatui merẽdi annexum eſt, vt in eo poſsit etiam eſſe demeritum: in purgatorio autem nemini eſt demereri poſsibile, aliàs poſſent damnari, ergo neque ſunt in ſtatu merendi. Secundò, 2. Ratio.
quia ſtatus merendi & demerendi eo præciſo tẽpore durat, quo anima eſt in hoc corruptibili corpore, cuius ſenſualitas nobis relicta eſt ad pugnam. Vnde Iob. capit. 7. Militia eſt vita Iob.
hominis ſuper terram. Et Paul. Quis me libe- Paul.
rabit de corpore mortis huius? Cùm primùm ergo anima à corpore liberatur, militia ceſſat, & immobile manet meritum & demeritum illucuſque peractum. Vnde Eccleſiaſtic. 11. homo comparatur arbori, quæ quandiu viuit creſcere poteſt, abſciſſa verò creſcere ceſſat. Si ceciderit, inquit, lignum ad auſtrum aut ad aquilonem, in quo loco ceciderit, ibi erit. Quod exponens Hieronym. ait, nomine Hierony.
auſtri intelligi iuſtorum cauſam, aquilonis verò iniquorum. Et ideo neutri, inquit, poſſunt amplius proficere neque in malum neq; in bonum, ſed in priſtinis, ait, ſedibus perſeuerabunt. Atqui hoc eſt, quod Chriſtus non illis verbis Ioan. 9. admonuit. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox, quando nemo poteſt operari. Quem locum Auguſt. tracta. ſuper Ioan. 44. exponens Auguſt.
ait. Operetur ergo homo dum viuit, ne illa nocte (ſcilicèt, mortis) prẽueniatur, vbi nemo poſſit operari. Idemque, ait, illic Chryſoſt. homil. Chryſoſt.
45. & Hierony. ſuper epiſt. ad Galat. interpretans ſimile illud verbum Paul. capit. 6. Dum tempus habemus operemur bonum. Et Ori- Origenes
genes in enarratione Pſal. 36. ait. Chriſtum nomine noctis intelligere tempus poſt hanc vitam futurum: quo nemo poteſt operari, ſed vnuſquiſq; tunc, inquit, paſcitur ex operibus ſuis, quæ hic poſitus operatus eſt. Et apertè in Eccleſiaſt. cap. 14. Ante obitum operare iuſtitiam: quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum, hoc eſt nouum aliquod meritũ, quo ciberis. Cui conſonat & illud Eccleſia. 9. Quodcũq; poteſt facere manꝰ tua inſtãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſciẽtia erũt apud inferos, quò tu properas. Nõ, q̃ ſancti patres ad inferos deſcẽdẽtes nõ illis præ-

diti

diti eſſent virtutibus,ſed quòd earum vſus nō eſſet illic ad meritorum cumulum poſsibilis.

Paul. In ſumma,Apoſto.2. Corint.5. Oportet nos, inquit,manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum.vel ſecūdum phraſim Græcam,vt ea quiſque reportet,quæ fiunt per corpus.Extra corpus ergo nullum eſt, aut

Auguſt. meritum aut demeritū.Quod Auguſtin,in enchiridio cap.110.nos admonēs,ait. Hic omne meritum comparatur,quo poſt hanc vitam releuari quiſquam poſſet vel grauari. Nemo autē ſperet,quòd hic neglexit qui obierit, apud Deum promereri.

Satisfit Luthero. ¶Luthero ergo iam ſuprà reſpōſum eſt, quod illic non eſt ſeruilis metus,ad quem expellendum perficitur charitas,ſed metus fortè durationis pœnarum, qui quidem metus nihil auget meriti. Quod autem, ait,illos ferre crucem Chriſti,præuaricatio eſt euāgelij: tollere enim crucem,& ſequi Chriſtum non contingit, niſi in hac vita,vbi homo facit fructus dignos pœnitentiæ:illi autem non tollunt, ſed tollerant paſsiones illas à Chriſto ipſo tāquam à iudice inflictas.

3, Cōcluſ. ¶Tertia concluſio propter rerum conſequentiam adhibetur illa,quam ſuprà diſtinctio.15. quæſtio.2.articulo.2.poſuimus cum Sanct. Thom.quæſtio.87. nempe, in purgatorio fit remiſsio culparum venialium. Fuerunt enim

Opinio quorūdam. quidam opinati, quòd in puncto mortis,quo poſtremo anima eſt in corpore, venialia omnia quantum ad culpam tolluntur, eo quòd tunc extinguitur concupiſcentia. Hoc tamen eſt falſum, quia forſan anima non deſinit eſſe in toto corpore per vltimum ſui eſſe, quandoquidem ſucceſsiuè membra deſerit. Secundò, quanquàm daretur minima pars in corde,in qua poteſt ſeruari vita, atque adeò daretur vltimum eſſe illic animæ,tunc tamen nō eſt vſus liberi arbitrij,vt poſsit per charitatem fieri remiſsio culpæ. Præſertim cùm ſint multi morientes ſine ſacramentis, & cum complacentia venialium, imò alij etiam ſubitò.

Gregor. Præterea eſt etiam expreſsè contra Grego.4. libro.dialogo.qui ex illo Matthæ.12.Qui peccant in ſpiritum ſanctum non remittetur eis in hoc ſeculo, neque in futuro: optimè colligit, peccata leuiora remitti in purgatorio. Fit ergo eiuſmodi remiſsio, vel in primo ingreſſu purgatorij per motum charitatis ratione ſtatus illius, quo firma eſt charitas, & ab omni concupiſcentia libera, atque adeo ad malum inuertibilis. Quod ſentire videtur S. Thom.quæſtio.7.de malo.artic.12.vel (quod forſan probabilius eſt) remittitur venialis culpa per illam patientiam, qua qui purgatur tolerat pœnam,illi reſpondentem toto, quo durat tempore.

¶ Ad primum igitur argumentum reſpondetur, quod vt homo conformet ſuam voluntatem diuinæ, non eſt neceſſe, vt eligat id, quod Deum velle intelligit, ſed ſatis eſt illud patienter tolerare: vt accidit homini dum parentes ſui, aut nati morteni obeunt. Et in hoc etiam conſiſtit ſapientia, vt homo, quod intelligit neceſſarium ad finē, æquanimiter perferat,licèt mallet ab illo liberari. *Solu.1.arg.*

¶Ad ſecundum reſpondetur argumentum concludere illam patientiam eſſe meritoriam remiſsionis venialis culpæ. Quod autem concluſione ſecunda aſſertum eſt, ad id attinet, vt rationes, & teſtimonia probant, quòd illic nullum eſt meritum accumulandæ gratiæ, aut gloriæ,ſicut in via contingit. At verò quòd ratione actus illius laudabilis charitatis remittatur culpa ſine vlla adiectione gratiæ, illi ſtatui non repugnat:eò vel maximè,quòd illa nō propriè dicitur tam ratio meriti, quàm ratio confirmatæ charitatis quæ reſilire à diuina voluntate non poteſt,& ideo,vt non eſt ratio perfectæ libertatis, ita nec propriè meriti. Hactenus de ſecundo membro tractatus de pœnitentia, quod de tribus eius partibus propoſitum erat. *Solutio.2.*

DISTINCTIO vigeſima,De clauibus eccleſiæ.

Cap.1.

POST SERMONEM de ſacramento pœnitentiæ qua ratione ad pœnitentes attinet, ſubſequitur meditatio clauium eccleſiæ quibus eius miniſtri in eodem ſacramē to cæteriſque diſpenſandis, atq; in eccleſiaſtaca republica adminiſtrā da funguntur. Sunt enim claues, vt habet gloſ. ſuper Matthæum capit.18. diſcernendi ſcientia, & potē tia *Definitio clauium.*

tia iudicandi, qua eccleſiaſticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc enim diuinam facultatem prouidentiſsimus ſeruator noſter eccleſiæ ſuæ proſpiciens tum Petro Matthęo. Matth. 16. 16. tum etiam toti Apoſtolorum ſacro collegio Matthæi. 18. pollicitus eſt. Quinuerò & hoc loco fortaſſe iuriſdictionem in extero foro contulit. Deinde in cœna ſacerdotibus inſtitutis poſt reſurrectionẽ demum inſufflato ſpiritu ſancto poteſtatem remittendi, retinendiq́ue peccata donauit, quod abſoluere eſt, & ligare. Enimuerò cùm ante eius paſsionem, qua regnum cœlorum hominibus apertum eſt, obſeratum ſemper fuerit, nemo, aut in ſtatu naturalis iuris aut ſub lege ſcripta hoc cœleſti munere potitus eſt, ſed eſt donum quod humanum genus redemptori debet. Vnde Paulus Hebræo. nono, hoc diſcrimen inter ſummum ſacerdotem veteris legis & Chriſtum Pontificem noſtrum conſtituit, quòd ille ſolùm per ſanguinem hircorum & taurorum introibat in ſancta ſanctorum ad cæremoniales ſordes emundandas: Chriſtus autem Pontifex futurorum bonorum in ſanguine proprio introiuit in ſancta, vt æterna redemptione inuenta, cœleſtem nobis aditum aperiret. Matth. 18. Hebræ. 9.

Cap. 2. ¶ Atqui diuina hæc poteſtas non in omnibus promiſcuè Chriſtianis exiſtit, vt hæretici docent, arbitrati omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, perperamq́ue illud Petri allegantes. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium. Quin verò, vt Apoſtolus ad Epheſ. ait, ſapientiſsimus architectus noſter quoſdam quidem dedit Apoſtolos, quoſdam autem dedit prophetas, alios verò euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. Quare & ſacerdotes eſſe voluit, quibus ſacramentorum diſpenſationem concederet. Vnde Ambroſ. Hoc, inquit, ius (ſcilicèt, ligandi & ſoluendi) ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus. Tametſi eo vti nequeant, niſi in eos, qui per iuriſdictionem ſibi ſunt ſubditi, iuxta capit. Omnis vtriuſq́ue ſexus, vbi cauetur, ne vllus ſacerdos alienum paręcianum ſine licentia ſui curati ſoluere vel ligare præſumat. In hoc enim Chriſtus dominus Petrum vniuerſalem eccleſiæ paſtorem conſtituit dicens ei. Paſce agnos meos, vt inde tanquàm à Chriſti vicario ac ſubinde eccleſiæ capite omnis iuriſdictio deriuata in alios prælatos & ordinarios ſacerdotes deſcẽderet. Quapropter qui ab eccleſia præciſi iuriſdictione priuantur, vſu etiam clauium ſuſpenduntur. Paul Eph. 3. Cap. omnis utriuſq; ſexus. Ioã ultim.

Cap. 3. ¶ Virtus autem in primis ſacerdotalis clauis eſt pœnitentem à peccato

catorum culpis non solùm absolutum ostendere, vt alibi retro diximus, sed verè diuino nutu absoluere, vt verbum euangelicum, Quodcunque solueris sonat, vt per formam ipsam absolutionis exprimitur. Vnde autor libri de vera & falsa pœnitent. Non solum, inquit, dixit Christus, quos putatis ligare, & soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ. Deinde, vt eadem diuina virtute sacerdos valet pœnam peccati relaxare, quia plus est culpam quàm pœnam remittere. Sic tanquàm legitimus iudex, & pœnitentem ad aliquam exoluendam temporalem pœnam ligare. Est demum & alia clauium potestas soluendi & ligandi in foro exteriori, quæ characterem sacerdotalem non exigit, cuius vsus est in prælatis, & per indulgentiarum largitionẽ peccatorum pœnas condonare, & excommunicationis ligamine à Christiano cõsortio reos excludere, vt in subsequentibus cõpertum fiet.

DISTINCTIONIS vigesimæ. Quæstio. prima. De clauium assertione.

Autorisor do.

TERTIVM membrum disputationis de pœnitentia in superioribus propositum fuit de clauibus, deque earum duabus functionibus, quæ sunt indulgentiarum largitio, & excommunicatio, quod ideo tribus distinctionibus absoluetur. Quarum hæc prima duas cõtinet quæstiones. Prima est de clauium assertione & subiecto. Et secunda, de earum virtute, & effectu. Atqui prima hæc quinq; articulis concluditur. Primus est, vtrũ claues sint in ecclesia. Secundus, quo loco euangelij sint institutæ. Tertius, de earum subiecto. Et quartus, de ecclesiastica iurisdictione. Ac demum quintus, de earundem clauium legitimo vsu.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm claues sint in ecclesia.

PRimum ergo hinc exordium sumẽdum est, vt exploremus an sint claues in ecclesia: nam à parte negatiua est hoc primum argumentum. Claues potissimum necessariæ sunt ad ingressum domus, cuius ostium occlusum est: sed Apocalyp. 4. ait, Ioan. Vidi, & ecce in cœlo ostium apertũ: ergo ad eius ingressum nullis opus est clauibus. *Partis negatiuæ. ar. 1.*

¶Secũdum, quia nullum est aliud ostiũ cœli, quàm Christus: ait, enim ipse Ioã. 10. Ego sum ostium: quinimò & ipse est qui suum ostium aperit dum gratiam cõfert, & claudit dum negat, iuxta illud Apocal. 3. Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauẽ Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. *2. Argum.*

¶Tertiò arguitur. Claues in ordinis sacerdotalis collatione conferuntur: scientia autem iudicandi de peccatis, & eorum meritis illic non infunditur, sed per literarum studium, & disciplinam acquiritur: sunt enim cõplures sacerdotũ ignari & rudes: ergo nulla est clauis scientiæ. *3. Argum.*

¶In contrarium autem est illud Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum. *Pars affirmatiua.*

¶Materia hæc in ecclesia grauissima est: stupor enim est illis, qui ad notitiam veritatis nõ peruenerunt, quòd Christus ecclesiæ tantam potestatem remittendi peccata, quæ in Deum ipsum committuntur, reliquerit, vt clauium sit nomine digna, nimirum quibus iudicio suo valeat cœlum, quod redẽptor ipse nobis mercatus est, tum obserare, tum subinde reserare. Quod ideo non solùm gentibus, sed hæreticis, qui ex nobis exierunt, incredibile cẽsetur. Est tamen materia hæc in superioribus adeò menbratimq; attacta, & decerpta, vt sit pro magna parte discussa. Sed necesse est cuncta in ordine redigere. Igitur, vt à nomine exordiamur. *Decisio articuli.*

adnotandum, nomen hoc non ſecundùm proprietatem, ſed ſecundùm metaphoram ab eccleſia vſurpari. Enimuerò quia clauis munus eſt, obſtaculum auferre, quo impeditur ingreſſus & rurſus idem obſtaculũ obijcere, ne idem ingreſſus pateat: & impedimentum ingredien di cœlum ſit peccatum, facultas illa ſpiritualis & eccleſiaſtica ex Chriſti commiſsione tollen di peccata, & obligandi fideles ſub reatu peccati, excludendiq; homines per excommuni catione m àb eccleſia, deſignatur nomine clauium. ¶ Omnis ergo ſpiritualis poteſtas eccle ſiæ dicitur generalis nomine poteſtas clauis, ad differentiam poteſtatis ciuilis, quæ non eſt ſpiritualis. Enimuerò quanuis principes, vt. 5. Ethic. ait, Philoſophus, per ſuas leges & guber nationem ciues bonos faciãt & virtutibus imbuant, quibus aditus regni cœlorum aperitur, nihilominus quia non habent poteſtatem immediatè tollendi peccata, aut pellendi homines ab eccleſia, poteſtas ſua nõ eſt ſpiritualis, ſed naturalis, & temporalis, poteſtas verò eccleſię eſt ſupernaturalis à Chriſto cõceſſa ad perpetuitatem attinens regni cœlorum.

¶ Verùntamẽ poteſtas hæc ſpiritualis duplex eſt, quædam, ſcilicet, ordinis ad characterẽ ſacerdotalem attinens, quæ eſt poteſtas adminiſtrandi ſacramenta, per quæ gratia confertur in remiſsionem peccatorũ. Sed alia eſt poteſtas iuriſdictionis, quę ad hanc ordinatur, vt leges cõdere eccleſiaſticas, diſpenſare in votis, indulgentias conferre, excommunicare, ab excommunicatione abſoluere, quinuerò & ſacrã ſcripturã exponere, iuxta illud Lucæ. 11. Væ vobis legis peritis, qui tuliſtis clauem ſcientię. Vnde de Chriſto, ait. Ioan. Apocaly. cap. 5. dignum fuiſſe aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Quocirca Hierony. lib. 6. ſuper Eſaiam cap. 14. exponens illud, Quæcunq; ſoluueritis ſuper terram erũt ſoluta & in cœlo, ait, ſoluũt eos Apoſtoli ſermone Dei, & teſtimonijs ſcripturarum, & exhortatione virtutum. Obidque & prædicare quodammodo ad claues attinet. Atqui hac ratione iuxta triplicem ſignificatum regni cœlorum, aiũt quidam triplex eſſe munus clauium. Appellatione nanque regni cœlorum nonnunq; intelligitur ſcriptura ſacra, quemadmodum Origenes & Hieronym. illud exponũt Matth. 21. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iuſtitiam. Et quãdoq; intelligitur eccleſia militans, vt illic. Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis: nam hic ſeminatur & creſcit vſque ad fructum gloriæ. Sed potiſsimum accipitur pro ęterna cœleſti fœlicitate, vt Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœloruum. Igitur per interpretationẽ ſcripturæ aperitur regnũ cœlorum primo modo. Et per excõmunicationẽ excluditur homo ſecundo modo à regno cœlorum: hoc eſt ab eccleſia. Et per abſolutionem à peccatis introducitur in regnum cœlorum tertio modo. At verò licèt hæc diſtinctio nonnihil lucis adferat, attamen Chriſtus dum claues regni cœlorum nominauit, non intellexit niſi regnũ cœleſte: nam ad illud hæ omnes functiones referuntur. Verum eſt tamen, q̃ in iſtis aperire & claudere regnum cœlorũ poteſt accidere aut ex vi clauiũ, aut autoritate priuata. Dum enim concilium explicat articulũ aliquem fidei, vir tute clauiũ, aperit ſenſum ſacræ ſcripturę. Dũ tamen doctor illam interpretatur, non vtitur claue, ſed priuata ſcientia: quia non eſt iudex. Pari modo dum ſacerdos ſacramenta adminiſtrat, virtute clauium hoc facit, ſed dum laicus baptizat, nõ vtitur claue quæ in ipſo ſit, cum characterem non habeat, ſed eſt ob neceſsitatem ſacramenti ſubſtitutus. Functiones ergo illæ condendi leges, excommunicandi, &c. nõ indigẽt charactere: nihilominus iuriſdictio illa generaliter nomine clauium intelligitur, quas Chriſtus dedit Petro. Attamen per antonomaſiam nomine clauium intelligimus poteſtatẽ ordinis ad remittendum peccata. Atque hæc nominantur claues ſacramentales. Igitur deſinitionem clauium, quæ quodammodo omnia comprehendit: bene colligit gloſſa ſuper illud Matthæ. 18. Quodcunque ſolueritis, &c. quæ ait, Claues ſunt diſcernendi ſcientia, & potentia iudicandi: id eſt, ligandi & ſoluendi: qua eccleſiaſticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc ergo clauium cœleſtem poteſtatem hæretici de medio eccleſiæ ſublatam contendunt. Fuit enim hæreſis primùm Nouatianorum ſeu Catharorum, ac deinde Witcleff, vt eſt videre apud Thomam Walden. 2. tomo ſacrament. cap. 144. & duobus ſequentibus. Aiunt enim quòd claues nõ ſunt poteſtates ſpirituales datę ſpiritualiter ſacerdotibus ad tollendum peccata hominibus, quia hoc eſt agno proprium, de quo ait, Ioan. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Sed claues Petro & eccleſiæ conceſſæ nõ ſunt niſi poteſtates ſcięti æ iudicandi de viatoribus conformiter ad volũtatem diuinam ſecũdum iudicium legis Dei, atque adeò prædicandi, & exempla virtutum tribuendi fideliũ, vnde oblerentur à vijs inferni, & aperiatur eis aditus paradiſi. Quæ quidem poteſtates nõ in ſolis ſacerdotibus, ſed etiam in laicis doctis & probis exiſtunt.

Clauis metaphoricè uſus.

Spiritualis poteſtas eccleſię dicitur poteſtas clauium.

Poteſtas ſpiritualis duplex.

Lucę. 11.

Apocal. 5.

Hierony.

Triplex munus clauium.

Regni cœlorum triplex ſignificatio.

1. Munus clauium.

Secundum

Tertium.

Dupliciter aperiturre gnum cœlorum primo modo.

Definitio clauium.

Vuicleff. Hęreticorum uerſata uerba.

exiſtũt. Verba ſunt illius hęretici. Vnde illud, Quodcũque ſolueris ſuper terrã, &c. vt ſuprà diximus, ſic gloſſabat. Nihil ſoluere poteris niſi quod in cœlo prius ſit ſolutum. Hanc Luthe-
Lutherus. rus hæreſim totis venis ebibit, hanc foueam Germanis effodit, vbi totam eorum religionẽ conſepeliuit. Quare excommunicandi poteſtatem negauit, vt infrà videbimus, & totã eccleſiæ hierarchiã, deturbauit.

1. Cõcluſ. ¶ Nihilominus ad quęſtionem tribus cõcluſionibus reſpondetur. Prima. Claues ſpirituales remittendi peccata in ſolo Deo ſunt, trino, & vno, tanquàm per eius primæuam natiuamq; autoritatem, in Chriſto autẽ quatenus homo eſt, exiſtunt tanquàm per poteſtatem excellẽtiæ: ſed in omnibus ſacerdotibus, tanquam in eius miniſtris, qui eius ſacramenta miniſtrant, quæ de eius latere pendentis in cruce promanarunt. Enimuero, vt nullum malum, peccatũ eſt, niſi quia contra Deum, iuxta illud Pſalmi, Tibi ſoli peccaui: ita & ſolus ipſe eſt, cui naturaliter conuenit peccata dimittere, iuxta illud
Eſaiæ. 43. Eſaiæ. 43. Ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates
Lucæ. 5. tuas propter me. Vnde Lucæ. 5. Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus? Quã Chriſtus ſententiam confirmans, vt ſe Deum illa ratione oſtenderet, ſubdit, Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatẽ in terra dimittendi peccata, ait, Paralytico, Tibi dico, ſurge, cui per poteſtatem excellentiæ abſque ſacramento peccata remiſit, in cuius teſtimonium ſurgere eum iuſſit. Atque hãc excellentiæ virtutem deſignauit Ioannes dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi. At vero nõ ſubinde negauit, quin ad tollenda peccata ſacramentorũ inſtrumento vtatur, quę per ſuos miniſtros applicantur.

¶ Vſque adeo ergo nulla eſt blaſphemia hanc clauium poteſtatẽ in eccleſiæ miniſtris agnoſcere, vt hoc ipſum in gloriam ipſius Chriſti, & ampliſsimam eius poteſtatem referatur. Nam dum hæretici ſciſcitantur, quid cauſæ
Cur Chriſtus claues reliquerit in eccleſia. eſſe poſſet, vt Chriſtus hanc poteſtatem relinqueret, obuia eſt noſtra reſponſio, quòd antequàm Deus eſſet homo nõ decebat hanc poteſtatem in hominibus eſſe, ſed vt cum ipſo ſolo de ſua ſalute tractarent. Poſtq; verò homo factus, nos ſanguine ſuo lauit, decentiſsimum fuit, vt humano generi deinceps per homines conſuleret, vt ſcilicet, humanos haberemus iudices eius authoritate pollentes, ad quos noſtras deferremus peccatorum cauſas, noſque tum docerent, tum iudicarent, atque adeo abſoluerent, vel ligarẽt, vt eorum iudicio & corrigeremur, & fiduciam ſalutis per eius ſacramẽta haberemus, ac Deũ hac ratione coleremus.

¶ At verò, quia hæretici nullam rationem admittunt, ſed omnia volunt in euangelio fundari ſatis illi eſſe deberet locus ille ſolennis Matt. 16. ad Petrum, Tibi dabo claues regni cœlorũ qui ſi præcedentia verba, & ſubſequentia perpendantur, de poteſtate remittendi peccata planiſsimè intelligitur. Rem enim Chriſtus ſapientiſsimè deduxit ex illa confeſsione Petri ad Chriſtum, Tu es filius Dei viui: hoc eſt nõ adoptiuus, ſed naturalis, quales homines per actum vitæ progignunt. Quæ quidem confeſſio primùm eſt fundamentum fidei, cui peccatorum remiſsio nititur. Et ideo ab illa fundamentali petra, Petro nomẽ indidit, ſuper quo, vel ſuper cuius confeſsione fundanda eſſet eccleſia, cuius perinde ipſe futurus eſſet caput, vices Chriſti gerẽs. Et quia capiti, & principi reipublicæ in ſignum ſupremæ iuriſdictionis claues regni traduntur, in figuram huius ſubiunxit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Claues ſcilicet, quas ego inquantum, Deus vnà cũ patre, & ſpiritu ſancto, per naturalem virtutem habeo, & tanquàm homo per excellentiam, eaſdem tibi tanquàm meo vicario dabo. Vt quemadmodum quicquid ego ſuper terrã ſoluo, ſolutum eſt in cœlo, & quicquid ligo, ligatum eſt: ſic quicquid tu ſolueris, aut ligaueris ſuper terram, ſolutum erit, aut ligatum in cœlo. Cùm ergo nulla ſera cœlum claudatur, niſi ſolo peccato, planiſsimum eſt poteſtatem illic remittendi peccata eſſe promiſſam. Nam ſi tantum Petro munus iudicandi eccleſiam, ſecundùm diuinas regulas polliceretur, nihil noui ei promitteret, nam ius ipſum naturæ, vniuerſos iudices, & doctores, non ſolùm eccleſiaſticos, verùm & ciuiles, admonet, vt nihil prorſus doceant, nullamq; ſententiam proferant, aut legem ferant, niſi quatenus intellexerit, id eſſe diuinæ voluntati, & regulæ conforme. Chriſtus autem aliquid egregium, & ſupranaturale, quod de cœlo ipſe detulerat, ſignificauit Petro largiri. Adde q licèt p prædicationes, & iudicia humana mediatè, & remotè aperiatur regnum cœlorum, quatenus illa ratione virtutes inſtituuntur, quibus cœleſtis via communitur, nihilominus immediatè non aperitur regnũ, niſi per abſolutionẽ peccatorum, nec clauditur niſi clauium iudicio quo retinentur. Hanc ergo poteſtatem illic
Confirmatio huius ueritatis. deſignauit. Accedit & in hanc veritatem alluſio ad illam Chriſti prædicationem. Pœnitentiam agite, appropinquauit regnũ cœlorum. Vt enim per pœnitentiã diuina virtute ſuffultam regnũ cœlorũ aperitur: ita & Petro pro-

Loc⁹ Matt. 16.

missæ sunt claues pœnitentes absoluendi. At qui quanq; verba non habeant nisi promissionis formã, tamẽ vel illic eadẽ collata est potestas, vel omni proculdubio certissimũ est postea eandẽ tradidisse: Deus enim fidelis est, & seipsum in promissis negare non potest. Tradidit verò eã Ioã. vlt. vbi Christus interrogato Petro, an se plus alijs diligeret, respondentiq;, eum diligere, ait, Pasce oues meas.

2. Locus. ¶ Secundus locus apertissimus est ille. Ioã. 20. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra: nẽpe, remittendi peccata. Sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos: scilicet, ad eãdem functionem fundandi meã fidem, dispertiendi que in orbem virtutẽ passionis meæ. Accipite spiritũ sanctum (quo remittuntur peccata,) vt quemadmodũ quorũ ego remitto peccata, remissa sunt, & quorũ retineo, retenta: ita & quorum vos nomine meo remiseritis, remissa sint.

Chryſoſt. Vbi Chrys. ait, omnẽ potestatẽ, quã Christus habebat remittẽdi peccata, tradidisse apostolis. At quoniã cõfessionis materia, & hęc, adeò sũt germanæ, vt vix altera absq; altera tractari queat. d. 18. q. 1. art. 1. hũc locũ, & alios ad hoc pertinentes, q̃ pro nostra facultate potuimus locupletè, tractauimus. Non ergo opus est ite-

Sãctorũ patrũ testimonia. rum nauseam mouere. Adiecimus & sanctorũ patrũ autoritates plurimas, quarum plerasq;, dist. 1. de pœnitẽtia. Gratia. congessit, vt can. Agite, qui est Augustini, & cã. Multiplex. qui est Leonis, atque alios id genus patrũ. Sed ad

Ambroſ. propositũ peculiariter illa peracuta est redargutio Ambros. aduersus hæreticos negantes posse hominũ ministerio peccata dimitti. Cur enim, inquit, baptizati, si per hominẽ peccata dimitti non licet? Lutherani enim sacramentum saltem baptismi nõ negant. Illic ergo necesse habent dicere, q̃ hominis ministerio fit peccatorum remissio, cur ergo non per sacramentũ pœnitentiæ? Hac enim de causa in con

Cõcilij Cõſtantien. cilio Constan. definitum est, sacerdotes habere potestatem remittẽdi peccata, quia sunt sacramẽtorum administratores. Accedit in confirmationẽ clauiũ illud Apostoli. 1. Corint. 5. quemadmodũ & incestuosum quendã excõmunicauerit, & postmodũ ab excõmunicatione absoluerit. Iuuare se forsan possẽt hæretici testimonio illo citato Hieron. super Esai. qua si potestas clauiũ non sit aliud, q̃ sermone dñi, & testimonijs scripturarũ, & exhortatione virtutum homines à peccatis retrahere. At verò Hieron. illud genus soluendi affirmat, non negat aliud remittendi peccata. ¶ Secũda con-

2. Cõcluſio clusio. Non vna tantùm, sed duæ sunt eiusmodi claues. s. potestatis, & scientiæ. Probatur primò authoritate euangelica, vbi claues sub numero plurali explicantur. Neque verò vna clauis referẽda est adsoluendum, & altera adligandũ, sed ad vtrunq; requiritur vtraq;. Qua propter cùm dicitur claues, non designatur distinctio potestatis ordinis, & potestatis iurisdictionis, sed authoritas cognoscendi causam, & authoritas ferẽdi sentẽtiam. Probatur. Potestas clauium est iudiciaria, vt dist. 18. q. 1. ar. 1. latè ostẽdims: claues enim Deus apostolis, & eorum successoribus tribuere regni cœlorum nõ fuit aliud, q̃ iudices eos constituere in cõdonãdis, & retinendis peccatis. Ad hoc autẽ duo sunt necessaria: nẽpe, potestas ad simpliciter agendũ, & habitus ad bene agendũ, sicut volũtas est potestas volẽdi, & habitus iustitiæ, qualitas ad rectè volendũ. Simili enim modo in sacerdote ad remittẽdũ peccata requiritur potestas indulgendi, sed quia vsum idoneum illius potestatis habere nequit, nisi per iudiciũ de dignitate pœnitẽtis, an scilicet, sit idoneus qui absoluatur, an verò dignus qui repellatur, ad vtrũq; requiritur facultas. Illa ergo facultas, & potestas, quam habet cogẽdi pœnitentem, vt sua ei peccata referat, vt eius statum, & cõditionem cognoscat, est clauis scientiæ: & illa, per quam pœnitẽtem, vel absoluit, vel ad aliquam pœnitẽtiã obligat, vel prorsus repellit, dicitur clauis potestatis. ¶ Et per hoc soluit argumentum, quod quispiã posset obijcere. Impedimẽtum regni cœlorũ, nõ est nisi vnius generis: putà, peccatũ, ergo vna sufficit clauis. Negatur enim cõsequentia, siquidẽ ad idem opus duæ possunt esse facultates: quarum vna ordinatur & disponit ad alterã: nã & habens clauem aperiendi serã, nisi artem habeat, nihil facit. Quapropter vsus clauis scientiæ antecedere debet vsum clauis potestatis: quoniam nisi cognita causa nequit iustè sententia ferri. Sicut iin naturalibus, nisi priùs agẽs, passum disponat, & præparet, formam nõ inducit. Et confirmatur hoc exẽplo externi fori, iudex eñ priùs exercet potestatẽ scientiæ cogendo testes, & accusatorẽ, & reum veritatem propalare, & deinde cogit parere sentẽtiæ. ¶ Argumentũ tamẽ ex hac similitudine emergit: arguit enim, q̃ eiusmodi claues nõ potiùs regni cœlorum, q̃ inferni dici debeant, nam quemadmodũ iudex, & reũ in carcerem intrudit, & liberatum educit, ita, & sacerdos dum peccata retinet, reũ includit in infernum, & dum absoluit, inde educit. Respondetur, quòd licèt cui cœlum per retentionem peccati clauditur, infernus aperiatur, vt intret: & dum alicui per absolutionem cœlum aperitur, infernus claudatur ne intret, tamen

Ratio concluſionis

tamen à digniori ſit denominatio:nã finis humanæ vitæ eſt ingreſſus cœli, deſcenſus enim ad infernum eſt per accidens: quia eſt excluſio à regno. Vnde ſi ſimilitudo referatur ad iudicem ſecularem,in hoc debet collocari,q̃ finis potiſsimum iudicis ſit aperire carcerem,vt homo in libertatem exeat.

Argumen. ¶ Arguitur ergo rurſus, quòd inter claues eccleſiæ nulla debet eſſe poteſtas ligandi ad culpam, aut illam retinendi, quia ſacramenta in bonum hominum,& ad conferendam eis gratiã ſunt inſtituta, præſertim cùm eccleſia pro peccatoribus oret.Reſpondetur:q̃ ſicut Deus non obdurat,vt,ait, Auguſt.impertiẽdo malitiam,ſed non conferendo gratiam:ita & ſacerdos non dicitur peccatum retinere inducendo pœnitentem in ipſum, ſed non abſoluendo, quem indignum iudicat,in quo Deum imitatur. *Quę res ſit* ¶ Quòd ſi hîc quiſpiam interroget,quæ nam res ſit iſta clauium poteſtas.Scotus. diſt. 19.ar.3.in hoc ſingulariter reſpondet, quòd non eſt character ſacerdotalis: nam character ille nõ eſt niſi poteſtas conficiendi corpus, & ſanguinem Chriſti verum:clauis autem eſt poteſtas ligandi,& ſoluendi.Imò ſic,inquit, character à clauiũ poteſtate differt,vt ille eſſẽ poſſit ſine iſta. Quinuerò,ita re vera fuit,nam in cœna Domini apoſtoli characterem ſacerdotalem receperunt,& poſtmodum.Ioan.20.virtutem clauium.Quorum remiſeritis,&c.Atq; eundem ordinem epiſcopus cùm ſacerdotes initiat ſeruare videtur : nam priùs tradito calice & hoſtia imprimit characterẽ conſecrãdi, & poſtea ſuperpoſitis eis manibus,ait,Accipite ſpiritum ſanctum,Quorum remiſeritis &c. Et ſubdit,q̃ ſicut ſunt duæ claues, forſan ſunt duo characteres:imò neceſſe habet dicere eſſe tres:nempe,character conſecrandi, & duæ claues, vel ſaltem, inquit, character ſacerdotalis eſt diſpoſitio ad illas claues,quæ non ſunt characteres.

Nominales ¶ Alij nominales negantes, characterem diſtingui ab anima, aiunt,hanc poteſtatem non eſſe,niſi eſſentiam ipſam animæ, quæ facultatem habet ligandi,& ſoluendi.Quinuerò Marſilius.q.22.ſic arguit.Quòd poteſtas clauium ſit in eccleſia eſt fides catholica,de characterе autem non eſt niſi opinio:ergo character non eſt illa poteſtas.

3. Cõcluſ. ¶ Nihilominus ſubiungitur hîc tertia concluſio.Poteſtas hæc clauium, de qua in præſentiarum loquimur,quæ eſt remittendi, & retinendi peccata,non eſt aliud,quàm ſacerdotalis character.Probatur,quia vt diſtin. 1.q.4.latè monſtrauimus,character nil aliud eſt, q̃ facultas ad ſuſcipiendum, vel conferendum aliquod ſacramentum :vt character baptiſmi ad ſuſcipienda alia ſacramenta, & character ordinis poteſtas illa conficiendi,& conferendi.Ad hoc enim ſolùm munus ordinatur ſacerdos,atque hanc ob cauſam ſacramentum ordinis ab omnibus aſſeritur characterẽ imprimere,quæ ſit poteſtas ſupra corpus Chriſti verùm & myſticũ. Et cùm ſacerdos peccata remittere aut retinere non poſsit,niſi per applicationem ſacramẽti,fit vt idem character, qui eſt poteſtas adminiſtrandi ſacramentum, ſit hæc poteſtas clauium.Nam alia poteſtas iuriſdictionis,quia non immediatè verſatur in retinendis ; aut remittendis peccatis ſacramentaliter, non indiget characterе.

De characterе. ¶ Neq; verò de hoc pugnaciter dimicandum eſt,ſit ne character res aliqua diſtincta ab anima,codẽ enim citato loco probabilius exiſtimauimus,non eſſe rem diſtinctam: nihilominus admonuimus,non eſſe negandas propoſitiones illas in ſenſu formali, character imprimitur in anima,& eſt indelebilis,& eſt facultas faciẽdi aliquid aut patiẽdi:ita, vt dicat animæ potentiam ſupranaturalem. Nam etſi nomen characteris non ſit adeò antiquũ,res tamẽ ipſa eſt de fide:nempe,q̃ per ſacramentũ baptiſmi traditur facultas alia ſacramenta ſuſcipiẽdi,& per ſacramentum ordinis ea conferendi.

Ad argum. Scoti. ¶ Ad argumentũ ergo Scoti,quantum ad id quod de Chriſto adfert,qui priùs viſus eſt characterem ſacerdotalem apoſtolis cõtuliſſe, & poſtmodum poteſtatem clauiũ, art.proximo reſpõdebimus: nã cùm haberet poteſtatẽ excellentiæ,potuit diuiſim illas facultates donare. Sed quantum ad id,quod ſubiunxit de epiſcopo ordinãte ſacerdotes,reſpondetur ſimul dum imprimitur character conferri poteſtatẽ clauium,ſed quia nõ poteſt omnia ſimul dicere,poſtmodũ prolatione verborum, Accipite ſpiritũ ſanctũ,& manuũ impoſitione,declarat facultatem characteris priùs impreſsi.

Idẽ charа. plures poteſtе. ¶ Ex quo fit,vt vnus idemq; character per diuerſos reſpectus ad diuerſa officia dicatur plures poteſtates:nempe,conficiendi euchariſtiã, cognoſcendiq; delicta,ac perinde ſoluendi,& ligãdi:ſicut ide ignis calefacit,rarefacit,& exiccat.Scotus quidem,& Marſilius.q.12. dicunt, q̃ cùm nõ ſit niſi vna poteſtas ligãdi,& ſoluendi,non eſt niſi vna clauis, ſed dicuntur plures, quia Chriſtꝰ ſic eas nominauit. At verò poſtq̃ Chriſtus nominauit,cur negentur eſſe plures? Igitur quanuis poteſtas ligandi & ſoluendi ſignificãtius dicatur clauis,quia poteſtas cognoſcendi peccatum nõ eſt,niſi diſpoſitio & præ-

paratio ad illã: nihilominus, quia obiecta ſunt diuerſa, & actus diuerſi, duę ſunt claues. ſ. ſciẽtiæ ad cognoſcendum, & potentiæ ad ſoluendum, & ligandum. ¶ Vnũ hic tamen argumẽtum ſoluẽdum ſupereſt. Arguitur enim ſic. Ad hunc vſum abſoluẽdi, aut ligandi ſacramẽtaliter nõ ſufficit, vt ſuprà dictũ eſt, poteſtas ordinis, ſed requiritur iuriſdictio: quia nemo poteſt, niſi ſuũ ſubditũ abſoluere: ergo ſolus character non eſt poteſtas ſoluẽdi, & ligãdi. Et cõfirmatur hoc, quia in definitione clauiũ dictũ eſt, q̃ ſit poteſtas quia eccleſiaſticus iudex dignos recipit: iudex autem nemo eſt niſi per iuriſdictionẽ. Reſpondetur, q̃ poteſtas clauiũ non dicit, niſi meram potẽtiam, iuriſdictio autem non eſt propriè potentia, ſed applicatio materię ad agens, vt ſequatur actio. Ignis nãq; ſi in vacuo exiſteret, potẽtiam quidẽ haberet calefaciendi, nõ tamen calefaceret, quia nõ eſſet ei admota materia: ſic dum ſacerdoti cõfertur ſacerdotium curatum, nõ datur ei poteſtas clauium, quã iam per characterẽ habebat, ſed applicatur ei populus, in quẽ illã exerceat, & applicatione illa facta, ille eſt propriè iudex.

Argum.

Solu. 1. dr. ¶ Ad primũ igitur argu. reſpondetur, q̃ oſtiũ cœli de ſe apertũ eſt: quare in ſtatu naturæ integræ nulla opus habebat claue. Fuit autẽ per peccatũ Adæ occluſum toti humano generi: quia reddidit totum ſuũ genus indignum ingreſſu. Illud autem impedimẽtum tolli nõ potuit, niſi per Chriſti paſſionẽ, poſtq̃ ideo Ioannes vidit illud apertũ, & patere omnibus. Sed quia etiã poſt baptiſmũ applicata paſsiõe homines relabũtur, neceſſaria fuit clauis ad tollẽda ſingulorũ peccata. ¶ Ad ſecũdum reſpõdetur, q̃ Chriſtus eſt oſtiũ cœli, quatenus nemo niſi per eius fidem illuc intrare poteſt, ſed nihilomin⁹ poſt ſuſceptã eius fidẽ, cõtrahit homo peccatũ, quod impedit eũdẽ ingreſſum, quod quidem claue tollẽdum eſt. Quod autem ipſe ſit qui aperit, & nemo claudit, & claudit, & nemo aperit, ad literã, inquit, S. Tho. refertur ad limbũ, quod illuc deſcẽdens aperuit, vt vinctos educeret, & clauſit, vt nemo illuc amplius deſcenderet. Sed poteſt, & ad ſigillatũ librũ, qui eſt ſacra ſcriptura referri: nam quem ſenſum fidei eccleſia virtute ſpiritus ſancti aperuerit, nemo poteſt claudere, hoc eſt negare, & quẽceu hęreticũ clauſerit, nemo poteſt aperire, nẽpe, affirmare. Imò, & ad remiſsiones ſacramentales referri poteſt, quippe quæ virtute eius fiunt: nam cui ipſe cœlum aperuerit, nemo poteſt claudere, iuxta verbum Pau. ad Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis cõtra nos? ¶ Propter tertium arg. Magiſt. ſent. d. 19. lapſus eſt in quandam inopinabilẽ opinionem dicẽs, quòd alterã iſtarum clauiũ, ſcilicet, ſciẽtiæ, non omnes habent ſacerdotes, vnde dolendum, inquit, & gemẽdum eſt. Indocti enim inquit, neq; hanc clauem habẽt anteq̃ ordinẽtur, nec eam in ordinatione recipiunt, ſed qui antea ſciẽtia pollebãt, licèt tunc illa ſcientia nõ eſſet clauis, ſit tamen in ordine eis clauis. Et hanc opinionem amplexus eſt gloſſator Decreti cano. De quibus. d. 20. In hoc tamen non tenetur Magiſter quia non cõſonat euangelio: cùm enim claues numero plurali Chriſtus promiſerit, & clauis poteſtatis ſine claue ſciẽtię idoneè nequeat exerceri, nefas eſt dicere, nõ cõferri ambas ſacerdoti dum ordinatur. Clauis ergo ſciẽtiæ nõ eſt habitus ille cognoſcitiuus infuſus, vel acquiſitus, quem Philoſophi appellant ſciẽtiam, ſed accipitur nomen iuridice, vt ſit poteſtas cogendi pœnitentem ad cõfitenda ſua peccata, & ad verè reſpondendum, cùm de illis illum ſacerdos interrogat, licèt omni ſcientia theologiæ, & iurium careat. Prætor enim licèt omnibus ſit literis deſtitutus, qua facultate poteſt de cauſis iudicare, poteſt teſtes, & reũ cogere, vt veritatem propalent. Et hæc in ſacerdote dicitur clauis ſciẽtiæ. Veruntamen hoc ingenuè cùm D. Thom. confitendum, quòd qui ordines abſq̃ vlla ſcientiæ cognitione ſuſcipiunt, grauiter peccãt, neque ſolùm ipſi, ſed epiſcopi ad id muneris illos admittentes, & prẽter illud peccatũ ſic ſuſcipiendi ordines, multa etiam in eorum vſu accumulant. Et hoc eſt dolendum, & lugendum.

Solutio. 2.

Solutio. 3. Opi. Magiſtr. ſent.

Glo. decre.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm clauium poteſtatem Chriſtus apoſtolis contulerit. Io. 20. Accipite ſpiritum ſanctum, &c.

QVanuis conſtantiſsimum ſit, hanc poteſtatẽ Chriſtum eccleſiæ tradidiſſe, non tamen tam certũ eſt quo loco eam tradiderit, Arguitur ergo, quod non tradiderit eam Ioan. 20. poſt reſurrectionem. Nam huiuſmodi poteſtas apoſtolico muneri annexa eſt, ſunt enim apoſtoli eccleſię principes, quibus ideo claues regni competũt, apoſtolos autem Chriſtus, vt Marci. 3. legitur, in monte creauit: ergo illic claues tanquam principibus eccleſiæ contulit. ¶ Secundò. Poteſtas clauiũ character, vt diximus, eſt ſacerdotalis: ſed in cœna inſtituti ſunt apoſtoli: er-

Partis negatiuę. 1. Argum. 2. Argum.

li:ergo illic potestatem acceperunt.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium tamen est forma verborum Ioan.20.virtus enim remittendi peccata in diuinis spiritui sancto per attributionem adscribitur,cui attribuitur bonitas: verba ergo illa, Accipite spiritum sanctum,Quorum remiseritis &c. perinde sonant ac si dixisset Christus, Accipite potestatem remittēdi per spiritū sanctum peccata. *Decisio articuli.* ¶De hac re controuersatur inter doctores,Armachanus eñ li.11.de quæst. Arme.ca.14.&.15.opinatur, q̄ Christus omnem ecclesiasticā potestatē.s.consecrādi,& reliqua sacramenta administrandi,& ligandi,& soluendi apostolis simul cōtulit in mōte,dum vt Marci.3.legitur,eos instituit apostolos. Et ratio est,quāiam fecimus,quia omnes istę sunt apostolicæ sanctiones, sine quib⁹ idcirco fieri nequiuerant apostoli. Alia adhibet argumenta, quę infrà absoluemus.*Cardinalis Turrecremata.* Cardinalis verò Turrecremata.li.2.sum.ecclesia.c.77. cōstituit de hac re sex propositiones.Prima.Hæc potestas *1.Propos.* clauium nō fuit data Petro Matth.16.quia illa tātum fuit promissio. In quam sentētia adducit Chrys.& Hiero.Secūda.Illic fuit facta promissio plenaria clauiū.s.potestatis ordinis, & *2.Propos.* iurisdictionis.Tertia.Matt.18.Nulla fuit data apostolis potestas,sed solum designata iurisdictio in foro exteriori. Quarta.Potestas clauis *3.Propos.* ordinis.s.absoluendi,& ligādi in foro pœnitētiæ,fuit collata Petro,& apostolis Ioa.20.Accipite spiritū sanctū,&c.Quinta.Potestas iurisdictionis plena in vtroq; foro data fuit Petro *4.Propos.* Ioan.vlt.illic, Pasce oues meas.Sexta. Per Petrum deriuata est iurisdictio ad alios apostolos,& deinde ad episcopos,&c.¶His autē præmissis ad quęstionem respōdetur quatuor cō- *5.Propos.* clusionibus.Prima. Quanuis nullus esset alius locus in toto euangelio,q̄ vel ille Matt.16.Tibi dabo &c.vel illa verba Christi.Ioan.20.Accipite spiritū sanctum &c. satis esset ad asserendam cōclusionem,tāquām catholicā,q̄ Christus ecclesiæ tradiderit claues:nam cùm Deus mētiri nō potuerit:fides catholica est, id quod promisit cōtulisse.Promisit autē illic, vt bene, ait,Turrecremata,plenissimā potestatem tum ordinis,tum subinde vtriusq; iurisdictionis. s. tam in foro pœnitētię,quàm in foro exteriori: nam in his consistit ecclesiæ cōstructio & fabrica,quam supra petrā suæ cōfessionis Christus policitus est.Quinuerò fortasse,non fuit sola pollicitatio, sed aliqua illic collatio,saltē iurisdictionis,data,licet hoc nō cōstet. Quod autē,ait,in tertia propositione.s.Matt.18.Nō esse promissam apostolis, nisi iurisdictionem exteriorem, propterea, q̄ illic fiebat mētio de correptione fraterna:porrò, salua eius authoritate,nō apparet verum.Nam cùm eadem verba,quæ Petro dixerat, Quodcūq; solueris,repetita dixerit cūctis,eādem plenariam authoritatem eisdem dādam insinuauit. Etenim, q̄ de correptione fraterna fieret sermo, non est argumētum,quòd de restricta iurisdictione in foro exteriori,fieret mētio. Sed probauit potestatem corripiēdi fratrem illis dandam, aut illic dari:quia amplissimā haberent,vel habituri essent,vt quæcunq; solueren in vtroque foro,essent soluta,& quæ ligassent,ligata.

¶Rursus cùm Ioā.20.dixerit,Quorum remiseritis,&c.constantissimum est,vel tunc illum facultatem contulisse, vel si antea contulerat, tūc insufflasse spiritum sanctum ad idoneum eius vsum.Hinc fit,explorationem loci vbi claues contulit,non esse necessariam, nec admodum vtilem: nam eius vtilitas non esset nisi ad constabiliēdum potestatem clauium:si ergo ex his locis cōstat eā esse, parum refert scire vbi eam Christus facultatem donauerit.Nihilominus cùm triplex sit ista potestas: nēpe, sacerdotalis character ad cōsecrandum,& potestas in foro interiori, & iurisdictio plenaria quæ illis est annexa, in tribus diuersis locis sunt istæ apostolis traditæ, quod sit cōtra Armachanum assertum. Sit ergo secunda cōclusio. Quòd apostoli ordinati fuerint sacerdotes,vbi fuerūt ad apostolatū assumpti, vt vult Armachanus: quanuis ratio in neutram partē cogat,longè tamē minus probabilitatis habet, quàm q̄ fuerint ordinati in cœna. Primū, quia eo solo excepto, doctores omnes tenent ordinatos esse in cœna dum Christus sacramētū eucharistiæ instituit. Et ratio est, quia prius debuit sacramentum institui, q̄ eius ministeri. Præterea(quæ mea est coniectura)mysterium sacrosancti eucharistiæ sacramēti nūquā apostolis fuit auditum, quousq; Christus in cœna tradidit eis suū corpus, & sanguinē in cibum, & potum. Tametsi antea Ioā.6.de eodem mysterio comedēdi carnem suam, & bibendi sanguinem differuerat,non tamen modum manducādi patefecerat,quousq; re ipsa eos docuit. Dicere autem sacerdotes fuisse prius institutos,quàm mysterium cōsecrandi intelligerēt, ratio non sinit. *Ioan.20.* *2.Cōclus.*

¶Tertia cōclusio. Quòd illic in cœna collata eis fuerit potestas clauiū in foro pœnitētię,probabilitate nō caret:attamē multò est probabilius,illā fuisse collatā Ioā.20. Prior pars probatur:nā cùm illic fuerit apostolis impressus sacerdotalis character,quē diximus esse modo potestatem clauium,cōiectura fuit,vt quemadmo- *3.Cōclus.* *Ratio.*

dum nunc dum ſacerdotes ordinantur in impreſsione characteris illam poteſtatem ſuſcipiunt, ita & tunc ſuſceperint apoſtoli. Sed tamen tunc dicendum eſt quòd acceperũt illam poteſtatem alligatam, ne vti illa poſſent, quouſq́ue poſt reſurrectionem ſpiritum ſanctum ad id muneris ſuſciperẽt. Et ideo Ioã. 20. Datus eſt eis ſpiritus ſanctus, atque adeò facultas eadem poteſtate vtendi. Et re vera parui refert, ſic vel aliter dicantur. Nihilominus verba ipſa, Accipite, &, Quorum remiſeritis, vehementio rem ingenerant opinionem, quòd illic fuerit eadem poteſtas collata. Præterquàm, quòd omnium doctorum authoritas huic ſententię ſuffragatur, vt Turrecremata, & Caiet. ſuper eundem locum euangelij, & S. Tho. in. 4. diſt. 24. quæſt. 2. ar. 3. vbi ait, ꝙ Chriſtus dedit apoſtolis ſacerdotalem poteſtatem quantum ad actum principalem in cœna, quando dixit, Accipite & manducate, &c. ſubdẽs, Hoc facite in meam cõmemorationẽ. Quinuerò, & ſacer Hieronym. ad Hedibiam. q. 9. eandem aſſerit veritatem, vbi ait, quod licèt ab initio quo apoſtoli ad apoſtolatum aſſumpti ſunt, ſpiritum ſanctũ receperint, tamẽ poſt reſurrectionem eũdem receperunt ad hunc finem, vt peccata dimitterent. Idem, ait, ſuper eũdem locũ Ioan. Et ſimiliter Chriſoſt. atq; Ambroſ. li. 1. de pœnitentia. Dicendum ergo, ꝙ in cœna tãquàm in radice: id eſt, in charactere receperunt poteſtatem clauium, ſed poſtea extenſa fuit poteſtas eiuſdem characteris ad hanc functionem, veluti dum epiſcopus ordinatur non ſuſcipit characterem nouũ, ſed extenſionem characteris ſacerdotalis ad cõfirmandum, & ordinãdũ. Et ſic opinio Armachani deſeritur.

Doctorũ cõfirmatio.

4. Cõcluſio ¶ Quarta concluſio. Id quod ait, Turrecremata Petrum Ioan. vltim. pleniſsimam poteſtatem in vtroq́ue foro recepiſſe, veriſsimum eſt: quòd verò ſubdit alios apoſtolos eandem per ipſum ſuſcepiſſe, veritati non conſonat. Nam apoſtoli omnes cũ omnibus apoſtolicis functionibus in Chriſto ſunt immediatè inſtituti. Hoc enim Paulus conſultò probare contendit ad Galath. 1. & 2. Nam pſeudo apoſtoli hoc illi calumniabantur, quòd cùm non eſſet creatus immmediatè à Chriſto, non eſſet verè apoſtolus. Et ideo concedens ipſe neminem poſſe eſſe apoſtolum, niſi à Chriſto inſtitutũ, probat ſe fuiſſe ab ipſo immediatè in apoſtolatum aſſumptum. Quare ait, Paulus apoſtolus nõ ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum. Ac ſubinde monſtrare contendit, quod cæteri non cum euangelicam prædicationem docuerint, ſed quod per reuelationẽ Ieſu Chriſti ſpiritum propheticum ſuſcepit. Atq; eadem ratione vocante loco Iudę apoſtoli non ſubſtituerunt aliũ, ſed ſortem diuinitus expoſtularunt, vt Chriſtus eum eligeret, cui ſpiritum propheticũ inſpiraret, & apoſtolicam authoritatẽ perhiberet. Igitur cùm vtraq́ue pleniſsima iuriſdictio de eſſentia ſit Apoſtolici muneris, vtranq́; â Chriſto omnes immediatè ſuſceperũt, atq́ue adeo vnuſquiſq́; erat per Chriſtum epiſcopus vniuerſi orbis, quem ideo inter ſe partiti ſunt, vt vnuſquiſque ad ſuam plagam diuerteret. Vnde illos ſimul ordinauit dicens, Accipite, Hoc eſt corpus meum, &c. Hoc in mei memoriam facietis. Et omnibus ſimul dedit poteſtatem remittendi peccata, Accipite ſpiritum ſanctum, Quorum remiſeritis peccata &c. Atque omnibus pleniſsimã dedit iuriſdictionẽ Matth. 18. Quę cũq́ue ſolueritis ſuper terrã. &c. Quo fit, vt in munere apoſtolico omnes fuerint æquales Petro. Niſi quod Petrus tãquàm eccleſiæ caput erat eorũ præſes, vt concilium conuocaret, vt Actu. 15. legitur, & alia obiret præſidẽtis officia. Quapropter tãquam qui perpetuò erat futurus caput, tandem Ioann. vltim. ſuſcepit eandem plenitudinem, nõ ſolùm tãquàm apoſtolus, ſed tãquã Chriſti vicarius, cuius authoritas permãſura erat in eis, qui ſuam ſedem occuparent. Hoc enim Petrus habuit ſingulare tãquam caput, quòd cæteris data eſt poteſtas tãtùm perſonalis, nõ tamẽ ſucceſſura in alios, niſi per authoritatem Petri. Nam etſi epiſcopi ſucceſſores apoſtolorum dicãtur, vt can. Quorum vices. diſt. 68. illã tamen autoritatem non ſuſcipiunt, niſi per Romanum pontificẽ Petri ſucceſſorem.

An clauiũ poteſtas fuerit conceſſa tãquã perpetuò in eccleſia duratura.

¶ Sed vnus hìc tamẽ ſcrupulus ſupereſſe videtur, ꝙ etſi cõſtet hanc clauiũ poteſtatẽ Chriſtũ apoſtolis cõceſsiſſe, non tamẽ ſubinde cõſtat eã conceſsiſſe tanquã perpetuò in eccleſia permanſurã. De hoc autẽ ſtatim art. proximo.

¶ Igitur, vt argumentis Armachani ſatisfacia- *Solu. 1. ar.* mus, ad primum, quod nos fecimus, reſpondetur, ꝙ Chriſtus per poteſtatẽ excellentiæ potuit apoſtolis apoſtolica munera ſucceſſu temporum impertiri, & ideo non fuit neceſſe, vt eo tempore, quo eos ad apoſtolatum aſſumpſit, cuncta eis traderet. Vnde Marc. 3. non legitur, niſi quòd fecerit, vt eſſent duodecim cũ illo, vt mitteret eos prædicare, & dedit illis poteſtatem curandi infirmitates, & dæmonia eijciendi, quod erat ad confirmandam fidem neceſſarium, etiã ante paſsionẽ. At quia vſum conſecrandi, & abſoluendi habituri nõ erant, niſi poſt paſsionẽ, illuc vſq; diſtulit eas facultates

Pau. Gal. 1. & 2.

tates eis adijcere. Quapropter licèt ante passionem iam essent destinati apostoli, & instituti, nihilominus eorum potestas, & facultas non fuit omnino completa, sed manca quousque Christus surrexit, imò vsque ad pentecosten, quando susceperunt spiritum sanctum, & linguarum dona.

3. Argu. ¶Et per hoc respondetur ad secundū: nempe, quòd diuersas potestates eiusdē characteris in diuersis temporibus eis contulit. Et ideo licèt impresserit eis characterē in cœna: postmodū tamen extendit eiusdem potestatem ad remittenda peccata. Episcopus autē, quia habet suā potestatē sacramentis alligatā, non potest eā diuidere, sed vbi imprimit characterē, illic confert potestatem clauium.

¶Aliter tamen Armachanus arguit, quod sit hic tertiū arg. Apostoli vt Matth. 4. legitur, baptizabant, idque ex officio tanquā apostoli, atque oleo curabant infirmos eo more, quo Iacobus. c. 5. docet sacramentū extremæ vnctionis administrari, ergo sacramenta conferebāt, atq; adeò ante cœnā erant sacerdotes. Ad hoc autē respondetur, quòd licèt apostoli ante dominicam cœnā baptizarent, non tamen subinde dicere cogimur, quòd baptizauerint ex officio tanquā sacerdotes, sed iussu Christi. Præsertim cùm id modò laicis liceat. Quòd autē oleo infirmos curarent, nō pertinebat ad sacramētū extremæ vnctionis, sanè cū illud non conferatur, nisi post sacramentū pœnitentiæ & eucharistiæ, quæ quidē sacramenta certū est apostolos ante passionē nō administrasse. Illa ergo nō erat nisi simplex curatio per donū sanitatis.

4. Argum. ¶Quartò arguitur. Si Christus in cœna apostolos ordinauit, subsequitur, quòd duo eis cōtulit sacramenta ordinis ad conficiendum corpus, & sanguinem, & sic plura sunt quàm septem sacramenta: nam successiuè dixit, Accipite & comedite, & postea, Accipite, & bibite. Sed respondetur, quòd Christus non illo verbo præciso ordinauit apostolos, Accipite, & comedite, vel illo, Accipite. & bibite, tūc enim solùm eis porrexit eucharistiæ sacramentum, sed illo, Hoc facite in meam commemorationem. Quod licèt dictum sit inter porrectionē corporis, & sanguinis, tamen ad vtrūque refertur: quare nō sunt duo sacramenta, sed vnum. Imò quanuis seorsum daret illas facultates ad diuersas materias, essent partiales faciētes vnā potestatem, sicut sacramentum est vnū ex duabus speciebus constans.

5. Argum. ¶Quintò arguit valentiùs, quòd potestas clauium soluendi, & ligandi non fuerit collata illis. Ioan. 20. sed ante resurrectionē, nā aliàs, inquit, sequeretur, ꝙ nec Iudas fuerit verè apostolus, sanè cùm potestas clauiū sit præcipuū de essentia apostoli, neq; D. Tho. eandē susceperit potestatē: nā Iudas iā laqueo se enecauerat, nec Thomas intererat dū Christus apostolis dixit, Accipite spiritū sanctū, &c. Et tamen de Iuda, ait, Petrus Actu. 3. quòd cōnumeratus erat eis, (scilicet, apostolis) & sortitus esset sortem ministerij apostoli.

¶Respondetur autē, quòd vt Iudas sortitus diceretur sortē ministerij apostoli, satis erat fuisse iā cōnumeratū apostolis, functūque officio prædicandi, & sanandi infirmos, characterem que sacerdotalē suscepisse, qui radix erat potestatis clauiū, tametsi sua culpa non fuerit eadē potestate donatus. De Thoma autē respondetur, quòd apostolis tanquàm cōmuni collegio data est illa potestas, quā ideo etiā absens Thomas tanq̄ mēbrū eiusdē collegij suscepit. Quin vero illic omnes posteri sacerdotes eandem susceperūt potestatē, alioqui negandū esset presbyteros, qui modò sunt, illā habere. Si ergo modum nati illā tunc in apostolis susceperunt, nil mirū si absens Thomas eā susceperit. Alij possent dicere, ꝙ post dies octo, quando intulit digitum in latus Christi eandē suscepit potestatem. Sed congruentior est prior solutio. *Solutio.* *D. Thoma*

ARTICVLVS. III.

Vtrùm claues in solis sacerdotibus euangelicis existant.

POst hæc quæritur de clauium subiecto vtrùm sint in solis sacerdotibus euangelicis. Et arguitur à parte negatiua. Deus nūquàm humanum genus subsidio destituit, quo possent homines regnum cœlorum ingredi: hoc autem est munus clauium aperire regnum cœlorum, ergo hæc potestas fuit in lege naturæ. *Partis nega tiuę.* *1. Argum.*

¶Secundò. Sacerdotes veteris legis fuerūt verè Sacerdotes diuinitus instituti, vt in Exodo, & Leuitico legitur: sed clauiū potestas est sacerdoti annexa, ergo in veteri lege fuerūt claues. *2. Argum.*

¶Tertiò. Quanuis Christus clauium potestatem apostolis tradiderit, non tamē constat eā tradidisse, tanquàm perpetuò permansurā: nō ergo residet in ecclesia. *3. Argum.*

¶Quartò. Omnes Christianos Christus. vt. 1. Petr. 2. legitur, fecit regale sacerdotium: ergo omnes Christiani pariter clauium habēt autoritatem. *4. Argum.*

¶In contrarium autem est verbum illud Ambros. quod in textu citauimus, Hoc ius. (s. ligãdi, & soluendi) solis cõcessum est sacerdotibus.

Decisio articuli. ¶Quæstio hæc solennis est, nõ q̃ inter catholicos sit dubia, sed q̃ tum hæretici de illa peruersè sentiũt, tum & orthodoxis intellectu est necessaria. Lutherus enim, qui fuit eius. 10. articulus à Leone condemnatus, in illo pestifero. lib. de abroganda missa priuata, contendit omnes Christianos esse sacerdotes, allegans illud citatum Petri, quòd sunt omnes genus electũ, regale sacerdotium, & Apocaly. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. Et. c. 20. sederunt sacerdotes & Christi eius. &c. Quare ait, q̃ sacerdotes rasi, & vncti hoc sibi per iniuriam assumunt, & arrogant priuilegiũ. Et ideo ait, in præfato art. Tantũ quilibet Christianus fuit quantũ Papa, & episcopus, etiã si mulier, aut puer sit. Eiusdẽ hæresis autor priùs fuerat Witcleff, vt Thomas Wald. refert. tomo. 2. de sacram. c. 7. &. 28. &. 141.

Angliæ error. ¶Præter hãc hæresim alius error temporibus nostris nũquàm antea auditus de hac ecclesiastica potestate exortus fuit Angliæ sub Henrico octauo, qui animo repudiandi vxorem Catherinam litem cum Romano põtifice contestatus est, vnde occasionem nactus contendere cœpit ecclesiasticarum clauium potestatem penes regem esse, & ita se regem in temporalibus, & spiritualibus prædicauit: episcopos, & sacerdotes creans. Quem errorem, vt ab Anglia propulsarent, multæ martyrium cẽturiæ, sese gladijs, ignibus, atque alijs truculẽtis mortibus obiecerunt. Hanc verò procellam tandẽ diuina clementia per Philippum secũdum catholicũ Hispaniarũ regem, qui Mariam Christianissimam eiusdem Henrici filiam duxit, sedatam curauit.

Multiplex potestas. ¶Igitur ad quæstionis huius legitimã dęcisionem, meminisse priùs oportet, multiplicis potestatis hactenus explicatæ. Est enim & potestas sacerdotalis characteris, & duplex iurisdictio tam in foro interiori ad ligandum, & soluẽdum per sacramentum pœnitẽtię, quàm in foro exteriori ad soluẽdum, vel ligãdum per indulgẽtias, vel excommunicationem, ac demũ ad gubernandam ecclesiam. Secũdò supponẽdum huiusmodi potestates esse supranaturales, vt patet ex earum fine, qui est ingessus regni cœlorum. Nam potestas reipublicę ciuilis, naturalis est, vt pote ad finem naturalem: nempe, ad pacem, & tranquilitatem reipublicæ relata: licet finis hic proximus ad illum supremũ per Dei prouidentiam referatur.

Potestates ecclesiasticæ sunt supranaturales.

¶His suppositis ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Ante orbem redemptum nulla spiritualis fuit, aut in lege naturæ, aut sub lege scripta clauium potestas gratiæ effectrix. 1. Cõclusio

Ratio conclusionis. Probatur, quia clauis regni cœlorũ est qua ipsum aperitur: sed ante Christum natum cunctis hominibus obseratum fuit, nam & iustissimi quique ad limbum descendebant, sperantes beatam spem, & aduentum regni Christi: ergo tunc nulla erat potestas clauium. Secundò, quia vt distinct. 1. monstrauimus, in lege naturæ nulla erant propriè sacramenta, & in lege scripta licèt essent sacramenta gratiam significantia per Christum conferendam, tamen nullam per se conferebant, sed omnes in sola fide venturi salui fiebant, potissima verò clauium virtus in applicatione sacramentorum consistit: ergo tunc nulla erat potestas clauium. Quare, & distinctio. 2. & distinctio. 18. collegimus, nullam fuisse sacramẽtalem confessionem in lege Mosayca. *Ratio. 2.*

¶Atque hoc ipsum est, quod Baptista Christi prænuncius, ac deinceps Dominus ipse nos docuerunt, dum euangelicam prædicationem inde auspicati sunt, vt homines pœnitentiam agerent: quia appropinquauerat regnum cœlorum, vbi Christus insinuauit in sacramento potissimùm pœnitentiæ claues eiusdem regni se collocaturum.

¶Secunda conclusio. Christus fuit, qui primus habuit claues regni cœlorum. Conclusio est sancti Thomæ distinctio. 29. quæst. 1. articulo. 1. vbi ait, quòd virtus aliqua esse potest in aliquo, aut tanquàm in per se agente, quod est perfectius, aut tanquam in instrumento, qui est minùs pefectus modus, virtus autem aperiendi regnum cœlorum fuit in Christo tãquam in per se agente: nam quatenus Deus id per propriam autoritatem habebat: & quatenus homo, per meritum suæ passionis, vbi tollens peccata nostra, totiusq; adeò mundi, qui eius redemptionem expectauerat, cunctis regnum aperuit iuxta verbum eius ad latronem in cruce. Hodie mecũ eris in paradiso: & ideo absque charactere ordinis habuit clauem excellentiæ, vt regnum etiam absque sacramentis posset aperire: sacerdotes verò, qui sunt ceu eius instrumentales ministri, nõ nisi per sacramenta: iuxta illud Apocaly. 3. vbi asseritur habuisse clauem Dauid, quod intelligitur quantum ad referanda mysteria scripturæ sacræ, cuius spiritu exponitur, & quantum ad ingressum regni cœlorum, cuius virtute illucingreditur. 2. Cõclus.

¶Tertia conclusio. Christus hanc ecclesię tradidit potestatẽ non solũ, vt in eis temporaliter 3. Cõclusio

liter duraret, quibus eam contulit,,sed vt perpetuò esset in ecclesia permānsura. Quod enim eam ecclesiæ donauerit, in superioribus probatum est: sed quòd eam perpetuò donauerit, hæretici forsan inficiari possent dicentes, in euangelio nullam haberi mentionem perpetuę successionis: nam solis apostolorum personis dictum est, Tibi dabo, &c.&, Quorum remiseritis, &c. Item: quia alijs facultatibus apostolos insigniuit, quæ in ecclesia nō persistunt, vt dono linguarum & sanitatum, & spiritu prophetico ad cōdendum scripturam, sacram. Et ideo contra huiusmodi cauillationes probatur conclusio. Christus fundauit ecclesiam vsque ad consummationem seculi duraturam: nempe, super suam fidem & leges, sine quibus nemini salus patere potest, atque adeò fecit eam vnum ouile, quod nisi qui intrauerint, salui esse nequeunt. Vnde Matthæ. 24. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et Matthæ. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: sed potestates clauium sunt collatæ in bonum commune totius ecclesiæ: ergo non solum apostolis, sed in illis suis etiam posteris sunt traditæ. Quare non opus fuit Christo successionum meminisse, sed ipsa met traditio clauium perpetuitatem designabat. Nam etsi solis apostolis dixerit, Ite, baptizate, &c. res ipsa ostendit baptismum perpetuò in ecclesia durare. Alias verò dignitates, quæ peculiariter ad apostolicam functionem pertinebant, non necessariò oportuit in ecclesia perdurare. Vnde Paul. ad Ephes. 4. distinguens ecclesiæ membra, ait. Ipse quidem dedit quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorū in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi donec occurramus omnes in vnitatem fidei, scilicet, in die iudicij. Quocirca & apostoli ipsi successores sibi crearūt, vt iam iam dictum sumus.

Hæretico-rū cauillū.

2. Cauillū.

Matth. 28

Paul. Ephe. 4.

4. Cōclus. ¶Quarta conclusio, qua ad quęstionem respōdetur. Potestas clauium sacramentalis in solis euangelicis sacerdotibus existit. Vbi aduotandum, quòd Christum claues contulisse intelligi potest, aut toti ecclesiasticę reipublicę in cōmuni sicut potestas gubernandi se se, aut eligēdi regem est in toto reipublicæ corpore aut personis. At quicquid sit de iurisdictione, de qua statim dicturi sumus, potestas tamen clauium absoluendi & ligandi in foro pœnitentiæ manifestum est: non posse in corpore simul ecclesiæ cōsistere: quia est personalis potestas, quam sacerdos dum sacro ordine initiatur, suscipit, quam diximus esse characterem: corpus enim ecclesiæ non suscipit in communi ordines, sed personæ. Conclusio hæc apud catholicos probatione non indiget, sed aduersus hæreticos vnico nititur fundamēto, quod ipsi subuertere contendunt. Superius enim distinctio. 12. quæst. 1. art. 1. hæreticorum catenam, & potissimū Lutheri depinximus. Enimuerò, quia in sacramentis nullā vim gratię conferendi, aut mysterium vllum supernaturale agnoscunt, sed docent vnicuique propriam fidem ad salutem sufficere, nihil mirum si neque ad executionem horum mysteriorum selectū aliquem ministrum confiteantur. Quapropter non eò faciunt Christianos omnes sacerdotes quò Christianam dignitatem extollant, sed quo sacramenta pessundent, in quibus posita est Christiana religio. Illis ergo: qui sacramēta nostra virtutem censent habere iustificandi, & in sacramento eucharistiæ corpus Christi esse verum, facillimum est subinde persuadere ministros esse diuinitus ad id delegatos, & per sanctam vnctionem institutos: vt in ordinis susceptione gratia perfundantur, qua fiant sacramentis gratiæ administrandis idonei. Vnde Paul. 1. Corint. 4. re vera non de cūctis promiscuè Christianis, sed singulariter de ipsis apostolis ac sacerdotibus aiebat. Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: nam & pulcherrimus mundi ordo, in quo elemēta alia alijs subsunt, & supra cœlestes hierarchiæ, & ciuiles omnes respublicæ nil aliud clamant, quā quòd ad singula officia publica sui sint destinandi peculiares ministri, quanto ergo decentius ecclesiastica hierarchia id postulat, quam regius Psalmes reginam appellat ad dextram sapientiæ sedentem in vestitu deaurato circum amictam varietate. Ad literam videtur Apostolus. 1. Corinth. 12. similem popularem quærimoniam reprimere. Conquerebantur enim illi neochristiani, quòd non omnes in sacerdotio, aut in alio eminentiori loco essent, putantes ob id non esse perfectè Christianos. Quibus Paulus proposita membrorū similitudine ait: in corpore ecclesiæ alios esse oculos, alios manus, alios pedes: nam diuersa sunt gratiarum dona: scilicet, vt, ait, ad Ephes. 4. Alij sunt Apostoli, alij pastores, & doctores &c. si ergo, inquit, dixerit pes. Quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo nō est de corpore? Et si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore? non ideo

Probatur cōclusio ad uersus hæretic.

Lutherus.

Paul. 1. Cor. 12.

Paul. Ephe. 4.

ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Lutherus autem nescivit aliter litem dirimere, quàm faciendo omnes oculos, vt faciendo populum occulatissimũ Argum. illa ratione omnes exoculauit. Si enim omnes sunt episcopi, vbi subditi? & si omnes sacerdotes parochiales vbi parochiani? At verò quid opus est cum istis litigare, cùm manifestum sit apostolos ipsos alios creasse episcopos, & sacerdotes sibi successuros? Nam Paul. vt legitur Actu. 20. vocauit ad se presbyteros Asiæ, quibus, ait, Vos posuit spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam. Et. 1. ad Timot. 3. docet, qualẽ oportet esse episcopum. Et cap. 4. admonet, ne citò cuipiam manus imponat, vbi docet eum ordinasse in episcopum, qui subinde ordinabat presbyteros, & ad Titum. 1. admonet ipsum, vt per ciuitates constituat presbyteros, sicut ipse disposuit ei, quem episcopum etiam ordinauerat. At quoniam de re hac loco citato di. 13. quæst. 1. plura diximus, satis de hac quarta conclusione.

Lutherus.

Actũ. 20.

Luthero respondetur.

¶ Respõdetur ergo Luthero, quòd licèt Petr. & Ioan. in Apocalyp. dicant, quòd Christus non simul sacerdotes fecerit & reges, non tamen affirmabit Lutherus omnes Christianos esse reges. Pari ergo modo licèt omnes Christiani ea generali ratione dicãtur sacerdotes, quod se, & sua Deo in sacrificium offerunt, nihilominus per antonomasiam illi dicuntur sacerdotes, qui ad sacramenta administranda cõsecrati sunt.

Vbi data sit potestas cunctis sacerdotibus.

¶ Dubitatio autem ex ijs fit reliqua minimè dissimulanda, vbinam, scilicet, in euãgelio hęc potestas data sit cũctis sacerdotibus. Nam soli apostoli fuerunt à Christo ordinati apostoli, soliq́ue illi acceperunt spiritum sanctum in remissionem peccatorum. Et quauis suprà monstratum sit, illam potestatem suscepisse, tanquàm perpetuò in ecclesia duraturã, posset nihilominus cauillator quispiam dicere, solùm de iure diuino manere in episcopis, qui dicũtur apostolorum successores, vt est in can. Quorum vices. distin. 68. atque adeò inferre, quòd potestas sacerdotalis non est, nisi de iure positiuo: quia scilicet, ecclesia sanxit, vt sacerdotes ordinarentur in auxilium episcoporum. Respondetur tamen, quòd sacerdotium est de iure diuino, & quantum ad potestatem consecrandi, & quantũ ad vim clauiũ absoluẽdi in foro pœnitentiæ. De priori enim membro ambigere nemo potest: nam cũ character & ordo sacerdotalis sit de essentia conficiendi eucharistiã: & ecclesia nõ habeat autoritatẽ mutãdi ea, quæ sunt de essentia sacramenti, nõ est dubiũ, quin de iure diuino sit illa potestas in omnibus sacerdotibus. Nam si solis apostolis eam Christus tribuisset, non auderet ecclesia, nisi solis episcopis eorum successoribus tribuere. Quare cũ præter apostolos septuaginta duos discipulos elegerit, vbi auxiliares presbyteri episcoporum intelliguntur, fit vt dum apostolos sacris ordinibus initiauit, illic designauerit ordinãdos presbyteros.

Cauillatio

Dilutio

¶ De alia verò potestate ligãdi, & soluendi res non est ita certa, vsus tamen ecclesię, rerum diuinarum certissimus interpres, docet etiam eã dem quoque iure diuino esse sacerdotio annexam: porrò cùm inter ordinandum post facultatem consecrandi, ait. Accipite spiritum sanctum, Quorũ remiseritis, &c. vbi profitetur, quòd eodẽ loco Ioan. 20. data sit illa potestas cunctis sacerdotibus. Id quod Ambros. lib. 1. de pœnitentia, ait, solùm permissum esse sacerdotibus. Et lib. 2. Concesit hoc, inquit, Christus apostolis, & de apostolis, & ad sacerdotũ officia transmissum est. Et ratio quoque suffragatur: nam si connexio hæc, potestas, nõ esset de iure diuino, ecclesia posset facere, vt sacerdotali characteri nõ esset annexa potestas clauium, quod certè efficere nequit. Cõsentaneũ enim est, vt dum Christus potestatẽ presbyteris tradiderit super corpus suũ verum, simul & quę illi annexa est, tradiderit super corpus mysticum, vt dignè idem verũ corpus possent plebi dispẽsare. Accedit demũ, quòd cùm confessionem audientiæ tanti populi, quantum est Christianus, soli episcopi non sufficerent, non satis Christus ecclesiæ suæ consuluisset, nisi presbyteris, qua ratione sacerdotes sunt, eandem facultatem relinqueret. Quare vbi illam apostolis dedit, tribuat & presbyteris, nisi q iurisdictionum distributionem commisit Petro, quæ non est de intrinseca ratione sacramẽti, sed de necessitate applicationis materiæ.

Potestas ligãdi, & soluendi vbi fuerit collata cũctis sacerdotibus

Ambros.

Ratio optima.

Alia ratio.

¶ Ex his sequitur discrimẽ inter sacerdotes legis naturæ, & scriptæ, ac nostros: omnes enim erant verè sacerdotes sacrificia in Dei cultum offerentes, atq; adeò nonnullã habentes spiritualem potestatem. Bifariã enim potestas dicitur spiritualis. Vno modo ratione finis, atq; altero ratione effectus. Ratione finis dicitur, qa ordinatur ad veram religionẽ. Et ratione effectus, quia instrumentalis est causa gratiæ. Atqui. d. 1. q. 2. ostensum est quẽadmodũ in lege naturæ respublica ipsa ciuilis instituere poterat veras sacrificia, quibus verũ Deum colerẽt, atq; adeò sicut reges, & magistratꝰ creare poterat, ita & sacerdotes, q diuino cultui mãciparẽtur.

Discrimen inter sacerdotes legis naturę, scriptæ, & nostrę.

Rex poterat instituere sacerdotes.

tur. Imò & rex ipse illos poterat instituere, qa nullam habebant supernaturalem potestatẽ. Et tales legitur. Genes. 17. fuisse in Ægypto sacerdotes, & fuerunt inter Romanos, & in alijs gentibus. Quinuero poterant iure hæreditario primogenituræ succedere. Quare Melchisedech iussu Dei fuerunt Iudæi (quia primogenitus erat Noe: nempe, Sem) fuisse sacerdotẽ. Et Iacob, fertur, ius hoc à fratre suo Esau fuisse mercatũ. At verò sacerdotes legis Moysi quãuis non haberent potestatem spiritualem quãtum ad effectum: scilicet, conferendi gratiam, nihilominus, quia eorum sacrificia, vnctiones & vestes mystica erant & figura rerum supernaturalium legis euangelicæ, non poterant à republica creari, sed à Deo per ministerium Moysi. Et ideo Deus instituit Aarõ summum Pontificem, vt habetur Exod. 28. & selegit tribum Leui, in qua perpetuò essent sacerdotes & ministri templi. Nullam tamen habebant spiritualem potestatem, quãtum ad effectum conferendi gratiam, atq; adeò, nec concedẽdi indulgentias, nec excommunicandi, aut priuã di beneficijs ecclesiasticis quia hęc omnia sunt spiritualia quoad effectum. In lege autem euã gelica, quia sacerdotes potestatem habent spiritualem cõferendi gratiam, à Christo ipso autore gratiæ & redemptore creati sunt. Quod autem diximus in lege naturæ, & scripta fuisse verè sacerdotes, intelligitur ante promulgatiõ euangelij, quando poterat esse verus vnius Dei cultus. Iam enim nullibi sunt veri sacerdotes, nisi in euãgelica ecclesia. Nisi forsan aliquę sunt gentes, vbi lex euangelica inuincibiliter ignoratur, quæ sint ab omni idololatriæ genere mũdæ & vnum Deum colant. Quod de tota vna republica non est credibile: nam si legem naturæ seruassent, aliquo Deus supranaturali lumine irradiasset, vt veritatem inquirerent. In Iudæis verò manifestum est nullum vigere iam verum sacerdotium: quippe quod in euangelicum iam translatum est, iuxta illud Paul. Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat. Vt enim sacrificia omnia illa per vnicum sacrificium Christi abolita sunt, ita & sacerdotium.

Sacerdotes legis Moysi à Deo creabantur.

Sacerdotes euãgelicę legis à Christo creati sunt.

Iudęorũ sacerdotes.

Solu. 1. ar. ¶Per hæc ergo, quæ dicta sunt, argumenta facta, soluta restãt. Ad primũ enim respõdetur, q̃ sub lege naturæ hominũ genus non erat remedio destitutũ: nam vt. d. 1. mõstratũ est, illucebat etiam tũc subobscurus quidã in eis fidei radius, quo legem naturalem seruantes per diuinum auxilium cõuerti poterant. At quia Christo nondum passo sacramenta non conferebant gratiam, fit vt nec fuerit in sacerdotibus illis potestas vlla clauium. Atq; idem respondetur ad secũdũ de sacerdotibus veteris legis. Tametsi ratione prædicta à Deo essent creati.

Solutio. 2.

¶Ad tertium autem iam respõsum est, vbi diximus potestatem clauium esse ecclesiæ traditam in perpetuum permansuram.

Solutio. 3.

¶Et ad quartum: vbi declaramus quemadmodum Christiani omnes dicantur sacerdotes.

Solutio. 4.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm potestas iurisdictionis in vtroque foro fuerit sic collata ecclesiæ, vt in toto corpore immediatè resideat, an verò in prælatis eius.

Vanuis de potestate clauiũ sacerdotali satis dictum sit, tamen de iurisdictione in vtroque foro dubium restat. Et ideo arguitur, quòd eam Christus toti corpori ecclesiæ immediatè tradiderit, vt inde deriuaretur ad prælatos. Potestas ciuilis gubernandi sese est in toto corpore reipublicæ, quæ potest regem eligere, vel se per alios magistratus gubernare: atque hanc potestatem Deus iure naturæ cuique reipublicę dedit: ergo simili ratione Christus vniuersæ reipublicæ Christianorum eandem contulit potestatem, et non personis singulis.

Pars affirmatiua.

1. Argum.

¶Secundò arguitur. Concilium vniuersale dicitur vniuersalem ecclesiã repræsentare: ergo suam autoritatem non habet à Papa, sed à se, quasi illic assistant omnes Senatores, & procuratores ecclesiæ: per quam autoritatem possũt de legibus, & magistratibus ecclesiæ disponere, cui alludit verbum illud Christi ad Petrum Matth. 18. Si te non audierit, dic ecclesiæ, qua ratione videntur antistites appellari prælati ecclesiæ iuxta verbum Iacobi, infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ: ergo Christus iurisdictionem hanc toti ecclesiæ immediatè reliquit.

2. Argum.

¶Tertiò, quia sacer cardinalium senatus Papam creat: ergo nomine & autoritate ecclesiæ illud facit: si ergo autoritas creandi Papam, qui est summum caput ecclesię, est in tota ecclesia, penes ipsam est tota ecclesiastica potestas, & iurisdictio, & ab ipsa deriuatur in personas.

3. Argum.

¶In cõtrariũ est, quod Christus nullibi legitur toti

Pars negatiua.

totí ecclesiæ congregationi vllã contulisse potestatem, sed personis.

Decisio articuli. ¶Nihil hic dicere molimur de illa molesta lite, vtrum cõciliũ sit suprà Papã, quæ causa est, vt nunquam cõcilia eo candore fœliciter celebrentur, quo antiquitus. Sed quia rerum consequentia hoc exposcit, ne clauium tractatus mutilus maneat, quicquid sit de illa quæstione, pro nostra tenuitate subiectum proximũ ecclesiasticę potestatis, & iurisdictionis explo-

Gerson Almain. rare adornamus. Enimuerò Gerson in tracta. potestatis ecclesiasticæ, quẽ imitatur Almain in suo libro de cõparatione Papæ & concilij cap. 6. atq; alij fautores illius opinionis, quod

An cõciliũ sit supra papam. concilium est suprà Papam, arbitrati suam opinionem ex hoc fundamẽto pendere, aiunt, potestatem ecclesiasticam iurisdictionis in vtroque foro residere in tota vniuersitate ecclesiæ, hoc est, in toto corpore, ꝙ aiunt categorematicè instar reipublicæ ciuilis. Iure enim naturæ potestas regendi rempublicam in tota ipsa

Fũdamẽtũ Gersonis. est, & in nullo seorsum membro, nisi ab ipsa eligatur, vt est videre in antiquo regimine Romanorum, & nunc apud Venetos. Nisi quòd illæ

Rex a rep. recipit potestatẽ iurisdictiõis. quæ rege gubernantur, ipsum elegerunt, in quem suam transtulerũt autoritatem, quæ iure hęreditario perpetuò succederet in suam sobolem, iuxta tenorem. l. Quod principi placuit. ff. de constitu. princip. Sic ergo aiunt existere potestatem in corpore ecclesiæ immediatè propter rationes, quas fecimus, & alias eiusdem vigoris.

1. Cõclus. ¶In contrarium tamẽ ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Potestas iurisdictionis ecclesiasticæ non residet in toto corpore immmediatè, sed in prælatis. Conclusio est Cardinalis à Turrecremata. 2. lib. sum. eccles. c. 71. & Caieta. in opusculo de comparatione papæ & concilij. Et notãdum est primò discrimẽ, illi enim dicunt, ꝙ Christus tradidit hanc potestatem cõmunitati ecclesiæ, vt ipsa crearet prælatos, sicut Romani quibus regerẽ

Christus instituit Prælatos per quos suam regat ecclesiam. tur. Nos autem dicimus è cõuerso, quod Christus tãquam vnicus rex regni cœlorum, & ecclesię caput instituit Petrum, & apostolos, atque alios prælatos, per quos ipse gubernaret ecclesiam. Ad cuius probationẽ hoc supponẽ dum est, quod ipsi etiam admittũt, nẽpe, hanc

Potestas iure diuino cõuenit ecclesiæ. potestatem nõ conuenire ecclesiæ iure naturali, aut humano, sed solo diuino per Christum, nam Psal. 2. ait, ipse. Ego autẽ constitutus sum rex ab eo super Siõ mõtem sanctum eius: id est vnicus rex super vniuersalem ecclesiã. Et Psalmo. 109. Iurauit Dominus: & non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Vnde Paul. ad Hebræ. 7. probat: Christum vnicum esse sacerdotem ecclesiæ, à quo omne sacerdotium, & sacrificium deriuatur, et ideo ait, quòd alij sacerdotes sine iureiurando facti sunt, Christus autem cum iureiurando: quia in æternum erat permansurus. Idemque cap. 8. & 9. prosequitur ostendens Christum esse vnicum Pontificem futurorum bonorum: hoc est, per cuius sacrificium, & sacramenta obuentura nobis sunt supra cœlestia bona. Atque adeò Psalmo 44. Propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitię præ consortibus, seu præ participibus tuis, vbi denotatur omnes sacerdotes, & ecclesiæ antistites de eius sacerdotio participare, secundum illud Apostoli ad Colossen. 2. qui est caput omnis principatus, & potestatis, quæ est in ecclesia. *Paul. Hebr. 7.* *Psal. 44.*

¶Hoc ergo suppositio sic arguitur. Ecclesia *3. Argum.* non habet potestatem iurisdictionis, nisi à solo Christo: Christus autem nullibi legitur eam tradidisse corpori ecclesiæ, sed personis, & prælatis, ergo in ipsis est immediatè. Probatur minor, quia singulariter Petro dictum est. Tibi dabo claues regni cœlorum. Quodcunque solueris, &c. Et Ioan. vlt. propter singularẽ amorem, quo eum Petrus diligebat, atque adeò ob singularem dignitatem ei singulariter dixit, Pasce oues meas, vbi caput eum ecclesiæ constituit. Quare & illi pollicitus est dicens. Ego orabo pro te, vt non deficiat fides tua: nempe, quia super eius fidem prædixerat, se extructurum ecclesiam. Et ad apostolos singulariter ait, Quæcunq; solueritis super terram, &c. &, Quorum remiseritis, &c. ergo omnem iurisdictionem eis tribuit, atque eius successoribus, iuxta verbum citatum Paul. Ipse dedit apostolos quosdam, alios prophetas, &c. in opus ministerij: hoc est, vt essent eius ministri. Quare Paul. 1. Corin. 4. non dixit eos fuisse ministros ecclesiæ, sed Christi.

¶Secũdò, id maximè cõfirmatur ex illo Ioan. *2. Argum.* 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos vt eatis, & fructum afferatis, &c. quasi dicat, non sicut respublica ciuilis suum eligit regem, vos me elegistis, sed ego, qui ex me habeo regiam sacerdotalemq; potestatem, elegi vos, vt meã colatis ecclesiam, & fructu germinare faciatis. ¶Atque hoc inde confirmatur, quòd vt legitur Marci. 3. ipse ad se singulariter duodecim vocauit, quos fecit, vt essent apostoli, quibus ait, Ioan. 20. Data est mihi potestas in cœlo & in terra: sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum, &c. Certe nescio quid clarius. Perinde est, *3. Argum.*

de eſt,ac ſi dixiſſet,ſicut ego à nulla republica poteſtatem habeo, ſed cœlitus mihi data eſt: ita neque mei miniſtri ab eccleſia debent poteſtatem aliquã recipere,ſed à me ipſo. Et ideo quæ data eſt mihi poteſtas ego eam do vobis, Accipite ſpiritum ſanctum: accipere autẽ ſpiritum ſanctum non eſt totius corporis eccleſiæ,ſed perſonale beneficium. Enimuerò quia ſpiritus ſanctus eſt in perſonis, ideo eſt in eccleſia,& non è conuerſo. Quare in Penteceſte apoſtoli tanquam ſingulares perſonæ, & Dei miniſtri acceperunt ab ipſo, & nõ ab eccleſia ſpiritum ſanctum.

4. Argum. ¶ Atque hinc ſumitur quartum argumẽtum. Sacerdotes eccleſiæ inſtituuntur per ſacramẽtum ordinis,quo confertur gratia, gratiam autem eccleſia nõ confert:ſed Chriſtus per virtutem ſacramentorũ,atque adeò nõ eccleſia,ſed Chriſtus,qui eſt author gratiæ, per ſuos proprios miniſtros inſtituit ſacerdotes,atque imprimit characterem,qui eſt conſecrandi facultas & clauiũ poteſtas:ergo eadem ratione qua gratia,& vt art. precedenti diximus,character non eſt in tota eccleſia,ſed in perſonis, quibus Chriſtus & gratiã confert, & characterem imprimit,colligitur vt iũriſdictionem, quæ ad eã dem clauium functionẽ eſt neceſſaria, nõ toti eccleſiç,ſed certis perſonis tribuerit. Profectò eſt magnũ argumentũ,ꝙ ſi character cõſecrãdi corpus verũ,(quod manifeſtũ eſt) nõ ſit in toto corpore eccleſiæ,ſed in perſonis: ita & iuriſdictio non ſit niſi in perſonis, quandoquidẽ corpus myſticũ ſuper verum eſt fundatum.

5. Argum. ¶ Vt autem res apertiùs pateat : arguitur ſic quintò. Chriſtus non ſolùm in terris agens,ſed & nũc de cœlo eccleſiam ſuam gubernat,quã ipſe fundauit, iuxta illud, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi: dum autem vitam in terris degebat: prælati nõ habebant autoritatem ab eccleſia,ſed ab ipſo tãquam ab authore eius & fundatore. Quare Paul.vt dictũ eſt ad Gala. 1.ait,nõ fuiſſe ab hominibus nec per homines apoſtolũ,ſed á Chriſto. Quocirca in apoſtolorum præfatione nõ dicũtur vicarij eccleſiæ,ſed ipſi⁹ Chriſti. Quos operis tui(hoc eſt functionis tuæ)eidem(ſcilicet eccleſiæ)contuliſti præeſſe paſtores: ergo ſicut illico poſt aſcenſum in cœlum per ſuos ipſe apoſtolos,& per quos illic conſtituebant epiſcopos,regebat eccleſiam, ad quod munus obeundum miſit eis ſpiritum ſanctũ, pari nũc forma per apoſtolorũ ſucceſſores epiſcopos, & per diſcipulorum ſucceſſores presbyteros, quos ipſe elegit,eccleſiam gubernat: nõ ergo poteſtas iuriſdictionis deſcẽdit ab eccleſia immediatè,ſed à Chriſto. Atque hìc perſpiciẽdũ eſt diferimen inter rẽpublicam ciuilem, & eccleſiæ:& in republica ciuili nullus fuit à principio rex,cui competeret dominium,ſed reſpublica creauit ſuum regem, quæ poterat per alios à ſe creatos magiſtratus adminiſtrari. Eccleſiæ verò Chriſtus per ſe fuit rex à patre cõſtitutus,vt in Pſal.citato,ait, Dauid. Quare ſicut in familia domeſtica nõ reſidet authoritas gubernandi domũ,ſed in patrefamilias,& alijs œconomis,& miniſtris, quos ipſe voluerit eligere:ita & Chriſtus regit ſuam familiã, cui nõ dedit iuriſdictionẽ ſed miniſtris quos ipſe elegit tanq̃ eius præſidẽtes. Accedit ſextò, vt ait, Turrecremata,ꝙ ſi Chriſtus poteſtatem eccleſiaſticam eccleſiç cõtuliſſet,conſequens fieret illã reſidere in tota cõgregatiõe,ſi in laicis opificibus,in mulierculis,& pueris & ꝙ cõcilium vice omniũ congregaretur, ſicut ſenatores nomine totius ciuitatis aut regni,& cardinales ꝓ poteſtatem omniũ eligerent Papam,quod certè multis nominibus eſt abſurdum. Primùm, quia cùm in republica ſint multi inhabiles ad exercenda eccleſiaſtica officia,mulieres enim non poſſunt eſſe presbyteræ, ſicuti in ciuili republica poſſunt eſſe reginæ, & pueri reges, in decorum eſſet toti eccleſiæ illam cõmittere facultatem eligendi prælatos. Secũdò,quia cum ſit impoſsibile totum orbem,ſi totus Chriſtianus eſſet,conuocare ad eligendum Papam,vana eſſet illa tam diffuſa poteſtas. Tertiò, quia tunc ſequeretur, quòd ſi Papa & epiſcopi aliquas leges eccleſiaſticas conderẽt, & totus populus reclamaret,cùm tanto exceſſu ſit maior pars eccleſiæ ſtandũ eſſet iudicio populi,quod tamen eſt hæreticum. Signum ergo eſt, quòd prælati non habent iuriſdictionem ab eccleſia,ſed à Chriſto ſunt populo Chriſtiano prẽfecti.

Poſtremũ argumen.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

¶ Septimò & poſtremò arguitur argumento Caietani. Si poteſtas eccleſiaſtica immediatè eſſet in eccleſia,ſequeretur, ꝙ ſi tota eccleſiæ congregatio ſancire vellet,vt eccleſia non gubernaretur per vnũ pontificem, ſed per duos, aut plures, vt dum Romana reſpublica per cõſules gubernabatur,& nũc gubernabatur Venetiæ,id poſſet facere,quod eſſe hæreticũ, fautores ipſi contrariæ opinionis cõcedunt. Quo circa profectò nõ bene ſibi cõſtant: nam ſi illa ratione cõcilium aſſerant ſupra Papam,vt authoritas in tota eccleſia reſideat, à qua pendet Papa, conſequens ſit,vt eccleſia non ſit inſtituta inſtar regni,vt ſit vna perſona ſupremum caput, ſed ad modum antiquæ Romæ, & illius reipublicæ, quàm. 5. Ethico. Ariſtote. ait,

7. Argum

Impugnatur ratio.

per

per optimatum potentiam regi: quod profectò nemo Christianorum dicere audebit, nisi sit hæreticus.

2. Argum. ¶Ex his ergo planè colligitur appendix secūdę conclusio. Summam ecclesiasticæ potestatis primùm contulit Christus Petro, tanquàm eius vicario & ecclesiæ capiti, quod ipse cōstituit, à quo eiusq; successoribus in eadē sede eadem iurisdictio in totā ecclesiasticā hierarchiā deriuatur. Quia vt patet Matth. 16. ei tanq; ecclesiæ fundamento, quod sibi Christus substituit, plenariam pollicitus est clauis potestatē, quam Ioan. vlti. contulit, dū ter publicè, & iuri dicè interrogās, an se plus omnibus diligeret, quasi rogaret, an omnium esset dignissimus, qui omnium esset caput, dixit, Pasce agnos meos. Hanc verò conclusionem non intendimus hic multis cōprobare, esset enim magnā rerum syluam cōmouere, sed eam in hanc consequentiam adiecimus, quòd ecclesiastica potestas non in tota ecclesiæ communitate, sed in personis residet. Dum autem dicimus, à Petro deriuari omnem ecclesiasticam potestatē, non intelligimus in reliquos apostolos, iam enim suprà ar. 2. adstruximus apostolos immediatè à Christo omnem iurisdictionē accepisse gubernandi orbem. Sed tamen nullum præter Petrū reliquit successorē, vt per suā authoritatem, & episcopi omnes & clerus ab vna sede Petri illam recipiunt.

Episcopi et presbyteri sunt de iure diuino. ¶Caue tamen ne subinde hinc elicias episcopos & presbyteros esse de iure positiuo: sunt enim, vt paulo ante diximus, de iure diuino. Quare papa facere nequit, vt nulli sint episcopi in ecclesia, aut sacerdotes. Sed tamen dicitur iurisdictio à papa deriuari: quia per ipsum episcopi singuli, suis diœcesibus mancipantur, & presbyteri suis parœcijs.

Dubium egregium. ¶At dum de subiecto iurisdictionis loquimur, quam dicimus absq; sacerdotali charactere reperiri, dubitatio se insinuat, vtrùm omnibus possit Christianis conuenire. Et quidem de viris pro constanti relinquitur, quippe cùm episcopus antequàm ordinetur, iurisdictionem habeat indulgentias conferendi, & excōmunicandi, atque adeò sub censura excommunicationis leges & præcepta ferendi. Certū quoque est, viros omnes, nisi aliqua sint ecclesiastica lege prohibiti, ad sacerdotium, & episcopatum assummi posse.

An mulier sit capax spiritualis potestatis. Pau. ad Ga lat. 3. ¶Sed de fœmineo sexu quæstio nos interpellat, vtrùm sit capax spiritualis potestatis ecclesiasticæ. Nam vtrinque nos admonet Paulus, dum ex vna parte ad Galath. 3. ait, quod in Christo Iesu non est Iudæus nec Græcus, non est seruus nec liber, non est masculus nec fœmina. Ex altera verò. 1. Corinth. 14. ait, Mulieres in ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse: si quid autem volūt discere, domi viros suos interrogēt: turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. Et nequis arbitretur, suum, nō Dei, præceptum esse, subdit. Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo, qnoniā Domini sunt mandata. De hac quæstione omnes consentiunt, mulierem non posse potestatē ordinis suscipere, vt, ait. S. Tho. d. 25. q. 2. Id quod ibidē inter agendum de ordine examinandum est: quia illa est potestas immediatè aperiendi regnū cœlorū. Sed de iurisdictione subdit ibidē in solutione. 1. arg. ꝙ Abbatissæ nō habēt iurisdictionem ordinariā, sed quasi cōmissariam propter periculum cohabitationis virorū, & mulierū. Et dist. 9. q. 1. ar. 1. quęstiuncu. 3. ad quartū ait, quòd cùm mulier secundùm Apostolum sit in statu subiectionis, non potest habere aliquam iurisdictionem spiritualem, quia etiam secundùm Philoso. 8. Ethic. Corruptio vrbanitatis est, quādo ad mulierem peruenit dominium. Vnde mulier neq; habet clauem ordinis, nec clauem iurisdictionis, sed mulieri, inquit, committitur aliquis vsus clauiū, sicut habere correptionem in subditas mulieres propter periculum quod imminere posset.

Pau. 1. Corint. 14.

Abbatissę nō habēt in risdictionē ordinariā.

¶Sub hoc ergo moderamine constituitur tertia cōclusio. Mulier nō potest in dignitate cōstitui cui sit spiritualis iurisdictio annexa. Hoc enim videtur Pau. loco citato commonere. Et præterea. 1. ad Timo. 2. vbi, ait. Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autē mulierem non permitto, nec dominari in virū, sed esse in silentio. Quanuis hic non fiat mentio ecclesiæ, nec iurisdictionis simpliciter, sed in virum.

Secūda cōclusio.

¶Et cōfirmatur cōclusio ratiōe: quia potestas iurisdictionis licèt non sit immediatè potestas clauium: hoc est, remittēdi peccatū, ordinatur tamen ad illam, imò ex illa ortum habet: atq; adeò sicut mulier nō potest habere potestatē ordinis, sit vt nec ei cōgruat habere iurisdictionē spiritualē. Secūdo, quia potestas iurisdictionis pertinet ad dignitatē spōsi ecclesiæ, qualis fuit Christus: cū ergo sexus fœminę sit natura sua virili subditus, iuxta illud Gen. 3. sub viri potestate eris, mulierē nō decet prœeminētia illa, vt vim habeat coactiuā spiritualē. Tertiò, quia iurisdictionis vsus requirit scientiā: mulierē autē nō cōdecet literis vacare, vt theologiā, vel iura discat: quare neq; decorū est, neq; verò tutū in dignitate illas cōstituere, cui iurisdictio

Ratio conclusionis.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

ctio spiritualium annexa sit, vnde animarum salus pendet. ¶ Quartum argumentum profectò magni ponderis est, quod neque Christus neq; subinde ecclesia talem dignitatē mulieri commisit, vt optimè Innocent. 3. capit. Noua. de pœnitē. & remissio, adnotauit, vbi, ait, noua, & inaudita esse, quòd abbatissæ moniales benedicant, aut confessiones audiant, aut prædicent: cùm beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit apostolis vniuersis: cui tamen dominus claues regni cœlorū non commisit: quo vtique exemplo quantunuis in ecclesia mulieres præcesserint sanctitate præclarissimæ, nunquàm illis fuit potestas clauium commissa. Vnde Ambros. in libr. quæstionum noui & vet. testa. & refertur cano, Mulierem. 33. quæstio. 5. ait, quod mulierem constat nullam habere authoritatem, neque iudicare posse. Et capit. Dilecta. de maior. & obed. cauetur, quòd excommunicare non valet. Atqui in eadem sententia sunt cum D. Thoma Theologi. vt Durand. distin. 19. quæst. 1. & Paludan eād. dist. quæst. 2. & Sylues. verb, Abbatissa. §. 1. Atqui. dist. 32. can. Mulieres. qui est concilij Laodicensis, fit mentio mulierum, quas Græci presbyteras vocant: id est matronas viduas, quibus forsan aliqua iurisdictio spiritualis cōmittebatur: quas concilium inhibet, tanquàm ordinatas in ecclesia constitui.

Ratio. 4. magni roboris.

Ambros.

¶ Quòd si arguas. Maius est prophetæ donū, quàm spiritualis iurisdictionis: sed vt. 4. Regū legitur, multæ fuerunt mulieres prophetissæ. Respondetur, quòd prophetia neque est sacramentum, neque ad rem sacramentalem soluēdi & ligandi attinens: vt spiritualis iurisdictio.

¶ Hinc fit, quòd Abbatissæ, & aliæ matres sanctimonialibus præfectæ ratione officij potestatem non habent ponendi præcepta spiritualia, sicut religiosorum prælati, sed tantùm ciuilia, sicut matres familias. Discrimen autem hoc est huiusmodi. Principes seculares possunt præcepta ponere, quæ obligent quidem sub reatu mortali, sed quia non sunt spiritualium iudices, non est eorum facultas decernere, vt suum præceptum obliget sub reatu mortali, aut veniali, sed tantùm constituere opus in genere virtutis, cuius transgressio ex natura, & quantitate, & qualitate rei pensari debet, sit ne mortalis, an venialis. Papa verò & ecclesiastici prælati eo ipso, quòd aliquid præcipiunt sub sententia excommunicationis, nisi præceptum cōtineat manifestum errorem, obligat quidem sub reatu mortali, & tale est præceptum prælati in ordine nostro, si ponatur in scriptis, licèt non habeat adiunctam censuram excommunicationis. Matrona ergo eo, quòd præficitur monialibus, potestatē habet ponendi præcepta primi generis, sicut materfamilias cui subditæ tenentur obedire: nempe, ne literas scribant, aut recipiant, aut cūviris loquantur, aut ad hortos exeāt. Sed tamē ista præcepta ex natura rei æstimari debēt sub quo reatu obligent, mortali nè, an veniali. Tantum enim ad custodiam domus conferre possent, vt eorum transgressio esset mortalis, & tō parum, vt esset venialis. Similia enim præcepta posset materfamilias ponere suis filijs, licèt in monasterio vrgentior sit causa, & magis obligent illa præcepta. At verò ponere præceptū more religiosorum, vt eo ipso, quòd in scriptis detur, intelligatur obligare ad mortale, re vera nequeūt ex facultate officij annexa. Nec de hoc vllo modo dubitandum est quia earum præfectura nō est sicut religiosorum: alioqui possent excommunicare, quod nullus concedit, quia excommunicatio est priuatio bonorum spiritualium.

Abbatissæ nequeunt in dicere præcepta spiritualia.

Discrimen inter præcepta utriusq; potestatis.

Abbatissæ nequeunt præceptum ponere more religiosorum.

¶ Quòd si quis arguat, ratione voti moniales teneri prælatæ parere etiam si spirituale præceptum ponat: nam si quis vouit alicui seculari obedientiam, obedire tenetur: maximè si Deo votum faciat obediendi homini. Respondetur, quòd dum quis vouet obedientem esse alteri, non intelligitur, nisi prout moris est obtemperare, vel laicum laico, vel religiosum religioso. Ob id enim, quod quis voueat obedire amico suo seculari, nō propterea ille potest ponere ei spirituale præceptum, vt episcopus. Pari ergo modo moniales vouēt obedire prælatæ secundùm potestatem quam ipsæ habēt præcipiendi. ¶ Et confirmatur hoc, quia non sunt moniales in hac parte melioris conditionis, quàm religiosorum conuersi, quibus tamen nunquam spiritualium cura demādatur. Reliquit enim D. Franciscus inter sua statuta vt conuersi absque sacris ordinibus fieri possent Guardiani, qui ideo curam animarum habebant, & subinde ceu episcopi electi non ordinati confessarios creare poterant, & casus reseruare, à quibus nisi de sua licentia nemo subditorum valeret absolui: spiritualia aque præcepta ponere, eademque sub censura excommunicationis. At quanuis hoc authoritate Papæ fieri poterat, tamen quia sapienter iudicatum est minimè cōdecere vt qui non haberent potestatem ad consecrandum corpus Christi verum, illam haberent spiritualem curam ergà mysticum, mos ille abolitus est.

Ordo diui Francisci.

¶ Possunt idem eiusmodi præpositæ si habent iurisdictionem in aliquos vassallos, eis

præcipere ſicut ſeculares: ſicuti poſſunt mulieres eſſe reginæ, quæ eſt gubernatio temporalis, non obſtante verbo Ariſtotelis ſuprà citato, quòd videtur eſſe corruptio reipublicæ. Maximè ſi ſuccedant iure hereditario, nam vt Iudic. 4. legitur, Debora iudicabit populum Iſrael. Poſſunt itidem, vt, ait, Panormita. iuxta glo. in. d. cap. Delicta. præſentare ad beneficia, imò habet ibidem gloſſa, quòd poteſt Abbatiſſa conferre eccleſias, & beneficia ſibi ſubdita, atq; idem Sylueſt. loco citato cum ſuo Panorm. Tametſi de hoc nō ſim adeò certus, an habeāt ratione officij, vel ex Papæ cōmiſsiōe.

¶ Hæc autem dicta ſint quatenus iuriſdictio ratione officij competit mulieribus. Quod quidem, vt verum dicam, non video eſſe planè de iure diuino: nam Paulus non prohibet mulieres niſi docere in eccleſia, quas iubet ſubditas eſſe viris. Neque verò quod ſubdit, hæc eſſe mandata diuina, ſic intelligit eſſe de iure diuino, vt non cadat diſpenſatio in illa. Sed hæc omnia ſunt de iure canonico, quod eccleſia tanquam verbis Pauli conſentaneum ſtatuit. Quapropter prædictam concluſionem ſub illa limitatione, ratione officij, conſtituimus: nam ex commiſsione non video cur non poſsint hanc habere poteſtatem conſtituendi huiuſmodi præcepta ſpiritualia. Non, inquam, video cur Prouincialis vbi ei viſum fuerit ad honorem domus, & monialium expedire, non poſsit Prioriſsis, & Abbatiſsis committere, vt poſsint huiuſmodi præcepta ſpiritualia in graui neceſsitate ponere, citra tamen excommunicationis cenſuram: nam hæc facultas nūquam mulieribus commiſſa eſt, nec eis committere decet. Tametſi Palud. loco citato, quia hoc eſt ius poſitiuum, cenſeat eam quoq; poſſe eis committi, cùm committatur mere laico, vt diſt. 22. videbimus.

Abbatiſſæ ex commiſſione poſſunt ponere præcepta ſpiritualia.

¶ Ad authoritatem ergo in contrarium allatam Pauli ad Galat. 3. reſpondetur, illud, quod in Chriſto Ieſu non eſt Iudæus, nec Græcus, maſculus, nec fœmina, intelligi, quantum ad ſuſceptionem fidei, ad quam, cùm vniuerſos mortales obliget, abſque vllo diſcrimine, omnis anima rationalis admittenda eſt.

Solutio. 1. argumē. ¶ Ad primum igitur argumentum iam reſpōſum eſt, non eſſe ſimile de poteſtate ciuili, quę naturalis eſt, & de eccleſiaſtica ſupra naturali, quam Chriſtus tanquam per ſe rex illius per ſuos proprios miniſtros gubernat.

Solutio. 2. ¶ Ad ſecundum de concilio, Cardinalis Turrecremata, & Caietanus locis citatis reſpondent è regione omnino ad Gerſonem, & alios. Qui enim à parte concilij pugnant, dicunt Papam à concilio recipere authoritatem. Cardinales verò ſuprà citati dicunt è conuerſo, quòd concilium recipit illam à Papa. Sed certè vtrunq; (vt ſub correctione eccleſiæ, & peritiorum dixerim (falſum apparet). Prior enim opinio ſatis eſt impugnata. Sed nec poſterior cenſetur vera: quoniam epiſcopi, & qui legitimæ ſunt perſonæ concilij, legitimè congregati præſidente Papa, aut eius legatis, eo ipſo quòd ſunt epiſcopi per ſe habent, dum publica authoritate congregātur, authoritatem eccleſię, ſicuti ſenatores in ſenatu. Quare nulla alia indigēt Papæ authoritate, niſi quod ipſe ſit præſens tā quàm caput. Non quod ipſi epiſcopi ſint tanquam procuratores totius eccleſiæ recipientes authoritatem à toto populo, ſed per authoritatem epiſcopalem, quam à Chriſto ſuſcepe runt, dum publico nomine congregantur habent authoritatem, quibus ſpiritus ſanctus, vt errare nequeant, aſsiſtit. Quocirca quod concilium dicitur vniuerſalem eccleſiam repræſentans, in antiquis concilijs non legitur, ſed eſt nouum. Et ideo, vt verum ſit, non debet accipi in eo ſenſu, quaſi illic totus chriſtianus populus per ſuos procuratores, & legatos ſit congregatus, nam populus non habet talem authoritatem coeundi in concilio per ſe, vel per alios. Imo licèt omnis populus reclamaret, poſſent epiſcopi cum Papa facere concilium. Sed quod ipſi ſoli per poteſtatem diuinam repræſentant totam eccleſiam, vt poſsint Chriſtianum populum cogere, vt ſibi auſcultent, & pareant. Non ergo aliter concilium habet authoritatem à ſummo pontifice, quàm quod epiſcopi creantur ab ipſo. Et è contrario, ſi aliqua ratione concilium eſt ſupra Papam, non eſt, quod ipſe à concilio vllam recipiat authoritatē, ſed quia omne membrum, etiam caput, eſt pars totius, & ideo tenetur ſtare decreto, & ſententiæ totius.

Impugnatur poſterior opinio

Quo ſenſu debeat accipi, quod cōcilium repræſentat vniuerſalem eccleſiam.

¶ Ad tertium eodem pacto reſpōdetur, quod licèt cardinalium collegium eligat Papam, tamen cardinales nō eligunt nomine totius eccleſiæ, quaſi totus populus habeat authoritatem eligendi Papam: ſed quod etſi electio ad omnes epiſcopos ſpectaret, tamen quia non poſſunt ſine magno diſpendio, & multo tempore conuenire, electio cardinalibus eſt commiſſa. Attamen Papa ab illis dum eligitur, nullam poteſtatem acquirit, ſed à Chriſto, quia inſtituitur ſucceſſor Petri. *Solutio. 3.*

ARTI-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm quilibet ſacerdos poſsit vti claue in quemlibet.

Pars affirmatiua.

1. Argum

TAndem quæritur de vſu clauium, & arguitur, quod poſsit vnuſquilibet ſacerdotum in quemlibet ſua vti claue. Sacerdotes à Chriſto ſuſceperunt authoritatem illo verbo Ioan. 20. Quorum remiſeritis &c. vbi nulla eſt facta reſtrictio: ergo poteſt ſacerdos vnũ quẽque abſoluere. ¶ Secundò arguitur. Si non poſſet vnuſquiſq; ſacerdos omnes abſoluere, hoc eſſet ex defectu iuriſdictionis: ſed maior eſt defectus gratiæ: quàm iuriſdictionis: quia vbi Chriſtus dedit apoſtolis poteſtatẽ abſoluendi inſufflauit in eos ſpiritum ſanctum: & tamẽ mali ſacerdotes poſſunt abſoluere: nam aliàs nemo ſubditorum eſſet certus, an fuerit abſolutus, cùm nemini conſtet ſuum ſacerdotem eſſe in gratia: ergo & ſine iuriſdictione abſolutio erit valida. ¶ In cõtrarium eſt ca. Omnis vtriuſq; ſexus. vbi prohibetur ne vllus ſacerdos alienum parochianum, niſi de licentia ſui ſacerdotis abſoluat. ¶ De iſto vſu clauium quoniam diſt. 1. q. 5. multa, inter tractandum de miniſtris ſacramentorum diximus, pauciora hìc dicenda ſuperſunt. Ad quæſtionẽ ergo duabus concluſionibus reſpondetur. Prima. Nullus ſacerdos abſq; poteſtate iuriſdictionis poteſt vti claue ordinis abſoluendo, aut ligando. Hanc concluſionẽ art. 1. tetigimus, vbi dicebamus characterem eſſe merã potentiam, quæ agere non poteſt, niſi paſſum ei applicetur, vt agat: ſubijcitur autem per iuriſdictionem ſacerdoti materia, per quam ei ſubditi addicuntur. Si autem aliorum rationem deſideres, hæc eſt egregia, quòd officium paſtoris eſt ad ſalutem gregis oculatè attendere: ſupremus autem eccleſiæ paſtor nõ ſufficit toti eccleſiæ proſpicere, niſi ſingulis diœceſibus epiſcopos præficiat, neq; epiſcopus toti diœceſi, niſi parochijs parochiales ſacerdotes præponat: cùm ergo ſumma gregis notitia, & iudicium per confeſsionem ſacramentalem ſumatur, in hoc ſacramento præcipuè decet, vt non ſit liberum cuicunq; ad quemcunq; ſacerdotem diſcurrere, ſed ſit quiſq; ſuo proprio alligatus, vt non niſi illi, vel de eius licentia confiteatur: hoc autem ligamẽ fit per iuriſdictionem: ergo abſq; illa nemo ſacerdotum poteſt quemquam abſoluere. Multò ergo, congruentiùs in hoc foro neceſſaria eſt iuriſdictio, quàm in exteriori, vbi tamen nullus ſine iuriſdictione poteſt quenquam iudicare. Quare, licèt ſacerdos non ſubditũ abſoluere tentauerit, nulla eſt abſolutio, niſi in articulo mortis.

Pars affirmatiua.

Deciſio articuli.

1. Cõcluſ.

Nota rationem.

¶ Vtrùm autem hoc ſit de iure diuino, quod Armachanus libro. 11. negat, ſuprà diſt. 18. quæſtio. 4. artic. 2. diſcuſsimus, concludentes hoc eſſe de iure diuino: cùm Chriſtus has iuriſdictiones inſtituerit contra quod ideo ius nulla conſuetudine præſcribitur. ca. Si epiſcopus. de pœnitent. & remiſſ. libr. 6. Cuncta illic, quæ ad confeſsionem proprio ſacerdoti faciendam attinent, elucidata ſunt. Eadem ratione non poteſt ſacerdos à caſibus reſeruatis aliquem abſoluere, quia in hoc pœnitens non eſt eius ſubditus. Et pari iure, nec poteſt excommunicatum abſoluere: quia priuatus eſt ſacramentis. Cæterùm in omnes alios ſubditos poteſt claue ſua vti. Et eſt ſimilitudo in claue materiali, quæ non poteſt aperire, niſi propriam ferã: & in cauſis naturalibus, quarum nulla poteſt agere, niſi in ſubiectam ſibi materiam. Ignis non poteſt cœlum inflammare, neque calor naturalis hominis ferrum digerere, quod poteſt calor ſtruthionis. Quòd ſi argumentum in contrarium ſacerdotũ veteris legis afferatur, vbi nulla erat iuriſdictionis diſtinctio, nullum eſt, tum quòd totus ille populus non habebat niſi vnicũ templum inſtar vnius parochiæ, tum præſertim, quod ſacerdotes nõ habebant poteſtatem ſpiritualem ſoluẽdi, vel ligandi, vel excommunicandi.

An iuriſdictio ſit neceſſaria de iure diuino

2. Conclu.

¶ Secunda cõcluſio. Quanquam miniſter ſit in peccato mortali, nihilominùs iuriſdictionẽ retinet, vt abſoluere poſsit, niſi fuerit ſchiſmaticus, vel hæreticus, vel ſuſpenſus, vel degradatus, aut excommunicatus nominatim, vel propter manifeſtam clerici percuſsionem. Hanc concluſionem diſtin. 1. citata. articul. 5. & 6. latiſsimè contra hæreticos, & contra Armachanum confirmauimus. Cùm enim miniſtri non ſint, per ſacrametum proprij authores gratiæ, ſed Chriſtus, eorum malitia non obſtat quominus ſacramentum ſit validum. Quare bonitas morum miniſtri non eſt de eſſentia ſacramenti, iuxta ſententiam Auguſtini interpretantis verbum Ioannis Matth. 3. Ipſe (ſcilicèt, Chriſtus) eſt, qui baptizat. Quapropter licèt miniſter gratia careat, virtute Chriſti per ſacramentum confertur.

¶ At verò quoniam iuriſdictio, vt dictum eſt authoritate eccleſiæ tribuitur ei, qui epiſcopali eccleſiæ, aut parochiæ præficitur, poteſt eadem eccleſia vſum eiuſdem iuriſdictionis ei ſu-

ſpẽdere, vt facit in ſchiſmaticis, hæreticis, &c. Quare licèt attentent, ſacramentum pœnitentiæ adminiſtrare, non valet ſacramentum, nec abſolutio tenet. Quod ſi arguas. Si attentent ſacramentum euchariſtiæ conficere, ſacramẽtum tenet: ergo ſi abſoluant: nam dicere ad hoc requiri iuriſdictionem, non tamen illud, videtur principij petitio. Negatur tamen conſequentia, nec eſt petitio principij: quoniam in omni ſacramento requiritur materia, & forma: & in ſacramento euchariſtiæ materia eſt duntaxat, panis, & vinum: quare nulla iuriſdictio ad conſecrandum requiritur. Materia verò pœnitentiæ eſt ipſe pœnitens, & vbi ſuſpẽditur iuriſdictionis vſus, ſiue per ſuſpẽſionem ſacerdotis, ſiue per excommunicationem ſubditi, ſubtrahitur materia neceſſaria ſacramẽti. Quare in ſacramento pœnitentiæ vſus iuriſdictionis eſt de eſſentia, non tamen in ſacramento euchariſtiæ, aut in cæteris. Quapropter ſi quis ſacerdotum non ſubditum baptizet, quãuis ſi extra extremam neceſsitatem id faciat, peccet, nihilominùs quia materia legitima eſt aqua, ſacramentum tenet. Neque ob id ſolùm quòd characterem imprimit: nam etiam ſi extremam vnctionem adminiſtraret, eſſet valida, idque quanuis eſſet ſuſpenſus, licèt tunc grauius peccaret. Idem eſt ſi epiſcopus alienum ſubditum confirmaret, aut etiam ordinaret, etiam ſi eſſet ſuſpenſus: quia in ijs ſacramentis materia, & forma concurrunt. Neque conſiſtunt in actu iudiciario, vbi cognoſcenda eſt cauſa, & ferẽda ſententia: hac enim de cauſa in ſacramento pœnitentiæ vſus iuriſdictionis eſt de eſſentia. De his autem quia in ſuperioribus ſunt elucidata, ſatis in præſentiarum.

Obiectio.

Dilutio.

Vſus iuriſdictionis eſt de eſſentia in ſacramẽto pœnitẽtiæ.

Solutio. 1. argumẽ. ¶ Ad primum igitur argumentum reſpondetur, quòd etſi in ſuſceptione ordinum omnes ſuſcipiant poteſtatem ordinis, quæ eſt poteſtas abſoluendi, iuxta citatum verbum, Quorum remiſeritis &c. eſt nihilominùs neceſſaria applicatio materiæ quæ fit per iuriſdictionẽ, quæ promiſſa eſt ſingulariter Petro Matthæ. 16. vt ab ipſo in omnes deſcenderet.

Solutio. 2. ¶ Ad ſecundum reſpondetur conceſſo, quod defectu iuriſdictionis non poteſt quilibet ſacerdos quemlibet abſoluere, ſed negatur conſequentia dum infertur, tantum impedimentum eſſe defectum gratiæ. Nam etſi peius ſit ſacerdoti gratia, quàm iuriſdictione carere, tamen adminiſtrationi ſacramẽti iuriſdictio eſt neceſſaria potiùs, quàm gratia ob rationem prædictam.

DISTINCTIONIS vigeſimæ, Quæſtio ſecunda, De virtute, & effectu clauium.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm effectus clauium ſe extendat ad remiſsionem peccati quoad culpam, & pœnam.

POTESTAS CLAuium duplex eſt, vt articul. 1. ſuperioris quæſtionis diſtinximus. Vna eſt ſacerdotalis characteris, quæ dicitur ſacramentalis, eo quòd effectum habet in ſacramẽto pœnitentiæ ligandi, & ſoluendi. Et hæc propriè, & principaliter dicitur poteſtas clauium. Alia verò eſt, quæ characterem non indiget: vt poteſtas iuriſdictionis, quæ in non ſacerdotibus exiſtere poteſt, quæ non ita propriè dicitur poteſtas clauiũ, ſed mediatè, quia non eſt ſacramentalis, ſed extra ſacramentum per illam fit remiſsio peccatorum quoad pœnam: nempe, per indulgentiarum largitiones, & ligatio per excõmunicationem. De effectu ergo huius ſecundæ poteſtatis in duabus ſubſequentibus diſtinctionibus agendum nobis reſtat. Sed de effectu primæ, quæ eſt ſacramentalis, præſens locus dicendum requirit, vt tota materia ſacramenti pœnitentiæ complementum hac quæſtione ſuſcipiat. ¶ Arguitur ergo: quòd virtus hæc clauium non ſe extendat ad remiſsionẽ culpæ. Remittere peccata, quia fit per gratiã, eſt proprius effectus ſolius Dei per ſpiritum ſanctum, iuxta illud Pſalm. Gratiam, & gloriam dabit Dominus: ergo ſacerdos non remittit peccata. ¶ Secundò. Qui ad pœnitentiam accedit non contritus, indignè accedit: quia accuſatio, qua ſe oſtendit pœnitere Deum offendiſſe, mendax eſt: qui autem indignè accedit, nullam per ſacramentum gratiam ſuſcipit: qui autem accedit contritus ante ſacramentalem abſolutionem, eſt in gratia, ergo nunquàm virtute clauium fiet peccatorum remiſsio. ¶ Sed tertiò, quòd vi clauium nulla remittatur pœna temporalis arguitur: quoniam eadem ratione poſſet remitti tota: conſequens tamen eſt falſum, quia cùm ſatisfactio ſit pars ſacramenti, apparet ſemper relinqui-

Partis negatiuæ.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

linqui aliqua particula, quæ sit satisfactionis materia. ¶ In contrarium est tum verbum euã gelicum, Quorum remiseritis peccata, remissa sunt: tum etiam forma sacramẽtalis, Ego te absoluo. ¶ Hanc quæstionem disputat D. Tho. in.4.d.28.q.1.artic.3. Aliter tamen definire sal tem verbis illam videtur, quam similẽ de sacramentis definit.3.part.q.62. In.4.nãq; tanquã expositor Magistri, qui, ait, sacerdotẽ non absoluere, sed ostendere absolutum, in illam partem inclinauit, quòd sacerdos absolutè non remittit culpam, eo quòd non remittit, nisi tanquam instrumentum. Sed tamen in.3.part. nõ negat, quin sacramẽta simpliciter dicantur cõferre gratiam, licèt id non faciãt, nisi tanquàm instrumẽta. Tribus igitur conclusionibus subdistinctione respõdetur. Agens enim alicuius effectus duplex est.s.principale, & instrumentale. ¶ Est ergo prima conclusio. Tanquã agẽs principale, & per naturalem, & propriam authoritatem sacerdos non remittit culpam, sed solus Deus: vt enim peccatum solum contra ipsum cõmittitur, iuxta illud Psal. Tibi soli peccaui: ita & ipsius est proprium peccata remittere. Ad hæc, cùm gratia, per quam fit remissio, sit acceptatio ad gloriam sicut dare gloriã, quæ sibi propria est, non nisi illi conuenit, ita nec dare gratiam. Et hoc est quod, ait, citatus Psalmus. Gratiam, & gloriam dabit Dominus: nam qui dat supernaturalẽ finẽ, dat & media supranaturalia ad ipsum.

Pars affirmatiua.

Decisio art.

1. Cõclus.

2. Cõclus. ¶ Secunda conclusio. Tanquam minister, & instrumentum Dei sacerdos dum absoluit, verè peccata remittit. Cõclusio hæc ex ijs, quę diximus, distin. 1.q.2. vbi sacramenta euãgelica monstrauimus conferre gratiam, liquido colligitur. Nam si sacramentum causa est gratiæ, minister dum illud applicat, ministerio suo peccata remittit. Hæc enim fuit collectio concilij Constant. vbi decretum est ministrum sacramentorum per ipsa sacramenta gratiã conferre, quæ est nostra cõclusio. Sed re vera euãgeliũ tam clare illam probat quàm concilium, vbi, ait, Christus, Quæcunq; solueris super terram &c. &, Quorum remiseritis &c. Id quod, & forma ipsa declarat, quæ certè, si sacerdos peccata non remitteret, falsa esset.

Concilium Constant.

¶ De hac verò re, vt hæreticos omittamus, qui clauium virtutem negant, & sacramentorum efficaciam gratiæ, qui satis in superioribus expugnati sunt, lis est cum Magistro senten. dist. 18. negat vnq; sacerdotem verè absoluere, sed, ait, duntaxat ostendere absolutum. Et ratio eius est, quam secundo loco hic fecimus: nempe, quod neminem censet dignè accedere ad sacramẽtum, nisi existat in gratia. Et hęc fuit opinio Alexandri.4.part.quæstio.80. mẽbro.1. & Bonauen.dist.18.quæst.2. & ibidem Richard. & Abulens.1.part. sui defensorij ca.6. Et fuit inter iuniores opinio Grabiel. dist.14. quæstio.2. & Almain dist.18.quæst.2. & Maioris vtraque dist.14.quæst.2. &.18. quæst.1. omnes, inquam, aiunt, q̃ sacramentum pœnitentiæ nunquàm conferre potest primã gratiam. Et ideo, ait, Alexand. & omnes isti, q̃ sacramentum pœnitentiæ nunquàm remittit, nisi solam pœnam. ¶ Contrarium tamen tenet hoc loco D. Tho. scilicet, dist.18. quæstio. 1. articul.3. vbi, ait, quòd licèt quis accedat nõ bene dispositus ad pœnitentiam, si obicẽ non opponat, recipit primam gratiam sicut per baptismum. Et subdit contra Alexand. rationem: quia hoc sacramentũ non ordinatur ad remissionem pœnæ tantùm, sed etiam culpæ, vt baptismus, Idemque, ait, in.3.part.quæst.86.art. 6. vbi dicit, quod remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, & principaliùs quidem virtute clauium & formæ absolutionis. Eadem est opinio Scoti in quarto dist.18, quæst.4.artic.3. & Durand. & Palud. eadem dist. & Marsilij in quarto. dist.18. & Rossensis artic.5. contra Luthe. vbi, ait, expressè, quòd sacramentum pœnitentiæ quandoque potest conferre primam gratiam attritò. Adrian. quæst.2. de clauibus, ait, hanc opinionem S. Thom. vniuersalius iã modò sustineri. In hac autem controuersia distinguendi sunt tres gradus. Primò, quando homo accedit ad sacramentum contritus. Secundo, quando per alium extremum accedit cum obice ne gratiam suscipiat, licèt putans se dignè accedere confessionem faciat, & sacerdos putans cum esse satis dispositum, absoluat, sed frustra. Et tertius medius modus quando accedit attritus, putãs se bona fide esse contritum. Et quidem in primo casu, qui est Magistri & suorum sequacium, licèt re vera sacerdos tunc nõ conferat primam gratiam, nihilominus non est negandum quin verè absoluat, ac remittat, vt dist.14.quæst.1.artic.3. vbi egimus de forma absolutionis, secundùm Sanct. Thom. & veritatem ostendimus. Nam profectò alioqui forma ipsa esset falsa, Ego te absoluo. Item quia quandoque etiam qui baptizatur est in gratia, & tamen vera est forma, Ego te baptizo: id est, absoluo, etiam spiritualiter à peccatis. Item quia sacramentum non solùm est signum gratiæ, verùm, & vera causa. Quare, vt illic S. Thom. quæstione.84. probè docet, cùm quis formam illam profert, Ego te baptizo, &, Ego te absoluo, non debet

Ratio Magist.

Opinio S. Thom.

Ratio contra Alexã.

Scotus.

Distinctio. opinionis per tria mẽbra.

1. Membrũ

Contra Magist. sentẽt.

accipi in hoc ſenſu, Ego te oſtendo baptizatũ, & abſolutum, quaſi ſignum oſtendens gratiæ, ſed ego te verè baptizo, & abſoluo applicando veram cauſam ablutionis, & abſolutionis. Quare Magiſter fui oblitus fuit, dicens ſacramenta conferre gratiam, & nihilominùs ſacerdotem non verè abſoluere, ſed oſtendere abſolutum. Igitur licèt daremus, neminẽ dignè accedere ad ſacramentum, niſi qui eſt in gratia, conſequentia nulla eſt, qua infertur, quòd ſacerdos non verè tunc abſoluit.

¶ Neque ob id ſolùm dicitur abſoluere, vt, ait, Alexand. quia remittit pœnam, neque ob id, quòd abſoluit à præcepto confeſsionis: nam abſolutè abſoluere, principaliter eſt à culpis, iuxta verbum euangelicum, Quorum remiſe. &c. Veritas ergo formæ optimè ſeruatur in illo ſenſu, quem illic explicat Sanct. Thom. vt, Ego te abſoluo, idem ſit, quod ego ſacramentum abſolutionis tibi impendo, cuius virtute, ſi in peccatis exiſteres, quibus obicem non opponeres, remiſsionem conſequereris. Nam & per eandem abſolutionem confertur augmentum gratiæ quæ per ſe ſufficeret peccatum remittere. Pari modo, & in ſecundo caſu, ſi quis cum obice gratiæ accedat, veritas formæ ſaluatur, Ego te abſoluo: id eſt, ſacramentum abſolutionis impendo, quod niſi obicem ex parte tua inueniret, remiſsionem tibi peccatorum conferret, licèt non opus ſit conditiones illas exprimere. Quare in nullo caſu tenenda eſt opinio Magiſtri, quòd, ſcilicèt, interpretatio formæ ſit, Ego te abſoluo: id eſt, abſolutum oſtendo, eſt enim ſynceritatem caſtitatem & eccleſiaſticę formæ denigrare, & contaminare, & in ſiniſtrum ſenſum peruertere. Nam verba euangelica, maximè in re tanti myſterij debent accipi in ſenſu proprio. Verba autem illa, Ego te abſoluo, non poſſunt facere ſenſum illum, Ego te abſolutum oſtendo. Quoniam res diuerſiſsimæ ſunt abſoluere, & oſtendere. Prætor enim nõ poteſt verè remittere debita, quæ quis alteri debet, ſed oſtendere per ſuam ſententiam, quod nihil debet. Et in hoc ſenſu dicitur abſoluere reum, non quidem ab eo, quod debeat, ſed à lite. Creditor autem ſolus eſt, qui poteſt debita remittere. Et hoc pacto Deus miniſterio ſacerdotis verè remittit debita.

Quare verbum abſoluo, non poteſt exponi per oſtendo. Et confirmatur, quia ſi talem poſſet facere ſenſum, liceret tunc ſacerdoti commutare verba, & dicere, Ego te abſolutum oſtendo. Eſſet tamen ſacrilegus, qui illa vteretur forma. ¶ De tertio vero ſenſu medio, vtrùm, ſcilicèt, quis poſsit ita attritus ad ſacramentum accedere, vt per ipſum primam gratiam, & veram remiſsionem peccatorum obtineat, eſt inter citatos authores ſcholaſtica cõtrouerſia. Sed profectò adeò eſt opinio Sanct. Thom. verior: nempe, q̃ per ſacramẽtum pœnitentiæ nõnunquàm, imò ſæpe cõfertur prima gratia, vt vix poſsit alia ſuſtineri. Quocirca hæc ſit hîc ſecunda concluſio. Nam in primis fundamentum illorum falſiſsimum eſt, vt ſuprà diſtinctione. 18. quæſtione ſecunda. articul. 2. monſtrauimus: nempe, quòd quicunque accedit ſine contritione, ſic indignè accedat, vt peccet accedendo: nam poteſt eſſe attritus, & bona fide putare ſe eſſe contritum: quare tunc nõ indignè accedit. Sicut è cõuerſo qui accedit ad euchariſtiam contritus, ſi putet ſe non eſſe contritum, indignè accedit. Neq; verò, vt Maior. ſentit, quicunque putat ſe eſſe cõtritum perinde in alio extremo dignè accedit, vt iam ſit in gratia ante abſolutionem. Nam illa cogitatio mentis, qua quis cogitat ſe eſſe cõtritum, ſufficit quidem ad excuſandam culpam, ne quis peccet accedendo, non tamen ad tollendum peccata præterita: nam peccata nõ tolluntur per actum mentis, ſed per legitimã contritionem. Quare qui accedit attritus putans ſe eſſe contritum, dignè quidem accedit, vt obicem non ponat effectui ſacramenti. Vnde cùm ſacramentum per ſe conferat gratiam: eam ille per ipſum ſuſcipit. Dixerim accedens attritus putans eſſe contritum, nam vt eodem loco citato oſtẽdimus, arbitror attritionem, niſi quæ exiſtimetur contritio, nunquàm ſufficere, vt per ſacramentum conferatur gratia: eo quòd accuſatio, quæ debet eſſe ſignum pœnitentiæ, qua ratione homo offendit Deum, non eſſet ſignum verum ſecundùm conſcientiam, & exiſtimationem pœnitentis: quia loqueretur contra cor. ¶ Secundò probatur hęc veritas, q̃ ſacramentum pœnitentiæ quandoque conferat primam gratiam ex nomine ipſo clauium. Si enim nunquam abſolutio in re exhibita peccatum tollit, neſcio, cur dicatur ſacerdos habere claues in foro pœnitentiæ. Nã metaphora clauium, vt ſuprà diximus, ſumpta eſt ab aperiendo, & claudendo oſtio. Si autem ſacerdos nunquàm verè aperit cœlum, ſed ſolùmodò oſtendit apertum, inepta eſſet clauis metaphora. Nam quæ metaphora eſt, Dabo tibi claues ad oſtendendũ? Adde quòd tunc aptior eſſet forma, Ego te abſolutũ oſtendo. ¶ Tertio. Profectò hoc eſt in errorem inclinare eorum, qui claues negant eccleſiæ. Nã, vt apud Tho. Vuald. tom. 2. de ſacra. à ca. 141. vſq; 146. refertur, hoc hæretici contendebãt, quòd

Abſoluere principaliter eſt à culpis.

2. *Membrũ*

Peccata nõ tolluntur per actum mentis ſed uoluntatis.

Nota.

Ratio. 2

Solutio. 3.

3. *Membrũ*

2. *Cõcluſ.*

quòd sacerdos, nec poterat absoluere, nec peccatum remittere, nisi homo priùs esset à peccatis absolutus. Et hoc ipsum omnino est, quod isti aiunt. Contra quod August. libr. de pœni. 9. comparans nostros sacerdotes veteribus, ait, quòd illi solùm ostendebant mundatos esse homines à lepra, nostri verò verè habent potestatem emundandi. Vbi exponens verbum illud Ioan. Quodcunq; solueris super terram &c. ait, hoc est, Ego Deus, & omnes ordines cœlestis militiæ, & omnes sancti in mea ecclesia laudant vobiscum, & confirmāt, quod ligatis & soluitis. Vnde Bern. in sermo. Apost. Petri & Pauli, ait, q̄ sententiam cœli præcedit sententia Petri. Quo quidem verbo vtitur & Hugo. libr. 2. de sacra. parte. 14. c. 8. exponens illud, Quodcunque solueris. Vbi, ait, quod non dixit. Quodcunque tu absolutum ostenderis, sed quod tu verè solueris. Et Chryso. lib. 3. dialog. c. 5. confirmans idem omnino, ait, quòd illi mundatos ostendebant: euangelici verò immunditiam mentium non ex parte probandi, sed omnifariā mundandi obtinent potestatē.

Ratio. 4. ¶ Quartò arguitur. Christus dicens. Ioan. 20. Data est mihi potestas &c. Accipite spiritum sanctū, Quorū remiseritis &c. eādem Apostolis potestatem tradidit, quā ipse habebat, sed Christus veram habuit potestatem remittēdi peccata conferendo primam gratiam. Per illa enim verba ad Magdalenam, Remittuntur tibi peccata tua, licèt tunc esset in peccatis, remitterentur ei: ergo per illa similia verba, Quorum remiseritis peccata, eandem illis largitus est: nisi quòd tribuit eis illam sacramentis alligatam.

Ratio. 5. ¶ Quintò arguitur. Si sacerdos non habet potestatē remittendi peccata per primam gratiam: profectò plus oneris quàm emolumenti præceptum confessionis haberet. Obligare em̄ hominē ad rem tam difficilem quā est, grauissima peccata alteri patefacere, nisi beneficium remissionis illic posset quā doq̄ assequi, non videt id suaui iugo Dei cōsentaneum. Dicere enim, quòd hoc conducit, vt sacerdos ostendat hominem esse absolutum, parui esset momenti. Nam quæro, cui ostendit? Deo quidem non: quia omnia scit: neq; verò ecclesiæ: quia non est hoc forū exterius. Sed quòd nec pœnitenti id ostendat, probatur: quia si nunquàm homo ex attrito per confessionem posset fieri cōtritus, nihil prorsus certitudinis pœnitenti per absolutionem accresceret, sed cum eadem ambiguitate, qua dubitabat se esse verè contritum, recederet hæsitans se verè esse absolutū. Si autem per absolutionem homo potest primam gratiam recipere, licèt accedens, putans se esse contritum deciperetur, certior tamen recedet, q̄ gratiam sit consecutus. Nam certior esse potest coniectura, obicem nō oppositum esse, dum putabat se esse cōtritum, quam quòd fuerit verè contritus. ¶ Sextò. Sacerdos habet authoritatē ligandi. Nam possunt tum Prælati excōmunicare, tum etiam sacerdotes pœnitentes obligare ad opera satisfactionis exsoluenda, vt illicò ostensuri sumus: ergo & possunt absoluere. Alioqui Christus in collatione clauium rigorem potiùs iustitiæ erga nos, quàm misericordiæ suæ clementiam declarasset. Quare neq; tanti pendēda esset hæc facultas ecclesiæ quanti æstimatur. Nam dicere, q̄ illic peccata quidem venialia remittantur, non est res tam egregia, cùm illa per plura alia sacramētalia remittantur, vt per aquam lustralem, &c. ¶ Septimò. Sicut baptismus institutus est in remissionem originalium, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. ita pœnitentia in remissionem actualium, iuxta illud Luc. 24. oportebat Christum pati. &c. & prædicari in nomine eius pœnitētiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, sed per baptismum confertur prima gratia, vt patet in pueris: imò in adultis sufficit non ponere obicem. Ambro. enim, ait, q̄ illic non requiritur gemitus, neq; planctus: imò per omnia reliqua sacramenta potest conferri prima gratia, vt nō solùm de baptismo, verùm de eucharistia tenent fautores ipsi contrariæ opinionis. Vt Magist. & Alexand. 4. part. quæst. 47. membro. 3. arti. 2. ergo & per pœnitentiā potest conferri prima gratia: præsertim cùm de ipsa expresse dictum sit. Quorum remiseritis peccata. ¶ Et confirmatur argumentum: quoniam in concilio Florenti. in instructione Armenorum decretum est, in hoc differre sacramenta nouæ legis à veteribus, quòd illa significabant quidem, sed nō conferebāt gratiam, nostra verò continēt gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt: ergo vel pœnitentia non est sacramentum, vel gratiam primā confert. Nam dicere satis esse, vt illam augeat, non satisfacit verbo concilij: quoniam aliud est, augere gratiam, aliud conferre: nā conferre nihil aliud est, quàm hominem inimicum Dei in eius amicitiā, & gratia constituere.

6. Argum.

7. Argum.

Argu. confirmatio.

8. Argum.

¶ Quin verò octauò, vt rem concludamus, arguitur. Si pœnitētia ex se nō haberet, vt quandoq̄, primam gratiam cōferret, persuaderi nō posset, esse sacramentū: quoniam in euāgelio nō habetur pœnitētiā, vel aliud quippiam esse sacramentū: sed quia ibidem habetur, cōferre gratiā, concilia ex traditione Apostolorum

collegerunt ſacramentorũ naturã, & nomina. Nẽpe, quia de baptiſmo dictũ eſt, Niſi quis renatus fuerit &c. Et de euchariſtia, Niſi manducaueritis carnẽ &c. ergo ſi idem non colligatur de pœnitẽtia ex verbis, Quorũ remiſeritis, nulla ſit reliqua perſuaſio, q̃ ſit ſacramẽtum: imò neq; elici poteſt, q̃ per ipſum, aut per alia augeatur gratia. Quoniã augere gratiam, nec eſt aperire regnũ, quod tribuitur baptiſmo, neq; dare vitam: quod tribuitur euchariſtiæ, neque veniam cõcedere: quod tribuitur pœnitentię. ¶ Hæc ad conſolationẽ pœnitentiũ cõgerere fuit operæpretiũ, vt virtus pœnitẽtiæ in remittendis peccatis eis luceret, conſiderentq; adeò contingere poſſe, vt ad hoc ſacramẽtũ in peccato accedẽtes, inde in gratia recedãt. Non tamen propterea ſegniores fieri debent in legitima procuranda contritione. Falſum aũt fundamentũ cõtrariæ opinionis eſt, q̃ arbitrãtur occluſam eſſe Deo quãuis aliam viam remittẽdi peccata q̃ per legitimam contritionem, cùm tamen ſacramẽta, potiſsimũ baptiſmi, & pœnitẽtiæ, ad hoc ipſum ſint inſtituta, ſi obicem in ſuſcipiente non inuenirent. ¶ Tertia concluſio. Eadẽ virtus clauium ſe extẽdit etiã ad remittẽdam pœnam: nam de æterna, tam damni q̃ ſenſus in dubiũ cadere nõ poteſt: etenim cùm remiſsio culpæ nõ fiat niſi per gratiã, tunc fit homo diuino conſpectu dignus, atq; adeò ab inferno liber. Sed de pœna temporali itidẽ probatur, quia plus eſt gratiã infundere, culpãq; remittere, q̃ pœnam, quæcũq; ergo cauſa poteſt primũ, poteſt & ſecundũ. Quavtiq; ratione, & contritioni, & cuicũq; actui meritorio hoc competere ſuprà oſtẽſum eſt, q̃ ad pœnæ remiſsionẽ valeat. Cùm ergo virtus clauiũ ſit poteſtas ſoluẽdi, ſit vt ad id quoq; ſit efficax: nam ſi vim habet ligandi ad pœnã, tam in ſacramẽto, q̃ extra per excommunicationẽ, magis conſentaneũ eſt, vt habeat etiã ad remittẽdum pœnã, idq; non ſolùm in ſacramento, ſed etiam extra per indulgentiarum relaxationes, vt in ſubſequentibus diſtinctionibus monſtrabitur. Item quia remittere peccatum totũ dicit, ſcilicet, remittere, & culpã, & pœnã. Itaq; ſi homicidio remiſſo ex ſua ipſius natura debeatur temporalis pœna decẽ dierum acerba, vel quod aiunt, intenſa, vt decem, & contritio ſecundùm ſuam quantitatem, & confeſsio ſecundùm ſuam deuotionem partem remittat, & abſolutio partem, tam extenſionis, quàm intenſionis, tunc tam paruus eſſe poſſet pœnæ reatus, aut cõtritio tãta, vt totus extinguatur. ¶ Si autem quæras vtrum totã ſemper remittat, iam ſatis ſuprà diſt. præcedenti. quæſtio. 1. &. 3. reſpõſum eſt per diſcrimẽ inter hæc duo ſacramẽta baptiſmi, & pœnitẽtiæ, quòd per baptiſmum: quia eſt regeneratio in nouam vitã, ſic cõplantamur morti, & reſurrectioni Chriſti, vt pleniſsima fiat illic condonatio culpæ, & totius pœnæ. At verò quia per ſacramentum pœnitentiæ non regeneramur, ſed ſanamur virtute clauium eccleſiæ, non fit ibidem tam plena pœnarum remiſsio, ſed iudicio ſacerdotis habito reſpectu tã diſpoſitionis pœnitentis q̃ grauitatis peccatorum. Et hoc diximus eſſe fundamentũ tam ſatisfactionis, quã purgatorij. ¶ Ad primũ igitur argumentũ negatur conſequentia. Remittere enim peccata per propriã ſupremãq; authoritatẽ ſoli Deo cõuenit, illi? aũt authoritati nihil derogat, imò multum honoris arrogat, q̃ eius miniſtri, ſicut & eius ſacramenta, veluti ſuæ paſsionis inſtrumenta, eundem ſortiantur effectum. Nihil enim dignitati artificis detrahitur ſi per inſtrumenta ſuam artẽ exerceat. Quapropter authoritas illa Eſaiæ, Ego ſum qui deleo iniquitates veſtras. Et illa Augu. Nemo tollit peccata, niſi ſolus Deus, atq; aliæ, quas Magiſt. ſen. diſt. 18. congeminat ad probandum ſacerdotẽ non remittere peccata, nullius ſunt roboris: quoniã omnia hac ratione diluuntur Vnde Hugo loco citato lib. 2. par. 14. Ait enim, inquit. Dominus, in propheta. Ego ſolus deleo iniquitates, & peccata populi. Item Ambroſ. Ille ſolus dimittit peccata, qui pro peccatis noſtris mortuus eſt. Et ſubdit. Sed iſtas authoritates ita interpretari debemus, vt nõ auferamus, q̃ Chriſtus commiſit hominibus: dicit enim ipſa veritas, Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt. ¶ Duo autem hic teſtimonia patrũ videntur dubium facere. Primum eſt Ambroſ. de pœniten. diſt. 1. cano. verbum. vbi, ait, Verbũ Dei hoc eſt filius Dei dimittit peccata, ſacerdos eſt iudex: ſacerdos quidẽ ſuũ officiũ exhibet, & nulli? poteſtatis iura exercet: vbi videt docere ſacerdotem non abſoluere. Reſpõdetur, quòd dum, ait, nullius poteſtatis iura exercere, non negat eum abſoluere, ſed, ait, quòd non exercet propriæ poteſtatis ius, ſed poteſtate miniſtri diuinitus ſuſcepta. Sic enim dicere poſſum, quod prætor non vtitur iure ſuo, ſed regis, Subdit enim illico, Dominus parius, & ſoluendi eſſe voluit, & ligandi, qui vtrunq; pari ratione commiſit, Et rurſus, Certũ eſt, quod eccleſiæ vtrumq; licet. Aliud eſt Hieronym. ſuper verbum Matthæ. 16. Tibi dabo claues, &c. vbi, ait. Iſtum locum epiſcopi, & presbyteri nõ intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorũ aſſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel

3. Cõcluſ.

De pœna tẽporali.

An per pœnitentiã totã remittatur pena.

Nota diſcrimen.

Ad authoritates.

Ambroſ.

Obiectio ex Ambroſ.

Dilutio.

Obiectio ex Hieronym.

tes,vel soluere se noxios arbitrētur:cum apud Deum nō sentētia sacerdotum, sed reorū vita queratur:docet ergo sententiā sacerdotis non esse absolutionē. Respondetur Hieronymi nihil aliud docere,quàm ꝙ presbyteris nō licet, vt libet absoluere,sed cum iudicio clauis scientiæ. Quare si suo cœco arbitratu, vel innocētes cō demnēt,vel absolutione indignos absoluant, illam sententiam Deus non approbat. *Dilutio*

Solu.2.ar. ¶Ad secundum iam responsum est, cōstituendo medium inter dignè accedere : hoc est, in gratia,& indignè,hoc est,peccando in accessu.Nam potest quis putare se esse contritum, qui verè nō sit, & tamen non peccet accedendo.Quam quidem solutionē dist. 18. q.3. arti. 2.explicuimus,vbi fallaciā argumentorū cōtrariæ opinionis aperuimus,& refutauimus.

Solutio. 3. argumē. ¶Circa tertiū argumentū D.To.dist. 18. q. 1. art.3.quæstiunc.2,ad tertiū,habet opinionem extraneam,quæ forsan tunc erat in vulgo doctorum,quod vulgus in quarto aliquando sequebatur.Adeò enim pro constanti habet restare semper pœnam aliquā per satisfactionē soluendam,vt cogitet virtute clauium nō semper æqualem pœnam remitti, sed proportionabiliter.Exempli gratia.Si quis debet pœnā, vt quatuor , & vi clauium remittitur gradus vnus,si alius nō deberet, nisi vnicum gradum & per absolutionē totus remitteretur, nihil restaret per satisfactionē soluendum.Et ideò,ait, ꝙ nō remittitur,nisi pars aliquota,verbi gratia quarta pars vt debenti octo remittuntur duo, & debenti quatuor,vnū:& debenti duo,dimidiū.Porrò autē opinio non est credibilis.Quare citra dubiū,si in.3.par. hucusque peruenisset,illam mutasset.Nā effectus sacramēti, qui est ex opere operato , est vnus certus gradus gratiæ:ergo eadē ratione vnus certus gradus remissionis pœnæ: nulla enim est discriminis ratio.Præterea si opinio hęc esset vera , quòd quis leuiora peccata cōmisisset, peioris in hac parte esset conditionis : nam minus ei virtute clauium remitteretur.Item ipse D.Tho.in solutione quarti concedit, ꝙ toties potest iterari absolutio super eadem peccata,vt tota pœna remittatur,quod iam suprà cōtra Scotum cōfirmauimus,dicentē,quòd per secūdam absolutionem nulla remittitur pœna. Si ergo absolutiones subsequentes possunt omnino tollere pœnam,cōsequens est, vt æquales partes tollant:nam si non tollerent nisi partē aliquotam residui,nūquàm tota absumeretur. Citra dubium ergo dicendū,quòd absolutio semper æqualem partē pœnæ delet,siue pœnitens sit reus paruæ siue magnæ. Quapropter quando ꝙue tollit totam.Imò verò ante absolutionem per contritionem ,& confessionem contingit totam esse sublatam.

¶Vnum tamen fortasse verū est, ꝙ accedenti ad sacramentū meliùs disposito, etiā vi clauiū maior pœna remittitur,id quod in prędicta solutione quarti S.Thom.adstruxit: nam simile de gratia baptismali asseruit.q.69.ar.8.Et ideo ait,quòd tanta potest esse contritio, quòd tota pœna remittatur. *Solutio.4.*

¶Contra hoc autem arguitur. Sequeretur, ꝙ aliquādo sacerdos nullam deberet imponere pœnitentiam.Respōdetur,ꝙ si ei cōstaret nullum reatum pœnæ manere,verum cōcluderet argumentum,sed quia id non constat,semper debet aliquam iniungere. *Solutio.5.*

ARTICVLVS.II.

Vtrùm sacerdos virtute clauium possit pœnitentem ad pœnam ligare.

QVia duo sunt clauium membra,soluere,scilicet,& ligare, explorādum restat,vtrùm vtrumq; valeat sacerdos in sacramento pœnitētiæ exercere.Et arguitur,quòd ligare nequeat. Clauiū enim potestas ex virtute passionis Christi efficax est,sed effectus passionis nō est ligare: sed ignoscere:ergo nec sacerdos ligare in sacrāmēto potest. *Partis negatiuę.arg.1*

¶Secūdò. Sicuti absoluere est obstaculum amouere,ita & ligare est illud opponere:obstaculum autem cœli est peccatū, quòd sacerdos impingere pœnitenti non potest:ergo nec potest ligare. *2. Argum.*

¶Tertiò.arguitur.Si sacerdos posset pœnitētem ligare ad pœnitētiā,sequeretur, ꝙ si pœnitens postea eiusdem pœnitetię obliuisceretur, teneretur eandem confessionem iterare, vt iterum iniūgeretur pœnitentia:quia alia via impossibile est ei illā implere : cōsequens tamen est falsum:quia peccata à quibus homo virtute clauiū ritè absolutus est,neutiquà iteratò cogitur confiteri. *3. Argum.*

¶In contrariū tamen est,quòd in euāgelio vtrūq; coniunxit Christus.Quod cunq; solueris,& quodcūq; ligaueris,& Quorum remiseritis,& Quorum retinueritis. *Pars affirmatiua.*

Ad quęstionē duabus cōclusionibus respōdetur.Prima.Sacerdos virtute clauiū in sacramēto pœnitētiæ,vt absoluere potest,ita & ligare, & quātū ad culpā,& quantū ad pœnā. licet diuersimodè.Probatur.Sacerdos soluit, & ligat ceu Dei minister : ergo simili modo ipse functiones has ministerialiter exercet: quo Deus *Decisio articuli. 1.Conclu. Ratio conclusionis.*

per ſuam authoritatē: Deus autē vtraque ratione peccatū quātū ad culpam abſoluit, & ligat, & quātū ad pœnā: ergo eodē modo miniſter.

Expoſitio minoris. Declaratur minor. Operatur enim in culpā directè eam tollendo, ſi homo ſit diſpoſitus, indirectè tamen ligando, & retinendo inquantum indurat, & excæcat: quādoquidē hoc nō facit directè præcipitādo hominē in culpā, ſed indirectè non largiendo gratiā: quia homo non ſe præparet, ſed reſiſtit motioni Dei. Eodē ergo pacto, & ſacerdos directè remittit culpam, ſed indirectè retinet oſtendēdo hominē nō eſſe venia dignū. In pœnam verò vtroque modo directè Deus operatur: nā & pœnā directè parcit & tollit, directeq; etiam infligit: ſimiliter ergo ſacerdos partē pœnæ pœnitenti directè remittit, ergo cum aliqua pœna remaneat, ad illā ligat.

Bifariam ſacerdos obligat ad pœnam. Bifariā tamē, vt, ait, S. Tho. d. 18. q. 1. ar. 3. Nā ſi cōſideretur tota quātitas remanētis pœnę, ad illam nō ligat directè: quia non obligat, vt in hac vita ſatisfaciat pro illa, ſed indirectè, quia ab illa non abſoluit. Cōſiderata verò pœna ſpecialiter hac vel illa, directè ligat pœnitētem ad illam ſoluendum. ¶ Particulæ reliquæ huius cōclusionis liquidæ ſunt, & omnibus in

Scotus. confeſſo. ¶ Hanc verò poſtremā Scot. d. 18. negat dicens, ſacerdotē non habere authoritatē obligādi pœnitentē ad aliquā pœnitētiam, niſi ſua ipſe ſponte eam voluerit acceptare. Addit verò, q; ſi illam acceptauerit, debitor ſit ſoluendi ex præcepto eccleſiæ, cui ſe voluntariè ſubmiſit. Vbi inſinuat, quòd tenetur ſub reatu

Scoti ratio. mortali. Priorē partē nō aliter probat, q̄ ex illo ſuo principio, q. d. 18. q. 1. art. 1. impugnauimus: nempe, ſacerdotē nō eſſe iudicē ordina-

Scoti illatio rium, ſed arbitrarium. Inde enim infert in poteſtate cuiuſq; eſſe ſubmittere ſe ſacerdoti quātum ad remiſsionem culpæ, & pœnæ, vel ſolùm quantum ad remiſsionem culpæ. Poteſt enim quiſq; non ſacerdoti, ſed Deo ſe ſubijcere in ſolutione pœnæ, vt ei vel in hoc mundo vel in purgatorio eam infligat, ſi ipſe vltro eā noluerit implere. Et quod tūc ſacerdos debeat eum abſoluere, licèt pœnitentiā renuat acceptare, probat. Nā quanuis illud non ſit magnū ſignū cōtritionis, tamen poſtquàm pœnitens dicit ſe eſſe contritum, ſubdereq; ſe Deo in ſolutione pœnæ, ſignum eſt illum eſſe in gratia,

2. Argum. atque adeò abſolutione dignum. ¶ Et ſecundo arguitur. Quia ſi ſacerdos poſſet pœnitentem obligare ad pœnam, hoc eſſet, quia ei conſtat illum eſſe reum pœnæ dimiſſa culpa: nam ſi ſciret nō eſſe reum, nullam ei deberet pœnam iniungere. Sed illa nō eſt ſufficiens ratio, alioqui conſequens fieret, vt deberet illum obligare ad totam pœnam, quā debet, quod eſt falſum, vt artic. ſequen. videbimus. Sequūtur eum è inioribus nonnulli vt Gab. d. 16. q. 2. & alij.

¶ Item tertiò arguitur. Nullum extat ſatisfactionis diuinum præceptum, ergo neq; eccleſia neque ſacerdos potuit illud ponere: nam ſatisfactio, vt dictum eſt, nō eſt de eſſentia ſacramenti, quare neq; imponitur in articulo mortis. *3. Argum. Scoti.* ¶ Quartò. Quòd homo in hac vita per leuiores pœnas ſatisfaciat, quàm ſunt in purgatorio, eſt maxima miſericordia Dei in fauorē hominum impenſa: ergo poteſt homo ſuo iure renunciare, & totum ſe ad purgatorium remittere. *4. Argum.* Et confirmamus nos eādem concluſionem, quia poſſet quis tanta contritione teneri, vt nollet indulgentias accipere, quæ ad remiſionem pœnarū purgatorij conceduntur, ſed vſq; ad nouiſsimū quadrātem in purgatorio perſoluere. Sed tamē hoc di. proxima examinandum eſt. Eādem opinionē tenet Sylueſ. *Sylueſt.* verb. Confeſſor. 1. §. 25. & 26. In cuius ſententiam citat Hoſtien. & Panormit. in ca. Significauit. de pœniten. & remiſ. qui Scotum ſequūtur. Sed facit limitationes. Primò, q̄ non tenetur acceptare ſi dicat ſe velle puniri à Deo. Et niſi eſſet pœnitentia reſtituendi debitum, aut cauendi occaſiones peccatorum. Iſtæ autem limitationes ſuperuacaneæ ſunt: nam pœnitentia reſtituendi & euitandi occaſiones peccatorum, non pertinet ad ſatisfactionem, ſed ad legitimam contritionem, vt homo exeat à peccato. Et dicere, quòd debet pœnitēs habere propoſitū acceptandi à Deo in purgatorio ſatisfactionem, eſt ridiculū: nam pœna purgatorij nō eſt ſatisfactio, nec opus eſt acceptari in hac vita, quia à Deo infligenda eſt, & nō ab homine eligenda. Caieta. verò in. 2. quæſtione *Caiet.* de ſatisfactione, qua tertiæ parti adhibuit, partim conſentit cum Scot. & partim ab eo diſsidet. Tenet inquam, quòd pœnitens non tenetur acceptare pœnitentiam, imò quòd quāuis acceptet, non tenetur ſub reatu mortali adimplere. Et re vera ſi alterutra eſſet tenenda, hæc videtur opinioni Scot. præferenda: nam ſi obligatio ad ſoluendam pœnitentiam non naſcitur ex poteſtate ſacerdotis, quia ipſe obligare nequit, fit vt licèt pœnitens ſua ſponte velit acceptare, non fit aliud vinculum, quàm ſimplicis promiſsionis, qua, ait, ſe facturum. Hæc autem promiſsio genere ſuo non obligat ſub reatu mortali: quia non fit votum Deo, imò verò neque eſt propriè promiſsio, ſed ſimplex aſſertio, faciam: & ideo citra mortale poteſt pœnitens mutare poſtea propoſitum remittendo ſe ad purgatorium: quia ſi ſacerdos non

poteſt

poteſt obligare, nullam obediẽtiam ei in hoc debet, ſed eſt quædam venialis fallacia, qua eũ decipit.

1. Cõcluſ. ¶ At verò quanuis hæ duæ opiniones nõ prorſus omni ſint probabilitate deſtitutæ, nihilominus adhibetur ſecunda concluſio. Sacerdos ſic poteſt pœnitentẽ ad aliquã pœnitentiam obligare, vt niſi manifeſtus error appareat, teneatur eam acceptare ac ſubinde implere, idque ex genere ſuo ſub reatu mortali. Concluſio eſt hic S. Thom. loco citato, & Magiſt. Senten. diſt. 16. & 18. & ead. di. Ricar. art. 1. q. 5. & Declaratio cõcluſionis Palud. d. 20. quæſt. 2. Et ex neotericis alij. Dixerim: niſi manifeſtus error appareat: nam clauue errante nõ tenetur pœnitẽs obtemperare. Erraret autẽ vbi penſatis omnibus circunſtantijs tam perſonæ, q̃ grauitatis pœnitẽtiæ manifeſtè conſtaret nõ eſſe acceptãdam. Dico, manifeſtè: quia in re dubia ſacerdotis iudicio ſtãdum eſt. Adiectum eſt autẽ: genere ſuo: quoniã tam parua poteſt eſſe pœnitentia vt parui referret, vel nõ acceptare, vel acceptã non adProbatio cõcluſionis implere, & ſic eſſet peccatũ veniale. Probatur cõcluſio ex fundamento contrario illi Scoti, quod loco citato cõſtabiliuimus. Sacerdos quidem eſt iudex, non arbiter, qui poteſtatẽ accipit à pœnitente, ſed ordinarius à Chriſto inſtitutus, qui tanquam eius vicarius eius poteſtate, & authoritate vtitur: ergo poteſt pœnitentem vel abſoluere, vel ſi iudicio ſuo iuſtum iudicauerit non in totum abſoluere, ſed obligando ad aliquam ſatisfactionẽ ſuis culpis dignã. Nã Gabrielis reſponſio, q̃ ſit ordinarius quantum ad remiſsionẽ culpę & nõ quantũ ad abſolutionem pœnę, ipſa ſe manifeſtè oſtẽdit eſſe gratis excogitatam. Nam cùm Chriſtus ſimul dixerit. Quodcũq; ſolueris, & quodcũq; ligaueris, &. Quorum remiſeritis, & quorum retinueritis, eſſe elicitur planè commentum q̃ ſit ordinarius quantum ad abſoluẽdum, & nõ
2. Argum. quantum ad ligandum. Secundò ad maiorem huius explicationem arguitur. Deus commiſit ſacerdotibus poteſtatem abſoluendi, non quomodocũque, ſed in iudicio: ad quod clauis ſcientiæ ſeruit: ergo ſacerdos per eandem clauem diſcernere debet non ſolum an pœnitens ſit abſolutione dignus: ſed quomodo ſit dignus: nam inter dignum & indignum eſt mediũ, vt quis ſit abſolutione dignus cum aliquo ligamine & onere, ſicut cõtingit in foro exteriori iudiciario. Nulla enim eſt ratio cur in hoc forum conſcientiæ à foro exteriori differat. Quare ſicut iudex in foro exteriori exiſtimata cauſa criminis quandoque neque omnino cõdemnat toto rigore iuris nec omnino abſoluit, ſed aliquã pœnam arbitrariam vel maiorem vel minorem infligit, quam reus acceptare, & ſoluere tenetur: ita, imò multò æquius, hoc habet ſacerdos ius. Alioqui ſuperflua eſſet clauis ſcientiæ ad conſiderandum omniũ peccatorũ cauſas, & ponderanda merita, quod & pœnitens ipſe facere debet, vt habetur can. Conſideret. de pœniten. diſtinct. 5. Et re vera, vt ſuperius diximus, verborum ſpiritus ille eſt Quodcunque & quomodocũque ſolueris vel ligaueris, & Quæcũq; &, quomodocũq; remiſeritis, vel retinueritis ſiue in partem ſiue in totum, rata erit ſententia in cœlis, ipſi ergo pœnitens ſtare tenetur.

3. Argum. ¶ Tertiò. Sacerdos abſoluit tanquam Dei miniſter: ſed Deus illo modo ſæpe abſoluit à culpa retinendo aliquam pœnam ſoluendã: ergo pari modo poterit ſacerdos abſoluens à culpa ad illam pœnam obligare.

4. Argum. ¶ Quarto. Sacramentum pœnitentiæ eſt tum caſtigatio pro præteritis, tum & medicina ad cauendum futura: & ideo pœnitentia ſemper indicitur in luctu & planctu, vt habetur Iohel. 2. & alijs operibus pœnalibus vt diximus: ergo cùm vtrunque ſit neceſſarium, ſacerdos poteſt obligare ad pœnitentiam, quæ ſit non ſolùm vindicatio præteritæ culpæ, verum & medicina: nã pœna purgatorij non eſt medicina. Quare ſi omnia illuc remitterẽtur, nihil aut parum ſacramentũ pœnitentiæ prodeſſet corruptis affectibus humanis medendis.

5. Argum. ¶ Quintò. Vt ius accedat canonicum, certa eſt determinatio concilij in ca. Omnis vtriuſque ſexus: vbi ſub eodem tenore punitur, vt omnis ſua peccata confiteatur, & iniunctam ſibi pœnitentiam proprijs viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter euchariſtiæ ſacramentum: quare ſi de confeſsione & euchariſtiæ ſuſceptione præceptum eſt, idem de pœnitentia implenda eſt ſentiendum. Et cap. Statuimus. de maledicis. habetur, quòd blaſphemo, qui noluerit acceptare pœnitentiam interdicatur ingreſſus eccleſiæ: qui quidẽ pœnæ rigor indicium eſt peccatum eſſe mortale non acceptare pœnitentiam. Quòd ſi dixe Obiectio. 1
ris illud intelligi de pœnitẽtia publica, fateor equidem. Cæterùm nulla eſt cauſa cur non Dilutio. ſit eadem ratio de pœnitentia ſecreta. Atqui & Roſſenſis nobiliſsimus autor, articulo quinto contra Lutherum, eandem ſuſtinet concluſionem, quam multis ſanctorum ſententijs corroborat. Ait enim Leo primus, & refertur Leo. 1. de pœnitẽtia diſtinct. 1. can. Multiplex. quòd mediator Dei et hominum homo dominus Ieſus Chriſtus hanc præpoſitis eccleſiæ tradi

dit

dit poteſtatem, vt confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem darent,& eadem ſalubri ſatisfactione purgatos ad cõmunionem admitterẽt.

Rabanus. Et Rabanus in collatione Synodorum. Pœnitens,inquit,illud quod ei inſtitutum fuerit, ita cautè obſeruet,ac ſi ex ore dei fuerit prolatũ. Et ex vetuſtiſsimo Tertuliano & Cypriano idem colligitur. Et beatus Rhenanus in prologo eiuſdem Tertuliani dicit ſe reperiſſe antiquam Synodũ, vbi iubebatur presbyteris ſecundùm canones pœnitentiam iniungere, & pœnitentes vt quicquid à ſacerdote illis fuiſſet inſtitutum,ac ſi ab ipſo omnipotentis Dei ore eſſet prolatum,diligenter ac cautiſsimè obſeruarent. Idemque in pœnitentiali Romano

Poſtremũ argumẽtũ. iubetur. ¶ Quin verò ex hoc ſumitur ſextum argumentum. Olim eccleſia ſanxit Canones pœnitẽtiales,quos tenebantur presbyteri imponere,& poſtmodum,vt habetur cano. Menſuram. ex Hieronymo,de pœnitentia diſtinct. 1.& ca. Deus qui. de pœniten.& remiſs. pœnitentiæ relictæ ſunt ad arbitrium ſacerdotis. Et concilium Florentinum. Pars,inquit,pœnitẽtiæ, ſatisfactio eſt ſecundùm arbitrium ſacerdotis:ergo manifeſtè colligitur, quod ſacerdotes authoritatem habent illas imponendi, obligãdique pœnitẽtes ad illas exoluendas. Et hoc eſt quod ſonat admonitio authoris libri de pœ

Can.Conſideret. niten. cano. Conſideret. de pœnitent. diſtin. 5. Ponat ſe, ſcilicèt, pœnitens omnino in poteſtate iudicis,in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruans ſui,vt omnia eo iubente paratus ſit facere pro recipienda vita animæ. Quapropter vna inter conditiones confeſsionis ponitur, q̃ ſit parere parata. Re vera neſcio, quomodo ad hæc ſatis reſponderi poſsit.

Solutio. 1. argumenti. ¶ Ad primum igitur argumẽtum reſpõdetur, q̃ paſsio etiam Chriſti, quæ virtute clauium applicatur,requirit,vt,ait,ad Roma. 8. Paul. vt cũ eo cõpatiamur, vt ſimul conglorificemur.

Solutio. 2. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod non ſolùm peccatum, ſed & pœna peccati eſt obſtaculum regni, ad quam ideo ſoluendam ſacerdos ligat,vt aditus regni pateat. ¶ Ad tertium. Sylueſt. verb. Confeſsio. 1. §. 3. reſpondet concedendo conſequens:nempe quòd qui oblitus eſt pœnitentiæ,tenetur confeſsionem iterare, ſecus ſi nõ eſt oblitus,licèt nõ adimpleat, quia adimplere poteſt. Et eſt opinio Richard. di. 17. artic. 2. quæſt. 8. Et citat præterea Sylueſt. Palud. in eandem ſententiam, ſed re vera non eſt eius aſſertum:nam diſtin. 17. quęſt. 5. poſtquã eam videtur tenere ſubdit,quod multis apparet contrariũ,& in illa opinione videtur perſiſtere. Sed mirabilius eſt, quòd non ſolùm alij ſummiſtæ,verùm & ipſe Sylueſt. eandem opinionem D. Thom. impingat,cum illam nullibi inſinuauerit. Imò diſt. 16. quæſt. 3. articul. 3. quæſtione. 5. ad quartum expreſsè in vniuerſum dicit,nullum teneri cõfiteri peccata, quæ nõ habet,atq; adeò neq; illa,quæ rite ſemel cõfeſſus eſt,& à quibus eſt abſolutus. Et ita proculdubio tenendum eſt. Quare ad argumentum negatur conſequentia: licèt enim teneatur pœnitens,pœnitentiam implere, tamen ſi illius oblitus eſt circa culpam, liber fit à præcepto:& ſi ex culpa,illam ſolam confiteri tenetur. Damnum autem, quod vtroque caſu incurrit, eſt, quòd manet reus eam in purgatorio ſoluendi. ¶ Ad primum verò argu. eorum, *Solu. argu. 1. Scoti.* quæ in fauorem Scoti vrgentiora videntur, ſatis reſponſum eſt. Negatur enim in arbitrio pœnitentis eſſe ſubijcere ſe ſacerdoti, vt vult. Imò cùm ſit ille vicarius ordinarius Chriſti, tenetur ſe illi pœnitens de plano ſubmittere. Quare ſi iuſtam pœnitentiam acceptare renuat,eo ipſo non eſt in gratia,quia peccat,atq; adeò non eſt abſoluendus. Nulla enim eſt conſequentia, dum iſte confitetur eſt in gratia,ergo nullam tenetur acceptare pœnitentiam: nam & dum contritus eſt,habet gratiam, & nihilominùs tenetur confiteri. ¶ Ad ſecundum *Solutio. 2.* autem reſpondetur negata conſequentia, qua infertur, quòd poſsit ſacerdos obligare ad implendum omnem pœnã, quæ poſt abſolutionem relinquitur. Nam poſſent eſſe tam grauia peccata, vt homo per totam vitam nequiret quantum pœnarum debet, perſoluere. Et ideo error eſſet clauis illam imponere: ſanè cùm nõ ſolùm ſecundùm peccata, ſed ſecundùm humanam fragilitatem imponendus ſit pœnitentiæ modus,vt illico dicturi ſumus. ¶ Ad tertiũ *Solutio. 3.* reſponderi vno modo poteſt negando non eſſe diuinum præceptum ſatisfactionis. Imò Ma- *Solutio Magiſt. ſenten.* giſt. ſent. diſt. 16. ait,verbum illud Ioan. Matt. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ,eſſe præceptum ſatisfactionis,quod S. Tho. in expoſitione textus gloſſat dicẽs,q̃ Ioã. non erat author illius præcepti,ſed enunciator, cuius Chriſtus fuit inſtitutor:quia inſtituit tres partes pœnitentiæ. Secundò verò ad maiorẽ explicationẽ *Solutio. 2.* reſpondetur conceſſo non eſſe præceptũ diuinũ,quod per ſe obliget,niſi ſatisfactio à ſacerdote imponatur. Nã quãuis alijs aliud placeat, re vera dicere nõ auderẽ,q̃ per ſe pœnitens ſeclusa pœnitentia iniuncta teneatur ſatisfacere ſub reatu peccati mortalis. Si quidẽ ante cõfeſſionem nemo diceret hominẽ teneri ad ſatisfactionẽ:ergo ſi tũc nõ imponatur penitẽtia, certè nulla apparet ratio,cur aliquã teneat facere.

Item

Item,quia sequeretur eadem ratione teneri ad totam pœnam soluēdam, quòd iam negatum est. Nam cùm quantam facere debeat,arbitrio sacerdotis taxandū sit,si ille non decernit quā tam,pœnitens iudicare non tenetur. Credide rim ergo præceptū diuinum satisfactionis esse non simpliciter,sed secūdum, quod ecclesia per suos ministros satisfactionem iniunxerit. Quare licèt ante confessionē non obliget,non sequitur quòd non possit sacerdos virtute illius pœnitentem obligare.

Solutio.4. ¶Ad quartum deniq; cōceditur misericordiā Dei esse vt leuiùs in hac vita satisfaciamus, q̄ sunt in purgatorio tormenta:sed illa misericordia habet admixtā iustitiā, qua compellamur illas pœnas soluere. Atqui in hoc cumulatior apparet misericordia,vt cogamur hìc pro leuioribꝰ satisfacere,vt grauiora euitemus. Quare nō possumus hac parte iuri nostro citra cla uium iniuriam renunciare. ¶Ad confirmationem verò respōdetur,quòd licèt daretur posse hominem renunciare indulgentiarū subsidio, eas non accipiēdo,quòd dist. proxima examinabitur,non tamen inde sequitur, quòd nō te netur acceptare pœnitentiam, quia hìc est iu stitia,illic autem libertas.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacerdos secundum proprium arbi trium ligare possit, & soluere.

SI potest sacerdos pœnitentem obligare, necesse est inquirere an proprio arbitrio possit, an verò aliquibus teneatur legibus. Et arguitur,

Partis negatiuę. ar.1. quòd possit ligare secundum proprium arbitrium, ex can. suprà citato. Mensuram. vbi ait, Hieronymus,Mensuram temporis in agendo pœnitentiam idcirco non satis apertè præfigunt canones pro vno quoq; crimine, vt de singulis dicant,qualiter vnumquodq; fit emē dandum,sed magis arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt.

2.Argum. ¶Secundò arguitur. Si sacerdos nō posset pro prio arbitratu pœnā metiri,sequeretur, quòd necessarium ei esset admetiri eam quantitati delicti,vt tanta esset pœna quantum fuit delictum:consequens tamen est falsum, vt supra dictum est,tum quòd quādoq; esset nimis rigida,tum quòd sacerdos nescit semper quāta pœna cuiq; peccato ad iustum respondeat.

3.Argum. ¶Tertio. Si sacerdos liber nō esset ad quancū que imponendam pœnitentiam pro suo arbitrio sequeretur,quòd nō semper pœnitētia iuncta sufficeret ad soluendam omnē pœnam purgatorij,idq; citra culpam pœnitentis & sacerdotis. Vt verbi gratia. Si pœnitens sit paratus quācunque pœnitentiā recipere,& sacerdos pensata qualitate personæ & alijs circunstantijs non tanta pœna pœnitentem plectit, quanta pro quantitate delicti deberet:tunc enim apparet luēdum restare in purgatorio residuum illius pœnæ:consequens tamen appa ret falsum:nam sacramentum,vbi nullus inter uenit error suū effectum plenè consequitur:effectus autem pœnitentiæ per tres suas partes est remittere,& culpam & pœnam.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium autem,quòd scilicet, nō possit sacerdos proprio arbitrio taxare pœnam, probatur ex illo Gregorij cano. Falsas. de pœnitentia dist. 6. Falsas pœnitētias dicimus,quæ non secundùm autoritatem sanctorum patrū pro qualitate criminum imponuntur.

Decisio ar. ¶In ingressu quæstionis huius præsupponere oportet cuicunque peccato certum supplicij gradum quo ad pœnam sensus respondere in inferno,atq; adeò postq̄ remissum fuerit,verbi gratia per minimam contritionem respondere illi quoq; in purgatorio certam pœnā tā in duratione temporis,quàm in rigore tormē ti. Illius ergo quātitatis pars aliqua remitti potest per contritionis feruorem, & per cōfessio nem,& per absolutionem virtute clauium, vt diximus. Illud autem,quod post hęc omnia re stat,necessum est, vt vel hìc per satisfactionē extinguatur, vel in purgatorio equali pœna perpurgetur. Atqui,vt suprà diximus, pœnitentia hic liberè assumpta ratione meriti plus potest remittere pœnæ purgatorij q̄ si illic sol ueretur. Quòd si sit vi clauium in sacramento iuncta,maioris efficaciæ cæteris paribus est, quàm si sua sponte eam pœnitens assumeret.

1.Cōclus. ¶His præhabitis ad quæstionē tribus conclu sionibus respondetur. Prima. Nequit sacerdos pœnitentiam secundū arbitriū pro libito suo imponere,sed arbitrari illam debet habita circunstantiarum consideratione. Conclusio liquida est: quoniam non absoluit sua propria autoritate,sed Dei: qua ratione data est ei clauis scientiæ,vt secundū rationem perpendat, quem debet absoluere & quomodo. Instrumē tum enim,qualis est sacerdos non mouetur,ni si ad nutū principalis agentis. Vnde Diony. in *Diony.* fine libri ecclesia. Hierar. Sacerdotibus,inquit vtendū est virtutibus hierarchicis,quādo diui nitas eos mouerit. In cuius signū Matt. 16. an tequàm Petro potestatem contulerit soluēdi & ligandi,præmisit,quòd fidei mysteria nō ca

ro &

ro & ſanguis, ſed pater ei reuelaſſet. Et Ioan. 20. Accipite, inquit, ſpiritum ſanctum. Quorũ remiſeritis, &c. inſinuans illa poteſtate remittendi non proprio arbitratu, ſed ſecundum iudicium ſpiritu ſancto regulatum eis eſſe vtendum. Atque hoc eſt, quod nuper citatus Hie-
Hierony. rony. ſuper verb. Matth. 19. Quodcumq; ſolueris, admonuit ne, ſcilicet, presbyteri Phariſæorum ſupercilio tumentes putent ſi quem indignum abſoluerint, abſolutũ ideo eſſe apud Deum, vel ſi innocentem ligauerint, putent eſſe ligatum. Et quod Hierony. ait, quãtum ad culpam, eadem ratione intelligendum eſt quãtum ad pœnam. Si enim quiſpiam in purgatorio dignus eſt igne vnius anni, non putent, quòd per ſeptem Pſalmos pœnitẽtiales quos in pœnitentiam iniungunt, pœnitens à tota pœna liberetur: nam tunc iuſtitiæ Dei nõ fieret ſatis. Neq; eſt Chriſtus de hac re in exemplum adducendus, quem ſacerdos imitari debeat, qui quidem quibus peccata remittebat, nullam ſatisfactionem imponebat, ſed vt legitur Ioan. 8. eos cõmonebat, ne amplius vellet peccare: nam cùm haberet poteſtatem excellentiæ, pleniſsimè peccata remittebat, quo ad culpam, & pœnam. Sacerdos verò debet eſſe ſacramenti legibus adſtrictus.

Obiectio. ¶ Quòd ſi arguas, Chriſtus laudauit villicum iniquitatis, q̃ prudenter feciſſet dum debitoribus Domini ſui dimiſiſſet largiter: ergo ſimiliter debet facere ſacerdos. *Dilutio.* Negatur conſequentia: quia de hoc non laudabatur ille, quòd propria authoritate quæ domino debebantur remiſiſſet, imò in hoc fuit etiam iniquus: ſed de hoc laudatus fuit, quòd ſecundùm prudentiã huius ſeculi ſibi conſuluit: prudentia ergo ſacerdotis eſſe non debet, niſi legibus domini in ſolutione debitorum adſtringi. Pari modo ſi pro ſuo arbitratu, vellet maiorem pœnam iniungere, quàm cuius pœnitens debitor eſt, erraret clauis, ad quam ideo pœnam ligare non
2. Cõcluſio poſſet. ¶ Secunda concluſio. In pœnitentijs arbitrandis non debet ſacerdos peccatorum tantùm grauitatem æſtimare, ſed etiam poſsibilitatem ac commoditatẽ implendi proſpicere ſecundùm qualitatem perſonæ & circunſtantiarum. In inferno quidem, & in purgatorio, vbi nulla in pœnis habetur medicinæ ratio, ſed ſolùm vindictæ, aut purgationis, ſecundùm qualitatem delictorum ad iuſtum infliguntur. At pœnitentiæ in ſacramento, vt ſæpiùs dictum eſt, non ſolùm ſunt peccatorum vindictæ ſed etiam medicinæ: vnde ſicut me-
Sacerdotis conſilium. dicus non ſemper rigore medicaminũ vtitur, quæ morbus exigit, ſed ad ægri debilitatem attendit, qui ſi rigorem illum ferre nequit, remiſſiùs cùm eo agit: ita ſacerdos licèt admonere debeat pœnitentem quantam peccata ſua ſatisfactionem exigant, eumq; animare, vt ſatisfaciat, nihilominùs ſi pœnitens ei ſuam imbecillitatem exponit, præſumiturq; , aut propter debilitatem corporis, aut propter animi ſpirituſque languorem, & teporem, non eſſe condignam pœnitentiam impleturus, debet illi morem gerere, & remiſsiores imponere. Imò quanuis pœnitẽs paratiſsimus ſit omnes acceptare pœnitentias, nihilominùs ſacerdos debet qualitatem perſonæ æſtimatè conſiderare. Haud enim homini ſecundùm ſuum ſtatum pauperi, aut alenti familiam debent, largæ eleemoſynæ imponi, neque is qui labore, & ſudore vultus ſui pane veſcitur, in magnam ieiuniorum inediam adigendus eſt. Item & honori conſulendum: non enim illæ ſunt pœnitentiæ iniungendæ, quas perſonam implere non deceat. Decretum eſt Leonis Papæ cano. Tẽpora. 26. q. 7. & can. His qui. ex cõcilio Laodicẽ. Nã etſi in tota illa quæſt. de pœnitẽtia publica fiat mẽtio, ratio tamen eadẽ eſt de priuata, & ſecreta. Itẽ licèt oculus ad magnitudinem delictorum cõijciatur in pœnitẽtia, quæ ratione vindictæ imponitur, cõſideranda eſt tamen cõtritionis vis: nã quãto plus per contritionẽ, & alia opera remiſſum fuerit, tantò minor iniungenda eſt pœnitentia, & quãtò minus, maior. Rurſus, & in ratione medicinalis remedij habenda eſt ratio perſonæ, vt vbi vehementior eſt peccati illecebra, maior iniũgatur pœnitentia. Quare iuueni pro eadem fornicatione maior eſt iniungenda pœnitentia q̃ ſeni, ta metſi minus peccet: quia cum vehementiùs inſtigetur ad malũ, vehemẽtiori indiget cohibitione. Et homini auaro, & tenaci, amplior eſt iniungenda eleemoſyna, vt liberalitatis virtuti aſſuefcat. ¶ At quoniã dictũ eſt virtute clauiũ poſſe ſacerdotẽ ſatisfactionẽ arbitrari, quæritẽ, vtrùm ſecundũ ſuum arbitramentũ claue non errante remittatur pœna purgatorij. Exempli gratia. Iudicat, idq̃ue prudenter ſacerdos iſtis delictis tantã reſpondere pœnam in purgatorio, vt tali ſatisfactione poſsit tota deleri, vtrũ q̃uis fortè maior illa purgatorij fuerit, tota per illam ſatisfactionem vi clauiũ remittatur. Videtur enim tota remitti: ſi quidem illa cõmutatio fit claue non errante: quæ vim habet per abſolutionem, & per iniunctam ſatisfactionẽ aperiendi regnum cœlorum.

Pœnitẽtiæ iniũgendæ modus optimus.

Secunda cõſideratio.

Tertia cõſideratio.

An per pœnitentiã arbitrio ſacerdotis iniunctã remittatur pœna purgatorij.

¶ Scotus diſtinct. 18. ait, iuſtitiam pœnæ, quæ debetur peccato, verbi gratia, homicidio, non conſiſtere in indiuiſibili. Imò verò ſicut in cõmuta

mutationibus pretium rei, quæ valet decẽ, latitudinẽ habet pretij, vt iuſtè poſsit paulo plus minuſue æſtimari, vt nouem, vel vndecim: ita eſt de iuſtitia pœnæ, quæ debetur peccato.

Quòd ſi intelligat de pœna, quæ eſt in purgatorio, falſum eſt: nam illa ad punctũ æqualitatis exigitur, ſicut in inferno. Si autẽ intelligat (vt videtur) ſecundùm taxationem ſacerdoti commiſſam virtute clauium, verùm dicit. Exẽ pli gratia. Si pœna vt decem reſpondet homicidio in purgatorio, commiſſum eſt ſacerdoti vt illam poſsit remittere vſq; ad ſex. Hoc non aliunde conuincitur, niſi quia virtute clauium dum Chriſtus dixit. Quorum remiſ. &c. fecit ſacerdotes ordinarios iudices, vt illam pœnam prudenti arbitramento remitterent. Et quia æqualitatis punctum non poterat homo percipere, fit maximè credibile, quòd arbitrium: vt nomen ipſum ſonat haberet latitudinem, vt poſſet remittere vſque ad quinq; vel vſque ad ſeptem. Ait ergo Scotus, quòd quando arbitramentum ſit intra illam latitudinem, clauis non errat, ſi verò deficiat vel excedat, tunc errat. Hic autem nõnulla ſunt tenui iudicio meo adnotanda. Primum ſpectat ad ſacerdotis autoritatẽ. Poteſt enim, vt bene, ait, Scotus, pœnam, quæ in purgatorio eſt vt decem, taxare ad ſeptem, ita vt eius ſententia rata habeatur in cœlo: quare illa impleta, nihil amplius debetur in purgatorio. Et poteſt etiam remittere vſque ad ſex vel quinque. Itaq; ſi tres æqualia omnino peccata confiteãtur diuerſis ſacerdotibus, licet vnus imponat vni pœnitentiam vt quinque, & alius vt ſex, & alius vt ſeptem, nullius clauis errabit: & ideo omnes tenentur ſuas implere pœnitẽtias. Quare vbi primus impleuerit quinq; erit liber à purgatorio, ſecundus verò minimè quouſq; impleat ſex: neq; tertiꝰ quouſq; impleat ſeptem. Et ſi moriatur antequàm compleat omnia ſeptem, in purgatorio ſoluet tantum, quantum illi reſiduo, quòd hîc non ſoluit, reſpondet. Si autem ſacerdos taxet vltra ſeptem, quanuis ſit error clauis, nihilominus ſi non excedat denarium numerum, qui debetur in purgatorio, quãuis poſſet pœnitẽs non aceptare propter rigorem pœnitentiæ, tamen à pœna purgatorij non liberabitur, niſi totam acceptet, & ſoluat, vel ſacerdos minorem imponat, quia ſi non acceptetur, nihil virtute clauium remittitur. Hæc omnia, ſi ſuperficie tenus aſpiciantur, videri poterunt gratis aſſerta. At verò ſi medullitus conſiderentur, profecto, ex natura clauium ſoluendi & ligandi colligi apparebũt. Si autem imponatur pœnitentia infra quinque, tũc clauis errat per defectum. Et ideo ſunt qui dicant, nihil tunc virtute illius remitti in purgatorio, eo ꝙ claue errante nihil fit. Eſt tamen hæc ſententia dura, & certè falſa: nam licèt clauis erret non imponendo pœnitentiam ad iuſtum, non tamen errat in totum: & ideo remittetur illud, quod illi gradui pœnitentię reſpondet. Alioqui hac noſtra tempeſtate, in qua pœnitẽtiæ quàm leuiſsimæ imponũtur, nihil virtute illarum in purgatorio diminueretur.

Exemplum

Scotus.

Opinio dura.

¶ Secundum etiam ex parte ſacerdotis notandum, quòd non habet poteſtatem ligandi ad pœnam, quæ illam excedat quæ in purgatorio debetur, niſi forſan per viam ſalutaris medicinæ ad cauendum in futurum. Quo fit, vt ſi in caſu præſenti ſacerdos imponeret pœnitentiam vſq; ad vndecim, vel duodecim, eamque pœnitens acceptaret, cum partem illius ſoluere tenetur vſque ad decem, liber eſſet à purgatorio. Quare ille exceſſus reponeretur in theſauro eccleſiæ. *Cõſideratio. 2.*

¶ Tertiũ autẽ ad pœnitẽtem ſpectãs eſt, quod vt nõ teneatur pœnitẽtiam acceptare, non requiritur vt excedat illã, quę debetur in purgatorio, ſed ſatis eſt, vt ſit excedẽs ſecũdum tenorem ſecũdę cõcluſionis aſſertę: pẽſatis ſcilicet, nõ ſolùm peccatorum grauitatibus, ſed perſonæ qualitate & alijs circunſtantijs. *Conſideratio. 3.*

¶ Ex his plane infertur tertia concluſio. Sæpe & quàm ſæpiſsime, perſoluta pœnitentia in ſacramento iniuncta reſtat pœnitens debitor alterius in purgatorio ſoluendæ. Nam ſi clauis errat, res eſt clara, ſiquidem propter vitium miniſtri iuſtitia Dei non variatur. Et quanuis nõ erret, idem etiam accidit: nempe, dum ſacerdos vel ob imbecillitatem perſonæ, vel ob aliam cauſam prudenter non totam pœnam iniungit, quam alias iniungeret. Nam circunſtãtiæ illæ, quãuis ſufficiãt ad excuſandum ſacerdotem & fortè pœnitentem à culpa, non tamen apud Deum ad mutandum ſtabilimentũ ſuæ iuſtitiæ. Hinc fit culpam eſſe ſacerdotum non animare pœnitentes ad acceptãdas condignas pœnitẽtias, vel eas ſaltem, quæ eſſent alicuius ponderis, quibus acerba purgatorij ſupplicia tollerentur: vel bona ex parte relaxarẽtur: nam profectò quæ modo in vſu ſunt, non tam pœnitentię, quàm pœnitẽtiarum ludibria exiſtimantur. *3. Cõcluſ.*

¶ In calce autẽ quæſtionis huius dubitatur, vtrùm poſsit ſacerdos mutare pœnitentiam ab alio eidem pœnitẽti impoſitã. Sylueſter enim verb. Confeſsio. 1. §. 27. citat quoſdam Canoniſtas, quos hac parte ſequitur: videlicet, quod ſi crimen, pro quo impoſita fuit pœnitentia *Mutatio iniũctę pœnitentiæ. Sylueſt.*

tentia,non ſit ſuperiori reſeruatum,poteſt ſecundus ſacerdos pœnitentiã ab alio impoſitã mutare.Sed re vera quanuis hoc in vſu verſetur, non video qua authoritate id fieri queat. Si ſecundus non ſit ſuperior primo, ſed ambo ſint priuati & æquales.Nam ſacerdos quicunque iniungens pœnitentiam eſt abſolutus iudex,qui nõ ſubditur, niſi ſuperiori: cùm ergo ille fuerit officio ſuæ clauis perfunctus,non video quo iure alter poſsit ſententiam eius mutare.Præſertim ſi verũ ſit, vt verum eſt, quòd ſacerdos claue non errante poteſt obligare de iuſtitia pœnitentem. Ad dubium ergo dicendum eſt primò,quòd quando pœnitentia illa errorem continet, penſatis omnibus circunſtantijs iuxta tenorem ſecundæ concluſionis, poteſt quidem ſecundus non vtiq́, mutare,ſed declarare illam pœnitentiam non fuiſſe obligatoriam.Id tamen non poteſt,niſi audita cõfeſsione criminis,vt perpendat,an clauis errauerit.Secundò dicitur,q̃ ſi iudicauerit clauem non erraſſe,non poteſt ſententiã alterius mutare:quia par in parem non habet imperiũ. Et confirmatur: quia cùm in foro exteriori non poſsit vnus iudex alterius ſententiam irritare, aut reuocare, niſi ſit ſuperior, nulla permittit ratio, vt id fieri valeat in foro pœnitentiæ.At q̃ ad hanc ſentẽtiã alludit canõ Placuit.Vrbani.de pœnitẽ.diſt.6.vbi cauetur ne vllus ſacerdos cõmiſſum alteri pœnitentem ad pœnitentiam ſuſcipiat,niſi de illius conſenſu,niſi ,q̃ ignorantia illius prioris.Nam etſi de pœnitentia publica illic habeatur ſermo,eadẽ tamen ratio de priuata & clancularia cenſetur. Tertiò additur,q̃ hoc quoq́; fieri poteſt extra confeſsionem:ſi enim pœnitens ſentiens ſe eſſe grauatum,doctorẽ conſulat recitando peccatum & eius merita,poteſt reſpondere doctor. Illa pœnitentia non eſt valida,quia clauis errauit. Quartò.Forſan licẽt clauis non errauerit,ſuperior illo ſacerdote,dũ tamen confeſsionẽ eiuſdem peccati ſacramẽtaliter audiat,poterit mutare, & abſoluere à priori præcepto: quia eſt ſuperior,non ſolùm in foro exteriori,ſed in interiori ad corrigendam eius ſententiam bona cauſa.Tandẽ ipſe idem ſacerdos, qui pœnitentiam impoſuit, ſi pœnitens ad eum recurrat, poterit mitigare ſententiã,ſi tamen in tempore recurrat,quo cenſetur idem durare iudiciũ. Si enim quis hodie,vel heri quẽpiam abſoluit, recurrit pœnitens cras,vel poſtridie, quando adhuc in memoria ſunt peccata, videtur idem iudicium durare. Si autem lõgius tẽpus defluxerit, negotium iam trãſiuit in rem iudicatã, & ideo nõ poteſt aliud facere, quàm quod de alio ſacerdote dictum eſt.

Dubij ſolutio.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Solutio. 4.

Sacerdos, qui pœnitẽtiam impoſuit, poteſt commutare

Solu. 1. ar.

¶ Ad primùm igitur argumentum reſpondetur,quòd pœnitentiæ ſic imponendæ ſunt arbitrio ſacerdotis,vt tamẽ illud ſit diuino inſtinctu,& iudicio regulatum.

Solutio. 2.

¶ Ad ſecundum etiam reſponſum eſt negata conſequentia,ſcilicèt,q̃ debeat imponere pœnitentiam ad æqualitatem delicti: quia habendus eſt reſpectus,vt pœnitentia ſit pœnitenti medicina.

Solutio. 3.

¶ Ac perinde ad tertium ſimul reſponſum eſt in tertia concluſione,conceſſo eo, quod concluditur:videlicèt,quòd etiam claue non errante, non ſemper oportet, vt pœnitens maneat liber ab omni pœna purgatorij:quia mos gerendus eſt ingenio pœnitentis, ſi non poteſt condignam hic pœnitentiam perſoluere.

Tractatus pœnitentiæ finitur.

DISTINCTIO vigeſimaprima, De indulgentijs.

Cap. 1.

HAcultas hæc clauiũ commemorata,præter vſum quem in ſacramentis habet,& potiſsimùm in ſacramento pœnitentiæ, ſoluendi,& ligãdi,latiùs patet, etiam extra ſacramenta. Nam eadem facultate põtifices tum maximus: tum ſuo ordine reliqui,&à culparum pœnis,q̃ remiſſę ſunt,per indulgentias abſoluere iure ſolẽt,& ab eorum obediẽtia rebellãtes excommunicationis ſententia,alijsq́; cenſuris ligare. Eſt ergo indulgẽtia eccleſiaſtica,vt ſua definitione pateſcat, relaxatio pœnæ peccato debita, quæ extra ſacramentum fit. Enimuerò cum merita, pijq́ue labores tum in primis Chriſti ſeruatoris noſtri, tum ſubin-

Definitio indulgẽtię.

subinde sacrosanctæ virginis aliorumque diuorum in thesauro sint ecclesiæ recondita, nil mirum si ijdem pontifices, & præcipuè Summus, quem sibi Christus vicarium substituit, dum bonum publicum ecclesiæ id exposcit, virtute eiusdem thesauri eiusmodi relaxationes faciant. Eadem enim facultas
Matth. 16. in illa plenaria fundatur Matthæ. 16. quodcunque solueris super terram, erit solutum, & in cœlo. Et
Ioan. 20. Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt: siquidem hoc relaxationum genus ad remissionem attinet peccatorum. Quocirca indulgentiarum vsus non est res noua, vt hæretici autumant, sed à tempore apostolorum antiquissima. Quod vel ex loco satis con-
2. Cor. 2. stat. 2. Corin. 2. vbi apostolus pœnitẽtiam incestuoso illi relaxauit. Vnde ait. Cui autem aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi.

Cap. 2. ¶ Vnde cùm huiusmodi facultatis vsus vera sit absolutio eademque extra sacramenta fiat, consequitur, vt iurisdictionem in foro
Cap. Quod autẽ. de pœni. et remis. exteriori exigat, vt pontificio Alexandri decreto admonitum nobis est. Atque adeo penes pontificem maximum, & penes œcumenicam synodum plenissimè, ac sub inde penes episcopos sita sit, qui tanquam ecclesiæ principes ecclesiasticum thesaurum suis subditis dispertiri valent. Parochialibus nanque presbyteris, quia eiusmodi iurisdictione carent, eiusdem indulgentias concedere non permittitur. Sunt enim duntaxat antistites, ecclesiæ prælati ac propriè sponsi, in cuius testimonium, dum ordinãtur, annulli insigne recipiunt, quos papa proinde solos fratrum nomine dignatur.

¶ At verò, quoniam authore ad Co Cap. 3.
rinth. Paulo prędicti prælati non 1. Cor. 4.
sunt disipatores, sed dispensatores mysteriorum Dei, nequeunt sine pia causa huiusmodi indulgentias impertiri. Si autem illa intercurrat causa, quæ in ecclesiæ commodum, & Dei honorem referatur, tantum valent, quantum sonant, & prædicantur. Ecclesia enim, quæ nutu spiritus sancti regitur, permitti nequit, vt authoritate publica falsa prædicet. Nam vt
ait ad Corinth. Apostolus, Si ina- 1. Cor. 15
nis est prædicatio nostra inanis est fides nostra: quod quidem licèt de prædicatione fidei, in qua summa est certitudo, enunciatum sit, suo etiam gradu ad ea, quæ authoritate summi Pontificis prædicantur, spectat. Quapropter nisi indulgentiarum forma ad iunctas, vel non iunctas pœnitentias coarctetur, vniuersim de omnibus intelligitur, idque quantum ad pœnas, quæ in purgatorio nobis decretæ sunt.

¶ Ad hæc cùm indulgentiarum be Cap. 4.

neficium opus ſit gratię diuinę nihil niſi Dei amicis valere poteſt. Quare qui in peccato mortali exiſtit, ceu membrum mortuum nihil eiuſmodi influxus diuini participare valet. Neceſſaria ergo tria ſunt, vt indulgentię valeant: nempe, in conferente authoritas, in recipiente charitas, & in cauſa pietas.

Tria neceſſaria.

DISTINCTIONIS vigeſimæprimæ, Quęſtio prima, De indulgentiarum poteſtate, & eius ſubiecto.

QVoniam, vt dictũ eſt, vſus clauium, eſt ſoluere & ligare, non ſolùm in ſacramento, ſed etiam extra per iuriſdictionem in foro exteriori: & de priori ſatis dictum eſt, ſubſequitur vt de poſteriori, quæ bipertita eſt, in duabus reliquis diſtinctionibus dicamus. Et cum abſoluere dignius ſit aç pretioſius, quàm ligare, ratio ordinis expoſcit, vt materiam priùs indulgentiarum expediamus, q̃ alteram de excommunicatione. Diſtinctio ergo præſens, quæ de indulgentijs inſtituitur, duas habebit quæſtiones. Primã de poteſtate eas conferendi, deque eiuſdem poteſtatis ſubiecto. Et ſecundam de earum valore. In prima quatuor ſunt articuli. Primus, an talis poteſtas ſit in eccleſia. Secundus, quę nam ſit illa poteſtas. Tertius, de indulgentiarum antiquitate. Et quartus, de ijs, qui poſſunt indulgentias conferre.

Quæſtio. 1
Quæſtio. 2

ARTICVLVS. I.

Vtrùm poteſtatis clauium, quæ eſt in eccleſia, ſit quippiam de ſatisfactoria pœna relaxare.

PRimum igitur tractatus indulgentiarum initium eſt conſtituere, poteſtatem indulgentiarum in eccleſia conſiſtere. Et ideo arguitur, quod nulla ſit. Nam in euangelio non legitur alia poteſtas remittendi peccata, niſi illa Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, &c. ſed illa poteſtas ſolũ intelligitur de remiſsione, quę fit in ſacramẽto: relaxatio autem per indulgentias fit extra ſacramentum: ergo illa non legitur in euãgelio. Probatur minor, quia peccatum extra ſacramentum remittere ſeu quoad culpã, ſeu quoad pœnam, eſt poteſtatis excellentiæ, quam Chriſtus habuit, & nulli commiſit: ergo eccleſia id facere nequit.

Pars negatiua. 1. ar.

¶ In contrariũ eſt illud. 2. Corin. 2. Ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti. vbi ait gloſſa, ac ſi Chriſtus donaſſet: Chriſtus autem relaxare poterat peccata abſque vlla ſatisfactione, vt patet Ioan. 8. de adultera: ergo eccleſia perinde atq; Paulus poteſt: nam id nõ fecit peculiariter tanquam apoſtolus, ſed tanquam epiſcopus.

Pars affirmatiua.

¶ De hac re ſuper hũc locum Pauli relectionẽ pridem publicè recitauimus, vbi penè omnia diſcuſsimus, quæ hìc paulò mutato ordine diſcurſumus, Et primùm ne de nominis vſu in hoc ſignificato in theologia contendamus: cõſtat latinè indulgentiæ nomen ſæpe vſurpari pro eo, quod eſt immodicam licentiã alteri facere, ad aliquid, quod nõ licet, perpetrandum. Vt indulgere gulæ, Veneri, &c. iuxta illud Quintiliani. Mollis educatio, quã indulgentiã vocamus, &c. Iſtæ verò eccleſiaſticæ appellantur, idq; ad rem germanius, relaxationes & remiſsiones, & poſſunt vocari veniæ. Nihilominus cùm indulgentiarum nomen inter latinos theologos, eoſdemq; doctiſsimos in hac etiã ſignificatiõe vſurpetur, nõ eſt cur ab illo abhorreamus. Nam ex eo q̃ indulgemus quaſi conſentientes, vt malum fiat, tractũ eſt nomen ad id, quod eſt ignoſcere cuipiã, quod fecit. Atq; in hoc ſignificato Hieronymus ſuper illud Daniel. capit. 4. Ignoſcet Deus dilectis tuis, ait. Rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et auguſtinus ſuper Pſal. 101. Ne deſperatione homines peius viuerent promiſit Deus indulgẽtiæ portum. Et Cypria. tum alibi ſæpe, tum in epiſtola ad Iubaianum crebrò hoc nomine vtitur.

Decisio articuli.
Quintilia.

¶ Eſt ergo indulgentia eccleſiaſtica (vt definitionẽ eius præſupponamus) relaxatio pœnæ peccato debitæ: quæ extra ſacramentum fit. Scio alios alias particulas adhibere, quę potiùs ſunt inter diſputandum examinandæ, quàm in definitione ponendæ, eo quòd definitio tãquam communis animi conceptio ſupponenda ſit, potiùs quàm in diſputationem vocanda.

Definitio indulgẽtiæ

da. Et ideo nõ diximus quòd ſit relaxatio pœnitentiæ iniunctæ, vt Caietan. in tractat. de indulgen. ad Iulium Medicem cap. 2. ait, nam de hoc diſputandum reſtat, vtrùm etiam indulgẽtia pœnitentiæ non iniunctæ ſit valida. Dicitur ergo indulgentia relaxatio, quia eſt opus miſericordiæ id condonantis, quod debitum eſt. Quare dum dicitur relaxatio pœnæ, non intelligitur in foro iudiciario, dum fit remiſſio pœnæ pecuniariæ, aut abſolutio ab excõmunicatione, ſed pertinet per extẽſionem ad forum pœnitentialem, niſi q̃ fieri debet extra ſacramentum pœnitentiæ. Nam quando virtute abſolutionis, vt dictum eſt remittitur pœna, remiſsio illa eſt ſacramentalis. Atq; in hoc ratio indulgentiarum conſiſtit.

Declaratur definitio.

Hæreticorũ blaſphemi errores Lutherus.

¶ Igitur aduerſus hanc indulgentiarum aſſertionem hæretici, inter quos præcipuè Lutherus inſignibus blaſphemijs oblatrant. Hoc enim fuit primum præcipitium, vnde in ſuarũ hæreſum abyſſum ſeſe coniecit, odiũ, ſcilicet, indulgentiarum, quæ tempore ſuo in ſua prouincia prædicari cœperunt. Vnde cùm in articulo. 5. inter condemnatis à Leone ſatisfactiones negauerit, poſtea in artic. 17. negauit merita Chriſti & ſanctorum poſſe per indulgentias diſpenſari. Et in artic. 18. dixit priùs indulgẽtias eſſe pias fraudes, & poſtea dixit nõ eſſe niſi impijſsimas ſceleratiſsimorum Pontificum impoſturas. Ac ſubinde tribus alijs articulis ſubſequentibus multa in hunc modum contra indulgẽtias blaſphemauit. Biforme autem eſt eius argumentum. Ait enim primum. Ei, qui in gratiam Chriſti receptus eſt, nulla opus eſt alia ſatisfactione, quàm eiuſdem Chriſti paſsione. Addit verò deinde, quòd etiam gratis admiſſo illam eſſe neceſſariam, eccleſia nullam habet authoritatem ſatisfactionem remittendi: quoniam Deus peccatis pro ſua iuſtitia ſupplicia decreuit, quorum ipſe ſolus exactor eſt, vel in hoc ſeculo, vel in futuro, iuxta illud Pſalm. 88. Si peccauerit, viſitabo eos in virga ferrea.

Lutherus ſatisfactiones negauit

Lutheri argum. 1.

2. Argum.

3. Argum. ¶ Quocirca addit tertiò eſſe rem nouã in nullo loco ſacræ paginæ fundatam, neque apud ſanctos Ambro. Hierony. Augu. &c. ſed in impia, inquit, illa Clementis Sexti, Vnigenitus (quę inſerta eſt in extrauag. Dudum. de pœn. & remiſ.) ¶ Addit demum quartò bullarũ prædicationem eſſe rem quæſtuariam, & ſimoniacam: quia pecunia ſpiritualia venundantur, eſſeque pernicioſam, tum quia facit homines ſegnes ad opera ſatisfactionis exercenda, tum quia, & populis, potiſsimũ agricolarum eſt moleſta.

4. Argum.

¶ At verò contra primum fundamentum ſatis ſuperq́; diſt. 19. q. 1. & 3. diſputauimus, oſtendentes, nõ ſic dum per claues eccleſiæ à peccatis actualibus ſanamur, incorporari nos Chriſto, vt eius paſsio pleniſsimè nobis quo ad remiſsionem culpæ, & pœnæ applicetur, ſed applicari ſecundùm quantitatem noſtræ contritionis, quæ ex Dei fauore procedit, atq; adeò reliquam fieri nonnunquàm poſt ſacramentalem abſolutionem pœnam aliquã temporalẽ virtute clauium arbitrãdam, & à nobis in hoc ſeculo, vel in futuro exoluẽdam. Secundũ autem punctum, an eccleſia extra ſacramentum eiuſmodi pœnas relaxare poſsit, ad præſentẽ locum attinet conſtituendum.

Cõtra primum argu.

Cõtra ſecũdum argu.

¶ Ad quæſtionem ergo vnica concluſione reſpondetur. In poteſtate clauium, quam Chriſtus eccleſiæ cõmiſit, poſitũ eſt, vt peccatorũ pœnas quo ad culpam remiſſorum poſsit extra ſacramentũ relaxare, quod eſt indulgẽtias cõferre. Probatur. Chriſtus abſolutè dixit Petro, Tibi dabo claues, Quodcunq; ſolueris erit ſolutũ, & Ioan. 20. Quorũ remiſeritis, remiſſa erunt, nõ reſtringẽdo, ſiue in ſacramento, ſiue extra, ergo ſicut in ſacramẽto virtute clauium aliqua pœna remittitur per arbitramẽtum ſacerdotis, vt art. præcedenti expoſitum eſt, eadem ratione eccleſia poteſt extra ſacramentũ eandem pœnam, quæ remiſſa culpa relinquitur, ex legitima cauſa relaxare. Et cõfirmatur, quia eccleſia, vt ſuprà diſt. 19. q. 2. diximus, canones pœnitentiales inſtituit, ad quorum normam cõpellendi erant pœnitentes pro peccatis ſatisfacere: qua vtiq; autoritate potuit illos abrogare, vt re vera iam non ſunt in vſu: ergo eadem ratione poſtquàm illæ pœnitentiæ eſſent à ſacerdote iniunctæ, potuit illas eccleſia ob legitimam cauſam remittere, & eadem ratione, licèt pœnitentiæ non ſint iniunctæ, pœnas quæ in purgatorio debentur, autoritate Chriſti ſibi indulta propter cauſam quę in bonum commune eccleſiæ cederet, relaxare.

Cõcluſio.

Ratio concluſionis.

Ratio cõfirmationis.

¶ Sed quia, vt ſuprà argutum eſt, videtur eccleſia non habere autoritatem remittendi peccata, niſi ſacramentis alligatam, ſecundò arguitur ſic. Eccleſia habet autoritatem ſimpliciter remittendi peccata quoad culpam, & pœnã, quæ in euangelio non eſt limitata: ergo habet facultatem remittẽdi culpam iuxta naturam ſuam, & pœnam iuxta ſuam: natura autem lethalis culpæ eſt, vt nequeat, niſi per gratiã remitti, & quia miniſtri eccleſiæ nequeunt gratiam, niſi per ſacramenta cõferre, inde colligitur quantum ad hoc habere ſuam poteſtatem ſacramentis alligatã: at quia pœna non exigit

2. Argum.

Potestas remittẽdi pœnam nõ est sacramẽtis alligata.

gratiæ infusionem, vt remittatur, sed vt eccle siæ thesaurus applicetur, quo eius fiat solutio: nõ est cur hac parte alligata sit potestas eccle siæ sacramento. Tametsi ad forum pœnitentialem, vt diximus, eiusmodi relaxatio pertineat. Et confirmatur ratio. Si ad remissionem pœnæ necessariũ esset sacramentũ, id esset maximè, vt taxatio illis iuxta culparum quantitatem fieret: ergo postquam taxatio facta est in sacramento, potest postea sine ipso remitti. Imò vero per applicationẽ thesauri, licèt nulla facta esset taxatio, remitti potest, vt inferiùs videbimus. ¶ Tertiò arguitur. Ecclesia habet authoritatem etiam extra sacramẽtum remittendi culpas veniales per alia remedia, qualia sunt aqua lustralis, benedictio episcopi, atque alia sacramentalia. Itẽ sunt & alia remedia plura ad remissionem pœnarum, quę ex peccatis remissis fiunt reliquæ, vt eleemosyna, iuxta illud Luc. 11. Date eleemosynã, & ecce omnia mũda sunt vobis: & remittere iniuriam: iuxta illud Luc. 6. Dimittite, & dimittemini: & oratio, iuxta illud Iacobi. 5. Oratio fidei saluabit infirmum: quæ quidem testimonia non intelliguntur de remissione mortalis culpæ, quippe quæ per solam contritionem & sacramentum pœnitentiæ dimittitur, sed de remissione pœnę per modum satisfactionis, quanuis sint etiam meritoria augmenti gratiæ: ergo pariter ecclesia per sanctorũ merita potest easdẽ pœnas remittere. ¶ Postremò cõfirmatur ex autoritate Paul. 2. Cor. 2. vbi historia testatur incestuosum, cuius mentio in priori epistola cap. 5. facta fuerat, post remissam culpam traditum fuisse Satanæ in interitum carnis, sed postmodum admonuit Corinthios sacerdotes, vt illius pœnitentiam relaxarent, & illa satisfactione essent contenti: quod re vera nõ faceret, nisi crederet pœnã purgatorij illi respõdentem per illam relaxationem à Deo etiam remitti. Et ideo ait, Si quid donastis, idẽ & ego donaui, quod autem donaui, propter vos in persona Christi. ¶ Ad argu. igitur in cõtrariũ respondet S. Thom. dist. 20. art. 3. q̃ effectus sacramentalis absolutionis est minuere pœnam peccato debitam, sed tamẽ extra sacramentũ per indulgentias non est pœnã remittere, aut diminuere, sed soluere: nam qui indulgentiam cõfert, applicat thesaurum ecclesiæ, quo susciens pœnam soluit. Tenere enim videtur q̃ collatio indulgẽtiarum nõ est absolutio à pœna, sed potius solutio. Sed de hoc statim dictu ri sumus: & ideo adhibemus secũdam solutionem concesso q̃ collatio indulgẽtiæ pertinet ad remissionem peccatorum. Vnde ad minorem, vt modò dicebamus, respõdetur, quòd remittere peccata quoad culpam alligatum est sacramentis, sed nõ quoad pœnam: quia ipsa sine nouæ gratiæ infusione solubilis est.

Arg. confirmatio.

3. Argum.

Lucæ. 11.

Lucæ. 6.

Iacobi. 5.

Cõfirmatio argum.

Solu. arg.

Solutio. 2.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm indulgentias conferre sit pœnas pro peccatis soluere, an verò ab illis absoluere.

CVanuis certum sit ecclesiæ prælatos cõferre posse indulgentias, nõ tamen de modo satis inter doctores cõuenit, q̃ ideo antequàm de earum antiquitate & vsu dicamus, explicãdus est. Arguitur ergo, quòd conferre indulgẽtias non sit à pœnis absoluere, illasq̃; relaxare, sed pro illis soluere. Nam vt legitur Deut. 25. secũdum mensuram delicti erit & plagarum modus: cùm ergo sententia sacerdotis, qua hominem ligat ad pœnam, rata sit apud Deum, fit vt nullus habeat autoritatem remittendi pœnam illam, quæ illic taxata est, atq; adeò ecclesia non habet autoritatem illam condonandi, sed applicandi thesaurum, vt soluatur.

Partis negatiuę. arg. 1

¶ Secundò. Ecclesia confert indulgentias non solùm pro viuis, verùm & pro defunctis: at defunctos non potest à pœnis absoluere, sed illis tantùm applicare thesaurum: ergo eodem modo confert indulgentias viuis.

2. Argum.

¶ Tertiò deniq; arguitur ex extrauag. Vnigenitus. Clementis. 6. in extrauag. Dudũ. de pœniten. inserta, vbi fundamentum indulgentiarum non aliud ponitur quàm thesaurus meritorum Christi, beatæ virginis, & sanctorũ: qui per ecclesiam dispensatur.

3. Argum.

¶ In cõtrarium autem reclamant nomina ipsa indulgentiæ, relaxationes, remissiones, & veniæ: nam his omnibus nominibus appellãtur, quæ absolutionem sonant.

Pars affirmatiua.

¶ In hac quæstione duo insinuantur differenda. Primum de thesauro ecclesię, & secundum de modo, quo applicatur, scilicet, vtrũ fiat per formã solutionis, an per formã absolutionis.

Decisio articuli.

¶ Ad quam ideo quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima fundamentalis est. In ecclesia est Thesaurus, tam Christi, quã sanctorum, qui eius præsidio suffulti multa merita satisfaciendi efficacia cumularunt. At tamen Franciscus Mayrones in. 4. dist. 19. q. 2. contendit huiusmodi thesaurũ de medio prorsus tollerre, non solùm sanctorum, sed etiam Christi: quoniam non tantùm sanctorum, inquit singuli gloriã pro suis meritis vltra condi

Cõclusio. 1

Franciscus Mayrones.

gnum

gnum susceperunt, verùm & ipsi Christo redemptori nostro sufficiens fuit præmium suorum meritorum collatum, vbi datum est ei nomen super omne nomẽ, vt in nomine eius omne genu flectatur, &c. Quocirca nullus fuit residuus meritorum thesaurus, quem Papa dispensare possit. At verò certè mens autoris huius vix percipi potest. Primum enim omniũ Christus nullum sibi præmium essentiale meruit, putà gratiæ, aut gloriæ: quippe cuius fœliciſsimæ animæ ratione vnionis cummulatissima debebatur, sed nobis ipsis meruit, quem, vt ait Pau. posuit Deus propitiatorem nostrũ per fidem in sanguine ipsius. Vnde Esaiæ. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & propter iniquitates nostras vulneratus est, & posuit super eum Deus iniquitates omnium nostrum. Imò idem ipse ait. Hoc est corpus meũ, quod pro vobis tradetur, & Hic est sanguis, qui pro vobis effundetur. Atqui ex hoc, quòd nobis essentiale præmium gratiæ & gloriæ pro meruit, illud subinde sibi accidentale meruit, vt quia redemptor orbis fuit, in nomine eius omne genu flectatur. Hinc biforme sumitur argumentum contra illam opinionem. Primùm q̃ non fuerunt in illo satis præmiata sua merita, sed in nobis: nam merita sua fuerunt gratiæ, & gloriæ: illud autem nomen nõ pertinet ad essentialem gloriam, quæ est Dei visio, sed ad accidentalem, quod ideo præmium sua merita in infinitum exuperauerunt.

Christus non meruit sibi aliquod essentiale præmium.

Esaiæ. 53.

Christus nobis essentiale præmium promeruit.

Duplex argu. cõtra illam opinionem.

1. Argum.

2. Argum. ¶ Secundum argumẽtum est euidens: q̃ si nobis meruit remissionem peccatorũ, atq; adeò gloriam, negari neutiquam potest, quin in ecclesia sit thesaurus meritorum eius. Et confirmatur planè, nam cùm omnia ecclesiæ sacramenta gratiam conferant in virtute passionis Christi, fit vt per omnia applicetur nobis eius thesaurus. Ecquid autem aliud esse potest applicari nobis thesaurum passionis, quàm virtute illius nobis fieri remissionem peccatorum? Meritis verò Christi accedunt in thesauri cumulum sanctorum merita, quæ virtute eiusdẽ passionis præstiterunt: nam vt dist. 15. q. 2. ar. 4. ostendimus, cùm omnes simus vnius corporis membra, vnusquisq; potest pro altero satisfacere, iuxta verbum Paul. Ad Colloss. 1. Gaudeo nũc in passionibus meis pro vobis, & impleo ea quæ desunt passionũ Christi: hoc est: satisfactionibus Christi meas quoq; pro vobis adiungo. Quòd illic amplius expositũ est.

Argu. confirmatio.

Opi. Dur. ¶ Durand. verò distin. 20. q. 3. licèt thesaurum Christi non abneget, renuit tamen sanctorum thesaurum concedere propter duo argumenta. ¶ Primũ, quia quicquid passa est beata virgo, ac perinde quicunq; sanctorũ, & quicquid operis in Dei obsequium præstiterunt siue ratione meriti, siue ratione satisfactionis, totum eis supra condignũ remuneratum est: nã etsi illi, qui innocẽter vitam duxerũt, nulla satisfactione indiguerint: nihilominus satisfactionis ratio commutata eis fuit in remunerationem gloriæ iuxta illud. 1. Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedem recipiet iuxta suum laborẽ: & quod receperint vltra cõdignum, patet ex illo Lucæ. 6. Mẽsuram bonam, & cogitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum: nihil ergo inde thesauri redundat.

Argum. 1. Duran.

1. Cor. 3.

Lucæ. 6.

¶ Secũdum eius argumentum est, quòd opus vnius non cedit in satisfactionem alterius, nisi ille pro alio satisfacere proponat: cũ ergo nulla nobis historia referat sanctos meruisse pro illis, qui modò viuunt, nulla est authoritas: applicandi eorum satisfactiones nobis.

Argum. 2. Duran.

¶ Nihilominus & contra Durand. eadem asseritur conclusio. Nam, vt ad primum eius argumentum respondeamus, in quocunque opere ex gratia procedenti ratio meriti sic à ratione satisfactionis secernitur, vt propter augmentum meriti nunquam satisfactionis ratio minuatur, atque in hoc falsus fuit. Enimuerò quãuis ego opus aliquod in satisfactionem pro amico offeram, nihil mihi decrescit meriti: imò quia meritum in charitate fundatur: quò mea charitas latiùs in proximos diffunditur, eo mihi diuino munere plus accrescit meriti. Quocirca quãtuncũq; beatæ virgini & sanctis sua fuerint merita per gloriã remunerata, nihilominus superest satisfactionis ratio, iuxta illud Iob. 6. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret, vbi præter merita Iob denotatur laborum redundantia in satisfactione, qua ipse nõ indigebat. Ex quo subsequitur secũdi argumẽti solutio. Nam quanuis dum quis in sanctis seoperibus exercet, non habeat singulare propositum referendi suam satisfactionẽ ad hũc, vel ad illum, nihilominus per diuinam prouidentiam acceptantur, reseruanturq; in bonũ ecclesiæ, ne suo sint orbata effectu, & fructu. Et cùm summus Pontifex, ac cæteri suo ordine prelati sint in suis diœcesibus veluti principes, ad quod attinet bonorum communium dispẽsatio, illis incumbit eiusmodi thesaurum pro causa legitima dispertiri. Quod quidẽ propositum in genere, & sancti ipsi habuerunt, dum opera sua Deo referebant, qua relatione includitur, vt ipse suaq; ecclesia de illis disponeret. At verò eiusmodi distributio non perti-

Solutio. 1. argumẽ. Duran.

Solutio. 2. argumen. Duran.

net ad iuſtitiam diſtributiuã, vt ſecũdum proportionem meritorũ perſonarum vnuſquiſq; recipiat, ſed eſt opus miſericordiæ: & ideo cui cunq; largienti, vel facienti, quod latori indulgentiarũ iubet æqualis obuenit indulgentiarũ fors & ſatisfactio. ¶ Hoc tamen ſic conſtituto theſauro dubiũ reſtat ſecundum, vtrum indulgentiarũ largitio nõ ſit aliud, q̃ eiuſdem applicatio, vt fiat ſolutio pœnæ, an verò ſit vera abſolutio. De hac enim re ſunt quatuor opiniones. Vna eſt, quam refert D. Tho. loco citato. diſt. 20. dicentium indulgentias nil cõferre ad remiſsionem pœnæ purgatorij, ſed ad abſoluẽdum pœnitentem ab obligatione, qua præcepto ſacerdotis tenebat ſatisfacere. ¶ Sed hoc falſum eſt, primũ, quia indulgẽtia fundatur in illa autoritate, Quodcũq; ſolueris ſuper terrã erit ſolutũ & in cœlo: quare quod per indulgẽtiam remittitur, ad remiſsionem pœnæ purgatorij valet. Præterea eiuſmodi indulgentię potiùs eſſent nocuæ, q̃ proficuæ: qm̃ inducerent homines, vt ſatisfactionibus leuioribus huius ſeculi prætermiſsis, grauioribus ſolutionibus ſubderẽtur in purgatorio. Tertiò, quia etiam indulgentiæ dantur de nõ iunctis pœnitentijs, & præterea, vt valeant exiſtentibus in purgatorio. ¶ Secunda opinio, eſt citati autoris Franciſci Mayronis: is enim cũ theſaurum neget, ait indulgentiarũ cõceſsionẽ eſſe meram abſolutionẽ. Itaq; ſicut Deus gratis poteſt cõdonare pœnas purgatorij, ita poteſt facere Papa pro legitima cauſa, vt non ſoluta pœna abſoluatur homo ab illa extra ſacramentũ, ſicut in ſacramento abſoluitur à culpa. Chriſtus enim cùm dixit Magdalenæ, Remittuntur tibi peccata tua, gratis ſine vlla applicatiõe theſauri cõdonauit illi omnem culpam & pœnam. ¶ At verò dicere ſic per indulgentias fieri merã abſolutionẽ ſine applicatione theſauri, eſt abijcere theſaurum paſſionis Chriſti: nã etiam in ſacramẽtis nõ fit abſolutio, niſi virtute eius theſauri, quę eſt quędã eius applicatio: multò ergo minus extra ſacramẽtum fieri poteſt remiſsio pœnæ, quæ debetur peccato. Secus habet abſolutio ab excõmunicatione: nã illa nõ pertinet ad remiſsionem peccatorum culpæ, vel pœnæ, ſeu ad iuriſdictionem fori exterioris. Et ideo Caiet. q. 1. de indulg. ad tertiã partẽ adiecta, meritò hãc opinionẽ refutat. Præterq̃ ꝙ contraria eſt extrauaganti illi. Vnigenitus. vbi Clemẽs ſextus affirmat, eſſe theſaurũ meritorũ Chriſti, & ſanctorũ, qui per indulgẽtias à Chriſti clauigero diſpenſatur. ¶ Tertia opinio eſt, quã D. Tho. & Bonauent. ac doctores cõmuniter amplectuntur, dicentes conceſsionem indulgentiarum non eſſe aliud quàm applicationẽ theſauri eccleſiæ, quo ſoluitur pœna illius, qui illas recipit. Quare fundamẽtum indulgẽtiarum, vt ibidem ait S. Tho. eſt vnitas corporis myſtici, in qua ſancti multas tribulationes ſuſtinuerunt, quorum ideo meritorum copia pœnam debitam nunc viuentibus excedit, præcipuè propter meritum Chriſti, quòd licet in ſacramentis operetur, non tamen eius efficacia in ſacramentis includitur. ¶ Hæc autem opinio, niſi ſano modo explicetur, non videtur conſona indulgentiarum nomini, & poteſtati: nã indulgere idem eſt quod remittere, relaxare, ignoſcere, & veniã dare. Et ideo Durand. diſt. 20. q. 3. ait, quòd tripliciter poteſt aliqua pœna dimitti. Vno modo quando ille, cui offenſa facta eſt, pœnã gratis cõdonat. Secundo modo, quãdo vnus in totũ ſatisfacit pro alio. Et tertiò quãdo debitum partim ſoluitur, & partim dimittitur. Primò, inquit, modo ſolus Deus remittit peccata, neq; illam poteſtatem dedit hominibus. Sed ſecundo, & tertio modo miniſterio hominũ remittuntur pœnæ peccatorum. Imò addit, quòd neque in ſacramentis baptiſmi, aut pœnitẽtiæ mera fit cõdonatio culpę, & pœnæ: nã illic applicatur meritũ paſſionis Chriſti, per quod in parte fit ſolutio. At verò Palu. ead. diſ. q. 4. hoc de ſacramentis non admittit: nam cùm in illis, inquit, maximè ſit Deus liberalis, qua ratione ſacramenta gratiæ vocantur, credendum eſt, quòd illic fit mera condonatio, & non ſolutio: ita vt remiſsio illic procedat non ex ſatisfactione, & ſolutione Chriſti, ſicut in indulgentijs: ſed ex eius amore liberaliter culpam, vel pœnam cõdonantis. ¶ Sed profectò neſcio, quid iſti egregij alias autores comminiſcantur. Neq; enim Duran. negare potuit, quin in ſacramẽtis fiat vera remiſsio, & condonatio culpæ, iuxta verbum. Quorũ remiſeritis, neq; verò Palu. quin id fiat virtute paſſionis Chriſti, quę eſt eius applicatio. Quare neq; propria eſt Duran. aſſertio quòd pœna in ſacramento partim condonatur & partim ſoluitur: imò totum condonatur, quia gratis nobis applicatur paſsio: & totum ſoluitur non à nobis, ſed à Chriſto, & in hoc eius liberalitas cõſiſtit. Meliùs ergo Caietа. in opuſculo 21. quæſtionum. q. 1. ait, quòd indulgentiarum conceſsio eſt quidem abſolutio & remiſsio reſpectu illius, qui indulgentias ſuſcipit, quia ille non ſoluit, ſed eſt ſolutio reſpectu Chriſti & ſanctorum: qui ſoluerũt pro eo. Tametſi poſtea in tracta. citato ad Iulium Medicem cap. 6. plurimum verborum conſumat, vtrùm participalius ſit abſolutio quàm diſpenſa-

Secundi dubij excuſio.

Opinio. 1.

Opi. 2. Frãciſci Mayronis.

Probatur opin. May.

Caietanus.

3. Opinio.

Fundamentum indulgentiarum

Declaratur opinio.

Duran.

Triplici er poteſt aliqua pœna dimitti.

Pala. Durã. opin. excluditur.

Vterque ab autore refutatur.

Impropria Dur. ſolu.

Caie. opin. admittitur.

dispensatio,an verò dispensatio, q̃ absolutio. Et in hanc partem propendet, q̃ est primùm absolutio. ¶Igitur,vt veritas ex hac opinionũ turba liquidò eruatur, sit secunda cõclusio huius articuli. Indulgẽtiarũ concessio est vera absolutio,& remissio pœnæ,quæ fit virtute passionis Christi, & sanctorũ. Primùm omnium, q̃ sit absolutio,& relaxatio, nomẽ ipsum persuadet:indulgere enim est relaxare, quod quidem est nomen misericordiæ,& nõ iustitię, & ita habet indulgentiarũ forma,Misericorditer indulgemus:si autẽ esset solutio,tũc esset opus iustitiæ,sicut si pœnitens ipse satisfaceret, vel alius pro eo.Secundò probatur. Nã si nõ esset absolutio,tunc conferre indulgentias nõ esset potestatis clauium: potestas enim clauiũ fundat in illo,Quodcũq; solueris, & in illo. Quorum remiseritis,cùm ergo indulgentiarũ collatio, vt omnibus in cõfesso est ad potestatẽ clauium attineat, eisdẽq; euangelicis locis funde tur,sequit q̃ sit absolutio, & remissio. Tertiò. Si non esset absolutio, nullã requireret iurisdictionẽ, sed posset episcopus Salmãtinus Segouiensibus indulgentias cõferre : nã si hoc non esset aliud q̃ applicare thesaurũ,nihil obstaret quominus thesaurũ,qui sub eius applicatione est,alijs nõ subditis impertiret:cõsequẽs tamẽ est falsum,vt patet ex cap.Quod autẽ.de pœnit.&remis. vbi Alexan. determinat conferre indulgentias,esse iurisdictionis actum,& ideo non posse exerciri,nisi erga subditos.Idẽ confirmatur ex cap. Cũ ex eo.eod.tit. vbi Innoc. tertius,ait, q̃ per indiscretas , & superfluas indulgentias claues ecclesiæ contemnuntur , & pœnitentialis satisfactio eneruatur. Quasi illa sit absolutio à pœnitentia iniuncta, vel iniungenda. Imò verò consequens fieret, nullam requiri spiritualem potestatem, vt quis indulgẽtias largiretur:nulla enim ratio dicere ,phibet sacerdotes veteris legis potuisse applicare sacrificia sua,& suffragia illis, quibus vellẽt:si ergo hoc esset indulgẽtias cõferre, id illi potuissent,quod est falsum. Quartò consequeretur, vt nulla esset differentia inter indulgẽtias,quę conferuntur defunctis, & illas, quæ conferuntur viuis:quia nõ differunt, nisi q̃ illæ cõcedũtur per modũ suffragij illis, qui non sunt de iurisdictione ecclesiæ,& istæ per iurisdictionem clauium illis,qui sunt subditi. Ad hæc tandem ecclesia extra sacramẽtum verè absoluit à venialibus culpis asperſione aquę lustralis & episcopali benedictione: ergo potest eodem iure & à pœnis culparum,quæ remissæ sunt, absoluere. Colligitur ergo,per indulgentias eũ, qui eas recipit,absolui à pœna,& satisfactione eãque illi remitti,iuxta verbum Pau.2.Cor.2.Si quid donastis,& ego in persona Christi.

2. Cõclus. Probatur primum Memb. conclusionis.

Probatio. 2

Probatio 3.

Alexan.de cretum. Alia cõfir.

Probatio 4.

¶Secunda verò pars conclusionis. s. quòd talis remissio fiat virtute meritorum passionis Christi, & sanctorum, probatur. Nam quòd fiat virtute passionis Christi, ambigi non potest. Enimuero cùm ipse fuerit vniuersalis redemptor,quem,vt ait Paul.Roma.3. Deus posuit propitiationem pro nobis in sanguine ipsius fit,vt quemadmodum habetur Act.4.non sit aliud nomen datum sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri : & cùm remittere pœnas peccatorum ad virtutem, & meritum redemptionis pertineat,fit,vt sicut in sacramẽtis nulla fit remissio culpę aut pœnæ,nisi virtute passionis Christi : ita neque extra sacramentum. Quòd autem fiat remissio virtute etiam meritorum,quę sancti accumularunt, iam suprà.d. 16.quæst.2. art.4. ostensum est. Nam etsi passio Christi fuerit infinita quoad sufficientiam, applicatur tamen limitato modo per sacramenta & opera nostra , atq; adeo quo plures sanctorum passiones thesauro accrescũt, plus nobis applicatur,iuxta illud Pau.ad Colos. 1. vbi ait,implere pro illis ea,quæ desunt passionum Christi. Exemplum est in ipsis operibus Christi,vnico eñ passionis actu infinitè quoad sufficientiã meruit , eo quod erat actio supposiți infiniti: tamen quantum ad applicationem maior nobis fructus accrescit ex accessione aliorum , quæ per totam vitam patri obtulit,quàm si sola passio nobis applicaretur.Licèt verò in conclusione dicatur, quod virtute passionis Christi, & sanctorũ fit remissio per indulgentias, non tamen intelligitur eodẽ modo:nam potestas clauium,virtute cuius fit illa absolutio,non est nobis collata sanctorum auctoritate,sed solius Christi.Quare si sola applicarentur sanctorum merita, non esset absolutio,sed tantùm applicatio pretij, quo fieret solutio.Sed quia Christus contulit ecclesiæ potestatem applicãdi sanctorum merita , dicitur quodammodo virtute illorum fieri absolutio.

Probatur 2.memb.cõclusionis.

Pau.ad Roma.3. Actu.4.

Virtus meritorũ sanctorum.

¶Ex his sequitur tertia conclusio. Indulgẽtiarum cõcessio nõ ita est mera absolutio , quin solutio interueniat.Nam etsi ille cui fit remissio non soluat, soluit tamẽ in primis Christus, ac deinde suo ordine sancti. Ait enim Paul. de Christo. 1.Cor. 2.Qui dedit semetipsum redẽptionem pro nobis:itaq; non solum impetrauit nobis veniam:sed pretium per modum sacrificij pependit satisfactorium. Vnde Hebrę. 9.Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Et. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis non solùm nostris,sed to

3. Conclu.

Pau. 1. Corin. 2.

1. Ioan. 2.

tius mundi. Quibus teſtimonijs conſtat Chriſtum pro nobis ſatisfeciſſe, pretiumq; pro noſtris piaculis pſoluiſſe ferēdo ſuis humeris, vt habetur Eſaiæ. 53. infirmitates, & lāguores noſtros. Cum igitur Papa potiſsimum, ac deinde prælati Chriſti vices gerant, per indulgentias illam ſatisfactionem applicāt, vt virtute illius, ac ſubinde ſatisfactionum ſanctorū hominem à pœna debita abſoluāt. Et in hoc ſenſu intelligenda eſt opinio S. Tho. & cōmunis, q̄ indulgentia eſt abſolutio pœnę per applicationem theſauri. Dixerim abſolui intelligens, vel in toto vel in partē: nā in indulgentiarū cōceſſione ſemper iubetur qui illis potiri voluerit, q̄dpiam ſoluere, aut facere, quare nōnihil commiſcetur ſolutionis etiam perſonæ, quæ abſoluitur, ſed nihilominus multò plus habet relaxationis. Diluta ergo eſt Lutheri calumnia, qua ait per iſtas indulgentias plurimū detrahi diuinæ iuſtitiæ, ſiquidem, cōmonſtratum eſt, Deū ipſum, qui eiuſdem eſt exactor iuſtitiæ, ratam habere ſolutionem, quæ ex merito paſsionis filij ſui emanat. ¶ Hinc ſequitur differentia inter collationem indulgentiarum, & ſatisfactionem, quā quis facit pro alio: nam quando quis ſatisfacit pro alio, eſt ſimplex ſolutio, ad iuſtitiam pertinens, quæ fit à perſona priuata pro amico. Indulgētia verò fit autoritate publica, eſtq; remiſsio, & gratuita condonatio pœnæ.

¶ Sed rogas, Quid ergo diſcriminis intereſt inter abſolutionem à pœna, quæ fit in ſacramento, & illam, quæ per indulgētias fit extra ſacramētum, ſi vtraq; fit virtute paſsionis Chriſti? Marſilius quidem in. 4. q. 12. nullum cōſtituit diſcrimen, imò ait ſacerdotē dum in ſacramento abſoluit, indulgentias conferre, perinde atque Romanum Pōtificem extra ſacramentū. Et quando vſu venit, vt pœnitens abſoluatur à culpa & pœna, tunc confert indulgentiam plenariam. At profectò ille loquendi modus extraneus eſt. Pari enim modo diceret per baptiſmum, & alia ſacramenta conferri indulgētias. Reſpondetur ergo, q̄ etiam ſi in ſacramēto applicetur Chriſti paſsio, eſt tamen latum diſcrimen. Primum, q̄ ſacramentum eſt inſtrumētum à Chriſto inſtitutum, quo applicatur eius paſsio. Secundū, q̄ abſolutio in ſacramento neutiquā fieri poteſt ex theſauro ſanctorū, eo q̄ ſacramenta cōferunt gratiā, quam ſolus Chriſtus potuit nobis de condigno mereri: & ideo nō niſi in eius virtute fit in ſacramēto remiſsio. Sācti verò licēt poſsint ſatisfacere pro alijs, nō tamē gratiam de cōdigno alijs mereri, vt ſæpe dictū eſt. Itē quia in ſacramentis fit remiſsio pœnæ cōmutādo pœnam æternam in temporalem quippiamq; illius temporalis remittendo: per indulgentias verò pœna ęterna remitti nequit. Neq; minuitur temporalis ex vi clauium, vt S. Tho. loco citato in ſolutio. 3. argu. ait, ſed tollitur, vel tota, vel pars ſecundū proportionem cauſæ, propter quam confertur indulgētia, vt. q. ſeq. artic. 2. dicturi ſumus. Eſt ergo collatio indulgentiarum abſolutio à pœna temporali virtute paſsionis Chriſti, nō applicatę per ſuum inſtrumentum, ſed per peculiarem eccleſiæ facultatem. ¶ Ad primum igitur argu. reſpondetur, quòd quanuis ſecundum menſuram delicti ſit de iuſtitia infligendus plagarum modus, nihilominus miſericordia Dei, & clementia eſt per ſuos miniſtros, tā in ſacramentis, quàm extra aliquid de illis cōdonare. ¶ Ad ſecundum verò iam reſponſum eſt, non eſſe eandem rationem defunctorum, & viuorū: nam illis, quia non ſunt iuriſdictionis eccleſiæ, non poſſunt conferri indulgentię per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragij.

¶ Ad extrauagantem deniq;, Vnigenitus, reſpondetur, ita illic conſtitui eccleſiæ theſaurum, vt tamen nō affirmetur indulgentias eſſe meras ſolutiones pretij, ſed hoc tantùm q̄ virtute illius theſauri fit abſolutio.

Iſaiæ. 53.

Solut. arg. Lutheri.

Differētia inter indulgentiarum collationē, & ſatisfactionem.

Differētia abſolutiōis à pœna q̄ fit p ſacramentū, et illius quæ fit per indulgentias.

Tertium diſcrimen.

Solu. 1. ar.

Solu. 2. ar.

Ad extra. Vnigenitus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm indulgentiarum vſus ſit in eccleſia à tempore Apoſtolorum antiquus.

HÆc quę dicta ſunt, meditari luculentius poſſumus indulgentiarum antiquitatem, & vſum explorare. Arguitur ergo quòd fuerit res admodum noua: nam neq; apud Auguſt. Hierony. aut alium illius claſsis ſanctum patrem vlla indulgentiarū memoria reperitur: & q̄ multùm mouet, neque Petrus Lombardus diligens ſententiarum patrum collector vllibi de indulgētijs meminit. ¶ In cōtrarium tamen eſt, quod vbicunque in ſacris canonibus hiſtoria indulgentiarum habetur, inducitur non tanquàm noua inſtitutio, ſed tanquàm memoria rei antiquæ. ¶ Propter argumentum factum docto res ſcholaſtici, vt Duran. Caiet. & reliqui, locis citatis fatentur indulgētiarum vſum eſſe rem nouam, quæ nulla authoritate, aut Augu. aut Hierony. aut id genus duorum patrum conniti tur, ſed ſolū pōtificum quadringentis retro annis antecedentium. Atqui rationes nouitatis huius reçēſet Roffenſis art. 18. aduerſus Lutherum.

Partis negatiuæ. ar. 1.

Pars affirmatiua.

Deciſio articuli.

Roffenſis ratio reprobatur.

therum. Quarū prima est, q olim nō erat vsq; adeò ecclesiæ notum purgatorium. Imò Græcis, inquit, ad hunc vsq; diem non est creditū. Attamē mirum est virum alioqui doctissimū, & egregiè catholicum sic locutum, sanè cùm, vt dist. 19. q. 3. ar. 1. & 2. retulimus Aug. 21. de ciuit. Dei. & sermo. 4. de igne purgatorij, & alibi sæpe de purgatorio meminerit, vbi illud Pau. 1. Cor. 3. de illis qui saluabuntur, sic tamē quasi per ignem, de purgatorio exponit. Et in Enchiridio ait, acerbiorem esse purgatorij pœnā, quàm aliqua, quæ sit in mūdo. Et Greg. 4. lib. dialogo. innumera de purgatorio refert. Et antiquior Hieron. in postremis verbis lib. 18. super Esaiā. Et Cypri. in epist. ad Antoniū, cuius verba sunt. Aliud est ad gloriā peruenire, aliud missam animā in carcerem non exire inde donec soluat vltimum quadrātem, quod de purgatorio intelligit. Et lib. 1. epi. epi. 9. Statutum, inquit, est in cōcilio Africano, Si quis hoc fecerit, nō offeratur pro eo, nec oret quis pro eo. Isti ergo antiqui patres mille ferè ducentis hinc annis manifestā purgatorij historiam composuerunt. Et inter Græcos, Origenes homilia. 6. super Exodū, cuius verba illic citauimus. Et Dionys. apostolorū coætaneus in lib. de ecclesiā. hierar. c. 7. part. 3. docet tunc in more fuisse pro defunctis orare, cuius verba sunt. Nam venerādus antistes precem sacram supra mortuū agebat, vt Deus peccata dimittat per infirmitatem humanam admissa, eum q̄ in luce statuat, in regione viuorum in sinibus Abrahæ Isaac, & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Vnde eadem verba semper in ecclesia conseruata sunt vsq; in hodiernum diem, vt super mortuum canantur. Et quanuis hęretici isti negent illum librū esse Dionysij Areopagitæ, Grego. tamen atq; alij sancti lib. de cœlesti hierarch. citāt tanquā eiusdem Dionys.

Purgatórium probatur. August. Paul. 1. Cor. 3.

Gregor.

Hieronym. Cyprian⁹.

Origenes.

Dionysius

Dionysij uerba semper in eccle sia durant. Liber de ecclesiast. hierar. ostenditur esse Dionysij.

¶ Aliam deinde cōmemorant causam cur pridem indulgentiæ non essent in vsu: videlicet, quia omnes erant ea charitate feruentes, vt vnusquisque satageret debitas peccatis satisfactorias pœnas in hoc seculo ad iustum pendere. At verò qui has cōminiscuntur causas, non satis ad rem attendunt indulgentiarum, sed tā tùm ad nomē. Cōstat enim quòd quanuis nomen non fuerit ita multum priscum, res tamē est à temporibus apostolorum antiquissima.

Refutātur ratio. 1. Conclu.

¶ Ad quęstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Indulgentiarum nomen inter canonicas scripturas ante quadringētos annos relatū legimus. Prima enim scriptura, quæ de illa habetur, est. c. illud. Quod autē de pœn. & remis. Alex. tertij, qui sedit anno Dñi 1160. vbi mentio fit de indulgentijs, quæ con celebrātur in dedicationibus ecclesiarum, aut pontium, sed tamen illic non constituitur tanquā res noua, sed memoratur veluti antiqua. Magist. autem sent. præcessit illū Pontificem viginti annis: quare credibile est sua etiam ætate in more illas indulgentias fuisse, sed quia vidit ad remissionem peccatorum pertinere, nō fecit de illis peculiarem mentionē. Quare neq; Hugo eius coætanus, qui de sacramentis scripsit, de illis meminit. Sunt qui arbitrentur indulgentiarum cōcessiones cœpisse à tempore Greg. magni. De hoc aūt nulla extat historia, præterq̄ q̄ antiquissimæ stationes Romanæ ad sanctorū basilicas documētum aliquod rei huius perhibent. Alij aiunt cœpisse quinquaginta annis antea: nēpe, sub annū Dñi. 1090. quādo sub Vrbano secundo congregata fuit Claramontana synodus, vbi Gothifredus de Bullione Lothoringiæ dux cū ingenti Christianorū expeditione ad bellū Hierosolymitanū delegatus est. In synodo verò illa nulla fit indulgentiarū mentio, sed quòd milites rubea cruce signabantur in pectore, vnde diplomatis, quæ modò aduersus Turcas expediuntur, cruciatę nomē relictū est. Credūtur tamē illas modi indulgentiarum concessionem fuisse cōtentā in parte illa decisa Decretalis. Ad liberā dam terram sanctā de Iudęis. Meminit tamen earundem indulgentiarum, quę accedentibus in terræ sanctæ subsidium cōceduntur, Innocen. tertius cap. Excommunicamus. de hæret. Qui quidem Pontifex in concilio Lateranēsi, canonem ædidit, qui refertur. c. Cùm ex eo. de pœnit. & remis. anno Dñi. 1200. vbi mētio fit antiquæ formæ indulgentiarum, quæ in subsidium hospitalium concedūtur, cohibenturq̄; episcopi ne indiscretas indulgētias largiātur. Postea successit Innocen. quartus, qui in concilio Lugdunensi, eundem canonem cōfirmauit. Deinde Bonifacius octauus, qui circa annū Domini. 1300. commemorans quanta fuerit antiquitus indulgentiarum copia concessa visitantibus Apostolorum limina, indulsit plenariam indulgētiam in anno Iubilæi, in extrauagant. antiquorum. de pœniten. & remis. Ac demum Clemēs sextus post annos. 40. in allegata extrauagant. Vnigenitus. latissimum sermonem de thesauro ecclesię per indulgentias dispertiendo fecit. Non ergo indulgentiarum vsus res est tam noua, quàm Lutherus contra propriam scientiam affirmauit. Sub ætate ergo Innocen. tertij, Altisiodorensis. Alexander, Albertus Magnus, & Sanct. Thom. de in-

Alexā. tertius.

Magist. sen.

Quorūdā cōiectura.

Aliorūopi.

Cruciatæ origo.

Cap. Ad liberandā. de Iudeis.

Innoc. 3.

Innoc. 4.

Bonifa. 8.

Clemen. 6.

dulgentijs ſcribere orſi ſunt.

2. Cõcluſio ¶ Secunda concluſio. Quanuis indulgentiarũ nomen non fuerit antiquitus, res tamen fuit à tempore Apoſtolorum ſemper in vſu. Concluſio peruia illis eſt, qui rẽ intellexerũt. Enim uerò indulgentias conferre eſt verè à peccatis abſoluere quãtum ad pœnam remiſsis culpis.

Paul. 2. Corin. 2. Hoc autem fecit ſuprà citatus. Paul. 2. Cor. 2. Sanè qui inceſtuoſo à ſuo flagitio cõuerſo pœnitentiam, quam priùs impoſuerat, relaxauit, ea parte contentus, quã perſoluerat. Id ipſum

Pœnitẽtiæ publicæ relaxatio nõ ſtrarũ fuit indulgẽtiarum figura in remiſsionibus publicarum pœnitentiarum crebrò in primitiua eccleſia vſu veniſſe conſtat. In concilio nanq; Carthaginenſi. 4. capit. 76. præcipitur vt pœnitentes ſecundùm ſuam diligentiam, vel negligentiã, citiùs, uel tardius reconcilientur, vbi denotatur quòd ſecũdùm pœnitentis diligentiã condonabatur pars pœnitentiæ iniunctæ. Et. 27. quæſt. 6. &. 7. iubet tandem, vt pœnitentiæ ſecundùm perſonarũ qualitatem imponantur, aut remittantur, & exiſtentes in articulo mortis etiam abſq; pœnitentia reconcilientur. Re vera omnia illa figuram præ ſe indulgentiarũ ferebant. Et quãdo aliud antiquitatis huius documentum non eſſet, quàm quòd vbiuis mentio indulgentiarum fit in ſacris canonibus commemoratur tã quam res priſca, ſufficeret ad confirmandum fuiſſe apoſtolorũ traditionem ſecundum euãgeliũ. Si enim de confeſsione argumentamur, q̃ cùm vbiq; inter ſanctos patres refertur tanquàm res vſu iam longo celebrata, ſolidum argumentum eſt fuiſſe à Chriſto inſtitutam. Sic & de charactere diximus, licèt nomen non ſit ita multũ vetus, rem tamen putà poteſtatem conferendi ſacramenta à Chriſto dimanaſſe.

Arg. optimũ antiquitatis indulgentiarum.

3. Cõcluſ. Prima indulgentiarum origo. ¶ Tertia concluſio. Vſus condonandi pœnas remiſſorum criminũ extra ſacramenta ex duplici fonte frequẽtari cœpit. Primus fuit, q̃ in ortu eccleſiæ, vt pœnitentiales canones teſtãtur, pœnitentiæ ita ad iuſtũ ſolitæ fuerint imponi, vt nihil iudicio ſacerdotis relinqueretur in purgatorio ſoluendum. Alioqui ſancti illi patres non arbitrabãur legitimè clauium poteſtate vti: tunc enim feruor ſanguinis Chriſti in cauſa erat, vt Chriſtiani ad nutum eſſent eccleſiæ obſequentes. Deinde verò aucta Chriſtiana familia, tepefactoq; illo calore, cœpit rigor ille canonum languere, & arbitrio ſacerdotum impoſitio pœnitentiarum committi, vt ſupra monſtratum eſt. Sed tandem cùm neq; illud onus ſatis populus ferre valeret, apertus eſt alius fons pietatis, vt pœnitentiarum rigor in eleemoſynas commutaretur, quæ in cauſas pias, & publicã vtilitatem conducerent, vt notatur in cap. Alexãdri præallegato, Quòd autem. At verò iam noſtra tempeſtate, tum quia pœnitentiæ nimium tenues eſſe cœperunt, tũ quia Turcarum incurſus ſunt nobis infeſtiſsimi, factum eſt, vt in ſubſidiũ aduerſus illos in dulgentiarum vſus percrebuerit. De hac verò cauſa & vſu latiùs quæſt. ſequenti. Interim ergo hæc maneat concluſio firma, & fixa, quòd indulgentiarum facultas non ſolùm fundatur in doctorum ſententia, aut in ſacro eccleſię canone & vſu, verum in ſacroſancto euangelio: quare eius aſſertio eſt de iure diuino, eiuſq; adeò negatio manifeſtaria hæreſis.

Nota.

Secundus fons.

Solu. arg. ¶ Ad argumen. auten in cõtrarium propoſitũ in capite articuli reſpondetur, ſatis eſſe, tum q̃ indulgentiarum nomen & vſus ante quadringentos annos tanquam de re antiqua in eccleſia celebratur, tũ præſertim quòd res ipſa ſub nomine remiſsionis peccatorum fundatur in euangelio, & in doctrina Pauli, cuius ab illo tempore ſancti patres meminerunt.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ſolus Papa & reliqui prælati poſſint indulgentias conferre.

Partis nega tiuę. arg. 1 QVæritur tandem de huiuſmodi poteſtatis ſubiecto, vtrùm ſint tãtum prælati. Et arguitur à parte negatiua. Indulgentiarum facultas ex cumulo meritorum eccleſiæ efficaciã habet: ſed etiam in quacunque parœcia eſt ſuus parœcianorum theſaurus meritorum: ergo parochialis ſacerdos, qui illis præeſt, poteſt eis eundem theſaurum per indulgentias diſpenſare. Potiſsimùm cùm hæc facultas ad remiſsionem peccatorum pertineat, quæ omnibus presbyteris eſt communis.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur per aliud extremum. Theſaurus meritorum Chriſti & ſanctorum eſt toti eccleſiæ communis: ergo ſolus Papa vniuerſalis eccleſiæ princeps & gubernator poteſt illum diſpenſare, & non epiſcopi.

3. Argum. ¶ Tertiò. Saltem epiſcopi in peccato mortali exiſtentes vſu eiuſdem facultatis carent: nam plus videtur indulgentias conferre quàm percipere, ille autem qui eſt in peccato mortali ſu ſcipere fructuoſè non poteſt.

Pars affirmatiua. ¶ In cõtrarium tamen eſt quòd huiuſmodi facultas iuriſdictionem in foro exteriori requirit, quæ in ſolis eſt prælatis.

1. Cõcluſio ¶ Ad quæſtionem duabus concluſionibus reſpondetur. Prima. Solus ſummus Pontifex, & conci-

concilium, ac subinde reliqui prælati habent autoritatem conferendi indulgentias. Hæc cõclusio in primis est de iure pontificio. c. Quod autem. & cap. Cùm ex eo. de pœn. & remissio. & cap. Accedentibus. de excessib. Prælator.

Ratio conclusionis. Rationem autem adducit loco citato. d. 20. ar. 4. D. Thom. ex suo fundamento, quòd indulgentias conferre est thesaurum ecclesiæ dispẽsare. Nam tripliciter, inquit, quis potest pro alio satisfacere, scilicet, aut in singulari, dum Petrus satisfacit pro Paulo dirigendo ad illũ suã intentionem, aut in speciali satisfaciendo pro sua domo, aut pro sua parœcia. Et hoc non est indulgentias conferre: quia merita personæ satisfacientis non dicuntur thesaurus: quia sunt certa & finita, & deficere possunt. Præterea quia per illã satisfactionem alter non absoluit ab obligatione iniunctæ pœnitentiæ. Tertio modo aliquis satisfacit pro alio in generali, vt dum quis sua opera in bonum commune ecclesiæ refert: tunc enim quantum ad meritum in integrum sibi cedunt, iuxta verbum Pauli. Vnusquisque recipiet secundùm proprium laborem. Imo & quantum ad satisfactionẽ quãtum sibi necessarium est, tantum censetur sibi reseruare, nisi peculiariter velit à se tolli & alteri conferri. Quod autem ei supersit hoc reponitur in communi thesauro: qui quidem generalis ecclesiæ est indeficiẽs, tũ propter merita Christi, tum propter plurimos sanctos & martyres, qui in hoc sua merita contulerunt. Conferre ergo indulgentias est thesaurum iustum dispẽsare. Dispensatio autem bonorum reipublicę pertinet ad eius principes & gubernatores qui in ecclesia dicuntur prælati. Ecclesia verò sub summo Põtifice, qui toti præest, distribuitur per distinctas diœceses, quæ sunt sicut diuersæ ciuitates, quæ est politica respublica, polis enim idẽ est quod ciuitas. Et ideo antistites eisdem diœcesibus prẽfecti sunt prò priè prælati gubernatores. Parœcia verò non habet iustã imaginem vnius politiæ, sed sunt diuersæ parœcię sicut diuersæ familiæ & prosapiæ in eadẽ ciuitate: quare parœciales presbyteri non sunt propriè prælati, nec iurisdictionem in foro exteriori habentes, sed sunt episcoporum auxiliares. In cuius signũ dum episcopi ordinantur, annulo insigniuntur tanquam veri sponsi ecclesiæ, quos ideo summus Pontifex fratres appellat. Sed dum ordinantur presbyteri ait episcopus. Quanto fragiliores sumus, tanto magis his auxilijs indigemus.

Ratio. 1. Ecce ergo ex parte dispensandi thesaurum sumitur prima ratio cur solis prælatis tanquàm ecclesiæ principibus ex proprio officio incũbat indulgentias conferre. Secunda tamen adhibetur præcipua ex artic. 2. vbi monstratum est indulgẽtiarum collationem esse veram absolutionem à peccatis in foro exteriori extra sacramentum, & ideo exigere iurisdictionem in eodem foro, vt nullus eas possit cõferre nisi subditus, vt habetur in allegato cap. Quòd autem. huiusmodi autem iurisdictio nõ est in parœcialibus presbyteris, sed in solis episcopis.

Ratio. 2.

¶ Ad maiorem autem conclusionis intellectũ, quæritur vtrùm hoc discrimẽ inter episcopos & presbyteros in conferendis indulgentijs sit de iure diuino, an verò de iure positiuo. Nam cùm indulgẽtiarum collatio, vt dictum est, ad peccatorum remissionẽ pertineat, videtur & parochialibus presbyteris iure diuino competere, nisi iure Pontificio essent prohibiti. Secũdò per aliud extremum arguitur, quòd neque episcopis competat de iure diuino: nam alioquin nõ posset eorum potestas per pontificem hac parte limitari, vt limitatur in dict. cap. Cũ ex eo. Colligitur ergo discrimen tantùm hoc iure positiuo constitutum esse. Sed nihilominus subiungitur secunda conclusio. Iure diuino & episcopi autoritatem habent conferendi indulgentias, & presbyteri parochiales non habent. Nam episcopi iure diuino succedunt apostolis tanquam prælati & gubernatores in suis diœcesibus, atq; adeò eo ipso quòd creantur episcopi iure diuino habẽt iurisdictionem in foro exteriori, at verò sacerdotes quãuis de iure diuino sint instituti sacerdotes, tamen forsan non eodem iure præceptum est vt parœcijs præficerentur tãquam animarum curati, sed hoc fortasse institutum est ab ecclesia. Et quãuis (quod veresimilius est) à iure diuino id sit deductum, tamẽ ad animarũ curam, quam iure diuino ipsi gerunt, nõ attinet illam habere iurisdictionem.

1. Argu.

2. Argu.

3. Modus.

2. Cõclus.

Nota.

Episcopi.

Curati.

¶ Vnde ad primũ argumentum. Respõdetur, quòd quanuis verum sit autoritatem indulgentiarum ad remissionem peccatorum attinere, cuius potestatis facultas collata est apostolis Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, tamen idem spiritus sanctus, tunc eis ad idem munus insufflatus, ecclesiam docuit, vt eadem peccatorum remissio non eodẽ modo presbyteris, quo episcopis concrederetur: sed presbyteri illã haberent alligatã sacramẽtis, vt absq; illis nullatenus peccatorum pœnas remittere possent, atq; adeò, nec iurisdictionem in foro exteriori haberent: sanè cùm ad illã functionẽ plus scientiæ, & iudicij sit necessarium, quàm quæ in tanta multitudine presbyterorum reperiri posset. Sed satis est, vt in sacramentis admini-

Solutio. 1. argumenti.

Ioan. 20.

adminiſtrandis, quæ quotidie ſunt neceſſaria, epiſcopis auxiliarentur. Itaq; hoc ꝙ non poſſint parochiales presbyteri indulgentias conferre, nõ eſt, quia ſunt per ſedem apoſtolicam prohibiti, ſed quia illam de ſe non habent facultatem.

Solutio. 2. argum. ¶ Ad ſecundum verò argumẽ. de epiſcopis reſpondetur, ꝙ etſi habeãt de ſe eiuſmodi facultatem, nihilominus autoritati Pontificis ſubiectam: nã theſaurus vnius epiſcopatus non eſt tam diues, vt ampliſsimas poſsint facere indulgẽtias: ob idq; meritò eorum abuſus apoſtolica autoritate quandoq; compeſcitur, vt in citato cap. Cùm ex eo. vbi eis interdicitur ne in dedicatione Baſilicæ ampliores indulgentias quàm vnius anni largiantur, neq; in aniuerſario dedicationis ampliores quàm quadraginta dierũ. Ait verò gloſſ. ꝙ ſi mandatũ illud excedant, nihilominus indulgentiæ ſunt validæ. Attamen S. Thodococitato contrariũ ſentire videtur, Et. c. Indulgentiæ. eod. tit. lib. 6, cõtrarium decernitur: nẽpe, quòd epiſcoporũ indulgentiæ vigorem nõ obtinent, ſi ſtatũ exceſſerint generalis cõcilij, (ſcilicet, eiuſdẽ Lateranẽ ſis) niſi pro ea parte, quã ſtatutum permittit.

¶ Hinc fit ad cõferendas indulgẽtiãs minimè characterem ſacerdotalẽ eſſe neceſſariũ: quippe cùm electus in epiſcopum antequam ordinetur, eas poſsit largiri. Capitulum autem cathedralis eccleſiæ ſede vacante hac non pollet autoritate, quia eſt poteſtas epiſcopalis. Hinc tamen minimè colligitur, nec concilium generale eandem habere: quoniam concilium legitimè congregatum iure diuino habet plenam iuriſdictionem, capitulum verò cathedrale nõ niſi ſecundùm limitationem eccleſiæ.

Capitulum cathedralis eccleſiæ.

Concilium generale.

Abbates. ¶ De abbatibus autem apparet paulò iuſtior dubitandi ratio. Attamen ſimpliciter nõ ſunt prælati, & ideo ratione propriæ dignitatis indulgentiarum autoritate non funguntur, niſi ex commiſsione, vt eod. cap. Accedentibus. de exceſ. prælat. decernitur.

An abbates ex cõſuetudine poſsint indulgẽtias conferre. ¶ Vtrùm verò ex conſuetudine id poſsint obtinere. Reſpõdet gloſſ. eiuſdem cap. affirmatiuè, ob illam particulã, quæ eſt in textu, vel aliã legitimã cauſam. Attamen ſentẽtia hæc nõ ſatis firmum habet fundamẽtũ in textu. Tutius ergo eſt dicere, quòd mera cõſuetudo ius hoc illis tribuere nõ ſufficit. Sed poteſt eſſe ſignũ antiqui priuilegij, & ideo licet illud non cõpareat, valebit tanquam indicium legis.

Sẽtentia authoris.

Prælati religionum. ¶ Prælati verò aliarũ religionũ licet illo nomine appellẽtur reſpectu ſuę familiæ, habeãtque iuriſdictionem ſubditos excõmunicandi, non tamen ſimpliciter cẽſentur eccleſię prælati, & ideo indulgentias largiri nequeunt abſoluẽdo à pœnis peccatorum extra ſacramenta, ſed tamen ſacrificia & oblationes ſubditorũ per viã ſuffragij quibus voluerint p oſſunt applicare. Non obſtantibus conuicijs hæreſiarchæ illius Vvitcleff: quibus huiuſmodi applicationem religioſorũ veluti cõmentitiam irridet, vt eſt videre apud Thomam Vvaldenſem tomo. 3. de ſacramentalibus. ſub titulo. 10. vbi idem orthodoxus doctor veritatem hanc exemplo Chriſti confirmat. Nam quemadmodum ipſe tulit dolores noſtros: ita & nos alter alterius debemus dolores portare. Vnde ſicut ſubditorũ ſinguli pro alijs benefactoribus ſatisfacere valẽt: ita & prẹlatus huiuſmodi ſuffragia eiſdẽ benefactoribus impertiri: eo vtique iure quo ſingulis poteſt præcipere pro tali aut tali perſona ſacrificium & orationẽ offerre, Exemplo ſæpe citati Pauli ad Coloſſ. 1. Gaudeo in paſſionibus meis pro vobis, &c. Adducit ibidem Vvalden. hiſtoriam Iuonis Carnotenſis epiſcopi antiquiſsimi, & Anſelmi, & aliorum patrum qui literas conceſſerunt, per quas ſubditorum ſuffragia benefactoribus participabãt, vt quorum temporalia, vt ait Paul. metebant, eiſdem ſpiritualia impertirent. Ex quo fit eiuſmodi applicationem non ſolùm de congruo valere, ſed & de condigno quantum ad rationẽ ſatisfactionis, quia fit ſolutio ſicut ſi vnus pro alio ſatisfaceret. Quare nõ tantùm orationes, verũ & ieiunia & alios labores & vigilias quantũ ad rationem ſatisfactionis adſcribere alijs poteſt. Tametſi ratio meriti eis ipſis religioſis, qui hæc patiuntur, integra ſeruetur.

Applicatio nem religioſorum irridet. Vuitcleff.

Valet decõ digno.

¶ Quòd ſi ſciſciteris quem igitur in modum eiuſmodi applicatio à collatione indulgentiarum diſtet, reſpondetur primò, quia religioſorum prælatus in hoc claue eccleſiæ non vtitur, neque vllam facit abſolutionem aut relaxationem, ſed merã ſolutionem & ſatisfactionem. Quare neque applicat paſsionem Chriſti ſicut indulgentiarum collatores, quia illa non applicatur niſi virtute clauium, ſed ſolùm labores ſuæ familiæ. Eſt & aliud notandum diſcrimen, quòd prælatus niſi ſacrificia & labores, aut dum fiunt, aut priùs applicet, reſeruantur in theſauro eccleſiæ, quamobrem nequit poſtq; facta ſunt illa applicare. Itaq; nequit ipſe theſaurizare, ſicuti neq; priuata perſona poteſt ſuas ſatisfactiones in theſauro ſibi reponere, vt ſcilicet, ſibi reſeruẽtur pro tempore, quo eis indiguerit. Cuius ratio eſt, ꝙ eo ipſo quòd quis ſatisfactione, quam facit, non indiget, iure communi reſeruatur in theſauro per papam aut epiſcopos diſtribuendo, niſi ipſe vel eius

Applicatio hęc quo diſtet á collatione indulgentiarum.

Diſcrimen aliud.

Ratio.

eius prælatus ea applicuerit. Quocirca dū prælatus, ait se benefactores ad beneficia ordinis recipere, intelligitur ad illa, quæ subsecutura inde sunt: nam præterita, nisi priùs applicuerit, iam non potest. Haud inquam potest hodie missarum sacra hesterna cuipiam tribuere. Et ideo in more religiosis est semper facere applicationem ante vel dum fiunt sacrificia.

Dubium. optimum. ¶ Postremum hîc tamen non dissimulandum dubium restat, vtrùm præpositus possit subditorum sacrificia, orationes & labores alijs impendere, quibus subditi ipsi in rationem etiā satisfactionis indigent.

Argumētū ¶ Est enim magnum argumentum à parte negatiua, quòd charitas bene ordinata ab homine ipso incipit: quare si subditus indiget, iniuria videtur illum suo labore expoliare. Præterea quia in thesauro cōmuni non recondun tur nisi illa, quæ facienti superfunt. Accedit & *Exemplum* exemplum euangelicum prudentium virginum, quæ imprudētibus, dum de suo oleo postulabant, responderunt. Ne fortè nō sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

Pars affirmatiua. ¶ Veruntamen his non obstantibus certè cōtraria sententia probabilitate non caret: nempè: quòd prelatus rarò & graui ingruente causa tuncilla opera quibus subditi egent, possit alicui insigni benefactori tribuere.

Ratio. 1. ¶ Nam cùm subditus ipse vltrò queat se sua satisfactione priuare, vt alteri ex charitate tribuat, nulla apparet ratio cur id nō valeat prælatus pro causa legitima facere: quia hoc non est priuare subditum suo essentiali merito a- *Ratio. 2.* pud Deum, sed temporali subsidio. Item quia potest subdito prælatus aliquod opus supererogationis iubere per se alicui applicandum, quod quidē subditus ipse, licèt indigeret, nisi iuberet, non faceret.

¶ Contra hanc autem assertam veritatē emergit argu. quòd si conferre indulgentias requirit iurisdictionē in subditū, fieret consequens, vt nec Papa, nec prælatorum quispiam posset sibi indulgentias conferre, quoniam nemo potest in se ipsum iurisdictionem exercere. Præsertim cùm indulgentia, vt dictū est, pertineat ad remissionem peccatorum: & tamen nemo potest se à peccatis absoluere. Propter hoc argum. quod facit Duran. 20. q. 5. Caiet. in citato opusculo ad Iulium Medic. c. 5. concedit, q cùm prælatus confert indulgentias, non fit illarum particeps. Palu. verò oppositū sentire vi- *Sententia authoris.* detur, licet nullam afferat probationem. Sed re vera non est cur in dubium reuocetur, quin dum indulgentias prælatus confert lege communi visitantibus talem ecclesiam, aut erogantibus talem eleemosynam, similiter ipse eadē consequitur. Esset enim à ratione prorsus alienum, prælatum, & potissimùm caput ecclesiæ à tāto beneficio excludere, eo quòd caput est ecclesię. Secundò, quia dum dispēsat in aliquo die ieiunij cùm omni vrbe, non est cur ipse nō possit eodem priuilegio gaudere. Tertiò quia princeps distribuens bona communia potest portionem suam suscipere. Quartò, quia dum legem fert omnibus generalem: putà ieiunij vel festi seruādi, eadem ipse lege tenetur, licèt non vi coactiua, sed directiua, ergo eadem ratione in fauorabilibus si confert indulgentias, fit earū particeps. Vnde ad argu. respondetur, q licèt nemo possit iurisdictionem in se exercere cogendo se ipsum, atque adeò non possit se excōmunicare, neq; verò possit quispiam se in sacramento absoluere: quia ille est actus personalis vnius in alterum, vbi se pœnitens subijcere debet singulariter sacerdoti, cui parēre tenetur: tamen quia indulgentiæ conferū tur extra sacramentum vniuersim opus tale facientibus nihil vetat, quominus conferens tanquam pars reipublicæ eodem possit beneficio frui.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd licèt in parœcia sit partialis thesaurus, nihilominus, quia parecialis presbyter nō est propriè prælatus, non potest ipsum distribuere: quia non habet potestatem remittendi peccata, nisi alligatam sacramentis. Sed ille ad iungitur cumulo thesauri, vel episcopatus. vel totius ecclesiæ. *Solutio. 1. argumē.*

¶ Ad secundum respōdetur, solùm concludere, quòd penes Pontificem sit plenaria potestas totiùs thesauri ecclesiæ, quia est summus vicarius in toto regno cœlorū. Nihilominus reliqui antistites sunt gubernatores ciuitatū, & diœcesum, in quibus ideo possunt eadem facultate fungi. *Solutio. 2.*

¶ Ad tertium denique respondetur, quòd etiā si episcopus in peccato mortali existens indulgentias conferat, nō frustrantur suo valore & fructu, tum quòd functio hæc pertinet ad iurisdictionem, quæ per peccatum mortale non amittitur, tum quod fructus indulgentiæ non est merito conferentis, sed ex thesauro Christi, & sanctorum prouenit. Nec inde tamen sequitur, quòd quis extra charitatem possit eodem fructu gaudere: quia licèt plus quātum ad potestatem sit indulgentias cōferre quàm recipere, tamen quantū ad vtilitatem plus exigitur ad earum fructum percipiendum. *Solutio. 3.*

DISTIN-

DISTINCTIONIS vigeſimæprimæ, Quęſtio ſecunda, De valore indulgentiarum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm indulgentiæ tantùm valeant, quàtum ſonant.

QVæſtio hęc ſecunda, de valore indulgentiarum per quatuor itidem articulos diſtribuitur. In primo eñ quæritur, quid valeant. In ſecundo, an earũ valor cauſam exigat. Et in tertio, vtrum peccatoribus quidpiã valeant. Sed quartus extra ordinem, de compoſitionibus adhibetur. Arguitur ergo, quod non ſemper tantũ valeant, quantum earum prædicatio ſonat. Solent nonnunquam indulgentiæ ſic ſonare, & prædicari, quòd concedantur mille anni, imò annorum millia indulgentiarum, quòd certè vix eſt intelligibile, præſertim ſi verum eſt, qđ ſuprà diximus, neminem in purgatorio, tam multis annis retineri: ergo non tantum valẽt, quantum ſonant.

Partis nega tiuę. 1. ar.

2. Argum. ¶ Secundò. In more etiam eſt cõcedere indulgentias plenarias, & pleniſsimas, quæ ſi iuxta nominis ſonitum valerent, apparet, vt purgatorium eſſet hominibus vacuum: non ergo tãtum valent. ¶ Tertiò. Si indulgentias quãtum ſonant, tanti eſſent æſtimandæ, poſſent homines nullis operibus ſatisfactionis vacare, ſed indulgentias identidem ſumere, vt fierent à purgatorio immunes, quod re vera in magnũ detrimẽtum diuini cultus vergeret, ergo nõ tanti ſunt æſtimandæ, quantum pollicentur.

3. Argum.

Deciſsio articuli. ¶ In contrarium eſt quòd ſicut Deus nequit mentiri: ita neq; eccleſia, quę ſpiritu ſancto regitur, publica autoritate fallere poteſt: indulgentiarũ autẽ prędicatio publica fieri videtur eccleſię autoritate: ergo quantũ ſonãt valent.

¶ De indulgentiarum valore ſtatim dum eius vſus crebeſcere cœpit, variæ obortæ ſunt opiniones, vt Altiſiodorenſis lib. 4. cap. de relaxationibus, & Sanctus Thomas, & Albertus Magnus, & reliqui doctores in. 4. diſtinct. 20. referunt. Et primum eſt gloſſa ſuper cap. Quod autẽ tem de pœniten. & remiſsio. quæ ait, Quid valeant indulgentiæ vetus querela eſt. Adhuc tamen ſatis dubia. At quia res hæc ad ius diuinũ attinet. de quo gloſſatores iſti parum callent, putant hoc eſſe inextricabile.

Gloſ. cap. Quod autẽ

Alia opin. Alij dixerunt indulgentias nihil prorſus valere, niſi quãtum vnuſquiſque deuotione ſua, faciendo quod indulgẽtia præcepit, meretur, ſed eſſe, vt poſtea Lutherus dixit, pias eccleſiæ fraudes ad alliciendos Chriſtianos, vt eleemoſynis, & peregrinationibus incumberent. Attamen iſti ceu blaſphemi non ſunt audiendi, ſanè qui autoritatem eccleſiæ infringunt. Si enim de hac re nos eccleſia ſeduceret, nulla ei eſſet in reliquis adhibenda fides.

Aliorum opin. Alij opinati ſunt non in foro Dei, ſed tantùm in foro eccleſiæ efficaces eſſe, videlicet, ad liberandũ pœnitentem ab obligatione pœnitentiæ iniunctę in ſacramento, ſed vt ab aliqua pœna in purgatorio ſoluenda eximatur. Sed hanc opinionem Alexand. quarta parte, quæſtio. 63. membro primo, articulo primo. & Bonauentu. diſtinctio. 20. & Sanctus Thom. ob id confutant, quòd impiam faciunt eccleſiã, & crudelem: nam ſi hoc eſſet verum, abſoluendo pœnitẽtes relinqueret eos grauioribus purgatorij pœnis obnoxios, à quibus per leuiores in hoc ſeculo eripi poſſent.

Opinionis refutatio. Adrianus verò in quæſtio. de indulgentijs ait non eſſe opinionem adeò reprobam: nam valerent ſaltem indulgentiæ illis qui aliàs non eſſent impleturi iniunctam pœnitentiam vt liberarentur à peccato remiſsionis, & illis qui per contritionem exempti iam ſunt: vt nihil in purgatorio debeant. Sed profectò exiles valde ſunt huiuſmodi euaſiones.

Adrian. de ſenſio. pro pugnantur Præterquàm quòd illa opinio non tantum tribuit veritati clauium quanta ipſa eſt. Enimuerò eiuſmodi virtus efficax eſt ad remittendùm pœnas extra ſacramentum in purgatorio debitas iuxta verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris in terra, erit ſolutum & in cœlo, quod quidem illa opinio non agnoſcit: vt ſuperiùs expoſitum eſt. Alias opiniones refert S. Thom. de quibus artic. ſequen. commodiùs agetur.

1. Cõcluſ. ¶ Ad quęſtionem ergo tribus concluſionibus reſpondetur. Prima. Indulgentia, ſi modò cauſa pia adſit tãtum valet non ſolũ in foro eccleſiæ, ſed apud Deum, quantum ſonat. Vt ſi viſitantibus limina Petri concedantur indulgentiæ quadraginta dierum, qui verbi gratia impoſiti erant in pœnitentiam alicui, abſoluitur ille non ſolũ ab obligatione illud implendi, verũ, & ab illa pœna purgatorij, cuius veniã pœnitentia impleta obtinuiſſet. Concluſio iſta ratione modo tacta, & ſuprà latiùs explicata probatur: quia cùm eccleſia poſsit peccata quoad pœnam

Ratio. 1.

pœnam remittere,& id per indulgẽtias facere prædicet,impium eſſet nõ ei adhibere fidem.

Dubium egre. ¶ Dubium autem hìc primum eſt quomodo intelligantur huiuſmodi indulgentiæ quadraginta dierum,aut vnius anni,aut ſeptem pœnitentiæ. Quinimò ſolent nonnũquam in vulgari indulgentiæ,quibus remittuntur quinq; annorum millia aut plura pœnitentię,& quadragenæ totidem. Ad hoc prima fronte reſpõſio

Gerſon. dari poſſet cum Gerſone cancellario Pariſiẽſi in ſuo tractatu de abſolutione ſacramentali,atque in alio de indulgẽtijs, quòd iſtæ portento ſæ indulgentiæ non emanant à Papa, ſed ſunt quæſtorum impoſturæ. Quare præfatus doctor illas irridet.Et re vera tam immodicus exceſſus non eſt ferendus: nam audies nonnunquam indulgentias viginti mille annorum & eo ampliores. At verò quia quæ moderatiùs cõferũtur ſolidę ſunt,opus eſt explicare:quid ſonat quadraginta dies, aut annus vnus aut ſeptem pœnitẽtiæ. Poteſt enim intelligi aut de pœna, quæ in purgatorio toleranda eſt, aut de pœnitentia,quæ fit in hoc ſeculo. Et apparet, quod intelligatur de pœna in purgatorio luenda: nam indulgentia debet eſſe certa: illa verò pœnitentia, quæ in ſacramento imponitur,licèt quantum ad tempus ſit æqualis, non tamen quantum ad aſperitatem & rigorem. Nam antiquitus licèt tam pro adulterio quã pro homicidio imponerẽtur ſeptem anni pœnitentiæ, non tamen tot ieiunia & orationes imponebantur in illis annis pro vno peccato, quàm pro alio. Imò & ſecundùm qualitatem perſonarum etiam eædem pœnitentiæ vel mitigabantur,vel augebantur.Dum ergo viſitantibus talem eccleſiam,aut cõferentibus talem eleemoſinam remittuntur ſeptem anni, ſi intelligerentur de pœnitentijs huius ſeculi,non fieret omnibus æqualis remiſsio: intelligitur ergo de alijs purgatorij.

2. Cõcluſ. ¶ Hoc tamen non obſtante ſubiungitur ſecũda concluſio.Hæc tempora non intelliguntur de diebus aut annis durationis purgatorij, ſed de pœnitentijs in hoc ſeculo iniunctis vel iniũgendis,& de pœnis purgatorij illis reſponden

Ratio. cõcluſionis tibus. Probatur primò manifeſtè ex forma ipſa indulgentiarũ. Nõ enim forma eſt, Remittimus & relaxamus tot annos pœnæ,ſed pœnitentiæ, pœna autẽ purgatorij nõ eſt pœnitentia:quia non vltro aſſumitur, ſed eſt perpeſsio

Ratio.2. pœnæ per vindicẽ iuſtitiam infligẽtę. Secundò, quia forma antiqua ſemper habet, de pœnitẽtijs iniunctis: ergo de iſtis in hoc ſeculo intelligitur.Et quando nõ fit reſtrictio ad iniunctas, intelligitur de illis,vt illico videbimus, quæ iuſta ratione eſſent iniungendæ. ¶ Tertiò. Inde *Ratio.3.* etiam planè conſtat, quod nemo in purgatorio vnquàm fuit viginti,imò forſan nec decem annis,ne paucioribus dicamus, quare inane eſſet centum annos pœnę purgatorij remittere, cùm indulgentijs quandoque habeantur mille,& multò plures.

¶ Sed rogas.Quomodo ergo verum habet prima concluſio, quòd indulgentiæ valent ad remiſsionem pœnarum purgatorij? Fateor equidem cũ variè de hoc doctores loquãtur,nullibi quod plenè ſatisfaciat,me legiſſe. Ad huius *Nota.* ergo explicationem eſt primò notãdum iſtas annorum relaxationes & remiſsiones fieri ſecundũ formam antiquorum canonũ, quibus admonebatur, vt pro quocunq; peccato mortali:ſi eſſet graue,imponerẽtur ſeptẽ anni pœnitẽtiæ, & pro grauiſsimo etiã decẽ & plures. ¶ Secundò eſt attentè animaduertendum, q̃ per illos ſeptem annos non fiebat remiſsio in purgatorio ſeptem quoq; annorum, imò forſan neq; vnius mẽſis, in quo multos deceptos videas. Nam etſi ſpontanea pœnitentia huius ſeculi plus valeat ad remiſsionẽ pœnæ, quàm æqualis in purgatorio, intelligitur tamen cæteris paribus.Si enim quiſpiam hìc per vnum diem pati poſſet pœnam tam grauem, quanta eſt in purgatorio, profectò remitteretur illi pœna vnius menſis. Sed tamen quod per ſeptem annos hic quiſpiam dicat quotidie Aue Maria, vel ieiunet ſemel in menſe, vel recitet pſalmos pœnitentiales, certè nõ ſufficit ad remittendum in purgatorio pœnã vnius mẽſis: ſanè cùm illa extra omnem comparationem ſit vehementior, & acerbior. Igitur remiſsio ſeptem annorum pœnitentię eſt remiſsio pœnæ, quæ in purgatorio reſpondet pœnitentiæ hic ſeptem annorum aſſumptæ. Quòd ſi *Obiectio.* dicas, Non ſemper imponebantur omnes illi anni.Reſpondetur, quòd ſi pœnitentia impo *Dilutio.* nebatur de iniunctis, ſanè non remittebatur, niſi pœna purgatorij quæ reſpondet iniunctæ, ſi fieret. Si autem nõ fieret talis limitatio, intelligeretur de illis etiam, quæ mediata ratione eſſent iniungendę,quarum pœnitens ſecundùm menſuram ſuorum delictorum reus eſſet.Et iſto modo nec ridiculum eſt, ne certè *Nota.* vanum indulgentias concedere centum, imò mille annorum.Nam poſſet homo commiſiſſe centum, imò bis centum peccata mortalia pro quibus reus eſſet tot annorum pœnitentiæ. Et quanuis homo tãtum viuere nequeat, nec decimam partem illius pœnitentiæ facere in hoc ſeculo, nihilominus in purgatorio ſecũdùm æqualitatem iuſtitiæ exigenda eſt illa

pœna,

pœna, quæ illis omnibus annis reſpõderet. Ex his ergo colligitur, quòd remitterre mille annos pœnitentiæ, nõ eſt remittere in purgatorio decem.

Argumẽt. ¶ Quòd ſi arguas. Quam plurimi ſunt, qui nõ
Solutio. ſunt rei pœnæ purgatorij vnius anni. Fateor equidem, ſed tunc ſi fecerint, quòd pœnitẽtia iubet, ſua merita reportabunt: ſed ratio ſatisfactionis reſeruabitur rurſus in eccleſiæ theſauro. Quid ergo de indulgentijs centum, aut mil
Indulgẽtiæ cẽtum, aut mille annorum. le annorum? Dicendum, quòd huiuſmodi portenta nunquam papa cõcedere cogitauit, ſed quia forſan conceſsit viſitantibus tale hoſpitale decem annos, & viſitãtibus talem baſilicam totidem, & ſic pluries, & tandem certam conferẽtes eleemoſynam facit participes illarum gratiarum, illa ratione conficiuntur illa millia ria. Sed tamen nemo eſſe poteſt qui tanta ſatisfactione, nec centeſima parte indigeat. Præterquam quòd nullatenus negari poteſt, quin indulgentiarum quęſtores, cum ſint homines non mimis ad religionem attendentes, deridẽda nõnunquam prædicent, qui ideo eſſent publica autoritate cohibendi.

Solut. arg. ¶ Ad argumentum ergo proximè factum reſpondetur conceſſo eo quod concludit: videlicet, quòd cùm remittuntur quadraginta dies pœnitentiæ non æqualiter omnibus remittitur in purgatorio, ſed illis plus, quib⁹ aſperior pœnitentia, in illis quadraginta diebus erat iuncta, vel iniungenda: nam Papa pro cauſa iuſta id poteſt facere. Præſertim quando indulgentię de iniunctis pœnitentijs conceduntur, & illi dies ſunt rigore diſpari pœnitentiæ iniũcti. Quòd autem in indulgentijs prædicari ſo-
Quadragena indulgẽtiarum. let, cõcedi: ſcilicet tot, aut tot quadragenas indulgentiarum, ortum habuit ex numero dierum quadrageſimæ, quod eſt ſatisfactionis tẽpus. Et ideo in cõcilio Lateranenſi limitata eſt epiſcopalis poteſtas in commemoratione ædificati templi ad quadraginta dies, ſed poſtea Papa quaſi plurium epiſcoporum autoritate fungens, concedit plures quadragenas.

Indulgẽtiæ an ualeant de iniũctis, an denõ iniunctis. ¶ Aliud dubium eſt, an ualeant indulgentiæ ſolum de iniunctis pœnitentijs, an verò etiam de non iniunctis. Nonnulli nanque arbitrantur non valere, niſi de iniunctis. Quã quidem opinionem Caiet. in tract. de indulgẽ. ad Iuliũ Medicem. cap. 7. conſtanter aſſeuerat. Concedit, inquam, ingenuè, Papam indulgẽtias poſſe facere de non iniunctis, tamen nec vnquàm fecit, nec præſumitur facere, niſi de iniunctis. Patet ex cap. Cùm ex eo, de pœnit. & remiſſ. vbi epiſcopis interdicitur indulgentias concedere, niſi de pœnitẽtijs iniunctis. Et in clem. ſi dominũ. de reliquijs, & venera. ſancto. vbi de ſolis iniunctis pœnitentijs conceduntur. Item quia papa ſemper admonet, indulgẽtias in forma antiqua concedere. Et tertiò, quia ſemper quod papa facit, præſumitur facere ſecũdùm ius: ius autem fuit, vt ſolùm pœnitentiæ iniunctæ relaxarentur. Sequitur eandem opinionem Adria. in. q. de indulgen. in quam, & Paluda. priùs propenderat diſt. 20. q. 4.

¶ Nihilominus contraria hic adhibetur tertia *3. Cõcluſ.* concluſio. Si in forma ipſa indulgentiarũ non fiat reſtrictio de iniũctis, abſolutè intelligitur etiam de non iniunctis. Concluſio eſt S. Tho. loco citato diſt. 20. Probatur. Papa poteſt ex- *Ratio concluſionis.* tra ſacramẽtum illas etiam pœnas peccatorũ remittere, quæ non ſunt in ſacramento impoſitæ, quod Caiet. ipſe concedit: ergo ſi indulgẽtia nulla fiat moderatio, cenſenda eſt valere quãtum ſonat. Sed reſpondet, Papam ſemper intelligere in forma iuris. Contra hoc autem arguitur. Propterea quòd antiquitus in more *Argumen.* fuerit indulgentias non niſi de iniunctis pœnitentijs conferri, non proinde lata eſt lex ne de alijs conferantur, quoniam nullibi talis ſcripta eſt lex. Sed ait. Semper in confeſsione indulgentiarum apponitur hæc moderatio, quod dantur in forma antiqua. At verò reſponſio hæc non valet: quia nõ in omnibus indulgentijs illa legitur moderatio. *Ratio. 1.* Præterea verbum illud generale non opus eſt, vt ad omnes antiquos modos accommodetur: nam ſi papa vellet indulgentias ad pœnitentias iniunctas coarctare, tam facilè illud exprimeret, quàm diceret, in forma antiqua. Secundò, longe diuer- *Ratio. 2.* ſa eſt ratio priſci temporis, & præſentis: nam olim quia pœnitentiæ iniungebantur grauiſſimæ ad menſuram delictorum ſi pœnitens illas ferre poſſet, conſentaneum erat, vt indulgẽtiæ non niſi de iniunctis pœnitentijs concederentur. Hac verò tempeſtate adeò tenues imponuntur pœnitentię, vt niſi relaxationes fierent earum, quæ non ſunt impoſitæ, nihil prope modùm indulgentiæ afferrent emolumenti. Palud. ergo hanc ob rem conſulit, vt qui ſu- *Paluda.* ſcepturus eſt indulgentias priùs confiteatur, & graues pœnitentias acceptet, vt per indulgentias ei remittatur purgatorij pœna, quantum remitteretur ſi illas impleret. Sed re vera *Conſilium refutatur.* cõſilium hoc nõ videtur tanto autore dignũ, apparet enim res ludicra eo ſolùm animo pœnitẽtiarum ſibi molem hominem imponere, vt per indulgentias ab illa ſe exoneret.

¶ Tertiò arguitur, quia non ſatis conſtat anti- *3. Argum.* quitus nõ fuiſſe pœnitẽtias impoſitas de non iniunctis, imò in præallegato cap. cùm ex eo.

contra-

Cap. Cùm exeo. contrarium insinuatur: nam duæ illic fiunt episcopis prohibitiones: vna, ne indulgentias vltra annum in dedicatione templi, vel vltra quadraginta dies in eius cõmemoratione largirentur: & altera, vt non concederent, nisi de iniũctis: ergo indicium est in vtroq; excessisse: quia etiam de nõ iniunctis illas conferebãt: quod quidem nõ docetur illic nullatenus esse licitum, sed hoc solum forsan, quòd cõcedere de non iniunctis reseruaretur sedi apostolicæ.

Caieta. Caiet. ergo postea quasi suæ sententiæ moderator in quæst. de indulgentijs: adiecta ad tertiam partem, dixit valere indulgentias de nõ

Author. iniunctis, si id exprimatur in forma. Attamẽ dicendum potiùs, illam expressionem nõ esse necessariam, imò si absolute absque aliqua restrictione ferantur, simpliciter intelliguntur

4. Argum. tam de iniunctis, quàm de nõ iniũctis. Id quòd & quarto argumento confirmatur authoritate Bonifacij octaui, in extrauag. citata antiquorum, de pœnitẽtijs & remissio. qui plenissimam remissionem peccatorum in anno Iubilæi apostolorum limina visitantibus largitus est. Neque vlla est responsio Caieta. quod forsan fecit tanquam doctor, nõ tanquam põtifex: nam isto modo possemus inualidare omnia Pontificum decreta: præsertim cùm Clemens sextus eandem plenissimam remissionẽ fecerit quingentesimo quoq; anno, & Paul. ampliauit ad. 25. vbi autem plenissima fit remissio, non opus est expressione alia.

Caieta. responsio.

Iubilæi annus. ¶ Cæremonia verò hæc anni Iubilæi ex veteri lege desumpta est: nam instar quinquaginta dierum à paschate vsq; ad pentecosten, iubebat Deus, vt quilibet quinquagesimus annus esset sanctus, vbi diuẽdite possessiones ad suos dominos reuertebantur. Instar ergo illius fiũt

Iubilæorũ frequentia. nunc remissiones plenissimæ iubilæi. Sed iam nec expectantur anni quinquaginta, neq; vigintiquinq;, neq; verò annus integer. Nescio equidem an causarum necessitas id exigat, tamen tanta iubilæorum frequentia nequit nõ eorum parere vilipendium.

Indulgẽtia plenaria, plenior, & plenissima. ¶ Præter hæc fortasse quis percontetur quid sibi velint verba illa, Indulgentia plenaria, plenior, & plenissima. Paluda. loco citato, quem Adria. & Summistæ sequuntur, aiunt, q̃ plenaria indulgentia intelligitur de pœnis peccatorum mortalium remissorum: plenior verò de ipsis vnà cum culpis venialium: sed plenissima de absolutione ab omni pœna, & veniali

Adria. reprobatur. culpa. Est tamen hoc excogitatum commentum, quòd certè nullo nititur fundamento, ne

Sententia authoris. que dignum est doctore theologo. Imò nõ est maior indulgentia plenissima, quàm plenaria, sed indulgentiarum concionatores exaggerationis gratia illam gradationẽ inuenerunt positiui, comparatiui, & superlatiui, instar illius iuridicæ sæpe, sæpiùs, & sæpissimè.

Solut. 1. argumen. ¶ Primum igitur argumentũ solutum est, vbi explicuimus quomodo intelligantur relaxationes tot annorum, vel dierum pœnitentiæ.

Solutio. 2. argumen. ¶ Ad secundum respondetur, quòd plenissima remissio, vt homo à purgatorio liberetur non debet crebrò, sed rarò, & grauissimis de causis fieri, ne abusus potestatis dispensandi beneficia Dei præiudicare eius iustitiæ videatur. Attamen quando causæ legitimæ id exposcunt, nullum eidem iustitiæ præiudicium fit, quanuis per indulgentias à purgatorio liberemur. ¶ Circa materiam tertij argum. Caietanus disputauit secundam quæstionem in illo opusculo vigintiunius quæstio. vtrùm dare operam acquirendis indulgentijs sit opus

Solutio. 3. argumen. imperfectionis. Sine disputatione tamen respondetur primùm, indulgẽtias suscipere nõ dicit per se imperfectionem, sed perfectionem religionis: quia est vti remedijs ecclesiæ ad soluendas pœnas, quas homo debet. Sed nihilominus ex genere suo multò perfectius est per se quemq; proprijs operibus pro suis delictis satisfacere: quia tunc magis meretur satisfaciẽdo per se quàm si indulgentias suscipiat, quanuis eas recipere, quia est actus virtutis, non creat suo merito.

An dare operam suscipiendis relaxationibus sit perfectionis opus. Solu. dubij.

Lepida prædicatio. ¶ Est tamen lepida quorundam prædicatio, qui inter euulgandas indulgentias dicere assolent, quod sit tantum meritum indulgentiam suscipere soluendo duos argenteos, ad consequendas indulgentias, quæ peregrinantibus Romã, vel Hierosolymam decretæ sunt, acsi homo personaliter iret. Et q̃ sit tantum meritum q̃ integram ieiunare quadragesimam, &

Nota. flagellari, &c. Hoc enim certum est, nunquam Pontificem cogitasse: quoniã indulgentiæ solùm dantur per viam satisfactionis: quare Papa potest quidem facere, vt quis per indulgentias liberetur à pœna purgatorij quæ pœnitẽtiæ respondet: quanuis pœnitentia illa esset ieiunare totum annum, vel ire Hierosolymam. Attamẽ rationem meriti ipse non potest mutare, sed ex ratione reipensanda est. Cùm ergo ex natura operis longè magis meritorium sit personaliter longam facere peregrinationem ad loca sancta, quàm duobus argenteis recipere indulgentias, quas peregrini in eisdem locis lucrantur, vberioris q̃ sit meriti longa ieunia perferre, aut orationes offerre, aut largas facere eleemosynas, q̃ suscipere indulgentias, neutiquàm authoritate Pontificis mutari potest.

Sed meritum ſumendi indulgentiam augetur ex cauſa & neceſsitate eccleſiæ. ¶ Ad argumẽtum igitur reſpondetur, quod poſſunt homines per indulgentias eximere ſe ab omni ope reſatisfactionis, dummodò alia legis mandata ſeruent. Si tamen inde occaſionem ſumant, vt remiſsiùs ſe exerceant in operibus meritorijs, illa malignitas nõ eſt in indulgẽtijs, ſed in ipſis ¶ Veruntamen circa hæc tandem hoc maximè adnotandum eſt, quòd abſq; comparatione pluris æſtimandum eſt minimum augmentum meriti, & gratiæ, quàm liberatio à maxima pœna purgatorij. Iucõparabiliter, in quã, pretioſius eſt cum maiori merito & gratia exiſtere in purgatorio viginti annis, quàm cum minori eſſe illic vna die, imò ſine purgatorio in cœlum euolare. ¶ At forſan id quis hic quærat, quod mihi nonnunquàm in mentem venit, vtrùm eſſet conſilium nullam accipere indulgentiam, ea ſaltem de cauſa, vt liberetur à pœna purgatorij, ſed vel per ſe hominem ſatisfacere, vel eligere pœnas purgatorij ad iuſtum perferre. Videtur enim hoc ex egregio amore Dei procedere: quia homo tanti facit frui Deo in patria, vt præter illud nihil aliud ab ipſo expoſtulet, ſed optet perferre pœnas pro criminibus, quibus eum offendit. Certè mihi quandoque viſum eſt cõſilium hoc eſſe. Sed tamen re meditatiùs penſata, contrarium cẽſere mihi videor. Enimuerò ſi in pœnis purgatorij ſolam pœnam ſenſus cõtemplaremur, profectò ingentis excellentiſq; eſſet pœnitentiæ indicium velle cruces illas pro Deo perpeti, quas quis meruit. Si tamen cõſideretur pœna damni, quæ eſt à diuino conſpectu retardari, multò maioris dilectionis ſignum eſt velle hominem ab illo carcere breuiſsimè diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Solutio argumen.

An ſit conſilium nullã recipere indulgentiam

ARTICVLVS. II.

Virùm ad valorem indulgentiarum requiratur iuſta & pia cauſa illas conferendi.

AD maiorem explicationem valoris indulgentiarum ſcire oportet, an cauſa illas conferendi ſit neceſſaria. Arguitur ergo à parte negatiua. Indulgentię, vt dictum eſt, tantum valent, quantum ſonant, alioqui mendacium continerent, & ſic authoritas, & fides eccleſiæ infringeretur: ſi autem cauſa eſſet neceſſaria, non ſemper tantùm valerent: quia poſſet qui indulgentias confert: in æſtimatione cauſę fallere: ergo illa cauſa non eſt neceſſaria.

Partis negatiuę arg. 1.

¶ Secundò in abſolutione ſacramentali, quia ſacerdos habet poteſtatem ſacramento alligatam, non poteſt, vt libuerit, remiſsionem facere, aut culpæ, aut pœnæ, ſed æſtimata, & perpenſa diſpoſitione, & contritione pœnitentis, poteſtas autem conferendi indulgentias non eſt ſacramentis ligata, quia exercetur extra ſacramentum, ſed fundatur in theſauro eccleſiæ, qui eſt locupletiſsimus, & indeficiens: ergo prolibito poteſt Papa virtute illius indulgentias cõferre ſine alia cauſa, vel ſaltẽ licèt id faciendo peccet, ad minus indulgẽtia tenebit. ¶ Tertiò arguitur. Si cauſa eſſet conferendis indulgentijs neceſſaria, illa deberet eſſe ſpiritualis, & non temporalis, alioqui cùm indulgẽtiarum beneficiũ ſit ſpirituale, ſimonia cõmitteretur: talis ergo eſſe videtur dũ indulgentiæ pro pecunijs conceduntur. ¶ In contrarium eſt, quòd collatio indulgentiarum pertinet ad diſpenſationem theſauri eccleſiæ: diſpenſare autem nõ eſt diſsipare, ſed iuſta de cauſa bona publica diſtribuere, iuxta illud Paul. 1. Corin. 10. Habẽtes poteſtatem in ædificationem, nõ in deſtructionem. ¶ De hac quæſtione duas videon opiniones extremas, ſed in medio conſiſtit veritas. Vna eſt opinio Altiſiodorẽſis, qui primus de indulgentijs inter ſcholaſticos tractauit. Is enim quæſt. 1. de relaxationibus ſeptem adſtruxit conditiones ad indulgentiarũ valorem neceſſarias. Prima, eſt authoritas conferentis. Secunda, neceſsitas loci, in cuius fabricam indulgentię conceduntur. Tertia, neceſsitas perſonæ, qui illas recipit, quia aliter ſatisfacere non poteſt, vt ieiunare, aut alias iniunctas pœnitentias, exoluere. Quarta, deuotio fidei, vt credat per indulgentias fieri poſſe illas relaxationes. Quinta, vt ille, qui recipit, ſit in charitate. Sexta, diſcretio, vt diſcernat quãta ex parte velletà ſatisfactionibus exonerari: nã quod ipſe facere valet, non poteſt per indulgẽtias ei relaxari. Et ſeptima, iuſta æſtimatio, vt ſecundùm quod ei dimittitur, ipſe recompenſet. Atqui hæ quidem conditiones, vt Adrian. in quæſt. de indulgent. refert, in pretio olim fuerunt apud Iuriſcõſultos ſuper capit. Quod autem. de pœnit. & remiſ. quorum fuit Innocentius, Hoſtienſis, &c. licèt Panormitanus ſeptimam, ſcilicet, de iuſta æſtimatione non approbauerit. At verò Sanct. Thom. loco citato diſtinct. 20. articu. 3. his fermè recitatis conditionibus in alterum abijt extremum, nempe, nullam

2. Argum.

3. Argum.

Pars affirmatiua.

Deciſio articuli.

Opi. Altiſio.

Septem conditiones, ut indulgẽtia naleat.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Opinio S. Tho.

nullam prorsus requiri conditionem præter authoritatem conferentis, & charitatem suſci
Septima cõditio reijcitur à Sãct. Tho. pientis. Ait enim quòd ſi iuſta æſtimatio requireretur, vt tanquã ſuſcipiens recõpenſaret quanta eſt indulgentia, tunc non eſſet relaxatio, aut remiſsio, ſed vera commutatio. Item quia quandoq; viſitanti baſilicam cõferuntur ſeptem annni indulgentiæ, vbi non eſt iuſta æſtimatio: nam pluris æſtimatur id quod confertur, quàm viſitandi labor, qui, ſi propinqua
4. Cõcluſio ſit eccleſia, perexiguus eſt. Illa verò conditio fidei in hoc ſenſu eſt neceſſaria, quòd qui authoritatem relaxationis non crederet, eſſet in peccato hæreſis, atq; adeò nihil ei proficerent indulgentiæ: ſed tamen qui eſſet verè Chriſtianus, licèt aliquo modo dubitaret, an indulgentia tantùm valeat, quantum ſonat: quia dubitat de cauſa, an fuerit legitima, ſi tamen faciat quod indulgentia præcipit, fructum e-
Tertia & quinta conditio nõ admittitur. ius percipiet. ¶ Tertia verò, & quinta cõditio, quod requiratur neceſsitas ſuſcipientis, quia non poteſt per ſe ſatisfacere, & conſideratio, vt videat quantam ſatisfactionem per ſe facere poſsit, certè gratis ſunt adhibitæ. Nam etſi frequens indulgentiarum vſus ob hanc inter alias cauſam fuerit introductus: quòd homines non poſſent ſatisfacere, lex tamen non reſpicit caſus particulares, ſed ea, quę plurimùm contingunt. Et ideo, quòd quiſpiam per ſe ſatisfacere poſsit, non obſtat quominus indulgentiarum ſubſidio potiri queat. Idque ex celebri eccleſiæ vſu confirmatur, quæ illas conditiones non exigit, de quibus latiùs articulo proximo.

¶ Conditio autem, quæ in dubium reuocatur, eſt illa ſecunda, ſi requiritur neceſsitas cauſæ, propter quam dantur indulgentiæ: quoniam neque hanc ibidem D. Thom. videtur admittere. Interdum enim, inquit, eccleſia maiores indulgentias confert, quàm ſit illa cauſa, propter quam concedũtur, vt modò dicebamus.
Circa ſecũdã cõditionem. Et ideo ait, quod quantitas effectus inſequitur quantitatem cauſæ: cauſa autem, inquit, remiſsionis indulgentiarum non eſt alia, quàm abundantia meritorum Chriſti, quæ eſt ſufficientiſsima ad expiandam totam pœnam. Quare cauſa effectiua remiſsionis non eſt deuotio, vel labor, vel pretium recipientis, neq; verò illa, pro qua fit indulgentia, vnde non oportet ad aliquam harum proportionare quãtitatem indulgentiæ, ſed ad merita eccleſiæ quæ ſemper abundat: Et ideo quæcunque, inquit, cauſa, adſit, quæ in vtilitatem eccleſiæ, & honorem Dei vergat, ſufficiens eſt ad indulgentias. Sed ad applicãdum theſaurum requiritur authoritas conferentis, & charitas ſuſcipientis, & cauſæ pietas, quibus tribus concurrentibus indulgentiæ tantum valent, quantũ prædicantur. Sunt verba ſub obſcura, & quæ multis videntur ambigua.

¶ Et ideò ad quæſtionem quatuor concluſio
1. Cõcluſ. nibus reſpondetur. Prima. Præter authoritatem dantis, & charitatẽ ſuſcipientis, requiritur ex parte conferentis cauſa pia, & iuſta conferendi, vt indulgentiæ valeant. Concluſio eſt, poſt citatum Altiſiodorẽſem omnium doctorum communis in. 4. d. 20. vt Alberti, S. Bonauenturæ, & Ricardi, & Caieta. locis citatis, & Adriani. Et re vera rationes quæ ſe offerũt, patrinis non indigent. Nam etſi Chriſtus theſaurum infinitum ſuum, & ſanctorũ eccleſiæ miniſtris commiſerit, non tamen vt prodigè illũ effunderent, ſed tanquam eius adminiſtri diſpenſarent: nam vt ait Pau. 1. Corinth. 4. & 9. *Ratio. 1.* Non fecit eos, niſi diſpenſatores myſteriorum eius. Prodigalitas autem & effuſio bonorum hoc ſolùm differt à diſpenſatione, quòd illa ſit ſine cauſa, hæc verò non niſi pro cauſa legitima. Oeconomus enim qui ſine cauſa bona domini prodigit, diſsipator eſt, & dilapidator, ſed ille eſt diſpenſator: qui, quãdo, & ubi oportet iudicio illa expendit. ¶ Secũdò quia indul *Ratio. 2.* gẽtiarũ collatio, vt ſuprà diximus, eſt vera abſolutio à peccatis: ergo ſicut in ſacramẽto nõ poteſt ſacerdos pro ſuo libito quẽquã abſoluere à culpa, ſed eum dũtaxat, quẽ iudicat abſolutione dignũ, neq; verò pœnã tẽporalem in quamcunq; mutare, ſed æſtimata qualitate perſonæ, & circunſtãtiarum: ita neq; extra ſacramẽtũ poteſt pœnas, quæ relinquũtur, pro vt ei libuerit, relaxare, ſed pro cauſa pia, quæ in bonũ eccleſię referatur. ¶ Tertiò. Indulgen *Ratio. 3.* tiarum authores debẽt illud munus exercere exemplo Dei, cuius ſunt miniſtri: Deus autem dum culpas remittit, nõ gratis omnes pœnas condonat: nam ſic eſt ſummè miſericors, vt ſit etiam ſummè iuſtus: & ideo reliquit pœnitentẽ ſatisfactionibus tẽporalibus obnoxiũ: quas nõ ſine cauſa remittit: ergo neq; eius miniſtri abſq; vlla cauſa eas poſsũt relaxare. Profectò ratio eſt vrgentiſsima: ſic enim debẽt miniſtri ſatisfactiones Chriſti, & ſanctorũ alijs impertiri, vt eius iuſtitiæ nulla irrogetur iniuria: irrogaretur autẽ ſi abſq; vlla prorſus cauſa virtute eiuſdem theſauri homines abſoluerent à peccatorum pœnis. Hac enim ratione facile purgatoriũ vacuũ relinquerẽt. Et hoc ipſum ſignificat Apoſtolus. 2. Cor. 2. Ego ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti: hoc eſt, propter vtilitatẽ eccleſię veſtræ tanquam Chriſti

Ratio vulgaris. miniſter. ¶ At verò vulgo ſola charitas apparere ſolet legitima cauſa: nempe, vt Papa eiuſmodi indulgentias propter charitatem, qua proſequitur, tam viuos, quàm defunctos, conferat: nã illa eſt eccleſiæ vtilitas, vt homines à pœnarũ reatu abſoluti, liberentur à purgatorio. Eſt tamen ſatis vulgaris ratio: nam ſi illa ſufficeret cauſa, porrò Deus ſine Papæ adminiculo id faceret: nã maiori charitate amicos ſuos, quàm papa proſequitur. Si ergo illa charitas Deum non mouet quo minus leges iuſtitiæ ſuæ cuſtodiat, re vera eius miniſtri adſtringuntur eiuſmodi charitatem ratione, & iudicio non niſi pro cauſa Deo grata exercere. Nã vtilitas illa liberandi à purgatorio non eſt cauſa, ſed effectus, & finis ipſius indulgentiæ. Et ideò antequàm indulgentiæ conferantur requiritur aliqua motrix cauſa quæ vergat in bonum commune eccleſiæ.

Ratio. 4. ¶ Quartò arguitur. Maior cauſa requiritur ad diſpenſandum theſaurum eccleſiæ, qui eſt cõmune bonum, abſoluendumque hominem à iuſtitiæ vinculo, quo iudicio Dei conſtringitur ſoluere peccatorum pœnas, quàm ad diſpenſandum in votis, quæ ex volũtate vouentis ortum habent, ſed ſuper his non poteſt Papa ſine cauſa diſpenſare: ergo nec indulgentias conferre. Ad hæc & vſus ipſe eccleſiæ, & indulgentiarum forma eandẽ nos docent veritatem: quoniam nunq; indulgentiæ, niſi vel aduerſus infideles, vel in fabricam alicuius eccleſiæ, vel in ſubſidium alicuius hoſpitalis, aut in aliud hoc genus opus conceduntur, & in forma ſemper adijcitur. In quantum facultas nobis conceſſa ſe extẽdit. ¶ Dubium autem eſt, vtrum quæcunq; cauſa ad quantaſcunque & qualeſcunque indulgentias conferendas ſufficiat. Sunt enim nonnulli ex diſcipulis S. Thomæ, qui arbitrãtur hanc fuiſſe eius opinionẽ, vt cauſa aliqua requiratur, nihilominus quæcunq; etiam minima quibuſcunq; indulgẽtijs ſufficiat. Sed revera nulla hoc ratio permittit: quoniam cauſa reſpectum habere debet ad effectũ: ergo ſi cauſa ad quaſcunq; indulgentias requiritur: eadem ratione requiritur, & proportio ad effectũ: vt minoribus indulgentijs minor ſufficiat, & maioribus maior ſit neceſſaria, nam ſi minoribus minor eſt iuſta, totus exceſſus maiorũ carebit cauſa. Atq; adeo idẽ erit minores ſine vlla cauſa cõcedere, quod maiores ſine illa, quæ proportionẽ habeat. Porrò nanq; magis prodigus eſſet qui magna bona abſq; cauſa proportionabili diſpenderet, q̃ qui parua ſine vlla cauſa. Et cõfirmatur hæc veritas ex. c. Cum ex eo. Concilij Lateranenſ. quo inhibentur epiſcopi maiores conferre indulgentias vnius anni in dedicatione tẽpli, & quadraginta dierum in cõmemoratione eius, vbi ſecundùm proportionẽ cauſæ permittuntur indulgentiæ. Et certè ſic habet eccleſiæ legitimus vſus, vt grauitatis cauſæ ſemper rationem habeat. ¶ Atqui quemadmodũ ex parte conferentis requiritur cauſa pia: ita ex parte recipiẽtis requiritur, vt aliquid faciat in ſubſidiũ illius cauſæ, quod aliquã proportionẽ habeat ad illius indulgẽtiæ quãtitatẽ. Probatur. Nã illa cauſa pia requiritur, vt ait S. Th. ad applicãdum illum theſaurũ huic vel illi, illa verò applicatio nõ fit niſi in præmiũ alicuius obſequij, quod iſte facit: nempe, aut viſitare aliquã inſignem eccleſiã, quod eſt in honorẽ Dei, vel orare vel ieiunare pro proſperitate eccleſiæ, vel aliquod erogare ſubſidium: ergo ſi ille, vel nihil quod ſit alicuius emolumẽti faciet in proportione ad illam indulgentiam, certè non valebit ei quantum ſonat. Nam etſi neceſſariæ eſſent preces pro eccleſiæ fide, aut incolumitate, nihilominus cõcedere indulgentiam plenariam cuicunq; recitanti, Aue Maria, vel Pater noſter: profectò nullã haberet proportionẽ, imo quaſi pro nihilo fieret illa ampliſsima remiſsio. ¶ Eſt hic tamen animaduertendum, q̃ non dicimus requiri æqualitatem cauſæ ad indulgẽtiam, ſed proportionẽ: vt ſi paruæ indulgentiæ pro parua cauſa dantur, maiores non dentur, niſi pro maiori: non tamen, q̃ ſit æqualitas cauſæ ad effectum. Et hæc fuit opinio S. Thomæ aduerſus Altiſiodorẽſem. Quocirca non eſt cur S. Thomæ imponatur ſenſiſſe non requiri cauſam ad cõferendas indulgẽtias, aut ſine tali cauſa validas eſſe, cùm toties concludat tantũ valere indulgẽtiam, quantum prædicatur, ſi modò adſit cauſæ pietas. Sed ſolùm voluit cõtra Altiſiodorenſem dicere, quòd nõ requiritur æqualis ęſtimatio. Et hoc ſolùm eſt quod eius ratio concludit: videlicet, q̃ eccleſia ſæpe confert maiores indulgentias, quàm ſint illæ cauſæ, quia nõ ex ipſis, ſed ex theſauris eccleſiæ ſortiuntur valorẽ. Aliud enim eſt vt bene ait Adria. quòd cauſa ſit ſufficiens, & aliud, quòd ſit æquiualens. Nam ſi ſemper requireretur cauſa æquiualens, nõ eſſet abſolutio, ſed vera cõmutatio: quare nihil faceret autoritas conferentis. Sat ergo eſt quòd ſit ſufficiens. ¶ At verò contemplandum eſt verbũ Sanct. Thomæ quod eſt omnium doctorum: videlicet, quòd indulgentiæ debent conferri in vtilitatem eccleſiæ, quod intelligitur, in bonum commune eius. Nam cùm theſaurus ſit bonum commune, non niſi pro alio bono communi

Alia ratio

Dubium.

Opi. Thomiſtarum.

Opin. hæc non admittitur.

Ratio. 2.

Ex parte ſuſcipientis.

Ratio.

Conceſsio indulgẽtie plenarie recitãti, Aue Maria.

Nõ æqualitas, ſed proportio cauſæ requiritur.

Opi. S. Th. contra Altiſiodorẽ.

Adria. diſtinctio.

Indulgẽtiarũ collatio in utilitatẽ eccleſiæ.

muni dispensari valet. Et ita habent omnes indulgentiæ, quæ publicitus conferuntur: quia nunquam, vt paulò antè dicebamus, prædicātur, nisi ingruente aliqua cōmuni ecclesiæ necessitate. Dare tamen indulgentias nulla tali imminente causa cōmuni, sed ob causam particularem: nempe, intuitu, & precibus cuiuspiam personæ nobilis, vel propter aliquā suā particularē affectionē ad aliquod sacellū, vel altare, vel certè ad exaltandā suam authoritatem (vt cum omni obedientia, quæ ecclesiæ debetur, loquar) nec res antiqua est, nec syncēritatem causæ, quæ in indulgentijs obseruanda est, præ se ferre videtur. Quare neq; solidā habent valoris certitudinem: quia non tam in vtilitatem ecclesiæ cōferuntur, q̄ ex mera supplicatione petentium. ¶ Cōtra id ergo, quod modò dicebamus ex parte suscipientis requiri proportionabilē causam, est argum. Solent indulgentiæ pares conferri inæqualia facientibus: ergo non requiritur illa proportio. Consueuit, inquā, visitātibus limina apostolorum Petri, & Pauli, aut Iacobi conferri indulgentia plenaria: & tamen qui propè sunt in vrbe minus laboris patiūtur, q̄ qui ex Germania illuc peregrinantur. ¶ Item indulgentiæ bullæ cruciatæ æquales conferuntur duos argenteos erogantibus: & tamen ditissimus, & magnatum quisque multò minus confert quàm pau per plebeius. Respondetur, quòd si indulgentiæ conferrentur priuatim huic, vel illi, ratio postularet, vt æqualitatis laboris, aut pretij haberetur respectus. Sed quādo dantur per modum legis ratione visitandi loci, tunc quia lex debet esse æqualis, nulla habetur ratio laboris, aut itineris longitudinis: & ideo propinquiores, & remotiores eandem assequuntur indulgentiam. Quādo verò pretium est soluēdum, profectò in forma antiqua non æqualis eleemosyna ab omnibus postulabatur, sed vt lucupletiores ampliorem contribuerent. Iam verò proportio hæc cessauit, & ab omnibus æquale exigitur, vt sicut de vno visitando loco lex est vna, ita de vno soluēdo nummo. Attamen tantùm posset diminui prætium, vt nulla esset temeritas dicere in tali casu non valere indulgentias quantum sonant.

Argumen.

Arg. aliud

Dilutio.

An sufficiat quæcūque causa.

¶ Ex his ergo appendet alia quæstio, vtrùm quæcunque causa indulgentiarum à pontifice constituatur, sit habenda tanquam certa & indubitata. A parte enim affirmatiua facit quod in textu dicebamus: nempè, quòd si prędicationi, quæ authoritate ecclesiæ fit, subesse posset falsum: periret fides, quæ ecclesiæ debetur. Respondetur nihilominus tertia cōclusione, quæ est Caietani in quæstionibus indulgentiarum ad tertiam partem S. Thomæ appositis, & Adriani, imò quæ ex omnibus doctoribus colligitur dicentibus causam requiri legitimam. In causis indulgentiarum discernē dis potest error accidere, neque ob id ecclesiæ fides infringitur. Fides enim, quæ de indulgentijs ecclesiæ debetur, est in genere, vt articulo præcedenti constitutum est: nempe, quòd in ea residet authoritas earum conferendarum, & quòd si legitima causa eas contulerit, valēt quantum sonant: vt D. Thom. & omnes doctores aiunt. At verò quod hæc, aut illa indulgentia ob legitimam causam fuerit concessa, non est Catholica fides: quemadmodum licèt sit de fide, quod sub speciebus consecratis sit corpus Christi, tamen quod hæc, vel illa hostia sit consecrata, non est de fide. Quare sicut papa audiens confessionem pœnitentis potest ab illo decipi, vt vel eum absoluat, qui absolutione non est dignus, vel minorem pœnitentiam iniungat, quàm ei deberet imponi: ita & in collatione indulgentiarum potest decipi in relationibus, quæ ei fiunt, & in causis, quæ à petentibus allegantur. Imo, & potest affectu nimiùm pio moueri, vt in gratiam petētium eis morem gerat. Idem euenire potest in dispensationibus uotorum, & legum ecclesiasticarum: vt enim certa fide tenetur, quod possit legitimā de causa dispēsare, tamē quod hæc aut illa dispensatio sit legitima non est de fide. Præsertim, quod in collatione indulgentiarum propterea papa, & antistites faciliores se exhibent, quod arbitrantur minus periculi subesse etiam si absque legitima causa conferātur: quia si sunt validæ, spiritualis fructus obuenit suscipientibus, sin minus, merito saltem suorum laborum, & eleemosynarum, nō fraudantur. ¶ Sunt tamē hæc hoc distinctionū modo ramine tēperanda. Aliud est enim quantum ad præsumptionem loqui, & aliud quantùm ad veritatem. Rursus aliud vbi res manifestum præfefert errorem, atque aliud vbi error ipse est manifestus. Enimuerò vbi error nō est manifestus, licèt in veritate possit causa non esse legitima, debetur tamē hic honor authoritati pōtificis, vt sit præsumenda legitima, atq; adeò est non decens contra huiusmodi indulgētias obmurmurare. Secùs tamen si talis error esset manifestus: tunc enim potius est religionis officium veritatem docere.

3. Cōclus.

Nota simile.

In dispensatione uotorum.

Distinctio.

Alia distinctio.

Calculus benedictus.

¶ Nostris enim temporibus vsq; adeò piorum clementia erga animas, quę in purgatorio cruciantur, succreuit, vt importunis supplicationibus à summo pontifice concessio fuerit ex-

torta, vt qui tangendo quendam benedictum calculum, Aue Maria, vel Pater noster, recitaret, animam indr, quanto cũque tempore cruciari deberet, eriperet, vt protinus libera euolaret. Hanc ergo non dicam piam fraudẽ, quia hæreticorum verbum est, sed tamen citra religionis iniuriam posset hoc populo dissuaderi.

Ratio. 1. Primũ, quia hic nulla interest causa pia in cõmunem vtilitatẽ ecclesię: nam pius affectus in defunctos nõ reputatur causa, vt diximus. Illa enim ratione Deus per se animas oẽs inde liberaret. ¶ Secundò, quia neque ex parte facientis quod indulgentia iubet, aliquid præstatur, quod ad tam ingentem effectum vllius sit momenti. Quid enim refert dicere, Pater noster, vt anima à tam immodicis tormentis eruatur?

Nota.

Ratio. 3. Profecto diræ crudelitatis argueretur Deus, si animã tribus annis tã attrociter cõtorqueret, cuius tamẽ liberatio ex vno, Pater noster, penderet, & calculi tactu. Præsertim, q̃ papa, non potest defunctis indulgentias cõferre per modum absolutionis, vt viuis, sed per modum suffragij. Et ideo mirabile est q̃ per vnum, Pater noster, thesaurũ ecclesię, tam insignis effectus applicetur. Præterq̃ quod illa oratio plurimũ ab ijs, qui sunt in peccato mortali, quæ ideo apud Deum nullius valoris est, concesserit papa quantum concedere potuit, sed non est credẽdum credidisse suam concessionem tanti esse, quãti supplicatores valere putabãt. ¶ Atqui si sub hac populari opiniõe nihil aliud nocumẽti lateret, q̃ q̃ fortè populum fallit, nullũ esset periculũ illã relinquere propter imaginẽ religionis, quã habet. Sed tamen illi, qui illã credẽrẽt, metus purgatorij radicitus euelleretur, Id enim quod prẽter infernũ homines à peccato arcet, est purgatoriũ, & tamẽ si tam facilè euaderetur, nullũ posset ingenerare metũ. Vnde Adria. ipse, qui Papa fuit, nõ fuit veritus dicere in citata quęst. de clauibus, q̃ cùm prælatus pro exilij causa: putà, omnibus cõtribuẽtibus vnum stuferũ dat plenã omniũ peccatorũ remissionẽ, dissipatio est, & nõ dispensatio indulgẽtiarũ: & tenet solũ pro ea parte, in qua rationabilis fuerit. ¶ Contra hæc tãdem, vt rem absoluamus, arguitur. Esto sit ad conferendas indulgẽtias causa legitima necessaria, inde tamẽ solùm consequitur, quòd si papa absq; illa indulgẽtias cõtulerit, peccauit, quia indignè munere suo fungitur: non tamen inde infertur q̃ indulgentiæ non sint validæ. Nam etsi absque causa dispẽset in matrimonio inter affines cõtrahendo, vel beneficiũ indigno conferat, licèt peccatum committat, factum tamen tenet. S. Tho. loco citato quæstiunc. 2. in solutione ad primum, ait, q̃ si quis inordinatè per indulgentias pœnas remittat, ita q̃ homines quasi pro nihilo ab operibus pœnitẽtiæ reuocẽtur, conferens quidem peccat, nihilominus suscipiens plenã indulgentiã consequitur. Vbi docere videtur, q̃ indulgẽtiæ sine causa collatæ valeãt. Quidam tamen Thomistæ, vt diximus in verbo, quasi pro nihilo, intelligunt, q̃ dummodò vlla sit causa, licèt minima, quãtiscunq; indulgentijs sufficit. ¶ Attamen cõis doctorũ sentẽtia est in cõtrarium: & ideo adhibetur quarta conclusio, q̃ sine proportionabili causa non valẽt quantũ sonant. Est tamẽ distinguẽdum: nam in bullis cruciatæ non solùm indulgẽtię, quę hoc nomine propriè appellantur, verùm, & alia priuilegia cõceduntur, vt ouorum esus, & lacticiniorum in diebus aliàs prohibitis, & confessionalia, vt quisq; possit cõfessorem eligere, à quo plenè absoluatur. Et hæc quanuis absque vlla causa concederẽtur, etiam si papa peccaret, nihilominus sunt validæ, quia sunt dispensationes iuris positiui. Sed conclusio stat tantùm de indulgentijs: hoc est, de remissionibus pœnarũ, quę sunt, vel satisfactionibus, vel in purgatorio soluendæ. Vnde Caieta. in. q. citata adiecta ad tertiã partem, distinguit de bonis, quæ papa dispensationi subduntur. Nã licèt in omni dispensatione requiratur causa, in aliquibus tamẽ, licèt defectu causæ peccatum cõmittatur, nihilominus factum tenet. In alijs verò irrita est dispẽsatio & nulla. Et quanq̃ plura ipse verba immisceat, tamen quãdo dispensatio fit in iure humano, res est clara, vt si dispensset papa in contrahendo matrimonio in tertio, vel quarto gradu, vel in ieiunio ecclesiastico, dispensatio, etiam sine causa tenet: quia hæc sunt iure humano prohibita. Sed quando res est de iure diuino, maius est dubium. Et vt alia relinquamus, quæ non sunt ad propositum, vt si dispensaret, quòd pater contraheret cum filia, de quo in materia matrimonij dicemus, subdit Caietan. aliud exemplum, quòd etiam si beneficium conferat indigno, quanuis ius diuinum sit vt conferat digno, licèt papa peccet, nihilominꝰ collatio tenet. Videtur ergo idem de indulgentijs censendum. Sed est tamen discrimen, & aliud est cõmissam esse alicui dispẽsationem sub præcepto, vt sic faciat, & aliud sub restrictione, vt aliter factũ non teneat. Præcipitur enim iure diuino prælato, vt beneficium non nisi digno conferat, quia hoc ius etiam naturæ iubet, nõ tamen sic restrictè, vt collatio aliter facta non teneat. Et ratio est, quia beneficium nõ est bonum commune, sed particulare stipẽdium huius ecclesiæ pro hoc seruiturum

4. Cõclus.

Caietan.

Exemplum Caietan.

Discrimẽ.

seruio: & ideò postq̃ hîc instituit, factũ tenet. Alioqui omnes ecclesiasticæ hierarchiæ, & iurisdictiones essent in ambiguo: quare oēs essent dubij, an verè absoluantur à suis quos putant, prælatis, Quēadmodũ licèt ius diuinũ, & naturale sit, vt patri, & extraneo in extrema, aut graui necessitate existentibus, potiùs patri, quàm alieno succurratur, nihilominus si peruerso ordine subuentio fiat extraneo, donatio tenet. At verò in dispensationibus votorum secùs res habet: nã postq̃ ille qui vouit iã est iure diuino obligatus Deo, sic dispensatio votorũ simplicium est commissa Papæ, vt nisi legitima causa fiat, dispensatio nõ tenet, vt ex ca. 1. de voto, & vo. redẽ. colligitur: quia Deus quod sibi debetur sine causa nõ remittit, quanuis vbi manifestus error non interuenit, præsumatur causa legitima. Pari ergo modo in indulgentijs, si considerentur quatenus sunt absolutiones, & remissiones pœnarum, quarum homo est Deo debitor, si sine causa fiãt, Deus non approbat: sicut neq; absolutionem sacramentalem, quæ claue errãte fieret, haberet ratam. Quòd si considerentur quatenus dispensationes & distributiones communis thesauri ecclesiæ, idem sequitur: quoniã si œconomus sine causa bona dni dilapidaret ea prodigẽdo, donatio nõ teneret. Adde, q̃ neq; Christus, neque sancti, qui bona sua in illũ thesaurũ contulerũt, talem habuerũt intentionẽ, vt sine causa dispergerentur sua bona. Et eadẽ ratione, nec dispensatio in votis, vel iuramentis per priuilegia indulgentiarum fieri potest, nisi causa sit, vel præsumatur legitima. Et confirmatur hæc veritas: quia si Papa bona ecclesiæ temporalia dilapidaret, illa absque causa profundẽdo, adeò donatio esset iniqua, vt nõ teneret: ergo neq; tenet distributio thesauri spiritualis, quæ sine causa fit. Sunt qui contendant cõsequentiam infirmare, eo q̃ per alienationem bonorum temporalium ecclesia minus habet quàm antea, sed per largitionem spiritualium nõ habet minus. Et tamen Caietanus bene istos redarguit, propterea quòd hoc discrimen est accidentarium: quare non est habendus oculus, nisi ad naturam ipsam distributionis, quæ si fit sine causa, iniquior est in spiritualibus, quã in temporalibus. Et tandem confirmatur postremò. Si enim indulgentiæ nulla de causa cõcessæ, essent validæ, sequeretur, quòd quanuis ob iniquam causam concederentur, videlicet, ob spectaculum ludorũ, qui fiunt in theatro, licèt papa peccaret, nihilominus tenerẽt: sicuti si pontifex bona sua propria, quæ in suo sunt arbitrio, illam ob causam donaret:

Dispẽsatio votorum.

quod nemo cõcedere auderet. Sed vt D. Tho. respondeamus, negari non potest, quin ambigue fuerit locutus: nam prius dixit indulgentiam valere quantum sonat, si sit authoritas in conferente, & charitas in suscipiente, & pietas in causa: vbi cùm causam æquiparauerit authoritati conferentis, & charitati suscipientis, & si ne his duabus indulgentia non valeat, sentire visus est q̃ neq; sine causa legitima valeat. Postea verò dixit alia citata verba, forsan magis vulgarem opinionem secutus, vt quandoque solebat in quarto, quàm propriam decernẽs, vt faciebat in summa. Nam profectò si de casu proximè recitato fuisset interrogatus: videlicet, an pro vno Pater noster, redimeretur anima à purgatorio, nunquam id affirmasset. Quanuis glo. Adriani non est mala: scilicet, q̃ cùm dixerit, indulgentias indiscretè concessas esse validas, nõ intellexit indiscretas: id est, sine proportionabili causa collatas cùm inferius in solutione quinti dicat quòd collatio indulgentiarum non valeat sine causa legitima: sed indiscretè: id est, nimium frequenter. Nam etiam si causæ occurrant, non debent esse frequentes, vt religio satisfaciendi pereat. Quod pro nostris hisce temporibus adnotandũ est. ¶ Sed arguat quis forsan, sequeretẽ ex ijs, quæ dicta sunt, q̃ si indulgentia ex aliqua causa cõferatur, non tamen proportionabili secũdùm quantitatem indulgentiæ, nihil prorsus illa valeret: nam quod sine causa legitima fit, irritũ est, & cassum. Negatur consequentia: nam esto causa non sit legitima, vt indulgentia tantum valeat, quantum sonat, nihilominus nulla est ratio, cur non valeat secundùm proportionem causæ. Vt si causa sit legitima, vt conferantur quadraginta dies indulgentię, vt permittitur in ca. Cùm ex eo. in cõmemoratione dedicationis templi, & conferatur annus, saltem indulgentia valebit pro ratione quadraginta dierum. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, q̃ indulgentiæ tantum valent, quãtum sonant, semper intelligi debet sub conditione, si causa adsit legitima. Est enim sensus, quòd in ecclesia est autoritas cõferẽdi quascũque indulgẽtias habẽtes effectum, quem promittunt. Quòd autẽ deceptio in æstimatione causæ contingat: hoc non prouenit ex authoritate ecclesiæ, sed ex causis particularibus: & ideo propter hoc non infringitur autoritas ecclesię in communi. Secùs si ecclesia determinaret authoritate publica tanquã de fide hanc esse causam legitimam: hoc autem nunquam faciet, nisi vere sit legitima. Exemplum est in absolutione sacramẽtali: haud enim ingenere

Discrimen doctrinæ D. Tho. in 4. et in summa.

Glo. Adria.

Argumẽt.

Solutio.

Solut. 1. argumen.

Explicatio illius vulgatæ sẽtẽtiæ indulg. tantum valent quãtum so.

Exemplum

negare fas est, quin absolutio sacerdotis tantum valeat, quantum sonat, & tamen subintelligitur, si culpa non erranerit. Verùntamen vt cum omni reuerentia loquamur, negari nō potest, quin indulgētiarum nimia frequentia, maximè in tanta copia, vt passim concedatur indulgentia plenaria, & redemptio animarū à purgatorio nisi causæ sint manifestæ, non potest nō decorem huius authoritatis aliqua ex parte obfuscare. ¶ Ad secundum respōdetur, q̄ etsi potestas conferendi indulgentias nō sit alligata sacramento, quia sit sine illo, nihilominus nō est vsqueadeò libera, quin sit legitimæ causæ subdita, quę vt dictum est, in bonum cōmune referatur. ¶ Ad tertium respondetur, q̄ causa, propter quam indulgentiæ conceduntur, debet esse spiritualis, & pia, vt religio, quæ templorū fabrica, aut visitatione augetur, & pax ecclesiæ, quæ Turcarum propulsatione protegitur. Aut licèt appareat temporalis, vt structio pontis, aut viarū apertio, satis est illud esse bonum reipublicæ, in qua religio colitur. Pecunia autem quæ à suscipientibus erogatur, non habet rationem pretij, quasi sit indulgentiarum coemptio, sed est subsidiaria eleemosyna illi operi seruiens: sicut neque eleemosyna, quæ sacerdoti offertur, pretium est missæ, sed sacerdotis alimentum. Hæc autem eatenus vera sunt, vt tamen formæ promulgandi indulgentias modus sit adhibendus, ne ansam hæreticis offeramus illas blasphemandi: ne scilicet, figuram potiùs compulsionis habeat, q̄ prædicationis: eleemosyna enim vltro oblata est quæ Deo placet: nam hilarem datorem diligit Deus.

Indulgētiarū frequentia.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Pecunia.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm indulgentiæ illis etiam valeant, qui sunt in peccato mortali.

Lia deinde cōsideratio sequitur de ijs, quibus indulgentiæ prosunt. Et arguitur, quòd illis etiam prosint, qui sunt in peccato mortali. Nam ille, qui est in gratia, potest existenti in peccato mortali gratiam de congruo mereri, videlicet, merendo illi bonum motum in Deum, vt Stephanus Paulo: sed indulgentiæ sortiuntur effectum ex meritis Christi & sanctorum: ergo etiam si existentibus in peccato mortali applicentur, proderunt.

Pars affirmatiua argumen. 1.

2. Argum. ¶ Secundò. Et qui magis indiget, maior est misericordia exhibenda: qui autem est in peccato mortali, in maiori est indigētia: ergo ei sunt potiùs indulgentiæ impendendæ.

¶ In contrarium est, q̄ membrum mortuum nullum suscipit viuentis corporis influxū: qui autē in peccato mortali existit, membrū mortuum est: nullum ergo influxum meritorum Christi & sanctorū, qui per indulgentias communicatur, suscipit.

Decisio 4r.

¶ Quæstio hæc licèt de existētibus in peccato solùm interroget, tamē habet duo mēbra: scilicet, vtrùm ad suscipiendas indulgentias requiratur gratia, & vrùm præter ipsam requiratur aliquid aliud. Et ideò ad quæstionem respōdetur per tres conclusiones. Hāc tamē distinctionem priùs oportet notare, quòd indulgentiarum formæ possunt bifariàm exprimi. Quando quidem enim indulgentia non habet amplius, quàm quòd qui hāc susceperit bullam, eo ipso talem, aut talem indulgentiam consequatur, nempe, virtute eleemosynæ, quā tribuit dum bullam suscipit. Solet etiā sic exprimi forma, vt qui talē susceperit bullam visitando postea talia altaria, vel dicendo tales orationes, vel cōferendo talē eleemosynam, tales, aut tales cōsequatur indulgentias. Distinctio est Caietani in illa quæst. de suscipientibus indulgentias, post tertiam partem. Et in priori casu ait, idē esse tempus operis: nempe, suscipiendi indulgētiam & tempus percipiendi fructum earū. Et in posteriori vnum esse tempus suscipiēdi, & aliud esse tempus percipiendi fructum.

Distinctio.

Caiet.

¶ Sit ergo prima conclusio. Existentibus in peccato mortali nihil indulgētię prosunt: hoc est, si tempore percipiendi fructum existat homo in peccato mortali. Conclusio est S. Thomæ, atque omnium doctorum, præter Mayronem. Probatur conclusio ex his, quæ distinctio. 19. de satisfactione dicebamus. Enimuerò inter nos & Deum nulla est prorsus ratio iustitiæ, nisi quę eius gratiæ subnitit: & ideo vt nō potest quispiā in peccato aliquid gratū Deo reddere, ita neq; acceptū Deo esse, quod pro illo offertur. Vnde illic concluſimus, quòd dū vnus satisfacit pro alio, necessarium est ambos esse in gratia. Cùm ergo indulgentiarum fructus sit sicut fructus satisfactionis Christi, & sanctorum: fit vt existenti in peccato mortali applicari nequeat.

1. Cōclus.

Ratio conclusionis.

¶ Secundò, quia applicatio thesauri fieri nequit contra corū propositū, qui eius fuerunt authores: Christus verò & sancti non habuerunt intentionē offerendi quantum ad efficaciā sua opera satisfactoria, nisi pro mēbris viuis corporis Christi: scilicet, pro illis, quibus per Dei gratiam remissa esset culpa: non ergo

Ratio. 2.

go alijs applicari potest. ¶Tertiò, quia applicatio thesauri fit non solùm per authoritatem conferentis, sed etiam per opus suscipientis dísponentis se in genere subiectiuè: cùm ergo opus peccatoris nõ sit Deo gratum, sit vt neq; sit ei grata eiusmodi applicatio. Confirmatur tandem conclusio ex forma antiqua ecclesiæ, qua non conferuntur indulgentię, nisi verè cõtritis, & confessis, & licèt in forma noua dicatur, vel habentibus propositum cõfitendi sua peccata, in illo proposito intelligitur, q̃ sint per contritionem in gratia.

Argum. 1. ¶Contra hanc autem veritatem duplex est argum. Primum. Potest ille qui est in gratia mereri illi, qui est in peccato mortali de cõgruo: ergo potest satisfacere pro illo, atq; adeo merita sanctorum possunt illis applicari. Propter hoc argumẽtum quidã, vt refert S. Tho. dixerunt indulgentias valere existẽtibus in peccato mortali, non quidem in ratione satisfactionis: quia pœna ei non dimittitur, qui est in culpa, sed tamen in ratione meriti de cõgruo. At tamen opinio hęc nullius est veritatis: quoniã licèt existens in gratia, vt Stephanus, potuerit mereri Paulo gratiam de congruo merendo illi bonum motum in Deum, hoc fuit, quia Stephanus retulit suam orationem in ratione meriti ad Paulum. Sed tamẽ opera Christi & sanctorum per indulgentias non applicantur in ratione meriti, sed solùm in ratione satisfactionis.

2. Argum. ¶Secundum argum. extrui posset ex opinione Scoti, qui vt dist. 19. retulimus, tenet q̃ existens in peccato potest satisfacere pro pœna peccati aliàs remissi. Inde enim Mayrones. distinct. 19. quæst. 2. infert, quòd eadem ratio indulgentię possunt existẽtibus in mortali valere: nam si peccator potest pro se satisfacere, à fortiori potest, & satisfactione sanctorũ gaudere. Ad hoc autẽ, præterquàm quòd opinio illa Scoti, vt illic ostendimus, veritate caret, eo quòd apud Deum neque in solutionem pœnæ nullum opus quidpiam valeat, nisi ex eius gratia oriatur, respondetur, quòd etiã si gratis illa opinio admittatur, non sequitur, vt possit thesaurus Christi peccatori applicari: quia autores eius thesauri, vt diximus, non habuerũt intentionem applicandi, nisi eis qui in gratia eiusdem Christi existerent.

Solutio.

An requiratur q̃ homo sit in gratia dum bullam suscipit.

¶Ad maiorem autem declarationem conclusionis dubitatur, vtrùm non solùm requiratur gratia, dum opus illud fit, quod in diplomate præcipitur, ad cõsequendam indulgentiam, verùm etiam dum suscipitur ipsum diploma. Exempli gratia. Si indulgentia absque vllo diplomate, quod singulis personis conferatur, sic prædicetur. Qui buscunque, qui in festo omnium sanctorum proximo visitauerint talem ecclesiam, aut ero gauerint talem eleemosynam, confertur indulgentia plenaria, vel vnius anni, vel quadragin ta dierũ, &c. res est clara, quòd nemo eam consequitur, nisi qui in gratia illud opus fecerit.

Exemplum

Cruciatæ antiquitas.

Sed tamen, vt antiquitatem cruciatæ in memoriam reuocemus, mos erat antiquitus, vt qui susciperet crucem semel in vita quãdo vellet, & postea in articulo mortis plenissimam indulgentiam omnium peccatorum cõsequeretur. Et quod tunc erat suscipere crucẽ, nunc est, suscipere diploma cruciatæ, pro quo soluũtur duo vel quatuor argentei. Vtrùm ergo sit necessarium ad consequendas indulgentias, quæ continentur in bulla, vt qui eam suscipit, tũc dum suscipit, sit in gratia. Caietanus enim loco citato ait hoc esse requisitũ: quia debet, inquit, illud esse opus viuentis in gratia. Et ait formam illam, Contritis, &c. referri ad illud tempus. Quapropter qui tunc non est in gratia, licèt eligeret postmodum cõfessarium, non posset eum absoluere plenariè ab omnibus culpis, & pœnis.

Dubiam.

Caieta.

Notæ distinctionem.

¶Vt autem inter dubia, & certa discernamus, in huiusmodi bullis continentur, & illa, quæ propriam habent indulgentiarum rationem, qualia sunt quæ ad remissionem pœnarum attinent, quæ in purgatorio debentur, & alia, quæ non sunt indulgentiæ, sed mera priuilegia, vt quòd in diebus vetitis possit homo vesciouis, & lacticinijs, & quod possit eligere cõfessarium, qui eum absoluat ab omnibus peccatis, etiam reseruatis, quo ad culpam. Et de ijs non est dubium, quin quicunq; susceperit diploma, quanuis in peccato mortali illud susceperit, potest illis gratijs gaudere: quia hęc sunt mera priuilegia, quæ quibuscũq; concedi possunt. Sed tñ quantũ ad indulgentias, profectò res est dubia, & fortasse opinio Caietani vera est, q̃ si bulla suscipitur in peccato, licèt postea festis in bulla contentis quis faciat orationes ad obtinendas eiusdem bullæ indulgentias, nihil prodest. Et si hoc est verum, certe licèt confessarius, quem elegerit, possit cũ absoluere à culpis, etiã reseruatis, nihilominus absolutio plenaria à pœnis per modum indulgẽtiarum cassa esset, & vana. At verò forsan, & contraria opinio nõ caret probabilitate: nam bulla vim forsitan habet cuiusdã priuilegij, etiam quoad indulgentias: & ideo licèt in peccato mortali sumatur, satis est, vt postea dum percipiendus est indulgẽtiarum fructus, homo sit in gratia. Enimuero si papa viua voce proficiscentibus in bellum aduersus Turcas cõcederet, dicens,

Opin. Caie.

Nota.

Nō requiri quodbo mo ſit in gratia dum bullam ſuſcipit.

Quemcunque elegeritis cōfeſſarium abſoluat vos plenarie, & ſi in feſto Natiuitatis feceritis hoc, aut illud opus, conſequimini indulgentiā plenariam, profectò licèt tum dum hanc confeſsionē facit, illi eſſent in peccato, ſi poſtmodum deſignatis illis temporibus ſuſcipiēdi fructum, eſſent in gratia, illum adipiſcerētur. Idē autem eſt conferre diploma ſoluendi duos argenteos, ac ſi gratis viua voce tunc papa illam faceret conceſsionem. ¶ Secundò, quia bulla non dicit, quod ea ipſa tunc ſolutione pretij dum ſuſcipitur, conferatur indulgētia: ſi enim hoc diceret, certum eſſet tunc gratiam exigi, ſed quòd tunc quando hoc vel illud fecerit.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

¶ Tertiò, quia poteſt ille, qui eſt in peccato mortali, ſumere bullam pro alio, qui eſt in gratia. Adrianus quidem hoc ſub limitatione dan taxat concedit: ſcilicet, ſi ille agat procuratorem alterius. At verò profectò arbitror, quòd licet quis ſua ſponte ſuſcipiat bullam pro amico exiſtens in peccato mortali proderit alteri, ſi dum fecerit quod bulla præcipit, in gratia extiterit, quia hoc non eſt niſi donare pecuniam alteri, ſecus ſi oraret, vel elargiretur elemoſynam pro alio.

Adrianus.

Sētētia authoris.

De iubileo

¶ Quin verò addiderim ſub doctiorum cenſura, quòd dum conceſsio iubilæi die dominica prædicatur, quo iubilæo indulgentia plenaria cunctis conceditur, qui proxima hebdomada orauerint, ieiunauerint, eleemoſynas erogauerint, & tādem octaua die ſacroſanctam euchariſtiam ſumpſerint, licet quis feria quarta, & quinta, & ſexta in peccato ieiunauerit, orauerit, vel fecerit eleemoſynam, ſi tandem die dominica confiteatur & in gratia ſuſcipiat ſacramentum, hoc ſufficit, vt indulgentias conſequatur.

Circa ſecū dum membrum.

¶ De ſecūdo autem quæſtionis membro explorandum reſtat, vtrùm ad perceptionem fructus indulgentiæ ſatis ſit, hominem eſſe in gratia. Hoc autem ſolùm interrogatur propter Caietanum, qui in qu eſt. citata adiecta ad tertiam partem, ait, non ſufficere gratiam ad indulgentiam conſequendam, ſed requiri præterea, quòd qui ea potiturus eſt, habeat curam & ſolicitudinem ſatisfaciendi per ſe. Quare ſi vel in acceptandis condignis pœnitentijs vecors eſt, vel negligens in adimplendis, indignus ſit indulgentiarum ſubſidio. Opinio fuit Altiſiodorenſis, quem articu. præcedenti allegauimus, quem & Paludanus ſubſequi videtur. At Caiet. eſt qui licèt cum aliqua formidine, contendit tamē illam probare: ſed neſcio an argumentis ita multum dignis authore.

2. Conclu.

¶ Quocirca ſtatuitur ſecūda concluſio. Quicunque in gratia exiſtens, ſi modo id fecerit quod indulgentiarum forma præſcribit, ipſam conſequitur. Probatur, quia quicunque eſt in gratia, eſt membrum Chriſti, atque adeò capax cuiuſcunq; influxus, qui ex eius paſsione dimanet: cùm ergo per indulgētiam ille influxus deriuetur, non eſt cur non omnis in gratia exiſtens illum poſsit ſuſcipere. Secundò quia conferentis authoritas, & ſuſcipiētis charitas, & pia cauſa facit, vt indulgentiętā tum valeant quantum ſonant. cùm ergo papa ſolùm dicat, quòd conferentibus talem eleemoſynam, vel viſitantibus talem baſilicam illā confert, neque aliud exigat, dicere, quòd aliud præterea requiritur, eſt dicere, quòd nos papa decipit. Præſertim cùm oratio vel eleemoſyna illius, qui aliàs fuit negligens, tantum ad hunc præſtat effectum, quantū aliùs diligentis. Tertiò, indulgentiarum vſus, vt ſupra dictum eſt, ob id crebreſcere cœpit, quòd antiquitus homines non erant tam diligentes ad implendas graues illas pœnitentias: imò illis adiutrices manus contendit eccleſia porrigere.

¶ Et par hoc ſoluitur argumentum, quod potiſsimùm eſt Caietani. Indignus eſt amicabili adiutorio, qui negligens eſt ſoluere quod per ſe poſsit: ergo ſi ego per meipſum non ſatisfacere renuo, indignus fio, vt amicus pro me ſatisfaciat. Negatur. inquā, prior præmiſſa. Propterea enim q̄ amicus meus ſit negligens in ſuis negotijs nō eſt indignus cui ego ſuccurram: imò inter amicitiæ iura etiam hoc venit, vt amicus amici defectus ſupleat etiam ſpirituales, atque adeò ſola gratia, quę facit amicos Dei, facit eos dignos, quibus eccleſia ſubſidia Chriſti impartiatur. Præſertim quòd dum ſuſcipiens indulgentiam facit aut ſoluit, quod indulgentia præcepit, iam adhibet diligentiam ad ſuorum remiſsionem debitorum. Arguit præterea, quia dum forma eccleſiæ dicit, verè contritis, nomine contritionis intelligitur, vt ſint diligentes ad ſatisfaciendum. Sed hoc gratis eſt dictum: quia contritio ſolùm ſonat hominem eſſe in gratia. ¶ Contra illam autem concluſionis particulam, quòd indulgentiam non percipit, niſi qui facit quod in ea præcipitur, arguitur ſic. In eo qui operari non poteſt, voluntas pro facto reputatur: ſunt autem plures pauperes, qui eleemoſynam facere nequeunt quam indulgentia præcipit, & multi debiles, qui nec ieiunare valent nec peregrinari, ergo illi non ſunt fraudandi theſauro communi, qui in reliquos diſtribuitur. Reſpōdetur ad maiorem, quod reſpectu præmij eſſētialis gratiæ & gloriæ voluntas pro facto reputatur. Sed tamē remiſsio pœnæ, quæ ſit per indulgentias, pertinet,

Solut. 2. argu. Caieta.

Argumēt.

Dilutio.

net ad præmium accidentale:& ideo quia non dantur nisi sub conditione, nemini nisi eandē implenti prodest. Quare qui implere non potest, licèt non peccet non implendo, fructu tamen earum caret: veluti ille qui ob debilitatē vel paupertatem vel alia negotia non satisfacit pro suis peccatis, non quidem fraudabitur essentiali præmio si in gratia decedat, luet tamen in purgatorio, quod hìc non persoluit.

Indulgē. p defunctis. ¶ De indulgentijs autem, quę in defunctorum subsidium conferuntur, non est tam præsentis loci disputare, quàm alterius qui distinct. 45. de suffragijs mortuorum nos expectat. Nihilominus de hoc adhibetur hìc tertia conclusio. *3. Cōclus.* Indulgentias ecclesia militans concedere nequit defunctis per modum absolutionis, sed solùm per modum suffragij. Prima pars nota est, quia illa sit virtute clauis ratione iurisdictionis, quæ exercetur in subditos: illi autem qui iam sunt extra viatorū militiam, non sunt ecclesiæ subditi. Suffragari autem viui defunctis possunt tripliciter. Vno modo via impetrationis per orationem. Secūdò per modum meriti de congruo, nō quòd possit homo mereri de congruo augmentum gratię defuncto: quia nulla ei augeri potest, sed quòd merito operum iusti Deus liberet animam à purgatorio. Et isti duo modi non fundantur in lege certa: videlicet, vt eadē certitudine, qua in merito de condigno, oratio aut meritum viuentis sortiatur effectum pro defuncto, quia de hoc nulla est lex, etiam si viuus offerret pro viuo. Atqui neutro istorum modorum indulgētiæ valēt defunctis, vt bene ait Caietanus quæstio. 5. opusculi. 21. quæstio. quia indulgentia nec est oratio nec meritum. Tertio modo suffragantur viui defunctis per modum satisfactionis soluendo suis operibus pro illis. Atq; ad hos modos reducuntur illi quatuor Gregorij, qui referuntur cano. Animæ. 13. quæst. 2. vbi ait quòd animæ defunctorū quatuor modis soluuntur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorū eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. Indulgētiæ vero illis non prosunt nisi tertio modo per viam satisfactionis: quia applicatur eis thesaurus ecclesiæ. *Dubium.* ¶ Est tamen hic dubium solutu non facile, vtrùm satisfactiones viuorum valeāt illis de condigno: hoc est, de iustitia & lege certa, ita vt quemadmodū si iustus satisfaciat pro viuo existenti in gratia, de iustitia satisfacit, ac si pro se satisfaceret, eademque lege est certum Deum satisfactionem acceptare, ita sit sentiendum si viuus satisfacit pro defuncto. Est enim à parte affirmatiua argumentum, quòd cùm existētes in purgatorio eadem nobiscum sint charitate coniuncti, apparet, quòd eodem modo satisfactio amicorum prosit defunctis, sicut viuis. Ex altera tamen existit non infirmum argumentum, quòd cùm sint iam extra viam, *Argum.* atque adeò non sint in statu metendi: aut satisfaciendi, sed satispatiendi in carcere inclusi, nō videtur lex certa, vt Deus aceptet satisfactiones, quæ pro illis fiūt, nisi ipsi illas in legatis reliquerint, quia illæ reputantur suæ, reliquas verò acceptabit, si pro sua misericordia voluerit, sicuti quādoque nostras audit orationes, quādoque minimè. Certè res est dubia, & quanuis clementius sit credere quòd valeant de condigno, non tamen res vsque adeò est certa. Eadē forsan ratione quis posset dicere de indulgentijs, quæ cōferuntur defunctis per modum suffragij, videlicet, quòd non tam infallibili certitudine prosint defunctis quàm viuis. *De indulg.* Magis autem pium est oppositum sentire: nam parē autoritatem Deus ecclesiæ tribuit applicandi thesaurum per modum suffragij defunctis, & per modum absolutionis viuis, sicuti & sacrificia offerre pro viuis & defunctis.

¶ Aliam etiam singularem opinionem cōmētus est Caietanus quæst. illa. 5. citata, quòd scilicet, indulgentię non prosint omnibus defunctis, sed illis tantùm, qui in hac vita meruerūt, vt illis prodessent. Et quidem sub his generalibus verbis assertio est D. August. in enchiridio: & in lib. de cura pro mortuis agenda. & citatur à Gratiano eadem causa. 13. quæstio. 2. can. Non æstimemus. vbi ait, quòd non pro quibus fiunt omnibus prosunt, sed ijs tātum, pro eis qui dum viuunt, cooperantur vt prosint. *August.* Sed tamen Caiet. ex his generalibus verbis infert nescio quid particulare: nēpe quòd cum suffragia nostra & indulgentiæ non prosint illis ad pręmium essentiale, sed ad accidentale, putà, ad remissionem pœnarum, infertur quòd non prosint omnibus illis, qui præmiū essentiale meruerunt per gratiam, sed eis qui per accidentalia merita hoc sanctorum subsidium meruerunt: scilicet, qui deuotionem eis magnā habuerunt ad claues ecclesiæ: per quas indulgentię conferuntur, & misericordiā quoque & solicitudinem ad satisfaciendum pro suis peccatis, & studium item adhibuerunt ad iuuandis defunctis. Itaque illis qui his virtutibus dum viuerent, non fuerunt imbuti, nihil prosunt nostra suffragia vel indulgentiæ. Cōfirmat hoc simili quodam asserto S. Tho. 3. p. q. 52. arti. 8. ad primum argumentum: vbi, ait, ꝙ Christus descendens ad inferos liberauit à purgatorio non solùm illos, qui satis purgati erant *Caie. opin.* *Caieta.* *Cōfirmatio à simili.*

erant, verum & illos quoq; qui dum viuerẽt, meruerunt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente ab eodem purgatorio liberarẽtur. At verò profectò opinio hæc tam singularis est, quàm illa, quam proximè impugnabamus. Augustin. enim omnes descendentes in gratia existimat meruisse, vt nostris suffragijs iuuarentur, itaque ab hac ratione solos damnatos excludit. Et ideò quia nobis non constat qui fuerint damnati, quiue seruati, pro omnibus, inquit, regeneratis oportet sacrificia offerre, pro quibus prodesse possunt & debent. Alia ergo exigere accidentalia merita ad excludẽdum multos in purgatorio existentes, vt à viuis nequeant, neque à tota ecclesia iuuari, neque Augustinus docuit, neque ratio diuinæ clemẽtiæ ferre videtur. Nam vt proximè arguebamus, qui in diuina gratia existunt, & præsertim existentes in purgatorio, qui sunt in eadem confirmati, eo ipso capaces sunt cuiuscunque influxus sanguinis Christi, qui per indulgentias dispensatur: & tanquàm amici, & chari nostri sunt etiam digni, quibus nostra ope & suffragijs opitulemur. Præsertim: quòd qui in gratia defuncti sunt, in nullo errore circa claues decesserunt, & satis fuerũt misericordes, & soliciti ad sua expianda peccata satisq; erga defunctos affecti. Satis enim, nõ dixit virtutis excellentiam, sed modum, qui sufficit: vt homo in Dei gratia & amicitia viuat, & moriatur.

Ratio conclusionis.

Solut. 1. argumen. ¶ Ad primum igitur argumentum iam respõsum est, quòd per indulgentias non applicantur Christi & sanctorum opera in rationẽ meriti, sed satisfactionis. Et quanuis possit homo mereri peccatori primam gratiam de cõgruo, & Christus de cõdigno, tamen satisfacere pro illo, qui est in peccato, nemo potest: pari ergo ratione neque ei prosunt indulgentiæ.

Solutio. 2. ¶ Ad secundum respondetur, quòd licèt peccator sit indulgentiarum indigentior, non est tamen earum capax.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm compositiones, quæ bullis cruciatæ appenduntur, sint licitæ.

Peræpretium duximus in calce materiæ huius indulgentiarum postremum verbum de cõpositionibus adijcere, quæ cum ipsis prædicari consueuerunt: videlicet, vt qui debita contraxerit incerta: nempe, quorum creditores ignorantur, pro quinque millibus dupõdijs, septuaginta aut centum soluat, vt sit ab omni debito absolutus. Arguit enim hoc nequaquam licere. Id enim, quod iustitiæ aduersatur, iustum esse non potest, æqualitas commutatiuæ iustitiæ est, vt quantum quisque accepit tantum reddat: ergo nemo, nisi solus creditor, quidpiam debiti remittere potest, atque adeò remissio illa, quę fit per papam, nulla est. *Partis negatiuæ argum. 1.*

¶ Secundò. Ea, quorum certi domini non habentur, cedunt in ius pauperum, vt decreto Alexandri papæ constat cap. Cùm ta. de vsur. & can. Qui habetis. & Non sanè. 14. quæst. 5. sed pauperes in eiusmodi remissiones non cõsentiunt: ergo nullæ sunt. *2. Argum.*

Tertiò. Nihil quod malorum occasio est, iustum esse potest: frequentia autem huiusmodi compositionũ occasionem offert vulgari plebi furandi aliena, potissimum illi coemptorũ generi emptores defraudãtium: ergo prædictæ compositiones non sunt ferendæ. *3. Argum.*

¶ In contrarium tamen est vsus. ¶ Neq; in hac quæstione, neq; in vlla vnquam os in cœlũ ponere cogitamus. Absit, inquã, vt vel apostolicæ authoritati, vel regio subsidio vel minimũ detrahere cõtendamus, sed quoniam vulgare murmur compesci, sedariq; aliter nequit, fundamentum compositionum exploremus oportet, vt ad veritatis regulam vsus exigatur. Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. Penes põtificem facultas est, si modò legitima adsit causa, quæ in bonum publicum referatur, compositionẽ debitorum facere, quæ incertis dominis debẽtur, vt vna parte soluta, à reliqua fiant debitores liberi. Ad probationem huius cõclusionis nosse oportet ea debita, quorũ domini incerti sunt, iure naturę & gentiũ esse reipublicæ. Nõ dixerim res omnes, sed solũ debita, quæ à prijs dominis fuerunt vel recepta, vel sublata: nam eorum, quæ inueniuntur, alia est ratio, quia iuré naturæ fortè sunt inuentoris, iuxta illud Inst. de rerum diuisio. Res cuius non est dominus, occupãti conceditur. Nisi vbi leges ciuiles aliter disposuerint, de quibus in præsentiarum exactiùs disputare, nõ est proprius locus. Sed tamen quòd debita incertis dominis iuri reipublicę cedant, probatur. Ciues omnes sunt partes reipublicę: ergo quocunq; eorum pereunte, si alium non habet legitimum successorẽ, iure propinquitatis succedit respublica. Id quod inde etiam confirmatur, quod bona temporalia in communi data sunt humano generi possidenda: sed post peccatum iure gẽtium sunt diuisa: deficiente ergo possessore, re-

Part. nega. Decisio articuli.

Conclusio.

Inuenta inuentoris fiunt.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

re,redeunt in bonum commune.Quando autem dominus rei omnino est incertus, perit non solùm ipse,verùm & quicunque eius legitimi successores:nam ipso ignorato, & cæteri ignorantur:ergo tunc respublica,quæ semper extat succedit, alioqui bona illius tãquam deserta in nullius dominio haberentur, quod natura abhoret. Inde sequitur, quòd huiusmodi bona iure gentium vel sunt in publica cõmoda reipub.expendenda, vel si nulla publica in est necessitas,sunt inter ciues refundenda,nisi respub.rege gubernetur,qui reputatur ipsa respublica:nam tũc ipse posset illa in eadem publica commoda & vsus reseruare. ¶ Hinc vtique ortum est ius, vt debita creditorum, qui sunt incerti,pauperibus applicẽtur.Enimuerò q incerta debita sint pauperib⁹ restituẽda (id quod hîc maximè adnotãdum est) necius naturæ iubet nec gentium,quia neutro istorum iurium deficiente domino efficiuntur domini,sed Papa tanquam eorum bonorum dispẽsator, illa eis adiudicauit. Nam cùm iuxta verbum domini, Pauperes semper habebitis vobiscum, hoc genus miserorum nunquam in repub.deficiat,optimè consultum est, vt quæ in ipsa supersunt,in eos refundantur. Quo vti que iure suffultus Alexander tertius in præallegata decretali restitutionem incertorum debitorum egenis faciendam duxit ceu membris reipublicæ.Itaque restitutio non fit pauperibus acsi ipsi sint domini, sed fit ipsis dominis in pauperibus. Quapropter saluum reseruatur semper reipu.ius vt si aliquid publicum commodum occurreret, cui citiùs sit consulẽdum & succurrẽdum, illi potiùs subueniatur, quàm pauperibus : quare nulla eis tunc fit iniuria,quia non sunt domini. Ad hæc autem accedit,quòd cùm Pontifex nesciat, qui sint isti debitores,quidq; quantùmve debeant,neque verò id via iuris facilè cognoscere possit, non potest compendiosiori via debita illa colligere,quàm ea, vt vnusquisque sua sponte debita sua solueret: ad hoc autẽ commodissimũ, imò necessarium est, vt lege tanquam dispensator illorum bonorum aliquid debitorũ remittat vt reliquum libenter soluant.Ex his igitur colligitur asserta conclusio. Papa tanquam dispẽsator bonorum communium,quæ certos non habent dominos, potest illa dum publica vtilitas ecclesię exigit, meliori via qua potest colligere & conficere:via autem illa est aliquid remittendo quod compositionis nomine intelligitur:ergo potest per suum diploma eadem compositiones facere quin verò non video, si id modò fieri commodè possit, cur non respublica ipsa & princeps legitima vrgente necessitate,quæ in bonum commune referatur, id facere possit.Exempli gratia.Si grauissimũ bellum reipublicę ingrueret,cui propulsando necessaria esset ingens pecunia, quæ per tributa esset conficienda, non video cur rex non posset lege iubere,vt quicunque in ære alieno essent,dum bona fide certi essent creditorum copiam haberi non posse, medietatem, verbi gratia in subsidium reipublicę contribuerent, & à reliquo debito essent liberi, dũmodo summa nõ excederet viginti ducatorũ summã aut paululò maiorem. Et tũc re vera debitor esset liber àtoto debito tã in foro exteriori, quàm conscientiæ.Hoc enim cõtributionum genus multum tunc leuaret onus reipublicæ, vt minus tributum ab alijs exigeretur.Et nõ solùm debitores libentiùs id soluerent, verùm & ipsi incerti creditores qui ea, quæ sibi eo modo debentur,quasi pro desertis habent,boni consulerent quòd in bonum commune reipublicæ conferrentur.At quando hoc nunquàm factũ est, neq; ita commodè per rem publicam ciuilem agi potest,non id dixerim,quò ansa sumatur,vt fiat,sed ad maiorem iuris explicationẽ, quo papa id facere consueuit.

¶ At verò vt huiusmodi compositiones fundamentum habent legitimum, ita multa indigẽt circunspectione, vt legitimè fiant. Requiritur enim in primis vrgẽtior causa & certior quàm ad conferendas indulgentias : nam in indulgẽtijs solùm agitur de dispẽsatione spiritualium bonorum,quæ si non valeat quantum indulgentiæ sonant, non plurimum imminet periculi: in compositionibus verò agitur de consumptione æris alieni, quod proprijs dominis,licèt incertis, verè debetur,& in pauperes, si illa causa non intercederet,esset totum erogandum. Item : si cum omni obedientia & reuerentia fas est hoc ad compescendum detrahentium linguas admonere,fortasse non deberet fieri remissio tanta, vt satis sit vnum pro quinquaginta aut sexaginta soluere. Quoniã papa non eas facit tanquã verus dominus,sed tanq̃ dispensator & pater pauperum. Et tamẽ per tam viles compositiones & parum confertur in bonum publicum, & multum pauperibus detrahitur, multumque indignis debitoribus indulgetur. Neque forsan tam ordinaria hæc compositionum consuetudo tãtum ærario publico confert, quãtum vulgo eorum nocet,qui minutiores mercaturas exercent,sanè qui inde præsentaneam occasionem fallendi nãciscuntur.Cæterum dum in diplomate compositionis habetur, vt pro duobus argenteis libere-

Appendix

Exemplũ.

Alexan.3.

Conclusio-nis assertio.

Salutaris admonitio.

Documentum.

liberetur quiſq; ab ære alieno vſq; ad ſummã duodecim aut tredecim ducatorum, cauendũ eſt ne qui viginti quatuor debet, aut plures q̃ tredecim, putet ſe à toto ære alieno liberari ſi bis aut ter duos argenteos cõferat, quaſi duas vel tres faciẽs compoſitiones. Eſſet enim hoc, & intẽtioni, & diplomati pontificis fraudem nectere. Imò qui maiorem ſummã, quàm quæ in diplomate taxatur debet, nec pro tota nec pro parte poteſt ſe pretio duorum argenteorum componere. Atque & hoc in præſentiarum meminiſſe oportet, quod lib. de Iuſtit. & iur. q. 7, arti. 1. adnotauimus: nempe, aliud eſſe creditorem eſſe abſentẽ, aliud eſſe incertum. Qui enim ſcit cui debet, reuera per cõpoſitionẽ cruciatæ nullatenùs à debito liberatur quã tulumcunq; illud ſit, ſed totum cogitur vel abſenti mittere, vel totũ in pauperes expendere: quoniam diploma non deſignat niſi debita incerta. Neque verò creditor ob id tantùm dicitur incertus, quòd debitor ignoret quiſnam ſit, quouſque ſolerti pro ratione pretij adhibita diligentia explorare nequeat, quis ſit. Quare iſti coemptores & negociatores non arbitrentur ita facilè ſe eſſe ſecuros mentientes ſibimetipſis illa quæ debent eſſe incerta.

¶ Dubium tandem poſtremum eſt, vtrùm qui illo pretio diplomatis compoſitionem fecit, maneat de toto debito duodecim vel tredecim ducatorum tutus in cõſcientia, & in foro exteriori. Reſpondetur, Papam id poſſe facere, vbi cauſa legitima manifeſta eſſet, & æquiori pretio fieret compoſitio. Attamẽ cùm tam crebrò tamq; vili pretio compoſitiones fiãt, ſatis eſt ſi maneãt tuti in foro cõſcientiæ: nam in foro iudiciario arbitror Pontificem non intendere eos liberare. Imò ſi poſtea creditores comparerent, qui ſua debita legitimè comprobarent, non reciperetur debitoris exceptio dicentis ſe fuiſſe compoſitum pretio in diploma te cruciatæ taxato. Eſſet enim hoc latiſsimam viam fraudibus aperire.

Solut. 1. argumen. ¶ Et per hæc, quæ dicta ſunt, argumenta facta ſoluũtur. Ad primùm enim reſpõdetur, quòd non ſolùm creditor, verùm & papa poteſt iuſta de cauſa debitum incertum remittere, etiã ſi pauperes non conſentiant, vt ſecundo loco arguebamus: quia ipſi non ſunt domini illorũ bonorum, ſed decreto Papæ illis obueniunt.

Solutio. 3. ¶ Ad tertium autem nihil eſt quod reſpondeamus. Tractamus enim quid iuris in compoſitionibus ſit, ſi autem malorum occaſionem oferant, non eſt illud vitium iuris.

DISTINCTIO vigeſimaſecunda, de excommunicatione.

ALTER demum Cap. 1. vſus clauium extra ſacramenta eſt vinculo excommunicationis rebelles & contumaces ligare. Eſt enim excõmunicatio, vt ſua definitione circunſcribatur, eccleſiaſtica cenſura, qua homo ab eccleſiæ communione, quoad ſacramentorum, ſuffragiorumq́ue communium fructum, & ab externo fidelium contubernio ſeparatur. Attamen excommunicatio duplex eſt, altera maior, quæ anathema nuncupatur: & cui hæc definitio conuenit, atque altera minor, quæ duntaxat à participatione ſacramentorum excommunicatum cohibet. Hanc enim facultatem, licèt hæretici in eccleſia non agnoſcant, Chriſtus ſeruator noſter Matt. 18. Apoſtolis eorumq́ue ſucceſſoribus contulit dicens Petro. Qui eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: hoc eſt, à Chriſtiana fraternitate alienus. Et ne tantum quoad exterum commertium ſeparatio illa, verum & quantum orationes & ſacramenta, per quæ Deus in cœlis ſuffragatur hominibus, intelligeretur, ſubiunxit.

Definitio excommunicationis.

Matth. 18

xit. Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo, & quæcunque ligaueritis, ligata. Atqui eadem potestate Apostolus vsus est in illum incestuosum, vt
3. Cor. 5. 1. Corinth. quinto. legitur, quem quia sua abutebatur nouerca, iudicauit in nomine Domini Iesu tradere Satanæ in intetitum carnis, vt spiritus in die Domini saluus fieret. Congruit enim, vt quemadmodum chirurgus, dum mitiùs morbido membro mederi nequit, id resecat: ita ecclesia, dum ratio poscit, excommunicationis mucrone tabidam ouem à reliquo grege semouet, vt Hieronym. cano.
Can. Resecandæ. Resecandæ. 24. quæstio. tertia author est.

Cap. 2. ¶ Verùm tamen cùm excommunicationis pœna tanta sit, qua nulla, vt August. ait in ecclesia maCan. Corripiantur. 24. q. 3. ior existit, non temerè, sed pro mortali delicto est infligenda: nempe, dum quis vel ad iudicium accedere renuit, vel ante eius terminum iniussus recedit, vel sententiæ non
Can. Nemo. paret, vt sanctis canonibus, Nemo. &, Certum est. 11. quæstio. 3.
Can. Sententia pastoris. 11. q. 3 cauetur. Tametsi, nisi vbi manifestum errorem contineat, sententia pastoris, vt ait, eadem cau. & quæst. Grego. siue iusta siue iniusta timenda sit.

Cap. 3. ¶ Hinc fit vt tam qui excommunicatur, si aliorum communioni sese immisceat, quam reliqui, si cũ illo communicant, inobedientiæ culpa innodentur. Imò si talis communio, vel in eodem crimine, vel in sacris, vel in contemptum ecclesiæ fieret, lethale delictum esset. Sunt autem quinq;, in quibus cum excommunicatis cõmunicare non licet, vt decretis Calix. & Isidori. 11. quæstio. tertia. cautum est. Os, ora- Versiculus re, vale, communio, mensa negatur. Neque enim eis osculum pacis porrigendum est, neque pro illis orandum, neque sunt salutandi, neque ad sacramentorum participationem aut ad secularem mensam admittendi, iuxta verbum Ioannis in. 2. cano. Nolite recipere eum in Cap. 1. domum, neque, Aue, ei dixeritis, & iuxta aliud. Paul. Cum eiusmodi ne quidem cibum sumere.

¶ Quod autem ad subiectum eius- Cap. 4. dem potestatis attinet, quemadmodum ad indulgentias conferendas, ita & ad censuram excommunicationis ferendam iurisdictio est necessaria. Atque adeò solus Papa, & concilium, ac subinde episcopi etiam electi antequàm sacerdotali charactere insigniantur ex officio authoritate excommunicãdi funguntur. Quare fœlix mucro episcopi nominatur. 16. quæstio. secunda. cano. Visis. Extenditur ni- Can. Visis. hilominus ad inferiores prælatos, qui ab aliquo collegio eliguntur, quales sunt Abbates & religionum præfecti. Presbyteris verò parœcialibus, quoniam pœna hæc acerba est, multoque adeo iudicio

cio indigens, non fuit condecens vt eadem functio cõcrederetur, nisi vbi consuetudo habet, vt pro furto vel rapina excommunicet, vt ex cap. Cùm ecclesiarum, de offic. ordina. colligitur.

Cap. Cùm ecclesiarũ.

Cap. 5. ¶ Nemo autem excommunicatione aut suspensione ligatus potest quempiam eisdem censuris colligare. Neque vllus seipsum, aut superiorem aliquam vniuersitatem communi nomine hoc anathematis mucrone ferire valet: quia nemo in seipsum iurisdictionem habet. Neque potest quispiam nisi pro peccato huiusmodi nexu illaqueari. Peccare autem personalis actio est, quæ ideo nulli communitati, sed personis singulis competit,

Cap. 6. ¶ Atqui à minori excommunicatione parœcialis sacerdos, quemadmodũ à peccatis mortalibus absoluere potest. A maiore verò, quæ à iure decreta est, solus episcopus, nisi in casibus, quos sibi papa reseruat. Ab eo autem, quæ à iudice fertur, eidem iudici absoluere incumbit. Nisi quod in articulo mortis à quocunque sacerdote potest quisque ab omni excommunicatione absolui. Potestque adeò & inuitus quispiam absolui, & ab vna excommunicatione alia permanente, quod peccatorum mortalium absolutioni contingere nequit.

Cap. 7. ¶ Authoritati autem ecclesiasticæ excommunicandi annexum est: vt vbi obstinata & pertinax rebellio id popoposcerit, ad interdictum atque adeò ad cessationem à diuinis more & ordine procedere valeat. Fuit enim olim interdictum ferè idem quod cessatio: dum tempore interdicti diuina cessabant, vt ex cano. Si sententia. &, Si ciuitas. de sententia excommunica. libr. 6. compertum fit. Sed postmodum Pontificio munere indultum est, vt clam exclusis interdictis personis eadem sacra officia celebrentur, vt Decreto Bonifacij cap. Alma mater. constat. At verò tam tristis & atrox plaga neutiquàm debet populo nisi grauissima, rarissimaque de causa infligi, multoque adeò rariùs cessationis eclipsis permitti, vbi diuinis organis ecclesiæ suspensis eius splendor obtenebratur, & populus in tenebris relinquitur. Debent autem conditiones illæ decem, quas idem Pontifex, capit. Quanuis. de offic. ordin. in. 6. prouidenter posuit, obseruari, vt eiusmodi cessatio locum habeat.

Ca. Si sent. & Si ciuitas.

Bonif. cap. Quanuis.

DISTINCTIONIS vigesimæ secundæ, Quæstio prima, De authoritate & causis excommunicandi.

IN

IN calce demum facultatis clauium distinctio de excommunicatione adhibetur, in qua tres erunt quæstiones. Prima, de authoritate & causis excommunicandi. Secunda, de eius subiecto: nempe, tam de illis, qui excommunicare possunt & absoluere, quàm de illis, qui excommunicari debent & absolui. Tertia, de interdicto, & cessatione à diuinis. Prima, quatuor continet articulos. Primum, an authoritas excommunicandi sit in ecclesia. Secundum, quibus de causis excommunicare liceat. Tertium, an sententia excommunicationis iniustè lata aliquem habeat effectum. Et quartum, an cũ excommunicatis communicare sit licitum.

Quæstio. 1

Quæstio. 2

Tertia.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in ecclesia sit excommunicandi facultas.

EXordium ergo tractatus excommunicationis inde sumendum est, vt exploremus an in ecclesia sit, & quænam sit excommunicandi authoritas. Arguitur ergo à parte negatiua. Excommunicatio, vt à doctoribus definitur, est separatio à communione ecclesiæ quoad fructum, & suffragia generalia: sic autem ecclesia neminem separare potest, quia talis fructuum, & suffragiorum prouentus in charitate fundatur, qua nemo, nisi per suum consensum in peccatum priuatur: ergo in ecclesia non est excommunicandi authoritas.

Partis negatiuæ.

1. Argum.

2. Argum. ¶ Secundò. Hominem excommunicare est ipsum auxilij ecclesiæ destitutum tradere Satanæ, vt habetur. 1. Corinth. 5. nemo autem Satanæ tradendus est, nisi de cuius salute desperatur: cùm ergo de nullius salute in hac vita sit desperandum, nemo est excommunicandus.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium autem est illud Matthæi. 18. Si ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: id est, à tua cõmunione semot⁹.

Decisio art. ¶ Excommunicationis nomen superuacaneũ est inquirere an fuerit inter Latinos antiquũ: sanè cùm ante Christianam rempublicam res ipsa nunquàm fuerit audita. Est enim excommunicatio à communione fidelium separatio.

Cõmunio. Atqui inter fideles cõmunio per antonomasiã vni sacramento eucharistiæ tribuitur: eo q̃ vt

Dionysius ait, Dionys. in lib. de eccles. hierarchia. c. 3. & Damasce. lib. 4. ca. 14. & nos dist. 8. articu. 4. explicuimus, per illud sacramentũ Christo capiti nostro coadunamur, in eiusq; carnẽ transformamur, atq; adeò illud potissimum est sacramentum, per quod qui membra ecclesiæ sumus, in vnum corpus compingimur. Ab hac ergo sancta communione deriuatum fuit in primitiua ecclesia excõmunicationis nomen: nam mitior excõmunicandi mos ille primùm fuit, vt homines propter manifesta peccata à sacrosancta eucharistiæ cõmunione arcerentur: quare excõmunicatio idem erat, quod extra sanctam communionem fieri, ac ſubinde à reliquorum sacramentorum perceptione cohiberi. Deinde verò qui cõtumax erat, & pertinax trina monitione præmissa à fideliũ cœtu pellebatur, atq; adeò à suffragijs, & orationibus communibus. Et huiusmodi excõmunicatus, dicebatur anathema. Atque hæc est distinctio inter minorem, & maiorẽ excõmunicationem. Nam excommunicatio maior, minorem & maiorem includit, & aliud addit.

Damascen.

Excõmunicatio in primitiua ecclesia.

Maioris & minoris excõmunicationis discrimen.

¶ Anathema autẽ verbum græcum est, idem significans quod suspensum, vt. q. 4. super Numer. ait, Augu. vel sepositũ, & separatum: ἀνὰ enim vtrunq; significat, & seorsum. s. & sursũ, Vnde donaria quæ tẽplorum delubris oblata in ipsis templis suspenduntur, anathemata appellãtur, quasi ab vsu humano semota. Et per hanc metaphorã dicuntur excõmunicati anathemata, hoc est separati iuxta illud apostoli ad Rom. 9. Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Vel vt quidam volunt, sursum signati: quia in frontibus olim solẽniter dãnati signabantur. Sed profectò longe verisimilius est quod super epistolã ad Galat. ca. 1. ait, Hierony. nempe, q̃ sit verbum Iudæorum proprium, quo quidẽ significant id, quod detestationi, & abominationi habetur, vt Nume. 21. legitur de illis ciuitatibus Chananæorum. Vocauit nomen loci illius Horma. i. anathema. Et Iosue. 6. de Hierico. Sitque ciuitas hæc anathema. In quo sensu, ait, Paulus. 1. Corinth. 12. Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu: hoc est, detestatur, & execratur Iesum. Quare ex Iudæis ecclesia verbũ desumpsit, vnde anathema idem est, quod homo detestabilis, & execrabilis. Et Cyprianus appellat anathematizatos, ostensos, & Hieronym. cano. Audi. 11. q. 3. notos, quasi in publicum infamiæ expositos, vt per erubescentiam resipiscant. Et sic accepit nomen Paulus loco citato ad Galat. Licèt nos aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterq̃ quod euãgelizauimus vobis, anathema sit. Tãetsi anathema pro

Anathema.

Paul. Roma. 9.

Hieronym.

ipſa quoq; deteſtatione vſurpetur: dicitur em̃ hæreticus anathemate perculſus. Eſt ergo anathema idem prorſus quod excommunicatio maior, vt habetur in quinta ſynodo. can. Certũ. 24. q. 3. niſi q̃ anathema quendã per ſe maiorem terrorem videtur incutere: & ideo in cõcilijs, & in iure frequentior eſt huius nominis vſus. Diſcrimen hoc ſimpliciter inter excõmunicationẽ minorẽ, & maiorẽ, quæ eſt anathema, colligitur ex verbis Nicolai cã. De presbyterorũ. 17. q. 4. vbi habetur, q̃ priùs fratres delinquẽtes à ſacra cõmunione priuentur, deinde ſi obſtinati fuerint, ab eccleſiæ cõpage ſub anathematis interdictione reſecẽtur. Et. 11. q. 3. can. Nemo epiſcoporũ. ex concilio Meldenſi, idẽ habetur: videlicèt, vt nemo epiſcoporum ſine certa, & manifeſta peccati cauſa cõmunione priuet eccleſiaſtica (hoc eſt, euchariſtia) ſub anathemate autem ſine cõſciẽtia archiepiſcopi, aut epiſcoporũ nullũ præſumat ponere niſi vnde canonica docet authoritas: quia anathema æterna eſt mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine. Hæc ibi, quaſi excommunicatio minor citra mortale poſſit incurri, vt incurritur pro cõmunicatiõe cùm excõmunicatis. Et ita eſt intelligenda differentia can. Engelthrudã. 3. q. 4. ſcilicet, Engelthrudam vxorem noueris nõ ſolùm excõmunicatiõe, quæ à fraterna ſocietate ſeparat (hoc eſt, à ſacramentorum perceptione) ſed etiam anathemate, quod ab ipſo Chriſti corpore, quod eſt eccleſia, recidit, crebrò perculſam.

¶ Igitur ſi excõmunicationẽ maiorẽ, & minorem vnica definitione comprehendere lubet, excommunicatio eſt eccleſiaſtica cẽſura, qua homo ab aliqua eccleſiæ cõmunicatione ſeparatur: nempe, vel à ſacramentorũ perceptione tantùm, vel ab illa, & à ſuffragijs & conuictu fidelium ſimul. At quoniam excommunicatio minor non fit à tota communione, ſed à parte nempe, ab illa, quę eſt in ſacramentis, definitio excõmunicationis non ſolet niſi maiori, quæ ſimpliciter excõmunicatio dicitur, coaptari. Eſt ergo excõmunicatio eccleſiaſtica cenſura, qua homo ab eccleſiæ cõmunione quoad fructum, & ſuffragia cõmunia ſeparatur. Et nota, eccleſiaſtica cenſura: nam quidã definitionem nudam in cortice aſpiciẽtes: ſcilicèt, ſeparatio à communione, &c. quorũ eſt Gabriel. diſt. 18. q. 2. aiunt per quodcũque peccatum mortale hominem incurrere excõmunicationẽ minorem: quia fit indignus euchariſtia, & reliquis ſacramentis percipiendis. Imò verò addit ſubinde Gabr. q̃ eccleſia ſententiã proferens maioris excõmunicationis neminẽ damnificat, ſed ſolùm oſtendit hominem à ſe ipſo delicto ſuo dãnificatum. Hoc autẽ non eſt rei medullã callere Excõmunicatio em̃ nõ ſonat quãcũq; in dignitatẽ accedendi ad ſacramenta, ſed illam, quæ per eccleſiaſticam fit cenſuram. Quare licèt quis dum à Dei gratia per mortale peccatum decidit, fiat perceptione ſacramentorum indignus, hoc eſt lege diuina ex natura peccati, nõ tamen cenſetur propriè excõmunicatus, quouſq; per eccleſiæ cẽſurã à ſacramẽtis arcetur: & ideo licèt per contritionem reſipiſcat, & conſtituatur in gratia Dei, nihilominus quouſq; ab excõmunicatione abſoluatur, nequit ſacramentorũ particeps fieri. Rurſus quãuis quis ſit in peccato mortali, ſi nõ ſit excõmunicat⁹, nõ eſt excluſus ab orationibus, & ſuffragijs cõmunibus eccleſiæ. Quare falſum eſt dicere, q̃ qui excommunicatur ſolũ dicitur à ſe ipſo dãnificatus. Imò verò propter culpã, quã ipſe cõmiſit, condemnatione eccleſiæ expoliatur iure participãdi eius orationes, & ſuffragia, & ſacramenta. Nomine autem fructus, & ſuffragiorum communium intelligũtur tria bonorum genera: ſcilicèt, fructus ſacramentorum. Secũdò, orationes, & ſuffragia cõmunia. Tertiò, cõuictus in actibus externis. Nã ab ipſa etiã communione externa recipiũt Chriſtiani ad inuicẽ fructũ: videlicèt, ex mutuis colloquijs de rebus diuinis, excõmuni menſa, & cibo, qui cum gratiarum actione ſumitur. Qui quidem actus ad quinque reducuntur verſiculo illo contentos, Os, orare, vale, communio, mẽſa negatur: nempe, vt illi, qui pro aliquo delicto anathema ſit, neq; oſculum pacis detur, neq; applicetur communis oratio, neque vale dicatur: hoc eſt, nec ſalutatio fiat, neq; in eadem mẽſa cum illo cibus ſumatur, aut potus. Ita Calixtus Papa cenſet cano. Excõmunicatos. & can. Cum excommunicato. qui eſt Iſidori. 11. quæſt. 3.

¶ His ſic expoſitis hæretici hanc excommunicãdi authoritatẽ: hoc eſt, priuandi bonis ſpiritualibus internis, contendunt nõ eſſe in eccleſia. Enimuerò Vvitcleff ille Bohemus, & Hierony. à Praga vtranq; poteſtatẽ. ſ. ſoluendi, & ligandi, tam in ſacramento, q̃ extra negabant, ac ſubinde contendebant eccleſiam nõ habere facultatem conferendi indulgentias, quod pertinet ad authoritatẽ abſoluendi, nec facultatẽ excõmunicãdi, quod attinet ad poteſtatẽ ligãdi, vt eſt videre in concilio Conſtã. ſeſsione. 8. & 19. & poſtmodum in bulla Martini quinti, vbi de ambobus articulis fuerunt condemnati. Eaſdem nihilominùs dãnatas hæreſes ſuſcitauit Lutherus, cuius articu. 23. inter eos, qui à Leone. x. cõdẽnati ſunt, ſic habet. Excõicationes

Can. Certũ. 24. q. 3.

Nicolaus.

Can. Engelthrudam.

Excõmunicationis definitio.

Excõmunicatio quid.

Eccleſiaſtica cenſura.

Gabr. opin.

Refutatur Gabr. opin.

Hæretici.

Vvitcleff.

Concilium Conſtant.

Lutherus.

nes ſunt tantũ pœnæ extremæ, nec priuãt homine cõibus ſpiritualibus eccleſiæ orationib⁹.

Ratio Luther. Et ratio eius eſt illa, quã primo loco tetigim⁹: quoniã homo per fidẽ,ſpẽ,& charitatẽ fit mẽbrum Chriſti: hæc verò ſpiritualia bona non eſt in facultate eccleſiæ diuellere, quippe cùm nõ niſi per ſolum propriũ cõſenſum homines in peccatũ perdãtur:eum autẽ qui verũ Chriſti membrũ eſt, nõ poteſt eccleſia orationib⁹ ſuis,aut alijs ſuffragijs expoliare, Vñ in art.24. addit,docẽdos eſſe Chriſtianos pl⁹ diligere ex cõmunicationẽ,q̃ timere:nã Papa ipſe Innoc. 4.c.Cũ medicinalis.de ſen. excõ.in.6. cõcedit, ꝙ excõicatio fit medicinalis.¶ Nihilomin⁹ ad quæſtionẽ hac affirmatiua cõcluſiõe reſpõdetur.Eccleſia ꝑ authoritatẽ clauiũ facultatẽ habet excõicandi:hoc eſt,priuãdi hominẽ nõ ſolùm cœtu fideliũ, verùm & cõmunibus bonis ſpiritualibus,& orationibus, & ſuffragijs. Ad cuius intellectũ annotãdum eſt, ꝙ homo dum per baptiſmũ efficitur eccleſiæ mẽbrũ, admittitur in eccleſiæ gremiũ,& in cõmunionẽ fideliũ,cõmunio autẽ dicit rationẽ cõferendi,& ſuſcipiẽdi aliqd inter plures.Hæc verò inter Chriſtianos cõſiſtit in cõmunicatione bonorũ tam internorũ,&ſpiritualium,q̃ externorũ,& corporaliũ.Bona verò interna, & ſpiritualia,ſunt in duplici differentia.Quædã enim ſunt,in quibus ſubſtãtia ſpiritualis vitæ conſiſtit, vt gratia,& charitas,ac ſubinde fides,ſpes,&reliquæ virtutes quæ eadẽ charitate, & gratia informãtur.Alia verò ſunt accidẽtalia,quibus, ſcilicèt, homo ad eandẽ gratiã adipiſcendam,& colendam adiuuatur.Atqui inter iſta primũ eſt meritorũ communio.Obid enim ꝙ eiuſdẽ ſumus corporis mẽbra,meritum vnius alteri prodeſt. Non quidem ꝙ eſſentiale præmiũ,quod merito Petri reſpõdet,detur alteri quã illi,ſed neq; illa ſolùm ratione, ꝙ vnus orat, aut meretur, aut ſatisfacit pro alio, imò ob id etiã, ꝙ Deus, ob meritum vnius membri gratiùs audit rationes alterius,atq; ad eius aſpicit opera,eiq; ſuffragatur:iuxta illud Pſalmi.Particeps ego ſum omniũ timentiũ te,& cuſtodientium mandata tua.Sicuti regi ob gratiã vnius ciuis ,gratiores etiam ſunt alij eiuſdẽ ciuitatis.VndeGene.18. Deus Abrahæ dicebat, ꝙ ſi eſſent in Sodomis quinquaginta,aut triginta, aut certè decem viri iuſti,toti vrbi peperciſſet. Et hæc cõmunio ſecundùm aliquos explicatur in ſymbolo,vbi credimus ſanctorum cõmunionem. Præcedẽs enim articulus,Credo ſanctã eccleſiam, pertinet ad fidem, & ſubſequens, ſanctorũ communionem,ad charitatem,qua viua Chriſti membra conglutinantur.Deinde ſunt orationes,& ſuffragia communia ,quibus eccleſia adiuuat, ſuos filios.Ac demum ſacramentorum participatio.Eſt autem inter illa priora ſubſtantialia bona & reliqua duplex diſcrimen. Primùm, quòd illa ſolum pendent ex Deo, & homine ipſo, qui illis bonis vtitur:gratiam enim & charitatem ſolus Deus confert: & ideo quicunq; manet in charitate.in Deo manet, & Deus in eo.Quocirca neq; vlla indigent eccleſiæ applicatione,neque verò eccleſia, aut vlla poteſtas poteſt illa bona ab homine auferre,ſed ſolus ille peccando perdit. Alia verò bona ,ut orationes,& ſuffragia,ſunt bona, quæ eccleſia inſtituit,atq; adeò quæ per eius applicationẽ membris eius proſunt. Secundùm ex hoc diſcrimẽ conſequitur,quòd illa non niſi iuſtis competunt:hæc verò etiam peccatoribus, quippe cũ illis eccleſia ſuis etiã orationibus, & ſuffragijs opituletur,vt à peccato exeant.

Duplex diſcrimen.

2. Diſcrimen.

Concluſio.

Nota.

¶ Ex his ergo ſumitur argumẽtũ ad noſtrã cõcluſionẽ.Et primò,ꝙ eccleſia poſsit hominem priuare communione ſacramentorum, quod fit per quancunq; excõmunicationẽ ſiue maiorẽ,ſiue minorem,res eſt clara. Nam cum omnes chriſtiani ſint eccleſiæ eiuſq; prælatis ſubditi:& quodcunq; delictum mortale ſit obex gratiæ,quæ per ſacramenta cõfertur,iure optimo propter peccatum inobedientiæ, quod genere ſuo eſt mortale, poteſt inobedientem ab eorum ſacramẽtorũ ſuſceptione cohibere.

1. Argum. quo probatur cõcluſio

¶ Quòd autem poſsit etiam priuare bonis illis ſpiritualibus,qui ex eius inſtitutione dimanant, probatur. Nam poſtquàm illa ex eius applicatione pendent, poteſt eum, qui à ſua obedientia eximitur, illis priuare. Quod ſi dicas nimis eſſe rigidum ſupplicium vt illis ſubſidijs hominem deſtituat,probatur non eſſe,niſi ſalutare. Condecens enim fuit,vt eccleſiæ iudicium, quæ miniſterium Chriſti perſe agit, ſimilitudinẽ præ ſe ferret iudicij diuini: Deus autem quo peccatores ad ſe pertrahat,tanquã infirmos,& ægrotos dupliciter corripit. Primò,ſalutaribus monitis alliciendo,vt medicus lenitiuis emplaſtris. Deinde vrgentius aliqua calamitate,potionis inſtar. Ac demũ ſi opus eſt,putre membrum , ne alia inficiat, in tempus reſecando : nempe deſtituendo homines ſalutaribus auxilijs ex ſua ipſorum culpa , vt ſuam fragilitatem cognoſcant.Hæc autẽ duo poſtrema acerbiora in excommunicatione reperiuntur: nam erubeſcentia, & pudor hominis à gremio eccleſiæ excluſi, eſt ei calamitas,&ſupplicium. Deinde priuare eum ſubſidiarijs orationibus & ſuffragijs, & ſacramẽtis, eſt eum deſerere, vt ſic derelictus acrioribus

2. Argum.

Bona ſpiritualia duplicia.

Geneſ. 18.

Communio hæc explicatur in ſymbolo.

tentationibus vexetur, quouſq; ſuam inopiã ſentiens, ad cor redeat.

¶ Hãc authoritatẽ tribuit Chriſtus Matt. 18. ſub virtute clauiũ, vbi inſtruens in Petro omnes, quemadmodum deberẽt fratrem corripere, ait. Si correptus nõ audierit eccleſiã, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. Et ſubdit, Amen dico vobis, Quæcunq; ligaueritis ſuper terrã, erunt ligata & in cœlo. In hoc enim quod, ait, ſicut ethnicus, adnotatur non ſolùm ab externo conſortio chriſtianorum debere eſſe ſe motum, verùm, & communibus orationibus, & ſuffragijs ac ſacramentis: nam eccleſia hæc non impertitur niſi fratribus, qui ſunt ſui gremij. De ethnico tamen, ait, ibidem Auguſtin. Noli eum iam reputare in numero fratrum tuorum. Idq́ue ſubinde notatur in verbo ſubiuncto, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, quaſi excludere hominem tanquàm ethnicum, non ſit tantùm à terreno contubernio repellere, verùm & ab ſpiritualibus ſubſidijs, quæ vim habent apud Deũ in cœlo. Vnde illic Chryſoſt. Vide, inquit, qualiter duplicibus colligauit neceſsitatibus: ſcilicèt, & pœna, quæ hic eſt, vt proiectiõe ab eccleſia, ſit tibi ſicut ethnic⁹, & ſupplicio futuro, q̃ eſt eſſe ligatũ in cœlo: hoc eſt peccati reus, niſi eccleſiæ audiẽs fuerit. Eadem authoritate vſus fuit Paulus, vt refertur. 1. Corint. 5. in illum inceſtuoſum, qui nouerca abutebatur. Iudicaui enim, inquit, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi hominẽ Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quare, vt hic S. Thom. & doctores ponunt, veluti Chriſtus, vt Matth. 10. legitur, poteſtatem apoſtolis tradidit eijciendi dæmonia, ita è cõuerſo tradendi homines dæmonijs, à quibus torquerentur quando eſſent eccleſiæ inobedientes, vt metu illo reſipiſcerent. Quocirca, quia ſpiritualia in primitiua eccleſia adconfirmandam fidem ſenſibilibus oculis obijciebantur, veluti ſuper baptizatos in cõfirmatione ſpiritus ſanctus viſibiliter deſcendebat, ita fortaſſe tunc rebelles viſibiliter Satanæ tor quendi tradebantur. Vel fortè excommunicatus dicitur Satanæ traditus: quia auxilijs eccleſiæ deſtitutus in magno verſatur periculo, vt iterum atq; iterum dæmonum incurſu in pecatorũ barathrũ præcipitetur. At inquiet forſan Lutheri patronus. Hic Paulus non, ait, tradidiſſe Satanæ animam Corinthij, cui ipſe iam per peccatũ eam tradiderat, ſed in interitũ carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat: quare illic nõ ſignificatur ſeparatio quoad bona ſpiritualia. At verò ex verbis Pauli contrariũ colligitur: nã etſi per peccatum anima tradatur ſatanæ, nihilominùs Paul⁹ aliud traditionis genus deſignat. Dum enim, ait, in interitum carnis, illecebram ſignificat carnalem, qua ille inceſtum commiſerat. Traditio ergo illa fuit, vt ille vehementiùs dæmonis incurſibus perculſus, tanquam ab eccleſia deſtitutus rediret ad cor. Atque hoc ipſum deſignat cùm, ait, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vbi denotatur virtus ſupernaturalis clauiũ, quę cùm ſit ſpiritualis, etiam ad animã penetrat, eam ſpiritualibus auxilijs priuans. Nam ſi excommunicatio ſolũ ab extero contubernio vt, ait, Luthe. priuaret hominẽ, nulla indigeret ſuper naturali virtute Chriſti, vnde in eiuſdem rei cõſequentiam ſubdit Apoſtolus. Neſcitis quia modicũ fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio: quaſi abijcere excõmunicatum à cœtu fidelium ſit corruptum fermentum reſcindere, ne familiã Chriſtianam cõtaminet. ¶ Eandẽ quoq; excõmunicandi authoritatẽ idem Apoſtolus exercuit aduerſus Hymeneũ, & Alexandrũ, quos vt. 1. ad Tim. 1. ait, tradidit Satanæ, vt diſcerẽt non blaſphemare. Accedit & illud ad Titum. 3. Hæreticũ hominem poſt vnam & ſecũdam correptionem deuita: ſciẽs quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt: & deliquit, cùm ſit proprio iudicio cõdẽnatus. Atq; illud. 1. Canoni. Ioan. cap. 5. Eſt peccatũ ad mortem, non dico pro eo vt oret quis: licèt diſt. 15. q. 1. ar. 1. aliter expoſuerimus, tamen in hoc ſenſu exponi à quibuſdam conſuetũ eſt, vt pro excommunicato non ſit orandum, vt D. Tho. de malo. q. 3. arti. 13. illud exponit. Sed & cuitatione excommunicati quantũ ad externa cõmercia intelligitur illud. 2. Ioannis. 1. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi, Aue, cõmunicat eius operibus malignis. ¶ Ex his autem occaſio ſumitur interrogãdi, vtrùm excõmunicatio ſit de iure diuino. Apparet enim ex vna parte formam excommunicationis nullibi in ſacra pagina eſſe expreſſam, ex altera verò in prædictis locis deſignari. Sunt qui cenſeant, vt Almain diſt. 18. q. 1. quoſdam eſſe iure diuino excommunicatos propter verbum Pauli, Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita. Verũtamen non eſt opinio vera: quoniam ſecundùm formam, quæ eſt in vſu eccleſiæ, nemo eſt in euangelio excommunicatus. Et ideo reſpondetur, quòd poteſtas quidem excõicandi iure diuino tradita eſt eccleſiæ, vt allega

Auguſtin.
Chryſoſt.
Paul. 1. Corinth. 5.
Matth. 10.
Excõmunicatorum periculum.
Obiectio.
Dilutio.
Paul. 2. ad Tim. 1.
Paul. ad Timoth. 3.
1. Ioan. 5.
2. Ioan. 1.
Vtrũ excõmunicatio ſit de iure diuino.
Reſponſio.

legatis locis monstratum est. Attamen forma ipsa,& effectus:scilicèt,priuare hominem participatione sacramẽtorũ,& suffragijs,& orationibus,nõ est expressus in euangelio:quia Christus sub hoc nomine neminem excõmunicare iussit.Sed tamen ecclesia eandem potestatem sibi diuinitus cõcessam optimè sic interpretata est:& ideo vsus excõmunicandi,quem ecclesia seruat,hac ratione est de iure diuino, q̃ habet fundamentum in euangelio.

Figura excõmunicationis in lege antiqua.

¶ Adhęc,& in antiqua lege huius ecclesiasticę censuræ figura præfuit & exẽplum.Figura, in quam,quia leprosi excludebantur à castris.Si enim ad cauendam corporalem contagionem illud erat tũc permissum,multò æquius ad cauẽdum spiritualem labem hæretici atq; alij rebelles ab ecclesia pelluntur.Præcessit etiã exẽplum, quia propter delicta etiã excludebãtur à synagoga,vt patet ex illo Ioã.9.vbi refertur, quòd conspirauerant Iudæi,vt si quis confiteretur,Dominum esse Christum,extra synagogam fieret.Quanuis illa non propriè esset excõmunicatio,vt nostra,quoniã illic nulla erat spiritualis virtus clauiũ,atq; adeò nec à cõmunibus sacrificijs priuare tunc sacerdotes quenquã poterant.Quapropter certè qui negãt ecclesiam per excõmunicationem priuare excõmunicatũ à fructu orationum & suffragiorũ, dicentes,solùm priuare ab externo contubernio,re vera negãt virtutem supernaturalẽ clauium.Nam id etiã secularis princeps facere potest relegãdo in exiliũ ciuem , priuãdoq; adeò ne quis cum illo cõmunicet.Item neq; excommunicatio esset maxima pœna, quæ in ecclesia est,vt,ait,Augu.cano.Corripiãtur.24.q.3.

Exemplum Ioan.1.

Patrum testimonia.

¶ Eadem veritas innumeris sanctorum patrũ testimonijs cõprobatur, vt Cyprian.epist.11.lib.1.epist.o.vbi differte docet penam excommunicationis in euangelio succesisse pœnæ legis veteris mortis tẽporalis. Adnotandũ em̃ est, q̃ cũ in lege veteri præter supplicia de iure gentium,pro multis criminibus Deus iure diuino positiuo statuerit pœnam capitis,in euangelio nullam huiusmodi pœnã Christus statuit,sed tantũ principibus secularibus reliquit gladium,qui iure gẽtiũ & ciuili illis cõpetit adhibendũ crimina.Sed ecclesiæ tantum reliquit gladium spiritualem.Et ratio est, quia circuncisio tunc carnalis erat,nunc verò,vt ad Colos.2.ait,Pau.circũcisio est merè spiritualis per baptismum . Vnde cùm Deutero. 27. lata esset lex , vt quicũq; sacerdotem non exaudiret,morte moreretur,loco illius in ecclesia reliquit excommunicationem, vt gladius,qui tũc erat ferreus,esset in euãgelio spiritualis.Atqui hi sunt duo gladij:scilicèt,ciuilis,& spiritualis, quos Lucæ.22.Christus dixit satis esse ad christianam familiam gubernandam. Vnde deriuatum est,vt potestas excommunicandi dicatur gladius,& fœlix episcopi mucro , vt habetur.16.quæstio.2.can.Visis. Atque hac ratione Augustlocо citato distinguens maiorem, & minorem excommunicationem, ait, quod corripiantur subditi minoribus, vel amplioribus excommunicationibus pro culparum diuersitate:quoniam pœna,quæ per episcopale iudicium fit,nulla maior est.Et subdit,vt pastores separare curent morbidam ab ouibus sanis: ne per plures serpant dira contagia.

¶ Est ergo vafra Lutheri irrisio, qua,ait,excõmunicationem nõ esse timẽdam,quod ex condemnato præcessore suo Ioanne Vviteleff in concilio Constantiensi ebibit. Pariter enim ipse dicebat,non esse excõmunicationes prælatorum timendas, sed peccata, per quæ homo à Deo excommunicatur.Quibus non admodum dissimiliter Erasmus in suis colloquijs de fide iocatur : dicens, quod huiusmodi excommunicationes territant pueros, non autẽ fortes viros.Est enim re vera malum quoddã, non quidem culpæ, sed pœnæ . Nam cùm triplex sit bonum:scilicèt,honestum,vtile,& delectabile: priuatio boni honesti , est malum culpæ : priuatio verò boni vtilis , & delectabilis:est malum pœnæ: excommunicatio ergo non est malum culpæ: quare quæcunq; culpa etiam venialis est maior quàm excommunicatio:est tamen malum pœnæ:videlicet, priuatio vtilissimæ ac dulcissimæ communionis ecclesiæ. Estq; tum effectus peccati:scilicèt, pœna eius,tum etiam & causa per accidens aliorum peccatorum. Nam qui ecclesiæ præsidijs destituitur , in præcipitio est dilabendi. Est nihilominùs sic malum quoddam , vt tamen intentione ecclesiæ referatur ad bonum excommunicati,iuxta verbum Pauli. Vt spiritus eius saluus fiat in die domini. Sed tamen ei, qui non resipuerit , vertitur in perniciem. Et ideo Augustlocо citato appellat illam maximam pœnam.Et lib. 1. contra aduersarium legis, & prophetarum cap.17. vbi illud euangelicum,Quæcunq; ligaueritis,&c.de potestate excõmunicandi exponit,ait, grauus esse hominem excommunicari , quàm si gladio feriretur,flãmis exureretur, feris subigeretur. Et sermone. 68. de verbis Apostoli , & refertur.11.quæstione.3.can. Omnis Christianus. Omnis , inquit , Christianus, qui à sacerdote excommunicatur , Satanæ traditur : quia extra ecclesiam diabolus est , sicut in ecclesia

VViteleff.

Erasmus.

Excommunicatio mala.

Augustin.

Chriſtus. Et can. Nihil. qui eſt ſuper Ioan. Nihil ſic debet timere chriſtianus quàm ſeparari à Chriſto. Et Hieronym. ſuper libr. Iudic. ibidem canon. Audi. exponens illud Pauli. Tradidi eum Satanæ. Vides, inquit, quia & modò non ſolùm per apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manibus iniquorum, ſed etiam per eos, qui eccleſiæ præſunt, & nõ ſolùm poteſtatem habent ſoluendi, ſed etiam ligandi. Vbi multa de forma excõmunicationis ſubnectit. Et cano. Reſecandæ. idem Hieronym. 24. quæſtio. 2. Reſecandæ, inquit, ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, & intereant. Et Ambroſ. libr. 2. de officijs, capit. 27. Omnia, inquit, tentanda prius, quàm adhoc diſciplinæ genus veniatur. Cùm dolore enim amputatur etiam quæ putruit pars corporis. Nihil deniq́ue antiquius & firmius in eccleſia eſt, quàm excommunicandi authoritas, qua vtique ſynodus Nicæna cap. 5. & 12. vſa eſt aduerſus Arrium, & ſynodus Chalcedonẽſis, atq́ue aliæ antiquiſsimæ, & celeberrimæ aduerſus alios hæreticos. Atq́; adeò aſſerta concluſio non vtcunq́ue vera eſt, ſed & catholica, & non ſolùm in canonibus eccleſiæ, verum, & in euangelica, & apoſtolica doctrina fundata.

Antiquiſsimus excommunicandi uſus.

Chryſoſt. ¶ Vnde ſermo, qui. 5. tomo adhibetur inter ſermones Chryſoſtomi, & incipit. Nuper ad vos. vbi ambigue de anathemate loquitur, in eam partem vergens, quod nemo aut viuorum, aut defunctorum ſit anathemate feriendus, neque eius eſt, neque eius redolet phraſim. Nam ipſe Chryſoſtomus ſuper. 1. epiſtolam ad Timoth. homil. 5. Et ſuper. 1. Corinth. homil. 15. Et ſuper epiſtolam ad Hebræ. homil. 4. & refertur cano. Nemo contemnat. 11. quæſtio. 3. apertè docet eos, qui eccleſiæ non ſunt audientes eſſe excommunicandos.

Primũ dubium. ¶ Quomodo autem intelligatur excommunicatio quo ad externa commercia, arti. 4. diſputabitur. Nunc verò tria, vel quatuor reſtant parua dubia. Primum, circa illud, quòd excommunicati priuantur orationibus, & ſuffragijs eccleſiæ communibus, certum eſt nomine illo intelligi orationes & ſuffragia, quæ publicitus in eccleſia fiunt eius nomine per ipſius miniſtros: quare orationes priuatæ nõ vetantur: quominus poſsit quiſq́ue pro excommunicato priuatim orare. Sed dubitatur vtrũ in ipſo Memẽto, vbi ſacerdos nomine eccleſiæ orat, vel in alijs miſſæ collectis poſsit intentionem ad excommunicatum dirigere. Reſpondetur, quòd tanquàm perſona publica & miniſter eccleſiæ non poteſt. Quare ſi rex (quod abſit) vel epiſcopus excommunicatus eſſet, non eſſet nominandus in canone. Atverò quia etiam eſt liberum ſacerdoti inter ſacra orare pro ſuis conſanguineis, & amicis, videtur quòd tanquam perſona priuata, ſi aliquis eorum eſt excommunicatus, poſsit pro illo in Memento, vel inter collectas orare, vt Deus eum in mentem reuocet. Et ita tenet Syluester verbo. Excommunicatio. 1. §. 2. quia licèt miſſa ſit ſacrificium publicum, oratio tamen illa fit priuatim. Certè opinio clemens eſt, & fortaſſe vera, tametſi non prorſus ſcrupulo careat. Nam potuit eccleſia non ſolùm excommunicatum ſuis ſacrificijs priuare, verùm & ſuis miniſtris inhibere, ne inter ſua ſacrificia pro eo deprecarentur. Vnde Sanct. Thom. loco citato ſignanter, ait, quod poſsit pro excommunicatis orari, licèt non inter orationes, quæ pro membris eccleſiæ fiunt. Et tamen fructum nõ participant quandiu in excommunicatione perſiſtunt, ſed oratur, vt detur ei ſpiritus pœnitentiæ, vt ab excommunicatione ſoluantur. In die autem paraſceues ſingulariter eccleſia pro ethinicis, & ſchiſmaticis, & Iudæis orat, quod quidem planum documentum eſt in reliquo anni tempore non orare pro illis. Id tamen tunc exemplum Chriſti facit, qui illa die fuit vniuerſalis redemptor. Quin verò Bernardus, ait. Vide quàm mala excommunicatio, quod in paraſceue eccleſia pro Iudæis & Paganis orat, & non pro excommunicatis. Intelligitur autem, ſub illo nomine excommunicatorum: nam orat pro hæreticis, & ſchiſmaticis, quos ad illum effectum cenſetur illa hora ab excommunicatione abſoluere. Adnotauit autem Roffenſis articulo. 23. quòd licèt excommunicatus vita careat, eſt tamen per fidem mortuam Chriſto colligatus, & ideo nonnullo fouetur calore myſtici corporis: hoc eſt, per eccleſiæ ſpiritualia bona. Hoc tamen certe, ſi de communibus orationibus, & ſuffragijs intelligat, non video quomodo ſit verum, quandoquidem his omnibus eſt priuatus. ¶ Attamen dubium eſt, quod ſit hìc ſecundum, vtrùm ſi qui legitimè excommunicatus eſt ad cor redeat, vt ſit in charitate, vtrùm, ſcilicèt, antequam abſoluatur, quia licèt propoſitum habeat ſatisfaciendi, forſan non ſatisfecit, ſit ſemper priuatus illo calore, & fomento, quod iuſtis ex conſortio iuſtorum ſuprà diximus prouenire. Reſpondetur, quòd etiam tunc orationibus, & ſuffragijs priuatur. Et ſunt qui dicant priuari etiam illo fructu parti-

S. Thom. *Bernardus.* *Roffenſis.* *2. Dubium*

participationis iustorum. Sed tamen hoc tertium nescio,an verum sit: quoniam fructus ille non nascitur ex institutione, & applicatione ecclesiæ,sed iure ipso charitatis Dei.Et ideo fortasse ecclesia non potest bonos,& iustos illo orbare fructu.

Argument. ¶ Cõtra nomina verò minoris,& maioris excommunicationis arguitur. Sacramentorum participatio,per quæ gratia confertur,est potissima Christianorum communio: ergo excommunicatio, quæ hominem sacramentis priuat,non est cur dicatur minor. Respondetur,quòd dicitur minor non propter paruitatem obiecti, sed quia est pars excommunicationis maioris, quæ sacramentis,& alijs bonis priuat.Item quia minoribus peccatis incurritur.Effectus autem minoris excommunicationis,vt canon. Si celebrat.de cleric.excommu. habetur,est priuare hominem pasiua tantùm sacramentorum participatione,& pasiua pariter electiõe.Tametsi illic habeatur, quòd excommunicatus minori excõmunicatione peccet conferendo sacramenta,quæ tamen ab ipso collata virtutis effectu non carent.

Effectus excommuni. mino.

Bonum dubium. ¶ Postremum tandem dubium est, vtrùm sic excommunicatio priuet hominem participatione sacramentorum,vt non solùm illa suscipiens peccet, verùm & sacramentum sit nullum,ac sic solùm quòd sit peccatũ ea suscipere,nihilominùs sacramentum teneat. Ad hoc distinguendum est de sacramentis:nam si reliqua sacramenta suscipiat, quæ consistunt in applicatione materiæ extrinsecæ,vt sunt confirmatio, extrema vnctio, Eucharistia &c. nullum est dubium quin sacramentum valeat, licèt ille qui in peccato suscipit, fructum non percipiat. Sed duntaxat dubium est de sacramento pœnitentiæ.In primis non est dubium quin tam excommunicato etiam excommunicatione minori accedere ad sacramentum, quàm sacerdotiillud ei administrare , sit peccatum: quia, & vnus prohibitus est suscipere,

Caiet. & alter conferre. Ita,ait, Caietanus in summa verb.Absolutio. Et cùm collatio sacramentorum sit grauis,fit, vt sit peccatum mortale. Quare nunquam licèt à peccatis absoluere,an tequam ab excommunicatione fiat absolutio. Nisi fortasse casus contingeret, vt quis dum confitetur, tam proximus esset morti, vt animam iam iam exhalaret: adeò, vt præmitti nequiret absolutio ab excommunicatiõe sine periculo,vt moreretur sine absolutione à pec-

Adrian. catis.In hoc enim casu,ait, Adrian.quæstio.2. principali. de clauibus dubio penultimo. absoluendum esse illum à peccatis antequã ab excõmunicatione.At verò quanquàm hoc verũ sit,si casus posset contingere,quia intentio ecclesiæ non est obstaculum obijcere saluti morientis,qui per absolutionem à peccatis posset fieri ex attrito contritus, est tamen casus qui nunq̃ cõtingere potest:sanè cùm vnico verbo possit fieri absolutio ab vtroq;.Absoluo te ab excõmunicatione, & à peccatis. Imò verbum absoluo cum intentione absoluendi ab vtroque sufficeret.¶ Sed hoc casu prætermisso,du- *Dubium.*
bium est, vtrùm si excõicatus absolueretur à peccatis anteq̃ ab excõicatione,sacramentum teneret.Ad hocibidem Caieta.respondet tria. *Caieta.prima responsio.*
Primũ,q̃ si sciẽter absolueretur,vel per ignorãtiam vincibilẽ,non percipit sacramẽti fructũ: quia accedit in peccato,& ideo opponit obicẽ gratiæ.Et hoc quidem certũ est,nec de illo dubitari potest.¶ Secundò,ait, q̃ si accedat igno- 2.*Respõsio*
rans inuincibiliter,vel factũ.i.esse excõicatum vel,ius:videlicèt,excõicato non licere accedere ad sacramentũ, tunc nõ solùm sacramẽtum est validum,verum, & fructũ gratiæ suscipit. Et in hoc etiam Adria.ibidẽ consentit.& Palu. distin. 14.q.4. Et suffragatur bona ratio: nam aliàs nemo esset tutus, an verè fuerit absolut⁹: quia nemo scit certò non esse excõicatum, sal tem excõicatione minori. Item quia licèt excõmunicatus celebrans incurrat irregularitatem,tamen si inuincibiliter ignorans celebret, non incurrit eiusmodi censuram,quia excusatur à culpa.Idem ergo erit si sacramentum ignoranter suscipiat.¶ Tertiò addit,quod abso- 3.*Respõsio*
lutè loquendo absolutio sacramentalis impensa excõmunicato valet etiam illo casu,quo fructum non percipit, scilicèt,quia scienter accedit,vel vincibiliter ignorans. Quare si integrè confiteatur etiam de illa excommunicatione, & ab ignaro sacerdote absoluatur , non tenetur confessionem iterare, sed sufficit contritio ad suscipiendam postea gratiam. Et ratio eius *Ratio Caietan.*
est,quia licèt absolutio excõmunicati sit iure prohibita , nullibi tamen sancitum est eam esse irritam,& leges non sunt temerè aggrauandæ. Item quia reliqua sacramenta,vt dicebamus,vt putà confirmatio,& eucharistia excõ- *Ratio.2.*
municato exhibita tenẽt, cur ergo non pariter,& sacramentum pœnitentiæ.
¶ Attamen quanuis de excõmunicatione mi- *Ratio.*
nori hæc opinio vera sit,quia non creditur ecclesia eiusmodi excõmunicatum cum tanto rigore à sacramentis arcere : tamen de excõicatione maiori opinio nec est tam certa,nec tam tuta.Et ratio est, quia sicut excõicatus excõicatione maiori prohibetur sacramenta conferre,ita & ipse suscipere:sed sic priuatur con-

ferre, vt abſolutio non teneat, ſaltē ſi eſt nominatim excōmunicatus, aut manifeſtus percuſſor clericorū, vt excipitur in cōcilio Conſtan. quod quidē & Caieta. & omnes fatentur. &c. q. ſeq. probabitur: ergo eadem ratione licèt abſoluatur, nullū eſt ſacramentū. Item quia ſi excō municatus in foro exteriore aliquam ſententiam excommunicationis, vel de re alia proferre attentet, totum eſt caſſum, & nullum, ergo eadem apparet ratio ſi ſacramētum ſuſcipiat.

Ratio. 2.

Ratio. 3. ¶ Et accedit bonum argu. ex ca. Si celebrat. de clerico excōmu. vbi habetur, q̄ ſi clericus minori excōmunicatione irretitus ſacramēta cōferat, virtutis non carent effectu: cùm non videatur à collatione, ſed à perceptione ſacramē torum remotus: ergo inſinuatur, quòd ſi attēt recipere, receptio eſt nulla. Quod ſaltim in excommunicatione maiori videtur concludi.

Ratio. 4. ¶ Item, quia eodem textu habetur, quòd ſi excōmunicatus etiam excōmunicatione minori eligitur, electio ſit irritanda: quia eſt illa priuatus. & cap. Poſtulaſtis. eod. titu. habetur, quòd clericis excōmunicationis vinculo innodatis, eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt, nec ipſi ea poſſunt ſine diſpenſatione retinere: ergo eodem modo videtur ſacramētū irritum.

Ratio. 5. ¶ Ac demū argu. Eccleſia potuit excōmunicatos maiori excōmunicatione præter mortis articulū ſic à ſacramētis arcere, vt attētata ſuſceptio eſſet irrita, ſicut potuit ſacramentū matrimonij inter conſanguineos, & affines irritare: ſed vt Augu. ſuprà citatus, ait, nulla pœna maior eſt in eccleſia, q̄ excōmunicatio: ergo per maiorē excōicationē ſuſceptio irritatur: alioqui nō eſſet illa maxima pœna. Non equidem prorſus ſentētiā Caie. refutauerim: ſed tamē ne q; in re tāti momēti, tam l;bēter ei ſubſcriberē.

Solu. 1. ar. ¶ Ad primū igitur argu. reſpōdetur, q̄ etſi fructu charitatis: nēpe, ſuis meritis apud Deū nemo priuari poſsit, niſi per ſuū propriū peccatum, quia illa non pēdent ex applicatione eccleſiæ, tamen ſuffragijs, & orationibus cōmunibus, quas eccleſia inſtituit, poteſt quencūq; priuare, quem iudicat eſſe ſibi inobedientem.

Solutio. 2. ¶ Ad ſecundum verò reſpondetur, q̄ quanuis nemo in hac vita ſit Satanæ permittendus eo fine, vt in perpetuum crucietur, quia de nullo eſt quandiu viuit deſperandū, cōgruit tamen illū ei tradere ad tēp⁹, eo fine, vt ad cor redeat, & per dęmonē correptus corrigatur, & ſaluus fiat in die Dñi, vt, ait, ad Cor. Paul, & vt, ait, de Hymenæo, & Alexā. 1. ad Timot. 1. vt diſcat nō blaſphemare, ac perinde nō peccare. Nō q̄ dæmon intentionem habeat hoc docendi, ſed q̄ homo eius incurſionibus vexatus, id diſcat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm pro quocunque peccato, etiam pro temporali damno iuſtè poſsit homo excōmunicari.

SEcūdus articulus eſt de criminibus, pro quibus poteſt excommunicationis ſententia ferri. Et arguitur q̄ pro peccato, per quod damnum ſolùm temporale datur, ferri nequeat. Pœna nō debet excedere culpam, ſed excommunicatio eſt priuatio bonorum ſpiritualium, quæ lōgè dignitate excedūt bona oia tēporalia: ergo p dāno dato in tēporalibus nō eſt ſatis aliquē excōicare. ¶ Secūdò. Quia excōicatio eſt ſæuiſsima pœna, qua eccleſia vti poteſt: temporalia autē bona ſunt bonorū minima: ergo ſi pro illis eccleſia excōicaret, non haberet aliā pœnā, quā pro maioribꝰ criminibus poſſet infligere. ¶ In cōtrarium eſt q̄ Petrus, vt legitur. Act. 5. Ananiā & Sapphirā pro defraudatione pretij agri vita mulctauit: ergo eius exēplo poteſt eccleſia pro dānis tēporalibus illatis excōicare. ¶ Plurimū pōderandæ ſunt cauſæ ſentētiæ excōicationis ferēdæ: nā pœna grauiſsima nō niſi grauiſsimo iudicio decernenda eſt. Ad quæſtionē ergo quatuor cōcluſionibus reſpondetur. Prima. Sētētia excōicationis maioris: hoc eſt, anathematis, ferri nequit, niſi pro peccato mortali. Decretū eſt cōcilij Meldēſ. ca. Nemo epiſcoporum. 11. q. 2. quā S. Tho. d. 18. q. 3. & doctores oēs vno cōſenſu ſuſcipiūt. Probatur, quia per huiuſmodi excōicationem quodammodo excludit homo à regno cœleſti: hoc eſt ab eccleſiaſticis ſubſidijs, quæ Dei amicis impendūtur: ergo eccleſia id facere nō debet, niſi vbi iudicauerit hominē mortale admiſiſſe crimē, quo charitas, & gratia tollitur, qua homo eſt acceptus ad regnum. ¶ Et ſecūdò arguitur, Quia crudele eſſet contra naturā peccatum, ſi medicus in leuibus morbis atrociſsimo vteretur medicamine: potiſimum, ſi Chirurgus ſine cauſa membrū amputaret infirmo: ergo & excōicare, niſi pro graui cauſa. Quinuerò eadem cōcluſio colligitur ex verbis Chriſti Matt. 18. vbi dicens, Sit tibi ſicut ethnicus & publicanꝰ, de peccato mortali ſermonē faciebat. Prædixerat eñ, Nō eſt volūtas ante patrem veſtrum, vt pereat vnus de puſillis iſtis. Si autē peccauerit in te frater tuꝰ, &c. Et ſi te audierit, iā lucratꝰ es eū. Loquebatur ergo de peccato, p quod homo perit, quod non eſt niſi mortale, & dū reſi piſcit,

Partis negatiuæ. Argum. 1.

2. Argum.

Pars affirmatiua.

Deciſio art.

1. Cōcluſ.

Concilium Meld.

Ratio concluſionis.

2. Argum.

piscit animam suam lucratur. Idque ex diligẽti cautela constat, quam iubet per admonitionem adhiberi antequã habeatur vt ethnicus.

Obiectio. Imò, & nomine ipso, ethnicus, designatur mortale crimen. Quod si quis in cõtrarium arguat ex cõcilio Carthaginensi. 4. capit. 24. vbi habetur, quòd si sacerdote in ecclesia verbum faciẽte quippiã exierit, excõmunicetur. Quod intelligendum videtur de maiori excommunicatione secũdùm Gregorium nonum capit. Si quem. de sentẽtia excommunicatio. vbi, ait quòd cùm sub hac forma dicitur. Illum excõmunico, vel simili à iudice excommunicari cõtingat, intelligitur de maiori, & tamẽ exire ab ecclesia nõ apparet peccatum grauius quàm veniale. Respondetur primùm, quòd ille textus cõcilij intelligitur de minori secũdùm anti quam formam qua excommunicari non erat nisi priuari sacramento Eucharistiæ. Decretũ verò Greg. intelligitur de forma noua quãdo à iudice cognita causa sententia excommunicationis pronũciatur. Præsertim quòd fortasse canon concilij intelligitur, quando quis prænonitus cõcionem audire cõtemnebat, quod tunc habebatur vt mortale.

Arg. aliud. ¶Sed hinc emergit aliud argumentum. Appa ret enim nec minorem excommunicationem incurri debere pro minori peccato quàm mortali: quippe cùm per ipsam homo priuetur sacramentorum participatione, quæ sunt subsidia ad regnum cœlorum potiora quàm orationes, eo quòd sunt causa gratiæ: & tamẽ ex-

Solutio. communicatio minor, vt infrà videbitur, per solam communicationem cum excommunicatis incurritur, quæ nõ est nisi veniale peccatum. Respõdetur non esse cætera paria, tum quòd orationes & suffragia sunt perennia & cõtinua subsidia, quorum ideo priuatione homo grauiter læditur: receptio autem sacramẽtorum rarò est necessaria, tum præsertim, ꝙ vt excõmunicatio minor faciliter incurritur, facillimè ab ipso fit absolutio. Ex his sequuntur

Primum. duo corollaria. Primum, quòd vbicũque siue à canone, siue à iure sub anathematis cẽsura præcipitur aliquid sub pœna maioris excommunicationis, intelligitur peccatum mortale esse non parêre, etiam si illius transgressio aliàs de se non esset peccatum mortale. Vt si sub talicõminatione iuberentur ciues ire ad concionem de fide, vel ad processionem pro sospitate reipublicæ. Nam cum prælati ecclesiastici sint iudices in spiritualibus, eo ipso quòd sub tali pœna præcipiũt, cõstituũt illud vt præcipuam virtutem, cuius omissio sit mortalis. Ni si vbi tãta esset facilitas & abusio excommunicãdi, vt præceptum de re leuissima manifestũ cõtineret errorẽ, tũc enim præceptũ nõ ligat.

Secundum. ¶Secũdum corollarium est, quòd quoties homo certus est nõ peccasse mortaliter contra obedientiam ecclesiæ, tutam subinde conscientiam habet nullam incurrisse excõmunicationem apud Deum, nec esse priuatum ecclesiæ suffragijs: licèt quãdoque propter falsam præsumptionem iudex possit eum arcere ab externo fidelium cœtu.

2. Cõclusio ¶Secunda cõclusio. Nõ sufficit ad excõmunicãdum, peccatum mortale, nisi sit peccatum inobedientiæ, quo quis renuit ecclesiæ obedire. Hæc planè colligitur ex dictis verbis Christi, quibus nõ tradidit potestatem excommunicandi nisi eum, qui præmissis salutaribus monitionibus noluerit ecclesiam audire. Ad hoc enim duntaxat hũc gladium ecclesiæ tradidit, vt subditos posset in suam obedientiam cogere. Quare licèt quis scelera & flagitia quantũcũque grauissima cõmiserit, dũmodò ecclesiæ sit parêre paratus, potest quidem iudex alio supplicio pro cõmisso crimine eum plectere, excommunicare verò minimè. Atque id cõfirmatur ex natura ipsa excõmunicationis, quæ est expellere hominem à fideliũ cœtu & suffragijs & precibus: nemo enim tali expoliatione dignus est, nisi ille, qui per inobedientiam ab ecclesia se subducit. Id demum confirmatur ex concilio Triburiensi cano. Certum est. *Cõcilium Triburie.* 11. quæst. 3. Illic enim statuitur trina excommunicationis causa: nempe, cùm quis ad synodum canonicè vocatus venire cõtennit, aut si postquàm illuc venerit, sacerdotalibus respuit obedire præceptis: aut si ante finitã causę suæ examinationem à synodo exire præsumit. Et quod dicitur de synodi tribunali, intelligitur & de foro cuiuscũque iudicis.

3. Cõclus. ¶Tertia conclusio. Nullum censetur inobedientiæ peccatum, ob quod sit sententia excõferenda, nisi admonitio sub excommunicationis commination pręcesserit vel à iure vel ab homine. Cõclusio liquidò ex superioribus elicitur: quia cùm obedientia non sit nisi respectu præcepti superioris, fit vt nisi admonitio præcesserit, nemo cẽsetur rebellis ecclesiæ. At qui dum admonitio fit à iure, non opus est vt sit bina vel trina: quia admonitio iuris est solennis, & ideo ipso valet pro trina. Quapropter qui contra admonitionem iuris in peccatum impingit, eo ipso excommunicationem incurrit. Quando autem fit à iudice, tunc propter maturitatem iudicij, quæ ante excommunicationem est necessaria, oportet per trinam monitionem explorare an tanta sit subditi cõ

Trina monitio colligitur ex euangelio.

tumacia, vt digna ſit, quæ illo mucrone confodiatur. Atque iſta trina monitio colligitur ex Euangelio loco citato. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Vbi peccantem fratrem admonetur Petrus corripere priuatim, & ſi tunc nō audierit iubetur ſecūdò adhibere duos teſtes, quos ſi non audierit, iubetur denunciari eccleſiæ. Ex quo in concilio Rhotemagenſi colligitur trinæ monitionis neceſsitas. 16. quæſtione. 7. cano. Omnes decimæ. ſub his verbis. Statuimus, vt decimas dare nolentes ſecundùm domini præceptum admoneantur ſemel, ſecundò, & tertiò: qui ſi non emendauerint, anathematis vinculo feriantur. Idemque habetur ex Decreto Nicolai cano. De presbyterorum. 17. quæſtione. 4. Neque obſtat illud Pauli ad Titum. 3. Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecūdam correptionem deuita. Quia licèt non numerauerit omnes tres euāgelicas, attamen ſecundùm eccleſiæ interpretamentum, licèt per ſecundam admonitionem conſtet hæreticum eſſe ſubuerſum, nihilominùs adhibetur tertia, vt ad audiendam ſententiam compareat. Vnde iudices huiuſmodi monitiones prætermittentes decreto Innocent. 3. in concilio Lateranenſi capit. Sacro. de ſententia excommunicatio. & decreto Innocentij. 4. in concilio Lugdunenſi. capit. Cùm medicinalis. eodem titulo libr. 6. interdicuntur ingreſſu eccleſiæ per mēſem, alijs inſuper pœnis, ſi viſum fuerit, mulctandi. Ex quo colligitur eſſe peccatum mortale. Et quanuis nonnunquàm cauſa inſtante & vrgente vna ſufficiat monitio pro tribus, debent nihilominùs tria iuſta interualla deſignari, vt reus inducias reſipiſcendi habeat, vt capit. Conſtitutionem. de ſententia excommunicatio. in. 6. cautum eſt. Verūtamen laudabilis hîc & neceſſarius iuris ordo, cōtra iuris decorum, nec ſine populi detrimento à multis hoc tempore negligitur: ſanè cùm quacunque occurrente cauſa vnā putant pro tribus ſufficere monitionem, eandemque ſine competentibus interuallis. Quando cauſa quidem vrgentiſsimè inſtaret, vt quando clericus in ſacris repente in ſupplicium arriperetur, fas eſſet celeri illo remedio vti, aliàs verò, non dicam nefas eſſe, ſed tamen profectò iuris maieſtas non ſeruatur. Fuit enim intentio iuris, vt ſeorſum illæ fierent monitiones, vt reus, ſi non aliter, ſaltem teriterata monitione tempus haberet compūgendi ſeſe.

Vna pro trina.

Dubium.

¶ Quòd ſi ſciſciteris, vtrùm illa trina monitio, vel vna cum interuallis, ſit de eſſentia excommunicationis, vt illo iuris ordine prætermiſſo ſententia ſit nulla. Apparet enim eſſe de eſſentia, quia eſt ordo correptionis fraternæ expreſſus in euangelio loco modò citato Matthæ. 18. Reſpondetur nihilominùs nō eſſe de eſſentia: nā in allegatis capitulis. Cùm medicinalis. & Conſtitutionem. Pontifices non cenſent talem excommunicationem prætermiſſo illo ordine eſſe iure irritam, ſed iubēt recurrendum ad ſuperiorem, qui illam, ſi æquum iudicauerit, irritet. Vnde ad ordinem euangeli cum reſpondetur, quod licèt ille ſit in præcepto, vt obſeruetur, non eo ipſo, quòd prætermittitur, irritatur excommunicatio. Tametſi capit. Statuimus. de ſententia excommunicationis libro. 6. caueatur, ne participantes cum excommunicatis innodentur excommunicatione maiori antequam canonica monitio præcedat: quod ſi aliter fiat, excommunicatio non teneat. Et ideò in illo particulari caſu non teneret.

Graue dubium.

¶ Dubium autem grauius eſt, vtrùm ſaltem aliqua præcedens admonitio ſit de eſſentia, licèt non trina nec bina. Quod eſt quærere, vtrùm pro peccato præterito quod nulla vel à iure vel ab homine admonitio præceſſerit poſſit quis excommunicari: ſicut pœna pecuniaria, aut aliqua quauis puniri. Caietanus enim 2. 2. quæſt. 69. articu. 2. dicit, quòd ſicut poteſt excommunicatio comminari ne fiat peccatum futurum: ita & poſt factum poteſt excōmunicari, qui fecit, non ſolùm ſub conditione ſi non reſtituerit, ſed abſolutè. Et probat exēplo Gregorij in cap. Quidam maligni. 5. quæſtio. 1. vbi ſanctus ille Pontifex excommunicauit quendam ſecretum infamatorem, qui libellum famoſum in publicū ediderat. Et quanuis illic dicat Papa quòd ſi non exierit, & publicè confeſſus fuerit, ſit excommunicatus: ait nihilominùs Caietanus, ſententiam non ferri in conditionem ſi ſe non prodiderit, ſed in perpetratum crimen æditilibelli.

Caietanus.

¶ Cōtra hoc autem ſtatuitur quarta cōcluſio. Pro nullo peccato præterito quantunuis grauiſsimo & enormiſsimo, cuius nulla monitio præceſsit ſub excōicationis nota, poteſt excōmunicatio ferri: imò adeò de eſſentia eſt monitionem aliquā precedere, vt abſq; illa excōicatio non teneat. Et ſanè miror doctiſsimū Caietanum contrarium ſenſiſſe, nō modò, quia nemo vnquā hoc dixit, verū quia authoritati in euāgelio cōceſſæ aduerſari videtur. Nā in euāgelio non apparet alia facultas eccleſiæ cōceſſa, vt quempiam habeat tāquā ethnicum & publicanum, quam ſi eam nō audierit. Nullus autem dicitur eccleſiam non audire, niſi fuerit ab illa præmonitus, imò nec dicitur non audire, vt di-

4. Cōcluſio.

Caietanus.

vt dignus sit excommunicatione, nisi sub eadē censura fuerit iussus. Nam tunc ecclesia aperit suam mentem, illud præcipere sub reatu peccati mortalis.

Dilutio. ¶Nec valet arg. si quis arguat, eum, qui quodcūque committit mortale delictum, satisfuisse prænonitum diuino iure naturali, aut humano, quòd violat, vt excōmunicari debeat: quia Deus licèt transgressores iuris æterna damnatione cōdemnet, tamen excommunicationis censuram, quæ est priuatio bonorum ecclesię, ipsi ferendam cōmisit aduersus eos solùm, qui eam nō audirēt. Vnde cano. Omnes decimæ. 16. quæst. 7. ius diuinum ad hoc allegatur, vt secundum Domini præceptum qui excōmunicatur ter fit prænonitus. Et cap. Romana. de sentē. excommunica. lib. 6. cauetur, ne vlli iudicum pro culpis præteritis vel præsentibus excommunicationum sententijs absque competenti monitione præmissa promulgent. Et si contrà præsumpserint, iniustas nouerint esse illas.

Ratio notā da. ¶Et accedit ratio, quòd cùm excōmunicatiō posit nisi pro peccato mortali ferri, si quis pro peccato præterito excōmunicaretur, sæpe eum excōmunicari contingeret, qui iā esset per cōtritionem in gratia. Atque id demū ex obseruantissimo ecclesiæ more & vsu cōpertissimum est, quæ neminem vnquā excommunicat pro peccato præterito, sed eum qui furatus aliquid est, si nō restituerit, aut eum, qui iniuriam intulit, si non satisfecerit. Quapropter vbi primùm malefactor restituerit, quāuis possit in vltionē criminis alia pœna plecti, est nihilominus quantocyus ab excommunicatione absoluendus. Idq; planissimè ex eodem cano.

Can. Quidam. Quidā maligni. constat. Gregorius enim illic non cogitauit illum excōmunicare pro cōmisso crimine, sed iussit, vt ille diffamator se proderet, quod ipsé iure naturæ tenebatur, si aliter non posset famam alterius resarcire, & nisi periculum ei capitis immineret. Cùm in his enim

Chryso. exceptionibus intelligitur illud Chrysosto. Non tibi dico, vt te prodas, cano. Quis aliquādo. de pœnitent. distinct. 1. Et ideo adiecit Papa, q̄ quandiu exire renuerit: hoc est, satisfacere, vt debebat, à sacrosancta eucharistia abstineret: nam quia erat in peccato mortali, tenebatur abstinere. Quòd si à sacramento non abstineret, anathematis vltione percuteretur. Itaque sub pœna excōmunicationis fuit prænonitus ne ad sacramentum accederet, quod si sumeret, laqueo excommunicationis colligaretur. Itaque nunquam excommunicatio fertur sub hac forma. Quia hoc feciſti, sed, Nisi hoc feceris, vt capit, Præterea requisisti. de appellatio. Vel quicunque hoc crediderit, dixerit, aut fecerit, vt excommunicantur à iure hæretici percussores clericorum, &c.

Ratio conclusionis. ¶Quo igitur prima conclusio luculentior fiat adnotandum, non solùm peccatum mortale esse ante anathematis sententiam necessarium sed requiritur graue. Non negatur quin pro quocūque peccato mortali inobedientiæ lata teneat, sed quòd non debet ferri nisi pro graui & enormi, Paul. namq; antequam incestuosum traderet satanæ, enormitatem criminis exaggerauit, dicens. Auditur, inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis neque inter gentes. Et hæreticum iubet post vnam & secūdam monitionem vitare. Et similiter Ioan, in. 2. Cano hæretico, ait, neque Aue dicendum. Et Augustinus cano. Corripiatur. 24. quæstio. 3. ait, pro diuersitate culparum subditos corripiendos, minoribus vel amplioribus pœnis. Vbi subdens excommunicationem esse pœnarum maximam, insinuat non esse imponendam nisi pro maximis peccatis. Et Prosper can. Ecce. ait, leue medicamentum applicandum prius deinde velut igne piæ increpationis vrendum vulnus. Deinde si hæc non suffecerint, resecandum putre membrum. Itaque quousq; homo esset incorrigibilis, non esset excommunicandus, vt ibidem, ait, Anacle. cano. Tam sacerdotes. Et. 11. quæst. 3. cano. Nullus. admonet concilium pro paruis & leuibus causis neminem à cōmunione suspendendū, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab ecclesia iusserunt committentes. Vnde S. Thom. in præ *S. Thom.* sentiarum non censet ferēdam esse excommunicationis sententiam pro damno temporali, nisi fit pro spoliatione bonorum ecclesiæ, & pro decimis, vt habetur. 16. quæstio. 7. cano. Omnes decimæ. Et re vera si anathemata, quæ iure decreta sunt consulantur, nunquàm ecclesia in more habuit acerrimo anathematis mucrone percellere, nisi insignes criminosos, vt hæreticos, schismaticos, clericorum percussores, ecclesiarum violatores, atque id genus alios. Quocirca negare non possumus, quin *Censura.* splendorem illum antiquum nouus vsus (ne dixerim abusum) magna ex parte obnubilauerit. Adeo ingens est excommunicationum frequentia, eademque pro damnis non solùm mere temporalibus, verùm, & pro minimis causis. Est quidem pœna spiritualis mortis, & tamen pro rebus decernitur, pro quibus vix homo drachma argenti mulctaretur, pro minimo scilicet, furto, vel holerū, vel fructuum. Et cùm sit pœna quæ non nisi alijs multis tentatis,

tatis remedijs & pœnis deberet adhiberi, nihil prorſus iudices præcipere ſciunt niſi ſub pœna excõmunicationis. Imò citationis ſchedulas ſubſcriptas notarijs concredunt, in quibus quorum ipſi voluerint, nomina inſcribãt, Qua vtique ratione fieri nequit minus, quin & authoritas ipſa vileſcat, & populus vix poſſit ab excommunicationis ſententia liberari.

Iudicũ vana excuſatio. Neque ſufficiens eſt quorundam iudicum excuſatio dicentium, ſe ſæpe non habere excommunicandi intentionem: nam cùm ſubditos illa intentio lateat, non excuſantur à peccato, dum contra conſcientiam non obtemperant. Et longè peius eſt homines in peccatum conijcere, quã pœnæ ſubijcere excõmunicationis.

Admonitio ¶ Inter hæc & hoc quoque admonitum non eſt prætereundum, quòd dum debitor notus eſt, & notum debitum, nullatenùs permittendum eſſet, vt per viam excommunicationis creditor debitorem ſoluere cogat. Id quod in locis, vbi epiſcopi vtrãque habent iuriſdictionem, ciuilem, ſcilicèt, & ſpirituale, in vſum abijt. Enimuero excommunicatio non habet locum niſi vbi alia non eſt via poſsibilis, putà, quando furtum ab occulto fure factum eſt. Quãdo verò vel in foro ciuili, vel alia ſeculari via res poteſt trãſigi, certè fas non eſt per potestatem ſpiritualem, qua homo priuatur ſuffragijs ſpiritualibus, procedere. Profectò non eſt aliud quàm religio, dicere tum immodicum excommunicandi vſum præſentaneo remedio indigere, quod ſola ſancta ſedes, vel œcumeni cum concilium adhibere legitimè poteſt.

Caſus in quibus excõmunicatio non tenet. ¶ Iam verò diximus eum qui certo ſcit peccatum inobedientiæ non commiſiſſe, tutum eſſe in conſcientia ſe non eſſe excommunicatum. Id autem pluribus modis poteſt contingere. Primum, vt ſi excommunicatio intolerabilem manifeſtumque errorem contineat, vt pro re minima. Imò licèt feratur pro re notabili, quæ tamẽ in tali caſu ſit parua, non incurritur, vt quanuis percuſſores clericorum ſint excommunicati, & qui ſanguinem in eccleſia effuderit, nihilominùs ſi corrixantes clerici pueri in eccleſia ſe pugno percuſſerint mutuò, & ſanguinem è naribus emiſerint, vel ex capite in parua copia, nulla innodantur cenſura.

1. *Caſus.*

2. *Caſus.* ¶ Secũdo ſi feratur pro re, in qua homo obedire nõ poteſt, quia nemo ad impoſsibile obligatur. Vt ſi qui aliena deprædatus eſt excõmunicatur niſi ſoluerit, & tẽpore, quo excõmunicatur non ſit ſoluendo, nullatenus excõmunicationem incurrit. Quare ſi eſt occultus, abſq; ſcrupulo poteſt intereſſe diuinis. Quanquàm hìc cauenda eſt fraus: ſi enim non poteſt in totum, tenetur tamen in partem, quam poteſt, etiam cum detrimento victus & veſtitus: non enim licet ære alieno, maximè per iniuriam ſublato, honorẽ & æſtimationem proprij ſtatus ſeruare. At qui ſi tunc non habet vnde ſoluat, arbitror poſtea teneri dum habet ſub ſententia eiuſdem excommunicationis, quæ ſemper durat. Et vice verſa: ſi quando excommunicatio fertur eſt ſoluendo, tunc ſi non ſoluat, incurrit. Quare licèt poſtea in egeſtatẽ incidat, ſemper manet in foro eccleſiæ excommuinca tus quanuis quoad Deum ſit in gratia.

¶ Tertiò poteſt contingere, vt homo excommunicatione non vinciatur, quando deficit cauſa excommunicationis. Exempli gratia. Si quis rem meam detinebat, quam quia aliter recuperare non poteram, ego clam ab illo furripui, tunc ſi eius petitione publicitus ſub excommunicationis cenſura præcipiatur, vt quicunque eam habuerit reddat, vel manifeſtet: ego non teneor præcepto parêre, ſi modò certiſsimus ſim rem eſſe meam. Dum autẽ ſub eadem cenſura præcipitur, vt quicunque habuerit has vel illas ſcripturas quæ quoquo pacto ad aliorum ius attinent, tunc proferendæ omnino ſunt, nec ſufficit, vt qui habet ſe excuſet dicẽdo quòd inde vexationem timet, niſi forſan omni dubio procul manifeſtiſsimum ſit taliter illas ad meum ius conducere, vt nullatenus ad alterius ius confirmãdum attineant. Tametſiin foro ſeculari ad viam excõmunicandi ſuccurrere, ad occulta inſtrumenta exploranda, ſaltem ad compellendos occultos teſtes, vt in iudicium prodeant, nec mos priſcus eſt, nec res fortè legitima, ſed humana auaritia bonorum temporalium, ceu idolorũ cultrix iſtarum fuit eccleſiaſticarum cenſurarum inuentrix.

3. *Caſus.*

Argumen. ¶ Arguitur autem quòd pro peccato minori quàm ſit mortale poſsit ferri excommunicatio. Vſu venire ſolet, vt quis ex vinea aliena duos tantùm aut decem racemos furripuerit, quod non eſt niſi veniale, & alij pariter ſex, & ſic multi totam vindemiauerint vineam, nec tamen ſint criminis conſortes: quia non ſimul prædam fecerunt, tunc quia damnum totum ſimul magnæ æſtimationis eſt, poteſt ferri ſententia excommunicationis, vt reſtitutio fiat: & tamen nullus peccauit mortaliter. Re- *Reſpõſio.* ſpondetur, quòd caſus profectò nõ niſi quam rariſsimè contingere poteſt, vt damnum ſic datum tam ingens ſit, vt cenſuram iuſtificet. Si tamen accideret, dicendum eſt quòd quanuis accipere, non fuerit mortale crimen, nihilominùs

lominus quia pro toto damno excommunicatio fuit iusta, quicunque tenetur sub peccato mortali id,quod abstulit,restituere, nisi tã parum sit,vt pro nihilo reputetur.

Casus de ignorãtia. ¶Quartus demum casus, quo quis ab excommunicatione excusatur,est ignorantia de quo perplexius inter doctores controuertitur. Distinguitur enim de ignorãtia multipliciter.Est namque alia ignorantia facti, & alia iuris. Et iuris quidem, aut dum excommunicatio lata est à iudice,vel statuto iudicis ordinarij, vel à iure communi. Et tam ignorantia iuris,quàm facti potest esse vincibilis,aut inuincibilis. Et vt quæ certa sunt ante incerta præmittamus,

1.Propoj. sit prima propositio. Quicunque inuincibiliter ignorat factum cẽsuræ excommunicationis subditum, excusatur ab illa censura. Ignorãtia inuincibilis est, quam quis non potest, vel non tenetur vincere. Propositio hæc expressa est in iure can. Si verò.de sententia excommunicatio.vbi habetur,quòd qui percussit clericũ,quem ignorabat esse clericum,anathemate non læditur:nam vt,ait,Grego.capit. Cognoscentes.de constitutio. Rem, quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit. Se

2.Propos. cunda propositio. Quãdiu quis excommunicationem à iudice latã inuincibiliter ignorauit,etiam si contra id, quod prohibuit, faciat, censuram non incurrit.Probatur,quia eiusmodi subditus inobediens non censetur. Vt fur occultus dum censura excommunicationis in eum,qui furtum fecit,nisi restituerit,fulminata est,quandiu inuincibiliter ignoraret,vinculo illo nõ ligatur. Tertia. Qui statum iudicum

3.Propos. ordinariorum inuincibiliter ignorat, quanuis contra fecerit,nulla irritetur censura. Textus est expressus in ca. Vt animarum.de constitu. in.6.Et per hoc confirmatur secunda propositio:nã si inuincibilis ignorãtia statuti excusat, fortiori ratione excusabit illa, quæ est mãdati aut sententiæ iudicis. Quando verò ignorantia est crassa & culpabilis non excusat. Atque de his tribus assertis nulla est inter doctores controuersia.

Dubium. ¶Dubium autẽ præcipuũ est de ignorantia iu-
Opinio. 1. ris communis.Sũt enim autores tam theologi quàm iurisconsulti autoritatis minimè contemnendæ,qui sustinẽt, q; quãuis quis ignoret ius ecclesiasticum, quo sub sentẽtia excõmunicationis factũ aliquod prohibetur, satis est vt sciatur esse iure diuino vel naturali prohibitũ, vt in sentẽtiam excommunicationis incurratur.Sic sentit Scotus in.4.d.6.q.8.cum quo cõsentit Adrianus quæst.3.de clauibus.Et est glossa super cap. Anobis.in.2. de sentẽtia excommunicati.Et opinio Ioãnis Andreæ super dicto capit. Vt animarum.quæ & Bartolo placuit super.l.Cũctos populos. C. de summa trinitate.Distinguit enim Adrianus dicẽs, quòd *Distinctio.* dum aliquid sub censura excommunicationis iure prohibetur,quod per se antea erat licitum ignorãtia inuincibilis censuræ excusat ab illa. Sed tamen vbi prohibetur id quod aliàs erat lege prohibitum, canon censuræ licèt ignoretur,satis est ad incurrendum illam quòd sciatur esse aliàs illicitum. Est ergo opinio probabilis quam cui sustinere libuerit, non deerunt patroni.Contrarium tamen tenet Panormit. super titu.eod.cap.Anobis.Et Anto. 3.part.tit. 25.cap.33. quos Summistæ sequũtur. vt Syluest.verb. Excõmunicatio.2.& vltimo,& vtrobique.§.3.Et summa angelica & Rosel. Imò videtur etiam opinio Innoc.super ca.Si verò. citato,& illic aliorum expositorum,quanuis rationem non adferant.

¶Et reuera hæc est longè verisimilior, imò si quę hactenus diximus vera sunt:est certè vera. Quare hæc sit.4. ꝓpositio,vt supra posita est, *4.Propos.* generaliter affirmetur.s.q; quicunq; inuincibiliter ignorat mãdatum ecclesiæ sub censura excõmunicationis latum,nunq; in eam impingit, quãtumcũque sciat factum esse aliàs illicitum. Probatur,quia(vt hoc decies repetamus) autoritas excommunicandi non est in ecclesia nisi in illum,qui ei non obedit,vt patet in euangelio:qui autẽ inuincibiliter ecclesiæ iussa ignorat nullatenus ei est inobediens, nec dicitur eã non audire,vt verbo euangelico vtamur,neq; eam offendit:nã qui canonem ignorat,eius cõditorem minimè offendit: ergo cẽsura excommunicationis nõ implicatur. Vnde ad rationẽ *Ratio.* Scoti respondemus, aliud esse Deum nõ audire,atque aliud nõ audire ecclesiam:qui ergo facit contra ius diuinum naturale,nõ audit Deũ: sed tamẽ propter hoc nemo excõmunicatur, quoadusq; sit non audiens ecclesiam id sub cẽsuram excommunicationis prohibentem:alioqui licèt culpa contra Deum committatur,nõ tamen contra ecclesiam.

¶Et arguitur contra Scotum. Si sua vera esset opinio,sequeretur, quòd si quis sacerdotẽ *1. Argum.* occideret:quem sciret esse hominem, ignoraret tamen inuincibiliter esse sacerdotem illa quearetur censura canonis, quod scit iure naturali interdictum: consequens tamen: licèt non desint, qui concedant: profectò est cõtra citatum canonem.Si verò. Secundò arguitur. *2. Argum.* Ignorãtia facti & iuris hoc solo differũt, quòd cum plures sint qui teneãtur scire ius, nõ tam admittitur ignorantia inuincibilis iuris,quam facti

facti. Cæterũ profectò pariter excuſant ignorantia iuris & facti: ius autẽ contra quod peccatum eſt vt habeat locum excõmunicatio, non eſt niſi eccleſiaſticũ: ergo eius ignorãtia inuincibilis ab excommunicatione excuſat. Sine diſtinctione nanque, ait, Innocentius cano. Propoſuiſti. 82. diſt. q̃ ignorantibus venia datur.

¶ Quare diſtinctio illa, quam Adrian. refert, ſcilicet, quòd quãdo iure ſub cenſura excommunicationis prohibetur aliquid, quòd aliàs erat licitum, tunc ignorantia canonis excuſat. Si tamẽ prohibetur, quod aliàs erat illicitum, vt percuſsio clerici, tunc ignorantia iuris non excuſat à cenſura, nihil ad rem facit. Nam diſcrimen non eſt, niſi quòd dum adhibetur cenſura rei aliàs illicitæ, qui ignorat canonem, peccat nihilominùs contra Deum, quod non contingit in ſecundo caſu. Sed tamen quãtum ad cenſuram par eſt ratio vtrobique, vt ignorans excuſetur.

3. Argum. ¶ Tertiò demum arguitur. Cùm pœnæ, vt eſt in regulis iuris, ſint potiùs reſtringendę, quàm ampliandæ, eſtò vtraq; opinio probabilitatem haberet, hæc noſtra eligibilior eſt, ne abſq; vrgente ratione homines aſſeramus crebris excõmunicationibus inuolui. Imò verò in citato capit. Vt animarũ. fundamentum hæc opinio habet, tametſi Adrianus in ſuam partem illud vertat. Arguit quippe ſic. Pontifex in illo cap. admonens, q̃ ignorantes non ligentur ſententijs per ſtatuta ordinariorum prolatis, ius aliquod nouum idemq; neceſſarium condere voluit: ſi autem ignorantia inuincibilis iuris ſummi Pontificis iure cõmuni contenti à pœna excommunicationis excuſaret, non opus eſſet ius illud condere: quia à fortiori intelligeretur excuſare ignorantia ſtatuti: ergo mens pontificis fuit, q̃ ignorãtia ſtatuti excuſaret, non autem ſi cenſura eſſet de iure communi. Ad hoc autem negatur ius aliquod nouum illic Papã tuliſſe, imo fuit declaratio cõmunis iuris, contra quod ordinarij iudices credere poſſent ignorantiam inuincibilem ſuorum ſtatutorum non excuſare: ideo Pontifex declarando ius commune contrarium ſtatuit.

Argumẽtũ

Solut. arg.

2. Argum. ¶ Secundum argumẽtum ſumit Adrianus ex can. Cùm illorum. de ſentẽtia excommuni. vbi Papa quoſdam reprehendens, qui propter manuum iniectionẽ in clericos excõmunicati, ordines ſuſcipere non formidabant, diſtinguens, ait, quòd ſi ſciebãt ſe eſſe excõmunicatos, perpetuo ab ordinibus deponerẽtur. Si autẽ ignorabant vel factum, quia nõ erãt delicti memores vel iuris, tunc, ait, cum illis poſſe diſpenſari. Quo verbo inſinuatur fuiſſe excõmunicatos etiam ignorantes. Reſpondetur, quòd illic Papa non loquitur de ignorantia inuincibili, vt Adrianus putat, ſed de vincibili, quæ nõ excuſat. Idque ex eo probatur, quòd indiſcrimina tim loquitur de ignorantia facti & iuris: & tamen de ignorantia facti inuincibili nemo dubitat, neq; Adrianus neq; Scotus, quin excuſet: cũ ergo cẽſet illos excõmunicatos, manifeſtè loquitur de ignorantia vincibili. Et confirmatur, quia ignorantia illius ſolẽniſsimi canonis. Si quis ſuadente. vix poteſt eſſe inuincibilis. Aliter tertiò arguitur. Licèt quis ignoret pœnam ciuilem: nempe, quòd homicida vel fur eſt reus mortis, nihilominùs qui illa peccata committit, incurrit pœnam, & idem eſt de eccleſiaſtica irregularitatis cẽſura. Licèt enim quis ignoret ius, quòd excommunicatus celebrans, vel bigamus eſt irregularis, nihilominùs qui bigamus eſt, aut excommunicatus celebrat, incurrit illam cenſuram: ergo idem eſt de excommunicatione. Negatur conſequentia: ad hoc enim ſemper habendus eſt oculus, quòd cenſuræ excommunicationis proprium eſt, & ſingulare, vt neminem niſi inobedientẽ, ac præuia monitione liget, vt ex euãgelio colligitur. Reliquæ verò pœnæ ſequuntur naturam delicti, cui per legem decretæ ſunt, licèt lex illa pœnalis ignoretur.

Solutio.

Argum.

¶ Ad primum igitur argumentum reſpondet Sanct. Thom. quòd quantitas culpæ non attenditur ex nocumento, ſed ex voluntate contra charitatem: & ideò licèt pœna excõmunicationis ſit maior, quàm damnum temporale, non tamen quàm voluntas nocendi proximò contra diuinum mandatum.

Solutio. 1.

¶ Secundum verò argumẽtum bene probat, quòd excõmunicatio nõ debet ferri pro quocunque peccato mortali, niſi ſit graue: nihilominus pro inæqualibus etiam poteſt eadem pœna infligi. Suſpenditur enim fur ſi furatur mille aureos, & ſi furatur centum.

Solutio. 2.

ARTICVLVS. III

Vtrùm excommunicatio iniuſtè lata nullius ſit effectus.

ARticulo præcedenti, qui eſt de excommunicationis iuſtitia diſputatus, annexum eſt quærere, vtrùm excõmunicatio iniuſtè lata, vllius ſit effectus. Et arguitur, quòd nullius ſit: quoniam cùm per excommunicationem, auxilijs eccleſiaſticis ſpiritualibus, quæ tanti ſunt pretij,

Pars negatiua.

pretij,homo denudetur, nulla fert ratio vt per iniustam sententiam tam ingens damnum detur. Quod & authoritate Hieronymi fulcitur super Matthæ.cap.18. vbi ait,quòd hoc sit de supercilio Pharisæorum,scilicet, æstimare esse ligatum,vel solutum, qui ligatur, vel soluitur iniustè.

Hieronym.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

¶In contrariũ est verbũ Grego. 11.q.3. Sentẽtia pastoris siue iusta,siue iniusta,timenda est.

¶Documentum hoc Grego. in causa fuit, vt doctores hanc disputarent quæstionem. Ad quam ideo per distinctionem quatuor conclusionibus respõdetur. Excommunicatio enim vt ait S. Thom.prædicta dist. 18.quæst.2.dupliciter fit iniusta.Vno modo ex parte excommunicantis,qui nõ sana mẽte, sed ex odio vel ira,sententiam profert.Et de hoc est prima cõclusio ab omnibus susceptа.Sententia excommunicationis, quæ nullo alio vitio polluitur quàm corrupta intentione iudicis, solida est, suumque sortitur effectum,quanuis iudex ille quoad Deum iniquus sit,& peccatum committat. Probatur, quia corruptio illa mentis iudicis non tollit, quin sententia seruet æquitatem iustitiæ,quæ inter homines est necessaria.Secundo modo potest esse iniusta ex parte ipsius excõmunicationis, vel quia causa nõ est iusta, vel quia iuris ordo fuit prætermissus.

1.Conclu.

Ratio conclusionis.

2. Cõclus.

¶Et de hoc est secunda conclusio bimembris. Si error ille vel in causa vel in ordine tantus est,vt sententiam anullet, nullum habet effectum,aut excõmunicationis vim : si uerò sententiam non anullet, habet quidem effectum suum,sed nihilominus, qui absque iustitia excommunicatus est, debet humiliter obedire, cuius obediẽtia cedet ei in meritum, & potest absolutionem vel ab excommunicante petere vel à superiore implorare:si autem id facere contemneret,nihil ducens in excommunicatione manere, mortaliter peccaret. Et hic est sensus verbi Gregorij.Tertio modo contingit sententiam ex parte excõmunicationis & excommunicantis esse debitam:licèt ex parte excommunicati,sit indebita:nẽpe, cum quis pro falso crimine in iudicium defertur, & criminis reus idoneis testibus comprobatur.

3. Modus.

¶Et tunc est tertia conclusio Sanct. Thomæ. Si humiliter sustinet,humilitatis meritum excommunicationis damnum recompensat.Vbi insinuat, quòd sententia etiam tunc habet effectum.

Circa. 1.cõclusionem.

¶Conclusio istarũ prima certissima est, neq; vlla indiget discussione: quoniã vbi æquitas iustitiæ seruatur, peccatũ proferentis sentẽtiam nullatenus eã vitiat, quanquã illam proferret pretio vel prece, & intentione quomodocũq; nocendi.

Circà secũdãcõclusio.

¶Neque verò secunda est dubitabilis, si per singula membra exponatur.Distinguũt enim iurisconsulti inter sententiam nullam & iniustam.Vnde Paludanus dist. 18.quæstio. 1.articu.4.quinque enumerat modos, quibus sententia est nulla,licèt Slyuest.verb. Excommunica. 1.§. 1.in quindecim distribuat.Primus ex parte excõmunicantis si non sit legitimus iudex vel sit suspensus aut manifestè excõmunicatus vel si est delegatus & fines mandati excesserit,vt de restitutio.spoliatorũ cap.vltimo.

1. Modus excom. iniustæ.

¶Secundò ex parte excommunicati si legitimè in tempore appellauit,vt habetur de offic. delegat.cap.Cùm contingat.& de sentẽtia excommunicatio.Per tuas.

2. Modus.

¶Tertiò ex parte excõmunicationis si continet errorem intolerabilem & manifestum contra ius diuinum,aut Pontificium. Vt si quis, vt suprà diximus,excõmunicaretur, aut pro re minima , aut pro re fortè, quæ esset virtus, aut pro culpa,quam manifestum est non habere,vt si quis excõmunicetur pro debito, quod omnibus est euidens persoluisse.

3. Modus.

¶Et quartò est nulla ex causa tacita, licèt non sit expressa . Vt cùm manifestũ sit,vt dist. 18. probauimus cõfessos mendicantibus legitimè esse cõfessos,iudex in odiũ illius priuilegij excõmunicaret omnes, qui accederẽt ad euchariſtiã,si non essent parochiali sacerdoti cõfessi.

4. Modus.

¶Et quintò,quãdo prętermittitur ordo iuris, qui sic est de essentia sentẽtiæ,vt prætermissus illam anullet,vt suprà dictum est,secundùm.c. Statuimus,& Constitutionem.de sentẽtia excommunica.lib.6.vbi præcipitur, quod participantes cum excommunicatis nõ excommunicentur excõmunicatione maiori ante monitionem canonicã, aliter excõmunicatio non teneat.Sententia ergo,quæ aliquo istorũ modorum nulla est,nõ habet causam vt timeatur, nec de illa loquitur Gregorius, qđ in eius verbis adnotari potest : ait enim sentẽtiã pastoris esse timẽdã . Requiritur ergo vt sit pastoris scilicet,legitimi iudicis:& præterea vt sit sententia,& tamen sententia nulla,non est sententia.

5. Modus.

Grego.

¶Sententia verò iniusta, quæ non proinde sit nulla,potest contingere primò ex defectu ordinis iuris,qui non est de essentia, vt si non præcedat trina monitio, aut vna pro tribus cum legitimis interuallis,vt capitu.Sacro.de sententia excommunicationis, aut nõ proferatur in scriptis,vt cap.Cùm medicinalis. eodem titul. libro sexto.tunc enim licèt sit iniusta, est tamẽ valida.

¶Secun

¶ Secundo modo id contingit: quando reuera causa non fuit iusta, nihilominùs sententia nõ continet manifestum & intolerabilẽ errorem, sed res est dubia, tunc enim non est ipso iure nulla. Et ideo licèt reus etiam consilio suorum aduocatorum iudicet causam non fuisse iustã, est nihilominùs illi timenda. Quare debet se gerere tanquàm excõmunicatum in foro exteriori. Et si esset clericus & consecraret, fieret irregularis. Et si sententiæ nõ parêret quouscq; appellaret, & recurreret ad alia beneficia iuris, peccaret mortaliter non parendo. Imò sententia tunc habet effectum priuandi orationibus & suffragijs ecclesiæ. Atq; hìc est proprius casus, de quo loquitur Gregor. vbi. ait, sentẽtiam pastoris etiam iniustam timendam.

3. Cõclus. ¶ Tertia verò conclusio est, quæ multò plus difficultatis secum adfert, & de qua inter doctores controuersatur: nempè dum iudex secundùm allegata & legitimè probata contra innocentem sententiam excommunicationis pronunciat, vtrùm, scilicèt, eiusmodi sententia totum habeat suum effectum, ita vt excommunicatus non solũ in foro exteriori debeat à sacris abstinere, verùm etiam sit suffragijs & cõmunibus orationibus ecclesiæ orbatus, an verò non habeat istiusmodi effectum. Alexander enim. 4. part. 81. membro. 2. Et Richardus distin. 18. artic. 3. quæst. 5. Et post illos Syluest. verb. excommunicatio. 2. §. 2. & verbo Restitu. 8. §. 6. tenent quancunque excõmunicationis sententiam dũmodo à legitimo iudice proferatur, & intolerabilem errorem non contineat, habere suum effectum. Et intelligunt etiã quantum ad priuationem suffragiorum. Verum est tamen authores istos non exprimere hunc casum quando procedit ex falsa præsumptione legitimè probata. Arguitur autẽ quòd liget quantum ad omnem effectum. Eiusmodi sententia est legitima: hoc est, iuxta leges ecclesiæ prolata, atque adeò sic iusta, vt si iudex eã non proferret, peccaret, ergo ligat quãtum ad omnem ecclesiasticum effectum internum & externum. Et ita videtur hìc insinuare S. Thom. dum, ait, quòd tunc humilitatis meritum recompensat excommunicationis damnum, quasi verè sit excõmunicatio. Et Gratianus cano. Qui iustus. 11. quæst. 3. ait, quòd qui iniustè excommunicatur, etsi non sit ligatus quoad Deum, sententiæ parêre debet, ne super bia ligetur. Paluda. verò distinct. 18. quæst. 1. ambiguè loquitur: nam artic. 1. in quarta conclusio. ait, quòd cùm ecclesia sciat se posse errare, videtur nolle aliquem lædere iniustè: & propterea non videtur excludere iniustè excommunicatos à participio suorum bonorum. Nihilominùs artic. 3. dicit, quòd sententia iniusta si non sit nulla, licèt excommunicatus sit innocens, & per falsos testes condemnatus, est timenda, tum propter culpam: quia peccatum esset non illi obtemperare, tum propter pœnam, quia similiter qui eam non seruat, incurrit pœnam iuris, sicut si esset iusta. Itaque eiusmodi excõmunicatus si celebraret, fieret irregularis. Durandus verò eadem distin. quæstio. 4. licèt priùs dicat quòd innocẽs excommunicatus importat damnum, nihilominùs in solutione primi, ait, q̃ licèt non participet suffragia intentione ecclesiæ, participat tamen ratione charitatis. Vbi insinuat, q̃ ecclesia priuat eum suis suffragijs, nihilominùs ille gaudet illis, quod re vera non est sanè concessum: nam tunc ecclesia non haberet vigorem in sua sententia quantuncumque legitima.

Opinio.

Refutatur opinio.

S. Thom.

Gratianus.

Paluda.

Durand.

¶ His tamen non obstantibus adhibetur hìc ad declarationem tertiæ conclusionis quarta. Ille, qui certus est se esse innocentem, quanuis secundùm allegata, & probata, legitimè excõmunicetur, in rei veritate non est excommunicatus, neque suffragijs & orationibus communibus ecclesiæ priuatus. Conclusio est Caietani. 2. 2. quæstio. 70. articul. 4. ad secundum argumentũ, cũ quo Adria. in quolib. quæst. 6. vbi fusiùs hanc quæstionem diducit, tandem consentit. Et re vera ratio præcipuè huic veritati suffragari videtur. Prudenter enim Caiet. ait, in pure moralibus theologos aliter vti nominibus iudicij, & sententiæ iustæ, & iniustæ, & aliter iurisconsultos. Theologi enim solam rei veritatem contemplantes, non distinguũt inter iudicium iniustum & nullum. Id quod D. Thom. ibidem expresè docet, dicens, iniustum iudicium non esse iudicium. Quare idem est iniustum & nullum. Sed quia iurisconsulti non tam ad rei veritatem, quàm ad præsumptionem iuris attendũt, distinguunt inter sententiam iniustam, & nullam, dicentes, q̃ potest esse iniusta, & nihilominùs non esse nulla. Est tamen assertio hæc intelligenda de sententia, quæ per se est iniusta. Potest enim esse iniusta per se aut per accidens, quando procedit ex corrupto affectu iudicis: putà, ex odio, vel ira, vel prætermisso ordine iuris, qui non est de essentia. Et tunc non est simpliciter iniusta, & ideo ligat. Sed per se iniusta est ex parte causæ, quando, scilicet, non interfuit æqua causa, sed vel iniqua, vel solùm præsumpta, vt quando innocens condẽnatur. Et quòd huiusmodi sit nulla probatur: quia iudiciũ, vt, ait, S. Tho. eadem. 2. 2. quæst. 60. artic. 1. est determinatio iusti,

4. Cõclus.

Caietan.

Adrianus.

S. Thom.

Iurisc̃ōsultorum distinctio.

Sẽtentia iniusta per accidens.

Sẽtentia iniusta per se

Ratio.

iuſti,ſed iniuſti, non eſt iudiciũ, & vbi non eſt æqua lex iuſti, non eſt lex: quemadmodum iniquæ leges in genere non ſunt leges. Colligitur ergo, quòd excõmunicatio iniuſta ex parte cauſæ non eſt excõmunicatio, atque adeo quãtum eſt ex natura ſui nec ligat nec eſt ſer
Ratio.2. uanda. ¶ Secundò probatur. Eccleſia non habet maiorem vim ad ledẽdum homines in ſpiritualibus, quàm principes ſeculares in temporalibus: ſed in foro ciuili ſententia prolata ſecundùm allegata & probata contra innocentem in foro conſcientiæ non tenet, ſed poteſt ille cõdemnatus ſubterfugere, dummodo nõ inferat vim miniſtris iuſtitiæ, & nõ ſoluere id, ad quod condemnatus eſt: ſaltem ſi ſine ſcandalo eximere ſe poteſt: ergo neque dum innocens excommunicatur, vlla eſt in rei veritate excommunicatio: eccleſia enim non accepit poteſtatem lædendi in ſpiritualibus innocentem, imò illam multò minus accepit, quã princeps ſecularis in temporalibus, quòd pretioſiora ſunt ſpiritualia temporalibus. Quare nõ accepit poteſtatem excommunicãdi, niſi propeccato, vt diximus, ſed innocens nullum habet peccatum, licèt præſumatur.

Ratio.3. ¶ Accedit textus Auguſtini. 11.quæſt.3.can. Illud planè. vbi ait. Illud planè non temere dixerim, ꝙ ſi fuerit aliquis fidelium anatematizatus iniuſtè, potius ei oberit qui facit, quàm qui patitur iniuriam. Fateor equidem Auguſtinum loqui in caſu, quo iudex iniuſtus eſt: nam dicit, quòd ei oberit. Attamẽ eſt bonum argumentum, quòd ſi iniuſtitia iudicis nihil obeſt excommunicato, neque iniuſtitia teſtiũ falſa teſtimonia dicentium ei oberit, licèt iu-
Ratio.4. dex legitimè ſententiam proferat. Et confirmatur per ſententiam Hieronym. can. Si quis. 24.quæſt.3. dicentis, Si quis non recto iudicio ab eccleſia repellatur, ſi non ita exit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quòd non recto iudicio expulſus eſt: innocens autem non meruit excommunicari.

Ratio.5. ¶ Adde & ſentẽtiam Gelaſij can. Cui eſt illata. 11.q.3. vbi ait, ꝙ ſi ſententia iuſta non eſt, tantò curare eam non debet cui illata eſt, quantò apud Deum, & eius eccleſiã neminem poteſt
Gloſſa. grauari iniqua ſententia. Ait gloſſator illic loqui Gelaſium particulariter de ſententia illata à Dioſcoro, & ideo, quia erat hæreticus, ſentẽtiam eſſe nullam. Sed tamen hæc gloſſa nulla eſt, quia Pontifex generaliter loquitur de ſententia iniuſta, & tamen illa, quæ ferturin innocentem, licèt ex parte iudicis non ſit iniuſta, eſt tamen natura ſua vana, quantum ad excommunicatum attinet. Hinc fit, quòd taliter excommunicatus, ſi eſt ſacerdos, & celebrat nullam irregularitatem, nec pœnam iuris incurrit in cõſcientia eſtque adeò ei licitum, vbicunque citra ſcandalum id facere valuerit, ſacris ſe perinde ingerere, ac ſi non eſſet excõmunicatns.

Argum. bi membre. ¶ Arguet tamen quis forſan in contrarium. Primum, quod tunc verbum Gregorij non habet locum: ſcilicet, quod ſententia iniuſta ſit timẽda, tum etiam, quod diſtinctio illa celebris inter ſententiam nullam, & iniuſtam exploda

Solutio. tur. Reſpondetur autem, quod iam verbũ Gregorij expoſitum eſt, illo caſu intelligi quando ſententia non habet intolerabilem errorem, ſed aliquale eſt dubium, & ambiguitas an ſit iuſta. Quare qui certus eſt ſe eſſe innocentem, non habet cauſam eandem timendi ſententiã.

Solutio. 2. Ad ſecundum reſpõdetur, quod hæc aſſertio non aduerſatur diſtinctioni de iniuſta, & nulla ſententia: nã diſtinctio non intelligitur quãtum ad rei veritatem in conſcientia. Et ideo reſtrictè locuti ſumus, quod ſententia in innocẽtem lata ex natura ſua non eſt timenda: quia eſt nulla, ſed nihilominus ratione ſcandali eſt ei obtemperandum in foro exteriori. Nec verò ſolùm ratione ſcandali, ſed ratione etiã obedientiæ, quæ debetur prælato in foro exteriori. Nam tunc poteſt iudex eum reijcere ab eccleſia, cui ſi reſiſtat, peccaret mortaliter. Si tamen peregrè proficiſceretur vbi nõ poſſet venire in notitiam iudicis, neque eorum qui audierunt ſententiam, poteſt ſe tutò tanquã nõ excõmunicatum gerere. Idem fere eſt de ſententia iniuſta, quæ ſcilicet, non continet intolerabilem errorem. Si enim re vera non habuit cauſam iuſtã, nulla eſt in rei veritate, nec ligat in conſcientia, ſed tamẽ quia priuato homini non incumbit iudicare ſit iuſta nec ne, parendum eſt ei donec procuretur remedium iuris. Et ideo non dicitur nulla, ſed reuocãda. Et for

Gratia. taſſe Gratian⁹ vbi ſuprà citatus eſt, nihil aliud vult, quàm quod ſit ei in foro exteriori parendum. Et forſan dũtaxat eſt, quod dicit S. Tho.

S. Thom. ſed quia illud grauamen exterius eſt aliquod damnum, ait, illud per meritum obedientiæ recompenſari.

Solutio argumen. ¶ Et per hoc patet ſolutio argumenti in capite quæſtionis propoſiti. Si enim ſententia ſolùm eſt nulla ex defectu ordinis iuris, qui non eſt de eſſentia, dummodo cauſam habeat iuſtam, argumentum non concludit non habere effectum. Si vero ſit iniuſta ex parte cauſæ, vt expoſitum eſt, concludit carere effectu in rei veritate, ſed nihilominus eſt timenda, & obſeruanda, & ad euitandum ſcãdalum propter

obedientiam, quæ in foro exteriori præfectis debetur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm liceat cum excommunicato in externis, corporalibusque actionibus communicare.

QVia dictum eſt, excõmunicatos excludi à fideliũ cœtu, quæritur, vtrùm liceat cum illis in exterioribus, & corporalibus cõmunicare. Et arguitur à parte affirmatiua. Poteſtas claſſium, per quam excommunicatio fit, eſt ſpiritualis: ergo non extenditur ad arcendum hominem à cõtubernio, & commercio humano exteriori, quod iure naturæ, & gentium commune eſt omnibus hominibus, ſed duntaxat ad priuandum bonis ſpiritualibus, quæ ſunt Chriſtianis particularia.

Pars affirmatiua.

Argum. 1.

2. Argum. ¶ Secundò. Quod pro charitate inſtitutũ eſt, vt in lib. de præcepto. autor eſt Bernardus, cõtra charitatẽ militare nõ debet: ſunt autẽ multæ neceſsitudines inter homines, quas etiã erga inimicos vinculo charitatis exercere debemus, vt viſitare infirmos, cõſolari triſtes, docere indoctos &c. quæ ſine cõuerſatione exerceri nõ poſſunt: ergo ſi excõmunicati noſtra opera indigeant, poſſumus cum illis cõuerſari.

Pars negatiua. ¶ In contrarium autem eſt, quod Ioan. in. 2. canon. præcipit, quod deuiantibus à doctrina Chriſtiana, nec Aue dicamus. & Pau. 1. Cor. 5. quod cũ illis, qui corruptis ſunt moribus, nec cibum ſumamus.

Deciſio articuli. ¶ In iſta quęſtione multæ ſunt extricãdæ particulæ. Quas quinque concluſionibus cõprehendemus, Et prima, quæ omnium ſit fundamentum, eſt conſtitutio cõcilij Conſtan. Nullos tenemur euitare excõmunicatos, niſi ſint alterò duorum modorum excommunicati: ſcilicet, vel nominatim, vel quia percuſſores ſunt clericorum adeò notorij, vt factum non poſsit aliqua tergiuerſatione celari. Id enim fuit ſalubriter in dicta ſynodo ad ſedandas timoratas conſcientias, & ad adimendos ſcrupulos ſalubriter cõſtitutum. Nam cùm aliter excommunicati nõ ſint manifeſti, multi inſerperent ſcrupuli inter homines, vtrùm illi, cùm quibus cõuerſantur, ſint excommunicati.

1. Cõcluſio Conci. Cõſtan.

Tenor decreti conci. Conſtan. ¶ Tenor autem decreti, quod D. Antonius. 3. par. titu. 25. c. 2. refert, eſt huiuſmodi. Inſuper ad euitandum ſcandala & multa pericula, quæ conſcientijs timoratis cõtingere poſſunt Chriſti fidelibus, tenore præſentium miſericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut alijs quibuſcunq; diuinis vel extra prætextu cuiuſcunque ſententiæ, aut cenſuræ eccleſiaſticæ à iure, vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abſtinere, vel aliquem vitare: aut interdictum eccleſiaſticum obſeruare, niſi ſententia, aut cenſura huiuſmodi fuerit in vel contra perſonam (intellige nominatam) vel contra collegium, vel vniuerſitatem, eccleſiã vel locum certum, vel certam terram (intellige quantum ad interdictum, nam vniuerſitas, vt ſtatim dicemus, non poteſt excommunicari à iudice publicata, & denũciata ſpecialiter, & expreſſe.) Loquit de interdicto: excõmunicatio enim poteſt ferri à iure, ſed interdictũ nominato loco aut perſona non niſi per ſententiam iudicis.) Conſtitutionibus apoſtolicis, & alijs in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunq;. Et ſequitur exceptio. Saluo ſi quem pro ſacrilega manuum iniectione in clericum ſententiam latam à canone adeò notoriè conſtiterit incurriſſe, quòd factum nõ poſsit aliqua tergiuerſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nã à communione illius, licèt denunciatus nõ fuerit, volumus abſtineri iuxta canonicas ſanctiones. Requiritur ergo ad euitãdum excommunicatum, quod ſit ipſa perſona, quæ excõmunicatur, nominata, vel manifeſtus percuſſor clerici. Hanc conſtitutionem iam ſuprà. d. 1. q. 5. ar. 6. explicuimus. Refert enim Adria. q. 3. de clauibus. & Syl. verb. Excom. 5. §. 9. poſtmodũ cõcil. Baſilien. ampliorem feciſſe exceptionẽ: nẽpe, vt teneremur vitare omnes notoriè excommunicatos quacunq; de cauſa eſſent excommunicati. Et illi literæ Baſilienſi ait Sylu. ſtandum eſſe. In quam ſententiã citat Panor. in cle. 2. de ſen. excom. & Feli. in. c. Rodulphus. de reſcript. Illam aũt exceptionem ſunt qui repellere velint, eo quòd Baſilienſe conciliũ fuit ſchiſmaticũ, & Itali illud ſuſceperint. Quocirca, vt ibidẽ ait Adria. quia de illius autoritate plures dubitant, & communiter ei pondus autoritatis non defertur, poſſumus ſtare cõcilio Conſtant. Imò licèt illa conſtitutio facta fuiſſet ante ſchiſma, poſtea tamen in concilio Florenti: ſub Martino. 5. omnia fuerunt decreta ſecundùm tenorem concilij Conſtan. Et ideo iam more, & vſu eccleſię receptiſsimum eſt, vt non euitemus, niſi duas illas excommunicatorum ſpecies, quas prædictum cõcilium iuſsit. Et idem tenet Caiet. in ſumma, ver. Excommunicatio.

Exceptio.

Adrian. et Sylueſt.

Cõci. Baſſ.

Conci. Cõſtan.

Conci. Flo

Caiet.

nicatio.c. De excõmunicatione minori. & ita absque vllo metu tenẽdum est. Quocirca, & si sciuerim aliquem esse occultum excommunicatum non nominatum, non teneor illum euitare. Neque si sciuerim esse hæreticum, donec sit cõdemnatus de hæresi: eo enim quòd quis de hæresi condemnatur, censetur nominatim excommunicatus. Item non est necessarium, vt sub nomine proprio excõmunicetur, satis enim est, q excõmunicetur sub nomine officij. Dum enim prætor Salmantinus excõmunicatur, teneor illum euitare. Nec solùm cum alijs excõmunicatis cõmunicare licèt extra sacra, verùm etiam in sacris, & sacramẽta ab illis suscipere. ¶ Ait verò illic Syluest. q hoc intelligitur, quãdo ipsi sunt parati conferre, alioqui nõ licet nobis illos ad id inuitare: qa esset eos inuitare ad peccatum. Nihilominus, vt loco citato monstrauimus, licet eos inuitare, imo casu, quo aliàs tenentur, licet eos compellere, parochianus enim potest suum plebanum excõmunicatum cogere, vt suam confessionem audiat, & eucharistiã administret, & pariter qui est in articulo mortis. Vnde illic intulimus sacerdotes ipsos generaliter excommunicatos dum inuitantur nõ peccare sacramenta administrando: alioqui non satis consultum fuisset conscientijs populi: nã si sacerdos peccaret, tenetur se subtrahere aliorum communioni, atque adeo neq; subditi possent illos cõpellere, neq; alij tutò illos inuitare. Quare q non peccent, non est illis indultũ in fauorem ipsorum quia cõcilium dicit nolle excommunicatis in aliquo suffragari, sed in fauorem populi. Atq; inde subsequitur, q nemini excommunicatorum, quomodocunq; sit excõmunicatus quãuis generaliter, & occultus, concessa est per eãdem constitutionem licentia cõmunicandi cũ alijs sacris. Quare non possunt interesse missa rũ sacrificijs, aut reliquis diuinis officijs: quia in hoc alij nõ excõmunicati non indigent suis officijs, & obsequijs. Possunt autem non excõmunicati etiam in diuinis cõmunicare cũ illis interessendo sacris, imò sacerdos celebrare coram illis, & extra sacra in alijs externis actibus quia hęc non in fauorem excõmunicatorum, synodus illis cõcessit. Itaq; dum fulminata est sententia excõmunicationis in eum, quicũq; fuerit, qui furtum fecit, aut incendium, si non restituerit, & ego certo scio Petrum esse illum non teneor illum euitare neq; in sacramentis, neq; in sacrificijs, imò possum coram illo celebrare. Quin verò si lata fuerit censura in incendiarios, vel cõcubinarios generaliter nõ nominatis personis, licèt aliqui sint publici incendiarij vel concubinarij, tamen nemo tenetur illos vitare, Atq; hoc est tanquàm tutum fundamentum hic subijciendum ad diluẽdam nubium dẽsitatem quam Summistæ, & illi, quos citant autores de isto participio cum excommunicatis: vt est videre apud Sylvest. ver. Excommunicatio. per totũ: distinguunt enim de illis, qui sunt occultè, vel publicè excommunicati: nempe, quòd non tenemur euitare occultos, sed publicos, cùm tamen omnia illa solùm habuerint verum ante cõcilium Cõstan. post illud nanq; nõ tenemur euitare nisi illas duas excommunicatorum species.

Sub nomine proprio

Sylvest.

Nota illationem.

Fundamentum.

¶ Quòd si arguas. Si illi extra sacramenta non possunt communicare nobiscum in diuinis officijs, fit, vt nec nos cùm illis, aliàs cooperamur illorum crimini. Negatur consequentia: quia cùm nos vtamur iure nostro, nullatenus eorũ delicti causa sumus.

Solutio.

Arg. aliud

¶ Vnum autem argumen. posset incautum decipere: cùm enim concilium concedat, vt possimus cùm excommunicatis cõmunicare, tã in administratione, quàm in receptione sacramentorum, apparet inde consequi, quod non solùm possimus ab excommunicatis recipere sacramentum, verùm etiam illis administrare: consequens tamen est falsum, quia illa concessio non est facta in eorum fauorem, & ideo illi peccant recipiendo, imò non verè à peccatis absoluerentur, atque adeo qui sciret aliquem esse excommunicatum peccaret illi dãdo. Negatur ergo consequentia. Haud enim licet vt excommunicato sacramentum præbeamus, non ex eo, quod nõ liceat cum illo cõmunicare, sed quia tenemur iure diuino vitare peccatum proximi quantum possumus: & ille excõmunicatus est à participatione sacramentorũ exclusus, & concilium non concesit, nisi quãtum potuit. Vnde cùm nõ liberauerit eos qui generaliter sunt, & occulti excõmunicati ab excommunicatione, subsequenter, nec potuit facere, quod non esset eis peccatum recipere sacramẽtum. Ex quo sequitur, quod si excommunicatus habet aliàs ius compellendi sacerdotem: nempe, quia est parochianus eius & occultè excommunicatus, petit autem eucharistiam in publico, tenetur illi ministrare, sicuti, & occulto peccatori. vt. d. 12. q. 1. art. 6. monstrauimus. Secùs si occultè petat. Attamen sacramentum pœnitentię quomodocunque sit excommunicatus, & quomodocunque petat, nõ potest ei exhiberi, quia absolutio nulla esset. ¶ Postremum autem argumentum contra eandem constitutionem existit, quod concilium id cõcedere nequiuerit: nam videtur iure

Dilutio.

Vltimum argumen.

diuino excommunicatis prohibitũ cum alijs communicare, ſaltem hæreticis, qui iure diuino videntur eſſe excommunicati, vt ait Almain diſtin. 18. quæſt. 1. Ad hoc autem art. 1. reſponſum eſt, nullum peccatum iure diuino eſſe excõmunicationi ſubiectũ ſub illa forma, qua vtitur eccleſia. Iuſsit enim Paulus hæreticum hominem euitare, ſed tamẽ, quod hoc vel illo modo ſit euitandus, non eſt lex, niſi eccleſiaſtica, quam ideo eccleſia poteſt recto iudicio variare. ¶ Secunda concluſio. Cùm prædictis duobus excommunicatorum generibus in concilio expreſsis peccatum eſt, niſi in caſibus iure conceſsis, communicare, & illi quoq; peccant, imo magis, cùm alijs in actibus prohibitis communicando. Cõcluſio eſt clara: nam excommunicatum priuare à cõmunione, eſt ei præcipere ne cum alijs communicet, ac ſub inde alijs ne cum illo participẽt: quare tã ipſe quàm alij inobedientes ſunt inuicem conuerſando. Quãuis cæteris paribus grauiùs peccet excommunicatus, qui cauſam dedit excõmunicationi, & à cõmunione excluſus eſt, quàm alij, qui ſolùm in odium excommunicati excluduntur ab eius cõſortio. Et ſunt decreta. Fabiani can. Sicut. & Calliſti, & Iſidori in duobus ſubſequentibus. 11. quæſt. 3. Imo additur inibi ſtatutum eſſe apoſtolorum, vt cùm excommunicatis non ſit communicãdum. Quod fortè dixerunt propter verbum Apoſtoli. Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correctionem deuita. ¶ Vtrùm verò hoc peccatũ ſemper ſit mortale, eſt dubium: nam quidam, vt ait S. Tho. diſt. 18. quæſt. 2. art. 4. dixerunt in vniuerſum ſemper eſſe mortale: quia eſt cõtra præceptum eccleſiæ. At verò cum neque contra præcepta diuina ſemper committatur peccatum mortale, vt patet in mendacio ioco ſo, quod non propriè dicitur cõtra, ſed prẽter, fit vt neq; ſemper violator præcepti eccleſiæ mortaliter delinquat. Vnde S. Th. cui omnes theologi conſentiunt, & ſapientiores iuriſconſulti, tenẽt, q̃ communicare cum excommunicatis non ſemper eſt mortale. Hoc ergo æſtimari debet ex quantitate materiæ, ſit ne grauis an leuis. ¶ Primum enim nulla eſt prohibitio communicandi cum excommunicato ex cõmunicatione minori. Obidq́ fertur, q̃ excommunicatio nõ tranſit in tertiã perſonam. Quòd eſt dicere: ſi ego, quia communicaui cũ excommunicato, peccaui, & ſum excommunicatus excommunicatione minori, non ideo qui mecum communicant, vel peccãt, vel excommunicati ſunt. ¶ Ad intellectum autẽ participationis excommunicati excommunicatione maiore præſupponendi prius ſunt eiuſdem excommunicationis maioris effectus. Ex cõmunicatus enim, tam excommunicatione minori quàm maiori, quãuis ſit occultè, & generaliter excõmunicatus, priuatur ſuſceptione ſacramẽtorum, atq; adeò cuncti peccatum mortale committunt ſuſcipiendo ſacramenta quia ſuſceptio ſacramentorum eſt res grauis, & prohibita, tametſi grauiùs peccet excõmunicatus excommunicatione maiori. Erat autẽ olim omnis ſic excommunicatus maiori excommunicatione priuatus etiam adminiſtratione ſacramentorum, nunc autẽ non niſi nominatim excommunicatus, & manifeſtus percuſſor clericorum, qui ideo ſi ſacramenta miniſtrent, mortaliter delinquũt, & ſi ſunt ſacerdotes & celebrãt fiunt irregulares, Imò eandẽ incurrunt pœnam omnes cuiuſq; generis excommunicati celebrantes, aut ſacros ordines ſuſcipientes. ¶ Item excommunicatus, excommunicatione maiori eligẽdi munere priuatus eſt, tam actiuè quã paſsiuè: quare ſi eligat, vel electus ſit, electio eſt nulla, vt habetur de conſuetudine cap. Cùm dilectus. Quocirca in vtroque peccat mortaliter. Nec poteſt beneficium recipere, nec cõferre, nec actum iuridicũ exercere ſiue ſecularis fuerit iudex, ſiue eccleſiaſticus: quare ſi illa tanq̃ iudex exerceat, peccat mortaliter: quia graue officium vſurpat, & dãnum dat litigantibus, eiſq́; iniuriam infert. Et fortè de expenſis, quas ſua cauſa litigator incaſſum diſpendit, tenetur ei. Hæc patẽt. 24. q. 1. can. Audiuimus. & de cõceſ. præben. c. Tanta. Nec poteſt accuſare, aut teſtis eſſe in iudicio. Hoc tamen non eſſet peccatum mortale, ſi verum perhiberet teſtimonium, quia nemini videtur iniuriã irrogare, ſed ſolùm eſſet inobediẽtia venialis: ſicut nec eſt peccatum petere, aut reddere coniugale debitum, vt bene ait Caiet. verb. Excommunicatio. circa finem, magis quàm petere pecuniam à debitore, aut creditori ſoluere: quanuis debitor excipere poſsit contra creditorem allegando excommunicationem: quia excõmunicatus nõ poteſt ſtare in iudicio tanq̃ actor, ſed conueniri tanq̃ reus, vt. c. Intelleximus. de iudicijs. cauetur. ¶ Præterea priuantur excõmunicati excommunicatione maiori cõmercio fideliũ exteriori, quod illo verſiculo citato cõtinetur, Os, orare. vale, communio, menſa negatur. Quod ſi arguas ciuilem hanc communicationem, & cõuictum eſſe de iure naturę, omnibus gentibus commune, ac proinde nõ poſſe eccleſiam homines huiuſmodi vrbanitate priuare. Negatur conſequẽtia: quia etiam in illis poteſt ſuos ſubditos punire

Solut. arg.

2. Cõcluſ.

Declaratur concluſio.

Statutũ apoſtolorũ.

Dubiũ optimum.

Cõmicare cum excommunicatis nõ ſemper eſt mortale

Effectus excommunicationis maioris.

Nota.

Excõmunicati olim quo priuabantur.

Excommunicatus celebrans fit irregularis.

Quib⁹ priuatur excõmunicatus.

Caietanus.

Verſiculus Argumen.

Solutio.

punire,ſicut in bonis fortunæ.

Arg.aliud. ¶Sed iterum arguitur. Magis ſunt à nobis elõ gati ethnici quàm excommunicati: ſed cùm gentilibus licet communicare:ergo & cum ex communicatis. Præſertim, quòd Chriſtus nõ amplius de excommunicatis dixit,q̃ quod eſ-

Solutio. 1. ſent nobis ſicut ethnici. Reſpondetur autem, q̃ forſan alluſit Chriſtus ad ethnicos reſpectu Iudæorum, qui prohibiti erant cum eis com-

Solutio. 2. municare. Secundò reſpõdet S.Tho. quòd de ijs,qui foris ſunt,eccleſia non curat: quia non propriè dicuntur rebelles eccleſiæ. Suos autẽ ſubditos contumaces punit, vt in eorum odiũ alij non communicent cum illis. ¶In hoc ergo participio cum excommunicatis, vt excuſentur tam multæ diſtinctiones,occultorum, & publicorum, ſolus referendus eſt oculus ad fundamentum præiactum ex concilio Conſt.

Regula bimembris. Vnde eliciatur bimembris regula, quòd excõ municati excommunicatione maiori,in vniuerſum cuiuſcunq̃ generis,tenentur ſe ſubtrahere à communione aliorum in rebus diuinis,præterq̃ in collatione ſacramentorum, in quibus alij opus habent eorum officio. Alij verò in nullo tenentur ſe ſubtrahere ab eorũ cõmuniõe,ſcilicet,neq; in ſacramẽtis,neq; in officijs diuinis,neq; in rebus exterioribus: quia conciliũ nihil eis in eorum fauorem conceſsit, ſed in fauorem non excommunicatorum.

Circa orationem. 1.Pars. ¶Hoc ſuppoſito, vt ab oratione incipiamus. Primum,vt ſuprà diximus, nullus miniſtrorũ eccleſiæ in orationibus communibus poteſt orare pro excommunicatis maiori excommunicatione cuiuſcunq; generis ſint, atq; id facere eſſet peccatum mortale: quia eſt res grauis, & concilium Conſtantienſe in hac parte nihil

Circa conuerſationẽ in ſacris. eis conceſsit. ¶Sed quantum ad conuerſationem cum illis in ſacris diſtinguẽdum eſt, vt diximus. Si enim non ſint ex illis duabus ſpeciebus in concilio Conſtant. nominatis,generaliter poſſumus cum illis communicare ſiue in ſacris,ſiue extra, nec opus eſt alia diſtinctiõe. Siverò ſint ex illis, habent locum iſta quinq; in quibus non poſſumus cum illis communi-

2.Pars. care. Quare non poſſumus coram ipſis miſſas, aut diuina officia celebrare, neq; eorum audire ſacra, neq; alternatim cum illis recitare ſoluendo horas eccleſiæ. Et quodcunq; iſtorum eſſet peccatum mortale,vt patet.c. Nuper. de ſenten.excommuni.& ca.Sacris.de his quæ vi-

3.Pars. met ve.cau.fiunt. ¶Sed vtrùm poſsimus ſimul intereſſe officijs diuinis,vt ſi non excommunicatus audiat ſacra,& videat intrare excommunicatũ ex illis duabus ſpeciebus,teneatur exi-

Duran. re. Ad hoc Durandus.diſ.18.q.5. ait, licèt non conſuleret, vt quis cum excõmunicato ſimul audiret ſacra, nihilominus non videtur ei hoc eſſe prohibitum: quia communicare in diuinis non eſt, niſi,vel miſſam dicere, vel audire ab illo,vel ſimul Pſalmum canere cùm illo: tamen quòd vni interſint miſſæ,non eſt ſecum communicare,ſed cum ſacerdote. ¶Nihilominus indubiè omnes fatentur hanc eſſe communionem prohibitam,vt Palu.q.6.& Sylueſt.verb. Excõmunicatio.5.& Caieta.eod.verb.circa fi. Tria ergo prohibentur.ſ.ab illis audire, illisq; dicere ſacra:& cum illis intereſſe ſacris. At verò,vt ait Inno.ſuper ca.Nuper. de ſen.excom. & vbi ſuprà Caiet.quòd excommunicatus, & non excommunicatus ſint in vna eccleſia, nõ ſufficit,vt dicãtur communicare. Si enim dum ego audio miſſam excommunicatus eſt in eccleſia non gratia audiẽdi ſacrum,ſed ſuam exercendo artem,vel in angulo ſedens, imò licèt ego in vna capella miſſam audiam, & excommunicatus in alia, non communico cùm illo. Quin verò ſi ambo priuatim, & quando officia nõ celebrantur,ſeorſum oramus, non communicamus; nam ingreſſus eccleſiæ ad orandum,non eſt excommunicatis prohibitus, licèt aliqui Summiſtæ gratis contrarium dicãt. Neque ſi clericus excommunicatus extra officiorum tempus in eccleſia ſolus ſuas horas canonicas perſolueret, cauſam video cur peccaret. ¶Hic autem interroget quis fortè, quid ſi dum ſacerdos celebrat,huiuſmodi excommunicatus ingrederetur eccleſiam faciendũ eſſet? Reſpõdetur ceſſandum eſſe quouſque exeat, quòd ſi exire noluerit,expellatur, ſine ſcandalo tamen,& percuſsione. Si autem id fieri non potuerit,& canon non fuerit inceptus, ceſſandum omnino. Imò forſan,vt Inno. inſinuat ſuper cap. Nuper. niſi cõſecratio incepta fuerit, ceſſandum eſt,quia illic incipit ſacrificium. Facta autem conſecratione neceſſe eſt, vſque ad ſumptionem procedere: quia ſtrictius præceptum eſt integritatis ſacramenti, quàm excõmunicatos excludere. ¶Prædicatio autem, vt habetur cã. Epiſcopus. de conſec.d.1.& lectio quantuncunq; ſit theologiæ, fieri poteſt corã excommunicato. Quare & doctor reſpondere poteſt diſcipulo excommunicato interrogãti circa lectionem. Ipſi autem excommunicati eoſdem actus ſolenniter exercere non valent in publico, ſaltẽ ſi ſint ex illis duabus excommunicatorum ſpeciebus expreſsis in concilio Conſtan. Nam ſi ſint occulti, & generaliter excommunicati, nullum eſt peccatum eorum intereſſe cõcionibus & lectionibus. Neq; ipſi peccarent mortaliter ſaltem dum ex offi-

Innoc.& Caieta.

Dubium.

Innocen.

Excommunicatus poteſt audire concionem.

Excommunicatus non Poteſt concionari.

Cõmunicatio in mutuo colloquio.

cio eis eiuſmodi munera incumbunt. ¶Interdicitur deinde os: id eſt, ne oris munere cũ illis duabus excommunicatorum ſpeciebus, præter quàm in caſibus à iure conceſsis, de quibus ſtatim videbimus, cõmunicemus: nempe, ne oſculum pacis eis porrigamus, aut eos amplexemur, aut alia pacis indicia eis oſtendamus, nec colloquium aliquod cum illis ineamus, ſiue per verba in præſentia, ſiue per literas, aut per nũtium in abſentia. ¶Interdicitur & Aue: videlicet, quia nec eos ſalutare licèt, nec ſi nos ſalutent, reſalutare. Addunt aliqui, nec caput eis detegere, nec aſſurgere, qa omnia illa ſunt ſalutationis indicia. Tamen cùm pœnæ non ſint ampliandæ, ſed reſtringendæ, & nomine ſalutationis ſolum verbum, vel literæ in rigore intelligantur, fortaſſe alia vrbanitatis indicia non prohibentur, quanuis ſcrupulo non careat. Poſſumus tamen eis dicere. Dominus te illuminet, aut te conuertat. ¶Inhibetur preter ea & communio, primùm in ſacramentis, deinde in alijs commercijs, & contractibus.

Salutatio, aut reſalutatio prohibetur.

Nota. Communio in ſacramẽtis.

¶Poſtremò deniq́ue, & menſa communis negatur. Haud enim cum eis licèt in eadem menſa edere, aut bibere. Si autem in eadem camera non excõmunicatus in vna mẽſa comedat, & excommunicatus in alia, non eſt cum eo communicare. Hæc igitur omnia cum illis tantùm duabus ſpeciebus intelligũtur expreſsis in cõcilio Conſtantienſi.

¶Veruntamẽ eiuſmodi communiones in actibus externis non ſunt peccata mortalia, ſed venialia: quia nõ fiunt in re graui, ideo nõ cenſetur eccleſia illas cum tanto rigore inhibere, vt loco citato, autor eſt Sanctus Thom. & cum ipſo omnes. ¶Quò ergo colligamus quãdo participium cum excommunicatis ſit veniale peccatum, & quando mortale, ſubiungitur tertia concluſio. In quatuor caſibus communicare cum excõmunicatis peccatum eſt mortale, præter quos in nullo alio eſt niſi veniale. ¶Primus eſt, cùm participatur cum excommunicato in crimine criminoſo: nempe: in eo crimine, pro quo lata eſt excommunicatio, vt patet. c. Nuper. de ſenten. excommu. Et hoc intelligitur non ſolùm de illis duabus ſpeciebus expreſsis in concil. Conſtantien. ſed de quocunq́ue crimine quomodolibet excommunicationi ſubiecto. Videlicet, ſi quis excõmunicatus eſt propter adulterium, quia detinebat adulteram, quouſq́ue illam abijciat, qui cunq́ue fauore, aut auxilio, aut conſilio eum iuuerit, ne eam expellat, in eodẽ crimine peccat, licèt autem in alio crimine participet cum illo, non peccat cõtra excommunicationem.

3. Conclu.

1. Caſus.

Adultera verò, vt habetur cap. Si concubinæ. de ſenten. excommu. pariter peccat cõtra excommunicationem, niſi perſuaſerit ei, ne ſe relinquat. ¶Secundò, ſi participet in diuinis, vt ſuprà expoſitũ eſt, & autoritate capituli, Nuper confirmatum. Quod intelligitur cum illis duabus ſpeciebus concilij Conſtan. *Caſus. 2.*

¶Tertius caſus eſt ſecũdum S. Thom. loco citato, &c. Si celebret. de cle. exc. quando communicatio illa ſit in contemptum eccleſię. At qui Durand. loco citato, ait, contemptum ſub eſſe, quando quis ita crebrò cum excommunicato communicat, ac ſi non eſſet excommunicatus. Huius tamen rationem non video, poſt quàm communicatio non eſt prohibita, niſi ſub ratione veniali. Nunquam ergo in hac re eſt contemptus, niſi quando quis pro nihilo prorſus excõmunicationem duceret, & eccleſiæ autoritatem in hac parte. *Caſus. 3.* *Durand.*

¶Alios caſus multiplicant Summiſtæ, vt Syl. verb. Excommun. 5. ſed certè ſine ſolido fundamento. Quare non ſunt, niſi iſti tres, & præterea quartus: quando eſt lata ſententia excõmunicationis maioris in participantes: tunc enim eſt peccatũ mortale. Quoniã vt ſuprà dictum eſt, quodcunq́; præceptum ſub commination excõmunicationis maioris ponitur, inſinuat obligationem ſub reatu mortali. Sed eſt tamen adnotandum, quòd eiuſmodi excõmunicatio in participantes ferri nõ poteſt, niſi explicentur illi excõmunicati ſub certis nominibus, cum quibus participiũ prohibetur. Si enim iudex ſic diceret, Præcipimus ſub cenſura excommunicationis maioris, vt nemo cõmunicet cum excõmunicatis huius ciuitatis, ſententia eſſet nulla, quãuis exprimeret, cum illis, qui ſunt nominatim excommunicati, vel manifeſti percuſſores clericorũ, quos aliàs teneremur vitare. Eſſet enim hoc confuſionem parere, & laqueos timoratis conſciẽtijs obtendere. Sed debet eſſe forma cenſuræ, vt nemo participet cùm Petro, aut Paulo excommunicato, vel ſaltẽ nominare eos de officio, aut alia qualitate manifeſta, ſcilicet, vt nemo participet cum prætore: ſed ſi diceret, cum omnibus miniſtris iuſtitiæ, adhuc ſententia eſſet illicita, quia vix miniſtri iuſtitiæ noti eſſe poſſunt. Secus ſi diceret cùm ſenatoribus, aut ſcribis, caſu quo eorum numerus certus eſt, idemq́; notiſsimus. Et præterea, vt talis ſententia ſit legitima, debet præcedere canonica admonitio, aliter nulla eſt, vt in capit. ſuprà citato. Statuimus. de ſenten. excomu. in. 6. ſancitur. *Excõmunicatio in participantes ferri debet expreſsis excõmunicatorũ nominibus.* *Caſus. 4.*

Canonica monitio debet præcedere.

¶Quarta cõcluſio. Ex participatione cum excommunicatis contrahitur quandoq́; excom-

4. Cõcluſio

mu-

municatio maior, quãdoq; minor. Maior quidem in tribus casibus, scilicet, quando quis cõmunicat cum excommunicato in crimine criminoso: nempe, in illo, pro quo lata est excommunicatio, vt patet in citato. c. Nuper. de sent. excom. Secundò, si quis communicet cum excommunicato nominatim à summo Pontifice in officijs ecclesiæ: vt patet. c. Significauit: eod. tit. Nam planè intelligit illic papa contra hi excommunicationem maiorem, sanè cùm dicat pro beneficio absolutionis ad apostolicam sedem esse recurrendum. Idem colligitur ex. c. Sacris. de his quæ vi met. cau. Tertiò post quàm pronunciata est sententia excommunicationis in omnes participãtes. Ex nulla verò alia participatione prohibita cum excommunicatis contrahitur, nisi excommunicatio minor: quia talis participatio non est, nisi veniale peccatum. Vnde quod in can. Excommunicatos. & in proximo. Cum excommunicato, dicitur: videlicet, participantem cum excommunicatis simili excommunicationi subiacere, intelligendum est primum, si communicauerit cùm illis duabus speciebus conci. Const. Deinde simili, nõ æquali, sed q̃ subiacebit etiã excommunicationi: putà, minori.

5. Conclu. ¶Quinta conclusio. Quinque sunt casus, in quibus licet sine peccato cum excommunicatis communicare, qui his versibus cõtinentur.

Versiculi. Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse. Hæc
1. Casus. anathema faciunt, ne possit obesse, Vtile: hoc est, propter propriam vtilitatẽ: quia licet vnicuiq; quod sibi debetur ab excommunicato petere & exigere, & eũ in iudicio cõuenire, vt in. c. Intelleximus. de iudicijs. citatum est. Itẽ propter vtilitatem ipsius excommunicati: licet enim ei consulere, & persuadere, vt se à censura explicet, vt. c. Cum excommunicato. 11. q. 3. Et quanquàm aliqua verba intermisceantur vrbana ad captandam eius beneuolẽtiam, nullum est periculum.

Casus. 2. ¶Secunda causa est lex matrimonij, quia quãuis alter coniugum sit excommunicatus, licèt alteri communicare, & debita petere, & reddere, nisi forsan excõmunicatio lata esset in causa matrimonij: quia lis esset, an sit legitimè cõtractũ. Tertiò humile. s. propter subiectionẽ. Quare filij, serui, & familiares possũt eũ parente, & hero excommunicato, & cum hera communicare, vt can. Quoniam multos. 11. q. 3. à Grego. prouidenter decretum est, & rustici etiam seruientes. Et eadem ratione pater potest communicare cum filijs excõmunicatis, quos habet domi: nam si emancipati sunt, non licèt cum eis participare, vt ait S. Tho. d. 18. q. 2. ar. 4. & cum excõicatis seruis, in ijs saltẽ officijs, quæ sibi debentur. Et idem cẽsetur de subditis in religionibus respectu prælatorum: tametsi hoc Ricardus & Paludanus gratis negent.

¶Quartò: & ignorantia excusat, vt si qui ignorat alium esse excommunicatum, vt eod. can. Quoniam multos. habetur. Casus. 4.

¶Et similiter necessitas, quæ legem nõ habet. Quare eod. can. prouidetur, vt peregrinus, qui non potest aliunde, possit ab excommunicatis necessaria emere. Et hoc verum est, siue necessitas sit ex parte excommunicati, siue ex parte alterius: quia debemus in necessitate excommunicati ei succurrere, & in nostra possumus ad eum recurrere. Vnde cap. voluntate. de senten. excom. conceditur prædicatoribus, vt valeant ab excommunicatis eleemosynas postulare. Papa verò, quia communicare cum excommunicatis solum est iure positiuo vetitum, in quo ideo ipse dispensare potest, eo ipso quòd loquatur, vel communicet cum excommunicato censetur dispensare in lege: & ideo nunquam in huiusmodi conuersatione peccat. Secùs de alijs inferioribus prælatis, qa nemo eorum dispensare potest, vt cum excõmunicato communicare liceat, quare ipsi peccant cum illis communicando. Casus. 5.

¶Dubium tandem hîc præcipuum restat, vtrùm metus mortis hominem excusset, vt citra peccatum liceat cum quocunq; excommunicato communicare. Et causa dubitandi est, q̃ videtur Innocen. cap. Sacris. de ijs quæ vi met. ve. cau. fiunt. partem negatiuam definire: videlicet, quòd pro nullo metu debet quis cum excõmunicatis cõmunicare, quia pro nullo metu debet quis peccatũ mortale incurrere. Sed ex altera parte facit, quòd necessitas, vt modo dicebamus, facit eiusmodi participationem cum excommunicato licitam: metus autem mortis est inter necessitates præcipua. Quæstio est, de qua plurimum inter doctores controuersatur. Adrianꝰ enim in illa citata quæst. 3. de clauibus. contendit nullum metum mortis excusare, quo minus peccatum sit communicare cum excommunicatis, in quorum sententiam plures iurisconsultorum refert, quia videtur esse apud eos opinio communis. Dubium de metu mortis. Cap. Sacris de ijs quæ vi met. cau. fi. Adrianus.

¶At verò, vt quæ liquida sunt prius statuamus, distinguendum est in primis de participatione cum excommunicatis. Nam de illa, quæ non est nisi peccatum veniale, Papa illic minimè loquitur, cùm expressè dicat pro nullo metu incurrendum esse peccatum mortale. Quocirca S. Tho. in. 4. & Caieta. 1. 2. quæst. 96. ar. 4. capitulum intelligit. de participatione in Distinctio.

ne in ſacris: nempe, de illo, qui celebrat coram excommunicato, nominatim. Secundò eſt ad notandum, quòd pro nullo prorſus metu quā tuncunque vehementiſsimæ mortis incurrendum eſt vllum peccatum, non ſolùm mortale, verùm neque minimum veniale. Quare Papa ex ſuper abūdanti ibidem dixit, mortale, quia licèt dixiſſet generaliter nullum incurrēdum peccatū, verum dixiſſet. Nec de hoc vlla prorſus eſſe poteſt controuerſia: quia implicat cōtradictionem licere peccare. Licitum enim & peccatū è diametro pugnant: idem enim prorſus eſt id facere, quod non licèt, & peccare, atque id facere, quod licet, & non peccare. Tota autem lis eſt, & contentio, vtrùm eo rigore eccleſia præcipiat non communicare excommunicatis, vt obligare etiam velit non obſtāte metu, & periculo mortis, an verò mitior ſit eius obligatio, vt cum tanto periculo non intendat nos obligare. Rurſus notandum, quòd quidam, quos illic refert, impugnatque Caietanus, negare contendunt eccleſiam aliquid præcipere ſub reatu mortali non obſtante periculo & metu mortis.

Nota. Nota.

Reſpondetur dubio. Reſpōſio. 1

¶ Ad quæſtionem ergo duo reſpondentur. Primùm, quòd eccleſia poteſt talem legem facere. Enimuerò tāta eſt poteſtas in eccleſia ad ſuas ferendas leges, quanta in principe ſeculari ad ferendas ſuas: princeps autem ingruente legitima cauſa poteſt talem legem cōdere, vt priùs debeat ciuis morti ſuccumbere, q̄ illam frangere: atq; adeò illam metu mortis infringere eſſet peccatum mortale. Nam ciues non ſolùm quantum ad ea, quæ poſsident, verùm & quantum ad ſe ipſos ſunt partes reipublicæ: & ideo quando cauſa communis id exigit, poteſt eo princeps mortis periculo obijcere. Vt patet in bello, vbi plurimæ huiuſmodi leges iuſto iudicio feruntur.

2. Aſſertū

¶ Sed quia de hoc primo membro nō attinet ad propoſitum, adhibetur ſecundùm. Eccleſia hactenus nullam talem legem edidit, niſi vbi de cauſa protectionis fidei, & virtutum ageretur. Vbi illius celebris diſtinctionis meminiſſe opus eſt, aliqua. ſ. eſſe prohibita, quia mala: videlicet, quia intrinſecam habēt malitiam: alia verò mala, quia prohibita, quia nō ſunt intrinſecus mala. In illis ergo primi generis priùs debet homo mortē oppetere, quàm legem trāſgredi, etiam ſi non ſit niſi peccatum veniale. Citiùs enim mors obeunda eſt, quàm adulterandum, vel peierandum, vel mentiendum, etiam ſi non ſit niſi mendacium iocoſum leuiſsimum. In alijs verò ad explorandam intentionem legiſlatoris, & legis, ſpeculanda eſt rei quantitas quæ vel præcipitur, vel prohibetur. Probatur ergo concluſio. Quanuis lex obligans ſub peccato mortali, imò obligans ſub reatu veniali, genere ſuo adferat, vt etiam non obſtante metu mortis ſit ſeruanda: quia pro nullo metu, vt dicebamus, peccandum eſt nec venialiter, tamen ex bonitate ipſius legis, & prudentia legiſlatoris, non ſemper cum tam ingenti periculo obligat. Sed hoc perpendendum eſt ex rei ipſius natura, vt videlicet, cōſideretur quanti obſeruatio eius legis reipublicæ referatur. Exempli gratia, Lex Pontificia præcipit quadrageſimale ieiunium, & feſtorū obſeruantiam, tamen profectò quādo quis infirmatur, non tenetur ieiunare, ſed excuſatur, quia non tanti refert ieiunare, quāti ſalus hominis. Igitur ſi alicui metus mortis incuteret, vt ieiunium frangeret aut feſtum: diſtinguendum eſt. Aut enim ille incutitur à tyranno in contemptum, & odium fidei, & legis ſcilicet, ad conuincendum fidem noſtram, & legem falſam eſſe, & nullius valoris. Tunc reuera potiùs debet homo ceruicem gladio ſubijcere, quàm ieiunium frangere propter diuinū præceptum, quo tenemur confiteri fidem non obſtante periculo mortis. Simili ergo ratione ſi quis tyrannus metum mortis ſacerdoti offerret, niſi coram excōmunicatis celebraret, idq; in contemptum eccleſiaſticarum legum, & odium eccleſiæ ad oſtendendum vanam eſſe eius poteſtatem, patiendus illi eſſet priùs gladius & ignis, quàm tale ſacrilegium committere: peccaret enim contra ius diuinum de confeſsione fidei. Si tamen ille metus non eſſet ob latus illa cauſa, ſed quia prętor verbi gratia ex communicatum, vel princeps aliquis, nō in odium legis, ſed ad oſtendendum ſe non eſſe excommunicatū, vel pro ſua libidine talem metum incuteret, profectò eccleſiæ non tanti refert arcere homines à communione excōmunicatorum, vt intēdat in tali caſu ad id obligare. Quare ſacerdos excuſaretur celebrās, neq; vllam committeret culpam. Et fortè non eſſet conſilium illa de cauſa vitam exponere. Et cō firmatur hoc. Quando neceſsitas famis offert periculum mortis, imò, citra tantùm periculū, poſſumus ab excommunicatis neceſſaria petere, imò fortaſſe corā illis celebrare, vt nobis in extrema neceſsitate eleemoſynā cōferant: ergo idē licet, vbi metus incutitur ab alio. Scio D. Antoniū, quem Adrianus citat, negare conſequentiā: quia neceſsitas famis eſt ab intrinſeco, & neceſsitas gladij ab extrinſeco. Et Altiſiodorēſis ſubdit exemplū de Iudæis, quibus propter extremā famē licebat ſuillis carnibus veſci,

Metus mortis à tyranno incuſſus

Exemplum

Metus mortis à principe Chriſtiano incuſſus

sci,non autem propter metum extrinsecus in cussum,vt patet.2.Machab.7. vbi septem fratres ab Antiocho cruciati sunt, quia eiusmodi carnes comedere renuebant. Attamen distinctio illa profectò nulla est,sed ad hoc potiùs re currēdum an in odium legis metus mortis ob ijciatur. Illa enim de causa Antiochus præmebat Iudæos. Illa verò causa cessante idem est quòd mortis periculū intrinsecus oriatur, vel extrinsecus offeratur.

Argument. ¶ Quòd si arguas. Lex prohibens matrimonium inter consanguineos est humana ecclesiastica,& tamen metu mortis nemini licèt cū consanguinea intra quartum gradum sine dispensatione contrahere:ergo lex ecclesiastica obligat in periculo mortis. Respōdetur, quòd etsi prohibitio matrimonij inter consanguineos sit de iure ecclesiastico,tamen illo suppo sito matrimonium nullum est,& qui cum consanguinea contraheret, fornicationem committeret,quæ iure diuino prohibita est,ac sub inde in periculo mortis cauenda.Igitur neque S.Thom.loco citato in.4.vbi cap.Sacris.citat, neq; vllus theologorum illam opinionem tenet, vt vsque ad metum mortis sit lex illa obseruanda,sed Adrianus insequutus decretorū glossas,quæ de iure diuino nō ita ad amussim loquūtur. Vnde Caiet.licèt loco citato exemplum posuerit in dicto cap.Sacris.de lege obligante in periculo mortis, subiunxit tamen id potiùs exempli gratia dixisse, quàm vt ita sit. Quare D.Tho.ad idem cap.nihil aliud respondet,quàm quòd intelligat Pontifex potiùs esse moriendum quàm legem frangendam, vbi peccatum,vel mortale, vel veniale incurritur: nempe,vt ait.Syluester. verb. excommunicatio.5.§.6.in fine,in ijs,quæ sunt per se peccata, vt cōmunicare in crimine criminoso. Verūta men mens,vt arbitror, legitima Pōtificis fuit, quando metus mortis incutitur in odiū fidei, & contemptum legis.

Solut. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur,quòd quia corporalia spiritualib⁹ seruiūt, potestas clauium se extendit ad puniēdum hominem etiam in temporalibus.

Solutio. 2. ¶ Secundum autem suprà solutum est, vbi diximus, quòd quando lex charitatis necessitatem participandi cum excommunicatis inducit, licita est eiusmodi communicatio.

DISTINCTIONIS vigesimæ secundæ. Quæstio secunda, De ijs, qui excommunicare possunt, & absoluere, ac de ijs, qui sunt excommunicandi.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare.

SEcunda quæstio est de illis, qui possunt excommunicare, & excommunicari. Cuius tres sunt articuli. Primus, vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare. Secundus de ijs qui possunt excommunicare.Et tertius de absolutione ab excōmunicatione. Arguitur ergo à parte affirmatiua primi articuli.Potestas excō municandi est potestas clauium: sed omnis sacerdos habet potestatem clauiū, potissimum si sit parochialis,qui possit absoluere,& ligare in sacramento, quod plus est quàm excōmunicare,ergo omnis potest excōmunicare. *Partis nega tiuę. 1. Argum.*

¶ Incontrariū est,q̄ illa, in quibus maius periculum imminet,maioribus sunt reseruanda:in excommunicatione autem ferenda maximū potest imminere periculū, atq; adeò plurimo indiget iudicio:ergo solis prælatis meritò reseruatur. ¶ De hac quæstione Scot.d.19.q.1.art. 5.singularem habet opinionem: nempe,quòd nemo præter solum papam potest propria autoritate sic subditum excōmunicare, vt vbiq; in tota ecclesia euitetur.Et ratio eius est,quòd quempiam excōicare est nō solùm ipsum cohibere ne cū alijs cōmunicet, verum & omnes alios ne cum illo participent:episcopus autem Parisiensis autoritatem non habet in ciues Colonienses,ergo illos prohibere non potest, ne cum suo Parisiensi excommunicato cōmuni cent,atque adeò non potest episcopus Parisiēsis suum subditum excommunicare nisi restrictè, vt scilicet nemo Parisiensium cum illo communicet. Item quia excommunicare est priuare suffragijs ecclesiæ, ita vt pro excommunicato nullibi sit orandum,non potest autem Archiepiscopus Toletanus priuare suum parœcianum suffragijs ecclesię Hispalensis:so *Pars affirmatiua. Decisio articuli. Ratio.1. Ratio.2.*

Ius ergo Papa poteſt propriè excommunicare, epiſcopus verò non niſi ſtrictè, vt dictum eſt, priuando ſubditum ſuffragijs ſuæ eccleſię. Quod ſi epiſcopi, inquit, generaliter excõmunicant priuando ſubditum ſuffragijs totius eccleſiæ, hoc non faciunt niſi commiſsione Papæ. Et Almain. d. 18. quæſt. 1. vbi Scotum interpretatur, ait, hanc opinionem eſſe omnium mendicantium, quia adulantur, & fauent ſummo Pontifici propter ſua priuilegia. Porrò verò nemo eſt mendicantium, qui in hac opinione Scotum ſequatur.

¶Reſpondetur ergo ad quæſtionẽ tribus conclusionibus. Prima. Omnes epiſcopi & prelati ex proprio officio autoritatem habent excõmunicandi ſuos ſubditos generaliter, vt in tota eccleſia ſint excõmunicati. Quòd enim ſoli ipſi hoc poſsint, probat loco citato S. Thom. ex diſcrimine inter forum conſcientię, & forũ exterum: nam in foro pœnitentiæ res agitur ſolùm inter hominem & Deum, quare illic ſacerdos ſolùm abſoluit, & ligat in foro Dei. In foro autem exteriori abſoluitur homo, & ligatur non ſolùm in ordine ad Deum, ſed in ordine ad alios ciues, & totam eccleſiam, quia illic priuatur homo ſuffragijs eccleſiæ, & communione fidelium: ergo illi ſoli excommunicare poſſunt qui in foro exteriori habent iuriſdictionem. Quòd autem omnes id poſsint propria autoritate, probatur, quia ad excommunicandum non aliud, quàm iuriſdictio requiritur, ſi modo iudex non ſit ſuſpenſus vel prohibitus: quoniam quicunq; habet iuriſdictionẽ, eo ipſo eſt iudex, excõmunicatio verò eſt pæna coerciua, quia iudex vim habet cognoſcendi cauſam, & exequendi ſententiam, ergo qui cunque habet eccleſiaſticam iuriſdictionem poteſt excõmunicare, alioqui eius iuriſdictio trunca eſſet & manca.

¶Secundò id probatur, quia hæc autoritas cõceſſa fuit Apoſtolis Matthæ. 18. vbi dixit eis Chriſtus, Quæcunque ſolueritis ſuper terram ſoluta erunt, & in cœlis, & Quæcunq; ligaueritis, &c. epiſcopi vero iure diuino apoſtolis ſucceſſerunt, vt patet can. Quorum vices. diſt. 68. Ergo omnes epiſcopi iure diuino habent illam autoritatem.

¶Tertiò. Quicũq; non audit eccleſiam, poteſt ab illa excommunicari, vt patet eodem loco euangelico, quicunq; autẽ crimen alterius defert ad tribunal epiſcopi dicit eccleſiæ, & qui non audit epiſcopum non audit eccleſiam: ergo epiſcopi authoritatem habent publicandi illum tanquàm ethnicum, & publicanũ, quod eſt illum excommunicare. Sed ait Scot. Verũ eſt, quòd poſſunt excommunicare, ſed ſtrictè priuando ſuffragijs ſuæ eccleſiæ, planè tamen non niſi autoritate papæ. Vtraque autem eſt res noua, & in eccleſia inaudita: nẽpe, & quòd aliquis ſit excommunicatus, qui nõ priuetur ſuffragijs totius eccleſię, & quod hęc poteſtas ſit à papa epiſcopis collata. Imò vbique aſſeritur tanquam eorum propria, vt can. Corripiatur. 24. q. 3. qui eſt Auguſ. & can. Audi. qui eſt Hierony. 11. q. 3. & multis alijs illius quæſtionis. Imò. 16. q. 2. can. Viſis. appellatur excommunicatio fœlix epiſcopi mucro.

¶Reſpondetur ergo Sco. quòd ad excommunicandum ſufficit iuriſdictio in eum qui excõmunicatur. Quòd autem excõmunicatus ſit ſuffragijs totius eccleſiæ, & cœtu fidelium priuatus, non prouenit immediatè è iuriſdictione excommunicantis, ſed ex ipſa excommunicationis natura: nempe, quia eccleſia ex traditione apoſtolorum ſic inſtituit, vt patet canon. Sicut. & duobus ſequentibus. 11. q. 3. Vnde in concilio Niceno cap. 5. Scriptum eſt, Seruetur iſta ſententia, vt ij, qui ab alijs excõmunicantur, ab alijs ad communionem non recipiantur. Vtrùm autem ſicut limitata eſt iuriſdictio ad perſonas, vt nemo poſsit niſi ſubditum excommunicare, ita, & quoad territoriũ, vt non poſsit ſubditum ad aliud territorium fugientem excõmunicare. Gabr. d. 18. q. 2. cõclu. 6. affirmatiuè reſpõdet. Vnde infert, quòd non poteſt Pariſiẽſis epiſcopus ſubditũ ſuum dum eſt Coloniæ excommunicare. Cuius exẽplum eſt in foro ciuili. Haud enim poteſt rex Hiſpaniæ ſubditum exiſtentem in Gallia iure cogere. Hæc autem ſententia moderamen deſiderat. Si enim ſubditus Salmantinus crimen in alieno territorio cõmiſit, nequit epiſcopus Salmãtinus illũ excõmunicare pro illo crimine: ſic enim ſancitur can. Vt animarũ. de cõſti. libr. 6. Tametſi ſanè intelligendus eſt canon: quando enim per viam ſtatuti excommunicãtur omnes, qui furtum fecerint, tunc non incurrunt excõicationem ipſo facto ſubditi, qui furtũ fecerint in alieno territorio. Si autẽ Salmantinus, qui furtum fecit Segobię, Salmanticam reuertitur, & ibidem conuenitur, vt reſtituat, poteſt quidem Salmanticenſis iudex per excommunicationem eum cogere. Et è conuerſo ſi furtum fecit Salmanticæ quanuis illico trãſlimina diœceſis aufugiat, nihilominus excommunicatione Salmanticenſi ligabitur ſi fulminetur in eum, qui furtũ fecit. Neq; eſt ſimile omnino iure gentium ſint regna diuiſa cum primùm quis limina regni tranſit liberſit ab excommunicatione ſententiæ: poteſtas verò

1. Cõcluſ.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Scot. opin.

Reſpõ. Sco.

Concil. Nice.

Dubium.

Gabri.

Exemplum

Autoris moderamẽ.

Ca. Vt animarum.

verò clauis est spiritualis, & non indiget alia executione quàm prolatione vbicunque reus extiterit. ¶Nomine autem prælatorum intelligimus primum omnium cõcilia tam prouincialia, quàm œcumenica. Mox archidiaconos, archipresbyteros, &c. Deinde prelatos, qui ab aliquo collegio eligũtur, vt Abbates. ca. Sicut tuis. de simonia. Et religionum præfectos etiã Priores conuentuales, & Guardianos. Isti omnes id possunt ex officio, eorum autem vicarij ex commissione. Ex quo fit, vt quemadmodũ ad conferendas indulgentias non requiritur character ordinis, ita neq; ad excommunicandum. Enimuerò ad soluendum, & ligãdum in sacramentis, quia gratiam conferunt, eiusmodi character necessarius est: at quia nec per excommunicationem tollitur, per illas verò conferuntur subsidia, & per has tolluntur suffragia, ad vtrunque sufficit iurisdictio in foro exteriori: quare episcopi electi, & excommunicare possunt, & alios iudices ad eandem functionem delegare.

Prælatorũ nomine qui intelligantur.

Pontifex et concilium œcumenicũ

¶Atqui Pontifex maximus, & œcumenicum concilium non solùm per sententias veluti iudices, verùm & per leges ceu legislatores excommunicare possunt: nempe, leges ædendo, ne hoc aut illud sub censura excommunicationis fiat. Episcopi verò, & prouincialia concilia sub eadem forma possunt item constitutiones facere, quæ non tam leges quàm statuta dicuntur.

Minores prælati.

¶Sed minores prælati nequeũt, aut leges, aut propria statuta cõcedere, licèt visitatores dicœcesum, aut religionum dum visitant, possint ordinationes in scriptis sub eadem censura relinquere, quæ vim habent quousq; per alium reuocentur.

2. Conclu.

¶Secunda conclusio. Non solùm simplices sacerdotes, verùm neque parochiales ex officio iurisdictionem habent excommunicãdi: quia non sunt propriè prælati, nec iurisdictionem habent nisi in foro pœnitentię, nisi eis fuerit à superiore commissa, vel nisi in aliquibus casibus iure eis concessis, velut in furto & rapina. Nam cap. Cùm ab ecclesiarum. de officio ordinа. pro solido, & rato habetur, quòd Plebanus sancti Pancratij subditos suos excommunicaret. Sed reuera arbitror hoc iam in desuetudinem abijsse.

3. Modus.

¶Tertia conclusio. Nullus suspensus vel maiori excõmunicatione excommunicatus potest excommunicare: nã est iurisdictionis vsu nudatus, & excommunicare est iurisdictionis actus. Et eadem ratione si sit à iurisdictione suspensus: nam potest fieri suspẽsio à iurisdictione, & non ab ordine, vel ab vtroque. Et colligitur conclusio ex can. Infamis. 3. quæstione 7. vbi habetur, quòd qui à senatu amotus est, iudicare non potest. Sed est expressus canon in cap. Ad probandum. de senten. & re iudi. q excommunicatus excommunicare non potest. & can. Audiuimus. 24. quæst. 1. Et eadem ratione qua episcopus excommunicatus est, non potest iudicem aliquem instituere, quia ille etiam est actus iurisdictionis. Si tamẽ post quam instituit excommunicatur, non cessat institutio.

Dubium.

¶Dubium autem est, vtrùm dum iudex ignoratur esse excommunicatus, si sententiam excommunicationis, vel aliam proferat, sit valida. Apparet enim sententiam eius esse nullam post quam re vera est prohibitus. Nihilominꝰ proculdubio tenendum est, quòd quãdiu quis ignoratur esse excõmunicatus, sententia eius & actus tenent. Et ita censet Palud. distin. 18. quęst. 2. ar. 3. Et Ricar. ead. dist. Et Sylue. verb. excommunica. 3. Et ratio est, quia cùm hæc sint de iure positiuo, non censetur ecclesia iudices vsu iurisdictionis priuare quousque constet esse excommunicatos. Et hoc propter bonum commune: nam aliàs si actus excommunicatorum latenter irriti essent, detecta excõmunicatione multi de suo statu dubitarent. Hac enim de causa concilium Constantiense prouidè statuit, vt excommunicati, exceptis illis duabus speciebus, possent sacramenta cõferre. Et ducuntur exempla de iure ciuili, nam in dict. cap. Infamis. 3. quæst. 7. habetur, quòd licèt seruus non possit esse iudex, tamen quatenus ignoratur eius seruitus facta eius teneãt. & l. Barbarius. ff. de officio prætoris. iurisconsulti adnotant, quòd licèt à prætore dubitetur an conspirauerit in rempublicam, facta eius sint solida.

Solutio. 1. argumen.

¶Ad arg. in principio factum respondetur, q excommunicatio non est directè actus clauis, quia non immediatè per illum clauditur nec aperitur regnũ quod solum clauditur per peccatum, & reseratur per gratiam. Sed tamẽ mediatè, & indirectè tendit ad clausuram regni, quatenus per illam homo priuatur subsidijs ecclesiæ ad regnum conducentibus: & ideo dicitur vsus clauis iurisdictionis. Quare non sequitur, quòd si sacerdos habeat clauem ordinis propterea habeat clauem iurisdictionis. Nam quanuis absoluere: & ligare in sacramentis sit pretiosius, tamen excommunicatio est actus magis solennis, ad quem maior scientia, & iudicium exigitur.

ARTI-

ARTICVLVS. II.

Vtrùm poſsit quiſpiam ſeipſum, vel ſuperiorem, aut æqualem excommunicare.

POſt conſiderationem eorum qui excommunicare poſſunt, ſequitur de illis, qui poſſunt excõmunicari. Argumentur ergo, quòd quis poſsit excommunicare ſuperiorem: nam Paulus ad Galat. 1. excommunicauit angelum ſi aliter euangelizaret: & tamen, vt habetur Matth. 11. qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt maximo in eccleſia militante. *Pars negatiua.*

¶ Secundò, quia poteſt quis ferre excommunicationem in eum qui furtum fecit: & tamen accidere poteſt, vt ipſe vel ſuperior, vel æqualis furtum faciat. *2. Argum.*

¶ In contrarium eſt, quòd ad excommunicandum requiritur iuriſdictio, quæ reſpectum ſolùm dicit ſuperioris ad inferiorem. *Pars affirmatiua.*

¶ Quæſtio facilis eſt, ad quam duabus concluſionibus reſpondetur. Prima, Nemo poteſt ſe ipſum, aut ſibi æqualem, aut ſuperiorem ſententia excommunicationis ferire. Probatur ratione modò facta, quia excommunicare eſt actus iudicialis habens vim coactiuam: nemo autem niſi ſibi ſubditum cogere poteſt: nullus verò ſibi ſubditus eſſe poteſt, neque par pari: quia par in parem non habet imperium, neq; ſuperior inferiori. Decretum eſt Clemẽtis tertij cap. A nobis. in primo. de ſententia excommunica. Et can. Inferior. 21. diſtinct. legitur, Inferior, ſedes potiorem abſoluere nõ poteſt, atque adeò nec ligare. *1. Conclu.* *Ratio concluſionis.*

¶ Vt enim ad primum argumentum ſuprà factum reſpondeamus. Pau. non excommunicauit angelum niſi ſub conditione, in conditionibus autem nullum eſt abſurdũ, vt ex vno impoſsibili ſequatur aliud. Etenim ſicut impoſsibile eſt, vt angelus falſum euangelizet, ita eſt impoſsibile, vt excõmunicetur. Quod autem gloſſa ſuper cap. Siquidem. eo. tit. ait, hominẽ à ſeipſo excommunicari excommunicatione minori quoties mortaliter peccat, quia fit indoneus vt ſacramẽtum euchariſtiæ ſuſcipiat, & aliorum effectum: nempe gratiam, impropriè dictum eſt, vt quæſt. præcedenti. art. 1. cõtra Gabrielem diximus. Nam licèt poſsit illa dici excommunicatio quodammodo quoad Deum, vt ait Sylueſt. verb. excõmunicatio. 4. nihilominus excommunicationis nomẽ propriè non ſonat, niſi eccleſiaſticam cenſuram.

¶ Quod ſi quis forſan contra cõcluſionem arguat. Poteſt quis indulgentias ſibi ipſi concedere, ſaltem dum illas generali lege confert vi ſitantibus talem eccleſiam, aut largientibus talem eleemoſynam, ſi idipſum ipſe faciat, earũdem fructum percipiet: ergo eodem modo dũ generalem excommunicationis ſententiã pronunciat, ſi ipſe eſt in illo crimine, poterit eadem ligari. Negatur conſequentia: quoniam licèt poteſtas indulgentiarum non exerceatur, niſi erga ſubditos, non tamen exercetur per vim coactiuam: ſed fructus eius percipitur à quibuſcunq; volẽtibus cõditionem implere. Excommunicatio verò dicit poteſtatem per vim coerciuam, quam nemo in ſeipſum exercere valet. Imò verò neque in ſacramento poteſt quiſpiam ſeipſum abſoluere, neq; verò ſuperiorẽ propria autoritate, niſi per illam, quã ab ipſo ſuſceperit. Papã enim nemo, niſi quẽ ipſe elegerit, abſoluere valet, aut ligare in ſacramento. *Obiectio.* *Dilutio.*

¶ Et per hoc reſpondetur ad argumentum ſecundum ſuprà factum. Dum enim epiſcopus cenſuram excõmunicationis profert, ſiue per ſtatutum, ſiue per ſententiam in eum, qui furtum, vel quid aliud fecerit, ſiue ipſe, vel alius epiſcopus, vel archiepiſcopus illud fecit, neminem ligat. *Ad. 2. arg.*

¶ Vtrùm ſaltem per modum ſtatuti poſsit inferior ſuperiorẽ ligare. Sylueſter quidẽ verb. Excõmunicatio. 1. §. 9. in vtranque partem autores citat. Vt verbi gratia, ſi epiſcopus ſynodalem fecit cõſtitutionem, vt nullus ſacerdos in ſua diœceſi luderet tali, aut tali ludo, & archiepiſcopus, vel alius epiſcopus ibidẽ ludat, vtrùm incurrant. Sed certè ſuperuacanea eſt diſputatio, quia proculdubio non incurrunt, vt bene ait Panor. cap. 1. de raptori.

¶ Dubium autem eſt hic graue, an Papa excommunicari poſsit: nam cùm ſit ſupremum eccleſiæ caput, atque adeò neminem habeat ſuperiorem, apparet excommunicari non poſſe. Hæc autem quæſtio aliam non minus prolixam, quàm moleſtam ſubmouet, de comparatione Papæ, & concilij, vtrius ſit maior poteſtas. Attamen alterutra pars teneatur, omnes fatentur Papam ſaltem in caſu, quo vehementi hæreſis laboraret infamia, excommunicari poſſe. Illi enim qui ea imbuti ſunt opinione, quòd concilium eſt ſupra Papam, quam opinionem ſequitur Almain in tracta. de autoritate eccleſ. capit. 11. planè aiunt, quòd concilium tanquam ſuperius poteſt Papam compellere, vt compareat redditurus rationem ſuæ cauſæ. Caietanus verò Cardinalẽ de Turrecremata ſequutus in opuſculo de autoritate Papæ, & concilij, capit. 20. ait, id *An papa excõmunicari poſsit.* *Almain.* *Caietan.*

ait, id non poſſe niſi per poteſtatem miniſterialem eccleſiæ. Hic autem in primis ſupponendum confeſsionem eſſe omnium ſanè loquentium præter caſum hæreſis, & apoſtaſiæ nullatenus excõmunicari poſſe, vel à iure, vel ab homine. Nã quicquid ſit de autoritate concilij ſupra papam quando inter ambas poteſtates diſsidium aliquod exiſtit, tamen cũ concilium poteſtate ordinaria nullam ferat legẽ, niſi Papa, qui ſupremum eſt eccleſiæ caput, præſidente, quancunq; concilium legem edat ſub excommunicationis cenſura, nulla tamen poteſt papam ligare magis quàm illa, quæ ab ipſo papa conderetur. Quapropter licèt eſſet hæreticus, non incurreret ipſo facto ſententiã excõmunicationis, ſed opus eſſet, vt priùs de hæreſi condemnaretur. Nam in legibus ordinarijs quanuis ipſe, vt pars concilij: (nam caput pars eſt) teneretur ſtare legibus cõcilij per vim directiuam, ſicut princeps tenetur ſtare ſuis legibus: quia ratio eum ad id dirigit, nõ tamen per vim coactiuam. Leges enim Papæ & cõcilij ſunt ſicuti leges Regis, & Regni, quibus princeps per vim coactiuam ſtare non cogitur. *Papa eſſe poteſt hæreticus.* Veruntamen quanuis nonnulli doctores noſtri temporis contendant Papã nullatenus poſſe eſſe hæreticum, nihilominus communis ſententia à parte contraria ſtat. Quanuis enim in quantum Papa errare nõ poſsit: hoc eſt, ſtatuere errorem nequeat tãquam articulum fidei, quia ſpiritus ſanctus id non permittet, tamẽ vt ſingularis perſona errare in fide poteſt, ſicut alia peccata committere, quia non eſt impeccabilis. Sententia eſt Bonifa. marty. can. Si Papa. d. 40. qui quanuis non ſit pontificis, nec generalis concilij, eſt tamen præcipua autoritate donatus. *Mart. Bonifac.* ¶ Hoc autem ſuppoſito palàm hoc diſcurſu colligitur, quòd poſsit excommunicari. Papa eo ipſo, quòd eſt hęreticus, nõ eſt depoſitus, & eſt indignus qui ſit caput eccleſiæ: ergo eſt deponendus. Caieta. probat maiorem hoc pacto. Eo ipſo, ꝙ eſt hæreticus etiam per hæreſim exterius prolatam non eſt excõmunicatus: ergo non eſt depoſitus. Attamen quanuis antecedens ſit verum, & cõſequentia bona licèt eſſet excommunicatus, non eo ipſo ſequeretur eſſe depoſitum. *Caieta,* Declaratur hoc in alijs inferioribus. Si quis dũtaxat mente cõſentiat in hæreſim nõ eſt excommunicatus: quia eccleſia neminẽ propter actum interiorẽ anathemate percellit: cùm primũ autem verbo hęreſim profert, incurrit canonis excommunicationem: non tamen eo ipſo facto eſt ſuſpenſus quouſq; de hæreſi cõdẽnetur: depoſitio enim, & priuatio, ſentẽtiam prærequirit, qua homo condemnetur factum lege damnatum cõmiſſiſſe, vt lib. 1. de Iuſt. & iure. q. 6. ar. latè deduximus. Alioqui oẽs iuriſdictiones verſarentur in ambiguo, & in confuſione: ſi ergo in pſonis minoribus contractio ipſo iure excõmunicationis non ſufficit, vt ipſo facto ſit homo ſuſpenſus, multò minus ſufficit in papa, prẽcipuè cũ, vt dictũ eſt, nec canonis excõmunicationem ipſo facto incurrat. *Quod Papa hæreticus ſit deponendus.* Quòd autẽ ſit deponẽdus ſic conſtat. Caput eſt membrum, imò excellẽtiſsimum membrum corporis: ergo qui non eſt membrum, indignus eſt, vt ſit caput: per amiſsionem autem fidei homo præſcinditur à corpore eccleſiæ, & deſinit eius eſſe membrũ: ergo ſit dignus, vt declaretur nõ eſſe caput. Et confirmatur inde, quòd ſi nõ præſcinderetur, poſſet eius contagio in totam eccleſiam inſerpere. *Ratio. 2.* Accedit & exemplum particularium religionum: qui enim profeſſus non eſt vnius religionis, nequit eius eſſe caput: multò ergo minus qui non eſt Chriſtianę profeſsionis, caput eſſe poteſt eccleſiæ. *Ratio. 3.* Hinc deducitur aſſertio noſtra. Papa tunc eſt deponendus, & non vi: & armis, ſed ordine & iudicio: ergo aliquis eſt, qui facultatem habeat ad eius depoſitionem procedendi: hæc autem poteſtas non eſt niſi in tota eccleſia: quam concilium repręſentat: ergo poteſt ordine iudiciali ad eius depoſitionem procedere, ac ſubinde eum compellere, vt compareat, ſua crimina auditurus, ſuamq; defenſurus cauſam: alioqui nõ poſſet iuris ordo ſeruari: vis autem cõpulſiua nulla eſſe poteſt, quàm anathematis cenſura: ergo per illam poteſt eum vt compareat cogere, atque adeo eam ipſe, ſi non paruerit, incurret. Siue hoc ſit, quia in illo peculiari caſu conciliũ ſit ſuperius, ſiue quòd iure naturæ vnaquæq; reſpublica poteſt ſe à tyranno defendere, illũque à ſe præſcindere: ſiue quòd concilium, vt ait, Caietanus, miniſterium eccleſiæ, atq; adeò tunc pontificis exerceat, quod quidem miniſterium non poteſt tunc pontifex à concilio diuellere. *Caieta.* Non tamen vacat nunc locus hæc præſiùs differendi.

¶ At quia de ijs, qui excommunicari poſſunt præſenti tractamus ar. ne alios opus ſit multiplicare, ſubiũgitur ſecunda concluſio. Sentẽtia excommunicationis in vniuerſitatem, vel collegium nullatenus pronunciari poteſt. *2. Cõcluſ.* Concluſio eſt S. Thom. loco citato, atque omnium in vniuerſum. Et ratio eſt plana, quia nemo niſi propter peccatum inobedientię excommunicari poteſt: peccatum autẽ eſt actus perſonalis: vniuerſitas enim non peccat, niſi quia ſinguli peccant: quare ſententia ferri

Qui mẽte conſentit in hæreſim

non

non poteſt niſi in ſingulos inobedientes. Sũt qui cenſeant, quòd licèt talis ſentẽtia ferri nõ poſsit, nihilomin⁹ lata teneat, vt ait Sylueſter eod. verb. §. 6. Attamen citra dubium non tenet, vt ait Ricard. in. 4. d. 18. quia eſſet periculum, vt aliquis citra culpam excommunicare
Dubium. tur. Sed rogas. Quid ſi ferretur ſententia, vt ne modo collegio exiret, aut eligeret, aut quidpiã aliud ageret? Reſpondetur, quòd ſi eſſet per viã ſtatuti, quicunq; nõ paret, incurreret. Sed tamen ſi illa eſſet monitoria: non poſſet poſt modùm proferri ſententia, tanquam in contumacem in totum collegium, quouſq; ſinguli audirentur, an haberent cauſam legitimam ex cuſandi ſe à peccato. Atque hinc patet conſequentiam nõ valere. Tota ciuitas poteſt interdici: ergo excommunicari: quia interdictum non ſemper ponitur pro culpa eorum, qui interdicuntur, ſed in odium illius, qui in vrbe eſt excommunicatus. Quare interdicti ſi non ſint in culpa, quæ excõmunicationi ſubiecta eſt, licèt arceantur ab audiendis ſacris, non tamen priuantur eccleſiæ ſuffragijs.

3. *Conclu.* ¶ Tertia concluſio. Excommunicatus poteſt iterum excõmunicari non ſolùm propter nouum crimen, verùm & propter idem, aggrauatis cenſuris ad maiorem terrorem, & confuſionem: quia licèt non ſit aliud crimen in alia ſpecie, obſtinatio tamen ipſa, quia indureſcit, & recrudeſcit, acriori animaduerſione fit digna.

1. *Argu.* ¶ Quod ſi arguas. Semel excõmunicatus iam eſt priuatus ſuffragijs, & ſacramentis, & participatione fidelium, priuatio autem non ſuſcipit magis aut minus: ergo nullus eſt magis excommunicatus quàm alius, vel nũc, quàm antea. Reſpondetur ad minorem, quòd licèt priuatio ſecundùm ſe non recipiat magis aut minus, tamen ex parte cauſæ poteſt vna excommunicatio ex vrgentiori, & acriori cauſa proficiſci quàm alia: quare vnus excõmunicatus eſt indignior ſuffragijs eccleſiæ, atq; adeò elõgatior ab illis, quàm alius, ac ſubinde maiori ſatisfactione indigens, vt reconcilietur.

2. *Argu.* ¶ Sed arguitur ſecundò. Excõmunicatus iam eſt traditus ſatanæ, vt Paul. 1. Cor. 5. ait, atque adeo eſt extra eccleſiam: ſed vt ibidem ſubdit Apoſtolus. Quid mihi de ijs, qui foris ſunt, iudicare? ergo excommunicatus excommunicari non poteſt. Reſpõdetur ad minorem, quòd Paulus per eos, qui foris ſunt, intelligit infideles, qui cùm baptiſmum non ſuſceperint, non ſunt eccleſiæ ſubditi, vt poſsit illos per aliquã cenſuram cogere, neque eos ſuffragijs eccleſię priuare, cùm non ſint eorum participes, licèt poſsit Chriſtianos, vbi ratio id expoſcerit, prohibere, ne cùm illis conuerſentur in illis actibus, qui viſi fuerint expedire.

¶ Vltimum tandem hic dubium reſtat de de- *Dubium.*
functis, vtrùm poſsint excommunicari. Sylu. nanq; verb. Excommunicatio. 1. §. 7. generaliter ait, non poſſe excommunicari, quia non ſunt de foro eccleſiæ, imò non ſunt homines. At verò ſententia hæc diſtinctione, & expoſitione indiget, vt verũ habeat. In primis enim qui viuens excommunicatus fuit, excommunicatus manet poſt mortẽ, vt viui non poſsint cùm illo in ſuffragijs, vel eleemoſynis communicare. Eſt enim primum omnium eccleſiaſtica ſepultura interdictus, neq; poſſunt eleemoſynæ pro ipſo recipi ſaltem à miniſtris eccleſiæ, quia nec poſſunt in ſacrificijs cõmunibus orare, nec fiunt ſuffragiorum participes, quibus erant in vita priuati. Imò quanuis fortè in charitate deceſſerint, ſi eccleſiæ non ſatisfecerunt, quia fortè non poterant, præſumuntur ſemper ab eccleſia excommunicati. Sententia eſt Vrb. 24. q. 2. can. Sanè. & Innocent. tertij. c. A nobis. 2. de ſent. excom. vbi tamen permittitur, quod ſi aliqua ſigna cõtritionis in excõmunicato apparuerint, poſsit etiam poſt quã fuerit defũctus abſolui, vt poſsit loco ſacro ſolenniter ſepeliri, & pro illo poſsint ſuffragia offerri. ¶ At verò pro nullo crimine, quod viuẽs commiſerit, poteſt defunctus excommunicari. Nam ſi crimen non erat à iure excommunicationi ſubiectum, neceſſaria eſt ante excommunicationem canonica præmonitio, quæ erga defunctum fieri non poteſt. Imò quanuis dum viueret fuerit facta præmonitio, ſi non fuit prolata ſententia, non poteſt in defunctũ proferri: quia iam exemptus eſt ab eccleſię tribunali, nequeiam cenſetur contumax. Si verò crimen erat à iure excommunicatione damnatum, iam viuens ipſo facto excommunicationem incurrerat propter præuiam monitionẽ iuris. Poteſt tamẽ poſtquàm defunctus eſt declarari, & iuridicè pronunciari, illud crimen in curriſſe, quod ſæpenumero fit in crimine hæreſis. Solent enim aduerſus hæreticos libelli inſcribi, & ſententiæ pronunciari, quibus declaratur fuiſſe hęreticos: quare inde priuantur eccleſiæ ſuffragijs, imò declaratur fuiſſe priuatos, eorumq; oſſa exhumata igni traduntur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm quilibet ſacerdos poſsit ſuum parochianum quacunque excommunicatione abſoluere.

Vltima

Pars affirmatiua. 1. Argum.

VLtima cõsideratio in materia excõmunicationis est de absolutione ab eadem cẽsura. Arguitur ergo, quòd sacerdos parochialis posit suũ subditum ab excommunicatione absoluere. Excommunicatio non fertur, nisi pro culpa eademq; inobedientię: quilibet autem parochialis sacerdos potest absoluere à culpa, & sublata causa tollitur effectus: ergo potest absoluere ab excommunicatione. Præsertim, quod cùm peccatum grauius malum sit, quam excõmunicatio, apparet, vt qui potest à peccato absoluere, posit ab excommunicatione.

Pars negatiua.

¶ In contrarium est, quòd eiusdem potestatis est per excommunicationem ligare, & ab excommunicatione absoluere: excommunicare autem non quicunq; parochialis sacerdos valet: ergo neq; ab eadem censura absoluere.

Decisio articuli.

Materia hæc, quippeque absolutiones summo pontifici reseruatas comprehendit, licèt olim non fuerit tam multiplex, iam verò nũc temporis propter earum numerositatem prolixa est & varia, quam ideò in sex conclusiones distribuemus. Vt autem à facilioribus exordiamur, recolenda nobis est distinctio excõmunicationis in maiorem, & minorem. Et qui dem circa minorem tria sunt tantùm consideranda: nempe: quæ sit eius natura, & effectus, & quibus de causis incurratur, & quis est qui ab ea absoluere posit. At qui primùm in superioribus satis expeditum est: natura enim excommunicationis minoris explicatur cap. Si celebrat. de clerico. excommu. vbi sex de huiusmodi excommunicato asserũtur. Primum, quòd si celebrat, grauiter peccat, Secundum, quòd nihilominus celebrans non incurrit irregularitatem, quam incurreret si esset excommunicatus excommunicatione maiori. Tertiũ, quòd eligere non prohibetur, nec ea exercere, quę ratione iurisdictionis ei competunt, Quartum, quòd si scienter electus fuerit, eius electio est irritanda. Quintum, quòd si sacramenta ecclesiastica confert, peccat, nihilominus ab eo collata virtutis non carent effectu. Sextum deniq;, quòd à participatione sacramentorum, quæ in eorum perceptione consistit: putà, à participatione passiua est prohibitus. Duo ergo sunt eius substantiales effectus scilicet, ne taliter excõmunicatus eligatur, & ne sacramẽta suscipiat. Quintum autem asserit, quòd peccat conferens sacramenta, Syluester verb. excõmunicatio. §. 1. intelligit de peccato mortali. At qui Durand. & Adria. indistinctè aiunt, quòd excommunicatus conferens sacramenta mortaliter peccat. At verò ex verbis ipsis capituli certiùs colligitur, non peccare nisi venialiter. Ait enim, quòd nõ priuatur administratione sacramentorum, sed solùm susceptione: vnde elicitur nõ tantum peccare conferendo quãtum susciendo. Quare si celebrat, ait papa grauiter peccare: quia celebrare est suscipere sacramentum. Grauiter autem, idẽ est, quod mortaliter. De administrante verò simpliciter ait, quod peccat, id est, non mortaliter. Quod autem illic ait Syluester, scilicèt, conferentem peccare quoad Deũ, & non quo ad ecclesiam, non bene intelligo, quia nisi esset ab ecclesia priuatus, nullatenus peccaret conferendo. Sed quod papa dicere cogitauit est, quòd non eodẽ modo priuatur susceptione quo priuatur ne cõferat. Susceptione nãq; priuat directè: & ideo si suscipiat, peccat mortaliter, atq; adeò gratiam sacramenti nõ suscipit, collatione aũt non priuatur nisi consecutiuè. Eo enim quod ad sacramenta suscipienda accedere nequit, venialem quãdam irreuerentiam eisdem sacramẽtis irrogat cõferendo. Ait præterea Syluester, quod ex Paludano desumpsit eodem loco cõfessum excommunicato minori excommunicatione teneri iterum cõfiteri. Huius tamen contrarium ex capitulo colligitur sane, vbi habetur, quòd illud sacramentum est solidum, & sortitur suum effectũ: imò qui ei confitetur, nõ peccabit nisi venialiter, sicut ipse sacerdos. Quinuerò post concilium Constantiense taliter excommunicatus conferens sacramentum non peccabit, saltem nisi se ingerat, sed ab alio requiratur: quia non est nominatim excõmunicatus. Habet excommunicatio minor aliam qualitatem, vt diximus: quia nõ transit in tertiam personam, eo quòd qui cum eiusmodi excommunicato communicat, non excommunicatur.

Excõmunicationis minoris triplex consideratio.

Primum. Secundum. Tertium. Quartum. Quintum. Sextum.

Sylueſt. *Paluda.*

¶ Circa secundum verò membrum, quomodo scilicet, excommunicatio minor contrahatur, notandum primùm, quod nunquàm infligitur, ab homine, nullus enim iudex aliquid vnquam præcipit sub pœna excommunicationis minoris, sed semper incurritur à iure. Et Syluester, Gabriel, & alij dicunt eam incurri, quoties quis mottaliter delinquit, quia fit sacramentis indignus: sed hanc iam diximus non esse proprie excommunicationem. Incurritur autem per omne sacrilegium, vt habetur. 17. quæst. 4. can. Miror. Et per omnem violationem ecclesiasticæ immunitatis. Sed per hanc sæpissimè incurritur excommunicatio maior. Et olim per simoniam: sed iam omnis simonia anathemate damnata est. Itẽ per notoriam fornicationem, & concubinatum clerici,

Circa quintum asserit. *Duran.* *Gabri.*

rici, vt cap. Veſtra. de cohabitatio. cleri. & mu lie. Sed iam iſta non eſt in vſu, neq; aliæ quas
Sylueſt. Sylueſt. verb. Excommunicatio. 4. refert. Quę autem plurimùm contingit eſt per communi cationem cum excõmunicato. Neq; hæc poſt concilium Conſtantienſe tam crebrò vſu venit, quàm pridem ſolebat.

¶ Tertium ergo membrum eſt, quod ad præſentem quæſtionem attinet, de quo ideo pri-
1. Cõcluſio ma ſtatuitur huius articuli concluſio. A minori excommunicatione quicunq; ſacerdos parochialis: hoc eſt, habens iuriſdictionem abſoluendi à peccatis mortalibus abſoluere poteſt.
Ratio conclusionis. Probatur. Excommunicatio minor ſolum priuat participatione ſacramentorum: ergo quicunque iuriſdictione pollet adminiſtrandi ſacramenta, ſubſequenter valet ab ea abſoluere: hanc verò ex officio habet quicunque paro-
Obiectio. chialis ſacerdos. Sed arguat quis fortè. Excõmunicatio hæc contrahitur ex peccato venia li: nempe, ex participatione cum excommunicato: ſacerdos autem ſimplex abſq; vlla iuriſdictione, vt ſuprà diximus, poteſt abſoluere à venialibus: ergo omnis ſacerdos, etiã ſi nõ ſit parochialis, poteſt à minori excommuni-
Dilutio. catione abſoluere. Reſpondetur, quòd excommunicatio minor verè eſt cenſura, quæ incurritur à iure: cenſura verò eſt actus iuridicus, ac proinde non poteſt ab ea abſolutio fieri, niſi per eum, qui iuriſdictionem habeat. Quocirca ad minorem reſpondetur, quòd licèt ſimplex ſacerdos poſsit abſoluere ab alijs venialibus, non tamen à participatione cum excommunicatis: eo quòd participatio hæc eſt excommunicationi ſubiecta. Et ideo probè dixit S. Thom. diſt. 18. q. 2. arti. 5. quòd ab excommunicatione minori abſoluere ille valet ſacerdos, qui abſoluere poteſt à participatione cùm excommunicatis, inſinuans ab illa non poſſe abſoluere, niſi illum, qui iuriſdictionem habet in
Caietanus. ſubditum. In eadẽ ſententia eſt Caieta. in ſumma. c. de excõmunicatione minori. At qui cũ hæc ſit leuiſsima cenſura, non aliud ab excommunicato exigitur, quàm vt proponat obedire eccleſiæ abſtinendo à peccato, quod hanc habet excommunicationem annexam.

¶ De excommunicatione verò maiori diſtinguendum eſt, aut enim eſt à iudice lata, quod aiunt, ab homine, aut à iure. De priori ſubnectitur ſecunda concluſio. Ab excommunica-
2. Cõcluſ. tione ab homine lata ipſe idem iudex, qui tulit, poteſt abſoluere. Hoc patet, quia eiuſdem
Concluſionis intellectus. poteſtatis eſt ligare & ſoluere. Concluſio tamẽ intelligitur ex poteſtate ordinaria, poteſt enim eſſe ſententia lata à iudice inferiori, & nihilominus eius abſolutio eſſe Papę reſeruata, vt eſt illa de incendiarijs cap. Tua nos. de ſentent. excommu. Illic enim pontifex non fert ſententiam excommunicationis in incendiarios, vt bene ait Caiet. verb. Excommunicatio. cap. 22. Sed ait, quòd ſi fuerint per eccleſię ſententiam publicati: hoc eſt, excommunicati & publicati, tunc pro abſolutionis beneficio ad apoſtolicam ſedem mittantur: nempe, vt iuſtam illic cautionem pręſtent, ſicuti clericorũ percuſſores.

¶ Præterea & ſuperiores poſſunt ab excom-
Superiores ab excõmunicatione minorum poſſunt ab ſoluere. municatione inferiorũ abſoluere, vel cùm ad eos fit recurſus per nouam cauſæ cognitionẽ, & etiam Papa de plenitudine poteſtatis facta ſatisfactiõe id poteſt. Veluti in diplomate cruciatæ conceditur facultas abſoluendi à quacũ que ſententia excommunicationis ſatisfacta parte. Vbi maximè adnotandum eſt, quòd fa-
Notandum cultas non eſt amplior, quã verba ſonãt: hoc eſt, virtute cruciatæ nemo poteſt abſolui, niſi ſatisfacta parte. Verbi gratia. Si aliquis eſſet excommunicatus pro furto, vel alio debito, licèt non eſſet ſoluendo, ita, vt quãtum ad Deũ eſſet abſolutus, nihilominus virtute priuilegij cruciatę non poteſt abſolui: quia illud arbitramentum, an excommunicatus poſsit ſoluere, necne, Papa nemini ſacerdotum committit, ſed ſoli iudici excommunicanti reſeruatur. Et
Per cruciatã nemo poteſt abſolui ad reincidẽtiam. præterea id confirmatur, quia per huiuſmodi priuilegium, nemini cõceditur facultas abſoluendi ad reincidentiam, ſed ſimpliciter. Et tamen qui modò nõ habet vnde ſoluat, licèt tũc quoad Deum non ſit excommunicatus, recidit tamen quoad ipſum, quãdo habet vnde ſoluat, & tamẽ ſi per cruciatam abſolueretur, nõ recideret ſine noua ſententia.

¶ Nomine verò partis non intelligitur iudex:
Nomine partis qui intelliganꝫtur. & ideo ſi cuilibet epiſcopus pręcepiſſet, vt ſub ſententia excommunicationis iret, verbi gratia ad proceſsionem, vel quidpiam aliud faceret, quod non fecit, inconſulto epiſcopo poteſt per priuilegium cruciatæ abſolui, ſi tamẽ nõ perſeueret in rebellione, ſed ſi res, quæ iam tranſiuit. Nam ſi præceperit verbi gratia, vt relinqueret concubinam, quouſq; relinquat non poteſt abſolui. Neq; tenetur ſoluere iura iudicum, vt quanuis ille excommunicatus nõ abſolueretur à iudice, niſi ſolueret tantùm pro ſententia, vel ſibi, vel tabellioni, abſolui nihilominus per diploma cruciatæ poteſt ſine eorũ ſolutione. Secùs ſi condemnatus iam eſſet ad ſoluendum aliquam pœnam, ſiue pecuniariã, ſiue aliam: condemnatus, inquam, per pronunciatam ſententiam cognita culpa.

¶ Sed

Dubium egregium. ¶ Sed aliud hîc dubium dignum scitu, vtrùm si quis excõmunicatus est à suo iudice, & post modum reperit se in aliena diœcesi, & satisfacit parti, soluit, verbi gratia, furtum, aut debitum, vtrùm episcopus alterius diœcesis, vel eius vicarius possit eum absoluere. Respondetur, posse, saltem si fuit excommunicatio generalis, Quicunq; fecerit furtum, vel aliud retinuerit, quod ad ius alienum pertineat, vt sunt instrumenta scripturarum, tunc enim expleto mandato potest ab alio episcopo absolui: quia nulla proprio irrogatur iniuria. Secùs si esset lis cõtestata inter partes in tribunali proprij iudicis, tunc enim per ipsum debet, vel per Pontificem lis peragi.

¶ De excommunicatione verò lata à iure sub iungitur tertia conclusio, quæ in præsentiarũ ad multas dissoluendas ambiguitates est adnotanda. Quæcunque excommunicatio cuiuscunq; generis fuerit à iure siue per concilium: siue per summum Pontificem condito, lata, absolutio ab ea pertinet ex officio ordinario ad episcopum, imò & ad parochialem sacerdotem, nisi fuerit specialiter, vel Papæ, vel episcopo reseruata. Conclusio est S. Thom. loco citato, quam absque vlla probatione ceu in dubitatam affirmat. Ratio tamen est clara, quia excommunicatio est censura quæ à iure imponitur ratione peccati, & ratione illius incurritur: ergo quantum est ex natura excommunicationis quicunq; habet iurisdictionem absoluendi ab illo peccato, habet & iurisdictionẽ absoluẽdi ab illa censura, imposita pœnitẽtia: sed non solùm omnes episcopi, verùm & omnes parochiales presbyteri, imò quicunq; prælatus in suo collegio, vel conuentu iure diuino, & ordinario eo ipso, quod habet iurisdictionem in foro pœnitentiali potest absoluere à quocunq; peccato cuiuscunque generis, quia iure diuino nullum est reseruatum, nisi ab homine reseruetur: scilicèt, à Papa, vel episcopo, vel alio prælato: ergo pariter iure diuino potest quicunque absoluere à quacunque excommunicatione.

3.Cõclusio *S.Thom.* *Ratio conclusionis.*

Ratio.2. ¶ Secundò id probatur, quoniam si excommunicatio, propterea, q̃ esset lata à iure concilij, vel Papæ, esset ei reseruata, nõ opus esset, vt exprimeret, Cuius absolutionem nobis reseruamus, aut, Pro beneficio absolutionis ad nos veniatur, aut simile: cùm ergo per huiusmodi clausulas specialiter sibi absolutiones reseruat, signum est, quòd iure diuino, & ordinario ad singulos prælatos absolutio pertineat.

Argument. ¶ Est tamẽ argumentũ in contrarium. Per excommunicationem maiorem homo priuatur suffragijs totius ecclesiæ: ergo vbi Papa eiusmodi suffragijs hominem priuat, eidẽ soli incumbit eadem restituere. Ad hoc autem iam suprà responsum est, quòd ad excommunicationem nõ requiritur immediata potestas in omnia suffragia ecclesiæ, aliàs episcopus non posset excommunicare, sed illorum priuatio insequitur naturam excommunicationis. Quare sicut episcopus excõmunicando consecutiuè priuat hominem eiusmodi suffragijs, ita potest absoluendo ab excommunicatione illa consecutiuè restituere. Atque eadem ratione parochialis sacerdos, licèt excommunicare nequiret, tamen authoritate, qua potest absoluere à peccatis, potest & ab excommunicatione, ad quam absolutionem ex natura rei sequitur suffragiorum restitutio.

Solutio.

¶ Ac per hoc soluitur argumentum in principio quæstionis propositum, quo arguebatur sacerdotem parochialem posse absoluere ab omni excommunicatione. De illa nanq; , quæ fertur à iudice, non militat: quia nemo potest alienam iurisdictionem vsurpare. De illa vero, quæ fertur à iure bene probat, quod quilibet curatus possit à qualibet absoluere, nisi essent plurimæ reseruatæ.

Solut. arg.

¶ His cõstitutis cõclusionibus de reseruatione adhibetur quarta. Olim non erant nisi sex casus summo Pontifici reseruati, vt ex authoritate S. Thom. colligitur, qui illos duntaxat enumerat. Primus erat de ijs, qui injciunt manus violentas in clericum, vt habetur. 17. q. 4. can. Si quis suadente. qui fuit Innocentij secũdi ante tempus S. Thomæ, nempe, anno domini. 1130. Secũdus est de illis, qui incendunt ecclesiam, & sunt denunciati. At verò Caieta. in dicto ca. citato. 22. ait, hunc canonem specialiter tangentem incendiarios ecclesiarum non reperiri in iure: nam ille proximè citatus quem hîc Sanct. Thom. insinuat, cap. Tua. de sent. exc. non loquitur specialiter de incendiarijs ecclesiæ, sed generatim de incẽdiarijs. Nec excommunicat incendiarios, sed reseruat absolutionem si per ecclesiam denuncientur. Doctores autem sunt qui illam restrictionem faciunt ad incẽdiarios ecclesiæ, quos Sylvest. refert verb. Excommunicatio. 7. &. 13. Canon verò. Canonica. 11. q. 3. neque est concilij generalis nec Papæ, sed cõcilij Arausicani, quod non ligat totam ecclesiam. Neque loquitur particulariter de incendiarijs ecclesiarũ, sed generaliter de ecclesiæ violatoribus. Tertius casus est de illis, qui frangunt ecclesiam, & spoliant ipsam. Et iste habetur capit. Conquesti. de senten. excom. vbi non habetur quod ipso

4.Conclu. *1.Casus.* *2.Casus.* *3.Casus.*

facto ſint excommunicati, ſed quòd excommunicentur. Etſi ante denunciationem voluerint ſatisfacere eccleſiæ, abſolui poſſunt ab epiſcopo, ſed ſi denunciari permiſerint, tunc abſolutio deuoluatur ad ſummum Pontificem omnino, ſicut de incendiarijs dictum eſt.

Furtum in eccleſia. ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd non quodcũq; furtum in eccleſia factum eſt ſacrilegium, nec excommunicationi ſubiectũ. Vt ſi quis alicui in eccleſia ſacra audienti crumenam ſurripiat, ſed dum porta vel ſeræ eccleſiæ franguntur, vt bona eius eripiantur. Itaq; ambæ actiones concurrant, vt, ait, Caiet. verbo. Excommunicatio cap. 21. Quartus eſt de illo ſacerdote, qui in diuinis ſciẽter communicat cum excommunicato nominatim à Papa, vt habetur cap. ſuprà citato Significauit. de ſentẽt. excõ. Quintus eſt de illis, qui literas apoſtolicas falſificãt, de quo extat canon capit. Ad falſariorum. de crimine falſi. vbi excommunicãtur literarũ apoſtolicarum falſarij, eorumq́ue fautores, & defenſores. Sextus demũ eſt de illis, qui cũ excõmunicatis cõicant in crimine, pro quo lata eſt ſentẽtia, vt habetur capit. Nuper. & cap. Si concubinæ. de ſent. excom. Et intelligitur de cõmunicãtibus cum illis, poſtq̃ excõmunicati ſunt. Licet em̃ quis conſuluerit alteri, vt furtum faciat, & poſtea non excõicetur, niſi qui furtũ facit, qui cõſuluit non eſt excõicatus, niſi poſtea ei conſuluerit, vt non reſtituat. Item licèt quis cum excõmunicato maiori excommunicatione communicet in alio crimine, non ideo excõmunicatur excõmunicatione maiori. Vt ſi clericus ſit excõmunicatus propter concubinatum, licèt cõcubina eius in eo actu cum illo communicans ſit excommunicata, non tamẽ ſi cõmunicet cum eo in furto. Neq́ue verò huiuſmodi abſolutio reſeruatur Papæ, ſed iudici excommunicanti. ¶ Quinta concluſio. Præter iſtos ſex caſus, quos S. Thom. refert, ſunt alij ferè in numeri Papæ reſeruati. Et primùm ſunt omnes, qui in bulla cœnæ domini ſic reſeruantur, vt neque per abſolutionem, quæ illo die generalis ſit, nec per aliam quancunq́ue ſolennem, nec per conceſsionem cruciatæ intelligantur conceſsi niſi exprimantur. Vnde. poſt. §. 12. eiuſdem bullæ, ſubduntur hæc verba. Declarantes nihilominus ac proteſtantes (prout tenore præſentium declaramus, ac expreſsè proteſtamur) abſolutionem hodie, vel aliàs etiam ſolenniter per nos faciendam præfatos ſuprà nominatos, & qualificatos, ac cancellarios, vicecancellarios, conſiliarios, & procuratores atq́ue omnes, qui executionem literarum apoſtolicarum impediuerint, niſi decreta ſua, & acta reuocauerint, non comprehendere.

4. Caſus. *5. Caſus.* *6. Caſus.* *Nota.* *5. Cõcluſ.* *Verba bullæ cœnæ dñi.*

¶ Hæc autem bulla non videtur res vſq; adeò antiqua, quandoquidem D. Thom. illius non meminerit, ſed à tempore Martini quinti circa annum domini. 1420. quo tempore Bohemorum hæreſes in concilio Conſtant. fuerint damnatæ. Cuius etiam bullæ Paulus ſecũdus, & Sixtus quartus in ſuis extrauag. Et ſi Dominici gregis. meminerunt. Poſtmodũ verò Leo decimus aduerſus Martinũ Lutherum eam auxit, ac deinde Paulus tertius aduerſus regias curias apoſtolicarũ literarum executiones impedientes. Nuperrimaverò eſt ſub Paulo quarto, qui nunc ſedet, & continet caſus quindecim.

Bulla cœnæ dñi non ad modũ antiqua. *Paulus. 2.* *Leo decim⁹* *Paulus. 3.*

¶ Primus eius caſus eſt aduerſus omnes hæreticos cuiuſcunq; fuerint nominis, & ſexus, & contra eorum fautores, defenſores, ac receptatores, ea ratione qua hæretici ſunt. Quæ quidem fuit cenſura Honorij tertij cap. Noue rit. de ſentent. excommu. quo alter fuit antiquior. canon Gelaſij. 24. quæſtio. 1. can. Acha tius. 1. vbi admonetur, quod quicunq́ue in hæreſim ſemel damnatam labitur, eius damnatione ſeipſum inuoluit, Atqui tempore Sanct. Thomæ iam iſti canones conditi erant, quippe qui tempore Honorij natus fuit, vel paululo poſt. Veruntamen quia in dictis canonibus nulla fit reſeruationis mentio, minimè illorum meminit. Et quanuis multi ex neotericis gloſſatoribus, quos Sylueſter verb. Excõmunicatio. 7. §. 3. refert, in dubium reuocauerint, vtrùm per hæreſim mẽtalem huiuſmodi excommunicatio contrahatur, proculdubio tamen non contrahitur, niſi hæreſis verbo, aut facto fuerit exteriùs prolata, vt bene, ait, Caietan. verb. Hæreſis. Nam etſi hæreſis per actum mentis contrahatur, eo quòd in mente eſt veritas, ac ſubinde hæreſis, tamen eccleſia nullum actum mentalem intendit excommunicare, non ſolùm quia quantum eſt ex natura illius actus nequit in cognitionem eccleſiæ venire, verùm quia eſſet laqueos humanis cõſcientijs obtendere. Item requiritur quòd ſit error pertinax, vt idem Caietan. verb. Excommunicatio cap. 1. ait. Pertinax autem eſt ſi ſit aſſertio, quam homo ſcit vel ſacræ paginæ contrariam, vel ab eccleſia damnatam, vel quam ignorantia craſſa ignorat. Quare ſi ſit ignorantia inuincibilis excuſans à peccato, eadem ratione ab excommunicatione excuſat. Requiritur etiam deliberatus actus: putà, aſſertio exterior, quã interior præceſſerit. Ad hæc, adnotanda ſunt verba extrauagã. Sixti quarti, Et ſi Dominici. quibus alicui Pontifex ille videri poteſt rigorem huius reſeruationis quodammodo relaxare:

1. Caſus. *Honori⁹. 3.* *Gelaſius.* *Per hæreſim mentalem non incurritur excommunicatio niſi fuerit exteriùs prolata.* *Hæreſis pertinax.* *Deliberatus actus.* *Verba Sixti. 4.*

xare: quæ tamen si bene æstimentur, eam potiùs restringit. Ait enim, quòd prætextu facultatum ab ipso vel sua authoritate cõcessarum seu cõcedendarum, etiam in fauorem fidei & cruciatæ, nullus confessariorum aliquos absoluere audeat ab hæresi postquam fuerint de ea sententialiter cõdemnati, seu delati, seu publicè diffamati. Apparet ergo, quòd nisi fuerit quis damnatus, delatus, vel diffamatus, quanuis sit hæreticus, eius absolutio non fit Romano pontifici reseruata. Et tamen hæc non fuit pontificis intentio: non enim, ait, quòd hæresis citra hos tres gradus non sit apostolicæ sedi reseruata, sed q̃ per nullam concessionem ab ipso factam, vel faciendam possunt hæretici absolui, si fuerint damnati, delati, vel diffamati. Duo ergo collige. Primùm, quòd nullus hæreticus citra pontificis facultatem potest absolui, si fuerit hæresis pertinax, & exteriùs prolata, vt dictum est: quia omnis excommunicatio ratione hæresis est Papæ reseruata.

1. Collectio.

2. Collectio.

Secundò, quòd si standum esset extrauaganti Sixti, quanuis Papa concederet generalem facultatem absoluendi ab hæresi etiam in diplomate cruciatæ, non posset absolui hæreticus damnatus, delatus, diffamatus, nisi hi casus essent nominatim expressi. Quare verba illa magis sunt restrictiua, quàm relaxatiua. Dixerim verò, si standum esset extrauaganti Sixti: quoniam ipse non dixit, nisi quòd per facultates generales ab ipso concessas, vel concedendas non comprehendantur illi tres gradus hæresis: vbi noluit ipse, nec potuit coercere, & restringere concessiones per alios pontifices postmodum faciendas: quoniam extrauagans illa posita fuit tanquam regula cancellariæ, vel tanquam adiectio in bulla cœnæ Domini, quæ cessat cum ipso authore. Quocirca, vt bene, ait, Sylvest. verbo. Excommunicatio. 7. casu. 32. illi casus Sixti remanent in dispositione iuris communis, & in forma concessionum, quæ à summis pontificibus pro tempore emanant. Imò & Angelus, qui fuit eiusdem pontificis commissarius, ait, illam restrictionem Sixti non fuisse omnino receptam. Quapropter, si modo in diplomate cruciatæ dicat Papa, quòd possit quicunque absolui ab omnibus casibus reseruatis in bulla cœnæ Domini, illi etiam tres gradus Sixti comprehenduntur, licèt non exprimantur, vt ab illis possit quicunque hæreticus emendatus absolui in foro conscientiæ, reseruata tamen potestate inquisitoribus procedẽdi in foro exteriori.

Nota.

Bulla cœnæ Dñi cessat cũ ipso Papa.

2. Casus. ¶ Secunda excommunicatio bullæ cœnæ Domini est contra piratas, & cursarios, & maritimos latrunculos.

¶ Tertia, aduersus illos dominos, qui in suis terris noua pedagia imponunt, vel prohibita exigunt. *Tertius.*

¶ Et quarta, aduersus falsarios bullarum, seu literarum apostolicarum. *Quartus.*

¶ Quinta, aduersus eos, qui equos, arma, ferrũ, & instrumenta bellica deferũt Saracenis, Turcis, atque alijs inimicis Christiani nominis. *Quintus.*

¶ Sexta anathematizatio est eorũ, qui victualia, atq; alia ad vsum Romanæ curiæ adducentes impediunt, & inuadunt. *Sextus.*

¶ Septima est eorum qui ad sedem apostolicã venientes, aut inde recedẽtes, aut in eadem cõmorantes, rapiunt, spoliant, & detinent, aut ex proposito deliberato verberare, mutilare, aut occidere præsumunt. *Septimus.*

¶ Octaua, aduersus verberantes, mutilantes, vulnerantes, interficientes, incarcerantes, patriarchas, archiepiscopos, & episcopos, atque ea mandantes. *Octauus.*

¶ Nona est multò latior, quæ in quatuor mẽbra sub eodem ferè capite distribuitur, quæ omnia ad asserendum libertatem executionis mandatorum pontificis referuntur. Anathematizãtur enim illi, qui per se vel per alios eos, qui ad Romanam curiã super causis, & negotijs recurrunt, vel earundem causarum iudices, aduocatos, vel procuratores verberant, mutilant, vel occidunt. Atque illi, qui literas apostolicas executioni demandari inhibent, vel eorũ executores capiunt, incarcerant, vel capi, & incarcerari faciunt. *Nonus.*

¶ Decima excommunicatio est aduersus illos seculares iudices, q̃ personas ecclesiasticas, aut capitula, ad suũ ipsorum tribunal aut cancellariam, aut consilium trahunt, aut trahi faciunt. *Decimus.*

¶ Vndecima eiusdem ferè tenoris excommunicatio decernitur aduersus eos, qui iurisdictiones, vel reditus, vel prouentus ad ecclesiasticas personas ecclesiarum pertinentes vsurpant, vel surripiunt: & qui collectas, decimas, vel taleas eis imponũt, ac subinde qui talia cõsulũt. *Vndecimus.*

¶ Duodecima anathematizatio est aduersus cancellarios, aut consiliarios, aut præsidentes quoruncunq; regum, aut principum, qui beneficiales, & spirituales, illisque annexas causas ab auditoribus, & commissarijs apostolicis ad se euocant. *Duodecimus.*

¶ Tertiadecima est aduersus mutilantes, verberantes, aut interficientes, aut capientes Romipetas: hoc est, peregrinos Romam petentes, aut inde reuertentes. *Tertius decimus.*

¶ Quartadecima excommunicatio est aduer- *Quartus decimus.*

ſus illos, qui directè, vel indirectè, per ſe, vel per alios detinent, aut hoſtiliter inuadunt, vrbem Romam, aut terras patrimonio eccleſiæ pertinentes. ¶ Ac demum quintadecima fuit adiecta à Clemente ſeptimo aduerſus eos, qui in direptione Vrbis, quæ ſuo tempore contigit, ex baſilicis reliquias, ornamenta, vel vaſa eccleſiaſtica diripuerũt, vel direpta tenent. Huius tamen excõmunicationis materia iam tranſiuit. ¶ Præter hos autem caſus ſunt alij perquã multi apoſtolicæ ſedi reſeruati, quos Syluester verbo. Excommunicatio. 7. ad. 57. enumerat. Sed D. Antonius, qui de cenſuris eccleſiaſticis longum edidit tractatum vſque ad. 73. præter bullæ cœnę multiplicat. At verò Caietanus diligenter profecto & loculenter, & doctè in ſumma verb. Excõmunicatio. per. 81. capitula explicat, vbi eorum exceptiones, & quæ circa illos dubia emergere poſsũt, diſertè, & compendioſe enucleat. A quo nos ideo labore, quia prolixiſsimus eſſet, in preſentiarum abſtinendum duximus.

Quintus decimus. *Syluest.* *Caieta.*

Percutiens clericũ inſe ptẽ caſibus non incidit in excõmunicationẽ. ¶ Excepit enim D. Thom. ſeptem caſus, in quibus percutiens clericum non incurrit excommunicationem. Primus eſt, ſi cauſa diſciplinæ id faceret, vt magiſter, prælatus, pater &c. quæ dicitur ſacra læſio. Secundus, ſi leuis fuerit percuſsio, aut iocoſa. Tertius, ſi quis clericum turpiter abutentem vxore ſua, vel matre, vel ſorore, vel filia offenderit, tunc enim licet ſic eum percutiat, vt ſit peccatum mortale, clementia tamen legis fuit, vt dolor excommunicationem excuſaret. Quartus, ſi quis vim vi repellat defendendo ſe vel ſua: ſcilicet, bona, vel pudicitiam, vel religionem ſuam &c. Et quintus, ſi quis per ignorantiam, eum percutiat, quem neſciebat eſſe clericum. Et ſextus, ſi inueniat quis clericum in apoſtaſia, poſt trinam monitionem. Septimus deniq;, ſi à clericatu ſe ad aliud vitæ inſtitutum transferat.

Primus caſus. *Secundus.* *Tertius.* *Quartus.* *Quintus.* *Sextus.* *Septimus.*

A caſibus reſeruatis poteſt quis abſolui à ſuo curato in octo caſibus. ¶ Demum & ab excommunicationibus Papæ reſeruatis poteſt quis abſolui à ſuo prælato, vel ſacerdote in octo caſibus: videlicèt, in articulo mortis. Vel quando oſtiarius defendẽs ingreſſum, clericum abſq; dolo malo percutiat. Item ſi percutiens ſit mulier, vel ſeruus, vel religioſus, niſi ſit enormis percuſsio, ſi ſit pauper, aut puer, aut ſenex, aut valetudinarius, aut capitales inimicitias gerat, ita vt ſit perſona, cui nõ pateat acceſſus ad Romam: nã his perſonarum generibus nõ eſt Romanum iter poſsibile. Tametſi hæc omnia antiqua erant, nunc autem ſtãdum eſſet conſuetudini, potiſsimum in cauſa hæreſis, vbi non eſſet tuta abſolutio, niſi authoritate Romani pontificis fieret. ¶ Sexta concluſio. Forma demum abſoluendi ab excommunicatione nõ eſt certa, quemadmodum abſoluendi à peccatis, ſed poteſt eſſe qualiſcũq;, vt abſoluo te, libero te, reſtituo te communioni fidelium, & ſacramẽtis eccleſiæ &c. Quinuerò poteſt etiam in abſentia fieri, & per literas, tametſi iam ſit in vſu abſolutionem committere ſacerdoti qui abſoluat, à peccato, & ab excommunicatione. Sed nihilominùs poteſt fieri abſolutio ab excommunicatione, licèt non fiat à peccatis. Imò poteſt inuitus quiſpiam ab excommunicatione abſolui. Enimuerò à peccato, quia non niſi propria voluntate committitur, nemo, niſi propria voluntate conſentiat, abſolui poteſt. At verò quia excommunicatio non eſt culpa, ſed pœna, & pœna non incurritur propria ſpõte, imò contra inuitum decerni poteſt, ſit vt quis renuẽs abſolui poſsit. Ac perinde ſicut poteſt homo pluribus excommunicationibus excõmunicari, poteſt ab vna excommunicatione abſolui, alia remanente: quia excommunicationes non habent veluti peccata connexionem, imò poteſt homo pro vna excõmunicatione ſatisfacere nõ ſatisfaciẽdo pro omnibus.

6. Cõcluſ. *Abſolui poteſt abſens ab excõmunicatione.* *Inuitus poteſt quis ab excõmunicatione abſolui.* *Pluries excõicatus, ab una excommunicatione ſine alijs abſolui põt.*

DISTINCTIONIS vigeſimæ ſecundæ, Quæſtio tertia, De interdicto, & ceſſatione à diuinis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm interdictum ſit expediens cenſura.

MAteriæ excõicationis, ne curta relinqueretur, ſingulos articulos de interdicto, & ceſſatione à diuinis adhibendos duximus. Nõ quod totam rerum ſyluam, quæ de interdicto cumulatur, explicare proponamus: eſt enim prolixa, & Sũmiſtis propria, ſed vt nonnullam eius depingamus effigiem. Arguitur ergo, q̃ interdictum nõ ſit licitũ, qa nemo ſine culpa puniẽdus eſt: ſolet autẽ interdictũ contra innocuos, & innocẽtes poni, cùm locus interdicitur, ne populus ſacra

Pars negatiua. *1. Argum.*

2. Argum. sacra audiat. ¶ Secūdò. Id non est fas in ecclesia permittere, quod in detrimētum diuini cultus vergit: dum autem Christiani per interdictum à sacris arcētur, religio diuini cultus nocumētū patitur: nefas ergo est id permittere.

Pars affirmatiua. ¶ In cōtrariū tamē est catholicæ ecclesiæ vsus.

Decisio articuli. ¶ Interdicere, vt in superficie verba sonāt, est inter duos aliquid dicere, i. constituere. Sed tñ altera est eius significatio, vt idē sit qđ prohibere, vt interdico tibi ingressum domus meæ. aut interdico tę ingressu: hoc est, prohibeo. Et secundùm has duas significationes nomen interdicti diuersimodè vsurpatur, & iure ciuili, & ecclesiastico: nam id iure ciuili interdictum est formata quædam, & solennis verborum cōceptio quibus prætor inter duos, hoc est, inrer actorem, & reum aliquid dicendo constituit: hoc est, aliquid iubet, aut prohibet, vt habetur. Insti. de interdictis. &. ff. & Codice eo titu. Quod quidē etiam dicitur interdictio, quæ est, aut prohibitoria, aut restitutoria, aut exhibitoria. Vt cùm prætor prohibet ædes extrui in loco, in quo actor eas petebat extrui, aut cū iubet aliquid restitui, quod reus per exceptionem defendebat non esse ab eo restituendum. Hoc autem interdicti genus non attinet ad rē præsentem, sed interdictum ecclesiasticum, & canonicum, quod idem est quod prohibitio à sacris. ¶ Est autem operæpretium hic in fronte discrimina inter censuras ecclesiasticas, quę

Censurarū ecclesiasticarū cōueniētia. in vsu habetur, constituere. Sunt enim quæ ad rem præsentem attinent numero quinque, sci licèt, excommunicatio, suspensio, irregularitas, interdictū, & cessatio à diuinis. Conueniūt enim omnes primò, quia oēs sunt ecclesiasticę

Conuenientia secunda. censuræ propter delictum, licèt irregularitas nonnunq̄ citra delictum incurratur. Itē ratione causæ efficientis, quia omnes possunt decerni, vel à iure, vel ab homine, saltē ex fundamēto, quod est in iure. Nam irregularitas propriè nō decernitur ab homine: quia non potest iudex imponere pœnā irregularitatis, nisi sit iure decreta ꝓpter aliquod factū. Neq̄ cessatio propriè decernitur à iure propter aliquod factum, vt ipso facto intelligatur posita, sed vt art. proximo videbimus, conceditur ecclesiæ facultas, vt quando iustum iudicauerit cessęt. Tertiò, quia omnes præexigunt canonicam monitionem, vel quæ in iure sit, vel quæ ab homine fiat. ¶ Differūt autē primò, definitione & effectu: nam excōmunicatio, vt suprà diximus, est ecclesiastica censura, qua homo priuatur sacramentis, & suffragijs, & conuictu fidelium. Suspensio verò est ecclesiastica censura, qua quis priuatur vsu potestatis ecclesiasticæ,

Ecclesiasticarum censurarum discrimen.

Suspensio quid. quā habet. Potest enim sacerdos suspendi, vel ab executione ordinum, ne consecret, vel abvsu iurisdictionis, ne ius dicat, vel absoluat, vel ab actu prædicationis &c. Sed irregularitas est quasi priuatio regulæ: hoc est, indignitas secūdum canones, ne quis possit ad ecclesiasticos ordines promoueri, vel si promotus fuerit, nequeat in eis ministrare. Tametsi hæc secunda suspēsionis potius imaginē præ se fert, quàm irregularitatis. Interdictum autē canonicū, est ecclesiastica cēsura, qua homo separatur à certis sacramētis, omnibusq̄ diuinis officijs, & ecclesiastica sepultura, vt ex. c. Nō est vobis. despōsa. & ex. c. Qđ in te. de pœnit. & remiss. colligitur. Cessatio demū à diuinis est organorum suspēsio, hoc est, ministrorū ꝓhibitio, ne sacra faciāt, aut diuina celebrent. ¶ Secūdum discrimē est, ꝙ quatuor istorum non decernuntur, nisi propter peccatū, irregularitas verò potest citra peccatum cōtrahi. Est enim duplex irregularitas, altera quę in pœnā peccati est impo sita, vt si excōicat⁹ ordines suscipiat, vt. c. 1. de ijs q furt. ordi. suscepit. vel ab episcopo excōicato, vt. 1. q. 1. can. Gratia. & can. Statuim⁹, vel si excōicat⁹ celebrat: & ꝓpter alia cōplura peccata. Et hæc propriè dicitur cēsura irregularitatis. Sed altera irregularitas est, quæ incurritur citra culpā, vt propter bigamiā, vt extra eod. tit. vel propter effusionem sanguinis etiā licitam. vt eū iudex suspēdere facit reum. Et hæc nō est censura, quia non habet rationē pœnæ.

Nota. Quocirca quando confertur in bulla cruciatæ facultas absoluendi ab omni cēsura ecclesiastica, illo nomine includitur etiā irregularitas ratione peccati cōtracta, sed tñ aliud irregularitatis genus, vt propter bigamiā, effusionē sanguinis, orbitatem mēbri, aut fœditatē corporis, quia nō est cēsura, sub illo nomine non cōprehēditur. Præsertim, ꝙ absolutio nō fit nisi à culpa, vel pœna: huiusmodi autē irregularitas, nec est culpa, nec pœna: quare nō opus habet absolutione, sed habilitate, quæ nomine absolutionis nō intelligitur. ¶ Tertium discrimē inter alia quatuor est, ꝙ licèt nō decernantur: nisi propter peccatū, differēter tñ: nam excommunicatio, & suspēsio nō decernitur, nisi propter peccatū ipsius personæ, quæ excōmunicatur, vel suspēditur, interdictum verò nō semper decernitur propter peccatū illorū, qui sacris interdicantur, sed propter alienū. Nam in odiū illius, qui pertinaciter obstinat⁹ est in excōicatione interdicitur ciuitas. Atq̄ id ipsum de cessatione à diuinis dicturi sumus. ¶ Hinc subsequitur quartū discrimē, ꝙ excōmunicatio, suspēsio, & irregularitas non decernūtur,

Irregularitas quid.

Interdicti definitio.

Cessationis à diuinis definitio.

Censurarū ecclesiasticarū discrimē secundum.

Irregularitas duplex.

Censurarū ecclesiasticarū discrimē tertium.

Censurarū ecclesiasticarū discrimē quartum.

niſi aduerſus perſonam in pœnam ſui delicti, interdictum autem,& ceſſatio decernitur aduerſus totam ciuitatē, vel regnum, eo q̄ citra vniuerſitatis culpam poteſt ipſa interdici.

¶ Suſpēſione autē & irregularitate prætermiſſis ad quæſtionem ſex concluſionibus reſpon
1. Cōcluſ. detur. Prima. Interdictum legitimè poſitum res eſt eccleſiæ gubernaculo neceſſaria. Nam etſi excōmunicatio, vt ſuprà dicebamus, pœna ſit, qua eccleſia maiorē non habeat, tamen quādo quis obſtinato animo in ipſa recrudeſcit, condecēs eſt, vt eadē eccleſia ſenſum mœroris,& triſtitiæ repræſentet, & quaſi totum populū indignatione aduerſus eū cōmoueat, & à iure, quod habet ſacra audiendi, ſuſpēdat, vt vel illa populi indignatione,& ſacrorum ſilentio, perterrefactus ille reſipiſcat.

Interdictū duplex. ¶ Atqui interdictū eſt duplex. ſ. interdictum loci,& interdictum perſonarū. Interdictum lo
Interdictū loci. cale ſeu loci eſt, quando interdicitur ciuitas, ne illic diuina officia audiantur, & tunc populus præter perſonas illas, quæ cauſam dederūt interdicto, poteſt extra ciuitatē,& ſuburbia illa audire: nam nomine ciuitatis etiam ſuburbia intelliguntur. cap. Si ciuitas. de ſenten. excom.
Interdictū perſonale. lib. 6. Interdictum autem perſonale eſt, quo interdicitur populus, vel aliqua eius perſona: nā etiam populus citra propriā culpam in odium excōmunicati, præſertim ſi ſit rector, vel princeps, poteſt interdici, vt patet can. Miror. 17. q. 4. vbi Aug. propter delictū Bonifacij interdixit eum ſacris, totamq̄; eius domū,& familiam. Imò poteſt interdici populus ſine clero, & clerus ſine populo. Et tūc perſonæ interdictæ nullibi. ſ. neq̄; in illo loco, neque in alio audire ſacra poſſunt. Hæc omnia habentur cap. Si ſententia. de ſent. excom. libr. 6. Ex quo fit vt interdicto loco, nō cenſeatur populus interdictus, niſi ne in illo loco audiat,& e conuerſo interdicto populo nō cenſetur interdictus locus. Quare populo excluſo etiam in præſentia peregrinorū poſſūt ſolēniter celebrari diuina.

Subdiuiſio interdicti. ¶ Et vtrunq̄; iſtorum interdictum ſunt qui diſtinguant in tria. ſ. in generale, ſpeciale, & ſingulare. Sed tamen ſatis eſt diuidere in duo: videlicet, in generale,& ſpeciale. Generale enim interdictū loci eſt, quando interdicitur totum regnum, vel tota ciuitas, vel totum caſtrum. Dicitur enim generale, qa nulla eccleſia excipitur, vt colligitur ex capit. Cū in partibus. de verb. ſig. Interdictū ſpeciale loci eſt, quādo aliqua eccleſia, vel eccleſiæ ciuitatis vel caſtri interdicūtur,& nō omnes. Et tunc interdicta eccleſia, interdicūtur omnes eius capellæ, vt eodem cap. Si ciuitas, admonetur, non tamen clerus einſdē eccleſiæ: poteſt enim alibi celebrare. Pari modo interdictū perſonarum eſſe poteſt, aut generale, vt dum propter peccatum regis interdicitur totus populus regni, aut propter delictum domini totus populus ciuitatis. vel caſtri. Speciale autem eſt cum interdicitur aliqua perſona, vel perſonæ ciuitatis. Quare hoc imponi poteſt propter peccata ipſarum perſonarum, quæ nominatim interdicuntur. Quæ quidem pœna eſt minor, quàm ſententia excommunicationis, nam minor pœna eſt arceri à ſacris tantùm audiendis, quàm priuari ſuffragijs eccleſiæ,& conuictu fidelium. Quocirca epiſcopis ſæpe Pontifex priùs præcipit ſub comminatione, vt arceantur ab ingreſſu eccleſiæ, quàm ſub cōminatione excommunicationis. ¶ De illis autem qui interdicere poſſunt ſubiungitur ſecunda concluſio. Omnes 2. Cōcluſ.
prælati eccleſiarū cathedralium, aut collegiatarum: nempe, & epiſcopi, & abbates, qui præſunt, collegiatis eccleſijs, poſſunt interdicere, tam perſonas, quàm locum: quia habent iuriſdictionem ordinariam, vt notatur in cap. Cùm inter. de conſuetud. & in cap. Cùm ab eccleſiarum. de officio ord. Pariter cōcilium generale, & capitulum ſede vacante. Minores autem prælati, qui excommunicare poſſunt, vt prælati religionum, eadem ratione poſſunt interdicere ſubditos: id eſt, ab audiendis diuinis cohibere, vt ex eod. capit. Cùm ab eccleſiarum. colligitur: quia hoc minus eſt quàm excommunicare. Interdicere autem eccleſiam, vel locum non eſt in cōſuetudine, niſi habeāt iuriſdictionē in oppidū aliquod vel caſtrū.

¶ Tertia concluſio. Ad interdictum requiri- 3. Cōcluſ.
tur cauſa eademque grauis,& digna: nam certè locus, & populus non eſt niſi grauiſsima de cauſa interdicendus, nec quæcunque ſufficit, quæ ad excommunicandum ſatis eſſet. Nam excommunicatio fertur contra ſingularem perſonam, interdictum verò in damnum populi citra eius culpam. Imò interdictum quanuis ex vna parte ad terrorem excommunicatorum conducat, ex altera tamen in periculum diuini cultus vergit, potiſsimùm ſi ſit prolixum: nam tunc non ſolùm populus deſuetudine frequentandi diuina officia, affectum eorum,& ſenſum perdit, verum etiā & clerus ipſe remiſsior fit, & ignauior ad eadem diuina celebranda. Qua vtiq̄; ratione, & diuina religio detrimentum patitur, & populus ſolet in moribus Sylueſcere. Vnde Innoc. & Hoſtienſ. ſuper ca. Quæſiuit. de ijs quæ fiūt à maiori parte capit. ſentiunt ſentētiam interdicti non eſſe ferendam ob delictum particularis

laris personæ, sed vniuersitatis, nisi sit dominus loci, vt.c. Non est vobis. de sponsa. Et Bonifac. octauus in extrauag. Prouide. sanxit, ne pro debito pecuniario, vel cuiusuis pecuniæ quantitate possit iudex ordinaria, vel delegata potestate locum, vel populum interdicere. Secùs, vt, ait, Archidia. de interdicto singularis personæ. Nunc autem saltem in aliquibus locis Hispaniæ solet ciuitas pro exigua causa pecuniaria interdicto obnubilari, quod profectò nullatenus esset ferendum. Putant enim illa ratione ecclesiastici iudices suâ authoritatem asserere, & tamen præterq́, quòd grauissimum dant populo damnum, & iniuriam grandem irrogant, eandem authoritatem extenuant, quæ hac ratione indies minoris habetur. In alijs nationibus vix vno seculo interdictum vnũ auditur, in Hispania verò creberrima vidẽtur. Atqui solebat mos priscus vigere, vt posito interdicto, personæ excommunicatæ intra triduum vrbe pellerentur, vt cessaret, nunc verò temporis nulla huius Christiani moris habetur ratio.

¶ Debet præterea, & monitione canonica ex communicatus præmoneri in scriptis, vt cap. Cum medicinalis. de senten. excommu. libr. 6. iubetur. Forma autem sententiæ est, talem populum, aut locum interdicto ecclesiastico supponimus, de verbo. signi. capit. Cùm in partibus. & de officio delegati. cap. Sanè. in. 2.

Forma sententiæ.

Concilium Constan.

¶ Estq́; notandum, quòd post concilium Cõstan. nemo interdictum seruare tenetur siue à iure siue à iudice positum, nisi aduersus certũ locum, aut contra certam personam fuerit enunciatum. Sufficit autem interdictum ecclesiæ matrici intimari, quòd quidem ipsa seruante, & reliquæ omnes ecclesiæ seruare tenẽtur.

¶ Et hæc de interdicto, quod ab homine decernitur. Nam sunt multi casus, in quibus, & ipso iure decretum est. Ciuitas enim vbi Papa moritur, si non illico ad electionem seruatis iuris conditionibus procedatur, eo ipso interdicto subijcitur. capit. Vbi periculum. de electio. lib. 6. Item quando vniuersitas ciuitatis ab ecclesijs, vel ecclesiasticis personis pedagia, vel alia tributa exigit, vt capit. Quanquàm. de censib. libr. 6. Et in multis alijs casibus, quos Syluest. verbo. Interdictum. 4. refert.

Relaxatio.

¶ Atqui illud, quod à iudice decernitur, ab eodem est tollendum, & relaxandum, imò & idem iudex potest illud suspendere, vel in tota vrbe, vel in aliqua ecclesia, vel per diem, vel per aliud tẽpus, causa alicuius officij celebrandi, aut defuncti sepeliendi, aut alia legitima, vt cum Innocentio, & Hostien. contra Bernard. ait, Syluest. verb. Interdictum. 3. §. 8.

¶ Quin verò quãtum est ex tenore iuris videntur interdicta iure posita cessante causa, & facta satisfactione per ordinarium posse tolli: quoniam interdicta iure non reseruantur Papæ sicut excommunicationes. Si autem alicubi reseruetur, standum est verbis iuris. Suspendi autem manente causa, aut non facta satisfactione per nullum, nisi per summum Pontificem possunt.

¶ Ad hæc, & de natura, & effectibus interdicti, adhibetur quarta cõclusio. Effectus & natura interdicti est trina prohibitio: scilicèt, diuinis interesse, & certa suscipere sacramenta, & in loco sacro sepeliri. Enimuerò antiquitus ferè nihil interdictum à cessatione differebat: nam cùm tempore interdicti interesse sacris non liceret, clerus ipse ab eis celebrandis omnino abstinebat, vt colligitur ex cap. Non est vobis. de sponsalib. & capit. Quod in te. de pœnitent. & remissio. sed semel in hebdomada causa conficiendi sacramenti celebrari permittebatur. de sententẽ. excommu. capit. Permittimus. At verò Bonifacius octauus capit. Alma mater. referens quemadmodum antiquitus tempore interdicti nulla celebrabãtur officia, & subdens, quòd ex districtione huiusmodi statutorum, decresceret deuotio populi, pullularent hæreses, & infinita pericula animarum insurgerent, & ecclesijs sine earum culpa debita obsequia subtraherentur, concessit, vt tempore interdicti siue ab homine, siue à iure prolati possent homines non solum in articulo mortis, sed etiam sani quoties vellent sacramentum pœnitentiæ suscipere, dum tamen non essent excommunicati, qui quidem, præterquàm in articulo mortis, ad sacramenta non admittuntur. Et nisi essent illi, qui interdicto causam dederant. Secundò concesserit, vt exclusis interdictis, & excõmunicatis, quotidie diuina officia submissa voce, ianuis clausis, non pulsatis campanis celebrarentur. Tertiò, vt in die natalis Domini, paschæ, & pentecostes, & assumptionis Beatæ virginis pulsatis campanis, apertis ianuis, alta voce eadem officia solenniter fierent. Iure autem antiquo permittebatur baptismus & pœnitentia morientium, & viaticum. capit. Non est vobis. de sponsalib. & confirmatio in fronte, vt capit. Responso. de sentent. excommu. Festa autem illa quatuor solennia incipiũt à primis vesperis, sed festum paschatis à missa vigiliæ, saltem ab initio Gloriæ, quando pulsantur campanæ, finiuntur tamen in vltimo completorio ultimi diei paschatis, aut diei assumptionis.

4. Cõclus.

Alma mater.

Festa quatuor.

Haud tamen licet in ijſdem feſtiuitatibus ſacramentum euchariſtiæ ſuſcipere, niſi ab his, qui priuilegium habent, quia hoc in dicto. ca. Alma mater. non cõceditur. Hoc autem ſunt qui dubitant, vtrùm cùm priuilegiatus ſumit euchariſtiam, poſsit populus intereſſe, eo ꝙ illud expreſsè non concedatur. At verò cùm populo concedatur tunc publicè intereſſe ſacrificio miſſæ, non eſt cur dubitetur, quin liceat intereſſe ſumptioni euchariſtiæ, cum non ſit niſi pars ſacrificij. Poteſt, & die aſſumptionis virginis benedictio coniugum ſolennis fieri, quia illud non eſt ſacramentum. Imò & defuncti ſolenniter ſepeliri, vt, ait, Sylueſt. verb. Interdictum. 5. §. 4.

Triplex effectus interdi.

¶ Igitur extra illa feſta trinus eſt interdicti effectus, vt concluſio aſſerit. Primus, ſcilicèt, ꝙ nemo audire ſacra valet, niſi clerici etiam primæ tonſuræ. Niſi ſint coniugati: nam illi omnia priuilegia clericalia amittunt, vt habetur capitu. Ioannes. de clericis coniugatis. præter duo, vt Bonifacius decreuit capit. vnico, eod. titulo libr. 6. Nam ſi tonſuras deferant, gaudent priuilegio canonis. Si quis ſuadente diabolo. & ne conueniri debeant coram iudice ſeculari. Sed præſertim priuilegium audiendi ſacra tempore interdicti perdũt: quia iam non ſunt altaris miniſtri, neque eccleſiæ. Poſſunt etiam audire ſacra quicunque per põtificis diplomata ſunt priuilegiati. Et qui huiuſmodi priuilegium habet poteſt familiam ſuam, quæ eum cõmitatur, in eccleſiam ſecum inducere, iuxta conceſsionem eiuſdem Bonifacij capit. Licèt vobis. de priuileg. libr. 6. Niſi vel cauſam dederint interdicti, vel in fraudem hãc ob cauſam fuerint in eandem familiam aſſumpti. ca. vltim. de verb. ſig. libr. 6.

Priuilegiati.

¶ Adde hîc quod ſuprà. diſt. 13. q. 2. artic. 1. interexplicandum præceptum audiẽdi miſſam dieb⁹ feſtis diximus: nempe, quòd priuilegiati non excuſantur tempore interdicti audire ſacra die feſto. Non quod priuilegium eos per ſe obliget, ſed præceptum audiendi miſſam obligat omni tempore omnes audire potentes. Secundus effectus interdicti eſt, quia nec poſſunt ſuſcipi ſacramenta ordinum aut extremæ vnctionis, vt notant doctores ſuper. ca. Reſponſo. de ſent. excom.

¶ Tertius, quia nec defuncti gaudere poſſunt eccleſiaſtica ſepultura, præter clericos. vt cap. Quod in te. de pœnit. & remiſ. Et quanuis illic addatur, ꝙ clerici ſepeliantur ſine ſolennitate, & cum ſilẽtio, iã verò hodie, vt, ait, Sylue. verb Interdictum. 5. §. 10. cõceditur vt miſſa & officium funeris cũ moderamine capituli. Alma mater. celebretur. ¶ Ad hæc de violantibus interdictum diſtinguendum eſt inter clericos & laicos: nam de clericis ſubnectitur quinta concluſio. Clerici interdictum violantes peccant mortaliter, fiuntq; irregulares, & vt verbis iuris vtamur ineligibiles & impoſtulabiles. Itaque nec eligere valent, nec eligi, nec poſtulari, ſuntque ſuſpẽſi ab officio & beneficio. Prima pars, licèt eam concedere renuat Caiet. in ſumma verb. Interdictum. nihilominùs vera profectò cenſenda eſt. Et probatur, quia mandatum interdicti imponitur propriè clericis ſecundùm antiquum ius, vt non celebret, & ſecundum ius nouum, vt non celebrent niſi iuxta tenorem capituli. Alma mater. excluſo populo, clauſis ianuis, &c. & cùm præceptum ſit de re graui, ſit conſequens, vt non obtemperantes lethaliter delinquant. Secundò id cõfirmatur ex pœnarum grauitate, quæ violatoribus iure decernuntur, vt irregularitatis & aliæ: tam graui enim cenſura non plectuntur niſi mortaliter delinquentes. Quòd autem tria illa pœnarum genera incurrant, probatur. ca. Is qui. capitul. Is cui. de ſentent. excommuni. libr. 6. & cap. Cùm æterni tribunal. de ſent. & re iudi. eod. lib. & cap. 1. de poſtula. prælatorum. Sed ꝙ ſint ſuſpenſi officio, & beneficio, probatur ex capitu. Tanta. de exceſsib. prælator. Imò ſunt beneficijs expoliandi, vt patet cap. Poſtulaſtis. de clerico excommunicato. Atqui ſi ſit religioſus, & ſciens matricem eccleſiam interdictum ſeruare, & non ſeruat, eſt excommunicatus, per clem. Ex frequentibus, de ſentent. excommunicatio. Et eſt notãdum, quòd clericus dupliciter eſt interdicti violator: ſcilicèt, vel dum ipſe eſt interdictus, tunc enim nullibi, vt dictum eſt, officia ſacrorum ordinũ exercere poteſt, & ſi decedat interdictus, caret eccleſiaſtica ſepultura, vt in dicto capit. Is cui. habetur. Secundò, ſi locus ſit interdictus, licèt clericꝰ ipſe nõ ſit interdictus, exercendo ordines in eodem loco, violat interdictum. Sunt tamen notanda verba capitulorum irregularitatem decernentium, quia non loquuntur niſi de clericis, qui ſunt in ſacris, & celebrant, vel officia diuinorum ordinum exequuntur. Quare licèt religioſus, qui non eſt in ſacris, & ſecularis, & monialis ſolenniter in eccleſia canant, non fiunt irregulares, vt non poſsint ad ordines ſacros promoueri, ſunt tamen aliter puniendi in aliquod arctius monaſterium intruſi, vt eodem. capit. Poſtulaſtis. ſancitur. Nam & moniales & religioſi non clerici nomine clericorum hoc caſu intelliguntur, quibus incumbit diuina officia ſolenniter fa

5. Cõcluſ.

Cleri. dupliciter violat interdi.

Nota.

ter facere, vt censeantur violatores interdicti, non autem quantum ad irregularitatem. Quapropter simplex clericus primæ tonsuræ, imò qui minoribus ordinibus initiati sunt, (vt Syluester cõtra quosdam Canonistas cum theologis sentit, verb. Interdictum. 5. §. 6.) quanuis solenniter in ecclesia canant, & sua munera exerceant deferendo cereos, aut legendo, & agendo ea, quæ sunt sui muneris, non fiunt irregulares, vt non possint ad maiores ordines promoueri: quia prima tõsura, & minores ordines non sunt ordines sacri, sed dispositiones ad illos. Et ideo non est eis matrimonium interdictum.

Nota. ¶ Quinuerò quanuis presbyteri aliqua munera exerceãt in ecclesia tempore interdicti, quę quidem munera nõ sunt propria sacrorum ordinum, sed possunt per laicũ exerceri, vt respõsorium canere, vel Psalmum, nõ ideò fiunt irregulares, vt cùm Panormitano, ait, ibidem Syl-

Regula. uest. Vnde cõcluditur regula, illos tãtùm clericos irregularitatẽ incurrere, qui sunt in sacris, vt subdiaconi & superiores, & exercẽt aliquod officium quod est ordini annexum. Imò quãuis subdiaconus sine apparatu epistolam diceret, nõ fieret irregularis: quia illam illo pacto laico dicere permittitur, secùs si cũ apparatu tãquam subdiaconus eam diceret.

Dubium. de laicis. ¶ At verò de laicis, interdictum eo modo violantibus, quòd ad audiendum sacrum, vel alia diuina officia sese ingerũt, grauius est dubiũ, vtrùm mortaliter peccent. Nam quòd nullam iuris pœnam incurrant vt certissimum suppo nitur, est tamen argumentum, quòd peccẽt, & quidem mortaliter: nam de excommunicatione diximus, quòd non solùm excommunicati peccant communicando cum alijs, verùm & alij communicando cum ipsis: ergo æquali ratione non solùm clerus violat interdictum diuina coram populo celebrando, sed & populus insinuando se in ecclesiam, vel per valuarũ rimas audiẽdo diuina, & adorando sacrametũ. Accedit & autoritas Innocẽtij & Archidiaconi, quos in eãdem sententiam citat Syluester verb. Interdictum. 6. §. 7.

6. Cõcluſ. ¶ Nihilominus tanquàm probabilior, & fortasse certa subiungitur sexta conclusio. Laicus, si sit totus populus, vel ipse interdictus, mortaliter peccat ingerendo se diuinis officijs audiendis: si tamẽ ipse non sit interdictus, sed solus locus, nõ peccat ingerendo se, saltem mortaliter, nisi aliquod violentiæ genus faciat, vt se ingerat, vel clericis eum expellenti bus non obtemperet. Prima pars liquida est: nam populũ vel aliquos ciues interdicere est eis inhibere ne diuina officia audiant, & ideò si non sint ecclesiæ audientes, cùm sit res gra uis, certum est eos peccare mortaliter. Secun da verò pars est sententia Syluest. loco citato vbi ait, quòd nisi sese ex contemptu ingerant, nihil faciendo ecclesiæ interdictum vel autoritatem, non peccãt mortaliter. Sed & Caieta nus verb. Interdictum. eandem sententiam asseuerantiùs affirmat, dicẽs, quòd violatio interdicti solùm est clericorũ. Et ratio, quæ id suade re, nescio an persuadere videtur, est, quòd quã do solus locus interdicitur, mandatum iudicis non dirigitur ad laicos, neque illis intimatur, sed tantùm ad clericos, quibus præcipitur, vt interdictum seruent. Et pariter religiosis ne ianuas perforent, aut feneſtras faciant, per quas seculares possint diuina videre, vel audire, vt clemen. 1. de sentent. excommunicatio. illis ergo incumbit à diuinis populum arcere, quibus laici, cùm ab ipsis expelluntur, parere tenentur. Alioqui si contemptus absit & scandalum, certè non videntur mortaliter peccare, licèt se ingerant, sed solùm esset quædam venialis culpa, propterea, quòd interpretatiuè faciunt cõtra clericorum intentionem. Atqui, vt ibidem addit Caietanus, quãuis dum diuina sumus audientes interdictus ecclesiam intraret, nõ tenemur eum vitare, quia non iubemur nõ participare cum interdictis, sed solùm clerici tenẽtur à sacris eos eijcere.

Sylueſt. *Caietanus.*

¶ Ad argumentum ergo contrariæ partis respondetur, non esse idem de excommunicatione & interdicto: nam cum excommunicatis omnes prohibentur communicare, omnibusque imponitur pœna maioris, vel minoris excommunicationis si cum illis communicẽt, sed in interdicto soli clerici plectũtur, nisi illud seruent: quare illis solis videtur præceptum impositum. Clemẽtina verò Grauis. de sententia excommunicatio. quam fautores contrariæ opinionis pro se afferũt, nihil eis suffragatur: quoniam illic non habetur sermo de laicis qui tempore interdicti ingerũt se sacris, sed de illis dominis qui eo tempore missas, & diuina officia in ecclesijs publicè, & solenniter faciunt celebrari, aliosque conuocant, imò compellunt, vt eisdem sacris interfint, quos quidem non est dubium mortaliter, & grauissimè peccare, qui ideò ob id peccatum illic excommunicantur. In horum ergo consequentiam non possunt adduci qui simpliciter se sacris ingerunt.

Solut. arg. inoppſitũ

¶ Primum igitur argumentum iam suprà solutum est, cõcediturnanque neminem nisi pro sua culpa puniendum, tamen quãdo populus

Solu. 1. ar.

interdicitur ſacris prò ſola culpa excõmunicati, nõ punitur populus, ſed excommunicatus ipſe in populo. Sicuti dum propter culpam patris ſoboles perdit nobilitatem, nõ punitur ſoboles, licèt damnum patiatur, ſed pater in ſo-
Solutio. 2. bole. ¶ Ad ſecundum verò reſpondetur, quòd etſi aliqua detrimenta ex interdicto ſequãtur in diuino cultu, & deuotione populi, recõpenſantur tamen per neceſsitatem defendendi authoritatem eccleſiaſticam. Dum tamen, vt diximus, modus adhibeatur, ne vel ſine vrgentiſſima cauſa interdictum ponatur, vel tãtum duret, q̃ in populo diuinorum ſenſus tepeſcat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ceſſatio à diuinis ſit licita.

SEcundò quæritur de ceſſatione, & arguitur, quòd non ſit licita. Diuina officia celebrari, eſt de iure diuino, ac potiſsimum miſſam, quæ, vt ſuprà diximus, eſt proprium Chriſtianorum ſacrificium: per nullum autem ius humanum derogatur diuinum: ergo nulla de cauſa ceſſatio à diuinis eſt licita.

¶ In contrarium eſt conceſsio iuris capit. Si canonici. de officio ordina. lib. 6.

¶ Supremum afflictionis documentum, quod eccleſia oſtendere poteſt, eſt, ceſſatio à diuinis, quæ dicitur organorum ſuſpenſio: hoc eſt miniſtrorum eccleſia ſilentium. Et ſumitur ex illo Pſalm. 136. In ſalicibus in medio eius ſuſpẽdimus organa noſtra. Vt enim populus Iſraeliticus in Babyloniam captiuus adductus organa, quibus in templo ſacrificabat, ſuſpendit, & petentibus Babylonicis, vt quæ in templo conſueuerant, canerent, reſponderunt, Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Ita eccleſia in vltimas anguſtias coacta ceſſatione à diuinis afflictionẽ ſuam ſignificat.

¶ Ad quæſtionem ergo tribus concluſionibus reſpondetur. Prima. Nulla ceſſatio à di-
1. Cõcluſ. uinis propter aliquod crimen ipſo facto iure imponitur, ſicuti aliæ quatuor cenſuræ, vt articul. proximo dicebamus, ſed ſolùm iure conceditur, vt quando eccleſiæ viſum fuerit, ceſſet. Quare ceſſatio, vt Panormita. in capit. Dilectus. de appellatio. adnotauit, hoc differt ab interdicto, quòd ſententia interdicti eſt quid iuris, ceſſatio verò non eſt niſi quid facti, nõ quidem iure latum aut decretum, ſed iure permiſ-
2. Cõcluſ. ſum, & conceſſum. ¶ Secunda concluſio. Ceſſatio, ſi legitimè fiat, eſt licita, & decens propter cauſam iam dictam: nempe, vt quos rebelles eccleſia iure, & ordine vincere, & cogere nequit, ſaltem tam ingenti doloris ſenſu exterreat. Quod autem ceſſatio iure conceſſa ſit, patet cap. Irrefragabili. de officio ordi. & ca. Si canonici. & capit. Quamuis. eod. titul. libr. 6. Et clem. 1. de ſenten. excommu. ait, papa ceſſationem vnicum eſſe lumen ad repellendas iniurias eccleſijs illatas. ¶ Tertia concluſio. Ingen-
3. Cõcluſ. tiſsima grauitas incommodorum, quæ ceſſatio præ ſe fert, exigit, vt ſit legitima, conditiones decem. Illas ex ordine recenſet Bonifac. octauus in dicto capit. Quamuis. adiunctis gloſſis Ioan. Andræ, & aliorum. Primùm requiritur, vt ceſſantes habeant à iure, vel conſuetudine, vt ceſſare poſsint, vt in præallegato capit. Si canonici. habetur. Vbi notãdũ eſt, q̃ epiſcopus officio ſuo proprio & ordinario ceſſare poteſt, capitulũ verò minimè ſine authoritate, & cõſenſu epiſcopi, vt excitato. cap. Irrefragabili. colligitur: alioqui ceſſatio nõ eſt valida, & epiſcopus poteſt eã reuocare, niſi ſede vacãte capitulum ceſſauerit, vel idem capitulum cõ ſuetudine, vel priuilegio obtinuerit, vt in conſulto epiſcopo ceſſare poſsit. ¶ Tunc ergo re-
2. Cõditio. quiritur ſecunda conditio, ſcilicèt, vt omnes canonici nemine dempto conuocentur, etiam abſentes, qui cõuenire poſſunt, ac ſi de electione ageretur. ¶ Tertiò requiritur, vt de cauſa ceſ-
3. Cõditio. ſandi maturè, & diligenter tractetur. ¶ Quar-
4. Cõditio. tò, quòd de ceſſando liberent. Et videtur neceſſarium, quod maior pars capituli concludat ceſſandum eſſe: nam in dict. cap. Quanuis. conuocatio ad ceſſationem faciendam æquiparatur ei, quæ fit ad electionem canonicè faciendam. Vnde etiam colligitur, quòd concluſio deliberationis debeat fieri, à maiori parte omnium deliberantium. Itaque ſi alij concludant ceſſandum, & alij non ceſſandum, & tertij indifferenter ſe habeant, pars prima debet alias ambas ſuperare.

¶ Quintò requiritur, quòd offenſa, ppter quã
5. Cõditio. ceſſatur, ſit manifeſta & notoria: alioqui nulla conſuetudo ſufficeret, quia eſſet oneroſa, vt capit. 1. de conſuetu. habetur. Quapropter vt ait, Sylueſter verb. Ceſſatio. non ſufficit, vt cũ illo, contra quem ceſſatur, probabilibus rationibus agatur, ſed requiritur, quòd apertis, & notorijs conuincatur.

¶ Sextò requiritur, quòd cauſa illa manifeſta
6. Cõditio. ſit rationabilis. Hæc autem conditio per præcedentem ſatis explicatur: quia non ſufficit, quòd ſit rationabilis, ſed apertis rationibus demonſtrata. ¶ Septimò, quòd ante ceſſatio-
7. Cõditio. nẽ inſtrumẽto publico, vel patentibus literis authen-

authentico sigillo munitis causa cessationis exprimatur. ¶Et Octauò, vt idem instrumẽtum ei, contra quem cessatur, tradatur.

Octaua.

Nona. ¶Nonò, q̃ cessaturi requirant illum, vt emendet competenter iniuriã vel offensam, propter quam volunt cessare, quòd si ille emendare noluerit, tunc habet locum cessatio.

Decima. ¶Decimò tandem requiritur, vt infra mẽsem vtraque pars tam cessans, quàm cõtra quam cessatur, per se vel per procuratores iter ad sedem apostolicam arripiat, & competenti dierum spacio se ei repræsentent, vt cognita causa põtifex remedium adhibeat.

Transacto mẽse partibus concordantibus citra iussum pontificis cessatio potest tolli. ¶Hinc autem quidam, qui de hoc mecum dũ semel cessatio posita erat, congressi sunt, colligebant, quòd mense transacto licèt cõcordia inter partes componeretur nullatenus posset ante iussum Pontificis cessatio tolli. Sed reuera nescio quo colore hoc ex dicto capitulo colligatur: nam Papa illud ad se iter non iubet nisi ad tollendum ecclesiæ, & populi grauamen: nempe, ad prouidendum ne cessatio diu duret, vt licèt partes non cõsentiant, ipse eam tollat. Intentio ergo Pontificis non est viam occludere, quominus etiam transacto mense quocunque tempore inter partes conueniat possit cessatio tolli autoritate eius qui eam posuit. Imò verò secundùm Ioannem Andræam, si omnes istæ decem conditiones non concurrant, cessatio non est valida. Vnde infert, quod si transacto mense iter non arripiatur ad sedem apostolicam, cessatio non est seruãda. Quinuerò textus id ipsum de parte saltem cessante asserit, nempe, quòd si pars cessans iter non arripuerit ad sedem apostolicam, non seruetur cessatio. Secùs vt, ait, Syuest. verbo. cessatio. Si pars, cõtra quam cessatur idem iter aggredi renuerit: nam propter eius contumaciam non debet ecclesia iure cessandi spoliari.

C. Si cano.

Io. Andræ.

Pœnæ clericorum cessationem violantium ¶De pœnis autem clericorum cessationem violantium est dubium, vtrùm etiam irregularitatem incurrant sicut dum violant interdictum. Ad quod Syluester verbo. Cessatio. §. 5. respondet, quòd si cessatio est particularis vnius ecclesiæ, vel duarum aut plurium, non autem generalis omnium totius vrbis, non incurritur irregularitas etiam si sit matrix ecclesia: quia illa non æquipollet interdicto. Si autem sit generalis in vrbe, vel castro, vel regno refert quosdam dicentes, quòd incurritur eadem irregularitas, & quòd religiosi non seruantes excommunicatione feriuntur, iuxta tenorem Clement. 1. de sententia excommunica. Ipse tamen contrarium cum alijs sentit propter celebrem illam regulam de sententia excommunica. Is qui, libro. 6. quòd nunquam fiat quis irregularis, nisi in casibus à iure expressis. Attamen quantum ad excommunicationem religiosorum cõtrarium profectò crediderim: nam in prædicta Clement. postquàm religiosi non seruantes interdictum anathemate plectuntur, subdit Papa, In cessationibus generalibus à diuinis ciuitatum, terrarum, aut aliorum locorum idem intelligimus obseruandum, quibus verbis eadem insinuatur pœna.

Religiosi cessationẽ non seruantes excõmunicantur.

Sẽtentiam thoris.

¶Tenentur præterea qui sine legitima, & canonica causa cessant, diuina, quæ de quibuscũque prouentibus illius ecclesiæ, in qua cessatum fuerit susceperint, eidem ecclesiæ restituere, & quæ sibi debentur, non possunt percipere. Tenenturque subinde alteri parti sumptus restituere. Si verò causa propter quam cessatũ est, inuenta fuerit iusta & canonica, tunc teneretur pars contraria cessantibus resarcire omnia damna & detrimẽta, quæ causa cessationis acceperunt.

Pœna cessantium sine legitima causa.

¶Ad capitale igitur argumentum respondetur, quòd quanquam diuina officia, & potissimùm missarum solennia sint de iure diuino, tamen singulis diebus celebrare, aut singulis mẽsibus non tam strictum ius est, quin possit ecclesia, quando ratio popoſcerit, ad asserendam suam autoritatem, quæ etiã est de iure diuino, in tempus organa sua suspendere. Et hæc de clauium potestate, & eius partibus.

Solutio. 1. argum.

DISTINCTIO vigesimatertia. De sacramẽto extremæ vnctionis.

Cap. 1.

QVINTVMDE niquè postremum-que adeò sacramentum eorum, quæ ad singularium attinent perfectionem personarum, est vnctio extrema. Quæquidem est sacramentum vnctionis infirmorum ad salutem animi & corporis.

Extrema vnctio definitur.

Tria

Tria quippe ſunt vnctionum genera, vt venerabilis Hugo, ait. Eſt enim vna, eademque principalis, quæ fit chriſmate, per quam copia gratiæ confertur, vt in confirmatione, licèt eodem ſacro vnguento, & ſacerdos baptizatum chriſmet in fronte, & epiſcopus ſacerdotes, quos ordinat, in capite & manibus. Alia eſt, quæ oleo fit ſimplici benedicto, qua cathecumeni, & neophyti vnguntur in pectore, & inter ſcapulas. Ac demum tertia, qua infirmi in exitu vitæ liniuntur. Ex his ergo ſola prima: nempe, confirmatio, & hæc vltima ſacramenta ſunt, reliquæ verò non niſi ſacramẽ talia quædam. Quòd autem hoc ſit ſacramentum, inde conſtat, quòd quæcunque eccleſiaſtica cæremonia, quæ ceu paſsionis Chriſti inſtrumentum ad remiſsionem valet peccatorum, eſt ſacramentum. Iacobus autem, ait, quòd dum infirmus presbyteri miniſterio vngitur oleo in nomine domini, ſi in peccatis eſt, remittuntur ei. Et quanuis hoc ſacramentum pluribus perficiatur vnctionibus, vnicum tamen ex omnibus reſultat, perinde atque ex conſecrationibus panis & vini vnica euchariſtia. Eius autem inſtitutor nec Iacobus quidem, nec apoſtolorum collegium, vt quidam autumant, fuit, ſed ſolus Chriſtus, quod illi ſua prædicatione promulgarunt. Nam inſtitutio ſacramentorum, quippe quæ fundamenta legis euangelicæ exiſtunt, & gratiam conferunt, ad poteſtatis excellentiam Chriſti attinet, quam ipſe nemini impertitus fuit.

Iacobus. 5.

¶ Eſt igitur ſacramenti huius effectus, vt idem, ait, Iacobus, & per remiſsionem peccatorum animum ſanare, & per morborum curationem alleuiare corpus. Materia verò eius eſt oleum oliuarum epiſcopali benedictione cõſecratum. Id enim idem apoſtolus deſignat dicens. Vngentes eum oleo in nomine domini: quia hoc nomine, & oleum benedicitur, & vnctio exercetur. Sed forma non eſt enunciatoria, & indicatoria velut in cæteris ſacramentis, at deprecatoria, vt verbo illo apud eundem apoſtolum deſignatur, Orent ſuper eum: hoc eſt, infirmo deprecando ſalutem. Cuius quidem ratio potiſsima eſt, quòd cùm non ſolum animæ, verùm & corporis ſit medicina, & hunc ſecundum effectum non ſemper infallibili ordine ſortiatur, conuenit, vt deprecatione Deus pulſetur, qui eundem præſtet ſoſpitatis effectum.

Cap. 2.

Iacobus. 5.

¶ Miniſtri autem eius ſunt presbyteri, vt in eadem canonica epiſtola admonemur. Nec tamen ſanis miniſtrandum eſt, ſed infirmis, vt ibidem ſubiungitur. Neque verò quibuſcunque infirmis, ſed illis, qui in exitu ſunt viuentium, tum quòd abſterſio per ipſum fit reliquiarum peccatorum, quæ toto vitæ curri-

Cap. 3.

curriculo contrahimus, tum quòd cùm virtutem habeat diuinã sanandi corpus, non nisi naturalibus medelis propemodum desperatis exhibendum est.

Cap.4. ¶Atqui cùm præcipuus finis sacramenti huius sit morbis animi mederi, congruentissimè non toti corpori, quod per animam viuit, sed illis eius partibus, in quibus radices peccatorum vigent, applicatur, Radix autem prima nostrorum morũ est cognitio, vnde vis appetitiua excitatur, cognitio verò nostra teste Arist. à sensu incipit. Quocirca secũdùm vniuersalem ecclesiæ ritum quinque sensuũ organa, quasi hoc sit de essentia sacramenti, inunguntur: nempe, oculi, aures, nares, os, & manus, in quarum digitorũ pulpis tactus præcipuè residet. Est tamen plerisque ecclesiarum in more, propter virtutem motiuam, pedes quoque vngere, & quibusdam propter appetitiuam, etiam renes. Ad hęc cùm hoc sacramentum non sit ex illis, quæ characterem imprimũt, nihil vetat quo minus etiam in eadẽ infirmitate iterari valeat.

Vniuersalis ritus ecclesiæ.

Peculiaris usus quarũdã ecclesiarum.

DISTINCTIONIS vigesimæ tertiæ. Quæstio prima.

De substantia sacramenti extremæ vnctionis, & eius effectu & partibus.

IN ordine, quem distinct. 1. quæst. 6. articul, 2. inter sacramẽta cõstituimus, quinque diximus ad perfectionem vniuscuiusque personæ pertinere: tria scilicet per se, vt baptismum, confirmationem, & eucharistiam, quæ sunt generatio & nutritio spiritualis vitę, & duo per accidens ratione peccati, quæ sunt pœnitentia, qua sanamur, & extrema vnctio qua integrã valetudinem recuperamus. Dictum est autem hactenus de quatuor, dicendum ergo modo de quinto: nam reliqua duo non ad perfectionem hominis quatenus singularis persona est, attinent, sed ad perfectionem Christianæ societatis: nempe, matrimonium, vt genus nostrum corporaliter propagetur: & ordo, quo spiritualiter gubernetur, De quibus ideo duobus sacramentis in subsequenti tomo, Deo dãte, differẽdum restat. In hac ergo distinct. duæ erunt quæstiones. Prima, de sacramenti essentia, effectu, & partibus. Secunda, de eius ministris, ac de illis, quibus est conferendum. Atqui prima quæstio quatuor complectitur articulos. Primus est de ipso sacramento secundũ se. Secundus de eius effectu. Tertius de materia. Et quartus de forma.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm extrema vnctio sit sacramentum.

ARticulus ergo primus est, vtrùm extrema vnctio sit sacramentum & arguitur à parte negatiua. Sicut oleũ assumitur ad infirmos, ita & ad catechumenos, sed vnctio cathecumenorum, quæ oleo fit, non est sacramentum: ergo nec extrema vnctio. *Partis negatiuę. ar. 1.*

¶Secundò. Sacramenta veteris legis fuerunt signa sacramentorũ nouæ: sed in illa lege nullum præcesserit sacramentum, quod esset huius figura: ergo hoc non est sacramentum. *2. Argum.*

¶Tertiò. Omne sacramentum, vt autor est Dionysi. lib. de eccles. hierar. vel est ad purgandum, vel ad illuminandum, vel ad perficiẽdum: sed extrema vnctio, nec est ad purgandum, nec ad illuminandum: quia hæc ipse baptismo tribuit, neque verò ad perficiendum, quia hoc attribuitur chrismati & eucharistiæ: ergo nõ est sacramentũ. *3. Argum.*

¶In contrarium autẽ est verbum Iacobi. 5. vbi iubens, vt infirmi per presbyteros *Pars negatiua.*

presbyteros oleo ſancto vngantur, ſubdit dicens, Et ſi in peccatis eſt remittentur ei, remittere autem peccata proprium eſt ſacramenti tanquàm inſtrumenti diuinæ paſsionis.

Deciſio ar. ¶ Non defuerunt hæretici, qui contra veritatem huius ſacramenti extremæ vnctionis inſurgerent. Nam vt Thom. Vvaldenſis tom. 2. de ſacramentis cap. pen. refert, Vvitcleff. aſsiduus eccleſiæ hoſtis eam negauit eſſe ſacramẽtum dicens, quòd ſi eſſet ſacramentum, Chriſtus & cæteri apoſtoli eius promulgationem, & executionem non tacuiſſent: cum tamen in euangelio Chriſtus huius non meminerit vnctionis, & quanuis vt Marci. 6. legitur, vngerent infirmos oleo, illud tamen non erat ſacramentum: quia extrema vnctio eſt cõplementum ſacramenti pœnitentiæ, & tamen tunc apoſtoli non erãt ſacerdotes, nec ſacramentum pœnitentiæ adminiſtrabant. Eiuſdem hæreſis (vt Guido Carmelita in libr. ſuo de hęreſibus, & Æneas Syluius qui poſtea fuit Papa Pius in libr. de origine Bohemorũ. cap. 35. referunt) Vvaldenſes fuerunt priores authores, ex quibus illam hæreditarunt Bohemi, ac ſubinde Lutherani, qui eandem vnctionem negant eſſe ſacramentum dicentes, primùm epiſtolã Iacobi non eſſe canonicam. Deinde, ꝙ etiam ſi fuerit Iacobi, ipſe ſicut nec cæteri apoſtoli nõ potuerit ſacramentum inſtituere. Quare vbi admonuit vt infirmi miniſterio presbyterorum oleo ſancto vngerentur, nullius, inquiunt, meminit ſacramenti, ſed illius apoſtolorum moris, qui vnctione olei infirmos recreabant. Quare Iacobus, inquiunt, non loquebatur ſolum de infirmis morti propinquis, ſed de quibuſcunq;. His tamen non obſtantibus ad quæſtionem tribus concluſionibus reſpondetur.

Vvitcleff. *Vvalden.* *Lutherus.*

1. Cõcluſ. Prima. Extrema vnctio eſt verè ſacramẽtum. Tria enim ſunt vnctionis genera, vt Hug. libr. 2. de ſacra. pa. 15. capit. 1. cuius verba Magiſter præſenti. d. deſumpſit. Eſt enim vnctio, quæ fit chriſmate, quæ dicitur principalis, & hæc fit & à ſacerdote in vertice baptizati, & epiſcopo in manibus & capite ſacerdotis, quem ordinat, & in fronte baptizati dum eum confirmat. Secunda eſt vnctio catechumenorũ, quæ fit oleo ſimplici benedicto in pectore, & inter ſcapulas. Et tertia, qua eodem oleo inungitur infirmus. Reliquæ ergo non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia. Confirmatio verò & hæc extrema ſunt ſacramenta. Probat igitur San. Thom. d. 13. cõcluſionem præſentem hoc pacto. In his quæ eccleſia viſibiliter operatur, quædam ſunt ſacramenta, vt baptiſmus, quædam ſacramentalia, vt exorciſmus, aqua bene dicta, &c. Horũ autem diſcrimen eſt, ꝙ ſacramẽtum eſt illud, quod principalem effectum ſpiritualem attingit: nempe, remiſsionem peccatorum, quæ fit per gratiã, iuxta illud Eſaiæ 28. Hic eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Sacramentale autem eſt, quod licèt hunc effectum non attingat, eſt tamen ad eius executionem diſpoſitio quædam, vt exorciſmi, & vnctiones catechumenorũ, quæ dæmones abigunt, ne effectui ſacramenti obſint. Extrema verò vnctio illum principalem effectum attingit, ergo eſt ſacramẽtum. ¶ Eſt autem adnotanda vis probationis huius, alicui enim videbitur eſſe circulum in probatione: nam ad probandum, quòd illum effectum attingat, neceſſariũ videtur probare prius eſſe ſacramẽtum: probare ergo, quòd ſit ſacramentum per hoc, quòd peccatum remittat, videtur petitio principij. At verò nulla eſt, ſed legitima probatio. In ſacra enim pagina non habetur hoc, aut illud eſſe ſacramentum ſub his verbis, ſed hoc ſolùm, quod ſunt aliquæ cæremoniæ in euangelio, quæ peccata remittunt, & vitam ſpiritualem conferunt, vt de baptiſmo. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto non intrabit in regnum cœlorum, & de euchariſtia. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Et de pœnitentia. Lucæ vltim. Oportet pœnitentiam prædicare in remiſsionem peccatorum. Igitur quanuis cauſa cur aliqua cæremonia conferat gratiam ſit eſſe ſacramentũ, nihilominùs ex euangelio nõ poſſumus probare aliquod eſſe ſacramentum niſi ab effectu, quia gratiã & remiſsionem peccatorũ operatur. Vnde cũ Iacobus poſt mentionem vnctionis ſubiunxerit. Si in peccatis eſt, remittuntur ei, quibus verbis ſignificauit virtutem illius vnctionis eſſe peccata remittere, eiſdem verbis docuit eſſe ſacramentũ. Enim uerò quia vt Apoſtolus. 1. Corinth. 11. ait, ex peccatis ſæpe oriuntur infirmitates corporis, vtrunq; tribuitur huic ſacramento, & peccata remittere, & alleuare infirmum. Quocirca illud. Si in peccatis eſt, vt. d. 18. q. 1. art. 1. diceba mus, non ſolùm ad orationem refertur, vt præfati hæretici autumant, dicentes, ꝙ ſolũ merito orationis presbyter poteſt ſanitatem corporis & animæ impetrare infirmo: ſed refertur ad vnctionem, quaſi ipſa vnctio virtute operis illum habeat effectum, ſicuti confeſsio, de qua ſubnectit. Cõfitemini alterutrum peccata veſtra. Non enim illa ſacramenta eo ordine narrauit, quo applicanda intellexit. Enimuerò cùm dixit accerſendos eſſe presbyteros, intellexit à confeſsione exordiendum, & deinde

Inter ſacramenta & ſacramẽtalia diſcrimen.

Nota.

Quomodo in euãgelio aliquod probatur ſacramentum.

inde procedendum ad vnctionem, quorũ vtrique remissionem attribuit peccatorum.

Cõclus. ¶Est ergo conclusio hæc nostra non vtcunque vera, sed orthodoxa veritas, neque verò tantùm testimonio sanctorũ aut ecclesiæ aut conciliorum corroborata, verùm & in sacra *Beda.* pagina fundata. Eandem cõclusionem Beda libr. 2. super Marcum capit. 4. & super Lucam lib. 3. cap. 7. fundat in commemorato vsu apostolorum Marci. 6. vngentium oleo infirmos, *Cautè intelligẽdus Beda.* quasi ad illum vsum Iacobus alluserit. Cautè tamen hoc legendum est: non enim sic est intelligendum quasi apostoli antequàm fuerint sacerdotes instituti vnctione illa ceu sacramento vsi fuerint, quia, vt modò dicebamus, nec erat tunc vsus sacramenti pœnitentiæ: quare non legitur apud Marcum quòd vngebant oleo sancto, sed simpliciter oleo ad salutẽ corporis per donum sanctitatis: Iacobus verò non ait, simpliciter oleo, sed ait, Orent super eum vngentes cum oleo in nomine domini, quasi oleum debuisset in nomine domini esse benedictum, vel quòd in nomine domini per formam sacramenti esset vnctio facienda. Et hic responsum sibi hæretici putent dicentes non aliud insinuasse Iacobum, quàm illud: quod viuente Christo apostoli vsurpabant, imo longè nos aliud docuit.

Extrema unctionis definitio. ¶Ex quo colligitur definitio extremæ vnctionis. Est enim sacramentũ vnctionis infirmorũ ad salutem animi & corporis. Sed tamen quod ait, Beda, est, vnctionem illã priorẽ fuisse quoddam præambulum sacramẽti quod post Christi resurrectionem vim erat habiturum.

Aug. li. de visitatione infirmorũ. ¶Meminit & de hoc sacramento August. lib. 2. de visitatione infirmorum cap. 4. dicẽs. Nec prætermittẽdum est illud Iacobi apostoli præceptum, Infirmatur quis in vobis, &c. Nota verbum, præceptum, quod certè rem grauem atque adeò sacramentum designat. Et subdit. Sic ergo roges de te, vt sicut dixit apostolus Iacobus: Imò per apostolum suũ Dominus: Vide præceptum non esse apostoli, sed domini per apostolum promulgatum seu commendatũ. Et subiungit rursum. Vt fiat pro re ipsa scilicet, sacrati olei delibutio, quæ intelligitur, spiritꝰ sancti typicalis vnctio. Vbi liquido August. spiritualem virtutẽ sacramenti designat.

Hæreticorum argu. satisfit. ¶Et per hoc ad hæreticorum calumnias respõdetur. Nam ad aliud, quòd epistola illa nõ sit Iacobi, nõ est hic locus respondendi. Est enim illa Luthero via peruia protegendi se quando alia ei non succurrit, quancunque scripturam è sacro canone abradere. Est tamen ecclesiæ antiquissima & firmissima confessio illam esse epistolam Iacobi. Fatemur tamen nec Iacobũ nec aliquem apostolorum sacramentum instituisse, vt quod ad potestatem excellentiæ, quàm Christus nemini commisit, attinet. Sed tamen illa apostoli admonitio non fuit eius institutio, sed relatio & commendatio instituti Christi. Similiter enim proximè præmiserat. Ante omnia fratres mei nolite iurare neque per cœlum .&c. & tamen illud non erat præceptum eius, sed Christi. De eodem sacramento idem meminit Augustin. 4. parte ser- *August.* monum sermo. 9. qui incipit, Rogo vos. Quoties enim, inquit, aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille, quia ægrotat, accipiat: oleum benedictum à presbyteris fideliter & humiliter petat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud, quod scriptum est, impleat. Infirmatur quis in vobis, &c. Vbi nos ordinem Augustinus docet, quem presbyteri erga infirmos obseruabant. Primùm enim sacramentum pœnitentiæ infirmis administrabant, mox eucharistiam, ac demum oleo consancto vngebant.

¶Sed quo & sacris canonibus idem sacramentum illustretur, autoritatem ei adrogauit Leo papa primus can. Illud superfluum. 95. distin. vbi dixit, quòd si episcopus posset chrismatẽ, hoc est, oleo à se benedicto ægrotos inungeret. Et Innoc. 3. de sacra vnctione cap. 1. hoc sa- *Innoc.* cramentum secundùm Iacobi admonitionem recenset. Et concilium Florentinum inter se- *Cõci. Flo.* ptem sacramenta ecclesiæ constituit. Et tandẽ ca. Ad abolendã. de hære. hæreticus censetur, qui aliter quàm ecclesia Romana de sacramẽtis ecclesiæ senserit, quæ tamen septem sacramentis instructa est.

¶At quoniam ob id, quòd in hoc sacramento plures cum pluribus formis vnctiones fiunt, posset quis arbitrari non esse vnum, sed plura sacramenta, annectitur secunda cõclusio. Hoc *2. Cõclus.* sacramentum est vnum, alioqui sacramenta plura essent, quàm septem. Vnũ enim vt præsenti distinct. ait. S. Tho. tripliciter dicitur: scilicet, aut indiuisibilitate, vt punctus & vnitas, quæ nec actu nec potentia diuidi potest. Aut continuitate, vt linea, quæ actu est vna, & potentia plura. Aut deniq; perfectione, eo quòd res est pluribus cõstans, vt domus, quæ ex pluribus materiebus vna perficitur forma. Hoc ergo tertio modò omne sacramẽtum est vnum quatenus ex pluribus rebus, & verbis vnũ constat signum, & vnum effectum gratiæ tum significans, tũ etiam efficiens. Sed est differẽtia, *Nota.* q̃ quandoq; vnica actione sacramẽtum conficitur, vt cõfirmatio, vbi ideo vnica chrismatio est

tio eſt ſacramentum. Quandoq; verò indifferens eſt vna perficiatur,an pluribus,vt baptiſmus,qui vel vna, vel trina merſione fieri poteſt.Et tũc,vel vna merſio eſt ſacramentũ, vel omnes tres.Sed quandoq; plures ſunt ad vnũ ſacramentum neceſſariæ, vt ad euchariſtiam, quæ ratione corporis,& ſanguinis conſtat.Atque hoc pacto,ſacramentum extremæ vnctionis eſt ſimul plures vnctiones, eo q̃ perfecta ſignificatio ſalutis animæ nõ fit niſi vnctis ſenſibus,&organis,quæ ſunt morborum ſpiritualium:hoc eſt peccatorum radices.Quare vnctio partialis cuiuſcũq; ſenſus,non eſt,niſi pars ſacramenti.¶ Ex quo fit conſequens,vt ſacramentalis gratia, neq; per primã,neq; per ſubſequẽtes vnctiones cõferatur, vſq; ad punctũ vltimæ partialis formæ,vt.q.ſequen.ar.3.lucu lentiùs explicabitur.Nulla ergo eſt conſequẽtia,q̃ ſi plures ſint vnctiones, plura ſint ſacramenta.Nam ſicut partiales formæ oſsium, carnium,& neruorum in homine vnum integrãt ſuppoſitum: ita & illæ omnes vnctiones vnicum ſignum vnius gratiæ.¶ Aliud tamen hic argumentum facere quis poteſt. Sequeretur, q̃ ſi ſacerdos vna facta aut duabus vnctionib⁹ moreretur,ſacramẽtum maneret imperfectũ, atq; adeò nullum eſſet.Profectò cõceditur argumenti concluſio,niſi alius præſto eſſet, qui alias proſequeretur.In quo vnicum ſacramentum per duos miniſtros perficeretur, veluti ſi facta conſecratione panis,ſacerdos ſubita morte interiret: tunc enim alius deberet ad conſecrationem vini procedere.Sed eſt duplex differentia.Prima,q̃ licèt nullus alius eſſet, qui ſacramẽtum perficeret,nihilominus corpus ſub ſpeciebus panis ſumptũ ſufficeret cõferre gratiam,nõ tñ vna, aut duæ vnctiones. Secunda, quia poſſet ſacerdos, vel ſolùm vinum conſecrare,vel à capite conſecrationis exordiri: nẽpè,conſecrando aliam hoſtiam, vt,ait,S. Tho. ſed in extrema vnctiõe nõ deberet vngi pars, quæ vncta eſt:quia vnctio in eadem parte iterata eſſet ſimilis conſecrationi ſuper eadẽ hoſtia repetita,quod nullo modo faciendum eſt. Conſultius tamen eſt,vt in euchariſtia nõ alia hoſtia ſumatur poſt quam alia eſt conſecrata. Quare in.3.par.q.83.art.6.non meminit huius ſecundi membri,ſed ſimpliciter dixit, q̃ debet miſſæ celebritas per alium ſacerdotẽ expleri.¶ Quæ autem hic præcipua ambiguitas eſt,ad ſacramenti huius inſtitutionem attinet.Hugo nanq; lib.2.de ſacram.part.15.ait,q̃ ſacramentum vnctionis infirmorum ab apoſtolis inſtitutum legitur.Ait enim Iacobus, Infirmatur aliquis in vobis,&c. Atq; hanc opinionem ad literam,vt alias eius authoris ſæpe ſolebat amplexus eſt præſenti diſt.Magiſter ſent. Et quãuis S.Tho. gloſſet eum, q̃ intellexit inſtitutũ ab apoſtolis:id eſt,promulgatum,planè tamẽ & Hugo,& Magiſter fuerunt illius ſententiæ, q̃ fuerit ab eis inſtitutũ,quos ſequitur, & Bonauentura art.1.q.2.dicens, Quod ſpiritus ſanctus per apoſtolos hoc ſacramẽtum inſtituit.¶ His tamen non obſtantibus ſubiungitur tertia concluſio.Hoc ſacramentum, ſicut reliqua omnia,à Chriſto ipſo inſtitutum eſt. Hanc cõcluſionem,contraria recitata,& reiecta,aſſerit D.Tho.diſt.præſenti,&Richardus diſt.2.ar.1. quæſt.3.atqui nos ſuprà diſt.1.q.5.art.2. generatim omnia ſacramenta mõſtrauimus à Chriſto eſſe inſtituta.Et ratio id certè cõuincit.Sacramenta enim ſunt legis euangelicæ fundamenta:ad legiſlatorem autem pertinet fundamenta legis cõſtituere,quæ nemo alius dimouere poſsit. Vnde Paulus,ſic nos,inquit,exiſtimet homo,vt diſpenſatores myſteriorũ Chriſti,nõ,ait,fundatores,ſed diſpenſatores.Et quãuis ad Epheſ.2.dixerit ciues eccleſiæ eſſe fundatos ſuper fundamentũ apoſtolorum, & prophetarum, intelligit ſuper fundamento,quod prophetæ,& apoſtoli promulgarunt.Secũdò, quia cùm ſacramenta gratiã conferant,eorum inſtitutio ad poteſtatem excellentiæ Chriſti pertinet,qui & meritor fuit eiuſdem,& dator, quam quidem poteſtatem,vt illic dicebamus, nemini cõmunicauit. Accedit q̃ ſi vel apoſtoli poſſent ſacramenta inſtituere, eadem ratione poſſent eadẽ variare,& tollere:conſequens tamen eſt falſum,& erroneum. Præterea,cùm ſacramẽta veteris legis,quæ tantùm erant noſtrorum figura,Deus ſolus condiderit,condecens fuit vt Chriſtus ea, in quibus veritas conſiſtit,& inſtrumenta ſuæ paſsionis ſunt, inſtituerit.¶ Argumentum autem contrariæ partis eſt,q̃ nullùbiin euangelio huiuſmodi inſtitutio legitur.Ad quod ſunt qui reſpondeant, illud inſtitutũ fuiſſe Marci.6. vbi Apoſtolos ad prædicandum cũ illa poteſtate milit,vt infirmos oleo curarent.At verò D.Tho.hoc nõ reſpondit, intelligens curationem illam non fuiſſe ſacramentũ.Et ideo,ait,Chriſtum ſacramentum hoc inſtituiſſe, ſatis probari ratione communi omniũ ſacramentorũ:quia ſunt fundamenta eccleſiæ,& cauſa gratiæ.Euangeliſtę verò non fuerunt ſoliciti vniuerſa pernarrare, ſed illa tantùm,quæ ad ſalutis neceſsitatem,& eccleſiæ diſpoſitionẽ pertinebant, qualia ſunt baptiſmus,pœnitẽtia,euchariſtia, ordo, & matrimonium.Confirmatio verò, & extrema vnctio non habent tantam neceſsitatem,ſed nihi lominus

Corollariũ

Argument.

Dilutio.

1. Differẽtia.

2. Differẽtia.

Authoris conſilium.

A quo fuerit hoc ſacramentũ inſtitutum.

Magiſter Senten.

3. Cõcluſ.

Ratio concluſionis.

Ratio.2.

Ratio.3.

Ratio.4.

Arg. cõtrariæ opinionis.

Solutio quorumdam.

Solutio.D. Thomæ.

lominus Spiritus sanctus ex traditiõe apostolorum illa declarauit. Possumus præterea dicere, q̃ Marci.6. hoc sacramentũ insinuauit, sicuti confirmationẽ, vbi promisit Apostolis virtutem ex alto. ¶ Ex omnibus autem sacramentis solam eucharistiam ministrauit: ob id quòd & eandẽ ipse in exemplũ sumpsit, quod nullam in eo imperfectionẽ designabat. Reliqua verò ideo non ministrauit, quia non decebat ea recipere, vt baptismũ, pœnitentiam, & extremam vnctionẽ: quia sunt remedia peccati, quod in ipso nõ erat, nec cõfirmationẽ, & ordinẽ, quæ dãtur ad perfectionem gratiæ, aut potestatis, quibus ipse nõ carebat. ¶ Ad primũ igitur argumentũ iam respõsum est, q̃ vnctio catechumenorũ non est sacramentũ: quia nõ confert gratiam. ¶ Ad secundùm respondetur, q̃ cùm virtus huius sacramenti sit exeuntes ab hoc seculo ad ingressum glorię disponere, qui quidẽ in veteri lege decedentibus non patebat, nullũ fuit illic sacramentum huius figura, quanuis per curationes lepræ, & aliorum membrorum quodammodo designabatur. ¶ Ad tertium respondetur, q̃ Dionysius mẽtionem non fecit de extrema vnctione, sicut neq; de pœnitẽtia, & matrimonio: quia non recensuit, nisi sacramenta quantum ad ordinem ecclesiasticæ hierarchiæ, quæ consistit in benedictionibus ministrorum, quæ fiunt per ordines sacras, & in purgatione, & illuminatione recipientiũ, quæ fit per baptismũ, & in eorum perfectione, quæ fit per confirmationẽ, & eucharistiam. Nihilominus, vt diuus Thom. tertia parte, quæst. 65. artic. 2. dixit, & sacramentum matrimonij quodãmodo attinet ad ministros: quia per ipsum generantur homines, qui futuri sunt ministri, & pœnitentia, & extrema vnctio ad purgationem, & illuminationem eorũ, qui à gratia baptismali decidunt.

Nota.

Solu. 1. ar.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm effectus extremæ vnctionis sit peccatorum remissio, & sanitas corporalis.

QVoniam rei natura per eius effectum innotescit, quæritur de effectu extremæ vnctionis, & arguitur, quòd non sit remissio peccatorum. Ad id, quod per vnum satisfieri potest, aliud superfluit: sed ante extremam vnctionem requiritur pœnitentia, per quam quantum est de se omnia peccata, tã venialia, quàm mortalia remittũtur: ergo extrema vnctio non valet ad remissionem peccatorum.

Partis negatiuæ. 1. Argum.

¶ Secundò. In peccato sunt tria: scilicet, macula culpæ, reatus pœnæ, & reliquiæ: nẽpe, malæ inclinationes inde resultãtes: macula autẽ culpæ non remittitur, nisi per contritionem, quę ad pœnitentiã est necessaria, & quæ per se sufficit peccata remittere, quæ quidẽ contritio nõ est dispositio proxima extremæ vnctionis, neque per extremã vnctionẽ remittitur peccatũ quoad reatum pœnæ, alioqui si infirmus conualesceret, nõ teneretur satisfacere pro peccatis, quod tamen est falsum: sed neq; per ipsam remittũtur reliquię: quoniã expectit infirmus, qui post vnctionẽ bonã valetudinẽ recuperat, easdẽ malas inclinationes: ergo effectus extremę vnctionis non est remissio peccatorum. 2. Argum.

¶ In contrarium tamen est, quòd vtrunque cõ iunxit Iacobus tanquam binum huius sacramenti effectum dicens, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eũ dominus, & si in pectis est, remittentur. Pars affirmatiua.

¶ De hac quæstione aliqua sunt, certa, & aliqua dubia, ad omnia verò sex conclusionibus respondetur. Prima. Effectus huius sacramenti, est duplex. Vnus vtiq; principalis, atque alter minus principalis, & quasi adiunctus: nam etsi vnum quodlibet sacramentum ad vnum sit effectum principaliter institutum vt baptismus ad gratiam generationis, & eucharistia ad gratiam nutritionis spiritualis, nihil tamen vetat quominus alios possit habere adiunctos, vt eucharistia animi hilaritatem. Decisio art. 1. Conclu.

¶ Secunda cõclusio. Effectus pręcipuus huius sacramẽti est gratia ad peccatorũ remissionẽ. Conclusio est beati Iacobi dicentis, Si in peccatis est, remittentur ei. Est autem triplex peccatum: nempe, originale, mortale, & veniale, & in vnoquoque est distinguere tria: scilicet, maculam culpæ, & reatũ pœnæ, & reliquias, quæ ex ipsis peccatis reliquuntur. 2. Cõclus.

¶ Est ergo tertia conclusio. Effectus proprius huius sacramenti non est remissio culpæ originalis vel mortalis. Probatur, quia effectus proprius cuiusq; sacramenti ex ipsa eius significatione deprehenditur. Sicuti purgatio ab originali, & regeneratio ex significatione ablutionis baptismi, emersionisq; ex aqua, & liberatio à ligamine peccati, susciatioque ex eius morte ex forma absolutionis pœnitentiæ: cũ ergo extrema vnctio applicetur per modum vnctionis, quæ medicinæ effigiem habet, effectus eius proprius est medicari & sanare. Vnde sicut baptismus est quæda spiritualis regenera 3. Con:lu.

neratio,& pœnitentia quædam ſpiritualis ſuſcitatio, ſic & extrema vnctio quædam ſpiritualis medicatio & ſanatio. Sicut autem medicatio & ſanatio præſupponit vitã corporalẽ: quia mortuo, qui ſanari nequit, nulla applicatur medicina: ita & extrema vnctio præſuppo nit ſpiritualem vitam, languidam tamen, debilem, & infirmã atque adeo non eſt inſtituta vt per ſe directè tollat mortẽ originalis vel mortalis culpæ, ſed hoc ei eſt accidentarium, ſicut omnibus ſacramentis, ſi peccatũ mortale ſine obice inueniat. Quare Iacobus non dixit ſimpliciter, ꝙ directè remittit peccata ſicut pœnitentia, ſed ꝙ ſi infirmus in peccatis eſt, remittẽ tur ei. Et confirmatur hæc ratio. Duo ſacramẽ ta non ordinantur ad eundem effectum: nam ad remiſsionẽ originalis non ordinatur niſi ba ptiſmus: cùm ergo ſacramẽtum pœnitentię ſit propriè inſtitutum ad remiſsionẽ culpæ mortalis, ſit vt extrema vnctio non ſit ad illũ effectum inſtituta. Id quod ex ordine ipſo prætera confirmatur. Nam ſicut pœnitentia ſuppo nit baptiſmum, quo tollitur originale: ita & extrema vnctio ſuo ordine & inſtitutione præſupponit pœnitẽtiã, qua tollitur mortale. Accedit, quòd ſi ſacramentũ hoc ad remiſsionem mortalis culpæ eſſet inſtitutũ, nulla vetaret ratio quominus ſanis poſſet exhiberi, imò indiſcriminatim vel ipſum, vel ſacramentum pœnitentiæ: quod eſt erroneũ, nam forma eius non præſupponit accuſationẽ peccatorũ, quæ eſt ad ſacramẽtalem mortalis culpę remiſsionem neceſſaria. Concluditur ergo, ꝙ ſua per ſe virtus eſt abſtergere infirmitatẽ, quę ſublato pec cato mortali in homine relinquitur.

Dubium. ¶Tres ergo iſtæ cõcluſiones certiſsimæ ſunt, & ab omnibus receptiſsimæ. Sed tamẽ dubiũ eſt, quænam ſit illa infirmitas ad cuius ſanatio nem ſit inſtituta: nam ſublata mortali culpa, poſſunt in homine relinqui vel venialia pecca ta, vel aliquæ reliquiæ ex peccato mortali: nẽpe, pronitas ad malũ, & ineptitudo quædam & torpor ad bonum. Plerique ergo omnium do-

Solu. dubij. ctorum autumant effectum proprium extre-

Opi. doct. mæ vnctionis eſſe venialiũ remiſsionẽ. Sic eñ diſt. preſenti opinati ſunt Bonauẽtura, Scotus

Fũdamẽtũ opinionis. Ricardus. Et apparẽtia ſuę opinionis eſt, quòd ſicut ſunt tria peccatorũ genera: nẽpe, originalis, mortalis, & venialis, ſic ſint tria ſacramẽtailis accõmodata: ſcilicet, baptiſmus, pœnitẽ

Arg. cõtrarium. tia, & extrema vnctio. Contra hanc tamẽ opinionem arguitur. Primò, ex ipſa forma ſacramenti: nam cùm peccatũ veniale ſit quodam modo ligamen, ſi per formam ſacramẽti deberet remitti, deberet forma ipſa aliquam habere figuram abſolutionis: imò deberet habere aliquẽ actũ doloris vel charitatis: atque adeò ſi ſine tali actu venialẽ culpam remitteret, non eſſet tam ſacramentum, quàm ſacramentale quoddam, vt aqua benedicta, & benedictio epiſcopalis.

¶Secundò, ſacramentũ pœnitentiæ licèt prin *2. Argum.* cipaliter ſit inſtitutũ ad remiſsionem mortalis culpæ, nec veniale ſit eius neceſſaria materia, eſt nihilominus eius materia: quare & idem ſacramẽtum ad remiſsionẽ omnis peccati actualis poſt baptiſmum conditũ eſt, quod eius generalis forma. Ego te abſoluo, ſignificat: & ideo ſub cõditione ait, Iacobus. Si in peccatis eſt: hoc eſt, ſi in peccato eſt vllo ſiue mortali, ſi ue veniali: inſinuans ꝙ nõ debet infirmus poſt ſacramẽtum pœnitentiæ, quod ei applicatur, in aliqua eſſe culpa peccati: ergo extrema vnctio non per ſe ordinatur ad remiſsionẽ venialis. Tertiò. Omne ſacramentum eſt cauſa gra- *3. Argum.* tiæ, & per ipſam habet ſuum propriũ effectũ: ergo ad illum pæciſum effectum, qui ſine graria haberi poteſt, nulla opus eſt inſtitutione ſacramenti, ſed ſufficiunt ſacramẽtalia: ad remiſsionem autem venialis culpæ non requiritur infuſio gratiæ: ergo vt D. Thom. tertia part. q. 65. art. 1. concludit, ad remiſsionẽ venialis nullum eſt ſacramẽtum inſtitutum, ſed ſatis ſunt præter ſacramentum pœnitentiæ complura ſacramentalia, quibus indies venialia remittũtur. ¶Quartò arguitur. Si remiſsio venialium *4. Argum.* effectus eſſet extremæ vnctionis, tam cõmodè miniſtraretur ſanis, quàm infirmis, quãdo quidem peccata venialia quotidie committimus: quare non eſſet proprium ſacramẽtum infirmorum. Reſpondet autem Bonauentura, *Solutio. Bonauentu ræ.* quòd non miniſtratur hoc ſacramentum ſanis: quia in ſtatu viæ, venialis morbus eſt quaſi inſeparabilis ab homine, & quaſi quadam neceſsitate iterabilis, ſed in egreſſu ab hac luce eſt eiuſmodi morbus ſine iteratione curabilis, & ideo tunc applicatur hoc ſacramentum.

Bonauentu ræ ſolutio parũ Theo loga. Hæc autem ſolutio, ſi fas eſt ſic loqui, contra Diuum, egregiumque doctorem, non eſt tam Theologa, quàm fuit ipſe: quoniam ſacramentum non exhibetur contra futuros morbos, ſed contra præteritos, & ideo metus quòd iteranda eſſent venialia, non deberet obſtare quominus etiam ſanis pro præteritis applicaretur: nam eodem modo miniſtratur infirmis, licèt ſpes vlla ſit quòd à morbo ſoſpites relabantur in peccatum. Poſtremum argumen- *Poſtremũ argument.* tum neque verò infirmius, ſumitur ex ipſa forma ſacramenti, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per viſum, per auditum, &c. Non enim

enim dicitur restrictè, Quicquid venialiter deliquisti, sed simpliciter, Quicquid deliquisti, quod potissimum ad mortalia delicta refertur: ergo effectus eius nō est solùm venialia remittere, sed certè mortalia, quātum ad infirmitates & languores, qui ex ipsis relinquūtur.

4.Cōclusio ¶Subiungitur ergo quarta conclusio, quæ est Sanct. Thomæ, Proprius effectus sacramenti extremæ vnctionis est per gratiam sanare & abstergere peccatorum reliquias, & vestigia & cicatrices, quæ sunt prauæ habitudines: putà, pronitas & procliuitas ad malum, & ineptitudo, torpor, languor, & debilitas ad operandum bonum, Ac subinde animum nitore quodam & hilaritate afficere. Conclusio sufficienti diuisione probata est: nam cùm quodāmodo sit institutum ad remissionem peccatorum, & peccata non remittantur nisi quo ad culpam, vel pœnam, vel huiusmodi reliquias, & effectus eius non sit remittere culpam, vel originalem, vel mortalem, vel venialem: sed neque reatum pœnæ, quoniam ipsa sacramenta baptismi & pœnitentiæ dum delent culpā remittunt partem pœnæ, & reliqua pars non per extremam vnctionem, sed per ignem purgatorij expurgatur, fit vt eius effectus non sit nisi prædictas reliquias abstergere. Idque potissimùm ex ipsa Sacramentali vnctione confirmatur: nam sicut homines ex præterita infirmitate languentes vnctione olei liniuntur, vt fota membra & nerui consolidentur & irroborentur, & eorum plagæ cute obducantur, per cuius metaphoram Esaiæ. 1. cōqueritur Deus de gente peccatrice, quòd non esset eius plaga fota oleo: sic oleum sacrum illis, qui ob peccata præterita debilitatē spiritualem sentiunt adhibetur ad significandam gratiam, quæ ad similes spirituales effectus illic confertur. Quæ quidem si gratia in vltima prolatione postremæ omnium formæ infunditur. Sed de hoc vltimo instanti latiùs quæstio. sequenti. arti. 3.

Cōclusionis probatio.

Ratio. 1.

Arg. S. Bonauenturę. ¶Arguit autem contra hoc D. Bonauentura. Sequeretur, quòd hoc sacramentum non esset institutum in remissionem peccatorum, contra verbum Iacobi, si in peccatis est, remittentur ei, vbi nullam facit mentionem reliquiarum peccati, sed ipsorum peccatorum.

Solutio. 1. Ad hoc autem respondetur dupliciter. Primùm, quòd Apostolus non loquitur nisi sub conditione, si in peccatis est, insinuans peccata quoad culpam debere iam esse remissa. Secūdò, quòd & sanare illa peccatorum vestigia est remittere peccata: quia remittere peccatum non est nisi peccatum cum omnibus eius vestigijs & cicatricibus tollere, nam & fomitē ex originali peccato relictum appellat Paul. ad Roma. 7. peccatum, dicens. Ego non operor malū, sed quod habitat in me peccatum. Et. 2. Machabe. 9. de existētibus in purgatorio, qui non soluuntur nisi à pœnis, dicitur, Vt à peccatis soluantur.

Solutio. 2.

¶Sed aliter nos arguimus. Propterea non est institutum sacramentum ad remissionem venialium, ꝙ ad id non requiritur infusio gratiæ: sed multo minus videtur requiri ad istarum reliquiarum abstersionem: ergo neque iste est effectus huius sacramenti. *Aliud arg.*

¶Et secundò arguitur cū Durando. Istæ reliquiæ sunt nobis à natura innatæ, licèt sint effectus originalis labi stanquam remouētis prohibens, scilicet, iustitiam originalem, vel sunt habitus ex prauis actibus geniti, isti autem nō tolluntur per sacramentum. *2. Argum.*

¶Ad primum negatur minor: nam etsi ad remissionem culpæ venialis non exigatur infusio gratiæ, tamē vestigia, quæ ex peccatis fiunt reliqua, gratia exigitur, quæ virtutem habeat supernaturalem, sicuti ad remittendam pœnam, & sicut in confirmatione ad corroborandas vires, vt homo possit defendere fidem. *Solutio. 1.*

¶Ad secundum respondetur, quòd per extremam vnctionem non tollitur fomes peccati, aut pronitas naturæ ad malū, quæ ex peccato originali nobis insunt, sunt́que nobis naturales, neque eradicātur habitus ex actibus prauis ingeniti: qui illi nō nisi per cōtrarios actus euelluntur. Sed tamē valet gratia huius sacramēti cōtra actus & effectus eorūdem habituū ex peccatis tām originali, quàm actualibus impressorum, qui actus sunt inclinare ad malū: & contra infectiones membrorum, quas ex iniqua seruitute peccati contraxerunt, & ad nitorem animi & hilaritatem ad ingrediendū iter gloriæ. *Solutio. 2.*

¶Et per hoc diluitur aliud argumentum Durandi; quod est huiusmodi. Si hoc sacramentum valeret contra illas reliquias, & ad exhilarandum animum, deberet potiùs sanis quàm infirmis adhiberi: nam easdem patiūtur debilitates & tristitias peccatorum, imò non deberet administrari infirmis, cùm iam propemodùm vsum amiserint rationis, nec possint alacritatem illam & lætitiam sentire. Respōdetur autem, quòd quanuis eiusmodi debilitates & tristitiæ sanos etiam præmant, nihilominus in mortis articulo, vbi corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, maiorem animus sentiscit languorem, acrioriq́ue afficitur mœrore, tum propterea quod mun- *Argumen. Durand. Solutio.*

dum relinquit, tum quòd non est de sua salutè certus. Et ideo sicut antiquitus illi qui agones & luctas aggrediebantur oleo vngebantur, & cõfouebantur, ita ecclesia institutione Christi suos athletas agonizãtes, & cùm mortis tristitia depugnantes, tum viatico eucharistiæ refouet, tum illo vnctionis fomento corroborat & exhilarat, vt difficile iter firmioribus viribus & spe ingrediantur. Ac demũ vt iuxta verbum Psalmi. 103. exhilaret eorum faciem in oleo, & panè cor hominis confirmet. Quocirca non debet sacramentum hoc differri quousque infirmus sensu careat, sed tunc applicari quando huiusmodi spirituales effectus sentire possit. Et quanuis in vita hac illos effectus non sentiret, nihilominus virtute sacramenti in exitu à corpore poterit illos experiri.

Simile.

Nota.

5. Conclu. ¶Quinta conclusio. Effectus secundus, & minus principalis huius sacramenti est infirmum ab ægritudine corporali alleuare, & nonnunquã seruare. Hoc patet testimonio Iacobi hoc ipsum asserentis.

Arg. cõtra cõclusionẽ. ¶Contra hanc autem cõclusionem arguitur. Medicina corporalis non valet ad salutem spiritualem: ergo nec medicina spiritualis ad sanitatem corporalem, sed solum ad spiritualem.

2. Argum. ¶Secundò, hoc sacramentum, non tollit nisi effectus & reliquias peccatorum actualium, vt patet per formam. Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, per auditũ &c. Sed corporales infirmitates ex originali peccato tanquam remouẽte iustitiam originalem pullulant, ergo illam sanare non est effectus huius sacramenti.

3. Argum. ¶Tertiò. Vel hoc sacramentum ad corporis sanitatem confert virtute naturali aut supranaturali: non primam, quia virtus sacramentorum non est naturalis, sed supranaturalis. Si autem virtute supranaturali sanat: ergo per miraculum ad modum doni sanitatis: consequens tamen est falsum: quia sacramentum à dono sanitatis distinguitur. Quartò Iacobus sanitatem & alleuiationem corporis non attribuit sacramento, sed orationi fidei: ergo eiusmodi sanitas non acquiritur nisi per modum deprecationis sicut sacerdos in sacro potest collectum adhibere pro infirmorum salute. Et hæc est causa quare non semper sequitur ille effectus: quia deprecatio non est impetratoria per modũ meriti de condigno infallibiliter. Etenim si virtute sacramẽti liberatio fieret à corporali morbo, tunc inde quintũ exurgeret argumẽtũ, quòd est Lutheri apud Rossensem in assertione septẽ sacramẽtorũ. Ait enim quòd cùm sacramentum, vt Theologi profitẽtur, sit signum efficax sui effectus, si hoc esset sacramentum, & effectus eius esset sanatio corporalis, infallibili ordine semper sanaret, atq; adeò in potestate nostra esset per hoc sacramẽtum vitas hominum perpetuas facere. Sic solet ille sacramenta irridere.

¶Ad primum ergo negatur cõsequentia: nam virtus sacramenti, cùm sit supranaturalis potest extendi ad effectus corporeos, sicut donũ sanitatis & linguarum, &c. *Solutio. 1. Argum.*

¶Ad secundum verò respondetur, primùm, q plurimæ infirmitates ex peccatis actualibus nascuntur, vt, 1. Corinth. 11, ait, Paulus. Secundò, quòd etiam valet cõtra infirmitates & reliquias peccati originalis, quatenus per peccata actualia augentur & confirmantur. Ad tertium respondetur, hunc effectum prouenire virtute supranaturali sacramenti, negatur tamen consequentia, dum infertur esse miraculum sicut donum sanitatis: nam ad miraculum nõ sat est, quòd fiat virtute supranaturali, sed requiritur, quòd fiat præter rerum ordinem, sicut contingit in dono sanitatis. Quare virtutes sacramentorum licèt sint supranaturales, non tamen dicuntur per miraculum operari, eo quòd certa lege operantur. Ad quartum respondetur, quòd oratio illa fidei, cui Iacobus sanitatem attribuit, non est ordo ille orationum & psalmorum, quæ unctioni præmittuntur, sed forma ipsa sacramenti. Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, &c. Quæ quidem non habet tãtùm vim simplicis deprecationis, sed significat effectum gratię sacramentalis ad tollendum quicquid contractum est per delictũ: siue sint reliquiæ peccatorum, siue infirmitas, quæ ratione delicti sæpe contrahitur vt arti. 4. iterum explicabitur. *Solutio. 2. Solutio. 3. Solu. 4.*

¶Ad quintum igitur argumentum in quo maior est difficultas, Hugo loco citato libr. 2. de sacrament. cap. 15. quem Magister sentent. ac subinde eius interpretes Bonauentura, Ricardus, & S. Thom. sequuntur, ait quod cùm sanitas corporis sit effectus minus principalis huius sacramenti, debet insequi naturam effectus principalis, quæ est salus animę. Et ideo quando saluti animæ sanitas corporis expedit, sanatur etiam infirmus corporaliter: quando vero non expedit, non sanatur. Hæc vero sententia licèt tot habeat patronos, imo verba concilij Florentini huc videantur alludere, tamen re vera non videtur vsui & naturæ sacramenti apta: nam multi post vnctionem sanitatem recuperant, qui postmodum sunt peiores, atque adeo expedientius *Solut. 5.*

Impugnat. Solutio.

cis

eis fuisset tunc mori. Et è conuerso multi tunc moriuntur, etiam in gratia, qui fortè si in pristinam sanitatem redirent, pluribus meritis vitā suam exornassent. Item quia si quotiescūque salus corporis ad salutem animi expediret infirmo, esset per sacramentum liberandus, creberrimo opus esset miraculo: quia sæpissimè tanta est iniquitas morbi, vt citra miraculum non possit sanari: miraculum autem expectare non attinet, vt suprà diximus ad naturā sacramenti. Ad hæc demum accedit, quod sanitas corporalis licèt quandoque ad salutem animæ conducat, nunquam tamen est medium necessarium: & ideo non est ad illum finem necesse, quod per virtutem sacramenti, quæ principaliter ordinatur ad salutem animæ, recuperetur salus corporis. Quare concilium non dixit hoc tanquam articulum fidei, sed ad doctrinam Hugonis alludendo.

Ratio. 2.

¶ Rei ergo veritas ex similitudine aliorum sacramentorum est venanda. Diximus enim in materia confirmationis gratiā illius sacramenti habere hanc virtutem, vt propterea quòd quis cōfirmatus est specialiùs adiuuetur à Deo ad protegendam fidem coram tyranno, quàm si non esset confirmatus: nihilominus virtus illa nō est semper sufficiens, & infallibilem consequens effectum. Nam potest natura meticulosi hominis esse in causa, vt iuuamen confirmationis non sufficiat ei, imò faciliùs abneget fidem quàm alius vir fortis non confirmatus. Pariter gratia eucharistiæ est speciale iuuamē contra incursus dæmonum, tamen imbecillitas naturæ potest esse tanta, vt alius sine illo iuuamine meliùs resistat. Pari ergo modo gratia sacramēti extremæ vnctionis habet virtutem supranaturalem sanādi morbum corporeum. Itaque cæteris paribus faciliùs sanitatem recuperat in extremis vnctus, quàm si non vngeretur, quæ quidem virtus causas etiam naturales adiuuat, vt corroborando virtutem naturę, imò & virtutem medicaminum. Sed tanta potest esse infirmitas, vt illud iuuamen non sufficiat. Imò posset nonnunquam ars & solertia peritissimi medici plus ad id conferre, quàm virtus sacramēti, sicuti virtus fortitudinis plus valere ad propugnandam fidem, quàm virtus confirmationis. Vnde ad formā argumenti, quo Lutherus huic sacramento conuiciatur, respondetur, quòd effectus præcipuus sacramēti est certus, vt aliorum sacramentorum, scilicet, infusio gratiæ ad remissionem peccatorum quantum ad eorum reliquias. Sed quātum ad secundùm effectum respectu salutis corporis qui non est principalis, hāc prorsus habet certitudinem, q̄ ex sua natura semper ad illum effectum iuuat, non tamen eandem habēt ordinariam certitudinem quantum ad effectus cō secutionem: nam potest natura morbi adeò inualuisse, vt id non sufficiat. Quapropter si aliquando contingit supra istum ordinem hominem pristinæ saluti restitui, non erit virtus sacramēti, sed miraculi, quod Deus in bonum ecclesiæ & fidei operabitur.

Solutio.

¶ Haud enim vana esset consideratio si quis diceret, quòd in primitiua ecclesia, vt in confirmatione ad roborādam fidem spiritus sanctus visibili miraculo illabebatur, ita & dum hoc sacramento infirmi vngebātur, multo plures saluti restituerentur, q̄ modò, vt illo beneficio tum gentiles, tum Iudęi allecti, christianam religionem susciperent.

¶ At verò quoniā multa sacramenta characterē imprimunt, adhibetur hìc tandē sexta conclusio. Hoc sacrametū nullum imprimit characterem. Probatur, quia characteris munus, vt distinct. 1. quæstio. 4. diximus, est tum signum distinguendi inter diuersos status ecclesiæ militantis, tum etiam potestas ad conferendum vel suscipiēdum aliquod sacrum, sicut per characterē baptismi distinguūtur christiani ab infidelibus, & fiunt habiles ad susciendum alia sacramenta, & per characterem ordinis distinguuntur fidei milites potentes iam pro fide pugnare, ab ijs qui ceu infantes lacte fidei nutriū tur, & per characterē ordinis distinguūtur ecclesiæ proceres, qui possunt sacramenta ministrare, à reliquo populo, qui illa recipit. Sacramentum verò extremæ vnctionis non confertur homini tāquam in ecclesia militante permansuro, sed tanquàm inde in aliā vitam profi ciscenti. Et ideò per huiusmodi sacramentum nec fit distinctio quantum ad status ecclesiæ militātium respectu fidei, neque suscipitur potestas ad aliquam rem sacram faciendam: vel suscipiendam quocirca nullus illic imprimitur character.

6. Conclu. Ratio cōclusionis

Obiectio.

¶ Quòd si arguas. In omni sacramento distinguenda sunt tria, quæ sunt sacramentum tantùm, & res tantùm, & res & sacramentum. Sed hoc tertium non potest in hoc sacramento assignari, nisi sit character. Respōdetur, q̄ sacramentum tantùm est hìc vnctio exterior, & res tantùm gratia sacramentalis, rem autem & sacramētum posset quis opinari esse sanitatem corporalem, quæ & per externam vnctionem significatur, & significat sanitatem animæ: tamen quia res sacramenti debet esse certa & intus latēs, quorum neutrum eidem sanitati cō uenit, congruentiùs ait, Sanctus Thom. rem

Dilutio.

& sacramentum esse deuotionem internam, & mentis hilaritatem, qui est effectus extremæ vnctionis, & signum remissionis peccatorum quoad reliquias. ¶ Ad primũ igitur argumentum eorum, quæ in capite quæstionis proposita sunt, iam responsum est: nempe, quòd ad remissionem culpæ tam mortalis quàm venialis, & ad ablationem cuius partis pœnæ sufficit sacramentum pœnitentiæ: quare ad hoc non ordinatur vnctio, sed ad remissionem peccatorum quoad reliquias. Et eadem responsio sufficit ad secundum. Sed tamẽ ad redargutionem quæ illic adhibetur, quòd scilicet, postmodũ conualescentes sentiunt easdem peccatorum reliquias iam responsum est, quòd sacramentum non euellit habitus prauos, nec tollit fomitem peccati, qui in nobis est naturalis, sed pro tempore, quo applicatur, reprimit eorũ actus generãdo spiritualem lætitiam. Et ideo posteà cùm maneant eædem radices, repullulant ijdẽ effectus.

Solu. 1. ar.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm materia huius sacramẽti sit oleum simplex ab episcopo consecratum.

Partis negatiuæ. Arg. 1.

QVæritur tertiò de materia huius sacramenti, & arguitur quòd nõ opus est, esse oleũ simplex. Vnctio huius sacramenti significat in corruptionem, cùm eis solùm adhibeatur, qui ex hac corruptibili vita eruuntur: incorruptio autẽ per balsamum significatur, quo chrisma cõficitur, ergo chrisma huic sacramẽto cõgruentius est, quàm simplex oleum.

2. Argum. ¶ Secundo arguitur, quòd nulla oporteat benedictione cõsecrari, tum q̃ significatio huius sacramenti, quia est medicatio, oleo ex sua naturali proprietate cõuenit, efficacia verò ex institutione diuina, superfluit ergo benedictio. Potissimũ cũ applicatio ipsa sub forma crucis, & sanctorũ verborũ satis sit pro benedictione.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur. Quanuis aliqua benedictio requiratur, sufficit benedictio presbyteri: nam maior est benedictio panis, & vini in eucharistia quàm olei, & tamẽ illam simplex sacẽrdos facit.

Pars affirmatiua. ¶ In cõtrarium tamẽ est verbum Iacobi, Vngentes oleo in nomine domini, & similitudo aliorum sacramentorum, in quibus vngendi est vsus: nam illud vnguentũ episcopus cõsecrat. ¶ Quæstio est facillima, q̃ideo tribus cõclusionibus expeditur. Prima est. Materia huius sacramẽti est oleum. Cuius probationi sufficit verbum Apostoli. Atqui cùm nomine olei simpliciter intelligatur oliuarum liquor, veluti de materia baptismi diximus, quod debet esse simplex aqua: cõsequitur, vt veluti ad baptismum non sufficit aqua rosacea, vel ex alijs herbis eliquata, sic neque oleũ ex nucibus, vel alia quauis vnctuosa materia expressum, esse valeat huius sacramẽti materia: quia nõ est oleũ: imo neque oleum oliuarum si per cõmistionẽ rosarum, aut aliarum medicinalium herbarum adeò fuerit ingrossatum, vt formam olei amiserit: debet enim esse simplex oleum.

1. Conclu.

Oleũ simplex.

¶ Et quod huiusmodi materia cõgruat huic sacramento, probatur: quia est medicatio quædam, eademq̃; postrema, & ideo debet esse perfecta & simplex quæ significet internam curationem animi, & doloris mitigationem, quia applicatur extremè laborantibus, & quæ spẽ polliceatur salutis: huiusmodi autem proprietates maximè oleo congruunt, quæ est materia simplex, & in genere medicaminum perfecta, & lẽtitiua, & vsque ad intima penetratiua, & effusa, & sua pingui suauitate spem salutis offert, quæ potissimum, & vulneribus, & athletis in agone certantibus applicatur. Quibus remedijs peccatis vulneratus, dum agonizat, opus habet.

Oleũ congruit sacramento huic

¶ Quod si quis arguat, materiã sacramẽtorum debere esse illam, quæ vbique reperiri possit, oleum autem non vbique prouenit. Respõdetur satis esse tãtam esse copiam in orbe christiano, vt possit saltẽ per vecturã vbique reperiri.

¶ Secũda conclusio. Oleũ hoc simplex, debet esse benedictum. Et quidẽ, quòd hoc sit de necessitate præcepti, nemo est qui ambigat: quãdoquidem vniuersalis ecclesiæ vsus ita habeat, vt oleum catechumenorũ sit ab episcopo consecratum, & autoritate Innocẽtij tertij ca. vnico de sacra vnctione, cõfirmatur. Vtrùm vero sit de essentia sacramẽti, nõ apparet prima frõte vsqueadeo certũ, attamen indubiè tenẽdum est, quòd requiritur benedictio olei, tanquàm de essentia sacramenti. Quæ quidẽ veritas potissimum ex vsu, & autoritate ecclesiæ confirmatur, quæ si hoc sacramentũ oleo nõ benedicto fieret, non reputaret esse sacramentum.

2. Conclu.

Innoc. 3. Cũ oleũ cõsecratũ sit de essentia sacramenti

¶ Supposita verò veritate declaratur congruẽtia à S. Tho. tribus rationibus. Prima, qui quãdo sacramẽtum cõsistit in applicatione materiæ extrinsecus, (quod dicimus ad excludẽdã pœnitentiam, matrimoniũ, & ordinem) si Christus fuit illa materia vsus in ratione sacramenti, non

1. Ratio S. Tho.

ti,nō indiget alia benedictione, sed tactus eius valet pro benedictione:nam quia tactu sui corporis dum fuit à Ioanne baptizatus, destinauit aquam sacramento baptismi, & panem & vinum suis manibus tetigit, quando illa consecrauit,neque in baptismo requiritur tanquam de essentia benedictio aquæ, neque in eucharistia benedictio panis aut vini, præter illā, qua fit sacramentum. At quia nunquam vsus est oleo in ratione sacramenti : nam cùm vnctus
Luc.7. fuit à Magdalena Luc.7.& post mortem à Nicodemo Ioan.19.vnctiones illæ nullam habebant sacramenti rationem: consequens fit,vt materia sacramentorum,quæ ex oleo fit,vt in confirmatione , & extrema vnctione esse debeat benedicta.

2.Ratio. cōgruētiæ. ¶ Accedit secunda ratio:quia in istis sacramentis datur plenitudo gratiæ, in confirmatione ad propugnandam fidem,in extrema vnctione ad remittendum peccata etiam quantum
3.Ratio. ad eorum reliquias. Præterea in extrema vnctione est tertia ratio,vt per illam consecrationem significetur virtutem olei ad sanandum morbos corporis nō esse naturalem,sed supranaturalem.

4.Ratio. Durand. Obtēditur in cōgruēs ¶ Aliam adducit Durandus, quod in sacramentis, vbi de necessitate requiritur minister cōsecratus,requiritur etiā benedictio materię. Sed certè si hoc esset verum , requireretur etiá panem & vinum ad eucharistiam debere esse per episcopum consecrata: quia etiam illic requiritur minister cōsecratus:putà, presbyter.

An requiratur q, cō secretur ab episcopo. ¶ Vtrum verò requiratur, quòd consecratio olei fiat per episcopum,quantum ad necessitatem præcepti non dubitatur: esset enim peccatum alio oleo inungere,vt vniuersalis ecclesiæ vsus testatur . Sed quantum ad essentiam
Caietan. sacramenti Caietanus.3.part.quæst.72.artic. 3.neque chrisma confirmationis neque oleum infirmorū,existimat esse de essentia sacramenti,vt ab episcopo sit cōsecratum , quanuis hoc timidè dicat,& non concludendo . At tamen, vt distinct.7.q.3.disputauimus,cōtrarium nos admonet ecclesiæ vsus tenere . Et re vera de chrismate res est certissima, quod lege ordinaria cōsecretur ab episcopo,vt patet ex can.Li-
Fabianus. teris.qui est Fabiani,de consecra.dist.3.vbi ait, ab apostolorum tempore in vsu fuisse cōsecrari ab episcopo chrisma in cœna domini.Sed de Chrismate satis illic diximus.

3.Cōclusio ¶ De oleo ergo extremæ vnctionis,adhibetur tertia conclusio,q̄ est de essentia, vt sit ab episcopo consecratum, nisi forsan ex commissione summi pontificis consecrari à presbytero possit.Et est optima cōgruentia, quam Sanct. Thom. adducit:nempè, q̄ effectus sacramenti nō procedit ex propria virtute ministri,sed fit ex efficacia sacramenti,quod dispensat. Illa autem efficacia tanquam à primo fonte emanat à Christo.Deriuatur autē in alios ordine quodam: scilicet in populum, mediantibus ministris,atque in ministros inferiores mediātibus superioribus. Et ideo & episcopi presbyteros consecrant,ita vt in sacramētis, quæ materiam consecratam exigunt,consecratio materiæ illis incumbit,vt nō vtātur nisi illa, quæ ipsis ab episcopis suppeditatur.

¶ Duo autem sunt aduersus hoc Caietani argumenta.Primū,illud,quod nos in capite quæ *1.Argum. Caietā.* stionis postremum fecimus. Præstātior est cō secratio panis & vini in eucharistia,quàm olei: illam autem potest facere presbyter : ergo & hanc.Ad hoc autem S. Thom. optimè respon *Solutio. S. Thom.* det cōsequentia perempta. Est enim argumen tū fallax , q̄ qui maius potest,possit & minus. Sacramentū enim eucharistiæ non consistit in vsu alicuius materiæ,sed in cōsecratione illius: itaque consecratio eius est perfectio sacramenti.In potestate autē supra corpus Christi verum,episcopus non est superior presbytero,& ideo presbyter potest illam cōsecrationem facere,habet autem præeminentem potestatem supra corpus Christi mysticum, ratione cuius potest consecrare tēpla & altaria,&c.quæ sim plex presbyter consecrare nequit. Quare non *Nota.* sequitur,quod si huiusmodi cōsecrationes nō sint tantę excellētiæ,quàm eucharistia,non requirant eminentiorem ministrū.Imo per illas ostenditur dependentia presbyteri ab episcopo,sanè cùm presytero non liceat consecrare nisi in vasis ab episcopo consecratis.Pari ergo modo dicēdum,q̄ non potest consecrare oleū, licèt per illud cōsecratum possit administrare sacramentum.

¶ Aliud eius argumentum sumitur ex capitu. *2. Argum. Caiet.* Pastoralis . de sacrament.non iteran. vbi cùm quidam esset confirmatus non chrismate, sed oleo,respondet Papa non esse iterandum sacramentum, sed supplendum quod defuerat, nē pe,apponendum esse confirmato chrisma: ex quo colligitur, q̄ sine chrismate fuerat verum sacramentum.Respondetur autem argumentum esse vrgentissimū,vt illic diximus,ad probādum quod chrisma:hoc est,cōmixtio balsami,non sit de essentia confirmationis. Nihilominus oleum illud erat catechumenorum ab episcopo consecratum:quapropter inde non colligitur materiam confirmationis & extremæ vnctionis non esse necessariò ab episcopo consecrandam.

An ex commissione papę oleũ consecrari posſit à presbytero

¶ Vtrùm verò ex cõmiſsione pontificis maximi poſsit presbyter oleum catechumenorum & extremæ vnctionis cõſecrare, res eſt dubia. At verò quanuis illic non libens adduci potuerim, vt cum Caietano cõcederem poſſe cõmitti presbytero conſecrationem chriſmatis, reliquimus tamen illud vtcunq; probabile. Quod ſi illud probabile eſt, multo eſt probabilius, vt poſsit committere cõſecrationẽ ſimplicis olei.

Solu. 1. ar. ¶ Ad primum igitur argumentum reſpondetur, q̃ balſamum non erat huic ſacramento neceſſariũ: quoniam incorruptio gloriæ non eſt res contenta in hoc ſacramẽto: quare nõ oportebat illam per materiam balſami deſignari. Neque huic aliæ ſunt qualitates balſami congruentes, quas diſtin. 7. declarauimus ſacramento confirmationis aptari propter fragrãtiã odoris, quæ ſignificat bonã famam, qua debet eccleſiæ miles quãdiu in eccleſia viuit, fragrare: nã qui in extremis vngitur, non eſt amplius in eccleſia permanſurus. Quare illam tantùm famam habebit, quam viuens bonis operibus acquiſiuit. Quod ſi contra obijciatur textus cã. Illud ſuperfluum. diſt. 95. vbi admonet Innoc. vt Epiſcopus, ſi dignum duxerit, aliquẽ ex languidis à ſe viſitandũ, benedicere & tangere chriſmate ſine cũctatione poteſt. Ad hoc gloſſa ibidem reſpõdet, q̃ forſan in primitiua eccleſia propter dignitatem epiſcopi, quando ipſi vngebant infirmos, poterant chriſmate id facere. Et hoc inſinuatur illo verbo, poteſt, q̃d dicit licentiam rei non neceſſariæ. At verò cũ chriſma idem ſit, quod vnguentum, fortaſſe illic nõ ſignificatur, niſi quodcunque oleum ab epiſcopo conſecratum.

Solut. 2. ¶ Ad ſecũdũ verò reſpondetur, q̃ etſi oleũ proprietate naturali ſignificet medicationẽ interiorem, nihilominus efficacia eius, quam habet ex diuina inſtitutione, debuit in oleo per eius conſecrationem deſignari, quæ quidem conſecratio ratione iam dicta, debuit ab epiſcopo fieri ad denotandam dependentiam presbyteri vtentis materia à ſuperiori prælato.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm forma huius ſacramenti per verbũ deprecatiuum ſit congruens.

Partis negatiuæ. Arg. 1. PROSTREMA ſpeculatio de eſſentia ſacramẽti attinet ad formam. Et arguitur, quòd illa deprecatoria non ſit rei conſentanea. In primis cum ſacramenta ſint de iure diuino, debent eorum formæ in euangelio, vel ſaltem in ſacra pagina de ſignari: hæc autẽ, Indulgeat tibi Deus, &c. nuſquam reperitur.

2. Argum. ¶ Secundò. Illa quæ ſunt de eſſentia ſacramẽti debent eſſe eadem apud omnes: ſed non omnes eccleſiæ hac forma vtuntur: ergo non eſt de eſſentia.

3. Argum. ¶ Tertiò, formæ aliorum ſacramẽtorum, quia ſignificant certum effectum, omnes proferuntur verbo indicatiuo, Hoc eſt corpus meum, Ego te baptizo, &c. cum ergo hoc etiam ſacramentum ſignificet certum effectum, deberet eius forma eſſe indicatiui, & non optatiui modi.

4. Argum. ¶ Quartò. Forma debet ſignificare intentionẽ miniſtri, & materiam & effectum ſacramenti, vt ego te baptizo, ego te chriſmo, &c. hæc autem forma nullum iſtorum ſignificat, ergo nõ eſt legitima.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium eſt verbum Iacobi, Oratio fidei ſanabit infirmũ: vnde colligitur formã huius ſacramenti debere eſſe deprecatoriam.

Deciſio articuli. ¶ Neque hæc quæſtiuncula quippiam præſefert difficultatis, & ideo vnica concluſione ab ſoluetur. Fuerunt enim quidam, vt Sanctus Thom. commemorat, qui negarunt ſacramẽtum hoc vllam habere formam, propter argumenta ſuprà facta: nam illa verba, Indulgeat tibi Deus, potiùs apparent inuocatio diuinæ miſericordiæ, quam aſſertio alicuius effectus. Quædam præterea eccleſiæ, quod etiam Sanctus Thomas refert, vt forma huius ſacramenti ſimilis ſit formis aliorum, vtũtur verbo indicatiuo dicens. Vngo hos oculos oleo ſanctificato, in nomine patris, &c.

Cõcluſ. ¶ Nihilominus ſtatuitur concluſio. Prædicta verba ſunt forma huic ſacramento congruenter accommodata. Nam primum, quòd omne ſacramentum debeat conſtare ex materia & forma, diſtinctione. 1. ſatis oſtendimus. Sacramentum enim eſt ſignum gratiæ, quam efficit: ſignificatio autem materiæ exteriùs applicatæ eſt indiferens ad plura, atque adeò indeterminata: nam vnctio illa olei plura poteſt ſignificare, ſcilicet, curationem tantùm corporis, vt dum à medico applicatur infirmis, vel recreationem & ſolamen laſſati corporis, debet ergo per aliqua verba, quibus propriè ſuapte natura conuenit eſſe ſigna, ad certum ſacramenti effectum adaptari. Eſt præterea Decretum Florentinæ ſynodi omnia ſacramenta conſtare ex materia & forma. Et peculiariter de iſto affirmatur formam eſſe illam, Per iſtam vnctionem, & ſuam piiſsimam miſericordiam indulgeat tibi Deus

Concil. Florent.

bi Deus quicquid deliquisti per visum, &c.

Forma hęc aptissimè congruit huic sacramento. Sed quod eadem forma aptissimè huic sacramento congruat, probatur primò, quia suscipiens hoc sacramentum est iam proprijs viribus destitutus, & ideo indiget orationibus ad iuuari. Secundò, quia cùm sit iam in illo articulo, quo de foro ecclesiæ exit, debet solius Dei clementiæ & potestati per orationem cõmittti.

Ratio.2.

Ratio.3. ¶Tertiò, quæ potissima est ratio, q̃ cùm hoc sacramentum præter gratiam sacramentalem alium habeat effectum: nẽpe, sanitatem corpoream, quem quidem omnibus, quæ ad eius attinent essentiam, ritè peractis, nõ semper infallibili ordine consequitur, sicut in baptismo, & cõfirmatione subsequit character, & in consecratione eucharistiæ transubstantiatio, & in sacramẽto pœnitentiæ assistente contritione, sequitur peccatorum remissio, cõdecens fuit, vt forma esset deprecatoria ad inclinandum Deum, qui huiusmodi corporis sanitatẽ cõferret. Quartò. Congruentia eiusdem formę inde etiam ostenditur, quòd per ipsam significatur, & sacramẽti materia, vbi dicitur, Per istam vnctionem: & virtus, quę in sacramento speratur, dum adiungitur, per suam pijssimã misericordiam: & tertiò vterque sacramenti effectus, dũ tandem adhibetur. Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, &c. Quoniam illic non qualiscunque petitur peccatorum indulgentia, sed perfecta, quantum ad eorum effectus, & vt culpã remittat, si in aliqua est, vt, ait. Apostolus, & aliquam subinde faciat pœnę remissionem, sicut in cæteris sacramentis. Præterea, vt & peccatorum reliquias, & languores vt expositum est, abstergat, insuper, & infirmitatibus corporis, (nam etiam illas ex peccatis contrahimus) medeatur. Hæc enim omnia amplitudo verbi, indulgeat, comprehensim significat.

Ratio.4.

Solutio. 1. Argum. ¶Ad primum igitur argumentum iam superiùs responsum est, vbi diximus, quòd nõ omnia sacramenta necessarium erat ab euangelistis explicari, sed illa potissimùm, quæ sunt ad fidem, & ecclesiæ ordinem necessaria. Reliqua verò, licèt sint à Christo instituta, relicta sunt per Apostolorum doctrinam, quæ etiam est diuina, promulganda. Quocirca Iacobus vbi huius sacramenti nos admonuit, illic formam explicuit, dicens, vt presbyteri orarent super infirmum, vt oratio fidei saluaret eum, vbi orationis nomine formam sacramenti expressit, quæ esset deprecatoria.

Solut.2. ¶Ad secundum respondeur, quòd orationes, quæ ante vnctionem præmittuntur, non sunt formæ, sed sacramentalia quædã, & ideò quælibet ecclesia potest suis vti, sed tamen forma sacramenti eatenus est de essentia, vt sit apud omnes deprecatoria. Quòd autẽ dicatur, indulgeat tibi Deus, aut remittat, aut sanet quicqd deliquisti, aut cõmisisti &c. nõ variat essentiã.

Solutio. 3. ¶Ad tertiũ iam responsum est, quòd licèt hoc sacramẽtum habeat hanc certitudinem, quòd gratiam producat, & per se adiuuet ad salutem corporis, tamen consecutio huius sanitatis potest impediri ex indispositione suscipientis, quanuis legitimè suscipiat hoc sacramentum. S. Tho. dicit, ex fictione, sed forsan est mendũ: nam nõ impeditur, nisi ex indispositione: quia grauitas morbi, aut debilitas naturæ cum illo iuuamine non sufficit.

Solu.4. ¶Propter quartum argumentum aliæ ecclesiæ vtuntur illa forma iudicatiui, Vngo hos oculos oleo sanctificato, in nomine patris, & filij, &c. Et ideo Ricardus dist. præsenti, ar. 1. quæst. 4. ait, q̃ si talis vsus apud aliquas ecclesias viget, dicendũ est, q̃ modus exprimendi per formã indicatiui, aut optatiui nõ est de essentia.

Ricardus.

Forma indicatiui non est forma huius sacramenti. At vero D. Tho. & D. Bonauent. & alij graues autores aliter sentiunt: videlicet, quòd illa forma indicatiui, si alicubi sit in vsu, nõ debet existimari forma sacramenti, sed præambulum. Ecclesia enim Romana non vtitur illis verbis, vt patet in concil. Florent. sed forma deprecatiua, quod etiã antiquus autor Altisiodorẽsis li. 4. c. de extrema vnctione, affirmat. Itaq; dicere illæ ecclesiæ debent, Vngo hos oculos oleo cõsecrato, vt indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti p visum, &c, alioqui nõ esset sacramẽtũ. Quod re vera sic probat: nã forma debet exprimere spirituale effectũ, quẽ operatur, determinando materiã ad eius significationẽ: vt cũ dicit. Ego te baptizo, forma illa significat ablutionem illã corporalem fieri ad significandam internã animi: & pariter in cõfirmatione. Ego te cõfirmo chrismate salutis: cum autẽ dicitur, Ego vngo hos oculos, tunc illa cõfusa significatio, quæ potest esse, vel ad refrigerandũ, vel ad curandũ oculos, vel ad alium effectũ, nõ determinatur ad effectũ sacramenti, nec satis exprimitur intẽtio ministri, nisi addat, vt indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti, &c.

Nota.

Solut. arg. ¶Igitur ad argumentũ respondetur, q̃ nullo opus est verbo indicatiuo, sed per illã formã deprecatiuam exprimitur primùm materialis causa, per istã vnctionẽ, quẽ admodũ Græci aiũt, Baptizetur seruus Christi: & virtus sacramẽti per suam misericordiã: & simul intẽtio ministri, & effectus sacramẽti cũ dicit, indulgeat tibi Deus, ad illũ enim effectum intendit sacerdos vngere.

DISTINCTIONIS vigesimæ tertiæ, Quæstio. 2. De ministrantibus, & suscipientibus sacramentū extremæ vnctionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm solis & omnibus sacerdotibus hoc sacramentum administrare competat.

Partis negatiuæ. 1. Argum.

Væstio hæc secūda tribus articulis erit cōtenta. Primus est de ministris. Et secundus de suscipiētibus. Et tertius de membris corporis, quibus est applicandū. Arguitur ergo ꝙ non omnes sacerdotes sint eius administri. Virtus sacramenti huius innititur orationi fidei: sed laicus etiam orat oratione fidei: ergo potest sacramentum hoc administrare.

2. Argum. ¶ Secundò. Videtur, ꝙ etiam diaconis hoc incumbat officiū: nam diaconi, vt ait, Dionys. de eccles. hierar. habēt purgare: effectus autē huius sacramēti non est nisi purgare à morbo animi & corporis: ergo possunt illud administrare, præsertim cū ex officio incūbat illis baptizare, vt legitur de beato Laurētio, quod qui dē sacramētū perfectius est q̄ extrema vnctio.

3. Argum. ¶ Tertiò arguitur, quòd solis episcopis hoc ex officio incūbat, nā perficitur vnctione veluti confirmatio: sed cōfirmare solis episcopis conuenit ex officio: ergo & infirmos vngere.

Pars affirmatiua. ¶ Sed in contrariū est verbum Iacobi, inducat presbyteros ecclesiæ &c. ¶ Ad hanc quæstiūculam vnica etiā conclusione satis est respōdere. Omnis & solus sacerdos est huius sacramēti minister. Itaq; nec requirit episcopus, nec sufficit diaconus, aut alius non sacerdos.

Cōclus. Cōclusio præter verbum Iacobi dicentis, vt presbyteri oleo vngant infirmos, probatur ratione. Laicis enim ex officio nullum sacramentum administrare cōpetit, eo ꝙ sacramētorum administratio est actus hierarchic⁹ qui solis ministris ad id muneris ab ecclesia consecratis competit, sola enim baptizatio propter extremā illius sacramenti necessitatē illis permittitur, quā quidem necessitatē nō habet extrema vnctio. Sed neq;

Ratio cōcl. Ratio. 2. diaconis id cōpetit ex officio: quoniā ipsi nō habēt nisi purgare, quod fit per exorcismos & catechismos illuminare autem, quia fit p infusionē gratiæ nō eis cōpetit ex officio. Quare nō possunt administrare extremā vnctionem. Neque verò baptismū eadē ratione ex officio, vt ait S. Tho. Quanuis in materia baptismi sub dubio reliquimus, vt saltē ex cōmissione episcopi propter frequētiā baptismi id in primitiua ecclesia possent, vbi erat raritas sacerdotū. Quare nō eadē est ratio vt possint neq; ex cōmissione sacramētum extremæ vnctionis administrare, neq; vsquā legitur id illis fuisse cōmissum. ¶ Quod autē episcopi huic administrādo sacramēto nō sint necessarij probatur, quoniā in cā. citato. Illud superfluū, ait, Inno. ꝙ cū sint arctiorib⁹ negotijs implicati, nō eis vacat, imò neq; eos decet p domos infirmorū discurrere, qd̄ esset ad vngendū illos necessariū. Et sic colligitur ꝙ administratio sacramenti solis & omnibus presbyteris cōpetat. Nō quidē ex cōmissione episcopi, sed ex ꝓprio officio, vt baptizare, cōsecrare, & in sacramēto pœnitentię absoluere. Et est decretū cōcilij Florēt. & in ca. Quæsiuit. de verb. sign. ꝙ ministri huius sacramēti sunt presbyteri. Ratio. 3.

Obiectio. ¶ Quòd si verbū obijcias. d. 95. cā. presbyteros, ꝙ presbyteri nō possūt chrismare in frōte: hoc est, cōfirmare, permitti tur tamē eis, vngere infirmos oleo sanctificato.

Dilutio. Respōdet, ꝙ verbū illud ꝓmittit, nō est canonis, sed Gratiani, & ideo nō est vis in illo faciē da, neq; accipi debet in eo rigore, vt permitti significet ex cōmissione episcopi: quasi non habeāt ipsi ex proprio officio, sed ꝙ officiū eorū hoc habet annexū. Et cū dicimus neminē, præter sacerdotes. posse hoc sacramētū ministrare, non solū intelligimus peccatū cōmitti si aliter fiat, sed ꝙ de necessitate sacramēti est, ꝙ à presbytero exhibeatur, alioqui nullū erit sacramētū. ¶ Sed est tamē hic dubiū, vtrū quicūq; simplices sacerdotes licēt nō sint parochiales possint hoc sacramētū administrare. Respōdet in primis, ꝙ nemini sacerdotū est licitū vllū sacramentū administrare, nisi suis subditis, præterq̄ baptismū in extrema necessitate, vt patet cle. 1. de priui. vbi etiā sacramētū extremæ vnctionis exprimit, sine licētia ꝓprij sacerdotis, sub pœna excōicationis etiā si sint religiosi. Et idē peculiariter de religiosis habet clem. dudū d̄ sepul. ꝙ nō se intromittāt in officia presbyterorū parochialiū. At tamē sacramētū hoc à quocūq; priuato sacerdote administratū tenet, licēt administrās peccet, quoniā cōcurrunt oia, quæ sunt de essētia sacramēti, nēpe, materia, & forma, & intētio ministri. Secùs in sacramēto pœnitētiæ, vt. d. 18. dixim⁹, qui absolutio, nisi ab eo fiat, q iurisdictionē habet, vel priuilegiū absoluēdi, nulla est. Vbi subinde adiecimus, ꝙ

Anquilibet sacerdos posit hoc sacramētū administrare.

sub

sub rati habitione cõfessionem alterius subditi audire non sufficit, nisi licẽtia præcesserit.

Dubium egregium. ¶Vtrùm verò sufficiat certa opinio ratihabitionis futuræ, vt liceat sacerdoti, aut religioso alieno subdito sacramẽtum extremæ vnctionis administrare. Archidiaconus, vt refert Syluest. verb. Vnctio extrema. §. 6. negat id licere neque religiosis in articulo necessitatis, propter excõmunicationem, quam prædictæ clementinæ illis comminantur. At verò profectò non oportet cum tanto rigore clementinas illas intelligere. Nam sic sunt ad arcẽdam audaciam religiosorum scriptæ, vt tamen nõ fuerit pontificis intentio in detrimentum Christiani populi illas edere. Et ideo vbi clarè præsumitur ratihabitio plebani: nempe, vbi quis iamiã animam expirat, & copia proprij sacerdotis haberi non potest, profectò posset & deberet quicunque alius sacerdos, etiam religiosus, inficmum inungere: nam licet nõ sit sacramentum necessitatis, sæpe posset contingere, vt per illud homo fieret ex attrito contritus. Quare tunc ratihabitio plebani certò præsumeretur. Imò quamuis non presumeretur, non censetur ecclesia illo articulo infirmum eo beneficio desti uere. Vnde Caiet. verb. excõmunicatio cap. 64. ait, religiosos non incurrere sentẽtiam illarum clementinarum si sub spe ratihabitionis sacramenta administrent.

Archidiac. *Sẽtentia Authoris.* *Caietan.*

Tho. Vual. ¶Fortasse quispiam, qui Thomã Vvaldensem tomo. 2. de sacramẽ. ca. pen. legerit, crediderit absente sacerdote licere etiam laico sacramentum extremæ vnctionis infirmo in articulo mortis administrare: ita enim ille autumat citans Bedam super epistolam Iacobi, qui quidẽ Beda allegat Innocentium primum in epistola ad Decentium, quod omnibus Christianis vtiliceat eodem sancto oleo in suam & suorum necessitudinẽ vngendo. At verò hoc præter omnium opinionem asseritur. Neque verò Beda aut Innocentius hoc affirmant, sed hoc dũtaxat, quòd licitum sit sanitatis gratia oleo illo ab episcopo consecrato infirmos delinire. Non tamen sentiunt illud esse sacramentum, nisi à presbyteris in forma ecclesiæ illud fiat. Neque vero Diuus Thomas in præsentiarum hoc siluit: refert enim morem sanctorum patrum in Ægypto, qui oleũ ad infirmos transmittebant, & sanabãtur. Et beata quoque Genouefa olei vnctione infirmis salutem restituebat, quæ quidem vnctiones non erant sacramenta.

Beda, *D. Tho.*

Solu. 1. ar. ¶Ad primum igitur argumẽtum respõdetur, quòd oratio, cui hoc sacramẽtum innititur, nõ est quæcunque, sed illa forma sacramenti, quã quidem sacerdos nõ in persona propria, sed nomine publico ecclesiæ profert, quod laicus efficere non potest. Quapropter licèt sacerdos esset in peccato, nihilominus sacramentũ suã haberet vim, quod in laico non contingeret.

Solutio. 2. ¶Ad secundũ iam respõsum est, q̃ diaconi possunt quidem purgare per exorcismos, non tamen illuminare, quod fit per gratiam, & ideo administratio sacramẽti illis non incumbit.

Solutio. 3. ¶Ad tertium respõdetur, quòd cùm cõfirmatio characterem imprimat, quo homo in statu perfectiõis collocatur, illius administratio episcopalis dignitatis est propria, secùs de extrema vnctione.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hoc sacramẽtum sanis, furiosis, & pueris sit exhibendum.

POST ministrorum cõsiderationẽ quæritur de recipientibus hoc sacramentum. Et arguitur, quòd sanis sit conferendum. Principalior enim huius sacramenti effectus est sanatio animi, quàm corporis, sed sani corpore ægrotant mente: ergo illis etiam est necessariũ.

Pars affirmatiua. *1. Argum.*

¶Secundò arguitur, quòd furiosis, & amentibus sit etiam tribuendum. Baptismus est præstantius sacramentum, & tamen, vt suo loco diximus, illud non est amẽtibus denegandum.

¶Tertiò arguitur, quòd etiam pueris debeat impendi: nam quandoque eisdem morbis tenẽtur, quibus adulti, quibus medendis hoc sacramentum acommodatur.

3. Argum.

¶In contrarium autem est, quòd Iacobus nõ docet inungendos nisi infirmos: & cùm valeat ad deuotionem, & hilaritatem animi nõ competit amẽtibus: & cùm detur in remissionẽ peccatorum actualium, nõ cõgruit pueris.

Pars negatiua.

¶Quoniam quæstio sub tripertita forma posita est tribus, quatuor ve cõclusionibus absoluetur. Prima. Sacramentũ hoc nõ nisi infirmis cõferre licèt, imò si sanis conferatur, non erit sacramentum. Est enim hoc non solùm de necessitate præcepti, sed de necessitate sacramenti. Ratio Sancti Thom. est, quod internus effectus sacramẽti debet per externam cẽremoniam designari: hoc autem sacramentum est quædam spiritualis curatio: nõ ergo debet applicari, nisi infirmo.

1. Cõclus.

¶Durãd. verò. q. 4. hãc rationem nõ admittit, tũc enim, inquit, sequeretur, q̃ baptismus non deberet applicari, nisi ei, qui fordid⁹ est, vt per exter-

Durand.

externam lotionem deſignaretur interior. Imò & pœnitentia, inquit, non deberet impendi, niſi mortuis corporaliter, quia eſt ſuſcitatio ſpiritualis. Hoc autem de mortuo ridiculum eſt, conſtantiſsimum enim eſt ſacramentum non competere, niſi viuis. Ad aliud autem de ablutione baptiſmi reſpondetur, quòd ablutio corporalis etiam mundis competit. Præſertim quòd rationē ſanctus Thomas non adfert ad probandam veritatem, ſed illa ex autoritate Iacobi ſuppoſita adducit hanc congruentiā quæ apparentior eſt, quàm alia Durandi. Ait enim rationem eſſe, quia ſani pluribus alijs remedijs contra peccata abundant, quàm infirmi, maximè in extremis. Quæ ratio nō eſt multum ſolida: nam omnia remedia, quæ habent ſani, habent etiam infirmi, ſaltē antequā vſum rationis amittant.

Solu. 1. ad Durand.

Ratio Duran.

Refutatur ratio Dur.

¶Ratio verò potiſsima eſt, quòd effectus huius ſacramenti, vt dictum eſt, non ſolùm eſt gratiam conferre, ſed etiam ab infirmitate corporea liberare. Et quia ex effectu ſacramenti debet iudicium ſumi materiæ, & ſubiecti, inde colligitur, quòd ſubiectum de eſſentia huius ſacramenti eſt homo infirmus. Itaque ſicut nullum eſſet ſacramentum pœnitentiæ ſi abſolueretur puer, qui nullum habet peccatum actuale, eo quòd illud ſacramentum ad remiſſionem illorum delictorum inſtitutum eſt: ita ſi vngeretur ille, qui non eſt infirmus, nullum eſſet ſacramentum, quia deeſſet materia effectus eius. Et ſimile exemplum eſt in ordinibus: ſi enim mulier ſacerdotio initiaretur, nullum eſſet ſacramentum: quia non eſt ſubiectum ſacramenti capax. Idem confirmat ratio Hugonis loco citato lib. 2. par. 15. nēpe, quòd vt homines intelligerēt infirmitates corporeas ex peccatis oriti, inſtitutum eſt hoc ſacramentū infirmorum proprium, quo per remiſsionem peccatorum ſanantur infirmitates.

Simile.

Ratio. Hugo.

¶Solidum autem fundamentum concluſionis eſt verbum Iacobi, infirmatur quis in vobis, &c. Et poſt Iacobum autoritas etiam Innoc. ca. vnico. de ſacra vnctione. vbi oleū huius ſacramenti appellat oleum infirmorū.

Fūdamētū præcipuū.

¶Sed eſto neceſſarium ſacramenti ſubiectum ſit infirmus, nulla tamen autoritas, vel ratio perſuadet, vt debeat infirmus graui morbo iacere, morti propinquus. Argutia eſt Lutheri, quem Roſſenſis in aſſertione ſeptem ſacramētorum refert. Quinimò & Faber Stapulenſis ſuper ſeptimum ca. Dionyſij. de eccleſia ſt. hierarch. idem ferè ait: nempe, quòd non deberet dari deſperatis, ſed à principio infirmatis, vel in medio. Vnde ridendo ait Lutherus, quòd Iacobus non ait. Si quis moriatur, aut proximus ſit morti, ſed ſi quis infirmatur quibus verbis nullum infirmum ab hoc ſacramēto excludit. Ac perinde ludibrio dat nomen extremæ vnctionis: non enim, inquit, eſt cur dicatur extrema, niſi reſpectu aliarum: putà, illius, quę fit in baptiſmo, aut in confirmatione, aut in ſacris ordinibus.

Arg. Luth. Fab. Stapu.

¶His tamen non obſtantibus ſubditur ſecunda concluſio. Hoc ſacramentū non debet exhiberi, niſi infirmis, qui morti appropinquant. Concluſio quidem potiſsimum autoritate, & vſu eccleſiæ fundatur. Habetur enim in concilio Florentino, quòd non niſi infirmo, de cuius morte timetur, dari debet. Quē quidem vſum vniuerſalis obſeruat eccleſia. Suppoſita ergo ex his fundamentis veritate, nō deſunt in eius confirmationem congruentes rationes, Prima eſt ſancti Thomæ, quod cum hoc ſit remediū vltimū, quod ſuis fidelibus admouere poteſt, non debet illud adhibere, niſi illis qui iamiā ab hac luce commigrant, vt eos ad fruēdum cœleſti fœlicitate diſponat.

2 Conclu.

Cōci. Fl.

Ratio. 1. S. Thom.

¶Attamen ex effectibus eiuſdem ſacramenti eadem veritas irroboratur. Cum enim effectus eius præcipuus ſit remiſsio peccatorum perfecta, vſque ad eorum reliquiarum abſterſionem, non congruit, vt quæſtione præcedenti dicebamus, illud applicare, niſi circa poſtremum vitæ articulum, vbi & infirmus reliquijs eorum peccatorum preſsius vexatur: ſcilicèt, mœrore & metu, & vbi peccata, quæ earū fuerunt cauſa, tranſiuiſſe prorſus cenſentur nunquam reditura. Accedit, quòd hoc ſacramentum non niſi poſt viaticū adhiberi debet: viaticum autem, vt nomen ſonat, non niſi viam ingrediētibus vniuerſæ carnis miniſtrari debet. Si verò ad ſecundarium effectum ſpectemus, cùm ille ſit ſanatio corporalis per ſupranaturalem ſacramenti virtutē, non eſt cōſentaneum in quacūque leuicula infirmitate, cui per naturalia remedia, & medicamina facillimè ſuccurri poteſt, remedio hoc ſupranaturali vti: imò ille ſtatus expectādus eſt, quo tētata naturalia remedia non cēſeantur ſufficere: nēpe, vt ſi effectus ſalutis corporeæ ſubſequatur, honor inde & exiſtimatio ſacramento tāquam eiuſdem remedij cauſa deferatur. Potiſsimùm cum hūc effectum Deus non niſi ad confirmandam fidem ſacramēto tribuerit, vt ſcilicet, inde homines propenſiùs ad eam colendam afficiātur. Si vero infirmitas leuis eſſet, vel non vſq; adeò grauis, ſalus tunc nullatenus virtuti ſacramenti referretur accepta. Quinuerò hoc ipſum ex dono miraculorum confirmatur. Haud enim credi-

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

credibile est apostolos dono sanitatis in quoscunque infirmos fuisse vsos, sed in dæmoniacos, atq; alios grauiter iacentes, vt virtus Dei, & gloria patentius eluceret.

Arg. Luth. ¶Vnde ad argumentum aliud Lutheri, q̃ Iacobus non meminit de infirmitate illius, qui extremè laborat. Respondetur quòd quauis id non expresserit, illud tamen insinuauit. Remittens enim infirmum ad supranaturale subsidium, voluit infirmos naturalibus remedijs diffidentes hoc diuino beneficio in cõmendationem fidei consolari.

No. attẽte. ¶Nihilominus prẽsens conclusio hoc indiget temperamẽto, quòd ad hoc exhibẽdum sacramentum nõ est expectandus articulus, quo infirmus sensu prorsus careat, aut ille, quo omnino eius sit desperata salus. Hæc est enim altera Lutheri calumnia, quòd propterea vocamus

Lutheri calumnia. hanc extremã vnctionẽ: quod nõ eam facimus

Impugnat argutia. nisi vbi nulla sit reliqua spes salutis. Hoc enim falsum est: natura siquidem vtriusque effectus sacramenti exigit, vt tam extremus articulus

Ratio. 1. non expectetur. Primùm enim effectus spiritualis poscit, vt infirmus sensum habeat, vt sacramẽti deuotione afficiatur, & animi hilaritate corroborata spe gloriæ recreetur. Præterea,

Ratio. 2. & affectus corporalis salutis postulat, nõ vt sit eius salus omni spe destituta: nam cùm sacramẽtũ ad hoc, vt diximus, nõ operetur per modum miraculi, sed virtute ordinaria supranaturali, quæ naturales causas adiuuat, nõ debet expectari articulus, quo cædem naturales cau

Ratio. 3. sæ roborari non possint, sed aliqua spes salutis duret. ¶Atque hoc orationes ipsæ, quas ecclesia præmittit, magno sunt documento, & testimonio. Instanter enim, & instãtius Dei clemẽtiam deprecatur, qui infirmanti opem ferat, vt sanitate ei restituta, sospes valeat eidem diuinæ

Confirmatio ab auctoritate Iacobi. maiestati amplius inseruire.

¶Ad hæc apostolicum verbum adnotandum est, infirmatur quis in vobis: non enim periculum mortis, aut alius quilibet articulus ad huius sacramenti susceptionem sufficit, seu requiritur infirmitas. Quare licèt quis procellosum

Nota hęc. mare intret, aut bellum, vbi præsentaneum imminet periculum mortis, aut ad supplicium capitis ex lege ducatur, non est huius sacramenti capax, neque vllum esset si eis applicaretur: quia huiusmodi homo non est subiectum in quo secundarium effectum habere possit sa-

3. Conclu. nandi corpus.

¶Tertia conclusio. Amentibus, & furiosis nõ est sacramentum hoc concedendum, nisi aliquibus potirentur lucidis interuallis, quibus possent deuotione erga ipsum adducti illud petere. Probatur, quia, vt dictum est, effectus eius est deuotionem animi, & spem gloriæ excitare: qui autem à natiuitate, vel perpetuò est amens, non est huius effectus capax. Dum verò infirmus sanæ mentis illud petijt, licèt post modum phreneſi corripiatur, potest, & debet illi adhiberi, nisi timeretur aliqua indecẽtia, & vituperium quo sacramentum deturparet.

Ratio conclusionis.

Nota.

Ratio. 4. ¶Quarta conclusio. Neque verò pueris hoc sacramentum administrari potest ob eandem rationem, tum quia deuotionem, & affectum erga ipsum habere non possunt, tum quòd, vt suprà dictum est, non est institutum, nisi contra reliquias peccatorum actualium, quæ ipsi ante vsum rationis committere nequeunt, vel contra reliquias originalis quatenus per actualia sunt cõfirmatæ. Quare sacramentum hoc neque principalem effectũ in illis habere potest, neque alterum adhærentem, quoniam infirmitates, quas pueri patiuntur, non sunt nisi nudi peccati originalis effectus.

Dubium ¶Quòd si quæras, quando pueri possint isto frui sacramento, respondetur, quòd ab illo tempore, quo illis viaticum porrigitur: nam hoc illi succedit.

Solut. arg. ¶Ad primum igitur argumentũ respondetur, quòd licèt principalior effectus sit sanatio mẽtis, est tamen secũdus sanatio corporis, & ideo non debet applicari, nisi subiecto, quod vtriusque sit capax. Præsertim q̃ applicatio eiusdem sacramẽti debet fieri per modũ curationis, quę non cõuenit nisi infirmis. Vnde sicut pueri, inquit, S. Thom. in ventre matris non sunt baptismi capaces, ita neq; sani sunt apti, vt hoc sacramento vngantur.

Solut. 2. ¶Ad secundum, quo arguitur, quòd si amentibus, & furiosis cõfertur baptismus, debet cõferri & extrema vnctio, negatur consequentia: quoniam baptismus nullũ requirit motũ proprium suscipientis, qua ratione cõfertur pueris ante vsum rationis, & etiã amẽtibus. Hoc autẽ requirit deuotionẽ, vel saltẽ affectum ad ipsum & ideo non est par ratio.

Solutio. 3. ¶Ad tertium denique iam respõsum est, quòd infirmitates puerorum nullatenus ad peccata actualia attinent, contra quæ hoc sacramentũ instituitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hoc sacramento non totũ corpus, sed certæ partes sint vngendæ.

Postre

Poſtrema tandem quæſtiuncula eſt de membris, quibus hoc ſacramentum admouetur. Et arguitur quod non tantum illis ſex ſeptem ve partibus, quæ in vniuerſali vſu ſunt, ſit applicãdum. Nã cum applicetur per modum medicationis animæ, & ipſa ſit in toto corpore, quod eadem ratione totum eſt infirmitatibus ſubditum, totum deberet inungi: quòd ſi membrũ aliquod inũgendum eſſet propterea, quòd eſt peccatorũ radix, potiùs locus cordis, vnde, vt ait Redemptor Matthæ. 14. prodeunt cogitationes, quæ coinquinãt hominem, debet inungi, quàm vel oculi, vel aures.

Partis negatiuæ.

1. Argu.

2. Argum. ¶Secundò. Puritas mentis non minus neceſſaria eſt exeuntibus ex Chriſtiana militia, quàm intrantibus, ſed baptizati propter mentis ſanitatem vnguntur in vertice capitis: ergo illic infirmantes deberent hoc ſacramẽto inungi potiùs quàm in reliquis membris.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium autem eſt vniuerſalis eccleſiæ ritus, quę non niſi membra certa, & organa vngere iubet.

1. Cõcluſio ¶Ad quæſtionem tribus concluſionibus breuiter reſpondetur. Prima. De eſſentia ſacramenti extremæ vnctionis eſt, quòd vngantur quinque ſenſuum organa: nempe, oculi propter viſum, & aures propter auditum, & nares propter odoratum, & os non propter loquelam, ſed propter guſtum, & manus propter tactum, quippe in quarum digitorũ pulpis, vt in textu dicebamus, ſenſus tactus, licet per totum ſit corpus protenſus, præſertim viget, qua vtique ratione medici illis extremis digitorum articulis pulſum tangunt. Potiſsimum huius concluſionis fundamentum eſt ritus eccleſiæ, more & vſu vbique ſeruatus.

Fũdamẽtũ cõcluſionis

Ratio. S. Thom. Sed præterea accedit congruens ratio ſancti Thomæ. Hoc enim ſacramentum per modũ medicationis operatur: ergo eius forma ex ſimilitudine corporalis medicinæ ducenda eſt: in corporalibus autem licèt totum corpus infirmetur, medicina tamen non applicatur, niſi illi loco, vbi radix, & fons infirmitatis latet: initium autem, & radix peccatorum ſpiritualium triplex eſt: ſcilicet, potentia cognoſcitiua, & appetitiua, quæ ab illa mouetur, & motiua, ſeu executiua, quæ ab appetitiua excitatur: cognitio autem noſtra teſte Ariſtotele à ſenſu ſumitur: ergo quantum ad eſſentiam attinet ſacramenti ſatis eſt quinque organa ſenſus inungere, eo quòd iſtorum trium principiorum peccãdi prima radix eſt cognoſcitiua potentia: & propter hunc morem tenet vniuerſalis eccleſia.

¶Secunda concluſio. Nonnullæ eccleſiæ in more habent propter virtutem appetitiuam inungere renes, & plures etiam propter executiuam, & motiuam inungere pedes, eo quòd ſunt principale inſtrumentum motus localis. Eſt ergo notanda Sancti Thomæ diſtinctio, quòd vſus vniuerſalis eccleſiæ eſt inungere quinque ſenſus, quaſi illud ſit de eſſentia ſacramenti, ſed particulares habent diuerſos mores vngẽdi pedes, & renes, quaſi illud non ſit de eſſentia, alioqui vniuerſalis eccleſia illum morem ſeruaret. Neque obſtat decretum concilij Florentini, vbi ſeptem omnes vnctiones connumerãtur: nam patrum intentio non fuit, niſi numerare omnes, quæ vel eccleſiæ vniuerſali, vel alicui particulari in more ſunt, vt omnes approbaret, nõ tamẽ omnes in eodẽ gradu. Etre veravnctio in renibus poſſet optimè excuſari: quare in religionibus & in quàm plurimis eccleſijs vnctio illa non eſt in vſu, propter pudorem: præcipuè in fœminis: imò ſi fœminæ eſſent vngẽdæ propter appetitum, in vmbilico eſſent vngendæ: nam vt poteſtas appetitus viris in lumbis inſidet, ſecundùm illud Iob. 40. Poteſtas eius in lumbis eius, ita & appetentia mulieris in vmbilico eſt. Vngere autem viros in renibus prætermiſsis mulieribus non congruit formæ ſacramenti, quæ vnica debet eſſe in omnibus. Vnctio vero pedum, quia nullum adfert pudorem, fieri decenter poteſt. Mutilati autem, & truncati homines, qui vel pedes non habent, vel manus, in partibus proximis inungendi ſunt, etiam cæci à natiuitate, & ſurdi: nã licèt exteriùs per illa organa non peccauerint, peccare tamẽ poſſunt per internas potentias, quibus illa mẽbra reſpondent.

2. Cõcluſio

Notadiſtinctio S. Th.

Obiectio.

Dilutio.

Vnctio renum.

Iob.

¶Tertia concluſio. Cùm hoc ſacramentum non imprimat characterem, poteſt iterari. Nam ſacramentalia, & quædam ſacramenta propterea non iterantur, quòd habent effectum perpetuum, vt conſecratio altaris, vaſorum, & ornamentorum eius, & illa ſacramenta, quæ characterem imprimunt: quia fieret illis iniuria, quaſi ſemel applicata ad illos effectus non ſufficerent. Sacramenta verò quæ illum effectum non habent, ſed feruntur in materiam iterabilem: id eſt, quæ identidem recurrere poteſt, natura ſua ſunt iterabilia, vt quatuor ſacramenta, quæ characterem non imprimunt, quorum vnum eſt hoc. Poteſt enim infirmus ſanari, & iterum infirmari, qui ideo iterum atque iterum hoc ſacramento indigebit.

3. Conclu.

¶Ex

Nota. ¶Ex quo fit,quòd in eadem infirmitate, quandiu durat idem infirmitatis ſtatus,idemque periculum mortis,ſemel vnctus nō poteſt iteratò vngi.Si autē ab illo ſtatu & periculo liberetur, licet eadem perſeueret infirmitas, ſi iterum ad eundem ſtatum redeat,iterum poteſt vngi.Nā cùm ſubiectum ſacramenti non ſit ſimpliciter infirmus,ſed in tali ſtatu proximo morti, licèt eadem infirmitas maneat,ſi tamen immutentur ſtatus,vt per aliquot dies ſit ſine periculo, & iterum redeat in periculum,poteſt ſacramētum iterari.

Solu.1.dr. ¶Primo igitur argumento iam redditū eſt reſponſum,cur non opus ſit totum corpus inungere,ſed ſat ſit inungere mēbra,quæ ſunt peccatorum radices. Quod autem de corde arguitur,reſpondetur, quòd de corde non exeunt cogitationes prauæ:hoc eſt,de voluntate (nā illo modo accipitur illic cor)niſi moueatur ex aliqua imaginatione, quæ ſumitur à ſenſu, & ideo cor non eſt prima radix peccandi,ſed potentia cognoſcitiua.

De corde.

Solutio. 2. ¶Ad ſecundū reſpondetur,q̄ baptizati, quia eccleſiam intrant,ſunt in ſtatu acquirendi mētis puritatem,& ideo vnguntur in vertice, ſed morientes ſunt in ſtatu expurgandi eius impuritatem,& ideo vnguntur in partibus illis, per quas mens coinquinatur.

Arg. cōtra ſecundā cō cluſionem. ¶Grauius autē argumentū cōtra ſecundā cōcluſionem exiſtit. Dictū enim eſt ſuprà ſacramentalem gratiā infundi in termino prolationis vltimæ formę. Arguitur ergo ſic.Quinque priores vnctiones,vt dictū eſt, ſunt tantùm de eſſentia ſacramenti:ergo in termino prolationis formæ in manibus infunditur gratia:atque adeò vnctio renum, vel pedum,non eſt pars ſacramenti. Ad hoc reſpondetur,vt de tribus merſionibus baptiſmi,& de forma conſecrationis calicis dictū eſt.Differt enim inter partem eſſentialem ſacramenti,& partem integralem: eſſentialis enim eſt,ſine qua nullum eſſet ſacramentum,integralis verò, quæ ex inſtitutione eccleſiæ concurrit ad effectum ſacramenti.Digitus enim & manus in homine pars quidem integralis eſt cōcurrens ad opera vitalia,ſed tamen non eſt de eius eſſentia:quia abſciſſa manu homo viueret.Quare ſi nō eſſet ſic inſtitutum,ſine illis duabus vnctionibus eſſet iure diuino ſacramentum.Vnde quādo eccleſia iubebat,vt tribus merſionibus fieret baptiſmus,intentio miniſtri deberet ad omnes referri: quare gratia tunc non conferebatur,niſi in vltima merſione,ſed tamen vbi illa conſtitutio ceſſauit,vna ſufficit de iure diuino.Pari modo per omnia verba conſecrationis calicis fit conſecratio, quanuis non ſint de eſſentia niſi,Hic eſt calix ſanguinis mei.Horum ergo inſtar vbi nō fieret vnctio niſi vſq; ad manus,illic conferretur gratia,in eccleſijs verò vbi aliæ adhibentur,intētio miniſtri debet ad omnes referri, & tunc niſi vltima non confertur.

Solut.arg.

Simile.

¶Ex his tandem cōſequitur,quòd licèt homo dum priores vnctiones fiunt nō eſſet diſpoſitus ad ſuſcipiēdam gratiam,ſi tamen in vltima per attritionem eſſet diſpoſitus,vt non opponeret obicem,illic eam reciperet.

¶Finitus ergo eſt tomus ſacramentorum primus,qui in quinq; illis tractandis verſabatur, quæ ſingulis chriſtianis ad eorum cuiuſq; perfectionem accommodantur.

FINIS PRIMI TOMI.

BIBLIOTECA PROVINCIAL SORIA

¶ *Regiſtrum huius operis.*

A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z.Aa.Bb.Cc.Dd.Ee.Ff.Gg.Hh.Ii.Kk.Ll.Mm.Nn.Oo.Pp.Qq.Rr.Sſ.Tt.Vv.Xx.Yy.Zz.Aaa.Bbb.Ccc.Ddd.Eee.Fff.Ggg.Hhh.Iij.Kkk.Lll.Mmm.Nnn.Ooo.Ppp.Qqq.*.**.***. Omnes ſunt quaterniones.

S[illegible]O

In [illegible]urt

Sen[illegible]ti[illegible]

Signt.ª Top.ª
Est. 54
Tab. 5
Núm. 1

Tom. 1.

Completo
A-1444
C-68

S 6
SOTO·INQVART·I·T